ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1898

LIBRARY
APR 8 1969
UNIVERSITY OF TORONTO

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΤΑΙΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΣΙΝ ΑΝΑΛΟΓΙΩΝ

Αἱ ἐν ταῖς καταλήξεσι τῶν λέξεων γινόμεναι κατ' ἀναλογίαν ἀλλοιώσεις, περὶ ὧν διέλαβον ἐν 'Αθηνᾶς Τομ. Η' σελ. 458 κέξ. καὶ Θ' σελ. 186 κέξ., διαιροῦνται εἰς δύο κατηγορίας, καθ' ὅσον δηλ. ἄλλοτε μὲν κατάληξίς τις κατέστη κατὰ μικρὸν οὕτω συνήθης καὶ οἰκεία τῷ γλωσσικῷ τῶν λαλούντων αἰσθήματι, ὥστε ὑπελήφθη ὡς ἡ μόνη καὶ κατ' ἐξοχὴν δηλωτικὴ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος σχέσεως, ἄλλοτε δὲ πάλιν σῴζονται μὲν καὶ εἶναι γνωσταὶ καὶ αἰσθηταὶ εἴτε ἐξ ἴσου εἴτε κατ' ἐπικράτειαν τῆς ἑτέρας ἀμφότεραι, ἀλλ' ἡ ἑτέρα ἢ καὶ ἑκατέρα εἰσβάλλει εἰς τὴν τῆς ἑτέρας χώραν καὶ κατακτᾶται μέρος αὐτῆς.

Οὕτω π. χ. διὰ τὴν ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ 'Αττικῇ διαλέκτῳ γενομένην ἰσότητα Αἰσχίνης : Αἰσχίνην = Σωκράτης : χ, ἐλέχθη καὶ ἡ αἰτιατικὴ Σωκράτην, καὶ κατὰ μικρόν, ἐπειδὴ τὸ ν τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ἦν χαρακτηριστικὸν τῆς πλείστης ἑνικῆς αἰτιατικῆς, τιμήν, χαράν, θεόν, ὁδόν, ὄφιν, πόλιν, παχύν, ἡδὺν, κττ., τὸ δὲ οὕτω κατ' ἀναλογίαν ἔτι μᾶλλον ἐπέδωκεν ἐν αὐτῇ, κατωρθώθη ὥστε νὰ σχηματισθῇ ἐν τῇ γλωσσικῇ συνειδήσει τῶν λεγόντων τὸ αἴσθημα, ὅτι χαρακτὴρ ἀπαραίτητος καὶ μόνος πάσης ἀνεξαιρέτως ἑνικῆς αἰτιατικῆς εἶναι τὸ ν, ἐντεῦθεν ἐλέχθη καὶ ἄνδραν, γυναῖκαν, μητέραν, τὸ ἄλλον, τὸ ὄνομαν, τὸ μέλιν καὶ οὕτω καθεξῆς πᾶσα ἑνικὴ αἰτιατικὴ καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐμέν, ἐσέν, μόνου τοῦ ἄρθρου τὸ ὑπολειφθέντος ἄνευ ν.

'Ομοίως ἐπέδωκε κατὰ μικρὸν τὸ -ω ὡς προσωπικὴ κατάληξις τοῦ πρώτου προσώπου τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος καὶ μέλλοντος καὶ τὸ -α -αν ὡς καταλήξεις τοῦ α' καὶ γ' προσώπου τῶν παρῳχημένων, παρατατικοῦ καὶ ἀορίστου, τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς, ὥστε πᾶσαι αἱ λοιπαὶ καταλήξεις, ὅσαι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ἐδήλουν τὰ πρόσωπα

ταῦτα ἐξεβλήθησαν, πρβλ. σβέννυμι = σβήνω, εἶχον = εἶχα καὶ εἶχαν, εἶδον = εἶδα καὶ εἶδαν, ἐλάλουν = ἐλαλοῦσα ἐλαλοῦσαν, ἐγέλων = ἐγελοῦσα ἐγελοῦσαν, ἐδήλουν = ἐδηλοῦσα ἐδηλοῦσαν κττ. Καὶ δὲν περιωρίσθησαν ἐν μόνῃ τῇ ἐνεργητικῇ φωνῇ αἱ καταλήξεις αὗται -α καὶ -αν, ἀλλ' εἰσέβαλον κατὰ μικρὸν καὶ εἰς τὴν μέσην ἢ παθητικήν, πρβλ. ἐλέγουνταν, ἤρχουνταν, ἐλεγόμουνα, ἐρχόμουνα, εὑρέθηκα εὑρέθηκαν κττ.

Ὅπως δὲ ταῦτα οὕτως ἐγένετο καὶ τὸ ἐπίθημα -έα ὁ κατ' ἐξοχὴν χαρακτὴρ τῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν· πρὸ πολλοῦ δηλονότι παρετηρήθη, ὅτι ἐπειδὴ ἀρχαιόθεν ἔληγον τὰ ὀνόματα φυτῶν μέν τινων εἰς -έα, τὰ τῶν καρπῶν δ' ἢ τῶν ἀνθέων αὐτῶν εἰς -ον, καὶ οὕτω ταῦτα ἀντιδιεστέλλοντο, συνέβη κατὰ μικρὸν ὥστε πάντα τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν, ὧν ἐκρίνετο ἀναγκαῖον νὰ διασταλῇ ὁ καρπός, τὸ ἄνθος, ἡ ῥίζα ἤ τι τοιοῦτον ἀπ' αὐτῶν τούτων τῶν φυτῶν, νὰ μετασχηματισθῶσιν εἰς -έα, ἀδιάφορον ἂν ἔληγον πρότερον εἰς -ος, -ας, -ία, -ύα, -η, -εία κττ.· πρβλ. κέρασος-κερασέα, κερατία-κερατέα, κυδωνία-κυδωνέα, κράνεια-κρανέα, στύππη-στυππέα, σίδη-σιδέα, κολοκύνθη-κολοκυθεά, λύγος-λυγέα, μύρτος-μυρτέα, φίλυρα-φιλυρέα, καρύα ὀξύα-καρέα ὀξέα, ὀστρύα-ὀστρέα, ἀχρὰς ἀχράδος-ἀχλαδέα, βρυώνη καὶ βρυωνία-βρυωνέα, φυτεία-φυτέα κττ. Καὶ ὅσαι δὲ λέξεις διὰ τὴν ἀλλοιωθεῖσαν αὐτῶν σημασίαν μετέστησαν βραδύτερον εἰς τὴν τάξιν τῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν, καὶ αὗται προσέλαβον ὁμοίως τὴν κατάληξιν -έα. Οὕτω π. χ. ἡ λέξις φιλοκαλία καὶ καλονὴ ἐλέχθησαν ἐπὶ τοῦ σαρώθρου πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ φυτοῦ τινος ἐξ οὗ κατασκευάζονται τὰ σάρωθρα, ἐντεῦθεν καὶ αὗται μετεσχηματίσθησαν εἰς -έα, ἤτοι φιλοκαλέα, καλονέα. Ὁμοίως ἐπλάσθησαν ἐκ τῶν Λατινικῶν πραικόκια δωράκινα (praecocia duracina) τὰ ὀνόματα τῶν παραγόντων τοὺς καρποὺς τούτους εἰς -έα, βερυκοκκεά, δωρακινεά καὶ παρετυμολογίᾳ ῥωδακινεά.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπλάσθη ἐκ τοῦ τριαντάφυλλον (ῥόδον) τὸ ὄνομα τῆς παραγούσης τὰ τριαντάφυλλα (ῥόδα) ῥοδῆς τριανταφυλλέα, καὶ ἐκ τοῦ ῥιζάρι (= ἐρυθρόδανον) ἡ ῥιζαρέα κττ. Καὶ μετεπλάσθησαν ἄρα πάμπολλα ἀρχαῖα ὀνόματα εἰς -έα καὶ ἐπλάσθησαν νέα οὐκ ὀλίγα ὁμοίως εἰς -έα κατ' ἀναλογίαν, (πρβλ. περὶ τού-

των Krumbacher Περιοδικοῦ Τομ. Β′ σελ. 235 κέξ. καὶ Kuhn Περιοδικοῦ Τομ. ΛΔ′ σελ. 119 κέξ.).

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἀπεδείχθη αὐτόθι, ὅτι καὶ ὅσα ἀρχαῖα ὀνόματα μετέβαλον σημασίαν, καθ' ἃ καὶ ὅσα νέα ἐπλάσθησαν, σημαίνοντα πληγήν, ὀσμήν, κηλῖδα, δέρμα, φορτίον, μέτρον ἢ χωρητικότητα, λήγουσιν ὁμοίως εἰς -έα, ἀδιάφορον πῶς ἔληγον τὸ πάλαι· πρβλ. κοπρία-κοπρέα, καπρία-καπρέα, σηπία-σηπέα, σκωρία-σκωρέα, φωλεὰ-φωλέα, γενεὰ-γενέα, ὀργυιὰ-ὀργέα, πῆχυς-πηχέα, σπιθαμὴ-(σ)πιθαμέα, πρασιὰ-πρασέα, σωρεία-σωρέα, θημωνιὰ-θημωνέα, πορδὴ-πορδέα, χοιρέα, σκυλλέα, βωδέα, κττ., ἔπειτα πετρέα, ῥαβδέα, λαδέα, κρασέα, βουτυρέα, γατέα, καραβέα, τηγανέα, καλαθέα, κοφινέα κττ. Καὶ τοῖς τυφλοῖς ἄρα δῆλον καθίσταται ὅτι διὰ τὴν σημασίαν μεταβάλλεται ἡ κατάληξις τῶν ὀνομάτων.

Ὅπως δ' ἐν τούτοις τὸ -έα οὕτως ἐν ἄλλοις ἄλλη κατάληξις ἐπέδωκεν. Πολλαχοῦ τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ ἐν Λιβισίῳ λέγεται οὐ μόνον λέγου, τρώγου, θέλου, μιλάου κττ. ἐν οἷς, τὸ ἄτονον ω κανονικῶς τρέπεται εἰς -ου, ἀλλὰ καὶ μπουροῦ, ζοῦ, θὰ ἰδοῦ, θὰ εἰποῦ ἀντὶ μπουρῶ, θὰ ἰδῶ, θὰ εἰπῶ. Οὕτω συνεδέθη ἐν τῷ αἰσθήματι τῶν λεγόντων ὁ φθόγγος -ου πρὸς τὴν δήλωσιν τοῦ πρώτου προσώπου, ὥστε διὰ μόνου τούτου ἐκφράζεται σήμερον.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἐν τῇ μέσῃ καὶ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἐπέδωκεν ἡ κατάληξις αὕτη -έα, ἐν δὲ τῷ Λιβισίῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς βορείου Ἑλλάδος τὸ ου διὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν, οὕτως ἐπέδωκε καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἡ κατάληξις -σσα, -σσω, -σσων. Εἶναι δηλ. γνωστὸν τοῖς περὶ τὴν φωνητικὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἀσχολουμένοις, ὅτι τὸ διπλοῦν σσ (ττ) μένει μὲν ἐν πάσαις ταῖς διαλέκτοις, ἂν προῆλθεν ἐκ τοῦ κ + j ἢ χ + j ἢ τϜ (ἧκα-ἧσσον, ταραχὴ-ταράσσω, φύλακος-φυλάσσω, ἀνακτjα-ἄνασσα, ἀνακτjω-ἀνάσσω, γλωχῖν-γλῶσσα, Θρᾳκὸς-Θρᾷσσα, τέτϜαρες-τέσσαρες κττ.), ἁπλοποιεῖται δὲ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ εἰς σ, ἂν προῆλθεν ἐκ τοῦ τ + σ, σ + σ, τ + j, θ + j· πρβλ. ποτσι-ποσσὶ ποσί, γένεσ-σι γένεσι, ἐτέλεσ-σα ἐτέλεσα, ποτ-jος πόσσος πόσος, μεθ-jος (medius) μέσσος μέσος. Καὶ ὅμως παρὰ τὰ προφανῆ ταῦτα παρατηρεῖται ὅτι ἐνίοτε τὸ σσ (ττ) μένει ἐν τῇ Ἀτ-

τικῇ διαλέκτῳ καὶ τῇ μετέπειτα Κοινῇ, εἰ καὶ προῆλθεν ἐκ τῶν τ + j, θ + j· πρβλ. λιτὴ λίττομαι, πλαθ-άνη πλαθjω πλάττω, χαριϝατ-jα χαρίεσσα, κρέτος κρέτ-jον κρέσσον, Κρῆτ-jα Κρῆσσα, θὴς θητὸς θητ-jα θῆσσα, κιτ-jα κίσσα καὶ κισσάω κττ. Ἀλλὰ τὴν ἀνώμαλον ταύτην διάσωσιν ἡρμήνευσαν παρατηρήσαντες ὅτι πάντα τὰ διασῴζοντα τὸ σσ (ττ) ἀπαρτίζουσι συστήματά τινα, ἤτοι λήγουσιν εἰς -σσω, -σσων -σσον, -σσα, ἤτοι εἶναι καταλήξεις ἐσχηματισμέναι ὁμαλῶς ἐν ἄλλαις λέξεσιν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τῶν οὐρανικῶν κ, χ μετὰ τοῦ j καὶ δὴ γνωστῶν καὶ οἰκείων γενομένων τῷ γλωσσικῷ τῶν λαλούντων αἰσθήματι. Ἐν ταῖς λέξεσιν ἄρα ταύταις ὤφειλε μὲν πάντως φωνητικῶς τὸ σσ (ττ) ν' ἁπλοποιηθῇ καὶ θὰ ἡπλοποιήθη εἰς σ, ἀποκατεστάθη δ' ὅμως πάλιν εἰς τὸ ἄρτιον κατὰ τὰς ἄλλας λέξεις εἰς -σσω -σσα -σσων Ὅπου δ' ὅμως σύστημά τι ὅμοιον τοῖς ἀνωτέρω δὲν ὑπῆρχεν, ἐκεῖ ὁ φωνητικὸς νόμος τῆς ἁπλοποιήσεως τοῦ σσ εἰς σ ἀφεθεὶς ἀνενόχλητος ἐνήργησε καὶ δὴ ἡπλοποίησεν αὐτό. Ὅτι δ' ἀληθῶς τὸ φθογγολογικῶς ἁπλοῦν σ ἐδιπλασιάσθη ἐν τούτοις κατ' ἀναλογίαν, τούτου ἀπόδειξίς ἐστι τὸ σσ ἐν τῷ ῥήματι νῑ'σσομαι (ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ δι' ἁπλοῦ σ, νῑ'σομαι, Ν 186, Ο 577, Ψ 76), ὅπερ ἄνευ τῆς ἀναλογικῆς ἐπιδόσεως ταύτης εἶναι παντάπασιν ἀδιανόητον (1).

Ἀλλ' ἐνῷ τὸ νίσσομαι προσέλαβεν οὕτω τὸ διττὸν σσ, ἐπειδὴ τὸ τέλος τῆς λέξεως -σομαι ἐφαίνετό πως ὅμοιον τῷ τέλει τοσούτων ἄλλων λέξεων εἰς -σσω -σσομαι, διὸ καὶ ἐξωμοιώθη ἐντελῶς τού-

(1) Καθ' ἃ ὁ καθηγητὴς κ. Κάρολος Brugmann ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς ἐν Λιψίᾳ Ἀκαδημείας τῇ 4 Δεκεμβρίου 1897 ἐξέθηκε, τὸ νίσομαι, πτίσσω οὔτε ἐκ τοῦ νινσ-jο-μαι πτινσ-jω οὔτε ἐκ τοῦ νι-νσ-ο-μαι πτινσ-ω ἦν δυνατὸν νὰ προέλθῃ, ἐπειδὴ ἐκ τούτων ὤφειλεν, ὅπως τὸ μηνσος μῆννος μηνὸς χανσος χαννος χᾶνὸς -χηνὸς κττ. δεικνύουσι, ν' ἀποβληθῇ τὸ σ οὐχὶ τὸ ν, ἤτοι θὰ ἐγίνοντο νῑ'νομαι πτῑ'νω. Ἐπειδὴ δ' ὅμως, καθ' ἃ τὰ Ἰνδικὰ nish-atê καὶ pins-atê μαρτυροῦσι, παρὰ τὴν θεματικὴν συζυγίαν ὑπῆρχε καὶ ἀθέματος, ἤτοι ἐλέγετο οὐ μόνον νινσομαι πτινσω ὅθεν πάντως νῖνομαι πτῖνω, ἀλλὰ καὶ νινσ-μαι νινσ-σαι νινσ-σαι κττ. πτινσ-μεν πνινσ-τε πτινσ-τον κττ. καὶ ἐν τοῖς ἀθεμάτοις τούτοις τὸ σ ὤφειλε φωνητικῶς νὰ σωθῇ ὡς σ, διὰ τοῦτο ἐκ τῶν ἐνσίγμων τούτων τύπων εἰσέβαλεν ἐκ νέου τὸ σ εἰς τὸ νινομαι πτινω, ὅθεν νινσομαι πτινσω καὶ περαιτέρω, κατισχύσαντος τοῦ νεωτέρου ἀήχου τούτου σ, νῖσομαι πτίσσω· πρβλ. λέγοντι λέγονσι λέγουσι, δεικνυντjα δεικνύνσα δεικνῦσα, παντjα πάνσα πᾶσα κττ.

τοις, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς ἐπειδὴ τὸ τέλος αὐτῶν δὲν ἐφαίνετο ὅμοιον πρὸς τὰ γνωστὰ καὶ συνήθη τέλη εἰς -σσω -σσα ἁπλοποιηθέντα φωνητικῶς παρέμειναν μεθ᾽ ἁπλοῦ σ. Οὕτω π. χ. παρατηρεῖται ὅτι τὸ μὲν κίσσα (Ἰνδ. kē'tas = θέλησις ἐπιθυμία καὶ κοῖται· γυναικῶν ἐπιθυμίαι) ἐκ τοῦ κιτ-ja, μέλισσα ἐκ τοῦ μέλιτ-ja, θῆσσα ἐκ τοῦ θητ-ja κττ. ἔχουσι σσ διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ τέλους αὐτῶν πρὸς τοσαύτας ἄλλας λέξεις εἰς -ισσα· τοὐναντίον διὰ τὸ νεμεσάω (παρ' Ὁμ. ἔτι νεμεσσάω, ὅπως καὶ ἔπεσσι καὶ ποσσὶ καὶ πόσσος) ἐκ τοῦ νεμεσ-jaω νέμεσις, τὸ πεῖσα = ἡ πειθὼ ἐκ τοῦ πειθ-ja τὸ αἶσα ἐκ τοῦ αιτ-ja, πρβλ. Ὀσκ. aeteis = partis, τὸ μέσος ἐκ τοῦ μεθ-ιος, παρβλ. Ἰνδ. madh-yas, ὁ κυσός· ἡ πυγὴ ἐκ τοῦ κυθ-jος (κεύθω) ἢ κυτ-jος (κύτος), ἐπειδὴ τὸ -εσσάομαι, -έσσος, -αῖσσα, -εισσα, -υσσος δὲν ὡμοίαζον ἱκανῶς πρὸς κατάληξίν τινα, ἁπλοποιηθέντα φωνητικῶς διετηρήθησαν μεθ᾽ ἁπλοῦ σ.

Ἐν ἄλλοις ἡ ἐπικράτησις τῆς ἑτέρας καταλήξεως δὲν ἐτελέσθη, ἀλλ᾽ ἀμφότεραι ἀγωνίζονται ἔτι πρὸς ἀλλήλας ἤτοι ἴσον ἢ καὶ ἄνισον ἀγῶνα. Οὕτω π. χ. εἴδομεν ὅτι τὸ Μαντινεικὸς μετεπλάσθη εἰς Μαντινικὸς (κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸς κττ.), τὸ Δαρ-ῖκὸς ἐν τοῖς Μιμιάμβοις Ἡρώδα Ε' 102 καὶ 122 (κατὰ τὸ Περσ-ικός), ὁμοίως ἐλέχθη Φωκ-ικὸς παρὰ τὸ Φωκαϊκὸς (κατὰ τὸ Ἰωνικὸς) καὶ Χαιρωνικὸς παρὰ τὸ Χαιρωνεικὸς (κατὰ τὸ Βοιωτικός), πρβλ. Richard Meister, Die Mimiamben des Herodas σελ. 746-7)· ἀλλὰ παρ᾽ αὐτὰ ἐλέχθη καὶ βοεικὸν ζεῦγος κατὰ τὸ ὀρεικὸν ζεῦγος. Ὁμοίως ἐλέχθη μὲν εὐηθία, ἀληθία, ἀμαθία κττ., ἐλέχθη δ᾽ ὅμως καὶ βοήθεια καὶ εὐτύχεια καὶ εὐφύεια κττ. Ὁμοίως ἐλέχθη μὲν ἐμπορεῖον χειμαδεῖον κττ., ἐλέχθη δ᾽ ὅμως καὶ Ποσείδιον, Προμήθια, Πατρόκλια, ἐπ᾽ ἴσης ἐλέχθη ὁ σκόρπις κατὰ τὸ ὁ ὄφις ἀλλὰ καὶ τἀνάπαλιν ὁ ὄφιος κατὰ τὸ ὁ σκορπίος.

Ἐπ᾽ ἴσης παρατηρεῖται ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ συγκριτικὰ εἰς -ό(ώ)τερος καὶ -ύτερος, ἀλλ᾽ ὅτι τὰ εἰς -ύτερος ἐπέδωκαν ἐκβαλόντα οὐκ ὀλίγα τῶν εἰς -οτερος ἢ -ωτερος, τῆς καταλήξεως -υτερος ὁρμηθείσης ἀπὸ τῶν ἀρχαίων συγκριτικῶν εἰς -υτερος τῶν ἐπιθέτων εἰς -ύς· ἤτοι κατὰ τὸ βαθὺς βαθύτερος, βαρὺς βαρύτερος, γλυκὺς γλυκύτερος, δασὺς δασύτερος, ταχὺς ταχύτερος, παχὺς παχύτερος κτλ., λέγεται σήμερον καὶ μα-

κρύτερος (καὶ μακρὺς) καὶ καλύτερος, καὶ πρικύτερος (καὶ πρικὺς) καὶ ἐλαφρύτερος καὶ χονδρύτερος καὶ μεγαλύτερος καὶ ἀρύτερος (καὶ ἀρὺς) (= ἀραιότερος) κττ. ἀλλὰ καὶ τἀνάπαλιν γλυκώτερος καὶ γλυκός.

Ἐν ἄλλοις ὁ ἀγὼν διεξάγεται ἐπιθετικῶς ὑπὸ μόνης τῆς ἑτέρας· αὐτόδηλον δ' εἶναι ὅτι ὁ μονομερὴς οὗτος ἀγὼν λαμβάνων ἐπίδοσιν φέρει ἀσφαλῶς ἐπὶ τὴν τελείαν ἐπικράτησιν αὐτῆς, ὅπως ἐν τῇ ἀρχῇ εἴπομεν. Οὕτω π. χ. παρατηρεῖται ὅτι τὸ μὲν Ποτειδαιᾶται μετεσχηματίσθη εἰς Ποτειδ-εᾶται κατὰ τὸ Τεγεᾶται, Λεπρεᾶται, Ὑδρεᾶται κττ., οὐχὶ δ' ὅμως καὶ τἀνάπαλιν οὐδὲν τούτων εἰς -αιᾶται. Ὁμοίως τὸ Χαλκειᾶται, Αἰνειᾶται, Αὐλεᾶται εἰς Χαλκιᾶται Αἰνιᾶται, Αὐλιᾶται κατὰ τὰ εἰς -ιᾶται ἐθνικά, Σπαρτιᾶται, Ἀλλαριᾶται, Ἰᾶται κττ. ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀντιστρόφως. Ὡσαύτως τὸ Μαρωνεῖται, Βορυσθενεῖται μετεπλάσθη εἰς Μαρωνῖται, Βορυσθενῖται, ἀλλὰ τὸ Καλλιπολῖται, Ἀβδηρῖται κττ. δὲν ἐτράπησαν εἰς -εῖται. Ταὐτὸ ῥητέον καὶ τοῦ -ιδης τοῦ Ἡρακλ-ίδης καὶ λοιπῶν εἰς -κλίδης, τοῦ Ἀριστ-ίδης, Ἀλκιτθίδας, Τυνδαρίδης, Λυκομίδαι, Ἀντιγενίδης, Καλλικρατίδας, Ἀντιφανίδης κττ. ὅτι καὶ ταῦτα ἠκολούθησαν τοῖς εἰς -ΐδης, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀντιστρόφως, οὐδὲν τῶν εἰς -ΐδης μετεσχηματίσθη εἰς -ειδης ἢ -ήδης ἢ -οίδης. Ὁμοίως τὸ μὲν ἀνταμείβω, συγκρύβω, ἀρμέγω, ἀναπαύω. κττ. τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς μετεσχηματίσθησαν εἰς -εύω, ἀλλ' οὐδὲν τῶν εἰς -εύω μετεσχηματίσθη εἰς αυω κατὰ τὸ καύω, παύω (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ' σελ. 199).

Ὁμοίως ἐν Σφακίοις τῆς Κρήτης κατὰ τὸ γ' πληθυντικὸν πρόσωπον εἰς -έ τῶν ῥημάτων λέ(ν) (λέμε λέτε), θέ(ν) (θέμε θέτε), κλαί(ν) (κλαίμε κλαίτε), καί(ν) (καίμε καίτε), κατέ(ν) (κατέμε κατέτε) ἐσχηματίσθη κατὰ μικρὸν τὸ αἴσθημα ἐν τοῖς λέγουσιν, ὅτι τὸ γ' πληθυντικὸν πρόσωπον τοῦ ἐνεστῶτος τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς τῶν βαρυτόνων ῥημάτων εἰς -εύουσι -έγουσι κττ. δύναται νὰ λήγῃ ἁπλῶς εἰς έ, διὸ λέγουσι καὶ ἀρμέ, γυρέ, νηστὲ ἀντὶ ἀρμέγουσι γυρεύουσι, νηστεύουσι κττ., ἀλλ' οὐχὶ πάντων ἀνεξαιρέτως τῶν ῥήμασιν, οὐδ' ἀντιστρόφως κλαίουσι, καίουσι κττ. ὅπως κόφτουσι μπορούσι, θωρούσι κλπ. Καὶ τὸ ἁλυκὸς ἐτράπη κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς ἁλικὸς, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ τὸ πολιτικὸς νησιωτικὸς ἢ

τοιοῦτόν τι εἰς -υκός. Αἱ εἰς -υῖα μετοχαὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου γεγόνα ἔρρηγα ἀκολουθήσασαι τοῖς ὁμοίως τονουμένοις ἐπιθέτοις εἰς -εῖα μετεσχηματίσθησαν κατ' αὐτάς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τἀνάπαλιν, ἤτοι τὸ βραχεῖα, βαρεῖα, ἡδεῖα κττ. δὲν ἐσχηματίσθησαν εἰς -υῖα.

Ὁμοίως παρατηρεῖται ὅτι πολλὰ κύρια ὀνόματα νήσων ἢ πόλεων εἰς -οῦσσα ἢ ουσσα φέρονται πολλάκις δι' ἁπλοῦ σ, εἰ καὶ συνῳδὰ τῇ ἐτυμολογίᾳ αὐτῶν ἐκ τῶν ἐπιθέτων εἰς Ϝατ-ϳα (χαριϜατϳα χαρίεσσα) κατὰ τἀνωτέρω λεχθέντα εἰς διπλοῦν σσ ἔληγον τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ ἐν τῷ μετέπειτα διὰ τὴν ἐπιγινομένην ἀναλογίαν ὤφειλον νὰ λήγωσι· πρβλ. Ἀργενόεσσαι Ἀργενοῦσσαι Ἀργινοῦσσαι - Ἀργινοῦσαι Ἀργίνουσαι, Ἀνθεμόεσσα Ἀνθεμοῦσσα Ἀνθέμουσσα Ἀνθέμουσα, Δρυόεσσα - Δρυοῦσσα - Δρύουσσα - Δρύουσα κττ.κττ. Ἐπειδὴ δηλ. τὰ ὀνόματα ταῦτα συνῃρέθησαν εἰς -οῦσσα καί, ἅτε κυρίων γενομένων, ἐπεζητήθη ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου αὐτῶν ἐπὶ τὴν προπαραλήγουσαν, διὸ καὶ παρὰ μὲν Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ ἀληθῶς ταῦτα προπαροξύνονται, παρὰ δὲ τῷ Ἡρῳδιανῷ μόνα τὰ δι' ἁπλοῦ σ γραφόμενα προπαροξύνονται, τὰ δὲ διὰ διττοῦ προπερισπῶνται, διὰ ταῦτα ἐπῆλθε σύγχυσις τούτων πρὸς τὰ ἐκ μετοχῶν εἰς -ουσα προερχόμενα, ἤτοι Ἀρέθουσα (πρβλ. Κουρτίου Ῥήματι Β' σελ. 342), Θάλπουσα, Μέδουσα, Σώζουσα, Φέρουσα, Αἴθουσα κττ., ἐντεῦθεν ἐγράφοντο καὶ διὰ διπλοῦ καὶ δι' ἁπλοῦ σ. Τῆς ἐτυμολογικῆς γενέσεως τούτων αἴσθησίς τις φαίνεται ὑπολανθάνουσα ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τοῦ Ἡρῳδιανοῦ Α 270, 5 καθ' ἣν «εἰ δύο (δηλ. σσ) ἔχοιεν, προπερισπῶνται»· ἀλλ' ἀναμφιβόλως οὐδεὶς ἀνθρώπων θὰ πιστεύσῃ ποτὲ ὅτι δι' ἐτυμολογικὸν λόγον τὸ μὲν Δρύουσα, Ἀνθέμουσα, Μαράθουσα, Σίδουσα, Τεύτλουσα, Δάφνουσα κττ. ἐξεφέροντο δι' ἁπλοῦ σ, τὸ δὲ Ἐλαιοῦσσα, Ἐρικοῦσσα, Φοινικοῦσα, Ὀφιοῦσσα κττ. διὰ διττοῦ σσ, ὅπως διδάσκει ὁ Ἡρῳδιανός. Τὸ ὀρθὸν κατὰ τὸ ἀληθὲς ἔτυμον ἐν τούτοις εἶναι πρόδηλον, ἀλλ' ἡ διὰ τὴν συναίρεσιν καὶ διὰ τὸν ἀναβιβασμὸν τοῦ τόνου γινομένη ὁμοιότης αὐτῶν πρὸς τὰς μετοχὰς εἰς -ουσα ἐγένετο αἰτία καὶ τῆς περὶ τὴν ἄλλην ὀρθογραφίαν συγχύσεως. Ἀλλ' ἐνῷ οὕτω πολλὰ εἰς -σσα ἠκολούθησαν τοῖς εἰς -σα, ταῦτα δὲν ἠκολούθησαν ἐκείνοις.

Ὅπως δ' ἐν τούτοις διὰ τῆς φωνητικῆς προπαρεσκευάσθη, ὡς εἰπεῖν, ἡ ὁμοιότης καὶ ἡ μετάστασις τῆς ἑτέρας τάξεως εἰς τὴν ἑτέραν, ἐπετελέσθη δὲ διὰ τῆς ἀναλογίας, οὕτω παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ. Ἐν Ἠπείρῳ δηλ. τοῦ τελικοῦ ἀτόνου ι ἀσθενέστατα ἐκφωνουμένου, τὰ λήγοντα εἰς -σι οὐδέτερα προσήγγισαν σφόδρα πρὸς τὰ λήγοντα εἰς ἁπλοῦν ς, ἐντεῦθεν λέγεται καὶ τὸ κρεάσι ἀντὶ τοῦ κρέας, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ τὸ κρός, τὸ γρός ἤ τι τοιοῦτον ἀντὶ τὸ κρόσι, τὸ γρόσι.

Ὁμοίως ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ λέγονται καθ' ἑκάστην κατὰ τὰ θηλυκὰ ἐπίθετα εἰς -εῖα -έα -εά γλυκ̯ά πρικ̯ά κττ. οὐκ ὀλίγα θηλυκὰ εἰς -κ̯ά, λ.χ. κακ̯ά, Κρητικ̯ά, ἀρραβωνιστικ̯ά, εὐγενικ̯ά, ἀγαπητικ̯ά, μπιστικ̯ά, θεωρητικ̯ὰ κττ. ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀντιστρόφως γλυκὴ βαθὴ παχὴ κττ. ἀντὶ γλυκ̯ὰ βαθ̯ὰ παχ̯ὰ κττ. Καθ' ἃ καὶ οὐδέποτε κατὰ τὸ γλυκὺς πρικὺς κττ. ἐλέχθη καὶ τὸ ἀρσ. τούτων εἰς -κύς· οἷον μπιστικύς, Κρητικύς, κακὺς κττ., ὅπως οὐδὲ τὸ πάλαι ἐλέχθη ἐρρηγὺς γεγονὺς κττ., εἰ καὶ τὸ θηλ. ἐλέχθη ἐρρηγεῖα γεγονεῖα. Ὁμοίως δὲ παρατηρεῖται ὅτι ἡ ἀχράς, ἡ λύγος, ἡ μύρτος καὶ ἄλλα πολλὰ φυτῶν ὀνόματα μετεπλάσθησαν εἰς -έα κατὰ τὸ μηλέα μορέα κττ. ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὐναντίον, ἤτοι ἡ ἐλαία, μηλέα κττ. δὲν μετεπλάσθησαν εἰς ἐλὰς ἢ ἔλος κατὰ τὸ ἀχράς, ἡ μύρτος κττ.

Ὁμοίως οὐδεὶς θὰ θελήσῃ ν' ἀρνηθῇ ὅτι τὸ φιλαινὶς φιλαινίδες μετεσχηματίσθη εἰς φιλαινάδες φιλαινάδα κατὰ τὸ ἀδερφάδες, μαννάδες, καθ' ἃ καὶ τὸ συννυφάδες συννυφάδα, ἢ ὅτι τὸ πάσσαλος πασσάλι, πέδιλον, πέταλον, φάσηλος ἐγένοντο πασσούλλι, φασούλλι, πεδούλλι, πετούλλι προσλαβόντα τὴν γνωστὴν κατάληξιν -ούλλι (πρβλ. Einleit. 109), ἢ ὅτι τὸ γάλας ἐλέχθη ἐν Χίῳ κατὰ τὸ κρέας, ἢ ὅτι τὸ ἀρχαῖον λέων λέοντος, τάλας τάλαντος παρὰ τὸ τάλανος ἐλέχθησαν κατὰ τὸ λέγων λέγοντος, λέξας λέξαντος κττ. ἢ ὅτι τὸ (λέγομαι) λέγεσαι (λέγεται), (ἐλεγόμην) ἐλέγεσο (ἐλέγετο) ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ (τίθεμαι) τίθεσαι (τίθεται) (ἐτιθέμην) ἐτίθεσο (ἐτίθετο), (πεποίημαι) πεποίησαι (πεποίηται), (ἐπεποιήμην) ἐπεποίησο (ἐπεποίητο). Ὁμοίως ἐσχηματίσθη τὸ ἐχθρία ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ φιλία. Τὸ Παναέ μ' ἐν Βελβενδῷ διὰ τὸ Χριστέ μ'. Ἐν Κυθήροις ἡ κατά-

ληξις -έα διαστέλλεται ἐν τῇ προφορᾷ τῆς -ία, λέγεται ἄρα ραβδέα, κολοκυθέα, ἐλαία, κττ. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα μεσαρέα ἐπὶ μὲν τῆς ἐννοίας τοῦ ἐν μέσῳ ἄλλων κειμένου ἀγροῦ λέγεται μεσαρέα, ἐπὶ δὲ τῶν ἐντοσθίων τῶν σφαζομένων ζώων λέγεται μεσαρία, πάντως διὰ τὸ κοιλία καρδία. Συχνότατα δ' ἀκούομεν ἐν Ἀθήναις τῶν ἰχθυοπωλῶν βοώντων «ψάρι τοῦ Φαληρέα» πάντως κατὰ τὸ τοῦ Περαία! κττ. κττ. Καὶ ὅμως δὲν ἐλέχθη οὐδέποτε οὔτε μαννίδες (κατὰ τὸ φιλαινίδες) οὔτε πεδάλι φασάλι (κατὰ τὸ πασσάλι) οὔτε τὸ κρέα (κατὰ τὸ γάλα) οὔτε ὁ λέξας λέξανος (κατὰ τὸ τάλας τάλανος) οὔτε πεποίημαι πεποίη, τίθεμαι τίθη, ἐτιθέμην ἐτίθου (κατὰ τὸ λέγομαι λέγη, ἐλεγόμην ἐλέγου), οὔτε ἡ φίλα (κατὰ τὸ ἔχθρα), οὔτε Χριστά μ(ου) κατὰ τὸ Παναγιά μ(ου), οὔτε κοιλέα (κατὰ τὸ μεσαρέα) ἐν Κυθήροις, οὔτε τὸ Πείραιον κατὰ τὸ Φάληρον κττ.

Τὸ ἀπαιτεῖν ἄρα πανταχοῦ καὶ πάντοτε καὶ τὰς ἀντιστρόφους ἀναλογίας καὶ διατείνεσθαι ὅτι, ἐπειδὴ αὗται δὲν παρατηροῦνται πανταχοῦ καὶ πάντοτε, οὐδ' αἱ πρῶται εἶναι ἀληθεῖς, οὐδὲν ἀλλ' ἢ σημαίνει πλήρη καὶ τελείαν παραγνώρισιν τῆς φύσεως τῆς ἀναλογίας.

Ὁμοίως θά μοι ὁμολογήσωσιν, ἐλπίζω, πάντες ὅτι τὸ θέμα τοῦ κελαηδῶ ἀντὶ κελαδῶ μετεβλήθη, διότι παρητυμολογήθη πρὸς τὸ ἀηδόνι, πρὸς ὃ ἐσχετίσθη, ὅπως καὶ ὁ ἀηδόνησος ἀπὸ τοῦ δόνησις (ἐν Κρήτῃ ξύλον δι' οὗ δονοῦσι, κινοῦσι, ταράττουσι τὸ γάλα οἱ τυροκόμοι, λεγόμενον ἄλλως καὶ ταράχτης), ὅτι τὰ Πέρα Μαρὲ ἀντὶ Πέρα Μερέ ἐν Ἰκάρῳ ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ Μεσαρέ, καὶ ὅτι τὸ ἄνθος μεταβαλὸν τὸ γένος καὶ τὸν τόνον ἐγένετο ὁ ἀνθὸς διὰ τὸ ὁ καρπός. Ὁμοίως ἐλέχθη ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ τὸ κρεάρι ἀντὶ κριάρι καὶ ἐν Κυθήροις ὁ κρίος ἀντὶ ὁ κριὸς διὰ τὸ κρέας. Ὁμοίως ἐλέχθη ἡ καλλουργιά ἤτοι καλλουργία ἀντὶ καλλιεργία ἐν Κρήτῃ κατὰ τὸ κακουργία, ὅπως καὶ παλαῖος ἐν Πόντῳ κατὰ τὸ νέος, καὶ τραγί κατὰ τὸ ἀρνὶ καὶ ϳαλλ κατὰ τὸ καρφί, πρβλ. τά 'καμεν ϳαλιὰ καρφιά, καὶ σκαρὶ ἀντὶ σκάρι ἀπὸ τοῦ ἐσχάριον κατὰ τὸ σφυρί, πρβλ. ἀπὸ σφυριοῦ καὶ ἀπὸ σκαριοῦ κττ. Ὁμοίως ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους τὸ κεχηναῖοι κατὰ τὸ Ἀθηναῖοι. Καὶ ὅμως ἐν πᾶσι τούτοις δὲν ἐπέδρασεν ἡ ἀναλογία καὶ ἀντιστρόφως, ἤτοι δὲν ἐλέχθη οὔτε ἀδόνι κατὰ τὸ κελαδῶ,

οὔτε τὸ κάρπος κατὰ τὸ ἄνθος, οὔτε τὸ κρίας κατὰ τὸ κριάρι, οὔτε τὸ κρεὰς κατὰ τὸ ὁ κριός, οὔτε ἡ κακιεργία κατὰ τὸ καλλιεργία, οὔτε ὁ νεὸς κατὰ τὸ ὁ παλαιός, οὔτε τὸ ἄρνι κάρφι σφύρι κατὰ τὸ τράγι, ὑάλι, σκάρι, οὔτε Ἀθηνότες κατὰ τὸ κεχηνότες κττ.

Ὅπως δ' ἐν ταῖς καταλήξεσιν οὕτω μεταβάλλονται αἱ λέξεις καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ κατ' ἀναλογίαν ἄλλων, ἀλλ' οὐδ' ἐν τούτοις ἐπιβάλλεται ἀναγκαίως ἡ ἐπὶ ἑκάτερα ἀναλογία· οὐδεὶς βεβαίως ἀγνοεῖ τὸ διόχνει ἀντὶ δόχνει, τὸ διάργυρος ἀντὶ δράργυρος, τὸ πιγούνι πιρούνι ἀντὶ πωγώνιον περόνιον, τὸ ἀντίδια ἀντὶ ἰντίβια, τὸ διαφεντεύω, τὸ Διασκουρίδης, τὸ δjασάκι, περιφάνι, ἀναρθήκι κττ. πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Α' σελ. 287-8.

Καὶ ἄλλως δὲ δύναται κατὰ πλημμελῆ ἀφαίρεσιν νὰ προτεθῇ μέρος μόνον τῆς προθέσεως ἀντὶ τοῦ ὅλου, ἤτοι ἐκ τῶν συλλαβαίνω, συστρατιώτης, σύλληψις, σύμμαννα, σύρριζα κττ. ἀφῃρέθη μόνον τὸ συ- ὃ ἐτέθη ἀντὶ τοῦ συν- ἐν τοῖς ἀσύ-δοτος, σύγαμβρος, σύδεδρος κττ. Ὁμοίως λέγεται σήμερον **ἐ**λόγου σου **ἐ**λόγου του πάντως διὰ τὸ **ἐ**σὺ **ἐ**κεῖνος, ὅπως καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἐσὺ ἐσοῦ κατὰ τὸ ἐμὲ ἐμοῦ, τὸ ἡμεῖς μετὰ τοῦ δασέος πνεύματος κατὰ τὸ ὑμεῖς κττ. Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐλέχθη τὸ πάλαι εἴληχα κατὰ τὸ εἴληφα ἀντὶ λέλογχα καὶ διείλεγμαι ἀντὶ διαλέλεγμαι κατὰ τὸ εἴρηκα εἴρημαι κττ. Ἡ διισχύρισις ἄρα ὅτι ἐπὶ μόνων τῶν καταλήξεων γίνονται αἱ ἀναλογικαὶ ἐπιδράσεις ἢ ὅτι ἐπὶ μόνον τούτων γινόμεναι εἶναι προφανεῖς καὶ ἀληθεῖς, ἀποδεικνύεται ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἀσύστατος.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι μᾶλλον ἐπὶ τῶν καταλήξεων ἢ ἐπὶ τῶν θεμάτων παρατηροῦνται αἱ ἐπιδράσεις αὗται, ἀλλὰ τούτου αἰτίαι εἶναι, ὅτι τῶν καταλήξεων, παραγωγικῶν καὶ κλιτικῶν, αἱ σημασίαι εἶναι μᾶλλον περιωρισμέναι ἢ αἱ τῶν ῥιζῶν, ἐντεῦθεν πλείονα τὰ ἐν αὐτοῖς σημεῖα ἐπαφῆς, ὅτι αἱ ὅμοιαι λειτουργίαι παριστῶνται πολλάκις διὰ ποικίλων τύπων ὅθεν ἄλλη αἰτία ἀμοιβαίων ἐπιδράσεων, καὶ ὅτι οὐχὶ σπανίως ἐπιδρᾷ καὶ ἡ τῶν φθόγγων ὁμοιότης κττ. Ἀλλὰ καὶ αἱ ῥίζαι ἢ τὰ θέματα, αὐτὴ ἡ ὕλη, ὡς εἰπεῖν, τῶν λέξεων, συνδέονται ποικιλοτρόπως πρὸς ἄλληλα διὰ τὰς σημασιολογικὰς σχέσεις καὶ συγγενείας καὶ τὰς φωνητικὰς κλπ. ὁμοιότητας.

Καθόλου ἄρα λεκτέον ὅτι τὰ ἐν τῇ γλωσσικῇ συνειδήσει ἡμῶν συνδεδεμένα μείζονα ἢ ἐλάσσονα συστήματα τύπων, σημασιῶν, λέξεων, συντακτικῶν πλοκῶν, φθόγγων κλπ. ἐπιδρῶσιν ἀδιαλείπτως ἐπ' ἄλληλα καὶ ἕλκονται ἀμοιβαίως, ἀλλ' οὔτε ἴσα τὸ πλῆθος καὶ τὴν εὐχρηστίαν εἶναι πάντα τὰ συστήματα ταῦτα οὔτε ἴσην ἑλκτικὴν δύναμιν ἔχουσιν οὔτε ἁπλᾶ τινα καὶ ἀεὶ ἁδρομερῆ καὶ πρόδηλα εἶναι τὰ ἐπιδρῶντα, ἀλλὰ τοὐναντίον λίαν ποικίλα καὶ λεπτεπίλεπτα καὶ ἄδηλα πολλάκις· λ. χ. τὸ Κρῆσσα, θῆσσα κττ. ὡς θηλυκὰ τοῦ Κρής, θής, ἔχουσι τὸ σσ κατὰ τὸ ἄνασσα, Θρᾷσσα κττ., ὁμοίως τὸ κίσσα ὡς λῆγον εἰς -ισσα κατὰ τὸ πίσσα, Κίλ-ισσα, Φοίν-ισσα, κττ. τὸ δὲ αἶσα, πεῖσα ἄλλως λήγοντα καὶ δὴ διαφέροντα δὲν ἐπανήγαγον τὸ σσ. Ὁμοίως τὸ μὲν κ-ισσὸς λῆγον εἰς -ισσος ὅπως τὸ περ-ισσός, δ-ισσὸς κττ, ἔχει τὸ σσ, τὸ δὲ κυσὸς μέσος διὰ τὸν ἐναντίον λόγον οὐχί. Ἄλλοτε ἀδυνατοῦμεν ν' ἀνεύρωμεν τὸ γενόμενον πρότυπον, ἀλλ' ὅμως αὐτόδηλον ὅτι καὶ ἂν μὴ δυνώμεθα πάντοτε νὰ μαντεύωμεν πόθεν ἡ διαταράττουσα ἑκάστοτε ἐπίδρασις, οὐδαμῶς ἐπιτρέπεται ἡμῖν καὶ ν' ἀρνώμεθα αὐτὸ τοῦτο ὅτι ἐγένετο, καὶ ἀντ' αὐτοῦ παραδεχώμεθα φωνητικὰς μεταβολὰς ἀνηκούστους καὶ ἀνωμάλους.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΤΑΛΗΞΕΩΣ ο/ε ᾱ

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ παλαιότεροι Γραμματικοὶ καὶ γλωσσολόγοι διδαχθέντες ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν παρεδέχοντο παραγωγικὴν κατάληξιν ἢ ἐπίθημα ο (ς), ᾱ, (ο(ν)), ἤτοι διέκρινον καὶ ἐχώριζον λοιπ-ός-ή-όν τόμ-ος τομ-ὴ κλπ. (πρβλ. Fr. Bopp Συγκριτικῆς Γραμματικῆς Γ' σελ. 368-379 (τῆς γ' ἐκδ.), καὶ Aug. Schleicher Compendium (1871) σελ. 365). Κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης ἠγέρθη ὁ πολὺς August Fick ἐν ταῖς Συμβουλαῖς τοῦ Bezzenberger Τόμ. Α' σελ. 1 κέξ.

εἰπὼν ὅτι, ὅστις παραδέχεται τὴν κατάληξιν ταύτην λ.χ. ἐν τῷ μάχη βοσκὸς κττ., προϋποτίθησιν, ὅτι ἐλέγετό ποτε μαχ βοσκ, ὃ ἀνάληθες· ὅτι τοῦ ο, ᾰ τούτου ἡ καταγωγὴ καὶ ἡ γένεσις μυστηριώδης· ὅτι πᾶσα αὕτη ἡ τῶν Ἰνδῶν θεωρία αἰτίαν ἔχει τοῦτο, ὅτι δὲν κατενοήθη τὸ ἄλλως, ὡς λέγει, προφανὲς ὅτι τὸ μαχε βοσκε οὐδὲν ἄλλο εἶναι οὐδὲ δύνανται νὰ εἶναι ἢ αὐτὸ τὸ θέμα τοῦ ῥήματος ὀνοματικῶς παραλαμβανομένου, μάχε-ται βόσκε-τε· ὅτι καθ' ἃ ἤδη καὶ ὁ Schleicher ἐν Compendium σελ. 495 ὑπεδήλωσεν, τὰ θέματα καθ' ἑαυτὰ οὔτε ὀνόματα οὔτε ῥήματα εἶναι, γίνονται δὲ ῥήματα ἢ ὀνόματα μόνον τότε, ὅταν προστεθῶσιν εἰς αὐτὰ πτωτικαὶ ἢ προσωπικαὶ καταλήξεις· λ. χ. τὸ bhara οὔτε ῥῆμα οὔτε ὄνομα εἶναι, ἀλλ' ὅταν μὲν προστεθῇ ἡ ὀνοματικὴ κατάληξις -ς, γίνεται bharas φόρος ἤτοι ὄνομα, ὅταν δὲ ἡ ῥηματικὴ ti, bharati φέρει, ῥῆμα. Τὸ εἰδοποιὸν ἄρα εἶναι αἱ πτωτικαὶ καὶ ῥηματικαὶ καταλήξεις οὐχὶ δὲ ἐπίθημά τι ο ᾰ (φόρος φορά), ὃ οὐδ' εἶναι τὸ παράπαν ἐπίθημα ἀλλὰ μέρος τῆς ῥίζης.

Τὴν γνώμην ταύτην ἀναπτύσσων ὁ πολυμαθέστατος καθηγητὴς Fick παρατίθησιν ἐν τοῖς ἀκολούθοις μέγα πλῆθος ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ὧν τὰ θέματα φαίνονται εἴτε ὅλως εἴτε ἐν μέρει μόνον συμφωνοῦντα· λ. χ. ἁρὴ ἁρη-μένος, ἄγη ἄγα-μαι, ἅρπη ἁρπάμενος, μάθη μαθή-σομαι, λαβὴ λαβέ-σθαι, ῥαγὴ ῥαγῆ-ναι, ταρσὸς τέρσε-ται κλπ. Διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ Fick εἰρημένων φαίνεται ἀληθῶς ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι ἡπλοποιήθη τὸ πρᾶγμα, ἀπομακρυνθέντος μὲν ἑνὸς ἀγνώστου ἐπιθήματος ο, ᾰ, ὑποτεθέντος δὲ δισυλλάβου θέματος κοινοῦ τοῖς τε ῥήμασι καὶ ὀνόμασιν. Ἀλλ' ἄν τις μετ' ἀκριβείας ἐξετάσῃ τὸ πρᾶγμα, αἱ ἀπορίαι ἐπ' ἀληθείας δὲν ἐξέλιπον διὰ τῆς ἑρμηνείας ταύτης, ἀλλ' ἴσως καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν. Διότι πρῶτον ἄν τις παραδέχηται ἐπίθημα ο ᾰ, οὐδαμῶς ὑποχρεοῦται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὑπῆρξάν ποτε θέματα βοσκ- μαχ- κττ., ὅπως οὐδ' ὁ παραδεχόμενος προσωπικὴν κατάληξιν μι- ὁμολογεῖ ὅτι ἐλέχθη ποτὲ *es* = εἰμί, ἢ φερ = φέρ-τε fer-t, ὅπως οὐδ' ὁ παραδεχόμενος κατάληξιν -ωνω ὁμολογεῖ θέμα δ - ενταμ - δηλ - τρ - κττ. ἐν τοῖς δ-ώνω, ἐνταμ-ώνω, δηλ-ώνω, τρ-ώννω ἀντὶ τιτρώσκω κττ. Δεύτερον, εἶναι ἀληθὲς ὅτι τοῦ ο, ᾰ ἡ πρώτη ἀρχὴ εἶναι ἄγνωστος· ἀλλ' ὁμοίως εἶναι ἄγνωστος καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιθημάτων, λ.χ. -*es* -ος (γέ-

ν-ος) -en -on (ἀδήν, τέκτων κλπ), κλπ.· ἐὰν ἄρα λόγος ἀποβολῆς αὐτῶν ὡς ἐπιθημάτων πρέπῃ νὰ νομισθῇ ἡ ἄγνοια τῆς γενέσεως αὐτῶν, ὁ αὐτὸς λόγος ἀναγκάζει ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιθημάτων ἀρνηθῶμεν τὴν ὕπαρξιν. Τρίτον δὲν εἶναι πάντοτε ἀληθῶς προφανές, ὅτι τὸ αὐτὸ ἀπαράλλακτον θέμα κεῖται ἔν τε τοῖς ῥήμασι καὶ τοῖς ὀνόμασι, τοὐναντίον μάλιστα ἡ διαφορὰ τούτων εἶναι προφανής. Διότι ἐφ' ὅσον ἐπιστεύετο ὅτι τὸ α ἦν τὸ πρῶτον φωνῆεν, ἐξ οὗ διεσχίσθησαν τό τε ε καὶ ο, ἠδύνατο βεβαίως νὰ τεθῇ bhara ὡς κοινὴ βάσις, καὶ ἐντεῦθεν νὰ παραχθῇ καὶ ὁ φόρος καὶ ἡ φορὰ καὶ τὸ bharati φέρει κλπ. Τοῦτο ἐποίει ὁ Schleicher καὶ ἦν φυσικὸν ἅτε τῇ ἀρχαιότητι μόνου τοῦ α πιστεύων. Ἀφοῦ δ' ὅμως ἀπεδείχθη ὅτι καὶ τὸ ε καὶ τὸ ο εἶναι ἐξ ἴσου ὅπως καὶ τὸ α ἀρχαῖα, ἀφ' ὅτου μάλιστα ἐλέχθη ὅτι ἴσως ἡ ἐναλλαγὴ τῶν φωνηέντων ἐν τούτοις, οἷον τέμνω τόμος, λέγω λόγος κττ., εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς δημιουργίας τῆς κλίσεως καὶ δὴ καὶ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τούτων μὲν ὡς ῥημάτων, ἐκείνων δὲ ὡς ὀνομάτων διὰ τῆς βοηθείας τῶν πτωτικῶν ἢ προσωπικῶν καταλήξεων, ἔκτοτε οὐδεὶς ἀληθῶς δικαιοῦται νὰ ἐμβλέπῃ ἐν τῷ ὑποτιθεμένῳ bhara συγχρόνως καὶ τὸ φέρω, φέρομεν, φέρετε κττ. καὶ τὸ φόρος, φορός, φορὰ κττ. Διότι ἐλέχθη οὐδ' ἐξηλέγχθη μέχρι τοῦδε πλημμελές, ὅτι ἡ ποικιλία τῶν φωνηέντων ἐν τοῖς θέμασι τούτοις γεν-γον λεγ-λογ κλπ. ἀνάγεται εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους αὐτὸ τοῦτο γλωσσογονικούς, ὅτε δηλ. δὲν ὑπῆρχεν εἰσέτι κλίσις, καὶ ὅτι διὰ ταύτης τῆς ἐναλλαγῆς ἀκριβῶς ἐδηλοῦντο αἱ μικραὶ ἀποχρώσεις τῆς σημασίας τῶν ἀκλίτων ἄλλως εἰσέτι ἐκείνων λέξεων, ὅτι δὲ τὸ φραστικὸν τοῦτο μέσον μετὰ ταῦτα, ὅτε ἀνεπτύχθη ἡ κλίσις, κατέστη περιττόν, ἀλλ' ὅμως παρέμεινεν ἐν τῇ γλώσσῃ, ὅπως καὶ τοσαῦτα ἄλλα κλπ. Ἀλλ' εἴτε τοιαύτη εἴτε ἄλλη τις εἶναι ἡ αἰτία τῆς ἐναλλαγῆς ταύτης τοῦ ε καὶ ο, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι τὰ φωνήεντα ταῦτα ἐν ταῖς χώραις ταύταις εἶναι ἀρχαιότατα, καὶ οὐδεὶς δύναται σήμερον ὅπως ἄλλοτε νὰ παραδέχηται τύπον παλαιότερον μετὰ τοῦ α bhara, ἐξ οὗ δῆθεν διεσχίσθησαν τὰ ὑπάρχοντα φερ φορ κττ.

Τέταρτον ὑποτιθεμένου ὅτι τὸ ο/ε, ᾱ ἀνήκει τῇ ῥίζῃ, ἀπορεῖται διατί ἐν μὲν τῇ πρώτῃ συλλαβῇ τῶν ῥιζῶν νὰ κεῖνται πάντα τὰ φωνήεντα (α ᾱ, ε, η, ι, ῑ, ο, ω, υ ῡ) καὶ δίφθογγοι (ει, οι, αι, αυ κλπ.) ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ μόνον τὸ ο/ε, ᾱ νὰ εἶναι ἀνεκτά· πρβλ. ῥήγνυμι,

ἄημι, θήσασθαι, δίδωμι, πνίγω, φρύγω, πείθομαι, ζεύγνυμι, οἰδαίνω, αἴθω, αὔξω, λείπω, πείθω, εἶμι κλπ. ἀλλ' ἐν τῇ β' συλλαβῇ, τομ-ός, τομ-ὴ γραφ-ὴ σπουδ-ὴ κλπ. οὐδέποτε σπουδαυ ἢ σπουδευ ἢ σπουδαι ἢ σπουδυ ἢ σπουδι κλπ. Διατί ὁ μέγας περιορισμὸς οὗτος τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ ἐπιτρεπομένων φωνηέντων, ἡ μεγάλη δὲ ἐλευθερία τῶν ἐν τῇ πρώτῃ; Πέμπτον ὑποτιθεμένων τῶν ῥιζῶν τούτων δισυλλάβων ἀπορεῖται τίνος ἕνεκα ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ τούτων ἐναλλάσσεται τὸ ο/ε πρὸς τὸ ᾱ(η), σκοπὸς σκοπή, τόμος τομὸς τομή, γόνος γονὸς γονή, φόρος φορὸς φορά, ἐνῷ ἐν τῇ πρώτῃ συλλαβῇ οὐδέποτε ἐπιτρέπεται ἐναλλαγὴ τοῦ ε ο πρὸς τὸ ᾱ η, λ. χ. σκεπ- σκοπ- ἀλλ' οὐχὶ καὶ σκᾱπ- σκηπ, γεν-γον ἀλλ' οὐχὶ γᾱν γην- κλπ. Διατί ἡ ἀκατάληπτος αὕτη ἐναλλαγὴ καὶ ἔκτασις τῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ φωνηέντων, ἡ κανονικὴ δὲ μόνον ἑτεροίωσις ε/ο τῶν ἐν τῇ πρώτῃ;

Ἕκτον ἂν μὴ ὑπῆρχεν ὄντως ἐπίθημα ο/ε ᾱ, ἀλλ' ἦν στοιχεῖον τῆς ῥίζης, πῶς συμβαίνει ὥστε τὰ φωνήεντα ταῦτα νὰ εὑρίσκωνται καὶ κατόπιν ἄλλων ἐπιθημάτων, ἐν χώραις δηλ. περὶ ὧν οὐδεὶς δύναται νὰ δισχυρισθῇ ὅτι ἀποτελοῦσι μέρος τῆς ῥίζης; λ. χ. σκο σκε, βάσκομεν βάσκετε, νο νε τέμνομεν τέμνετε, jo je δοκέομεν δοκέετε, μενο/ᾱ, λεγόμενος λεγομένη, μο/ᾱ οἶμος οἴμη, το/ᾱ κλυτὸς κλυτή, Fo/ᾱ ξένFος ξένFᾱ, κόρFος κόρFᾱ, ρο, λο, τρο τρᾶ, τλᾶ, τερο τερᾶ, ἐρυθρὸς, ἐρυθρά, παχυλός, παχυλή, ἄροτρον, ξύστρα, ἄντλον ἐχέτλη, ἡμέτερος, ἡμετέρα κλπ. Καὶ αὐτὰ τὰ νῦν προϋποτιθέμενα anéro patéro nâuso εἰς ἑρμηνείαν τῆς ἐκτενείας ἢ περισπωμένης ἐν τῇ ἀνήρ, πατήρ, ναῦς κλπ. ἔχουσιν ο, ὃ βεβαίως δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ῥιζικόν. Πάντως τὸ ο/e ᾱ ᾐσθάνοντο οἱ γλωσσοπλάσται ἐκεῖνοι ὡς ἐν τέλει τῶν λέξεων ἁρμόζον στοιχεῖον, ἤτοι ὡς κατάληξιν, διὸ καὶ ὅτε ἐπίθημά τι ἄλλο ἐπεφέρετο τῇ ῥίζῃ πάλιν ἐπανελαμβάνετο κατόπιν τούτου τὸ στοιχεῖον ο/e ᾱ.

Ἕβδομον, πῶς συμβαίνει ὥστε τὸ ο/e νὰ εὑρίσκηται καὶ κατόπιν ῥιζῶν ὁμολογουμένως οὐχὶ εἰς ο ληγουσῶν, καὶ τὸ ᾱ κατόπιν ῥιζῶν οὐκ εἰς ᾱ; πρβλ. dhē θήσασθαι θῆλυς femina, τιθήνη τίτθᾱ τίτθη τιτθός, ἵσταμι ἱστὸς κλπ.

Ταῦτα πάντα πείθουσι, νομίζω, ὅτι ἐπίθημα ο/ε -ᾱ ἀνάγκη ἀπα-

ραίτητος εἶναι νὰ ὁμολογήσωμεν· ἀλλ' ὁμολογοῦντες τοῦτο ὀφείλομεν ἅμα νὰ δηλώσωμεν ὅτι δὲν ἐννοοῦμεν, ὅτι ταῦτα ἐπλάσθησαν ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ ὅπως οὐδὲ τὰ λοιπὰ ἐπιθήματα, ἀλλ' ὅτι εὑρισκόμενα ἀληθῶς πάλαι ποτὲ ἐν τῇ δευτέρᾳ ὀλίγων τινῶν ῥιζῶν συλλαβῇ ὡς συστατικὰ αὐτῶν στοιχεῖα, ἢ ὄντα λείψανα συνεσταλμένα καὶ ἠλαττωμένα δευτέρου τινὸς συνθετικοῦ ἐπεξετάθησαν κατὰ μικρὸν ἐπὶ ἄλλας ῥίζας κατ' ἀναλογίαν, ἴσως διότι αἱ οὕτω σχηματιζόμεναι λέξεις καθίσταντο δισύλλαβοι καὶ δὴ αἰσθητότεραι τῶν μονοσυλλάβων καὶ ἅμα εὐκολώτεραι εἰς κλίσιν καὶ χρῆσιν, ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν σημασιολογικὴν συγγένειαν τῶν λέξεων τῶν ἐχουσῶν τὸ ε/ο τοῦτο πρὸς ἄλλας, ὅπερ οὐδαμῶς εἶναι σπάνιον. Καθ' ὃν δηλ. τρόπον κατὰ τὸ ἡμέτερον κατὰ γῆς -καταγῆς τὸ σημαῖνον τὸ ἐπὶ τῆς γῆς ἢ τοῦ ἐδάφους, ἐπλάσθη καὶ τὸ κατακαμπῆς = ἐπὶ τοῦ πεδίου, κάμπου καὶ μεσοστρατῆς καὶ μεσοδρομῆς = ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δρόμου, τῆς στράτας, καὶ καταμεσῆς = ἐν τῷ μέσῳ κττ. (πρβλ. καὶ κατακοντῆς ἐπὶ χρόνου = νῦν ἐγγύς), ἐν οἷς ἡ κοινὴ πᾶσι σημασία τῆς στάσεως καὶ τοὺς τελικοὺς φθόγγους -ῆς καὶ τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ληγούσης παρήγαγεν. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ νοηθῇ ὅτι ἐγένετο καὶ ἡ τοῦ ε/ο ᾱ διάδοσις ἀπό τινων παραδειγμάτων ὁρμηθέντος κατ' ἀναλογίαν. Ἀφοῦ δὲ ἡ ἀναλογικὴ διάδοσις τοῦ ο/ε ᾱ κατόπιν τῶν ῥιζῶν κατέστη ἐν αὐταῖς ταῖς πρώταις ἀρχαῖς τῆς κλίσεως συνήθης, προσετίθετο τοῦτο μετὰ ταῦτα καὶ κατόπιν τῶν διαφόρων παραγωγικῶν καταλήξεων, καθ' ὅσον αὗται κατὰ μικρὸν ἐκ διαφόρων ῥιζῶν ἐλαμβάνοντο καὶ εἰς ἐπιθήματα μεθίσταντο, ἤτοι κατὰ τὸ φορο/ε φορᾱ ἐλέχθη καὶ βοσκο/ε βοσκᾱ καὶ ἡμετερο/ε -ᾱ, καὶ λεγομενο/ε -ᾱ κλπ. Πόσον δὲ τὸ ἐπίθημα τοῦτο ἐν τέλει κατέστη σὺν τῷ χρόνῳ κοινὸν καὶ σύνηθες, νοεῖ τις, ἂν ὁμολογήσῃ μετ' ἐμοῦ, ὅτι κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ οἶκος οἶκον ἀλλ' οἴκει οἶκε οἰκε-jω- οἰκέω κττ. ἐλέχθη καὶ αἰδὼς ἀλλὰ τοπικὴ αἰδεσ- ὅθεν αἰδεσ-jομαι αἰδέομαι, καὶ αἰϜὼν αἰϜεσι ὅθεν αἰϜεί, καὶ αἰϜέν, ἢ δαήμων ἀλλὰ δαήμεναι, εἰκὼν ἀλλ' εἰκέναι κττ. κτλ. οὕτω δὲ διεσπάσθησαν τὰ συστήματα τῶν εἰς -μων -μην, -ως-ης, κλπ.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΝΙΚΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ

Γ΄.

Ὅτε πρὸ ἐτῶν διέλαβον περί τινων τονικῶν μεταβολῶν ἐν τῇ μέσῃ καὶ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ (ἰδὲ Ἀθηνᾶς Τόμ. Α΄ σελ. 247 κέξ. καὶ 481 κέξ.), ἤλπιζον ὅτι ταχέως ἔμελλον νὰ ἐξετάσω καί τινα ἄλλα τοῦ ζητήματος τούτου κεφάλαια καὶ πειραθῶ νὰ καταδείξω τοὺς διέποντας τὰ φαινόμενα ταῦτα ποικίλους νόμους. Ἀλλ᾿ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἄλλων φροντίδων ἐπιπροσθησασῶν νῦν μόνον ἐπανέρχομαι ἐπὶ τὴν πάλαι ἐπαγγελθεῖσαν ὑπόσχεσιν· θὰ ἐξετάσω δ᾿ ἐν τῷ παρόντι μόνας τὰς ἐν τοῖς συνθέτοις παρατηρουμένας τονικὰς μεταβολάς.

Ἡ σύνθεσις τῶν λέξεων εἶναι μὲν καὶ τῇ καθ᾿ ἡμᾶς Ἑλληνικῇ γνωστὴ καὶ συνήθης, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἐν αὐτῇ τοσαύτην ἔκτασιν ὅσην ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, οὐδὲ κανονίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς καὶ ἐν ἐκείνῃ νόμων, ἀλλ᾿ ἐν ἄλλοις μὲν ἦν συχνοτέρα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ἐν ἄλλοις δ᾿ ἐν τῇ νεωτέρᾳ. Οὕτω π. χ. τὰ ῥήματα καὶ τὰς μετοχὰς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου δυνάμεθα ἡμεῖς σήμερον νὰ συντιθῶμεν μετὰ πάσης λέξως, καλοπερνᾷ, ψευτοζῇ, κακογράφει, νυχτοπερπατεῖ, στραβοκομμένος, κοσμογυρισμένος κττ., οἱ δὲ ἀρχαῖοι δὲν ἠδύναντο τοῦτο.

Ὁμοίως εἶναι παρ᾿ ἡμῖν πολὺ συνηθεστέρα ἢ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡ τάξις τῶν προσδιοριστικῶν ἐκείνων συνθέτων, ἐν οἷς συνάπτεται ἐπίθετον μετ᾿ οὐσιαστικοῦ καὶ τὸ ὅλον σύνθετον μένει οὐσιαστικόν· πρβλ. ὠμογέρων, ἀκρόπολις, αἰνόπαρις, γυμνοσοφισταί, πεζαίτεροι κττ. καὶ παρ᾿ ἡμῖν κουτόγερως, παλαιόγερως, Στραβοκώστας, μαυρογένεις, Κουτσονικόλας κττ.

Ἐπ᾿ ἴσης εἶναι παρ᾿ ἡμῖν συχνὴ ἡ τάξις τῶν συνθέτων τῶν dvandva ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν λεγομένων, οἷον ἀμπελοχώραφα = ἀμπέλια καὶ χωράφια, γυναικόπαιδα = γυναῖκες καὶ παῖδες, γιδοπρόβατα

κττ., τοῖς ἀρχαίοις δ' ἦσαν ταῦτα καθόλου εἰπεῖν ἄγνωστα. Ἐν ταῖς ἄλλαις δ' ὅμως τάξεσιν, ἐν αἷς ἡ σύνθεσις ἐπετρέπετο τοῖς ἀρχαίοις, ἦν αὕτη τὸ πάλαι πολὺ συχνοτέρα ἢ νῦν, ἐπειδὴ ἐν τῇ μέσῃ καὶ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ καταλήξεις τινές, λ. χ. -ᾶς -άρις -ᾶτος κττ. τὸ μὲν ἐξ ὑποκορισμοῦ ἀρχαίων συνθέτων, τὸ δὲ ἐκ τῆς Λατινικῆς προελθοῦσαι ἀντικαθιστῶσι τὰ σύνθετα πολλαχῶς, πρβλ. ψωμᾶς = ἀρτοκόπος, ἀρτοπώλης καὶ ἀρτοφάγος, τυρᾶς = τυροκόμος, τυροπώλης καὶ τυροφάγος, περιβολάρις = κηπουρός, πορτάρις = θυρωρός, περατάρις = ὁδοιπόρος, πωγωνᾶτος = πωγωνοφόρος, βρακκᾶτος = βρακκοφόρος κττ.

Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῆς συνθέσεως τῆς μέσης καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐλπίζομεν νὰ ἐξετασθῶσιν ἄλλοτε διεξοδικώτερον· νῦν δὲ τοσοῦτο μόνον λεκτέον περὶ αὐτῶν, ὅτι ἐν ἄλλαις μὲν τούτων τάξεσιν οὐδεμία ἐπεγένετο τῶν τόνων ἀλλοίωσις, ἐν ἄλλαις δὲ τοὐναντίον ἐγένετο τοῦ τόνου ἢ καὶ τοῦ τόνου καὶ τοῦ τύπου.

Ἔσχον δ' ἀφορμὴν ν' ἀσχοληθῶ ἰδιαιτέρως περὶ τὸν τονισμὸν τῶν συνθέτων, ἐπειδὴ παρετήρησα, ὅτι παράδοξος κατὰ πρῶτον σάλος τοῦ τόνου καὶ τοῦ τύπου ἐπικρατεῖ ἐν πολλοῖς τούτων· πρβλ. Γελαδόστανη, βροντόλυρα, σκυλλόμυτη, ἀλαφρόπετρα, λευκόπετρα, μυλόπετρα κττ. ἔπειτα ψυχοκόρη, ζωντοχήρα, πικροδάφνη κττ., ὁμοίως Καράπαυλος, Μαυρόπετρος, Ἀνεμόπωλος, Βλαχόγιαννος, κττ. ἔπειτα Μαυροδῆμος, Χονδροδῆμος, Χονδρομῆτρος, Καρασπύρος, Κοντολάμπρος κττ.· ὁμοίως ψυχοπαίδι, ἁγιοζούμι, ψωμοτύρι κττ. ἔπειτα παλαιόπαιδο, τουρκόπαιδο, ἁγιόζουμο, ψωμότυρο κττ. Εἰς εὕρεσιν δὲ τῶν ἐν τούτοις ἐπικρατούντων νόμων ἐνόμισα ἀναγκαῖον νὰ διαλάβω καθολικώτερον περὶ τοῦ τόνου τῶν συνθέτων τῆς μέσης καὶ νεωτέρας Ἑλληνικῆς (ἐπειδὴ ὡς πρὸς τοῦτο καὶ ἡ μεσαιωνικὴ Ἑλληνικὴ συμφωνεῖ πρὸς τὴν νεωτέραν), καὶ νὰ ἐξετάσω κατὰ τίνα ἡ μέση καὶ νεωτέρα ἀπέστη τῆς ἀρχαίας συνηθείας καὶ τίνες οἱ λόγοι τῆς ἐπιγενομένης ταύτης διαφορᾶς. Πρὸς τὸν σκοπὸν ἄρα τοῦτον ἐζήτησα νὰ συλλέξω ὅσον τὸ δυνατὸν πλεῖστον ὑλικόν, ἀλλὰ μικρὸν μόνον τούτου μέρος ἀναγράφω ἐν τοῖς ἀκολούθοις, ἐπειδὴ ἔκρινα ὅτι οἱ λόγοι τῶν μεταβολῶν ἠδύναντο καὶ ἐν ὀλίγοις νὰ καταδειχθῶσιν. Θὰ διαλάβω δὲ χάριν τοῦ εὐσυνάπτου περὶ ἑκάστης τάξεως χωρὶς καὶ θὰ πειραθῶ ν'

ἀποδείξω καὶ τὴν συμφωνίαν ὅπου ὑπάρχει καὶ τοὺς λόγους τῶν μεταβολῶν, ὅπου αὗται συνέβησαν.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ τονισμοῦ τῶν συνθέτων τούτων ἔπεισέ με, ὅτι οὔτε ἡ ἀρχαία τῶν Ἰνδῶν διαίρεσις τῶν συνθέτων εἰς dvandva, εἰς προσδιοριστικά, εἰς ἐξηρτημένα καὶ εἰς κτητικά, οὔτε ἡ κατὰ τὸν Leopold von Schröder εἰς μεταβεβλημένα (ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦ λόγου) καὶ εἰς ἀμετάβλητα (ὡς πρὸς αὐτό), οἷον βαθύζωνος καὶ νικηφόρος, ἀλλ' ἀκρόπολις, παμποίκιλος, ἔχει μεγάλην σημασίαν ὡς πρὸς τὸν τονισμὸν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον μεγίστην ἡ κατάληξις τοῦ β' συνθετικοῦ καὶ δὴ καὶ τοῦ ὅλου συνθέτου, ἔπειτα δ' ἡ τοῦ β' συνθετικοῦ καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν αὐτοῦ.

Οὕτω κατὰ πρῶτον φυλάττουσι τὸν τόνον ἀμετακίνητον αἱ σύνθετοι μετοχαὶ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς -μένος, πρὸς δὲ καὶ τὰ ῥήματα, βαρύτονα καὶ περισπώμενα, πρβλ. κοσμογυρισμένος, πολυχρονισμένος, ἐμορφοστολισμένος, αἱματοκυλισμένος, πολυαγαπημένος, κακοτρώγω, συχνοβλέπω, καλοπερνῶ, ψευτοζῶ, πολυαγαπῶ, συχνορωτῶ κττ. Ἐν πᾶσι τούτοις ἡ ἰσχὺς τῶν ἀρχαιόθεν παραδεδομένων καὶ νῦν ἔτι λεγομένων ἁπλῶν τύπων εἶναι τηλικαύτη, ὥστε δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἀλλοίωσιν τοῦ τόνου.

Ὁμοίως τῶν dvandva λεγομένων συνθέτων ὅσα λήγοντα εἰς -ο εἶναι οὐδετέρου γένους, ἀναβιβάζουσι τὸν τόνον, τοὐναντίον δ' ὅσα φυλάττουσι τὴν κατάληξιν -ία, οὐχί· πρβλ, δαμασκιναπιδόμηλα, τζιντζιφορρέβιθον, ἀνηθομαλαθρόκουκκα, σελλοσκαλοχάλινα, συκοκάρυδα, τετραδοπαράσκευο, Κλημεντοκαίσαρα, ἀνεμόβροχο, κεφαλόποδα κττ. ἀλλὰ Ἠπειροθεσσαλία, Αὐστροουγγαρία, Παροναξιά, κεφαλοποδιὰ (κατὰ τὸ κοιλιά, καρδιὰ κλπ.) κττ.

Ὅπως τὰ dvandva θηλυκὰ εἰς -ια οὕτω καὶ πάντα τἆλλα θηλυκὰ εἰς -ιὰ φυλάττουσι τὸν τόνον ἀμετακίνητον, πλὴν ὡς πρὸς τὴν συνίζησιν, ἐπειδὴ καὶ τὸ πάλαι τὰ θηλυκὰ εἰς -ια (-εια) συντιθέμενα ἐφύλαττον τὸν τόνον ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς· πρβλ. γυμνοπαιδιά, καταλαλιά, μυθιστορία, μυθολογία, ὀστρακοκονία, νεκρολατρεία, νεκρομαντεία, ξηροπυρία, ψευδοπαιδεία, σεμνονυμφοστολία, ἁρματοτροχιά, ἁμαξοτροχιὰ κττ. Οὕτω καὶ νῦν λέγο-

μεν ἀγριαγγουρεά, ἀγριελαιά, ἀγριοσυκεά, ἀετοφωλεά, μυρμηγκοφωλεά, ποντικοφωλεά, ἀλλαξοκαιριά, ἀνοιχτομματιά, ἀραποβλογιά, Ἀρβανιτοκερασεά, ἀρρωστοφαγιά, Ἀσπροκκλησιά, ἀστραποφεγγιά, ἀστροφεγγιά, ἀφροξυλεά κουφο-κουρφο-, βασιλοπενταρεά, βαρυχειμωνιά, Βλαχοκρανεά, γλωσσοβωδεά, γλυκομηλεά ξινο- κοκκινο-, δενδρογαλιά, Δρακοσπηλαιά, Χοιροσπηλαιά, ἐμορφονεὰ (ἀλλὰ κακόγραια, διὰ τὸ ὁ κακόγερως), καλογνωμιά κακο-, Καλογωνιά, κοντοποδαρεά, κορομηλεά, ξινομηλεά, κοσμοχαλασιά, κουκκορρεβιθεά, κωλοφωτιά, λυκοφιλιά, λεπτοκαρυά Παλαιο-Μονο-, Παλαιοπαναγιά, παραμερεά, πικραμυγδαλεά γλυκ-, πικροκολοκυθεά, Πισσοσυκεά καρο-μαυρο- ἀσπρο- φραγκο-, στραβολακκεά, φουσκοδενδριά, φουσκοθαλασσιά, φτωχοσουλτανιά, χαμοκουμαρεά, χονδρο- μονο-, χονδρολαιά μηλοτσουνο-, χριστάγκαθεά κττ.

Ἐπ' ἴσης σῴζουσι τὸν τόνον αὐτῶν ἀμετακίνητον συντιθέμενα τὰ θηλυκὰ ὅσα λήγουσιν εἰς -οῦ -οῦσα· πρβλ. ἀηδονολαλοῦσα, ἀσχημοποδαροῦσα Πωρικολ. 317, μαυρομαλλοῦσα εὐμορφο- ξανθομαλλοῦσα, ξανθομαλλοῦ, μεγαλομανδοῦσα Τετραπ. 304, πικροκυματοῦσα, τραυλοκελαδοῦσα Πωρικολ. 317, φουστανοφοροῦσα Πουλλολ. 34 κττ. Ὁμοίως φυλάττουσι τὸν τόνον ἀμετακίνητον τὰ θηλυκὰ εἰς -ῖνα, -άδα, -άρα, -άτα, -ούρα, -ρή· πρβλ. ἀγριαμπελῖνα, λωλοπροβατῖνα, τρελλοχρηστῖνα κττ., ψευτοφυλλάδα, κακαρνάδα κττ., ψευτοπεντάρα, ζηλοπεντάρα (ἰχθύος ὄνομα ἐν Λακωνικῇ) κττ., λωλοπροβάτα, γροπροβάτα, σκυλλομαυρομμάτα κττ., βουϊδοκουτσούρα, μακρονούρα κττ., βεργολυγερή, στραβομισερή κττ.

Καὶ ὅσα ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐσχηματισμένων διά τινος τῶν νεωτέρων καταλήξεων -ᾶς, -άρις, -ᾶτος συντεθῶσι, φυλάττουσι τὸν τόνον ἐφ' ἧς συλλαβῆς φέρει αὐτὸν τὸ β' συνθετικόν· πρβλ. στριφοκερατᾶς, σευκλογουλᾶς Προδρ. Ϛ' 229, πρωτοπαππᾶς Προδρ. Γ' 59, σκυλλοχαρκεάς, σκυλλοβορεάς, σπαθαρομαχαιρᾶδες καὶ σουβλομανικᾶδες Τετραπ. 481 (πρβλ. ἀμφιφορεύς, ἀπερωεύς, φιλοβασιλεύς) κττ.· νυχτοπεριπατάρις, ἀλογοκαβαλλάρις, καμηλοπερπατάρις, βρωμοσαλιάρις,

σαλιαρομυξιάρις, ῥαπτοδερματάρις, ψωρογομάριν κττ.· διπλο- τετρακαλαμαρᾶτος Προδρ. ϛ′ 237, ἐμορφοπροσωπᾶτος αὐτ. 70, κανναβοσησαμᾶτος αὐτ. 217, λαμπροπουκαμισᾶτος αὐτ. 69, μαυροτριχᾶτος 72, παχυμουλαρᾶτος 60, χρυσοφτερνιστηρᾶτος 59, γαϊτανοφρυδάτη, ἀγγελοσουσσουμᾶτος, γερομουστακᾶτος Τετρ. 58, μεγαλομουστακᾶτος αὐτ. 34, 128, μεγαλοματσουκκᾶτος αὐτ. 651, μεγαλορχειδᾶτον 82 κττ. κττ.

Ἐπ' ἴσης παρατηρεῖται ὅτι τὰ σύνθετα εἰς -δς ῥηματικὰ τὰ δηλωτικὰ ἐνεργείας, ὀλίγα σχετικῶς ὄντα, καὶ κυρίως τὰ ἀρχαιόθεν παραδοθέντα, τονίζονται σήμερον καθόλου εἰπεῖν ὅπως καὶ τὸ πάλαι· πρβλ. βοσκός, καὶ χοιρο- γαϊδουροβοσκός· -γράφος, κονδυλογράφος Τετρ. 614· -δόχος, αἱμοτοδόχον· -κόπος, νομοκόπος, πετροκόπος, στρατο- χαροκόπος, φλυαροκόπος· -λόγος, κουκκο- πιπερο- πουλλο- χουλιαρολόγος κλπ.· -μάχος, ἀετομάχος, ἐχθρο- Τουρκο- χειρο- Χριστιανομάχος· -τόμος, ὀργοτόμος· -φάγος, κρεο- λαχανο- συκο- τυρο- Τουρκο- ψωμοφάγος, μυξοσκατοφάγον Πουλλολ. 319· -φόρος, ἀσπρο- μαυρο- κονδυλο-μαντατο- Νικη- ῥασοφόρος.

Ὀλίγα τινὰ τῆς τάξεως ταύτης ἐξαιρούμενα, οἷον πυρόβολος, πυρόμαχος, ὁ βούκολος, ὁ κάκουργας ἡρμηνεύθησαν ἤδη ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α′ 353-4. Ὁμοίως δὲ τούτοις ἑρμηνευτέον καὶ τὸ Πιστόφορος τοῦ Ἐρωτοκρίτου, ἂν μὴ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης παρελήφθη ἡ λέξις· πρὸς δὲ καὶ τὸ σύνηθες Χριστόφορος παρὰ τὸ ὀρθῶς τονούμενον Νικηφόρος.

Ἄλλα τινὰ παροξύτονα ἀναγινωσκόμενα ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς ἡμῶν ποιήμασιν οἷον ἀδήφαγον παρὰ Προδρ., αἱμόβορον παρὰ Τετράπ. 316, 383, συγγενοσαρκόφαγα Πωρικολ. 359, καὶ πνευματόμαχον αὐτ. καὶ εἴ τι ἄλλο εἶναι πλημμελήματα τῶν ἀμαθῶν στιχοπλόκων τῶν βιαζόντων τὴν γλῶσσαν χάριν τοῦ ῥυθμοῦ καὶ δὴ ἄνευ σημασίας.

Ὅπως δὲ τὸ πάλαι ἐτονίζετο ἐραστὴς καὶ δημ- γυναικ- παιδεραστής, σοφιστὴς καὶ ἰατρο- μετεωροσοφιστής, ἀκοντιστὴς καὶ ἱππακοντιστὴς πεζακοντιστής, κορυστὴς καὶ ἱππο- χαλκοκορυστής, πειρατὴς καὶ κολοκυνθοπειρατής κλπ. Οὕτω καὶ

σήμερον ὅσα τῶν εἰς -της σῴζονται, συντιθέμενα τονίζονται ἐφ' ἧς συλλαβῆς καὶ τὸ ἁπλοῦν β' συνθετικόν. Οὕτω π. χ. τὰ δισύλλαβα ἁπλᾶ συντιθέμενα παροξύνονται, πρβλ. -άπτης κανδηλανάπτης, -βάτης ἐμβάτης μπάτης διαβάτης παραβάτης, γνώστης καρδιογνώστης, -δάρτης καλαμογδάρτης, δείκτης ἀνεμο- ὡροδείκτης, -δέτης λαιμο- λυγοδέτης, -δότης κατα- προδότης, -ζήτης ψωμοζήτης, -θρέπτης σαρκοθρέφτης, κάπτης μυγιοχάφτης, -καύτης παλουκοκαύτης, κλέπτης κατσικοκλέφτης, λάπτης αἱματολάφτης, λύτης ορκοκαταλύτης Τετρ. 1010, ψωμοκαταλύτης αὐτ. 130, παίκτης θεομπαίχτης χαρτοπαίχτης,-πιάστης πουλλοπιάστης,-πλύτης κακοπλύτης, -πνίχτης σκυλλοπνίχτης, -πότης κρασο- ῥακοπότης, -πρήστης κοιλιοπρήστης, ῥάπτης φραγκορράφτης, σύρτης τυφλοσύρτης, σφάκτης ἀντεροσφάχτης, σφίκτης κωλοσφίχτης, -σχίστης ξυλοσκίστης, τρίπτης πεπεροτρίφτης, φράκτης τρυποφράκτης, χέστης ἀλευροκαταχέστης Τετρ. 159, -χύτης νεροχύτης, ψάλτης πρωτοψάλτης, ψεύστης πρωτοψεύτης, ὤστης ἐξώστης, πρβλ. καὶ ἀντερο- μαχαιροβγάλτης, νεροκράτης.

Τὰ δὲ πολυσύλλαβα ὁμοίως τῷ πάλαι παροξύνονται ἢ ὀξύνονται κατὰ τοὺς ἀρχαίους νόμους, πρβλ. ἐλάτης γαϊδουρολάτης, ἐργάτης πρωτοργάτης, μαθητὴς ψευτομαθητής, χρεωφειλέτης, χωροδεσπότης, κατοικοδημότης, σκυλλογαυjώτης, παλαιοαιγινήτης, ψευτοστρατιώτης, καταπατητής, νυκτοβαδιστής, ψευτοποιητής, παλαιομαθητής, παλαιοπραματευτής, κερατοσταυρωτής, πολυζημιωτής, ἀνεμοτρυγητής, κακοτρυγητής, ἀρτηκολυριστής, καλοδουλευτής, σιγολιχνιστὴς κττ. Κατὰ τὰ πολυσύλλαβα ταῦτα ἐτονίσθη ἐν Κρήτῃ τὸ σύνθετον συζευτὴς ὁ ἀλλαχοῦ κωλλῆγας λεγόμενος, εἰ καὶ τὸ ἁπλοῦν λέγεται κανονικῶς ὁ ζεύτης ἤτοι ὁ ζεύ(κ)της. Ἀπὸ δὲ τοῦ πληθ. ψωμοκαταλυτᾶδες (κατὰ τὸ παππᾶδες) φαίνεται, ὅτι ἐσχηματίσθη καὶ ἑνικὸς ψωμοκαταλυτής.

Τὰ εἰς -μα -σις -τος λήγοντα τονίζονται νῦν ὅπως καὶ τὸ πάλαι. πρβλ. ὑπόθεσις, σύβασις, βαθύρεμα, ἡλιόβγαλμα, συννεφόκαημα, ξεσκέπαστος, ἀνακάτευτος, ἀγύριστος, ἄσβηστος,

ἀτέλειωτος, ἀπάτητος, ξαρμάτωτος, ξεβράκκωτος, ξεχαλίνωτος, θαλασσοκοπάνιστος Πουλλολ. 109, κακομάζωχτος, κακόψητος, μελανομακρυθώρητος Πουλλ. 67, χρυσοκόλλητα Τετρ. 759 κττ.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον τὰ τρισύλλαβα εἰς -α ἢ -η ὀξύτονα καὶ παροξύτονα τὸ πάλαι συντιθέμενα διεφύλαττον τὸν τόνον αὐτῶν ἀμετακίνητον, οὕτω καὶ νῦν. Ἤτοι ὅπως τὸ πάλαι ἐτονίζετο καυλοκινάρα, κεντρομυρσίνη, λινοκαλάμη, μεμβραφύη, ξυλαλόη, ξενοκυσταπάτη, ξυλοκασσία, φακοπτισάνη, χονδροπτισάνη, πειθανάγκη, χεζανάγκη, χαλκοκορώνη, ψευδενέδρα κττ., οὕτω καὶ σήμερον λέγεται ἀγριαγκινάρα, ἀγριογουρούνα -κατσίκα -λαγκάδα -σταφίδα, ἀλευροπασπάλη, ἀνεμοταραχή, θαλασσοταραχή, ἀνδρογυναῖκα, Βλαχοκατούνα παλαιο-, βρωμομολόχα -τουλούπα, βουϊδοκουτσούρα, γαϊδουροκυλίστρα, γλυκογογγύλη, γλωσσοκοπάνα, ζερβοκουτάλα, ζηλοπεντάρα, θεοσταφύλα, κουτοκουρούνα, κουφολαχάνα, κρασανάγκη, κυθροκανδήλα Προδρ. Γ' 78, λαιοπυρῆνα, λινοσφενδόνα, Μοσκοριακή, ξεροκεφάλα, ξυλογαϊδάρα, ὀρνιθοσκαλίστρα, παλαιοκαθέκλα, παλαιομαγάρα, παλαιοπαπούτσα, πετροχελιδόνα, ποταμοχελώνα, ποντικοπαγίδα, πρωτομαντίλλα, πλατομαντίλλα, σαποκαράβα, σιδεροκουτάλα, σιδεροπαλάμη, σκατοκουτάλα, σκουρομαχαίρα, σταμναγκάθα, χοιροκαλύβα, χοιρολαψάνα, χοιραλοιφή, χονδροκεφάλα, χορδοκοιλίστρα Προδρ. Ϛ' 337, ψευτοφοβέρα κττ.

Καὶ τὰ πολυσύλλαβα κύρια ὀνόματα συντιθέμενα φυλάττουσιν ἐπ' ἴσης τὸν τόνον ἀμετακίνητον ἐπὶ τῆς αὐτῆς καὶ πρὶν συλλαβῆς, πρβλ. Κοντονικόλας, Χονδρονικόλας, Μαυρομανόλης, Μαυροδημήτρις, Κουτσοκωσταντής, Στραβαγγελῆς, Στραβοχαραλάμπης, Τουρκοβασίλεις, Παππαλεξανδρῆς, Μαστρονικόλας καὶ Μαστρονικολῆς, Κουφοπαντελῆς κτλ.

Ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε ἐξετασθείσαις τάξεσι παρετηρήσαμεν, ὅτι τὰ σύνθετα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς τονίζονται καθ' οὓς τὰ τῆς ἀρχαίας νόμους. Ἀλλ' ἐν τοῖς ἀκολούθοις ἄρχεται ὁ σάλος. Τὰ δισύλλαβα π. χ. εἰς -α, καὶ ἐλάχιστα εἰς -η, θηλυκὰ συντιθέμενα ἄλλοτε μὲν φυλάττουσι τὸν τόνον ἐφ' ἧς συλλαβῆς εἶχον αὐτὸν τὸ πάλαι, ἄλλοτε

δ' ἀναβιβάζουσιν αὐτόν. Οὕτω π. χ. παρατηρεῖται ὅτι ὁμοίως τοῖς ἀρχαίοις ὀρθοπάλη, κλινοπάλη, στομακάκη, στομαλίμνη, ἰστοπέδη, χρυσο- ὀρχιπέδη, ὠμοπλάτη, λιμοψώρα, ποδάγρα, κωλοσαύρα, ὀρτυγομήτρα κττ. τονίζονται καὶ παρ' ἡμῖν πολλὰ δισύλλαβα παροξύτονα ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς καὶ ἀφοῦ συντεθῶσιν, ἐφ' ἧς καὶ ὅτε ἦσαν ἁπλᾶ, πρβλ. ἀλισάχνη, ἀνεμοζάλη, βρακκοζώνη, γεροντοκόρη, ψυχοκόρη, ζωντοχήρα, ψευτοχήρα, καπνοδόχη, ἀλευροδόχη, κωλοσαύρα, Μικρομάνη, ὀχλοβοή, Ξηρονομή, πικροδάφνη, Κεχροδάφνη, Σκουφομύτη, στρωματοθήκη, ὠμοπλάτη, Βουνιχώρα, Διπλοπίττα, Μακρυκάππα, Παλαιομάννα, σταυρομάννα, λευκομάννα (πτηνοῦ ὄνομα), καβουρομμάννα, ἀγριοφακή, ἀνεμορριπή, ἀλεποπορδή, ἀσπροσυρμή, χλωρονομή, χονδρορραφή, κττ. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἀρχαιόθεν τὰ εἰς -ᾰ λήγοντα δισύλλαβα συντιθέμενα ἀνεβίβαζον τὸν τόνον (πρβλ. ὑγρόπισσα, ὀρρόπισσα, κυνάμυια, ταυρόκολλα χρυσο- φυλόκολλα, γλυκύρριζα, πυγόρριζα κττ.), καὶ ἐπειδὴ τὰ μονοσύλλαβα τριτόκλιτα συμφωνόληκτα μεταστάντα εἰς τὴν α' κλίσιν ηὐξήθησαν κατὰ συλλαβήν, ὥστε τὰ πρότερον ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονιζόμενα μετ' αὐτῶν σύνθετα τονίζονται νῦν ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, (Παππαδόπλακα, σιδερόπλακα, λεπιδόπλακα, ἀγριόχηνα, χοιρόψειρα κττ.) καὶ ἐπειδὴ πρὸς τούτοις ἔνια τριτόκλιτα λήγοντα εἰς βραχὺ φωνῆεν ῐ, ἠδύναντο νὰ τονίζωνται ὁμαλῶς ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης (λυκόβρυσι, Ἀετόρραχι, γαϊδουρόπολι), διὰ πάντα ταῦτα μετὰ τὴν σύμπτωσιν τοῦ ᾱ καὶ ᾰ, τοῦ η καὶ ι ἐπῆλθε σάλος ἐν τοῖς μετὰ δισυλλάβου οὐσιαστικοῦ εἰς α (ἢ η ι) συνθέτοις, ἅτε τῶν μὲν ἐπὶ τῆς παραληγούσης, τῶν δ' ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης τονιζομένων.

Τοῦ σάλου τούτου ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι λέγεται σήμερον ἀγριόγιδα, βροντόλυρα (ἀρχ. κρεκολύρα) γιδόμανδρα γαϊδουρόμελισσόμανδρα, βουϊδόγλωσσα βρωμό- κακό- σκατόγλωσσα, ζηλιαρόγατα, Γελαδόστανη, Καρβουνόλακκα ψαθο- Στενό- Σκινόλακκα, ἀλλαφρόπετρα κοκινό- μαυρό- μυλό- μυλωνόπετρα, ξυλόκοττα, λειψόπιττα μυζηθρό- κολοκυθό- σπανακό-τυρόπιττα, γαϊδουρόσφακα μυλόσφακα, παλαιόχουνη, παλαιόκαππα, ποντικότρυπα, ἀφρότρατta, βραστόφανα

κατσό- τουρκόφανα, ἀσκόχηνα, ἀγριόχηνα, τουρκόχωρα, χαμόστερνα, χοιρόγληνα, χοιρόψειρα, χρυσόμυιγια κττ. ἐν οἷς καὶ τὰ εἰς -ᾱ καὶ τὰ εἰς ᾰ καὶ τὰ εἰς η ἢ ῐ λήγοντα ὁμοίως διατίθενται.

Ἐνίοτε παρατηρεῖται ὁ σάλος καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, π. χ. Βουνιχώρα παρὰ τὸ τουρκόχωρα, Διπλοπίττα παρὰ τὰ ὀνομασθέντα εἰς -πιττα, Μισορράχι παρὰ τὸ Καλογερόρραχι, Μακρυκάππα παρὰ τὸ παλαιόκαππα.

Προδήλως ἄρα ἐν τούτοις παλαίουσι δύο κατ' ἀναλογίαν σχηματισμοί, ὧν ὁ μὲν τὸν τόνον ἐπὶ τῆς παραληγούσης τῶν εἰς ᾱ ἢ η ληγόντων ἀξιῶν, στηρίζεται ἐπὶ τῆς παραδόσεως, ὁ δὲ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ἐν μέρει μὲν ἐπὶ τῆς παραδόσεως, μάλιστα δ' ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ ἡμῶν αἰσθήματος ἀπαιτοῦντος, ἵνα ἡ σύνθεσις γίνηται κατάδηλος διὰ τῆς ἐγκλίσεως ὡς εἰπεῖν τοῦ β' συνθετικοῦ. Διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν ὅτι μόνον τοπωνυμίαι, αἵτινες ὡς κύρια ὀνόματα εἶναι καθόλου ἐμμονώτεραι, σώζουσι τὸν ἀρχαιότερον τονισμόν, Βουνιχώρα, Διπλοπίττα κττ., τοὐναντίον δὲ τὰ καθ' ἑκάστην ἐκ νέου σχηματιζόμενα προσηγορικὰ σύνθετα καὶ μάλιστα μετὰ τοῦ παλαιο- κακο- βρωμο- κττ. τονίζονται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, ἤτοι ὑποβάλλονται εἰς τὸν ἐξομαλισμόν, ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ γλωσσικὸν ἡμῶν αἴσθημα.

Διότι ἡμεῖς τότε μάλιστα λαμβάνομεν πλήρη καὶ σαφῆ τῆς συνθέσεως αἴσθησιν, ἤτοι τότε μάλιστα στενῶς συνδέονται ἐν τῷ γλωσσικῷ ἡμῶν αἰσθήματι μετ' ἀλλήλων τὰ συντιθέμενα, ὅταν ὁ τόνος κεῖται ἐπὶ τοῦ α' συνθετικοῦ καὶ τὸ β' ἕπηται ἄτονον, ὡς ἐξάρτημα τρόπον τινὰ τοῦ πρώτου· ἐντεῦθεν ὅπου δύναται νὰ γένηται τοῦτο, ἐπιδιώκεται πάντοτε, οὐ μόνον ἐν τῇ τάξει ταύτῃ ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς (ἰδὲ κατωτέρω σ. 29. 31)· ὅπου δ' ὅμως δὲν εἶναι δυνατόν, ὅπως λ.χ. ὅταν τὸ β' συνθετικὸν εἶναι τρισύλλαβον, ν' ἀναβιβασθῇ ὁ τόνος ἐπὶ τὸ πρῶτον, ἐκεῖ μένει ἐφ' ἧς καὶ ἐν τῷ ἁπλῷ κεῖται συλλαβῆς, ἐπειδὴ τηρουμένου τοῦ τύπου τοῦ β' συνθετικοῦ ἀμεταβλήτου, ἡ μετακίνησις τοῦ ἐπ' αὐτοῦ τόνου, οἷον σιδεροπάλαμη, θὰ ἐφαίνετο διασπῶσα τὴν συνάφειαν τοῦ ἐν τῷ συνθέτῳ β' συνθετικοῦ ἀπὸ τοῦ ἁπλοῦ (τοῦ -πάλαμη ἐν τῷ σιδεροπάλαμη ἀπὸ τοῦ ἁπλοῦ παλάμη)· εἰς τοῦτο δ' ὅμως ἀντιστρατεύεται τὸ γλωσσικὸν

ἡμῶν αἴσθημα, ἀπαιτοῦν ἀλώβητον καὶ διαυγὲς τὸ σύνολον τοῦ β' συνθετικοῦ οἷον καὶ τὸ ἁπλοῦν.

Ὁ τόνος τῶν θηλυκῶν εἰς -η (οὐχὶ δὲ καὶ τῶν εἰς -α) συνθέτων ἐπιθέτων ἀναβιβάζεται κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀρσενικῶν καὶ οὐδετέρων αὐτῶν, ἤτοι πρβλ. ὁλόμαυρη, μωροπόνηρη, ἀλλήθωρη, κατακάθαρη, κάτασπρη. κττ. ὅπως καὶ φρόνιμη, βέβαιη κττ.

Τῶν δὲ δισυλλάβων κυρίων ὀνομάτων μόνα τὰ εἰς -ος φαίνονται ἀναβιβάζοντα τὸν τόνον ἐν συνθέσει, τὰ δ' ἄλλα φυλάττουσιν αὐτὸν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐφ' ἧς καὶ τὰ ἁπλᾶ β' συνθετικὰ ἔφερον αὐτὸν συλλαβῆς. Πρὸς δὲ τούτοις παρατηρεῖται ὅτι συχνότατα, μάλιστα ἐπὶ τῶν ἐξ ὑποκορισμοῦ προελθόντων βραχυτέρων τύπων εἰς -ος, ὁ τόνος τοῦ ἁπλοῦ μεταβαίνει καὶ ἐπὶ τὸ σύνθετον κατ' ἀναλογίαν· πρβλ. Καραγιάννης Μακρυ- Κοντο- Μαυρο- Κοκκινο- Δασκαλο- Φραγκογιάννης, ἀλλὰ Βλαχόγιαννος (καθ' ὃ καὶ Σκυλλόγιαννης, Σαρρήγιαννης), Κοντογεώργις καὶ Κοντογεώργος, Χονδρομῆτρος, Χονδροδῆμος, Χονδροκώστας, Κοντομίχος, Καρασπύρος, Καραμάνος, Καραχρῖστος, Βουλοδῆμος, Κοντολάμπρος κατὰ τὸ Λάμπρος κττ. ἀλλ' ἀεὶ Μαυρόπετρος, Καράπαυλος, Ἀνεμόπωλος, Μαρκόπωλος κττ.

Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ σελ. 36 κέξ. ἐδείχθη ὅτι ὅσα μὲν τὸ πάλαι ὑποκοριστικὰ οὐδέτερα λήγοντα εἰς -ιον εἶχον τέσσαρας ἢ πλείονας συλλαβὰς ἢ εἶχον μὲν μόνον τρεῖς συλλαβὰς ἀλλ' ἔληγον εἰς -διον (τοῦ δ ὄντος οὐχὶ τοῦ θέματος ἀλλὰ τῆς καταλήξεως), ταῦτα τὸ πάλαι ἐτονίζοντο ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης καὶ νῦν μετὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ τελικοῦ -ον, ἐπὶ τῆς παραληγούσης, πρβλ. ὀστού-διον -στούδι, βούδιον -βούδι, ὀμμάτιον -μάτι, ἀστέριον -ἀστέρι, ἁλάτιον -ἁλάτι, ποτήριον -ποτήρι, καμάκιον -καμάκι, ὀψάριον -ψάρι, ἡμιγόμιον -μιγόμι κττ. ὅσα δ' ὅμως τρισύλλαβα ὄντα ἔληγον εἰς -ιον, τούτων τὰ μὲν τριβράχεος ῥυθμοῦ προπαρωξύνοντο καὶ νῦν ἀποβληθέντος τοῦ -ον παροξύνονται, ὅσα δ' ἦσαν δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ παρωξύνοντο μὲν τὸ πάλαι, ὀξύνονται δὲ σήμερον μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ληγούσης· πρβλ. τὸ κτένιον - χτένι, τὸ πόδιον -τὸ πόδι, τὸ θύριον - τὸ θύριν, τὸ μόδιον - τὸ μόδι κττ. ἀλλὰ τὸ σταυρίον τὸ σταυρί, τὸ κλειδίον τὸ κλειδί, τὸ παιδίον τὸ παιδί, τὸ δαδ-ίον τὸ δαδὶ κλπ.

Τῶν ὀνομάτων τούτων ἐχόντων νῦν ὑποκοριστικὸν τύπον ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑποκοριστικὴν ἀεὶ σημασίαν οὐκ ὀλίγα συντίθενται ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, ὅπως καὶ ἄλλα τινὰ ἅτινα διὰ τυπικῶν μεταβολῶν κατέστησαν ὅμοια τούτοις. Καταλέγω πρῶτον ὀλίγα τινὰ ὅσα τριβράχεος ὄντα ῥυθμοῦ συνετέθησαν, πρβλ. ἐπανωμύλι, κατωμύλι, ἐπανωφόριον Προδρ. ς' 365, καλαπόδι, Καλοπόδιος ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ, Καραβοστάσι, Καταφύγι, κρασοβόλιν Προδρ. Γ' 125, κατατόπι, λιβαδοτόπι, ξερονόμι, παραθύρι, ἀποσπόρι, παρασπόρι, σακκοκόπρι, σκαλοπάτι κττ.

Ταῦτα προφανῶς τονίζονται ὁμαλώτατα, διότι τονιζόμενα τὸ πάλαι ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης συνετέθησαν, ἔπειτα δ' ἀποβαλόντα τὴν τελικὴν συλλαβὴν ἐτήρησαν τὸν τόνον ἀμετακίνητον, ὅπως καὶ τὸ ποτήριον-ποτήρι, σταφύλι, ἁλάτι κλπ.

Τοὐναντίον δὲ τὰ τονιζόμενα τὸ πάλαι ἐπὶ τῆς παραληγούσης καὶ μετέπειτα μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ -ον, ἐπὶ τῆς ληγούσης, οἷον δᾳδίον-δᾳδί, παιδίον-παιδί, ταῦτα συντιθέμενα ἀναβιβάζουσι τὸν τόνον ἢ κατὰ μίαν συλλαβήν, ἂν φυλάττωσι τὸν τύπον αὐτῶν εἰς -ι, ἢ κατὰ δύο, ἂν μεταβάλλωσιν αὐτὸν εἰς -ο· πρβλ. ψυχοπαίδι ἀλλὰ παλαιόπαιδο, ἁγιοζούμιν Προδρ. Γ' 231, μαροζοῦμι κοκκινοζοῦμι κλπ., ἀντικλείδι, ἀποδαύλι, ἀποκοίλι προκοίλι Λαγοκοίλι, δημοκέλλιν Πρόδρ. ς' 558, καβροκέλλι, κακάρνι, κηροστούπιν, κομματοπούλλιν, κοντοβράκκι, κοντομόχλι, κοντοσάκκι, κοντοσκοίνι, κοντοσκάλι, κρεββατοστρῶσι Προδ Α' 62, κρυονέρι, κυμινοθέρμιν αὐτ. ς' 605, κωλομέρι, Λιθο- Μαυρο- ῥιζο- χωματοβούνι, μαυροπούλλι, μαυρορρώγι, μεσονέφριν Προδρ. Α' 166, μονοδένδρι, μονο- λιανοχλωρο- βρεχτοκούκκι, ξυλοχάρτια Εὐστάθ., ξερονήσι, ξυγκοκέρι πισσο-, ξυλοκάρφι σιδερο- μπακιρο-, Παλαιοδᾴδι, ποδογύρι, πυροφάνι, ῥογοβύζι, σευκλογούλια Προδρ. ς' 210, σταχτοπάννι, Τουρκοχώρι Γυφτο- Νεο- Παλαιο- Ἀλεπο- Λυκο- Πετρο- Λιμο-, ψωμοτύρι κττ.

Ἐν τούτοις ἄρα ἀναβιβάζεται ὁ τόνος, τηρεῖται δ' ὁ τύπος εἰς -ι. Ἀλλ' ἄλλοτε καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ τρισύλλαβα ὑποκοριστικὰ καὶ ἄλλα τινὰ τριβράχεα ἢ τετρασύλλαβα εἰς -ιον -ακιον -αριον -αφιον -ιδιον κττ., καθ' ὅσον ἀποβαλόντα τὴν

ὑποκοριστικὴν σημασίαν δύνανται νὰ συντιθῶνται, λήγουσιν εἰς -ο καὶ ἀναβιβάζουσιν ἔτι μᾶλλον τὸν τόνον· πρβλ. ἀγιόζωμον Προδρ. Δ' 345, ἀγριάμπελο, παλαιάμπελο, Ἐξάμπελο, ἀγριαβότανο, ἀγριόπαιδο, ἀγριοκάτσικο, ἀγριομούλαρο, ἀγριαργούλιδο ἀμπελοχώραφο, ξεροχώραφο, ἀραπόχειλο, ἀσημοχρύσαφο Προδρ. Α' 73, Ἀσπροπόταμον, Βλαχοκάτουνο, γεροντομούλαρο, γουδόχερο, καθαροκόσκινον Προδρ. Β' 52, κεφαλόβρυσο, κοττόπουλλο, Κουφόδενδρα, λαιόλαδο σησαμόλαδο κττ., λιανόκουκκα μεσό- χολόκουκκα, Προδ. Γ' 220 420 (καὶ μεσοκούκκι), λινοβάμβακον Προδ. Α' 93, μαυρόμματο, μελισσοκόφινο, μικροπόταμον φλογο- ἀνα-, μαυροπίπερο, μονόκυθρον Προδρ. Α' 239, Β' 104, μυλάλευρο, νερόφειδο, ξεροπήγαδο ξεροχώραφο, ξινόμηλο. παλαιομούλαρο παλαιόσπιτο παλαιοκάμακο παλαιόταβλο παλαιοχώραφο καὶ πλεῖστα μετὰ τοῦ παλαιο- σύνθετα, πρασομάρουλον, πετροσέλινο, Ῥιγανόχωρα (περίχωρα), ροκκοκέφαλο, σκουπόρραβδον Προδρ. Α' 173, 187, σκουληκοβότανο, στραβοκέφαλο Ἀραπο-, τουρκοβούνου, τριψιδογαροπίπερον Προδρ. Β' 38, τρυποκάλαθο, τσουκκαλολάγηνα Προδρ. Β' 50, φειδολάπαθο, φυτόπρασο, χοιρόπετσο, χρυσολάχανον Προδρ. Β' 41.

Νῦν ἐρωτᾶται τίνος ἕνεκα ἐγένετο τοῦτο μὲν ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου ἐν τοῖς ἁγιοζούμι ἀπὸ τοῦ ζωμίον, ξερονήσι ἀπὸ τοῦ νησίον κττ., τοῦτο δὲ ὁ κατὰ μίαν ἔτι συλλαβὴν ἀναβιβασμὸς καὶ ἡ τροπὴ τῆς καταλήξεως τούτων εἰς -ο, οἷον ἀγιόζωμον, ἀμπελοχώραφο, παλαιόπαιδο κλπ.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ κατὰ μίαν μόνην συλλαβὴν ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου παρατηρῶ, πρῶτον ὅτι ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα ἀρχή, καθ' ἣν ἡμεῖς τότε μάλιστα λαμβάνομεν αἴσθησιν τῆς συνθέσεως, ὅταν τονίζηται μὲν τὸ α' συνθετικόν, ἕπηται δὲ τὸ β' ὡς ἐγκλιτικόν, ἀρχὴν λαβοῦσα ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ ἐπέδωκε κατὰ τοὺς μετέπειτα αἰῶνας καὶ ὡδήγησεν εἰς τὴν δημιουργίαν τοσούτων παροξυτόνων συνθέτων, οἷον ψυχοπαίδι, ἁγιοζούμι κττ. τῆς νῦν γλώσσης καὶ παμπόνηρος, ἡμιμόχθηρος, ὑπερίσχυρος, παιδότριψ, βοόκλεψ, γρυπαίετος, συστράτηγος, ὑπολόχαγος, συγγέωργος, λογίατρος, χαμεύνη κττ. τῆς ἀρχαίας.

Δεύτερον, ὅτι καθ' ὃν τρόπον τὰ ἁπλᾶ πολυσύλλαβα ὑποκοριστικὰ εἰς -ιον προπαρωξύνοντο, οὕτως ἔμελλον καὶ ὤφειλον νὰ τονίζωνται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης καὶ ὅσα ἐγένοντο ἀπὸ συνθέτων πολυσυλλάβων, ἤτοι δι' ὃν λόγον ἐλέγετο ὀψάριον, ὀμμάτιον, ἑταιρίδιον, χρυσάφιον, ἀγρίδιον, ἐκκλησίδιον, φαράγγιον, ποτάμιον κττ., διὰ τὸν αὐτὸν ἔδει νὰ λέγηται καὶ ἀντικλείδιον ἀπὸ τοῦ ἀντίκλεις καὶ ξηρονήσιον ἀπὸ τοῦ ξηρόνησος καὶ μωροπαίδιον ἀπὸ τοῦ μωρόπαις κττ.

Ἡ δὲ τροπὴ τῶν εἰς -ι(ον) εἰς τὸν τύπον -ον καὶ ὁ περαιτέρω τοῦ τόνου ἀναβιβασμὸς ὡρμήθη πολλαχόθεν, ἤτοι πρῶτον ἐκ τούτου ὅτι παρὰ τὸν ὑποκοριστικὸν τύπον εἰς -ιον ὑπῆρχον πρωτότυπα οὐδέτερα εἰς -ον, μεθ' ὧν ἡ σύνθεσις ἐγίνετο, καὶ τὰ προπαροξύτονα ὁμαλῶς σύνθετα ταῦτα εἰς -ον ἐσχετίσθησαν πρὸς τὰ ὑποκοριστικὰ εἰς -ιον, ὥστε ἐλέγετο τὸ δένδρον καὶ τὸ δενδρίον ἀλλὰ καὶ ἀγριό- χαμόδενδρον (καὶ μονοδένδριον), ὁμοίως τὸ κάστρον τὸ καστρίον καὶ Ἀργυρόκαστρον Ἐρημόκαστρον, τὸ βουνὸν καὶ βουνί(ον) καὶ τουρκόβουνον καὶ τουρκοβούνου, σκυλλόβουνο, τὸ βότανον βοτάνι καὶ ἀγριοβότανο, τὸ χαλινάρι χαλινὸς καὶ χρυσοχάλινο. Πρβλ. προσέτι Ἀχλαδόκαμπος, ξεροπόταμος, νερόμυλος ἀλογό- χειρό- ἀνεμόμυλος, χρυσόμηλο ξινό- κυπαρισσό- φασκόμηλο, χαμοκέρασο, στραβόξυλο, ξινόμουρο, βατόμουρο, πετροσέλινον, φειδολάπαθον, φυτόπρασον, ἀγριόπρασον κττ. καὶ οὕτω πολλὰ εἰς -ον, ὅθεν κάλλιστα ἠδύνατο νὰ ὁρμηθῇ ὁ τύπος εἰς -ον.

Δεύτερον ἐκ τούτου ὅτι, ἀφοῦ πάντα σχεδὸν τὰ πρῶτα συνθετικὰ λήγουσιν εἰς -ο καὶ δὴ ἐσχηματίσθη τὸ αἴσθημα ὅτι ἐν τῇ συνθέσει αἱ λέξεις μετασχηματίζονται εἰς -ο, οὐδὲν θαῦμα ὅτι ὡσαύτως ἀνεπτύχθη ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λεγόντων τὸ αἴσθημα, καθ' ὃ ὅπως ἐν τῷ α' συνθετικῷ ἔληγον εἰς -ο, οὕτω καὶ ἐν τῷ β' ἔδει νὰ λήγωσιν, ἤτοι παιδόπουλλο, παιδομάζωμα κττ. καὶ δὴ ἀγριόπαιδο, κεφαλόβρυσο καὶ Ἀραποκέφαλο, φαραγγότοπος καὶ ποροφάραγγο, καμακόξυλο καὶ κακοκάμακο, πηγαδόμυλος καὶ ξεροπήγαδο, ἀμπελοχώραφο καὶ παλαιάμπελο, ζουμοπίνει καὶ κρεατόζουμο ἀγιόζουμο, κουκκολογᾷ καὶ χλωρόκουκκα, ποταμόσερμα καὶ μικροπόταμον παραπόταμον κλπ. Ἐν τῷ

αἰσθήματι τῶν λεγόντων ταῦτα ἔληγον εἰς -ο ἐν τῇ συνθέσει, οὐδὲν ἄρα θαῦμα, ὅτι τὸ ο τοῦτο, ὃ ᾐσθάνοντο ἐν τῷ τέλει τῶν λέξεων τούτων ὅτε ἦσαν α΄ συνθετικά, ἔδωκαν αὐτοῖς καὶ ὅτε ἦσαν β΄.

Τρίτον ἐκ τούτου ὅτι ἐν τοῖς πολυσυλλάβοις συνθέτοις λήγουσιν εἰς -άκιον, -άφιον, -άριον, -ίδιον κλπ. κλπ. δὲν ἐφαίνετο σαφῶς ἡ σύνθεσις ἐφ᾽ ὅσον διετηρεῖτο ὁ τόνος, ἐφ᾽ ἧς πρότερον, ὅτε ἦν ἁπλοῦν, ἔκειτο συλλαβῆς· πρβλ. ἀγριογουρούνι, παλαιοκαμίνι, παλαιοσκαλίδι, σκουροψαλίδι, παλαιοψάρι, ἀσημοχρυσάφι, ἀγριοπεριστέρι, σαποκαράβι, κακοξυράφι, ἀγριοβοτάνι κττ., ἅτινα μᾶλλον κατὰ παράθεσιν ἢ κατὰ σύνθεσιν φαίνονται ἡμῖν λεγόμενα. Διὰ τοῦτο δὲ οὐδ᾽ ἐκφέρομεν αὐτὰ οὕτως, ἀλλὰ κατ᾽ ἀνάγκην μετατρέπομεν κατὰ τὰ εἰρημένα πρότυπα εἰς -ο, καὶ προπαροξύνομεν, ὅτε τοῦ ὅλου ὡς συνθέτου λαμβάνομεν σαφῆ αἴσθησιν. Ὅτι δ᾽ ἀληθῶς οὕτως ἔχουσι, δῆλον καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι ὅπου τυχὸν διὰ τὸν ὅλως διάφορον τοῦ ἁπλοῦ τύπον καὶ τονισμόν, μὴ κωλύεται τὸ αἴσθημα ἡμῶν ἵνα διακρίνῃ τὸ σύνθετον τοῦ ἁπλοῦ, ἐκεῖ διατηρεῖται καὶ αὐτῶν τῶν πολυσυλλάβων συνθέτων ὑποκοριστικῶν ὁ εἰς -ι τύπος, πρβλ. ἐξωκκλῆσι, ἐρημοκκλῆσι καὶ ἐξωκκλησίδι καὶ ἐκκλησιά. Τοῦτο δ᾽ εἶναι καὶ ἡ ἰσχυροτάτη ἀπόδειξις ὅτι ἡ ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι ἡμῶν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη τοῦ διαστέλλειν διὰ τοῦ τόνου τὰ σύνθετα ἀπὸ τῶν ἁπλῶν ὡδήγησεν εἰς τὸν κατ᾽ ἄλλα πρότυπα σύνθετα εἰς -ο μεταπλασμὸν αὐτῶν.

Ἐπειδὴ δὲ παρὰ τοὺς ἀρχαιοτέρους ἐν χρήσει εἰς -ι(ον) -ι(ν) τύπους ἡμεῖς δυνάμεθα κατὰ τὴν γενικὴν ἀναλογίαν νὰ συντιθῶμεν καὶ δημιουργῶμεν ἄλλους νεωτέρους εἰς -ο(ν), συμβαίνει ὥστε τὸ αὐτὸ β΄ συνθετικὸν ἄλλοτε μὲν νὰ λήγῃ εἰς -ι(ν), ὅπερ φαίνεται ἐν τοῖς συνθέτοις τοῦ ἀρχαιοτέρου τύπου, ἄλλοτε δὲ εἰς -ο(ν), ὅπερ παρατηρεῖται ἐν τοῖς συνθέτοις τοῦ νεωτέρου κόμματος καὶ μάλιστα ἐν τοῖς πολυσύλλαβον ἔχουσι τὸ β΄ συνθετικόν.

Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι ὅτι ὅσων ὀνομάτων ἕνεκα τῆς μεταβολῆς τοῦ γένους δὲν δυνάμεθα νὰ μετατρέψωμεν τὸ τελικὸν ι εἰς ο, τούτων διατηρεῖται μετὰ τῆς καταλήξεως -ις καὶ ὁ τόνος ἀμετακίνητος· πρβλ. ὁ ἀκριβοχέρις, κουλλοχέρις, μακροχέρις, τρεμοχέρις παρὰ τὸ γουδόχερο, ἀνοιχτομμάτις, μαυρομμάτις, τριαμμάτις, γαλανομμάτις κττ. παρὰ τὸ μαυρόμματο, ζαχεί-

λης, κοκκινοχείλης παρὰ τὸ ἀραπόχειλο, κουλλοπόδις, στραβοπόδις, τρεμοπόδις, κουτσοπόδις, παρὰ τὸ στραβόποδο, μακρομάλλις παρὰ τὸ παλαιόμαλλο, μαυρογένεις ψαρο-κοκκινο- τραγογένεις παρὰ τὸ σκατόγενο, μαυροφρύδις παρὰ τὸ γαϊτανόφρυδο, πρησκοκοίλις παρὰ τὸ ἀπόκοιλο, τρυποκαρύδις παρὰ τὸ κουφοκάρυδο, φουσκοδένδρις παρὰ τὸ ἀγριόδενδρο, κοντοβράκκις, χασοβράκκις παρὰ τὸ σώβρακκο κττ.

Συγκεφαλαιῶν τἀνωτέρω λέγω ὅτι ὁ τόνος τῶν συνθέτων ἐν τῇ μέσῃ καὶ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἐξαρτᾶται μάλιστα μὲν ἐκ τῆς καταλήξεως τοῦ β΄ συνθετικοῦ, ἥτις συνήθως εἶναι καὶ τοῦ ὅλου συνθέτου, ἔπειτα δὲ ἐκ τοῦ πολυσυλλάβου ἢ δισυλλάβου καὶ τέλος ἐκ τῆς φύσεως τοῦ β΄ συνθετικοῦ. Οὕτω π. χ. ἐκ τῆς φύσεως τοῦ ῥήματος καὶ τῆς μετοχῆς τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εἰς -μένος ὁρίζεται ὁ τόνος τῶν συνθέτων ῥημάτων καὶ μετοχῶν ὅμοιος τῷ τῶν ἁπλῶν (ψευτοζῇ, καλοπερνᾷ, καλοτρώγει, κοσμογυρισμένος). Ὡσαύτως ὁρίζεται ἐκ τοῦ τρισυλλάβου τοῦ β΄ συνθετικοῦ ὁ τόνος τοῦ συνθέτου ὅμοιος τῷ τοῦ ἁπλοῦ εἰς -α ἢ -η (σιδεροκουτάλα, σιδεροπαλάμη, χοιραλοιφή). Ἐκ τοῦ δισυλλάβου δὲ τῶν εἰς -α (ᾱ ἢ ᾰ) ἢ -η ἢ -ι ληγόντων δευτέρων συνθετικῶν καὶ ἐκ τῆς πάλαι ποικιλίας περὶ τὴν ποσότητα τοῦ τελικοῦ φωνήεντος (κωλοσαύρα, ἀλοσάχνη, ἀλλὰ χρυσόκολλα, γλυκύρριζα), καὶ ἐκ τῆς ἐμφανίσεως νέων προπαροξυτόνων εἰς -α ἢ -ι τύπων, οἷον ἀγριόχηνα, χοιρόψειρα, μαυρόρραχι, ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ὁ νῦν σάλος ἐν τοῖς δισύλλαβον θηλυκὸν ἔχουσι τὸ β΄ συνθετικόν, οἷον λευκόπετρα, βροντόλυρα, Γελαδόστανη, ἀλλὰ ζωντοχήρα, ψυχοκόρη. Καὶ τέλος ἐκ τῆς ἠλλοιωμένης καταλήξεως, ἣν τὸ σύνθετον λαμβάνει τοῦτο μὲν κατ' ἀναλογίαν τοῦ τέλους τοῦ α΄ συνθετικοῦ (παιδ**ο**μάζωμα καὶ παλαιόπαιδ**ο**), τοῦτο δὲ κατ' ἀναλογίαν παλαιοτέρων συνθέτων, οἷον ἐρημόκαστρο παρὰ τὸ κάστρον, ἔπειτα δὲ καὶ παρὰ τὸ καστρίν, ἀγριόδενδρον παρὰ τὸ δένδρον, ἔπειτα δὲ καὶ παρὰ τὸ δενδρίν κττ. ἐπῆλθον οἱ νεώτεροι προπαροξύτονοι τύποι εἰς -ον παρὰ τοὺς παροξυτόνους εἰς -ιν, οἷον καλαπόδιν, συγχωροχάρτιν, μονοδένδριν.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Η ΤΩΝ ΗΜΕΤΕΡΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΣ

ΕΝ ΤΑΙΣ ΑΡΧΑΙΑΙΣ ΓΛΩΣΣΑΙΣ

ΚΑΙ ΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΙ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Ἄρθρον Α'.

Ἀποτεινόμενος πρὸς Ἕλληνας διδασκάλους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας θεωρῶ περιττὸν καὶ νὰ ὑπομνήσω αὐτοὺς τήν, περὶ τοὺς τύπους μάλιστα, γραμματικὴν καὶ τὴν πλείστην λεξικολογικὴν ὁμοιότητα, ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἡμῶν γλώσσης, καὶ ἰδίᾳ τῆς γραφομένης καθαρευούσης. Ἀλλ' ὅμως παρὰ πᾶσαν ταύτην τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸν ἀρκετὸν χρόνον, ὃς ἔκτοτε ὁρίζεται ἔν τε τοῖς γυμνασίοις καὶ ἑλληνικοῖς σχολείοις πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γλώσσης καὶ φιλολογίας[1], τὰ ἀποτελέσματα ταύτης οὔτε πρότερον[2] οὔτε νῦν δὴ εἶνε, ὅσα καὶ οἷα πρέπον καὶ ἀναγκαῖον ἦτο νὰ εἶνε καὶ ὅσα καὶ οἷα εὐλόγως ἠδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ διά τε τὴν μνημονευθεῖσαν ὁμοιότητα καὶ τὸ ἀρκετὸν τοῦ χρόνου.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀνεπαρκῶν ἀποτελεσμάτων τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας οὐ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος· ἔν γε τῷ παρόντι λόγον θὰ κάμωμεν μόνον περὶ τῆς γραμματικῆς ἀσταθείας ἢ ἀβεβαιότητος τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἰδίᾳ μὲν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἅμα καὶ ἐν τῇ λατινικῇ, καὶ ταύτης τὰ αἴτια καὶ τὰ κύρια τῆς θεραπείας μέσα θὰ ζητήσωμεν.

[1] Τὸ πρόγραμμα τοῦ 1855 παρέχει ὥρας ἐν ὅλῳ 93 καθ' ἑβδομάδα ἐν ταῖς ἑπτὰ τάξεσι τοῦ ὅλου γυμνασίου, τὸ τοῦ 1867 ὥρας 97 καὶ τὸ τοῦ 1886 ὥρας 74.

[2] Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1855 περίπου καὶ ἐντεῦθεν.

Οἱ μαθηταὶ λοιπὸν ἡμῶν οἱ μὴ ἰδιάζουσαν ἔχοντες δεξιότητα περὶ τὰς γλώσσας, ὡς παντὶ διδασκάλῳ τῶν κλασικῶν γλωσσῶν γνωστὸν εἶνε, καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις ἔτι τοῦ γυμνασίου τάξεσι ταλαντεύονται ἢ καὶ ὅλως σφάλλονται καὶ περὶ τὰ στοιχειώδη αὐτὰ τοῦ τυπικοῦ καὶ τοῦ συντακτικοῦ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου. Δυσχερῶς μὲν οὗτοι ἀναγνωρίζουσιν ἐν τοῖς ἀρχαίοις κειμένοις τοὺς διαφόρους ἀπὸ τῶν τῆς μητρικῆς τύπους τῆς ἀρχαίας, ἔν τισι δέ, ἀλλὰ σχετικῶς ὀλίγοις, καὶ ὅλως τοῦ ὀρθοῦ ἀστοχοῦσιν· ὅμοιόν τι καὶ ἐν μείζονί πως βαθμῷ συμβαίνει, προκειμένου καὶ περὶ τῆς συντάξεως· καὶ τὴν συντακτικὴν δῆλα δὴ χρῆσιν τῶν τύπων, ἤτοι καὶ τὰ συντακτικὰ φαινόμενα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, τὰ ἐμφανιζόμενα τοῖς μαθηταῖς ἐν τοῖς ἀρχαίοις κειμένοις, οὐχὶ μετὰ τῆς προσηκούσης καὶ ἀναγκαίας εὐχερείας καὶ ταχύτητος ἀναγνωρίζουσιν οὗτοι, οὐχὶ εὐχερῶς δυνάμενοι ἕκαστον τῶν φαινομένων τούτων νὰ ὑπάγωσιν ὑπὸ τὸν διδαχθέντα καὶ ἀπομνημονευθέντα ἤδη σχετικὸν κανόνα καὶ οὕτω νὰ ἑρμηνεύωσι καὶ κατανοῶσιν αὐτὰ ὡς ἔνεστι θᾶττον. Ἄλλοτε συμβαίνει καὶ μετὰ πάροδον χρόνου ἱκανοῦ καὶ ἱκανὴν σκέψιν ν' ἀστοχῶσιν ὅλως τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν συντακτικῶν φαινομένων οἱ μαθηταὶ καὶ διὰ τοῦτο ἢ ὅλως νὰ σιγῶσιν ἢ ἐσφαλμένα νὰ προφέρωνται. Ὀφείλεται δ' ἡ μείζων αὕτη τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἄγνοια καὶ ἀστάθεια ὡς πρὸς τὴν ἀρχαίαν σύνταξιν εἰς τὴν μείζω διαφοράν, ἣ περὶ ταύτην ὑπάρχει μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ νέας ἡμῶν γλώσσης.

Ἡ περὶ τὴν σύνταξιν διαφορὰ τῶν δύο τούτων φάσεων τῆς γλώσσης ἡμῶν δὲν εἶνε πολὺ ἀνόμοιος τῇ διαφορᾷ, ἣ ὑφίσταται καθόλου μεταξὺ τῶν ἀρχαίων καὶ νέων γλωσσῶν κατὰ τὴν σύνταξιν. Ἡ περὶ τὴν κατασκευὴν μακρῶν περιόδων ἰδιάζουσα κλίσις τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν, ἣ ἀποτελεῖ κατὰ W. Kotthof[1] τὴν πρώτην διαφορὰν τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τῶν νέων γλωσσῶν καὶ ἐκτάκτως ἡμῖν δυσχεραίνει τὴν ἐξ ἐκείνων μετάφρασιν, αὕτη ἐλλείπει καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ· διὸ τοῦτο εἶνε οὐσιώδης διαφορὰ καὶ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Ἡ δευτέρα οὐσιώδης διαφορὰ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν ἀπὸ τῶν νέων εἶνε κατὰ τὸν αὐτὸν τὸ ὅτι αἱ ὀνο-

[1] Gymnasium, 1890, 266· πρβλ. καὶ Rothfuchs, Bekenntnisse aus der Arbeit des erziehenden Unterrichtes, 1892, σελ. 12 καὶ Planck, Das Lateinische in seinem Recht als wissenschaftliche Bildungsmittel, 1890, σελ. 61.

ματικαὶ ἔννοιαι, ἐξαιρέσει τοῦ ὑποκειμένου, ἤτοι τὰ ἀντικείμενα καὶ οἱ ἐπιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ οἱ δι' ἀπροθέτων πτώσεων ἐκφερόμενοι εὕρηνται ἐν ἰσχυρᾷ ἐξαρτήσει ἀπὸ τοῦ ῥήματος. Αἱ ὀνοματικαὶ δῆλα δὴ ἔννοιαι ἐν ταῖς ἀρχαίαις γλώσσαις εἶνε καθ' ἑαυτὰς πολυσήμαντοι, διὸ καὶ ἡ θέσις καὶ σημασία αὐτῶν ἐν τῇ προτάσει πλειστάκις δὲν εἶνε νοηταὶ ἀφ' ἑαυτῶν· μόνον τὸ ἐξ οὗ ἐξαρτῶνται ῥῆμα σαφὲς ἡμῖν πλειστάκις ποιεῖ, τίς τῶν ποικίλων σημασιῶν καὶ ἀναφορῶν εἶνε ἡ ἑκάστοτε ὀρθή. «Εἶνε ἀληθές», ἐξακολουθεῖ ὁ αὐτός, (ἔ. ἀ. 267-8), «ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ ἡ ἐξάρτησις αὕτη εἶνε ὀλιγωτέρα ἢ ἐν τῇ λατινικῇ, διότι ἐν ἐκείνῃ οἱ ὀνοματικοὶ τύποι εὐκολώτερον καὶ ἀσφαλέστερον διακρίνονται ἐκ τῶν καταλήξεων καὶ ἰδίᾳ ἐκ τοῦ ἄρθρου· ἔτι δὲ ὅτι μείζων ἐν ταύτῃ ἢ ἐν τῇ λατινικῇ ὁ πλοῦτος τῶν προθέσεων, αἳ εὐθὺς ἡμῖν διασαφοῦσι τὴν ἐν τῇ προτάσει θέσιν τῶν πτώσεων· ἀλλ' ὅμως ἀρκεῖ τις νὰ ἀναμνησθῇ τοὺς κανόνας τῆς χρήσεως τῆς γενικῆς καὶ δοτικῆς, ἵνα εὐθὺς ἀναγνωρίσῃ ὅτι καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ πολὺ μεγάλην ῥοπὴν ἀσκεῖ τὸ ῥῆμα ἐπὶ τῶν ὀνοματικῶν τύπων». Ἀλλ' ἐν τῇ νέᾳ ἑλληνικῇ ἡ γενικὴ καὶ μάλιστα ἡ δοτικὴ κατὰ τὰς πλείστας αὐτῶν καὶ δυσδιακρίτους ἀπ' ἀλλήλων καθ' ἑαυτὰς χρήσεις ἀντικατεστάθησαν διὰ προθέσεων μετὰ τῆς αἰτιατικῆς ἰδίᾳ πτώσεως διὰ τὴν καθόλου τῆς αἰτιατικῆς ἐπικράτησιν ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ[1]· διὸ καὶ ἧττων ἐν ταύτῃ ἢ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ εἶνε ἡ μνημονευθεῖσα ἐξάρτησις τῶν ὀνοματικῶν ἐννοιῶν ἐκ τοῦ ῥήματος καὶ κατὰ τοῦτο διαφέρουσιν ἀλλήλων αἱ δύο αὗται φάσεις τῆς γλώσσης ἡμῶν. Εἰς ταύτην δὲ τὴν κατὰ σύνταξιν διαφορὰν συμβάλλεται καὶ ἡ ἐν τῇ νέᾳ ἔλλειψις τῆς εὐκτικῆς ἐγκλίσεως[2] καὶ τῆς ἀπαρεμφάτου[3] καὶ ἡ ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πολὺν τῶν μορίων πλοῦτον σπάνις τούτων ἐν τῇ νέᾳ, ἣ δὴ καὶ ἐπήνεγκε τὴν μεγίστην μεταβολὴν καὶ ἀναστάτωσιν ἐν τῇ συντάξει τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης[4]. Πάντα ταῦτα ἱκανὴν κατὰ τὴν σύνταξιν ἀπεργάζονται τὴν διαφορὰν τῆς ἀρχαίας ἀπὸ τῆς νέας, ἣ

[1] Πρβλ. περὶ τούτου τὰ διειλημμένα ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου ἡμῶν γλωσσολόγου κ. Χατζιδάκι ἐν Einleitung in die Neugriechische Grammatik σελ. 209, 212, 220-226.

[2] Χατζιδάκις, ἔ. ἀ. σελ. 218.

[3] Χατζιδάκις, ἔ. ἀ. σελ. 214-215.

[4] Χατζιδάκις, ἔ. ἀ. σελ. 209.

ὡσαύτως καὶ ἄλλως προσέλαβε καθόλου τὸ πνεῦμα τῶν ἄλλων νεωτέρων γλωσσῶν. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡμῖν τοῖς νῦν Ἕλλησι δὲν εἶνε δυνατὴ ἡ ἐκ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν μετάφρασις δι᾽ ἁπλῆς μηχανικῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ἐν ἑκατέρᾳ διαφόρων κατὰ τὴν σημασίαν λέξεων, ὃ συμβαίνει ἐν τῇ μεταφράσει ἐκ μιᾶς εἰς ἄλλην νεωτέραν γλῶσσαν, ἀλλ᾽ ἀνάγκη βαθείας ἀντιλήψεως καὶ πολυμεροῦς διεισδύσεως εἰς τὴν μεταφραστέαν ὕλην, ὡς λέγει ὁ Planck[1], ἔτι δὲ γραμματικῆς γνώσεως ἀσφαλοῦς. Αὗται λοιπὸν αἱ περὶ τὴν σύνταξιν καθόλου πλείονες ἢ κατὰ τὸ τυπικὸν διαφοραὶ τῆς ἀρχαίας ἀπὸ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης εἶνε αἱ αἰτίαι, εἰς ἃς ὀφείλεται ἡ μείζων τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἀβεβαιότης περὶ τὴν σύνταξιν ἐκείνης ἢ περὶ τὸ τυπικόν.

Ὅτι ἡ γραμματικὴ αὕτη ἀστάθεια καὶ ἀβεβαιότης τῶν ἡμετέρων μαθητῶν μείζων ἢ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ δείκνυται ἐν τῇ λατινικῇ, καὶ τοῦτο γνωστὸν εἶνε τοῖς διδάσκουσι τὴν γλῶσσαν ταύτην· καὶ φυσικὸν δ᾽ εἶνε, ἀφοῦ, τῆς αὐτῆς καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἑλληνικῆς κρατούσης μεθόδου καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς λατινικῆς, μεγάλη μὲν σχετικῶς ἡ ταύτης διαφορὰ ἀπὸ τῆς μητρικῆς ἡμῶν γλώσσης, ὀλίγος δ᾽ ὁ χρόνος, ὃν ὑπὲρ ταύτης διαθέτομεν. Ὃ ἔτι περὶ τῆς γραμματικῆς ἀβεβαιότητος τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἐν τῇ λατινικῇ ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν εἶνε τὸ ὅτι τὸ πλέον ἐκεῖνο τῆς περὶ ταύτην γραμματικῆς ἀβεβαιότητος δείκνυται σχετικῶς μᾶλλον ἐν τῷ τυπικῷ ἢ ἐν τῇ συντάξει ταύτης· καὶ ὁ λόγος τοῦ φαινομένου τούτου πρόδηλος, μείζων ἡ τοῦ λατινικοῦ τυπικοῦ διαφορὰ ἀπὸ τοῦ τυπικοῦ τῆς μητρικῆς καὶ τῆς ἀρχαίας ἢ ἡ διαφορὰ τῆς λατινικῆς συντάξεως ἀπὸ τῆς συντάξεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης. Αἱ δύο τελευταῖαι πολλὰ ἔχουσι τὰ κοινὰ ἀλλήλαις καὶ ἡ οἱαδήποτε καὶ ὁσηδήποτε γνῶσις καὶ βεβαιότης τῶν μαθητῶν περὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σύνταξιν ἐπικουρεῖ τῇ γνώσει καὶ βεβαιότητι τῶν αὐτῶν περὶ τὴν λατινικὴν σύνταξιν. Μέχρι τοσούτου πάντως ἐξικνεῖται ἡ δύναμις τῆς καλουμένης εἰδολογικῆς μορφώσεως καὶ κατὰ τοὺς περιορίζοντας αὐτὴν ἑρβαρτιανοὺς παιδαγωγούς. Ὁ Ackermann[2] λέγει πλὴν ἄλλων καὶ τάδε· «ἡ ἔν τινι ὕλῃ κτηθεῖσα πνευματικὴ δύναμις ἔρχεται ἐπίκουρος

[1] ἔ. ἀ. σελ. 35.

[2] Die formale Bildung, σελ. 54.

καὶ ἐν ἄλλαις τοιαύταις. Ἀλλ' αὕτη ἐξικνεῖται μέχρι τοσούτου μόνον, ἐφ' ὅσον ἐσωτερικὴ συγγένεια ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου. Ἔνθα τοιαύτη συγγένεια ὅλως ἐλλείπει, ἐνταῦθα εὐθὺς ἐκλείπει καὶ τὸ κύριον ἐπακολούθημα τῆς εἰδολογικῆς δυνάμεως, ὃ ἐν τούτῳ συνίσταται, ὅτι τὸ νέον τὸ νῦν δὴ ἡμῖν προσφερόμενον πρὸς ἀντίληψιν δυνάμεθα εὐθὺς ταχύτερον καὶ ὀρθότερον ν' ἀντιλαμβανώμεθα[1]. Προστίθησι δ' ὁ αὐτὸς προϊὼν (σελ. 56 καὶ σημ. αὐτόθι), «ὅτι ἡ ἔν τινι σφαίρᾳ νοημάτων κτηθεῖσα δύναμις ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ ἑτέραν ἐσωτερικῶς συγγενῆ, καὶ ἂν ἡ διδασκαλία αὐτὴ οὐδεμίαν περὶ τούτου πρόνοιαν ποιῆται». Τοῦτο δὲ καὶ συμβαίνει ἐν τῇ παρ' ἡμῖν διδασκαλίᾳ τῆς λατινικῆς συντάξεως, τῶν διδασκόντων συνήθως τὴν πρόνοιαν ἐκείνην μὴ ποιουμένων. Ἀλλ' οὕτως εἰς τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ἀφιεμένων, ἡ ἐπικουρία ὀλίγη εἶνε, δύναται δὲ ν' ἀνυψωθῇ εἰς πολὺ ὑψηλότερον βαθμόν, μόνον ἄν, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Ackermann (σελ. 57), ἡ διδασκαλία φροντίζῃ τὴν σχέσιν ἀμφοτέρων τῶν κύκλων συνειδητὴν τῷ μαθητῇ νὰ κάμῃ, τὰς δὲ συνδεούσας ἐκείνους ὁδοὺς βατὰς λίαν αὐτῷ νὰ καθιστᾷ. Ἀλλὰ τί τὰ πολλά; γενικὴ σήμερον διδακτικὴ ἀπαίτησις[2] εἶνε, ἵνα ἡ διδασκαλία τῆς συντάξεως τῆς πρώτης κλασικῆς γλώσσης ὁρμᾶται ἀπὸ τῆς μητρικῆς γλώσσης, ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ τῆς συντάξεως τῆς δευτέρας κλασικῆς γλώσσης χρησιμοποιῶνται τὰ ἐκ τῆς πρώτης γνωστὰ ὑπὲρ ταύτης συστηματικῶς καὶ κατ' ἀρχήν[3]· διὸ δὴ καὶ αἱ διὰ τὰ γυμνάσια προωρισμέναι γραμματικαὶ ἀμφοτέρων τῶν κλασικῶν γλωσσῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην συντάσσονται σήμερον συνηθέστατα.

[1] Πρβλ. καὶ Münch λέγοντα ἐν Lehrproben τοῦ Fries καὶ Meier, τεύχ. 41 σελ. 14 «πᾶν εἶδος τοῦ ἀμέσου δύνασθαι, ἔν τινι συγγενεῖ σφαίρᾳ ἐπιτευχθέν, ἐνισχύει τὴν δεξιότητα εἰς τὸ τοιοῦτο δύνασθαι καὶ ἐν τῷ γειτονικῷ ἐδάφει».

[2] Πρβλ. Schrader, Erziehungslehre,[4] σελ. 441, Schiller, prktsch. Pdgk,[3] σελ. 440, 497, Waldeck ἐν τοῖς προλόγοις εἰς τὴν λατινικὴν (σελ. VI) καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν γραμματικὴν (σελ. III) καὶ ἐν Lehrproben, τεύχ. 17, 6 καὶ 31, 94, Menge, αὐτόθι 44, 66, M. Fries, ὡσαύτως 33, 72, Schmitt, Der Unterricht in Quinta nach dem Konzentrationsprincip, σελ. 3 κἑξ., Vogt, Das Deutsche als Ausgangspunkt im fremdsprachliche Unterricht, ἰδίᾳ σελ. 9, Kern, Grundriss d. Pdgk, σελ. 83, Dettweiler, Didaktik und Methodik d. Lateinisch. σελ. 26.

[3] R. Menge, Lehrproben, 44, 66, κἑξ.

'Αλλ' ἐπανέλθωμεν, ὅθεν μικρὸν ἐξέβημεν, ἵνα ἐπαναλάβωμεν[1] πράγματα, ἃ ἀλλαχοῦ μὲν κοινὸν κτῆμα σήμερον εἶνε, παρ' ἡμῖν δ' ὅλως ἀγνοοῦνται, ὡς μὴ ὤφειλεν.

Καθορίσαντες λοιπὸν ἀνωτέρω κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας ἡμῶν πείρας καὶ παρατηρήσεως τὰ γεγονότα τῆς γραμματικῆς ἀσταθείας καὶ ἀβεβαιότητος τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἐν ἑκατέρᾳ τῶν κλασικῶν γλωσσῶν, ἀνάγκη νῦν συντόμως νὰ δηλώσωμεν καὶ τὰ κακὰ ταύτης ἐπακολουθήματα, πρὶν ἢ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων αὐτῆς. Ἡ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς τῶν κλασικῶν γλωσσῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις κύριον σκοπὸν ἔχει νὰ καταστήσῃ καὶ αὐτὴ τοῖς μαθηταῖς δυνατὴν τὴν σχετικῶς πολλήν, ἀλλ' ἅμα ἀκριβῆ καὶ βαθεῖαν ἀνάγνωσιν συγγραφέων ἐν ταύταις γραψάντων. Μόνον ὅταν ἐπαρκὴς εἶνε ἡ ἀνάγνωσις αὕτη καὶ οὐχὶ ψιχία τινὰ ὀλίγα τῆς πλουσίας τραπέζης τῶν ἀρχαίων κλασικῶν συγγραφέων πρὸς ἑρμηνείαν τοῖς μαθηταῖς παρέχωνται, πληροῦνται οἱ κύριοι σκοποί, δι' οὓς ἐν τῷ προγράμματι τῶν γυμνασίων τῶν πεπολιτισμένων χωρῶν ἀναγράφονται καὶ ἀνάγκη νὰ ἀναγράφωνται αἱ κλασικαὶ γλῶσσαι. Εἶνε δὲ οὗτοι πρῶτον μὲν ἡ ἐπαρκὴς γνῶσις τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ βίου καθόλου τῶν τὰς γλώσσας ἐκείνας λαλησάντων λαῶν καὶ ἡ διὰ ταύτης βαθυτέρα καὶ ἱστορικὴ κατανόησις τοῦ νῦν πολιτισμοῦ καὶ τῶν ἀπαιτήσεων αὐτοῦ, οὗ βάσις καὶ ῥίζα εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς καὶ ὁ ῥωμαϊκὸς πολιτισμός, ἤτοι ἡ τελεία καὶ πλήρης ἱστορικὴ μόρφωσις, ἣ ἀπολύτως ἀναγκαία εἶνε τοῖς μέλλουσιν εἰς τὰς ἱστορικὰς μάλιστα νὰ ἐπιδοθῶσιν ἐπιστήμας καὶ νὰ καταλάβωσι τὰς ἰθυνούσας θέσεις ἐν τῇ κοινωνίᾳ[2]· εἶτα δὲ ἡ τῶν αὐτῶν, μαθητῶν ἔτι ὄντων, ἐπαρκὴς ἐμβάπτισις εἰς τὸ πνεῦμα ἰδεώδους καὶ εὐγενοῦς ἀνθρωπισμοῦ, ὃ διήκει διὰ τῶν δύο ἐκείνων φιλολογιῶν, ἐμφανιζόμενον ἡμῖν ἐν ταύταις ὑπὸ μορφὰς συγκεκριμένας, αἵτινες, ὡς οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ, ἡρωϊκῶς μεγάλαι, ἰσχυρῶς πλαστικαί, ἀλλ' ἅμα καὶ ἁπλαῖ καὶ διαυγεῖς εἶνε·

[1] Πλείω εἴπομεν ἐν τῇ «μεταρρυθμίσει τῶν γυμνασίων ἐν Γερμανίᾳ κλπ.» σελ. 102-107.

[2] Πρβλ. Schiller, prktsch. Pdgk. σελ. 310 καὶ τοὺς αὐτόθι μνημονευομένους παιδαγωγικοὺς ἄνδρας, οἷς ἐνταῦθα προστίθεμεν W. Toischer, Theoretische Pdgk. und allgem. Didaktik, σελ. 45-6, Dettweiler ἔ. ἀ. σελ. 14-6, Döring, System d. Pdgk. im Umriss, σελ. 230 κέξ., Schultze, Deutsche Erziehung, σελ. 290, 296, Aus d. pdgschen Universitätsseminar zu Jena, τεῦχ. III, σελ. VII.

τούτου δ' ἕνεκα καὶ εὐκόλως μὲν αὗται καὶ ὅλως νοηταὶ τοῖς μαθηταῖς εἶνε, ἐπιβάλλονται δ' αὐτοῖς καὶ τὸ διαφέρον καὶ τὴν τάσιν πρὸς ἀπομίμησιν ἰσχυρῶς διεγείρουσι παρὰ τοῖς αὐτοῖς[1], πολλῷ παιδαγωγικώτεραι οὕτως οὖσαι ἢ αἱ ἐν ταῖς νεωτέραις φιλολογίαις ἐμφανιζόμεναι. Οὗτοι λοιπὸν οἱ δύο σκοποὶ τῆς κλασικῆς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκαλίας εἶνε τελείως κατορθωτοί, ἂν ἐπαρκὴς καὶ σχετικῶς πολλὴ εἶνε ἡ ἀνάγνωσις. Ἀλλὰ τὸ πολὺ τῆς ἀναγνώσεως ἀνάγκη νὰ συμβαδίζῃ τῇ ἀκριβείᾳ καὶ βαθύτητι ταύτης, οὐδὲ πρέπει τὸ πλῆθος τῆς ἀναγνώσεως νὰ ἐξαγοράζηται δι' ἐπιπολαίου τοιαύτης. Ἂν τὸ λίαν περιωρισμένον τῆς ἀναγνώσεως ἀντιμάχηται τοῖς μνημονευθεῖσι δύο σκοποῖς τῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ διδασκαλίας τῶν κλασικῶν γλωσσῶν, τὸ ἐπιπόλαιον ταύτης ἀντιμάχεται οὐ μόνον τούτοις, ἀλλὰ καὶ τῷ εἰδικῷ σκοπῷ τῆς ὅλης γυμνασιακῆς διδασκαλίας. Οὗτος εἶνε ἡ προπαρασκευὴ τῶν εἰς τὰ γυμνάσια φοιτώντων πρὸς ἐπιστημονικὴν σπουδήν· δύο δὲ εἶνε τὰ ταύτης οὐσιώδη γνωρίσματα τὸ μετὰ τοῦ λόγου τι γινώσκειν καὶ μετ' ἀκριβείας. Ἀλλ' ὅταν τὰ γυμνάσια τῆς τοιαύτης γνώσεως ἀμελῶσιν ἐν ταῖς κλασικαῖς γλώσσαις, αἵ εἶνε τὰ ἰδιάζοντα αὐτοῖς μαθήματα καὶ δι' ἃς τὰς πλείστας σχετικῶς διαθέτουσιν ὥρας, οὐδαμῶς ἄπορον εἶνε τοὺς μαθητὰς αὐτῶν ἐκεῖνα νὰ ἐθίζωσιν εἰς μηχανικὴν καὶ ἐπιπόλαιον γνῶσιν καὶ οὕτως ὅλως ν' ἀστοχῶσι τοῦ σκοποῦ αὐτῶν ἐκείνου[2]. Ὁ λοιπὸν ὁ σκοπὸς οὗτος ἀπαιτεῖ παρὰ τῆς τῶν ἀρχαίων κλασικῶν ἀναγνώσεως εἶνε νὰ γίνηται αὕτη μετὰ λόγου καὶ ἀκριβείας, τοῦτο δὲ συμβαίνει μόνον, ὅταν αὕτη στηρίζηται ἐπὶ βεβαίων γραμματικῶν θεμελίων· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ ἑρμηνεύων μαθητὴς δύναται νὰ δίδῃ καὶ λόγον τῆς ἑρμηνείας αὐτοῦ, οὕτω δὲ ἑρμηνεύων πρόδηλον, ὅτι καὶ μετ' ἀκριβείας ἑρμηνεύει, βαθέως δὲ εἰσχωρῶν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν συγγραφέων βαθέως ἀντιλαμβάνεται καὶ τῶν νοημάτων αὐτῶν, οὐχὶ δὲ μηχανικῶς μὲν μόνον καὶ κατά τινα ἄλογον τριβὴν ἐκεῖνο πράττει, κατ' ἐπιπολὴν δὲ νοεῖ τοὺς συγγραφεῖς.

Ἀλλ' οὕτω κατ' ἐπιπολὴν νοουμένων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ

[1] Schrader, ἔ. ἀ. σελ. 320, Toischer, ἔ. ἀ. σελ. 45, Kern, Grundriss d. Pdgk. σελ. 278-80, Aus d. pdgschen Universitätsseminar ἔ. ἀ. σελ. VIII, Baumann, Volksschulen, höhere Schulen und Universitäten, σελ. 83, Richter, Lehrproben 45, 32, Imelmann, Hum. Gymn. 1895, 151, Dettweiler, ἔ. ἀ. σελ. 16.

[2] Uhlig, Hum. Gymn. 1895, 122.

τῶν Λατίνων συγγραφέων, δῆλον ὅτι καὶ οἱ μνημονευθέντες δύο σκοποὶ τῆς κλασικῆς διδασκαλίας δὲν κατορθοῦνται. Διότι τῶν συγγραφέων τούτων ὄντων πηγῆς τῆς γνώσεως τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν ἐκείνων, ἡ ἐκείνων ἐξ ἐπιπολῆς γινομένη καὶ οὐχὶ βαθεῖα κατανόησις ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα ἕξει τὴν τούτου οὐχὶ βαθεῖαν γνῶσιν· μόνον ἡ ἀκριβὴς καὶ βαθεῖα κατανόησις τῶν συγγραφέων, ἤτοι ἡ στηριζομένη ἐπὶ ἀκριβοῦς καὶ ἀσφαλοῦς γνώσεως τῆς γλώσσης αὐτῶν, δῆλα δὴ ἐπὶ στερεῶν γραμματικῶν θεμελίων, ἐξασφαλίζει βαθεῖαν κατανόησιν τῆς ἱστορίας τῶν λαῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἅτε ταύτης ἐν ἐκείνοις ἐγκλειομένης καὶ περιεχομένης[1]. Ὁ Dettweiler (ἔ. ἀ. σελ. 17) λέγει ὀρθότατα «τοσούτῳ βαθύτερον εἰσχωροῦμεν εἰς τὸ ἐσώτατον τῶν νοημάτων περιεχόμενον, ὅσῳ ὀξύτερον εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ προσβλέπωμεν, ἵνα τὸ περιεχόμενον τοῦτο βαθμιαίως δυνηθῶμεν νὰ φέρωμεν εἰς φῶς». Καὶ λέγει μὲν ταῦτα ὁ Dettweiler, ἵνα δείξῃ ὅτι ἀδύνατος ἡ ἐκ μεταφράσεων βαθεῖα γνῶσις τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀρχαίων[2]· ἀλλ᾽ ὅμως πολὺ τῆς ἐκ μεταφράσεως γνώσεως τούτου δὲν διαφέρει ἡ ἐκ τοῦ πρωτοτύπου, ὅταν γίνηται δι᾽ ἐπιπολαίου καὶ οὐχὶ ἀκριβοῦς ἑρμηνείας, διότι αὐτὰ ταῦτα, τὸ ἐπιπόλαιον καὶ οὐχὶ ἀκριβές, ἐκείνην τὴν γνῶσιν χαρακτηρίζουσι καὶ ταῦτα ζητοῦμεν ν᾽ ἀποφύγωμεν, ἀνερχόμενοι εἰς τὰ πρωτότυπα[3]. Ἔπειτα δὲ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτὴ[4] ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν ἐκείνων, ὥστε ἡ ταύτης ἐλλιπὴς γνῶσις, ἡ μὴ στηριζομένη ἐπὶ σαφοῦς καὶ βεβαίας ἐπιγνώσεως τῶν νόμων τῶν διεπόντων αὐτήν, βεβαίως ἔσται ἔλλειψις ἐν τῇ γνώσει τοῦ πολιτισμοῦ τῶν περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος λαῶν.

Περὶ τοῦ ὅτι ἡ εἴσοδος εἰς τὸ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ πνεῦμα τὸ διῆκον

[1] Πρβλ. Kern, ἔ. ἀ. σελ. 55, λέγοντα, «Βαθυτέρα κατανόησις τῆς ἱστορίας λαοῦ τινος προϋποτίθησι τὴν γνῶσιν τῆς γλώσσης αὐτοῦ», καὶ βεβαίως γνῶσιν ἀκριβῆ καὶ βαθεῖαν. Πρβλ. καὶ Willmann, (Didktk. II, 109) λέγοντα ὅτι τελεία κατανόησις τῶν φιλολογικῶν προϊόντων εἶνε δυνατή, ἄν τις εἰσδύῃ εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

[2] Πρβλ. περὶ τούτου καὶ Zeller, Gymnasium und Universität σελ. 33 καὶ τοὺς ἄρτι μνημονευθέντας Kern καὶ Willmann ἔ. ἀ., ἔτι δὲ Genthe, Grammatik und Schriftstellerlektüre σελ. 7.

[3] Uhlig, Hum. Gymn. 1891, 57 καὶ Jäger, αὐτόθι, σελ. 76-7.

[4] Willmann. Didktk., II, 99, Kern, ἔ. ἀ. σελ. 54, Menge, Lehrproben, 44, 66, a.

διὰ τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων δὲν εἶνε δυνατὴ ἄνευ βαθείας τῶν συγγραφέων ἑρμηνείας, στηριζομένης ἐπὶ ἀσφαλῶν γραμματικῶν θεμελίων, ἀντὶ παντὸς ἄλλου παραθέτομεν τούσδε τοὺς λόγους τοῦ G. Uhlig[1], «Ἐπεθύμουν νὰ μάθω, τί οἱ μαθηματικοὶ ἢ φυσικοὶ θὰ ἔλεγον, ἂν παρ' αὐτῶν ἐζητεῖτο τοῖς μαθηταῖς μόνον τὸ πνεῦμα τῶν μαθηματικῶν καὶ τῆς φυσικῆς νὰ μεταδώσωσι, νὰ προφυλάξωσι δ' αὐτοὺς ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιπόνων λογισμῶν καὶ τῶν ἀκριβῶν γεωμετρικῶν ἀποδείξεων. Νῦν, ὡς ἔργον τῶν μαθηματικῶν εἶνε τὸν μαθητὴν νὰ ἐξαναγκάζωσιν οὐδὲν ἀναπόδεικτον ν' ἀποδέχηται, ἀλλὰ πανταχοῦ ν' ἀνέρχηται εἰς τὸν λόγον καὶ ἀπὸ τοῦ βεβαίου δι' αὐστηρᾶς λογικῆς προόδου νὰ χωρῇ εἰς νέας προτάσεις, οὕτω καθῆκον τῆς φιλολογικῆς διδασκαλίας εἶνε τοὺς μαθητὰς νὰ καθιστᾷ ἱκανοὺς καὶ νὰ ἐθίζῃ, ἵνα ἐπὶ βεβαίων γραμματικῶν θεμελίων ἐρειδόμενοι δι' αὐστηρᾶς ἑρμηνείας εἰσχωρῶσιν εἰς τὴν κατανόησιν τῶν νοημάτων συγγραφέως τινός». Καὶ ὁ Schiller δὲ (prktsch. Pdgk σελ. 413) ἀκριβῆ κατανόησιν τῆς γλωσσικῆς μορφῆς ἀπαιτεῖ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ἀλλὰ τοῦτο ἐν πολλοῖς δὲν συμβαίνει τοῖς ἡμετέροις ἐν τοῖς γυμνασίοις μαθηταῖς· οὗτοι ἐν τέλει τῶν γυμνασιακῶν αὐτῶν σπουδῶν διὰ τὴν πολλὴν γραμματικὴν καὶ λεξικολογικὴν συγγένειαν τῆς ἀρχαίας γλώσσης πρὸς τὴν μητρικὴν κτῶνταί τινα δεξιότητα περὶ τὴν μετάφρασιν καὶ νόησιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἀλλ' ἐν πρώτοις αὕτη, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, δὲν εἶνε ὅση τις ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ, εἰς τὴν ὁμοιότητα ἐκείνην ἀποβλέπων καὶ εἰς τὸν πολὺν χρόνον τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς διδασκαλίας· εἶτα δὲ καὶ ἡ ὑπάρχουσα αὕτη δεξιότης δὲν εἶνε, οἵαν εὐλόγως δύναταί τις νὰ ἀπαιτῇ παρὰ ἐκπαιδευτηρίου παρασκευάζοντος εἰς ἐπιστημονικὴν σπουδήν, εἶνε μηχανική, ὀφειλομένη εἰς τὰ δύο ἄρτι μνημονευθέντα αἴτια καὶ οὐχὶ εἰς σαφῆ καὶ βεβαίαν ἐπίγνωσιν τῶν νόμων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης. Τοῦτο δεικνύει ἡμῖν ἡ παρατήρησις, ἣν πολλάκις ἐποιησάμεθα, ὅτι μαθηταὶ καὶ ὀρθῶς ἑρμηνεύσαντες χωρίον τι δὲν δύνανται πάντοτε νὰ δίδωσι καὶ τὸν λόγον τῆς ἑρμηνείας αὐτοῦ, ὅτε αὕτη μηχανικὴ εἶνε, τοιαύτη δ' οὖσα καὶ ἐπιπόλαιος εἶνε, ἅτε κατά τινα ἄλογον τριβὴν γινομένη. Ὁμοιάζει δῆλα δὴ ἡ τῶν ἡμετέρων μαθητῶν δεξιότης εἰς τὸ νοεῖν τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς μᾶλλον τῇ τῶν Ἄγγλων τοιαύτῃ,

[1] Hum. Gymn. 1895, 122.

οἱ ἁπλῶς αὐτοὺς νοοῦσιν, ἢ τῇ τῶν Γερμανῶν, οἱ οὐ μόνον ἁπλῶς νοοῦσι τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἀλλὰ καὶ δύνανται ἐν ἑκάστῃ προτάσει ν' ἀποδεικνύωσιν, ὅτι αὕτη τοῦτον μόνον τὸν νοῦν πρέπει νὰ ἔχῃ καὶ δὲν δύναται ἄλλον τινὰ νὰ ἔχῃ. Τοῦτο δὲ τῶν Γερμανῶν καὶ ὀφείλεται εἰς τὴν γραμματικὴν αὐτῶν μόρφωσιν[1]. Διὸ δὴ καὶ τὸ μὴ δύνασθαι τοὺς μαθητὰς ἡμῶν ἀεὶ διδόναι λόγον τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν δηλοῖ, ὅτι αἱ γραμματικαὶ αὐτῶν γνώσεις δὲν εἶνε οὕτω σαφεῖς καὶ στερεῶς τεθεμελιωμέναι ἐν αὐτοῖς, ὥστε νὰ δύνωνται οἱ μαθηταὶ αὐτάς, εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ἀεὶ παρούσας, νὰ μεταχειρίζωνται ἐλευθέρως εὐθὺς ὅπου καὶ ὁπότε ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν· ἐλλείπει δῆλα δὴ αὐτοῖς ἡ ἀναγκαία γραμματικὴ βεβαιότης, τὸ δὲ πρῶτον τῆς γραμματικῆς αὐτῶν ταύτης ἀβεβαιότητος ἐπακολούθημα εἶνε κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα τὸ μηχανικὸν καὶ ἐπιπόλαιον τῆς ἑρμηνείας, ὅ, εἴδομεν, πόσον ἀσύμφωνον εἶνε ἰδίᾳ τῷ εἰδικῷ σκοπῷ τῶν γυμνασίων, ἀλλὰ καὶ τοῖς δύο κυρίοις σκοποῖς τῆς ἐν αὐτοῖς κλασικῆς διδασκαλίας.

Τὸ δεύτερον τῆς γραμματικῆς ἀβεβαιότητος ἐπακολούθημα εἶνε μείωσις τῆς περὶ τὴν μετάφρασιν εὐχερείας τῶν μαθητῶν καὶ διὰ τοῦτο μείωσις τοῦ ποσοῦ τῆς ἀναγνώσεως· τοῦτο δ' εἴδομεν, ὅτι ὅλως ἀντιμάχεται πρὸς τοὺς ἀνωτέρω μνημονευθέντας δύο οὐσιώδεις σκοποὺς τῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ κλασικῆς διδασκαλίας. Ἐπέρχεται δὲ τὸ ἐπακολούθημα τοῦτο ὧδε· ὅταν αἱ γραμματικαὶ τῶν μαθητῶν γνώσεις δὲν εἶνε ἐν αὐτοῖς βεβαίως τεθεμελιωμέναι, ἢ ὅλως θὰ ἀρνῶνται αὐτοῖς πᾶσαν ἐπικουρίαν κατὰ τὴν μετάφρασιν ἢ θὰ ἐπικουρῶσι μὲν αὐτοῖς ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ μετὰ σκέψιν πολλὴν καὶ πολλὴν πρὸς τοῦ διδάσκοντος ἐπικουρίαν δι' ἐρωτήσεων σκοπουσῶν τὴν ἀνάπλασιν τῶν γραμματικῶν γνώσεων. Διὰ τοῦτο δὲ οἱ μαθηταί, ὅταν ἡ ὁμοιότης πρὸς τὴν μητρικὴν ἢ ὁ κοινὸς νοῦς δὲν ἐπικουρῶσιν αὐτοῖς ἐν τῇ μεταφράσει, ἢ ἀστοχοῦσι τοῦ ὀρθοῦ ἢ καὶ ὅλως σιγῶσιν, ὅλως ἀποροῦντες πρὸ τοῦ χωρίου, ἢ κατορθοῦσι μέν τι κατὰ ταύτην, ἀλλὰ μετὰ πολλὴν σκέψιν καὶ κόπον. Ὅταν οὕτως οἱ μαθηταὶ χωρῶσιν ἐν τῇ μεταφράσει, πολλὰ προσκόπτοντες, ὁ διδάσκων εἶνε ἠναγκασμένος ἰδίως νὰ προτάσσῃ αὐτῆς πολλὰς γραμματικὰς παρατηρήσεις καὶ στοιχειώδεις ὅλως, ἵνα προλαμβάνῃ ἐσφαλμένας ἑρμηνείας ἢ αἴρῃ τὴν

[1] Οὕτως ἀποφαίνεται περὶ τοῦ πράγματος Σκῶτος κλασικῆς τυχὼν παιδείας, ὡς διδασκόμεθα ὑπὸ τοῦ Rothfuchs (Bekenntnisse κλπ. σελ. 84).

τελείαν τῶν μαθητῶν σιγὴν καὶ ἀπορίαν καὶ οὕτως ἀποφεύγῃ, ἐφ' ὅσον εἶνε δυνατόν, τὸ νὰ διακόπτηται μεταξὺ ἡ μετάφρασις αὐτὴ τοῦ μαθητοῦ, καθόσον τοῦτο διδακτικῶς ἄτοπον[1]. Ἡ γραμματικὴ λοιπὸν τῶν μαθητῶν ἀβεβαιότης προσκόμματα παρεμβάλλει τῇ ἑρμηνείᾳ καὶ ἐπιβαρύνει αὐτὴν μὲ πολλὰς γραμματικὰς παρατηρήσεις, ὧν τινες μὲν αἱ πλείους, ἄλλως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἠδύνατο καὶ ἔπρεπε νὰ λείπωσιν ὅλως, ἄλλαι δὲ καὶ προβαλλόμεναι τοῖς μαθηταῖς θὰ ἦτο δυνατὸν ταχέως ὑπ' αὐτῶν νὰ λύωνται[2]. Ἀλλὰ διὰ τὴν γραμματικὴν τῶν μαθητῶν ἀβεβαιότητα γινομένη, ὡς ἔφθημεν εἰπόντες, ἡ μετάφρασις καὶ κόπον καὶ σκέψιν καθ' ὑπερβολὴν πολλὴν στοιχίζει τῷ μαθητῇ καὶ μόλις μετὰ ταύτην καὶ πολλὰς ἐκ μέρους τοῦ διδάσκοντος ἐπικουρίας καὶ ἰδίας τοῦ μαθητοῦ ἀποτυχίας κατορθοῦται· ἀλλ' οὕτω διὰ ψυχολογικὴν ἀνάγκην[3] ἡ ἑρμηνεία δὲν δύναται ἢ ἀνιαρὰ ν' ἀποβαίνῃ καὶ ἥκιστα κατάλληλος εἰς τὸ νὰ διεγείρῃ ζωηρὸν τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν ὑπὲρ τῶν ἑρμηνευομένων συγγραφέων. Κατὰ ταῦτα, ἂν ἡ διδασκαλία, ἵνα ᾖ παιδαγωγοῦσα, ἀναγκαῖον νὰ διεγείρῃ ζωηρὸν τὸ ἄμεσον διαφέρον τῶν μαθητῶν ὑπὲρ τῶν ἀντικειμένων αὐτῆς (Ἡ παιδαγωγοῦσα διδασκαλία σελ. 35 κέξ., καὶ 59 κέξ.), ἡ ἑρμηνεία τῶν ἀρχαίων κλασικῶν συγγραφέων, πολλαχοῦ προσκόπτουσα διὰ τὴν γραμματικὴν ἀβεβαιότητα τῶν μαθητῶν, συμ-

[1] G. Richter, Lehrproben, 35,93, Frick, Lehrpoben, 8, 84. Rothfuchs. ἔ. ἀ, σελ. 47.

[2] Ὅλως νὰ λείπωσιν αἱ γραμματικαὶ παρατηρήσεις ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι, καὶ βεβαίας οὔσης τῆς γραμματικῆς γνώσεως τῶν μαθητῶν, οὔτε δυνατὸν οὔτε λυσιτελὲς εἶνε. Καὶ δυνατὸν μὲν δὲν εἶνε, διότι καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν ἐμφανίζονται χωρία, πρὸς κατανόησιν τῶν ὁποίων ἀπολύτως ἀναγκαῖαι εἶνε γραμματικαὶ παρατηρήσεις· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μὴ τοιούτων χωρίων καλὸν εἶνε νὰ γίνωνται τοιαῦται τὸ μὲν πρὸς ἄρσιν πάσης ἀμφιβολίας περὶ τῆς οὐχὶ εὐσυνειδήτου κατ' οἶκον παρασκευῆς τῶν μαθητῶν καὶ περὶ τῆς οὐχὶ κατὰ τύχην δοθείσης ὑπ' αὐτῶν ἑρμηνείας, τὸ δὲ καὶ πρὸς βαθυτέραν κατανόησιν διὰ τῆς ζωηρᾶς ἀναπλάσεως τῶν γλωσσικῶν νόμων, οἳ οὕτω καὶ διὰ τοῦ μέσου τούτου διασῴζονται τῆς λήθης. Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, εἴπου ἀλλαχοῦ, καὶ ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται παιδαγωγικὴ δεξιότης καὶ εὐσυνείδητος παρασκευὴ τοῦ διδάσκοντος πρὸς ἐκλογὴν τῶν χωρίων, ἐν οἷς γραμματικαὶ παρατηρήσεις πρέπει νὰ γίνωνται, ἵνα μή, τῷ θυλάκῳ τούτων σπειρομένων, καταχωννύηται ὑπὸ ταύτας ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐμφανίζηται ὡς χάριν αὐτῶν ἐκεῖ ὤν. Πρβλ. καὶ Menge, Lehrproben, 44, 64, Heussner, αὐτόθι, 1, 83/4 καὶ 89, 4.

[3] Πρβλ. ἡμᾶς ἐν «Παιδαγωγούσῃ διδασκαλίᾳ» σελ. 70 καὶ 77 καὶ τοὺς αὐτόθι μνημονευομένους παιδαγωγικοὺς ἄνδρας.

βάλλεται τὸ καθ' ἑαυτὴν εἰς πᾶν τοὐναντίον, εἰς τὴν μὴ ἐπίτευξιν τοῦ ὑψίστου σκοποῦ τῆς ὅλης ἐν τῷ γυμνασίῳ, ὡς παιδαγωγοῦντι σχολείῳ (ἔ. ἀ. § 7), διδασκαλίας (ἔ. ἀ. § 18-§ 20, § 13) καὶ καθιστᾷ ταύτην κατὰ τοῦτο οὐχὶ παιδαγωγοῦσαν. Τοῦτο δὲ καὶ εἶνε καθ' ἡμᾶς γε τὸ τρίτον κακὸν ἐπακολούθημα τῆς γραμματικῆς ἀβεβαιότητος, ἐπίσης σπουδαῖον, εἰ μὴ σπουδαιότερον τῶν ἄλλων δύο, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ ματαιοῦται ὁ ὕψιστος σκοπὸς πάσης παιδαγωγούσης διδασκαλίας, ἡ τῶν μαθητῶν μόρφωσις εἰς ἠθικὸν χαρακτῆρα (ἔ. ἀ. § 1 καὶ § 29).

Ἀνάγκη λοιπὸν πάντως ἡ γραμματικὴ ἀβεβαιότης νὰ μὴ ὑπάρχῃ παρὰ τοῖς μαθηταῖς ἡμῶν ἐν ταῖς κλασικαῖς γλώσσαις, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἀρθῇ, ἀντικαθισταμένη διὰ τῆς γραμματικῆς βεβαιότητος. Ὑπάρχει δ' αὕτη, ὅταν ὁ μαθητὴς δύναται τοὺς τύπους ν' ἀναγνωρίζῃ καὶ ἀναπλάττῃ καὶ τοὺς συντακτικοὺς νόμους νὰ ἐφαρμόζῃ οὕτως εὐχερῶς, ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ πρὸς ταῦτα ἀνάγκην μακρᾶς σκέψεως, ἀλλὰ νὰ δύναται ἀμφότερα ἐκεῖνα νὰ τελῇ οἱονεὶ μηχανικῶς καὶ ἀσυνειδήτως, ἔτι δὲ χωρὶς πλέον νὰ εἶνε εἰς θέσιν ἐσφαλμένην ἐκείνων νὰ ποιῆται ἀνάπλασιν καὶ ἐφαρμογήν (Schiller, prktsch. Pdgk. 419, 445).

Ἀλλὰ δῆλον, ὅτι πρὸς ἐξεύρεσιν τῶν μέσων τῆς ἄρσεως πρέπει πρῶτον νὰ ζητηθῶσι καὶ ἐξευρεθῶσι τὰ αἴτια τοῦ κακοῦ. Πρῶτον αἴτιον δύναται νὰ εἶνε ἡ ἔλλειψις χρόνου ἱκανοῦ πρὸς τὴν ὅλην διδασκαλίαν ἑκατέρας τῶν κλασικῶν γλωσσῶν ἢ μόνον πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς γραμματικῆς καὶ πρὸς τὰς περὶ ταύτην ἀσκήσεις. Τὸ πρῶτον πρόγραμμα τῶν ἑλληνικῶν σχολείων παρέχει τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἑλληνικῶν ἐν ἑκάστῃ τῶν τριῶν αὐτοῦ τάξεων ἀνὰ ὥρας 12 καθ' ἑβδομάδα· ἐν τῷ δευτέρῳ, τῷ τοῦ 1855, τὸ ἐπὶ τῆς Παιδείας Ὑπουργεῖον ηὔξησε ταύτας εἰς 15 ἐν ἑκάστῃ τάξει, νομίσαν ὅτι εἰς τὴν ἔλλειψιν χρόνου ὠφείλετο ἡ ἔκτοτε ἀρχίσασα νὰ ἐμφανίζηται ἀβεβαιότης τῶν μαθητῶν περὶ τοὺς τύπους τῆς ἀττικῆς διαλέκτου. Ἀλλὰ παρὰ τὴν αὔξησιν ταύτην τῶν ὡρῶν τὸ κακὸν τῆς ἀσταθείας τῶν μαθητῶν περὶ τοὺς τύπους ἐπετείνετο, ὡς διδασκόμεθα ἐξ ἐγκυκλίου[1] προτασσομένης τοῦ προγράμματος τοῦ 1867· διὸ τὸ Ὑπουργεῖον διὰ τοῦ προγράμματος τούτου εἰς νέαν προέβη αὔξησιν, προσθὲν 4 ἔτι ὥρας ἐν τῇ

[1] Κλάδου, Ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικά, τόμ. Β' σελ. 361.

πρώτῃ τάξει τοῦ ἑλλ. σχολείου. Ἀλλ' ὅμως καὶ παρὰ τὴν νέαν ταύτην αὔξησιν τῶν ὡρῶν τὸ κακὸν δὲν ἐμειώθη. Ἤδη τοῦτο, ἡ παρὰ πᾶσαν ταύτην τοῦ χρόνου τὴν αὔξησιν μὴ ἐλάττωσις τοῦ κακοῦ περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος, ἐμμέσως δεικνύει ὅτι ἀνεπάρκεια χρόνου δὲν δύναται νὰ εἶνε τὸ αἴτιον αὐτοῦ ἐν τῇ παρ' ἡμῖν διδασκαλίᾳ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν· τὸ αὐτὸ δὲ δεικνύει καὶ παραβολὴ τοῦ παρ' ἡμῖν χρόνου τῆς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν διδασκαλίας πρὸς τὸν ἐν τοῖς πρωσσικοῖς γυμνασίοις χρόνον τῆς τῶν λατινικῶν διδασκαλίας· τὸ πρόγραμμα τοῦ 1837 διαθέτει εἰς τὰς ἀντιστοίχους ταῖς τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου τάξεις ἀνὰ ὥρας 10, ὡσαύτως τὸ τοῦ 1856, ἀνὰ 9 δὲ τὸ τοῦ 1882[1]· ἀλλ' ὅμως παρὰ πᾶσαν τὴν διαφορὰν τῆς λατινικῆς πρὸς τὴν μητρικὴν τῶν Γερμανῶν γλῶσσαν, λόγος περὶ ἀνεπαρκείας τῶν ὡρῶν τῆς λατινικῆς διδασκαλίας μάλιστα κατὰ τοὺς δύο πρώτους χρόνους δὲν ἐγίνετο, ὡς καὶ περὶ γραμματικῆς τῶν ἐκεῖ μαθητῶν ἀβεβαιότητος κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, ὡς προϊόντες διὰ πολλῶν θὰ εἴπωμεν. Καὶ περὶ ἀνεπαρκείας δὲ χρόνου τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ τοῦ τυπικοῦ καὶ τῶν περὶ τοῦτο ἀσκήσεων οὐδεὶς ὡσαύτως δύναται νὰ γίνηται λόγος παρ' ἡμῖν. Κρατοῦντος ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις μάλιστα χρόνοις κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ συστήματος τῆς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου προμεταφράσεως καὶ ἐν ταῖς τρισὶ τάξεσι τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, οὐδεμιᾶς δὲ σχεδὸν ἄλλης προσοχῆς διδομένης εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν συγγραφέων, διότι ἀρκετὸν ἐνομίζετο πρὸς κατανόησιν αὐτῶν ἡ ψιλὴ μετάφρασις, τὸ ἥμισυ, εἰ μὴ καὶ πλέον, τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος χρόνου ἐδαπανᾶτο εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς τῆς γραμματικῆς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν τεχνολογίαν, τὸ μόνον παρ' ἡμῖν καὶ τότε καὶ νῦν εἶδος τῶν πρὸς στερέωσιν τῶν τύπων ἀσκήσεων.

Ἵνα τὸ ἀρκετὸν τοῦ δι' ἐκείνην καὶ διὰ ταύτην ὁριζομένου παρ' ἡμῖν χρόνου καὶ ἄλλως ἐμφανίσωμεν, ἀναμιμνήσκομεν τοὺς Ἕλληνας ἀναγνώστας ἡμῶν, ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ τυπικοῦ καὶ αἱ περὶ τοῦτο ἀσκήσεις ἤδη διὰ τοῦ προγράμματος τοῦ 1855 ὡρίσθη νὰ γίνωνται καὶ κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη, διὰ δὲ τοῦ ἑπομένου προγράμματος τοῦ ἔτους 1867 ἐπεξετάθησαν ἀμφότερα καὶ εἰς τὴν τρίτην τάξιν τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου, τῆς διδασκαλίας τῆς στοιχειώδους συντάξεως περιορισθείσης εἰς ὀλίγας μόνον ὥρας τοῦ δευτέρου ἑξαμήνου τῆς τάξεως

[1] Wiese-Kübler, Verordnungen und Gesetze, I, σελ. 65, 67, 117.

ταύτης. Ὥστε καὶ ὀλιγότητα ἐτῶν τῆς διδασκαλίας τοῦ τυπικοῦ καὶ τῶν περὶ τοῦτο ἀσκήσεων δὲν δύναταί τις εὐλόγως ν' ἀποδέξηται ὡς αἰτίαν τῆς περὶ τοὺς τύπους ἀβεβαιότητος τῶν ἡμετέρων μαθητῶν. Ἐν τοῖς γυμνασίοις πασῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, ὧν τὰ προγράμματα εἶνέ μοι γνωστά, δύο μόνον ἔτη θεωροῦνται ἱκανὰ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λατινικοῦ τυπικοῦ καὶ τὴν τούτου βεβαίαν θεμελίωσιν, ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου ἔτους τῆς λατινικῆς διδασκαλίας ἄρχεται ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς λατινικῆς συντάξεως· καὶ ὅμως τὸ μὲν τυπικὸν τῆς λατινικῆς εἶνε ἀνομοιότατον πρὸς τὴν μητρικὴν τῶν λαῶν ἐκείνων γλῶσσαν, τὸ δὲ τυπικὸν τῆς Ἀττικῆς εἶνε ὁμοιότατον πρὸς τὸ τῆς μητρικῆς ἡμῶν γλώσσης τυπικόν· πρὸς δὲ σημειωτέον ὅτι ἅπασαι αὗται αἱ χῶραι ὀλιγωτέρας, ἢ ἡμεῖς διὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν, διαθέτουσιν ὥρας ἐν ἑκάστῃ τάξει διὰ τὴν λατινικὴν κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη, καθ' ἃ ἐν τοῖς γυμνασίοις ἐκείνων διδάσκεται τὸ τυπικὸν ταύτης[1].

Ἀπὸ τοῦ 1885, εἰσαχθείσης τῆς νεοελληνικῆς ἀναγνώσεως, αἱ ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ ὧραι τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ἠλαττώθησαν εἰς 8 ἐν τῇ πρώτῃ τάξει καὶ εἰς 9 ἐν ἑκατέρᾳ τῶν ἄλλων δύο. Διὰ τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης ἐλαττώσεως τῶν ὡρῶν, δι' ἧς τὸ προσῆκον ὅριον ὑπερεβάθη πως, μείωσιν ἱκανὴν ὑπέστη τὸ ποσὸν τῆς ἀναγνώσεως, ἰδίᾳ δὲ τὸ τῶν γραμματικῶν ἀσκήσεων· ἀλλ' ὅμως αὔξησις ἀνάλογος τῆς ἀβεβαιότητος τῶν ἡμετέρων μαθητῶν περὶ τοὺς τύπους δὲν παρετηρήθη. Τὸ πρᾶγμα βεβαίως εἶνε θαυμαστόν, ἀλλ' εὐεξήγητον, ἂν τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἑξῆς, πρῶτον ὅτι ἡ γραφομένη ἡμῶν νεωτέρα γλῶσσα, ἣν ἀπὸ ἁπαλῶν ὀνύχων ἀναγινώσκουσιν οἱ μαθηταὶ ἡμῶν, διὰ τῶν ἐργασιῶν μάλιστα τοῦ σεβαστοῦ ἡμῶν διδασκάλου κ. Κ. Σ. Κόντου ἐκαθάρθη πολλῶν ἀσχημιῶν καὶ οὕτω μᾶλλον κατὰ τοὺς ὁμαλοὺς μάλιστα τύπους προσήγγισε τῇ ἀρχαίᾳ· δεύτερον δ' ὅτι τῆς οὕτω διαμορφωθείσης μητρικῆς ἡμῶν γλώσσης ἡ διδασκαλία ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ γίνεται παιδαγωγικῶς κρείττων, ἀφ' ὅτου, τῶν διδασκαλείων ἀναμορφωθέντων, κρείττων ἀπέβη καὶ ἡ γλωσσικὴ καὶ ἡ παιδαγωγικὴ μόρφωσις τῶν ἡμετέρων δημοδιδασκάλων. Διὰ τῶν δύο λοιπὸν τούτων πλεῖστα τοῦ ὁμαλοῦ τυπικοῦ τῆς ἀρχαίας

[1] Πρβλ. Baumeister, Handbuch der Erziehungs-und Unterrichtslehre für höhere Schulen, τόμ. Α', τμῆμ. 2, σελ. 40, 98, 152-3, 176, 183, 342-3, 470.

μᾶλλον ἢ πρότερον προσοικειοῦνται οἱ μαθηταὶ ἡμῶν ἤδη ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ· ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ εἰς τὸ αὐτὸ συμβάλλεται τὸ ὅτι τὰ διδακτικὰ βιβλία πάντα, ἃ μελετῶσιν οἱ μαθηταί, εἶνε γεγραμμένα νῦν ἐν γλώσσῃ κρείττονι τῆς πρότερον συνήθους καὶ ὅτι οἱ διδάσκοντες τῇ κρείττονι ταύτῃ γλώσσῃ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν χρῶνται καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ οἱ μαθηταὶ ἀπομιμήσει ἐκείνων. Τρίτον τι ἑρμηνεῦον τὸ παράδοξον, ὃ ἀνωτέρω εἴπομεν, θὰ ἀναφέρωμεν προϊόντες.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς συντάξεως ἐγίνετο καὶ γίνεται ἔτι καὶ νῦν κυρίως ἐν τῷ γυμνασίῳ. Καὶ ἐν τούτῳ περὶ ἀνεπαρκείας τοῦ χρόνου τῆς ὅλης ἑλληνικῆς διδασκαλίας οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος, διότι, ὡς γνωστόν, ἐν ἑκάστῃ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ τάξεων παρείχοντο καὶ παρέχονται ὧραι 12, ὅσας οὐδεμιᾶς εὐρωπαϊκῆς χώρας γυμνάσιον διέθετεν οὐδὲ διαθέτει διὰ τὰ λατινικὰ ἐν ταῖς ἀντιστοίχοις τάξεσιν· ὥστε εἰς ἀνεπάρκειαν χρόνου καθόλου τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ ἡ τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἀβεβαιότης καὶ περὶ τὴν σύνταξιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης. Ὅτι δὲ καὶ ἀνεπάρκεια χρόνου τῶν περὶ τὴν σύνταξιν ἀσκήσεων δὲν εἶνε αἰτία τοῦ κακοῦ, τοῦτο εὐθὺς δῆλον γίνεται, ἐὰν ἀναμνησθῶμεν ὅτι ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ἐν τῷ γυμνασίῳ ἐπεκράτει καὶ ἐπικρατεῖ ἔτι καὶ νῦν, εἰ καὶ νῦν ἐν ἐλάττονι βαθμῷ καὶ κυρίως ἐν ταῖς κατωτέραις δυσὶ τάξεσιν, ἡ γραμματιστικὴ καλουμένη μέθοδος. Καλεῖται δ' οὕτως ἡ μέθοδος ἐκείνη, καθ' ἥν, τῆς φυσικῆς τῶν πραγμάτων τάξεως ἀναστρεφομένης, ἡ γραμματικὴ ἀναβιβάζεται εἰς δέσποιναν τῆς ἀναγνώσεως ἀντὶ ταύτῃ νὰ ὑπηρετῇ, ἡ δ' ἀνάγνωσις ἤτοι οἱ ἀναγινωσκόμενοι συγγραφεῖς ὑποβιβάζονται εἰς δούλους τοῦ συντακτικοῦ. Ἦσαν δῆλα δὴ ἢ καὶ εἶνε ἔτι ἐκεῖ οὗτοι, ἵνα ἐπ' αὐτῶν οἱ μαθηταὶ ἀσκῶνται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν συντακτικῶν κανόνων, ὁπότε προτάσσονται τῆς μεταφράσεως τῶν συγγραφέων ἢ ἐπιτάσσονται αὐτῇ γραμματικαὶ παρατηρήσεις οὐχὶ μόνον αἱ ἀπολύτως ἀναγκαῖαι διὰ τὴν πρώτην μετάφρασιν ἢ διὰ τὴν βαθυτέραν γραμματικὴν κατανόησιν τῶν συγγραφέων, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι πλεῖσται ad hoc διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ συντακτικοῦ γινόμεναι, αἳ δ' ἄλλως δύνανται καὶ πρέπει νὰ λείπωσι[1].

[1] Πρβλ. ἀνωτ. σελ 43, σημ. 2.

Ἵνα λοιπὸν περιλάβωμεν τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα περὶ τοῦ πρώτου δυνατοῦ αἰτίου τῆς γραμματικῆς ἀβεβαιότητος τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ, αὕτη οὐδαμῶς δύναται ν' ἀποδοθῇ εἰς ἀνεπάρκειαν τοῦ χρόνου τῆς ὅλης τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν διδασκαλίας ἢ τοῦ τῶν γραμματικῶν ἀσκήσεων, καθόσον καὶ ἐκεῖνος ἱκανὸς καὶ αὗται ἐπαρκῶς καὶ πλέον παρ' ἡμῖν γίνονται καὶ περὶ τοὺς τύπους καὶ περὶ τὴν σύνταξιν διὰ τῆς τεχνολογίας καὶ διὰ τῆς ἄγαν γραμματικῆς μεθόδου τῆς ἑρμηνείας καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κυρίως γυμνασίῳ.

Προκειμένου νῦν περὶ τῆς ἀβεβαιότητος τῶν μαθητῶν ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ, δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι αὕτη δύναται καὶ πρέπει εὐλόγως ν' ἀποδοθῇ καὶ εἰς ἀνεπάρκειαν τοῦ διὰ ταύτην διατεθειμένου χρόνου, ὡς ἀλλαχοῦ[1] εἴπομεν καὶ ἐπειράθημεν νὰ δείξωμεν· ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ τοσούτου διατιθεμένου χρόνου, ὅσος νῦν διατίθεται, τὸ περὶ οὗ νῦν ἡμῖν ὁ λόγος κακὸν θὰ ἦτό πως ὀλιγώτερον, ἂν μὴ καὶ ἕτερα προσετίθεντο αἴτια τῇ ἀνεπαρκείᾳ τοῦ χρόνου, κοινὰ τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν λατινικῶν, εἰς ἃ καὶ μεταβαίνομεν εὐθύς.

Δεύτερον αἴτιον, εἰς ὃ δυνατὸν νὰ ἔχωσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν τὰ ἀνεπαρκῆ ἀποτελέσματα τῆς διδασκαλίας παντὸς μαθήματος, εἶνε πρὸς τῇ ἀνεπαρκείᾳ τοῦ χρόνου ταύτης ἡ μὴ προσήκουσα μέθοδος αὐτῆς· διὸ νῦν ἐξεταστέον, μή, τοιαύτης οὔσης παρ' ἡμῖν τῆς μεθόδου τῆς διδασκαλίας τοῦ τυπικοῦ καὶ τῆς συντάξεως τῶν κλασικῶν γλωσσῶν, εἰς ταύτην πρέπει ν' ἀποδοθῇ ἡ γραμματικὴ ἀβεβαιότης τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἐν ταῖς γλώσσαις ταύταις.

Τὴν νεωτέραν πάντως κρείττονα, ἅτε ἐπὶ ἀκριβοῦς ψυχολογικῆς γνώσεως στηριζομένην, μέθοδον τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας χαρακτηρίζουσι δύο τινὰ σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὴν γραμματικὴν ἀβεβαιότητα, ἡ χρῆσις τῆς ἐπαγωγῆς καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς γραμματικῆς ὕλης εἰς τὰ ἀναγκαιότατα διὰ τὴν ἑρμηνείαν. Διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ τελευταίου τούτου ἀπαλλάττεται ὁ μαθητὴς τοῦ ἀσκόπου κόπου νὰ μανθάνῃ ἀπομνημονεύων ἀπὸ τῆς γραμματικῆς τύπους καὶ συντάξεις, οὐδέποτε ἢ σπανίως μόνον ἀπαντῶντας ἐν τοῖς σχολικοῖς συγ-

[1] Συμβολαὶ εἰς ἀναμόρφωσιν τῆς παρ' ἡμῖν μέσης ἐκπαιδεύσεως, τεῦχ. Β' σελ. 42-6, Ἡ μεταρρύθμισις τῶν γυμνασίων ἐν Γερμανίᾳ κλπ. σελ. 100.

γραφεῦσι καὶ διὰ τοῦτο προωρισμένους in futuram oblivionem[1]. Οὕτω φειδὼ γίνεται οἴκοι τε καὶ ἐν τῷ σχολείῳ χρόνου πολλοῦ[2], ὅς δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἄλλην σκόπιμον καὶ λυσιτελῆ ἐργασίαν, τὴν κρείττω ἐκμάθησιν τῶν ἀναγκαίων τύπων καὶ συντάξεων καὶ τὴν περὶ ταῦτα πολλὴν καὶ πολλαπλῆν ἄσκησιν ἢ τὴν πλείω ἀνάγνωσιν· τῆς μνήμης δῆλα δὴ τῶν μαθητῶν μὴ ἐπιβαρυνομένης μὲ μερικότητας σπανίως ἢ οὐδέποτε ἀπαντώσας παρὰ τοῖς ἀναγνωσθησομένοις συγγραφεῦσι, τοῦ δὲ νοῦ αὐτῶν μὴ συγχεομένου διὰ τῶν αὐτῶν, ἀλλὰ συγκεντρουμένου εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ συνήθη, κάλλιον οὗτοι, ὡς εἰκός, μανθάνουσι καὶ ἐντυποῦσι τῇ μνήμῃ αὐτῶν τὰ οὐσιώδη ἐκεῖνα, μείζω δὲ προσκτῶνται καὶ τὴν δεξιότητα τοὺς μεμαθημένους τύπους καὶ συντακτικοὺς κανόνας νὰ ἐφαρμόζωσι καὶ χρησιμοποιῶσι, τοῦ χρόνου τῆς ἀσκήσεως διατιθεμένου ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων τούτων καὶ οὐσιωδῶν μόνον καὶ διὰ τοῦτο πλείονος ἢ πρότερον οὔσης τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς περὶ ταῦτα[3]. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία, ὅτι τὸ πρῶτον τοῦτο γνώρισμα τῆς νεωτέρας κρείττονος μεθόδου τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας ἱκανὴν παρέχει τὴν ἐπικουρίαν τῇ τε πρώτῃ ἐντυπώσει καὶ τῇ ἀσφαλεῖ περαιτέρω κτήσει τῶν τύπων καὶ συντακτικῶν γνώσεων, καὶ δὴ τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ, καθόσον ἐπιτρέπει, ἵνα ἡ περὶ ταῦτα ἄσκησις, περιοριζομένη μόνον εἰς τὰ οὐσιώδη καὶ συνήθη, γίνηται οὕτως ἄφθονος, ὅσον ἄφθονος ἀνάγκη αὕτη νὰ εἶνε, ἵνα ἡ τῶν τύπων ἀνάπλασις καὶ τῶν κανόνων ἐφαρμογὴ ἀποβῇ μηχανικὴ καὶ οἱονεὶ ἀσυνείδητος. (Schiller, ἔ. ἀ. καὶ Hndbch. d. Pdgk. σελ. 445).

Νῦν αἱ παρ' ἡμῖν διδακτικαὶ γραμματικαὶ τῶν κλασικῶν γλωσσῶν ἐλάχιστα στοιχοῦσι τῇ ἀπαιτήσει ταύτῃ τοῦ περιορισμοῦ τῆς ὕλης εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ συνήθη. Καὶ περὶ μὲν τῶν λατινικῶν τοῦτο ἀλλαχοῦ[4] ἐδείξαμεν διὰ πολλῶν, περὶ δὲ τῶν ἑλληνικῶν ἱκανὰ καὶ πρὸς τὴν νῦν ἡμῶν χρείαν εἴπομεν ὡσαύτως ἀλλαχοῦ[5]. Ὃ ἐνταῦθα νὰ προσθέσωμεν ἀναγκαῖον νομίζομεν, εἶνε ὅτι καὶ τύπων πλείστων δυνατὸν καὶ πρέπον εἶνε ν' ἀπαλλαγῇ ἡ σχολικὴ ἑλληνικὴ γραμματικὴ

[1] Kaigi ἐν τῷ προλόγῳ εἰς τὴν α'. ἔκδοσιν τῆς αὐτοῦ ἑλληνικῆς γραμματικῆς, σελ. IV.
[2] Ἡ μεταρρύθμισις κτλ. σελ. 102-3.
[3] Schiller, Zeitschrift f. d. Gymnasialwesen, 1882, 200-1.
[4] Ἡ μεταρρύθμισις κτλ. σελ. 182-7.
[5] Συμβολαὶ κτλ. τεῦχ. Β', σελ. 26.

σπανίως ὅλως ἢ οὐδαμῶς ἀπαντώντων παρὰ τοῖς ἐν τοῖς γυμνασίοις διδασκομένοις ἀττικοῖς συγγραφεῦσιν, ἑνὸς δὲ εἴδους τούτων, τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ, ῥητῶς ἐνταῦθα μνείαν ποιούμεθα. Ὅτι ἡ χρῆσις αὐτοῦ εἶνέ τι σπάνιον, τοῦτο πάντες γινώσκουσιν οἱ ἐμπείρως ἔχοντες τοῦ ἕλληνος λόγου· ἀλλ' ἵνα συμφανὲς τὸ πρᾶγμα καὶ τοῖς μᾶλλον δυσπίστοις κατασταθῇ, δὲν θεωροῦμεν ἄσκοπον νὰ παραθέσωμεν ἐνθάδε τινὰ τῶν πορισμάτων τῆς στατιστικῆς ἐργασίας τοῦ S. Keck[1] περὶ τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ παρὰ τοῖς ἀττικοῖς ῥήτορσιν· οὕτω παρὰ Δημοσθένει ἐπὶ 1178 $^1/_2$ σελίδων ἐκδόσεως Bekker ἀπαντᾷ δυϊκὸς ἀριθμὸς ὀνομάτων 76ἀκις, παρὰ Λυσίᾳ ἐπὶ 248 σελίδων 27ἀκις, παρὰ Ἰσοκράτει ἐπὶ 477 σελίδων 57ἀκις, παρ' Αἰσχίνῃ ἐπὶ 223 σελίδων δίς[2]. Ὁ δυικὸς ἀριθμὸς τῶν ῥημάτων παρὰ τοῖς αὐτοῖς συγγραφεῦσιν εἶνε, ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Keck[3], σπανιώτερος ἢ ὅσον τις ἠδύνατο νὰ προσδοκᾷ. Καὶ ὅμως πόσος χρόνος δὲν δαπανᾶται διὰ τὴν πρώτην ἀπομνημόνευσιν καὶ τὴν εἶτα πολλαπλῆν ἐπανάληψιν τοῦ ἀριθμοῦ τούτου, ἀναγραφομένου στερεοτύπως ἐν παντὶ παραδείγματι πασῶν τῶν κλίσεων, ἐν πάσῃ ἐγκλίσει παντὸς χρόνου πάσης συζυγίας.

Εἶτα δὲ διὰ τῆς στερεοτύπου συναπομνημονεύσεως τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἄλλως μεγάλως παρακωλύεται ἡ εὔκολος, ταχεῖα καὶ διαρκὴς ἐντύπωσις τῶν δύο ἄλλων ἀριθμῶν. Ὁ Dörpfeld (Denken und Gedächtniss 1894, σελ. 102) λέγει, «οὐδὲν μᾶλλον παρακωλύει εὔκολον, ταχεῖαν καὶ διαρκῆ ἐντύπωσιν, ἢ ἂν πρόκειται πάρα πολλὰ διὰ μιᾶς νὰ ἐντυπωθῶσι», προϊὼν (σελ. 103) δ' ὁ αὐτὸς προστίθησιν, ὅτι τοῦτο μᾶλλον ἰσχὺν ἔχει, ὅταν ἡ ἀπομνημόνευσις εἶνε ἡ καλουμένη μηχανική. Ὁ λόγος τοῦ τελευταίου τούτου εἶνε ὅτι ἡ δύναμις τῆς μηχανικῆς ἀπομνημονεύσεως εἶνε καὶ κατὰ τὴν ἔντασιν καὶ τὴν ἔκτασιν ἀσθενής, ἀσθενεστέρα ἢ ἡ τῆς κριτικῆς[4]. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἰδίᾳ ὅταν πρόκειται περὶ μηχανικῆς ἀπομνημονεύσεως, ἀνάγκη οὐχὶ πολλὰ ἅμα ἢ σχεδὸν ἅμα νὰ παρέχωνται τῷ μαθητῇ πρὸς απο-

[1] Beiträge zur historischen Syntax d. Griechischen Sprache, von M. Schanz, τ. 1, σελ. 151-214.

[2] Keck, ἔ. ἀ. σελ. 160.

[3] σελ. 200.

[4] Πρβλ. Dörpfeld. ἔ. ἀ. σελ. 93-5, Lindner, Lehrbch. d. empirisch. Psychologie, σελ. 97.

μνημόνευσιν[1]. Νῦν αἱ σειραὶ τῶν τύπων ἀπομνημονεύονται μηχανικῶς καί, τοῦ δυϊκοῦ μὲν ἀριθμοῦ ἐλλείποντος, εἶνε δύο μόνον αὗται ἐν ἑκάστῳ ὀνομάτων παραδείγματι καὶ ἐν ἑκάστῃ παρεμφατικῇ ἐγκλίσει παντὸς χρόνου τῶν ῥημάτων· τοὐναντίον, ἐκείνου στερεωτύπως ἀπομνημονευομένου, γίνονται τρεῖς αἱ ἅμα ἢ σχεδὸν ἅμα ἀπομνομονευτέαι σειραὶ τύπων, ὅτε κατὰ τὰ ἄρτι λεχθέντα ἡ ταχεῖα, εὔκολος καὶ διαρκὴς αὐτῶν ἀπομνημόνευσις μᾶλλον παρακωλύεται,, ἢ ἂν δύο μόνον εἶνε αἱ σειραί. Πρὸς τούτοις δὲ ἀνάγκη καὶ τόδε ἐν νῷ νὰ ἔχωμεν, ὅτι ἡ κατὰ τὸ ποιὸν πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν μελῶν τῶν σειρῶν τούτων εἶνε ἡ τῆς ἀντιθέσεως· αὕτη δὲ καὶ καθ' ἑαυτὴν μὲν συμβάλλεται εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς σαφηνείας ἑκάστου μέλους, ἰδίᾳ ὅταν ἡ ἀντίθεσις εἶνε οὐχὶ ζωηρά, πολλῷ δ' ὅμως μᾶλλον γίνεται τοῦτο, ὅταν ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῶν ἅμα ἢ σχεδὸν ἅμα εἰσερχομένων εἰς τὴν συνείδησιν εἶνε πάρα πολύς. Νῦν, προστιθεμένου κατὰ τὴν ἀπομνημόνευσιν τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀντιθέτων μελῶν αὐξάνει, διὸ καὶ μείζων ἀποβαίνει ἡ σύγχυσις τῶν μελῶν τούτων πρὸς ἄλληλα, καθόσον μάλιστα ἡ ἀντίθεσις αὐτῶν οὐχὶ ζωηρά. Εἰς τοῦτο πρέπει ν' ἀποδοθῇ, ὃ συχνάκις παρατηρεῖται, ἡ πλείων δῆλα δὴ ὑπὸ τῶν μαθητῶν σύγχυσις τοῦ δυϊκοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν ῥημάτων πρὸς ἀλλήλους ἢ ἡ ἑκατέρου τούτων πρὸς τὸν ἑνικόν· ἐκεῖ ἡ ἀντίθεσις ἧττον ζωηρὰ ἢ ἡ μεταξὺ τοῦ ἑνικοῦ καὶ ἑκατέρου τῶν δύο ἄλλων ἀριθμῶν, διὸ καὶ σύγχυσις τοῦ ἑνικοῦ πρὸς τοὺς δύο ἄλλους ἀριθμούς, καὶ τοῦ δυϊκοῦ ὑπάρχοντος, δὲν παρατηρεῖται εὐκολως παρὰ τοῖς μαθηταῖς. Καὶ πάντα ταῦτα τὰ κακὰ ἐπακολουθήματα τῆς διαρκοῦς ἀπομνημονεύσεως τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ ἅμα τοῖς δυσὶν ἄλλοις ἀριθμοῖς πρὸς τί; ἵνα ὀλίγον κατ' ὀλίγον οἱ διάφοροι ὀνοματικοὶ ἢ ῥηματικοὶ τύποι αὐτοῦ περιπίπτωσιν εἰς παντελῆ σχεδὸν λήθην· καθοσον καὶ ἡ ἰσχυρότατα μετὰ πολὺν κόπον ἐντυπωθεῖσα παράστασις βαθμιαίως σχεδὸν ἐξαφανίζεται, περιπίπτουσα εἰς λήθην, ἂν μὴ ἀεὶ ἐπαναλαμβάνηται[2]. Τοῦτο δὲ καὶ συμβαίνει περὶ τοὺς διαφόρους τύπους τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ, ὧν ἕκαστος σπανιώτατα ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ὡς εἴδομεν. Διὸ ὅλως ἄσκοπος καὶ ὑπὸ ταύητν τὴν ἔποψιν ἡ

[1] Fauth, Das Gedächtniss, σελ. 310, Maier, Pdgsche Psychologie, σελ. 148, 5, Dörpfeld, ἔ. ἀ. σελ. 103, Waldeck, Lehrproben, 48,2.

[2] Ziehen, Leitfaden d. physiolg. Psychologie, σελ. 112.

τούτου ἀπομνημόνευσις σὺν τοῖς ἄλλοις ἀριθμοῖς, ὡς αὕτη ἐπιζήμιος εἶνε διὰ τὴν ταχεῖαν καὶ βεβαίαν ἀπομνημόνευσιν τῶν δύο ἐκείνων ἄλλων ἀριθμῶν[1].

Ταῦτα εἰπόντες περὶ τῆς ἅμα τοῖς λοιποῖς ἀριθμοῖς διαρκοῦς ἀπομνημονεύσεως τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ, δὲν νοοῦμεν ὅτι ὅλως πρέπει νὰ παραλειφθῇ ἡ τούτου ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐκμάθησις, οὐδ' ὅτι πρέπει νὰ ἐξαλειφθῇ ὅλως ἐκ τῆς γραμματικῆς, ἀλλ' ὅτι ἰδίᾳ μὲν ἐν ταύτῃ πρέπει νὰ γίνηται λόγος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου καὶ οὐχὶ νὰ συναναμιγνύηται ἐν τοῖς παραδείγμασι μετὰ τῶν ἄλλων ἀριθμῶν, νὰ διδάσκηται δ' εἰς τοὺς μαθητὰς ἑκάστη αὐτοῦ σειρά, π.χ. ἡ σειρὰ α-αιν, ἢ ἡ σειρὰ ω-οιν, ἢ ἡ σειρὰ ε-οιν κτλ., ὅταν οἱ μαθηταὶ τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἀναγνώσει ἀπαντῶσι μέλος τι ἑκάστης σειρᾶς. Οὕτω δὲ οὐ μόνον τὴν σαφῆ ἀντίληψιν καὶ τὴν στερεὰν ἀπομνημόνευσιν τῶν ἄλλων δύο ἀριθμῶν διευκολύνομεν κατὰ τὰ ἄρτι εἰρημένα, ἀλλ' ὡσαύτως καὶ τὴν σαφῆ ἀντίληψιν καὶ τὴν στερεὰν ἀπομνημόνευσιν ἑκάστης σειρᾶς τοῦ δυϊκοῦ, πρῶτον διότι μόνην ἑκάστην τούτων παρέχομεν τῷ μαθητῇ πρὸς γνῶσιν καὶ δεύτερον διότι παρέχομεν ταύτην αὐτῷ καθ' ἣν στιγμὴν τὰ μάλιστα εἶνε διεγηγερμένον παρ' αὐτῷ τὸ διαφέρον ὑπὲρ ταύτης, ἅτε δεομένῳ αὐτῆς πρὸς μετάφρασιν τοῦ προκειμένου χωρίου· δι' ἀμφοτέρους δὲ τοὺς λόγους τούτους ἀμέριστος καὶ ζωηροτάτη στρέφεται ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀεὶ προκειμένην σειράν· οὕτω δὲ διευκολύνεται ἡ ἐντύπωσις καὶ ἡ εἶτα διάσωσις αὐτῆς ἐν τῇ μνήμῃ[2].

Τοσοῦτον λοιπὸν καὶ οὕτω, ὅσον καὶ ὅπως ἐκ τοῦ ἑνὸς τούτου παραδείγματος καταδείκνυται, δυσχεραινούσης τῆς ἐπισωρεύσεως πολλῆς γραμματικῆς ὕλης τὴν στερεὰν ταύτης ἐντύπωσιν, γενικὴ σήμερον διδακτικὴ ἀπαίτησις εἶνε ὁ περιορισμὸς αὐτῆς εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα πρὸς τὴν ἑρμηνείαν. Ἀλλὰ τῇ ἀπαιτήσει ταύτῃ ὅλως ἀντιμάχονται, ὡς καὶ ἄρτι ἐλέχθη, αἱ ἡμέτεραι γραμματικαί, πάσχουσαι πληθώραν τῆς ὕλης καθ' ὑπερβολήν· διὸ δὴ καὶ ἠδύνατό τις, ἐν σπουδῇ καὶ ἐξ ἐπιπολῆς κρίνων, νὰ συναγάγῃ τὸ συμπέρασμα, ὅτι εἰς τὸ μνημονευθὲν ἐλάττωμα τῶν ἡμετέρων γραμματικῶν ὠφείλετο καὶ ὀφείλε-

[1] Πρβλ. Waldeck, Lehrproben, 31, 82.

[2] Fauth, Das Gedächtniss, σελ. 313, Schiller, prksch. Pdgk. σελ. 100, 103/4, Waldeck, Lehrproben, 31, 82. Maier, Pdgsch. Psycholog. σελ. 142,4.

ται κυρίως, εἰ μὴ μόνον, ἡ γραμματικὴ τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἀβεβαιότης ἐν ταῖς κλασικαῖς γλώσσαις. Ἀλλ' ὅμως τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτως, ὡς δείξει ἀκριβεστέρα τῶν πραγμάτων ἐξέτασις.

Ἡ διδακτικὴ ἀπαίτησις τοῦ περιορισμοῦ τῆς γραμματικῆς ὕλης εἰς τὰ ἀναγκαῖα καὶ συνήθως παρὰ τοῖς σχολικοῖς συγγραφεῦσιν ἀπαντῶντα εἶνε καὶ ἐν Γερμανίᾳ σχετικῶς νέα καὶ βαίνει σχεδὸν παραλλήλως τῇ ἐλαττώσει τῶν ὡρῶν τῆς κλασικῆς διδασκαλίας διὰ τῶν τῆς χώρας ταύτης προγραμμάτων τοῦ 1882· εἰ καὶ οὐχὶ ὑπὸ ταύτης μόνης, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς προοδευούσης ψυχολογικῆς γνώσεως προεκλήθη [1]. Τοῦ χρόνου δῆλα δὴ ἐλαττωθέντος, τῆς δὲ γραμματικῆς ὕλης μενούσης τῆς αὐτῆς, ἤρχισε καὶ ἐκεῖ ν' ἀναφαίνηταί τις γραμματικὴ τῶν μαθητῶν ἀβεβαιότης· αὕτη δ' ἤγαγεν εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ περιορισμοῦ τῆς γραμματικῆς ὕλης εἰς τὰ συνήθη, ἵνα οὕτως, ἀφαιρουμένων τῶν μὴ τοιούτων, πλείων δοθῇ χρόνος πρὸς τὴν ἐπαναφορὰν τῶν ἀναγκαίων εἰς τὴν συνείδησιν τῶν μαθητῶν, ἤτοι πρὸς τὴν τούτων ἄσκησιν εἰς ἐκεῖνα, καὶ οὕτω διὰ ταύτης, συχνοτέρας νῦν γινομένης, δυνατὴ τοῖς μαθηταῖς γένηται ἡ βεβαιοτέρα κτῆσις καὶ ἡ εὐκολωτέρα χρησιμοποίησις τῶν συνήθων [2]. Ὅτι, ὅτε ἄφθονος ἔτι ὁ χρόνος τῆς τῶν λατινικῶν διδασκαλίας ἐν Γερμανίᾳ ἦτο, δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ τὸ κακὸν τῆς ἀβεβαιότητος τῶν μαθητῶν, καὶ ἀφθόνου οὔσης τῆς γραμματικῆς ὕλης, τοῦτο μαρτυρεῖ ἡμῖν ὁ H. Genthe γράφων [3], ὅτι ἐν προτέροις χρόνοις (δῆλα δὴ ἔτι περὶ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ λήγοντος αἰῶνος) ἡ πλειονότης τῶν μαθητῶν οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν κατώρθου τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα, ἢ ἔτι ὅτε αὐτὸς ἔγραφε (τῷ 1882) σύνηθές τι ἦτο. Ὅμοια λέγει καὶ ὁ Fauth γράφων (ἔ. ἀ. σελ. 336), «οἱ πρόγονοι ἡμῶν δὲν ἔγραφον πάντοτε λατινιστὶ γραμματικῶς οὕτως ὀρθῶς, ὡς ἡμεῖς (ὁ Runken π. χ. γράφει tantum abest, ut . . ., ut potius)» [4]. Καίτοι λοιπὸν ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ αἱ γραμματικαὶ δὲν ἦσαν ἀπηλλαγμέναι τοῦ πολλοῦ φόρτου τῶν σπα-

[1] Schiller, Zeitschrift. f. d. Gymnasialwesen, 1884, 193, Kaigi ἐν τῷ προλόγῳ εἰς τὴν Α' ἔκδοσιν τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ γραμματικῆς, σελ. III.

[2] Schiller, ἔ. ἀ. σελ. 194-195.

[3] Grammatik und die Schiftstellerlektüre, σελ. 10.

[4] Πρβλ. καὶ Rothfuchs, Beiträge zur Methodik des altsprachlichen Unterrichts, σελ. 7.

νίων ἢ καὶ ἀχρήστων ὅλως τοῖς μαθηταῖς φιλολογικῶν ἀκριβολογιῶν, ὅμως, ἐφ' ὅσον ὁ χρόνος ἦτο ἀρκετὸς καὶ διὰ τοῦτο ἐπαρκεῖς καὶ αἱ γραμματικαὶ ἀσκήσεις, οἰκεῖοι οἱ μαθηταὶ ἐγίνοντο τῷ περιεχομένῳ τῶν γραμματικῶν ἐκείνων καὶ βεβαιότητα εἶχον ἱκανὴν περὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὴν σύνταξιν τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἀβεβαιότης περὶ τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ, ὅτε μάλιστα ἄφθονος λίαν ἔτι ἦτο ὁ χρόνος καθόλου τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς διδασκαλίας (πρὸ τοῦ 1885), κυρίως εἰς τὸ ἐλάττωμα ἐκεῖνο τῶν γραμματικῶν, διότι οἱ Γερμανοὶ μαθηταὶ ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας ὄντες δὲν ἐδείκνυον γραμματικὴν ἀβεβαιότητα. Πῶς τὸ κακὸν τοῦτο παρὰ τοῖς ἡμετέροις μαθηταῖς πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ ποῦ ν' ἀποδοθῇ, θὰ ἐξετάσωμεν προϊόντες, ἀφοῦ πρότερον ἐξετάσωμεν, πῶς ἔχει παρ' ἡμῖν ἡ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς ὡς πρὸς τὸ δεύτερον γνώρισμα τῆς νῦν κρείττονος μεθόδου τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας.

Τὸ δεύτερον τοῦτο γνώρισμα τῆς νῦν μεθόδου τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας, εἶνε, ὡς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, ἡ χρῆσις τῆς ἐπαγωγῆς. Κατὰ ταύτην ἐφαρμοζομένην ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ τυπικοῦ τὸ παράδειγμα κλίσεώς τινος ἢ χρόνου ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ ἐγκλίσει δὲν παρέχεται τῷ μαθητῇ ἕτοιμον ἐν τῇ γραμματικῇ πρὸς ἀπομνημόνευσιν ἐκ ταύτης, ἀλλ' αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ τοῦτο σχηματίζουσιν, αὐτοὶ συνάγοντες ἐκ τῶν ad hoc συντεταγμένων προτάσεων ἢ συνεχοῦς ὅλου τοῦ πρώτου ἀναγνωσματαρίου ἢ καὶ ἄλλως εὑρίσκοντες τοὺς τύπους τοὺς ἀεὶ ὑπ' αὐτῶν ἀπομνημονευτέους[1]. Τὰ ἐκ τῆς τοιαύτης μεθόδου ὠφελήματα διὰ τὴν ἐντύπωσιν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητῶν τῶν τύπων, περὶ ὧν μόνον νῦν ἡμῖν πρόκειται, ἔχουσιν, ὡς λέγει ὁ Menge[2], ὧδε· «εἶνε φανερὸν ὅτι ὁ μαθητής, ὃς αὐτὸς ἀεὶ ἐξέρχεται εἰς θήραν νέων φαινομένων, πρῶτον μὲν τοὺς ἤδη αὐτῷ γνωστοὺς τύπους, οὓς πάντοτε μεταχειρίζεται πρὸς σύγκρισιν, ἐσωτερικῶς ἀεὶ ἐπαναλαμβάνει, τοῦθ' ὅπερ πρὸς τὴν στερέωσιν τῶν ἤδη μεμαθημένων χρησιμεύει, δεύτερον δὲ μετὰ μείζονος διαφέροντος τὸ νέον (τοὺς νέους τύπους) ἀποδέχεται, διὸ αὐτὸ κατὰ πᾶσαν προσδοκίαν καὶ εὐκολώτερον

[1] Menge ἐν Reins, pdgsche Studien, 1886, σελ. 132-6, Waldeck, Lehrproben, 22, 82, Schmitt, Der latein. Unterricht in Sexta, σελ. 29-30.

[2] Lehrproben, 44, 45, 2.

διασώζει ἐν τῇ μνήμῃ». Διότι ἔνθα διαφέρον ἐκεῖ καὶ μνήμη[1]. Μεῖζον δὲ τὸ διαφέρον τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην, διότι τὸ παράδειγμα αὐτὸς ὁ μαθητὴς σχηματίζει, αὐτὸς τὰ στοιχεῖα τούτων ἀνευρίσκων· γνωστὸν δ' ὅτι αἱ γνώσεις, ἅς τις αὐτὸς κτᾶται, μείζω δι' αὐτὸν ἔχουσιν ἀξίαν, διὸ δὴ καὶ διαρκέστερον γίνονται τοῦ κτωμένου κτῆμα[2]. Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἐπαγωγικὴ μέθοδος διευκολύνει τὴν πρώτην ἐντύπωσιν καὶ τὴν εἶτα διάσωσιν τῶν τύπων ἐν τῇ μνήμῃ, διὸ καὶ χρηστέον ταύτῃ[3].

Ἀπολύτως ἀναγκαία ἢ τοὐλάχιστον πολλῷ ἀναγκαιοτέρα καθ' ἡμᾶς γε ἢ ἐν τῷ τυπικῷ εἶνε ἡ χρῆσις τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου ἐν τῇ συντάξει καὶ καθόλου, ἔνθα πρόκειται περὶ γραμματικῶν κανόνων, οἳ περιλαμβάνουσι τὸ πολλοῖς ὁμοειδέσι γλωσσικοῖς φαινομένοις κοινόν, ἤτοι ἔνθα οἱ κανόνες γενικόν τι καὶ ἀφῃρημένον ἐκφράζουσι καὶ οὐχὶ μεμονωμένην τινὰ χρῆσιν καθορίζουσιν, ὁπότε καὶ μόνον τὸ παράδειγμα ἀρκεῖ[4]. Ἐν ἐκείνῃ τῇ πρώτῃ περιπτώσει ἡ μὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἐπαγωγῆς, καθ' ἣν ὁ κανὼν δὲν παρέχεται ἕτοιμος τῷ μαθητῇ, ἀλλ' ὑπ' αὐτοῦ ἐξάγεται ἐκ τῶν παραδειγμάτων, ἔχει πολὺ χείρω τὰ ἐπακολουθήματα ἢ ἡ μὴ τήρησις τῆς αὐτῆς ἀρχῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ τυπικοῦ, ἔνθα δὲν πρόκειται περί τινος ἀφῃρημένου καὶ γενικοῦ· διότι τοιοῦτόν τι δὲν εἶνε οἱ τύποι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Waldeck[5]. Ἡ σειρὰ τῶν τύπων ἑκάστου παραδείγματος ὀνόματος ἢ ῥήματος ἀποτελεῖ ὅ ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν εἰδολογικῶν σταδίων καλεῖται συγκεκριμένον σύστημα[6]. Ἀλλ' οἱ κανόνες, περὶ ὧν νῦν δὴ λέγομεν, γενικόν τι καὶ ἀφῃρημένον περιέχουσιν, ἡ δὲ ἐν τῇ τούτων διδασκαλίᾳ μὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου ὅλως ἀντιστρατεύεται τῷ τρόπῳ, καθ' ὃν ἡ ψυχὴ ἡμῶν φυσικῶς, εἰς ἑαυτὴν ἀφιεμένη, σχηματίζει ἀφῃρημένας

[1] Fack ἐν Reins, Encyklpds. Handbuch. d. Pdgk. τόμ. Α', σελ. 803.

[2] Waldeck, Lehrproben, 22, 82. Πρβλ. Ἡ παιδαγωγοῦσα διδασκαλία σελ. 78, Ostermann ἐν Reins, Encykp. Hndbch. d. Pdgk. τόμ. Γ' σελ. 849, Fauth, Das Gedächtniss, σελ. 332.

[3] Ὅτῳ τρόπῳ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα χρηστέον ταύτῃ τῇ μεθόδῳ ἐν τῇ παρ' ἡμῖν διδασκαλίᾳ τοῦ τυπικοῦ τῆς ἀττικῆς διαλέκτου καὶ τίνα τὸ ὅρια τῆς χρήσεως αὐτῆς, περὶ τούτου, Θεοῦ θέλοντος, προσεχῶς τὰ δέοντα θὰ εἴπωμεν.

[4] Waldeck, Prktische Anleitung zum Unterricht in der lateinsch. Grmtk. σελ. 27, 35, Münch, Lehrproben, 41, 1.

[5] Lehrproben, 48, 9.

[6] Folz, ἐν Reins, Encyclpd. Hndbch d. Pdgk. τόμ. Α', σελ. 27.

έννοίας καθόλου· διότι ταύτας έκείνη βαθμιαίως σχηματίζει, έφ' όσον βαθμιαίως άντιλαμβάνεται συγκεκριμένων παραδειγμάτων και άντικειμένων όμοειδών άλλήλοις. Αύτη είνε ή μόνη και φυσική όδός πάσης γνώσεως, ή άγουσα δήλα δή άπό του συγκεκριμένου και μερικού είς τό άφηρημένον και γενικόν[1]· ώς δέ γνωστόν πείρα είνε, είς εύάρεστα λίαν φέρει αύτη άποτελέσματα, διότι άρκετή είνε ή ούτω φύσει γενομένη πνευματική του παιδός και του άνθρώπου καθόλου άνάπτυξις[2]. Διά τούτο δέ και ή διδασκαλία, τήν φύσιν μιμουμένη, πρέπει νά άκολουθήση τήν αύτήν όδόν, ήν αύτή ή φύσις δεικνύει, βεβαίως, ώς λέγει ό Waldeck[3], ούχί αύτήν άφίνουσα είς τήν φυσικήν αύτής κατάστασιν, άλλά και κατά τούς νόμους τής ψυχολογίας έξομαλίζουσα και είς τεχνητήν όδόν μεταβάλλουσα, ίνα ούτω κρείττω έχωμεν τά άποτελέσματα, άμα δέ και ταχύτερα[4]. Τούτων ούτως έχόντων, άν μή έν τή διδασκαλία των συντακτικών κανόνων άκολουθώμεν τή έπαγωγική μεθόδω, ήτις έκ των παραδειγμάτων είς τόν κανόνα άγει, άλλ' έτοιμον τούτον τω μαθητή παρέχωμεν, ούτος, άνίκανος έτι άεί νά συλλαμβάνη τό έτοιμον αύτω προσφερόμενον άφηρημένον τό έν τω έτοίμω κανόνι περιεχόμενον, ή ούδέν νοεί ύπό τάς λέξεις του κανόνος, ούτω δ' ούτος είνε δι' αύτόν συναγωγή λέξεων κενών παντός περιεχομένου[5], ή νοεί μέν τι, άλλ' ούχί πάντοτε και τό όρθόν· άλλά, και τούτου γενομένου, ούχί πάντοτε όσον δεί σαφώς αύτό νοεί[6]. Τά παραδείγματα τά κατά τήν συνήθη μέθοδον έπαγόμενα πρός έξήγησιν του κανόνος έρχονται πάντως κατόπιν έορτής, ούχί δ' εύθύς ούδ'

[1] Dörpfeld, Bildung d. Begriffe σελ. 6-11, Lindner, Lehrbuch d. empirisch. Psycholg[7]., 135, Rein, Pdgk. im Grundriss, σελ. 113/4, Meier, Pdgsch. Psychl., σελ. 83, 115 κἑξ. Ziehen, Leitfaden d. physiolg. Psychlg. σελ. 116.

[2] Wiget, Die formalen Stufen, σελ. 38.

[3] Lehrproben, 22, 27.

[4] Πρβλ. Waldeck, ἔ. ἀ. καὶ 24, 32, Rein, ἔ. ἀ. σελ. 114, Wiget, ἔ. ἀ. σελ. 41, Dörpfeld ἔ. ἀ., Meier, ἔ. ἀ. σελ. 115.

[5] Fauth, Das Gedächtniss, σελ. 332, Perthes, Zur Reform d. Lat. Unterrichts, IV, 56, Waldeck, Lehrproben, 22, 77, Schrader, Erziehungslehre etc. σελ. 375.

[6] Ότι δ' όμως καὶ τοῦτο δυνατόν ποτε εἶνε καὶ ὅτι ἐν τοιαύτη περιπτώσει περιττὴ καί τι πλέον ἡ ἐπαγωγή, καὶ περὶ τούτων ἄλλοτε ἡμῖν ἔσται ὁ λόγος, ὅτε καθόλου περὶ τῶν ὁρίων τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἐπαγωγῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς συντάξεως τῶν ξένων γλωσσῶν θὰ εἴπωμεν.

ὅλως αἴρουσι τὸ προσγενόμενον κακόν, διότι τὸ ἅπαξ, ἐν καιρῷ μάλιστα ἱκανῆς πως τῆς προσοχῆς ἐντάσεως, γεννηθὲν ἐν τῇ ψυχῇ οὐχὶ ὀρθὸν πλάσμα, οὐχὶ εὐκόλως εἶτα ἐξίτηλον γίνεται καὶ διορθοῦται. Ὁ Waldeck λέγει[1] «Umlernen schwieriger ist als das Neulernen»· ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ δὲ τούτου γεγονότος στηρίζεται ἡ σήμερον γενικὴ διδακτικὴ ἀπαίτησις τοῦ προλαμβάνειν μᾶλλον τὰ σφάλματα τῶν μαθητῶν ἢ διορθοῦν αὐτά. Νῦν ἐν τῇ προκειμένῃ ἡμῖν περιπτώσει πρὸς διόρθωσιν τοῦ ἐσφαλμένως σχηματισθέντος ἐν τῇ ψυχῇ, πρὸς τελείαν διασάφησιν τοῦ ἀσαφοῦς πως μείναντος καὶ πρὸς τὴν πλήρωσιν διὰ πραγματικοῦ περιεχομένου τῶν κενῶν τοιούτου λέξεων τοῦ ὅλως μὴ νοηθέντος κανόνος ἀνάγκη ὁ μαθητὴς πολλάκις ἐν τῇ ἀναγνώσει νὰ ἐποπτεύσῃ συγκεκριμένας μορφὰς τοῦ κανόνος, πολλάκις δὲ ταύτας ὁ διδάσκων νὰ ἑρμηνεύῃ γραμματικῶς· τοῦτο δὲ χρόνον πολὺν στοιχίζει, ὃν θὰ ἐκερδαίνομεν, χρῆσιν τῆς ἐπαγωγικῆς ποιησάμενοι μεθόδου, διότι τότε εὐθὺς νοητὸς τοῖς μαθηταῖς θὰ ἐγίνετο ὁ κανών. Ἀλλὰ χρόνον στοιχίζει καὶ ἡ ἀπομνημόνευσις τῶν οὕτω κακῶς διδασκομένων κανόνων, διότι μηχανικῶς ὅλως ἢ σχεδὸν μηχανικῶς ἀπομνημονεύονται, μηδαμῶς ἢ ἀσαφῶς νοηθέντες ὑπὸ τῶν μαθητῶν[2]· οὕτω δ' ἀπομνημονευθέντες, ἄνευ δῆλα δὴ κατανοήσεως ἢ σαφοῦς τοιαύτης, καὶ διὰ τοῦτο λέξεις κεναὶ παντὸς περιεχομένου ἢ σαφοῦς τοιούτου ὄντες εὐκόλως περιπίπτουσιν εἰς λήθην[3]· ἀλλὰ καὶ ἐφ' ὅσον διασῴζονται, δὲν εἶνε ὅλως ἐφαρμόσιμοι ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ οὐδὲ δύνανται νὰ παρέχωσιν αὐτῇ τὴν ποθητὴν ἐπικουρίαν, διότι ἄνευ προηγησαμένης ἐποπτείας πᾶσα ἀφῃρημένη γνῶσις ἢ ἔννοια οὐ μόνον κενὴ εἶνε, ἀλλὰ καὶ νεκρά· μόνον ἐκείνη παρέχει τῇ ἀφῃρημένῃ ἡμῶν γνώσει ζωὴν καὶ ἀκμήν, αἳ καθιστῶσιν αὐτὴν ἐλατήριον τῆς ἡμετέρας νοήσεως καὶ πράξεως[4]. Εἰ δ' ὅλως νεκραὶ γνώσεις δὲν εἶνε οἱ περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος κανόνες, καὶ κακῶς διδασκόμενοι, πάντως δ' ὅμως παρατηρεῖται μεγάλη ἀβεβαιότης ἐν τῇ ἐφαρμογῇ αὐτῶν[5], ἣ αἴρεται, εἰ καὶ οὐχὶ

[1] Lehrproben, 48, 2

[2] Dörpfeld, Das Denken und Gedächtniss, σελ. 104, Schiller, Prkts. Pdgk. σελ. 268.

[3] Maier, pdgsche Psycholog. σελ. 148,6. Drbal, Lehrb. d. empir. Psycholg. 1885, σελ. 105, Schiller, ἔ. ἀ. σελ. 269/70.

[4] Rein, Erste Schuljahr, σελ. 31, Wiget, ἔ. ἀ. σελ. 14.

[5] Schrader, ἔ. ἀ. σελ. 375.

πάντοτε ὅλως, μόνον μετὰ πάροδον χρόνου πολλοῦ κατά τε τὸν προμνημονευθέντα τρόπον καὶ διὰ πολλῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεως. Ἐν ταύτῃ ὁ μαθητὴς κατ' ἀρχὰς δύναται ἐκείνους νὰ ἐφαρμόζῃ μόνον ὑπὸ τὴν ἐν παντὶ βήματι ὁδηγίαν τοῦ διδάσκοντος, καὶ δὴ μηχανικῶς, ἄνευ βαθείας ἐπιγνώσεως· μόλις δὲ ἐφ' ὅσον σὺν τῷ χρόνῳ οἱ κανόνες πληροῦνται κατὰ τὸν προμνημονευθέντα τρόπον καὶ δι' αὐτῆς τῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεως περιεχομένου, καθίσταται δυνατὴ ἡ ἀεὶ βεβαιοτέρα καὶ μετὰ ἐπιγνώσεως ἀεὶ τελειοτέρα χρῆσις τῶν κανόνων κατὰ τὴν ἑρμηνείαν καὶ τὴν εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μετάφρασιν· ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν μετὰ ἀπώλειαν χρόνου πολλοῦ καὶ κόπον πολὺν καὶ πληθὺν ἀσκήσεων[1].

Τοιαῦτα λοιπὸν εἶνε τὰ κακὰ ἐπακολουθήματα, ἃ ἔχει ἡ μὴ χρῆσις τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς γραμματικῆς καὶ ἰδίᾳ τῶν γενικόν τι περιεχόντων κανόνων. Καίτοι δὲ ἡ μέθοδος αὕτη εἶνε παλαιά[2], ἐν τούτοις ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς καὶ ἐν Γερμανίᾳ εἶνε πολὺ νέα, καὶ νῦν δ' ἔτι οὐχὶ γενική, διότι τινὲς τῶν διδασκόντων φοβοῦνται, ὅτι αὕτη ἀπαιτεῖ χρόνον πολύν[3]. Ἀλλ' ὅμως, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, ἡ γραμματικὴ τῶν μαθητῶν βεβαιότης δὲν ἔλειπεν ἐν Γερμανίᾳ ἐν χρόνοις παλαιοτέροις, ἀλλὰ σύνηθές τι ἦτο παρὰ τὴν καὶ ἐκεῖ τότε κρατοῦσαν κακὴν μέθοδον τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας, ἐφ' ὅσον ἔτι ἄφθονος προσεμετρεῖτο ὁ χρόνος τῇ κλασικῇ διδασκαλίᾳ ἐν τοῖς γερμανικοῖς γυμνασίοις. Τούτου ὑπάρχοντος, κατωρθοῦτο νὰ αἴρωνται, εἰ καὶ μετὰ χρόνον πολὺν καὶ κόπον, ὡς ἄρτι ἐλέχθη, τὰ κακὰ ἐπακολουθήματα τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου ἰδίᾳ ὡς πρὸς τοὺς γραμματικοὺς κανόνας, τῶν μαθητῶν ἐν τέλει προσκτωμένων ἱκανὴν μὲν περὶ τούτους βεβαιότητα, μείζω δὲ περὶ τοὺς τύπους. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ ἔλλειψις τῆς γραμματικῆς βεβαιότητος παρὰ τοῖς ἡμετέροις μαθηταῖς δὲν δύναται ν' ἀποδοθῇ μόνον ἢ κυρίως εἰς τὴν καὶ παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν τῆς καταλλήλου μεθόδου ἐν τῇ γραμματικῇ διδασκαλίᾳ, διότι, ὡς εἴδομεν, ἐν Γερμανίᾳ τῆς αὐτῆς

[1] Lattmann, Die durch die neuere Sprachwissenschaft herbeigeführte Reform d. Elementarunterrichts in den alten Sprachen, 1873, σελ. 29.

[2] Ἤδη ὁ Ῥατίχιος καὶ ὁ Κομένιος συνίστων καὶ ἐχρῶντο ταύτῃ. Πρβλ. Schiller, Geschichte d. Pdgk σελ. 160, 176, Schmitt, ἔ. ἀ. σελ. III.

[3] Menge, Lehrproben, 44, 45.

κρατούσης μεθόδου, κατωρθοῦτο ἐκεῖ ἡ γραμματικὴ ἀβεβαιότης νὰ αἴρηται ὅλως, ἐφ' ὅσον ἔτι ἄφθονος παρῆν ὁ χρόνος. Ἀλλ' ἄφθονος καὶ ἡμῖν εἶνε, καὶ ἦτο ἔτι μᾶλλον, ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐδείξαμεν· διὸ καὶ εἴπομεν ἐκεῖ, ὅτι οὔτε εἰς τὴν ἔλλειψιν χρόνου καθόλου οὔτε εἰς τὴν ἔλλειψιν χρόνου τῶν ἀσκήσεων καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ ὀλίγον ποσὸν αὐτῶν δύναται ἡ γραμματικὴ τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἀβεβαιότης ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ ν' ἀποδοθῇ.

Ἵνα νῦν τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα περιλάβωμεν, οὔτε ἡ πληθώρα τῆς γραμματικῆς ὕλης οὔτε ἡ ἔλλειψις τῆς ἐπαγωγικῆς μεθόδου εἶνε τὰ κύρια ἢ μόνα αἴτια τῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ γραμματικῆς ἀβεβαιότητος τῶν ἡμετέρων μαθητῶν· διότι ἀμφότερα ταῦτα τὰ πλημμελήματα τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας ὑπῆρχον ἄλλοτε καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλ' ὅμως παρὰ ταῦτα ἦτο τότε ἐκεῖ ἡ γραμματικὴ βεβαιότης σύνηθές τι. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ποσὸν τῶν περὶ τὴν γραμματικὴν ἀσκήσεων, καθ' ἃ καὶ ἄρτι ἐπανελάβομεν, οὐδαμῶς δύναται αὕτη ν' ἀποδοθῇ, ἀφθονώτατα τούτων γινομένων, ἴσως πλέον ἢ ἐν Γερμανίᾳ. Ὃ νῦν ὑπολείπεται ὡς αἴτιον τῆς γραμματικῆς τῶν ἡμετέρων μαθητῶν ἀβεβαιότητος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ γλώσσῃ εἶνε τὸ ποιὸν τῶν ἀσκήσεων, εἰς ὃ βεβαίως καὶ θὰ ὀφείληται ἡ μὴ πρότερον τῆς ἀβεβαιότητος ὕπαρξις ἐν τοῖς γερμανικοῖς γυμνασίοις, ἀφοῦ αἱ ἄλλαι συνθῆκαι ἐν τούτοις καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἦσαν αἱ αὐταί, ὡς ἐδείξαμεν ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε λεχθεῖσιν. Εἰς τὴν ἐξέτασιν λοιπὸν τοῦ ποιοῦ τῶν τε παρ' ἡμῖν καὶ τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀσκήσεων περὶ τὴν γραμματικὴν ἂς εἰσέλθωμεν.

Τοιαῦται πρὸς ἐντύπωσιν τοῦ τυπικοῦ συνήθεις παρ' ἡμῖν εἶνε ἡ καλουμένη τεχνολογία καὶ ἡ ἀντιγραφὴ παραδειγμάτων. Ἡ τεχνολογία εἶνε εἶδος τῶν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καλουμένων Deklinations — καὶ Konjugationsübungen ἢ ἑνὶ ὀνόματι Formenübungen. Πᾶσα ἄσκησις, ἅτε ἀναφερομένη εἰς γνωστὰ ἤδη καὶ μεμαθημένα καὶ ταῦτα ἐπαναλαμβάνουσα, περιέχει ἐν ἑαυτῇ τὸ σπέρμα τῆς ἀνίας, ἣ καὶ ἀναφαίνεται ὄντως ἐν τῇ τῶν διδασκομένων ψυχῇ, ἂν μὴ οἱ διδάσκοντες λαμβάνωσι τὰ κατάλληλα μέτρα. Ἓν τούτων εἶνε καὶ τὸ καθιστᾶν τὰς ἀσκήσεις ὅσον ἔνεστι ποικίλας κατὰ τὴν μορφήν[1], καὶ οὕτω διὰ

[1] Schiller, prktsch. Pdgk. σελ. 271, 420, Wiget, ἔ.ἀ. σελ. 57, Maier, pdgisch. Psycholog. 142, 4.

τῆς ἀεὶ νέας αὐτῶν μορφῆς διασῴζειν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον παρὰ τοῖς μαθηταῖς τὸ ὑπὲρ αὐτῶν διαφέρον καὶ τὴν προσοχήν, ἧς ἄνευ πᾶσα διδασκαλία καὶ γινομένη εἶνε ὡσεὶ μὴ γίνεται[1]. Ἀλλ' ἡ τεχνολογία, ὡς πάντες γινώσκομεν, ἥκιστα ποικίλον εἶδος γραμματικῶν ἀσκήσεων εἶνε, τοὐναντίον εἶνε μονοτονώτατον, διὸ καὶ δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ καὶ ἀνιαρότατον νὰ εἶνε, ἅτε ὅλως ἀντίθετον ὂν τῇ φύσει τῶν μικρῶν μάλιστα παίδων, οἳ τὴν ποικιλίαν καὶ ἐναλλαγὴν πανταχοῦ θηρεύουσι, μὴ δυνάμενοι ἐπὶ πολὺ περὶ τὸ αὐτὸ καὶ τὸ μᾶλλον διαφέρον νὰ ἀσχολῶνται ἀντικείμενον ὑπὸ τὴν αὐτὴν μάλιστα μορφὴν ἐμφανιζόμενον[2]. Ἐξαναγκαζόμενοι δὲ πρὸς τοιαύτην καὶ τοσαύτην ἐνασχόλησιν, ὃ καὶ γίνεται ἀκριβῶς κατὰ τὴν τεχνολογίαν, δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ νὰ περιπίπτωσι κατὰ ταύτην εἰς τὸ δυσάρεστον συναίσθημα τῆς ἀνίας. Τῆς ἀνίας δὲ παρούσης ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τὸ διαφέρον καὶ ἡ προσοχὴ ἄπεισιν ἀναγκαίως, διότι ἡ ἀνία εἶνε τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον καὶ ὁ ἄσπονδος πολέμιος καὶ ὁ θάνατος τοῦ διαφέροντος καὶ τῆς προσοχῆς[3]. Ὃ δὲ τὴν ἐκ τοῦ μονοτόνου τῆς τεχνολογίας ἀνίαν ἔτι αὐξάνει, εἶνε τὸ ὅτι κατὰ ταύτην ὁ παῖς ἀσχολεῖται περὶ μεμονωμένους τύπους, οἳ στεροῦνται παντὸς ἀξίου λόγου περιεχομένου, δυναμένου νὰ προκαλέσῃ τὸ ὑπὲρ αὐτῶν διαφέρον τῶν μαθητῶν, διότι γνωστὸν εἶνε ὅτι αἱ μορφαὶ καὶ οἱ τύποι ἐλάχιστα αὐτοὶ διεγείρουσι τὸ ἄμεσον διαφέρον τῶν μαθητῶν ὑπὲρ ἑαυτῶν[4]. Ἂν νῦν, ὡς ἄρτι εἴπομεν, καὶ τὸ μᾶλλον διαφέρον ἀντικείμενον δὲν δύναται ἐπὶ πολὺ νὰ προσελκύῃ τὴν προσοχὴν τῶν παίδων, πόσῳ ἧττον δυνατὸν τοῦτο εἶνε νὰ κατορθῶσι τύποι μεμονωμένοι καὶ οὐδὲν διὰ τοῦτο φύσει ἐνέχοντες ἐν αὐτοῖς τὸ διαφέρον διὰ τὸν μαθητήν· διὸ ἐν τέλει τὴν ἐκ τοῦ ποιοῦ ἀνίαν τῆς τεχνολογίας αὐξάνει καὶ ἡ μακρὰ αὐτῆς διάρκεια. Πάντες οἱ παιδαγωγικοὶ ἄνδρες οἱ συνιστῶντες τὰς περὶ τὴν κλίσιν καὶ συζυγίαν ἀσκήσεις, γιγνομένας, ἐννοεῖται, ὑπὸ ποικιλωτάτας μορφάς, λέγουσιν ὅτι δύνανται νὰ διαρκῶσιν αὗται μόνον 5-15 πρῶτα λεπτά[5], διότι

[1] Maier, pdgsche Psycholog, σελ. 140, Fauth, Das Gedächtniss. σελ. 313/4.

[2] Wundt, Grundriss d. Psychologie, σελ. 337, Schultze, Deutsche Erziehung, σελ. 144, Bartels, Pdgsch. Psyholog. μέρος I, σελ. 141/2.

[3] Fauth, ἔ. ἀ. σελ. 296, Waitz, Allgemeine Pdgk. σελ. 352.

[4] Lange, Uber Apperception,[5] σελ. 201.

[5] Perthes, Zur Reform etc, 4, 163, Rothfuchs, Bekenntnisse, σελ. 145, σημ. 1, Mülder, Lehrproben, 44, 8.

πλὴν ἄλλων πέραν τοῦ χρόνου τούτου ἡ ποικιλία τῶν μορφῶν ἐξαντλεῖται· καὶ ὅμως ἡ τεχνολογία παρ' ἡμῖν διαρκεῖ $^1/_2$ - 1 ὥραν, καίπερ καὶ μονότονος φύσει οὖσα.

Ἀλλ' οὐ μόνον πνευματικῶς ἀνιᾷ, ἀλλὰ καὶ σωματικῶς καταπονεῖ πᾶσα μονότονος ἐργασία. Ὁ G. Richter λέγει[1]· «Αἱ αὐταὶ νευρικαὶ ὁδοί, τὰ αὐτὰ γαγγλιακὰ κύτταρα διατηροῦνται εἰς ἀδιάκοπον ἐργασίαν. Ἐν τούτῳ κεῖται ὁ λόγος, οὗ ἕνεκα οὐδὲν μᾶλλον καταπονεῖ ἢ προδήλως μονότονος πνευματικὴ ἐργασία». «Παρατηρεῖ τις παρὰ τοῖς μικροῖς», λέγει ὁ Rothfuchs (ἔ. ἀ.), «πῶς αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν κλίνουσι, τῆς αὐτῆς ἐργασίας ἐπὶ μακρὸν διαρκούσης, πῶς δὲ τοὐναντίον ἀνυψοῦνται, ἂν πάλιν νέον τι αὐτοῖς παρέχηται». Καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ', ὡς φυσικὸν εἶνε, οἱ μαθηταὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τεχνολογίας καὶ νὰ χασμῶνται ἀρχίζουσι καὶ νὰ κοιμῶνται· εἰς τοῦτο δὲ συμβάλλεται καὶ γενικὸν ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν ἀτόπημα, ἡ ἔλλειψις τῆς κοινῆς διδασκαλίας καὶ ἡ ἀποκλειστικὴ σχεδὸν τοῦ διδασκάλου ἐνασχόλησις μὲ δύο ἢ τρεῖς μαθητάς, οὓς καὶ ἐγείρει ἐκ τῶν θρανίων ἀποχωρίζων τῶν λοιπῶν μαθητῶν, ἵνα οὕτω συμφανέστερον τοῖς ἄλλοις δηλωθῇ, ὅτι ἡ διδασκαλία γίνεται διὰ τοὺς δύο ἢ τρεῖς ἐκείνους καὶ ὅτι αὐτοὶ κατ' ἀκολουθίαν δύνανται καὶ νὰ κοιμῶνται καὶ πᾶν ἄλλο νὰ πράττωσιν ἢ νὰ παρακολουθῶσι μετὰ τῆς προσηκούσης προσοχῆς τὴν διδασκαλίαν. Καὶ ὅτι μὲν τοῦτο δὲν πράττουσιν οἱ ἀτυχεῖς καὶ πολὺ βασανιζόμενοι διὰ τῆς τεχνολογίας μαθηταὶ φυσικὸν εἶνε, οὐδὲ δύναται ἄλλως νὰ γίνηται. Ἀλλ' ὅμως ἀναγκαῖος ὅρος ἐπιτυχοῦς καὶ ἀποτελεσματικῆς διδασκαλίας εἶνε ἡ ζωηρὰ προσοχή, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη· ἐπειδὴ δ' αὕτη διὰ τῆς τεχνολογίας συστηματικῶς καὶ ποικιλοτρόπως καταπολεμεῖται καὶ καταστρέφεται, φυσικώτατον εἶνε ὅτι ἡ τεχνολογία οὐδὲν σχεδὸν συμβάλλεται εἰς τὴν στερέωσιν τῶν τύπων, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὸν πρῶτον ἐν ἑκάστῃ διδασκαλίας ὥρᾳ χρόνον, ὁπότε τὸ πνεῦμα τῶν μαθητῶν εἶνε ἔτι ἀκμαῖον καὶ ἐλαστικόν, κέκτηται δ' ἔτι ἱκανὴν μνημονικὴν δύναμιν· ἀλλὰ ταῦτα εἶτα καταστρέφονται διὰ τῆς τεχνολογίας, ἐπειδὴ δὲν ἐνέχει τὴν προσήκουσαν ἐναλλαγὴν καὶ ποικιλίαν, μακρότερον δὲ τοῦ δέοντος διαρκεῖ[2].

Νῦν ἑρμηνεύεται καὶ ὃ ἀνωτέρω εἴπομεν ὅτι, καίτοι ἠλαττώθη ὁ

[1] Lehrproben, 45, 11. Πρβλ. καὶ Waldeck, αὐτόθι, 25, 36.

[2] Fauth, Das Gedächtniss, σελ. 316.

χρόνος τῆς διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις καὶ ἰδίᾳ ὁ χρόνος τῆς τεχνολογίας, ὅμως μείζων δὲν παρατηρεῖται ἡ περὶ τοὺς τύπους ἀβεβαιότης τῶν μαθητῶν. Τὸ ἀφαιρεθὲν τοῦτο πλέον τῶν ἀσκήσεων, καὶ ὅτε ἐγίνετο, ἦτο ὡσεὶ μὴ ἐγίνετο, διότι ἀεὶ αὐξανούσης τῆς ἀνίας σὺν τῇ ἀεὶ μείζονι παρατάσει τῆς τεχνολογίας, ἐπὶ μᾶλλον ἐγκατέλειπε τοὺς μαθητὰς ἡ προσοχὴ καὶ ἡ μνημονικὴ δύναμις· διὸ καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τῶν δύο ἢ τριῶν ἐκείνων μαθητῶν καὶ τοῦ διδάσκοντος διὰ τοὺς ἄλλους ἐξ ἐκείνων ἦσαν φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ ἢ εἰς ὦτα μὴ ἀκουόντων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ οὐδὲν συνεβάλλοντο εἰς τὴν στερεωτέραν τῶν τύπων ἐντύπωσιν. Παρατεινόμεναι πέραν τοῦ δέοντος ἀσκήσεις περὶ τὰς κλίσεις καὶ συζυγίας, ὅμοιόν τι δῆλα δὴ τῇ παρ' ἡμῖν τεχνολογίᾳ συμβαίνει ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν λατινικῶν ἐν τοῖς γυμνασίοις τῆς Πορτογαλλίας· καὶ ἐν ταύτῃ δὲ τῇ χώρᾳ ἡ προκοπὴ τῶν μαθητῶν ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ εἶνε ὅλως ἀνεπαρκής, καίτοι αἱ δυσχέρειαι τῆς γλώσσης ταύτης διὰ τοὺς Πορτογάλλους εἶνε πάρα πολὺ ὀλιγώτεραι ἢ δι' ἄλλους λαούς, καθόσον ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν πολλῷ πλείω ἀφῆκεν ἡ λατινικὴ γλῶσσα ἴχνη ἢ ἐν τῇ γαλλικῇ[1]. Κατὰ ταῦτα τὸ ὅλως ἀνεπαρκὲς τῶν ἀσκήσεων τούτων πρὸς τὴν περὶ τοὺς τύπους βεβαιότητα, ὃ ἀποδεικνύει ἡ πεῖρα τῶν ἡμετέρων γυμνασίων καὶ ψυχολογικὴ τῶν ἀσκήσεων αὐτῶν ἐξέτασις, προσεπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ πεῖρα τῶν γυμνασίων τῶν Πορτογάλλων, ὧν ἡ μητρικὴ γλῶσσα θὰ ἔχῃ πρὸς τὴν λατινικὴν σχεδὸν ὡς ἡ νεωτέρα ἑλληνικὴ πρὸς τὴν ἀρχαίαν.

Τὸ δεύτερον εἶδος τῶν παρ' ἡμῖν περὶ τοὺς τύπους ἀσκήσεων εἶνε, ὡς εἴπομεν, ἡ γραφὴ κατ' οἶκον παραδειγμάτων κλίσεων ὅλων ἢ συζυγιῶν, ὃ οἱ μαθηταὶ καλοῦσι «γράφειν ὀνόματα ἢ ῥήματα». Καὶ τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀσκήσεως, ὃ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἄλλοτε σύνηθες ἦτο, οὐδαμῶς, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ ἄρθρῳ τῆς παρούσης διατριβῆς θὰ δειχθῇ, συντελεῖ εἰς τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα· διὸ καὶ σπανιώτερον ἢ οὐδαμῶς νῦν καὶ παρ' ἡμῖν αὐτοῦ γινομένου, δὲν ηὔξησεν ἡ περὶ τοὺς τύπους τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀβεβαιότης τῶν ἡμετέρων μαθητῶν.

Πρὸς τὴν ἐμπέδωσιν τῶν συντακτικῶν γνώσεων ἐν τοῖς γυμνασίοις

[1] Fr. X. H. Müller ἐν Baumeisters, Handbuh der Erziehung- und Unterrichtslehre, τόμ. Α' τμῆμα Β'. σελ. 508.

ἡμῶν χρῆσις ἐγίνετο καὶ γίνεται ἔτι καὶ νῦν τῆς ἀσκήσεως, ἣ ὑπὸ τῶν μαθητῶν καλεῖται σύνταξις. Εἶνε δ' αὕτη ἡ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τῶν συγγραφέων ἐφαρμογὴ τῶν συντακτικῶν γνώσεων πρὸ τῆς μεταφράσεως καὶ μετὰ ταύτην, ἀφθονώτατα γινομένη καὶ πέραν τοῦ ὁρίου τοῦ ἀναγκαίου διὰ τὴν πρώτην μετάφρασιν ἢ τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τοῦ ἑρμηνευομένου συγγραφέως, ad hoc πρὸς τὴν ἐμπέδωσιν τῶν συντακτικῶν γνώσεων, ἤτοι ἡ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ἐφαρμογὴ τῆς γραμματιστικῆς καλουμένης μεθόδου. Ἀλλ' ὅμως παρὰ πᾶσαν ταύτην τὴν τοσαύτην ἄσκησιν αἱ συντακτικαὶ γνώσεις τῶν μαθητῶν ἡμῶν, καθ' ἃ καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, δὲν εἶνε οὕτως ἠμπεδωμέναι ὅσον ἀναγκαῖον καὶ εὐκταῖον εἶνε· ἐκ τούτου δῆλον γίνεται ὅτι, ὡς ἡ τεχνολογία διὰ τὸ τυπικόν, οὕτω καὶ ἡ προκειμένη ἄσκησις διὰ τὴν σύνταξιν δὲν εἶνε κατάλληλος δι' ὃν σκοπὸν γίνεται.

Τοιοῦτο λοιπὸν εἶνε τὸ ποιὸν τῶν γραμματικῶν ἀσκήσεων τῶν παρ' ἡμῖν συνήθων καὶ πρότερον, καὶ νῦν ἔτι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀμφοτέρων τῶν ἀρχαίων κλασικῶν γλωσσῶν. Ἐν Γερμανίᾳ δὲ συνήθης ἦτο καὶ εἶνε ὡς ἄσκησις γραμματικὴ μάλιστα ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσις τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων. Αὕτη ἐγίνετο καὶ γίνεται ἐν ποικίλαις μορφαῖς, διὸ καὶ πολλὰ ἔχομεν τὰ ταύτης εἴδη. Τὸ πρῶτον καὶ εὐκολώτερον εἶδος εἶνε ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν εἰς τὸ πρωτότυπον κατὰ λέξιν μετάφρασις τμήματος ἀρχαίου κειμένου εἰς τὴν μητρικὴν πρότερον ὑπὸ τῶν αὐτῶν μεταφρασθέντος καὶ ἄλλως δ' ἑρμηνευθέντος. Ἡ ἄσκησις αὕτη λατινιστὶ μὲν καλεῖται *retroversio*, γερμανιστὶ δὲ λατινικῷ μὲν ὀνόματι Retroversion, ἀκραιφνῶς δὲ γερμανικῷ ὀνόματι Rückübersetzen ἢ Zurückübersetzen[1]· ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ δύναται ἴσως νὰ ὀνομασθῇ «ψιλὴ» ἢ καὶ «πιστὴ ἐπαναφορά». Τὸ δεύτερον δυσχερέστερόν πως εἶδος εἶνε ὡσαύτως εἰς τὸ πρωτότυπον μετάφρασις τμήματος ἀρχαίου κειμένου κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον πρότερον ἐπεξειργασμένου, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ λέξιν γιγνομένη, ἀλλ' ἐπιφερομένων ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ ἀρχαίου κειμένου μεταβολῶν τινων ἐλαφρῶν, πρὸς ἃς ὁ μαθητὴς μεθαρμόζει τὴν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα μετάφρασιν. Τοιαῦται μεταβολαὶ εἶνε ἡ μετατροπὴ τοῦ ἑνικοῦ ἀριθμοῦ εἰς πληθυντικὸν καὶ τἀνάπαλιν, τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς εἰς πα-

[1] Schiller, prktsch. Pdgk. σελ. 429, 461, 471, Dettweiler, Didkt. und Methodk. d. Lat. σελ. 112.

θητικὴν καὶ τἀνάπαλιν, τοῦ ἐνεστῶτος εἰς ἄλλους χρόνους καὶ τοιαῦτα. Ἡ ἄσκησις αὕτη λατινιστὶ καλεῖται *variatio*, γερμανιστὶ δὲ *Variation* ἢ *Umformung*[1]· παρ' ἡμῖν δύναται ἴσως νὰ ὀνομασθῇ «μεταβεβλημένη ἐπαναφορά». Ἀλλὰ πρὸς τῇ καθαρῶς γραμματικῇ ταύτῃ variationi ὑπῆρχεν ἐν παλαιοτέροις χρόνοις ἡ ῥητορικὴ variatio, ἤτοι ἡ ἄσκησις τοῦ ἔννοιάν τινα ἐκφράζειν δι' ἄλλων λέξεων, ὡς λεγει ὁ Eckstein (Lateinischer und Griechischer Unterricht, σελ. 325)· διὰ ταύτης, λέγει ὁ αὐτὸς Eckstein αὐτόθι, προήγετο ἡ εὐχέρεια περὶ τὴν ἔκφρασιν καὶ ὠξύνετο ἡ αἴσθησις τῶν συνωνύμων.

Ἡ retroversio, variatio ἐν τῇ διπλῇ αὐτῇ σημασίᾳ, καὶ ἡ imitatio[2] (ἀπομίμησις) πρὸς τῇ ἀπομνημονεύσει χωρίων τῶν ἀναγινωσκομένων ἀρχαίων συγγραφέων ἀπετέλουν ἐν Γερμανίᾳ τὰ εἴδη τῶν ἀσκήσεων, ἃ συνήθη ἦσαν μέχρι πρὸ 50-55 ἐτῶν καὶ δι' ὧν ἐζήτουν οἱ τότε τὸ λατινιστὶ ἢ ἑλληνιστὶ ἀναγνωσθὲν ζῶν κτῆμα τῶν μαθητῶν νὰ καταστήσωσιν, ὡς λέγει ὁ Genthe[3]. Ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων αἱ ἀσκήσεις αὗται, ἰδίᾳ δ' ἡ ἀπομίμησις, ἡ variatio ἐν τῇ δευτέρᾳ σημασίᾳ καὶ ἡ ἀπομνημόνευσις χωρίων ἀεὶ μᾶλλον ἐξέλειπον, ἀντικαθίσταντο δὲ ὑπὸ τῆς κυρίως μεταφράσεως εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα, προφορικῆς τε καὶ γραπτῆς, ἣ μιᾷ λέξει ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καλεῖται νῦν Hinübersetzen, τῆς ἐκ τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων καλουμένης Herübersetzen[4]. Ἡ ὕλη τῶν μεταφράσεων τούτων ἐν ταῖς κατωτέραις καὶ μέσαις τάξεσι τῶν γερμανικῶν γυμνασίων ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον προτάσεις ποικιλωτάτου περιεχομένου, αἷς προσετίθεντο καί τινα ὀλίγα τεμάχια συνεχῆ, ἐν δὲ ταῖς ἀνωτέραις μετὰ τὸ πέρας τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας συνεχῆ μόνον τεμάχια. Ἐκεῖναι δὲ καὶ ταῦτα ἢ ad hoc συνετάττοντο ὑπ' αὐτῶν τῶν συντασσόντων βιβλία τοιούτων ἀσκήσεων πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ τμήματος τῆς γραμματικῆς, ἢ παρελαμβάνοντο μὲν ὑπ' ἐκείνων ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων, μετεβάλλοντο δ' ὅμως συνηθέστατα οὕτως, ὥστε νὰ κατασταθῶσιν ἐπιτήδεια πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τμήματός τινος τῆς γραμματικῆς. Πρὸς τὸν ἑκάστοτε ἑρμηνευόμενον συγγραφέα ἢ πρὸς τὴν ὕλην τοῦ λατι-

[1] Πρβλ. Schiller καὶ Dettweiler ἔ. ἀ.
[2] Eckstein ἔ. ἀ. σελ. 324.
[3] Grmtk. und Schriftstellerlektüre, σελ. 10.
[4] Rothfuchs, Bekenntnisse, σελ. 5.

νικοῦ ἢ ἑλληνικοῦ ἀναγνωσματαρίου οὐδὲν τὸ κοινὸν εἶχον κατὰ τὸν λεξικολογικὸν πλοῦτον ἢ κατὰ τοῦτον καὶ τὸ περιεχόμενον ἅμα αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος μεταφράσεις, οὐδὲ κατ' ἀρχὴν συνεδέοντο διὰ τούτων πρὸς τὸ ὑλικὸν τῆς ἐκ τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων μεταφράσεως. Ἀπετέλουν αὗται αἱ ἀσκήσεις κλάδον τῆς ὅλης διδασκαλίας τῶν λατινικῶν ἢ ἑλληνικῶν ὅλως ἰδίαν ὁδὸν βαίνοντα ἐν σχέσει πρὸς τὸν κύριον ταύτης κλάδον, τὴν ἀνάγνωσιν, μόνον δὲ τῇ γραμματικῇ συνεδέοντο, καθ' ὅσον διὰ τῶν ἀσκήσεων τούτων ἀεὶ τμήματα ταύτης ἐφηρμόζοντο ὑπὸ τῶν μαθητῶν, ἵνα οὗτοι ἐν ἐκείνοις κτήσωνται τὴν ἀναγκαίαν βεβαιότητα. Καὶ τῷ ὄντι, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω (σελ. 53) μνημονευθέντων χωρίων τοῦ Genthe καὶ Fauth, μείζω οἱ μαθηταὶ προσεκτῶντο βεβαιοτητα περὶ τοὺς τύπους καὶ τὴν σύνταξιν τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν διὰ τῶν μεταφράσεων τούτων ἢ πρότερον διὰ τῶν συνήθων τότε ἀσκήσεων, ἃς ἄρτι ἐμνημονεύσαμεν. Ἀλλ' ὅμως ἀφ' ἑτέρου δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι διὰ τῶν μεταφράσεων τούτων ἐχουσῶν τὴν ὕλην, οἵαν ἄρτι εἴπομεν, εἰσήγετο ἡ διασπάθησις καὶ ἀποκέντρωσις, ἀκριβῶς ὅτε ἡ ἰδέα τῆς συγκεντρώσεως, προκύψασα εἰς τὸ μέσον διὰ τὴν κρείττω ψυχολογικὴν γνῶσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην, ἐπιτακτικῶς ἀπῄτει διὰ πολλοὺς λόγους τὴν ἐν παντὶ κλάδῳ τῆς διδασκαλίας ἐφαρμογὴν αὐτῆς. Εἰσήγετο δὲ διὰ τῶν μεταφράσεων τούτων ἡ διασπάθησις καὶ ἀποκέντρωσις εἰς τὴν ὅλην διδασκαλίαν ἑκατέρας τῶν κλασικῶν γλωσσῶν πρῶτον μέν, διότι αἱ προτάσεις, ἐφ' ὧν αὗται ἐγίνοντο, οὐδεμίαν συνοχὴν εἶχον πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ ἦσαν διαφορώταται ἀλλήλων κατὰ τὸν νοῦν, ὥστε μεταβαίνων ὁ μαθητὴς ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην τούτων εἰς ὅλως ἀλλοίαν ἀποτόμως μετετίθετο νοημάτων σφαῖραν· δεύτερον δέ, διότι αἵ τε προτάσεις καὶ τὰ συνεχῆ τεμάχια κατ' ἀρχὴν δὲν συνεδέοντο, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν, τῇ ἀναγνώσει κατὰ τὸν λεξικολογικὸν πλοῦτον ἢ κατὰ τοῦτον καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον αὐτῶν. Ἐνταῦθα λοιπὸν κειμένου τοῦ κακοῦ τῶν περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος μεταφράσεων, ἐνταῦθα ἐτέθη ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἡ διορθοῦσα χεὶρ ἤδη ἀφ' ἱκανῶν ἐνιαυτῶν[1]. Καὶ δὴ

[1] Müller, Zeitschrift f. d. Gymnasialwesen, 1884, σελ. 209-10, Weissenborn, Aufgabensammlung zum Übersetzen in Griechische für die mittleren Klassen, σελ. III τοῦ προλόγου.

πρῶτον μὲν κατὰ τὸ δυνατὸν αἱ προτάσεις ἀποκλείονται, ἔνθα δὲ τηροῦνται, φροντὶς γίνεται, ἵνα αἱ πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ αὐτοῦ τῆς γραμματικῆς τμήματος προωρισμέναι, πᾶσαι ἢ κατὰ τμήματα, συνέχωνται ἀλλήλαις, ὥστε νὰ μὴ μετατίθηται ἀποτόμως ὁ παῖς ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην ὅλως ἀλλοίαν σφαῖραν νοημάτων[1]· δεύτερον δὲ φροντὶς γίνεται, ἵνα κατὰ τὸν λεξικολογικὸν πλοῦτον ἢ καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον αἱ ἀσκήσεις αὗται, εἴτε ἐπὶ προτάσεων γίνονται εἴτε ἐπὶ συνεχοῦς ὅλου, εὑρίσκωνται εἰς σχέσιν πρὸς τοὺς συγγραφεῖς τοὺς ἀναγινωσκομένους ἐν τῇ τάξει, δι' ἣν τὸ ὑλικὸν τῶν ἀσκήσεων τούτων εἶνε προωρισμένον. Ἡ σχέσις δὲ τούτου πρὸς τοὺς ἀναγινωσκομένους συγγραφεῖς κατὰ τὸ περιεχόμενον εἶνε ἄλλοτε μὲν μᾶλλον, ἄλλοτε δὲ ἧττον στενὴ κατὰ τὴν ἤδη ὑπὸ τῶν μαθητῶν κεκτημένην γλωσσικὴν δεξιότητα· πάντοτε δ' ὅμως αὐτό, καὶ μάλιστα ὅταν συνεχῆ τεμάχια εἶνε, οὕτως ἀφίσταται τοῦ πρωτοτύπου, ὥστε αἱ μεταβολαὶ πολὺ ὑπερβαίνουσι τὰς μεταβολὰς τῆς μεταβεβλημένης ἐπαναφορᾶς, τῆς variatio ἐν τῇ πρώτῃ σημασίᾳ. Τούτων οὕτως ἐχόντων, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ παράγωνται οἱ μαθηταὶ κατὰ τὰς περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος μεταφράσεις εἰς μηχανικὴν ἐργασίαν, ἀλλ' ἀνάγκη οὗτοι ἐκ τῶν αὐτοῖς γνωστῶν κατά τε τὴν φρασεολογίαν καὶ τὸ περιεχόμενον νὰ πλάττωσι νέον τι ὡς πρὸς τοὺς τύπους καὶ τὴν τῶν προτάσεων κατασκευὴν καὶ σύνδεσιν[2]. Ἔπειτα δὲ ἕκαστον τῶν συνεχῶν τεμαχίων μεταβάλλεται καὶ οὕτως, ὥστε ἱκανὴν νὰ παρέχῃ τοῖς μαθηταῖς ἀφορμὴν πρὸς ἐφαρμογὴν συχνὴν τοῦ ἀεὶ πρότερον διδασκομένου τμήματος τῆς γραμματικῆς· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ πλέον τὸ ὑλικὸν τῶν μεταφράσεων ἀφίσταται τοῦ πρωτοτύπου καὶ ἀπαιτεῖ παρὰ τοῦ μεταφράζοντος μαθητοῦ ἐλευθέραν καὶ ἀνεξάρτητον τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ γνωστοῦ ἤδη αὐτῷ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ. Ἡ ἀπομάκρυνσις δ' αὕτη ἀπὸ τοῦ πρωτοτύπου χωρεῖ, ἐν ταῖς ἀνωτέραις μάλιστα τάξεσι, πολὺ πλέον, καθόσον ἄλλοτε μὲν μεῖζον τμῆμα τοῦ ἀναγινωσκομένου ἀρχαίου συγγραφέως συμπυκνοῦται εἰς συντομωτέραν διήγησιν, τοῦθ' ὅπερ ἀπαιτεῖ τελείαν σχεδὸν μετατροπὴν τοῦ ἀρχαίου κειμένου, τοῦ ὑποκειμένου ὡς βάσεως, ἄλλοτε δὲ αἱ μεταφράσεις εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώ-

[1] Busch-Fries, Lateinisches Übungsbuch f. Quarta, σελ. VI τοῦ προλόγου.
[2] Weissenborn, ἔ. ἀ. σελ. III.

ματα εἶνε ἔτι ἐλευθερώτεραι συνθέσεις, αἵτινες καθόλου μόνον εὕρηνται ἐν ἀναφορᾷ πρός τι σύγγραμμα καὶ τὴν φρασεολογίαν αὐτοῦ[1].

Κατὰ ταῦτα αἱ μεταφράσεις αὗται, ὡς νῦν ἐκανονίσθησαν, συνενοῦσιν ἐν ἑαυταῖς τὰ προτερήματα τῶν μνημονευθεισῶν ἀνωτέρω (σελ. 63-4) παλαιοτέρων ἀσκήσεων καὶ τῶν ταύτας διαδεξαμένων ἀσχέτων πρὸς τὴν ἑρμηνείαν μεταφράσεων. Κοινὸν ἐκείναις ταῖς παλαιοτέραις ἀσκήσεσιν ἔχουσι τὸ πλεονέκτημα τῆς συνδέσεως κατὰ τὸ περιεχόμενον καὶ κατὰ τὰς λέξεις καὶ φράσεις ἢ μόνον κατὰ ταύτας τῷ ἑκάστοτε ἀναγινωσκομένῳ συγγραφεῖ· μὴ ἐπιτρέπουσαι δὲ ψιλὴν μηχανικὴν ἀπομίμησιν τούτου, ἔχουσι κοινὸν ταῖς προτέραις μεταφράσεσι τὸ πλεονέκτημα τῆς ἀεὶ εἰς μείζω βαθμὸν χωρούσης ἐλευθέρας καὶ ἀνεξαρτήτου χρησιμοποιήσεως τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ, τοῦ γνωστοῦ τοῖς μαθηταῖς ἐκ τῶν ἑρμηνευομένων συγγραφέων. Κοινὸν ταῖς αὐταῖς ἔχουσι καὶ τόδε τὸ πλεονέκτημα, ὅτι ἐπιτρέπουσι τὴν βαθμιαίαν ἐφαρμογὴν τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς γραμματικῆς, ad hoc πρὸς τοῦτο συντασσομένου τοῦ κειμένου αὐτῶν· οὕτω δ' ἑκάστοτε συγκεντροῦσι τὴν προσοχὴν τοῦ μαθητοῦ οὐχὶ ἅμα εἰς πολλὰ νέα, ἀλλ' ἀεὶ εἰς περιωρισμένον τμῆμα νέων γραμματικῶν γνώσεων καὶ ἐπιτρέπουσι συχνὴν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν· τοῦτο δὲ κατὰ ψυχολογικὴν ἀνάγκην δὲν δύναται ἢ νὰ συμβάλληται εἰς τὸ πολλὴν ἀποβαίνειν τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα.

Διὰ τῶν ἀσκήσεων λοιπὸν τούτων, ἤτοι μάλιστα διὰ τῶν παντοίων μεταφράσεων εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα, ἐν Γερμανίᾳ κατωρθοῦτο καὶ πρότερον, κατορθοῦται δ' ἔτι καὶ νῦν, ἐφ' ὅσον νῦν ὁ χρόνος ἐπιτρέπει, ἡ τῶν ἐκεῖ μαθητῶν γραμματικὴ βεβαιότης, καίτοι αὐτὴ ἡ γραμματικὴ διδασκαλία πρότερον ἐγίνετο καὶ ἐν Γερμανίᾳ, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, κατὰ τρόπον οὐχὶ ὅλως στοιχοῦντα ταῖς ἀπαιτήσεσι τῆς διδακτικῆς, ἀλλὰ κατὰ πολὺ ὅμοιον τῷ καὶ νῦν παρ' ἡμῖν κρατοῦντι. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, δῆλον ὅτι εἰς τὴν ἔλλειψιν τοιούτων ἀσκήσεων παρ' ἡμῖν ἀνάγκη ν' ἀποδοθῇ κυρίως, εἰ μὴ μόνον, ἡ τῶν ἡμετέρων μαθητῶν γραμματικὴ ἀβεβαιότης ἐν τῇ ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ὅτι κατ' ἀκολουθίαν αὕτη δύναται νὰ ἀρθῇ μόνον, ἂν καὶ παρ' ἡμῖν σύνηθές τι γένωνται αἱ ἀσκήσεις αὗται ἐν τῇ διδασκα-

[1] Weissenborn, Aufgabensammlung f. die oberen Klassen, σελ. V τοῦ προλόγου, Müller, ἔ. ἀ. σελ. 213-4, Schiller, prktsch Pdgk. σελ. 448-9.

λίᾳ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν. Δῆλον ὡσαύτως εἶνε, ὅτι τὰ αὐτὰ ἰσχύουσι καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν λατινικῶν· ἀλλ' ἐπειδή, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, καὶ εἰς τὴν τοῦ χρόνου ἀνεπάρκειαν πρέπει ν' ἀποδοθῇ τὸ κακὸν τῆς μείζονος γραμματικῆς ἀβεβαιότητος περὶ τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ἀνάγκη καὶ ὁ χρόνος τῆς ταύτης διδασκαλίας ἐπαρκῶς νὰ αὐξηθῇ, ἵνα δυνατὴ κατασταθῇ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ ἐπαρκὴς χρῆσις τῶν μνημονευθεισῶν ἀσκήσεων.

Ὅτι αἱ ἀσκήσεις αὗται εἶνε ἀπολύτως ἀναγκαῖαι πρὸς τὴν βεβαίαν θεμελίωσιν τῶν γραμματικῶν γνώσεων, τοῦτο κοινῇ ἀνομολογεῖται ὑπὸ πάντων σχεδὸν τῶν ὁποθενδήποτε λαβόντων ἀφορμὴν νὰ γράψωσι περὶ τοῦ πράγματος παδαγωγικῶν ἀνδρῶν, κυροῦται δ' ὑπὸ τῆς πράξεως τῶν γυμνασίων παντὸς τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου, ἐν οἷς ἡ κλασικὴ παίδευσις θεραπεύεται. Περὶ τοῦ τελευταίου τούτου παραπέμπομεν τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν εἰς τὸ δεύτερον τμῆμα τοῦ πρώτου τόμου τοῦ ὑπὸ τοῦ A. Baumeister ἐκδιδομένου ἐγχειριδίου τῆς παιδαγωγικῆς καὶ διδακτικῆς τῶν γυμνασίων, ἐν ᾧ τμήματι ἐξετάζονται ὁ ὀργανισμὸς καὶ ἡ διοίκησις τῶν γυμνασίων ἐν ταῖς πεπολιτισμέναις χώραις τῆς Εὐρώπης καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ[1]. Τῶν παιδαγωγικῶν ἀνδρῶν τινας ἐμνημονεύσαμεν ἀλλαχοῦ[2], νῦν ἐνταῦθα παραθέτομεν τὰς γνώμας καὶ ἄλλων, πάνυ ὀλίγων, ἐκ τῆς λεγεῶνος τῶν θεωρούντων ἀναγκαίας τὰς μνημονευθείσας ἀσκήσεις διὰ τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα. Ὁ Schrader[3] λέγει, «Πρὸς τὴν ἄσκησιν ταύτην ἀπαιτοῦνται προφορικαὶ καὶ γραπταὶ μεταφράσεις εἰς τὸ λατινικὸν ἰδίωμα», καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ (σελ. 444) «αὗται μέλλουσι τὸν μαθητὴν νὰ καταστήσωσιν ἱκανὸν ἐλευθερώτερον νὰ μεταχειρίζηται τὴν μεμαθημένην γλωσσικὴν ὕλην καὶ οὕτω τὸ εἰδέναι αὐτοῦ νὰ στερεώσωσι καὶ διασαφήσωσιν». Ὁ Schiller[4] λέγει ὅτι μόνον ἄφθονος καὶ πολυμερὴς ἄσκησις δύναται νὰ ἔχῃ ὡς ἐπακολούθημα τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα· ἐν τῇ πολυμερεῖ δὲ ταύτῃ ἀσκήσει περιέχεται μάλιστα ἡ εἰς τὸ λατινικὸν ἰδίωμα μετάφρασις[5]. Καὶ ὁ Genthe δὲ ἀπολύτως ἀναγκαίαν θεωρεῖ τὴν ἐκ

[1] Πρβλ. σελ. 40-2, 98, 128-31, 152-6, 176, 283-5, 342-4, 374, 387, 413, 445-6, 470, 578, 669-70, 706.

[2] Ἡ μεταρρύθμισις κ.λ.π. σελ. 57, 77.

[3] ἔ. ἀ. σελ. 365, πρβλ. καὶ σελ. 380, 411.

[4] Prktsch. Pdgk. σελ. 445-6.

[5] ἔ. ἀ. σελ. 446, 468 κἑξ.

τῆς μητρικῆς εἰς τὸ λατινικὸν ἰδίωμα μετάφρασιν πρὸς βεβαίαν κτῆσιν τῶν γραμματικῶν γνώσεων[1]. Ταὐτὰ τούτοις φρονεῖ καὶ ὁ W. Fries[2] καὶ ὁ R. Menge, ὅς τελευταῖος[3] γράφει· «Δι' ἡμᾶς ὑψηλὰ ἵστανται αἱ ἐκ τοῦ γερμανικοῦ εἰς τὸ λατινικὸν μεταφράσεις, διότι ἐν αὐταῖς καταδεικνύονται αἱ γλωσσικαὶ γνώσεις, ἐνῷ ἐν ταῖς μεταφράσεσιν εἰς τὸ γερμανικὸν χάσματά τινα τῆς γνώσεως καλύπτονται δι' ἐφευρετικότητος τοῦ νοῦ». Ὁ Paulsen γράφει, ὅτι ἡ ἐλάττωσις τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τοῦ ξένου ἰδιώματος θὰ ἔχῃ ὡς ἐπακολούθημα τὴν ἐλάττωσιν τῆς πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν δεξιότητος, καθόσον αἱ ἀσκήσεις εἰς τὸ λατινικὸν ἰδίωμα συνεβάλλοντο εἰς τὸ νὰ αὐξάνωσι τὴν βεβαιότητα τῆς κινήσεως ἐν τῇ γλώσσῃ. Καὶ ὁ Usener δὲ λέγει, ὅτι, ἂν τὸ σχολεῖον ἀπεφάσιζε νὰ παραιτηθῇ τῶν μέσων, ἃ ἐνδεδειγμένως τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα πορίζουσι καὶ διασῴζουσιν, ἤθελε διαπράξῃ ἁμάρτημα ὀλέθριον εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ὑγείαν τῶν ἐμπεπιστευμένων αὐτῷ. Ἐν τέλει μνημονεύομεν τὸν φυσιολόγον Ludimar Hermann, ὅς γράφει, ὅτι αἱ γραπταὶ εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἰδίωμα μεταφράσεις εἶνε μέσον στερεώσεως τῆς γραμματικῆς, καὶ δὴ ἀναπόφευκτον, ἂν μέλλῃ καθόλου ἡ ἑλληνικὴ γραμματικὴ γυμνασιακῶς ἤτοι ἀκριβῶς νὰ διδάσκηται[4]. Καὶ ὁ Rothfuchs[5] δὲ λέγει «γραμματικὴ βεβαιότης καὶ εὐχέρεια δυνατὴ μόνον δι' ἀσκήσεων ἐκ τοῦ γερμανικοῦ εἰς τὸ λατινικόν».

Ἀλλὰ παρὰ τούτους οἵτινες, ὡς καὶ ἄρτι εἴπομεν, λεγεῶνα ὅλην ἀποτελοῦσιν, ὑπάρχουσι νῦν ἐν Γερμανίᾳ τινές, πάνυ ὀλίγοι, οἳ καταδικάζουσι τὴν μετάφρασιν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα καὶ νομίζουσιν ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν οἱαδήποτε χρῆσις αὐτῶν δύναται νὰ λείπῃ ἄνευ τινὸς βλάβης τῆς γραμματικῆς αὐτῶν βεβαιότητος καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τῆς ὅλης κλασικῆς διδασκαλίας. Ἀλλ' οὗτοι, ὡς λέγει ὁ Uhlig[6], δὲν ἔχουσι νὰ ἀποδείξωσι δι' ἀποτελεσμάτων τῆς πράξεως, ὅτι ἔχουσι δίκαιον, ἐνῷ πάντα, ἃ προσάγουσιν ἡμῖν οἱ τοῖς ὀλίγοις

[1] ἔ. ἀ. σελ. 9-10, 15.

[2] Lehrproben, 33, 80-4· 34, 32-5.

[3] Lehrproben, 44, 73, 5. Πρβλ. καὶ Vogel ἐν Jahresberichte über das höhere Schulwesen, X, 1895, VI, 26.

[4] Hum: Gymn: 1895, σελ. 123 καὶ 125.

[5] Beiträge zur Methodik des altsprachlichen Unterrichts, σελ. 47.

[6] Hum. Gymn. 1895, σελ. 124.

τούτοις ἀντιφρονοῦντες παιδαγωγοί, εἶνε κατ' αὐτῶν καὶ δεικνύουσιν, ὅτι ἄνευ τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων ἀδύνατόν τι εἶνε ἡ γραμματικὴ αὐτῶν βεβαιότης ἐν ἐκείνοις τοῖς ἰδιώμασι. Τοῦτο προσεπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ διὰ πολλῶν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσα πρᾶξις τῶν ἡμετέρων γυμνασίων, ἣν συντόμως ἐνταῦθα πάλιν ἐπαναλαμβάνομεν. Κατὰ ταύτην οἱ ἡμέτεροι μαθηταὶ παρὰ τὴν πολλὴν ὁμοιότητα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὴν νέαν, τὸν ἄφθονον χρόνον τῆς ἑλληνικῆς διδασκαλίας καὶ τὸ ἄφθονον ποσὸν τῶν γραμματικῶν ἀσκήσεων, ἀβεβαιότητα δεικνύουσιν οὐ σμικράν· αὕτη δέ, ὡς ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐπίσης διὰ πολλῶν ἐδείξαμεν, κυρίως, εἰ μὴ μόνον, δὲν δύναται ἀλλαχοῦ εὐλόγως ν' ἀποδοθῇ ἢ εἰς τὴν ἔλλειψιν πάσης ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἡμῶν χρήσεως τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος.

Ἀλλ' ἂν αὕτη, ἡ νυνὶ καὶ ἡ ὀλίγοις ἔτεσι προτέρα πρᾶξις τῶν ἡμετέρων γυμνασίων ἀρνητικῶς, οὕτως εἰπεῖν, ἀλλ' ἀριδήλως καταδείκνυσι τὴν πρὸς τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα ἀνάγκην τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων, ἡ ἀρχαιοτέρα θετικῶς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην ἀποδεικνύει, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἐκ τῆς χρήσεως ἐκείνης προσγινομένην τῇ ἀναγνώσει ὠφέλειαν.

Ἐν τοῖς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνοις ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ φιλολογία, ὡς γνωστόν, ἀπετέλει τὴν βάσιν τῆς ἀνωτέρας γενικῆς μορφώσεως. Ἡ μέθοδος τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας ἥκιστα ἐπαινετὴ ἦτο, ὡς ἐπίσης καὶ τὰ διδακτικά βιβλία οὔτε ἄψογα ἦσαν οὔτε ἄφθονα. Ὁ Χασιώτης [1] λέγει αὐταῖς λέξεσι τάδε, « Le plus souvent, le maître mettait entre les mains d'un élève la grammaire de Théodore Gaza ou celle de Lascaris, en lui indiquant le paragraphe à étudier sans explication préalable », προϊὼν δ' ὁ αὐτὸς προστιθησι « Il y avait un autre inconvénient, lequel, bien qu'existant quelquefois de nos jour, était beaucoup plus nuisible encore dans les derniers siècles, c'était le manque de livres didactiques ou d'ouvrages classiques, ... quelquefois, il n'y avait qu'un exemplaire pour toute la classe ». Καὶ ὅμως παρὰ ταῦτα ἡ ἑλληνικὴ κλασικὴ παιδεία τότε ἤκμαζεν, ἱκανὸν δὲ ποσὸν Ἑλλήνων

[1] L'instruction publique chez les Grecs depuis la prise de Constantinople par les Turcs jusqu'a nos jours, σελ. 110.

συγγραφέων τότε ἀνεγινώσκετο, ἡ δὲ ἑρμηνεία δὲν ἦτο ξηρὰ γραμματική, ἀλλ' εἰσήρχετο βαθύτερον εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν συγγραφέων, ἐξετάζουσα αὐτοὺς μάλιστα ἀπὸ ἠθικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀπόψεως. Ὁ Νερουλὸς ἐν Cour de littérature (σελ. 58) λέγει τάδε· «Κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα οἱ καθηγηταὶ τῶν γραμμάτων ἐξηγοῦντο εἰς τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν οὐχὶ τόσον τὸ κάλλος τοῦ ὕφους καὶ τὰ θέλγητρα τοῦ λόγου, ὅσον τὰ ἤθη καὶ τοὺς χαρακτῆρας καὶ τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς τὰς κατατεθειμένας εἰς τὰ ἀθάνατα ταῦτα ἔργα, ἐν οἷς οἱ καθηγηταί, ὡς ἐν πιστῷ κατόπτρῳ, κατεδείκνυον τοῖς αὐτῶν μαθηταῖς τὰ αἴτια τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς τῆς Ἑλλάδος»[1]. Ἀλλὰ τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἑρμηνεία δὲν θὰ ἦτο δυνατή, ἂν οἱ μαθηταὶ δὲν ἦσαν ἱκανῶς ἐστοιχειωμένοι περὶ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν καὶ μὴ ἐκέκτηντο ἱκανὴν τὴν βεβαιότητα ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ ἰδιώματι, ἣ δὴ προϋποτίθησι πολλὴν τὴν ἄσκησιν. Ὁποία δ' ἦτο πρὸς τῇ ἀναγνώσει αὐτῇ ἡ τότε συνήθης ἄσκησις, μανθάνομεν παρὰ τοῦ αὐτοῦ Χασιώτου· οὗτος γράφει[2], «ἔδιδον μεγίστην σπουδαιότητα εἰς τὰ θέματα (thèmes) καὶ προετίμων ὡς σύνθεσιν (composition) ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ ἰδιώματι τὰς ἐπιστολὰς καὶ τοὺς λόγους» ὁ αὐτὸς προϊὼν[3] λέγει περὶ τοῦ Ἰωάννου Πεζάρου, τοῦ ἐν Τυρνάβῳ τῆς Θεσσαλίας διδάξαντος τῷ 1782, ὅτι ἐν τῇ τρίτῃ τάξει ἐξήσκει τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἰδίᾳ μὲ θέματα, ἐνῷ ἐν τῇ τετάρτῃ ἐνησχολεῖτο εἰς ἠθικὰς συνθέσεις ὑπὸ τὴν μορφὴν ἐπιστολῶν, ἅμα δ' ὅτι αὐτὸς ὑπηγόρευε δὶς τῆς ἑβδομάδος παντὸς εἴδους θέματα κατ' ἀρχὰς πρὸς ἄσκησιν τῶν ῥημάτων καὶ κατόπιν τῶν ἄλλων μερῶν τοῦ λόγου. Ὁ αὐτὸς Χασιώτης ἔτι προϊὼν[4] λέγει, ὅτι ἐν τῷ γυμνασίῳ Ἰωαννίνων, ἀφοῦ οἱ μαθηταὶ ἐν τῇ πρώτῃ τάξει ἐποιοῦντο τὰς ἀναγκαίας περὶ τοὺς τύπους ἀσκήσεις διὰ τῆς τεχνολογίας, ἐσχημάτιζον τὴν δευτέραν τάξιν, ἐν ᾗ ἠσκοῦντο εἰς τὴν ὀρθογραφίαν καὶ σύνταξιν· μετὰ ταύτας δὲ τὰς ἀσκήσεις, κτησάμενοι τὰς ἀναγκαίας γνώσεις, ἐσχημάτιζον οἱ μαθηταὶ τὴν τρίτην ἀνωτέραν τάξιν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων, ἐν ᾗ αὐτοὺς ἐδίδα-

[1] Τὸ χωρίον τοῦτο παρελάβομεν ἐκ τοῦ ἄρτι μνημονευθέντος βιβλίου τοῦ Χασιώτου, σελ. 104.

[2] ἔ. ἀ. σελ. 100.

[3] ἔ. ἀν. σελ. 107.

[4] ἔ. ἀ. σελ. 108.

σκον τὰς ἄλλας διαλέκτους καὶ ἐξήσκουν εἰς τὴν ποιητικήν, ῥητορικὴν καὶ τὸ ἐπιστολικὸν ὕφος. Καθόλου δὲ λέγει ὁ αὐτὸς Χασιώτης [1], «αἱ προφορικαὶ καὶ γραπταὶ ἀσκήσεις καθίστων τὰς σπουδὰς ἧττον κωπιώδεις καὶ μᾶλλον καρποφόρους». Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἄφθονος τότε ἐγίνετο ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος· διὸ καί, ἄλλως τῆς τότε γραμματικῆς διδασκαλίας οὐχὶ ἄριστα ἐχούσης, ἡ ἄσκησις ἐκείνη παρὰ τὰ πλημμελήματα ταύτης ἐβεβαίου τοῖς μαθηταῖς τὴν κτῆσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος οὕτως, ὥστε νὰ εἶνε δυνατὴ ἀρκετὴ ἀνάγνωσις ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων [2].

Αὐτὸ τοῦτο συνέβαινεν ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς γυμνασίοις καὶ ἐν τοῖς ὀλίγον μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου χρόνοις. Περὶ τῆς κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καταστάσεως τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ὁ μακαρίτης Κυπριανός, γυμνασιάρχης εὐσυνείδητος καὶ ἱκανός, ὡς λέγει ὁ σεβαστὸς ἡμῶν διδάσκαλος Ἰ. Πανταζίδης [3], διδάσκει ἡμᾶς ἐν τῷ προλόγῳ τῆς ὑπ' αὐτοῦ μεταφράσεως τῆς τοῦ Μυλλέρου ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας (σελ. κβ'), ὅτι «αὕτη ἦτο ἐν προτέροις χρόνοις εἰς τὰ γυμνάσια πολὺ ἁδροτέρα ἢ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ (1867), διότι οἱ πρεσβύτεροι διδάσκαλοι ἐξήγουν ἀνέτως εἰς τοὺς μαθητὰς πολὺ μέρος τῶν ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἐβάπτιζον αὐτοὺς ἐν τῷ ἑλληνικῷ λόγῳ». Ἀλλὰ τοῦτο προϋποθέτει γραμματικὴν βεβαιότητα τῶν μαθητῶν ἱκανήν, διότι ἄλλως τὸ πολὺ καὶ ἄνετον τῆς ἑρμηνείας θὰ ἦτό τι ἀδύνατον. Ἡ βεβαιότης δ' αὕτη, ἄλλως τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οὐχὶ μεθοδικῶς διεξαγομένης, δὲν εἶνε δυνατὸν ἀλλαχοῦ νὰ ὀφείληται ἢ εἰς ἱκανὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος. Καὶ τῷ ὄντι καὶ ἄλλοθεν ἡμῖν γνωστὸν εἶνε καὶ ἐπισήμως μαρτυρεῖται δι' ἐγκυκλίου τοῦ 1857 [4] ὅτι οἱ τῶν παλαιοτέρων τοῦ 1857 χρόνων διδάσκαλοι ἐξήσκουν συνεχῶς τε ἅμα καὶ ἐπιμελῶς τοὺς ἑαυτῶν μαθητὰς εἰς τὸ ἑλληνιστὶ γράφειν διὰ τῶν καλουμένων θεμάτων. Ἦσαν δὲ ταῦτα φράσεις ἐξ αὐτῶν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων λαμβανόμεναι ἢ καὶ ὅλα τμήματα τούτων, ἃ

[1] ἔ. ἀ. σελ. 110. Πρβλ. καὶ Πανταζίδου, γυμνασιακὴν παιδαγωγικήν, σελ. 2.

[2] Χασιώτης. ἔ. ἀ. σελ. 100, 107, 109.

[3] ἔ. ἀ. σελ. 109.

[4] Παρίση, Ἀνωτέρα καὶ μέση ἐκπαίδευσις, τόμ. Α', σελ. 300.

ὑπὸ τῶν διδασκόντων μεταφραζόμενα εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν οἱ μαθηταὶ οἴκοι ἢ ἐν τῷ σχολείῳ ἐπανέφερον, συνήθως ἐγγράφως, εἰς τὸ πρωτότυπον, καθ' ὑπαγόρευσιν τοῦ διδάσκοντος γραφομένης τῆς τούτων μεταφράσεως. Ἡ ἄσκησις αὕτη συνήθως ἤρχιζε μετὰ τὸ πέρας τῆς διδασκαλίας τοῦ τυπικοῦ, ὅτε ἤρχιζε καὶ ἡ διδασκαλία τῆς συντάξεως, πρὸς τὴν ἐμπέδωσιν τοῦ τυπικοῦ ἱκανῆς ἴσως θεωρουμένης τῆς τεχνολογίας. Τοῦτο συνάγομεν ἐξ αὐτῶν τῶν προγραμμάτων τῶν χρόνων τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου κρατούσης μεθόδου. Οὕτω τὸ πρόγραμμα τοῦ 1836 [1], ἔνθα λόγον ποιεῖται περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ σχολείῳ διδασκαλίας τῶν ἑλληνικῶν, οὐδαμῶς μνημονεύει οἱανδήποτε, προφορικὴν ἢ γραπτήν, ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσιν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος, ἐνῷ ἐν τῷ περὶ τῶν γυμνασίων τμήματι [2] ποιεῖται λόγον περὶ γραπτῶν γυμνασμάτων. Τὸ τοῦ 1855 πρόγραμμα θεματογραφίαν μνημονεύει τὸ πρῶτον ἐν τῇ γ' τάξει τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, ἐν ᾗ παραγγέλλεται καὶ ἡ ἔναρξις τῆς διδασκαλίας τῆς συντάξεως [3]. Ἐν ταῖς δυσὶ προηγουμέναις τάξεσι παραγγέλλονται γραφικαὶ ἀσκήσεις εἰς τὸ τυπικόν· καὶ οἷαι μὲν ἦσαν αὗται ἀκριβῶς δὲν γνωρίζομεν, πάντως δ' ὅμως θὰ ἦσαν διάφοροι τῆς θεματογραφίας, ἀφοῦ οὐχὶ τῷ αὐτῷ ὀνόματι καλοῦνται. Ὅτι καὶ ἐν τοῖς πρὸ τῆς ἀποκαταστάσεως χρόνοις ἡ τεχνολογία ἐνομίζετο συνήθως ἱκανὴ πρὸς ἐμπέδωσιν τοῦ τυπικοῦ, τοῦτο συνάγεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω (σελ. 71-2) μνημονευθέντων χωρίων τοῦ Χασιώτου. Ἀλλά, καίτοι βραδέως πως ἐπήρχετο συνήθως κατ' ἀμφοτέρας ταύτας τὰς περιόδους τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσις τοῦ ἀρχαίου ἰδιώματος, ὅμως κατωρθοῦτο διὰ τῆς εἶτα ἀφθόνως γινομένης θεματογραφίας καὶ ἡ περὶ τοὺς τύπους ἀβεβαιότης τῶν μαθητῶν, ἡ ἕνεκα τῆς προτέρας οὐχὶ καλῆς διδασκαλίας, νὰ αἴρηται, καὶ αἱ συντακτικαὶ γνώσεις οὕτω στερρῶς καὶ βεβαίως νὰ θεμελιῶνται ἐν αὐτοῖς, ὥστε νὰ γίνηται δυνατὴ ἐπαρκὴς ἀνάγνωσις.

Νῦν ἐν τέλει τῶν ἱστορικῶν τούτων λόγων, τῶν δεικνυόντων τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων καὶ

[1] Παρίση, ἔ. ἀ. σελ. 229, ἄρθρ. 10.
[2] ἔ. ἀ. σελ. 243.
[3] Κλάδου, Ἐκκλησιαστικὰ καὶ ἐκπαιδευτικά, τόμ. Β' σελ. 287-8.

τὴν ἐκ ταύτης ἐπικουρίαν τῇ ἀναγνώσει, προστίθεμεν ἀτομικὴν ἡμῶν αὐτῶν πεῖραν καὶ τοιαύτην ἄλλων συναδέλφων ἡμῶν. Διδάσκοντες δῆλα δή ποτε ἡμεῖς τὰ ἑλληνικὰ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τοῦ γυμνασίου τάξεσιν ἠθέλομεν ἑκάστοτε νὰ περιορίζωμεν τὰς γραμματικὰς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν παρατηρήσεις εἰς τὰς ἀπολύτως ἀναγκαίας πρὸς τὴν πρώτην μετάφρασιν ἢ τὴν βαθυτέραν κατανόησιν· ἀλλὰ παρετηροῦμεν ὅτι, παρὰ τὴν εὐλόγως ὑποτιθεμένην διὰ τὴν τάξιν, εἰς ἣν ἀνῆκον οἱ μαθηταί, γραμματικὴν αὐτῶν μόρφωσιν, ἡ ἑρμηνεία προσέκρουεν εἰς πολλὰς καὶ οὐχὶ σπανίως στοιχειώδεις γραμματικὰς δυσχερείας· αὗται δ' ἐμειοῦντο σὺν τῷ χρόνῳ, ἠδυνάμεθα δὲ τότε καὶ ἡμεῖς ἀεὶ μᾶλλον νὰ ἐλαττῶμεν τὰς γραμματικὰς κατὰ τὴν ἑρμηνείαν παρατηρήσεις, καθόσον παραλλήλως τῇ ἑρμηνείᾳ ἐχρώμεθα πολλῇ τῇ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἰδίωμα γραπτῇ καὶ προφορικῇ μεταφράσει τῶν μαθητῶν. Προεβάλλομεν δ' ἑκάστοτε αὐτοῖς πρὸς ἄσκησιν διὰ τῶν μεταφράσεων τούτων ἰδίᾳ ἐκεῖνα τὰ μέρη τοῦ συντακτικοῦ, ἐν οἷς ἐδείκνυντο ἔχοντες οἱ μαθηταὶ μείζω τὴν ἀβεβαιότητα, ἐπεχειροῦμεν δ' οὐχὶ σπανίως καὶ νέαν τινῶν τῶν μερῶν τούτων διδασκαλίαν δι' ἐπαγωγῆς, ἐν οἷς δῆλα δὴ παρετηροῦμεν, ὅτι ἀσάφεια καὶ σύγχυσις ὑπῆρχεν ἐν τῷ νῷ τῶν μαθητῶν[1]. Αὐτὰ ταῦτα ἐμαρτύρησαν ἡμῖν καί τινες ἄλλοι τῶν συναδέλφων.

Ἀλλὰ καὶ θεωρητικοί, ἵνα οὕτως εἴπωμεν, λόγοι πείθουσιν ἡμᾶς γε περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων χάριν ἀναγνώσεως ἐπαρκοῦς καὶ συμφώνου τοῖς κυρίοις σκοποῖς τῆς κλασικῆς διδασκαλίας, τῷ εἰδικῷ σκοπῷ τοῦ γυμνασίου καὶ τῷ προσεχεστέρῳ τέρματι τῆς παιδαγωγούσης διδασκαλίας. Εἶνε δ' ὁ πρῶτος τῶν θεωρητικῶν τούτων λόγων ὅδε· ἐφαρμογὴ τῶν γραμματικῶν γνώσεων καὶ ἐσωτερική, ὡς λέγει ὁ Menge[2], ἐπανάληψις τούτων τελεῖται βεβαίως καὶ κατὰ τὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων εἰς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν μετάφρασιν, καὶ ἔνθα κατὰ ταύτην γραμματικαὶ παρατηρήσεις δὲν γίνονται· διότι, ἵνα μαθητής τις μεταφράζῃ καὶ πρότασιν μόνον ἀρχαίου κειμένου, ἀνάγκη σαφῶς νὰ ἀναγνωρίζῃ τοὺς ἐν ταύτῃ ἐμφανιζομένους τύπους καὶ νὰ κατανοῇ τὴν συντακτικὴν αὐτῶν χρῆσιν ἐν τῇ προκειμένῃ ἀεὶ προτάσει. Ἀλλὰ ἀφ' ἑτέρου

[1] «Ἡ μεταρρύθμισις κ.λ.π.» σελ. 79-80, «Ἀθηνᾶς» τόμ. Γ' σελ. 49-50.

[2] Lehrproben, τεῦχ. 44, σελ. 55, 2. Πρβλ. καὶ Waldeck, Gymn. 1896, 345-6.

καὶ πάντοτε δὲν εἶνε ἀνάγκη τοιοῦτόν τι νὰ συμβαίνῃ· ὁμοιότης κατὰ τὴν σύνταξιν πρὸς τὴν μητρικὴν γλῶσσαν[1], ὁ κοινὸς νοῦς ἤ, ὡς λέγει ὁ Menge[2], die Findigkeit des Geistes, ἥτις χάσματά τινα τῶν γλωσσικῶν γνώσεων τοῦ μαθητοῦ καλύπτει κατὰ τὴν εἰς τὴν μητρικὴν μετάφρασιν, ἐν τέλει δὲ καὶ ἡ σαφὴς ἐπίγνωσις τῆς χρήσεώς τινων μόνον ἐκ τῶν συναποτελούντων τὴν ὅλην πρότασιν ἢ περίοδον τύπων, πάντα ταῦτα, λέγω, δύνανται νὰ ὁδηγῶσι τὸν μαθητήν, γνωστῆς βεβαίως οὔσης τῆς σημασίας τῶν λέξεων, εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ νοῦ τῆς ὅλης προτάσεως ἢ περιόδου καὶ οὕτως εἰς τὴν ὀρθὴν καὶ τῶν ὑπολοίπων τύπων καὶ τοῦ ὅλου μετάφρασιν. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει προδήλως ἡ μετάφρασις γίνεται ἄνευ σαφοῦς καὶ ζωηρᾶς ἐπιγνώσεως τῶν συντακτικῶν σχέσεων πάντων τῶν τύπων, ἐνίοτε δὲ ἐλλειπούσης καὶ τῆς ὅλως σαφοῦς ἀναγνωρίσεως ἐνίων ἐκ τούτων[3]. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὀρθὸν μὲν εἶνε ὃ λέγει ὁ W. Kotthoff[4], ὅτι κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ξένου ἰδιώματος μετάφρασιν οἱ κανόνες δὲν εἶνε τόσον πολὺ ἀναγκαία ἀπαίτησις, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ τοσοῦτον ὀρθόν, ὅσον φαίνεται ὅτι παραδέχεται ὁ Kotthoff, προκειμένου καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν· αὗται πολλὰς ἔχουσαι τὰς διαφορὰς ἀπὸ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν δὲν ἐπιτρέπουσιν ἐν τοσούτῳ βαθμῷ τὴν δι' ἁπλῆς μηχανικῆς ἀνταλλαγῆς τῶν λέξεων μετάφρασιν, ἐν ὅσῳ δυνατὴ αὕτη εἶνε ἐν τῇ μεταφράσει ἀπὸ μιᾶς εἰς ἄλλην νεωτέραν γλῶσσαν[5]. Ἵνα τις ἀπὸ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν μεταφράσῃ, οὐχὶ ἁπλῶς εὐκταία, ἀλλ' ἀναγκαία καὶ ἡ γνῶσις γραμματικῶν κανόνων, καὶ δὴ πλειόνων ἢ ὅσους ὁ αὐτὸς Kotthoff φαίνεται ὅτι θεωρεῖ ἀναγκαίους.

Νῦν ἐν τῇ πρώτῃ τῶν δύο μνημονευθεισῶν περιπτώσεων τῆς ἐκ τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων μεταφράσεως βεβαίως συγκεντροῖ ὁ μεταφράζων μαθητὴς τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τοὺς τύπους καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν τὴν συντακτικήν· διὸ δὴ καὶ ἡ ἀνάγνωσις αὐτὴ καὶ αἱ πρὸ ταύτης γραμματικαὶ παρατηρήσεις συμβάλλονται καὶ αὗται ἀμφότεραι

1 Planck, Das Latein als wissenschf. Bildungsmittel, σελ. 70.

2 Lehrproben, 44, 73.

3 Πρβλ. Schmidt, Der lateinische Unterricht in Sexta, σελ. 23/4, Rothfuchs, Bekenntnisse, σελ. 53, § 32.

4 Gymnasium, 1890, 271.

5 Planck, Das Lateinische als wissenschaftliche Bildungsmittel, σελ. 31 καὶ 45.

εἰς τὴν στερέωσιν τῆς γραμματικῆς τῶν μαθητῶν γνώσεως, ἅτε κατ' ἐπανάληψιν ἐξεγείρουσαι τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τοὺς τύπους καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως ἡ συγκέντρωσις αὕτη τῆς προσοχῆς τῶν μαθητῶν περὶ ἕκαστον τύπον καὶ τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ἐν τῇ ἀεὶ προκειμένῃ πρὸς μετάφρασιν προτάσει ὡς ἐν παρόδῳ γίνεται καὶ ἐπὶ ὀλίγον μόνον χρόνον διαρκεῖ, διότι ὁ μαθητὴς οἱονεὶ σπεύδει εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ νοῦ τῆς ὅλης προτάσεως καὶ τὴν τούτου περιβολὴν τῇ μορφῇ τῆς μητρικῆς γλώσσης. Περὶ ταῦτα κυρίως συγκεντροῦται ἅπασα αὐτοῦ ἡ προσοχή, καθόσον καὶ ταῦτα προβάλλονται αὐτῷ ὡς ὁ κύριος σκοπὸς ἐν τῇ ἐργασίᾳ τῆς ἑρμηνείας· ὁ Kotthoff[1] ὀρθῶς λέγει «κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ξένου ἰδιώματος μετάφρασιν ἡ ἔννοια τῆς προτάσεως εἶνε ἄγνωστος· ἔργον τοῦ μεταφράζοντος ἀκριβῶς τοῦτο εἶνε, ταύτην ἐν τῇ ξένῃ περιβολῇ ν' ἀναγνωρίσῃ καὶ εἶτα μὲ γνωστὰς γλωσσικὰς μορφὰς νὰ περιβάλῃ». Τὰ ἄλλα ἐκεῖνα, οἱ ξένοι τύποι καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν, εἶνε διὰ τὴν συνείδησιν καὶ τῶν μαθητῶν μέσα μόνον πρὸς ἐπίτευξιν ἐκείνων, τῆς ἐξευρέσεως τοῦ νοῦ καὶ τῆς τούτου περιβολῆς τῇ μητρικῇ γλώσσῃ. Διὰ τοῦτο δὲ ὡς εἰς μέσα τούτων στρέφουσι τὴν προσοχὴν αὐτῶν οἱ μαθηταὶ εἰς ἐκεῖνα· διὸ καί, ἐκείνων τῶν σκοπῶν ἐπιτευχθέντων ἤτοι κατορθωθείσης τῆς μεταφράσεως, τέλεον τὴν προσοχὴν ἀπ' αὐτῶν ἀποστρέφουσι, προσπαθοῦντες νὰ διασῴζωσι μονον τὸν ἐξευρεθέντα νοῦν καὶ τὴν γενομένην περιβολὴν αὐτοῦ τῇ μητρικῇ γλώσσῃ ἤτοι τὴν εἰς ταύτην μετάφρασιν, ἥτις εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα πάσης τῆς καὶ ἔνδον μόνον γενομένης γλωσσικῆς ἐκείνης ἐργασίας. Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν δύο μνημονευθεισῶν περιπτώσεων δῆλον, ὅτι ἤ τι ἢ οὐδὲν ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν στρέφεται πρὸς τοὺς τύπους καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν, πάντως δ' ὅμως πολὺ πλέον ἐν παρόδῳ ἢ ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει· διὸ δὴ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡ ἀνάγνωσις πολὺ ὀλιγώτερον συμβάλλεται εἰς τὴν στερέωσιν τῶν γραμματικῶν γνώσεων τῶν μαθητῶν ἢ ἐν τῇ πρώτῃ. Ἐν ταύτῃ σαφῶς μὲν ἀναγνωρίζονται οἱ τύποι, σαφῶς δ' ἀνακαλοῦνται εἰς τὴν συνείδησιν οἱ κανόνες· πάντοτε δ' ὅμως μερίζεται ἡ προσοχὴ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ νοῦ τῆς προτάσεως, ὃς καὶ τὸ πλεῖστον τῆς μεριζομένης ταύτης προσοχῆς ἀπορροφᾷ καὶ διαρκῶς αὐτὴν συνέχει, ὑπὲρ αὐτοῦ τῆς προσδο-

[1] Gymn: 1890, 270.

κίας τοῦ μεταφράζοντος διεγηγερμένης, διότι ἡ τούτου ἐξεύρεσις αὐτῷ σκοπὸς προβάλλεται.

Νῦν ἴδωμεν, ὅπως οἱ μαθηταὶ ἔχουσι ψυχολογικῶς περὶ τοὺς τύπους καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν κατὰ τὴν μετάφρασιν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα. Κατὰ ταύτην ὁ νοῦς τοῦ ὅλου εἰς ταῦτα μεταφραστέου τεμαχίου ἢ ἑκάστης περιόδου ἢ προτάσεως εἶνε συνηθέστατα δεδομένος τοῖς μαθηταῖς καὶ εὐθὺς αὐτοῖς νοητός, ἅτε δή, ὡς λέγει ὁ Kotthoff[1], ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ προκείμενος· ἀλλὰ καὶ ἔνθα οὕτω δὲν ἔχει τὸ πρᾶγμα, ἀνάγκη πρότερον τελείως νοητὸν νὰ γίνηται τὸ περιεχόμενον τοῦ μεταφρασθησομένου ὅλου, περιόδου ἢ προτάσεως, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μετάφρασις. Ὁ νῦν, τούτων οὕτως ἐχόντων, ζητεῖται παρὰ τῶν μαθητῶν εἶνε τὸ εὐθὺς νοητὸν ἢ νῦν κατανοηθὲν περιεχόμενον τῆς δοθείσης περιόδου ἢ προτάσεως νὰ περιβάλωσι τῇ μορφῇ τοῦ ξένου ἰδιώματος· τοῦτο αὐτοῖς προβάλλεται σκοπὸς τῆς αὐτῶν ἐργασίας. Τούτου οὕτως ἔχοντος, ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην κυρίως καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον στρέφεται εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ ξένου ἰδιώματος, δι' ὧν οὗτοι θὰ συντελέσωσι τὴν εἰς τοῦτο μετάφρασιν τοῦ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς μητρικῆς γλώσσης δοθέντος αὐτοῖς περιεχομένου προτάσεώς τινος περιόδου ἢ καὶ μείζονός τινος. Τὰ στοιχεῖα δ' ἐκεῖνα, πλὴν τῶν λέξεων, εἶνε πρῶτον οἱ κανόνες, οὓς κατὰ τὴν μετάφρασιν θὰ ἐφαρμόσῃ ὁ μεταφράζων μαθητής, οὓς δὲ ζητεῖ ν' ἀναγνωρίσῃ ἀνακαλῶν εἰς τὴν συνείδησιν αὐτοῦ· εἶτα δ' οἱ τύποι, οὕς, αὐτὸς ὁ μεταφράζων σχηματίζων, θὰ μεταχειρισθῇ κατὰ τοὺς κανόνας, οὓς ἀνεγνώρισεν ὡς ἐφαρμοστέους ἐν τῇ ἀεὶ προκειμένῃ περιπτώσει. Εἰς ταῦτα λοιπὸν στρέφεται κατὰ τὴν εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μετάφρασιν ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν, καὶ δὴ ἢ ἀμέριστος ἢ κατὰ τὸ πλεῖστον, διότι ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀναγνωρισθέντων κανόνων καὶ ἡ ἀναγνώρισις αὐτῶν εἶνε ἐνέργεια ἄλλοτε μὲν ἐξαρτωμένη ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς προτάσεως, ἄλλοτε δὲ ἀνεξάρτητος ταύτης[2]. Τούτου τοῦ τελευταίου συμβαίνοντος, ἡ προσοχὴ ἀμέριστος στρέφεται εἰς τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, διότι οὐδεμία ἀνάγκη καὶ εἰς τὸν δεδομένον νοῦν ἅμα νὰ προσέχῃ· τοῦ πρώτου συμβαίνοντος, ἐπειδὴ ἡ ἔννοια εἶνε ἤδη δεδομένη καὶ γνωστή, ὡς ὁδηγὸς δὲ μόνον χρησιμεύει τῷ

[1] ἔ. ἀ. 268.
[2] Kotthoff, ἔ. ἀ. 268/9.

μεταφράζοντι καὶ μέσον αὐτῷ εἶνε πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ κυρίου αὐτοῦ σκοποῦ, διὰ τοῦτο ὡς ἐν παρόδῳ μόνον αὕτη, ἅτε μέσον οὖσα, ἀπασχολεῖ τὴν προσοχὴν τοῦ μεταφράζοντος καὶ ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον, εὐθὺς νοητὴ οὖσα· διὸ δὴ καὶ δύναται ὁ μεταφράζων κυρίως καὶ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν ξένην γλωσσικὴν μορφὴν τὴν προσοχὴν αὐτοῦ νὰ στρέφῃ καὶ συγκεντροῖ· εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἐξαναγκάζεται, οὕτως εἰπεῖν, ὁ μεταφράζων μαθητής, διότι ἡ περιβολὴ τοῦ δεδομένου νοῦ τῇ ξένῃ γλώσσῃ νῦν αὐτῷ προβάλλεται, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ὡς κύριος σκοπὸς τῆς ἐργασίας αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλείω χρόνον στρέφεται ἡ προσοχὴ εἰς τὰ μνημονευθέντα γλωσσικὰ στοιχεῖα κατὰ τὴν εἰς ξένον ἰδίωμα μετάφρασιν, καθόσον πλείων τοιοῦτος καὶ πλείων σκέψις καὶ ἀναπολητικὴ ἐργασία ἀπαιτεῖται πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ σχηματισμὸν τύπου τινὸς καὶ πρὸς τὴν ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἀνεξάρτητον ἐφαρμογὴν τοῦ συντακτικοῦ νόμου ἢ πρὸς τὴν ψιλὴν ἀναγνώρισιν ἀμφοτέρων, ἐμφανιζομένων τοῖς μαθηταῖς ἐν τοῖς ἀρχαίοις κειμένοις[1]. Γνωστὸν δ' εἶνε, ὅτι ὃ ἡμῖν ἐπέρχεται μετὰ πολλὴν καὶ κοπιώδη σκέψιν καὶ ἀναπόλησιν, οὐχὶ εὐκόλως εἶτα πάλιν λησμονεῖται[2]. Ἔπειτα δέ, καὶ περατωθείσης τῆς καθ' ἕκαστα ἐργασίας, ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν ἐξακολουθεῖ συγκεντρουμένη περὶ τὴν γεγενημένην ἤδη περιβολὴν τοῦ δεδομένου νοῦ τῇ μορφῇ τοῦ ξένου ἰδιώματος καὶ ταύτην προσπαθοῦσι νὰ διασῴζωσιν οἱ μαθηταί, καθόσον εἰς τὴν περιβολὴν ἐκείνην ἔτεινε πᾶσα ἡ τέως αὐτῶν ἐργασία καὶ αὕτη αὐτοῖς προεβλήθη σκοπὸς ταύτης. Νῦν ἐπακολούθημα ψυχολογικῶς ἀναγκαῖον τῆς μείζονος ἐκείνης καὶ διαρκεστέρας συγκεντρώσεως τῆς προσοχῆς εἰς τοὺς τύπους καὶ τὴν χρῆσιν αὐτῶν εἶνε ἡ στερεωτέρα ἐκείνων καὶ τῶν συντακτικῶν κανόνων ἐντύπωσις ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μαθητῶν· αἱ σαφέσταται παραστάσεις εἶνε καὶ αἱ διαρκέσταται, εἶνε δ' αὗται τοσούτῳ μᾶλλον σαφεῖς, ὅσῳ μείζων ἡ ἔντασις καὶ διάρκεια τῆς προσοχῆς, μεθ' ἧς αὐτῶν ἀντιλαμβανόμεθα[3]· πολλάκις δὲ τῆς ἐργασίας ἐκείνης ἐπαναλαμβανομένης ἐπὶ ἑκάστου τύπου καὶ ἑκάστου συντακτικοῦ κανόνος καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις στρεφομένης εἰς αὐτὰ τῆς προσοχῆς τῶν μαθητῶν ἐν ὅσῃ ἐν-

[1] Planck, ἔ. ἀ. σελ. 70-1.

[2] Waldeck, Lehrproben, 24, 29.

[3] Maier, pdgsch. Psychlog. σελ. 148, 3, Fauth, Das Gedächtniss, σελ. 296, Waldeck, Lehrproben, 24, 32.

τάσει καὶ χρόνῳ ἄρτι εἴπομεν, οὐδαμῶς ἄπορον μεθ' ἱκανὴν τοιαύτην ἐργασίαν οὕτω σταθερῶς νὰ ἐντυπῶνται, ὥστε ἐν τέλει οἱονεὶ μηχανικὴ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἀσυνείδητος, ὡς λέγει ὁ Waldeck[1], ν'ἀποβαίνῃ ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐφαρμογὴ καὶ χρῆσις τῶν γλωσσικῶν τούτων στοιχείων.

Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ἡμῶν, ὅτι διὰ τῆς εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μεταφράσεως μείζων διεγείρεται ἡ προσοχὴ εἰς τὰ στοιχεῖα τούτου, παραθέτομεν ἐνταῦθα χωρίον τοῦ Schiller[2] περὶ τῶν ἀσκήσεων εἰς τὸ λατινιστὶ ὁμιλεῖν, ἔχον ὧδε: «αἱ διὰ τοῦ ὁμιλεῖν πορίζόμεναι ἐντυπώσεις ἐντυποῦνται σταθερώτερον ἢ αἱ διὰ τῆς ἀναγνώσεως, ἀκριβῶς διότι ἡ προσοχή, ἥτις ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ κατὰ τὸ ὁμιλεῖν, ἐν τῇ ἀναγνώσει συχνάκις δὲν κατορθοῦται». Ἀλλ' ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν οἱαδήποτε προφορικὴ χρῆσις τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων δὲν διαφέρει οὐσιωδῶς τῶν εἰς τὸ λατινιστὶ ὁμιλεῖν ἀσκήσεων, ὡς ταύτας ἐννοεῖ ὁ Schiller· αὐτὸς οὗτος ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καλεῖ τὰς ἀσκήσεις ταύτας «Eine besonders wirksame Art der Variation», προϊὼν δὲ (σελ. 431) προστίθησιν, ὅτι αἱ ἀσκήσεις αὗται εἰς τὸ λατινιστὶ ὁμιλεῖν περιέχουσιν ἐν ἑαυταῖς τὰ ἀποτελέσματα τῆς εἰς τὸ λατινικὸν ἰδίωμα μεταφράσεως.

Ἀλλὰ πλὴν τούτου, τοῦ πρώτου λόγου, καὶ ἄλλους δύναταί τις νὰ ἐπικαλέσηται πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀνάγκης τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τῶν κλασικῶν ἰδιωμάτων χάριν αὐτῆς τῆς ἀναγνώσεως. Ἐν πρώτοις, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, ἡ χρῆσις αὕτη ἐξασφαλίζει βαθυτέραν κατανόησιν τῶν νόμων τῶν διεπόντων τὰ κλασικὰ ἰδιώματα ἤτοι βαθυτέραν αὐτῶν τούτων γνῶσιν. Ὁ Schiller λέγει «οὐδεὶς τελείως ἐννοεῖ, ὃ δὲν δύναται ὑπό τινα ἔποψιν καὶ αὐτὸς νὰ κάμῃ»[3]. Ὁ δὲ Willmann[4] λέγει, «τὸ νὰ δύναταί τις νὰ γράφῃ καὶ ὁμιλῇ διανοίγει ἐπίσης τὴν κατανόησιν τῶν γλωσσικῶν ἔργων, ὡς μουσικὴ καὶ γραφικὴ δεξιότης τὴν κατανόησιν ἔργων τῆς μουσικῆς καὶ γραφικῆς. Ὅ,τι τὴν ἰδίαν ἡμῶν πρᾶξιν ὡς κανὼν καθωδήγησε, τοῦτο ὡς νόμος το-

[1] Lehrproben, 25, 40.
[2] Prktsch. Pdgk. σελ. 430.
[3] Prktsch. Pdgk. σελ. 432, πρβλ. τοῦ αὐτοῦ καὶ Der lateinsch. Stil, σελ. 4, ἔνθα λέγει, «εἶνε φανερόν, ὅτι τὴν χρῆσιν τῶν γλωσσικῶν μέσων ἄριστα ἐπιγινώσκομεν, ἂν αὐτοὶ ἀποπειρώμεθα ταῦτα νὰ μεταχειριζώμεθα».
[4] Didaktik, II, σελ. 92.

σούτῳ κρεῖττον ὑπὸ τῆς παρατηρήσεως ἀναγνωρίζεται· ἡ ἰδία, εἰ καὶ ἀσθενής, ἀπόπειρα ἑρμηνεύει τὰ δημιουργήματα τῶν ἀριστοτεχνῶν οὐχὶ ὀλιγώτερον ἢ ἡ ἑρμηνεία, μάλιστα κρεῖττον, διότι ἑρμηνεύει μὲ τὴν δύναμιν argumenti ad hominem. Ἡ γραμματικὴ δὲν πρέπει ν' ἀποβάλῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς τέχνης (ars), ἂν μὴ μέλλῃ καὶ ἡ ὑπηρεσία αὐτῆς ὡς ἑρμηνευτικῆς μαθήσεως νὰ παραβλαφθῇ». Ἤτοι κατὰ ταῦτα ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν αὐτῶν χρῆσις τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων ἕξει ὡς ἐπακολούθημα τὴν βαθυτέραν κατανόησιν τῶν γλωσσικῶν νόμων· τοῦτο δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸ μέγα ὄφελος τῇ ἀναγνώσει τῶν συγγραφέων εἶνε, διότι αὕτη βαθυτέρα θ' ἀποβαίνῃ, βαθύτερον νοουμένου τοῦ γλωσσικοῦ ἰδιώματος, ἐν ᾧ ἐκεῖνοι ἔγραψαν· ἀλλ' ἅμα ἐκ τῆς ψυχολογίας γνωστὸν εἶνε, ὅτι ἡ βαθυτέρα καὶ σαφεστέρα ἀντίληψις οἱασδήποτε ἀληθείας ἐξασφαλίζει αὐτῇ βαθυτέραν καὶ διὰ τοῦτο διαρκεστέραν τὴν ἐντύπωσιν τῆς αὐτῆς. Ὁ Hemprich[1] γράφει «ὁ πρῶτος ὅρος τῆς καλῆς μνήμης εἶνε καλὴ ἀντίληψις τῶν παραστάσεων. Ἡ καλὴ ἀντίληψις εἶνε ἡ ἀρίστη αὐτῶν διαφύλαξις». Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἡ βαθυτέρα κατανόησις καὶ σαφεστέρα ἀντίληψις τῶν γλωσσικῶν νόμων, ἡ προσγιγνομένη τοῖς μαθηταῖς διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν χρήσεως τῶν ἀρχαίων γλωσσικῶν ἰδιωμάτων δὲν δύναται ἢ νὰ συντελῇ εἰς τὴν βαθυτέραν καὶ διὰ τοῦτο διαρκεστέραν ἐντύπωσιν ἐκείνων ἤτοι εἰς τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα τῶν μαθητῶν, περὶ ἧς νῦν δὴ καὶ λέγομεν καὶ ἣ βεβαίως καὶ εἰς τοῦτο συνίσταται, εἰς τὸ ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτερον νὰ λησμονῶνται οἱ τύποι καὶ οἱ κανόνες, καὶ οὕτως ὅσον τὸ δυνατὸν πλείω νὰ παρέχωσι τῇ ἑρμηνείᾳ τὴν ἐπικουρίαν, ἣν αὕτη παρ' ἐκείνων προσδοκᾷ, δεομένη αὐτῆς.

Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ γραμματικὴν βεβαιότητα καὶ ἄλλως, νομίζομεν, συμβάλλεται ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσις τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων· κατὰ ταύτην δῆλα δὴ ὁ μαθητὴς ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ξένης γλώσσης ἐνεργεῖ παραγωγικῶς ἤτοι αὐτός, ἵνα οὕτως εἴπωμεν, παράγει τι νέον ἐν ταύτῃ κατὰ λόγον τῆς κεκτημένης ἤδη ὑπ' αὐτοῦ γνώσεως αὐτῆς καὶ διὰ τῆς συνθέσεως τῶν ἤδη αὐτῷ γνωστῶν γλωσσικῶν στοιχείων[2].

[1] Ἐν Reins, Encyclkpd. Hndbch. d. Pdgk. τόμ. Β' σελ. 540· πρβλ. καὶ Maier, pdgsch. Psychologie, σελ. 148, 3.

[2] Γλωσσικὴν παραγωγὴν (Sprachliche Production) τὴν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μετάφρασιν καθόλου καλεῖ ὁ Willmann (Didktk., II, 91).

Ἀλλὰ γνωστὸν ἐκ τῆς ψυχολογίας ὡσαύτως εἶνε, ὅτι στερεώτερον ἐντυποῦται ἐν τῇ μνήμῃ καὶ διαρκέστερον ἐν ταύτῃ διασώζεται ὅ τις αὐτὸς πορίζει ἑαυτῷ καὶ ἐξεργάζεται[1]· διὸ καὶ οἱ τύποι, οὓς αὐτὸς ὁ μαθητὴς σχηματίζει ἤτοι παράγει κατὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ξένου ἰδιώματος, καὶ οἱ συντακτικοὶ κανόνες, οἷς αὐτὸς χρῆται κατὰ τούτους τι παράγων ἐν τῷ ξένῳ ἰδιώματι, σταθερώτερον καὶ διαρκέστερον θὰ ἐντυπῶνται ἐν τῇ μνήμῃ αὐτοῦ, χρωμένου τῷ ξένῳ ἰδιώματι καὶ οὕτως ἐν τούτῳ τι παράγοντος. Ὁ Waldeck[2] λέγει, «περὶ τῶν λέξεων ἰσχύει τὸ αὐτὸ ὃ καὶ περὶ τῶν κανόνων, ὅτι εἰς σάρκα καὶ ὀστᾶ τῶν μαθητῶν ἀληθῶς μεταβάλλονται, μόνον καθόσον οὗτοι συχνάκις αὐτενεργῶς ἐκείνας χειρίζονται». Καὶ λέγει μὲν ταῦτα ὁ Waldeck περὶ τῆς αὐτενεργοῦ ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρησιμοποιήσεως τῶν λέξεων, τύπων καὶ κανόνων κατὰ τὴν ἐκ τοῦ ξένου ἰδιώματος μετάφρασιν, ἀλλ' ὅμως, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, μείζων ἡ αὐτενεργὸς αὕτη ἐφαρμογὴ κατὰ τὴν εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μετάφρασιν· διὸ καὶ πλέον ἐν ταύτῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Waldeck λεγόμενον ἐπακολούθημα τῆς αὐτενεργοῦ ἐφαρμογῆς τῶν τύπων καὶ κανόνων.

Οὗτοι λοιπὸν εἶνε καὶ οἱ θεωρητικοί, ἵνα εἴπωμεν οὕτω, λόγοι, οἳ πρὸς τῇ πείρᾳ, τῇ πάλαι καὶ νῦν, τῶν τε ξένων καὶ τῶν ἡμετέρων γυμνασίων ἀκραδάντως πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τῆς ἀπολύτου ἀνάγκης τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων, ἵνα ἐν τούτοις ἐκεῖνοι κτήσωνται τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα, ἧς τὴν ἀνάγκην διὰ τὴν ἑρμηνείαν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παρούσης διατριβῆς ἐδείξαμεν. Ἀλλὰ πρὸς τοῖς ὀλίγοις τοῖς ζητοῦσι τὴν ὁλοσχερῆ κατάργησιν τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν μεταφράσεως εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι, πλείονες οὗτοι, οἳ ζητοῦσι τὴν κατάργησιν ταύτης μόνον ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν, ἐν αἷς λήγει πᾶσα συστηματικὴ γραμματικὴ διδασκαλία[3]. Τούτων μνημονεύομεν ἐνθάδε τὸν Dettweiler καὶ Waldeck. Ὁ πρῶτος λέγει ἐν τῇ αὐτοῦ διδακτικῇ καὶ μεθοδικῇ τῶν λατινικῶν (σελ. 42, 239), εἰ καὶ οὐχὶ ἄνευ τινὸς ἀοριστίας[4], « Ἡ ἀξία τῶν εἰς τὸ λατινικὸν ἰδίωμα μεταφράσεων διὰ τὴν ἐκμάθησιν

[1] Παιδαγωγοῦσα διδασκαλία, σελ. 78 καὶ τοὺς αὐτόθι μνημονευομένους παιδαγωγικούς· πρβλ. καὶ Waldeck, Lehrproben, 48, 7.

[2] Lehrproben, 24, 30.

[3] Uhlig, H. G. 1895, σελ. 123/4.

[4] Schrader, Hum. Gymn. 1895, 102.

τῆς γλώσσης ἐν γένει μὲν εἶνε ἀναντίρρητος, ἔχει δ' ὅμως καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς». Τὰ ὅρια δὲ ταῦτα προϊὼν (σελ. 43) ὁ αὐτὸς καθορίζει ὧδε· «κατὰ ταῦτα ἡ ἀξία τῶν ἀσκήσεων τούτων διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς λατινικῆς ἀναγνώσεως εἶνε ἀναντίρρητος διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις, ἐν ἥττονι βαθμῷ διὰ τὰς μέσας· διὰ τὰς ἀνωτέρας πάντως δὲν εἶνε ἀναμφίβολος. Ὅθεν εὐκταῖαι μὲν ἐν ταύταις εἶνε αὗται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀπολύτως ἀναγκαῖαι». Ὁ δεύτερος, ὁ Waldeck [1], λέγει μᾶλλον ὡρισμένως· «Τὸ συμπέρασμά μου λοιπὸν εἶνε τόδε· ἐν τῇ μέσῃ καὶ κατωτάτῃ βαθμῖδι πρέπει προφορικαὶ καὶ γραπταὶ μεταφράσεις εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα νὰ διατηρηθῶσιν ἐν τῇ μέχρι τοῦ νῦν συνήθει ἐκτάσει, ἵνα οἱ μαθηταὶ ἀσκηθῶσιν εἰς τοὺς ἀναγκαίους τύπους καὶ συντακτικοὺς κανόνας. . . . . . Τοὐναντίον ἐν τῇ ἀνωτάτῃ βαθμῖδι πρέπει νὰ λήξωσι πᾶσαι αἱ εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μεταφράσεις σὺν τῷ πέρατι τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας τῆς γραμματικῆς» [2].

Κατὰ τῆς γνώμης τούτων ἐκ τῆς πείρας καὶ ἱστορίας τῶν ἡμετέρων γυμνασίων δὲν δυνάμεθά τι μαρτύριον νὰ προσαγάγωμεν, διότι, ὁσάκις παρ' ἡμῖν ἐγίνετο καὶ γίνεται ἐπαρκὴς χρῆσις τῶν περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος ἀσκήσεων, ἀκριβῶς ἐν ταῖς μέσαις καὶ ἀνωτέραις τάξεσιν ἰδίᾳ ἐγίνετο καὶ γίνεται, ἐνῷ ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι τοῦ ὅλου γυμνασίου ὅλως σχεδὸν παρημελεῖτο καὶ παραμελεῖται ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσις τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἰδιώματος. Ἡ πεῖρα δ' ὅμως ξένων παιδαγωγικῶν ἀνδρῶν καὶ ξένων γυμνασίων ἱκανὰ ἡμῖν παρέχει μαρτύρια, ἐλέγχοντα τὸ οὐχὶ ὀρθὸν τῆς γνώμης, περὶ ἧς νῦν ἡμῖν ὁ λόγος. Οὕτως ὁ Uhlig λέγει [3] ἐξ ἰδίας πείρας τάδε· «αἱ ἀσκήσεις περὶ τὴν μετάφρασιν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἰδίωμα, εἰς ἃς τοὺς μαθητάς μου ἤσκησα κατὰ τὸ διάστημα τῆς διδασκαλίας μου, ὑπῆρξαν ἐν διαφόροις γυμνασίοις καὶ κατὰ διαφόρους χρόνους ἱκανῶς ἀπ' ἀλλήλων διάφοροι κατά τε τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν δυσχέρειαν· ἡ ἀναλογία δ' ὅμως μεταξὺ τῶν ἀσκήσεων τούτων τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀναγνώσεως ὑπῆρξε πάντοτε ἡ αὐτή. Ἔνθα προφορικαὶ καὶ γραπταὶ μεταφράσεις εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι σχεδὸν ὅλως ἔλειπον, ἡ ἀνάγνωσις τῶν συγγραφέων συνεχῶς

[1] Gymnasium, 1896, 348.

[2] Ὅμοια τούτοις λέγει καὶ ὁ L. Bolle, ὡς διδασκόμεθα ἐκ τῶν Jahresberichte über das höhere Schulwesen, X, 1895, VI, 31.

[3] Hum. Gymn., 1895, 124.

διεκόπτετο διὰ τῆς ἀναπτύξεως στοιχειωδῶν γραμματικῶν ζητημάτων, ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τοῦ περιεχομένου ἀποσπώντων, καὶ βραδέως λίαν ἐχώρει. Ἔνθα ἐν ἀρχῇ ἑκάστης ὥρας ὀλίγα λεπτὰ ἐθυσίαζον προφορικῇ εἰς τὸ ἑλληνικὸν μεταφράσει, ἡμίσειαν δ' ὥραν καθ' ἑβδομάδα ἀφιέρωνον εἰς γραπτὴν μετάφρασιν, ἡ θυσία αὕτη ἀφθόνως ἠμείβετο διὰ ταχείας προόδου τῆς ἀναγνώσεως. Ἡ φαινομενικὴ χρόνου ἀπώλεια ἀπεδεικνύετο κέρδος τοιούτου, ἡ ἄσκησις ἐκείνη εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ ξένου ἰδιώματος ἐδείχθη ὄχι μόνον ἡ βεβαιοτάτη, ἀλλὰ καὶ ἡ συντομωτάτη ὁδὸς πρὸς τὴν διάσωσιν τοῦ ἀναγκαίου γλωσσικοῦ εἰδέναι». Ὅμοια γνωρίζει ἡμῖν ὁ Uhlig καὶ περὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ ἐν τῷ ἐν Aarau γυμνασίῳ R. Rauchenstein, ὃς παρὰ τὰς ὀλίγας ὥρας τῶν ἑλληνικῶν κατώρθου ἱκανὸν ποσὸν ἑλλήνων συγγραφέων νὰ διέρχωνται οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, διότι αἱ εἰς τὸ ἑλληνικὸν μεταφράσεις δὲν παρημελοῦντο ὡς ἀνωφελεῖς καὶ ἀφαιρετικαὶ χρόνου, ἀλλὰ διετηροῦντο μέχρι τῆς ἀνωτάτης τάξεως. Καὶ ὁ Usener δὲ τὰς περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος ἀσκήσεις περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ξένου ἰδιώματος θεωρεῖ οὐχὶ μόνον ὡς μέσον πορισμοῦ τῆς γραμματικῆς βεβαιότητος, ἀλλὰ καὶ μέσον διασώσεως ταύτης. Καὶ ὁ Fries[1] δὲ νομίζει ὅτι, ἂν μὴ μέλλῃ νὰ ὑπεισέλθῃ ἀβεβαιότης περὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὴν σύνταξιν, ἀναπόφευκτοι εἶνε ἐπαναλήψεις. Ἐπαναλήψεις δὲ λέγων ὁ Fries νοεῖ τὰς γινομένας διὰ γραπτῶν μεταφράσεων εἰς τὸ λατινικὸν ἰδίωμα καὶ κατὰ τὴν ἀπόδοσιν τούτων τοῖς μαθηταῖς, διορθωθεισῶν ὑπὸ τοῦ διδάσκοντος, οὐχὶ δὲ τὰς συνήθεις παρ' ἡμῖν, καθ' ἃς τοῖς μαθηταῖς παραγγέλλεται τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ κεφάλαιον τοῦ συντακτικοῦ οἴκοι νὰ ἐπαναλάβωσιν, ἵνα εἶτα ἐν τῷ σχολείῳ ἀπὸ μνήμης εἴπωσιν εἰς τὸν διδάσκοντα[2]. Ἀλλ' ἅλις τῶν μαρτυριῶν παιδαγωγικῶν ἀνδρῶν, ἃς ἠδυνάμεθα νὰ αὐξήσωμεν διὰ τῶν τοῦ Schrader[3], Schiller[4], Menge[5], Wetzel[6] καὶ ἄλλων· καὶ ἡ πεῖρα καὶ ἡ ἱστορία τῶν γυμνασίων ξένων χωρῶν ταὐτὰ ἡμῖν μαρτυρεῖ περὶ τῆς διατηρήσεως τῶν περὶ οὗ ὁ λόγος ἀσκήσεων καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι. Οὕτω περὶ τῶν ῥωσσικῶν γυμνασίων διδασκόμεθα παρὰ τοῦ γράφοντος περὶ αὐτῶν ἐν τῷ

[1] Lehrproben, 35, 19.
[2] Πρβλ. Schiller, prktsch. Pdgk. σελ. 468-9.
[3] Erziehungslehre, σελ. 397 κέξ., σελ. 444 κέξ.
[4] Prktsch. Pdgk. σελ. 468.
[5] Lehrproben, 41, 14 κέξ., 44, 60 κέξ.
[6] Gymn. 1896, σελ. 346, σημ. 1, σελ. 348, σημ. 1.

προμνημονευθέντι ἔργῳ τοῦ Baumeister [1], ὅτι ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῶν νέων προγραμμάτων τῆς 20 Ἰουλίου 1890, δι' ὧν κατηργήθησαν ἐν ταῖς δυσὶν ἀνωτέραις τάξεσι πᾶσαι αἱ ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ εἰς τὰς ἀρχαίας γλώσσας ἀσκήσεις, χρονολογεῖται καὶ ἡ παρακμὴ τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν. Ὅμοια διδασκόμεθα καὶ περὶ ἐκείνων ἐκ τῶν ἑλβετικῶν γυμνασίων, ἐν οἷς αἱ ἀσκήσεις περὶ ὧν νῦν δὴ λέγομεν ἐλλείπουσιν· ὁ Finsler [2] λέγει, «Βεβαίως πᾶς διδάσκαλος τῶν κλασικῶν γλωσσῶν γινώσκει ὅτι ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι, καὶ μεγάλης οὔσης τῆς ἐπιμελείας, ἀκριβοῦς δὲ τῆς προπαρασκευῆς τῶν μαθητῶν, τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης εὐκόλως ὅλως ἢ σχεδὸν ὅλως λησμονοῦνται, ἂν συνεχῶς ἀνάγνωσις μόνον γίνηται».

Ἀλλὰ πλὴν τούτων τῶν ἐκ τῆς πείρας καὶ τῆς ἱστορίας τῆς γυμνασιακῆς παιδείας εἰλημμένων μαρτυρίων κατὰ τῶν φρονούντων, ὅτι δυνατὴ ἡ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν ἀπόσβεσις πάσης μεταφράσεως εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα ἄνευ βλάβης τῆς ὅλης κλασικῆς διδασκαλίας, καὶ τόνδε δύναταί τις κατὰ τῶν αὐτῶν νὰ ἐπικαλέσηται θεωρητικὸν λόγον. Τηροῦντες μὲν οὗτοι τὰς ἀσκήσεις ταύτας ἐν ταῖς κατωτέραις καὶ μέσαις τάξεσι, βεβαίως καὶ αὐτοὶ ἀναγνωρίζουσιν αὐτὰς μὲν ὡς ἀπολύτως ἀναγκαίας διὰ τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα, τὴν δὲ ἐκ τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων μετάφρασιν ὡς οὐχὶ ἐπαρκῆ μόνην πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν [3]· καταργοῦντες δ' ὅμως αὐτὰς ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι, βεβαίως φρονοῦσιν οἱ αὐτοί, ὅτι ἡ ἅπαξ κτηθεῖσα γραμματικὴ βεβαιότης δύναται νὰ διασῴζηται ἀμείωτος, καίπερ καταργηθέντος τοῦ ἑνός, τοῦ καὶ κατ' αὐτοὺς ἀπολύτως ἀναγκαίου, ἐκ τῶν μέσων τοῦ πορισμοῦ αὐτῆς. Ἀλλ' ἡ σκέψις αὐτῶν αὕτη δὲν φαίνεται ἡμῖν γε ὀρθή. Αἱ περὶ ὧν νῦν ἡμῖν ὁ λόγος ἀσκήσεις, καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ζητοῦντας τὴν κατάργησιν αὐτῶν ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι, σκοπὸν ἔχουσι νὰ μετατρέψωσι τὰς γραμματικὰς γνώσεις τῶν μαθητῶν εἰς δυνάμεις, τῇ ἐπικουρίᾳ τῶν ὁποίων ἀεὶ μᾶλλον ἀπροσκόπτως, ἀλλ' ἅμα καὶ βαθέως καὶ τελείως νὰ τελῆται ἡ μετάφρασις καὶ κατανόησις τῶν συγγραφέων. Ἀλλ', ἂν δὲν ἀπατώμεθα, πᾶσα δύναμις δι' οἱασδήποτε ἀσκήσεως κτηθεῖσα ἀμείωτος διασῴζεται καὶ παρέχει ἀμειώτους τὰς

[1] Τόμ. Α', τμῆμ. Β', σελ. 578.

[2] Die Lehrpläne und die Maturitätsprüfungen d. Gymn. d. Schweiz, σελ. 316 καὶ 319.

[3] Πρβλ. Waldeck, Gymn. 1896, 342, Dettweiler, ἔ. ἀ. σελ. 41 κέξ.

ὑπηρεσίας, ἅς τις παρ' αὐτῆς προσδοκᾷ καὶ ζητεῖ, μόνον ἐφ' ὅσον ἡ δύναμις ἐκείνη, καὶ λίαν ἅπαξ ἀναπτυχθεῖσα καὶ θεμελιωθεῖσα διὰ πολλαπλῆς ἀσκήσεως, δὲν παραμελεῖται ὅλως, ἀλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἀνανεοῦται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς ἐνέργειαν τιθεμένων τῶν μέσων, δι' ὧν ἅπαξ ἡ δύναμις ἐκείνη προσεκτήθη. Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν τοῦτον καὶ ἡ γραμματικὴ βεβαιότης ἢ δύναμις ἡ πορισθεῖσα τοῖς μαθηταῖς καὶ διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν χρήσεως τοῦ ξένου ἰδιώματος, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων μέσων, δύναται ἀμείωτος νὰ διασῴζηται καὶ νὰ ἐξακολουθῇ ἀμειώτους νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας αὐτῆς τῇ ἑρμηνείᾳ, ἐφ' ὅσον ἅπαξ κτηθεῖσα δὲν παραμελεῖται, ἀλλ' ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν θεραπεύεται, ἐκ νέου τιθεμένων εἰς ἐνέργειαν τῶν μέσων, δι' ὧν ἅπαξ ἐν βαθμῷ τινι, ἐπαρκεῖ τῷ κυρίῳ σκοπῷ τῆς κλασικῆς διδασκαλίας, προσεκτήθη ὑπὸ τῶν μαθητῶν. Ἓν τῶν μέσων τούτων βεβαίως εἶνε καὶ ἡ ἀνάγνωσις· αὕτη δὲ βεβαίως καθ' ἡμέραν τελεῖται, τελουμένη δὲ δίδει ἀφορμὴν εἰς ἐπανάληψιν τῶν γραμματικῶν πραγμάτων· ἀλλ' ὅμως αὕτη μόνη κατὰ τὴν γνώμην καὶ ἐκείνων, οἳ ζητοῦσι τὴν κατάργησιν τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τοῦ ξένου ἰδιώματος ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι, δὲν εἶνε ὅλως ἐπαρκής, καίτοι καθ' ἑκάστην γίγνεται καὶ ἐν ταῖς κατωτάταις καὶ ἐν ταῖς μέσαις τάξεσι, διὰ τὴν ἐν ταύταις πρόσκτησιν τῆς ἀναγκαίας γραμματικῆς βεβαιότητος· διὸ καὶ καταφεύγουσιν οὗτοι καὶ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσιν τοῦ ξένου ἰδιώματος ἐν ταῖς αὐταῖς τάξεσι. Τούτων οὕτως ἐχόντων, βεβαίως ἡ ἀνάγνωσις μόνη δὲν δύναται ὅλως ἐπαρκὴς νὰ εἶνε καὶ πρὸς διάσωσιν ἀμειώτου τῆς ἅπαξ κτηθείσης γραμματικῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιῆται πρὸς τὴν διάσωσιν ταύτης καὶ ἡ οἱαδήποτε ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσις τοῦ ξένου ἰδιώματος, καθ' ὅσον δὴ καὶ ἀποτελεῖ ἓν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων μέσων τῆς προσκτήσεως τῆς γραμματικῆς βεβαιότητος καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ζητοῦντας τὴν κατάργησιν ταύτης ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι.

Ὁ Waldeck πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτοῦ λέγει αὐταῖς λέξεσι τάδε[1]· «Ὡς αἱ ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι μεμαθημέναι λέξεις διὰ τῆς συχνῆς αὐτῶν ἐν τοῖς συγγραφεῦσιν ἐμφανίσεως ἀφ' ἑαυτῶν ἱκανῶς ἐπαναλαμβάνονται καὶ ἐν τῇ μνήμῃ στερεοῦνται, ὡσαύτως συμβαίνει καὶ διὰ πάντα τὰ γραμματικὰ πράγματα, ἐφ' ὅσον εἶνε ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀνάγνωσιν». Καὶ βεβαίως δὲν δύναταί τις μὲν νὰ ἀρ-

[1] Gymn: 1896, 345.

νηθῇ τῷ Waldeck, ὅτι καὶ ἡ ἀνάγνωσις ἐν τῇ μνήμῃ στερεοῖ τὰς λέξεις· ἀλλὰ τίς βεβαιοῖ ἡμᾶς, ὅτι τοῦτο δὲν ὀφείλεται ἅμα καὶ εἰς τὰς εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεις, αἳ ἐγίνοντο ἴσως δὲ καὶ γίνονται ἔτι ἀφθονώτατα καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Waldeck; Ἀσφαλὴς λοιπὸν κατὰ ταῦτα, νομίζω, δὲν δύναται νὰ εἶνε ὁ διϊσχυρισμὸς τοῦ Waldeck περὶ τῆς στερεώσεως τῶν λέξεων ἐν τῇ μνήμῃ διὰ τῆς ἀναγνώσεως μόνης· διὸ ἀσφαλὲς δὲν δύναται νὰ εἶνε καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου στηριζόμενον συμπέρασμα τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ ἐπαρκοῦς τῆς ἀναγνώσεως διὰ τὴν διάσωσιν καὶ τῶν γραμματικῶν πραγμάτων.

Καὶ ταῦτα μὲν δύναταί τις καθ' ἡμᾶς γε νὰ εἴπῃ κατὰ τῶν ἐχόντων τὴν γνώμην περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος, κινούμενος ἐν τῇ σφαίρᾳ τῶν νοημάτων αὐτῶν τῶν ἰδίων καὶ ἐκ τῶν σκέψεων τῶν αὐτῶν ὁρμώμενος· πλέον τι δ' ὅμως ἔχει τις νὰ εἴπῃ, ἄν, ὡς ἡμεῖς, φρονεῖ ὅτι αἱ εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεις δὲν εἶνε ἁπλῶς ἓν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων μέσων πρὸς τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἀναγκαῖον καὶ τὸ κυριώτερον, δι' οὓς ἱστορικοὺς καὶ θεωρητικοὺς λόγους ἀνωτέρω εἴπομεν, λόγον ποιούμενοι περὶ τῶν ζητούντων τὴν ὁλοσχερῆ κατάργησιν τῶν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα ἀσκήσεων. Ὁ τοιαῦτα φρονῶν δὲν δύναται ἢ μᾶλλον ἀπρὶξ νὰ ἔχηται τῶν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεων καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι, διότι, ἀφοῦ δι' αὐτῶν κυρίως προσκτῶνται οἱ μαθηταὶ τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα, διὰ τῶν αὐτῶν κυρίως δύνανται καὶ νὰ διασῴζωσιν αὐτὴν κατὰ τὰ ἄρτι λεχθέντα περὶ προσκτήσεως καὶ διασώσεως δυνάμεώς τινος, καὶ κατὰ τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα περὶ τῆς ψυχολογικῆς θέσεως τῶν μαθητῶν περὶ τοὺς τύπους καὶ τοὺς κανόνας ἐν ἑκατέρᾳ τῶν μεταφράσεων, τῇ τε ἐκ τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων καὶ τῇ εἰς ταῦτα. Καταργουμένων δῆλα δὴ τῶν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεων ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν, ὅλως θὰ ἐλλείπῃ ἐν ταύταις τὸ μέσον ἐκεῖνο, δι' οὗ, ἵνα τοῦτο μόνον νῦν μνημονεύσωμεν, ἀμέριστος στρέφεται ἡ προσοχὴ τῶν μαθητῶν εἰς τὴν γλωσσικὴν μορφὴν καὶ ἐφ' ἱκανὸν χρόνον· τοῦτο δὲ καὶ θὰ συμβῇ, καταργουμένης τῆς ἀσκήσεως περὶ ἧς λέγομεν ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσιν, ἀκριβῶς ἐν αἷς τάξεσιν ἡ ἀνάγνωσις αὐτὴ ἐπὶ μᾶλλον κατὰ τὴν ἀεὶ μείζω προϋποτιθεμένην γραμματικὴν γνῶσιν τῶν μαθητῶν ἀποστρέφει μὲν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἀπὸ τῶν γραμματικῶν πραγμάτων, στρέφει δὲ αὐτὴν εἰς τὸ

περιεχόμενον καὶ τὴν τεχνικὴν μορφὴν (Kunstform). Τούτου οὕτως ἔχοντος, δὲν εἶνε δυνατὸν ἢ νὰ γίνηται ὅ λέγει ὁ Finsler[1], «βαθμιαίως νὰ περιπίπτωσιν ὅλως ἢ σχεδὸν ὅλως εἰς λήθην τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης, ἂν μόνον ἀνάγνωσις γίνηται» οὐχὶ δ' ἅμα καὶ μετάφρασις εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα.

Κατὰ τὰ μέχρι τοῦδε λοιπὸν εἰρημένα αὕτη ἡ ἄσκησις ἀπολύτως ἀναγκαία εἶνε καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι πρὸς διάσωσιν τῆς ἅπαξ κτηθείσης ἐν ταῖς κατωτέραις καὶ μέσαις γραμματικῆς βεβαιότητος καὶ δεξιότητος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ διάσωσις κτηθείσης διὰ πολλαπλῆς καὶ πολλῆς ἀσκήσεως δεξιότητος δὲν ἀπαιτεῖ ὅσην καὶ ἡ πρόσκτησις αὐτῆς ἄσκησιν· διὰ τοῦτο ἀναγκαίως ἕπεται ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν τελευταίως εἰρημένων, ὅτι αἱ εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα ἀσκήσεις ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι δύνανται καὶ πρέπει νὰ εἶνε ὀλιγώτεραι ἢ ἐν αἷς τάξεσιν ἐξακολουθεῖ ἔτι ἡ συστηματικὴ διδασκαλία τῆς γραμματικῆς προσφέρουσα τοῖς μαθηταῖς νέα γραμματικὰ πράγματα. Ἐν ταύταις πρόκειται ἔτι περὶ προσκτήσεως τῆς γραμματικῆς βεβαιότητος περὶ τὰ ἀεὶ προσφερόμενα νέα γλωσσικὰ στοιχεῖα, καὶ διὰ τοῦτο, καθ' ἃ γνωστὸν εἶνε[2], δεόμεθα ἐν αὐταῖς πολλῆς τῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεως, πλείονος ἢ ἐν ταῖς ἀνωτέραις, ἔνθα διδασκαλία νέων γραμματικῶν πραγμάτων δὲν γίνεται καὶ διὰ τοῦτο πρόκειται μόνον περὶ διασώσεως τῆς κτηθείσης δεξιότητος καὶ βεβαιότητος περὶ τὰ ἤδη διδαχθέντα καὶ γνωστὰ τοιαῦτα πράγματα.

Ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν λεχθέντων περὶ τῆς ἀνάγκης τῶν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεων καὶ ἐν ταῖς ἀνωτέραις ἔτι τάξεσιν ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ λεχθέντα ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης διατριβῆς περὶ τῶν ὁρίων τῆς εἰδολογικῆς καθόλου μορφώσεως συνάγεται ἀναγκαίως καὶ τόδε, ὅτι αἱ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα μεταφράσεις ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς δευτέρας κλασικῆς γλώσσης ὀλιγώτεραι καθόλου πρέπει καὶ δύνανται νὰ εἶνε ἢ ἐν τῇ πρώτῃ· διότι ἡ διὰ τῆς προηγησαμένης διδασκαλίας ταύτης κτηθεῖσα γλωσσικὴ καθόλου μόρφωσις τῶν μαθητῶν δὲν δύναται ἢ νὰ ἐπικουρῇ τῇ ταχυτέρᾳ ἀντιλήψει καὶ ἐντυπώσει τῶν συντακτικῶν μάλιστα φαινομένων καὶ τῆς δευτέρας ἀρχαίας γλώσσης, καὶ ἔνθα ταῦτα δὲν εἶνε ὅμοια πρὸς τὰ τῆς πρώτης[3]. Αἱ εἰς τὴν

[1] Die Lehrpläne und Maturitätsprüfungen, σελ. 310.
[2] Schiller, Prktsch. Pdgk. σελ. 419.
[3] Waldeck, Lehrproben, τεῦχ. 48, σελ. 8.

σύνταξιν λοιπὸν ἀναφερόμεναι μεταφράσεις εἰς τὴν δευτέραν ἀρχαίαν γλῶσσαν δύνανται καὶ πρέπει νὰ εἶνε ὀλιγώτεραι ἢ ἐν τῇ πρώτῃ κλασικῇ γλώσσῃ.

Ἐν οἷς αἱ δύο αὗται γλῶσσαι διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ πολύ, ἀσυγκρίτως πλέον ἢ ἐν τῇ συντάξει, εἶνε οἱ τύποι· διὸ δὴ καὶ ἐν τούτοις ἡ τὸ πρότερον διδαχθεῖσα ἀρχαία γλῶσσα δὲν δύναται ὅσον ἐν τοῖς ὁμοίοις τῆς συντάξεως νὰ ἐπικουρῇ τῇ τὸ δεύτερον διδασκομένῃ καὶ νὰ καθιστᾷ δυνατὴν ὀλιγωτέραν ἐργασίαν πρὸς τὴν βεβαίαν στερέωσιν τῶν τύπων. Διὰ ταῦτα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀπαιτοῦνται σχεδὸν ὅσαι ἀσκήσεις ἀναγκαῖαι εἶνε πρὸς τὴν βεβαίαν θεμελίωσιν τῶν τύπων καὶ τῆς πρώτης διδασκομένης ἀρχαίας γλώσσης. Εἴπομεν δὲ σχεδόν, διότι διὰ τὸν ἐν τῷ τέλει τῆς προηγουμένης παραγράφου μνημονευθέντα λόγον δύναταί τις ἐπικουρία νὰ γίγνηται τῇ δευτέρᾳ ἐκ τῆς πρώτης ἀρχαίας γλώσσης καὶ κατὰ τὸ τυπικόν· ἀλλὰ διὰ τὸ ἀσύγκριτον σχεδὸν τῶν τύπων ἑκατέρας διὰ τὴν συνείδησιν τῶν μαθητῶν πολλὴ αὕτη ἐν τούτῳ τῷ τμήματι τῆς γραμματικῆς δὲν δύναται νὰ εἶνε, ἐνῷ ἐν τῇ συντάξει, καὶ ἔνθα ἀνομοιότης ὑπάρχει, ἡ ἐπικουρία αὕτη μείζων, διότι αἱ ἀνόμοιοι συντάξεις εἶνε ἀντίθετοι καὶ οὐχὶ ὅλως ἀσύγκριτοι, ὡς οἱ τύποι, διὰ τὴν συνείδησιν τῶν μαθητῶν. Γνωστὸν δ' εἶνε ἡ διὰ τῆς ἀντιθέσεως ζωηρὰ διασάφησις καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἐπικουρία τῇ ἐντυπώσει καὶ διασώσει τῶν παραστάσεων[1]. Οὗτοι λοιπὸν εἶνε οἱ λόγοι, δι' οὓς ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ δύνανται ὀλιγώτεραι καθόλου νὰ εἶνε αἱ πρὸς τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα ἀναγκαῖαι εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μεταφράσεις.

Νῦν παρ' ἡμῖν δευτέρα ἀρχαία γλῶσσα διδάσκεται ἡ λατινική, ἥτις κατὰ μὲν τοὺς τύπους πενεστέρα εἶνε ἢ ἡ ἀρχαία ἑλληνική, κατὰ δὲ τὴν σύνταξιν μᾶλλον ἢ αὕτη ὑποτάσσεται εἰς ὡρισμένους κανόνας, ἐνῷ τὸ Ἑλληνικὸν ἐλεύθερον καὶ ἐν τῇ συντάξει. Διὰ πάντα ταῦτα οἱ μαθηταὶ ἡμῶν μεταβαίνοντες ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς εἰς τὴν λατινικὴν μεταβαίνουσιν εἰς γλῶσσαν εὐκολωτέραν καθόλου κατὰ τὴν γραμματικήν· ἐνῷ ὅλως τοὐναντίον συμβαίνει εἰς τοὺς μαθητὰς τῶν ἄλλων πεπολιτισμένων χωρῶν, ἐν αἷς πρῶτον διδάσκεται ἡ λατινικὴ καὶ εἶτα ἡ ἀρχαία ἑλληνική. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ δυνάμεθα ἡμεῖς, οἱ Ἕλληνες, πρῶτον μὲν διὰ τὴν δευτέραν ἀρχαίαν γλῶσσαν, τὴν λατινικήν, νὰ διαθέτωμεν ὀλιγώτερον χρόνον ἢ αἱ χῶραι ἐκεῖναι διὰ τὴν

[1] Waldeck, Anleitung zum Unterricht in der Lateinsch. Grmmtk. σελ. 29.

παρ' αὐταῖς δευτέραν ἀρχαίαν γλῶσσαν, τὴν ἑλληνικήν· εἶτα δέ, περὶ οὗ νῦν ἡμῖν κυρίως πρόκειται, ἡμεῖς δυνάμεθα ἐν τῇ συντάξει μάλιστα τῆς λατινικῆς, ἣ εἶνε πολλῷ ἁπλουστέρα τῆς συντάξεως τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς, πολλῷ ὀλιγωτέρας νὰ ποιώμεθα τὰς πρὸς στερέωσιν ταύτης ἀναγκαίας εἰς τὸ λατινικὸν ἰδίωμα ἀσκήσεις ἢ ἐκεῖνοι οἱ ἄλλοι λαοὶ τὰς πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν μεταφράσεις εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικήν. Αἱ πρὸς στερέωσιν τῶν τύπων τῆς δευτέρας ἀρχαίας γλώσσης ἀναγκαῖαι ἀσκήσεις ἔσονται μὲν καὶ αὗται ὀλιγώτεραι παρ' ἡμῖν ἢ παρ' ἐκείνοις τοῖς ἄλλοις λαοῖς, διότι πενεστέρα κατὰ τοὺς τύπους ἡ λατινικὴ τῆς ἑλληνικῆς, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ τοσούτῳ ὀλιγώτεραι, ὅσῳ αἱ διὰ τὴν σύνταξιν, διότι μείζων ἡ ἁπλότης τῆς συντάξεως τῆς λατινικῆς ἢ ἡ πενία τῶν τύπων τῆς αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὰ αὐτὰ γραμματικὰ πράγματα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς.

Νῦν ἐν τέλει τοῦ παρόντος πρώτου ἄρθρου τῆς παρούσης ἡμῶν διατριβῆς ἀνάγκη πρὸς ἀποφυγὴν πάσης παρεξηγήσεως νὰ προσθέσωμεν καὶ τάδε. Ἀποδιδόντες τῇ ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσει τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων τοσαύτην πρὸς τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα σημασίαν, ὅσην τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα καταμηνύουσιν, οὐδαμῶς νοοῦμεν ὅτι ἡ ἄσκησις αὕτη καὶ ἐν τῇ κατωτέρᾳ ἔτι βαθμῖδι τῆς διδασκαλίας ἑκατέρας τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν πρέπει νὰ ὑπερτερῇ τῆς ἐκ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν μεταφράσεως ἢ ἐξ ἴσου ταύτῃ νὰ γίγνηται. Τοιοῦτόν τι ἐφρόνει περὶ τῆς βαθμῖδος ταύτης ἡ παιδαγωγικὴ ἤδη μετὰ τὰς πρώτας δεκαετηρίδας τοῦ αἰῶνος ἡμῶν μέχρι πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν· οὕτως ὁ Nägelsbach[1] λέγει, «ἡ μετάφρασις ἐκ τοῦ λατινικοῦ καὶ ἡ εἰς τὸ λατινικὸν πρέπει παραλλήλως νὰ βαίνωσιν, ἀλλ' οὕτως ὥστε ἡ τελευταία νὰ ὑπερτερῇ»· ὁ Ostermann ἐν τῷ προλόγῳ εἰς τὸ λατινικὸν αὐτοῦ ἀναγνωσματάριον, τὸ ἐκδοθὲν τὸ πρῶτον τῷ 1860 λέγει (σελ. IV τῆς 21ης ἐκδόσεως)· «ὅτι τὰ γερμανικὰ παραδείγματα ὑπερτεροῦσι τῶν λατινικῶν ἔσται βεβαίως σύστασις τοῦ βιβλίου»· ὁ πρῶτος (σελ. 110) λέγει, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀνωτάτῃ βαθμῖδι τῆς λατινικῆς διδασκαλίας ἐκ τῶν 9 ταύτης ὡρῶν πέντε μόνον διέθετε διὰ τὴν ἀνάγνωσιν, τὰς δὲ λοιπὰς τέσσαρας δι' ἀσκήσεις εἰς τὸ λατινιστὶ γράφειν. Ἀλλὰ τί τὰ πολλά; ὁ Perthes[2] καὶ ἤδη πρότερον αὐτοῦ ὁ

[1] Gymnasialpädagogik³ σελ. 98/9.
[2] Zur Reform, IV, σελ. 2.

Lattmann[1] λέγουσιν, ὅτι ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο ἡ κρατοῦσα ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν (1871, 1873) ἀπὸ πεντήκοντα ἤδη ἐτῶν.

Τοιαύτη ἐπικράτησις τῶν εἰς τὰ ξένα ἰδιώματα μεταφράσεων καὶ καθόλου τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν οἱασδήποτε χρήσεως αὐτῶν ἐν οἱαδήποτε βαθμῖδι τῆς τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν διδασκαλίας δὲν εἶνέ τι ὀρθόν, οὐδὲ λυσιτελὲς οὔτε πρὸς τὴν γνῶσιν αὐτῆς τῆς γλώσσης οὔτε πρὸς τοὺς σκοποὺς τῆς κλασικῆς διδασκαλίας καθόλου, οὓς ἀνωτέρω εἴπομεν. Ἡ τούτων ἐπίτευξις ἀναγκαίαν ἔχει προϋπόθεσιν ἐπαρκῆ ἀνάγνωσιν· διὸ καὶ αὕτη ἢ μᾶλλον ἡ περὶ ταύτην εὐχέρεια καὶ δεξιότης τῶν μαθητῶν εἶνε ὁ προσεχέστερος σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν κλασικῶν γλωσσῶν· πάντα τὰ ἄλλα εἶνε μέσα πρὸς τὸν προσεχέστερον τοῦτον σκοπὸν ἄγοντα. Ἓν τῶν μέσων τούτων εἶνε καὶ ἡ ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρῆσις τῶν ξένων ἰδιωμάτων, ἣ βεβαίως ἐπιταχύνει καὶ διευκολύνει τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα καὶ διὰ ταύτης τὴν ἀνάγνωσιν· ἀλλ' ὅμως ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐπικράτησις ἐκείνης ἀπέναντι ταύτης σημαίνει προδήλως ἀναστροφὴν τῆς φυσικῆς τῶν πραγμάτων θέσεως, καθόσον διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεων ἀπέναντι τῶν ἐκ τῶν αὐτῶν μεταφράσεων ἐκεῖναι ἀναβιβάζονται εἰς θέσιν σκοποῦ τῆς κλασικῆς διδασκαλίας, ἐνῷ εἶνε μόνον μέσον πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν ταύτης· εἶτα δὲ καὶ πλείονα τοῦ δέοντος καταναλίσκουσι χρόνον αἱ ἀσκήσεις, περὶ ὧν λέγομεν, ἐπικρατοῦσαι, καὶ ἀφαιροῦσι τοῦτον ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως, ἣ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν δι' αὐτῆς ἐπιδιωκομένων σκοπῶν δεῖται χρόνου ἐπαρκοῦς, ἵνα ἐπαρκὴς καὶ αὕτη ἀποβαίνῃ· μόνον τοσαύτη αὕτη οὖσα, κατορθώνει, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, τοὺς δι' αὐτῆς ἐπιδιωκομένους σκοπούς· διὸ πᾶσα πέρα τοῦ προσήκοντος χωροῦσα ἐλάττωσις τοῦ χρόνου αὐτῆς δι' οἱονδήποτε ἄλλον κλάδον τῆς διδασκαλίας τῶν κλασικῶν γλωσσῶν εἶνε ζημία τῶν κυρίων ταύτης σκοπῶν. Ἀλλὰ τοῦτο ἀκριβῶς γίνεται, ἐπικρατούσης τῆς ὑπὸ τῶν μαθητῶν χρήσεως τῶν ἀρχαίων ἰδιωμάτων· διὸ καὶ δὲν πρέπει τοῦτο νὰ γίνηται, ὅσον ἀναγκαία καὶ ἂν εἶνε ἡ χρῆσις ἐκείνη διὰ τὴν γραμματικὴν βεβαιότητα καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ διὰ τὴν ἑρμηνείαν αὐτήν.

Ταύτην ἐκείνη δύναται καὶ πρέπει νὰ διευκολύνῃ καὶ ἐπιταχύνῃ, οὗτος εἶνε ὁ σκοπὸς αὐτῆς· ἀλλ' ὅμως αὐτὸς οὗτος ὁ σκοπὸς τῆς ἀσκή-

[1] Die durch die neuere Sprachwissenschaft herbeigeführte Reform d. Elementarunterrichts, σελ. 33 κέξ.

σεως ταύτης προδήλως κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον δυσχεραίνεται δι' αὐτῆς τῆς ἰδίας, ὅταν ἡ αὐτὴ ἀφαιρῇ ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως πλείω τοῦ προσήκοντος χρόνον διὰ τῆς ἐπικρατήσεως αὐτῆς ἀπέναντι τῆς ἀναγνώσεως. Ταῦτα ῥητέον περὶ τῆς ἀσκήσεως ταύτης καὶ ἐν ᾧ ποσῷ ταύτην ἤθελεν ὁ Nägelsbach ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ βαθμῖδι, διότι ἐπικράτησις καὶ πάλιν αὐτῆς εἶνε ἀπέναντι τῆς ἀναγνώσεως, ὅταν ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ βαθμῖδι, ἣ δύναται ὀρθῶς νὰ κληθῇ ἡ κατ' ἐξοχὴν βαθμὶς τῆς ἀναγνώσεως, πέντε μὲν καθ' ἑβδομάδα ὧραι διατίθενται ὑπὲρ ταύτης, τέσσαρες δὲ ὑπὲρ τῆς εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα μεταφράσεως.

Αὕτη ἐν τοσούτῳ μέτρῳ γινομένη καὶ ἄλλως ἀντιστρατεύεται τῷ τε προσεχεστέρῳ καὶ τοῖς κυρίοις σκοποῖς τῆς κλασικῆς διδασκαλίας. Οἱ Λατῖνοι ἔλεγον «saltando disces saltare, equitare eqitando», οἱ δὲ Γερμανοὶ λέγουσιν «Übung macht den Meister»· νῦν οἱ μαθηταὶ ἡμῶν ἀνάγκη νὰ μάθωσι ν' ἀναγινώσκωσι τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ μήστωρες εἰς τοῦτο νὰ γένωνται, ἀλλὰ κατὰ τὰ δύο ἐκεῖνα λόγια ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο ἄσκησις· ἐπειδὴ δὲ πολλὴ πρέπει νὰ εἶνε ἡ εὐχέρεια, ἣν οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ κτήσωνται εἰς τὸ ἀναγινώσκειν τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πολλὴ ἀνάγκη νὰ εἶνε καὶ ἡ εἰς τοῦτο ἄσκησις αὐτῶν, ἤτοι ἀνάγκη πολλὰ νὰ ἀναγινώσκωσιν. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν συμβαίνει, ὅταν ἡ εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μετάφρασις ὑπερτερῇ ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσιν, ἐν δὲ ταῖς ἀνωτέραις, ταῖς κατ' ἐξοχὴν τάξεσι τῆς ἀναγνώσεως, ἐξ ἴσου σχεδὸν θεραπεύηται ἥ τε εἰς τὸ ἀρχαῖον ἰδίωμα μετάφρασις καὶ ἡ ἀνάγνωσις. Ὅταν οὕτως ἔχωσι τὰ πράγματα, ἐλαττοῦται πέραν τοῦ δέοντος τὸ ποσὸν τῆς ἀσκήσεως εἰς τὸ ἀναγινώσκειν καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τὸ ποσὸν τῆς περὶ τὸ αὐτὸ δεξιότητος καὶ εὐχερείας. Αἱ ἀρχαῖαι γλῶσσαι, λέγει ὁ Waldeck[1] ἀπαιτοῦσι καὶ κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ κατὰ τὴν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μετάφρασιν σύντονον νοητικὴν ἐργασίαν· διὸ καὶ ἀνάγκη ταύτην κατὰ σχέδιον νὰ ἀσκῶμεν καὶ ἀναπτύσσωμεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀνάγνωσις εἶνε ὁ προσεχέστερος σκοπὸς τῆς διδασκαλίας τῶν κλασικῶν γλωσσῶν, οὐχὶ δὲ ἡ εὐχέρεια τοῦ προφορικῶς καὶ γραπτῶς χρῆσθαι ταῖς ἀρχαίαις γλώσσαις, δῆλον ὅτι πλέον πρέπει καὶ νὰ ἀσκῶμεν τὴν νοητικὴν ἐκείνην ἐργασίαν ὑφ' ἣν μορφὴν αὕτη τίθεται εἰς ἐνέργειαν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν· διὸ καὶ αὕτη πρέπει νὰ ὑπερτερῇ τῆς εἰς τὰ ἀρχαῖα ἰδιώματα μεταφράσεως, οὐχὶ δὲ τὸ ἀντίθετον νὰ συμβαίνῃ.

[1] Lehrproben, 48, 10.

Ἐν τέλει δὲ ὑπὲρ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἀναγνώσεως πρέπει καὶ τόδε νὰ προσθέσωμεν. Ὁ Genthe[1] λέγει, «μόνον διὰ τῆς ἀναγνώσεως καὶ μεταφράσεως ἐξ αὐτῆς τῆς ξένης γλώσσης διαμορφοῦται ἰσχυρὸν καὶ ζωηρὸν γλωσσικὸν συναίσθημα». Περιλαμβάνει δὲ κατὰ τὸν W. Münch[2] ἡ ἔννοια τοῦ γλωσσικοῦ συναισθήματος ἐν τῇ εὐρυτάτῃ αὐτῆς σημασίᾳ «πᾶν ὅ,τι ἐξοικειώσεως πρὸς τὴν γλῶσσαν ἐν ἡμῖν ζῇ, ὃ δὲ συνειδητὴ γνῶσις ἡμῶν δὲν εἶνε». Διὰ τούτου φυσικῶς μανθάνομεν τὴν μητρικὴν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ ἐν πολλοῖς αὐτὸ ἀρκεῖ πρὸς τὴν κατανόησιν καὶ τὴν ὀρθὴν αὐτῆς, προφορικὴν καὶ γραπτήν, χρῆσιν· ἀλλ' ὅλως ὅμως καὶ ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα δὲν ἀρκεῖ πρὸς τελείαν αὐτῆς γνῶσιν[3], διὸ καὶ παρίσταται ἀνάγκη τῆς γραμματικῆς διδασκαλίας, ἥτις ἡμᾶς ἀπαλλάσσει τῶν ἐσφαλμένως κατ' ἀναλογίαν σχηματιζομένων γλωσσικῶν πλασμάτων, τύπων καὶ συντάξεων, ἢ, ὡς λέγει ὁ Kehr[4], τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα καθαίρει, λειαίνει καὶ ἀνυψοῖ εἰς γλωσσικὴν συνείδησιν.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ γλωσσικοῦ συναισθήματος ἐν τῇ μητρικῇ γλώσσῃ βοηθεῖται ἰσχυρῶς ὑπὸ τριῶν πραγμάτων, πρῶτον ὑπὸ τῆς εὐρείας ἐκτάσεως τῆς βαθμιαίως συλλεγομένης γλωσσικῆς ἐμπειρίας, δεύτερον ὑπὸ τῆς ἐκτάκτως ζωηρᾶς δεκτικότητος τῶν μικρῶν παίδων καὶ τρίτον ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἐκμάθησις τῆς μητρικῆς γλώσσης συμβαδίζει τῇ γνώσει αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἀφ' ἧς ὅλως ἀλλοία ἰσχὺς καὶ διάρκεια τῶν ἐντυπώσεων προέρχεται[5]. Ὡσαύτως ἀληθὲς εἶνε, ὅτι αἱ εὐνοϊκαὶ αὗται περιπτώσεις, ἰδίᾳ δ' ὁ πολὺς χρόνος καὶ ἡ ἐκ τῶν πραγμάτων αὐτῶν ἰσχὺς τῶν ἐντυπώσεων, ἐν τῇ ἐν τῷ σχολείῳ διδασκαλίᾳ τῶν ξένων γλωσσῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐλλείπουσι, διὸ καὶ δὲν δυνάμεθα τῷ γλωσσικῷ συναισθήματι μόνῳ νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὴν τούτων ἐν τῷ σχολείῳ ἐκμάθησιν. Προκειμένου μάλιστα περὶ τῶν γλωσσικῶν νόμων, περὶ ὧν κυρίως νῦν ἡμῖν ὁ λόγος, δὲν δυνάμεθα πάρα πολλὰ νὰ προσδοκῶμεν παρὰ τοῦ γλωσσικοῦ συναισθήματος[6]. Ἀλλ' ὅμως ἀφ' ἑτέρου δὲν πρέπει νὰ πα-

[1] Grmtk. und Schiftstellerlektüre, σελ. 10.

[2] Lehrproben, 41, 1/2.

[3] Münch, ἔ. ἀ. σελ. 2, Waldeck, Lehrproben, 22, 76 καὶ 24, 32.

[4] Die Praxis d. Volksschule, 1885, σελ. 215. Πρβλ. καὶ Leutz, Unterrichtslehre, σελ. 190, Rein, Das dritte Schuljahr, σελ. 192.

[5] Münch, ἔ. ἀ. σελ. 4, Waldeck, Lehrproben, 22, 76.

[6] Münch, ἔ. ἀ. σελ. 10.

ραγνωρίζωμεν τὴν ἐπικουρίαν, ἣν τοῦτο δύναται νὰ παράσχῃ τῇ ἐκμαθήσει καὶ τῶν ἀρχαίων ξένων γλωσσῶν, εἰ καὶ ἡ διαφορὰ τούτων ἀπὸ τῶν σήμερον λαλουμένων εἶνε πολλὴ καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐκ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν μετάφρασις ἀπαιτεῖ σύντονον νοητικὴν ἐργασίαν, ἣν δὲν δύναται ὅλως νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα. Ὁ Münch[1] προκειμένου περὶ τῶν νόμων ξένης γλώσσης καθόλου λέγει, ὅτι καὶ τὸ ἐν ταύταις ὁμοειδὲς βεβαίως γίνεται αἰσθητὸν ὡς τοιοῦτο, καὶ ὅτι τοῦτο τὸ τῆς συνειδητῆς ἀντιλήψεως τοῦ νόμου προηγούμενον, εἰ καὶ σκοτεινόν, συναίσθημα διευκολύνει τὴν ἀληθῆ τοῦ νόμου ἀντίληψιν καὶ ἀποτελεῖ ἀξίαν λόγου βάσιν διὰ ταύτην· ὁ δὲ Eckstein εἰδικῶς περὶ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἐν πολλῷ παλαιοτέροις τῶν νῦν χρόνοις διὰ τοῦ ἰσχυρῶς τότε ἀναπτυσσομένου γλωσσικοῦ συναισθήματος ὀξύτερον διέκρινον τὸ ὀρθὸν τοῦ μὴ ὀρθοῦ ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ (Πρβλ. καὶ Münch ἔ. ἀ. σελ. 11). Κατωρθοῦτο δὲ τοῦτο, ἐκεῖνο δὲ δυνατὸν γίνεται διὰ τῆς πολλῆς καὶ ἐνωρὶς ἀρχομένης ἀναγνώσεως (Münch ἔ. ἀ. σελ. 12)· ὥστε καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀνάγκη τῆς πολλῆς ἀναγνώσεως ἀρχαίων συγγραφέων καὶ διὰ τοῦτο τῆς ἐπικρατήσεως τῆς ἐκ τῶν ξένων ἰδιωμάτων μεταφράσεως, διότι οὕτω μόνον ἡ γραμματικὴ ἐκμάθησις τῆς γλώσσης παρασκευάζεται, συνοδεύεται καὶ ὑποστηρίζεται ὑπὸ τῆς ἐκμαθήσεως κατ' ἀναλογίαν, ἤτοι ὑπὸ τοῦ συναισθήματος, ὡς λέγει ὁ G. Richter, ὅς καὶ καταδικάζει ὡς ὅλως ἐσφαλμένην πᾶσαν διδασκαλίαν παραμελοῦσαν τῆς ἐπικουρίας, ἣν τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα παρέχει τῇ ἐκμαθήσει πάσης γλώσσης. Τοῦτο, ἡ παραμέλησις τῆς ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ συναισθήματος ἐπικουρίας, γίνεται ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ξένων γλωσσῶν διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν εἰς τὸ ξένον ἰδίωμα μεταφράσεων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν καὶ τοῦτο δεῖ ποιεῖν κἀκεῖνο μὴ ἀφιέναι· ὅτῳ δὲ τρόπῳ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα πρέπει νὰ γίνηται ἡ γραμματικὴ ἐκμάθησις τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν διὰ τῶν γραμματικῶν ἀσκήσεων, περὶ τούτου ἐροῦμεν ἐν τῷ Bῳ ἄρθρῳ, λεπτομερῶς διεξιόντες ἐν αὐτῷ τὰ διάφορα εἴδη τούτων καὶ τὴν ἀξίαν καὶ μέθοδον ἑκάστου αὐτῶν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 29 Νοεμβρίου 1897.

Δ. Κ. ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ

---

[1] ἔ. ἀ. σελ. 10, πρβλ. καὶ G. Richter, Der lateinsch. Elementarunterricht und die Pertheschen Bücher, σελ. 6.

ΝΕΩΤΕΡΑΙ ΤΙΝΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΑ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

Ἐν τῇ ὑπὸ Θ. Bergk γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Ἀριστοφάνους.

---

1. Τόμ. Β΄, σελ. 73, φέρονται τάδε: «ὀμόσαι δὲ ἀναπείσασα (ἡ Λυσιστράτη) μὴ πρότερον τοῖς ἀνδράσι συνουσιάζειν, πρὶν ἂν πολεμοῦντες ἀλλήλοις παύσωνται, τὰς μὲν ἐξωπίους ἐμπριλὰς καταλιποῦσα ὀπίσω, αὐτὴ δὲ πρὸς τὰς κατειληφυίας τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τῶν οἰκείων ἀπαντᾷ».

Αὐτὰ δὲ ταῦτα ἀναγιγνώσκονται καὶ ἐν σελ. 248 τῆς Διδοτείου ἐκδόσεως τῶν διειλημμένων σχολίων. Προστίθενται δὲ σὺν ἄλλοις ἐν σελ. 497 (Adnot. in Scholiast. Aristoph.) τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος καὶ τάδε: «Fabula ipsa et quae sequuntur μετὰ τῶν οἰκείων monstrosi vocabuli correctionem certam ostendunt ЄΙϹΠΡΙΔΑϹ, εἰς πατρίδας, ut sit τὰς μὲν ἔξω (exteras mulieres) ἀπιούσας εἰς πατρίδας».

Ταὐτὰ δὲ ἐπαναλαμβάνει, ἀλλὰ συντομώτερον, καὶ ὁ Βέργκιος ἐν σελ. VII τῆς εἰς τὸν τόμ. Β΄ praef. αὐτοῦ: «Argum. I. τὰς μὲν ἐξωπίους ἐμπριλὰς καταλιποῦσα ὀπίσω, fort. cum Dübnero τὰς μὲν ἔξω ἀπιούσας εἰς πατρίδας καταλ.—».

Ἀλλ' ἡμῖν βέβαιον ὂν φαίνεται (ὅς δ' ἂν μεταγράψηται κεφαλαίοις γράμμασι (: τὰς μὲν ЄΞΩΠΙΟΥϹ ЄΜΠΡΙΛΑϹ καταλιπ. κτλ.) ῥᾳδίως, ἐλπίζομεν, πεισθήσεται ἡμῖν), ὅτι ὁ τὴν καλλίστην ἀληθῶς ὑπόθεσιν ταύτην συγγραψάμενος, τάδ' ἔγραψε: «τὰς μὲν ἐξωΤΙΚΑϹ (=τὰς ἔξωθεν ἀφικομένας, ἄρα μὴ πολίτιδας) ΟΜΗΡΙΔΑϹ (=ὁμηρίδας, τύπος θηλ., τὸ πρῶτον (1) ἀπαντῶν, τοῦ ὀνόμ. ὅμηρος) καταλЄΙΠЄΙ ὀπίσω, αὐτὴ δὲ πρὸς τὰς κατει-

(1) Τὸ πρῶτον λέγομεν, διότι ἐν οὐδενὶ τῶν συνήθων λεξικῶν εὕρομεν τὸ ὁμηρίς -ίδος ἐν τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, οὐδ' ἐν τῷ τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου.

ληφυίας τὴν ἀκρόπολιν μετὰ τῶν οἰκείων (= τῶν πολιτίδων) ἀπαντᾷ».

Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ὄντως ἔχουσιν, ἱκανῶς νομίζομεν βεβαιοῦται δι' ὧν αὐτὴ ἡ Λυσιστράτη, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ περιφήμου ἐκείνου ὅρκου, λέγει (στίχ. 241 ἑπ.):

αἱ γὰρ γυναῖκες τὴν ἀκρόπολιν τῆς θεοῦ
ἤδη κατειλήφασιν. ἀλλ', ὦ Λαμπιτοῖ,
σὺ μὲν βάδιζε καὶ τὰ παρ' ὑμῶν εὖ τίθει,
τασδὶ δ' **ὁμήρους** κατάλιφ' ἡμῖν ἐνθάδε·
ἡμεῖς δὲ ταῖς ἄλλαισι ταῖσιν ἐν πόλει
ξυνεμβάλωμεν εἰσιοῦσαι τοὺς μοχλούς.

Προσθῶμεν δ' ὅτι, ὅτι ἐν τοῖς αὐτοῖς σχολίοις, στίχ. 244, φέρονται καὶ τάδε: «τασδί: τὰς θεραπαινίδας φησί». Ἡμῖν ὅμως πολλῷ μᾶλλον ἀρέσκει ἡ ἐν τῇ Ὑποθέσει ἑρμηνεία.

2. Κατωτέρω δέ, ἐν τῇ αὐτῇ Ὑποθέσει, εἰσὶ γεγραμμένα τάδε: «Ἀφικνοῦνται δὲ καὶ παρὰ Λακεδαιμονίων περὶ σπονδῶν κήρυκες, ἐμφανίζοντες ἅμα καὶ τὰς ΠΡΟτέρας γυναῖκας».

Ἐν τῇ αὐτῇ Διδοτείῳ ἐκδόσει ὁ Δύβνερος περὶ τούτων σημειοῦται (σελ. 497): «Scire velim quomodo intellexerint editores. Mihi sunt tenebrae, nisi scribas ἐμφανίζοντες ἅμα καὶ τὰ περὶ τὰς γυναῖκας».

Τούτῳ δὲ συντάσσεται καὶ ὁ Bergk (αὐτ. σελ. VII).

Ὁ τῶν Λακεδαιμονίων κῆρυξ τὸ πρῶτον ἐν τῇ Λυσιστράτῃ ἐμφανίζεται ἐν στίχ. 980 ἐρωτῶν:

Πᾶ τᾶν Ἀσανᾶν ἐστιν ἁ γερωχία
ἢ τοὶ πρυτάνιες;

Ἐρωτώμενος δέ, εὐθὺς μετά τινας στίχους (στ. 995 ἑπ.) πόθεν τὸ κακὸν τοῦτο εἰς αὐτοὺς ἐνέπεσεν, ἄρχεται διηγούμενος (στ. 998) τὰ κατὰ τὴν Λαμπιτὼ καὶ τὰς ἄλλας κατὰ Σπάρταν γυναῖκας. Διὸ ὧδέ πως, συνῳδὰ δὲ τῇ ἐννοίᾳ, φαίνεται ἡμῖν ὅτι ἔγραψεν ὁ ἡμέτερος γραμματικός: «Ἀφικνοῦνται δὲ κτλ., ἐμφανίζοντες ἅμα ΚΑΙ ΤΑ (ΚΑΤΑ τὰς) ΣΦΕτέρας γυναῖκας».

3. Ἔτι δὲ κατωτέρω, ἐν τῇ αὐτῇ πάντοτε Ὑποθέσει, φέρεται καὶ τρίτον λελωβημένον χωρίον, τόδε: «Οἱ μὲν γέροντες εἰς ταυτὸν ταῖς γυναιξὶν ἀποκαταστάντες ἕνα χορὸν ἐκ τῆς διχορίας ἀποστέλλουσι· καὶ Λυσιστράτη τοὺς παραγενομένους πρὸς αὐτὴν ἐκ Λακε-

δαίμονος πρέσβεις ὀργῶντας διαλλάττεσθαι προσέλκει· καὶ ἑκατέρους ἀναμνήσασα κτλ».

Καὶ ὁ μὲν Δύβνερος περὶ τοῦ ἀποστέλλουσι τούτου, ὅλως ἀδιανοήτου ὄντος, οὐδὲν λέγει, ὁ δὲ Βέργκιος (αὐτ.) ἀντ' αὐτοῦ εἰκάζει ἁπλῶς: ἀποτελοῦσιν.

Καθ' ἡμᾶς οὔτε ἀποστέλλουσιν οὔτε ἀποτελοῦσιν ἔγραψεν ὁ τῆς Ὑποθέσεως συγγραφεύς, ἀλλά τι ἕτερον, ὅπερ παρέλαβε παρὰ τοῦ Ἀριστοφάνους αὐτοῦ. Εὕρηται δὲ τοῦτο σαφέστατα εἰρημένον ἐν Λυσιστράτῃ, στίχ. 1040 ἐπ., ἔνθα ὁ τῶν γυναικῶν χορὸς συνενοῦται, μένων ἐφεξῆς ἄχρι τέλους συνηνωμένος, πρὸς τὸν τῶν ἀνδρῶν. Λέγει δ' ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν:

Ἀλλὰ νυνὶ σπένδομαί σοι, καὶ τὸ λοιπὸν οὐκέτι
οὔτε δράσω φλαῦρον οὐδὲν οὔθ' ὑφ' ὑμῶν πείσομαι.
ἀλλὰ κοινῇ συσταλέντες τοῦ μέλους ἀρξώμεθα.

Ὥστε ὧδέ πως νομίζομεν ἐπανορθωτέον εἶναι καὶ τὸ χωρίον τοῦτο: «Οἱ μὲν γέροντες εἰς ταὐτὸν ταῖς γυναιξὶν ἀποκαταστάντΕϹ, (ΕΙϹ) ἕνα χορὸν ἐκ τῆς διχορίας ϹΥστέλλοΝΤΑΙ, Λυσιστράτη (δὲ) τοὺς παραγενομένους πρὸς αὐτὴν ἐκ Λακεδαίμονος πρέσβεις ὀργῶντας διαλλάττεσθαι προσέλκει καί, ἑκατέρους ἀναμνήσασα κτλ., διαλλάττει κτλ». Ὡς φανερὸν γίγνεται μετὰ τό: ἀποκαταστάντΕϹ ἐξέπεσεν ἡ πρόθ. ΕΙϹ, ἡ δὲ κατάληξις τοῦ: συστέλλοΝΤΑΙ κατὰ πλάνην τοῦ ἀντιγραφέως μετετράπη εἰς τὸν ΚΑΙ: καὶ Λυσιστράτη, τοῦ πρὸ τούτου Ν συγχυθέντος αὖθις πρὸς τὸ ΥϹ: ἀποστέλλοΥϹι. Ἀλλαχοῦ (1) εὕρομεν ἀντὶ τοῦ ΥϹ τούτου γεγραμμένον Η (ἐσώθΗ — εὐθΥϹ).

Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Σφαλμάτων διόρθωσις.

Τόμ. Θ', σελ.	58, 21	ἀντὶ	1894	γράφε 1889
» » »	60, 2	»	αὐτὰς	» αὐτὸς
» » »	61, 16	»	*πολλῶν, τῶν,*	» *πολιτῶν, τῶν,*
» - »	64, 16	»	§ 44:	» § 46:

Π. Σ. Φ.

---

(1) *Ἀθηνᾶς τόμ. Θ',* σελ. 60

ΡΗΓΑ Ι. ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ

EMIL DU BOIS-REYMOND

Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία ἐτέλεσε τῇ 14/26 Δεκεμβρίου 1897 ἐν τῷ μεγάλῳ τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἀκροατηρίῳ πολιτικὸν μνημόσυνον πρὸς τιμὴν τοῦ ἐπιφανεστάτου Φυσιολόγου καὶ ἐπιτιμίου αὐτῆς ἑταίρου Emil Du Bois-Reymond, ὁ δὲ μαθητὴς αὐτοῦ, ᾧ ἀνέθηκεν ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία τὴν σύνταξιν τοῦ προσήκοντος λόγου, παρελθὼν εἶπε τάδε.

Φίλοι ἑταῖροι,

Ἓν ἤδη ἀκριβῶς παρῆλθεν ἔτος ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐγένετο γνωστὸν εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, ὅτι ἐτελεύτησεν εἷς τῶν Ἡρώων τῆς Ἐπιστήμης. Πάντες οἱ ὅπως δήποτε σχέσιν ἔχοντες πρὸς τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας καὶ πάντες οἱ λόγιοι συναντῶντες ἀλλήλους κατὰ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1896 περίλυποι ἐποιοῦντο τὸν λόγον περὶ τῆς μεγάλης ἀπωλείας.

Τίς δ' ἦν οὗτος, οὗ ἡ ἀπώλεια ἐθρηνεῖτο; Ἦτο ὁ ἐπιφανέστατος τῶν Φυσιολόγων, ἦτο ὁ ἐμβριθέστατος τῶν ὑψίστων τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν προβλημάτων ἐξηγητής, ἦτο ὁ ἔξοχος λογοτέχνης καὶ ὁ καλ-

λιεπέστατος τῶν συγγραφέων, ἦτο ὁ ἀπαράμιλλος καὶ ἀνυπέρβλητος διδάσκαλος, ἦτο ὁ Emil Du Bois-Reymond.

Ἡ Ἱστορία τῶν Ἐπιστημῶν διδάσκει, ὅτι ἐν χρόνων περιόδοις ἐμφανίζονται ὑπέροχοι ἄνδρες, οἵτινες τῇ ἰσχυρᾷ τοῦ πνεύματος αὐτῶν δράσει νέας τέμνουσι τρίβους, ἐφ' ἃς ὁδεύουσι χιλιάδες ἐργατῶν πρὸς ἀνακάλυψιν τῆς ἀληθείας. Οἱ ἄνδρες οὗτοι εἶνε οἱ μεγάλοι ἄνδρες τῆς Ἱστορίας. Ὅπου οὗτοι ἐμφανίζονται τὰ πράγματα εἶνε νοητά, ὅπου δὲ ἐλλείπουσι βαθεῖα ἐπικάθηται ἀχλὺς καὶ τῶν πραγμάτων οὐδεμία ὑπάρχει ἑρμηνεία.

Πολλὰ ἦσαν, φερ' εἰπεῖν, πρὸ τοῦ Δαρβίνου γνωστά, ἐφ' ὧν ἠδύνατο νὰ στηριχθῇ ἡ θεωρία τῆς διαπλάσεως τῶν ὀργανικῶν ὄντων, ἀλλ' ὁ Δαρβῖνος τὰ πρὸ αὐτοῦ γνωστὰ περὶ τῶν ὀργανικῶν ὄντων καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀνακαλυφθέντα συνήρμοσεν εἰς ἓν ὅλον, ἐφ' οὗ ἐρείδεται ἡ Δαρβίνειος θεωρία, ἥτις ἐπέχυσεν ἄπλετον φῶς ἐπὶ τὴν μορφολογικὴν κατασκευὴν τῶν ὀργανικῶν ὄντων, ὧν τὴν σκοπιμότητα διὰ φυσικῶν ἐπειράθη ὁ Δαρβῖνος νὰ ἑρμηνεύσῃ νόμων.

Καὶ ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τῇ πραγματευομένῃ περὶ τῆς ἐνεργείας τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἤτοι τῇ Φυσιολογίᾳ ἐδέσποζε μὲν ἔτι ὁ περίφημος Βιταλισμός (*Vitalismus*), ὅστις εἶχεν ἄλλους τε πολλοὺς θιασώτας ἀλλὰ καὶ τὸν Johannes Müller καὶ τὸν Justus Liebig καὶ ὅστις ἀναφέρων εἰς μίαν τινὰ ζωτικὴν καὶ ζῳογόνον ἀρχὴν πάσας τὰς ὀργανικὰς ἐνεργείας ἀπέκρουε τὴν διὰ τῆς Φυσικῆς καὶ τῆς Χημείας ἑρμηνείαν αὐτῶν, ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ πάμπολλα γεγονότα μαρτυροῦντα, ὅτι ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῶν ὀργανικῶν ὄντων δὲν δρῶσιν ἴδιαι δυνάμεις μόνον ἐν αὐτοῖς ὑπάρχουσαι, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν αὐτοῖς, καθάπερ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ ἀνοργάνῳ φύσει,

ἰσχύουσιν οἱ αὐτοὶ φυσικοὶ καὶ χημικοὶ ἤτοι μηχανικοὶ νόμοι.

Ἀλλ' ἵνα ἡ Φυσιολογία τραπῇ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν ἤτοι τὴν κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἀναλυτικῆς Μηχανικῆς ἑρμηνείαν τῶν λειτουργιῶν τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἔχρῃζεν ἀνδρῶν ἐξόχων τήν τε παιδείαν καὶ τὸν νοῦν καὶ τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐπιστήμης πυρὸς ἐμπεφορημένων καὶ περὶ τῆς ὀρθῆς ταύτης ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀγούσης πεπεισμένων ἔκ τε τῶν ὑπ' ἄλλων καὶ τῶν ὑπ' αὐτῶν παρατηρηθέντων.

Ἀρχομένου τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος παρῆλθον εἰς μέσον τέσσαρες ὑπέροχοι ἄνδρες, οἵτινες εἰς τὰς Βιολογικὰς Ἐπιστήμας νέαν ἐχάραξαν ὁδόν, ὁ Ernst Brücke, ὁ Hermann Helmholtz[1], ὁ Carl Ludwig καὶ ὁ Emil Du Bois-Reymond. Ταῖς αὐταῖς ἀκολουθοῦντες ἀρχαῖς καὶ ἀεὶ διὰ στενῆς συνδεόμενοι φιλίας νέοι ἔτι ὄντες διὰ ῥηξικελεύθων ἀνακαλύψεων ἐγένοντο οἱ ἀρχηγέται τῆς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις Φυσιολογίας τῆς διὰ φυσικῶν καὶ χημικῶν ἤτοι μηχανικῶν νόμων ἑρμηνευούσης τὰς ζωϊκὰς ἐνεργείας. Καθηγηταὶ τῆς Ἀνατομικῆς καὶ τῆς ἀπὸ τῆς Ἀνατομικῆς εἶτα ἀποσπασθείσης καὶ αὐθύπαρκτον Ἐπιστήμην ἀποτελεσάσης Φυσιολογίας, τῆς κατὰ τὸν Du Bois-Reymond «Βασιλίσσης τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν», εἵλκυσαν περὶ ἑαυτοὺς πολλοὺς νέους, οἵτινες ὑπ' αὐτοῖς ἐργασθέντες

[1] Ὁ δαιμόνιος Helmholtz, ὅστις πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ ῥηξικέλευθα ἐπετέλεσεν, ἐδίδαξεν Ἀνατομικὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν τοῦ Βερολίνου, εἶτα διαδεξάμενος τὸν ἐν Bonn καθηγητὴν τῆς Ἀνατομικῆς καὶ Φυσιολογίας Karl Mayer Ἀνατομικὴν καὶ Φυσιολογίαν ἔπειτα μόνον Φυσιολογίαν ἐπὶ 14 ἔτη ἐν Heidelberg καὶ ἀπὸ τοῦ 1871 μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ (8 Σεπτεμβρίου 1894) Φυσικὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου ὡς διάδοχος τοῦ περιφήμου Φυσικοῦ Gustav Magnus.

ώδευσαν ἐπὶ τὰς τρίβους ἐκείνων, ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ, ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις Φυσιολόγων εἶνε μαθηταὶ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἐξόχων ἀνδρῶν.

Ὁ Emil Du Bois-Reymond ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν θεωρητικὸς Φυσιοδίφης, ὅστις ἀεὶ ἐν ταῖς ἐρεύναις αὐτοῦ ἐσκόπει μόνον νὰ κατανοήσῃ τὴν φύσιν οὐχὶ δὲ καὶ νὰ πορισθῇ ἐξ αὐτῶν πρακτικόν τι ὄφελος. Ἐὰν δὲ ἡ Ἰατρικὴ μεγάλως ὠφελήθη ἐκ τῶν ἐρευνῶν τοῦ Du Bois-Reymond, καθόσον ἐπ' αὐτῶν ἐρείδεται ἡ διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ θεραπεία τῶν νεύρων καὶ τῶν μυῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, τοῦτο ἑρμηνεύεται ἐκ τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν μεγάλα πρακτικὰ εὑρήματα δὲν εἶνε ἀπότοκα ἀπὸ σκοποῦ πρὸς τοῦτο γινομένης ἐργασίας ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συνακόλουθα εἰς θεωρητικὰς ἐρεύνας μεθ' ὑποκαρδίου πόθου πρὸς κατανόησιν τῶν τῆς φύσεως φαινομένων γινομένας.

Τοιοῦτος ὑποκάρδιος πόθος πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας ὑπῆρχεν ἐν ταῖς ἐργασίαις τοῦ Du Bois-Reymond, ἀφ' ἧς ἡμέρας ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ὁ μέγας καὶ πολὺς Johannes Müller καθηγητὴς τῆς Ἀνατομικῆς καὶ τῆς Φυσιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου ἀνέθηκεν αὐτῷ νὰ ἐξετάσῃ τὸν ζωϊκὸν ἠλεκτρισμόν. Τὴν ἡμέραν ταύτην ὁ Du Bois-Reymond ὑπελάμβανεν ὡς τὴν ὑψίστην τοῦ βίου αὐτοῦ, διότι ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἄρχεται ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ δράσις, ὅτε δὲ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἑώρταζεν ἐν Βερολίνῳ—ἐν ᾧ ἐγεννήθη τῇ 17 Νοεμβρίου 1818—τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς, ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους αὐτοῦ, ὅτι ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ ἑορτάσῃ τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ Johannes Müller, οὗτινος ἐγένετο βοηθὸς

ἐν ἔτει 1840, ἐμφανισθεὶς εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ Du Bois-Reymond καὶ δοὺς αὐτῷ τὴν διατριβὴν τοῦ Matteucci «Essai sur les phénomènes électriques des animaux» εἶπε τῷ νέῳ Du Bois-Reymond «Hier ist etwas für Sie» ἤτοι ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ὑπάρχουσι προβλήματα, ἅτινα ὑμεῖς δύνασθε νὰ λύσητε.

Τὸν ζωϊκὸν ἠλεκτρισμὸν τὸν ὑπὸ τοῦ Galvani ἀνακαλυφθέντα, καίτοι πολλοὶ ὡς ὁ Volta, ὁ Alexander von Humboldt, ὁ Nobili, ὁ Matteucci καὶ ἄλλοι ἐπελήφθησαν τῆς ἐρεύνης αὐτοῦ, δὲν κατώρθωσαν νὰ διαλευκάνωσι. Πρόβλημα μέγα ὁ ζωϊκὸς ἠλεκτρισμὸς ἁπτόμενον αὐτῆς ταύτης τῆς οὐσίας τῆς ζωῆς ἔχρῃζεν ἀνδρὸς ὡς οἷόν τε ἄριστα συγκεκροτημένου ἔν τε τῇ Φυσικῇ καὶ τῇ Μαθηματικῇ Ἐπιστήμῃ. Ὁ Johannes Müller ἀναθέτων εἰς τὸν Du Bois-Reymond τὴν μελέτην τοῦ ζωϊκοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐγίνωσκεν, ὅτι οὗτος ἦτο εἴ περ τις ἄλλος ἐντριβέστατος ἐν ταῖς εἰρημέναις Ἐπιστήμαις. Τοιοῦτος δ' ὢν ὁ Du Bois-Reymond κατώρθωσε τὸ μέρος τῆς Φυσιολογίας τὸ περὶ τοῦ ζωϊκοῦ ἠλεκτρισμοῦ πραγματευόμενον, περὶ ὃ καὶ μόνον κυρίως ἠσχολήθη, νὰ καταστήσῃ τὸ λαμπρότατον πάντων.

Τὰς περὶ τοῦ ζωϊκοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐρεύνας ἐδημοσίευσεν ὁ Du Bois-Reymond ἐν τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ διτόμῳ συγγράμματι «Untersuchungen über thierische Elektricität». Πλὴν τούτου πολλαὶ διατριβαὶ αὐτοῦ κατεχωρίσθησαν ἐν περιοδικοῖς εἶτα ὅμως ἐδημοσιεύθησαν πᾶσαι ἐν δυσὶ τόμοις ἐπιγραφομένοις «Gesammelte Abhandlungen zur allgeneinen Muskel- und Nervenphysik» 1875 καὶ 1877.

Ὁ Du Bois-Reymond ἠρεύνησεν ἐν πρώτοις τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα τῶν μυῶν καὶ νεύρων ἐν ἀνενεργησίᾳ ὄντων

(Ruhestrom des Muskels und des Nerven) καὶ τὰς ἰδιότητας τοῦ ῥεύματος ἀνακαλύψας προσεπάθησεν εἶτα νὰ ἑρμηνεύσῃ αὐτὸ ὡς ἑξῆς. Ἕκαστον τμῆμα, ὅπερ ἀποκόπτεται ἐκ μυός, οὗτινος αἱ ἶνες διήκουσι παραλλήλως, ἐμφανίζει ἐν μὲν τῇ ἐπιφανείᾳ τοῦ μυὸς θετικὸν ἐν δὲ τῇ διατομῇ ἀρνητικὸν ἠλεκτρισμόν. Τοῦ τμήματος τούτου εἰς ἕτερα μικρότερα διὰ καθέτων τομῶν διατεμνομένου παρατηροῦμεν, ὅτι ἕκαστον τούτων ἐμφανίζει τὰ αὐτὰ ὡς τὸ ὅλον τμῆμα ἤτοι ὅτι συνδεομένης διὰ μεταλλικοῦ σύρματος τῆς ἐπιφανείας τοῦ μυὸς μετὰ τῆς ἐγκαρσίας διατομῆς τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα φέρεται ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας ἐπὶ τὴν ἐγκαρσίαν διατομήν. Ἐπὶ τῶν γεγονότων τούτων παρεμφερῶν πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν μαγνητῶν παρατηρούμενα ἐρειδόμενος ὁ Du Bois-Reymond παραδέχεται, ὅτι οἱ μύες καὶ τὰ νεῦρα ἀποτελοῦνται ἐκ σφαιρικῶν μορίων, ἅτινα πρὸς μὲν τὴν ἐπιφάνειαν τῶν μυῶν καὶ νεύρων ἔχουσιν ἐστραμμένην τὴν περὶ τὸν ἰσημερινὸν αὐτῶν ζώνην, ἥτις φέρει θετικὸν ἠλεκτρισμόν, πρὸς τὰ πέρατα δὲ αὐτῶν τοὺς πόλους, οἵτινες φέρουσιν ἀρνητικὸν ἠλεκτρισμόν. Ἡ θεωρία αὕτη τῶν μορίων ἡ *Moleculartheorie* ἐγένετο κατὰ μίμησιν τῆς θεωρίας τοῦ Ampère περὶ τῆς κατασκευῆς τῶν μαγνητῶν. Τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα παρατηρεῖται ἐφ' ὅσον τὰ νεῦρα καὶ οἱ μύες διατηροῦσι τὴν διεργεσιμότητα αὐτῶν· ταύτης ἐκλειπούσης συνεκλείπει καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα. Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἐξαφανίζεται ἡ διεγερσιμότης τοῦ μυὸς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ζώου [1], δῆλα δὴ ἐν τῇ ἀρχῇ μετὰ μείζονος ταχύτητος εἶτα βραδέως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξαφανί-

[1] R. Nicolaides, über die Curve, nach welcher die Erregbarkeit des Muskels abfällt. Archiv für Anatomie und Physiologie. 1886. p. 27. Supplement-Band.

ζεται καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ὡς ἐγὼ παρετήρησα[1].

Κατὰ τῆς περὶ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος θεωρίας τοῦ Du Bois-Reymond ἀντεπεξῆλθεν ὁ Hermann[2] φρονῶν, ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα τῶν μυῶν καὶ νεύρων γεννᾶται κατὰ τὴν διατομὴν αὐτῶν, καθόσον καθ' ὃ μέρος ὁ μῦς ἢ τὸ νεῦρον διατέμνονται νεκροῦται ἡ μυϊκὴ ἢ νευρικὴ οὐσία, τὸ νεκρούμενον δὲ μέρος ἐμφανίζει ἀρνητικὸν ἠλεκτρισμὸν ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ζῶν μέρος τῆς ἐπιφανείας τοῦ μυὸς ἢ τοῦ νεύρου, ὅπερ φέρει θετικὸν ἠλεκτρισμόν. Διὰ τῆς θεωρίας ταύτης τοῦ Hermann ἀναμφιλόγως ἑρμηνεύονται τὰ ἠλεκτρικὰ φαινόμενα τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀποδεδειγμένον, ὅτι μεταξὺ νεκρᾶς καὶ ζώσης μυϊκῆς ἢ νευρικῆς οὐσίας ὑπάρχει ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια οἵα ἡ μεταξὺ τῆς ἐπιφανείας τῶν μυῶν καὶ νεύρων καὶ τῆς διατομῆς παρατηρουμένη.

Εἶτα ὁ Du Bois-Reymond ἐξήτασε τὰς μεταβολάς, ἃς πάσχει τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ὅταν οἱ μύες καὶ τὰ νεῦρα ὦσιν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀνεκάλυψεν, ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα τῶν τε νεύρων τεχνητῶς ἐρεθιζομένων ἢ μεταφερόντων τῆς βουλήσεως τὰς δράσεις καὶ τῶν μυῶν συστελλομένων καθίσταται ἀσθενέστερον. Τὸ σπουδαιότατον τοῦτο φαινόμενον ὁ Du Bois-Reymond ἐκάλεσεν ἀρνητικὴν κλίσιν «*negative Schwankung*», ἑρμηνεύεται δὲ τοῦτο κατὰ μὲν τὸν Du Bois-Reymond ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν μυῶν καὶ νεύρων ἡ ἠλεκτρικὴ δύναμις τῶν μορίων, ἐξ ὧν κατὰ τὸν Du Bois-Reymond σύγκεινται οἱ μύες καὶ τὰ νεῦρα, γίνεται ἀσθενεστέρα, κατὰ δὲ τὸν Hermann ἐκ τοῦ ὅτι κατὰ

[1] R. Nicolaides, über den zeitlichen Verlauf des Muskelstromes. Archiv für Anatomie und Physiologie. Jahrgang 1889 p. 73.

[2] Hermann, Handbuch der Physiologie. I und II Band. 1879

τὴν ἐνέργειαν τῶν μυῶν καὶ νεύρων τὸ ἐν διεγέρσει ὂν μέρος τοῦ μυὸς ἢ τοῦ νεύρου ἐμφανίζει ἀρνητικὸν ἠλεκτρισμὸν ἀναφορικῶς πρὸς τὸ μὴ ἐν διεγέρσει, ὅπερ ἐμφανίζει θετικὸν ἠλεκτρισμόν. Ἡ κατάστασις αὕτη τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων ἡ παρατηρουμένη ὅταν ταῦτα ἐρεθίζωνται, ἐξ ἧς γεννᾶται νέον ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα (Actionsstrom κατὰ τὸν Hermann) ὅπερ εἶνε παρεμφερὲς πρὸς τὸ ὑπὸ τῶν ἠλεκτρικῶν ὀργάνων τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων γεννώμενον ῥεῦμα, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως καὶ μεταδόσεως αὐτῆς δίκην κύματος εἰς τὸν μῦν καὶ τὸ νεῦρον καθιστᾷ ἀσθενέστερον τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα τοῦ μυὸς καὶ τοῦ νεύρου. Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ ἡ ἀνακάλυψις τῆς ἀρνητικῆς κλίσεως ἤτοι τῆς μεταβολῆς, ἣν πάσχει τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα τοῦ νεύρου κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, ἐνεποίησε μεγίστην αἴσθησιν, διότι πρὸ αὐτῆς οὔτε διὰ τοῦ ἀόπλου ὀφθαλμοῦ οὔτε διὰ τοῦ μικροσκοπίου ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι διαφοράν τινα μεταξὺ τοῦ ἐν ἀνενεργησίᾳ καὶ τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ νεύρου. Πολλὰ δὲ τέως ἄλυτα ζητήματα ὡς ἡ ὑστερογενὴς συστολὴ καὶ ὁ ὑστερογενὴς τέτανος ἐλύθησαν διὰ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνακαλύψεως ἀσφαλῶς.

Τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Du Bois-Reymond καὶ ἐπὶ τοῦ ζῶντος ἀνθρώπου κατὰ τὴν ἑκουσίως γινομένην συστολὴν τῶν μυῶν αὐτοῦ ὡς καὶ κατὰ πᾶσαν συστολὴν τῆς καρδίας τῆς ἐκ γραμμωτῶν μυϊκῶν ἰνῶν ἀποτελουμένης. Τὸ ῥεῦμα δὲ τοῦτο εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Hermann καλούμενον ῥεῦμα τῆς ἐνεργείας (Actionsstrom).

Σπουδαιόταται ὡσαύτως εἶνε αἱ ἐπὶ τοῦ ἠλεκτροτόνου ἔρευναι τοῦ Du Bois-Reymond ἕνεκεν τῶν σχέσεων αὐτῶν πρὸς τὴν διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ θεραπείαν τῶν πασχόντων νεύρων καὶ τῶν μυῶν.

Αἱ περὶ ὧν ὁ λόγος ἔρευναι τοῦ Du Bois-Reymond εἶνε πλείστου λόγου ἄξιαι οὐ μόνον διότι δι' αὐτῶν διελευκάνθη ὁ ζωϊκὸς ἠλεκτρισμός, ὃν τέως παχεῖα ἐκάλυπτεν ἀχλύς, ἀλλὰ καὶ διότι αἱ προκείμεναι ἔρευναι συνάπτονται στενώτατα πρὸς τὰ ὕψιστα προβλήματα τῆς Φυσιολογίας, πρὸς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῆς ζωῆς.

Εἶνε ἀληθές, ὅτι κατ' ἀρχάς, ὡς συμβαίνει εἰς πᾶσαν μεγάλην ἀνακάλυψιν, ὑπερτιμήσαντες τὸ φαινόμενον τῆς ἀρνητικῆς κλίσεως ὑπέλαβον τὸ ἀρνητικὸν ῥεῦμα τὸ ἀποδειχθέν, ὅτι στενώτατα συνδέεται πρὸς τὴν ἐνέργειαν τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων ὡς αἴτιον αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡ δόξα αὕτη δὲν ἀποδειχθῇ ὀρθή, οὐχ ἧττον εἶνε ἀναμφήριστον, ὅτι ἡ ἐν τῷ μυῒ καὶ ἐν τῷ νεύρῳ ὑπάρχουσα χημικὴ ἐνέργεια γεννᾷ πλὴν τῆς θερμότητος καὶ τῆς κινήσεως καὶ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ὡς συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς ἀνοργάνου φύσεως. Κατ' ἀκολουθίαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐνοργάνου φύσεως ἰσχύει ὁ νόμος τῆς ἀφθαρσίας τῆς ἐνεργείας καὶ τῆς μεταπτώσεως αὐτῆς καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνοργάνου φύσεως, τοῦθ' ὅπερ εἶτα ἀπεδείχθη διὰ πειραμάτων ἰδίως τῶν πειραμάτων τοῦ Rubner. Ἄρα ἴδιαι ζωϊκαὶ δυνάμεις, ὡς ἐδόξαζον πρὸ τοῦ Du Bois-Reymond καὶ κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ δράσεως δὲν ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν ὄντων, ἅτινα διέπουσιν οἱ αὐτοὶ νόμοι καὶ ἅτινα κατὰ τὸν Du Bois-Reymond διαστέλλονται τῶν ἀνοργάνων σωμάτων οὐχὶ διὰ τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν σύγκεινται, ἀλλὰ διὰ τῆς καταστάσεως τῆς ἰσορροπίας εὑρισκόμενα ἐκεῖνα μὲν ἐν δυναμικῇ ταῦτα δὲ ἐν στατικῇ ἰσορροπίᾳ[1]. Πρὸς ταῦτα συνδέεται τὸ πρόβλημα τῆς αὐτομάτου

[1] Untersuchungen über thierische Electricität Bd I, Vorrede. p. XXVII.

γενέσεως τῶν ὀργανικῶν ὄντων. Ὁ Du Bois-Reymond φρονῶν, ὅτι τὰ ὀργανικὰ ὄντα διαφέρουσι τῶν ἀνοργάνων σωμάτων μόνον κατὰ τὴν ἐν αὐτοῖς διάφορον κατάστασιν τῆς ἰσορροπίας τῆς ὕλης ἀκόλουθος ἑαυτῷ παρεδέχετο τὴν αὐτόματον γένεσιν τῶν στοιχειωδεστάτων ὀργανικῶν ὄντων ἐκ τῆς ἀνοργάνου ὕλης. Εἶνε βέβαιον, ὅτι σήμερον αὐτόματος γένεσις δὲν ὑπάρχει ἀλλὰ τὰ πρῶτα καὶ στοιχειωδέστατα ὀργανικὰ ὄντα ἐγένοντο εἰς ἐποχήν τινα τῆς διαπλάσεως τῆς Γῆς δι' αὐτομάτου γενέσεως, διότι τὰ ὀργανικὰ ὄντα δὲν ὑπῆρχον πάντοτε ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου πλανήτου. Κατὰ τὴν θεωρίαν τοῦ Kant καὶ Laplace ὁ ἡμέτερος πλανήτης, καθάπερ πάντες οἱ πλανῆται, ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ Ἡλίου καὶ εὑρίσκετο κατ' ἀρχὰς ἐν τετηκυίᾳ καὶ διαπύρῳ καταστάσει, ὅτε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζῇ ἐπ' αὐτοῦ οὐδὲν ὀργανικὸν ὄν, εἶτα δὲ τοῦ κενοῦ τὸ παγετῶδες χάος διασχίζων κατὰ τὴν περὶ τὸν Ἥλιον στροφὴν αὐτοῦ ἐψύχετο καὶ ὁ φλοιὸς αὐτοῦ ἐσχηματίζετο. Τότε δὲ ὑπῆρξαν πρόσφοροι συνθῆκαι πρὸς γένεσιν τῶν ἁπλουστάτων ὀργανισμῶν ἐκ τῶν ἀνοργάνων στοιχείων C, O, H, N, S καθ' ὃν τρόπον περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου ζητήματος ἐπραγματεύθη ὁ ἐπιφανὴς φυσιολόγος Pflüger ἐν διατριβῇ[1] μεστῇ ἁδρῶν νοημάτων. Ὡς τὸ ὕδωρ εἶνε ἀπότοκον τῆς διαπλάσεως τῆς Γῆς ἐμφανισθὲν ἐν περιόδῳ τινὶ αὐτῆς, οὕτω καὶ ἡ ζῶσα ὕλη, ἥτις εἶνε μέρος τῆς ὕλης τῆς Γῆς ἐνεφανίσθη εἰς ἐποχὴν τῆς διαπλάσεως αὐτῆς πρόσφορον πρὸς σχηματισμὸν τῶν ἑνώσεων ἐκείνων, δι' ὧν συνετελέσθη ἡ πρώτη ζῶσα λευκωματοῦχος οὐσία. «Die Urzeugung leu-

[1] Pflüger, über die physiologische Verbrennung in den lebendigen Organismen Pflüger's Archiv Bd 10, 1875.

gnen heisst das Wunder verkünden» ἤτοι ὁ ἀρνούμενος τὴν αὐτόματον γένεσιν κηρύσσει τὸ θαῦμα, λέγει ὁ Nägeli. Κατὰ τὴν δι' αὐτομάτου γενέσεως ἐμφάνισιν τῶν ἁπλουστάτων ὀργανικῶν ὄντων τῶν ἐπὶ τῶν κατωτάτων βαθμίδων τῆς ὀργανικῆς κλίμακος εὑρισκομένων οὐδεμία, λέγει ὁ Du Bois-Reymond, νέα δύναμις μόνον ἐπὶ τῶν ὀργανικῶν ὄντων ἀπαντῶσα προῆλθεν εἰς τὸ φῶς. Ἐκ τῶν ἁπλουστάτων δὲ ὀργανισμῶν, οἵτινες μόνοι ἐγένοντο δι' αὐτομάτου γενέσεως, διεπλάσθησαν τὰ λοιπὰ ὀργανικὰ ὄντα κατὰ τὴν Δαρβίνειον θεωρίαν, ἧς ὁ Du Bois-Reymond ὑπῆρξε θιασώτης καὶ ἣν ἐδίδασκεν εἰς ἐπήκοον ἐνθουσιῶντος ἀκροατηρίου.

Ἐκ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων ἤχθη ὁ Du Bois-Reymond εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος τῶν καλουμένων ἠλεκτρικῶν ἰχθύων. Τὸ ῥεῦμα τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων διαφέρει τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος τῶν μυῶν τῷ ὅτι ἡ μὲν διάρκεια ἐκείνου εἶνε βραχυτέρα ἡ δὲ δύναμις πολλῷ ἰσχυροτέρα, ἐκπέμπεται δὲ τοῦτο αὐτομάτως ἢ τῇ δράσει ἐρεθισμάτων ὑπὸ τοῦ ἰχθύος, ὅστις τότε πλήττων δι' αὐτοῦ τὰ πέριξ ὑπάρχοντα ζῶα φονεύει ταῦτα. Ἡ ἰσχυροτέρα δύναμις τοῦ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων ἑρμηνεύεται ἐκ τοῦ ὅτι τοῦτο χρησιμεύει ἐπ' αὐτῶν ὡς ἀμυντικὸν ὅπλον ἐν τῷ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνι. Τούτου ἕνεκεν ἐπὶ τῶν περὶ ὧν πρόκειται ὁ λόγος ζῴων διεπλάσθησαν ἴδια ὄργανα ἠλεκτρικὰ ὄργανα καλούμενα, ἐν οἷς γεννᾶται τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα.

Κατὰ τὰ ἔτη 1857, 1858 καὶ 1859 ὁ Du Bois-Reymond κατώρθωσε νὰ φέρῃ εἰς Βερολῖνον ἐκ τῆς νοτίου Ἀφρικῆς ἠλεκτρικοὺς ἰχθῦς, ἐφ' ὧν ἐπετέλεσε πολλὰ πλείστου λόγου

ἄξια πειράματα. Τότε παρετηρήθη, ὅτι ἰσχυρὸν ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα ἠλεκτρικῆς στήλης δὲν δρᾷ φονεῦον τοὺς ἠλεκτρικοὺς ἰχθῦς, ἐν ᾧ τὸ αὐτὸ ῥεῦμα ἐπὶ ἄλλους μὴ ἠλεκτρικοὺς ἰχθῦς εὑρισκομένους ἐν τῷ αὐτῷ δοχείῳ δρᾷ φονεῦον αὐτούς. Οὕτω διελευκάνθη πως τὸ γεγονός, καθ'ὅ τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων δὲν φονεύει τὰ ζῷα, ἐν οἷς τοῦτο γεννᾶται, εἰ καὶ δὲν ἡρμηνεύθη πῶς τοῦτο γίνεται. Εἶτα ἀπεδείχθη ἐμβρυολογικῶς, ὅτι τὰ ἠλεκτρικὰ ὄργανα τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων διαπλάσσονται ἐκ τῶν αὐτῶν μερῶν ἐξ ὧν καὶ οἱ μύες, πρὸς οὓς ταῦτα καὶ ὅταν ἡ διάπλασις αὐτῶν ἔχῃ συντελεσθῇ πολλὴν ἔχουσιν ὁμοιότητα, ἀλλ' ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν μυῶν ἀνεπτύχθη μᾶλλον ἡ κινητικὴ ἧττον δὲ ἡ ἠλεκτρικὴ ἰδιότης, ἐπὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ὀργάνων ἡ μὲν κινητικὴ ἰδιότης ἀπώλετο ἐνεφανίσθη δὲ ἰσχυροτέρα ἡ ἠλεκτρικὴ ἡ καὶ πολλῷ χρησιμωτέρα αὐτοῖς οὖσα. Ὡς ὅμως ὁ μῦς συστελλόμενος γεννᾷ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, τὸ ῥεῦμα τῆς ἐνεργείας (Actionsstrom τοῦ Hermann), οὕτω καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν ὄργανον τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων γεννᾷ αὐτομάτως ἢ τῇ δράσει ἐρεθισμάτων ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα πολλῷ ὅμως τοῦ τῶν μυῶν ἰσχυρότερον. Ἔπειτα ὑπό τε τοῦ Du Bois-Reymond καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐγένοντο πολλαὶ ἄλλαι ἔρευναι ἐπὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων ἰδίως ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Carl Sachs τοῦ τῇ συστάσει τοῦ Du Bois-Reymond σταλέντος ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου εἰς τὴν Venezuela τῆς νοτίου Ἀμερικῆς πρὸς μελέτην τῶν ἠλεκτρικῶν ἰχθύων. Τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τοῦ Sachs ἐδημοσίευσεν ὁ Du Bois-Reymond μετὰ τὸν προώρως γενόμενον θάνατον τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ εἰς ἕνα ὀγκώδη τόμον [1].

[1] Dr. Carl Sachs, Untersuchungen am Zitteraal 1881.

Ἐν ταῖς περὶ τοῦ ζωϊκοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἐρεύναις αὐτοῦ ἐπάλαισεν ὁ Du Bois-Reymond κατὰ πολλῶν καὶ παντοίων κωλυμάτων. Φυσιολογεῖον δὲν ὑπῆρχεν ἐν τοῖς τότε χρόνοις. Τὸ νῦν πολυτελέστατον Φυσιολογεῖον τοῦ Βερολίνου ἐγένετο κατὰ τὰ σχέδια αὐτοῦ τοῦ Du Bois-Reymond πολλῷ χρόνῳ ὕστερον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Johannes Müller, ὅτε ὁ Du Bois-Reymond κατεστάθη τακτικὸς καθηγητὴς τῆς Φυσιολογίας. Ὁ Johannes Müller, οὗ, ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, ἦτο βοηθὸς ὁ Du Bois-Reymond, δὲν ἠδύνανο νὰ χορηγήσῃ αὐτῷ χῶρον πρὸς ἐργασίαν ἐν τῷ Ἀνατομικῷ Μουσείῳ, ἐν ᾧ τότε ἐδιδάσκετο καὶ ἡ Φυσιολογία. Ἠναγκάσθη ἕνεκεν τούτου νὰ ἱδρύσῃ Ἐργαστήριον ἐν τῷ ἰδίῳ οἰκήματι, ἐν ᾧ εἰργάζετο ἀπὸ τοῦ 1841-1853 καὶ ἐν ᾧ ἐποιήσατο τὰς οὐσιωδεστέρας ἐρεύνας αὐτοῦ περὶ τοῦ ζωϊκοῦ ἠλεκτρισμοῦ. Τὰ ὄργανα, οἷς ἐχρῆτο ἐν ταῖς πειραματικαῖς αὐτοῦ ἐργασίαις, κατεσκεύαζεν αὐτὸς ὁ Du Bois-Reymond ἢ ἐπορίζετο ἰδίαις δαπάναις. Καθ' ὃν δὲ χρόνον ἐξετέλει τὰς ῥηξικελεύθους αὐτοῦ ἐργασίας ἐδίδασκε καὶ Ἀνατομικὴν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἐβοήθει τῷ καθηγητῇ Johannes Müller ἐν τῷ Ἀνατομικῷ Μουσείῳ καὶ περὶ πολλὰς ἄλλας περιεσπᾶτο φροντίδας. Τοῦ ἱεροῦ ὅμως πυρὸς ἐμπεφορημένος κατίσχυσε πάντων τῶν τοιούτων κωλυμάτων καὶ τὸ ἠλεκτρικὸν ῥεῦμα, ὅπερ ἀπέδειξε στενώτατα συνδεόμενον πρὸς τὴν ζωὴν τῶν μυῶν καὶ τῶν νεύρων, κατέστησε κριτήριον τῶν ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ τελουμένων λειτουργιῶν αὐτῶν.

Ὅτε ὁ Du Bois-Reymond ἐπελήφθη τῶν φυσιολογικῶν αὐτοῦ ἐργασιῶν ἡ πειραματικὴ φυσιολογικὴ τέχνη καθόλου ἰδίως ὅμως ἡ τῶν μυῶν καὶ νεύρων ἦτο ἐλλιπεστάτη καὶ ἀτελεστάτη. Τούτου ἕνεκεν ἐν ταῖς περὶ τοῦ ζωϊκοῦ ἠλεκ-

τρισμοῦ ἐρεύναις αὐτοῦ ἐπενόησεν ὁ Du Bois-Reymond πλείστας καὶ εὐφυεστάτας μεθόδους καὶ πλεῖστα προσφορώτατα ὄργανα, ἅτινα, ὡς παρὰ πάντων ἀνομολογεῖται, θὰ εἶνε ἐσαεὶ τὸ ἐκλαμπρότατον καὶ εὐφραδέστατον μνημεῖον τοῦ ἐπινοητικοῦ αὐτοῦ πνεύματος καὶ τῆς περὶ τὴν Φυσικὴν ἀνυπερβλήτου ἐμπειρίας. Τὰ ὑπὸ τοῦ Du Bois-Reymond ἐπινοηθέντα ὄργανα εἶνε ἐν χρήσει οὐ μόνον ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ τοῦ ζωϊκοῦ ἠλεκτρισμοῦ ἀλλὰ καὶ εἰς πλεῖστα μέρη τῆς πειραματικῆς Φυσιολογίας. Οὐδὲν δὲ Φυσιολογεῖον δύναται νὰ στερῆται αὐτῶν. Ὁ ἐπαγωγεὺς τοῦ Du Bois-Reymond εἶνε τὸ χρησιμώτατον ὄργανον τοῦ Φυσιολόγου, ἐξ οὗ παρήχθησαν οἱ μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ ἐπαγωγεῖς, οἷς χρῶνται νῦν πρὸς γένεσιν τῶν ἀκτίνων τοῦ Röntgen. Ἀλλ' οὐ μόνον ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ Ἰατρικῇ ἰδίως δὲ ἐν τῇ Νευρολογίᾳ γίνεται χρῆσις τῶν μεθόδων καὶ ὀργάνων τοῦ Du Bois-Reymond ἐν τῇ διὰ τοῦ ἠλεκτρισμοῦ θεραπείᾳ τῶν νεύρων καὶ τῶν μυῶν.

Ἐκ τῶν λοιπῶν τῶν μὴ εἰς τὴν Φυσιολογίαν τοῦ ζωϊκοῦ ἠλεκτρισμοῦ καταλεγομένων ἐργασιῶν τοῦ Du Bois-Reymond μνημονευτέον τὴν ἐν ἔτει 1859 γενομένην ἀνακάλυψιν αὐτοῦ καθ' ἣν ὁ ἐν ἀνενεργησίᾳ μῦς ἀντιδρᾷ ἀλκαλϊκῶς, ὁ δὲ ἐν ἐνεργείᾳ ὀξέως. Ἐκ τῆς περὶ ἧς πρόκειται ὁ λόγος ἀνακαλύψεως ὡρμήθησαν πολλοὶ φισιολόγοι εἰς διαφόρους ἰδίως χημικὰς ἐπὶ τῶν μυῶν ἐργασίας, ὧν τὰ πορίσματα ὑπῆρξαν πολλοῦ λόγου ἄξια.

Μέχρι τοῦδε διελάβομεν περὶ τῆς ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ δράσεως τοῦ Du Bois-Reymond. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ὑπάρχει μέγας ἐπιμερισμὸς ἐν ταῖς Φυσικαῖς Ἐπιστήμαις.

Ἡ μεγάλη τῶν προκειμένων ἐπιστημῶν ἀνάπτυξις ἀναγκάζει τοὺς νέον τι νὰ παραγάγωσι βουλομένους ν' ἀσχολῶνται περὶ μέρος τι ἢ μέρη τινὰ μόνον τῆς Ἐπιστήμης. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ὁ ἐπιμερισμὸς εἶνε πολλῶν ἀγαθῶν πρόξενος ἐν ταῖς Ἐπιστήμαις. Ἡ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις μεγίστη πρόοδος αὐτῶν εἶνε ἀπότοκος τοῦ ἐπιμερισμοῦ τῆς ἐργασίας. Οἱ ἔξοχοι ὅμως ἐπιστήμονες δὲν παραμελοῦσιν ἀπὸ ὑψηλῆς σκοπιᾶς νὰ ἐπιβλέπωσι τὴν ὅλην πρόοδον τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ νὰ ἐξετάζωσι πόσον αὗται συμβάλλονται εἰς λύσιν τῶν μεγάλων προβλημάτων, ἅτινα ἀεὶ διαφέρουσι τῇ ἀνθρωπότητι.

Ὁ Du Bois-Reymond εἴπερ τις ἄλλος ἀμφιλαφῆ ἔχων παιδείαν καὶ ἀσχολούμενος περὶ ἐπιστήμην, ἧς ὑποκείμενον εἶνε ἡ ἑρμηνεία τῶν ὀργανικῶν ὄντων καὶ ἥτις κατ' ἀκολουθίαν ἐμπεριέχει τὰ ὕψιστα τῶν προβλημάτων τοῦ κόσμου, ἐπραγματεύθη περὶ διαφόρων σπουδαιοτάτων θεμάτων ἐν πολλαῖς διατριβαῖς ἀναγνωσθείσαις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Βερολίνου, ἧς ὑπῆρξε Γραμματεύς. Οἵαν καὶ ἡλίκην καταμηνύει ἐν ταῖς διατριβαῖς αὐτοῦ ὁ Du Bois-Reymond πληθὺν παντοίων γνώσεων καὶ ἐμβρίθειαν καὶ ὑγιᾶ κρίσιν καὶ λεκτικὴν γλαφυρίαν καὶ φραστικὴν εὐρυθμίαν! Πᾶσα διατριβὴ τοῦ Du Bois-Reymond κατεβροχθίζετο ὑπὸ παντὸς ὀρεγομένου πνευματικῆς τροφῆς. Τίς ἐπεξεργχόμενος τὴν διατριβὴν αὐτοῦ περὶ τοῦ Göthe[1], οὗ ὑπῆρξεν ἔνθους λάτρις, δὲν αἰσθάνεται ἑαυτὸν μεταρσιούμενον εἰς τὰς χώρας τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς; Τίς δὲν ἐθαύμασε τὸν πολύϊδριν Du Bois-Reymond ἀναγνοὺς τὴν διατριβὴν αὐτοῦ περὶ τοῦ Φρειδερίκου

[1] Göthe und kein Ende. Leipzig 1883.

τοῦ Μεγάλου καὶ περὶ τοῦ Ῥουσσώ[1], ἐν ᾗ ἀπέδειξεν ἑαυτὸν ἐγκρατέστατον τῆς Γαλλικῆς Φιλολογίας καὶ ἐν ᾗ παρέσχεν ἡμῖν θαυμασίαν εἰκόνα τοῦ προσφιλοῦς αὐτῷ Ῥουσσώ; Τίς ἄλλος ἐξῆρεν εὐφραδέστερον καὶ τορώτερον τὴν ἐπίδρασιν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν ἐπὶ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ ἢ ὁ Du Bois-Reymond ἐν τῇ θαυμασίᾳ αὐτοῦ διατριβῇ «Naturwissenschaft und Culturgeschichte»[2]. Ἀλλ' οὐδεμία διατριβὴ ἐγένετο τόσον πολυθρήλητος, ὅσον ἡ διατριβὴ αὐτοῦ «περὶ τῶν ὁρίων τῆς γνώσεως τῆς φύσεως»[3]. Ἐν τῇ προκειμένῃ διατριβῇ ὁ Du Bois-Reymond πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ, ὅτι ἐν τῇ ἐρεύνῃ τῆς Φύσεως ὑπάρχουσιν ὅρια, ἅτινα ὁ φυσιοδίφης δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑπερβῇ. Οὐδέποτε θὰ μάθῃ κατὰ τὸν Du Bois-Reymond ὁ φυσιοδίφης τὶ εἶνε ὕλη καὶ τὶ εἶνε συνείδησις. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο συνάγει ὁ Du Bois-Reymond ἐκ τοῦ ἑξῆς συλλογισμοῦ. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις αἱ Φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι ἰδίως ἡ Φυσικὴ καὶ ἡ Χημεία ζητοῦσι νὰ ἑρμηνεύσωσι πάντα τὰ φαινόμενα τῶν σωμάτων ἐκ τῶν κινήσεων τῶν ἀτόμων. Φαντασθῶμεν, λέγει ὁ Du Bois-Reymond, ὅτι γινώσκομεν τὰς κινήσεις τῶν ἀτόμων τῶν σωμάτων τόσον ἀκριβῶς ὅσον οἱ ἀστρονόμοι τὰς κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων. Ὁ κόσμος θὰ ἦτο νοητός, διότι πᾶσαι αἱ μεταβολαὶ τῶν σωμάτων τοῦ κόσμου ἤθελον ἑρμηνεύεσθαι ἐκ τῶν κινήσεων τῶν ἀτόμων. Ἡ κατάστασις τοῦ κόσμου ἐν χρόνῳ τινὶ θὰ ἦτο τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τῆς πρὸ αὐτοῦ καταστάσεως αὕτη δὲ ἡ ἄμεσος αἰτία τῆς ἐν τῷ ἑπομένῳ χρόνῳ κατα-

[1] Friedrich II. und Jean-Jacques Rousseau. Berlin. 1879.

[2] Culturgeschichte und Naturwissenschaft Leipzig 1878.

[3] Über die Grenzen des Naturerkennens. Vierte Auflage 1879. Παράβαλε καὶ τὴν διατριβὴν τοῦ αὐτοῦ: Die sieben Weltraethsel 1881.

στάσεως. Διά τινος δὲ μαθηματικοῦ τύπου, τοῦ τύπου τοῦ κόσμου (Weltformel), θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ παραστήσωμεν τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου. Πᾶν φαινόμενον τῆς φύσεως ἠθέλομεν ἑρμηνεύει εἰσάγοντες εἰς τὸν τύπον τὴν διὰ τῆς παρατηρήσεως εὑρεθεῖσαν ἀξίαν τῶν παραγόντων τοῦ φαινομένου. Ἀλλὰ καὶ ἐάν ποτε τοῦτο κατορθωθῇ, θὰ ἐρωτήσωμεν τί εἶνε ἄτομον; ἤτοι τί εἶνε ὕλη ἀῤῥήκτως ἡνωμένη μετὰ τῆς δυνάμεως. Ἡ ἑρμηνεία τῶν ἰδιοτήτων τῶν σωμάτων ἐκ τῶν κινήσεων τῶν ἀτόμων εἶνε ἡ μεταφορὰ τῆς ἰδιότητος τοῦ ὅλου σώματος εἰς τὰ ἐξ ὧν τοῦτο σύγκειται ἄτομα. Ἀλλὰ τί εἶνε ἡ μονάς, τί εἶνε τὸ ἄτομον; Τὸ ἄτομον εἶνε τὸ μὴ περαιτέρω δυνάμενον νὰ διαιρεθῇ μέρος τοῦ σώματος. Ἄρα καὶ τὸ ἄτομον εἶνε σῶμα. Ἐὰν ἄρα δὲν κατανοήσωμεν τί εἶνε ἄτομον ἤτοι τί εἶνε ὕλη καὶ πῶς αὕτη συνδέεται μετὰ τῆς δυνάμεως, ἡ γνῶσις ἡμῶν περὶ τοῦ κόσμου θὰ εἶνε ἀτελής. Τὴν κατανόησιν τῆς ὕλης ὑπολαμβάνει ὁ Du Bois-Reymond ὡς τὸ πρῶτον τῆς γνώσεως τῆς Φύσεως ὅριον.

Τὸ δεύτερον ὅριον, λέγει ὁ Du Bois-Reymond ἐν τῇ αὐτῇ διατριβῇ, εἶνε ἡ συνείδησις. Ἐὰν ἡ γνῶσις ἡμῶν περὶ τοῦ ἐγκεφάλου, ἐν ᾧ ἐνεδράζεται ἡ συνείδησις, εἶνε ἀστρονομικὴ ἤτοι ἀκριβὴς ὡς ἡ γνῶσις ἡμῶν περὶ τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἡ εἰς πᾶσαν ἐνέργειαν τοῦ ἐγκεφάλου κίνησις τῶν ἀτόμων αὐτοῦ θὰ ἦτο γνωστή. Μέγας βεβαίως θρίαμβος τῆς Ἐπιστήμης θὰ ἦτο, ἐὰν ἐγνωρίζομεν, ὅτι εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν ψυχικὴν ἐνέργειαν τελεῖται αὕτη ἢ ἐκείνη ἡ κίνησις τῶν ἀτόμων ὡρισμένων χωρῶν τοῦ ἐγκεφάλου «es wäre natürlich ein hoher Triumph, wenn wir zu segen wüssten, dass bei einem bestimmten geistigen Vorgang in bestimmten Ganglienkugeln und Nervenröhren eine bestimmte

Bewegung bestimmter Atome stattfinde. Es wäre grenzenlos interessant, wenn wir so mit geistigem Auge in uns hineinblickend die zu einem Rechenexempel gehörige Hirnmechanik sich abspielen sähen wie die Mechanik einer Rechenmaschine; oder wenn wir auch nur wüssten, welcher Tanz von Kohlenstoff-, Wasserstoff-, Stickstoff-, Sauerstoff- Phosphor- und anderen Atomen der Seligkeit musikalischen Empfindens, welcher Wirbel solcher Atome dem Gipfel sinnlichen Geniessens, welcher Molecularsturm dem wüthenden Schmerz beim Misshandeln des N. trigeminus entspricht». Ἀλλὰ καὶ ἐάν ποτε τοῦτο ἐπιτευχθῇ, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ νοήσωμεν τί ἐστὶ συνείδησις «Durch keine zu ersinnende Anordnung oder Bewegung materieller Theilchen aber lässt sich eine Brücke in's Reich des Bewusstseins schlagen». Εἶνε ἀναμφήριστον, ὅτι ἡ συνείδησις συνδέεται στενώτατα πρὸς τὰς κινήσεις τῶν ἀτόμων τοῦ ἐγκεφάλου ἀλλὰ πῶς παρὰ τὰς κινήσεις τῶν ἀτόμων γεννῶνται ψυχικὰ φαινόμενα εἶνε πάντη ἀδιανόητον «Die neben den materiellen Vorgängen im Gehirn einhergehenden geistigen Vorgänge entbehren also für unseren Verstand des zureichenden Grundes». Τοῦτο εἶνε τὸ δεύτερον πρόβλημα, ὅπερ δὲν δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν διὰ τῆς Ἀναλυτικῆς Μηχανικῆς. Πῶς ὅμως θὰ εἶχε τὸ πρᾶγμα, ἐὰν ἠδυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν τί ἐστὶ ὕλη; θὰ ἠδυνάμεθα τότε νὰ νοήσωμεν τί ἐστὶ συνείδησις; Ἐὰν φαντασθῶμεν, ὅτι πᾶν ἄτομον ἔχει καὶ στοιχειώδη τινὰ ψυχήν, ἐὰν φαντασθῶμεν, ὅτι διηκριβωμένως γινώσκομεν τὴν οὐσίαν τῆς ὕλης καὶ τῆς δυνάμεως, ἴσως θὰ ἦτο κατορθωτὴ καὶ ἡ κατανόησις τῆς συνειδήσεως. Ἀλλὰ περὶ τῶν πραγμάτων τούτων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἔχῃ τις σαφῆ γνώμην. Ταῦτα λέγει ὁ Du Bois-

Reymond, οὐ μόνον νῦν «*Ignoramus*» ἀλλ' ἀείποτε «*Ignorabimus*».

Ἡ περὶ ἧς πρόκειται ὁ λόγος διατριβὴ τοῦ Du Bois-Reymond ἔσχε πολλοὺς θιασώτας ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τοὺς ἀντιδοξοῦντας. Οὗτοι δὲν ἤθελον νὰ παραδεχθῶσιν ὅρια τοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ καὶ ἡ λογικὴ τοῦ Du Bois-Reymond ἦτο ἀκατάβλητος. Ἐὰν ἡ ἀρχή, ἐφ' ἧς ἐρείδεται ἡ περὶ τοῦ κόσμου θεωρία, εἶνε ὀρθή, τὸ συμπέρασμα, ὅπερ συνάγει ὁ Du Bois-Reymond, εἶνε ἀνεπίδεκτον ἀμφισβητήσεως. Νεωστὶ πειρῶνταί τινες ὡς ὁ Ostwald νὰ στηρίξωσι νέαν θεωρίαν περὶ τοῦ κόσμου οὐχὶ ἐπὶ τῆς ὕλης ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἐνεργείας. Ἡ θεωρία αὕτη ἐρείδεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, καθ' ἣν τὰ σώματα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῶν ὄργανα διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, ἧς κυρίως ἀντιλαμβανόμεθα οὐχὶ δὲ τῆς ὕλης, ἣν δέον νὰ θεωρήσωμεν κατὰ τὸν Ostwald «als eine räumlich zusammengeordnete Gruppe verschiedener Energien, und Alles, was von ihr (der Materie) aussagen wollen, sagen wir von diesen Energien aus»[1]. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἐρωτήσῃ τις εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν ἐνέργειαν ἄνευ ὕλης; Καὶ κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἀναγκαζόμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν γενομένην ἐρώτησιν: Τί εἶνε ἡ ὑπόστασις τῆς ἐνεργείας; Ἀλλὰ τὴν ὑπόστασιν ταύτην,

[1] W. Ostwald, die Überwindung des wissenschaftlichen Materialismus 1896 p. 28. Παράβαλε καὶ τὰ κατὰ τῆς προκειμένης διατριβῆς γραφέντα ὑπὸ τοῦ L. Boltzmann: ein Wort der Mathematik an die Energetik (Annalen der physik uud Chemie 1896 Bd 57 p. 39)· ἔτι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ: zur Energetik (ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ Bd 58 p. 595), über die Unentbehrlichkeit der Atomistik in der Naturwissenschaft (1897 Bd 60 p. 231 ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ), ὡσαύτως παράβαλε τὴν διατριβὴν τοῦ P. Volkmann: über nothwendige und nicht nothwendige Verwerthung der Atomistik in der Naturwissenschaft. Annalen der Physik und Chemie 1897. Bd. 61 p. 196.

λέγει ὁ Du Bois-Reymond ἐν τῇ περὶ ἧς πρόκειται ὁ λόγος περιφήμῳ αὐτοῦ διατριβῇ, οὐδέποτε θὰ διακριβώσωμεν.

Τοιαῦτα ἁδρὰ νοήματα ἐμπεριέχει ἡ πολυθρύλητος διατριβὴ τοῦ Du Bois-Reymond «über die Grenzen des Naturerkennens». Τὸ εὐπερίγραφον καὶ μεγαλοπρεπὲς τῆς φράσεως ἔν τε τῇ προκειμένῃ καὶ ἐν πάσαις ταῖς διατριβαῖς αὐτοῦ ἁμιλλῶνται πρὸς τὸ βρῖθος τῶν νοημάτων. Ὁ Du Bois-Reymond εἶχε πάντα τὰ προσόντα, ἅτινα χαρακτηρίζουσι τοὺς ἐξόχους συγγραφεῖς ἤτοι παιδείαν εὐρεῖαν, κρίσιν ὑγιᾶ καὶ ἀπαράμιλλον γλωσσικὴν φιλοκαλίαν. Δὲν ἦτο σύμφωνος ἐκείνοις, οἵτινες οὐχὶ ἐγκρατεῖς τῆς γλώσσης ὄντες δοξάζουσιν, ὅτι προκειμένου περὶ ἐπιστημονικῶν ζητημάτων ἡ οὐσία εἶνε τὸ πᾶν ἡ δὲ μορφή, καθ' ἣν διατυποῦται ὁ λόγος, ἀδιάφορος. Τοὐναντίον ὁ Du Bois-Reymond ἐφρόνει, ὅτι δέον πολὺ νὰ προσέχῃ τις περὶ τὴν διατύπωσιν τῶν νοημάτων καὶ ἐν ἐπιστημονικῷ συγγράμματι ἡ ἀλληλουχία τῶν πραγμάτων νὰ παρίσταται ὡς ἐν τῷ μυθιστορήματι «dass man auf die Darstellung Fleiss verwenden müsse, und dass eine wissenschaftliche Abhandlung ein Kunstwerk sein könne, wie eine Novelle» σφόδρα δὲ ἐπετίμα ὁ Du Bois-Reymond καὶ ἐκείνους, οἵτινες ἐμφανίζονται εἰς τὸ κοινὸν μετὰ τοῦ νυκτερινοῦ ὑποκαμίσου καὶ τὸ κοινόν, ὅπερ τέρπεται ἐπὶ τοιούτῳ θεάματι «unbekümmert um die äussere Erscheinung, im Schlafrock vor die Oeffentlichkeit trete, und, was kaum minder schlimm, dass die Oeffentlichkeit es zufrieden sei». Τί δὲ θὰ ἔλεγεν ὁ Du Bois-Reymond, ἐὰν ἀνεγίνωσκε πολλὰ παρ' ἡμῖν ἐκδιδόμενα βιβλία, ἐν οἷς ἀπαντῶσι κακόζηλοι λέξεις, σόλοικοι φράσεις, ξενικαὶ συντάξεις, συνεστραμμέναι προτάσεις καὶ ἀδιανόητοι ἔννοιαι; Τοὺς λόγους τούτους τοῦ Du Bois-Reymond δέον ἡμεῖς πρὸ πάντων

νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει, οἵτινες εἰς πολλὰ περιπίπτομεν γλωσσικὰ ἁμαρτήματα, διότι μεγάλην ἔχομεν ὀλιγωρίαν πρὸς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης, πρὸς ἣν ἡ γραφομένη συνάπτεται ἀδιαῤῥήκτως μὴ δυναμένη νὰ συνταχθῇ καὶ νὰ κατανοηθῇ ἄνευ τῆς μελέτης τῆς παλαιᾶς γλώσσης. Ὁ γραπτὸς λόγος εἶνε πιστὸν ἀπεικόνισμα τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου. Ὅταν κακῶς γράφωμεν, δηλοῦμεν ὅτι καὶ κακῶς σκεπτόμεθα. Πάνυ ὀρθῶς ἄρα ὁ Du Bois-Reymond ἐλέγχει τοὺς ὀλιγωροῦντας εἰς τὴν μορφὴν τῆς γλώσσης. Πολλάκις ὁ Du Bois-Reymond ἐν ταῖς διατριβαῖς, ἃς διάφοροι Γερμανοὶ φυσιοδῖφαι ἔπεμπον αὐτῷ πρὸς καταχώρισιν ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένοις ἀρχείοις τῆς Φυσιολογίας, ἐποίει γλωσσικὰς διορθώσεις τούτου δ' ἕνεκεν πολλοὶ παρωξύνθησαν καὶ δυσμενῶς διετέθησαν κατὰ τοῦ Du Bois-Reymond. Τοὐναντίον ὁ Du Bois-Reymond εὐγνωμόνως ἀπεδέχετο πᾶσαν ὀρθὴν γλωσσικὴν παρατήρησιν γινομένην ἐπὶ λέξεων ξένων ἰδίως ἑλληνικῶν πλημμελῶς ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων σχηματισθεισῶν. Πρό τινων ἐτῶν ἔπεμψα τῷ Du Bois-Reymond διατριβήν μού τινα πρὸς δημοσίευσιν ἐν τοῖς ἀρχείοις αὐτοῦ. Ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ τοῦ λόγου ὄντος περὶ πυρηνοκινησίας ἐποιησάμην ὑποσημείωσίν τινα, ἐν ᾗ ἔγραφον ὅτι ἡ πλημμελῶς ἔχουσα λέξις *Caryokinese* = καρυοκίνησις δέον ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς λέξεως πυρηνοκίνησις ἢ ὀρθότερον πυρηνοκινησία. Ὁ Du Bois-Reymond ηὐχαρίστει μοι διὰ τοῦτο καὶ ἐλυπεῖτο διότι ἡ λέξις Caryokinese ἐν πολλῇ ἤδη χρήσει οὖσα δυσκόλως θ' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς ὀρθῆς λέξεως, ἐν τῇ πρώτῃ δὲ διατριβῇ, ἣν ἐξέδωκε μετὰ τὴν ὑπ' ἐμοῦ γινομένην παρατήρησιν, ἐν τῇ διατριβῇ αὐτοῦ «über Neovitalismus» τῇ ἀπαγγελθείσῃ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἐπι-

στημῶν ἐποιήσατο ὁ Du Bois-Reymond χρῆσιν τῆς λέξεως *Pyrenokinesie* ἀντὶ τῆς πλημμελῶς ἐχούσης *Caryokinese.*

Ὁ Du Bois-Reymond ἦτο οὐ μόνον ἔξοχος Φυσιοδίφης καὶ ἔξοχος συγγραφεὺς ἀλλὰ καὶ ἔξοχος διδάσκαλος. Εἶχε πρῶτον θαυμάσιον φωνητικὸν ὄργανον, εἶτα δὲ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἦτο οὐχὶ δογματική. Περὶ παντὸς ζητήματος ἐπραγματεύετο ἱστορικῶς οὕτως ὥστε ὁ ἀκροατὴς ἐμάνθανεν οὐ μόνον τὴν ἱστορικὴν τοῦ ζητήματος ἐξέλιξιν, ἀλλ' ἐδιδάσκετο σύναμα καὶ τὴν μέθοδον, ᾗ ἀκολουθεῖ ἡ ἐπιστήμη πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας. Ἔπειτα ὁ Du Bois-Reymond ἐποιεῖτο χρῆσιν πάντων τῶν δυναμένων νὰ καταστήσωσι τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ὠφέλιμον οἷον καλλιτεχνικωτάτων πινάκων, μεγάλης συλλογῆς ὀργάνων καὶ πολλῶν πειραματικῶν καὶ μικροσκοπικῶν ἐπιδείξεων, ἔτι δὲ ἀπέραντον μνημονικὸν ἔχων ἐνέβαλλε τῇ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ ὁ Du Bois-Reymond πολλὰ ἐξ ὅσων αὐτὸς ἐπεῖδε καὶ λεπτὴν εἰρωνείαν καὶ ἀττικὸν ἅλας. Πάντα ταῦτα ἐποίουν τὰ τῆς Φυσιολογίας μαθήματα τοῦ Du Bois-Reymond ψυχοτερπέστατον ἐντρύφημα.

Πλὴν τῶν περὶ τῆς πειραματικῆς Φυσιολογίας μαθημάτων αὐτοῦ, ἅτινα ἐποιεῖτο ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ τοῦ Φυσιολογείου, ὁ Du Bois-Reymond ἐδίδασκε καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ χάριν τῶν φοιτητῶν πασῶν τῶν Σχολῶν τὰ πορίσματα τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν «die Ergebnisse der Naturwissenschaften» καὶ τὴν φυσικὴν Ἀνθρωπολογίαν «die physische Anthropologie». Ἐν ᾧ ἐν Ἀγγλίᾳ διάσημοι φυσιοδῖφαι ἐποιοῦντο δημοσίᾳ διαλέξεις, ἐν αἷς ἐπραγματεύοντο περὶ διαφόρων θεμάτων χάριν τῶν πολλῶν, ἐν Γερμανίᾳ τοὐναντίον ἐφρόνουν, ὅτι ἡ ἐπιστήμη ὑποβιβάζεται, ὅταν αὕτη

ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ ἐπιστήμονος ἐξέρχηται εἰς τὸ κοινόν. Ὁ Du Bois-Reymond ὅμως ἐδόξαζεν, ὅτι οἱ ἐπιστήμονες ὀφείλουσι τὰ πορίσματα τῆς ἐπιστήμης, περὶ ἣν ἕκαστος ἀσχολεῖται, νὰ γνωρίζωσιν εἰς τὸ κοινὸν οὕτως ὥστε ταῦτα νὰ εἶνε αὐτῷ καταληπτά, ἰδίως τὰ πορίσματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τῶν μεγάλην ἐπίδρασιν ἔν τε τῷ θεωρητικῷ καὶ τῷ πρακτικῷ ἡμῶν βίῳ ἐχουσῶν δέον πᾶς πεπαιδευμένος ἄνθρωπος νὰ γινώσκῃ. Τοιαῦτα φρονῶν ὁ Du Bois-Reymond ἐποιεῖτο ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τὰ δημώδη αὐτοῦ μαθήματα, εἰς ἃ οὐ μόνον φοιτηταὶ πασῶν τῶν Σχολῶν προσήρχοντο ἀλλὰ καὶ πολλοὶ πολῖται πασῶν τῶν τάξεων καὶ στρατιωτικοὶ καὶ ὑπάλληλοι πάντες μεστοὶ ἐνθουσιασμοῦ καὶ κεχηνότι στόματι ἀκροώμενοι τῶν μελιφθόγγων διαλέξεων τοῦ πολυκλεεστάτου τῶν διδακκάλων Du Bois-Reymond.

Τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν ἐπιθυμεῖ πᾶς τις νὰ μάθῃ καὶ πάντα τὰ ἔχοντα στενὴν σχέσιν πρὸς αὐτοὺς καὶ τὰ ἐπιδράσαντά πως ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν. Ὁ Du Bois-Reymond εἶχεν εὐτυχέστατον οἰκογενειακὸν βίον, ἐν ᾧ ὑπῆρχεν ἀγαθὴ διοίκησις καὶ ἄφθονον πνεῦμα. Σύζυγος εὐφυὴς καὶ εὐγενής, ἡ Jeanette Du Bois-Reymond, τέκνα ἐξαίσια πάντα θεραπεύοντα τὰς Μούσας καὶ δὴ καὶ τὰς Ἑλληνίδας ἐφαίδρυνον τὸν βίον τοῦ Du Bois-Reymond. Εἷς τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ René Du Bois-Reymond νεώτατος ὢν διαπρέπει νῦν ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ. Εὐτυχεῖς ἐκεῖνοι οἷς ἐπετράπη νὰ μετάσχωσι τοῦ πνευματικοῦ οἰκογενειακοῦ βίου τοῦ Du Bois-Reymond. Ἀνεξάλειπτος ἐμμένει τῇ ἐμῇ μνήμῃ ἡ πνευματικὴ ἀπόλαυσις ἐν τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ Du Bois-Reymond ἔν τε τῇ ἐν Βερολίνῳ οἰκίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἐν Potsdam ἐπαύλει εἰς τοὺς

πρόποδας τοῦ Pfingstberg καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τῶν λαμπρῶν λιμνῶν τῆς Havel. Πολλάκις ὑπὸ τοῦ Du Bois-Reymond προσκαλούμενος εἰς Potsdam μετέβαινον μετ' αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του πρὸς περίπατον εἰς τὰ ὡραῖα περίχωρα τοῦ Potsdam. 'Αείποτε θὰ τηρῶ ἐν τῇ μνήμῃ μου ζωηρὸν τοῦ Du Bois-Reymond τὸ μεγαλοπρεπὲς παράστημα καὶ τὸ εὐγενές, περίφροντι καὶ ῥεμβῶδες ὕφος, οἷον ἔχουσιν οἱ τὰ τῆς φύσεως ἐμβριθῶς μελετήσαντες.

'Ο Göthe ὑποστρέψας εἰς Weimar ἐξ 'Ιταλίας, ἧς ἀπήλαυσε βλέπων τὰ ἔξοχα ἔργα τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν καὶ ἣν δὲν ἤλπιζε νὰ ἐπανίδῃ, ἀνεπόλει τοὺς ἑξῆς στίχους τοῦ ὅμοιον πάθημα, παθόντος 'Οβιδίου:

Cum subit illius tristissima noctis imago
Qua mihi supremum tempus in Urbe fuit;
Cum repeto noctem, qua tot mihi cara reliqui;
Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis

Οἱ στίχοι οὗτοι ἔρχονται εἰς τὸν νοῦν μου, ὅταν ἀναμιμνήσκωμαι τὰς ἐν τῷ Φυσιολογείῳ τοῦ Du Bois-Reymond, τῷ μεγάρῳ ἐκείνῳ τῆς «Βασιλίσσης τῶν Φυσικῶν 'Επιστημῶν» ἐργασίας μου μετὰ τοῦ ἐπιφανοῦς φυσιολόγου Hugo Kronecker τότε μὲν διευθύνοντος τὸ πειραματικὸν τμῆμα τοῦ Φυσιολογείου νῦν δὲ τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς Φυσιολογίας ἐν Bern, ὅταν ἀναπολῶ εἰς τὴν μνήμην μου τοὺς εὐτυχεῖς χρόνους τῆς εὐφροσύνου ἐν μέσῳ εὐνομουμένης πολιτείας διατριβῆς μου καὶ τῆς πρὸς χρηστοὺς καὶ σοφοὺς ἄνδρας ὁμιλίας τῆς ἀγαθὰ διανοήματα συνεπαγομένης.

Οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι παρῆλθον ἀνεπιστρεπτεὶ καὶ ὁ Emil Du Bois-Reymond δὲν ὑπάρχει πλέον!

Τοιοῦτος ἐπιφανὴς ἀνὴρ μετήλλαξε τὸν βίον πρὸ ἑνὸς ἔτους. Εἰς τὸ ὕψος αὐτοῦ ἀναβλέπων καὶ τὴν ἀμφιλαφῆ σοφίαν καὶ τὰς ῥηξικελεύθους ἐργασίας, ἃς ἐποιήσατο ἐν τῇ Φυσιολογίᾳ καὶ δι' ὧν τέως χέρσον χώραν ἐκαλλιέργησε καὶ κατέστησε τῶν λαμπροτάτων καὶ ἐπιστημονικωτάτων μερῶν αὐτῆς καὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν αὐτοῦ δεινότητα ὑπ' ὄψει λαμβάνων δύναμαι νὰ εἴπω, ὅτι ὁ Du Bois-Reymond εἶνε τῶν ἐξοχωτάτων ἀνδρῶν τοῦ καθ' ἡμᾶς αἰῶνος.

Τῶν ἀρετῶν τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ὧν πᾶσα γῆ τάφος, τέρπεται πᾶς τις νὰ γίνηται ἑρμηνεὺς πρὸς ἄλλους, ἐγὼ δὲ σύναμα ἐκδηλῶ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην, ἣν ὀφείλω πρὸς διδάσκαλον, οὗ ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ ἐπὶ πολλὰ διατρίψας ἔτη διατηρῶ τὰς ἀρίστας τῶν ἀναμνήσεων. Διὰ ταῦτα ὁμολογῶ, ὅτι ἀποδεκτότατον ἐμοὶ ἔργον ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας νὰ διεξέλθω ἐγκώμιον εἰς τὸν κορυφαῖον τῶν φυσιοδιφῶν καὶ τὸν ὑπὸ τῶν Μουσῶν διαφερόντως φιληθέντα ἄνδρα, ἀλλὰ τὸ εὐφραδέστατον ἐγκώμιον τοῦ Du Bois-Reymond θὰ εἶνε τὰ συγγράμματα αὐτοῦ, ἅτινα θ' ἀναγινώσκωνται,

ὄφρ' ἂν ὕδωρ τε νάῃ καὶ δένδρεα μακρὰ τεθήλῃ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

KARL KRUMBACHER, Geschichte der byzantinischen Litteratur von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches (527-1453). — *Zweite Auflage*, bearbeitet unter Mitwirkung von *A. Ehrhard* und *H. Gelzer*. — Ἐν Μονάχῳ, 1897, σελίδες I-XX καὶ 1-1193. Τιμᾶται μάρκων 24.

Ἓξ ἔτη μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῆς Ἱστορίας τῆς βυζαντιακῆς λογοτεχνίας ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τέλους τοῦ ἀνατολικοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ὁ συγγραφεὺς παρέδωκεν εἰς τὸ δημόσιον τὴν δευτέραν αὐτῆς ἔκδοσιν περὶ τὰς ἀρχὰς ἤδη τοῦ φθίνοντος ἔτους. Τὸ πρωτοφανὲς καὶ μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδός του ἔργον, τὸ ὁποῖον κατὰ πρώτην φορὰν ὁ συγγραφεὺς ἄλλοτε οὐχὶ ἄνευ δισταγμῶν προέπεμπεν εἰς τὸν κόσμον τῶν λογίων, κατέκτησεν ἔκτοτε γοργῶς ἔδαφος ἐν τῷ πεδίῳ τῆς καθόλου ἱστορικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐπαυξῆσαν διὰ πολυπληθοῦς δυνάμεως τῶν παλαιμάχων αὐτοῦ τὰς τάξεις, ἔτεμε νῦν εὐρυτέραν ὁδὸν πρὸς νέας κατακτήσεις εἰς τὰ δυσπόρευτα πρῴην ἐδάφη.

Ὁ «τόμος βυζαντινολογίας», ὡς θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὀνομάσῃ τὸ ὀγκωδέστατον τοῦ κ. Κρουμβάχερ βιβλίον, ἀνέκαθεν προετίθετο νὰ παράσχῃ συνοπτικὴν πάντως, ἀλλὰ τελείαν εἰκόνα τοῦ ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ, ἐπιστήμῃ καὶ τέχνῃ βίου τοῦ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐν τῷ χριστιανισμῷ καὶ τοῖς πολιτικοῖς ἤθεσι τοῦ ἐσχάτου ῥωμαϊσμοῦ τραφέντος ἑλληνισμοῦ. Σκοπὸν εἶχε συνάμα νὰ καταστῇ ἀσφαλὴς ὁδηγὸς παντὸς ἐρευνητοῦ πρὸς κατόπτευσιν τοῦ ἐν μέρει ὀλίγον γνωστοῦ, ἐν μέρει δὲ καὶ ὅλως ἀγνώστου ἐπιστημονικοῦ τούτου ἐδάφους, καὶ τοῦ διπλοῦ αὐτοῦ σκοποῦ τελείως ἐπέτυχε διά τε τῆς πρώτης καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς προσφάτου ἐκδόσεως. Ἀποτελοῦν τὸ σύγγραμμα ἕνα τῶν τόμων τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν ἐγχειριδίων τῆς κλασικῆς ἀρχαιολογίας ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην τῆς λέξεως σημασίαν, ἅτινα ἀπὸ ἐτῶν ἐκδίδονται

ὡς γνωστὸν ὑπὸ Γερμανῶν σοφῶν ἐπιμελείᾳ τοῦ καθηγητοῦ Iwan von Müller, ἀκολουθεῖ πιστῶς τὸν προδιαγεγραμμένον τύπον τῶν ἐκδόσεων τούτων ἐπιστημονικῶν ὁδηγῶν καὶ εὑρετηρίων, κατὰ τὸν ὁποῖον εἶνε συντεταγμένη καὶ ἡ μέχρις Ἰουστινιανοῦ διήκουσα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Χρὶστ συγγεγραμμένη ἱστορία τῆς κλασικῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας. Ὡς δὲ ἐν ταύτῃ τὸ σχέδιον τοῦ συγγραφέως δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι τελείας καλλιτεχνικῆς παραστάσεως καὶ κριτικῆς καὶ αἰσθητικῆς ἀναλύσεως τῶν λογοτεχνικῶν μνημείων τῆς ἀρχαιότητος κατὰ τὰ περίδοξα πρότυπα τοῦ Βερνχάρδυ καὶ Μυλλέρου καὶ Bergk, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς βυζαντιακῆς λογοτεχνίας πρὸς ἄλλο μᾶλλον τέλος ἔπρεπε νὰ τείνῃ τοῦ συγγραφέως ἡ προσπάθεια ἢ πρὸς πραγμάτωσιν τοῦ καλλιτεχνικωτέρου καὶ διὰ τοῦτο ἐπαγωγοτέρου τούτου εἰς τοὺς πλείστους τῶν ἀναγνωστῶν σκοποῦ. Τοῦτο ἄλλως εἶνε σήμερον καὶ ἐπὶ πολὺ ἔτι θὰ διαμείνῃ ἀνέφικτον, προκειμένου περὶ τῆς μελέτης καὶ ἐρεύνης τῶν Βυζαντιακῶν συγγραφέων, περὶ ὧν ἐλλείπει ἔτι πᾶσα ἡ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀπαιτουμένη κριτικὴ καὶ αἰσθητικὴ προκαταρκτικὴ ἐργασία. Τὸ σπουδαιότατον ἅμα καὶ δυσχερέστατον ἔργον τοῦ πρώτου ἱστορικοῦ τῆς βυζαντιακῆς λογοτεχνίας ἦτο αὐτὴ ἡ διαφώτισις τῶν λογίων περὶ τοῦ πλήθους, τῆς ἐκτάσεως καὶ τοῦ καθόλου περιεχομένου τῶν προϊόντων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, ἡ εἰδολογικὴ ταξινόμησις καὶ ὁ γενικὸς χαρακτηρισμὸς τῆς σημασίας αὐτῶν καὶ ἀξίας. Ἐκ τῆς ἀπόψεως δὲ ταύτης πρέπει νὰ κριθῇ καὶ ἐκτιμηθῇ τοῦ κ. Κρουμβάχερ τὸ ἐπιστημονικὸν ἔργον.

Ἀλλ' ἐν τούτῳ ὁ συγγραφεὺς ὄντως ἐπέτυχεν ὅσα συνηνωμέναι δυνάμεις πολλῶν καὶ μετ' ἀποπείρας ἐπανειλημμένας μόλις ἐν ἄλλαις περιστάσεσιν ἤθελον κατορθώσει. Διὰ μόχθων ἀτρύτων καὶ μετ' ἐπιμονῆς, εἰς ἣν δυστυχῶς τὸ ἀντικείμενον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ διὰ τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἐπαγωγοῦ αὐτοῦ δυνάμεως δὲν δύναται ν' ἀναγκάσῃ οὕτως εἰπεῖν τὸν ἐρευνητήν, συνέλεξε πρῶτον τὸ ἀπέραντον ὑλικόν, κατὰ τὸ πλεῖστον ἔτι ἐν τῷ κονιορτῷ τῶν βιβλιοθηκῶν κατακείμενον. Τοῦτο δὲ μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας καὶ μεθοδικότητος ἐταξινόμησε καὶ διεῖλε καὶ τελείως πρὸς μελέτην καὶ ἐξέτασιν παρεσκεύασεν, ὥστε μηδὲν ἐν αὐτῷ ἐκ τοῦ προσήκοντος καὶ ὀρθοῦ νὰ ἐλλείπῃ. Κοινὴ δὲ σήμερον εἶνε ἡ ὁμολογία, ὅτι εἰς τὸν ἐν ἀμυδρῷ σκιόφωτι μόλις διαφαινόμενον

κόσμον μακρᾶς περιόδου αἰώνων, οἵτινες διεδέχθησαν τὴν χρυσῆν τῆς ἀνθρωπότητος ἐποχὴν ἐν ταῖς χώραις, ὅπου καὶ σήμερον φεῦ! ἔτι παχὺ τὸ σκότος τῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος ἐπικάθηται, αὐτὸς εἶνε ὁ θαρραλέως μὲ τὸν ἐπιστημονικὸν εἰς τὰς χεῖρας λύχνον εἰσελθὼν καὶ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας διαχέας. Ἀληθῶς οὐχὶ ἀδίκως ὁ συγγραφεὺς λέγει που τοῦ βιβλίου αὐτοῦ (ἐν σελ. 21), ὅτι «ὁ ἄνθρωπος ὁ μὲ διαυγὲς πνεῦμα καὶ παλλομένην καρδίαν ἐργαζόμενος δύναται καὶ ἐκ Βυζαντίου ὁρμώμενος νὰ εὕρῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὸ ἀληθὲς καὶ τὸ καλόν». Τοῦτο ἀληθεύει πληρέστατα περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰς ὕψος ἐπιστημονικῆς βαθείας μελέτης καὶ διερευνήσεως ἐξαρθείσης ἱστορίας τῶν προϊόντων τοῦ πνεύματος τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας, ἀλλ' ἐφαρμόζεται κάλλιστα καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἴδιον συγγραφέα, ὅστις ὑπὸ τοῦ διαυγοῦς του πνεύματος ὁδηγούμενος καὶ εἰς ἐμπνεύσεις ἁγνοῦ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας αἰσθήματος ὑπείκων, τὰς τρίβους αὐτῆς μεθ' ἡρωϊκοῦ θάρρους ἐβάδισε.

Τὸν τέλειον αὐτοῦ τοῦτον τύπον εἶχε δώσει εἰς τὸ βιβλίον ὁ κ. Κρουμβάχερ ἤδη ὅτε τὸ πρῶτον αὐτὸ ἐξέδιδεν, οὐχὶ δὲ τόσον τὴν διόρθωσιν ἐσφαλμένων, τὰ ὁποῖα κυρίως δὲν ὑπῆρχον, ὅσον τὴν συμπλήρωσιν καὶ τελειοποίησιν αὐτοῦ ἐπεδίωξε διὰ τῆς δευτέρας ἐκδόσεως. Τῷ ὄντι αἱ ἑπτακόσιαι σελίδες, δι' ὧν ἐπηυξήθη αὕτη, κατὰ τὸ ἥμισυ μὲν καὶ ἐπέκεινα ἀναλογοῦσι πρὸς τὰ δύο ὅλως νέα προστεθέντα κεφάλαια, τὸ περὶ τῆς πεζογραφικῆς θεολογικῆς λογοτεχνίας (σελ. 37-218) καὶ τὸ περὶ τῆς χιλιετοῦς ἱστορίας τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους (σελ. 911-1067), ὡς καὶ εἰς τὸ παράρτημα τῆς πολυτίμου γενικῆς βιβλιολογίας καὶ τοὺς χρονολογικοὺς πίνακας τῶν αὐτοκρατόρων, πατριαρχῶν, παπῶν καὶ σουλτάνων (σελ. 1068-1152), κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν μέρος πρὸς τὰς σπουδαίας ἐπεκτάσεις καὶ συμπληρώσεις τῶν παλαιῶν κεφαλαίων. Εἰς ἐκπόνησιν τῶν δύο νέων κεφαλαίων ἐπικούρους ἔλαβεν εἰς μὲν τὸ πρῶτον τὸν καθηγητὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Βυρτσβούργῳ πανεπιστημίου κ. Ἔρχαρτ, εἰς δὲ τὸ δεύτερον τὸν καθηγητὴν τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Ἰένῃ πανεπιστημίου κ. Γέλτσερ. Τοιουτοτρόπως ἀπηρτίσθη τὸ βιβλίον νῦν ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς, ἐκ δύο παραρτημάτων καὶ ἐκ τριῶν τμημάτων, ὧν τὸ πρῶτον, ἡ πεζογραφία, περιλαμβάνει ἑπτὰ κεφάλαια, τὸ περὶ τῆς θεολογίας (σελ. 37-219), τὸ περὶ τῆς ἱστοριογραφίας καὶ χρονογραφίας (σελ. 219-408), τὸ

περὶ τῆς γεωγραφίας (σελ. 409-427), τὸ περὶ τῆς φιλοσοφίας (σελ. 428-449), τὸ περὶ τῆς ῥητορικῆς, σοφιστικῆς καὶ ἐπιστολογραφίας (σελ. 450-498), τὸ περὶ τῆς φιλολογίας καὶ τῶν μερῶν αὐτῆς (σελ. 499-604) καὶ τὸ περὶ τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν ὡς τῆς νομικῆς, ἰατρικῆς, μαθηματικῆς καὶ ἀστρονομίας, ζωολογίας, βοτανικῆς, ὀρυκτολογίας, ἀλχημείας καὶ τῆς στρατηγικῆς (σελ. 605-635). Τὸ δὲ δεύτερον, ἡ ποίησις, περιλαμβάνει δύο κεφάλαια, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ὑμνογραφίαν καὶ τὴν θύραθεν ποίησιν (σελ. 639-786). Καὶ τὸ τρίτον τέλος, ἡ δημώδης λογοτεχνία, σύγκειται ἐκ δύο μερῶν καὶ περιλαμβάνει τὴν δημώδη ποίησιν καὶ τὴν πεζογραφίαν (σελ. 787-910).

Τὴν εἰσαγωγὴν μόνον εἰς τὸ ὅλον σύγγραμμα ἀνεχώνευσεν οὕτως εἰπεῖν ἐξ ὁλοκλήρου καὶ τοσοῦτον οὐσιωδῶς ἅμα ἐτροποποίησε καὶ ἐπηύξησεν, ὥστε μόλις δύναται αὕτη νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως. Εἶνε δὲ τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τοῦ συγγράμματος τοσούτῳ μᾶλλον σπουδαῖον, καθόσον ἐν αὐτῷ οὐ μόνον αἱ θεμελιώδεις ἰδέαι περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς βυζαντιακῆς λογοτεχνίας, τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς διεθνοῦς αὐτῆς σημασίας ἐκτίθενται καὶ μετ' ἐμβριθείας καὶ πολλῆς ἀγχινοίας ἀναλύονται, ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη πρόοδος διαφαίνεται, ἣν ὁ συγγραφεὺς ἐν ἑαυτῷ ἐπετέλεσεν ἐν τῷ σχετικῶς βραχεῖ χρόνῳ, καθ' ὃν δὲν ἔπαυσεν ἀνενδότως μελετῶν τὸ προσφιλὲς αὐτῷ ἀντικείμενον καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐπιζητῶν τὴν διαφώτισιν αὐτοῦ νὰ προαγάγῃ. Ἡ εἰσαγωγὴ αὕτη δὲν δύναται ἐν ἁπλῇ βιβλιογραφίᾳ νὰ ἀναλυθῇ, ὡς ἀδύνατον εἶνε καὶ νὰ σχεδιογραφηθῇ μόνον ἓν ἕκαστον τῶν πολυαρίθμων τοῦ ὅλου συγγράμματος κεφαλαίων, περὶ τῆς ἀξίας καὶ σημασίας τῶν ὁποίων πάλιν αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς διὰ τῶν κατὰ μέρος εἰσαγωγῶν καὶ γενικῶν προθεωριῶν διαφωτίζει τὸν ἀναγνώστην. Εἰς μίαν δὲ μόνον ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ἐν αὐτῇ κρίσεων τοῦ συγγραφέως ἀναγκαῖον κρίνομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν δι' ὀλίγων λέξεων.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς λαμβάνει παρὰ τῷ συγγραφεῖ ἡ ἱστορία τῆς βυζαντιακῆς λογοτεχνίας, ὅπως μέχρις αὐτῶν καταβιβάζεται καὶ ἡ συνέχεια τῆς ἱστορίας τῆς κλασικῆς ἑλληνικῆς λογοτεχνίας καὶ ὑπὸ ἄλλων φιλολόγων καὶ ὑπὸ τοῦ Χρὶστ ἐν τῷ μνημονευθέντι ἐγχειριδίῳ. Ἀλλ' ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς διὰ πολλῶν καὶ γενναίων ἐπιχειρημάτων ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ τὸ ἀνυπόστατον τῆς τοιαύ-

της διαιρέσεως τῶν δύο μεγάλων ἱστορικῶν περιόδων καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀρχὴ τῆς βυζαντιακῆς λογοτεχνίας συμπίπτει πρὸς αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ἤτοι πρὸς τὴν ὁριστικὴν μεταβίβασιν τοῦ κέντρου τοῦ βάρους ἀπὸ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Ἀνατολήν, πρὸς τὴν ἵδρυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 324.

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο τοῦ συγγραφέως ἐκ πρώτης ὄψεως ἐκπλήσσει ὄχι τόσον ἕνεκα τῆς προφανοῦς αὐτοῦ πρὸς τὰ κοινῶς παραδεδεγμένα ἀντιθέσεως, ὅσον διὰ τὴν δυσχέρειαν, εἰς ἣν καὶ ὁ ἧσσον προκατειλημμένος κριτὴς περιπίπτει, ὅταν εἰλικρινῶς ζητήσῃ νὰ διακρίνῃ τὰ ἀκριβῆ ὁπωσδήποτε ὅρια τῶν δύο παντάπασιν ἀντικειμένων ἀλλήλοις δύο περιόδων τοῦ ἑνιαίου ἑλληνικοῦ κόσμου, ὃν βαθύταται καὶ καταπληκτικαὶ διαφοραὶ χωρίζουσιν εἰς τὸν ἀρχαῖον εἰδωλολατρικὸν καὶ τὸν μεσαιωνικὸν χριστιανικόν. Ὁ ἀναγινώσκων τὰ τελευταῖα κεφάλαια τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας οὐδαμοῦ αἰσθάνεται ἄλλην διαφορὰν ἐν τῇ πνευματικῇ τοῦ ὑστάτου ἑλληνικοῦ κόσμου ἀναπτύξει ἢ τὴν ὑπὸ τῶν χρόνων καὶ τῶν ὅρων τῆς ἀκμῆς καὶ παρακμῆς παντὸς ἀνθρωπίνου ἔργου ἐπιβαλλομένην. Λεληθότως δὲ καὶ ὅλως φυσικῶς προάγεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ἐν τῇ φανερᾷ καταπτώσει τῆς δημιουργικῆς αὐτοῦ δυνάμεως μέχρις ἀκριβῶς τῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ χρόνων καὶ δὴ μέχρι τῆς καταργήσεως τοῦ ἀρχαίου εἰδωλολατρικοῦ ἐν Ἀθήναις ἀνωτάτου παιδευτηρίου κατὰ τὸ ἔτος 529. Μόλις μετὰ τοῦτο τὸ γεγονός, καὶ ἀκριβέστερον ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς βασιλείας τοῦ Ἡρακλείου, αἰσθάνεταί τις πλέον ὅτι ζῇ ἐν ἄλλῳ κόσμῳ, καὶ ὁ κόσμος οὗτος εἶνε ὁ ῥιζικῶς μεταβεβλημένος, παντάπασι πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἀνόμοιος βυζαντιακὸς μεσαιωνικός.

Ἀλλ' εἶνε τοῦτο ἆρα γε ἀπάτη καὶ αἰσθηματικὴ ἁπλῶς ἐθελοτυφλία πρὸς τὴν πραγματικότητα, ἢ μήπως βασίζεται ἡ τοιαύτη ἀντίληψις ἐπὶ τῶν πραγμάτων καὶ αὐτή;

Ὁ συγγραφεὺς ζητεῖ δι' ἐπιχειρημάτων ἀληθῶς ἰσχυρῶν νὰ πείσῃ ἡμᾶς περὶ τοῦ πρώτου. Αὐτὸ τὸ θλιβερὸν γεγονὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καταλύσεως τῶν τελευταίων λειψάνων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τῆς βιαίας ἐκριζώσεως τῶν τελευταίων βλαστῶν τοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος ζητεῖ ν' απογυ-

μνώσῃ πάσης ἱστορικῆς σπουδαιότητος καὶ ὀνομάζει αὐτὸ «ἄμοιρον σημασίας διὰ τὴν καθολικὴν ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς λογοτεχνίας, μεμονωμένην πρᾶξιν, εἰς ἣν ἡμεῖς σήμερον ἀποδίδομεν τόσην σημασίαν, μόνον διότι νεώτεροι ἀσμένως διέτριψαν εἰς τὰ κατ' αὐτήν, παραστήσαντες ὡς τραγικὴν ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἔξοδον τοῦ ἑλληνισμοῦ κατηγλαϊσμένην ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ μαρτυρίου» (σελ. 6). Ἀλλὰ δὲν ἐπιδέχεται ἆρά γε ἡ κρίσις αὕτη τοῦ συγγραφέως καμμίαν ἀμφισβήτησιν καὶ δυνάμεθα τόσον ἀποτόμως νὰ μετουσιωθῶμεν οὕτως εἰπεῖν εἰς νέους ἀνθρώπους ἐν ταῖς ἀντιλήψεσιν ἡμῶν, ἵνα κλείσωμεν αἴφνης καὶ ἀποτινάξωμεν ἀπὸ τῶν χειρῶν τὸ μέγα τῆς ἀρχαιότητος βιβλίον κατὰ τὸ μοιραῖον ἔτος 324, μεταβάλλοντες ῥιζικῶς τὰς περὶ τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ ἡμετέρας κρίσεις, ἐν ᾧ αὐτὸς οὗτος ὁ σύγχρονος τότε κόσμος δὲν φαίνεται διόλου ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ ἐργασίᾳ αἰσθανόμενος τοιαύτην μετουσίωσιν καὶ μεταλλαγήν;

Ἡ θρησκευτικὴ τοῦ τότε κόσμου ἱστορία δὲν ἐπιτρέπει ἀληθῶς δισταγμοὺς περὶ τοῦ ὅτι κολοσσιαία καὶ ῥιζικὴ μεταβολὴ ἐπῆλθεν εἰς αὐτὸν καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ἐπικράτησις τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ἡ εἰς θάνατον καταδίκη τῆς εἰδωλολατρείας καθίστατο γεγονὸς τετελεσμένον διὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου. Εἷς δὲ κλάδος τῆς νέας δημιουργίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, ὁ θεολογικός, δὲν δύναται βεβαίως νὰ ὑπαχθῇ εἰς τοὺς γενικοὺς ὅρους τῆς μέχρι τῶν ὑστάτων χρόνων ἀναπτύξεως ἐκείνου. Ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ὅσα ὁ συγγραφεὺς μετ' ἴσης ἐμβριθείας καὶ ἀγχινοίας ἐξετάζει πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ αὐτοῦ, ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποδώσῃ τις αὐτῷ, τὰς ἀποδείξεις αὐτὰς καθ' ἑαυτὰς ὑπ' ὄψιν λαμβάνων, δίκαιον. Καὶ ὅμως ἐν τέλει πάλιν ἀπομένει μία μεγάλη καὶ ἄλυτος ἀμφιβολία ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἀναγνώστου, πολὺ δὲ φοβούμεθα ὅτι τὸ πρακτικὸν πάσης τῆς λαμπρᾶς αὐτοῦ ἀναπτύξεως ἐξαγόμενον, ὅτι ἡ ἀπὸ τοῦ 324 μέχρι τοῦ 640 περίοδος πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ «ὡς ἡ τῆς παρασκευαζούσης καὶ ἀγωνιζομένης νεότητος, ἡ δὲ μεθεπομένη (μέχρι τοῦ 1453) ὡς ἡ τῆς ἀνδρικῆς καὶ πρεσβυτικῆς τοῦ βυζαντινισμοῦ ἡλικίας», ἐνώπιον τῶν πραγμάτων δὲν θ' ἀποδειχθῇ ἀληθεῦον. Ἡμεῖς δὲν βλέπομεν ποῖοι εἶνε αὐτοὶ οἱ νεαροὶ καὶ παρασκευαστικοὶ τύποι τοῦ πνεύματος, οἵτινες ἐγέννησαν τοὺς ἧττον σφριγηλοὺς ἀλλ' ἀνδρικωτέρους

τοῦ κυρίως βυζαντινισμοῦ, καὶ πάλιν δὲ πολὺ φοβούμεθα μήπως εἰς τὸ «ἀνεμώλιον κατασκεύασμα ἐγελειανῆς ὑφῆς» τοῦ Βερνχάρδυ, ὅστις καμμίαν ὀργανικὴν ἀνάπτυξιν δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ εἰς τὸ βυζαντιακὸν πνεῦμα κεῖται σπουδαῖός τις πυρὴν ἀληθείας. Αὐτὴ ἡ χρονογραφία τῆς κυρίως βυζαντιακῆς ἐποχῆς δὲν πιστεύομεν ὅτι ἀνεπτύχθη κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Μαλάλα, ἀφοῦ τὸν πρῶτον ἀρχηγὸν αὐτῆς Γεώργιον σύγκελλον γνωρίζομεν βασισθέντα ἐπὶ τῶν πολὺ παλαιοτέρων προτύπων, ἅπερ οὐδ' ἐγνώρισέ ποτε ὁ πρωτότυπος ἀληθῶς Μαλάλας, τὸν δὲ Θεοφάνην ἀναγνωρίζομεν ὁμοίως ἁπλοῦν διάδοχον καὶ καθαρὰν συνέχειαν τοῦ συγκέλλου συναδέλφου του. Πολὺ ὀλιγώτερον ἠνδρωμένην βλέπομεν τὴν θεολογικὴν λογοτεχνίαν τῆς «ἀνδρικῆς» ἐποχῆς τοῦ βυζαντινισμοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον εὐθὺς πρεσβύτιδα διάδοχον τῆς ἀρχαιοτέρας χριστιανικῆς, ἥτις δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος νὰ ὀνομασθῇ εἰδικώτερον βυζαντιακή. Καὶ ὁ Φώτιος δὲν βλέπομεν διὰ τίνων νημάτων συνδέεται πρός τινα προγενεστέραν, σφριγηλοτέραν εἰδικῶς βυζαντιακὴν παιδείαν εἰ μὴ πρὸς τὴν καθόλου ἑλληνικὴν τῶν ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὅπως πᾶς ὁ ἀκμαιότερος πολιτικὸς καὶ λογοτεχνικὸς βίος τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος δὲν εἶνε ἀνδρωδεστέρα ἀνάπτυξις τοῦ προηγηθέντος πρωϊμωτέρου βυζαντιακοῦ, ἀλλ' ἀναρρίπισις τῆς ἀρχῆθεν εἰς τὸ περίεργον ῥωμαιοανατολικὸν τοῦτο σῶμα ἐμπνευσθείσης δυνάμεως ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων καὶ τῶν Ἑλλήνων λογίων. Ἄλλως νομίζομεν ὅτι αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς παρέχει ἀφορμὴν εἰς τὰς ἀντιρρήσεις ταύτας, ὅταν ἀναγνωρίζῃ ὡς ἐρημώσεως πνευματικῆς ἐποχὴν τὴν ἀπὸ τοῦ ζ' μέχρι θ' αἰῶνος, ἥτις βεβαίως δὲν ἐφρόντισε περὶ τῆς συνεχείας καὶ περαιτέρω ἀναπτύξεως τῆς πρωϊμωτέρας νεανικῆς δῆθεν βυζαντιακῆς εἰς τὴν ἀνδρικήν, ἂν καὶ ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀδίκως ἡ αἰτία τῆς καταστροφῆς ἀποδίδεται εἰς τὰ τυραννικὰ μέτρα τῶν ἀξέστων ὡς λέγεται καὶ ἀμούσων εἰκονομάχων βασιλέων, ἀντὶ πολὺ εὐλογώτερον ἴσως νὰ ζητηθῇ εἰς τὰς φρικτὰς ἀπὸ τοῦ 600 ἐνσκηψάσας συμφορὰς καὶ τὰς βαθείας ἐθνολογικὰς μεταβολὰς τοῦ τέλους τοῦ ς' καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ζ' αἰῶνος.

Ἡ προσπάθεια νὰ παρασταθῇ ὡς ἕν τι ὀργανικὸν ὅλον καὶ ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ ὁλόκληρος ἡ ἀπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου ἱστορικὴ περίοδος τοῦ ἑλληνισμοῦ ἔχει πολὺ τὸ ἐπαγωγόν, πλὴν δὲν νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ στηριχθῇ εἰς ἄλλον

τινὰ λόγον ἢ τὸν ἐξωτερικὸν τοῦ πολιτικοῦ χωρισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς ἀπὸ τῆς Δύσεως. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ γεγονὸς τῆς ἱδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σημαντικώτατον καθ' ἑαυτὸ ἕνεκα τῆς θέσεως τῆς νέας πρωτευούσης εἰς τὰ πρόθυρα τῆς Ἀνατολῆς καὶ ἐκτὸς τῆς ἀκτῖνος τῆς καθαρῶς ἑλληνικῆς ἐθνικῆς ἐπιδράσεως, δύναται μὲν νὰ θεωρηθῇ ἡ κυριωτάτη αἰτία τῆς διαμορφώσεως τοῦ βυζαντινισμοῦ ἐν τῇ δεσποτικῇ πολιτείᾳ καὶ ἐν τῇ δουλοπρεπεῖ, στερουμένῃ ζωτικωτέρας δυνάμεως καὶ ἐθνικοῦ ὀργανισμοῦ βαρβαρομίκτῳ κοινωνίᾳ, ἀλλ' ἐν αὐτῷ δὲν δύνανται νὰ ζητηθῶσι σπέρματα νέας πνευματικῆς διαπλάσεως, ἐξ ὧν ἀνεβλάστησε δῆθεν τὸ δένδρον τῆς πρωτογενοῦς καὶ ὀψιαιτέρας βυζαντιακῆς λογοτεχνίας. Ὁ θεολογικὸς αὐτῆς κλάδος, δι' ὃν βεβαίως σπουδαῖον ὁροθέσιον ἀποτελεῖ τὸ ἔτος 324, ἐξέρχεται ἐκ τοῦ παλαιοῦ στελέχους τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, ἀλλὰ δὲν λαμβάνει κυρίως νέαν ἀνάπτυξιν. Ἡ δὲ θύραθεν παιδεία καὶ λογοτεχνία οὔτε νέαν ὤθησιν οὔτε τροφὴν νέαν λαμβάνει ἐκ τοῦ ἁπλοῦ ἐκείνου γεγονότος, ὅπερ δὲν ἀποτελεῖ σταθμὸν ζωτικῆς ἀναπτύξεως ἐθνικῆς. Μάλιστα ὅ,τι ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ μέχρι τοῦ Ἰουστινιανοῦ δημιουργεῖται ἐν τῇ λογοτεχνίᾳ ταύτῃ εἶνε ἄρνησις καὶ ἐν γνώσει ἀπόκρουσις τῆς χριστιανικῆς ἐπιδράσεως καὶ καθαρὰ συνέχεια τῆς ἑλληνικῆς εἰδωλολατρικῆς παραδόσεως καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς θρησκευτικαῖς ἰδέαις, πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν τῷ τεχνικῷ αὐτοῦ τύπῳ. Διὰ τοῦτο πᾶς λόγος νομίζομεν ὑπάρχει διόλου νὰ μὴ ἀποχωρισθῶμεν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ συστήματος, διαρρηγνύοντες τὸ νῆμα τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου, ἀλλὰ νὰ σύρωμεν αὐτὸ μέχρι τῶν χρόνων καθ' οὓς φανερῶς πλέον καταπίπτει ἡ αὐλαία τοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ διὰ παντὸς ἀποκρύπτονται ἀφ' ἡμῶν τὰ πρόσωπα, τὰ συνδέοντα ἡμᾶς διὰ τῶν ἰδεῶν, τῶν παραδόσεων καὶ τῆς τέχνης αὐτῶν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα. Ἔχει τι τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ τραγικὸν ἡ ἀπὸ τῆς σκηνῆς ἔξοδος τοῦ ἑλληνισμοῦ κατὰ τὸ ἔτος 529, καμμία δὲ λεπτεπίλεπτος καὶ ἀμείλικτος κριτικὴ τῶν ἐντελῶς ἄλλως ἀγνώστων γεγονότων δὲν δύναται ν' ἀφαιρέσῃ αὐτὰ τὸν ὡραῖον, βαθὺ νόημα ὑποκρύπτοντα χαρακτῆρα, καὶ ἂν ἔτι τοῦτον οἱ νεώτεροι ὡς μυθοπλαστικὸν θέλουσι νὰ παραστήσωσι. Καθαρῶς ἑλληνικὸν—ἑλληνικὸν τῆς ὑστέρας βεβαίως ἐποχῆς—εἶνε τὸ πνεῦμα τοῦ δ', ε' καὶ ϛ' αἰῶνος, καὶ οὐδ' ὁπωστιοῦν βυζαντιακὸν ὡς τὸ τοῦ

ζ' καὶ τῶν ἀκολούθων αἰώνων, ἂν δὲ «ἡ ἀναλαμπὴ ὀλίγων φώτων, ὡς ὁ συγγραφεὺς λέγει (σελ. 10), δὲν δύναται νὰ μᾶς ἀπατήσῃ περὶ τῆς πραγματικῆς ἀποσβέσεως τοῦ ἑλληνικοῦ φωτός», ἀλλὰ πράγματι τὰ φθίνοντα πλέον ταῦτα φῶτα διακρίνονται μόλις κατὰ τὸν ς' αἰῶνα καὶ οἱ τελευταῖοι διδάσκαλοι τῆς ἐν Ἀθήναις ἀκαδημείας, ὅσον μικροὺς καὶ ἂν τοὺς θέλῃ ὁ συγγραφεύς, ἦσαν πάντοτε σπουδαιότεροι τῶν ἐρανιστῶν καὶ ἀνουσίων πολλάκις ἀντιγραφέων τῆς βυζαντιακῆς ἐποχῆς καὶ πάντως ἔτι καθαροὶ Ἕλληνες κατὰ τὴν σοφίαν, τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα, τὴν καταγωγὴν καὶ τὴν γλῶσσαν. Μετ' αὐτῶν δὲ καὶ μόνον ἀποσβέννυται ἀληθῶς παντάπασιν ὁ λύχνος τῆς ἑλληνικῆς σοφίας καὶ ἡ μοῦσα ἡ ἑλληνικὴ φεύγει διὰ παντὸς ἀπὸ τὰ παλαιὰ ἱερὰ αὐτῆς ἐδάφη. Οἱ πρῶτοι αὐτῶν μετὰ ταῦτα διάδοχοι εἶνε ὁ Γεώργιος Πισίδης, ὁ Γεώργιος σύγκελλος καὶ ὅστις ἄλλος, οὗτοι δὲ εἶνε καὶ οἱ πρῶτοι Βυζαντινοί, καθαρὰ βλαστήματα νέας ἐποχῆς, ἥτις οὔτε μακρόθεν οὔτε ἐγγύθεν δεικνύει ὁμοιότητά τινα καὶ ἀναλογίαν πρὸς ὅ,τι ἀνεπιστρεπτεὶ πρὸ αὐτῆς παρῆλθε.

Ἀλλ' ἱκανὰ εἶνε ταῦτα. Ἡμεῖς ἐλπίζομεν ὅτι βαθυτέρα ἐξέτασις τῶν πραγμάτων καὶ πληρεστέρα συνεννόησις μεταξὺ τῶν κλασικῶν φιλολόγων καὶ τῶν βυζαντινολόγων θὰ λύσῃ τὸ ζήτημα τῆς ἀκριβεστέρας ἐξιστορήσεως τῶν τελευταίων προϊόντων τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, περὶ τῶν ὁποίων κεφαλαιωδέστατα νῦν πραγματεύονται αἱ μέχρις Ἰουστινιανοῦ διήκουσαι ἱστορίαι τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας, χωρὶς νὰ ζητῆται ἄλλο ὁροθέσιον ἐν τῇ ἐσχάτῃ αὐτῆς ἀναπτύξει ἢ αὐτὸς ὁ ς' αἰὼν καὶ ἴσως αὐτὸ τὸ ἔτος 529. Ἂν δὲ μετ' αὐτὴν κατόπιν ἡ βυζαντινολογία ἀναγκασθῇ, ἔστω καὶ δευτερολογοῦσα ἔν τισι, ν' ἀναλάβῃ αὖθις τὸ νῆμα τῆς ἀφηγήσεως ἀπὸ τῶν πρὸ αὐτῆς χρόνων ὁρμωμένη, τοῦτο δὲν θὰ ζημιώσῃ τὴν ἐπιστήμην οὔτε μεθοδικῶς εἶνέ τι κακόν. Ἀπὸ τῆς ἱστορίας τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας θὰ λείψῃ κατ' ἀνάγκην ὁλόκληρον τὸ περὶ τῆς θεολογίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας κεφάλαιον· ἀλλὰ μήπως λαλῇ αὕτη περὶ τῶν μεγάλων τούτων φαινομένων τοῦ συγχρόνου πνεύματος, ὅταν διεξέρχηται τὰ λοιπὰ γεγονότα πνευματικῆς φύσεως τοῦ α', β' καὶ γ' μετὰ Χριστὸν αἰῶνος; Ἡ δὲ ἱστορία τῆς βυζαντιακῆς λογοτεχνίας, περιοριζομένη εἰς τὸ ἑαυτῆς ἔδαφος, χωρὶς νὰ θεωρήσῃ ἀλλότριον ἑαυτῆς ν' ἀνέλθῃ ἔν τισι προσωτέρω τῶν οἰκείων

χρόνων, θὰ παράσχῃ νομίζομεν πολὺ σαφεστέραν ἀντίληψιν τῆς καταπληκτικῆς μεταβολῆς κρίνουσα τὰ φαινόμενα τοῦ ἐκπεφρασμένου βυζαντιακοῦ βίου ἀφ' ἑαυτῶν καὶ ἐκ τῶν ἐντελῶς παρηλλαγμένων χρόνων καὶ πραγμάτων. Μεγαλειτέραν ὀργανικὴν ἑνότητα ἄς μὴ ἐπιζητῇ μάτην, διότι δὲν θὰ τὴν εὕρῃ, ἐκτὸς μόνον ἐν συνδυασμοῖς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐξεζητημένοις ἢ τοὐλάχιστον ἐπὶ μικρῶν καὶ πολὺ ἀβεβαίων δεδομένων στηριζομένοις. Ἡ μεσαιωνικὴ καὶ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶνε βεβαίως παλαιὰ καὶ παλαιοτέρα ἀναμφιβόλως τοῦ ι' αἰῶνος. Ἀλλ' αἱ πρῶται αὐτῆς πηγαὶ δὲν θὰ ἀνευρεθῶσι ποτέ, ποτὲ τοὐλάχιστον ἐν τοῖς σωζομένοις μνημείοις. Μάταιον δὲ εἶνε ν' ἀναζητῶνται καὶ τοῦ Μαλάλα οἱ πρόγονοι, ἵνα καταρτισθῇ τὸ οἰκογενειακὸν δένδρον τῆς βυζαντιακῆς χρονογραφίας. Οὐδὲ ἡ ἵδρυσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀρκεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὸν μοιραῖον διχασμὸν μεταξὺ Δύσεως καὶ Ἀνατολῆς, ὅστις δὲν εἶναι ἔργον — ἔστω καὶ ἀκούσιον — τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀλλ' ἀποτέλεσμα τῆς ῥιζικῆς ἐν τῇ Δύσει ἅμα καὶ ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἐπελθούσης περὶ τὸ 600 ἀκριβῶς ἐθνολογικῆς καὶ πολιτικῆς μεταβολῆς. Ὁ περιορισμὸς δὲ οὗτος καὶ ἀκριβέστερος τῆς ὕλης καταμερισμὸς θὰ φέρῃ πολὺ ταχύτερον τἀποτελέσματα ἐκεῖνα ἐν τῇ διαφωτίσει τῶν ποικίλων τῆς βυζαντινολογίας ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἡ μεγάλη, ἡ ῥηξικέλευθος ἐργασία τοῦ κ. Κρουμβάχερ ἐξαισίῳ τῷ τρόπῳ παρεσκεύασεν.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

ΠΟΙΚΙΛΑ

5. **Ἀποφανῶ σε — ἀποφανῶσαι** καὶ **καταστή(σω)σε — καταστῆσαι.**

Ὁ Βλαϋδέσιος λέγει ἐν *Adversar. in Tragic. Graec. Fragm.* σελ. 82, 846 «ἀποφανῶσαι. ἀποφανερῶσαι exspectabat Dind. Qu. ἀποφανθῆναι, collata Hesychii glossa (Fr. 76) ἀποφανθείς: ἐν τῷ φανερῷ (εἰς τὸ φανερὸν?) καταστάς. Vel ἀποφῆναι. Hesych. ἀποφανῶσαι: εἰς τὸ φανερὸν καταστῆσαι (καταστῆναι?). οὕτως Σοφ.». Ποιούμενος δὲ καὶ πάλιν περὶ τοῦ πράγματος λόγον ἐν σελ. 300, 919 ἀποφαίνεται «Recte Contus, ἀποφανῶ σε· εἰς τὸ φανερὸν κατα-

στήσω». Εἶχε δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Βλαϋδέσιος τὰ ὑπὸ τοῦ Ναυκίου γεγραμμένα ἐν τῇ Β' ἐκδόσει τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν σελ. 341, 919 «Anecd. Bekk. p. 439, 10: ἀποφανῶσαι· εἰς τὸ φανερὸν καταστῆσαι. οὕτω Σοφοκλῆς. scribendum esse: ἀποφανῶ σε· εἰς τὸ φανερὸν καταστήσω probabiliter coni. Contus (cf. Pappageorgii *Beitr. zur Erkl. u. Kritik. des Soph.* 1 p. 40)».

Τὴν ἐμὴν περὶ τοῦ προκειμένου γνώμην ἐδήλωσα δι' ἐπιστολῆς τῷ Πέτρῳ Παπαγεωργίου, ἀνδρὶ λογιωτάτῳ, περὶ τὴν κριτικὴν ἐπιστήμην λίαν εὐδοκιμοῦντι. Ἔγραψα δ' ἔπειτα ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Πλάτωνι Τόμ. Ε', σελ. 367 τάδε·

Βεκκ. Ἀνέκδ. σελ. 439, 10 «Ἀ π ο φ α ν ῶ σ α ι: εἰς τὸ φανερὸν καταστῆσαι. Οὕτω Σοφοκλῆς». Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν περὶ τῆς πλημμελείας τοῦ τύπου ἀ π ο φ α ν ῶ σ α ι. μεταγράφομεν δ' ἀνενδοιάστως «Ἀ π ο φ α ν ῶ ΣΕ: εἰς τὸ φανερὸν κ α τ α σ τ ή(ΣΩ) ΣΕ». Πρβ. Ἡσύχ. «Ἀποφανθείς: ἐν τῷ φανερῷ καταστάς. Σοφοκλῆς Ἀκρισίῳ».

Ταῦτα ἐν τῷ Πλάτωνι ἔγραψα τῷ 1883τῳ ἔτει. Παρατηρῶ δὲ νῦν ὅτι ἐν μὲν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον «Ἔρωμαί σε: ἐρωτῶΣΑΙ», ἐν δὲ τῷ τοῦ Φωτίου (σελ. 18, 20) «Ἔρωμαί σε: ἐρωτήσω ΣΕ». Ὁ Μουσοῦρος ἀνέγνω ἐρωτῶ ΣΕ ἀντὶ τοῦ ἐρωτῶΣΑΙ. Κεῖται δ' ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου καὶ «ΣυμβιβῶΣΑΙ: συνάπτΟΣΑΙ, διδάσκΟΣΑΙ» ἀντὶ τοῦ «Συμβιβῶ ΣΕ: συνάπτΩ ΣΕ, διδάσκΩ ΣΕ», ἀνθ' οὗ ὁ Σουΐδας γράφει «Συμβιβῶ: διδάΞΩ, ἐπιστΗΣΩ, νοῆσαι ποιΗΣΩ».

Φέρεται προσέτι ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου καὶ «ἈντομΩΣΑΙ: παρακαλέσαι» ἀντὶ τοῦ ἄντομΑΙ ΣΕ καὶ «ΣυνετιῶΣΑΙ: σοφίσωΣΑΙ». Ἀλλ' ὑπέρκειται τῆς διφθόγγου ΑΙ τοῦ τε παρακαλέσαι καὶ τοῦ συνετιῶσαι καὶ τοῦ σοφίσωσαι τὸ στοιχεῖον Ε καὶ τοῦ Ε τοῦ παρακαλέσαι τὸ Ω.

Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ ζηλῶΣΑΙ ἕτερον ἀντὶ τοῦ ζηλῶ ΣΕ, γέρον παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδισιεῖ Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Β', 6', σελ. 223, 14 καὶ ἀποτιλῶΣΑΙ ἀντὶ τοῦ ἀποτιλῶ ΣΕ ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκήρου σελ. 422, 11 (Ἴδε Μεινέκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 89).

Κ. Σ. Κ.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΕΙΣ ΤΑ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΑΚΑ (1)

614, F: τὴν γέρανον ἐδέξατο οὐκ εὐωχουμένην, ἀλλὰ **γελοῖα** πάσχουσαν.

Οὕτως ὁ Vulcobius. Ἀλλὰ τἀντίγραφα ἔχουσι: γέλ**ωτα** πάσχουσαν, ὅπερ ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ ὀρθόν: γέλωτα πα**ρέ**χουσαν (παΡΕχουσαν=παΡCχουσαν=πάCχουσαν).

616 D: Οὐ γὰρ εἰς ἀγῶνα καθείκασιν, ἀλλ' ἐπὶ δεῖπνον ἥκουσι.

Καθείκασιν ἀντὶ τοῦ καθείκασιν ἑαυτοὺς δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἔγραψεν ὁ Πλούταρχος. Μεταγραπτέον ἄρα **καθήκουσιν**=κατεληλύθασι.

617 Α: ἢ καὶ προπόσεις . . . ἀνέλωμεν, αἷς **πρὸς** τοὺς ἐπιτυγχάνοντας οὐδ' ἀκρίτως ἀλλ' ὡς ἐνδέχεται μάλιστα χρώμενοι τιμῶμεν.

Τὸ οὐδ' ἀκρίτως προϋποτίθεται ἑτέραν ἄρνησιν, διὸ καὶ ὁ Reiske ἐνέβαλε πρὸ τούτου οὐκ εἰκῇ. Ἀλλ' ὁ πρὸς τοὺς ἐπιτυγχάνοντας προπόσεσι χρώμενος εἰκῇ καὶ ἀκρίτως χρῆται ταύταις. Διὸ γραπτέον: «αἷς **περ οὐ** τοὺς ἐπιτυγχάνοντας, οὐδ' ἀκρίτως . . . τιμῶμεν». Τὸ δ' ἑξῆς εἶναι: «αἷς περ οὐ τοὺς ἐπιτυγχάνοντας τιμῶ-

(1) Αἱ ἐν τοῖς σημειώμασι τούτοις ἐξεταζόμεναι λέξεις ἢ φράσεις εἶναι, ἔνθ' ἄλλο τι δὲν λέγεται, κατὰ τὴν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις παραδεδομένην ἐκφορὰν ἀναγεγραμμέναι.

μεν οὐδ' ἀκρίτως (χρώμενοι) ἀλλ' ὡς ἐνδέχεται μάλιστα χρώμενοι αὐταῖς τιμῶμεν οὓς τιμῶμεν».

622 D. στικτέον ὧδε: φειδωλὸς ἀνὴρ . . . ἐμπεσὼν εἰς ἔρωτα, καθάπερ εἰς πῦρ σίδηρος, ἀνεθεὶς καὶ μαλαχθεὶς ἁπαλὸς καὶ ὑγρὸς καὶ ἡδίων.

Τὸ μετὰ τὸ σίδηρος κόμμα εἶναι ἀναγκαῖον, ἵνα μὴ τὸ εἰς πῦρ συναφθῇ τῷ ἀνεθείς, ἀλλὰ τῷ ἐξυπακουομένῳ ἐμπεσών.

630 D: ἄχθονται γὰρ τοῖς . . . τὰς ἑαυτῶν εὐτυχίας διεξιοῦσιν, ἂν μὴ κελεύσῃ **ἄλλος τις** τῶν παρόντων *** ζομενοι λέγωσι.

Καὶ ἡ χασμωδία αἴρεται καὶ ὁ λόγος κομψότερος καὶ λογικῶς ἀκριβέστερος γίνεται, ἐὰν μεταγράψωμεν: ἂν μὴ κελεύσαντός τινος τῶν παρόντων . . . . λέγωσι (κελεύσΑΝΤΟC=κελεύσῃ ΑΛΛΟC). Περὶ δὲ τοῦ πρὸ τοῦ * * * ζόμενοι χάσματος ἐπέχω, διότι πολλαὶ συμπληρώσεις δυναταί.

630 E: Καὶ ταῦτ' οὖν ἐρωτῶντΕΣ χαρίζεσθαι τοῖς ἀποκρινομένοις κτλ.

Οὕτως ἄνευ ῥήματος τἀντίγραφα. Τὸ ἐλλεῖπον ῥῆμα ἀποκαθίσταται εὐκόλως, ἐὰν μεταγράψωμεν: ἐρωτῶ**ντ' ἔστι** χαρίζεσθαι.

631 B: ἐρωτῶν ἅμα καὶ πολλῶν λόγων ἀφορμὰς προςιέμενος.

Τοῦ Reiske ἡ εἰκασία πρ**οϊ**έμενος συμφωνεῖ τοῖς ἐν 630 D κειμένοις: βουλόμενοι λόγου . . ἀφορμὰς **προέσθαι**.

637 E: ὅθεν ἀρχῆς μὲν ἄνευ γεγονέναι ζῷον οὐ λέγομεν, ἀρχὴν δ' εἶναι ζῳογονίας, ὑφ' ἧς πρῶτον ἡ ὕλη μετέβαλε, δυνάμ**εως** κρᾶσίν τινα καὶ μῖξιν ἐνεργασαμέν**ης** γόνιμον.

Ἄδηλον μένει ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ τίς εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ζῳογονίας. Σὺ δὲ γράφε: ἀρχὴν δ' εἶναι ζῳογονίας . . . δυνάμ**εις** κρᾶσίν τινα . . . ἐνεργασαμέν**ας** γόνιμον καὶ ἕξεις τὴν ἀρχὴν τῆς ζῳογονίας.

638 B: ἀπολαύειν τὰ νεώτερα πράγματα κειμένων ἐν τοῖς παλαιοτέροις ὀνομάτων.

Γρ. ἐπὶ τοῖς παλαιοτέροις.

Αὐτ.: τὸν οὖν τόπον, ἐν ᾧ γυμνάζονται πάντες οἱ ἀθληταὶ [παλαίστραν καλοῦσι] τῆς πάλης [τοὔνομα] κτησαμένης τὸ πρῶτον· εἶτα καὶ τοῖς αὖθις ἐφευρεθεῖσιν ἐμπαρασχεῖν.

Τί ζητεῖ ἡ ὁριστικὴ καλοῦσι μεταξὺ τῶν ἀπαρεμφάτων ἀπολαύειν καὶ ἐμπαρασχεῖν, οἷς εἶναι ὁμοταγής; Ποῖον δὲ ὄνομα ἐκτήσατο ἡ πάλη; τὸ τῆς παλαίστρας; Πάντα ταῦτα τὰ ἀπορήματα αἴρονται, ἐὰν ἐξαιρεθῶσι τὰ ὑφ' ἡμῶν περιγεγραμμένα ὡς διασκευαστοῦ ἐμβλήματα καὶ ὀρθότερον στιχθῇ ὁ λόγος ὧδε: τὸν οὖν τόπον, ἐν ᾧ . . . οἱ ἀθληταί, τῆς πάλης κτησαμένης τὸ πρῶτον εἶτα καὶ τοῖς αὖθις ἐφευρεθεῖσιν ἐμπαρασχεῖν. Ἀντικείμενον μὲν τοῦ κτησαμένης εἶναι ἡ αἰτιατικὴ τόπον, ὑποκείμενον δὲ τοῦ ἐμπαρασχεῖν εἶναι αὐτὴν (τ. ἔ. τὴν πάλην), ἥπερ σύνταξις ἐάν τινι μὴ φαίνηται ἀνεκτή, μεταγραψάτω: τὴν πάλην κτησαμένην ἀντὶ τοῦ τῆς πάλης κτησαμένης.

639 D: Παυσαμένου δὲ τἀδελφοῦ τἆλλα μὲν ἔφην ἀληθῶς λέγεσθαι τὴν δ' αἰτίαν τῆς τάξεως οὐκ ἐπενόουν.

Ἐν τῇ Βερναρδακείῳ ἐκδόσει εἶναι ὑποσεσημειωμένον «ἐπηνόουν vel ἐπῄνουν mei». Καὶ τυφλῷ δῆλον ὅτι τὸ ἐπῄνουν εἶναι ἡ μόνη ὀρθὴ γραφή.

644 C: ἀλλ' ὅπου τὸ ἴδιόν ἐστιν ἀπόλλυται τὸ κοινόν; ὅπου μὲν οὖν μὴ ἴσον ἔστιν.

Ἡ μετὰ τὸ κοινὸν ἐρώτησις ὅλως ἄτοπος, διότι τὸ «ἀλλ' ὅπου . . . κοινὸν» εἶναι ἀλλοτρία ἔνστασις, ἣν υἱοθετεῖ ὁ λέγων, ἵνα ἀνασκευάσῃ διὰ τῶν ἑξῆς: «ὅπου μὲν οὖν κτλ.» κατὰ τὸ γνωστὸν τῆς ἀνθυποφορᾶς σχῆμα. Σαφέστερον θὰ ἦτο τὸ πρᾶγμα, ἂν ἔκειτο: «Ἀλλ' ὅπου τὸ ἴδιόν ἐστιν, εἴποι τις ἄν, ἀπόλλυται τὸ κοινόν», ἔνθα τίς θὰ ἐτίθει ἐρώτησιν μετὰ τὸ κοινόν;

648 A: τὴν δ' **ἄλυσσον** καλουμένην βοτάνην καὶ λαβόντες εἰς τὴν χεῖρα μόνον . . . ἀπαλλάττονται λυγμοῦ.

Ἡ **ἄλυσσος** βοτάνη δύναται μὲν ἴσως ν' ἀπαλλάξῃ **λύσσης**, ἀλλ' οὐχὶ βεβαίως λυγμοῦ. Διὸ μεταγραπτέον ἄλυκτος.

652 A: φησὶ γὰρ οὐκ εἶναι θερμὸν αὐτοτελῶς τὸν οἶνον, ἀλλ' ἔχειν τινὰς ἀτόμους ἐν αὐτῷ θερμασίας ἀποτελεστικάς, ἑτέρας δ' αὖ ψυχρότητος· ὧν τὰς μὲν ἀποβάλλειν, ὅταν εἰς τὸ σῶμα παραγένηται, τὰς δὲ προςλαμβάνειν ἐκ τοῦ σώματος, **ὡς** ἂν ἔχωσι κράσεως ἡμῖν ἢ φύσεως ὁμιλῆσαι, ὡς τοὺς μὲν ἐκθερμαίνεσθαι, τοὺς δὲ τοὐναντίον πάσχειν μεθυσκομένους.

Γρ.: ὡς ἂν ἔχ**ου**σι κράσεως ἡμῖν ἢ φύσεως ὁμιλήσ**ῃ** (ὑπακ. ὁ οἶνος). Ὁ δὲ νοῦς: ἀναλόγως τῆς κράσεως ἢ φύσεως, ἣν ἂν ἔχωμεν τὸν οἶνον προσφερόμενοι (=τοῦ οἴνου ὁμιλοῦντος ἡμῖν).

Αὐτ. B: πρῶτον θ' **ὑπέειμι** τὸ γιγνόμενον ὑπὸ τῶν ἰατρῶν· τοῖς μὲν γὰρ ἐκλελυμένοις καὶ τόνου τινὸς δεομένοις κατὰ τὰς ἀρρωστίας **στομάχου** θερμὸν μὲν οὐδὲν προσφέρουσιν, οἶνον δὲ διδόντες βοηθοῦσι.

Γραπτέον: ἐπῄει μοι καὶ στομάχ**οις**.

654 C: Οὕτως ἄρα καὶ πρὸς ἀφροδίσια κράτιστον **ἔσται** ἔχειν ἕκαστον.

Ὅτι τὸ **ἔσται** εἶναι σχολαστικοῦ ἔμβλημα δεικνύει ἡ χασμωδία.

656 A: τῶν δ' ἰατρῶν τινας λέγει τοὺς πλέον πιόντας κελεύειν ἐμεῖν, εἶθ', ὅταν μέλλωσι καθεύδειν, ἄρτον εἰς μέλι καταβάψαντας ἐμφαγεῖν **ἔδοσαν**.

Τί παθὼν ὁ Πλούταρχος, τοῦ λόγου κάλλιστα περαινομένου τῷ ἐμφαγεῖν (λέγει τοὺς ἰατροὺς κελεύειν ἐμεῖν, εἶτ' ἐμφαγεῖν), προσεκόλλησε τὸ **ἔδοσαν**, ἐκεῖνοι μόνον δύνανται νὰ νοήσωσιν, οἵτινες πᾶν ὅ,τι ἐν ἀντιγράφοις εὑρίσκουσι προςκυνοῦσιν ὡς ἅγιον λείψανον. Οἱ δὲ μεμνημένοι ἀπιστεῖν καὶ τῷ νῷ ἀεὶ χρῆσθαι διαγράφουσι

γελῶντες τὸ ὑπ' ἀγαθοῦ ἀναγνώστου ἐν μακαρίῳ νυσταγμῷ προςραφὲν τῷ κειμένῳ ῥάκος.

657 E: ἐγὼ δ' ἐκέλευσα λαβόντα ποτήριον ἐντείνεσθαι (γρ. ἐντείνασθαι) τὴν ἐπαινουμένην κρᾶσιν καὶ ἁρμονίαν, καὶ προςελθὼν ὁ παῖς **ἐπέχει τὸν ἄκρατον.**

Ὁ νοῦς εἶναι: ὁ παῖς ἐπέχει αὐτῷ τὸν ἄκρατον, ἵνα συγκεράσῃ αὐτὸν ὕδατι καθ' ἣν ἀναλογίαν αὐτὸς ἐπήνεσε, τ. ἔ. δυοῖν πρὸς τρία. Γελοία ἄρα ἡ τοῦ Παρισιακοῦ E κώδικος γραφὴ «ὑπήχει τὴν ἄκρατον». Καὶ ὁ Βιενναῖος κῶδιξ ἐνταῦθα σφάλλεται γράφων **ὑπ**έχει.

659 D: τὰ τραύματά φησι τἀπὸ τῶν χαλκῶν . . . . μαχαιρῶν ἧττον εἶναι δυσαλγῆ καὶ ῥᾷον ἰᾶσθαι τῶν ἀπὸ τοῦ σιδήρου.

Γρ.: **ῥᾷον'** ἰᾶσθαι. Μικρὸν δὲ κατωτέρω: τῆς φθορᾶς ἐκεῖ**σε** συντρεχούσης ἀντὶ τοῦ **ἐκεῖ**. Ἐν σελ. 745 E κεῖται: ταῖς ἐντεῦθεν ἀπιούσαις **ἐκεῖ** ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ χωρίον ἐκεῖνο νοσεῖ.

659 F: ὦ Σόσσιε Σενεκίων τοῦ Πολυβίου Σκιπίωνι παραινοῦντος Ἀφρικανῷ μὴ πρότερον ἐξ ἀγορᾶς ἀπελθεῖν ἢ φίλον τινὰ ποιήσασθαι τῶν πολιτῶν. Φίλον δὲ δεῖ μὴ πικρῶς μηδὲ σοφιστικῶς ἀκούειν τὸν ἀμετάπτωτον καὶ βέβαιον, ἀλλὰ κοινῶς τὸν εὐθύνουν ὥςπερ . . . . . συνεργοῦ. Ἀλλ' ὅρα τὸ τῆς παραινέσεως κτλ.

Ὡς ἔχει νῦν τὸ χωρίον, τὸ τοῦ Πολυβίου . . . παραινοῦντος ἐξ οὐδεμιᾶς ἤρτηται προτάσεως. Διὸ ὁ Wyttenbach μεταγράφει φίλον **δὴ** δεῖ, ἵνα ἐκ τοῦ δεῖ ἐξαρτᾶται ἡ ἀπόλυτος γενική. Ἀλλ' οὔτε οὗτος, οὔτε ἄλλος οὐδείς, ὅσον ἐγὼ γινώσκω, παρετήρησεν ὅτι πρὸ τοῦ ὦ Σόσσιε Σενεκίων ἐξέπεσεν ἀναγκαίως μία ἢ καὶ πλείους λέξεις, ὧν θὰ ἦτο καὶ τὸ ῥῆμα, εἰς ὃ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀπόλυτος μετοχὴ ἀνήκει. Νομίζομεν δὲ ἀναγκαίαν τὴν ἐκδοχὴν τοιούτου χάσματος, διότι ἡ προςφώνησις ὦ Σόσσιε Σκιπίων ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ προοιμίου ἑκάστου βιβλίου κειμένη ἀεὶ παρενθετικῶς κεῖται, καθ' ἃ καὶ ἄλλως ἔν τε τῇ Ἑλληνικῇ καὶ τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ κανονικῶς αἱ τοιαῦται προςφωνήσεις τάττονται. Οὕτω:

Βιβλ. Α′ 612 C: Τὸ «μισέω μνάμονα συμπότην», **ὦ Σόσσιε Σκιπίων,** ἔνιοι κτέ.

Βιβλ. Β′ 629 C: Τῶν εἰς τὰ δεῖπνα . . . . . παρασκευαζομένων, **ὦ Σ. Σ.,** τὰ μὲν κτέ.

Βιβλ. Γ′ 644 F: Σιμωνίδης ὁ ποιητής, **ὦ Σ. Σ.,** ἔν τινι τόπῳ κτέ.

Βιβλ. Ε′ 672 D: Περὶ τῶν τῆς ψυχῆς καὶ σώματος ἡδονῶν, **ὦ Σ. Σ.,** ἣν σὺ νῦν ἔχεις γνώμην κτέ.

Βιβλ. Ϛ′ 686 A: Τιμόθεον τὸν Κόνωνος, **ὦ Σ. Σ.,** κτέ.

Βιβλ. Ζ′ 697 D: Χαρίεντος ἀνδρός, **ὦ Σ. Σ.,** καὶ φιλανθρώπου κτέ.

Βιβλ. Η′ 716 D: Οἱ φιλοσοφίαν, **ὦ Σ. Σ.,** ἐκ τῶν δείπνων ἐκβάλλοντες κτέ.

Βιβλ. Θ′ 736 C: τὸ ἔνατον τῶν Συμποσιακῶν, **ὦ Σ. Σ.**

Οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἔκειτο πρὸ τοῦ ὦ Σόσσιε Σενεκίων πάντως μία ἢ καὶ πλείους λέξεις, μεθ' ὧν συνήπτετο τὸ τοῦ Πολυβίου . . . παραινοῦντος.

660 B: αἱ μὲν γὰρ παλαιόντων **ἐπιβολαὶ** καὶ ἕλξεις κονιορτοῦ δέονται, ταῖς δὲ φιλικαῖς **λαβαῖς** ὁ οἶνος ἁφὴν ἐνδίδωσι μιγνύμενος λόγῳ· λόγος γὰρ **αὐτῷ** τὸ φιλάνθρωπον καὶ ἠθοποιὸν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ σώματος ἐποχετεύει καὶ **συνδίδωσι.**

Γρ.: ἐπιλαβαί, ὡς δεικνύει καὶ τὸ λαβαῖς. Ὡςαύτως γρ. **αὐτοῦ** τ. ἔ. τοῦ οἴνου. Τέλος ἀντὶ τοῦ **συνδίδωσιν,** ὅπερ οὐδένα νοῦν ἔχει, μεταγραπτέον συνδιίησι.

667 D: πολλοὶ γὰρ **ἀφικνοῦνται** τὴν ὥραν **αὐτόθι** καὶ συνουσίας ποιοῦνται μετ' ἀλλήλων ἐν ἀφθόνοις πᾶσι καὶ πλείστας περὶ λόγους ὑπὸ σχολῆς διατριβὰς ἔχουσι.

Ἐπειδὴ ὁ Πλούταρχος βεβαίως μὲν δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ αὐτόθι ἀφικνοῦνται ἀντὶ τοῦ αὐτόσε, ἀμφίβολον δ' εἶναι ἂν εἶπέ ποτε «τὴν ὥραν ἀφικνοῦμαι» ἀντὶ τοῦ τῆς ὥρας, διὰ τοῦτο ἐξαλειπτέον τὸ ἀφικνοῦνται ὡς ἀνοήτου τινὸς ἔμβλημα, οὗ γενομένου ἡ

σύνταξις ἔσται: «πολλοὶ γὰρ συνουσίας ποιοῦνται... καὶ πλείστας... διατριβὰς ἔχουσιν αὐτόθι τὴν ὥραν (αἰτ. τῆς διαρκείας)».

669 E: «τὸ δὲ τῶν ἐναλίων γένος ... οὔτ' ὄψις, οὔτε φωνή τις οὔθ' ὑπουργία παραιτεῖται τῆς προσφορᾶς. Οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἔχοι χρήσασθαι ζῶον, ὃ μηδ' ὅλως ζῇ παρ' ἡμῖν».

Οὕτως εἶναι παραδεδομένον ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τὸ χωρίον κάλλιστα κατὰ τἆλλα πλὴν ὅτι πρὸ τοῦ αὐτοῖς ἐξέπεσεν ὁ **ἂν**, οὗ ἀποκατασταθέντος οὐδεμιᾶς ἄλλης ἀνάγκη διορθώσεως, ἅτε τῆς ἐννοίας τῶν λεγομένων τοῖς νοῦν ἔχουσι σαφεστάτης οὔσης, τ. ἔ. «οὐδὲν ἂν αὐτοῖς (τ. ἔ. τῇ ὄψει, τῇ φωνῇ κττ.) ἔχοι χρήσασθαι ζῷον, ὃ μηδ' ὅλως ζῇ παρ' ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦτο στερεῖται αὐτῶν». Ὄψις εἶναι ἐνταῦθα ὅ,τι τὸ λατινικὸν vultus, ἡ τοῦ προσώπου ἔκφρασις.

673 A: οὕτως ἡ ψυχὴ τῶν περὶ πόσιν ... ἡδονῶν μετέχει ταῖς τοῦ σώματος ὀρέξεσι ... ὑπηρετοῦσα ... καὶ πραΰνουσα τὰς ἐπιθυμίας· ὅταν δ' ἐκεῖνο ... ἡσυχάσῃ, πραγμάτων ἀπαλλαγεῖσα ... ἐπὶ τὰς αὑτῆς ἡδονὰς τρέπεται, λόγοις εὐωχουμένη καὶ μαθήμασι καὶ ἱστορίαις καὶ τῷ ζητεῖν τι **ἀκούειν** τῶν περιττῶν.

Ἡ ἐργασία τῆς ψυχῆς εἶναι διττή, τοῦτο μὲν ἀκρόασις ἀλλοτρίων λόγων, τοῦτο δὲ ζήτησις, τ. ἔ. ἐπιστημονικῶν ζητημάτων ἐξέτασις πρὸς λύσιν. Τὸ μὲν τούτων δηλοῦται ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ διὰ τοῦ λόγοις καὶ μαθήμασι καὶ ἱστορίαις, τὸ δὲ διὰ τοῦ **ζητεῖν τι τῶν περιττῶν**, ὅπερ παρανοήσας σχολαστικός τις παρενέβαλεν ἐν ἀνοικείῳ τόπῳ τὸ **ἀκούειν** καταστήσας οὕτω καὶ χασμώδη τὸν λόγον (**τι ἀκούειν**).

673 C. Ἐν ἀρχῇ τοῦ α' διαλόγου τοῦ ε' βιβλίου κεῖται: «**περὶ ὧν** ἐγένετο λόγος καὶ σοῦ παρόντος κτέ.».

Τοῦτο τὸ περὶ ὧν ἀγνοοῦντες εἰς τί ἀναφέρεται οἱ μὲν μεταβάλλουσιν, οἱ δὲ εἰκάζουσιν ὅτι ἐξέπεσέ τι πρὸ αὐτοῦ. Ἀλλὰ τὸ περὶ ὧν ἀναφέρεται εἰς τὰ ἄρτι ἐν τῷ προοιμίῳ εἰρημένα καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ **περὶ τούτων δὲ**. Ὁμοίως συνάπτεται τῷ προοιμίῳ τὸ πρῶτον

πρόβλημα διὰ τοῦ γὰρ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Συμποσιακῶν βιβλίῳ 645 C. D: (προοιμίου τέλος) ὅθεν καὶ ἡμεῖς τρίτην δεκάδα ταύτην σοι πεποιήμεθα συμποτικῶν ζητημάτων, τὸ περὶ τῶν στεφάνων πρῶτον ἔχουσαν. (προβλ. Α΄) Ἐγένοντο **γάρ** ποτε καὶ περὶ στεφάνων λόγοι κτέ.

676 B: «τῷ δὲ Διονύσῳ τὴν πίτυν ἀνιέρωσαν ὡς ἐφηδύνουσαν τὸν οἶνον· τὰ γὰρ πιτυώδη χωρία λέγουσιν ἡδύοινον τὴν ἄμπελον φέρειν· **καὶ** τὴν θερμότητα τῆς γῆς Θεόφραστος αἰτιᾶται· καθόλου γὰρ . . . . τὸν πυρόν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς πίτυος αὐτῆς εἰκὸς ἀπολαύειν τὴν ἄμπελον κτλ.»

Τὸ οὐ μὴν ἀλλὰ δηλοῖ σαφῶς ὅτι ἡ τοῦ Θεοφράστου αἰτιολογία ἀντιτάττεται πρὸς τὴν ὑπόληψιν ὅτι ἡ πίτυς αὐτὴ καθηδύνει τὸν οἶνον. Διὸ μετ' ἐμφάσεως ἐπιφέρει ὁ Πλούταρχος: «οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς πίτυος **αὐτῆς** κτέ.». Κατὰ ταῦτα μεταγραπτέον: **καίτοι** θερμότητα τῆς γῆς . . . αἰτιᾶται ἀντὶ τοῦ **καὶ τὴν** κτέ.

679 A: λόγων δὲ κοινωνίαν ἀναιροῦσιν οἱ πολλοὺς εἰς ταὐτὸ συμφοροῦντες, μᾶλλον δ' ὀλίγους ποιοῦσιν ἀλλήλοις συνεῖναι· **καὶ** κατὰ δύο γὰρ ἢ τρεῖς ἀπολαμβάνοντες ἐντυγχάνουσι καὶ προςδιαλέγονται.

Παράσιτος ὅλως ὁ **καὶ** ἐκεῖνος.

679 D: ἐν ταῖς ὑποδοχαῖς ἑκάστοτε τοὺς ἐπιτηδείους παραληπτέον. ἐπιτήδειοι δὲ **τῷ μὲν ἡγεμόνι** δειπνίζοντι συνδειπνεῖν οἵ τ' ἄρχοντες . . . καὶ οἱ πρῶτοι τῆς πόλεως· ἐν δὲ γάμοις ἢ καὶ γενεθλίοις οἱ κατὰ γένος προςήκοντες.

Πρὸς τὸν **ἡγεμόνα** ἀντιτίθεται διὰ τοῦ δὲ συνδέσμου, ἀτόπως τὸ ἐν γάμοις. Διὰ τοῦτο μεταγραπτέον τῷ μὲν ἡγεμόνα δειπνίζοντι, οὗ γενομένου ἀντιτίθεται περίστασις πρὸς περίστασιν, (ἐν μὲν τῷ δειπνίζειν ἡγεμόνα—ἐν δὲ γάμοις). Εἶνε δὲ ἡγεμὼν ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ παρὰ Πλουτάρχῳ, ὁ Ῥωμαῖος τῆς ἐπαρχίας ἡγεμὼν

(praeses provinciae).— Ἀντὶ τοῦ ἐπιτηδείους, ἥπερ εἶναι ἡ τῆς ἐν Βασιλείᾳ ἐκδόσεως γραφή, τἀντίγραφα ἔχουσι κακῶς -ως.

686 C: προβλημάτων δὲ καὶ λόγων φιλοσόφων ὑποθέσεις αὐτοὺς τοὺς μεμνημένους εὐφραίνουσιν ἀεὶ πρόσφατοι παροῦσαι· καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας οὐχ ἧττον ἑστιᾶν παρέχουσι τοῖς αὐτοῖς ἀκούοντας καὶ μεταλαμβάνοντας.

Γρ.: αὐτούς **τε** (τοὺς τοῦ τοιούτου συμποσίου μετεσχηκότας) τοὺς μεμνημένους εὐφραίνουσι. Τὸ δὲ τοῖς αὐτοῖς εἶναι ὀργαν. δοτ. εἰς τὸ ἑστιᾶν ἀναφερομένη καὶ σημαίνει τοῖς πεφιλοσοφημένοις.

680 F: Οὕτως οὐδὲν **ἀπέχει καὶ** ἀνθρώπου ψαῦσιν τὴν μὲν ὠφέλιμον εἶναι, τὴν δὲ ἀπηνῆ καὶ βλαβεράν.

Τὸ οὐδὲν ἀπέχει δὲν δύναται νὰ σημαίνῃ ὅ,περ ἐνταῦθα ὁ νοῦς ἀπαιτεῖ τ. ἔ. εἰκός ἐστι. Διὰ τοῦτο ἀντὶ τοῦ **ἀπέχει καὶ** μεταγραπτέον νομίζω ἀπέοικεν. Τὸ οὐδὲν ἀπέοικεν=οὐκ ἀπεικός ἐστιν.

682 E: τὰ σώματα προελθόντα μέχρι τῆς ἄκρας ἀκμῆς οὐχ ἕστηκεν, ἀλλὰ ῥέπει καὶ ταλαντεύεται πρὸς τοὐναντίον· ὅταν οὖν ἐπίδοσιν ἀθρόαν λάβωσι καὶ βέλτιον ἢ προςεδόκων ἔχοντας ἑαυτοὺς ἐπιβλέπωσιν, ὥςτε θαυμάζειν καὶ κατασκοπεῖν τὸ σῶμα, τῆς μεταβολῆς ἐγγύς εἰσι καὶ φερόμενοι ταῖς ἕξεσι πρὸς τὸ χεῖρον ἑαυτοὺς ⟨δοκοῦσι⟩ καταβασκαίνειν.

Προςέθηκα τὸ δοκοῦσι, ὑποστίξας δὲ μετὰ τὸ σῶμα συνῆψα τὸ τῆς μεταβολῆς τοῖς ἑπομένοις. Οὕτω γίνεται καταφανὴς ὁ νοῦς τοῦ χωρίου. «Ὅταν λέγει φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ ἔπακρον καλλονῆς καὶ ὑγιείας, τότε ἄρχεται φυσικῶς ἡ ἐπὶ τὰ χείρω ῥοπή. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ τῆς ἐσχάτης ἀκμῆς θαυμάζει καὶ κατασκοπεῖ ἑαυτὸν ὁ ἀκμάζων ἄνθρωπος, νομίζουσιν οἱ πολλοὶ ὅτι ὁ θαυμασμὸς οὗτος καὶ ἡ κατάσκεψις εἶναι ἡ αἰτία τῆς μετ' οὐ πολὺ ἐπερχομένης μεταβολῆς καὶ ὅτι οἱ οὕτως αὐτοὶ ἑαυτοὺς θαυμάζοντες ἄνθρωποι καταβασκαίνουσιν ἑαυτούς». Φανερὸν δ' εἶναι ὅτι ὁ ταῦτα λέγων **δὲν παραδέχεται** ὅτι ὁ κατασκοπῶν μετὰ θαυμασμοῦ ἑαυ-

τὸν ἢ ἄλλον δύναται διὰ τοῦ θαυμασμοῦ τούτου νὰ ἐπενέγκῃ τῷ κατασκοπουμένῳ εἴτ' ἀμέσως εἴτ' ἐμμέσως βλάβην τινά. Ἀλλὰ τὰ ἑξῆς ἑπόμενα «Τοῦτο δὲ γίνεται μᾶλλον ἀπὸ τῶν πρὸς ὕδασιν . . . ὑφισταμένων ῥευμάτων· ἀναπνεῖ γὰρ ἐπ' αὐτοὺς τοὺς ὁρῶντας, ὥσθ' οἷς ἑτέρους ἔβλαπτον αὐτοὺς κακοῦσθαι» εἶναι λόγοι ἀνθρώπου **παραδεχομένου** ὅτι ἐκ τοῦ κατασκοπεῖν ἐπέρχεται βλάβη καὶ τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν ζητοῦντος ἐκ φυσικῶν λόγων νὰ ἑρμηνεύσῃ. Τὰ ἀπὸ τοῦ τοῦτο δὲ ἄρα ἀντίκεινται τοῖς εὐθὺς ἡγουμένοις, συμφωνοῦσι δὲ τῇ κατωτέρω ἐκτιθεμένῃ Δημοκριτείῳ περὶ εἰδώλων ἐκπομπῆς καὶ τῆς ἐκ τούτων βασκανίας θεωρίᾳ. Δικαίως ἄρα ὁ Graf μετέθηκε ταῦτα μετὰ τὸ τέλος τῆς ἐκθέσεως τῆς εἰρημένης θεωρίας, τ. ἔ. μετὰ τὸ «οὕτω γὰρ οἶμαί πως τὸν ἄνδρα τῇ δόξῃ τῇ δὲ λέξει δαιμονίως λέγειν καὶ μεγαλοπρεπῶς (683 Α)».

684 Ε: εἰ μὴ νὴ Δία τοὐναντίον ἡ συκῆ περισπῶσα τὴν τροφὴν ἐξαιρεῖ [**τὸ**] τῆς δριμύτητος.

Καθ' ἑκάστην ἀκούονται φωναὶ ἀγανακτήσεως περὶ τῆς Σκυθικῆς ὄντως ἀμαθίας τῶν τὰ παλαιὰ κείμενα ἀντιγραφόντων, οἷα εἶναι καὶ ἡ τοῦ γράψαντος **τὸ** τῆς δριμύτητος δι' ἄγνοιαν τῆς κομψοτάτης καὶ τῷ Πλουτάρχῳ οἰκειοτάτης συντάξεως ἐξαιρεῖ τῆς δριμύτητος = μέρος τῆς δριμύτητος ἀφαιρεῖ. Ἀλλ' ἡμεῖς πᾶν τοὐναντίον χαίρομεν, διότι ἐν χρόνοις τοσαύτης ἀμαθίας εὑρίσκοντο ἄνθρωποι ἀσμενίζοντες νὰ ἀντιγράφωσι τὰ παλαιὰ συγγράμματα σῴζοντες οὕτως αὐτὰ ἀπὸ τῆς παντελοῦς ἐξωλείας.

689 Ε: μὴ νομίζοντες **ἔκθλιψιν** εἶναι παντάπασι μήτε τῆς ξηρᾶς τροφῆς τὴν πεῖναν, μήτε τῆς ὑγρᾶς τὴν δίψαν, ἀλλὰ τοῦ μετρίου καὶ ἀρκοῦντος ἔνδειαν· οἷς γὰρ ὅλως ἂν ἐλλίπῃ θάτερον, οὔτε πεινῶσιν, οὔτε διψῶσιν, ἀλλ' εὐθὺς ἀποθνήσκουσιν.

Ἀντὶ τοῦ ἔκθλιψιν γραπτέον **ἔκλειψιν**, ὡς δεικνύει τὸ ἐπακολουθοῦν ἔνδειαν καὶ ἔτι μᾶλλον τὸ ὅλως ἂν ἐλλίπῃ, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ τῷ ἔκλειψιν εἶναι παντάπασι.

690 B: διὸ καὶ πολὺν ζῶσιν ἔνιοι τῶν ἀποκαρτερούντων χρόνον, ἂν ὕδωρ μόνον λαμβάνωσιν, ἄχρι ἂν οὐ πᾶν ἐξικμασθῇ τὸ τρέφειν καὶ προςτίθεσθαι τῷ σώματι δυνάμενον. Τὸ **οὐ** ἀνατρέπει τὴν ἔννοιαν. Διὸ ἀναγνωστέον ἄχρι ἂν ἅπαν ἐξικμασθῇ κτλ., προσθετέον δὲ καὶ τόδε τὸ χωρίον τοῖς πολλοῖς παραδείγμασι τῆς τοῦ **α** καὶ **ου** ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συγχύσεως.

692 A: εἶναι ἐκδεδομένον ἐν τῇ Βερναρδακείῳ θοἱμάτιον ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τὸ ἱμάτιον, ἀλλὰ μικρὸν ἀνωτέρω (691 F) κεῖται ἀμετάβλητον τὸ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τὰ ἱμάτια. Ἀλλ' οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγραφε μὲν θοἱμάτιον, ἀλλὰ τὰ ἱμάτια. Διότι δὲν πιστεύομεν ὅτι καὶ ὁ Πλούταρχος, ὥςπερ ἴσως τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων τινές, ἠγνόει ὅτι ὑπῆρχε συναληλιμμένος τύπος θαἰμάτια.

694 F: τὴν θερμότητα συστελλομένην καὶ πλεονάζουσαν ἐντὸς ἀναλίσκειν τὴν τροφήν, εἶτ' **ἐπιλειπούσης καὶ αὐτῆς**, ὥςπερ πῦρ ἀπομαραίνεσθαι.
Τί σημαίνει ὁ **καὶ** πρὸ τοῦ αὐτῆς; Τίνος ἄλλου πρότερον ἐπιλιπόντος ἐπιλείπει νῦν **καὶ** ἡ τροφή; Γραπτέον ἄρα: εἶτ' ἐπιλειπούσης (τ. ἔ. τῆς τροφῆς) καὶ αὐτ**ὴν** . . . (τ. ἔ. τὴν θερμότητα) ἀπομαραίνεσθαι. Σαφέστατος νῦν ὁ νοῦς: ἡ θερμότης συντηρεῖται ἐφ' ὅσον ἀναλίσκει τὴν τροφήν, ἀφ' οὗ δὲ ἡ τροφὴ ἀναλωθῇ καὶ ἐπιλίπῃ, τότε **καὶ** ἡ θερμότης ἀπομαραίνεται.

696 B: καὶ μὴν μόνον ἀκρά**τη**τον διαμένει καὶ ἄμικτον. Τὸ ἄμικτον εἶναι **ἄκρατον,** οὐχὶ ἀκράτητον.

687 E: ἄξιόν ἐστι μηδὲν ἧττον λόγους ἢ φίλους δεδοκιμασμένους παραλαμβάνειν ἐπὶ τὰ δεῖπνα τοὐναντίον ἢ Λακεδαιμόνιοι φρονοῦντας καὶ λέγοντας· ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ὅταν νέον ἢ ξένον εἰς τὸ φιδίτιον παραλάβωσι, τὰς θυρίδας δείξαντες 'ταύτῃ', φασίν, 'οὐκ ἐξέρχεται λόγος'· ἡμεῖς δ' ἑαυτοὺς χρῆσθαι λόγοις συνεθίζ**ο**μεν, ὧν πᾶσιν ἔστι καὶ πρὸς πάντας ἐξαγωγὴ διὰ τὰς ὑποθέσεις μηδὲν κακόηθες ἐχούσας κτέ.

Τὸ ἄξιόν ἐστι δεικνύει ὅτι τὰ λεγόμενα λέγονται οὐχὶ ἱστορικῶς ἀλλὰ προτρεπτικῶς. Δὲν ἱστορεῖ δηλ. ὁ Πλούταρχος τί πράττουσιν οἱ πρὸς οὓς ἀποτείνεται (1) ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους, ἀλλὰ διδάσκει τί πρέπει νὰ πράττωσι. Διὸ γραπτέον συνεθίζ**ω**μεν.

702 D: οὐκ εἴα κενὴν ἀπαίρειν τὴν τράπεζαν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν ἐδωδίμων ἐπ' αὐτ**ῇ** ὑπέλειπε.

Ἐπ' αὐτῇ καὶ τὴν ἔννοιαν διαφθείρει καὶ χασμώδη τὸν λόγον ποιεῖ. Ἀμφότερα τὰ ἄτοπα θεραπεύονται, ἐὰν γράψῃς ἐπ' αὐτῆς.

703 E: ἡμεροῦνται . . . τὰ σκυθρωπότατα τῶν θηρίων.

Ἐπειδὴ ὁ Πλούταρχος ἀλλαχόθεν φαίνεται ὅτι δὲν ἠγνόει τὴν Ἀττικὴν σύνταξιν, γράφε ἡμεροῦται.

705 E: μήτε πόλιν ἀνάλωτον νομίζειν **τὴν** τὰς ἄλλας πύλας . . ὀχυρὰς ἐχούσης (2) **ἂν** διὰ μιᾶς οἱ πολέμιοι παρελθόντες ἔνδον εἰσί.

Τὸ χωρίον θεραπεύεται κάλλιστα, ἐὰν μεταγράψωμεν: μήτε πόλιν ἀνάλωτον νομίζειν τὴν **ἧς** τὰς ἄλλας πύλας . . . ὀχυρὰς ἐχούσης διὰ μιᾶς οἱ πολέμιοι παρελθόντες ἔνδον εἰσί. τ. ἔ. ταύτην, ἧς ἔνδον εἰσὶν οἱ πολέμιοι, καίπερ ἐχούσης τὰς ἄλλας πύλας ὀχυράς, διὰ μιᾶς παρελθόντες. Ἀντὶ τοῦ τὴν δύναται νὰ γραφῇ καὶ τιν'.

707 E: καὶ οὐκ ἀστεῖόν ἐστι μαρτύρων δεόμενον πρὸς τοὺς ὑποδεχομένους βαδίζειν ὡς οὐ **κλητός,** ἀλλὰ σκιὰ τοῦ δεῖνος ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἥκει.

Ὁ ἐπὶ δεῖπνον ἥκων ὀφείλει νὰ ἀποδείξῃ οὐχὶ ὅτι οὐ κλητὸς ἥκει, ἀλλ' ὅτι **οὐκ ἄκλητος.** Τοῦτο ἄρα μεταγραπτέον. Ἀντὶ τοῦ κλητὸς ὁ Reiske ἤκασεν αὐτόκλητος. Ἀλλὰ τοῦτο μικρὸν κατωτέρω (707 F) κεῖται ἐπ' ἄλλης σημασίας δηλοῦν τὸν αὐτὸν κεκλημένον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐπικλήτους τοὺς ἄλλως σκιὰς λεγομένους, οἳ ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἤγοντο, περὶ ὧν ἀκριβῶς ἐν τῷ νῦν προκειμένῳ χωρίῳ πρόκειται («ἐνταῦθα δὴ πῶς

(1) Τὸ *ἡμεῖς* κεῖται ὡς συνήθως ἀντὶ τοῦ β' προσώπου.

(2) Οὕτω τἀντίγραφα.

»ἄν τις ἑαυτὸν μεταχειρίσαιτο μὴ γνήσιος ὢν μηδ' αὐτόκλητος, »ἀλλὰ τρόπον τινὰ νόθος καὶ παρεγγεγραμμένος εἰς τὸ συμπόσιον;») Ὥςτε ἐν τῷ προκειμένῳ ἡμῖν χωρίῳ δὲν ἠδύνατο νὰ τεθῇ ἄνευ ἀσαφείας καὶ συγχύσεως ἐννοιῶν τὸ αὐτόκλητος ἀντὶ τοῦ ἄκλητος. Ἀλλαχοῦ δ' ὅμως, οἷον 709 F, εὕρηται κείμενον τὸ αὐτόκλητος ἀντιθέτως τῷ κεκλημένος.

708 E: στικτέον ὧδε: ἐπεὶ δέ, ὥςπερ οἱ Περιπατητικοὶ λέγουσι τὸ μὲν πρῶτον φύσει κινοῦν . . . εἶναι, τὸ δ' ἔσχατον κινούμενον μηδὲ ἓν δὲ κινοῦν, μεταξὺ δ' ἀμφοῖν τὸ καὶ κινοῦν . . . καὶ κινούμενον ὑφ' ἑτέρων, οὕτως (ἔφην) ὁ λόγος τριῶν ὄντ**ων**(1), ὁ μὲν καλῶν μόνον, ὁ δὲ καλούμενος, ὁ δὲ καὶ καλῶν καὶ καλούμενός ἐστιν, εἴρηται μὲν περὶ τοῦ καλοῦντος, οὐ χεῖρον δ' ἐστὶ καὶ περὶ τῶν ἄλλων . . : διελθεῖν.

Ὁ δὲ νοῦς ὅδε· «ἐπεὶ ὁ λόγος τριῶν ὄντων ὁ μέν ἐστι καλῶν, ὁ δὲ καλούμενος, ὁ δὲ καὶ καλῶν καὶ καλούμενος (ὥςπερ οἱ Περιπατητικοὶ λέγουσι τὸ μὲν πρῶτον εἶναι κινοῦν, τὸ δ' ἔσχατον κινούμενον, μεταξὺ δ' ἀμφοῖν τὸ καὶ κινοῦν καὶ κινούμενον) περὶ μὲν τοῦ καλοῦντος εἴρηται ἤδη, περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἐφεξῆς διαληπτέον (=οὐ χεῖρόν ἐστι διελθεῖν)». Οὕτω στιζόμενον τὸ χωρίον οὐδαμῶς χρῄζει διορθώσεως, ἵνα νοηθῇ.

710 E: «φιλόσοφος τ' ἀνὴρ αὐλὸν ἐκ συμποσίου φεύγων καὶ ψαλτρίας ἁρμοζομένης **ὑποδεῖσθαι** βοῶν καὶ τὸν λυχνοῦχον (2) ἅπτειν οὐ καταγέλαστός ἐστι . . .;»

Ὑπόδεῖσθαι ἔγραψεν ὁ Meziriac ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ὑποδεῖται. Ἀλλὰ τὸ ἐπακολουθοῦν ἅπτειν ἔδει νὰ διδάξῃ αὐτὸν ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἐνεργητικοῦ ἀπαρεμφάτου χρεία, ὅπερ καὶ τῇ ὅλῃ ἐννοίᾳ προσφυέστερον, διότι ὁ φιλόσοφος βοᾷ τ. ἔ. βοῶν κελεύει νὰ **ὑποδήσωσιν** αὐτὸν τὰ τὰ ὑποδήματα κομίζοντα παιδάρια (712 F). Γραπτέον ἄρα: ὑποδεῖ**ντε**, ὅπερ εὐκολώτατα ἠδύνατο ἀμαθὴς βιβλιογράφος νὰ μεταγράψῃ ὑποδ**εῖται.**

(1) **Ὧν** μετὰ τὸ ὄντων παρενέβαλεν ἀτόπως ὁ Reiske.

(2) Λύχνον ὀρθότερον ὁ Cobet.

711 D: ταῦθ' οἱ μὲν . . . χαρίεντες ἠγάπησαν . . ., οἱ δ' ἄνανδροι . . . ἐξέβαλλον καὶ οὐ θαυμάσαιμ' ἂν εἰ τὸ πάμπαν **ἐκβάλλουσιν**· ἐπικρατεῖ γὰρ ἡ θηλύτης.

Ὁ παρατατικὸς ἐξέβαλλον τῶν ἀντιγράφων σημαίνων ἐσπούδαζον ἐκβαλεῖν ἔχει κάλλιστα, οὐδὲ πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀόριστον. Τοὐναντίον κάκιστ' ἔχει ὁ κατωτέρω ἐνεστὼς ἐκβάλλουσι, ἀνθ' οὗ γραπτέον **ἐκβαλοῦσι**. Ὁ νοῦς τοῦ χωρίου εἶναι: Ταῦτα οἱ ἄνανδροι ἐζήτουν νὰ ἐκβάλωσι καὶ δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν ἐπὶ τέλους θὰ κατορθώσωσι τὸ ζητούμενον, τ. ἔ. ἂν θὰ τὰ ἐκβάλωσι τέλεον.

711 D: πολλὰ δ' εἰπεῖν ἐπιόν μοι δέδια μὴ μετὰ σπουδῆς τινος οὐ παιδιᾶς λέγεσθαι πρός σε δόξῃ.

Οὕτω τἀντίγραφα κάλλιστα. Ὑποκείμενον τοῦ **δόξῃ** εἶναι **τὰ πολλά**, ἃ ἐπέρχεται αὐτῷ εἰπεῖν.

712 D: Ὁ μὲν οὖν Διογενιανὸς ἢ παυσάμενος ἢ **διαλιπὼν** ἐσιώπησε.

Οὕτως ὁ Herwerden. Ἀλλὰ τἀντίγραφα ἔχουσι διαλ**είπ**ων. Αὕτη δὲ ἡ γραφὴ εἶναι ἡ μόνη ὀρθή. Διότι τὸ μὲν διαλιπὼν ἐσιώπησε οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ μετά τινα διακοπὴν ἐσιώπησε, ὅπερ γελοῖον· τὸ δὲ διαλείπων ἐσιώπησε δηλοῖ ὅτι ἡ σιωπὴ ἦτο διάλειμμα τοῦ λόγου (ἐσιώπησε διακόπτων **οὕτω** τὸν λόγον). Διὰ τοῦ ἐνεστῶτος σιωπὴ καὶ διάλειμμα παρίστανται σύγχρονα, ὡς ὁ λόγος ἀπαιτεῖ· διὰ τοῦ ἀορίστου τὸ διάλειμμα προτάττεται τῆς σιωπῆς, ὅπερ παράλογον.

722 D: τί παθόντες, ὦ πρὸς Διός, εἶπας **τῷι** θεωρητὰ κινήματα τοῦ ἀέρος οἰόμεθα δεῖν αἰτιᾶσθαι, τὸν δ' ἐμφανῆ σάλον αὐτοῦ παρορῶμεν.

Περὶ μὲν τοῦ **εἶπας** ἐπέχω, πάντως δ' ὅμως ἀντὶ τοῦ ΤΩΙ θεωρητὰ γραπτέον νομίζω ⟨τὰ⟩ ΝΩΙ (= νῷ) θεωρητά.

726 D: «πιθανὸν ἐδόκει διὰ τὴν ἑωθινὴν **ὥραν** ἄριστον ὠνομάσθαι, καθάπερ τὸ αὔριον».

Πῶς ἐκ τῆς ἑωθινῆς ὥρας παράγεται τὸ ἄριστον καὶ τὸ αὔριον

οὐδ' ἂν Οἰδίπους νοήσειε. Σὺ δὲ γράφε διὰ τὴν ἑωθινὴν **αὔραν**, ἐξ ἧς οὐκ ἀτόπως παράγεται τὸ **αὔριον**.

728 E: «ὅτι (γρ. **ὅ,τι**) δὴ μάλιστα τῶν ἰχθύων ἀπείχοντο· καὶ γὰρ . . . ὑπομένουσι· **ἣν δὲ** Τυνδάρης . . αἰτίαν **ἔλεγε δὲ** τῆς ἐχεμυθίας τοῦτο γέρας εἶναι κτέ.».

Ἡ ἀναφορικὴ πρότασις ἣν δὲ κτέ. μένει ἄνευ ἀποδόσεως, ὁ δὲ **δὲ** (ἔλεγε δὲ) παρέλκει. Ταῦτα πάντα θεραπεύονται, ἐὰν γράψωμεν· ἢ **δι' ἣν** Τυνδάρης αἰτίαν **ἔλεγεν**· ἔλεγε δὲ κτέ. Διὰ τοῦ ἢ εἰςάγεται, ὡς συνήθως, ἡ λύσις τοῦ ἀπορουμένου ὅ,τι δὴ μάλιστα τῶν ἰχθύων . . . . ἀπείχοντο.

733 B: δρακόντια μικρὰ τὰς κνήμας διεσθίοντα καὶ τοὺς βραχίονας ἐξέκυψεν, ἁψαμένων δ' αὖθις **ἀνεδύετο** καὶ φλεγμονὰς ἀκαρτερήτους ἐνειλούμενα τοῖς μυώδεσι παρεῖχε.

Τῷ **ἐξέκυψε** ἀντίκειται καὶ τῷ **ἐνειλούμενα** συνωνυμεῖ οὐχὶ τὸ **ἀνεδύετο**, ἀλλ' **ἐνεδύετο**.

733 C: τὸν ἡμέτερον ξένον Ἔφηβον Ἀθήνησιν ἴσμεν ἐκβάλλοντα μετὰ πολλοῦ σπέρματος θηρίδιον δασὺ καὶ πολλοῖς ποσὶ ταχὺ βαδίζον.

Γρ. ἐκβα**λό**ντα, διότι τοῦτο δὲν συνέβη βεβαίως πολλάκις.

738 B: τὸ γὰρ ἐν τῷ στόματι πνεῦμα ταῖς περὶ τὰ χείλη μάλιστα πλάττεσθαι κινήσεσιν, ὧν πρώτην ἀνοιγομένων τὴν ἄνω διάστασιν οὖσαν ἐξιέναι τοῦτον τὸν ἦχον, ἁπλοῦν ὄντα κομιδῇ καὶ μηδεμιᾶς δεόμενον πραγματείας, **μηδὲ** τὴν γλῶσσαν παρακαλοῦντα, **μηδ'** ὑπομένοντα, ἀλλὰ κατὰ χώραν ἀποκειμένης ἐκείνης ἐκπεμπόμενον.

Ὁ μὲν πρότερος μηδὲ συνάπτει τὸ μηδεμιᾶς δεόμενον πραγματείας πρὸς τὸ τὴν γλῶσσαν . . . ὑπομένοντα, ὁ δὲ δεύτερος μηδὲ συνάπτει ἀλλήλοις τὰ δύο μέρη τῆς ὅλης ἐννοίας τὴν γλῶσσαν . . . ὑπομένοντα, τ. ἔ. τὰς μετοχὰς παρακαλοῦντα καὶ ὑπομένοντα. Σαφέστερον γίνεται τὸ πρᾶγμα τῷδε τῷ σχήματι·

μηδεμιᾶς δεόμενον πραγματείας **μηδὲ**

τὴν γλῶσσαν παρακαλοῦντα **μηδ'** ὑπομένοντα
ἄλλὰ
κατὰ χώραν ἀποκειμένης ἐκείνης ἐκπεμπόμενον.

747 F: Τὸ εἰς τὴν Ὀλυμπιάδα ἐπίγραμμα ἀναγνωστέον ὧδε.
τῆσδε πατὴρ καὶ ἀνὴρ καὶ παῖς βασιλεῖς καὶ ἀδελφὸς κτλ.
ἀντὶ τοῦ: **τῆς δὲ** πατὴρ κτέ.

Διότι ὁ **δὲ** οὐδένα θὰ εἶχεν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐπιγράμματος λόγον. Τῆςδε σημαίνει: τῆς ἐν τῷδε τῷ τάφῳ κειμένης.

748 C: τὰ ποιήματα . . . . ἕλκειν τὸ σῶμα τοῖς μέλεσι καὶ ἐντείνειν τούτων **δὲ** λεγομένων καὶ ᾀδομένων ἡσυχίαν ἄγειν μὴ δυναμένοις.

Ὁ **δὲ** παρέλκει, διότι τὸ ἑξῆς εἶναι: τὰ ποιήματα ἕλκειν τὸ σῶμα τοῖς μέλεσι μὴ δυναμένοις ἡσυχίαν ἄγειν τούτων (τ. ἔ. τῶν ποιημάτων λεγομένων καὶ ᾀδομένων.

Ἀθήνησι 25 Φεβρουαρίου 1898.

Σ. ΒΑΣΗΣ

ΕΙΚΑΣΙΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΙΝΩΝ ΕΦΘΑΡΜΕΝΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

ΤΗΣ

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἐν σελ. 105 τῆς ὑπὸ Βλασσίου στερεοτύπου ἐκδόσεως (1895) τῆς ἀριστοτελείου Ἀθηναίων Πολιτείας φέρονται τάδε, τῷ τόμῳ Δ' προσήκοντα:

στήλ. 34, στ. 35

οἳ δ' ἂν) - - - - - (λ)άχω(σιν
ΑΠΟΛΑ - - - - - - - - - Μ.ΙϹΟΑϹ . .
ΨΗΦΙΖ - - - - - - - - - ΑΚΟΙΝΑ

στήλ. 35, στ. 1

μετὰ) τοῦ γ· ἀποδιδοὺς (γ)ἀργλαμ(β)άνει, (καὶ) ψηφί-
ζοντα)ι πάντες· ο(ὐ γὰ)ρ ἔστι λα(β)εῖν σ(ύ)νβολον
οὐδεν)ί, ἐὰν μὴ ψηφίζηται.

Ὑποσημειοῦται δ' αὐτόθι ὁ Βλάσσιος περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἐν τοῖς στ. 35-37 ἐφθαρμένων, ὅτι sensus debet esse: dant unicuique tesseram (σύμβολον) inscriptam (μετὰ) littera Γ.

Τίς ὅμως εἶνε ὁ διδούς; τί δ' ἀποδιδοὺς ἕκαστος λαμβάνει τὸ σύμβολον; Περὶ τούτων αὖθις ὁ Βλάσσιος αὐτόθι προστίθησι: quid reddidisset iudex (ἀποδιδούς), docebant extr. vers. p. XXXIV.

Ἦν ἤδη ἄλλοθεν ἡμῖν γνωστόν, νῦν δὲ καὶ παρὰ τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας διδασκόμεθα (στήλ. 32, στ. 3 ἑπ.) ὅτι ἐν Ἀθήναις δικαστικὸς ὑπηρέτης ἐδίδου τοῖς λαχοῦσι δικασταῖς ἑκάστῳ βακτηρίαν,

κεχρωματισμένην τῷ χρώματι τοῦ ᾧ προσῆκεν ὁμόχρω δικαστηρίου, ὅτι δὲ τὸ χρῶμα τῆς βακτηρίας πρὸς τοῦτο ἰδίᾳ ἐχρησίμευεν, ἵνα ῥᾳδίως ἐξελέγχηται ἡ πλάνη τοῦ δικαστοῦ εἰς ἀλλότριον, ἑτερόχρων δῆλα δή, δικαστήριον εἰσιόντος.

Πρὸ τούτου δ' ὅμως εἶνε φανερόν, ὅτι ἡ δικαστικὴ βακτηρία, καθ' ἑαυτήν, ἦν τὸ γνώρισμα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, ἤ, ὡς λέγει τις τῶν γραμματικῶν, τὸ σύμβολον τοῦ δικάζειν· ἐπειδὴ δὲ ἐν Ἀθήναις τὸ δικαστικὸν ἀξίωμα ἦν ἐφήμερον, πρὸς δὲ τούτῳ καὶ πάνυ κοινόν, διὰ τὸ μέγα τῶν δικαστῶν πλῆθος, ἐχρησίμευε καὶ ὡς πρόχειρος τοῖς πᾶσιν ἀπόδειξις ὅτι ὁ ταύτην φέρων ἦν ὄντως περιβεβλημένος τῷ δικαστικῷ ἀξιώματι.

Τούτοις ἀκόλουθον ἦν ὅτι ὁ δικαστής, περάνας τὸ ἑαυτοῦ λειτούργημα, ἀποφηνάμενος δῆλα δὴ τὴν δίκην, ψηφισάμενος, ἀπεδίδου τὴν βακτηρίαν, λαμβάνων ἀντ' αὐτῆς τὸ δημόσιον σύμβολον πρὸς ἀπόληψιν τοῦ δικαστικοῦ μισθοῦ· διότι, ὡς φέρεται ἐν τῷ προκειμένῳ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ: οὐ γὰρ ἔστι λαβεῖν σύνβολον οὐδενί, ἐὰν μὴ ψηφίζηται.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, πιθανώτατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι τὸ ἀνωτέρω χωρίον ὧδέ πως περίπου συμπληρωτέον, πρὸς διάκρισιν δὲ περιλαμβάνομεν παρενθέσεσι μόνα τὰ ὑφ' ἡμῶν προστιθέμενα:

στήλ. 34, στ. 35.

οἳ δ' ἂν (ἐπὶ τὸ συλλέγειν) λάχωσιν
ἀπολα(μβάνοντες τὰς βακτηρί)ας, (δ)ι(δ)όασ(ιν)
ψηφιζ(ομένῳ ἑκάστῳ $\overline{\gamma}$ σύνβολ)α κοινὰ

στήλ. 35, στ. 1.

μετὰ τοῦ γ· ἀποδιδοὺς γὰρ $\overline{\gamma}$ λαμβάνει καὶ ψηφί-
ζονται πάντες· οὐ γὰρ ἔστι λαβεῖν σύνβολον
οὐδενί, ἐὰν μὴ ψηφίζηται.

Τὸ ὄνομα τῶν τὰς βακτηρίας συλλεγόντων ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐδύνατο νὰ περιέχηται ἐν τῷ συμπληρουμένῳ χάσματι τοῦ στ. 35· καθ' ἁπλῆν δὲ μόνον εἰκασίαν προσέθεμεν τὰς λ.λ.: ἐπὶ τὸ συλλέγειν, εἰκάσαντες ἐξ ἐπιγραφῆς (1), ἐν ᾗ οἱ ἐπιτετραμμένοι τὴν

(1) Mittheil. deutsch. Arch. Inst. 7. 103.

διάδοσιν, ἄρα καὶ συλλογὴν τῶν συμβόλων ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ἐκαλοῦντο συλλογεῖς. Βεβαίως δ' ὅμως οὐδὲν κωλύει ἵνα τὸ χάσμα συμπληρωθῇ καὶ ἄλλως ἐὰν εὑρεθῇ τι προσφορώτερον.

Περὶ τοῦ γράμματος γ (: ἀποδιδοὺς γὰρ γ λαμβάνει) ὁ μὲν Βλάσσιος σημειοῦται αὐτόθι: «Γ littera est, non numeri nota»· παρατηρεῖ (1) δὲ καὶ ὁ βρεττανὸς ἐκδότης Σάνδυς, ἀλλ' οὐ πάνυ πιθανῶς καθ' ἡμᾶς, ὅτι: «γ seems to refer to the βακτηρία and the two ψῆφοι received by each dicast during the trial; not to the three obols paid him when it is over».

Ἀλλ' ἐὰν μὴ τὸ γ εἶνε ἀριθμός, ἄπορον ἀποβαίνει τίνα δύναται νὰ ἔχῃ ἔννοιαν, μάλιστα ἐν ᾧ τόπῳ κεῖται, πλὴν ἂν μὴ αὖθις θεωρηθῇ ὡς κατὰ πλάνην τοῦ ἀντιγραφέως εἰς τὸ ἔδαφος παρεισδραμόν, κατὰ πλημμελῆ ἐπανάληψιν τοῦ μικρὸν προηγουμένου ἑτέρου γ: «μετὰ τοῦ γ· ἀποδιδοὺς γὰρ γ λαμβάνει». Ὅπως δή ποτε, ἐπειδὴ ἤδη εὕρηται αὐτόθι γεγραμμένον, ὡς μαρτυροῦσι πάντες οἱ ἀναγνόντες τὸν κώδικα ἢ τὸ ἔκτυπον κριτικοί, ἄλλως δὲ οὐδ' εἶνε ἀδύνατον τρία ἀνθ' ἑνὸς σύμβολα νὰ ἐδίδοντο τοῖς δικασταῖς, ἐπανελάβομεν καὶ ἡμεῖς αὐτὸ ἐν τῇ συμπληρώσει τοῦ τελευταίου στίχου τῆς 34ης στήλης.

Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι τὰ περὶ ἀνταλλαγῆς βακτηρίας καὶ συμβόλου ἢ συμβόλων, ἐξ ἁπάντων τῶν γραμματικῶν, πολλαχῶς συγχεόντων τὸ πρᾶγμα, μόνος ὁ ἐν τοῖς Ἀνεκδ. Βεκκήρου 185, 4 διδάσκει ἡμᾶς ὀρθῶς, λέγων ὧδε: «ῥάβδον κατεῖχον οἱ δικάζοντες, καὶ σύμβολον ἐλάμβανον **ἀντιδιδόντες** διὰ τὸ κομίσασθαι τὸ τριώβολον».

Ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ ὅμως τῆς ἡμετέρας εἰκασίας αὐτὸς ὁ σοφώτατος Σταγιρίτης συνηγορήσει ἡμῖν.

Μικρὸν πρὸ τοῦ τέλους τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας, ἐν στήλῃ 36ῃ, κατὰ τὴν τοῦ Βλασσίου ἔκδοσιν, φέρονται ἀναμφισβήτητα τάδε: «ἔ(π)ειτα πάλιν τιμῶσι, ἂν δέῃ τιμῆσαι, τὸν αὐτὸν τρόπον

(1) J. Ed. Sandys, *Ἀριστοτ. Ἀθ. Πολιτεία*. London 1893, σελ. 247, ἐν σημ. Πρβλ. καὶ τὰς ἐν σ. 240-241 σημειώσεις. Ὁ Βλάσσιος ἐν τῷ προλόγῳ (p. XXVIII) τῆς προκειμένης ἡμῖν ἐκδόσεως, πρωτίστην μνημονεύων τὴν ἀρίστην ὄντως ἑρμηνευτικήν, ἀλλὰ καὶ κριτικὴν ἔκδοσιν ταύτην τοῦ ἐν Κανταβριγίᾳ κ. Ι. Ε. Σάνδυος, πάνυ δικαίως χαρακτηρίζει αὐτὴν ὡς «omnibus copiis eruditionis instructam».

ψηφιζόμενοι. τὸ μὲν σύμβολον **ἀποδιδόντες,** βακτηρίαν δὲ **πάλιν** παραλαμβάνοντ(ε)ς».

Ἡ ἔννοια τούτων τυγχάνει οὖσα συμφανεστάτη: οἱ δικασταί, ὡς εἴρηται, ψηφιζόμενοι ἀπεδίδοσαν τὰς βακτηρίας, ἀντ᾽ αὐτῶν δ᾽ ἐλάμβανον σύμβολον· καὶ ἂν μὲν ὁ φεύγων ἐνίκα, ἡ δίκη, ὡς πᾶς τις νοεῖ, ἐλάμβανε τέλος, οἱ δὲ δικασταί, διδόντες τὰ σύμβολα, ἀπελάμβανον τὸν δικαστικὸν μισθόν· ἂν δ᾽ ὅμως ἡ ψῆφος τῶν δικαστῶν ἀπέβαινε κατὰ τοῦ ὕστερον λέγοντος, ἤ, ὡς οἱ νομικοὶ λέγομεν σήμερον, ἂν ὁ κατηγορούμενος ἐκηρύσσετο ἔνοχος τῆς ἀποδιδομένης αὐτῷ κολασίμου πράξεως; Τότε, καθὰ καὶ νῦν παρ᾽ ἡμῖν (1), ἐπειδὴ ἀνάγκη ἦν νὰ ἐξακολουθήσῃ ἡ δίκη περὶ τῆς τιμήσεως, οἱ αὐτοὶ δικασταί, ἀποδιδόντες αὖθις τὰ σύμβολα, παρελάμβανον πάλιν τὰς ἀποδοθείσας βακτηρίας, οὕτω δὲ ἐν χερσὶ τὸ δικαστικὸν σκῆπτρον ἔχοντες ἐπανήρχοντο εἰς τὰς ἕδρας αὐτῶν.

Ἐνταῦθα ὅμως ἐπάναγκες νομίζομεν ἵνα, χάριν τῆς ἀκριβείας, παρατηρήσωμεν, ὅτι τοῖς ἀνωτέρω περὶ ἀνταλλαγῆς βακτηρίας καὶ συμβόλου, εὐθὺς μετὰ τὸ ψηφίζεσθαι, διειλημμένοις, φαίνονταί πως ἐναντιούμενα τὰ παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου λόγῳ § 210 φερόμενα: «ἐπεὶ . . ., ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, . . . παραλαμβάνειν γε ἅμα τῇ βακτηρίᾳ καὶ τῷ συμβόλῳ τὸ φρόνημα τὸ τῆς πόλεως νομίζειν ἕκαστον ὑμῶν δεῖ, ὅταν τὰ δημόσια εἰσίητε κρινοῦντες, εἴπερ ἄξια ἐκείνων (τῶν προγόνων) πράττειν οἴεσθε χρῆναι», ἐξ ὧν ἐδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ, μάλιστα δὲ καὶ ἤδη, πρὸ τῆς ἀνευρέσεως τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας, ἤκασάν τινες (2), ὅτι εἰσιοῦσι τοῖς δικασταῖς, σὺν τῇ βακτηρίᾳ, ἐδίδοτο καὶ τὸ σύμβολον τὸ πρὸς ἀπόληψιν τοῦ μισθοῦ.

Ἀλλ᾽ ἡ γνώμη αὐτη, ὡς εἴδομεν, ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους αὐτοῦ, ὅστις εἰδικῶς τὰ κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν δικῶν ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ πραγματευόμενος, σαφῶς διδάσκει (3) ὅτι βακτηρίαν κεχρωματισμένην, οὐχὶ δὲ σύμβολον, ἔτι δὲ καὶ βά-

(1) Ποιν. Δικ. ἄρθρ. 397, 449-451.

(2) Οὕτω λ. χ. οἱ Liddell καὶ Scott ἑρμηνεύουσι τὸ προκείμενον δημοσθ. χωρίον (298, 6) ἐν τῷ λεξικῷ αὐτῶν (ἔκδ. 7η, 1890) ἐν λ. *σύμβολον* (tessera).

(3) Κεφ. 63, § 2, στήλ. 32, στ. 5 ἐπ. Πρβλ. ἔτι στήλ. 31, στ. 26 ἐπ.

λανον, ἔχουσαν τὸ αὐτὸ γράμμα, ὅπερ ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου, ἐλάμβανεν εἰσιὼν ἕκαστος δικαστής.

Διὰ ταῦτα ἡμῖν πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι τὴν λ. σύμβολον ἐν τῷ διειλημμένῳ δημοσθενικῷ χωρίῳ ἑρμηνευτέον ὡς σημαίνουσαν ἐν γένει σημεῖον ἢ γνώρισμα, ἕτερόν τι πλὴν τῆς βακτηρίας, αὐτὴν πιθανῶς τὴν βάλανον, νομιζομένην ἴσως καὶ ταύτην σύμβολόν τι τοῦ δικάζειν. Εἰς τὴν σκέψιν δὲ ταύτην προαγόμεθα καὶ διότι θὰ εἶχέ τι τὸ ἄτοπον, καθ' ἡμᾶς, ἡ τοῦ Δημοσθένους πρὸς τοὺς φιλοσκώμμονας καὶ φιλογέλωτας, ἀλλ' εἰς ἄκρον εὐαισθήτους ἐκείνους ἀστοὺς πρὸς ἔξαρσιν σύστασις ὅτι, εἴπερ οἴονται χρῆναι ἄξια τῶν προγόνων πράττειν, δεῖ, ὅταν τὰ δημόσια κρινοῦντες εἰσίωσιν, ἕκαστον αὐτῶν νομίζειν, ἅμα τῇ βακτηρίᾳ καὶ τῷ τοῦ τριωβόλου συμβόλῳ, παραλαμβάνειν καὶ τὸ τῆς πόλεως φρόνημα. Ἡ τοῦ μισθαρίου ὑπόμνησις, ταπεινοῦσα τοὺς ἀκροατάς, ἀπειροκάλως θὰ συνήπτετο τῷ ἀξιώματι τῆς πόλεως καὶ τῇ βακτηρίᾳ, τῷ δικαστικῷ δῆλον ὅτι σκήπτρῳ, παριστάντι τὴν ἐξουσίαν τοῦ δικάζειν.

Ὀρθῶς, καὶ καθ' ἡμᾶς, ὁ σοφὸς Βλάσσιος ᾔκασεν, ὡς εἴδομεν, ὅτι τί τὸ ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀποδοτέον ἀνεφέρετο ἐν τοῖς τελευταίοις στίχοις τῆς στήλης 34ης, κατὰ τὸ ἐνὸν δὲ τὸ χωρίον τοῦτο συνεπληρώσαμεν. Ἀλλὰ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος αὖθις τὸν λόγον ποιεῖται ὁ Ἀριστοτέλης, εὐρυτέρως δὲ ἐν στήλῃ 32ᾳ, στ. 10-17, ὡς ἀμυδρῶς καὶ ὁ Σάνδυς ᾔκασε (1), πλὴν ὅτι καὶ τοῦτο τὸ χωρίον τυγχάνει καταλελωβημένον ὄν:

στήλ. 32, στ. 10. (ὁ δὲ λαβὼ)ν τὴν βακτηρί-
α)ν βαδίζει εἰς (τὸ) δικα(στήριον) τὸ ὁμόχρων
μὲν τῇ βακτ(ηρί)α, ἔ(χον δὲ τὸ αὐ)τὸ γράμμα
ὅ(περ) ἐν (τ)ῇ βαλ(άνῳ). ἐπε(ιδὰν δ' εἰσέλ)θῃ, παραλαμ-
βάνει σύνβολον δη(μοσίᾳ) παρὰ τοῦ ε(ἰλη-
στ. 15.
χ)ότος ταύτη(ν τ)ὴν ἀ(ρχήν). ΙΤΑϹ τήν τε (β)άλα(νον
κ)α(ὶ τὴν) βακτηρίαν . . . . . (δ)ικαστηρί . . . .
ΤΟΥΤ . . . τρόπον . ϹΤЄΛ . . . . . . ΤЄϹ τοῖς δ' ἀπο-
λαγ(χ)άνουσ(ι)ν κτλ.

(1) Αὐτ. σελ. 241, ἐν σημ.: «This line (ἡ 16η) must have stated something about the dicast's delivering up his βακτηρία in exchange for the σύμβολον».

Ἀναγκαῖον νομίζομεν, ἵν' εὐθὺς ὧδε ὑπομνήσωμεν, ὅτι μέρος τοῦ προκειμένου χωρίου, μέρος δὲ καὶ τῶν ἀμέσως προηγουμένων στίχων, ἀπὸ τοῦ στ. 8 τῆς στήλης ταύτης μέχρι τοῦ στ. 15, πρῶτος ὁ Κενυὼν συνεπλήρωσε διὰ τοῦ Σχολιαστοῦ Ἀριστοφ. Πλούτ. 278, καταχωρίζοντος αὐταῖς λέξεσι τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἀριστοτελικὸν χωρίον.

Καίτοι δὲ καὶ ἄλλος ἔτι γραμματικὸς διδάσκει, ὅτι εἰσελθοῦσι τοῖς δικασταῖς ἐδίδοτο ἑκάστῳ τὸ πρὸς ἀπόληψιν τοῦ τριωβόλου σύμβολον, ὁ πειθόμενος ὅμως οἷς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἀντὶ τοῦ: «ἐπε(ιδὰν δ' εἰσέλ)θῃ», εὐθέως μεθ' ἡμῶν μεταγράψεται: «ἐξέλ)θῃ» (1), διότι ἐξιών, οὐχὶ εἰσιὼν ὁ δικαστὴς ἐλάμβανε τὸ πρὸς ἀπόληψιν τοῦ μισθαρίου σύμβολον, ὡς διδάσκει μὲν αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης, διδάσκει δὲ καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα: ὁ μισθὸς ὀφείλεται μετὰ τὴν παροχὴν τῆς ὑπηρεσίας· οὐδεὶς δὲ λόγος ὑπῆρχεν, ἵν' ἐν Ἀθήναις ἡ πόλις προαποτίνῃ τὸν μισθόν. Μικρὸν δὲ ἢ ἥκιστα διαφέρει ἂν οἱ εἰρημένοι σχολιασταὶ διαφωνῶσι, διότι οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ μέγα ἀφεστηκότες τῶν χρόνων ἐκείνων, ἄλλως δὲ ἄμοιροι συνήθως νομικῆς παιδείας ὄντες, πολλάκις ἢ ἀτελῶς νοοῦσιν ἢ διαστρόφως διδάσκουσιν ἡμᾶς τὰ δικαστικὰ πράγματα.

Προσθῶμεν δ' ὅτι ἄλλως οὐδ' ἤρκει τὸ σύμβολον καὶ μόνον πρὸς εἴσπραξιν τοῦ δικαστικοῦ· διότι, ὡς αὖθις ἐκ τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας προκύπτει, προσαπητεῖτο νὰ βεβαιωθῇ προηγουμένως τὸ νόμιμον τῆς κατοχῆς τοῦ ὑφ' ἑκάστου δικαστοῦ πρὸς λῆψιν τοῦ μισθοῦ προσαγομένου συμβόλου. Ἐγίνετο δὲ τοῦτο διὰ τοῦ πυξίνου πινακίου τοῦ δικαστοῦ τούτου, ἐπιγεγραμμένου (2) «τὸ ὄνομα τὸ ἑαυτοῦ πατρόθεν καὶ τοῦ δήμου, καὶ γράμμα ἓν τῶν στοιχείων μέχρι τοῦ κ». Τούτου τοῦ λόγου ἕνεκα πάντα τὰ πινάκια τῶν εἰς ἕκαστον τῶν δικαστηρίων λαχόντων δικαστῶν ἐκομίζοντο ἐν κιβωτίοις, ἠσφαλισμένοις βεβαίως, εἰς τὰ εἰς ἃ ἔλαχον δικαστήρια (3).

Ὥστε, οὐχ ἁπλῶς ὁ προσαγόμενος δικαστικόν τι σύμβολον, ἀλλ' ὁ ἐμφανιζόμενος πρὸ τοῦ ἁρμοδίου ταμίου τοῦ δικαστηρίου, ἐὰν τὸ

(1) «*Ἐπειδὰν δ' ἐξέλθῃ*» πόθεν; Βεβαίως οὐχὶ τοῦ δικαστηρίου ὅλως, ἀλλὰ τοῦ χώρου, ἐν ᾧ οἱ δικασταὶ ψηφίζονται.

(2) Κεφ. 63, § 4. Ἔκδ. Blass.

(3) Στήλ. 32, στ. 19-23. Πρβλ. στήλ. 31, στ. 29 ἑπ.

ἑαυτοῦ πινάκιον ἀνευρίσκετο ἐν τῷ προσήκοντι κιβωτίῳ, ἀπελάμβανε, σὺν τῷ πινακίῳ τούτῳ, καὶ τὸ δικαστικὸν τριώβολον· διότι οὕτω διὰ μὲν τοῦ συμβόλου ἀπεδείκνυτο ὅτι ὁ δικαστὴς ἐκεῖνος ὄντως ἐψηφίσατο (1), διὰ δὲ τοῦ πινακίου ὅτι, νομίμως κληρωθείς, εἶχε πράγματι τὸ δικαίωμα νὰ δικάσῃ ἣν ἀπεφήνατο δίκην.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἑκάστῳ δικαστῇ κατὰ φυλὴν ἀνήκοντος πινακίου ἀπῃτεῖτο χρόνος τις, διὰ τοῦτο, μετὰ τὸ τέλος τῆς συνεδρίας, οἱ δικασταὶ «διαστάντες ἕκαστοι κατ' ὀλίγους, ἢ δύο ἢ τρεῖς», προσήρχοντο «ὅπου ἕκασται αἱ φυλαὶ ἔλαχον ἐν ἑκάστῳ ⟨τῷ⟩ δικαστηρίῳ», ὅπως λάβωσι τὸν μισθόν, «ἵνα μὴ πολλοὶ εἰς ταὐτὸ συνελθόντες ἀλλήλους ἐνοχλῶσιν» (2). Οὕτω τοὐλάχιστον ἡμεῖς νοοῦμεν καὶ ἑρμηνεύομεν τά τε ὑποσημειούμενα χωρία καὶ τόδε τοῦ τόμου Δ' τῆς Ἀθην. Πολιτείας (στήλ. 32, στ. 23-27): «παραδιδόασι δὲ (οἱ ὑπηρέται τὰ κιβώτια) τοῖς εἰληχόσιν ἀποδιδόναι τοῖς δικασταῖς ἐν ἑκάστῳ ⟨τῷ⟩ δικαστηρίῳ ἀριθμῷ τὰ πινάκια, ἵν' ἐκ τούτων σκοποῦντες ἀποδιδῶσι τὸν μισθόν».

Τὸ δὲ ὅλον τοῦ ἀνωτέρω καταχωρισθέντος ἐφθαρμένου χωρίου, ὧδε καθ' ἡμᾶς, ἀκολούθως δὲ τοῖς εἰρημένοις, δύναται νὰ συμπληρωθῇ περίπου· περιλαμβάνομεν δ' αὖθις παρενθέσεσι μόνα τὰ ὑφ' ἡμῶν προστιθέμενα:

στήλ. 32, στ. 10. ὁ δὲ λαβὼν τὴν βακτηρί-
αν, βαδίζει εἰς τὸ δικαστήριον τὸ ὁμόχρων
μὲν τῇ βακτηρίᾳ, ἔχον δὲ τὸ αὐτὸ γράμμα
ὅπερ ἐν τῇ βαλάνῳ. ἐπειδὰν δ' (ἐξ)έλθῃ παραλαμ-
βάνει σύνβολον δημοσίᾳ παρὰ τοῦ εἰλη-
στ. 15.
χότος ταύτην τὴν ἀρχήν, (δ)ι(δοὺ)ς τήν τε βάλανον
καὶ τὴν βακτηρίαν (τοῖς ἐν τῷ) δικαστηρί(ῳ, τὸν)
α)ὐ(τὸν) τρόπον, (ὃν) ἔλ(αβον εἰσιόν)τες. τοῖς δ' ἀπο-
λαγχάνουσιν κτλ.

(1) Στήλ. 32, στ. 13-17· στήλ. 35, στ. 2-3.
(2) Στήλ. 33, στ. 18-22.

Ἐν τῷ στ. 15 ἀντὶ τοῦ ὑφ' ἡμῶν εἰκαζομένου: ΔΙΔΟΥϹ, ὁ Βλάσσιος ἀναγνοὺς ἐξέδωκε: . ΙΤΑϹ, ἀντὶ δὲ τοῦ ἐν τῷ στ. 17: ΑΥΤΟΝ, ὡς ὁ Σάνδυς καὶ ἄλλοι ἤδη ἤκασαν, τούτοις δ' ἀκολουθοῦντες ἐγράψαμεν καὶ ἡμεῖς, ὁ αὐτὸς ἐξέδωκε: ΤΟΥΤ..., μόνον τὸ Υ θεωρήσας βέβαιον. Τέλος δὲ ἐν τῷ αὐτῷ στίχ. 17 ὁ Βλάσσιος ἀνέγνω: . ϹΤЄΛ . . . . . . ΤЄϹ, ἃ συμπληροῦντες ἐγράψαμεν: Ο(Ν)ЄΛ(ΑΒΟΝЄΙϹΙΟΝ)ΤЄϹ.

Παρατηρήσωμεν δ' αὖθις ὅτι, ὡς εἰκάζομεν, ὁ αὐτὸς περὶ οὗ ἀνωτέρω διττὸς ἔλεγχος ἠσκεῖτο καὶ κατὰ τὴν ἀνταλλαγήν, μετὰ τὸ ψηφίζεσθαι, τῆς βακτηρίας καὶ τῆς βαλάνου πρὸς τὸ σύμβολον, ὅτε πιθανῶς οἱ ἐπὶ τῶν συμβόλων, ἵνα διδῶσι ταῦτα τοῖς δικασταῖς, παραλαμβάνοντες τὰς βακτηρίας, ἐξήλεγχον αὖθις (1) ἂν ἡ ὑφ' ἑκάστου ἀποδιδομένη βάλανος ἔφερεν ὄντως τὸ αὐτὸ γράμμα ὅπερ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου. Τοὐναντίον, τῶν βακτηριῶν ἡ ἐξέλεγξις ἦν προχειροτάτη τοῖς πᾶσιν, οὐδ' ἦν χρεία μείζονος προσοχῆς περὶ αὐτάς· διὸ ταύτας, παρατεθειμένας κατὰ τὴν εἴσοδον (2) ἑκάστην τῶν δικαστηρίων, παρεδίδου τοῖς δικασταῖς ὁ ὑπηρέτης (3).

Τελευτῶντες δὲ λέγομεν ὅτι δι' ὑποψίας ἔχομεν ὅτι καὶ ἐν κεφ. 48, στίχ. 2 ἀπὸ τοῦ τέλους, ἀντὶ: (τὴν) εὔθυναν, ὡς ἤκασεν ὁ Κενυών, ἐξέδωκε δὲ καὶ ὁ Σάνδυς, ἤ: (ταύτην τὴν) εὔθυναν, ὡς ἔγραψε κατ' εἰκασίαν ὁ Βλάσσιος πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐναπολειπομένου ἐν τῷ κώδικι κενοῦ, γραπτέον μᾶλλον: (τὴν αὐτὴν) εὔθυναν = τὴν ἤδη δεδομένην ἐν τῷ δικαστηρίῳ καὶ ἐγκεκριμένην ὑπ' αὐτοῦ (πρβλ. αὐτ. κεφ. 48, § 4), δι' οὓς λόγους, ἑρμηνευτικοὺς ἰδίως, δηλώσομεν ἄλλοτε.

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ 18 Δεκεμβρίου, 1897.

Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

---

(1) Διότι ὑποτίθεται ὅτι τοιαύτη τις ἐξέλεγξις ἐγίγνετο καὶ κατὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὸ δικαστήριον.

(2) Κεφ. 63, § 2. Τὸ χωρίον τοῦτο παρενοήθη ἐντελῶς ὑπὸ τοῦ Σάνδυος (αὐτ. σελ. 234 ἐν σημ.).

(3) Στήλ. 32, στ. 3-5

Εἴχομεν γράψει καὶ ἀποστείλει τἀνωτέρω πρὸς δημοσίευσιν, ὅτε τῇ 5 Ἰανουαρίου φθίνοντος ἐπῆλθεν ἡμῖν ἵνα δι' ἐπιστολῆς ὑποβάλωμεν τὰς περὶ ἀποκαταστάσεως τῶν διειλημμένων χωρίων ἡμετέρας εἰκασίας τῷ παρὰ τῷ Βρεττανικῷ Μουσείῳ περικλεεῖ ἐκδότῃ τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας κ. Κενυῶνι, παρακαλοῦντες ἵν' εὐαρεστούμενος ἀξιώσῃ μὲν αὐτὰς τοῦ προσήκοντος ἐλέγχου, γνωρίσῃ δὲ ἡμῖν εὐμενῶς ἣν περὶ αὐτῶν ἔχει γνώμην. Ὁ δ' ἐλλογιμώτατος ἀνὴρ εἰς ἀμφοτέρας ἡμῶν τὰς παρακλήσεις μετὰ πλείστης εὐμενείας ἐνδούς, ἐπιεικῆ μὲν γνώμην περὶ τῆς καθόλου ἐννοίας τῶν ὑφ' ἡμῶν, ὡς ἀνωτέρω, συμπληρουμένων καὶ ἑρμηνευομένων χωρίων ἐξήνεγκεν, ἐπανεξετάσας δὲ χάριν ἡμῶν τὰ σχετικὰ μέρη τοῦ περιπύστου χειρογράφου, τάδ' ἐπέστειλεν ἡμῖν ἐν ἀγγλικῇ γλώσσῃ περὶ τῶν πορισμάτων τῶν δευτέρων τούτων ἐρευνῶν, ἐφ' οἷς πᾶσι καὶ αὖθις παρακαλοῦμεν αὐτὸν ἵν' ἀποδέξηται τὰς θερμοτάτας ἡμῶν εὐχαριστίας:

«Ἐν στήλ. 34, στίχ. 36 τὸ πρὸ τοῦ ΟΑC γράμμα δὲν δύναται, νομίζω, νὰ ᾖ Δ. Τοῦτο προσομοιάζει μεγάλως πρὸς C, ἀλλ' ἴσως εἶνε τμῆμα μείζονος γράμματος. Ἐν στίχ. 37 τὰ πρὸ τῶν ΑΚΟΙΝΑ ἴχνη εἰσὶν οὐχὶ ἀσυνάρμοστα ἵν' ἀναγνῷ τις σύμβολα· ἀλλ' οὕτως εἰσὶν ἀμυδρά, ὥστε οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατὰ δύνανται σαφῶς νὰ μαρτυρήσωσιν.

«Ἐν στήλ. 32, στίχ. 15 ἀδυνατῶ νὰ συμβιβάσω τὰ ὁρατὰ λείψανα πρὸς τὸ ΔΙΔΟΥC, ἀλλ' οὐδὲ δύναμαι νὰ προτείνω τι ἕτερον ἀρεστόν. Τινὰ τῶν ἰχνῶν ἐνταῦθα φαίνονται ἀδιαλλάκτως ἔχοντα πρὸς πᾶν οἷον δήποτε γράμμα· ὥστε, ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἡ ὄψις τοῦ παπύρου εἶνε κατ' ἀνάγκην ἀπατηλή. Τὸ ἐν στίχ. 17 [α]υτον εἶνε δυνατὸν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου, τὸ δὲ ΟΝ δὲν εἶνε ἀδύνατον· ἀλλὰ τὰ λείψανα εἰσὶν οὕτω λεπτά, ὥστε οὐδεμίαν γνώμην, οὔτε ὑπὲρ οὔτε κατά, δύναταί τις ὁριστικῶς ν' ἀποφήνηται».

Τῇ 28 Ἰανουαρίου, 1898.

Π. Σ Φ

ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΕΡΑΝΟΣ

ΕΙΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΙΗΤΙΚΗΝ

Ἐφ' ἱκανὰ ἔτη ἑρμηνεύων ἐν τῇ ἀνωτάτῃ τάξει Γυμνασίων πρὸς τραγῳδίᾳ τινὶ καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους τὴν Ποιητικὴν ἀφορμὴν ἐλάμβανον πολλά τινα νὰ παρασημειώνω ἐν τοῖς περισελίδοις τῶν ἐκδόσεων τοῦ Christ καὶ τοῦ Brandscheid. Τῶν παλαιῶν ἐκείνων σημειωμάτων μου ἡ δημοσίευσις πολλάκις ἀναβληθεῖσα δι' ἄλλας φιλολογικὰς φροντίδας γίνεται νῦν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀρτίως ἐν Λιψίᾳ ἐκδοθείσης ἀξιολόγου μεταφράσεως τοῦ Th. Comperz, ἧς ἐν τέλει προσετέθη καὶ πολύτιμον «Κριτικὸν ἐφόλκιον». σελ. 99-109.

1. — 1447 a 14: «Ἐποποιία δὴ καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας ποίησις, ἔτι δὲ κωμῳδία καὶ ἡ διθυραμβοποιητικὴ καὶ τῆς αὐλητικῆς ἡ πλείστη καὶ κιθαριστικῆς πᾶσαι τυγχάνουσιν οὖσαι μιμήσεις τὸ σύνολον, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων τρισίν».
Περὶ τῶν μιμητικῶν τεχνῶν τὸν λόγον ποιούμενος ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἠδύνατο μνημονεύων τὰς ἄλλας νὰ παραλίπῃ τὴν ὀρχηστικήν: «ἔτι δὲ κωμῳδία ΚΑΙ ἡ διθυραμβοποιηΤΙΚΗ ⟨ΚΑΙ ὀρχησΤΙΚΗ⟩ καὶ τῆς αὐλητικῆς κ.τ.λ.».
Τῇ ἀναπληρώσει μου συνηγορεῖ αὐτὸς ὁ συγγραφεύς, ὅστις μετ' ὀλίγους στίχους περὶ τῶν μιμητικῶν δὴ τούτων τεχνῶν πραγματευόμενος ἐπαναλαμβάνει ἐν στ. 24 τὴν αὐλητικὴν καὶ τὴν κιθαριστικήν, ἐν στ. 27 τὴν ὀρχηστικὴν («ἡ τῶν ὀρχηστῶν»), ἐν στ. 28 τὴν ἐποποιίαν κ.τ.λ. Καὶ ἐν 1448 a 10 γράφει πάλιν ὁ Ἀριστοτέλης: «καὶ γὰρ ἐν ὀρχήσει καὶ αὐλήσει καὶ κιθαρίσει ἔστι γενέσθαι ταύτας τὰς ἀνομοιότητας».

2. — 1447 b 12: «Πλὴν οἱ ἄνθρωποί γε συνάπτοντες τῷ

μέτρῳ τὸ ποιεῖν ⟨τοὺς μὲν⟩ ἐλεγειοποιούς, τοὺς δὲ ἐποποιοὺς ὀνομάζουσιν».

Ἀνεπλήρωσα τὰς ἐκπεσούσας τοὺς μὲν λέξεις.

3. — 1448 a 1: «Ἐπεὶ δὲ μιμοῦνται οἱ μιμούμενοι πράττοντας, ἀνάγκη δὲ τούτους ἢ σπουδαίους ἢ φαύλους εἶναι (τὰ γὰρ ἤθη σχεδὸν ἀεὶ τούτοις ἀκολουθεῖ μόνοις· κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ τὰ ἤθη διαφέρουσι πάντες), ἤτοι βελτίονας ἢ καθ' ἡμᾶς ἢ χείρονας ἢ καὶ τοιούτους ⟨ποιοῦσιν⟩, ὥσπερ οἱ γραφεῖς».

Συμφωνῶ τῷ Seibel (Zu Aristoteles περὶ Ποιητικῆς, München 1891, σελ. 5) ὅτι μετὰ τὴν λέξιν τοιούτους ἐξέπεσε ῥῆμά τι, οἷον τὸ ποιοῦσιν (Christ) ἢ τὸ μιμοῦνται (Seibel)· ἀλλὰ καὶ ἕτερον, οὐχ ἧττον σπουδαῖον πάθος λυμαίνεται κατ' ἐμὲ τὸ χωρίον: τὰς λέξεις τὰ ἤθη νομίζω ἐκβλητέας, προελθούσας πιθανῶς ἐξ ἐπαναλήψεως τῶν προηγουμένων λέξεων τὰ γὰρ ἤθη: «κακίᾳ γὰρ καὶ ἀρετῇ διαφέρουσι πάντες», οἷς ὅμοια εἶναι ὅσα ὁ Ἀριστοτέλης γράφει ἐν 1453 a 7: «ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ μήτε ἀρετῇ διαφέρων καὶ δικαιοσύνῃ μήτε διὰ κακίαν καὶ μοχθηρίαν κ.τ.λ.».

4. — 1449 b 10: «Ἡ μὲν οὖν ἐποποιία μέχρι μόνου μέτρου μεγάλου μίμησις εἶναι σπουδαίων ἠκολούθησεν· τῷ δὲ τὸ μέτρον ἁπλοῦν ἔχειν καὶ ἀπαγγελίαν εἶναι ταύτῃ διαφέρουσιν».

Πολλοὶ ἐνέκριναν, καὶ δικαίως, τὴν διόρθωσιν τοῦ Tyrwhitt μέχρι μὲν τοῦ (ἀντὶ τοῦ μέχρι μόνου)· ἀλλὰ τὸ παντελῶς ἀδιανόητον ἐν τῷ χωρίῳ εἶναι τὸ μέτρου μεγάλου, ὅπερ ὁ μὲν Christ ἐνέκλεισεν ἀγκύλαις ὡς νόθον, ὁ δὲ Lasson μετέβαλεν εἰς μέτρῳ μεγάλῃ. Ἔγραψεν ἴσως ὁ Ἀριστοτέλης: «μέχρι μὲν τοῦ ⟨διὰ⟩ μέτρου μεγάλη μίμησις εἶναι σπουδαίων»· πρβλ. 1447 b 10: «εἴ τις διὰ τριμέτρων ἢ ἐλεγείων — ποιοῖτο τὴν μίμησιν».

5. — 1450 b 17: «Ἡ δὲ ὄψις ψυχαγωγικὸν μέν, ἀτεχνώτατον δὲ καὶ ἥκιστα οἰκεῖον τῆς ποιητικῆς· ὡς γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις καὶ ἄνευ ἀγῶνος καὶ ὑποκριτῶν ἔστιν».

Προσέκοψαν οἱ ἐκδόται τῇ λέξει ὡς, ἀνθ' ἧς τὰ ἀπόγραφα ἔχουσι τὴν λέξιν ἤ, ἄλλος ἄλλο εἰκάσας, ὁ μὲν Meiser ἴσως, ὅπερ ἐνέκρινε ὁ Christ, ὁ δὲ Comperz ὅλως· ἀλλ' ἂν μὴ ὁ Ἀριστοτέλης βραχυλογικῶς εἶπε τὸ ἑξῆς: «διότι ἡ δύναμις τῆς τραγῳδίας ὡς τραγῳδίας δύναμις παραμένει καὶ ἄνευ ἀγῶνος» (πρβλ. 1453 b 3), ἔγραψε πιθανῶς: «καὶ γὰρ τῆς τραγῳδίας δύναμις κ.τ.λ.», γνωστὸν δὲ εἶναι ὅτι ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων ἀπειράκις ἐνηλλάχθησαν ἐν τοῖς χειρογράφοις αἱ λέξεις καὶ καὶ ὡς διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν ταχυγραφικῶν σημείων αὐτῶν· ἐν τῷ κώδικι δὲ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κεῖται ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τὸ σημεῖον τῆς ὡς λέξεως.

6. — 1450 b 27: «Ἀρχὴ δέ ἐστιν ὃ αὐτὸ μὲν μὴ ἐξ ἀνάγκης μετ' ἄλλο ἐστίν, μετ' ἐκεῖνο δ' ἕτερον πέφυκεν εἶναι ἢ γίνεσθαι, τελευτὴ δὲ τοὐναντίον ὃ αὐτὸ ⟨ΜΕΝ⟩ ΜΕΤ' ἄλλο πέφυκεν εἶναι ἢ ἐξ ἀνάγκης ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο οὐδέν».

Προσανεπλήρωσα τὸ μέν, ὅπερ δῆλον δὴ πῶς ἐξέπεσεν.

7. — 1452 a 3: «Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις ἀλλὰ καὶ φοβερῶν καὶ ἐλεεινῶν, ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα· τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει μᾶλλον ἢ εἰ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου καὶ τῆς τύχης, ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ ὅσα ὥσπερ ἐπίτηδες φαίνονται γεγονέναι οἷον ὡς ὁ ἀνδριὰς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἄργει ἀπέκτεινεν τὸν αἴτιον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυι, θεωροῦντι ἐμπεσών· ἔοικε γὰρ τὰ τοιαῦτα οὐκ εἰκῇ γενέσθαι. Ὥστε ἀνάγκη τοὺς τοιούτους εἶναι καλλίους μύθους».

Ὀρθῶς κατ' ἐμὴν κρίσιν συνεῖδεν ὁ Brandscheid ὅτι ἡ εἰς τὸν αἰτιολογικὸν λόγον: «ἐπεὶ δὲ κ.τ.λ.» ἀπόδοσις διὰ τὰς πολλὰς παρεμπεσούσας προτάσεις ἠκολούθησε κατ' ἄλλον τύπον ἐπενηνεγμένη διὰ τοῦ ὥστε· δῆλον ἐκ τούτου ὅτι ἡ μετὰ τὸ γενέσθαι ῥῆμα στίξις κατ' ἀνάγκην μεταβλητέα. Ἀλλὰ τί ποτε δηλοῦσι τὰ καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον; ὁ μὲν Christ ἐξέδωκε: «ταῦτα δὲ γίνεται [καὶ] μά-

λιστα ⟨ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν⟩ καὶ μᾶλλον ὅταν κ.τ.λ.» ἐγκλείσας ἀγκύλαις ὡς νόθον τὸν καὶ σύνδεσμον καὶ ἀναπληρώσας τὰ ἄλλα, ὁ δὲ Comperz: «ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα [καὶ μᾶλλον] ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα ⟨καὶ κατὰ τοῦτο δῆλον ὡς δεῖ γίνεσθαι τὰ μετ' ἄλληλα⟩» ἐγκλείσας τὰ καὶ μᾶλλον καὶ ἀναπληρώσας τὰ ἄλλα. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ὁ νοῦς εὐοδοῦται διὰ τῆς ἑξῆς συμπληρώσεως: «ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα ⟨δι' ἄλληλα⟩ καὶ μᾶλλον ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα»· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Ἀριστοτέλης, ὅτι τὰ φοβερὰ καὶ ἐλεεινὰ γίνονται καὶ μάλιστα (= *vel maxime*, ὡς ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Brandscheid) δι' ἄλληλα (= τὸ ἓν διὰ τὸ ἄλλο), ἔτι δὲ μᾶλλον (= «καὶ μᾶλλον») ὅταν δι' ἄλληλα γίνωνται παρὰ τὴν δόξαν», ἐν τούτῳ δέ, ἐν τῷ παρὰ τὴν δόξαν, καὶ κεῖται, κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁριζομένην περίστασιν, τὸ βάρος τῆς ὅλης ἐννοίας. Τί δὲ ἐννοεῖ ὁ συγγραφεὺς λέγων ὅτι τὰ φοβερὰ καὶ ἐλεεινὰ μᾶλλον γίνονται ὅταν γίνωνται δι' ἄλληλα παρὰ τὴν δόξαν, σαφέστατα ἐπεξηγεῖται διὰ τῶν ἑπομένων: «τὸ γὰρ θαυμαστὸν οὕτως ἕξει κ.τ.λ.» καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος τοῦ θανάτου τοῦ φονέως τοῦ Μίτυος, περὶ οὗ ὅρα καὶ Πλουτάρχου Περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Θείου βραδέως τιμωρουμένων κεφ. 8.

8. — 1452 b 3: «Ἐπεὶ δ' ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστιν ἀναγνώρισις, αἱ μὲν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον, ὅταν ᾖ δῆλος ἕτερος (ὁ ἕτερος Bernays) τίς ἐστιν, ὁτὲ δὲ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι, οἷον ἡ μὲν Ἰφιγένεια τῷ Ὀρέστῃ ἀνεγνωρίσθη ἐκ τῆς πέμψεως τῆς ἐπιστολῆς, ἐκείνῳ δὲ πρὸς τὴν Ἰφιγένειαν ἄλλης ἔδει ἀναγνωρίσεως».

Ἀπορῶ πῶς οὐδεὶς παρετήρησε τὸ χάσμα: «ἐπεὶ δ' ἡ ἀναγνώρισις τινῶν ἐστιν ἀναγνώρισις, αἱ μὲν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον (ὅταν δῆλος ἕτερος τίς ἐστιν) ⟨αἱ δὲ ἀμφοτέρων, ὁτὲ μὲν ἕτερον⟩ ὁτὲ δὲ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι»· ἡ πρότασις εἶναι: «ἐπεὶ — αἱ μὲν θατέρου πρὸς τὸν ἕτερον μόνον — αἱ δὲ ἀμφοτέρων», ἡ εἰς αὐτὴν δὲ ἀπόδοσις: «ὁτὲ μὲν ἕτερον ὁτὲ δὲ ἀμφοτέρους δεῖ ἀναγνωρίσαι». Ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπὸ τοῦ αἱ δὲ ἀμφοτέρων ἀπεπλάνησε τὸ ὄμμα εἰς τὸ ὁτὲ δὲ ἀμφοτέρους.

9. — 1453 a 36 : «Ἐκεῖ γὰρ (sc. ἐν τῇ κωμῳδίᾳ) ἂν οἱ ἔχθιστοι ὦσιν ἐν τῷ μύθῳ, οἷον Ὀρέστης καὶ Αἴγισθος, φίλοι γενόμενοι ἐπὶ τελευτῆς ἐξέρχονται».

Ἀντὶ τοῦ ἂν προτιμῶ τὸ κἄν.

10. — 1453 b 34 : «Ἢ γὰρ πρᾶξαι ἀνάγκη ἢ μὴ καὶ ⟨Ἢ⟩ ΕΙδότας ἢ μὴ εἰδότας».

Ἀνεπλήρωσα τὸ ἐκπεσὸν ἢ πρὸ τῆς λέξεως εἰδότας.

11. — 1454 a 17 : «Ἕξει δὲ ἦθος μὲν ἐάν, ὥσπερ ἐλέχθη, ποιῇ φανεΡΟΝ ὁ λόγος ἢ ἡ πρᾶξις προαίρεσίν τινα».

Ἀπορῶ πῶς πάντας διέφυγε τὸ φανερόν, ὅπερ διορθωτέον φανεΡΑΝ· πρβλ. 1450 b 8 : «ἔστιν δὲ ἦθος μὲν τὸ τοιοῦτον ὃ δηλοῖ (= φανερὰν ποιεῖ) τὴν προαίρεσιν».

12. — 1455 a 22 : «Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι ὅτι μάλιστα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον· οὕτω γὰρ ἂν ἐναργέστατα ὁ ⟨ποιητὴς⟩ ὁρῶν ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις εὑρίσκοι τὸ πρέπον καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοιτο τὰ ὑπεναντία (σημεῖον δὲ τούτου ὃ ἐπετιμᾶτο Καρκίνῳ· ὁ γὰρ Ἀμφιάραος ἐξ ἱεροῦ ἀνῄει, ὃ μὴ ὁρῶντα τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν, ἐπὶ δὲ τῆς σκηνῆς ἐξέπεσεν δυσχερανάντων τοῦτο τῶν θεατῶν)· ὅσα δὲ δυνατὸνκαὶ τοῖς σχήμασι συναπεργαζόμενον».

Ἀνεπλήρωσα τὴν μεταξὺ τοῦ Ὁ καὶ τοῦ Ὁρῶν ἐκπεσοῦσαν ποιητὴς λέξιν. Ἀντὶ τοῦ λανθάνοιτο ὁ Vahlen ᾔκασε λανθάνοι ὃ καὶ ἐδέξαντο πάντες οἱ ἄλλοι ἐκδόται· κατ' ἐμὲ γραπτέον : «καὶ ἥκιστα ἂν λανθάνοι ⟨αὐ⟩τὸ⟨ν⟩ τὰ ὑπεναντία». Τὴν μεταγραφὴν τοῦ Vahlen : «ὃ μὴ ὁρῶντ' ἂν τὸν θεατὴν ἐλάνθανεν» ἐδέξατο ὁ Christ ἐν τῷ κειμένῳ· ἀλλ' ἄριστα ὅμως ὁ Gomperz εὗρε τὸν νοῦν : «Einen Beleg dafür bietet der Tadel, der den Karkinos getroffen hat. Amphiaraos hatte nämlich das Heiligtum bereits verlassen (zu einer Zeit nämlich, da die Bühnenvorgänge sein Verweilen im Heiligtum erheischten). *Dies war dem Dichter, so lange er das Stück nicht spielen sah, entgangen,*

auf der Bühne aber erlitt er ein Fiasco, da das Publicum den Verstoss übel vermerkte» καὶ προέτεινε τὴν μεταβολήν: «ὁ μὴ ὁρῶντ' α⟨ὐ⟩τὸν [θεατὴν] ἐλάνθανεν»· προτιμῶ τὴν ἁπλουστέραν τοῦ Dacier μεταγραφὴν τοῦ θεατὴν εἰς τὸ ποιητήν· τὴν ἀφορμὴν πρὸς τὴν σύγχυσιν ἔδωκε τῷ ἀντιγραφεῖ τὸ ἑπόμενον θεατῶν.

13. — 1455 b 3: «Λέγω δὲ οὕτως ἂν θεωρεῖσθαι τὸ καθόλου οἷον ⟨ἐπὶ⟩ τῆς Ἰφιγενείας, τυθείσης τινὸς κόρης καὶ ἀφανισθείσης ἀδήλως τοῖς θύσασιν, ἱδρυνθείσης δὲ εἰς ἄλλην χώραν, ἐν ᾗ νόμος ἦν τοὺς ξένους θύειν τῇ θεῷ· ⟨καὶ ἡ μὲν⟩ ταύτην ἔσχε τὴν ἱερωσύνην, χρόνῳ δὲ ὕστερον τῷ ἀδελφῷ συνέβη ἐλθεῖν τῆς ἱερείας».

Ἀνεπλήρωσα τὴν ἐπὶ πρόθεσιν, ἔθηκα μετὰ τὸ Ἰφιγενείας ὑποστιγμὴν ἀντὶ τῆς ἄνω στιγμῆς καὶ προσέθηκα τὰ καὶ ἡ μέν· διότι ἄλλως ποῖον εἶνε τὸ ὑποκείμεεον τοῦ ἔσχε ῥήματος; τὸ κόρης;

14. — 1455 b 21: «Αὐτὸς (sc. ὁ Ὀδυσσεὺς) ἀφικνεῖται χειμασθεὶς καὶ ἀναγνωρίΣΑΣ ΤΙΝΑΣ ΑΥΤΟΣ ἐπιθέμενος αὐτὸς μὲν ἐσώθη, τοὺς δ' ἐχθροὺς διέφθειρε».

Ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Seibel ὅτι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Vahlen καὶ τοῦ Susemihl: «nachdem er sich einigen zu erkennen gegeben» εἶναι ἀδύνατος διὰ τὴν παρ' Ἀριστοτέλει χρῆσις τοῦ ἀναγνωρίζειν ῥήματος, προέτεινε δέ: «καὶ ἀναγνωρισάντων τινῶν αὐτόν»· προτιμῶ ἐγώ: «καὶ ἀναγνωρίΣΑΣΙΝ ΑΥΤΟΝ ἐπιθέμενος αὐτὸς μὲν κ.τ.λ.». Ὁ Christ ἠρκέσθη νὰ ἐγκλείσῃ τὸ πρῶτον αὐτός, ὅπερ ἐν τῇ τοῦ Ἄλδου ἐκδόσει μεταβεβλημένον κεῖται εἰς τὸ αὐτοῖς.

15. — 1456 a 8: «Δίκαιον δὲ καὶ τραγῳδίαν ἄλλην καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν οὐδὲν ἴσως τῷ μύθῳ».

Μετάθες: «δίκαιον δὲ τραγῳδίαν καὶ ἄλλην καὶ τὴν αὐτὴν λέγειν κ.τ.λ.».

16. — 1456 a 36: «Ἔστι δὲ κατὰ τὴν διάνοιαν ταῦτα, ὅσα ὑπὸ τοῦ λόγου δεῖ παρασκευασθῆναι· μέρη δὲ τούτων τό.τε ἀποδεικνύναι καὶ τὸ λύειν καὶ τὸ πάθη παρασκευά-

ζειν, οἷον ἔλεον ἢ φόβον ἢ ὀργὴν καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότητας».

Ἴσως δὲ μᾶλλον: «καὶ ἔτι μέγεθος καὶ μικρότης» (sc. μέρη ἐστίν). Νεώτερα ἀντίγραφα ἔχουσι τὴν γραφὴν μικρότητα (ὡς ἀντικείμενον τοῦ παρασκευάζειν ῥήματος).

17. — 1456 b 1: «Δῆλον δὲ ὅτι καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι ὅταν ἢ ἐλεεινὰ ἢ δεινὰ ἢ μεγάλα ἢ εἰκότα δέῃ παρασκευάζειν· πλὴν τοσοῦτον διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν δεῖ φαίνεσθαι ἄνευ διδασκαλίας, τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ λέγοντος παρασκευάζεσθαι καὶ παρὰ τὸν λόγον γίγνεσθαι. Τί γὰρ ἂν εἴη τοῦ λέγοντος ἔργον, εἰ φανοῖτο ἡδέα καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον;».

Πολλὰ καὶ ποικίλα εἶπον οἱ ἐκδόται περὶ τοῦ χωρίου· καὶ πρῶτον ὁ Brandscheid ἡρμήνευσεν: «es ist klar, dass man auch in der Gestaltung der Begebenheiten von denselben Gedankensarten Gebrauch machen muss;» ἀλλὰ τίς ποτε Ἕλλην εἶπε τὸ «ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν χρῆσθαι» ἀντὶ τοῦ «ταῖς αὐταῖς ἰδέαις χρῆσθαι;» ἐὰν δὲ εἰς τὸ «ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν» ἀποδοθῇ ἡ ἔννοια τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἀφορμῆς (=«ὁρμώμενόν τινα ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν»), τότε ποῖον εἶναι πάλιν τὸ ἀντικείμενον τοῦ χρῆσθαι ῥήματος; Ὁ Christ τοῦ Ueberweg εἰσηγουμένου ἐνέκλεισεν ἀγκύλαις τὸ ἐν· ὁ δὲ Gomperz μετέφρασεν: «augenscheinlich hat man auch im Bereiche der Begebenheiten von denselben Gesichtspunkten *auszugehen*»· ἀλλὰ τὸ χρῆσθαι ῥῆμα δὲν σημαίνει ausgehen (ὁρμᾶσθαι, ἀπάρχεσθαι). Ἡ ἀντίθεσις ἡ ἐπαγομένη διὰ τοῦ «τὰ δὲ ἐν τῷ λόγῳ» ὑποδεικνύει ὅτι ὁ συγγραφεὺς πιθανῶς ἔγραψε: «δῆλον δὲ ὅτι καὶ ⟨τοῖς⟩ ἐν τοῖς πράγμασιν ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἰδεῶν δεῖ χρῆσθαι».

Μάτην ὁ Brandscheid ἐφρόντισε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν παραδεδομένην γραφήν: «εἰ φανοῖτο ἡδέα» (περὶ ἡδέων οὐδεὶς λόγος οὔτε ἐγένετο οὔτε γίνεται), ἀνθ' ἧς ὁ μὲν Tyrwhitt ᾔκασεν «εἰ φανοῖτο ἤδη ἃ δεῖ», ὁ δὲ Vahlen «εἰ φανοῖτο ᾗ δέοι», ὁ δὲ Christ «εἰ φανοῖτο ἡδέα ⟨ἢ δεινὰ αὐτὰ⟩ καὶ μὴ κ.τ.λ.» καὶ ὁ Gomperz: «εἰ φανοῖτο ἤδη τῇ θέᾳ καὶ μὴ κ.τ.λ.».Ἀντὶ τοῦ ΗΔΕΑ εἰκάζω ἐγὼ τὸ ΗΔΕΙΝΑ: «εἰ φανοῖτο ᾖ δεινὰ καὶ μὴ διὰ τὸν λόγον».

18. — 1456 b 34: «Συλλαβὴ δέ ἐστιν φωνὴ ἄσημος συνθετὴ ἐξ ἀφώνου καὶ φωνὴν ἔχοντος· καὶ γὰρ τὸ ΓΑ ⟨καὶ⟩ ἄνευ τοῦ Ρ συλλαβὴ καὶ μετὰ τοῦ Ρ, οἷον τὸ ΓΡΑ».

Ἀνεπλήρησα τὸν καὶ σύνδεσμον.

19. — 1457 a 20: «Ἡ δὲ κατὰ τὸ ἑνὶ ἢ πολλοῖς, οἷον ἄνθρωποι ἢ ἄνθρωπος, ἡ δὲ κατὰ τὰ ὑποκριτικά, οἷον κατ' ἐρώτησιν ⟨ἢ⟩ ἐπίταξιν.

Ἀνεπλήρωσα τὸν ἢ σύνδεσμον.

20. — 1457 b 25: «Ἐνίοις δ' οὐκ ἔστιν ὄνομα κείμενον τῶν ⟨οἰκείων⟩ ἀνάλογον, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ὁμοίως λεχθήσεται, οἷον τὸ τὸν καρπὸν μὲν ἀφιέναι σπείρειν, τὸ δὲ τὴν φλόγα ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἀνώνυμον· ἀλλ' ὁμοίως ἔχει τοῦτο πρὸς τὸν ἥλιον καὶ τὸ σπείρειν πρὸς ⟨τὸ ἀφιέναι⟩ τὸν καρπόν, διὸ εἴρηται 'σπείρειν θεοκτίσταν φλόγα'».

Ἀνεπλήρωσα τὴν οἰκείων λέξιν, τὸ δὲ τὸ ἀφιέναι κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Castelvetro εἰκάσαντος τὸν ἀφιέντα.

21. — 1459 a 18: «Δεῖ τοὺς μύθους καθάπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις συνεστάναι δραματικοὺς καὶ περὶ μίαν πρᾶξιν ὅλην καὶ τελείαν, ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ μέσΑ καὶ τέλος».

Ἀπορῶ πάλιν πῶς πάντας διέφυγε τὸ μέσα ἀντὶ τοῦ μέσΟΝ· πρβλ. 1450 b 26: «ὅλον δέ ἐστιν τὸ ἔχον ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τελευτήν».

22. — 1459 a 25: «Ὥσπερ γὰρ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἥ τ' ἐν Σαλαμῖνι ἐγένετο ναυμαχία καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ Καρχηδονίων μάχη οὐδὲν πρὸς τὸ αὐτὸ συντείνουσαι τέλος, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις ἐνίοτε γίνεται θάτερον μετὰ θάτερον, ἐξ ὧν ἓν ⟨πρὸς⟩ οὐδὲν [γίνεται] τέλος».

Ἀνεπλήρωσα τὸ πρός, ἐνέκλεισα τὸ γίνεται.

23. — 1459 a 30: «Καὶ ταύτῃ θεσπέσιος ἂν φανείη Ὅμη-

ρος παρὰ τοὺς ἄλλους, τῷ μηδὲ τὸν πόλεμον καίπερ ἔχοντα ἀρχὴν ⟨ΚΑΙ μέσον⟩ ΚΑΙ τέλος ἐπιχειρῆσαι ποιεῖν ὅλον».

Ἀνεπλήρωσα τὰ ἐκπεσόντα καὶ μέσον.

24. — 1459 a 35: «Νῦν δ' ἓν μέρος ἀπολαβὼν ἐπεισοδίοις κέχρηται αὐτῶν (αὐτοῦ Heinse) πολλοῖς, οἷον νεῶν καταλόγῳ καὶ ἄλλοις [ἐπεισοδίοις] οἷς διαλαμβάνει τὴν ποίησιν».

Ἐνέκλεισα τὸ δεύτερον ἐπεισοδίοις.

25. — 1459 b 16: «Πρὸς δὲ τούτοις λέξει καὶ διανοίᾳ πάΝΤΑ ὑπερβέβληκεν (sc. ὁ Ὅμηρος)».

Ἴσως μᾶλλον πάΝΤΑΣ.

26. — 1459 b 20: «Δύνασθαι γὰρ δεῖ συνορᾶσθαι τὴν ἀρχὴν ⟨ΚΑΙ τὸ μέσον⟩ ΚΑΙ τὸ τέλος».

Ἀνεπλήρωσα καὶ ἐνταῦθα τὰ ἐκπεσόντα καὶ τὸ μέσον.

27. — 1460 a 21: «Οἴονται γὰρ ἄνθρωποι, ὅταν τουδὶ ὄντος τοδὶ ᾖ ἢ γινομένου γίνηται, εἰ τὸ ὕστερον ἔστιν ⟨ἢ γίνεται⟩, καὶ τὸ πρότερον εἶναι ἢ γίνεσθαι· τοῦτο δέ ἐστι ψεῦδος».

Ἀνεπλήρωσα τὰ ἐκπεσόντα ἢ γίνεται.

28. — 1460 a 23: «Διὸ δεῖ, ἂν τὸ πρῶτον ψεῦδος, ἄλλο, ὃ τούτου ὄντος ἀνάγκη εἶναι ἢ ⟨γενομένου⟩ γενέσθαι, προσθεῖναι».

Ἀνεπλήρωσα τὸ γενομένου, ὅπερ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ πρὸ τοῦ γενέσθαι.

Ἐν Μυτιλήνῃ.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΤΑ ΗΘΙΚΑ

("Εκδοσις Γρηγοριου Ν. Βερναρδακη)

Τόμ. Α'. **Περὶ παίδων ἀγωγῆς** ἐν σελ. 9 (4 F).

τούτοις δ' ἂν ἔγωγε προσθείην ὅτι οἱ τοιοῦτοι πατέρες παραπλήσιον ποιοῦσιν, οἷον εἴ τις τοῦ μὲν ὑποδήματος φροντίζοι, τοῦ δὲ ποδὸς ὀλιγώρως ἔχοι. πολλοὶ δ' εἰς τοσοῦτο [τῶν πατέρων] προβαίνουσι φιλαργυρίας ἅμα καὶ μισοτεκνίας, ὥσθ' ἵνα μὴ πλείονα μισθὸν τελέσειαν, ἀνθρώπους τοὺς μηδενὸς τιμίους αἱροῦνται τοῖς τέκνοις παιδευτάς, εὔωνον ἀμαθίαν διώκοντες.

Καὶ τὰ συμφραζόμενα καὶ τὸ ὑπερβατὸν μονονουχὶ φωνὴν ἀφιᾶσιν ὅτι αἱ λέξεις τῶν πατέρων παρέμβλητον σχόλιόν εἰσιν.

Αὐτ. κατωτέρω ἐν σελ. 10 (5 A).

ἐρωτήσαντος γάρ τινος αὐτὸν πόσον αἰτοίη μισθὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ τέκνου παιδεύσεως «χιλίας» ἔφησε «δραχμάς»· τοῦ δ' ''Ηράκλεις' εἰπόντος «ὡς ὑπέρπολυ τὸ αἴτημα· δύναμαι γὰρ ἀνδράποδον χιλίων πρίασθαι», «τοιγαροῦν» εἶπε «δύο ἕξεις ἀνδράποδα [καὶ τὸν υἱὸν καὶ ὃν ἂν πρίῃ»].

Οὐκ ὀλίγον τῆς χάριτος, νομίζομεν, ἀποβάλλει τὸ κομψὸν καὶ ἀστεῖον σκῶμμα τοῦ Ἀριστίππου ἕνεκα τοῦ παρεμβλήτου σχολίου καὶ τὸν υἱὸν καὶ ὃν ἂν πρίῃ. Ἐκβλητέον λοιπόν.

Αὐτ. ἐν σελ. 15. (7 D).

Δεῖ τοίνυν τὸν παῖδα τὸν ἐλεύθερον μηδενὸς μηδὲ τῶν

ἄλλων τῶν καλουμένων ἐγκυκλίων παιδευμάτων μήτ' ἀνήκοον μήτ' ἀθέατον ἐᾶν εἶναι, ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ παραδρομῆς μαθεῖν ὥσπερ εἰ γεύματος ἕνεκεν (ἐν ἅπασι γὰρ τὸ τέλειον ἀδύνατον), τὴν δὲ φιλοσοφίαν πρεσβεύειν· ἔχω δὲ δι' εἰκόνος παραστῆσαι τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην· ὥσπερ γὰρ περιπλεῦσαι μὲν πολλὰς πόλεις καλόν, ἐνοικῆσαι δὲ τῇ κρατίστῃ χρήσιμον, ⟨οὕτω καὶ τῶν μὲν ἄλλων μαθημάτων ἅπτεσθαι, τῇ δὲ φιλοσοφίᾳ προσομιλεῖν⟩.

Οὕτω πως νομίζομεν, ὅτι δύναται τὸ ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τὸ πρῶτον καταδειχθὲν χάσμα νὰ συμπληρωθῇ.

Αὐτ. ἐν σελ. 23. (10 D).

Ἀριστοφάνους δέ, ὅτε τὰς Νεφέλας ἐξέφερε, παντοίως πᾶσαν ὕβριν αὐτοῦ κατασκεδαννύντος, καί τινος τῶν παρόντων «κᾆτα τοιαῦτ' ἀνακωμῳδοῦντος οὐκ ἀγανακτεῖς» εἰπόντος, «ὦ Σώκρατες;» «μὰ Δί, οὐκ ἔγωγ'» ἔφησεν· «ὡς γὰρ ἐν συμποσίῳ μεγάλῳ [τῷ θεάτρῳ] σκώπτομαι».

Οὔτε ὁ Σωκράτης εἶπεν οὔτε ὁ συγγραφεύς, νομίζομεν, εἶχεν ἀνάγκην νὰ προσθέσῃ τὰς λέξεις τῷ θεάτρῳ, ἵνα μὴ παρερμηνευθῇ, ἀλλὰ σχολιαστὴς νομίσας ἀναγκαίαν τὴν ἑρμηνείαν ταύτην παρενέγραψεν. Ἐκβλητέον λοιπόν.

Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν σελ. 39 (17 B).

θεὸς μὲν αἰτίαν φύει βροτοῖς ⟨τινα⟩,
ὅταν κακῶσαι δῶμα παμπήδην θέλῃ.

Ὁ πρῶτος στίχος ὅτι εἶνε ἐλλιπής, δῆλον ἐκ τοῦ μέτρου. Τοῦτον ὁ ἀοίδιμος Ναύκιος συμπληροῖ ὧδε

θεὸς μὲν ⟨αὐτὸς⟩ αἰτίαν φύει βροτοῖς,

ἡμεῖς δὲ νομίζομεν ὅτι ἐξέπεσε τὸ τινα ἕνεκα τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὸ ἐπιφερόμενον ὅταν.

Περὶ τοῦ ἀκούειν σελ 92 (37 F).

Ἐπεὶ δ' ὥσπερ τῶν ἐγγραφομένων εἰς τὰς πολιτείας οἱ

μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι κομιδῇ πολλὰ μέμφονται καὶ δυσκολαίνουσι τῶν γιγνομένων, οἱ δ' ἐκ μετοίκων σύντροφοι καὶ συνήθεις τῶν νόμων ὄντες οὐ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ ἐπιβάλλοντα καὶ στέργουσιν, οὕτω σε δεῖ πολὺν χρόνον ἐν φιλοσοφίᾳ παρατρεφόμενοι καὶ πᾶν μάθημα καὶ ἄκουσμα παιδικὸν ἀπ' ἀρχῆς ἐθισθέντα προσφέρεσθαι λόγῳ φιλοσόφῳ μεμιγμένον, εὐμενῆ καὶ οἰκεῖον ἥκειν εἰς φιλοσοφίαν, ἣ μόνη τὸν ἀνδρεῖον καὶ τέλειον ὡς ἀληθῶς ἐκ λόγου τοῖς νέοις περιτίθησι κόσμον, οὐκ ἂν ἀηδῶς οἶμαί σε προακοῦσαι περὶ τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως, ἣν ὁ Θεόφραστος παθητικωτάτην εἶναί φησι πασῶν.

Ὀρθῶς μὲν ὁ κ. Βερναρδάκης ἔγραψε οἶμαι ἀντὶ τοῦ δ' οἶμαι, ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι μετὰ τὴν λέξιν κόσμον πρέπει νὰ τεθῇ οὐχὶ μέση στιγμή, ὡς ἐν τῇ ἐκδόσει ὑπάρχει, ἀλλ' ὑποστιγμή, ὡς ἐστίξαμεν, ἵνα ὁ λόγος ἐπεί-οὕτω σε δεῖ-κόσμον ἔχῃ ἀπόδοσιν τὸ οὐκ ἂν ἀηδῶς οἶμαί σε προακοῦσαι περὶ τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως κλπ.

Πῶς ἄν τις τὸν κόλακα κλπ. σελ. 149 (62 Α).

καὶ πρὸς ὁδὸν ἢ πλοῦν ἤ τινα πρᾶξιν ΑΠΟμαλακιζόμενον, οὐ φήσει κατεπείγειν τὸν καιρόν.

Θὰ προετιμῶμεν νὰ γραφῇ ὑπομαλακιζόμενον, διότι ὁ κόλαξ, ἵνα ἀρέσῃ τῷ κολακευομένῳ, ἅμα μαντεύσας ὅτι οὗτος ἀποδειλιᾷ πως πρὸς ὁδὸν ἢ πλοῦν ἤ τι ἄλλο συμβουλεύει τὴν ἀναβολὴν ἢ τὴν δι' ἄλλου ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Αὐτ. σελ. 178 (74 Α).

τοιοῦτον γὰρ ἡ θεραπευτικὴ παρρησία ζητεῖ τρόπον, ἡ δὲ πρακτικὴ τὸν ἐναντίον.

Ὅτι ἡ λέξις πρακτικὴ οὐδένα νοῦν ἔχει, πρόδηλον. Ἐνταῦθα ἀντιτίθεται ἡ παρρησία ἡ σκοπὸν ἔχουσα νὰ θεραπεύῃ τὰ ἐλαττώματα τῶν φίλων ἁμαρτανόντων πρὸς τὴν παρρησίαν ἐκείνην, ἥτις ἐξοργίζει καὶ ἐνοχλεῖ αὐτούς. Διὰ ταῦτα, νομίζομεν, ἀντὶ τοῦ πρακτικὴ γραπτέον πειραστική, ἡ ἐπιτηδεία δηλονότι οὐχὶ πρὸς τὸ θεραπεύειν ἀλλὰ πρὸς τὸ πειράζειν, τὸ λυπεῖν καὶ παροξύνειν.

Πῶς ἄν τις αἴσθοιτο κλπ. σελ. 199 (82 D).

«ὅσῳ» γὰρ εἶπεν «ἐνδοτέρω φεύγεις, ⟨τοσούτῳ⟩ μᾶλλον ἐν τῷ καπηλείῳ γίγνῃ.

Νομίζομεν ὅτι ἐξέπεσε τὸ τοσούτῳ, ὡς δεικνύει τὸ ἀναφορικὸν ὅσῳ.

Πῶς ἄν τις ἀπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο σελ. 213 (88 D)

ἐνδύου τῇ ψυχῇ, περισκόπει τὰ σαθρά, μή τίς σοί ποθεν ὑποφθέγγηται κακία τὸ τοῦ τραγῳδοῦ

ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.

Τινὲς ἐκβάλλουσι τὴν λέξιν κακία, ἡμεῖς νομίζομεν γραπτέον κακίᾳ.

Αὐτ. σελ. 222 (91 F).

καὶ τοῦτο, ὡς ἔοικε, συνιδὼν πολιτικὸς ἀνὴρ Ὀνομάδημος, ἐν Χίῳ τῆς κρατούσης μερίδος ἐν στάσει γενόμενος, παρῄνει τοῖς ἑταίροις μὴ πάντας ἐξελάσαι τοὺς ἀντιστασιάσαντας, ἀλλ' ὑπολιπέσθαι τινάς, «ὅπως» ἔφη «μὴ πρὸς τοὺς φίλους ἀρξώμεθα διαφέρεσθαι, τῶν ἐχθρῶν παντάπασιν ἀπαλλαγέντες».

Ὅτι τὸ γενόμενος οὐδένα νοῦν ἔχον ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ ⟨περι⟩γενόμενος εἴπομεν ἐν τῷ φυλλαδίῳ, ὅπερ ἐξεδώκαμεν ἐν ἔτει 1891 (ἐν σελ. 43η), ὅπως καταφωράσωμεν τὴν λογοκλοπίαν καὶ ἀμάθειαν τοῦ Γ. Ζηκίδου, πειραθέντος νὰ ἑρμηνεύσῃ ἐν τῷ α΄ τόμῳ τῆς Χρηστομαθείας αὐτοῦ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο καὶ μὴ δυνηθέντος, διότι δὲν ἐνόησεν ὅτι τὸ χωρίον ἐνόσει. Τὴν διόρθωσιν ἡμῶν ταύτην τὴν κατ' εἰκασίαν τότε γενομένην νῦν κυροῦμεν δι' αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου, ὅστις περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος αὖθις ἐν τοῖς πολιτικοῖς παραγγέλμασιν (813 A) γράφει τάδε.

«ἀληθινὴν μὲν ἔχθραν ἢ διαφορὰν οὐδεμίαν ἑαυτοῖς ὑπολειπτέον. ὡς ὁ τῶν Χίων δημαγωγὸς Ὀνομάδημος οὐκ εἴα **τῇ στάσει κρατήσας** πάντας ἐκβάλλειν τοὺς ὑπεναντίους, «ὅπως» ἔφη «μὴ πρὸς τοὺς φίλους ἀρξώμεθα διαφέρεσθαι, τῶν ἐχθρῶν παντάπασιν ἀπαλλαγέντες».

Περὶ πολυφιλίας σελ. 227 (94 A).

Τὸν δὲ φίλον ἡμεῖς «μοῦνον» μὲν οὐκ ἀξιοῦμεν εἶναι, μετ' ἄλλου δὲ τηλύγετός τις [καὶ ὀψίγονος] ἔστω, τὸν θρυλούμενον ἐκεῖνον χρόνῳ τῶν ἁλῶν συγκατεδηδοκὼς μέδιμνον, οὐχ ὥσπερ νῦν πολλοὶ φίλοι λεγόμενοι συμπιόντες — συλλέγουσιν.

Ἐκβλητέον τὸ παρέμβλητον σχόλιον τοῦ τηλύγετος.

Περὶ τύχης σελ. 240 (98 F).

ἀλλ' ἐν πᾶσι τούτοις ἀτυχέστεροι τῶν θηρίων ἐσμέν· ἐμπειρίᾳ δὲ καὶ μνήμῃ καὶ σοφίᾳ καὶ τέχνῃ κατ' Ἀναξαγόραν σφῶν τ' αὐτῶν χρώμεθα καὶ βλίττομεν καὶ ἀμέλγομεν καὶ φέρομεν καὶ ἄγομεν συλλαμβάνοντες, ὥστε ἐνταῦθα μηδὲν τῆς τύχης ἀλλὰ πάντα τῆς εὐβουλίας εἶναι.

Τὸ προφανῶς νοσοῦν τοῦτο χωρίον νομίζομεν, ὅτι δύναται νὰ θεραπευθῇ, ἂν τὸ μὲν σφῶν ἀναγνωσθῇ συῶν, πρὸ δὲ τοῦ χρώμεθα ἐννοήσωμεν ὅτι ἐξέπεσον ἕνεκα ὁμοιότητος τῶν τελευταίων συλλαβῶν πρὸς τὸ χρώμεθα αἱ λέξεις περιγιγνόμεθα καὶ τοῖς ἄλλοις.

Παραμυθητικὸς πρὸς Ἀπολλώνιον σελ. 262 (107 D).

εἰ γὰρ δὴ ὕπνος τίς ἐστιν ὁ θάνατος καὶ περὶ τοὺς καθεύδοντος μηδέν ἐστι κακόν, δῆλον ὡς οὐδὲ περὶ τοὺς τετελευτηκότας εἴη ἄν τι κακόν.

Διορθωτέον καθεύδοντΑς ἀντὶ τοῦ ἐξ ἀβλεπτήματος τυπογραφικοῦ πάντως γεγραμμένου καθεύδοντος. Ὁμοίως διορθωτέον ἐν σελ. 264 καὶ ἀλ. παραπῖπτον ἀντὶ τοῦ παραπίπτον.

Αὐτ. 283 (116 B)

ἔχομεν γὰρ τὸ ζῆν ὥσπερ παρὰ καταθεμένοις θεοῖς ἐξ ἀνάγκης καὶ τούτου χρόνος οὐδείς ἐστιν ὡρισμένος τῆς ἀποδόσεως, ὥσπερ οὐδὲ τοῖς τραπεζίταις τῆς τῶν θεμάτων, ἀλλ' ἄδηλον πόθ' ὁ δοὺς ἀπαιτήσει.

Ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Βάσης ὅτι οὔτε ἡ τῶν χειρογράφων γραφὴ παρακαταθεμένοις οὔτε ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Βερναρδάκη κατὰ διάστασιν γραφὴ παρὰ καταθεμένοις παρέχει τὸν προσήκοντα νοῦν τῷ χω-

ρίῳ. Ἐπειδὴ δέ, ἐὰν γράψωμεν ὡς ὁ κ. Βάσης προτείνει, παρὰ καταθεμένων θεῶν, ὀρθοῦται μὲν ὁ νοῦς τοῦ χωρίου, ἀλλ' ἡ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις μεταβολὴ μένει ἀνεξήγητος, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ κ. Βάσης, διὰ ταῦτα ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἦτο γεγραμμένον παρακατατεθειμένον, ὅπερ κατὰ πρῶτον ἀφωμοιώθη τῷ ἐπιφερομένῳ θεοῖς, εἶτα δὲ ἐγένετο παρακατεθεμένοις.

Ὑγιεινὰ παραγγέλματα σελ. 310 (126 F).

Οὐδὲ γὰρ ἄγαν τὸ ὑγιαῖνον σῶμα φύσει μεγάλας ἐπιθυμίας οὐδὲ δυσπειθεῖς οὐδ' ἀσυνήθεις οὐδὲ δυσεκβιάστους, ἀλλὰ δεῖ θαρρεῖν πρὸς τὰς ὀρέξεις ἐκφερομένας καὶ ἐπιπηδώσας ταῖς ἀπολαύσεσιν κλπ.

Τὸ σφόδρα λελωβημένον τοῦτο χωρίον νομίζομεν, ὅτι δύναται νὰ διορθωθῇ ὧδε·

Οὐ δεῖ γὰρ ἄγειν τὸ ὑγιαῖνον σῶμα φύσει μεγάλας ἐπιθυμίας οὐδὲ δυσπειθεῖς οὐδ' ἀσυνήθεις οὐδὲ δυσεκβιάστους, ἀλλὰ δεῖ θαρρεῖν πρὸς τὰς ὀρέξεις ἐκφερομένας καὶ ἐπιπηδώσας ταῖς ἀπολαύσεσιν.

Κατὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην ὁ νοῦς ὅδε·

Δὲν πρέπει μεγάλαι οὐδὲ δυσπειθεῖς οὐδ' ἀσυνήθεις οὐδὲ δυσεκβίαστοι ἐπιθυμίαι νὰ διευθύνωσι τὸ φύσει ὑγιαῖνον σῶμα, ἀλλὰ πρέπει τοῦτο νὰ τολμᾷ νὰ ἀνθίσταται πρὸς τὰς ὀρέξεις κλπ.

Αὐτ. σελ. 331 (135 D)

Ἐκεῖνος μὲν γὰρ λέγειν ἐκ τῆς διατριβῆς ἀπαλλαττόμενΟς εἰώθει «ἄγε, ὅπως εἰς καλόν τι καταθήσεσθε τὴν σχολήν, ὦ παῖδες».

Οὐχὶ ὁ Πλάτων, νομίζομεν, ἦν ὁ ἀπαλλαττόμενος ἐκ τῆς διατριβῆς, ἀλλ' οἱ νέοι, οἷς παραινῶν ἔλεγε ταῦτα.

Γραπτέον λοιπὸν ἀπαλλαττομένΟΙς.

Τόμ. Β'. **Ἀποφθέγματα βασιλέων καὶ στρατηγῶν** σελ. 8 (174 F).

Σκίλουρος ⟨ὁ⟩ ὀγδοήκοντα παῖδας ἄρρενας ἀπολιπών, ἐπεὶ τελευτᾶν ἔμελλε δέσμην ἀκοντίων ἑκάστῳ προτείνων ἐκέλευε καταθραῦσαι.

Ἀναγκαίαν νομίζομεν τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου ὁ πρὸ τοῦ ὀγδοή-

κοντα, διότι ἡ ἐπιφερομένη μετοχὴ ἀπολιπὼν εἶνε ἐπιθετικὴ διορίζουσα τὸ Σκίλουρος καὶ οὐχὶ χρονική, ὡς ἐκ τῆς ἑπομένης χρονικῆς προτάσεως, ἐπεὶ τελευτᾶν ἔμελλε, γίνεται δῆλον.

Αὐτ. σελ. 10 (175 D).

ὁ δὲ (Διονύσιος) βοῦν ἰδὼν σφαττόμενον ὑπὸ μαγείρου καὶ πίπτοντα ταχέως «εἶτα οὐκ ἀηδές ἐστιν» εἶπεν «οὕτω βραχὺν ὄντα τὸν θάνατον φοβηθέντας ἡμᾶς ἀρχὴν ἐγκαταλιπεῖν τηλικαύτην;

Τὸ ἐγκαταλιπεῖν μεγάλην ἀρχὴν ἐκ φόβου δὲν εἶνε ἀηδές, ἀλλ' αἰσχρόν. Γράφε λοιπὸν αἰδὼς ἀντὶ τοῦ ἀηδές.

Αὐτ. σελ. 14 (176 F).

Πολιορκοῦντος δὲ πόλιν αὐτοῦ ('Αγαθοκλέους) τῶν ἀπὸ τοῦ τείχους τινὲς ἐλοιδοροῦντο λέγοντες ὅτι «ὦ κεραμεῦ, τὸν μισθὸν πῶς ἀποδώσεις τοῖς στρατιώταις;» ὁ δὲ πρᾶος καὶ μειδιῶν εἶπεν «αἴκα ταύταν ἕλω».

'Εκ μὲν τῆς ἀποκρίσεως τοῦ 'Αγαθοκλέους κρίνοντες νομίζομεν ὅτι τὸ πῶς δὲν ὑγιαίνει. Γραπτέον λοιπὸν πόθεν, ἡ δὲ τροπικὴ μετοχὴ μειδιῶν δεικνύει ὅτι ἀντὶ τοῦ κατηγορηματικοῦ ἐπιθέτου πρᾶος προτιμότερον εἶνε νὰ γραφῇ ἐπίρρημα πρᾴως. Ὅτι δὲ ταῦτα ἀληθῆ, πρβ. Πλουτ. περὶ ἀοργησίας (458 F) ἐν ᾧ λέγεται·

'Αγαθοκλῆς πρᾴως ἔφερε—καί τινος εἰπόντος—πόθεν ἀποδώσεις τοῖς ξένοις τὸν μισθόν; ἐπιγελάσας ⟨ἔφη⟩ «αἴκα ταύταν ἐξέλω». Ἴσως δὲ καὶ τὸ ἕλω γραπτέον ἐξέλω.

Αὐτ. σελ. 35 (185 A).

Θεμιστοκλῆς ἔτι μειράκιον ὢν ἐν πότοις ἐκυλινδεῖτο καὶ γυναιξίν· ἐπεὶ δὲ Μιλτιάδης στρατηγῶν ἐνίκησεν ἐν Μαραθῶνι τοὺς βαρβάρους, οὐκέτι ἦν ἐντυχεῖν ἀτακτοῦντι Θεμιστοκλεῖ· πρὸς δὲ τοὺς θαυμάζοντας τὴν μεταβολὴν ἔλεγεν ὡς «οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν [οὐδὲ ῥαθυμεῖν] τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον.

'Εκβλητέον τὸ οὐδὲ ῥαθυμεῖν ὡς σχόλιον τοῦ καθεύδειν. Ὅτι δὲ ὁ Πλούταρχος ἔγραψε μόνον τὸ οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν

δῆλον ἐκ τοῦ βίου Θεμιστοκλέους, ἐν ᾧ τὸ αὐτὸ λέγεται ὧδε· ὥστε — λέγειν πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας καὶ θαυμάζοντας τὴν περὶ τὸν βίον μεταβολήν, ὡς **καθεύδειν αὐτὸν οὐκ ἐῴη** τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον.

Ὅμοιον παρέμβλημα κατεδείξαμεν καὶ ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος 1, 3, 11 οὐχ ὥρα εἶναι καθεύδειν [οὐδ' ἀμελεῖν].

Αὐτ. σελ. 51 (190 D).

Ἐπαινουμένων δὲ τῶν Ἠλείων ἐπὶ τῷ τὰ Ὀλύμπια καλῶς ἄγειν, «τί δέ» εἶπε «ποιοῦσι θαυμαστόν, εἰ δι' ἐτῶν τεσσάρων μιᾷ ἡμέρᾳ χρῶνται τῇ δικαιοσύνῃ;» ἐπιμενόντων δὲ τοῖς ἐπαίνοις ἔφη «τί θαυμαστὸν εἰ πράγματι καλῷ καλῶς χρῶνται, [τῇ δικαιοσύνῃ];

Ἐκβλητέον τὸ δικαιοσύνῃ ὡς σχόλιον τοῦ πράγματι καλῷ εὐκόλως ἐκ τῶν ἡγουμένων ἐννοούμενον.

Αὐτ. σελ. 52 (190 E).

Τοὺς δὲ Λακεδαιμονίους ὁρῶν ὀκνοῦντας προσμάχεσθαι τοῖς τείχεσι τῶν Κορινθίων, ὡς εἶδε λαγὼν ἐξαλλόμενον ἐκ τῆς τάφρου, «τοιούτους» ἔφη «φοβεῖσθε πολεμίους, ὧν οἱ λαγοὶ δι' ἀργίαν ἐν τοῖς τείχεσιν ἐγκαθεύδουσιν;»

Προτιμότερον νομίζομεν νὰ γραφῇ ἐξαλάμενον ἀντὶ τοῦ ἐξαλλόμενον καὶ λαγῴ ἀντὶ τοῦ λαγοί, ὡς δεικνύει καὶ ὁ προηγούμενος ἀττικὸς τύπος λαγών.

Αὐτ. σελ. 76 (199 E).

Παρακληθεὶς δὲ ὑπὸ Σκιπίωνος ⟨τοῦ⟩ Ἀφρικανοῦ τοῖς Ἀχαιῶν συλλαβέσθαι φυγάσιν, ὅπως εἰς τὰς πατρίδας κατέλθωσιν, προσεποιεῖτο μηδὲν αὐτῷ μέλειν τοῦ πράγματος.

Ἀναγκαία ἡ προσθήκη τοῦ ἐκπεσόντος ἄρθρου τοῦ πρὸ τῆς λέξεως Ἀφρικανοῦ.

Αὐτ. σελ. 86 (203 D).

Μαμερτίνους δὲ τῆς ἐναντίας γενομένους μερίδος οἷός [τε] ἦν ἀποσφάττειν ἅπαντας.

Ἐκβλητέος ὁ τέ, διότι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται νὰ δηλωθῇ ὅτι ὁ Πομπήϊος εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ἀποσφάξῃ πάντας τοὺς Μαμερτίνους, ἀλλ' ὅτι εἶχε τὴν προθυμίαν καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ πράξῃ τοῦτο.

Λάκων. σελ. 108 (211 A).

Μεταπεμφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐφόρων ἕνεκα τῆς τοῦ περιεστηκότος τὴν Σπάρτην Ἑλληνικοῦ πολέμου αἰτίας [διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Πέρσου διαπεμφθέντα χρήματα] εἰπὼν «τὸν ἀγαθὸν ἄρχοντα δεῖν ὑπὸ τῶν νόμων ἄρχεσθαι κλπ.

Ἐκβάλλομεν τὰς λέξεις διὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Πέρσου διαπεμφθέντα χρήματα ὡς σχόλιον τοῦ τῆς αἰτίας.

Αὐτ. σελ. 129 (218 E).

Θεασάμενος δὲ τὸν υἱὸν προπετῶς μαχόμενον Ἀθηναίοις «ἢ τῇ δυνάμει ⟨τι⟩ πρόσθες» ἔφη «ἢ τοῦ φρονήματος ὕφες».

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τὸ διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ ἐπιφερομένου γράμματος ἐκπεσόν τι.

Αὐτ. σελ. 132 (219 F).

Ὅτι ἡ λέξις Δαμίνδας εἶνε ἡμαρτημένως γεγραμμένη, προφανές. Γραπτέον Δαμώνδας ἢ Δαμίδας κατὰ τὸ Εὐδαμίδας.

Αὐτ. σελ. 133 (220 B).

Τῶν δὲ Περσῶν τινος διὰ τὸ συνεχὲς τῆς δωροδοκίας τὸν ἐρώμενον αὐτοῦ ἀπαγαγόντος καὶ λέγοντος «ὦ Λάκων, τεθήρευκά σου τὸν ἐρώμενον» «μὰ τοὺς θεούς» ἔφη «οὐχὶ σύ γε, ἀλλ' ἠγόρακας».

Ἐκ τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἀντιθέσεως γίνεται δῆλον ὅτι τὸ ἠγόρακας ἀπροσδιόνυσόν πως εἶνε καὶ τραχύ. Νομίζομεν ὅτι ὁ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦτο γράψας ἔγραψεν οἱ δαρεικοί, ὅπερ εἴτε κακῶς ἀναγνωσθὲν εἴτε παραφρασθὲν ἐγένετο ἠγόρακας.

Αὐτ. σελ. 147 (225 A).

Λεγόντων δὲ τῶν ἐφόρων ὀλίγους ἄγειν αὐτὸν εἰς Θερ-

μοπύλας «οὐκ ἄλλας» ἔφη «πρὸς ἣν βαδίζομεν πρᾶξιν».

Ὅτι τὸ οὐκ ἄλλας οὐδένα νοῦν ἔχει, παντὶ δῆλον. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ Λεωνίδας εἶπεν οὔκ ἄμμες (ὀλίγοι δηλ. ἐσμέν). Τοῦτο δὲ πρεπωδέστατον βασιλεῖ καὶ μάλιστα τῷ Λεωνίδᾳ.

Αὐτ. 147 (225 B).

Γενόμενος δὲ ἐν Θερμοπύλαις πρὸς τοὺς συστρατιώτας εἶπε «λέγοντι τὸν βάρβαρον ἐγγύθι γενόμενον ⟨τάττεσθαι⟩, ἄμμε δὲ χρονοτριβέειν.

Οὕτω νομίζομεν, δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ ἐξ ἐννέα γραμμάτων χάσμα.

Αὐτ. 150 (225 F).

ἑκατέρου δ' ἐπὶ τὰ συνήθη ὁρμήσαντος [καὶ θατέρου τὸν λαγὼν χειρωσαμένου] εἶπεν «ὁρᾶτε, ὦ πολῖται, ὅτι ταὐτοῦ γένους ὑπάρχοντες ἐν τῇ τοῦ βίου ἀγωγῇ παρὰ πολὺ ἀλλήλων διάφοροι ἀπέβησαν κλπ.

Ὅτι αἱ λέξεις καὶ θατέρου τὸν λαγὼν χειρωσαμένου εἶνε σχόλιον τοῦ ἑκατέρου ἐπὶ τὰ συνήθη ὁρμήσαντος γίνεται δῆλον καὶ ἐκ τῶν ἑπομένων, ἐν οἷς περὶ τοῦ αὐτοῦ γίνεται λόγος, ἐχόντων δὲ ὧδε·

Τινὲς δέ φασιν, ὡς οὐ παρῆγε σκύλακας, οἳ ἐκ τῶν αὐτῶν γεγονότες ἐτύγχανον, ἀλλ' ὁ μὲν ἐξ οἰκουρῶν, ἅτερος δ' ἐκ κυνηγετικῶν· κἄπειτα τὸν μὲν ἐκ τοῦ χείρονος γένους πρὸς τὰ κυνηγέσια ἤσκησε, τὸν δὲ ἐκ τοῦ ἀμείνονος περὶ λιχνείας μόνον εἴθισεν· εἶθ' ἑκατέρου ἐφ' ἃ εἴθιστο ὁρμήσαντος, φανερὸν ποιήσας — εἶπεν.

Αὐτ. σελ. 151 (226 E).

Ἄζηλον δὲ ποιήσας τὸν πλοῦτον, οὐδενὸς οὐδὲ χρῆσθαι οὐδὲ ἐπιδεῖξαι δυναμένου, ἔλεγε πρὸς τοὺς συνήθεις «ὡς καλόν ἐστιν, ὦ ἑταῖροι, διὰ τῶν ἔργων ἐπιδεῖξαι τὸν πλοῦτον ὁποῖός ἐστι τῇ ἀληθείᾳ [ὅτι τυφλός].

Πάντως τὸ ἄτοπον παρέμβλημα, ὅτι τυφλός ἐγένετο ὑπὸ τινος μὴ φιληθέντος ὑπὸ τοῦ πλούτου καὶ θελήσαντος νὰ ἐκδηλώσῃ τὸ πικρὸν παράπονον αὐτοῦ.

Αὐτ. 156 (228 C).

ἐκείνου δὲ ὑπολαβόντος «ἂν οὖν γένηται», «ταῦρον» ἔφη ὁ Γεραδάτας ἐκτίνει μέγαν, ὃς ὑπερκύψας τὸ Ταΰγετον ἀπὸ τοῦ Εὐρώτα πίεται.

Ἀντὶ τοῦ ἐκτίνει γραπτέον ἐκτίσει, ὅπερ ἥ τε προηγουμένη ὑποτακτικὴ τοῦ ἀορίστου γένηται καὶ ὁ ἑπόμενος μέλλων πίεται ἀπαιτεῖ.

Αὐτ. 157 (228 E).

Πρὸς δὲ τοὺς ἐπιζητοῦντας τῶν πολιτῶν «πῶς ἂν πολεμίων ἔφοδον ἀλεξοίμεθα;» «ἐὰν πτωχοί» ἔφη «ἦτε καὶ μὴ μείζων ἅτερος θατέρου ἐρέῃ εἶναι.

Ἀντὶ τοῦ ὑπὸ Σιντένιος διορθωθέντος ἐρέῃ γραπτέον, νομίζομεν, ἐρᾷ, διότι οὐχὶ τοσοῦτον τὸ νὰ λέγῃ ὁ ἕτερος ὅτι εἶνε μείζων τοῦ ἑτέρου προκαλῇ τὰς ἐμφυλίους ἔριδας καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὴν τῆς πόλεως ἀσθένειαν, ὅσον τὸ νὰ ἐπιθυμῇ.

Αὐτ. σελ. 174 (234 C).

Ἐνισταμένου δὲ ἐκείνου, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν κέραμον καὶ εἰπὼν «εἴσῃ τῆς ὠνῆς» ἔβαλεν ἑαυτὸν κάτω καὶ ἐτελεύτα.

Τὸ εἴσῃ ὁ μὲν διώρθωσεν οἰμώξῃ, ὁ ἀοίδιμος Κόβητος οὐκ ὀνήσῃ, ὁ δὲ κ. Βερναρδάκης προτείνει οἴ σοι (vaeh tibi). Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ τοῦ λασανοφόρου τὸ ἔργον μὴ ἀνεχθεὶς νὰ ἐκτελέσῃ Σπαρτιάτης παῖς καὶ προτιμήσας τὸν θάνατον τοιαύτης δουλείας εἶπεν εἰρωνικῶς πρὸς τὸν πριάμενον αὐτὸν ὀνήσῃ.

Αὐτ. σελ. 179 (236 B).

Ἕτερος ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας καὶ ὁρῶν τοὺς Ἀθηναίους τὸ τάριχος ἀποκηρύττοντας καὶ τὸ ὄψον καὶ τελωνοῦντας καὶ πορνοβοσκοῦντας καὶ ἕτερα ἔργα ἀσχήμονα πράττοντας [καὶ] μηδὲν αἰσχρὸν ἡγουμένους· ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα, τῶν πολιτῶν πυνθανομένων αὐτοῦ ποῖά τινά ἐστι τὰ ἐν Ἀθήναις «πάντα» εἶπε «καλά».

Ὁ μετὰ τὴν μετοχὴν πράττοντας ὑπάρχων καὶ ἐκβλητέος, ἀντὶ δὲ τῆς πρὸ τοῦ ὅτε μέσης στιγμῆς στικτέον ὑποστιγμήν, ὅπως ἡ μετοχὴ ὁρῶν ἔχῃ ὡς ἀπόδοσιν τὸ εἶπε.

Τὰ παλαιὰ τῶν Λακεδ. ἐπιτηδεύματα σελ. 184 (238 A).

Ἐπαγγελία τε καὶ μεγαλαυχία πρὸς ἀρετὴν ⟨ἣν⟩ πρέπουσα ταῖς ἡλικίαις.

Τὸ ἣν ἐξέπεσε διὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον τῆς προηγουμένης λέξεως ἀρετήν.

Γυναικῶν ἀρεταὶ σελ. 202 (244 C).

Ἔπεισε τοὺς Φωκεῖς μὲν αὐτοὺς ἀπαντήσαντας τοῖς Θετταλοῖς μάχεσθαι, τὰς δὲ γυναῖκας ἅμα τοῖς τέκνοις είς ἕνα ποι τόπον συναγαγόντας ἐξ ἁπάσης τῆς Φωκίδος, ὕλην τε περινῆσαι [ξύλων] καὶ φυλακὰς καταλιπεῖν κλπ.

Ἐκβλητέον τὸ παρέμβλημα ξύλων, ὅπερ εἶνε σχόλιον τοῦ ὕλην.

Αὐτ. σελ. 204 (245 B).

Δεινὸν δ' αἱ γυναῖκες καὶ ἄγριον θυμὸν λαβοῦσαι, μετὰ τῶν οἰκετῶν καὶ αὐτῶν συναγανακτούντων καὶ συμπαρόντων ὥρμησαν ἀναβαίνειν ἐπὶ τὰ τείχη.

Ὅτι τὸ συμπαρόντων νοσεῖ, καὶ ὁ κ. Βερναρδάκης διδὼν ἐρωτᾷ, ἂν πρέπῃ νὰ γραφῇ συμπαροξυνόντων, ἡμεῖς δὲ προτείνομεν νὰ γραφῇ συμπαρο⟨ρμώ⟩ντων ὡς πλησιέστερον παλαιογραφικῶς.

Αὐτ. σελ. 214 (249 D).

Μέγα δὴ τεκμήριον εὐφυΐας καὶ ἀρετῆς ἡ τῆς ἀδοξίας εὐλάβεια καὶ τὸ πρὸς τὰ δεινότατα τῶν ὄντων, θάνατον καὶ πόνον, ἀδεῶς ἐχούσας αἰσχροῦ φαντασίαν μὴ ὑπομεῖναι [μηδ' ἐνεγκεῖν αἰσχύνης μετὰ θάνατον ἐσομένης].

Ἐκβάλλομεν τὰς τελευταίας λέξεις ὡς σχόλιον τῶν αἰσχροῦ φαντασίαν μὴ ὑπομεῖναι. Τὸ σχόλιον δὲ νομίζομεν ὅτι εἶχεν ὧδε· ἐνεγκεῖν αἰσχύνην μετὰ θάνατον ἐσομένην μετὰ δὲ τὴν σύνδεσιν πρὸς τὰ ἡγούμενα αἱ αἰτιατικαὶ ἐγένοντο γενικαί, ἵνα ἐξαρτηθῶσιν ἀπὸ τοῦ φαντασίαν, ὡς εἶνε καὶ τὸ αἰσχροῦ.

Αὐτ. σελ. 220 (251 F).

Αἱ περὶ τὸν Διόνυσον ἱεραὶ γυναῖκες, ἃς ἑκκαίδεκα κα-

λοῦσιν, ἱκετηρίας καὶ στέμματα τῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ λαβοῦσαι περὶ τὴν ἀγορὰν ἀπήντησαν τῷ Ἀριστοτίμῳ καὶ τῶν δορυφόρων ὑπ' αἰδοῦς διαστάντων, ἔστησαν τὸ πρῶτον [σιωπῇ] ὁσίως προϊσχόμεναι τὰς ἱκετηρίας.

Τὸ σιωπῇ ὑπολαμβάνοντες σχόλιον τοῦ ὁσίως ἐκβάλλομεν. Διὸ οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Σχελλήνσιος συνδέει αὐτὸ τῷ ὁσίως διὰ τοῦ καί.

Κεφαλαίων καταγραφή. Ῥωμαϊκά. σελ. 252 (264 E).

Διὰ τί τοὺς τεθνάναι φημισθέντας ἐπὶ ξένης ψευδῶς, κἂν ἐπανέλθωσιν, οὐ δέχονται κατὰ θύρας, ἀλλὰ τῷ κεράμῳ προσβαίνοντες εἴσω καθιᾶσιν αὐτούς;

Ὁ Πλούταρχος, νομίζομεν, δὲν ἔγραψε καθιᾶσιν ἀλλὰ καθιμῶσιν, ὅπερ καὶ τὴν εἰς τὴν οἰκίαν κατάβασιν παρέχει τοῖς μὴ κατὰ θύρας γενομένοις δεκτοῖς ἀκίνδυνον καὶ τὸν Πλούταρχον μᾶλλον ἀκόλουθον ἑαυτῷ· διότι λέγει παρακατιὼν τὸν δ' ἄνθρωπον αὐτὸν καταδαρθόντα πρὸ τῶν θυρῶν ἰδεῖν κατὰ τοὺς ὕπνους ὄψιν ὑφηγουμένην αὐτῷ τὴν ὑπὲρ τὸ τέλος εἰς τὴν οἰκίαν **καθέμησιν**. Καὶ κατωτέρω (B 265) ἀλλ' ἄνωθεν ἐκέλευον εἰς τὰ ὕπαιθρα **καταβαίνειν** (οὐχὶ καθιέναι ἑαυτὸν) ἐκ τοῦ περιέχοντος.

Αὐτ. σελ. 253 (265 A).

ἔνιοι δέ (φασι) καὶ πρὸ τοῦ Ἀριστίνου ταῦτα γενέσθαι περὶ τοὺς ὑστεροπότμους καὶ τὸ ἔθος εἶναι παλαιόν.

Ἀφ' οὗ ἦτο ἔθος παλαιὸν νὰ πάσχωσιν οἱ ὑστερόποτμοι ὅσσαπερ ἐν λεχέεσσι γυνὴ τίκτουσα τελεῖται, ταῦτα δὲν ἐγένοντο ἅπαξ μόνον πρὸ τοῦ Ἀριστίνου, ἀλλὰ πολλάκις.

Γραπτέον λοιπὸν γίγνεσθαι ἀντὶ τοῦ γενέσθαι.

Αὐτ. σελ. 281 (276 C).

Διὰ τί τοὺς παραγγέλλοντας ἀρχὴν ἔθος ἦν ἐν ἱματίῳ τοῦτο ποιεῖν [ἀχίτωνας], ὡς Κάτων ἱστόρηκε;

Τὸ ἀχίτωνας ἐκβάλλομεν ὡς σχόλιον τοῦ ἐν ἱματίῳ. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος παρακατιὼν λέγων, ὅπως οὖν ταῦτα καθορῷτο τοῖς ἐντυγχάνουσιν, **ἀχίτωνες** ἐπὶ

τὰς παραγγελίας κατήεσαν; ἢ καθάπερ τῷ δεξιοῦσθαι καὶ παρακαλεῖν καὶ ὑποπίπτειν, οὕτω τῇ **γυμνότητι** ταπεινοῦντες ἑαυτοὺς ἐδημαγώγουν;

Αὐτ. σελ. 296 (282 B).

⟨ἆρ'⟩ ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νέα
πρόσωπα καλλύνουσα καὶ πληρουμένη,
χὤταν περ αὑτῆς εὐπρεπεστάτη φανῇ,
πάλιν διαρρεῖ κἀπὶ μηδὲν ἔρχεται;

Οὕτω, νομίζομεν, συμπληρωτέον τὸν πρῶτον στίχον.

Κεφαλαίων καταγραφή. Ἑλληνικά. σελ. 362 (293 D).

ἐλθούσης δὲ παιδὸς ἔτι μικρᾶς ὀρφανῆς γονέων καὶ προσλιπαρούσης ἐρράπισεν αὐτὴν ὑποδήματι [καὶ τῷ προσώπῳ τὸ ὑπόδημα προσέρριψεν]· ἡ δὲ πενιχρά τις οὖσα καὶ ἔρημος οὐκ ἀγεννὴς δὲ τὸ ἦθος ἐκποδὼν γενομένη καὶ λύσασα τὴν ζώνην ἀνήρτησεν ἑαυτήν.

Ὅτι αἱ λέξεις καὶ τῷ προσώπῳ τὸ ὑπόδημα προσέρριψεν εἶνε παρέμβλητον σχόλιον τοῦ ἐρράπισεν αὐτὴν ὑποδήματι, μαρτυρεῖ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς λέγων κατωτέρω ὁ μὲν βασιλεὺς ῥαπίζει τῷ ὑποδήματι τὸ εἴδωλον.

Αὐτ. (294 F).

Ἐκεῖθεν τῆς Μολοσσίας τὴν περὶ τὸν Ἀραούαν χώραν κατέσχον, ὅθεν ὠνομάσθησαν Παραοῦαι.

Οἱ περὶ τὸν Ἀραούαν πρέπει ὀρθῶς νὰ ὀνομάζωνται Παραουαῖοι καὶ οὐχὶ Παραοῦαι.

Αὐτ. σελ. 327 (294 B).

Αἰσθόμενος οὖν ὁ Τέμων τὴν διάνοιαν αὐτῶν ὥρμησε φεύγειν καὶ διέφυγεν εὐξάμενος τῷ Ἀπόλλωνι καθ' ἑκατόμβης.

Τὸ καθ' ἑκατόμβης, ὅπερ ἴσον τὸ καθιερεύσειν ἑκατόμβην, εὕρηται καὶ ἐν βίῳ Μαρίου 26 εὔξατο τοῖς θεοῖς κατὰ (;) ἑκατόμβης. Ὁμοίως εὕρηται εὔχεσθαι κατὰ νικητηρίων.

Αὐτ. σελ. 334 (296 F).

Τοὺς δὲ τὰς ἐπιληψίας ἀποτρέπειν δοκοῦντας ἐλασίους μὲν ὀνομάζουσι, δοκοῦσι δὲ τῶν Ἀλεξίδας τῆς Ἀμφιαράου θυγατρὸς ἀπογόνων εἶναι.

Γινώσκομεν θηλυκὰ κύρια ὀνόματα εἰς -ις ἢ -ὼ ἢ -ιλλα, ἀλλ' εἰς -ίδα οὐδέν. Γραπτέον ἢ μᾶλλον ἀναγνωστέον Ἀλεξίλλας κατὰ τὸ Ἀνάξιλλα, Πράξιλλα, Δέξιλλα, Τελέσιλλα κλπ.

Αὐτ. σελ. 337 (298 C)

κρατήσαντες οὖν οἱ δυνατοὶ καὶ τὰ πράγματα περιστήσαντες εἰς τὴν ἑταιρείαν, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν μεγίστων ἐμβαίνοντες εἰς τὰ πλοῖα καὶ πόρρω τῆς γῆς ἐΠανάγοντες.

Οἱ πόρρω τῆς γῆς πλέοντες ἐξανάγονται καὶ οὐχὶ ἐπανάγονται. Γραπτέον λοιπὸν ἐΞανάγοντες ἀντὶ τοῦ ἐπανάγοντες.

Αὐτ. σελ. 344 (301 A).

Πόθεν ⟨ὁ⟩ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ περὶ τὸν Ἐλεῶνα ποταμὸς Σκάμανδρος ὠνομάσθη;

Ὅτι ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τὸ ἄρθρον δηλοῦσι καὶ τὰ ὅμοια παρὰ Πλουτάρχῳ, ἀπὸ τίνος—τὸ παροιμιῶδες (αὐτ. C), πόθεν ἡ τῶν Ἰθακησίων πόλις (D) κλπ.

Αὐτ. σελ. 348 (302 E).

Ζειποίτου δὲ βασιλεύσαντος αὐτῶν, πανστρατιᾷ, καὶ Θρᾳκῶν ἐπικουρίας προσγενομένης, ἐπυρπόλουν καὶ κατέτρεχον τὴν χώραν.

Τὸ πανστρατιᾷ ὁ κ. Βερναρδάκης μετατίθησι μετὰ τρεῖς στίχους, ὁπότε ὁ νοῦς καὶ ἡ σύνταξις εὐοδοῦνται, ἀλλ' ἡμεῖς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωμεν πῶς ἐγένετο ἡ μετάθεσις δεχόμεθα ὅτι λέξις τις οἷα τὸ ἦλθον ἢ ἐστράτευσαν ἐξέπεσεν.

Αὐτ. σελ. 350 (303 E).

Τῶν δ' Ἐφ⟨εσίων⟩ ἀποθανεῖν τινες λέγονται περὶ τὸ Φλοιὸν καὶ τὰ ὀστᾶ δείκνυται αὐτῶν.

Οὕτω συνεπληρώσαμεν, διότι ἀνωτέρω λέγεται ὅτι αἱ Ἀμαζόνες

φεύγουσαι τὸν Διόνυσον διέπλευσαν ἐκ τῆς Ἐφεσίων χώρας εἰς Σάμον· ὁ δὲ Διόνυσος ποιησάμενος πλοῖα καὶ διαβὰς μάχην συνῆψε καὶ πολλὰς αὐτῶν ἀπέκτεινε. Εἰκάζομεν λοιπὸν ὅτι τὸν Διόνυσον παρηκολούθησαν συστρατευόμενοι καὶ Ἐφέσιοι· τούτων δέ τινες ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανον περὶ τὸ Φλοιόν. Διὰ τῆς συμπληρώσεως ταύτης καὶ τὸ ἐκ πέντε γραμμάτων χάσμα, ὡς σημειοῦται ὁ κ. Βερναρδάκης, ὅτι ἐν τῷ κώδικι Ε ὑπάρχει, ἀκριβῶς πληροῦται.

Παράλληλα Ἑλληνικὰ καὶ Ῥωμαϊκὰ σελ. 361 (307 F).

(Κρόνος) διδάξας οὖν ⟨τοῦτον⟩ τὸν τρόπον τῆς τοῦ οἴνου πόσεως καὶ ⟨τῆς θεραπείας⟩ τῆς ἀμπέλου ἠξίωσε καὶ τοῖς γείτοσι μεταδοῦναι.

Οὕτω, νομίζομεν, συμπληρούμενον τὸ χωρίον δύναται νὰ παράσχῃ τὸν προσήκοντα τοῖς συμφραζομένοις νοῦν.

Αὐτ. σελ. 371 (311 F).

Φώκου ⟨ξένου⟩ ὄντος ἐκ Ψαμάθης Αἰακῷ καὶ στεργομένου, Τελαμὼν ἤγ⟨αγ⟩εν ἐπὶ θήραν· καὶ συὸς ἐπιφανέντος κατὰ τοῦ μισουμένου ἐπαφῆκε τὸ δόρυ καὶ ἐφόνευσεν.

Οὕτω συμπληροῦμεν καὶ διορθοῦμεν τὸ χωρίον.

Αὐτ.

Γάϊος Μάξιμος ἔχων υἱοὺς Σιμίλιον καὶ Ῥῆσον· τοῦτον ἐγέννησεν ἐξ Ἀμερίας Κόνων ὁ Ῥῆσος· οὗτος ἐν κυνηγεσίῳ ἀπέκτεινε τὸν ἀδελφὸν καὶ ὑποστρέψας τὸ σύμπτωμα τύχης εἶπεν οὐ κρίσεως γεγονέναι.

Τὸ λίαν ἐφθαρμένον καὶ ἀδιανόητον τοῦτο χωρίον, ὅπερ εἶνε παράλληλον πρὸς τὸ προηγούμενον, ὧδέ πως δύναται νὰ διορθωθῇ.

Μάξιμος εἶχε ⟨ξένους τοὺς Κόνωνος⟩ υἱούς, Σιμίλιον καὶ Ῥῆσον· τοῦτον ἐγέννησεν ἐξ Ἀμερίας Κόνων. Ὁ Ῥῆσος οὗτος ἐν κυνηγεσίῳ ἀπέκτεινε τὸν ἀδελφὸν κλπ.

Αὐτ. σελ. 372 (312 A).

Ἄρης Ἀλθαίᾳ συνῆλθε καὶ Μελέαγρον ποιήσας ⟨Ἀλθαίαν ἐγκύμονα ἐγέννησεν⟩, ὡς Εὐριπίδης ἐν Μελεάγρῳ.

Ὡς λέγει ὁ κ. Βερναρδάκης, ἐν τῷ κώδικι Ε φαίνονται ἐλλείποντα μετὰ τὴν λέξιν ποιήσας εἴκοσι καὶ τέσσαρα γράμματα. Τοσαῦτα ἀποτελοῦσι καὶ αἱ λέξεις, δι' ὧν τὸ χωρίον συνεπληρώσαμεν ὁρμηθέντες ἐκ τοῦ ἑπομένου παραλλήλου Ῥωμαϊκοῦ ἱστορήματος, ἐν ᾧ λέγεται Ἄρης βιασάμενος ἐγκύμονα ἐποίησε (τὴν νεόνυμφον).

Αὐτ. 373 (312 D).

Αἴολος τῶν κατὰ Τυρρηνίαν βασιλεὺς ἔσχεν ἐξ Ἀμφιθέας θυγατέρας ἓξ καὶ ἴσους ἄρρενας· Μακαρεὺς δὲ ὁ νεώτατος ἔρωτι ἔφθειρε μίαν, ἡ δὲ παιδίον ἐκύησεν. ἐΜπεσοῦσα δὲ καὶ ξίφους πεμφθέντος ὑπὸ τοῦ πατρός, ἄνομον κρίνασα ἑαυτὴν διεχρήσατο.

Οὐδένα νοῦν παρέχει τὸ ἐμπεσοῦσα. Γράφε ἐΚπεσοῦσα. Ὅτι δὲ τοῦτο ἔγραψεν ὁ τῶν παραλλήλων τούτων συγγραφεὺς πρβ. 33[ον] ὁ δὲ θάψας τὴν Ἱπποδάμειαν ἐξώρισεν καὶ κατωτέρω ἐν τέλει τὴν γυναῖκα ἐφυγάδευσεν.

Αὐτ. σελ. 376 (313 C).

Αἴτιος δὲ Πρόκλος τῶν ἐπισήμων ἀνὴρ εἶπε τὸν Ῥωμύλον ἐν ὄρει ἑορακέναι μείζονα παντὸς ἀνθρώπου [θεὸν] γεγενῆσθαι.

Τὸ ὄνομα Αἴτιος δὲν δύναται νὰ εἶνε Ῥωμαϊκόν. Γράφε λοιπὸν ἢ μᾶλλον ἀνάγνωθι Ἄππιος. Ὡσαύτως ἔκβαλε τὸ θεὸν ὡς σχόλιον τοῦ μείζονα παντὸς ἀνθρώπου.

Αὐτ. 378 (314 D).

Ἀεὶ δὲ τῆς δεισιδαιμονίας μενούσης, κατὰ κλῆρον καλουμένη Οὐαλερία Λουπέρκα ἤγετο εἰς θυσίαν· σπασαμένηΣ δὲ τὸ ξίφος, ἀετὸς καταπτὰς ἥρπασε καὶ ἐπὶ τῶν ἐμπύρων ἔθηκε ῥάβδον κλπ.

Ἐγράψαμεν σπασαμένης ἀντὶ τοῦ σπασαμένη πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ ἀνακολούθου. Ὅτι δὲ ὑποκείμενον εἶνε ἡ Οὐαλερία καὶ οὐχὶ ἄλλη τις δεικνύουσι τὰ ἑπόμενα νοήσασα ἡ παρθένος καὶ τὴν βοῦν θύσασα καὶ τὴν σφῦραν ἄρασα κατ' οἰκίαν περι-

ἦλθε καὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἠρέμα πλήττουσα διήγειρεν.

Αὐτ. σελ. 381 (315 D).

Ἐν Ἐγέστῃ τῇ πόλει τῆς Σικελίας ἐγένετό τις ὠμὸς τύραννος Αἰμίλιος Κενσωρῖνος Οὗτος τοὺς καινότερα βασανιστήρια κ α τ α σ κ ε υ ά σ α ν τ α ς ἐδωροδόκει.

Ὁ παρατατικὸς ἐδωροδόκει ἀπαιτεῖ τὴν προηγουμένην μετοχὴν κατ' ἐνεστῶτα καὶ οὐχὶ κατ' ἀόριστον. Γραπτέον λοιπὸν κατασκευάζοντας ἀντὶ τοῦ κατασκευάσαντας.

Αὐτ. 382 (316 A).

Γενόμενος δὲ κατὰ τ ὸ ν τόπον τῆς Ἀσίας καὶ θεασάμενος φύλλοις ἐλαίας ἐστεφανωμένους γεωργοὺς καὶ χορεύοντας ἔκτισεν αὐτοῦ πόλιν.

Ὅτι τὸ ἄρθρον τὸν ἄτοπον ἐνταῦθα, δῆλον. Γραπτέον λοιπὸν κατά τινα τόπον ἀντὶ τοῦ κατὰ τὸν τόπον, ὡς καὶ τὸ παράλληλον ἑπόμενον ἱστόρημα ἔχει. Γενόμενος δὲ κατά τινα τόπον τῆς Ἰταλίας—ἔκτισε πόλιν.

Περὶ τῆς Ῥωμαίων τύχης σελ. 386 (317 C).

Νυνὶ δέ μοι δοκῶ ⟨ἀπὸ⟩ τοῦ προβλήματος ὥσπερ ἀπὸ σκοπῆς καθορᾶν ἐπὶ τὴν σύγκρισιν καὶ τὸν ἀγῶνα τήν τε Τύχην καὶ τὴν Ἀρετὴν βαδιζούσας

Τὸ ἑπόμενον ἀπὸ σκοπῆς δεικνύει ὅτι πρὸ τῆς λέξεως προβλήματος ἐξέπεσεν ἡ ἀπό.

Αὐτ. 387 (318 A).

Τῷ δὲ Παλατίῳ προσερχομένη καὶ διαβαίνουσα τὸν Θύμβριν ⟨ἀπ⟩έθηκε τὰς πτέρυγας, ἐξέβη τῶν πεδίλων, ἀπέλιπε τὴν ἄπιστον καὶ παλίμβολον σφαῖραν.

Ἀναγκαία ἡ προσθήκη τῆς ἀπὸ εἰς τὸ ἔθηκεν.

Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης Α' σελ 411 (327 D).

Ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ καὶ πράγμασι ταραχὰς ἔχουσι μειράκιον ἄρτι τὴν παιδικὴν παραλλάττον ἡλικίαν ἐθάρρησεν

ἐλπίσας Βαβυλῶνα καὶ Σοῦσα, μᾶλλον δὲ τὴν πάντων ἀνθρώπων ἀρχὴν εἰς νοῦν ἐμβαλέσθαι, τοῖς τρισμυρίοις, οἴεσθαι, πεζοῖς καὶ τετρακισχιλίοις ἱππεῦσι πιστεύσας.

Ὅτι τὸ οἴεσθαι οὐδένα νοῦν ἔχει, δῆλον. Διορθωτέον λοιπὸν καὶ στικτέον·

μᾶλλον δὲ τὴν πάντων ἀνθρώπων ἀρχὴν εἰς νοῦν ἐμβαλέσθαι τοῖς τρισμυρίοις οἱ ἔσεσθαι πεζοῖς καὶ τετρασχιλίοις ἱππεῦσι [πιστεύσας].

Τὸ πιστεύσας νομίζομεν ὅτι προσετέθη μετὰ τὴν φθορὰν τοῦ οἱ ἔσεσθαι εἰς οἴεσθαι.

Αὐτ. 414 (328 E).

Ἀλέξανδρος δ' ὑπὲρ ἑβδομήκοντα πόλεις βαρβάροις ἔθνεσιν ἐγκτίσας καὶ κατασπείρας τὴν Ἀσίαν Ἑλληνικοῖς τέλεσιν τῆς ἀνημέρου καὶ θηριώδους ἐκράτησε διαίτης.

Ἀντὶ τοῦ τέλεσιν, ὅπερ ἀπροσδιόνυσον ἐνταῦθα, γραπτέον γένεσι, ἐπειδὴ ὡς γνωστὸν καὶ ὡς κατωτέρω ἐν § 7η λέγεται ὁ Ἀλέξανδρος καὶ δι' ἐπιγαμιῶν ἠθέλησε νὰ προσοικειώσηται καὶ ἐκπολιτίσῃ ἅμα τὸ κατακτηθὲν βαρβαρικόν. Πρβ § 7· εἰς κοινωνίαν συνιοῦσι τοῖς μεγίστοις καὶ δυνατωτάτοις γένεσι.

Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου τύχης Β' σελ. 442 (340 C).

Καὶ στολὴν ἐκδυσάμενος ἀστάνδου περιέθετο τὴν βασιλικὴν [καὶ ὀρθοπαγῆ] κίταριν.

Τὸ ὀρθοπαγῆ νομίζομεν σχόλιον τοῦ βασιλικήν, διότι ὡς γνωστὸν οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας ἐφόρουν τὴν τιάραν (=κίταριν) ὀρθήν.

Πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον κλπ. σελ. 456 (345 E).

Ξενοφῶν μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτοῦ γέγονεν ἱστορία, γράψας ἃ ἐστρατήγησε καὶ κατώρθωσε [Θεμιστογένει περὶ τούτων συντετάχθαι τῷ Συρακοσίῳ] ἵνα πιστότερος ᾖ διηγούμενος ἑαυτὸν ὡς ἄλλον, ἑτέρῳ τὴν τῶν λόγων δόξαν χαριζόμενος.

Αἱ λέξεις Θεμιστογένει περὶ τούτων συντετάχθαι τῷ Συρακοσίῳ δῆλον ὅτι εἰσὶ σχόλιον τοῦ ἑτέρῳ.

Αὐτ. 459 (347 A).

Ὁ γὰρ παρὰ τὴν Ῥαχίαν αὐτὴν τῆς Πύλου παρατάττων τοὺς Ἀθηναίους Δημοσθένης.

Γραπτέον διὰ μικροῦ ρ τὸ Ῥαχίαν.

Περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος 483 (356 A).

Ἔνιοι δέ φασι καὶ τὸν Ἀούηριν οὕτω γεγονέναι [καὶ καλεῖσθαι πρεσβύτερον Ὧρον ὑπ' Αἰγυπτίων, Ἀπόλλωνα δὲ ὑφ' Ἑλλήνων].

Τὰ περιγεγραμμένα εἶνε σχόλια τοῦ Ἀούηριν.

Αὐτ. σελ. 484 (356 D).

Τὴν δ' Ἶσιν αἰσθομένην κείρασθαι μὲν ἐνταῦθα τῶν πλοκάμων ἕνα καὶ πένθιμον στολὴν ἀναλαβεῖν ὅπου τῇ πόλει μέχρι νῦν ὄνομα Καπτώ.

Ἀντὶ τοῦ τῇ πόλει γραπτέον γ' ἡ πόλις.

Αὐτ. σελ. 491 (359 A).

Ὀρθῶς ὁ Βουχιῆρος ἔγραψε θηκαίοις ἀντὶ τοῦ οὐδένα νοῦν ἔχοντος Θηβαίοις.

Αὐτ. σελ. 511 (366 E).

βοῦν γὰρ Ἴσιδος εἰκόνα καὶ γῆν νομίζουσιν.

Τὴν βοῦν δὲν νομίζουσι γῆν ἀλλ' εἰκόνα γῆς. Διὸ γραπτέον γῆς ἀντὶ γῆν. Πρβ. κατ. σελ. 512 ὅτι γῆς οὐσίαν καὶ ὕδατος τοὺς θεοὺς νομίζουσιν.

Τόμ. Γ'. **Περὶ τοῦ Ε ἐν Δελφοῖς** σελ. 6 (386 E).

Ταῦτα τοῦ Νικάνδρου διελθόντος, οἶσθα γὰρ δὴ Θέωνα τὸν ἑταῖρον, ἤρετο τὸν Ἀμμώνιον, εἰ διαλεκτικῇ παρρησίας μέτεστιν οὕτω [περιυβρισμένῃ] ἀκηκουίᾳ.

Ἐκβάλλομεν τὸ περιυβρισμένῃ ὡς σχόλιον τοῦ οὕτω ἀκηκουίᾳ.

Αὐτ. σελ. 35 (397 D).

Οὐδεὶς γὰρ ἔστιν Ἑλλήνων, ὅς οὐκ αἰτίαν ἐπιζητεῖ καὶ

λόγον, πῶς πέπαυται τὸ μαντεῖον ἔπεσι καὶ λόγοις χρώμενον.

Τὸ λόγοις ὁ Ῥείσκιος ἐκ τοῦ ἐν σελ. 402 Β, ἐν ἔπεσι καὶ μέτροις ἄλλοις θεσπίζουσαν εἰκάζων διορθοῖ ἐν ἄλλοις μέτροις. Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι τὸ χωρίον δὲν ἔχει ἀνάγκην διορθώσεως, διότι τὸ μὲν ἐν ἔπεσι δηλοῖ τοὺς ἐμμέτρους χρησμούς, τὸ δὲ ἐν λόγοις τοὺς μὴ μετὰ μέτρου. πρβ. Θουκ. 2, 8· πολλὰ μὲν λόγια ἐλέγοντο πολλὰ δὲ χρησμολόγοι ᾖδον.

Αὐτ. σελ. 48 (402 C).

Περιελθόντες οὖν ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν καθεζόμεθα κρηπίδων τοῦ νεὼ πρὸς τὸ τῆς Γῆς ἱερὸν τὸ θ' ὕδωρ ⟨τὸ Μουσῶν⟩ ἀποβλέποντες.

Καὶ ἡμεῖς ἀποβλέποντες πρὸς τοὺς κατωτέρω ὑπάρχοντας στίχους τοῦ Σιμωνίδου

ἔνθα χερνίβεσσιν εἰρύεται τὸ Μοισᾶν
καλλικόμων ὑπένερθεν ἁγνὸν ὕδωρ

καὶ πρὸς ἃ λέγει ὁ Πλούταρχος ἐν D τὰς δὲ Μούσας ἱδρύσαντο παρέδρους τῆς μαντικῆς καὶ φύλακας αὐτοῦ παρὰ τὸ νᾶμα καὶ τὸ τῆς Γῆς ἱερόν, οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χάσμα, ὅπερ ὡς ὁ κ. Βερναρδάκης λέγει, κατὰ τὸν κώδικα Ε ὀκτὼ γράμματα χωρεῖ.

Αὐτ. σελ. 80 (414 Β).

καὶ γὰρ τοῦτο δὴ τουνταῦθα πρεσβύτατον ὂν «χρόνῳ τε δόξῃ τε» κλεινότατον ὑπὸ θηρίου χαλεποῦ [δρακαίνης] πολὺν χρόνον ἔρημον γενέσθαι καὶ ἀπροσπέλαστον ἱστοροῦσιν.

Ἐκβάλλομεν τὸ δρακαίνης ὡς σχόλιον τοῦ χαλεποῦ θηρίου.

Εἰ διδακτὸν ἡ ἀρετή. σελ. 146 (440 Α).

Ἐκεῖνοι μεν γάρ, ὥς φησιν Ἡρόδοτος, τοὺς οἰκέτας ἐκτυφλοῦσιν, ὅπως παραΔῶσιν αὐτοῖς.

Τὸ οὐδένα νοῦν ἔχον παραδῶσιν διώρθωσεν ὁ Καντῆρος παραμένωσιν ἢ γάλα δονῶσιν ἐκ τῶν περὶ Σκυθῶν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (4, 2) λεγομένων ὁρμηθείς.

Γραπτέον πάντως παραΖῶσιν, ὅπερ οὐχὶ ἄηθες τῷ Πλουτάρχῳ οἷον (Συμπ. 5) ψυχὴν τῷ σώματι παραζῶσαν.

Αὐτ. 167 (448 E).

Ὥσπερ αὖ καὶ νέοι διδασκάλοις ἐπιτυχόντες ἀστείοις ὑπὸ χρείας τὸ πρῶτον ἕπονται καὶ ζηλοῦσιν, ὕστερον δὲ καὶ φιλοῦσιν ἀντὶ γνωρίμων [καὶ μαθητῶν] ἐρασταὶ καλούμενοι καὶ ὄντες.

Ἔκβαλε τὸ καὶ μαθητῶν ὡς σχόλιον τοῦ γνωρίμων, ὅπερ παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις συνηθέστατον ἐν τοιαύτῃ σημασίᾳ. Πρβ. Ἀθην. 10, 420 κ. ἀ.

Περὶ ἀοργησίας σελ. 179 (453 D).

Ἔρωτι μὲν γὰρ οὐδ' αὐτῷ πολλάκις ἔχοντι κατὰ χώραν ἐν τῇ Ὁμηρικῇ ⟨ποιήσει⟩ πείσῃ μένοντα τὸν θυμὸν κλπ.

Οὐδεὶς ὧν ἡμεῖς γινώσκομεν συγγραφέων εἶπε τὸ Ὁμηρικὴ ἄνευ οὐσιαστικοῦ τινος ποίησις, λέξις. Διὰ τοῦτο συμπληροῦμεν γράφοντες ποιήσει, ὅπερ διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸ ἑπόμενον πείσῃ ἐξέπεσεν.

Αὐτ. σελ. 188 (456 E).

κακεῖνα μὲν [γέλωτι καὶ παιδιᾷ] μέλει, ταῦτα δὲ χολῇ κέκραται.

Ἀντὶ τοῦ μέλει γραπτέον μέλιτι, ὅπως ἡ ἀντίθεσις ᾖ καταφανὴς πρὸς τὸ χολῇ, τὸ δὲ γέλωτι καὶ παιδιᾷ εἶνε σχόλιον, νομίζομεν, τοῦ μέλιτι, ὅπερ μετεβλήθη εἰς μέλει.

Αὐτ. σελ. 198 (460 F).

«Οὗτοί σου καταγελῶσιν, ὦ Διόγενες»· «ἐγὼ δ' οὐ καταγελῶμαι» (δεῖ) λαμβάνειν ἐν ἑαυτῷ καὶ καταφρονεῖσθαι μὴ νομίζειν ἀλλὰ μᾶλλον ἐκείνου καταφρονεῖν, ὡς δι' ἀσθένειαν ἢ πλημμέλειαν ἢ προπέτειαν ἢ ῥαθυμίαν —πλημμελοῦντος.

Ὁ Στεγμαννὸς ἐκβάλλει τὸ πλημμέλειαν. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι

δὲν πρέπει νὰ ἐκβληθῇ ἀλλὰ νὰ μετατεθῇ εἰς τὴν προσήκουσαν θέσιν. Γραπτέον λοιπὸν

ὡς πλημμέλειαν ἢ δι' ἀσθένειαν ἢ προπέτειαν ἢ ῥαθυμίαν — πλημμελοῦντος.

Αὐτ. σελ. 199 (461 B).

Χιόνος δὲ μὴ παρούσης οὐκ ἂν πιών, οὐδ' ἄρτον ἐξ ἀγορᾶς φαγὼν οὐδ' ὄψου γευσάμενος ἐν λιτοῖς [ἢ κεραμεοῖς] σκεύεσιν κλπ.

Ἔκβαλε τὸ ἢ κεραμεοῖς, ὡς σχόλιον τοῦ λιτοῖς.

Περὶ εὐθυμίας σελ. 220 (469 D).

Ὥσπερ τὰ μικρὰ παιδάρια, ἀπὸ πολλῶν παιγνίων ἂν ἕν τις ἀφέληταί τι καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προσρίψαντα κλαίει καὶ βοᾷ, τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμᾶς περὶ ἓν ⟨ἐν⟩οχληθέντας ὑπὸ τῆς τύχης κλπ.

Ὁ Ἑρουερδῆνος διορθοῖ τὸ προσρίψαντα (=πρὸς τῷ ἀφαιρεθέντι καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ῥίψαντα) γράφων προρρίψαντα. Ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἀντὶ τοῦ παρὰ ποιηταῖς συνήθους ὀχληθέντας πρέπει νὰ γραφῇ ἐνοχληθέντας, ἐκπεσούσης τῆς προθέσεως ἕνεκα τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἕν.

Αὐτ. σελ. 239 (477 A).

Ὅθεν οὔτ' οἰκία πολυτελὴς οὔτε χρυσίου πλῆθος οὔτ' ἀξίωμα γένους οὔτε μέγεθος ἀρχῆς οὐ λόγου χάρις οὐ δεινότης εὐδίαν παρέχει ⟨τῷ⟩ βίῳ καὶ γαλήνην τοσαύτην ὅσην ψυχὴ καθαρεύουσα πραγμάτων καὶ βουλευμάτων πονηρῶν καὶ τὴν τοῦ βίου πηγὴν τὸ ἦθος ἀτάραχον ἔχουσα καὶ ἀμίαντον.

Ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ τῷ ἄρθρον τῷ πρὸ τοῦ βίῳ πλὴν ἄλλων παραδειγμάτων πολλῶν ἃ παραλείπομεν καὶ τὸ ἑπόμενον ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, τὴν τοῦ βίου πηγήν, δηλοῖ.

Αὐτ. σελ. 240 (477 C).

Ἄγαμαι δὲ καὶ τοῦ Διογένους, ὅς τὸν ἐν Λακεδαίμονι

ξένον ὁρῶν παρασκευαζόμενον εἰς ἑορτήν τινα καὶ φιλοτιμούμενον — εἶπεν.

Ὁ μὲν Ῥείσκιος ἀντὶ τοῦ Διογένους γράφει τὸ Διογένους, ὁ δὲ κ. Βερναρδ. ἐρωτᾷ, ἂν πρέπει νὰ γραφῇ τὸ τοῦ Διογένους. Καθ' ἡμᾶς περιττὴ πᾶσα διόρθωσις, διότι ἡ ἑπομένη ἀναφορικὴ πρότασις ὅς — εἶπεν ἰσοδύναμος εἶνε αἰτιολογικῇ ὅτι οὗτος — εἶπεν.

Περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας σελ. 282 (494 F).

Τὰς δ' ἀλεκτορίδας ἐν τοῖς ὄμμασι καθ' ἡμέραν ἔχομεν, ὃν τρόπον τὰ νεόττια περιέπουσι, τοῖς μὲν ⟨ὑπ⟩ενδῦναι χαλῶσαι τὰς πτέρυγας, τὰ δ' ἐπιβαίνοντα τῶν νώτων κλπ.

Προτιμῶμεν νὰ γραφῇ ὑπενδῦναι ἀντὶ τοῦ ἐνδῦναι, ὅπως ἐκφανῇ ἡ ἀντίθεσις πρὸς τὸ ἑπόμενον ἐπιβαίνοντα.

Αὐτ. σελ. 285 (495 E).

Ὅταν δὲ τὴν γονὴν ἀναλάβῃ προσπεσοῦσαν ἡ ὑστέρα καὶ περιστείλῃ ῥιζώσεως γενομένης (ὁ γὰρ ὀμφαλὸς πρῶτον ἐν μήτρῃσιν, ὥς φησι Δημόκριτος, ἀγκυροβόλιον σάλου καὶ πλάνης ἐμφύεται, πεῖσμα καὶ κλῆμα τῷ γεννωμένῳ καρπῷ καὶ μέλλοντι), τοὺς μὲν ἐμμήνους καὶ καθαρσίους ἔκλεισεν ὀχετοὺς ἡ φύσις κλπ.

Οὕτω στικτέον μᾶλλον ἀντὶ τῶν μέσων στιγμῶν τῶν κειμένων μετὰ τὸ γενομένης καὶ μέλλοντι.

Αὐτ. σελ. 286 (496 A).

Ἀλλὰ τούτων γε τῶν τοσούτων ἐπὶ τὴν γένεσιν ἐργαλείων καὶ τοιούτων οἰκονομιῶν καὶ φιλοτιμίας καὶ προνοίας οὐδὲν ⟨ἂν⟩ ἦν ὄφελος, εἰ μὴ τὸ φιλόστοργον ἡ φύσις καὶ κηδεμονικὸν ἐνειργάσατο ταῖς τεκούσαις.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὁ ἐκπεσὼν ἄν.

Εἰ αὐτάρκης ἡ κακία πρὸς κακοδαιμονίαν σελ. 291 (498 B).

Οἱ δὲ νῦν ἄλυποι καὶ πρακτικοὶ δοκοῦντες εἶναι, μηδενὸς καλοῦντος ὠθοῦνται δι' αὐτῶν ἐπὶ τράχηλον εἰς αὐλὰς καὶ προπομπὰς καὶ θυραυλίας ἐπιπόνους, ἵν' ἱπ-

που τινὸς ἢ πόρπης ἢ τοιαύτης τινὸς εὐημερίας τύχωσι.

Ὅτι τὸ ἄλυποι προῆλθεν ἐκ τοῦ προηγουμένου ἄλυπον, ὀρθῶς λέγει ὁ κ. Βερναρδάκης. Ἡ τοῦ Ἀμυώτου διόρθωσις αὐλικοὶ ἀντὶ τοῦ ἄλυποι δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὰ ἑπόμενα, ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον νομίζομεν. Μήπως γραπτέον ἀλωποὶ=πανοῦργοι;

Περὶ ἀδολεσχίας σελ. 328 (512 F).

ἄμας ἀπῄτουν, οἱ δ᾽ ἀπηρνοῦντο σκάφας

Πρὸς τὴν ἀρχαίαν ταύτην παροιμίαν παραβλητέα ἡ τῆς καθ᾽ ἡμᾶς γλώσσης

ὥρα καλή, γέρο· κουκιὰ σπέρνω

Περὶ φιλοπλουτίας σελ. 358 (524 D)

οὐ παύσονται δεόμενοι τῶν περιττῶν [τουτέστιν ἐπιθυμοῦντες ὧν οὐ δέονται.

Ἐκβλητέον τὸ σχόλιον τῶν ἡγουμένων.

Αὐτ. σελ. 362 (526 C)

ἤ, (ἕως ἂν) καθάπερ λέγουσιν, εἷς ὁ πονηρότατος ἐν τῷ γένει γενόμενος καταφάγῃ τὰ πάντων· οὐ γὰρ μόνον [γίγνεται δούλων τέκνα]

ἀκόλασθ᾽ ὁμιλεῖν γίνεται δούλων τέκνα

ἀλλὰ καὶ μικρολόγων.

Ἐνταῦθα δύο τινὰ συνέβησαν· πρῶτον μὲν ἐπαναλαμβάνεται ἡ αὐτὴ ἔννοια δὶς ἄνευ λόγου, εἶτα δὲ ὁ δεύτερος στίχος εἶνε μετρικῶς ἡμαρτημένος ἅτε μεταγραφεὶς ἐκ τῆς Ταουχνιτζείου ἐκδόσεως. Ὥστε ἐκβλητέον τὰς μετὰ τὸ μόνον λέξεις γίγνεται δούλων τέκνα, ὁ δὲ στίχος διορθωτέος, ὡς καὶ ἐν τῇ ὑπὸ Κοβήτου γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Διογένους Λαερτίου ὑπάρχει

ἀκόλασθ᾽ ὁμιλεῖν γίγνεται δούλων τέκνα.

Τόμ. Δ′. **Συμποσιακῶν προβλημάτων** σελ. 5 (613 E).

καὶ γὰρ ἂν ὀλίγοι τινὲς ἰδιῶται παρῶσιν, ὥσπερ ἄφωνα γράμματα φωνηέντων ἐν μέσῳ πολλῶν [τῶν πεπαιδευμέ-

νων] ἐμπεριλαμβανόμενοι, φθογγῆς τινος οὐ παντελῶς ἀνάρθρου καὶ συνέσεως κοινωνήσουσιν.

Ἐκβάλλομεν τὸ τῶν πεπαιδευμένων ὡς σχόλιον τοῦ φωνηέντων.

Αὐτ. σελ. 9 (615 Α).

οὕτως ἔμοιγε πολλάκις εἰπεῖν παρέστη πρὸς τοὺς ἕλκοντας εἰς τὰ συμπόσια τὸν κυΡΙΕΥοντα «ὦ ἄνθρωπε, τί ταῦτα πρὸς τὸν Διόνυσον;» ᾄδειν μὲν γὰρ ἴσως τὰ καλούμενα σκολιά, κρατῆρος ἐν μέσῳ προκειμένου καὶ στεφάνων διανεμομένων, οὓς ὁ θεὸς ἐλευθερῶν ἡμᾶς ἐπιτίθησιν, οὐ καλὸν δ' οὐδὲ συμποτικόν.

Τὸ χωρίον τοῦτο ἓν τῶν τὰ μάλιστα λελωβημένων τυγχάνει ὄν. Ὁ μὲν Ξύλανδρος τὸ κυριεύοντα διορθοῖ κυρίττοντα, ὁ δὲ Οὐόλφιος τὸ ἴσως γράφει ἔθος, ἀλλὰ τὸ χωρίον πάλιν παραμένει ἀδιόρθωτον. Ἡμεῖς ἀναμνησθέντες τοὺς Ὁμηρικοὺς στίχους (Σ. 605)

μετὰ δέ σφιν ἐμέλπετο θεῖος ἀοιδός
φορμίζων· δοιὼ δὲ κυβιστητῆρε κατ' αὐτούς,
μολπῆς ἐξάρχοντος, ἐδίνευον κατὰ μέσους

ἀντὶ μὲν τοῦ κυριεύοντα γράφομεν τὸ οὐχὶ πολὺ ἀπέχον παλαιογραφικῶς κυΒΙΣΤῶντα, τὰ δ' ἑπόμενα συμπληροῦμεν ὧδε

ᾄδειν μὲν γὰρ ἴσως τὰ καλούμενα σκολιά, κρατῆρος ἐν μέσῳ προκειμένου καὶ στεφάνων διανεμομένων, οὓς ὁ θεὸς ἐλευθερῶν ἡμᾶς ἐπιτίθησι ⟨καλόν, κυβιστᾶν⟩ δ' οὐ καλὸν οὐδὲ συμποτικόν. Ὅτι οἱ κυβιστῶντες ἐπεισέβαλλον εἰς τὰ συμπόσια πρὸς τέρψιν τῶν συμποτῶν, ὅρα Πλάτ. συμπ. 190. Ξενοφ. Συμπ. 2,11. Ἀθην. 4,129.

Αὐτ. σελ. 13 (616 D)

ἀλλὰ δεῖ, καθάπερ ὑπόθεσιν μελετῶντα συγκριτικήν, τοὺς Ἀριστοτέλους τόπους ἢ τοὺς Θρασυμάχου ὑπερβάλλοντας ἔχειν προχείρους οὐδὲν τῶν χρησίμων διαπραττόμενον ἀλλὰ τὴν κενὴν δόξαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν θεάτρων εἰς τὰ συμπόσια μετάγοντα, καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάθη πειρώμενον ἀνιέναι συνουσίᾳ, τὸν δὲ τύχης ἐπισκευάζοντα......ον πολὺ

μᾶλλον οἶμαι προσήκει τῆς ψυχῆς ἢ τὸν πηλὸν ἀπονιψαμένους τῶν ποδῶν ἐλαφρῶς παρὰ πότον ἀλλήλοις συμφέρεσθαι.

Τὸ χωρίον τοῦτο ἐν τέλει λίαν ἐφθαρμένον εἶνε, ἔχουσι δ' ἐκπέσῃ καὶ ἓξ γράμματα κατὰ τὸν κώδικα E μετὰ τὴν λέξιν ἐπισκευάζοντα, ὡς λέγει ὁ κ. Βερναρδάκης, ὅστις καὶ τὸ τύχῃ ὀρθῶς διώρθωσεν τῦφον, ἐκ τῶν μετέπειτα (ἐν F ἀτύφως) λεγομένων, ὁρμηθείς.

Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν τὸν χωρίον τοῦτο δύναται νὰ παράσχῃ νοῦν τινα διορθούμενον καὶ συμπληρούμενον ὧδέ πως.

καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάθη πειρώμενον ἀνιέναι συνουσίᾳ, τὸν δὲ τῦ⟨φον τέχν⟩ῃ ἐπισκιάζειν, οὕτω ⟨τὸν ῥύπ⟩ον πολὺ μᾶλλον οἶμαι προσήκει τῆς ψυχῆς ἢ τὸν πηλὸν ἀπονιψαμένους τῶν ποδῶν — συμφέρεσθαι.

Αὐτ. σελ. 14 (616 F)

εἰ δὲ περὶ τἆλλα τὴν ἰσότητα τοῖς ἀνδράσι φυλάξομεν, τί οὐκ ἐντεῦθεν ἀρξάμενοι πρῶτον ἐθίζομεν ἀτύφως καὶ ἀφελῶς κατακλίνεσθαι μετ' ἀλλήλων, εὐθὺς ἀπὸ τῶν θυρῶν ὁρῶντας, ὅτι δημοκρατικῶς ἐπὶ τὸ δεῖπνον καὶ οὐκ.... ἐξαίρετον ὡς.... πόλιν, ἐφ' οὗ κατακλιθεὶς ὁ πλούσιος ἐν τῇ κατακλίσει τοῖς εὐτελεστάτοις;

Ἐκ τῶν συμφραζομένων κρίνοντες νομίζομεν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο τὸ σφόδρα νοσοῦν ὧδε πως δύναται νὰ διορθωθῇ καὶ συμπληρωθῇ.

— εὐθὺς ἀπὸ τῶν θυρῶν ὁρῶντΕς, ὅτι δημοκρατικῶς ἐπὶ τὸ δεῖπνον καλού⟨μεθα⟩, ἐξ αἱρετῶν ὥσ⟨περ εἰς⟩ πόλιν, ἐφ' οὗ (δείπνου δηλονότι) κατακλιθεὶς ὁ πλούσιος ἐν τῇ κατακλίσει ⟨σὺν⟩ τοῖς εὐτελεστάτοις ⟨ἔσται⟩;

Τὸ ἐξ αἱρετῶν διώρθωσεν ὁ Τούρνεβος, τὰ δ' ἄλλα συνεπληρώσαμεν καὶ διωρθώσαμεν ἡμεῖς.

Αὐτ. σελ. 30 (622 F)

αὐτοί τε γὰρ οὕτω πεπεισμένοι τυγχάνουσι καὶ βούλονται πεπεῖσθαι πάντας, ὡς καλῶν καγαθῶν ἐρῶντες. Τοῦτο καὶ τὸν Λυδὸν ἐπῆρε Κανδαύλην τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπι-

σπᾶσθαι θεατὴν εἰς τὸ δωμάτιον......την οὐ βούλονται γὰρ ὑπ' ἄλλων μαρτυρεῖσθαι.

Ὁ μὲν κ. Βερναρδάκης ὀρθῶς προτιμᾷ ἐπισπάσασθαι ἀντὶ τοῦ ἐπισπᾶσθαι, ὁ δὲ Ξύλανδρος ἐπιτυχῶς τὸ ἐξ ἑπτὰ γραμμάτων χάσμα συμπληροῖ γράφων τὸν οἰκέτην.

Διορθωτέον λοιπὸν καὶ στικτέον.

Τοῦτο καὶ τὸν Λυδὸν ἐπῆρε Κανδαύλην τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐπισπάσασθαι θεατὴν εἰς τὸ δωμάτιον τὸν οἰκέτην· οὐ βούλονται γὰρ ὑπ' ἄλλων ⟨μὴ⟩ μαρτυρεῖσθαι.

Αὐτ. σελ. 38 (625 D)

οὐδὲ ἀπὸ αὐτόν· οὐ γὰρ ἐγγύθεν
γέρων δὲ γραμματεὺς γενοῦ σαφής.

Τὸ graviter corruptum τοῦτο δίστιχον, ὡς λέγει ὁ ἀοίδιμος Ναύκιος, ἄλλοι ἄλλως ἐπεχείρησαν νὰ διορθώσωσιν, ὁ δὲ κ. Βερναρδάκης διορθοῖ καὶ συμπληροῖ ὧδε·

οὐ δέλτον εἶδον αὐτός· οὐ γὰρ ἐγγύθεν
ἦν μοι· γέρων δὲ γραμματεὺς ἔγνω σ' ἃ φῄς.

Ἡμεῖς δὲ ὧδε·

οὐ δῆτ' ἀνέγνων αὐτός· οὐ γὰρ ἐγγύθεν
λεύσσω· γέρων δὲ γραμματεὺς πόνος σαφής.

Αὐτ.

βαρεῖα μὲν γὰρ ἐν λόγοισι προσβολὴ
μόλις δι' ὠτὸς ἔρχεται τρυπωμένου
πόρρω δὲ λεύσσων, ἐγγύθεν δὲ πᾶς τυφλός.

Τὸ τρυπωμένου ὁ μὲν Κόκκιος διορθοῖ κωφουμένου, ὁ δὲ Ναβῆρος ῥύπου πλέω. Καθ' ἡμᾶς ὁ δεύτερος στίχος ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους ὧδε·

μόλις δι' ὠτὸς ἔρχεται τετρημένου

Τὸ τρυπωμένου εἶνε σχόλιον παρεφθαρμένον τοῦ τετρημένου. Τῶν ἀναγνωστῶν τις θέλων νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ τετρημένου παρεσημειώσατο τετρυπημένου, ὅπερ διὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον πρὸς τὸ προη-

γούμενον ἔρχεται ἀποβαλὸν τὸν ἀναδιπλασιασμόν τε ἐγένετο εἶτα τρυπωμένου. Τοῦτο δὲ ὑπεισελθὸν ἐξέκρουσε τὸ τετρημένου καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν αὐτοῦ. Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές, πρβ. ἐν σελ. 631 D ἐν ᾧ λέγονται τάδε·

Καὶ Κικέρων πρὸς Ὀκταούϊον, ἐκ Λιβύης εἶναι δοκοῦντα, λέγοντος δ' αὐτοῦ φάσκοντα μὴ ἀκούειν, «καὶ μὴν τετρυπημένον» ἔφη «ἔχεις τὸ οὖς».

Αὐτ. σελ. 49 (629 C).

Τὰ δ' ἐπεισόδια γέγονεν ἡδονῆς ἕνεκεν, χρείας μὴ συν⟨επ⟩αγομένης ὥσπερ ἀκροάματα καὶ θεάματα..

Οὕτω νομίζομεν γραπτέον ἀντὶ τοῦ συναγομένης.

Αὐτ. σελ. 56 (631 E).

μᾶλλον οὖν τὰ σκώμματα δάκνει, καθάπερ τὰ παρηγκιστρωμένα βέλη πλείονα χρόνον ἐμμένοντα, καὶ λυπεῖ τοὺς σκωφθέντας ἡ τέρψις τῇ κομψότητι καὶ ἡδύνει τοὺς παρόντας.

Γραπτέον καὶ στικτέον·

—καὶ λυπεῖ τοὺς σκωφθέντας, εἰ τέρπει τῇ κομψότητι (τὰ σκώμματα δηλονότι) καὶ ἡδύνει τοὺς παρόντας.

Αὐτ. σελ. 77 (639 A).

Ῥηθέντων τούτων καὶ τὸν Φιλῖνον ἡμῶν ἐπαινεσάντων, αὖθις ὁ Λυσίμαχος ἔφη «ποῖον οὖν φαίη τις ἂν τῶν ἀγωνισμάτων γεγονέναι πρῶτον ἢ τὸ στάδιον ὥσπερ Ὀλυμπίασιν . . . . ἐνταῦθα δὲ παρ' ἡμῖν καθ' ἃ ἕκαστον ἄθλημα τοὺς ἀγωνιζομένους εἰσάγουσιν ἐπὶ παισὶ παλαισταῖς ἄνδρας παλαιστὰς καὶ πύκτας ἐπὶ πύκταις ὁμοίως καὶ παγκρατιαστάς.

Τὸ ἀδιανόητον τοῦτο χωρίον ὧδε, νομίζομεν, διορθωτέον συμπληρωτέον καὶ στικτέον·

—ποῖον οὖν φαίη τις ἂν τῶν ἀγωνισμάτων γεγονέναι πρῶτον; ἢ τὸ στάδιον ὥσπερ Ὀλυμπίασι ⟨γίγνεται ἢ ὥσπερ ἐνταῦθα⟩· ἐνταῦθα γὰρ παρ' ἡμῖν κλπ.

Αὐτ. σελ. 101 (647 C)

οἱ δὲ καὶ τὴν ἀμέθυστον οἰόμενοι τῷ πρὸς τὰς οἰνώσεις βοηθεῖν αὐτήν τε καὶ τὴν ἐπώνυμον αὐτῆς τὸ φύλλον ἀκράτῳ ἀλλ' ἀοίνῳ καὶ ὑδαρεῖ τὴν κρᾶσιν οἴνῳ προσεοικός.

Οἱ κώδικες ἔχουσιν ἀλλανίνῳ, ἀντὶ τοῦ ἀλλ' ἀοίνῳ, ὅπερ εἶνε διόρθωσις (ed Basileensis). Περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς διορθώσεως ταύτης δικαίως μὲν ὁ Ἑρουερδῆνος ἀμφιβάλλει, διότι ἡ τοιαύτη ἔκφρασις ἁρμόζει μόνον τραγικῷ ποιητῇ καὶ οὐχὶ τῷ Πλουτάρχῳ, ἀλλὰ καὶ ἡ διόρθωσις αὐτοῦ ἀνειμένῳ δὲν εἶνε ἧττον ἄστοχος, διότι, ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον φρονοῦμεν, οὐδέποτε ἀρχαῖος Ἕλλην οὔτε ὠνόμασεν οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ ὀνομάσῃ τὸν οἶνον ἀνειμένον. Ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγραψεν ἀλλὰ ⟨κρι⟩θίνῳ. Ὄντως δὲ καὶ κατὰ τὸ χρῶμα ὁ κρίθινος οἶνος δὲν εἶνε ὅμοιος πρὸς τὸν ἐξ ἀμπέλου ἄκρατον οἶνον καὶ ὑδαρὴς τὴν κρᾶσιν εἶνε. Περὶ τοῦ κριθίνου οἴνου ἰδ. Ξενοφ Ἀν. 4, 5, 26. Ἀθην. Α. 34.

Αὐτ. σελ. 107 (649 D).

τὰ δ' ὑδρευόμενα ἀεὶ τὴν τροφὴν διαρκῆ καὶ σύμμετρον ⟨ἔχοντ'⟩ ἀντέχει καὶ παραμένει ἀγήρω καὶ χλοερά.

Ὁ κ. Βερναρδάκης προτείνει νὰ προστεθῶσιν αἱ λέξεις ἅτ' ἔχοντα μετὰ τὴν λέξιν ὑδρευόμενα.

Αὐτ. σελ. 108 (650 A).

Διατί ⟨αἱ⟩ γυναῖκες ἥκιστα μεθύσκονται, τάχιστα δὲ οἱ γέροντες.

Ἀναγκαῖον νὰ τεθῇ τὸ ἄρθρον αἱ πρὸ τοῦ γυναῖκες, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ ἑπόμενον οἱ γέροντες. Διόρθου δὲ καὶ τὸ τάχιστα γράφων **μάλιστα,** διότι τοῦτο εἶνε τὸ ἀντίθετον τοῦ ἥκιστα. Ὅτι δὲ ταῦτα ἀληθῆ, ὅρα κατ. **μάλιστα** μὲν οἱ γέροντες ἥκιστα δ' **αἱ** γυναῖκες ὑπὸ μέθης ἁλίσκονται.

Αὐτ. σελ. 109 (650 B).

ὅταν οὖν ὁ οἶνος εἰς ὑγρότητα πολλὴν ἐμπέσῃ κρατού-

μενος ἀποβάλλει τὴν βαφὴν καὶ γίγνεται παντάπασιν ἀβαφὴς καὶ ὑδατώδης.

Πολὺ ἀμφιβάλλομεν, ἂν ἡ λέξις βαφὴ δύναται νὰ λεχθῇ μεταφορικῶς ἐπὶ τῆς δυνάμεως τοῦ οἴνου, ἔτι δὲ μᾶλλον, ἂν ἡ λέξις ἀβαφὴς εἶνε κανονικῶς ἐσχηματισμένη, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ Ἑρουερδῆνος. Μὴ γραπτέον βλάβην ἀντὶ τοῦ βαφὴν καὶ ἀβλαβὴς ἀντὶ τοῦ ἀβαφὴς ἢ ἀναφής; Πρβ. 655 Ε· ἀβλαβῆ καὶ σωτήριον αὐτοῖς τοῦ φαρμάκου (=οἴνου) τὴν χρῆσιν γενέσθαι κτλ.

Αὐτ. σελ. 115 (652 C).

εἰ δὲ καὶ φύσιν καὶ δύναμιν εἶχε θερμαντικήν, ὅμοιον ⟨ἂν⟩ ἦν οἶμαι χιόνι πῦρ καὶ καρδίᾳ προσφέρειν ἄκρατον.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὁ ἐκπεσὼν ἄν.

Αὐτ. σελ. 125 (655 Ε).

Τοῦ νέου οἴνου Ἀθήνησι μὲν ἑνδεκάτῃ ⟨Ἀνθεστηριῶνος⟩ μηνὸς κατάρχονται Πιθοίγια τὴν ἡμέραν καλοῦντες.

Ὅτι ἐξέπεσε ἡ λέξις Ἀνθεστηριῶνος μανθάνομεν παρ' αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου λέγοντος (735 Ε)·

καὶ μὴν οἴνου γε τὸν νέον οἱ πρωϊαίτατα πίνοντες Ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μηνὶ μετὰ χειμῶνα· καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν Ἀγαθοῦ Δαίμονος, Ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι.

Αὐτ. 126 (656 Α).

Ἀρισταίνετος δ' ὁ Νικαεὺς ἔν τισιν ἐνίοις γράμμασιν ἀνεγνωκὼς ἔφη μνημονεύειν, ὅτι γλεῦκος μιχθὲν οἴνῳ παύει μέθην.

Ἀντὶ τῶν οὐδὲν λεγόντων ἐνίοις γράμμασιν γραπτέον οἰνικοῖς ⟨συγ⟩γράμμασιν.

Αὐτ. σελ. 161 (667 F).

ὡς γὰρ πολλῶν ὄντων ποιητῶν ἕνα τὸν κράτιστον ἐξαιρέτως ποιητὴν καλοῦμεν, οὕτω πολλῶν ὄντων ὄψων ἐκνενίκηκεν ὁ ἰχθὺς μόνος ἢ μάλιστά γ' ὄψον καλεῖσθαι διὰ τὸ πολὺ πάντων ἀρετῇ κρατεῖν.

Προτιμῶμεν ἀντὶ τοῦ μόνος ἢ μάλιστα νὰ γραφῇ ἢ μόνος ἢ μάλιστα ὡς ὑπάρχει καὶ ἐν σελ. 686 F ἢ μόνον ἢ μάλιστα.

Αὐτ. σελ. 188 (676 F).

ἡ μὲν πίτυς ἦν στέμμα τῶν ἀγώνων πάτριον, ἐκ δὲ Νεμέας κατὰ ζῆλον ὁ τοῦ σελίνου στέφανος ξένος ὢν ἐπεισῆλθε δι' Ἡρακλέα, καὶ κρατήσας ἠμαύρωσεν ἐκεῖνον ὡς ἱερὸν ἐπιτήδειον.

Ὡς ἔχουσιν αἱ λέξεις ἱερὸν ἐπιτήδειον οὐδένα νοῦν ἔχουσιν. Γραπτέον λοιπόν· ὡς ἱερῷ (ἀγῶνι δηλ.) ἐπιτήδειος (ὁ ἐκ σελίνου στέφανος δηλ.). Ὅτι δὲ οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα, πρβ. 677 B· ὕστερον δέ, τοῦ **ἀγῶνος ἱεροῦ γενομένου,** ἐκ τῆς Νεμεακῆς πανηγύρεως μετήνεγκαν ἐνταῦθα τὸν τοῦ σελίνου στέφανον.

Αὐτ. σελ. 189 (667 A).

κλαίοντες δέ τε κοῦρον ἐπ' αἰλίσι πιτύεσσι
κάτθεσαν, ὀκκότε δὴ στεφάνων ἄθλοις φορέονται.

Ὅτι ἀμφότεροι οὗτοι οἱ στίχοι τοῦ Χαλκιδέως Εὐφορίωνος νοσοῦσι, τό τε μέτρον καὶ ὁ νοῦς ὃν παρέχουσι μαρτυρεῖ. Διορθωτέον λοιπὸν ὧδε·

κλαίοντες δέ τε κοῦρον ἐπ' εἰναλίοις πιτύεσσι
κάτθεσαν, ὀκκόθε δὴ στεφάνωμ' ἄθλοις φορέονται.

Τὸ μὲν ὀκκόθε διώρθωσεν ὁ Ῥείσκιος, τὸ δὲ στεφάνωμ' ὁ κ. Βερναρδάκης, ἡμεῖς δὲ ἐγράψαμεν εἰναλίοις ἀντὶ τοῦ ἐφθαρμένου αἰλίσι. Ὅτι δὲ ἡ πίτυς παράλιον φυτόν, ὅρα ἐν σελ. 676 A· φαίη τις ἂν τὴν πίτυν τῷ Ποσειδῶνι προσήκειν οὐχ ὡς Ἀπολλόδωρος οἴεται παράλιον φυτὸν οὖσαν οὐδ' ὅτι φιλήνεμός ἐστιν ὥσπερ ἡ θάλασσα κλπ.

Αὐτ. σελ. 209 (684 B).

Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τῶν σύκων διηπορήθη, τί δήποτε πίων καὶ γλυκὺς οὕτω καρπὸς ἀπὸ δένδρου φύεται πικροτάτου.

Τὸ δένδρον δὲν εἶνε πικρότατον ἀλλὰ δριμύτατον ὡς καὶ τὸ

πρόβλημα δηλοῖ «Τίς ἡ αἰτία δι' ἣν ἡ συκῆ δριμύτατον οὖσα δένδρον γλυκύτατον παρέχει τὸν καρπόν» καὶ κατωτέρω ἐν D καὶ E ὁμοίως λέγεται «ὅσῳ ἂν ἐνῇ τῷ φυτῷ γλυκύτητος, ἅπαν τοῦτο συλλαμβανόμενον εἰς τὸν καρπὸν εἰκότως δριμὺ ποιεῖν τὸ λειπόμενον καὶ ἡ συκῆ περισπῶσα τὴν τροφὴν ἐξαιρεῖ τῆς δριμύτητος.

Αὐτ. σελ. 219 (687 D).

ἤδη δὲ πολλοὶ τῶν ἀποσίτων ἐλαίου ἀλμάδα λαμβάνοντες ἢ κάπαριν γευσάμενοι ταχέως ἀνέλαβον.

Οἱ ἑπόμενοι ἀόριστοι γευσάμενοι, ἀνέλαβον, παρεστήσαντο δεικνύουσιν ὅτι προτιμότερον νὰ γραφῇ λαβόντες ἀντὶ τοῦ λαμβάνοντες.

Αὐτ. σελ. 228 (690 D).

ὅταν οὖν ὑποπλασθῇ ὑπὲρ τῆς πηγῆς τὸ ὕδωρ, ἐν τῷ ἀέρι, προθερμανθὲν περιψύχεται ταχέως.

Ὀρθῶς μὲν ὁ κ. Βερναρδάκης διεῖδεν ὅτι τὸ ὑποπλασθῇ προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀποσπασθῇ, ὅπερ καὶ ἐν σελ. 949 θ εὕρηται περὶ τοῦ αὐτοῦ λεγόμενον, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐν τῷ ἀέρι μένει πως μετέωρον, δεῖται καὶ ἄλλης τινος θεραπείας τὸ χωρίον τοῦτο. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν γραπτέον ὧδε·

ὅταν οὖν ἀποσπασθ⟨ὲν κρεμασθ⟩ῇ ὑπὲρ τῆς πηγῆς τὸ ὕδωρ ἐν τῷ ἀέρι, προθερμανθὲν περιψύχεται ταχέως.

Αὐτ. σελ. 229 (690 F).

Ἀλλὰ μὴν περὶ τῶν χαλίκων, ἔφην, ἢ τῶν ἀκμόνων, οὓς ἐμβάλλοντες εἰς τὸ ὕδωρ ψύχειν αὐτὸ καὶ στομοῦν δοκοῦσιν.

Ὅτι τὸ ἀκμόνων προῆλθεν ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ἀκονῶν καὶ ἄλλοι διεῖδον καὶ ἡμεῖς ὡς βέβαιον ἀποδεχόμεθα. Ἐπειδὴ δ' ὅμως, ἂν τὸ ἀκμόνων διορθωθῇ ἀκονῶν οὔτε ἡ ἐν τῷ προβλήματι λέξις μολιβδίδες, ὅπερ καὶ παρὰ Ψελλῷ ἀντὶ τοῦ ἄκμονας κεῖται, οὔτε αἱ ἐν τῇ λύσει τοῦ προβλήματος (B, C) ἀναφερόμεναι λέξεις ἀκόναι καὶ μόλιβδος ἑρμηνεύονται, νομίζομεν ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγρα-

ψεν ἢ τῶν μολίβδου ἀκονῶν ἃς ἀντὶ τοῦ ἢ τῶν ἀκμόνων οὕς, ὁμοίως δὲ καὶ κατωτέρω σελ. 691 A ἔγραψε τὰς ἀκόνας ἀντὶ τοὺς ἄκμονας. Ὅτι δὲ τοῦτο πιθανώτατον, ὅρα ἐν σελ. 695 D ἐν μὲν γὰρ τοῖς μεγάλοις χειμῶσιν **ἀκόναι μολίβδου** διατηκόμεναι κτλ.

Αὐτ. σελ. 242 (695 D).

ἐν μὲν γὰρ τοῖς μεγάλοις χειμῶσι ἀκόναι μολίβδου διατηκόμεν⟨αι φαίνοντ⟩αι, τό τε τῆς ἐφιδρώσεως καὶ τὸ πολλοῖς μὴ πεινῶσιν συμπίπτειν τὴν βουλιμίασιν ἀραίωσιν κατηγορεῖ μᾶλλον καὶ ῥύσιν ἢ πύκνωσιν τοῦ σώματος.

Οὕτω συμπληρῶν τις τὸ χωρίον δύναται νὰ ἀποφύγῃ τὸ ἀνανταπόδοτον.

Αὐτ. σελ. 286 (710 E).

φιλόσοφος δ' ἀνὴρ αὐλὸν ἐκ συμποσίου φεύγων καὶ ψαλτρίας ἁρμοζομένης ὑποδεῖν τε βοῶν ταχὺ καὶ τὸν λύχ⟨νον τὸν εὐ⟩νοῦχον ἅπτειν οὐ καταγέλαστός ἐστι, τὰς ἀβλαβεστάτας ἡδονάς, ὥσπερ οἱ κάνθαροι τὰ μύρα, βδελυττόμενος;

Ὁ ἀοίδιμος Κόβητος διορθοῖ γράφων λύχνον ἀντὶ τοῦ λυχνοῦχον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ λύχνον εἰς λυχνοῦχον δὲν ἑρμηνεύεται, τὸ δὲ τοῦ M. ὑποδεῖσθαι δὲν ἀποδεχόμεθα, ἡμεῖς διορθώσαμεν τὸ ἐν τοῖς χειρογράφοις ὑποδεῖται γράφοντες ὑποδεῖν τε καὶ συνεπληρώσαμεν τὰ κατὰ τὴν κρίσιν ἡμῶν ἐκπεσόντα. Ὅτι ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν πλουσίων, ὅπου τὰ συμπόσια ὑποτίθενται γινόμενα, ὑπῆρχον ὡς δοῦλοι εὐνοῦχοι, γινώσκομεν καὶ ἐκ τοῦ Πρωταγόρου τοῦ Πλάτωνος καὶ ἄλλοθεν.

Αὐτ. σελ. 323 (724 A).

οὕτω δὴ τούτους, ἔφη, τοὺς ῥήτορας ἐάσομεν περαίνειν τὸ οἰκεῖον, ἐξ εἰκότων καὶ πιθανῶν ἐπιχειροῦντας· αὐτοὶ δ' ἀφ' ἱστορίας οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν τῷ λόγῳ συμβάλλεσθαι;

Ἀντὶ τοῦ συμβάλλεσθαι γραπτέον, νομίζομεν, συμβαλέσθαι.

Αὐτ. σελ. 330 (726 D).

καὶ πιθανὸν ἐδόκει διὰ τὴν ἑωθινὴν ὥραν ἄριστον ὠνομάσθαι, καθάπερ τὸ αὔριον. τὸ δὲ δεῖπνον, ὅτι τῶν πόνων διαναπαύει.

Ὁ κ. Βερναρδάκης ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι λέγει ἀντὶ τοῦ αὔριον scribendum videdur δόρπον quod et coenam et tempus vespertinum significat. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι οὐδεμιᾶς διορθώσεως τοῦτο δεῖται, διότι ἐνταῦθα γίνεται ἐτυμολογία τοῦ αὔριον ὡς καὶ τοῦ ἄριστον. Κατὰ τὴν γνώμην δηλ. τοῦ λέγοντος τὸ ἄριστον ὠνομάσθη οὕτω διὰ τὴν ἑωθινὴν ΑΥραν, ὅ ἐστι παράγεται ὅθεν καὶ τὸ αὔριον.

Αὐτ. κατ.

εἰ μὴ νὴ Δία τὸ ἄριστον αὐτόθεν ἀπραγμόνως προσφερόμενοι καὶ ῥαδίως ἀπὸ τῶν τυχόντων, τὸ δὲ δεῖπνον ἤδη παρεσκευασμένον, ἐκεῖνο μὲν ῥᾷστον ⟨ὄν⟩, τοῦτο δ' ὥσπερ διαπεπονημένον ἐκάλεσαν.

Τὸ ἑπόμενον ὥσπερ διαπεπονημένον δεικνύει ὅτι μετὰ τὸ ῥᾷστον ἐξέπεσε διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς τελευταίας συλλαβῆς ἡ μετοχὴ ὄν.

Αὐτ. σελ. 334 (728 A).

ἡ δὲ πάντων τυχοῦσα τούτων, ὅταν ἐκθρέψῃ καὶ τελειώσῃ τοὺς νεοσσούς, ἄπεισιν ἀχάριστος γενομένη καὶ ἄπυστος.

Γραπτέον ἄπιστος ἀντὶ τοῦ ἄπυστος. Τὴν διόρθωσιν ταύτην βεβαίαν καθιστῶσι τὰ ἑπόμενα, ἡ δὲ χελιδὼν τῷ φύσει μισάνθρωπος εἶναι **καὶ δι' ἀπιστίαν** ἀτιθάσσευτος καὶ κατωτ. παράδειγμα τὰς χελιδόνας **τοῦ ἀβεβαίου** καὶ ἀχαρίστου θέμενος.

Αὐτ. σελ. 349 (733 C).

καὶ τὸν ἡμέτερον ξένον ἔφηβον Ἀθήνησιν ἴσμεν ἐκβάλλοντα μετὰ πολλοῦ σπέρματος θηρίδιον δασὺ καὶ πολλοῖς ποσὶ ταχὺ βαδίζον.

Τοῦτο βεβαίως δὲν ἐγίνετο ἀεὶ ἀλλ' ἅπαξ συνέβη. Γραπτέον λοιπὸν ἐκβαλόντα ἀντὶ τοῦ ἐκβάλλοντα.

Αὐτ. σελ. 350 (734 A).

οἱ δὲ νῦν ἄσιτοι προμεθυσθέντες ἅπτονται τῆς τροφῆς διαβρόχῳ τῷ σώματι καὶ ζέοντι, λεπτὰ καὶ τομὰ καὶ ὀξέα προσφέροντες ⟨ὡς⟩ ὑπέκκαυμα τῆς ὀρέξεως.

Διὰ τῆς προσθήκης τοῦ ὡς καταδηλοτέρα γίνεται ἡ κατηγορηματικὴ σχέσις τοῦ ὑπέκκαυμα.

Αὐτ. σελ. 354 (735 C).

καὶ ὁ Αὐτόβουλος «παῦε ποικίλλων», ἔφη «πρὸς ἡμᾶς».

Λίαν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔγραψε παῦε ἀντὶ τοῦ παύου ἢ παῦσαι.

Αὐτ. σελ. 367 (739 C).

οἶμαι καὶ σὲ — ὅταν τινὰ τῶν μαθητῶν φιλοφρονούμενος καταψᾷς καὶ καταρρέζῃς μὴ τῇ ἀριστερᾷ [χειρὶ] τοῦτο ποιεῖν, ἀλλὰ τῇ δεξιᾷ.

Περιεγράψαμεν τὸ χειρί, διότι καὶ ἀνωτέρω (C) ἄνευ αὐτοῦ κεῖνται τὰ ἐπίθετα· ὅτι τὴν ἀριστερὰν πατάξαι βουλόμενος — ἐπεὶ κατὰ τὴν ἀριστερὰν καὶ τὴν δεξιὰν εἶχεν.

Αὐτ. σελ. 372 (741 C).

ὅσῳ τοῦ Θρασυβούλου γέγονε Ποσειδῶν πολιτικώτερος, εἰ μὴ κρατῶν ὡς ἐκεῖνος, ἀλλ' ἡττώ⟨μενος⟩.

Πρβ. ἀνωτ. ὃ αὐτὸς εἴωθας ἱστορεῖν ἡμῖν ἡττώμενον.

Αὐτ. σελ. 390 (747 B).

Ἐκ τούτου πυραμοῦντος ἐπῆραν τοῦτ' ἐσπᾶσι νικητήριον ὀρχήσεως.

Τοῦ προβλήματος τούτου ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἐλλείπει, τὰς δὲ νῦν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀδιανοήτους λέξεις οὕτω πως νομίζομεν γραπτέας·

Ἐκ τούτου πυραμοῦντες ἐπήρατοί γ' ἔστασαν ⟨παισὶ⟩ νικητήριον ὀρχήσεως.

Αὐτ. κατωτέρω.

Ἀντὶ τοῦ πιθανῶς γραπτέον πυκνῶς, ὅπερ οἱ νεώτεροι πολλάκις μεταχειρίζονται συνωνύμως τῷ Ὁμηρικῷ πυκινῶς.

Αὐτ. σελ. 391 (747 C).

φορὰς μὲν οὖν τὰς κινήσεις ὀνομάζουσι, σχήματα δὲ ⟨τὰς⟩ σχέσεις καὶ διαθέσεις εἰς ἃς φερόμεναι τελευτῶσιν αἱ κινήσεις.

Προσέθεμεν τὸ ἄρθρον τάς.

Ἐρωτικὸς σελ. 398 (749 D).

ἐχήρευσε γὰρ οὐκ ὀλίγον χρόνον ἄνευ ψόγου, καίπερ οὖσα νέα καὶ ἱκανὴ τὸ εἶδος,

Ἐπειδὴ πρωτοφανὴς ἡμῖν φαίνεται ἡ ἔκφρασις ἱκανὴ τὸ εἶδος, διρθοῦμεν καλὴ τὸ εἶδος, νομίζοντες ὅτι τὸ μὲν ι προῆλθεν ἐκ διττογραφίας τοῦ τελευταίου γράμματος τῆς προηγουμένης λέξεως καί, τὸ δὲ Ν προῆλθεν ἐκ τοῦ Λ μετὰ τὴν διττογραφίαν τοῦ Ι.

Αὐτ. σελ. 401 (750 E).

ἔρως δὲ προσδοκίαν φιλίας ἀποβαλὼν οὐκ ἐθέλει παραμένειν οὐδὲ θεραπεύειν ἐφ' ὥρᾳ τὸ λυποῦν καὶ ἀκμάζον, εἰ καρπὸν ἤθους οἰκεῖν εἰς φιλίαν καὶ ἀρετὴν οὐκ ἀποδίδωσιν.

Ὅτι τὸ λυποῦν ἐνταῦθα ἄτοπον, δεικνύει καὶ ἡ τῶν κριτικῶν προσπάθεια πρὸς διόρθωσιν. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν γραπτέον λυττῶν ἀντὶ τοῦ λυποῦν. Νοοῦμεν δὲ τὸ σφοδρὸν πρὸς τὰ ἀφροδίσια πάθος, ὅπερ καὶ ὑπ' ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων διὰ τῆς λέξεως ταύτης μεταφορικῶς δηλοῦται. πρβ. Πλατ. Πολ. 329. Νόμ. 775 κ.ἀ.

Αὐτ. σελ. 408 (753 A).

κινδυνεύομεν ἀναστρέφειν ἀτόπως καὶ γελοίως τὸν Ἡσίοδον, ἂν ἐκείνου λέγοντος

μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων
μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλά· γάμος δέ τοι ὥριος οὗτος·
ἡ δὲ γυνὴ τέτορ ἡβῴοι, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο

σχεδὸν ἡμεῖς ἔτεσι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρᾳ, καθα-

περεὶ φοίνικας ἢ σῦκ' ἐρινεοῖς, ὄμφακα καὶ ἄωρον ἄνδρα περιάψωμεν.

Ἡμεῖς γινώσκομεν ὅτι τὰ μὲν σῦκα ὡριμάζουσι περιαπτομένων ἐρινεῶν, αἱ δὲ βαλανηφόροι φοίνικες περιαπτομένων ἀρσένων φοινίκων, οὐδέποτε δὲ τίθενται φοίνικες πρὸς ὡρίμανσιν σύκων. Ἐνταῦθα λέγεται τὸ ἀντίστροφον, διότι ἡ γυνὴ πρεσβυτέρα τοῦ ἀνδρός. Νομίζομεν λοιπὸν ὅτι πρὸ τοῦ φοίνικας ἐξέπεσον τάδε·

καθαπερεὶ ⟨ἄρσεσι φοίνιξι⟩ φοίνικας ἢ σῦκ' ἐρινεοῖς. πρβ. Ἡρόδ. 1, 193.

Αὐτ. σελ. 422 (758 B).

ἔστι δέ τις κἀκεῖ κομιστὴρ ἐνθένδε καὶ ἀρωγὸς ⟨τῶν⟩ ἐν τέλει γενομένων [κατευναστὴς καὶ ψυχοπομπὸς] ὥσπερ ὁ Ὕπνος.

Τὸ ἐν τῷ κειμένῳ ἐκεῖ διωρθώσαμεν κἀκεῖ, ὅπως δηλωθῇ ἡ ἐκ τοῦ προηγουμένου ἀλλ' οὐδ' ἀποθανόντος προκύπτουσα ἐπιδοτικὴ ἔννοια, προσέθεμεν τὸ ἐκπεσὸν ἄρθρον τῶν πρὸ τοῦ ἐν τέλει τὸ ἀναγκαιότατον τῇ μετοχῇ γενομένων καὶ περιεγράψαμεν τὰς λέξεις κατευναστὴς καὶ ψυχοπομπὸς ὡς σχόλιον τοῦ κομιστὴρ καὶ ἀρωγός.

Ὁ Γ. Ἑρμαννὸς ἀποκατέστησεν ὧδε τὸν διαφθαρέντα στίχον τοῦ Αἰσχύλου ἐκ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ λέξεων ὁρμηθείς·

ἔστιν δέ τις ἐκεῖ κομιστὴρ κἀπαρωγὸς ἐν τέλει.

Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν ὅτι μᾶλλον ὧδε ὁ στίχος ἀποκαταστατέος·

ἔστιν δέ τις κἀκεῖ κομιστὴρ ἠδ' ἀγός.

Αὐτ. σελ. 426 (759 E).

Τὸν Σοφόκλειον στίχον (Τραχ. 497)

μέγα μὲν σθένος ἁ Κύπρις ἐκφέρεται νίκας

πρὸ ἐτῶν πολλῶν ἐν τῷ Πλάτωνι ἐστίξαμεν ὧδε·

μέγα μὲν σθένος ἁ Κύπρις, ἐκφέρεται νίκας

ὅπως τοῦ λόγου ἀσυνδέτου ὄντος ζωηρότερα τὰ νοήματα καὶ ποιητικώτερα ἐκλάμψωσιν, ἐνῷ κατὰ τὴν μέχρι τοῦδε στίξιν πολὺ τῆς ποιητικῆς χάριτος ἀπόλλυται διὰ τῆς περιφράσεως σθένος νίκης μέγα ἐκφέρεται ἁ Κύπρις.

Αὐτ. σελ. 430 (760 E)

ἧκεν ἐπίκουρος Χαλκιδεῦσιν ⟨ἡγούμενος⟩ τοῦ Θεσσαλικοῦ, ⟨τοῦ⟩ πολέμου πρὸς Ἐρετριεῖς ἀκμάζοντος.

Οὕτω νομίζομεν συμπληρωτέον τὸ χωρίον.

Αὐτ. κατωτέρω (761 A).

τὸν μέντοι Κλεόμαχον ἀποθανεῖν συνέτυχε· τάφον δ' αὐτοῦ δεικνύουσιν ἐν ⟨τῇ⟩ ἀγορᾷ Χαλκίδος.

Ἀναγκαῖον τὸ ἄρθρον τῇ.

Αὐτ. σελ. 432 (761 A).

ὡς Θήρων ὁ Θεσσαλὸς προσβαλὼν τὴν χεῖρα τῷ τοίχῳ [τὴν εὐώνυμον] καὶ σπασάμενος τὴν μάχαιραν ἀπέκοψε τὸν ἀντίχειρα προκαλούμενος τὸν ἀντεραστήν.

Ἐκβλητέον τὸ τὴν εὐώνυμον ὡς σχόλιον τοῦ χεῖρα. Ὅτι δὲ σχόλιον ἐξαχθὲν ἐκ τῶν ἐπιφερομένων σπασάμενος τὴν μάχαιραν (τῇ δεξιᾷ δηλ.) ἀπέκοψε τὸν ἀντίχειρα (τῆς εὐωνύμου), ἡ μετὰ τὸ τοίχῳ θέσις μαρτυρεῖ.

Αὐτ. σελ. 435 (762 D).

ἐκ δὲ δυσκόλων καὶ σκυθρωπῶν τοῖς συνοῦσιν οὐ ποιεῖ φιλανθρωποτέρους καὶ ἡδίους;

αἰθομένου γὰρ πυρὸς γεραρώτερον οἶκον ἰδέσθαι

καὶ ἄνθρωπον ὡς ἔοικε φαιδρότερον ὑπὸ τῆς ἐρωτικῆς θερμότητος.

Ὁ κ. Βερναρδάκης ἀποδεχόμενος τὴν τοῦ Βιγκελμαννοῦ γνώμην λέγει ὅτι τὸ οἶκον κρέμαται ἀπὸ τοῦ ποιεῖ, ὁ δὲ γὰρ πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς τὲ ἢ δέ, νὰ μετατεθῇ δὲ τὸ ἐρωτηματικὸν εἰς τὸ τέλος μετὰ τὸ θερμότητος. Ἂν παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην ταύτην ὑποκείμενον τοῦ ποιεῖ οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ εἶνε ἢ ὁ ἔρως. Ἀλλὰ κατὰ ταύτην τὴν σύνταξιν ἡ ἔννοια καὶ τοῦ στίχου, ὅστις τῷ Ὁμήρῳ ἀποδίδοται, καὶ μάλιστα τῶν ἑπομένων, ἃ ὁ Πλούταρχος λέγει, εἶνε, ἀτοπωτάτη. Παρίσταται δηλ. ὁ Πλούταρχος λέγων ὅτι ὁ ἔρως ποιεῖ 1) τοὺς δυστρόπους καὶ σκυθρωποὺς φιλανθρωποτέρους καὶ γλυκυτέρους 2) τὸν οἶκον νὰ φαίνηται γεραρώτερος, ὅταν πῦρ καίηται 3) τὸν ἄνθρωπον, ὡς εἶνε φυσικόν, φαιδρότερον ὑπὸ τῆς ἐρωτικῆς θερμότη-

τος, ὡσεὶ ἄλλο εἶνε ὁ Ἔρως καὶ ἄλλο ἡ ἐρωτικὴ θερμότης! Ὅτι μὲν ὁ Ἔρως ποιεῖ τοὺς δυστρόπους καὶ σκυθρωποὺς φιλανθρωποτέρους καὶ γλυκυτέρους καὶ ὁ μὴ βληθεὶς τοῖς βέλεσιν αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῇ, πῶς δ' ὅμως καὶ διατί ποιεῖ τὸν οἶκον νὰ φαίνηται γεραρώτερος, ὅταν πῦρ καίηται, δὲν δυνάμεθα ἡμεῖς τοὐλάχιστον νὰ ἐννοήσωμεν. Ταῦτα πάντα καταδεικνύουσιν ὅτι ἡ διόρθωσις αὕτη ἀντὶ νὰ θεραπεύσῃ τὸ νόσημα μεῖζον κατέστησε.

Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν τὸ χωρίον μικρᾶς τινος μεταβολῆς δεῖται, ὅπως ἀποδώσῃ τὸν νοῦν τὸν προσήκοντα καὶ ἀποκαταστήσῃ αὐτὸ οἷον πιθανώτατα ὁ Πλούταρχος ἔγραψεν.

Γραπτέον λοιπόν·

ἐκ δὲ δυσκόλων καὶ σκυθρωπῶν τοῖς συνοῦσιν οὐ ποιεῖ φιλανθρωποτέρους καὶ ἡδίους; ⟨ὡς⟩ γὰρ

αἰθομένοι⟨ο⟩ πυρὸς γεραρώτεροΣ οἶκοΣ ἰδέσθαι

καὶ ἄνθρωποΣ, ὡς ἔοικε, φαιδρότεροΣ ὑπὸ τῆς ἐρωτικῆς θερμότητος.

Οὕτω τοῦ χωρίου διορθουμένου πρῶτον ὁ στίχος ἀποκαθίσταται σχεδὸν οἷος εἶνε καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι Ὁμήρου καὶ Ἡσιόδου (στίχ. 274), δεύτερον ὁ γάρ, ὃν προσέθηκεν ὁ Πλούταρχος, ἵνα συνδέσῃ πρὸς τὰ προηγούμενα, καὶ ὅστις ἀτόπως καταλαβὼν τὴν θέσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου κατ' ἀνάγκην παραλειφθέντος δὲ τὸ μέτρον διέφθειρεν, ἐξήχθη τοῦ στίχου, μεταβληθέντος μόνον τοῦ αἰθομένου χάριν τοῦ μέτρου εἰς αἰθομένοιο, τρίτον ὁ νοῦς ὃν παρέχει εἶνε σαφὴς καὶ τοιοῦτος οἷον τὰ συμφραζόμενα δηλοῦσιν. Τὸ προστεθὲν ὡς νομίζομεν ὅτι συνεχωνεύθη ἐν τῇ τελευταίᾳ συλλαβῇ τοῦ ἡδίους.

Κατὰ ταῦτα ὁ νοῦς ὅδε·

Ὁ Ἔρως δὲν ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἐκ δυστρόπων καὶ σκυθρωπῶν πρὸς τοὺς συναναστρεφομένους αὐτοῖς φιλανθρωποτέρους καὶ γλυκυτέρους; Βεβαίως· διότι καθώς, ὅταν καίηται πῦρ, ὁ οἶκος εἶνε γεραρώτερος, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἶνε φυσικόν, ὅταν ὁ ἔρως θερμαίνῃ αὐτόν, εἶνε φαιδρότερος.

Αὐτ. σελ. 436 (762 F).

ἄξιον δὲ Σαπφοῦς παρα⟨μυθουμένης τὸν ἔρωτα⟩ ταῖς Μούσαις μνημονεῦσαι.

Οὕτω συνεπληρώσαμεν ὁρμηθέντες, ἐξ ὧν κατωτέρω λέγονται περὶ τῆς Σαπφοῦς ὑπὸ τοῦ Φιλοξένου·

Μούσαις εὐφώνοις ἰωμένη τὸν ἔρωτα.

Αὐτ. σελ. 437 (763 Β).

ἡμῖν ταὐτὸ σῶμα πολλοὶ καὶ ταὐτὸ κάλλος ὁρῶσιν, εἴληπται δ' εἷς ὁ ἐρωτικός· διὰ τίν' αἰτίαν; οὐ γὰρ μανθάνομέν γέ που τοῦ Μενάνδρου λέγοντος οὐδὲ συνίεμεν,

καιρός ἐστιν ἡ νόσος
ψυχῆς, ὁ πληγεὶς δ' εἴσω δὴ τιτρώσκεται.

Ὁ δεύτερος στίχος ὅτι νοσεῖ, μαρτυρεῖ τὸ μέτρον. Πολλοὶ πολλαχῶς ἐπειράθησαν νὰ διορθώσωσιν αὐτόν· καὶ ὁ μὲν Βεντλήϊος διορθοῖ εἰσβολῇ, ἄλλος εἰς ὃ δεῖ, ἄλλος εἰς ὁδί, ἄλλος ἔνδοθεν, ὁ δὲ κ. Βερναρδάκης εἰσόδῳ. Ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον νομίζομεν, οἱ τοῦ Μενάνδρου στίχοι ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονεύονται, ὅπως δείξωσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ζητῇ τις τὴν αἰτίαν δι' ἥν, ἐνῷ πολλοὶ τὸ αὐτὸ σῶμα καὶ κάλλος ὁρῶσιν, εἷς εἶνε ὁ ἁλισκόμενος, διότι τούτου ὁ θεὸς αἴτιος. Διὰ ταῦτα διορθωτέον·

καιρός ἐστιν ἡ νόσος
ψυχῆς, ὁ πληγεὶς δ' οἶδεν ᾗ τιτρώσκεται.

Αὐτ. σελ. 442 (764 Ε).

ἀποστρέφει γὰρ ἀπὸ τῶν νοητῶν ἐπὶ τὰ αἰσθητὰ τὴν διάνοιαν, χάριτι καὶ λαμπρότητι τῆς ὄψεως γοητεύων καὶ ἀναπείθων ἐν ἑαυτῷ καὶ περὶ αὐτὸν ΑΙΤεῖσθαι τά τ' ἄλλα καὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἀντὶ τοῦ αἰτεῖσθαι γραπτέον, νομίζομεν ΔΙΝεῖσθαι.

Αὐτ. σελ. 451 (767 Ε).

ἔπειτα σωφροσύνη πρὸς ἀλλήλους, ἧς μάλιστα δεῖται γάμος, ἡ μὲν ἔξωθεν κἀκ' νόμων ⟨ἰοῦσα⟩ πλέον ἔχουσα τοῦ ἑκουσίου τὸ βεβιασμένον ὑπ' αἰσχύνης καὶ φόβων

πολλῶν χαλινῶν ἔργον οἰάκων θ' ἅμα,

⟨ἡ δ' ἔσωθεν κἀκ φύσεως⟩ διὰ χειρός ἐστιν ἀεὶ τοῖς συνοῦσιν.

Οὕτω νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ διορθωθῇ καὶ συμπληρωθῇ τὸ χωρίον.

Τόμ. Ε'. **Τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι,** σελ. 4 (776 Β).

εἰ μὲν ἦς ἢ Βάτων ἢ Πολυδεύκης ἤ τις ἄλλος ἰδιώτης — ἐν γωνίᾳ τινὶ καθ' ἡσυχίαν ἀναλύων συλλογισμοὺς καὶ περιέλκων [φιλοσόφων] ἄσμενος ἄν σε προσεδεξάμην καὶ συνῆν.

Τὸ περιέλκων καὶ ὁ Μεινέκιος διαγνοὺς ὅτι δὲν εἶνε τὸ ἀντίθετον τοῦ ἀναλύων διώρθωσε διαπλέκων. Ἡμεῖς ἐγγύτερον παλαιογραφικῶς νομίζοντες τὸ περιελίσσων προτείνομεν οὕτω νὰ διορθωθῇ· περὶ δὲ τοῦ φιλοσόφων ἀποδεχόμεθα μὲν τὴν γνώμην τοῦ κ. Βερναρδάκη, ὅτι πρέπει νὰ τονισθῇ φιλοσοφῶν, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι εἶνε σχόλιον τοῦ ἀναλύων συλλογισμοὺς καὶ περιελίσσων καὶ διὰ τοῦτο ἐκβλητέον.

Πρὸς ἡγεμόνα ἀπαίδευτον σελ. 17 (781 F).

οἷον δ' ἥλιος ἐν οὐρανῷ μίμημα τὸ περικαλλὲς αὐτοῦ δι' ἐσόπτρου εἴδωλον ἀναφαίνεται τοῖς ἐκεῖνον ἐνορᾶν δι' αὐτοῦ δυνατοῖς, οὕτω τὸ ἐν πόλεσι φέγγος εὐδικίας καὶ λόγου τοῦ περὶ αὐτὸν ὥσπερ εἰκόνα κατέστησεν.

Τὸ χωρίον τοῦτο κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἐτάραξαν λέξεις τινὲς αἵτινες ὑπό τινος ὡς σχόλιον κατὰ πρῶτον παραγραφεῖσαι παρεισέφρησαν εἶτα παρεφθαρμέναι πως καὶ εἰς τὸ ἔδαφος. Γραπτέον λοιπὸν ὧδε.

οἷον δ' ἥλιος ἐν οὐρανῷ περικαλλὲς αὐτοῦ (δηλ. τοῦ θεοῦ) εἴδωλον ἀναφαίνεται τοῖς ἐκεῖνον ἐνορᾶν δι' αὐτοῦ (δηλ. τοῦ ἡλίου) **δίκην** ἐσόπτρου δυνατοῖς, οὕτω κλπ.

Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθὲς πρβ. 780 F.

οἷον δ' ἥλιον ἐν οὐρανῷ περικαλλὲς εἴδωλον ἑαυτοῦ [καὶ σελήνην] ὁ θεὸς ἐνίδρυσε, τοιοῦτον ἐν πόλεσι μίμημα καὶ φέγγος ἄρχων.

Τὸ μὲν καὶ σελήνην τοῦ χωρίου τούτου πρὸς τὸ προηγούμενον παραβαλλομένου φαίνεται παρέγγραπτον καὶ διὰ τοῦτο ἐκβάλλομεν, τὸ δὲ μίμημα ἴσον τῷ ἐν τῷ προηγουμένῳ εἰκόνα, πάντα δὲ τὰ

ἄλλα πλὴν τῆς εἰς παθητικὴν μεταβολῆς τῆς συντάξεως καὶ τῆς προσθήκης τοῦ δίκην ἐσόπτρου, ὅπερ δὲν εἶνε ἀπίθανον νὰ εἶνε σχόλιον τοῦ δι' αὐτοῦ, εἰσὶ τὰ αὐτά.

Αὐτ. σελ. 20 (782 E).

τῶν κενῶν ἀγγείων οὐκ ἂν διαγνοίης τὸ ἀκέραιον καὶ πεπονηκός. ἀλλ' ὅταν ἐγχέῃς, φαίνεται τὸ ῥέον.

Ὡς λέγουσιν οἱ ἀρχαῖοι ῥεῖ τὸ ἀγγεῖον, οὐ στέγει, οὕτω καὶ ἡ νῦν καθωμιλημένη λέγει ἡ στάμνα, τὸ πιθάρι, τὸ κανάτι τρέχει, δὲν κρατεῖ.

Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον σελ. 26 (785 B).

τουτὶ δ' ὁμολογουμένως Σοφοκλέους ⟨οὐκ⟩ ἔστι τοὐπιγραμμάτιον

ᾠδὴν Ἡροδότῳ τεῦξεν Σοφοκλῆς ἐτέων ὢν
πέντ' ἐπὶ πεντήκοντα.

Ὁ Ἑρουερδῆνος λέγει ὅτι τοῦτο τὸ ἐπιγραμμάτιον δὲν εἶνε κατάλληλον νὰ ἀποδείξῃ τὴν ἀκμαίαν διάνοιαν τοῦ Σοφοκλέους καὶ ὅτι εἶνε παρέμβλητον. Καὶ ἡμεῖς συμφωνοῦμεν τῷ Ἑρουερδήνῳ, ὅτι δὲν εἶνε κατάλληλον πρὸς τοιαύτην ἀπόδειξιν πρῶτον διότι δὲν εἶνε ἄξιον λόγου, δεύτερον διότι πεντήκοντα πέντε ἐτῶν ἡλικία δὲν εἶνε πολὺ μεγάλη, ὥστε ὁ Πλούταρχος νὰ δύναται ν' ἀναφέρῃ ὡς ἄξιον λόγου παράδειγμα γήρατος, τρίτον διότι ἀνωτέρω ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὡς παράδειγμα δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ τὴν ἐν Οἰδίποδι τῷ ἐπὶ Κολωνῷ πάροδον, ἧς τὸ μέλος θαυμαστὸν φανὲν ἀπήλλαξε τὸν Σοφοκλέα τῆς δίκης παρανοίας. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι τὸ δρᾶμα τοῦτο ὡς καὶ ὁ Φιλοκτήτης εἶνε ἐκ τῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου τοῦ Σοφοκλέους ποιηθέντων. Πρὸς τί λοιπὸν ὁ Πλούταρχος νὰ ἀναφέρῃ ᾠδὴν ποιηθεῖσαν τριάκοντα καὶ πλέον ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ; Ἡμεῖς φρονοῦντες ὅτι ὁ Πλούταρχος μνημονεύει τὸ ἐπιγραμμάτιον, ἵνα δείξῃ ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε τοῦ Σοφοκλέους ἔργον, ὡς κοινῶς ὑπὸ πάντων κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ἐπιστεύετο, ἀλλ' ὑποβολιμαῖον, προσέθεμεν μετὰ τὸ ΣοφοκλέΟΥC τὸ ΟΥΚ, ὅπερ διὰ τὴν ὁμοιότητα συνεχωνεύθη μετὰ τῆς τελευταίας συλλαβῆς τῆς προηγουμένης λέξεως.

Αὐτ. σελ. 31 (787 A).

ἔστι δὲ καὶ δόξης καὶ φλογὸς οὐ χαλεπὴ ⟨ἡ⟩ σωτηρία καὶ τήρησις, ἀλλὰ μικρῶν ὑπεκκαυμάτων δεομένη.

Ἀναγκαῖον τὸ ἐκπεσὸν ἄρθρον ἡ.

Πολιτικὰ παραγγέλματα σελ. 68 (801 C).

τρόπος ἔσθ' ὁ πείθων τοῦ λέγοντος, οὐ λόγος
καὶ γὰρ ὁ τρόπος καὶ ὁ λόγος.

Ὁ Βιλαμοβίτζιος γράφει οἷος ὁ τρόπος τοιοῦτος καὶ ὁ λόγος, ὁ δὲ κ. Βερναρδάκης λέγει ἀρκεῖ οἷος ὁ τρόπος καὶ ὁ λόγος. Ἡμεῖς μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωμεν πῶς τὸ οἷος ἐγένετο καί, διορθοῦμεν καθάπερ γὰρ ὁ τρόπος καὶ ὁ λόγος.

Αὐτ. σελ. 76 (804 C).

ἅρπαξ κεκράτης, κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων

Τίνος ἕνεκα ὁ Ἀριστοφάνειος οὗτος στίχος δὲν ἀποκατεστάθη, ὡς ἔχει ἐν ταῖς ἐκδόσεσι δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν·

ἅρπαξ, κεκράκτης, Κυκλοβόρου φωνὴν ἔχων.

Αὐτ. σελ. 101 (814 C).

τὸν δὲ Μαραθῶνα καὶ τὸν Εὐρυμέδοντα καὶ τὰς Πλαταιάς, καὶ ὅσα τῶν παραδειγμάτων οἰδεῖν ποιεῖ καὶ φρυάττεσθαι διακενῆς τοὺς πολλούς, ἀπολιπόντας ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν σοφιστῶν.

Ὀρθῶς ὁ Κοραῆς ἐκβάλλει τὴν ἐν, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ λόγος ἀνανταπόδοτός ἐστιν, ἀντὶ τοῦ ἀπολιπόντας γραπτέον νομίζομεν ἀπολιπεῖν δεῖ.

Αὐτ. σελ. 115 (820 A).

οὕτω παραμυθώμεθα τὴν φιλοτιμίαν, λέγοντες ἐν ἑαυτοῖς ἔχειν χρυσὸν ἀδιάφθορον καὶ ἀκήρατον καὶ ἄχραντον ὑπὸ φθόνου καὶ μώμου τιμήν, ἅμα λογισμῷ καὶ παραθεωρήσει τῶν πεπραγμένων ἡμῖν καὶ πεπολιτευμένων αὐξανόμενον.

Ὁ Μαδβίγιος μὴ δυνάμενος βεβαίως νὰ ἀποδώσῃ που τὸ τιμὴν

ἐκβάλλει, ἡμεῖς δ' ὅμως μὴ δυνάμενοι νὰ δικαιολογήσωμεν τὴν γένεσιν αὐτοῦ νομίζομεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκβληθῇ, ἀλλὰ νὰ ἀναγνωσθῇ τίμημ' ἀντὶ τοῦ τιμὴν καὶ νὰ συναφθῇ τοῖς ἑπομένοις ὡς παράθεσις τοῦ χρυσόν, τιθεμένης τῆς ὑποστιγμῆς μετὰ τὸ μώμου. Γραπτέον λοιπὸν καὶ στικτέον·

— χρυσὸν ἀδιάφθορον καὶ ἀκήρατον καὶ ἄχραντον ὑπὸ φθόνου καὶ μώμου, τίμημ' ἅμα λογισμῷ καὶ παραθεωρήσει τῶν πεπραγμένων ἡμῖν καὶ πεπολιτευμένων αὐξανόμενον.

Αὐτ. σελ. 127 (825 Β).

πολλῶν δὲ τοιούτων γενομένων, ἀποκτείναντες οἱ Δελφοὶ τὸν Κράτητα καὶ τοὺς συστασιάσαντας ἐκ τῶν ⟨τούτων⟩ χρημάτων ἐναγικῶν προσαγορευθέντων τοὺς κάτω ναοὺς ἀνῳκοδόμησαν.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τὸ τούτων, ἵνα δηλωθῇ ὅτι τὰ χρήματα ἀνῆκον τῷ Κράτητι καὶ τοῖς συστασιασταῖς αὐτοῦ.

Αὐτ. σελ. 136 (828 Ε).

μηδ' ὀχήματα ζευκτὰ κερασφόρα καὶ κατάργυρα, ἃ τόκοι ταχεῖς καταλαμβάνουσι καὶ παρατρέχουσιν.

Ὁ μὲν Ῥείσκιος διώρθωσε γράψας κατάχρυσα ἢ καταπόρφυρα, ὁ δὲ κ. Βερναρδάκης ἴσως λέγει εἶνε ταυτὸ τῷ ὀχήματα κερασφόροις ἐζευγμένα. Ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα ὅτι τὸ κερασφόρα εἶνε παραφθορὰ τοῦ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου γραφέντος σειρασφόροις ἢ σειραφόροις.

Αὐτ. σελ. 143 (831 Α).

καθάπερ γὰρ ἀναστῆναι δεῖ τὸν πεπηλωμένον ἢ μένειν, ὁ δὲ στρεφόμενος καὶ κυλινδούμενος ὑγρῷ τῷ σώματι καὶ διαβρόχῳ προσπεριβάλλεται πλείονα μολυσμόν, οὕτως κτλ.

Ἀντὶ τῆς μέσης στιγμῆς τῆς κειμένης μετὰ τὸ μολυσμὸν ἐστίξαμεν ὑποστιγμήν.

Βίοι τῶν δέκα ῥητόρων σελ. 189 (847 F).

ἔλαβε δὲ καὶ παρ' Ἐφιάλτου χρυσίον [ἑνὸς τῶν δημαγω-

γῶν], ὅς πρεσβεύσας πρὸς βασιλέα χρήματα φέρων ἧκε λάθρα.

Ἐκβλητέον τὸ σχόλιον ἑνὸς τῶν δημαγωγῶν.

Ἀριστοφάνους καὶ Μενάνδρου ἐπιτομὴ σελ. 203 (853 B).

ἐπαινεῖται γάρ, φησιν, ὅτι τοὺς ταμίας ἐβάπτισεν οὐχὶ ταμίας ἀλλὰ Λαμίας ὄντας.

Τοῦ ῥήματος βαπτίζειν ἡ τοιαύτη χρῆσις δεικνύει ὅτι τὴν ἐπιτομὴν Χριστιανός τις ἐποιήσατο.

Περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας σελ. 219 (857 E).

τὸν οὖν Κροῖσον, ὡς εἰς τὴν βασιλείαν κατέστη, τῶν ἑταίρων καὶ φίλων τοῦ Πανταλέοντος ἕνα τῶν γνωρίμων ἐπὶ γνάφου διαφθεῖραι καταξαινόμενον κλπ.

Ὁ Ῥείσκιος ἐκβάλλει τὰς λέξεις τῶν ἑταίρων καὶ φίλων ὡς σχόλιον ἴσως τοῦ ἕνα τῶν γνωρίμων. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τὸ μὲν ἕνα τῶν γνωρίμων σημαίνει ἕνα τῶν προκρίτων, τῶν ἐξεχόντων κατά τε τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δύναμιν, τὸ δὲ τῶν ἑταίρων καὶ φίλων δὲν πρέπει νὰ ἐκβληθῇ, ἀλλὰ νὰ γραφῇ τὸν ἑταῖρον καὶ φίλον, ὅπως ὅσα λέγει ἐνταῦθα ὁ Πλούταρχος ὦσιν ἀκόλουθα τοῖς ὑπὸ Ἡροδότου λεγομένοις·

«ἐπεί τε δὲ δόντος τοῦ πατρὸς ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνθρωπον τὸν ἀντιπρήσσοντα ἐπὶ κνάφου ἕλκων διέφθειρε». Γραπτέον λοιπὸν καὶ στικτέον·

τὸν οὖν Κροῖσον, ὡς εἰς τὴν βασιλείαν κατέστη, τὸν ἑταῖρον καὶ φίλον τοῦ Πανταλέοντος, ἕνα τῶν γνωρίμων, ἐπὶ γνάφου διαφθεῖραι καταξαινόμενον.

Αὐτ. σελ. 259 (872 F).

ὁ δὲ προλαμβάνων τὸν ἔλεγχον τοῦ ψεύσματος τῶν ἐρησομένων «πόθεν οὖν πολυάνδρια καὶ θῆκαι τοιαῦται καὶ μνήματα νεκρῶν, ἐν οἷς ἐναγίζουσιν ἄχρι νῦν Πλαταιεῖς τῶν Ἑλλήνων συμπαρόντων . . . αἴσχιον ὡς οἶμαι, τῆς προδοσίας τῶν γενεῶν κατηγόρηκεν ἐν τούτοις.

Ἐν δυσὶ τῶν κωδίκων B καὶ E σημειοῦται χάσμα ἐξ ἐννέα μὲν

γραμμάτων ἐν τῷ Β, ἐξ ἑπτὰ δὲ ἐν τῷ Ε. Ἂν τὸ αἴσχιον ληφθῇ ὡς σύστοιχον ἀντικείμενον τοῦ κατηγόρηκεν ὁ νοῦς τοῦ χωρίου οὐ μόνον δὲν εἶνε ἐλλιπής, ἀλλὰ καὶ σαφής.

Περὶ τῶν ἀρεσκόντων φιλοσόφοις φυσικῶν δογμάτων σελ. 265 (874 F).

τοῦτο δὲ ἔξεστι καὶ ἐκ τούτων συνιδεῖν, οἷον ζητεῖται εἰ ζῷον εἰ μὴ ζῷον ὁ ἥλιος εἴπερ ὁρᾶται.

Τὸ ὁρᾶται ὁ μὲν Οὐσενῆρος διορθοῖ πορεύεται, ὁ δὲ Δίλσιος φέρεται, ὁ δὲ ἐκδότης ἐρωτᾷ ἂν πρέπει νὰ γραφῇ εἰ πεπύρωται, ἡμεῖς δὲ νομίζοντες ὅτι μεταξὺ τοῦ εἴπερ καὶ ὁρᾶται ἐξέπεσέ τι συμπληροῦμεν καὶ γράφομεν ὧδε

Ζητεῖται ἢ ζῷον ἢ μὴ ζῷον ὁ ἥλιος, εἰ περ⟨ιὼν⟩ ὁρᾶται. Περὶ τοῦ περιιὼν πρβλ. περὶ τοῦ ἐμφαινομ. προσώπου τῷ κ. τῆς σελήνης 930 F.

Αὐτ. σελ. 268 (876 B).

ἡ ψυχή, φησίν, ἡ ἡμετέρα ἀὴρ οὖσα συγκρατεῖ ἡμᾶς καὶ ὅλον τὸν κόσμον πνεῦμα [καὶ ἀὴρ] περιέχει. Λέγεται δὲ συνωνύμως ἀὴρ καὶ πνεῦμα. ἁμαρτάνει δὲ καὶ οὗτος, ἐξ ἁπλοῦ καὶ μονοειδοῦς ἀέρος [καὶ πνεύματος] δοκῶν συνεστάναι τὰ ζῷα.

Ἐκβάλλομεν τὸ μὲν καὶ ἀὴρ ὡς σχόλιον τοῦ πνεῦμα προελθὸν ἐκ τῶν ἑπομένων λέγεται δὲ συνωνύμως ἀὴρ καὶ πνεῦμα, τὸ δὲ καὶ πνεύματος ὡς σχόλιον τοῦ ἀέρος διὰ τὸν αὐτὸν λόγον.

Αὐτ. σελ. 269 (876 D).

ὁμοῦ πάντα χρήματα ἦν, νοῦς δ' αὐτὰ διῇρε καὶ διεκόσμησε.

Γραπτέον διεῖλε ἀντὶ τοῦ διῇρε, καὶ σχόλιον ἂν ὑποληφθῇ τοῦ διεκόσμησε.

Αὐτ. σελ. 273 (877 F).

εἴρηται ἄτομος, οὐχ ὅτι ἐστὶν ἐλαχίστη, ἀλλ' ὅτι οὐ δύναται τμηθῆναι, ἀπαθὴς οὖσα καὶ ἀμέτοχος κενοῦ· ὥστε,

ἐὰν εἴπῃ ἄτομον, ἄθραυστον λέγει καὶ ἀπαθῆ, ἀμέτοχον κενοῦ. ὅτι δέ ἐστιν ἄτομος, σαφές· καὶ γὰρ ἔστι στοιχεῖα ἀεὶ ὄντα καὶ ζῷα κενὰ καὶ ἡ μονάς.

Γραπτέον ζωὰ ἄκενα ἢ ζώ' ἄκενα ἀντὶ τοῦ ζῷα κενά. Καὶ ζωὰ μὲν ταὐτὸν ἔστι τῷ ἀνωτέρω ἐν Ε κινεῖσθαι δυνάμενα, ἄκενα δὲ τῷ ἀμέτοχα κενοῦ.

Αὐτ. σελ. 280 (880 D).

τοῖς οὖν ἀριστεύουσι τὸ κράτιστον ὁμοίως καὶ καλῶς ἔχειν διενοήθησαν.

Ὀρθῶς ὁ κ. Βερναρδάκης λέγει ὅτι τὸ καλῶς γραπτέον κάλλιστον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δοτικὴ μένει ἀνανταπόδοτος νομίζομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ ἔχειν ἦτο γεγραμμένον ἐνεῖναι. Γραπτέον λοιπόν·

τοῖς οὖν ἀριστεύουσι τὸ κράτιστον ὁμοίως καὶ κάλλιστον ἐνεῖναι διενοήθησαν.

Αὐτ. σελ. 281.

εἰς τὸ πρὸ τείχευς ἱερὸν ἁλέες δεῦτε,
οὗ τὸν πάλαι χάλκεον ὁ πλάσας Ζᾶνα
γέρων ἀλαζὼν ἄδικα βιβλία ψῆχε.

Ἐπειδὴ τὸ μέτρον ἔν τε τῷ πρώτῳ στίχῳ καὶ τῷ δευτέρῳ δὲν ὑγιαίνει, ὀρθῶς ἐν μὲν τῷ πρώτῳ στίχῳ ὁ Μεινέκιος γράφει ἱρὸν ἀντὶ τοῦ ἱερόν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ στίχῳ, ἂν μή τις ἐγκρίνῃ τὴν διόρθωσιν τοῦ Βεντληίου, πρέπει νὰ γράψῃ χάλκειον ἀντὶ τοῦ χάλκεον.

Αὐτ. σελ. 290 (883 D).

οἱ ⟨δ' ἄλλοι⟩ τὰς ἀτόμους περὶ τὰ ἀμερῆ ἵστασθαι καὶ μὴ εἰς ἄπειρον εἶναι τὴν τομὴν (ἐνν. λέγουσιν)

Οὕτως ἡμεῖς συμπληροῦμεν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀπὸ Θαλοῦ καὶ Πρωταγόρου.

Αὐτ. σελ. 329 (897 A).

Ἐμπεδοκλῆς ἱδρῶτα τῆς γῆς ἐκκαιομένης ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τὴν ἐπὶ τὸ πλεῖον πίλησιν.

Τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν ἐπιπόλαιον πλύσιν ὅπερ ὁ Δυβνῆρος ἐκ τοῦ Εὐσεβίου διώρθωσε γράψας ἐπὶ τὸ πλεῖον πίλησιν. Καὶ τὸ μὲν πίλησιν ἐννοοῦμεν τί σημαίνει, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τίνων πραγμάτων εἶνε ἡ πίλησις καὶ τί σημαίνει τὸ ἐπὶ τὸ πλεῖον. Διὰ ταῦτα ἡμεῖς ἐκ τῶν ἐν σελ. 898 Α λεγομένων (νέφη ἐκ τῶν ἀτμῶν πιλοῦσθαι) εἰκάζοντες φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ·

Ἐμπεδοκλῆς ἱδρῶτα τῆς γῆς ἐκκαιομένης ὑπὸ τοῦ ἡλίου διὰ τὴν τῶν ἀτμῶν πίλησιν ἢ πίλωσιν.

Αὐτ. 364 (908 Ε).

τῶν δὲ ζῴων πάντων τὰ γένη διακριθῆναι διὰ τὰς ποιὰς κράσεις· τὰ μὲν οἰκειότερα ⟨εἰς τὸ ὕδωρ⟩, εἰς τὸ ὕδωρ τὴν ὁρμὴν ἔχειν, τὰ δ' εἰς ἀέρα ἀναπνεῖν, ὅσ' ἂν πυρῶδες ἔχῃ τὸ πλέον, τὰ δὲ βαρύτερα ἐπὶ τὴν γῆν, τὰ δ' ἰσόμοιρα τῇ κράσει πᾶσι τοῖς χώροις ξυμπεφωνηκέναι.

Ἡμεῖς προσέθεμεν τὰς λέξεις εἰς τὸ ὕδωρ ἐκπεσούσας διὰ τὸ τὰς αὐτὰς κατωτέρω ἐπαναλαμβάνεσθαι, ἀπεδεξάμεθα δὲ τὰς γενομένας ὑπ' ἄλλων διορθώσεις τοῖς χώροις ξυμπεφωνηκέναι ἀντὶ τοῖς θώραξι πεφωνηκέναι.

Περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς σελήνης σελ. 428 (929 D).

καθάπερ εἰς νύκτα καὶ σκότος οὐκ εἰς ἄστρον ἑτερό⟨ν τι⟩ τοῦ φωτὸς ἐμπεσόντος.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ ἐκ 3 ἢ 4 γραμμάτων χάσμα.

Ὁμοίως κατωτέρω Ε συμπλήρωσον τὸ ἐκ 2-3 γραμμάτων χάσμα ἐξάψεως καὶ μίξεώς ⟨του⟩ φώτων γεγενημένης.

Αὐτ. σελ. 430 (930 C).

εἴπερ οὖν τῶν ὄψεων αἱ μὲν εὐθὺς πρὸς ἡμᾶς . . . ἀνατρέχουσιν, αἱ δ' ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν κατόπτρων ὀλισθαίνουσαι πάλιν ἐκεῖθεν ἀναφέρονται πρὸς ἡμᾶς.

Ἐκ τῆς ἀντιθέσεως αἱ δ' ἐπὶ θάτερα κλπ. εἰκάζοντες γράφομεν εὐθὺ ἀντὶ τοῦ εὐθύς.

Αὐτ. σελ. 432 (930 F).

ὅπου γὰρ οἶνος ὕδατος θιγὼν κατὰ πέρας καὶ σταγὼν αἵματος εἰς ὑγρὸν ἐμπεσόντος, ἀνέχρωσε πᾶν ἅμα . . . φοινιχθέν.

Ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου μέρους πῶς ἄστρον ἄστρου καὶ φῶς φωτὸς ἀψάμενον οἴονται μὴ κεράννυσθαι εἰκάζοντες διορθοῦμεν καὶ συμπληροῦμεν τὸ χωρίον ὧδε·

ὅπου γὰρ οἶνος ὕδατος θιγὼν κατεκεράσθη καὶ σταγὼν αἵματος εἰς ὑγρὸν ἐμπεσόντος ἀνέχρωσε πᾶν ἅμα ⟨ὑπο⟩φοινιχθέν.

Περὶ τοῦ τύπου ἐκεράσθη πρβλ. Ξεν. Ἀναβ. 5, 4, 29.

Αὐτ. σελ. 440 (934 A).

ἐγὼ δὲ «τοῦτο μὲν» ἔφην «πρὸς τοὔνομα μᾶλλον ἐριστικῶς ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα φυσικῶς καὶ μαθηματικῶς ἐνισταμένου.

Τινὲς διορθοῦσιν ἐνισταμένους ἀντὶ τοῦ ἐνισταμένου, ἀλλ' ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τὸ χωρίον οὐδεμιᾶς διορθώσεως δεῖται, συντακτέον δὲ ὧδε·

ἐγὼ δὲ ἔφην «τοῦτο μέν ἐστιν ἀνδρός ἐνισταμένου ἐριστικῶς πρὸς τοὔνομα μᾶλλον ἢ φυσικῶς καὶ μαθηματικῶς πρὸς τὸ πρᾶγμα.

Αὐτ. σελ. 444 (935 D).

ἀκούοιτε δ' ⟨ἂν⟩ καίπερ οὐκ ἀγνοοῦντες.

Προσέθεμεν τὸν ἄν.

Αὐτ. σελ. 445 (936 A).

ἐπιβάλλει γὰρ ἡ σκιὰ τοῦ ὄρους, ὡς ἔοικε, χαλκῷ τινι βοιδίῳ, μῆκος ἀποτείνουσα διὰ τῆς θαλάττης οὐκ ἔλαττον ἑπτακοσίων σταδίων . . . τὸ κατασκιάζον ὕψος εἶναι διὰ τὴν αἰτίαν· ὅτι κλπ.

Συμπληρωτέον ὧδέ πως·

— ⟨ὧν οἶμαι⟩ τὸ κατασκιάζον ὕψος εἶναι διὰ ⟨τήνδε⟩ τὴν αἰτίαν· ὅτι κλπ.

Αὐτ. σελ. 455 (939 D).

ὧν τὰ μὲν ἐλαίας τὰ δὲ δάφνας τὰ δ' Ἴσιδος τρίχας καλοῦσιν, ⟨οἱ δὲ ἀνακαμψέρωτας⟩. Οἱ δὲ ἀνακαμψέρωτες οὗτοι προσαγορευόμενοι τῆς γῆς ἐξαιρεθέντες, οὐ μόνον ζῶσι κρεμάμενοι — ἀλλὰ ⟨καὶ⟩ βλαστάνουσιν.

Συνεπληρώσαμεν οἱ δὲ ἀνακαμψέρωτας, εἰ καὶ οὐδὲν χάσμα σημειοῦται, διότι δὲν δύναται ἄνευ τῆς συμπληρώσεως ταύτης νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ οἱ δὲ ἀνακαμψέρωτες καὶ μάλιστα τὸ δεικτικὸν οὗτοι, τὸ εἰς προειρημένον ἀναφερόμενον οὐσιαστικόν, ὅπερ ἐλλείπει.

Αὐτ. σελ. 466 (943 C).

πᾶσαν ψυχήν, ἄνουν τε καὶ σὺν νῷ, σώματος ἐκπεσοῦσαν εἱμαρμένον ἐστὶν ἐν τῷ μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης χωρίῳ πλανηθῆναι χρόνον οὐκ ἴσον.

Ἀντὶ τοῦ χωρίῳ γραπτέον χώρῳ.

Αὐτ. σελ. 467 (943 F).

ὡς γὰρ ἡ γῆ πνεύματι μεμιγμένη καὶ ὑγρό⟨τητι⟩ μαλακὴ γέγονε.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ ἐκ 4-5 γραμμάτων κατὰ τὸν κώδικα E χάσμα.

Αὐτ. σελ. 470 (944 E. F).

καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν σελήνην ἔρωτι τοῦ ἡλίου περιπολεῖν ἀεὶ καὶ συγγίγνεσθαι ὀρεγομένην ἀπ' αὐτοῦ τὸ γονιμώτατον. λείπεται δ' ἡ τῆς ψυχῆς φύσις ἐπὶ τὴν σελήνην, οἷον ἴχνη τινὰ βίου καὶ ὀνείρατα διαφυλάττουσα· καὶ περὶ ταύτης ὀρθῶς ἡγοῦ λελέχθαι τὸ

ψυχὴ δ' ἠΰτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.

Γράψον δρεπομένην ἀντὶ τοῦ ὀρεγομένην καὶ πέτεται ἀντὶ λείπεται, ὡς ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ στίχου γίνεται δῆλον.

Περὶ τοῦ πρώτως ψυχροῦ σελ. 476 (947 A).

στέρησις δ' οὔθ' ὁρατὸν οὔτ' ἀκουστὸν οὔθ' ἁπτὸν οὔτε

ταῖς ἄλλαις αἰσθήσεσι γνωστόν· οὐσίας γὰρ ⟨ἄν⟩ τινος αἴσθησις ἦν.

Προσέθεμεν τὸν ἄν.

Αὐτ. σελ. 478 (948 A).

ψύχεται γὰρ ἡ πνοὴ πιεσθεῖσα καὶ πυκνωθεῖσα τοῖς χείλεσιν, ἀνειμένου δὲ τοῦ στόματος ἐκπίπτουσα γίνεται θερμὸν ὑπὸ μανότητος.

Τὸ θερμὸν ἀναφερόμενον πρὸς τὸ πνοὴ εἶνε συντεταγμένον κατὰ τὸ νοούμενον. Ὥστε δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ.

Αὐτ. σελ. 481 (948 D).

καὶ τὸ ῥιγοῦντα πάλλεσθαι καὶ τρέμειν «ταρταρίζειν».

Ὁμοίως καὶ ἡ νῦν γλῶσσα λέγει τουρτουρίζει ἀπὸ τὸ κρύο.

Αὐτ. σελ. 498 (955 A).

ἧς ἡ ψυχρότης δεσμός ἐστις, ὡς Ἀρχέλαος ὁ φυσικὸς εἶπεν, οὐδενὸς χαλῶντος αὐτὴν οὐδὲ μαλάττοντος, ἅτε θερομένην καὶ ἀλεαινομένην οὖσαν.

Γραπτέον οὐσίαν ἀντὶ τοῦ οὖσαν.

Τόμ. Ϛʹ. **Πότερον ὕδωρ ἢ πῦρ χρησιμώτερον** σλ. 2 (956 A).

καὶ ἄνευ μὲν πυρὸς ἦν πολλά, ὕδατος δ' οὐδέποτ' ἄνθρωπος.

Τὸ ἑπόμενον οὐδέποτε δεικνύει ὅτι τὸ πολλὰ γραπτέον ποτέ.

Αὐτ. (956 B).

ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθές, φασί, καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως ⟨δέδεικται, πρότερον δ' ὁ⟩ βίος ⟨χωρὶς μὲν⟩ πυρός, οὐκ ἄνευ δ' ὕδατος ἦν.

Οὕτω νομίζομεν τὸ χωρίον συμπληρωτέον.

Αὐτ. σελ. 3 (956 C).

τοῦτ' οὖν χρησιμώτερον, οὗ μηδεμία ζωῆς φύσις ἄνευ ἵσταται καὶ διαμένει.

Ἀποροῦμεν πῶς δὲν προετιμήθη ἀντὶ τοῦ ζωῆς ἡ ἔν τισι τῶν κωδίκων ὑπάρχουσα ὀρθὴ γραφὴ ζωὴ (ζωντανή). Τὸ ἄνευ μετὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῆς γραφῆς ταύτης συναπτέον τῷ οὔ.

Αὐτ. σελ. 4 (956 C).

καὶ μὴν δυοῖν ⟨ὠφελίμοιν⟩ ὠφελιμώτερον τὸ εὐτελέστερον καὶ χωρίς τινος παρασκευῆς τὴν ἐξ αὐτοῦ παρέχον ὠφέλειαν.

Τὸ ἀναγκαιότατον ὠφελίμοιν ἐξέπεσεν ἕνεκα τοῦ ἑπομένου ὠφελιμώτερον.

Αὐτ. σελ. 6 (957 C).

γῆ τε γὰρ ἄνευ θερμῆς οὐσίας ἄγονος καὶ ἄκαρπος· τὸ δὲ πῦρ ἐκραὸς καὶ διαχέαν παρίστησιν εἰς τὴν γένεσιν ὀργῶντα· οὐδεμίαν γὰρ αἰτίαν εὕροι τις ἄν, δι' ἣν ἄγονοι πέτραι καὶ τὰ κατεσκληκότα τῶν ὀρῶν πᾶσιν ἢ ὅτι πυρὸς οὐδ' ὅλως ἢ ὀλίγον μετέσχηκε.

Τὸ λίαν ἐφθαρμένον τοῦτο χωρίον διορθοῦμεν ὧδε·

— τὸ δὲ πῦρ νεκρὰ τέως καταλεᾶναν (=καταθερμᾶναν) παρίστησιν εἰς τὴν γένεσιν ὀργῶντα· οὐδεμίαν γὰρ αἰτίαν εὕροι τις ἄν, δι' ἣν ἄγονοι πέτραι καὶ τὰ κατεσκληκότα τῶν ὀρῶν περίεστιν ἢ ὅτι πυρὸς οὐδ' ὅλως ἢ ὀλίγον μετέσχηκε.

Τὸ νεκρὰ τέως εἶνε διόρθωσις τοῦ κ. Βερναρδάκη, ἣν ἀποδεχόμεθα.

Αὐτ. (957 D).

τὰ λιμναῖα καὶ ὅσα στάσιμα τῶν ὑδάτων — μοχθηρά, καὶ τελευτῶντα σήπεται τῷ κινήσεως ἥκιστα μετέχειν, ἣ τὸ θερμὸν ἐν ἑκάστοις ῥιπίζουσα τηρεῖ περὶ τὰ μάλιστα φερόμενα καὶ ῥέοντα τῶν ὑδάτων, διὰ τὴν κίνησιν συνεχομένης τῆς θερμότητος, οὕτω καὶ προσαγορεύομεν, ζῆν λέγοντες.

Γραπτέον, νομίζομεν, καὶ στικτέον·

τὰ λιμναῖα καὶ ὅσα στάσιμα τῶν ὑδάτων — μοχθηρά,

καὶ τελευτῶντα σήπεται τῷ κινήσεως ἥκιστα μετέχειν, ἣ τὸ θερμὸν ἐν ἑκάστοις ῥιπίζουσα τηρεῖ· ἐπεὶ τὰ μάλιστα φερόμενα καὶ ῥέοντα τῶν ὑδάτων, διὰ τὴν κίνησιν συνεχομένης τῆς θερμότητος, οὕτω καὶ προσαγορεύομεν ζεῖν λέγοντες.

Τὸ ζεῖν μεταφορικῶς ἐκληπτέον ἀπὸ τῶν ζεόντων ὑδάτων, καθόσον τὰ ὁρμητικῶς κινούμενα ὕδατα ζεόντων ὑδάτων εἰκόνα παρέχουσι.

Αὐτ. σελ. 7 (957 E).

ψυχρότατοι τοίνυν οἱ νεκροί· καὶ τὰς ἀκμάς, εἴ τις ἐπιχειροίη, τῶν ξυρῶν ἀπαμβλύνουσι δι' ὑπερβολὴν ψυχρότητος.

Ἀπὸ τοῦ ξυρῶν προσυπονοεῖται τῷ ἐπιχειροίη, ἂν μὴ ἐξέπεσε, τὸ ξυρᾶν αὐτούς, τοὺς νεκροὺς δηλονότι.

Αὐτ. σελ. 9 (958 D).

καὶ μὴν ὀλίγου χρόνου καὶ βίου τοῖς ἀνθρώποις δεδομένου, ὁ μὲν Ἀρίστων φησὶν ὅτι ὁ ὕπνος οἷον τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου· ἐγὼ δ' ἂν εἴποιμι διόπερ σκότος ἐγρήγορεν ἀεὶ διὰ νυκτός, ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος ἀπὸ τῆς ἐγρηγόρσεως, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὰ τῆς ἡμέρας ἡμῖν παρεῖχεν ἀγαθά.

Συμπληρωτέον καὶ διορθωτέον τὸ χωρίον ὧδέ πως·

— ἐγὼ δ' ἂν εἴποιμι «δῖον παρὰ σκότον» ⟨ἣν ἂν ἡμῖν⟩ ἐγρηγορέν⟨αι⟩ ἀεί, [διὰ νυκτὸς] ἀλλ' οὐδὲν ⟨ἂν ἦν⟩ ὄφελος ἀπὸ τῆς ἐγρηγόρσεως, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὰ τῆς ἡμέρας ἡμῖν παρεῖχεν ἀγαθά.

Τὸ δῖον παρὰ σκότον κατὰ τὸ δῖα νὺξ ὑπολαμβάνομεν ὡς ποιητοῦ τινος φράσιν, ἣν παρέλαβεν, ὡς συνηθέστατα ποιεῖ, ὁ Πλούταρχος κόσμου χάριν τοῦ λόγου, τὸ δὲ διὰ νυκτὸς ὡς σχόλιον τοῦ δῖον παρὰ σκότον ὑπολαμβάνοντες ἐκβάλλομεν.

Πότερα τῶν ζῴων φρονιμώτερα σελ. 11 (959 B).

Τὸν Τυρταῖον ὁ Λεωνίδας ἐρωτηθεὶς ποῖόν τινα νομίζοι, «ἀγαθὸν ποιητὴν» ἔφη «νέων ψυχὰς κακκονῆν» ὡς τοῖς

νέοις διὰ τῶν ἐπῶν ὁρμὴν ἐμποιοῦντα μετὰ θυμοῦ καὶ φιλοτιμίας, ἐν ταῖς μάχαις ἀφειδοῦσιν αὐτῶν.

Ἀντὶ τοῦ ἀφειδοῦσιν γραπτέον ἀφειδ⟨εῖν ποι⟩οῦσαν, ὁπότε ἐκβλητέα ἡ μετὰ τὸ φιλοτιμίας ὑποστιγμή.

Αὐτ. σελ. 12 (959 C).

καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔδοξέ μοι τὸ ῥητορικὸν ἐγεῖραι διὰ χρόνου χαριζόμενος καὶ συνεαρίζων τοῖς μειρακίοις.

Προτιμῶμεν τὴν διόρθωσιν συνοαρίζων ἀντὶ τοῦ συνεαρίζων πειθόμενοι εἰς τὸ τοῦ Λουκιανοῦ (παράσ. 43) ὁμοιότατον χωρίον, μετὰ τῶν μειρακυλλίων καθεζόμενον ὀαρίζειν.

Αὐτ.

εἶθ' ὥσπερ ἐν Ἀθήναις πρῶτός τις ὑπὸ τῶν τριάκοντα συκοφάντης ἀποθανὼν ἐπιτήδειος ἐλέχθη, καὶ δεύτερος ὁμοίως καὶ τρίτος.

Διορθωτέον

εἶθ' ὥσπερ ἐν Ἀθήναις πρῶ⟨τος κάκισ⟩τός τις ὑπὸ τῶν τριάκοντα συκοφάντης ἀπέθανεν, ⟨ὃς⟩ ἐπιτήδειος ἐλέχθη, καὶ δεύτερος ὁμοίως καὶ τρίτος.

Ὅτι οὕτω διορθωτέον πρβ. σελ. 998 B.

ὥσπερ γὰρ τὸ πρῶτον ἀπέκτειναν Ἀθήνησι τὸν κάκιστον τῶν συκοφαντῶν, ὃς ἐπιτήδειος προσηγορεύθη, καὶ δεύτερον ὁμοίως καὶ τρίτον.

Αὐτ. σελ. 21 (963 A).

Καὶ γὰρ ἐκείνων, ὦ ἑταῖρε, πολλὰ τοῦτο μὲν μεγέθει καὶ ποδωκείᾳ, τοῦτο δ' ὄψεως ῥώμῃ καὶ ἀκοῆς ἀκριβείᾳ πάντας ἀνθρώπους ἀπολέλοιπεν.

Τὸ ῥώμῃ μεταθετέον μετὰ τὸ ποδωκείᾳ, ᾧ συνδετέον διὰ τοῦ καί.

Αὐτ. σελ. 27 (965 A).

κυσὶ δὲ χρώμενοι προφυλάττουσιν αἶγάς τε καὶ οἶς [ἀμελγόμενα καὶ κειρόμενα] νέμοντες.

Τὸ ἀμελγόμενα νομίζοντες σχόλιον τοῦ προφυλάττουσιν δηλοῦν τὴν αἰτίαν, δι' ἣν τοῦτο γίνεται, ἐκβάλλομεν.

Αὐτ. κατωτέρω.

τὸν γὰρ παίζοντα καὶ παιζόμενον οἶμαι συμπαίζουσι δεῖν χρῆσθαι καὶ ἱλαροῖς.

Διορθωτέον καὶ συμπληρωτέον·

τὸν γὰρ παίζοντα καὶ παιζόμενον οἶμαι συμπαίγμοσι δεῖν χρῆσθαι ⟨εὐθύμοις⟩ καὶ ἱλαροῖς.

Αὐτ. (965 B).

τοὺς δὲ βατράχους μηκέτι παίζοντας ἀλλ' ἀληθῶς ἀποθνήσκειν, οὕτω κυνηγεῖν καὶ ἁλιεύειν [ὀδυνωμένοις τερπομένους καὶ ἀποθνήσκουσι, τοῖς δ' ἀπὸ σκύμνων καὶ νεοσσῶν ἐλεεινῶς ἀγομένοις].

Τὰ περιγεγραμμένα ἐκβάλλομεν ὡς σχόλιον τοῦ οὕτω κυνηγεῖν καὶ ἁλιεύειν.

Αὐτ. σελ. 42 (970 F).

οὐκέτι γὰρ προσμάχονται τοῖς ὑποπεσοῦσι καὶ γεγονόσι [ταπεινοῖς] τὰς ἕξεις ὁμοίοις.

Τὸ ταπεινοῖς ἐκβάλλομεν ὡς σχόλιον τοῦ τὰς ἕξεις ὁμοίοις.

Αὐτ. σελ. 43 (971 A').

(οἱ κύνες) νεκρὸν (τὸν λαγωὸν) καταλαβόντες οὐχ ἅπτονται τὸ παράπαν, ἀλλ' ἵστανται τὰς οὐρὰς κινοῦντες, ὡς οὐ κρεῶν χάριν ἀλλὰ [νίκης καὶ] φιλονικίας ἀγωνιζόμενοι.

Ἐκβάλλομεν τὸ νίκης καὶ ὡς σχόλιον τοῦ φιλονικίας, ὅπερ διὰ τοῦ Ι γραπτέον.

Αὐτ. σελ. 51 (974 B).

ἡ δ' ἄρκτος ὅταν ἐκ τοῦ φωλεοῦ προέλθῃ, τὸ ἄρον ἐσθίουσα πρῶτον τὸ ἄγριον· ἡ γὰρ δριμύτης ἀνοίγει συμπεφυκὸς αὐτῆς τὸ ἔντερον.

Νομίζομεν ὅτι τὸ τοῦ φωλεοῦ διορθωτέον τῆς φωλείας, διότι ἐνταῦθα, ὡς τὰ ἐπιφερόμενα ἀνοίγει συμπεφυκὸς αὐτῆς τὸ ἔντερον δηλοῦσι, πρόκειται περὶ τῆς ἄρκτου ἐκ τῆς φωλείας προερχομένης καὶ οὐχὶ περὶ τῆς ἄρκτου μὴ φωλευούσης καὶ ἐκ τοῦ φωλεοῦ προερχομένης. Πρβλ. ἀνωτ. 971 D.

ἡ δ' ἄρκτος ὑπὸ τοῦ πάθους, ὃ καλοῦσι φωλείαν καταλαμβανομένη, πρὶν ἢ παντάπασι ναρκῆσαι καὶ γενέσθαι βαρεῖα καὶ δυσκίνητος, τόν τε τόπον ἀποκαθαίρει καὶ μέλλουσα καταδύεσθαι τὴν μὲν ἄλλην πορείαν ὡς ἐνδέχεται μάλιστα ποιεῖται μετέωρον καὶ ἐλαφρὰν ἄκροις ἐπιθιγγάνουσα τοῖς ἴχνεσι, τῷ νώτῳ δὲ τὸ σῶμα προσάγει καὶ παρακοιμίζει πρὸς τὸν φωλεόν.

Αὐτ. σελ. 67 (980 B).

ὧν ἐστι καὶ ὁ τὸ πλεῖστον ἐξαναλώσας Χρυσίππου μέλαν πιννοτήρας, παντὶ καὶ φυσικῷ βιβλίῳ καὶ ἠθικῷ προεδρίαν ἔχων· τὸν γὰρ σπογγοτήραν οὐχ ἱστόρηκεν ⟨οὐκ εἰδώς⟩· οὐ γὰρ ἂν παρέλιπεν.

Τὸ οὐ γὰρ ἂν παρέλιπεν δεικνύει ὅτι ἐξέπεσε τὸ οὐκ εἰδὼς ἕνεκα μεταπηδήσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ τῶν ἀντιγραφέων πρὸς τὸ ἑπόμενον οὐ.

Περὶ τοῦ τὰ ἄλογα λόγῳ χρῆσθαι σελ. 82 (985 E).

οὗτος ὁ ἀνὴρ οὐχ αὑτῷ μόνον οὐδὲ τοῖς ἑταίροις ἀλλὰ ⟨καὶ⟩ τοῖς μηδὲν προσήκουσιν οἴεται δεῖν ὑπ' ἀβελτερίας συμφορὰν γενέσθαι τὴν αὐτοῦ φιλοτιμίαν.

Ὀρθῶς ὁ κ. Βερναρδάκης προτιμᾷ αὑτοῦ ἀντὶ τοῦ αὐτοῦ. Καὶ ἡμεῖς προτιμῶμεν ἀντὶ τοῦ ὁ ἀνὴρ νὰ γραφῇ ἁνὴρ πρὸς ἀποφυγὴν καὶ τῆς χασμῳδίας.

Αὐτ. σελ. 83 (986 A).

ὡς δὴ περίβλεπτος ἐκ τούτου καὶ ὀνομαστὸς ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ⟨ἂν⟩ γενόμενος, κενὸν ἀγαθὸν καὶ εἴδωλον ἀντὶ τῆς ἀληθείας διώκων.

Προσθετέος ὁ ἄν.

Αὐτ. σελ. 87 (987 D).

οὐδὲ δουλεύει λέων λέοντι καὶ ἵππος ἵππῳ δι' ἀνανδρίαν, ὥσπερ ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, τὴν τῆς δειλίας ἐπώνυμον εὐκόλως ἐνασπαζόμενος.

Γραπτέον μᾶλλον ἀντασπαζόμενος ἀντὶ τοῦ ἐνασπαζόμενος.

Αὐτ. σελ. 88 (987 E).

νεοσσοῖς δὲ καὶ σκύμνοις τούτων, δι' ἡλικίαν εὐαγώγοις καὶ ἁπαλοῖς οὖσιν, πολλὰ καὶ ἀπατηλὰ μειλίγματα καὶ ὑποπεττεύματα προσφέροντες — κατειργάσαντο.

Ἀντὶ τοῦ ἀπροσδιονύσου ὑποπεττεύματα γραπτέον ποπανεύματα.

Αὐτ. σελ. 101 (993 B).

καὶ νεκρῶν σωμάτων καὶ ἑώλων προθέμενος τραπέζης ὄψα καὶ τρυφὰς καὶ προσέτι εἰπεῖν τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν βρυχώμενα μέρη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλέποντα.

Προτιμῶμεν παραθέμενος ἀντὶ τοῦ προθέμενος· πρβ. κατ. C παραθέσεις.

Αὐτ. σελ. 102 (993 C).

τὸ δέ γε δεῖπνον ἀληθῶς τερατῶδες, πεινῆν τινα τῶν μυκωμένων ἔτι καὶ διδάσκοντα ἀφ' ὧν δεῖ τρέφεσθαι, ζώντων ἔτι καὶ λαλούντων.

Γραπτέον καταδιδάσκοντα ἀντὶ τοῦ καὶ διδάσκοντα.

Αὐτ. D.

οὐ γὰρ ἐπιθυμίαις ἀνόμοις ὑβρίσαντες ⟨ὡς⟩ εἰς ἡδονὰς [παρὰ φύσιν] ἀσυμφύλους ἐπὶ ταῦτ' ἦλθον.

Τὸ ὡς ἐκπεσὸν προσέθεμεν, τὸ δὲ παρὰ φύσιν περιεγράψαμεν ὡς σχόλιον τοῦ ἀσυμφύλους.

Αὐτ. σελ. 103 (993 F).

τί θαυμαστόν, εἰ ζῴων ἐχρησάμεθα σαρξὶ παρὰ φύσιν, ὅτ' ἰλὺς ἠσθίετο καὶ φλοιὸς ἐβρώθη ξύλου καὶ ἄγρωστιν εὑρεῖν βλαστάνουσαν ἢ φλεώ τινα ῥίζαν εὐτυχὲς ἦν;

Οὐδεμιᾶς διορθώσεως δεῖται τὸ ἰλύς, διότι καὶ νῦν ἔτι γινώσκομεν γυναῖκα, ἥτις ἐγκυμονοῦσα πάσης ἄλλης τροφῆς προτιμᾷ νὰ ἐσθίῃ πηλόν!

Περὶ σαρκοφαγίας σελ. 111 (996 E).

ἐπεὶ καλῶς ⟨ἂν⟩ εἶχεν — οὕτως ἡμᾶς ἑαυτῶν τὴν γαστριμαργίαν καὶ μιαιφονίαν ἐκτεμόντας ἁγνεῦσαι τὸν λοιπὸν βίον.

Προσθετέος ὁ ἄν.

Αὐτ. σελ. 117 (998 E).

σκόπει δὲ καὶ τὴν ἐν τῇ τραγῳδίᾳ Μερόπην ἐπὶ τὸν υἱὸν αὐτὸν ὡς φονέα τοῦ υἱοῦ πέλεκυν ἀραμένην καὶ λέγουσαν

ὠνητέραν δὴ τήνδ' ἐγὼ δίδωμί σοι
πληγὴν

ὅσον ἐν τῷ θεάτρῳ κίνημα ποιεῖ, συνεξορθιάζουσα φόβῳ καὶ δέος μὴ φθάσῃ τὸν ἐπιλαμβανόμενον γέροντα καὶ τρώσῃ τὸ μειράκιον.

Ὁ ἐκδότης λέγων ὅτι ἴσως πρέπει νὰ γραφῇ ὠνῆς πέρα ἐπιφέρει τάδε· nam etiam altera πληγὴ erat ὠνία, atque secundum Hyginum (Fab. 183) Meropes et Cresphontis filius «venit ad regem Polyphontem aurum petitum dicens se Cresphontis interfecisse filium et Meropes». Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἀντὶ τοῦ ὠνητέραν ἀναγνωστέον ὠνῆς γέρας, ἀντὶ δὲ τοῦ συνεξορθιάζουσα φόβῳ γραπτέον ὅσον ἐξορθοῖ φόβον.

Πλατωνικὰ ζητήματα σελ. 124 (1001 C).

ὥσπερ μιᾶς γραμμῆς τετμημένης ἄνισα τμήματα πάλιν τέμνων ἑκάτερον τμῆμα εἰς δύο ἀνὰ τὸν αὐτὸν λόγον, τό τε τοῦ ὁρωμένου γένος καὶ τὸ τοῦ νοουμένου περὶ τὰ πάντα ποιήσας.

Ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ W τέτταρα προτιμᾷ μέρη δ', ἡμεῖς δὲ φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ μέρη τέτταρα, ὡς ἐκ τῶν ἑπομένων ἑκάστῳ τῶν τεττάρων δῆλον.

Αὐτ. σελ. 138 (1006 C).

ἔδει τὴν γῆν «ἰλλομένην περὶ τὸν διὰ πάντων πόλον τεταμένον» μὴ μεμηχανῆσθαι συνεχομένην καὶ μένουσαν

ἀλλὰ στρεφομένην καὶ ἀνειλουμένην νοεῖν, ὡς ὕστερον Ἀρίσταρχος καὶ Σέλευκος ἀπεδείκνυσαν κλπ.

Προτιμῶμεν ἐνειλουμένην ἀντὶ τοῦ ἀνειλουμένην.

Αὐτ. σελ. 141 (1007 C).

χρόνος δ' οὐκ ἦν· οὐδὲ γὰρ τάξις οὐδὲ μέτρον οὐδὲν οὐδὲ διορισμός, ἀλλὰ κίνησις ἀόριστος ὥσπερ ἄμορφος ὕλη χρόνου καὶ ἀσχημάτιστος· ἐπικλύσασα δ' ἐν χρόᾳ καὶ καταβαλοῦσα τὴν μὲν ὕλην σχήμασι τὴν δὲ κίνησιν περιόδοις, τὴν μὲν κόσμον ἅμα τὴν δὲ χρόνον ἐποίησεν.

Κρίνοντες ἐκ τῶν ἑπομένων εἰκόνες δ' εἰσὶν ἄμφω τοῦ θεοῦ, τῆς μὲν οὐσίας ὁ κόσμος, τῆς δ' ἀϊδιότητος ὁ χρόνος ἐν κινήσει διορθοῦμεν ἐν χρόνῳ οὐσία καὶ καταλαβοῦσα ἀντὶ τῶν ἐν χρόᾳ καὶ καταβαλοῦσα.

Περὶ τῆς ἐν Τιμαίῳ ψυχογονίας σελ. 155 (1012 D).

ἐπεὶ δὲ τῶν δοκιμωτάτων ἀνδρῶν τοὺς μὲν Ξενοκράτης προσηγάγετο, τῆς ψυχῆς τὴν οὐσίαν ἀριθμὸν αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ κινούμενον ἀποφηνάμενος· οἱ δὲ Κράντορι τῷ Σολεῖ προσέθεντο, μιγνύντι τὴν ψυχὴν ἔκ τε τῆς νοητῆς καὶ τῆς περὶ τὰ αἰσθητὰ δοξαστῆς φύσεως· οἶμαί τι τὴν τούτων ἀνακαλυφθέντων σαφήνειαν ὥσπερ ἐνδόσιμον ἡμῖν παρέξειν.

Ἀντὶ τῆς μέσης στιγμῆς μετὰ τὸ ἀποφηνάμενος καὶ οἶμαι στικτέον ὑποστιγμήν, ὅπως αἱ ἀντιτιθέμεναι πρὸς ἀλλήλας προτάσεις ἔχωσιν ὡς ἀπόδοσιν τὸ οἶμαί τι κλπ.

Αὐτ. σελ. 156 (1012 F).

διὸ καὶ βελτίονας εἶναι τῶν ἀριθμῶν ὅσοι τῇ μονάδι προσεοίκασι. τοῦτον δὲ μήπω ψυχὴν [τὸν ἀριθμὸν] εἶναι.

καὶ ἐκ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ κεῖται, δῆλον ὅτι τὸ τὸν ἀριθμὸν εἶνε σχόλιον τοῦ τοῦτον.

Αὐτ. σελ. 197 (1021 F).

τὸ δ' ἀπὸ τοῦ ἐλαχίστου διάστημα μέχρι τοῦ μεγίστου [τουτέστι τὸ ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο μέχρι τῶν σμγ'] δίτονον ἐκ δυοῖν συμπληρούμενον ἐπογδόων.

Περιεγράψαμεν τὸ ἐκ τῶν ἡγουμένων (Ε) παρεισφρῆσαν σχόλιον.

Περὶ στωϊκῶν ἐναντιωμάτων σελ. 229 (1039 A).

ἔτι γάρ, οἶμαι» φησὶ «τοὺς ἐπαίνους ἀλλοτριώσεσθαι κατὰ τὰ τοιαῦτα τῶν συμβαινόντων ἀπ' ἀρετῆς, οἷον δυσθανατώσης γραὸς ἀποσχέσθαι καὶ κρατερῶς ὑπομεῖναι μυίας δηγμόν.

Ἂν τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ προηγούμενα, ἀνδρείως τὸν δάκτυλον ἐκτεῖναι καὶ ἐγκρατῶς ἀποσχέσθαι καὶ τὰ ἑπόμενα ἀνδρείως δῆγμα μυίας ἐνεγκεῖν καὶ τὸ σωφρόνως ἀποσχέσθαι τῆς γραός, πείθεται ὅτι μετὰ τὸ γραὸς ἐξέπεσε τὸ ἐπίρρημα ἐγκρατῶς ἢ σωφρόνως.

Αὐτ. σελ. 243 (1043 F).

εἰσπράττονται δὲ τὸν μισθὸν οὐ πάντες οἱ νοῦν ἔχοντες ὡσαύτως· ἀλλ' ⟨ἄλλοτ'⟩ ἄλλως ⟨ὡς ἂν⟩ πλῆθος, ὡς ἂν ὁ καιρὸς φέρῃ οὐκ ἐπαγγελλόμενοι ποιήσειν ἀγαθούς, καὶ ταῦτ' ἐν ἐνιαυτῷ.

Οὕτω νομίζομεν συμπληρωτέον τὸ χωρίον.

Περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν σελ. 299 (1064 D).

ὄντων γὰρ ἐν τῇ φύσει τῶν μὲν ἀγαθῶν τῶν δὲ κακῶν τῶν δὲ καὶ μεταξὺ [καὶ καλουμένων ἀδιαφόρων] οὐδείς ἐστιν ἀνθρώπων, ὃς οὐ βούλεται τἀγαθὸν ἔχειν μᾶλλον ἢ τὸ ἀδιάφορον καὶ τὸ ἀδιάφορον ἢ τὸ κακόν.

Ἐκβλητέον τὸ παρέμβλητον σχόλιον τοῦ τῶν μεταξύ.

Αὐτ. σελ. 304 (1067 B).

γελοῖον γὰρ εἰ, μὴ γενομένης ἐν ἀνθρώποις μηδ' οὔσης κακίας καὶ ἀπληστίας καὶ ψευδολογίας — οὐκ ἂν ἐβάδιζεν ὁ ἥλιος τὴν τεταγμένην πορείαν οὐδ' ἂν ὥραις ἐχρῆτο καὶ περιόδοις καιρῶν ὁ κόσμος οὐδ' ⟨ἂν⟩ ἡ γῆ τὴν μέσην χώραν ἔχουσα τοῦ παντὸς ἀρχὰς πνευμάτων Ἀνεδίδου καὶ ὄμβρων.

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ προσέθεμεν τὸν ἐκπεσόντα ἄν, ὡς δηλοῦται καὶ ἐκ τῶν ἡγουμένων, καὶ ἐγράψαμεν ἀνεδίδου ἀντὶ τοῦ ἐνεδίδου.

Αὐτ. σελ. 305 (1067 D).

τέλος δὲ τὴν μὲν φρόνησιν ἐπιστήμην ἀγαθῶν καὶ κακῶν οὖσαν ⟨εἶναι, κακῶν ὑπαρχόντων⟩, ἀναιρεθέντων ⟨δὲ⟩ τῶν κακῶν, καὶ παντάπασιν ἀναιρεῖσθαι λέγουσιν.

Οὕτω συνεπληρώσαμεν τὸ ἀδιανόητον χωρίον ὁρμηθέντες ἐκ τῶν ἑπομένων·

ὡς δ' ἀληθῶν ὄντων ἀδύνατον μὴ ψευδῆ τινα εἶναι, παραπλησίως οἴονται προσήκειν, ἀγαθῶν ὑπαρχόντων, καὶ κακὰ ὑπάρχειν.

Αὐτ. σελ. 309 (1068 B).

διψῶντες οὖν ὕδατος οὐκ ἔχουσι χρείαν οὐδ' ἄρτου πεινῶντες·

ἔστε ξένοισι μειλίχοις ἐοικότες
στέγης τε μοῦνον καὶ πυρὸς κεχρημένοις.

Τὸ ἔστε εἶνε διόρθωσις τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις ἔσται γενομένη ὑπὸ τοῦ Δυβνήρου, ἀλλ' ἥτις οὐδαμῶς σαφέστερον τὸ χωρίον ποιεῖ. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν στικτέον καὶ γραπτέον

διψῶντες οὖν ὕδατος οὐκ ἔχουσι (ἐνν. οἱ σοφοὶ) χρείαν οὐδ' ἄρτου πεινῶντες,

ὥστε ξένοισι μειλίχοις ἐοικότες
στέγης τε μοῦνον καὶ πυρὸς κεχρημένοις.

Τὸ ὥστε = ὥσπερ.

Αὐτ. σελ. 317 (1070 F).

παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐστι δύο τέλη [καὶ σκοποὺς] προκεῖσθαι τοῦ βίου.

Ἐκβλητέον τὸ σκοποὺς ὡς σχόλιον τοῦ τέλη.

Αὐτ. (1071 A).

εἴπερ γὰρ οἴονται μὴ στοχαζομένους μηδ' ἐφιεμένους τοῦ τυχεῖν ἐκείνων τὸ τέλος ἔχειν, ἀλλ' οὗ δεῖ ἐκεῖνα ἀναφέρεσθαι, τὴν τούτων ἐκλογὴν καὶ μὴ ταῦτα.

Τὸ πολλαχῶς συμπληρούμενον καὶ διορθούμενον τοῦτο χωρίον ἡμεῖς οὕτω συμπληροῦμεν καὶ διορθοῦμεν·

εἴπερ γὰρ οἴονται μὴ στοχαζομένους μηδ' ἐφιεμένους τοῦ τυχεῖν ἐκείνων τὸ τέλος ἔχειν, ἄλλοσε δεῖ ἐκεῖνα ἀναφέρεσθαι, ⟨ἐπὶ⟩ τὴν τούτων ἐκλογὴν καὶ μὴ ⟨ἐπὶ⟩ ταῦτα.

Τὸ ἄλλοσε = ἐπ' ἄλλα. Τὸ ἐκεῖνα (= τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν) τούτων = τῶν ἀγαθῶν.

Ὅτι οὐχ ἡδέως ζῆν ἐστι κατ' Ἐπίκουρον σελ. 367 (1087 F).

εἷς δὲ τοῦ πόνου μάρτυς ὁ Αἰσχύλου Φιλοκτήτης ἱκανός· οὐ γὰρ ὁ δράκων φησίν, ἀνῆκεν

ἀλλ' ἐνῴκισε
δεινὴν στομάτων ἔκφυσιν, ποδὸς λαβεῖν.

Ὁ Ναύκιος ἀκολουθῶν τῷ Μαδβιγίῳ καὶ Σνειδεβήνῳ συνεπλήρωσε τὸν στίχον ἐκ τῶν ἡγουμένων καὶ διώρθωσεν ὧδε·

οὐ γὰρ δράκων ἀνῆκεν ἀλλ' ἐνῴκισε
δεινὴν στομάτων ἔκφυσιν, ποδὸς βλάβην.

Ἐπειδὴ δ' ὅμως τὸ στομάτων ἀπᾴδει πρὸς τὸ μέτρον, τοὺς δὲ στίχους ὡς ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου λεγομένων δῆλον, λέγει ὁ Φιλοκτήτης, ἡμεῖς διορθοῦμεν ὧδε·

οὐ γὰρ δράκων ⟨μ'⟩ ἀνῆκεν, ἀλλ' ἐνῴκισε
δεινῶν στεναγμῶν ἔκφυσιν ποδὸς λαβών.

Αὐτ. σελ. 370 (1089 B).

οἱ δὲ τούτῳ μάλιστα τὸν σοφὸν ἡγούμενοι διαφέρειν, τῷ μνημονεύειν ἐναργῶς καὶ συνέχειν ἐν ἑαυτῷ τὰ περὶ τὰς ἡδονὰς φάσματα καὶ πάθη καὶ κινήσεις, εἰ μὲν οὐδὲν ἄξιον σοφίας παρεγγυῶσιν ὥσπερ σωμάτων οἰκίᾳ τῇ ψυχῇ τοῦ σοφοῦ τὰ τῆς ἡδονῆς ἐκκλύσματα μένειν ἐῶντες, μὴ λέγωμεν.

Ὅτι τὸ ὥσπερ σωμάτων οἰκίᾳ δὲν ὑγιαίνει, καὶ τυφλῷ δῆλον. Ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα τὴν τοῦ Δοινήρου διόρθωσιν περισσώματα ἀντὶ τοῦ ὥσπερ σωμάτων τὸ δὲ οἰκίᾳ μεταβάλλομεν εἰς σιτίων. Οὕτω δὲ διορθουμένου τοῦ χωρίου τὰ ἐν τῷ σώματι τῶν σιτίων περιττώματα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ τῆς ἡδονῆς ἐκκλύσματα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ.

Αὐτ. σελ. 371 (1089 C).

οὔτε τοὺς μετρίους καὶ σώφρονας εἰκὸς ἐνδιατρίβειν τῇ

ἐπινοίᾳ τῶν τοιούτων, οὐδ' ἅπερ ἔσκωπτε τὸν Καρνεάδην πράττοντα, οἷον ἐξ ἐφημερίδων ἀναλέγεσθαι, ποσάκις Ἡδείᾳ καὶ Λεοντίῳ συνῆλθον ἢ ποῦ Θάσιον ἔπιον ἢ ποίας εἰκάδος ἐδείπνησαν πολυτελέστατα.

Γνωστὸν εἶνε ὅτι ἡ Ἡδεῖα καὶ τὸ Λεόντιον ἦσαν ἑταῖραι προσφιλεῖς τῷ Ἐπικούρῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν (Ἀθην. 13, 588. Διογέν. Λαερ. 10, 4, 16). Ὥστε ὁ Καρνεάδης δὲν εἶνε ὁ σκωπτόμενος, ἀλλ' ὁ σκώπτων τοὺς Ἐπικουρείους. Διὰ ταῦτα διορθωτέον

— οὐδ' ἅπερ ἔσκωπτεν ⟨αὐ⟩τοὺς Καρνεάδης πράττοντας, οἷον ἐξ ἐφημερίδος ἀναλέγεσθαι, ποσάκις Ἡδείᾳ καὶ Λεοντίῳ συνῆλθον ἢ ποῦ Θάσιον ἔπιον ἢ ποίας εἰκάδος ἐδείπνησαν πολυτελέστατα.

Πρβ. Ἀθην. 13. 588 b «οὗτος οὖν ὁ Ἐπίκουρος οὐ Λεόντιον εἶχεν ἐρωμένην τὴν ἐπὶ ἑταιρείᾳ διαβόητον γενομένην; ἡ δὲ οὐδ' ὅτε φιλοσοφεῖν ἤρξατο ἐπαύσατο ἑταιροῦσα, πᾶσι δὲ τοῖς Ἐπικουρείοις συνῆν ἐν τοῖς κήποις, Ἐπικούρῳ δὲ καὶ ἀναφανδόν».

Αὐτ. σελ. 375 (1090 F).

ὄχλων δὲ θυμοὺς καὶ λῃστῶν ὠμότητας καὶ κληρονόμων ἀδικίας, ἔτι δὲ λοιμοὺς ἀέρων καὶ θάλασσαν εὐβράγκην, ὑφ' αἷς Ἐπίκουρος ὀλίγον ἐδέησε καταποθῆναι πλέων εἰς Λάμψακον.

Ὁ Οὐσενῆρος ἀντὶ τῶν οὐδὲν λεγόντων θάλασσαν εὐβράγκην γράφει θαλάσσης σήραγγας, ὁ δὲ κ. Βερναρδάκης προτιμᾷ νὰ γραφῇ θαλασσίαν σήραγγα ὑφ' ἧς. Κατὰ τὸν Φώτιον σῆραγξ εἶνε ὕφαλος πέτρα ῥήγματα ἔχουσα καὶ ὑπὸ γῆν ἔκρηξις, ᾗ ὑποτρέχον τὸ ὕδωρ ζητεῖ διέξοδον· ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ὕφαλοι πέτραι δὲν καταπίνουσι τοὺς πλέοντας, νομίζομεν ὅτι δὲν εἶνε ὀρθὴ ἡ διόρθωσις αὕτη. Ἐνταῦθα πρόκειται, ὡς τοὐλάχιστον ἡμεῖς ἐκ τῶν συμφραζομένων νοοῦμεν, περὶ αἰφνιδίας καὶ σφοδρᾶς ὁρμῆς τῆς θαλάσσης, ἧς ἕνεκα πολλάκις οἱ πλέοντες καταπίνονται. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν λοιπὸν διορθωτέον καὶ θαλασσῶν εὐβραστίας ἀντὶ τοῦ εὐβράγκην. Περὶ τοῦ βρασμοῦ τῆς θαλάσσης πρβ. Ὀππ. Ἁλ. 2,637.

Αὐτ. σελ. 387 (1095 B).

Γραπτέον κροτοθορύβους ἀντὶ τοῦ ἐξ ἀβλεπτήματος γεγραμμένου κροτοθοβύρους.

Αὐτ. σελ. 389 (1096 D).

καὶ τί δήποτε τῶν θεάτρων ἂν ἄχυρα τῆς ὀρχήστρας κατασκεδάσῃς ἢ χοῦν ὁ λαὸς τυφλοῦται.

Τινὰ τῶν χειρογράφων ἀντὶ τοῦ λαὸς ἔχουσι κοχάος, ὅπερ ἡμεῖς τουλάχιστον νομίζομεν ὅτι εἶνε παραφθορὰ τοῦ ὁ κέλαδος, ὅπερ ὅτι σημαίνει ἦχον μουσικόν, ἰδ. ἀνωτ. εὐρύοπα κέλαδον ἀκροσόφων ἀγνύμενον διὰ στομάτων καὶ Ἡσυχ. λεξικὸν ἐν λέξει κέλαδος. Γραπτέον ἄρα κέλαδος ἀντὶ τοῦ λαός.

Αὐτ. σελ. 298 (1099 B).

εἴ τι μέγα περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς, κοινόν ἐστι δήπου τοῦτο τοῖς πρακτικοῖς πράγμασι.

ἀντὶ τοῦ πράγμασι γραπτέον νομίζομεν πᾶσι.

Αὐτ. (1099 C).

ἀλλὰ καταφρονοῦσι τούτων ἐν ἐκείναις ταῖς μεί⟨ζοσι πρά⟩ξεσιν ὄντες.

Οὕτω ἐκ τῶν συμφραζομένων εἰκάζοντες γράφομεν.

Αὐτ. (D).

Φιλόξενον δὲ γράψαντα περὶ παίδων καλῶν, εἰ πρίηται, μικρὸν ἐδέησε τῆς ἐπιτροπῆς ἀποστῆσαι.

Γραπτέον πρίοιτο ἀντὶ τοῦ πρίηται.

Αὐτ. σελ. 401 (1100 B).

ὥσπερ γὰρ ὑπὸ λιμοῦ τὰ σώματα [τροφῆς μὴ παρούσης] ἀναγκάζεται παρὰ φύσιν ὑφ' αὑτῶν τρέφεσθαι, τοιοῦτον ἡ φιλοδοξία ποιεῖ κακὸν ἐν ταῖς ψυχαῖς.

Ἢ ὅπερ ἡμεῖς περιγράφομεν ὡς σχόλιον τοῦ ὑπὸ λιμοῦ ἐκβλητέον ἢ ἐκβλητέον τὸ ὑπὸ Κοβήτου περιγραφὲν ὑπὸ λιμοῦ.

Αὐτ. σελ. 402 (1100 E)

Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Θέωνος, ἐδόκει καταπαῦσαι τὸν περί-

πατον, καὶ καθάπερ εἰώθειμεν ἐπὶ τῶν βάθρων καθεζ⟨ό-μενοι λεχθῆναί τι βουλ⟩όμενοι πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἦμεν σιωπῇ χρόνον οὐ πολύν.

Οὕτω νομίζομεν συμπληρωτέον τὸ χωρίον.

Αὐτ. σελ. 410 (1103 C)

καίτοι νεὼς μὲν ἐκπεσὼν ἐπιβάτης διαλυθείσης ἐπ' ἐλπίδος ὀχεῖταί τινος ὡς γῇ προσέξων σῶμα [καὶ] διανηξόμενος.

Περιεγράψαμεν τὸν καὶ τὸ δὲ διανηξόμενος ὅπερ δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ σχόλιον τοῦ γῇ προσέξων σῶμα διορθοῦμεν διανηχόμενος.

Πρὸς Κολώτην σελ. 461 (1121 D).

εἰ ταύταις μὲν οἴει δεῖν προσαποφαίνεσθαι περὶ τῶν ἐκτός, ἐκείναις δὲ ⟨μή, οὐκ ἂν⟩ τοῦ πάσχειν πλέον οὐδὲν ἐπίστευες.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ ἐξ ἑπτὰ κατὰ τὸν κώδικα E γραμμάτων χάσμα.

Αὐτ. σελ. 470 (1124 F).

πέλας γὰρ ἑστὼς ὁ θεὸς ἐγγύθεν βλέπει.

Ὅτι τὸ πέλας ἀπροσδιόνυσον ἐνταῦθα, δηλοῖ τὸ ἐγγύθεν. Ἐν τῷ Στοβαίῳ ἀντὶ τοῦ πέλας κεῖται πόρρω, ὁ δὲ Μεινέκιος γράφει πρόσω, ὁ δὲ Βαλκενάριος ἑκάς. Ἐπειδὴ τὸ πέλας πῶς ἐγένετο ἐκ τοῦ πόρρω ἢ πρόσω, ἡμεῖς τοὐλάχιστον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, διὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι ἦτο γεγραμμένον πόλοις (= ἐν τοῖς πόλοις = πολὺ μακράν), ὅπερ ἐν μὲν τοῖς κώδιξι τοῦ Πλουτάρχου ἐγένετο πέλας, ἐν δὲ τῷ Στοβαίῳ ἡρμηνεύθη διὰ τοῦ πόρρω.

Αὐτ. σελ. 471 (1125 B).

καὶ ταῦτα τὰ πάθη καὶ τὰ δόγματα λόγων καὶ γραμμάτων ἀπορίᾳ τὰ θηρία βρυχήμασι καὶ χρεμετισμοῖς καὶ ⟨μυκηθμοῖς φαίνει⟩ καὶ πᾶσα φωνὴ γαστρός ἐστιν αὐτοῖς καὶ σαρκὸς ἡδονὴν ἀσπαζομένη καὶ σαίνουσα παροῦσαν ἢ μέλλουσαν, εἰ μή τι φύσει φιλόφωνόν ἐστι καὶ κωτίλον.

Οὕτω, νομίζομεν, τὸ χωρίον συμπληρωτέον.

Εἰ καλῶς εἴρηται τὸ λάθε βιώσας σελ. 486 (1130 Ε).

ἀλλ' ἓν κολαστήριον ὡς ἀληθῶς τῶν κακῶς βιωσάντων, ἀδοξία καὶ ἄγνοια καὶ παντελὴς ἀφανισμός, ὅς σαίρων εἰς τὸν ἀμειδῆ ποταμὸν ἀπὸ τῆς λήθης καταποντίζει εἰς ἄβυσσον καὶ ἀχανὲς πέλαγος, ἀχρηστίαν καὶ ἀπραξίαν καὶ ἀδοξίαν συνεφελκόμενον.

Ἐγράψαμεν ὅς σαίρων ἀντὶ τοῦ ὅς αἴρων.

Τόμ. Ζ'. **Πότερον ψυχῆς ἢ σώματος ἐπιθυμία καὶ λύπη** σελ. 7, κεφ. 7.

Ταύτην ἀπογνόντες φιλοσόφ⟨ων ἔστιν⟩ οἵ φασι μήτε σώματος εἶναί τι μήτε ψυχῆς ἴδιον πάθος ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ.

Καὶ οὕτω τὸ φιλόσοφοι, νομίζομεν, δύναται νὰ διορθωθῇ, ἂν μή, ὡς ὁ κ. Βερναρδάκης λέγει, τινὲς φιλόσοφοι.

Εἰ μέρος τὸ παθητικὸν τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς ἢ δύναμις σελ. 12, 1.

ἄξιον οὖν καὶ ἡμᾶς ἀπορήσαντας καὶ ἐπὶ ζήτησιν τραπομένους ταύτῃ δοξάσαι, ᾗπερ ἂν καὶ ζητοῦσι φανεῖται πιθανώτερον.

Γραπτέον φαίνοιτο ἀντὶ τοῦ φανεῖται. Τὸ ζητοῦσι = εἰ ζητοῖμεν.

Αὐτ. σελ. 14, 2.

ὀρθῶς ἄρα καὶ Ἀριστοτέλης τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν δύναμιν συνάγει καλῶν, ὅτι ποτὲ μὲν λογίζεται ποτὲ δ' οὔ.

Ἀντὶ τοῦ συναποκαλῶν ἐγράψαμεν συνάγει καλῶν. Τὸ συνάγει = συμπεραίνει.

Αὐτ. σελ. 17, 7.

μεινάσης μὲν ὀργῆς τῆς διανοίας ἐπεισελθόντα τὰ πάθη περὶ τὸ συναμφότερον, γινομένων δὲ τῶν παθῶν παρελθὼν αὖθις ὁ λόγος καὶ διακοσμήσας αὐτά.

Γραπτέον

μεινάσης μὲν ὀργῆς τῆς διανοίας ἐπεισῆλθε τὰ πάθη περὶ τὸ συναμφότερον, ἐγγενομένων δὲ τῶν παθῶν παρελθὼν αὖθις ὁ λόγος διεκόσμησεν αὐτά.

Τὸ ἐπεισῆλθε ἐγένετο ἐπεισελθόντα ἐκ διττογραφίας τοῦ ἑπομένου ἄρθρου τὰ, τὸ δὲ ἐγγενομένων μετεγράφη γενομένων συγχωνευθείσης τῆς πρώτης συλλαβῆς πρὸς τὴν τελευταίαν τῆς προηγουμένης λέξεως, ὁ δὲ καὶ ὁ πρὸ τοῦ διεκόσμησε προσετέθη μετὰ τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς διακοσμήσας.

Αὐτ. Χ σελ. 49.

οὔπω Σκέλμιον ἔργον ἐΰξοον, ἀλλ' ἔτι τεθμῷ
δηναιῷ γλυφάνων ἄξοος ἦσθα σανίς.
ὧδε γὰρ ἱδρύοντο θεοὺς τότε· καὶ γὰρ Ἀθήνης
ἐν Λίνδῳ Δαναὸς λεῖον ἔθηκεν ἕδος.

Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ Καλλίμαχος ἀντὶ τοῦ πολλαχῶς διορθουμένου λεῖον, ὅπερ παρὰ τοῖς κρείττοσι τῶν κωδίκων γράφεται λίθον, ἔγγαψε Δῖον· οὕτω δέ, ἐπειδὴ ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ ξοάνων ξυλίνων, ὡς καὶ τὰ πρὸ τοῦ ποιήματος τούτου ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου εἰρημένα δηλοῦσι, νοητέον ἄγαλμα ἐκ ξύλου πεποιημένον, ὅπερ καὶ διϊπετὲς ἄλλως λέγεται.

Ἐκ τῶν εἰς Ἡσίοδον ὑπομνημάτων σελ. 69, 35.

«Ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος». Καὶ ἐν τοῖς πατρίοις ἔστιν ἑορτὴ Πιθοίγια, καθ' ἣν οὔτε οἰκέτην οὔτε μισθωτὸν εἴργειν τῆς ἀπολαύσεως τοῦ οἴνου θεμιτὸν ἦν, ἀλλὰ θύσαντες πᾶσι μεταδιδόναι τοῦ δώρου τοῦ Διονύσου.

Ὁ Βηστερβίκκιος ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς πατρίοις ἔγραψεν ἐν τοῖς Ἀθηναίων πατρίοις. Τίνα τὰ πάτρια ταῦτα; Ὁ δὲ κ. Βερναρδάκης ὀρθότερον διορθοῖ ἐνίοις πάτριος. Καθ' ἡμᾶς δ' ὅμως μόνον πρέπει νὰ διορθωθῇ ταῖς ἀντὶ τοῦ τοῖς καὶ οὐδὲν ἄλλο· τότε δὲ ὁ νοῦς εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐκ τῆς διορθώσεως τοῦ κ. Βερναρδάκη παρεχόμενον, δηλονότι ἐν ταῖς πατρίοις ἑορταῖς ἔστιν ἑορτὴ Πιθοίγια.

Αὐτ. σελ. 72, 41.

«ἀδηκτοτάτη» δ' ἀβρω⟨το⟩τάτη, ὅτι τότε σκώληξ οὐκ ἐσθίει τὴν ὕλην.

Οὕτω διορθωτέον ἀντὶ τοῦ ἀβρωτάτη.

Αὐτ. σελ. 72, 42.

καὶ Λυκοῦργον περὶ τῆς τῶν θυρῶν κατασκευῆς, ἵν' ἀπὸ πρίονος ὦσι καὶ πελέκεως μόνον [ἀποίκιλοι].

Τὸ ἀποίκιλοι ἐκβάλλομεν ὡς σχόλιον τῶν ἡγουμένων, ἀπὸ πρίονος καὶ πελέκεως μόνον.

Αὐτ. σελ. 75, 47.

Εἰ καὶ τὰ παρ' ἡμῖν γίγνοι[ν]το πάντα καὶ εὐξαμένοις ἐπακολουθήσει καὶ τὰ παρὰ τοῦ Διός, οἱ στάχυες ἁδροὶ γενήσονται.

Ὅτι γίγνοιτο γραπτέον ἀντὶ τοῦ γίγνοιντο δηλοῖ καὶ τὸ ἑπόμενον ἐπακολουθήσει.

Αὐτ. 75, 49.

καὶ ἀπὸ τοῦ τινας καὶ ἐν ἰσημερίᾳ σπείραντας ἐαρινῇ [Μαρτίου μηνὸς κα'] πολλοὺς θερίσαι καρπούς· καὶ γὰρ ὁ τριμηνιαῖος λεγόμενος πυρὸς ὑπὸ τοιούτων ὄμβρων ἐκτρέφεσθαι ἔοικε [τῶν ἐαρινῶν].

Προφανῆ τὰ περιγραφόμενα ἐμβλήματα.

Αὐτ. σελ. 77, 54.

ἀποθνήσκουσι μὲν γὰρ ἢ νοσήσαντες ἢ γηράσαντες [ὥστε ἠσθενηκότες].

Τὸ ὥστε ἠσθενηκότες προφανῶς εἶνε παρέμβλητον σχόλιον τοῦ ἢ νοσήσαντες ἢ γηράσαντες.

Αἰτίαι τῶν Ἀράτου διοσημιῶν σελ. 104, 4.

ὁ μὲν γὰρ τῆς πρίνου καρπὸς σύμμετρος ὢν τοιοῦτον ⟨τὸν⟩ χειμῶνα δηλοῖ, ὁ δὲ πλείων τοῦ συνήθους πλείονα αὐχμόν.

Ἀναγκαῖον τὸ ἐκπεσὸν ἄρθρον διὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον πρὸς τὴν προηγουμένην λέξιν.

Αὐτ. σελ. 105 4.

μεταβέβηκεν ἑξῆς ἐπὶ τὰ τῆς γεωργίας σημεῖα καὶ νῦν

διδάσκειν πειρᾶται ἡμᾶς, καί φησιν ὅτι πρῖνοι καὶ σχῖνοι μετρίαν τὴν καρποφορίαν ὅταν ἔχωσι ⟨μέτριον τὸν χειμῶνα, ὅταν δὲ πλείονα τοῦ συνήθους⟩ αὐχμηρὸν τὸ τέλος ⟨τοῦ θέρους⟩ σημαίνουσιν.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χάσμα ἐκ τῶν προηγουμένων εἰκάζοντες.

Εἰ τῶν μελλόντων ἡ πρόγνωσις ὠφέλιμος σελ. 112, 1.

ὁ γὰρ ἐγκαθήμενος ἀεὶ καὶ οἰκουρῶν γραμματεὺς ἐν ἡμῖν, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, οὗτός ἐστι καὶ προγεγονὼς ἐνταῦθα, τῆς ψυχῆς εἴτε μέρος εἴτε ὄργανον, ᾧ τῶν πραγμάτων ἀντιλαμβάνεται φερομένων καὶ φυλάττει καὶ ἵστησι καὶ κύκλον ποιεῖ τὸ παρῳχημένον ἐπιστρέφουσα καὶ συνάπτουσα τῷ παρόντι καὶ παραρρεῖν εἰς τὸ ἄπειρον οὐκ ἐῶσα καὶ ἀνύπαρκτον καὶ ἄγνωστον.

Τὸ ἀδιανόητον ἡμῖν κύκλον ποιεῖ διορθωτέον κύκλῳ παπταίνει.

Αὐτ. σελ. 112, 2.

Τὸ γὰρ εἱμαρμένον ἄτρεπτον καὶ ἀπαράβατον «χὤπερ μόνον ὀφρύσι νεύσῃ, καρτερὰ τούτῳ κέκλωστ' ἀνάγκα» [καὶ πεπρωμένη].

Ἐκβλητέον τὸ καὶ πεπρωμένη ὡς σχόλιον τοῦ ἀνάγκα.

Περὶ ἡσυχίας σελ. 120.

διὰ τοῦτό τοι καὶ τῶν θεῶν τὰ ἱερά, ὅσα ἐκ τοῦ πάλαι ἀρχαίου νενόμισται κλπ.

Διορθωτέον πάνυ ἀντὶ τοῦ πάλαι.

Κατὰ τῆς ἡδονῆς σελ. 122, 5.

Τί δ' οὐ πάντων ὁρώντων ἀρρηστεύεις, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν αἰδούμενος φεύγεις νυκτὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἀμαρτύροις πιστεύων τὴν ὕβριν;

Τὸ χωρίον τοῦτο ἀναγινώσκοντί μοι ἐπῆλθον οὐκ οἶδ' ὅπως τὰ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου (Ἰλ. Θ 306) περὶ Ἄρεως καὶ Ἀφροδίτης λεγόμενα. Μὴ λοιπὸν γραπτέον;

Τί δ' οὐ πάντων ὁρώντων ⟨ὡς⟩ Ἄρης ⟨μοιχ⟩εύεις κλπ.

Περὶ ὀργῆς σελ. 138.

ᾗ καὶ μάλιστα ἁλίσκονται κατ' ἄκρας οἱ παραδεξάμενοι τὸν θυμὸν ὡς σύμμαχον ἀρετῆς, ἀπολαύοντες ὅσον αὐτοῦ χρήσιμόν ἐστιν ἔν τε πολέμῳ καὶ νὴ Δί' ἐν πολιτείαις, τὸ πολὺ δ' αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπιπολάζον ἐκκρίνειν καὶ ἐκβάλλειν τῆς ψυχῆς.

Ἀντὶ ἀπολαύοντες γραπτέον ⟨οἱ⟩ ἀπολαύ⟨ειν συμβουλεύ⟩οντες, ὅπως καὶ ὁ νοῦς ὑγιαίνῃ καὶ ἡ σύνταξις τῶν ἑπομένων ἀπαρεμφάτων ἔχῃ καλῶς.

Αὐτ. σελ. 139.

ὁ γὰρ οἴκοι πρᾷος, καὶ δημοσίᾳ πρᾷος πολὺ μᾶλλον ἔσται, τοιοῦτος ἔνδοθεν [καὶ ὑπὸ τῶν οἴκοι] πεποιημένος αὑτῷ [τῆς αὑτοῦ ψυχῆς] εἶναι [ἀγαθός].

Τὸ μὲν ὑπὸ τῶν οἴκοι ἐκβάλλομεν ὡς σχόλιον τοῦ ἔνδοθεν, τὸ δὲ τῆς αὑτοῦ ψυχῆς ὡς σχόλιον τοῦ αὑτῷ ὅπερ κακῶς γράφεται αὐτῷ, τὸ δὲ ἀγαθὸς ὑπολαμβάνομεν ἡμαρτημένον σχόλιον τοῦ τοιοῦτος, ὅπερ ἴσον τῷ πρᾷος. Ἄνευ τῶν παρεμβλημάτων ὁ νοῦς τοῦ χωρίου σαφέστατος.

ὁ γὰρ οἴκοι πρᾷος καὶ δημοσίᾳ πρᾷος πολὺ μᾶλλον ἔσται, τοιοῦτος ἔνδοθεν πεποιημένος αὑτῷ εἶναι (= ὅτι τοιοῦτος, πρᾷος δηλονότι, πεποίηται ἔνδοθεν εἶναι ἑαυτῷ).

Λείψανα συγγραμμάτων ἀδήλων σελ. 152, 7.

Ὅπου τὸν ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφον Ἀντίπατρον ἀποθνήσκοντα λέγουσιν ἐν εὐτυχήματος μέρει διακεῖσθαι καὶ τὴν ἐκ Κιλικίας αὐτῷ γενομένην εἰς Ἀθήνας εὔπλοιαν.

Ἀντὶ τοῦ διακεῖσθαι διορθωτέον διαριθμεῖσθαι.

Αὐτ. σελ. 177, 147.

Ἥ τε γὰρ αἴγειρος, ὥς φασιν ἄλλοι τε καὶ Πλούταρχος, φιλοπενθὴς καὶ εὐτελὴς πρὸς καρπογονίαν. διὸ καὶ Σοφοκλῆς ἔν τισι φησιν·

οὐ χρή ποτ' ἀνθρώπων μέγαν ὄλβον ἀπο-
βλέψαι· τανυφλοίου γὰρ ἰσαμέριος ὅσ-
τις αἰγείρου βιοτὰν ἀποβάλλει.

Ὀρθῶς κεῖται παρὰ Στοβαίῳ τὸ ἀτελὴς ἀντὶ τοῦ εὐτελὴς καὶ τό τισι πιθανώτερον φαίνεταί μοι ὅτι ἦτο Ποιμέσι, ὡς ὁ κ. Βερναρδάκης λέγει, ἢ Τηρεῖ ὡς ὁ Ναύκιος. Τὸ τοῦ Σοφοκλέους δ' ὅμως χωρίον ὑπολαμβάνων ὅτι εἶνε ἀναπαιστικὸν τὸ μέτρον συμπληρῶ ὧδε·

οὐ χρή ποτ' ⟨ἐς⟩ ἀνθρώπων μέγαν ὄλβον
ἀποβλέψαι· τανυφλοίου γὰρ ἰσαμέριος
ἄνθεσιν αἰγείρου βιοτὰν ἀποβάλλει.

Αὐτ. σελ. 181, 150.

τέφραν γὰρ ἔν τισι τούτων ἀποθέμενοί τινες ἢ καὶ ἐκ θυσιῶν τῶν ἐν ἐκείνοις γενομένων ἀπολελοιπότες, μετὰ πλείστους ἐνιαυτοὺς περιεργασάμενοι κειμένην εὗρον αὐτὴν οὕτως ὡς ἔθεσαν. Καὶ ἐν Κυλλήνῃ δέ φασιν (Ἀρκαδίας δ' ὄρος) βληθεῖσαν ⟨μήτε ὑπὸ ὑετῶν⟩ μήτε ὑπὸ πνευμάτων διεσκεδασμένην.

Τὸ ἑπόμενον μήτε δεικνύει ὅτι ἐξέπεσέ τι, ὅπερ ἡμεῖς οὕτω συνεπληρώσαμεν. Αἱ μετοχαὶ βληθεῖσαν καὶ διεσκεδασμένην ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοῦ ἐκ τοῦ εὗρον νοουμένου εὑρεῖν, ὅπερ τῷ φασιν ἀποδοτέον.

Ψευδοπλουτάρχεια. Ὑπὲρ Εὐγενείας σελ. 1.

ἀλλὰ ταὐτὸ πείθονται βάρβαρον εἶναι καὶ Ἑλληνικὸν πνεῦμα, καὶ οὐκ οἴονται λεληθυίας τινὰς ἀρχὰς καὶ σπέρματα ἀρετῆς συγκαταβάλλεσθαι τοῖς γεννωμένοις, ὥσπερ τῷ Τηλεμάχῳ τοῦ Ὀδυσσέως, ἐφ' οὗ καὶ πάνυ τῷ ὀνόματι ὁ ποιητὴς εἴρηκεν

ἐνέστακται μένος ἠύ.

Ὅτι τὸ πρὸ τοῦ ὀνόματι ἄρθρον τῷ νοσεῖ, δηλοῖ καὶ τὸ λατινικὸν κείμενον, ἐξ οὗ τοῦτο μετηνέχθη, ἔχον *insigni verbo*. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ὁ μεταφραστὴς ἔγραψεν

— ἐφ' οὗ καὶ πάνυ τ⟨ορ⟩ῷ ὀνόματι ὁ ποιητὴς εἴρηκεν.

Τὸ τορῷ ἐνταῦθα σημαίνει δηλωτικῷ, ἐκφραστικῷ ἢ ὡς τὸ λατινικὸν κείμενον δηλοῖ insigni. Ὅτι δὲ τὸ τορὸς εὕρηται ἐν τοιαύτῃ χρήσει πρβ. τορὸν ἔπος Αἰσχ. Ἀγ. 1134, τορὸς μῦθος Ἱκέτ. 571 κ. ἀ.

Αὐτ. σελ. 200, 2.

ὁ δὲ Τυρταῖος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας εἰς πόλεμον παρακαλούμενος «γενεαὶ Ἡρακλέους ἀνικήτου» φησὶν αὐτούς.

Ὅτι ὁ μεταφραστὴς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γράψῃ γενεαί, μαρτυρεῖ τὸ λατινικὸν κείμενον ἔχον Herculis invicti progeniem. Γραπτέον λοιπόν, ἵνα ἔχῃ τι τὸ ποιητικόν, οὐχὶ γενεὰς οὐδὲ γενεάν, ἀλλὰ γενεήν. Ἡ διόρθωσις δ' αὕτη συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὸ τοῦ Τυρταίου

ἀλλ' Ἡρακλῆος γὰρ ἀνικήτου γένος ἐστέ.

Αὐτ.

ὁ Πλάτων ὅταν τὴν τῶν γονέων δόξαν θησαυρὸν εἶναι μέγαν φησίν, οὐ καταφρονεῖν ἑαυτῆς διδάσκει τὴν εὐγένειαν.

Πολὺ φοβούμεθα, μὴ τὸ φησὶν ἐνταῦθα καί τινες ἄλλοι βαρβαρισμοὶ παρατηρούμενοι ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ δὲν προέρχονται ἐκ τῆς ἀμαθίας τοῦ μεταφραστοῦ ἀλλὰ τῆς τῶν ἀντιγραφέων· διότι κατωτέρω λ. χ. παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ὅταν συντάσσεται ὑποτακτικῇ, ὅταν ἀγενεῖς καταλάβωσι.

Αὐτ. σελ. 258, 16.

τὸν σὸν δὲ παῖδα σωφρονοῦντ' ἐπίσταμαι
χρηστοῖς θ' ὁμιλοῦντ' εὐσεβεῖν ⟨τ'⟩ ἠσκηκότα.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὁ ἐκπεσὼν τ'.

Αὐτ. σελ. 272, 21.

ἀλλὰ μὴν τό μου γένος ἀπ' ἐμοῦ λαμβάνει τὴν ἀρχήν, τὸ δὲ σὸν ἐν σοὶ λήγει.

Δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ὁ μεταφραστὴς ἔγραψε τό μου ἀντὶ τοὐμόν, διότι κατωτέρω λέγει τὸ σὸν οὐχὶ δὲ τό σου.

Αὐτ. ἐν σελ. 274, 21.

οὐ διαμάχεται μὲν οὖν ⟨τὰ⟩ τοιαῦτα τῇ εὐγενείᾳ μᾶλλον δὲ νὴ Δία παρεξορμῶσι πρὸς τὴν τῶν προγόνων δόξης ἀντίληψιν.

Προσέθεμεν τὸ ἄρθρον τὰ πρὸ τοῦ τοιαῦτα, διότι οὐδὲν ἄλλο παράδειγμα εὕρομεν ἐλλείψεως τοῦ ἄρθρου ὅμοιον, ὅπως ἀποδώσωμεν τὸ ἁμάρτημα τῷ μεταφραστῇ. Ὡσαύτως ἐγράψαμεν παρεξορμῶσι ἀντὶ προσορμῶσι νομίζοντες ἁμάρτημα τοῦ ἀντιγραφέως καὶ οὐχὶ τοῦ μεταφραστοῦ.

Αὐτ. σελ. 278, 21.

φάσκουσα δὲ μηδὲν κακόν, μηδὲ νόσον εἶναι.

Καὶ ἐνταῦθα εγράψαμεν μηδὲ ἀντὶ μηδένα, διότι νομίζομεν ὅτι ὁ μεταφραστὴς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταφράσῃ μηδένα τὸ *aut* ἀλλ' ὅτι προῆλθεν ἐκ διττογραφίας τῆς ἐπομέννης συλλαβῆς τοῦ νόσον.

Περὶ ποταμῶν καὶ ὅρων σελ. 28?, 1.

οὐκ εὐτυχήσας δὲ περὶ τῶν συμβεβηκότων ὁ βασιλεὺς τὴν μὲν ἐνεδρεύσασαν αὐτὸν γραῦν ζῶσαν κατέχωσεν, τὴν δὲ θυγατέρα σταυρώσας — ἔρριψεν ἑαυτὸν εἰς ποταμὸν Ἰνδόν.

Γραπτέον εὐψυχήσας ἀντὶ τοῦ εὐτυχήσας. Τὸ δὲ οὐκ εὐψυχήσας ἴσον τῷ τοῦ σχολιαστοῦ ἀθυμήσας.

Αὐτ. σελ. 283, 3.

Ταύτην λειοτριβοῦντες τῷ χυλῷ ⟨ἐν⟩ τοῖς καύμασιν ἀλείφονται.

Οὕτω συμπληρωτέον.

Αὐτ. 5.

ἅμα γὰρ ⟨τῷ⟩ τὴν πρεσβῦτιν κατορυχθῆναι ἑρπετῶν πλῆθος ἐκ τῆς ἀκρωρείας ἐξέρχεται.

Ἀναγκαῖον τὸ ἄρθρον τῷ.

Αὐτ. σελ. 322, 2.

Γεννᾶται δ' ἐν τῷ ποταμῷ τούτῳ βοτάνη ζάγκλον καλουμένη παρόμοιος ἐρίῳ· ταύτην τρίψας ἂν εἰς οἶνον βάλῃς, ὕδωρ γινεται καὶ τὴν μὲν ὀσμὴν ἔχει τὴν δὲ δύναμιν οὐκ ἔχει.

Γνωστὸν ὅτι ἡ λέξις ζάγκλον σημαίνει δρέπανον. Εἰκάζομεν

ὅτι καὶ ἡ βοτάνη οὕτω ὠνομάσθη διὰ τὸ σχῆμα αὐτῆς. Διὰ τοῦτο ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι τὸ ἐρίῳ πρέπει νὰ γραφῇ ⟨κλαδευτ⟩ηρίῳ, ὅπερ καὶ νῦν κλαδευτῆρι λέγεται, ἔχει δὲ τὸ σχῆμα δρεπάνου, ἀλλὰ εἶνε μικρότερον αὐτοῦ κατὰ τὸ μέγεθος καὶ χρησιμεύει πρὸς κλάδευσιν τῶν ἀμπέλων καὶ ἄλλων δένδρων. Πλὴν τῆς διαφθορᾶς ταύτης τὸ χωρίον τοῦτο ἔπαθε καὶ μετάθεσιν λέξεων· διότι λέγεται, ὅτι ἄν τις τρίψῃ τὴν βοτάνην ταύτην καὶ ῥίψῃ εἰς οἶνον ὁ οἶνος γίνεται ὕδωρ, ὅπερ ἔχει μὲν τὴν ὀσμὴν ἀλλὰ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν. Τίνος; τοῦ οἴνου ἢ τοῦ ὕδατος; Ἂν μὲν ἔχῃ τοῦ οἴνου τὴν ὀσμήν, τότε δὲν εἶνε ὕδωρ, ἂν δὲ τοῦ ὕδατος τίνα ὀσμὴν ἔχει τὸ ὕδωρ; Διὰ ταῦτα γραπτέον τὸ χωρίον ὧδε·

Γεννᾶται δ' ἐν τῷ ποταμῷ τούτῳ βοτάνη ζάγκλον καλουμένη, παρόμοιος ⟨κλαδευτ⟩ηρίῳ· ταύτην τρίψας, ἂν εἰς ὕδωρ βάλῃς, οἶνος γίνεται, καὶ τὴν μὲν ὀσμὴν ἔχει (δηλ. τοῦ οἴνου), τὴν δὲ δύναμιν οὐκ ἔχει.

Αὐτ. 3.

Εὑρίσκεται δ' ἐν αὐτῷ καὶ λίθος πελιδνὸς τῷ χρώματι, λινουργὸς καλούμενος ἀπὸ τοῦ συγκυρήματος· ἐὰν γὰρ βάλῃς αὐτὸν εἰς ὀθόνιον, δι' ἔρωτος ἕνωσιν τὸ σχῆμα λαμβάνει καὶ ἄργιον γίνεται.

Ὀρθῶς ὁ κ. Βερναρδάκης ἀνέγνω ἄρτιον ἀντὶ τοῦ ἄργιον, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀναγνωσθῶσιν ὀρθῶς καὶ τὰ ἄλλα τὰ κακῶς ἀντιγραφέντα, ἵνα ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἐκλάμψῃ σαφής. Ἀνάγνωθι λοιπὸν καὶ στίξον·

Εὑρίσκεται δὲ ἐν αὐτῷ καὶ λίθος πελιδνὸς τῷ χρώματι, λινουργὸς καλούμενος ἀπὸ τοῦ συγκυρήματος· ἐὰν γὰρ βάλῃς αὐτὸν εἰς ὀθόνιον διερρωγὸς ἕνωσιν τὸ σχίσμα λαμβάνει καὶ ἄρτιον γίνεται..

Μήπως ὁ μυθικὴν δύναμιν λαβὼν οὗτος λίθος ὁ καὶ λινουργὸς καλούμενος τὸν νῦν ἀμίαντον καλούμενον ὑποσημαίνει;

Αὐτ. σελ. 325, 24, 1.

γενόμενος δ' ἐπήκοος ὁ θεὸς ἔπεμψεν αὐτῷ τίγριν, ἐφ' ἧς ἀκινδύνως προσενεχθεὶς εἰς τιμὴν τῶν συμβεβηκότων τὸν ποταμὸν Τίγριν μετωνόμασε.

Γραπτέον ὑπερενεχθεὶς ἀντὶ τοῦ προσενεχθείς.

Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ποιήσεως Ὁμήρου σελ. 331, 4.

ἔστιν Ἴος νῆσος μητρὸς πατρίς, ἥ σε θανόντα
δέξεται· ἀλλὰ νέων ἀνδρῶν αἴνιγμα φύλαξαι.

Ὀρθῶς ὁ Βεστερμαννὸς εἴκασεν ἀλλ' ἁλιέων ἀντὶ τοῦ ἀλλὰ νέων, ἀλλὰ χάριν τοῦ μέτρου πρέπει νὰ γραφῇ ἀλλ' ἁλιῶν.

Αὐτ. Β σελ. 406. 132.

τοὺς γὰρ ἀγαθοὺς δάκνεσθαι ἐπὶ τοῖς πλησίον, εἰ παρ' ἀξίαν εὐτυχοῦσιν, ὅπερ νέμεσις καλεῖται ἢ ⟨εἰ⟩ παρ' ἀξίαν δυστυχοῦσιν, ὃ δὴ λέγεται ἐλεεῖν.

Προσέθεμεν τὸν εἰ ἐκπεσόντα διὰ τὸ προηγούμενον ἤ.

Αὐτ. σελ. 413, 140.

καὶ ὅτι ἀεὶ τὸ δύνασθαι τοῦ φρονεῖν ἄμεινον.

Γραπτέον καὶ συμπληρωτέον

καὶ ὅτι αὖ τὸ ⟨δύνασθαι μὲν τοῦ κάλλους, τοῦ δὲ⟩ δύνασθαι τὸ φρονεῖν ἄμεινον.

Πρβ. Ὁμήρ. Ν 734 καὶ ἐν σελ. 425, 8.

Αὐτ. σελ. 419, 147.

ἄλλοτε δ' ἐν ταῖς εὐωχίαις τὴν κιθάραν παραλαμβάνει, ὡς καὶ παρὰ τοῖς μνηστῆρσι

φόρμιγξ, ἥν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην.

Εἰ καὶ παρ' Ὁμήρῳ (ρ 271) ἡ λέξις φόρμιγξ ἀνήκει τῷ προηγουμένῳ στίχῳ, ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ὁ Πλούταρχος διὰ τὴν κατὰ τὰ προηγούμενα σύνταξιν καὶ διότι τὸ μέτρον ἐπέτρεπεν, ἔγραφε

φόρμιγγ', ἥν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην.

Μετὰ τὴν διόρθωσιν ταύτην δὲν εἶνε πλέον ἀνάγκη νὰ προστεθῇ, ὡς προτείνει ὁ κ. Βερναρδάκης, ἡ λέξις τὴν φόρμιγγα μετὰ τὸ μνηστῆρσι.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΚΟΝΤΟΥ

ΓΛΩΣΣΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

(Ἴδε Τόμ. Β΄, σελ. 84 κἑξ.).

12. **Ἴσως λάβω, ἴσως μείνω,** κτλ., **ἴσως κοιμηθῶ, ἴσως ἀρνηθῶ,** κτλ.

Συχνότατ' ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἰδιωτικῇ συνηθείᾳ ἐκφέρεται τὸ ἐπίρρημα ἴσως ὑποτακτικῇ ἐγκλίσει συντεταγμένον χρόνου ἀορίστου, οἷον

ἴσως λάβω (καταλάβω, μεταλάβω, προλάβω), ἴσως μάθω, ἴσως πάθω, ἴσως λάχω, ἴσως φάγω (φάω), ἴσως τύχω (πιτύχω = ἐπιτύχω), ἴσως φύγω, ἴσως πέσω (προσπέσω),

ἴσως μείνω, ἴσως στείλω, ἴσως παραγγείλω, ἴσως σπείρω, ἴσως δείρω, ἴσως κρίνω, ἴσως κλίνω, ἴσως σύρω, ἴσως πλύνω, ἴσως κάμω, ἴσως δράμω, ἴσως βάλω (προβάλω, ἀποβάλω, βγάλω, ξεβγάλω), ἴσως ψάλω, ἴσως σφάλω, ἴσως ξάνω, ἴσως ὑφάνω, ἴσως ῥάνω, ἴσως πικράνω, ἴσως μαράνω, ἴσως ξεράνω (= ξηράνω), ἴσως ξεθυμάνω, κτλ.,

ἴσως φέρω (καταφέρω), ἴσως πεθάνω, ἴσως γιάνω (= ὑγιάνω), ἴσως πάγω (πάω), ἴσως γδάρω, ἴσως πάρω, ἴσως εἰπῶ (ξαναειπῶ), ἴσως ἰδῶ (ξαναϊδῶ, ματαϊδῶ = μεταϊδῶ), ἴσως πιῶ (καταπιῶ), ἴσως ἔρθω (ἐρθῶ, ξαναέρθω-ξανάρθω-ξαναρθῶ), ἴσως διαβῶ, ἴσως κατεβῶ-κατέβω, ἴσως ἀνεβῶ-ἀνέβω, ἴσως (ἐ)βγῶ-ἔβγω, ἴσως (ἐ)μπῶ-ἔμπω (ἴσως δώκω, ἴσως ἀφήκω),

ἴσως κοιμηθῶ, ἴσως λυπηθῶ, ἴσως στεφανωθῶ, ἴσως στενοχωρηθῶ (-ρεθῶ), ἴσως σκοτωθῶ, ἴσως φαρμακωθῶ, ἴσως

ἀρνηθῶ, ἴσως κρατηθῶ, ἴσως παρηγορηθῶ, ἴσως στερεωθῶ, ἴσως σταθῶ, ἴσως κοπῶ, ἴσως δεθῶ, ἴσως λυθῶ, ἴσως χυθῶ, ἴσως ντυθῶ (= ἐνδυθῶ), ἴσως βραχῶ, ἴσως φανῶ, ἴσως χαρῶ,

ἴσως γελαστῶ (= γελασθῶ), — κρεμαστῶ, — ἀναγκαστῶ, — βιαστῶ, — χωριστῶ, — σκιστῶ (= σχισθῶ), — ἀκουστῶ, — βλαφτῶ, — νιφτῶ, — ἀλειφτῶ, — ἀνοιχτῶ, — βασταχτῶ, — γιατρευτῶ (= ἰατρευθῶ), — παυτῶ, κτλ.,

ἴσως φερθῶ (παραφερθῶ), — δαρθῶ, — συρθῶ, — σταθῶ, ἴσως μαραθῶ (= μαρανθῶ), — γλυκαθῶ, — ξεραθῶ, κτλ.

Ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Λεγράνδου ἐκδεδομένοις Δημώδεσιν Ἄσμασι φέρεται σελ. 86 (57, 3) «ἴσως τὴν πάρῃ μυρωδιὰ (πάρ' ἡ μυρωδιά)». Πρβ. καὶ Τραγούδ. Ῥωμ. Πασσοβ. σελ. 255 (350, 11) «ἴσως καὶ τὸ γνωρίσω» καὶ Ἐπιδόρπ. Μιχ. Λελέκ. Τόμ. Α΄, σελ. 13 «ἴσως καὶ τὸν ξυπνίσω. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ πρώτη φράσις εἶνε καὶ ὧδε προενηνεγμένη. «μήνα τὴν πάρ' ἡ μυρωδιά». Ἴδε Τραγ. Ῥωμ. Πασσοβ. σελ. 57 (66, 5).

Γράφει δὲ καὶ ὁ Δαπόντες ἐν Κήπῳ Χαρίτων σελ. 112 Σοφ. «ἴσως ἔλθῃ καὶ Βλάχπεης κανένας στὸν καιρόν μας» καὶ σελ. 171 «ἴσως καὶ κατευοδωθῇ κἐκείνη ἡ ὁδός του — κἔλθῃ καὶ ὁ Σταυρός του» καὶ σελ. 191 «ἴσως καὶ δὲν τὸν εὕρῃς».

Ὁ Π. Σοῦτζος ἐνόμιζεν ὅτι ὁ τύπος φθάσω ἐν τῇ τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης ἐκφορᾷ «ἴσως φθάσω» εἶνε χρόνου μέλλοντος. Λέγει ὁ ἀνὴρ ἐν τῇ Νέᾳ Σχολῇ σελ. 12 τάδε· «Παραλάβετε τὸν ἀρχαῖον μέλλοντα, λέγοντες γράψω γραφήσομαι· συνηθέστερον πολὺ τὸ τίς διηγήσεται ἢ τὸ τίς θέλει διηγηθῆν, τὸ γενήσεται τοῦ εὐαγγελίου, ἢ τὸ θέλει γενῆν· ὁ μέλλων χρόνος ἄλλως ἐν τῇ κοινῇ χρήσει κεῖταί που, διότι ὁ λαὸς λέγει ἴσως φθάσω, καὶ οὐχὶ ἴσως θέλω φθάσειν».

Ἡ γνώμη τοῦ Σούτζου εἶνε ἡμαρτημένη, ἱκανῶς δὲ τὴν πλημμέλειαν αὐτῆς ἐνεφάνισεν ὁ Ἠλ. Σταθόπουλος ἐν βιβλίῳ ἔχοντι ἐπιγραφὴν Ὁ Ἀλ. Ῥαγκαβῆς καὶ ὁ Π. Σοῦτσος γράψας σελ. 48 «Ἐν σελ. 12 εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ τηρήσεως τοῦ ἀρχαίου μέλλοντος, λέγεις, ὅτι ὁ λαὸς λέγει ἴσως φθάσω καὶ οὐχὶ ἴσως θέλω φθάσειν. Ἀλλ, ὦ 'γαθὲ (γρ. ὦγαθέ ἢ ὠγαθέ), τὸ φθάσω ἐκεῖνο εἶναι ἀορίστου ὑποτακτικῆς, καὶ ἂν ἀπιστῇς ἐρώτησον καὶ τὰ παιδία

τοῦ σχολείου, καὶ ἄκουσον καὶ τὰ ὅμοια παραδείγματα ἴσως πάθω διὰ τὴν συγγραφήν μου, καὶ μανιωδῶς καταδιωχθῶ· ἴσως καταμηνυθῶ, καταδικασθῶ, παυθῶ, κτλ. Καὶ μὴ τὰ ἀλλότρια πολυπραγμόνει ἀλλὰ τὰ σὰ ἐρεύνα. Βλαχ. σ. 27 στίχ. 9 Κ' ἴσως πᾶσα ψυχὴ πνεύσῃ ἐντὸς κόσμου καλητέρου».

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου εἰρημένα ἐν τοῖς Σουτσείοις σελ. 107 «Ἐν σελίδι 12 τῆς Νέας Σχολῆς, ἵνα ἀποδείξῃ ὅτι ἡ σημερινὴ γλῶσσα ἔσωσε τὸν ἀρχαῖον μέλλοντα, φέρει παράδειγμα τὸ ἴσως φθάσω, οὐδόλως συλλογιζόμενος ὅτι, εἰ τοῦτο ἦτον μέλλων, ἤθελΕΝ εἶναι καὶ ΤΑ ἴσως ἔλθω, ἴσως λάβω, ἴσως κρυφθῇ, ἴσως φανῇ, κτλ· καὶ ἐνταῦθα μὲν τὸ δέχεται μέλλοντα, ἐν Βλαχάβᾳ δὲ σ. 24 γράφων ποῦ φθάσει, κατωτέρω πάλιν λέγει ἴσως φθάσῃ, ἐν ᾧ, ἐὰν ἦναι μέλλων, πρέπει νὰ γραφῇ ἴσως φθάσει».

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορά, ἡ λίαν ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἡμῶν συνηθείᾳ τετριμμένη, ἔτυχεν ἀποδοχῆς καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πεπαιδευμένων. Ἐποιήσατο αὐτῆς χρῆσιν ὁ Κοραῆς, ὁ Κούμας, ὁ Οἰκονόμος, ὁ Ἀσώπιος καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι.

Κοραῆς ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Παραλλ. Βίων τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Ϛ', σελ. ιε' «ἴσως εὑρεθῇ τις ἱκανὸς νὰ νοήσῃ — τὴν Μετακένωσιν» καὶ ἐν τῇ τῶν Πολιτικῶν τοῦ Πλουτάρχου Προλεγ. σελ. 8 «ἴσως ὁ ἑξῆς διάλογος — ἀναπληρώσῃ τὰ μικρά μου ταῦτα Προλεγόμενα» καὶ ἐν τῇ τῶν Ἐπικτήτου Διατριβῶν Τόμ. Β', σελ. γ' «ἦλθα μὲ τὴν ἐλπίδα ἴσως εὕρω γράμμα» καὶ ἐν τῷ Ἱερατ. Συνεκδήμῳ σελ. 139 «τοιαῦται ἀλήθειαι ἴσως σκανδαλίσωσι τινάς» καὶ σελ. 225 «ἴσως τιμηθῶσιν ἀπὸ παρασίτους καὶ κόλακας» καὶ ἐν τοῖς Ἀτάκτοις Τόμ. Α', σελ. 152 «ἴσως μὲ τὸν καιρὸν ἐξαλειφθῇ κτέ.» καὶ Τόμ. Β', σελ. 46 «ἐκ τούτων ἴσως διορθωθῇ τὸ ὁποῖον κτέ.» καὶ σελ. 203 «ἴσως ἡ ἔρευνα τὴν ἀποδείξῃ Ἑλληνικήν».

Κούμας ἐν ταῖς Ἱστορίαις τῶν Ἀνθρωπ. Πράξεων Τόμ. Θ', σελ. 375 «ἴσως σπεύσῃ ἐκεῖνος εἰς βοήθειάν της» καὶ Τόμ. Ι', σελ. 105 «ἴσως μὲ χαρίσῃ ὁ θεὸς ποτὲ καὶ τοιοῦτον ὡραῖον θάνατον» καὶ σελ. 123 «ἴσως μεταβληθῇ ἡ πολιτικὴ τῶν Τουρκικῶν ὑπουργῶν».

Οἰκονόμος ἐν τῷ Δοκιμίῳ περὶ τῆς Πλησιεστ. Συγγ. κτλ. Τόμ. Α', σελ. XC-XCII «ἴσως — καταλάβῃ ὁ Δάνος» καὶ «ἴσως δυνηθῇ

νὰ καταλάβῃ πολλὰς φράσεις» καὶ ἐν τῷ περὶ Γνησ. Προφ. τῆς Ἑλλ. Γλώσσης Βιβλίῳ σελ. ιε΄ «ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις» καὶ σελ. ιϛ΄ «ἴσως δὲ καί τις ἐξ αὐτῶν — ὑποκρούσῃ χαριέντως» καὶ σελ. 441 «ἀλλ' ἴσως οἱ Τονοθραῦσται καταβῶσι» καὶ σελ. 538 «ἴσως ἐμπαρόδως ἐπανέλθωμεν πάλιν» καὶ ἐν τῇ Ἐπικρίσει εἰς τὴν περὶ Νεοελλ. Ἐκκλ. κτλ. σελ. 27 «ἀλλ' ἴσως ἐξηγηθῇς σαφέστερον ἐν τοῖς ἐφεξῆς» καὶ σελ. 66 «ἀλλ' ἴσως εἴπῃς καὶ σὺ ἐκεῖνο» καὶ σελ. 112 «ἀλλ' ἴσως εἴπῃ καὶ αὐτός» καὶ σελ. 321 «ἀλλ' ἴσως παρακατιὼν ὀρθότερον ἐξηγήσῃς» καὶ σελ. 346 «ἴσως ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λόγων ἀποδειχθῇ» καὶ ἐν τοῖς Σωζομ. Ἐκκλησ. Συγγράμμασι Τόμ. Α΄, σελ. 166 «ἴσως διορισθῶσι μόνον ἑξήκοντα» καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 76 «ἴσως ΓΕΝΩΝΤΑΙ ποτε καὶ οὗτοι πάντες κοσμικοί» καὶ σελ. 473 «ἴσως καὶ τότε τύχωσι Μαύρεροι». Πρβ. καὶ Βιογραφ. Σχεδίασμα σελ. 107 «ἴσως τοῦ λοιποῦ καταμάθω τὴν ζῶσαν πίστιν».

Ἀσώπιος ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῶν Ἑλλ. Ποιητῶν καὶ Συγγραφέων σελ. 774 «ἴσως λάβωμεν ἀφορμὴν νὰ εἴπωμέν τι» καὶ ἐν τῇ Δευτ. Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. ξ΄ ἐκδ. β΄ «παράδοξον ἴσως φανῇ εἰς πολλούς» καὶ σελ. 856 «ἴσως — ἐκδοθῇ τέλειον» καὶ ἐν τῷ Λόγῳ τῷ ἐκφωνηθέντι τῇ κθ΄ Σεπτεμβρ. 1857, σελ. 32 «τινὲς τῶν ὁποίων ἴσως περατωθῶσι ταχέως» καὶ ἐν τῷ Λόγῳ τῷ περὶ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου σελ. 174 «ἴσως εὑρεθῶσι καὶ οἱ παρομοιάσοντες κτέ.» καὶ ἐν τῇ Ἐκθέσει τοῦ Ῥοδοκ. Φιλολ. Διαγωνίσματος σελ. 152 «ἴσως δὲ καὶ τὰ ἐξ Ἑλλάδος περὶ τούτου γραφόμενα — ἀναδώσωσι σπινθῆρα φωτός, καὶ οὕτω προσθέσωσί τι καλὸν κτέ.». Πρβ. καὶ σελ. 80 «τὰ ὁποῖα οὔτε ἔλαβον ὅλως ἀνάπτυξιν, οὔτε ἴσως μεθ' ὅλας τὰς ἐξωτερικὰς ὠθήσεις λάβωσί τινα μεγάλην». Λέγει δὲ καὶ ἐν τοῖς Σουτσείοις ὁ Ἀσώπιος σελ. 97 «ἴσως ὅμως ἀποφασίσῃ νὰ λέγῃ» καὶ σελ. 100 «ἴσως δὲ καταδεχθῇ» καὶ σελ. 103 «εἰς ἃς ἴσως ἐπανέλθωμεν» καὶ σελ. 117 «ἴσως ὅμως κωλύσῃ τοῦτο ἡ παρὰ τοῦ — Π. Σούτσου αὐτῆς προστασία» καὶ σελ. 118 «ἴσως ζήσῃς ἄλλα ἑπτά» καὶ σελ. 229 «ἄλλοις μὲν ἄλλο ἴσως δόξῃ καλόν».

Φίλιππος Ἰωάννου ἐν τῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Βρετοῦ 1863, σελ. 135 «ἴσως δὲ λάβω ἀφορμὴν νὰ δηλώσω ἀκολούθως τὴν περὶ αὐτῶν γνώμην μου».

Κοκκώνης ἐν τῷ περὶ Πολιτειῶν συγγράμματι Τόμ. Β΄, σελ. 255

«ἐδῶ ἴσως ἔλθῃ εἰς τὸν νοῦν τοῦ ἀναγνώστου» καὶ σελ. 290 «ἴσως τινὲς — κακίσωσιν ὅτι θέτω τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα».

Χρυσοβέργης ἐν τῷ Ἐπιδορπίῳ σελ. 27 «ἴσως κριθῶσιν εἰσαγώγιμα εἰς τὰ διδακτήρια τοῦ Κράτους».

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει Τόμ. Α', σελ. 39 «ἴσως ἐκδοθῇ ποτε μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ ὑπομνημάτων» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 226 «ἴσως καὶ ὁ ἴδιος ἀπορήσῃ» καὶ σελ. 327 «ἴσως οἱ συκοφαντοῦντες ἐκ συστήματος — ἀπορήσωσιν» καὶ σελ. 606 «ἴσως πολλοὶ τῶν παρ' ἡμῖν νέων — νομίσωσιν ὅτι εἰρωνεύομαι» καὶ σελ. 608 «τὴν πρώτην φορὰν τὸ ποίημα — ἴσως σὲ προσηλώσῃ» καὶ σελ. 614 «ἴσως δημοσιεύσωμέν ποτε — τὰς πρὸ χρόνων ἀποταμιευομένας σημειώσεις» καὶ ἐν τῷ Ἑλληνο-Γαλλικῷ Λεξικῷ σελ. III ἐκδ. β' «ἐλπίζοντες ὅτι εἰς δευτέραν ἔκδοσιν — ἴσως ληφθῶσιν αἱ σημειώσεις αὗται ὑπ' ὄψιν».

Παμπούκης ἐν τῇ Γραμματικῇ τῆς Ἀρχ. Ἑλλ. Γλώσσης σελ. κγ' ἐκδ. β' «ἴσως δυσκολευθῶσι πρωτόπειροι μαθηταί» καὶ ἐν τοῖς Σωζομένοις Λόγοις σελ. 209 «ἴσως — κατορθωθῇ τοῦτο ἐφεξῆς» καὶ ἐν τῇ Πεζογραφικῇ Καλλιλογίᾳ σελ. 39 «ἐπειδὴ συννεφεῖ, ἴσως βρέξῃ».

Οἰκονομίδης ἐν Λοκρ. Ἀνεκδ. Ἐπιγραφῆς Διαφωτίσει σελ. 94 «ἴσως καὶ τὸ δικάζηται τῆς ἐπιγραφῆς τονίσωσι δικαζῆται» καὶ σελ. 106 «ἴσως ἐνταῦθα ὁ ἀναγνώστης σημειώσῃ ἀντίφασίν τινα». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι ἠσμένιζεν ὁ Οἰκονομίδης ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτοῦ λόγῳ ἐρρυθμισμένῳ πρὸς τὴν παλαιὰν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκκλίνων τὰς διὰ τοῦ θά καὶ τοῦ νά γινομένας ἐκφορὰς καὶ ἄλλας χρήσεις τῆς δημώδους ἡμῶν φωνῆς. Τοῦ ἀρχαίου μέλλοντος ποιεῖται χρῆσιν ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ γράφων σελ. 31 ἐροῦμεν καὶ προσθήσομεν καὶ σελ. 60 εὑρήσομεν καὶ σελ. 68 παραθησόμεθα καὶ σελ. 94 φανήσεται καὶ σελ. 75 «ἔχομεν ἤδη καὶ ἕξομεν ἴσως ἔτι ὀλίγους». Ὤφειλε δὲ νὰ γράφῃ καὶ «ἴσως — τονώσουσι δικαζῆται» καὶ «ἴσως — ὁ ἀναγνώστης σημειώσεται». Ἀλλ' ἁμαρτάνει ἐνίοτε ὁ ἄλλως ἐλλόγιμος ἀνὴρ τοῦ ὀρθοῦ ἢ τοῦ πρέποντος λέγων διηρέσαμεν (σελ. 4) ἀντὶ τοῦ διείλομεν καὶ ἄλλα ἀνελλήνιστα ὄντα ἢ ἀπᾴδοντα οὗ ἐζήλωσε λόγου.

Θερειανὸς ἐν ταῖς Φιλολογικαῖς Ὑποτυπώσεσι σελ. 49 «ἴσως ἀντείπῃ

τις ὅτι κτέ.» καὶ σελ. 149 «ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις ὅτι κτέ.» καὶ σελ. 354 «ἴσως ὑποληφθῶσι παρὰ τῶν σφόδρα συντηρητικῶν ὁπωσοῦν παράτολμοι».

Βερναρδάκης ἐν τῇ Μαρίᾳ Δοξαπατρῇ σελ. η' «καὶ περιστατικά τινα ἴσως ἀνακαλύψῃ» καὶ σελ. 92 «καὶ ἴσως οὕτω καὶ τῶν προπατόρων του καὶ τὰς ἰδίας ἁμαρτίας δυνηθῇ νὰ ἐξαλείψῃ» καὶ ἐν τοῖς Κυψελίδαις σελ. ιη' «τὰ μὲν ἄλλα πρόσωπα ἴσως δικαιολογηθῶσί πως πεζολογοῦντα» καὶ σελ. 131 «ἴσως αὐτοῦ ἡ παρουσία τῆς μελαγχολίας του διασκεδάσῃ τὴν αἰτίαν» καὶ ἐν τῷ κατὰ Λιβαδᾶ βιβλίῳ σελ. 44 «ἴσως ἐρωτήσῃ ὁ ἀδαὴς τῶν τοιούτων πραγμάτων ἀναγνώστης» καὶ σελ. 95 «ἴσως — προτιμήσῃ νὰ μὴ πιστεύσῃ» καὶ σελ. 96 «ἴσως μᾶς ἀρνηθῇ ὁ σοφὸς σχολάρχης ὅτι κτέ.» καὶ «πόθεν, ἴσως ἐρωτήσῃ, πόθεν συνεικάσαμεν τοῦτο;» καὶ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν σελ. 244 «περὶ οὗ ἴσως ῥηθῶσι τὰ δέοντά ποτε ἐν οἰκειοτέρῳ τόπῳ». Ἔγραψε δὲ καὶ ἐν τῷ Ψευδαττικισμοῦ Ἐλέγχῳ ὁ Βερναρδάκης «ἴσως τότε τέλος πάντων εὐχαριστηθῇ μὲ τὴν γλῶσσάν μας καὶ τὴν ἐγκρίνῃ», ὡς ἐμάθομεν ἐκ βιβλίου, ἐν ᾧ εἶνε ταῦτα μετ' ἄλλων παρατεθειμένα (Μελέτ. Χατζιδ. 1884, σελ. 7).

Ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἄνω παραδείγματα τοῦ ἐπιρρήματος ἴσως ὑποτακτικῇ ἐγκλίσει χρόνου ἀορίστου συντεταγμένου ἐκ βιβλίων τοῦ Κοραῆ. Παρατηροῦμεν δ' ἐνθάδε ὅτι πολλάκις ἡ σύνταξις αὕτη ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός, οἷον

ἴσως λάβω (Τόμ. Β', σελ. 35), ἴσως κάμω (Τόμ. Β', σελ. 295 καὶ 637), ἴσως εἴπω (Τόμ. Β', σελ. 708), ἴσως ἐπιτύχω (Τόμ. Γ', σελ. 259 καὶ 458), ἴσως δυνηθῶ (Τόμ. Γ', σελ. 230), ἴσως μεταχειρισθῶ (Τόμ. Γ', σελ. 829),

ἴσως κρίνῃς (Τόμ. Α', σελ. 433 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 539), ἴσως κάμῃς (Τόμ. Β', σελ. 443), ἴσως ἀναγκάσῃς (Τόμ. Β', σελ. 542), ἴσως παρηγορήσῃς (Τόμ. Γ', σελ. 477),

ἴσως εὕρῃ (Τόμ. Α', σελ 452), ἴσως ἔλθῃ (Τόμ. Β', σελ. 348 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 65), ἴσως ἀμβλύνῃ (Τόμ. Β', σελ. 475), ἴσως στείλῃ (Τόμ. Γ', σελ. 705), κτλ.,

ἴσως καταλάβωσιν (Τόμ. Β', σελ. 736), ἴσως ἔλθωσιν (Τόμ. Β', σελ. 289), ἴσως κρίνωσι (Τόμ. Γ', σελ. 656), ἴσως ἐξαρκέσωσιν (Τόμ. Α', σελ. 296), ἴσως ἀρέσωσιν (Τόμ. Β', σελ. 306), κτλ.,

ἴσως φανῇ (Τόμ. Α', σελ. 80 καὶ 111 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 84), ἴσως ὠφεληθῇ (Τόμ. Γ', σελ. 287), κτλ., ἴσως δυσαρεστηθῶσιν (Τόμ. Α', σελ. 481).

Εὕρομεν δ' ὅμως ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς ταύταις καὶ τάδε γεγραμμένα.

ἴσως κατανοήσΕΙΣ (Τόμ. Α', σελ. 596),
ἴσως δοκιμάσΕΙΣ (Τόμ. Α', σελ. 681 καὶ Τόμ. Β', σελ. 664),
ἴσως πιστεύσΕΙΣ (Τόμ. Α', σελ. 773),
ἴσως γελάσΕΙΣ (Τόμ. Α', σελ. 797 καὶ Τόμ. Β', σελ. 758· ἀλλὰ σελ. 574: ἴσως γελάσῌΣ),
ἴσως ἀπορήσΕΙΣ (Τόμ. Β', σελ. 164),
ἴσως νομίσΕΙΣ (Τόμ. Β', σελ. 730· ἀλλὰ Τόμ. Γ', σελ. 621: ἴσως νομίσῌΣ),
ἴσως ἀπολαύσΕΙΣ (Τόμ. Γ', σελ. 275),
ἴσως λάμψΕΙ (Τόμ. Α', σελ. 43),
ἴσως ἀποφασίσΕΙ (Τόμ. Β', σελ. 664),
ἴσως ἀνακαλύψΕΙ (Τόμ. Γ', σελ. 147),
ἴσως τολμήσΕΙ (Τόμ. Γ', σελ. 460),
ἴσως κατασιγάσΟΥσι (Τόμ. Α', σελ. 736).

Παρατηρητέον δ' ὅτι ἐν μὲν Τόμ. Β', σελ. 571 καὶ Τόμ. Γ', σελ. 63 φέρεται ἴσως εὕρῃς καὶ ἐν Τόμ. Γ', σελ. 670 καὶ 729 ἴσως εἴπῃς, ἐν δὲ Τόμ. Β', σελ. 178 ἴσως εὑρεῖς καὶ σελ. 665 ἴσως εὕρεις καὶ ἐν Τόμ. Γ', σελ. 468 ἴσως εἰπεῖς. Ἄξιον δὲ καὶ τοῦτο παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι ἐν μὲν Τόμ. Γ', σελ. 771 κεῖται «ἴσως μὲ τὴν φέρΩσιν οἱ κατευοδοθέντες (κατευοδΩθέντες) εἰς Μασσαλίαν», ἐν δὲ Τόμ. Α', σελ. 451 «ἴσως ἡ ἀνάγνωσις καὶ μελέτη τὸν φέρΟΥσιν εἰς οἶκτον ἐκείνων». Πιθανὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι τὸ ἐν Τόμ. Α', σελ 783 «ἀπὸ ταύτην — ἴσως κρίνΕΙΣ εὔλογον» εἶνε τεθειμένον ἀντὶ τοῦ ἴσως κρίνῌΣ. Πρβ. καὶ Δαπόντ. Κήπ. Χαρ. σελ. 171 «ἴσως καὶ κατευοδωθῇ — τὸν συνοδεύσΕΙ καὶ ἐκεῖ, καὶ ἀνοιχθῇ ἡ πύλη — εὕρῃ καὶ ἀνταμώσΕΙ δὲ ληστὴν τὸν ὅμοιόν του».

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τὸ ἐπίρρημα μόλις συνέταξεν ὁ Κοραῆς ὑποτακτικῇ ἀορίστου ἐν τῷ Προδρόμῳ σελ. ρ' «μόλις εὑρεθῇ εἷς μόνος νὰ καταλάβῃ μίαν» καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς Τόμ. Γ', σελ. 163 «μόλις ἐκεῖ πωληθῶσι 5 ἢ 6 ἀντίτυπα» καὶ σελ. 963 «ἡ συγχώ-

ρησις μόλις ορισθῇ πρὸς τὰ τέλη τοῦ παρόντος ἔτους». Πρβ. καὶ Τόμ. Α', σελ. 522 «ἀπὸ ἑκατὸν τοιούτους μόλις εὑρεῖς δέκα οἵτινες κτέ.».

Πλημμελῶς ἔχει ἡ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου ἐκφορὰ ἴσως εὕρεις-ἴσως εὑρεῖς, μόλις εὕρεις καὶ ἴσως εἰπεῖς. 'Αλλ' εὔλογον καὶ δίκαιον εἶνε ἐπιεικὴς νὰ γίνηταί τις κριτὴς τῶν τοῦ Κοραῆ πταισμάτων ἢ παραπτωμάτων, μάλιστα δὲ τῶν ἐν ταῖς 'Επιστολαῖς αὐτοῦ ἀπαντώντων.

Παράδοξος ἡμῖν φαίνεται ἡ ὑπὸ τοῦ 'Ρουσοπούλου γενομένη σύνταξις τοῦ ἐπιρρήματος ἴσως μετ' εὐκτικῆς ἐγκλίσεως ἐν τῇ Κρίσει τοῦ Βουτσιν. Ποιητ. 'Αγῶνος 1865, σελ. 55 «ἀλλὰ τὰ μὲν τοιαῦτα ἴσως εἴπΟΙ ὁ ποιητὴς παρέχει μοι ἡ ποιητικὴ ἄδεια. — καλά· δὲν ἀντιλέγΩμεν, ἂν κτέ.». Τὸ ἴσως εἴποι εἶνε παρειλημμένον ἀντὶ τοῦ ἴσως ἂν εἴποι. 'Αλλὰ τίς δύναται εὖ λογιζόμενος νὰ ἐγκρίνῃ ἐν τῇ νενομισμένῃ νῦν παρὰ τοῖς πεπαιδευμένοις φωνῇ τὴν ἐκφορὰν ἴσως εἴποιμι, ἴσως εἴποιεν, κτλ., ἴσως παρηγορήσαι (-ήσειε), ἴσως παρηγορήσαιεν (-ήσειαν), κτλ., ἴσως κοιμηθείην, κτλ. ἢ καὶ τὴν μετὰ τοῦ ΆΝ ἴσως ἂν εἴποιμι, ἴσως ἂν εἴποιεν, κτλ. ἢ καὶ τὴν ἄνευ τοῦ ΊΣΩΣ εἴποιμ' ἄν, εἴποιεν ἄν, κτλ.; Οὐδαμῶς ζηλωτὸν νομίζομεν τὸ ὑπὸ τοῦ 'Ασωπίου ἐν τοῖς Σουτσείοις εἰρημένον σελ. 32 «ὑποφερτὸν ἂν εἴη καὶ τὸ εἰπεῖν». 'Ελέχθη δ' ὑπὸ τοῦ 'Ρουσοπούλου καὶ ἐν τῇ 'Ελληνικῇ 'Αρχαιολογίᾳ σελ. 255, σημ. 179 ἐκδ. γ' «εἴησαν δ' οὗτοι οἱ νικήσαντες» ἀντὶ τοῦ «εἴησαν δ' ἊΝ οὗτοι οἱ νικήσαντες».

'Ο Μουλλάχιος γράφει ἐν *Grammat. d. Griech. Vulgarspr.* σελ. 392 «Die Partikel ἴσως *vielleicht* wird, wenn von gegenwärtigen oder vergangenen Dingen die Rede est, mit dem Indicativus, bei der Erwähnung des Zukünftigen aber mit dem Conjunctivus construirt, z. B. ἴσως τὸ ξεύρετε *vielleicht wisst ihr es.* ἴσως τὸν εἴδετε *vielleicht habt ihr ihn gesehen.* ἴσως τὸ λάβῃς *vielleicht wirst du es becommen.* ἴσως ἔλθουν *vielleicht werden sie kommen.* Der Gebrauch des Indicativi in den beiden ersten Fällen ist auch antik; was den Conjuctivus in dem dritten Falle anlangt, so erklärt sich die Anwendung desselben hierbei in der Volksprache aus Cap. XLIV, B. 4».

Συχνὴ ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ εἶνε ἡ χρῆσις τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἀορίστου ἀντὶ μέλλοντος.

Τὸ ἐπίρρημα ἴσως εὑρίσκεται ὑποτακτικῇ ἐγκλίσει χρόνου ἀορίστου συντεταγμένον ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου σελ. 161 Βαλ. «ἴσως δὲ τοῖς τυπωθεῖσι κανόσιν — καὶ ὁ καπνὸς διασκεδασθῇ καὶ τὸ ζοφῶδες ἐκριπισθῇ καὶ ἡμῖν τῆς ἀθυμίας ἀναψυχὴ πορισθΗΣΕΤΑΙ» καὶ ἐν ταῖς Ῥητορικαῖς Ὁμιλίαις τοῦ Δοξαπατρῆ εἰς τὰ Ἀφθον. Προγυμν. Α', 16 (Ῥητορ. Οὐαλζ. Τόμ. Β', σελ. 171, 2) «ἴσως δέ τις εἴπῃ» καὶ Β', 2 (σελ. 195, 15) «ἴσως οὖν ὑπογραφήν τις εἴπῃ τὸν παρόντα λόγον τοῦ διηγήματος» καὶ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς Μιχαὴλ τοῦ Ἀκομινάτου ΡΟΔ', 7 (Τόμ. Β', σελ. 348, 13) «ἴσως οὐδὲν μὲν σεμνὸν ἢ κερδαλέον ἐς ψυχὴν εὑρὼν ἐκεῖνα προαχθῇς καθ' ἑαυτὸν παραφθέγξασθαι» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἱπποκρ. καὶ Γαλην. Σχολίοις Τόμ. Β', σελ. 101 Διτζ. «ἴσως οὐδὲ λέπρα γένηται».

Ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ εἶνε εἰρημένον κατὰ τὴν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ φερομένην χρῆσιν σελ. 492, 6 «ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις ὅτι κτέ.». Πρβ. Εὐβουλ. Ἀποσπ. 116-7, 11 Κοκκ. «ἀλλ' ἴσως Φαίδραν ἐρεῖ κακῶς τις». Ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἴσως θαυμάζεις, ἴσως λέγεις, ἴσως γιγνώσκετε, κτλ., ἴσως ἐθαύμασας, κτλ., ἴσως ἀκήκοας, κτλ., καὶ ἴσως δόξω, ἴσως βουλήσεται, κτλ., καὶ τάχ' ἴσως μαθησόμεθα, κτλ., ἴσως τάχα εὑρήσετε, οἷον

Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Β', α', 13 «θαυμαστὰ — ἴσως δόξω λέγειν».

Ἀριστοφ. Σφ. 256 «κἄπειτ' ἴσως ἐν τῷ σκότῳ τουτουὶ στερηθεὶς τὸν πηλόν, ὥσπερ ἀτταγᾶς, τυρβάσεις βαδίζων» καὶ Νεφ. 1129 «ὥστ' ἴσως βουλήσεται κἂν ἐν Αἰγύπτῳ τυχεῖν ὢν μᾶλλον ἢ κρῖναι κακῶς» καὶ 1320 «ἴσως δ', ἴσως βουλήσεται κἄφωνον αὐτὸν εἶναι». Πρβ. καὶ Ἀπόσπ. 198, 3 Κοκκ.

Πλάτ. Φαίδ. σελ. 61 γ' «οὐ μέντοι ἴσως βιάσεται αὑτόν».

Δημοσθέν. σελ. 991, 23 «οὐκ ἐμίσθωσαν ἡμῶν τὸν οἶκον, ἴσως ἐροῦσιν».

Ἀριστοφ. Θεσμοφ. 719 «οὐ μὰ τὼ θεὼ τάχ' οὐ χαίρων ἴσως ἐνυβριεῖς λόγους τε λέξεις ἀνοσίους».

Πλάτ. Φιλ. σελ. 53 ε' «τάχα δ' ἴσως — μᾶλλον μαθησόμεθα, προελθόντος τοῦ λόγου».

Δημοσθέν. σελ. 576, 191 «τάχα τοίνυν ἴσως καὶ τὰ τοιαῦτ' ἐρεῖ» καὶ σελ. 991, 25 «τάχα τοίνυν ἴσως καὶ τριηραρχίας ἐροῦσι».

Ξενοφ. Ἑλλην. Ζ', α', 24 «ἴσως τάχα τούτους ἄλλους Λακεδαιμονίους εὑρήσετε».

Ἄλλα παραδείγματα κρίνομεν περιττὸν νὰ καταλέξωμεν. Εὑρίσκεται δὲ πολλάκις τὸ ἴσως καὶ εὐκτικῇ ἐγκλίσει χρόνου ἀορίστου συντεταγμένον μετὰ τοῦ ἌΝ, ὡς καὶ τὸ τάχ' ἴσως, οἷον

Ἀριστοφ. Βατρ. 532 «ἴσως γάρ τοί ποτε ἐμοῦ δεηθείης ἄν, εἰ θεὸς ἐθέλοι.

Ἀντιφάν. Ἀπόσπ. 182, 5 Κοκκ. «σὺ δ' ἴσως ἂν εἴποις λοπάδ'».

Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Β', δ', 15 «ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρὸς σέ». Ἀπομν. Α', β', 17 «ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα» καὶ 19 «ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ κτέ.» καὶ γ', 13 «μόλις γὰρ ἂν ἴσως— τὸ δῆγμα ὑγιὴς γένοιο». Ἑλλην. Ζ', δ', 8 «σωθέντες μὲν γὰρ ἴσως ἂν αὖθις ἔτι ποτὲ ἐν καιρῷ ὑμῖν γενοίμεθα». Ἐν βιβλ. Α', ζ', 27 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι τὸ ὀρθὸν «ἴσως ἄν τινα καὶ οὐκ αἴτιον ὄντα ἀποκτείνΑΙτε», ἄλλα δὲ τὸ πλημμελὲς «ἴσως ἂν — ἀποκτείνΗτε».

Δημοσθέν. σελ. 37, 33 «ἴσως ἄν, ἴσως — τέλειόν τι καὶ μέγα κτήσαισθε ἀγαθὸν καὶ τῶν τοιούτων λημμάτων ἀπαλλαγείητε» καὶ σελ. 109, 77 «ἴσως ἄν, ἴσως καὶ νῦν ἔτι βελτίω γένοιτο» (καὶ σελ. 137, 23 «ἴσως ἄν, ἴσως — οὕτως ἂν ἐκεῖνος φροντίσαι»).

Σοφοκλ. Αἴ. 691 «τάχ' ἄν μ' ἴσως πύθοισθε — σεσωσμένον». Πρβ. καὶ Ἀριστοφ. Σφ. 1456 «τάχα δ' ἂν ἴσως οὐκ ἐθέλοι» καὶ Πλάτ. Σοφιστ. σελ. 247 δ' «τάχ' οὖν ἴσως ἂν ἀποροῖεν». Περὶ τῆς ἐκφορᾶς σεσωσμένος-σεσῳσμένος-σεσωμένος θὰ γράψωμεν ἑτέρωθι.

Θουκυδ. Ϛ', 34, 2 «τάχ' ἂν ἴσως νομίσαντες — ἐθελήσειαν ἡμῖν ἀμῦναι» καὶ 78, 3 «τάχ' ἂν ἴσως καὶ τοῖς ἐμοῖς ἀγαθοῖς ποτε βουληθείη αὖθις φθονῆσαι». Πρβ. καὶ κεφ. 10, 4.

Πλάτ. Φιλ. 13 δ' «τάχ' ἂν—ἴσως ἄν πως ἀλλήλοις συγχωρήσαιμεν» καὶ σελ. 45 α' «τάχα γὰρ ἴσως φαῖμεν ἂν κτέ.». Τιμ. σελ. 38 ε' «ἴσως τάχ' ἂν—τῆς ἀξίας τύχοι διηγήσεως». Πρβ. καὶ Πολιτικ. σελ. 264 γ' καὶ σελ. 290 α' καὶ Νόμ. σελ. 704 α' καὶ σελ. 799 ε', κτλ. Τὸ

ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ σελ. 31 α′ ἄλλοτε κείμενον «ἴσως τάχ' ἂν ἀχθόμενοι — ῥᾳδίως ἂν ἀποκτείνΗτε» ἐπηνωρθώθη ἐξ ἀντιγράφων μετατυπωθὲν εἰς τὸ ἀποκτείνΑΙτε.

Δημοσθ. σελ. 462, 18 «τάχα τοίνυν ἴσως ἐκεῖνο λέγειν ἂν ἐπιχειρήσειε Λεπτίνης» καὶ σελ. 1126,83 «τάχα τοίνυν ἂν ἴσως καὶ τοῦτό τις αὐτῶν εἴποι» (Ἴδε Οὐόλφιον εἰς Δημοσθ. πρὸς Λεπτίν. σελ. 285 Βρεμ.).

Καὶ ἄλλα δὲ παραδείγματα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος χρήσεως δύναταί τις νὰ μνημονεύσῃ. Ἐλέχθη δὲ καὶ «καίσου κατέδεται ΤΥΧΟΝ ἴσως ἃ νῦν ἔχεις» ὑπὸ τοῦ Τιμοκλέους Ἀποσπ. 14, 2 Κοκκ. καὶ «ΤΥΧΟΝ ἴσως εἴποι τις ἄν» ὑπὸ τοῦ Πολυβίου βιβλ. Β′, 58, 9 (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ′, σελ. 2565 δ′).

Εὑρίσκεται δὲ καὶ μόνον τὸ ἐπίρρημα τάχα μέλλοντι συντεταγμένον, ὡς ἐν τῷ περιφήμῳ καταστάντι στίχῳ τοῦ Θεοκρίτου (Εἰδ. Δ′, 41)

θαρσεῖν χρή, φίλε Βάττε· τάχ' αὔριον ἔσσετ' ἄμεινον.

καὶ εὐκτικῇ μετὰ τοῦ ΑΝ, ὡς ἐν τῷ τοῦ Εὐριπίδου Ἀποσπ. 323 Ναυκ. (σελ. 456 ἐκδ. β′) «τάχ' ἂν — ἀθύροι καὶ φιλημάτων ὄχλῳ ψυχὴν ἐμὴν κτήσαιτο». Πρβ. καὶ Ἀριστοφ. Σφ. 278 «τάχ' ἂν βουβωνιῴη», κτλ. Ὅ τι εἴπομεν περὶ τοῦ τάχα, τὸ αὐτὸ τοῦτο λέγομεν καὶ περὶ τοῦ τυχόν.

Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Εὐριπίδῃ Ἰφιγ. Τ. 1055 φέρουσι τἀντίγραφα «τὰ δ' ἄλλ' ἴσως ἅπαντα συμβαίη καλῶς», ἀνθ' οὗ ὁ Μάρκλανδος ἔγραψεν «ἴσως ἂν πάντα συμβαίη καλῶς». Ὁ Γ. Δινδόρφιος λέγει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ′, σελ. 717 β′ «Euripidi Iph. T. 1055: Τὰ δ' ἄλλ' ἴσως ἅπαντα συμβαίη καλῶς, ἂν πάντα restituit Markl. Nihil tribuendum prosaicorum scriptorum locis quibusdam, velut Galeni vol. 4, p. 182: Καί τις ἴσως ὑπονοήσειε· ib. p. 658: Ὡς οἰηθείη τις ἴσως· Cyrilli Al. Adv. Iul. p. 185, B: Ἀπιστήσειε μὲν ἴσως ἅπας τις οὖν· quibus omnibus ἂν est addendum».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρ' Ἀπολλωνίῳ τῷ Ἀλεξανδρεῖ περὶ Συνδ. σελ. 525, 2 «ἀλλ' ἴσως τις φήσειε ταῦτα καὶ πλεονάζειν καὶ ἐλλείπειν σύμφωνα». Ἀλλ' ἐν τῷ περὶ Συντάξεως συγγράμματι αὐτοῦ κεῖται σελ. 26, 2 «ἴσως τις φήσει». Πρβ. καὶ σελ. 176, 22 «ἀλλ' ἴσως

πρὸς τὸ τοιοῦτόν τις πάλιν ἐνστήσεται». Μεταβάλλει δ' ὁ Θεόδ. Ματθίας ἐν *Leipz. Stud.* 1883, σελ. 75 καὶ τὸ «ἀλλ' ἴσως τις φήσειε» εἰς τὸ «ἀλλ' ἴσως τις φήσει» (Ἴδε καὶ σελ. 60).

13. Ἀνέρρωσα, ἂν ταχέως ἀναρρώσω, κτλ.

Σύνηθες ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ κατέστη τὸ ῥῆμα ἀνέρρωσα, ὡς καὶ τὸ ὄνομα ἀνάρρωσις. Γίνεται δ' ἐν αὐτῇ ἐνίοτε χρῆσις καὶ τοῦ ἐπέρρωσα καὶ ἐπίρρωσις. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπέρρωσα λαμβάνεται μεταβατικῶς ἤτοι ἀλλοπαθῶς, οἷον ἐπέρρωσεν ὁ στρατηγὸς τὸν στρατόν, κτλ., τὸ δὲ ἀνέρρωσα ἀμεταβάτως ἤτοι αὐτοπαθῶς, οἷον ἀνέρρωσα, ἂν ταχέως ἀναρρώσω, κτλ. Ἐπειδὴ δὲ δύναται εὐλόγως νὰ ὑπάρχῃ ἀπορία περὶ τῆς κατὰ τὴν διάθεσιν διαφορᾶς τῶν δύο τούτων ῥημάτων, ἀναγκαίως ἔχει νὰ διευκρινηθῇ καὶ γνωσθῇ σαφῶς τὸ πρᾶγμα.

Ἐν τῇ παλαιᾷ γλώσσῃ ὁ ἐνεστὼς ῥώννυμι (ῥωννύω) καὶ ὁ παρατατικὸς ἐρρώννυν (ἐρρώννυον) καὶ ἁπλοῖ καὶ σύνθετοι ὄντες τίθενται ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως, οἷον

Ἱπποκράτ. (ἢ Ψευδιπποκράτ.) Τόμ. Γ', σελ. 297 «αὔξει δὲ καὶ ῥώννυσι καὶ σαρκοῖ — τὰ ἐν ἑκάστοισι κατὰ φύσιν τὴν ἑκάστου». Τίμ. Λοκρ. σελ. 103 β' «θρύπτοισα τὰν ψυχὰν ἢ ῥωννῦσα ποτ' ἀλκάν» καὶ σελ. 103 ε' «ῥωννύουσι γὰρ διὰ προτροπᾶν ἐγείροισαι τὰν ὁρμάν». Γαλην. Τόμ. Ϛ', σελ. 581 (Ὀρειβασ. Τόμ. Α', σελ. 55) «τὸν μὲν στόμαχον ῥωννύουσι καὶ τὴν γαστέρα στεγνοῦσιν αἱ αὐστηραί». Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 31, 2 «ὁ οἶνος σύμμετρος μὲν πινόμενος ῥώννυσιν ἡμᾶς, πλείων δὲ λαμβανόμενος παραλύει τὸ σῶμα». Φιλόστρ. σελ. 218 «εἰ ἀθλητὴν ὁρῶντες — ἐρρώννυμεν» καὶ σελ. 285 «Δομετιανοῦ δὲ — ἀφίστη τοὺς ἄνδρας καὶ ὑπὲρ τῆς ἁπάντων ἐλευθερίας ἐρρώννυ». Μουσών. σελ. 200 Πεερλ. «οἱ δὲ ῥωννύντες καὶ κρατύνοντες τῇ σκέπῃ, οὗτοι τὰ σκεπόμενα μόνοι ὠφελοῦσιν». Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 132, 16 «βούλονται τῆς ἐς προθέσεως ῥωννύναι τὸν τόνον τινές». Εὐστάθ. σελ. 1935, 61 «ἀνανεοῦσα τὸ γῆρας καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις ἠτονηκυίας ῥωννύουσα ὡς τὰ πολλά». Ἡσύχ. «Ῥώννυσιν: ὑγείαν παρέχει». Σουίδ. «Ῥωννύω: δύναμιν παρέχω». Βαρβαρώτατον εἶνε τὸ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου φερό-

μενον «Ἐν δὲ σθένος ὦρσεν (ἑκάστῳ): ἕκαστον ἐρρώννυσεν».

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 681 ς' «καὶ ὅλως τὰ πάθη τὰ τῆς ψυχῆς ἐπιρρώννυσι καὶ ποιεῖ σφοδροτέρας τὰς τοῦ σώματος δυνάμεις» καὶ σελ. 769 ς' «διατρέπειν τοὺς κακοπραγμονοῦντας, ἐπιρρωννύναι τοὺς εὐγνώμονας». Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 543 «τὸ σῶμα ἀνίστη, τὴν ψυχὴν ἐπερρώννυ, τοὺς λόγους ηὖξε μετ' εὐδοξίας». Ἡλιόδ. Αἰθιοπ. Ε', 4 «ἐπιρρωννύναι (τὸν Κνήμωνα) πειρώμενος». Πατέρ. Ἀποστολ. Τόμ. Β', σελ. 136, 16 Ζανν. «ὁ — Γερμανικὸς ἐπερρώννυεν αὐτῶν τὴν δειλίαν». Σωκράτ. Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 442 Οὔσσ. «ἐπερρώννυε τὸν στρατόν». Τζέτζ. Ἱστορ. Ε', 176 «ἀνεψιὸν γὰρ Δίωνα ὄντα Διονυσίου ἐν λόγοις ἐπερρώννυε λαβεῖν τὴν σκηπτουχίαν». Πολυδεύκ. Α', 157 «καὶ τὰ ῥήματα ἐπιρρωννύναι, ἀσκεῖν, συγκροτεῖν». Πλούτ. Λυκ. Ε', 7 «ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι τυραννίδα τὸν δῆμον ἀναρρωννύντων» καὶ Ἠθικ. σελ. 694 δ' «οὐκ ἀνθρώπους μόνον ἀλλὰ καὶ κτήνη μάλιστα πάντων ἐδωδίμων ἀναρρώννυσιν ἄρτος». Θεμίστ. σελ. 440, 2 Δινδ. «Ἀριστόξενος ὁ μουσικὸς θηλυνομένην ἤδη τὴν μουσικὴν ἐπειρᾶτο ἀναρρωννύναι». Σωκράτ. Ἐκκλ. Ἱστορ. σελ. 459 «ἀναρρώννυσι μὲν διὰ γραμμάτων τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον Ἀθανάσιον». Τζέτζ. Ἐπιστ. σελ. 65 Πρεσλ. «ἀναρρώννυε μὴ καταπίπτειν ὑπὸ τοῦ πάθους σαυτόν» (= ἀναρρώννυε σαυτὸν μὴ κτέ.). Σημειωτέον δ' ὅτι ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ σελ. 273, 9 «ἀπαυδῶντα καὶ παρειμένον, οἷόν τινα εὐδόκιμον στρατιώτην, ἀνακαλεῖται καὶ ἀναζώννυσιν ἐπὶ τοὺς λόγους». Μετέβαλε δ' αὐτὸ ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1862, σελ. 420 εἰς τὸ ἀναρρώννυσιν.

Καὶ οἱ ἀόριστοι ἔρρωσα καὶ ἐπέρρωσα καὶ συνεπέρρωσα καὶ προσεπέρρωσα ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως εὑρίσκονται παρὰ τοῖς παλαιοῖς κείμενοι, οἷον

Πλούτ. Περικλ. ΙΘ', 1 «ἔρρωσεν εὐανδρίᾳ τὰς πόλεις» καὶ Καμίλλ. ΛΖ', 3 «ῥώσας τὸ σῶμα διαγωνίσασθαι». Ἄρατ. 335 «τὰ μὲν ἔρρωσεν, τῶν δὲ φλόον ὤλεσε πάντα». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 2458 δ' Διδ. μνημονεύεται ἐκ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ τὸ «ῥώσαντες τὰς ψυχὰς εἰς εὐσέβειαν». Λέγει δὲ καὶ ὁ Σουίδας «Ῥώσαντες: δυναμώσαντες. Οἱ βάρβαροι ῥώσαντες ἑαυτοὺς ἐπὶ τὸ στεγανώτερον, ὡς οὐκέτι Ῥωμαϊκοῖς καὶ διαπεπλασμένοις ὑποπεσούμενοι στρατηγήμασι».

Ἡρόδ. Η΄, 14 «αὗταί τε δή σφεας ἐπέρρωσαν ἀπικόμεναι». Θουκυδ. Δ΄, 36, 2 «τοὺς μὲν τῷ ἀδοκήτῳ ἐξέπληξε, τοὺς δὲ ἃ προσεδέχοντο ἰδόντας πολλῷ μᾶλλον ἐπέρρωσε» καὶ Η΄, 89, 1 «ἀχθομένους καὶ πρότερον τοὺς πολλοὺς τῶν μετεχόντων τῆς ὀλιγαρχίας — πολλῷ δὴ μᾶλλον ἐπέρρωσαν». Ξενοφ. Ἑλλην. Ζ΄, ε΄, 6 «μέγα ἂν τοῦτο γενέσθαι τοῖς μὲν σφετέροις συμμάχοις εἰς τὸ ἐπιρρῶσαι αὐτούς». Δημοσθέν. (Ψευδοδημοσθ.) σελ. 141, 36 «οὐδ' ὅ τι κοινῇ μᾶλλον ἂν ὅλην ἐπιρρώσειε τὴν πόλιν». Πολύϐ. Γ΄, ρις΄, 8 «ἐπέρρωσε μὲν τοὺς Λίϐυας, ἐταπείνωσε δὲ καὶ κατέπληξε ταῖς ψυχαῖς τοὺς Ῥωμαίους». Πλούτ. Τιμολ. ΚΕ΄, 4 «τοὺς δὲ ἄλλους ἐπιρρώσας κατὰ τάχος ἦγε» καὶ Φιλοποίμ. ϛ΄, 4 «βουλόμενος ἔτι μᾶλλον ἐπιρρῶσαι τοὺς βασιλικούς» καὶ Λυσ. Δ΄, 2 «τῷ θεραπευτικῷ μάλιστα τῆς ὁμιλίας ἑλὼν τὸ μειράκιον ἐπέρρωσε πρὸς τὸν πόλεμον» καὶ Κράσσ. ΙΘ΄, 1 καὶ Εὐμέν. ΙΓ΄, 4 καὶ Ἀλεξ. ΛΓ΄, 1 καὶ Κικ. Λ΄, 4 καὶ Δίων. Μϛ΄, 3 καὶ Ἀντων. ΙΓ΄, 1 καὶ Ἀράτ. Η΄, 3 καὶ Ἠθικ. σελ. 62 ϐ΄ καὶ σελ. 1137 α΄. Λουκιαν. Τίμ. 41 «νῦν μοι ἐπίρρωσον σεαυτήν». Ἡρωδιαν. Ἱστορ. Γ΄, β΄, 2 Βεκκ. «ὡς τῶν μὲν ἀνατολικῶν εὐθέως θραῦσαι τὴν ἐλπίδα, τῶν δὲ Ἰλλυριῶν ἐπιρρῶσαι». Ψευδοφάλαρ. Ἐπιστ. Ν΄ «Τὰ πολιτεύματά σου — καὶ ὁ πολὺς οἰκτισμὸς — ἐπέρρωσε μὰ τὸν Δία οὐδὲ βουλομένους τοὺς περὶ Κλεόμϐροτον ἐνεῖρξαι τῷ ταύρῳ» καὶ ΝΖ΄ «ηὔφρανάς τε γὰρ καὶ ἐπέρρωσας μηδὲν ὀκνεῖν αἰτεῖσθαι παρὰ σοῦ». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ΄, σελ. 1761 δ΄ εἶνε παρατεθειμένον ἐξ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου τὸ «ἐπιρρῶσαι καὶ θαρρῦναι». Πρϐ. καὶ Ῥιζάχιον ἐν *Stud. z. Techn. d. Nachhom. Her. Vers.* σελ. 157. Ὁ Κόϐητος λέγει ἐν Μνημοσ. 1873, σελ. 230 «Ἐπιρρῶσαι est *metuenti* aut *cunctanti* robur, vires, animum *addere*».

Πλούτ. Ἀλεξ. ΛΓ΄, 1 «ἀμῦναι καὶ συνεπιρρῶσαι τοὺς Ἕλληνας» καὶ Βρούτ. ΜΘ΄, 3 «συνεπέρρωσαν οἱ ἱππεῖς ἅμα τοῖς πεζοῖς ἐμϐαλόντες τεταραγμένοις» καὶ Καίσ. ΞΘ΄, 8 «φίλου τινὸς — συνεπιρρώσαντος τὴν πληγήν». Ἰώσηπ. Ἰουδ. Πολ. Α΄, ϛ΄, 6 «προσεπέρρωσε τὴν ὁρμὴν ὁ Μιθριδάτου θάνατος».

Τῷ ἀορίστῳ ἐπέρρωσα συμφωνεῖ, ὡς εἰκός, κατὰ τὴν διάθεσιν ὁ μέλλων ἐπιρρώσω. Πλούτ. (Ψευδοπλούτ.) Ἠθικ. σελ. 9 ε΄ «τὴν γὰρ πλεονεξίαν τῆς φύσεως ἐπιρρώσομεν, τὴν δ' ἔλλειψιν ἀναπληρώσομεν».

Εὑρίσκομεν δὲ καὶ τὸν ἀόριστον ἀνέρρωσα μεταβατικῶς ἤτοι ἀλλοπαθῶς εἰρημένον παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Μαρ. ΙΔ', 1 «χρόνον ἔσχε καὶ τὰ σώματα γυμνάσαι τῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ φρονήματα πρὸς τὸ θαρρεῖν ἀναρρῶσαι» καὶ Καίσ. Ϛ', 1 «ἢ τότε κατεπτήχει καὶ διέσπαστο κομιδῇ ταπεινὰ πράττουσα, ταύτην ἀναρρῶσαι καὶ προσαγαγέσθαι βουλόμενος κτέ.» καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Ϛ', σελ. 157-8 «μυρίους γοῦν ἡμεῖς ἀσθενέστερά τινα μέρη τοῦ σώματος ἔχοντας — διὰ μόνης γυμναστικῆς ἀνερρώσαμεν» καὶ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ Ϛ', 94 «Μητροκλῆς — ποτὲ μελετῶν καὶ μεταξύ πως ἀποπαρδὼν ὑπ' ἀθυμίας οἴκοι κατάκλειστος ἦν ἀποκαρτερεῖν βουλόμενος. Μαθὼν δὴ ὁ Κράτης εἰσῆλθε πρὸς αὐτὸν — καὶ θέρμους ἐπίτηδες βεβρωκὼς ἔπειθε μὲν αὐτὸν καὶ διὰ τῶν λόγων — τέλος δὲ καὶ ἀποπαρδὼν αὐτὸν ἀνέρρωσεν» καὶ παρὰ τῷ Σωκράτει Ἐκκλησ. Ἱστορ. σελ. 293 «ὁ Μαγνέντιος ὑπὸ τῆς ἥττης καταπεπτωκότας τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας ἀναρρῶσαι σπουδάζων ὑψηλοῦ βήματος ἐπέβη». Πρβ. καὶ Ῥιζάχιον ἐν *Stud. z. Techn. d. Nachhom. Her. Vers.* σελ. 122. Παρὰ τῷ Σουίδᾳ φέρεται «Ἀνέρρωσεν: ὑγιᾶ εἰργάσατο. Ὁ δὲ Νικάνωρ ἐνόσησε, καὶ πολλάκις ὁ θεὸς ἀνέρρωσεν αὐτόν (Ὁ δὲ Νικάνωρ πολλάκις ἐνόσησε, καὶ ὁ θεὸς κτέ.)» καὶ «Ἐγκρατής. Ὁ δὲ πολλάκις ἐνόσησε, καὶ ἀνέρρωσεν αὐτὸν ὁ θεός· ἐπεὶ δὲ ἐγκρατὴς ἐγένετο ἑαυτοῦ καὶ τῆς ὑγιείας, τοῦ σωτῆρος οὐδεμίαν ὥραν ἐτίθετο». Εἶνε δ' ἃ παρατίθεται ὁ Σουίδας εἰλημμένα ἐκ τῶν τοῦ Αἰλιανοῦ. Ὁ Ἑρχῆρος ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Αἰλιανοῦ Τόμ. Β', σελ. 202, 20 ἔγραψεν «ἐπεὶ δὲ ἐγκρατὴς γένοιτο ἑαυτοῦ» ἀντὶ τοῦ ἐγένετο. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου κεῖται «Ἐκνοσηλεῦσαι: ἀναρρῶσαι, ἐκ νόσου ἀναληψόμεθα». Νομίζει δ' ὁ Σμιδίτιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου ὅτι ἐγράφη ὑπ' αὐτοῦ «Ἐκνοσηλεῦσαι: ἀναρρῶσαι» καὶ «Ἐκνοσηλεύσομεν: ἐκ νόσου ἀναληψόμεθα».

Ἐγένετο δὲ καὶ τοῦ μέλλοντος ἀναρρώσω χρῆσις ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως ὑπὸ τοῦ Ἀρεταίου σελ. 253 Ἑρμ. «μετεβιάσαντο (γρ. ἴσ. ΚΑΤεβιάσαντο) τὴν παίδων φύσιν ἀώρῳ ξυνουσίᾳ ὡς θᾶσσον ἀναρρώσοντες». Πρβ. καὶ Χρησμ. παρ' Εὐσεβ. Προπαρ. Εὐαγγ. Ε', λδ', 15 «ἐν τιμῇ τὸν ἄτιμον ἔχων τότε γῆν ἀναρώσεις».

Εἶνε δ' ὅμως ὁ ἀόριστος ἀνέρρωσα καὶ ἀμεταβάτως ἤτοι αὐτοπαθῶς τεθειμένος παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Πομπηΐ. ΝΖ', 1 «Πομπήϊος

ἐν Νεαπόλει νοσήσας ἐπισφαλῶς ἀνέρρωσε» καὶ παρὰ τῷ Ψευδοπλουτάρχῳ Ἠθικ. σελ. 182 β′ «νοσήσας δὲ μακρὰν νόσον ὡς ἀνέρρωσεν, οὐδέν, ἔφη, χεῖρον». Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Collectan. Crit.* σελ. 592 «Praeterea vehementer suspectum est ἀνέρρωσεν. Sententia certa est, ut de eadem re Cicero *Tusc. Quaestt.* I. 35. *Pompeio quum graviter aegrotaret Neapoli melius est factum.* Sed ἀναρρωννύναι non significat *convalescere*, sed *pristinum robur ac vires reddere.* Unicus affertur locus ex *Regum Apophth.* p. 182 *b.* νοσήσας μακρὰν νόσον ἀνέρρωσεν, qui liber a Graeculo ex Plutarcheis consarcinatus est. *Pompeio melius factum est* Graece dicitur Πομπήϊος ἐρράϊσεν, ut in vita *Demetrii* 48. 17. νόσος βαρεῖα τὸν Δημήτριον καταλαβοῦσα, et post pauca: μόλις ἐν ἡμέραις τεσσαράκοντα ῥαίσας. Sic passim dicitur ῥαίσαι, ῥᾴων γέγονα, ῥᾴων εἰμί, ῥᾷον ἔσχον ἐκ τῆς νόσου, idque ipsum Plutarchus in eadem re dixerat: νοσήσας ἐπισφαλῶς ἐρράϊσεν».

Δύο μόνα παραδείγματα ὁ Κόβητος ἐγίνωσκε τῆς ἐπ' ἀμεταβάτου διαθέσεως χρήσεως τοῦ ἀορίστου ἀνέρρωσα, ἐκεῖνα δηλονότι ὧν γίνεται μνεία ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α′, β′, σελ. 543 α′· ἐνόμιζε δ' ὅτι τὸ ἐν τῷ Πομπηΐῳ τοῦ Πλουτάρχου ἁπαντῶν ἀνέρρωσε εἶνε ἐσφαλμένη ἀνάγνωσις τοῦ ἐρράϊσε.

Ἔχομεν δ' ἡμεῖς δύο ἄλλα μαρτύρια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος χρήσεως νὰ μνημονεύσωμεν, τὸ ἐν τῷ Ἀνθολογίῳ τοῦ Στοβαίου Ζ′, 53 (Τόμ. Α′, σελ. 170, 9 Τευβν.) «Κορίσκος εὖ μάλα γέρων ὤν, ὡς ἀπό τινος χαλεπῆς ἀρρωστίας ἀνέρρωσεν, ἄπαγε, ἔφη, ὡς ἀηδῶς ἀνέστροφα» καὶ τὸ ἐν ταῖς Ἐπιστολαῖς τοῦ Φωτίου σελ. 553 Βαλ. «ὁ — ἐπίσκοπος, ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς ὀρθωθείς, ἀνέρρωσε τοῦ πάθους». Ἐν τῷ τοῦ Εὐσταθίου Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 996, 35 «συλλέξας ἑαυτὸν καὶ ἀναρρώσας» δύναται νὰ νοηθῇ ἡ αὐτοπαθὴς ἀντωνυμία καὶ ἐπὶ τῆς δευτέρας μετοχῆς.

Ἐν τοῖς Ὀνειροκριτικοῖς τοῦ Ἀρτεμιδώρου βιβλ. Γ′, 39 ἐξεδόθη ἐξ ἀντιγράφου «οὔτε τῷ ὑγιαίνοντι λέγει τις ἀναρρώσεις καὶ ὑγιανεῖς, ἀλλ', ὡς εἰκός, τῷ κάμνοντι» ἀντὶ τοῦ ἀνάρρωσον. Φέρεται δ', ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς Ἑρχηρείου ἐκδόσεως (σελ. 183, 27), καὶ

γραφὴ ἀναρρώσει. Εἶνε δὲ τοῦτο δεύτερον πρόσωπον τοῦ ἀναρρώσομαι. Παρατηροῦμεν δ' ὅτι ἐσχηματίσθη μὲν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ μέλλων ῥωσθήσομαι-ἐπιρρωσθήσομαι, ἀλλὰ τοῦ τύπου ῥώσομαι οὔτε ἁπλοῦ οὔτε συνθέτου γινώσκεται παράδειγμα.

Παράδοξος ἡμῖν φαίνεται ὁ ἀόριστος, ὅν εἴδομεν ἐν τοῖς τοῦ Μεθοδίου παρ' Ἐπιφαν. Τόμ. Β', σελ. 667, 14 Δινδ. καὶ παρὰ Φωτ. Βιβλ. σελ. 296, 34 «τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ ἐν ἡμῖν φυσικοῦ ἀγαθοῦ, ἐν ᾧ ἠσθένει ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἡττώμενον τῆς ἐγκειμένης ἐν τῷ σώματι, ὁ θεὸς ἀνερρώσατο πέμψας τὸν υἱὸν ἑαυτοῦ κτέ.».

Ἐνημομεύσαμέν τινα μαρτύρια τῆς ἐπ' ἀμεταβάτου διαθέσεως χρήσεως τοῦ ἀνέρρωσα, πλείονα δὲ τῆς ἐπὶ μεταβατικῆς, ἥτις καὶ ἄλλως ἀποδείκνυται κάλλιστ' ἔχουσα. Ὡς λέγεται ῥώννυμί τινα καὶ ἐπιρρώννυμί τινα, οὕτω καὶ ἀναρρώνυμί τινα, ᾧ συμφωνεῖ φυσικώτατα κατὰ τὴν διάθεσιν ὅ τε μέλλων ἀναρρώσω καὶ ὁ ἀόριστος ἀνέρρωσα. Ἀναρρώννυμί τινα-ἀναρρώσω τινά-ἀνέρρωσά τινα. Ὅμοια δὲ τῷ ἀνέρρωσά τινα εἶνε τὸ ἔρρωσά τινα καὶ τὸ ἐπέρρωσά τινα (συνεπέρρωσα, προσεπέρρωσά τινα).

Καὶ δύναται μέν τις νὰ ὑπερμαχήσῃ τῆς συνήθους ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ ἀποβάσης χρήσεως, καθ' ἣν λέγεται ἀμεταβάτως ἢ αὐτοπαθῶς ἀνέρρωσα, ἂν ταχέως ἀναρρώσω, κτλ., ὁρμώμενος ἐξ ὧν ἐμνήσθημεν παραδειγμάτων. Ἀλλ', ἄν τις ἀπαρέσκηται τῇ χρήσει ταύτῃ, οὐδὲν αὐτὸν κωλύει νὰ παραλαμβάνῃ τὸ ἀνερρώσθην, ἂν ταχέως ἀναρρωσθῶ, κτλ.

Ὑπὸ τοῦ Ἐρρίκου Στεφάνου εἶνε γεγραμμένα τάδε ἐν τῷ Θησαυρῷ (Τόμ. Α', β', σελ. 543 α' Διδ.) «Multo certe justius ἀνερρώσθην significabit Convalui, quam ἀνέρρωσα: vel potius ἀνερρώσθην est Convalui, at ἀνέρρωσα, Feci ut convalesceret: sic ἀναρρωσθεὶς ap. Synes. Epist. 67, Ubi convaluerit».

Καταλέγομεν ἃ ἔχομεν πρόχειρα παραδείγματα τοῦ ἀορίστου ἀνερρώσθην.

Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 75 β' «πρὶν εἰλικρινῆ τὴν ἐναντίαν ἕξιν ἐγγενέσθαι, παντάπασι τοῦ σώματος ἀναρρωσθέντος». Πρβ. καὶ σελ. 687 β' «ἄχρι οὗ πιόντων ἀναρρωσθὲν καὶ ἰσχῦσαν τὸ θερμὸν ἐμβριθοῦς τροφῆς ὄρεξιν ἐργάσηται».

Δί. Κάσσ. ΜΓ', λβ', 6-7 «νοσῶν γὰρ ἐτύγχανε· μετὰ δὲ ταῦτα

αὐτός τε ἀναρρωσθεὶς καὶ τὰ στρατεύματα—προσλαβὼν ἠναγκάσθη —πολεμῆσαι».

Γαλην. Τόμ. Θ', σελ. 282-3 «πολλάκις ἐθεασάμεθα, διαλειπούσης τῆς κινήσεως τῶν ἀρτηριῶν, ἀναρρωθέντα (γρ. ἀναρρωσθέντα) τὸν ἄνθρωπον».

Ἀρριαν. Ἀναβ. Δ', ιϛ', 6 «ἤδη γὰρ ἐκ τῆς νόσου ἀναρρωσθέντες ὅπλα τε ἔφερον καὶ τῶν ἵππων ἐπέβαινον».

Ἀρτεμίδ. Ὀνειροκρ. σελ. 263, 11 Ἑρχ. «Ἔδοξέ τις τὸ βάκτρον αὐτοῦ κατεᾶχθαι· ἐνόσησε καὶ παρελύθη—Ὁ αὐτὸς ἀνιώμενος καὶ δυσφορῶν ἐπὶ τῇ παραλύσει—ἔδοξε τὸ βάκτρον αὐτοῦ κατεᾶχθαι· αὐτίκα μάλα ἀνερρώσθη».

Σωκράτ. Ἐκκλ. Ἱστορ. σελ. 106 «πιστεύσας ἀναρρωσθῆναι τὴν γυναῖκα ἀψαμένην τοῦ τιμίου σταυροῦ» καὶ «ἡ ἀποθνήσκουσα εὐθὺς ἀνερρώσθη καὶ ἐν τοῖς ὑγιαίνουσιν ἦν» καὶ σελ. 580 «ἀναρρωσθεὶς οὖν ἐκ τῆς νόσου—ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔρχεται» καὶ σελ. 651 «ἀνερρώσθη τῆς νόσου». Πρβ. καὶ σελ. 119 «παραχρῆμα δὲ ἡ νοσοῦσα ἐρρώσθη καὶ ηὐχαρίστει τῇ γυναικί».

Φώτ. Ἐπιστ. σελ. 483 «μεγάλλας ἐλπίδας ἔχω διὰ τῶν ὑμετέρων σοφῶν καὶ καλῶν ἐπῳδῶν τε καὶ παραινέσεων θᾶττον ἀναρρωσθῆναι τὸν ἄνδρα» καὶ Βιβλιοθ. σελ. 183, 17 «τοῦ κοινοῦ ἀνερρώσθη νοσήματος».

Γεωπονικ. Ε', ϛ', 4 «ἀναρρωσθέντα τε καὶ τὴν οἰκείαν ἀναλαβόντα δύναμιν». Πρβ. καὶ Ζ', ιϛ', 1 «εὑρήσεις ἀναρρωσθέντα τὸν οἶνον» καὶ «ἕως ἂν οὖν τελείως ἀναρρωσθῇ ὁ οἶνος».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1015, 35 «αὐτοῦ μὲν (τοῦ Ἕκτορος) κειμένου, κατεπονοῦντο οἱ τῆς Τροίας, ἀναρρωθέντος (γρ. ἀναρρωσθέντος) δέ, ἀνάπαλιν τὰ τοῦ πολέμου συμπίπτει».

Ζωναρ. Ἐπιτ. Ἱστορ. Τόμ. Δ', σελ. 196, 31 Τευβν. «κἀκεῖ τὸ λοιπὸν καταβιῶναι τῆς βιοτῆς ἀναρρωσθέντα ἐκ τοῦ νοσήματος».

Γεώργ. Κεδρην. Τόμ. Α', σελ. 440, 7 «παραχρῆμα ἀνερρώσθη ὁ ἄνθρωπος τελείαν ἀπαλλαγὴν τῆς νόσου εὑράμενος» καὶ Τόμ. Β', σελ. 141, 3 «ὁ πείσων με ἀναρρωσθῆναι καὶ εἰς τὴν προτέραν εὐεξίαν ἐλθεῖν». Πρβ. καὶ σελ. 141, 5. Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται καὶ γραφὴ ἀναρρωσθήσεσθαι.

Νικηφ. Γρηγορ. Τόμ. Α', σελ. 442, 13 «ἐρράϊσέ τε καὶ τροφὴν

εἵλετο καὶ μετὰ βραχείας ἡμέρας ἀνερρώσθη τε καὶ ἐς τὴν προτέραν ἀποκατέστη ὑγίειαν».

Ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ἐλέχθη βιβλ. Ζ΄, 46 «ὡς ἐπὶ ἀπροσδοκήτῳ εὐπραγίᾳ πάλιν αὖ ἀναρρωσθέντες». Πρβ. καὶ Αἰλ. Ποικ. Ἱστ. Δ΄, 8 «αἰδεσθεὶς οὖν ἐπὶ τούτῳ ἀνερρώσθη τὴν γνώμην καὶ σὺν ὀλίγοις παμπόλλας μυριάδας κατηγωνίσατο» καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1237, 18 «Ἐκφυγὼν δηλαδὴ τὸν ποταμὸν ἐν τῷ ἀναρρωσθῆναι οἷς προαναφωνητικῶς κατὰ ἔθος Ὁμηρικὸν ἤκουσε καὶ ἐνόησεν. Ἰστέον δὲ ὅτι φρόνησις Ἀθηνᾶ καὶ Ποσειδῶν, ὑγρότης εὔψυχος (γρ. ἴσ. ἔμψυχος) δηλαδή, ὑποβάλλει τῷ Ἀχιλλεῖ νοῆσαι τὰ πρὸς ἀνάρρωσιν, διαγνωμονοῦντος Ἀχιλλέως ὅτι τε εὐψύχως ἔτι διάκειται κτέ.».

Σπανιώτερος τοῦ ἀορίστου ἀνερρώσθην εἶνε ὁ ἐνεστὼς ἀναρρώννυμαι καὶ ὁ παρατατικὸς ἀνερρωννύμην. Φέρομεν δὲ καὶ αὐτῶν μαρτύρια.

Πλούτ. Κικ. Δ΄, 2 «τὸ σῶμα τοῖς γυμνασίοις ἀναρρωννύμενον εἰς ἕξιν ἐβάδιζε νεανικήν» καὶ ΜΓ΄, 1 «ἀναρρωννυμένην τε γὰρ αὐτῷ πάλιν ὁρῶν τὴν δύναμιν ἐν τῇ πολιτείᾳ κτέ.». Ἀππιαν. Μιθριδ. 113 «πρῶτοι μάλιστα οἷδε ἀναρρωννυμένῳ τῷ Μιθριδάτῃ — ἐπεχείρησαν». Σουίδ. «Ζωπυρῆσαι: ἀναθάλψαι, ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τοῦ πυρός, ἐπεὶ τοὺς ἐξ ἀρρωστίας ἀναρρωννυμένους λέγουσιν οἱ Ἀττικοί». Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 413, 7 «Καὶ ζωπυρῆσαι. Ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ πυρὸς λέγεται καὶ ἐπὶ τοὺς ἐξ ἀρρωστίας ἀναρρωννυμένους». Γραπτέον ἔν τε τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ «ἐπὶ τοῦ ἐξ ἀρρωστίας ἀναρρωννυμένου».

Δί. Κάσσ. ΝΗ΄, κη΄, 2 «τοτὲ μὲν ὅσον οὐκ ἀπέψυχε, τοτὲ δὲ ἀνερρώννυτο». Σωκράτ. Ἐκκλ. Ἱστορ. σελ. 119 «παραχρῆμα ὁ παῖς ἀνερρώννυτο καὶ εἶχεν ἐξ ἐκείνου καλῶς».

Παρὰ τῷ Ἡρωδιανῷ Ἱστορ. Ϛ΄, ς΄, 4 Βεκκ. κεῖται «γενόμενος δὲ ἐν τῇ Ἀντιοχείᾳ ὁ Ἀλέξανδρος αὐτός τε ῥᾳδίως ἐπερρώσθη τῷ εὐψυχεῖ καὶ ἐνύδρῳ τῆς πόλεως μετὰ τὸν ἐν Μεσοποταμίᾳ ξηρὸν αὐχμόν τούς τε στρατιώτας ἀνεκτᾶτο». Εἶνε δ' ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου γεγραμμένον Τόμ. Γ΄, σελ. 1761 δ΄ Διδ. «Sed ap. Eund., Her., ubi dicit, Ἐπερρώσθη ἀπὸ τῆς νόσου, i. e. Melius habere coepit, tribuitur significatio huic ἐπερρώσθη, quae est potius τοῦ ἀνερρώσθη, et quidem etiam sine adjectione».

Καλὸν ἡμῖν φαίνεται νὰ καταχωρισθῶσιν ἐνθάδε τὰ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους εἰρημένα Γ', 108 «Καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ νόσου διανισταμένων ἀνεκτήσατο τὴν ψυχὴν καὶ ἀνεζώωσεν, ἀνέσφηλεν, ἀνήνεγκεν, ἐρράϊσεν ἀνερράϊσεν, ἀνέστη καὶ ἐξανέστη, ἀνεβίω καὶ ἀναβιώσκεται καὶ ἀνεβιωσάμην αὐτόν, ἐνοσήλευσα ἐξενοσήλευσα· καὶ ἀνασφήλας, ἀνενεγκών, ῥαίσας ἀναρραίσας, ἐξαναστάς, ἀναβιούς. Εἴποις δ' ἂν καὶ ἐπαύσατο τῆς νόσου καὶ λήξαντος αὐτῷ τοῦ νοσήματος καὶ τραπείσης εἰς τὸ βέλτιον τῆς ἀρρωστίας καὶ ἔρρεψε πρὸς τὸ κρεῖττον καὶ τὰ τοιαῦτα».

Παράδοξον εἶνε «τὸ ἀνεκτήσατο τὴν ψυχὴν καὶ ἀνεζώωσεν». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', β', σελ. 304 α' Διδ. γίνεται περὶ αὐτοῦ ἡ παρατήρησις ἥδε· «Signif. intrans. ap. Polluc. 3, 108: Ἐπὶ τῶν ἐκ νόσου διανισταμένων ἀνεκτήσατο τὴν ψυχὴν καὶ ἀνεζώωσεν. Sed καὶ ἀνεζώωσεν omittit Paris. A». Κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο νὰ τεθῇ τὸ ἀνεζώωσεν ἀμεταβάτως ἀντὶ τοῦ ἀνεβίω ἤ, ὡς λέγεται ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ, ἀνέζησεν. Ὅλως δ' ἄτοπον εἶνε νὰ νοηθῇ τὸ «ἀνεκτήσατο τὴν ψυχὴν καὶ ἀνεζώωσεν» ἀντὶ τοῦ «ἀνεκτήσατο τὴν ψυχὴν καὶ ἀνεζώωσεν αὐτήν». Καλῶς θὰ εἶχε τὸ «ἀνεβιωσάμην αὐτὸν καὶ ἀνεζώωσα». Ἂν δὲ τοῦτο ἦτο κατ' ἀρχὰς γεγραμμένον, ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἐκπεσὸν ἐκ τοῦ ἐδάφους τὸ καὶ ἀνεζώωσα καὶ προστεθὲν ἐν τῷ μετωπίῳ ἐνεβλήθη ἔπειτα εἰς ἀλλότριον τόπον μετὰ τὸ ἀνεκτήσατο τὴν ψυχήν καί, ἵνα συμφωνῶσι τὰ ῥήματα κατὰ πρόσωπον, μετετυπώθη τὸ ἀνεζώωσΑ εἰς τὸ ἀνεζώωσΕΝ. Ἀλλὰ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἐγένετο ὑπό τινος ἐξήγησις ἐν τῷ μετωπίῳ τοῦ ἀνεβιωσάμην διὰ τοῦ καὶ ἀνεζώωσα, εἰσεφθάρη δὲ τοῦτο εἰς τὸ ὕφος μετὰ τὸ ἀνεκτήσατο τὴν ψυχήν καὶ ἔπαθε τὴν ἀναγκαίαν καταστᾶσαν ἐν τῇ ληγούσῃ μεταβολήν.

Τὸ σύνθετον ῥῆμα ἀναρραΐσαι μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου «Ἀναρ(ρ)αΐσαι: παύσασθαι (τοῦ) ὀδυνᾶσθαι». Ὁ Μεινέκιος ἐν τοῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Κριτικοῖς Ἀναλέκτοις σελ. 246 μεταβάλλει τὸ παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 536 α' «ὥς ποτ' οὖν ἐρράϊσε» εἰς τὸ «ὥς ποτ' ἀνερράϊσε». Ἀλλ' ἀποδοκιμάζει τὴν γραφὴν ταύτην ὁ Ἑρουερδὴν ἐν Μνημοσ. 1876, σελ. 315, ὅστις ἐξαλείψας τὸ οὖν ἀναγινώσκει «ὥς ποτε ἐρράϊσε (ὥς ποτ' ἐρράϊσε)».

Τὸ ἁπλοῦν ῥαΐζειν-ῥαΐσαι ἀπαντᾷ ἔν τε τῷ δοκίμῳ καὶ τῷ ἀδοκίμῳ ἑλληνισμῷ. Παρὰ τῷ Λιβανίῳ φέρεται Τόμ. Δ', σελ. 225 «ὀλίγον ῥαΐσας ἦν ἐφ' ἑαυτοῦ (Κόβ.: ἘΝ ἑαυτοῦ)» καὶ κατὰ πλημμελῆ ἀνάγνωσιν σελ. 94 «ὁ δὲ πόλεμος οὐδὲ νοσεῖν ἐπέτρεπεν, ἀλλὰ μήπω δράσαντας ἐξῆγεν» ἀντὶ τοῦ ῥαΐσαντας. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Collect. Crit.* σελ. 280 «Rem acu tetigit Reiske μήπω ῥαΐσαντας emendans. Erat ΡΑΙΣΑΝΤΑΣ, scriba τὸ ἰῶτα de more omisit et sic δράσαντας nescio quis infelix corrector supposuit. Hesychius: Ῥαΐσαι τρισυλλάβως Ἀττικοὶ τὸ ἐκ νόσου ἀναλαβεῖν. Vides cur τρισυλλάβως addiderit».

Περὶ τοῦ ῥήματος ἀνασφάλλω-ἀνέσφηλα πολλάκις ποιεῖται λόγον ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς. σελ. 583, 20 «Σφάλλειν δὲ λέγεται τὸ συμποδίζειν καὶ ῥίπτειν—τούτου δὲ τὸ ἐναντίον ἀνασφάλλειν, ὃ δηλοῖ τὴν ἐκ πτώματος ἔγερσιν» καὶ σελ. 623, 29 «Ἐξ αὐτοῦ δὲ καὶ τὸ πτώματος ἢ νόσου ἀναστῆναι ἀνασφῆλαι λέγεται» καὶ σελ. 715, 9 «Ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲν τὸ σφάλλειν τινὰ καὶ σφάλλεσθαι ὑπό τινος ἐμποδισμὸν δηλοῖ κατὰ τὸ σύνηθες — καὶ ἀνασφάλλειν τὸ ἀνεγείρεσθαι εἴτε ἀπὸ νόσου εἴτε ἀπὸ ἑτεροίου πτώματος» καὶ σελ. 1326, 38 «Σφῆλαι γὰρ κυρίως τὸ συμποδίσαι καὶ ῥῖψαι εἰς γῆν—τὸ δὲ τοῦ σφῆλαι ἀνάπαλιν ἀνασφῆλαι, ὅ ἐστιν ἀνεγερθῆναι τοῦ πτώματος» καὶ σελ. 1410, 23 «Καὶ ἔστιν ὅμοιον βλάπτειν εἰπεῖν καὶ σφάλλειν, οὗ τὸ ἀνάπαλιν ἀνασφάλλειν ἤγουν ἀνίστασθαι καὶ ὀρθοῦσθαι» καὶ σελ. 1470, 15 «Εἴωθε γὰρ τὸ σφάλλειν ἐμπόδιον ὁδοῦ σημαίνειν, οὗ διόρθωσις τὸ ἀνασφάλλειν» καὶ σελ. 1828, 35 «Σφάλλεσθαι γὰρ τὸ καταπίπτειν καὶ σφάλλειν τὸ καταρρίπτειν, οἷς τὸ ἐναντίον ἀνασφάλλειν».

Λέγει δ' ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς καὶ «ὡς καὶ ἐν τοῖς δεινοτάτοις ἔστιν ἀνασφῆλαι διὰ φρονήσεως» (σελ. 967, 4) καὶ «ἐκ θανατηφόρου πληγῆς καὶ πτώματος ἀνασφήλας τὴν μάχην τολμᾷ» (σελ. 1015, 12) καὶ «ὅθεν καὶ ἀναφέρειν τὸ ἀπὸ παρανοίας ἀνασφάλλειν» (σελ. 1140, 31) καὶ «λέγεται δὲ καὶ ῥάων ὁ ἐκ νόσου ὑγιὴς καὶ ῥαΐζειν τὸ ἀπὸ νόσου ἀνασφάλλειν» (σελ. 1509, 46) καὶ «εἰκὸς δὲ καὶ νόσῳ θανασίμῳ κάτοχον γεγονότα τὸν Σίσυφον, εἶτα δὴ ἀνασφήλαντα φήμην πέμψαι κτέ.» (σελ. 1701 τέλ.) καὶ ἐν τοῖς Μικροῖς Συγγράμμασι «τοῦ κατὰ γῆς ἕρπειν ἀνασφήλας» (σελ. 147,

21) καὶ «ἀνασφῆλαι τῆς νόσου πεποίηκεν ἡμᾶς» (σελ. 323, 58) καὶ «ἧς (νόσου) μόλις ἀνασφῆλαι δεδύνημαι» (σελ. 332, 74) καὶ «πῶς ἂν ἀνασφήλωμεν καὶ ἡμῶν αὐτῶν γενώμεθα» (σελ. 332, 92).

Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 96 « Ἀνασφάλλω, Μ. σφαλῶ. Σηκόνω τὸν πεσόντα 2)(συνηθέστ. τὸ μέσ.) σηκόνομαι (ἀναλαμβάνω) ἀπὸ ἀσθένειαν, ξεγιερεύω». Ἀτόπως ἔχει τὸ «συνηθέστερον τὸ μέσον»· ἴσως δ' ἤθελε νὰ εἴπῃ ὁ Βυζάντιος «συνηθέστερον τὸ ἀμετάβατον». Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ῥῆμα τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ ἴδιον ὃν ἀείποτε μὲν κατ' ἐνεργητικὸν τύπον ἐκφέρεται, οὐδέποτε δ' ἐπὶ μεταβατικῆς σημασίας λαμβάνεται. Παρατιθέμεθα ἃ γινώσκομεν αὐτοῦ μαρτύρια.

Βάβρ. ΟΕ', 9 «χρόνῳ δ' ἐκεῖνος ἐκ νόσων ἀνασφήλας προῆλθεν ὠχρός» καὶ ΟΗ', 3 «τοῖς θεοῖς εὔχου νόσου με δεινῆς καὶ πόνων ἀνασφῆλαι».

Ψευδοπλάτ. Ἀξιόχ. σελ. 364 γ' «ὀφθέντος σου μόνον, ὦ Σώκρατες, ῥαίσει· καὶ γὰρ πολλάκις αὐτῷ γέγονε συμπτώματος ἀνασφῆλαι».

Δί. Χρυσόστ. Τόμ. Β', σελ. 35 Ῥεισκ. «ἡ δὲ μικρὸν διαλιποῦσα ἀνέσφηλε» καὶ σελ. 36 «καθάπερ οἱ μεγάλῃ μὲν νόσῳ χρησάμενοι, ταχὺ δ' ἀνασφήλαντες—πολλάκις μᾶλλον εὐέκτησαν».

Λουκιαν. Ἀποκηρυττ. 32 «χθὲς καὶ πρῴην ἐκ τηλικούτων κακῶν ἀνασφήλας διατείνῃ καὶ βοᾷς».

Δί. Κάσσ. ΝΑ', ιδ', 3 «φάρμακα αὐτῷ καὶ ψύλλους, εἴ πως ἀνασφήλειε, προσήνεγκεν».

Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. ΙΖ', ς', 5 «ὁ δέ, καίπερ δὴ μειζόνως ἢ ἀντίσχοι τις ἂν ταλαιπωρούμενος, ἐν ἐλπίδι τοῦ ἀνασφῆλαι ἦν».

Νικόλ. Δαμασκην. Βί. Καίσ. 10 (Ἱστορ. Μικρ. Δινδ. Τόμ. Α', σελ. 98, 23) «ἐπεὶ δ' ἀνέσφηλεν ἐκ τῆς νόσου, διαπεφευγὼς μὲν τὸν κίνδυνον, ἀσθενῶς δ' ἔτι διακείμενος τὸ σῶμα, κτέ.».

Γαλην. Τόμ. ΙΔ', σελ. 299 «τῶν μὲν ἤδη νοσούντων λαβόντων τινὰς ἀνασφῆλαι».

Ὠριγέν. Τόμ. ΙϚ', σελ. 388 «οὐ γὰρ οὕτω ῥᾷστα ἀνασφήλαντος ἐκ νόσου τοῦ σώματος, κτέ.».

Κλήμ. Ἀλεξ. σελ. 146 «ἄριστον τὸ ὑγιαίνειν ἀεί, καλὸν δὲ καὶ τὸ ἀνασφῆλαι τῆς νόσου».

Ἀλέξ. Ἀφροδ. Προβλ. Β', 66 (Φυσ. καὶ Ἰατρ. Ἰδελ. Τόμ. Α',

σελ. 74, 25) «εἰ δὲ καὶ συμβαίη τι σφάλμα, δύναται τὰ μόρια ἀνασφήλαντα διορθώσασθαι τοῦτο».

Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. Ϛ', μδ', 3 (Γεώργ. Σύγκελλ. σελ. 702, 6) «ἐν νόσῳ δὲ γενόμενος τριῶν ἑξῆς ἡμερῶν ἄφωνος καὶ ἀναίσθητος διετέλεσε· βραχὺ δὲ ἀνασφήλας τῇ τετάρτῃ κτέ.».

Ἀρισταίν. Ἐπιστολ. Α', 10 (σελ. 49 Βοισσ.) «ἄφνω νενόσηκεν ἡ παῖς—εἶτα παραδόξως ἀνέσφηλε».

Συνέσ. Ἐπιστ. ϞΗ', σελ. 237 γ' «ἐὰν ἀνασφήλω, ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν εὐθὺς ἵεμαι».

Ζώσιμ. Α', 16 (σελ. 13, 9 Μενδ.) «ὥσπερ ἐκ κάρου βαθέος ἀνασφηλάντων».

Κωνστ. Μανασσ. 6119 (σελ. 260 Βόνν.) «ἀπὸ τοιούτου πτώματος πολλάκις ἀνασφήλας θερμότερος ἐγίνετο τῆς ἀρετῆς ἐργάτης».

Ἐφραίμ. 3281 (σελ. 142) «κἀκεῖ τὸ λοιπὸν τοῦ βίου διανύσαι καλῶς ἀνασφήλαντα τῆς καχεξίας».

Καντακουζην. Τόμ. Γ', σελ. 338, 11 «πολλοὶ γὰρ πολλάκις ἐκ μεγάλης ἥττης ἀνασφήλαντες περιεγένοντο τῶν πολεμίων».

Νικήτ. Χωνιάτ. σελ. 286, 24 «τὸν βασιλέα σχολάσειν ἀπετόλμων λέγειν ἀνασφήλαντα τῆς νόσου μετὰ βραχύ» καὶ σελ. 662, 19 «ὁ δὲ δὴ αὐτοκράτωρ μήπω καθαρῶς ἀνασφήλας τῆς νόσου μηδ' ἐπὶ τῶν ποδῶν στῆναι δυνάμενος κτέ.».

Ἰωάνν. Κίνναμ. σελ. 39, 3 «μετὰ δὲ ὀλίγον ἀνασφήλας, εἶτα ῥᾴων ἐς τὴν ὑστεραίαν γεγονώς, κτέ.».

Λέων Διάκ. σελ. 115, 21 «παραινοῦμεν λοιπὸν τῆς τοιαύτης ἀνασφήλαντας μέθης τῆς δεδομένης ἀμελλητὶ σωτηρίας ἀντιποιήσασθαι» καὶ σελ. 177, 24 «ὡς οὐκ ἂν ἀνασφήλῃ τοῦ τοιούτου πτώματος».

Ἐν τοῖς Βασιλικοῖς εἶνε πλημμελῶς γεγραμμένον Τόμ. Δ', σελ. 603 «ἐὰν—ἀνασφΑλῃ τῆς νόσου». Ὀρθῶς ἐν σελ. 601 κεῖται «ἐὰν ἀνασφΗλω τῆς νόσου» καὶ σελ. 605 «ἀναμφιβόλως ἀνασφΗλας τῆς νόσου» καὶ σελ. 610 «δύναται ἀνασφΗλας ὁ δωρησάμενος τὸ τίμημα ἀπαιτεῖν» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 306 «ἀνέσφΗλε δὲ τῆς νόσου».

Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 100, 47 «Ἀνασφῆλαι: ἀναρρωσθῆναι» καὶ ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Ἡσυχίου «Ἀνα-

σφήλας: ὑγιάνας, ἀνανήψας, ἀναστάς, ἀνελθών» καὶ «Ῥαίσας: ὑγιάνας, ἀνασφήλας» καὶ ἐν τοῖς Ἀνεκδότοις τοῦ Βεκκήρου σελ. 393, 5 «Ἀνασφήλας: ἀνανήψας, ἑαυτὸν ἀναστήσας ἢ ἀναλαβών» καὶ σελ. 399, 9 (Σουίδ. σελ. 107 Βεκκ.) «Ἀνέσφηλεν: ἀνέζησεν». Ἴσως δὲ τὸ παρ' Ἡσυχίῳ ἀνελθών μετατυπωτέον εἰς τὸ ἀνενεγκών. Πρβ. Σουίδ. «Ἀνασφήλας: ἀνανήψας, ἑαυτὸν ἀναστήσας, ἀναλαβών, ἀνενεγκών».

Ἐν οἷς παρεθέμεθα παραδείγμασι τοῦ ῥήματος ἀνασφάλλειν-ἀνασφῆλαι βλέπει τις ὅτι ὁτὲ μὲν εἶνε τοῦτο καθ' ἑαυτὸ εἰρημένον, ὁτὲ δὲ γενικῇ συντεταγμένον πτώσει ἢ μετὰ προθέσεως, τῆς ἀπὸ ἢ ἐκ, ἢ ἄνευ προθέσεως.

ἀπὸ νόσου ἀνασφάλλειν,
ἀπὸ παρανοίας ἀνασφάλλειν,
ἀπὸ πτώματος ἀνασφῆλαι,
ἐκ θανατηφόρου πληγῆς ἀνασφῆλαι,
ἀνασφῆλαι ἐκ (τῆς) νόσου, ἐκ νόσων ἀνασφῆλαι,
ἐκ τηλικούτων κακῶν ἀνασφῆλαι,
ἐκ κάρου ἀνασφῆλαι,
ἐκ μεγάλης ἥττης ἀνασφῆλαι,
ἀνασφῆλαι τῆς νόσου,
νόσου καὶ πόνων ἀνασφῆλαι,
συμπτώματος ἀνασφῆλαι,
τῆς τοιαύτης ἀνασφῆλαι μέθης,
ἀνασφῆλαι τῆς καχεξίας,
τοῦ κατὰ γῆς ἕρπειν ἀνασφῆλαι.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τίθεται τὸ ἀναρρωσθῆναι ἄλλοτε μὲν καθ' ἑαυτό, ἄλλοτε δὲ μετὰ γενικῆς πτώσεως ἢ μόνης ἢ συντεταγμένης τῇ ἐκ προθέσει.

ἀναρρωσθῆναι τῆς νόσου,
τοῦ κοινοῦ ἀναρρωσθῆναι νοσήματος,
ἐκ τῆς νόσου ἀναρρωσθῆναι ἢ ἀναρρωσθῆναι ἐκ τῆς νόσου, ἐκ τοῦ νοσήματος.

Πρβ. καὶ ἐξ ἀρρωστίας ἀναρρώννυσθαι καὶ ἈΠΟ χαλεπῆς ἀρρωστίας ἀναρρῶσαι καὶ ἀναρρῶσαι τοῦ πάθους.

ΠΟΙΚΙΛΑ

("Ιδε Τόμ. Θ', σελ. 442 κέξ. καὶ Τόμ. Ι', σελ. 131-2).

6. **Εὐφωνικὸν Ν.**

Ἐν τῇ τοῦ ἀοιδίμου Γενναδίου Γραμματικῇ τῆς Ἑλλην. Γλώσσης σελ. 13, 85 ἐκδ. στερεοτ. κεῖται «Τὰ ἑνικὰ καὶ πληθ. τρίτα πρόσωπα τῶν ῥημάτων, τὰ λήγοντα εἰς ε ἢ ι, καὶ αἱ δοτικαὶ πληθυντικαὶ αἱ λήγουσαι εἰς σι, ξι, ψι, ὅταν ἀκολουθῇ φωνῆεν, προσλαμβάνουσι ν, τὸ ὁποῖον λέγεται εὐφωνικὸν ἢ ἐφελκυστικόν».

Διὰ τοῦ ἐπιθέτου εὐφωνικόν, οὗ οὐδὲν μαρτύριον φέρεται ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς γλώσσης, δηλοῦται ὅτι τὸ περὶ οὗ λόγος ἐπίθετον προστίθεται εὐφωνίας ἕνεκα. Λέγει δ' Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῷ περὶ Συνδέσμ. σελ. 520-1 «Καὶ ἐκκείσθω ὑπόδειγμα τὸ ἐπὶ τοῦ Ν, ὃ μάλιστα πάμπολλόν ἐστιν ἐν τῷ πλεονασμῷ, ἕνεκα εὐφωνίας παραλαμβανόμενον ἐπὶ παντὸς βραχυκαταλήκτου ῥήματος· ἔλεγεν, ἔλαβεν· καὶ ἐπὶ δοτικῶν τῶν εἰς Ι ληγουσῶν· παισίν, χρήμασιν». Πρβ. καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 32, 8 «Ὅτι τὰ εἰς ΘΕΝ ἐπιρρήματα παρὰ τοῖς παλαιοῖς, φωνήεντος μὲν ἐπιφερομένου, ἐφείλκοντο χάριν εὐφωνίας τὸ Ν, οἷον ἀπάνευθεν ἔρχεται, εἰ δὲ σύμφωνον ἐπεφέρετο, δίχα τοῦ Ν ἐξεφωνοῦντο, οἷον ἀπάνευθε κιών».

Ἄξια μνείας νομίζομεν καὶ ἃ ἔγραψεν ὁ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ Ἀντωνυμ. σελ. 124 β' «τὰ γὰρ παρ' Αἰολεῦσιν ἕνεκα τῆς συντάξεως ἀποβάλλει τὸ Ν δι' εὐφωνίαν» καὶ σελ. 125 α' «ἀμφοτέραις μέντοι ἀκολουθεῖ τὸ ἀποβάλλειν τὸ Ν δι' εὐφωνίαν». Πρβ. καὶ σελ. 63 β' «καὶ ὁ ποιητὴς δὲ συνεχῶς διὰ τοῦ Ν, ὅτε φωνῆεν ἐπιφέροιτο, σαφὲς ὅτι τὸ χασμῶδες τῶν φωνηέντων ἀναπληρῶν τῇ τοῦ Ν προσθέσει».

Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἐφελκυστικὸν Ν ὠνομάσθη ὑπὸ νεωτέρων τινῶν γραμματικῶν παραγωγικόν, περὶ οὗ ἱκανὸν λόγον ἐποιήσατο ὁ Μαασσὴν ἐν *Leipz. Stud.* Τόμ. Δ', σελ. 42-3.

Εἴδομεν ὅτι ὑπὸ τοῦ Κοραῆ ἐγένετο χρῆσις τοῦ ἐφελκυστικὸν ν. Παρατηροῦμεν δ' ἐνθάδε ὅτι καὶ τὸ Ν τὸ προστιθέμενον κατὰ τὴν

χυδαίαν λαλιὰν τῷ ἐπιρρήματι ΜΗ ἐφελκυστικὸν καλεῖ ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ λέγων ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Β', σελ 245-6 «**Μή** (ne). Ἀπαντᾶται πολλάκις, χωρὶς τὸ ὁποῖον προσθέτομεν σήμερον ν ὡς ἐφελκυστικὸν (Μὴν), ὅταν ἡ ἀκόλουθος λέξις ἀρχίζῃ ἀπὸ φωνῆεν. Ζ. Ἐγρήγορα καὶ Μαίνομαι. Τὸ προσθέτουν ὅμως καὶ ὅπου δὲν εἶναι χρεία ἐφελκυσμοῦ, οἷον ΘΚ, μὴν τοὺς ἀφήσετε λοιπὸν στὴν πόλιν νὰ σταθοῦσιν». Ἐν τῇ ἰδιωτικῇ ἡμῶν συνηθείᾳ κυκλοῦνται αἱ ἐκφοραὶ μὴΝ εἴπῃς, μὴΝ ἀφήσῃς, κτλ. καὶ μὴΝ τρέχῃς, μὴΝ κάμνῃς, μὴΝ κόφτῃς (μὴΓ κάμνῃς, μὴΓ κόφτῃς), μὴΝ πολεμᾷς (μὴΜ πολεμᾷς), κτλ. Ὁ Κοραῆς γράφει μὴΝ ἔχων καὶ μὴΝ ἔχοντες καὶ μὴΝ ἀρκεσθείς καὶ μὴΝ ἀμφιβάλλωσιν καὶ μὴΝ ἀμφιβάλλῃ (ἐν Ἀτάκτ. Τόμ. Β', σελ. 381 καὶ 407 καὶ 419 καὶ 420 καὶ 421 καὶ 425), κτλ. Οὐδεὶς νῦν ἐν τῷ ἀστείῳ λόγῳ ἐγκρίνει τὸ τριγράμματον ἐπίρρημα μήΝ, καὶ ἂν ἐπιφέρηται λέξις ἀπὸ φωνήεντος ἢ διφθόγγου ἀρχομένη.

Ἀποδοκιμάζεται δ' εὐλόγως καὶ ὁ τύπος ἦτοΝ, ᾧ σφόδρ' ἠσμένιζεν ὁ Ἀσώπιος λέγων ἦτοΝ ὁ Ἀλέξανδρος, ἦτοΝ ἀφόρητον, κτλ. καὶ ἦτοΝ δίκαιον, ἦτοΝ τοὐλάχιστον. Ἐν τῷ περὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου Λόγῳ εἶνε γεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Ἀσωπίου σελ. 123 «ἦτοΝ ἀτελεστέρα — ἡ ἐλευθερία αὕτη, ἀλλ' ἦτοΝ ἔτι νέος βλαστὸς τοῦ παλαιοῦ στελέχους» καὶ «οὐδεὶς ἄλλος ζῶν ἄνθρωπος ἦτοΝ τόσον ἁρμόδιος» καὶ σελ. 139 «ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἡ εἰρηνικὴ αὐτοῦ πολιτικὴ ἦτοΝ, κατ' αὐτόν, φρόνησις — ἐπὶ Φιλίππου ὅμως, ἦτοΝ ἐπιβλαβεστάτη» καὶ «ἦτοΝ καλὸς πολίτης» καὶ σελ. 186 «ἐν ᾗ αἶσχος ἦτοΝ τὸ κοινὸν καὶ σύνηθες» καὶ «ἔπειτα τίς οἶδεν εἰ εἰς τὸν νέον ἡγεμόνα ἦτοΝ καταληπτὴ ἡ ἀφελὴς — ἀρετὴ τοῦ Ἐπαμινώνδου;» καὶ «ἐξαίσιος ἀνὴρ ἦτοΝ ὁ Φίλιππος» καὶ σελ. 269 «τοιαύτη ἦτοΝ ἡ συνθήκη» καὶ «ἦτοΝ, κατὰ τὴν ἀληθινὴν αὐτῆς ἔποψιν, ἀπόλυτον πρόσταγμα» καὶ «ἐν ᾧ δὲ ἐκείνῳ ἦτοΝ ἔνδοξον τρόπαιον, εἰς πάντα πανελλήνιον φιλόπολιν ἦτοΝ μέγα αἶσχος καὶ ὕβρις». Κομψότατον εἶνε τὸ «τίς οἶδεν εἰ — ἦτοΝ», ὡς καὶ τὸ εἰρημένον ἐν τῇ Δευτέρᾳ Περιόδῳ τοῦ Συντακτικοῦ σελ. 841 ἐκδ. β' «εἴ γε ἦτοΝ ἡ πεποίθησις ὅτι ἁπανταχοῦ ἦτοΝ συγχωρημένη ἡ πλοκή».

Κ. Σ. Κ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΑΙ ΕΚ ΜΕΡΩΝ ΔΥΟ ΚΑΙ ΕΙΚΟΣΙ

ΜΕΡΟΣ Κ΄.

Τεταγμένοι εἰσί, κτλ., τεταγμένοι ἦσαν, κτλ., εἰθισμένοι εἰσί, κτλ., ἦσαν εἰθισμένοι, κτλ.

Ἐγένετο λόγος ἐν τῷ ΙϚ΄ Μέρει περὶ τῶν παρ' Ἀττικοῖς συγγραφεῦσι καὶ ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς εὑρεθέντων τύπων τετάχαται ἀντιτετάχαται, ἐτετάχατο διετετάχατο, τετράφαται, γεγράφαται ἀναγεγράφαται, ἐφθάραται. Παρετηρήθη δ' ὅτι Ἰωνικὰ μᾶλλον καὶ ἀρχαιοπρεπῆ εἶνε τὰ σχήματα ταῦτα.

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ συνήθειαν τὰ τρίτα πληθυντικὰ πρόσωπα τῶν παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων τῶν ἐχόντων σύμφωνον πρὸ τῆς καταλήξεως ΜΑΙ καὶ ΜΗΝ ἐξεφέροντο περιφραστικῶς διὰ τῆς μετοχῆς τοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ ῥήματος εἰσί-ἦσαν.

Ὁ Χοιροβοσκὸς λέγει σελ. 488, 25 «Κατὰ δὲ τὴν ἀσυνταξίαν ἐπιλιμπάνουσι ῥήματα ὡς τὰ τοιαῦτα. Ἐπὶ τοῦ ἵσταται, δίδοται, πεποίηται πρὸ τοῦ ΤΑΙ προσέρχεται τὸ Ν καὶ ἀποτελεῖται τὸ τρίτον πρόσωπον τῶν πληθυντικῶν, οἷον ἵστανται, δίδονται, πεποίηνται· ἐπὶ δὲ τοῦ τέτυπται καὶ νένυκται καὶ κέκαρται, ἐπεὶ πρὸ τοῦ Τ ἐστὶ σύμφωνον, προσερχομένου τοῦ Ν, ἀσυνταξία γίνεται· εὑρίσκεται γὰρ ΠΝΤ καὶ ΚΝΤ καὶ ΡΝΤ· καὶ τούτου χάριν διὰ τὴν ἀσυνταξίαν ἐπιλιμπάνει ἐνταῦθα τὸ Γ΄ πρόσωπον τῶν πληθυντικῶν καὶ διὰ μετοχῆς ἀναπληροῦται καὶ ὑπαρκτικοῦ ῥήματος, οἷον τετυμμένοι εἰσί καὶ κεκαρμένοι εἰσί καὶ νενυγμένοι εἰσί» καὶ σελ. 700, 18 «Ἰστέον ὅτι ἐνταῦθα ἐπιλιμπάνει τὸ τρίτον πρόσωπον τῶν πληθυντικῶν τοῦ

ὑπερσυντελίκου, ἐπειδὴ τὸ τρίτον πρόσωπον τῶν ἑνικῶν πρὸ τοῦ Τ σύμφωνον ἔχει, οἷον ἐτέτυπτο· καὶ λοιπόν, τοῦ Ν προσερχομένου πρὸ τοῦ Τ, ἀσυνταξία γίνεται· ἀναπληροῦται δὲ διὰ μετοχῆς καὶ ὑπαρκτικοῦ ῥήματος, οἷον τετυμμένοι ἦσαν» (Πρβ. καὶ σελ. 678, 21 καὶ σελ. 692, 20 καὶ σελ. 694, 1 καὶ σελ. 696, 32 καὶ Ἐτυμολ. Μέγ. σελ. 401, 2). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῷ πολιτικῷ τῶν Ἀθηναίων λόγῳ ἄχρηστοι ἦσαν ὁ παρακείμενος τέτυμμαι καὶ ὁ ὑπερσυντέλικος ἐτετύμμην.

Καταλέγομεν ἃ ἔχομεν ἐξ Ἀττικῶν συγγραφέων καὶ ποιητῶν καὶ ἐξ Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν συνηγμένα μαρτύρια τῆς κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾶς τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου.

εἰσὶν ἀναγεγραμμένοι. Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 38 «σκεψάμενος εἴ τις ἀναγέγραπται νόμος ἐναντίος ἑτέρῳ νόμῳ—ἢ εἴ πού εἰσι νόμοι πλείους ἑνὸς ἀναγεγραμμένοι περὶ ἑκάστης πράξεως». Εὑρέθη καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἀναγεγραμμέναι εἰσίν. Ἴδε Μειστεράνσιον ἐν Γραμματ. τῶν Ἀττ. Ἐπιγρ. σελ. 131, 1168 ἐκδ. β'.

ἀνακεκομισμένοι εἰσίν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Ϛ', α', 14.

ἀναμεμιγμένοι εἰσίν. Πλάτ. Λύσ. σελ. 206 δ'.

εἰσὶν ἀνατετραμμέναι. Ἀπολλόδ. Κωμ. Ἀποσπ. 13, 16 (Τόμ. Γ', σελ. 292 Κοκκ.).

εἰσὶν ἀνηρπασμέναι. Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 136.

ἀνῳκισμένοι εἰσί. Θουκυδίδ. Α', 7.

ἀπηλλαγμένοι εἰσί(ν). Ἰσοκράτ. Φιλ. 49. Ὑπερείδ. Ἐπιταφ. σελ. 8 Κοβ. εἰσὶν ἀπηλλαγμένοι. Δημοσθέν. σελ. 605, 39.

ἀπολελειμμένοι εἰσίν. Ἰσοκράτ. Παναθην. 209.

ἀπῳκισμένοι εἰσίν. Πλάτ. Εὐθυδ. σελ. 302 γ'. Ἀνόμοιον τούτῳ ὑπάρχει τὸ παρ' Ἀριστοφάνει Εἰρ. 197 «φροῦδοι γὰρ ἐχθὲς εἰσιν ἐξῳκισμένοι», τουτέστι: φροῦδοι γάρ εἰσιν (ἤτοι: οἴχονται γὰρ) ἐχθὲς ἐξῳκισμένοι.

ἀφιγμένοι εἰσίν. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 60. εἰσὶν ἀφιγμένοι. Λυσ. κατ' Ἐρατοσθ. 22 «εἰς τοσοῦτόν εἰσι τόλμης ἀφιγμένοι, ὥσθ' ἥκουσιν ἀπολογησόμενοι καὶ λέγουσιν ὡς οὐδὲν κακὸν οὐδ' αἰσχρὸν εἰργασμένοι εἰσίν». Παρατηρητέον δ' ὅτι ὁ Κόβητος ἐξήλειψε τὸ καὶ λέγουσιν ὡς παρεγγεγραμμένον.

γεγραμμένοι εἰσί. Δημοσθέν. σελ. 939, 45. Αἰσχίν. κατὰ Τιμ. 34. εἰσὶ γεγραμμένοι. Λυσ. κατὰ τῶν Σιτοπ. 10. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ γεγραμμένοι εἰσί(ν) καὶ ἐν Ἀττικαῖς Ἐπιγραφαῖς πολλάκις. Ἐπιγρ. Ἀττ. Τόμ. Β', 6', σελ. 226 6' δίς. σελ. 235 6' δίς. σελ. 249 6' δίς. σελ. 260 6' δίς. σελ. 261 6'. Πρ6. καὶ Τόμ. Δ', σελ. 19 6'. Ἴδε καὶ Μειστερχάνσιον ἐν Γραμματ. τῶν Ἀττ. Ἐπιγρ. σελ. 131, 1168 ἐκδ. 6'.

διαπεπραγμένοι εἰσί. Πλάτ. Γοργ. σελ. 479 α'. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Φιλοκτ. Κλήρ. 57. Δημοσθέν. σελ. 931, 26. Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Ε', γ', 12 ἀντὶ τοῦ «διαπεπραγμένοι εἰσί» ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου «διαπεπραγμένοι εἶεν». Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 1574 α' Διδ. εἶνε γεγραμμένον «Interdum autem passiva vox pro activa ponitur: ut videmus πεπραγμένοι pro πεπραχότες in isto Dem. loco [p. 931, 27]: Οὐδὲν ἀκήκοα πρᾶγμα μιαρώτερον ἢ ὃ οὗτοι πεπραγμένοι εἰσὶ περὶ ἡμᾶς». Πρὸ πολλοῦ ἀποκατέστησαν οἱ ἐκδόται τοῦ Δημοσθένους τὴν γνησίαν γραφὴν ΔΙΑπεπραγμένοι.

εἰσὶ διατεταγμένοι. Ξενοφ. Οἰκον. Δ', 9.

διεφθαρμένοι εἰσίν. Θουκυδ. Α', 114, 1.

ἐγγεγραμμένοι εἰσίν. Λυσ. ὑπὲρ Μαντιθ. 6. Ἐπιγρ. Ἀττ. Τόμ. Β', α', σελ. 369. Παρὰ τῷ Λυσίᾳ φέρεται ἐπιγεγραμμένοι, ὃ μετετύπωσεν εἰς τὸ ἐγγεγραμμένοι ὁ Κόβητος. Ἴδε Φροβεργῆρον εἰς Λυσ. Τόμ. Γ', σελ. 158.

εἰσὶν ἐγνωρισμένοι. Ἀντιφάν. Ἀποσπ. 191, 3 (Τόμ. Β', σελ. 90 Κοκκ.)

εἰθισμένοι εἰσίν. Λυσ. ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφ. Χρημ. 10. Ἰσοκράτ. Παναθ. 235. εἰσὶν εἰθισμέναι. Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 238.

εἰργασμένοι εἰσί(ν). Θουκυδ. Γ', 52, 4. Λυσ. κατ' Ἐρατοσθ. 22 καὶ Δήμ. Καταλ. Ἀπολ. 6 καὶ 11. εἰσὶν εἰργασμένοι. Λυσ. ὑπὲρ Μαντιθ. 19 καὶ κατὰ τῶν Σιτοπ. 2.

εἰσὶν εἰσενηνεγμένοι. Ἐπιγρ. Ἀττ. Τόμ. Β', 6', σελ. 261 α'.

ἐμπεπλεγμένοι εἰσίν. Ἰσοκράτ. περὶ Εἰρ. 111. Φέρεται καὶ γραφὴ εἰσὶν ἐμπεπλεγμένοι. Ἴδε *Leipz. Stud.* 1895, σελ. 153.

ἐξειργασμένοι εἰσί. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Η', 6', 5. εἰσὶν ἐξειργασμένοι. Πλάτ. Νόμ. σελ. 870 γ'.

ἐπεσκημμένοι εἰσί. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 12.

(ἐπιγεγραμμένοι εἰσί. Ψευδοδημοσθέν. κατὰ Θεοκρίν. 48, σελ. 1337).

ἐσφαλμένοι εἰσί. Ξενοφ. Ἑλλην. Ζ', α', 9 «ἐλάχιστα μὲν ἐσφαλμένοι εἰσί, πλεῖστα δὲ κατωρθωκότες».

ἐψηφισμένοι εἰσί. Θουκυδ. Α', 120, 1. Ξενοφ. Ἑλλην. Ε', β', 19. εἰσὶν ἐψηφισμένοι. Δημοσθ. σελ. 15, 22 καὶ σελ. 21, 11.

εἰσὶν ἠγωνισμένοι. Λυσ. κατὰ τῶν Σιτοπ. 20.

ἠμφιεσμένοι εἰσί. Πλάτ. Γοργ. σελ. 523 γ'.

εἰσὶν ἠρμένοι. Ἀναξίλ. Ἀποσπ. 22, 29 (Τόμ. Β', σελ. 270 Κοκκ.).

εἰσὶν ἡτοιμασμένοι. Δημοσθέν. σελ. 690, 209.

εἰσὶν ἠφανισμέναι. Λυσ. περὶ τοῦ Σηκ. 5.

κατεσκευασμένοι εἰσίν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Ε', ε', 9 καὶ περὶ Πόρ. Δ', 17.

κατεστηριγμέναι εἰσίν. Εὐριπίδ. Ἀποσπ. 382, 9 Ναυκ. (σελ. 477 ἐκδ. β').

(λελυμασμένοι εἰσίν. Ψευδοδημοσθ. κατὰ Νεαίρ. 89, σελ. 1375).

παρεσκευασμένοι εἰσί(ν). Λυσ. κατὰ Νικομ. 31. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Δικαιογέν. Κλήρ. 5. Ξενοφ. Ἱππαρχ. Η', 4 καὶ Κύρ. Παιδ. Ζ', ε', 45.

πεπεισμένοι εἰσί. Πλάτ. Γοργ. σελ. 454 ε'.

πεποδισμένοι εἰσί. Ξενοφ. Ἀναβ. Γ', δ', 35 «οἵ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πεποδισμένοι εἰσί».

(προπεπηλακισμένοι εἰσίν. Ψευδοδημοσθέν. κατὰ Νεαίρ. 88, σελ. 1375).

συνειλεγμένοι εἰσί. Ξενοφ. Ἀναβ. Ϛ', δ', 21.

συντεταγμέναι εἰσί. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Η', ϛ', 14.

τεταγμένοι εἰσί. Ξενοφ. Οἰκον. Κ', 19. Κεῖται δὲ καὶ ἐν ταῖς διαθήκαις τοῦ φιλοσόφου Λύκωνος παρὰ Διογ. Λαερτ. Ε', 74 «ἐφ' ὧν ἕκαστοι τεταγμένοι εἰσί».

ὡμαλισμένοι εἰσίν. Ἰσοκράτ. Ἀρχιδ. 65.

ὠνομασμέναι εἰσίν. Θουκυδ. Β', 49, 3.

ὡπλισμένοι εἰσί. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Β', α', 11.

Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Ἀναλυτ. Ὑστέρ. Α', κα', 5 (Τόμ. Α', σελ. 141, 45 Διδ.) «πεπερασμέναι γάρ εἰσιν αἱ ὁδοί» καὶ Ῥητορ. Β', ιγ', 7 (Τόμ. Α', σελ. 364, 48) «κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν» καὶ Πολιτ. Ϛ', α', 2 (Τόμ. Α', σελ. 590, 15) «οὐκ ἐσκεμμένοι δ' εἰσὶ νῦν» καὶ Ἠθικ. Νικομ. Ι', ε', 6 (Τόμ. Β', σελ. 122, 4) «αἱ μὲν γὰρ διωρισμέναι εἰσὶ καὶ τοῖς χρόνοις καὶ τῇ φύσει» καὶ μετὰ τὰ Φυσικ. Β', ς', 1 (Τόμ. Β', σελ. 499, 14) «οὐκ εἰσὶν αἱ ἀρχαὶ ὡρισμέναι» καὶ Γ', ς', 2 (σελ. 511, 39) «ὅτι γε οὐ πεπεισμένοι εἰσί, φανεροί εἰσιν ἐν ταῖς πράξεσιν» καὶ περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Ε', η', 1 (Τόμ. Γ', σελ. 81, 15) «ὧραι δὲ καὶ ἡλικίαι τῆς ὀχείας ἑκάστοις εἰσὶν ὡρισμέναι τῶν ζῴων» καὶ Ϛ', ς', 1 (σελ. 109, 33) «καὶ τρεῖς νεοττοὶ ὠμμένοι εἰσίν» καὶ ζ', 2 (σελ. 110, 25) «ὠμμένοι εἰσὶν ἄμφω» καὶ ις', 2 (σελ. 119, 3) «ἤδη εἰσὶν ὠμμέναι» καὶ κθ', 2 (σελ. 130, 44) «ἤδη δέ τινες ὠμμέναι εἰσὶν ὀλίγαι καὶ δύο» καὶ κθ', 3 (σελ. 131, 12) «αἱ ἔλαφοι πᾶσαι τὸ οὖς ἐσχισμέναι εἰσίν» καὶ Η', ιζ', 5 (σελ. 162, 23) «ἤδη δ' εἰλημμένοι ἔνιοί εἰσι τῶν καράβων κτέ.» καὶ Θ', ζ', 4 (σελ. 179, 15) «εἴκοσιν ἔτη — ὠμμέναι εἰσίν» καὶ περὶ Ζῴ. Γενέσ. Α', ιγ' (Τόμ. Γ', σελ. 327, 30) «εὐθὺς ἐρηρεισμένοι εἰσὶν ἅμα τοῖς πόροις» καὶ Δ', α' (σελ. 394, 34) «παραπλησίως δέ τινες πεπεισμένοι τούτοις εἰσί».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Θεοφράστῳ περὶ Αἰσθητ. 60 (σελ. 671 Σνειδ.) «Δημόκριτος δὲ καὶ Πλάτων ἐπὶ πλεῖστόν εἰσιν ἡμμένοι» καὶ ἐν τοῖς Κλεάρχου τοῦ Σολέως παρ' Ἀθην. σελ. 255 ς' «παραδεδεγμένοι δ' εἰσὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν Κύπρον μόναρχοι τὸ τῶν εὐγενῶν κολάκων γένος» καὶ ἐν τοῖς τοῦ Πολυάρχου παρ' Ἀθην. σελ. 545 ς' «πλεῖσται γάρ εἰσιν αὐτῷ — παρεσκευασμέναι ἡδοναί» καὶ παρ' Εὐκλείδῃ τῷ στοιχειωτῇ Τόμ. Δ', σελ. 232, 25 Τευβν. «ἀπειλημμέναι εἰσίν — ἠγμέναι εἰσίν» καὶ σελ. 389, 23 «καὶ ἐπεζευγμέναι εἰσίν» καὶ Τόμ. Ε', σελ. 58, 4 «ἠγμέναι εἰσίν» καὶ Τόμ. Ζ', σελ. 30, 2 «ἀνακεκλασμέναι εἰσίν» καὶ Τόμ. Α', σελ. 276 «ἐπεζευγμέναι εἰσίν». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται καὶ γραφὴ «ἐπιζευγνύμεναί εἰσιν». Εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεόκριτος Εἰδ. ΚΕ', 10 «χωρὶς δὴ σηκοί σφι τετυγμένοι εἰσὶν ἑκάσταις».

Γίνεται δὲ πολλάκις χρῆσις τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾶς καὶ ἐν τῷ

ἔπειτα ἑλληνισμῷ. Καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ παρατεθῶσιν καὶ ἐξ αὐτοῦ παραδείγματα.

ἀναδεδεγμέναι εἰσίν. Ἀπολλών. περὶ Ἀντωνυμ. σελ. 52 α΄. Πρβ. καὶ *Leipz. Stud.* 1883, σελ. 58.

εἰσὶν ἀπειλημμένοι. Παυσαν. Δ΄, ιζ΄, 6.

ἀπεξηρασμέναι εἰσίν. Βεκκ. Ἀν. σελ. 423, 21. Ἴδε Ἀθηνᾶς Τόμ. Α΄, σελ. 390.

εἰσὶν ἀπεσχοινισμένοι. Ἁρποκρατ. σελ. 44, 5.

ἀποτεταγμένοι εἰσί. Εὐστάθ. Μικρ. Συγγρ. σελ. 144, 82 «ἰδίᾳ τῶν τοῦ κόσμου ἀποτεταγμένοι εἰσί, καὶ αὐτοῖς ἐπιτετράφαται τὰ μυστικῶς θειότερα».

εἰσὶν ἀφιγμένοι. Παυσαν. Ε΄, α΄, 2.

γεγραμμένοι εἰσίν. Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστορ. Γ΄, 28. Παυσαν. Α΄, κθ΄, 12 καὶ Ι΄, κϛ΄, 3. γεγραμμέναι εἰσίν. Παυσαν. Γ΄, ιδ΄, 3. εἰσὶ γεγραμμένοι. Γαλην. Τόμ. ΙΗ΄, β΄, σελ. 607. Παυσαν. Α΄, ιη΄, 3.

διεζευγμέναι εἰσίν. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Ἀντων. σελ. 51 β΄.

διειλεγμένοι εἰσί. Ἀρτεμίδωρ. Ὀνειροκρ. σελ. 5, 19 Ἑρχ.

διεσκευασμένοι εἰσίν. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β΄, σελ. 203, 12. Ἡσύχ. λ. λυδίζων. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου εἶνε γεγραμμένον διΑσκευασμένοι.

εἰσὶν ἐγγεγραμμέναι. Παυσαν. Ε΄, κγ΄, 1.

ἐγκαθειργμέναι εἰσί. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Β΄, σελ. 111, 31.

εἰσὶν ἐγνωσμένοι. Παυσαν. Ζ΄, ιβ΄, 9.

εἰσὶν εἰθισμένοι. Γαλην. Τόμ. ΙΑ΄, σελ. 301. εἰθισμένοι εἰσίν. Ὠριγέν. κατὰ Κέλσ. Τόμ. ΙΗ΄, σελ. 342. Παρὰ τῷ Ἀγαθίᾳ Ἱστορ. Γ΄, 9 (σελ. 156, 3 Βόνν.) κεῖται «εἰσὶ γὰρ ἀμέλει θαρραλεώτεροι πρὸς τοὺς ὑπείκοντας καὶ ὑπερφρονεῖν εἰθισμένοι τὸ θεραπεῦον».

εἰσὶν εἰκασμέναι. Παυσαν. Θ΄, λδ΄, 4.

εἰλημμέναι εἰσί. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 725, 43.

εἰσὶν εἰργασμένοι. Παυσαν. Η΄, μϛ΄, 4. εἰσὶν εἰργασμέναι. Παυσαν. Ϛ΄, ιη΄, 7 καὶ Ζ΄, κε΄, 7.

ἐπειργασμένοι εἰσί. Παυσαν. Β΄, κθ΄, 7. εἰσὶν ἐπειργασμένοι. Παυσαν. Α΄, κδ΄, 5 καὶ Β΄, α΄, 9 καὶ κ΄, 3 καὶ κα΄, 4. ἐπειρ-

γασμέναι εἰσίν. Παυσαν. Η', λα', 3. εἰσὶν ἐπειργασμέναι. Παυσαν. Η', λζ', 1 καὶ Ι', λα', 6.

ἐρρασμέναι εἰσίν. Ἡσύχ. λ. ἐρράδαται.

εἰσὶν ἡρμοσμένοι. Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 544, 30 καὶ 32 καὶ σελ. 545, 3 καὶ 7.

καθειργμένοι εἰσίν. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1659, 8.

εἰσὶ κατεσκευασμένοι. Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 190, 2 Δαρεμβ.

κατῳκισμέναι εἰσί. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 599, 21.

εἰσὶ κεχωρισμένοι. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 36, 14.

μεμερισμένοι εἰσίν. Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 16, 6.

νενομισμένοι εἰσίν. Ἀρτεμίδωρ. Ὀνειροκρ. σελ. 145, 11.

οὐτασμένοι εἰσίν. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 402, 23 «οὐ γὰρ οἱ αὐτοὶ βέβληνται καὶ οὐτασμένοι εἰσίν».

παρειλημμέναι εἰσί(ν). Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 98, 17 καὶ σελ. 218, 1.

παρωξυμμένοι εἰσίν. Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 305, 52 Διδ.

πεπαρμένοι εἰσίν. Ἀθήν. σελ. 488 γ'.

εἰσὶ πεπεισμένοι. Γαλην. Τόμ. ϛ', σελ. 836.

εἰσὶ πεπλατυσμένοι. Ἐπιφάν. Τόμ. Γ', σελ. 262, 30 Δινδ.

περιειλιγμένοι εἰσίν. Παυσαν. Θ', λθ', 3.

εἰσὶ συγκατειλεγμένοι. Παυσαν. Β', ιβ', 3.

συμπεπλεγμέναι εἰσίν. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Ἀντων. σελ. 51 β' «πῶς αἱ ἀντωνυμίαι ἢ συμπεπλεγμέναι ἢ διεζευγμέναι εἰσίν».

εἰσὶ συνεζευγμέναι. Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 118, 29.

συνημμέναι εἰσίν. Χοιροβοσκ. σελ. 108, 20 καὶ σελ. 109, 2.

τεταγμένοι εἰσίν. Παυσαν. Η', κβ', 1. εἰσὶ τεταγμέναι. Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 184, 14 καὶ 17 καὶ σελ. 593, 5.

ὡπλισμέναι εἰσί. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 77, 6.

Σημειώδης εἶνε ἡ παρὰ τῷ Παυσανίᾳ σύνταξις βιβλ. Η', λα', 1 «ἐπειργασμένοι δὲ ἐπὶ τύπων πρὸ τῆς ἐσόδου τῇ μὲν Ἄρτεμις, τῇ δὲ Ἀσκληπιός ἐστι καὶ Ὑγίεια» καὶ μη', 1 «στήλαις δὲ ἐπειργασμένοι τῇ μὲν Ἀντιφάνης ἐστὶ καὶ Κρῖσος καὶ Τυρωνίδας τε καὶ Πυρρίας — ἐπὶ δὲ τῇ ἑτέρᾳ στήλῃ πεποιημένος ἐστὶν Ἰάσιος» καὶ Ι',

κς', 2 «γεγραμμέναι δὲ ἐπὶ κλίνης ὑπὲρ ταύτας Δηϊνόμη τε καὶ Μητιόχη καὶ Πεῖσίς ἐστι καὶ Κλεοδίκη».

Φέρεται δὲ παρὰ τῷ Παυσανίᾳ καὶ «ταῦτά τε δὴ γεγραμμένα εἰσὶ καὶ Πενθεὺς καὶ Λυκοῦργος» (βιβλ. Α', κ', 3). Μνημονεύομεν καὶ τὸ κείμενον ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις «ἐπειδὴ καὶ τὰ πρόσωπα κεχωρισμένα εἰσί» (σελ. 133, 42).

Εὕρομεν καὶ ἐν ψηφίσματι παρ' Ἀνδοκ. περὶ τῶν Μυστηρ. 78 «εὔθυναί τινές εἰσι κατεγνωσμέναι» καὶ «ἢ μήπω εἰσηγμέναι γραφαί τινές εἰσι περὶ τῶν εὐθυνῶν ἢ προστάξεις ἢ ἐγγύαι τινὲς εἰσὶ κατεγνωσμέναι» καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ Βοικκίου ἐκδεδομέναις Ἑλληνικαῖς Ἐπιγραφαῖς Τόμ. Α', σελ. 862 «ὅσοι μέντοι μὴ κεκομισμένοι εἰσὶν τῶν ἐπιβαλλόντων αὐτοῖς» καὶ Τόμ. Β', σελ. 282 «ἐψηφισμένοι εἰσὶ Ναυπάκτιοι πολιτείαν εἶναι Κείοις» καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου γενομένῃ Συλλογῇ Ἐπιγραφῶν Ἑλληνικῶν 134, 8 (σελ. 216) «οὗ καὶ αἱ λοιπαὶ πολιτε(ῖαι ἀν)αγεγραμμέναι εἰσίν» καὶ 344, 65 (σελ. 452) «ὅσοι δὲ ἐπὶ κτήμασιν δεδανεισμένοι εἰσίν» καὶ 89 (σελ. 454) «ὅσοι δὲ ἐγκαταλιπόντες τὰ κτήματα ἀπηλλαγμένοι εἰσίν». Ἡ ἐπιγραφή, ἐν ᾗ κεῖται τὸ ἀναγεγραμμέναι εἰσίν, ἐγράφη περὶ τὸ τέλος τῆς τετάρτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, αἱ δ' ἄλλαι εἶνε νεώτεραι αὐτῆς. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν Μεγαρικῇ ἐπιγραφῇ (Ἐπιγρ. Μεγαρ. Ὠρωπ. Βοιωτ. Διττεμβ. 43, 11, σελ. 28) «ἣν αὐτοὶ ἐψηφισμένοι εἰσὶν θύειν» καὶ ἐν παπύρῳ (Παπύρ. Ἑλλην. ἐκδεδομ. ὑπὸ Γ. Λεεμανσίου 14, 46) «(περὶ) ὧν συντετελεσμένοι εἰσὶν εἰς ἐμέ». Τὸ χωρίον τοῦτο εἴδομεν παρατεθειμένον ἐν *Dissert. Phil. Hal.* Τόμ. ΙΒ', σελ. 361 καὶ ἐντεῦθεν ἐλάβομεν αὐτό.

Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται καὶ παρὰ τῷ Ἀρχιμήδει Τόμ. Β', σελ. 230, 21 Τευβν. «εἰς αὐτὰν τεταγμένως ἐντὶ καταγμέναι». Ἀνεγνώσθη δὲ καὶ ἐν σελ. 258, 22 ὑπὸ τοῦ Εἰβέργου «ἀπὸ τῶν περάτων καθέτοι ἐπεζευγμέναι ἐντὶ ὑπὸ τὰν αὐτὰν γωνίαν» ἀντὶ τοῦ ἐπιζευγνύμεναι.

Ἐρρήθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Α', 98 «οἱ προμαχεῶνες ἠνθισμένοι εἰσὶ φαρμάκοισι» καὶ 171 «εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπιγμένοι ἐς τὴν ἤπειρον ἐκ τῶν νήσων» καὶ 199 «ὅσαι μέν νυν εἶδεός

τε ἐπαμμέναι εἰσὶ καὶ μεγάθεος». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἱπποκράτει Τόμ. Α', σελ. 272 Ἑρμ. «οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ εἰσι βεβιασμένοι, οἱ δ' ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ» καὶ «αὗται δὲ πίλοις περιπεφραγμέναι· εἰσὶ δὲ καὶ τετεχνασμέναι ὥσπερ οἰκήματα», ἀνθ' οὗ ὁ Οὐϊλαμοβίτζιος ἀνέγνω «αὗται δὲ πίλοις περιπεφραγμέναι εἰσὶ καὶ διατετειχισμέναι ὥσπερ οἰκήματα». Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 8 «τῆς μὲν ἐς τὴν τύχην ἀναφορῆς ἀπηλλαγμένοι εἰσί, τῆς μέντοι ἐς τὴν τέχνην οὐκ ἀπηλλαγμένοι». Πλημμελῶς εἶνε γεγραμμένον ἐν Τόμ. Α', σελ. 254 «ψευσάμενοί εἰσι οἱ ἄνθρωποι τῶν ἁλμυρῶν ὑδάτων πέρι», ὡς παρετηρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1860, σελ. 75. Ὁ Ἑρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Β', σελ. VII μετετύπωσε τὸ ψευσάμενοι εἰς τὸ ἐψευσμένοι· «ἐψευσμένοι εἰσὶ οἱ ἄνθρωποι». Ταύτην δὲ τὴν γραφὴν βλέπομεν ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α', σελ. 43, 21. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α', σελ. 269 «ἀναλδέες εἰσὶ καὶ τεθηλυσμένοι».

•

Μνημονεύομεν καὶ ἃ πρόχειρα ἡμῖν ὑπάρχουσιν ἐκ τοῦ Ἀττικοῦ λόγου παραδείγματα τῆς κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾶς τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου τοῦ παθητικοῦ ὑπερσυντελίκου.

ἀναγεγραμμέναι ἦσαν. Ἐπιγρ. (Ἴδε Μεϊστερἄνσιον ἐν Γραμμ. τῶν Ἀττ. Ἐπιγρ. σελ. 131, 1168 ἐκδ. β').

ἀνακεκομισμένοι ἦσαν. Ξενοφ. Ἀναβ. Δ', ζ', 17.

ἦσαν ἀνεῳγμέναι. Θουκυδ. Β', 4, 3. ἀνεῳγμέναι ἦσαν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Ζ', δ', 6.

ἀντιτεταγμέναι ἦσαν - ἀντιτεταγμένοι ἦσαν. Ξενοφ. Ἑλλην. Α', ϛ', 31 καὶ Ϛ', ε', 31. ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. Ξενοφ. Ἑλλην. Δ', γ', 15 καὶ Ἀναβ. Ε', δ', 23.

ἀπηλλαγμένοι ἦσαν. Ξενοφ. Ἑλλην. Ε', β', 7 καὶ Ἀθην. Πολιτ. Β', 15 (Ψευδοδημοσθέν. κατὰ Νεαίρ. 48, σελ. 1361). Ἄξια παραθέσεως νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν *Nov. Lect.* σελ. 345 «et contra festinantius pag. 1303, ubi codices exhibent: εἰκὸς ἦν καὶ εἰς ὀψὲ ψηφίζεσθαι ἵν' ἀπηλλαγμένοι εἴησαν (SQ. ειεσαν, F. ἤιεσαν) ποιήσαντες τὰ ὑμῖν ἐψηφισμένα, in Oxoniensi editione dedit (Dindorfius) ἀπηλλαγμένοι ᾕεσαν, in Lipsi-

ensi ἦσαν. Neque hoc neque illud sanum aut probum est. Sententia loci postulat ἵν' ἀπηλλαγμένοι ἦσαν, quemadmodum apud Dinarchum κατὰ Δημοσθένους recte legitur § 10 ἐχρῆν αὐτοὺς ζητεῖν ἵνα—ἀπηλλάγμεθα τούτου τοῦ δημαγωγοῦ, idque unus omnium optime ipse Dindorfius intelliget requiri».

ἀποδεδειγμένοι ἦσαν. Ξενοφ. 'Αναβ. Ε', β', 9.

γεγραμμένοι ἦσαν. Ξενοφ. 'Ελλην. Γ', γ', 9.

διεσκεδασμένοι ἦσαν. Ξενοφ. 'Ελλην. Α', β', 5.

ἐγηγερμένοι ἦσαν. Θουκυδ. Ζ', 51, 1. 'Υπάρχει καὶ γραφὴ ἐπηρμένοι ἦσαν, ἣν εὐλόγως προκρίνουσιν ὁ Στάλλιος καὶ ἄλλοι ἐκδόται τοῦ Θουκυδίδου.

ἦσαν εἰθισμένοι. Λυσ. κατ' 'Επικράτ. 12.

ἐκκεκομισμένοι ἦσαν. Θουκυδ. Β', 78, 3.

ἐκπεπληγμένοι ἦσαν. Ξενοφ. 'Αναβ. Ε', ς', 36 καὶ 'Ελλην. Ε', δ', 22. 'Υπερείδ. παρὰ Σουίδ. λ. ῥόθιον.

ἦσαν ἐμπεφυρμένοι. Αἰσχύλ. 'Αποσπ. 38 Ναυκ. (σελ. 14 ἐκδ. β').

ἐξειργασμένοι ἦσαν. Πλάτ. Πολιτ. σελ. 414 ε'.

ἦσαν ἐξεληλεγμένοι. Δημοσθέν. σελ. 233, 23.

ἐξωπλισμένοι ἦσαν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Δ', ε', 35. Διάφορον εἶνε τὸ ἐν τοῖς 'Ελληνικοῖς βιβλ. Β', δ', 10 «οἱ δὲ Λακωνικοὶ φρουροὶ ἐν τῷ ἡμίσει τοῦ 'Ωδείου ἐξωπλισμένοι ἦσαν».

ἐπηρμένοι ἦσαν. Θουκυδ. Η', 2, 1.

ἐψευσμένοι ἦσαν. Ξενοφ. 'Αναβ. Ε', ς', 35.

ἐψηφισμένοι ἦσαν. Ξενοφ. 'Ελλην. Β', α', 31. 'Ο Κόβητος ἔγραψεν «ἐψηφισμένοι εἶεν».

ἠγγελμένοι ἦσαν. Ξενοφ. 'Ελλην. Ϛ', δ', 16.

καταλελειμμένοι ἦσαν. Ξενοφ. 'Αναβ. Γ', α', 2. ἦσαν καταλελειμμένοι. 'Ισοκράτ. 'Αρχιδ. 18.

κατεσπαρμένοι ἦσαν. Πλάτ. Νόμ. σελ. 891 β'.

ὀρωρυγμέναι ἦσαν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Ζ', ε', 15.

παρατεταγμένοι ἦσαν. Θουκυδ. Δ', 43, 3. Ξενοφ. 'Αναβ. Δ', γ', 5 καὶ η', 3 καὶ 9 καὶ Ε', β', 13 καὶ 'Ελλην. Ε', δ', 51.

προσαφιγμέναι ἦσαν. Θουκυδ. Η', 30, 1

σεσημασμέναι ἦσαν. 'Ισοκράτ. (ἢ Ψευδισοκράτ.) Τραπεζιτ. 34

«αἱ σεσημασμέναι μὲν ἦσαν ὑπὸ τῶν πρυτάνεων, κατεσφραγισμέναι δ' ὑπὸ τῶν χορηγῶν».

ἦσαν συγκεκομισμένοι. Ξενοφ. Ἀναβ. Ϛ', ς', 37

συνειλεγμένοι-ξυνειλεγμένοι ἦσαν. Ξενοφ. Ἑλλην. Δ', Β', 10. Θουκυδ. Η', 94, 1.

συνειλημμένοι ἦσαν. Ξενοφ. Ἀναβ. Γ', α', 2 καὶ Ἑλλην. Β', δ', 8.

συνεστραμμένοι ἦσαν. Ξενοφ. Ἑλλην. Ϛ', δ', 12.

τεταγμένοι ἦσαν-ἦσαν τεταγμένοι. Ξενοφ. Ἑλλην. Β', δ', 23 καὶ Κύρ. Παιδ. Ε', γ', 58 καὶ Ϛ', β', 8. Ὁ Θουκυδίδης εἰπὼν ἐν βιβλ. Δ', 31, 2 «ὧδε γὰρ διετετάχατο» λέγει μετ' οὐ πολλὰ «οὕτω μὲν τεταγμένοι ἦσαν».

Παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἀπαντᾷ βιβλ. Γ', 2, 2 «τοξότας τε καὶ σῖτον καὶ ἃ μεταπεμπόμενοι ἦσαν», εἰς ὃ φέρεται σχόλιον ἔχον ὧδε· «καὶ ἃ μεταπεμπόμενοι ἦσαν: καὶ ἃ μετεπέμποντο». Ὁ Πόππος γράφει περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Α', α', σελ. 202 «Ἃ μεταπεμπόμενοι ἦσαν (quanquam hoc gravius est quam simplex μετεπέμποντο, *quibus advehendis occupati erant)*». Ἴδε καὶ Κυννῆρον ἐν τῇ Διεξοδικῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Τόμ. Β', σελ. 35 ἐκδ. Β'. Ὁ Κόβητος μετετύπωσεν ἐν *Var. Lect.* σελ. 253 (1854) τὸ «μεταπεμπόμενοι ἦσαν» εἰς τὸ «μεταπεπεμμένοι ἦσαν». Ἀντεῖπε δὲ τῷ Κοβήτῳ ἰσχυρῶς τῆς παραδεδομένης γραφῆς ὑπερμαχῶν ὁ Ἕρψτιος ἐν τῷ *Ueber C. G. Cobets Emend. im Thukyd.* σελ. 37-9 (1857). Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ μεγάλου κριτικοῦ γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1880, σελ. 122.

Thucyd. III. 2. 2. τοξότας τε καὶ σῖτον καὶ ἃ μεταπεμπόμενοι ἦσαν. Miror quo pacto Herwerden haec probare potuit. Adscribit: «*Schol.* μετεπέμποντο. *Vid.* II. 67. 1.» ubi legitur: οὗ ἦν στράτευμα τῶν Ἀθηναίων πολιορκοῦν. et talia quidem facile est sexcenta colligere, ut II. 93. οὔτε γὰρ ναυτικὸν ἦν προφυλάσσον, sed quid haec ad nostrum locum? Quis vidit umquam huiuscemodi periphrasin imperfecti, v. c. χρώμενοι ἦσαν pro ἐχρῶντο? Nemo hercle. Laborat etiam

sententia: exspectabant enim Mytilenenses non *ea quae arcessebant*, sed *quae antea arcessiverant*. Itaque restituendum est μεταπΕΠΕΜΜένοι ἦσαν, quod et dicendi usus et sententia postulat, sed formae veteres πέπεμμαι πέπεμπται, ἐπέπεμπτο, πεπεμμένος Graeculis sero natis erant prorsus incognitae: quid esset ἄρτος εὖ πεπεμμένος sciebant, non item ἐπιστολὴ πεπεμμένη aut πρέσβεις πεπεμμένοι quid esset. Hinc factum est ut πέπεμπται in πέμπεται corrumperetur et ἐπέπεμπτο ἐξεπέπεμπτο in ἐπέμπετο ἐξεπέμπετο, et πεπεμμένοι μεταπεπεμμένοι in πεμπόμενοι μεταπεμπόμενοι. cf. quae scripsimus in *Var. Lect.* pag. 253. Apud Thucydidem VII. 77. libri variant in προπέπεμπται et προπέμπεται. et VIII. 79. omnes libri exhibent προὔπεμπτο pro προὐπέπεμπτο γὰρ αὐτῷ ἄγγελος. Sed etiam sic deest aliquid et supplendum: τοξότας τε καὶ σῖτον καὶ (τἆλλα) ἃ μεταπεπεμμένοι ἦσαν. Plusquamperfectum non minus hic necessarium est quam II. 78. Πλαταιῆς παῖδας καὶ γυναῖκας—πρότερον ἐκκεκομισμένοι ἦσαν ἐς τὰς Ἀθήνας.

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ βιβλ. ΙΑ', δ', 6 ἀνεγνώσθη πλημμελῶς «ἐδεδώκεσαν μὲν γῆν καὶ ὕδωρ τοῖς Πέρσαις, προκατεπαγγελλόμενοι δ' ἦσαν προκαταλήψεσθαι τὰς παρόδους» ἀντὶ τοῦ «προκατεπηγγελμένοι δ' ἦσαν» (Ἴδε Δινδόρφιον ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου Τόμ. Γ', σελ. VI).

Εἶνε δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰρημένον Μετεωρολ. Γ', δ', 13 (Τόμ. Γ', σελ. 603, 36) «ἦσαν ἂν κεχρωματισμέναι αἱ ἅλῳ, ὥσπερ ἡ ἶρις».

Φέρομέν τινα παραδείγματα τῆς ἐν τῷ λόγῳ ἡμῖν προκειμένης ἐκφορᾶς καὶ ἐκ τοῦ ἔπειτα ἑλληνισμοῦ.

Πολέμ. παρ' Ἀθην. σελ. 462 α' «ὅτι τοὺς ὤμους κεχαραγμένοι κύλικας ἦσαν». Πρβ. Ἡσύχιον λ. Κυλικράνων (Ἴδε Πρελλῆρον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν τοῦ Πολέμωνος Ἀποσπασμάτων σελ. 99). Ὁ Μεινέκιος ἔγραψεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου ἘΓκεχαραγμένοι.

Ἀγαθαρχίδ. Κνίδ. παρ' Ἀθην. σελ. 155 δ' «ἐπιλελησμένοι δ' ἦσαν οὗτοι κτέ.».

Μοσχί. παρ' Ἀθην. σελ. 207 β' «διὰ τρυπάνων δ' ἦσαν οὗτοι ἡρμοσμένοι» καὶ σελ. 208 α' «ἐφ' ὧν κατεσκευασμέναι ἦσαν ξυλοθῆκαι».

Σωκράτ. Ῥόδ. παρ' Ἀθην. σελ. 147 ς' «ἦσαν δὲ—καὶ οἱ τοῖχοι ἁλουργέσι καὶ διαχρύσοις ἐμπεπετασμένοι ὕφεσι».

Διόδωρ. Σικελ. Ε', ς', 2 «οὐ γὰρ ἦσαν ὑπὸ μίαν ἡγεμονίαν βασιλέως τεταγμένοι» καὶ μς', 7 «δι' ὧν ἦσαν αἱ πράξεις Οὐρανοῦ τε καὶ Διὸς ἀναγεγραμμέναι».

Ἀρριαν. Ἀναβ. Β', η', 3 «οἱ δὲ ἱππεῖς—κατόπιν τῶν πεζῶν τεταγμένοι ἦσαν» καὶ «οὗτοι μὲν—τεταγμένοι ἦσαν» καὶ κ', 7 «οὐ γάρ πω πεπυσμένοι ἦσαν» καὶ κα', 1 «μηχαναὶ πολλαὶ συμπεπηγμέναι ἦσαν». Ε', κβ', 4 «πρὸ τῆς πόλεως παρατεταγμένοι ἦσαν» καὶ κδ', 4 «αἵ τε μηχαναὶ Ἀλεξάνδρῳ ξυμπεπηγμέναι ἦσαν». Ζ', δ', 8 «καὶ ὅσοι δὲ ἄλλοι ἠγμένοι ἦσαν Μακεδόνες τῶν Ἀσιανῶν τινας γυναῖκας».

Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστορ. ΙΒ', 1 «ἦσαν δὲ κάλλιστα διεσκευασμέναι» καὶ «διαπεπλεγμέναι τε ἦσαν τὰς κόμας καὶ διαπεποικιλμέναι τὰ πρόσωπα» καὶ «ἦσαν δὲ καὶ ὑπὸ τῶν τροφέων δεδιδαγμέναι».

Παυσαν. Β', α', 2 «ὅσαι τετειχισμέναι πόλεις ἦσαν» καὶ κγ', 1 «αἶγες ἄγριαι —ἐς αὐτὸ ἦσαν ἠθροισμέναι». Δ', ιζ', 7 «ἦσαν ἐς τὸ κατ' αὐτοὺς οἱ Μεσσήνιοι τετραμμένοι» καὶ κε', 4 «οἱ δὲ Μεσσήνιοι προητοιμασμένοι μὲν καὶ σῖτον καὶ τὰ ἄλλα ἦσαν». Ζ', γ', 6 «ἀναμεμιγμένοι μέντοι τῷ Ἑλληνικῷ—ἦσαν οἱ Κᾶρες» καὶ ιβ', 8 «ἀποθανεῖν ἦσαν κατεγνωσμένοι» καὶ ιγ', 2 «οἳ κατὰ τοῦτο ἦσαν ἀπεσταλμένοι κτέ.». Η', μ', 3 «πεπλεγμένοι δι' ἀλλήλων ἦσαν» καὶ μθ', 7 «ὅσοι συντεταγμένοι τοῖς Ἀχαιοῖς ἦσαν». Θ', α', 7 «ἀποκεκλειμένοι τῶν πυλῶν ἦσαν». Ι', κβ', 5 «Αἰτωλοὶ δὲ πεπυσμένοι τε παρὰ ἀγγέλων ἦσαν κτέ.» καὶ «ἀναμεμιγμένοι δ' ἦσαν ὑπὸ ἀνάγκης τε καὶ φρονήματος καὶ οἱ γεγηρακότες». Σημειωτέον δ' ὅτι πρὸς τῇ γραφῇ ἀποκεκλειμένοι φέρεται καὶ ἡ μετὰ τοῦ Σ ἀποκεκλειΣμένοι. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Nov. Lect.* σελ. 446 «Veteres Attici dicebant κλῄω, ἔκλῃσα, κέκλῃμαι, sequiores κλείω, ἔκλεισα et κέκλεισμαι—Accedit his forma vitiosa, qua neque Veteres neque recentiores usi sunt umquam, κέκλειμαι, quam scribae passim invexerunt».

Πολυδεύκ. Η', 128 «οἷς ἦσαν ἐγγεγραμμένοι οἱ νόμοι». Πρβ. καὶ Σχολ. Πλάτ. Πολιτικ. σελ. 298 δ'.

Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Ἐπιρρ. σελ. 599, 17 «ἦσαν τῇδε ἀντωνυμίαι παρηγμέναι».

Ἁρποκρατ. σελ. 41, 17 «οἱ Σόλωνος νόμοι ἐν ξυλίνοις ἦσαν ἄξοσι γεγραμμένοι».

Ἀπολλών. Σοφ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 75, 14 «ἐπικεκλιμέναι ἦσαν, ἐπωχλισμέναι, ὅ ἐστιν ἠσφαλισμέναι, πᾶσαι».

Ἡσύχ. «Ἐσφήκωντο: ἐδέδεντο, ἐσφιγμένοι ἦσαν, συνεσφιγμένοι» καὶ «ἘσφΙκωντΑΙ: καταπεπλεγμένοι ἦσαν καὶ συνεσφιγμένοι».

Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμ. σελ. 1109, 31 «ὅ ἐστιν εἰργμένοι ἦσαν οἱ Ἀχαιοί».

Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Α', σελ. 349, 20-1 «πρὸς τὸ πεδίον τετραμμένοι ἦσαν» καὶ «τετραμμένοι ἦσαν πρὸς τὸ πεδίον» καὶ σελ. 411, 24 «βωμοὶ κατεσκευασμένοι ἦσαν».

Σχολ. Ἀριστοφάν. σελ. 103, 48 «ἔνθα οἱ νόμοι γεγραμμένοι ἦσαν».

Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. σελ. 331, 4 Κειλ. «ἐφ' ὃν καὶ ἕτεροι ἦσαν ἀπεσταλμένοι».

Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Α', 63 «Ἀθηναῖοι δὲ— πρὸς ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν» καὶ βιβλ. Γ', 11 «ἦσαν τῷ Φάνῃ παῖδες ἐν Αἰγύπτῳ καταλελειμμένοι» καὶ βιβλ. Δ', 137 «πάντες ἦσαν τετραμμένοι πρὸς ταύτην τὴν γνώμην» καὶ βιβλ. Ζ', 65 «Ἐσταλμένοι μὲν δὴ ἦσαν οὕτω Ἰνδοί, προσετετάχατο δὲ συστρατευόμενοι Φαρναζάθρῃ τῷ Ἀρταβάτεω. Ἄριοι δὲ τόξοισι μὲν ἐσκευασμένοι ἦσαν Μηδικοῖσι» καὶ 68 «Οὔτιοι δὲ— ἐσκευασμένοι ἦσαν κατάπερ Πάκτυες» καὶ 95 «ἐσκευασμένοι δὲ ἦσαν ὡς Ἕλληνες» καὶ 172 «ἐν δὲ τῷ Ἰσθμῷ ἦσαν ἡλισμένοι πρόβουλοι τῆς Ἑλλάδος» καὶ βιβλ. Η', 5 «οὗτοί τε δὴ— ἀναπεπεισμένοι ἦσαν» καὶ 110 «ὡς δὲ οὗτοί οἱ ἀνεγνωσμένοι ἦσαν» καὶ βιβλ. Θ', 49 «ἦσαν μὲν ὧν κατὰ τὴν κρήνην Λακεδαιμόνιοι τεταγμένοι μοῦνοι» καὶ 51 «ἦσαν γὰρ ἐν τῷ Κιθαιρῶνι ἀπολελαμμένοι» καὶ 102 «οὗτοι γὰρ ἦσαν ἐπεξῆς τεταγμένοι» καὶ 118 «ἐς πᾶν ἤδη κακοῦ ἀπιγμένοι ἦσαν».

Περὶ τοῦ κεχείμανται φρένες καὶ κέκρανται συμφοραί καὶ δέδοκται φυγαί, κτλ. θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

ΜΕΡΟΣ ΚΑ'.

ΚΕΦ 1. Ἠρημένοι εἰσί, κτλ., ἠρημέναι ἦσαν, κτλ.

Καὶ παθητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων φωνῆεν ἢ δίφθογγον πρὸ τῆς καταλήξεως ΜΑΙ καὶ ΜΗΝ ἐχόντων εὑρίσκεται οὐχὶ ὀλιγάκις τὸ τρίτον πληθυντικὸν πρόσωπον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καθόλου γλώσσῃ περιφραστικῶς προενηνενεγμένον. Καταλέγομεν μαρτύρια ἀμφοτέρων τῶν χρόνων προτάσσοντες τὰ τῶν παρακειμένων.

ἀνειμένοι εἰσί. Ἀθήν. σελ. 524 ς' «ἀνειμένοι τὴν δίαιτάν εἰσι καὶ κατεαγότες».

ἀνεσταμέναι εἰσίν. Εὐκλείδ. Τόμ. Δ', σελ. 52, 4.

ἀφῃρημέναι εἰσίν. Εὐκλείδ. Τόμ. Δ', σελ. 386, 17.

βεβαρημέναι εἰσίν. Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 51, 3.

βεβλημέναι εἰσίν. Ἀπολλ. Σοφ. Λεξ. Ὁμ. σελ. 51, 11.

γεγενημένοι εἰσί. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 79.

δεδομέναι εἰσί. Εὐκλείδ. Τόμ. Ϛ', σελ. 2, 7 καὶ 17 καὶ 20. Παυσαν. Δ', λα', 6. Κλήμ. Ῥώμ. Ἐπιστ. Α' Κορ. 40.

διεσφηνωμένοι εἰσίν. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 739, 7.

διῃρημέναι εἰσίν. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Ἀντων. σελ. 48 α'.

ἐγκεκλιμέναι εἰσί. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 306, 11.

εἰσὶν εἰρημένοι. Πλάτ. Νόμ. σελ. 699 ε'.

ἐκκεχυμέναι εἰσί. Πλάτ. Κρίτ. σελ. 49 α'.

εἰσὶν ἐνῳκοδομημένοι. Παυσαν. Δ', λα', 5.

ἐξῃτημένοι εἰσίν. Λυσ. ὑπὲρ Πολυστρ. 15.

εἰσὶν ἐπηνωρθωμένοι. Μάχων παρ' Ἀθην. σελ. 578 γ' «ὑφ' ἧς ἅπαντές εἰσ' ἐπηνωρθωμένοι».

ἐστρατευμένοι εἰσί. Ἀριστοφ. Βατρ. 1113.

εἰσὶν ἐσχημένοι. Παυσαν. Δ', κα', 2.

ἡμαρτημέναι εἰσίν. Ἀριστοτ. Πολιτ. Ε', α', 3 (Τόμ. Α', σελ. 564, 48 Διδ.). Ὁ Σπέγγελος ἀντὶ τοῦ «ἡμαρτημέναι δ' ἁπλῶς εἰσιν» ἀνέγνω «ἡμαρτηκυῖαι δὲ (τοῦ) ἁπλῶς εἰσιν».

ἡνωμέναι εἰσίν. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 323, 10.

ᾐρημένοι εἰσίν-εἰσὶν ᾐρημένοι. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Α', β', 5.

ἠσθημένοι εἰσίν. Πλάτ. Πολιτ. σελ. 527 ε′.

ἠτιμωμένοι εἰσίν. Δημοσθέν. σελ. 573, 182 «ὧν οἱ μὲν τεθνᾶσιν, οἱ δ' ἠτιμωμένοι διὰ πολλῷ τούτων εἰσὶν ἐλάττω πράγματα».

εἰσὶν ηὐξημένοι. Ξενοφ. Οἰκον. Α′, 15.

εἰσὶν ἱδρυμέναι. Παυσαν. Γ′, ιε′, 7.

(εἰσὶ καθήμεναι. Παυσαν. Ε′, ιζ′, 3).

εἰσὶ καταδεδουλωμένοι. Θεόπομπ. παρ' Ἀθην. σελ. 272 α′.

κατοικημένοι εἰσί. Ἡρόδ. Δ′, 22.

κεκτημένοι εἰσί. Πλάτ. Νόμ. σελ. 829 γ′. Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ φέρεται βιβλ. Ζ′, 111 «οὗτοι οἵ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήϊόν εἰσι ἐκτημένοι» ἢ «οἵ — εἰσὶ ἐκτημένοι», ὃ πολλοὶ τῶν ἐκδοτῶν ἐνέκριναν. Ὁ Βαλκενάριος ἐν ταῖς εἰς τὸν Ἡρόδοτον Σημειώσεσι σελ. 840 Γαισφ. ἐξήλειψε τὴν ἀναφορικὴν ἀντωνυμίαν.

κεχρημένοι εἰσίν. Δημοσθέν. σελ. 1090, 31.

παρῃτημέναι εἰσίν. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 104, 16.

πεπιστευμένοι εἰσί. Στράβ. σελ. 259.

πεπλανημένοι εἰσίν. Παρμενίδ. 113 Καρστ. Γεμῖν. (ἢ Γέμιν.) Εἰσαγ. ΙΔ′. πεπλανημένοι εἰσίν. Ἀρχέστρατ. παρ' Ἀθην. σελ. 302 α′.

εἰσὶ πεποιημένοι - πεποιημέναι εἰσίν. Παυσαν. Β′, ιγ′, 6. Η′, κβ′, 7.

πεφονευμένοι εἰσί. Ἐτυμ. Μέγ. σελ. 667, 16.

εἰσὶ πεφυτευμέναι. Πολύβ. ΛΔ′, η′, 1 (σελ. 1306, 23 Οὐλσχ.).

προσκεχρημένοι εἰσίν. Ἀπολλ. Ἀλεξ. περὶ Ἀντων. σελ. 9 β′.

συντεθειμέναι εἰσίν. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 195, 20.

τεταμένοι εἰσί - εἰσὶ τεταμένοι. Ἱπποκράτ. Τόμ. Β′, σελ. 494 καὶ σελ. 516, 1 καὶ 22.

τετμημένοι εἰσί. Ἱπποκράτ. Τόμ. Β′, σελ. 482. τετμημέναι εἰσί. Εὐκλείδ. Τόμ. Α′, σελ. 300, 7.

ἀπολελυμένοι ἦσαν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Γ′, γ′, 11.

ἔσαν βεβολημένοι. Ἀπολλών. Ῥόδ. Β′, 409.

γεγενημέναι ἦσαν. Λυσ. κατ' Ἐρατοσθ. 53.

ἔσαν δεδαημένοι. Ἀπολλών. Ῥόδ. Δ′, 1278.

δεδμημένοι ἦσαν. Ἀπολλών. Σοφιστ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 57, 1.

ἦσαν ἐκλελυμένοι. Ἀριστοτέλ. (ἢ Ψευδαριστ.) παρ' Ἀθην. σελ. 556 δ'.

ἐκτημένοι ἦσαν. Ἐπιγρ. ἐν τῷ Ἑρμῇ 1897, σελ. 619.

ἦσαν ἐληλαμένοι. Ἡρόδ. Ζ', 139.

ἦσαν ἐντετορευμέναι. Ἀσκληπιάδ. Μυρλεαν. παρ' Ἀθην. σελ. 491 δ'.

ἦσαν ἐξεστρατευμένοι. Ἀνδοκίδ. περὶ τῶν Μυστηρ. 45.

ἐξῃρημέναι ἦσαν. Ξεν. Κύρ. Παιδ. Ε', ε', 2.

ἦσαν ἐξωγκωμένοι. Ἡρόδ. ϛ', 126.

ἐπικεκλιμέναι ἦσαν. Ἀπολλών. Σοφ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 75, 14.

ἦσαν ἐπικεχαλκευμέναι. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Γ', ϛ', 3.

ἦσαν ἐπικεχυμέναι. Ἀθήν. σελ. 129 β' «ἦσαν γὰρ ἐν αὐτῷ συνωπτημέναι κίχλαι — καὶ ᾠῶν ἐπικεχυμέναι λέκιθοι».

ἦσαν ἐρρωμένοι. Παυσαν. Δ', ια', 2.

ἐσσωμένοι ἦσαν. Ἡρόδ. Η', 130.

ᾑρημέναι ἦσαν. Ξενοφ. Ἑλλην. Γ', α', 3.

(ἦσαν καθήμενοι. Λουκ. Εὐαγγ. Ε', 17).

κεκακωμένοι ἦσαν. Παυσαν. Γ', η', 5.

κεκλῃμέναι ἦσαν. Θουκυδ. Ε', 7, 5.

κεκοσμημένοι ἦσαν. Ἡρόδ. Ζ', 212.

ἦσαν μεμεριμνημέναι. Ἀθήν. σελ. 641 γ'.

μεμετιμένοι (μετειμένοι) ἦσαν Ἡρόδ. Ζ', 229.

*ἦσαν μεμουνωμένοι. Ἡρόδ. Α', 102.

μεμωρημένοι ἦσαν. Ἡσύχ. λ. ἐσιναμώρεον. Περὶ τοῦ τύπου μεμωρημένοι ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Α', σελ. 418.

ἦσαν νενεμημέναι. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Η'.

παραβεβλημένοι ἦσαν. Θουκυδ. Ζ', 2, 4.

ἦσαν παραδεδομένοι. Πράξ. Ἀποστ. ΙΔ', 26.

ἦσαν πεπαιδευμένοι. Πλάτ. Ἀλκιβ. Α', σελ. 119 β'.

πεπιστευμένοι ἦσαν. Πλάτ. Νόμ. σελ. 636 δ'.

ἦσαν πεποιημέναι. Ἡρόδ. Δ', 165. ἦσαν πεποιημένοι. Ξενοφ. Ἀναβ. Δ', ε', 14. Δημοσθέν. σελ. 295, 201. Διόδωρ. Σικελ. ΙΕ', ν', 4. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Γ', ε', 2.

ἦσαν πεπολιτευμένοι. Λυσ. Δήμ. Καταλ. Ἀπολ. 10.

ἦσαν πεφυτευμέναι. Παυσαν. Ϛ', κϐ', 1.

ἦσαν προεξευρημένοι. Ἰωάνν. Καμενιάτ. εἰς τὴν Ἅλωσ. τῆς Θεσσαλον. σελ. 531, 31.

προσπεπερονημένοι ἦσαν. Ξενοφ. Ἀναϐ. Ζ', γ', 21.

ἦσαν τεθεραπευμέναι. Λουκ. Εὐαγγ. Η', 2.

ἦσαν τεταλαιπωρημένοι. Θουκυδ. Γ', 3, 1.

τετιμωρημένοι ἦσαν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Ζ', ε', 32.

τετρωμέναι ἦσαν. Ἡρόδ Η', 18. τετρωμένοι ἦσαν. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Δ', σελ. 40, 19.

ὑπεζωμένοι ἦσαν. Ἡρόδ. Ζ', 69. Φέρεται καὶ γραφὴ ὑπεζωΣμένοι, ἀλλ' οὐδεμία δύναται νῦν νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιϐολία ὅτι χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐγένετο τοῦ ἄνευ τοῦ Σ τύπου.

ὡρμημένοι ἦσαν. Ἀπολλών. Σοφ. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 123, 21.

Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιϐλ. Ζ', 145 φέρεται «ἐδόκεε—καταλλάσσεσθαι—τοὺς κατ' ἀλλήλους ἐόντας πολέμους· ἦσαν δὲ πρός τινας καὶ ἄλλους ἐγκεχρημένοι, ὁ δὲ ὢν μέγιστος Ἀθηναίοισί τε καὶ Αἰγινήτῃσι». Γράφει δὲ περὶ τοῦ ἐγκεχρημένοι ὁ Κόϐητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 258 «Portentum verbi est ἐγκεχρημένοι. Nihil prodest Hesychius: Ἐγκεχρημένοι: σπονδὰς ἔχοντες. Si pro *bellum conflatum est* dici potest ὁ πόλεμος ΣΥγκέκρηται, bene est; εἰ δὲ μή, melius quaerendum». Ὁ Ῥείσκιος εἴκασεν ἐγκεκρημένοι ἢ ἐγκεχειρημένοι ἢ ἐγκεχριμμένοι, ὡς λέγει ὁ Στείνιος ἐν τῇ κριτικῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου. Ἴδε καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου ἐκδεδομένας εἰς Ἡρόδοτον Σημειώσεις σελ 863.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἰρημένον ἐν βιϐλ. Η', 46 «ἦσαν μέν σφι καὶ ἄλλαι πεπληρωμέναι νέες» δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ ὧδε· «καὶ ἄλλαι μὲν πεπληρωμέναι νέες ἦσάν σφι (ὑπῆρχον αὐτοῖς)». Πρϐ. κεφ. 61 «ἔστ' ἂν διηκόσιαι νέες σφι ἔωσι πεπληρωμέναι». Παρὰ τῷ Ὁμήρῳ κεῖται Ἰλ. Ν, 681 «ἔνθ' ἔσαν Αἴαντός τε νέες καὶ Πρωτεσιλάου θῖν' ἐφ' ἁλὸς πολιῆς εἰρυμέναι», ὃ δύναται νὰ παραϐληθῇ τῷ ἐν Δ, 247 «ἔνθα τε νῆες εἰρύατ' εὔπρυμνοι πολιῆς ἐπὶ θινὶ θαλάσσης». Ἔν τισι τοῦ Ὁμήρου ἐκδόσεσιν εἶνε γεγραμμένον «ἔνθ' ἔσαν Αἴαντός τε νέες καὶ Πρωτεσιλάου, θῖν' ἐφ' (ἔφ') ἁλὸς πολιῆς εἰρυμέναι».

Παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ ἀπαντᾷ σελ. 287 «εἰ γὰρ οἱ

πάντες ἦσαν παιδαγωγούμενοι, οὐδὲν τῶν σφραγίδων ἔδει». Ὁ Κόβητος ἀποφαίνεται ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α΄, σελ. 493 ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Κλήμεντος «εἰ γὰρ οἱ πάντες ἦσαν πεπαιδαγωγημένοι, οὐδὲν ἂν τῶν σφραγίδων ἔδει». Ἴδε καὶ Δινδόρφιον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κλήμεντος Τόμ. Α΄, σελ. L.

ΚΕΦ. 2. **Γεγραμμένον ἐστίν, γεγραμμένον ἦν**, κτλ. **εἱμαρμένον ἐστίν, εἱμαρμένον ἦν**, κτλ.

Πολλάκις οἱ Ἕλληνες οἵ τε παλαιοὶ καὶ οἱ μεταγενέστεροι ἐκφέρουσι κατὰ περίφρασιν τὸ τρίτον ἑνικὸν πρόσωπον τοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου τῆς παθητικῆς φωνῆς λέγοντες γεγραμμένον ἐστίν, εἱμαρμένον ἐστί, πεπρωμένον ἐστί, κτλ. καὶ γεγραμμένον ἦν, εἱμαρμένον ἦν, πεπρωμένον ἦν, κτλ. Μνημονεύομεν πρῶτον ἃ ἔχομεν παραδείγματα τοῦ περιφραστικῶς ἐσχηματισμένου παθητικοῦ παρακειμένου ἐν τῷ τρίτῳ ἑνικῷ προσώπῳ.

ἐστὶν ἀγμένα. Ἀρχιμήδ. Τόμ. Α΄, σελ. 434, 27.

ἀνεσπασμένον ἐστί. Ἱπποκράτ. Τόμ. Γ΄, σελ. 385 «ἢ γὰρ ἀνεσπασμένον ἐστὶ ἢ ἐκπεπλιγμένον».

ἀνεστραμμένα ἐστί. Εὐκλείδ. Τόμ. Ζ΄, σελ. 298, 25.

ἐστὶν ἀνεῳγμένη. Φιλήμ. Ἀποσπ. 4, 12 (Τόμ. Β΄, σελ. 479) «ἡ θύρα 'στ' ἀνεῳγμένη».

ἐστὶν ἀπεψηφισμένος. Ἀριστοφῶν Ἀποσπ. 11, 1 (Τόμ. Β΄, σελ. 280) «εἶτ' οὐ δικαίως ἔστ' ἀπεψηφισμένος—Ἔρως;»

ἐστὶ ἀποδεδεγμένος-ἀποδεδεγμένον. Ἡρόδ. Α΄, 153. Θ΄, 27 καὶ 72. ἐστὶν ἀποδεδειγμένος. Ἐπίχαρμ. (Ψευδεπίχ.) σελ. 265, 37 Λορ.

ἀπολελυμένα ἐστίν. Ἀριστοτ. περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Α΄, α΄, 8 (Τόμ. Γ΄, σελ. 3, 7).

ἀπονενοημένος ἐστί. Ἰσοκράτ. περὶ Εἰρήν. 93.

ἀφιγμένον ἐστί. Ἀντιφάν. Ἀποσπ. 58, 4 (Τόμ. Β΄, σελ. 35). ἐστὶ (ἔστι) ἀπιγμένη. Ἡρόδ. Β΄, 58.

γεγραμμένον ἐστίν. Δημοσθέν. 616, 73 καὶ σελ. 756, 181 «ἐπιγέγραπται — γεγραμμένον ἐστίν». ἐστὶ γεγραμμένον. Ὑπερείδ. ὑπερ Εὐξεν. 30. ἐστὶ γεγραμμένα. Ψευδοδημοσθέν. Ἐρωτ.

1, σελ. 1402. Ἐν ψηφίσματι παρ' Ἀνδοκ. περὶ τῶν Μυστηρ. 78 κεῖται «καὶ ὅσα ὀνόματα—ἐγγέγραπται ἢ (εἰ) ἄλλο τι περὶ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πραχθέντων ἐστί που γεγραμμένον· πλὴν ὁπόσα ἐν στήλῃ γέγραπται τῶν μὴ ἐνθάδε μεινάντων».

δεδειγμένον ἐστί. Ἀλέξανδρ. Ἀφροδισ. Ὑπομν. εἰς Ἀριστοτέλ. Τόμ. Β', ϐ', σελ. 542, 23.

δεδογμένον ἐστί. Πλάτ. Ἀπολ. σελ. 34 ε'. Ἰσοκράτ. Πλαταϊκ. 45. ἐστὶ δεδογμένον. Εὐριπίδ. Ἡρακλ. 1.

ἐστὶ δεδολωμένον. Γαλην. Τόμ. ΙΔ', σελ. 215.

δεδομένον ἐστίν-ἐστὶ δεδομένη. Εὐκλείδ. Τόμ. Ϛ', σελ. 8, 19 καὶ Τόμ. Ε', σελ. 54, 23. Δημοσθέν. σελ. 495, 127.

ἐστὶ διαπεπραγμένος. Μένανδρ. Ἀποσπ. 393, 3 (Τόμ. Γ', σελ. 112). Ἐπιγρ. Ἑλλην. 5475, 16 (Τόμ. Γ', σελ. 592). ἐστὶ διαπεπραγμένα. Αἰσχύλ. Πέρσ. 260.

διειλημμένος ἐστίν. Ἀριστοτέλ. περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Δ', ε', 3 (Τόμ. Γ', σελ. 65, 30).

διῃρημένα ἐστί. Πλάτ. Πολιτικ. σελ. 265 ϐ'.

διηρθρωμένα ἐστί. Ἀθήν. σελ. 391 ϐ'.

ἐστὶν ἐγγεγραμμένα. Αἰσχύλ. Ἱκέτ. 946 «ταῦτ' οὐ πίναξίν ἐστιν ἐγγεγραμμένα οὐδ' ἐν πτυχαῖς βίβλων κατεσφραγισμένα».

εἰθισμένον ἐστί. Λυσ. κατ' Ἐρατοσθ. 38.

εἱμαρμένον ἐστίν. Καλλῖν. Α', 12. Μένανδρ. Ἀποσπ. 223, 5 (Τόμ. Γ', σελ. 63).

ἐστὶν εἰργασμένος. Δημήτρ. Κωμ. Ἀποσπ. 1, 2 (Τόμ. Γ', σελ. 357) «ὅσον δ' ἀπὸ ταύτης τῆς τέχνης εἴργασμ' ἐγώ, οὐδεὶς ὑποκριτής ἐσθ' ὅλως εἰργασμένος». ἐστὶν εἰργασμένον (ἔστ' εἰργασμένον) Ἀριστοφ. Ἱππ. 844. ἐστὶν εἰργασμένα Σοφοκλ. Οἰδ. Τ. 1369 (ἔστ' εἰργασμένα) καὶ 1374.

εἰρημένος ἐστίν. Ἰσοκράτ. περὶ Ἀντιδόσ. 100. εἰρημένον ἐστίν. Ἀριστοτ. Πολιτ. Γ', ια', 7 (Τόμ. Α', σελ. 541, 30). ἐστὶν εἰρημένον. Μένανδρ. Ἀποσπ. 240, 1 (Τόμ. Γ', σελ. 69). Ἀριστοφάν. Λυσ. 1038 (κἄστ'-εἰρημένον). εἰρημέν' ἐστίν. Ἀριστοφ. Ἐκκλησ. 970. Ἡγήσιππ. Ἀποσπ. 1, 2 (Τόμ. Γ', σελ. 312). ἐστὶ εἰρημένα. Ἡρόδ. Δ', 32. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους βιβλ. Ι', 35 ἐστὶν εἰρημένος καὶ βιβλ. Ζ', 28 καὶ Θ', 29 ἐστὶν

εἰρημένον καὶ βιβλ. Θ', 25 ἐστὶν εἰρημένα καὶ ὑπ' Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀλεξανδρέως περὶ Ἀντων. σελ. 144 β' ἐστὶν εἰρημένη. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Βλαϋδέσιος ἐν *Adverar. in Com. Graec. Fragm.* Μέρ. Α', σελ. 143 ἀντὶ τοῦ παρ' Ἀριστοφάνει Ὄρν. 652 κειμένου «ἐν Αἰσώπου λόγοις ἐστὶν λεγόμενον δή τι τὴν ἀλώπεχ' ὡς κτέ.» εἴκασεν «εἰρημένον δήπου 'στί». Ἀλλ' εἰκαιοτάτη φαίνεται ἡμῖν ἡ εἰκασία αὕτη.

ἐστὶν εἰσηγγελμένη. Ὑπερείδ. ὑπὲρ Εὐξεν. 38.

ἐστὶν ἐκτεθραμμένος. Ἀριστοφ. Νεφ. 795.

ἐστὶν ἐκτεταμένον. Ὀρειβάσ. Τόμ. Δ', σελ. 395, 4. Πρβ. Σχολ. Ἱπποκρ. καὶ Γαλην. Τόμ. Α', σελ. 127 «ὁ πυρετὸς δι' ὅλου τοῦ σώματός ἐστιν ἐκτεταμένος».

ἐστὶν ἐξειργασμένον. Αἰσχύλ. Πέρσ. 759. ἐστὶ ἐξεργασμένον. Ἡρόδ. Θ', 75. ἐστὶ ἐξεργασμένα. Ἡρόδ. Γ', 60 «ὅτι σφι τρία ἐστὶ μέγιστα ἁπάντων Ἑλλήνων ἐξεργασμένα» καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς «τρίτον δέ σφι ἐξέργασται νηὸς μέγιστος κτέ.».

ἐστὶ ἐξευρημένον. Ἱπποκρ. Τόμ. Β', σελ. 35. ἐστὶ ἐξευρημένα. Ἡρόδ. Β', 48. Πρβ. κεφ. 82 «καὶ τάδε ἄλλα Αἰγυπτίοισί ἐστι ἐξευρημένα» καὶ μετ' ὀλίγα «τέρατά τε πλέω σφι ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοισι ἅπασι ἀνθρώποισι».

ἐστὶν ἐξῃκασμένος. Ἀριστοφ. Ἱππ. 230.

ἐξηλλαγμένον ἐστίν. Ἀριστοτέλ. περὶ Ποιητ. ΚΑ', 20 (Τόμ. Α', σελ. 474, 38).

ἐστὶν ἐξημελγμένον. Εὐριπίδ. Κύκλ. 209.

ἐστὶν ἐσκευασμένον. Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 1147.

ἐστὶν ἐσπουδασμένη. Πλάτ. Λύσ. σελ. 219 ε'.

ἐστὶν ἐστερημένον. Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκροάσ. Δ', ζ', 4 (Τόμ. Β', σελ. 293, 35).

ἐστὶν ἐσφραγισμένος. Αἰσχύλ. Εὐμεν. 828.

ἐστὶν ἐψευσμένος. Μένανδρ. Ἀποσπ. 531, 5 (Τόμ. Γ', σελ. 155) «ἔστι γάρ σ' ἐψευσμένος ἄτοπόν τε πεποίηκ'».

ἐστὶν ἐψηφισμένον. Ἄλεξ. Ἀποσπ. 56, 1 (Τόμ. Β', σελ. 316). ἐστὶν ἐψηφισμένα. Ἐπιγρ. Ἑλλην. 76, 5 (Τόμ. Α', σελ. 117).

ἡνωμένα ἐστί-ἐστὶν ἡνωμένα. Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 409, 10·1.

ἐστὶν ἠξιωμένα. Αἰσχύλ. Ἱκέτ. 490.

ἠρτημένα ἐστί. Ξενοφ. Ἱππαρχ. Η', 4.

ἠρτυμένος ἐστίν. Θεόφραστ. περὶ Ὀσμ. 51 (σελ. 750 Σνειδ.). Πρβ. καὶ Ἀθήν. σελ. 32 α'.

ἐστὶν ηὑρημένα (ἔσθ' ηὑρημένα). Εὐριπίδ. Τρῳ. 640. Ἀριστοφ. Πλ. 161. Πρβ. καὶ Μένανδρ. Ἀποσπ. 245, 5 (Τόμ. Γ', σελ. 71) καὶ Δημοσθέν. σελ. 72, 23.

ἐστὶ ἱδρυμένα. Ἡρόδ. Ε', 61.

ἐστὶ καθειλκυσμένον. Θουκυδίδ. Ϛ', 50, 4.

(καθήμενός ἐστι. Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 301, 24 «ὁ Ἀχιλλεὺς δὲ καθήμενός ἐστι καὶ οὐκ ἀποκρινόμενος παρ' Αἰσχύλῳ»).

ἐστὶ καταγεγραμμένα. Διονύσ. Κωμ. Ἀποσπ. 2, 28 (Τόμ. Β', σελ. 424).

κατακεχρημένον ἐστί. Ἄμφις Ἀποσπ. 14, 4 (Τόμ. Β', σελ. 239).

κατασεσημασμένα ἐστί. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. ΜΘ'. Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Δ', σελ. 135-6.

κατεξηραμμένη ἐστί. Ἀλέξ. Ἀφροδ. Ὑπομν. εἰς τὰ μετὰ τὰ Φυσικ. Ἀριστοτ. σελ. 483, 9 Βον. κατεξηραμμένα ἐστί. Σχολ. Ἱπποκρ. καὶ Γαλην. Τόμ. Α', σελ. 185.

ἐστὶ κατεργασμένα. Ἡρόδ. Θ', 26 «οὐ γάρ σφί ἐστι ἔργα οἷά περ ἡμῖν κατεργασμένα». Πρβ. κεφ. 27 «τὰ ἑκατέροισι ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ κατέργασται χρηστά».

κατηναγκασμένη ἐστίν. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 43, 1.

κεκινημένον ἐστίν. Θεμίστ. Παραφρ. Τόμ. Α', σελ. 388, 3 Τευβν.

κεκομμένον ἐστί. Ἀθήν. σελ. 42 δ'. ἐστὶ κεκομμένα. Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 512.

κεκορυθμένος ἐστί. Νόνν. Διονυσ. Α', 380.

κεκριμένον ἐστί. Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκρ. 52 «τὸ γὰρ ἀδίκημα τοῦτο κεκριμένον ἐστὶ καὶ κατεγνωσμένον». Πρβ. § 54 «ἃ δὴ κατέγνωσται μὲν παρὰ τῷ δικαιοτάτῳ συνεδρίῳ, κατεψήφισται δὲ ὑφ' ὑμῶν τῶν δικάζειν λαχόντων».

ἐστὶ κεκτημένη. Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 1050.

κεχωρισμένον ἐστίν. Δημοσθέν. σελ. 600, 22.

ἐστὶ λελεγμένα. Εὐριπίδ. Μηδ. 453.

ἐστὶ μεμαρτυρημένον. Δημοσθέν. σελ. 1104, 10.

ἐστὶ μεμηχανημένα. Ἡρόδ. Β', 95 «τάδε σφι ἐστὶ μεμηχανημένα» καὶ μετ' ὀλίγα «τάδε ἀντὶ τῶν πύργων ἄλλα μεμηχάνηται».

μεμιγμένον ἐστίν. Ὀδυσσ. Θ, 196.

ἐστὶ μετεννηνεγμένα. Νικόμ. Κωμ. Ἀποσπ. 1, 28 (Τόμ. Γ', σελ. 387).

ἐστὶ παρεσκευασμένον. Εὐριπ. Κύκλ. 214. Ἀριστοφ. Λυσ. 175. ἐστὶν παρεσκευασμένα. Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 1089.

πεπιστευμένον ἐστίν. Ὀρειβάσ. Τόμ. Β', σελ. 526, 12.

ἐστὶ πεποιημένα. Ἀθήν. σελ. 456 γ'.

πεπορισμένος ἐστί. Φιλήμ. Ἀποσπ. 123, 4 (Τόμ. Β', σελ. 517).

ἐστὶ πεπραγμένον. Πλάτ. Πολιτικ. σελ. 267 γ'. Λυσ. περὶ Τραυμ. 19. Μάχων παρ' Ἀθην. σελ. 582 γ'. ἐστὶ πεπραγμένα. Δημοσθέν. σελ. 972, 19. πεπραγμέν' ἐστίν. Εὐριπίδ. Ἑκ. 732.

πεπρωμένον ἐστί(ν). Ἰλ. Γ, 309. Ξενοφ. Ἑλλην. Ϛ', γ', 6. Ἀρχέστρ. παρ' Ἀθην. σελ. 286 α' καὶ σελ. 295 α'. Ἀνθολ. Παλατ. ΙΔ', 67. Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστορ. Ι', 18. ἐστὶ πεπρωμένον. Αἰσχύλ. Προμ. 753. Ἡρόδ. Γ', 64.

πεπυκασμένος ἐστίν. Ἡσίοδ. Ἔργ. 793.

πεπυσμένος ἐστίν. Πλούτ. Φιλοποίμ. Κ', 2.

ἐστὶ περιλελειμμένος. Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 1139.

πεφατισμένον ἐστίν. Παρμενίδ. 94 Καρστ.

πεφυγμένον ἐστί. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀφροδ. 33. Σημειωτέον δ' ὅτι μόνη ἡ μετοχὴ τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου εὑρέθη.

προβεβλημένα ἐστί. Ἀρχιμήδ. Τόμ. Β', σελ. 8, 9 Τευβν.

ἐστὶ προειρημένα. Πολυδεύκ. Θ', 50.

προσεσταλμένη ἐστί. Πλάτ. Γοργ. σελ. 511 δ' «αὕτη μὲν προσεσταλμένη ἐστὶ καὶ κοσμία».

προσηγορευμένος ἐστίν. Ἐπιγρ. Μεγαρ. Ὠρωπ. Βοιωτ. Διττεμβ. 413, 17 (σελ. 136).

ἐστὶ προστεταγμένον. Αἰσχύλ. Εὐμεν. 208. Φιλόστρ. σελ. 611. ἐστὶ προστεταγμένα. Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 458.

ἐστὶ συγγεγραμμένα. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Η', δ', 16.

συμπεπλεγμένα ἐστί. Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκροάσ. Α', ς', 5 (Τόμ. Β', σελ. 256, 3).

ἐστὶ συντεθειμένος. Ἰωάνν. Γλυκ. περὶ Ὀρθότ. Συντάξ. σελ. 5, 23 Ἰανν.

τεταμένον ἐστί. Ἱπποκράτ. Τόμ. Β' σελ. 521.

(ἐστὶ τεταγμένα. Σουίδ. λ. Παμπρέπιος, Μάλχ. Ἀποσπ. Ἑλλην. Ἱστορ. Μυλλ. Τόμ. Δ', σελ. 132 «τὰ τῆς προνοίας μεθ' ἡμῶν ἐστι τεταγμένα». Ἀλλ' ἔν τινι τῶν ἀντιγράφων δὲν φέρεται ἡ μετοχή· ὅθεν ἐξήλειψεν αὐτὴν ὁ Βερνάρδυς καὶ ἄλλοι).

τετελεσμένος ἐστίν. Ἰλ. Α, 388. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀφροδ. 26. τετελεσμένον ἐστί. Παρμενίδ. 101 Καρστ. Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 120, 39 «ὃ δὴ τετελεσμένος ἐστίν, ἤγουν ὃς δὴ τετέλεσται». Ἐν Ἰλιάδος Ξ, στίχ. 195 κεῖται «τελέσαι δέ με θυμὸς ἄνωγεν, εἰ δύναμαι τελέσαι γε καὶ εἰ τετελεσμένον ἐστίν». Διὰ τοῦ τετελεσμένον ἐστίν ἐμφαίνεται τὸ δύναται τελεσθῆναι· διότι, ἂν εἶνέ τι πρότερον τετελεσμένον, δύναται, ὡς εἰκός, καὶ πάλιν νὰ τελεσθῇ. Πρβ. Ἀπολλών. Σοφιστ. σελ. 151, 26 «Τετελεσμένον: τὸ οἷόν τε πρᾶγμα τελεσθῆναι» καὶ Εὐστάθ. σελ. 1525, 27 «Ὅρα δὲ ὅτι τετελεσμένον οὐ τὸ ἤδη τελεσθέν φησιν ἀλλὰ τὸ τελεσθῆναι πεφυκὸς καὶ δυνάμενον».

τετιμένη ἐστί. Ἡσίοδ. Θεογον. 415.

τετμημένον ἐστίν. Ὀδυσσ. Ρ, 195.

ἐστὶ τετραμμένον Ἡρόδ. Α', 84.

ἐστὶ τετρυπημένη. Ἀνών. Κωμ. Τόμ. Γ', σελ. 483, 398 Κοκκ. Ἀντὶ τοῦ τετρυπημένη ὁ μὲν Μεινέκιος εἴκασε διατετρημένη, ὁ δὲ Βλαϋδέσιος ἀστόχως ἐν *Adversar. in Com. Graec. Fr.* Μέρ. Α', σελ. 198 διατετμημένη.

ὑπεξειρημένη ἐστίν. Ἐπιγρ. Μεγαρ. Ὠρωπ. Βοιωτ. Διττεμβ. 413, 33 (σελ. 137).

ἐστὶν ὑπεσπανισμένον. Σοφοκλ. Αἴ. 740. Ἀνελλήνιστος καθίσταται ἡ φράσις ἐκ τῆς εἰκασίας τοῦ Βλαϋδεσίου «τί δ' ἐστὶ χρείας τῆσδέ γ' ὑστερημένον;».

ὠμμένη ἐστί. Ἀριστοτέλ. περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Α', ζ' (Τόμ. Γ', σελ. 8, 35).

ἐστὶν ὡρισμένος -ένον. Πολύβ. Ι', με', 6 καὶ 3. Ἀριστοτέλ. (Ψευδαριστοτ.) Ἠθικ. Μεγ. Α', ιζ', 10 (Τόμ. Β', σελ. 144, 19).

Πολλάκις γίνεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου χρῆσις τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐκφορᾶς, οἷον

ἀνευρημένα ἐστίν. Η', λα', 6.

ἐστὶν ἀνῃρημένος. Ε', ιζ', 11.

ἐστὶν ἀπερριμμένον. Α', μβ', 3.

ἐστὶν ἀπηγορευμένον. Γ', κβ', 7.

ἀποδεδειγμένον ἐστί. Ε', ιϛ', 3.

ἐστὶν ἀποκεκριμένος. Ϛ', κγ', 2.

ἐστὶν ἀφιγμένη. Ζ', κε', 13. Φέρεται καὶ γραφὴ ἔσται ἀφιγμένη.

γεγραμμένος ἐστίν. Α', ιε', 3. ἐστὶ γεγραμμένος. Α', α', 2 καὶ γ', 3. γεγραμμένον ἐστίν. Ε', κζ', 12. ἐστὶ γεγραμμένον. Α', γ', 4. Ε', ια', 6 καὶ ιζ', 11 καὶ κε', 10. γεγραμμένα ἐστίν. Ι', κδ', 1. ἐστὶ γεγραμμένα. Α', ε', 5. Θ', β', 5. Ἐν βιβλ. Ε', ιη', 4 κεῖται «ἰδίᾳ μὲν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένον ἐστὶν οὐδέν — γέγραπται δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις» καὶ κε', 9 «ἐπὶ μόνῳ τῷ Ἀγαμέμνονι τὸ ὄνομά ἐστι γεγραμμένον· γέγραπται δὲ καὶ τοῦτο ἐπὶ τὰ λαιὰ ἐκ δεξιῶν».

ἐστὶ δεδηλωμένα. Δ', λα', 9.

ἐγγεγραμμένα ἐστίν. Β', κζ', 3.

ἐστὶν εἰκασμένη-εἰκασμένον. Β', θ', 6. Γ', ιθ', 2.

εἰλημμένος ἐστί. Ι', ιγ', 5.

ἐστὶν εἰργασμένος. Ϛ', ζ', 10 καὶ θ', 2. Η', με', 7 καὶ μη', 8. Ι', ιγ', 7 καὶ κϛ', 3. ἐστὶν εἰργασμένον. Γ', ιζ', 6. ἐστὶν εἰργασμένα. Α', λγ', 7. Β', ιζ', 3. Γ', ι', 2. Ε', ια', 2 καὶ ιζ', 5. Ζ', ζ', 9. Ι', λζ', 3.

ἐστὶν εἰρημένος. Α', β', 2. εἰρημένον ἐστίν. Η', λθ', 2. Ι', λ', 7. ἐστὶν εἰρημένον. Α', ιδ', 6. Β', α', 6 καὶ κβ', 3. Γ', ιβ', 6 καὶ κ', 1. Ε', ιη', 6 καὶ κγ', 4. Ϛ', κ', 17. Ι', δ', 7. ἐστὶν εἰρημένα. Α', ε', 1 καὶ η', 5 καὶ ιδ', 3. Β', κα', 5. Γ', κδ', 1. Ε', ια', 7 καὶ 8 καὶ ιδ', 8. Ϛ', ζ', 2 καὶ η', 6. Ζ', δ', 8. Θ', β', 7 καὶ λα', 6. Ι', κδ', 4 καὶ λα', 3 καὶ λβ', 18. Ση-

μειωτέον δ' ὅτι ἐν βιβλ. Θ', λ', 6 φέρεται «ἄλλοις δὲ προειρημένον ἐστίν», ὃ μετεβλήθη εἰς τὸ εἰρημένον.

ἐστὶν ἐμπεποιημένη. Α', κδ', 7. ἐστὶν ἐμπεποιημένα. Ε', ια', 1.

ἐπειργασμένος ἐστίν. Η', θ', 5. Θ', μ', 3. ἐστὶν ἐπειργασμένη. Α', κδ', 7. ἐπειργασμένα ἐστίν. Β', κζ', 2. ἐστὶν ἐπειργασμένα. Α', κη', 2. Β', γ', 1.

ἐστὶν ἐπεστραμμένος. Ε', ιζ', 8.

ἐστὶν ἐπηνθισμένον. Ζ', κϛ', 11.

ἐστὶν ἐρριμμένος. Ι', κζ', 1.

ἐστὶν ἐρρωμένος. Ε', ιθ', 8.

ἐστὶν ἐσκευασμένον. Ι', λδ', 8.

ἐστὶν εὑρημένον. Β', λδ', 3.

ἡρμοσμένον ἐστίν. Η', λζ', 7.

ἐστὶν ἡρπασμένος. Γ', ιη', 12.

ἐστὶν ἱδρυμένος-ἱδρυμένον. Δ', κγ', 10. Ζ', κζ', 8.

(καθήμενός ἐστιν. Γ', ιη', 13. καθήμενόν ἐστιν. Ε', ιζ', 1. ἐστὶ καθήμενον. Ζ', κα', 11. Ἐν βιβλ. Β', ι', 2 φέρεται «τῇ μὲν Πανὸς καθήμενον ἄγαλμά ἐστι, τῇ δὲ Ἄρτεμις ἕστηκεν». Δύναται δὲ τοῦτο νὰ ἐκληφθῇ ὑπό τινος ὧδε· «τῇ μὲν ἐστὶν (ὑπάρχει) Πανὸς ἄγαλμα καθήμενον». Πρβ. Σάτυρ. παρ' Ἀθην. σελ. 534 δ' «ἐν δὲ θατέρῳ Νεμέα ἦν καθημένη»).

κατειργασμένα ἐστίν. Η', νβ', 3.

μεμιμημένος ἐστίν. Ϛ', κε', 4. ἐστὶ μεμιμημένος. Ε', ιβ', 8.

ἐστὶν ὀρωρυγμένη. Ι', λε', 9.

πεποιημένος ἐστίν. Β', λη', 3. Ϛ', ιγ', 10 καὶ ιθ', 11. Η', μη', 1. ἐστὶ πεποιημένη. Ε', ιε', 9. πεποιημένον ἐστί. Θ', ιβ', 6. Ι', ε', 6 καὶ λζ', 1. ἐστὶ πεποιημένον. Α', λη', 2. Δ', α', 6. Ζ', ιθ', 1. Θ', λε', 4 καὶ 5. πεποιημένα ἐστί(ν). Α', β', 3 καὶ ε', 1 καὶ μγ', 8. Β', γ', 3 καὶ 9. Γ', ιγ', 5. Δ', ιγ', 6 καὶ ιδ', 5. Ε', ια', 4. Ζ', ιζ', 9 καὶ κα', 7. Η', η', 8 καὶ θ', 1 καὶ ιη', 1. Θ', κζ', 2. Ι', ϛ', 5 καὶ ιδ', 6 καὶ λ', 5. ἐστὶ πεποιημένα. Α', λη', 7. Β', ιγ', 3. Ε', κδ', 5. Ζ', κδ', 6. Θ', κ', 1. Ι', κθ', 6 καὶ λ', 2.

πεπραγμένα ἐστί. Α', η', 1.

ἐστὶ πεπρωμένον. Δ', κα', 10.

ἐστὶ πεφυτευμένα. Β', α', 7.

προβεβλημένον ἐστίν. Η', μα', 7.

ἐστὶ προειρημένα Δ', κζ', 4.

προσανακεκλιμένος ἐστίν. Ι', λ', 7. Πρβ. 6 «προσανακέκλιται δὲ τῷ δένδρῳ».

προτετιμημένος ἐστίν. Ε', ιγ', 1 «ἔστι δὲ ἐντὸς τῆς Ἄλτεως καὶ Πέλοπι ἀποτετμημένον τέμενος· ἡρώων δὲ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ τοσοῦτον προτετιμημένος ἐστὶν ὁ Πέλοψ ὑπὸ Ἠλείων, ὅσον κτέ.».

τετελεσμένος ἐστίν. Β', ϛ', 3

ἐστὶ τετραμμένον. Α', κα', 3.

τετρωμένος ἐστίν. Ι', ια', 1.

ἐστὶν ᾠκοδομημένον. Η', λα', 8. ᾠκοδομημένα ἐστί. Η', λ', 6 καὶ λθ', 5.

ἐστὶν ὡμολογημένον. Θ', β', 2.

Ἐν Ὀδυσσείας Δ, στίχ. 807 ἀπαντᾷ «οὐ μὲν γάρ τι θεοῖς ἀλιτήμενός ἐστι». Εἶνε δὲ ἐν τοῖς Σχολίοις γεγραμμένον σελ. 238, 10 «Τὸ δὲ ἈΛΙΤΗΜΕΝΟΣ εἰ μὲν παροξύνεται, παρακείμενός ἐστι κατὰ συστολὴν τῆς ἀρχούσης, εἰ δὲ προπαροξύνεται, ἐνεστὼς ἐστιν Αἰολικός, ὡς ἀλαλήμενος καὶ ἀκαχήμενος» (Ἴδε Λαρόχην εἰς Ὀδύσσ. Τόμ. Α', σελ. 99). Ἐνεστὼς νομίζεται τὸ ἀλιτήμενος καὶ ὑπὸ τοῦ Λεουβῆνος ἐν *Enchir. Dict. Epic.* σελ. 373 καὶ 442. Ὑπελήφθη δ' ὑπό τινων καὶ ἀόριστος (Ἴδε Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 77. Πρβ. καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Βλασσίου γενομένην ἔκδοσιν τῆς τοῦ Κυννήρου Διεξοδικῆς Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α', β', σελ. 362).

Ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Μαυροφρύδου εἶνε παρατεθειμένα ἐν Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. σελ. 315 ὡς παραδείγματα τῆς κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾶς τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους Λυσιστρ. 26 «ἀλλ' ἔστιν ὑπ' ἐμοῦ πρᾶγμ' ἀνεζητημένον πολλαῖσί τ' ἀγρυπνίαισιν ἐρριπτασμένον» καὶ τὸ τοῦ Ἡροδότου βιβλ. Α', 181 «ἄγαλμα δὲ οὐκ ἔνι οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον» καὶ τὸ τοῦ αὐτοῦ βιβλ. Δ', 127 «ἡμῖν οὔτε ἄστεα οὔτε γῆ πεφυτευμένη ἐστί». Ἀλλὰ τὸ μὲν ἔνι ἰσοδυναμεῖ

τῷ ἔνεστι, οὐχὶ τῷ ἐστί· φέρεται δὲ παρὰ τῷ Ἡροδότῳ καὶ «ἔνθα ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἔνι κατήμενον χρύσεον» (βιβλ. Α', 183) καὶ «ἐνῆσαν δὲ καὶ ἄλλων ἐθνέων ἄνδρες ἀναμεμιγμένοι» (βιβλ. Θ', 32), Ἐν δὲ τῷ οὔτε γῆ πεφυτευμένη ἐστί ἡ μετοχὴ εἶνε τῷ ὀνόματι γῆ συντεταγμένη, δὲν ἀποτελεῖ δὲ μετὰ τοῦ ἐστί περίφρασιν τοῦ πεφύτευται. Τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου σημαίνει τὸ αὐτὸ καὶ τὸ «ἡμεῖς οὔτε ἄστη οὔτε γῆν πεφυτευμένην ἔχομεν». Πρβ. καὶ βιβλ. Β', 138 «Ἔστι δὲ ἔσωθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων πεφυτευμένον περὶ νηὸν μέγαν — Κατὰ μὲν δὴ τὴν ἔσοδον ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου (ἐστρωμένη ὁδὸς λίθου ἐστί) ἐπὶ σταδίους τρεῖς μάλιστά κῃ» καὶ βιβλ. Β', 136 «ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολαμμένα τάδε λέγοντά ἐστι (ἐστὶ τάδε λέγοντα)». Ὑπάρχει δὲ καὶ γραφὴ πεφυτευμένΩΝ. Καὶ ἐν τῷ τοῦ Ἀριστοφάνους χωρίῳ κάλλιον ἡμῖν φαίνεται νὰ συναφθῇ ἡ μετοχὴ ἀνεζητημένον τῷ ὀνόματι πρᾶγμα ὡς προσδιορίζουσα αὐτό. Ὁ κωμικὸς λέγει

Α. Τί τὸ πρᾶγμα; πηλίκον τι; Β. Μέγα. Α. Μῶν καὶ παχύ;
Β. Οὐχ οὗτος ὁ τρόπος· ταχὺ γὰρ ἂν ξυνήλθομεν.
Ἀλλ' ἔστιν ὑπ' ἐμοῦ πρᾶγμ' ἀνεζητημένον
πολλαῖς τ' ἀγρυπνίαισιν ἐρριπτασμένον.

Ἤγουν: Ἀλλ' ἔστι πρᾶγμα, ὃ ὑπ' ἐμοῦ ἀνεζήτηται καὶ πολλαῖς ἀγρυπνίαις ἐρρίπτασται. Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Παυσανίᾳ βιβλ. Α', β', 5 «πρόσωπόν ἐστιν οἱ μόνον ἐνῳκοδομημένον τοίχῳ».

Παρατιθέμεθα νῦν καὶ ἃ γνωστὰ ἡμῖν ὑπάρχουσι μαρτύρια τῆς κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾶς τοῦ τρίτου ἑνικοῦ προσώπου τοῦ παθητικοῦ ὑπερσυντελίκου.

ἦν ἀναγεγραμμένος-ἦν ἀναγεγραμμένα. Πλούτ. Δημητρ. ΜϚ', 1 καὶ Ἀντων. ΙΕ', 2.

ἦν ἀναπεφυρμένα. Ἡρόδ. Α', 103.

ἦν ἀνηλωμένον. Δημοσθέν. σελ. 1172, 16.

ἦν ἀνῃρημένος. Παυσαν. Δ', ιζ', 9.

ἦν ἀπειλημμένος. Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 164.

ἀπειρημένον ἦν. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Β', ζ', 5.

ἦν ἀπεσταλμένος. Πολύβ. Δ', νθ', 1.

ἦν ἀπηγριωμένη. Ἐπικρ. Ἀποσπ. 2-3, 16 (Τόμ. Β, σελ. 283).

ἦν ἀποδεδομένον. Θεόφραστ. παρ' Ἀθην. σελ. 427 δ'.

ἦν ἀποκεκριμένον. Ἀριστοτέλ. μετὰ τὰ Φυσ. Α', η', 10 (Τόμ. Β', σελ. 480, 37). Ἐν τοῖς ἑξῆς (σελ. 480, 45) εἶνε εἰρημένον «ἤδη γὰρ ἂν ἀπεκέκριτο».

ἀποτετελεσμένα ἦν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Ϛ', Ϭ', 7.

ἦν ἀφειμένος. Πλούτ. Λυκ. ΚΔ', 1.

ἦν ἀφιγμένος. Εὐριπίδ. Ἱππολ. 1164.

ἦν βεβουλευμένος. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Μενεκλ. Κλήρ. 15.

ἦν βεβωμένα. Ἡρόδ. Γ', 39.

γεγεμισμένον ἦν. Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 282, 14 Διδ.

ἦν γεγεννημένος. Ἀθήν. σελ. 576 γ'.

γεγραμμένον ἦν. Ψευδοδημοσθέν. σελ. 1331, 30. ΠολύϬ. ΙΕ', κε', 5 καὶ ΚΗ', ζ', 8. ἦν γεγραμμένος. Ὑπερείδ. κατ' Ἀθηνογ. 11 «οὗ Δικαιοκράτης ἐνεγέγραπτο — οὗτος μὲν ἐπὶ τοῦ Δικαιοκράτους ὀνόματος ἦν γεγραμμένος». ἦν γεγραμμένη. Δημοσθέν. σελ. 967, 5. ἦν γεγραμμένον. Ἡρόδ. Ϛ', 98 (ἐν ῥήσει νοθευομένῃ). Ὑπερείδ. ὑπὲρ Λυκόφρ. 3. ἦν γεγραμμένα. Διονύσ. Κωμ. Ἀποσπ. 2, 29 (Τόμ. Β', σελ. 424). Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου γεγραμμένον ἦν βιϬλ. ΙΔ', μζ', 2 καὶ βιϬλ. ΙΗ', ζ', 3 καὶ ἦν γεγραμμένον βιϬλ. ΙΗ', νη', 1 καὶ βιϬλ. ΙΘ', ιγ', 7 καὶ ρ', 3 καὶ ἦν γεγραμμένη βιϬλ. ΙΗ', ξγ', 2 καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου γεγραμμένος ἦν Λυσ. Λ, 3 καὶ ἦν γεγραμμένον Βρούτ. ΜΑ', 2 καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ ἦν γεγραμμένον ΙΘ', 19 καὶ 20.

ἦν δεδιδαγμένος. Ἀθήν. σελ. 20 ϛ'.

δεδογμένον ἦν. Πλάτ. Νόμ. σελ. 700 γ'. Ἰσοκράτ. Παναθην. 163.

ἦν δεδομένη. Πλούτ. Λυκ. καὶ Νομ. Συγκρ. Β', 4.

διαπεπραγμένος ἦν. Ἰσοκράτ. Παναθην. 128.

ἦν διατεταγμένον. ΠολύϬ. Ι', ιε', 9.

ἦν διεφθαρμένη. Διογέν. Λαέρτ. Θ', 42.

ἦν διῃρημένη. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Ἀντων. σελ. 121 α'.

διωμολογημένον ἦν. Πλάτ. Σοφιστ. σελ. 264 δ'.

ἦν ἐγγεγραμμένος. Ψευδοδημοσθέν. σελ. 1201, 59. ἐγγεγραμμένον ἦν - ἦν ἐγγεγραμμένον. Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 340, 9 καὶ

11. ἐγγεγραμμένα ἦν. Ἐπιγρ. ἐν τῷ Ἑρμῇ 1897, σελ. 653. ἦν ἐγγεγραμμένα. Ἀσκληπιάδ. Μυρλ. παρ' Ἀθην. σελ. 494 α'.

ἦν ἐγκεκλημένον. Σοφοκλ. Τραχιν. 578.

ἐγνωσμένον ἦν-ἦν ἐγνωσμένον. Ἀρριαν. Ἀναβ. Β', κ', 7 καὶ Ε', ιβ', 2.

εἰθισμένον ἦν-ἦν εἰθισμένον. Σουίδ. λ. συγγραφεῖς. Ἀρποκρατ. σελ. 283, 16 καὶ σελ. 124, 20.

ἦν εἱμαρμένον. Ἰσοκράτ. περὶ Ἀντιδόσ. 176. εἱμαρμένον ἦν. Δίων Κάσσ. ΝΖ', ιθ', 4.

εἰργασμένος ἦν. Θουκυδ. Ϛ', 29, 1 «ἑτοῖμος ἦν πρὶν ἐκπλεῖν κρίνεσθαι, εἴ τι τούτων εἰργασμένος ἦν (ἤδη γὰρ καὶ τὰ τῆς παρασκευῆς ἐπεπόριστο), καὶ εἰ μὲν τούτων τι εἴργαστο, δίκην δοῦναι, κτέ.». Πρβ. καὶ Παυσαν. Α', ιζ', 6 «ὧν ἦν αὐτὸς εἰργασμένος» καὶ Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. ΙΔ', ιε', 12 «τὸ πᾶν ἦν ἂν εἰργασμένη» καὶ Πορφύρ. περὶ Ἀποχ. Ἐμψ. Β' 29 «οἷον ἔργον ἦν εἰργασμένος». Ὁ Κόβητος ποιούμενος λόγον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1886, σελ. 13 περὶ τοῦ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ ἀπαντῶντος εἰργασμένος ἦν γράφει «Non est usitatum dicere εἰργασμένος ἦν pro εἴργαστο. Corrigendum esse arbitror εἰργασμένος ΕΙΗ». Ἥκιστα τῆς παρὰ τοῖς Ἕλλησι νενομισμένης συνηθείας ἀπᾴδει ἡ κατὰ περίφρασιν ἐκφορὰ εἰργασμένος ἦν.

εἰργμένη ἦν. Ἰω. Φιλόπον. Ὑπομνήμ. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. ΙϚ', σελ. 449, 22. Πρβ. Ἀριστοτέλ. Φυσ. Ἀκροάσ. Γ', ε', 17 (Τόμ. Β', σελ. 280, 40).

ἦν εἰρημένος. Ἡρόδ. Ϛ', 23. εἰρημένον ἦν. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Δ', ε', 14. Ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Ζ', α', 28 κεῖται «ἔλεγεν ὅτι ἐξήκοι αὐτῷ ὁ χρόνος ὃς εἰρημένος ἦν παραμένειν». Φέρεται καὶ γραφὴ «ὃς εἰρημένος παραμένειν» ἄνευ τοῦ ἦν. Ὁ Κόβητος ἐξέδωκεν «ὁ χρόνος ὁ εἰρημένος παραμένειν». Παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ κεῖται βιβλ. Γ', 52, 2 «γνοὺς δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος ἄρχων τὴν ἀσθένειαν αὐτῶν βίᾳ μὲν οὐκ ἐβούλετο ἑλεῖν· εἰρημένον γὰρ ἦν αὐτῷ ἐκ Λακεδαίμονος, ὅπως κτέ.». Εἶνε δ' ἐν τοῖς Σχολίοις γεγραμμένον σελ. 63, 33 Διδ. «Ἀντίπτωσις ἤτοι αἰτιατικὴ ἀντὶ γενικῆς· ἀντὶ τοῦ εἰρημένου γὰρ αὐτῷ εἶπεν». Ἀναγνωστέον ἴσως «ἀντὶ γὰρ τοῦ εἰρημένου αὐτῷ (εἰρημένον αὐτῷ) εἶπεν». Παντὶ δὲ

φανερὸν ὑπάρχει ὅτι ὁ γράψας τὸ παρατεθὲν σχόλιον εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τήνδε τὴν γραφήν· «βίᾳ μὲν οὐκ ἐβούλετο ἑλεῖν, εἰρημένον αὐτῷ, κτέ.». Ταύτην δ' εὐλόγως γνησίαν ὑπολαμβάνει ὁ Κόβητος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἐπιταφίου τοῦ Ὑπερείδου σελ. 68-9 καὶ ὁ Ἑρουερδὴν ἐν τοῖς Θουκυδιδείοις Μελετήμασι σελ. 44 Πρβ. καὶ Πόππον εἰς Θουκυδ. Μέρ. Γ', β', σελ. 679-80 καὶ σελ. 683-4 ἐκδ. μεγ.

ἦν ἐκδεδομένη. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Μενεκλ. Κλήρ. 19.

ἐκτετελεσμένον ἦν. Παυσαν. Ε', ια', 9.

ἦν ἐμπεποιημένη. Ἀριστοφ. Ὄρν. 1301.

ἐντεταλμένον ἦν. Ἡσύχ. λ. ἐτέταλτο.

ἦν ἐξαραιρημένα. Ἡρόδ. Β', 168 δίς.

ἐξειργασμένος ἦν. Παυσαν. Β', κη', 6.

ἦν ἐξωπλισμένη Ἀριστοφ. Εἰρήν. 566.

ἦν ἐπηγγελμένον. Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 285, 42.

ἦν ἐπιγεγραμμένη. Μᾶρκ. Εὐαγγ. ΙΕ', 26.

ἦν ἐπικεχαλκευμένος. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Γ', ς', 2.

ἐρρωμένον ἦν. Ξενοφ. Ἀγησ. Α', 24 «εὐθὺς ἐρρωμένον ἦν καὶ ἐνεργόν». Νομίζει δ' ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1875, σελ. 338 τὸ παρὰ τῷ Θεμιστίῳ κείμενον σελ. 223 β' «εἴπερ ἙΠΟμενόν μοι ἤδη τὸ σῶμα ἦν» ἡμαρτημένην ἀνάγνωσιν τοῦ ἘΡΡΩμένον, «ἐρρωμένον — τὸ σῶμα ἦν».

ἐσταλμένος ἦν. Σοφοκλ Τραχιν. 776. Ἀρριαν. Ἀναβ. Γ', ια', 9.

ἔσκεν ἐστρωμένον. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀφροδίτ. 158. Ἴδε καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 364 α'.

ἦν ἐσχηματισμένον. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Ἐπιρρ. σελ. 608, 14.

ἦν ἐψευσμένος. Δημοσθέν. σελ. 925, 8.

ἦν ἠγγυημένος. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 73. Πρβ. § 55: ἠγγύητο. Ἐλέχθη δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἰωσήπου Ἰουδ. Ἀρχ. ΙΔ', ιε', 14 ἦν ἠγγυημένος.

ἦν ἠγμένη. Ἀρριαν. Ἀναβ. Ζ', δ', 4.

ἦν ἠδικημένος. Ἰσοκράτ. περὶ Ἀντιδόσ. 33.

ἦν ᾑρημένος. Παυσαν. Ζ', ιδ', 7.

ἦν ἡρμοσμένα. Σοφοκλ. Ἀντιγ. 570. Ἀθετεῖ ὁ Ναύκιος τὸν στίχον τοῦτον.

ἦν ἠσκημένα. Ἡρόδ. Γ', 57.

ἦν ἡτοιμασμένη. Ἀθήν. σελ. 420, α'.

ἦν ἱδρυμένος. Ἀριστοφ. Πλοῦτ. 1193. ἦν ἱδρυμένον. Μάχων παρ' Ἀθην. σελ. 337 γ'. Πρβ. καὶ Ἡρόδ. Α', 157 «ἦν γὰρ αὐτόθι μαντήϊον ἐκ παλαιοῦ ἱδρυμένον», ὅπερ ἐνδέχεται νὰ νοήσῃ τις ὧδε· «ἦν γὰρ αὐτόθι μαντήϊον, ἐκ παλαιοῦ ἱδρυμένον».

καθεσταμένος ἦν. Διόδωρ. Σικελ. ΙΒ', λθ', 1.

ἦν καταβεβλημένα. Θουκυδ. Ϛ', 102, 2. Πρβ. καὶ Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Θ', ι', 3 «ὅσα γὰρ τῶν τειχῶν ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου κατεβέβλητο ἢ ὑπὸ τῆς ὀλιγωρίας τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλέων — ὅσα τε ἦν καταβεβλημένα ὑπὸ τοῦ Ἰσραηλιτῶν βασιλέως».

καταδεδουλωμένη ἦν. Πλάτ. Μενεξ. σελ. 240 α'.

ἦν κατεγνωσμένη. Παυσαν. Δ', ιϐ', 2.

ἦν κατεδηδεσμένα. Ἀριστοτ περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Η', κη', 6 (Τόμ. Γ', σελ. 169, 1).

ἦν κατειλημμένος. Ἰσοκράτ. πρὸς Καλλίμ. 17 «ὅτ' ἐξεβέβληντο μὲν οἱ τριάκοντα, ὁ δὲ Πειραιεὺς ἦν κατειλημμένος».

ἦν κατειργασμένα. Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκράτ. 108.

ἦν κατεσκαμμένον. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. ΙΔ', ϛ', 1.

ἦν κατεσκευασμένος. Καλλίξ. παρ' Ἀθην. σελ. 207 γ'. ἦν κατεσκευασμένη. Ἡρόδ. Α', 186. κατεσκευασμένα ἦν. Πλάτ. Κριτί. σελ. 114 δ' καὶ σελ. 116 γ'. ἦν κατεσκευασμένα. Πτολεμ. Βασιλ. παρ' Ἀθην. σελ. 229 δ'

ἦν κατεστραμμένη. Ἡρόδ. Α', 68.

κατεψηφισμένος ἦν. Ψευδοξενοφ. Ἀπολογ. 27.

ἦν κατεψυγμένη. Μιχ. Γλυκ. σελ. 539, 8 «ἡ δὲ ἦν κατεψυγμένη πάντῃ καὶ μεμαρασμένη».

κατηριθμημένος ἦν. Πράξ. Ἀποστόλ. Α', 17.

ἦν κατορωρυγμένος. Ξενοφ. Ἀναϐ. Δ', ε', 29.

κεκλημένη ἦν. Ὁμηρ. Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 324.

κεκλιμένος ἦν. Σχολ. Ἰλ. Τόμ. Γ', σελ. 507, 35.

ἦν κεκοσμημένον. Θεόπομπ. παρ' Ἀθην. σελ. 231 ϛ'.

ἦν κεκραμένος. Ἀχαι. παρ' Ἀθην. σελ. 427 γ' «μῶν ἀχελῷος ἦν κεκραμένος πολύς;». Ἀνάρμοστος ἐφάνη τισὶν ὁ παρατατικὸς ἦν καὶ ἀνεγνώσθη ὑπ' αὐτῶν ἐγκεκραμένος καὶ ἔνι κεκρα-

μένος ἀντὶ τοῦ ἦν κεκραμένος. Ἴδε Ναύκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν σελ. 748, 9 ἐκδ. β'.

ἦν κεκριμένον. Πολυβ. Ι', ς', 8.

ἦν κεκρυμμένα. Εὐριπίδ. Ἴων. 1362.

κεκτημένος ἦν. Δημοσθέν. σελ. 464, 23. Ἴδε Γοιτλίγγιον εἰς Θεοδόσ. Γραμματ. σελ. 247.

ἦν κεχαρισμένος. Πορφύρ. περὶ Ἀποχ. Ἐμψ. Β', 15. Ἐν τοῖς ἡγουμένοις κεῖται κεχαρίσθαι.

ἦν κεχρηματισμένον. Λουκ. Εὐαγγ. Β', 26.

ἦν κεχωρισμένα. Παυσαν. Θ', ιγ', 7.

μεμαντευμένα ἦν. Παυσαν. Ζ', κα', 4.

ἦν μεμερισμένος. Διοδ. Σικελ. ΙΗ', ις', 3.

μεμιγμένα ἦν. Παυσαν. Β', λζ', 3. ἦν μεμιγμένα (μεμΕΙγμένα). Πλάτ. Νόμ. σελ. 693 α'.

ἦν μεμιμημένα. Παυσαν. ς', ιη', 5.

νενοημέν' ἦν. Ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου σελ. 230 γ' μνημονεύεται ῥῆσις τοῦ Ἀλέξιδος, ἧς τὸ τέλος ἔχει ὧδε·

ψυκτηρίδιον δὲ δέκ' ὀβολούς, Φιλιππίδου
λεπτότερον.

Ἐπιφέρεται δ' ὡς ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου εἰρημένον τὸ «ἀλλὰ ταῦθ' ὅλως πρὸς ἀλαζονείαν οὐ κακῶς νενοημένα ἦν». Ἀλλ' εὐλόγως ἀπεδόθη καὶ τοῦτο τῷ Ἀλέξιδι καὶ ἐγράφη·

ἴσως ἑτέρας, ψυκτηρίδιον δὲ δέκ' ὀβολούς,
Φιλιππίδου λεπτότερον· ἀλλὰ ταῦθ' ὅλως
πρὸς ἀλαζονείαν οὐ κακῶς νενοημέν' ἦν.

Ἴδε Κόβητον ἐν *Nov. Lect.* σελ. 361, ἔνθα καὶ τὸ παρὰ τῷ Λυσίᾳ πρὸς Σίμων. 38 ἀπαντῶν «τί δ' ἄν ποτε ἔπαθον, εἰ τἀναντία τῶν νῦν γεγενημένων ἦν, εἰ πολλοὺς ἔχων τῶν ἐπιτηδείων ἐγὼ— ἐμαχόμην αὐτῷ κτέ.;» μετατυποῦται εἰς τὸ «εἰ τἀναντία τῶν νῦν γεγενημέν' ἦν καὶ πολλοὺς κτέ.».

ἦν νενεοσσευμένα. Ἡρόδ. Α', 159. Τὴν παραδεδομένην γραφὴν νενοσσευμένα ἀποδοκιμάζει ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1883, σελ. 83 λέγων «Graeculorum est νοσσεύω pro νεοσσεύω, et male

spernitur νενΕΟσσευμένα quod Portus restituit — Emendate scriptum est apud Herodotum III. 111: ἀγχοῦ τῶν νεοσσιέων et: ἐπὶ τὰς νεοσσιάς».

ἦν νενομισμένον. Ἀθην. σελ. 627 ε΄. Παυσαν. Θ΄, μ΄, 8.

ἦν νενομοθετημένον. Ἀριστοτ. Πολιτ. Ϛ΄, β΄, 5 (Τόμ. Α΄, σελ. 593, 49).

ξυνειλεγμένον ἦν. Θουκυδίδ. Β΄, 10, 3.

ἦν ξυνεστραμμένον. Θουκυδίδ. Β΄, 4, 5.

ξυνηγμένη ἦν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Β΄, β΄, 3.

ξυντετριμμένον ἦν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Α΄, ιε΄, 6.

ἦν παρεσκευασμένον. Λυσ. κατ' Ἀγορ. 26. ἦν παρεσκευασμένη. Ψευδοπλάτ. Ἐπιστ. Ζ΄, σελ. 339 β΄. Ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Α΄, γ΄, 15 φέρεται διττὴ γραφή, «περὶ μὲν δὴ βρώσεως καὶ πόσεως — οὕτω παρεσκευασμένος ἦν» καὶ κατεσκευασμένος ἦν· εἶνε δὲ ταύτης προκριτωτέρα πάντως ἐκείνη. Ἀλλ' ὁ Λ. Διδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀπομνημονευμάτων περιέγραψε τὴν 15ην παράγραφον ὡς νόθην οὖσαν.

παρηγμένα ἦν. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συνδ. σελ. 521, 33.

ἦν παρηλλαγμένος. Ἡρῳδιαν. περὶ Ἰλ. Προσῳδ. σελ. 194 Λερσ.

πεπαιδευμένος ἦν. Ἀθήν. σελ. 108 ε΄.

ἦν πεποιημένον. Ἀθήν. σελ. 376 γ΄. Παυσαν. Δ΄, β΄, 1. πεποιημένα ἦν. Παυσαν. Α΄, κθ΄, 16. Ζ΄, κ΄, 4. ἦν πεποιημένα. Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 9, 50.

ἦν πεπονημένα. Καλλίξεν. παρ' Ἀθην. σελ. 207 δ΄.

παρωξυσμένος ἦν. Γεώργ. Παχυμέρ. Τόμ. Α΄, σελ. 489, 17.

πεπορισμένος ἦν. Ψευδοδημοσθέν. σελ. 1162, 77. Πρβ. καὶ σελ. 1159, 66 «εἰ μὴ πεπορισμένον τε ἦν καὶ ἐπηγγέλκειν αὐτοῖς».

ἦν πεπρωμένος. Εὐριπίδ. Ἰφιγ. Αὐλ. 882. πεπρωμένον ἦν. Πίνδαρ. Ἴσθμιον. Η΄, 35 Βεργκ. Στράβ. σελ. 230.

ἦν πεπυσμένος. Διόδ. Σικελ. ΙΔ΄, κβ΄, 1.

ἦν περιβεβλημένος. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Η΄, ζ΄, 7.

ἦν περιηγμένον. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Γ΄, ς΄, 2.

ἦν πεφροντισμένον. Ἀθήν. σελ. 782 ε΄.

ἦν πεφυγαδευμένος. Διόδωρ. Σικελ. ΙΘ΄, πη΄, 1.

πεφυγμένος ἦεν. Ὀδυσσ. Α, 18.

προαπεσταλμένος ἦν. Διόδωρ. Σικελ. ΙΖ', β', 4.

ἦν προβεβλημένα. Ἀρχιμήδ. Τόμ. Α', σελ. 274, 10 καὶ Τόμ. Β', σελ. 10, 5.

προειμένος ἦν. Δημοσθέν. σελ. 946, 6.

ἦν προεξειλεγμένα. Δημοσθέν. σελ. 305, 234.

ἦν προεξειργασμένον. Ἀριστοτέλ. περὶ Σοφιστ. Ἐλέγχ. ΛΔ', 6 (Τόμ. Α', σελ. 309, 1).

προπεφραδμένον ἦεν. Ἀπολλών. Ῥόδ. Γ', 1315.

προσηγμένος ἦν. Διόδωρ. Σικελ. ΙΑ', γ', 8.

προστεταγμένον ἦν. Διόδωρ. Σικελ. ΙΗ', λθ', 7. Ἀρριαν. Ἀναβ. Ζ', γ', 6. ἦν προστεταγμένον. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', ξβ', 4.

(ἦν συγκαθήμενος. Μᾶρκ. Εὐαγγ. ΙΔ', 54).

ἦν συγκατατεθειμένος. Λουκ. Εὐαγγ. ΚΓ', 51.

ἦν συμπεφυρμένα. Φερεκράτ. Ἀποσπ. 108, 1 (Τόμ. Α', σελ. 174).

συνειθισμένον ἦν. Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθ. Φόν. 10.

ἦν συνειλεγμένος. Ζώσιμ. σελ. 247, 5.

συνενηνεγμένα ἦν. Ξενοφ. Ἀαβ. Γ', δ', 31.

συνεσκευασμένος ἦν. Ξενοφ. Ἑλλην. Ε', β', 28.

ἦν συντεθειμένος. Διόδ. Σικελ. Κ', ξα', 6.

συντεταγμένη ἦν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Β', η', 10. ἦν συντεταγμένον-συντεταγμένον ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΘ', πβ', 4 καὶ ρ', 7.

ἦν τεθεωρημένον. Ἀρχιμήδ. Τόμ. Β', σελ. 294, 10.

ἦν τεθραμμένος. Λουκ. Εὐαγγ. Δ', 16.

τεθυωμένον ἦεν. Ἰλ. Ξ, 173. Ἴδ. Λέρσιον ἐν τῷ *De Arist. Stud. Homer.* σελ. 367 ἐκδ. β'.

τεταγμένος ἦν. Ξενοφ. Ἑλλην. ϛ', α', 19. Ἀριστοτέλ. Ἀθην. Πολιτ. ΙΓ'. ἦν τεταγμένος. Αἰσχύλ. Πέρσ. 381. Ἡρόδ. Γ', 90. Διόδ. Σικελ. ΙΘ', πζ', 3. Πρβ. καὶ Σχολ. Ἀριστοφ. σελ. 111, 21,

τετελεσμένον ἦεν-τετελεσμένα ἦεν. Ἰλ. Θ, 454. Σ, 4. Ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις φέρεται Τόμ. Α', σελ. 291, 7 «ἐν ἄλλῳ· καί κεν τετελεσμένον ἔπλεν».

ἦν τετμημένος. Αἰσχύλ. Χοηφ. 198.

τετραμμένος ἦν. Ἡρόδ. Δ', 78. Σχολ. Σοφοκλ. Φιλοκτ. 691 (σελ. 370, 23 Τευβν.).

ἦν τετρημένα. Ἀριστοφάν. Σφ. 128.
ἧς τετυγμένα. Θεόκριτ. ΚΔ΄, 135.
ἦν ὑπειρημένον. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Ἀγν. Κλήρ. 12.
ἦν ὑπεσχημένος. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχ. Β΄, ζ΄, 2 καὶ ΙΑ΄, γ΄, 7.
ὡδοποιημένη ἦν. Ξενοφ. Ἀναβ. Ε΄, γ΄, 1.
ἦν ᾠκοδομημένον. Ξενοφ. Ἀναβ. Β΄, δ΄, 12.
ἦν ὡρμισμένη. Εὐριπίδ. Ἰφιγ. Τ. 1328.

Ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Σοφοκλέους παρὰ Πορφυρίῳ περὶ Ἀποχ. Ἐμψύχ. Β΄, 19 κεῖται:

ἦν μὲν γὰρ οἰὸς μαλλός, ἦν δ' ἀμπέλου
σπονδή τε καὶ ῥὰξ εὖ τεθησαυρισμένη·
ἐνῆν δὲ παγκάρπεια συμμιγὴς ὀλαῖς
λίπος τ' ἐλαίας κτέ.

Ἰσοδυναμεῖ δὲ τῷ «ἦν δ' ἀμπέλου — ῥάξ, ἣ εὖ ἐτεθησαύριστο». Δὲν ἐγκρίνομεν τὴν ὑπὸ τοῦ Κασαύβωνος μεταβολὴν τοῦ ΕΥ τεθησαυρισμένη εἰς τὸ ἘΝτεθησαυρισμένη. Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 565 φέρεται «ἦν δ' ἀμπέλΩΝ». Ἵνα δὲ καταστῇ ὁ στίχος ἄρτιος, ἀνέγνω ὁ μὲν Συλβούργιος «ἦν δὲ κἀμπέλων», ὁ δὲ Γρότιος «ἦν δὲ κἀμπέλου», ὁ δὲ Ναύκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν σελ. 218 ἐκδ. β΄ «ἦν δ' εὐάμπελος» ἢ «ἦν δὲ Βακχίου». Ἀλλ' ἴσως ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶνε «ἦν μὲν γὰρ οἰὸς μαλλός, ἦν δ' ἍΜ' ἈΜπέλου».

Ἐν τοῖς Βατράχοις τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 761 φέρεται «νόμος τις ἐνθάδ' ἐστὶ κείμενος». Γράφει δ' ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς κωμῳδίας ταύτης σελ. 97 «νόμος ἦν τις ἐνθάδ' ἡμῖν κείμενος Naber propter sequentem optativum ἀφίκοιτο. Ipse tentabam νόμος τις ἐνθάδ' ἦν τεθειμένος. Sed nulla correctione opus est, nam κείμενος valet i q. τεθειμένος». Δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἠδύνατο νὰ λεχθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους τεθειμένος ἀντὶ τοῦ κείμενος. Ἴδε Κόβητον ἐν *Var. Lect.* σελ. 312 καὶ ἐν *Nov. Lect.* σελ. 564 καὶ 703 καὶ ἐν *Observat. ad Dion. Halic. Ant. Roman.* σελ. 35 καὶ Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Ϛ΄, σελ. 120. Πρβ. καὶ Βέργκιον ἐν *Klein. Philol. Schrift.* Τόμ. Β΄, σελ. 277-8.

ΚΕΦ. 3. **Διειλεγμένος εἰμί, ἦ παρεσκευασμένος,** κτλ., **ἐκπεπληγμένοι ἐσμέν, ἦμεν ἐσφαλμένοι,** κτλ.

Παρατηρητέον ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων προσώπων τῶν τε ἑνικῶν καὶ τῶν πληθυντικῶν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου γίνεται περίφρασις ἀλλὰ πολλῷ σπανιώτερον.

διειλεγμένος εἰμί. Πολυδεύκ. Ε΄, 93 «διελέχθην αὐτῇ καὶ διειλεγμένος εἰμί, ὡς Ὑπερείδης.

εἰμὶ πεπεισμένος. Ψελλ. περὶ Ἐνεργ. Δαιμ. σελ. 14 Βοισσον.

κεκτημένος εἶ. Ἴδε τὴν ὑπὸ τοῦ Βλασσίου γενομένην ἔκδοσιν τῆς Κυννήρου Διεξοδικῆς Γραμματικῆς τῆς Ἑλλην. Γλώσσης Μέρ. Α΄, β΄, σελ. 99.

λελασμένος εἶς (ἔσσ᾽) Ἰλ. Π, 538. Πρβ. καὶ Ψ, 69 «αὐτὰρ ἐμεῖο λελασμένος ἔπλευ, Ἀχιλλεῦ». Γελοῖον εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένον ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 1074, 46 «Τὸ δὲ εἶς ἐνταῦθα μᾶλλον μὲν δηλοῖ τὸ ὑπάρχεις, δύναται δὲ ληφθῆναι καὶ ἀντὶ τοῦ πορεύῃ». Ἐν Ὀδυσσείας Σ, στίχ. 327 φέρεται «σύ γέ τις φρένας ἐκπεπαταγμένος ἐσσί», τουτέστι: σύ γ᾽ ἐσσί τις ἐκπεπαταγμένος φρένας.

δεδμημένοι ἐσμέν. Ἡσύχ. λ. δεδμήμεσθα.

εἰθισμέναι ἐσμέν. Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 265.

ἐκπεπληγμένοι ἐσμέν. Πλάτ. Συμποσ. σελ. 215 δ΄.

ἐσμὲν ἐπιγεγραμμένοι. Μένανδρ. Ἀποσπ. 482-3, 8 (Τόμ. Γ΄, σελ. 139).

πεποιημένω ἐστόν. Ψευδοπλάτ. Ἀντεραστ. σελ. 132 β΄.

ἀμφειμένοι ἐστέ. Ἐπιγράμμ. Ἑλλην. Καιβελ. 1035, 25 (σελ. 451).

πεπαλαγμένοι ἐστέ. Ψευδορφ. Ἀργον. 1241.

ἐπηνημένος ἦν (=ἤμην) καὶ τεθορυβημένος. Ἰσοκράτ. Παναθην. 233.

ἦν ἠδικημένος (=ἠδικήμην). Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Ἐρατ. Φόν. 45.

ἦ παρεσκευασμένος. Ἀριστοφ. Πλ. 77.

μεμελημένος ἧς. Ἐπιγράμμ. Ἑλλην. Καιβελ. 491, 4 (σελ. 195).

ἦσθα τετιμωρημένος. Λυσ. περὶ τοῦ Σηκ. 20.

ἦσθ' ὠργισμένος. Εὐριπίδ. Ἱππολ. 1413.

ἀποκεκριμένοι ἦμεν. Πλάτ. Πρωταγ. σελ. 358 α'.

ἦμεν ἐσφαλμένοι. Εὐριπίδ. Ἱππολ. 1414.

(ἦμεν ἥμενοι. Εὐριπίδ. Ἰφιγ. Τ. 1339).

ἦμεν ἠπατημένοι. Εὐριπίδ. Ἑλέν. 704.

(πεπυσμένοι ἦμεν. Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 1099. Ἀλλ' ὁ Σχύτζιος μετετύπωσε τὸ ἦμεν εἰς τὸ ᾖσμεν, ὃ καὶ ἄλλοι ἐνέκριναν. Ἴδε Ἑρμαννὸν εἰς Αἰσχύλ. Τόμ. Β', σελ. 455. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Var. Lect.* σελ. 381 «Porsonus ᾖσμεν dedit pro scriptura librorum ἦμεν vel ἦ μήν, nescio quam recte, nam ἴσμεν praetulerim». Ὁ Καρστὴν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀγαμέμνονος σελ. 76 ἔγραψε «πεπυσμένοι ἐσμέν». Πρβ. καὶ σελ. 252).

ἦμεν ὑβρισμένοι. Δημοσθέν. σελ. 660, 121.

ἦτε ἀπηλλαγμένοι. Δημοσθέν. σελ. 11, 8.

εἰθισμένοι ἦστε. Λυσ. κατ' Ἐπικρ. 16. Οὕτως ἀνέγνω ὁ Κόβητος ἀντὶ τοῦ «εἰθισμένοι ἐστέ».

πεπειραμένοι ἦτε. Δίων Κάσσ. ΟΓ', ιβ', 4 (Τόμ. Δ', σελ. 226 Δινδ.).

Ἐν Ἰλιάδι Λ, στίχ. 689 κεῖται «ὡς ἡμεῖς παῦροι κεκακωμένοι ἐν Πύλῳ ἦμεν», περὶ οὗ λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 878, 28 «Ἔνθα ὅρα καὶ ὡς τὸ ἐκεκακώμεθα περιέφρασε κατὰ κανόνα γραμματικὸν διὰ μετοχῆς καὶ ῥήματος, τοῦ κεκακωμένοι ἦμεν, οἰκείων ὄντων καὶ ἀμφοτέρων ὑπερσυντελίκῳ τοιούτῳ». Ἀλλ' ὁ Λαρόχης νομίζει ὅτι ἡ μετοχὴ κεκακωμένοι εἶνε αἰτιολογικὴ ἐμφαίνουσα τὸ αἴτιον τοῦ παῦροι ἦμεν· «ἡμεῖς ὀλίγοι ἐν Πύλῳ ἦμεν ἅτε κεκακωμένοι» ἤτοι «διὰ τὸ κεκακῶσθαι». Ἴδε καὶ Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 636.

ΜΕΡΟΣ ΚΒ'.

Εἰμὶ γεγώς, εἶ γεγώς, ἦν γεγώς, κτλ., ἐσμὲν γεγονότες, ἦμεν πεπονθότες, κτλ.

Γίνεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καθόλου γλώσσῃ περίφρασις καὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου κατά τε τὸν ἑνικὸν καὶ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμόν, σπανιώτατα δὲ κατὰ τὸν δυϊκόν. Θεόδωρος ὁ Γαζῆς λέγει «Συνάπτονται δὲ (αἱ μετοχαὶ) καὶ τοῖς ὑπαρκτικοῖς ῥήμασι μηθὲν πλέον δηλοῦσαι τῶν συστοίχων ῥημάτων, οἷον γράφων εἰμί καὶ γεγραφώς· ἴσον γὰρ τῷ γράφω καὶ γέγραφα» (Ἴδε K. Σμιδίτιον ἐν *Beitr. z. Geschicht. d. Grammat. d. Griech. u. d. Lat.* σελ. 467). Καταλέγομεν ἃ ἔχομεν πρόχειρα παραδείγματα ἐνεργητικῶν παρακειμένων καὶ ὑπερσυντελίκων περιφραστικῶς προενηνεγμένων.

εἰμὶ γεγώς. Σοφοκλ. Αἴ. 1299. εἰμὶ γεγαυῖα. Χρησμ. παρὰ Παυσαν. Ι', ιϐ', 3.

εἰμὶ δεδρακώς. Δημοσθέν. σελ. 548, 104.

εἰμὶ τεθεικώς (τεθηκώς). Δημοσθέν. σελ. 825, 36.

εἶ γεγώς. Εὐριπίδ. Ἰφιγ. Τ. 509.

ἐκπεφυκὸς εἶ. Σοφοκλ. Ἀντιγ. 320.

παρεσχηκὼς εἶ. Ἀντών. Βυζάντ. Χρηστοηθ. σελ. 99 Καλογ.

ἀναβεβηκώς ἐστιν. Παυσαν. Ε', ια', 8. Ϛ', ιϐ', 5. Πρϐ. 6 «ἐπ' αὐτὸ δ' ἀναβέβηκε παρθένος». Ἴδε τὴν ὑπὸ Σχουβάρτου καὶ Οὐαλζίου γενομένην ἔκδοσιν τοῦ Παυσανίου Τόμ. Β', σελ. 402.

ἀπεκτονώς ἐστιν. Παυσαν. Α', ιζ', 2. Ι', κϛ', 4.

ἐστὶν ἀφεικώς. Παυσαν. Β', κζ', 3.

ἐστὶ βεβακώς. Εὐριπίδ. Ἡρακλ. 910.

ἐστὶ γεγονώς-γεγονώς ἐστι. Πλάτ. Συμποσ. σελ. 204 δ' καὶ Τιμ. σελ. 31 ϐ'. Πλούτ. Ἀλεξ. ΛΓ', 1. ἐστὶ γεγονός-γεγονός ἐστι. Πλάτ. Φιλήϐ. σελ. 33 γ' καὶ Πολιτικ. σελ. 297 ε'. γεγονυῖά ἐστι(ν). Πλάτ. Νόμ. σελ. 776 γ'. Ψευδοπλάτ. Ἐπινομ. σελ.

990 δ'. ἐστὶ γεγονυῖα. Δημοσθέν. (ἢ Ὑπερείδ.) κατ' Ἀριστογείτ. 64, σελ. 789 (Ἴδε καὶ Κρυγῆρον ἐν Ἑλλην. Γραμματ. Μέρ. Α', § 53, 3, 1 καὶ Σταλβαύμιον εἰς Πλάτ. Νόμ. Τόμ. Β', σελ. 119). Ἐν τῷ Παρμενίδῃ τοῦ Πλάτωνος σελ. 154 α' κεῖται «ἔστι μὲν δὴ οὕτως ἔχον τε καὶ γεγονός».

ἐστὶ διεφθορώς. Μένανδρ. Ἀποσπ. 3 (Τόμ. Γ', σελ. 4).

εἰληφυῖά ἐστιν. Παυσαν. Ι', α', 1.

εἰωθός ἐστι. Ψελλ. περὶ Ἐνεργ. Δαιμ. σελ. 12 Βοισσον.

ἐνδεδυκώς ἐστι. Παυσαν. Ε', ιθ', 6.

ἐστὶν ἐξολωλεκώς. Ἀριστοφ. Πλούτ. 867. Ὁ Βλαϋδέσιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλούτου σελ. 315 «ἐστὶν ἐξολωλεκώς. Pro ἐξολώλεκε. Multo frequentius sic adhibetur plusquamperfectum, ut ἐγνωκότες ἦσαν Dem. Ol. I».

ἐστὶν ἐοικυῖα. Ψευδοκέβ. Πίν. Γ', 2. ἐοικός ἐστιν. Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 365, 24. ἐστὶν ἐοικός. Ἰσίδωρ. Χαρακην. παρ' Ἀθην. σελ. 93 ς'. Σέξτ. Ἐμπειρ. σελ. 595, 11. ἐστὶν ἐοικότα. Παυσαν. Ε', ιβ', 3. οἰκότα ἐστί. Ἡρόδ. Δ', 195 (Πρβ. 198 «οἶκε οὐδὲν τῇ ἄλλῃ Λιβύῃ»). εἰκός ἐστι. Ξενοφ. Κυνηγ. Θ', 10 «τό τε τάχος οὐδενὶ εἰκός ἐστι τῶν τηλικούτων νεβρῶν». Εἶνε δὲ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι εἰρημένον καὶ ἄνευ τοῦ ἐστί ἐν τῷ περὶ Πόρων κεφ. Δ', 31 «τό γε μὴν πάσας ἀποτυχεῖν οὐδενὶ τῶν παρεληλυθότων ἐοικός», ἀνθ' οὗ ὁ Κόβητος ἐν *Nov. Lect.* σελ 772 ἔγραψεν ἔοικεν. Πρβ. Ἀνάβ. Ϛ', ε', 17 «τὸ μὲν ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῷ ἔοικε». Ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐν σημειώσει εἰς τὸ ἐοικός παρέθετο τὸ χωρίον Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου Τόμ. Α', σελ. 357 «ταῦτα οὐκ ἐνυπνίοις ἐοικότα τῷ ὄντι;». Πρβ. καὶ Αἰσχύλ. Χοηφ. 668 «πάρεστι γὰρ ὁποῖάπερ δόμοισι τοῖσδ' ἐπεικότα». Τὸ παρὰ Παυσανίᾳ βιβλ. Θ', λε', 2 «ἐοικότα μὲν δὴ Χάρισιν ὀνόματα καὶ ταῦτα, ἐοικότα δὲ καὶ παρ' Ἀθηναίοις (γρ. ἴσ.: καὶ τὰ παρ' Ἀθηναίοις)» ἐκληπτέον ὧδε· «καὶ ταῦτα μὲν δή (ἐστιν) ὀνόματα ἐοικότα Χάρισιν». Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ἐν τῷ Κυνηγετικῷ τοῦ Ξενοφῶντος εἰκός μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Λεουγκλαβίου εἰς τὸ ἐοικός. Περὶ τοῦ πράγματος θὰ γράψωμεν ἀλλαχοῦ τὰ δέοντα.

ἐστὶν ἑστηκώς. Παυσαν. Ι', λ', 3. ἑστώς ἐστι. Ἰω. Γλυκ. περὶ Ὀρθότ. Συντάξ. σελ. 38, 20.

ἐστὶν εὑρηκώς. Παυσαν. ϛ', ιη', 6.

ἡρπακώς ἐστι(ν). Παυσαν. Ε', ι', 8 δίς.

καθεστηκός ἐστιν-καθεστῶσά ἐστιν. Παυσαν. Ζ', ιζ', 7 καὶ ϛ', ϐ, 5.

καταδεδυκός ἐστιν. Ἀριστόξ. Ἁρμον. σελ. 58, 22 Μαρκ.

κεκληκώς ἐστιν. Γαλην. Τόμ. Ιϛ', σελ. 735.

κεχηνός ἐστι. Ἱπποκράτ. Τόμ. Β', σελ. 757.

παρεστῶσά ἐστι. Παυσαν. Η', μζ', 1.

ἐστὶ πεπληρωκός. Πλωτῖν. Τόμ. Α', σελ. 162, 31.

πεπονηκυῖά ἐστιν. Παυσαν. ϛ', ιη', 7.

πεπτωκός ἐστιν. Παυσαν. Η', ιδ', 3.

περιβεβρωκώς ἐστι. Δίφιλ. Ἀποσπ. 34, 3 (Τόμ. Β', σελ. 551).

πεφυκώς ἐστι(ν). Ἀριστοτέλ. περὶ Ζῴ. Μορ. Γ', γ' (Τόμ. Γ', σελ. 256, 5). Ἀριστείδ. Τόμ. Α', σελ. 51. ἐστὶ πεφυκώς. Ἀθήν. σελ. 32 ε'. Παυσαν. Β', λα', 10. Ε', ιε', 3. πεφυκός ἐστι. Ἀριστοτ. Ῥητορ. Α', ιε', 24 (Τόμ. Α', σελ. 345, 18). ἐστὶ πεφυκός. Ἀριστοφάν. Ὄρν. 1473. ἐστὶ πεφυκότα. Παυσαν. Ε', ιζ', 7.

ἐστὶ προσειληφυῖα. Ὀρειβάσ. Τόμ. Γ', σελ. 561, 7.

σεσηπός ἐστιν. Γαλην. Τόμ. ΙΑ', σελ. 72 «ἢ σεσηπός ἐστιν ἤδη τὸ ἐπιρρέον ἢ ἐν τῷ μορίῳ σφηνούμενον σήπεται».

ἐστὶ συγκεκυφός. Ἀριστοφ. Ἱππ. 854.

συμβεβηκότα ἐστί. Θεμίστ. Παραφρ. Τόμ. Β', σελ. 106, 24.

συνεστηκός ἐστιν. Ἀριστόξ. Ἁρμον. σελ. 106, 13.

ὑπερηρκώς ἐστιν - ἐστὶν ὑπερηρκότα. Παυσαν. ϛ', κ', 19 καὶ Ζ', ζ', 3.

ἐστὶν ὡμολογηκότα. Παυσαν. Δ', λϐ', 5.

ἐστὶν ὡρμηκυῖα. Ἀντιφάν. Ἀποσπ. 26, 22 (Τόμ. Β', σελ. 20).

ἦ γεγώς. Σοφοκλ. Οἰδ. Τυρ. 1393.

ἦν γεγραφώς-ἦν εἰρηκώς. Ἰσοκράτ. Παναθην. 231 «ἐπὶ μὲν οἷς περὶ τῆς πόλεως ἦν εἰρηκὼς οὐκ ἠχθόμην· καλῶς γὰρ καὶ δικαίως ἦν ἅπαντα περὶ αὐτῆς γεγραφώς· ἐπὶ δὲ τοῖς περὶ Λακεδαιμονίων ἐλυπήθην καὶ βαρέως ἔφερον».

ἦν δεδωκώς. Ψευδισοκράτ. Τραπεζιτ. 42 «ἐφ' ᾗ πολλὰ χρήματα ἦν ἐγὼ δεδωκώς».

ἑορακὼς ἦν. Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθ. Φόν. 45.

ἦν ἐπιωρκηκώς. Δημοσθέν. σελ. 178, 42.

παραλελοιπὼς ἦν. Ἰσοκράτ. Φιλ. 72 «ἀπέχρη δ' ἂν μοι τὰ προειρημένα περὶ τούτων, εἰ μὴ παραλελοιπὼς ἦν τινα λόγον».

ἦν πεποιηκώς. Ἰσοκράτ. πρὸς Καλλίμ. 19.

πεπονθὼς ἦν. Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Στρατ. 7. Ψευδοδημοσθέν. σελ. 1151, 41 «ἐλθὼν εἰς τὴν βουλὴν τάς τε πληγὰς ἔδειξα καὶ ἃ πεπονθὼς ἦν εἶπα — ἀγανακτήσασα δ' ἡ βουλὴ ἐφ' οἷς ἐγὼ ἐπεπόνθειν καὶ ἰδοῦσά με κτέ.».

περιπεπτωκὼς ἦν. Ψευδοδημοσθέν. κατὰ Νεαίρ. 11, σελ. 1348 «τί ἂν ἐχρησάμην ἐμαυτῷ καὶ τῇ γυναικὶ καὶ τῇ ἀδελφῇ — ἢ ποίᾳ αἰσχύνῃ οὐκ ἂν καὶ συμφορᾷ περιπεπτωκὼς ἦν;».

προειρηκὼς ἦν καὶ τετυχηκώς. Ἰσοκράτ. Παναθην. 233 «τούτων γνωσθέντων, οὐδεμίαν διατριβὴν ἐποιησάμην, ἀλλ' εὐθὺς παρεκέκληντο μὲν οὓς εἶπον, προειρηκὼς δ' ἦν αὐτοῖς ἐφ' ἃ συνεληλυθότες ἦσαν, ἀνέγνωστο δ' ὁ λόγος, ἐπῃνημένος δ' ἦν καὶ τεθορυβημένος καὶ τετυχηκὼς ὧνπερ οἱ κατορθοῦντες ἐν ταῖς ἐπιδείξεσιν». Πολλοὺς ὑπερσυντελίκους ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ κειμένους βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι Ἑλλην. Ϛ', ε', 50 «τὰ μὲν γὰρ ἀνήλωτο, τὰ δὲ διήρπαστο, τὰ δὲ ἐξεκέχυτο, τὰ δὲ κατεκέκαυτο». Πρβ. καὶ Αἰσχίν. κατὰ Τιμάρχ. 95, κτλ. Πολλοὶ παρακείμενοι εὑρίσκονται τεθειμένοι ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Εὐβούλου παρ' Ἀθην. σελ. 622 ε' «διεσπάρακται θερμὰ χηνίσκων μέλη, διερράχισται σεμνὰ δελφάκων κρέα, κατηλόπηται (Μειν. κατηλόκισται) γαστρὸς ἐν (Καιβέλ. οὖν) μέσῳ κύκλος, κατησίμωται πάντα τἀκροκώλια, νενωγάλισται σεμνὸς ἀλλᾶντος τόμος, παρεντέτρωκται τευθὶς ἐξωπτημένη, παρεκκέκαπται (Βαλκεν. παρεγκέκαπται, Καιβέλ. παρεκλέλαπται) σταμνί' ἐννέ' ἢ δέκα».

ἦν τετελευτηκώς. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Ἀγν. Κλήρ. 5.

Ὁ Γαληνὸς παραλαβὼν τὸν ἀδόκιμον τύπον ἤμην ἀντὶ τοῦ ἦν εἶπε Τόμ. ΙΓ', σελ. 641 «τὸ δ' ἐκ τῶν πολλῶν σύνθετον ἐγὼ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἤμην ἐσκευακώς».

ἦσθα ἠγγυηκώς. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 40.

ἀκηκοὼς ἦν. Ψευδοπλάτ. Ἐπιστ. Ζ', σελ. 344 δ' «οὐδὲν ἀκηκοὼς (Διονύσιος) οὐδὲ μεμαθηκὼς ἦν ὑγιές».

ἦν ἀνακεχωρηκός. Διόδ. Σικελ. ΙΔ', κε', 7.

ἀναπεφευγὼς ἦν. Δίων Κάσσ. ΜΖ', μθ', 1.

ἦν ἀνειληφώς. Ἰάμβλιχ. περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βί. 235.

ἦν ἀνῃρηκώς. Διόδ. Σικελ. Ε', νθ', 5.

ἀπεκτονὼς ἦν. Λυσ. κατ' Ἀνδοκ. 24.

ἦν ἀπεσταλκώς-ἀπεσταλκὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΕ', μζ', 7 καὶ ΙΗ', ιβ', 2 καὶ ΙΘ', ιγ', 7.

ἀπηρκὼς ἦν. Δί. Κάσσ. ΛΘ', ιγ', 1.

ἀπολελαυκὼς ἦν. Ἰσοκράτ. Παναθην. 129.

ἀπολελοιπὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΖ', λθ', 3.

ἀποτετευχὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. Β', ε', 3. Ἴδε Οὐεσσελίγγιον εἰς Διόδ. Σικελ. Τόμ. Α', σελ. 117.

ἦν ἀφεστηκότα. Δημοσθέν. σελ. 72, 29.

βεβὼς ἦν. Σοφοκλ. Τραχιν. 247.

ἦν γεγαμηκώς. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 80. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', λζ', 2. γεγαμηκὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', γ', 3.

ἦν γεγονώς. Ἡρόδ. ς', 37. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Ἀπολλοδ. Κλήρ. 17. Πλούτ. Ἀλκιβ. Α', 1 καὶ Κάτ Νεωτ. ΙΓ', 2. Ἀθήν. σελ. 162 ε'. Παυσαν. Ζ', ε', 7. γεγονὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΖ', λ', 2. Δίων Κάσσ. Τόμ. Α', σελ. 135 Τευβν. γεγονὸς ἦν. Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκρ. 116. ἦν γεγονότα. Ἡρόδ. ς', 33 καὶ 44. Πρβ. καὶ Σχολ. Ἀριστοφάν. σελ. 121, 24: ἦν γεγονώς. Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ φέρεται βιβλ. ς', 65 «ὁ δὲ Λευτυχίδης ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρήτῳ μάλιστα γεγονὼς διὰ πρῆγμα τοιόνδε», ὅπερ ἐνδέχεται νὰ νοηθῇ ὑπό τινος ὧδε· «ἦν ἐχθρὸς τῷ Δημαρήτῳ μάλιστα, γεγονὼς διὰ πρῆγμα τοιόνδε»· ἀλλ' οὐδὲν ἴσως κωλύει νὰ συναφθῇ ἡ μετοχὴ τῷ ἦν, «ἦν γεγονὼς ἐχθρός» ἤτοι «ἐγεγόνεε ἐχθρός», ὡς λέγεται ἐν τοῖς ἑξῆς ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου «κατὰ τοῦτο μὲν τῷ Λευτυχίδῃ ἡ ἔχθρη ἡ ἐς τὸν Δημάρητον ἐγεγόνεε». Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἐρρήθη ἐν τῷ Δημητρίῳ κεφ. Κς', 1 «οὐδὲ θεμιτὸν ἦν οὐδὲ γεγονὸς πρότερον».

γεγραφὼς ἦν. Αἰσχίν. περὶ Παραπρεσβ. 109.

δεδανεικὼς ἦν. Δημοσθέν. σελ. 946, 6.

ἦν δεδορκώς. Εὐριπίδ. Ἀλκ. 122.

δεδωκὼς ἦν. Ἄλεξ. Ἀποσπ. 265, 8 (Τόμ. Β', σελ. 394). Ἰσοκράτ. Αἰγινητ. 44. Δίων Κάσσ. ΛΗ', ιζ', 2.

διαμεμηνυκὼς ἦν. Ἄνν. Κομν. Τόμ. Α', σελ. 122, 3.

διεγνωκὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', λγ', 5.

εἰληφὼς ἦν-ἦν εἰληφώς. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', δ', 1 καὶ ΚΘ', η', 1.

ἦν εἰρηκώς. Ἰσοκράτ. Ἀρχιδ. 2.

ἐκλελοιπυῖα ἦν. Παυσαν. Θ', κθ', 2.

ἦν ἐκπεφυκότα. Σοφοκλ. Οἰδ. Τυρ. 262.

ἦν ἐληλακώς. Ἄνν. Κομν. Τόμ. Α', σελ. 290, 19.

ἦν ἐμπεπληκώς. Πλούτ. Πελοπ. Ζ', 3.

ἦν ἐντετυχηκώς. Πλούτ. Ἀράτ. Κ', 1.

ἦν ἐοικώς. Θουκυδ Ζ', 71, 2. Ἀρριαν. Ἀναβ. Ϛ', γ', 3. Κράτ. παρ' Ἀθήν. σελ. 495 α'. ἦν ἐοικός. Ἀρριαν. Ἀναβ. Ε', ιζ', 3.

ἐπεοικὸς ἦν. Ἀρριαν. Ἀναβ Ζ', ιε', 6.

ἐσβεβληκὼς ἦν. Ἡρόδ. Ζ', 196.

ἦν ἐσπουδακώς. Ἀθήν. σελ. 614 ε'.

ἦν ἑστηκώς. Γένεσ. ΙΗ', 22. ἑστηκὸς ἦν. Παυσαν. Β', κδ', 3. ἦν ἑστώς. Λουκ. Εὐαγγ. Ε', 1. ἑστῶσα ἦν. Πλωτῖν. Τόμ. Α', σελ. 132, 2. Ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ κεφ. ΙΗ', 18 εἶνε γεγραμμένον «εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται—καὶ ἐθερμαίνοντο· ἦν δὲ καὶ ὁ Πέτρος μετ' αὐτῶν ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος». Πρβ. καὶ Πράξ. Ἀποστ. ΙϚ', 9 «ἀνήρ Μακεδών τις ἦν ἑστὼς καὶ παρακαλῶν αὐτόν», ὅπερ δύναται νὰ ἐκληφθῇ καὶ κατὰ τόνδε τὸν τρόπον· «ἦν τις ἀνὴρ Μακεδών, ὃς εἱστήκει καὶ παρεκάλει αὐτόν» (Ἴδε καὶ Οὐϊνῆρον ἐν *Grammat. d. Neutest. Sprachid.* σελ. 312 ἐκδ. ς').

ἦν ἐσχηκώς. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', ν', 4.

εὐδοκιμηκὼς ἦν. Δίων Κάσσ. Τόμ. Α', σελ. 99 Τευβν.

ἦν εὐεργετηκώς (εὐηργετηκώς). Διόδ. Σικελ. ΙΕ', ι', 2.

εὑρηκὼς ἦν. Πλάτ. Κρατύλ. σελ. 438 α' «ἐκ ποίων οὖν ὀνομάτων ἢ μεμαθηκὼς ἢ εὑρηκὼς (ηὑρηκὼς) ἦν τὰ πράγματα, εἴπερ κτέ.».

ἦν ἐφεστηκυῖα. Ἀθήν. σελ. 585 γ'.

ἦν ἑωρακώς (Δινδ. ἑορακώς). Διόδ. Σικελ. ΚΘ', λβ'.

ἦν ἠκολουθηκώς. Ἀποσπ. Ἱστορ. Ἑλλήν. Μυλλ. Τόμ. Δ', σελ. 95 α'.

ἠκριβωκὼς ἦν. Σουίδ. σελ. 668 β' Βεκκ.

ἦν ἡλωκώς. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', ιη', 2.

ἠξιωκὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΖ', ρζ', 4.

ἠπειληκὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', η', 6.

ἡτοιμακὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΑ', κα', 1.

ἦν καθεστηκώς. Αἰσχίν. Παραπρεσβ. 29. ἦν κατεστηκός. Ἡρόδ. Γ', 89. ἦν καθεστηκός. Παυσαν. Δ', ιβ', 6 καὶ Ε', η', 3 καὶ κδ', 10 καὶ Θ', ιε', 4. καθεστηκότα ἦν. Παυσαν. Ε', θ', 4.

ἦν καταλελοιπώς. Δημοσθέν. σελ. 1172, 19. καταλελοιπὼς ἦν. Δί. Κάσσ. ΝΓ', λα', 1 καὶ ΝΗ', δ', 5.

κατεαγὼς ἦν. Φιλόστρατ. σελ. 722.

κατηντηκὸς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΔ', ξη', 7.

ἦν κεκομικώς. Ἡρόδ. Θ', 115. Διόδ. Σικελ. Κ', κβ', 3.

ἦν κεκρικώς - κεκρικὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', κγ', 2 καὶ ΚΑ', κ'.

κεκυριευκὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΕ', ϟ', 3.

μεμαθηκὼς ἦν. Πλάτ. Κρατύλ. σελ. 438 α'.

ἦν μεμελετηκός. Ξενοφ. Ἑλλην. ϛ', δ', 10.

ἦν μεμνηστευκώς. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', κγ', 1.

ἦν μεταβεβληκός. Ἀριστοτ. Φυσ. Ἀκροάσ. ϛ', ε', 5 (Τόμ. Β', σελ. 324, 30).

ἦν νενικηκυῖα. Θουκυδίδ. Β', 12, 2 (Ἴδε Κυννῆρον ἐν Διεξοδ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. Τόμ. Β', σελ. 35 ἐκδ. β').

νενομοθετηκὼς ἦν. Διόδ. Σικελ. ΙΒ', ιθ', 2.

ξυγγεγονὼς ἦν. Φιλόστρατ. σελ. 521.

ἦν παρειληφώς. Πλούτ. Δημητρ. ΛΘ', 1.

παρηγγελκὼς ἦν - ἦν παρηγγελκώς. Διόδ. Σικελ. ΙΔ', κγ', 1 καὶ οβ', 3 καὶ ΙΘ', μβ', 7.

(ἔσκε πεπηγυῖα. Ἡρόδ. Ζ', 119).

ἦν πεποιηκώς. Ἐπιγρ. Λακων. ἐν Καυήρ. Ἐκλ. Ἑλλην. Ἐπιγρ. σελ. 12 ἐκδ. β'.

πεπονηκότα ἦν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Α', κϛ', 5 καὶ Ε', κθ', 5.

πεπονθὼς ἦν. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Ἀπολλοδ. Κλήρ. 14. Δημοσθέν. σελ. 593, 2. Παυσαν. Δ', δ', 8. ἦν πεπονθώς. Ξενοφ. Ἀναβ. ϛ', α', 6. Δημοσθέν. σελ. 872, 31.

πεπρακὼς ἦν. Δημοσθέν. σελ. 346, 16.
περιγεγονὸς ἦν. Πλάτ. Νόμ. σελ. 678 δ'.
ἦν περιεστώς. Πλάτ. Τιμ. σελ. 33 γ'.
περιτεθεικὼς ἦν. Διόδωρ. Σικελ. ΙΔ', ιγ', 1.
ἦν προσκεκρουκώς. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. ΙΓ', δ', 6.
συγγεγραφὼς ἦν. Παυσαν. Ϛ', ιη', 5.
ἦν συμπαρειληφώς. Μάχων παρ' Ἀθην. σελ. 579 β'.
συνειλοχὼς ἦν. Ἄνν. Κομν. Τόμ. Α', 178, 18.
ἦν συνεστηκώς. Παυσαν. Θ', α', 4. ἦν συνεστηκός. Ἀπολλών. Ἀλεξ. περὶ Συντάξ. σελ. 185, 22.
ἦν συντεταχώς. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Ι', ϛ', 2.
ἦν τεθνηκώς. Αἰσχύλ. Ἀγαμ. 869. τεθνηκὼς ἦν. Σοφοκλ. Φιλοκτ. 435.
ἦν τεταχώς. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', γ', 4.
τετελευτηκὼς ἦν. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 8 καὶ 58 καὶ 78.
ἦν ὑπεργεγηρακώς. Ἀπολλόδ. Γραμματ. παρὰ Διογ. Λαερτ. Η', 52 «ἢ γὰρ οὐκέτ' ἦν ἢ παντελῶς ὑπεργεγηρακώς».
ἦν ὡμολογηκώς. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', μη', 1.

ἐσμὲν γεγονότες. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Ἁγν. Κλήρ. 8.
ἠλπικότες ἐσμέν. Α' πρὸς Κορινθ. ΙΕ', 19.
τετληότες εἰμέν. Ἰλ. Ε, 873. Σφάλλεται ὁ μακαρίτης Μαυροφρύδης νομίζων τοῦτο περίφρασιν ἐνεστῶτος ἐν Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. σελ. 310 «Ἡ διὰ τοῦ εἶναι, δι' οὗ καὶ τῶν ἀναλόγων μετοχῶν πάντες σχεδὸν οἱ χρόνοι περιφράζονται· α') ὁ ἐνεστὼς καὶ ὁ παρατατικός. Ὁμ. Ἰλ. Ε, 873 αἰεί τοι ῥίγιστα θεοὶ τετληότες εἰμέν = τῷ ἀχρ. τλῶμεν». Ἐν Ὀδυσσ. Υ, 311 λέγει ὁ ποιητὴς «ἀλλ' ἔμπης τάδε μὲν καὶ τέτλαμεν εἰσορόωντες». Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ εἰς Δήμητρα Ὁμηρ. Ὕμνῳ στίχ. 147 καὶ 216 «θεῶν μὲν δῶρα καὶ ἀχνύμενοί περ ἀνάγκῃ τέτλαμεν ἄνθρωποι». Πρβ. Ματθίαν ἐν Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. σελ. 1302 ἐκδ. γ'.
ἐστὲ πεφυκότες. Δημοσθέν. (Ψευδοδημοσθ.) σελ. 135, 14.
ἐστὸν πεφυκότε. Πλάτ. Νόμ. σελ. 902 γ'.
ἀκηκοότες εἰσί. Ψευδοπλάτ. Ἐπιστ. Ζ', σελ. 341 α'.
ἀπεγνωκότες εἰσί. Λυσ. ὑπὲρ τοῦ Ἐρατοσθ. Φόν. 34 «οἱ μὲν

νόμοι οὐ μόνον ἀπεγνωκότες εἰσὶ μὴ ἀδικεῖν ἀλλὰ καὶ κεκελευκότες ταύτην τὴν δίκην λαμβάνειν».

δεδρακότες εἰσίν. Θουκυδ. Γ', 68, 2 «ἐρωτῶντες εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἀγαθὸν ἐν τῷ πολέμῳ δεδρακότες εἰσίν». Πρβ. βιβλ. Γ', 52, 4 «εἴ τι τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷ καθεστῶτι ἀγαθὸν εἰργασμένοι εἰσίν» καὶ 54,2 «πρὸς τὸ ἐρώτημα τὸ βραχύ, εἴ τι Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς ξυμμάχους ἐν τῷ πολέμῳ τῷδε ἀγαθὸν πεποιήκαμεν». Παθητικὸν τοῦ δεδρακότες εἰσί εἶνε τὸ πεπόνθασι βιβλ. Γ', 68, 1 «εἴ τι ἐν τῷ πολέμῳ ὑπ' αὐτῶν ἀγαθὸν πεπόνθασι» (Ἴδε Πόππον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Α', α', σελ. 202. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Γ', σελ. 258 γ').

διειληφότες εἰσί. Ψευδοπλάτ. Ἀλκιβ. Β', σελ. 140 γ'.

εἰσὶ ἐπανεστεῶτες. Ἡρόδ. Γ', 63. Ἐν τῇ Ἀλδείῳ ἐκδόσει φέρεται «Μάγοι εἰσί τοι ΟΙ ἐπανεστεῶτες», ὃ ὑπὸ πολλῶν ἐνεκρίθη.

εἰσὶν ἑστηκότες-εἰσὶν ἑστῶσαι. Παυσαν. Ι', ε', 2 καὶ Ε', ιθ', 8. Πρβ. βιβλ. Ϛ', α', 1 «εἰσὶν ἑστηκότες ἀνδριάντες» καὶ 2 «ἑστήκασιν ἀνδριάντες».

ἡρπακότες εἰσίν. Παυσαν. Γ', ιη', 15.

εἰσὶ καθεστηκότες. Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. Η', ϛ', 9 «οἱ χιλίαρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι».

κατεαγότες εἰσί. Ἀθήν. σελ. 524 ϛ'.

πεπερακότες εἰσί. Ξενοφ. Ἑλλην. Γ', β', 14.

εἰσὶ πεφυκότες. Ἡρόδ. Α', 193. Πρβ. Ἀθήν. σελ. 651 γ'.

τεθνηλότες ἔασιν. Θεόκρ. ΚΕ', 14.

εἰσὶν ὑπερηρκότες. Παυσαν. Ι', κ', 7.

εἰσὶν ὡμιληκότες. Ἰάμβλ. περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βί. 71.

ὡμολογηκότες εἰσί. Ἰσαῖ περὶ τοῦ Πύρρ. Κλήρ. 12.

δεδειπνηκότες ἦμεν. Πλάτ. Πρωταγ. σελ. 310 γ'.

ἐγνωκότες ἦμες. Ἀρχιμήδ. Τόμ. Β', σελ. 294, 9.

εἰληφότες ἦμεν. Πλάτ. Φαίδ. σελ. 76 β'.

ἠγνοηκότες ἦμεν. Λουκιαν. πῶς δεῖ Ἱστορ. Συγγρ. 28.

ἦμεν ἠριστηκότες. Δρόμων Κωμ. Ἀποσπ. 2 (Τόμ. Β', σελ. 419).

ἦμεν πεπονθότες. Ἰσοκράτ. Πλατ. 9.

περιειληφότες ἦμεν. Πλάτ. Πολιτικ. σελ. 276 α'.

ἦμεν πεφυκότες. Ἀγάθων Ἀποσπ. 24 Ναυκ. (σελ. 768 ἐκδ. β').

ἦμεν προπεπηγότες. Ἰω. Καμενιάτ. εἰς τὴν Ἅλωσ. τῆς Θεσσαλον. σελ. 535, 20.

τεθνηπότες ἦμεν. Ψελλ. περὶ Ἐνεργ. Δαιμ. σελ. 25-6 Βοισσον.

ὠφληκότες ἦμεν. Δημοσθέν. σελ. 52, 42.

δεδωκότες ἦτε. Δημοσθέν. σελ. 880, 14.

ἐγνωκότες ἦτε. Λυσ. κατ' Ἀγορ. 36.

ἦτε ἐκπεπομφότες. Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 58 καὶ 64.

ἦτε πεποιηκότες. Δημοσθέν. σελ. 667, 143.

ὠφληκότες ἦτε. Δημοσθέν. σελ. 660, 122.

περιεληλυθότε ἤστην. Πλάτ. Εὐθυδ. σελ. 273 α'.

ἀκηκοότες ἦσαν. Ψευδισοκράτ. πρὸς Εὐθύν. 20.

ἦσαν ἀνατεθεικότες. Διόδ. Σικελ. Δ', ι', 4.

ἦσαν ἀπεσταλκότες. Διόδ. Σικελ. ΙΒ', κζ', 5.

ἦσαν ἀπολωλότα. Ἐπιγρ. ἐν τῷ Ἑρμῇ 1897, σελ. 619.

βεβηκότες ἦσαν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Ζ', α', 5.

βεβοηθηκότες ἦσαν. Θουκυδ. Γ, 97, 3. Ξενοφ. Ἀναβ. ς', δ', 24.

ἦσαν γεγονότες. Ἡρόδ. Β', 30 καὶ 43 καὶ Ζ', 2. Διόδ. Σικελ. Ις', νβ', 4. Πλουτ. Θησ. Γ', 5. γεγονότες ἦσαν. Πλάτ. Λάχ. σελ. 185 β'. Ἰσοκράτ. Βουσίρ. 8. Διονυσ. Ἁλικαρν. Ῥωμ. Ἀρχαιολ. σελ. 205.

διεγνωκότες ἦσαν Ἰσοκράτ. Ἀρεοπαγιτ. 26.

ἐγνωκότες ἦσαν. Δημοσθέν. σελ. 11, 7.

ἐγρηγορότες ἦσαν. Θεμίστ. Παραφρ. Τόμ. Β', σελ. 289, 19.

ἦσαν εἰληφότες. Δημοσθέν. σελ. 1176, 32. Διόδ. Σικελ. ΙΔ', ιζ', 9.

εἰωθότες ἦσαν. Ἰσοκράτ. Εὐαγ. 50. Δίων Κάσσ. ΟΗ', κζ', 2.

ἦσαν ἐκπεπλευκότες. Ξενοφ. Ἀναβ. ς', δ', 8.

ἦσαν ἐκπεπτωκότες. Ξενοφ. Ἀναβ. Β', γ', 10 «ἐκ τῶν φοινίκων οἳ ἦσαν ἐκπεπτωκότες». Ὁ Κόβητος ἐξέδωκεν «ἐκ τῶν φοινίκων οὓς εὕρισκον ἐκπεπτωκότας».

ἦσαν ἐληλακότες. Ἀθήν. σελ. 520 γ'.

ἦσαν ἐληλυθότες. Λουκ. Εὐαγγ. Ε', 17.

ἐμπεφυκυῖαι ἦσαν. Ἡρόδ. Ϛ', 91.

ἐξῳκοδομηκότες ἦσαν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Δ', λ', 9.

ἐπανεληλυθότες ἦσαν. Δημοσθέν. σελ. 1096, 54.

ἐσεληλυθυῖαι ἦσαν. Ἐπιγρ. Ἀττ. Τόμ. Δ', σελ. (159 καὶ) 162.

ἐστρατοπεδευκότες ἦσαν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Δ', κθ', 7. ἦσαν ἐστρατοπεδευκότες. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. ΙΓ', ιβ', 5.

ἦσαν ἑστῶσαι. Ἰώσηπ. Ἰουδ. Ἀρχαιολ. Γ', ϛ', 2 «ἐν αἷς ἀνὰ δύο κάμακες εἱστήκεσαν κατὰ μίμησιν πυλώνων—ἑκατέρωθεν δὲ τοῦ πυλῶνος τρεῖς κάμακες ἦσαν ἑστῶσαι».

ἦσαν ἠσκηκότες. Σχολ. Ἀπολλων. Ῥοδ. Α', 1024 (σελ. 363, 32 Κειλ.).

καθεστηκυῖαι ἦσαν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Ε', ια', 2.

ἦσαν καταπεφευγότες. Ἰσοκράτ. Παναθην. 194 (Ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Γ', σελ. 385).

κατειληφότες ἦσαν. Διόδ. Σικελ. ΙΔ', νθ', 1.

κατεπτηχότες ἦσαν. Ἀγαθίας σελ. 20, 12.

κατεστρατοπεδευκότες ἦσαν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Α', ιβ', 8.

μεμαθηκότες ἦσαν. Ἰσοκράτ. Ἀρεοπαγ. 24. Οὕτως ἐξέδωκεν ὁ Βεκκῆρος ἀκολουθήσας τῷ ἀρίστῳ ἀντιγράφῳ ἀντὶ τοῦ μεμελετηκότες ἦσαν.

ἦσαν μεταβεβληκότες. Θεοφύλ. Σιμοκ. Ἱστορ. σελ. 325, 8.

ξυμπεφευγότες (συμπεφευγότες) ἦσαν. Ἀρριαν. Ἀναβ. Α', γ', 3 καὶ Ϛ', ϛ', 4. Ἐν βιβλ. Α', β', 3 κεῖται «ἐς ταύτην δὲ τὴν νῆσον καὶ οἱ Θρᾷκες—ξυμπεφευγότες ἦσαν· καὶ αὐτὸς ὁ Σύρμος ἐς ταύτην ξυμπεφεύγει ξὺν τοῖς ἀμφ' αὐτόν».

παρερραθυμηκότες ἦσαν. Διόδ. Σικελ. ΙΔ', ριϛ', 5.

ἦσαν πεποιθότες. Ἡσαΐ. ΛΑ', 1.

προαπεσταλκότες ἦσαν. Διόδ. Σικελ. ΙϚ', κα', 1.

προαπηλλαχότες ἦσαν. Διόδ. Σικελ. ΙΗ', ιε', 2.

ἦσαν προκεκρυφότες. Ἰω. Καμενιατ. εἰς τὴν Ἅλωσ. τῆς Θεσσαλον. σελ. 568, 3.

σεσωκότες ἦσαν. Ἰσοκράτ. Ἀρεοπαγ. 52 «τοὺς μὲν γὰρ σεσωκότες ἦσαν, παρὰ δὲ τῶν δίκην τηλικαύτην εἰληφότες, ὥστ' ἀγαπᾶν κτέ.».

συνεληλυθότες ἦσαν. Ξενοφ. Ἀναβ. Δ', ζ', 2. Ἰσοκράτ. Παναθην. 233. ἦσαν συνεληλυθυῖαι. Λουκ. Εὐαγγ. ΚΓ', 55.
συνερρυηκότες ἦσαν. Ἰσαῖ. περὶ τοῦ Μενεκλ. Κλήρ. 28 ἦσαν συνερρυηκότες. Θεόπομπ. παρ' Ἀθην. σελ. 167 β'.
ἦσαν τεθριαμβευκότες. Πλουτ. Πομπηΐ. ΜΕ', 5.
ἦσαν τετελευτηκότες. Αἰσχίν. κατὰ Κτησιφ. 154.
ὡμιληκότες ἦσαν. Συριαν. ἐν Ῥητ. Οὐαλζ. Τόμ. Δ', σελ. 119, 27.

Τολμηρότερον εἶνε εἰρημένον ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους Οἰδ. Κολ. 266 «ἐπεὶ τά γ' ἔργα μου πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα». Φυσικώτατα δύναται νὰ ῥηθῇ περί τινος ὅτι πεπονθώς ἐστι μᾶλλον ἢ δεδρακώς· ἀλλ' αἱ διαθέσεις αἱ τῷ ἀνθρώπῳ κυρίως ἁρμόζουσαι μετηνέχθησαν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ. Ἐν τοῖς παλαιοῖς εἰς τὸν Σοφοκλέα Σχολίοις φέρεται σελ. 414, 17 Τευβν. «πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον: μᾶλλον ἔπαθον ἤπερ ἐποίησα». Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους Τόμ. Α', σελ. 250 ἐκδέχεται τὸ λεχθὲν ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἀντὶ τοῦ «ἐπεὶ τά γ' ἔργα μου πεπονθότος ἔργα ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότος» (Ἴδε καὶ Ναύκιον εἰς Σοφοκλ. Οἰδίπ. Κολ. σελ. 59 ἐκδ. ε').

Παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ ἁπαντᾷ Τόμ. Α', σελ. 528 «καὶ τούτων ὅσοι σφόδρα ἐσπουδακότες εἰς τὸ πρᾶγμα, διατελοῦσιν οὐθὲν ἄλλο πράττοντες ἐξ ἑωθινοῦ». Προσυπακούει δ' ὁ Ῥείσκιος τὸ ῥῆμα εἰσί. Ὁ Γεέλιος ἐν ταῖς εἰς τοὺς Λόγους Δίωνος τοῦ Χρυσοστόμου Σημειώσεσι ταῖς ἐπιτεταγμέναις τῷ εἰς τὸν Ὀλυμπικὸν αὐτοῦ Ὑπομνήματι γράφει σελ. 264 «Deinde in ἐσπουδακότες εἰς τὸ πρᾶγμα corr. εἰσὶ pro εἰς. Omittitur enim interdum praepositio». Ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου γενομένῃ ἐκδόσει τοῦ Δίωνος Τόμ. Α', σελ. 317, 30 κεῖται «ὅσοι σφόδρα ἐσπουδακότες περὶ τὸ πρᾶγμα». Εὔλογον δ' ἴσως εἶνε τὸ παρὰ Παυσανίᾳ ἁπαντῶν βιβλ. Ι', λ', 8 «λύρα δὲ ἔρριπται πρὸς τοῖς ποσί, κατεαγότες αὐτῆς οἱ πήχεις καὶ αἱ χορδαὶ κατερρωγυῖαι» νὰ ἀναγνωσθῇ ὧδε· «λύρα δὲ ἔρριπται πρὸς τοῖς ποσί· κατεαγότες (Δ') Αὐτῆς οἱ πήχΕΙΣ (ΕΙΣί) καὶ αἱ χορδαὶ κατερρωγυῖαι».

Ἐμνημονεύθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ ἐστὶν ἐοικυῖα καὶ τὸ ἐοικός ἐστιν, ἃ ἰσοδυναμοῦσι τῷ ἔοικε. Μυριόλεκτον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπάρχει τὸ εἰκός λαμβανόμενον ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ πιθανόν, εὔλογον, πρέπον, κτλ. Ὁ Σουίδας λέγει «Εἰκός: πρέπον ἢ ἀκόλουθον, εὔλογον». Πρβ. καὶ Ὀδυσσ. Θ, 358 «οὐκ ἔστ' οὐδὲ ἔοικε τεὸν ἔπος ἀρνήσασθαι» καὶ Ἰλ. Ι, 70 «ἔοικέ τοι, οὔ τοι ἀεικές», κτλ. Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου εἶνε γεγραμμένον σελ. 817, 9 «τὰ μὲν οὔτι καταθνητοῖσιν ἔοικεν, ἤγουν πρέπει, ἄνδρεσσι φορέειν» καὶ σελ. 736, 39 «τὸ δὲ ἔοικέ τοι, οὔ τοι ἀεικές ἐκ παραλλήλου τῆς αὐτῆς ἐννοίας ἐστί· σαφέστερον δὲ τοῦ ἔοικέ τοι τὸ οὔ τοι ἀεικές· ἄλλως γὰρ τὸ ἔοικε λαμβάνεταί ποτε καὶ ἀντὶ τοῦ ὁμοιοῦται καὶ φαίνεται» (Πρβ. Λεξ. Ὁμηρ. Ἑβελιγγ. λ. εἴκω καὶ λ. ἐπέοικε(ν), Τόμ. Α', σελ 357 καὶ 440). Μετατυπωτέον δ' ἴσως τὸ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ ὁμοιοῦται εἰς τὸ ὡμοίωται. Πρβ. Ἡσύχ. «Ἔοικεν: ὡμοίωται, πρέπον ἐστί, δοκεῖ, ἁρμόζει, φαίνεται» καὶ «Ἐοικότα: καθήκοντα, πρόσφορα, ὡμοιωμένα» καὶ «Ἐοικώς: ὡμοιωμένος». Εὔλογον δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ μεταβληθῇ καὶ τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «Ἐΐκτην: ὁμοιούμενοι ἦσαν» εἰς τὸ ὡμοιωμένοι. Συνήθως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ μὲν ἔοικε σημαίνει ὅμοιός ἐστι ἢ δοκεῖ, φαίνεται, τὸ δὲ εἰκός (ἐστιν) δηλοῖ πιθανόν ἐστιν ἢ ἐμφαίνει ἔννοιαν ὁμοίαν τῷ παρ' ἡμῖν συνήθει ὄντι ἑπόμενον εἶνε ἢ φυσικὸν εἶνε.

Ὡς παράδειγμα τῆς κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾶς τοῦ παρακειμένου μνημονεύεται ὑπό τε τοῦ Ἑλλενδέτου ἐν Λεξ. Σοφοκλ. Τόμ. Α', σελ. 522 καὶ ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου ἐν Λεξ. Σοφοκλ. σελ. 145 καὶ ὑπὸ τοῦ Μαυροφρύδου ἐν Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. σελ. 314 τὸ τοῦ Σοφοκλέους χωρίον Οἰδ. Τυρ. 735 «καὶ τίς χρόνος τοῖσδ' ἐστὶν οὐξεληλυθώς;». Περίφρασις θὰ ὑπῆρχεν, ἂν ἦτο γεγραμμένον «καὶ τίς χρόνος τοῖσδ' ἐστὶν ἐξεληλυθώς» ἄνευ τοῦ ἄρθρου.

Νομίζει δ' ὁ Μαυροφρύδης ἐν τῷ μνημονευθέντι βιβλίῳ σελ. 315 καὶ σελ. 318-9 ὅτι ἐρρήθη κατὰ περίφρασιν «ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες» ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἐν τῇ Ἀναβάσει βιβλ. Γ', δ', 9 καὶ «οἳ—ἦσαν νεωστὶ πρὸ τῆς στρατείας γεγαμηκότες» ὑπὸ τοῦ Ἀρριανοῦ ἐν τῇ

Ἀναβάσει βιβλ. Α', κδ', 1. Τὸ χωρίον τοῦ Ξενοφῶντος δύναται νὰ ὑποληφθῇ ἐμφερὲς τῷ τοῦ Ἰσοκράτους Παναθην. 194 «παρ' ἡμῖν γὰρ ἦσαν καταπεφευγότες», περὶ οὗ ἀπεφηνάμεθα γνώμην ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Γ', σελ. 385. Ἀλλ' ὁ Κρυγῆρος ἐξέδωκεν ἐν τῇ Ἀναβάσει τοῦ Ξενοφῶντος «ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν, ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες». Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Κόβητος μετετύπωσε τὸ ἀποπεφευγότες εἰς τὸ καταπεφευγότες. Ἐκφέρομεν πλήρη τὴν ῥῆσιν τοῦ Ἀρριανοῦ «τῶν Μακεδόνων δὲ ἔστιν οἳ συνεστρατευμένοι Ἀλεξάνδρῳ ἦσαν νεωστὶ πρὸ τῆς στρατείας γεγαμηκότες» καὶ παρατηροῦμεν ὅτι ἰσοδυναμεῖ αὕτη τῇ «τῶν δὲ Μακεδόνων ἔστιν οἳ συνεστράτευντο Ἀλεξάνδρῳ νεωστὶ πρὸ τῆς στρατείας γεγαμηκότες».

Ἀντὶ τοῦ εἰμὶ δεδρακώς τοῦ παρὰ τῷ Δημοσθένει φερομένου σελ. 548, 104 «ἀσεβεῖς καὶ δεινοὺς λόγους ἐτόλμα περὶ ἐμοῦ λέγειν, ὡς ἐγὼ τὸ πρᾶγμ' εἰμὶ τοῦτο δεδρακώς» ἀναγινώσκει ὁ Κόβητος ἐν *Micell. Crit.* σελ. 509 εἴην δεδρακώς λέγων «Emendandum: ὡς ἐγὼ — ΕΙΗΝ δεδρακώς. Pro re nata in huiuscemodi sententiae forma aut indicativus ponitur δέδρακα aut optativus εἴην δεδρακώς. Recte dicitur ἐγώ εἰμι Ὁ τοῦτο δεδρακώς, non item ἐγώ εἰμι δεδρακὼς pro δέδρακα» (Πρβ. καὶ *Nov. Lect.* σελ. 335) Μετεβλήθη δὲ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου καὶ τὸ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι πεπερακότες εἰσί εἰς τὸ πεπερακότες εἶεν καὶ τὸ παρὰ τῷ Ἰαμβλίχῳ εἰσὶν ὡμιληκότες εἰς τὸ εἶεν ὡμιληκότες. Γράφει ὁ μέγας κριτικὸς ἐν *Nov. Lect.* σελ. 337 «Restituendus pariter optativus est III. II. 14. ἤκουσεν ὁ Δερκυλίδας ὅτι πάλιν πεπερακότες εἰσὶ τὸν Μαίανδρον, imo vero πεπερακότες εἶεν, et III. I. 3. ὅτι Κῦρον ἀντ' ἐκείνου ᾑρημέναι ἦσαν emenda ᾑρημέναι εἴησαν» καὶ ἐν *Mnemos.* 1877, σελ. 381 (*Collect. Crit.* σελ. 349) «in § 71. πρῶτον μὲν πυνθανόμενος πῶς τοῖς γονεῦσι καὶ τοῖς οἰκείοις τοῖς λοιποῖς ΕΙΣΙΝ ὡμιληκότες. Dicendi usus optativum postulat ΕΙΕΝ (εἶεν) ὡμιληκότες». Ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῶν Ἑλληνικῶν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Κοβήτου «ᾑρημέναι εἶεν». Περὶ τοῦ πεπερακότες εἰσί ἐποιήσατο λόγον ὁ Κυνῆρος ἐν τῇ Διεξοδικῇ Γραμματικῇ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Μέρ. Α', σελ. 564 ἐκδ. β'. Μεταγράφομεν τὰ κείμενα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Βλασσίου,

γενομένῃ ἐκδόσει τῆς γραμματικῆς ταύτης Μέρ. Α', β' σελ. 99 «Bisweilen wird auch für den Indicativ des perf. und Plusqf. die Umschreibung gebraucht, als: πεπερακότες εἰσίν Xen. Hell. 3. 2, 14 von περάω, doch meist wohl nur, wenn wenicher die Handlung als ein Zustand bezeichnet werden soll — So auch im Med.: z. B. [Dem.] 48, 12 ἦσαν κείμεναι. Menander Heautontimor. (*Reitzenstein*, Ind. Rost. 1891) κεκτημένος εἶ». Πρβ. καὶ Ῥεδάντζιον εἰς Δημοσθ. κατὰ Φιλ. 14», κτλ.

Παρετέθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐκ τοῦ Μενάνδρου τὸ «ἐστὶ διεφθορώς». Ἡ ῥῆσις τοῦ κωμικοῦ ἔχει ὧδε· «εἰ δ' ἔστιν οὗτος τὴν κόρην διεφθορώς». Ὁ Κόκκιος προσθεὶς τὸ ἄρθρον ἔγραψεν ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Γ', σελ. 4, 3 «εἰ δ' ἔστιν οὗτος τὴν κόρην ὁ διεφθορώς». Οὐδαμῶς ἀναγκαίαν εὑρίσκομεν ἡμεῖς τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου ἐν τῷ Μενανδρείῳ χωρίῳ· εὔλογον δ' ἴσως εἶνε νὰ προστεθῇ ἐν τῷ τοῦ Ξενοφῶντος Ἑλλην. Ζ', δ', 37 «ὡς δὲ πολλοὶ οἱ εἰργμένοι ἦσαν, πολλοὶ δὲ κατὰ τοῦ τείχους ἐκπεπηδηκότες, ἦσαν δὲ οἳ καὶ διὰ τῶν πυλῶν ἀφεῖντο». Πιθανὸν ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος «ὡς δὲ πολλοὶ οἱ εἰργμένοι ἦσαν, πολλοὶ δ' οἱ κατὰ τοῦ τείχους ἐκπεπηδηκότες». Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τῷ Παυσανίᾳ βιβλ. Ι', ιθ', 4 φέρεται «τὰ μὲν δὴ πρῶτα αὐτῶν Ἀθηναῖος Πραξίας μαθητὴς Καλάμιδός ἐστιν ἐργασάμενος». Λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Σίβελις ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Παυσανίου (Τόμ. Δ', Σημ. σελ. 217) «Pro ἐργασάμενος Corayus suspicabatur εἰργασμένος scribendum; mihi ἐστιν ὁ ἐργασάμενος vel ὁ εἰργασμένος legendum videtur».

Ἐν τῷ ἀξιολόγῳ βιβλίῳ τοῦ διαπρεποῦς φιλολόγου Λαρόχου, ὃ ἐπιγράφεται *Beiträge zur Grichischen Grammatik* (Erstes Heft. 1893), εἶνε κατειλεγμένον σελ. 170 ἐν τοῖς παραδείγμασι τῆς κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾶς τῆς ὁριστικῆς ἐγκλίσεως τοῦ παρακειμένου καὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου τὸ χωρίον τοῦ Δημοσθένους κατ' Ἀριστογείτ. Α', 99, σελ. 800 «ἐγνωκότες ἦτε». Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ὑποτακτικῆς ἐγκλίσεως. Ὁ Δημοσθένης ἢ ὁ Ὑπερείδης λέγει «ὄταν, ὄντος τούτου ἐκεῖ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τοῦ χρηστοῦ, τἀναντία τοῖς ὅρκοις

καὶ τοῖς ἐκεῖ γράμμασιν ἐγνωκότες ἦτε». Εἴδομεν προσέτι ἐν τῷ ῥηθέντι βιβλίῳ γεγραμμένον σελ. 169 «πεπρακότες εἰσί» ἀντὶ τοῦ πεπερακότες καὶ σελ. 170 «τετληότες ἔασι» ἀντὶ τοῦ τεθνηλότες καὶ σελ. 171 «κεκλιμένη ἦν» ἀντὶ τοῦ κεκλημένη καὶ «κεκλημέναι ἦσαν» ἀντὶ τοῦ κεκλημέναι καὶ σελ. 79 «ἐκπεφυκὼς εἶ» ἀντὶ τοῦ ἐκπεφυκός. Ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους εἶνε ἐν τῇ Ἀντιγόνῃ στίχ. 320 εἰρημένον:

οἴμ' ὡς λάλημα (ἄλημα) δῆλον ἐκπεφυκὸς εἶ.

Ἂν δὲ γραφῇ ἐκπεφυκώς, διαφθείρεται τὸ μέτρον. Συνάπτεται δὲ τὸ δῆλον τῷ λάλημα (ἢ ἄλημα) καὶ μετετυπώθη ὑπό τινων εἰς τὸ δεινόν. Ὁ Βλαϋδέσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Σοφοκλέους Τόμ. Α', σελ. 492 νομίζει ὅτι ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος ῥήσει παρελήφθη ἀντὶ τοῦ ἀρσενικοῦ δῆλος ἐκπεφυκώς («οἴμ' ὡς λάλημα δῆλος ἐκπεφυκὼς εἶ») τὸ οὐδέτερον δῆλον ἐκπεφυκός, τῆς συμφωνίας γενομένης καθ' ἕλξιν πρὸς τὸ κατηγορούμενον λάλημα.

Παρατηρητέον δ' ὅτι εὑρίσκονται ἐνίοτε συντεταγμένα τῷ ῥήματι ἐπίθετον ἅμα καὶ μετοχὴ παρακειμένου ἐνεργητικοῦ ἢ παθητικοῦ, οἷον ἀμβλύς εἰμι καὶ κατηρτυκώς, ἀθάνατον καὶ πολλὰ εἰδός ἐστι, κομψόν ἐστι δεξιῶς θ' εὑρημένον, κτλ.

Εὐριπίδ. Ἀποσπ. 821, 5 Ναυκ. (σελ. 628 ἐκδ. β') «νῦν δ' ἀμβλύς εἰμι καὶ κατηρτυκὼς κακῶν (Βαλκεν.: κακοῖς)».

Ὀδυσσ. Ε, 182 «ἦ δὴ ἀλιτρός γ' ἐσσὶ καὶ οὐκ ἀποφώλια εἰδώς». Πρβ. καὶ Β, 230 καὶ Ε, 8 «μή τις ἔτι πρόφρων ἀγανὸς καὶ ἤπιος ἔστω σκηπτοῦχος βασιλεὺς μηδὲ φρεσὶν αἴσιμα εἰδώς» καὶ Β, 60 «ἦ καὶ ἔπειτα λευγαλέοι τ' ἐσόμεσθα καὶ οὐ δεδαηκότες ἀλκήν».

Διογέν. Ἀπολλων. Ἀποσπ. Φιλοσ. Μουλλαχ. Τόμ. Α', σελ. 254 β' «καὶ μέγα καὶ ἰσχυρὸν καὶ ἀίδιόν τε καὶ ἀθάνατον καὶ πολλὰ εἰδός ἐστι».

Ἡρόδ. Β', 15 «ἐστὶ καταρρυτόν τε καὶ νεωστί, ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναπεφηνός» καὶ 155 «τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο—ἐστὶ μὲν Λητοῦς ἱρόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλῃ ἱδρυμένον», Ϛ', 86 α' «ἐπικίνδυνός ἐστι αἰεί κοτε ἡ Ἰωνίη, ἡ δὲ Πελοπόννησος ἀσφαλέως ἱδρυμένη». Πρβ. καὶ Ε', 13 «τίνες τε οἱ Παίονες ἄνθρωποί εἰσι καὶ κοῦ γῆς οἰκημένοι». Εἶπε δ' ὁ Ἡρόδοτος καὶ «ἐστὶ μὲν Σικελῶν, πρὸς δὲ Τυρσηνίην τετραμμένη τῆς Σικελίης» (Ϛ', 22).

Λυκοῦργ. κατὰ Λεωκρ. 68 «οὕτως ἐστὶν ἀνόητος καὶ παντάπασιν ὑμῶν καταπεφρονηκώς».

Ἄλεξ. Ἀποπ. 9, 1 (Τόμ. Β', σελ. 299) «κομψόν γε τοῦτ' ἐστὶν παρ' ὑμῖν—δεξιῶς θ' εὑρημένον (ηὑρημένον)» καὶ 245, 6 (σελ. 387) «ἔστιν γὰρ οὔτε θῆλυς οὔτ' ἄρρην, πάλιν οὔτε θεὸς οὔτ' ἄνθρωπος, οὔτ' ἀβέλτερος οὔτ' αὖθις ἔμφρων, ἀλλὰ συνενηνεγμένος πανταχόθεν ἑνὶ τύπῳ τε πόλλ' εἴδη φέρων». Ἀποκατέστησε δὲ τὸ συνενηνεγμένος ὁ Κόκκιος ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις συνενηγμένος-συνηνεγμένος. Ὁ Κασαύβων ἀνέγνω συννενημένος, ὁ δὲ Μεινέκιος που συνηγμένος, ὁ δ' Ἑρουερδὴν συμμεμιγμένος. Τὸ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Διοδώρου 2, 2 (Τόμ. Β', σελ. 420) «σεμνόν ἐστι τοῦτο καὶ νενομισμένον καὶ τῶν θεῶν εὕρημα» μετέβαλεν ὁ Ἰρσχίγιος εἰς τὸ «σεμνόν ἐστι τοῦτ' ἀεὶ νενομισμένον».

Λουκιαν. περὶ τοῦ μὴ Ῥᾳδ. Πιστ. τῇ Διαβ. 20 «οὐδεὶς γοῦν οὕτω γεννάδας ἐστὶ καὶ ἀδαμάντινον τεῖχος τῆς ψυχῆς προβεβλημένος».

Ἀριστοτέλ. περὶ Γεν. καὶ Φθορ. Α', θ', 4 (Τόμ. Β', σελ. 451, 21) «ὁτὲ δὲ σκληρὸν καὶ πεπηγός ἐστιν» καὶ Β', β', 7 (σελ. 455, 37) «ὑγρὸν μὲν γάρ ἐστι τὸ ἔχον οἰκείαν ὑγρότητα, βεβρεγμένον δὲ τὸ ἔχον ἀλλοτρίαν ὑγρότητα ἐν τῷ βάθει» καὶ περὶ Ζῴ. Μορ. Δ', ε' (Τόμ. Γ', σελ. 279, 43) «κεχωρισμέναι μὲν γάρ εἰσι καὶ πλήρεις περιττώματος».

Ξενοφ. Κυνηγ. Ε', 6 «ἔστι δὲ τοῦ χειμῶνος—τὰ ἴχνη ὀρθὰ ἐπὶ τὸ πολύ, τοῦ δ' ἦρος συμπεπλεγμένα».

Ἀθήν. σελ. 92 ϛ' «μεῖζον γάρ ἐστι χήμης καὶ παρηλλαγμένον».

Ἀσκληπιάδ. Μυρλ. παρ' Ἀθην. σελ. 491 ϛ' «συμφυεῖς εἰσὶν ἀλλήλαις καὶ συνεζευγμέναι».

Δίφιλ. παρ' Ἀθην. σελ. 91 ε' «τινὲς μέν εἰσι μικραί, τινὲς δὲ καὶ ὀστρέοις ἐοικυῖαι».

Πλάτ. Γοργ. σελ. 511 δ' «αὕτη μὲν προσεσταλμένη ἐστὶ καὶ κοσμία». Πρβ. καὶ Γαλην. Τόμ. Δ', σελ. 579 «ὧν οἱ ὄρχεις προσεσταλμένοι τέ εἰσι καὶ οὐκ ἐκκρεμεῖς».

Ἡρόδ. Β', 49 «ὁμότροπα γὰρ ἂν ἦν τοῖσι Ἕλλησι καὶ οὐ νεωστὶ ἐσηγμένα».

Ἀριστοτέλ. περὶ Ζῴ. Γενέσ. Δ', α' (Τόμ. Γ', σελ. 393, 51) «ὥσθ' ἅμα θῆλύ τ' ἂν ἦν καὶ τῇ μητρὶ ἐοικὸς ἢ ἄρρην καὶ τῷ πατρί». Πρβ.

Δ', γ' (σελ. 399, 30) «θῆλυ ἔσται καὶ ἐοικὸς μάλιστα μὲν τῇ μητρί, κτέ.».

Ξενοφ. Ἀγησ. Α', 24 «εὐθὺς ἐρρωμένον ἦν καὶ ἐνεργόν».

Θεόπομπ. παρ' Ἀθην. σελ. 526 ε' «ἦσαν δὲ οἱ Βυζάντιοι—ἀκόλαστοι καὶ συνουσιάζειν καὶ πίνειν εἰθισμένοι».

Ἀθήν. σελ. 511 δ' «ὁ μὲν γὰρ ἀκατάσκευος καὶ καθάπερ ἀνεύρετος ἦν—ὁ δὲ πᾶσιν ἐξηρτυμένος πρὸς ῥαστώνην κτέ.».

Ὅμοιον τούτοις εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου εἰρημένον βιβλ. ϛ', 49, 1 «ἕως ἔτι ἀπαράσκευοί τέ εἰσι καὶ μάλιστα ἐκπεπληγμένοι».

Ὁ Λ. Δινδόρφιος γράφει ἐν τῷ Σοφοκλείῳ Λεξικῷ σελ. 145 α' «Praesens cum participio perfecti, El. 813 μόνη γάρ εἰμι σοῦ τ' ἀπεστερημένη, i. e. σοῦ ἀπεστέρημαι» (Πρβ. καὶ Μαυροφρύδην ἐν Δοκιμ. Ἱστορ. τῆς Ἑλλ. Γλώσσ. σελ. 314). Τὸ χωρίον τοῦ Σοφοκλέους ἔχει ὧδε· «μόνη γάρ εἰμι σοῦ τ' ἀπεστερημένη καὶ πατρός»· ἰσοδυναμεῖ δὲ τῷ «μόνη γάρ εἰμι διὰ τὸ σοῦ τ' ἀπεστερῆσθαι καὶ πατρός» ἢ «ἅτε σοῦ τ' ἀπεστερημένη καὶ πατρός».

Περὶ τῆς κατ' ἔλλειψιν τοῦ ῥήματος χρήσεως ὁ δὲ γέρων τε ἤδη καὶ παρηβηκὼς καὶ σιδηρόφρων τε κἀκ πέτρας εἰργασμένος καὶ ποῖον τοῦτο καὶ τί πεπονθός; καὶ τίς οὕτω παιδνὸς καὶ φρενῶν κεκομμένος; καὶ οὐκ ὀρθὸν ἀλλ' ἐγκεκλιμένον κτλ. οὐδένα λόγον νῦν ποιούμεθα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Μαρτίου 1898.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Σ. ΚΟΝΤΟΣ

ΠΟΙΚΙΛΑ

(Ἴδε σελ. 267).

---

7. Ὠρεός—Ὠρείτης.

Ἐκ τοῦ ὀνόματος Ὠρεός ἐσχηματίσθη διὰ τῆς καταλήξεως ΙΤΗΣ τὸ ἐθνικὸν Ὠρείτης, πληθ. Ὠρεῖται. Ὠρε-ός, Ὠρε-ίτης καὶ κατὰ συναλοιφὴν Ὠρείτης. Σουίδ. «Ὠρείτης: ἀπὸ τόπου τοῦ Ὠρεοῦ». Σχολ. Δημοσθέν. σελ. 208, 21 Δινδ. «Ὠρείταις: ἀπὸ τόπου τοῦ Ὠρεοῦ». Πρβ. καὶ Ὑπόθ. τοῦ κατ' Ἀριστοκρ. λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 619 «τοῦ Ὠρεοῦ δὲ ὁ πολίτης Ὠρείτης». Ἀπαντᾷ δὲ παρὰ Ξενοφῶντι καὶ παρ' ἄλλοις παλαιοῖς τε καὶ μεταγενεστέροις. Κεῖται δὲ καὶ ἐν τῇ τοῦ Λιβανίου Ὑποθέσει τοῦ κατ' Ἀριστοκρ. λόγου τοῦ Δημοσθένους σελ. 618 «Χαρίδημον τὸν Ὠρείτην» καὶ ἐν τῇ Ποικίλῃ Ἱστορίᾳ τοῦ Αἰλιανοῦ βιβλ. Β', 41 «Χαρίδημος ὁ Ὠρείτης». Καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς δ' Ἀττικαῖς βλέπει τις τό τ' ἀρσενικὸν «Ἑκα[ι]ταῖος Ὠρείτης» καὶ τὸ θηλυκὸν «Δημητρία Δαμοπείθου Ὠρεῖτις» (Ἐπιγρ. Ἀττ. Β', 3414 καὶ 3413, Τόμ. Β', γ', σελ. 275). Εὑρίσκεται δ' ἐνίοτ' ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ὄνομα πλημμελῶς διὰ τοῦ Ι προενηνεγμένον. Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυ-
δ
χίου φέρεται «Ἐλλοπίνες: οἱ νῦν Ὀρῖται παρὰ Χαρκι» ἀντὶ τοῦ «Ἐλλοπιῆες: οἱ νῦν Ὠρεῖται, παρὰ Χαλκιδεῦσι».

Ἐν τῇ Ὀρθογραφίᾳ τοῦ Χοιροβοσκοῦ λέγεται σελ. 280, 17 «Ὠρείτης· Ὠρεός γάρ» καὶ ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου στίχ. 1095 (σελ. 398, 23 Διδ.) «Ὅτι πρὸς δύσιν τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ Ὠρῖται διὰ διχρόνου γραφόμενοι πρὸς ἀντιδιαστολὴν τῶν ἐν τῷ Ὠρεῷ τῆς Εὐβοίας Ὠρειτῶν· ἐκεῖνοι γὰρ διὰ διφθόγγου γράφονται διὰ συναίρεσιν». Ἄξια δὲ μνείας μάλιστ' εἶνε τὰ ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου γεγραμμένα σελ. 708, 19 (Ἡρωδιαν. Λεντζ. Τόμ. Β', σελ. 327, 22) «Ὠρεός: πόλις Εὐβοίας. Τούτου τὸ ἐθνικὸν διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου γράφεται Ὠρείτης, ὡς Ζελείτης, Σαμαρείτης, Μα

ρωνείτης. Μέμνηται τοῦ ἐθνικοῦ καὶ Χάραξ ἐν Χρονικῶν ΙϚ΄· Ἀθηναῖοι ἅμα Χαλκιδεῦσι τοῖς ἐν Εὐβοίᾳ καὶ Μεγαρεῦσι στρατεύσαντες εἰς Ὠρεὸν Φιλιστίδην τὸν τύραννον ἀπέκτειναν καὶ Ὠρείτας ἠλευθέρωσαν. Ἀπολλόδωρος δὲ τετρασυλλάβως φησίν, οὐ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου ἀλλὰ διὰ τοῦ Ε καὶ διὰ τοῦ Ι Ὠρεΐτας· οὕτω τὴν τῶν Ὠρεϊτῶν νυκτὸς αἱροῦσι πόλιν. Καὶ δοκεῖ ἀναλογώτερον εἶναι· τὰ γὰρ ἀπὸ τῶν εἰς ΟΣ διὰ τοῦ ΙΤΗΣ παραγόμενα μιᾷ συλλαβῇ πλεονάζει τῆς τοῦ πρωτοτύπου γενικῆς· Στάγειρος Σταγείρου Σταγειρίτης, Ἄβδηρος Ἀβδήρου Ἀβδηρίτης, Πεντάσχοινος Πενταςχοίνου Πενταςχοινίτης, Δίολκος Διόλκου Διολκίτης· οὕτως Ὠρεός Ὠρεοῦ Ὠρεΐτης καὶ κατὰ σύνοδον τοῦ Ε καὶ τοῦ Ι Ὠρείτης. Οὐχ ὅμοιον δὲ τούτῳ τὸ Ζελείτης καὶ Σαμαρείτης· ταῦτα γὰρ ἀπὸ τῶν εἰς Α καθαρὸν ληγόντων παρῆκται». Περὶ τοῦ τετρασυλλάβου τύπου Ὠρεΐτης γίνεται ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου Τόμ. Η΄, σελ. 2064 δ΄ ἡ παρατήρησις ἥδε· «Etsi analogia postulat Ὠρεΐτης, tamem multo probabilius est Ὠρείτης tribus syllabis ad aliorum hujusmodi adjectivorum in είτης modum pronuntiatum fuisse, nec si in codice Apollodori quo usus est grammaticus Ὠρεΐτας scriptum fuit, puncta διαιρετικὰ ab scriptore ipso apposita fuisse sequitur». Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου φέρεται «οὕτω τὴν τῶν Ὠρεϊτῶν αἵρουσι πόλιν», λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Ἑύνιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀπολλοδώρου Τόμ. Α΄, σελ. 408 «Si senarius est, quod suadere videtur notata ab Stephano diaeresis, metro subveniendum est: f. τῶν Ὠρεϊτῶν αἱροῦσιν οὕτω τὴν πόλιν». Ὁ Μεινέκιος ἐκδοὺς παρὰ τῷ Στεφάνῳ «οὕτω (δὲ) τὴν τῶν Ὠρεϊτῶν νυκτὸς αἱροῦσιν πόλιν» σημειοῦται: δὲ add. Heynius. rectius forsam scripseris Ὠρεΐτας οὕτω «τὴν Ὠρεϊτῶν νυκτὸς αἱροῦσιν πόλιν».

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ σελ. 604, 42 φέρεται «Νηρίτης: Σημαίνει τὸν θαλάσσιον κοχλίαν. Τινὲς λέγουσιν ἀπὸ τοῦ Νηρεύς γίνεται· ἀλλ' ὤφειλε γράφεσθαι διὰ διφθόγγου. Ὁ δὲ τεχνικὸς λέγει ἀπὸ τοῦ Νηρηίς· ἀλλ' ὤφειλεν εἶναι Νηρηίτης, ὡς ἀπὸ τοῦ ὀρεύς ὀρέος ὀρεΐτης καὶ ὀρείτης. Ἀλλ' ἔστι κτέ.». Ὁ Λέντζιος ἔγραψεν ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν τοῦ Ἡρωδιανοῦ Λειψάνων Τόμ. Β΄, σελ. 417, 22 «τινὲς λέγουσιν ἀπὸ τοῦ Νηρεύς γίνεσθαι· ἀλλ' ὤφειλε γράφεσθαι διὰ

διφθόγγου ὁ τεχνικὸς λέγει νηρείτης ὡς Ὠρεύς Ὠρέος Ὠρεΐτης καὶ Ὠρείτης». Τὸ ὀρεύς μετέβαλεν εἰς τὸ Ὠρεύς ὁ Λοβέκκιος ἐν Προλεγομ. σελ. 395. Ἀλλ' ἐν Στοιχ. Μέρ. Β', σελ. 14 λέγει «quibus accedit appellativum scriptura ancipiti EM. 604, 43 ἀπὸ τοῦ ὀρεύς ὀρέος (ὀρέως) ὀρείτης καὶ ὀρεΐτης, quo significari videtur *monticola*». Δὲν φαίνεται ἡμῖν ἀποδεκτὴ ἡ γνώμη αὕτη τοῦ διαπρεποῦς γραμματικοῦ. Κεῖνται δ' ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ καὶ τάδε σελ. 823, 44 «Ὠρείτης: ὁ πολίτης παρὰ τὸ Ὠρεύς Ὠρέως γίνεται. Καὶ τὸ κύριον ὄνομα ἐστὶ διὰ διφθόγγου, ὡς παρὰ Ἀπολλωνίῳ· Ὠρείτης δ' Ἀμύκοιο. Τινὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων Ὠρείδης ἔχει. Χοιροβοσκός». Πρβ. Σχολ. Ἀπολλ. Ῥοδ. σελ. 393, 20 Κειλ. «Ὠρείδης δ' Ἀμύκοιο: Διὰ τῆς ΕΙ Διφθόγγου ἡ παραλήγουσα· οὕτως Ἡρωδιανὸς ἐν τῷ τρίτῳ τῆς Καθόλου». Διττὴ τοῦ κυρίου ὀνόματος ὑπῆρχε γραφή, ὨρείΤης διὰ τοῦ Τ καὶ ὨρείΔης διὰ τοῦ Δ· ταύτης δ' ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ μνεία ἐν τῷ περὶ Καθολικῆς Προσῳδίας καὶ ταύτην ὀφείλομεν νὰ ὑπολάβωμεν γνησίαν. Καὶ οὐδαμῶς μὲν θαυμαστὸν θὰ ἦτο, ἂν ἐλέγετο ὅτι παρήχθη τὸ κύριον ὄνομα ἀπὸ τοῦ Ὠρεύς Ὠρέως, ἀλλὰ παράδοξον εἶνε τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ ὅτι τὸ ἐθνικὸν Ὠρείτης ἐγένετο παρὰ τὸ Ὠρεύς Ὠρέως. Αὐτοσχεδιάσματα δὲ νομίζομεν τὰ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου εἰρημένα ἐν τῇ τοῦ Βουτμαννοῦ Διεξ. Ἑλλην. Γραμματικῇ Τόμ. Β', σελ. 433.

Ἐθνικὸν εἰς ΕΙΤΗΣ ἐσχηματισμένον ἐκ πρωτοτύπου λήγοντος εἰς ΕΥΣ ἔχομεν τὸ Ἀταρνείτης. Στέφαν. Βυζάντ. σελ. 513, 9 «Πεδιεῖς: — Τὸ ἐθνικὸν ὁμωνύμως, ὡς Ὀδυσσεῖς, ἢ Πεδιείτης, ὡς Ἀταρνείτης» καὶ σελ. 628, 6 «Τομεύς:— Ὁ πολίτης Τομίτης —Ὤφειλε δέ, ὡς Ἀταρνείτης, διὰ διφθόγγου γράφεσθαι» (Πρβ. καὶ Σουΐδ. λ. Ἀταρνεύς καὶ Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Β', σελ. 45, 12 καὶ σελ. 292, 34 καὶ σελ. 346, 5. Ἴδε Βρεδόβιον ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Her.* σελ. 190 καὶ Λοβέκκιον ἐν *Prolegom.* σελ. 375). Πλείονα περὶ τοῦ πράγματος θὰ γράψωμεν ἀλλαχοῦ.

8. **Βορυσθένης — Βορυσθενίτης.**

Τὸ ἐθνικὸν ὄνομα Βορυσθενίτης - Βορυσθενῖται κεῖται παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ βιβλ. Δ', 23 καὶ 55 «Βίωνα τὸν Βορυσθενί-

την» καὶ 46 «Βίων τὸ μὲν γένος ἦν Βορυσθενίτης» καὶ «γένος Βορυσθενίτης» καὶ παρὰ τῷ Λουκιανῷ Τοξ. 61 «εἰς τὴν Βορυσθενιτῶν πόλιν» καὶ παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ ἐν τῷ Βορυσθενιτικῷ λόγῳ Τόμ. Β', σελ. 75 «ἡ δὲ πόλις ἡ τῶν Βορυσθενιτῶν τὸ μέγεθός ἐστιν κτέ.» καὶ σελ. 76 «ἁλόντες δὲ τότε οἱ Βορυσθενῖται πάλιν συνῴκησαν» καὶ σελ. 77 δίς καὶ σελ. 78 καὶ σελ. 80 καὶ σελ. 101. Ἐν τοῖς εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν Σχολίοις στίχ. 311 (σελ. 443,32 Διδ.) κεῖται «Βορυσθένης ποταμὸς περὶ τὸν Πόντον, ὅθεν καὶ οἱ Ποντικοὶ Βορυσθενῖται, ὡς Μένανδρος λέγει· διεμέριζε γὰρ ὁ Βορυσθενίτης». Ὁ Μεινέκιος ἀποφαίνεται ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Ε', σελ. 109 «rectius Βορυσθενείτης».

Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν *Elem.* Μέρ. Β', σελ. 14 «Praeter Βορυσθενίτης apud Herodotum modo Βορυσθενείτης legitur per synecdromen, ut Stephano videtur, modo Βορυσθενεΐτης, quod solum probat Bredovius Dial. Her. 190». Ὁ λόγος τοῦ Βρεδοβίου ἔχει ὧδε· «Sed Βασιληΐδεω VIII. 132 et Ἀριστολαΐδεω I. 59 constant; et ut Herod. IV. 2 ὀστέϊνος dixit (pro quo alii Atticistarum regulae convenientius ὄστινος usurparunt cf. Lob. Phryn. p. 262) et ἰτεΐνῃσι IV. 67 κρανέϊνα VII. 92 sic Βορυσθενεΐτης divisis vocalibus constanter apud nostrum scribendum esse videtur. IV. 17 Βορυσθενεϊτέων vulgat. Βορυσθενιτέων S.— 18 Βορυσθενεΐτας vulg. (-νίτας S.) — 53 Βορυσθενεΐται Gsf. alii. -νεῖται Bekk. -νῖται vel -νίται edd. vett. -νεῖται S. — 78 Βορυσθενεϊτέων et Βορυσθενεῖται — 79 Βορυσθενεϊτέων bis et Βορυσθενεΐτης». Περὶ τοῦ ἰτέϊνος καὶ κρανέϊνος ἴδε Ἀθηνᾶν Τόμ. Δ', σελ. 314 κέξ.

Δὲν εἶνε ἀληθὲς τὸ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου εἰρημένον «apud Herodotum modo Βορυσθενείτης legitur *per synecdromen, ut Stephano videtur*». Ὁ Στέφανος δοξάζει ὅτι κατὰ συνεκδρομὴν ἐγένετο ὁ διὰ τοῦ Ι προενηνεγμένος τύπος Βορυσθενίτης, οὐχὶ ὁ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου Βορυσθενείτης. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ ἐθνικολόγου γεγραμμένα σελ. 176, 17 (Ἡρῳδιαν. Λεντζ. Τόμ. Β', σελ. 866 33) «Ὁ πολίτης Βορυσθενίτης καὶ τὸ θηλυκὸν Βορυσθενῖτις, οὐκ ἀπὸ τῆς πόλεως ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ. Βούλεται δὲ τὴν ΕΙ δίφθογγον ἔχειν ἐν τῇ παραληγούσῃ· ἀπὸ γὰρ τῆς εἰς ΟΣ εὐθείας ἡ

διὰ τοῦ ΙΤΗΣ παραγωγὴ πλεονάζει μιᾷ συλλαβῇ, ὡς τόπος τοπίτης, (Κάνωπος) Κανωπίτης ὁ Ἄδωνις παρὰ Παρθενίῳ — καὶ ἀπὸ γενικῆς Ἀσκάλωνος Ἀσκαλωνίτης, Ἕλεος Ἑλείτης καὶ Ἑλείτης ὁ τὸ Ἕλος οἰκῶν, Ὠρεός Ὠρείτης καὶ Ὠρείτης. Ἔδει οὖν καὶ Βορυσθενείτης διὰ διφθόγγου· οὐ γὰρ ὅμοιον τῷ τεμενίτης οὐδὲ τῷ ἑρκίτης· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς γενικῆς ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰς ΟΣ εὐθείας ταῦτα καὶ εἰκότως ἔχει τὸ Ι, τὸ δὲ Βορυσθένης οὐκ εἰς ΟΣ λήγει. Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἠκολούθησε τῷ πλείονι χαρακτῆρι (τῷ) διὰ τοῦ Ι· τὰ γὰρ διὰ διφθόγγου ὀλίγα· Ζελείτης, Σαμαρείτης, Δικαιαρχείτης, Μαρωνείτης». Πρβ. καὶ τὸν Βοσσ. κώδικα τοῦ Μεγ. Ἐτυμολογικοῦ σελ. 210, 39.

Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Στεφάνου ἢ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἐλέχθη μὲν τεμενίτης καὶ ἑρκίτης διὰ τῆς καταλήξεως ΙΤΗΣ, διότι ἀπ' ὀνομαστικῆς εἰς ΟΣ παρήχθησαν ταῦτα· ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν τοῦ Βορυσθένης, οὐχὶ εἰς ΟΣ λήγοντος, ὤφειλεν (ὡς ἐκ τῆς γενικῆς αὐτοῦ σχηματισθὲν) νὰ παραλήγηται τῇ ΕΙ διφθόγγῳ, συνεκδραμὸν δὲ τοῖς εἰς ΙΤΗΣ, πλείοσιν οὖσιν, ἐξηνέχθη διὰ τοῦ Ι. Παντὶ δὲ φανερὸν ὑπάρχει ὅτι ὁ Στέφανος ἢ ὁ Ἡρωδιανὸς μόνην τὴν ἐκφορὰν Βορυσθενίτης ἐγίνωσκε.

Φέρεται δ' ὅμως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὄνομα τριηρίτης ἐκ τοῦ τριήρης παρηγμένον. Πᾶς δέ τις, νομίζομεν, πείθεται ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ τριήρης ἐγένετο διὰ τῆς καταλήξεως ΙΤΗΣ τὸ τριηρίτης, (ἐξ οὗ τὸ τριηριτεύω), οὕτως ἠδύνατο καὶ ἐκ τοῦ Βορυσθένης νὰ σχηματισθῇ τὸ Βορυσθενίτης. Μνημονεύεται δ' ὑπὸ τοῦ Στεφάνου καὶ ἐθνικὸν Τριηρίτης σελ. 634, 14 «Τριήρης: πόλις Συρίας. Ὁ πολίτης Τριηρίτης». Εὑρέθησαν δ' ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ καὶ ὀνόματα Ἀχαιμενῖτις καὶ Σωκρατῖται καὶ Καρποκρατῖται. Πρβ. Ἰωαννῖται, Νικολαῖται, κλπ. Ὁ Λοβέκκιος λέγει ἐν Βουτμ. Διεξοδ. Ἑλλην. Γραμματ. Τόμ. Β', σελ. 433 «Βορυσθενείτης selbst steht mehrmahls bei Herodot mit der Var. ίτης wie βραχυφεγγίτης, καρηβαρείτης von Adject. auf ης, bei andern ἐλεῖτις, ὀρεῖτις, ὀρείτωρ, φιλωρείτης». Ἀλλ' οὔτε τὸ βραχυφεγγίτης, ὃ φέρεται ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ καὶ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Σουίδα, εὔλογον φαίνεται νὰ νομισθῇ τοῦ βραχυφεγγής παράγωγον οὔτε τὸ καρηβαρΙτης, ὃ κεῖται ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα λ. ἀνθοσμίας, τοῦ καρηβαρής.

Ἐν πάσαις ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Ἡροδότου ἃς ἡμεῖς ἔχομεν (εἶνε δ' αὐτῶν παλαιοτάτη μὲν ἡ Γαισφόρδειος, νεωτάτη δ' ἡ Ἑρουερδήνειος) ἀπαντᾷ ὁ ὑπὸ τοῦ Βρεδοβίου ἐγκεκριμένος τύπος Βορυσθενεΐτης, κτλ. Γράφει δὲ καὶ ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου σελ. 545, 20 «Ῥοβείτης an Ῥοβηίτης incertum R, Ῥοβηίτης AV. ionica dialysis (ut in Βορυσθενείτης) auctorem prodere videtur Hecataeum». Ἀλλ' ὁ Κόβητος ἀποφαίνεται ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1884, σελ. 86 «IV. 17: Βορυσθενεϊτέων et cap. 18: Βορυσθενείτας vitiosae formae sunt. Proba lectio est in R: Βορυσθενιτέων et Βορυσθενίτας».

Ὅμοια τῷ τεμενίτης καὶ ἑρκίτης εἶνε τὸ ἐτνίτης, ζευγίτης, μερίτης, πελαγίτης (πελαγῖτις), τεμαχίτης, κτλ., περὶ ὧν ἀλλαχοῦ. Ἐν ἐπιγραφῇ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων κεῖται «Ἄπλουνι Τεμπείτα Αἰσχυλὶς Σατύροι ἐλευθέρια» (Καυήρ. Ἐκλ. Ἐπιγρ. Ἑλλ. σελ. 263, 420 ἐκδ. β'), ὅ ἐστι Τεμπίτα (Τεμπίτᾳ). Πρβ. θεματεῖται (= θεματῖται), προπυλεῖται (= προπυλῖται), κτλ.

Ὄνομα εἰς ΕΙΤΗΣ ἐξ οὐδετέρου εἰς ΟΣ παρηγμένον μνημονεύεται ὑπὸ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου τὸ Ἑλείτης σελ. 176, 23 «καὶ ἀπὸ γενικῆς — Ἕλεος Ἑλείτης καὶ Ἑλείτης ὁ τὸ Ἕλος οἰκῶν, Ὠρεός Ὠρείτης καὶ Ὠρείτης». Ἐπειδὴ δὲ τὸ Ὠρεΐτης Ὠρείτης δὲν εἶνε ἐκ γενικῆς ἐσχηματισμένον, δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἦτο κατ' ἀρχὰς παρὰ τῷ Στεφάνῳ γεγραμμένον «ὄρεος ὀρείτης καὶ ὀρείτης». Πρβ. Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Β', σελ. 293, 1 «ὀρείτης ἐκ τοῦ ὄρος ὄρεος». Ἐν ἐπιγραφῇ εὑρέθη «Ἀρτέμιδι ὀρείτ(ιδι)» (Ἴδε Κοίνιον εἰς Γρηγόρ. Κορ. σελ. 307 Σχ. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 2161 δ' καὶ Προλεγ. Λοβεκκ. σελ. 375). Ἔχομεν καὶ ἄλλα νὰ εἴπωμεν, ἀλλὰ παραλείπομεν αὐτὰ ἐν τῷ παρόντι.

Σημειωτέον δ' ὅτι, ὡς ἐρρήθη τέμενος - τεμενίτης, κτλ., οὕτω καὶ ξίφος - ξιφίδιον καὶ κράνος - κρανίδιον. Πρβ. καὶ Σωκράτης - Σωκρατίδιον. Κακῶς ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 369, 30 Διδ. ἐγράφη ἑλκΕΙδίου ἀντὶ τοῦ ἑλκΥδίου ἤτοι ἑλκυδ(ρ)ίου.

Οὐδένα νῦν λόγον ποιούμεθα περὶ τοῦ κτερεΐζω - κτερίζω καὶ μελεΐζω - μελίζω (μελεϊστί).

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Τόμ. Θ', σελ 83, 18. Πρβ. ἃ γράφει ὁ ἐπιφανὴς οὗτος γραμματικὸς ἐν Προλεγ. σελ. 452.

σελ. 126, 4. Ἴδε καὶ Βουρέσχιον ἐν τῷ *Aus Lyd.* σελ. 52.

σελ. 292, 19. Γρ. παρηκμακυίας· καὶ σελ. 344, 22 Ἀρχιμήδους.

σελ. 359 τ. Ὁ Πορφύριος λέγει παρ' Εὐσεβίῳ Προπαρ. Εὐαγγ. Ι', γ', 16 «Ἡρόδοτος ἐν τῇ δευτέρᾳ πολλὰ Ἑκαταίου τοῦ Μιλησίου κατὰ λέξιν μετήνεγκεν ἐκ τῆς Περιηγήσεως». Ἴδε Ἀσώπιον ἐν Ἱστορ. τῶν Ἑλλ. Ποιητ. καὶ Συγγρ. σελ. 288.

σελ. 363, 31. Πρβ. καὶ Γεβαυῆρον ἐν τῷ *De Poet. Gr. Bucol.* etc. σελ. 26, σημ. 2.

σελ. 364, 6. Πρβ. καὶ 1861. σελ. 364.

σελ. 364, 9. Ἴδε καὶ Στερνοβάχιον ἐν *Melet. Graec.* Μέρ. Α', σελ. 181.

σελ. 411, 29. καὶ ὑπὸ τοῦ Καλλιμάχου Ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 62 «δείματο μὲν κεράεσσιν ἐδέθλια, πῆξε δὲ βωμὸν ἐκ κεράων, κεραοὺς δὲ πέριξ ὑπεβάλλετο τοίχους».

σελ. 425, 25. Πρβ. καὶ Δαβέσιον ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 179.

σελ. 442, 10. Ἴδε καὶ Δαβέσιον ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 177-8.

Τόμ. Ι', σελ. 255, 5. Φιλόδημ. περὶ Ὀργ. σελ. 107 Κομπ. «οἱ δὲ καὶ μετὰ συνηγορίας ἐπιρρωννύντες».

σελ. 259. 10. Γρ. ἐμνημονεύσαμεν.

σελ. 265, 5-6. Ἐπιφάν. Τόμ. Β', σελ. 99, 24 «ὁ δ' ἐπαγγειλάμενος ἀνέσφηλε».

σελ. 267. 7. Γρ. τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος σύμφωνον.

σελ. 270, 18. Γρ. ἀναμεμιγμένοι (ἀναμεμΕΙγμένοι)· καὶ σελ. 291, 6 μεμιγμένον (μεμΕΙγμένον)· καὶ σελ. 296, 3 ἀναμεμιγμένοι (ἀναμεμΕΙγμένοι).

σελ. 284, 26-6. συγκεχυμένοι εἰσί. Ἀριστοτ. περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Γ', δ', 7 (Τόμ. Γ', σελ. 43, 30).

σελ. 284, 31-2. τετρημένοι εἰσίν. Ἀριστοτέλ. περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Γ', ζ', 1 (Τόμ. Γ', σελ. 44, 44).

σελ. 288, 16-7. διεσπασμένα ἐστί. Ἀριστοτέλ. περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Γ', ε', 2 (Τόμ. Γ', σελ. 43, 47).

σελ. 291, 11-2. πεπνυμένος ἐστίν. Ὀδυσσ. Β, 20 καὶ 328 (Ἴδε Λεξ. Ὁμηρ. Ἐβελιγγ. Τόμ. Α', σελ. 363).

σελ. 296, 4. Ἀλλ' ἔν τινι τῶν ἀντιγράφων κεῖται τὸ ἁπλοῦν ῥῆμα ἦσαν.

σελ. 296 τέλ. ἀπηλλαγμένος ἦν. Ἰσοκράτ. (ἢ Ψευδισοκρ.) Τραπεζιτ. 26.

σελ. 297, 6. ἀφειμένος ἦν. Ἰσοκρ. (ἢ Ψευδισοκρ.) Τραπ. 31.

σελ. 308, 27. Ἐν Ἰλιάδος Κ, 547 κεῖται «αἰνῶς ἀκτίνεσσιν ἐοικότες (ἀκτίνεσσι ϜεϜοικότες) ἠελίοιο». Εἶνε δὲ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένον ἐν τοῖς Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 369, 6 «Καθ' ἑαυτὸν τὸν στίχον προενεκτέον. Λείπει δὲ τὸ εἰσί». Ἐν τῷ περὶ Βαρβαρισμοῦ καὶ Σολοικισμοῦ συνταγματίῳ τοῦ Πολυβίου, ὃ συνεξέδωκεν ὁ Ναύκιος τῷ Λεξικῷ Ἀνδρέου τοῦ Λοπαδιώτου καὶ ἄλλοις τισί, φέρεται σελ. 286, 1 «Κατὰ δὲ ἐναλλαγὴν γίνεται σολοικισμὸς ἤτοι ὅταν μέρος λόγου ἀνθ' ἑτέρου τεθῇ — ἢ ὄνομα ἀντὶ ἐπιρρήματος — ἢ μετοχὴ ἀντὶ ῥήματος· αἰνῶς ἀκτίνεσσιν ἐοικότες ἠελίοιο· ἀντὶ τοῦ ἐοίκασιν». Ἀκριβῶς περὶ τῆς κατ' ἔλλειψιν τοῦ ῥήματος χρήσεως τῆς μετοχῆς θὰ διαλάβωμεν ἀλλαχοῦ.

σελ. 314, 21. Ἴδε Λεσβών. περὶ Σχημ. σελ. 179 Βαλκεν.

σελ. 323, 19. καὶ περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Γ', ζ', 1 (Τόμ. Γ', σελ. 44, 39) «τὰ δ' ὀστᾶ τοῖς ζῴοις ἀφ' ἑνὸς πάντα συνηρτημένα ἐστὶ καὶ συνεχῆ ἀλλήλοις, ὥσπερ αἱ φλέβες».

Θῆλυς — θηλυκός.

Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου θῆλυς, παλαιοτάτου ὄντος, παρήχθη ἕτερον ἐπίθετον, τὸ θηλυκός, οὗ ἔχει τις νῦν καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς Ἀττικῆς γραφείσης περὶ τὸ 370στὸν ἔτος π. Χ. νὰ μνημονεύσῃ μαρτύριον, οἷον «χαλινοὶ θηλυκοί» (Ἐπιγρ. Ἀττ. Β', 678, 54, Τόμ. Β', β', σελ. 40). Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Βλαϋδέσιος τὸ ἐν ταῖς Νεφέλαις τοῦ Ἀριστοφάνους στίχ. 872 «ἰδοὺ κρέμαι'· ὡς ἠλίθιον ἐφθέγξατο» μετέβαλεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς κωμῳδίας ταύτης σελ. 590 εἰς τὸ «ὡς θηλυκῶς ἐφθέγξατο», ὃ οὐδαμῶς ἀποδεκτόν.

Κ. Σ. Κ.

ΠΕΡΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΩΣ ΚΛΑΔΟΥ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ (1)

Περὶ ῥητορικῆς (2) τὴν πραγματείαν ποιούμενος, μάταιον νομίζω καὶ κενὸν ἐγκώμιον αὐτῆς ἐπιδεικνύμενος νὰ εἴπω πρὸ ὑμῶν, τοῖς περὶ ταῦτ' ἐθιζομένοις λόγοις νεανικώτερον ἐπιχειρῶν. Ἐμοὶ δὲ τηλικούτῳ ὄντι καὶ τῷ θρόνῳ τούτῳ τῷ σεμνῷ ἀρκοῦν τε καὶ προσῆκον φαίνεται οὐχὶ λόγῳ κεκαλλωπισμένῳ τὴν τέχνην ταύτην νὰ αὐξήσω τὰ μικρὰ μεγάλως λέγων, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς καὶ δύναμιν ἔργῳ πρὸ ὑμῶν νὰ ἐπιδείξω, διεξερχόμενος οἵαν μὲν χώραν ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις τῆς φιλολογίας ἔχει μαθήμασιν, ὅσην δὲ δύναμιν πρὸς τἆλλα εἴδη τῶν γραμμάτων ἔσχεν.

Πολλῶν πολλὰ καὶ παντοῖα περὶ φιλολογίας γραψάντων καὶ εἰπόντων, ὅ,τι τε εἶνε καὶ ἐκ τίνων ἐγκυκλίων παιδευμάτων συνέστηκε, κάλλιστα πάντων ὁμολογοῦνται εἰπόντες Οὐόλφος (3) τε καὶ Βοίκχος (4). Τοὺς πλείστους δὲ πείθει ὁ δεύτερος, ὧδέ πως τὰ ταύτης μαθήματα κοσμῶν τε καὶ λέγων· πρῶτα μὲν τάττει τὰ ἔξω τῆς ἱστορίας ὄντα, οἷα ἡ γεωγραφία ἡ ἀρχαία, ἔπειτα τὰ πρὸ τῆς ἱστορίας, οἷα τὰ περὶ θρησκείαν καὶ μυθολογίαν, τρίτον δὲ μέρος μαθημάτων τὸ ἱστορικόν.

Τούτου δὲ μέρη τρία πάλιν λέγει, τό τε περὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθη, οἷα ὁ πολιτικὸς καὶ ἰδιωτικὸς ἐκείνων βίος, καὶ τὸ περὶ ἐπιστημῶν δεύτερον καὶ τὸ περὶ τεχνῶν τρίτον.

(1) Ἐναρκτήριος λόγος Μιλτ. Πανταζῆ ὑφηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ῥηθεὶς ἐν Μαρτίῳ τοῦ 1898.

(2) Προηγεῖτο ἔκφρασις εὐχαριστίας πρὸς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν καὶ τὴν Κυβέρνησιν.

(3) Fr. Aug. Wolf's Encykl. der philologie. Leipzig. 1831. 39.

(4) Encyklop. u. Methodol. der philolog. Wissenschaften von Aug. Boeckh. Leipzig. 1877.

Τρία δὲ τὰ γένη τεχνῶν, τὸ μὲν περὶ τὴν μίμησιν, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ γυμναστικὴ καὶ ἡ μιμική, τὸ δὲ περὶ τὸν λόγον, ἡ γραμματικὴ καὶ ἡ ποιητικὴ καὶ ἡ ῥητορική, τὸ εἰκαστικὸν δὲ τρίτον, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ πλαστικὴ καὶ ἡ γραφική.

Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων τεχνῶν ὡς κλάδων τῆς φιλολογίας οὐδεὶς ἐνταῦθα λόγος· διότι οὐδὲν αὐταῖς πρὸς ὃ ζητοῦμεν καὶ σπουδάζομεν ὑπάρχει. Ἄλλοις περὶ τούτων μελέτω. Ἐὰν δὲ παρ' ἀλλήλας τὰς περὶ τὸν λόγον τέχνας ἐπισκεψώμεθα καὶ ἐξετάσωμεν, εὑρίσκομεν ὅτι ἡ μὲν γραμματικὴ περὶ τὸ ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς ἐν τῷ λόγῳ διατρίβει, ἔν τε τοῖς στοιχείοις καὶ τοῖς ὀνόμασιν αὐτὸ θεωροῦσα καὶ ζητοῦσα καὶ ἐν ταῖς παντοίαις τούτων συμπλοκαῖς μέχρι λόγου τελείου ἀνιοῦσα. Ἡ δὲ ποιητικὴ καὶ ἡ ῥητορικὴ περὶ τὸ καλόν τε καὶ ἔντεχνον ἐν τῷ λόγῳ κοινὴν τὴν πραγματείαν ἔχουσιν, ἀλλ' ἡ μὲν ἐν τῷ ποιητικῷ μόνον, ἡ δὲ ἐν παντὶ μὲν τῷ λόγῳ, μάλιστα δ' ἐν τῷ καταλογάδην καὶ τῷ ῥητορικῷ. Ὅτι δὲ τοῦθ' οὕτως ἔχει καὶ ἄλλοθεν δῆλον ὑπάρχει, καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν ῥητορικῶν τεχνῶν· διότι πᾶσαι σχεδὸν αὗται ἀπὸ Ἀριστοτέλους (1) ἀρξάμεναι τοὺς ῥητορικοὺς νόμους καὶ κανόνας και ποιητικοῖς παραδείγμασι βεβαιοῦσι καὶ κυροῦσι. Τίς δ' ἄλλως ἀγνοεῖ ὅσοι μὲν λόγοι ῥητορικῆς ἐπισκέψεως δεόμενοι ἐν τῷ ἔπει καὶ τῷ δράματι ὑπάρχουσιν, ὅση δ' ἐν τῷ ἄλλῳ αὐτῶν λόγῳ λεκτικὴ ἐπιτέχνησις ἡ ἔξω παντὸς ποιητῖκοῦ, τῆς ῥητορικῆς δὲ μᾶλλον ἐχομένη, καὶ μάλιστα παρ' Εὐριπίδῃ, ὅτε ἐν παντὶ εἴδει λόγου ἡ λέξις ἡ ῥητορικὴ ἤρξατο ἤδη νὰ κρατῇ; Διὸ καὶ Κοϊντιλιανὸς εἰς ἀνάγνωσιν τοῖς ῥήτορσι συνιστᾷ καὶ Εὐριπίδην (2). Ἀλλ' ὅμως οὔτ' εὐάριθμοι συμβαίνει νὰ εἶνε οἱ κοινοὶ ῥητορικοὶ καὶ ποιητικοὶ ἅμα τρόποι οὔτ' ὀλίγα τὰ κοινὰ τοιαῦτα σχήματα.

Ἐὰν δὲ τῆς ποιήσεως ἀφέμενοι ἐπὶ τὸν καταλογάδην ἔλθωμεν λόγον καὶ τὰ ἄλλα τούτου πλὴν τῆς ῥητορείας εἴδη καὶ θεωρήσωμεν αὐτά, οὐχὶ ὀλίγον ὑπὸ τῆς ῥητορικῆς παθόντα αἰσθανόμεθα. Διότι ὁ μὲν Θουκυδίδης, ἑταῖρος μὲν καὶ θαυμαστὴς τοῦ Ἀντιφῶντος γενόμενος, ἀκροατὴς δὲ Γοργίου καὶ Προδίκου, συγγράφων δὲ τὴν ἱστορίαν καὶ τοὺς λόγους ἐν ᾧ χρόνῳ πλείστη ἦν ἐν Ἀθήναις ἡ σοφιστικὴ καὶ ῥητορικὴ σπουδὴ καὶ πραγματεία, Τεισίου μὲν καὶ Θρασυμάχου

(1) 6. 9. 11. 13. 21 κ. ἀλλ.
(2) Inst. orat. 10, 1, 67.

καὶ Θεοδώρου καὶ Λικυμνίου καὶ Πώλου ἐν πολλῇ φήμῃ καὶ τιμῇ διδασκόντων, Ἀντιφῶντος δὲ καὶ Ἀνδοκίδου καὶ Λυσίου λογογραφούντων ἢ ἀγορευόντων, εὔλογον εἶνε ὅτι πολύ τι τὸν νοῦν προσέσχε τῇ ῥητορικῇ, καὶ πολλὴν τὴν ταύτης δύναμιν ἐπὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ ἐκδηλοῖ τε καὶ μηνύει. Διότι τί ἕτερον ἢ αἱ τότε σοφιστικαὶ ἐπιδείξεις καὶ ῥητορικαὶ μελέται αἱ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἀπ' ἐναντίων ὄψεων πραγματευόμεναι, καὶ περὶ πλείστου τότε οὖσαι καὶ θαυμαζόμεναι, τί ἄλλο, λέγω, ἢ ταῦτα ἐποίησαν, ὥστε τοὺς ἐναντίους περὶ τῶν αὐτῶν λόγους πλείστους συνθέσας καὶ πλάσας εἰς τὴν ἱστορίαν νὰ ἐμβάλῃ; Ὅτι δ' αὐτὸς τοὺς λόγους ἐδημιούργησε τούτους ἐγγύτατα τῆς ξυμπάσης γνώμης τῶν ἀληθῶς λεχθέντων ἐχόμενος καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ. Ἀλλὰ δὲν λέγει ὅμως καὶ ἐάν τινας μὴ λεχθέντας ἢ λεχθέντας μέν, μηδαμῶς δ' αὐτῷ μηδαμόθεν γνωσθέντας σοφιστικῶς ἔπλασε πρὸς τὸ εἰκὸς καὶ ἐσχημάτισεν, ὅπερ τῶν παλαιῶν καὶ νεωτέρων ὑπώπτευσάν τινες καὶ οὗτοι ἥκιστα ἀδόκιμοι κριταί, οἷος Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασσεύς (1) καὶ Γρότιος ὁ ἱστοριογράφος (2).

Ὅτι δ' ἐν πολλοῖς Γοργίαν καὶ Πρόδικον ἐζήλωσεν ὁ Θουκυδίδης γράφων λέγεται μὲν ὑπὸ τῶν παλαιῶν, τεκμηριοῖ δὲ καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐδὲν ἧττον· διότι ὑπὸ Μαρκελλίνου μὲν λέγεται ὅτι «ἐζήλωσε καὶ τὰς Γοργίου τοῦ Λεοντίνου παρισώσεις καὶ τὰς ἀντιθέσεις τῶν ὀνομάτων, εὐδοκιμούσας κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ παρὰ τοῖς Ἕλλησι» (36), αὐτόθι δὲ ὅτι «ἐζήλωσε Προδίκου τὴν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀκριβολογίαν». Παρὰ δὲ Διονυσίῳ ἀναγινώσκομεν «Εὕροι δ' ἄν τις οὐκ ὀλίγα καὶ τῶν θεατρικῶν σχημάτων παρ' αὐτῷ· τὰς παρισώσεις λέγω καὶ παρονομασίας καὶ ἀντιθέσεις, ἐν αἷς ἐπλεόνασε Γοργίας ὁ Λεοντῖνος καὶ οἱ περὶ Πῶλον καὶ Λικύμνιον καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν κατ' αὐτὸν ἀκμασάντων» (Περὶ Θουκ. 24), καὶ ἀλλαχοῦ «Οἱ μειρακιώδεις σχηματισμοὶ τῶν ἀντιθέτων καὶ παρομοίων καὶ παρισώσεων ἥκιστα τῷ χαρακτῆρι τούτῳ προσήκουσιν, αὐστηρὰν ἔχοντι τὴν ἀγωγὴν καὶ τοῦ κομψοῦ πλεῖστον ἀφεστηκότι» (Πρὸς Ἀμμ. Β', 17).

Ἐκ δὲ τοῦ λόγου αὐτοῦ τοῦ Θουκυδίδου καὶ ἧττον εὐρινός τις

(1) Περὶ Θουκ. 41.

(2) Ἑλλην. Ἱστορ. 89 κέ. Πρβλ. καὶ Girard ess. sur Thuc. 1860. Poqpo de histor. Thucyd. comment. 25.

ἰχνευτὴς πολλὰ μὲν τὰ Γοργίεια νὰ ἐκθηρεύσῃ δύναται, πολλὰ δὲ καὶ τὰ κατὰ Πρόδικον λεχθέντα· τῶν τελευταίων δ' οὐκ ὀλίγα Σπέγγελος συνέβη νὰ συλλέξῃ (Συναγ. τεχνῶν, σ. 54). Καὶ κατὰ Γοργίαν μὲν ἐλέχθη «φαίνεται ἡ νῦν Ἑλλὰς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη» (1, 2) καὶ «τόλμα μὲν ἀλόγιστος ἀνδρεία φιλέταιρος ἐνομίσθη, μέλλησις δὲ προμηθὴς δειλία εὐπρεπής, καὶ τὸ πρὸς ἅπαν συνετὸν ἐπὶ πᾶν ἀργὸν» (3, 82) καὶ «ἥκουσιν εἰς Σικελίαν προφάσει μὲν ᾗ πυνθάνεσθε, διανοίᾳ δ' ἣν πάντες ὑπονοοῦμεν· καί μοι δοκοῦσιν οὐ Λεοντίνους βούλεσθαι κατοικίσαι, ἀλλ' ἡμᾶς μᾶλλον ἐξοικίσαι» (6, 76) καὶ «ἐπὶ δεσπότου μεταβολῇ οὐκ ἀξυνετωτέρου, κακοξυνετωτέρου δὲ» (6, 78) καὶ ἀλλαχοῦ «οἵ τ' ἐπίκλητοι εὐπρεπῶς ἄδικοι ἐλθόντες, εὐλόγως ἄπρακτοι ἀπίασι» (4, 61) καὶ ἀλλαχοῦ «ἰέναι δὲ τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι» (2, 62). Καὶ πλεῖστα δ' ἄλλα τοιαῦτα δυσαρίθμητα ὄντα ὁ Θουκυδίδης εἶπεν ἀντίθετα καὶ πάρισα καὶ ὁμοιοτέλευτα, ἔτι δὲ παρηχήσεις καὶ παρονομασίας καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν λέξεως σχήματα.

Τοιάδε δὲ εἶνε πάλιν ἐν οἷς φαίνεται ὅτι μιμεῖται Πρόδικον ἀκριβολογῶν ἢ ὁρισμοὺς καὶ διακρίσεις ποιούμενος, «αἰτία μὲν φίλων ἀνδρῶν ἐστιν ἁμαρτανόντων, κατηγορία δὲ ἐχθρῶν ἀδικησάντων» (1, 69) καὶ «φίλον ἡγοῦνται τὸν ὑπουργοῦντα ἢν καὶ πρότερον ἐχθρὸς ᾖ, πολέμιόν τε τὸν ἀντιστάντα ἢν καὶ τύχῃ φίλος ὢν» (1, 41) καὶ «αὔχημα μὲν καὶ ἀπὸ ἀπαθίας εὐτυχοῦς καὶ δειλῷ τινι ἐγγίγνεται, καταφρόνησις δὲ ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πιστεύῃ τῶν ἐναντίων προέχειν» (2, 62) καὶ «τί ἄλλο οὗτοι ἢ ἐπανέστησαν μᾶλλον ἢ ἀπέστησαν; ἀπόστασις μέν γε τῶν βίαιόν τι πασχόντων ἐστὶ» (3, 30) καὶ «ἐγκλήματα μὲν καὶ πόλεων καὶ ἰδιωτῶν οἷόν τε καὶ καταλῦσαι, πόλεμον δὲ ξύμπαντας ἀραμένους οὐ ῥᾴδιον εὐπρεπῶς θέσθαι» (1, 82). Τοιαῦτα μὲν λοιπὸν καὶ τὰ παρὰ Θουκυδίδῃ Προδίκεια, ὧν πολλὰ μὲν ἤθροισε Σπέγγελος, πολλαπλάσια δ' ἐπὶ σχολῆς ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ μάλιστα δύναταί τις ν' ἁλιεύσῃ. Σοφιστικὰ δὲ ταῦτα πάντα ὁ Διονύσιος καλεῖ (Περὶ Θουκ. 46). Κατάχρησιν δὲ ποιούμενος τῶν τῆς λέξεως σχημάτων καὶ τῶν τῆς διανοίας πάμπαν δὲν ἀπέχεται, ἀλλὰ καὶ τούτοις μετρίως χρώμενος εὑρίσκεται, ὑποφορᾷ τε καὶ ἐντέχνῳ ἐρωτήσει καὶ τῇ ἀναφορᾷ καὶ τῇ εἰρωνείᾳ, καθ' ὃ μέ-

τρον καὶ Ἀντιφῶν ὁ φίλος αὐτῷ ῥήτωρ (Blass Att. Bered. 1, 215).

Καὶ ἡ λέξις δὲ ἡ Θουκυδίδου αὐτὴ καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων σύνθεσις ἡ ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ μάλιστα πολλῆς τῆς ῥητορικῆς θεωρίας προσδέονται· διὸ πολὺ περὶ αὐτὴν ἄνδρες τεχνικοὶ κρίνοντες ἐσπούδασαν, Κικέρων τε καὶ Διονύσιος καὶ Κοϊντιλιανὸς καὶ Δημήτριος ὁ τεχνικός. Καὶ τὴν μὲν λέξιν τάσσεται παρὰ Γοργίαν ὑψηλὴν ἔχων αὐτὴν καὶ σεμνὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ καὶ ποιητικὴν ἔτι πολλάκις πρὸς τὴν μέσην ἢ μικτὴν τοῦ Θρασυμάχου καὶ τὴν Λυσίου ἰσχνὴν ἢ ταπεινήν. Τὸ μέσον δ' ἔχει ἡ περίοδος αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀνειμένην τῶν Ἰώνων καὶ τὴν συνεστραμμένην καὶ στρογγύλην τῶν Ἀττικῶν τὴν ἀπὸ Θρασυμάχου μὲν ἀρξαμένην, ὑπὸ Ἰσοκράτους δὲ τελειωθεῖσαν. Ἡ δὲ τῶν ὀνομάτων σύνθεσις, γνώμων' ἔχουσα τὴν ῥητορικὴν ἑκάστων δύναμιν, ἀλλ' οὐχὶ τὸ ἡδὺ καὶ τερπνὸν τῇ ἀκροάσει τραχεῖα μᾶλλον καὶ αὐστηρὰ καθίσταται πολὺ τὸ ἀντίτυπον καὶ στρυφνὸν ἔχουσα, καὶ τὸ ἀσαφὲς πολλάκις μὴ φεύγουσα πρὸς τὴν κατ' ἔμφασιν τῶν ὀνομάτων τάξιν. Ἀλλ' οὐδὲ ῥυθμῶν ῥητορικῶν λέξις αὐτοῦ στερουμένη εὑρίσκεται· καὶ κατὰ μὲν Διονύσιον «εἰκότως ὑψηλὸς εἶναι δοκεῖ καὶ καλλιεπὴς καὶ εὐγενὴς εὖ ἐκλέγων τοὺς ῥυθμούς» (Περὶ συνθ. 23), κατὰ δὲ Δημήτριον «σχεδὸν γὰρ ὅλως τὸ μεγαλοπρεπὲς ἐν πᾶσιν αὐτοῦ ποιεῖ ἡ τῶν ῥυθμῶν μακρότης» (Περὶ ἑρμ. § 40).

Ταμιεῖον ἄρα ῥητορικῶν ἀρετῶν καὶ ἰδιωμάτων ὁ Θουκυδίδης γενόμενος· τὸ μὲν φύσει, τὸ δὲ μαθήσει ἢ μιμήσει εὐλόγως κατέστη ζηλωτὸν μιμήσεως παράδειγμα τοῖς μετὰ ταῦτα καὶ μάλιστα τῷ Δημοσθένει· διότι «Τέσσαρα μὲν κατὰ Διονύσιόν ἐστιν ὥσπερ ὄργανα τῆς Θουκυδίδου λέξεως, τὸ ποιητικὸν τῶν ὀνομάτων, τὸ πολυειδὲς τῶν σχημάτων, τὸ τραχὺ τῆς ἑρμηνείας, τὸ τάχος τῆς σημασίας· χρώματα δ' αὐτῆς τό τε στρυφνὸν καὶ τὸ πικρὸν καὶ τὸ πυκνὸν καὶ τὸ αὐστηρὸν καὶ τὸ ἐμβριθὲς καὶ τὸ δεινὸν καὶ τὸ φοβερόν, ὑπὲρ ἅπαντα δ' αὐτοῦ ταῦτα τὸ παθητικόν» (Πρὸς Ἀμμ. Β', 2). Περὶ δὲ Δημοσθένους μιμήσεως κάλλιστον εἶνε, νομίζομεν, αὐτοῦ τοῦ Διονυσίου νὰ ἀκούσωμεν λέγοντος «Ῥητόρων Δημοσθένης μόνος Θουκυδίδου ζηλωτὴς ἐγένετο κατὰ πολλά, καὶ προσέθηκε τοῖς πολιτικοῖς λόγοις παρ' ἐκείνου λαβὼν ἃς οὔτε Ἀντιφῶν οὔτε Λυσίας οὔτ' Ἰσοκράτης, οἱ πρωτεύοντες τῶν τότε ῥητόρων ἔσχον ἀρετάς, τὰ τάχη λέγω καὶ τὰς συ-

στροφὰς καὶ τοὺς τόνους καὶ τὸ πικρὸν καὶ τὸ στρυφνὸν καὶ τὴν ἐξεγείρουσαν τὰ πάθη δεινότητα» (Περὶ Θουκ. 53).

Πολλοὶ δ' ἐπὶ Διονυσίου ῥήτορες Ῥωμαῖοί τε καὶ Ἕλληνες κρατήσαντος ἤδη τοῦ Ἀττικισμοῦ τῷ Δημοσθένει ἑπόμενοι παράδειγμα μιμήσεως τὸν Θουκυδίδην ἔσχον, καὶ εἰς τὸ δικαστήριον τὴν λέξιν αὐτοῦ ἐπειρῶντο νὰ εἰσάγωσιν· ἀλλ' ἀφυεῖς καὶ ἀδέξιοι ὄντες, πολὺ δὲ Δημοσθένους λειπόμενοι τὰ κακὰ μᾶλλον ἐκείνου παρελάμβανον, τὸ σκολιὸν καὶ ἀσαφὲς πρὸς τὰς ἀρετὰς ἀδυνατοῦντες νὰ οἰκειωθῶσι. Ὁ δὲ Διονύσιος Δημοσθενικὸς ὢν τῷ Ἀττικισμῷ καὶ τῇ μιμήσει πολὺς καὶ σφοδρὸς τούτοις ἐπέρχεται ψέγων μὲν αὐτούς, τὰς ἀρετὰς δὲ καὶ κακίας τοῦ Θουκυδίδου κρίνων καὶ δηλῶν. Τοῦτο δὲ μάλιστα ποιεῖ ἔν τε τῷ περὶ χαρακτῆρος Θουκυδίδου καὶ ἐν τῇ περὶ Δεινάρχου τοῦ ῥήτορος κρίσει.

Ὅτι μὲν λοιπὸν πολλὴν δύναμιν πρὸς τὸν Θουκυδίδου λόγον ἔσχεν ἡ ῥητορικὴ ἱκανῶς ἡμῖν δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων φαίνεται· καὶ ἔμελλε δ' οὕτω νὰ ἔχῃ· διότι πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ εὐφυΐαν εἰς τοῦτο ἀσυνήθη ἡ φύσις τῷ ἀνδρὶ ἐδωρήσατο. Ἀλλὰ τὸ θαυμαστὸν εἶνε ὅτι καὶ ὁ ἄγαν πρακτικὸς Ξενοφῶν δὲν ἠδυνήθη τὴν τότε κρατοῦσαν ῥητορικὴν κίνησιν ἀτάρακτος νὰ ὑπομείνῃ· καὶ εὐχερῶς μὲν φύσει εἶχε πρὸς τὸ λέγειν, ὡς δηλοῦσιν οἱ ἐν τῇ Καθόδῳ τῶν Μυρίων αὐτοῦ λόγοι, ἀλλ' ἧττον ἐντέχνως καὶ μᾶλλον κατὰ φύσιν ἀγορεύων ἐκεῖ φαίνεται. Καίτοι κοινωνήσας Γοργίᾳ καὶ Προδίκῳ καὶ κόσμον λόγου σοφιστικὸν δὲν ἀγνοεῖ καὶ σχημάτων χρῆσιν κατὰ μέτρον ποιεῖται· διότι καὶ ἀναφορὰν καὶ ἀσύνδετον καὶ ὑποφορὰν παρ' αὐτῷ τις εὑρίσκει, καὶ δὴ καὶ παρόμοια καὶ παρηχήσεις, οἷα τὰ ἐν Ἀναβάσει «τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ' ἀπὸ ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφύγοι οὔτ' εἰς ποῖον ἂν σκότος ἀποδραίη οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ὀχυρὸν χωρίον ἀποσταίη» (2, 5, 7) καὶ ὀλίγον μετὰ τοῦτο «πάντη γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὕποχα, καὶ πανταχῇ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι» καὶ εὐθὺς ἐπὶ τούτοις «παρ' οἷς ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα».

Ἀλλὰ μετὰ τὸ Ἰσοκράτους μέγα ἐν Ἀθήναις ὄνομα καὶ τὴν πολλὴν ἐν λόγοις πραγματείαν τε καὶ φήμην καὶ ὁ Ξενοφῶν ἤδη κνισθεὶς ἐπεχείρησε ν' ἁμιλληθῇ ἐγκώμιον Ἀγησιλάου γράφων. Καίτοι δ' ἐν λόγῳ ἐπιδεικτικῷ πεζῇ ἰχνεύει παρὰ Λύδιον ἅρμα ἐκεῖνον, τὴν οἰκείαν

δὲ λέξιν ὡς τὸ ὅλον εἰπεῖν ἀκεραίαν διασῴζει, πολὺν ὅμως τὸν κόσμον ἐπιπάσσει τὸν ῥητορικὸν καὶ πυκνότερα τὰ σχήματα κατασκευάζει. Διότι εὐθὺς ἐν ἀρχῇ περὶ τῶν προγόνων τοῦ Ἀγησιλάου λέγει «καὶ τούτοις οὐκ ἰδιώταις, ἀλλ' ἐκ βασιλέων βασιλεῦσιν» καὶ μετ' ὀλίγον «ὥστε οὐ δευτέρων πρωτεύουσιν, ἀλλ' ἡγεμόνων ἡγεμονεύουσι» (1, 3) ἀλλαχοῦ δὲ «παρῆν ὁρᾶν τὰ μὲν γυμνάσια μεστὰ τῶν ἀνδρῶν γυμναζομένων, τὸν δ' ἱππόδρομον ἱππέων ἱππαζομένων» (1, 26), ἔτι δὲ «τοῖς μὲν πολεμίοις οὔπω παρείη τὸ πεζόν, αὐτῷ δὲ οὐδὲν ἀπείη τῶν παρεσκευασμένων» (1, 31) καὶ «ἀπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν ἐπρεσβεύοντο περὶ φιλίας, πολλοὶ δὲ καὶ ἀφίσταντο . . ὀρεγόμενοι ἐλευθερίας» (35) καὶ «ἄρχων μὲν παμπόλλων πόλεων, ἄρχων δὲ καὶ νήσων» (36). Ἐν δὲ τῷ ἐπιλόγῳ πολὺ πλείονες εἶνε οἱ ῥητορικοὶ καλλωπισμοὶ καὶ μάλιστα αἱ ἀντιθέσεις, οἷον «πραότατος γε μὴν τοῖς φίλοις ὢν ἐχθροῖς φοβερώτατος ἦν, καὶ πόνοις μάλιστα ἀντέχων ἑταίροις ἥδιστα ὑπεῖκε καλῶν ἔργων μᾶλλον ἢ καλῶν σωμάτων ἐπιθυμῶν. Ἔν γε μὴν ταῖς εὐπραξίαις σωφρονεῖν ἐπιστάμενος, ἐν τοῖς δεινοῖς εὐθαρσὴς ἐδύνατο εἶναι» (11, 10). Οὕτω δὲ λέγων διατελεῖ, ἀντιθέσεις ἄλλας παρ' ἀντιθέσεις τάττων κατὰ Γοργίειον μᾶλλον ἢ κατὰ Ξενοφόντειον τρόπον.

Καὶ περίοδοι δὲ τέλειαι κατ' ἐπιδεικτικὸν λόγον καὶ ἄψογοι πολλαὶ ἐν τῷ ἐγκωμίῳ τούτῳ εἶνε κατεσκευασμέναι, οἷα ἡ «ἐπεί γε μὴν λαβὼν τὸ στράτευμα ἐξέπλευσε, πῶς ἄν τις σαφέστερον ἐπιδείξειεν ὡς ἐστρατήγησεν ἢ εἰ αὐτὰ διηγήσαιτο ἃ ἔπραξεν;» (1, 9) καὶ «Τισσαφέρνης μὲν ὤμοσεν Ἀγησιλάῳ, εἰ σπείσαιτο ἕως ἔλθοιεν οὓς πέμψειε πρὸς βασιλέα ἀγγέλους, διαπράξασθαι αὐτῷ ἀφεθῆναι αὐτονόμους τὰς ἐν τῇ Ἀσίᾳ πόλεις Ἑλληνίδας» (10), ἔτι δὲ «καίτοι τὸ ἐν τῇ κρατίστῃ πόλει ὑπὸ τῶν ἀρίστων κριθέντα τοῦ καλλίστου γέρως ἀξιωθῆναι ποίων ἔτι τεκμηρίων προσδεῖται τῆς γε πρὶν ἄρξαι αὐτὸν ἀρετῆς;» (5).

Λόγου δ' ἄξιον καὶ σπουδῆς πολλῆς εἶνε ὅτι τὰ Ἑλληνικὰ αὐτοῦ πολλὰ κοινὰ τῷ Ἀγησιλάῳ ἔχοντα καὶ ἱστοροῦντα καὶ τὸν λόγον ἐν πέντε τοῖς ὑστέροις βιβλίοις ὅμοια καὶ παραπλήσια φαίνονται αὐτῷ, πρὸς ἐπιδεικτικὴν μᾶλλον λέξιν ἡρμοσμένα, ἣν οἱ Ἰσοκρατικοὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἤσκησαν καὶ ἐπετήδευσαν. Οὐδὲν ἄρα θαῦμα ἐὰν ὁ Θεοπόμπου

περὶ ταῦτα τρόπος μιμητὸς τῷ Ξενοφῶντι ἐφάνη, καὶ τὸ πανηγυρικὸν εἶδος τελευτῶν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἐμιμήθη. Ἰσοκράτειά πως νομίζει τις ὅτι ἀναγινώσκει τοιάδε τινὰ αὐτοῦ ἐν τοῖς Κορινθιακοῖς διεξερχόμενος. «Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἀκούσαντες ὅτι Κόνων καὶ τὸ τεῖχος τοῖς Ἀθηναίοις ἐκ τῶν βασιλέως χρημάτων ἀνορθοίη, καὶ τὸ ναυτικὸν ἀπὸ τῶν ἐκείνου τρέφων τάς τε νήσους καὶ τὰς ἐν τῇ ἠπείρῳ παρὰ θάλατταν πόλεις εὐτρεπίζοι, ἐνόμισαν, εἰ ταῦτα διδάσκοιεν Τιρίβαζον βασιλέως ὄντα στρατηγόν, ἢ καὶ ἀποστῆσαι ἂν πρὸς ἑαυτοὺς τὸν Τιρίβαζον ἢ παῦσαι γ' ἂν τὸ Κόνωνος ναυτικὸν τρέφοντα» (δ', 8, 12) καὶ μικρὸν μετὰ ταῦτα «Ὁ μέντοι Τιρίβαζος τὸ μὲν ἄνευ βασιλέως μετὰ Λακεδαιμονίων γενέσθαι οὐκ ἀσφαλὲς αὐτῷ ἡγεῖτο εἶναι· λάθρα γε μέντοι ἔδωκε χρήματα Ἀνταλκίδᾳ, ὅπως ἂν πληρωθέντος ναυτικοῦ ὑπὸ Λακεδαιμονίων οἵ τε Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν μᾶλλον τῆς εἰρήνης προσδέοιντο, καὶ τὸν Κόνωνα ὡς ἀδικοῦντά τε βασιλέα καὶ ἀληθῆ λεγόντων Λακεδαιμονίων εἶρξε» (16). Τῶν τοιούτων δ' ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς λόγων καὶ τὸ ὀνομαστὸν ἀσύνδετον ὑπάρχει «Καὶ συμβαλόντες τὰς ἀσπίδας ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον» (δ', 3, 19). Καὶ ὀλίγον δ' ὀπίσω ἐν πολὺ Ἰσοκρατείῳ περιόδῳ λέγεται «Ὁρῶντες δὲ τοὺς τυραννεύοντας, αἰσθανόμενοι δὲ ἀφανιζομένην τὴν πόλιν διὰ τὸ καὶ ὅρους ἀνεσπάσθαι καὶ Ἄργος ἀντὶ Κορίνθου τὴν πατρίδα αὐτοῖς ὀνομάζεσθαι, καὶ πολιτείας μὲν ἀναγκαζόμενοι τῆς ἐν Ἄργει μετέχειν, ἧς οὐδὲν ἐδέοντο, ἐν δὲ τῇ πόλει μετοίκων ἔλαττον δυνάμενοι ἐγένοντό τινες οἳ ἐνόμισαν οὕτω μὲν ἀβίωτον εἶναι· πειρωμένους δὲ τὴν πατρίδα, ὥσπερ ἦν καὶ ἐξ ἀρχῆς, Κόρινθον ποιῆσαι καὶ ἐλευθέραν ἀναδεῖξαι καὶ τῶν μὲν μιαιφόνων καθαράν, εὐνομίᾳ δὲ χρωμένην ἄξιον εἶναι, εἰ μὲν δύναιντο καταπρᾶξαι ταῦτα, σωτῆρας γενέσθαι τῆς πατρίδος, εἰ δὲ μὴ δύναιντο, τῶν γε καλλίστων καὶ μεγίστων ἀγαθῶν ὀρεγομένους ἀξιεπαινετωτάτης τελευτῆς τύχειν» (4, 6).

Οὕτω λοιπὸν ῥητορικῶς διατεθεὶς φαίνεται καὶ ὁ ἄγαν νήφων καὶ λογιστικὸς Ξενοφῶν ὑπὸ Ἰσοκράτους καὶ Ἰσοκρατείων. Ἀπιστῶν δὲ τῷ θαύματι ὁ Βέκχαος(1), Ἀγησιλάου τὸ γνήσιον ἐπιχειρεῖ νὰ ἐλέγξῃ ἐγγόνῳ τινὶ Ξενοφῶντος Ξενοφῶντι αὐτὸν ἀποδιδούς. Ἀλλ' οὐδένα

(1) Xenophon d. jungere und Isocr. (progr. Rogasen 1872 καὶ Zeit. F. Gymn. April).

τῶν περὶ Ξενοφῶντα σπουδασάντων σπουδαίων ἀνδρῶν, ὡς ἐγὼ γινώσκω, πείθει, οὔτε Κόβητον οὔτε Σχαιφῆρον οὔτε Βρειτεμβάχον οὔτε καὶ Βλάσσον (1). Διὰ τὸ ῥητορικὸν δὲ τοῦτο ἴσως χρῶμα καὶ Ξενοφόντειοι ῥήτορες ἐπὶ Κικέρωνος ἐν Ῥώμῃ ἦσαν, τῆς Ξενοφῶντος λέξεως τοῦτ' ἔστι μιμηταί. Καὶ θαυμασταὶ δὲ αὐτοῦ ὡς τοιούτου εὑρίσκονται, οἷος ὁ Κικέρων (2), ὅστις τὸν Ἀγησίλαον κρίνων «Βιβλίδιον ἕν, λέγει, Ξενοφῶντος τὸν βασιλέα τοῦτον ἐπαινοῦν πάσας πάντων τὰς εἰκόνας καὶ τἀγάλματα ὑπερεβάλετο».

Τῶν δ' ἄλλων πρὸ Ἀλεξάνδρου ἱστορικῶν ὅσοι καὶ λόγου τινὸς ἄξιοι, καὶ οὗτοι πάντες ὑπὸ τῆς ῥητορικῆς φαίνονται παθόντες Διότι ὁ μὲν Συρακόσιος Φίλιστος ὁ Σικελικὰ συγγράψας, μιμητὴς τὸ πλεῖστον Θουκυδίδου ἐλέγχεται, ὥστε καὶ pusillus Thucydides (οἷον Θουκυδιδίσκος) ὑπὸ Κικέρωνος ἐκλήθη (3). Κατὰ δὲ Διονύσιον «ἐζήλωσε πρῶτον μὲν τὸ τὴν ὑπόθεσιν ἀτελῆ καταλιπεῖν τὸν αὐτὸν ἐκείνῳ τρόπον· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἀταξίαν αὐτοῦ τῆς οἰκονομίας· καὶ δυσπαρακολούθητον τὴν πραγματείαν τῇ συγχύσει τῶν εἰρημένων πεποίηκε Τῆς δὲ λέξεως τὸ μὲν γλωσσηματικὸν καὶ περίεργον οὐκ ἐζήλωσε Θουκυδίδου· τὸ δὲ στρογγύλον καὶ πυκνὸν καὶ εὔτονον καὶ ἐναγώνιον πάνυ ἀκριβῶς ἀπεμάξατο. Οὐ μὴν ὁμοίως τὴν καλλιλογίαν καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐνθυμημάτων καὶ τὰ βάρη καὶ τὰ πάθη καὶ τοὺς σχηματισμούς. Μικρὸς δ' ἔστι καὶ ταπεινὸς ταῖς ἐκφράσεσιν ἤτοι τόπων ἢ ναυμαχιῶν ἢ πεζῶν παρατάξεων ἢ οἰκισμοῦ πόλεων. Οὐδὲ ὁ λόγος τῷ μεγέθει τοῦ πράγματος ἐξισοῦται. Συνετὸς μέντοι καὶ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν πρὸς τοὺς ἀληθεῖς ἀγῶνας ὠφελιμώτερος» (Κρίσ. ἀρχ. συγγ. 3, 2), ἐξ ὧν δῆλον γίνεται ὅτι τὴν Φιλίστου λέξιν μᾶλλον ῥητορικὴν τῆς Θουκυδίδου ὁ Διονύσιος νομίζει, καὶ ὠφελιμωτέραν ῥήτορσι κρίνων ταύτην μᾶλλον εἰς μίμησιν συνιστᾷ τοῖς συγχρόνοις.

Στησίμβροτος δ' ὁ Θάσιος ὁ κατὰ Περικλέα γενόμενος σοφιστὴς ὢν σοφιστικὴν καὶ τὴν λέξιν ἔπλασεν εὐλόγως, τὸ περὶ Θεμιστοκλέους καὶ Θουκυδίδου καὶ Περικλέους συγγράφων, οὗ καὶ μόριά τινα περιλειφθέντα δηλοῦσιν.

(1) Blass Att. Bered. 2, 452.
(2) Ad famil. V, 12, 7.
(3) Epist. ad. Quint fratr. 2, 11, 4.

Ἀπὸ δὲ τοῦ τετάρτου αἰῶνος μεσοῦντος ἀνδρωθεῖσα ἤδη ἡ ῥητορικὴ καὶ εἰς ἄκραν ἀκμὴν ἀφικομένη, δι' Ἰσοκράτους δὲ καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ κοινὴ πᾶσι γενομένη ὡς χειμάρρους μετ' ὄμβρον πολὺν πλημμυρῶν πάντα τὰ ἄλλα εἴδη τοῦ λόγου κατακλύσασα ἠλλοίωσε, καὶ τραγῳδίαν μὲν καὶ κωμῳδίαν οὐδὲν ἧττον, ἀλλὰ τὴν ἱστορίαν πάντων μάλιστα, ὥστε καὶ ῥητορικὴ αὐτὴ ἱστορία ἐπεκλήθη.

Οὐδεὶς δ' ἀγνοεῖ ὅτι πολλοὶ τῶν Ἰσοκράτους μαθητῶν ἐν μέσῳ κεῖνται ἱστορίας καὶ ῥητορικῆς ἱστοριογραφικοὶ ῥήτορες ἢ ἱστοριογράφοι ῥητορικοὶ ὄντες. Καὶ Θεόπομπος μὲν ὁ Χῖος ἀμφότερα εὐδοκίμως ἐπιτηδεύων καὶ ἀσκῶν τῇ αὐτῇ σχεδὸν λέξει περὶ λόγους καὶ ἱστορίαν ἐσπούδασεν. Εἶνε δὲ αὕτη κατὰ Διονύσιον τῇ Ἰσοκρατικῇ παραπλησία «καθαρὰ καὶ κοινὴ καὶ σαφής, ὑψηλή τε καὶ μεγαλοπρεπὴς καὶ τὸ πομπικὸν ἔχουσα πολύ, συγκειμένη τε κατὰ τὴν μέσην ἁρμονίαν, ἡδέως καὶ μαλακῶς ῥέουσα. Διαλλάττει δὲ τῆς Ἰσοκρατείου κατὰ τὴν πικρότητα καὶ τὸν τόνον ἐπ' ἐνίων, ὅταν ἐπιτρέψῃ τοῖς πάθεσι, μάλιστα δ' ὅταν ὀνειδίζῃ πόλεσιν ἢ στρατηγοῖς πονηρὰ βουλεύματα καὶ πράξεις ἀδίκους. Πολὺς γὰρ ἐν τούτοις καὶ τῆς Δημοσθένους δεινότητος οὐδὲν διαφέρει (Πρὸς Πομπ. 6). Πονηρὰ δὲ καὶ πολλή τις τῶν φωνηέντων ἡ σύγκρουσις· καὶ κατ' ἐπιτήδευμα αἱ κυκλικαὶ περίοδοι καὶ ὁμοειδεῖαι τῶν σχηματισμῶν»(Ἀρχ. κρισ. 3, 3). Ὁμολογουμένως δὲ ῥητορικοῦ τοῦ Θεοπόμπου ὄντος οὐδὲν δεόμεθ' ἀποδείξεις ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ νὰ παραφέρωμεν.

Ἔφορος δὲ ὁ Κυμαῖος ἱστορικὸς μᾶλλον ἢ ῥήτωρ ἦν, ῥητορικὸς δ' ὅμως πάντως, ὡς δηλοῖ τὸ περὶ λέξεως σύγγραμμα αὐτοῦ ὑπὸ Κικέρωνος καὶ Θέωνος καὶ Κοϊντιλιανοῦ ἐπαινούμενον (1). Θαυμάζει δ' αὐτοῦ ὁ Πολύβιος τὴν φράσιν καὶ τὸν χειρισμὸν καὶ τῶν λημμάτων τὴν ἐπίνοιαν Διοδώρου αὐτὰ συνεπαινοῦντος ὁμοίως (2). Ἄλλοις δ' ὁ Κικέρων αὐτὸν παραβάλλων «Τί Θουκυδίδου, λέγει, σεμνότερον ἢ Φιλίστου βραχύτερον ἢ Θεοπόμπου σφοδρότερον ἢ Ἐφόρου μαλακώτερον δύναται νὰ εὑρεθῇ;» (Πρὸς Ὀρτενσ. 12). Ἄλλοτε δ' ἐκπρεπεῖς τῇ φύσει ἄνδρας Θεόπομπον καὶ Ἔφορον καλεῖ (3). Ὑπτίαν δὲ καὶ ἀνειμένην τὴν λέξιν τοῦ Ἐφόρου Σουίδας καὶ Δίων ὁ Χρυσό-

(1) Or. 191.—Προγυμν. 71. Speng.— 9, 4, 87.
(2) 12, 28, 10.— ε', 1.
(3) Orat. 2, 57.

στομος κρίνοντες εὑρίσκουσι (1). Τῆς ἀνθηρᾶς δὲ συνθέσεως διώκτας Θεόπομπον καὶ Ἔφορον ὁ Διονύσιος νομίζει (2). Τὰ δ' ὀλίγα τῶν ἔργων τούτου περιλείμματα ἀληθῆ τὰ ὑπὸ τῶν πάλαι περὶ αὐτοῦ λεγόμεν' ἀποφαίνουσιν (3). Νειβοῦρος δὲ τῶν νεωτέρων ἀρετῶν ἕνεκα συγγραφικῶν οὐχὶ μόνον Θεοπόμπου τὸν Ἔφορον προκρίνει, ἀλλὰ τὴν μεγίστην τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων τὴν στέρησιν τῶν ἔργων αὐτοῦ ὑπολαμβάνει (4).

Ἐκ δὲ τοῦ χρόνου τούτου πάντες σχεδὸν οἱ ἱστορίας συγγράφοντες ῥητορικοὶ τὴν λέξιν εἶνε, οἱ πλεῖστοι Ἰσοκράτειοι ὄντες ἢ Περιπατητικοί, οἷος Ἀναξιμένης ὁ Λαμψακηνὸς ῥήτωρ μὲν πρότερον, ὕστερον δ' ἱστορικὸς καὶ ἐκ τοῦ κανόνος, ὁ Θηβαῖος Κηφισόδωρος Ἰσοκρατικὸς γνησιώτατος ὑπὲρ Ἰσοκράτους κατ' Ἀριστοτέλους γράψας, περὶ Ἱεροῦ δὲ πολέμου συγγράψας, Ἀσκληπιάδης ὁ Θρᾷξ, Δείμων ὁ Κολοφώνιος, Θεόκριτος ὁ Χῖος καὶ Καλλισθένης ὁ Ὀλύνθιος, Ἀριστοτέλους μὲν ἀδελφιδοῦς, ἱστορικὸς δ' ἐκ τοῦ κανόνος. Οὗτοι πάντες μικρὸν πρὸ Ἀλεξάνδρου ἢ κατ' Ἀλέξανδρον ἐγένοντο.

Ἐὰν δ' ἀναχωροῦντες ἀπὸ τούτων εἰς τοὺς φιλοσόφους μεταβῶμεν ἐξετάζοντες, καὶ τούτους ἧττον μὲν ἐκείνων, λατρεύοντας δ' ὅμως τῇ ῥητορικῇ εὑρίσκομεν.

Καὶ ἀκμαζούσης μὲν ἤδη τῆς τέχνης ταύτης ὁ Πλάτων τοῦ γράφειν καὶ διδάσκειν ἤρχετο. Σφοδρὸν δὲ πρὸς τοὺς σοφιστὰς τὸν πόλεμον ποιούμενος οὐχὶ χρηστὰ πρεσβεύοντας οὐδὲ διδάσκοντας, πολὺς καὶ τῷ ὀργάνῳ τούτων ἐπιπίπτει τῇ ῥητορικῇ, τὸ πρᾶγμ' αὐτὸ ἐν τῷ Γοργίᾳ ψέγων ὡς κακὸν ἀντὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν τῆς πονηρᾶς. Τὴν δὲ σχολὴν ἱδρύων ὡς ἀντίτεχνος πρὸς ἀντιπάλους τοὺς τότε τεχνικοὺς καὶ ῥήτορας, ἐν τῷ προγράμματι αὐτῆς τῷ Φαίδρῳ πάντας ἐπισκώπτων καὶ ἐλέγχων διεξέρχεται, Λυσίαν μὲν πρῶτόν τε καὶ μάλιστα, Τεισίαν δ' εἶτα καὶ Θρασύμαχον, Θεόδωρον καὶ Πῶλον καὶ Λικύμνιον.

Ἔθος δ' ἦν, φαίνεται, τοῖς παλαιοῖς ἐλέγχοντες τὰ ἄλλων ἔργα

(1) Ἔφορος.— XVIII, 283.
(2) Περὶ συνθ. 29.
(3) Blass Att. Bered. 2, 405.
(4) Vorlesungen üb. ant. Gesch. 4, 207.

μάλιστα τὰ ἑαυτῶν πλαγίως νὰ ἐπαινῶσι καὶ γεραίρωσι. Δηλοῖ δὲ ὅ τε κατὰ Σοφιστῶν τοῦ Ἰσοκράτους λόγος τὸ τῆς σχολῆς αὐτοῦ πρόγραμμα ἀποτελῶν καὶ πολλοὶ ἐν τοῖς προοιμίοις αὐτοῦ μάλιστα ἀντιτέχνων τε καὶ φιλοσόφων ἔλεγχοι καὶ ἐπικρίσεις. Δηλοῖ δ' ἔτι Θουκυδίδης πολλὰ καθ' Ἡροδότου εἰπὼν οὐδαμοῦ μὲν ὀνομάζων ἀλλ' εἰς αὐτὸν φανερῶς αἰνιττόμενος. Γνωστὰ δὲ πάλιν εἶνε ὅσα μὲν Ἀριστοτέλης πρὸς Πλάτων' ἀντεῖπεν περὶ ἄλλων καὶ τῶν ἰδεῶν ἐναντιούμενος, ὅσα δὲ τῶν τεχνικῶν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ Ῥητορικῇ ἐπικρίνων ψέγει καὶ ἐλέγχει, ὅσον δὲ πόλεμον πρὸς Ἰσοκράτην ἐξέφερεν ἐν τῷ Γρύλλῳ μὲν κατηγορῶν, σχολὴν δ' ἀντίπαλον ῥητορικὴν ἱδρύσας.

Καὶ ὑπὲρ μὲν Ἰσοκράτους θαυμαστῶς ὁ μαθητὴς Κηφισόδωρος ἀπελογήσατο, ὑπὲρ δὲ ῥητορικῆς νικηφόρως μὲν πρὸς Πλάτωνα Ἀριστοτέλης ἀντεῖπεν ἐν τῇ τέχνῃ ἐπιστήμην αὐτὴν τῇ διαλεκτικῇ ἀντίστροφον καλῶν (1, 1), εὐδοκιμώτατα δὲ ὅ τε Κοϊντιλιανὸς περὶ ὠφελείας αὐτῆς τὸν λόγον ποιούμενος (2, 16), καὶ ὁ τὰ εἰς Ἑρμογένην προλεγόμενα συγγράψας (10).

Ὁ δὲ Πλάτων ὁ ἐν Γοργίᾳ μὲν σκώπτων καὶ φαυλίζων τὴν ῥητορικήν, οὐδὲν δ' αὐτὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἐν Φαίδρῳ εὑρίσκων καὶ δεικνύων, αὐτὸς οὗτος τῷ κράτει ταύτης μὴ δυνάμενος νὰ ἀντιστῇ καὶ λόγους ῥητορικούς τινας συνέγραψε καὶ τὴν λέξιν ἐν τοῖς ὑστέροις διαλόγοις ῥητορικωτέραν ἐσχημάτισε. Μάλιστα δὲ δύναμιν πρὸς τοῦτο ἔσχεν ἐπ' αὐτὸν ἡ Ἰσοκράτους λέξις καὶ ῥητορική. Διότι οὕτως αὕτη διά τε τῆς σχολῆς καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ πλήθους ἐπλεόνασε καὶ διεδόθη, ὥστε πάντα τῆς λέξεως τὰ εἴδη ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος μεσοῦντος πᾶν ὅ,τι ἴδιον ἐκέκτηντο ἀποβαλόντα εἰς ἓν μόνον εἶδος ἀπέληξαν, τὸ τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ οἱ ὕστεροι Πλάτωνος ἔπαθον διάλογοι ἐν τῇ τῶν ὀνομάτων μάλιστα συνθέσει. Διότι τὴν μὲν χασμωδίαν κατ' Ἰσοκράτειον τρόπον φεύγουσι καὶ εὐλαβοῦνται ὅ τε Φίληβος καὶ Τίμαιος καὶ ὁ Σοφιστὴς καὶ ὁ Πολιτικὸς καὶ ὁ Κριτίας οἱ ὡς ἀλλότριοι μὲν ὑπὸ πολλῶν, ἀκρίτως δ' ὅμως ἔτι ἀμφισβητούμενοι. Τριττῆς δὲ τῆς περιόδου οὔσης, ἱστορικῆς, διαλογικῆς, ῥητορικῆς ἡ διαλογικὴ ἀνειμένη τε καὶ ἁπλουστέρα καὶ τῆς ἱστορικῆς, μὴ ὅτι τῆς ῥητορικῆς κατὰ Δημήτριον (Ἑρμ. 19) ὑπάρχει. Ἀλλ' ἐν τοῖς διαλόγοις τούτοις πολλάκις εὑρίσκονται περίοδοι στρογγύλαι καὶ συνεστραμμέναι,

ἐὰν μὴ Ἰσοκράτειοι, ἀλλ' ἐγγύτατα τούτων τείνουσαι καὶ βάλλουσαι, οἷον ἐν Κριτίᾳ «τῷ δὲ πρὶν μὲν πάλαι ποτ' ἔργῳ, νῦν δὲ λόγοις ἄρτι θεῷ γεγονότι προσεύχομαι, τῶν ῥηθέντων ὅσα μὲν ἐρρήθη μετρίως, σωτηρίαν ἡμῖν αὐτὸν αὐτῶν διδόναι, παρὰ μέλος δὲ εἴ τι περὶ αὐτῶν ἄκοντες εἴπομεν, δίκην τὴν πρέπουσαν ἐπιτιθέναι» (106 α) καὶ ὀλίγον ὕστερον «Ὡς μὲν γὰρ οὐκ εὖ τὰ παρὰ σοῦ λεχθέντα εἴρηται τίς ἂν ἐπιχειρήσειεν ἔμφρων λέγειν; ὅτι δὲ τὰ ῥηθησόμενα πλείονος συγγνώμης δεῖται χαλεπώτερα ὄντα τοῦτο πειρατέον πῃ διδάξαι» (107 α). Ἐν Τιμαίῳ δέ που λέγεται «Τίμαιός τε γὰρ ὅδε εὐνομωτάτης ὢν πόλεως τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Λοκρίδος, οὐσίᾳ καὶ γένει οὐδενὸς ὢν ὕστερος τῶν ἐκεῖ τὰς μεγίστας μὲν ἀρχὰς καὶ τιμὰς τῶν ἐν τῇ πόλει μετακεχείρισται, φιλοσοφίας δ' αὖ κατ' ἐμὴν δόξαν ἐπ' ἄκρον ἁπάσης ἐλήλυθε» (20 α). Παντὶ δὲ δῆλον ὅτι Ἰσοκρατείως ταῦτα ἠχοῦσιν.

Λόγους δὲ ῥητορικοὺς παίζων ἢ σπουδάζων ὁ Πλάτων συνέγραψε τούς τε ἐν Φαίδρῳ καὶ Συμποσίῳ ἐρωτικοὺς καὶ τὴν Ἀπολογίαν καὶ τὸν Μενέξενον, περὶ ὧν ὁ Διονύσιος λέγει «Δικανικὸς μὲν οὖν λόγος εἷς ἐστι Πλάτωνι, Σωκράτους Ἀπολογία, δικαστηρίου μὲν ἢ ἀγορᾶς οὐδὲ θύρας ἰδών, κατ' ἄλλην δέ τινα βούλησιν γεγραμμένος, ἐγκώμια δ' ἐν τῷ Συμποσίῳ πολλὰ μὲν ἔρωτος, ὧν ἔνια οὐκ ἄξια σπουδῆς, τὸ δὲ Σωκράτους ὁποῖόν τι δήποτε. Κράτιστος δὲ πάντων τῶν πολιτικῶν λόγων ὁ Μενέξενος, ἐν ᾧ τὸν ἐπιτάφιον διεξέρχεται λόγον, ὡς μὲν ἐμοὶ δοκεῖ, Θουκυδίδην παραμιμούμενος, ὡς δὲ αὐτός φησιν, Ἀρχῖνον καὶ Δίωνα» (Περὶ Δημ. 20). Καὶ ἀποδοκιμάζεται μὲν ὑπὸ νεωτέρων τινῶν ὁ Μενέξενος, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν Πλατώνειος διατελεῖ νομιζόμενος.

Καὶ Πλάτων ἄρα ὁ ῥητορομάστιξ τὴν ῥητορικὴν ἐθεράπευσε βίᾳ ὑπὸ τοῦ ἀνεπισχέτου αὐτῆς φερόμενος ῥοῦ, ὥσπερ καὶ ὁ τραγικὸς Ἀγάθων, οὗ τὸν γοργιάζοντα τρόπον χαριέστατα ὁ Πλάτων παίζων ἐν τῷ Συμποσίῳ ἐμιμήσατο.

Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης οὐχὶ μόνον πολέμιος αὐτῇ δὲν ὑπῆρξεν, ἀλλὰ καὶ συνήγορος ἦν Πλάτωνος κατηγοροῦντος, καὶ θεραπείαν αὐτῆς προθυμοτάτην ἐποιήσατο· διότι καὶ τὰς πρὸ αὐτοῦ ῥητορικὰς τέχνας συλλέξας ἐξέδωκε καὶ ἰδίαν ἑαυτοῦ συνέγραψε τέχνην καὶ ῥητορικὴν παρὰ

τὴν φιλοσοφικὴν ἵδρυσε σχολήν· παράδειγμα δὲ μιμητὸν πάσαις σχεδὸν ταῖς ἄλλαις σχολαῖς ὕστερον ἐγένετο.

Καὶ λόγον μὲν ῥητορικὸν οὐδένα φαίνεται συγγράψας, ἡ δὲ τῶν διαλόγων αὐτοῦ λέξις τὸν τρόπον τῶν ὑστάτων Πλατωνείων διαλόγων ἐλέγχεται τραπεῖσα, ἀπὸ διαλογικῆς μᾶλλον ῥητορικὴ γενομένη καὶ δὴ καὶ Ἰσοκράτειος. Χαρίεν δέ τι βλέπομεν Ἀριστοτέλη πρὸς Ἰσοκράτη παθόντα. Ἐρίζων καὶ διαμαχόμενος αὐτῷ περὶ ῥητορικῆς τε καὶ λόγου καὶ πολλὰ πολλάκις αὐτοῦ ψέγων καὶ ἐλέγχων, ὅμως εἶδεν ἑαυτὸν εἰς ἀνάγκην τελευταῖον ἐλθόντα καὶ πλεῖστα παραδείγματα ἐκ τῶν λόγων ἐκείνου εἰς τὴν τέχνην αὐτοῦ νὰ παραλάβῃ καὶ τῇ λέξει αὐτοῦ τρόπον τινὰ ν' ἀκολουθήσῃ τῇ κρατούσῃ τότε λογοτροπίᾳ χαριζόμενος. Ὅτι δὲ τοιαύτη τις ἦν ἡ διαλογικὴ αὐτοῦ φράσις, ῥητορικῶς εὔφωνος καὶ ῥέουσα, δηλοῖ μὲν ὁ Κικέρων τὸ ῥεῦμα τὸ χρυσοῦν τοῦ Ἀριστοτέλους λόγου λέγων (1), δηλοῦσι δὲ τά τε σῳζόμενα τῶν Εὐδημείων καὶ τῶν μετὰ τὰ Φυσικὰ μόρια πολλὰ καὶ τὸ περὶ οὐρανοῦ τρίτον κάλλος λόγου ἐξαίρετον καὶ τέχνην μηνύοντα πολλήν. Ταῦτα δ' ἀψευδῶς πολλοὶ νῦν τεκμαίρονται ὅτι διαλόγων μέρη τὸ πρῶτον ὄντα εἰς τὴν φιλοσοφίαν ὕστερον συνέβη νὰ μεταταχθῶσιν, οἰκείων αὐτῇ ὄντων τῶν ἐν αὐτοῖς λεγομένων (2), οἷον ἐκ τοῦ περὶ οὐρανοῦ τόδε. «Ὅτι μὲν οὖν οὔτε γέγονεν ὁ πᾶς οὐρανὸς οὔτ' ἐνδέχεται φθαρῆναι, καθάπερ τινές φασιν αὐτόν, ἀλλ' ἔστιν εἷς καὶ ἀίδιος, ἀρχὴν μὲν καὶ τελευτὴν οὐκ ἔχων τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἔχων δὲ καὶ περιέχων ἐν αὐτῷ τὸν ἄπειρον χρόνον, ἔκ τε τῶν εἰρημένων ἔξεστι λαβεῖν τὴν πίστιν καὶ διὰ τῆς δόξης τῆς παρὰ τῶν ἄλλως λεγόντων καὶ γεννώντων αὐτόν· εἰ γὰρ οὕτως μὲν ἔχειν ἐνδέχεται, μεγάλην ἂν ἔχοι καὶ τοῦτο ῥοπὴν εἰς πίστιν περὶ τῆς ἀθανασίας αὐτοῦ καὶ ἀϊδιότητος» (2, 1). Ἐκ δὲ τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ τόδε. «Διὸ καὶ τοὺς ἀρχιτέκτονας περὶ ἕκαστον τιμιωτέρους καὶ μᾶλλον εἰδέναι νομίζομεν τῶν χειροτεχνῶν καὶ σοφωτέρους, ὅτι τὰς αἰτίας τῶν ποιουμένων ἴσασι, τοὺς δ' ὥσπερ καὶ τῶν ἀψύχων ζῴων ἔνια, ποιεῖν μέν, οὐκ εἰδότα δὲ ποιεῖν ἃ ποιεῖ» (1, 8).

Τοιαύτη μὲν λοιπὸν ἡ τῆς ῥητορικῆς δύναμις ἐν τέλει τῆς ἀκμῆς τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐγένετο· πάντων τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου

(1) Ἀκαδ. 2, 119.
(2) Blass Att. Bered. 429.

δυναστεύσασα, τοῦ τε ποιητικοῦ καὶ τοῦ καταλογάδην κοινὴν καὶ ὁμοίαν πᾶσι τὴν λέξιν ἐπέταξε πρὸς χρῆσιν τοῦ ἀκριβῶς μόνον ἐπιστημονικοῦ λόγου τῶν Περιπατητικῶν παραφωνοῦντος. Καὶ ἔμελλον ἄρα οὕτω ταῦτα νὰ ἔχωσι καὶ ἀποβῶσι. Διότι ὁ λόγος ὁ Ἑλληνικὸς ἀκμάζων πολλαχῶς μὲν εὔφωνος ὢν φύσει καὶ μελῳδικός, ὑπὸ γένους δ' ἀνδρῶν σφόδρα εὐφυοῦς καὶ φιλοκάλου πλαττόμενος καὶ ἀκουόμενος εὐθὺς ἐν ἀρχῇ ποιητικόν τε καὶ ῥητορικὸν περιεβλήθη κόσμον, οὐδ' ἤρεσκεν ἐκείνοις οὐδαμῶς τὰ πρῶτα ὧν εἶπόν τε καὶ ἔγραψαν χρονογραφίαι ἄτεχνοι νὰ εἶνε. Διὸ καὶ μέτρῳ καὶ ῥυθμῷ τοὺς πρώτους αὐτῶν ἐνέτειναν λόγους, καὶ ῥητορικῆς ἐμφάσεως οὐδαμῶς ὠλιγώρησαν καὶ τῶν ἄλλων περὶ τὴν λέξιν σχημάτων· διότι τί ἄλλο ἢ δύναμις ῥητορικὴ ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς Ἰλιάδος τὸ μῆνιν ἐποίησε νὰ προταχθῇ τῶν λεγομένων, τὸ ἄνδρα δ' ἐν ἀρχῇ τῆς Ὀδυσσείας, ἐκεῖ μὲν Μῆνιν ἄειδε θεά τοῦ ποιητοῦ εἰπόντος, ἐνταῦθα δὲ Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα πολύτροπον, ἀλλ' οὐχὶ ἄειδε μῆνιν, θεά, οὐδ' ἔννεπέ μοι ἄνδρα, Μοῦσα, πολύτροπον, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον πρὸς τὸ μέτρον ἐπιτήδειον; Τίς δέ ποτε τῆς Ὁμηρικῆς ἐκείνης παρηχήσεως ἀμνημονεῖ καὶ τοῦ ὁμοιοτελεύτου ἐκείνου «ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων | πέτρης ἐκ γλαφυρῆς ἀεὶ νέον ἐρχομενάων» τῶν φιλτάτων τῇ ῥητορικῇ ἀρχομένῃ σχημάτων ὄντων; (Β 87). Ὅτε δ' ἐν Ἀθήναις ὕστερον, τῇ φίλῃ τῶν Χαρίτων καὶ τῶν Μουσῶν διατριβῇ ἐπὶ αἰῶνα ὅλον πάντα σχεδὸν τοῦ λόγου τὰ εἴδη θεραπευθέντα ἐπ' ἄκρον τελειότητος ἦλθον, τῷ ἀρχαίῳ φιλοκάλῳ τὸ ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέγα φρόνημα καὶ τὸ ὑπερβάλλον προστεθὲν φιλότιμον ἐποίησεν ὥστε οὐχὶ μόνον τῆς φαντασίας τὰ καλλίμορφα τέκνα κόσμον προσήκοντα νὰ περιβάλλωνται, ἀλλὰ καὶ τοῦ αὐστηροῦ λογισμοῦ οἱ πεζοὶ καρποὶ μέχρι τοῦ Ἀριστοτέλους κεκοσμημένῳ λόγῳ νὰ παραδίδωνται. Τοιούτου δ' ὄντος ἐν Ἀθήναις τότε ἔρωτος πρὸς τὸ καλὸν τὸ ἐν ταῖς τέχναις πάσαις καὶ μάλιστα τὸ ἐν τῷ λόγῳ, εὔλογον ἦν πάντων τῶν γενῶν τοῦ λόγου νὰ κυριεύσῃ ἡ ῥητορικὴ ἡ πάντων μάλιστα τοῦτο τὸ καλὸν ἀσκοῦσά τε καὶ περιέπουσα.

Ἐὰν δὲ τῇ διανοίᾳ ἀναβάντες ὡς ἐπ' ἄκρον ὄρους ἐπὶ τὴν ἄκραν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀκμήν, τὴν κατὰ Δημοσθένη καὶ Ἀριστοτέλη γενομένην ἐκεῖθεν ὡς κατὰ πρανοῦς τὴν παρακμὴν τοῦ Ἕλληνος λόγου ἐκτεινομένην θεασώμεθα, τὰς τρεῖς περιόδους ὡς χώ-

ρας θεωροῦντες, τὴν Μακεδονικὴν ἡ μετ' Ἀλέξανδρον καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν καὶ τὴν Βυζαντιακήν, πανταχοῦ βασιλεύουσαν τῶν ἄλλων τοῦ λόγου εἰδῶν τὴν ῥητορικὴν ἀνευρίσκομεν.

Καὶ ἠλλοιώθη μὲν ὄντως τότε πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ ῥητορική, ἐπὶ μὲν Δημητρίου τοῦ Φαληρέως τροπήν τινα παθοῦσα καὶ φθοράν, ἀπὸ δὲ Ἡγησίου τοῦ Μάγνητος καὶ τοῦ τρίτου αἰῶνος μεσοῦντος Ἀσιανὸν κόσμον προσλαβοῦσα καὶ Ἀσιανὴ καλουμένη, ἀπὸ δὲ Αὐγούστου μάλιστα τοὺς Ἀττικοὺς μιμουμένη καὶ Ἀττικίζουσα ὀνομασθεῖσα, πανταχοῦ δ' ὅμως καὶ τοιαύτη οὖσα τὸν ἄλλον λόγον ῥυθμίζουσα εὑρίσκεται, πλὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἐπὶ Μακεδόνων μόνον· διὰ τὸν τότε ἐκεῖ δεσποτισμὸν κρατοῦντα βίον ἐλεύθερον αὐτῇ μὴ ἐπιτρέποντα, καὶ ἔν τισι τῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν ἀμελέστερον αὐτὴν ἀσκούσαις.

Καὶ οὐδαμῶς ἄλλως ἦν δυνατὸν τὸ πρᾶγμα νὰ ἔχῃ. Διότι μυρίαι συνέβη νὰ εἶνε αἱ ἑστίαι αἱ τὸ ῥητορικὸν πῦρ καὶ κατὰ τὰς τρεῖς περιόδους θάλπουσαι καὶ τρέφουσαι. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ Ἰσοκράτους μαθηταὶ καὶ οἱ τούτων μαθηταὶ πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας ὄντες πλεῖστον εἰς διάδοσιν τοῦ Ἰσοκρατείου λόγου συνεβάλοντο· ὥστε πᾶν ὅ,τι ἐγράφετο ἢ ἐποιεῖτο ῥητορικὸν τὸ χρῶμα καὶ τὴν πρόσοψιν νὰ ἔχῃ. Ἱστορικοὶ δὲ τοιοῦτοι τῶν χρόνον τούτων οὐχὶ ὀλίγοι ἐγένοντο, οἷος Ψάων ὁ Πλαταιεὺς καὶ Σωσιγένης καὶ Τίμαιος ὁ Σικελιώτης καὶ Νεάνθης ὁ Κυζικηνὸς καὶ Κόκκος καὶ Λάκριτος καὶ ἄλλοι.

Ἕτεραι δ' ἑστίαι καὶ πηγαὶ τοῦ λόγου τοῦ ῥητορικοῦ αἱ φιλοσοφικαὶ κατέστησαν σχολαί, ἡ Περιπατητικὴ μὲν μάλιστα καὶ πρώτη, μετὰ ταῦτα δὲ ἡ Στωικὴ καὶ τέλος ἡ Ἐπικούρειος καὶ ἡ Ἀκαδημεικὴ καὶ τὴν ῥητορικὴν ἡ μὲν προὔργου, αἱ δ' ἐν παρέργῳ διδάσκουσαι καὶ θεραπεύουσαι. Ἐκ δὲ τούτου οὐχὶ ἐξ Ἰσοκράτους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φιλοσοφικῶν σχολῶν ῥητορικοὶ ἱστορικοὶ ἐγένοντο πολλοί, οἷος ὁ Κλείταρχος καὶ ὁ Κλέαρχος καὶ Δοῦρις ὁ Σάμιος καὶ ὁ Φύλαρχος καὶ ἄλλοι. Καὶ πάντες δὲ οἱ τότε ἱστορικοὶ ὁθενδήποτε ἀφορμηθέντες ῥητορικοὶ τὴν λέξιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ γράφειν νομίζονται, καὶ Πτολεμαῖος ὁ Λάγος καὶ Ἀριστόβουλος καὶ Χάρης ὁ Μιτυληναῖος καὶ Ἱερώνυμος καὶ Νύμφις ὁ Ἡρακλεώτης καὶ Δρύλλος ὁ Ἀθηναῖος καὶ Μηνόδοτος ὁ Περίνθιος

καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι, καὶ οἱ Βιογραφικοὶ λεγόμενοι Περιπατητικοὶ τὸ πλεῖστον ὄντες.

Καὶ τῶν φιλοσόφων δὲ πολλοὶ τῶν τότε καὶ τῶν μετὰ ταῦτα ῥητορικὰ διδάσκοντες καὶ γράφοντες καὶ τὸν λόγον ἐν τέχνῃ τινὶ καὶ χάριτι μετεχειρίσαντο, οἷον Θεόφραστος μὲν καὶ Ἀρίστων καὶ Κριτόλαος καὶ Διόδωρος καὶ ἄλλοι τῶν Περιπατητικῶν, τῶν δὲ Στωικῶν Κλεάνθης μὲν μάλιστα, Ζήνων δ' ὁπωσδήποτε καὶ Χρύσιππός τε καὶ Ἀρχέδημος. Ὀψὲ δὲ λίαν ἀπὸ Καρνεάδου οἱ Ἀκαδημεικοὶ τοῦ καλοῦ ἥψαντο λόγου περὶ τὴν ῥητορικὴν σπουδάζοντες, μεθ' ὃν τοιοῦτοι λέγονται Μητρόδωρός τε ὁ ἐκ Σκήψεως καὶ Διόδωρος ὁ Ἀδραμυττηνὸς καὶ Φίλων ὁ Λαρισαῖος.

Ἀλλὰ τὸ μέγιστον καὶ εὐκαρπότατον ῥητορικοῦ λόγου φυτώριον ἦσαν αἱ ῥητορικαὶ αὗται σχολαὶ ἐν Ἀθήναις μὲν πρῶτον καὶ ἐν Ῥόδῳ καὶ ἐν Ῥώμῃ, πανταχοῦ δ' ἔπειτα τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς δημόσιαι καὶ ἴδιαι ἱδρυθεῖσαι δυσαρίθμητοι, καὶ μέχρι Θεοδοσίου πολλαὶ μὲν ἀκμαῖαι σῳζόμεναι, ἔνιαι δὲ καὶ ὑπὲρ τοῦτον διδάσκουσαι καὶ λειτουργοῦσαι.

Τούτου δ' αἴτιον ἦν ὅτι εἴπερ τι καὶ ἄλλο τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ λόγου οἱ Ῥωμαῖοι προθύμως ἐξ Ἑλλάδος ἐλθὸν ὑπεδέξαντο καὶ πλείστῃ σπουδῇ ἐθεράπευσαν ὡς ὅπλον ἰσχυρὸν πρὸς τὴν βίαν τῶν Καισάρων, ὅτε ἡ δημοκρατία κατελύετο. Ἀλλὰ καὶ τούτου γενομένου καὶ πολλοὶ τῶν Καισάρων τὴν ῥητορικὴν σπουδὴν ἠσπάσαντο καὶ ἔστερξαν καὶ μάλιστα Ἀδριανὸς καὶ Ἀντωνῖνοι (West. Griech. Ber. § 84-95).

Κατὰ δὲ τὸν ῥητορικὸν τοῦτον ἐν Ῥώμῃ ὀργασμὸν καὶ λαμπρότατον ἔργον διὰ Διονυσίου μάλιστα καὶ Καικιλίου ἐτελέσθη, ἡ τοῦ Ἀττικισμοῦ ἐπικράτησις (1) τοῦ Ἀσιανισμοῦ ἡττηθέντος καὶ καθαιρεθέντος.

Καὶ ἐγκυκλίου δὲ παιδεύσεως διδασκαλεῖα πολλαχοῦ ἐπὶ Καισάρων καὶ ὕστερον συνεστάθησαν πολλά, τὰ μὲν ἥττονα, τὰ δὲ κρείττονα καὶ δίκην πανεπιστημίων ἑπτὰ ὡς τὸ πολὺ ἐγκύκλια παιδεύματα ἔχοντα, γραμματικήν, ῥητορικήν, διαλεκτικήν, ἀριθμητικήν, γεωμε-

(1) Blass Griech. Bered. v. Alex. 3 Cap.

τρίαν, μουσικήν, ἀστρονομίαν, ὧν τιμιώτατον ἦν ἡ ῥητορικὴ καὶ ὁ ταύτης θρόνος ὁ σοφιστικός (1).

Τοσαύτη δὲ ἦν ἐκ τούτου ἡ νέα αὐτῆς ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἑλλάδι ἐπίδοσις, ὥστε πάντα μὲν τὰ ἄλλα εἴδη λόγου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἐπελθοῦσα ἐπὶ τὸ ῥητορικώτερον ἠλλοίωσε καὶ ἔτρεψε, τὸν λόγον δὲ καθ' ὅλου τὸν Λατινικὸν αὐτὸν ῥητορικὸν ἐσχημάτισεν, ἐν περιόδῳ στρογγύλῃ πάντοτε καὶ πανταχοῦ μονοειδῶς τυπούμενον, καὶ ἐν ὡρισμένοις σχήμασι συνθέσεως τῶν ὀνομάτων στρεφόμενον· διὰ φορᾶς δὲ νέων τεχνικῶν καὶ ῥητόρων τῶν σοφιστῶν λεγομένων, τοὺς Ἀττικοὺς δὲ δοκίμους ὡς τὸ πολὺ μιμουμένων ἀναγέννησίς τις τῶν γραμμάτων ἐγένετο καὶ τοῦ λόγου ἀνάπλασις καὶ ἀνακάθαρσις. Ἡ ῥητορικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐπίγονος δὶς τότε τὴν ἀκμὴν λαβοῦσα, πρῶτον μὲν ἐπὶ Ἀδριανοῦ καὶ Ἀντωνίνων, ἔπειτα δ' ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ ἀποστάτου τὴν ἑστίαν τῆς περὶ τὰ γράμματα τότε ζωῆς ἀπετέλει καὶ κινήσεως, ἧς οἱ σοφισταὶ οἱ κυριώτατοι πρόβουλοι ὄντες καὶ ὑπὸ τεχνογράφων πολλῶν βοηθούμενοι ἐκράτησαν πάλιν κατ' εἶδος τῶν ἄλλων τότε γενῶν τῶν γραμμάτων, καὶ αὐτοὶ πολλάκις περὶ φιλοσοφικῶν ἢ ἱστορικῶν πραγματευόμενοι καὶ γράφοντες. Οὗτοι δὲ μόνοι τῶν τότε περὶ γράμματα διατριβόντων καὶ δεκάδα κανόνος ἄξιοι ἐκρίθησαν ν' ἀποτελέσωσιν, Ἀριστείδης, Δίων Χρυσόστομος, Νικόστρατος, Ἡρώδης, Πολέμων, Φιλόστρατος, Λιβάνιος, Θεμίστιος, Ἱμέριος, Εὐνάπιος. Οὗτοι ἐγένοντο οἱ ὕστατοι ἀγωνισταὶ καὶ γενναῖοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ μαχηταὶ ἐν τῷ δεινῷ Χριστιανῶν καὶ Ἐθνικῶν ἀγῶνι, ἀλλὰ καὶ τῶν κραταιῶν αὐτῶν ἀντιπάλων διδάσκαλοι καὶ παιδευταί, Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Ἡττηθέντος δὲ τέλος τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ πάντων πανταχοῦ κρατοῦντος, οὐδὲ τότε ἡ ῥητορικὴ ἀπώλετο οὐδ' ἠφανίσθη παντάπασιν, ἀλλὰ μοναχικὸν περιβληθεῖσα σχῆμα ἀπὸ τῶν Ἑλληνικῶν καταλυθέντων εἰς τὰ Χριστιανικὰ κατέφυγε διδασκαλεῖα (2) καὶ ἐκεῖ ἐν τιμῇ μεγάλῃ οὖσα, ἄλλους τε καὶ κήρυκας τοῦ θείου λό-

(1) *Πολυμαθ.* Γρονοβ. Θησ. — Cresollii *theatr. Rhetor.* αὐτόθι. — Schlos. Archiv f. litter. 217.

(2) Schlos. Arch. f. litter. 217. — Bernard. innere Gesch. d. Griech. litt. 680 κ.ἑ.

γου παιδεύουσά τε καὶ ὁπλίζουσα διατελεῖ, καὶ οὐδὲν ἀποκάμνει πονοῦσα καὶ ἐργαζομένη καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν αὐτὴν μέχρι τῆς πολιτικῆς ἀναστάσεως τοῦ γένους καὶ δὴ καὶ μέχρι Νεοφύτου Βάμβα. Τεκμήριον δὲ τούτου ἀσφαλὲς ὅ τε πρῶτος μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Σχολῆς τοῦ γένους σχολάρχης, Ματθαῖος ὁ Καμαριώτης (1), ῥήτωρ ὢν καὶ ῥητορικὴν σῳζομένην συγγράψας καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι διάδοχοι καὶ καθηγηταί, Μανουὴλ ὁ Κορίνθιος (2) καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μαυροκορδάτος (3) καὶ Ἠλίας Μηνιάτης (4), ἔτι δὲ ἡ ἐν τῷ πατριαρχείῳ ἔνδοξος ἀρχή, ὁ μέγας τῆς ἐκκλησίας ῥήτωρ καὶ τέλος αἱ κατὰ τὸν οἰχόμενον αἰῶνα τελευτῶντα καὶ τὸν ἐνεστῶτα ἀρχόμενον Ἑλληνικαὶ ῥητορικαὶ ἐκδοθεῖσαι, ἡ Θεοφίλου Κορυδαλέως (5) καὶ Βικεντίου Δωμωδοῦ Κεφαλλῆνος καὶ Κορνηλίου τοῦ Ζακυνθίου (6) καὶ Κωνταντίνου Οἰκονόμου (7) καὶ Κωνσταντίνου Βαρδαλάχου (8) καὶ Στεφάνου Κομητᾶ (9) καὶ Νεοφύτου Βάμβα (10).

Ἐὰν λοιπὸν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι περὶ τὸ καλὸν μὲν εἶνε τὸ μάθημα τῆς ῥητορικῆς, τὸ δὲ καλὸν τοῦτο διὰ λόγου ἐκφράζεται, εὐγενεστάτου ἐκφράσεως ὀργάνου καὶ ᾧ μόνῳ τῶν ἀλόγων ζῴων ἡ φύσις ἡμῖν ἐδωρήσατο νὰ διαφέρωμεν, λίθῳ ἢ χρώματι ἢ φθόγγῳ ψιλῷ τῶν ἄλλων τεχνῶν εἰς τοῦτο χρωμένων, ἐνθυμηθῶμεν δὲ ὅτι ἐπὶ εἴκοσι μὲν ὅλους αἰῶνας ἡ περὶ ταύτην Μοῦσα καλλίμορφα ἔκγονα διετέλεσε γεννῶσα, ἀπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους μέχρι τῆς ὑπὸ Τούρκων ἁλώσεως τοῦ Βυζαντίου, τοσαύτην δὲ δύναμιν ταῦτα παρ' Ἕλλησιν ἔσχον καὶ Ῥωμαίοις, ὥστε πάντα μὲν τἆλλα εἴδη τῶν γραμμάτων παθόντα ὑπ' αὐτῶν ν' ἀλλοιωθῶσι, πᾶς δ' ὁ μετὰ ταῦτα παρ' ἀμφοτέροις λόγος ῥητορικὸς νὰ καταστῇ, ὅταν ταῦτα, λέγω, ἐννοήσωμεν, εὐλογώτατα θαυμάζομεν ὅ,τι παθόντες οἱ περὶ τὴν πρόκριτον φιλολογίαν μάλιστ' ἐν Εὐρώπῃ ὄντες, οἷς πάντες οἱ ἄλλοι καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτοῖς ἀκο-

(1) Miller, Manuscrits Grecs de l'Escurial Paris 1848, 342-58.
(2) Turco-gr. 90.
(3) Βιογρ. ὑπὸ Θ. Λιβ.
(4) Καὶ ἱεράρχης.
(5) Ἐν Ἅλλῃ 1768 ἐκδ. 6'.
(6) Ἐν τέλει τοῦ ΙΗ' αἰ. ἐν δημώδει λόγῳ.
(7) Ἐν Βιέν. 1813.
(8) Ἐν Βιέν. 1815.
(9) Ἐν Βιέν. 1812.
(10) Ἐν Παρισ. 1813. Β' ἐκδ. ἐν Ἀθήν.

λουθοῦμεν, οὕτως ὀψὲ τοῦ μαθήματος τούτου ἤρξαντο σπουδῇ ἁπτόμενοι καὶ θεραπεύοντες, καίπερ ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰ πλείστου ἄξια πρὸς φιλολογίαν αὐτὸ καταλέγοντες. Διότι σμικρὰ ἢ μέτρια περὶ αὐτὸ τῶν παλαιοτέρων σπουδασάντων, Γρεσολλίου τε καὶ Φοσσίου καὶ Ἁρδιῶνος καὶ Βελλίνου Βαλλοῦ καὶ Μάνσου καὶ Βλαίρου (1), μᾶλλον μὲν προὔργου περὶ ἀρχόμενον τὸν νῦν αἰῶνα Σπέγγελος (2) καὶ Οὐεστερμαννὸς ἐποίησαν, ὁ μὲν συναγωγὴν τεχνῶν μέχρι Ἀριστοτέλους συγγράψας, ὁ δὲ τῇ ἱστορίᾳ τοῦ λόγου τοῦ ῥητορικοῦ καὶ τὰ τῆς τέχνης προσάψας (3), μόλις δὲ περὶ μεσοῦντα τὸν αἰῶνα τοῦτον εὐτύχησεν τέλος ἡ τέχνη αὕτη θεραπόντων ἐνθέων καὶ θαυμαστῶν νὰ τύχῃ, Βερνάρδυος (4) καὶ Βλάσσου (5) καὶ Φολκμαννοῦ (6), ὥσπερ αἱ εἰκαστικαὶ τοῦ Οὐιγγελμαννοῦ. Ἐκ δὲ τούτου πολλὰ μὲν πολλοὶ ἤρξαντο περὶ αὐτὴν πραγματευόμενοι, ὡς αἱ βιβλιολογίαι δηλοῦσιν (7), ἕδρα δὲ τέλος τῆς ῥητορικῆς ἐν τῷ Βερολίνου πανεπιστημίῳ ἱδρύθη (8).

Ἐκ δὲ τῆς ἀρξαμένης ἤδη περὶ τὴν τέχνην ταύτην σπουδῆς καὶ πραγματείας ἐλπὶς εἶνε πολλὴ ὅτι ἐν μὲν τῇ φιλολογίᾳ ὡς ὁ Παρθενὼν καὶ ὁ Πραξιτέλους Ἑρμῆς οὕτω καὶ ὁ Πανηγυρικὸς καὶ ὁ περὶ Στεφάνου ποτὲ θὰ κρίνωνται καὶ θὰ θαυμάζωνται· διότι οὐδ᾽ ἧττονος λόγου ἄξιοι οἱ τούτων τεχνῖται· καὶ νέοι Διονύσιοι ἢ Καικίλιοι θ᾽ ἀναφανῶσι, καλολογικὴν κριτικὴν ἀσκοῦντες καὶ διώκοντες, ἐν δὲ τῇ

(1) Gerh. Vossii de logices et rhetorices natura. Hagae 1658.— Lud. Gresollii theat. rhetorum κτλ. Paris 1620. — Hardion dissert. sur l'orig. et les progrès de la rhetorique in Mem. de litter. de l'Acad. — Ballin de Ballu Histoire de l'Eloquence, Paris 1815.— Manso vermischte Abhaudl. Breslau 1825. — Βλαῖρος Ἄγγλος, καθ᾽ οὗ τὴν ῥητορικὴν συνέταξε τὴν ἑαυτοῦ ὁ Βαρδαλάχος καὶ τὴν β´ ἔκδοσιν ὁ Βάμβας.

(2) Συναγωγὴ τεχνῶν, Stuttgard 1828. Οὗτος καὶ ἄλλα τινὰ ῥητορικὰ συνέγραψε, οἷα Ἡ σπουδὴ τῆς ῥητορικῆς παρὰ τοῖς πάλαι, ἐν Μονάχῳ 1842, καὶ Ὁρισμὸς καὶ διαίρεσις τῆς ῥητορικῆς ἐν τῷ Ῥηνείῳ Μουσείῳ 1864 4 τεῦχος.

(3) Westerm. Gesch. der Bereds. 1833 Leipzig.

(4) Οὗτος πρὸς οἷς πολλοῖς ἔγραψε περὶ ῥητορικῆς ἐν τῷ α´ μέρει τῆς γραμματολογίας ἦν ὁ αἰτιώτατος τῆς ὑπὸ Φολκμαννοῦ συγγραφῆς τῆς ῥητορικῆς, σφόδρα παρακελευσάμενος.

(5) πλεῖστα τεχνικὰ ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Ἀττικῆς ῥητορείας καὶ τῆς μετ᾽ Ἀλέξανδρον περιλαβόντος.

(6) τοῦ τὴν νεωτάτην ῥητορικὴν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων συγγράψαντος καὶ δεύτερον ταύτην ἐκδόντος ἐν Λειψίᾳ 1885.

(7) Πρβλ. Jahresber. üb. class. Altert. 1895 1 Abt. 108.

(8) διδάσκοντος τοῦ ὑφηγητοῦ M. Dessoir.

πράξει οἱ τῶν νῦν χρόνων ῥήτορες δὲν θὰ εἶνε ἀεὶ αὐχμηροὶ ἐνθυμημάτων καὶ πίστεων μόνον συρράπται, ἀλλὰ καὶ τοῦ παντοίου λεκτικοῦ κόσμου καὶ κάλλους θηρευταὶ καὶ διῶκται, Ἰσοκράτην μὲν καὶ Δημοσθένην ζηλοῦντες καὶ μιμούμενοι, ἀλλ' οὐδέποτ' Ἰσοκράται οὐδὲ Δημοσθέναι ἐσόμενοι. Τὴν ἐλπίδα δὲ ταύτην ὑπὸ δεινοῦ κριτικοῦ ἀφαιρούμεθα ἐξ ἔθνους μάλιστα ῥητορικοῦ, τοῦ Ἄγγλου λόρδου Βρουγχάμου, τοιάδε πρὸς ἄλλοις πολλοῖς περὶ Δημοσθένους εἰπόντος· « Ἡ πάντων τῶν αἰώνων καὶ τῶν ἐθνῶν τιμὴ ἐν τῇ ἀκροτάτῃ κορυφῇ πάντων τῶν κραταιῶν τοῦ λόγου δυναστῶν θρόνον αὐτῷ ἔστησεν, ἡ δ' ἔκλειψις τοῦ εὐγενεστάτου ὀργάνου, δι' οὗ χαλκεύων τοὺς κεραυνοὺς αὐτοῦ ἐξέβαλλε, τῆς Ἑλληνικῆς λέγω γλώσσης, εἰς ἀεὶ ἀνέφικτον τὴν χώραν καὶ μονήρη αὐτῷ θὰ καταλίπῃ» (1).

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ

ΣΥΣΚΕΥΗ ΠΡΟΣ ΑΠΟΔΕΙΞΙΝ
ΤΗΣ ΘΕΡΜΑΓΩΓΟΥ ΔΥΝΑΜΕΩΣ ΤΟΥ ΥΔΡΟΓΟΝΟΥ (2)

Γνωστὸν τυγχάνει ὅτι σύρμα ἐκ λευκοχρύσου λευκοπυρωθὲν διὰ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος διατηρεῖ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ θερμοκρασίαν τεθὲν εἰς διάφορα ἀέρια. Ἐξαίρεσιν ποιεῖ τὸ ὑδρογόνον, ὅπερ ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ θερμαγωγοῦ δυνάμεως καταψύχει τὸ λευκοπυρωθὲν σύρμα τοῦ λευκοχρύσου καὶ καθιστᾷ αὐτὸ σκοτεινόν.

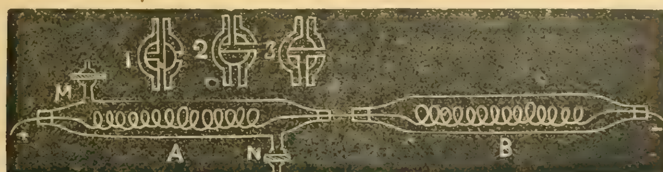

(1) Essay of Eloquence, 1, 169 London 1875.

(2) Ἀνεκοινώθη ἐν συνεδρίᾳ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας τῇ 22 Μαρτίου 1898.

Πρὸς εὐχερῆ πειραματικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἰδιότητος ταύτης τοῦ ὑδρογόνου, λαμβάνω δύο σωλῆνας ὑαλίνους Α καὶ Β, ὧν ὁ πρῶτος φέρει πρὸς τὰ πλάγια δύο ὑαλίνους στρόφιγγας Μ καὶ Ν, ὧν ὁ πυρὴν εἶνε δίπορος. Εἰσάγω εἰς ἀμφοτέρους τοὺς σωλῆνας σπείρας ἐκ λευκοχρύσου, ἃς θερμαίνω διὰ ἠλεκτρικοῦ ῥεύματος μέχρις *ἐρυθροπυρώσεως*. Προσαρμόζω εἰς μὲν τὴν στρόφιγγα Μ ἀεριογόνον συσκευὴν παράγουσαν διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος, εἰς δὲ τὴν στρόφιγγα Ν τοιαύτην παράγουσαν ὑδρογόνον καὶ δίδω εἰς τὸν πυρῆνα τῆς μὲν στρόφιγγος Μ τὴν θέσιν 1 εἰς δὲ τὸν τῆς Ν τὴν θέσιν 2. Τότε τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος διερχόμενον κατὰ πρῶτον διὰ πλυντηρίου φιάλης πρὸς ἀποξήρανσιν καὶ εἶτα διὰ τοῦ εὐθέος πόρου τῆς στρόφιγγος Μ ἐκδιώκει βαθμηδὸν τὸν ἐν τῷ σωλῆνι Α ἀτμοσφαιρικὸν ἀέρα καὶ ἐξέρχεται διὰ τοῦ πλαγίου πόρου τῆς στρόφιγγος Ν. Τὸ ἐν τῷ σωλῆνι Α σύρμα τοῦ λευκοχρύσου διατηρεῖ τὴν ἐρυθροπύρωσιν αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ διοξειδίῳ τοῦ ἄνθρακος ὡς καὶ ἐν τῷ ἀτμοσφαιρικῷ ἀέρι. Δίδω εἶτα εἰς μὲν τὸν πυρῆνα τῆς στρόφιγγος Μ τὴν θέσιν 3 εἰς δὲ τὸν τῆς Ν τὴν θέσιν 1, ὅτε τὸ ὑδρογόνον τῆς δευτέρας ἀεριογόνου συσκευῆς ξηραινόμενον ἐν πλυντηρίῳ φιάλῃ εἰσέρχεται εἰς τὸν σωλῆνα Α ἐκδιῶκον τὸ διοξείδιον τοῦ ἄνθρακος. Κατὰ τὴν βαθμιαίαν ταύτην εἴσοδον τοῦ ὑδρογόνου ἐν τῷ σωλῆνι Α τὸ ἐκ λευκοχρύσου σύρμα τοῦ σωλῆνος τούτου ψύχεται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ ἐπὶ τέλους ἀποβαίνει τελείως σκοτεινόν, ἐν ᾧ τὸ τοῦ σωλῆνος Β θερμαίνεται βαθμηδὸν μέχρι *λευκοπυρώσεως*. Διὰ καταλλήλου στροφῆς τῶν πυρήνων τῶν δύο στροφίγγων εἶνε δυνατὸν πλειστάκις νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ πείραμα τοῦτο.

Τ. Α. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΙ ΔΥΟ ΜΕΘΟΔΟΙ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Κ. ΘΕΟΔΩΡΟΝ ΠΑΠΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΛΟΝ

ΥΠΟ Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

Πάσης ἠθικῶς διεξαγομένης ἐπιστημονικῆς συζητήσεως σκοπὸς εἶναι καὶ ὀφείλει νὰ εἶναι πρῶτον μὲν ἡ ἀμοιβαία συνεννόησις τῶν συζητούντων, ἔπειτα ἡ εὕρεσις τῆς ἀληθείας καὶ διαφώτισις τοῦ Κοινοῦ. Ταῦτα ἐπιστάμενος καὶ βλέπων ὅτι τῷ κ. Θεοδ. Παππαδημητρακοπούλλῳ καὶ ἐμοὶ ἀπὸ ἐναντιωτάτων ἀρχῶν ὁρμωμένοις καὶ διαφορωτάτας μεθόδους μεταχειριζομένοις ἀδύνατος ἀπέβαινε πᾶσα συνεννόησις, εἶπον ἐν τέλει τῆς πρὸς αὐτὸν «Ἀνταποκρίσεώς» μου ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ΄ σελ. 233 ὅτι «καλῶς ἔχει, ἂν καταπαύσωμεν τὸν περὶ τούτων λόγον,. . . καὶ τοὐλάχιστον τὸ ἐπ' ἐμοὶ τοῦτο σκοπῶ νὰ πράξω». Προσέθηκα δὲ καὶ τὸ ἀνθρωπικώτατον τοῦ Ὁμήρου ἔπος «ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν ἔκ τ' ἀνθρώπων ἀπόλοιτο», ἵνα δείξω ὅτι πάνυ ἀσμένως θ' ἀπέφευγον τοῦ λοιποῦ τοιοῦτον ἄγονον ἀγῶνα. Λυποῦμαι σφόδρα ὅτι οἱ λόγοι μου οὗτοι δὲν ἔτυχον τῆς προσηκούσης προσοχῆς παρὰ τοῦ κ. Π., διὸ καὶ ἀντὶ ἡσυχίας προετίμησε νὰ κατέλθῃ καὶ αὖθις ἐπανειλημμένως εἰς τὸν ἀγῶνα, οὕτω δ' ἀναγκάζει με ἄκοντα νὰ ἐπανέλθω καὶ ἐγὼ ἐπ' αὐτόν. Λέγω ἄκοντα, ἐπειδὴ συζήτησις, ἐν ᾗ ἐκ τῶν προτέρων εἶναι πασίδηλον ὅτι ἀδύνατος πᾶσα συνεννόησις, καὶ ἐν ᾗ ἀναγκάζεταί τις νὰ ἐπικαλῆται αὐτὰ τὰ πρῶτα στοιχεῖα καὶ ἀξιώματα τῆς ἐπιστήμης, οὔτε τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν βεβαίως προάγει οὔτε τὸ Κοινὸν ὠφελεῖ οὔτε ἀρεστὴ δύναται νὰ εἶναι εἰς ἄνδρας θέλοντας καὶ ὀφείλοντας νὰ καταναλίσκωσι τὸν χρόνον αὐτῶν περὶ χρησιμώτερα τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ πατρίδι ζητήματα.

Ὁ κ. Π. ἐδημοσίευσε κατὰ μῆνα Ἰούλιον π. ἔ. ἐν ταῖς πολιτικαῖς

ἐφημερίσι Καιροῖς, Ἀκροπόλει, Νέᾳ Ἐφημερίδι (ἂν καὶ ἐν ἄλλῃ ἔτι, ἀγνοῶ) «Προσωρινὴν Ἀπόκρισιν», ἐν ᾗ λέγει πρῶτον ὅτι «Ὁ κ. Χατζιδάκης μὴ ἀνήκων, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν τάξιν τῶν ἡδέως κατὰ Σωκράτη ἐλεγχόντων καὶ ἐλεγχομένων, ἔσπευσε κατεπειγόντως καὶ ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς, εὐθὺς μετὰ τὸ πέρας τῆς «Ἀποκρίσεώς» μου πρὸς προτέραν αὐτοῦ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως πραγματείαν, νὰ καταχωρίσῃ «Ἀνταπόκρισιν» πρὸς τὰ ὑπ' ἐμοῦ γραφέντα . . .».

Ὥστε ἐκ τούτου, ὅτι ἀπήντησα εὐθύς, συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι δὲν ἔχω τὴν Σωκρατικὴν ἐκείνην ἀρετὴν τοῦ ἡδέως μὲν ἐλέγχειν, ἥδιον δ' ἐλέγχεσθαι, ἂν δ' ἀπήντων βραδύτερον, θὰ ἀπεδείκνυτο ὅτι ἔχω αὐτήν; κάπως βεβιασμένον μοι φαίνεται τὸ συμπέρασμα τοῦτο. Ἐγὼ τοὐναντίον ἐφρόνουν ὅτι ὠφέλουν τοὺς ἀναγνώστας τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὴν ἀλήθειαν παρέχων αὐτοῖς ἅμα καὶ τὰς ἐμὰς ἀντιρρήσεις, ἵνα ἐκ τῆς ἀμέσου καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἀντιπαραβολῆς τῶν γνωμῶν καὶ μεθόδων ἡμῶν δυνηθῶσι νὰ κρίνωσι περὶ τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου. Εἶχον δὲ καὶ καθῆκον πρὸς τοῦτο ὡς διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ· ἐπειδὴ πανταχοῦ οἱ διευθυνταὶ περιοδικῶν, ἂν ἔχωσί τι ν' ἀπαντήσωσιν, ἀπαντῶσιν ἀμέσως εἰς ὅσα ἀφορῶσιν εἰς αὐτούς.

Δεύτερον λέγει ὅτι «Ἐπειδὴ ἡ «Ἀθηνᾶ» δὲν ἐκδίδεται πάντοτε κατὰ τριμηνίαν ἀλλὰ πολλάκις καὶ καθ' ἑξαμηνίαν συναπτομένων εἰς ἓν δύο τευχῶν, καλὸν νομίζομεν χάριν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦδε νὰ γνωρίσωμεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς «Ἀθηνᾶς» ἐκ τίνων στοιχείων ἀποτελεῖται τὸ ὑπέροχον τῆς μεθόδου τοῦ κ. Χ.». Ἡ αἰτιολογία αὕτη δὲν εἶναι ἀκριβής, ἐπειδὴ ἔκτοτε τέσσαρα ὅλα τεύχη τῆς «Ἀθηνᾶς» ἐξεδόθησαν, μέχρις οὗ καταρτισθῇ καὶ δημοσιευθῇ ἡ Δευτέρα ἀπόκρισις τοῦ κ. Π. Καὶ τρίτον διατείνεται ὅτι «ἡ μέθοδος τοῦ κ. Χατζιδάκη συνίσταται ὡς ἔγγιστα ἐκ τῶν ἑξῆς: ἐξ ἱκανῆς συγχύσεως καὶ ἀσαφείας· ἐκ μικρῶν τινων ἀνακολουθιῶν καὶ ἀντιφάσεων· ἐξ εὐκαίρου χρήσεως τοῦ ἐν ἀρχῇ αἰτεῖσθαι καὶ δισήμου μέσου ὅρου ἐν τοῖς συλλογισμοῖς· ἐκ μεγαλοπρεποῦς ὑπερπηδήσεως τῶν κυρίων καὶ οὐσιωδῶν μερῶν τῶν ἀποδείξεων τοῦ τἀναντία φρονοῦντος, ἀναμιμνησκούσης τὸ πολυθρύλητον Ῥόδιον ἅλμα καὶ τὸ record τῶν πέρυσιν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων· ἐκ γενναίας ἐξαναχωρήσεως τῶν πρότερον ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντων κατὰ τὸ

παράδειγμα τῆς ἀμιμήτου παλινῳδίας τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ Κλέωνος· ἐξ ἐλαφρᾶς παρακρούσεως τῆς πλάστιγγος κατὰ τὸ ἐπίζηλον ἔθος ῥωποπωλῶν τινων καὶ μεταπρατῶν· ἐκ μορίων τινῶν τῆς θαυμασίας τέχνης τοῦ περιωνύμου Ἰταλοῦ Βόσκου, καὶ πολλῶν ἄλλων ὁμοίων καὶ συγγενῶν πλεονεκτημάτων».

Εἶναι λυπηρόν, ὅτι ἐν τῇ «Δευτέρᾳ ἀποκρίσει» αὐτοῦ ὁ κ. Π. δὲν ἐτήρησεν ὅπως ὤφειλε τὴν αὐτὴν τάξιν τῆς ἀναλύσεως, ὡς λέγει, τῆς ἐμῆς μεθόδου, ἣν ἐν τῇ Προσωρινῇ ταύτῃ ἀποκρίσει ἀναγράφει. Θὰ ἦτο δὲ βεβαίως οὐχὶ μόνον εὐχάριστον ἀλλὰ καὶ μεθοδικόν, ἂν πρῶτον μὲν ἐξηλέγχετο ἡ σύγχυσις καὶ ἀσάφεια, ἔπειτα ἰδιαιτέρως αἱ ἀνακολουθίαι καὶ ἀντιφάσεις, καὶ οὕτω καθεξῆς πάντα μέχρι τέλους.

Ἀντὶ δὲ τούτων παρεξετράπη παρὰ τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ τε καὶ ἐμοῦ καὶ παρὰ τὴν ἡλικίαν εἰς τοιαύτας ὕβρεις, αἵτινες χάριτι θείᾳ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἐξέλιπον ἐκ τῶν ἐπιστημονικῶν συζητήσεων. Οὕτω λ. χ. γράφει περὶ ἐμοῦ εὐθὺς ἐν ἀρχῇ. «Ὁ κ. Γ. Χ. ὤν, ὡς φαίνεται, λίαν μικροφιλότιμος καὶ ἔχων τὴν μωρὰν ἀξίωσιν . . .», «ὡρισμένως καὶ κατηγορικῶς διέβαλλεν ἑκάστοτε ἐν κρυπτῷ (5)», «ἐλαυνόμενος ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος τῆς μικροφιλοτιμίας, τῆς οἰήσεως καὶ τῆς φιλαυτίας (6)», «ἑτέρου εἴδους πανουργίαν, ἀλλὰ πάντοτε πανουργίαν δεικνύει (26)», «ἀλαζὼν καὶ τετυφωμένος (29)», «δὲν θὰ εἶχε τὴν ἀναίδειαν (αὐτ.)», «μετὰ ἀδικίας δὲ νὰ ψέγῃ καὶ διαστρέφῃ τὰς γνώμας τῶν ἄλλων, τὰς μὴ συναδούσας πρὸς τὴν ἰδίαν μικροφιλοτιμίαν (αὐτ.)», «τὴν γελοίαν ἀξίωσιν τοῦ κ. Χ. (49)», «περιβομβούμενος τὰ ὦτα καὶ ἴσως καὶ τὴν διάνοιαν (51)», «τὴν κακόβουλον καὶ κακότεχνον αὐτοῦ πανουργίαν, τὴν ζητοῦσαν διὰ πονηρᾶς διαστροφῆς τῶν πραγμάτων . . . Οὐχὶ βεβαίως ἐξ ἀγνοίας, ἀλλ' ἐξ ἀσυγγνώστου πανουργίας (55)», «πρέπει νὰ εἶνέ τις λίαν ἀλόγιστος καὶ λίαν σοφιστής . . . . πρέπει νὰ εἶνε λίαν φιλόνικος καὶ μικροφιλότιμος καὶ μικρόνους, ἔτι δὲ καὶ ἀναιδὴς καὶ ἀναίσχυντος . . . (63)», «ἀναίδειαν ἅμα καὶ κακοήθειαν δεικνύει . . . τὸν σκαιὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνθρώπου . . . πρὸς ταῖς ἄλλαις ταῖς περικοσμούσαις αὐτὸν ἀρεταῖς εἶνε καὶ δοκιμώτατος μαθητὴς τοῦ Λοϊόλα, νομίζων καλὸν ὅ,τι πᾶς εὐσυνείδητος ἄνθρωπος νομίζει αἰσχρὸν καὶ τολμῶν τὰ πάντα καὶ αὐτὰ τὰ ὑπὸ τῶν γραπτῶν καὶ ἀγράφων νόμων καταδικαζόμενα (70)», «ὡς μωροσόφως διδάσκουσιν ὁ κ. Χ. καὶ ὁ κ. W. Schulze (71)»,

«μένει πάντοτε ὁ αὐτὸς ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος οὐδέποτε διαψεύδων τὸν παμπόνηρον αὐτοῦ χαρακτῆρα (72)», «ἂν μὴ κατείχετο ὑπὸ πολλῶν καὶ πονηρῶν ζιζανίων . . . πρὸς τὸν ὑποκριτικὸν χαρακτῆρα τοῦ ἀνδρός (73)», «ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι λόγιος, ὅστις ἔχει τὸ ἀνήκουστον θράσος . . . εὐχόμεθα τῷ κ. Χ. ὑγίειαν σώματος καὶ ψυχῆς» (ὑπολαμβάνει με, ὡς φαίνεται, παράφρονα, εὐχαριστῶ πολὺ)(79) κλπ. κλπ.

Θὰ ἐπεθύμουν καὶ θὰ ηὐχόμην σφόδρα νὰ μὴ ἐξεφέροντο αἱ ὕβρεις αὗται ὑπὸ τοῦ κ. Π., οὐχὶ χάριν ἐμοῦ, ἐπειδὴ πέποιθα ὅτι οὐδὲ πόρρωθεν ἅπτονταί μου, ἀλλὰ χάριν τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος ὃ φέρομεν, χάριν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης, χάριν τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, ἥτις διὰ τούτων παρίσταται τοῖς λογίοις τῶν ἀλλογενῶν, πρὸς οὓς ἐν τῷ τυφλῷ θυμῷ αὐτοῦ ἀπέστειλεν ὁ κ. Π. τὰς ὕβρεις ταύτας, ὡς χώρα ἀγρίων καὶ θηριωδῶν ἀνθρώπων, ὡς χώρα Κάφρων, ὡς χώρα ἐφ' ἣν ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ διὰ τῶν γραμμάτων ἡμέρωσις, τὰ ἀθάνατα καὶ κάλλιστα ταῦτα τέκνα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος, εἶναι νῦν ἀλλότρια καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν λεγομένων λογίων καὶ πεπαιδευμένων. Ἔπειτα τίς ἡ θέσις τῶν παραδόξων τούτων ὕβρεων ἐν ἐπιστημονικῇ συζητήσει; Εἶναι αὗται ἐπιχειρήματα; ἢ μᾶλλον τοὐναντίον ἀπόδειξις μόνον οὐχὶ βοῶσα ὅτι ἐλλείπουσι σοβαρώτερα τεκμήρια καὶ ἐπιχειρήματα;

Ταῦτα ἔχων ὑπ' ὄψει καὶ πρὸς τούτοις ἐπιστάμενος ὅτι τοῦτο μὲν αἱ ὕβρεις εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνατροφῆς καὶ παντάπασιν ἔξω τοῦ πράγματος, τοῦτο δ' ὅτι οὐδ' ἐγὼ εἶμαι χθεσινός τις καὶ καθ' ὁλοκληρίαν ἄγνωστος ἐν τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' ἀπὸ μακροῦ ἐνταῦθα ζῶν καὶ διδάσκων ὡς δημόσιος καὶ ἀνώτερος ὑπάλληλος δικαιοῦμαι ν' ἀξιῶ, ἵνα κρίνωμαι κατὰ τὰ ἐμὰ ἔργα, οὐχὶ δὲ κατὰ τοὺς λόγους τοῦ κ. Π. ἢ ἄλλου τινός, καὶ μάλιστα ἂν οὗτος ὀργίζηται καὶ ὑβρίζῃ, σπεύδω, παραλείπων πάντα ταῦτα, νὰ ἔλθω ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Π. λεγομένων. Θ' ἀποδείξω δὲ πρῶτον ὅτι ἀτόπως ὁ κ. Π. προσβάλλει ὅσα τῆς ἐμῆς μεθόδου μέρη ζητεῖ νὰ ἐξελέγξῃ, καὶ δεύτερον ὅτι τὰ λεγόμενα σφάλματα καὶ κακίαι αὐτῆς εἶναι κατ' ἀλήθειαν ἀλλότρια μὲν τῆς ἐμῆς, ἴδια δὲ τῆς αὐτοῦ. Οὕτως ὁ πᾶς ἑξῆς λόγος ἔσται πράγματι ἀγὼν καὶ ἀντιπαρεξέτασις τῶν δύο μεθόδων.

Ἐν τῇ «Δευτέρᾳ ἀποκρίσει» αὐτοῦ ὁ κ. Π. πρῶτον μὲν κατηγο-

ρεῖ μου, καὶ ταῦτα μετὰ πολλῆς δεινότητος, ὡς ἀσύγγνωστα σφάλματα τοιαῦτα πράγματα, ἅτινα εἶναι οὐχὶ ἀτομικαὶ γνῶμαι ἐμοῦ, ἀλλ' ἄντικρυς ἀξιώματα τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης. Ἔπειτα δ' ἐκφεύγων δεξιῶς τὸν ἀγῶνα, εἰς ὅσα ἐξηλέγχθη ἐν τῇ «Ἀνταποκρίσει» ἢ οὐδὲν ἀπολύτως ἀποκρίνεται ἤ, ὅπερ ταὐτόν, ἂν μὴ καὶ χεῖρον, παντάπασιν ἀπροσδιόνυσα. Εἶναι δ' ὁμολογουμένως παγχάλεπος καὶ ἀνιαρὰ ἡ συζήτησις καὶ ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ συνεννόησις πρὸς τὸν ἀρνούμενον αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης καὶ ἐκφεύγοντα τὰ ζητήματα δίκην ἐγχέλυος. Καὶ πρῶτον περὶ ὧν ἀρνεῖται ὁ κ. Π., ἔπειτα περὶ ὧν οὐδὲν ἀποκρίνεται, κατόπιν περὶ ὧν ἀπροσδιόνυσα καὶ οὕτω καθεξῆς.

Α' Ἄρνησις γλωσσικῶν ἀξιωμάτων.

Κατὰ τὸ ἔτος 1860 ὁ ἀείμνηστος ὀργανωτὴς τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης Αὔγουστος Schleicher ἀπῄτει διαρρήδην, ἐν πάσῃ ζώσῃ γλώσσῃ ἢ διαλέκτῳ, ἐν πάσῃ οὐχὶ (ὑπὸ ἀναλογιῶν ἢ δανεισμῶν) διαταραχθείσῃ ἐξελίξει γλωσσικοῦ τύπου, φθογγικοὺς νόμους διήκοντας διὰ παντὸς τοῦ ὑλικοῦ τῆς γλώσσης ἄνευ τινὸς ἐξαιρέσεως (Deutsche Sprache σ. 170). Καὶ ἐν ἔτει 1875 ἐδίδαξεν ὁ Γερμανιστὴς Scherer ὅτι «Ἡ μεταβολὴ τῶν φθόγγων, ἣν δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν ἐν τῇ παραδεδομένῃ ἱστορίᾳ τῆς γλώσσης, ἐκτελεῖται κατὰ νόμους σταθερούς, οἵτινες οὐδεμίαν ἄλλην πάσχουσι διατάραξιν ἢ τὰς γενομένας κατ' ἄλλους νόμους». πρβλ. Περιοδικοῦ Kuhn Τόμ. ΚΗ' 308, καὶ ΛΒ' 419-20.

Ὁμοίως ἐδίδαξεν ὁ κ. Brugmann καὶ ὁ κ. Osthoff ἐν Μορφολογικαῖς Ἐρεύναις Α' σ. ιγ' πρὸ εἴκοσιν ὅλων ἐτῶν ὅτι «Μόνος ὅστις ἔχεται ἀπρὶξ τῶν φθογγικῶν νόμων, τῆς ἀσφαλεστάτης ταύτης κρηπῖδος τῆς συμπάσης γλωσσικῆς ἐπιστήμης, μόνος οὗτος ἵσταται κατὰ τὰς ἐρεύνας αὐτοῦ ἐπὶ ἀσφαλοῦς ἐδάφους. Ὅστις δὲ τοὐναντίον ἄνευ ἀνάγκης, ἁπλῶς καὶ μόνον ἵνα δυνηθῇ νὰ πληρώσῃ ὄρεξίν τινα ἑαυτοῦ, παραδέχεται ἐξαιρέσεις τῶν ἐπικρατούντων ἔν τινι διαλέκτῳ φωνητικῶν νόμων, ὅστις ὑπολαμβάνει ὅτι ἢ λέξεις τινὲς μεμονωμέναι ἢ τάξεις τινὲς λέξεων δὲν ὑπέκυψαν φθογγικῇ τινι ἀλλοιώσει, ἢ παραδέχεται ὅτι καινοτομία τις περὶ τοὺς φθόγγους ἀνέκυψεν ἁπλῶς σποραδική, ἐπὶ μεμονωμένων τινῶν τύπων, αἱ δὲ λοιπαί, αἱ ὁμοίως ἔχουσαι λέ-

ξεις οὐδὲν ὑπὸ ταύτης ἔπαθον, ἢ ὅστις φρονεῖ ὅτι ὁ αὐτὸς φθόγγος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅλως ὅροις ἐν ταύταις μὲν ταῖς λέξεσι μετεβλήθη οὕτως, ἐν ἐκείναις δὲ ἄλλως, καὶ ὅστις πρὸς τούτοις ἀκριβῶς ἐν ταῖς ἀτόποις ταύταις αὐτοῦ ἐξαιρέσεσι βλέπει τὸ κανονικόν, τὸ ἐκ τῆς φύσεως τῶν ὁμαλῶν ἀλλοιώσεων τῶν φθόγγων προερχόμενον καὶ μάλιστα τὰς ἐξαιρέσεις ταύτας ὑποτίθεται βάσιν ἄλλων περαιτέρω συλλογισμῶν καὶ ἀποδείξεων, ἀναιρουσῶν δῆθεν τὴν ἄλλως παρατηρουμένην ἀκολουθίαν τῶν φωνητικῶν νόμων, οὗτος περιπίπτει κατ' ἀνάγκην εἰς αὐθαιρέτους καὶ ἀναποδείκτους δισχυρισμούς, οὗτος δύναται μὲν νὰ προφέρηται πάντοτε εὐφυεῖς τινας εἰκασίας, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀξιόπιστον, οὐδὲ δύναται νὰ μέμφηται ἄλλον τινά, ἂν μὴ ἀσπάζηται τὰ αὐθαίρετα αὐτοῦ».

Παραβαλέτω τις πρὸς ταῦτα τὰ ἐν σελ. 59-60 τῆς Δευτέρας ἀποκρίσεως λεγόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Π., ὅτι δηλ. τὸ αιο ἐν μόνῃ τῇ λέξει γαια-γαιο γίνεται δι' ἀντιμεταχωρήσεως γεω, καὶ ὅτι τὸ ειο ἐν μόνοις τοῖς ἀρνεώς, ἡμιέκτεων, τέλεως γίνεται διὰ τῆς αὐτῆς ἀντιμεταχωρήσεως εω. Καὶ ἐν σελ. 68 ὅτι τὸ εῐᾰ ἐνίοτε τρέπεται ὁμοίως εἰς ῐᾰ, καὶ ἐν σελ. 71 ὡσαύτως ὅτι τὸ αει κατ' ἀντιμεταχώρησιν πρὸς τὰ ὀπίσω ἐγένετο ᾱῐ ἐν μόνῳ τῷ ἀίδιος, κατ' ἐξαίρεσιν κλπ.

Ὡσαύτως γράφει ὁ Γεώργιος von der Gabelenz ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ, Die Sprachwissenschaft σελ. 197 «Οἱ φθογγικοὶ νόμοι εἶναι ἀπαράβατοι». Καὶ ὁ Paul ἐν τῷ δοκίμῳ βιβλίῳ αὐτοῦ Principien der Sprachgeschichte[2] σελ. 64 διδάσκει ὅτι «ἐντὸς τῆς αὐτῆς διαλέκτου οὐδέποτε ἀναπτύσσεται ἀληθῶς ἀνακολουθία φθόγγων». Καὶ ὁ σεβαστός μοι διδάσκαλος B. Delbrück ἐν τῇ Einleitung in das Sprachstudium ὁλόκληρον κεφάλαιον ἔγραψε περὶ τοῦ ἀνεξαιρέτου τῶν φωνητικῶν νόμων, εἰς τοῦτο δὲ τὸ βιβλίον, ὡς εἰς βατὸν πᾶσι, παρέπεμψα ἐν τῇ Ἀνταποκρίσει μου σελ. 231 σημ.

Εἶναι ἄρα σήμερον ἀξίωμα ὑπὸ πάντων τῶν ἐπιστημόνων ἀνεγνωρισμένον, ὅτι ἕκαστος φθόγγος τῆς γλώσσης ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἐν ὁμοίᾳ θέσει τῶν λέξεων εὑρισκόμενος, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καθόλου ὅροις, ἐκφωνεῖται, ὀφείλει νὰ ἐκφωνῆται, καθ' ἕνα καὶ μόνον τρόπον ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν· ἂν δέ, ὅπως πολλάκις συμβαίνει, παρατηρῶνται ἀνωμαλίαι τινές, αὗται ἀνάγκη νὰ ἑρμηνευθῶσιν ἢ κατ'

ἄλλους φθογγικοὺς νόμους, ἢ κατ' ἄλλας γλωσσικὰς ἀρχάς, οἷον τῆς ἀναλογίας, τῆς παρετυμολογίας κλπ., νὰ μὴ θεωρηθῶσι δὲ ὡς φυσικαὶ καὶ αὐτόδηλοι. Καὶ τοῦτο ἀκριβῶς τὸ ἀξίωμα εἶπον ἐγώ, ὅτε βλέπων τὸν κ. Π. παραδεχόμενον ὡς ἁπλούστατα καὶ φυσικώτατα πράγματα τοῦτο μὲν ἀπολέπτυνσιν, ἤτοι τροπὴν ἐπὶ τὸ στενότερον τοῦ υ εἰς ει ἤτοι, ὡς λέγει, εἰς ι ἔν τισι μόνον λέξεσιν, οὐχὶ δὲ ἐν πάσαις, καὶ ταῦτα 1200 ἢ 1300 ἔτη πρὸ τῆς λεπτύνσεως αὐτοῦ ἐν ταῖς λοιπαῖς, τοῦτο δὲ τροπὴν τοῦ ει εἰς ι μακρὸν ἢ καὶ βραχὺ ἐν ὀλίγαις μόνον λέξεσιν χίλια καὶ ἐπέκεινα ἔτη πρὸ τῆς βραχύνσεως αὐτοῦ ἐν ταῖς ἄλλαις τῆς αὐτῆς διαλέκτου, ὑπέμνησα αὐτὸν τοῦτο. Ὁ δὲ οὐδέν, ὡς φαίνεται, τούτων αἰσθανόμενος διατείνεται ἐν σελ 18 ὅτι «ὁ κ. Χ. θέλει νὰ ἱδρύσῃ νέαν ἀρχήν», ὅτι δ' ὅμως αὕτη εἶναι ψευδοκάνων καὶ ὅλως ἀσύστατος καὶ γελοῖος, καὶ ἐν σ. 70 ἐπαναλαμβάνει ὅτι «ὁ Χ. δεικνύει ἀναίδειαν ἅμα καὶ κακοήθειαν», «εἶνε δοκιμώτατος μαθητὴς τοῦ Λοϊόλα, ὅτι ἡ παραχάραξις καὶ ἡ παράκρουσις καὶ τὸ ψεῦδος καὶ ἡ διαστροφὴ καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα εἶνε συγγνωστὰ κατὰ τὸν κ. Χ.». Καὶ διὰ τί πάντα ταῦτα; διότι, ἐξομολογοῦμαι παρρησίᾳ τὴν ἁμαρτίαν μου, δὲν ἠδυνάμην (δὲν εἶμαι, βλέπετε, τόσον κακὸς) ν' ἀποδώσω (ἐν Θ' 210-11) τῷ κ. Π. τηλικοῦτον ἐπιστημονικὸν σολοικισμόν, τηλικαύτην ἄγνοιαν κοινοτάτου πράγματος, τοῦ ῥηθέντος γλωσσικοῦ ἀξιώματος, ὥστε εὐκόλως νὰ πιστεύσω ὅτι παρεδέχετο ὡς φυσικὴν καὶ αὐτόδηλον τὴν ἀλλοίωσιν φθόγγων ἐν ὀλίγαις μόνον λέξεσιν καὶ οὐχὶ ἐν πάσαις ἀνεξαιρέτως εἰ μὴ μετὰ πάροδον χιλίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν. Ἀλλ' ἂν ἡ ἀρχὴ αὕτη, καθ' ἃ ἐδείχθη διὰ τῶν προσαχθέντων μαρτύρων, μήτε νέα ἐμοῦ μήτε ψευδὴς μήτε γελοία μήτε ἀσύστατος εἶναι, τότε τίνα λόγον ἔχουσιν αἱ δειναὶ καὶ ἀνάξιαι ἐπιστημόνων ἀνδρῶν ὕβρεις ἐκεῖναι;

Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες Γραμματικοὶ παρετήρησαν, ὅτι πολλάκις λέξις τις μεταβάλλεται κανονιζομένη κατά τινα ἄλλην. Τὴν ἀρχὴν ταύτην τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐφήρμοσαν ἄλλοι τε καὶ ὁ μακαρίτης Γ. Κούρτιος εἰς ἑρμηνείαν πολλῶν ἀνωμάλως προσπιπτόντων φαινομένων. Ἀλλ' ὑπὲρ πάντας ἐξῆραν αὐτὴν πρὸ εἰκοσαετίας οἱ «νέοι Γραμματικοί», οἵτινες καὶ κατὰ μικρὸν κατίσχυσαν ὅλως ἐν τῷ πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ἀγῶνι, ὥστε καὶ ἡ ἔρις καὶ τὸ διαστέλλον αὐτοὺς πρότερον τοῦτο ὄνομα ἐξέλιπεν. Σήμερον πάντες διαλαμβά-

νουσι περὶ τῆς ἀναλογίας, ὡς ἀρχῆς καθολικῶς ὁμολογουμένης, ἑρμηνευούσης δὲ τοὺς ψυχολογικοὺς συνδυασμοὺς τῶν λέξεων καὶ τύπων πρὸς ἀλλήλους καὶ τὴν κατὰ τοὺς συνδυασμοὺς τούτους μεταβολὴν ἐνίων αὐτῶν.

Οὕτως ὁ μὲν Γεώργιος von der Gabelenz ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ, Die Sprachwissenchaft σελ. 63 ὁρίζει αὐτὴν «ὡς ἐπενέργειαν τῆς ἄνευ ἐπιγνώσεως γινομένης ὑφ' ἡμῶν ἀφαιρέσεως τοῦ τύπου τῆς γλώσσης». Ἐν δὲ σελ. 146 λέγει ὅτι «κατόρθωμα τῆς νεωτέρας γλωσσικῆς εἶναι οὐχὶ ὅτι ἀνεκάλυψεν ἀλλ' ὅτι ἐφήρμοσε τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐρεύνῃ, καὶ ὅτι ἡ γλωσσικὴ διὰ τῆς ἀρχῆς ταύτης πράγματι ἀνενεώθη». Ὁ δὲ Paul ἔγραψεν ὁλόκληρον κεφάλαιον τοῦ θαυμασίου βιβλίου αὐτοῦ, τὸ πέμπτον, περὶ τῆς Ἀναλογίας. Ἀλλ' οὔτε τῶν ἀρχαίων οὔτε τῶν νεωτέρων τις οὐδέποτε εἶπεν ὅτι αἱ ἀναλογικαὶ ἐπιδράσεις ὀφείλουσι νὰ εἶναι τοῦτο μὲν ἀμοιβαῖαι, τοῦτο δὲ καθολικαί, ἤτοι καὶ ν' ἀντιστρέφωσι καὶ νὰ γίνωνται ἐπὶ πάντων τῶν ὁπωσδήποτε ὁμοίων φαινομένων. Οὕτω π. χ. ὁ Κ. Κόντος(1) ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 370 πρὸ 32 ἐτῶν ἐδίδαξεν ὅτι «ἐπλάσθη ὁ ἐνεστὼς νίπτω ἐκ τοῦ νίψω ἔνιψα κατ' ἀναλογίαν τοῦ ῥίψω ἔρριψα καὶ τῶν ὁμοίων. Πρβλ. τὸ πέπτω (ἀντὶ τοῦ πέσσω πέττω) ὅπερ ἐκ τοῦ πέψω ἔπεψα ἐγένετο». Ἀλλ' οὐδεὶς ἀπέβαλε τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν ταύτην διὰ τὸν λόγον ἢ μᾶλλον διὰ τὴν ἀλογίαν, ὅτι δὲν ἐλέχθη καὶ ἀντιστρόφως ῥίζω, πέζω ἤ τι τοιοῦτον κατὰ τὸ νίζω. Αὐτόθι ἑρμηνεύει ὁ Κ. Κόντος καὶ τὸ πήσσω καὶ τὸ κατάσσω ἐκ τοῦ πήξω ἔπηξα, κατάξω κατέαξα κατὰ τὸ πράξω ἔπραξα πράσσω· ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς ἠμφισβήτησε ταῦτα διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ἐγένετο καὶ τοὐναντίον ἢ ὅτι οὐχὶ πάντα τὰ ῥήματα ὅσων ὁ μέλλων ἔληγεν εἰς -ξω -ξομαι καὶ ὁ ἀόριστος εἰς -ξα μετεσχηματίσθησαν ἐν τῷ ἐνεστῶτι εἰς -σσω, ἤτοι διότι δὲν ἐλέχθη καὶ κράσσω ἐκ τοῦ κράξω ἔκραξα (οὕτως οἱ μτγν.), τήσσω ἀπὸ τοῦ τήξω ἔτηξα, λέσσω ἀπὸ τοῦ λέξω ἔλεξα, βρέσσω ἀπὸ τοῦ βρέξω ἔβρεξα, κλπ. κλπ.

Ὁμοίως ἡρμήνευσεν ὁ κ. Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α' σελ. 96 τὸ

(1) Παραλαμβάνω ὅσα ἔχω πρόχειρα παραδείγματα ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Κόντου ἡρμηνευμένων, ἐπειδὴ βλέπω ὅτι καὶ ὁ κ. Π. τιμᾷ καὶ ἐπαινεῖ τὸν ἄνδρα, καὶ εἶναι ἐλπὶς ὅτι θὰ θελήσῃ ν' ἀκούσῃ αὐτοῦ μᾶλλον ἢ ἄλλου τινὸς τῶν ἐπαράτων γλωσσολόγων.

Μούνυχος Μουνυχία. Ἀβρώνυχος κατὰ τὸ ἀκρώνυχος γαμψώνυχος, ἀλλ' οὐδεὶς ἀπήτησεν, ἵν' ἀποδείξῃ καὶ τοὐναντίον, ἤτοι καὶ τὸ ἀκρώνιχος γαμψώνιχος, ὅπως καταστῇ ἀξιόπιστος ἡ ἑρμηνεία αὐτοῦ.

Γνωστὸν ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἡμεῖς (Ἰνδ. asma) ἐδασύνθη κατὰ τὸ ὑμεῖς, καὶ τὸ ἧμαι κατὰ τὸ συγγενὲς ἵζ-ἑδ-, ὅπως καὶ ἡ ἡμέρα (πρβλ. ἦμαρ) κατὰ τὸ ὥρα ἑσπέρα κλπ., ἀλλ' οὐδεὶς ἠρνήθη ταῦτα, ἐπειδὴ δὲν συνέβη καὶ τοὐναντίον, ἤτοι δὲν ἐψιλώθη καὶ τὸ ὑμεῖς ἵζω ὥρα ἑσπέρα, κλπ., ἵν' ἀποδοθῶσι τὰ ἴσα. Οὐδ' ἀπήτησεν ὅτι ἔδει νὰ δασυνθῇ καὶ τὸ ἐγώ, ὅπως τὸ ἡμεῖς, κλπ., ἵνα εἶναι πιστευτὴ ἡ ἀναλογικὴ ἐπίδρασις αὕτη

Τὸ ὀκτὼ ἐγένετο ὀπτὼ ἐν Ἠλείᾳ καὶ ὀκτὼ ἐν Ἡρακλείᾳ κατὰ τὸ ἑπτά, ἀλλ' οὐχὶ ἑπτὰ ἢ ἑκτὰ τὸ ἑπτὰ διὰ τὸ ὀκτώ. Καὶ τὸ ὀκτακόσια ἐλέχθη ἀντὶ ὀκτωκόσια (οὕτως ἐν Λέσβῳ) διὰ τὸ ἑπτακόσια, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἑπτωκόσια κατὰ τὸ ὀκτωκόσια.

Καὶ τὸ κρείττων μείζων ἀντὶ κρέσσων μέζων, ὅπως Ἰωνιστὶ ἐλέγοντο, εἶναι πεπλασμένα κατὰ τὸ χείρων ὀλείζων ἀμείνων, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐλέχθη καὶ ἀντιστρόφως ὀλέζων χέρων ἀμένων.

Κατὰ τὸ γλυκεά καὶ τὰ τοιαῦτα εἰς -εά θηλυκὰ ἐπίθετα ἐλέχθη ὅπως ἕκαστος βλέπει καὶ ἀγαπητικεά, στεφανωτικεά, ἀρραβωνιαστικεά, Κρητικεά κλπ., ἀλλὰ δὲν λέγεται καὶ τὸ ἀρσενικὸν ἀγαπητικύς, ἀρραβωνιαστικύς, Κρητικύς, κλπ. κατὰ τὸ γλυκύς κλπ.

Καὶ ὅμως παρὰ πάντα τὰ προφανῆ καὶ πασίγνωστα ταῦτα ὁ κ. Π. πρῶτον μὲν ἀποφαίνεται ὅτι αἱ ἀναλογικαὶ ἑρμηνεῖαι αὗται εἶναι νεοτευχεῖς, κεναὶ θεωρίαι ἐμοῦ καὶ πρὸς τούτοις παντάπασιν ἀπόβλητοι, ἐπειδὴ κατὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ αἱ ἀναλογίαι τοῦτο μὲν οὐδέποτε τὴν ῥίζαν, ἀλλὰ μόνας τὰς καταλήξεις τῶν λέξεων δύνανται ν' ἀλλοιῶσιν (οἷον τοῦ πήγνυμι πήσσω, νίζω-νίπτω, κρέσσον-κρείσσων, μέζων-μείζων **μόνη ἡ κατάληξις** ἠλλοιώθη καὶ τοῦ ἡμεῖς, ἡμέρα **ἡ κατάληξις** ἐδασύνθη!!), τοῦτο δὲ ὀφείλουσι ν' ἀντιστρέφωσι καὶ ἐκτείνωνται ἐπὶ πάντα τὰ ὅμοια· ἔπειτα διατείνεται ὅτι ὤφειλον νὰ δείξω ὅτι ἐλέχθη καὶ δανιῶ, ἀθριῶ ὅπως καθιῶ ἢ τοὐναντίον κομείσω ἢ κομήσω (σελ. 14), καὶ ὅτι ἂν ὄντως ἀναλογικῶς ἐγένετο τὸ εὐηθία, αὐθαδία κλπ., ἔδει νὰ λέγηται καὶ ἀνία καὶ προνία ἀντὶ ἄνοια, πρόνοια, καὶ ὅτι μόνον οὕτω θὰ ἦσαν πιστευταὶ

αἱ ἀναλογίαι αὗται. Ἀλλὰ τὰ νεοτευχῆ ὄντως ταῦτα εἶναι ἢ ἄγνοια πράγματος κοινοτάτου ἢ παλαιστικὸν τέχνασμα ἀνάγκης. Διακηρύττων ἄρα ὁ κ. Π. ὡς συστατικὸν στοιχεῖον τῆς ἐμῆς μεθόδου «ἄγνοιαν τῶν ὑπὸ πάντων γινωσκομένων» (σελ. 77 κάτωθ.) καὶ «ἐλαφρὰν παράκρουσιν κατὰ τὸ ἐπίζηλον ἔθος ῥωποπωλῶν τινων καὶ μεταπρατῶν» φαίνεται ὅτι πράγματι ἔλεγε ταῦτα περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ μεθόδου.

Ὁ κ. Π. διατείνεται ὅτι τὰ παραδείγματα ἀναλογιῶν καὶ συνεκδρομῶν, ὅσα ἐγὼ ὡς αἰσθητότερα πᾶσιν ἡμῖν παρέθηκα ἐκ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἀλλ' ἀκριβῶς διὰ τούτων ἐλέγχεται ὅτι δὲν παρηκολούθησε τῇ ἀναπτύξει τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης. Διότι ἤδη ἐν τῷ προμνημονευθέντι τόπῳ τῶν Μορφολογικῶν Ἐρευνῶν ἐδίδαξεν ὁμοίως ὁ κ. Brugmann καὶ ὁ κ. Osthoff περὶ τούτων τάδε: « Ἐπειδὴ κατέστη δῆλον, ὅτι ἡ κατ' ἀναλογίαν δημιουργία ἐν ταῖς νεωτέραις γλώσσαις μέγιστον ἐπικρατεῖ, ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ἀνενδοιάστως ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις καὶ ἀρχαιοτάταις περιόδοις ὁμοίως ἴσχυεν ἡ ἀρχὴ αὕτη, καὶ ἅμα χρησιμοποιήσωμεν αὐτὴν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς ἑρμηνείαν ἀρχαίων φαινομένων ὅπως καὶ εἰς νέων, οὐδὲ δύναται νὰ εἶναι παράδοξον, ἂν καὶ ἐν ταῖς ἀρχαιοτέραις ἢ καὶ ἀρχαιοτάταις γλωσσικαῖς φάσεσιν ἀνευρίσκωνται τοσοῦτοι ἢ καὶ ἔτι πλείονες ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ ὅπως καὶ ἐν ταῖς νεωτάταις . . . Ὑπάρχουσιν οἱ δοξάζοντες ὅτι ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ ἀναφαίνονται πρὸ πάντων ἐν ἐκείναις ταῖς γλώσσαις, ἐν αἷς τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα κατέπεσεν ἤ, ὡς ἄλλως λέγεται, ἐθολώθη, καὶ δὴ ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκτενὴς χρῆσις αὐτῶν ἐν ἀρχαιοτέραις περιόδοις ὅπως ἐν ταῖς νεωτέραις. Ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη ἐβλάστησεν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ καὶ αἱ ἀποδίδουσαι τῇ γλώσσῃ καὶ τοῖς γλωσσικοῖς τύποις ἰδίαν καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῶν λαλούντων ἀνθρώπων ζωὴν . . . Μὴ εἰς τὸ παιδίον τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων, τὸ ἀκοῦον καὶ μανθάνον τὴν γλῶσσαν τῶν πλησίον καὶ ἔπειτα μεταχειριζόμενον αὐτήν, ἦσαν ἐναργέστεροι οἱ τύποι τῆς γλώσσης ταύτης καὶ μὴ δὲν ᾐσθάνετο καὶ μετεχειρίζετο αὐτοὺς κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καθ' ὃν καὶ ὁ Ἕλλην τῶν νεωτέρων χρόνων τοὺς τύπους τῆς διαλέκτου αὐτοῦ; Καθ' ὃν τρόπον οἱ ἡμέτεροι Ἰαπετικοὶ πρόγονοι ὁμοίως ἡμῖν εἶχον ἀνάγκην τῶν χειλέων, τῆς γλώσσης, τῶν ὀδόντων καὶ λοιπῶν φωνητικῶν ὀργάνων εἰς σχηματισμὸν τῶν φθόγγων τῆς

γλώσσης, οὕτως ἀκριβῶς ὑπέκειτο καὶ σύμπαν τὸ ψυχολογικὸν μέρος τῆς λεκτικῆς ἐνεργείας αὐτῶν, ἡ ἐπαναγωγὴ τῶν ἐν τῇ μνήμῃ ἐναποτεθησαυρισμένων φθογγικῶν συμβόλων ἐκ τῆς ἀμυδρᾶς καὶ λανθανούσης καταστάσεως καὶ ἡ ἀνάπτυξις καὶ τροπὴ τῶν φθογγικῶν παραστάσεων εἰς λέξεις καὶ προτάσεις, ὑπέκειτο, λέγω, τοῖς νόμοις τοῦ συνειρμοῦ καὶ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν βαθμόν, καθ' ὃν καὶ σήμερον ὑπόκειται καὶ εἰς ἀεί, ἕως ἂν ἡ αὐτὴ φύσις ἀνθρώπων ᾖ, μέλλει νὰ ὑπόκειται . . . .».

Ὁμοίως λέγει ὁ Paul ἐν Principien[2] σελ. 298 «Ἀνάγκη ν' ἀποβληθῇ ὅλως ὁ συνήθης χωρισμὸς τῆς ἱστορίας τῆς Ἰαπετικῆς κλίσεως εἰς περίοδον οἰκοδομίας καὶ εἰς ἑτέραν ἀπωλείας καὶ καταπτώσεως. Ὅ,τι λέγεται ἀνοικοδομία συντελεῖται ἁπλῶς καὶ μόνον δι' ἀπωλείας στοιχείων πρότερον αὐτοτελῶν, ἔπειτα δὲ συντιθεμένων . . .».

Ταῦτα διδάσκουσιν ἀπὸ ἐτῶν οἱ ὕπατοι ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῆς γλώσσης καὶ πάντες πείθονται αὐτοῖς, μόνος ὁ κ. Π. ἀντιλέγει διατεινόμενος, ὅτι ναὶ μὲν τὰ τῆς νέας Ἑλλ. καὶ πολλαχῶς ἀντιστρέφουσι καὶ οὔτε ῥιζῶν οὔτε χαρακτήρων φείδονται, ἀλλὰ «ταῦτα, λέγει, οὐχὶ μόνον δὲν ἐμπεδοῦσιν, ἀλλ' . . . ἐκ θεμελίων ἀνατρέπουσι τὴν θεωρίαν τῶν ἀναλογικῶν μετασχηματισμῶν (σελ. 11). Καὶ ὅτι περὶ τῆς ὠφελείας αὐτῶν εἰς θεμελίωσιν τῶν ἀναλογικῶν σχηματισμῶν δύναται νὰ λεχθῇ ὅ,τι καὶ περὶ τῆς Νεφελοκοκκυγίας (78) κλπ.». Ἀλλὰ διατί ἄρα πανταχοῦ μὲν ἀλλαχοῦ κρατεῖ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀρχὴ τοῦ ἀπὸ τῶν ἐγγὺς καὶ γνωστῶν ἐπὶ τὰ ἀπωτέρω καὶ ἄγνωστα βαίνειν, καὶ δὴ πανταχοῦ μὲν ἀλλαχοῦ αἱ ἐκ τῶν νεωτέρων γλωσσῶν ἀναλογίαι εἶναι διδακτικαὶ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαίαις γενομένων καὶ ἐμπεδοῦσιν αὐτάς, διατί αὐτὰς ταύτας τὰς ὑπ' ἐμοῦ προενεχθείσας πρὸ ἐτῶν πολλῶν ἀναλογίας ἐκ τῆς νέας Ἑλληνικῆς ὁ καθηγητὴς Osthoff ἔθηκε βάσιν εἰς ἑρμηνείαν ἄλλων ὁμοίων τῆς ἀρχαίας ἐν Geschichte des Perfects σελ. 292 κέξ., ἐν μόνῃ δὲ τῇ νέᾳ Ἑλλ. αἱ ὑπ' ἐμοῦ σημειωθεῖσαι καὶ αὗται μόνον ἐπ' ἐσχάτων κατέστησαν ἀπόβλητοι, καὶ διὰ τίνων ἀποδεικτικῶν λόγων κατωρθώθη τοῦτο, ταῦτα δυστυχῶς δὲν ἐδήλωσεν ὁ κ. Π.

Οἱ περὶ τὴν γλωσσικὴν ἀσχολούμενοι ἐπιστήσαντες τὸν νοῦν ἐπὶ τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀπαιδεύτου ἀνθρώπου ἐπίστανται ὅτι ὅσα ἐν τῇ συνήθει γραμματικῇ διαστέλλονται εἰς ῥίζας, παραγωγικάς, πτωτικάς, προσωπικὰς καταλήξεις, δὲν εἶναι φύσει ἀμετακίνητα

καὶ διακεκριμένα, ἀλλ' ὅτι συνηθέστατα στοιχεῖον τοῦ θέματος ἢ τῆς ῥίζης ὑπολαμβάνεται ὡς μέρος τῆς καταλήξεως καὶ μεταφέρεται ἀναλογικῶς πολὺ πέραν τῶν ἐν ἀρχῇ ὁρίων αὐτοῦ. Ἰδοὺ τί διδάσκει περὶ τούτων ὁ καθηγητὴς K. Brugmann ἐν Grundriss B' 98. «Διὰ τοῦτο, ὅτι ἐπίθημά τι συμπλέκεται μετὰ τῶν προηγουμένων στοιχείων τῆς λέξεως στενῶς, συμβαίνει ὥστε νὰ μὴ εἶναι πάντοτε αἰσθητὸν τὸ σημεῖον τῆς συνδέσεως, διὸ καὶ βραδύτερον ἐμφανίζεται τὸ ἐπίθημα μετά τινος μέρους τῆς λέξεως ἡνωμένον ὡς ἁπλοῦν στοιχεῖον εὔχρηστον εἰς σχηματισμὸν λέξεων. Οὕτως ἐλέχθη ἐν Ἑλλάδι λύκ-αινα, κάπρ-αινα κλπ. κατὰ τὸ γείταινα τ.ἔ. γειταν-ια, λέαινα τ. ἔ. λεϜαν-ια». Ὁμοίως γράφει ὁ αὐτὸς αὐτ. σελ. 18 ὅτι τὸ busti-cetum ἐγένετο κατὰ τὸ nuc-êtum, ilic-êtum. Ταῦτα ἐπιστάμενος εἶπον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ' 213 ὅτι «ὀνόματα ἐθνικὰ εἰς -εᾶται λήγοντα ὑπῆρχον ἱκανὰ καὶ κατ' αὐτὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ μετασχηματισθῇ τὸ Ποτειδαιᾶται εἰς Ποτειδ-εᾶται, ὅπως καὶ τὸ Αὐλ-εᾶται ἐκ τοῦ Αὐλαί». Εἰς ταῦτα ἀναφερόμενος ὁ κ. Π. ἐν σελ. 26 γράφει «Ἑτέρου εἴδους πανουργίαν ἀλλὰ πάντοτε πανουργίαν δεικνύει ὁ κ. Χ. καὶ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς γραφῆς Ποτειδεᾶται... ταχυδακτυλουργικῶς μεταβιβάζων τὸ ληκτικὸν φωνῆεν τῆς ῥίζης ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν κατάληξιν». Ὥστε ἄν τις γράφῃ παλαί-τερος ἀλλὰ γερ-αίτερος, σχολ-αίτερος, νε-αίτερος, ἢ ἀληθέσ-τερος, ἐν-τελέσ-τερος ἀλλὰ σωφρον-έστερος, καταπυγον-έστερος, Ὑδρα-ῖος Ὑδρα-ῖοι, Θηρα-ῖος Θηρα-ῖοι κλπ. ἀλλὰ Μαυρομιχαλ-αῖοι Πετμεζ-αῖοι, δεικνύων οὕτως ὅτι στοιχεῖόν τι ἐν ἐκείναις μὲν ταῖς λέξεσιν ἀνήκει τῷ θέματι, ἐν ταύταις δὲ ἤδη τῇ καταλήξει (Τεγε-ᾶται, Λεπρε-ᾶται κλπ. ἀλλὰ Ποτειδ-εᾶται, Αὐλ-εᾶται), ἐκεῖνος δεικνύει κατὰ τὸν κ. Π. πανουργίαν καὶ μεταβιβάζει ταχυδακτυλουργικῶς τὸ φωνῆεν τῆς ῥίζης ἀπ' αὐτῆς εἰς τὴν κατάληξιν! Καὶ ὅμως πάντες οἱ ἐπιστήμονες σήμερον οὕτω ποιοῦσι καὶ οὐδεὶς ἀπεκάλεσεν αὐτοὺς πανούργους καὶ ταχυδακτυλουργούς, πλὴν τοῦ κ. Π. ὅστις εἴτε δι' ἄγνοιαν τῶν πραγμάτων εἴτε ἐπὶ διαβολῇ κατηγορεῖ μου ὅ,τι οὔτε σφάλμα οὔτε ἐμὸν εἶναι, ἀλλὰ πρᾶγμα γνωστότατον καὶ κάλλιστον. (Ἰδὲ ἀνωτέρω ἐν τῇ σελίδι τῇδε τὰ τοῦ κ. Brugmann λεϜάν-ια — λύκ-αινα κττ.).

Πάντες οἷς ἐπιμελές ἐστιν εἰδέναι ἐπίστανται, ὅτι ὅπως τὸ ει/οι οὕτω

καὶ τὸ ie/io μεταπτωτικῶς ἐγένοντο παλαιότατα i (εἶμι, οἶμος, ἴμεν, *ios*, κατάληξις τοῦ συγκριτικοῦ, καὶ *-is*-tos τοῦ ὑπερθ.), πρβλ. Brugmann, Grundriss[2] Α' σελ. 490. Ὁμοίως ἐπίστανται πάντες ὅτι οἱ Λέσβιοι καὶ οἱ Συρακόσιοι δὲν ἔτρεπον τὸ ε πρὸ τοῦ α ο ου εἰς ι ὅπως ἐποίουν πολλοὶ τῶν Δωριέων καί τινες ἄλλοι οἷον οἱ Βοιωτοί, Θεσσαλοὶ καὶ ἔνιοι τῶν Κυπρίων· πρβλ. ὅσα διέλαβε περὶ τούτων ὁ Felix Solmsen ἐν Περιοδικῷ τοῦ Kuhn Τόμ. ΛΒ' σελ. 551 κέξ. Διὰ ταῦτα, ἂν ἐν ταῖς διαλέκτοις τῶν Λεσβίων καὶ Συρακοσίων λέγηται μὲν ἔοντας, ἐπιμελέως, θέος, μέρεος, διακονέοντες κλπ. πρβλ. Meister Ἑλλ. Διαλ. Α' 48, ἀκολουθέοντι, ποιέω κλπ. Ahrens Β' 219, μόνα δὲ τὰ μετουσιαστικὰ λήγωσιν εἰς -ιος, τὸ ι τοῦτο δὲν προῆλθε φωνητικῶς ἐκ τοῦ ε ἀλλὰ μεταπτωτικῶς ἐκ τοῦ ει. Ταῦτα διέλαθον τὸν κ. Π., διὸ γράφει ἐν σελ. 55 «δὲν δυνάμεθα ν' ἀποκρύψωμεν τὴν κακόβουλον καὶ κακότεχνον αὐτοῦ πανουργίαν, τὴν ζητοῦσαν διὰ πονηρᾶς διαστροφῆς τῶν πραγμάτων . . . ἐξ ἀσυγγνώστου πανουργίας ἐδίδαξεν ὁ κ. Χ., ὅτι «ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ -ειος καὶ -ιος ἦτο ἀρχαιόθεν εὔκολος»· διότι . . . τὸ ἀργύριος, βόιος, φοινίκιος τοῦ Ἐπιχάρμου προῆλθον ἐκ τοῦ βόε(ι)ος κλπ. κατὰ τὴν πρὸ φωνήεντος καὶ ἐν ῥήμασι καὶ οὐσιαστικοῖς γνωστοτάτην καὶ συνηθεστάτην παρὰ τοῖς Δωριεῦσι (sic!) τροπὴν τοῦ ε εἰς ι». Οὕτως ὁ κ. Π. ἀγνοεῖ μὲν τα πράγματα, ὑβρίζει δὲ τοὺς εἰδότας αὐτά.

Πάντες διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ μοι καθηγητοῦ J. Schmidt ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΛΒ' σελ. 321 κέξ. ἐμάθομεν, τίς ἡ σχέσις τοῦ Κέρκυρα πρὸς τὸ Κόρκυρα, τοῦ Ἀπέλλων πρὸς τὸ Ἀπόλλων κλπ. Μόνος ὁ καλὸς κἀγαθὸς κ. Π. ἀγνοεῖ ταῦτα, διὸ καὶ ἐν σελ. 56 παραπέμπει εἰς τὴν Γραμματικὴν τοῦ Kühner-Blass, ἔνθα οὐδὲν ὑγιὲς διδάσκεται.

Πάντες ἐπίστανται ὅτι τονούμενον φωνῆεν δὲν ἀποβάλλεται. Μόνος ὁ κ. Π. φρονεῖ ὅτι «τὸ ο ἢ ε τοῦ Ἀπόλλων Ἀπέλλων, καίπερ τονιζόμενον, ἠδύνατο φωνητικῶς νὰ συγκοπῇ, καθ' ὁμοίας ἐν ἄλλαις λέξεσι συγκοπάς, οἷον ἐν ταῖς λέξεσι Θέδωρος, Σείτιμος, τόνθριζε, Στρατώνδας κλπ.» καὶ παραπέμπει πάλιν εἰς τὸν Blass. Δὲν θὰ ἦτο ἆρά γε προτιμότερον διὰ τὸν κ. Π. νὰ σιγᾷ, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης ἀγνοεῖ;

Εἶναι πασίγνωστον σήμερον ὅτι καὶ τὰ εἰς -jᾰ ὀνόματα ἐκλίνοντο τὸ πάλαι μεταπτωτικῶς, ὥστε καὶ παρὰ τὸ γλῶσσα (ἀπὸ τοῦ γλωχ-ja) γλῶσσαν ἐλέγετο γενικὴ καὶ δοτικὴ *γλασσᾶς *γλασσᾷ, ὅθεν ἀνεπτύχθησαν τὰ συστήματα γλῶσσα γλῶσσαν γλώσσης γλώσσῃ καὶ γλάσσης γλάσσῃ γλάσσα γλάσσαν, ὅπως ἀνεγνώσθη ἐν τοῖς μιμιάμβοις τοῦ Ἡρώδα. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ τὸ *γᾶFja ὅθεν *γῆα- γέω-, καὶ τὸ *γᾰFjᾶς ὅθεν γαῖα. Πρβλ. Joh. Schmidt ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΛΓ' σελ. 453-5. Ὁ κ. Π. οὐδέν, ὡς φαίνεται, τούτων αἰσθανόμενος γράφει περὶ αὐτῶν ἐν σελ. 59 «νομίζει τις ὅτι ἀναγινώσκει τὰ ὀνειροκριτικὰ τοῦ Ἀρτεμιδώρου». Καὶ φαίνεται ἀληθῶς ἔχων δίκαιον, παρατηρῶ δὲ μόνον ὅτι αἰτία τούτου δὲν εἶναι τὰ πράγματα, ἀλλ' αὐτὸς ὅστις δὲν ἐφρόντισε νὰ μάθῃ αὐτά.

Παρατηρήσας ὅτι ὁ κ. Π. ἐν Θ' 177 ἔλεγεν ὅτι ἐν τῇ λέξει Αἴνεος Αἰνέας ἔκειτο ἡ νόθος δίφθογγος καὶ ἐν 183 ὅτι ἐν τῇ λέξει Ποτειδάν, Ποτεδὰν καὶ ἡ γνησία καὶ ἡ νόθος καὶ ὅτι ἐκ τῆς συστολῆς αὐτῶν προῆλθε τὸ Ποτιδάν, ἠπόρησα ἐν Θ' 210 ἐπὶ τούτῳ, ἐπειδὴ ἐδίσταζον νὰ πιστεύσω ὅτι ὁ κ. Π. δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τὴν γνησίαν δίφθογγον ει τῆς νόθου. Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενος ὁ κ. Π. ἐν σελ. 28 γράφει τάδε: «Ἐγώ, ὅστις τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι ἀκριβέστερον καὶ ὀρθότερον παντὸς ἄλλου διέλαβον περὶ τῆς γνησίας καὶ νόθου ει . . . Ἂν ὁ κ. Χ. ἦτο ἀνθρωπικώτερος καὶ εἶχε τὴν συνείδησιν καὶ αὐτῶν τῶν κοινῶν ἀνθρώπων, δὲν θὰ εἶχε τὴν ἀναίδειαν, διαστρέφων καὶ τὸν νοῦν καὶ τὸ γράμμα τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντων ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν Ἀποκρίσει σελ. 177 νὰ γράψῃ περὶ ἡμῶν ὅτι ἀγνοοῦμεν τί ἐστι γνησία καὶ νόθος δίφθογγος, ἐν ᾧ ἡμεῖς κατὰ πλάτος διελάβομεν καὶ περὶ τοῦ ὀνόματος καὶ τῆς φύσεως ἀμφοτέρων ἐν Βασάνῳ σελ. 55 ὑποσημ. και 184-6. Καὶ ἂν τοιαῦτα ψεύδη καὶ ἄλλα ὅμοια τολμᾷ δημοσίᾳ ν' ἀναγράφῃ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ . . .». Καὶ πάλιν παρατηρῶ ὅτι αἱ ὕβρεις δὲν εἶναι ἀποδείξεις, διὸ παραλιπόντες ταύτας σπεύσωμεν εἰς τὴν Βάσανον εἰς ἣν παραπεμπόμεθα καὶ ἐν ᾗ θὰ κεῖνται βεβαίως τὰ ἐπιχειρήματα. Ἰδοὺ τί λέγεται ἐν σελ. 55 σημ. «Καλοῦσι νόθους οἱ Ἐρασμικοὶ καὶ ἡμεῖς μετ' ἐκείνων τὰς διφθόγγους ει καὶ ου, ὅταν αὗται προέρχωνται οὐχὶ ἐκ συναιρέσεως τοῦ ε καὶ ι καὶ τοῦ ο καὶ υ, ὅτε λέγουσιν αὐτὰς γνησίας, ἀλλ' ἐκ τῆς κράσεως τῶν δύο ε ἢ τῶν δύο ο ἢ τοῦ ο καὶ ε ἢ τοῦ ε καὶ ο, ἢ κατ' ἔκτα-

σιν τοῦ ε καὶ ο». Κάλλιστα παραδέχεται ὁ κ. Π. τὸ τῶν γλωσσικῶν δίδαγμα τοῦτο. Ἀλλὰ νῦν ἐρωτῶ πάντα τίμιον ἄνθρωπον, πῶς λέγεται ὅτι ἐν τῷ Αἰνείας Αἴνειος κεῖται ἡ νόθος δίφθογγος καὶ πῶς ὅτι ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ λέξει Ποτειδὰν Ποτεδὰν κεῖται καὶ ἡ γνησία καὶ ἡ νόθος; Προῆλθε τὸ ει τοῦ Αἰνείας Αἴνειος ἐκ συναιρέσεως τῶν δύο εε ἢ ἐξ ἀντεκτάσεως τοῦ ε; Καὶ πῶς ἐν τῇ ἑτέρᾳ λέξει τὸ ει εἶναι ἅμα μὲν γνήσιον, ΕΙ, ἅμα δὲ νόθον ἤτοι προϊὸν συναιρέσεως τοῦ εε ἢ ἀντεκτάσεως; Καὶ πῶς λέγεται ἐν σελ. 62 Δευτέρας ἀποκρίσεως ὅτι τὸ Νεοκλείδης Νεοκλέδης εἶχε τὴν νόθον δίφθογγον ε, ἀφοῦ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ σημ. σελ. 55 τῆς Βασάνου ῥητῶς εἶπεν ὅτι «νόθους καλοῦσιν οἱ Ἐρασμικοὶ καὶ ἡμεῖς μετ' αὐτῶν, τὰς διφθόγγους ει καὶ ου, ὅταν αὗται προέρχωνται **οὐχὶ** ἐκ συναιρέσεως τοῦ ε καὶ ι», τὸ ΝεοκλεϜ-ίδης δ' ἐγένετο Νεοκλεΐδης-Νεοκλείδης ἤτοι διὰ συναιρέσεως τοῦ ε καὶ ι; Εἶναι ταῦτα λογικά;

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ κ. Π. παρέλαβε μὲν ἄλλοθέν ποθεν τοὺς ὅρους τούτους, ἀλλ' οὔτε τότε σαφῶς ἐνόησεν (ὥστε οὐκ ἀληθὲς ὅτι αὐτὸς ἀκριβέστερον καὶ ὀρθότερον παντὸς ἄλλου διέλαβε περὶ τῆς γνησίας καὶ νόθου διφθόγγου ει. .) οὔτε μετέπειτα ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ κεχωρισμένους. Διότι ἐκεῖνοι μὲν ὠνόμαζον καὶ ὀνομάζουσι τὸ ει καὶ ου γνησίας ἢ νόθους διφθόγγους ἀποβλέποντες εἰς τὸν τρόπον τῆς γενέσεως αὐτῶν (ἂν ἐκ συναιρέσεως τοῦ εε, οο κλπ., ἂν ἐξ ἀντεκτάσεως κτλ. ἢ μή), ὁ δὲ ὀνομάζει αὐτὰς οὕτως ἀποβλέπων εἰς τὸν τρόπον τῆς παραστάσεως ἢ γραφῆς αὐτῶν, εἰ καὶ γράφει ὅτι μετὰ τῶν Ἐρασμικῶν, λέγει τῶν γλωσσικῶν, καλεῖ αὐτὰς οὕτως. Καὶ ὅμως ἡ μὲν κατὰ τὴν γένεσιν διαφορὰ εἶναι ἅμα μὲν ἁπλῆ καὶ εἰς οὐδεμίαν ἄγει σύγχυσιν, ἐπειδὴ ἀναντιλέκτως πᾶσα δίφθογγος ει, ου λέξεώς τινος καθ' ἕνα μόνον τρόπον ἠδύνατο ν' ἀναπτυχθῇ, ἀλλ' ἐπί τινα χρόνον κατὰ δύο διαφόρους νὰ γραφῇ (κεῖται καὶ κἕται, φρουρὸς καὶ Φρορίδης, τούτον καὶ τότον = τούτων), ἅμα δὲ διδακτικὴ καὶ εὐδιάγνωστος, ἐπειδὴ τῆς μὲν γνησίας ει, ου ἡ πασίγνωστος συστολὴ εἶναι ι, υ, εἶμι-ἴμεν, ἐλήλουθα ἐλήλυθμεν, τῆς δὲ νόθου ε, ο, κτεὶς κτενός, διδοὺς διδόντος. Τὸ Ποτιδὰν ἄρα δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι συστολὴ τῆς νόθου ει. Ἡ δὲ κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν διαφορὰ καὶ διπλῆ δύναται νὰ εἶναι καὶ εἰς σύγχυσιν ἄγει καὶ τὴν αὐτὴν δίφθογγον ἄλλοτε ἄλλως ὀφείλει νὰ ὀνομάζῃ, καὶ λογικῶς

χωροῦσα ὀφείλει νῦν νὰ καλῇ πάσας γνησίας, ἀφοῦ ἡ ὀρθογραφία ει, ου κατίσχυσεν. Ταῦτα πάντα ἀγνοεῖ καὶ συγχέει, ὡς ἀποδείκνυται, ὁ κ. Π., διὸ παραπαίων καὶ ἀντιφάσκων καὶ ἐξελεγχόμενος ὀργίζεται καὶ ὑβρίζει.

Τὰ ῥηθέντα ἀρκοῦσι, φρονῶ, πληρέστατα εἰς ἀπόδειξιν τῆς δισχυρίσεώς μου, ὅτι ὁ κ. Π. ἀγνοεῖ καὶ ἀρνεῖται τὰ ὑπὸ πάντων τῶν ἐπαϊόντων ὁμολογούμενα καὶ ἔπειτα καταγγέλλει μου ὡς δεινὴν ἄγνοιαν αὐτὰ ταῦτα τὰ πασίγνωστα τῆς γλωσσικῆς ἀξιώματα.

Β' Παρασιωπώμενα.

Εἶπον ὅτι ὁ κ. Π. εἰς ὅσα ἐξηλέγχθη ἢ οὐδὲν ἀποκρίνεται, ἢ ὅπερ ἔτι χεῖρον, παντάπασιν ἀπροσδιόνυσα. Θὰ ἀναγράψω πρῶτον παραδείγματά τινα ἐν οἷς οὐδὲν ἀποκρίνεται. Οὕτω π. χ. ἐν Ἀθηνᾶς Θ', σελ. 181, 16 διετείνετο ὅτι τὰ μεταπτωτικὰ φαινόμενα «διέμειναν μέχρι τέλους ὁποῖα ἐπλάσθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μορφώσεως αὐτῆς **μετὰ** τὸν ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τῶν ἄλλων συγγενῶν γλωσσῶν». Διὰ τούτων ἐδήλου ὅτι δὲν ἔχει σαφῆ ἔννοιαν τῶν χρόνων καθ' οὓς ἐσχηματίσθη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ καθ' οὓς ἐγένετο ἡ μετάπτωσις, τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης, ἐφ' οἷς καὶ ἐξηλέγχθη ἐν σελ. 231, ἀλλ' οὐδὲν ἀπήντησεν.

Διὰ πολλῶν ἐζήτησεν ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Ἀθηνᾶς Ζ' σελ. 108-111, ἵν' ἀποδείξῃ ὅτι διὰ ψυχολογικοὺς καὶ ἀγνοῶ τίνας ἄλλους λόγους ἐλέχθη εὐκταῖος, ἀπευκταῖος ἀντὶ εὐκτέος καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἀποδεικνύεται ἡ ὁμοιότης τῆς προφορᾶς τῆς αι καὶ τοῦ ε. Ἐξηλέγχθη ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Θ', σελ. 193, καὶ οὐδὲν ἀπήντησεν.

Δισχυρίζετο ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν ἀναλογιῶν εἶναι ἰδία ἐμοῦ ἐπινόησις, καινοτευχής, κτλ. Διὰ τῶν παρατεθειμένων ἐν Θ' σελ. 187 καὶ 226 σημ. παραδειγμάτων Βορυσθενίτης, Ἁβρώνυχος ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ ὁ Ἡρῳδιανὸς καὶ ὁ κ. Κόντος ἐφήρμοζον πρὸ ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν ταύτην, καὶ ὁ κ. Π. οὐδὲν ἀντεῖπεν, ἐπιμένει δ' ὅμως νὰ διατείνηται ἐπὶ διαβολῇ καὶ διασυρμῷ τοῦτο μὲν ἐπιστημονικῆς ἀρχῆς ἀνεγνωρισμένης, τοῦτο δὲ ἐμοῦ, περὶ τῶν ἀναλογιῶν, ὅτι εἶναι νεοτευχής, καινὴ θεωρία ἐμοῦ, ἄστοχον ἐπινόημα ὀνειροπόλου γλωσσολογικῆς φαντασίας (16) κλπ. Λέγεται τοῦτο φιλαλήθεια καὶ δικαιοσύνη ἢ πῶς ἄλλως ὀνομαστέον;

Ἔλεγον ἐν Θ', σελ. 203 ὅτι ὁ διατεινόμενος ὅτι, ἐπειδὴ ἀντὶ τῆς καταλήξεως -είδης παρελαμβάνετο ἐνίοτε ἡ -ΐδης, τὸ ει καὶ τὸ ϊ ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως, ἤτοι ἐταυτίζοντο φωνητικῶς, οὗτος ὤφειλε νὰ ὁμολογήσῃ ταὐτὸν καὶ περὶ τῶν ἐναλλασσομένων καταλήξεων -ίδης καὶ -ιάδης, Πηλείδης καὶ Πηληϊάδης, Βερενικίδης καὶ Βερενικιάδης, Ἀμφιτρυωνίδης καὶ Ἀμφιτρυωνιάδας (Βακχυλίδου Ε' 85, ΙΖ' 15) κλπ.· καὶ πρὸς ταῦτα ἐνόμισεν ὁ κ. Π. φρονιμώτερον νὰ σιωπήσῃ.

Ἐν Θ', σελ. 171 παρεδέχετο ὅτι τὸ «Αὐλιᾶται προῆλθεν ἐκ τοῦ Αὐλεᾶται φωνητικῇ τροπῇ τοῦ ε εἰς ι πρὸ φωνήεντος». Ἐγὼ ἀπέβαλον τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, εἰπὼν ὅτι τοιαύτη τροπὴ τοῦ ε εἰς ι ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ εἶναι ἀνήκουστος καὶ ἀδύνατος. Ὁ δὲ κ. Π. οὐδὲν ἀντεῖπεν,

Εἰς ἐμέ, ἔλεγον ἐν Θ', σελ. 193, φαίνεται σφόδρα παράδοξον ὅτι μόνον ἐν ταῖς καταλήξεσιν ἐναλλάσσεται τὸ ει καὶ ι, τὸ υ(ι) καὶ ει, τὸ αι καὶ ε, (-ειᾰ-ῐᾰ, ειτης-ιτης, ειδης-ΐδης, ειον-ιον, υ(ι)α-εια, Ποτειδαιᾶται καὶ Ποτειδεᾶται, γεγονυῖα-γεγονεῖα), οὐδὲ δύναμαι νὰ νοήσω, πῶς οἱ φθόγγοι οὗτοι ἐν μόναις ταῖς καταλήξεσιν ἀπέβησαν ὅμοιοι, ἐν δὲ ταῖς ῥίζαις καὶ τοῖς θέμασιν οὐχί. Προσέθηκα δ' ὅτι παρατηρεῖται ὅτι ὅπου ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἡ ἀνωμαλία δὲν εἶναι ἀπόλυτος ἀλλὰ περιωρισμένη ὁπωσδήποτε, ἐκεῖ πάντοτε δὲν εἶναι φωνητικὴ σύγχυσις ἀλλ' ἀναλογικὴ ἐπίδρασις. Καὶ τὴν διισχύρισίν μου ταύτην ἀπέδειξα δι' ἧς πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐξήνεγκον ἑρμηνείας τῶν ἐνεστωτικῶν θεμάτων τῆς ἡμετέρας γλώσσης. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα παρῆλθεν ἐν σιγῇ ὁ κ. Π., ψέγει δέ με μόνον ὅτι ἐπαινῶ τὴν μέθοδόν μου. Ἀλλ' ἀπὸ τίνος χρόνου ἀπηγορεύθη νὰ γίνηται μνεία ἐπιτυχοῦς ἑρμηνείας, ὅταν μάλιστα ἐξ αὐτῆς πηγάζουσι μεθοδολογικαὶ ἀλήθειαι; Ἔπειτα τῷ μὲν κ. Π. ἐπιτρέπεται νὰ ψέγῃ τὴν ἐμὴν μέθοδον καὶ τοῦτο ἀτόπως καὶ ἀδίκως, ἐμοὶ δὲ δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε ν' ἀντιτάξω αὐτὴν πρὸς τὴν ἐκείνου, ἵνα οὕτω καταδειχθῇ ἡ ποιότης ἑκατέρας, οὔτε νὰ ὑποδείξω ὅτι ἡ ἐμὴ ἐνεκρίθη καὶ ἐπῃνέθη ὑπὸ σοφῶν ἀνδρῶν;

Ὁ κ. Π. κατηγόρει μου ἀντίφασιν ἐν Θ' 164, διδάσκοντος τοῦτο μὲν ὅτι κατὰ γλωσσικὸν ἀξίωμα «ὅπου ἀναλογικὴ μετάβασις ἀπὸ τάξεως εἰς τάξιν, οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται περὶ ταυτίσεως

τῶν ἐκφωνουμένων φθόγγων, τοῦτο δ' ὅτι αἱ καταλήξεις -είδης καὶ -ίδης κατήντησαν ἰσοδύναμοι». Ἀντεῖπον ὅτι κακῶς ἀποδίδοταί μοι ἀντίφασις ἐπὶ τούτοις, ἀφοῦ καὶ τὸ ἀξίωμα εἶναι ἀναντίλεκτον καὶ κάλλιστα δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι ἰσοδύναμοι αἱ καταλήξεις -σι καὶ -οις, ἀγῶσι καὶ ἀγώνοις, -ου καὶ -ος, νοῦ καὶ νοός κλπ. εἰ καὶ διαφόρως ἐκφωνοῦνται. Ὁ δὲ κ. Π. ἐσιώπησεν.

Ἐν Θ' 179 ἔγραφεν ὁ κ. Π. ὅτι «Δι' οὐδενὸς σαφοῦς τεκμηρίου ἀποδεικνύεται ὅτι ἐν Λακεδαίμονι τὸ υ ἐξεφωνεῖτο ὡς ου». Ἐξηλέγχθη ἐν σελ. 226 καὶ οὐδὲν ἀπήντησεν.

Ἀρκοῦσι, φρονῶ, ταῦτα, ἵνα δείξωσιν ὅτι διατεινόμενος ὁ κ. Π. ὅτι ἡ ἐμὴ μέθοδος συνίσταται «ἐκ μεγαλοπρεποῦς ὑπερπηδήσεως τῶν κυρίων καὶ οὐσιωδῶν μερῶν τῶν ἀποδείξεων τοῦ τἀναντία φρονοῦντος, ἀναμιμνησκούσης τὸ πολυθρύλητον Ῥόδιον ἅλμα» κλπ., πράγματι οὐχὶ περὶ τῆς ἐμῆς ἀλλὰ περὶ τῆς ἑαυτοῦ μεθόδου ἔλεγε ταῦτα.

Γ') Ἀπροσδιόνυσοι ἀποκρίσεις καὶ παραλογισμοί.

Ἐλέγχων ἐν Θ' σελ. 199 κέξ. τὴν γνώμην τοῦ κ. Π., καθ' ἣν αἱ ἀναλογίαι ἀλλοιοῦσι μόνας τὰς καταλήξεις τῶν λέξεων οὐχὶ δὲ καὶ τὰς ῥίζας ἀνέγραψα ἐν σελ. 200 τὸ ῥῆμα καθίζω, ὅπερ ὁμοιωθὲν τῷ κομίζω, νομίζω κλπ. ἐσχημάτισε μέλλοντα καθ-ιῶ, ὅπως νομ-ιῶ, κομ-ιῶ κλπ., τ.ἔ. ἡ ῥίζα αὐτοῦ **-ίζω** ἐτέθη ἐν ἴσῃ μοίρᾳ πρὸς τὰς καταλήξεις τῶν ἄλλων (νομ-**ίζω**) καὶ δὴ ἔπαθεν. Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενος ὁ κ. Π. ἐν σελ. 13 στ. 5 κατ. διισχυρίζεται ὅτι «τοιοῦτος μετασχηματισμὸς γενόμενος διὰ τὸν εἰρημένον λόγον (δηλ. διὰ τὴν ἐξομοίωσιν τοῦ καθίζω πρὸς τἆλλα ῥήματα εἰς -ίζω) οὐδὲν ἔχει τὸ ἀνώμαλον». Ἀλλὰ μήπως πρόκειται περὶ τῆς ὁμαλότητος ἢ ἀνωμαλίας αὐτοῦ, καὶ οὐχὶ περὶ τούτου καὶ μόνου, ἂν δι' ἀναλογίαν ἠλλοιώθη ἡ ῥίζα ἢ μή; καὶ δὲν λέγεται τοῦτο ἐν τῇ λογικῇ ἑτεροζήτησις καὶ δὲν καταλέγεται ἐν τῇ σοφιστικῇ;

Διατί, ἠρώτα ὁ κ. Π. ἐν Θ' 177, δὲν ἐλέχθη καὶ ἡ ἀφύεια καὶ ἡ εὐτύχεια κττ., ἂν τἆλλα τὰ ἀναγραφόμενα ἐγένοντο κατ' ἀναλογίαν; Ἀλλ' ἐλέχθη ἀληθῶς καὶ εὐτύχεια καὶ εὐφύεια, ἀπήντησα ἐγὼ ἐν Θ' 194-5 σημ. Εἰς τοῦτο ἀποκρινόμενος ὁ κ. Π., σελ. 11 σημ., διισχυρίζεται ὅτι «δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκ τούτων προ-

ἦλθον τὸ εὐτυχία καὶ εὐφυΐα κατ᾽ ἀντιμεταχώρησιν τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος, ἢ ὅτι τὸ εὐτυχία καὶ εὐφυΐα ἐσχηματίσθησαν ἀμέσως ἐκ τοῦ τύχη καὶ φυή, ὡς τὸ βουλιμία καὶ νουμηνία ἀμέσως ἐκ τοῦ λιμὸς καὶ μήνη». Εὖγ᾽, ὦ Παλάμηδες, ὦ σοφωτάτη φύσις! Ἀλλὰ μήπως προέκειτο ἡμῖν περὶ τοῦ τρόπου τῆς γενέσεως αὐτῶν, ἢ περὶ τούτου καὶ μόνου, ἂν ἐλέχθησαν ἢ μή; Καὶ ταῦτα μέν, ἔστω, ἐγένοντο ἐκ τοῦ φυὴ καὶ τύχη, τὰ δὲ εὐηθία, ἀμαθία, αὐθαδία, ὀργυιά, κττ. πόθεν ἐγένοντο, ἂν μὴ ἐξ ἀναλογίας; Καὶ ἔπειτα ἔστω, ἀφοῦ ὁπωσδήποτε ἐπλάσθησαν, δὲν ἦτο δυνατὸν κατ᾽ ἀναλογίαν τῶν ἐκ παραλλήλου εὐχρηστούντων εἴτε τούτων εἴτε ἄλλων οἱωνδήποτε πολὺ πρότερον δημιουργηθέντων ζευγῶν εἰς -εῐᾰ -υιᾰ καὶ -ῐᾰ -ιά νὰ λεχθῶσι καὶ ἄλλα καὶ δὴ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναλογίας ἣν οὕτως ἐπιμόνως ἐπιμένει ἀρνούμενος ὁ κ. Π.; Καὶ τελευταῖον ἀποδεκτῆς γενομένης τῆς γνώμης ταύτης τοῦ κ. Π., ὅτι ταῦτα ἐγένοντο ἀμέσως ἐκ τοῦ τύχη καὶ φυή, ποῦ μένει τότε ἡ ταύτισις τοῦ ει καὶ ῐ περὶ ἧς προέκειτο αὐτῷ; καὶ πῶς ὁ κ. Π. δύναται τοῦ λοιποῦ νὰ προσαγάγῃ τοὺς ψευδομάρτυρας τούτους εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι τὸ ει καὶ ῐ ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως; Βλέπετε ποῦ ἄγουσιν αἱ ἐκ τοῦ προχείρου ἀποκρίσεις;

Θέλων νὰ ἐξασθενώσῃ τὴν σημασίαν τῶν φωνητικῶν νόμων, δι᾽ οὓς ἐγὼ ἠξίουν, ὅτι ἔδει ἡ ἀντιμεταχώρησις τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος ἡ γενομένη κατ᾽ αὐτὸν ἐν τοῖς γαιομόρος γαιοπόνος - γεωμόρος γεωπόνος νὰ γένηται πανταχοῦ, ὅπου τὸ αιο ἐνεφανίζετο, διατείνεται, σελ. 60-1, ὅτι «οὐδὲ τὸ ἀπήορος καὶ παρήορος ἐγένετο ἀπέωρος καὶ παρέωρος, ὡς τὸ μετήορος ἐγένετο μετέωρος». Ἀλλὰ πρὸς Διὸς καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, ποῦ καὶ πότε καὶ πρὸς τίνας λέγονται ταῦτα; Λέγονται ταῦτα ἐν Ἑλλάδι, ἐν ᾗ ἀπὸ τριακονταετίας ὁ κ. Κόντος διδάσκει τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης; Καὶ λοιπὸν ἦσαν καὶ αἱ λέξεις ἀπήορος, παρήορος εὔχρηστοι ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ καὶ διέφυγον τὴν ἐνέργειαν τοῦ φωνητικοῦ νόμου τῆς ἀντιμεταχωρήσεως; ἢ εἶχον πρὸ αἰώνων ἀπαρχαιωθῆ καὶ καταστῆ ἄχρηστοι καὶ δὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ὑποκύψωσι τοῖς μετέπειτα ἐπικρατήσασι φωνητικοῖς νόμοις; Βεβαίως ὁ κ. Π. περιφρονεῖ τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ, ὅταν διὰ τοιούτων μεθόδων θέλῃ νὰ παραπείθῃ αὐτούς.

Πρῶτος ὁ καθηγητὴς K. Brugmann παρετήρησεν ἐν τῷ Περιο-

δικῷ Kuhn, τόμ. ΚΖ΄ σελ. 196 κέξ., ὅτι ὅπου γίνεται συναίρεσις τοῦ α μετὰ τῆς γνησίας διφθόγγου ει, ἐκεῖ παράγεται ᾳ, ὅπως ἀείδω ᾄδω, τιμάει-τιμᾷ, γελάεις γελᾷς κττ.· ὅπου δὲ τοὐναντίον συναίρεσις τοῦ α μετὰ τῆς νόθου διφθόγγου ει, παράγεται ᾱ, ὅπως τιμάειν τιμᾶν, ἀείρω (ὑποτ. τοῦ ἀορ. καὶ μετὰ νόθου διφθόγγου) ᾶρω. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἀπεδέξαντο πάντες οἱ ἐπιστήμονες. Δῆλον ἄρα, ἔλεγον ἐγώ, ὅτι καὶ ἐκ τοῦ ἀεικίζω ἀεικία, ἐπειδὴ καὶ ἐν τούτοις ἡ δίφθογγος ει εἶνε γνησία, θὰ προήρχετο ᾳκία ᾳκίζω (πρβλ. καὶ Schulze ἐν Quaest. Ep. 10-11). Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενος ὁ κ. Π. ἀποφαίνεται ὅτι ἐγὼ «περιβομβούμενος τὰ ὦτα καὶ ἴσως καὶ τὴν διάνοιαν ὑπὸ τῆς μεγαλοφωνίας τῶν φωνητικῶν νόμων καὶ φίλερις ὢν» δὲν ἐνεθυμήθην οὔτε τὸ φαίνω καὶ αἴρω, ἅτινα, λέγει, προῆλθον «ἐκ τοῦ ἀερίω (sic) ἀείρω, φαενίω (sic) φαείνω, ὡς μαρτυροῦσιν οἱ μέλλοντες ἀρῶ φανῶ ἔχοντες τὸ α μακρόν», οὔτε ὅτι «τὸ ἀείδω συνῃρέθη εἰς ᾄδω μετὰ τὴν ἐκ μέσου ἔκπτωσιν τοῦ F», οὔτε ὅτι «τὰ κατὰ τὴν συναίρεσίν καὶ κρᾶσιν δὲν ὁρίζουσιν ἀπολύτως οἱ φωνητικοὶ νόμοι ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι στοιχεῖον τῆς γλώσσης, τὸ λογικόν, τὸ μὴ ἐπιτρέπον τοῖς φωνητικοῖς νόμοις ν' ἀσκῶσιν ἀκωλύτως πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὸ ἔργον αὐτῶν», διὸ «οὐδὲ τὸ ἑῶμεν συνῃρέθη εἰς ὦμεν». Εἰς ταῦτα ἀποκρίνομαι Α΄) ὅτι οὔτε τὸ αἴρω προῆλθεν ἀληθῶς ἐκ τοῦ ἀείρω, ἀλλ' ὅπως ἐδίδαξεν ἐν τῷ μνημονευθέντι Περιοδικῷ ὁ κ. Brugmann, ἐκ τοῦ *Fαρjω, οὔτε τὸ φαίνω ἐκ τοῦ φαείνω, ἀλλ' ἐκ τῆς ῥίζης φαν, ὅπως ἐδίδαξε καὶ ὁ Κούρτιος ἐν Ἐτυμολογικῷ[4] σελ. 297 καὶ ὁ G. Meyer Ἑλλ. Γραμμ.[3] σελ. 586, ὁ δὲ Κούρτιος ἐν Verbum Α΄ 314 ὥρισε καὶ τὴν σχέσιν τοῦ φαίνω πρὸς τὸ φαείνω. Καὶ τὸ μακρὸν α μεθ' οὗ ἐξεφέρετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὁ μέλλων ἀρῶ καὶ ἴσως ὁ φανῶ, ἑρμηνεύεται κάλλιστα ὡς προελθὸν ἐκ συναιρέσεως τῶν πληρεστέρων θεμάτων αFερ φαFεσν, ἐξ ὧν ἐσχηματίσθησαν οἱ μέλλοντες οὗτοι. Οὐδαμῶς δὲ μαρτυρεῖ ὅτι καὶ οἱ ἐνεστῶτες αἴρω, φαίνω ἐγένοντο ἐκ τοῦ πληρεστέρου τούτου τύπου τῶν θεμάτων. Β΄) ὅτι σφόδρα ἀταλαιπώρως ἐλέχθη ὅτι τὸ αει ἐν τῷ ἀείδω-ᾄδω συνῃρέθη εἰς ᾳ μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ F· ὡσεὶ μὴ καὶ ἐν τῷ φαFεσ- (πρβλ. φάδος φαῦος) καὶ ἐν τῷ αFερῆν F, καὶ ὡσεὶ μὴ ἐγένετο ἡ συναίρεσις καὶ ἐν τούτοις μετὰ τὴν ἔκπτωσιν αὐτοῦ. Γ΄) ὅτι τὸ λογικὸν στοιχεῖον ἐπανάγει εἰς τὸ πρώην καθεστὼς

μᾶλλον ἢ κωλύει τὴν συναλοιφὴν ἄλλοτε δὲ καὶ εἰς ἄλλην συναίρεσιν ἄγει τὰ συγκρουόμενα φωνήεντα, εἶναι γνωστόν· ἀλλὰ πῶς τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἔμελλε νὰ κωλύσῃ τὸ ἀείρω νὰ συναιρεθῇ εἰς ᾄρω καὶ τὸ φαείνω εἰς φᾴνω, ἀφοῦ τὸ ὁμοιότατον ἀείδω δὲν ἐκώλυσε νὰ συναιρεθῇ εἰς ᾄδω, δὲν ἐδήλωσεν ἡμῖν ὁ κ. Π. Εἶναι δὲ πλημμελὴς καὶ ὁ δισχυρισμὸς αὐτοῦ ὅτι τὸ ἔωμεν διὰ τὸ λογικὸν τοῦτο στοιχεῖον δὲν συνῃρέθη εἰς ὦμεν. Διότι, ὅπως ὁ Wackernagel ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τόμ. ΚΕ΄ σελ. 260 κέξ. καὶ ἰδίως 270 ἐδίδαξε, τῶν συμπλεγμάτων εϜο εϜω εϜα τὰ φωνήεντα εο εω εα δὲν συναιροῦνται μετὰ τὴν ἔκπτωσιν τοῦ Ϝ, πρβλ. ἡδέος ἡδέων ἡδέα, καὶ ἐϜῶ ἐϜῶμεν ἐϜάσω ὅθεν ἐῶ ἐᾷ ἐῶμεν ἐάσω. Ὁ δισχυρισμὸς ἄρα τοῦ κ. Π. ὅτι τὸ α μετὰ τῆς γνησίας διφθόγγου ει ἐν μὲν τῷ ἀείδω ᾄδω συνῃρέθη εἰς ᾳ ἐν δὲ τῷ ἀείρω, φαείνω εἰς αι, εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἄτοπος, στηρίζεται δὲ ἐπὶ ἀγνοίας ἢ στρεψοδικίας.

Ὁμολογῶ δ' ὅτι, εἰ καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἀηδῶν τούτων τεχνασμάτων εἰς πᾶν ἄλλο ἢ εἰς γέλωτα ἀφορμὴν εἶχον, ἀλλ' ὅμως δὲν ἠδυνήθην νὰ μὴ γελάσω καίτοι δάκνων γ' ἐμαυτόν, ὅτε ἐν σελ. 51-2 ἀνέγνων τάδε: «Ὅτι τὸ αει ἠδύνατο νὰ συναιρεθῇ καὶ εἰς αι, διδάσκει καὶ ὁ Πλάτων, ὅταν παίζων ἢ σπουδάζων, ἀκολουθῶν δ' ὅμως πάντοτε τοῖς νόμοις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, λέγει ἐν τῷ Κρατύλῳ ὅτι τὸ συγκεκροτημένον αἰθὴρ προῆλθεν ἐκ τοῦ ἀειθεὴρ». Ὥστε ὁ Πλάτων ἠκολούθει τοῖς νόμοις (τοῖς φωνητικοῖς, βέβαια, οὐχὶ τοῖς συντακτικοῖς) τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τὰς ἐτυμολογίας αὐτοῦ τὰς ἐν τῷ Κρατύλῳ; Καὶ λοιπὸν καὶ ὁ οἶνος παράγεται ἐκ τοῦ οἴεσθαι νοῦν ἔχειν καὶ ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τοῦ δικαίου σύνεσις καὶ ὁ Ποσειδῶν ἀπὸ τοῦ ποσίδεσμος, ποδῶν δεσμὸς καὶ ἡ φρόνησις ἀπὸ τοῦ φορᾶς καὶ νοῦ νόησις κλπ. κλπ. Καὶ ταῦτα πάντα ἠτυμολόγει ὁ Πλάτων ἀκολουθῶν πάντοτε τοῖς νόμοις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης; Δέν σας φαίνεται ὅτι κατηγορῶν μου ὁ κ. Π. καὶ μάλιστα ἐπανειλημμένως ὅτι «ὁ κ. Χ. οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔννοιαν ἔχει τοῦ τί ἐστι κριτήριον ἀληθείας ἐν ἐπιστημονικῷ ζητήματι», ἔλεγε ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ; Ἀναντιλέκτως ἢ σφόδρα πλημμελῆ ἔχει γνώμην περὶ τῶν νόμων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διὸ τολμᾷ νὰ λέγῃ τοιαύτας ἀτοπίας, ἢ λίαν μωροὺς νομίζει τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ καὶ πειρᾶται νὰ ἐξαπατᾷ αὐ-

τούς, ἢ περὶ τούτων μὲν μικρὸν φροντίζει, ἐμὲ δὲ μόνον ἀγωνίζεται πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ νὰ κατασυντρίψῃ. Ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ὤφειλε πάντως νὰ ποιῆται χρῆσιν ἄλλων ὅπλων.

Ἐν Η´ σελ. 467 ἐμνημόνευσα τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἑρμηνεύσαντος τὸ Βορυσθενίτης κατ' ἀναλογίαν τῶν πολλῶν εἰς -ίτης ἐθνικῶν. Ὁ δὲ κ. Π. ἀγωνιζόμενος ν' ἀναιρέσῃ τὸ κῦρος τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἀρχαίου Γραμματικοῦ γράφει ἐν Θ´ 173, ὅτι οὗτος δὲν διαλαμβάνει περὶ ἀναλογίας καὶ μεταπλασμοῦ (εἰ καὶ διαρρήδην λέγεται ὅτι ἠκολούθησε τῷ πλείονι χαρακτῆρι), ἀλλὰ «περὶ ὀρθογραφικῆς ἀναλογίας καὶ ἀκολουθίας τῶν διὰ τῆς ει γραφομένων κατὰ τὰ πλείονα τὰ γραφόμενα διὰ τοῦ ι· ὅτι δὲ τοῦτο εἶναι ἁπλοῦν πρᾶγμα, ὥστε θὰ τὸ παρετήρουν καὶ ἐγώ, ἀφοῦ τότε τὸ ει καὶ τὸ ῑ ὁμοίως ἐξεφωνοῦτο». Εἰς ταῦτα ἀπήντησα ἐν Θ´ 216-7 ὅτι, ὡς φαίνεται, διέλαθε τὸν κ. Π. τοῦτο, ὅτι ὁ Ἡρωδιανὸς ἀποβλέπων εἰς τὴν κατὰ τοὺς δοκίμους χρόνους ἐκφορὰν τῶν λέξεων, οὐχὶ εἰς τὴν κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ, διδάσκει ὅσα ἑκάστοτε διδάσκει, οἷον Ἡρακλείδης, ἀλλὰ Νεστορίδης, ἀνδρεία κλπ., διὸ καὶ ῥητῶς λέγει οὕτως εὕρηται, οὕτως ἡ παράδοσις κλπ. Ἔπειτα καὶ αὐτὸς διέστελλεν ἐν τῇ προφορᾷ τὸ ῑ τοῦ ῐ καὶ δὴ καὶ τὸ Βορυσθενῖτης ἀπὸ τοῦ Βορυσθενῖτης ἤτοι Βορυσθενείτης. Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενος ὁ κ. Π. ἐν σελ. 63, λέγει ὅτι «Δεινὴν ἄγνοιαν ἐννοιῶν καὶ πραγμάτων δεικνύει ὁ κ. Χ. καὶ ὅταν ὁμολογῇ μὲν ὅτι ἡ ει καὶ τὸ μακρὸν ι εἶχον τὴν αὐτὴν δύναμιν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γραμματικοῖς (1), δὲν τολμᾷ δ' ὅμως καὶ ν' ἀποδεχθῇ ὅτι δὲν ἠδύνατο (ὁ Ἡρωδιανὸς) νὰ ἐκφωνῇ αὐτὴν καὶ κατὰ τὸν Ἐρασμικὸν τρόπον, ἀφοῦ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας ὁρίζει ὅτι Αἰγινητικὸς καὶ Ἑλληνικὸς γράφονται διὰ τοῦ ι, τὸ δὲ Δεκελεικὸς, Κεραμεικὸς (2) καὶ βοεικὸς διὰ τῆς ει...». Ὁμολογῶ ὅτι ὁ συλλογισμὸς οὗτος, καθ' ὃν ἀποδίδοταί μοι σφάλμα οὐχὶ ἐξ ὧν εἶπον ἀλλ' ἀκριβῶς ἐξ ὧν δὲν εἶπον, ἐκ τῶν σεσιγημέ-

(1) Οὐδέποτε ἠρνήθην ἐγὼ τοῦτο, καὶ πρὸ ἐτῶν δ' ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ μου τὴν ταὔτισιν τοῦ ει καὶ ι μακροῦ ἀνῆγον εἰς χρόνους πολὺ παλαιοτέρους τοῦ Ἡρωδιανοῦ, ἤτοι εἰς τὴν γ´ π.Χ. ἑκατονταετηρίδα.

(2) Τοῦ ὀνόματος τούτου ἐπελάθετο ὁ κ. Π., ὅτε ἐν Ἀθηνᾶς Θ´ 174 καὶ ἐν τῇ Δευτέρᾳ Ἀποκρίσει σελ. 15 ἔγραφεν, ὅτι «πάντα τὰ εἰς -ικος ἐπίθετα, τὰ παραγόμενα ἐκ τῶν εἰς -ευς οὐσιαστικῶν, γράφονται οὐχὶ διὰ τῆς ει ἀλλὰ διὰ τοῦ ι, πλὴν τοῦ ὀρεικὸς ἐκ τοῦ ὀρεύς». πρβλ. κεραμεικὸς τροχὸς τ. ἔ. τροχὸς τῶν κεραμέων.

νων, φαίνεταί μοι σφόδρα ἀλλόκοτος. Καὶ ὁ κ. Κόντος σήμερον, ὅτε πάντες συγχέομεν τὸ ι καὶ ει, διαστέλλει καὶ διδάσκει ὅτι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐλέγετο ἑταιρεία, ἀνδρεία, καθάρειος κλπ., οὐχὶ ἑταιρία, ἀνδρία, καθάριος, ἀλλ' οὐδεὶς βεβαίως παραδέχεται ὅτι ὁ κ. Κόντος προφέρει τὸ ει κατὰ τὴν Ἐρασμικὴν προφοράν. Πῶς λοιπὸν ἐγὼ δεικνύω σύγχυσιν καὶ μάλιστα δεινὴν ἐννοιῶν καὶ πραγμάτων ὁμολογῶν μὲν τὸ πασίγνωστον ὅτι ἐπὶ Ἡρωδιανοῦ τὸ ει ἐξεφωνεῖτο ὡς ῑ, ἀλλ' οὐδαμῶς λέγων καὶ ὅτι ὁ Ἡρωδιανὸς ἐξεφώνει τὸ ει κατὰ τὸν Ἐρασμικὸν τρόπον; «Πρέπει νὰ εἶνέ τις, ἐπιφέρει ὁ κ. Π., ἢ λίαν ἀλόγιστος ἢ λίαν σοφιστής, ὥστε ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἡρωδιανοῦ καὶ τῶν ἄλλων γραμματικῶν νὰ συμπεραίνῃ ὅτι ἡ ει ἐξεφωνεῖτο ὑπ' αὐτῶν καὶ ὡς μακρὸν ι καὶ ὡς σύνθετος φθόγγος κατὰ τὴν ἄγνωστον αὐτοῖς Ἐρασμικὴν προφοράν» Ἀλλ' ἐγώ, ἐπαναλαμβάνω, οὐδέποτε οὐδαμοῦ εἶπον, ὅτι ὁ Ἡρωδιανὸς ἐξεφώνει τὴν ει καὶ ὡς μακρὸν ι καὶ ὡς σύνθετον φθόγγον, ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι τὴν δόκιμον χρῆσιν τὴν ἐκ τῆς παλαιᾶς ὀρθογραφίας πιστουμένην ἡρμήνευσεν ὁ Ἡρωδ. δι' ἀναλογίας· εἶναι τοῦτο πλημμελές; Πῶς δὲ τολμᾷ ὁ κ. Π. νά μοι ὑποβάλλῃ ἀλλοτρίας ἐμοῦ γνώμας μετὰ προφανοῦς κακῆς πίστεως καὶ ἔπειτα νά με ψέγῃ διὰ φανταστικὰ σφάλματα; «Πρέπει δὲ νὰ εἶνε, ἐξακολουθεῖ, καὶ λίαν κακοήθης ὥστε ἀναισχύντως ν' ἀποφαίνηται ὅτι ἐγὼ δὲν κατανοῶ τὸν χαρακτῆρα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἡρωδιανοῦ διδάσκοντος οὐχὶ τὴν σύγχρονον ἀλλὰ τὴν δόκιμον προφορὰν καὶ ὀρθογραφίαν . . . Πρέπει δὲ νὰ εἶνε λίαν φιλόνικος καὶ μικροφιλότιμος καὶ μικρόνους, ἔτι δὲ καὶ ἀναιδὴς καὶ ἀναίσχυντος ἐκεῖνος ὅστις διαστρέφων καὶ παραχαράσσων τοὺς λόγους τοῦ τἀναντία φρονοῦντος ἔχει ἔπειτα τὸ θράσος . . .».

Κάλλιον θὰ ἐποίει ὁ κ. Π , ἂν ἀντὶ τῶν ὕβρεων, αἵτινες, ὡς πάντες ὁμολογοῦσι, κεῖνται καθ' ὁλοκληρίαν ἔξω τοῦ πράγματος, ἐφρόντιζεν ὅπως διὰ πραγμάτων καὶ ἐπιχειρημάτων ἀληθῶν καὶ ἀναντιλέκτων πείσῃ τὸν ἀναγνώστην αὐτοῦ ὅτι ἐγὼ διέστρεψα καὶ παρεχάραξα, ὡς διισχυρίζεται, τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἢ ὅτι αὐτὸς ὄντως κατενόησε τὸν χαρακτῆρα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἡρωδιανοῦ. Ἀτυχῶς ὁ κ. Π. ἀντὶ τῆς ἀποδείξεως ταύτης προσήγαγεν ἡμῖν ἐν σελ. 71-2 τὴν ἐναντίαν διατεινόμενος ὅτι «καὶ οἱ γενικώτατοι κανόνες ἔχουσι τὰς ἑαυτῶν ἐξαιρέσεις, ἐπὶ τῶν ἐξαιρέσεων δὲ τούτων στηρίζεται τὸ θαυμάσιον

ἔργον τοῦ Ἡρῳδιανοῦ Περὶ μονήρους λέξεως». Ὥστε κατὰ τὸν κ. Π. ἐξαίρεσιν ἀποτελεῖ ὁ τονισμὸς τοῦ πηλίκος καρκίνος κττ.! Ἔπειτα εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Ἡρῳδιανὸς ἀποβλέπων εἰς τὸν ὅλως ἐξωτερικὸν τῶν λέξεων τύπον ἀπεφαίνετο περὶ τοῦ μονήρους αὐτῶν, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς τὸν τρόπον τῆς γενέσεως καὶ δὴ εἰς τὸ ὁμαλὸν ἢ ἀνώμαλον αὐτῶν. Ἢ τίς ἡμῶν δύναται σήμερον νὰ εἴπῃ ὅτι τὸ παίζω, ὃ μονῆρες κατὰ τὸν Ἡρῳδιανόν, διότι ἔχει αι πρὸ τοῦ ζ, ἐγένετο κατ' ἐξαίρεσιν κανόνος τινός; Ταὐτὸν λεκτέον καὶ περὶ τοῦ μοῖρα, ὃ ἐπ' ἴσης ἐλέχθη μονῆρες, ὅτι μόνον τοῦτο ἔχει οι πρὸ τοῦ ρα κτλ. Δὲν εἶναι ἄρα ἀληθὲς ὅτι «ἐπὶ τῶν ἐξαιρέσεων τῶν γενικωτάτων κανόνων στηρίζεται τὸ περὶ Μονήρους λέξεως ἔργον τοῦ Ἡρῳδιανοῦ», ὅπως διδάσκει ὁ κ. Π., ἐξελεγχόμενος καὶ αὖθις ὅτι δὲν κατανοεῖ τὸν χαρακτῆρα τῆς διδασκαλίας τοῦ Ἡρῳδιανοῦ καὶ ὅτι ἀλόγως ὑβρίζει.

Ὅπως δ' ἐν τούτῳ οὕτω καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς προείλετο ὁ κ. Π. τὰς ἀνυποστάτους ὕβρεις ἀντὶ τῶν σοβαρῶν ἐπιχειρημάτων· ἀναγράφω ἓν ἔτι παράδειγμα· ἐν σελ. 15 γράφει «Ὀνειροπολεῖ δὲ ὁ κ. Χ. νομίζων ὅτι τὸ Δαρῖκὸς τοῦ Ἡρῴδα μετεπλάσθη ἐκ τοῦ Δαρεικὸς κατὰ τὸ Περσικὸς καὶ ἀποδίδων εἰς μεταπλασμὸν ἔργον καθαρᾶς συστολῆς τῆς ει εἰς βραχὺ ι, γενομένης ἐν τῷ Δαρεικὸς κατὰ πολλὰ ὅμοια παραδείγματα ποιητῶν . . .». Εἶναι ἡ κατηγορία ὀνειροπολεῖν ἀπόδειξις; Διατί δὲν συνεστάλη ἡ ει εἰς ι καὶ ἐν τῷ εἰκός, εἰκάζω, ἔπειτα κττ.;

Ἠλέγχθη ἐπὶ πλημμελεῖ συλλογισμῷ ἐν Θ' 197-8 ὅτι παρεδέχετο μὲν ὅτι ἡ ει ἐγένετο ἁπλοῦς φθόγγος ē καὶ ἔπειτα ī, ἡρμήνευε δ' οὕτω τὰ εἰς -κλίδης ὀνόματα τὰ ἔχοντα τὸ ι βραχύ, οὐχὶ μακρόν. Εἶπον δ' ὅτι, ἂν τοὐλάχιστον ἔλεγεν ὅτι τὸ ι τούτων ἦτο μακρόν, θὰ ἦτο μὲν ψευδὴς ὁ διισχυρισμός, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὀρθὸς ὁ συλλογισμός· ἀλλ' ὁ συλλογισμὸς ὅτι τὸ -κλείδης ἐγένετο κλῐδης, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ γνησία δίφθογγος ει κατὰ τὸν Ϛ' αἰῶνα ἐγένετο ἰσοδύναμος τῇ νόθῳ ει καὶ πάλιν ἀμφότεραι ἰσοδύναμοι τῷ μακρῷ ι, δέν μοι ἐφαίνετο ὑγιής. Νῦν εἰς μὲν τὴν κατηγορίαν ὅτι διὰ τῆς τροπῆς τοῦ ει εἰς ē-ī οὐδὲν ἀποδείκνυται ὑπὲρ τοῦ ῐ σιωπᾷ, διατείνεται δὲ ὅτι τὸ παράδειγμα Ἀνδροκλῐδης ἅτε τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ οὐδὲν ἀποδεικνύει (ὃ πλημμελές, διότι καὶ τότε διεστέλλοντο τὰ μακρὰ τῶν βραχέων). καὶ στη-

μειωτέον ὅτι καὶ αὐτὸς ἐν σελ. 61 ὁμολογεῖ ὅτι καὶ τὸ Ἀριστοκλίδης, Νεοκλίδης, Καλλικρατίδης κττ. ἔχουσι τὸ ι βραχύ, ἀλλ' ἑρμηνεύει τοῦτο ἀτόπως διὰ συστολῆς τοῦ ει εἰς ἴ. Πειρώμενος δ' ἐκ παντὸς τρόπου ν' ἀποτρίψηται τὸν πρόδηλον παραλογισμὸν γράφει ἐν σελ. 10 σημ. « Ἐπειδὴ ὁ κ. Χ. ἠξίωσε . . . νά με ἐξελέγξῃ παραλογιζόμενον, ὡς εἰπόντα ὅτι τὸ ι τῆς γραφῆς Νεοκλίδης εἶναι βραχύ, ἐν ᾧ κατ' αὐτὸν ἔπρεπε νὰ εἴπω ὅτι εἶνε μακρόν, διότι τότε ὁ συλλογισμός μου θὰ ἦτο ὀρθός, εἰ καὶ ψευδής, νῦν δὲ ἐσφαλμένος εἰ καὶ ἀληθής, δικαιοῦμαι νὰ ἐξελέγξω καὶ τὴν τρίτην ταύτην ἐπιπολαιότητα καὶ δὴ ἀλογιστίαν τοῦ κ.Χ. Ἡ λογικὴ δηλονότι καὶ ἡ πρακτικὴ καὶ ἡ θεωρητικὴ διδάσκει ὅτι οὐδεὶς συλλογισμὸς ἀληθὴς δύναται νὰ εἶνε καὶ μὴ ὀρθός». Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἔλεγεν ὁ Πλάτων «κακουργεῖν ἐν τοῖς λόγοις». Ἐγὼ εἶπον, ὅτι ἂν ὁ κ. Π. δισχυρίζετο ὅτι τὸ ι τοῦ Νεοκλίδης ἦν μακρόν, θὰ ἔλεγε μέν τι ἱστορικῶς ψευδές, ἀλλὰ τὸ ψεῦδος τοῦτο θὰ ἦτο λογικῶς ἀκόλουθον τῶν προτάσεων αὐτοῦ, νῦν δὲ ὁμολογῶν αὐτὸ βραχύ, λέγει μέν τι ἱστορικῶς ἀληθές, ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνάγεται ἐξ ὧν προέταξεν. Ὁ δὲ κ. Π. παραλιπὼν τὴν λέξιν **δισχυρισμὸν** πρὸς ἣν ἀντιδιεστέλλετο ὁ **συλλογισμὸς** παριστᾷ με παραπαίοντα! Εἶναι τοῦτο καλὴ πίστις;

Ὁμοίως εἶναι δεινὴ διαστροφὴ τῶν ἐμῶν λόγων καὶ ἀλλόκοτος συλλογισμὸς ἢ ἄτοπον τέχνασμα καὶ τὸ ἐν σελ. 18 λεγόμενον, ὅτι ὁ κανὼν ἐμοῦ, καθ' ὃν ἕκαστος φθόγγος τῆς γλώσσης ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐν ὁμοίᾳ θέσει τῆς λέξεως εὑρισκόμενος καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις, ἐκφωνεῖται ὑπὸ τῶν λαλούντων μίαν τινὰ διάλεκτον ἀναγκαίως καθ' ἕνα καὶ μόνον τρόπον ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν, «ἀντιμάχεται πρὸς τὸν αἰώνιον νόμον, ὃν ἀπαραβάτως τηρεῖ καὶ ἡ φύσις καὶ ἡ γλῶσσα, νὰ μὴ μεταβαίνωσι δηλ. ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῶν ἀποτόμως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸ τέλος». Διότι οὐδεὶς βλέπει πῶς ἀντιμάχεται οὐδὲ συνάγεται τοιοῦτο συμπέρασμα ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων, ἐπειδὴ δὲν κεῖται ἐν τούτοις τὸ μεταβαίνειν ἀποτόμως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸ τέλος. Καὶ ἐν σελ. 61 ἀναγράψας τὸν κανόνα τοῦτον προσέθηκε παρὰ τὸ πρέπον τὴν λέξιν ταχεῖαν καὶ ἐν σελ. 70 τὴν λέξιν παραχρῆμα, παρέλιπε δὲ παραδόξως τὰς βαρυσημάντους λέξεις «ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ, ἐν ὁμοίᾳ θέσει τῆς λέξεως εὑρισκόμενος», ὧν ἄνευ τὸ λεγόμενον ἀπο-

βαίνει ψευδές. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἐγὼ ἀποκρινόμενος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ' 215 εἰς ἐρώτησιν τοῦ κ. Π. «πῶς αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἡ ει ἀπέβη ταυτόφωνος τῷ ι» ἀπέκρουσα διαρρήδην τὴν ἀλλοτρίαν ἐμοῦ δοξασίαν περὶ τῆς ταχείας, παραχρῆμα ἢ αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς ἐξαλλοιώσεως τῶν φθόγγων καὶ μεταβάσεως αὐτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς εἰς τὸ τέλος· πρβλ. καὶ τοὺς ἐν Θ' σελ. 207 λόγους τοῦ Paul περὶ τῆς κατὰ μικρὸν τελουμένης μεταβολῆς αὐτῶν. Καὶ ἐν τούτοις ἄρα ἀφαιρεῖ (τὸ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ καὶ ἐν ὁμοίᾳ θέσει τῶν λέξεων) καὶ προστίθησι (τὸ ταχεῖα, παραχρῆμα) κατὰ βούλησιν ὁ κ. Π. καὶ οὕτω μεταποιῶν τοὺς λόγους τοῦ ἀντιφρονοῦντος ἐλέγχει αὐτόν.

Καὶ λαβέτω τις πρὸ ὀφθαλμῶν, ὁπηλίκον μέλλει νὰ εἶναι τὸ θάρρος τοῦ κ. Π. καὶ ἡ καταφρόνησις αὐτοῦ πρὸς τὸ Κοινόν, ὅταν τοιαῦτα διαπράττων ἁμαρτήματα κατηγορῇ μου ἐπανειλημμένως διαστροφήν, παραχάραξιν κττ. τῶν λόγων αὐτοῦ, ἀποφεύγῃ δ' ὅμως νὰ παραθῇ τὰ χωρία αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ, ἵνα ἐκ τῆς ἀντιπαραθέσεως ἀποδειχθῇ ἀληθῶς ἡ κατηγορία. Πῶς δ' ὀνομάζεται ὁ κατηγορῶν μὲν πολλά, ἀποδεικνύων δὲ οὐδὲ ἕν;

Ἐν σελ. 53-4 περιπίπτει εἰς προφανῆ παραλογισμὸν προκειμένου περὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ει καὶ ῑ, διατεινόμενος ὅτι «Κακῶς συλλογίζεται καὶ κακῶς ἀποφαίνεται ὁ κ. Χ. (διδάσκων δηλ. ὅτι ἐπὶ Ὁμήρου δὲν ἠδύνατο νὰ συμβῇ συστολὴ τῆς ει εἰς ῐ), διότι οὐδεὶς σήμερον δύναται μετ' ἀκριβείας νὰ ὁρίσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς συγχύσεως τῆς νόθου καὶ γνησίας διφθόγγου, ἡμεῖς δὲ ῥητῶς εἴπομεν ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ γινώσκωμεν ἀκριβῶς ἐκ τίνος χρόνου ἤρξατο ἡ σύγχυσις αὕτη . . .». Ἀλλ', ἂν μὴ παντάπασι πλανῶμαι, ἄλλο ζήτημα εἶναι πότε συνέπεσον ἡ γνησία καὶ ἡ νόθος ει καὶ ἄλλο πότε τὰ μακρὰ φωνήεντα ἐβραχύνθησαν καὶ ἐξισώθησαν πρὸς τὰ βραχέα. Μὴ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῇ ἡ διάφορος ποσότης τῶν φωνηέντων, ὅπως καὶ ἀληθῶς διετηρήθη καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ, πολλοὺς αἰῶνας μετὰ τὴν μονοφθόγγησιν τῆς γνησίας ει; Προδήλως τὰ τοιουτότροπα ἐπιχειρήματα εἶναι ἢ προφανεῖς παραλογισμοὶ ἢ ἑτεροζήτησις.

Παράδοξος συλλογισμὸς ἐκτυλίσσεται καὶ ἐν σελ. 42 περὶ τὰ τέλη, ὅταν εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι καὶ ἡ βραχεῖα, ὡς λέγει, δίφθογγος ει

«εὕρηται γραφομένη καὶ διὰ τοῦ ἁπλοῦ ι ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις», ἐπιφέρονται παραδείγματα οἷον πιρί, ἰν = περί, ἐν!

Πλημμελὴς συλλογισμὸς ἢ παλαιστικὸν τέχνασμα κεῖται καὶ ἐν τῷ ἐν σελ. 45 δισχυρισμῷ τοῦ κ. Π. «Ἀφοῦ δὲ καὶ αὐτὸς ὁ κ. Χ. ὡμολόγησεν ἐν τῇ σελ. 207 τῆς «Ἀνταποκρίσεως» ὅτι ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Ε΄ ἑκατονταετηρίδος μέχρι τοῦ τέλους τῆς Δ΄ ἠδύνατο ἡ ει ν' ἀποβῇ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων ταυτοδύναμος τῷ μακρῷ ι, ἀκολουθεῖ ὅτι εἶνε πάντῃ γελοῖα ὅσα ἀποφαίνεται ἐν σελ. 216, ὅτι οἱ Ἑλληνοταμίαι ἔγραψαν Μαρωνῖται ἀντὶ Μαρωνεῖται, ἀπατηθέντες ὑπὸ τῶν πολλῶν εἰς -ῖται ἐθνικῶν . . .». Διότι λέγων ἐγὼ ὅτι ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Ε΄ μέχρι τοῦ τέλους τῆς Δ΄ ἑκατονταετηρίδος, ἤτοι ἐν διαστήματι 150 ἐτῶν, ἠδύνατο ἡ ει ν' ἀποβῇ ταυτοδύναμος τῷ μακρῷ ι, δὲν ἠδυνάμην βεβαίως νὰ πιστεύω ὅτι εὐθὺς ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ε΄ αἰῶνος ἠδύνατο νὰ προφέρηται καὶ δὴ νὰ γράφηται ἔν τισι λέξεσιν ι ἀντὶ ει· τοῦτο ἴσως πιστεύει ὁ κ. Π., ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄλλος τις. Ἐγὼ ἐνόουν ὅτι ἔκτοτε τὸ ει-*ē* ἤρξατο νὰ λαμβάνῃ κλειστοτέραν προφορὰν προσεγγίζον ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πρὸς τὸ μακρὸν ι, μεθ' οὗ λήγοντος τοῦ Δ΄ αἰῶνος ἐταυτίσθη, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ συμβῇ κατὰ τὸν Ε΄. Εἶναι περίπου τὸ αὐτὸ ὡσεὶ διετείνετό τις, ὅτι ἐπειδὴ τὸ ᾱ ἤδη ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἤρξατο νὰ τρέπηται εἰς τὸν φθόγγον *ä* (η) καὶ νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸ ι, μεθ' οὗ μετὰ Χριστὸν ἐταυτίσθη, διὰ τοῦτο ἠδύνατο καὶ κατὰ τὴν Δ΄ ἢ Ε΄ ἢ ἄλλην παλαιοτέραν π.Χ. ἑκατονταετηρίδα νὰ τραπῇ εἰς ι ἔν τισι λέξεσιν. Δὲν εἶναι ἄρα πάντῃ γελοῖος, ὅπως λέγει ὁ κ. Π., ἀλλὰ καὶ σφόδρα λογικὸς ὁ δισχυρισμός μου, ὅτι ἔβαινε μὲν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ε΄ αἰῶνος π. Χ. μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ΄ ἡ ει πρὸς τὸ ῑ, ἀλλ' αἱ γραφαὶ τοῦ Ε΄ αἰῶνος, Μαρωνῖται κλπ. δὲν εἶναι φωνητικαί, ἀλλ' ἀναλογικαί.

Ὅτι οἱ φωνητικοὶ νόμοι, διατείνεται ἐν σελ. 47 ὁ κ. Π., δὲν εἶναι ἀμείλικτοι, ὅπως ὁ κ. Χ. διδάσκει, ἀποδείκνυται διὰ τούτου «ὅτι ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀπολεπτύνσεως τοῦ υ εἰς τὸν τοῦ ι μέχρι τῆς ὁλοσχεροῦς αὐτῶν ταυτοδυναμίας ἐν τῷ Ἑλλην. ἀλφαβήτῳ ἐδέησε νὰ παρέλθωσι 1200 τοὐλάχιστον ἔτη. Τὸ αὐτὸ δὲ ἀποδεικνύει καὶ ἡ συστολὴ τῶν διφθόγγων καὶ μακρῶν φωνηέντων. Διότι ἐνῷ καὶ αὕτη ἄρχεται ἀπὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων, μόλις ἠδυνήθη νὰ συντελεσθῇ

ὁλοσχερῶς ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι κατὰ τὴν Β´ ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα». Ἀλλά μοι φαίνεται, ὅτι ὁ συλλογισμὸς ὀφείλει ν' ἀντιστραφῇ· τ. ἔ. ἐπειδὴ μόνον αἰῶνάς τινας μ. Χ. κατωρθώθη ἡ ταύτισις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καὶ μόνον 1000 σχεδὸν ἔτη μ. Χ. τὸ υ κατέστη ἴσον τῷ ι, καὶ ἐπειδὴ οὔτε ἡ ἀντικατάστασις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἐμφανίζεται ἐν ταῖς π.Χ. ἑκατονταετηρίσιν ἐν πάσῃ λέξει οἱαδήποτε (λ.χ. δὲν λέγεται πᾶσα, κρῖνω, ἔδῡν κλπ. ἢ λώγος, τῐς κλπ.), οὔτε τὸ υ συγχέεται πρὸς τὸ ι ἐν τοῖς παλαιοτέροις χρόνοις ἐν πάσῃ λέξει (λ.χ. δὲν λέγεται βραχίς, ἴπνος κλπ. ἢ τύς, ὄφυς κλπ.), διὰ ταῦτα ὀφείλει νὰ συναχθῇ τὸ ἐναντίον συμπέρασμα, ὅτι δηλ. οἱ φωνητικοὶ νόμοι εἶναι Δρακόντειοι καὶ ἀμείλικτοι, οὐδαμῶς ἐπιτρέποντες τὴν σποραδικὴν ἐν ἐνίαις μόνον λέξεσιν ἐναλλαγὴν τῶν διαφόρων φθόγγων. Καὶ ὅτι ἀληθῶς τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι ἀληθές, δηλοῦται καὶ ἐκ τούτου ὅτι πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Π. προσαγόμενα μαρτύρια τῆς ἐναλλαγῆς τούτων ἑρμηνεύονται κάλλιστα κατ' ἄλλον τρόπον.

Ὁμοίως διατείνεται ἐν σελ. 62 ὅτι «ἄστοχος εἶνε καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ Νεοκλίδης καὶ τῶν τοιούτων πρὸς τὸ Τυνδαρίδης,. . . διότι οὐδέποτε ἐλέχθη Τυνδαρείδης καὶ Τυνδάρειχος». Περίεργος ὄντως ἡ αἰτιολογία! Ἡ ὁμοιότης ἄρα καὶ δὴ καὶ ἡ παραβολὴ τῶν γλωσσικῶν τύπων θὰ ἐξαρτᾶται τοῦ λοιποῦ, οὐχὶ ἐκ τοῦ ὁμοίου σχηματισμοῦ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς τυχαίας αὐτῶν παραδόσεως. Τῶν ἐκ τοῦ Τυνδάρεως δυνατῶν πατρωνυμικῶν ἐσώθη ἡμῖν μόνον τὸ ἀναλογικῶς σχηματισθὲν Τυνδαρ-ίδης, τῶν δὲ ἐκ τοῦ Νεοκλέης ἀμφότερα Νεοκλείδης καὶ Νεοκλίδης, ἐντεῦθεν ἀπαράβλητα! Ἂν μόνον τὸ Νεοκλίδης ἐσῴζετο, θὰ εἶχε βεβαίως καὶ κατὰ τὸν κ. Π. ὀρθῶς ἡ παραβολή.

Ἐν Ἀθηνᾶς Η´ σελ. 123 ἔλεγον ὅτι «ἂν τὸ υ ἔσῳζε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφορὰν ὡς *u* κατὰ τὸν Ε´ αἰῶνα π.Χ., τότε οὐ μόνον ἡ χρῆσις τοῦ κ πρὸ τοῦ υ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀντὶ τοῦ q μένει ἀνεξήγητος, ἀλλὰ καὶ ἀπορεῖται, διατί τὸ ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε´ αἰῶνος ἀποδεδειγμένως ἀναφυὲν κατ' ἀντέκτασιν ἢ συναίρεσιν νεώτερον ου (=u) ([Ηε]ρακλέ**ου**ς Λετ**ου**ς Περίθ**ου**ς) δὲν ἠκολούθησε τῇ αὐτῇ ὁδῷ ἢ καὶ τὸ ἀρχαῖον u=υ». Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενος ὁ κ. Π. ἐν σελ. 33-4 διατείνεται μὲν ὅτι τὸ υ ἔλαβε τὴν λεπτοτέραν αὐ-

τοῦ προφορὰν τὴν κατὰ τὸ Γαλλικὸν u ὕστερον τοῦ 500, παρέλιπε δὲ (εἴτε διότι δὲν ἐνόησε τὴν σημασίαν αὐτοῦ, εἴτε διότι δὲν ἠδύνατο ν' ἀναιρέσῃ αὐτὸ) τὸ σπουδαιότατον ἐμοῦ ἐπιχείρημα, καθ' ὃ ἂν ἅπαξ τὸ υ, προφερόμενον ἔτι κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον ὡς u, καὶ τὸ ου, γενόμενον σὺν τῷ χρόνῳ u, συνέπιπτον, ἔμελλον κατ' ἀνάγκην ἀμείλικτον νὰ συμβαδίζωσι τοῦ λοιποῦ καὶ ἤτοι νὰ τραπῶσιν ἀμφότερα εἰς i, ἢ νὰ μένωσιν u (ὅπως λ.χ. ἐν τῇ Λακωνικῇ κατόπιν τῶν χειλικῶν καὶ οὐρανικῶν). Τοῦτο ἀρνεῖται διαρρήδην ὁ κ. Π. 61 λέγων «ἡ δίφθογγος ΟΟΥ ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπέβη ταυτοδύναμος τῷ φωνήεντι υ (=ου), ἀλλὰ τῇ ταυτοδυνάμῳ ταύτῃ προφορᾷ δὲν παρηκολούθησε καὶ ἡ ἀπολέπτυνσις αὐτῆς εἰς τὸν ἰσχνότερον φθόγγον ü, ἡ συμβᾶσα περὶ τὸ φωνῆεν υ». Ἀλλὰ τὸν λόγον τῆς ἰδιαιτέρας ταύτης ἐξελίξεως τῶν πρότερον ταυτοδυνάμων γενομένων δὲν ἐδήλωσεν ἡμῖν ὁ κ. Π. Ὁ ἐνθυμούμενος δ' ὅτι ἀφοῦ τὸ η τὸ ἐκ τοῦ ᾱ συνέπεσε τῷ παναρχαίῳ ê, η, καὶ τὸ αι τῷ ε ἐν τοῖς δύο πρώτοις μ.Χ. αἰῶσι καὶ τὸ οι καὶ υ τῷ ι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα κλπ., τότε ἔβησαν ὁμοίως, δὲν θὰ πιστεύσῃ αὐτῷ. Καθόλου δ' οὐδεὶς οὐδέποτε εἶδε φθόγγους συμπεσόντας ὅλως καὶ ἔπειτα πάλιν διαφόρως ἐξελιχθέντας. Ἀλλὰ τὸ περίεργον εἶναι ὅτι ἀφοῦ ὁ κ. Π. τὴν λεπτοτέραν προφορὰν τοῦ υ ὡς τὸ Γαλλ. u τίθησιν εἰς τὴν Ε' π.Χ. ἑκατοντ., τὴν δὲ τελείαν αὐτοῦ ταύτισιν πρὸς τὸ ι μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν Ι' μ. Χ., ἔπειτα δὲν διστάζει νὰ πιστεύσῃ ὅτι καὶ κατὰ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα, ἤτοι μόλις ἕνα αἰῶνα μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς λεπτύνσεως τοῦ u εἰς ü καὶ τρισκαίδεκα πρὸ τῆς τελείας τροπῆς εἰς ι, εἶχε λεπτυνθῆ εἰς ī καὶ τοῦτο ἔν τισι λέξεσιν!

Καὶ σημειωτέον ὅτι πολλαχοῦ τοῦ βιβλίου αὐτοῦ διατείνεται ὅτι «ἡ ἀρχὴ ἀπέχει πολὺ τοῦ τέλους καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέωνται δύο σαφῶς διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων πράγματα, μηδὲ νὰ ταυτίζωνται ἐν ἐπιγνώσει ἢ ἀπερισκεψίᾳ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπολεπτύνσεως τοῦ υ πρὸς τὴν δύναμιν, ἣν ἔλαβεν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ κατὰ τὴν δεκάτην ἢ τὴν ὀγδόην ἑκατοντ. ἢ καὶ πρότερον» σ.22. Κάλλιστα ταῦτα, μόνον ἡ διεύθυνσις αὐτῶν δὲν εἶναι ἡ προσήκουσα, διότι οὐδέποτε ἐγὼ εἶπον τοὐναντίον, ἀλλὰ ὁ κ. Π., ὅστις ἀντιφάσκων πρὸς ἑαυτὸν ἀπονέμει τῷ υ τὴν προφορὰν τοῦ ι κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ. (1).

(1) Προφανὲς εἶναι ὅτι «ἀπολέπτυνσις τοῦ υ εἰς ι» οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ

Ἀρκοῦσι καὶ ταῦτα, ἵνα ὁ ἀναγνώστης νοήσῃ τὸ ποιὸν τῶν ἀποκρίσεων τοῦ κ. Π.

Δ΄ Γενναία ἐξαναχώρησις τῶν πρότερον λεχθέντων.

«Τὰ προϊόντα τῶν μεταπτώσεων οὐδέποτε συγχέονται πρὸς ἄλληλα, ὥστε νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς εἰρημένας φανερὰς συστολάς, ἀλλὰ μένουσι κεχωρισμένα καὶ διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, οὐδεμίαν ἐπιτρέποντα ἔκτασιν ἢ συστολὴν τοῦ φωνήεντος ὅπερ ἅπαξ ἔλαβον διὰ τῆς μεταπτώσεως». Ταῦτα ἔλεγεν ὁ κ. Π. ἐν Ἀθηνᾶς Θ΄ 181 ἄνωθι. Ἀπέδειξα δ' ἐγὼ διὰ πολλῶν παραδειγμάτων αὐτ. σελ. 226 κἑξ. ὅτι τοὐναντίον τὰ προϊόντα τῆς μεταπτώσεως δὲν παραμένουσιν ἀσύγχυτα ὁποῖα κατὰ πρῶτον ἐγένοντο, ἀλλ' ὅτι ἀδιαλείπτως κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς λεγομένης ὑλικῆς ἐξισωτικῆς ἀναλογίας, τοῦ ἐξομαλισμοῦ, πολλαχῶς ἐξισοῦνται. Νῦν ἐπανερχόμενος ἐν σελ. 76-7 ἀναγκάζεται μὲν νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὀρθὴ εἶναι ἡ παρατήρησις τοῦ κ. Χ. «ὅτι αἱ θηλ. μετοχαὶ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου ἐξ ἀρχῆς εἶχον μεταπτωτικῶς τὸ φωνῆεν τῆς ῥίζης βραχύ, αἱ δὲ ἀρσεν. μακρόν, τεθαλυῖα τεθηλώς, ἰδυῖα εἰδώς», καὶ δὴ ὅτι διὰ τὸν ὁμαλισμὸν ἐξισώθησαν ἔπειτα, ἀλλὰ διατείνεται ἅμα ὅτι «καὶ ἡ ὀρθὴ αὕτη παρατήρησις μαρτυρεῖ ὅτι τὰ προϊόντα τῆς μεταπτώσεως μένουσι διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων, ἕως ἂν μὴ ἐξαφανισθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐξομαλισμοῦ ἢ μὴ συγχυθῶσιν ὑπὸ τῆς ταχυτέρας ἢ βραδυτέρας ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων». Δηλαδὴ παραδέχεται ἀκριβῶς τἀναντία ὧν πρότερον εἶχε διδάξει («**οὐδέποτε** συγχέονται πρὸς ἄλλα—μένουσι διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων **ἕως ἂν μὴ ἐξαφανισθῶσιν ὑπὸ τοῦ ἐξομαλισμοῦ**...»), καὶ

σημαίνῃ ἢ ὅτι τὸ υ ἔλαβε τὴν δύναμιν, τὴν προφορὰν τοῦ ι. Οὕτως ἐνόησα ἐγὼ τὸ πρᾶγμα καὶ δι' αὐτὸ ἀντὶ τοῦ ἀπολέπτυνσις ἔγραψα τὸ σαφέστερον δύναμις. Ὁ δὲ κ. Π., σελ. 17, προσκολληθεὶς τῇ λέξει ταύτῃ ὑβρίζει δεινῶς ὅτι διέστρεψα τὸ ἀπολέπτυνσις εἰς δύναμιν! Καὶ ὅμως τὴν λέξιν δύναμις ἐπὶ τούτων εἶπον καὶ οἱ ἀρχαῖοι, τὴν δὲ ἀπολέπτυνσιν οὐχί· πρβλ. Σέξτ. Ἐμπειρ. 621 «καὶ δὴ τριχῶς λεγομένου τοῦ στοιχείου τοῦ τε γραφομένου χαρακτῆρος καὶ τύπου, καὶ τῆς τούτου δυνάμεως, καὶ ἔτι τοῦ ὀνόματος, προαγέτω νῦν ἡ ζήτησις μάλιστα περὶ τῆς δυνάμεως . . .». Ἔπειτα ἔστω, ἀπολαβέτω τὴν λέξιν ἀπολέπτυνσιν, μήπως ὁ λόγος αὐτοῦ γίνεται διὰ τούτου ὀρθότερος;

αὐτὰ ταῦτα ὅσα ἐγὼ εἶπον. Ἀλλὰ καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὰ μεταπτωτικὰ ποικίλα φαινόμενα ἐξαφανίζονται διὰ τοῦ ἐξομαλισμοῦ (εἰδὼς εἰδυῖα ἀντὶ ἰδυῖα), πάλιν διακηρύττει ὅτι πάσχω γελοῖα καταφεύγων εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐξομαλισμοῦ, ἣν καὶ αὐτὸς ἔπειτα ὁμολογεῖ, ὅτι συνάπτω δύο ἐναντιωτάτας ἀρχάς, τὴν τῆς μεταπτώσεως καὶ τὴν τοῦ ἐξομαλισμοῦ, ὅτι ἀπατῶμαι δεινῶς κλπ.

Εἶναι ταῦτα ἔργα ἐπιστήμονος ἢ δικολάβου τινὸς τῶν εὐτελεστάτων; καὶ δὲν εἶναι ἔγκλημα ἡ ἀπώλεια χρόνου εἰς ἀναίρεσιν τοιούτων στρεψοδικιῶν; Κακῶς ἀπόλοιτο Γοργίας αὐτῇ τέχνῃ!

Ἑρμηνεύοντος τοῦ κ. Π. τὸ εὐηθία, ἀληθία ἐκ τοῦ εὐήθεια, ἀλήθεια κατ' ἀντιμεταχώρησιν τοῦ -ειᾰ εἰς -ῐᾰ ἀντεῖπον ἐν Ἀθηνᾶς Η΄ 467 καὶ Θ΄ 222 ὅτι ἡ ἀντιμεταχώρησις αὕτη τῆς γνησίας διφθόγγου ει καὶ τοῦ μετ' αὐτὴν βραχέος φωνήεντος εἶναι ἀδύνατος καὶ ἄλλοθεν ἄγνωστος, καὶ πρὸς τούτοις ὅτι κατὰ ταύτην μένουσιν ἀνερμήνευτα τἀρχαιότερα Ἀττικὰ εὐκλεία̅, ὑγιεία̅, ἀναιδεία̅, προνοία̅ κλπ., ὅσα καὶ τὴν δίφθογγον καὶ τὸ μακρὸν ᾱ διασῴζουσιν. Περὶ τούτων ὁ κ. Π. ἐν τῇ Ἀποκρίσει αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀθηνᾷ οὐδὲν εὗρε νὰ εἴπῃ· νῦν δὲ ἐν σελ. 67 διατείνεται ὅτι ἡ ὑπόμνησις τούτων βλάπτει ἐμέ, διότι ἐν τούτοις, λέγει, «δὲν πρόκειται ἀναλογικὴ μετάβασις τῶν εἰς -ιᾰ εἰς τὴν τάξιν τῶν εἰς -ιᾱ, ἀλλὰ περὶ ἄλλου τινός· ὅτι ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ἦσαν εὔχρηστοι ἐν τοῖς εἰρημένοις καὶ ἄλλοις ὀνόμασι καὶ αἱ δύο καταλήξεις -ιᾰ καὶ -ιᾱ, ἐξενίκησε δὲ διὰ τοῦ χρόνου ἐν τοῖς ἔχουσι χαρακτῆρα ο καὶ ἐν τοῖς πλείστοις τῶν ἐχόντων χαρακτῆρα ε ἡ κατάληξις -ιᾰ». Ἀλλὰ πόθεν ἔμαθεν ὁ κ. Π. ὅτι ταῦτα καὶ ἄλλα ὀνόματα εἶχον ἀρχαιόθεν καὶ τὰς δύο ἤτοι ἀμφοτέρας τὰς καταλήξεις, δὲν ἐδήλωσεν ἡμῖν, ὅπως δὲν εἶπε καὶ πῶς συνέβη ἡ κατίσχυσις τῆς ἑτέρας τούτων. Ἐγὼ εἶπον ὅτι ἀρχαιόθεν ὑπῆρχον δύο καταλήξεις -ιᾱ καὶ -ιᾰ, εὐχρηστοῦσαι, ὡς εἰκός, ἑκατέρα ἐν διαφόροις ὀνόμασι (πρβλ. -νᾱ καὶ -νᾰ, ποι-νή, σκη-νή, ἀλλὰ ἔχιδ-να, πτέρ-να κλπ. καὶ δὴ καὶ -ιᾱ καὶ -ιᾰ), καὶ ὅτι αὗται διά τε τὴν ὁμοίαν σημασίαν καὶ διὰ τὴν ἐν ταῖς πλαγίαις πτώσεσι φωνητικὴν σύμπτωσιν ἐνηλλάσσοντο (πρβλ. καὶ τόλμης τόλμῃ ὅθεν καὶ τόλμη τόλμην, γλῶσσα γλῶσσαν ὅθεν καὶ γλώσσης). Τὴν ἐξ ἀρχῆς ὕπαρξιν δύο καταλήξεων ἀναγκάζεται νῦν καὶ ὁ κ. Π. ἐξαναχωρῶν τὰ εἰρημένα νὰ ὁμολογήσῃ, καὶ μάλιστα

ὑπερβάλλων, ἴσως δὲ καὶ ἵνα σώσῃ τὰ προσχήματα ὅτι δῆθεν ἔχει διάφορον γνώμην, διατείνεται ὅτι καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασιν ὑπῆρχον ἀρχαιόθεν ἀμφότεραι. Ἀλλὰ τότε ἐρωτῶ ἐγώ, πῶς ἀποδείκνυται ἡ ἀντιμεταχώρησις καὶ ἡ ταυτότης τοῦ ει καὶ ι περὶ ἧς ὁ πᾶς ἀγών;

Ε΄) Ὑποβολαὶ καὶ σφετερισμοί.

Ὅτι ὁ κ. Π. ὑποβάλλει ἐνίοτε τῷ ἀντιφρονοῦντι γνώμας καὶ λέξεις ἀλλοτρίας μὲν τούτου, ἰδίας δὲ τοῦ κ. Π., εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 377, 379· θ' ἀναγράψω ὀλίγα ἔτι παραδείγματα.

Ἐν Θ΄ 203 ἔλεγον «ὅτι δὲ μόνον παραδείγματα εἰς -ειδης -ίδης, -ειτης -ιτης, -εια -ια παρετέθησαν καὶ ἐξητάσθησαν ὑπ' ἐμοῦ, αἰτία τούτου εἶναι τὸ μὲν ὅτι περὶ τῆς συγχύσεως τοῦ ει καὶ ι προέκειτο, οὐχὶ δὲ περὶ τῶν ἄλλων, καὶ τούτων τὸ ει καὶ ι ἐταυτίζετο, τὸ δὲ ὅτι μάλιστα πάντων ἐν τούτοις παρατηρεῖται ἡ ἀντικατάστασις τῆς διφθόγγου ει διὰ τοῦ ι (πρβλ. δ' ὅμως κατωτέρω καὶ Ἀλκιθοίδας Ἀλκιθοίδας καὶ Ἀλκιτθίδας)». Πρὸς ταῦτα παραβληθήτωσαν τὰ ἐν σελ. 9 λεγόμενα ὑπὸ τοῦ κ. Π. «Θὰ ἐποιεῖτο δὲ λόγον καὶ περὶ ἐκείνων, ἂν ὑπῆρχον τοιαῦτα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχουσιν, ἑκὼν ἄκων ἀναγκάζεται νὰ τηρήσῃ ἱερὰν σιγὴν . . .». Ποῦ ἐν τοῖς ἐμοῖς λόγοις κεῖνται ταῦτα;

Ὁμοίως οὐδέποτε εἶπον ὅτι ὑπῆρξέ ποτε ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἶδος, ὅπως λέγῃ ὁ κ. Π. ἐν σελ. 52. Ὅτι δ' ὅμως ἠδύνατο καὶ τοῦτο νὰ λεχθῇ καὶ διασωθῇ, ἂν τὸ *ἰδὴς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ σύνθετα ἐσῴζοντο οὕτως εἰς -ιδής, ἐπίστανται οἱ γλωσσικοὶ ἐνθυμούμενοι τὸ θάλος, θάρρος, βάθος, πάθος, δάσος, ἀντὶ *θῆλος (πρβλ. νεοθηλής), θέρσος, βένθος, πένθος, *δένσος κλπ. (πρβλ. Joh. Schmidt, Zur Kritik der Sonantentheorie σελ. 51-2).

Πλημμελῶς λέγει ὁ κ. Π. ἐν σελ. 30 ὅτι κατ' ἐμὲ «ἡ ει ἤρχετο νὰ λαμβάνῃ τὸν φθόγγον τοῦ μακροῦ ι ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Ε΄ π.Χ. ἑκατονταετηρίδος ἢ καὶ ἔτι παλαιότερον (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ΄ σελ. 207 ἐν ἀρχῇ)». Διότι οὐδέποτε εἶπον ἐγὼ τοῦτο, ἀλλ' ἀκριβῶς τἀναντία, ἤτοι «Δὲν εἶναι οὐδαμῶς ἀπίθανον, ὅπως λέγει ὁ κ. Π. ὅτι διάφορον εἶχεν ἐν Ἀττικῇ δύναμιν τὸ ει, ὅτε παρελήφθη ὁ Ἰωνικὸς

ἀλφάβητος, καὶ διάφορον μικρὸν μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον, ὅτε αἱ Ἑλληνικαὶ φυλαὶ συνανεμίχθησαν καὶ συνεταράχθησαν. Διότι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ε΄ αἰῶνος ἢ καὶ ἔτι παλαιότερον, ὅτε εἰσήχθη ὁ ἀλφάβητος οὗτος εἰς τὴν Ἀττικήν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ Δ΄, ἦν χρόνος ἱκανός, ἵνα τελεσθῇ ἡ ἀλλοίωσις αὕτη». Καὶ ἐνταῦθα ἄρα ὑποβάλλει μοι ἀλλοτρίαν ἐμοῦ γνώμην.

Μετ' ἐκπλήξεως ἀνέγνων ἐν σελ. 52 κάτωθι ὅτι καὶ ὁ Brugmann ἐν Γραμμ.[2] σελ. 121, 82 ἀσπάζεται τὴν πεπλανημένην γνώμην, καθ' ἣν τὸ βραχὺ ι τῶν εἰς -ί ἐπιρρημάτων προῆλθεν ἐκ τοῦ ει κατὰ συστολήν. Κατ' ἀρχὰς δὲν ἐτόλμων νὰ πιστεύσω τοῖς ἐμοῖς ὀφθαλμοῖς· ὅτε δ' ἐπείσθην ὅτι ἀληθῶς οὕτως ἔκειτο πρὸ ἐμοῦ ἐκτετυπωμένον, ἔλαβον τὸ βιβλίον τοῦ κ. Brugmann καὶ εἶδον ὅτι ἐν τῇ σελίδι ταύτῃ ἀναγράφει ἐπιρρηματικὰς καταλήξεις οι καὶ ει, οἴκοι, Ἰσθμοῖ, οὐδαμοῖ, καὶ οἴκει, πεῖ, διπλεῖ, πανδημεί, ἀσυλεί. Οὐδὲν δ' ἀπολύτως περὶ καταλήξεως ἴ λέγει αὐτόθι. Μόνον δ' ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι 122 ποιεῖται λόγον (ἂν σήμερον ὀρθῶς ἢ μή, οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα) ὅτι «ἡ κατάληξις τῶν τοπικῶν πτώσεων γενομένων ἐπιρρημάτων (ἐκ τῶν συμφωνολήκτων τριτοκλίτων), λ. χ. ἑκοντί, ἐθελοντί, μετέβη καὶ ἐπὶ τὰ εἰς -ο, λ. χ. ὀνομαστί, ἀστακτί». Τὴν κακίαν ταύτην τοῦ ὑποβάλλειν τῷ ἀντιπάλῳ ἀλλοτρίαν τούτου γνώμην ἠναγκάσθην νὰ ἐξελέγξω καὶ ἐν Θ΄ 203, ἔνθα ἐπεξηγηματικῶς δῆθεν ὑπέβαλλέ μοι ὁ κ. Π. τὴν φράσιν «ἢ μᾶλλον τῆς ει καὶ τοῦ βραχέος ι». Ὡσαύτως καὶ ἐν σελ. 215 καὶ 217-8. Οὗτος σύνοιδε μέν, ὡς φαίνεται, τὸ ἁμάρτημα, διὸ οὐδὲν ἀπήντησεν, ἀλλ' ἐπανέλαβε τὸ κακὸν καὶ ἐπεξέτεινε μάλιστα τὴν χρῆσιν αὐτοῦ.

Ὅπως δ' ἐν τούτοις ἀποδίδει ἄλλοις τὰς ἰδίας αὐτοῦ γνώμας, οὕτως ἀλλαχοῦ παραλαμβάνει ξένην ἑρμηνείαν ἣν παρατίθησιν ὡς ἑαυτοῦ. Ἐν σελ. 57 ἐν τέλει, ἀναγινώσκονται τάδε «Τὸ καθ' ἡμᾶς, ἐάν τις παραβάλῃ τὰς λέξεις ταύτας (μαμε και ποτεο) πρὸς τὸ 23 ἀπόσπασμα τῆς Σαπφοῦς, «καὶ ποθήω καὶ μάομαι», νομίζομεν ὅτι οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην δύναται νὰ ἔχῃ ἀμφιβολίαν, ὅτι αἱ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου λέξεις εἶναι εἰλημμέναι ἐκ τοῦ εἰρημένου Σαπφικοῦ ἀποσπάσματος κλπ.». Πρὸς ταῦτα παραβαλέτω τις ὅσα λέγει ὁ κ. Kretschmer ἐν gr. Waseninschriften σελ. 86, ὅτι δηλ. πρῶτος ὁ Studniczka διέγνω τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο. Δὲν δύναται δὲ ὁ κ. Π. νὰ εἴπῃ ὅτι ἠγνόει

τὸ βιβλίον ἢ τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ καὶ ἐν τῇ Δευτέρᾳ ἀποκρίσει αὐτοῦ συχνὰ εἰς αὐτὸ παραπέμπει, λ.χ. σελ. 34, 39 δίς, 42 δίς.

ς′) Φαινόμενον δίκαιον τοῦ Π.

Μόνον τρία τινὰ φαίνεται ὅτι με ἐλέγχει δικαίως ὁ κ. Π., οἷον α′) ὅταν διατείνηται ὅτι παρέλιπον νὰ βασανίσω καὶ ἑρμηνεύσω ἄλλως πάντα ὅσα ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτοῦ ἑκάστοτε φέρει μαρτύρια· β′) ὅταν λέγῃ ὅτι τὸ παράδειγμα Ἀλκιτθίδας, οὗ ἐμνημόνευσα ἐν Θ′ σελ. (203 καὶ 205), ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Roehl Ἀλκιτοΐδας, ὅθεν συνάγεται ὅτι κακῶς ἐδίδαξα ἐγὼ εἰπὼν ὅτι καὶ τὸ οι τῶν εἰς -οιδης ἠδύνατο ν' ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τοῦ -ιδης. Καὶ γ′) ὅταν ἀντικρούων με εἰπόντα, ὅτι τὸ ειο δὲν πάσχει ἀντιμεταχώρησιν, γράφῃ τὰ χαρίεντα τάδε (σελ. 60) «Καὶ οἱ Ἀττικοὶ καὶ οἱ Κῷοι φιμοῦσι τὸ ἀπύλωτον στόμα τοῦ κ. Χ., ἐκεῖνοι μὲν διὰ τῶν γραφῶν ἡμιέκτεων ἀντὶ ἡμιέκτειον καὶ ἀρνεὼς ἀντὶ ἀρνειός, οἱ δὲ Κῷοι διὰ τῆς γραφῆς τέλεως τέλεῳ ἀντὶ τέλειος τέλειοι». Εἰς ταῦτα δ' ὅμως παρατηρῶ κατὰ σειράν, ὅτι α′) παρέλιπον νὰ κωδωνίσω πάντας τοὺς μάρτυρας τοῦ κ. Π., διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι δὲν ἔγραψα ἔλεγχον τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ἀλλ' ἁπλῶς ἡρμήνευσα μίαν καὶ μόνην τάξιν φαινομένων τέως ἀνερμήνευτον, τὴν τῶν διὰ τῆς ἀναλογίας ἀλλοιωθεισῶν καταλήξεων. Τὴν τάξιν τῶν φαινομένων τούτων οὔτε πρότερον εἶχεν ἀναγνωρίσει ὁ κ. Π., οὔτε ἑρμηνευθεῖσαν ἐνόησεν, ὡς φαίνεται, διὸ καὶ ἐπέμεινε τῇ προτέρᾳ αὐτοῦ γνώμῃ, καὶ ἐπεχείρησε νὰ ἐλέγξῃ τὴν ὑπ' ἐμοῦ διαλεύκανσιν αὐτῶν. Ἠναγκάσθην ἄρα νὰ ἐπανέλθω ἐπ' αὐτὰ καὶ δείξω ὅτι ὀρθῶς διελευκάνθησαν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι δὲ ὁ κ. Π. ἐσφάλλετο καταλέγων τὰ δι' ἀναλογίας μεταβληθέντα ἐν τοῖς φωνητικῶς ἀλλοιωθεῖσιν.

Κατὰ ταῦτα τὸ μόνον καὶ κύριον ζήτημα, ὅπερ εἶναι καὶ προσῆκον καὶ δίκαιον νὰ ἐξετασθῇ, εἶναι τόδε: Τὰ φαινόμενα ταῦτα, ὧν τὴν ἑρμηνείαν ἀνέλαβον μὲν πρῶτον, ὑπεστήριξα δ' ὕστερον ἐγώ, ἑρμηνεύονται ὀρθότερον διὰ τῆς μεθόδου τοῦ κ. Π. ἢ διὰ τῆς ἐμῆς; Τοῦτο καὶ μόνον εἶναι τὸ ζήτημα, καὶ εἰς τὴν λύσιν καὶ κατανόησιν τούτου δύναται, φρονῶ, καὶ αὐτὸς ὁ καθ' ὁλοκληρίαν ἄπειρος τῶν τοιούτων νὰ ἔλθῃ, ἂν μόνον ἀναλογισθῇ, πρῶτον ὅτι ἐγὼ μὲν ἑρμηνεύω

αὐτὰ διὰ νόμων καὶ ἀρχῶν ἀνεγνωρισμένων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, τ. ἔ. ὑποβάλλω αὐτὰ ὑπὸ γενικοὺς νόμους, ὁ δὲ κ. Π. δι' ἐξαιρέσεων, λέγων « Ἂν δὲ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἀντιμεταχώρησις προβαίνει συνήθως (γρ. πάντοτε) πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐπ' ἴσης εἶναι γνωστόν, ὅτι καὶ οἱ γενικώτατοι κανόνες ἔχουσι τὰς ἑαυτῶν ἐξαιρέσεις » (73), τ.ἔ. ἀναιρεῖ πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν, ἐπειδὴ τίς ἀλογία δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ διὰ τοιούτων ἐπιχειρημάτων; Δεύτερον ὅτι ὁ μὲν κ. Π. θέλων νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ τῆς ἑαυτοῦ μεθόδου αὐτὰ περιέπεσεν εἰς μυρία στοιχειώδη ἐπιστημονικὰ σφάλματα, εἰς ἀντιφάσεις, εἰς ὕβρεις κλπ., πράγματα μαρτυροῦντα μεγαλοφώνως τὸ ἐπισφαλὲς τῶν ἐπιχειρημάτων καὶ τῆς μεθόδου αὐτοῦ· ἐγὼ δὲ οὔτε εἰς ὕβριν τινά, οὔτε εἰς ἀντιφάσεις οὔτε εἰς ἐπιστημονικοὺς σολοικισμοὺς περιέπεσον, ἐπειδὴ πάντα ὅσα τοιαῦτα κατηγορεῖ μου ὁ κ. Π. πᾶν ἄλλο ἢ ἐπιστημονικὴ ἄγνοια ἐμοῦ εἶναι.

Ἔπειτα καὶ τόδε λεκτέον: Τὰ σφάλματα τοῦ κ. Π. δὲν ἀναφέρονται, ὡς ἐγένετο καταφανές, εἰς μόνα τὰ ἐπὶ μέρους, ἀλλ' εἰς αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπιστήμης· εἶναι ἄρα μεθοδολογικά, γένη μᾶλλον σφαλμάτων, καὶ δὴ ἐξελέγχονται μόνον διὰ τῆς ἐκθέσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἑκάστοτε καταπατοῦνται ὑπ' αὐτοῦ (1). Ἀλλ' ἂν τὰ διὰ μιᾶς καὶ μόνης ἀρχῆς, τῆς ἀναλογίας, ἑρμη-

(1) Ἵνα μή τις ὑπολάβῃ ὅτι λέγων ταῦτα ἀδικῶ τὸν κ. Π., ἀναγράφω ὀλίγα παραδείγματα τοιούτων μεθοδολογικῶν σφαλμάτων. Εἶναι γνωστὸς ἐν τῇ γλωσσικῇ ἐπιστήμῃ ὁ τῆς ἀνομοιώσεως φθογγικὸς νόμος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καθ' ὃν ἐκ τῶν δύο υ τῶν ἐν δυσὶ διαδοχικαῖς συλλαβαῖς εὑρισκομένων τὸ πρῶτον τρέπεται εἰς ι, πρβλ. Brugmann ἐν Περιοδ. Kuhn Τόμ. ΚΕ′ 306 καὶ Joh. Schmidt αὐτ. ΛΒ′ 380 σημ. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ἡρμήνευσεν ὁ κ. Brugmann τὸ ἰθύς ἀπὸ τοῦ *υθυς, τὸ ψίθυρος ἀπὸ τοῦ *ψυθυρος, τὸ ἔ-Fειπ-ον ἀπὸ τοῦ ἐ-Fευqu-ον (Ἰνδ. avocam)· ὁ δὲ Joh. Schmidt τὸ Εἰλείθυια Ἐλείθυια ἀπὸ τοῦ Ἐλεύθυια, τὸ Εἰθύμαχος ἀπὸ τοῦ Εὐθύμαχος. Ὁμοίως δὲ ἑρμηνεύεται εὐκόλως καὶ τὸ Εἰθυκαρτίδης ἀπὸ τοῦ Εὐθυκαρτίδης, ἐπειδὴ ὄντως ἐν τῇ Ναξίᾳ ἐπιγραφῇ τὸ πρότερον Fιφικαρτίδης ἀναγνωσθὲν ἀναγινώσκεται νῦν ὀρθότερον Εἰθυκαρτίδης· πρβλ. καὶ Σίσυφος, σισύρα κλπ. Τίς δ' ἀληθὴς ἐπιστήμων δὲν θὰ σπεύσῃ προθύμως νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τοῦ Εἰθύμαχος, Εἰθυκαρτίδης, ἀλλὰ θὰ ἀκολουθήσῃ τῷ κ. Π. διδάσκοντι ὅτι κατὰ τὴν Ϛ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐνίοτε τὸ ει συνεστέλλετο εἰς ῐ;

Ὁμοίως εἶναι γνωστὴ τῇ γλωσσικῇ ἐπιστήμῃ ἡ ἀρχὴ τῆς παρετυμολογίας, δι' ἧς ἑρμηνεύονται ἄλλα πάμπολλα ἀνώμαλα κατὰ πρῶτον προσπίπτοντα· λ.χ. τὸ Εὐχίρῳ εἰκάζω ἐγὼ ὅτι παρετυμολογικῶς ἐσχετίσθη πρὸς τὸν σοφὸν Κένταυρον Χίρωνα, οὗ

νευόμενα τοσοῦτον ἀπήτησαν κόπον καὶ χῶρον, αὐτόδηλον ὅτι τὰ πρὸς τὰς ἄλλας τῆς ἐπιστήμης ἀρχὰς προσκρούοντα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτεθῶσι δι' ὀλίγων. Διὰ ταῦτα οὔτε πρότερον οὔτε νῦν ἔρχομαι ἐπὶ τὸν ἔλεγχον αὐτῶν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ δὲν πρόκειται νῦν περὶ αὐτῶν, ἐλπίζω δὲ Θεοῦ βοηθοῦντος νὰ πράξω τοῦτο ταχέως καὶ προσηκόντως.

β') Προκειμένου περὶ τοῦ Ἀλκιτοΐδας μετὰ πολλῆς μου λύπης ἀναγκάζομαι νὰ εἴπω ὅτι ὁ κ. Π. δὲν παρέστησε, καθὰ ὤφειλε, πρὸς τοὺς ἀναγνώστας αὐτοῦ τὰ πράγματα ἀκριβῶς ὅπως ἔχουσι. Διότι ἐξέδωκε μὲν ἀληθῶς ὁ Roehl Ἀλκιτοΐδας, ἀλλ' ὁ πολὺς Fick, ὁ ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους συντελέσας εἰς διαφώτισιν τοῦ σχηματισμοῦ καὶ μεταπλασμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν κυρίων ὀνομάτων, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις αὕτη εἶναι πλημμελὴς καὶ ἀδύνατος. Παρατηρεῖται δηλ. ὅτι συντεμνομένων πολλάκις ἐπὶ ὑποκορισμῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων τὸ δασὺ τοῦ ἑτέρου συνθετικοῦ αὐτῶν ἢ μένει ἁπλοῦν (Σόφων, Ἀγάθων, Ἄλκιθος), ἢ διπλασιάζεται (Κλέοθθις, Σόφφος, Στρόφφης, Ἀγαθθώ), ὅτε μετὰ τὸν διπλασιασμὸν πολλάκις τρέπεται τὸ πρῶτον δασὺ εἰς τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ ψιλὸν (Πλατθίς, Πλατθίον, Ψαπφὼ (ἰόψαφος), Τρόκχης (Τανάγρα), ὁμοίως δ' ἔχει καὶ τὸ Ἀλκιτθίδας καὶ Δαμοτθίδας). Ἀλλ' ἁπλῶς ψιλὸν ἀντὶ δασέος, ἤτοι Ἄλκιτος, Κλέοτις, Σόπης, Ἀγάτων ἤ τι τοιοῦτον εἶναι ἀνήκουστον (1). Διὰ ταῦτα καὶ ὁ Prellwitz ἐν τῇ Συλλογῇ Collitz ὑπ' ἀριθμὸν 3268 καὶ ὁ Fick καὶ ὁ Bechtel ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τῶν Ἑλλην. κυρίων ὀνομάτων σελ. 53 γράφουσιν

τὸ ὄνομα ἐγράφετο διὰ τοῦ ι καὶ μόνον παρετυμολογικῶς πάλιν ἐγένετο Χείρων καθὰ καὶ τὸ Χίλων παρητυμολογήθη εἰς Χείλων κττ.

Ὁμοίως κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνομοιώσεως ἐγένοντο, ὅπως ἤδη ὁ W. Schulze ἤκασε, τὸ Κλίταρχος, Κλιταγόρας ἀπὸ τοῦ Κρίταρχος, Κριταγόρας, καὶ δὴ οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν τῷ Κλει- ἐκ τοῦ Κλεε-. Οὕτως οἱ ἀληθεῖς ἐπιστήμονες ἀγωνίζονται νὰ ἐφαρμόζωσι τὰς διαφόρους ἀνεγνωρισμένας γλωσσικὰς ἀρχὰς καὶ ἐκβάλλωσι τὰς πολλὰς ἀνωμαλίας καὶ ἐξαιρέσεις. Ὁ δὲ κ. Π. ἐξελέγχεται οὔτε τὰς ἀρχὰς ἐπιστάμενος οὔτε τὴν ἐφαρμογὴν καὶ χρῆσιν αὐτῶν ἐπιθυμῶν, ἐπειδὴ βλέπει οὕτως ἀφαιρούμενα ἀνὰ ἓν τὰ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σφαλερᾶς γνώμης ἐπιχειρήματα, διὰ τοῦτο δ' ὑβρίζει τοὺς ἐναντιοφρονοῦντας καὶ οὕτω λύει πρωτοτύπως καὶ θαυμασίως τὰ ζητήματα!

(1) Ἵνα μὴ ὁ κ. Π. θελήσῃ νά με ἀντικρούσῃ διὰ τοῦ παρὰ Klein, Meistersignaturen 196 Περίτους, ἀναγκάζομαι προλαμβάνων νὰ δηλώσω, ὅτι τὸ πλημμελῶς ῥύτως ἄλλοτε ἀναγνωσθὲν ἐπηνωρθώθη ἔπειτα.

Ἀλκιτθίδας, καὶ ἐν σελ. 95 Δαμοτθίδας, ἀποβαλόντες τὸ τοῦ Roehl Ἀλκιτοΐδας. Ἀμφότερα δὲ τὰ ἔργα ταῦτα, καὶ τὴν Συλλογὴν τοῦ Collitz καὶ Die gr. Personennamen ἔχει ὁ κ. Π., διὸ πολλάκις παραπέμπει εἰς αὐτά, ἠπίστατο ἄρα ὅτι ἡ γραφὴ ἣν προέβαλλεν εἰς ἀναίρεσιν τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεγομένων, ἦν ἀδύνατος καὶ ἀνύπαρκτος.

γ') Ὅπως ὁ κ. Π. ἀπέκρυψεν ἀπὸ τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ τὸ ἀποκατασταθὲν Ἀλκιτθίδας, ἵνα λαθροχειρικῶς με ἐξελέγξῃ, οὕτως ἔπραξε καὶ ὡς πρὸς τοὺς παραλλήλους τύπους τοῦ ἀρνεώς, τέλεως, ἡμιέκτεων. Διότι, ἂν οἱ Ἀττικοὶ καὶ οἱ Κῷοι παραπειθόμενοι ὑπὸ τοῦ κ. Π. ἐπεχείρουν ἀδίκως καὶ ἀτόπως νὰ φιμώσωσι τὸ στόμα μου, ὅπως ἀβροφρόνως λέγει ὁ κ. Π., οἱ συμπολῖταί μου Κρῆτες σπεύδοντες διὰ τοῦ ἑαυτῶν τέληος καὶ οἱ Αἰολεῖς διὰ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ἀρνήαδες, ἀρνήαδων (πρβλ. Revue des Études Grecques 1891 σελ. 270-4) καὶ οἱ Ἀργεῖοι διὰ τοῦ ἑαυτῶν ἀρνηίς, θὰ ἥρπαζον τὸ φίμωτρον τοῦτο καὶ θὰ προσήρμοζον αὐτὸ ἐπὶ τὸ στόμα ἄλλου τινός, διδάσκοντες ἅμα ὅτι ἐκ τοῦ Δωρικοῦ τέληος προῆλθεν ὁμαλώτατα ἐν Κῷ, κατ' ἀντιμεταχώρησιν τὸ τέλεως(1), καὶ ὅτι τὸ ἀρνεὼς τῶν Ἀττικῶν, ἂν ὄντως εἶναι ἀληθὴς ἡ ἀνάγνωσις αὕτη, προῆλθεν οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀρνειὸς μετὰ γνησίας διφθόγγου ει (ὁποία ἡ ἐν τοῖς εἰς -εια, -ειον ὀνόμασιν), ἀλλ' ἢ ἐκ τοῦ *ἀρνηὸς ἢ ἐκ τοῦ ἀρνειὸς ἤτοι ἀρνêὸς μετὰ νόθου διφθόγγου, ὅτε θὰ ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ *ἀρνεσϜός. Τὸ δὲ ἡμιέκτεων τέλος ἔχον πρὸς τὸ ἡμιέκτηϜ-ον, ὅπως τὸ ἀρχιέρεως πρὸς τὸ ἀρχιερηϜ-ον (ἱερῆϜ-α), ἡρμηνεύθη πρὸ πολλοῦ (μωροσόφως, θὰ εἴπῃ βεβαίως ὁ κ. Π.) ὑπὸ τοῦ κ. W. Schulze, ἐν Quaest. Epicae σελ. 144 σημ. 4. Ὁ δὲ τύπος τὰ ἡμιέκτεια(2) κεῖται ἀντὶ τοῦ ἡμιέκτεα, ὅπως

(1) Ὁ τύπος τέληος ἀναγινώσκεται καὶ ἐν τῇ Γραμματικῇ τοῦ Blass Β' σελ. 579 καὶ ἐν τῇ τοῦ G. Meyer[3] σελ. 423, ὥστε ἐγίνωσκεν ἢ πάντως ὤφειλε νὰ γινώσκῃ τοῦτον ὁ κ. Π. Τὴν δὲ σχέσιν τοῦ τέλειος-τέλεος πρὸς τὸ τέληος-τέλεως ἡρμήνευσεν ὁ κ. Brugmann ἐν Ἰαπετικαῖς Ἐρεύναις Τόμ. Θ' σελ. 156, ἀποδείξας ὅτι ἐκ τοῦ τέλεσϜος ὤφειλε νὰ προέλθῃ Ἰωνικὸν καὶ Ἀττικὸν τέλειος καὶ βραχύνσει τέλεος, Δωρικὸν δὲ καὶ Αἰολικὸν τέληος, ὅθεν ἀντιμεταχωρήσει, ἥτις καὶ ἡμιτελὴς συναλοιφὴ ὠνομάσθη, τέλεως ἐν Κῷ.

(2) Ὁ κ. Π. σελ. 60 γράφει ἡμιέκτειον, εἰ καὶ ἡμιέκτεια εἶναι παραδεδομένον· ἔπλασεν ἄρα αὐτὸ ἐπιλαθόμενος τῆς ἀναγκαιοτάτης φιλολογικῆς ἀκριβείας καὶ

βασιλέ(ι)α, νέ(ι)α κττ. (Meisterhans² 35-6) καὶ ἐσχηματίσθη ὁμοίως τῷ πλέα, ἔκπλεα, ἔμπλεα, περίπλεα, ἀξιόχρεα, ἵλεα, περὶ ὧν ἰδὲ Blass Α′ 404.

Σημειωθήτω δ' ἐν τέλει καὶ τόδε, ὅτι θέλων ὁ κ. Π. ν' ἀποδείξῃ, ὅτι τὸ -ειᾰ δι' ἀντιμεταχωρήσεως γίνεται -ῐᾱ, φέρει παραδείγματα, ἐν οἷς καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἔχουσιν ὅπως λέγει, πάλιν τὸ ει δὲν γίνεται ι, ὅπως διατείνεται ὅτι ἐγένετο ἐν τοῖς αὐθάδεια ἀλήθεια-αὐθαδία ἀληθία, ἀλλ' ε, ἡμιέκτειον ἡμιέκτεων! Ὦ Ἀριστότελες, Ἀριστότελες, μάτην ἄρα ἐμόχθησας συντάττων τὸ θεῖόν σου Ὄργανον!

Ζ′) Ἀντιφάσεις.

Ὅτι ἄνθρωπος οὕτως ἄπειρος τῶν πραγμάτων περὶ ὧν διαλαμβάνει καὶ πρὸς τούτοις τοσοῦτον ἀκράχολος, ἔμελλεν ἀναγκαίως, ἐπειδὴ κακὸς σύμβουλος εἶναι, ὡς γνωστόν, ὁ θυμός, εἰς πολλὰς νὰ περιπέσῃ ἀντιφάσεις, ἦν βεβαίως ἐκ τῶν προτέρων προσδόκιμον· καὶ ἀληθῶς εἰς οὐκ ὀλίγας περιεπλάκη, ὧν τινας γεύματος χάριν ἀναγράφω.

Διατί, ἐρωτᾷ, αἱ ἀναλογίαι δὲν ἀντιστρέφουσιν, ὥστε καὶ ὀνόματα εἰς -ιτης νὰ μετασχηματισθῶσιν εἰς -ειτης; Καὶ ἔπειτα ἐν σελ. 46 ἀναγράφει αὐτὸς οὗτος τὸ Βοσπορείτης τοῦ Δ′ αἰῶνος παρὰ τὸ ὀρθὸν Βοσπορίτης καὶ Ἀνκυρεῖτις ἀντὶ Ἀνκυρῖτις, ἃ πλημμελῶς ἑρμηνεύει ὡς ἀποδεικνύοντα ταύτισιν τοῦ ει καὶ ι. Καὶ πάλιν «Τὰ λήγοντα εἰς -οιδης δὲν ἠδύναντο νὰ καταλήξωσιν εἰς -ιδης (οὐδαμῶς δυναμένων νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ σελ. 9)», καὶ ἔπειτα σελ. 22 ἐν ἀρχῇ ἀναφέρει αὐτὸς πάλιν Περιθείδης παρὰ τὸ ἐτυμολογικῶς ὀρθὸν Περιθοίδης, οὗ τὸ ει θεωρεῖ (ἂν καλῶς ἢ κακῶς ἀδιάφορον) ταυτοδύναμον τῷ ι.

Πόλεμον ἄσπονδον κηρύττει κατὰ τῆς παραβολῆς τῶν νέων γλωσσικῶν στοιχείων πρὸς τἀρχαῖα, καὶ τοῦτο προκειμένου περὶ ἀναλογικῶν φαινομένων, ἐν οἷς κατ' ἀλήθειαν ἐπιτρέπεται κάλλιστα ἡ σύγκρισις (ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 374)(1), ἔπειτα ἐν σελ. 56 οὐχὶ χάριν ἀναλογίας

ἀγνοῶν ὅτι τὸ ἡμιέκτειον εἶναι οὕτως ἀδύνατον ὅσον θὰ ἦτο τὸ ἵλειον, τὸ ἔκπλειον, τὸ ἀξιόχρειον κλπ.

(1) Ὁ κ. Π. διατείνεται ἐν σελ. 12, ὅτι ὅπως αὐτὸς οὐδὲν θὰ κατώρθου, ἂν διὰ παραδειγμάτων Βοιωτικῶν ἐπεχείρει νὰ ἑρμηνεύῃ φαινόμενα τῆς ἐν Ἀττικῇ προφο-

ἁπλῆς ἀλλὰ χάριν φωνητικῆς ἀποδείξεως ἀναγράφει τὰ ἡμέτερα κρεμύδι ἀλέτρι, καὶ παραβάλλει αὐτὰ πρὸς τὸ Ποσοιδάων Ποσειδάων, οὐδὲ βλέπει ὅτι ἐν τοῖς ἡμετέροις ἡ τροπὴ τοῦ ο εἰς ε προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ ὑγροῦ (πρβλ. καὶ περνάρι καὶ λιθερνάρι) ὅπερ ἐν τῷ Ποσοιδάων δὲν ἐφαρμόζεται.

Ἐν σελ. 73 γράφει «ἐγὼ οὐδεμίαν εἶπον προσωπικὴν γνώμην, ἀλλὰ τὴν γνώμην, εἰς ἣν καταλήγουσι πάντα τὰ ἱστορικὰ καὶ ἀναμφισβήτητα τεκμήρια, ὅτι ἡ μόνη ὁδὸς ἡ ἀσφαλῶς ἄγουσα εἰς εὕρεσιν τῆς γνησίας καὶ ἀληθοῦς προφορᾶς τῶν Ἑλλήνων εἶνε ἡ διδασκαλία τῶν Ἑλλήνων Γραμματικῶν, τῶν ἀμέσων διαδόχων τῆς ἐγκρίτου ἀρχαιότητος καὶ τῶν ἀρίστων ἑρμηνευτῶν τῆς πατρῴας φωνῆς». Ἐν τοῖς λόγοις τούτοις περιέχονται δύο ἀντιφάσεις. Διότι ὁ διατεινόμενος ἐν τούτοις ὅτι οὐδεμίαν εἶπεν ἀτομικὴν γνώμην παραδέχεται ἐν σελ. 71, οὐδενὸς ἄλλου οὔτ' ἀρχαίου οὔτε νέου συμμαρτυροῦντος αὐτῷ, καὶ δὴ μόνος αὐτός, ὅτι τὸ ᾰει πάσχει ἀντιμεταχώρησιν εἰς ᾱι, καὶ ἐν σελ. 68 ὁμοίως ὅτι τὸ -ειᾰ γίνεται ιᾱ κατ' ἀντιμεταχώρησιν, ἥτις, λέγει, συμβαίνει ἐνίοτε καὶ ἡ σπανία αὕτη ἀντιμεταχώρησις . . ». Τοιαύτας δὲ καινὰς καὶ κατ' ἀλήθειαν κενὰς γνώμας προβάλλει πολλαχοῦ πολλάς, αἵτινες πᾶσαι εἶναι ἀτομικαὶ αὐτοῦ οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἀρχαίων ἢ ἄλλων τινῶν Γραμματικῶν, λέγει δὲ τοῦτο ἁπλῶς καὶ μόνον, ὡς φαίνεται, ἵνα διὰ μείζονος αὐτὰς περιβάλῃ κύρους. Καὶ ὁ διατεινόμενος ὅτι ἡ μόνη ὁδὸς ἡ ἀσφαλῶς ἄγουσα εἰς εὕρεσιν τῆς γνησίας προφορᾶς εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν Ἑλλήνων Γραμματικῶν, οὐδεμίαν σχεδὸν ποιεῖται χρῆσιν τῆς διδασκαλίας ταύτης (ἐδείχθη δ' ἀνωτέρω σελ. 377-8 ὅτι οὐδὲ δύναται νὰ χρῆται αὐτῇ προσηκόντως), ἀλλὰ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν μάλιστα, ἔπειτα διὰ τῶν παρηχήσεων, τῶν συναλοιφῶν κλπ. ζητεῖ νὰ ἐμπεδοῖ τὰς δοξασίας αὐτοῦ. Εἶναι δὲ καὶ παντάπασι πλημμελές, ὅτι ἡ μόνη ὁδὸς ἡ ἄγουσα εἰς εὕρεσιν τῆς γνησίας προφορᾶς εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν Ἑλλήνων Γραμματικῶν, διότι ἐπ' ἀληθείας οὗτοι εἶναι ἓν μόνον καὶ τοῦτο οὐχὶ τῶν πρώτων βοηθημάτων πρὸς τοῦτο, ἅτε ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἀκμάσαντες,

ρᾶς, οὕτω καὶ ἐγὼ οὐδὲν κατορθῶ ἀλλὰ σφάλλομαι, ὅταν διὰ παραδειγμάτων ἐκ τῆς νεωτέρας γλώσσης ζητῶ νὰ ἑρμηνεύσω οὐχὶ φωνητικά, ἀλλ' ἀναλογικὰ (τ.ἔ. ψυχολογικὰ) φαινόμενα τῆς ἀρχαίας. Λησμονεῖ δὲ ὅτι οἱ μὲν φωνητικοὶ νόμοι εἶναι ἑκασταχοῦ ἄλλοι, οἱ δὲ ψυχολογικοὶ πανταχοῦ οἱ αὐτοί.

ὅτε ἡ προφορὰ ἐν πολλοῖς εἶχεν ἀλλοιωθῇ, καὶ ὄντες παντάπασιν ἄπειροι τῆς φυσιολογίας τῶν φθόγγων καὶ δὴ κάκιστοι ἑρμηνευταὶ τῆς πατρῴας φωνῆς. Αἱ κύριαι ὁδοὶ εἰς εὕρεσιν τῆς γνησίας προφορᾶς εἶναι ἡ ζῶσα Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ προφορά, ἔπειτα τοῦτο μὲν τὰ αὐτόγραφα τῶν ἀρχαίων, οἷον αἱ ἐπιγραφαὶ ἐπὶ λίθων, μετάλλων, ἀγγείων, νομισμάτων κλπ., παλαιά τινα ἀντίγραφα καὶ πάπυροι, τοῦτο δὲ τὰ πάθη τῶν φθόγγων τῆς γλώσσης, ἤτοι ἡ συναλοιφή, ἡ τροπὴ τῶν ψιλῶν εἰς δασέα κλπ.· δευτερεύουσαι δὲ ὁδοὶ εἶναι ἡ καταγραφὴ Ἑλληνικῶν λέξεων δι' ἄλλου ἀλφαβήτου ἢ ξένων διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ, αἱ παρηχήσεις, οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, ἡ ἐτυμολογία κτλ. Τούτων ποιεῖται χρῆσιν καὶ ὁ κ. Π. καὶ ἐν τῇ Βασάνῳ καὶ ἐν τῇ Δευτέρᾳ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιλαθόμενος πάλιν αὐτῶν διατείνεται ἐνταῦθα ὅτι ἡ μόνη ὁδὸς εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν. Ταῦτα πάσχει ὁ μετ' ὀργῆς καὶ θυμοῦ γράφων.

Ἐπανειλημμένως διατυποῖ τὸν κανόνα, ὅτι πάντα τὰ εἰς -ικὸς ἐπίθετα, τὰ παραγόμενα ἐκ τῶν εἰς -εὺς οὐσιαστικῶν, γράφονται οὐχὶ διὰ τῆς ει ἀλλὰ διὰ τοῦ ι, πλὴν τοῦ ὀρεὺς ὀρεικός. Καὶ ἔπειτα ἐν σελ. 63 ἀναγράφει τὸ Κεραμεικὸς ἀπὸ τοῦ κεραμεύς!

Η') Ἄδικοι μομφαὶ καὶ διαβολαί, στοιχειώδη σφάλματα καὶ τελεία ἀποτυχία αὐτοῦ.

Αἱ ἀντιφάσεις αὗται δὲν νοοῦνται κατ' ἐμὲ ἄλλως ἢ ἐκ τῆς ὑπερβαλλούσης ὀργῆς τῆς καταλαβούσης τὸν κ. Π. καὶ ταῦτα παρὰ πάντα λόγον, ἐπειδὴ ἐγὼ οὔτε ἐν τῇ πρώτῃ μου διατριβῇ οὔτε ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν Ἀνταποκρίσει μου ὕβρισα ἢ ἐξήλεγξα πικρῶς αὐτόν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐζήτησα πρῶτον νὰ ἑρμηνεύσω καὶ ἔπειτα νὰ ὑποστηρίξω τὴν προταθεῖσαν ἑρμηνείαν φαινομένων τινῶν.

Καὶ ὅμως διὰ τὸν ἀδικαιολόγητον (1) καὶ ἀνοίκειον θυμὸν τοῦτον οὐ

(1) Ὁ ἄλογος οὗτος θυμὸς παρήγαγε τὸν κ. Π. καὶ μέχρι προφανοῦς ἀδικίας κατ' ἐμοῦ. Διότι πρῶτον ἠδίκει προδήλως καὶ διέβαλλεν, ὅτε ἐν τῇ Προσωρινῇ αὐτοῦ ἀποκρίσει ἔλεγε μὲν ὅτι «καλὸν νομίζομεν χάριν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου ἀπὸ τοῦδε νὰ γνωρίσωμεν τοῖς ἀναγνώσταις τῆς «Ἀθηνᾶς» ἐκ τίνων στοιχείων ἀποτελεῖται τὸ ὑπέροχον τῆς μεθόδου τοῦ κ. Χ.», πράγματι δ' ὅμως δὲν ἀπετείνετο οὐδ' ἔλεγε τὰ δεινὰ ἐκεῖνα πρὸς τοὺς ὀλίγους καὶ λογίους ἀναγνώστας τῆς Ἀθηνᾶς, οἵτινες οὐ μόνον τὸ γενικὸν τοῦτο συμπέρασμα τοῦ κ. Π. τότε, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπὶ μέρους ἀποδείξεις αὐτοῦ ἔμελλον μετέπειτα ν' ἀναγνῶσι καὶ κρίνωσιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν πολὺν ὅμιλον τῶν ἀναγνωστῶν τῶν

μόνον ἐμὲ προσωπικῶς ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν Γλωσσικὴν ἐπιστήμην προσεπάθησε νὰ ὑβρίσῃ καὶ ἐξευτελίσῃ. Διότι ὁμολογουμένως ἐπὶ διαστροφῇ τῶν πραγμάτων καὶ διαβολῇ τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης καὶ ἐμοῦ διδάσκει ὁ κ. Π. ἐν σελ. 74-5 ὅτι «τὸ πλεῖστον αὐτῆς μέρος σύγκειται ἐξ ὑποθετικῶν καὶ φαντασιωδῶν στοιχείων», καὶ ἀντικρούων τὴν ἐμὴν διισχύρισιν καθ' ἥν, ἂν ἡ γλωσσικὴ εἶναι ἐπιστήμη τῆς γλώσσης, ἀνάγκη νὰ μὴ γίνηται αὐτῆς περιωρισμένη χρῆσις, ὅπως συνεβούλευσεν ὁ κ. Π., ἀλλὰ καὶ μάλα ἐκτενὴς εἰς ἑρμηνείαν τῶν τῆς γλώσσης φαινομένων, καθάπερ τῆς μαθηματικῆς εἰς καταμέτρησιν

πολιτικῶν ἐφημερίδων (διὸ καὶ εἰς πολλὰς ἅμα ἐδημοσίευσεν αὐτά), οἵτινες οὔτε ν' ἀναγνῶσί ποτε οὔτε νὰ κρίνωσι τοὺς ἀποδεικτικοὺς λόγους τοῦ κ. Π. θὰ ἠδύναντο. Ὅτι δ' ὄντως ὀλίγον ἔμελεν αὐτῷ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἀθηνᾶς, μᾶλλον δ' ἐζήτει νά με διαβάλλῃ παρὰ τοῖς πολλοῖς, ἀπέδειξεν ὕστερον αὐτὸς οὗτος, οὐκ εἰς τὴν «Ἀθηνᾶν» ἀποστείλας τὴν Ἀπόκρισιν αὐτοῦ. Ἀλλὰ πολὺ μείζονα κατέστησε τὴν ἀδικίαν ταύτην ἔπειτα, ὅτε ἐκδοὺς τὴν Δευτέραν αὐτοῦ ἀπόκρισιν ἐπέγραψεν αὐτὴν ἀπρεπέστατα «Ἡ λογομαγειρικὴ τέχνη τῶν σοφιστῶν καὶ ὁ κ. Γ. Ν. Χατζηδάκης». Ἂν ὁ κ. Π. ἀπεδείκνυε πρῶτον διὰ πραγμάτων τὴν δεινὴν κατηγορίαν ταύτην καὶ ἔπειτα ἐπέφερεν αὐτὴν ὡς συμπέρασμα τῶν ἀποδείξεων αὐτοῦ, οὐδεὶς θὰ ἠδύνατο νὰ ψέξῃ αὐτόν· ἀλλὰ νῦν οὐ μόνον τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ τῶν οὐκ ἀναγνωστῶν προλαμβάνει τὴν κρίσιν· ἐπειδὴ καὶ ὅσοι τοῦ λοιποῦ εἴτε ἐν προθήκῃ βιβλιοπωλείου εἴτε ἐν βιβλιοπωλικῷ καταλόγῳ εἴτε ὁπουδήποτε ἴδωσι τὴν ἐπιγραφὴν μόνην τοῦ βιβλίου, θὰ μανθάνωσι παρὰ τοῦ κ. Π., ὅτι ἐγὼ εἶμαι σοφιστὴς καὶ μάλιστα τῶν εὐτελεστάτων. Εἶναι δέ, ἐρωτῶ πάντα τίμιον ἄνθρωπον, δικαιοσύνη ἢ ἄντικρυς συκοφαντία καὶ δεινὴ ἀδικία ἡ ἄνευ ἀποδείξεων κατηγορία αὕτη; Καὶ ὅμως τὸ ἁμάρτημα τοῦτο τοῦ κ. Π. εὑρίσκεται ὂν πολὺ ἔτι χεῖρον, ὅταν τις ἐνθυμηθῇ, ὅτι δὲν ἐγένετο κατὰ ἰδιώτου καὶ πολίτου ἁπλῶς (ὅπερ καὶ αὐτὸ βεβαίως ἀρκούντως κακόν), ἀλλὰ κατ' ἀνδρός, ᾧ ἡ πολιτεία, ἀδιάφορον ἂν καλῶς ἢ κακῶς, ἐπέτρεψε τὴν διδασκαλίαν τῶν νεωτέρων, καὶ οὗ τὸ ἔργον, διασυρομένου καὶ συκοφαντουμένου οὕτως, δυνατὸν νὰ διατρέχῃ κίνδυνον νὰ ματαιωθῇ. Τοῦτο βεβαίως φαίνεται ἐπιδιώκων ὁ κ. Π., διὸ καὶ τοιαῦτα γράφει καὶ πέμπει πανταχόσε, οἷον εἰς πάντα τὰ Γυμνάσια, καὶ τοῖς φοιτηταῖς, καὶ οἷς ἂν ἐντύχῃ, δωρεὰν πᾶσι διανέμει. Ἀλλ' ἂν ὁ κ. Π. ἀληθῶς φρονῇ, ὅτι ἡ ἐπιστημονική μου δρᾶσις καὶ διδασκαλία βλάπτει τὴν Ἑλλάδα καὶ δὴ ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος ἀνάγκη νὰ κινηθῇ σταυροφορικὸς πόλεμος κατ' ἐμοῦ, ὀφείλει, ἂν ὄντως εἶναι φιλόπατρις καὶ φιλεπιστήμων, ἐγκαταλιπὼν τὰς ἀνοικείους ὕβρεις καὶ μεθόδους ταύτας, νὰ προβῇ εἰς ἀπαθῆ καὶ ἀκριβῆ ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον τῆς ἐμῆς διδασκαλίας, ἵνα οὕτως ἡ πολιτεία πεισθεῖσα περὶ τῆς ἐξ ἐμοῦ βλάβης καταστήσῃ με ἀσινῆ. Ἐφ' ὅσον δ' ὅμως τοιοῦτον ἔλεγχον φεύγει, ἀντὶ δ' ἀποδείξεων φέρει καὶ σπείρει εἰς τὸν πολὺν ὅμιλον ἀναποδείκτους καὶ ἄντικρυς ψευδεῖς κατηγορίας καὶ ὕβρεις, ἐφ' ὅσον οὐχὶ ἐπιστημονικῶς ἀλλ' ὀχλοκρατικῶς καὶ σοφιστικῶς ἀγωνίζεται νά με διαβάλλῃ, πάντες οἱ νοῦν καὶ ἀληθῆ φιλοπατρίαν ἔχοντες ἄνθρωποι δὲν θα ἐπαινέσωσι τὸν κ. Π. ἀλλὰ θὰ καταγινώσκωσιν αὐτοῦ ἀφιλοπατρίαν καὶ συκοφαντίαν.

τῶν ποσῶν, διατείνεται ὅτι «εἶνε μωρία τὸ νὰ θέλῃ τις νὰ συγκρίνῃ τὸ ἔργον τῆς μαθηματικῆς τῆς θετικωτάτης τῶν ἐπιστημῶν πρὸς τὴν ἐπιστήμην τῶν γλωσσικῶν», καὶ τέλος ἀντιτάσσει ἄνευ λόγου τοὺς γλωσσικοὺς πρὸς τοὺς φιλολόγους. Πρβλ. Ἀθηνᾶς Τ. Ζ′ 161 κἑξ., 179 καὶ 186-90. Ὁμοίως ἐπὶ διαβολῇ ἐμοῦ διατείνεται ὅτι εἶμαι Ἐρασμικός, ἐρασμικομανῶν κττ. (ὡσεὶ ἡ ἀλήθεια ἔκειτο ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ δὴ ἦν ἀδύνατον νὰ συμβῇ, ὥστε τις μήτε τὰς ὑπερβολὰς τῶν Ἐρασμικῶν ν' ἀσπάζηται μήτε πρὸ τῶν προφανῶς ἀλλοιωθέντων νὰ τυφλώττῃ, ἀλλ' ἀνάγκη ἢ ἐκείνοις τυφλῶς ν' ἀκολουθῇ ἢ ἀταλαιπώρως ἐπὶ τῶν λόγων τοῦ κ. Π. νὰ ὀμνύῃ καίπερ πολλαχῶς σφαλλομένου), καὶ ὅτι «ὁ κ. Χ. ὡρισμένως καὶ κατηγορικῶς ἀνεκοινοῦτο τῷ Blass ἰδίᾳ ὅτι εἶναι θιασώτης ἐκείνου καὶ δὴ σφοδρότατος Ἐρασμικός». Δηλῶ διαρρήδην ὅτι οὐδέποτε ἐπέστειλα ἢ εἶδον ἢ ὡμίλησα ἢ ἔσχον σχέσιν τινὰ πρὸς τὸν κ. Blass· καὶ ταῦτα οὐχὶ διότι ἔκρινα ὅτι θά με κατήσχυνεν ἢ θά με ἠτίμαζεν ἡ πρὸς τὸν σοφὸν ἄνδρα σχέσις(1), ἀλλὰ διότι περὶ διάφορα ἑκάτερος ἀσχολούμενοι μέχρι τοῦδε πράγματα δὲν συνηντήθημεν καὶ δὴ δὲν ἐπεστείλαμεν πρὸς ἀλλήλους.

Τῆς αὐτῆς φιλοψόγου μανίας μέγα τεκμήριον εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθον. Ὁ κ. Π. ἠθέλησε νά με ἐξελέγξῃ ἐπὶ ἀντιφάσει ὅτι, εἰ καὶ διαρρήδην εἶπον ὅτι τὸ Ποτείδαια ἐγράφετο ἀείποτε διὰ τοῦ αι, ἔπειτα λησμονήσας τοῦτο ἔγραψα Ποτείδεα. Πρὸς ταῦτα ἀπήντησα ἐν Θ′ 212 σημ. ὅτι τὸ Ποτείδεα ἦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀνάξιον λόγου τυπογραφικὸν ἀβλέπτημα ἀντὶ τοῦ Ποτειδεᾶται, ὅπως ἕκαστος θὰ ἔβλεπε παρατηρήσας ὅτι περὶ αὐτοῦ ἦν ὁ λόγος. Περὶ τούτου, φαίνεται, ἐπείσθη καὶ αὐτὸς ὁ κ. Π., ἀλλ' ὅμως παρὰ πάντα ταῦτα γράφει ἐν σελ. 72 τάδε: «Ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Χ. ἀκριβὴς μελέτη τοῦ Ταρτούφου τοῦ Μολιέρου γίνεται καταφανὴς . . . καὶ ἐν τῇ μεγάλῃ προνοίᾳ ἣν λαμβάνει, ὅπως νομισθῇ ἀναμάρτητος, καὶ ἐν τῷ ὑπερβάλλοντι φόβῳ τῷ συνέχοντι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ μήποτε ἀνακαλυφθῇ ὅτι καὶ αὐτὸς εἶνε ἁμαρτωλὸς ὡς οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι . . .». Ὤφειλον ἄρα νὰ ὁμολογήσω ὅτι περιέπεσον εἰς ἀντίφασιν, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἄνευ λόγου, ἵνα εὐχαριστήσω τῷ κ. Π. καὶ μὴ κατηγορηθῶ ὅτι θέλω νὰ εἶμαι ἀναμάρτητος κλπ. Ἀναμάρτητος βεβαίως δὲν εἶμαι, ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἀνταποκρίσει μου σελ. 192-3 ῥητῶς ἐδήλωσα, ἀλλ' ὅταν

(1) Ὁ κ. Κόντος καὶ ὁ κ. Blass ἐπιστέλλουσιν ἀλλήλοις.

τις διὰ μικρολογίαν ἢ δι' ἔλλειψιν σφαλμάτων κατηγορῇ μου τυπογραφικὰ ἀβλεπτήματα ὡς ἀντιφάσεις, δικαιοῦμαι, νομίζω, νὰ εἴπω ὅτι ταῦτα δὲν εἶναι ἁμαρτήματα.

Ὁ κ. Π. διακηρύττει ἐπανειλημμένως ὅτι «ὁ κ. Χ. οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔννοιαν ἔχει τοῦ τί ἐστι κριτήριον ἀληθείας ἐν ἐπιστημονικῷ ζητήματι». Δυνατὸν βεβαίως τοῦτο, εἰ καὶ μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηλέγχθη. Ἀλλὰ φρονῶ, ὅτι δὲν θὰ ἔχῃ πολὺ ἰσχυρὸν τὸ κριτήριον τοῦτο, ὅστις, ὅπως ὁ κ. Π., εἰς τοὺς νόμους καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ἄλλων ἀντιτάσσει τὰς ἐξαιρέσεις τῶν γενικωτάτων, ὡς λέγει, κανόνων, καὶ ὅστις ἀγνοεῖ ὅτι πᾶν ἐπιχείρημα, ὅπερ εἴτε διότι στηρίζεται ἐπὶ φαινομένου ἄλλως ἑρμηνευθέντος, εἴτε διότι δὲν εἶναι φύσει ἀναντίλεκτον, ὅπως λ.χ. πολλαὶ ἐτυμολογίαι, πᾶν, λέγω, τοιοῦτον ἐπιχείρημα εἶναι ἄχρηστον τοῖς βουλομένοις νὰ συζητῶσιν ἐπιστημονικῶς, οὐχὶ δικολαβικῶς, καὶ διαλευκαίνωσι τὰ τῆς ἐπιστήμης. Ἂν ὁ κ. Π. ἠπίστατο τὸ στοιχειῶδες τοῦτο, δὲν θὰ ἐξηκολούθει ὀνομάζων φωνητικὰ παθήματα καὶ συστολὰς καὶ συγχύσεις κττ., ὅσα οἱ λοιποὶ ἡρμήνευσαν διὰ τῆς ἀρχῆς τῆς μεταπτώσεως (ἀΐδὲς κττ.) ἢ διὰ τῆς ἀναλογίας (ἐρρηγεῖα, ἀλικὸς κττ.) ἢ διὰ τῆς ἀνομοιώσεως (Εἰθύμαχος κττ.), οὐδὲ θὰ ἐτόλμα νὰ συγχέῃ ὅσα ἀπὸ τῶν γλωσσογονικῶν χρόνων διαστέλλονται (πρβλ. οἶκο-ς οἶκε καὶ δὴ καὶ οἶκο-ι οἴκε-ι, Φαληροῖ Φαληρεῖ), ἵνα διὰ τοιούτων ψευδομαρτύρων ἀποδείξῃ δῆθεν τὴν ἐκ παλαιῶν χρόνων ταύτισιν τοῦ οι καὶ ῑ. Εἰς τοιούτους ἀγῶνας μόνα ἐκεῖνα τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῶς ἰσχυρὰ καὶ ἀποδεικτικά, ὅσα οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀντιφρονούντων ἔτυχόν ποτε ἄλλης ἑρμηνείας ἢ ἐνομίσθησαν ἀμφίβολα, ἐπειδὴ τότε μόνον εἶναι δυνατὸν ὁρμώμενός τις ἀπὸ τῶν ἀναντιλέκτων καὶ ἀναμφιβόλων τούτων νὰ ἔλθῃ εἰς συμπέρασμα δυνάμενον νὰ γένηται γενικῶς ὑπὸ πάντων ἀποδεκτόν, οὐδέποτε δὲ ὁρμώμενος ἀπὸ ἀντιλεγομένων καὶ ἀμφιβόλων. Ἂν ὁ κ. Π. ἐνεθυμεῖτο, καὶ ὅπως ὤφειλεν, ἐφήρμοζε τὴν μεθολογικὴν στοιχειώδη ταύτην ἀρχήν, δὲν θὰ ἐτόλμα νὰ παραλαμβάνῃ σελ. 49-50 παραδείγματα οἷον τὰ Ὁμ. πεφύκᾰσι, λελόγχᾰσι, κᾱλός, φθάνω, τὸ υ τῶν εἰς -ύω ῥημάτων, τὸ ι τῶν εἰς -ιων συγκριτικῶν κττ., ἵνα δῆθεν ἀποδείξῃ δι' αὐτῶν ὅτι ἀπ' ἀρχαιοτάτων Ὁμηρικῶν χρόνων ἤρξαντο νὰ βραχύνωνται τὰ μακρὰ φωνήεντα καὶ αἱ δίφθογγοι, ἐπειδὴ ταῦτα ἡρμηνεύθησαν ἄλλως πρὸ πολλοῦ, (πρβλ. Περιοδικοῦ Kuhn Τόμ. ΚΕ΄ 260 κἑξ.

καὶ ΚΘ΄ σελ. 78 καὶ 111 σημ. καὶ Schulze Quaest. Ep. 107 κέξ. 299 κέξ. καὶ 309 κέξ.). Δὲν ἐννοεῖ δέ, διατεινόμενος ταῦτα, ὅτι τοιαύτης ἐλευθερίας, μᾶλλον δ' ἀκολασίας περὶ τὴν συστολὴν διαφόρων φωνηέντων καὶ διφθόγγων ὁμολογηθείσης, τὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ ἐπιστήμης μεταπίπτουσιν εἰς τὴν ἐσχάτην αὐθαιρεσίαν καὶ σύγχυσιν. Οὐδ' αἰσθάνεται ὅτι εἰσηγούμενος μὲν τὴν ἀκολασίαν ταύτην, ἐξελεγχόμενος δ' ἐπὶ ἀγνοίᾳ κοινοτάτων πραγμάτων, ἀγωνιζόμενος δὲ δικολαβικῶς, νὰ διαστρέφῃ τὰ τῶν ἄλλων καὶ ὑποστηρίζῃ τὰ ἑαυτοῦ, ὅτι εἰς τοιαῦτα περιπίπτων ἁμαρτήματα οὐδεμιᾶς ποτε ὑπ' οὐδενὸς ἀξιοῦται πίστεως, ἀλλ' ἀποκαλεῖται «φανατικὸς» ἤτοι ἀκαταλόγιστος. Καὶ ἀληθῶς τοῦτο ἔπαθεν ὁ κ. Π., ὅστις ἐπὶ εἰκοσιπενταετίαν μὲν ὅλην γράφει καὶ διδάσκει περὶ προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ὅμως ἀκριβῶς διὰ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα μεθοδικὰ ταῦτα σφάλματα, εἰς ἃ περιέπεσεν, οὐδὲν ἄλλο ἢ ὑλικὸν μόνον, χρησιμώτατον ἀληθῶς εἰς διαφώτισιν τοῦ ζητήματος, συνήγαγεν (τοῦτο ὡμολόγησα αὐτῷ καὶ ἐν Θ΄ σελ. 186 προθύμως, εἰπὼν ὅτι καλῶς ἐπίσταμαι, πόσον συνεβάλετο διὰ τῶν μακροχρονίων ἐργασιῶν αὐτοῦ εἰς διαλεύκανσιν τοῦ ζητήματος), οὐδαμῶς δ' ἔλυσε τὸ ζήτημα, ὅπως, καθὰ φαίνεται, φαντάζεται, διὸ καὶ ὀργίζεται βλέπων ὅτι τὸ ἐπὶ τῆς ἄμμου ἀνιδρυθὲν οἰκοδόμημα αὐτοῦ ἔπεσεν ἅμα τῇ πρώτῃ διασείσει. Ἀλλ' ὅτι ἀληθῶς δὲν ἔλυσε τὸ ζήτημα, ἀπόδειξις τοῖς πᾶσι σαφὴς καὶ καταληπτὴ εἶναι ὅτι παρὰ πάντας τοὺς ἀγῶνας αὐτοῦ τούτους **οὐδένα** τῶν ἐν Γερμανίᾳ ἀξίων λόγου ἐπιστημόνων μετέπεισεν. Οὐδενὶ δ' ἐπιτρέπεται νὰ ὑπολάβῃ ὅτι οἱ Γερμανοὶ λόγιοι βλέπουσι μὲν ὅτι πλανῶνται, ἐπιμένουσι δὲ ἐξ ἰσχυρογνωμοσύνης ἐν τῇ πλάνῃ αὐτῶν, διότι τοιαύτη ὑπόνοια θὰ ἦτο ὕβρις παντάπασιν ἄδικος εἰς τὴν Γερμανικήν, τὴν καθολικήν, ἐπιστήμην. Ὅλως τοὐναντίον ὀφείλει ἕκαστος νὰ συναγάγῃ συμπέρασμα ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης τοῦ κ. Π., ὅτι δηλ. πλημμελῶς καὶ ἀνεπιστημόνως ἐπελάβετο τοῦ ζητήματος, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ πικρὰ μὲν βεβαίως ἀλλὰ καὶ ἀναντίλεκτος ἀλήθεια. Ὡς Ἕλλην ἐκφράζω τὴν ἀλήθειαν ταύτην μετὰ πολλῆς λύπης, ἀλλ' ὡς ἐπιστήμων, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ὁ κ. Π. οὕτως ἀγρίως προκαλεῖταί με, ὀφείλω νὰ διακηρύξω παρρησίᾳ αὐτήν.

Ἀπέτυχε δ' ὁ κ. Π. διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι δὲν ἐνόησεν

ὅτι τὸ ζήτημα περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς εἶναι μόριον τῆς ἱστορίας καὶ γραμματικῆς τῆς γλώσσης ταύτης, ὅτι δὲ ἡ γραμματικὴ σήμερον εἶναι ἔργον αὐτῆς ταύτης τῆς οὕτως ὑπ' αὐτοῦ προπηλακιζομένης γλωσσικῆς ἐπιστήμης. Πασίγνωστος δ' ἐπιστημονικὴ ἀρχὴ εἶναι ὅτι μόνον ἐν τῷ φωτὶ τοῦ συνόλου δύναται καὶ τὸ μέρος νὰ διαφωτίζηται καὶ κατανοῆται. Τούτων ἐπιλαθόμενος ἐπεβάλετο ἄνευ τῶν ἀπαιτουμένων ἐφοδίων καὶ τὸ λεγόμενον ἀνίπτοις ταῖς χερσὶ νὰ λύσῃ τὸ πολυθρύλητον περὶ προφορᾶς ζήτημα, ὅτε, ὡς εἰκός, ἐσφάλη. Εἴθε τοὐλάχιστον ἡ πτῶσις αὐτοῦ νὰ γένηται παράδειγμα τοῖς λοιποῖς.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τοιαῦται ἄρα αἱ μέθοδοι τοῦ κ. Π. καὶ ἐμοῦ. Τῇ ἐμῇ κατηγορήθη ὑπ' αὐτοῦ ἄγνοια τῶν ὑπὸ πάντων γινωσκομένων, ἐξαναχώρησις τῶν πρότερον εἰρημένων, σύγχυσις καὶ ἀσάφεια, ἀντίφασις, παραχάραξις, ὑπερπήδησις, παράκρουσις, κτλ., ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἀμαρτύρως καὶ ἀναποδείκτως καὶ ἐν τῇ Προσωρινῇ καὶ ἐν τῇ Δευτέρᾳ ἀποκρίσει, οὐδαμοῦ δηλ. παρεβλήθησαν οἱ ἐμοὶ λόγοι ἀλώβητοι πρὸς τοὺς τοῦ κ. Π. ἢ πρὸς ἄλλους ὑπ' ἐμοῦ πρότερον εἰρημένους, ἵνα φανῇ ἡ διαφορά. Τὰ μόνα παρατεθέντα εἶναι αἱ ὕβρεις καὶ αἱ διαβολαί, ἀλλ' αὗται βεβαίως δὲν εἶναι ἐπιστημονικαὶ ἀποδείξεις. Ἡ δὲ τοῦ κ. Π. ἀπεδείχθη διὰ παρεξετάσεως τῶν λόγων αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐμούς, ὅτι ἀληθῶς σύγκειται ἐξ αὐτῶν ἀκριβῶς τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἀνακριβῶς διετείνετο ὅτι συνίστατο ἡ ἐμή, καὶ ὡς φαίνεται ἐξ ἑαυτοῦ καὶ περὶ ἑαυτοῦ ὄντως ἔλεγε τὰ δεινὰ ἐκεῖνα ἐν τῇ Προσωρινῇ ἀποκρίσει. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων δῆλον ὅτι ἀληθῶς χάσμα μέγα καὶ ἀδιάβατον ἐστήρικται μεταξὺ τῶν δύο μεθόδων ἡμῶν καὶ δὴ ὅτι πᾶσα συνεννόησις τοῦ λοιποῦ εἶναι παντάπασιν ἀδύνατος, διὸ καὶ πᾶσα περαιτέρω συζήτησις ἀνωφελὴς

καὶ ἀνιαρὰ τοῖς ἀναγνώσταις τῆς «'Αθηνᾶς». Ἐπειδὴ δὲ ὁ κ. Π. ἐν τέλει τῆς Δευτέρας ἀποκρίσεως αὐτοῦ γράφει «καλὴν συνάντησιν ἐν τῇ 'Αθηνᾷ», νομίζω ἀναγκαῖον νὰ δηλώσω ἀπὸ τοῦδε παρρησίᾳ πρῶτον ὅτι διατριβαὶ γεγραμμέναι ἐν γλώσσῃ οἵα ἡ τοῦ κ. Π. δὲν δημοσιεύονται ἐν τῇ «'Αθηνᾷ», ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον τῇ εὐμενεῖ ψήφῳ τῶν ἑταίρων ἐγὼ θὰ διευθύνω αὐτήν· καὶ δεύτερον ὅτι οὔτε ἡ ἀξιοπρέπεια οὔτε τὸ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καθῆκόν μου ἐπιτρέπουσί μοι τοῦ λοιποῦ νὰ συζητῶ πρὸς ἄνθρωπον, ὅστις ἀναντιλέκτως εἶναι μὲν ὑβριστής, ἐξηλέγχθη δὲ ἄπειρος μὲν αὐτῶν τῶν στοιχείων τῆς ἐπιστήμης, πειρώμενος δ' ὅπως οἱ ἔσχατοι τῶν δικολάβων νὰ διαστρέφῃ τὰ πράγματα καὶ ἐκφεύγῃ τῶν ἐξ αὐτῶν ἔλεγχον.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Διατί **ῥοή** οὐχὶ **ῥοά**;

Πρὸς τὴν παρατήρησιν τοῦ καθηγητοῦ Wilh. Schulze ἐν Quaest. Epicae 48 σημ. 4, καθ' ἣν ἐν τῇ 'Αττικῇ διαλέκτῳ μετὰ τὸ ο κεῖται τὸ η, βοή, πνοή, φθόη, χλόη, ἀλλὰ μετὰ ρο τὸ α, ἀθρόα, ἀκρόαμα, φαίνεται ὅτι ἀντιβαίνει τὸ ῥοή καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ σύνθετα, ὧν ὁ ἑνικὸς ἔχει ἀεὶ η οὐχὶ α. Τὴν αἰτίαν τῆς ἀνωμαλίας ταύτης ἀνευρίσκω ἐν τῷ Η, ὅπερ, καθὰ τὸ Κερκυραῖον ρΗοϜαῖσι Cauer² 84, 2 διδάσκει, ἠκολούθει τῷ ρ, καὶ ἐκώλυεν αὐτό, νὰ ἐπιδράσῃ ἀφομοιωτικῶς ἐπὶ τὸ μετὰ τὸ ο ἐκφωνούμενον ᾱ, ὅπερ ἀφεθὲν ἐλεύθερον ἐτράπη εἰς η. Ἐξεφωνεῖτο ἄρα ἔτι τὸ Η μετὰ τὸ ρ, ὅπως καὶ τὸ Ϝ μετ' αὐτὸ (κόρϜη-κόρη) ἐν 'Αττικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς τροπῆς τοῦ ᾱ εἰς η.

Γ. Ν. Χ.

ΓΕΝΙΚΩΤΕΡΑ ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΘΕΩΡΗΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ G. FOURET

Θὰ προσπαθήσωμεν διὰ τῆς παρούσης μικρᾶς ἡμῶν ἐργασίας νὰ παρουσιάσωμεν ὑπὸ γενικωτέραν μορφὴν τοὺς τύπους τῶν περὶ οριζουσῶν θεωρημάτων τοῦ G. Fouret (*).

Θεώρημα 1ον. Ἐὰν λάβωμεν τὴν ὁρίζουσαν τῆς $n^{ης}$ τάξεως (**)

$$\Delta_n = \begin{vmatrix} a_{11} & a_{12} & a_{13} & \cdot & \cdot & \cdot & a_{1n} \\ a_{21} & 0 & a_{23} & \cdot & \cdot & \cdot & a_{2n} \\ a_{31} & a_{32} & 0 & \cdot & \cdot & \cdot & a_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ a_{n1} & a_{n2} & a_{n3} & \cdot & \cdot & \cdot & 0 \end{vmatrix}_n ,$$

ἧςτινος ἅπαντα τὰ στοιχεῖα εἶναι οἱαιδήποτε ποσότητες a_{ik} (καὶ ἔνθα $a_{ik} = 0$ ὁπόταν $i = k$, πλὴν ἐὰν $i, k = 1$ ὅτε $a_{11} = 0$, τῶν i καὶ k λαμβανόντων τὰς τιμὰς $i, k = 1, 2, 3, \ldots, n$), πλὴν τῶν $n-1$, τελευταίων τῆς πρωτευούσης διαγωνίου στοιχείων, ἅτινα εἶναι πάντα μηδέν: Λέγομεν, ὅτι, ἐὰν ζητήσωμεν τὴν ὁριακὴν τιμὴν D_n τῆς ὁριζούσης ταύτης Δ_n, ἧς τὰ στοιχεῖα a_{ik} ἀποβαίνουσι ποσότητες ὁριακαὶ h_{ik}, τοιαῦται ὥστε αἱ διαφοραὶ αὐτῶν νὰ εἶναι ἴσαι τῷ 0, ἀγόμεθα εἰς τὴν ἑξῆς παράστασιν τῆς D_n

$$D_n = (-1)^{n-1} H ,$$

ἔνθα διὰ H παριστῶμεν τὸ γινόμενον

$$H = h_{1n} \Pi h_{m\lambda} \qquad \begin{pmatrix} m = 2, 3, \ldots, n \\ \lambda = 1, 2, \ldots, n-1 \end{pmatrix} .$$

(*) Ὅρα G. Fouret, Bulletin de la Société Mathématique de France t. 14, p. 146.

(**) Ἐν τῇ ἐργασίᾳ ταύτῃ τὴν τάξιν ἑκάστης ὁριζούσης θὰ δεικνύωμεν δι᾽ ἑνὸς δείκτου τιθεμένου κάτωθεν καὶ πρὸς τὰ δεξιά.

Ὄντως, ἔστω ἡ ὁριακὴ τιμὴ τῆς Δ_n, ἡ

$$D_n = \begin{vmatrix} h_{11} & h_{12} & h_{13} & \ldots & h_{1n} \\ h_{21} & 0 & h_{23} & \ldots & h_{2n} \\ h_{31} & h_{32} & 0 & \ldots & h_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \ldots & \cdot \\ h_{n1} & h_{n2} & h_{n3} & \ldots & 0 \end{vmatrix}_n ,$$

Ἐὰν ἐν ταύτῃ ἀφαιρέσωμεν τὴν δευτέραν στήλην ἐκ τῆς πρώτης καὶ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι αἱ διαφοραὶ

$$(1) \quad h_{11}-h_{12}=h_{31}-h_{32}=\ldots=h_{n1}-h_{n2}=h_{12}-h_{13}=\ldots=h_{n2}-h_{n3}$$
$$=h_{13}-h_{14}=\ldots=h_{n3}-h_{n4}=\ldots=h_{1,\,n-1}-h_{1n}=\ldots$$
$$=h_{n-2,\,n-1}-h_{n-2,\,n}=0,$$

θέλομεν ἔχει μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πράξεων,

$$D_n = \begin{vmatrix} 0 & h_{12} & h_{13} & \ldots & h_{1n} \\ h_{21} & 0 & h_{23} & \ldots & h_{2n} \\ 0 & h_{32} & 0 & \ldots & h_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \ldots & \cdot \\ 0 & h_{n2} & h_{n3} & \ldots & 0 \end{vmatrix}_n$$

$$= -h_{21} \begin{vmatrix} h_{12} & h_{13} & \ldots & h_{1n} \\ h_{32} & 0 & \ldots & h_{3n} \\ \cdot & \cdot & \ldots & \cdot \\ h_{n2} & h_{n3} & \ldots & 0 \end{vmatrix}_{n-1} ,$$

ἑπομένως

$$D_n = -h_{21} D_{n-1} .$$

Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐργαζόμενοι ἐν τῇ ὁριζούσῃ D_{n-1}, θέλομεν ἔχει

$$D_{n-1} = -h_{32} D_{n-2}$$

κ. ο. κ.

Οὕτω λοιπὸν θέλομεν λάβει τὴν ἑξῆς σειρὰν ἰσοτήτων :

$$\begin{aligned} D_n &= - h_{21} \; D_{n-1} \\ D_{n-1} &= - h_{32} \; D_{n-2} \\ &\ldots \\ D_3 &= - h_{n-1, n-2} D_2 \\ D_2 &= - h_{n, n-1} \; h_{1n} \, . \end{aligned}$$

ἐντεῦθεν δ' ἐξάγομεν, ἐὰν τὰς ἰσότητας ταύτας πολλαπλασιάσωμεν κατὰ μέλη, ὅτι

$$\begin{aligned} D_n &= (-1)^{n-1} h_{1n} h_{21} h_{32} \ldots h_{n-1, n-2} h_{n, n-1} \\ &= (-1)^{n-1} h_{1n} . \; \Pi \, h_{m\lambda} \quad \begin{pmatrix} m = 2, 3, \ldots, n \\ \lambda = 1, 2, \ldots, n\text{-}1 \end{pmatrix} . \end{aligned}$$

καὶ ἐὰν τὸ γινόμενον $h_{1n} . \Pi \, h_{m\lambda}$ καλέσωμεν H, θέλομεν ἔχει

$$D_n = (-1)^{n-1} H$$

ο. ε. δ.

Παρατήρησις. Ἔστωσαν ἅπασαι αἱ ὁριακαὶ αὗται τιμαὶ h_{ik} ($h_{ik} = 0$ ὁπόταν $i = k$, ἐκτὸς ἐὰν $i, k = 1$, τῶν i καὶ k λαμβανόντων τὰς τιμὰς $i, k = 1, 2, 3, \ldots, n$) ἴσαι τῇ μονάδι, τότε ἡ μὲν D_n λαμβάνει τὴν μορφὴν A_n :

$$A_n = \begin{vmatrix} 1 & 1 & 1 & \ldots & 1 \\ 1 & 0 & 1 & \ldots & 1 \\ 1 & 1 & 0 & \ldots & 1 \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot\cdot\cdot & \cdot \\ 1 & 1 & 1 & \ldots & 0 \end{vmatrix}_n ,$$

τὸ δὲ H γίνεται $H = 1$, καθότι ἐτέθη

$$H = h_{1n} . \Pi \, h_{m\lambda} ,$$

ἑπομένως θέλομεν ἔχει

$$A_n = (-1)^{n-1} ,$$

ὅπερ εἶναι τὸ πρῶτον θεώρημα τοῦ G. Fouret.

Θεώρημα 2ον. Ἐὰν λάβωμεν τὴν ὁρίζουσαν τῆς nης τάξεως

$$\overline{\Delta}_n = \begin{vmatrix} 0 & a_{12} & a_{13} & \cdot & \cdot & \cdot & a_{1n} \\ a_{21} & 0 & a_{23} & \cdot & \cdot & \cdot & a_{2n} \\ a_{31} & a_{32} & 0 & \cdot & \cdot & \cdot & a_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ a_{n1} & a_{n2} & a_{n3} & \cdot & \cdot & \cdot & 0 \end{vmatrix}_n ,$$

ἧστινος ἅπαντα τὰ στοιχεῖα εἶναι οἱαιδήποτε ποσότητες a_{ik}, πλὴν τῶν τῆς πρωτευούσης διαγωνίου στοιχίων, ἅτινα εἶναι μηδέν: Λέγομεν, ὅτι, ἐὰν ζητήσωμεν τὴν ὁριακὴν τιμὴν $\overline{D}_n$ τῆς ὁριζούσης ταύτης $\overline{\Delta}_n$, ἧς αἱ ὁριστικαὶ τιμαὶ h_{ik} ($h_{ik} = 0$ ὁπόταν $i = k$, τῶν i καὶ k λαμβανόντων ὅλας τὰς τιμὰς $i, k = 1, 2, 3, \ldots, n$) τῶν στοιχείων a_{ik} πληροῦσι τὰς αὐτὰς τοῦ πρώτου θεωρήματος συνθήκας, θὰ ἔχωμεν

$$\begin{aligned} \overline{D}_n &= (n-1)\, D_n \\ &= (n-1\, (-1)^{n-1} H. \end{aligned}$$

Ὄντως, ἔστω ἡ ὁριακὴ τιμὴ τῆς $\overline{\Delta}_n$, ἡ

$$\overline{D}_n = \begin{vmatrix} 0 & h_{12} & h_{13} & \cdot & \cdot & \cdot & h_{1n} \\ h_{21} & 0 & h_{23} & \cdot & \cdot & \cdot & h_{2n} \\ h_{31} & h_{32} & 0 & \cdot & \cdot & \cdot & h_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ h_{n1} & h_{n2} & h_{n3} & \cdot & \cdot & \cdot & 0 \end{vmatrix}_n$$

ἔνθα, ἐὰν τὰς n—1 τελευταίας στήλας προσθέσωμεν εἰς τὴν πρώτην, θέλομεν ἔχει

$$\overline{D}_n = \begin{vmatrix} h_{12}+h_{13}+\cdots+h_{1n} & h_{12} & h_{13} & \ldots & h_{1n} \\ h_{21}+h_{23}+\cdots+h_{2n} & 0 & h_{23} & \ldots & h_{2n} \\ h_{31}+h_{32}+\cdots+h_{3n} & h_{32} & 0 & \ldots & h_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \ldots & \cdot \\ h_{n1}+h_{n2}+\cdots+h_{n,n-1} & h_{n2} & h_{n3} & \ldots & 0 \end{vmatrix}_n ,$$

ἐὰν δὲ τὴν ὁρίζουσαν ταύτην ἀναπτύξωμεν ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς πρώτης στήλης, τότε θέλει ἀποσυντεθῇ εἰς $n-1$ τὸν ἀριθμὸν ὁριζούσας (διότι ἕκαστον στοιχεῖον τῆς πρώτης στήλης συνίσταται ἐκ $n-1$ τὸν ἀριθμὸν ὅρων), ἐχούσας τὸν τύπον καὶ τὴν τάξιν τῆς ὁριζούσης D_n τοῦ πρώτου θεωρήματος, καθότι δυνάμει τῆς συνθήκης (1), ἕπεται, ὅτι

$$h_{12} = h_{11},\ h_{32} = h_{31},\ \ldots,\ h_{n2} = h_{n1},\ \ldots$$

ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐξάγομεν, ὅτι

$$\overline{D}_n = (n-1)\, D_n\,,$$

καὶ ἑπομένως

$$\overline{D}_n = (n-1)\,(-1)^{n-1} H$$

ο. ε. δ.

Παρατήρησις. Ἐὰν αἱ ποσότητες αὗται h_{ik} λάβωσιν ὡς ὁριακὰς τιμὰς τὴν μονάδα, ἤγουν $h_{ik} = 1$ ($h_{ik} = 0$ ὁπόταν $i = k$, τὰ i, k $= 1, 2, 3, \ldots, n$), τότε ἡ μὲν $\overline{D}_n$ λαμβάνει τὴν μορφὴν B_n:

$$B_n = \begin{vmatrix} 0 & 1 & 1 & \ldots & 1 \\ 1 & 0 & 1 & \ldots & 1 \\ 1 & 1 & 0 & \ldots & 1 \\ \cdot & \cdot & \cdot & \ldots & \cdot \\ 1 & 1 & 1 & \ldots & 0 \end{vmatrix}_n ,$$

τὸ δὲ γινόμενον H ἰσοῦται τῇ μονάδι· ὅθεν ἕπεται τὸ δεύτερον θεώρημα τοῦ G. Fouret:

$$B_n = (n-1)\,(-1)^{n-1}.$$

Θεώρημα 3ον. Ἐὰν λάβωμεν τὴν ὁρίζουσαν τῆς $n^{\text{ης}}$ τάξεως

$$\overline{\overline{\Delta}}_n = \begin{vmatrix} -a_{11} & a_{12} & a_{13} & \ldots & a_{1n} \\ a_{21} & -a_{22} & a_{23} & \ldots & a_{2n} \\ a_{31} & a_{32} & -a_{33} & \ldots & a_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \ldots & \cdot \\ a_{n1} & a_{n2} & a_{n3} & \ldots & -a_{nn} \end{vmatrix}_n ,$$

ἧςτινος ἅπαντα τὰ στοιχεῖα εἶναι οἰαιδήποτε ποσότητες a_{ik}, εἰλημμένα μετὰ τοῦ θετικοῦ σημείου $+$, πλὴν τῶν τῆς πρωτευούσης διαγωνίου στοιχείων, ἅτινα εἶναι ἀρνητικά: Λέγομεν, ὅτι, ἐὰν ζητήσωμεν τὴν ὁριακὴν τιμὴν $\overline{\overline{D}}_n$ τῆς ὁριζούσης ταύτης $\overline{\overline{\Delta}}_n$, ἧς αἱ ὁριακαὶ τιμαὶ h_{ik} ($h_{ik} = -h_{ik}$ ὁπόταν $i = k$, τῶν i καὶ k λαμβανόντων ὅλας τὰς τιμὰς $i, k = 1, 2, 3, \ldots, n$) τῶν στοιχείων a_{ik} πληροῦσι τὰς αὐτὰς τοῦ πρώτου θεωρήματος συνθήκας, θὰ ἔχωμεν

$$\overline{\overline{D}} = (n-2)(-2)^{n-1} H_1 .$$

Ὄντως, ἔστω ἡ ὁριακὴ τιμὴ τῆς $\overline{\overline{\Delta}}_n$, ἡ

$$\overline{\overline{D}}_n = \begin{vmatrix} -h_{11} & h_{12} & h_{13} & \ldots & h_{1n} \\ h_{21} & -h_{22} & h_{23} & \ldots & h_{2n} \\ h_{31} & h_{32} & -h_{33} & \ldots & h_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdots & \cdot \\ h_{n1} & h_{n2} & h_{n3} & \ldots & -h_{nn} \end{vmatrix}_n .$$

ἐὰν ἐν ταύτῃ προσθέσωμεν τὴν πρώτην στήλην εἰς ἁπάσας τὰς λοιπάς, θὰ λάβωμεν, δυνάμει τῆς ἐπὶ τῶν διαφορῶν τῶν στοιχείων h_{ik} συνθήκης (1), τὴν ὁρίζουσαν

$$\overline{\overline{D}}_n = \begin{vmatrix} -h_{11} & 0 & 0 & \ldots & 0 \\ h_{21} & 0 & h_{21}+h_{23} & \ldots & h_{21}+h_{2n} \\ h_{31} & h_{31}+h_{32} & 0 & \ldots & h_{31}+h_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdots & \cdot \\ h_{n1} & h_{n1}+h_{n2} & h_{n1}+h_{n3} & \ldots & 0 \end{vmatrix}_n$$

$$= (-1)\, h_{11} \begin{vmatrix} 0 & h_{21}+h_{23} & \ldots & h_{21}+h_{2n} \\ h_{31}+h_{32} & 0 & \ldots & h_{31}+h_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdot \\ h_{n1}+h_{n2} & h_{n1}+h_{n3} & \ldots & 0 \end{vmatrix}_{n-1} .$$

Τούτων οὕτω τεθέντων, ἵνα περατώσωμεν τὴν ἀπόδειξιν ἡμῶν, ἀρκεῖ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ $(n-1)^2$ τὸν ἀριθμὸν στοιχεῖα τῆς τελευταίας ταύτης ὁριζούσης, πλὴν τῶν τῆς πρωτευούσης διαγωνίου, ἅτινα εἶνε 0, συνίστανται ἐξ ἀθροίσματος δύο στοιχείων, ἀφ' ἑτέρου δέ, δυνάμει τῆς ἐπὶ τῶν διαφορῶν τῶν ποσοτήτων τούτων h_{ik} συνθήκης (1), ἕπεται, ὅτι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν :

$$\begin{array}{ccccc}
h_{21}+h_{23} & = & 2\,h_{23} & \text{ἢ} & 2\,h_{21} \\
. & . & . & » & . \\
h_{21}+h_{2n} & = & 2\,h_{2n} & » & 2\,h_{21} \\
h_{31}+h_{32} & = & 2\,h_{32} & » & 2\,h_{31} \\
. & . & . & » & . \\
h_{31}+h_{3n} & = & 2\,h_{3n} & » & 2\,h_{31} \\
. & . & . & » & . \\
h_{n1}+h_{n2} & = & 2\,h_{n2} & » & 2\,h_{n1} \\
h_{n2}+h_{n3} & = & 2\,h_{n3} & » & 2\,h_{n2} \\
. & . & . & » & .
\end{array}$$

Ὅθεν ἐὰν τὰς τιμὰς ταύτας ἀντικαταστήσωμεν ἐν τῇ τελευταίᾳ αὐτῇ ὁριζούσῃ, θέλομεν λάβει μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πράξεων

$$\overline{\overline{D}}_n = -2^{n-1}h_{11}\begin{vmatrix} 0 & h_{23} & . & . & . & h_{2n} \\ h_{32} & 0 & . & . & . & h_{3n} \\ . & . & . & . & . & . \\ h_{n2} & h_{n3} & . & . & . & 0 \end{vmatrix}_{n-1},$$

ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ νέα αὕτη ὁρίζουσα τῆς $n-1$ῆς τάξεως εἶναι τοῦ τύπου τοῦ δευτέρου θεωρήματος, ἕπεται, ὅτι

$$\overline{\overline{D}}_n = -2^{n-1}h_{11}\overline{D}_{n-1},$$

καὶ ἐπειδὴ

$$\overline{D}_{n-1} = (n-2)\,D_{n-1},$$

ἔχομεν

$$h_{11}\,\overline{D}_{n-1} = h_{11}\,(n-2)\,D_{n-1}$$
$$= (n-2)\,(-1)^{n-2}\,H_1$$

ἑπομένως

$$\overline{\overline{D}}_n = -\,(n-2)\,(-1)^{n-2}.\,2^{n-1}.\,H_1$$
$$= \quad (n-2)\,(-2)^{n-1}\,H_1\,,$$

ο. ε. δ.

ἔνθα H_1 καλοῦμεν τὸ γινόμενον:

$$h_{11}\,.\,h_{1,n-1}\,\Pi\,h_{m'\lambda'} = H_1 \qquad \begin{pmatrix} m' = 2, 3, \ldots, n-1 \\ \lambda' = 1, 2, \ldots, n-2 \end{pmatrix}$$

Παρατήρησις. Ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι αἱ ὁριακαὶ τιμαὶ h_{ik} τῶν στοιχείων a_{ik} εἶναι ἴσαι τῇ μονάδι, τότε ἡ ὁρίζουσα $\overline{\overline{D}}_n$ λαμβάνει τὴν μορφὴν C_n:

$$C_n = \begin{vmatrix} -1 & 1 & 1 & \ldots & 1 \\ 1 & -1 & 1 & \ldots & 1 \\ 1 & 1 & -1 & \ldots & 1 \\ . & . & . & \ldots & . \\ 1 & 1 & 1 & \ldots & -1 \end{vmatrix}_n ,$$

τὸ δὲ γινόμενον H_1 ἰσοῦται τῇ μονάδι· ὅθεν ἕπεται, ὅτι

$$C_n = (n-2)\,(-2)^{n-1},$$

ὅπερ εἶναι τὸ τρίτον θεώρημα τοῦ G. Fouret.

ΙΩΑΝ. ΒΑΣΙΛΑΣ ΒΙΤΑΛΗΣ

DE LOCIS QUIBUSDAM LIVIANIS
QUAESTIONES CRITICAE

I

XXI, 3: «*florem aetatis*» *inquit*, «*Hasdrubal, quem ipse patri Hannibalis fruendum praebuit, iusto iure eum a filio repeti cense*t».

Hasdrubal non *censebat* iure repeti florem aetatis, quem ipse praebuerat, sed *repetebat*. Hoc iure fieri censebat is, qui haec nunc dicit (Hanno). Rescribendum igitur *cense*o.

ib. 10: *Aegates insulas Erycemque ante oculos proponite, quae terra marique per IV et XX annos passi sitis.*

Adnotat Weissenborn: «quae etc. asyndeton summativum; überhaupt Alles». Sed haec *summatio* multo aptius ad Latini sermonis naturam fit, si cum Perizonio scripseris: *quae***que** *terra... passi sitis*, quod Livium scripsisse persuasum est mihi.

ib. **Ego** *ita censeo etc.*

Cum haec totius orationis tamquam conclusionem contineant, rescribendum videtur: **Ergo** *ita censeo etc.* Cf. Ciceronis Philippicarum conclusiones, velut III § 37: *quas ob res* (=*Ergo*) . . . *ita censeo*; IX c. 7: *Quas ob res ita censeo;* X, 25: *Quae cum ita sint* (=*Ergo*) . . . . *ita censeo*; XI, 40: *Quae cum ita sint ... censeo*, XIII, 50: *Quae cum ita sint . . . censeo.*

ib. 17: *Cornelio minus copiarum datum; quod L. Manlius . . . in Galliam mittebatur. Navium maxime* **Cornelio** *numerus deminutus.*

Alterum *Cornelio* adscripsit quidam stultorum causa.

ib. 28: *ceterum magis constat ratibus traiectos; id ut*

tutius consilium ante rem **foret**, *ita acta re ad fidem pronius est.*

Cum hoc consilium re vera captum esse dicatur, nullus hic locus coniunctivo praeteriti **foret**. Legendum igitur *fuerat.*

ib. 30: *nullas . . terras . . insuperabiles humano generi esse; Alpis quidem habitari, coli, gignere atque alere animantes*; *pervias* **paucis esse** *exercitibus*

Haec extrema aut nullam aut hanc sententiam continent; non omnes exercitus per Alpis transire posse; quae sententia nec cum eis quae antecedunt congruit, neque eius est, qui milites suos ad Alpis transgrediendas impellere studeat. Qua re his verbis hanc subesse censeo genuinam scripturam; *pervias* **patuisse** *exercitibus* i.e. iam antea ab exercitibus superatas esse.

ib. 32: *castra inter confragosa omnia praeruptaque quam extensissim***a** *potest vall***e** *locat.*

Ubi, quaeso, in eiusmodi locis valles? At tu scribe: *quam extensissim***o** *potest vall***o**, cuius rei ratio cuivis apparet.

ib. 52: *cum ob infida multa* **facinora** *tum . . . ob recentem Boiorum perfidiam.*

Illud *facinora* inepti grammatici est supplementum.

XXII, 17: *qua minime densae micabant flammae velut tutissimum iter petentes summa montium iuga* **tamen** *in quosdam boves palatos a suis gregibus inciderunt.*

Non *iter* illi petebant, sed per iter montes petebant. Scr. igitur: *velut tutissimum* **per** *iter*; et mox *tandem* pro *tamen.*

ib. 25: *dictator contionibus se abstinuit in actione minime popular***is**.

Immo vero *in actione minime popular***i** *i.e.* cum eius actio minime popularis esset.

ib. 27: *omnia* **fortunam enim** *habituram, quaecumque temeritas conlegae habuisset.*

Sic P. qua in scriptura latere puto FORTVNAEVIM = fortunae vim. Sententia est; omnia, quae temeritas collegae habebit, fortunae vis habebit, fortunae arbitrio subiecta erunt.

ib. *Sibi communicatum cum alio non ademptum imperium esse; itaque se numquam volentem parte qua posset rerum consilio gerendarum cessurum.*

Quid valet illud «nunquam qua posset parte cessurum»? Nihil aliud nisi hoc: numquam cessurum qua parte posset cedere; quae sententia inepta est. Tu vero lege *gerend***a**; optimam hanc elicies sententiam: «numquam cessurum gerenda consilio ea parte quam posset consilio gerere, i.e. se quam partem consilio posset gerere, (h.e. eam, quae sui imperii esset), eam consilio suo non collegae arbitrio geri passurum».

XXIII, 19: *remissi Cumas cum fide.*

Cumas hic ferendum non esse docuit Weissenborn. Nec tamen cum eo in *domos* aut cum aliis in *summa* mutandum, sed potius delendum, cum ex repetita *cum* particula ortum esse videatur.

XXXI, 46: *Valida ea civitas et moenibus et, quia ante fuerat temptata, firmo* **erat** *praesidio.*

Illud *erat* alienum obtinet locum. Nam aut ante illa *et moenibus* aut post illud *praesidio* poni debuit. Quare vehementer dubito an pro eo aliud quid initio scriptum fuerit, velut **etiam**.

XXXII, 5: *Macedonum animos (confirmavit) cum Heraclidem amicum ⟨quem⟩ maxime invidiae sibi esse cerneret, ... in vincla coniecit.*

Addidi **quem**, quod et post *ami***cum** facillime excidere potuit et ad supplendam orationem pernecessarium est.

XXXIV, 26: *totum prope annum Cremonensibus Placentinisque cogendis* **redire** *in colonias, unde belli casibus dissipati erant, consumpsit.*

Itane vero? Consul Romanus colonos belli casibus expulsos civitatibus suis, in eas invitos redire cogebat? Minime vero; sed eos dissipatos *cogebat in colonias* i.e. colligebat, convocabat, convenire iubebat, tuta esse omnia bellique periculum nullum iam esse adfirmans. Delendum igitur **redire**.

Σ. Βασης

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 158, 160 καὶ 161 γραπτέον Gomperz ἀντὶ τοῦ Comperz
» 163 στ. 14 γρ. ὑποκείμενον ἀντὶ τοῦ ὑποκείμεεον
» 163 » 20 γρ. χρῆσιν ἀντὶ τοῦ χρῆσις.

Π. Ν. Π.

Τόμ.	9ος	σελ.	451	στίχ.	28	γραπτέον	αἷς	ἀντὶ	τοῦ	αἶς
»	»	»	493	»	21	»	ἄλλοι	»	»	ἀλλοι
»	10	»	177	»	13	»	προχαλεῖ	»	»	προχαλῇ
»	»	»	179	»	16	»	τέγος	»	»	τέλος.
»	»	»	180	»	7	»	χὤταν	»	»	χῶταν
»	»	»	181	»	6	»	Ἀλεξίλλης	»	»	Ἀλεξίλλας
»	»	»	196	»	3	»	ἐπώνυμον —	»	»	ἐπώνυμον
»	»	»	197	»	11	»	ἦν	»	»	ἤν
»	»	»	200	»	21	»	διωρθώσαμεν	»	»	διορθώσαμεν
»	»	»	203	»	31	»	τέτορ'	»	»	τέτορ
»	»	»	206	»	12	»	ἐκ	»	»	ἐκ
»	»	»	211	»	20	»	ταὐτὸ	»	»	ταυτὸ
»	»	»	223	»	7	»	παρακομίζει	»	»	παρακοιμίζει
»	»	»	234	»	13	»	ἔγραψε	»	»	ἔγγαψε
»	»	»	240	»	10	»	ἑπομένης	»	»	ἑπομέννης

Γ. Α. Π

Τόμ. 10ος σελ. 335 στίχ. κάτωθ. 2 γραπτέον Poppo ἀντὶ Poqpo
» » » 338 » » 1 » οἰχνέει » ἰχνεύει

Μ. Π.

ΒΑΚΧΥΛΙΔΕΙΟΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΙ

The poems of Bacchylides, from a papyrus in the British Museum, edited by Frederic G. Kenyon M. A. D. Litt. etc. Oxford, 1897.

III. **Ἱέρωνι Συρακοσίῳ ἵπποις Ὀλύμπια.**

Στίχοι 21-22.

. . . . . . θεὸν θ[ύο]ντ(ε)ς
ἀγλαΐζεθ' ὧ[ς] γὰρ ἄριστος ὄλβο(ς)

Οὕτω συμπληρουμένου καὶ ἐπανορθουμένου τοῦ ἐν τῷ χειρογράφῳ κειμένου (θ . . ντις | αγλαϊζέθω γαρ αριστο$\overset{ς}{\text{ν}}$ ολβ$\overset{ω}{\text{ο}}$ν) ἐπιτυγχάνεται ἀρτία ἔννοια ἐν ἀψόγῳ φράσει. Ὁ ποιητὴς παρακινεῖ τοὺς πλουσίους ἵνα πράττωσιν ὅμοια Ἱέρωνι τῷ ὑμνουμένῳ,

ὅς παρὰ Ζηνὸς λαχὼν
πλείσταρχον Ἑλλάνων γέρας
οἶδε πυργωθέντα πλοῦτον μὴ μελαμ-
φαρέϊ κρύπτειν σκότῳ,

ἀλλὰ δαπανᾷ ἀφειδῶς εἰς πανηγύρεις ἱεράς, πολυτελεῖς θυσίας καὶ θοίνας καὶ εἰς μεγαλότεχνα χρυσᾶ ἀναθήματα ἐν Δελφοῖς. Διότι οὕτω μεταχειρίζεται τὸν πλοῦτον, διὰ τοῦτο ὁ Βακχυλίδης ἐπιφωνεῖ·

ἆ τρισευδαίμων ἀνήρ.

Εὐδαίμων, καλῶς, ἀληθῶς ὄλβιος, κατὰ τὸν ποιητήν, οὐχὶ ὁ ἁπλῶς βαθύπλουτος, ἀλλ' ὁ φροντίζων ἵν' ἀγλαΐζῃ δαπανῶν τὸν θεὸν ἢ τοὺς θεούς, ὡς μεγαλοπρεπῶς ὁ Ἱέρων ἔπραττε.

Διότι οὕτως εὐσεβὴς καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν γενναῖος ἐγένετο ὁ Κροῖσος, διὰ τοῦτο, λέγει ὁ Βακχυλίδης, ἀνάγων τὴν ᾠδὴν εἰς τοὺς παλαιοτέρους χρόνους, διὰ τοῦτο ἐφύλαξεν αὐτὸν ὁ Ἀπόλλων, ὅτε, κατὰ θείαν εἱμαρμένην,

ἐς ἄελπτον ἆμαρ
μολὼν πολυδάκρυον

παρεσκεύασεν ἑαυτῷ πυρὰν καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ξύλινον δόμον μετὰ γυναικὸς καὶ θυγατέρων

Ἁβ[ρο]βάταν (1) κέλευσεν
ἅπτειν.

Ὁ μὲν Ζεὺς

... ἐπιστάσας μελαγκευθὲς νέφος
σβέννυεν ξανθὰν φλόγα,

ὁ δὲ Δαλογενὴς Ἀπόλλων μετενεγκὼν κατέστησεν αὐτόν τε καὶ τὰς θυγατέρας ἐν Ὑπερβορείοις,

δι' εὐσέβειαν, ὅτι μέγιστα θνατῶν
ἐς ἀγαθέαν ἔπεμψε Πυθώ.

Τί ἄλλο εἶπεν αὐτὸς ὁ Δήλιος θεὸς εἰς Ἄδμητον τὸν υἱὸν τοῦ Φέρητος; — ἐνταῦθα συνάπτεται ὁ μῦθος κατὰ τὸ ἐν τοιαύταις ᾠδαῖς εἰωθός·

θνατὸν εὖντα χρὴ διδύμους ἀέξειν
γνώμας, ὅτι τ' αὔριον ὄψεαι

(1) Ἴσως Ἁβ[ρα](δ)άταν = Ἀβραδάταν. Πλὴν ἂν κριθῇ ὅτι κατὰ τὸ περσικὸν ἢ λυδικὸν τοῦτο ὄνομα κατεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἑλληνικῶς τὸ Ἁβροβάτας ἐν ἀναφορᾷ καὶ πρὸς τὸ τοῦ χρησμοῦ Λυδὲ ποδαβρὲ (ἢ πόδ' ἁβρέ).

μοῦνον ἁλίου φάος,
χὤτι πεντήκοντ' ἔτεα
ζωὰν βαθύπλουτον τελεῖς.
Ὅσια δρῶν εὔφραινε θυμόν· τοῦτο γὰρ
κερδέων ὑπέρτατον.

«Ὡς γὰρ ἄριστος ὄλβος». Οὕτω γίνεται ἄριστος, οὕτω παρέχει εὐφροσύνην ὁ πλοῦτος (1).

Καὶ ὁ χαριέστατος ἐπίλογος· «φρονέοντι συνετὰ γαρύω». Τῷ φρονίμῳ ὀλίγα, κατὰ τὴν νέαν παροιμίαν.

Στ. 38-40:

ποῦ θεῶν ἐστιν χάρις;
ποῦ δὲ Λατοΐδας ἄναξ;
[- - ⏑]ν Ἀλυάττα δόμοι

Ἂν τὸ μέτρον ἐπέτρεπε·

πᾷ δ' ἔβα]ν

Ἀλλά·

ποῦ δ' εἰσὶ]ν

ἤ·

πᾷ δ' ἦλθο]ν Ἀλυάττα δόμοι;

Στ. 96-98:

Σὺν δ' ἀλαθείᾳ καλῶν
καὶ μελιγλώσσου τις ὑμνήσει χάριν
Κηΐας ἀηδόνος.

Ὁ Kenyon παρανοεῖ ὅτε ὑποσημειοῦται τάδε· «καλῶν: the participle, agreing with τις: «naming him with truth» i. e, in

(1) Εὐγλωττότατα παρέφρασε τοὺς στίχους 78-84 ὁ Willamowitz-Mœllendorff ἐν Göttingische Gelehrten Anzeige, 1898, σ. 129: Lebe so, als solltest du morgen sterben; denke also an dein Seelenheil. Lebe so, als hättest du noch ein vollen Leben vor dir; denke also an den Lebensgenuss». Ἀλλ' ἐν τούτοις ἐλλείπει ἡ ἐπιτείνουσα τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν τῆς παραινέσεως ἔννοια τοῦ ἐν βαθεῖ πλούτῳ μακροῦ βίου.

praising Bacchylides he may truthfully be called the «honey-tongued nightingale of Ceos». Ἀλήθειαν καλῶν λέγει ὁ ποιητὴς τὴν ἀλήθειαν τῶν καλῶς ὑπὸ Ἱέρωνος πεπραγμένων, μικρὸν ἀνωτέρω εἰπὼν ἤδη πρὸς τὸν Συρακόσιον·

Ἱέρων, σὺ δ' ὄλβου
κάλλιστα ἐπεδείξαο θνατοῖς
ἄνθεα.

Δὲν ἁρμόζει σιωπή, λέγει, ὅτε πρόκεινται ἀγαθαὶ πράξεις (πράξαντι εὖ). Οἱ ἀκούοντες προσηκόντως, κατ' ἀλήθειαν, ὑμνούμενα τὰ καλὰ (τὰς καλὰς πράξεις) τοῦ Ἱέρωνος, χαίρει ὁ Κεῖος ᾀοιδὸς ὅτι ἐν τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἐπαίνῳ μέλλουσι νὰ συμπεριλάβωσι καὶ τὴν χάριν τῆς μελιρρύτου ᾠδῆς τῆς ἐξυμνούσης αὐτά.

Πρβ. τὰ ἐν V, 9, IX, 83-87, X, 10-13, XIX, 1, ἅτινα σαφῶς δεικνύουσιν ὅτι δὲν ἔχομεν ἐνταῦθα κούφους λόγους ἀηδοῦς περιφιλαυτίας. Οἱ ὕμνοι τοῦ ποιητοῦ ἦσαν δῶρα τῶν Μουσῶν καὶ τῶν Χαρίτων, ὑφαίνοντο δ' ὑπ' αὐτοῦ θείᾳ ἐπιπνοίᾳ. Εἰς τὰς Μούσας ἄρα καὶ τὰς Χάριτας ἀνάγεται ὁ ἔπαινος. Ἡ Κηΐα ἀηδών, ἡ λιγύφθογγος μέλισσα μνημονεύονται ἁπλῶς ὡς ὄργανα πονοῦντα εἰς ἑρμηνείαν τῶν θείων μελῶν (Κηΐα μέριμνα).

Παραπλήσια τὰ ἐν II, 6: καλῶν δ' ἀνέμνασεν ὅσ' ἐν κλεεννῷ | αὐχένι Ἰσθμοῦ . . . | ἐπεδείξαμεν κτλ. — V, 187: χρὴ δ' ἀλαθείας χάριν | αἰνεῖν . . . | εἴ τις εὖ πράσσοι βροτῶν — VIII, 4-5: σὺν ἀλα|θείᾳ δὲ πᾶν λάμπει χρέος. Κ ὶ ἰδίως τὰ ἐν IX, 83-87: τόδε τοι καλὸν ἔργον | γνησίων ὕμνων τυχὸν | ὑψοῦ παρὰ δαίμοσι κεῖται. | Σὺν δ' ἀλαθείᾳ βροτῶν | κάλλιστον . . . | λείπεται Μουσᾶν . . . ἄθυρμα· — καὶ ἐν XIII, 171-174: ἁ δ' ἀλάθεια φιλεῖ | νικᾶν, ὅ τε πανδαμάτωρ χρόνος τὸ καλῶς | ἐργμένον αἰὲν ἀέξει. Παράβαλε καὶ V, 50-53.

IX. **Αὐτομήδει Φλιασίῳ, πεντάθλῳ Νέμεα.**

Στίχος 13:

πέφν' ΑΣΑΓΕΥΟΝΤΑ δράκων ὑπέροπλος

Ἐν τῇ ὑπὸ τὸν στίχον τοῦτον σημειώσει τοῦ Kenyon ἴδε τὰς εἰς ἐπανόρθωσιν γενομένας ἀποπείρας. Ὁ δὲ αὐτόθι ἀναφερόμενος εὐριπίδειος στίχος ἐκ τῆς περὶ πολυφιλίας πραγματείας τοῦ Πλουτάρχου φαίνεται ἡμῖν ὅτι καὶ εἰς τὸ νόημα καὶ εἰς τὸ γράμμα τοῦ ἡμετέρου καλῶς ἐλήφθησαν ὡς ὁδηγοί. Καὶ ἡ μὲν εἰκασία τοῦ Kenyon ἀσα(λ)εύοντα, πρὸς τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἀναφερομένοις, ἔχει πρόσθετα στηρίγματα τὸ παρὰ Σουίδᾳ «σαλεύσας· βουλευσάμενος» καὶ τὸν τελευταῖον στίχον τοῦ εὐριπιδείου ἀποσπάσματος «τὸ νήπιον ἄπληστον ἔχων». Ἀλλ' ἡ ἐν σελ. 72 ὑπὸ τὸ κείμενον τοῦ χειρογράφου παρατήρησις, ὅτι τὸ Υ τοῦ ἀσαγεύοντα ἐτέθη ὑπὸ Α[3] ἀντὶ Ρ ἐκεῖ ἀρχικῶς γραφέντος, γεννᾷ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι ἀτελὴς ἔμεινεν ἐπιχειρηθεῖσα ἡ διόρθωσις διεστραμμένης κατὰ τὴν ἀντιγραφὴν λέξεως. Δύναται δέ τις ἴσως νὰ προτείνῃ τὴν ἑπομένην ἀνάγνωσιν·

πέφν' [ἐπ]αγ[ρ]εύοντα δράκων ὑπέροπλος

δεχόμενος ῥῆμα ἐπαγρεύω μετ' ἐννοίας διατριβῆς ἐν ἀγροῖς (ἴδε τὴν λέξιν ἔπαγρος) καὶ εἰκονίζων οὕτω τὸν Ὀφέλταν, ὡς καὶ παρ' Εὐριπίδῃ, παιδίον ἐν ἀγρῷ, ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ αἱρόμενον

ἄγρευμ' ἀνθέων ἡδομένᾳ ψυχᾷ (1)

Στίχ. 19-24:

Ἡ στίξις αὐτῶν, ὅλη ἔργον τοῦ ἐκδότου, δεῖται μεταβολῆς διὰ προσθήκης τελείας στιγμῆς εἰς τὸ τέλος τοῦ 20ου στίχου, διαγραφομένης τῆς ἐν στίχῳ 22, μετὰ τὴν δοτικὴν Νεμέᾳ. Ἡ ἐλπὶς ὑφαιρεῖ ἢ ὑφαιρεῖται τῶν ἀνθρώπων τὰς φρένας,

ἃ καὶ τότ' Ἄδραστον Ταλαιονίδαν
πέμπεν ἐς Θήβας Πολυνείκεϊ Πλα[ξίππῳ πέλας] (2)·

ἄλλως, — ἂν ἐσώζοντο αἱ φρένες αὐτοῦ, — ἤθελε πεισθῇ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἄργος (στ. 15-17). Ἐνταῦθα λήγει ἡ παρένθετος μετ' ἀπο-

(1) Πέφν' ἅ[νθ](ε)' ἀγ[ρ]εύοντα τολμηρὸν διὰ τὸ μέτρον.
(2) Τὸ πέλας ἀμφισβητήσιμον λίαν.

στροφῆς πρὸς τὴν πολυκρατῆ Μοῖραν φιλοσοφικὴ φροντίς, ὁ δὲ ποιητὴς ἐπανερχόμενος εἰς τὸν ἐν ἀρχῇ τῆς ᾠδῆς προτεταγμένον μῦθον τοῦ πρώτου ἡρακλείου ἄθλου συνάπτει αὐτὸν πρὸς τὴν ὑμνουμένην ἐν Νεμέᾳ νίκην τοῦ Αὐτομήδους οὕτω·

Κείνων ἀπ' ἐνδόξων ἀγώνων
ἐν Νεμέᾳ κλεινοὶ βροτῶν,
οἳ τριέτει στεφάνῳ
ξανθὰν ἐρέψωνται κόμαν.
Αὐτομήδει νῦν γε κτλ.

Ἀπ' ἐκείνων τῶν ἐν Νεμέᾳ ἐνδόξων ἀγώνων (τοῦ τε πρώτου ἡρακλείου ἄθλου, τοῦ κατὰ τοῦ λέοντος, καὶ τοῦ τῶν Ἀργείων ἡμιθέων ἐπ' Ἀρχεμόρῳ) κλείζονται, κλεινοὶ ἀναδείκνυνται νῦν ὅσοι τῶν θνητῶν κατὰ τριετίαν ἐν Νεμέᾳ νικῶντες στέφονται τὴν ξανθὴν κόμην.

Στίχ. 30-36 καὶ 42-46:

Τοῖος Ἑλλάνων δι' ἀπείρονα κύκλον
φαῖνε θαυμαστὸν δέμας
δίσκον τροχοειδέα ῥιπτῶν
καὶ μελαμφύλλου κλάδον
ἀκτέας ἐς αἰπεινὰν προπέμπων
αἰθέρ' ἐκ χειρὸς βοὰν ὤτρυνε λαῶν,
ἢ τελευταίας ἀμάρυγμα πάλας.

Ἀπορίας ἄξιον ὅτι τοσαῦτα ἡ περίοδος αὕτη παρέσχε τῷ ἐκδότῃ πράγματα ὥστε νὰ εἴπῃ· in a passage so mutilated as that which follows it is impossible to speak with certainty κλπ.

Ὁ ἐπαινούμενος Αὐτομήδης ἔλαβε νῦν παρὰ τοῦ δαίμονος τὸν στέφανον, διότι ἐν τῷ πεντάθλῳ διεκρίθη ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὅσον ἡ εὐφεγγὴς σελήνη διακρίνεται τῶν ἄλλων ἄστρων (στ. 23-29). Ἐν τῷ ἀπείρονι τῶν Ἑλλήνων κύκλῳ, ὅτε ῥίπτων τὸν τροχοειδῆ δίσκον, — ὅτε ἐκπέμπων ἐκ τῆς χειρὸς ἐμπρὸς ὑψηλὰ εἰς τὸν αἰθέρα τὸ ἐξ ἀκτείνου ξύλου ἀκόντιον, — ὅτε γινόμενος ἀγλάϊσμα τοῦ τελευταίου ἀγωνί-

σματος, τῆς πάλης (τελευταίας — ἐξυπακουστέα ἡ μετοχὴ ὢν ἢ ἄλλη τις τοιαύτη, — ἀμάρυγμα πάλας) ἐδείκνυεν, ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς ἀγωνίσμασι, θαυμαστὸν δέμας καὶ προεκάλει τῶν λαῶν τὰς βροντώδεις ἐπευφημίας (βοὰν ὦτρυνε λαῶν) (1).

Ἐπὶ τοιούτῳ θριάμβῳ εὐνόητος ἡ ἀνάμνησις τοῦ Ἡρακλέους, εἰς ὃν ἀναφέρονται οἱ ἑπόμενοι στίχοι 37-41, καὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ Ἄρεος Ἀμαζόνων (στ. 42-46), ὧν (καὶ τούτων καὶ τοῦ Ἡρακλέους) ἡ δόξα ἔφθασεν εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ὡς λέγομεν·— «τοιῷδ' ὑπερθύμῳ σθένει ἵκετο... τοῦ κλέος (2) πᾶσαν χθόνα ἦλθεν καὶ ἐπ' ἔσχατα Νείλου . . . ταί τε . . . ἐγχέων ἵστορες κοῦραι . . . σῶν ποταμῶν . . . γεύσαντο καθ' ὑψιπύλου Τροίας ἕδος».

X. Ἀνωνύμῳ Ἀθηναίῳ σταδιεῖ Ἴσθμια.

Στίχοι 11-13.

Εὔ]χειρες, ἵν' ἀθάνατον Μουσᾶν ἄγαλμα
ξυνὸν ἀνθρώποισιν εἴη
χάρμα

Ἂν ἐγκριθῇ ἡ ὡς ἄνω συμπλήρωσις, ὁ ποιητὴς φαίνεται κεντῶν ἑαυτὸν εἰς δεξιότητα περὶ τὴν ὕφανσιν τοῦ θείου ὕμνου, τοῦ λαμπροῦ ἔργου τῶν Μουσῶν.

Στίχοι 45-47:

. . . . τὸ μέλλον
δ' ἀκρίτους τίκτει τελευτὰς
πᾷ τύχα βρίσει.

Οὕτως ἀναγνωστέον καὶ στικτέον.—Τὸ μέλλον τίκτει ἄκριτα τέλη ὅπου ἡ τύχη βαρύνῃ ἢ κλίνῃ.—Κακῶς δ' ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐτέθη τε-

(1) Ὁ Willamowitz-Mœllendorff, ἐν Göttingische Gelehrten Anzeige 1898, σ. 131 λέγει· «ἀμάρυγμα ist freier Accusativ zu τοῖος, als Verbum der Begriff ἐφάνη zu denken. Ἀλλ' ἐφάνη μετὰ τὸ φαῖνε (στ. 31) ἀδύνατον φαίνεται,

(2) Ἐνταῦθα φαίνεται παίζων ὁ ποιητὴς πρὸς τὰς λέξεις,— «τοῦ κλέος» διὰ τὸν Ἡρακλέα, (ἐκεῖνος οὗ τὸ κλέος) — ὃν τρόπον ἐν VI, 2: Λάχων Διὸς μεγίστου λάχε κλπ.

λεία στιγμὴ μετὰ τὸ τελευτὰς καὶ πλημμελῶς τὸ ΓΑΙ τοῦ χειρογράφου μετεγράφη παῖ.

Στίχοι 51-52:

. . . . . τί μακρὰν γνώμαν ἰθύνας ἐλαύνω
ἐκτὸς ὁδοῦ

ἁπλούστερον, ἀσφαλέστερον, συμφωνότερον τῷ χειρογράφῳ ἢ τὸ τοῦ ἐκδότου

τί μακρὰν γνῶμ' ἀνευθύνας κλπ.

XI. Ἀλεξιδάμῳ Μεταποντίνῳ παιδὶ παλαιστῇ Πύθια.

Στίχοι 17-21:

πολέες
δ' ἀμφ' Ἀλεξίδαμον ἀνθέων
ἐν πεδίῳ στέφανοι
Κίρρας ἔπεσον, κρατερᾶς
ἦρα παννίκοιο πάλας·

Ἦρα, ἡ τοσαῦτα παρέχουσα πράγματα λέξις, ἔρχεται εἰς κύρωσιν τοῦ παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. Ξ 132) «ἦρα φέρειν» καὶ εἰς ἀπόδειξιν ὅτι ὀρθῶς ἐχωρίσθη ὑπὸ Βουτμάνου τὸ ἀλλαχοῦ παρ' Ὁμήρῳ πρότερον γραφόμενον ἐπίηρα. Ἦρα παννίκοιο πάλας οἱ ἄνθινοι στέφανοι εἰσὶν ἀληθῶς ἡ χαρά, ἡ χάρις τῆς κρατερᾶς παννίκου πάλης, τὸ εὐφραῖνον ἐπ' αὐτῇ βραβεῖον.

Στίχοι 110-123:

ΓΑΙ δ' αὐτίκα οἱ τέμενος βωμόν τε τεῦχον
χραῖνόν τέ μιν αἵματι μήλων
καὶ χοροὺς ἵσταν γυναικῶν.
Ἔνθεν καὶ ἀρηϊφίλοις
ἄνδρεσσιν ἱπποτρόφον πόλιν Ἀχαιοῖς
ἕσπεο· σὺν δὲ τύχᾳ
ναίεις Μεταπόντιον ὦ
χρυσέα δέσποινα λαῶν·
ἄλσος τέ τοι ἱμερόεν

Κάσαν παρ' εὔυδρον πρόγο- ε
νοι ЄССΑΜЄΝΟΙ Πριάμοι' ЄΠΙ χρόνῳ
βουλαῖσι θεῶν μακάρων
πέρσαν πόλιν εὐκτιμέναν
χαλκοθωράκων μετ' Ἀτρειδᾶν.

Τοῦ πρώτου (110) στίχου τὸ ΓΑΙ, κακῶς ὑπὸ Kenyon μεταγραφὲν γᾷ (καὶ ἄλλως τᾷ), ἐπανορθωτέον εἰς ταί·

ταὶ δ' αὐτίκα οἱ τέμενος βωμόν τε τεῦχον

δῆλον ὅτι αἱ ἐν τοῖς προηγουμένοις στίχοις καλυκοστέφανοι κοῦραι. Τοῦ δὲ 120ου στίχου τὸ ЄССΑΜЄΝΟΙ, ὅπερ μετὰ τοῦ Palmer ὁ Kenyon μετέβαλεν εἰς ἔσσαν ἐμοί, ἄλλοι ἄλλως καὶ ὁ Th. Reinach (Revue des Études Grecques XI p. 26) οὕτω·

Κάσαν παρ' εὔϋδρον ΘЄСΑΝ
. . . . . . πρόγονοι Πριάμοι' ἐπὶ χρόνῳ

φρονῶ ὅτι προῆλθεν ἐξ ἀβλεψίας ἀντιγραφικῆς ἐκ τοῦ ἐν τῷ ἀντιγραφέντι ἀντιγράφῳ ЄΛΛΑΝЄСΟΙ

πρόγο
νοι Ἕλλανες οἱ Πριάμοι' ἐπὶ χρόνῳ

Οὕτω διορθουμένου τοῦ κειμένου, τὰ πάντα ὁμαλῶς κεῖνται, εὐοδοῦται τὸ νόημα καὶ ἐκλείπει ἡ περὶ προγόνων τοῦ Βακχυλίδου παράδοξος ζήτησις, περὶ ἧς ἴδε τάς τε σημειώσεις τοῦ Keynon καὶ τὴν εἰσαγωγὴν αὐτοῦ (p. VIII), ἔτι δὲ καὶ τὰ ὑπὸ Th. Reinach (ἔνθ' ἀνωτέρω) γεγραμμένα.

Αἱ μὲν εὔπεπλοι καὶ καλυκοστέφανοι κόραι τοῦ Προίτου, αἱ πρεσβείαις τῆς Ἀρτέμιδος παρὰ τῇ Ἥρᾳ παυθεῖσαι μανιῶν,

αὐτίκα οἱ τέμενος βωμόν τε τεῦχον

ἐν Λούσοις, τὸ ἱερὸν τῆς Ἡμέρας Ἀρτέμιδος (στ. 37-42. Καλλιμάχου Ὕμνος εἰς Ἀρτέμιδα 233-6). — Ἐκεῖθεν, ἐκ Λούσων, ἡ θεὰ παρηκολούθησε τοὺς ἀρηϊφίλους Ἀχαιοὺς (ὧν κόραι ἦσαν αἱ ἱδρύσασαι τὴν λατρείαν αὐτῆς ἐν Λούσοις) εἰς τὴν ἱπποτρόφον πόλιν, τὸ Μεταπόντιον, ἔνθα ἀγαθῇ τύχῃ ἐνοικεῖ (στ. 113-117).

Ἔνθεν καὶ ἀρηϊφίλοις
ἄνδρεσσιν ἱπποτρόφον πόλιν Ἀχαιοῖς

ἕσπεο, σὺν δὲ τύχᾳ
ναίεις Μεταπόντιον, ὦ
χρυσέα δέσποινα λαῶν.

Ἐνταῦθα λήγει ἡ ἱστορικὴ παρέκβασις, ὡς ἐν παρενθέσει.

Οἱ δὲ πρόγονοι Ἕλληνες κατεσκεύασαν (τεῦχον) τῇ θεᾷ (τοι) ἄλσος ἱμερόεν, Κάσαν παρ' εὔυδρον, οἵτινες μετὰ πολὺν χρόνον, θείᾳ βουλῇ, ἐξεπόρθησαν τὴν εὔκτιστον τοῦ Πριάμου πόλιν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Ἀτρειδῶν.

Ἄλσος τέ τοι ἱμερόεν
Κάσαν παρ' εὔυδρον πρόγο-
νοι Ἕλλανες, οἳ Πριάμοι' ἐπὶ χρόνῳ
βουλαῖσι θεῶν μακάρων
πέρσαν πόλιν εὐκτιμέναν
χαλκοθωράκων μετ' Ἀτρειδᾶν.

Μόνη ἀνωμαλία ἐν τῇ τοιαύτῃ κατασκευῇ παρατηρεῖται ἡ μεταξὺ τῶν στίχων 110 (ἔνθα τὸ κυβερνῶν ἀμφοτέρας τὰς περιόδους ῥῆμα τεῦχον) καὶ 118 (ἔνθα ὑπακούομεν αὐτὸ) ἀπόστασις. Ἀλλὰ καὶ αὕτη βακχυλίδειος.

Ἐπὶ χρόνῳ. Δύναταί τις νὰ δεχθῇ τὴν φράσιν δηλωτικὴν τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐγένετο ἡ ἅλωσις τοῦ Ἰλίου, ὅτε ἡ γενικὴ Πριάμοιο ἀνήκει εἰς αὐτήν· Πριάμοι' ἐπὶ χρόνῳ, ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Πριάμου, κατὰ τὸ ὁμηρικὸν ἐπὶ ἤματι τῷδε. Ἀλλ' ὁ ἀποδιδοὺς εἰς τὸ ἐπὶ χρόνῳ ἔννοιαν χρονικῆς διαρκείας, σὺν χρόνῳ, σὺν πολλῷ χρόνῳ ἔχει τὸ διπλοῦν κέρδος ὅτι εὑρίσκει μὲν ἐν τῷ ποιήματι δεδηλωμένον τὸ μακροχρόνιον τοῦ τρωϊκοῦ ἀγῶνος, καταλείπει δ' ἐλεύθερον εἰς προσδιορισμὸν τῆς εὐκτιμένης πόλεως τὸ ὄνομα τοῦ Πριάμου. Καὶ μόνη ἡ λέξις χρόνος δηλοῖ ἐνίοτε τὸν πολὺν χρόνον ἐν αἰτιατικῇ (Ὀδ. Δ 599) ἢ δοτικῇ· οὕτω παρ' Αἰσχύλῳ (Ἀγαμ. 126 127) ἔχομεν ὅμοιον τῷ ἐνταῦθα τὸ χρόνῳ μὲν ἀγρεῖ Πριάμου πόλιν. Ἀφ' οὗ δὲ εἰς ἔνδειξιν διαρκείας χρονικῆς ὁ Ὅμηρος ἐποιήσατο χρῆσιν τῆς ἐπὶ μετὰ δοτικῆς (ἐπὶ ἤματι, ἐπὶ νυκτί), οὐδὲν κωλύει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Βακχυλίδης ἀντὶ τῆς σὺν ἔθηκεν ἐνταῦθα τὴν ἐπί. Τούτου δ' οὕτως ἀναγνωριζομένου, ἔχομεν ὧδε, καὶ ἄνευ τῆς παρενθέσεως τοῦ Ε ἣν ἐπεχείρησεν ἐν τῷ χειρογράφῳ ἡ τρίτη χεὶρ (ἐπεί), αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἣν ἤθελεν ὁ Α³. Ὑπὲρ τῆς πρώτης ἐκδοχῆς (ἐπὶ

χρόνῳ = κατὰ τοὺς χρόνους) δύναταί τις ἴσως νὰ εἴπῃ ὅτι συνηγορεῖ ἡ κατακλεὶς τῆς ἐπινικίου ᾠδῆς, ἔνθα ὁ ποιητὴς ἐπιμένει νὰ ἐξυμνήσῃ, ὡς ἐν ἀντιβολῇ πρὸς τὰ ἐπὶ Πριάμου κατορθώματα, τὰς σὺν ἅπαντι χρόνῳ μυρίας ἀλκὰς Ἀχαιῶν. Ἀλλὰ διὰ τοὺς ἄνω λόγους, προτιμῶμεν τὴν ἑτέραν (1).

Ἐπεὶ χρόνῳ. Ὁ ἀναγινώσκων πρόγονοι Ἕλλανες καὶ δεχόμενος ἔπειτα τὴν τοιαύτην διόρθωσιν τοῦ Α³ κατ' ἀνάγκην ὀφείλει νὰ διαγράψῃ τὸ μετὰ τὸ Ἕλλανες ΟΙ. Ἀλλ' εἰς τὴν διαγραφὴν ἀντιτίθεται τὸ μέτρον.

Τῆς προσηγορίας Ἕλλανες, προκειμένου περὶ ἡρωϊκῶν ἢ μυθικῶν χρόνων, ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ ποιητὴς καὶ ἐν V, 111: Ἑλλάνων ἄριστοι.

XIII. **Πυθέᾳ Αἰγινήτῃ παιδὶ παγκρατιαστῇ Νέμεα.**

Στίχοι 124-125:

ἢ μεγάλαισιν ἐλπίσιν
[βρύ]οντες

Ἴδε κατωτέρω ἐν στίχῳ 146: βρύοντες δόξᾳ.

XVI. **Ἡρακλῆς.**

Στ. 23:

Ἄμαχος δαίμων· ὁ εὐρυβίας φθόνος τοῦ 31 στίχου. Οὔτε ὁ Ἔρως οὔτε ἡ Αἶσα, τὸ irresistible fate τῆς σημειώσεως τοῦ ἐκδότου.

XVII. **Ἠΐθεοι καὶ Θησεύς.**

Στίχοι 90-91:

ϹΟЄΙ
ΝЄΙΝ

Ὁ Kenyon διώρθωσε μετ' ἐνδοιασμοῦ· σθένει δ' ἦν. Ἀλλὰ σόει νεῖν, ἀντὶ σόβει νεῖν = ἐδίωκεν, ὤθει πλέειν παρέχει τέλειον

(1) Ἐπ' ἐνιαυτῷ· ἐπὶ χρόνῳ· ἐπὶ ὥρᾳ ἀπαντῶσιν ὡσαύτως· ἀλλ' ἐν τοῖς λεξικοῖς σημειοῦνται ὡς μεταγενέστερα.

νόημα σαφές, μενόντων ἀθίκτων καὶ τῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ γραμμάτων. Ἵετο δ' ὠκύπομπον δόρυ, ἡ ταχεῖα ναῦς, ὤθει δ' αὐτὴν πλέειν (σόει νεῖν) ὄπισθεν πνέον βόρειον φύσημα (βορεὰς ἐξόπιν πνέουσ' ἀήτα).

XIX. Ἰώ. Ἀθηναίοισι.

Στ. 15:

ΤΙΗΝ Ἄργος ὅθ' ἵππιον λιποῦσα

Ἴσως γραπτέον

Δῖον Ἄργος κλπ.

Ἐν Κηφισιᾷ, κατ' Ἰούνιον μεσοῦντα 1898.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ.

Ὑστερόγραφον. Ἡ ἀνυπομόνως ὑφ' ἅπαντος τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου ἀναμενομένη ἔκδοσις τοῦ Βακχυλίδου ὑπὸ Φρεδερίκου Βλασσίου (Blass) ἰδοῦσα τελευταῖον τὸ φῶς ἦλθεν εἰς Ἀθήνας κατὰ Ἰούλιον, ὅτε ἦσαν ἤδη τὰ ἄνω γεγραμμένα.

Ἐκ τούτου, ὁ ἁπλοῦς φιλόμουσος, τοῦ μέτρου δ' οὐκ ἔμπειρος, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ καταγράψῃ αὐτὰ εἰς σημειώσεις, ἀναγκασθεὶς νὰ ἀντιπαραβάλῃ καὶ ἀναθεωρήσῃ τὰ γραφέντα, ἐδίστασε μὲν τὸ κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους περιττὸν μὲν ἔκρινε νὰ διαγράψῃ ἐκεῖνα ἐν οἷς ηὐτύχησε νὰ ἴδῃ συμπίπτουσαν τὴν γνώμην τοῦ ἐπισήμου ἐν Ἅλῃ φιλολόγου (IX [VIII] 19-24 καὶ 42-44. X [IX] 45-47), ἐτόλμησε δ' οὐχ ἧττον νὰ παραδώσῃ εἰς τύπωσιν τὰς ἐπὶ τῶν ἄλλων χωρίων (ἐφ' ὧν ὁ Βλάσσιος ἢ σιωπᾷ ἢ ἄλλως ἀποφαίνεται) ἰδιωτικὰς αὑτοῦ εἰκασίας, ὅπως δώσῃ μόνον ἀφορμὴν εἰς δευτέραν ἐξέτασιν.

Κατὰ καθῆκον δὲ παρατίθησιν ἐνταῦθα ἐκ τῆς ἐκδόσεως Βλασσίου τὰ ἀντίστοιχα.

III (Blass, Bacchylidis Carmina, σ. 33), 21-22: Θεὸν θεόν τις | ἀγλαϊζέτω, ὁ γὰρ ἄριστος ὄλβων. — (Αὐτόθι, σ. 35), 38-40: Πίτνουσ]ιν Ἀλυάττα δόμοι. — (Αὐτόθι, σ. 39 ἐν ὑποσημειώσει), «96: σὺν δ' κτέ. cf. VIII, 85; referenda haec ad veram gloriam ab Hierone partam». Ἔστι δ' ἡ παραπομπὴ αὐτὴ αὐτὴ ἡ ὑφ' ἡμῶν εἰς IX, 83-87 γενομένη, τοῦ Βλασσίου ἀναγνωρίσαντος

ὅτι τὰ παρὰ Kenyon VII καὶ VIII ἀποτελοῦσι δύο τμήματα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ἐπινικίου ᾠδῆς (ἴδε Praefatio LVII).

IX (Αὐτόθι, σ. 65 [VIII]), 13: πέφν' ἀσαγεύοντα· ἄνευ διορθώσεώς τινος, καίτοι ἐν ὑποσημειώσει λέγεται corruptum videtur, παρατιθεμένων τῶν ὑπ' ἄλλων προταθεισῶν. — (Αὐτόθι, σ. 67): Εἰς τὸ τέλος τοῦ 35ου στίχου ἐτέθη τελεία στιγμή· ἄνω δέ, μετὰ τὸ πάλας τοῦ 36ου. — (Αὐτόθι, σ. 69), 45-47: σῶν ὦ πολυζήλωτε ἄναξ ποταμῶν, | ἐγγόνων γεύσαντο καὶ ὑψιπύλου Τροίας ἕδος.

X (Αὐτόθι, σ. 75 [IX]), 11: Ἀκ]ειρές. Μεθ' ὑποσημειώσεως· ἀκειρὲς ut ἀτειρές? — (Αὐτόθι, σ. 79), 51-52: τί μακρὰν γλῶσσαν ἰθύσας κλπ. Μεθ' ὑποσημειώσεως μὲν περὶ τοῦ ἀτελεσφόρου τῶν προταθεισῶν ὑπ' ἄλλων διορθώσεων, παρατηρήσεως δὲ (σ. 80) ὅτι ἐν στίχῳ 52 τὸ δεύτερον γράμμα φαίνεται Ν (ἐντὸς οὐχὶ ἐκτὸς) καὶ ἐπιπροσθήκης· «ο]ὐ[κ] ἰθὺς [δ'] ἐλαύνω ἐντὸς ὁδοῦ recte se habeat».

XI (Αὐτόθι, σ. 83 [X]), 17-21: ἐν ὑποσημειώσει· ἦρα = χάριν, ut apud Pherecydem ἦρα ἴσθι. — (Αὐτόθι, σ. 89-90), 118-123: Ἄλσος τέ τοι ἱμερόεν | .... προγό | νων ἐσσαμένων, Πριάμοι' ἐπεὶ χρόνῳ κλπ., ὡς ὁ Willamowitz.

XIII, 124-125 (Αὐτόθι, σ. 105 [XII]), 157-158: ἦ μεγάλαισιν ἐλπίσιν | πνέ]οντες.

XVII (Αὐτόθι, σ. 129 [XVI]), 90-91: σόει | νιν βορεὰς ἐξόπιθε πνέουσ' ἀήτα. Pro νεῖν scribendum νιν, λέγει, μετ' ἄλλους, καὶ ὁ Βλάσσιος ἐν ὑποσημειώσει. Ἐν δὲ σ. VII τοῦ Προλόγου (Praefatio) δεικνύει τὴν μεταβολὴν ἀναγκαίαν ἕνεκα τοῦ μέτρου. Τὸ δὲ σόει, ὡς καὶ ἡμεῖς, δέχεται καὶ αὐτὸς ἀντὶ σσόει κατὰ τὰ ἐσσόημαι δορυσσόοντος.

XIX (Αὐτόθι, σ. 141 [XVIII]), 15: τί ἦν Ἄργος ὅθ' ἵππιον λιποῦσα | .....; Ἡ περίοδος τρέπεται εἰς ἐρωτηματικὴν ὑπὸ τοῦ Βλασσίου ὑποσημειουμένου τάδε· «τί ἦν editori Britanno utique corruptum videtur et propter numeros et propter sensum. Mihi res parum explorata est. Ἀλλὰ περὶ τοῦ μέτρου παρεμβάλλει παρατήρησιν ὅτι ‒ ◡ ἔχει καὶ ὁ στίχος 33: Ἄργον.

Ἐν Κηφισιᾷ, τῇ 25 Ἰουλίου 1898.

Σ. Ν. Δ.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΟΙΔΙΠΟΔΑ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝῼ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

---

4. Σπανιστοῖς. Ὁ ἀρχαῖος σχολιαστὴς «σπανιστοῖς, εὐτελέσι», εἰς ὅ ἐπιφέρει ὁ Wunder «id est vilibus et modicis, qualia mendicis dari solent». Ὁ Ellendt ἑρμηνεύει: parcis, ὁ Nauck: karg, spärlich zugemessen, ἤτοι γλίσχρως διδομένοις, ὁ Passow: mangelhaft, kärglich, gering. Θὰ ἠδύνατο νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ: σπανιστοῖς καὶ διὰ τοῦ: ὢν σπανίζω, στεροῦμαι. Ἡ σημασία αὕτη παρὰ Στράβωνι «ἡ παραλία σπανιστὴ καρποῦ ἐστι» (15, σελ. 727) = σπανίζει, ἔχει ἔλλειψιν· τὰ ἑπόμενα «σμικρὸν μὲν ἐξαιτοῦντα, τοῦ σμικροῦ δ' ἔτι μεῖον φέροντα» συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς πρώτης ἑρμηνείας, ἣ καὶ κρείττων· διότι δι' αὐτῆς οἰκτρότερος ὁ Οἰδίπους παρίσταται καὶ μείζονος συμπαθείας ἄξιος. Ὁ Ἀθ. Σακελλάριος ἐν τῷ λεξικῷ αὐτοῦ τὸ προκείμενον ἀναφέρων χωρίον οὐχὶ ὀρθῶς συνάπτει τὰς δύο ἑρμηνείας γράφων «οὗ τινος σπανίζεταί τις, τ. ἔ. σπάνιν ἔχει, οὐ δαψιλής, γλίσχρος, εὐτελής».

6. Καὶ τόδ' ἐξαρκοῦν ἐμοί. Ὁ Schneidewin ἐκδέχεται τὸ: ἐξαρκοῦν = ἐξαρκεῖ (ἐξαρκοῦν ἐστιν)· ἀλλ' οὕτως ὁ λόγος γίνεται χαλαρώτερος· προτιμοτέρα ἡ ἑτέρα ἑρμηνεία, καθ' ἣν τὸ ἐξαρκοῦν ὡς αἰτιατικὴ μετοχῆς συνάπτεται τῷ ἡγουμένῳ: μεῖον· ὅθεν στικτέον: τοῦ σμικροῦ δ' ἔτι μεῖον φέροντα καὶ τόδ' ἐξαρκοῦν ἐμοί; οὐχὶ: τοῦ σμικροῦ δ' ἔτι μεῖον φέροντα; καὶ τόδ' ἐξαρκοῦν ἐμοί, καθ' ἃ στίζει ὁ Schneidewin.

17. Πυκνόπτεροι ἀηδόνες. Ὁ Dindorf: nihil aliud hoc significat nisi frequentes illic esse luscinias; sed ut oratio magis poëtica evaderet simplici πυκναὶ praetulit poëta adjectivum cum πτεροῦ nomine compositum, quoniam de avibus agitur».

Διὰ τοῦ ἐπιθέτου πυκνόπτεροι, ὃ συνετέθη κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς προσλαβὸν τὸ εἰς τό: ἀηδόνες ἀνῆκον πυκνός, παρίσταται ἐναργεστέρα ἡ εἰκὼν τῶν διὰ τῶν πτερῶν κινουμένων ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον ἀηδόνων, ὡσεὶ ἔλεγεν ὁ ποιητής: πυκναὶ δ' ἀηδόνες πετόμεναι εὐστομοῦσιν. Ἴδ. καὶ παρατ. εἰς στ. 900.

30. Στείχοντα κἀξορμώμενον. Σχῆμα πρωθύστερον· τὸ μὲν ἐξορμώμενον σημαίνει τὴν πρώτην, τὸ δὲ προστείχοντα τὴν ἐπομένην ἐνέργειαν· ἀπομίμησις τοῦ Ὁμηρικοῦ: βῆ δ' ἰέναι.

45. Ὡς οὐχ ἕδρας γῆς τῆσδ'. Ὁ Wunder «pro ὥστ', quod libri habent, et scholiasta auctore, qui adnotat: ἐγὼ γὰρ οὐκ ἀναστήσομαι ἐντεῦθεν, et sententia flagitante, cum Elmslejo ὡς restitui. Nam ὥστε si scriberetur, hoc poëta diceret: itaque fretus tutela deorum etc. At non quod ab Apolline responsum tulerat, vitam ibi finire fatale sibi esse, Oediqus ex hoc loco umquam se exiturum negavit». Ἀλλ' ἐκ τῶν στίχων 88-90 καταφαίνεται ὅτι ὁ προστάτης αὐτοῦ Ἀπόλλων ταύτην τὴν ἕδραν τῶν σεμνῶν θεῶν ὑπέδειξε παῦλαν τῶν κακῶν· ὥστε κάλλιστα ἔχει τὸ τῶν χειρογράφων: ὥστ'. Ἀντὶ τοῦ: ἕδρας γῆς τῆσδ' ὁ Kenneberger εἰκάζει: ἕδρας ἐκ τῆσδ'· ἄλλοι ἀντὶ: γῆς γράφουσι: γε· ἀλλὰ κάλλιστα ἔχει ἡ τῶν χειρογράφων γραφή· τό: γῆς (γεν. ἐξ ἀντικειμένου ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ: ἕδρας = ἕδρας, ἣν ἔχω (ἣν ἑδράζομαι) ἐν ταύτῃ τῇ γῇ. Ἴδ. Matthiä gr. gramm. § 380, 3.

46. Ξυμφορᾶς ξύνθημ' ἐμῆς = ἡ προορισθεῖσα ἐμὴ τύχη· κυρίως τὸ συγκείμενον, προωρισμένον ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς πρὸς τὴν ἐμὴν τύχην (παῦλαν κτλ. στ. 87). Διαφόρως ἑρμηνεύουσι τὴν λέξιν ξύνθημα· ὁ Schneidewin: Losung (κλῆρος, σύμβολον)· ὁ Seidler fati constitutam legem (τῆς μοίρας τὴν ὡρισμένην συνθήκην)· ὁ Döderlein: omen, tessera (σημεῖον, σύμβολον)· ὁ Wunder: fatum constitutum a deo sive praedictum (μοῖρα ὁρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἢ προρρηθεῖσα)· ὁ Brunk: signum et indicium (σημεῖον καὶ δήλωσις)· μόνη ἡ τοῦ Wunder ἑρμηνεία προσεγγίζει εἰς τὴν ἡμετέραν. Τό: ξυμφορὰ ὁ Ellendt ἑρμηνεύει casus tristis et calamitas (τύχη πικρὰ καὶ συμφορά)· ὀρθότερον ἁπλῶς casus, ὅπως ἑρμηνεύει καὶ ὁ Schneidewin διὰ τοῦ Geschick.

49. Μή μ' ἀτιμάσῃς ὧν σε προστρέπω φράσαι. Ἑρμηνευ-

τέον: μή με ἀτιμάσῃς (στερήσῃς ἐκ καταφρονήσεως) ἐκείνων, ἅ σε προστρέπω (παρακαλῶ) φράσαι (νὰ εἴπῃς εἰς ἐμέ). Ὁ Wunder: μή μ' ἀτιμάσῃς τούτων, ἅ σε φράσαι ἱκετεύω ἤ: μή μ' ἀτιμάσῃς φράσαι ταῦτα, ἅ σε φράσαι ἱκετεύω· ἁπλουστέρα ἡ πρώτη.

57. Χαλκόπους ὁδός. Ἡ χαλκοῖς βάθροις ἐρριζωμένη φλιά· ὅθεν χαλκίνη· ὁ Ellendt: propter firmitatem fundamentorum aereis gradibus substructorum (διὰ τὴν στερεότητα τῶν θεμελίων χαλκοῖς βάθροις ὑπῳκοδομημένων). Ὁ Passow: wegen ihrer ehernen Grundlage (διὰ τὸ χάλκινον θεμέλιον). Ἰδὲ καὶ παρατ. εἰς στ. 1591).

61-2. Οὐ λόγοις τιμώμεν', ἀλλὰ τῇ ξυνουσίᾳ πλέον. Ὁ Wunder τὸ: πλέον τῶν χειρογράφων τρέπει εἰς: θεῶν· διότι καὶ ἀνάρμοστον θεωρεῖ αὐτὸ τῷ προκειμένῳ χωρίῳ καὶ τὸ: ξυνουσία, λέγει, ἀπαιτεῖ γενικὴν πρὸς ἐξάρτησιν. Ὁ Schneidewin περιέμενε: λεὼ ἀντὶ τοῦ: πλέον. Καθ' ἡμᾶς ἔχει καλῶς τὸ χωρίον οὕτως ἑρμηνευόμενον: οὓς τιμίους τόπους γινώσκεις οὐ λόγοις ἐξαγγελλομένους σοι, ἀλλὰ συνὼν αὐτοῖς (εὑρισκόμενος, διατρίβων ἐν αὐτοῖς) καὶ πλέον τῇ ξυνουσίᾳ ἢ λόγοις. Ὁ Brunk ἑρμηνεύει non fama magis quam ipso usu nota· ὁ Musgravius: non sermone tantum honestata, sed multo magis, quando praesens consueveris· τὸ δεύτερον μέρος τῆς ἑρμηνείας ἐγγὺς ἵσταται τῇ ἡμετέρᾳ. Ἴδ. καὶ ἄλλας ἑρμηνείας παρὰ τῷ Ellendt ἐν λέξ. συνουσία.

63. Τῇ ξυνουσίᾳ. Ἡ λέξις ξυνουσία σημαίνει ἀναστροφήν, τὸ εὑρίσκεσθαι ἔν τινι τόπῳ· καὶ ὁ μὲν ξένος ἀναστρεφόμενον (ξυνόντα τῷ τόπῳ ἐκείνῳ) θεωρεῖ τὸν Οἰδίπουν, βεβηκότα ἤδη ἐν τῷ χώρῳ (στ. 52), ὁ δὲ Οἰδίπους ἀναστρεφομένους θεωρεῖ κατοίκους ὑπάρχοντας περὶ τὸν τόπον· ὅθεν καὶ ἡ ἐρώτησις: ἦ γάρ τινες ναίουσι τοῦσδε τοὺς τόπους; (στ. 64). Αἱ τοιαῦται διλογίαι καὶ τὰ ἀμφίβολα καὶ αἰνιγματώδη καὶ αἱ παρεξηγήσεις συνηθέσταται ἐν τοῖς διαλόγοις τῶν τραγῳδιῶν καὶ ἰδίως ἐν ταῖς στιχομυθίαις· οὕτως αἰνιγματώδης ὁ στ. 72 καὶ ὁ στ. 74, ὃς ἔχει καί τι κέντρον· αἰνιγματώδης καὶ ὁ στ. 393.

71. Ὡς πρὸς τί λέξων ἢ καταρτύσων μόλοι. Ὁ Dindorf φρονῶν ὅτι τὸ: μόλοι παρεισέφρησεν ἐκ τοῦ τέλους τοῦ ἡγουμένου στίχου προτείνει ἀντ' αὐτοῦ: παρῇ· ὁ Ellendt ἀντὶ τοῦ: μόλοι θέλει: μολεῖν· ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ: ὡς πρὸς προτείνει: ὅπως. Καθ' ἡμᾶς γρα-

πτέον: ὅστις ἀντὶ τοῦ: ὡς πρός· «ὅστις τί λέξων ἢ καταρτύσων μόλοι;»· θὰ ἠδύνατο δὲ καί: ὃς ἂν νὰ γραφῇ ἀντὶ τοῦ: ὡς πρός.

75. Οἶσθ', ὦ ξέν', ὡς μὴ σφαλῇς. Ὁ Nauck σόλοικον εὑρίσκων τὸ χωρίον καὶ σύγχυσιν παραδεχόμενος καὶ φθορὰν τοῦ κειμένου εἰκάζει: ἀλλ', ὦ ξέν', ὡς νῦν μὴ σφαλῇς τοῦ δαίμονος, αὐτοῦ μέν', οὕπερ κἀφάνης, ἕως ἐγώ. ἐκ δὲ τοῦ 76 στ. ἀποβαλλομένου μόνον ἡ λέξις: δαίμονος παραλαμβάνεται ἐν τῷ 75 ἀντὶ τοῦ: ἐπείπερ. Δαίμονος = τύχης· ὁ Hense: ἴσχ', ὦ ξέν', ὡς νῦν μὴ σφαλῇς τοῦ δαίμονος· ἐπείπερ εἶ γενναῖος, ὡς ἰδόντι μοι, αὐτοῦ μέν' κτλ. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον: οἶσθ' οὖν ὃ δρᾶσον, ὡς σὺ μὴ σφαλῇς, ὃς εἶ | γενναῖος, ὡς ἰδόντι, πλὴν τοῦ δαίμονος;

85. Πρώτων ἐφ' ὑμῶν τῆσδε γῆς ἔκαμψ' ἐγώ. Ἀντὶ τοῦ: γῆς ὁ Burgesius ἔγραφε: γυῖ', ὃ καὶ ὁ Wunder υἱοθέτησεν· ἀλλὰ διορθώσεως οὐδεμία χρεία· διότι καὶ τὸ ἁπλοῦν κάμπτω κατὰ παράλειψιν τοῦ: γόνυ τὸ αὐτὸ δηλοῖ κατὰ Passow, Ellendt καὶ Schneidewin· ἡ ἐπὶ συναπτέα κατ' ἀναστροφὴν τῷ: ἕδρας (γενικ.), ἐξαρτωμένῳ ἐκ τοῦ: τῆσδε γῆς (= ἐν ταύτῃ τῇ γῇ)· καὶ τό: ὑμῶν ὡς γενικὴν κτητικὴν συναπτέον τῷ: ἕδρας = ὑμετέρας· τό: πρώτων ἀπεδόθη· εἰς τό: ὑμῶν ὡς κατηγορούμενον κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς ἀνῆκον εἰς τό: ἕδρας· ὥστε ἑρμηνευτέον: ἐπὶ τῆς ἐν ταύτῃ τῇ γῇ ὑμετέρας ἕδρας πρώτης ἔκαμψα τὸ γόνυ (ἱδρύθην, ἀνεπαύθην).

92. Κέρδη μὲν οἰκήσαντα. Ὁ Τρικλίνιος: οἰκήσοντα· ὁ Nauck: ἐμπολῶντα· ὁ Hense: εἰσοίσοντα, ὃ καὶ κρεῖττον.

104. Εἰ μὴ δοκῶ τι μειόνως ἔχειν. Ὁ σχολιαστής: εἰ μὴ δοκῶ ὑμῖν ἐλαττόνως ἔχειν τὰ κακὰ καὶ δεῖσθαι προσθήκης· ὁ Schneidewin: ἂν μή που ἐνώπιον τῶν ὑμετέρων ὀφθαλμῶν φανῶ ἀνάξιος τοιαύτης εὐεργεσίας, ἤτοι οὐδεὶς ἐμοῦ ἀξιώτερος τυχεῖν ἀπαλλαγῆς τῶν δεινῶν· καὶ ὁ Hermann: nisi forte vilior vobis esse videor, quam cui hoc beneficium concedatis, quum quae extrema sunt hominum mala sustineam. Ὀρθότερα τὰ τοῦ σχολιαστοῦ, ἃ ἑρμηνευτέον οὕτως: ἂν μὴ φαίνωμαι ἴσως ὑμῖν ὅτι δὲν συνεπληρώθησαν τὰ κακά μου, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑποστῶ καὶ ἄλλα. Τὴν τοῦ σχολιαστοῦ ἑρμηνείαν ἀποκρούει καὶ ὁ Ellendt λέγων ὅτι ἔπρεπε νὰ λέγηται: μεῖον ἤ: μείω.

111. Οἵδε δή τινες. Τό: οἵδε ὡς κατηγορούμενον = ὧδε, ὃ

καὶ προτείνει ὁ Brunk, ἀποκρούει δ' ὁ Ματθίας (Gr. gramm. § 471, 12) ὡς γλώσσημα· ἀλλὰ γραπτέον νομίζω: ὧδ' ἄνδρες τινὲς ἀντὶ τοῦ: οἵδε δή τινες.

132-4. Τὸ τᾶς εὐφήμου στόμα φροντίδος ἱέντες. Ὁ Ellendt ἑρμηνεύει: εὐφημοῦντες τῷ στόματι, religiose silentium tenentes· ἀλλὰ τὸ: ἱέντες στόμα ἂν ἐκλαμβάνεται ταὐτόσημον τῷ: φωνὴν ἱέντες σημαίνει τὸ ἀντίθετον loquentes, οὐχὶ silentium tenentes· ὁ Musgravius λέγει ἄλλ' ἀντ' ἄλλων ἑρμηνεύων: τὸ θεῖον αὐτοὺς ἐξαναγκάζει στόμα· ὁ Wunder: οὕτως ἡσύχῳ ἢ ταπεινῇ τῇ φωνῇ ἃ καθ' ἑαυτοὺς εὐσεβῶς διανοούμεθα ἐκβάλλοντες, ὥστε μήτε φωνὴ μήτε λόγος νὰ ἀκούηται· ὁ Schneidewin: μὲ τὸ ἄνοιγμα τοῦ στόματος ἐκφέροντες ἄνευ λόγου τὴν τὴν ψυχὴν κατέχουσαν φροντίδα τῆς εὐφημίας· ἅπασαι αὗται αἱ ἑρμηνεῖαι ἑρμηνείας δέονται· ἀγνοῶ δὲ καὶ ποίαν σχέσιν ἔχουσι πρὸς τὰς τοῦ κειμένου λέξεις· πλὴν δὲ τούτων ἀδύνατον φαίνεταί μοι νὰ λέγηται: στόμα ἵημι κατὰ τό: γλῶσσαν, φωνὴν ἵημι· ἀλλὰ καὶ τὸ σύναρθρον: τὸ στόμα οὐδαμῶς δικαιολογεῖται δι' ὧν τὸ δικαιολογεῖ ὁ Schneidewin λέγων «τὸ ἄρθρον τὸ στόμα τῆς εὐφημίας δηλοῖ τὸν διὰ τῆς χρήσεως ὁρισθέντα τρόπον τῆς δεήσεως». Τὸ χωρίον νοσοῦν πάντως θεραπείας δεῖται· ἐπὶ πολὺ βασανίσαντες τὸ χωρίον μόλις εὕρομεν τὴν ἑξῆς· ἀντὶ τοῦ: τὸ τᾶς γραπτέον: τὸ πᾶν (= παντελῶς, ἀποδιδόμενον πρὸς ἐπίτασιν καὶ εἰς τὰ τρία: ἀδέρκτως, ἀφώνως, ἀλόγως), μεθ' ὃ στικτέον διὰ κόμματος· ἀντὶ δὲ τοῦ: στόμα γραπτέον: μετὰ καὶ: ἰόντες ἀντὶ τοῦ: ἱέντες· γραπτέον λοιπὸν καὶ ἑρμηνευτέον: καὶ παραμειβόμεσθα (περνῶμεν ἀπὸ κοντὰ) ἀδέρκτως (χωρὶς ὁλότελα νὰ κυτάξωμεν), ἀφώνως (χωρὶς ὁλότελα νὰ βγάλωμεν φωνήν), ἀλόγως τὸ πᾶν (χωρὶς ὁλότελα νὰ γείνῃ ὁμιλία), εὐφάμου μετὰ φροντίδος ἰόντες (πορευόμενοι μὲ εὔφημον φροντίδα, πορευόμενοι καὶ φροντίζοντες νὰ μὴ γείνῃ τι προσβλητικὸν ταῖς θεαῖς μήτε διὰ τῶν ὀμμάτων μήτε διὰ τῆς φωνῆς μήτε διὰ τοῦ λόγου).

134-5. Τὰ δὲ νῦν τιν' ἥκειν. Ὁ Wunder ἑρμηνεύει: ἃς δὲ τὰ νῦν ἥκειν τις λέγεται οὐδὲν ἅζων· ὁ δὲ Schneidewin ὁμοίως τό: τὰ δὲ νῦν ἑρμηνεύων: τὰ νῦν δὲ συνάπτει τὴν ἀνεξάρτητον ταύτην πρότασιν τῇ ἀναφορικῇ: ἃς τρέμομεν λέγειν, ἤτοι: ἃς ἡμεῖς μὲν τρέμομεν λέγειν, λόγος δέ ἐστιν ἥκειν τινὰ τὰ νῦν οὐδὲν ἅζοντα αὐτάς.

Ἀλλὰ τό: τιν' παρέχει πράγματα· διότι δὲν πρόκειται περὶ ἀορίστου καὶ ἀγνώστου (τινά), ἀλλὰ περὶ ἀνθρώπου μνημονευθέντος ἀνωτέρω «πλανάτας τις ὁ πρέσβυς» (στ. 125), διὰ τοῦτο ἀντὶ τοῦ: τιν' γραπτέον: νιν, συναπτέον δὲ ὡς δεύτερον μέρος τῆς ἀντιθέσεως τῷ: προσέβα γὰρ οὐκ ἄν ποτε κτλ. (ὁ πλανάτας πρεσβύτης) (στ. 126), τὰ νῦν δὲ λόγος ἐστὶν ἥκειν νιν (τὸν πρεσβύτην) οὐδὲν ἅζονθ' (οὐδαμῶς εὐλαβούμενον, ὅλως ἀδιαφοροῦντα).

139. Ὅδ' ἐκεῖνος ἐγώ. Μετάφρασον: ἰδοὺ ἐγὼ ἐκεῖνος (ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ζητεῖτε, ἐδῶ, νά με)· ἐκεῖνος κατηγορούμενον τοῦ: ἐγώ, ὅδε ἀμφοτέρων.

145-6. Οὔ πάνυ μοίρας εὐδαιμονίσαι πρωτῆς. Τό: πρωτῆς (= πεπρωμένης) ἐκ διορθώσεως τοῦ Vauvillerius· τῶν χειρογράφων ἡ γραφή: πρώτης, ἣν καὶ διαφυλάττει ὁ Ellendt καὶ ὁ Dindorf· ἡ ἔννοια: οὐχὶ καλότυχος ἐκ τῆς πεπρωμένης μοίρας του· τὴν γενικὴν μοίρας ὁ Schneidewin συνάπτει τῷ: εὐδαιμονίσαι· κατὰ Wunder: οὐ πάνυ τοιοῦτος, ὥστε εὐδαιμονίσαι αὐτὸν ἕνεκα τῆς πρωτῆς μοίρας· ἀλλ' ἐκληπτέον τὴν γενικήν: μοίρας πρωτῆς ὡς γενικὴν κατηγορηματικήν: οὐ πάνυ μοίρας πρωτῆς ἐστι τοιαύτης (ἔχει τοιαύτην μοίραν πεπρωμένην, πέπρωται αὐτῷ τοιαύτη μοίρα), ὥστε εὐδαιμονίσαι τινὰ αὐτόν· παρ' Ἡροδότῳ (1, 91) πεπρωμένη μοῖρα, παρ' Αἰσχύλῳ (Προμ. 103) πεπρωμένη αἶσα.

149. Κἀπὶ σμικροῖς μέγας ὥρμουν. Ὁ σχολιαστής: ἐπὶ σμικροῖς· ἐπὶ εὐτελέσιν αἰτήμασι· μέγας ὢν κατὰ μέγεθος καὶ τὴν ἡλικίαν. Ὁ Wunder: διότι οὐδὲ (ἂν μὴ δυστυχέστατος ἤμην) ἐνταῦθα διὰ ξένων ὀφθαλμῶν ἤθελον ἔλθει καὶ ἕνεκα μικρῶν δώρων, εἰ καὶ μέγας ἤθελον εἶσθαι, εἰς τοῦτον τὸν λιμένα ἤθελον ὁρμεῖ· μέγας, διότι μεγάλα ἤθελε φέρει κέρδη τοῖς Ἀθηναίοις «ὡς ἂν προσαρκῶν μικρὰ κερδάνῃ μέγα» (στ. 72), τὸ δέ: ὁρμεῖν ὑπονοεῖ τό: ἐλθόντα χώραν τερμίαν (στ. 89). Ὁ Ellendt: exiguo fulcro nixum in portu i. e. perfugio consistere. Ὁ Schneidewin: ἂν δὲν ἤμην δυστυχής, ἐγώ, ἰσχυρὸς ἀνὴρ (κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἀδυνάτους κόρας) δὲν θὰ προσωρμιζόμην ἐνταῦθα ἐπὶ ἀσθενῶν ἐρεισμάτων. Καθ' ἡμᾶς ἑρμηνευτέον οὕτως: ἐπὶ σμικροῖς (νῦν) ὥρμουν, μέγας ὢν (πρότερον)· περὶ τῆς παραλείψεως τῶν χρονικῶν διορισμῶν νῦν-πρότερον ἴδ. ἡμετέρας διορθώσεις εἰς Ἀντιγόνην στ. 124-6 ἐν περιοδ. Ἀθηνᾷ

(τόμ. 7, σελ. 377-8)· ἡ μεταφορὰ τοῦ: ὥρμουν ἐπὶ μικροῖς ἐκ τοῦ: ἐπὶ (δυοῖν) ἀγκύραιν ὁρμεῖν (Δημοσθ. 56, 44)· ἡ δὲ ἔννοια: δὲν θὰ ἦσαν τὰ ἐμὰ εὐτελῆ, δὲν θὰ ἤμην εὐτελής.

149-51. Ἐή, ἀλαῶν ὀμμάτων· ἆρα καὶ ἦσθα φυτάλμιος; δυσαίων μακραίων θ' ὅσ' ἐπεικάσαι. Ὁ Schneidewin: ἐή, ἀλαῶν ὀμμάτων· ἆρα καὶ ἦσθα φυτάλμιος δυσαίων; μακραίων γ' ὅσ' ἐπεικάσαι· Τὸ: ὅσ' καταλληλότερον τῷ μέτρῳ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις: ὡς ἐκ διορθώσεως τοῦ Bothe· τὸ: μακραίων γ' ἐκ διορθώσεως τοῦ Dindorf, ἐν τοῖς χειρογράφοις: μακραίων τε θ'· τὸ: φυτάλμιος ὑπὸ τοῦ σχολιαστοῦ ἑρμηνευόμενον ἀπὸ φύτλης, ἀπὸ γενέσεως ἐξ ἀρχῆς συνάπτεται ὑπό τε τοῦ Ellendt καὶ τοῦ Schneidewin τῇ γεν. κατηγορ. ἀλαῶν ὀμμάτων, ἐπαναλαμβανομένῃ ἐκ τοῦ προτέρου στίχου· ἆρα καὶ ἦσθα ἀλαῶν ὀμμάτων (τυφλὸς) φυτάλμιος (ἐκ γενετῆς); τοῦ: γ' μετὰ τό: μακραίων προτιμότερον τὸ: θ' τοῦ Schneidewin· γραπτέον λοιπὸν καὶ στικτέον οὕτως: ἐὴ ἀλαῶν ὀμμάτων· ἆρα καὶ ἦσθα φυτάλμιος; δυσαίων μακραίων θ', ὅσ' ἐπεικάσαι.

157. Ἀφθέγκτῳ. Ὁ Passow ἑρμηνεύει: σιωπηλῷ, ἔνθα οὐδεμία φθογγή· κατὰ τό: ὃ παραμείβονται ἀφώνως, ἀλόγως (στ. 131). Ὁ Ellendt: sic dicto propter tremendas Furiarum cerimonias· καθ' ἡμᾶς: ἀφθέγκτῳ = ἀρρήκτῳ, ὃ εὐλαβεῖταί τις εἰπεῖν κατὰ τό: ἃς τρέμομεν λέγειν (στ. 130).

161. Τῶν, ξένε πάμμορε, εὖ φύλαξαι. Ἡ μετὰ γενικῆς αὐτὴ σύνταξις τοῦ φυλάσσομαι, ἡ ὑπὸ τοῦ Ellendt οὐδαμῶς μνημονευομένη, προῆλθεν ἐξ ἐλλειπτικῆς συντάξεως τοῦ συστοίχου ἀντικειμένου: φύλαξαι τὴν φυλακὴν τούτων, ἐν ᾗ ἡ γενικὴ εἶνε ἢ τῆς ἀναφορᾶς, τὴν φυλακὴν τὴν ἀναφερομένην εἰς ταῦτα, τὴν περὶ τούτων, ὁπότε τὸ ῥῆμα κατατάσσεται εἰς τὰ ἐπιμελείας καὶ φροντίδος σημαντικὰ (Kühner ausf. gramm. σελ. 326, 6), ἢ τοῦ αἰτίου, τὴν ἀπὸ τούτων, τὴν ἕνεκα τούτων, ὅπως ἑρμηνεύει ὁ Passow. Ὅλον τὸν στίχον τοῦτον ὁ Wunder θεωρεῖ παρενθετικῶς ἐξενηνεγμένον στίζων διὰ κόμματος μετὰ τό: φύλαξαι· κυρίαν πρότασιν δὲ τοῦ: ἀλλ', ἵνα κτλ. (στ. 155) θεωρεῖ τὸ μετάσταθ', ἀπόβαθι. Ὁ δὲ Schneidewin στίζει δι' ἄνω στιγμῆς μετὰ τό: φύλαξαι, ὁπότε τοῦτο γίνεται κυρία πρότασις, τὰ δὲ ἑπόμενα: μετάσταθ', ἀπόβαθι ἐκφέρονται ἀσυνδέ-

τως· κατὰ τὸν Wunder στίζει καὶ ὁ Dindorf· ἀρέσκει μοι μᾶλλον ἡ τοῦ Schneidewin ἐκδοχὴ καὶ διὰ τὸ ἀβίαστον τῆς συντάξεως καὶ διὰ τὴν γοργότητα τοῦ ἀσυνδέτου.

239. Ἔργων ἀκόντων. Ἔργων, ἃ ἄκοντες ἔπραξαν· τὸ: ἀκόντων κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς ἀπεδόθη εἰς τὸ: ἔργων, ἀνῆκον εἰς τὸν ἐργασάμενον· οὕτω καὶ ἐν 266-7: «τὰ ἔργα μου πεπονθότ' ἐστὶ μᾶλλον ἢ δεδρακότα» = τὰ ἔργα μού ἐστιν ἔργα πεπονθότος μᾶλλον ἢ δεδρακότος.

243. Πατρὸς ὑπὲρ τοῦ μόνου ἄντομαι. Τὸ: μόνου ἀκατάλληλον, καθ' ἃ ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Schneidewin, ὃς ὑποπτεύει ἐνταῦθα δακτυλικὸν τετράμετρον· ὁ Dindorf διορθοῖ: πατρὸς ὑπὲρ τοὐμοῦ ἄντομαι· εὐοδοῦται καὶ ὁ νοῦς καὶ τὸ μέτρον, ἂν γράψωμεν: πατρὸς ὑπέρ τ' ἐμοῦ ἄντομαι.

250-1. Πρός σ' ὅ,τι σοι φίλον ἐκ σέθεν ἄντομαι, ἢ τέκνον, ἢ λέχος, ἢ χρέος, ἢ θεός. Ἑρμηνεύουσιν: ἄντομαί σε πρὸς τούτου, ὅ,τι σοι φίλον ἐκ σέθεν (ἀναφέρουσι τὸ τελευταῖον τοῦτο μόνον εἰς τὸ: τέκνον, διὰ δὲ τὸ: λέχος, χρέος, θεὸς ἐννοοῦσι τὸ: σέθεν μόνον). Τὸ χωρίον πάντως νοσεῖ· ὁ Elmsley εἰκάζει: οἴκοθεν ἀντὶ τοῦ: ἐκ σέθεν· ἐγώ: πρός σ' ὅ,τι φίλτατον ἔσχεθες ἄντομαι.

277. Μαύρους ποιεῖσθε. Οὕτω γράφων ὁ Schneidewin ἑρμηνεύει: ἀμαυροῦτε, ἀτιμάζετε. Τὴν λέξιν: μαῦρος ταὐτόσημον τοῦ: ἀμαυρός, ἀσθενὴς ἀναφέρουσιν ὁ Ἡσύχιος καὶ Σουίδας· ὁ Φώτιος τονίζει: μαυρός· ἡ ἔννοια τοῦ: ἀτιμάζετε, ἣ μόνη ἐνταῦθα προσήκει, δὲν ἐξάγεται ἀβιάστως ἐκ τοῦ: ἀμαυροῦτε. Ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται: μοίραις ἀντὶ τοῦ: μαύρους, ἀνθ' οὗ ὁ Dindorf: μοίρᾳ, ὑπονοῶν ἔξωθεν τὴν πρόθεσιν ἐν· ὁ Brunk: μοῖραν, ὡσαύτως καὶ ὁ Wunder, ἐκλαμβάνων τὸ: μοῖραν ποιεῖσθε μηδαμῶς ταὐτὸν τῷ: ἐν μηδεμιᾷ μοίρᾳ ποιεῖσθε· τὸ χωρίον νοσεῖ ἀνιάτως· διορθωτέον ἴσως: ποιεῖσθ' ἀτίμους· μηδαμῶς· (ποεῖτε τοῦτο, προστακτική).

281-2. Ἀνοσίου βροτῶν. ξὺν οἷς σὺ μὴ κάλυπτε κτλ. Αὕτη ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων· ὁ Dindorf γράφει: ἀνοσίου· τάδ' οὖν ξυνεὶς σὺ μὴ κάλυπτε· καλῶς ἔχει ἡ τῶν χειρογράφων γραφή· ξὺν οἷς = (θεοῖς) ὁμογνωμονῶν, ἀκολουθῶν τοῖς διατάγμασιν αὐτῶν (φυγὴν μήπω γενέσθαι φωτὸς ἀνοσίου)· τὸ ἐνταῦθα (φωτὸς) ἀνοσίου βροτῶν ὅμοιον τῷ ἐν Αἴαντι 1358 φῶτες βροτῶν· πρβλ. καὶ τὰ

Ὁμηρικὰ καταθνητῶν ἀνθρώπων ἀνέρες (Ὀδ. 17, 587), ἀνδρῶν ζωὸς βροτὸς (23, 187).

284. Ἐχέγγυον. Ὁ Ellendt ἑρμηνεύει fide dignus· ὁ Σουΐδας ἀσφαλῆ· ὁ Musgravius εἰκάζει: ἐπέγγυον· ὁ Reiske: ἐχέγγυος· οὐδεμία διορθώσεως χρεία· ἑρμηνευτέον οὕτως: ὃς ἔσχε τὴν σὴν ἐγγύην, ἀσφαλῆ ἑαυτὸν ἐνόμισε τοῖς σοῖς λόγοις πιστεύσας· ὁ Schneidewin ἑρμηνεύει: fidem recepisti (ὑπὸ τὴν προστασίαν σου ἀνέλαβες) καὶ: alius sponsione fretus (πεποιθὼς τῇ ἐγγυήσει ἄλλου).

288. Ὅταν δ' ὁ κύριος παρῇ τις. Τὸ σύναρθρον καὶ ὡρισμένον: ὁ κύριος μετὰ τοῦ ἀορίστου: τις εἶνε ἀσυμβίβαστον· τὰ χειρόγραφα ἔχουσιν: ὁ κύριος· ὁ Brunk: ὅταν δὲ κύριος, ἣ καὶ φαίνεται ἡμῖν ἡ ὀρθοτάτη γραφή· τὴν γραφὴν ταύτην ἔχουσι καὶ ὁ Δούκας καὶ ὁ Ῥαγκαβῆς. Ἀλλ' εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ὁ στίχος συνεταράχθη καὶ χρεία ῥιζικωτέρας διορθώσεως· γραπτέον λοιπὸν καθ' ἡμᾶς: ὅταν δ' ὁ κύριος, ὅς ἐστιν ὑμῖν ἡγεμών, ἡμῖν παρῇ· τὸ ἡμῖν ἠδύνατο ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων νὰ παραλειφθῇ συγχεόμενον πρὸς τὸ: ὑμῶν· τὸ δέ: ὃς ἐγένετο ὅστις κατὰ σύγχυσιν πρὸς τὸ: ἔστιν· τὸ δέ: τις παρενεβλήθη διὰ τὸ κεχηνὸς τοῦ ῥυθμοῦ· ὁ κύριος = ᾧ ἀνήκει τὸ δικαίωμα τοῦ μανθάνειν τὸ πρᾶγμα· ὁ Ellendt: penes quem jus, potestas, arbitrium est· νεολογικῶς καθ' ἡμᾶς ἀποδίδοται διὰ τοῦ: ὁ ἁρμόδιος. Ἰδὲ καὶ ἡμετέρας κριτικὰς καὶ ἑρμηνευτικὰς σημ. εἰς Ἀντιγόνην ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 7, σελ. 329, στ. 252.

292. Τἀνθυμήματα. Τὰς βουλάς, τὰ βουλεύματα· ὁ Ellendt: consilium, cogitatio· ὁ Wunder: monita, admonitiones (παραινέσεις)· πολὺ ὑποπτεύω, μὴ ἀντὶ τοῦ: τἀνθυμήματα πρέπει νὰ γραφῇ: τἀγχειρήματα.

307. Εὕδει. Ἡ γραφὴ τῶν χειρογράφων· κενὴ ἐννοίας· ὁ Dindorf ἀντ' αὐτοῦ: γήρᾳ, ὃ καὶ ὁ Wunder παρεδέξατο· ὀρθοτέρα φαίνεταί μοι ἡ τοῦ Brunk διόρθωσις: ἕρπει, μικρὸν τῆς παραδεδομένης γραφῆς διαφέρουσα.

330. Ὦ δυσάθλιαι τροφαί = ἐλεεινὴ θεραπεία (διὰ τροφῆς καὶ ἐνδυμασίας) τοῦ σώματος. Ὁ Dindorf διορθοῖ: ὦ δύ' ἀθλίω τροφά, οὐδὲν δέον· τὴν διόρθωσιν ταύτην παρεδέξατο καὶ ὁ Wunder· λόγος δὲ τῆς διορθώσεως ὅτι τὸ ἐπίθετον οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ ἀπαντᾷ· ἀλλ' οὐκ ὀλίγα καὶ τὰ μονήρη· ὅμοιαι δὲ τῷ δυσάθλιος συν-

θέσεις οὐκ ὀλίγαι· δύσαγνος (Αἰσχύλ.), δυσαίθριος (Εὐριπ.), δυσάμμορος (Ὅμηρ.), δυσάνολβος (Ἐμπεδοκλ.), δυσάπιστος (Ἀνθολ.), δυσέρημος (Ἀνθολ.), δυσήμερος (Στράβ.), δυσόμοιος (Ἡσύχ.), δυστάλας, δυστλήμων (Εὐριπ.).

344. Ὑπερπονεῖτον. ἡ μέν. Τραχὺ τὸ ἀσύνδετον· γραπτέον: ὑπερπονεῖτε. χὴ μέν.

345. Νέας τροφῆς. Τὸ νέας ἀνῆκον εἰς ἄλλην λέξιν (ἡλικίας) ἀπεδόθη κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς εἰς τὸ: τροφῆς· ἐπαύσατο τῆς τροφῆς τῆς νεαρᾶς ἡλικίας, ἐπαύσατο νὰ τρέφηται ὡς νέα, ἐτρέφετο δὲ ὡς ἀκμαία τὴν ἡλικίαν.

348-52. Γερονταγωγεῖ — ἔχοι. Τὸ χωρίον πάντως νοσεῖ, τῶν μετοχῶν ἀλωμένη — νοσοῦσα προσδιοριζουσῶν ἀμφοτέρων (συνδεδεμένων ἀλλήλαις ἀναποσπάστως διὰ τοῦ: μὲν — δὲ) τὸ: γερονταγωγεῖ· τὸ: γερονταγωγεῖ ἔχει τὸν προσδιορισμὸν τοῦ: πλανωμένη· ἂν καὶ αἱ ἑπόμεναι μετοχαὶ: ἀλωμένη, μοχθοῦσα ἀποδοθῶσιν εἰς αὐτό, τότε αὐτὸ μὲν γίνεται κατάφορτον προσδιορισμῶν, τὸ δὲ: ἡγεῖται γυμνόν, ὅπερ ἀσύμμετρον ποιεῖ τὸν λόγον· ἀλλ' ἔτι τὸ: ἀλωμένη τὴν αὐτὴν ἔχον ἔννοιαν τῷ: πλανωμένη παρέλκει, ὅταν μετ' ἐκείνου ἀποδίδηται εἰς τὸ αὐτὸ ῥῆμα· δεύτερον παρατηροῦμεν ὅτι τὰ περιστατικὰ τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸ: «πολλὰ μὲν — τλήμων» ἁρμόζουσι μᾶλλον εἰς τὸ: «δεύτερ' ἡγεῖται τὰ τῆς οἴκοι διαίτης» πρὸς ὃ ἀποτελεῖ λαμπρὰν ἀντίθεσιν· τελευταῖον παρατηροῦμεν ὅτι τὸ ἀσύνδετον τραχὺν καὶ λίαν ἀνώμαλον καθίστησι τὸν λόγον· διὰ πάντας τούτους τοὺς λόγους κρίνομεν ὅτι πρέπει ἀμφότεραι αἱ μετοχαί: ἀλωμένη — μοχθοῦσα νὰ συναφθῶσι τῷ: ἡγεῖται· πρέπει δὲ νὰ θεραπευθῇ καὶ τὸ ἀσύνδετον· ἵνα δὲ τοῦτο ἐπιτευχθῇ, δέον νὰ διορθωθῇ τὸ χωρίον οὕτω: γερονταγωγεῖ, πολλά τ' αὖ· ἀντὶ τοῦ: μὲν δηλαδὴ ἐγράψαμεν: τ' αὖ, ὧν τὸ μέν: τ' συνδέει τὸ: ἡγεῖται πρὸς τό: γερονταγωγεῖ, τὸ δὲ: αὖ ἐξαίρει τὴν μεταξὺ αὐτῶν ἀντίθεσιν.

367. Πρὶν μὲν γὰρ αὐτοῖς ἦν ἔρις Κρέοντί τε. Αὐτοῖς καὶ τῷ Κρέοντι οὐκ ἦν ἔρις, ἀλλ' αὐτοῖς μόνοις, τῷ Κρέοντι δ' ἐχρῆν ἐᾶσθαι θρόνους· ὁ Nitsch ἀντὶ τοῦ: ἦν ἔρις εἰκάζει: ἦν ὅρος, ὥριστο· καθ' ἡμᾶς διορθωτέον οὕτω: πρὶν μὲν γὰρ αὐτοῖς ἤρεσεν Κρέοντι τούς· τὸ: ἤρεσεν ἀντὶ τοῦ ἔρις ἦν, ὃ εἶδον ὅτι ἔχει καὶ ὁ Bergk· ἡ θέσις τοῦ ἄρθρου: τοὺς ἐν τέλει τοῦ στίχου, ὅπως καὶ ἐν 351 τὰ τῆς,

ἐν Ἠλέκτρᾳ 879 κἀπὶ τοῖς, ἐν Φιλοκτ. 269 ὅν οἱ, ἐν Ἀντιγ. 410 τόν. Ὁ Tyrwitt καὶ ὁ Brunk γράφουσιν: ἔρως ἀντὶ: ἔρις· ὁ Nauck τὸ: τε συνάπτει τῷ: μηδέν.

368. Λόγῳ. Ἀντ' αὐτοῦ ὁ Blaydes προτείνει: φόνῳ, μεθ' ὃ στίζων διὰ κόμματος συντάσσει τῷ: χραίνεσθαι «μηδὲ χραίνεσθαι πόλιν φόνῳ, σκοποῦσι» κτλ. Τὴν καλὴν ταύτην διόρθωσιν ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Wunder.

380. Ὡς αὐτίκ' Ἄργος ἢ τὸ Καδμείων πέδον. Ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ: Ἄργος εἰκάζει: αὐτός· ὁ Dindorf ὕποπτον θεωρεῖ καὶ τοῦτον καὶ τὸν ἑπόμενον στίχον· ὁ Meineke ἀντὶ τοῦ: τιμῇ εἰκάζει: αἰχμῇ. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ: Ἀργείους ἀντὶ τοῦ Ἄργος ἤ· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ στίχῳ: καὶ ἀντὶ τοῦ: ἤ, ἀντικείμενον δὲ τοῦ: βιβῶν ἐννοητέον τὸ: τιμὴν ἐκ τοῦ: τιμῇ καθέξων. Ὁ Wunder ἀντὶ: καθέξων ἔχει ἑτέρων χειρογράφων γραφήν: καθέξον. Ὁ σχολιαστής: ὡς πορθησόντων Ἀργείων τὰς Θήβας καὶ κατὰ τοῦτο ἐνδόξων γενησομένων· ἑρμηνεύει δὲ ὁ Wunder τὸ ὅλον: ὡς τῶν Ἀργείων αὐτίκα ἢ νικησόντων τοὺς Θηβαίους ἢ ἡττηθησομένων ὑπ' αὐτῶν.

383. Ὅποι θεοί. Ἡ τοπικὴ ἔννοια οὐδαμῶς ἁρμόζει ἐνταῦθα, οὐδ' ἡ τροπική, ἣν ὁ Wunder δέχεται τρέψας τὸ: ὅποι εἰς: ὅπη· μόνη ἁρμόζουσα ἔννοια εἶνε ἡ χρονική, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ 386 στίχου «ὥστε σωθῆναί ποτε». Γραπτέον λοιπόν: πόθ' οἱ ἀντὶ τοῦ: ὅποι.

402. Δυστυχῶν. Ὁ Rauchenstein ἀντ' αὐτοῦ εἰκάζει: ἐκτὸς ὤν· καὶ ἡ τοῦ σχολιαστοῦ ἑρμηνεία «ἐπὶ ξένης σοῦ θαπτομένου (ἐκτὸς ὢν ὁ τύμβος, ἐκτὸς τῶν Θηβῶν, ἐν ξένῃ γῇ), δυστυχήσουσιν ἐκεῖνοι (ἐκείνοις ἔσται βαρὺς)» συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς διορθώσεως ταύτης.

426. Ὡς οὔτ' ἄν. Ὁ σχολιαστὴς «εἰ γὰρ ἐν τῇ ἐμῇ ἐξουσίᾳ γένοιτο, οὐδὲ εἷς αὐτῶν ζήσεται». Τὸ: ὡς ὁ Schneidewin ἐκλαμβάνει αἰτιολογικὸν = ἐπεί· ἀλλὰ γραπτέον: ὧς μετ' ἀνακεφαλαιωτικῆς ἐννοίας — οὕτως (εἰ αἱ ἐμαὶ ἀραὶ τελεσθείησαν, εἰ ἐν τῇ ἐμῇ ἐξουσίᾳ γένοιτο).

435. Τὸ κατθανεῖν καὶ τὸ λευσθῆναι πέτροις. Σχῆμα πρωθύστερον, ὅπως καὶ ἐν στ. 390: θανόντα ἔσεσθαι ζῶντά τε.

436. Οὐδεὶς ἔρωτος τοῦδ' ἐφαίνετ' ὠφελῶν. Ὁ Ellendt: participium tamquam nomen cum genitivo dictum, desiderio

satisfaciens. recte scholiasta: τούτου τοῦ ἔρωτος οὐδείς με ἐποίησεν ἀπολαῦσαι. Οὕτω καὶ ὁ Dindorf. Κάλλιον νὰ θεωρηθῇ ἡ γενικὴ τόπον ἐπέχουσα τῆς ἐλλειπούσης συστοίχου αἰτιατικῆς = ὠφελῶν τὴν ὠφέλειαν τούτου τοῦ πόθου (τὴν ἀναφερομένην εἰς τοῦτον τὸν πόθον, ἑπομένως: ὠφελῶν ἀναφορικῶς (σχετικῶς) ὡς πρὸς τοῦτον τὸν πόθον) τοιοῦτον καὶ τὸ τοῦ Ἀντιφῶντος (5, 17) ὠφελεῖσθαι τοῦδε τοῦ νόμου — τὴν ὠφέλειαν (τὴν ἐκ) τοῦδε τοῦ νόμου· καὶ τὸ τοῦ Πλουτάρχου (Ἠθικ., σελ. 91 e) οὐ μετρίων ἄν τις ὠφελοῖτο τῶν παθῶν τούτων = ὠφελοῖτο ἂν τὴν ἐκ τῶν παθῶν τούτων ὠφέλειαν οὐ μετρίαν· ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ: μετρίων γραπτέον ἴσως: μετρίως ἤ: μέτρια. Οὕτω καὶ τὸ συνώνυμον εὖ πράττειν (Σοφ. Τὶδ. Τυρ. 1006), ὅπως σου πρὸς δόμους ἐλθόντος εὖ πράξαιμί τι, ἔνθα καὶ ἡ σύστοιχος αἰτιατική: τι = εὖ πράξαιμι εὐπραγίαν τινὰ (παρὰ) σοῦ· (αὐτ. 391), τίς δ' ἄν τι τοιοῦδ' ἀνδρὸς εὖ πράξειεν ἂν = εὖ πράξειεν εὐπραγίαν τινὰ (ἐκ) τοιοῦδ' ἀνδρός· καὶ τὸ εὖ πάσχειν· (Πινδ. Νεμ. 1, 32), ἐόντων εὖ παθεῖν = τῶν παρόντων ἀπολαῦσαι, εὖ παθεῖν τὴν εὐπάθειαν τῶν ὄντων· (Θέογ. 1009): τῶν αὐτοῦ κτεάνων εὖ πασχέμεν.

447. Γῆς ἄδειαν καὶ γένους ἐπάρκεσιν. Ὁ Nauck θέλει: στέγης τ' ἄδειαν καὶ γένους ἐπάρκεσιν· ἀλλ' οὐδεμία χρεία διορθώσεως, κάλλιστα ἐχούσης τῆς παραδεδομένης γραφῆς· ὁ Ellendt: ἀσφαλῶς νὰ διάγω τὸν βίον ἐν γῇ τινι· ὀρθότερον: εἶμαι ἀσφαλὴς ὡς πρὸς τὴν γῆν, ἔχω ἤδη γῆν, ἣν δὲν εἶχον πρότερον, διωχθεὶς ἐκ τῆς ἐμῆς. Ἐπάρκειαν γένους (γεν. ἐξ ὑποκειμένου) = βοήθειαν τὴν ἐκ τῶν συγγενῶν, ἣν μονον αἱ κόραι παρέσχον, τῶν υἱῶν ἀρνηθέντων.

450. Θρόνους καὶ σκῆπτρα κραίνειν. Ἡ φράσις προῆλθε, φαίνεται, ἐκ συστοίχου συντάξεως· κραίνειν τὸ κράτος τῶν θρόνων καὶ σκήπτρων, ὅθεν ἔχειν τοὺς θρόνους καὶ τὰ σκῆπτρα, ἔχειν (ἀσκεῖν) τὴν βασιλικὴν ἀρχήν.

451. Τάξ ἐμοῦ = τὰ ἐξ ἐμοῦ προερχόμενα ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἐξ Ἰσμήνης· διόρθωσις τοῦ Heath· τὰ χειρόγραφα: τά τ' ἐξ· ὁ Wunder εἰκάζει: τἀμφ' ἐμοῦ· κρείττων ἡ τοῦ Rauchenstein διόρθωσις: τἀπ' ἐμοί, ἣν ἔχει καὶ ὁ Dindorf· ὅμοιον καὶ τὸ ἐν στ. 414: καὶ ταῦτ' ἐφ' ἡμῖν Φοῖβος εἰρηκὼς κυρεῖ· ὁ Dindorf προτείνει καὶ τἀπ' ἐμοῦ.

454. Ἤνυσεν. Ἀντ' αὐτοῦ ὁ Wunder προτείνει τὸ πολὺ καταλ-

ληλότερον ἤνεσεν = εἶπεν (ἐχρησμοδότησε)· τὸ ἤνυσεν ὁ Schneidewin ἑρμηνεύει ἀνήγγειλεν ὡς ἐκτελεσθησόμενον.

457-8. Θέλητέ μου πρὸς ταῖσι. Ἄνωθεν τοῦ: πρὸς ἐν τοῖς χειρογράφοις καί: σύν. Ὁ Nauck γράφει: θέλητέ μου πρὸς ταῖσι τρὶς σεμναῖς· ὁ Dindorf διορθοῖ: θέλησθ' ὁμοῦ προστάτισι ταῖς. Τό: ἀλκὴν ποιεῖσθαι ταὐτὸν τῷ: ἀλκὴν τιθέναι (στ. 1524) = προστασίαν παρέχειν· ἀλλ' ἀντὶ τῆς γενικῆς μου γραπτέον τὴν δοτικὴν μοι, ὅπως καὶ ἐκεῖ δοτικὴ κεῖται «σοι ἀλκὴν ὅδε τιθῇ»· ἴσως δὲ καὶ τῆς προθέσεως πρὸς προτιμοτέρα ἡ ὑπερκειμένη σύν. Γραπτέον λοιπόν: ἐὰν . . . θέλητέ μοι σὺν ταῖσι ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἀλκὴν ποιεῖσθαι.

473. Ἀμφιστόμοις. Ὁ Schneidewin: ἀμφοτέρωθεν στόμα ἐχούσας, ὥστε νὰ ληφθῶσιν ἀμφοτέρωθεν· ὁ σχολιαστής: τὰς ἑκατέρωθεν ἐστομωμένας, ἢ διὰ τὸ ἑκατέρωθεν τοῦ στόματος ταύτας εἶναι, ἢ πρόσωπά τινα θηρίων ἑκατέρωθεν ἐχούσας· μόνη ἡ δευτέρα ἑρμηνεία τοῦ σχολιαστοῦ ὀρθή. Ὀρθότατα θὰ ἡρμηνεύετο τὸ χωρίον, ἂν ἀντὶ τοῦ: ἀμφιστόμους ἐγράφετο: ἀμφὶ στόμα. Καὶ τὸ παρὰ Σουίδᾳ ἐν λέξ· χοὰς ἡμαρτημένως κείμενον: λαβὲ ἀμφὶ στόμα ἐκ τοῦ στίχου ἴσως τούτου ληφθὲν διορθωτέον: λαβὰς ἀμφὶ στόμα.

479. Τρισσάς γε πηγάς· τὸν τελευταῖον δ' ὅλον. Ὁ Nauck εἰκάζει: δισσοῖς γε πηγάς· ἴσως δισσάς γε λοιβάς· τό: δ' ὅλον ὁ Schneidewin διορθοῖ: δ' ἑλών· ὁ Heimsoeth: δὲ χοῦν ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ: τὸν τελευταῖον δ' ὅλον εἰκάζει: τὸν δὲ λοίσθιον χοᾶ· θὰ ἠδύνατό τις νὰ γράψῃ καί: δ' ἑλοῦ ἀντί: δ' ὅλον, ἀλλὰ καλλίτερόν μοι φαίνεται νὰ γραφῇ: θὲς ἤ: θοῦ, ὁπότε καὶ τὸ ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ: θῶ; δίδασκε διορθούμενον ὑπὸ Herwerden: ἐκδίδασκε (κρεῖττον: προσδίδασκε) οὐδαμῶς χρῄζει διορθώσεως.

503. Τὸν τόπον δ', ἵνα χρῆσταί μ' ἐφευρεῖν, τοῦτο βούλομαι μαθεῖν. Σύνταξον καὶ συμπλήρωσον: τοῦτο βούλομαι μαθεῖν, τὸ ἐφευρεῖν τὸν τόπον, ἵνα χρεία ἔσται μοι λαβεῖν τὰ χρειώδη· ὁ Wunder γράφων: τῶν ποτῶν ἀντί: τὸν τόπον, ὁδηγηθεὶς ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ σχολιαστοῦ «ἔνθα τὸ ὕδωρ ἐστίν, ἡδέως ἂν εἰδείην» ἑρμηνεύει: quo vero laticum illorum reperiendorum necessitas, is ubi sit, cognoscere volo; id est, latices vero illos, quibus opus erit, ubi reperiam cognoscere volo· ἐξαρτᾷ δὲ τό: ποτῶν ἐκ τοῦ χρῆσται· ὀλίγον τι βεβιασμένα· ὁ δὲ σχολιαστὴς οὐδεμίαν

ὑπόνοιαν παρέχει ποτῶν λέγων «ἔνθα τὸ ὕδωρ ἐστίν», ὃ τὸν τόπον αὐτὸν τῶν ὑδάτων δηλοῖ καὶ οὐχὶ τὰ ὕδατα (ποτά).

505. Τοὐκεῖθεν ἄλσους τόδ'. Τὸ ἐκεῖθεν (ἀντὶ: τὸ ἐκεῖ, τὸ ἐκεῖ καὶ ἐκεῖθεν φαινόμενον) τοῦ ἄλσους (γεν. διαιρετικὴ) ἐστὶ τόδε (κατηγορούμενον), ἐστὶ τὸ μέρος, ὃ ζητεῖς. Ὁ Wunder καὶ ὁ Dindorf: τοὐκεῖθεν ἄλσους τοῦδ' τὸ ἐκεῖθεν ἄλσους τοῦδε = ἐν τούτῳ ἐκεῖ τῷ ἄλσει,

516. Πέπον, ἔργ' ἀναιδῆ. Διόρθωσις Bothe· τὰ χειρόγραφα: πέπονθ'· ἀλλὰ τὸ ἐπίθετον: ἀναιδῆ ἀνάρμοστον· γραπτέον καθ' ἡμᾶς: ἀεικῆ ἤ: ἅ γ' οὐ δεῖ (ἀνοῖξαι). Ὁ Nauck προτείνει: ἄναυδα.

521. Ἤνεγκον ἄκων μέν. Τὸ μέτρον δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ τῆς στροφῆς· εὐοδοῦται, ἂν γραφῇ: ἤνεγκ' ἀέκων μέν.

524. Ἀλλ' ἐς τί. Καὶ εἰς τὸ μέτρον προσκρούει καὶ οὐδαμῶς ἑρμηνεύεται (ἴδ. Schneidewin)· διορθωτέον: τί τῶνδε; = τί τῶν κακῶν τῶνδε ἤνεγκας, ὧν αὐθαίρετον οὐδέν; οὕτως εὐοδοῦται καὶ τὸ μέτρον,

541. Ἐπωφέλησα πόλεως ἐξελέσθαι. Ὁ σχολιαστὴς τὸ: ἐπωφέλησα ἐκλαμβάνει ἴσον τῷ: ὤφελον. ὁ Hermann ἑρμηνεύει: ἐπωφέλησα τὴν πόλιν, ὥστε μήποτ' αὐτῆς ἐξελέσθαι τοῦτο τὸ δῶρον· ὁ Döderlein: ἐπωφέλησα τὴν πόλιν, οὐκ ἐπὶ τούτῳ τῷ δώρῳ, ἤτοι ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ λάβω τοιοῦτον δῶρον· ἅπασαι αἱ ἑρμηνεῖαι βεβιασμέναι· θὰ ἠδύνατο σαφῶς νὰ ἑρμηνευθῇ τὸ χωρίον, ἂν τό: μήποτ' ἐπωφέλησα ἤθελε ληφθῇ ἐπὶ εὐχῆς, ἤτοι: ὃ εἴθε ποτὲ νὰ μὴ ἤθελον ὠφελήσει (ἐννοεῖ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἐκ τῆς λύσεως τοῦ αἰνίγματος τῆς Σφιγγὸς) ἐγώ, ὥστε νὰ λάβω ἐκ τῆς πόλεως, εἴθε δὲ νὰ μὴ εἶχον ὠφελήσει ποτέ, ὥστε νὰ λάβω τοῦτο τὸ δῶρον ὡς ἀμοιβὴν τῆς ὠφελείας. Ὅτι ἅπασαι αἱ ἑρμηνεῖαι εἰσὶ βεβιασμέναι καὶ τὸ χωρίον νοσεῖ οὐδεμία ἀμφιβολία. Ὁ Blaydes διορθοῖ: ἐκ τᾶσδε πόλεος ὄφελον ἐξελέσθαι· ἀλλ' ὁ τύπος: ὄφελον δὲν εἶνε δόκιμος. Διορθοῦται τὸ χωρίον, ἂν ἀντὶ τοῦ: ἐπωφέλησα γραφῇ: ἀνωφέλητα (ἄνευ ὠφελείας, πρὸς ὄλεθρόν μου) καὶ ἐν στ. 540: τάλας ὤφελον ἀντὶ τοῦ: ταλακάρδιος.

544. Δευτέραν ἔπαισας. Ἀντικείμενον σύστοιχον ἔπρεπε νὰ νοηθῇ τό: πληγήν· ἀλλὰ κατὰ τὸ παρὰ προσδοκίαν σχῆμα ἀντ' αὐτοῦ τίθεται τό: νόσον· ἑρμηνευτέον: δεύτερον κτύπημά μου ἔδωκες,

ἐπάνω εἰς τὴν μίαν ἀρρωστίαν μου προσέθεσας καὶ ἄλλην, εἰς τὴν σύζευξιν τῆς μητρὸς τὸν φόνον τοῦ πατρός.

548. Ἄϊδρις εἰς τόδ' ἦλθον. Τὸ ἀσύνδετον ἀδικαιολόγητον· γραπτέον: ἐλθὼν ἀντὶ τοῦ: ἦλθον.

570. Δεῖσθαι. Ἡμαρτημένον· ὁ Nauck εἰκάζει: βραχέα μυθεῖσθαι πρέπει· ἐγώ: δεῖν νῦν ἀντὶ: δεῖσθαι.

581. Ποίῳ γὰρ ἡ σὴ προσφορὰ δηλώσεται. Ὁ Ellendt: donum, beneficium· τὸ αὐτὸ δηλοῖ καὶ τὸ τοῦ σχολιαστοῦ: προσθήκη, πρόσδοσις· τὸ: ποίῳ ὁ Nauck ἑρμηνεύει: durch was für ein Ereigniss (διά τίνος γεγονότος) οὐχὶ ὀρθῶς· οὐδ' ἡ διόρθωσις: πηνίκα ἀντὶ: ποίῳ εἶναι ἀναγκαία· διότι ἐκ τοῦ ἡγουμένου θὰ παραληφθῇ καὶ ἐνταῦθα τῷ: χρόνῳ, ποίῳ χρόνῳ (ἐν), ὅπως ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Ellendt (ἐν λ. προσφορά).

583-4. Τά δ' ἐν μέσῳ λῆστιν ἴσχεις. Τὸ: τὰ ἐν μέσῳ ἐξαρτᾷ ὁ Schneidewin καὶ ὁ Matthiä ἐκ τοῦ: λῆστιν ἴσχεις ὡς ἀντικείμενον, ἰσοδυναμοῦντος τῷ: ἐπιλανθάνει· ὁ Schäfer ζεῦγμα παραδεχόμενος συντάσσει κατὰ τὸ σημαινόμενον. Θὰ ἠδύνατο νὰ γείνῃ ἡ σύνταξις κατὰ τὸ σχῆμα τὸ λεγόμενον διὰ μέσου· τό: λῆστιν ἴσχεις δηλ. ὡς ἐπουσιώδης ἔννοια κεῖται διὰ μέσου, τὸ δὲ: τάδ' ἐν μέσῳ ἀπεδόθη ὡς ἀντικείμενον ὄχι εἰς αὐτό, ἀλλ' εἰς τὸ μετ' αὐτό: δι' οὐδενὸς ποιεῖ, ὡς τὸ οὐσιωδέστερον. Νομίζω ὅτι ἡ ἑρμηνεία ἀπαλλάττεται πάσης δυσχερείας, ἂν ἀντὶ τοῦ πρώτου: ἢ γραφῇ: οὐ καὶ στιχθῇ οὕτω τὸ χωρίον: τὰ λοίσθι' αἰτεῖ τοῦ βίου, τὰ δ' ἐν μέσῳ οὐ· λῆστιν ἴσχεις κτλ., ὁπότε τό: λῆστιν ἴσχεις παράκειται ὡς ἀσθενὴς αἰτιολογία ἀσυνδέτως.

587. Οὐ σμικρὸς οὖν ἀγὼν ὅδε. Κατὰ Cobet ἐν τῷ Λαυρεντιανῷ χειρογράφῳ ἀντὶ τοῦ: οὖν κεῖται: οὐκ, πολὺ καταλληλότερον· ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ: οὖν ἀγὼν ὅδε προτείνει: οὐπιὼν ἀγών· τὴν καλλιτέραν γραφὴν: οὐκ παρεδέξατο καὶ ὁ Dindorf καὶ Wunder· ἐγὼ δὲ θὰ ἐπεθύμουν καὶ ἀντὶ: ἀγὼν νὰ γραφῇ: ἀγών.

589. Κεῖνοι κομίζειν κεῖσ' ἀναγκάζουσί με. Τὸ χωρίον πολλαχῶς διορθοῦται· ὁ Kayser: κεῖσ' ἄναξ, χρῄζουσί με· ὁ Hartung: κεῖσ' ἀναγκάζουσί σε· ὁ Enger: ἀξιοῦσι κεῖσέ με· ὁ Nauck: κατελθεῖν ἀντὶ τοῦ: κομίζειν. Καθ' ἡμᾶς ἔχει καλῶς τὸ χωρίον, ἂν τό: ἀναγκάζουσιν ἐκληφθῇ ἀπολύτως (θὰ μεταχειρισθῶσιν ἀνάγκην, βίαν),

ὅπως ἐκδέχεται αὐτὸ καὶ ὁ Wunder, τρέψας ὀρθῶς καὶ τό: ἀναγκάζουσιν εἰς μέλλοντα: ἀναγκάσουσι· vim adhibebunt, ut illuc me abducant. Ἐν στ. 603 ἀντιστρόφως τὸ τῶν χειρογράφων: ἐξαναγκάσει ἔτρεψεν ὀρθῶς εἰς ἐνεστῶτα: ἐξαναγκάζει).

591. Ὅτ' αὐτὸς ἤθελον. Αὕτη ἡ τῶν χειρογράφων γραφή, ἣν καὶ ὁ Dindorf καὶ ὁ Wunder ἐφύλαξαν· ὁ Nauck οὐχὶ ὀρθῶς ἔτρεψε τό: ὅτ' εἰς: ὅσ'.

637. Ἔμπαλιν. Αὕτη ἡ τῶν χειρογράφων γραφή· ὁ Dindorf καὶ ὁ Wunder: ἔμπολιν κατὰ Musgrav· ἄλλοι: ἔμπεδον, ἔμπα νιν· τό: ἔμπαλιν ὁ Nauck ἑρμηνεύει: zur Vergeltung (πρὸς ἀνταπόδοσιν)· οὕτω καὶ ὁ Ellendt. Ἀλλὰ τό: ἔμπαλιν δύναται ἀβιάστως νὰ ἑρμηνευθῇ: πίσω, ξανά, ὅπως κατῴκει πρότερον, εἶτα δ' ἐγένετο πλανήτης (ἄνευ κατοικίας), ἐκδιωχθείς, ἐγὼ πάλιν θά του δώσω κατοικίαν, ἀλλ' οὐχὶ ἐν Θήβαις, ἀλλ' ἐνταῦθα.

648. Εἴ σοι. Σύνταξον: εἰ ἐμμενεῖ σοι ἅπερ φῂς τελοῦντί (ὑποκ. σοι) μοι αὐτά, δηλ. ἂν θὰ φυλάξῃς τὸν λόγον σου.

653. Ἀλλὰ τοῖσδ' ἔσται μέλον. Ὁ Nauck ἀποβλέπων εἰς τὸν στίχον 638 «σέ νιν τάξω φυλάσσειν» ἀναφέρει τό: τοῖσδε εἰς τὸν χορόν· ὁμοίως καὶ ὁ Wunder καὶ ὁ Wecklein τῷ σχολιαστῇ ἀκολουθήσαντες λέγουντι «τοῖσδε· τοῖς τοῦ χοροῦ». Ὑπὲρ τῆς ἑρμηνείας ταύτης ἀσθενῶς συνηγορεῖ τὸ ἐν στ. 638 μνημονευθέν· διότι ὁ χορὸς θὰ ἐφύλαττεν αὐτόν, ἵνα ἐπαρκῇ εἰς τὰς ἀνάγκας του· διότι οὐδεὶς λόγος ἐκεῖ ἦν περὶ κινδύνων καὶ ἀπαγωγῆς· ἀλλὰ καὶ πρὸς τοιοῦτον κίνδυνον ὁ ἐκ γερόντων ἀδυνάτων συνιστάμενος χορὸς οὐδεμίαν ἠδύνατο τῷ Οἰδίποδι νὰ παράσχῃ ἐπικουρίαν, ὡς κατωτέρω δειχθήσεται, ὅτε ὁ Κρέων ἀκωλύτως καὶ παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ χοροῦ ἀπάγει τὰς κόρας· ἀσθενέστερον δὲ συνηγορεῖ ὁ στ. 666 «ὅμως δὲ κἀμοῦ μὴ παρόντος», δι' οὗ μετ' αὐτοπεποιθήσεως ὁ Θησεὺς λέγει «καὶ ἐὰν ἐγὼ δὲν εἶμαι παρών, πλησίον σου (δι' οὗ προαγγέλλεται ἡ μέλλουσα ἀπουσία του πρὸς τέλεσιν θυσίας), ἀρκεῖ τὸ ὄνομά μου νὰ ἐμπνεύσῃ τρόμον εἰς πάντα τολμήσοντα νὰ μεταχειρισθῇ βίαν κατὰ σοῦ· οὔτ' ἐνταῦθα, οὔτε ἀλλαχοῦ που ὑποδηλοῖ ὅτι ὁ χορὸς θὰ εἶνε ἱκανὸς νὰ προστατεύσῃ αὐτόν· ἀλλὰ διατί ὁ Θησεὺς τὴν προστασίαν αὐτοῦ νὰ ἀναθέσῃ εἰς τὸν ἀσθενῆ χορὸν καὶ οὐχὶ εἰς ἀκμαίους στρατιώτας; διατί δὲν ἀναλαμβάνει αὐτὸς οὗτος; δὲν ἐλάμβανε τὰ

σύντονα ταῦτα μέτρα περιφρονῶν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἔχων πεποίθησιν εἰς ἑαυτόν· τοῦτο ὄντως δηλοῦται διὰ τοῦ «τοὐμὸν οὐκ ὀκνεῖ κέαρ» (στ. 655), διὰ τοῦ «ἀπάξοντα πρὸς βίαν ἐμοῦ» (στ. 657), διὰ τοῦ «κεἰ δεῖν' ἐπεῤῥώσθη — πλώσιμον» (στ. 661-664) καὶ διὰ τοῦ «τοὐμὸν φυλάξει σ' ὄνομα μὴ πάσχειν κακῶς» (στ. 667)· τοιαύτη πεποίθησις εἰς ἑαυτὸν καὶ ἀδιαφορία περὶ τῶν ἡξόντων καὶ βιασομένων ἀνδρῶν καὶ περιφρόνησις πρέπει νὰ ἐκφρασθῇ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ· τοῦτο δ' ἐκφράζεται, ἂν τὸ: τοῖσδε ἀποδοθῇ εἰς τοὺς ἥξοντας (τοῖσδε = τούτοις, οὓς εἴρηκας)· ἤτοι, αὐτοὶ οἱ ἥξοντες θὰ φροντίσουν, ἂν θὰ ἔλθουν ἢ οὔ, ἐγὼ ἀδιαφορῶ περὶ αὐτῶν. Περὶ τῆς τοιαύτης τοῦ: ὅδε χρήσεως ἴδ. Ellendt Σοφ. λεξ. σελ. 271. 3 α.

654. Ὅρα με λείπων. Ὁ Οἰδίπους ἔμελλε να προσθέσῃ: μὴ ἐᾷς ἁρπαγῆναι καὶ ἀπαχθῆναι ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν· ἀλλὰ διακοπεὶς ὑπὸ τοῦ Θησέως κατέλιπεν ἀτελῆ τὴν φράσιν του.

686. Νομάδες ῥεέθρων. Ἑρμηνεύουσι: κρῆναι περιπλανώμεναι, ὁτὲ μὲν ἐνταῦθα, ὁτὲ δὲ ἐκεῖσε ῥέουσαι· ὁ Wunder: quod quasi per campos agrosque spatiantur rivis contenti· ὁ Schneidewin: Vertheilerinnen des Wassers (διανομεῖς τοῦ ὕδατος)· ὀρθότερον καὶ ἁπλούστερον: αἱ νέμουσαι (χορηγοῦσαι) τὰ ὕδατα (ῥεῖθρα) τοῦ Κηφισοῦ· ἡ γενικὴ ῥεέθρων ἐξ ἀντικειμένου.

697. Ἀγήρατον. Διόρθωσις Nauck = ἀειθαλές· τὰ χειρόγραφα: ἀχείρητον καὶ: ἀχείρωτον· τὸ πρῶτον πλημμελές, τὸ δεύτερον ὀρθόν, ἀλλ' ἑρμηνευόμενον οὐχὶ: ἄνευ ἐργασίας χειρῶν, ἄψαυστον, ἱερόν, ἀλλά: ἀνυπότακτον, ἀπόρθητον, ὃ δηλοῦται ἐν τῷ ἀντιστοιχοῦντι 704 στίχῳ διὰ τοῦ: οὔτις ἁλιώσει χερὶ πέρσας· καὶ οὐ μόνον ἀχείρωτον διατελεῖ ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἀλλὰ καὶ χειροῦται τοὺς πολεμίους φόβητρον αὐτῶν καθιστάμενον, ὃ δηλοῦται ἐν στ. 668 «ἐγχέων φόβημα δαίων».

703. Τὰν οὔτις οὔτε νεαρός, οὔτε γήρᾳ . . . Γραφὴ τοῦ Nauck· τὰ χειρόγραφα: τὸ μέν τις· ὁ Dindorf: οὔθ' ἁβὸς ἀντὶ τοῦ: οὔτε νεαρός· ὁ Schöne: οὔτε γηρὰς σημάντωρ ἀντὶ τοῦ: οὔτε γήρᾳ σημαίνων· διὰ τοῦ νεαρὸς ἐννοεῖται ὁ Ξέρξης, διὰ τοῦ: γήρᾳ σημαίνων ὁ Ἀρχίδαμος· τὸ σημαίνων ἀντὶ οὐσιαστικοῦ: σημάντωρ, ἀρχηγός. Τὸ μέτρον χωλαίνει· διορθωτέον ἴσως οὕτω: τὰν οὔτις οὔτι νέος, οὐ παλαιός· τὸ: νέος ἐν συνιζήσει· παλαιὸς = γέρων· τὴν λέξιν μετα-

χειρίζεται ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης ὁ Σοφοκλῆς (ἴδ. λεξ. Eliendt). Ἐν τῇ ᾤᾳ ἔκειτο: τὸ γήρᾳ, φαίνεται, ὡς ἑρμηνευτικὸν τοῦ: παλαιὸς (ἕνεκα γήρως, γήρᾳ), εἶτα δ' εἰσερπύσαν εἰς τὸ ἔδαφος ἐδίωξε τό: παλαιός.

716. Παραπτομένα. Ὁ Ellendt ἐκλαμβάνει αὐτὸ β' ἀόρ. τοῦ παραπέτομαι = παρερχομένη ὡς πετῶσα· ὀρθότερον ὁ Schneidewin καὶ ὁ Dindorf ἐνεστῶτα παράπτομαι = ἐγγιζομένη διὰ τῶν χειρῶν, ἤτοι τῶν κωπῶν αὐτῆς (τῆς πλάτης, τῆς νεὼς) ταῖς χερσὶ ψαυομένων καὶ κινουμένων, κατὰ τὸ Εὐριπίδειον (Ἰφιγ. ἡ ἐν Ταύρ. 1405) «χέρας κώπῃ προσαρμόσαι».

792. Ὁρῶ τιν' ὑμᾶς. Σύνταξον: ὁρῶ φόβον τινὰ νεώρη (νεωστὶ ἐκδηλωθέντα) ὀμμάτων (ἐν τοῖς ὑμετέροις ὄμμασιν ἐκδηλούμενον· γενικὴ ἐξ ὑποκειμένου) τῆς ἐμῆς ἐπεισόδου (γενικὴ ἐξ ἀντικειμένου· τὰ ὄμματα φοβοῦνται τὴν ἐμὴν ἐμφάνισιν) εἰληφότα ὑμᾶς. Ὁ Nauck ὕποπτον θεωρεῖ τό: ὀμμάτων.

759. Ἡ δ' οἴκοι. Ἡ ἔκφρασις ἀλλόκοτος· διότι ἄλλο δι' αὐτῆς δὲν δηλοῦται ἢ ἡ ἐν τῇ πατρίδι πατρὶς ἢ πόλις· γραπτέον ἴσως: ἡ δὲ σή· ἐν στ. 842: πόλις ἐμά· ἐν στ. 850 πατρίδα τὴν σήν.

780. Ἆρ' ἄν. Ὁ Hartung ἐπιτυχῶς διορθοῖ: ἆρ' οὐ· καὶ ἐν στίχῳ 791 κεῖται: ἆρ' οὐ, καὶ ἀλλαχοῦ πλειστάκις· Οἰδ. Τύρ. 540, 823, 828. Αἴ. 1013. Ἠλ. 604.

783. Φράσω δὲ τοῖσδ', ὥς σε δηλώσω κακόν. Οὕτω στίζουσιν ὅ τε Nauck καὶ Dindorf· ἀλλ' οὐδὲν ἔφρασε τῷ Κρέοντι, ὃ οὐκ ἤκουσε καὶ ὁ χορός, καὶ οὐδὲν θὰ φράσῃ οὔτε τῷ Κρέοντι, οὔτε τῷ χορῷ ἴδιον· ὁ σκοπός του εἶνε νὰ δηλώσῃ καὶ τῷ χορῷ τὸν Κρέοντα κακόν, ὅπως καὶ αὐτὸς αὐτὸν ἐγνώρισε· στικτέον λοιπόν: φράσω δέ, καὶ τοῖσδ' ὥς σε δηλώσω κακόν· τὴν στίξιν ταύτην εἶδον ὅτι ἔχει καὶ ὁ Wunder.

813. Πρὸς δὲ τοὺς φίλους. Φίλους ἐννοεῖ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμόφρονας· τό: ἥν σ' ἕλω ἐλλειπτικὸν (ποινὰς τίσεις, ἂν σ' ἕλω ποτέ). Τὸ νόημα τοῦ χωρίου συνεστραμμένον· γίνεται δ' ὁμαλὸς ὁ λόγος, ἂν ἀντί: δὲ τοὺς γράψωμεν: τοὺς σοὺς καὶ μετὰ τὸ ῥήματ' στίξωμεν οὐχὶ διὰ κόμματος, ἀλλὰ διὰ κώλου: πρὸς τοὺς σοὺς φίλους οἷ' ἀνταμείβει ῥήματ', ἥν σ' ἕλω ποτέ· ὁ Dindorf διορθοῖ: μαρτύρομαι τούσδ',

οὐχί σ', ὅς γνώσει φίλους οἵ' ἀνταμείβει ῥήματ', ἥν σ' ἕλω ποτέ· ὁ Halm εἰκάζει: τούσδ', οὓς σὺ προὐστήσω φίλους.

816. Ἦ μὴν σὺ κἄνευ τοῦδε λυπηθεὶς ἔσει. Ὁ σχολιαστής: ἄνευ τοῦδε· τοῦ λαβεῖν σε εἰς Θήβας· τὰ χειρόγραφα: τῶνδε, ἀναφερόμενον οὐχὶ εἰς τὸν χορόν, ἀλλ' εἰς τὰς κόρας· σὺ ἄνευ τῶνδε (τῶν θυγατέρων) μένων, ὡς ἁρπαγησομένων, λυπηθήσει. Καλλιτέρα μοι φαίνεται ἡ γραφή: τοῦδε, ὅτε ὁ Οἰδίπους οὐ κατανοῶν τὸν αἰνιγματώδη φαινόμενον εἰς αὐτὸν λόγον ἐρωτᾷ: ποίῳ σὺν ἔργῳ τοῦτ' ἀπειλήσας ἔχεις.

842. Πόλις ἐμὰ σθένει. Ἀκατάληπτον οὕτως ἔχον· στικτέον: πόλις ἐμά· σθένει πρόβαθ' ὧδέ μοι, ὅπως ἐν στ. 885: μόλετε σὺν τάχει. Ὁ Schmidt εἰκάζει: φθίνει ἀντί: σθένει· ἀλλὰ τό: φθίνω σημαῖνον ἀπόλλυμαι ἐκ μαρασμοῦ ἢ νόσου ἀκατάλληλον ἐνταῦθα, ἔνθα ἀπαιτεῖται ἔννοια συγγενὴς τῇ ἐναίρεται, ἤτοι πορθεῖται, βιάζεται, ὑβρίζεται, ἢ τοιοῦτόν τι. Ὁ Wunder στίζει: πόλις ἐναίρεται, πόλις ἐμά, σθένει.

861. Δεινὸν λόγοι σου. Κρέων. τοῦτο νῦν πεπράξεται. Ὁ Schneidewin διορθοῖ: δεινὸν λέγεις. Κρ. τοῦτ' αὐτὸ πεπράξεται. Ὁ Nauck: δεινὸν ἦ: δεινὸς λόγος σου, τὰ χειρόγραφα: δεινὸν λέγεις· ὁ Τρικλίνιος: δεινὸν λέγεις· ὡς τοῦτο. . . Ταύτην τὴν γραφὴν ἔχει καὶ ὁ Dindorf καὶ Wunder, ἣ καὶ κρείττων.

866. Ψιλὸν ὄμμ' ἀποσπάσας. Ἐννοεῖ τὴν Ἀντιγόνην, ἣ αὐτῷ ἀντὶ ὀφθαλμοῦ ἦν· τό: ψιλὸν οἱ μὲν ἑρμηνεύουσιν εὐτελές, οἱ δὲ ἀσθενές, ἀνίκανον πρὸς ὑπεράσπισιν ἐκ μεταφορᾶς τῶν ψιλῶν στρατιωτῶν· ὁ Dindorf: solum meum praesidium, Antigonam. Ἅπαντ' ἀκατάλληλα· γραπτέον: τυφλόν, ἀποδιδόμενον εἰς τό: με, ἤ: μοῦνον, ἀποδιδόμενον εἰς τό: ὄμμα. Τό: ἀνασπάσας μετὰ δύο αἰτιατικῶν κατὰ τό: ἀφαιρεῖσθαί τινά τι (ἴδε λεξ. Passow καὶ Kükner ausf. Gramm. § 411, 6).

868. Τοιγάρ. Σύνταξον: τοιγὰρ ὁ πάντα λεύσσων ἥλιος δοίη γηρᾶναί ποτε σέ τ' αὐτὸν καὶ γένος τὸ σὸν (ὑποκ.) βίον τοιοῦτον (σύστ. αἰτ.), οἷον κἀμὲ (καθ' ἕλξιν ἀντί: κἀγώ).

900-1. Δίστομοι συμβάλλουσιν ὁδοί. Ἐκ τῶν ποταμῶν ἡ μεταφορὰ = ἑνοῦνται· δίστομοι = διαιρούμεναι (σχιζόμεναι εἰς δύο)· καὶ τοῦτο ἐκ τῶν ποταμῶν. Αἱ ὁδοί εἰσιν ἡ Πυθικὴ καὶ Ἐλευσι-

νικκή. Ἡ σύνταξις τοῦ: δίστομοι καθ' ὑπαλλαγῆς σχῆμα = δύο ὁδῶν στόματα συμβάλλουσι· τὸ δύο ἀνῆκον εἰς τὸ: ὁδῶν συνετέθη μετὰ τοῦ: στόμα. Ὅμοιον σχῆμα ὑπαλλαγῆς καὶ ἐν Ἀντιγ. 119 «ἑπτάπυλον στόμα»· ἴδ. ἡμετέρας κριτ. καὶ ἑρμ. σημ. ἐν Ἀθην. τόμ. 7, σελ. 386· τοιοῦτον καὶ τὸ σημειωθὲν (παρατ. εἰς στ. 17) «πυκνόπτεροι ἀηδόνες» = πυκνῶν (πολλῶν) πτερὰ ἀηδόνων· καὶ τὸ ἐν στ. 113 «ἐκποδὼν ὁδοῦ κρύφον» = πόδα ἔξω ὁδοῦ κρύφον· καὶ τὸ: «ταχύρρωστος πελειὰς» (στ. 1081) καὶ «δίσοιστον βίου τροφὰν» (στ. 1686) καὶ «διστόλους ἀδελφὰς» (στ. 1054) καὶ «ριμφαρμάτοις ἁμίλλαις» (στ. 1061). Τοιοῦτον καὶ τοῦ τοῦ Εὐριπίδου (Ἱκέτ. 401) «Ἐτεοκλέους θανόντος ἀμφ' ἑπταστόμους πύλας» = ἀμφὶ τὰ στόματα (ἐξόδους) τῶν ἑπτὰ πυλῶν· τὸ τοῦ Αἰσχύλου (Ἑπτ. ἐπὶ Θήβας 471) «ἑπτατειχεῖς ἔξοδοι» = ἔξοδοι ἑπτὰ (μερῶν τῶν) τειχῶν, τῶν ἑπτὰ φρουρίων. Ἰδὲ καὶ παρατ. εἰς τ. 1061.

934. Μέτοικος. Σκωπτικῶς· νὰ οἰκῇς ἐνταῦθα, οὐχὶ ἐν Θήβαις, νὰ κρατῆσαι.

939-40. Ἐγὼ οὔτ' ἄνανδρον — οὔτ' ἄβουλον, ὡς σὺ φής. Ὁ Θησεὺς ἐν στ. 917, ὃν πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχει ὁ Κρέων, δὲν εἶπεν ἄνανδρον ἢ ἄβουλον, ἀλλὰ κένανδρον ἢ δούλην· γραπτέον λοιπὸν καὶ ἐνταῦθα: ἐγὼ οὐ κένανδρον — οὐδὲ δούλην, τὰ μόνα ἀνταποκρινόμενα τοῖς ἐν στ. 917 εἰρημένοις· τὸ ἐγὼ οὐ μετὰ συνιζήσεως.

946. Ἀνόσιοι τέκνων. Ἀντὶ τοῦ ἀδιανοήτου: τέκνων ὁ Nauck εἰκάζει: ἀνόσιοι γάμοι γράφων καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ: οὐ δεξοίατ' οὐδέν', οὐδ' ὅτῳ ἀντὶ τοῦ: οὐ δεξοίατ' οὐδ' ὅτῳ γάμοι· περὶ τῶν διαφόρων βεβιασμένων καὶ ἀσυστάτων ἑρμηνειῶν ἴδ. Nauck ἑρμ. καὶ κριτ. σημ. ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ. Ὁ Hartung: τοκέων ἀντὶ τοῦ: τέκνων· Καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ἀνοσιώτατοι ἀντὶ τοῦ: ἀνόσιοι τέκνων. Τὸ: ἀνοσιώτατοι φέρεται καὶ ἔν τινι χειρογράφῳ.

948. Χθόνιον ὄνθ'. Ἑρμηνεύουσιν: ἐγχώριον ὄντα· δυσχερῶς δύναται νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ: χθόνιος ἡ σημασία αὕτη· γραπτέον ἀντ' αὐτοῦ: χθονὶ συνόνθ'.

1011-12. Κατασκήπτω — ξυμμάχους. κατασκήπτω = παρακαλῶ ἐπιμόνως· ἐπὶ τῆς σημασίας ταύτης δὲν εὑρίσκεται ἀλλαχοῦ. Ὁ Nauck φρονεῖ ὅτι ὁ στ. 1011 πρέπει νὰ ὀβελισθῇ, ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ νὰ γραφῇ: ἀρῶμαι ἀντί: ἀρωγούς. Ἐγὼ φρονῶ ὅτι ὁ μὲν

στ. 1011 ἔχει κάλλιστα, ἐν δὲ τῷ προκειμένῳ ἀντί: ξυμμάχοις πρέπει νὰ γραφῇ: ξυμμάχοις θ', ἤτοι: ἐμοὶ συμμάχοις τε ἐμοῦ (τοῖς Ἀθηναίοις), πρὸς ὃ στενότατα συνέχεται τό: ἵν' ἐκμάθῃς κτλ. Ὁ Dindorf: ξυμμάχους θ'.

1019. Πομπὸν δέ με χωρεῖν. Τοῦτο ἐκ τοῦ ἡγουμένου: προστάσσεις δὲν δύναται νὰ ἐξαρτηθῇ· διὰ τοῦτο ὁ Nauck λέγει ὅτι ἐτέθη οὕτω καθ' ἕλξιν πρὸς τό: ὁδοῦ κατάρχειν· ἀλλὰ καὶ ἄνευ ἕλξεως δυνάμεθα κατὰ ζεῦγμα νὰ ἐξαρτήσωμεν αὐτὸ ἐννοοῦντες ἐκ τοῦ: προστάσσεις τὸ κατάλληλον ῥῆμα: λέγω. Ἀλλὰ τὸ χωρίον δέν μοι φαίνεται ὑγιῶς ἔχον δι' ἄλλον τινὰ λόγον, ἀπαιτεῖται δηλ. ἀντίθεσίς τις τῶν προσώπων, ὅπως ἐν στ. 1021 «αὐτὸς ἐμοί», ὁπότε ὁ λόγος τοῦ Θησέως ἐπιτακτικώτερος γίνεται· τοῦτο ἐπιτυγχάνεται, ἂν ἀντὶ τοῦ: πομπὸν δέ με γραφῇ: σὺν σοὶ δ' ἐμέ· τὴν διόρθωσιν ἀναγκαίαν καθίστησι καὶ ἡ ἀκατάλληλος καὶ οὐχὶ ἀβιάστως ἐξηγουμένη λέξις: πομπός· ὁ Heath εἰκάζει: μοι ἀντί: με. Καὶ ὁ Wunder τό: χωρεῖν ἐξαρτᾷ κατὰ ζεῦγμα, ἐννοῶν ἐκ τοῦ: προστάσσεις τό: βούλομαι.

1023-4. Ἄλλοι γὰρ οἱ σπεύδοντες, οὓς οὐ μήποτε ἐπεύξωνται. Πρῶτον παρατηροῦμεν ἐνταῦθα ὅτι ὁ ἐνεστὼς σπεύδοντες ἀκαταλλήλως κεῖται· ὀρθῶς δ' ἀντ' αὐτοῦ ὁ Meineke ἔγραψε τὸν μέλλοντα: σπεύσοντες· δεύτερον τό: ἄλλοι καί: οὓς φαίνονταί μοι ὕποπτα· διότι ἀμαυροῦσι τὴν ἀναγκαίαν ἐνταῦθα ἀντίθεσιν τῶν σπευσόντων (στρατιωτῶν τοῦ Θησέως) καὶ τῶν ἐπευξομένων (Θηβαίων), τὸ δέ: ἄλλοι καὶ παρέλκον φαίνεται, ἀντιτιθέμενον πρὸς τὸ ἡγούμενον: εἰ δ' ἐγκρατεῖς φεύγουσιν, ἢ πρὸς τὸ ὑπονοούμενον ὑποκείμενον τοῦ πονεῖν: με. Διὰ ταῦτα ἀντὶ τοῦ: ἄλλοι γραπτέον: εἰσιν, ὃ ἀντικατέστησε τό: ἄλλοι ἐν τῇ ᾤᾳ κείμενον ὡς ἑρμηνευτικόν, ἀντὶ δὲ τοῦ: οὓς οὐ μήποτε γραπτέον: οὗτοι δ' οὔποτε καί: ἐπεύξονται ἀντὶ τοῦ ἐπεύξωνται. Ὁ Wunder ἔχει τὸν ἐνεστῶτα σπεύδοντες λέγων: alii, quos misi· ἀλλ' οὐδαμοῦ ἐλέχθη πρότερον ὅτι ἀπεστάλησαν ἄνθρωποι πρὸς καταδίωξιν, νῦν τὸ πρῶτον ἀπειλεῖ ὅτι θὰ ἀποσταλῶσιν.

1028. Κοὐκ ἄλλον ἕξεις ἐς τάδ'. Ἑρμηνεύουσι: καὶ οὐδένα ἄλλον θὰ ἔχῃς βοηθὸν πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν (τὸ σώζειν τὰ κτήματα, κρατεῖν τὰς ἁρπαγείσας κόρας)· δηλ. ἂν ἐλπίζῃς εἰς τοὺς κεκρυμμένους στρατιώτας σου, δέν θά σε ὠφελήσωσιν. Ἀλλὰ πῶς τό:

ἕξεις ἔχει τὴν ἔννοιαν τοῦ: ἕξεις σύμμαχον; λίαν τετεχνημένη ἡ ἑρμηνεία· γραπτέον ἴσως: οὐδεὶς δ' ἀρήξει σοι τάδ', ἤ: κοὐδεὶς ἀρωγὸς εἰς τάδ'.

1036. Οὐδὲν σὺ μεμπτὸν ἐνθάδ' ὢν ἐρεῖς ἐμοί. Οὐδὲν τῶν ὅσων λέγεις σὺ εὑρισκόμενος ἐν τῷ κράτει σου καὶ τῇ δυνάμει σου δύναται νὰ τύχῃ μομφῆς παρ' ἐμοί· καὶ ἂν θέλω, δέν δύναμαι νά σε μεμφθῶ· ἔχεις δίκαιον νὰ ὁμιλῇς οὕτω, διότι εὑρίσκεσαι ἐντὸς τοῦ κράτους σου = οὐ σύ με λοιδορεῖς, ἀλλ' ὁ τόπος. ἀλλ' ἡ ἔννοια αὕτη δὲν ἐξάγεται ἀβιάστως· γραπτέον ἴσως: ἐξερεῖς ἔπος ἀντὶ τοῦ: ὢν ἐρεῖς ἐμοὶ = ὅσα καὶ ἂν εἴπῃς δὲν εἶνε μεμπτὰ ἐνταῦθα, δὲν δύναμαι νά τα κατακρίνω ἐνταῦθα εὑρισκόμενος. Ἐν τῇ ᾤᾳ ἔκειτο ἴσως τὸ ὑπονοούμενον ἔξωθεν: ὤν, ὃ κατέλαβεν ἐν τῷ ἐδάφει τὸ ἀποξεσθὲν: ἐξ· ὁμοίως τὸ ἑρμηνευτικὸν ἐν τῇ ᾤᾳ: ἐμοὶ (κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν) κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ: ἔπος, ἀκαταλλήλου πλέον καταστάντος ἐκ τῆς νέας μεταβολῆς. Ὁ Blaydes διορθοῖ: οὐδέν τι μεμπτὸν ἐνθάδ' ὢν ἐρῶ σ' ἔπος, ὃ καὶ ὁμαλώτερον καθίστησι τὸν λόγον.

1054-6. Τὸν ἐγρεμάχαν Θησέα καὶ τὰς διστόλους . . . ἐμμίξειν. Τὸ χωρίον, ὅπως καὶ ἐκ τοῦ μέτρου φαίνεται, εἶνε βεβλαμμένον· ἀντὶ τοῦ: ἐγρεμάχαν φέρεται καὶ γραφὴ: ὀρειοβάταν, ἐξ ἧς ὁ Nauck ὁρμηθεὶς προτείνει: λεὼν ὀρειβάταν ἀντὶ: τὸν ἐγρεμάχαν· ὁ Halm: ῥυσόμενον ἀντὶ: Θησέα καί. Γαπτέον καθ' ἡμᾶς: Θησέα καὶ λαὸν διστόλους . . . ἐκσώσειν ἀντὶ: Θησέα καὶ τὰς διστόλους . . . ἐμμίξειν. Τὸ: διστόλους κατ' Ellendt: quod in ipso ιtimere a Theseo liberatum illas iri chorus auguratur· ἑρμηνευτέον τὸ: διστόλους ἤ: τὰς δύο ἀδελφάς, τὰς ἀποσταλείσας ὑπὸ Κρέοντος, ἤ: τὰς δύο ἀδελφάς, πρὸς ὢν τὴν σωτηρίαν ἐστάλη ὁ Θησεύς· καὶ κατὰ τὴν μίαν καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ἑρμηνείαν τὸ: διστόλους συνετέθη κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς· ἰδ· σημ. εἰς στ. 900.

1061. Ῥιμφαρμάτοις ἁμίλλαις = ἁμίλλαις ἁρμάτων ῥίμφα φευγόντων· σύνθεσις κατὰ σχῆμα ὑπαλλαγῆς· ἰδ. σημ. εἰς στ. 900. Παρατιθέμεθα καὶ ἄλλα τοιαύτης φύσεως παραδείγματα: ἀγέλαι βούνομοι = ἀγέλαι βοῶν νεμομένων (Οἰδ. Τύρ. 26)· ἀρισθάρματον γέρας = γέρας ἀριστείας ἁρμάτων (Πινδ. Πύθ. 5, 39)· Πυθιόνικος ὕμνων θησαυρὸς = Πυθιονίκων ὕμνων θησαυρὸς (Πυθ. 6, 4)· ὀξύχειρ κτύπος = κτύπος ὀξὺς χειρῶν (Αἰσχ. Χοηφ. 21)· ἡμᾶς ἔχεις παιδο-

κτόνους σοὺς = κτείναντας τοὺς σοὺς παῖδας (Εὐριπ. Ἡρακλ. μαιν. 1383)· τελεόμηνος δωδέκατος ἄροτος = ἄροτος (ἔτος) δώδεκα τελείων μηνῶν (Σοφ. Τραχ. 824)· ἐλπίδες κοινότοκοι εὐπατρίδαι = ἐλπίδες κοινοῦ τόκου (τοῦ κοινῇ ἐμοὶ τεχθέντος ἀδελφοῦ) εὐπατρίδου (Εὐριπ. Ἠλέκτρ. στ. 858).

1067-8. Χαλῶσ' ἀμπυκτήρια πώλων. Τό: χαλῶσ' ἐκ διορθώσεως τοῦ Hermann ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις: κατά, ἀνθ' οὗ ὁ Nauck εἰκάζει: καθεῖσ'· τὰ χειρόγραφα: κατ' ἀμπυκτήρια φάλαρα πώλων· ὁ Hermann τό: φάλαρα ἀφελὼν ἔτρεψε τό: πώλων εἰς: πωλικά· ὁ Dindorf ὀβελίσας τό: φάλαρα πώλων παραδέχεται χάσμα ⏑⏑– μετὰ τό: ἀμπυκτήρια· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: κατὰ ἀμπυκτήρια φάλαρα· ἀμπυκτήρια δὲ φάλαρα τὰ προμετωπίδια· διὰ τῆς περιφράσεως: ἀμπυκτήρια φάλαρα ὁ ποιητὴς μεγαλοπρεπῶς δηλοῖ τοὺς ἵππους τοὺς φαλάροις ἀμπυκτηρίοις κεκοσμημένους· διὰ τῆς διορθώσεως ταύτης εὐοδοῦται καὶ τὸ μέτρον.

1075. Προμνᾶται = προλέγει ἡ ψυχή μου, ἔχει ἐσωτερικήν τινα προαίσθησιν, προαισθάνεται ὁ νοῦς μου. Ὁ Nauck δυσχερῆ εὑρίσκων τὴν ἑρμηνείαν, διότι τὸ προμνᾶται οὐδαμοῦ εὕρηται μετὰ τοιαύτης σημασίας, θέλει ἀντ' αὐτοῦ νὰ γράψῃ: προμᾶται καὶ ἐν τῷ ἀντιστοίχῳ στίχῳ τῆς ἀντιστροφῆς 1086 πανόπτα ἀντί: παντόπτα. Ἀλλὰ ποῦ τὸ προμᾶται εὕρηται;

1076. Ἂν δώσειν. Ὁ Dindorf: ἐνδώσειν· ὁ Halm: εὔσοιαν· ὁ Nauck: τύχαν λῴω ἀντὶ τοῦ: τάχ' ἂν δώσειν· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ἐκσώσειν ἀντὶ τοῦ: ἂν δώσειν· τὸ αὐτὸ εἰκάσαμεν καὶ ἐν στ. 1156 ἀντὶ τοῦ: ἐμμίξειν· καὶ ἐν στ. 1103 κεῖται: αἵδε γὰρ χεῖρες Θησέως ἔσωσαν, καὶ ἐν 1123 σὺ γάρ νιν ἐξέσωσας, καὶ ἐν 1367 νῦν δ' αἵδε μ' ἐκσώζουσιν.

1077. Τᾶν δεινὰ τλασᾶν, δεινὰ δ' εὑρουσᾶν. Ἡ γραφὴ αὕτη ἐκ τῶν σχολίων· ἡ τῶν χειρογράφων: τὰν δεινὰ τλᾶσαν, δεινὰ δ' εὑροῦσαν· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: τὰς δεινὰ τλάσας, δεινὰ δ' εὑρούσας.

1081. Ταχύῤῥωστος πελειάς = ταχύπτερος· γραπτέον ἴσως: ταχύῤῥωσθ' ὡς πελειὰς = ταχέσι πτεροῖς ὡς πελειάς· ταχύρρωστος = ταχέσι πτεροῖς ῥωομένη (κινουμένη)· σύνθεσις κατὰ τὸ καθ' ὑπαλλαγὴν σχῆμα. Ἴδ. καὶ σημ. εἰς στ. 900.

1082. Αἰθερίας νεφέλας. Γραπτέον: αἰθερίαις νεφέλαις = ἐν αἰθερίαις νεφέλαις.

1083. Θεωρήσασα. Ὁ Hartung: θέᾳ πλήσασα· ὁ Nauck: θέᾳ τέρπουσα· ὁ Wunder: αἰωρήσασα· ἀλλ' ἀπαιτεῖται χρόνος μέλλων· γραπτέον: θέᾳ πλήσουσα.

1114. Τοῦ πρόσθ' ἐρήμου τοῦδε δυστήνου πλάνου. Σύνταξον: κἀναπαύσατον δυστήνου πλάνου (ἀντικ.) τοῦδε (ἐμοῦ) τοῦ πρόσθ' ἐρήμου (γεν· ἐξ ὑποκειμένου: τοῦ πλάνου, ὅς ἐπλανώμην πρότερον ἔρημος, ὑμῶν ὑστερημένος)· ἀλλὰ βεβιασμένη ἡ ἔννοια. Ὁ Herwerden εἰκάζει: τόνδε δύστηνον (ἐμὲ τὸν δύστηνον)· ὁ Sechrwald: τὸν πρόσθ' ἔρημον· ἐγὼ τὸν πρόσθ' ἐρῆμον τόνδε.

1116. Ταῖς τηλικαῖσδε. Ἀντ' αὐτοῦ ἀναρμόστου ὄντος ὁ Nauck εἰκάζει: τοῖς τηλικοῖσδε· ἐγὼ: τῷ τηλικῷδε.

1119. Πρὸς τὸ λιπαρὲς = διὰ τὸ ἐπίμονον, διότι ἐπιμένω εἰς τὴν ἔνδειξιν στοργῆς πρὸς τὰ τέκνα μου καὶ μηκύνω τὸν λόγον· κυρίως: μὴ θαύμαζε ἀποβλέπων πρὸς τὸ λιπαρές· τὸ: εἰ τέκνα κτλ. εἶνε ὡς ἐπεξήγησις τοῦ: πρὸς τὸ λιπαρές· τὸ σχῆμα ἀνακόλουθον (ὀνομ. ἀπόλ.) προσφυέστατον εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ λέγοντος, δικαιολογούμενον διὰ τοῦ κατὰ τὸ νοούμενον σχήματος· διότι: μηκύνω λόγον = μακρότερον προσφωνῶ, μακροτέροις λόγοις ἀσπάζομαι· κατὰ τὴν τελευταίαν σύνταξιν τὸ: τέκνα φανέντα γίνεται αἰτ. ἀπόλυτος. Ὁ Hermann τὸ: πρὸς τὸ λιπαρές, στίζων πρὸ αὐτοῦ διὰ κόμματος, ἀποδίδωσιν εἰς τὸ: εἰ μηκύνω. Οὕτω καὶ ὁ Dindorf καὶ ὁ Wunder, ἑρμηνεύων: usque ad fastidium (μέχρις ἀηδίας)· φυσικωτέρα φαίνεται ἡ ἑρμηνεία αὕτη.

1228. Εἰδὼς δ' ἀμύνω τοῖσδε τοῖς λόγοις τάδε = γνωρίζων δὲ ταῦτα «ἐπεὶ τό γ' εὐσεβὲς — ψευδοστομεῖν» (στ. 1125-7) ἀνταπόδοσιν ποιοῦμαι διὰ τούτων τῶν λόγων· «ἐπίσταμαι γὰρ — γῇ τῇδε (1121-4).

1132. Πῶς ἂν ἁγνὸν ὄντα σέ. Διόρθωσις τοῦ Dindorf· τὰ χειρόγραφα: πῶς δ' ἂν ἄθλιος γεγώς· ἐγὼ θὰ ἐπεθύμουν ἀντὶ τοῦ: ὄντα νὰ γραφῇ: ἄνδρα· οὕτω λαμπρῶς ἀντιτίθενται τὰ δύο πρόσωπα: ἁγνὸν ἄνδρα σὲ — ἀνδρός, ᾧ τίς οὐκ ἔνι κηλίς;

1150. Λόγος. Ἔπρεπε νὰ κῆται κατ' αἰτιατικήν: λόγον, ὡς ἀντικείμενον τοῦ: συμβαλοῦ γνώμην (= σκέψαι)· ἐγένετο δ' ἕλξις ὑπὸ

τοῦ ἐπομένου ἀναφορικοῦ: ὅς· οὕτως ἑρμηνεύουσι καὶ ὁ Nauck καὶ ὁ Wunder· ἀλλὰ δύναται νὰ εἶνε τό: λόγος ὅς πλαγία ἐρώτησις (= ὅστις, τίς λόγος) ἐξαρτωμένη ἐκ τοῦ: συμβαλοῦ γνώμην, ὅπως καὶ ἐν στ. 1171 «ἔξοιδ' ἀκούων τῶνδ' ὅς ἔσθ' ὁ προστάτης».

1171. Ὁ προστάτης. Ἡ λέξις ἀπαντᾷ ἐνταῦθα καὶ ἐν στ. 1278, ἑρμηνευομένη ὑπὸ τοῦ Schäfer supplex, ἱκέτης κατὰ τὸ ἐν Ἠλέκτρᾳ 1378 «λιπαλεῖ προὔστην χερί». Ὁ Hartung ἀντ' αὐτῆς εἰκάζει: πρόστροπος, ὃ θὰ ἠδύνατο νὰ τεθῇ ἐν τῷ 1278 στίχῳ, ἐνταῦθα δέ, ἂν εἶνε χρεία μεταβολῆς, καταλληλότερον φαίνεταί μοι τὸ προσθακῶν, ὃ καὶ ἐν στ. 1166.

1204. Βαρεῖαν ἡδονὴν νικᾶτέ με. Τό: ἡδονὴν σύστοιχον ἀντικείμενον = νίκην ἡδονῆς· σύνταξον: νικᾶτέ με νίκην ἡδονῆς (ὑμῖν) βαρείας (ἐμοί), ἤτοι ὑπερισχύετε καθ' ἡδονὴν μὲν ὑμῶν αὐτῶν, βαρέως δ' ἐμοί· ἄλλοι παραπλησίως ἑρμηνεύουσι: νικᾶτε νίκην βαρεῖαν ἐμοί, ἡδεῖαν δὲ ὑμῖν. Ὁ Blaydes εἰκάζει: βαρεῖαν δὴ χάριν ἤ: δόσιν.

1209-10. Σὺ δὲ σῶν ἴσθι, ἐάν περ. Ἀντὶ τῶν ἡμαρτημένων τούτων διάφοροι διαφόρως γράφουσιν· ὁ Dindorf: σὺ δ' ὢν σῶς ἴσθι ἀντί: σὺ δὲ σῶν ἴσθι· τό: σῶν ἤδη ὁ Scaliger ἔτρεψεν εἰς: σῶς· ἐγὼ εἰκάζω: σὺ δὲ σῶν ἴσθι σ', ἤν περ.

1211. Ὅστις τοῦ πλέονος χρῄζει κτλ. Πράγματα παρέσχε τό: παρείς. Ὁ Reiske εἰκάζει: τοὐκ μετρίου (τὸ ἐκ μετρίου) ἀντί: τοῦ μετρίου συνάπτων τῷ: ζῴειν· ὁ Bothe: τοῦ μετρίου πάρα, ἐννοῶν τό: χρῄζει· ὁ Reisig συνάπτει: πλέονος τοῦ μετρίου ζώειν χρῄζει, τό: παρεὶς πλεοναστικὸν θεωρῶν ὁ Nauck δικαιολογεῖ τὴν μετὰ γενικῆς σύνταξιν τοῦ: παρεὶς διὰ τῆς ἐμπεριεχομένης ἐννοίας τῆς ἀμελείας· ὁ Hermann: ὅστις τοῦ πλέονος μέρους χρῄζει, παρεὶς ζώειν τοῦ μετρίου χρῄζων. Ὀρθοτέρα φαίνεταί μοι ἡ τοῦ Döderlein ἑρμηνεία ἐξυπακούοντος τό: χρῄζειν εἰς τό: παρείς. Τό: ζώειν θὰ ἀποδοθῇ καὶ εἰς τὰ δύο μέρη: ὅστις χρῄζει τοῦ πλέονος μέρους ζώειν, παρεὶς τοῦ μετρίου μέρους ζώειν· αἱ γενικαί: πλέονος — μετρίου διὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ χρῄζει, ἐν ᾧ ἀπῃτεῖτο: πλέον - μέτριον διὰ τό: ζώειν, ὃ νῦν χαλαρῶς προστίθεται ὡς ἀποτελεσματικὴ ἀπαρέμφατος (ὥστε ζῆν). Ὁ Schneidewin καὶ ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ: παρεὶς εἰκάζουσι: πέρα. Ἀλλὰ καὶ οὕτω τὸ χωρίον δέν μοι φαίνεται ἐντελῶς τεθεραπευμένον, νομίζω δὲ ὅτι οὐχὶ τό: παρεὶς εἶνε ἡ πέτρα τοῦ σκαν-

δάλου, ἀλλὰ τὸ χαλαρῶς συνημμένον καὶ οἱονεὶ παρέλκον: ζώειν, ὅ, ἂν τραπῇ εἰς: ζωᾶς, πολλῶν δυσχερειῶν ἀπαλλάττει καὶ τὸ χωρίον σαφὲς καθίσταται: ὅστις χρῄζει τοῦ πλέονος μέρους ζωᾶς παρεὶς χρῄζειν τοῦ μετρίου μέρους (ζωᾶς).

1214. Ἐν ἐμοί· = κατὰ τὴν ἐμὴν κρίσιν· ἰσχυρότερον τῆς δοτικῆς τῆς κρίσεως: ἐμοί.

1219. Πέσῃ. Ἑρμηνεύουσι τὴν λέξιν θεωροῦντες τὸ γῆρας ὡς κακόν, εἰς ὃ ἐμπίπτει τις· τὴν ἑρμηνείαν ταύτην βεβιασμένην καὶ ἀνάρμοστον θεωρῶν ὁ Nauck εἰκότως προτείνει: προβῇ ἀντὶ τοῦ: πέσῃ· ἴσως γραπτέον: μόλῃ. Ὁ Wunder ἑρμηνεύει: ubi quis in majorem inciderit cupiditatem, i.e. ubi quis longioris vitae cupiditate flagrabit, φυλάξας τὴν τῶν χειρογράφων γραφήν: θέλοντος, δηλοῦντος κατ' αὐτόν: θελήματος· ὁ Reiske τὸ βεβιασμένως ἑρμηνευόμενον: θέλοντος διώρθωσε γράψας δέοντος· ἀλλ' ἰδὲ τὴν ἑπομένην σημείωσιν.

1220. Ἐπίκουρος ἰσοτέλεστος κτλ. Ὁ ἐπίκουρος (τῆς λύπης, τῶν κακῶν, τῆς νόσου) ἐπεξηγεῖται ὑπὸ τοῦ: θάνατος ἐς τελευτάν, πρὸς ἐπίτασιν τεθέντος ἐν τέλει. Ἰσοτέλεστος = κατ' ἴσον, ὅμοιον τρόπον πᾶσι τελούμενος, ἤτοι οὐδεμίαν οὐδενὸς διάκρισιν ποιούμενος· ταὐτὸν τῷ Ὁμηρικῷ ὁμοίιος. Ἄλλοι ἑρμηνεύουσιν: Ἄϊδος ἐπίκουρος θάνατος ὁμοίως τὸν ὄλεθρον ἐπαγόμενος· ἐν τοῖς χειρογράφοις φέρεται: ἔπι κόρος ἀντί: ἐπίκουρος καί: οὐδ' ἀντὶ τοῦ: ὅδ'. Ὁ Ellendt (ἐν λ. ἰσοτέλεστος) γράφει: ὅταν τις πλέον πέσῃ τοῦ θέλοντος, οὐδ' ἔπι κόρος, ἰσοτέλεστος Ἄϊδος ὅτε Μοῖρ' — ἀναπέφηνε, θάνατος ἐς τελευτὰν καὶ ἑρμηνεύει: cum quis in cupiendo modum excedens non satiatur, quando (i. e. donec) Fatum omnes pariter in Orcum detrudens ingruit, Mors rerum ultima. Μοῖρα Ἄϊδος ἰσοτέλεστος, cui θάνατος appositione additum, fati necessitas est omnibus communis· ταύτην τὴν γραφὴν ἔχει καὶ ὁ Wunder· ὁ Dindorf γράφει: ὁ δ' ἐπίκουρος ἰσοτέλεστος, Ἄϊδος ὅτε Μοῖρ' — ἀναπέφηνε, θάνατος ἐς τελευτάν. Ὁ Martin διορθοῖ: ἄλυρος, ἄχορος, ἀνυμέναιος | Μοῖρ' ὅτ' Ἄϊδος ἀναπέφηνεν. Οὐδεμία οὔτε τῶν διορθώσεων, οὔτε τῶν ἑρμηνειῶν λύει τὰς ἀπορίας· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: μόλῃ· οὐδέν ἐστι τότ' ἐπίκουρον, ἰσοτέλεστος Ἄϊδος ὅτε κτλ. ἀντί: πέσῃ τοῦ δέοντος· ὁ δ' ἐπίκουρος ἰσοτέλεστος, Ἄϊδος ὅτε κτλ. Τό: ἐς

τελευτὰν ἑρμηνευτέον: εἰς τὸ ἐνεγκεῖν τὴν τελευτήν, τὸ τέλος πάντων (τῶν τερπνῶν τοῦ βίου· ἀναφέρεται εἰς τὸ ἐν στ. 17 «τὰ τέρποντα δ' οὐκ ἂν ἴδοις ὅπου»).

1224. Μὴ φῦναι τὸν ἅπαντα νικᾷ λόγον. Ἑρμηνεύουσιν: εἶνε γνώμη ὑπερτέρα πάσης ἄλλης, εἶνε ἡ ἀρίστη γνώμη· ὁ ὑπό τινος ἐξενεχθεὶς λόγος (γνώμη) μὴ φῦναι νικᾷ τὸν ἅπαντα λόγον, εἶνε κρείττων παντὸς ἄλλου λόγου. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη καὶ βεβιασμένη εἶνε καὶ ἀσαφείας οὐχὶ ἀπηλλαγμένη· αἴρεται πᾶσα δυσχέρεια, ἂν τό: λόγον τραπῇ εἰς: χρόνον καὶ συναφθῇ τῷ: φῦναι = ἐν μηδενὶ χρόνῳ, μηδαμῶς φῦναι νικᾷ (τὸ νὰ εἶνέ τις ἀγέννητος τὸν ἅπαντα χρόνον εἶνε τὸ κάλλιστον, εἶνε ἀρίστη γνώμη)· οὕτως ἀπροσώπως τὸ νικᾶν καὶ ἐν Ἀντιγόνῃ 233 «τέλος γε μέντοι δεῦρ' ἐνίκησεν μολεῖν σοι» = ἡ γνώμη ἐνίκησε· καὶ ἐν στ. 274 «καὶ ταῦτα ἐνίκα (προσωπ.).

1227. Πολὺ δεύτερον, Ἀντὶ τοῦ ὅλως ἀκαταλλήλου: πολὺ γραπτέον: τόδε.

1230. Κούφας ἀφροσύνας φέρον. Τό: φέρον δὲν εὐοδοῦται· ὁ Nauck εἰκάζει: κοῦφος, ἀφροσύνας γέμων· ἐγώ: πλέων (πλῆρες) ἀντί: φέρον.

1231. Τίς πλάγχθη πολύμοχθος ἔξω. Σχολιαστής τις ἑρμηνεύει: τίς ἔξω τοῦ πολύμοχθος εἶναι ἐπλανήθη, ὡσεὶ τό: πολύμοχθος ἔξω ἰσοδυναμεῖ τῷ: ἔξω πολλῶν μόχθων· ἕτερος: τίς ἂν πλαγχθείη τῶν πολλῶν μόχθων; ἕτερος: τίς πλάχθη τῶν μόχθων τῶν πολλῶν; Ὁ Dindorf εἰκάζει: κακότατος ἤ: δανότατος· ὁ Hermann διορθοῖ: τίς πλάχθη πολὺ μόχθος ἔξω; κρείττων ἡ διόρθωσις αὕτη· ἀλλὰ τὸ πολὺ δὲν ἑρμηνεύεται ἀβιάστως· ὁ Reisig ἑρμηνεύει: τίς πολύμοχθος ἐπλάγχθη ἔξω, τοῦ πολύμοχθος εἶναι· ὁ Schneidewin: τίς πλάχθη ποτὲ μόχθος; ὁ Gleditsch: τίς πλαγὰ μολύμοχθος; Ὁ Nauck εἰκάζει ὅτι τό: πλάγχθη πολύμοχθος ἐγεννήθη ἐκ τοῦ: μόχθος πολύπλαγκτος. Ἄριστα τὸ χωρίον ἑρμηνεύεται, ἂν ἐκ τοῦ ἑπομένου προσληφθῇ τό: καμάτων καὶ εἰς τὸ πρῶτον μέρος, ἤτοι, τίς πολύμοχθος (ἀνὴρ) πλάγχθη ἔξω (καμάτων); τίς καμάτων οὐκ ἔνι;

1235. Πάντοθεν. Πολλαχόθεν περιεμένετο, διότι μόνον νῆσος πλήττεται πάντοθεν ὑπὸ τῶν κυμάτων, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ἀκτή· ἀλλ' ὁ ποιητὴς ἔχει ἐν νῷ τὸν πάντοθεν κλονιζόμενον Οἰδίποδα, δι' ὃν ἡ παραβολή· ἄλλοι τό: πάντοθεν ἑρμηνεύουσι: πολλαχόθεν κατὰ σχῆμα

ὑπερβολῆς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἀκατάλληλον· διότι ἐξ ἑνὸς μόνον μέρους πλήττεται ἡ βόρειος ἀκτή, ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ἐστραμμένου πρὸς βορρᾶν· τό: πάντοθεν θὰ ἠδύνατο νὰ ἑρμηνευθῇ μόνον: καθ' ὅλην τὴν ἔκτασίν της· ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἀντί: πάντοθεν πρέπει νὰ γραφῇ: ποντόθεν, τὸ μόνον κατάλληλον· ἡ λέξις Ὁμηρικὴ (Ἰλ. 14. 395).

1247. Ἀνὰ μέσσαν ἀκτῖνα. Ὁ Nauck ἑρμηνεύει: ἀνὰ μέσην ἀκτῖνα ὄντος τοῦ ἡλίου· ὀρθότερον: ἀνὰ τὴν μέσην (ἐπιθ. διορισμός, οὐχὶ κατηγορούμενον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν πρωϊνὴν καὶ ἑσπερινὴν) ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου, ἐν μεσημβρίᾳ, ἐν ταῖς μεσημβριναῖς χώραις.

1248. Αἱ δ' ἐννυχιᾶν ἀπὸ Ῥιπᾶν· ἄλλοι γράφουσιν: αἱ δὲ νυχιᾶν ἀπό ῥιπᾶν· κατὰ τοὺς πρώτους Ῥιπαῖα ὄρη ἦσαν πρὸς βορρᾶν τῆς Σκυθίας σκοτεινὰ καὶ δυσήνεμα· ἐννύχιαι δὲ Ῥῖπαι = βορρᾶς· κατὰ τοὺς δευτέρους σημαίνει: ἀπὸ τοῦ ἀνέμου τοῦ πνέοντος ἀπὸ βορρᾶ· διὰ τῆς φράσεως κυριολεκτικῶς θὰ ὡρίζετο ὁ χρόνος ὁ νυκτερινός, ἢ ὀρθότερον ὁ μεσονύκτιος, ἵνα ἀποτελέσῃ ἀντίθεσιν πρὸς τό: ἀνὰ μέσσαν ἀκτῖνα, ὃ θὰ ἐδήλου τὸν χρόνον τῆς μεσημβρίας· ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀντί: ἐννυχιᾶν ἀπὸ ῥιπᾶν θὰ περιέμενέ τις: ἐννυχίαισιν ἐν ὥραις. Ἀλλ' ὁ ποιητὴς διὰ τῶν τεσσάρων ἐκφράσεων ὁρίζει τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, ἀνατολήν, δύσιν, μεσημβρίαν καὶ βορρᾶν, ἀφ' οὗ αἱ ἆται ὡς ῥιπαὶ ἀνέμου ἐξορμῶσιν· ὅθεν: ἐννυχιᾶν ἀπὸ ῥιπᾶν = ἀπὸ τῶν μερῶν τῶν ζοφερῶν (τῶν μὴ ὑπὸ τοῦ ἡλίου φωτιζομένων, τῶν βορείων), ὅθεν ἐξορμῶσιν οἱ ἄνεμοι· ἀπὸ τῶν ζοφερῶν μερῶν, ὅθεν πνέουσιν οἱ βόρειοι ἄνεμοι.

1260. Κρατὶ δ' ὀμματοστερεῖ. Τὸ ὀμματοστερεῖ ἀποδίδοται εἰς τό: κρατὶ ἀντὶ νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ὑπονοουμένην κτητικὴν γενικὴν (τοῦ γέροντος) καὶ νὰ τεθῇ κατὰ γενικήν: ὀμματοστεροῦς· δέχονται δηλ. ἐνταῦθα σχῆμά τι καθ' ὑπαλλαγήν. Ἀλλὰ δυνάμεθα τὸ μέν: κρατὶ νὰ δεχθῶμεν ὡς δοτικὴν τοῦ τόπου = ἐπὶ κρατί, τὸ δὲ ὀμματοστερεῖ (ἀποδιδόμενον εἰς τὸ γέροντι, ὃ ἐκ τοῦ προηγουμένου ἀναπληροῦται) νὰ ἐννοήσωμεν ὡς δοτικὴν ἀντιχαριστικὴν τοῦ: ᾄσσεται.

1295. Ἀνθ' ὧν τοῦτο ἑρμηνεύει βεβιασμένως ὁ Ellendt: contra ac debuit = παρὰ τὸ προσῆκον· θὰ ἠδύντο νὰ ἑρμηνευθῇ: ἀντὶ δὲ τούτων, ἀντὶ δὲ τοῦ γενέσθαι ταῦτα (τοῦ ἐνθακεῖν ἐμὲ σοῖς θρόνοις). Ἀλλὰ τό: ἀνθ' ὧν τοῦτο φαίνεταί μοι παρέλκον, καὶ διεσκευασμένον θεωρῶν τὸν στίχον μετὰ τὸν ὀβελισμὸν τοῦ: ἀνθ' ὧν, ἀντι-

καθισταμένου διὰ τοῦ: ἀλλ', γράφω: ἀλλ' ἐξέωσέ με Ἐτεοκλῆς γῆς, ὢν φύσει νεώτερος, τῆσδ' ἀντί: ἀνθ' ὧν μ' Ἐτεοκλῆς, ὢν φύσει νεώτερος, γῆς ἐξέωσεν· προστίθεται μόνον τό: τῆσδ', ὃ ἀναφέρεται εἰς τό: γῆς πατρῴας (στ. 1292).

1306. Πανδίκως. Δυσερμήνευτον τό: πανδίκως· ὁ Nauck ἑρμηνεύει: in ehrlichem Kampfe (ἐν τιμητικῷ ἀγῶνι)· πόθεν; ὁ Reisig: πάσῃ τέχνῃ, οὐδὲ τοῦτο ὀρθόν· ὁ Döderlein: plane, radicitus, funditus (ἄρδην)· καὶ τοῦτο βεβιασμένον· ὁ Musgrav συνάπτει τό: πανδίκως τῷ: ἀγείρας· ὁ Ellendt ἑρμηνεύει: recte et ordine· οὐδὲ τοῦτο ὀρθόν· ὁ στίχος φαίνεταί μοι διεσκευασμένος καὶ γραπτέον: ἢ θάνοιμ' ἢ τοὺς τάδε | πράξαντας ἐκβάλοιμι τῆς γῆς πανδίκως.

1317. Κατασκαφῇ — δῃώσειν πυρί. Ὁ Nauck τό: πυρὶ θεωρεῖ μερικώτερον προσδιορισμὸν προστεθέντα εἰς τὸ γενικώτερον: κατασκαφῇ πρὸς ἀκριβέστερον προσδιορισμόν· δυσχερεῖς αἱ δύο δοτικαί· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: κατασκαφές, ὃ ἑρμηνευτέον ἤ: κατασκαφὲς γενόμενον, ἤτοι κατασκαφέν, ὃ καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ κῆται ἀντὶ τοῦ: κατασκαφές, ἢ ὡς προληπτικὸν κατηγορούμενον, ἤτοι πυρὶ δῃώσειν, ὥστε κατασκαφὲς γενέσθαι.

1321. Τῆς πρόσθεν ἀδμήτης χρόνῳ· ὁ Nauck εἰκάζει: τῆς δαρὸν ἀδμήτης χρόνον· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: τῆς πρόσθ' ἀδμήτης καὶ χρόνῳ = τῆς πρόσθε (πρότερον) ἀδμήτης (παρθένου) καὶ χρόνῳ (μετὰ χρόνον) μητρός.

1341. Ὄγκῳ καὶ χρόνῳ. Ἀντὶ τοῦ: χρόνῳ, φέρεται καί: πόνῳ· πολλὴν τὴν δυσχέρειαν παρουσιάζει οὐχὶ ἡ τοῦ: χρόνῳ, ἀλλ' ἡ τοῦ: ὄγκῳ ἑρμηνεία, ἀνθ' οὗ, ἡμαρτημένου πάντως, ἔκειτο λέξις τις ταὐτόσημος τῇ: πόνῳ· ὅθεν γραπτέον: σὺν ἔργῳ κἂν χρόνῳ, ἀντί: βραχεῖ σὺν ὄγκῳ καὶ χρόνῳ, ἤτοι μὲ σύντομον, οὐχὶ πολὺ κοπιαστικόν, ἑπομένως εὔκολον πολεμικὸν ἔργον καὶ ἐν χρόνῳ βραχεῖ.

1370-1. Εἰσορᾷ οὔτι πω | , ὡς αὐτίκ' εἴπερ οἵδε κινοῦνται λόχοι. Οἱ δύο οὗτοι στίχοι φαίνονται διεσκευασμένοι καὶ διὰ τὸ ἀνανταπόδοτον τοῦ: μὲν καὶ διὰ τὸ ἀκατάλληλον τοῦ: εἴπερ καὶ διὰ τὸ δυσερμήνευτον τοῦ: αὐτίκα ἐν ᾗ θέσει κεῖται· εἰκάζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῶσιν οὕτω: τοιγάρ σ' ὁ δαίμων οὑμὸς αὐτίκ' εἰσορᾷ | , ὅθ' οἵδε κινοῦνθ' οἱ λόχοι πρὸς σοῦ μάτην· τὸ ἀναγκαῖον; μάτην αἰτιολογοῦσι

τὰ ἑπόμενα: οὐ γὰρ ἔσθ' ὅπως πόλιν κτλ. τὸ δέ: οὑμὸς δαίμων ταὐτὸν τῷ ἐν 788 οὑμὸς ἀλάστωρ.

1378. Εἰ τυφλοῦ πατρός· δὲν ἦτο ὁ πατὴρ τυφλός, ὅτε ἐγεννήθησαν· γραπτέον: ὦ τυφλῷ πατρὶ τοιώδ' ἐφύτην ἀντί: εἰ τυφλοῦ πατρὸς τοιώδ' ἐφύτην = οἵ πρὸς τυφλὸν πατέρα τοιοῦτοι ὑπήρξατε, οὕτω προσηνέχθητε· ὁ Badham: οἵ ἀντί: εἰ· ὀρθότερον: ὦ· τὸ ἐφύτην οὐχὶ γ' προσώπου, ἀλλὰ β' ἀντὶ ἔφυτον, ὃ καὶ κείμενον ἐν τοῖς χειρογράφοις διωρθώθη ὑπὸ Elmsley.

1380. Τὸ σὸν θάκημα καὶ τοὺς θρόνους· σχῆμα ἓν διὰ δυοῖν = τὸ σὸν τῶν θρόνων θάκημα (τὴν σὴν ἐπὶ τῶν θρόνων ἕδραν).

1381. Κρατοῦσιν. Τὸ κρατοῦσιν ἐνταῦθα, εἰ καὶ αἰτιατικῇ συντεταγμένον, δὲν σημαίνει νικῶσιν, ἀλλ' ἔχουσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν των, potiuntur.

1385. Γῆς ἐμφυλίου δόρει· ἑρμηνεύουσι: γῆς συγγενοῦς, πατρῴας· ἀλλὰ βεβιασμένη ἡ τοιαύτη ἑρμηνεία· γραπτέον μᾶλλον: ἐμφυλίῳ, ἐμφυλίῳ δόρει (πολέμῳ).

1390. Πατρῷον ἔρεβος. ὃ ὁ πατὴρ ἀρώμενος ὡς κληρονομίαν αὐτοῖς καταλείψει· βεβιασμένη ἔννοια· ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ: πατρῷον εἰκάζει: κάτωθεν, ἐγὼ τὸ μικρὸν ἀπέχον: παρήκειν.

1394. Καὶ πᾶσι Καδμείοις τοῖς σαυτοῦ θ' ἅμα. Τὸν στίχον θεωρεῖ ὕποπτον ὁ Nauck καὶ διὰ τὴν σύνδεσιν: καί-τε καὶ ὅτι ἀντί: τοῖς σαυτοῦ ἔπρεπε νὰ λεχθῇ: τοῖς σοῖς· εὐοδοῦνται ἅπαντα, γραφομένου τοῦ στίχου οὕτω: πᾶσίν τε Καδμείοισι καὶ τοῖς σοῖς ἅμα· τὸ ὅτι παραγγέλλεται νὰ ἀναγγείλῃ τοῖς Καδμείοις οὐδὲν ἔχει τὸ ἄτοπον· ἐπίσης ἐπιτυγχάνεται καὶ ἡ ἐπίδοσις, ὅπως θέλει ὁ Nauck, διὰ τῆς συνδέσεως: τε-καί, δι' ἧς τὸ δεύτερον μέρος παρίσταται ἰσχυρότερον.

1400. Οἷον ἆρ' ὁδοῦ τέλος Ἄργους ἀφωρμήθημεν. ὁ Wunder: οἷον ἆρα τέλος ἐστὶ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἀπ' Ἄργους ὡρμήθημεν· ὁ Nauck ἀφωρμήθημεν βραχυλογικῶς = ἀφορμηθέντες ἐπράξαμεν. Ἡ σύνταξις σύστοιχος = ἀφωρμήθημεν τὴν ἀφόρμησιν τοῦ τέλους τῆς ὁδοῦ = ἀφορμηθέντες εὕρομεν τέλος τῆς ὁδοῦ.

1411. Καὶ σφῷν ὁ νῦν ἔπαινος ὃν κομίζετον. τὸ χωρίον διὰ τὴν ἀλλόκοτον χρῆσιν τοῦ: κομίζετον ἀντί: κομίζεσθον παρέχει ὑπονοίας διασκευῆς· γραπτέον κατ' ἐμὲ οὕτω: καὶ σφῷ γ' ἐπαίνου τοῦδ',

ὃν ἐκομίσασθε νῦν ἀντί: καὶ σφῷν ὁ νῦν ἔπαινος, ὃν κομίζετον. τοῦδ' ἀνδρός=παρὰ τοῦδ' ἀνδρός.

1413. Ἔτ' ἄλλον οἴσει. Ἵν' ἀκόλουθον γένηται τῷ διορθωθέντι 1411 στίχῳ, γραπτέον: οἴσεσθ' ἔτ' ἄλλον ἀντί: ἔτ' ἄλλον οἴσοι· μετενεκτέον δ' ἐνταῦθα καὶ τοὺς στίχους 1435-6 διωρθωμένους.

1435-6. Τάδ' εἰ τελεῖτέ μοι | θανόντ', ἐπεί οὔ μοι ζῶντί γ' αὖθις ἕξετον. Διὰ λόγους ἰσχυροὺς ὁ Nauck κηρύττει τὸν στίχον 1436 νόθον καὶ ὀβελίζει· ἀλλ' ὁ στίχος καθίσταται γνησιώτατος οὕτω διορθούμενος: τάδ' εἰ θανόντι μοι | τελεῖτ', ἐπεί οὔ με ζῶντά γ' αὖθις ἕξετον. Τό: ζῶντι καὶ ὁ Elmsley τρέπει εἰς: ζῶντα. Πρέπει δὲ οἱ δύο στίχοι «σφων δ' εὖ διδοίη—ἕξετον» νὰ τεθῶσι μετὰ τὸν στ. 1413. τοῦτο ἀπαιτεῖ καὶ τὸ ἀμέσως ἑπόμενον «οὐ γάρ μ' ἔτι βλέποντ' ἐσόψεσθ' αὖθις» (στ. 1437-8), ὃ τὴν αὐτὴν ἔχον ἔννοιαν τῷ «οὔ με ζῶντά γ' αὖθις ἕξετον» παρακείμενον ἀφόρητον πλεονασμὸν ἀποτελεῖ. Τό: εὖ διδοίη ἐκ διορθώσεως τοῦ Burges ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς χειρογράφοις: εὐοδοίη.

1446. Ἀνάξιαι γὰρ πᾶσίν ἐστε δυστυχεῖν· τό: πᾶσιν ὡς δοτικὴ τῆς κρίσεως=κατὰ τὴν κρίσιν πάντων, ἢ ἐνώπιον πάντων οὐδὲν σημαῖνον παρέλκει· γραπτέον ἤ: ὑμεῖς γάρ ἐστε δυστυχεῖν ἀνάξιαι, ἤ: ἀνάξιαι γάρ· ἅλις ἔμ' ἔστι δυστυχεῖν.

1446. Ὁρᾷ γὰρ ταῦτ' ἀεὶ ὁ χρόνος. Ὀρθῶς ὁ Dindorf τό: ταῦτ' τῶν χειρογράφων ἔτρεψεν εἰς: πάντ'.

1467. Τί μάν, τί φήσω τέλος; ἐν τοῖς χειρογράφεις: ἀφῆς, ἀνθ' οὗ ὁ Nauck: τί φήσω; ὁ Meineke: ἀφήσει βέλος, ὃς καί: ἐπάξει εἰκάζει ἀντὶ τοῦ: ἀφήσει· ὁ Dindorf: ἐφήσει τέλος· γραπτέον κατὰ Meineke: τί μὰν ἀφήσει βέλος;

1488. Τί δ' ἂν θέλεις τὸ πιστὸν ἐμφῦναι φρενί; Ὑπάρχει γραφὴ τῶν χειρογράφων: ἐμφῦναι, ἣν ὁ Ellendt ἑρμηνεύει: ὃ ἤθελες θέλει ἰσχυρῶς νὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν ψυχήν. Ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύει: τί τὸ πιστὸν θέλεις ἐμβαλεῖν τῇ φρενί; κρείττων ἡ τοῦ Nauck διόρθωσις ἐμφῆναι, ὃς ὅμως τὴν λέξιν: φρενὶ θεωρεῖ ἡμαρτημένην, προελθοῦσαν ἐκ τοῦ ἐν τῷ τέλει τοῦ προηγουμένου στίχου: φρένα, ἀνθ' ἧς εἰκάζει: φίλῳ ἤ: φράσον· ἀλλ' ὀρθῶς ἔχει τό: φρενὶ ἀποδιδόμενον εἰς τὸν Οἰδίποδα, οὐχὶ δὲ εἰς τὸν Θησέα· ὁ Οἰδίπους εἶπεν ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὸν Θησέα, ἐν ὅσῳ εἶχεν ὀρθὴν τὴν φρένα· συμ-

φώνως πρὸς ταῦτα ἡ Ἀντιγόνη λέγει: ποῖον εἶνε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὃ ὡς πιστὸν θὰ ἐπεθύμεις νὰ φανερώσῃς καὶ συστήσῃς εἰς τὸν Θησέα διὰ τῆς φρενός σου ὀρθῆς οὔσης, ἔχων ὀρθὴν τὴν φρένα; τό: τί προληπτικὸν κατηγορούμενον: τί ἐστι τὸ πιστόν, ὃ θέλοις ἂν ἐμφῆναι τῷ Θησεῖ τῇ σῇ φρενί, ὀρθῇ οὔσῃ; Ὁ Wunder ἀντὶ τοῦ: φρενὶ γράφει: ξένῳ.

1490. Σφίν, — τυγχάνων ὑπεσχόμην. σφίν = αὐτῷ· τό: τυγχάνων ὁ Wunder ἑρμηνεύει: ὅτ' ἐτύγχανον ὧν ἐβουλόμην· ἄλλοι: ὧν ἠξίουν. ἰδ. Matthiä Gr. Gram. § 553 σημ. Ὁ Blaydes ἀντί: τυγχάνων προτείνει: ἀρτίως. Ὅτι τό: τυγχάνων βεβιασμένως ἑρμηνεύεται καὶ ὅτι καὶ οὕτως ἑρμηνευόμενον οὐδὲν παρέχει ὑγιὲς νόημα οὐδεμία ἀμφιβολία· ἡ ἔννοια αὕτη τοῦ: τυγχάνων ἐμπεριέχεται ἐν τῷ ἐν τῷ 1489 στίχῳ «ἀνθ' ὧν εὖ ἔπασχον» καὶ οὕτω καθίστατα τό: τυγχάνων ἄστοχός τις ἐπανάληψις, ὡς παραπλήρωμα μόνον τοῦ στίχου χρησιμεύουσα· πάντως ἡ λέξις τυγχάνων εἶνε ἡμαρτημένη· ἡ τοῦ Blaydes διόρθωσις: ἀρτίως καὶ πολὺ ἀπέχει τῆς παραδεδομένης γραφῆς καὶ οὐδὲν τῇ ἐννοίᾳ προστιθεῖσα (διότι καὶ μόνον τό: ὑπεσχόμην ἄνευ τοῦ: ἀρτίως δηλοῖ τὸ παρελθόν, τὸ δὲ ἐγγὺς παρελθὸν τὸ διὰ τοῦ: ἀρτίως δηλούμενον οὐδένα λόγον ἔχει ἐνταῦθα) ἐπίσης ὡς παραπλήρωμά τι ἐμφανίζεται. Καθ' ἡμᾶς γραπτέον: εὖ φρονῶν ἀντὶ τοῦ: τυγχάνων, ὃ καὶ ἐγγύτερον τῇ παραδεδομένῃ γραφῇ ἢ τό: ἀρτίως καὶ νοῦν παρέχει ὑγιᾶ σημαῖνον: εὐγνωμονῶν. Περὶ τῆς σημασίας ταύτης τοῦ: εὖ φρονεῖν ἰδ. λέξ. Σοφ. Ellendt ἐν λ. φρονεῖν.

1492. Ἰώ, παῖ, βᾶθι, βᾶθ' εἴτ' ἄκραν. Ὁ στίχος διεσκευασμένος, ὅπως δηλοῦται ἐκ τοῦ μέτρου. Ὁ Nauck εἰκάζει: εἰ πετρᾶν ἀντὶ τοῦ: εἴτ' ἄκραν, ἀλλὰ τὸ μέτρον οὐδαμῶς διορθοῦται· καθίσταται δ' ὁ στίχος τῷ ἀντιστοίχῳ τῆς ἀντιστροφῆς ὅμοιος, ἂν διορθωθῇ οὕτως: ἰώ, ἰώ, πρόβαθι, παῖ, πρόβαθ', εἰ πετρᾶν.

1493. Ἐπὶ γύαλον . . . Καλῶς ἀναπληροῦται τὸ χάσμα ὑπὸ Nauck διὰ τοῦ: ἔμολες. Ὁ Σουίδας λέγει: ἄκραν ἐπὶ γύαλον· ἐπ' ἄκραν πέτραν· καὶ ἄλλοι σχολιασταὶ τό: γύαλον ἑρμηνεύουσι διὰ τοῦ: πέτραν. Ὁ Reisig εἰκάζει: εἴτ' ἄκραν | ἢ 'πὶ γύαλον, ἀλλ' ὁ δεύτερος στίχος δὲν συμφωνεῖ τῷ ἀντιστοίχῳ τῆς ἀντιστροφῆς. Ὁ Vauvillers ἔγραψεν: ἄκρον ἀντί: ἄκραν, ὃ συναπτόμενον τῷ: γύαλον δίδωσι καλὴν ἔννοιαν = εἰς τὸ ἄκρον τῆς φάραγγος. Κρείττων φαίνεται ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ ἡ τοῦ Nauck διόρθωσις.

1494. Ἐναλίῳ Ποσειδαωνίῳ θεῷ τυγχάνεις. Ὁ στίχος οὗτος οὐδαμῶς ἀντιστοιχεῖ τῷ τῆς ἀντιστροφῆς· ὁ Hermann ὀρθῶς ὠβέλισε τό: τυγχάνεις· ἀλλὰ καὶ οὕτω τὸ μέτρον δὲν διωρθώθη· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ἵν' ἐναλίῳ Ποσειδαωνίῳ θεῷ· τό: ἵν' εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ πολλὴν ὁμοιότητα ἔχον καὶ εὐκόλως συγχεόμενον πρὸς τὴν πρώτην συλλαβήν: ἐν τοῦ: ἐναλίῳ· τό: ἵν' δὲ τοῦτο δυνάμεθα ἢ τοπικὸν ἐπίρρημα νὰ ἐκλάβωμεν, ἢ τελικὸν σύνδεσμον· ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ στίχῳ ἀντὶ τοῦ: ἁγίζων γραπτέον ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει: ἁγίζεις, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ: ἁγίζῃς· προτιμοτέρα φαίνεται ἡμῖν ἡ πρώτη ἐκδοχή.

1496-7. Ὁ γὰρ ξένος σε καὶ πόλισμα καὶ φίλους ἐπαξιοῖ δικαίαν χάριν παρασχεῖν. Ὁ Nauck ἑρμηνεύει: ἐκ τοῦ ἐπαξιοῖ ἐξαρτῶνται ἀμέσως αἱ αἰτιατικαὶ σε καὶ πόλισμα καὶ φίλους, ὑπονοουμένου τοῦ: δικαίας χάριτος· ἀντὶ δὲ τῆς γενικῆς ταύτης ἐμφανίζεται ἡ ἀπαρέμφατος παρασχεῖν (σοὶ καὶ πολίσμασι καὶ φίλοις) δικαίαν χάριν. Μᾶλλον ἡ φράσις αὕτη προῆλθεν ἐκ συμπτύξεως τῶν δύο φράσεων 1) ἐπαξιοῖ σὲ . . . δικαίας χάριτος καὶ 2) ἐπαξιοῖ σοι . . παρασχεῖν δικαίαν χάριν· τοιοῦτον καὶ τὸ ἐν Φιλοκτ. 62: οἵ σε οὐκ ἠξίωσαν τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων ἐλθόντι δοῦναι· 1) οἵ σε οὐκ ἠξίωσαν τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων· 2) οἱ οὐκ ἠξίωσαν ἐλθόντι σοι δοῦναι τὰ Ἀχ. ὅπλα. Τό: σε δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἄτονον, ἀλλ' ὀρθοτονούμενον: σέ διὰ τὴν ἀντίθεσιν πρὸς τό: πόλισμα καὶ φίλους.

1498. ***, ᾆσσ', ὦναξ. Τὸ χάσμα ἀναπληροῖ ὁ Τρικλίνιος γράφων: σπεῦσον, ἄϊσσ', ὦναξ· κρεῖττον ὁ Heimsoeth: ὡς τάχος ᾆσσ', ὦναξ. Καθ' ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἐν τῷ προηγουμένῳ στίχῳ τό: παθὼν (εὖ, ἀγαθὰ) κεῖται ἄνευ προσδιοριστικῆς ἐννοίας, συμπληρωτέον τὸ χάσμα διὰ τοῦ: πόλλ' ἀγάθ', ὃ πρέπει νὰ συνάψωμεν τῷ: παθὼν ἀφαιροῦντες τὴν τελείαν στιγμὴν καὶ στίζοντες διὰ κώλου μετὰ τό: ἀγάθ'.: παθὼν | πόλλ' ἀγάθ'· ᾆσσ', ὦναξ.

1500. Κτύπος = ἦχος, φωνή. Τό: κοινός, ἀνθ' οὗ ὁ Schmidt καινὸς προτείνει, ἔχει κάλλιστα, κοινὸς σοῦ (τοῦ ἐξ ἀστῶν χοροῦ) καὶ τοῦ ξένου, ὃ ἐπεξηγεῖται καὶ πλατύνεται διὰ τοῦ ἑπομένου στίχου, ὃν κάλλιστα ἔχοντα ζητεῖ ὁ Nauck νὰ ὀβελίσῃ ὡς ἀνάρμοστον, διότι μόνον ὁ χορὸς ἐποιήσατο ἐπίκλησιν· ἀλλὰ τί ἄλλο εἶνε οἱ δύο στίχοι 1486-7 ἢ ἐπίκλησις τοῦ Οἰδίποδος;

1510. Ἐν τῷ δὲ κεῖσαι τοῦ μόρου τεκμηρίῳ; Ἀνάρμοστον τό: κεῖσαι· ὁ Blaydes εἰκάζει: καὶ τῷ (ἤ: τῷ δὴ) πέποιθα τοῦ μόρου τεκμηρίῳ; ὁ J. van Delden: ἐν τῷ δὲ κεῖται σοῦ μόρου τεκμήριον; ἡμεῖς εἰκάζομεν: τί τοῦ μόρου δὲ κἄστι σοι τεκμήριον; ἤ: ἐν τῷ δὲ καὶ τοῦ σοῦ μόρου τεκμήριον; ἤ: ἐν τῷ δὲ καὶ τὸ τοῦ μόρου τεκμήριον;

1519. Γήρως ἄλυπα. Ἑρμηνεύουσιν ὑπὸ γήρως οὐ λυπηθησόμενα, ἐκλαμβάνοντες τό: γήρως ὡς γεν. ἐξ ὑποκειμένου κατὰ τό: κακῶν ἄνατος, ἄλυπος ἄτης· ἀλλὰ τό: κακῶν ἄνατος καταντᾷ νὰ σημαίνῃ ἄνευ κακῶν καὶ τό: ἄλυπος ἄτης ἄνευ ἄτης· κατὰ ταῦτα καὶ τὸ γήρως ἄλυπος θὰ ἐσήμαινεν ἄνευ γήρως, πάντοτε νέα καὶ ἀκμαῖα, καὶ οὕτως ἑρμηνεύει ὁ Nauck (vas in unvergänglicher Frische bleiben wird), ἀλλ' οὐδαμῶς ὀρθὴ δύναται νὰ εἶνε ἡ ἑρμηνεία αὕτη· ὑπισχνεῖται ὁ Οἰδίπους αἰωνίαν νεότητα καὶ ἀκμὴν εἰς τὴν πόλιν; ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μεταφορικὴ χρῆσις τῆς λέξεως γῆρας ἐπὶ τῆς πόλεως εἶνε τραχεῖα. Τὸ χωρίον φαίνεταί μοι βεβλαμμένον· εἰκάζω: ἄλυπ' ἀγήρω ἀντὶ τοῦ: γήρως ἄλυπα· τῆς γραφῆς ταύτης κακῶς ἀναγνωσθείσης (ἄλυπα γήρω ἀντί: ἄλυπ' ἀγήρω) καὶ ἀντιστραφείσης (γήρω ἄλυπα) προσετέθη τὸ ἀναγκαῖον ς εἰς τὸ τέλος τοῦ τερατώδους: γήρω. Τὸ ἄλυπα δηλοῖ τὴν στέρησιν τῆς λύπης, εὐτυχίαν, εὐδαιμονίαν, τὸ δέ: ἀγήρω ὡς κατηγορούμενον σημαίνει αἰωνίως· ἡ αὐτὴ ἔννοια ἐκφέρεται ἐν στ. 1765 «χώραν ἕξειν αἰὲν ἄλυπον».

1523. Μήθ' οὗ κέκευθε, μήτ' ἐν οἷς κεῖται τόποις. Τὸν οὐ προσφυῶς ἑρμηνευόμενον τοῦτον στίχον ὀβελίζει ὁ Herwerden· ὁ Nauck ἐν τῷ προτέρῳ στίχῳ γράφων: τύμβον ἀντί: τοῦτον καθιστᾷ ὁμαλωτέραν πως τὴν τοῦ χωρίου ἑρμηνείαν· καθ' ἡμᾶς πρέπει νὰ διορθωθῇ ὁ προκείμενος στίχος οὕτω: μήθ' οὗ δέμας κέκευθε μήτ' ἐν οἷς τόποις· τό: κέκευθε (ἀμεταβ.) = εἶνε κεκρυμμένον (τεθαμμένον), ἐν δὲ τῷ: ἐν οἷς τόποις ἐννοητέον τό: ἐστιν ἤ: κεῖται (τὸ δέμας), ὃ κείμενον ἐν τῇ ᾤᾳ ὡς ἑρμηνευτικὸν παρεισέφρησεν εἰς τὸ ἔδαφος, ἀποτριβέντος καὶ ἐξιτήλου γενομένου τοῦ: δέμας. Καὶ τό: μὲν οὗ κέκευθε δηλοῖ ἀκριβῶς τὸν τόπον, ἔνθα ἦν τεθαμμένον τὸ δέμας (τὸν τύμβον), τὸ δέ: ἐν οἷς τόποις τοὺς τόπους, ἐντὸς τῶν ὁποίων (ἓν μέρος αὐτῶν ἦν τό: οὗ κέκευθε) εὑρίσκετο ὁ χῶρος, ἔνθα ὁ τύμβος (ἐν ᾧ

τὸ δέμας ἔκειτο)· τὸ μὲν πρῶτον μερικώτερος, τὸ δὲ δεύτερον γενικώτερος προσδιορισμός· ὅθεν οὐδεὶς πλεονασμός.

1534. Αἱ δὲ μυρίαι πόλεις, κἂν εὖ τις οἰκῇ. Τὸ χωρίον δὲν ἑρμηνεύεται σαφῶς· καὶ ὁ μὲν Nitsch εἰκάζει: αἱ δὲ κύριαι ἀντὶ τοῦ: αἱ δὲ μύριαι· ὁ δὲ Nauck: οὐ δὲ κυρία· ὁ Kayser: εἰ δὲ κυρία· καθ' ἡμᾶς τὸ σφάλμα ἔγκειται ἀλλαχοῦ· ὁ Οἰδίπους ἀφ' οὗ ἐχορήγησεν ἀσφάλειαν εἰς τὴν πόλιν, θέλει νὰ πρφυλάξῃ νῦν αὐτὴν καὶ ἐκ τοῦ ἁμαρτήματος τῆς ὕβρεως, τῆς ἀλαζονείας, ὡς νὰ ἔλεγε: θὰ εἶσθε μὲν διὰ τούτων ἀσφαλεῖς καὶ εὐτυχεῖς, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ ὑπερφρονεῖτε καὶ ὑβρίζοντες καταφρονεῖτε τῶν θείων, ὅπερ μυρίαι πόλεις εὐτυχήσασαι ἔπραξαν διὰ τὴν βραδεῖαν τοῦ θείου τιμωρίαν· ἡ ἔννοια αὕτη ἐξάγεται εὐκόλως, ἂν γραφῇ: ἀλλὰ ἀντὶ τοῦ: αἱ δέ· ἄλλως δὲ καὶ τὸ ἄρθρον: αἱ παραπληρωματικῶς κεῖται ἐνταῦθα· διότι ὁ λόγος εἶνε γενικὸς (μυρίαι πόλεις) καὶ δὲν πρόκειται περὶ ὡρισμένων πόλεων. Τὸ: κἂν = καὶ μάλιστα ἄν· καὶ (καὶ μάλιστα) καθυβρίζει, ἄν τις πόλις εὖ οἰκῇ (εὐτυχῇ, εὐδαιμονῇ).

1560. Λίσσομαι. Ὁ Dindorf γράφει: λίσσομαι κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν «λίσσωμ' ἀνέρα κεῖνον» (Ἰλ. 22, 418), ἵνα συμφωνήσῃ τῇ ἀντιστροφῇ (στ. 1571)· παράδοξος ἡ σύνταξις, ἧς καὶ ὁ Wunder ὑπερμαχεῖ· τὸ Ὁμηρικὸν λίσσωμαι εἶνε ὑποτακτικὴ σκοπὸν δηλοῦσα, ἣ καὶ ἀντὶ μέλλοντος κεῖται πολλάκις παρὰ τῷ ποιητῇ, τὸ δὲ τοῦ Σοφοκλέους εἶνε ἐνεστὼς ὁριστικῆς οὐδεμίαν ἔχον πρὸς ἐκεῖνο σχέσιν· ζητητέα τῆς ἀντιστροφῆς ἡ διόρθωσις, περὶ ἧς ἰδὲ παρατ. εἰς στ. 1571.

1561. Μήτ' ἐπὶ πόνῳ, μήτ' ἐπὶ βρυαχεῖ. Τὸ: ἐπὶ βρυαχεῖ οὐδένα νοῦν ἔχει· γραπτέον ἀντ' αὐτοῦ: μήτε τι βρυαχεῖ· εὐκόλως τὸ ΕΤΙ ἠδύνατο νὰ μεταπέσῃ εἰς ΕΠΙ· τὰ ἐπίθετα ἐπιπόνῳ βαρυαχεῖ πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς τό: μόρῳ (δοτ. τῆς συνοδείας) = μήτε μὲ ἐπίπονον, μήτε ποσῶς μὲ οἰκτρὸν θάνατον· τότε εἶνε περιττὸν καὶ τὸ προσδιοριστικὸν ἐπίθετον: εὐμαρεῖ ἤ τοιοῦτόν τι, ὃ ποθεῖ ὁ Nauck διὰ τό: μόρῳ. Τὸ βαρυάχεῖ ἐκ τοῦ βαρὺς καὶ ἄχος· ἕτερον τὸ ἐκ τοῦ βαρὺς καὶ ἦχος βαρυᾱχής· ἴδ. Passow καὶ Ellendt.

1562. Δίδου μοι ξένον ἐξανύσαι — πλάκα. Τὸ: μοι δοτ. χαριστικὴ = κάμνε νά μου ἀποπερατώσῃ ὁ ξένος τὸν δρόμον του καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν τοὺς πάντας κρύπτουσαν (παγκευθῆ) κάτω τῶν

νεκρῶν πλάκα (κυρίως τὴν ὁμαλὴν τοπικὴν ἔκτασιν, τὸν χῶρον τῶν νεκρῶν τὸν κάτω, τὸν Ἅδην).

1565. Μάταν. Ἡ λέξις οὐδὲν παρέχει ὑγιὲς νόημα· ὁ Nauck εἰκάζει: λίαν· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: κακῶν ἀντὶ τοῦ: μάταν· τὸ: ἱκνουμένων = καταλαμβανόντων (μετ. ἐναντιωματική)· ὁ Reisig ἱπούμενον = βεβλαμμένον· εἰ καὶ καταλαμβάνουσιν αὐτὸν μεγάλα καὶ κακὰ δυστυχήματα (ἡ πατροκτονία καὶ αἱμομιξία κτλ.), ὅμως πάλιν θὰ ἠδύνατο θεός τις, δίκαιος πρὸς αὐτὸν φαινόμενος (διότι ἐξαγνισθεὶς ἤδη εἶνε ἄξιος νὰ τύχῃ τῆς δικαιοσύνης ταύτης) νά τον ἀνυψοῖ, νά τον λαμπρύνῃ, νά τον ἀνορθώσῃ (αὔξοι ἂν) παρέχων αὐτῷ ἤπιον θάνατον.

1566. Δίκαιος. Τοῦτο βεβιασμένως ἑρμηνεύεται: δικαιοσύνην ἀσκῶν, δίκαιος φαινόμενος. Ἴσως ἀντ' αὐτοῦ γραπτέον: δίκῃ γ' ἂν = δικαίως.

1571. Ἐξ ἄντρων. Καὶ εἰς τὸ μέτρον προσκρούει καὶ ὁ νοῦς σκοτεινός· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ἄγριον καὶ στικτέον μετ' αὐτὸ διὰ κόμματος.

1572. Ἀδάμαστον φύλακα. Τὸ μέτρον οὐδὲ προσεγγίζει εἰς τὸ τοῦ ἀντιστοίχου τῆς στροφῆς στίχου (1561), ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι ἐκ τοῦ στίχου παρελείφθησαν λέξεις, ἃς ἀποπειρώμεθα νὰ ἀναπληρώσωμεν οὕτως: ἀδάματον αἰὲν φύλακα νεκύων· οὕτω τὸ μέτρον ἐπανορθοῦται· τὸ αἰὲν ὑπάρχον ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ παραπλανήσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντιγραφέως τινὸς καὶ νὰ παραλειφθῇ· ἀποδοτέον δ' αὐτὸ εἰς τὸ: ἀδάματον, τὸ δὲ: νεκύων συναπτέον τῷ: παρ' Ἅιδᾳ.

1575. Ἐν καθαρῷ βῆναι = ἐπὶ καθαρᾶς (ἐλευθέρας, κωλυμάτων ἀπηλλαγμένης) ὁδοῦ πορεύεσθαι· (Nauck)· ἀλλ' ἐν καθαρῷ βῆναι θὰ ἐσήμαινε νὰ πατῇ ἐπὶ καθαροῦ τόπου· ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπὶ καθαρᾶς ὁδοῦ πορεύεσθαι οὐδεμίαν παρέχει ἀβίαστον ἔννοιαν· ἔπρεπε νὰ εἴπῃ: νὰ ἔλθῃ ὁ Οἰδίπους καθαρός· ἀλλὰ καὶ τὸ βῆναι ἀντιστρατευόμενον τῷ μέτρῳ εἶνε ὕποπτον· ἁπασῶν τῶν δυσχερειῶν ἀπαλλαττόμεθα γράφοντες: κατεύχομ' (παρενθετικῶς) ἁγνῷ, καθαρῷ μολεῖν ἀντὶ τοῦ: κατεύχομαι ἐν καθαρῷ βῆναι· καθαρθέντι τῶν ἁμαρτημάτων καὶ ἁγνῷ γενομένῳ· συναπτέον δὲ τό: ἁγνῷ, καθαρῷ τῷ: ὁρμωμένῳ ὡς κατηγορούμενον, τὸ δὲ: πλάκας (ταὐτὸν τῷ ἐν στ.

1564 πλάκα) τῷ: μολεῖν· καὶ ὁ Hermann προὔτεινε μολεῖν ἀντὶ τοῦ βῆναι.

1584. Κεῖνον τὸν ἀεὶ βίοτον ἐξεπίστασο. Τὸ μέτρον χωλαίνει· ὁ Hermann διορθοῖ: κεῖνόν γ' ἐσαιεὶ βίοτον ἐξεπίστασο· ὁ Hartung: τὸν αἰνὸν βίοτον ἀντὶ τὸν ἀεὶ βίοτον· ὁ Nauck: τὸν ἄβιον βίοτον· ὁ Dindorf: κεῖνον σαφῶς τὸν βίοτον· προτείνομεν καὶ ἡμεῖς εἰκασίας τινὰς ἡμετέρας: ἐκεῖνον αἰὲν ἐξεπίστασο βίοτον· ἤ: κεῖνον τὸν ἄνδρα βίοτον ἐξεπίστασο.

1590. Καταῤῥάκτην ὁδόν. Τὴν κρημνώδη εἴσοδον τοῦ χάσματος, δι' οὗ τις καταρράσσει (κατακρημνίζεται) μεθ' ὁρμῆς εἰς τὸν Ἅδην· τὸ: καταῤῥάκτην ἐπιθετικῶς, ὅπως ἱκέταν — ἰήλεμον, νάρθηκας — ὑβριστάς, χαροὺς πλανάτας κτλ.

1591. Χαλκοῖς βάθροις ἐῤῥιζωμένον. Μὲ χαλκίνας βάσεις ἐκ τῆς γῆς στερεωμένον· τὸ αὐτὸ ἐκφράζει καὶ τὸ ἐν στ. 57 χαλκόπους ὁδός.

1602. Ταχὺ ἐπόρευσαν. Ἀκατάλληλον τὸ: ἐπόρευσαν· ὁ Blaydes διορθοῖ: ἐπέραναν· ὁ Reisig ἀντὶ τοῦ: ταχεῖ εἰκάζει: βραχεῖ· ἐγὼ εἰκάζω: περαίνουσ' ἐν χρόνῳ ἀντὶ: ἐπόρευσαν σὺν χρόνῳ.

1604. Ἐπεὶ δὲ παντὸς εἶχε δρῶντος ἡδονήν. Τὸ: δρῶντος δὲν εἶνε καταληπτόν· ὁ Hermann τὸ: παντὸς δρῶντος ἑρμηνεύει: πάσης ὑπηρετήσεως· ὁ Fournier διορθοῖ: ὡς δ' εἶχε παντὸς τοῦ δέοντος ἡδονήν· ὁ Ellendt ἑρμηνεύει: cum omni in re ei satisfactum esset· ἡδονὰς ἔχειν ἐν Αἴ. 259· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ἐπεὶ δὲ πᾶν ἦν δρώμενον καθ' ἡδονήν· τὸ: ἦν δρώμενον δύναται νὰ ἐκληφθῇ κατὰ περίφρασιν = ἐδρᾶτο, ἢ καθ' ὑπερβατὸν σχῆμα: πᾶν δρώμενον ἦν καθ' ἡδονήν· κρείττων ἡ πρώτη ἐκδοχή.

1617. Φθόγγον — πικρόν. Φθόγγον ἐννοεῖ, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Nauck, τὴν ὑποχθόνιον βοήν, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ: ἐξαίφνης· ἀλλὰ τὸ: πικρὸν δὲν ἑρμηνεύεται, ὃ θὰ εἶχε καλῶς, ἂν ὁ φθόγγος ἦτο τῶν θυγατέρων. Ἴσως ἀντὶ τοῦ: πικρὸν γραπτέον: χθονὸς ἤ: πικρῶς, ὃ συναπτέον τῷ: εἶπεν ὑπερβατῶς.

1625. Φόβῳ. Συναπτέον οὐχὶ τῷ: δείσαντας πρὸς ἐπίτασιν κατὰ Nauck, ἀλλὰ τῷ: στῆσαι· τῷ: δείσαντας δὲ τὸ: ἐξαίφνης.

1632. Πίστιν ἀρχαίαν. Τὸ: ἀρχαίαν δύναται ἀβιάστως νὰ ἑρμηνευθῇ σημαῖνον: τὴν παλαιάν, παλαιόθεν, ἔκπαλαι γνωστήν, ἐπο-

μένως δεδοκισμένην καὶ στερεάν, ὅπως καὶ ὁ Hermann ὀρθῶς ἑρμηνεύει: quae firma maneat, antiqua futura· ὁ Ellendt: fides perpetuo apud te usu sacrata· τινὲς δὲ βεβιασμένην εὑρίσκοντες τὴν ἑρμηνείαν διορθοῦσιν: ἀρκέσειν (Nauck), ἀρθμίαν (Wecklein), ἀρκίαν (L. Schmidt), ὁρκίαν (N. Παπαγεωργίου), ἢ καὶ κρείττων τῶν λοιπῶν, ἂν εἶνε χρεία διορθώσεως, κυρουμένη καὶ ὑπὸ τοῦ «κατήνεσεν ὅρκιος» (στ. 1637).

1640. Τλάσας χρὴ τὸ γενναῖον φέρειν. Ὁ Nauck φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ ὀβελισθῇ ὁ στίχος ὡς ἀκατάλληλος· ἀντὶ τοῦ: φέρειν φέρεται καὶ γραφή: φρενί· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: ὦ παῖδε, γενναίᾳ τὰ νῦν τλᾶτε φρενί.

1641. Μηδ' ἃ μὴ Θέμις. Συμπλήρωσον καὶ σύνταξον: μηδὲ δικαιοῦν λεύσσειν ἃ μὴ Θέμις ἐστὶ λεύσσειν, μηδὲ δικαιοῦν κλύειν (παρὰ τῶν) φωνούντων ἃ μὴ Θέμις ἐστὶ κλύειν.

1646. Ἀστακτὶ δὲ σὺν ταῖς παρθένοις. Ὁ στίχος εἶνε βεβλαμμένος (ἴδ. Nauck)· ὁ Nauck προτείνει: ταῖσι ἀντί: σὺν ταῖς, εἶτ' ἄκασκα (= ἡσύχως, βραδέως) ἀντὶ τοῦ: ἀστακτὶ δέ, καί: στείχοντες ἀντί: στένοντες· ἡμεῖς ἀντὶ τοῦ: ἀστακτὶ εἰκάζομεν: ἀστραφεῖς (ἐν στ. 1648 τὸ ἀντίθετον: στραφέντες)· ἀντὶ τοῦ: σὺν ταῖς μετὰ τοῦ Nauck: ταῖσι καταλληλότερον διὰ τὴν σύνταξιν τοῦ: ὡμαρτοῦμεν, καὶ ἀντὶ τοῦ: στένοντες μετὰ τοῦ Nauck: στείχοντες ἢ καί: βαίνοντες.

1659. Ἐξέπραξεν, οὔτε ποντία. Τὸ ἐξέπραξεν ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύει: ἀνεῖλε· τοῦτο ἁρμόζει εἰς τό: κεραυνός· εἰς τό: θύελλα θὰ ἐννοηθῇ κατὰ ζεῦγμα τό: ἔμαρψεν ἤ: ἥρπασεν· ὁ Ὅμηρος λέγει «οἴχεσθαι προφέρουσα κακὴ ἀνέμοιο θύελλα εἰς ὄρος ἢ εἰς κῦμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης» (Ἰλ. 6, 345). Ὁ Blaydes διορθοῖ: ἐξέφλεξεν, ὁ Mähly: ἐξήρπαξεν· οὐδεμιᾶς διορθώσεως χρεία. Καὶ τὸ ποντία ἀνάρμοστον εὑρίσκων ὁ Herwenden διορθοῖ: φοινία· ἀλλὰ κάλλιστα ἔχει τό: ποντία, ἡ ἐν τῇ θαλάσσῃ μαινομένη καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης ἐξορμῶσα, ἡ καὶ ἀγριωτάτη.

1662. Διαστὰν ἀλύπητον. Ὑπάρχει καὶ γραφή: ἀλάμπετον ἀντὶ τοῦ: ἀλύπητον, ἢ καὶ κρείττων· τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφέρει καὶ τὸ ἐν στ. 1681 «ἄσκοποι πλάκες», ἀόρατοι τοπικαὶ ἐκτάσεις (αἱ τοῦ Ἅδου).

1675. Ἀλόγιστα παροίσομεν ἰδόντε καὶ παθόντε. Ἑρμηνεύουσιν: ἀνεκδιήγητα θὰ διηγηθῶμεν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἔννοια τῆς διηγήσεως οὐδένα λόγον ἔχει ἐνταῦθα καὶ δυσκόλως αὕτη δύναται ἀποδοθῇ εἰς τό: παροίσομεν. Ὁ σχολιαστὴς ἑρμηνεύει: ἀδιήγητα κακὰ βαστάσομεν· κατ' αὐτὴν τὴν ἑρμηνείαν πρέπει ἀντὶ τοῦ παροίσομεν νὰ γράψωμεν: διοίσομεν, ὅ ὅμως πρέπει νὰ ἑρμηνεύσωμεν: περάσωμεν τὴν ζωήν μας, θὰ διάγωμεν (ἰδ. Ellendt ἐν λ. διαφέρω), τὸ δέ: ἀλόγιστα (= ἀνεκδιήγητα) πρέπει ὑπερβατικῶς νὰ συναφθῇ τῷ: ἰδόντε καὶ παθόντε.

1686-7. Βίου δύσοιστον — τροφάν. Σχῆμα ὑπαλλαγῆς, ἀντί: δυσοίστου βίου τροφάν· ἰδ. παρατ. εἰς στ. 900 καὶ 106. Τό: δύσοιστον ὁ Ellendt ἑρμηνεύει δυσκολοϋπόφερτον, ὁ Nauck = τῷ ἐν 1614 δυσπόνητον, τὴν μετὰ κόπου παρασκευαζομένην.

1690. Ἕλοι πατρὶ ξυνθανεῖν γεραιῷ. Ἴδ. παρατ. εἰς στ. 1716.

1691. Τάλαιναν' ὡς ἔμοιγ' ὁ [μέλλων] βίος οὐ βιωτός. Ὁ Nauck ὀβελίζει τό: μέλλων· ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὸν ὀβελισμὸν συμφωνεῖ ὁ στίχος πρὸς τὸν ἀντίστοιχον τῆς ἀντιστροφῆς, στ. 17.. «ἐπαμμένει σέ τ', ὦ φίλα, πατρὸς ὧδ' ἐρήμας». Θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιστοιχήσῃ ἀκριβῶς, ἂν ἀντὶ τοῦ ἀπροσφόρου: μέλλων ἐγράφετο καὶ τὸ τῇ ἐννοίᾳ προσφυέστατον: νῦν.

1692. Ὦ διδύμα τέκνων ἀρίστα Ὁ Wunder λέγει: κατὰ τὸ Ὁμηρικὸν «φίλε τέκνον», ἀλλ' ἡ γενική: τέκνων συναπτομένη τῷ: ἀρίστα τί δηλοῖ; πάντων τῶν τέκνων ἄρισται ἦσαν; διορθωτέον: ὦ διδύμω τέκνω γ' ἀρίστω· διδύμω = δύο.

1694-6. Τὸ φέρον ἐκ θεοῦ καλῶς φέρειν χρή· μηδ' ἄγαν οὕτω φλέγεσθον. Ὁ Nauck ὀβελίζει τό: καλῶς καὶ τό: χρή· ὁ Wecklein τό: φέρειν χρή· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: τὸ φέρον εὖ φέρειν χρεών, ὅ καὶ ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς εἰς τὸν ἀντίστοιχον τῆς ἀντιστροφῆς στίχον 1721 «τὸ τέλος, ὦ φίλαι, βίου»· τὸ φέρον = τὴν τύχην. Ὁ Wecklein: μηδὲν ἄγαν φλέγεσθον ἀντὶ τοῦ: μηδ' ἄγαν οὕτω φλέγεσθον, ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸν προηγούμενον στίχον· οὕτω καὶ ὁ Wunder, ὃς ἑρμηνεύει: fors, fortuna, fatum· φλέγεσθον (μετὰ τῆς αἰτ.: τὸ φέρον) inflamari, magno dolore affici· καθ' ἡμᾶς γραπτέον: τὸ φέρον εὖ φέρειν χρεών· μηδὲν ἄγαν φλέγεσθον· οὐ

ιτάμεμπτόν ἐστιν. Ἰδὲ καὶ τὰς ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ σημειώσεις.

1696. Οὔτοι κατάμεμπτ' ἐβήτην. Δὲν κατανοεῖται σαφῶς τὸ ωρίον· τοῦ σχολιαστοῦ ἡ ἑρμηνεία «οὐκ ἐν τούτοις ἐστέ, ὥστε καταέμφεσθαι . . . οὐκ ἐν χείρονι νῦν ὑμῖν ἔσται τὰ πράγματα» δὲν ἐπιιυρεῖ πολύ· οὐδ' ἡ παραβολὴ τῆς προκειμένης φράσεως πρὸς τὴν ἐν Ἠλέκρᾳ στ. 979 «ὧν βεβήκασιν» φαίνεται κατάλληλος· διὰ ταῦτα :βλαμμένον θεωρῶν τὸ χωρίον εἰκάζω ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ: οὐ γὰρ ιτάμεμπτόν ἐστιν ᾗ: ἔσται (τὸ φέρον, ἤτοι ἡ τύχη ἥ, τε ὑμετέρα ιὶ ἡ τοῦ πατρός, αὐτῶν μεν οὐκ ἐγκαταλειφθησομένων ὑπ' αὐτοῦ ιτὰ τὴν τοῦ πατρὸς στέρησιν, ἐκείνου δ' οὕτω λαμπρῶς τελευτήιντος καὶ τιμηθησομένου ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων). Ὁ Nauck εἰκάζει: ιτοι κατάμεμπτος αἶσα.

Ὁ μηδαμὰ δὴ τὸ φίλον, φίλον. Ἡ γραφὴ ἡμαρτημένη· ὁ runk διορθοῖ ὃ (τὸ πλανᾶσθαι καὶ ταλαιπωρεῖν σὺν τῷ πατρὶ) μηιμὰ (μηδαμῶς) φίλον ἦν φίλον (ἐστὶ νῦν). Ὁ Firnhaber: δῆτα ιτί: δὴ τὸ (ὃ μηδαμὰ δῆτα φίλον ἦν φίλον ἐστὶ νῦν)· ἐγγυτέρα ίτη τῇ παραδεδομένῃ γραφῇ.

1699. Ὁπότε γε καὶ τόν. Ἀρίστη ἡ τοῦ Kunhardt διόρθωσις: :ότε γ' ἐκεῖνον, ἀνθ' ἧς καί: ὁπότε γε κεῖνον θὰ ἠδύνατο νὰ γραφῇ· Arndt καὶ Heimsoeth: ἕως γ' ἔτ' αὐτόν.

1702. Οὐδὲ γὰρ ὤν. Διόρθωσις τοῦ Hermann· ἐν τοῖς χειροάφοις: οὐδὲ γέρων· ὁ Düntzer: οὐδὲ πέραν· ὁ Elmsley: οὐδὲ θαιν ἤ: πεσών· ὁ Hartung: οὐδὲ γὰρ ἄς· ὃ καὶ κρεῖττον· ἐγώ: οὐδὲ :ρ ὧδ'.

1703. Καὶ τάδε μὴ κυρήσῃς. Μετὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ προρου στίχου διορθωτέον καὶ τοῦτον οὕτως: εἰ τῶν δε μὴ κυρήσαις· ἔννοια: διότι οὐδὲ οὕτως (ἐν τῇ πλάνῃ καὶ τῇ ταλαιπωρίᾳ) ἦσό ιτε ἀφίλητος· εἰς ἐμέ, ἤρκει μόνον νὰ μὴ ἤθελες τύχει τούτων (τοῦ νάτου), νὰ μὴ δηλ. ἤθελες ἀποθάνει.

1705. Ἆς ἔχρῃζε γᾶς ἐπὶ ξένας ἔθανε. Ἡ ἔννοια: ἔθανεν ὶ ξένης γῆς, ἐφ' ἧς ἔχρῃζε θανεῖν, ἔθανεν ἐφ' ἧς ἔχρῃζε ξένης γῆς, Ἀθήναις· ἤ: ἔθανεν ἐπὶ ξένης γῆς (οἱασδήποτε, οὐχὶ ἐν τῇ παίδι), ἐφ' ἧς ἔχρῃζε θανεῖν· ἡ τελευταία εἶνε καὶ καλλιτέρα καὶ ὑπὲρ τῆς συνηγορεῖ καὶ ὁ στ. 1713 «γᾶς ἐπὶ ξένας θανεῖν ἔχρῃζες», θα ἀορίστως ἐπὶ ξένης γῆς (οἱασδήποτε, οὐχὶ τῶν Ἀθηνῶν) γίνε-

ται λόγος· ἡ δ' ἔννοια αὕτη ἐξάγεται ἀβιάστως καὶ φυσικῶς, ἂν τό: ἂς τραπῇ εἰς: ὡς· ἐπὶ ξένης γῆς ἀπέθανε (καὶ οὐχὶ ἐν τῇ πατρίδι), ὡς ἐπεθύμει (ὃ ἦν ἡ μόνη του ἐπιθυμία). Περὶ τῆς συγχύσεως τοῦ ᾱ εἰς ω ἰδὲ Γρηγ. Κορ. Schaefer σελ. 183, 201, 316, 325, 330, 696, 740, 748.

1716. Ἐρῆμος ἄπορος. Αἱ λέξεις αὗται ἀπαντῶσι καὶ ἐν στ. 1736 ὑπὸ τῆς αὐτῆς Ἰσμήνης λεγόμεναι, ἐκεῖθεν ἴσως μετενεχθεῖσαι καὶ ἐνταῦθα· ὁ Nauck ὀβελίζει αὐτάς· ἀλλὰ πρὸς τὸν στ. 1690 τῆς στροφῆς «ἕλοι πατρὶ ξυνθανεῖν γεραιῷ», οὗ ὀβελίζει ἁπάσας τὰς λέξεις πλὴν τοῦ: ἕλοι, οὐδὲν ἀντιστοιχεῖ. Ἐγὼ φρονῶ ὅτι ἐνταῦθα μὲν ἀντί: ἐρῆμος ἄπορος πρέπει νὰ γραφῇ: τίς ὧδ' ἄπορός με νῦν, ἐν δὲ τῷ ἀντιστοίχῳ τῆς στροφῆς στίχῳ πρέπει νὰ ὀβελισθῇ μόνον ἡ ἀκατάλληλος λέξις γεραιῷ, τὸ δέ: ξυνθανεῖν νὰ τραπῇ εἰς: συνθανεῖν. Οὕτω καὶ τὸ μέτρον καὶ ὁ νοῦς εὐοδοῦται. Ἡ ἐπανάληψις τῆς ἀντωνυμίας: με καὶ ἐν προηγουμένῳ τινὶ στίχῳ ἐγένετο «ὡς μή μ' ἄτιμον — οὕτως ἀφῇ με» (στ. 1278-9)· πρβλ· καὶ στ. 811-2 «μηδέ με φύλασσ' ἐφορμῶν ἔνθα χρὴ ναίειν ἐμέ».

1734. Ἄγε με καὶ τότ' ἐπενάριξον. Ὁ στίχος δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν τῆς ἀντιστροφῆς (1746) «μέγ' ἄρα πέλαγος ἐλαχέτην τι», ἀνθ' οὗ ὁ Wecklein: μέγ' ἄρα πέλαγος ἐλάχετ' ἄτας. Ἀντιστοιχεῖ δὲ οὕτω διορθούμενος: ἄγε με, τότε δ' ἔμ' ἐπενάριξον· περὶ τῆς ἐπαναλήψεως τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας: με — ἔμ' ἰδὲ ἀνωτέρω παρατ. εἰς στ. 1716.

1735. Αἰαῖ δυστάλαινα. Περὶ τῆς διορθώσεως τοῦ στίχου τούτου καὶ περὶ συμπληρώσεως ἑτέρου ἰδὲ ἐφεξῆς τὰς εἰς τὸν στ. 1747 παρατηρήσεις.

1741. Τί δῆθ' ὑπερνοεῖς; Ὅτι τό: ὑπερνοεῖς ὅλως ἀκατάλλον καὶ πλημμελὲς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Hermann, ὃς ἀντ' αὐτοῦ εἰκάζει: ὑπεννοεῖς· ἄλλοι: ὅπερ νοσεῖς (ἰδ. Ellendt ἐν λ. ὑπερνοεῖς)· ὁ Graser διορθοῖ: τί δῆθ' ὅπερ νοεῖς· καλὴ ἡ διόρθωσις αὕτη· κρείττων δ' ἀποβαίνει καθ' ἡμᾶς, ἂν μεταβληθῇ ὀλίγον, οὕτω: τί δ' ἔσθ' ὅπερ νοεῖς;

1747. Ναὶ ναὶ ξύμφημι (Ἀντιγ.)· ναὶ ναί· ξύμφημι καὐτὸς (Χορ.). Τὸν στίχον τοῦτον ὀβελίζει ὁ Dindorf ὡς οὐδένα ἀντίστοιχον ἔχοντα ἐν τῇ στροφῇ. Ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ: πέ-

λαγος οὕτως ἀπολύτως τεθειμένον εἶνε ἀκατάληπτον· πρέπει νὰ προστεθῇ γενική τις: κακῶν ἤ: δεινῶν· ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ: δεινῶν, δι' οὗ ἡ Ἀντιγόνη συμπληροῖ τὸ τοῦ Χοροῦ: πέλαγός τι ἐλαχέτην· τὸ δεινὸν ὀλίγον ἀπέχει τοῦ ὅλως ἀπροσδιονύσου: ναὶ ναί, ὃ ἀντικαθιστᾷ· ἐν δὲ τῷ ἀντιστοίχῳ μέρει τῆς στροφῆς μετὰ τὸν στ. 1734 προσθετέον στίχον τινὰ ἐκπεσόντα, τοιοῦτόν τινα: Ἰσμήνη· αἰαῖ. Ἀντιγόνη· οἴμοι ταλαίνη· ἐν δὲ τῷ 1735 ἀντὶ: αἰαῖ δυστάλαινα γραπτέον: οἲ 'γὼ δυστάλαινα.

1749-50. Ἐλπίδων γὰρ ἐς τί με δαίμων τὰ νῦν γ' ἐλαύνει; Ὁ στίχος ἀνόμοιος πρὸς τὸν τῆς στροφῆς (1736)· «αὖθις ὧδ' ἔρημος ἄπορος»· ὁ Düntzer προτείνει: ἐς τί ποτέ με: ὁ Hermann: ἐς τίν' ἔτι με· ὁ Nauck ὀβελίζει ἐκ τοῦ στίχου 1736 τὸ: ἄπορος· παρατηρητέον ὅτι καὶ τὸ: γ' ἐν τῷ στ. 1750 κατὰ τὴν ὀρθὴν παρατήρησιν τοῦ Nauck δὲν ἁρμόζει· γραπτέον καθ' ἡμᾶς: ἐλπίδων γὰρ ἐς τίνας ἄρα | δαίμων τὰ νῦν μ' ἐλαύνει;

1752. Ξυναπόκειται. Τὸ χωρίον πάντως νοσεῖ διὰ τὸ ὅλως ἀκατάλληλον ξυναπόκειται. Ὁ Reisig εἰκάζει: ξυν' (ξυνά, κοινὰ) ἀπόκειται· ὁ Martinus: νὺξ ἀπόκειται· οὐδετέρα τῶν διορθώσεων τούτων τὸ χωρίον ἐθεράπευσε· γραπτέον καθ' ἡμᾶς: σφὶν (= αὐτῷ) ἀπόκειται· τὸ: σφὶν ὡς δοτικὴ τοῦ ἑνικοῦ = αὐτῷ καὶ ἐν στ. 1490 «δοῦναί σφιν» (ἰδ. καὶ Ellendt λεξ. Σοφ. ἐν λ. ἱ σελ. 826). Χάρις δὲ ἡ χθονία = ἡ ἐκ τοῦ Ἅδου εὐχαρίστησις, ὁ ἐπιθυμητὸς (ὁ κεχαρισμένος) θάνατος.

1764-5. Πράσσοντα καλῶς χώραν ἕξειν αἰὲν ἄλυπον. Ὁ Nauck ἀντὶ τοῦ: ἄλυπον εἰκάζει: ἀδῆον, ὅπως καὶ ἐν στ. 1533. Ἀλλὰ τὸ: ἄλυπον ἔχει καλῶς ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ ἐν στ. 1519 ἄλυπα· τὸ δὲ: αἰὲν ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ: ἀγήρω (ἐξ ἡμετέρας διορθώσεως ἀντὶ: γήρως· ἰδ. παρατ. εἰς στ. 1519)· τὸ: καλῶς μόνον παρέλκει, ἀνθ' οὗ ὁ Hermann: κακῶν· ἐγὼ εἰκάζω: ἀδεῶς ἀντὶ τοῦ: καλῶς «πράσσοντ' ἀδεῶς», ὃ θὰ συναφθῇ τῷ: χώραν ἕξειν.

Ἐν Αἰγίῳ τῇ 8 Αὐγούστου 1898.

ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ. ΚΟΥΣΗΣ

MISCELLANEA CRITICA

I. Cicero.

Verr. II § 104: «Videtisne hoc totum nomen, coram ubi facit delatum, esse in litura?»

Quid erat, quod in litura esset? Nempe ea verba, quibus significabatur *nomen delatum esse coram*. Hoc enim, cum verum non esset, prius scriptum non erat, sed post Sctum, quo senatus sibi non placere absentes reos fieri decreverat, aliis quibusdam verbis deletis in litura scriptum est. Sed, ut nunc locus distinguitur, non hoc dicitur, sed *nomen aliquod in litura scriptum esse*, quod absurdum est. Mutata igitur distinctione opus est, ut sententia sua huic loco restituatur. Sic enim legendum: *Videtisne hoc totum, nomen coram ubi facit delatum, esse in litura*, quorum verborum sententia haec est: Videtisne in litura esse totum hoc enuntiatum, quo significatur coram esse nomen Sthenii delatum?

Mur. § 8. «Atque hoc **non modo non laudari sed** ne concedi quidem potest, ut amicis nostris accusantibus non etiam alienissimos defendamus».

Non particula ante *laudari* posita cum displiceat grammaticis pro spuria tollitur. Mihi vero non hoc solum vocabulum, sed totum illud *non modo non laudari sed* ab inepto homine profectum videtur, qui, cum Cicero hoc tantum scripsisset: *atque hoc ne concedi quidem potest*, supplendae scilicet orationis causa haec adscripserit: *non modo non laudari*; quod supplementum a Ciceronis mente prorsus abhorret. Non enim *laudaverat* Sulpicius, adversus quem haec dicuntur, eos qui amicis suis accusantibus non etiam alienissimos defenderent, sed a Cicerone pro amicitia *postulaverat* ne se accusante Murenam defenderet. Si quid igitur suppletum oportuit, id erat *non modo postulari*, quod fecerat Sulpicius. Quod Cicero utpote facile intellegendum cum non posuisset, extitit qui, quod sibi deesse videretur, futtili coniectura suppleret. Delenda igitur illa: *non modo non laudari sed*. (*Continuabuntur*) Σ. Β.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΕΩΤΑΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΤΩΝ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΑΚΩΝ

Ἐν τοῖς εἰς τὰ Πλουτάρχου Συμποσιακὰ Κριτικοῖς ἡμῶν σημειώμασι τοῖς ἔν τισι τῶν προεκδεδομένων τευχῶν τῆς Ἀθηνᾶς καταχωρισθεῖσι διελάβομεν περί τινων χωρίων τοῦ Πλουταρχείου τούτου συγγράμματος, ὧν ἡ παράδοσις σφαλερῶς κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἔχουσα ὑπ' οὐδενὸς μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, διωρθώθη. Νῦν ἐν ἐπιμέτρῳ θὰ διαλάβωμεν περὶ τῆς νεωτάτης ἐκδόσεως τῶν Συμποσιακῶν, τῆς Βερναρδακείου, ἐξετάζοντες κατὰ πόσον αὕτη ἐπλήρωσε τὰς προσδοκίας τῶν φιλολόγων ἀναγνωστῶν.

Πάσης ὡς ἀληθῶς κριτικῆς ἐκδόσεως παλαιοῦ συγγραφέως τὸ ἔργον εἶναι διττόν, τ. ἔ. πρῶτον μὲν ἡ ἀκρίβωσις τῆς παραδόσεως (recensio), ἔπειτα δὲ ἡ διόρθωσις αὐτῆς (emendatio). Ὡς πρὸς τὸ πρότερον τῶν ἔργων τούτων ὑπῆρξεν ὁ ἐκδότης εὐτυχέστατος. Ἀπόκειται δηλ. ἐν Βιέννῃ κῶδιξ τῶν Πλουτάρχου συμποσιακῶν, ὅστις κατὰ τὴν ὁμόφωνον γνώμην ἀνδρῶν περὶ τῶν τοιούτων μάλιστα ἐπαϊόντων εἶναι τὸ ἀρχέτυπον πάντων ὧν ἔχομεν ἀντιγράφων τῶν Πλουτάρχου συμποσιακῶν, τούτου δὲ τοῦ κώδικος ἀντιβολὴν παρεσκεύασε τῷ ἐκδότῃ ὁ Κάρολος Wessely, οὗ τὸ ὄνομα εἶναι τῆς ἀκριβείας τῆς ἀντιβολῆς ἀσφαλεστάτη ἐγγύησις. Οὐδὲν ἄλλο ἄρα ὑπελείπετο τῷ εὐτυχεῖ Ἕλληνι ἐκδότῃ ἢ νὰ παραβάλῃ τὴν ἀντιβολὴν ταύτην πρὸς τὸ πλουτάρχειον κείμενον, ὅπερ εἶχεν ὁρμητήριον τῆς ἰδίας ἐργασίας, νὰ εἰσαγάγῃ εἰς αὐτὸ ὅσας τῶν ἐν ἐκείνῃ διαφερουσῶν γραφῶν ἔκρινε κρείττονας τῶν ἐν αὐτῷ ὑπαρχουσῶν, τὰς δὲ λοιπὰς ἁπάσας νὰ ἀναγράψῃ ἐν ἰδίῳ τόπῳ τῆς ἑαυτοῦ ἐκδόσεως, ἵνα οὕτως ἔχῃ ὁ ἀναγνώστης πρὸ ὀφθαλμῶν πλήρη τὴν ἀρχαιοτάτην παράδοσιν τοῦ πλουταρχείου κειμένου. Ἀλλ' ὁ Βερναρδάκης εὑρών, φαίνεται, τὴν τοιαύτην ἐργασίαν λίαν ἐπίπονον, ἠρκέσθη νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν προκειμένων ἑαυτῷ γραφῶν

τοῦ κώδικος τινὰς ὡς τὰς ἀξιολογωτάτας, ἃς καὶ ἀνέγραψεν ἐν τῷ τοῦ πρώτου τόμου τῆς ὅλης ἐκδόσεως τῶν Ἠθικῶν προλόγῳ, τὰς δὲ ἄλλας παρεσιώπησε. Μέγιστον τὸ ἐντεῦθεν κακόν. Διότι τίς ἐγγυᾶται ὅτι ἐν ταῖς παρασιωπηθείσαις γραφαῖς δὲν ὑπάρχουσι πολλαὶ ἀληθῶς ἀξιόλογοι, ὧν τὴν ἀξίαν ὅμως δὲν κατενόησεν ὁ Βερν. ; Τίς λέγομεν ἐγγυᾶται τοῦτο ; Ἡ κρίσις τοῦ ἐκδότου ; Ἀλλὰ ποίαν ἀξίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ κρίσις τοῦ φρονοῦντος ὅτι ὁ Πλούταρχος εἶπε τὸν σίδηρον οὐχὶ μεταλλικόν, ἀλλὰ μέταλλον τ. ἔ. μεταλλεῖον, ὅτι τὸ κυλινδεῖσθαι εἶναι ὀρθότερον τοῦ κυλίνδεσθαι, ὅτι τὸ **εὕ**ρισκον κ.τ.τ. ὀρθότερον τοῦ **ηὕ**ρισκον κ.τ.τ., ὅτι ὁ εὑρίσκων λόγους λέγεται εὑρεσιλόγος (κατὰ ταῦτα καὶ ὁ φιλῶν τοὺς λόγους φιλολόγος καὶ ὁ τοὺς πόνους λύων λυσιπόνος κττ. ! ! ! !), ὅτι ἐλέχθη ποτὲ πάσσω ἀντὶ τοῦ πήσσω, ὅτι ἡ τῶν κολάκων τέχνη εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ τῶν λυτικῶν καλουμένων γραμματικῶν, ὅτι ἐν τῇ τοῦ Vilamowitz φράσει « ταλαίπωρε θνητέ, **ὦν** οὐδὲν ὀϊζυρώτερον ἄλλο» τὸ **ὦν** εἶναι σφαλερόν, ὅτι ὁ Πλούταρχος ἠδύνατο νὰ γράψῃ ἐξεώσας, κατεάξας, (παρὰ τὴν μαρτυρίαν λόγου ἀξίων ἀντιγράφων), ὅτι τὸ θὰ ἀφήσω νὰ γίνῃ δὲν λέγεται περιόψομαι γενομένην, ἀλλὰ μόνον γιγνομένην, ὅτι παρὰ Πλουτάρχῳ εὕρηται ἡ γεν. τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας **οὗ** ; Ποίαν δὲ πίστιν δύναται νὰ ἀξιοῖ παρὰ τῶν αὐτοῦ ἀναγνωστῶν ὁ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τόμῳ (LXXXII) ἰσχυριζόμενος ὅτι ὁ περισπώμενος τύπος ἱστῶ βεβαιοῦται παρὰ Πλουτάρχῳ ὑφ' ἁπάντων τῶν ἀντιγράφων ἐν δυσὶ χωρίοις (485 E 600 F), ἐν δὲ τῷ γ΄ τόμῳ μεταβάλλων ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις τὸν περισπώμενον τύπον εἰς τὸν εἰς μι, ἐν δὲ τῷ δ΄ τόμῳ (σ. 239) εἰσάγων **ἐξ εἰκασίας** τὸν ἐν τῷ γ΄ τόμῳ καταδικασθέντα περισπώμενον τύπον, καὶ παραπέμπων πρὸς βεβαίωσιν αὐτοῦ εἰς τὰ ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ εἰρημένα, ἅτινα ἐν τῷ τρίτῳ κατεδικάσθησαν ! ! ! Ποίαν ἀξίωσιν κύρους δύναται νὰ ἔχῃ ἡ γνώμη τοῦ ἀλλαχοῦ μὲν διορθοῦντος τὸ εἰσὶν εἰς ἐστί, ἵνα ἀποκατασταθῇ ἡ Ἀττικὴ σύνταξις, ἀλλαχοῦ δὲ φυλάττοντος τὸν πληθυντικόν, τοῦ γράφοντος μὲν ζῷον, ἀλλὰ ζ**ω**γράφος, τοῦ ἀλλαχοῦ μέν, καὶ δὴ ἔνθα οὐδεὶς περὶ νείκους δύναται νὰ γίνῃ λόγος, ἐγκρίνοντος τὸ φιλονεικία, ἀλλαχοῦ δέ, καὶ δὴ ἔνθα καὶ ἡ τοῦ νείκους ἔννοια ἁρμόζει, προκρίνοντος τὸ φιλονεκία. Ποῖον τέλος κῦρος δύναται νὰ ἔχῃ ἐπὶ γραμματικῶν ζητημάτων ἡ γνώμη τοῦ ἀγνοοῦντος αὐτὰ τὰ κοινότατα τῆς γραμματικῆς διδάγματα καὶ γράφοντος μὲν ὁ 'κείνου (!), προτείνοντος

δὲ νὰ γραφῇ που οὔ μὰ Δί' διὰ τοῦτο(!!), παροξύνοντος δὲ ἀεὶ τὸ πῖπτον, τὸ ἀνιᾶσαι, τὸ Μᾶρκος, ἵνα παραλίπωμεν τὸ καθάρειος, καθαριότης κ. ἄ. λεπτότερα;

Ἕτερον σφάλμα τοῦ ἐκδότου, ὅπερ πολλῷ μείζονα τοῦ προειρημένου ἀπορίαν καὶ σύγχυσιν εἶναι ἐπιτήδειον νὰ ἐπενέγκῃ τῷ ἀναγνώστῃ εἶναι τόδε. Τῶν ἐν τῷ προλόγῳ μνημονευθεισῶν γραφῶν τοῦ Βιενναίου κώδικος, ἃς ὡς ἀρίστας παρατίθεται ὁ Βερν., τινὲς μὲν εἰς τὸ κείμενον δὲν εἰσήχθησαν, πολλαὶ δὲ ὑπάρχουσι μὲν ἐν τῷ κειμένῳ, ἀλλ' ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι δηλοῦται ὅτι εἰσήχθησαν εἰς αὐτὸ ἐξ εἰκασίας τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ φιλολόγου. Οὕτω γραφαί, περὶ ὧν ἐν τῷ προλόγῳ ἐλέχθη ὅτι ἀνήκουσιν εἰς αὐτὴν τὴν ἀρχέτυπον παράδοσιν τοῦ κειμένου, ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι λέγεται ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ δημιουργήματα ὁπωσδήποτε αὐθαίρετα νεωτέρου φιλολόγου. Τινῶν πάλιν τῶν γραφῶν τούτων μνημονεύεται μὲν ἀρχαία πηγή, ἀλλ' οὐχὶ αὐτὸς ὁ Βιενναῖος κῶδιξ, ἀλλὰ μεταγενέστερός τις συγγραφεύς, παρ' ᾧ κεῖται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος χωρίον, οἷον Ψελλός, Εὐστάθιος καὶ εἴ τις ἄλλος. Ἀνάγκη ἄρα ὁ θέλων νὰ γινώσκῃ ἀσφαλῶς τὴν ἀρχὴν τῶν ἐν τῷ κειμένῳ γραφῶν νὰ διορθώσῃ πρότερον τὰς ἐν ταῖς σημειώσεσι μαρτυρίας τοῦ ἐκδότου κατὰ τὰς ἐν τῷ προλόγῳ ἀναγραφάς, αἵτινες εἶναι πιστότεραι, ἅτε πηγὴν ἔχουσαι τὴν τοῦ Wessely ἀντιβολήν.

Τοιαῦται ἀντιφάσεις καὶ τοιαύτη ταραχὴ οὐδεμίαν ἄλλην ἔχει ἀφορμὴν ἢ ἐσχάτην ὀλιγωρίαν καὶ φυγοπονίαν τοῦ ἐκδότου, ἥτις καὶ παντὸς μὲν ἄλλου ἐπιστήμονος, μάλιστα δὲ φιλολόγου ὅλως ἀλλοτρία εἶναι, καθιστᾷ δὲ τὸν ταύτῃ περιπίπτοντα ἐφάμιλλόν τισι τῶν παλαιῶν ἀντιγραφέων, ὧν ἡ ἀμέλεια καὶ ῥᾳθυμία ἀναγκάζει ἡμᾶς σήμερον τοσοῦτον νὰ πονῶμεν περὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς γνησίας γραφῆς τῶν παλαιῶν κειμένων. Ὅταν ὁ κριτικὸς μηδὲν διαφέρῃ τοῦ ἀκρίτου βιβλιογράφου, χαιρέτω τότε ἡ κριτική.

Ταῦτα πάντα προήγαγον ἕνα τῶν κορυφαίων φιλολόγων τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς, τὸν ἐν Βερολίνῳ διάδοχον τοῦ ἀοιδίμου Ε. Κουρτίου καθηγητὴν Ullrich von Wilamowitz-Möllendorf, νὰ καλέσῃ τὴν ἐργασίαν τοῦ Βερν. κατ' ἀρχὰς μὲν operam mercennariam, τ. ἔ. χειρωνακτικὴν ἐργασίαν, ἔπειτα δὲ (1) τὴν χειρίστην τῶν μετατυπώσεων, ἥτις ἐπί τινα χρόνον κατέστησεν ἀδύνατον ἀλη-

(1) Ἴδε Göttingische gelehrte Anzeigen 1896 nº 4 σελ. 326 κ. ἑ.

θῶς ἐπιστημονικὴν ἔκδοσιν (1), αὐτοῦ δὲ τοῦ ἐκδότου πολλὰ καὶ δεινὰ νὰ κατηγορήσῃ, οἷον ὅτι πλάττει ὅτι ἠκρίβωσε τὴν παράδοσιν, ὅτι εἰςάγει εἰς τὸ κείμενον τὴν κοινὴν γραφήν, παρασιωπῶν τὴν τῶν ἀρίστων ἀντιγράφων, ὅτι ἀποδοκιμάζει γραφάς, διότι δὲν κατανοεῖ αὐτάς, ὅτι παριστᾷ ὡς παράδοσιν διόρθωσιν τοῦ *Reiske*, ἢ παραδιόρθωσιν ὀλίγων τινῶν εὐτελῶν ἀντιγράφων, παρασιωπῶν ὅλως τὴν τῶν ἀρίστων, ἣν ἀγνοεῖ καίπερ ὀφείλων νὰ γινώσκῃ ταύτην, ἅτε ἐν τοῖς Προγράμμασι τοῦ Treu προκειμένην, τέλος ὅτι μυριάκις εἰδὼς ἐξαπατᾷ τὸν ἀναγνώστην (2).

Ἐπιεικεστέρα τὴν φράσιν, ἀλλ' ἐξ ἴσου αὐστηρὰ κατ' οὐσίαν εἶναι ἡ τοῦ ἐν Riga καθηγητοῦ Ed. Kurtz κρίσις, ἀνδρὸς ἐν τῇ τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων συγγραφέων κρίσει μάλιστα εὐδοκιμοῦντος. Οὗτος λοιπὸν περὶ τῆς Βερναρδακείου ἐκδόσεως τοῦ Πλουτάρχου τῷ μὲν 1890 (3) τοιάδε ἀποφαίνεται, ὅτι αἱ Βερναρδάκειοι ἀντιβολαὶ τῶν κωδίκων εἶναι ἥκιστα ἀκριβεῖς, ὅτι τῶν ἀπὸ τοῦ 1872, ὅτε ὁ Hercher ἐξέδωκε τὸν α' τόμον τῶν Ἠθικῶν, μέχρι τοῦ 1888, ὅτε ὁ Βερν. πάλιν ἐξέδωκε τὸν τόμον τοῦτον, δημοσιευθεισῶν κριτικῶν εἰς τὸ κείμενον συμβολῶν τῶν φιλολόγων πλείστας οὗτος ἀγνοεῖ, ὅτι σφετερίζεται ἀλλοτρίας διορθώσεις, ὅτι πολλαχοῦ μετατυποῦνται τυφλῶς σημειώσεις τοῦ Hercher, αἵτινες ἔδει νὰ μεταβληθῶσιν, ἵνα συμφωνῶσι πρὸς τὸ τυπογραφικὸν σχῆμα τῆς νέας ἐκδόσεως, ὅτι τέλος πολλά, πλείονα τοῦ ἐπιεικοῦς εἰσὶ τὰ διορθωτέα ἐν τῇ ἐκδόσει. Τῷ δὲ 1892 (4) τὸν γ' τόμον κρίνων ἐλέγχει μὲν τὴν περὶ τὴν μνείαν ἀλλοτρίων εἰκασιῶν ἔλλειψιν ἀκριβείας, τὸν σφετερισμὸν ἀλλοτρίων διορθώσεων (5), συνάγει δ' ἐντεῦθεν ὅτι καὶ αἱ περὶ

(1) ....des Abdruckes, der für eine wissenschaftliche Ausgabe auf einige Zeit den Markt verdorben hat.

(2) Er will so den Leser **darüber täuschen**, dass er auch in der emendatio nichts geleistet hat καὶ: dass er eine gefälschte Lesart gab, musste er wissen, und über den Thatbestand hat er hier und unzählige Male den Leser **wissentlich getäuscht.**

(3) Berliner Philologische Wochenschrift 1890 σελ. 1199 κ. ἑ.

(4) Berl. Phil. Woch. 1892 σελ. 552 κ. ἑ.

(5) Gar arg aber ist es, wenn Bern. durch Beifügung eines Sternes uns zwingen will eine Reihe von Besserungen, welche zum Teil schon bei Wyt-

τῶν γραφῶν τῶν ἀντιγράφων πληροφορίαι αὐτοῦ εἶναι σφόδρα ὕποπτοι. Τοῦτο, λέγει, κυροῖ ἡ ἐν ἔτει 1881 δημοσιευθεῖσα τοῦ Treu ἀντιβολὴ τῶν κωδίκων τοῦ Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν κτέ. καὶ Περὶ τοῦ Σωκράτους δαιμονίου, ἔνθα πολλαχοῦ ἡ τοῦ Treu ἀνάγνωσις διαφέρει τῆς τοῦ Βερν. Ὁ γινώσκων (ἐπιφέρει ὁ Kurtz) πῶς ἑκάτερος ἐργάζεται (τ. ἔ. ὁ Treu καὶ ὁ Βερναρδ.), δὲν θὰ διστάσῃ ποτέρῳ πρέπει νὰ πιστεύσῃ. Ὡσαύτως ἀμφίβολον εἶναι, λέγει, ἂν ὁ Βερν. παρέλαβεν εἰς τὴν ἔκδοσιν εἴ τι καλὸν εὗρεν ἐν τοῖς κώδιξιν αὐτοῦ. Συμπεραίνει δὲ ὁ Kurtz ὅτι ἡ ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τῆς νέας ἐκδόσεως παραστᾶσα ἐλπίς, ὅτι τέλος ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῆς σωτηρίας τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, ἀπεδείχθη **ἀπατηλή** (1), καὶ ὅτι ὁ sospitator Plutarchi, ὅστις πάντως θὰ ἔλθῃ ποτέ, δὲν θὰ ἐποικοδομήσῃ ἐπὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Βερναρδάκη τεθεισῶν βάσεων, ἀλλ' ὀφείλει ὅλως ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον. Τῷ δὲ 1896 (2) τὸν δ' ε' καὶ ς' τόμον κρίνων ἐπαναλαμβάνει καὶ αὖθις ὅτι δὲν δύναται ὁ ἐκδότης νὰ ἀξιοῖ παρὰ τοῦ ἀναγνώστου νὰ πιστεύῃ εἰς τὸ ὑγιὲς τῆς κρίσεως, τὴν κριτικὴν ὀξύνοιαν καὶ τὴν ἐπίπονον ἐπιμέλειαν αὐτοῦ καὶ ἐντεῦθεν ὁρμώμενος νὰ φρονῇ ἀδιστάκτως ὅτι προείλετο μὲν ἀεὶ τὸ κρεῖττον, οὐδὲν δὲ λόγου ἄξιον σιωπῇ παρῆλθεν. Ἡ τοιαύτη, λέγει, πίστις ἐξ ὧν ἤδη ἔδειξεν ἡ κρίσις τῶν προτέρων τόμων οὐσιωδῶς ἐκλονήθη. Ἐλέγχει δὲ καὶ ἐν τοῖς τόμοις τούτοις πολλὰς καὶ σπουδαίας ἐλλείψεις, οἷον τὸ ὅτι δὲν παρέλαβε πρὸς τὴν διόρθωσιν τοῦ κειμένου κώδικας, ὧν αἱ ὑπ' ἄλλων ὕστερον δημοσιευθεῖσαι ἀντιβολαὶ ἀπέδειξαν ὅτι ἦσαν λόγου ἄξιοι, ἅτε περιέχοντες γραφάς, ἃς εἰσήγαγε μὲν εἰς τὸ κείμενον ὁ Βερν., ἀλλ' **ὡς εἰκασίας** νεωτέρων λογίων. Ὡσαύτως καὶ ἐν τοῖς τόμοις τούτοις ἱκανὰς μὲν εὑρίσκει οὐχὶ ἀκριβεῖς μνείας τῶν συμβολῶν νεωτέρων κριτικῶν, ἄφθονον δὲ τὸ θέρος ἀλλοτρίων διορθώσεων, ἃς ὡς ἰδίας προφέρεται ὁ Βερναρδ. Συμπεραίνει δὲ ὅτι ἡ ἔκδοσις ἐμφαίνει μὲν παρὰ πάντα τὰ καταλεχθέντα σφάλματα σημαντικὴν πρόοδον ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς προτέρας, καὶ μέχρι τινὸς (τ. ἔ. μέχρι

tenbach und Hutten zu finden sind, als Früchte **seiner** kritischen Thätigkeit anzusehen.

(1) Die...Hoffnung dass endlich auch für Plutarch's Moralia der Tag des Heiles erschienen sei, hat sich als trügerisch erwiesen.

(2) Berl. Phil. Wochenschr. 1896 σελ. 290 κ. ἑ.

ἐμφανίσεως κρείττονος) θὰ εἶναι ἀπαραίτητον βοήθημα παντὶ φιλολόγῳ, ἀλλ' ὅμως παρὰ ταύτην ὀφείλει νὰ παραλαμβάνῃ τις καί τινα τῶν παλαιοτέρων ἐκδόσεων, οἷον τὴν τοῦ *Hutten*, τὴν πρὸ 100 μὲν ἐτῶν ἐκδοθεῖσαν, ἀτελεστάτην δ' οὖσαν! Ἡλίκη ἀληθῶς ἡ πρόοδος!!! Τέλος τῷ 1897 (1) τὸν VII τόμον, ἐν ᾧ τὰ ἀποσπάσματα, κρίνων πλεῖστα μὲν καὶ ἐν τούτῳ εὑρίσκει τὰ ἐλλιπῶς ἢ σφαλερῶς ἔχοντα, ἐλέγχει δὲ καὶ τήνδε τὴν ἐν τοῖς Addendis et Corrigendis τοῦ τόμου τούτου ἐπίνοιαν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δηλ. πολλάκις ἠλέγχθη ὁ Βερν. ὅτι γραφὰς ἀντιγράφων προφέρεται ὡς ἰδίας εἰκασίας, καταλέγει ἐνταῦθα ταύτας ἐπιφέρων ἑκάστοτε quod conieci confirmat unus codex. Ποῖος εἶναι ὁ κῶδιξ οὗτος; Νέος τις, ὃν **μετὰ** τὴν ἔκδοσιν τῶν προηγουμένων τόμων ἀνεκάλυψεν, ἢ εἷς ἐξ ἐκείνων, οὓς ἐν τῷ προλόγῳ καταλέγει ὡς ὑφ' ἑαυτοῦ ἐξετασθέντας; Περὶ τούτου ἐντέχνως σιωπᾷ. Μήπως, ἐρωτᾷ ἐν τέλει ὁ Kurtz, ὁ Βερναρδάκης προσδοκᾷ τοιούτους μόνον ἀναγνώστας, οἵτινες δὲν πολυπραγμονοῦσι περὶ τὰ μικρὰ ταῦτα (τ. ἔ. εὐκόλως ἐξαπατῶνται);

Τοιαύτη μὲν εἶναι ἡ τοῦ ἐκδότου recensio. Ἐξεταστέον νῦν πόσον ηὐτύχησεν ὁ Βερν. περὶ τὴν διόρθωσιν τῶν ἀνέκαθεν κακῶς παραδεδομένων χωρίων τῶν Συμποσιακῶν, ὅπερ, ὡς ἤδη εἴπομεν, εἶναι τὸ δεύτερον τῶν τοῦ κριτικοῦ ἔργων. Ἡ ἐργασία αὕτη πρόκειται ἡμῖν τὸ μὲν ἐν ταῖς εἰς τὸ κείμενον εἰσηγμέναις διορθώσεσι τοῦ ἐκδότου, ἃς ἁπάσας ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν δι' ἀστερίσκου σημαίνεται, τὸ δὲ ἐν ταῖς κριτικαῖς παρατηρήσεσι ταῖς ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι περιεχομέναις. Θὰ ἐξετάσωμεν λοιπὸν πρῶτον μὲν τὰς διορθώσεις, ὕστερον δὲ τὰς παρατηρήσεις.

Τῶν διὰ τοῦ ἀστερίσκου χαρακτηριζομένων ὡς διορθώσεων αὐτοῦ τοῦ ἐκδότου, παραλειπομένων τῶν προχείρων διορθώσεων σφαλμάτων περὶ τὴν ὀρθογραφίαν ἢ τὸν τόνον ἢ τὰ πνεύματα ἢ τὴν συναλοιφήν, περιλείπονται περὶ τὰς 70, ὧν πάλιν ἀφαιρετέαι 19, αἵτινες εἶναι ἀλλότριαι διορθώσεις, ἃς ὡς ἰδίας παριστᾷ ὁ ἐκδότης. Τοιαῦται εἶναι 18, 16 ἐλέγομεν (Hutten), 79, 7 γεγονέναι (Wyttenbach), 95, 1 πολύφωνον (Hutten), 106, 9 καὶ πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα (Reiske καὶ ἄλλα πολλά), 143, 12 ποικίλῃ ποιότητι (τἀντίγραφα ποιό-

(1) Berl. Phil. Woch. 1897 σελ. 1133 κ. ἑ.

ϲητι, Reiske ποικιλότητι), αὐτ. 23 ὥϲπερ ὁ τῆς Ὑψιπύλης (τἀντίγραφα ὡς ⟨χάσμα⟩ πύλης, Turnebus ὥϲπερ ὁ Ὑψιπύλης), 144,2 (Turnebus, ᾧ ἀνήκουσι καὶ αἱ ἐν τῇ ὑποσημ. προτεινόμεναι διορθώσεις εἰς στ. 1), 149,18: ἂν τὴν ὑπερβολὴν καὶ τἄγαν ἀφελῃς (τἀντίγραφα: ἂν τὴν ὑπερ ⟨χάσμα⟩ αν ἀφέλῃς Stephanus: ἂν τὴν ὑπερβολὴν ἀφέλῃς, ὁ Βερν. μόνον τἄγαν προσέθηκε), 152,6 τὰ (λείπει ἐν τοῖς ἀντιγρ., προσέθηκεν ὁ Wytt.) 160, 5 ὁ Αἰδηψὸς (τἀντίγραφα: Γάληψος, Xylander, Reiske, Wytteubach, Hutten Αἴδηψος), 226, 14 ἄμμον (τἀντίγρ. μᾶλλον, Wyttenbach: ψάμμον), 243, 1 ἀραίωσιν (Reiske), 255, 9 ἔπειτα (τἀντίγρ. ἐπεί, ὅπερ ὁ Reiske κρίνει ἰσοδύναμον τῷ ἔπειτα ὑποδεικνύων οὕτω τὴν διόρθωσιν), 260,15: ἡ μὲν ἀτεράμονας, ἡ δὲ τεράμονας ἐκφέρει τοὺς καρποὺς (ἐν τοῖς ἀντιγρ. λείπει τὸ ἡ δὲ τεράμονας, ὁ δὲ Hutten ἐξέδωκεν: ἡ μὲν τεράμονας, ἡ δὲ ἀτεράμονας ἐκφέρει τοὺς καρπούς), 288, 19 διαλέγεσθαι πρός σε δόξω (Hutten), 292, 6 καὶ σπουδάζοντας καὶ παίζοντας (τὸ καὶ παίζοντας λεῖπον ἐν τοῖς ἀντιγρ. προςέθηκεν ὁ Reiske, ἀλλὰ πρὸ τοῦ καὶ σπουδάζοντες), 349,19: ἀπορροῆς (τἀντίγρ. ἀπορίας, Hutten ἀπορροίας), 360, 22 οὐδενὸς (λεῖπον ἐν τοῖς ἀντιγρ. ἐνέβαλεν ὁ Reiske)

Αὗται αἱ ἀλλότριαι διορθώσεις εἶναι σχεδὸν αἱ ἀξιολογώταται τῶν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ὡς ἰδίων χαρακτηριζομένων γραφῶν, τῶν δ' ἄλλων ἐλάχισται εἶναι αἱ λόγου τινὸς ἄξιαι, αἱ ἑξῆς: 18, 16. 31, 7. 65, 13 106, 3. 18. 151, 25. 184, 7. 210, 2. 266, 17. 344, 1. 350, 13. 381, 14. τ.ἔ. δωδεκὰς μόλις ἐν κειμένῳ 400 σελίδων. Τῶν λοιπῶν διορθώσεων αἱ μὲν εἶναι ὅλως ἠστοχημέναι, αἱ δὲ ἀπίθανοι, αἱ δὲ ὅλως ἀσήμαντοι. Τοῦτο θὰ δείξῃ εὐθὺς ὁ ἔλεγχος τούτων.

Σελ. (Βερν.), 16, 13 «τοῖς δὲ ἄλλοις δωρεὰς καὶ φιλοφροσύνην ἔλιπον **ἂν** ἀνάπαυλαν μᾶλλον τῆς τιμῆς».

Τὸ χωρίον ἄλλοι ἄλλως ἑρμηνεύουσιν ἢ διορθοῦσιν. Ἀλλ' ὁ Βερναρδ. ἐμβαλὼν τὸν **ἂν** μετὰ τὸ ἔλιπον οὐδὲν ὠφέλησεν, ἀλλ' ηὔξησε τὸ σκότος καὶ τὴν σύγχυσιν. Διότι τί κερδαίνομεν μεταβάλλοντες τὸ ἔλιπον εἰς τὸ ἔλιπον ἄν; Τὸ πολλάκις γιγνόμενον, ὅπερ οὕτω δηλοῦται, δύναται ἐνταῦθα νὰ δηλωθῇ καὶ διὰ τοῦ ἁπλοῦ ἀορίστου, καθ' ἃ καὶ τὰ στοιχειώδη συντακτικὰ διδάσκουσι.

57, 3: «ὀνειδισμὸς γάρ ἐστιν ἁμαρτίας παρεσχηματισμένος τὸ σκῶμμα» κλπ.. Παράβαλέ μοι τοὺς ἑξῆς ὁρισμούς: 721 E: ἡ δὲ φωνὴ πληγὴ σώματος διηχοῦς· 874 E: οἱ μὲν οὖν Στωϊκοὶ ἔφασαν τὴν μὲν σοφίαν εἶναι θείων τε καὶ ἀνθρωπίνων ἐπιστήμην, τὴν δὲ φιλοσοφίαν ἄσκησιν ἐπιτηδείου τέχνης· 1034 D: πληγὴ πυρὸς ὁ τόνος ἐστί. 1037 C: τὸ κατόρθωμά φασι νόμου πρόσταγμα εἶναι, τὸ δ' ἁμάρτημα νόμου ἀπαγόρευμα. 1072 B: τί δ' ἡ φρόνησις; οὐδὲν ἀλλ' ἢ ἀγαθῶν ἐπιστήμη. Ἄνευ ἀνάγκης ἄρα ὁ Βερ. μεταγράφει **τῆς** ἁμαρτίας

59, 3 «αἰτιωμένων δὲ τῶν παρόντων ἐκεῖνος καλλιερήσας «ἔστιν» ἔφη κτέ».

Τὸ ἐκεῖνος καλλιερήσας προςέθηκεν ὁ Βερν. Ἀλλ' ἐκεῖνος εἶναι ὁ μισθωτὴς ἢ μισθωτός. Ἀλλὰ τούτῳ δὲν ἁρμόζει τὸ καλλιερεῖν, ἀλλὰ τῷ Ἰσμηνίᾳ, ὅστις ἦν ὁ θυόμενος καὶ περὶ οὗ λέγεται ἀνωτέρω, «ὡς οὐκ ἐκαλλιέρει». Διὰ τοῦτο ὁ Wyttenbach ἐνέβαλε καὶ καλλιεροῦντος (τοῦ Ἰσμηνίου), ὃ δὲν ἤρεσε τῷ Βερν. διότι δὲν ἐνόησε περὶ τίνος πρόκειται.

61, 24 «ἀλλά μοι, εἶπεν, ἀδύνατον λέγεις τοῦτ' αὐτὸ τὴν σωτηρίαν». Οὕτως ἔγραψεν ὁ Βερναρδ. ἀπιθάνως ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου «ἀλλ' ἅμα εἶπεν ἀδυνάτου τὰ ὑπὸ τὴν σωτηρίαν».

82, 2: «λεπτὸν γὰρ ὄντα (τὸν φλοιὸν) καὶ ξηρὸν οὐ παρέχειν ἐμβίωσιν τοῖς ἐνθεμένοις, **ὥςθ'** ὥςπερ τὰ φλοιώδη καὶ νοτερα καὶ μαλακὰ τοῖς ὑπὸ τὸν φλοιὸν μέρεσι προςδεχομένοις περιπτύσσεσθαι κολλώμενον».

Τὸ ὥσθ' προσέθηκεν ὁ Βερναρδ. Ἀλλὰ κατὰ τί τοῦτο ποιεῖ σαφέστερον τὸ ἀσαφέστατον χωρίον;

96, 19 «Θαυμάζω δὲ καὶ Ἐράτωνα τοῦτον εἰ τὰς μὲν ἐν τοῖς μέλεσι παραχρώσεις βδελυττόμενον καὶ κατηγοροῦντα . . . Ἀγάθωνος . . . αὐτὸς δ' ἡμῖν, **ὡς ὁρᾶτε** ποικίλων χρωμάτων . . . τὸ συμπόσιον ἐμπέπληκε».

Οὕτως ἡ παράδοσις. Ὁ Wyttenbach μετέγραψε **τουτονί.** Ἀλλ' οὕτως ἐκλιπόντος τοῦ **εἰ** ἡ πρότασις αὐτὸς δ' ἡμῖν . . . ἐμπέπληκεν ἀεροβατεῖ. Ἀλλ' ὁ Βερναρδ. ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς ἐπιφαίνεται ἐπίκουρος δι' ἁπλουστάτου τρόπου ἀποκαθιστὰς τὴν σύνταξιν. Corrigenda, λέγει, sunt ita: αὐτὸς δὲ ἡμῖν **ὁρᾶτε ὡς** . . . ἐμπέ-

πληκε, quae idem valent atque αὐτὸν δ' ἡμῖν ποικίλων . . . ἐμπεπληκότα. Κατὰ ταῦτα καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Βερν. παρατιθέμενον. 27, 8 ὁ σύσκηνος αὐτοῦ ὁρᾷς . . . ὅτι πεποίηκε ἰσοδυναμεῖ τῷ τοῦ συσκήνου αὐτοῦ πεποιηκότα (ἄνευ τοῦ ὁρᾷς) καὶ ὁ λέγων οἱ ἀδικοῦντες ὁρᾷς ὡς κολάζονται λέγει τοὺς ἀδικοῦντας κολαζομένους καὶ οὐδὲν πλέον. Θαυμάσια πράγματα.

107, 3: «τὸ γὰρ ὕδωρ σβέννυσιν αὐτῆς καὶ κόπτει τὴν χαυνότητα **ἅτε** μικρῶν εἶναι ἄθροισμα πομφολύγων».

Οὕτω τἀντίγραφα. Ὁ Βερν. γράφει διὰ τὸ ἀντὶ τοῦ ἅτε. Ἄλλοι μεταβάλλουσι τὸ εἶναι εἰς οὖσαν ἢ οὔσης. Δυνατὸν νὰ μεταγραφῇ τῷ ἀντὶ τοῦ ἅτε (χαυνοτητΑΤΩΙ = χαυνοτητα ΑΤΕ). Πάντα ἐξ ἴσου δυνατά, οὐδὲν δὲ τῶν ἄλλων πιθανώτερον.

121, 10: «παρήγαγε λέγων πρὸς **τὴν**».

Ἀντὶ τοῦ τὴν ὁ Βερν. ἔγραψε ταύτην, ἄλλοι δὲ πιθανώτερον αὐτήν.

122, 2: «καίτοι κράτιστον αὐτῇ Θεοῦ μετεῖναί φησιν ἐρωτικὸς ἀνὴρ Μένανδρος· συνετέθη γάρ, οἶμαι, καλῶς παρακάλυμμα τῆς ἡδονῆς τὸ σκότος προθεμένους ταῦτα πράσσειν».

Τὸ ταῦτα παρακαλύπτον σκότος δὲν διαλύει ἡ τοῦ Βερναρδ. εἰκασία συνετέθη(;) ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου ἐνετέθη.

124, 11 κέ: «ἐκεῖνο δὲ ἄξιον εὐλαβείας τὸ...χρῆσθαι, **μήτε** ἄρα...ἐκτραχύνωσι».

Ὁ Βερν. ἔγραψε συμφώνως τῇ ἐννοίᾳ μήποτ'. Ἄλλοι δ' ὅμως οὐχ ἧττον πιθανῶς γράφουσι **μήτε**.

125, 1: «τὸ δὲ μακάριον καὶ ἄφθαρτον ἔστω μένον οἷον αὐτὸ μὴ φροντίζ**ειν** τῶν καθ' ἡμᾶς».

Ἀσαφὲς τὸ χωρίον. Ὁ Βερν. γράφει ἔστω μὲν **ὂν** οἷον αὐτ**ῷ** (scil. Epicuro) μὴ φροντίζ**ον** τὸ μὲν αὐτῷ κατὰ τὸν Reiske, τὸ δὲ φροντίζον κατὰ Dübner, τὸ δὲ μὲν ὂν ἐξ ἰδίας εἰκασίας. Ἀλλὰ τὸ ὂν ἐκεῖνο περιττεύει ὅλως.

127, 2: «Εἴ τι οὖν αἱ γλυκύτητες ἀμβλύνουσιν ἄκρατον». Ὁ Βερν. γράφει **τὸν** ἄκρατον. Ἀλλ' ἴσως ἄλλο τι λανθάνει, διότι δὲν εἶναι πιθανὴ ἡ ἔκπτωσις τοῦ **τόν**.

144, 6: «φυλάττεσθαι τῶν βρωμάτων **οἷα** τοὺς μὴ πεινῶντας ἐσθίειν ἀναπείθει».

Ὁ Βερν. μεταγράφει **ὅσα.** Ἀλλ' οὐδεμία, νομίζω, ἀνάγκη διορθώσεως. Διὰ τοῦ **οἷα** δηλοῦται σαφῶς ὅτι περὶ **τῆς ποιότητος** τῶν βρωμάτων ὁ λόγος.

165, 15: «εὔχαριν μὲν γὰρ ὄψου, δύναμιν δὲ φαρμάκου τῶν ἁλῶν προσφερομένων».

Οὕτως ἡ παράδοσις. Ὁ δὲ Βερν. γράφει: εὔχαριν μὲν **χάριν** ὄψου...προσφερομένων παραπέμπων εἰς 685A, 697D. Ἀλλὰ τί σημαίνει τῶν ἁλῶν προσφερομένων (=προσφερόντων ἑαυτοῖς;) εὔχαριν χάριν ὄψου;

166, 18: «οὐδὲν γὰρ **ἄντις ἔχοι** χρήσασθαι **ζῶσιν ἃ** μηδ' ὅλως ζῇ παρ' ἡμῖν.

Οὕτω, σὺν ἄλλοις ἐν μέρει, παραδιώρθωσε τὸ χωρίον, οὗ ἡ παραδεδομένη γραφὴ (οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἔχοι χρήσασθαι ζῷον, ὃ μηδ' ὅλως κτέ) μόνου τοῦ **ἂν** δεῖται, καθ' ἃ ἐδείξαμεν ἐν τοῖς εἰς τὰ Συμποσιακὰ κριτικοῖς σημειώμασι.

185, 22: ἐδόκει δέ μιν

Ἀντὶ τῆς ἐφθαρμένης τῶν ἀντιγράφων γραφῆς ἄλλοι μὲν γράφουσιν **ἐδόκει δέ μοι,** ὁ δὲ Βερναρδ. ἐδόκει δ' ἡμῖν. Ἀμφότερα ἐξ ἴσου δυνατά.

186, 4 κέ: «τῷ Ποσειδῶνι φαίη τις ἂν τὴν πίτυν προσήκειν.... διὰ τὰς ναυπηγίας μάλιστα. Καὶ γὰρ **αὑτὴ** καὶ τὰ ἀδελφὰ (sic Βερν.)...τῶν τε ξύλων παρέχει τὰ πλοϊμώτατα κτέ».

Τ. ἔ. καὶ αὐτὴ γὰρ ἡ πίτυς καὶ τὰ ἀδελφὰ δένδρα παρέχει. Τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Βερν. μεταγράφει καὶ γὰρ **αὕτη!** (1)

187, 18: οἰωνισαμένων δὲ τῶν πολλῶν τὸ σύμβολον ὡς οὐ χρηστόν, ὅτι δοκεῖ τὸ σέλινον ἐπικήδειον εἶναι καὶ τοὺς ἐπισφαλῶς νοσοῦντας δεῖσθαι τοῦ σελίνου φαμέν**ω**ν, ὁ Τιμολέων ἐθάρρυνεν αὐτοὺς καὶ ἀνεμίμνησκε κτέ.

Οὕτως ὁ Βερναρδ. Τὰ δ' ἀντίγραφα ἔχουσι φαμὲν ὡς. Καὶ τὸ μὲν ὡς ἄλλοι ἄλλως μεταβάλλουσι. Τὸ φαμὲν δ' ὅμως ἔχει κάλλιστα, διότι ὁ νοῦς εἶναι οὐχὶ ὅτι οἱ στρατιῶται τοῦ Τιμολέοντος ἔλεγον τότε ὅτι οἱ ἐπισφαλῶς νοσοῦντες δέονται σελίνου (**φαμέ-**

(1) Ἐν τοῖς χωρὶς ἐκδοθεῖσιν ἀντιτύποις τῆςδε τῆς διατριβῆς κατά τινα σύγχυσιν ἐγράφη αὕτη ἀντὶ τοῦ αὐτὴ (στ. 21 καὶ 23) καὶ αὐτὴ ἀντὶ τοῦ αὕτη (στ. 24). Οὕτω δὲ παρεστάθη ἀντιθέτως τὸ τοῦ ἐκδότου ἀστόχημα.

νων) ἀλλ' ὅτι ἀνεμιμνήσκοντο τοῦ συνήθως λεγομένου περὶ τῶν ἐπισφαλῶς νοσούντων ὅτι σελίνου δεῖται ὁ δεῖνα τ. ἔ. εἶναι ἑτοιμοθάνατος (**φαμὲν** τ. ἔ. φασὶν οἱ ἄνθρωποι). Τοῦτο δεικνύει καὶ τὸ ἐν τῷ βίῳ τοῦ Τιμολέοντος κεφ. 26 χωρίον, εἰς ὃ παραπέμπει μὲν τοὺς ἄλλους ὁ Βερν., ἀλλ' αὐτὸς δὲν ἠξίωσε νὰ ἀναδράμῃ: «τοῖς στρατιώταις εἰςῆλθε πονηρὸν εἶναι τὸ σημεῖον, ὅτι τὰ μνήματα τῶν νεκρῶν εἰώθα**μεν** ἐπιεικῶς στεφανοῦν σελίνοις καὶ **παροιμία τις ἐκ τούτου γέγονε** (=**φαμὲν**) τὸν ἐπισφαλῶς νοσοῦντα δεῖσθαι τοῦ σελίνου. Βουλόμενος οὖν...ὁ Τιμολέων...**ἄλλα τε** πρέποντα τῷ καιρῷ διελέχθη καὶ τὸν στέφανον αὐτοῖς ἔφη...ἥκειν». Τὸ χωρίον τοῦτο ἅμα δεικνύει ὅτι ἀντὶ τοῦ **ὡς** (φαμεν ὡς) γραπτέον **ἄλλως θ'** (ἄλλως θ' ἐθάρρυνεν αὐτοὺς καὶ ὑπεμίμνησκεν =ἄλλα τε...διελέχθη καὶ...ἔφη).

223, 11 ἑ.: «ἐγὼ γὰρ οὐχ ὁρῶ περὶ πόρους διαφορὰς ἄλλας **κατὰ πάθος** ἢ τὸ συμπίπτειν καὶ τὸ διίστασθαι».

Κατὰ πάθος ἔγραψεν ὁ Βερν. ἀντὶ τοῦ κατὰ πλῆθος τῶν ἀντιγράφων παραπέμπων πρὸς βεβαίωσιν τῆς εἰκασίας ταύτης εἰς 687 E, ἔνθα κεῖται: «τὸ γὰρ ᾧ διαφέρει μάλιστα τὸ ζῷον τοῦ ἀψύχου, τοῦτο μὴ φάναι πρὸς σωτηρίαν καὶ διαμονὴν ὑπάρχειν ἡμῖν, ἀλλὰ **πάθος** εἶναι καὶ τροπήν τινα πόρων οἴεσθαι μεγέθεσι καὶ σμικρότησι συμβαίνουσαν», ἔνθα ὅμως τὸ **πάθος** δὲν συνάπτεται τῷ **πόρων,** ἀλλὰ προσυπακουστέον τοῦ ζῴου.

224, 11 «τοῦτο δὲ τὸ πάθος οἱ τοὺς πόρους ὑποτιθέμενοι ῥᾷστα καὶ πιθανώτατά μοι—δοκοῦσιν . . . αἰτιολογεῖν».

Οὕτω κάλλιστα τἀντίγραφα. Οἱ τοὺς πόρους ὑποτιθέμενοι εἶναι οἱ δεχόμενοι ὅτι τὸ ἀνθρώπινον δέρμα ἔχει πόρους. Διότι δὲν ἦτο κοινῇ παραδεδεγμένη τότε ἡ τῶν πόρων ὕπαρξις, ἀλλ' ὑπόθεσις μόνον τινῶν, ὡς δηλοῦσι τὰ ἐν 218, 1 ἑ. (687 BC): «οἱ περὶ Φίλωνα ἰατροὶ τὴν πρώτην θέσιν ἐκίνουν· ἐνδείᾳ γὰρ οὐ γίνεσθαι τὸ δίψος, ἀλλα πόρων **τινῶν** μετασχηματισμῷ». Δὲν εἶπε **τῶν** πόρων, ἀλλὰ πόρων **τινῶν,** δι' οὗ ἐδηλώθη ὅτι οἱ πόροι οὗτοι εἶναι ὀλίγων θεωρία τοῖς πολλοῖς ἄγνωστος. 'Αλλ' ὁ Βερναρδ. ἀδυνατῶν νὰ νοήσῃ πῶς ὁ Πλούταρχος παριστᾷ τὴν περὶ πόρων διδασκαλίαν, ἥτις σήμερον εἶναι πασίγνωστος, ὡς θεωρίαν τινῶν μόνον, μεταβάλλει τὸ χωρίον γράφων: οἱ τοὺς πόρους **διαφόρους** ὑποτιθέμενοι, καί-

τοι ἐν τῷ ἑξῆς κεφαλαίῳ (255, 7 ἑ.) αὐτὴ ἡ ὕπαρξις, οὐχὶ ἡ διαφορὰ τῶν πόρων ἀμφισβητεῖται: «καὶ γὰρ εἰ τοῖς πόροις τούτοις, ἔφην, **ὧν ἔνιοι περιέχονται,** κατατρήσειέ τις τὴν σάρκα, πλαδαρὰν καὶ τρομώδη καὶ σαθρὰν ποιήσει». Ταῦτα λέγει οὐχὶ ὁ μὴ διαφόρους, ἀλλ' ὁ μηδένας ἀποδεχόμενος πόρους.

288, 6 τοῦθ' οἱ μὲν αὐστηροὶ καὶ χαρίεντες ἠγάπησαν . . . οἱ δ' ἄνανδροι . . . δι' ἀμουσίαν . . . ἐξέβα**λ**ον· καὶ οὐ θαυμάσαιμ' ἂν εἰ τὸ πάμπαν ἐκβά**λλου**σι.

Οὕτως ἔγραψεν ὁ Βερν. Ἐνταῦθα ἐρωτῶμεν, εἰ οἱ ἄνανδροι ἐξέβα**λ**ον ἤδη ταῦτα, πῶς ἐφεξῆς λέγεται ὅτι ἔτι ἐκβάλλουσι. Τηρητέον ἄρα τὸ τῶν ἀντιγράφων ἐξέβαλλον, ὅπερ σημαίνει: ἐσπούδαζον ἐκβαλεῖν. Ἐπακολούθημα τῆς ἐνεργείας ταύτης εἶναι ὅτι ἐκβαλοῦσί ποτε. Διὸ ἀντὶ τοῦ ἐκβάλλουσι μεταγραπτέον ἐκβαλοῦσι, καθ' ἃ ἐδείξαμεν ἀνωτέρω σελ. 146.

294, 13: μάλιστα γοῦν ἀκροαμάτων εἴη καιρὸς ἐν συμποσίῳ κυμαίνοντι καὶ κορυσσομένῳ πρὸς ἔριν ἢ φιλονικίαν.

Οὕτω τἀντίγραφα. Ἀλλὰ πᾶς τις βλέπει ὅτι ἡ σύνταξις ἀπαιτεῖ τὴν μετὰ τοῦ **ἂν** εὐκτικὴν ἀντὶ τῆς ἁπλῆς εἴη. Διὸ καὶ ὁ Βερναρδ. ἐνέβαλε τοῦτον πρὸ τοῦ εἴη. Ἀλλὰ τί ζητεῖ ἐνταῦθα ὁ παραδειγματικὸς γοῦν, ὅστις θὰ ἥρμοζεν, ἂν τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα ἦσαν μερικὴ περίστασις, ἐν ᾗ θὰ ἴσχυε τὸ ἐν τοῖς προειρημένοις καθ' ὅλου τεθέν, οἷον Θουκυδ. Α. 2: «διὰ γὰρ ἀρετὴν γῆς. . .ὑπ' ἀλλοφύλων ἐπεβουλεύοντο· τὴν γοῦν Ἀττικήν. . .διὰ τὸ λεπτόγεων. . .ἄνθρωποι ᾤκουν οἱ αὐτοὶ ἀεί· καὶ παράδειγμα τόδε τοῦ λόγου οὐκ ἐλάχιστόν ἐστι κτέ.». Ἐνταῦθα ἐκτίθεται οὐχὶ μερικὴ περίστασις, ἐν ᾗ ἰσχύει τὸ περὶ τοῦ ἀναρμόστου τῶν μουσικῶν ἀκροαμάτων ἐν συμποσίῳ φιλοσόφων καὶ φιλολόγων ἀνδρῶν («σκοπῶμεν ὅπως συμπόταις διὰ λόγου καὶ φιλοσοφίας ἑαυτοὺς εὐφραίνειν δυναμένοις μηδὲν ἐπάξομεν τοιοῦτον κτέ.»), ἀλλὰ τὸ τοῦ λόγου τούτου συμπέρασμα, ὅτι δηλ. μόνον ἐν συμποσίῳ κυμαίνοντι καὶ κορυσσομένῳ εἰς φιλονικίαν εἶναι χρήσιμα τὰ τοιαῦτα ἀκροάματα. Γραπτέον λοιπὸν μάλιστ' **ἂν οὖν** (μαλιστανοῦν = μάλιστα γοῦν) ἀκροαμάτων εἴη καιρὸς κτέ. Τῇ γραφῇ ταύτῃ πλησιάζει ἡ τῆς Basileensis, ἐν ᾗ κεῖται μάλιστα οὖν.

351, 23: «αὐτόθεν ἡ περὶ τὴν δίαιταν μεταβολὴ τὰ μὲν **συγγενᾶν**, τὰ δ' ἀφανίζειν τῶν νοσημάτων οὐκ ἀδύνατός ἐστι».

Οὕτως ἔγραψεν ὁ Βερν ἀντὶ τοῦ τὰ μὲν **οὖν** γεννᾶν τῶν ἀντιγράφων. Ἀλλὰ τί βούλεται ἐνταῦθα ἡ σύν, ἔνθα ὁ λόγος περὶ ὧν δύναται νὰ βλάψῃ **αὐτόθεν** τ. ἔ. ἀφ' ἑαυτῆς καὶ μόνη ἡ περὶ τὴν δίαιταν μεταβολή;

363, 11: «**μήτε** τὴν γλῶτταν παρακαλοῦντα, **μηθ'** ὑπομένοντα».

Οὕτως ὁ Βερν. ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις μηδὲ-μήδ', ὅπερ ὅμως, ὡς ἀνωτέρω (σελ. 147) ἐδείξαμεν, εἶναι τὸ μόνον ὀρθόν.

381, 14: «οὐκ ἄξιον, ἔφη, σοι νεμεσᾶν, ὦ Ἡρώδη, καὶ «**πλείῃ**» χειρὶ τῶν Μουσῶν ἐπιδραττομένῳ».

Πλείῃ ἔγραψεν ὁ Βερν. παραπέμπων εἰς Ὁμ. Ὀδυσ. λ. 359, ἔνθα κεῖται:

> καί κε τὸ βουλοίμην καί κεν πολὺ κέρδιον εἴη
> **πλειοτέρῃ** σὺν χειρὶ φίλην ἐς πατρίδ' ἱκέσθαι·
> καὶ κ' αἰδοιότερος καὶ φίλτερος ἀνδράσιν εἴην
> πᾶσιν, ὅσοι μ' Ἰθάκηνδ' ἰδοίατο νοστήσαντα.

ἔνθα τὸ πλειοτέρῃ σὺν χειρὶ οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ μὲ τὸ χέρι περισσότερον γεμᾶτο. Ἀλλ' ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἀνάγκη μᾶλλον κενῆς ἢ πλείης χειρός. Διότι, ἂν ὁ Ἡρώδης ἐπεδράττετο τῶν Μουσῶν μὲ γεμᾶτο χέρι, δὲν θὰ κατώρθου εὐκόλως νὰ ἀποβῇ πολύμουσος, οἷος κατωτέρω λέγεται, διότι θὰ ἐξέφευγον αἱ Μοῦσαι. Ὥςτε ἄνθρακες ὁ θησαυρὸς τοῦ κ. Βερν.

385, 19: ἡ δ' ἐν θεοῖς ἀνάγκη δύστλητος οὐκ ἔσομαι δὲ δυσπειθής.

Οὕτω τἀντίγρ. ἀνθ' οὗ ὁ Βερν. γράφει: δύστλητος οὐκ **ἔστ' οἶμαι δ' οὐδὲ** δυσπειθής. Ἁπλούστερον δ' ὅμως καὶ πιθανώτερον γραπτέον: δύστλητος οὐκ **ἔστ', οἶμ', οὐδὲ** δυσπειθὴς (ἐστοιμουδὲ = ἔσομαι δέ).

395, 7: «ὑπήκοον πεποιημένη μουσικὴν ὀλίγου **δεῖν** ἅπασαν».

Οὕτως ὁ Βερν. ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ὀλίγου **τινὰ** ἅπασαν, ἀνθ' οὗ ὁ Wyttenbach εἰκάζει ὀλίγου (= ὀλίγου δεῖν) τὴν

ἅπασαν, ἥπερ γραφὴ πιθανωτέρα τῆς Βερναρδακείου ἅτε ἧττον ἀφισταμένη τῆς παραδεδομένης.

Κατὰ ταῦτα ἐν κειμένῳ, ἐν ᾧ πλεῖστα ὅσα εἰσὶ τὰ διορθωτέα, ἐπεχείρησε μέν τινα ὁ ἐκδότης νὰ διορθώσῃ, ἀλλ' ἐλάχιστα τούτων διώρθωσε, τὰ δὲ πλεῖστα παραδιώρθωσεν. Ἔνια δὲ καὶ ὀρθῶς ἔχοντα παρανοήσας διέφθειρε.

Τοιαῦται εἶναι αἱ εἰς τὸ κείμενον εἰσαχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐκδότου νέαι γραφαί. Ὑπολείπεται νῦν νὰ ἐξετάσωμεν τὰς εἰς τὸ κείμενον κριτικὰς ὑποσημειώσεις, ὅσαι γνώμην τινὰ τοῦ ἐκδότου περὶ τῆς γραφῆς τοῦ κειμένου περιέχουσι.

(ἀκολουθεῖ)

ΣΠΥΡ. ΒΑΣΗΣ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΚΕ'

(Magistratus minores).

Παλαιός τις Ῥωμαῖος, ὁ περὶ τὸ τέλος τῆς ἐλευθερίας ἀκμάσας οἰωνοσκόπος M. Valerius Messalla ἔγραψε βιβλίον de auspiciis, ὅπερ ἂν ἦτο ἡμῖν περισεσωσμένον θὰ εἴχομεν ἀκριβεστάτην καὶ ἐναργεστάτην ἔννοιαν τῶν θεμελιωδῶν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ πολιτεύματος θεσμῶν, ἐξ ὧν ὁρμώμενοι καὶ τὰ κατὰ μέρος θὰ ἠδυνάμεθα κάλλιον ἢ νῦν νὰ διευκρινήσωμεν. Δυστυχῶς τὸ μὲν βιβλίον αὐτό, ὥςπερ καὶ

ἄλλα πολλὰ τῆς ἀρχαιότητος πνευματικὰ κειμήλια ἀπώλετο, περιλείπονται δ' ἡμῖν ἐλάχιστα μέν, ἀλλ' ὅμως πολύτιμα ἀποσπάσματα, ἅπερ διέσωσε μάλιστα ὁ παλαιὸς ῥακιοσυρραπτάδης Αὖλος ὁ Γέλλιος ἐν ταῖς Ἀττικαῖς αὐτοῦ Νυξί. Ἐν ἑνὶ τῶν ἀποσπασμάτων τούτων τῷ παρὰ Γελλίῳ XIII, 15 κεῖνται τάδε:

Patriciorum auspicia in duas sunt divisa potestates. Maxima sunt consulum, praetorum, censorum... Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi *minores* hi *maiores* appellantur.

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην αἱ λέξεις maiores καὶ minores πρὸς τῇ σχετικῇ σημασίᾳ, ἣν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἑτέραν ῥητῶς δηλουμένην ἀρχὴν κείμεναι, εἶχον καὶ ἑτέραν ἀπόλυτον, καθ' ἣν αἱ λέξεις αὗται καθ' ἑαυτὰς καὶ οὐδεμιᾶς δηλουμένης ἢ ὑπονοουμένης ἀντιθέσεως ἐσήμαινον ὡρισμένην καὶ ἀεὶ τὴν αὐτὴν ἀρχόντων τάξιν, ἡ μὲν προτέρα τούτων τοὺς ὑπάτους καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ὑπατικὴν ἔχοντας ἐξουσίαν ἄρχοντας, τοὺς στρατηγοὺς καὶ τοὺς τιμητάς, ἡ δὲ ἑτέρα τοὺς ἄλλους τοὺς καταδεεστέρους ἄρχοντας, οἷον τοὺς aediles, quaestores καὶ τοὺς ἔτι τούτων ταπεινοτέρους.

Ὅτι ἡ διδασκαλία αὕτη εἶναι ἀληθής, ἀποδεικνύεται, ἐὰν πρῶτον μὲν καταλεχθῶσι χωρία, ἐν οἷς τὸ minores magistratus δὲν δύναται ἢ ἀπολύτως νὰ νοηθῇ, ἅτε οὐδεμιᾶς ἑτέρας οὔτε δηλουμένης οὔτε ὑπονοουμένης ἀρχῆς πρὸς ἣν οἱ minores οὗτοι ἀντιτίθενται, βον δὲ δειχθῇ ὅτι τὰ ἔργα ἅπερ οἱ ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις μνημονευόμενοι minores magistratus εἰσὶν ἐπιτετραμμένοι, εἶναι τὰ αὐτὰ ἅπερ κατ' ἄλλα χωρία ἐπιτρέπονται οἱ aediles καὶ οἱ τούτων κατώτεροι ἄρχοντες, οἵπερ ἅπαντες ἐν τοῖς ἄλλοις τούτοις χωρίοις καλοῦνται ὡσαύτως minores magistratus.

Τοῦτο ἔσται τὸ ὑποκείμενον τῆς προκειμένης πραγματείας.

Λοιπὸν ἐν τοῖς ἑξῆς χωρίοις ἡ ῥῆσις m. minores ἀνάγκη νὰ ληφθῇ ἀπολύτως.

1. Σαλλ. Cat. 30: decrevere (ἡ σύγκλητος) uti... Romae per totam urbem vigiliae haberentur eisque *minores m.* praeessent. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οὐδεμία ἄλλη ῥητῶς μνημονεύεται ἢ σαφῶς ὑπονοεῖται ἀρχή, πρὸς ἣν οἱ minores οὗτοι ἀντιτίθενται. Διότι ἐν τοῖς ἀνωτέρω μόνον δύο praetores μνημονεύονται, οὐχὶ πάντες οἱ

τότε ὄντες praetores, ὥστε ἂν minores νοηθῶσιν οἱ λοιποὶ μὴ ἰδίᾳ μνημονευόμενοι ἄρχοντες, θὰ περιληφθῶσι τῇ ῥήσει ταύτῃ καὶ οἱ λοιποὶ praetores. Ἔπειτα μεταξὺ τῆς τῶν δύο τούτων στρατηγῶν μνείας καὶ τῆς τῶν minorum m. μεσολαβοῦσιν ἄλλαι τῆς Συγκλήτου διατάξεις, ἐν αἷς οὐδεμία πρὸς τοὺς πραίτωρας τούτους ἀναφορά. Ὥστε τὸ m. minores κεῖται ἐνταῦθα ἄνευ ἀναφορᾶς πρὸς ἄλλην ἀρχήν, κατ' ἀκολουθίαν ἐν ἀπολύτῳ σημασίᾳ.

2. XXXII, 26: et Romae vigiliae per vices servatae *iussique* circumire eas minores magistratus. . .et circa nomen Latinum a praetore litterae missae. Ἐνταῦθα δὲν δηλοῦται ἡ κελεύσασα τοὺς minores m. ἀρχή, ἵνα ἡ ῥῆσις minores m. νοηθῇ ὡς ἐν ἀντιθέσει πρὸς ταύτην κειμένη. Ὥστε ἡ ῥῆσις κεῖται ἀπολύτως καὶ εἶναι καθ' ἑαυτὴν ὡρισμένη.

3. Liv. XXXVI, 3 κεῖται: ut P. Cornelius cos. ediceret qui senatores essent, quibusque in senatu sententiam dicere licevet, quique *minores m.* essent, ne quis eorum. . .ab urbe Roma abiret ete.

Ἂν τὸ minores m. ἐνταῦθα ληφθῇ σχετικῶς, τότε νοητέοι οἱ ἄλλοι παρὰ τοὺς ὑπάτους ἄρχοντες, τ. ἔ. καὶ οἱ praetores, οἵτινες ὅμως πλὴν ἑνὸς μετ' οὐ πολὺ ἐξῆλθον τῆς Ῥώμης, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ ἀπευθύνηται πρὸς αὐτοὺς τοιοῦτον κέλευσμα (ne abirent). Διότι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς qui senatores esset δὲν δύναται νὰ νοηθῇ ὡς κειμένη ἡ ῥῆσις minores m., διότι οἱ ἐκτὸς τῆς συγκλήτου ὄντες ἄρχοντες δὲν ἦσαν ἀναγκαίως πάντες minores τῶν ἐν αὐτῇ συνεδρευόντων, πρὸς δὲ τὸ quibus. . .liceret οὐδεμία ἀρχόντων ἀντίθεσις δυνατή, διότι οἱ quibus . . . liceret δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι ἄρχοντες.

Καὶ ἐνταῦθα ἄρα τὸ minores ἐν ἀπολύτῳ σημασίᾳ νοητέον.

4. XXXIX, 16: λέγουσιν οἱ ὕπατοι: nos quae ipsis nobis agenda sunt. . .exsequemur, vigiliarum nocturnarum curam per urbem *minoribus magistratibus* mandabimus. Δὲν νοοῦσιν οἱ ὕπατοι minores λέγοντες πάντας τοὺς ὑποδεεστέρους ἑαυτῶν ἄρχοντας, διότι ἐν τούτοις περιελαμβάνοντο καὶ οἱ στρατηγοί, οἷς δὲν ἥρμοζον τοιαῦτα ἔργα, οἷα ἦσαν αἱ nocturuae vigiliae. Καὶ ἐνταῦθα λοιπὸν νοητέα ἡ ῥῆσις ἀπολύτως.

Καὶ ὅτι μὲν ἡ ῥῆσις minores magistratus εὕρηται ἐν ἀπολύτῳ

σημασίᾳ εἶναι ἐκ τῶν εἰρημένων φανερόν. Τίς δὲ ἡ σημασία αὕτη καὶ τίνες ἦσαν οἱ minores magistratus, γίνεται φανερόν, ἐὰν ἐνθυμηθῶμεν ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα χωρία οἱ minores magistratus ἦσαν ἀστυνομικὰ ἔργα ἐπιτετραμμένοι. Τοιαῦτα δὲ ἔργα εἶναι ἐπιτετραμμένοι οἱ aediles καὶ οἱ τούτων ὑποδεέστεροι ἄρχοντες, καθ' ἃ ἄλλα τε χωρία διδάσκουσι καὶ τόδε τοῦ Λιουίου, ἐν ᾧ μνημονεύονται μὲν πάλιν οἱ minores magistratus, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀναφορικῶς πρὸς τὸν praetorem urbanum, ὥστε νοητέοι οἱ aediles καὶ οἱ τούτων κατώτεροι ἄρχοντες.

Liv. XXV, 1, 10: ubi potentius iam id esse malum apparuit quam ut minores per magistratus sedaretur, M. Atilio pr. urb. negotium a senatu datum est ut religionibus populum liberaret.

Κατὰ ταῦτα καὶ παρὰ Κικέρωνι Legg. III § 6 minores magistratus εἰσὶν οὐ μόνον οἱ XXVI viri καὶ οἱ χειροτονητοὶ χιλίαρχοι, ἀλλὰ καὶ οἱ aediles, ὥςπερ καὶ ἡ τοῦ λόγου κατασκευὴ δεικνύει: Minores magistratus partiti iuris ploeres im ploera sunto, Militiae...tribuni sunto, domi pecuniam...custodiunto, vincula...seruanto, aes...publice signanto, litis...iudicanto, quodcumque senatus creverit agunto, *suntoque aediles* etc. Ἂν ὁ Κικέρων ἤθελε νὰ διακρίνῃ τοὺς aediles τῶν προμνημονευθέντων ἀρχόντων, δὲν θὰ συνῆπτε τὸν περὶ αὐτῶν λόγον τοῖς ἡγουμένοις διὰ τοῦ que, ἀλλὰ θὰ ἐξέφερεν αὐτὸν ἀσυνδέτως, ὡς περὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἐφεξῆς ποιεῖ: Censores... Iuris disceptator... Regio imperio duo sunto.

ΣΠΥΡ. ΒΑΣΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΣΥΜΜΙΚΤΑ

ΚΑ΄.

(Ἴδε Τόμ. Ε΄, σελ. 172-5).

1. Τὸ ἐξόμματον — τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων.

Ἐν τῷ Θεαιτήτῳ τοῦ Πλάτωνος σελ. 143 ε΄ λέγεται ὅτι ὁ Θεαίτητος εἶνε ὅμοιος τῷ Σωκράτει τήν τε σιμότητα καὶ τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων. Ὁ λόγος τοῦ φιλοσόφου ἔχει ὧδε· «Καὶ εἰ μὲν ἦν καλός, ἐφοβούμην ἂν σφόδρα λέγειν, μή καί τῳ δόξω ἐν ἐπιθυμίᾳ αὐτοῦ εἶναι· νῦν δέ, καὶ μή μοι ἄχθου, οὐκ ἔστι καλός, προσέοικε δὲ σοὶ τήν τε σιμότητα καὶ τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων». Κεῖται δ' ἐν τοῖς ἑξῆς σελ. 144 δ΄ «Θεόδ. Ἔσται ταῦτα. Θεαίτητε, δεῦρο παρὰ Σωκράτη. Σωκρ. Πάνυ μὲν οὖν, ὦ Θεαίτητε, ἵνα κἀγὼ ἐμαυτὸν ἀνασκέψωμαι ποῖόν τι ἔχω τὸ πρόσωπον· φησὶ γὰρ Θεόδωρος ἔχειν με σοὶ ὅμοιον».

Οὐδεὶς τῶν ἐκδοτῶν τοῦ Πλάτωνος, καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, ὑπώπτευσε τὴν παραδεδομένην γραφὴν τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων, ἀλλ', ἂν μετά τινος ἐπιστάσεως ἐξετάσῃ τις αὐτήν, θὰ εὕρῃ ὅλως τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἀναρμοστοῦσαν. Παντὶ περὶ τὰ Ἑλληνικὰ ἀσχολουμένῳ γράμματα γνωστὸν εἶνε ὅτι ὁ Σωκράτης οὐ μόνον σιμὸς ἦτο ἀλλὰ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶχεν ἐπιπολαίους, ὡς λέγεται ἐν τῷ Συμποσίῳ τοῦ Ξενοφῶντος κεφ. Ε΄, 5 «οἱ μὲν σοὶ (ὀφθαλμοὶ) τὸ κατ' εὐθὺ μόνον ὁρῶσιν, οἱ δὲ ἐμοὶ καὶ τὸ ἐκ πλαγίου διὰ τὸ ἐπιπόλαιοι εἶναι». Οὐδένα δὲ λανθάνει ὅτι ἐπιπόλαιοι ὀφθαλμοὶ καλοῦνται οἱ ἐξέχοντες ἢ προέχοντες καὶ ὅτι τὸ εἶναί τινι ἐπιπολαίους τοὺς ὀφθαλμοὺς ἰσοδυναμεῖ τῷ ἔχειν τινὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἤτοι τὰ ὄμματα ἔξω, οὗ παρατιθέμεθα μαρτύριον τὸ ἐν τῷ Κυνηγετικῷ τοῦ Ξενοφῶντος κεφ. Ε΄, 26 «βλέπει δὲ οὐκ ὀξὺ διὰ πολλά· τά τε γὰρ ὄμματα ἔχει ἔξω καὶ τὰ βλέφαρα ἐλλείποντα καὶ οὐκ ἔχοντα προβολὴν

ταῖς αὐγαῖς». Πρβ. καὶ Ἀθήν. σελ. 353 β' «καὶ τῶν ἄλλων τοὺς μὲν ἐκτὸς ἔχειν τοὺς ὀφθαλμούς, τοὺς δὲ ἐντός, ἄλλους δὲ μέσως». Ἀλλὰ τὸ φερόμενον ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Πλάτωνος τὸ ἔξω τῶν ὀμμάτων οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ τὸ ἔξω κείμενον μέρος τῶν ὀφθαλμῶν κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἐντὸς ὂν ἢ ἔνδον, ἀτοπώτατον δ' ἡμῖν φαίνεται νὰ ἐκληφθῇ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ εἶναι ἔξω τὰ ὄμματα ἢ τοῦ ἔχειν ἔξω τοὺς ὀφθαλμούς. Ὁ Πολυδεύκης λέγει βιβλ. Θ', 111 «ἑκατέρα μερίς, ἡ μὲν τὸ ἔξω τοῦ ὀστράκου πρὸς αὐτῶν εἶναι νομίζουσα, ἡ δὲ τὸ ἔνδον» καὶ βιβλ. Β', 138 «καλεῖται δὲ αὐτοῦ τὰ μὲν ἔξωθεν μύες, τὰ δ' ἔνδον παρωλένια», ὁ δὲ Πλάτων Πολιτ. σελ. 359 ε' «τὴν σφενδόνην τοῦ δακτυλίου περιαγαγόντα πρὸς ἑαυτὸν εἰς τὸ εἴσω τῆς χειρός». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ Θεοφράστῳ περὶ Φυτ. Ἱστορ. Γ', θ', 5 «ὅταν μὴ μόνον τὸ ἐγκάρδιον ἀλλὰ καὶ τὸ ἔξω τοῦ στελέχους ἔνδᾳδον γένηται». Ἄλλα παραδείγματα νομίζομεν περιττὸν νὰ καταλέξωμεν.

Οὐδαμῶς ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν ὅτι παρεφθάρη ὑπὸ κακῆς ἀναγνώσεως τὸ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου τεθέν, ἄνευ δέ τινος ὄκνου μεταγράφομεν, ὡς ἐποιήσαμεν ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Πλάτωνι 1883, σελ. 349, «προσέοικε δὲ σοὶ τήν τε σιμότητα καὶ τὸ ἐξόμματον», τουτέστι τὸ ἐξόφθαλμον. Φέρεται δ' ἐν τῷ αὐτῷ διαλόγῳ σελ. 209 β' «ἀλλ' ἐὰν δὴ μὴ μόνον τὸν ἔχοντα ῥῖνα καὶ ὀφθαλμοὺς διανοηθῶ ἀλλὰ καὶ τὸν σιμόν τε καὶ ἐξόφθαλμον, μή τι σὲ αὖ μᾶλλον δοξάσω ἢ ἐμαυτὸν ἢ ὅσοι τοιοῦτοι;»

Φανερὸν δ' ὑπάρχει ὅτι εὔκολον μὲν ἦτο εἰς δύο διασπασθὲν λέξεις ὑπ' ἀμαθοῦς ἢ ἀνεπιστάτου βιβλιογράφου τὸ ἐξόμματον νὰ μεταπέσῃ εἰς τὸ ἔξω ὀμμάτων, εὔκολον δὲ νὰ παρεμβληθῇ ἔπειτα τὸ ἀναγκαῖον φαινόμενον ἄρθρον τῶν· ἐξόμματον-ἔξω ὀμμάτων-ἔξω ΤΩΝ ὀμμάτων. Πρβ. ἀντιλαβοῦ-ἀντὶ ΤΟΥ λαβοῦ, ἀντικαταλλάττεσθαι-ἀντὶ ΤΟΥ καταλλάττεσθαι, ἀντιθύσῃ-ἀντὶ ΤΟΥ θύσῃ, διοσημιῶν-διὰ ΤΩΝ σημείων (Περιοδ. Ἀθην. Τόμ. Α', σελ. 306), μεταδοξάσαι-μετὰ ΤΟ δοξάσαι (Λογ. Ἑρμ. Τόμ. Α', σελ. 529), προστρόπαιον-πρὸς ΤΟ τρόπαιον (Ἁρποκρατ. Τόμ. Α', σελ. 224, 8 καὶ Τόμ. Β', σελ. 363 Δινδ.), κτλ. Ἐν τῇ Σοφιστικῇ Προπαρασκευῇ τοῦ Φρυνίχου ὀρθῶς μὲν εἶνε γεγραμμένον σελ. 51, 26 «Μηδὲν ὑπέρφευ: Κρατῖνος· ἐπὶ τοῦ μηδὲν ἄγαν»,

πλημμελῶς δὲ σελ. 69, 17 «Ὑπὲρ ΤΟ φεῦ: οἷον ὑπερβαλλόντως καὶ ἐκπληκτικῶς· τὸ γὰρ φεῦ ἐπὶ ἐκπλήξεως τίθεται». Ὁ Ῥιββέκκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Ἱππέων σελ. 237, 132 μετέβαλε τὸ παρὰ Δίωνι τῷ Χρυσοστόμῳ Τόμ. Β', σελ. 289 Ῥεισκ. προβάΤΩΝ ΚΑΙ καπήλων εἰς τὸ προβατοκαπήλων. Ἀνεγνώσθη δὲ πλημμελῶς καὶ ἀπὸ τῶν ἀγοραίων ἀντὶ τοῦ ἀπαγορεύοντας καὶ πρώτου τετάχθαι ἀντὶ τοῦ προτετάχθαι (Ἴδε Βλαϋδέσιον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἀριστοφάνους Βατράχων σελ. 427 καὶ Βέργκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Α', σελ. 343 ἐκδ. δ').

Τοῦ ἐπιθέτου ἐξόμματος, οὗ ποιεῖται μνείαν ὁ Πολυδεύκης γράφων «γλαυκὸς δ' ἐστὶν ὁ λαγὼς ἢ χαροπός, ἐξόμματος» (βιβλ. Ε', 69), παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν οὐδὲν εὑρέθη παράδειγμα. Ἀλλ' εἶνε κάλλιστ' ἐσχηματισμένον καὶ πάσης μομφῆς ἀπηλλαγμένον. Οὐδεὶς δὲ δύναται οὔτε ν' ἀποδοκιμάσῃ καθόλου τὸ ὄνομα τοῦτο ἔμπειρος τοῦ ἑλληνισμοῦ ὢν οὔτ' ἀπίθανον τὴν παρὰ τῷ Πλάτωνι χρῆσιν αὐτοῦ νὰ ὑπολάβῃ γινώσκων ὅτι καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἶπεν ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ Φαίδρῳ, οἷον σελ. 253 δ' «ὑψαύχην, ἐπίγρυπος, λευκὸς ἰδεῖν, μελανόμματος, τιμῆς ἐραστὴς μετὰ σωφροσύνης τε καὶ αἰδοῦς» καὶ μετ' ὀλίγα «κρατεραύχην, βραχυτράχηλος, σιμοπρόσωπος, μελάγχρως, γλαυκόμματος, ὕφαιμος, ὕβρεως καὶ ἀλαζονείας ἑταῖρος». Τὸ μελανόμματος μνημονεύεται καὶ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους βιβλ. Β', 61 «μελανόμματος, μυωπίας, μελανόφθαμος». Ἐγένετο δ' αὐτοῦ χρῆσις καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους Τόμ. Γ', σελ. 416, 22 Διδ. «διὰ τίν' αἰτίαν τὰ μὲν γλαυκά, τὰ δὲ χαροπά, τὰ δ' αἰγωπά, τὰ δὲ μελανόμματ' ἐστίν» καὶ σελ. 416, 38 καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ γλαυκόμματος κεῖται καὶ ἐν ἐπιγράμματι παρὰ Πλουτάρχῳ Κάτ. Πρεσβ. Α', 3 «πυρρόν, πανδακέτην, γλαυκόμματον οὐδὲ θανόντα Πόρκιον εἰς Ἀίδην Φερσεφόνη δέχεται» καὶ ἐν τῷ περὶ Ψυχ. καὶ Ἀναστ. Διαλόγῳ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης Τόμ. Γ', σελ. 248 δ' Μορελλ. «προχειλής, ὑπόσιμος, λευκόχρους, γλαυκόμματος».

Ὁμοίως τῷ ἐξόμματος καὶ ἐξόφθαλμος εἶνε ἐσχηματισμένα τὸ ἔξαρθρος καὶ ἐξίσχιος. Πρβ. καὶ ἐξόμφαλος. Ἐλέχθη δὲ καὶ ἐξεχέγλουτος καὶ ἐξεχέβρογχος. Παρὰ τῷ Ἐρωτιανῷ κεῖται σελ. 13, 19 «Βακχεῖός φησιν ἐξώγλουτοι».

2. Ἐπίθετα ἐκ τοῦ ὀνόματος ὄμμα συγκείμενα.

Πρὸς τοῖς ἐπιθέτοις ἐξόμματος καὶ μελανόμματος καὶ γλαυκόμματος, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, φέρονται καὶ ἄλλα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐκ τοῦ ὀνόματος ὄμμα συγκείμενα.

Περὶ τοῦ μονόμματος διελάβομεν ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α', σελ. 26 κἑξ.

Παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ ἀπαντᾷ δυσόμματος καὶ παρὰ τῷ Σοφοκλεῖ ἀνόμματος. Αἰσχύλ. Εὐμεν. 389 «δερκομένοισι καὶ δυσομμάτοις». Σοφοκλ. Φιλοκτ. 856 «ἀνὴρ δ' ἀνόμματος». Ἐποιήσατο δ' ὁ Σοφοκλῆς χρῆσιν καὶ τοῦ ῥήματος πυκνομματῶ ἐν ἀποσπάσματι σῳζομένῳ παρὰ Πολυδεύκει βιβλ. Ι', 190 «ἀσπὶς μὲν ἡμῖν (Ναύκ.: ἡμὴ) λίγδος ὡς πυκνομματεῖ». Τἀντίγραφα ἔχουσι πυκνώματι καὶ πυκνὸν πατεῖ. Τὴν ὀρθὴν γραφὴν ἀποκατέστησεν ὁ Βεντλήϊος.

Ἐλέχθη δὲ καὶ «λιπαρόμματε μᾶτερ» ὑπὸ Λικυμνίου τοῦ Χίου (Ποιητ. Λυρ. Βεργκ. Τόμ. Γ', σελ. 599 ἐκδ. δ'). Τὸ ἐπίθετον τοῦτο βλέπει τις καὶ ἐν τοῖς Φυσιογνωμικοῖς τοῦ Ψευδαριστοτέλους, ὡς καὶ τὸ μικρόμματος καὶ τὸ ὠχρόμματος. Τόμ. Δ', σελ. 6, 10 Διδ. «ἰσχνός, μικρόμματος καὶ μικροπρόσωπος» καὶ μετ' ὀλίγα «ὅσοι γλαφυροὶ καὶ λευκόχροοι καὶ λιπαρόμματοι» καὶ σελ. 12, 46 «οἱ ὠχρόμματοι ἐντεταραγμένους ἔχοντες τοὺς ὀφθαλμοὺς δειλοί». Πρβ. καὶ Διογέν. Λαέρτ. Ε', 1 «ἀλλὰ καὶ ἰσχνοσκελής, φασίν, ἦν (ὁ Ἀριστοτέλης) καὶ μικρόμματος».

Καὶ ἐν τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ εὑρίσκονται ἐπίθετα ἐκ τοῦ ὄμμα συγκείμενα. Ἐμνημονεύσαμεν ἤδη τὸ μικρόμματος καὶ ὠχρόμματος· ἔχομεν δὲ νὰ καταλέξωμεν καὶ τάδε· ἀστεροόμματος, εὐόμματος, θαλερόμματος, ἱερακόμματος, ἰόμματος, μυριόμματος (Κραμ. Ἀν. Παρ. Τόμ. Δ', σελ. 307, 24), ξανθόμματος, ὀγκόμματος, πανόμματος, πλαγιόμματος, πολυόμματος, τετρόμματος. Ἐν τοῖς εἰς Θεόκριτον Σχολίοις Εἰδ. Η', 72 φέρεται «τουτέστιν εὐόφθαλμος ἢ συνετή». Ἀλλ' ὁ Ἀρήνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Σχολίων τούτων σελ. 298, 15 προέκρινε τὴν γραφὴν «τουτέστιν εὐόμματος ἢ συνετή».

Τοῦ ξανθόμματος παρετέθησαν μαρτύρια ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει

τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ε', σελ. 1636. Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Κεδρηνῷ Τόμ. Α', σελ. 326, 10 «σιτόχρους, ξανθόθριξ, ξανθόμματος, εὐόφθαλμος». Τοῦ ἱερακόμματος ἐγένετο μνεία ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ Πρωτοσπαθαρίου λέγοντος (περὶ τῆς τοῦ Ἀνθρ. Κατασκ. Δ', 21) «τοὺς τοιούτους οὖν ὀφθαλμοὺς ἔχοντας ἡ κοινὴ συνήθεια ὀνομάζει ἱερακομμάτους».

Ὑπῆρξε δὲ καὶ ἐπίθετον κλαδαρόμματος, ὡς διδασκόμεθα ἐξ ὧν γράφει ὁ Ἡσύχιος «Κλαδαρόμματοι: εὔσειστοι τὰ ὄμματα». Ἐν ἐπιγραφῇ κεῖται «φοβερόμματε Βριμώ», ὡς παρετήρησεν ὁ Βοισσονάδης ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η', σελ. 961.

Ἐδηλώθη ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ ἐπιθέτου ἀνόμματος. Ἐν τῇ παρηκμακυίᾳ γλώσσῃ ἀπαντᾷ ἡ ἄνευ τοῦ Ν ἐκφορὰ ἀόμματος. Εὑρέθη δ' ὅμως ἐν αὐτῇ καὶ τὸ ἐπίρρημα ἀΝομμάτως (Ἴδε Λ. Δινδόρφιον ἐν Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 1111).

Ἐν τῷ Βυζαντιακῷ ἑλληνισμῷ βλέπει τις καὶ ἐπίθετον ἀπόμματος σημαῖνον τὸν ἐστερημένον τῶν ὀμμάτων ἤτοι τὸν τυφλὸν (Ἴδε Γλωσσάρ. Δουκαγγ. σελ. 108 καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', β', σελ. 1571 γ' Διδ.). Εὑρίσκεται δ' ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας εἰλημμένον καὶ τὸ ἐξόμματος παρὰ Νικήτᾳ τῷ Χωνιάτῃ σελ. 374, 5 «Θεόδωρον μὲν γὰρ τὸν Ἄγγελον—τίθησιν ἐξόμματον» καὶ σελ. 660, 22 «οἱ δὲ τοῦ βασιλέως κασίγνητοι τρεῖς ὄντες καὶ παρ' Ἀνδρονίκου τυφλωθέντες, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἐπὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτῶν γαμβρὸς ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης ἐξόμματος καὶ αὐτὸς δεικνύμενος». Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ «ὁ—Ἰωάννης ἐξ ὀμμάτων καὶ αὐτὸς δεικνύμενος». Ὁ Εὐστάθιος γράφει ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 149, 29 «ἄρα ἐξ Ὁμήρου λαβόντες οἱ ὕστερόν φασιν ἐξ ὀμμάτων τὸν πηρωθέντα, οἷον Δίδυμος ὁ ἐξ ὀμμάτων· ὁμοίως καὶ τινας ἀπὸ ἐπάρχων καὶ ἑτέρους ἀπὸ βασιλέων καὶ ἄλλα τοιαῦτα πολλά» (Πρβ. καὶ Λοβέκκιον ἐν Στοιχ. Μέρ. Α', σελ. 208 σημ. 30). Τὸ ἐξ ὀμμάτων ἰσοδυναμεῖ τῷ ἀπ' ὀμμάτων, οὗ παραδείγματα κεῖνται ἐν τῷ Γλωσσαρίῳ τοῦ Δουκαγγίου σελ. 108. Πρβ. καὶ Ε. Α. Σοφοκλέους Ἑλλην. Λεξικὸν σελ. 213.

3. Ἐξόφθαλμος καὶ κοιλόφθαλμος.

Τὸ ἐπίθετον ἐξόφθαλμος, οὗ παρεθέμεθα μαρτύριον ἐκ τοῦ Πλάτωνος, βλέπει τις καὶ παρὰ τῷ Ξενοφῶντι λέγοντι ἐν τῷ περὶ Ἱππικῆς κεφ. Α΄, 9 «καὶ μὴν τὸ ἐξόφθαλμον εἶναι ἐγρηγορὸς μᾶλλον φαίνεται τοῦ κοιλοφθάλμου· καὶ ἐπὶ πλεῖον δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ὁρῴη». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει Τόμ. Γ΄, σελ. 418, 14 «τὰ μὲν γὰρ ἐξόφθαλμα οὐκ εὐωπὰ πόρρωθεν, τὰ δ' ἐντὸς ἔχοντα τὰ ὄμματα ἐν κοίλῳ κείμενα ὁρατικὰ τῶν πόρρωθεν» καὶ παρὰ τῷ Ψευδαριστοτέλει Τόμ. Δ΄, σελ. 11, 34 «ὅσοι ἐξόφθαλμοι ἀβέλτεροι» καὶ μετ' ὀλίγα «ἐπεὶ δ' οὔτ' ἐξόφθαλμον οὔτε κοιλόφθαλμον δεῖ εἶναι, ἡ μέση ἕξις ἂν κρατοίη» καὶ σελ. 273, 29 «διὰ τί οἱ ἐξόφθαλμοι καπνίζονται μᾶλλον;» καὶ παρὰ Σέξτῳ τῷ Ἐμπειρικῷ σελ. 13, 1 «τὰ μὲν ἐξόφθαλμα κομιδῇ πέπτωκεν ὑπὸ κυρτότητος» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλη Ὑπομνήμασι Τόμ. Θ΄, σελ. 295, 35 «εἰ μέντοι τὴν ὁμοιότητα τῆς εἰκόνος πρὸς τὸ παράδειγμα ὁρισμῷ περιλαμβάνοι, οἷον τὸ σιμόν, τὸ φαλακρόν, τὸ ἐξόφθαλμον, παρεὶς τὴν ὑποκειμένην ὕλην, κτέ.» καὶ Τόμ. ΙΗ΄, γ΄, σελ. 6, 4 «εἶναι αὐτὸν (τὸν Σωκράτην) προκοίλιον, ἐξόφθαλμον, φαλακρὸν καὶ τὰ τοιαῦτα». Λέγει δὲ καὶ ὁ Πολυδεύκης βιβλ. Α΄, 189 «ὄμμα προπετὲς ὡς ἐξόφθαλμον εἶναι» καὶ βιβλ. Β΄, 62 «καὶ κοιλόφθαλμος καὶ κοιλοφθαλμιῶν ὁ ἐξόφθαλμος καὶ κυλοιδιῶν». Ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἐγένετο μεταφορικὴ χρῆσις τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπιθέτου βιβλ. Α΄, ι΄, 3 «Ῥωμαῖοι δὲ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρησαν διὰ τὸ δοκεῖν ἐξόφθαλμον εἶναι τὴν ἀλογίαν τῆς βοηθείας», τουτέστι προφανῆ. Πρβ. καὶ Μάξ. Πλανούδην Βαχμ. Ἀνεκδ. Τόμ. Β΄, σελ. 8, 19 «μελλήσομεν γάρ σοι καὶ περὶ τῶν ἐξόφθαλμον, ὃ δὴ λέγεται, τὴν γνῶσιν ἐχόντων ἀποδείξεις ποιεῖσθαι». Ἐν τῷ κώδικι τοῦ Ἡσυχίου φέρεται «Ἐξότολον: φανερόν». Καὶ ἄλλοι μὲν εἴκασαν «Ἐξίτηλον: οὐ φανερόν» ἢ «Οὐκ ἐξίτηλον: φανερόν», ἡμεῖς δ' ὅμως νομίζομεν ὅτι ἡ ἀληθὴς γραφὴ εἶνε «Ἐξόφθαλμον: φανερόν». Δεινῶς σφάλλεται Σκαρλᾶτος ὁ Βυζάντιος γράφων ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 460 «Ἐξόφθαλμος — 2) (παθητ. ἐπὶ πραγμ.) ἀόριστος, ἀφανής, μὴ πρὸ ὀφθαλμῶν, (Πολύβ. Α΄. 14)». Πλημμελῶς δ' ἔχουσι

καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Βαλεσίου εἰρημένα ἐν ταῖς εἰς Ἁρποκρατίωνα Σημειώσεσι Τόμ. Β', σελ. 260 Δινδ. «Contrarium ἐξόφθαλμος usurpatur a Polybio l. 1. p. 9. pro eo quod absurdum est ac minime speciosum: *ou il n'y a ny raison ny apparense.* ad quem locum Casaubonus adducit Arist. locum in 2 Polit. c. 8 οὐκ ἔστιν ἀσφαλὲς τὸ νομοθετεῖν, ἀλλ' εὐόφθαλμον ἀκοῦσαι μόνον». Εὑρίσκεται δὲ καὶ τὸ ἐπιπόλαιος ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ δῆλος ἢ φανερός παρειλημμένον ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν τῇ Ῥητορικῇ Γ', 10 (Τόμ. Α', σελ. 396, 18) «διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ· ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα· οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν».

Σημειωτέον δ' ὅτι τοῖς ἐπιπολαίοις ὀφθαλμοῖς, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, συνωνυμοῦσιν οἱ προπετεῖς, ὡς δηλοῦται ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Γαληνοῦ Τόμ. Γ', σελ. 632 «προμήκεσιν αὐχέσι προπετεῖς ὀφθαλμοὺς ἐπιθεῖναι σφαλερώτερον ἦν, ὅπου καὶ αὐτοῖς τοῖς ὀστρακοδέρμοις οὐκ ἀεὶ προπετεῖς εἰσιν». Ἄξιον δὲ μνείας νομίζομεν καὶ τὸ ἐν Τόμ. Α', σελ. 330 ἀπαντῶν «γλαυκὸς μὲν οὖν ὀφθαλμὸς ἤτοι διὰ μέγεθος ἢ λαμπρότητα τοῦ κρυσταλλοειδοῦς ἢ προπετῆ θέσιν» καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Μελετίου ῥηθὲν περὶ τῆς τοῦ Ἀνθρ. Κατασκ. Κραμ. Ὀξ. Τόμ. Γ', σελ. 67, 3 «ἐνδέχεται δὲ προπετῆ τὴν θέσιν ἔχειν τὸν ὀφθαλμὸν καὶ διὰ τοῦτο δείκνυσθαι τὸν ὀφθαλμὸν γλαυκὸν καὶ προπετῆ». Ποιεῖται δὲ καὶ ἐν ἄλλοις τόποις ὁ Γαληνὸς χρῆσιν τοῦ προπετής ἐπὶ τοῦ προπεπτωκότος ὁπωσδήποτ' ὀφθαλμοῦ, οἷον Τόμ. Γ', σελ. 798 «εἴ τινος ἐθεάσω ποτὲ προπετέστερον ὅλον τὸν ἕτερον ὀφθαλμόν» καὶ «εἰ δ' ἐπὶ πληγῇ σφοδρᾷ συμβαίη προπετῆ γενέσθαι τὸν ὀφθαλμόν» καὶ Τόμ. ΙΑ', σελ. 13 «οὔκουν οὐδὲ οἱ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι καὶ ξηροὶ γίνονται, ἀλλ' ἔστιν οἷς ὑγρότεροί τε καὶ προπετέστεροι δόξουσιν εἶναι τῶν κατὰ φύσιν». Φέρεται δὲ καὶ παρὰ τῷ Ἀρεταίῳ σελ. 91 Ἑρμ. «ὀφθαλμοὶ προπετέες, ὡς ἐπ' ἀγχόνῃ» καὶ παρ' Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀφροδισιεῖ Προβλ. Β', 22 «τῶν δὲ ὀργιζομένων προπετεῖς (οἱ ὀφθαλμοί) εἰσι διὰ τὴν ἔξω ῥοπήν» καὶ παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Πρωτοσπαθαρίῳ περὶ τῆς τοῦ Ἀνθρ. Κατασκ. Γ', 14, 3 «ὡς ῥήγνυσθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῇ βίᾳ τοῦ ἐμπεσόντος καὶ προπετεῖς γίνεσθαι» καὶ Δ', 23, 3 «στηρίζων καὶ σφίγγων τὸν ὀφθαλμὸν προπετῆ ποτε γενέσθαι». Πρβ. καὶ Ἀρτεμίδωρ. Ὀνειροκρ. Ε',

44 «τυφλὸς ἐγένετο, καὶ αἱ κόραι αὐτοῦ προέπεσον καὶ ἐγένοντο μέλαιναι». Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις κεῖται προΣέπεσον, ἐπηνωρθώθη δ' ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου. Ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ τοῦ Πολυδεύκους μνημονεύεται ὄμμα προπετές βιβλ. Α', 189 «ὄμμα προπετὲς ὡς ἐξόφθαλμον εἶναι». Ὡς δὲ λέγεται προπετὴς ὀφθαλμός, οὕτω καὶ προπετὴς αὐχήν, προπετὴς τράχηλος, προπετὴς γένυς, προπετὴς γνάθος, προπετὴς ὀφρύς, προπετὴς γαστήρ, προπετὴς ἀρτηρία, κτλ., περὶ ὧν θὰ διαλάβωμεν ἀκριβῶς ἑτέρωθι. Τὴν αὐτὴν τῷ προπετής δύναμιν ἔχει τὸ προπαλής, οἷον προπαλὴς τράχηλος, προπαλὴς φάρυγξ, προπαλὴς γλῶττα καὶ προπαλὴς ὀφθαλμός παρὰ Φιλοστράτῳ π. Γυμναστ. ΚΕ' «ἄλλα γὰρ μελανοφθάλμων, ἄλλα δὲ χαροπῶν τε καὶ γλαυκῶν καὶ ὑφαίμων ὀφθαλμῶν ἤθη, ἕτερα δὲ ξανθῶν καὶ ὑπεστιγμένων προπαλῶν τε καὶ κοίλων» καὶ παρ' Ἀδαμαντίῳ Φυσιογνωμ. Β', 1'(σελ. 373 Φρανζ.). Ἀποφαίνεται δ' ὁ Κόβητος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *De Philostrati Libello* περὶ Γυμναστικῆς σελ. 50 ὅτι τὸ παρὰ Λουκιανῷ Μυίας Ἐγκωμ. 3 «ὀφθαλμοὶ δὲ προπαγεῖς πολὺ τοῦ κέρατος ἔχοντες» εἶνε πλημμελὴς ἀνάγνωσις τοῦ προπαΛεῖς.

Τῷ ἐπιθέτῳ ἐξόφθαλμος ἀντίκειται τὸ κοιλόφθαλμος, ὡς ἐν τῷ τοῦ Ξενοφῶντος «καὶ μὴν τὸ ἐξόφθαλμον εἶναι ἐγρηγορὸς μᾶλλον φαίνεται τοῦ κοιλοφθάλμου» καὶ τῷ τοῦ Ψευδαριστοτέλους «ἐπεὶ δ' οὔτ' ἐξόφθαλμον οὔτε κοιλόφθαλμον δεῖ εἶναι, ἡ μέση ἕξις ἂν κρατοίη». Ἀμφότερα τὰ χωρία ταῦτα παρετέθησαν ἐν τοῖς ἄνω, ὡς καὶ τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους «τὰ μὲν γὰρ ἐξόφθαλμα οὐκ εὐωπὰ πόρρωθεν, τὰ δ' ἐντὸς ἔχοντα τὰ ὄμματα ἐν κοίλῳ κείμενα ὁρατικὰ τῶν πόρρωθεν». Ὁ Πολυδεύκης γράφει βιβλ. Α', 191 «μυκτῆρας συμπεπτωκότας, ὀφθαλμοὺς κοίλους· καλεῖται δ' ὁ τοιοῦτος καὶ κοιλόφθαλμος». Μνημονεύεται δ' ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐν βιβλ. Β', 62 τό τε ἐπίθετον κοιλόφθαλμος καὶ ἡ μετοχὴ κοιλοφθαλμιῶν· «καὶ ὀφθαλμὸς ὕφαιμος, ταραχώδης· καὶ κοιλόφθαλμος καὶ κοιλοφθαλμιῶν ὁ ἐξόφθαλμος καὶ κυλοιδιῶν». Ἀλλ' ἀμφιβάλλομεν ἡμεῖς ἂν ἡ ῥῆσις αὕτη εἶνε ὑγιής. Τῆς μετοχῆς κοιλοφθαλμιῶν ἐποιήσατο χρῆσιν ὁ Κρατῖνος, καθὰ μαρτυρεῖ ὁ Πολυδεύκης βιβλ. Δ', 184 «τάχα δὲ καὶ τὸ κοιλοφθαλμιᾶν οὐκ ἴδιον μὲν γινόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς νόσημα, συμβαῖνον δὲ κοιλαίνεσθαι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξ ἄλλου νο-

σήματος· οὐδ' ὑδατοπωτῶν οὐδὲ κοιλοφθαλμιῶν φησὶν ὁ Κρατῖνος. Φρύνιχος δὲ ὁ κωμικὸς καὶ τὴν κοιλοφθαλμίαν εἴρηκεν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. Ϛ', σελ. 444 (Ὀρειβασ. Τόμ. Γ', σελ. 113) «καὶ τῷ σώματι δὲ παντὶ καταλύονταί τε καὶ ἀσθενεῖς γίγνονται καὶ ξηροὶ καὶ λεπτοὶ καὶ ὠχροὶ καὶ κοιλοφθαλμιῶντες οἱ οὕτω διακείμενοι». Τοῦ ἐπιθέτου κοιλόφθαμος πορίζει ἡμῖν παράδειγμα καὶ ὁ Ἡσύχιος λέγων «Αὐλωπίας: κοιλόφθαλμος». Ὑπέλαβε δ' ὁ Σμιδίτιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου Τόμ. Α', σελ. 83 ὅτι καὶ τὸ «Αἰολοτίας: ποικίλ(ος)» τὸ φερόμενον ἐν τῷ κώδικι τοῦ λεξικογράφου τούτου εἶνε ἐσφαλμένη γραφὴ τοῦ «Αὐλωπίας: κοιλόφθαλμος». Ἀλλ' ἐν σελ. 323 ἀνέγνω καὶ «Αἰολωπίας: ποικιλόφθαλμος». Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. λ. αἰολοτίας. Παρατηρητέον δ' ὅτι λέγεται μὲν συνήθως κοῖλοι ὀφθαλμοί, εὑρίσκεται δ' ὅμως καὶ τὸ ἔγκοιλοι ἐν τοῖς Φυσιογνωμικοῖς τοῦ Ψευδαριστοτέλους Τόμ. Δ', σελ. 8, 20 «χαροποὺς ὀφθαλμούς, ἐγκοίλους, οὐ σφόδρα περιφερεῖς» καὶ σελ. 8, 44 «ὀφθαλμοὺς μικρούς, ἐκλεύκους, ἐγκοίλους» καὶ σελ. 11, 37 «ὅσοις ὀφθαλμοὶ μικρὸν ἐγκοιλότεροι, μεγαλόψυχοι» καὶ ἐν τοῖς Ἱπποκρατείοις Τόμ. Α', σελ. 129 «ἢ ἐξίσχοντες ἢ ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γενόμενοι». Ὡς δ' ἐνταῦθα κεῖται τὸ ἐξίσχοντες, οὕτως ἐν Τόμ. Β', σελ. 253 τὸ «καὶ τὼ ὀφθαλμὼ πονέετόν τε καὶ ἐξέχετον ὡς ἀπαγχομένοισι». Ὁ Μελέτιος περὶ τῆς τοῦ Ἀνθρ. Κατασκ. Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Γ', σελ. 70, 9 γράφει «πάλιν οἱ μὲν πεπίληνται πρὸς τὰ ἐντὸς καὶ μείζονα τὴν περιφέρειαν τῆς αὐτῶν κοιλότητος διαγράφουσιν, οἱ δὲ πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐξώγκωνται καὶ ἐξάλλεσθαι θέλουσιν». Οἱ μὲν πεπιλημένοι πρὸς τὰ ἐντὸς ὀφθαλμοὶ εἶνε οἱ κοῖλοι ἢ ἔγκοιλοι, οἱ δὲ πρὸς τὰ ἐκτὸς ἐξωγκωμένοι οἱ προπετεῖς ἢ προπαλεῖς.

4. Ἄλλα ἐπίθετα ἐκ τοῦ ὀνόματος ὀφθαλμός συγκείμενα.

Οὐκ ὀλίγα ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἔχει ἐπίθετα ἐκ τοῦ ὀφθαλμός συγκείμενα, πολλῷ πλείονα τῶν ἐκ τοῦ ὄμμα συνθέτων. Ἀπαντῶσι δ' ἐκείνων μὲν ἔνια καὶ παρὰ παλαιοῖς πεζολόγοις, ταῦτα δὲ παρὰ ποιηταῖς καὶ μεταγενεστέροις. Παρὰ μόνῳ τῷ Πλάτωνι ἐκ τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων εὕρομεν τὸ μελανόμματος καὶ τὸ γλαυκόμμα-

τος. Κεῖνται δ' ἀμφότερα ἐν τῷ Φαίδρῳ, ὅστις κατὰ τὸν Ὀλυμπιόδωρον ἐν Βίῳ Πλάτωνος πάνυ πνεῖ τοῦ διθυραμβώδους χαρακτῆρος (Βιογρ. Οὐεστερμ. σελ. 384, 61). Λέγει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ σελ. 238 γ' «τῷ ὄντι γὰρ θεῖος ἔοικεν ὁ τόπος εἶναι, ὥστε, ἐὰν ἄρα νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς· τὰ νῦν γὰρ οὐκέτι πόρρω διθυράμβων φθέγγομαι» καὶ σελ. 241 ε' «οὐκ ᾔσθου, ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι ἀλλ' οὐκέτι διθυράμβους καὶ ταῦτα ψέγων;» καὶ σελ. 257 α' «αὕτη σοι, ὦ φίλε Ἔρως, εἰς ἡμετέραν δύναμιν ὅτι (ὅ τι) καλλίστη καὶ ἀρίστη δέδοταί τε καὶ ἐκτέτισται (ἐκτέτεισται) παλινῳδία τά τε ἄλλα καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἠναγκασμένη ποιητικοῖς τισι διὰ Φαῖδρον εἰρῆσθαι». Ἀλλὰ παντάπασιν ἡμῖν ἀναμφίβολον φαίνεται ὅτι ἠδύνατο ὁ Πλάτων καὶ ἐν ἄλλοις διαλόγοις νὰ παραλάβῃ ὀνόματα ἐκ τοῦ ὄμμα σύνθετα· ὅθεν οὐδαμῶς ὠκνήσαμεν ν' ἀποκαταστήσωμεν ἐν τῷ Θεαιτήτῳ τὸ ἐξόμματον.

Μνημονεύομεν κατὰ στοιχεῖον ὅσα πρόχειρα ἔχομεν ἐπίθετα ἐκ τοῦ ὀφθαλμός συγκείμενα, ὧν ἄλλα μὲν φέρονται ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ, ἄλλα δ' ἐν μόνῃ τῇ τῶν μεταγενεστέρων γλώσσῃ.

ἀγριόφθαλμος, ἀνόφθαλμος ἢ ἀόφθαλμος, ἀντόφθαλμος, ἀραιόφθαλμος, ἀττελεβόφθαλμος,

βοόφθαλμος,

γλαυκόφθαλμος, γοργόφθαλμος,

διόφθαλμος (Σχολ. Ὀδυσσ. σελ. 415, 20 Δινδ.),

δυσόφθαλμος (Τελέστ. Ποιητ. Λυρ. Βεργκ. Τόμ. Γ', σελ. 628 ἐκδ. δ'),

ἑκατοντόφθαλμος, ἑτερόφθαλμος, εὐόφθαλμος (καὶ ἐπίρρ. εὐοφθάλμως),

ἡδυόφθαλμος,

καλόφθαλμος, κοιλόφθαλμος, κολοιόφθαλμος (κολοιόφθαμος φώρ Μάζαρ. Διαλ. Νεκρ. 11, σελ. 213 Ἐλισσ.),

λαγώφθαλμος, λαμπρόφθαλμος, λιρόφθαλμος, λοξόφθαλμος,

μεγαλόφθαλμος, μεγιστόφθαλμος, μελανόφθαλμος, μεσόφθαλμος, μικρόφθαλμος ἢ σμικρόφθαλμος, μονόφθαλμος, μυριόφθαλμος,

ξηρόφθαλμος,

παντόφθαλμος, πολυόφθαλμος, πονηρόφθαλμος, πυκνόφθαλμος,

ῥιψόφθαλμος,

σκληρόφθαλμος, στερνόφθαλμος (στερνόφθαλμοι),

τετρόφθαλμος, τριόφθαλμος, τρυφερόφθαλμος (Κουμανούδ. Συναγ. σελ. 347),

ὑγρόφθαλμος, ὑψόφθαλμος,

φοβερόφθαλμος,

ὡραιόφθαλμος.

Περὶ τῶν ἐπιθέτων ἑτερόφθαλμος καὶ μονόφθαλμος ἀκριβὴς ὑφ' ἡμῶν διάληψις ἐγένετο ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α', σελ. 11 κἑξ.

Τὸ ἀττελεβόφθαλμος ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ Εὐβούλου παρ' Ἀθην. σελ. 450 α'. Ἱκανὰ δὲ πρὸς ἐξήγησιν τῆς λέξεως ταύτης ἔγραψεν ὁ Σχουειγαιουσῆρος ἐν *Animadvers. in Athen.* Τόμ. Ε', σελ. 542.

Περὶ τῶν στερνοφθάλμων λέγει ὁ Τζέτζης ἐν τοῖς εἰς τὰς Ἱστορίας αὐτοῦ Σχολίοις (Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Γ', σελ. 370, 8) «Αἰσχύλου δὲ οἱ στερνόφθαλμοι». Πρβ. Στράβ. σελ. 43 καὶ 299. Εἶνε δὲ στερνόφθαλμοι οἱ ἔχοντες ἐν τοῖς στέρνοις τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡρόδ. Δ', 191 «καὶ οἱ κυνοκέφαλοι καὶ οἱ ἀκέφαλοι οἱ ἐν τοῖσι στήθεσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες».

Δὲν ἔχει ὑγιῶς τὸ ἐπίθετον μαλακόφθαλμος τὸ φερόμενον ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Θεοδέκτου παρ' Ἀθην. σελ. 454 ε':

γραφῆς ὁ πρῶτος ἦν μαλακόφθαλμος κύκλος.

Ὁ Γρότιος ἐν *Excerpt.* σελ. 447 μετέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ μελανόφθαλμος (ὡς καὶ ὁ Γ. Παπαβασιλείου ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. ϛ', σελ. 96), ὁ δὲ Σκαλιγῆρος παρὰ Κασαύβ. ἐν Παρατηρ. εἰς Ἀθήν. σελ. 765 εἰς τὸ καλόφθαλμος. Ὁ Βαλκενάριος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Εὐριπίδου Φοινισσῶν Τόμ. Α', σελ. 289 Λιψ. ὑπέλαβεν ὅτι τῆς αὐτῆς λέξεως ὁ Θεοδέκτης ἐποιήσατο χρῆσιν, ἧς ὁ Ἀγάθων παρ' Ἀθην. σελ. 454 δ':

γραφῆς ὁ πρῶτος ἦν μεσόμφαλος κύκλος.

Ὁ Βέργκιος ἐν *Comment. de Reliqu. Com.* σελ. 120 καὶ ὁ Οὐελκῆρος ἐν *Trag. Gr.* σελ. 1079 μετέγραψαν μεσόφθαλμος (Ἴδε Οὐαγνῆρον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Τραγικῶν Τόμ.

Γ', σελ. 120). Ἀπεδέξατο δ' αὐτὸ καὶ ὁ Μεινέκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀθηναίου Τόμ. Δ', σελ. 206. Ὁ Ἑρουερδὴν ἐν *Exercit. Crit.* σελ. 78 εἴκασε μακρόφθαλμος. Μεγάλως θαυμάζομεν ὅτι ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Δ', σελ. 904 Διδ. ἐνεκρίθη ἡ τοῦ Σκαλιγήρου γραφή. Ἀνενδοιάστως ἡμεῖς ἀποφαινόμεθα ὅτι τὸ ἐπίθετον καλόφθαλμος οὔτ' ἐλέχθη ὑπὸ παλαιοῦ Ἕλληνος οὔτ' ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ ἐξάμβλωμα τοῦ παρηκμακότος ἑλληνισμοῦ ὄν.

Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουίδα εἶνε γεγραμμένον «Λειρόφθαλος: ὁ προσηνεῖς ἔχων τοὺς ὀφθαλμούς» καὶ «Λιρός: ὁ ἀναιδής· καὶ λιρόφθαλμος». Σφόδρ' ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἐπίθετον λΕΙρόφθαλμος, τῆς διφθόγγου κατὰ τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν χρῆσιν κειμένης. Μομφῆς ἄξιον κρίνομεν Σκαρλᾶτον τὸν Βυζάντιον γράφοντα ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης σελ. 801 «Λιρόφθαλμος (ὁ, ἡ) = λειρόφθαλμος» καὶ σελ. 787 «Λειρόφθαλμος (ὁ, ἡ)· ὁ ἔχων γλυκὰ (θελκτικὰ) ἢ ἀναιδῆ 'μμάτια». Τὴν ὀρθὴν γραφὴν βλέπει τις ἐν Κραμ. Ἀν. Ὀξ. Τόμ. Γ', σελ. 70, 16 «τοὺς δὲ μεγαλοφθάλμους καὶ ἀτενὲς ἐνορῶντας λιροφθάλμους τινὲς ὠνόμασαν». Ὁ Ἡσύχιος λέγει «Λειριόεντα: ἁπαλά· λείριον γὰρ τὸ ἄνθος — διὰ τοῦ Ε καὶ τοῦ Ι γραπτέον — Τὸ δὲ λιρός, ὃ δηλοῖ τὸν ἀναιδῆ, διὰ τοῦ Ι». Εἶνε δ' ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ κατακεχωρισμένον τὸ ὀρθὸν «Λιρός: ἀναίσχυντος, ἀναιδής, θρασύς». Μνημονεύεται δ' ὑπ' αὐτοῦ καὶ ῥῆμα ἐκ τοῦ λιρός παρηγμένον «Λιραίνει: ἀναιδεύεται». Πρβ. καὶ Ἀπολλών. Λεξ. Ὁμηρ. σελ. 107, 24 καὶ Εὐστάθ. σελ. 1856 τέλ. Ἐν τῷ περὶ Τόνων τοῦ Ἀρκαδίου σελ. 68, 11 φέρεται «Τὰ εἰς ΡΟΣ δισύλλαβα παραληγόμενα τῷ Ι, κύρια ὄντα, βαρύνεται — εἰ μέντοι προσηγορικὰ ἢ ἐπιθετικὰ εἴη, ὀξύνεται· ἰρός ὁ ἱερός, λιρός ὁ ἀναιδής, σιρός τὸ προσηγορικόν, ὁ κατώγειος οἶκος» (Ἴδε καὶ Ὄθ. Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 472).

Τοῦ τύπου σμικρόφθαλμος παρατίθεται ὑπὸ τῶν λεξικογράφων μαρτύριον τὸ παρ' Ἱπποκράτει (ἢ Ψευδιπποκράτει) Τόμ. Α', σελ. 601, 1 «μεγαλόφθαλμοι δὲ μᾶλλον καὶ οὐ σμικρόφθαλμοι καὶ ἰθύτριχες οἱ πλεῖστοι».

Τοῦ ἀνόφθαλμος ἓν παράδειγμα μνημονεύεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου ἐκ τῶν Ἱστοριῶν τοῦ Τζέτζου Γ', 219, ἓν δὲ καὶ τοῦ

φοβερόφθαλμος ἐκ τῶν Ἐπιμερισμῶν τοῦ Ψευδηρωδιανοῦ σελ. 17. Ἐλέχθη δ' ὅμως καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου « Ἄοψ: ἀνόφθαλμος » καὶ « Γοργῶπιν: φοβερόφθαλμον ».

Τοῦ ἀγριόφθαλμος, ἰδίου τοῦ μεταγενεστέρου ἑλληνισμοῦ ὄντος, κεῖνταί τινα μαρτύρια ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Α', α', σελ. 485 Διδ. Βλέπει δέ τις αὐτὸ καὶ ἐν Κραμ. Ὀξ. Ἀνεκδ. Τόμ. Β', σελ. 474, 5 « Ἀγριωπόν: ἀγριόφθαλμον ». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ ἐν τῇ διηγήσει τοῦ Ἠμπερίου καὶ Μαργαρώνας στίχ. 156 « ὡς θάλασσα ἀγριόφθαλμος ». Πρβ. καὶ Διήγ. Βελισαρ. ϛ. 50 καὶ Διήγ. Φλωρ. καὶ Πλάτζ. Φλώρ. ϛ. 635.

Ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου φέρεται σελ. 812, 2 « μνηστέον δὲ νῦν καὶ σοφοῦ εἰπόντος ἐπὶ βασιλεῖ περιελκομένῳ δώροις ὑπό τινος λαγωοφθάλμου τὸ ἕλκει λαγὼς λέοντα χρυσίνῳ βρόχῳ ». Ὁ συνήθης τύπος εἶνε λαγώφθαλμος κατὰ συναλοιφὴν γενόμενος ἐκ τοῦ λαγω-όφθαλμος. Εὑρέθη δὲ καὶ ἐκφορὰ λαγοφθαλμος, ἣν ἀσύστατον ἡμεῖς κρίνομεν.

Παράδοξον φαίνεται τὸ παρ' Ἡσυχίῳ φερόμενον Τόμ. Α', σελ. 391, 58 « Βουόφθαλμος: βοτάνη τις ». Ὁ Μουσοῦρος μετέγραψε βοόφθαλμος. Λέγει δ' ὁ Ἡσύχιος ἐν ἄλλῳ τόπῳ « Βούφθαλμον: βοτάνη τις ὑφ' ἡμῶν (Μειν.: ὑφ' ὑῶν) ἐσθιομένη ». Ὁ Γαληνὸς γράφει Τόμ. ΙΑ', σελ. 852 « βούφθαλμον ὠνόμασται μὲν οὕτως ἀπὸ τῶν ἀνθῶν ἐοικέναι δοκούντων κατὰ τὸ σχῆμα βοὸς ὀφθαλμῷ ». Πρβ. καὶ Διοσκορίδ. Τόμ. Α', σελ. 485 (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 381-2 Διδ. καὶ Στοιχ. Λοβεκκ. Τόμ. Α', σελ. 205 καὶ Ἄτακτ. Κορ. Τόμ. Ε', σελ. 184). Ἐν τοῖς τοῦ Διοσκορίδου μνημονεύεται καὶ ὄνομα ζωόφθαλμον (ζῳόφθαλμον) Τόμ. Α', σελ. 584 « ἀείζωον τὸ μέγα ὠνόμασται διὰ τὸ ἀειθαλὲς τῶν φύλλων — οἱ δὲ ζωόφθαλμον, οἱ δὲ βούφθαλμον ». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ « τῆς βοτάνης δὲ τῆς πολυοφθάλμου καλουμένης, ἥτις καὶ βοὸς ὀφθαλμὸς ὀνομάζεται, τῷ φύλλῳ χρῆσθαι κελεύει » (Τόμ. ΙΗ', α', σελ. 712).

Ἀπαντᾷ καὶ ὄνομα πλατυόφθαλμον παρὰ τῷ Διοσκορίδῃ Τόμ. Α', σελ. 763 « τοῦτο (τὸ στίμμι) οἱ μὲν στίβι, οἱ δὲ πλατυόφθαλμον — ἐκάλεσαν » (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ϛ', σελ. 1172 δ' Διδ. Πρβ. καὶ Σκαρλᾶτον Βυζάντιον ἐν Κωνσταντινουπ. Τόμ. Γ', σελ.

412). Παρὰ τῷ Ἐρωτιανῷ κεῖται σελ. 133, 3 «Φαρμάκοισι πλατυοφθάλμοις: οὕτω φησὶ καλεῖσθαι Ἐπικλῆς τὸ στίμμι καὶ Νίγρος». Περὶ τοῦ στίβι παρατηροῦμεν ὅτι κατὰ θηλυκὸν γένος εἶνε προενηνεγμένον ἐν τῇ Σοφιστικῇ Προπαρασκευῇ τοῦ Φρυνίχου σελ. 68, 18 «ἔστι δέ τις μέλαινα σκευασία, ἣν καὶ στίβην καλοῦσιν». Πρβ. καὶ Ἀνταττικ. σελ. 114, 7 «Στίβη: ᾗ τὰ ὄμματα αἱ γυναῖκες ὑπογράφονται» (Ἴδε καὶ Ναύκιον ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου σελ. 205).

Ὑπῆρχον δὲ καὶ λίθων πολυτελῶν ὀνόματα αἰγόφθαλμος καὶ λευκόφθαλμος καὶ λυκόφθαλμος καὶ τριόφθαλμος (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', α', σελ. 910 α' καὶ Τόμ. Ε', σελ. 428 δ').

ΚΒ'.

Καθάρειος, καθαρείως, καθαρειότης· καθάριος, καθαρίως, καθαριότης.

Ὁ Φρασικλῆς λέγει ἐν τῷ Ἑλληνισμῷ Τόμ. Α', σελ. 270 «Ἔτι εἶναι εἰς χρῆσιν ἡ κατάληξις αὕτη (ἡ ιος) πρὸς σχηματισμὸν ἐπιθέτου ἐξ ἄλλου ἐπιθέτου, οἷον ἐλεύθερος ἐλευθέριος, καθαρός καθάριος». Εἶνε ταῦτα εἰλημμένα ἐκ τῆς τοῦ Βουτμαννοῦ Διεξοδικῆς Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, ἐν ᾗ κεῖται § 119, 67 «Auch wird diese Endung gebraucht um von einem Adjectiv auf ος ein neues Adj. zu bilden z.B. ἐλεύθερος frei, ἐλευθέριος dem Freien ziemend, καθαρός rein, καθάριος reinlich».

Ὡς ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἐλεύθερος ἐσχηματίσθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἕτερον ἐπίθετον διὰ τῆς καταλήξεως ΙΟΣ, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ φίλος τὸ φίλιος καὶ ἐκ τοῦ ἥσυχος τὸ ἡσύχιος, κτλ., περὶ ὧν θὰ διαλάβωμεν ἀλλαχοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐκφέρεται συνήθως καὶ τὸ παρὰ τὸ καθαρός γενόμενον αὐτό τε καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένα, οἷον καθάριος, καθαρίως, καθαριότης.

Ἀλλ' οὐχὶ ὀλιγάκις εὑρίσκεται καὶ ἡ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου ἐκφορὰ καθάρειος, καθαρείως, καθαρειότης.

Παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Μικροῖς Συγγράμμασι τοῖς ὑπὸ τοῦ Ταφελίου ἐκδεδομένοις σελ. 46, 18 «τῶν οὕτω κορυζώντων

κατά γε εἰς νοὸς καθαρειότητα» καὶ σελ. 87, 39 «εἰς ἀρρυπάρους καὶ καθαρείους καταστήσομεν» καὶ σελ. 251, 11 «ἥπερ τῷ καθαρείῳ βίῳ προσβάντι ῥύπον —ἐπισύρασθαι ἄσμηκτον» καὶ σελ. 274, 49 «τὸ τῆς βασιλείας καθάρειον καπηλεύοντες» καὶ σελ. 279, 10 «τῆς φίλης καθαρειότητος γενομένου» καὶ σελ. 305, 59 «οἷς διοικονομεῖται βίος καθάρειος» καὶ σελ. 313, 85 «διὰ τὸ καθαρείως ἔχειν» καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 41, 38 «διὰ τὸ τῆς τροφῆς ἴσως καθάρειον» καὶ σελ. 1402, 16 «ἡ καθαρείως ἔχουσα πρόχοος».

Φέρονται δ' ἐν ταῖς εἰρημέναις Παρεκβολαῖς καὶ τάδε. σελ. 1402, 55 «Καὶ οἱ μεθ' Ὅμηρον δὲ οἰνοχόοι τῶν μεγάλων προσώπων οὐκ ἄλλως διέκειντο, εἴ γε καὶ καθαρείως ἐνέχεον, ὥς φησιν ὁ Ξενοφῶν, καὶ ἐν τοῖς τρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὸ ποτήριον προσέφερον» καὶ σελ. 1629, 61 «Λέγεται γὰρ ὅτι Κελτοὶ κρέα πολλὰ ἐν ὕδασι σκευάσαντες καὶ ὀπτὰ ἐπ' ἀνθράκων ἢ ὀβελίσκων προσφέρονται αὐτὰ καθαρείως μέν, λεοντωδῶς δέ, ταῖς χερσὶν ἀμφοτέραις αἴροντες ὅλα μέλη καὶ ἀποδάκνοντες» καὶ σελ 1964, 11 «Ἡγεμὼν δέ, φησί (Ἀθήναιος), καθαρείου βίου ἀνθρώποις ἡ συκῆ».

Ἡ ῥῆσις τοῦ Ξενοφῶντος ἐν τῇ Κύρου Παιδείᾳ βιβλ. Α', γ', 8 κειμένη ἔχει ὧδε· «οἱ δὲ τῶν βασιλέων τούτων οἰνοχόοι κομψῶς τε οἰνοχοοῦσι καὶ καθαρίως (καθαρείως) ἐγχέουσι καὶ διδόασι τοῖς τρισὶ δακτύλοις ὀχοῦντες τὴν φιάλην». Γράφει δὲ περὶ τοῦ ἐπιρρήματος ὁ Στούρζιος ἐν τῷ Ξενοφωντείῳ Λεξικῷ Τόμ. Β', σελ. 602 «Π. 1, 3, 7. οἱ οἰνοχόοι καθαρίως ἐγχέουσι—Sic edidit Welf. cum Stephano, etiam Cod. Guelf. et Altorf. apud Fischer. ad Plat. Phaed. 1, 21. Sed καθαρείως est in edd. vett.». Ἴδε καὶ Βορνεμαννὸν εἰς Ξενοφ. Κύρ. Παιδ. σελ. 36. Ἐξέδωκε δ' οὗτος «καθαρείως ἐγχέουσι». Ταύτην δὲ τὴν γραφὴν ἐγκρίνει καὶ ὁ Λ. Διν-δόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Κύρου Παιδείας σελ. 21.

Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ἐν τοῖς Δειπνοσοφισταῖς τοῦ Ἀθηναίου γεγραμμένα σελ. 74 δ' «ἡ συκῆ, ἄνδρες φίλοι, ἡγεμὼν τοῦ καθαρείου βίου τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο» καὶ σελ. 152 α' «προσφέρονται δὲ ταῦτα καθαρείως μέν, λεοντωδῶς δέ». Ὑπάρχει δὲ καὶ γραφὴ καθαρίου (καὶ μακαρίου) καὶ καθαρίως. Βλέπει δέ τις διττὴν γραφὴν καὶ ἐν σελ. 382 α' «διὰ τοῦτο πολλοὺς τῶν καθαρείων (κα-

θαρίων) ἐξόμνυσθαι τὰς παρ' ἐκείνῳ ἑστιάσεις». Τρεῖς γραφὰς ἔχουσι τἀντίγραφα, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου γενομένης ἐκδόσεως τοῦ Ἀθηναίου, ἐν σελ. 542 γ' «τῇ δὲ καθαρειότητι (ὑπερέβαλε) Κυπρίους καὶ Φοίνικας» καὶ καθαριότητι καὶ καθαρότητι. Πρβ. καὶ Μεινέκιον ἐν Κριτ. Ἀναλ. εἰς Ἀθην. Δειπνοσ. σελ. 248.

Ἐν τῷ τοῦ Ψελλοῦ Ἐγκωμίῳ εἰς τὴν Ψύλλαν εὕρομεν τὸ ὑπερθετικὸν καθαρειότατον σελ. 76 Βοισσ «ἀφ' οὗ τὸ πόμα διηθούμενον καθαρειότατον ἐγχεῖται (Βοισσ. ἐκχεῖται)», ἐν δὲ τῇ τοῦ Σιμπλικίου Ἐξηγήσει εἰς τὸ Ἐπικτήτου Ἐγχειρίδιον τὸ συγκριτικὸν καθαρειοτέρων κεφ. 34 (κεφ. ΚΖ', σελ. 78, 21 Διδ.) «τίς γὰρ ἄν, καὶ μάλιστα τῶν καθαρειοτέρων, ἠνέσχετο τοσοῦτον χρόνον ἐσθίειν καὶ ἀποπατεῖν, κτέ.;». Περὶ τούτου εἶνε σεσημειωμένα τάδε ὑπὸ τοῦ Σχουειγαιουσήρου (*Epictet. Philos. Monum.* Τόμ. Ε', σελ.370)· «καθαρειοτέρων percommode dedere scripti omnes cum ed. Ven. quod praeter rationem in καθαρωτέρων mutavit Heinf.Conf. Not. ad. Polyb. XI, 9, 5. et ad Epicteti Diss. IV. 11, 3». Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοτέλη Ὑπομνήμασι τοῦ Σιμπλικίου ἔχουσι τἀντίγραφα Τόμ. Ζ', σελ. 25, 31 «ἀποτρέπων — τοὺς πλείστους καὶ μάλιστα τοὺς καθαριωτέρους τῆς τῶν διωλυγίων φληνάφων ἐντεύξεως» καὶ καθαρειοτέρους καὶ σελ. 180, 23 «μή τίς με τῶν καθαριωτέρων αἰτιάσθω ὡς ἄκαιρον ἄγοντα σχολήν» καὶ καθαρειοτέρων (καὶ μακαριωτέρων).

Ἐνετύχομεν δὲ τῇ διὰ διφθόγγου ἐκφορᾷ τοῦ ἐκ τοῦ καθαρός παρηγμένου ἐπιθέτου καὶ παρὰ τῷ Σωρανῷ περὶ Γυν. Παθ. σελ. 134, 3 Ἑρμ. «σώφρονα — ἀόργιστον (γρ. ἀόργητον), καθάρειον, Ἑλληνίδα» καὶ σελ. 138, 10 «καθάρειον δὲ δεῖ εἶναι τὴν τίτθην» καὶ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΕ', σελ. 192 «οὐδεὶς δὲ τῶν καθαρείων ἀνθρώπων ἀνέχεται ῥυπαρῶν ἱματίων καὶ μάλιστα θέρους» καὶ Τόμ. Η', σελ. 578 «αἱ διηχημέναι παρὰ γοῦν τοῖς καθαρείοις» καὶ σελ. 579 «ἀλλὰ τοῖς καθαρείοις φησίν, οὓς οὐδ' αὐτοὺς πάλιν ἐπίσταμαι τίνος ποτέ εἰσι» καὶ «εἰ τοὺς καθαρείους ἀντὶ τῶν σοφῶν χρὴ νοεῖν». Πρβ. καὶ σελ. 580, 3-7. Ἀλλ' ἐν Τόμ. ΙΖ', β', σελ. 151-2 φέρεται «ἕτερον δ' ἰατρὸν — οἶδα δυσώδεις ἔχοντα τὰς μάλας, ὡς διὰ τοῦτο μὴ φέρειν αὐτοῦ τὴν εἴσοδον ἄνθρωπον νοσοῦντα μηδένα

καθάρΙον». Πρβ. καὶ σελ. 138 «ἀξιοῖ δὲ ταῦτα καθαρῶς ἐργάζεσθαι καὶ γέγραπταί γε κατ' ἔνια τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ καθαρῶς καθαρΙως» (Ἴδε Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1885, σελ. 242). Ὁ Ἐρμερίνσιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἱπποκράτους καὶ Ἄλλων Ἰατρῶν Παλαιῶν Λειψάνων Τόμ. Α', σελ. 584 ἔγραψε «τὸ καθαρΕΙως δρᾶν ἤ ποτὰ κτέ.», ὡς καὶ ἐν σελ. 290 «καὶ ὁκόσα καθαρΕΙως, καθαρΕΙως», ἔνθα ποιεῖται τὴν παρατήρησιν τήνδε· «In seqq. καθαρίως cett., reposui καθαρείως, sicuti in codd. binis Parr. a recentiore manu corrigitur, cf. Cobetum in varr. lectt. Mnemosyne vol. IV. p. 261». Ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α', σελ. 110, 17 ἐτηρήθη ἡ γραφὴ «καὶ ὁπόσα καθαρΙως, καθαρΙως».

Ἐν τοῖς Γεωγραφικοῖς τοῦ Στράβωνος σελ. 823 ἓν τῶν ἀντιγράφων ἔχει «παμφάγον καὶ ἀκάθαρτον καὶ δυσκόλως ἀπειργόμενον ἀπὸ τῶν καθαρΕΙων καὶ τῶν ἀλλοτρίων μολυσμοῦ παντός» ἀντὶ τοῦ καθαρΙων. Ὁ Μεινέκιος ἀποκατέστησεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Στράβωνος σελ. 1149, 8 τὸν τῇ ΕΙ διφθόγγῳ παραληγόμενον τύπον καθ' ἣν ἀπεφήνατο γνώμην ἐν *Vind. Strabon.* σελ. 238 «Mox καθαρείων scribendum ex epit. Vat. pro καθαρίων».

Ἐν τῷ Πίνακι τοῦ Ψευδοκέβητος σελ. 11 Τευβν. ἀπαντᾷ «ἢ δοκεῖ πάνυ καθάριος καὶ εὔτακτος εἶναι». Ἐγράφη δ' ἐν σελ. 38 «καθάριος mundus. 12, 2 (cd. M. καθάρειος. Vulg. καθαρά)».

Παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ σελ. 286 βλέπει τις ἐν ἑνὶ τῶν ἀντιγράφων γεγραμμένον «καθάριος (ει) δὲ καὶ ἀφελὴς ἡ σωφροσύνη, ἐπεὶ ἡ μὲν καθαριότης (ει) ἕξις ἐστὶ κτέ.». Εἶνε δ' ἡ δίφθογγος ὑπὸ νεωτέρας χειρὸς τεθειμένη.

Ἐν τῇ Ἐπινομίδι τοῦ Ψευδοπλάτωνος σελ. 984 α' ἔκειτο ἄλλοτε «καθαρΕΙότητι καὶ σεμνότητι καὶ ξυμπάσῃ ζωῇ διαφέροντα», ἀνθ' οὗ ὁ Σταλβαύμιος καὶ ἄλλοι παρέλαβον ἐξ ἀντιγράφων τὸ καθαρΙότητι. Ὑπὸ τοῦ Σταλβαυμίου εἶνε σεσημειωμένον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. Ι', γ', σελ. 506 «καθαριότητι κ. Sic A. Ω. Z. a. c. pro vet. καθαρειότητι».

Παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐκ τοῦ Εὐσταθίου μαρτύρια τῆς διὰ

διφθόγγου ἐκφορᾶς καθάρειος-καθαρείως-καθαρειότης. Μνημονεύομεν δ' ἐνθάδε καὶ τὰ εἰρημένα ὑπ' αὐτοῦ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 79, 5 «ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ διὰ διφθόγγου γράφεσθαι, ὡς ἐκ τοῦ καθαρεύω τὸ καθάρειον» καὶ σελ. 1293, 49 «τινὲς δὲ προπαροξύνουσι λέγοντες ὅτι, ὡς καθαρεύω καθάρειος, ἐπιτηδεύω ἐπιτήδειος, οὕτω κηδεύω κήδειος, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἐπικήδειος».

Φέρεται δὲ καὶ ἐν τῇ Ὀρθογραφίᾳ τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 231, 24 (Ἡρωδιαν. Λεντζ. Τόμ. Β', σελ. 528, 24) «Καθαρεῖον παρὰ τὸ καθαρεύω». Γρ. καθάρειον.

Εὕρομεν δὲ τὴν διὰ διφθόγγου ἐκφορὰν καὶ ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν Προσθετ. 2139 β', 9 (Τόμ. Β', σελ. 1013) «μετὰ τῆς πάσης καθαρει(ότη)τος» καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου γενομένῃ Συλλογῇ Ἐπιγραφῶν Ἑλληνικῶν 246, 14 (σελ. 355) «διὰ τὴν ἐν τοῖς πιστευομένοις καθαρειότητα». Πρβ. καὶ Ἐπιγρ. Μεγαρ. Ὠρωπ. Βοιωτ. 22, γ', 11 (σελ. 18 Διττεμβ.) «στεγεστρίου καθαρείου πουλικαρίου» (Ἴδε καὶ σελ. 410, 2417).

Ὑπάρχουσι ποιητῶν χωρία, ἐν οἷς κεῖται ὁ διὰ τοῦ Ι προενηνεγμένος τύπος, οἷον

Ἄμφ. παρ' Ἀθην. σελ. 295 ς':

ἔχειν καθαρίως ἐγχελύδιόν τι καὶ
γλαυκινιδίου κεφάλαια καὶ κτέ.

Μέν. παρ' Ἀθην. σελ. 661 ς':

ἐπισημαίνεσθ', ἐὰν
ἡ σκευασία καθάριος ᾖ καὶ ποικίλη.

Ἀλλ' ὅτι ἐγένετο χρῆσις τοῦ καθαρΕΙως ὑπὸ τοῦ Ἄμφιδος καὶ τοῦ καθάρΕΙος ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου ἀποδείκνυται τρανῶς ἐξ ἄλλων ποιητικῶν χωρίων, ἐν οἷς τὸ μέτρον οὐδαμῶς ἐπιτρέπει τὴν διὰ τοῦ Ι γραφήν· εἶνε δὲ ταῦτα τὸ τοῦ Εὐβούλου Ἀποσπ. 110, 1 (Τόμ. Β', σελ. 204 Κοκκ.) καὶ τοῦ Ἐφίππ. Ἀποσπ. 15, 3 (Τόμ. Β', σελ. 259)

μὴ πολυτελῶς ἀλλὰ καθαρείως ὅ τι ἂν ᾖ
ὁσίας ἕνεκα.

καὶ τὸ τοῦ Νικοστράτου Ἀποσπ. 6, 2 (Τόμ. Β', σελ. 221)

μὴ πολυτελῶς ἀλλὰ καθαρείως δασύποδα,
ἐὰν περιτύχῃς, ἀγόρασον καὶ νηττία.

καὶ τὸ τοῦ Μενάνδρου Ἀποσπ. 841 (Τόμ. Γ', σελ. 226)

εἰς τὰ καθάρεια λιμὸς εἰσοικίζεται.

Ἡ παραδεδομένη γραφὴ εἶνε καθαρά, μετετύπωσε δ' αὐτὸ ὁ Μεινέκιος εἰς τὸ καθάρεια, ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου. Παρατιθέμεθα τὰ ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου γεγραμμένα ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Μενάνδρου καὶ Φιλήμονος Λειψάνων σελ. 271

«Εἰς τὰ καθαρὰ λιμὸς εἰσοικίζεται.

Grot. Exc. p. 755. εἰς τἀκάθαρτα. Kusterus εἰς μὲν τὰ καθαρά. Bentl. p. 100. ὡς εἰς τὰ καθαρά, quod probavit Brunck. ad Arist. Nub. 44. Toupius denique ad Suid. p. 135. εἰς πάντα καθαρά. Fort. leg. καθαρεῖα, quam formam satis tuetur Eubul. ap. Athen. VII. p. 311. Scriptor aurei carm. apud Stob. Cl. p. 421 et Wyttenb. ad Exclog. Hist. p. 375». Ὀρθῶς ἐτονώθη ἡ λέξις ὑπὸ τοῦ Μεινεκίου ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Δ', σελ. 295 «εἰς τὰ καθάρεια». Ἐγένοντο καὶ ἄλλαι ἀναγνώσεις τῆς Μενανδρείου ῥήσεως, ἃς βλέπει τις παρὰ τῷ Βλαϋδεσίῳ ἐν *Advers. in Com. Graec. Fragm.* Μέρ. Α', σελ. 161 «εἰς τὰ καθαρὰ λιμὸς εἰσοικίζεται: εἰς τὰ καθάρεια — Mein. εἰς τἀκάθαρτα λοιμὸς — A. Palmer. Nescio an recte. Cf. Men. IV. 218. et ad Eubul. III. 258. Qu. εἰς γὰρ τὰ καθαρὰ (i.e. *in deserta et inculta loca*) etc.». Ἡμεῖς κάλλιστ' ἔχον εὑρίσκομεν τὸ «εἰς τὰ καθάρεια λιμὸς εἰσοικίζεται» καὶ οὐδαμῶς ἀμφιβάλλομεν ὅτι τοῦτο ἐρρήθη ὑπὸ τοῦ Μενάνδρου.

Ἐν τοῖς Χρυσοῖς Ἔπεσι κεῖται στίχ. 35:

εἰθίζου δὲ δίαιταν ἔχειν καθάρειον, ἄθρυπτον

Γράφει δ' ὁ Ἱεροκλῆς ἐν τῷ εἰς αὐτὰ Ὑπομνήματι σελ. 109, 14 Γαισφ. «Ἐπιτεινομένη γὰρ καθαρειότης θρύψις καὶ βλακεία εὑρίσκεται· ἐπιτεινομένη δὲ λιτότης ἀκαθαρσία καὶ ῥύπος γίνεται. Ἵν' οὖν μήτε ἐκεῖνο πάθωμεν διὰ καθαρειότητα μήτε τοῦτο διὰ λιτότητα, μέσοι βαίνωμεν — λιτὴν οὕτως ἐπιτηδεύοντες δίαιταν, ὡς μὴ ἀκάθαρτον, καὶ καθάρειον οὕτως, ὡς μὴ τρυφηλήν. Διὸ τὸ μέτρον προτιμήσωμεν ἐν πάσῃ τῇ περὶ τὸ σῶμα κατασκευῇ, ἱμάτιον ἐκλεγόμενοι καθάρειον, ἄθρυπτον· οἶκον ὁμοίως καθάρειον, ἄθρυπτον· καὶ πᾶν ὁτιοῦν τῶν περὶ τὸ σῶμα καθάρειον, ἄθρυπτον ἔχειν ἐθέλοντες — Ἵν' οὖν μὴ περιέλκοιτο πρὸς κτῆσιν τῶν πολυτελῶν, τὸ ἄτρυφον ἐπιτηδεύει· ἵνα δὲ μὴ ῥύπῳ καὶ ὑλικῇ ἀμορφίᾳ συνοικῇ, τὸ κα-

θάρειον ἐκλέγεται. Οἷον ἱμάτιον οὐ λεπτὸν μέν, καθάρειον δέ· σκεύη οὐ χρυσᾶ οὐδὲ ἀργυρᾶ, ἀλλ' ἐκ τῶν εὐποριστοτέρων ὑλῶν καθάρεια· οἰκίαν οὐ πολυτελέσι λίθοις κατηνθισμένην οὐδὲ περιττῶς εἰς κάλλος καὶ μέγεθος ἐξειργασμένην, ἀλλὰ σύμμετρον τῇ τοῦ σώματος χρείᾳ, καθάρειον δέ. Καὶ ὅλως παρὰ πᾶσαν τὴν δίαιταν τὸ μὲν τρυφηλὸν ὡς ἔξω τῆς χρείας ἀρνεῖται, τὸ δὲ καθάρειον ὡς μάλιστα τὴν χρείαν ἀποπληροῦν ἐγκρίνει». Πρβ. καὶ σελ. 110, 24 «τὸ μὴ μετὰ τοῦ ἀτρύφου καθάρειον».

Εὔλογον δ' ἴσως εἶνε ν' ἀναγνωσθῇ καὶ ἐν τοῖς τοῦ Δαμοκράτους σελ. 100, 40 Διδ.

ὄρθρου πάλιν δὲ τοῖς καθαρΕΙοις ἀνδράσιν

ἀντὶ τοῦ καθαρΙοις.

Ὁ Κασαύβων γράφει ἐν ταῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Παρατηρήσεσι, συγγράμματι ἐκδοθέντι τῷ 1600στῷ ἔτει, σελ. 135 «καθαρείως semper meliores codices pro καθαρίως in istis Nicostrati vel Philetaeri:—φράζε γάρ. μὴ πολυτελῶς, Ἀλλὰ καθαρείως. Similis locus Antiphanis sub. l. VIII. fin., et alius item huic simillimus ex Eubuli Nutricibus l, VII». Ποιεῖται δὲ περὶ τοῦ πράγματος λόγον καὶ ὁ Σχουειγαιουσῆρος ἐν ταῖς εἰς τοὺς Ἀθηναίου Δειπνοσοφιστὰς Παρατηρήσεσι Τόμ. Α', σελ. 438-9 (1801) διὰ τῶνδε· «μὴ πολυτελῶς, ἀλλὰ καθαρείως. Recte καθαρείως nostri codd. quod et e suis commendavit Casaub. Reclamante metro καθαρίως editum erat. Idem mendum corrigendum VII. 311 d. et VIII. 359. b. ubi idem prorsus dictum ex aliis poëtis citatur. Vide Zeun. ad Xenoph. Curop. I. 3, 8. et Var. lect. ad Polyb. XI. 9, 5». Πρβ. καὶ Τόμ. Β', σελ. 12.

Πολλάκις ὁ Κόβητος ἀπεφήνατο ὅτι μόνος ὁ διὰ τῆς ΕΙ διφθόγγου προενηνεγμένος τύπος ἔχει ὀρθῶς, ἀνελλήνιστος δ' εἶνε ἡ διὰ τοῦ Ι ἐκφορά. Γράφει ὁ μέγας τοῦ ἑλληνισμοῦ διδάσκαλος ἐν *Orat. de Art. Interpret.* σελ. 126 «Quid? καθάριος, ut hoc utar Graecumne credemus esse? καθάρειος postulat analogia, confirmat poëtarum auctoritas, cui accedit Herodiani testimonium. Quid facias igitur si in καθάριος *libri omnes conspirant*, ut apud Lucianum D. D. V. § 4. καθάριος γὰρ καὶ ῥοδοδάκτυλος καὶ ἐπιστα-

μένως ὀρέγει τὸ ἔκπωμα. Nempe certus coniecturae repones καθάρειος, eoque magis quia vel in locis poëtarum librarii antiquum obtinent, ut apud Eubulum Athen. VII. 311.

μὴ πολυτελῶς ἀλλὰ καθαρείως ὅ τι ἂν ᾖ.

in unico codice et apographis scriptum est καθαρίως. Contra μεγάλειος et μεγαλείως, quae eandem analogiam sequuntur, non solent depravari, ut p. 302. f. ὅστις ὠψώνηκ' ἴσως Τούτους μεγαλείως ταῖς κάκιστ' ἀπολουμέναις. Corrigenda supersunt apud Athenaeum haec: p. 661. f.

ἐπισημαίνεσθ', ἐὰν
ἡ σκευασία καθάρειος ᾖ καὶ ποικίλη.

p. 550 α'. πολλάκις δέ τινες καὶ καθάρειον ἀκολουθίσκον προσδιδόασιν, ubi codex et editiones vitiose καθάριος et καθάριον. p. 74. d. ἡ συκῆ—ἡγεμὼν τοῦ καθαρείου βίου τοῖς ἀνθρώποις ἐγένετο, ubi archetypus codex καθαρίου dedit, quod recte emendavit Epitomes auctor» καὶ ἐν *Var. Lect.* σελ. 82 «Bekkerus nondum perspexit καθάρειος *Graecum* esse, non καθάριος, quod retinuit 8, 6, 4. Quamquam τὰ χρυσᾶ ἔπη sunt sequioris aetatis, tamen ab hac labe immunia sunt recteque legitur vs. 35:

εἰθίζου δὲ δίαιταν ἔχειν καθάρειον, ἄθρυπτον»

καὶ ἐν *Nov. Lect.* σελ. 77 «Defungar exemplo uno sed luculento. Graeci dicebant καθάρειος ut μεγαλεῖος, librariis καθάριος scribere praeplacet, unde haec vitia nata sunt: Eubulus Athen. VII. 311. D. et Ephippus VIII. 359. A.

μὴ πολυτελῶς ἀλλὰ καθαρίως ὅ τι ἂν ᾖ.

Nicostratus ibid. II. 65.

μὴ πολυτελῶς ἀλλὰ καθαρίως, δασύποδα

Amphis ibid. VII. 295. F.

ἔχειν καθαρίως ἐγχελύδιόν τι καί κτέ.

Menander ibid. XIV. 661. F.

ἐὰν | ἡ σκευασία καθάριος ᾖ καὶ ποικίλη.

in his critici καθαρείως restituerunt metro coacti in tribus prioribus: in duobus ultimis καθαρίως et καθάριος aequo animo ferunt. Equidem et illic et ubicumque καθάριος, καθαρίως et καθαριότης legitur utendum arbitror indicio priorum locorum et

καθάρειος etc. rescribendum. Miror haec labem Meinekius non eluisse, qui in Menandri fragmento apud Suidam v. Εὐρωτιῶν,

εἰς τὰ καθαρὰ λιμὸς εἰσοικίζεται.

bene emendavit εἰς τὰ καθάρεια, quae sententia quam vera sit noverunt qui in magnis urbibus munditiem multorum animadverterint, quibus plus est elegantiae quam nummorum» καὶ σελ. 691 «Satis nunc constat vitiosam scripturam esse II. I. 22. κεκοσμημένην τὸ μὲν σῶμα καθαριότητι pro καθαρειότητι. Dubitari non potest quin καθάρειος solum Graecum sit, ut μεγάλειος et ἀσφάλειος, et καθαρείως et καθαρειότης, de qua re subinde aliquid annotavimus. Miror iudicium Pollucis VI. 27. καθαριότητι χαίρων, ὁ γὰρ καθάριος ἰδιωτικόν, καίτοι τὸ καθαρίως παρὰ Ξενοφῶντι εἴρηται, cui ter reddenda diphthongus, ut passim aliis locis ubi Bekkerus ι servavit, sed certa analogia et usus ει requirunt. Adverbium καθαρείως recte reposuit Dindorfius in Cyropaed. I. III. 8, ubi in καθαρίως libri omnes conspirant. Mira res sit καθαρείως probum esse, καθάρειος non item. Sed satis redarguunt grammatici errorem Comicorum loci, quorum elegantissimus est Menandri apud Suidam v. Εὐρωτιῶν.

Εἰς τὰ καθάρεια λιμὸς εἰσοικίζεται.

Munditіes igitur ubicunque commemoratur καθαρειότης appellanda erit, ut apud Platonem Epin. p. 984. A καθαρειότητι διαφέροντα, non καθαριότητι, et sic alibi saepius». Ἴδε καὶ *Mnemos.* 1859, σελ. 291 καὶ 1876, σελ. 86 καὶ 216 καὶ *Observat. ad Dion. Hal. Antiqu. Rom.* σελ. 31. Ἐξέδωκε δὲ καὶ ὁ Κόκκιος ἀκολουθήσας τῷ Κοβήτῳ ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Β', σελ. 247, 35 «ἔχειν καθαρΕΙως ἐγχελύδιόν τι» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 144, 501 «ἐὰν ἡ σκευασία καθάρΕΙος ᾖ».

Μνημονεύομεν καὶ ἃ ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Κοβήτου ἐν τῷ Λογίῳ Ἑρμῇ Τόμ. Α', σελ. 215. Οὐκ ὀλιγάκις παρὰ τῷ Κλήμεντι εὑρήσεις τό τε καθάριος καὶ τὸ καθαριότης, οἷον (σελ. 236) «τὴν μὲν γὰρ Ἀρετὴν ἐποίησεν (ὁ Πρόδικος) καὶ λευχείμονα καὶ καθάριον», καὶ (σελ. 286) «καθάριος δὲ καὶ ἀφελὴς ἡ σωφροσύνη», καὶ (σελ. 281) «καθαριότη-

τος ἕνεκεν καὶ ὑγιείας», καὶ ἀλλαχοῦ. Ἀλλὰ μὴν τὸ καθάριος οὐκ ἔστιν Ἑλληνικόν. Τί οὖν; Ὁ καθάρειος. Ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μέγας παράγεται ὁ μεγάλειος, οὕτω καὶ ὁ καθάρειος ἐκ τοῦ καθαρός. Εἰ δὲ τοῖς ἀπαιδεύτοις ἀντιγραφεῦσιν ἔδοξεν ἀεὶ καὶ πανταχοῦ ταῦτα παραφθείρειν, τί τοῦτο πρὸς ἡμᾶς;

Ὁ Φρίσχιος ἐναντιοῦται τῷ Κοβήτῳ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Γ', α', σελ. 17 λέγων «καθάρειος Cobetus V.L. p. 82, quod qui comicis primus bene vindicavit Meinekius ad Menandr. p. 271 ed. pr., tamen vulgare καθάριος plane ejiciendum esse negavit, codicum reverentia tactus, qui in sermone pedestri ubique reluctantur». Προχείρως πως καὶ ἀπερισκέπτως ἐποιήσατο τὴν ἀντιλογίαν ταύτην ὁ Φρίσχιος, ἧς πάντως θ' ἀπείχετο, ἂν ἐγίνωσκεν ὅτι ὁ Μεινέκιος ἀπεδέξατο τὴν γνώμην τοῦ Κοβήτου ἐν *Vindic. Strabon.* σελ. 28 «Sequitur statim καθαρίως καὶ λιτῶς, quod καθαρείως scribendum. Haec enim vera nominis forma est, ut recte monuit Cobetus ad Orat. adit. p. 126».

Συνεφώνησε δὲ τῷ Κοβήτῳ καὶ ὁ Γ. Διндόρφιος καὶ ὁ Ναύκιος. Γ. Δινδόρφιος ἐν τῇ ἐκδόσει Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως Τόμ. Α', σελ. L «P. 363, l. 23. 26. καθαριότητος. Recta scriptura est καθαρειότητος, pariterque καθάρειος p. 307, 18. 363, 26. V. Cobet. p. 215». Ναύκιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ τοῦ Πυθαγορικοῦ Βίου Λόγου τοῦ Ἰαμβλίχου σελ. 112, 1 «καθαρειότητα N, καθαρότητα Cv., καθαριότητα F. rectas scripturas καθάρειος et καθαρειότης primus agnovit Cobet V. L. p. 81 sq. N. L. p. 77 sq. 691». Ἔγραψε δ' ὁ Ναύκιος καὶ παρὰ τῷ Πορφυρίῳ περὶ Ἀποχ. Ἐμψ. σελ. 218, 3 ἐκδ. β' καθαρΕΙότητος ἀντὶ τοῦ καθαρΙότητος, ὡς καὶ ἐν σελ. 154, 13, ἔνθα λέγει «καθαρειότητος Cobet V.L. p. 194: καθαριότητος». Πρβ. καὶ Μνημοσ. 1883, σελ. 429.

Καὶ ὁ Ἰακώβιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασσέως Ῥωμαϊκῆς Ἀρχαιολογίας Τόμ. Α', σελ. 88, 23 πεισθεὶς τῷ Κοβήτῳ ἀποκατέστησε τὸν τύπον καθαρΕΙότητος.

Ὁ Λ. Δινδόρφιος σημειοῦται ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ξενοφῶντος Ἀπο-

μνημονευμάτων σελ. 63 «καθαρειότητι. Per ει scribendum dixi ad Cyrop. 1, 3, 8». Ἐξέδωκε δ' οὗτος καὶ παρὰ Διοδώρῳ τῷ Σικελιώτῃ βιβλ. Ε', λγ', 5 «ἐπιμελεῖς γὰρ ὄντες καὶ καθαρΕΙοι ταῖς διαίταις ἓν ἔργον ἐπιτηδεύουσι βάναυσον καὶ πολλῆς ἀκαθαρσίας κεκοινωνηκός» ἀντὶ τοῦ καθάρΙοι καὶ βιβλ. Ε', μς', 2 «πολὺ τῶν ἄλλων ὑπερέχουσι τρυφῇ καὶ ταῖς ἄλλαις ταῖς ἐν τῷ βίῳ καθαρΕΙότησι καὶ πολυτελείαις» ἀντὶ τοῦ καθαρΙότησι. Φέρεται δὲ καὶ γραφὴ καθαροί καὶ καθαρότησι.

Μνημονεύομεν καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Βλαϋδεσίου γεγραμμένα ἐν *Adversar. in Comic. Gr. Fragm.* Μέρ. Α', σελ. 150 «IV. 218 (488) V. 2. καθάριος Scribe καθαρεῖος. Cf. ad Eubul. III. 258. Nicostr. III. 280. Amph. III. 316. Plut. Mor. 994 E. τὸ καθάριον (l. καθάρειον) ἐν διαίτῃ. Confer. v. μεγαλεῖος, Xen. Mem. II. 2. 34». Πρβ. καὶ σελ. 92 καὶ 96. Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου φέρεται καὶ «τῶν βρωμάτων τὰ καθαριώτατα καὶ πολυτελέστατα» (σελ. 101 γ'. πρβ. καὶ σελ. 663 γ') καὶ «διὰ τὴν ἀφέλειαν καὶ καθαριότητα τῆς διαίτης» (σελ. 644 γ'. πρβ. καὶ σελ. 67 ε', κτλ.).

Ἐμακρολογήσαμεν περὶ τῆς γραφῆς τοῦ ἐκ τοῦ καθαρός γενομένου ἐπιθέτου ἐπιθυμοῦντες ν' ἀποδειχθῇ σαφῶς καὶ ἐναργῶς, πάσης ἀμφιβολίας ἀφανιζομένης, ὅτι διὰ διφθόγγου τοῦτο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐξεφέρετο, ὡς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παρηγμένα, οἷον καθάρΕΙος, καθαρΕΙως, καθαρΕΙότης, ἐσφαλμένη δ' ἢ ἀδόκιμος εἶνε ἡ διὰ τοῦ Ι γραφὴ καθάρΙος, καθαρΙως, καθαρΙότης.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ γράμματα Є καὶ C, ἐμφερῆ τὸ σχῆμα ὄντα, εὐκόλως ὑπὸ τῶν βιβλιογράφων συγχέονται, ἀνεγνώσθη πλημμελῶς καθάρσιος ἀντὶ τοῦ καθάρειος (καθάρЄΙος-καθάρCΙος) καὶ καθαρσιώτερα ἀντὶ τοῦ καθαρειότερα (καθαρЄΙότερα-καθαρCΙώτερα). Ὁ Κόβητος γράφει ἐν *Mnemos.* 1859, σελ. 291 «Paulo ante Cyrillus ex Porphyrio haec de Socrate dicta describit: εἰ δὲ δὴ ἑρμογλύφος ἦν — καθάρσιος ἡ τέχνη καὶ οὐ πρὸς ὀνείδους, tu vero καθάρειος repone, quam solam formam Graecam esse, non καθάριος, satis alibi demonstravimus» καὶ ἐν *Collect. Crit.* σελ. 151 «Suid. v. Κάθαρμα: οὐ φθείρῃ κάθαρμα, εἶπεν. Tralaticio

errore scribitur pro οὐ φθΕρεῖ. Post pauca editur: ΚαθαρCΙώτερα mendose pro καθαρΕΙότερα, sed forma καθάρειος raro aut numquam salva elabitur». Πρβ. καὶ Ναύκιον εἰς Πορφύρ. σελ. 10, 2 ἐκδ. β' «καθάρειος Cobet Mnem. vol. 8 p. 291: καθάρσιος Cyr., καθάριος Theodor.». Ὑπὸ τοῦ Γαισφόρδου ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς τοῦ Θεοδωρήτου Ἑλληνικῶν Θεραπευτικῆς Παθημάτων Πίν. Λέξ. καὶ Φράσ. σελ. 91 μνημονεύεται καὶ γραφὴ καθάρΕΙος.

Παρὰ τῷ Σουίδᾳ κεῖται «καθαρσιώτερα: λαμπρότερα· καθαρσιώτερα ταῦθ' ὑπάρχει καὶ πολυτελέστερα». Τὸ χωρίον τοῦτο ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Πολυβίῳ βιβλ. ΙΑ', θ', 5 «ἵνα τῆς χλαμύδος καὶ τοῦ χιτῶνος καθαρσιώτερα ταῦθ' ὑπάρχῃ καὶ πολυτελέστερα». Ποιεῖται δ' ὁ Σχουειγαιουσῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πολυβίου Τόμ. Ζ', σελ. 16 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «*Ibid.* καθαριώτερα, *mundiora*. Cum Scaligero sic correxit Casaub. quamvis καθαρσιώτερα cum codicibus nostris omnibus Suidas etiam agnoscat qui Καθαρσιώτερα, λαμπρότερα interpretatus est. et ipsa haec Polybii verba retulit. De vocab. καθάρειος vide Polluc. VI. 27. et Zeun. ad Xenoph. Cyropaed. p. 38. Potuit a librariis litera Є cum C permutari, quae nonnisi levi lineola transversa ab illa differt. conf. ad XII, 3. 1. Ceterum adverbio καθαρίως aliâs utitur Polybius VI. 3, 4. XV. 5, 5. diversa quidem notione». Ἐπισυνάπτομεν τούτοις τὰ ὑπὸ τοῦ Κοβήτου γεγραμμένα ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1862 σελ. 43 «Bis male edidit Bekkerus καθαρίως VI. 3 et XV. 5 pro καθαρείως. Idem tamen probam scripturam reposuit XI. 9. καθαρειότερα, ubi libri exhibent καθαρσιώτερα». Ὁ Λ. Δινδόρφιος ἐξέδωκε παρὰ τῷ Πολυβίῳ βιβλ. Ϛ', γ', 4 «εἰ μέλλει τις τὰ διαφέροντα καθαρῶς ἐν αὐτῇ συνόψεσθαι» καὶ βιβλ. ΙΕ', ε', 5 «ἐπέταξε πάντα καθαρῶς ὑποδεῖξαι τὰ κατὰ τὴν παρεμβολήν» ἀντὶ τοῦ καθαρίως. Νομίζομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι τοῖς χωρίοις τούτοις τὸ τρισύλλαβον ἐπίρρημα ἁρμόζει, οὐχὶ τὸ τετρασύλλαβον.

Σημειωτέον δ' ὅτι, ὡς μετέπεσε τὸ καθάρειος εἰς τὸ καθάρσιος καὶ τὸ καθαρειότερα εἰς τὸ καθαρσιώτερα, οὕτω καὶ τοὐναντίον τὸ καθάρσιον εἰς τὸ καθάρειον παρ' Εὐριπίδῃ Ἰφιγ. ἐν Αὐλ. 1111:

ὡς χέρνιβες πάρεισιν ηὐτρεπισμέναι
προχύται τε βάλλειν πῦρ καθάρειον χερῶν.

Ὀρθῶς ὑπὸ τοῦ Μαρκλάνδου καὶ τοῦ Ῥεισκίου καὶ τοῦ Πιέρσωνος μετετυπώθη τὸ καθάρειον εἰς τὸ καθάρσιον· μετεβλήθη δὲ καὶ τὸ χερῶν εἰς τὸ χεροῖν ὑπὸ τοῦ Μουσγραβίου. Πιέρσων ἐν *Verisim.* σελ. 65 «*Euripides* reliquerat: πῦρ καθάρσιον. Vid. v. 1472. Iph. Taur. 1225. Helen. 875. Hercul. v. 923. 937».

Οὐχὶ δὲ ὀλιγάκις ἐγένετο σύγχυσις ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῶν λέξεων καθάριος, καθαρίως, καθαριότης (ἤτοι κατὰ τὴν ὑγιῶς ἔχουσαν ἐκφορὰν καθάρειος, καθαρείως, καθαρειότης) καὶ καθαρός, καθαρῶς, καθαρότης.

Παρεθέμεθα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν τὸ ὑπὸ τοῦ Γαληνοῦ εἰρημένον (Τόμ. ΙΖ', 6', σελ. 138) «γέγραπταί γε κατ' ἔνια τῶν ἀντιγράφων ἀντὶ τοῦ καθαρῶς τὸ καθαρίως». Ἐν τῇ Τευβνηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Ἱπποκράτους Τόμ. Α', σελ. 110, 18 εἶνε μὲν γεγραμμένον καθαρίως, ὃ μεταβλητέον εἰς τὸ καθαρείως, μνημονεύεται δὲ καὶ γραφὴ πλημμελὴς καθαρῶς.

Ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασι τοῦ Ξενοφῶντος βιβλ. Β', α', 22 ἔχουσι τἀντίγραφα «κεκοσμημένην τὸ μὲν χρῶμα καθαριότητι» καὶ καθαρότητι. Ὁ Βαλκενάριος λέγει ἐν ταῖς εἰς τὰ Ξενοφῶντος Ἀπομνημονεύματα Σημειώσεσι (σελ. 237 Δινδ.) «τὸ μὲν σῶμα καθαρότητι. καθαριότητι hic arbitror requiri, ubi *mundities* significatur. Ut ἐλεύθερος et ἐλευθέριος, distiguuntur καθαρὸς et καθάριος. Ornatum modestae mulieris Melissa voluit esse καθάριον καὶ ἀφελῆ, nutricem, Myia, τὰν ἐπιτηδειοτάταν καὶ καθάριον. vid. Athenaei Menander 14, p. 661, F. Duris 12, p. 542 C. ubi conviviorum memoratur καθαριότης. *munditia* Plauto Menaechm. 2, 3. 4. eidem Cas. 3, 6, 19, *coenare nitide*, est καθαρείως δειπνεῖν, μὴ πολυτελῶς. conf. Athen. 2, p. 65 D. 7, p. 311, 8, p. 359 B. (ubi diversis Comicis eadem tribuuntur,) Pomponii versum apud Nonium in v. Ampliter, et Horat. 3, Carm. 29, 54». Πρβ. καὶ Βυττεμβάχιον ἐν Ἐκλογ. Ἱστορικ. σελ. 375. Οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ἐγένετο χρῆσις ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος τῆς λέξεως καθαρειότητι, θαυμαστὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἠθέλησάν τινες νὰ συνηγορήσωσι τῇ γραφῇ καθαρότητι (Ἴδε Βορνεμαννὸν εἰς Ξενοφ. Ἀπομν. σελ. 92). Ὁ Γ. Σαύπιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ

Ξενοφῶντος Τόμ. Γ', σελ. XX «καθαριότητι Stob. A. B. καθαρειότητι Dind. Cob. N. 691, Oec. 10, 7. est σῶμα καθαρόν». Ἐν τῷ Οἰκονομικῷ τοῦ Ξενοφῶντος φέρεται κεφ. Ι', 7 «οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀνθρώπου σῶμα καθαρὸν οἴονται ἥδιστον εἶναι» καὶ 9 «καθαρὰν δὲ καὶ πρεπόντως ἔχουσαν ἐπειρᾶτο ἑαυτὴν ἐπιδεικνύναι» καὶ 12 «ὄψις δέ, ὁπόταν ἀνταγωνίζηται διακόνῳ, καθαρωτέρα οὖσα πρεπόντως τε μᾶλλον ἠμφιεσμένη, κινητικὸν γίγνεται». Σῶμα καθαρὸν ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος λέγεται τὸ ψιλὸν παντὸς ἀλλοτρίου καὶ μὴ φύσει ὑπάρχοντος αὐτῷ, ᾧ οὐδὲν ξένον εἶνε προστεθειμένον δυνάμενον ψευδῆ νὰ ἐμποιήσῃ περὶ αὐτοῦ δόξαν.

Καὶ παρὰ τῷ Ἰαμβλίχῳ ἐν τῷ περὶ τοῦ Πυθαγορ. Βίου Λόγῳ § 153 φέρεται διττὴ γραφή, «λέγει δὲ καὶ εἰς ἱερὸν εἰσιέναι δεῖν (λευκὸν καὶ) καθαρὸν ἱμάτιον ἔχοντα καὶ ἐν ᾧ μὴ ἐγκεκοίμηταί τις, τὸν μὲν ὕπνον τῆς ἀργίας καὶ τὸ μέλαν καὶ τὸ ῥυπαρόν, τὴν δὲ καθαριότητα τῆς περὶ τοὺς λογισμοὺς ὁσιότητος καὶ δικαιοσύνης μαρτυρίαν ἀποδιδούς», ἀνθ' οὗ ὁ Ναύκιος ἔγραψε καθαρΕΙότητα, καὶ καθαρότητα, ὃ ὀρθὸν νομίζει ὁ Κρευζῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ περὶ τοῦ Καλοῦ Βιβλίου τοῦ Πλωτίνου σελ. 306.

Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 673 β' ἔχουσι τἀντίγραφα «περιεργίαν δ' οἶμαι πάμπολυ διαφέρειν καθαρότητος», ὃ μετεβλήθη πρὸ πολλοῦ ὑπὸ τοῦ Ῥεισκίου εἰς τὸ καθαριότητος. Εἶνε δὲ μετ' οὐ πολλὰ γεγραμμένον «μέχρι τούτων ἐπιμέλεια καὶ καθαριότης ἐστίν».

Παρὰ τῷ Λουκιανῷ Νιγρ. 12 ἀπαντᾷ «ἠρέμα τε μεθαρμόττουσι —καὶ πρὸς τὸ καθαρὸν τῆς διαίτης μεθιστᾶσιν». Λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Κόβητος ἐν *Var. Lect.* σελ. 81 «nihil significat τὸ καθαρόν, restitue τὸ καθάρειον, quod inter lautitiam et sordes medium genus est, frequens apud *Athenienses*, qui elegantiores quam ditiores Menandro suggesserunt, quod in proverbium abiit:

ἐς τὰ καθάρεια λιμὸς εἰσοικίζεται».

Ὁ Φρίσχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λουκιανοῦ Τόμ. Β', β', σελ. 61 ἀποδοκιμάζει τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Κοβήτου. Ἀλλ' ὁ Λ. Δινδόρφιος ἀποκατέστησε παρὰ τῷ Λουκιανῷ τὴν λέξιν καθάρειον. Παρὰ Κλήμεντι τῷ Ἀλεξανδρεῖ κεῖται σελ. 286 «καθάριος (καθάρειος)

δὲ καὶ ἀφελὴς ἡ σωφροσύνη, ἐπεὶ ἡ μὲν καθαριότης (καθαρειότης) ἕξις ἐστὶ παρασκευαστικὴ διαίτης καθαρᾶς καὶ ἀμιγοῦς αἰσχροῖς, ἡ δὲ ἀφέλεια ἕξις ἀφαιρετικὴ τῶν περιττῶν». Ἔχει δὲ κάλλιστα τὸ «διαίτης καθαρᾶς καὶ ἀμιγοῦς αἰσχροῖς» καὶ εἶνε φυσικωτάτη ἡ συνάφεια τῶν ἐπιθέτων καθαρός καὶ ἀμιγής ἢ ἄμικτος (ἄμεικτος), ἧς θὰ μνημονεύσωμεν ἀλλαχοῦ παραδείγματα. Λέγεται δὲ καὶ καθαρὸς καὶ ἄκρατος, καθαρὸς καὶ εἰλικρινής (ἢ εἱλικρινής), κτλ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐρρήθη καὶ ὑπὸ Τιμαίου (Ψευδοτιμαίου) τοῦ Λοκροῦ σελ. 103 ε' «τρέφοισαι καὶ τονοῖσαι καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς διὰ πόνων καὶ γυμνασίων καὶ διαίτας καθαρότατος». Ἐλέχθη δ' ἐν τῷ παρηκμακότι ἑλληνισμῷ καὶ καθαροδίαιτος.

Παρατηρητέον δ' ὅτι καὶ τὸ ἐν τῷ Δημοσθένους Ἐγκωμίῳ τοῦ Λουκιανοῦ ἢ Ψευδολουκιανοῦ § 8 φερόμενον «ὥσπερ οὐδ' Ὅμηρος ἐλλιπὴς ἀντιθέσεων ἢ σχημάτων τραχύτητος ἢ καθαρότητος» μετετυπώθη ὑπὸ τοῦ Ἑρουερδῆνος ἐν Μνημοσ. 1879, σελ. 395 εἰς τὸ καθαρΕΙότητος, νομίζοντος ὅμοιον τὸ ὑπὸ τοῦ Λουκιανοῦ εἰρημένον τῷ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Λυκ. ΚΑ', 1 «ἡ δὲ περὶ τὰς ᾠδὰς καὶ τὰ μέλη παίδευσις οὐχ ἧττον ἐσπουδάζετο τῆς ἐν τοῖς λόγοις εὐζηλίας καὶ καθαριότητος», ἀνθ' οὗ ἔγραψεν ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1878, σελ. 124 «τῆς ἐν τοῖς λόγοις εὐΦΗΜίας καὶ καθαρΕΙότητος». Ἀλλ' ἴσως δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ κινηθῇ ἡ παρὰ τῷ Λουκιανῷ παραδεδομένη γραφή. Πρβ. καὶ Ἔρνεστον ἐν *Lex. Technol.* σελ. 163-4 καὶ Φλίτιον ἐν *Stud. Crit. ad Dion. Halic. Op. Rhet.* σελ. 3-4.

Παρὰ τῷ Ψευδαριστοτέλει περὶ Ἀρετ. καὶ Κακ. Ε', 4 (Τόμ. Β', σελ. 245, 7 Διδ.) ἀπαντᾷ «ἔστι δὲ ὁ ἐλευθέριος καὶ περὶ ἐσθῆτα καθαρὸς καὶ περὶ οἴκησιν». Ἀλλ', ἂν μὴ πλανώμεθα, ἡ γνησία γραφὴ εἶνε «καὶ περὶ ἐσθῆτα καθάρειος καὶ περὶ οἴκησιν».

Ἐν τῇ Ῥητορικῇ τοῦ Ἀριστοτέλους βιβλ. Γ', ιε', 5 (Τόμ. Α', σελ. 404, 38) κεῖται «εἰ ἄλλοι ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ, οἷον εἰ καθαρὸς ὁ μοιχός, καὶ ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα ἄρα». Μεθερμηνεύεται δὲ ῥωμαϊστὶ «ut, si adulter est *sceleris purus*, ergo etiam hic atque ille». Ὀρθῶς ὑπολαμβάνεται τὸ καθαρός ἰσοδύναμον τῷ *sceleris purus*.

Λέγεται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καθαρὸς τῶν ἐγκλημάτων (Ἀντιφ.

Τετραλ. Γ', α', 5), καθαρὸς ἀδικίας τε καὶ ἀνοσίων ἔργων (Πλάτ. Πολιτ. σελ. 496 δ'), εἶναί τινας ἀναιτίους καὶ καθαροὺς τῶν πεπραγμένων (Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 594 γ'), οὐδεμιᾶς ἁπλῶς καθαρὸν ἀδικίας (Πλούτ. Ἠθικ. σελ. 819 ε'), ὥσπερ φόνου καθαρόν (Πλάτ. Πολιτ. σελ. 451 β'), ἂν ἄρα τινὰ ἀποκτείνας μὴ καθαρὸς ᾖ τὰς χεῖρας φόνου (Πλάτ. Νόμ. σελ. 864 ε') καὶ ἄνευ τῆς γενικῆς καθαρὸς τὰς χεῖρας (Ἀντιφ. περὶ τοῦ Ἡρῴδ. Φόν. 11. Λυσ. κατὰ Εὐάνδρ. 8. Λουκιαν. περὶ Θυσ. 13, κτλ.) ἢ καθαρὸς χεῖρας (Ἡρόδ. Α', 35. Πλάτ. Νόμ. σελ. 831 α') ἢ καθαρὸς τὴν χεῖρα (περὶ οὗ ἴδε Κόβητον ἐν Μνημοσ. 1883, σελ. 360). Ἐν τῷ περὶ τῶν Μυστηρίων λόγῳ τοῦ Ἀνδοκίδου κεῖται § 95 «Ὁ δὲ νόμος τί κελεύει —; Ὃς ἂν ἄρξῃ ἐν τῇ πόλει, τῆς δημοκρατίας καταλυθείσης, νηποινεὶ τεθνάναι καὶ τὸν ἀποκτείναντα ὅσιον εἶναι καὶ τὰ χρήματα ἔχειν τοῦ ἀποθανόντος. Ἄλλο τι οὖν, ὦ Ἐπίχαρες, ἢ νῦν ὁ ἀποκτείνας σε καθαρὸς τὰς χεῖρας ἔσται, κατά γε τὸν Σόλωνος νόμον;». Παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι περὶ τοῦ Ἡρῴδ. Φόν. 82 εἶνε γεγραμμένον «πολλοὶ ἤδη ἄνθρωποι μὴ καθαροὶ χεῖρας ἢ ἄλλο τι μίασμα ἔχοντες». Ἀνέγνω δ' ὁ μὲν Πάλλιος «μὴ καθαροὶ χεῖρας ὄντες», ὁ δὲ Φούρριος ἐν *Animadvers. in Orat. Att.* σελ. 28 «μὴ καθαροὶ ὄντες τὰς χεῖρας». Οὐκ ἀγνοητέον δ' ὅτι καὶ τὸ χωρίον τοῦ Ἡροδότου παρατιθέμενος ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1883, σελ. 360 γράφει μετὰ τοῦ ἄρθρου «ἀπικνέεται — ἀνὴρ οὐ καθαρὸς ΤΑΣ χεῖρας».

Ἐρρήθη δὲ καὶ καθαρὰς τὰς χεῖρας ἔχειν (Δημοσθ. σελ. 719, 60). Ἴδε Βλομφιέλδον εἰς Αἰσχύλ. Ἀγαμ. σελ. 250 καὶ Βεργλῆρον εἰς Ἀλκίφρ. σελ. 182-3 Σειλ. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1882, σελ. 44 « Alciphron. I. 8. pag. 46: ἀνδροφόνος δὲ οὐχ ὑπομένω γενέσθαι οὐδὲ μιᾶναι λύθρῳ τὰς χεῖρας, ἃς ἡ θάλαττα ἐκ παιδὸς εἰς δεῦρο καθαρὰς [ἀδικημάτων] ἐφύλαξεν. Spurium est et insiticium ἀδικημάτων. Appellatur καθαρὸς τὰς χεῖρας *qui nulla caede imbuit manus*, *sive sceleris purus*, sed non de alia re quam *de homicidio* ea locutio usurpatur, ut τῆς χειρὸς κρατεῖν qui *manus a furtis et rapinis abstinent*, ut de Themistocle dixit Comicus: σοφὸς μὲν ἀνήρ, τῆς δὲ χειρὸς οὐ κρατῶν». Μόνον τὸ ἐπίθετον καθαρός βλέπει τις παρὰ τῷ Ἀντιφῶντι Τετραλ.

Γ', α', 1 «μήτε τοὺς ἐνόχους ἀφιέντας μήτε τοὺς καθαροὺς εἰς ἀγῶνα καθιστάντας» καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ βιβλ. Ε', 1 «ἡγησάμενοι κατὰ παλαιάν τινα αἰτίαν οὐ καθαροὺς ὄντας ἱερῶσθαι» καὶ παρὰ τῷ Πλάτωνι Νόμ. σελ. 869 δ' «καθάπερ πολέμιον ἀποκτείνας ἔστω καθαρός» καὶ σελ. 874 β'-γ' καὶ παρὰ τῷ Δημοσθένει σελ. 122, 44 «καθαρὸν τὸν τούτων τινὰ ἀποκτείναντα εἶναι» καὶ σελ. 362, 66 «ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι κἂν καταλεύσαντας αὐτοὺς ταῖς ἑαυτῶν χερσὶ καθαροὺς ἔσεσθαι νομίζειν» καὶ σελ. 983, 59 «ἂν ἑλών τις ἀκουσίου φόνου καὶ σαφῶς ἐπιδείξας μὴ καθαρόν» καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ Ἠθικ. σελ. 302 β' «τὸν κτείναντα Μινύην—καθαρὸν εἶναι». Πρβ. καὶ Σοφοκλ. Οἰδ. Κ. 548. Ἐν τῷ περὶ Παραπρεσβείας λόγῳ τοῦ Αἰσχίνου § 148 φέρεται διττὴ γραφή, «οὐ καθαρὸς ὢν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβάλλεις» καὶ «οὐ καθαρὸς ὢν τὰς χεῖρας εἰς τὴν ἀγορὰν ἐμβάλλεις». Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ πρῶτον τῶν ἐκ τοῦ Δημοσθένους παρατεθέντων χωρίων κεῖται ἐν ῥήσει, ἥτις μνημονεύεται μὲν ὑπὸ τοῦ Ἁρποκρατίωνος (σελ. 64, 11), νοθεύεται δ' ὑπὸ τοῦ Δινδορφίου. Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶνε ὅτι ὑπὸ μὲν τοῦ Ἀριστείδου ἐλέχθη Τόμ. Β', σελ. 380 «οὐδέ γε—τὸν ἀποκτείναντα Ἀρχίλοχον—ἐξεῖργεν ἂν τοῦ νεὼ φάσκων οὐκ εἶναι καθαρόν», ὑπὸ δὲ τοῦ Οἰνομάου παρ' Εὐσεβ. Προπαρ. Εὐαγγ. Ε', λγ', 9 «οὔκουν ἄδικος ἡ πρὸς τὸν Ἀρχίαν ἀπειλὴ οὐδ' ἄκαιρος ἡ Πυθία τιμωροῦσα Ἀρχιλόχῳ τῷ πάλαι νεκρῷ καὶ κελεύουσα ἐξιέναι τοῦ ναοῦ τὸν ἐναγῆ». Ὡς δ' ἐρρήθη φόνου καθαρός καὶ καθαρὸς (τὰς) χεῖρας, οὕτω καὶ φόνου ἁγνός (Πλάτ. Νόμ. σελ. 759 γ') καὶ ἁγνὸς χεῖρας (Εὐριπίδ. Ὀρέστ. 1604). Πρβ. καὶ μητροκτόνος νῦν φεύξομαι, τόθ' ἁγνὸς ὢν (Εὐριπίδ. Ἠλ. 975)· ἔτι δὲ φόνου δὲ (Μεινέκ. δέ ἐ) Κρήσιοι ἄνδρες χεῖρας ἁγιστεύ(σ)ουσι (Χρησμ. παρὰ Παυσαν. Ι', ς', 7). Ἀλλὰ πλημμελὲς ὑπό τινων νομίζεται τὸ ἁγιστεύ(σ)ουσι.

Σαφῶς, νομίζομεν, ἐξ ὧν ἐγράψαμεν ἀπεδείχθη ὅτι καλῶς ἔχει ἡ τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἀριστοτέλους κειμένου καθαρός ἐκδοχὴ ἀντὶ τοῦ *sceleris purus*. Ἀλλ' οὐδαμῶς τῇ ῥήσει τοῦ φιλοσόφου ἁρμόζει τὸ ἐπίθετον τοῦτο. Συμφωνοῦμεν δὲ τοῖς μετατυπώσασιν αὐτὸ εἰς τὸ καθάριος (καθάρειος). Ὁ Σπέγγελος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Ῥητορικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους Τόμ. Β', σελ. 434 «οἷον εἰ ὅτι κα-

θάριος, μοιχός. Ita ex Riccoboni emendatione p. 339 dedimus, nam articulus ὁ delendus, libri καθαρὸς ὁ μοιχός. Eandam causam supra II, 24 indicavit: καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός, ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. Hermog. περὶ στάσεων p. 3: μειράκιον καλλωπιζόμενον φεύγει πορνείας». Ἐποιήσατο δὲ χρῆσιν τοῦ ἐκ τοῦ καθαρός παρηγμένου ἐπιθέτου ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ τῆς Ῥητορικῆς, βιβλ. Β', δ', 15 (Τόμ. Α', σελ. 352, 18) «καὶ τοὺς καθαρίους (γρ. καθαρείους) περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον». Πρβ. καὶ περὶ τὰ Ζῷ. Ἱστορ. Θ', μ', 18 (Τόμ. Γ', σελ. 198, 45) «καὶ τἆλλα δὲ καθαριώτατόν ἐστι (γρ. καθαρειότατόν ἐστι) τὸ ζῷον· διὸ καὶ τὸ περίττωμα πολλάκις ἀφιᾶσιν ἀποπετόμεναι διὰ τὸ δυσῶδες εἶναι».

Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἐν τοῖς Νικομαχείοις Ἠθικοῖς τοῦ Ἀριστοτέλους ἀπαντᾷ βιβλ. Ι', ε', 7 (Τόμ. Β', σελ. 122, 10) «διαφέρει δὲ ἡ ὄψις ἁφῆς καθαριότητι καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις γεύσεως» καὶ ζ', 3 (σελ. 124, 15) «δοκεῖ γοῦν ἡ φιλοσοφία θαυμαστὰς ἡδονὰς ἔχειν καθαριότητι καὶ τῷ βεβαίῳ». Ἐν τῇ Παραφράσει εἶνε γεγραμμένον «διά τε τὴν καθαριότητα καὶ τὸ ὕλης ἀπηλλαγμένη καθάπαξ εἶναι καὶ διὰ τὸ βέβαιον, ὅτι περὶ τὰ ἀκίνητα καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχοντα ἐνεργεῖ».

Παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Β', 37 ἄλλα μὲν τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι «τά τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκεν προτιμῶντες (προτιμέοντες) καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεστεροι», ἄλλα δὲ καθαρΕΙότητος, ὃ ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Στεινίου ἐν τῇ κριτικῇ τοῦ Ἡροδότου ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. 163. Ὁ Βρεδόβιος μετετύπωσε τὸ καθαροί εἰς τὸ καθάριοι. Ὁ Ἑρουερδὴν γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡροδότου Τόμ. Α', σελ. 194 «καθαρειότητος ABP: καθαριότητος» καὶ «καθάρειοι (καθάριοι Bredov) dedi: καθαροί. Naber coni. καθαρώτεροι. An καθαρειότεροι?». Ὁ Κόβητος ἀποδοκιμάζει ἐν Μνημοσ. 1883, σελ. 129 τὴν μεταβολὴν τοῦ καθαροί λέγων «προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Non debebat Stein commemorare Bredovii coniecturam καθάριοι. Neque enim καθάριος Graecum est et καθάρειοι a loci sententia alienum est: significat enim *nitidi*, *elegantes*, *venusti*. Athenienses pauperculi solebant nitidi in publicum prodire, ut parasitus apud Eupolidem:

ἱματίω δέ μοι δύ' ἐστὸν χαρίεντε τούτω
οἷν μεταλαμβάνων ἀεὶ θάτερον ἐξελαύνω
εἰς ἀγοράν.

deinde domi suum defrudare genium et male esurire, unde facetissime Menander:

εἰς τὰ καθάρεια λιμὸς εἰσοικίζεται.

quod etiam nunc videre est in magnis urbibus». Ἀλλ' ἥκιστα νομίζομεν συνᾴδουσι τὸ «τὰ αἰδοῖα περιτάμνονται καθαρειότητος εἵνεκεν» καὶ τὸ «προτιμῶντες (προτιμέοντες) καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι». Ἂν μόνον τὸ καθαροί εὐαρμοστῇ τῷ λόγῳ τοῦ Ἡροδότου κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Κοβήτου, ἐπάναγκες ἀποβαίνει ν' ἀναγνωσθῇ «καθαρότητος εἵνεκεν».

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου φέρεται Τόμ. Η', σελ. 844 δ' Διδ. «Φιλοκαθάριος, ὁ, ἡ, Munditiei studens. Procl. Paraphr. Ptolem. p. 90. Id male φιλοκάθαρος scriptum ap. Ptolem. Tetrab. p. 63: Φιλαγωνισταὶ καὶ φ., et ib.: Τρυφηταὶ καὶ φ. Et τὸ φ. p. 62».

Ἐκ τοῦ ἐπιθέτου καθαρός ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ῥῆμα καθαρεύω. Κακῶς δ' ἦτο ἄλλοτ' ἐν τῷ Φαίδωνι τοῦ Πλάτωνος γεγραμμένον σελ. 58 β' «νόμος ἐστὶν αὐτοῖς ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ καθαριεύειν τὴν πόλιν καὶ δημοσίᾳ μηδένα ἀποκτιννύναι (ἀποκτεινύναι)» ἀντὶ τοῦ καθαρεύειν. Ὁ Ἄστιος γράφει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Πλάτωνος Τόμ. ΙΑ', σελ. 488 «Dein καθαρεύειν τὴν πόλιν pro καθαριεύειν τὴν πόλιν Clark. cum reliquis fere omnibus libris—Steph. in marg. *F*. καθαρεύειν, quod Turnebus iam ediderat; idem scripsit Meursius Thes. c. 16. p. 62. Etenim καθαριεύειν, quod a καθάριος duci oporteret, munditiam in cultu victuque (quam nos dicimus *Reinlichkeit*) significaret; neque tamen usquam reperitur usurpatum—contra res ipsa id flagitat quod libri fere omnes exhibent, καθαρεύειν, quod est (ut *L. Küster*. Ep. ad Fabric. p. 287. recte iam explicavit) *purum esse (suppliciis non pollui*, cum genitivo *se abstinere)*, vel, quod eodem redit, *purum se servare*. Vid. ad Legg. p. 294., ibique allatis addere potes *Iambl*. vit. Pythag. 30. (p. 360, ed

Kiessl.): δυσφημίας δὲ πάσης καθαρεύειν (h. e., *se abstinere*). c. 34. p. 482. ἀκρασίας ἁπάσης καθαρεύοντες. Fisch. vim activam huic verbo tribuebat (ut Ficinus vertit: *lustrant urbem*, et Schleierm *die Stadt rein zu halten*); sed non potest nisi illa quam indicavimus vi positum esse». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Σταλβαυμίου εἰρημένα ἐν τῇ Γ' ἐκδόσει τοῦ Φαίδωνος σελ. 9 «Deinde quod vulgo legebatur καθαριεύειν, id ferri nullo modo potest. Quum enim hoc verbum, si quidem usitatum fuit, quod vehementer dubitamus, descendat a καθάριος, *munditiei studiosus* — nil aliud potest significare nisi *munditiei studiosum esse*; quod nemo est quin videat ab hoc loco prorsus abhorrere. Itaque verissime codd. meliores καθαρεύειν, h.e. *purum esse neque suppliciis pollui*, exhibent, quod ab interpretibus recentioribus probatum est». Πρβ. καὶ Βυττεμβάχιον εἰς Πλάτ. Φαίδ. σελ. 114-5 (1830).

Δεινῶς σφάλλονται οἱ ἐκδεξάμενοι τὸ καθαρεύειν ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ μεταβατικῆς διαθέσεως, ἣν οὐδέποτε τὸ ῥῆμα τοῦτο ἔχει. Τὸ ἁγνεύω λαμβανόμενον συνήθως αὐτοπαθῶς εὑρίσκεται καὶ ἀλλοπαθῶς κείμενον παρ' Ἀντιφῶντι Τετραλ. Α', γ', 11 «τιμωρεῖσθε δὲ τὸν ἀποκτείναντα, ἁγνεύετε δὲ τὴν πόλιν» καὶ περὶ τοῦ Χορευτ. 4 «τὸ θεῖον δεδιὼς ἁγνεύει (ἁγνεύσει) τε ἑαυτὸν καὶ ἀφέξεται ὧν εἴρηται ἐν τῷ νόμῳ» (Ἴδε Μαιτζνῆρον εἰς Ἀντιφ. σελ. 166). Ἐν τοῖς εἰς Ἀριστοφάνη Σχολίοις φέρεται σελ. 107, 16 «τὸ δὲ ἀνείλετο λαβοῦσα ἢ ἐκ παραλλήλου, ὡς τὸ ἁγνεύσας ἐκάθηρεν, ἢ κτέ.». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Κῶ κεῖται ὁ τύπος ἁγνεύεσθαι, «προ(αγορευ)έτω ἁγνεύεσθαι γυναικὸς κτέ.» (ἐν Samml. der Griech. Dialekt. Inschr. Τόμ. Γ', σελ. 358, 42-3).

Ἐν τῷ τοῦ Λιδδέλλου καὶ Σκόττου Ἑλληνικῷ Λεξικῷ σελ. 720 ἐκδ. ζ' λέγεται «καθαριεύω, *to be* καθάριος, Porphyr. de Abst. 4. 6». Πρβ. Θησ. Στεφ. Τόμ. Δ', σελ. 763 γ' Διδ. «Καθαριεύομαι, affertur pro sum purus. [Τοῖς μὴ καθαριεύουσιν Porphyr. De abstin. 4, 6, p. 311: nisi huic quoque καθαρεύουσιν est restituendum. De linguae puritate καθαριεύοιτο τὴν φωνὴν ap.

Annam Comn. p. 146, D.]». Ἐν τῷ περὶ Ἀποχῆς Ἐμψύχων συγγράμματι τοῦ Πορφυρίου βιβλ. Δ', 6 εἶνε ἐκδεδομένον ὑπό τε τοῦ Ἑρχήρου καὶ τοῦ Ναυκίου «ἁγνευτήρια τοῖς μὴ καθαρεύουσιν ἄδυτα». Πρβ. Ἕρχηρον ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Αἰλιανοῦ καὶ τοῦ περὶ Ἀποχῆς Ἐμψύχων καὶ τοῦ περὶ τοῦ τῶν Νυμφῶν Ἄντρου τοῦ Πορφυρίου σελ. LXVII. Παρ' Ἄννῃ τῇ Κομνηνῇ Τόμ. Α', σελ. 262, 10 φέρεται καὶ γραφὴ καθαριεύΕΙ. Πρβ. καὶ σελ. 436, 2 «μηδὲ τῶν ἀπὸ τούτου κακώσεων καθαριεύσας». Τὸν τύπον καθαριεύομαι βλέπει τις ἐν τοῖς Προβλήμασιν Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀφροδισιέως Β', 53 «ὅθεν καὶ οἱ πολλοὶ καθαριευόμενοι παραφυλάττονται καὶ παραιτοῦνται βλέπειν νεκρούς».

Ὁ Ἴαννιος ποιεῖται εἰς Μιχ. Γλυκ. περὶ Ὀρθότ. Συντάξ. σελ. 92 τὴν παρατήρησιν τήνδε· «καθαριεύουσι. καθαρεύουσι B. Eadem varietas in libris mss. ap. Plat. Phaedo. p. 58. B. ubi VV. DD. genuinum καθαρεύει merito restituerunt. Ap. Glycam bene habet καθαριεύειν *puritatis studiosum esse* a καθάριος, de quo Valckenar. ad Xenoph. Mem. 2, 1, 22. Adde verbi exemplum ap. Herodian. in Hortis Adon. p. 429. b».

Ἐν τοῖς τοῦ Ἡρωδιανοῦ ἀπαντᾷ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ὁ τύπος καθαριεύω, καθαριεύοντος τοῦ Ν, τὰ — εἰς ΝΗ καθαριεύοντα δισύλλαβα (περὶ Διχρόν. σελ. 286, 25. σελ. 287, 17), καὶ ὁ καθαρεύω, καθαρεύοντος τοῦ Ν, τὸ κλητίς ἐκτεινόμενον καὶ καθαρεῦον, τὰ εἰς ΡΟΣ λήγοντα καθαρεύοντα δισύλλαβα (περὶ Διχρ. σελ. 292, 2. σελ. 299, 18 καὶ 20), ἀλλ' ἤτοι καθαρεύει ἢ ἄλλο τι σύμφωνον ἔχει, τὸ γὰρ οἶδμα οὐ καθαρεῦον (περὶ Μον. Λέξ. σελ. 30, 11. σελ. 37, 26). Πρβ. καὶ Δράκ. Στρατον. σελ. 14, 20 καὶ σελ. 23, 23. Εἶπε δὲ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς περὶ Ἀντωνυμ. σελ. 126 γ' «οὔτε Ἀττικοὶ τὸ Ε καὶ τὸ Α συναιροῦσιν, ὅτι μὴ καθαρεύοι τὸ Ε». Πολλάκις παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ γίνεται χρῆσις τοῦ καθαριεύω, οἷον

καθαριεύοντος σελ. 170, 29,

καθαριεύουσι(ν) σελ. 170, 32. σελ. 171, 12. σελ. 234, 2. σελ. 260, 15.

καθαριευόντων σελ. 235, 7.

καθαριεύοντα σελ. 260, 9.

καθαριεύει σελ. 775, 11. Ἐπιμερ. τοῦ Ψαλτηρ. σελ. 38, 10. σελ. 84, 21,

καθαριεύωσιν-καθαριεύῃ. Ἐπιμερ. τοῦ Ψαλτηρ. σελ. 84, 19. σελ. 94, 14.

Κεῖται δὲ παρὰ τῷ Χοιροβοσκῷ καὶ τὸ καθαρεύω, σελ. 211, 20 «ἐὰν καθαρεῦον ἔχωσι τὸ Ε» καὶ μετ' ὀλίγα «ἐὰν δὲ μὴ ἔχωσι καθαρεῦον τὸ Ε».

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Γ', σελ. 763 β' Διδ. εἶνε τάδε γεγραμμένα· «De vocabilis puris, i. e. quae vocalem ante vocalem habent dicitur a grammaticis (καθαρεύω), velut Eustath. p. 1859, 12: Τὰ δὲ περισπώμενα καὶ αὐτὰ καθαρεύει, ὀσφύος ὀφρύος δρυός. Quo sensu καθαριεύειν dictum est ab Herodiano p. 453 ed. Piers. et in Hortt. Adon. p. 429, 6, Etym. M. p. 202, 9 (καθαριεύων ἐνεστώς) et 500, 8 (οἱ καθαριεύοντες παρακείμενοι): nisi haec forma librariorum errori debetur, ut in l. Platonico supra allato». Πρβ. καὶ Τόμ. Α', β', σελ. 1454 δ' «Ἀποκαθαρεύω, ap. schol. Hom. Il. A, 1: Ζητοῦσι διὰ τί ἀπὸ τῆς μήνιδος ἤρξατο, οὕτω δυσφήμου ὀνόματος. Διὰ δύο ταῦτα, πρῶτον μέν, ἵν' ἐκ τοῦ πάθους ἀποκαθαριεύσῃ τὸ τοιοῦτο μόριον τῆς ψυχῆς καὶ προσεκτικωτέρους τοὺς ἀκροατὰς ἐπὶ τοῦ μεγέθους ποιήσῃ, scribendum ἀποκαθαρεύσῃ, ut est in cod. Monac. apud Heyn. vol. 3, p. CIII, quum forma καθαριεύω, ut dictum in ipsa, nullius sit fidei, nedum ut libris variantibus praeferenda sit. Significationem autem etsi hic quidem transitivam potius Purgandi commendat sequens ποιήσῃ, exempla tamen in simplici citata omnia intransitiva, potius, Purus sum, commendant» καὶ Τόμ. Ϛ', σελ. 1732 α' «Προκαθαριεύω, Prius me lustro. Pausan. 7, 26, 7: ἐς τὸ ἱερὸν ἐσίασιν ἄλλα τε ὅσα νομίζουσι προκαθαριεύσαντες καὶ ἐς τὴν δίαιταν. Nisi προκαθαρεύσαντες scripsit».

Οὐκ ὀλίγα παραδείγματα ἐκ τοῦ παρεφθαρμένου ἑλληνισμοῦ ἐμνημονεύθησαν τοῦ τύπου καθαριεύω καὶ οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι ἐγίνετο χρῆσις αὐτοῦ ὑπὸ συγγραφέων μεταγενεστέρων. Ἀλλὰ δυσκόλως πειθόμεθα ὅτι ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Παυσανίου προκαθαριεύσαντες καὶ νομίζομεν εὔλογον τὴν μεταβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸ προκαθαρεύσαντες.

ΚΓ'.

Προάστιον — προάστειον.

(Μετηνέχθη εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἐκ τοῦ Ξενοφάνους, περιοδικοῦ συγγράμματος ἐκδοθέντος τῷ 1896).

Τὸ ὄνομα, δι' οὗ δηλοῦται ὁ πρὸ τοῦ ἄστεος (ἢ ἀττικιστὶ ἄστεως) κείμενος τόπος, εὑρίσκεται διὰ διφθόγγου προενηνεγμένον παρὰ τοῖς Ἕλλησι συγγραφεῦσι τοῖς τε παλαιοῖς καὶ τοῖς μεταγενεστέροις. Εἶνε δὲ καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου γεγραμμένον σελ. 1019, 15 «Τὸ δὲ πρὸ ἄστεος ἡμετέροιο, ἐξ οὗ σύνθετον τὸ παρὰ τοῖς ὕστερον προάστειον, ἐντρέπει τὸν λειποτάκτην (ὀρθότερον: λΙποτάκτην)» καὶ σελ. 1650, 47 «Τὸ δὲ πρὸ ἄστεος ἀρχή ἐστι τοῦ παρὰ τοῖς ὕστερον προαστείου». Ἀλλ' οὐχὶ ὀλιγάκις φέρεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ ἡ διὰ τοῦ Ι γραφὴ προάστιον, ὡς παρετηρήθη καὶ ὑπὸ τοῦ Λοβεκκίου ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 253 (Ἴδε καὶ Πόππον ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκδόσει τοῦ Θουκυδίδου Μέρ. Β', ϐ', σελ. 385 καὶ Μέρ. Γ', ϐ', σελ. 123 καὶ 879 καὶ Μέρ. Δ', σελ. 452. Πρϐ. καὶ *Leipz. Stud.* 1895, σελ. 149).

Ὁ Σουΐδας ποιούμενος λόγον περὶ τοῦ προκειμένου ὀνόματος μνημονεύει ἐκφορὰν αὐτοῦ διὰ τοῦ Ι ὑπὸ τοῦ Σοφοκλέους γενομένην. Σαφῶς δ' ἐκ τοῦ λόγου τοῦ λεξικογράφου ἐμφαίνεται ὅτι κατ' αὐτὸν ὁ νενομισμένος τύπος παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἦτο ὁ διφθόγγῳ παραληγόμενος, ὁ δὲ Σοφοκλῆς ἐκκλίνας ἢ ἀθετήσας τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν ἔγραψε προάστΙον διὰ τοῦ Ι. Τάδε λέγει ὁ Σουΐδας «προάστειον προαστείου. Ὁ δὲ Σοφοκλῆς προάστιον διὰ τοῦ Ι·

τὸν ἄνδρ' ἐφ' ἡμῖν; οὗτος ἐκ προαστίου».

Πλημμελῶς ἔχει τὸ ἐν τῇ Ὀρθογραφίᾳ τοῦ Χοιροβοσκοῦ σελ. 250, 28 «Προάστειον: ΕΙ· πρὸ τοῦ ἄστεος γάρ. Προάστιον ὁ φιλόσοφος Ι», ἀνθ' οὗ ἀναγνωστέον «Προάστιον ὁ Σοφοκλῆς Ι» (Ἴδε Βερνάρδυν εἰς Σουΐδ. Τόμ. Β', ϐ', σελ. 415). Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἄλϐερτος ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ὑπὸ τοῦ Σουΐδα μνημονευομένην χρῆσιν τοῦ Σοφοκλέους μετετύπωσεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡσυχίου τὸ ἐν

τῷ κώδικι αὐτοῦ «Προάστεων καὶ προάστειον: πρὸ τῆς πόλεως» εἰς τὸ «ΠροάστΙΟν καὶ προάστειον: πρὸ τῆς πόλεως».

Τὸ χωρίον τοῦ Σοφοκλέους κεῖται ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ στίχ. 1131, ἔνθα τἀντίγραφα ἔχουσιν οὐ μόνον προαστΙου ἀλλὰ καὶ προαστΕΙου, καίπερ τοῦ μέτρου ἰσχυρῶς ἐναντιουμένου τῇ διὰ διφθόγγου ἐκφορᾷ. Ἐγένετο δὲ πλημμελὴς τῆς λέξεως γραφὴ καὶ ἐν τῷ στίχῳ τοῦ Εὐριπίδου Ἀλκ. 836

τύμβον κατόψει ξεστὸν ἐκ προαστίου.

Τὸν τύπον προάστιον βλέπει τις καὶ ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ ΙΑ', 38.

καὶ τοῦτο φθιμένοιο προάστιον ἱερὸν ὀστεῦν
ἐγκεφάλου.

Ἀποκατέστησε δ' αὐτὸν ὁ Γ. Ἑρμαννὸς καὶ ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Πινδάρου, ἐν ᾧ ἀνεγινώσκετο ἄλλοτε «φοινικορόδιαί τε λειμῶνες εἰσὶ (Βοίκκ.: φοινικορόδοις τ' ἐνὶ λειμώνεσσι) προάστΕΙον αὐτῶν» (Ἴδε Βοίκκιον εἰς Πίνδαρ. Τόμ. Β', 6', σελ. 620).

Στέφανος ὁ Βυζάντιος γράφει ἐν λ. ἄστυ (σελ. 139, 18 Μειν.) «Ἀπὸ τοῦ ἀστός τὸ ἀστίτης. Σοφοκλῆς Ἀλεξάνδρῳ· οὐ γάρ τι θεσμὰ τοῖσιν ἀστίταις πρέπει· καί· βοτῆρα νικᾶν ἄνδρας ἀστίτας· τί γάρ; Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐν τῇ συνηθείᾳ προαστίτης· οὐ γὰρ παρὰ τὸ προάστιον· ἦν γὰρ (ἂν) προαστιεύς, ὡς Δουλιχιεύς. ἢ προάστιος, ὡς Βυζάντιος. Οὕτω γὰρ καὶ τὸ θηλυκὸν εὑρίσκεται προαστία γῆ ἐν Φρίξῳ Σοφοκλέους· ὅρια κελεύθου τῆσδε γῆς προαστίας».

Ὁ Λοβέκκιος νομίζει ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 253 ποιητικὸν τὸν διὰ τοῦ Ι προενηνεγμένον τύπον. Λέγεται δὲ καὶ ἐν τῇ Διδωτείῳ ἐκδόσει τοῦ Θησαυροῦ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ϛ', σελ. 1644 «A prosae orationis scriptoribus, quibus ipsis quoque passim intulerunt librarii, alienam hanc formam esse recte judicat Lobeck. Paralip. p. 253». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰ. Σμιδιτίου εἰρημένα ἐν *Synonym. d. Griech. Sprach.* Τόμ. Β', σελ. 502 «Daher ist auch προάστειον (bei Dichtern ein par Mal προάστιον) der Ausdruck für *Vorstadt*. Es ist erst bei sehr späten Schriftstellern dafür πρόπολις, und selten, nachweisbar».

Ἥκιστα τῷ Λοβεκκίῳ συμφωνεῖ ὁ Ναύκιος ἰσχυριζόμενος ἐν *Eurip. Stud.* Μέρ. Β', σελ. 77-8 ὅτι μόνος ὁ τύπος προάστΙον, ὁ ἐν τῷ

ἐμμέτρῳ λόγῳ φερόμενος, ἔχει ὑγιῶς. Ποιεῖται δὲ λόγον περὶ τοῦ πράγματος ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ καὶ ἐν *Mél. Gréco-Rom.* Τόμ. Δ', σελ. 214, ἔνθα μνημονεύει καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς Μυκονίας παράδειγμα ἧς ὑπερμαχεῖ ἐκφορᾶς· εἶνε δὲ τόδε· «γυναῖκα καὶ προῖκα τὴν οἰκίαν τὴν ἐμ προαστίωι». Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην βλέπει τις κατακεχωρισμένην καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Ἀθηναίῳ Τόμ. Β', σελ. 236.

Ἀπαντᾷ δ' ὁ τὸ Ι ἐν τῇ παραληγούσῃ ἔχων τύπος καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ἐκδεδομένῃ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1892, σελ. 103 (καὶ ἐν τῷ Ἑρμῇ 1893, σελ. 470) «οἱ τὸ προάστΙον οἰκοῦντες», ἀνθ' οὗ ἐν *Leipz. Stud.* 1897, σελ. 9 εἴδομεν γεγραμμένον «οἱ τὸ προάστΕΙον οἰκοῦντες». Κακῶς δ' εἶνε καὶ ἐν τῇ Συλλογῇ τῶν Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν 4957, 48 (Τόμ. Γ', σελ. 450) μεταβεβλημένον τὸ «τὰ προάστΙα τῆς πόλεως» εἰς τὸ προάστΕΙα. Πρβ. καὶ 2690 (Τόμ. Β', σελ. 468) «ἐν ᾧ κατεσκεύακα πρὸς τοῖς προαστΙοις ἡρῴῳ» καὶ 5649 η' (Τόμ. Γ', σελ. 653) (καὶ 8853. Τόμ. Δ', σελ. 380).

Ἐπειδὴ οὐ μόνον ἡ χρῆσις τῶν ποιητῶν συνηγορεῖ τῷ διὰ τοῦ Ι προενηνεγμένῳ τύπῳ ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς μαρτύρια αὐτοῦ εὑρίσκονται, εὐλογώτατον φαίνεται νὰ ὑποληφθῇ ὅτι, ὡς ἐσχημάτισαν οἱ Ἕλληνες ἀστ-ός καὶ ἀστ-ικός καὶ ἀστ-ίτης, οὕτω καὶ προάστ-ιος, προαστ-ία, προάστ-ιον· οἱ δὲ γράφοντες προάστ-ΕΙον ἐπλανῶντο ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ἀστεῖος (ἀνάστειος, ὑπεράστειος). Πρβ. Συλλ. Ἐπιγρ. 8850 (Τόμ. Δ', σελ. 379) «κάστρα μετὰ τῶν πέριξ αὐτῶν προαστεί(ων)». Ἴδε καὶ Ναύκιον ἐν *Eurip. Stud.* Μέρ. Β', σελ. 78.

Πολλάκις ἐντυγχάνει τις τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ὀνόματι παρὰ τῷ Ἡροδότῳ, οἷον βιβλ. Α', 78 καὶ Γ', 14 καὶ 54 καὶ Ε', 12: προάστειον, βιβλ. Γ', 18 καὶ Δ', 78 καὶ Η', 129: προαστείῳ, βιβλ. Β', 41: προαστείοισι. Διττὴ φέρεται γραφὴ προάστΕΙον-προάστΙον ἐν βιβλ. Γ', 85 καὶ 86 καὶ προαστΕΙῳ-προαστΙῳ ἐν βιβλ. Γ', 84. Ἔχουσι δὲ τἀντίγραφα καὶ προαστείῳ-προαστηΐῳ ἐν βιβλ. Γ', 142. Ὁ Βρεδόβιος ἐν *Quaest. Crit. de Dial. Herod.* σελ. 183 σφόδρ' ἀποδοκιμάζει τὴν ἐκφορὰν προαστηΐῳ ὡς ἀλλοτρίαν

τοῦ Ἡροδότου οὖσαν. Πρβ. καὶ Διν δόρφιον ἐν *Comment. de Dial. Herod.* σελ. 9. Ἀλλ' οὐδὲ τὸν τῇ ΕΙ διφθόγγῳ παραληγόμενον τύπον δυνάμεθα ἡμεῖς εὐκόλως νὰ νομίσωμεν Ἡροδότειον δοξάζοντες ὅτι ἔγραφε μὲν ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας προάστΙον, προαστΙῳ, προαστΙοισι, μετετύπωσαν δὲ ταῦτα οἱ βιβλιογράφοι εἰς τὸ προάστΕΙον, προαστΕΙῳ, προαστΕΙοισι· ἀνεγνώσθη δὲ καὶ προαστηΐῳ κατὰ τὸ σημήϊον, μαντήϊον, πρυτανήϊον, κτλ.

Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Λοβέκκιος ἐν τοῖς Παραλειπομένοις σελ. 253 ἐμνημόνευσε καὶ ἐπίθετον συνάστεος. Λέγει δὲ περὶ αὐτοῦ ὁ Ναύκιος ἐν *Eurip. Stud.* Μέρ. Β', σελ. 78 «συνάστεος, was Lobeck aus Simonides fr. XXVI. 191 anführt, ist mir unbekannt». Ἐν τοῖς εἰς Εὐριπίδην Σχολίοις Τόμ. Δ', σελ. 9, 9 Δινδ. φέρεται «Ὅτι δὲ καὶ ἐβασίλευσε Κορίνθου ἱστοροῦσιν Εὔμηλος καὶ Σιμωνίδης λέγων οὕτως· οὐδὲ κατ' εἰς Κόρινθον, οὐ Μαγνησίαν ναῖεν· ἀλόχου δὲ Κολχίδος συνάστεος Θράνου Λεχαίου τ' ἄνασσε». Ἡ ῥῆσις τοῦ Σιμωνίδου εἶνε προφανῶς ἡμαρτημένη, πολλαὶ δ' αὐτῆς μεταβολαὶ ὑπὸ τῶν φιλολόγων ἐγένοντο. Ὁ Ἐλμσλήϊος ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Εὐριπίδου Μηδείας σελ. 67 μετέγραψε «Κόρινθον δὲ ναῖεν, οὐδ' ἵκετ' ἐς Μαγνησίαν· ἀλόχου δὲ Κολχίδος συνέστιος, Θράνου Λεχαίου τ' ἄνασσε», ὁ δὲ Γ. Ἑρμαννὸς ἐν ταῖς εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐλμσληΐου ἐκδεδομένην Μήδειαν Σημειώσεσι σελ. 328 Λιψ. (*Opusc.* Τόμ. Γ', σελ. 148) «ὁ δὲ χαρεὶς Κόρινθον, οὐ Μαγνησίαν ναῖεν, ἀλόχου δὲ Κολχίδος συννάστιος, Θράνου Λεχαίου τ' ἄνασσε», ὁ δὲ Σνειδεβῖνος ἐν τῇ συλλογῇ τῶν τοῦ Σιμωνίδου Λειψάνων σελ. 100 «Ὁ δ' ἵκετ' εἰς Κόρινθον, οὐ Μαγνησίαν ναῖ', ἀλόχου δὲ Κολχίδος συνάορος Θράνου Λεχαίου τ' ἄνασσε», ὁ δὲ Βέργκιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Λυρικῶν Ποιητῶν Τόμ. Γ', σελ. 411 ἐκδ. δ' «Ὁ δ' ἵκετ' ἐς Κόρινθον, οὐ Μαγνησίαν ναῖεν, ἀλόχου δὲ Κολχίδος σύνθρονος ἄστεος Λεχαίου τ' ἄνασσεν».

ΚΔ΄.

Πίμορφος, πιοειδής.

(Μετηνέχθη εἰς τὴν Ἀθηνᾶν ἐκ τοῦ Ξενοφάνους, περιοδικοῦ συγγράμματος ἐκδοθέντος τῷ 1896).

Ἐν βιβλίῳ νεωστὶ ἐκδοθέντι εἴδομεν γεγραμμένον «τὸ λοιπὸν ἔδαφος ὁλοκλήρου τοῦ πιμόρφου ὑποστῴου» καὶ «τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸ πιμόρφου σχήματος τοῦ δαπέδου» καὶ «τῆς δὲ ἄνω κεραίας τοῦ πιμόρφου ὑψηλοτέρου δαπέδου».

Τὸ ἐπίθετον πίμορφος ἐσχηματίσθη διὰ συνθέσεως ἐκ τῶν ὀνομάτων πῖ καὶ μορφή πρὸς δήλωσιν τοῦ ἔχοντος τὴν μορφὴν τοῦ Π στοιχείου. Ἀλλ' οὐδαμῶς ἀναγκαῖον ἦτο νὰ πλασθῇ τὸ ἐπίθετον τοῦτο· διότι ὑπάρχει ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τὸ πιοειδής ἐμφαῖνον τὴν ἔννοιαν τοῦ ὁμοίου τὸ εἶδος ἢ τὴν μορφὴν ὄντος τῷ Π γράμματι. Ἐν τῷ τοῦ Πασσοβίου Λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Τόμ. Β΄, σελ. 923 (ἐκδ. 1852) λέγεται ὅτι ἐποιήσατο χρῆσιν τοῦ πιοειδής ὁ Ἥρων. Εὕρομεν δ' ἡμεῖς αὐτὸ καὶ παρὰ τῷ Ὀρειβασίῳ Τόμ. Δ΄, σελ. 343, 10 καὶ σελ. 433, 7 καὶ σελ. 452, 13 Δαρεμβ. «πιοειδὴς φλιά» καὶ σελ. 345, 2 «ἐπίπηγμά ἐστι πιοειδές» καὶ σελ. 352, 1 «εἰς τὴν πιοειδὴν (γρ. πιοειδῆ) ἐκκοπήν». Ἀπαντᾷ δὲ καὶ τὸ ἐπίρρημα πιοειδῶς παρὰ Ῥούφῳ τῷ Ἐφεσίῳ σελ. 180, 9 Δαρεμβ. «πιοειδῶς ἀγόμενον».

Κατὰ τὸν αὐτὸν τῷ πι-ο-ειδής τρόπον εἶνε προενηνεγμένον τὸ χι-ο-ειδής, ἤγουν ὅμοιος τὸ εἶδος ἢ τὸ σχῆμα τῷ Χ στοιχείῳ, καὶ τὸ ὖ-ο-ειδής, τουτέστι τοιοῦτος τὸ εἶδος ἢ τὴν μορφήν, οἷον τὸ Υ γράμμα.

χιοειδής. Ὁ Ἄσιος γράφει ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η΄, σελ. 1504 «Χιοειδής, ὁ, ἡ, Literae Xĭ formam habens. Paul. Aegin. p. 286, 9 Briau., χιοειδεῖ ἐπιδέσμῳ. Adverb. Χιοειδῶς, in formam literae X, Leo philos. Consp. med. p. 129, 11 Ermerins., συναπτόμενα ἀλλήλοις χιοειδῶς». Ἐξέδωκε δὲ καὶ παρὰ

τῷ Σωρανῷ περὶ τῶν Γυναικ. Παθ. ΜΘ΄ ὁ Ἑρμερίνσιος σελ. 217, 11 «συναγωγή τε τῶν μηρῶν καὶ διαπλοκὴ χιοειδής, καὶ σπόγγων πλατέων—ἐπιθέσεις» ἀντὶ τοῦ «διὰ πληκτική· μιμητικὸν γὰρ χαρακτῆρός ἐστι τὸ σχῆμα καὶ σπόγγων κτέ.».

ὑοειδές. Πολυδεύκ. Β΄, 202 «καλούμενον ὑπ' ἐνίων ὑοειδές, ὅτι προσέοικε τῷ τοῦ γράμματος σχήματι». Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 155, 3 «οἱ μὲν ὑοειδὲς διὰ τὸ σχῆμα ὀνομάζουσιν, ὅτι ἔοικε τῷ Υ γράμματι», ἀνθ' οὗ κακῶς ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κλιγχίου κεῖται ὑψΗλοειδές. Γαλην. Τόμ. Γ΄, σελ. 591 «πρὸς τούτοις ἔτι τὸ καλούμενον ὑοειδὲς ὀστοῦν» καὶ σελ. 592 «καθ' οὓς τῇ κάτω γένυϊ συνάπτεται τὸ ὑοειδές» καὶ «τῶν δ' ἄλλων οὐδεὶς ἴδιός ἐστιν αὐτοῦ τοῦ ὑοειδοῦς» καὶ «ὡς ἀντισπᾶν κάτω τὸ ὑοειδές» καὶ «ὥσπερ καὶ αὐτὸ τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν» καὶ Τόμ. ΙΔ΄, σελ. 721 «λέγεται ὑοειδὲς ὀστοῦν». Ὀρειβάσ. Τόμ. Γ΄, σελ. 441, 11 «ἀντισπῶντες τό τε ὑοειδὲς ὀστοῦν καὶ τὸν λάρυγγα». Θεόφιλ. Πρωτοσπαθάρ. σελ. 122, 8 Γρην. «τὸ δὲ καλούμενον ὑοειδὲς ὀστοῦν σμικρὸν μέν ἐστι τῷ μεγέθει κτέ.» καὶ σελ. 123, 6 «ἔστι μὲν οὖν κατὰ τὴν οὐσίαν τὸ ὑοειδὲς ὀστοῦν πῇ μὲν ὀστοῦν, πῇ δὲ χόνδρος· διώνυμον δὲ τοῦτο τὸ ὀστοῦν· οὐ μόνον γὰρ ὑοειδὲς ὀνομάζεται ἀλλὰ καὶ λαβδοειδὲς διὰ τοῦτο, ὅτι τοῖς δυσὶ γράμμασιν ὅμοιον ὑπάρχει τῷ τε Υ καὶ τῷ Λ» καὶ σελ. 175, 15 «ἡ δὲ ἔκφυσις αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ὑοειδοῦς ὀστοῦ γίνεται». Βλέπει δέ τις παρα τῷ Ὀρειβασίῳ καὶ τὸ ἐπίρρημα ὑοειδῶς Τόμ. Β΄, σελ. 38, 3 «ἔνθα ὑοειδῶς ἡ φλὲψ σχίζεται». Σημειωτέον δ' ὅτι φέρεται παρὰ τῷ Γαληνῷ καὶ πλημμελὴς γραφὴ υἱοειδές-υἱοειδοῦς Τόμ. ΙΗ΄, 6΄, σελ. 957 «τὸ ἐπικείμενον ὀστοῦν τῇ κεφαλῇ τοῦ λάρυγγος ἔνιοι υἱοειδές, ἔνιοι λαμβδοειδὲς ὀνομάζουσι» καὶ σελ. 958 «οἱ ἀπὸ τοῦ υἱοειδοῦς ὀστοῦ πεφυκότες». Περὶ τοῦ κειμένου ἐν τῇ ἐκ τοῦ Πολυδεύκους παρατεθείσῃ ῥήσει «ὅτι προσέοικε τῷ τοῦ γράμματος σχήματι» δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἐλέχθη μὲν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως «ὅτι προσέοικε τῷ τοΥ Υ γράμματος σχήματι», παρελείφθη δ' ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου τὸ Υ διὰ τὸ προηγούμενον τοΥ.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η΄, σελ. 556 α΄ Διδ. εἶνε τάδε γεγραμμένα· «Ὑψιλοειδής, ὁ, ἡ, Formam literae ypsilon habens, Ὀστοῦν ὑψ. (male ὑψηλοειδὴς scriptum) apud Rufum p.

37 ed. Clinch., nisi huic quoque ὑοειδὲς restituendum, quomodo ab aliis medicis vocari ostendimus s.v. Ὑοειδής». Παρατιθέμεθα καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Δαρεμβέργου εἰρημένα ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ὀρειβασίου Τόμ. Γ', σελ. 703 «ὑοειδοῦς. Rigoureusement parlant, se mot devrait toujours être prononcé, sinon écrit, ὑψιλοειδοῦς. C'est par un abus que, dans les lanques modernes, on appelle l'os dont il s'agit, *hyoïde*, car il tire son nom de sa ressemblance avec la lettre Υ ou υ ψιλόν (voy. Rufus, *De appell. part. corp. hum.* p. 37); le mot hyoïde, ne pouvant être derivé que de ὗς, signifierait, par conséquent, *qui ressemble à un cochon*». Οὐδὲν ὑγιὲς λέγει ταῦτ' ἀποφαινόμενος ὁ ἄλλως λογιώτατος ἀνὴρ Δαρεμβέργης.

Ἔχει δ' ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἄλλα ἐπίθετα συγκείμενα ἐξ ὀνόματος γράμματος καὶ τῆς λέξεως εἶδος, οἷον γαμμοειδής, τουτέστιν ὅμοιος τῷ Γ στοιχείῳ, δελτοειδής, λαβδοειδὴς ἢ λαμβδοειδής, σιγμοειδής.

γαμμοειδής, γαμμοειδῶς. Ὀρειβάσ. Τόμ. Γ', σελ. 624, 6 «ἐχέτω δὲ καὶ καμπὴν ὁ αὐλίσκος μὴ γαμμοειδῆ» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 386, 1 «ἐπικλινείᾳ κέχρηται γαμμοειδεῖ». Παῦλ. Αἰγινήτ. σελ. 198, 46 «γαμμοειδὴς καυτήρ». Ἥρων Ἀλεξ. παρὰ Σνειδήρῳ Ἐκλ. Φυσ. σελ. 227 «Ταῦτα δὲ ἔσται γαμμοειδῆ». Σέρβ. Comment. in Verg. Georg. III, 351 «γαμμοειδὴς reflectitur in septentrionem». Νικόμ. Γερασην. Ἀριθμ. Α', ιθ', 11 «τῶν μὲν πρώτων στίχων ἀρχομένων ἀπὸ μονάδος ἐπί τε πλάτος καὶ βάθος γαμμοειδῶς, οἱ δεύτεροι ἐφ' ἑκάτερα καὶ αὐτοὶ γαμμοειδῶς ἀπὸ τετράδος ἀρχόμενοι» (Πρβ. καὶ Ἰάμβλιχ. εἰς Νικομ. Ἀριθμ. σελ. 55. Ἴδε Σχαιφῆρον εἰς Εὐριπ. Μήδ. Πόρσ. σελ. 137).

δελτοειδής, δελτοειδῶς. Ἡσύχ. «Καρχήσιον — καὶ ἐργαλεῖον τεκτονικὸν δελτοειδές». Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 188, 3 «δελτοειδῶς πίκειται ταῖς σπάθαις τοῦ θώρακος». Ἐσχηματίσθη δ' ἐκ τοῦ δέλτα καὶ ἐπίθετον δελτωτός τὴν αὐτὴν τῷ δελτοειδής ἔχον σημασίαν. Βλέπει δέ τις τὸ δελτωτός (δελτωτόν) καὶ παρ' ἄλλοις μεταγενε-

στέροις καὶ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ ἔν τε ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς σελ. 421, 32 καὶ σελ. 633, 14 καὶ 20 καὶ σελ. 1913, 44 καὶ ἐν ταῖς εἰς Διονύσιον τὸν Περιηγητὴν σελ. 245, 28 Διδ. Ὠνομάζετο δὲ καὶ σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ Δελτωτὸν πλησίον τοῦ Κριοῦ ὑπὸ τὴν Ἀνδρομέδαν κείμενον, περὶ οὗ εἶνε γεγραμμένον ἐν τοῖς εἰς Ἄρατον Σχολίοις σελ. 71, 21 Βεκκ. «καί φησιν ὅτι καὶ ἄλλο ἐστὶ σημεῖον πλησίον, ὑποκάτω τῆς Ἀνδρομέδης, ὃ Δελτωτὸν καλεῖται· τῷ γὰρ δέλτα στοιχείῳ εἴκασται». Πρβ. καὶ Σιμπλίκ. Ὑπομνημ. εἰς Ἀριστοτ. Τόμ. Ζ΄, σελ. 436, 23 «καὶ γὰρ εὐθύγραμμα σχήματά ἐστιν ἐν τοῖς οὐρανίοις σχηματισμοῖς, ὡς τὸ Δελτωτόν». Ἴδε καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Β΄, σελ. 982 Διδ.

λαβδοειδὴς ἢ λαμβδοειδής, λαβδοειδῶς. Πολυδεύκ. Β΄, 37 «στεφανίτιδάς τε καὶ λαβδοειδεῖς καὶ λεπιδοειδεῖς» καὶ Δ΄, 143 «λαβδοειδὲς τῷ σχήματι». Ῥοῦφ. Ἐφέσ. σελ. 186, 7 «μίαν μὲν κατὰ κορυφὴν λαμβδοειδῆ» καὶ 9 «τρίτη δὲ ἀπὸ τῆς λαμβδοειδοῦς—τῇ στεφανιαίᾳ συνάπτει». Γαλην. Τόμ. Α΄, σελ. 321 «ὁριζόμενος τῇ λαμβδοειδεῖ ῥαφῇ» καὶ Τόμ. Β΄, σελ. 709 «ὑπὸ τῇ λαμβδοειδεῖ ῥαφῇ» καὶ σελ. 710 «κατὰ τὰς πλευρὰς τῆς λαμβδοειδοῦς ῥαφῆς» καὶ σελ. 713 «ἔνθα συμβέβηκεν ἡ λαμβδοειδὴς ῥαφὴ τοῖς λεπιδοειδέσιν ὀστοῖς» καὶ σελ. 740 «τὴν δὲ ὄπισθεν λαμβδοειδῆ, διότι τὸ σύμπαν αὐτῆς σχῆμα τῷ Λ γράμματι προσέοικεν» καὶ σελ. 741, 1 καὶ σελ. 742, 4 καὶ 11 καὶ σελ. 744, 8 καὶ 12 καὶ 16 καὶ σελ. 745, 10 καὶ Τόμ. Γ΄, σελ. 708 «τὴν λαμβδοειδῆ καλουμένην ῥαφήν» καὶ Τόμ. ΙΔ΄, σελ. 720 «λαμβδοειδὴς ἡ διὰ ἰνίου» καὶ Τόμ. ΙΗ΄, 6΄, σελ. 948 Ὀρειβάσ. Τόμ. Γ΄, σελ. 440, 12) «τοῦ κάτω πέρατος τῆς λαμβδοειδοῦς ῥαφῆς» καὶ σελ. 957 «ἔνιοι δὲ λαμβδοειδὲς ὀνομάζουσι» καὶ σελ. 958, 4 καὶ 6 καὶ 8 καὶ σελ. 959, 2 καὶ 14. Πρόκλ. Διάδ. Ὑπομν. εἰς Πλάτ. Τίμ. σελ. 458 Σνειδ. «ἄλλοι δὲ τὴν μὲν λαβδοειδῆ παρῃτήσαντο καταγραφήν» καὶ σελ. 475 «διαφέρει δὲ ἀλλήλων ὅτι τὰ μέν ἐστι λαβδοειδῆ, τὰ δὲ ἐπ' εὐθείας· καὶ γὰρ τῶν παλαιῶν ὁ μὲν Ἄδραστος τοῖς λαβδοειδέσιν, ὁ δὲ Σεβῆρος τοῖς κατ' εὐθεῖαν τίθεται» καὶ «ἐν γὰρ τῷ λαβδοειδεῖ δὶς οἱ αὐτοὶ εὑρίσκονται» καὶ σελ. 461 «τούτους δὴ τοὺς ἀριθμοὺς—οἱ μὲν λαβδοειδῶς ἐκτίθενται». Θεόφιλ. Πρωτοσπαθ. σελ. 130, 15

«ὄπισθεν δὲ ἡ λαβδοειδὴς ἐοικυῖα τῷ Λ γράμματι, ἀπὸ δὲ τῆς λαβδοειδοῦς ῥαφῆς ἡ κατὰ κορυφὴν μέση ἐπ' εὐθείας κειμένη» καὶ σελ. 123, 9 καὶ σελ. 124, 5 καὶ σελ. 130, 5 καὶ σελ. 132, 4 καὶ σελ. 134, 13 καὶ 135, 6. Τζέτζ. Ἱστορ. ΙΑ', 581 «λαμβδοειδὲς τὴν θέσιν». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐσχηματίσθη καὶ λέξις λαβδάρεος. Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Ε', σελ. 5 Διδ. Πρβ. καὶ σελ. 75 (λ. λαμβδαραία).

σιγμοειδής, σιγμοειδῶς. Γαλην. Τόμ. Β', σελ. 602 «ἐκ χόνδρων συγκειμένην σιγμοειδῶν τὸ σχῆμα» καὶ σελ. 617 «τρεῖς ὑμένας σιγμοειδεῖς τὸ σχῆμα» καὶ Τόμ. Γ', σελ. 590 «ὁ τὰ σιγμοειδῆ τῶν χόνδρων ἀναπληρῶν» καὶ Τόμ. Δ', σελ. 133 «τῆς ἀγκυροειδοῦς τε καὶ σιγμοειδοῦς ὀνομαζομένης». Κλεομήδ. σελ. 135 Βακ. «ὅταν ᾖ σιγμοειδὴς τῷ σχήματι». Ὀρειβάσ. Τόμ. Δ', σελ. 358, 5 «ἐκοίλανε σιγμοειδῶς». Ἐν τῷ Λεξικῷ τοῦ Σουΐδα εἶνε γεγραμμένον «Ἐπηγκυλημένα ξύλα: τὰ κεκαμμένα εἰς θεοειδῆ σχήματα». Εἰκάζει δ' ὁ Βεκκῆρος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ λεξικοῦ τούτου σιγμοειδῆ.

Παρατηρητέον δ' ὅτι πρὸς τῷ τετρασυλλάβῳ τύπῳ σιγμοειδής φέρεται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ὁ πεντασύλλαβος σιγματοειδής. Τὸ παρὰ τῷ Γαληνῷ Τόμ. ΙΔ', σελ. 723 «εἰς τὴν σιγματοειδῆ τοῦ πήχεος (πήχεως) ἀναγλυφήν» μετατυποῦται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 222 Διδ. εἰς τὸ σιγμοειδῆ. Ἀλλὰ καὶ ἐν σελ. 714 κεῖται «σιγματοειδὴς οὖσα». Ἀπαντᾷ δ' ἡ ἐκφορὰ αὕτη καὶ παρὰ Ῥούφῳ τῷ Ἐφεσίῳ σελ. 188, 11 «ἡ μεσότης τῶν κλειδῶν σιγματοειδὴς τυγχάνουσα» καὶ σελ. 193, 1 καὶ παρὰ τῷ Ὀνησάνδρῳ σελ. 81 Κορ. «ἐκ τοῦ σιγματοειδοῦς ἁπλούμενοι σχήματος» καὶ παρὰ τῷ Ζωσίμῳ Γ', 11 (σελ. 127, 5 Μενδ.) «στοὰν σιγματοειδῆ μᾶλλον ἢ εὐθεῖαν» καὶ ἐν τοῖς εἰς Ἰλιάδα Σχολίοις Τόμ. Α', σελ. 297, 20 «σιγματοειδὴς κεῖται τῇ θέᾳ» καὶ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1304, 19 «τὸ τῶν σταδίων σιγματοειδές» καὶ παρ' Ἰωάννῃ τῷ Μαλαλᾷ σελ. 302, 8 «τὸ ἐν αὐτῷ Νυμφαῖον τὸ σιγματοειδές» καὶ ἐν τῷ Γουδιανῷ Ἐτυμολογικῷ σελ. 501, 18 «σιγματοειδὴς γὰρ ἡ σελήνη». Παρὰ τῷ Ἐρωτιανῷ σελ. 53, 1 Κλ. διττὴν ἔχουσι τἀντίγραφα γραφήν, «σιγματοειδῆ ἐκκοπήν» καὶ σιγμοειδῆ. Ἐνετύχομεν δὲ καὶ τῷ ἐπιρ-

ρήματι σιγματοειδῶς παρὰ Ῥούφῳ τῷ Ἐφεσίῳ σελ. 192, 10 «σιγματοειδῶς τῷ πέρατι κατὰ τὸ ἴσον διίσταται».

Ὁμοίως τῷ σιγματοειδῶς εἶνε προενηνεγμένον τὸ γαμματοειδῶς, ὃ βλέπει τις ἐν τοῖς Τακτικοῖς τοῦ Λέοντος σελ. 19, 61 «γαμματοειδῶς κύκλῳ περιστρεφομένων». Ἐλέχθη δὲ καὶ μονογάμματος (ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1873, 41) καὶ γαμμάτιον, γαμματίσκος (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Β', σελ. 512. Πρβ. καὶ Σμιδίτιον εἰς Ἡσύχ. Τόμ. Δ', σελ. 173, 55).

Ὁ τύπος σιγμοειδής, ὁμοίως ἐσχηματισμένος τῷ δελτοειδής καὶ λαβδοειδής ἢ λαμβδοειδής, εἶνε πάντως δοκιμώτερος τοῦ σιγματοειδής· διότι ἡ λέξις συνετέθη ἐξ ὀνόματος ἀκλίτου ἀείποτε κατὰ τὴν τῶν ἐνδόξων χρῆσιν ὄντος, ὡς θὰ παραστήσωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ. Ὁ Βάκιος λέγει ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Κλεομήδους σελ. 465 «Σιγμοειδής: Alteram formam σιγματοειδὴς recte barbaram censet Schaeferus ad Bastii Comment. Palaeogr. p. 712».

Φαίνεται δὲ παρατηρήσεως ἄξιον ὅτι παρήχθη καὶ ῥῆμα σιγματίζω-ομαι ἐκ τοῦ ὀνόματος σίγμα (ἢ σῖγμα) καὶ γαμματίζω ἐκ τοῦ γάμμα. Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 1389, 16 «τὸ Ὀδυσσεύς ποτὲ μὲν διπλῶς σιγματίζεται, ποτὲ δὲ δι' ἑνὸς σίγμαΤΟΣ εὑρίσκεται». Κωδῖν. Κοροπαλ σελ. 27, 17 «τὸ δικανίκιον αὐτοῦ ἀργυροῦν, χρυσοχοϊκόν, γαμματίζον ἄνωθεν», τουτέστιν ὅμοιον ὂν τῷ Γ γράμματι. Εἶπε δ' ὁ Εὐστάθιος ἐν τῷ μνημονευθέντι συγγράμματι καὶ «τοιαύτη γὰρ ἡ σιγματικὴ ἀπήχησις» (σελ. 896, 54).

Ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐπίθετον ἐκ τοῦ ὀνόματος πῖ συγκείμενον τὸ πι-ο-ειδής. Φέρεται δὲ καὶ ἕτερον ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτου συντεθειμένον ἐν τῇ Παλατίνῃ Ἀνθολογίᾳ ΙΕ', 21 «ἀλλ' οὐ πιλιπὲς αἶθε πάρος φρένα τέρμα σάκους οὔνομ' ὅλον», οὗ γίνεται ἐξήγησις ὑπὸ παλαιοῦ σχολιογράφου διὰ τῶνδε· «Ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν αἰπόλον, ὃς τῆς Πίτυος ἠράσθη. Πιλιπὲς δὲ τέρμα σάκους εἶπε τὴν πίτυν, ἐπειδὴ ἡ ἐξωτάτη περιφέρεια τῆς ἀσπίδος ἴτυς καλεῖται· ἐλλείπει οὖν αὐτῇ τὸ πῖ πρὸς τὸ εἶναι πίτυν» (Ἴδε τὴν ὑπὸ Δυβνήρου ἔκδοσιν τῆς Παλατίνης Ἀνθολογίας Τόμ. Β', σελ. 521). Ὁ Βέργκιος ἐξέδωκεν ἐν τῇ Λυρικῇ Ἀνθολογίᾳ σελ. 510 ἐκδ. 6' «ἀλλ' οὐ ἀπιλι-

πὲς αἶθε πάρος φρένα τέρμα σάκους, οὔνομ' Ὅλον», ἔγραφε δ' ἐν τῷ Προλόγῳ σελ. 71 «ἀλλ' οὐ ἀπιλιπὲς de coniectura scripsi, nam ἴτυς sive margo clypei naturaliter caret littera πῖ, itaque praepostere plane et incassum poeta πιλιπὲς addidisset: deinde autem non ἴτυς Panis animum amore accendit, sed πίτυς, itaque Theocritus dicere debebat ἴτυς littera πῖ aucta Pani in deliciis fuit, quare ἀ-πι-λιπὲς sive ἀπειλιπὲς ausus sum poetae restituere». Περὶ τῆς διὰ διφθόγγου ἐκφορᾶς πεῖ θὰ γράψωμεν ἀλλαχοῦ.

Ἐμνήσθημεν ἐπιθέτων ἐξ ὀνομάτων γραμμάτων συγκειμένων τῶνδε· γαμμοειδής, δελτοειδής, λαβδοειδὴς ἢ λαμβδοειδής, σιγμοειδής, πιλιπής, πιοειδής, ὑοειδής, χιοειδής. Παρετηρήσαμεν δ' ὅτι ἐλέχθη καὶ σιγματοειδής-σιγματοειδῶς καὶ γαμματοειδῶς.

Ὑπάρχει δὲ καὶ ῥῆμα ἐκ τοῦ ὀνόματος ἰῶτα σύνθετον, τὸ ἰωτογραφῶ-ἰωτογραφοῦμαι, ᾧ ἰσοδυναμεῖ τὸ παρηγμένον ἐκ τοῦ ἰῶτα ῥῆμα ἰωτίζω-ἰωτίζομαι. Πρβ. καὶ διφθογγίζω-διφθογγίζομαι =διφθογγογραφῶ-διφθογγογραφοῦμαι. Παραδείγματα τῶν ῥημάτων τούτων θὰ καταλέξωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ.

Εὑρέθη δὲ καὶ ἐπίθετον ἐκ τοῦ κόππα συγκείμενον παρὰ τῷ Λουκιανῷ πρὸς Ἀπαίδ. 5 «εἰ—ἵππον κτήσαιτο Μῆδον ἢ κενταυρίδην ἢ κοππαφόρον». Εἶνε δὲ γεγραμμένον κοππΑφόρον κατὰ τὸν Σολανόν. Ἐν τοῖς ἀντιγράφοις φέρεται κοππΟφόρον καὶ κΑππΟφόρον. Πρβ. δελτΟειδής, κτλ. Τὴν αὐτὴν τῷ ἐπιθέτῳ τούτῳ ἔννοιαν ἐμφαίνει τὸ ἐκ τοῦ κόππα παραχθὲν κοππατίας, ὃ ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει (Ἴδε Βλαϋδέσιον εἰς Ἀριστοφ. Νεφ. σελ. 215). Προηνέχθη δὲ τὸ κοππα-τ-ίας ὁμοίως τῷ στιγματίας καὶ τραυματίας, κτλ.

Τῶν ἐξ ὀνομάτων γραμμάτων συντεθειμένων λέξεων, περὶ ὧν ἐποιησάμεθα λόγον, οὐδεμία εὑρέθη ἐν τῷ δοκίμῳ ἑλληνισμῷ. Ἐν τοῖς ἐνδόξοις τῆς Ἑλλάδος χρόνοις ἐσχηματίσθη διὰ συνθέσεως ἐκ τοῦ ὀνόματος σάν (=σίγμα ἢ σῖγμα) καὶ τοῦ ῥήματος φέρω τὸ σαμφόρας, ᾧ ἐμφερῆ τὸ τεττιγοφόρΑΣ, βακτροφόρΑΣ, κτλ. Λέγεται δ' ἵππος σαμφόρας ὁ σὰν φέρων ἤτοι ὁ ἔχων ἐγκεχαραγμένον ἢ ἐγκεκαυμε-

νον τὸ σχῆμα τοῦ σάν γράμματος. Ἴδε Ἀθήν. σελ. 467 β' καὶ Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 785, 28 καὶ Σχόλ. εἰς Λουκιαν. σελ. 229-30 Ἰακ. Ἱκανὸς περὶ τοῦ πράγματος λόγος γίνεται ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Ζ', σελ. 3-4 καὶ σελ. 54-5 Διδ. Πρβ. καὶ Λιψιακ. Μελετ Τόμ. Ε', σελ. 387.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐπλάσθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἐπίθετον ἀναλφάβητος πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀπείρου τοῦ ἄλφα (κα') βῆτα ἤτοι τοῦ τελέως ἀγραμμάτου καὶ ἀγεύστου τῶν πρώτων στοιχείων τῆς γλώσσης. Οὐχὶ ἀνωφελὲς ἡμῖν φαίνεται νὰ μνημονευθῶσιν ἃ γράφει Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἐν λ. Γάργαρα (σελ. 199, 2 Μειν.) «Ἐκεῖ καὶ Διότιμος ὁ Ἀδραμυττηνὸς ἐδίδασκε γράμματα, εἰς ὃν Ἄρατος εἶπεν.

Αἰάζω ὅτι μοῦνος ἐνὶ πέτρῃσι κάθηται
παισὶν Γαργαρέων βῆτα καὶ ἄλφα λέγων».

Περὶ τοῦ ἐπιγράμματος τούτου τοῦ Ἀράτου ἴδε Ναύκιον ἐν *Mél. Gréco-Rom*. Τόμ. Δ', σελ. 175-6. Μαρτύρια τοῦ ἐπιθέτου ἀναλφάβητος φέρομεν τὸ παρ' Ἀθηναίῳ σελ. 176 ε' «ἧς καὶ ὁ εὐτελέστατος παρ' ἡμῖν ἰδιώτης, προσέτι δὲ καὶ ἀναλφάβητος οὕτως ἐστὶ συνήθης» καὶ τὸ παρὰ Προκοπίῳ Τόμ. Γ', σελ. 44, 10 «τυμβογέρων μὲν γεγονὼς ἤδη, ἀμάθητος δὲ γραμμάτων ἁπάντων καὶ τὸ δὴ λεγόμενον ἀναλφάβητος ὤν». Ἐχρήσατο δ' αὐτῷ καὶ παλαιὸς ποιητής, ὁ κωμικὸς Φιλύλλιος (Ἴδε Θησ. Στεφ. Τόμ. Α', β', σελ. 453 Διδ.). Ἐν μόνῳ δὲ τῷ μεταγενεστέρῳ ἑλληνισμῷ φέρεται τὸ ὄνομα ἀλφάβητος, περὶ οὗ θὰ εἴπωμεν τὰ δέοντα ἀλλαχοῦ.

Παρετηρήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὅτι πρὸς τῷ τύπῳ σιγμοειδής ὑπάρχει καὶ ὁ σιγματοειδής. Ὁμοίως τούτῳ ἐλέχθη ὑπὸ τοῦ Κοραῆ σιγματογραφοῦμαι ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἡλιοδώρου Τόμ. Β', σελ. 345 «ἀσίγμων τε καὶ σιγματογραφουμένων τῶν αὐτῶν». Καὶ τοῦτο μὲν δύναταί τις νὰ μὴ ἀποδοκιμάσῃ, ἀλλ' ἀπόβλητον πάντως ἡμῖν φαίνεται ὃ ἔγραψεν ὁ ἀοίδιμος ἀνὴρ ἐν σελ. 326 «καθὰ καὶ παρὰ τῷ Στράβωνι—μονορρωγραφούμενον εὕρηται».

Ἐν τοῖς Σουτσείοις τοῦ Ἀσωπίου ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα σιγματοφοβία σελ. 227 «ἀποδοκιμάζων ὡς μαλθακότητα τὴν τοιαύτην σιγματοφοβίαν». Κεῖται δ' ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ καὶ ἡ λέξις σιγμα-

τισμός σελ. 228 «οὐχ ἧττον τοῦ σιγματισμοῦ κατεδικάσθη ὁ ταυτασμός, ἡ ἐν τῷ αὐτῷ δηλ. συσσώρευσις τοῦ στοιχείου ταῦ». Δηλοῖ δ' ὁ Ἀσώπιος διὰ τῆς λέξεως σιγματισμός τὴν ἐπαλληλίαν τοῦ Σ γράμματος. Πρβ. Λοβέκκιον ἐν Παραλειπομ. σελ. 3 «Donatus Art. III, 1, 4. *sunt*, inquit, *malae compositiones id est* κακοσύνθετα,—*metacismi*, *labdacismi*, *iotasismi*, quibus SIGMATISMOS adnumerari oportet et rhotacismos» καὶ σελ. 13 «Jam sermo ad rhotacismum et SIGMATISMUM deductus est». Λέγει δ' ὁ Λοβέκκιος καὶ «*Deltacismi* nomen veteribus ignotum, vitium saepenumero reprehensum est» (σελ. 3) καὶ «Mytacismi nomine,si nostras consulimus aures,culpari potest μεμίμημαι» (σελ. 10). Ὁ Γεώργιος γράφει ἐν Διεξοδ. Λατιν. Λεξ. Τόμ. Β', σελ. 428 «*Myotacismus* (in Hdschrn.u. Ausgg. auch moetacismus, motacismus, metacismus)». Περὶ τοῦ λα(μ)βδακισμός καὶ ἰωτακισμός ἴδε Θησ.Στεφ.Τόμ.Ε',σελ.3 Διδ. (Πρβ. καὶ Σμιδίτιον ἐν Συμβολ. εἰς τὴν Ἱστορ. τῆς Γραμματ. σελ. 55-6). Ὑπὸ τοῦ Κοραῆ εἶνε ἐν τοῖς Ἀτάκτοις γεγραμμένον Τόμ. Δ', σελ. 331 «Συγχωρεῖται νὰ ἐξελληνισθῇ Μυτακιστής. Μυτακισμὸν ὠνόμαζαν οἱ παλαιοὶ τὴν συχνὴν τοῦ μ στοιχείου προφορὰν ἢ ἀπήχησιν· καὶ τοῦτο συμβαίνει εἰς τοὺς λαλοῦντας διὰ τῆς μύτης». Λέγει δὲ καὶ ὁ Οἰκονόμος ἐν τῷ Δοκιμίῳ Τόμ. Β', σελ. 75 «Λαλῶ διὰ τῆς ῥινός, Σ. μυΤΤακίζω» (Πρβ. Θησ. Στεφ. λ. μυτακίζω καὶ λ. μυττάζω). Παρὰ τῷ Σουίδα φέρεται «Ῥωτακίζειν: τῷ ρ στοιχείῳ συνεχῶς χρῆσθαι» καὶ «Χαλκιδίζειν:—Ἄλλοι δὲ ἐπὶ τῷ ῥωτακίζειν, ἐπεὶ αὐτοί τε καὶ Ἐρετριεῖς δοκοῦσι τῷ ρ κατακορεστέρως χρῆσθαι, καὶ ἀντὶ τοῦ σ τιθέντες».

Ὑπάρχει δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὄνομα σιγμός, ὃ παραλαμβάνεται καὶ πρὸς δήλωσιν τοῦ ἤχου τοῦ Σ στοιχείου, ὡς γίνεται μάλιστα φανερὸν ἐκ τῶν κειμένων ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 813, 45 «Αἴλιος δὲ Διονύσιος ἱστορεῖ τοὺς κωμικοὺς μάλιστα ἐκκλίνειν πᾶν τὸ ἔχον σιγμὸν καὶ ἐξήχησιν καὶ ψόφον, ἃ τῇ τραγῳδίᾳ μάλιστα ἂν ἁρμόττοι· διὸ καὶ διασύροντες τοὺς τραγικοὺς ὡς μὴ τοιούτους προσπαίζουσιν ἐν τῷ ἔσωσας ἡμᾶς ἐκ τῶν σιγμάτων Εὐριπίδου» καὶ σελ. 821, 39 «Οὐκ ἄδηλον δὲ ὅτι τε κυρίως

ῥοῖζος ὁ κατὰ τὸ ρ ἦχος λέγεται, καθὰ καὶ σιγμὸς ὁ κατὰ τὸ σίγμα —καὶ βόμβος ὁ κατὰ τὸ β· ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλα τινὰ καθ' ἕτερα στοιχεῖα» καὶ σελ. 896, 52 «Δίχα γὰρ τῆς ἄλλης τραχυφωνίας τὸ πυκνὸν σίγμα ἐν τῇ καταρχῇ τῆς παραβολῆς καὶ ὁ ἐκεῖθεν σιγμὸς ἐν τῷ ἀγροτέροισι σύεσσιν ἀηδῶς ἔχει κατὰ τὴν προφοράν· τοιαύτη γὰρ ἡ σιγματικὴ ἀπήχησις, ὡς δηλοῖ μάλιστα παρ' Εὐριπίδῃ τὸ ἔσωσά σ', ὡς ἴσασιν Ἑλλήνων ὅσοι καὶ ἑξῆς. Διὸ —καὶ ἡ κωμῳδία μετὰ τὴν εὕρεσιν τῆς χρήσεως τοῦ τ ἀντὶ τοῦ σ ἐπισημαίνεται χαίρειν ὡς ἀπαλλαγεῖσα τῶν σιγμάτων Εὐριπίδου» καὶ σελ. 1379, 57. Λέγει δὲ καὶ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς σελ. 621, 29 Βεκκ. «ἡμίφωνα μὲν ὅσα δι' αὐτῶν ῥοῖζον ἢ σιγμὸν ἢ μυγμὸν ἤ τινα παραπλήσιον ἦχον κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ἀποτελεῖν πέφυκε» (Ἴδε Οὔλλιγον εἰς Διον.Θρᾷκ. σελ. 12 καὶ σελ. 172. Πρβ. καὶ Θησ. Στεφ. Τόμ. Ζ', σελ 271 Διδ.). Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ ἐκ τῆς κωμῳδίας μνημονευθείσῃ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ῥήσει ἡ ἀληθὴς ἐκφορὰ εἶνε «τῶν σίγμα (σῖγμα) τῶν Εὐριπίδου». Δοξάζει δ' ὁ Σχουάρτζιος ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Αἰλίου Διονυσίου Λειψάνων σελ. 137 ὅτι δὲν ἔχει ὑγιῶς τὸ παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ φερόμενον «δασύροντες τοὺς τραγικοὺς ὡς μὴ τοιούτους» καὶ εἰκάζει ὡς μὴ τοῦτο ποιοῦντας.

Ἐν τέλει νομίζομεν ἀναγκαῖον νὰ παρατηρήσωμεν δύο τινά. Πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ἐλμσλήϊος κελεύει ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Εὐριπίδου Μηδείας σελ. 156 νὰ γράφηται σῖγμα, προπερισπωμένως (Ἴδε καὶ Σμιδίτιον ἐν Συμβολ.εἰς τὴν Ἱστορ. τῆς Γραμματ.σελ.58 καὶ Κυννῆρον ἐν Διεξ. Γραμματ. τῆς Ἑλλην. Γλώσσ. Τόμ. Α', σελ. 40 ἐκδ. β'). Δεύτερον δ' ὅτι παλαιότερος καὶ δοκιμώτερος εἶνε ὁ τύπος λάβδα, ἐξ οὗ τὸ λαβδοειδὴς καὶ τὸ λάβδωμα, νεώτερος δ' ὁ λάμβδα, ὅθεν τὸ λαμβδοειδὴς καὶ τὸ ἐν ταῖς εἰς Ὅμηρον Παρεκβολαῖς τοῦ Εὐσταθίου σελ. 1843, 18 διλαμβδία (Ἴδε Κυννῆρον ἐν Διεξ. Γραμματ. τῆς Ἑλλ. Γλ. Τόμ. Α', σελ. 40 ἐκδ. β'. Πρβ. Κόβητον ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1859, σελ. 30 καὶ Κόκκιον ἐν τῇ συναγωγῇ τῶν Ἀποσπασμάτων τῶν Κωμικῶν Τόμ. Α', σελ. 354, 359). Ὁ Ἀσώπιος γράφει ἐν τῷ Ὀρθογραφικῷ σελ.5, § 8 «τὸ δὲ λάβδα ἀντὶ λάμβδα δὲν εἶναι νέον, τὸ εἶχαν καὶ οἱ Δωριεῖς· τὸ μ φαίνεται προσετέθη εὐφωνίας χάριν» καὶ σελ. 18, § 11 «Τὸ γάμμα ἐκαλεῖτο παρ' Ἴωσι

γέμμα, τὸ λάμβδα παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν ἐκαλεῖτο λάβδα». Περὶ τοῦ γέμμα ἴδε Εὐστάθ. Παρεκβ. εἰς Ὅμηρ. σελ. 370, 13. Σημειωτέον δ' ὅτι ὑπάρχει καὶ κύριον ὄνομα Λάβδα, ἡ Λαβδα, ᾧ πολλάκις τις ἐντυγχάνει παρὰ τῷ Ἡροδότῳ βιβλ. Ε', κεφ. 92, οἷον «Ἀμφίονι δὲ ἐόντι τούτων τῶν ἀνδρῶν γίνεται θυγάτηρ χωλή· οὔνομα δέ οἱ ἦν Λάβδα», κτλ. Μνημονεύεται δ' ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ καὶ χρησμὸς ἔχων ὧδε·

Ἠετίων, οὔτις σε τίει πολύτιτον ἐόντα.
Λάβδα κύει (κυεῖ), τέξει δ' ὀλοοίτροχον, κτέ.

Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ εἶνε γεγραμμένον σελ. 199, 25 «Διὰ τοῦτο καὶ ΛάΜβδα ἐκαλεῖτο ἡ γυνὴ μὲν Ἠετίωνος, μήτηρ δὲ Κυψέλου τοῦ Κορίνθου τυράννου» καὶ ἐν ταῖς Ἱστορίαις τοῦ Τζέτζου Η', 204 (σελ. 288 Κισλ.) «παῖς ὢν τοῦ Ἠετίωνος, οἶμαι δὲ καὶ τῆς ΛάΜβδαΣ». Ἀλλ' ἔν τινι τῶν κωδίκων τοῦ Μεγάλου Ἐτυμολογικοῦ κεῖται ὁ τύπος Λάβδα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Σεπτεμβρίου 1898.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Ἀθην. Τόμ. Ζ', σελ. 36, 8. Ὁ Κόβητος γράφει ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1873, σελ. 377 «In versu Empedocleo p. 400. scribendum:

ἀνταυγεῖν πρὸς Ὄλυμπον ἀταρμύκτοισι προσώποις

pro ἀταρβήτοις προσώποις auctore Porsono ad *Hecubam* vs. 958 in Addendis». Πρβ. καὶ Δαβεσίου Miscell. Critica σελ. 295 ἐκδ. 1827.

σελ. 384 ἐξαλειπτέον τοὺς δύο τελευταίους στίχους.

Ἀθην. Τόμ. Θ', σελ. 359, 12. Ἐν τοῖς εἰς Νίκανδρον Σχολίοις σελ. 219, 30 Διδ. φέρεται «Καλλίμαχος δέ· ἑρπετά, τῶν αἰεὶ τεθράφαται λοφιαί». Λέγεται δ' ἐν σελ. 417 «In loco Callimacheo emendationem Bentleji (ad Callim. p. 523) secutus sum; vulg. habet τῶν ἀεὶ τετρύφαται λοφιήν, G. τῶν ἀεὶ τετρίφαται λοφιαί». Ὁ Βεντλήϊος ἔγραψεν «Emendavimus autem τεθράφαται pro τε-

τρύφαται, a τρέφω τέθραμμαι». Ἀλλ', ὡς καὶ Ὂθ. Σνειδῆρος παρετήρησεν ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Καλλιμαχείων Τόμ. Β', σελ. 472, ἡ ὑγιῶς ἔχουσα ἐκφορὰ εἶνε τεΤράφαται, οὐχὶ τεΘράφαται.

Ἀθην. Τόμ. Ι', σελ. 290, 28. Ὁ Κόβητος ἐν Μνημοσ. 1874, σελ. 414 ἀνέγνω «κἀμοὶ γάρ ἐστι τἀμπέλια κεκομμένα» ἀντὶ τοῦ «ἐστιν ἀμπέλια κεκομμένα».

σελ. 292, 14 γραπτ. «στίχ. 195 καὶ Σ, 426 καὶ Ὀδυσσ. Ε, 89 κεῖται κτέ.».

σελ. 296, 22 γραπτ. «πρόσωπόν ἐστίν οἱ (πρόσωπον ἐστίν οἱ)».

σελ. 316, 13 Ὁ Κόβητος ἐν τῇ Μνημοσύνῃ 1874, σελ. 252 ἔγραψε «περιεληλυθότ' ἤστην»

σελ. 328, 11. Τὸ παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ βιβλ. Δ', 55:

Δίωνα τὸν Βορυσθενίτην, ὃν ἔφυσεν ἡ Σκυθὶς αἶα

μετέβαλεν ὁ Ἑρμαννὸς εἰς τό:

Βίωνα τὸν Βορυσθενίτην, Σκυθὶς ὃν αἶ' ἔφυσεν

ὃ ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τοῦ Ὑβνήρου. Ἀλλ' ὁ Κόβητος ἀνέγνω ἐν Μνημοσ. 1874, σελ. 134:

Βίωνα, τὸν Βορυσθένης ἔφυσε γῆ Σκύθισσα.

σελ. 331, 19 γραπτ. Γομπ.

σελ. 514, 24. Περὶ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Δημοσθένους γράφει ὁ Κόβητος ἐν *Miscell. Crit.* σελ. 550 «Praeterea offendo in verbis οἱ μὴ καθαρὰς τὰς χεῖρας ἔχοντες, quia non sic veteres in ea re loquebantur sed οἱ μὴ καθαροὶ τὰς χεῖρας dicebant, ut in praefatione sacrorum: ὅστις τὰς χεῖρας μὴ καθαρὸς ἢ τῆς φωνῆς ἀξύνετος. Plato de *Legg.* pag. 864. E. πλὴν ἂν ἄρα — μὴ καθαρὸς ᾖ τὰς χεῖρας, et alibi saepius. quae quum sit legitima sacrorum et legum formula eadem Demosthenes h. l. uti debebat». Πρβ. καὶ Μνημοσ. 1860, σελ. 270.

Ἐν Παρνασσ. Τόμ. Ζ', σελ. 932, 9 γραπτ. ἐτύγχανεν.

Ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 219, 28 γραπτ. «ὑπὲρ δύο συλλαβὰς ὀξύτονα (γρ. βαρύτονα) κτέ.» καὶ σελ. 220, 27 «μωρῶς ἀτεχνῶς (γρ. ἀτέχνως)».

σελ. 451, 18 καὶ 19 γραπτ. «ἀφίκου (ἀφικοῦ)».

Ἐν Λογ. Ἑρμ. Τόμ. Α', σελ. 25, 6 γραπτ. «ἐν τοῖς εἰς Κικέρ. κτέ.» καὶ σελ. 41, 26 γραπτ. «Φρύνιχον καὶ τὴν εἰς αὐτὸν σημείωσιν τοῦ Λοβεκκίου»

σελ. 53, 37 καὶ σελ. 54, 12 γραπτ. Παρισιακὸν-Παρισιακοῦ

σελ. 88, 17 ἐξαλειπτέον τὸ «Πρβ.—ἐχούσας».

σελ. 572, 4 γραπτ. «τὸν πέλας κατηγορεῖν (καΚηγορεῖν)».

Ἐν Ἐφημερ. Φιλομαθ. 1880, σελ. 166 ἐξαλειπτέον τὸν 17μον στίχον.

Ἐν Ἀθην. Τόμ. Δ', σελ. 157 κἑξ. διελάβομεν περὶ τῆς χρήσεως, καθ' ἣν λέγεται τῶν δήμων Πιτθεύς, τῶν δήμων Θορίκιος, τῶν δήμων Χολαργεύς, κτλ. Παρατηροῦμεν δὲ νῦν ὅτι εὑρέθη καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἡ οὕτως ἔχουσα ἐκφορά. Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1895, σελ. 107 «τῶν δὲ δήμων Ἀχαρνεύς».

Ἐν Τόμ. Ε', σελ. 116-7 ἐγράψαμεν «Πιθανώτατον νομίζομεν ὅτι ἐκ τοῦ θηλυκοῦ πόρνη, οὗ καὶ ὁ Ἀρχίλοχος ἐποιήσατο χρῆσιν, ἐσχηματίσθη τὸ ἀρσενικὸν πόρνος, ὡς ἐκ τοῦ μητρυιά τὸ μητρυιός. Οὐχὶ δὲ ἀπίθανον ἡμῖν φαίνεται ὅτι καὶ τὸ στεῖρος ἐκ τοῦ στεῖρα παρήχθη καὶ τὸ χῆρος ἐκ τοῦ χήρα (χήρη)».

Παρατιθέμεθα ἐνθάδε τὰ ὑπὸ τοῦ Χοιροβοσκοῦ εἰρημένα σελ. 457, 16 «Λέγει δὲ ὁ τεχνικὸς ὅτι δοκεῖ ἀντικεῖσθαι τὸ πόρνοι πόρνων καὶ πόρναι πορνῶν καὶ τὸ βάκχοι βάκχων καὶ βάκχαι βακχῶν καὶ τὸ ὄχθοι ὄχθων καὶ ὄχθαι ὀχθῶν καὶ τὸ πέτροι πέτρων καὶ πέτραι πετρῶν καὶ τὸ χῆροι χήρων καὶ χῆραι χηρῶν καὶ τὸ κοῦροι κούρων καὶ κοῦραι κουρῶν· ἐπὶ τούτων γὰρ μία φωνὴ τῆς γενικῆς τῶν πληθυντικῶν τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν εἷς ὁ τόνος· τὰ γὰρ θηλυκὰ περισπῶνται κατὰ τὴν γενικὴν τῶν πληθυντικῶν. Καὶ ἐπιφέρει ἀπολογίαν λέγων ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπὶ τούτων τὰ θηλυκὰ παρεσχηματισμένα ἀπὸ τῶν ἀρσενικῶν, ἀλλὰ ταῦτα πάντα τὰ θηλυκὰ μονογενῆ εἰσι καὶ ὡς μονογενῆ περιεσπάσθησαν, τὰ δὲ ἀρσενικὰ τοὐναντίον παρωνύμως ἐγένοντο ἀπὸ τῶν θηλυκῶν· ἡ γὰρ σημασία τούτων μᾶλλον τοῖς θηλυκοῖς ἁρμόζει». Πρβ. καὶ Ἀρκάδ. περὶ Τόν. σελ. 135, 17 κἑξ.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Στεφάνου Τόμ. Η', σελ. 1480 α' Διδ. γίνεται περὶ τοῦ θηλυκοῦ χήρα ἡ παρατήρησις ἥδε· «quod forsam aliquis prius dictum fuisse existimet quam χῆρος». Ὁ Λοβέκκιος γράφει ἐν Προλεγομ. σελ. 29, σημ. 19 «Similiter germanicum *Wittwer* feminino *Wittwe* affictum v. Grimm T. III. 341. De graeco consentit Grammaticus in Epimer. Herod. p. 286. χῆρος παρ' ἐνίοις ὥσπερ χήρα. Eam ob causam in genitivo plurali diversus est masculini et feminini accentus, τῶν χήρων viduorum, τῶν χηρῶν viduarum, quia χήρα substantivi locum obtinet ut ἄκρα. Si vero χήρη καλιή, quod Spitznerus *Observatt.* p. 88. Quinto restituit, in illo casu legeretur, sine dubio proparoxytonon esset» καὶ ὁ Ναύκιος ἐν τῇ συλλογῇ τῶν Ἀποσπασμάτων Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου σελ. 149 «Masculinum ὁ χῆρος, quod ab feminino suo derivatum est neque adeo mature ascitum videtur, complures testantur grammatici».

ΠΟΙΚΙΛΑ

9. **Ἱερώμενον — ἱερωμένον.**

Ἐν τοῖς Ἠθικοῖς τοῦ Πλουτάρχου σελ. 403 ς' (σελ. 492, 36 Δυβν.) φέρεται «Μισογύνου Ἡρακλέους ἱερόν ἐστιν ἐν τῇ Φωκίδι, καὶ νομίζεται τὸν ἱερωμένον ἐν τῷ ἐνιαυτῷ γυναικὶ μὴ ὁμιλεῖν· διὸ καὶ πρεσβύτας ἐπιεικῶς ἱερεῖς ἀποδεικνύουσι. Πλὴν ἔμπροσθεν ὀλίγῳ νεανίας οὐ πονηρὸς ἀλλὰ φιλότιμος, ἐρῶν παιδίσκης, ἔλαβε τὴν ἱερωσύνην».

Παράδοξον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἔγραψε μὲν ὁ Βυττεμβάχιος ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου Τόμ. Β', β', σελ. 654 παροξυτόνως «τὸν ἱερωμένον», ὅ εἶνε μετοχὴ τοῦ παρακειμένου τοῦ ῥήματος ἱεροῦμαι, νομίζει δ' αὐτὸ ἐν Τόμ. Η', σελ. 793 μετοχὴν χρόνου ἐνεστῶτος τῆς δευτέρας τῶν περισπωμένων συζυγίας λέγων «ἱεράομαι τινος II. 843 B. E.—ώμενος καὶ ἄφετος II. 981 D.—II 403 F».

Ἂν ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος μετοχὴ ἐγένετο ἐκ τοῦ ῥήματος ἱεράομαι-

ἱερῶμαι, ὅπερ ἀναμφίλεκτον ἡμεῖς νομίζομεν, ἀναγκαίως ἔχει νὰ προενεχθῇ προπαροξυτόνως· «νομίζεται τὸν ἱερώμενον ἐν τῷ ἐνιαυτῷ γυναικὶ μὴ ὁμιλεῖν», τουτέστι: τὸν ἱερέα ὄντα ἢ τὸν τὴν ἱερωσύνην ἔχοντα. Ἐποιήσατο δ' ὁ Πλούταρχος χρῆσιν καὶ τοῦ συνθέτου συνιερῶμαι ἐν Ἠθικ. σελ. 276 δ' «συνιερᾶται μὲν ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί».

Ἐν σελ. 843 β' καὶ ε' κεῖται ὁ ἀόριστος τοῦ ῥήματος ἱεράομαι-ἱερῶμαι, οἷον «Λαοδάμεια καὶ Μήδειος, ὃς τὴν ἱερωσύνην Ποσειδῶνος Ἐρεχθέως εἶχε, καὶ Φιλίππη, ἥτις ἱεράσατο τῆς Ἀθηνᾶς ὕστερον» καὶ «ἔστιν αὕτη ἡ καταγωγὴ τοῦ γένους τῶν ἱερασαμένων τοῦ Ποσειδῶνος ἐν πίνακι τελείῳ».

Κακῶς δ' εἶνε ὑπὸ τοῦ Βυττεμβαχίου γεγραμένον «ἱερώμενος καὶ ἄφετος» ἀντὶ τοῦ ἱερωμένος. Πρβ. ἀφιερωμένος καὶ καθιερωμένος.

Περὶ τοῦ ῥήματος ἱεράομαι-ἱερῶμαι θὰ διαλάβωμεν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ μετὰ πολλῆς ἀκριβείας.

10. **Ἄλλ' ἄττα, ἕτερ' ἄττα,** κτλ.

Ἐν τῇ Ἀθηνᾷ Τόμ. Β', σελ. 513 ἐγράψαμεν «Λίαν οἱ Ἀθηναῖοι ἀσμενίζουσι τῷ τύπῳ ἄττα (=τινά)· ἂν δὲ πρὸ αὐτοῦ ὑπάρχῃ οὐδέτερον πληθυντικὸν λῆγον εἰς Α βραχύ, γίνεται συναλοιφή, οἷον πόλλ' ἄττα, σμίκρ' ἄττα, ὀλίγ' ἄττα, ἄλλ' ἄττα, κτλ.».

Ἐν τῇ Οὐϊμμηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Θεοφράστου ἀπαντᾷ

Τόμ. Α', σελ. 5 καὶ 31: ἄλλ' ἄττα.
σελ. 50: θηρίδι' ἄττα.
σελ. 73: μίκρ' ἄττα.
σελ. 75: ἕτερ' ἄττα.
σελ. 82: θηρί' ἄττα.
σελ. 95: ἕτερ' ἄττα.
σελ. 101: ἴδι' ἄττα.
σελ. 110: ἄλλ' ἄττα.
σελ. 112: δενδρύφι' ἄττα.
σελ. 143 καὶ 192 καὶ 213: ἄλλ' ἄττα.

σελ. 221: ἄγρι' ἄττα.
σελ. 243: ἕτερ' ἄττα.
σελ. 248: ἄλλ' ἄττα.
Τόμ. Β', σελ. 26 δὶς καὶ 34: ἄλλ' ἄττα.
σελ. 34 καὶ 43 καὶ 51: ἕτερ' ἄττα.
σελ. 84: ἄλλ' ἄττα.
σελ. 191: ἐγχώρι' ἄττ' ἄν
(σελ. 195: ποῖ' ἄττα).
σελ. 201: ἕτερ' ἄττα.
σελ. 222 καὶ 229 καὶ 236: ἄλλ' ἄττα.
Τόμ. Γ', σελ. 94: ἄλλ' ἄττα.
σελ. 153: τοιαῦτ' ἄττα.
σελ. 154: ἄλλ' ἄττα.
σελ. 213 δίς: ἕτερ' ἄττα.

Ἀλλ' ἐν Τόμ. Α', σελ. 5 φέρεται ἴδιΑ ἄττα καὶ σελ. 253 ἄλλΑ ἄττα καὶ ἐν Τόμ. Β, σελ. 191 πλατέΑ ἄττα. Τὸ ἄλλΑ ἄττα βλέπομεν καὶ ἐν τῇ Σνειδηρείῳ ἐκδόσει τοῦ Θεοφράστου Τόμ. Α', σελ. 317, ἐν ᾗ κεῖται καὶ τὸ ἕτερΑ ἄττα σελ. 297 καὶ σελ. 304. Εἶνε δ' ὅμως ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ γεγραμμένον κατὰ συναλοιφὴν σελ. 8 ἴδι' ἄττα καὶ σελ. 568 πλατέ' ἄττα. Οὐδεμία δὲ δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία ὅτι τῆς κατὰ συναλοιφὴν ἐκφορᾶς πανταχοῦ ὁ Θεόφραστος ἐποιήσατο χρῆσιν.

Τοῦ ἴδι' ἄττα καὶ τοῦ μίκρ' ἄττα γίνεται μνεία καὶ ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου λέγοντος «Ἴδι' ἄττα: ἴδιά τινα» καὶ «Μίκρ' ἄττα: μικρά τινα».

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν μὲν τῇ Σνειδηρείῳ τοῦ Θεοφράστου ἐκδόσει Τόμ. Α', σελ. 496 φέρεται «ῥάφανος δὲ καὶ ἄλλ' ἄττα μεταβάλλει· δοκεῖ γὰρ καὶ δενδρικώτερα», ἐν δὲ τῇ Οὐϊμμηρείῳ Τόμ. Β', σελ. 133 «ῥάφανος δὲ καὶ μαλάχη δοκεῖ παραλλάττειν καὶ δενδρικώτερα» (Πρβ. καὶ Σνειδῆρον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Θεοφράστου Τόμ. Ε', σελ. 111).

Κ. Σ. Κ.

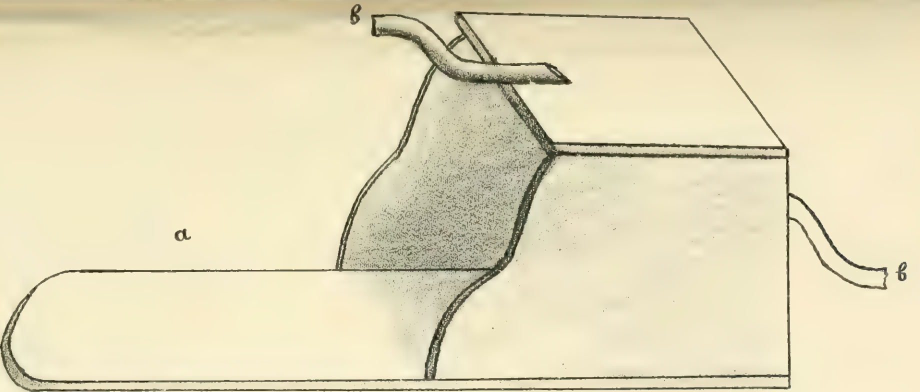

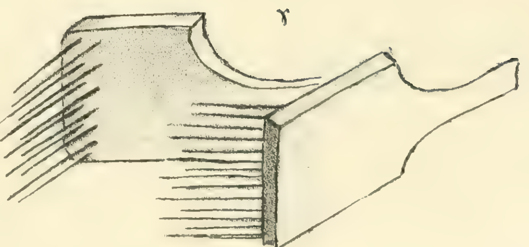

α Λανάρι
β Χτένια (λαναριοῦ)
γ Χειρολάναρα
δ Ρόκα
ε Τουλούπα

ζ Ἀδράχτι
η Σφονδύλι
θ Αγκίνι

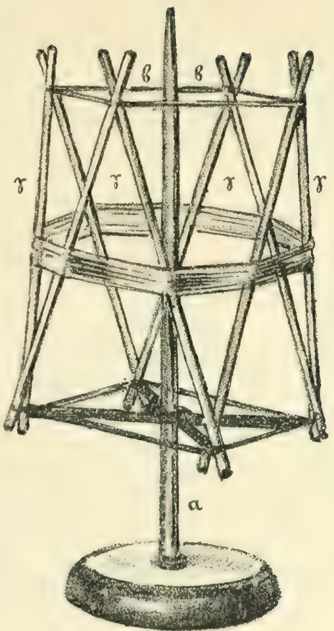

ΑΝΕΜΗ

α Ἀνεμόστυλος
β Σταυροὶ τῆς ἀνέμης
γ Φτερά

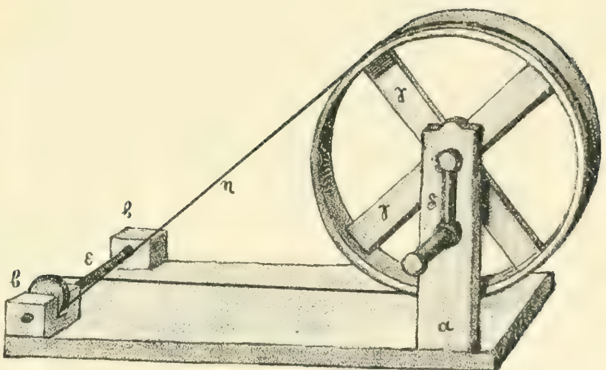

ΜΑΓΓΑΝΙ

α Στῦλος
β Χοῦρτες
γ Μύλοι ἢ σταυροί
δ Χερούλια
ε Ἄδραχτος
ζ Καρούλι
η Κόρδα

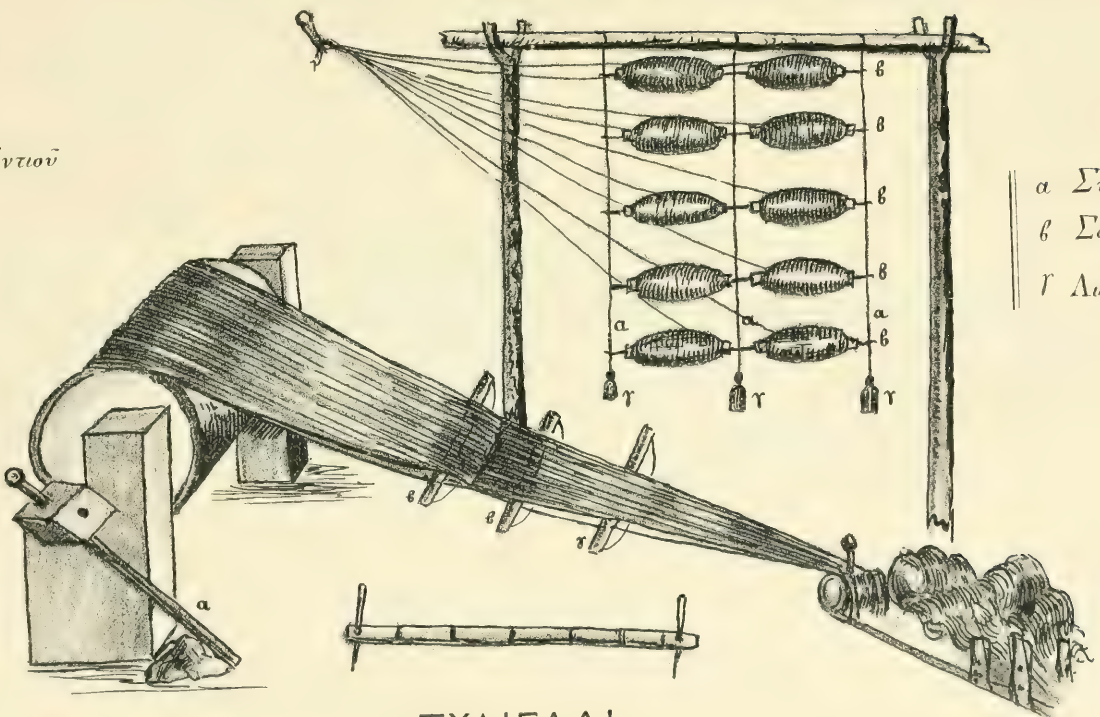
ΔΙΑΣΤΡΑ
ΤΥΛΙΧΤΡΑ
α Γυριστάρι τοῦ ἀντιοῦ
β Καλαμίδια
γ Τριπάλαμο
α Στημονάρια διάστρας
β Σαΐτες
γ Λιθαράκια
ΤΥΛΙΓΑΔΙ
ΣΒΑΡΝΑ

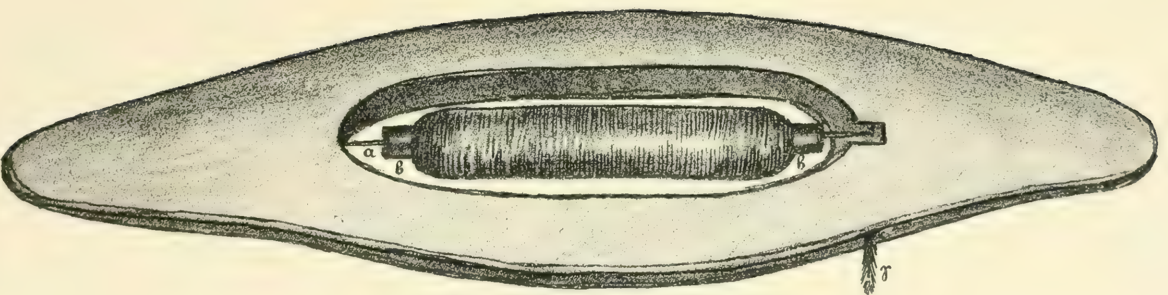

ΣΑΪΤΤΑ

α *Μασουρολάτης*
β *Μασούρι*
γ *Φτερό της σάϊτας*

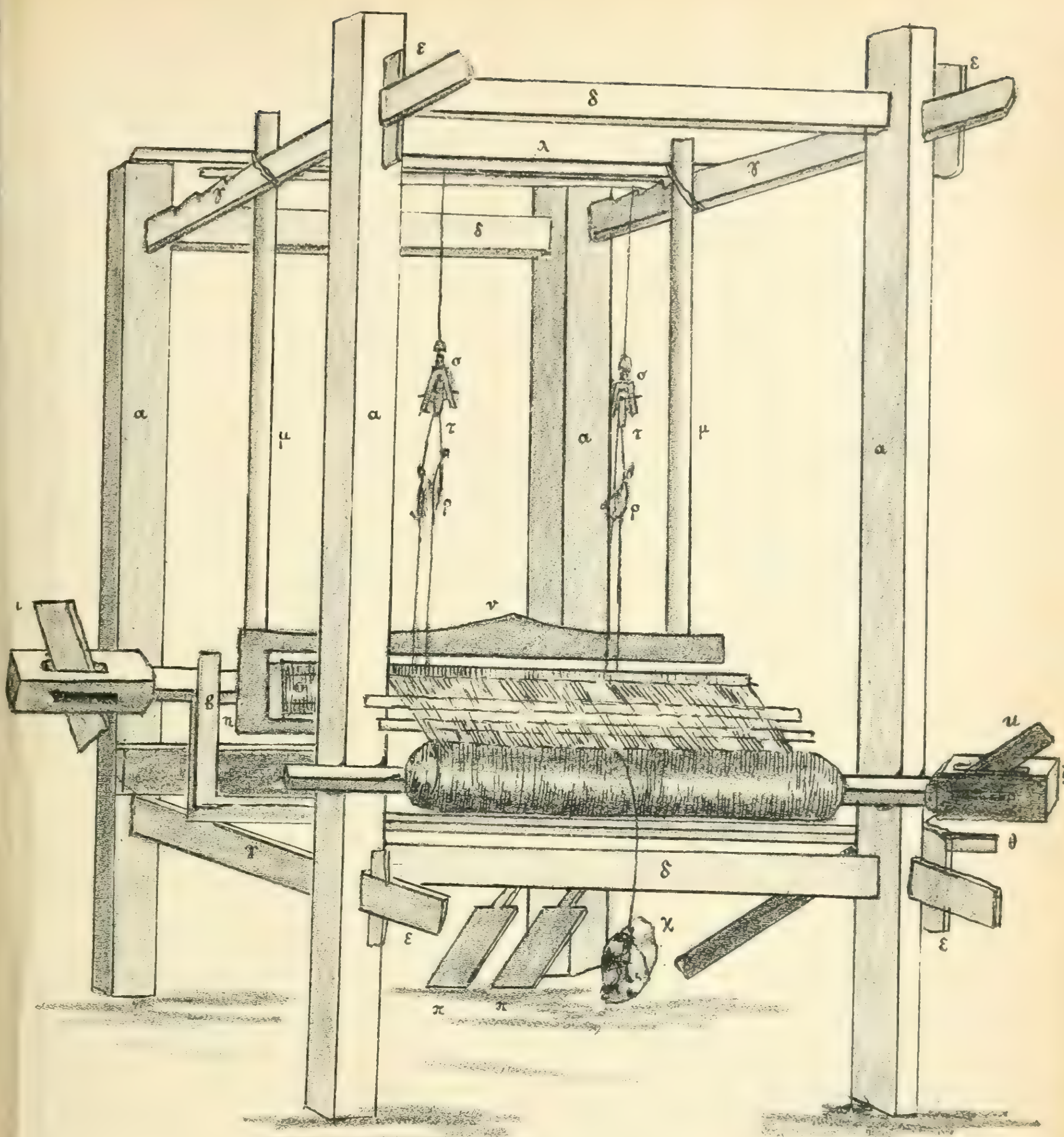

ΑΡΓΑΛΕΙΟΣ
(Όπισθεν ὁρώμενος)

α Πάλοι
β Πάλοι μικροί
γ Στρῶσες
δ Κλαδιά
ε Σφῆνες
ζ Ἀντιά
η Κάρδος ἀντιοῦ

ι Κουρούνα
κ Ἀπλώστρα
λ Κρέμασις
μ Σπάθες ξυλουτένου
ν Ξυλόχτενον
ξ Μιταροβέργες
ο Μιτάρια
π Ποδαρικά

ρ Σκουλαρίκια
σ Καρούλια
τ Καρουλόγκιχες
υ Στημόνι
φ Σταυρουκάλαμα
χ Λιθαρίκι

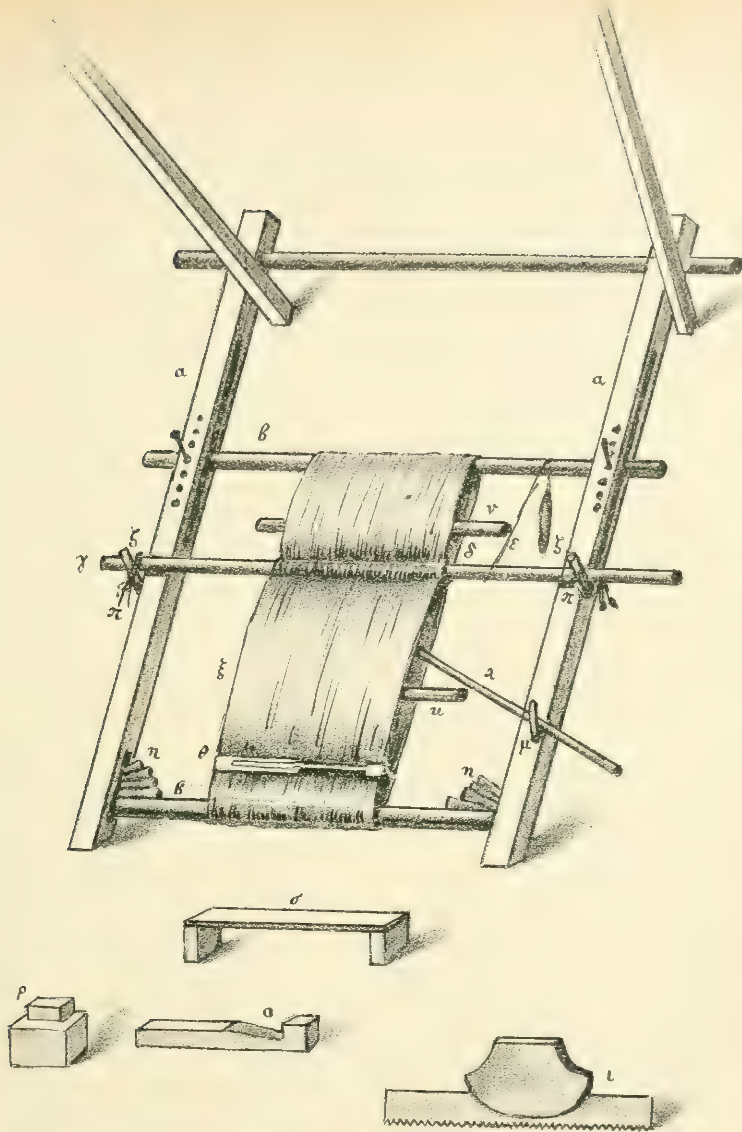

ΣΧΟΙΝΑΤΙΚΟΣ ΑΡΓΑΛΕΙΟΣ

α Πάλοι
β Αντιά
γ Κοντάρι
δ Μιτάρι
ε Κόρδα μιταριού
ζ Αντιά άργαλειού

η Σφῆνες
θ Προυγγίδα
ι Χτένι
κ Σαΐττα
λ Σπάθη
μ Αϊτί σπάθης

ν Ζορμπαλάς
ξ Στιμόνι
ο Τσελεπής
π Σχοινιά άργαλειού
ρ Τσιαπιά
σ Τάβλα

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἄγνυθες.

Τὸ μετ' ἐκτύπου παραστάσεως ἐξ ὀπτῆς γῆς σωμάτιον, οὗ εἰκόνα ἐν τῇ «Ἀθηνᾷ» παρατιθέμεθα, ἐπέδειξεν ἡμῖν πρὸ τριῶν ἐτῶν ἐν Μουζακίῳ, πρωτευούσῃ τοῦ δήμου Γόμφων, χωρικός τις, προσθείς, ὅτι εὗρεν αὐτὸ ἐν τάφῳ, ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἀμπελῶνι, κειμένῳ ἐν τῷ χώρῳ τῶν ἀρχαίων Γόμφων, ἔνθα νῦν οἱ ἀμπελῶνες τῶν Μουζακιωτῶν. Φέρει ἐπὶ τῆς προσθίας ὄψεως, τῆς ἑτέρας οὔσης ἀκατεργάστου, ἐκτετυπωμένον γέρανον (1) κύπτοντα καὶ παρέχοντα ἴσως τροφὴν δυσὶ νεοσσοῖς, ὧν αἱ κεφαλαὶ προφαίνονται κάτωθεν ἐκ νεοσσιᾶς· περιέβαλε δ' αὐτὸν ὁ τεχνίτης διὰ συμπλέγματος ἐκ κλωνῶν ῥοδῆς ἀγρίας μετὰ διπλοῦ ζεύγους ῥόδων καὶ δύο στροβίλων ἢ κώνων, ἑνὸς μὲν ἐπ' ἀριστερὰ πίτυος τῆς κοινῆς, ἑτέρου δ' ἄνω πίτυος (;) τῆς κωνοφόρου. Ἔχει δὲ καὶ ὀπήν, ἐξ ἧς ἀνηρτᾶτο. Ἔλεγε δ' ἡμῖν ὁ αὐτὸς χωρικός, ὅτι καὶ ἕτερον εὗρε τεθραυσμένον ὅμοιον σωμάτιον, ὅπερ ἀπέρριψεν ὡς ἄχρηστον. Τί ἐδήλου τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀρχαιολογικὸν εὕρημα ἡμῖν μὲν ἐν Θεσσαλίᾳ διατρίβουσιν, ἐν ᾗ παντελὴς ἔλλειψις βοηθημάτων ἀρχαιολογικῶν ὑπάρχει, δὲν ἦτο εὐχερὲς νὰ εἰκάσωμεν. Ἐλθόντες δ' εἰς Ἀθήνας ἐπεδείξαμεν αὐτὸ πολλοῖς τῶν ἐπαϊόντων τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ παράσχῃ ἡμῖν ἑρμηνείαν ἐπιτυχῆ. Μόνος δ' ἐστοχάσατο τοῦ ὀρθοῦ, κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν, ὁ σεβαστὸς ἡμῶν φίλος, ἐπιφανὴς δ' ἀρχαιολόγος κ. Στέφανος Ν. Δραγούμης, ὁ ἐρρωμένως τά τε πολιτικὰ πράττων καὶ τὸν λόγιον θεραπεύων Ἑρμῆν, ἀποφηνάμενος γνώμην, ὅτι τὸ κεραμοῦν σωμάτιον εἶνε τῶν ἀγνύθων τις. Τί δὲ ἦσαν αἱ ἄγνυθες; Κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὑφαντικήν, ἐν ᾗ ὁ ἱστὸς ἦτο ὄρθιος, συγκείμενος ἐκ δύο καθέτων παραστάδων (ἱστοπόδων, κελεόντων) ὀξειῶν κάτω συνδεομένων πρὸς ἀλλήλας

(1) Ὡς γνωστὸν ὁ πελαργός, ὁ γέρανος, ὁ ἐρωδιὸς καὶ ἕτερα πτηνὰ εἰσήγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων οὐ μόνον εἰς τοὺς ἑαυτῶν κήπους καὶ παρὰ τὰς ἑαυτῶν κατοικίας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν οἶκον, ἐν ᾧ τιθασσευόμενα διῃτῶντο. Τίκτει δ' ἡ γέρανος ᾠὰ δύο καὶ πηγνύει τὴν καλιὰν ἐπὶ αἱμασιῶν καὶ θάμνων.

δι' ἐγκαρσίας ἄνω δοκίδος, ἵνα μὴ οἱ στήμονες (stamina), οἵτινες περιειλίσσοντο παραλλήλως περὶ δευτέραν ἐγκαρσίαν δοκίδα κατωτέρω τῆς πρώτης, κρέμωνται χαλαροί, κατετείνοντο διὰ βαρῶν ἐξαρτωμένων ἐκ τοῦ ἄκρου, ἅτινα παρὰ μὲν τοῖς Ἕλλησιν ἐκαλοῦντο ἄγνυθες ἢ ἀγνῦθες ἢ ἀγνύθες, λεῖαι, λέαι, λεαί, λαῖαι, λαιαί, λᾶες, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις *pondera* (1) ἁπλῶς. Ἦσαν δὲ ταῦτα κατ' ἀρχὰς μὲν λίθοι στρογγύλοι ἢ περιφερεῖς ἢ κωνοειδεῖς ἢ πυραμιδοειδεῖς διάτρητοι, εἶτα ὅμως πήλινοι. Τοιαῦτα βαρίδια σώζονται πλεῖστα καὶ ἐκ τῶν ἑλληνικῶν, ἀλλὰ μάλιστα ἐκ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ὁ ὄρθιος ἱστὸς σχεδὸν παρηυδοκιμήθη ὑπὸ τοῦ ὁριζοντίου πολὺ πιθανὸν τῶν βαριδίων τούτων νὰ ἐγίνετο ποικίλη χρῆσις καὶ κατὰ τὸν ὁριζόντιον ἱστόν (2).

Ὁ Πολυδεύκης ἐν τῷ Ὀνομαστικῷ VII, 36 λέγει: ἀγνῦθες δὲ καὶ λεῖαι οἱ λίθοι οἱ ἐξηρτημένοι τῶν στημόνων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὑφαντικήν. — Ὁ Ἡσύχιος ἔχει λ. ἀγνύθες· ἐν δὲ λ. ἀγνύστας (γρ. ἀγνύθας)· λείας· οἱ δὲ τὰς ὤας τῶν ἱστῶν· ἐν δὲ λ. λεάς· τὰς ἀπὸ τῶν ἱστῶν κρεμαννυμένας ἄκρας. — Ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ 558, 57 λ. λέα, ἡ ἐν τοῖς ἱστοῖς λίθος· ὅτι λίθους ἐξήρτουν (γρ. ἐξήρτων). — Πρβλ. Ἀριστοτ. περὶ ζῴων γενέσεως I, 4: καθάπερ τὰς λαιάς προσάπτουσιν αἱ ὑφαίνουσαι τοῖς ἱστοῖς· καὶ V, 7: οἷον δὴ ποιοῦσιν αἱ τοὺς ἱστοὺς ὑφαίνουσαι· καὶ γὰρ αὗται τὸν στήμονα κατατείνουσι προσάπτουσαι τὰς καλουμένας λαιάς. — Γαλην. περὶ σπέρματος I, 15 (IV, 564, K): οἵαν καὶ αἱ λεῖαι καλού-

(1) Ἰδὲ L. Annaei Senecae Epist. 2, 90, 20: Ecce Posidonius, ut mea fert opinio, ex his, qui plurimum philosophiae contulerunt, dum vult describere primum, quemadmodum turqueantur fila, alia ex molli solutoque ducantur, deinde quemadmodum tela *suspensis ponderibus* stamen extendat.

Ἐν δὲ τῷ Λεξικῷ τοῦ Forcellini (Lexicon totius Latinitatis) ἐν λ. tela φέρονται τάδε: Porro duplex fuit telae texandae modus: antiquissimus, quo tela pendula, seu recta, texebatur a stante, cum nempe ejusdem stamina a ligno transverso suspensa, *ponderibus lapideis* infra appensis extendebatur.

(2) Ἴδε Hugo Blümner *Technologie und Terminologie* 1874 I, σελ. 128. — Ritschl, *Ueber antike Gewichtsteine* Bonn 1866, und im Jahrb. des Ver. Alterthumsfr. im Rheinlande. — Guhl und Koner, *Leben der Griechen und Römer* (herausgegeben von Richard Engelmann) 1893 σελ. 321. — Ahrens ἐν Philologus τόμ. XXXV, 1876 σελ. 385, § 4. — Ἀνάγνωθι καὶ A. Baumeister (Denkmäler des Klassischen Altertums) III σελ. 2086. — Schliemann *Troie* (*Ilios*) 1885 σελ. 503-4, 516-7, 559-60.

μεναι κατὰ τοὺς ὀρθίους ἱστούς.—Πλουτ. ἐν συμποσίῳ τῶν ἑπτὰ σοφῶν XIII, 156 B: ὑφάντης τε γὰρ ἄν, οἶμαι, χλαμύδα ποιήσαιτο μᾶλλον ἔργον αὑτοῦ καὶ ἱμάτιον ἢ κανόνων διάθεσιν καὶ ἀνέγερσιν ἀγνύθων. — Χοιροβοσκὸν ἐν Βεκκήρου ἀνεκδότοις (Immanuelis Bekkeri anecdota Graeca) σελ. 1208: Ἀγνῦθες δὲ λέγονται οἱ λίθοι οἱ περιφερεῖς καὶ τετρημένοι οἱ κρεμάμενοι ἐν τοῖς ἱταρίοις (γρ. ἴσως: μιταρίοις). — Ἀδιανόητον τὸ παρ' Ἡσυχίῳ ἐν λ. παιδισκάριον· καὶ λίθος, ᾧ πρὸς ταλασιουργίαν χρῶνται. — Παρὰ Νόννῳ ἐν Διονυσιακῶν XXIV, 254 φέρεται:

καὶ λίθον ὀρχηστῆρα περικρεμάσασα μεσαύλῳ
κερκίδι πέπλον ὕφαινεν.

Τὸ μεσαύλῳ οὐδένα νοῦν παρέχει· ἴσως γραπτέον μεσάτμῳ ἢ μεσάκμῳ. Ὁ Σουίδας λέγει: μεσάτμῳ· τῷ κανόνι, τῷ μέσῳ καλάμῳ τοῦ ἱστοῦ. Ἀλλ' ἐν ταῖς κριτικαῖς διορθώσεσιν ὁ νεώτερος ἐκδότης τοῦ Σουίδου Godofredus Bernhardy λέγει: Confer Hesychium v. μέσακμον probatum Caisfordo. Ὁ Ἡσύχιος λέγει· μέσακμον· κανὼν τοῦ ἱστοῦ, οἱ δὲ ἀντίον· οἱ δὲ τὸ μεσάκτων κτλ. ἢ μεσάκρων, ἢ μεσάτων τριχῶν· ἢ τὸ μέσον τῆς αὐλῆς· εἰς ὃ ἐπιφέρονται τάδε ἐν ταῖς κριτικαῖς διορθώσεσιν ὑπὸ Μαυρικίου Σμιδιτίου: Priora respicere ad. I Regg. XVIII, 7, ubi pro μεσάντιον in quibusdam libris μέσακλον legitur, observaverunt interpretes· Μέσακλον· ἀντίον ὑφαινόντων Cyr. 11.

Ἐν τῷ Θησαυρῷ τοῦ Ἑρρίκου Στεφάνου τόμ. Α', σελ. 397 ἀναγινώσκονται τάδε: Ἄγνυθες, Lapides, quos stamini inter texendum appendunt textores, qui et λεῖα nominantur. Ita enim J. Poll. 7 c. 10 (s. 36): Ἄγνυθες δὲ καὶ λεῖα, οἱ λίθοι οἱ ἐξηρτημένοι τῶν στημόνων κατὰ τὴν ἀρχαίαν ὑφαντικήν. [Pro λεῖα Falgenburgius habet λεῖοι. Scribe λεῖαι. Vide Seb. et Jung. Idem J. Poll. 10, 125 de gynaeceis vasculis· Καὶ λείας τὰς καὶ ἀγνύθας καὶ σπάθας. Ubi v. notata]. Apud Hesychium vero legimus: Ἀγνύστας· λείας, οἱ δὲ τὰς ᾤας τῶν ἱστῶν. Ubi illud λείας non omnino suspectum haberi debet, quum paulo ante ap. Eum reperiatur, Ἀγνίθες, λείαι (sic). Pro ἀγνύστας fortasse scribendum: Ἀγνύθας: praesertim quum paulo ante quoque legi apud Eum dixerim Ἀγνιθες, paroxytonως. Ita ante reperio in quodam

Lexico meo vet. Ἀγνύθες· οἱ λίθοι τοῦ ἱστοῦ. Arist. de gener. anim. 5, 7 (χωρίον μνημονευθὲν ἀνωτέρω ὑφ' ἡμῶν) . . . . προσάπτουσι τὰς καλουμένας λαίας. Quem locum respiciens Galen. de semine I: καθάπερ αἱ λεῖαι τοῖς ἱστοῖς, οὕτως κτλ. Eosdem igitur lapides alii λᾶας, λαίας, λείας, alii ἄγνυθας vocarunt.—Πρβλ. καὶ Λεξικὸν Liddell καὶ Scott (Greek-English Lexicon) ἐν λ. ἄγνυθες καὶ λαῖαι.

Ὁ Dumont (Revue Archéologique vol. XX. 1869 σελ. 432) παρερμηνεύσας τὴν ἀληθῆ σημασίαν τῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς σωματίων λέγει, ἑρμηνεύων πίνακα ἔχοντα ἐπιτύμβιον παράστασιν, ἐκ τῶν καλουμένων νεκροδείπνων: «Ὁ πίναξ φέρει δύο ἀγγεῖα καὶ σωμάτιον στρογγύλον, ὅπερ εἶνε ἄρτος ἢ γλύκισμα. Ἀπαντῶσιν ἐν Ἑλλάδι ἄρτοι ἐξ ὀπτῆς γῆς ὅμοιοι τῷ παρισταμένῳ ἐνταῦθα διασώζοντες πολλάκις γράμματα διορίζοντα τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται ὀλίγον ποικίλλουσαι ἐμφανίζονται ὑπὸ τοὺς ἑξῆς τύπους: ΓΛΥ. ΓΛΥΚΥ. ΓΛΥΚΥΣ. ΜΕΛΙ ΜΕΛΙΣ. γλύκισμα μέλι μέλισσα, καὶ δηλοῦσιν ὅτι οἱ ἄρτοι οὗτοι εἶνε γλυκίσματα.

Εἶνε εὔκολον νὰ ἀποδείξωμεν τὸν ἱερὸν χαρακτῆρα καὶ δὴ τὸν ἐπιτύμβιον τῶν μνημείων τούτων, εἰ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ φέρωμεν ὡς μαρτύριον κείμενον διασαφοῦν τὴν ἔννοιαν αὐτῶν.

1ον Εἶνε προφανῶς ἀνάλογα πρὸς τοὺς κώνους καὶ τὰς πυραμίδας τὰς ἐξ ὀπτῆς γῆς, ἅτινα φέρουσι τὰς αὐτὰς ἐπιγραφὰς καὶ ὧν συγκομίζουσιν οὕτω μέγαν ἀριθμὸν ἐκ τῶν ἀρχαίων μνημείων.

2ον Ὡς τοὺς κώνους καὶ τὰς πυραμίδας, οἱ ἀρχαῖοι ἔθετον πολλάκις αὐτὰ ἐν τοῖς τάφοις παρὰ τοὺς νεκρούς.

3ον Ἀναφαίνονται σχεδὸν πάντοτε ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων τῇ Ἴσιδι καὶ Ὀσίριδι».

Εἰς τὰ ὑπὸ Dumont ἀνωτέρω γραφέντα ἀναφερόμενος ὁ σεβαστὸς τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητής, ἡμέτερος δὲ διδάσκαλος κ. Στέφανος Κουμανούδης ἐν Ἐπιγραφαῖς ἐπιτυμβίοις σελ. κε' καὶ λόγον ποιούμενος περὶ τῆς γενομένης ὑπὸ τῶν ξένων εἰς ἀρχαίας ἐπιτυμβίους παραστάσεις παρερμηνείας παραινεῖ τοῖς ἀρχαιολόγοις νὰ προσθέτωσιν ἐν τῷ κειμένῳ καὶ εἰκόνας τῶν μνημείων, ἅτινα λαμβάνουσιν ἐν μονογραφίαις πρὸς ἐξέτασιν· καὶ ἐν ὑποσημειώσει προσθέτει τάδε: «Ἀπαιτοῦμεν τοῦτο, διότι βλέπομεν καθ' ἑκάστην δημοσιευομένους

ἰσχυρισμοὺς ὄχι μόνον ἀστηρίκτους ὑπὸ μνημείων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίους εἰς αὐτά, καθ' ἃ δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ Dumont μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ, τῇ ἄλλως ἐχούσῃ ἀξίαν, λέγεται πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κυρίας δόξης του τόδε, ὅτι ἐπὶ ἀρτοειδῶν τινων καὶ κωνοειδῶν καὶ πυραμιδοειδῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς σωμάτων ἐν Ἑλλάδι ἀναγινώσκονται συνήθως τά: γλυ, γλυκυ, γλυκυς, μελι, μελισ. Ἡ δὲ ἀλήθεια ἔχει οὕτως· ἐπὶ ἑνὸς ἀρτοειδοῦς ἅπαξ μόνον ἀνεγνώσθη τὸ γλυκ, ἐπὶ ἄλλων δὲ τὰ ἀποσιωπώμενα· αρ, βερ, δη, ερω, θεμ, κλε, π, χ, χαρ· ἐπὶ δὲ τῶν κωνοειδῶν καὶ πυραμισοειδῶν τῷ ὄντι μὲν πλειστάκις ἀπαντᾷ τὸ γλυκ, γλυκε (ὄχι γλυκυ οὔτε γλυκυς) καὶ μελισ, ἀλλ' εἶνε καὶ ἄλλα ἔχοντα τά: αρι, λ, μυρ, νικο, φ. Καὶ ταῦτα πάντα εὔλογον εἶνε νὰ ὑποληφθῶσιν ὡς ἀρκτικὰ γράμματα κυρίων ὀνομάτων, καὶ δὴ γυναικείων, (ὡς ἐξ ἑνὸς ἔχοντος ὁλόκληρον τό· Νόημα, πείθομαι·) λοιπὸν Γλυκέρας, Μελίσσης, Μυρρίνης, Βερενίκης, Θεμιστοῦς, Θεδότης κτλ. οὐχὶ δὲ ὅτι δηλοῦσι γλύκυσμα καὶ μέλι (des gateaux pour les morts). Ἐσιγήθη δὲ ἐν τῇ ῥηθείσῃ πραγματείᾳ, ὅτι τὰ ἐν λόγῳ πήλινα σωμάτια ἔχουν πάντα ἀνεξαιρέτως τρύπας, τὰ μὲν ἀρτοειδῆ δύο, τὰ δὲ κωνοειδῆ καὶ πυραμιδοειδῆ συνήθως μίαν, ὅπερ θεωρητέον ὡς κύριον χαρακτηριστικὸν ὅλων τούτων τῶν μνημείων. Ἐσιγήθησαν δὲ καὶ τὰ ἐπὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἐκτετυπωμένα σύμβολα ἀμφορέως, κιθάρας, μελίσσης, προσωπίδος, ἔρωτος, γυναικὸς καθημένης, ἀνδρὸς ἐπὶ γόνυ, ἀλέκτορος κτλ.».

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ σεβαστὸς καθηγητής. Ἀλλ' ἐν ἑτέρᾳ πραγματείᾳ (Archives des Missions Scientifiques et littéraires 2ᵉ série 1871 tom. VI, p. 50 καὶ 405),—ἣν βεβαίως δὲν εἶχεν ἴδει οὗτος, ἅτε οὔπω ἐκδεδομένην ἴσως, ὅτε ἐδημοσίευε τὰ ἀνωτέρω—, ὁ αὐτὸς σοφὸς ἀρχαιολόγος A. Dumont, πραγματευόμενο περὶ τῶν κωνοειδῶν καὶ πυραμιδοειδῶν ἐξ ὀπτῆς γῆς σωματίων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν, λέγει ὅτι ταῦτα τὰ μνημεῖα πολλάκις εἶνε ἐξόχου τέχνης καὶ ἐπιμελοῦς ἐργασίας, ὅτι φέρουσιν ὀπὴν ἄνω καὶ ἐπιγραφήν, λέξιν, γράμμα ἢ ἕτερόν τι χαρακτηριστικόν, ἢ ἀπείκασμα ἐν ἀναγλύφῳ κάτω παρὰ τὴν βάσιν καὶ ὅτι εἶνε ὕψους 5-10 ἑκατ. τῶν μέτρου. Προσθέτει δ' ὅτι δὲν δύναταί τις μετὰ βεβαιότητος νὰ ἀποφαίνηται γνώμην περὶ τῆς χρήσεως αὐτῶν, εἰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων, ἰδίᾳ τῶν Ἀθηναίων, πολλαὶ ἐξηνέχθησαν ὑποθέσεις, ὅτι δηλ. ταῦτα εἶνε·

1) τεμάχια παιδιᾶς ἀγνώστου νῦν, λίαν διαδεδομένης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.

2) ὄργανα ἐν χρήσει ἐν τοῖς ἱστουργείοις τῶν ἀρχαίων.

3) ὄργανα μετρολογικά.

4) βάρη ἐξαρτώμενα ἐκ τῶν παραπετασμάτων, ἵνα κρατῶσιν αὐτὰ εὐθέα.

5) εἶδος ἕρματος, δι' οὗ ἐποίκιλλον τὸ ἄκρον τοῦ δικτύου πρὸς ἁλιείαν.

Ἀλλ' ἀπορρίπτει τὴν μὲν πρώτην ὑπόθεσιν ὡς ἐπ' οὐδενὸς μαρτυρίου ἀρχαίου στηριζομένην· τὴν δὲ δευτέραν καὶ δὴ καὶ τὴν τετάρτην καὶ πέμπτην, διότι αἱ ὀπαὶ δὲν φέρουσιν ἴχνη χρήσεως· τὴν δὲ τρίτην· διότι οἱ λίθοι οὗτοι ζυγιζόμενοι οὐδεμίαν ἐμφαίνουσι μετρολογικὴν δύναμιν, οὐδὲ σχέσιν τινὰ τὰ ἐπ' αὐτῶν γράμματα μαθηματικήν. Ἐμμένει δὲ πλανώμενος τῇ καὶ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ ἐξενεχθείσῃ γνώμῃ, ὅτι ταῦτα εἶνε ὁμοιώματα ἄρτων καὶ γλυκυσμάτων τιθεμένων ἐν τοῖς τάφοις εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἀληθῶν τοιούτων, καὶ τοῦτο διότι εὑρέθησαν τοιαῦτα ἐν ἀναθήμασιν εἰς τὴν Ἶσιν καὶ Ὄσιριν καὶ Ἀσκληπιόν, τοῖς καλουμένοις νεκροδείπνοις. Ἀναφέρει δ' ὅτι τοιαῦτα σωμάτια εὑρέθησαν οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν Κατάνῃ, Βρεντησίῳ, Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Βηρυτῷ καὶ ὅτι ὁ κ. Heuzey εὗρε μέγαν ἀριθμὸν τοιούτων, ἀλλ' ἀνεπιγράφων, ἐν τάφοις τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας (1).

Ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων κατάδηλον γίνεται, ὅτι οἱ λίθοι ἢ κέραμοι οὗτοι εἶνε ἄγνυθες, καὶ ὅτι ἐπλανήθησαν ὅ τε σοφὸς Γαλάτης καὶ οἱ ὁμοφρονοῦντες αὐτῷ ὑπολαβόντες αὐτοὺς ὡς γλυκίσματα ἢ ἄρτους. Ἀλλοῖοι δ' εἰσὶν οἱ λίθοι, ὧν ἐγίνετο χρῆσις ὡς σταθμῶν. Συνηγορεῖ δ' ὑπὲρ τῆς ἐκδοχῆς τῆς ἡμετέρας γνώμης ἥ τε πληθὺς τῶν εὑρεθέντων τοιούτων σωματίων καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ ὑπὸ Heuzey μνημονευόμενον, ὅτι εὑρέθη μέγας ἀριθμὸς τοιούτων ἐν τάφοις τῆς Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας· διότι καὶ τὸ ὑφ' ἡμῶν περιγραφόμενον πήλινον σωμάτιον ἐν τάφῳ εὑρέθη Θεσσαλικῷ· οὐδεμίαν δ' ὁμοιότητα ἔχει πρὸς ἄρτον ἢ γλύκισμα. Συνείθιζον δ' οἱ ἀρχαῖοι νὰ θέτωσιν εἰς

(1) Πρβλ. καὶ Salomon Reinach *Traité d'Épigraphie Grecque* σελ. 457, ὅστις παραδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Dumont ἀποφαίνεται, ὅτι ταῦτα εἶνε ὁμοιώματα γλυκισμάτων ἢ ἄρτων προσφερομένων τοῖς νεκροῖς.

τοὺς τάφους ἀπεικάσματα ὀργάνων συνήθων ἐν τῇ καθ' ἡμέραν ἐργασίᾳ· προσφιλέστατον δὲ ταῖς ἀρχαίαις γυναιξὶν ἔργον ὑπῆρχεν ἡ ταλασιουργία καὶ ἱστουργία. Δὲν εἶνε δὲ ἀποχρῶν ὁ λόγος τοῦ κ. Dumont, ὅτι ταῦτα τὰ σωμάτια δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὦσιν ὄργανα ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ὑφάνταις, ὡς τῆς ὀπῆς μὴ φερούσης ἴχνη χρήσεως· διότι οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἔθετον εἰς τοὺς τάφους μόνον ἐκεῖνα, ὧν ἐγίνετο χρῆσις ὑπὸ τῶν ζώντων, ἀλλὰ καὶ ἕτερα καινουργῆ λεπτοτέρας καὶ ἐπιμελεστέρας ἐργασίας. Διδασκόμεθα δὲ περὶ τούτου καὶ ἐξ ἄλλων μὲν εὑρημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν ἀνευρεθέντων ἐπινήτρων ἢ ὄνων ἀτριβῶν, καὶ μάλιστα τοῦ περιφήμου ἐξ Ἐρετρίας ἐπινήτρου ἐξ ὀπτῆς γῆς τοῦ ἀνακαλυφθέντος τῷ 1891 καὶ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀποκειμένῳ ἀρχ. Μουσείῳ, δημοσιευθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ κ. P. Hartwig (1). ὅπερ εἶνε αὐτὸ τοῦτο καλλιτέχνημα λεπτῆς καὶ κομψῆς ἐργασίας μετ' ἐκτύπων παραστάσεων περιφήμων, καὶ ὅπερ ἀδύνατον οὕτως εὔθραυστον ὂν νὰ ἐχρησίμευε πρὸς τὰς καθ' ἡμέραν χρείας. Εἶνε λοιπὸν μᾶλλον ὁμοίωμα χαρίεν καὶ τιμαλφὲς ἐπινήτρων κοινῆς χρήσεως, ἅτινα κατεσκευάζοντο ἐκ ξύλου ἢ τοὐλάχιστον ἐξ ἀργίλλου πυκνῆς καὶ στερεᾶς (2).

Λίθων ἁπλῶν γίνεται καὶ σήμερον χρῆσις ἐν τῇ ὑφαντικῇ, ἑνὸς μὲν ἐπὶ τοῦ «ἀργαλειοῦ», πλειόνων δὲ ἐπὶ τῆς «διάστρας»· καλοῦνται δέ: πέτρες, λιθάρια, βαρίδια, πετρίτσες, λιθαράκι, ντοντόνα (ἐν Κρήτῃ καθ' ἑν. ἀριθ.), ὡς κατωτέρω θὰ διαλάβωμεν.

Εὔκαιρον δὲ ὑπολαμβάνομεν νὰ καταλέξωμεν ἐνταῦθα τοὺς πλείστους τῶν ἐν χρήσει ὅρων καὶ ἐργαλείων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ὑφαντικῇ μετὰ τῶν σήμερον ἐν πολλοῖς ἀντιστοίχων, χωρὶς δὲ κατὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν πάντας τοὺς ἐν χρήσει σήμερον ἔν τε τῇ ἐριουργίᾳ καὶ ἐν τῷ ὁριζοντίῳ καὶ πλαγίῳ «ἐργαλειῷ», ὅσον ἠδυνήθημεν ἀκριβῶς νὰ μάθωμεν αὐτοὺς ἐρωτήσαντες γυναῖκας ὑφαντρίας ἐκ στερεᾶς Ἑλλάδος, Πελοποννήσου καὶ Κρήτης, νὰ καταχωρίσωμεν δ' ἐν τῷ κειμένῳ εἰκόνας «ἀργαλειοῦ» ὁριζοντίου καὶ πλαγίου, καὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων αὐτοῖς ἐξαρτημάτων, λαναρίου, χειρολανάρων ἢ λαναρίων, ῥόκας μετ' ἀδραχτίου καὶ σφονδυλίου, τυλιγαδίου, μαγγανίου, τυλίχτρας μετὰ σβάρνας, διάστρας καὶ σαΐττας.

(1) Ἰδὲ Ἐφημερ. Ἀρχαιολ. 1892 σ. 247-256 πίν. XIII καὶ 1897 σελ. 129-142 πίν. IX-X.

(2) Ἰδὲ Revue des Études Grecques 1898 vol. XI n° 42 p. 222.

Ὅροι καὶ ἐργαλεῖα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ταλασιουργίᾳ καὶ ἱστουργίᾳ μετὰ τῶν σήμερον ἀντιστοίχων.

Ξαίνω ἔρια (δια-κατα-συν) καὶ ἁπλῶς ξαίνω,-ξαντική, ξάντης, ξάντρια, ξάσμα, ξάμμα.	Ξαίνω (τῇ χειρὶ)-ξάσιμον.
Τολυπεύω-τολύπη.	Τουλουπι̯άζω-τουλούπα.
Πέκω, πείκω, πεκτέω-πεκτήρ, πεῖκος,-κτενίζω, ἔρια ἕλκω, τείνω.	Λαναρίζω-λαναρισμένο μαλλί.
Νέθω, νήθω, κλώθω, ταλασιουργέω-ταλασιουργία, ταλασία, ταλασιουργική, ταλασιουργικὸς οἶκος, ταλασιουργὸς ἢ ταλάσιος, ἐριουργέω-ἐριουργία, ἐριουργεῖον-στήμονα ἢ κρόκην κατάγω, μηρύομαι.	Γνέθω, κλώθω.
Ἄτρακτον ἑλίσσειν.	Στρήφω ἢ στρήδω.
Μηρύομαι (ἐκ-ἀνά).	Τυλιγαδι̯άζω.
Ἀναμηρύομαι, ἀναπηνίζομαι.	Καλαμίζω ἢ μασουρίζω (;).
Διάζομαι-δίασμα, ἆσμα-καὶ προφορεῖσθαι ἢ στῆσαι τὸν στήμονα, στημονίζεσθαι.	Δι̯άζομαι καὶ δι̯άζω καὶ ἰδιάζω, σούρω.
Μιτόω, καιρόω.	Μιτώνω
Μηρύομαι ἢ μηρύω, διάγω ἢ διαβάλλω τὴν κρόκην, κερκίζω, ἱστὸν ἐποίχομαι.	(Ὑ)φαίνω, πήζω τὸ πανί, κρουσταίνω τὸ πανί.
Ἱστὸν στήσασθαι.	Στένω τὸν ἀργαλει̯ό.
Ἱστόποδες ἢ κελέοντες.	
Ἀντίον, μεσάντιον.	Ἀντί.
Κανόνες.	
Κάλαμοι.	Καλάμι̯α.
Σπάθη-σπάθῃ κρούειν καὶ σπαθᾶν.	Σπάθα, σπάθες [1]-κτυπῶ μὲ τὴ σπάθα.
Κερκίς [2].	

[1] Ἀπαντᾷ τὸ ἐργαλεῖον ἐπὶ τῆς αὐτῆς χρήσεως ἐν τῷ σήμερον πλαγίῳ ἱστῷ («σχοινάτικῳ ἀργαλειῷ»).

[2] Εὑρίσκεται ἡ λ. «τσερτσίδα» ἐν τῇ ἱστουργίᾳ τῶν Κρητῶν, ἀλλ' ἐπ' ἄλλης ἐννοίας = μικρὰ σιδηρᾶ ῥάβδος συνδέουσα τὲς «πατῆθρες» (ἰδὲ λ. ἐν τῷ Κρητικῷ «τελάρῳ».)

Κτείς[1].	Κτένι[2] καὶ χτένι.
Πηνίον.	Μασούρι.
Ἠλακάτη.	Ρόκα.
Ἄτρακτος.	Ἀδράχτι.
Ἐπίνητρον ἢ ὄνος.	
Σφόνδυλος.	Σφονδύλι.
Νῆμα.	Νέμα, γνέμα, νῆμα.
Στήμων (πυκνός, στερεός, ἐξεσμένος, ἰσχνός, ἀραιός), Ἤτριον.	Στημόνι (ψιλό, χονδρό, στρημμένο. ἁπαλό· καὶ παρὰ Κρησί: ψιλό, χονδρό, πολλάκλωστο, ἀπολυτό.
Κρόκη, ἐρυφή, ροδάνη[3], ὑφάδιον.	(Ὑ)φάδι.
Μίτος[4].	Μιτάρια (Πελοπ.), μίτοι (Κριτ.).
Ἄγνυθες, λεῖαι.	Πέτρες, πετρίτσες, βαρίδια, λιθάρια, λιθαράκια,- ντοντόνα (Κρητ.).
Κάλαθος, τάλαρος[5].	Καλάθι.

---

[1] Ἐν τῷ ὁριζοντίῳ ἱστῷ ἀντὶ τῆς ἐν τῷ ὀρθίῳ σπάθης: Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὀρθίῳ φαίνεται ὅτι πολλάκις ἐγίνετο χρῆσις κτενὸς ἀντὶ σπάθης.

[2] Ἐκ τοῦ κτένιον (Λουκ. Ἡσυχ.) Γίνεται δὲ χρῆσις «χτενίου» ἔν τε τῷ ὁριζοντίῳ καὶ πλαγίῳ ἱστῷ, ἀλλὰ διαφόρου κατασκευῆς.

[3] Ἡ λέξις ροδάνη διεσώθη ἐν τῇ λαλουμένῃ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐργαλείου τοῦ κατασκευάζοντος νῆμα εἴτε ὡς ὑφάδιον εἴτε ὡς στήμονα καὶ καλουμένου διὰ Τουρκ. ὀνόματος: τσικρίκι.

[4] Παρὰ τοῖς παλαιοῖς μίτος ἐκαλεῖτο ὁ στήμων ἢ κατ' ἄλλους ἡ κρόκη· «πηνίον ἐξέλκουσα παρὲκ μίτον» Ἰλ. ψ, 762. Ἀλλὰ κατ' Εὐστάθιον «δι' οὗ τοὺς στήμονας ἐναλλάσσουσιν εἰς πλοκὴν τῆς κρόκης». Ταύτην δὲ τὴν γνώμην ἀποδέχεται καὶ ὁ William Smith ἐν τῷ ἀρχαιολ. αὐτοῦ λεξικῷ. Ἐν τῇ σήμερον ἱστουργίᾳ μιτάρια μὲν ἐν Σ. Ἑλ. καὶ Πελ., μίτοι δὲ ἐν Κρήτῃ λέγονται τὸ κάθετον σύστημα μίτων, δι' ὧν διέρχεται ὁ στήμων, ἀνερχόμενον καὶ κατερχόμενον διὰ τῶν «ποδαρικῶν» κατὰ τὴν ὕφανσιν, ἵνα ἐμπλέκηται τὸ «ὑφάδι» ἐντὸς τοῦ «στημονίου».

[5] Διεσώθη ἐν τῇ λαλουμένῃ ἡ λ. τάλαρος, ἀλλ' ἐπ' ἄλλης ἐννοίας.

Ὅροι καὶ ἐργαλεῖα ἐν τῇ σήμερον ταλασιουργίᾳ καὶ ἱστουργίᾳ, ὡς φέρονται ἐν Πελοποννήσῳ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ Κρήτῃ.

Α΄. Ὅροι.

(Ἐν Πελοποννήσῳ)	(Ἐν Σ. Ἑλλάδι)	(Ἐν Κρήτῃ)
Πλένω τὰ μαλλιὰ-πλύσιμον.	Ὁμοίως.	Ὁμοίως.
Ξαίνω-ξάσιμον.	Ομ.	Ὁμ.
Λαναρίζω-λανάρισμα.	Ὁμ.	Σύρω 'ςτὰ χειρόχτενα, φειάνω.
Φκιάνω τουλούπα.	Τουλουπιάζω-τουλούπα.	Τουλουπιάζω-τουλούπα, τυλιξιά.
Γνέθω, γνέσιμο.	Νέθω, γνέσιμο.	Κλώθω-Κλώσιμο.
Τυλιγαδιάζω-τυλιγάδιασμα.	Ὁμ.	Ἀνελίσσω[1] 'ς τὸ τυλιγάδι.
Ζεματάω ἢ ζεματίζω-ζεμάτισμα.	Ζεματάω -ίζω-ζεμάτισμα-, χυλώνω[3], μαζαλίζω[4].	Γραίνω[2] (ἐπὶ ὑφαδίου), ζεματῶ (ἐπὶ στήμονος).
Καλαμίζω-καλάμισμα.	Ὁμ.	Ὁμ.
Ἰδιάζω ἢ διάζομαι διάσιμο, σούρω τὸ πανὶ-σούρσιμο.	Διάζομαι-διάσιμον, δίασμα.	Διάζομαι (θὰ διαστῶ) τὸ πανί.
Διπλώνω, τυλίγω-δίπλωμα, τύλιγμα.	Ὁμ.	Τυλίσσω-τύλιμα.
Μιτώνω-μίτωμα.	Περνάω τὸ πανὶ-πέρασμα.	Περαματίζω 'ς τοὺς μίτους καὶ μιτοχτενιάζω.
Κομποδιάζω-κομπόδιασμα.	. . . .	Κομποδένω (θὰ κομποδέσωμεν),-κομπόδεμα.
Μασουρίζω-μασούρισμα.	Ὁμ.	Ὁμ.
Στένω τὸν ἀργαλειό.	Ὁμ.	Στένω τὸ φασίδι.
(Ὑ)φαίνω, πήζω τὸ πανί.	Φαίνω, πήζω τὸ πανί, χρουσταίνω.	Φαίνω.
Ξυφαίνω-ξύφασι.	Ξυφαίνω (ξεφαίνω)-ξύφαμμα.	Ὁμ.

Σημ. Τὰ ἀποσιωπητικὰ . . . . δηλοῦσιν ὅτι δὲν ἀπαντᾷ ἀντ. λέξις, τὰ δὲ «—» περιέχουσι λ. τῆς καθωμιλημένης.

[1] Ἀπαντᾷ παρὰ Ξενοφ. «ἀνελίσσω βιβλία»=περιτυλίσσω.

[2] Γραίνω=(Ὑ)γραίνω.

[3] Ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας Εὐσταθ. σελ. 1552.

[4] Ἐν τῷ Λεξ. τῆς καθωμιλ. τοῦ Βυζαντίου φέρεται λ. μαζαλὶς ἀντιστ. τῇ καθωμιλ. «μάζαλη», ἀλλὰ δὲν δηλοῖ ποῦ ἀπαντᾷ.

Β΄. Ὄργανα χρήσιμα πρὸς παρασκευὴν τοῦ νήματος.

(Ἐν Πελοποννήσῳ)	(Ἐν Σ. Ἑλλάδι)	(Ἐν Κρήτῃ)
Λανάρι-χτένια-λανάρια[1].	Λανάρι χτένια-χειρολάναρα.	Χειρόχτενα, χτενές.
Ρόκα.	Ὁμ.	Ὁμ.
Ἀδράχτι (τῆς ρόκας).	Ὁμ.	Ἀρδάχτι (τῆς ρόκας).
Δρούγα[2].	. . . .	. . . .
Σφονδύλι.	Σφοντύλι.	Σφεντύλι.
Ἀγκίνι.	Ἀτζίνι ἢ ἀγκίνι[3].	Ἀτζίνι (-άρι) ἢ ἀγκίνι (-άρι).
Τυλιγάδι.	Τυλιγάδι ἢ ἀγκάλιστρος.	Ὁμ.
Μαγγάνι[4].	Ὁμ.	Θρομύλι[5].
Στῦλοι τοῦ μαγγανιοῦ.	Ὁμ.	. . . .
Στῦλοι (ὡσαύτως).	Φτιφτὰ ἢ χοῦφτες ἢ γροθιὲς τοῦ μαγγανιοῦ.	. . . .
Μύλοι ἢ σταυροὶ (τοῦ μαγγανιοῦ).	. . . .	. . . .
Χερούλια (μαγγανιοῦ).	Ὁμ.	. . . .
Ἄδραχτος[6].	Ὁμ.	Ἄρδαχτος (τοῦ θρομυλίου).
Καρέλι (ἀδράχτου).	Καρούλι (ἀδράχτου).	. . . .
Μασούρια.	Ὁμ.	Ὁμ.
Πλάνος[7] τοῦ ἀδράχτου.	Ὁμ.	. . . .
Κόρδα μαγγανιοῦ.	Ὁμ.	. . . .
Ἀνέμη.	Ὁμ.	Ὁμ.
Ἀνεμόχωλος.	Ἀνεμόσταλος ἢ ἀνεμόστυλος.	Ἀνεμόποδας.
Σταυροὶ τῆς ἀνέμης.	Ὁμ.	Ὁμ.
Φτερὰ τῆς ἀνέμης.	. . . .	Ὁμ.
Καλάμια (ποῦ καλαμίζουν τὸ νέμα).	Ὁμ.	Ὁμ.
Σούρτα ἢ διάστρα.	Κλουβὶ ἢ διάστρα (ποῦ διάζονται τὸ πανί).	Καλαντάρα ἢ διάστρα.

[1] «Χτένια» μὲν εἶνε τὰ ἐπὶ τοῦ «λαναρίου» προσαρμοζόμενα, ἐν Κρήτῃ ὁ χτενές· «λανάρια» δὲ εἶνε κτένες ἐκ σιδηρῶν ἥλων ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ κινούμενοι πρὸς κατεργασίαν λεπτοτέραν καὶ εὐθυτέραν τῶν ἐρίων.

[2] Εἶδος ἀτράκτου.

[3] Τὸ ἀγκιστροειδὲς σιδηροῦν ἄνω ἄκρον τοῦ «ἀδραχτιοῦ».

[4] Ἐκ τοῦ: μάγγανον (μεταγ.).

[5] Θρομύλι = Ὀρθομύλιον, ἐπέχον τόπον «μαγγανίου» παρὰ τοῖς Κρησίν.

[6] «Ἀδράχτι» μὲν ἐπὶ τῆς ρόκας, «ἄδραχτος δὲ ἐπὶ τοῦ μαγγανίου.

[7] «Πλάνος» λέγεται μικρὰ κλωστὴ λευκὴ ἢ ἑτέρου χρώματος προσδέουσα τὸν ἄδραχτον τῷ μασουρίῳ, ἵνα συμπεριστρέφωνται.

(Ἐν Πελοποννήσῳ)	(Ἐν Σ. Ἑλλάδι)	(Ἐν Κρήτῃ)
3 στημονάρια διάστρας.	2 στημονάρια διάστρας.	. . . .
12 (ἢ καὶ πλείονες) σαΐττες διάστρας (μὲ καλάμια).	12 σαΐττες διάστρας.	. . . .
. . . .	Ὁδηγὸς τοῦ πανιοῦ [1].	. . . .
Πετρίτσες ἢ λιθαράκια [2] (σούρτας ἢ διάστρας).	. . . .	. . . .
Τυλίχτρα [3].	Ὁμ.	. . . . [7]
Σβάρνα [4].	Ὁμ.	. . . .
Γυριστάρι τοῦ ἀντιοῦ [5].	Ὁμ.	. . . .
2 καλαμίδια.	Ὁμ.	. . . .
1 τρικάλαμο.	Ὁμ.	. . . .
Τσουγγράνα [6].	. . . .	Ροστέλλο [8].
Τσικρίκι.	Ὁμ.	. . . .
Σαΐττα (sagitta).	Ὁμ.	Ὁμ.
Σαϊττάρι.	Μασουρολάτης.	Μασουρολάτης.
Μασούρι.	Ὁμ.	Ὁμ.
Πίπουλο τῆς σαΐττας.	Φτερὸ τῆς κόττας.	Φτερὸ τῆς κόττας.

---

[1] Σχοινίον, ὅπερ μεταχειρίζονται, ἵνα γίνηται ἀκριβὲς τὸ διάσιμον.

[2] Σημειωτέον ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ ἱστοῦ γίνεται χρῆσις μιᾶς μέτρας (βαριδίου, λιθαρίου κλ.), ἵνα καθελκύηται τὸ ἐσώτερον «καλαμίδι» κατὰ τοῦ ὀπισθίου στήμονος, ἐπὶ δὲ τῆς διάστρας τριῶν ἢ καὶ πλειόνων ἠρτημένων ἐκ τῶν «στημοναρίων».

[3] «Τυλίχτρα» = δύο πάσσαλοι μικροὶ 1μ. μήκ.· ἐμπεπηγμένοι εἰς τὴν γῆν καὶ φέροντες ἄνω ἐντομήν, ἐφ' ὧν θέτουσι τὸ ἀντίον καὶ περιελίσσουσι περὶ αὐτὸ τὸν στήμονα ἠρτημένον ἐκ τῆς ἀπέναντι ὑπτίας «σβάρνας», ξύλου τριγωνικοῦ ἰσομεγέθους τῇ «τυλίχτρᾳ» μετὰ σιδηροῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν σκελῶν ἥλου, ἐξ οὗ ἐξαρτῶσι τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ στήμονος.

[4] Ὁ Γαζῆς παράγει τὴν λ. ἐκ τοῦ: σφῦρα, περὶ τοῦ γεωργ. ἐργ. προκειμένου, «ᾧ βωλοκοποῦσι».

[5] Σιδηρᾶ ἢ ξυλίνη ῥάβδος στρέφουσα τὸ ἀντίον ἐν τῇ τυλίχτρᾳ.

[6] Ἐργαλεῖον ξύλινον ἔχον σιδηροῦς ἥλους ἢ καὶ ξυλίνους ὡς τὸ χτένι χρήσιμον εἰς τὸ τύλιγμα.

[7] Οἱ Κρῆτες δὲν ἔχουσι «τυλίχτραν» διότι τὸ τύλιγμα γίνεται ἐν τῷ «τελάρῳ» (=ἀργαλειῷ)· ἑπομένως οὐδὲ «σβάρναν».

[8] Ἴσως ἐκ τοῦ Λατ. rostellum.

Γ'. Ὄργανα, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ «ἀργαλειός».

(Ἐν Πελοποννήσῳ)	(Ἐν Σ. Ἑλλάδι)	(Ἐν Κρήτῃ)
Ἀργαλειός (ὁριζόντιος, «καθιστός».	Ὁμοίως.	Τελάρο.
		4 Ἀμασκάλες.
4 Στῦλοι.	4 Πάλοι (μεγάλοι).	. . . . [1]
2 Πάλοι.	2 Πάλοι (μικροί).	4 Πόδια [2].
. . . .	. . . .	2 Ντάκοι [3].
. . . .	. . . .	2 Μεργιὰ (τῶν μακρῶν πλευρῶν).
4 Περατάρια (2 ἄνω, 2 κάτω).	4 Στρῶσες (2 ἄνω, 2 κάτω).	2 Κορῶνες (ὑπεράνω τῶν μεργιῶν), κορατσῖνες.
4 Κλειδιά.	Ὁμ.	2 Κλειδιὰ (κάτω μόνον).
4 Σφῆνες.	Ὁμ.	Ὁμ.
1 Κάθισμα.	Ὁμ.	1 Ταλαροσάνιδο (ἐφ' οὗ κάθηται ἡ ὑφάντρια).
2 Ἀντιὰ (μπροσθινὸ καὶ πισινό).	2 Ἀντιὰ (μπροσάντι καὶ πισάντι).	2 Ἀντιά.
Κάρδος ἀντιοῦ [4].	Ὁμ.	Γκάρδιος ἀντιοῦ.
. . . .	1 Πανάντι.	. . . .
. . . .	1 Παράντι.	1 Παράντι.
1 Κουρούνα [5].	1 Στρίφτης ἢ σφίχτης ἢ κουρούνα.	1 Σφίχτης.
1 Ἁπλώστρα.	1 Ἁπλώστρα ἢ ἁπλωσιά.	1 Ντέμπλα [6] (ἢ σφίχτης μεγάλος).
2 Περατάρια.	2 Κρέμασες (τοῦ ξυλοχτένου καὶ τῶν χαρουλιῶν).	2 Λάσφυρα.
2 Σπάθες (ξυλοχτένου).	Ὁμ.	2 Πῆχες ἢ σπάλες.
1 Ξυλόχτενο.	Ὁμ.	1 Πέταλο.

[1] Δὲν ἔχουσι «πάλους» ἐν τῷ τελάρῳ· διότι ἐπὶ τῶν μασχαλῶν ὑπάρχουσιν ἐντομαί, ἵνα στηριχθῇ τὸ ἀντί.

[2] Διότι αἱ «ἀμασχάλες» ἔρχονται πρὸς τὰ ἔξω στηριζόμεναι ἐπὶ τῶν «μεργιῶν»· ὀλίγον δὲ πρὸς τὰ ἐντὸς ὑπάρχουσι τὰ «πόδια».

[3] Δύο ξύλα κεκλιμένα ὀλίγον, ἐφ' ὧν τὸ «τελαροσάνιδο». Παρ' ἡμῖν λέγεται «τάκος καὶ τακούνι» τὸ κάττυμα τοῦ ὑποδήματος.

[4] «Κάρδος ἀντιοῦ» λέγεται σιδηρᾶ ἢ καλαμίνη λεπτὴ ῥάβδος ἐντιθεμένη ἐντὸς ἐντομῆς κατὰ μῆκος τοῦ ἀντίου, ἵνα συσφίγγῃ τὸ ὑφαινόμενον καὶ στρέφηται περὶ τὸ ἀντίον.

[5] «Κουρούνα». Ἴσως ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν λ. κορώνη, ἥτις ἐδήλου καὶ τὸ ἄκρον τοῦ πήχεως (Ἱπποκρ.).

[6] «Ντέμπλα» ἐκ τοῦ Λατ. templum, ὅπερ σημ. καὶ τὴν διαδοχίδα, τὸν στρωτῆρα, ἐν τῇ ἀρχιτεκτονικῇ.

(Ἐν Πελοποννήσῳ)	(Ἐν Σ. Ἑλλάδι)	(Ἐν Κρήτῃ)
1 Χτένι.	Ὁμ.	Ὁμ.
8 Μιταρόβεργες.	Ὁμ.	8 Βερ(γ)ιὰ ἢ πῆχες.
4 Μιτάρια.	Ὁμ.	4 Μίτοι.
2 Κουντουρόξυλα [2].	2 Ζυγοὶ μιταριῶν [1].	2 Πατητηρόξυλα ἢ πατητηρόβεργες.
2 Ποδαρικά.	2 Ποδαρικὰ ἢ πατῆθρες.	4 Πατητῆρες.
. . . .	. . . .	1 Τσερτσίδα [3].
2 Μαγγουρίτσες.	2 Σκουλαρίκια [4].	. . . .
2 Καρέλια.	2 Καρούλια.	2 Καβαλλάριδες.
2 Καρελόψιχες.	2 Καρουλόψιχες.	2 Ψίχες.
1 Κουπελίτσα [5].	Ὁμ.	. . . .
Φάδι.	Ὁμ.	Ὁμ.
Στημόνι.	Ὁμ.	Ὁμ.
2 Καλαμίδια ἢ σταυροκάλαμα ἢ τρικάλαμο.	2 Καλάμια τοῦ πανιοῦ.	Σταυροκάλαμα.
Λιθαράκι,	Τρύπιο λιθάρι ἢ βαρίδι.	Ντοντόνα ἢ ντοντόνη [6], βαρίδι.
Οὔγια (=ὦα).	Ὁμ.	Νούγια.
Ξίγγλες ἢ προυγκίδα.	Ξίγγλες [7].	Ξίγγλες.
. . . .	1 Κρέμασι ἢ καβαλλάρις [8].	. . . .

---

[1] Ῥαβδία δύο κρεμάμενα ἐκ τῶν μιταρίων, ἐξ ὧν προσδέονται αἱ «πατῆθρες».

[2] Παρ' ἡμῖν «κούντουρα καὶ κουντούρια καὶ κουντουρᾶς» λέγονται τὰ ὑποδήματα καὶ ὁ ὑποδηματοποιός.

[3] «Τσερτσίδα» (κερκίδα) καλεῖται παρὰ τοῖς Κρησὶ ἡ σιδηρᾶ ῥάβδος ἡ συνέχουσα «τὲς πατῆθρες».

[4] Ὁ Ἐτυμολόγος γράφει: σκολαρίκιον, ὁ δὲ Πορφυρογέννητος καὶ Σουίδας: σχολαρίκιον.

[5] «Κουπελίτσα» λέγεται μικρὰ ῥάβδος, δι' ἧς προωθεῖ τὰ καλαμίδια ἡ ὑφάντρια.

[6] Μήπως ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ Γαλλ. Toton;

[7] «Ξίγγλες» λέγεται πῆχυς σιδηροῦς ἢ ξύλινος ἐκ δύο συγκείμενος βραχιόνων εἰς μικροὺς ὀδόντας ληγόντων καὶ κατὰ βούλησιν κινουμένων, ἅτε συνδεομένων διὰ δακτυλίου καὶ ἥλου κινητοῦ, ἐπιτιθέμενος κατὰ πλάτος τῷ ὑφάσματι, ἵνα κρατῇ αὐτὸ τεταμένον καὶ ὁριζόντιον. Οὐχὶ δὲ ὀρθῶς ἑρμηνεύει ὁ Βυζάντιος ἐν λ. Ὀξύγκλα (ἢ ἀλλ. προγκίδα) = ἐργ. ὑφαντ. μὲ τὸ ὁποῖον στυλώνουν τὸ ὀπισινὸν ἀντί.

[8] «Κρέμαση ἢ καβαλλάρις» καλεῖται κοντὸς δεδεμένος ἐκ τῶν ἄκρων διὰ δύο σχοινίων ἀπὸ τῆς ὀροφῆς, ἐξ οὗ κατατείνεται ἡ ὦα (οὔγια) διὰ λίθων ἐντὸς κοφίνου πρὸς τὰ κάτω τεθειμένων, πρὸς παρασκευὴν «πανίων σγουρῶν». Σημειωτέον δ' ὅτι «οὔγια» καλοῦνται καὶ τὰ ἄκρα παντὸς ὑφαινομένου, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀλλοίου χρώματος (ἢ ὁ κυρίως στήμων) νῆμα τὸ ἐμπλεκόμενον τῷ στήμονι.

Δ΄. Ὄργανα, ἐξ ὧν σύγκειται ὁ πλάγιος ἱστός. («Σχοινάτικος ἀργαλειός»).

2 Πάλοι.
2 Ἀντιὰ (ἄνω καὶ κάτω).
1 Κοντάρι[1].
Μιτάρι (=σύστημα μίτων).
Κόρδα μιταριοῦ.
2 Αὐτιὰ[2] ἀργαλειοῦ.
Σφῆνες (τοῦ κάτω ἀντιοῦ).
1 Βέργα (virga).
Στημόνι.
Φάδι.
1 Τσελεπῆς[9].
1 Προυγκίδα[3] (μὲ τὸ καρφί).
1 Χτένι[4].
1 Τζιάγχη ἢ σαΐττα (ξυλίνη).
2 Σπάθες[5] (1 πλατειά, 1 στενή).
1 Αὐτὶ[6] τῆς σπάθης.
1 Ζορμπαλᾶς[7].
1 Ξυφαντῆς[8] (=ἐξυφαντής).
2 Σχοινιὰ[10] τοῦ ἀργαλειοῦ.
2 Τσιαπιά[11].
1 Τάβλα (ἐφ' ἧς κάθηται ὁ ὑφαίνων. Ἐκ τοῦ Λατ. tabula).

Ἔγραφον μηνὶ Αὐγούστῳ 1898.

Ν. Γ. ΧΑΤΖΗ-ΖΩΓΙΔΗΣ

---

[1] Κοντάρι «(κοντὸς παρὰ τοῖς παλαιοῖς, κοντάριον παρ' Εὐσταθίῳ, Ἡσυχίῳ, Σχολ. Ὀππιανοῦ ἁλ. 2, 25 καὶ ἄλλοις μτγν.) καλεῖται κοντὸς μακρός, περὶ ὃ ἑλίσσεται τὸ «μιτάρι» (=σειρὰ μίτων) χρήσιμος «διὰ τὸ μίτωμα».

[2] Ξυλάρια δίκροα ἐπὶ τῶν δύο πάλων ἐμπεπαρμένα, ἐφ' ὧν στηρίζεται τὸ κοντάρι.

[3] Ἡ «προυγκίδα» σύγκειται ἐκ δύο τεμαχίων ξυλίνων μηκυνομένων ἢ μικρυνομένων διὰ τοῦ «καρφίου».

[4] «Κοντὸ καὶ χονδρὸ χτένι» μετὰ σιδηρῶν ὀδόντων καὶ διὰ τῶν χειρῶν ἀμφοτέρων κινούμενον, ἵνα πλήττῃ τὸ διὰ τῆς «σαΐττας» ἐμπλεκόμενον τῷ στήμονι «ὑφάδι».

[5] Τῆς μὲν πλατυτέρας γίνεται χρῆσις καθ' ἅπασαν τὴν ὕφανσιν, τῆς δὲ στενῆς περὶ τὸ τέλος, ὁπότε δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ ἡ πλατεῖα. Διὰ τῆς σπάθης πλήττεται (ὡς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν τῷ ὀρθίῳ ἱστῷ) τὸ «ὑφάδι» (ὅπερ συγχρόνως πλήττεται καὶ διὰ τοῦ χτενίου), ἀλλὰ χρησιμεύει προσέτι καὶ ἵνα διευρύνῃ τὸν στήμονα πρὸς εἰσαγωγὴν τῆς σαΐττας.

[6] Τεμάχιον σανίδος μικρὸν τριγωνοειδὲς προσηλωμένον τῷ δεξιῷ πάλῳ, ἵνα ἐπερείδηται ἡ σπάθη.

[7] Ξύλον στρογγύλον διαμέτρου 6 ἑκατ. τοῦ μέτ. περίπου, τόπον σταυροκαλάμων τοῦ ὁριζοντίου ἱστοῦ ἐπέχον.

[8] Λεπτότερος «ζορμπαλᾶς» περὶ τὸ τέλος τῆς ὑφάνσεως ἐν χρήσει, ὁπότε δὲν δύεαται νὰ εἰσαχθῇ ἐκεῖνος εἰς τὸν στήμονα.

[9] Ξυλάριον φέρον ἐντομὴν μικρὰν εἰς τὸ ἕτερον τῶν ἄκρων χρήσιμον πρὸς τὸ μίτωμα.

[10] Δύο σχοινία παχέα, δι' ὧν προσδένεται τὸ «κοντάρι» στερεῶς ἐπὶ τῶν «αὐτιῶν».

[11] Μικρὰ κυβοειδῆ ξυλάρια τιθέμενα ὑπὸ τὸ κάτω ἀντίον παρὰ τοὺς πάλους πρὸς ἔντασιν αὐτῶν.

Σημ. Ὁ «σχοινάτικος ἀργαλειὸς» εἶνε πλάγιος στηριζόμενος ἐπὶ δοκοῦ ἐν τῇ ὀροφῇ. Χρησιμεύει δὲ πρὸς ὕφανσιν σχοινίων, μουταφίων καὶ κιλιμίων· γίνεται δὲ αὕτη μεταξὺ τοῦ κονταρίου καὶ τοῦ κάτω ἀντίου.

ΒΑΚΧΥΛΙΔΕΙΟΙ ΕΠΙΣΤΑΣΙΑΙ

(Προσθήκη εἰς τὰς σελίδας 420-423).

Ἡ ἐν σελίδι 421 ἐξενεχθεῖσα εἰκασία περὶ ἀντιγραφικοῦ ἀβλεπτήματος ἐν τῷ στίχῳ 119-120 καὶ ἡ προταθεῖσα μεταβολὴ λόγον εἶχον πάντων τῶν ἐγκυψάντων εἰς τὸ κείμενον τὴν σύμφωνον γνώμην ὅτι, ὡς ἔχει ἐν τῷ χειρογράφῳ, νοσεῖ, καὶ ἀφορμὴν τὴν περὶ θεραπείας ἅμιλλαν.

Ἀλλ' ὁ ἐπιμένων εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ μὴ ἐπιλανθανόμενος ὅτι καὶ ἐπὶ ἀμφιβόλων ῥήσεων φιλολογικῶν κειμένων ἡ κρίσις ὑπαγορεύεται, ὡς ἐπὶ ἑρμηνείας νομικῶν πράξεων, magis ut valeant quam ut pereant, ἴσως καταλήξει εἰς προτίμησιν τῆς ἐν τῷ χειρογράφῳ γραφῆς.

Καὶ τῷ ὄντι, ὁ δεχόμενος ὅτι τὴν διπλῆν περίοδον κυβερνᾷ τὸ ἐν στίχῳ 110 ῥῆμα τεῦχον οὔτε εἰς ἀνωμαλίαν προσκρούει ἕνεκα τῆς ἐν ὀνομαστικῇ πτώσει μετοχῆς ἑσσάμενοι καὶ τὸ ἐν σελίδι 422 ἐξηγηθὲν ὑγιὲς τοῦ χωρίου νόημα ἀκόπως συνάγει. Οἱ (ἡμέτεροι, Ἕλληνες, Ἀχαιοὶ) πρόγονοι κατεσκεύασαν (τεῦχον) τῇ Ἀρτέμιδι (τοι) ἄλσος ἱμερόεν, ἑσσάμενοι, ἱδρύσαντες, ἀφιερώσαντες αὐτὸ τῇ θεᾷ, ὅτε μετὰ πολὺν χρόνον (ἐπεὶ χρόνῳ), θείᾳ βουλῇ, ἐξεπόρθησαν τὴν εὔκτιστον τοῦ Πριάμου πόλιν, ὑπ' ἀρχηγοὺς τοὺς Ἀτρείδας».

Τῆς λέξεως ἄλσος σημαινούσης ἐνταῦθα, τέμενος, ἱερόν, ἡ μετοχὴ ἑσσάμενοι εὐαρμοστεῖ οὐχ ἧττον ἢ τὸ ἕσσαντο παρὰ Πινδάρῳ (Πύθια, Δ' 362-364): ἔν | θ' ἁγνοῦ Ποσειδάωνος ἕσ | σαντ' εἰναλίου τέμενος (1).

Ἀλλὰ παρατηρητέα καὶ ἡ παρὰ Θουκυδίδῃ (III, 58) διάκρισις «τῶν ἑσσαμένων καὶ κτισάντων», καθ' ἥν, οὐχὶ τυχαίαν, εἰς τὸ πρῶτον ῥῆμα ἀποδοτέα, κατ' ἐπικράτησιν, ἡ ἔννοια καθοσιώσεως, καθιερώσεως ἢ ἀφιερώσεως, ἐν διαστολῇ ἀπὸ τῆς κυρίως κτίσεως. Οὕτω δὲ καὶ παρὰ Πλουτάρχῳ (ἐν βίῳ Θεμιστοκλέους,

(1) Ἡσύχιος. Ἄλσεα· τεμένη.—Σουΐδας. Ἄλση· τεμένη.—Πολυδεύκης, Α' 10: οἱ δ' ἀνειμένοι θεοῖς τόποι ἄλση τε καὶ τεμένη καὶ ἕρκη.—Σοφοκλέους, Ἠλέκτρας, στ. 4-5.

XXII) βλέπομεν ὅτι ἔνθα μὲν ὁ λόγος περὶ ἱδρύσεως, δηλαδὴ ἀφιερώσεως ἱεροῦ τῇ Ἀρτέμιδι ὑπὸ Θεμιστοκλέους, τὸ κείμενον λέγει· «τὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰσάμενος»· εἰδικώτερον δὲ περὶ κτίσεως· «πλησίον δὲ τῆς οἰκίας κατεσκεύασεν ἐν Μελίτῃ τὸ ἱερόν».

Τοιοῦτο δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν καὶ τὸ τεῦχον ἐσσάμενοι·— κατεσκεύασαν ἀφιερώσαντες τῇ θεᾷ (1).

Ἐν Ἀθήναις, κατ' Ὀκτώβριον 1898.

Σ. Ν. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Διόρθωσις παροραμάτων.

Ἐν σελίδι 417, στίχῳ 24: πλα[ξίππῳ.—Ἐν σελ. 418: κείνων ἀπ' εὐδόξων ἀγώνων.—Ἐν σ. 415, σημ. 1, 419, σημ. 1, 425, στ. 18, γραπτέον Wilamowitz.—Ἐν σελ. 421, στίχῳ 21, γρ. Kenyon.

---

(1) Ἡροδότου, I, 66: ἱερὸν εἰσάμενοι. Ἀπολλωνίου Ῥοδίου, 2, 807: εἴσομαι ἱερόν. (Πρβ. Πολυδεύκους, Α' 6: καὶ τὸ μὲν χωρίον ἐν ᾧ θεραπεύομεν τοὺς θεοὺς ἱερὸν καὶ νεὼς κλπ.). Θέογνις, στίχ. 12: Ἄρτεμιν ἣν Ἀγαμέμνων εἴσατο. Ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τοῦ ἀγάλματος. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἱδρύσεως ἱερῶν εἰκόνων ἡ λέξις εἵσατο φαίνεται ὅτι εἶχεν ἐπικρατοῦσαν ἔννοιαν τὴν τῆς ἀφιερώσεως ἢ ἀναθέσεως. Ἴδε Σουΐδαν ἐν λέξει εἵσατο (a, b) καὶ πρβ. Πολυδεύκους, Α' 11.

ΠΕΡΙ ΓΕΝΙΚΩΝ ΤΙΝΩΝ ΑΝΑΠΤΥΓΜΑΤΩΝ ΟΡΙΖΟΥΣΩΝ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΤΟΥ G. FOURET

Α'.

1. Τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Βιτάλη (Ἀθηνᾶς τόμ. Ι', τεῦχος 3ον, σελ. 401 καὶ ἑπ.) ἐσφαλμένως θεωρούμενον ὡς γενίκευσις τῶν τριῶν «θεωρημάτων» τοῦ Fouret οὐδαμῶς εἶναι τοιοῦτον ἀλλ' εἶναι ἁπλῶς εἰσαγωγὴ κοινοῦ τινος παράγοντος τῶν γραμμῶν, τοῦ h^n, εἰς τὰς ὁριζούσας τοῦ *Fouret*. Καὶ ὄντως ὁ κ. Β. δὲν εὑρίσκει τὰς τιμὰς τῶν γενικωτέρων ὁριζουσῶν Δ_n, $\overline{\Delta}_n$, $\overline{\overline{\Delta}}_n$, ὧν τὰ στοιχεῖα εἶναι εἰσέτι διάφορα ἀλλήλων καὶ ὧν ὁ ὑπολογισμὸς θὰ ἦτο πράγματι γενίκευσις τῶν προτάσεων τοῦ Fouret, ἀλλὰ τὰς τιμὰς τῶν ὁρικῶν (1) αὐτῶν ὁριζουσῶν D_n, $\overline{D}_n$, $\overline{\overline{D}}_n$ μόνον, ἐν αἷς τὰ στοιχεῖα ἔχουσιν ἤδη καταντήσῃ ἴσα (διότι εἶναι τὰ ὅρια τῶν ἀντιστοίχων στοιχείων τῶν Δ_n, $\overline{\Delta}_n$, $\overline{\overline{\Delta}}_n$, ἅτινα ὅρια ἐξ ἀρχῆς αὐτὸς οὗτος ὑποθέτει ἴσα ἀλλήλοις πάντα). Περιπίπτει δὲ εἰς τὸ σφάλμα τοῦτο ὁ κ. Βιτάλης, διότι, σημειῶν παραδόξως διὰ διαφόρων γραμμάτων τὰ ἴσα ταῦτα ὅρια, δὲν βλέπει, ὅτι δύνανται νὰ ἐξαχθῶσιν ἅπαντα ἐκτὸς τῆς ὁριζούσης, ὡς κοινὸς παράγων ὅλων τῶν γραμμῶν h^n· ὅτε ἡ μένουσα ὁρίζουσα εἶναι μία τῶν τοῦ Fouret.

2. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ «θεωρήματα» τοῦ Fouret εἶναι ἁπλούσταται μερικαὶ περιπτώσεις ἢ μᾶλλον ἀριθμητικὰ μόνον παραδείγματα τύπων πολλῷ γενικωτέρων, ὡς εὐθὺς θὰ δείξωμεν.

Ἐκ τῆς στοιχειώδους θεωρίας τῶν ὁριζουσῶν εἶναι γνωστὸν τὸ

(1) Ὁ κ. Βιτάλης μεταχειρίζεται τὸ ἧττον ὀρθὸν «ὁριακός».

ἀνάπτυγμα ὁριζούσης, ἧς μία ἢ πλείονες τῶν στηλῶν ἢ τῶν ὁριζοντίων γραμμῶν εἶναι ἀθροίσματα. Ἐὰν δ' ὅμως ἀθροίσματα εἶναι τὰ στοιχεῖα μιᾶς τῶν δύο κυρίων διαγωνίων ἢ μιᾶς τῶν μικρῶν, τὸ τότε εὑρισκόμενον ἀνάπτυγμα εἶναι πολυπλοκώτερον. Τὰ ἀναπτύγματα ταῦτα θὰ θεωρήσωμεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ πρὸ τούτου θὰ ἐξαγάγωμεν τὰς προτάσεις τοῦ Fouret ἐκ τοῦ ἤδη ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν ὁριζουσῶν γνωστοῦ ἀναπτύγματος (1).

$$\text{(A)}\quad \begin{vmatrix} \alpha_{11}+z & \alpha_{12} & \dots & \alpha_{1n} \\ \alpha_{22} & \alpha_{22}+z & & \alpha_{2n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \alpha_{n-1,1} & \cdot & \cdot & \alpha_{n-1,n} \\ \alpha_{n1} & \cdot & \cdot & \alpha_{nn}+z \end{vmatrix} = z^n + A_1 z^{n-1} + A_2 z^{n-2} + \dots \dots + A_{n-1} z + A_n,$$

ἐν ᾧ n ὁ βαθμὸς τῆς ὁριζούσης, A_n ἡ ἄνευ τῶν z ὁρίζουσα

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \dots & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdot & \cdot \\ \alpha_{n1} & \dots & \alpha_{nn} \end{vmatrix}.$$

A_1 τὸ ἄθροισμα τῶν στοιχείων τῆς πρώτης διαγωνίου $\left(=\sum_{n=1}^{n} \alpha_{nn}\right)$,

A_2 τὸ ἄθροισμα ὅλων τῶν κυρίων ὑφοριζουσῶν τάξεως δευτέρας, ἤτοι τῶν τῆς μορφῆς

$$\begin{vmatrix} a_{ii} & a_{ij} \\ a_{ji} & a_{jj} \end{vmatrix}, \quad \left(i<j\leqq n\right)$$

ἢ ἄλλως τῶν ὁριζουσῶν δευτέρας τάξεως, ἃς εὑρίσκομεν παραλείποντες ἐκ τῆς A_n τὰς γραμμὰς καὶ τὰς στήλας, τὰς ὁμοστοίχους τοῖς πρότερον σὺν τῷ z στοιχείοις, ἀνὰ n — 2 καθ' ὅλους τοὺς δυνατοὺς συνδυασμοὺς λαμβανομένοις.

A_3 τὸ ἄθροισμα ὅλων τῶν κυρίων ὑφοριζουσῶν τρίτης τάξεως, ἤτοι τῶν τῆς μορφῆς

(1) Ἴδε π. χ. *Pascal*: I determinati (Manuali Hœpli, Milano, 1897).

$$\begin{vmatrix} \alpha_{ii} & \alpha_{ij} & \alpha_{ih} \\ \alpha_{ji} & \alpha_{jj} & \alpha_{jh} \\ a_{hi} & \alpha_{hj} & \alpha_{hh} \end{vmatrix}, \quad (i<j<h \leqq n)$$

καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὁ τύπος οὗτος εὑρίσκεται ἁπλούστατα γραφομένου ὡς δευτέρου προσθετέου τοῦ 0 ἐν τοῖς ἄνευ z στοιχείοις καὶ ἀναλυομένων τῶν ὁριζουσῶν κατὰ τὴν στοιχειώδη ἰδιότητα.

3. Ἂν νῦν ἐν αὐτῷ ὑποτεθῶσι πάντα τὰ στοιχεῖα α ἴσα ἀλλήλοις ($=\alpha$), ὁ τύπος ἁπλοποιούμενος γίνεται:

$$(\alpha) \qquad \Theta = \begin{vmatrix} \alpha+z & \alpha & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \alpha+z & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . \\ \alpha & . & . & \alpha+z & & \alpha \\ \alpha & \alpha & . & . & . & \alpha+z \end{vmatrix} = z_n + A_1 z,^{n-1}$$

διότι πάντα τὰ λοιπὰ A_2, A_3 . . . A_n καταντῶσι νῦν ἴσα τῷ 0. Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα εἶναι $A_1 = n\alpha$, ὁ τύπος γίνεται

$$\Theta = z^{n-1}(na + z),$$

ὅστις ἰσχύει διὰ πᾶν z καὶ διὰ πᾶν α. Ἂν τεθῇ π. χ.

$$z = -2, \ \alpha = 1,$$

προκύπτει ὁ 3ος τύπος τοῦ Fouret:

$$(1) \qquad \begin{vmatrix} -1 & 1 & . & . & . & . & 1 \\ 1 & -1 & . & . & . & . & 1 \\ . & . & . & . & . & . & . \\ 1 & 1 & . & . & -1 & & 1 \\ 1 & 1 & . & . & 1 & & -1 \end{vmatrix} = (-2)^{n-1}(n-2)\cdot$$

ἂν δὲ τεθῇ $z = -1$, $\alpha = +1$, προκύπτει ὁ 2ος τύπος τοῦ Fouret:

$$(2) \quad \begin{vmatrix} 0 & 1 & . & . & . & 1 \\ 1 & 0 & . & . & . & 1 \\ . & . & . & . & . & . \\ 1 & 1 & . & . & 0 & 1 \\ 1 & 1 & . & . & 1 & 0 \end{vmatrix} = (-1)^{n-1}(n-1)$$

καὶ οὕτω καθεξῆς εὑρίσκομεν ἀπείρους τύπους διὰ πάντας τοὺς ἀριθμοὺς (τὰς τιμὰς τοῦ z). Ἐκ τούτων γίνεται δήλη ἡ μεγάλη μερικότης τῶν προτάσεων τοῦ Fouret, αἵτινες εἶναι ἁπλᾶ μόνον ἀριθμητικὰ παραδείγματα τῶν γενικωτέρων τύπων.

Διὰ $\alpha=\alpha$ καὶ $z=-2\alpha$ προκύπτει

$$\begin{vmatrix} -\alpha & \alpha & . & . & . & \alpha \\ \alpha & -\alpha & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & . & . & . & -\alpha \end{vmatrix} = (-2)^{n-1}(n-2)\alpha^n,$$

ὅπερ καὶ ἀμέσως διὰ τοῦ τύπου (1) ἐξαγωγῇ τοῦ κοινοῦ παράγοντος α^n ἐκτὸς τῆς ὁριζούσης εὑρίσκεται καὶ ὅπερ εἶναι ἡ ὁρικὴ ὁρίζουσα $\overline{\overline{D_n}}$ τοῦ κ. Βιτάλη.

Ὁμοίως προκύπτει ἡ $\overline{D_n}$ διὰ $z=-\alpha$, ἢ καὶ ἐξαγωγῇ τοῦ κοινοῦ παράγοντος διὰ τοῦ τύπου (2).

4. Ἂν νῦν ἐν τῷ τύπῳ (A) ὑποτεθῶσι πάντα τὰ στοιχεῖα α ἴσα ἀλλήλοις, πλὴν τοῦ α_{11} $(\alpha_{11}=\beta)$, ὁ τύπος, ἁπλοποιούμενος καὶ πάλιν, ἀλλ' ὀλιγώτερον, γίνεται:

$$(\beta) \quad \begin{vmatrix} \beta+z & \alpha & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \alpha+z & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & . & . & . & \alpha+z \end{vmatrix} =$$

$$= z^n + A_1 z^{n-1} + A_2 z^{n-2} = z^n + [\beta + (\nu-1)\alpha] z^{n-1} + (\nu-1) \begin{vmatrix} \beta & \alpha \\ \alpha & \alpha \end{vmatrix} z,^{n-2}$$

τῶν λοιπῶν A_3, A_4, . . ., A_n ὄντων ἴσων τῷ 0.

Ἐὰν δ' ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ τεθῇ νῦν $\beta=2$, $\alpha=1$, $z=-1$, προκύπτει ὁ 1ος τύπος τοῦ Fouret.

$$(3)\quad \begin{vmatrix} 1 & 1 & . & . & 1 \\ 1 & 0 & . & . & 1 \\ 1 & 1 & 0 & . & . \\ . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . \\ 1 & 1 & . & . & 0 \end{vmatrix} = (-1)^n + (\nu+1)(-1)^{n-1} + (\nu-1)(-1)^{n-2} = \\ = (-1)^{n-1}.$$

καὶ ἂν τεθῇ πάλιν $\beta=2\alpha$, $z=-\alpha$, προκύπτει ἡ ὁρίζουσα D_n, ἥτις καὶ διὰ τῆς (3) ἀμέσως ἕπεται, ἐξαγωγῇ τοῦ κοινοῦ παράγοντος α^n.

Ἂν δὲ γενικώτερον τεθῇ $\alpha=$ τυχόντι ἀριθμῷ, β ἐπίσης καὶ $z=-\alpha$, προκύπτει

$$\begin{vmatrix} \beta-\alpha & \alpha & . & . & . & . & \alpha \\ \alpha & 0 & . & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \alpha & 0 & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & \alpha & . & . & . & 0 \end{vmatrix} = (-\alpha)^n(3-2n) + (-\alpha)^{n-1}\beta(2-n).$$

Φανερὸν δ' εἶναι, ὅτι ἡ περίπτωσις (β) περιέχει τὴν (α), δι' ἣν εἶναι $\beta=\alpha$.

5. Γενικώτερον, ἂν ἐν τῷ τύπῳ (A) ὑποτεθῶσι πάντα τὰ α ἴσα ἀλλήλοις, πλὴν τῶν h πρώτων τῆς πρώτης διαγωνίου, προκύπτει ὁ ἡπλοποιημένος τύπος:

$$(c)\quad \begin{vmatrix} \beta+z & \alpha & . & . & . & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \gamma+z & . & . & . & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & . & \theta+z & . & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \alpha & & \alpha & \alpha+z & . & . & & \alpha \\ . & . & . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & & \alpha & \alpha & . & . & & \alpha+z \end{vmatrix} =$$

$$= z^n + A_1 z^{n-1} + \ldots + A_{h+1} z^{n-h-1},$$

τῶν λοιπῶν $A_{h+2}, \ldots, A_n$ ὄντων $=0$.

Καὶ διὰ $z = -\alpha$:

$$(c') \quad \begin{vmatrix} \beta-\alpha & \alpha & . & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \gamma-\alpha & . & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & . & \theta-\alpha & . & . & \alpha \\ \alpha & \alpha & & \alpha & 0 & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & & \alpha & \alpha & . & 0 \end{vmatrix} =$$

$$= (-\alpha)^n + [\beta + \gamma + \ldots + \theta + (\eta - h)\alpha](-\alpha)^{n-1} +$$

$$+ (-\alpha)^{n-2} \left\{ \begin{vmatrix} \beta & \alpha \\ \alpha & \gamma \end{vmatrix} + \ldots + \begin{vmatrix} \beta & \alpha \\ \alpha & \theta \end{vmatrix} + (\eta - h) \begin{vmatrix} \beta & \alpha \\ \alpha & \alpha \end{vmatrix} + \right.$$

$$+ \begin{vmatrix} \gamma & \alpha \\ \alpha & \delta \end{vmatrix} + \ldots + \begin{vmatrix} \gamma & \alpha \\ \alpha & \theta \end{vmatrix} + (\eta - h) \begin{vmatrix} \gamma & \alpha \\ \alpha & \alpha \end{vmatrix} +$$

$$\left. + \ldots\ldots + \begin{vmatrix} \eta & \alpha \\ \alpha & \theta \end{vmatrix} + (\eta - h) \begin{vmatrix} \theta & \alpha \\ \alpha & \alpha \end{vmatrix} \right\} + \ldots$$

$$\ldots + (\eta - h) \begin{vmatrix} \beta & \alpha & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \gamma & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & . & . & \theta & \alpha \\ \alpha & \alpha & . & . & \alpha & \alpha \end{vmatrix} (-\alpha)^{n-h-1}.$$

(Οὕτω π. χ. διὰ $\eta = 4$, $\beta = 3$, $\gamma = 2$, $\alpha = 1$, ἕπεται:

$$\begin{vmatrix} 2 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & 1 & 0 & 1 \\ 1 & 1 & 1 & 0 \end{vmatrix} =$$

$$=(-1)^4+7(-1)^3+11(-1)^2+(-2)\begin{vmatrix}3&1&1\\1&2&1\\1&1&1\end{vmatrix}=1 \text{ κτλ.}).$$

Διὰ $\beta=\gamma=\delta=\ldots=\theta \lessgtr \alpha$ ὁ τύπος C γίνεται:

$$(C'')\left\{\begin{aligned}&\begin{vmatrix}\beta+z&\alpha&\alpha&\ldots&\ldots&\alpha\\\alpha&\beta+z&\ldots&\ldots&\ldots&\alpha\\\ldots&\ldots&\ldots&\ldots&\ldots&\ldots\\\alpha&\alpha&\ldots&\beta+z&\ldots&\alpha\\\alpha&\alpha&\ldots&\alpha&\alpha+z\ldots&\alpha\\\ldots&\ldots&\ldots&\ldots&\ldots&\ldots\\\alpha&\alpha&\ldots&\ldots&\ldots&\alpha+z\end{vmatrix}=\\&=(-\alpha)^n+[h\beta+(\eta-h)\alpha](-\alpha)^{n-1}+\\&+(-\alpha)^{n-2}\left\{\frac{(h-1)h}{2}\begin{vmatrix}\beta&\alpha\\\alpha&\beta\end{vmatrix}+\right.\\&\left.+h(\eta-h)\begin{vmatrix}\beta&\alpha\\\alpha&\alpha\end{vmatrix}\right\}+\ldots\\&\ldots+(\eta-h)\begin{vmatrix}\beta&\alpha&.&.&\alpha\\\alpha&\beta&.&.&\alpha\\.&.&.&.&.\\\alpha&\alpha&.&\beta&\alpha\\\alpha&\alpha&.&\alpha&\alpha\end{vmatrix}(-\alpha)^{n-h-1}\end{aligned}\right.$$

καὶ οὕτω καθεξῆς, διὰ πᾶσαν περὶ τῶν β, c... ὑπόθεσιν.

B'.

6. Τὸ ἀνάπτυγμα ὁριζούσης, ἧς τὰ στοιχεῖα τῆς πρώτης (μεγάλης) διαγωνίου εἶναι ἀθροίσματα μὲ διαφόρους ἀλλήλων δευτέρους προσθετέους, εἶναι πολυπλοκώτερον τοῦ τύπου (Α)· εὑρίσκεται δ' ὅμως κατὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβῶς τρόπον, προστιθεμένου εἰς τὰ ἄνευ δευτέρων ὅρων στοιχεῖα τοῦ 0 καὶ ἀναλυομένης τῆς ὁριζούσης εἰς ἄλλας. Οὕτως εὑρίσκεται ὁ τύπος:

$$
(\Omega)\left\{
\begin{aligned}
&\begin{vmatrix}
\alpha_{11}+z_1 & . & . & . & . & . & . & \alpha_{1n} \\
\alpha_{21} & \alpha_{22}+z_2 & . & . & . & . & . & \alpha_{2n} \\
. & . & . & . & . & . & . & . \\
\alpha_{n-1,1} & . & . & . & \alpha_{n-1n-1}+z_{n-1} & . & . & \alpha_{n-1,n} \\
\alpha_{n1} & . & . & . & . & . & . & \alpha_{nn}+z_n
\end{vmatrix} = Z + \\
&\quad + Z\left(\frac{\alpha_{11}}{z_1}+\frac{\alpha_{22}}{z_2}+\ldots+\frac{\alpha_{nn}}{z_n}\right)+ \\
&\quad + Z\left(\frac{\begin{vmatrix}\alpha_{11} & \alpha_{12}\\ \alpha_{21} & \alpha_{22}\end{vmatrix}}{z_1\, z_2}+\ldots+\frac{\begin{vmatrix}\alpha_{n-1n-1} & \alpha_{n-1n}\\ \alpha_{nn-1} & \alpha_{nn}\end{vmatrix}}{z_{n-1}\, z_n}\right)+\ldots \\
&\quad \ldots + Z.\,\frac{A_n}{Z},
\end{aligned}
\right.
$$

ἔνθα A_n εἶναι ἡ ἄνευ τῶν z ὁρίζουσα, ὡς καὶ προηγουμένως, Z τὸ γινόμενον πάντων τῶν z, τὸ $z_1\, z_2 \ldots z_n$, τῶν δὲ ἐν ἑκάστῃ παρενθέσει κλασμάτων ἀριθμηταὶ εἶναι αἱ ὁρίζουσαι, ἃς εὑρίσκομεν ἐκ τῆς A_n, παραλείποντες τὰς ὁμοστοίχους σειρὰς καὶ στήλας πρὸς τὰ πρότερον σὺν τοῖς $z_1 \ldots z_n$ στοιχείοις λαμβανόμενα, ἀνὰ $n-1$ διὰ τὴν α' παρένθεσιν, ἀνὰ $n-2$ διὰ τὴν δευτέραν καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἂν δὲ ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ τεθῇ $z_1 = z_2 \ldots = z_n = z$, προκύπτει προφανῶς ὁ (A).

7. Διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν εἶναι $z_1 = z$, $z_2 = z + 1$, ... $z_n = z + n - 1$, ὁ καθηγητὴς κ. Capelli εὗρε τὸν ἑξῆς διάφορον καὶ ἁπλούστερόν πως τύπον (Academia di Napoli 1889 (Μάρτ.)):

$$
(B)\left\{
\begin{aligned}
&\begin{vmatrix}
\alpha_{11}+z & \alpha_{12} & \ldots & \ldots & \alpha_{1n} \\
\alpha_{21} & \alpha_{22}+z+1 & \ldots & \ldots & \alpha_{2n} \\
\alpha_{31} & \alpha_{32} & \alpha_{33}+z+2 & \ldots & \alpha_{3n} \\
\ldots & \ldots & \ldots & \ldots & \ldots \\
\ldots & \ldots & \ldots & \ldots & \ldots \\
\alpha_{n1} & \ldots & \ldots & \ldots & \alpha_{nn}+z+n-1
\end{vmatrix} = \\
&= z(z+1)\ldots(z+n-1) + z(z+1)\ldots(z+n-2)\sum_{i=1}^{n} \alpha_{ii} + \\
&= z(z+1).\ (z+n-3)\sum_{i<j\leqq n}\begin{vmatrix} \alpha_{ii} & \alpha_{ij} \\ \alpha_{ji} & \alpha_{jj}+1 \end{vmatrix} + \\
&+ z(z+1)\ldots(z+n-4)\sum_{i<j<h\leqq n}\begin{vmatrix} \alpha_{ii} & \alpha_{ij} & \alpha_{ih} \\ \alpha_{ji} & \alpha_{jj}+1 & \alpha_{jh} \\ \alpha_{hi} & \alpha_{hj} & \alpha_{hh}+2 \end{vmatrix} + \\
&\ldots + \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \ldots & \alpha_{1n} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22}+1 & \ldots & \alpha_{2n} \\ \ldots & \ldots & \ldots & \ldots \\ \alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \ldots & \alpha_{nn}+n-1 \end{vmatrix}.
\end{aligned}
\right.
$$

Ὁ τύπος οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς κατ' οὐσίαν τῷ προηγουμένῳ (Ω), διότι εὐκόλως εὑρίσκεται, ὅτι οἱ ἐν αὐτῷ ἐκ τῶν ὁριζουσῶν πλεονάζοντες ὅροι εἶναι ἴσοι τοῖς ἐν τῷ (Ω) ἐκ τῶν συντελεστῶν τῶν ὁριζουσῶν πλεονάζουσιν ὅροις.

8. Ὁ αὐτὸς ἔδωκε κατόπιν (Nouvelles Annales de Mathém.,

3me Série, t. 14, p. 62) δι' ἐμμέσου τρόπου τὸ ἀνάπτυγμα γενικωτέρας ὁριζούσης, περιεχούσης ὡς μερικὰς περιπτώσεις τὰς (A) καὶ (B), τὸ ἑξῆς:

$$
(C) \quad \begin{vmatrix} \alpha_{11}+z & \alpha_{12} & . & . & . & \alpha_{1n} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22}+z+z_1 & . & . & . & \alpha_{2n} \\ . & . & . & . & . & . \\ \alpha_{n1} & \alpha_{n2} & . & . & . & \alpha_{nn}+z+(n-1)z_1 \end{vmatrix} =
$$

$$
\left.\begin{array}{l}
= z(z+z_1)(z+2z_1)\ldots[z+(n-1)z_1]+ \\
+ z(z+z_1)\ldots[z+(n-2)z_1]\sum_{i=1}^{n}\alpha_{ii}+ \\
+ z(z+z_1)\ldots[z+(n-3)z_1)\sum_{i<j\leqq n}\begin{vmatrix}\alpha_{ii} & \alpha_{ij} \\ \alpha_{ji} & \alpha_{jj}+z_1\end{vmatrix}+ \\
+ z(z+z_1)\ldots[z+(n-4)z_1]\sum_{i<j<h\leqq n}\begin{vmatrix}\alpha_{ii} & \alpha_{ij} & \alpha_{ih} \\ \alpha_{jl} & \alpha_{jj}+z_1 & \alpha_{jh} \\ \alpha_{hi} & \alpha_{hj} & \alpha_{hh}+2z_1\end{vmatrix}+\cdots \\
\cdots+\begin{vmatrix}\alpha_{11} & \alpha_{12} & . & . & \alpha_{1n} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22}+z_1 & . & . & \alpha_{2n} \\ . & . & . & . & . \\ \alpha_{n1} & . & . & . & \alpha_{nn}+(n-1)z_1\end{vmatrix}.
\end{array}\right\}
$$

Ὅτι ὁ τύπος οὗτος περιέχει τοὺς (A) καὶ (B) (διὰ $z_1 = 0$ καὶ $z_1 = 1$), εἶνε αὐτόδηλον.

Ὁ δὲ ἐν Παυίᾳ καθηγητὴς κ. Tito Cazzamiga, ὅστις εὗρεν ἄμεσον ἀπόδειξιν τοῦ τελευταίου τύπου, ἐξήγαγε καὶ διάφορα πορίσματα (ἐν οἷς τὸν κοινὸν τύπον τοῦ διωνύμου, τὸν λεγόμενον τύπον τοῦ *Vandermonde* κτλ.) καὶ εὗρε καὶ ἀνάλογον τύπον διὰ τὴν ὁρίζουσαν, ἧς μόνον τὰ $n-h$ τελευταῖα στοιχεῖα τῆς α' διαγωνίου

περιέχουσι τὸ z («Rendiconti» del Reale Instituto Lombardo di scienze e lettere, Serie II, Vol. XXIX, 1896).

9. Ἡμεῖς ἐνταῦθα θὰ δείξωμεν, ὅτι καὶ τὰ διὰ τὰς μικρὰς διαγωνίους εὑρισκόμενα ἀνάλογα τῷ τύπῳ (Ω) ἀναπτύγματα δύνανται ἐν ταῖς ἀντιστοίχοις μερικαῖς περιπτώσεσι ν' ἀχθῶσιν εἰς τὰς μορφὰς (B) καὶ (C) τοῦ κ. Capelli. Ἔτι δὲ θὰ εὕρωμεν καὶ ἀντίστοιχα ἀναπτύγματα διὰ τὰς ὁριζούσας, ὧν μόνον τὰ n — h — σ τελευταῖα στοιχεῖα τῆς μικρᾶς διαγωνίου τῆς τάξεως n — h ἔχουσι τὸ z.

Πρὸ τούτου ὅμως παρατηρητέον, ὅτι, καὶ ὅταν ἡ δευτέρα (δεξιὰ) μεγάλη διαγώνιος περιέχῃ τοὺς ἀθροίσματα ὄντας ὅρους, πάλιν τὸ ἀνάπτυγμα ἀνάγεται εἰς τὰ προηγούμενα.

Ὄντως εἶναι:

$$\Theta = \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \dots & \alpha_{1,n-1} & \alpha_{1n}+z \\ \alpha_{21} & . & \dots & \alpha_{2,n-1}+z & \alpha_{2n} \\ . & . & \dots & . & . & . & . \\ \alpha_{n1}+z & & \dots & . & . & \alpha_{nn} \end{vmatrix} =$$

$$= (-1)^\sigma \begin{vmatrix} \alpha_{1n}+z & \alpha_{1,n-1} & \dots & \alpha_{12} & \alpha_{11} \\ . & . & . & \dots & & . \\ . & . & . & \dots & . & . \\ \alpha_{nn} & \alpha_{n,n-1} & \dots & \alpha_{n2} & \alpha_{n1}+z \end{vmatrix} =$$

$= (\text{κατὰ τὰ προηγούμενα}) \; [z^n + B_1 z^{n-1} + \dots + B_n] (-1)^\sigma$, ὅπου $\sigma = \frac{n}{2}$, ἂν ὁ βαθμὸς n τῆς ὁριζούσης ἄρτιος καὶ $\sigma = \frac{n-1}{2}$, ἂν n περιττός, καὶ B_n εἶναι ἡ ὁρίζουσα

$$\begin{vmatrix} \alpha_{1n} & \dots & \alpha_{11} \\ . & \dots & . \\ \alpha_{nn} & \dots & \alpha_{n1} \end{vmatrix},$$

$$B_1 = \sum_{\left\{ \substack{i=1 \\ x=n} \right\}}^{\left\{ \substack{i=n \\ x=1} \right\}} \alpha_{ix} \quad \text{κτλ.}$$

ἀλλ' εὑρίσκεται $B_1 = A_1$, $B_2 = -A_2$, $B_3 = -A_3$, ἀλλὰ $B_4 = A_4$, $B_5 = A_5$ καὶ πάλιν $B_6 = -A_6$, $B_7 = -A_7$ κτλ., ἔνθα νῦν A_2 δηλοῖ τὸ σύνολον τῶν κυρίων ὑφοριζουσῶν τῆς ἀρχικῆς ὁριζούσης Θ τῶν ἐκ τῆς δευτέρας διαγωνίου γινομένων, ἤτοι

$$A_2 = \sum_{\substack{(i,\,m)=(1,\,n) \\ (k,\,l)=(2,\,n-1) \\ =(3,\,n-2) \\ \cdots\cdots \\ =(n,\,1)}}^{\substack{(i,\,m)=(n-1,\,2) \\ (k,\,l)=(n,\,1)}} \begin{vmatrix} \alpha_{il} & \alpha_{im} \\ \alpha_{kl} & \alpha_{km} \end{vmatrix} \quad \left\{ \begin{matrix} (i,\,m)=(2,\,n-1)\ldots \\ (k,\,l)=(3,\,n-2)\ldots \\ \cdots\cdots\ \ldots \\ =(n,\,1)\ \ \ldots \end{matrix} \right.$$

κτλ. Ὅθεν

$$(U) \left\{ \begin{aligned} &\Theta = (-1)^\sigma (z^n + A_1 z^{n-1} - A_2 z^{n-2} - A_3 z^{n-3} + \ldots + A_n(-1)^\sigma) = \\ &= (-1)^\sigma [z^n + A_1 z^{n-1} - A_2 z^{n-2} - \ldots \pm A_{n-1} z] + A_n, \end{aligned} \right.$$

ἐξ οὗ τύπου δυνάμεθα διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου νὰ εὕρωμεν καὶ ἄλλους μερικωτέρους ἀναλόγους τοῖς (α), (β), (c), (c′) καὶ (c″). Συντομίας χάριν ἀναφέρομεν μόνον τοὺς τοῖς τοῦ Fouret ἀναλόγους (διὰ $\alpha = 1$, $z = -1$· $\alpha = 1$, $z = -2$· $\alpha = 1$, $\beta = 2$, $z = -1$)

$$(1') \quad \begin{vmatrix} 1 & 1 & . & . & . & 0 \\ 1 & 1 & . & . & 0 & 1 \\ . & . & . & . & . & . \\ 0 & 1 & . & . & . & 1 \end{vmatrix} = (-1)^\sigma (-1)^{n-1} (n-1),$$

$$(2') \quad \begin{vmatrix} 1 & . & . & . & -1 \\ 1 & . & . & -1 & 1 \\ . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . \\ -1 & . & . & . & 1 \end{vmatrix} = (-1)^\sigma (-2)^{n-1} (n-2),$$

$$(3')\quad \begin{vmatrix} 1 & . & . & . & . & 1 \\ 1 & . & . & . & 0 & 1 \\ 1 & . & . & 0 & 1 & 1 \\ . & . & . & . & . & . \\ 0 & 1 & . & . & . & 1 \end{vmatrix} = (-1)^{n-1}(-1)^{\sigma},$$

ἐξ ὧν βλέπομεν, ὅτι αἱ ορίζουσαι αὗται εἶναι ἴσαι (διὰ $\sigma = 2\tau$) ἢ ἀντίθετοι (διὰ $\sigma = 2\tau + 1$) ταῖς τοῦ Fouret.

10. Ἐπίσης εὑρίσκονται οἱ τύποι:

$$\left.\begin{array}{l} \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \dots & . & . & . & . & . & \alpha_{1n}+z \\ \alpha_{21} & \dots & . & \alpha_{2,n-1}+z+1 & & & & \alpha_{2n} \\ . & \dots & . & . & . & . & . & . \\ \alpha_{n1}+z+n-1 & \dots & . & . & & & & \alpha_{nn} \end{vmatrix} = \\ = (-1)^{\sigma}\Big[z(z+1)\dots(z+n-1)+ \\ + z(z+1)\dots(z+n-2)\sum_{\substack{i=1\\ \varkappa=n}}^{\substack{i=n\\ \varkappa=1}} \alpha_{i\varkappa} + \\ - z(z+1)\dots(z+n-3)\sum_{\substack{(i,m)\\(k,l)}} \begin{vmatrix} \alpha_{il} & \alpha_{im} \\ \alpha_{kl}+1 & \alpha_{km} \end{vmatrix} - \dots\Big] + \\ \qquad\qquad\qquad\qquad \text{ὡς πρότερον} \\ + \begin{vmatrix} \alpha_{11} & . & . & . & . & . & . & \alpha_{1n} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} & \dots & \alpha_{2,n-1}+1 & . & & & \alpha_{2n} \\ . & . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha_{n1}+n-1 & . & . & . & . & & & \alpha_{nn} \end{vmatrix} \end{array}\right\}\ (L)$$

καὶ ὁ ἑξῆς

$$
(L')\left\{
\begin{aligned}
&\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & . & . & . & . & . & . & . & \alpha_{1n}+z \\
\alpha_{21} & . & . & . & \alpha_{2,n-1}+z+z_1 & & & & \alpha_{2n} \\
. & . & . & . & . & . & . & . & . \\
\alpha_{n1}+z+(n-1)z_1 & & . & . & . & & & & \alpha_{nn}
\end{vmatrix} = \\
&=(-1)^{\sigma}\Big[z(z+z_1)\ldots(z+(n-1)z_1)+ \\
&+z(z+z_1)\ldots[z+(n-2)z_1]\sum_{\substack{i=1\\ \varkappa=n}}^{\substack{i=n\\ \varkappa=1}}\alpha_{i\varkappa}- \\
&-z(z+z_1)\ldots[z+(n-3)z_1]\sum_{\substack{(i,\,m)\\(k,\,l)}}\begin{vmatrix}\alpha_{il} & \alpha_{im}\\ \alpha_{kl}+z_1 & \alpha_{km}\end{vmatrix}-\ldots\Big]+ \quad \text{ὡς καὶ πρότερον} \\
&+\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & . & . & . & . & . & . & \alpha_{1n} \\
\alpha_{21} & \alpha_{22} & \ldots & \alpha_{2,n-1}+z_1 & . & & & \alpha_{2n} \\
. & . & . & . & . & . & . & . \\
. & . & . & . & . & . & . & . \\
\alpha_{n1}+(n-1)z_1 & & . & . & . & & & \alpha_{nn}
\end{vmatrix}
\end{aligned}\right.
$$

Ὅτι δὲ οἱ τύποι οὗτοι (U), (L), (L′) δύνανται καὶ ἀπ' εὐθείας δι' ἀναλύσεως τῶν ὁριζουσῶν, νὰ εὑρεθῶσιν, εἶναι αὐτονόητον.

11. Θεωρήσωμεν προσέτι καὶ τὴν ὁρίζουσαν, ἧς ἀμφότεραι αἱ διαγώνιοι ἔχουσι προσθετέον τὸν z. τότε εἶναι

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11}+z & . & . & . & . & . & . & . & \alpha_{1n}+z \\ \alpha_{21} & & \alpha_{22}+z & \dots & \alpha_{2,n-1}+z & & & & \alpha_{2n} \\ . & . & . & . & . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha_{n1}+z & . & . & . & . & . & . & . & \alpha_{nn}+z \end{vmatrix} =$$

$$= \begin{vmatrix} \alpha_{11}-\alpha_{1n} & \alpha_{12}-\alpha_{1n-1} & \dots & \alpha_{1n}+z \\ \alpha_{11}-\alpha_{2n} & \alpha_{22}-\alpha_{2n-1} & \dots & \alpha_{2n} \\ . & . & \dots & . \\ . & . & \dots & . \\ . & . & \dots & . \\ . & . & \dots & . \\ \alpha_{n1}-\alpha_{nn} & \alpha_{n2}-\alpha_{nn-1} & \dots & \alpha_{nn}+z \end{vmatrix} =$$

$$= \begin{vmatrix} A_{11} & . & . & . & . & . & . & . & A_{1n} \\ A_{21} & A_{21} & . & . & . & . & . & . & A_{2n} \\ . & . & . & . & . & . & . & . & . \\ A_{n-11} & . & . & . & A_{n-1,n-1}+z & . & & & A_{n-1n} \\ A_{n1} & . & . & . & . & . & . & . & A_{nn}+z \end{vmatrix},$$

ὧν ἡ δευτέρα ὁρίζουσα προκύπτει ἐκ τῆς 1ης ἀφαιρέσει τῶν σ τελευταίων στηλῶν ἀπὸ τῶν σ πρώτων ($\sigma = \frac{n}{2}$ ἢ $\frac{n-1}{2}$, ὡς καὶ πρότερον), ἡ δὲ τρίτη ἐκ τῆς δευτέρας ἀφαιρέσει τῶν σ τελευταίων γραμμῶν ἀπὸ τῶν σ πρώτων. Ἐν δὲ τῇ τελευταίᾳ ὁριζούσῃ δὲν ἔχουσι τὰ σ πρῶτα στοιχεῖα τῆς πρώτης διαγωνίου τὸ z· εὑρίσκεται ἄρα κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Cazzamiga (loc. cit. σελ. 8 καὶ 16) εὑρεθέντα τύπον, ὅτι

$$\begin{vmatrix} A_{11} & . & . & . & . & . & . & . & A_{1n} \\ A_{21} & A_{22} & . & . & . & . & . & . & A_{2n} \\ . & . & . & . & . & . & . & . & . \\ A_{n-1,1} & . & A_{n-1,n-1}+z & . & . & & & & A_{n-1,n} \\ A_{n1} & . & . & . & . & . & . & . & A_{nn}+z \end{vmatrix} =$$

$$\left\{ \begin{array}{l} = z^{n-\sigma} \begin{vmatrix} A_{11} & . & . & . & A_{1\sigma} \\ A_{21} & . & . & . & A_{2\sigma} \\ . & . & . & . & . \\ A_{\sigma 1} & . & . & . & A_{\sigma\sigma} \end{vmatrix} + \\ + z^{n-\sigma-1} \sum\limits_{\sigma < i \leqq n} \begin{vmatrix} A_{11} & . & . & . & A_{1\sigma} & A_{1i} \\ A_{21} & . & . & . & A_{2\sigma} & A_{2i} \\ . & . & . & . & . & . \\ A_{\sigma 1} & . & . & . & A_{\sigma\sigma} & A_{\sigma i} \\ A_{i1} & . & . & . & A_{i\sigma} & A_{ii} \end{vmatrix} + \dots \\ \dots + \begin{vmatrix} A_{11} & . & . & . & A_{1n} \\ . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . \\ A_{n1} & . & . & . & A_{nn} \end{vmatrix} . \end{array} \right.$$

ὅπου ἀντὶ τῶν A δέον ν' ἀντικατασταθῶσιν αἱ ἴσαι αὐτοῖς παραστάσεις τῶν α.

Αἱ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀνάλογοι πρὸς τὰς τοῦ Fouret ὀρίζουσαι εἶναι τώρα ἐκ ταὐτότητος $=0$.

Ὡς γενικώτερα παραδείγματα ἔστωσαν τὰ ἑπόμενα:

$$\begin{vmatrix} 5 & 1 & 3 \\ 2 & 2 & 1 \\ 3 & 1 & 2 \end{vmatrix} = 1^2 + 1 = 2 \quad (z = +1)$$

$$\begin{vmatrix} b+z & \alpha & c+z \\ \alpha & d+z & \alpha \\ c+z & \alpha & b+z \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 2b-2c & 0 & c-b \\ 0 & d+z & \alpha \\ c-b & \alpha & b+z \end{vmatrix} =$$

$$z^2(2\beta-2c)+z[(2\beta-2c)d+\beta^2-c^2]+$$

$$+\begin{vmatrix} 2\beta-2c & 0 & c-\beta \\ 0 & d & \alpha \\ c-\beta & \alpha & \beta \end{vmatrix},$$

ἐπίσης

$$\begin{vmatrix} \alpha+z & \alpha & \alpha+z \\ \beta & \alpha+z & d \\ \alpha+z & c & \alpha+z \end{vmatrix} = z(\beta-d)(e-c)+(\beta-d)(e-c)\alpha \text{ κτλ.}$$

12. Ὅμοιον τύπον εὑρίσκομεν καὶ διὰ τὴν ὁρίζουσαν

$$K=\begin{vmatrix} \alpha_{11}+z & \alpha_{12} & \dots & \dots & \alpha_{1n}+z \\ \alpha_{21} & \alpha_{22}+z+1 & \dots & \alpha_{2,n-1}+z+1 & \alpha_{nn} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ \alpha_{n1}+z+n-1 & \dots & \dots & \dots & \alpha_{nn}+z+n-1 \end{vmatrix}$$

διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ, καὶ ἔχομεν (Cazzamiga, σελ. 8)

$$K=\left\{\begin{array}{l} z(z+1)\dots(z+n-\sigma-1)\begin{vmatrix} A_{11} & A_{12} & \dots & A_{1\sigma} \\ A_{21} & A_{22}+1 & \dots & A_{2\sigma} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ A_{\sigma1} & A_{\sigma2} & \dots & A_{\sigma\sigma}+\sigma-1 \end{vmatrix}+ \\ \quad + z(z+1)\dots(z+n-\sigma-2)\times \\ \times\sum\limits_{\sigma<i\leqq n}\begin{vmatrix} A_{11} & & \dots & A_{1\sigma} & A_{1i} \\ A_{21} & A_{22}+1 & \dots & A_{2\sigma} & A_{2i} \\ \dots & \dots & \dots & \dots & \dots \\ A_{\sigma1} & A_{\sigma2} & \dots & A_{\sigma\sigma}+\sigma-1 & A_{\sigma i} \\ A_{i1} & A_{i2} & \dots & A_{i\sigma} & A_{ii}+\sigma \end{vmatrix}+ \\ \quad +\dots+\begin{vmatrix} A_{11} & \dots & \dots & A_{1n} \\ \cdot & A_{21}+1 & & \cdot \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ A_{n1} & \dots & \dots & A_{nn}+n-1 \end{vmatrix} \end{array}\right.$$

ἔνθα A εἶναι ὡρισμέναι παραστάσεις τῶν α.

Ἐπίσης εὑρίσκεται ἀνάπτυγμα διὰ τὴν ὁρίζουσαν, ἧς ἀμφότεραι αἱ διαγώνιοι ἔχουσι προσθετέους τοὺς z, $z+z_1$ $z+2z_1$ κτλ., ὅπερ συντομίας χάριν παραλείπομεν.

Καὶ τ' ἀναπτύγματα ταῦτα δύνανται προδήλως νὰ εὑρεθῶσι καὶ ἀπ' εὐθείας.

Γ'.

13. Μικρὰ διαγώνιος τῆς ὁριζούσης καλείσθω πᾶσα ἄλλη διαγώνιος πλὴν τῶν δύο μεγάλων ἢ κυρίων. Αἱ μικραὶ διαγώνιοι εἶναι διαφόρων τάξεων, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στοιχείων, ἅτινα τὰς ἀποτελοῦσιν. Οὕτως ἔχομεν διαγωνίους $n-1$ τάξεως, (n ὁ βαθμὸς τῆς ὁριζούσης· διαγώνιοι n τάξεως εἶναι αἱ δύο κύριαι), $n-2$ τάξεως καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τῆς πρώτης τάξεως (τῶν 4 στοιχείων δῆλα δὴ α_{11}, α_{n1}, α_{1n} καὶ α_{nn}). Πάσης τάξεως αἱ μικραὶ διαγώνιοι εἶναι προφανῶς τέσσαρες, διαιρούμεναι εἰς δύο ἀριστερὰς (ἐξ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ κατερχομένῳ τὴν ὁρίζουσαν βαινούσας) καὶ εἰς δύο δεξιάς.

14. Τὸ ἀνάπτυγμα ὁριζούσης, ἧς μία τῶν μικρῶν διαγωνίων ἔχει στοιχεῖα ἀθροίσματα, εὑρίσκεται, ὡς καὶ τὸ (Α) καὶ τὸ (Ω), δι'ἀναλύσεως τῆς ὁριζούσης εἰς ἄλλας.

Οὕτως ἔχομεν π. χ.

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21}+z & \alpha_{22} & \alpha_{23} \\ \alpha_{31} & \alpha_{32}+z & \alpha_{33} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} & \alpha_{23} \\ \alpha_{31} & \alpha_{32} & \alpha_{33} \end{vmatrix} -$$

$$- z \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21} & \alpha_{23} \end{vmatrix} - z \begin{vmatrix} \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{32} & \alpha_{33} \end{vmatrix} + z^2\alpha_{13}.$$

καὶ γενικῶς (διὰ τὴν μικρὰν διαγώνιον τῆς $n-1$ τάξεως)

$$(A_1) \quad \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{1n} \\ \alpha_{21}+z & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{2n} \\ \alpha_{31} & \alpha_{32}+z & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{3n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \alpha_{n1} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{n,n-1}+z & \alpha_{nn} \end{vmatrix} =$$

$$= (-1)^{n-1} z^{n-1} \alpha_{1n} + (-1)^{n-2} z^{n-2} k_2 + \dots - k_{n-1} z + k_n ,$$

ἔνθα k_n δηλοῖ τὴν ὁρίζουσαν

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} & . & . & . & \alpha_{1n} \\ . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . \\ \alpha_{1n} & . & . & . & \alpha_{nn} \end{vmatrix} ,$$

k_2 τὸ ἄθροισμα τῶν ὁριζουσῶν τῶν ἐκ τῆς k_n προκυπτουσῶν παραλείψει διαδοχικῇ τῶν στηλῶν καὶ τῶν γραμμῶν τῶν ὁμοστοίχων τοῖς πρότερον τὸ z ἔχουσι στοιχείοις, λαμβανομένοις ἀνὰ $n-2$, k_3 τὸ ὅμοιον ἄθροισμα, λαμβανομένων τῶν τὸ z ἐχόντων στοιχείων ἀνὰ $n-3$, καὶ οὕτω καθεξῆς.

15. Γενικώτερον δέ, διὰ μίαν τῶν ἀριστερῶν μικρῶν διαγωνίων τάξεως $n-h$ ἔχομεν, διὰ μὲν $h = 2\tau$,

$$(A_h) \quad 0 < h = 2\tau \quad \left\{ \begin{aligned} &\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & . & . & . & . & . & . & \alpha_{1n} \\ . & . & . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha_{h+1,1} + z & . & . & . & . & . & . & . & \alpha_{h+1,n} \\ \alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2} + z & . & . & . & . & . & . & \alpha_{h+2,n} \\ \alpha_{n1} & . & . & . & . & . & \alpha_{n,n-h} + z & . & \alpha_{nn} \end{vmatrix} = \\ &= z^{n-h} \begin{vmatrix} \alpha_{1,n-h+1} & . & . & . & \alpha_{1n} \\ . & . & . & . & . \\ \alpha_{h,n-h+1} & . & . & . & \alpha_{hn} \end{vmatrix} + \\ &+ z^{n-h-1} \sum_{\theta=1}^{n-h} \begin{vmatrix} \alpha_{1\theta} & \alpha_{1n-h+1} & \dots & \alpha_{1n} \\ . & . & \dots & . \\ \alpha_{h\theta} & \alpha_{h,n-h+1} & \dots & \alpha_{hn} \\ \alpha_{h+\theta,\theta} & \alpha_{h+\theta,n-h+1} & \dots & \alpha_{h+\theta,n} \end{vmatrix} \\ &+ \dots + \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \dots & \alpha_{1n} \\ . & \dots & . \\ \alpha_{h+1,1} & \dots & \alpha_{h+1,n} \\ . & \dots & . \\ \alpha_{n1} & \dots & \alpha_{nn} \end{vmatrix} , \quad (0 < h = 2\tau) \end{aligned} \right.$$

διὰ δὲ $h = 2\tau + 1$:

$$
(A_h)_{0<h=2\tau+1}
\left\{
\begin{aligned}
&\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{1n} \\
\alpha_{21} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{2n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{h+1,1}+Z & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{h+1,n} \\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+Z & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{h+2,n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{n1} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{n,n-h}+Z & \cdot & \alpha_{nn}
\end{vmatrix} = \\
&= (-1)^{n-h} Z^{n-h}
\begin{vmatrix}
\alpha_{1,n-h+1} & \cdots & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdots & \cdot \\
\alpha_{h,n-h+1} & \cdots & \alpha_{nn}
\end{vmatrix} + \\
&+ (-1)^{n-h-1} Z^{n-h-1} \sum_{\theta=1}^{n-h-1}
\begin{vmatrix}
\alpha_{1\theta} & \alpha_{1,n-h+1} & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{h\theta} & \alpha_{h,n-h+1} & \alpha_{hn} \\
\alpha_{h+\theta,\theta} & \alpha_{h+\theta,n-h+1} & \alpha_{h+\theta,n}
\end{vmatrix} + \dots \\
&\dots +
\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \cdots & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdots & \cdot \\
\alpha_{h+1,1} & \cdots & \alpha_{h+1,n} \\
\cdot & \cdots & \cdot \\
\alpha_{n1} & \cdots & \alpha_{nn}
\end{vmatrix} .
\end{aligned}
\right.
$$

ἔνθα συντελεστὴς τοῦ Z^{n-h} εἶναι ἡ ὁρίζουσα, ἣν εὑρίσκομεν παραλείποντες ἐν τῇ ὁριζούσῃ

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \cdots & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdots & \cdot \\ \alpha_{h+1,1} & \cdots & \alpha_{h+1,n} \\ \cdot & \cdots & \cdot \\ \alpha_{n1} & \cdots & \alpha_{nn} \end{vmatrix} = H_n$$

πάσας τὰς στήλας καὶ τὰς γραμμὰς τὰς ὁμοστοίχους τοῖς πρότερον τὸ z ἔχουσι στοιχείοις, συντελεστὴς τοῦ z^{n-h-1} τὸ ἄθροισμα τῶν ὁριζουσῶν, ἃς εὑρίσκομεν ἐκ τῆς (H_n) παραλείποντες τὰς στήλας καὶ τὰς γραμμὰς τῶν πρότερον σὺν τῷ z στοιχείων ἀνὰ $n-h-1$ καὶ οὕτ. καθ. (μὴ θεωρουμένων τῶν ἀριθμητικῶν συντελεστῶν $+$ ἢ $-$).

Προφανὲς ὅτι διὰ τὰς λοιπὰς 3 μικρὰς διαγωνίους τῆς τάξεως $n-h$ εὑρίσκονται ἀνάλογοι τύποι, οὓς παραλείπομεν συντομίας χάριν. Δύνανται ἄλλως τε ν' ἀχθῶσιν αὗται εἰς τὴν προηγουμένην.

16. Ὡς ἐφαρμογαὶ τοῦ τύπου (A_1) ἔστωσαν τὰ ἑπόμενα ἀναπτύγματα.

$$(\alpha_1) \quad \begin{vmatrix} \alpha & \alpha & . & . & . & . & \alpha \\ \alpha+z & \alpha & . & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \alpha+z & . & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & . & \alpha+z & & . & \alpha \end{vmatrix} = (-1)^{n-1} z^{n-1} \alpha$$

ὅθεν τὰ δύο πρὸς τὰ τοῦ Fouret ἀνάλογα ἀναπτύγματα (διὰ $z = -1$, $\alpha = 1$ καὶ διὰ $z = -2$, $\alpha = 1$).

$$\begin{vmatrix} 1 & 1 & . & . & . & 1 \\ 0 & 1 & . & . & . & 1 \\ 1 & 0 & . & . & . & 1 \\ . & . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . & . \\ 1 & 1 & . & . & 0 & 1 \end{vmatrix} = (-1)^{n-1}(-1)^{n-1} = 1.$$

$$\begin{vmatrix} 1 & 1 & . & . & . & 1 \\ -1 & 1 & . & . & . & 1 \\ 1, & -1 & . & . & . & 1 \\ . & . & . & . & . & . \\ 1 & . & . & . & -1 & 1 \end{vmatrix} = (-1)^{n-1}(-2)^{n-1} = 2^{n-1}$$

ὧν τὸ πρῶτον δὲν ἐξαρτᾶται ποσῶς ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τῆς ὁριζούσης n
'Επίσης

$$(\beta_1) \begin{vmatrix} \alpha & \alpha & . & . & . & . & \alpha \\ \beta+z & \alpha & . & . & . & . & \alpha \\ \alpha & \alpha+z & . & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . & . \\ . & . & . & . & . & . & . \\ \alpha & \alpha & . & . & \alpha+z & & \alpha \end{vmatrix} =$$

$$= (-1)^{n-1} z^{n-1} \alpha + (-1)^{n-2} z^{n-2} \alpha (\alpha - \beta).$$

Τὸ τρίτον πρὸς τὸ τοῦ Fouret ἀνάλογον ἀνάπτυγμα (διὰ $\beta = 2$, $\alpha = 1$, $z = -1$): εἶναι ἐνταῦθα ἐκ ταὐτότητος ἴσον τῷ 0. Ἔχομεν ὅμως διὰ $\beta = 3$, $\alpha = 1$, $z = -1$ π. χ.

$$\begin{vmatrix} 1 & 1 & . & . & . & . & 1 \\ 2 & 1 & . & . & . & . & 1 \\ 1 & 0 & . & . & . & . & 1 \\ . & . & . & . & . & . & . \\ 1 & 1 & . & . & . & 0 & 1 \end{vmatrix} = (-1)^{n-1}(-1)^{n-1} + (-1)^{n-2}(-1)^{n-2} \times (-2) = -1,$$ ἤτοι πάλιν τιμὴ ἀνεξάρτητος τοῦ n·

καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὅτι δὲ τὰ πρὸς τὰ (α_1), (β_1) ἀνάλογα ἀναπτύγματα διὰ τὴν ἑτέραν ἀριστερὰν μικρὰν διαγώνιον $n-1$ τάξεως εἶναι ἴσα αὐτοῖς, ἕπεται ἀμέσως ἐκ στοιχειώδους ἰδιότητος τῶν ὁριζουσῶν.

Ὑποθέτοντες γενικώτερον τὰ θ πρῶτα στοιχεῖα τῆς διαγωνίου διάφορα ἀλλήλων καὶ τῶν α, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα α ἴσα ἀλλήλοις, εὑρίσκομεν τὸ γενικώτερον ἀνάπτυγμα

$$
(C_1)\quad
\left\{
\begin{aligned}
&\begin{vmatrix}
\alpha & \alpha & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & \alpha \\
\beta+z & \alpha & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & \alpha & \alpha \\
\alpha & c+z & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & \alpha \\
. & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . \\
\alpha & \alpha & . & . & l+z & . & . & . & . & . & . & . & . & \alpha \\
\alpha & \alpha & . & . & \alpha & . & \alpha+z & . & . & . & . & . & . & \alpha \\
. & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . \\
\alpha & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & . & \alpha+z & \alpha
\end{vmatrix} = \\
&= (-1)^{n-1} z^{n-1}\alpha + (-1)^{n-2} z^{n-2} \left[\begin{vmatrix} \alpha & \alpha \\ \beta & \alpha \end{vmatrix} + \right. \\
&\qquad \left. + \begin{vmatrix} \alpha & \alpha \\ c & \alpha \end{vmatrix} + \dots \begin{vmatrix} \alpha & \alpha \\ l & \alpha \end{vmatrix} \right] + \\
&+ (-1)^{n-3} z^{n-3} \left[\begin{vmatrix} \alpha & \alpha & \alpha \\ \beta & \alpha & \alpha \\ \alpha & c & \alpha \end{vmatrix} + \dots + \begin{vmatrix} \alpha & \alpha & \alpha \\ h & \alpha & \alpha \\ \alpha & l & \alpha \end{vmatrix} \right] + \\
&+ \dots + (-1)^{n-\theta-1} z^{n-\theta-1} \begin{vmatrix} \alpha & \alpha & . & . & . & \alpha \\ \beta & \alpha & . & . & . & \alpha \\ \alpha & c & . & . & . & \alpha \\ . & . & . & . & . & . \\ \alpha & . & . & . & l & \alpha \end{vmatrix} .
\end{aligned}
\right.
$$

ὅπου θ ὁ ἀριθμὸς τῶν στοιχείων β, c, . . ., l.

Προφανὲς δέ, ὅτι τὸ αὐτὸ ἴσον ἀνάπτυγμα εὑρίσκεται καὶ διὰ τὴν ὁρίζουσαν, ἧς ἡ ἑτέρα ἀριστερὰ ὁμοταγὴς διαγώνιος ἀποτελεῖται ὁμοίως (διότι αὕτη τρέπεται εἰς τὴν πρώτην, γινομένων τῶν ὁριζ. γραμμῶν στηλῶν, καὶ αἱ συγκροτοῦσαι τὸ ἀνάπτυγμα ὁρίζουσαι μένουσιν αἱ αὐταί). Αἱ δὲ τὰς δεξιὰς ὁμοταγεῖς διαγωνίους ὁμοίως συντεθειμένας ἔχουσαι ὁρίζουσαι ἔχουσιν ἴσον ἢ ἀντίθετον (πρὸς τὸ προηγούμενον) ἀνάπτυγμα, καθ' ὅσον $\sigma \left(= \frac{n}{2}\right.$ ἢ $\left.\frac{n-1}{2}\right.$, ὡς πρότερον) ἄρτιον ἢ περιττόν.

Ἐπίσης εὑρίσκομεν ἐκ τῶν τύπων (A_h) ἄλλους μερικωτέρους, οὓς παραλείπομεν διὰ τὴν συντομίαν.

17. Ἀναλόγως πρὸς τὸν τύπον (Ω) εὑρίσκομεν διὰ τὰς μικρὰς τῆς $n-h$ τάξ. διαγωνίους τὸν ἑπόμενον γενικώτατον τύπον δι' ἁπλῆς καὶ πάλιν ἀναλύσεως.

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \cdots & \cdots & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdot & \cdot \\ \alpha_{h+1,1}+z_1 & \cdots & \cdots & \cdots & \alpha_{h+1,n} \\ \alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_2 & \cdots & \cdots & \alpha_{h+2,n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdot & \cdot \\ \alpha_{n1} & \cdots & \cdots & \alpha_{n,n-h}+z_{n-h} & \alpha_{nn} \end{vmatrix} =$$

$$(\Omega_h)_{0<h=2\tau+1} \left\{ \begin{aligned} &= (-1)^{n-h} z_1 z_2 z_3 z_{n-h} \begin{vmatrix} \alpha_{1,n-h+1} & \cdots & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdots & \cdot \\ \cdot & \cdots & \cdot \\ \alpha_{h,n-h+1} & \cdots & \alpha_{hn} \end{vmatrix} + \\ &+ (-1)^{n-h-1} Z \left[\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{1,n-h+1} & \cdots & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdot \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdot \\ \alpha_{h1} & \alpha_{h,n-h+1} & \cdots & \alpha_{hn} \\ \alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,n-h+1} & \cdots & \alpha_{h+1,n} \end{vmatrix} \frac{1}{z_1} \cdots + \right. \\ &\left. + \frac{1}{z_h} \begin{vmatrix} \alpha_{1,n-h} & \alpha_{1,n-h+1} & \cdots & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdot \\ \alpha_{h,n-h} & \alpha_{h,n-h+1} & \cdots & \alpha_{hn} \\ \alpha_{n,n-h} & \alpha_{n,n-h+1} & \cdots & \alpha_{nn} \end{vmatrix} \right] + \cdots + \\ &+ \cdots + \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \cdots & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdots & \cdot \\ \alpha_{h+1,1} & \cdots & \alpha_{h+1,n} \\ \cdot & \cdots & \cdot \\ \alpha_{n1} & \cdots & \alpha_{nn} \end{vmatrix} . \quad \begin{matrix} (0 < h = 2\tau + 1) \\ Z = z_1 z_2 \ldots z_{n-h}. \end{matrix} \end{aligned} \right.$$

διὰ δὲ $h = 2\tau$, λείπουσιν αἱ δυνάμεις τοῦ -1.

18. Ἀλλ' εἶναι εὔκολον, ὅταν εἶναι $z_1=z$, $z_2=z+z_1$, $z_3=z+2z_1$, ... $z_{n-h}=z+(n-h-1)z_1$, ἢ $z_1=z$, $z_2=z+1$, ... $z_{n-h}=z+(n-h-1)$, νὰ εὕρωμεν ἀναπτύγματα ἀνάλογα πρὸς τὰ (B), (C) τοῦ κ. Capelli.

Ὄντως, ἵνα δειχθῇ, ὅτι ἰσχύει τὸ ἀνάπτυγμα γενικῶς, ἀρκεῖ νὰ δειχθῇ, ὅτι ἰσχύει διὰ n=3, 4 ..., καὶ ὅτι, ἂν ἰσχύῃ διὰ n καὶ πάντα μικρότερον τοῦ n ἀριθμόν, θὰ ἰσχύῃ καὶ διὰ n + 1. Τοῦτο δὲ δεικνύομεν ἐν τοῖς ἑξῆς διὰ τῆς μεθόδου τοῦ κ. Cazzamiga, διὰ τὴν πρώτην ἀριστερὰν μικρὰν διαγώνιον τῆς τάξεως n — h· διὰ τὰς ἑτέρας τρεῖς ὁμοταγεῖς καὶ οἱ τύποι καὶ αἱ ἀποδείξεις εἶναι ἐντελῶς ἀνάλογοι.

Διὰ n=3, 4 ... ἰσχύει προφανῶς ἑξῆς τὸ ἀνάπτυγμα,

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21}+z & \alpha_{22} & \alpha_{23} \\ \alpha_{31} & \alpha_{32}+z+z_1 & \alpha_{33} \end{vmatrix} = z(z+z_1)\alpha_{13} -$$

$$- z\left(\begin{vmatrix} \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{32} & \alpha_{33} \end{vmatrix} + \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21} & \alpha_{23} \end{vmatrix} \right) + \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} & \alpha_{23} \\ \alpha_{31} & \alpha_{32}+z_1 & \alpha_{33} \end{vmatrix},$$

διότι δύναται νὰ γραφῇ προφανῶς καὶ ὡς ἑξῆς:

$$\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21}+z & \alpha_{22} & \alpha_{23} \\ \alpha_{31} & \alpha_{32}+z+z_1 & \alpha_{33} \end{vmatrix} = z(z+z_1)\alpha_{13} - z \begin{vmatrix} \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{32} & \alpha_{33} \end{vmatrix} -$$

$$-(z+z_1) \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21} & \alpha_{23} \end{vmatrix} + \begin{vmatrix} \alpha_{11} & \alpha_{12} & \alpha_{13} \\ \alpha_{21} & \alpha_{22} & \alpha_{23} \\ \alpha_{31} & \alpha_{32} & \alpha_{33} \end{vmatrix},$$

ὅπερ εἶναι ὁ τύπος (Ω_h) διὰ $n=3$, $z_1=z$, $z_2=z+z_1$. Ἐπίσης δεικνύεται καὶ διὰ $n=4$, ...

Ἰσχυέτω νῦν τὸ ἑξῆς ἀνάπτυγμα διὰ $n=n$, καὶ ἔστω $h=2\tau$, ἤτοι ἔστω :

$$
(C_h)\left\{
\begin{aligned}
\Delta_n(z) \equiv & \begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{h+1,1}+z & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{h+1,n} \\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z+z_1 & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{h+2,n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \cdot & \cdot & \alpha_{n,n-h}+z+(n-h-1)z_1 & \cdot & \alpha_{nn}
\end{vmatrix} = \\
= & z(z+z_1)\ldots[z+(n-h-1)z_1]\begin{vmatrix}
\alpha_{1,n-h+1} & \cdots & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdots & \cdot \\
\alpha_{h,n-h+1} & \cdots & \alpha_{hn}
\end{vmatrix} + \\
& + z(z+z_1)\ldots[z+(n-h-2)z_1]\times \\
& \times \sum_{\theta=1}^{n-h} \begin{vmatrix}
\alpha_{1\theta} & \alpha_{1,n-h+1} & \cdot & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{h\theta} & \alpha_{h,n-h+1} & \cdot & \alpha_{hn} \\
\alpha_{h+\theta,\theta} & \alpha_{h+\theta,n-h+1} & \cdot & \alpha_{h+\theta,n}
\end{vmatrix} + \\
& + z(z+z_1)\ldots[z+(n-h-3)z_1]\times \\
& \times \sum_{i<j\leqq n-h} \begin{vmatrix}
\alpha_{1i} & \alpha_{1j} & \alpha_{1,n-h+1} & \cdots & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdots & \cdot \\
\alpha_{hi} & \alpha_{hj} & \alpha_{h,n-h+1} & \cdots & \alpha_{hn} \\
\alpha_{h+i,i} & \alpha_{h+ij} & \alpha_{h+i,n-h+1} & \cdots & \alpha_{h+i,n} \\
\alpha_{h+j,i} & \alpha_{h+j,j}+z_1 & \alpha_{h+j,n-h+1} & \cdots & \alpha_{h+j,n}
\end{vmatrix} + \\
& + z(z+z_1)\ldots[z+(n-h-4)z_1]\times \\
& \sum_{i<j<k\leqq n-h} \begin{vmatrix}
\alpha_{1i} & \alpha_{1j} & \alpha_{1k} & \alpha_{1,n-h+1} & \cdots & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdots & \cdot \\
\alpha_{hi} & \alpha_{hj} & \alpha_{hk} & \alpha_{h,n-h+1} & \cdots & \alpha_{hn} \\
\alpha_{h+i,i} & \alpha_{h+i,j} & \alpha_{h+i,k} & \alpha_{h+i,n-h+1} & \cdots & \alpha_{h+i,n} \\
\alpha_{h+j,i} & \alpha_{h+j,j}+z_1 & \alpha_{h+j,k} & \alpha_{h+j,n-h+1} & \cdots & \alpha_{h+j,n} \\
\alpha_{h+k,i} & \alpha_{h+k,j} & \alpha_{h+k,k}+2z_1 & \alpha_{h+k,n-h+1} & \cdots & \alpha_{h+k,n}
\end{vmatrix} +
\end{aligned}
\right.
$$

$$+ \quad \cdots\cdots\cdots\cdots \quad +$$

$$+\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \cdot \\ \alpha_{h+1,1} & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{h+1,n} \\ \alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_1 & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{h+2,n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \cdot \\ \alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \cdot\ \cdot & \alpha_{n,n-h}+(n-h-1)z_1 & \cdot & \alpha_{nn} \end{vmatrix}.$$

Ἔχομεν ἀφ' ἑτέρου προφανῶς

$$\Delta_n(z)=\begin{vmatrix} \alpha_{11} & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \cdot \\ \alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,2} & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{h+1,n} \\ \alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z+z_1 & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{h+2,n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \cdot \\ \alpha_{n1} & \cdot & \cdots & \alpha_{n,n-h}+z+(n-h-1)z_1 & \cdot & \alpha_{nn} \end{vmatrix}+$$

$$+z\begin{vmatrix} \alpha_{12} & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \cdot \\ \alpha_{h2} & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{hn} \\ \alpha_{h+2,2}+z+z_1 & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \alpha_{h+2,n} \\ \alpha_{h+3,2} & \cdot\ \cdot & \alpha_{h+3,3}+z+2z_1 & \cdots & \cdot & \alpha_{h+3,n} \\ \cdot & \cdot & \cdots & \cdots & \cdot & \cdot \\ \alpha_{n2} & \cdot & \cdots & \alpha_{n,n-h}+z+(n-h-1)z_1 & \cdot & \alpha_{nn} \end{vmatrix},$$

ἤτοι

$$\Delta_n(z)=\Delta_n^{(1)}(z)+z\,\overline{\Delta}_{n-1}(z+z_1),$$

ἔνθα $\Delta_n^{(1)}(z)$ δηλοῖ τὴν ὁρίζουσαν, ἣν εὑρίσκομεν ἐκ τῆς $\Delta_n(z)$ παραλείποντες τὸ z ἐν τῷ πρώτῳ στοιχείῳ τῆς μικρᾶς διαγωνίου καὶ

$\overline{\Delta}_{n-1}(z+z_1)$ δηλοῖ τὴν ὑφορίζουσαν, ἣν εὑρίσκομεν παραλείποντες τὰς ὁμοστοίχους τῷ στοιχείῳ $\alpha_{h+1,1}$ στήλην καὶ γραμμήν, καὶ ἥτις εἶναι τῆς αὐτῆς μορφῆς καὶ ἡ $\Delta_n(z)$, ὅπου ὅμως ἀντὶ z ἐτέθη $z+z_1$.

Καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις, συντομίας χάριν, δηλοῦμεν διὰ $\Delta_n(z)$, $\Delta_n^{(1)}(z)$, $\Delta_n^{(2)}(z)$, ... $\Delta_n^{(\sigma)}$ ... τὴν ἀρχικὴν ὁρίζουσαν καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς προκυπτούσας παραλείψει τοῦ z ἐν τῷ α΄ στοιχείῳ τῆς μικρᾶς διαγωνίου, ἐν τοῖς δύο πρώτοις, καὶ οὕτω καθεξῆς, ἐν τοῖς σ πρώτοις...

Ἐπίσης δηλοῦμεν διὰ $\overline{\Delta}_{n-1}(z+z_1)$, $\overline{\Delta}_{n-1}^{(1)}(z+z_1)$ ... $\overline{\Delta}_{n-1}^{(\sigma)}(z+z_1)$ ... τὰς ὑφοριζούσας $n-1$ τάξεως ὡς πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς μικρᾶς διαγωνίου, τῶν ὁριζουσῶν $\Delta_n(z)$, $\Delta_n^{(1)}(z)$ ... $\Delta_n^{(\sigma)}(z)$ ... ἀντιστοίχως (ὡς πρὸς τὸ α΄ τῆς πρώτης, καὶ οὕτω καθεξῆς).

Ἡ τελευταία αὕτη ὁρίζουσα $\overline{\Delta}_{n-1}(z+z_1)$ ἔχει τὴν μορφὴν τῆς $\Delta_n(z)$ καὶ βαθμὸν κατώτερον κατὰ μονάδα, ἰσχύει ἄρα κατὰ τὴν ὑπόθεσιν καὶ δι' αὐτὴν τὸ ἀνάπτυγμα:

$$z\overline{\Delta}_{n-1}(z+z_1)=$$

$$\left.\begin{aligned} &= z(z+z_1)\ldots[z+(n-h-1)z_1]A_1 \\ &+ z(z+z_1)\ldots[z+(n-h-2)z_1]\underset{[\theta=1]}{A_2} + \\ &+ z(z+z_1)\ldots[z+(n-h-3)z_1]\underset{[i=1]}{A_3} + \ldots + \\ &+ z\begin{vmatrix} \alpha_{12} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{1n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \alpha_{h2} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{hn} \\ \alpha_{h+2,2} & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{h+2,n} \\ \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\ \alpha_{n2} & \cdot & \cdot & \alpha_{n,n-h}+(n-h-2)z_1 & \cdot & \cdot & \alpha_{nn} \end{vmatrix}. \end{aligned}\right\}$$

Ἔνθα A_1, A_2 δηλοῦσι κατὰ σειρὰν τὰ ἀθροίσματα τῶν ὁριζουσῶν τοῦ ἀναπτύγματος (C_h), ἀφ' ὧν ἀφῃρέθησαν αἱ ὁρίζουσαι αἱ εἰς τὴν ἐν ἀγγύλαις τιμὴν $\theta=1$ τοῦ θ ἀντιστοιχοῦσαι.

Καὶ ἀφαιροῦντες εὑρίσκομεν

$$
(\Theta)\left\{
\begin{aligned}
&\Delta_n^{(1)}(z) = z(z+z_1)\dots[z+(n-h-2)z_1]\times\\
&\times\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \alpha_{1n-h+1} & \dots & \alpha_{1n}\\
\cdot & \cdot\ \cdot\ \cdot\ \cdot & \dots & \cdot\\
\alpha_{h1} & \alpha_{h,n-h+1} & \dots & \alpha_{hn}\\
\alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,n-h+1} & \dots & \alpha_{h+1,n}
\end{vmatrix}+\\
&+z(z+z_1)\dots[z+(n-h-3)z_1]\times\\
&\times\sum_{1<j\leqq n-h}\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \alpha_{ij} & \alpha_{1,n-h+1} & \dots & \alpha_{1n}\\
\cdot & \cdot & \cdot & \dots & \cdot\\
\alpha_{h1} & \alpha_{hj} & \alpha_{h,n-h+1} & \dots & \alpha_{hn}\\
\alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,j} & \alpha_{h+1,n-h+1} & \dots & \alpha_{h+1,n}\\
\alpha_{h+j,1} & \alpha_{h+j}+z_1 & \alpha_{h+j,n-h+1} & \dots & \alpha_{h+j,n}
\end{vmatrix}+\\
&+\dots+\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \alpha_{12} & \dots & \dots & \alpha_{1n}\\
\alpha_{21} & \alpha_{22} & \dots & \dots & \alpha_{2n}\\
\cdot & \cdot & \dots & \dots & \cdot\\
\alpha_{h+1,1} & \cdot & \dots & \dots & \alpha_{h+1,n}\\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_1 & \dots & \dots & \alpha_{h+2,n}\\
\cdot & \cdot & \dots & \dots & \cdot\\
\alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \dots & \alpha_{n,n-h}+(n-h-1)z_1 & \alpha_{nn}
\end{vmatrix}.
\end{aligned}\right.
$$

Ἀναλύοντες καὶ πάλιν τὴν ὁρίζουσαν $\Delta_n^{(1)}(z)$ εἰς δύο, ἤτοι θέτοντες

$$\Delta_n^{(1)}(z) = \Delta_n^{(2)}.(z) + z\,\overline{\Delta}_{n-1}^{(1)}(z+z_1),$$

καὶ ἀναπτύσσοντες τὴν $\overline{\Delta}_{n-1}^{(1)}(z+z_1)$ κατὰ τὸν τύπον (Θ), ὅστις ἰσχύει προφανῶς καὶ διὰ τὰς ὁριζούσας τὰς τάξεως μικροτέρας τοῦ n (*), εὑρίσκομεν ἀφαιροῦντες τὸ $\Delta_n^{(2)}(z)[=\Delta_n^{(1)}(z)-z\,\overline{\Delta}_{n-1}^{(1)}(z+z_1)]$ καὶ γενικῶς εὑρίσκομεν, ὅτι εἶναι

(*) Πρὸς τοῦτο δ'ἀρκεῖ νὰ τεθῇ ἐν τῷ τύπῳ Θ ὅπου z τὸ $z+z_1$ καὶ ἐν τοῖς ἀθροίσμασι Σ ν' ἀφαιρεθῶσιν αἱ ὁρίζουσαι αἱ εἰς τὴν τιμὴν 2 τῶν μεταβλητῶν δεικτῶν ἀντιστιχοῦσαι.

$$\Delta_n^{(\sigma)}(z) = z(z+z_1)\ldots(z+(n-h-\sigma-1)z_1]\times$$

$$\times\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \alpha_{12} & \ldots & \alpha_{1\sigma} & \alpha_{1n-h+1} & \ldots & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdot & \ldots & \cdot & \cdot & \ldots & \cdot \\
\alpha_{h1} & \alpha_{h2} & \ldots & \alpha_{h\sigma} & \alpha_{h,n-h+1} & \ldots & \alpha_{hn} \\
\alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,2} & \ldots & \alpha_{h+1,\sigma} & \alpha_{h+1,n-h+1} & \ldots & \alpha_{h+1,n} \\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_1 & \ldots & \alpha_{h+2,\sigma} & \alpha_{h+2,n-h+1} & \ldots & \alpha_{h+2,n} \\
\cdot & \cdot & \ldots & \cdot & \cdot & \ldots & \cdot \\
\alpha_{h+\sigma,1} & \alpha_{h+\sigma,2} & \ldots & \alpha_{h+\sigma,\sigma}+(\sigma-1)z_1 & \alpha_{h+\sigma,n-h+1} & \ldots & \alpha_{h+\sigma,n}
\end{vmatrix}$$

$$+ z(z+z_1)\ldots[z+(n-h-\sigma-2)z_1]\times$$

$$\times\sum_{\theta=\sigma+1}^{n-h}\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \alpha_{12} & \ldots & \alpha_{1\sigma} & \alpha_{1\theta} & \alpha_{1,n-h+1} & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdot & \ldots & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{h1} & \alpha_{h2} & \ldots & \alpha_{h\sigma} & \alpha_{h\theta} & \alpha_{h,n-h+1} & \alpha_{hn} \\
\alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,2} & \ldots & \alpha_{h+1,\sigma} & \alpha_{h+1,\theta} & \alpha_{h+1,n-h+1} & \alpha_{h+1,n} \\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_1 & \ldots & \alpha_{h+2,\sigma} & \alpha_{h+2,\theta} & \alpha_{h+2,n-h-1} & \alpha_{h+2,n} \\
\cdot & \cdot & \ldots & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{h+\sigma,1} & \alpha_{h+\sigma,2} & \ldots & \alpha_{h+\sigma,\sigma}+(\sigma-1)z_1 & \alpha_{h+\sigma,\theta} & \alpha_{h+\sigma,\eta-h+1} & \alpha_{h+\sigma,\eta} \\
\alpha_{h+\theta,1} & \alpha_{h+\theta,2} & \ldots & \alpha_{h+\theta,\sigma} & \alpha_{h+\theta,\theta}+\sigma z_1 & \alpha_{h+\theta,\eta-h+1} & \alpha_{h+\theta,n}
\end{vmatrix}$$

$$+\ldots+\begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \alpha_{12} & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{1n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot \\
\alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,2} & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{h+1,n} \\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_1 & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha_{h+2,n} \\
\cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \cdot & \alpha \\
\alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \cdot & \alpha_{n,n-h}+(n-h-1)z_1 & \cdot & \alpha_{nn}
\end{vmatrix}.$$

Τῶν ἀναπτυγμάτων τούτων εὑρεθέντων, ἀρκεῖ ν' ἀναλύσωμεν τὴν ὁρίζουσαν $\Delta_{n+1}(z)$ ὡς ἑπομένως:

$$
\Delta_{n+1}(z) = z \begin{vmatrix}
\alpha_{12} & \cdots & & & \alpha_{1,n+1} \\
\cdot & \cdots & & & \cdot \\
\alpha_{h2} & \cdots & & & \alpha_{h,n+1} \\
\alpha_{h+2,2}+z+z_1 . & \alpha_{h+2,3} & \cdots & & \alpha_{h+2,n+1} \\
\cdot & \cdots & & & \cdot \\
\alpha_{n+1,2} & \cdots & & \alpha_{n+1,n-h+1}+z+(n-h)z_1 . & \alpha_{n+1,n+1}
\end{vmatrix}
$$

$$
+ z \begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \alpha_{13} & \cdots & & \alpha_{1,n+1} \\
\cdot & \cdot & \cdots & & \cdot \\
\alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,3} & \cdots & & \alpha_{h+1,n+1} \\
\alpha_{h+3,1} & \alpha_{h+3,3}+z+2z_1 & \cdots & & \alpha_{h+3,n+1} \\
\cdot & \cdot & \cdots & & \cdot \\
\alpha_{n+1,1} & \alpha_{n+1,3} & \cdots & \alpha_{n+1,n-h+1}+z+(n-h)z_1 & \alpha_{n+1,n+1}
\end{vmatrix}
$$

$$
+ z \begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \cdots & & & & \alpha_{1,n+1} \\
\cdot & \cdots & & & & \cdot \\
\alpha_{h+1,1} & \cdots & & & & \alpha_{h+1,n+1} \\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_1 & \cdots & & & \alpha_{h+2,n+1} \\
\alpha_{h+4,1} & \alpha_{h+4,2}+z_1 & \alpha_{h+4,4}+z+3z_1 & \cdots & & \alpha_{h+4,n+1} \\
\cdot & \cdots & & & & \cdot \\
\alpha_{n+1,1} & \cdots & & & \alpha_{n+1,n-h+1}+z+(n-h)z_1 & \alpha_{n+4,n+1}
\end{vmatrix} +
$$

$$
+ \cdots\cdots\cdots\cdots +
$$

$$
+ z \begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \cdots & & & & \alpha_{1,n+1} \\
\cdot & \cdots & & & & \cdot \\
\alpha_{h+1,1} & \cdots & & & & \alpha_{h+1,n+1} \\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_1 & \cdots & & & \alpha_{h+2,n+1} \\
\alpha_{h+3,1} & \alpha_{h+2,2} & \alpha_{h+3,3}+2z_1 & \cdots & & \alpha_{h+3,n+1} \\
\cdot & \cdots & & & & \cdot \\
\alpha_{n-1,1} & \alpha_{n-1,2} & \cdots & & & \alpha_{n-1,n+1} \\
\alpha_{n1} & \alpha_{n2} & \cdots & & \alpha_{n,n-h}+(n-h-1)z_1 . & \alpha_{n,n+1}
\end{vmatrix} +
$$

$$
+ \begin{vmatrix}
\alpha_{11} & \cdots & & & \alpha_{1,n+1} \\
\cdot & \cdots & & & \cdot \\
\alpha_{h+1,1} & \alpha_{h+1,2} & \cdots & & \alpha_{h+1,n+1} \\
\alpha_{h+2,1} & \alpha_{h+2,2}+z_1 & \cdots & & \alpha_{h+2,n+1} \\
\cdot & \cdots & & & \cdot \\
\alpha_{n+1,1} & \alpha_{n+1,2} & \cdots & \alpha_{n+1,n-h+1}+(n-h)z_1 & \alpha_{n+1,n+1}
\end{vmatrix}
$$

ἢ καὶ

$$(\tau) \left\{ \begin{aligned} \Delta_{n+1}(z) = z\overline{\Delta}_n(z+z_1) + z\overline{\Delta}_n^{(1)}(z+z_1) + z\overline{\Delta}_n^{(2)}(z+z_1) + \\ + \ldots + z\overline{\Delta}_n^{(n)}(z+z_1) + \Delta_{n+1}, \end{aligned} \right.$$

ἔνθα τὸ Δ_{n+1} προκύπτει ἐκ τοῦ $\Delta_{n+1}(z)$ παραλείψει τοῦ z ἐν ἅπασι τοῖς στοιχείοις τῆς μικρᾶς διαγωνίου καὶ τὰ λοιπὰ $\overline{\Delta}$ ἔχουσι τὰς προηγουμένως ὁρισθείσας τιμάς.

Ἀλλὰ τὰ $\overline{\Delta}_n(z+z_1)$, $\overline{\Delta}_n^{(1)}(z+z_1) \ldots \overline{\Delta}_n^{(n)}(z+z_1)$ διαφέρουσι τῶν προηγουμένως εὑρεθέντων ἀναπτυγμάτων τῶν $\Delta_n(z)$, $\Delta_n^{(1)}(z) \ldots \Delta_n^{(n)}(z)$ μόνον καθ' ὅτι ἀντὶ z ἔχουσι $z+z_1$· καὶ ἐτέθη ἐν τῷ πρώτῳ ἀντὶ $1, 2, \ldots, n : 2, 3, \ldots, n+1$, ἐν τῷ δευτέρῳ ἀντὶ $1, 2, \ldots n : 1, 3, \ldots n+1$ κτλ. ἢ ἄλλως διαφέρουσι τῶν προηγουμένως εὑρεθέντων $\overline{\Delta}_{n-1}(z+z_1) \ldots \overline{\Delta}_{n-1}^{(n)}(z+z_1)$, μόνον καθ' ὅτι ταῦτα προχωροῦσι μέχρι τοῦ $n+1$— ἀντὶ μέχρι τοῦ n· δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εὕρωμεν τὰ $\overline{\Delta}_n(z+z_1) \ldots \overline{\Delta}_n^{(n)}(z+z_1)$ καὶ νὰ ὑπολογίσωμεν κατόπιν τὸ δεύτερον μέλος τῆς (τ), ὅτε εὑρίσκεται πράγματι διὰ τὸ $\Delta_{n+1}(z)$, τὸ ἀνάπτυγμα (C_h) ἐκταθὲν εἰς τὴν ὁρίζουσαν τοῦ βαθμοῦ $n+1$. Ὅθεν ὁ τύπος (C_h) εἶναι γενικός.

Διὰ $h =$ περιττῷ εὑρίσκεται προφανῶς ἀνάλογον ἀνάπτυγμα.

Φανερὸν δ' ὅτι, τιθεμένου ἐν αὐτῷ $z_1 = 1$, προκύπτει ὁ τύπος ὁ τῷ (B) ἀναλογῶν.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ: Ἐν τῇ προηγουμένῃ ἀποδείξει εὑρέθησαν συγχρόνως τὰ ἀναπτύγματα τῶν $\Delta_n^{(1)}(z), \ldots \Delta_n^{(\sigma)}(z)$, ἤτοι τῶν ὁριζουσῶν, ἃς εὑρίσκομεν παραλείποντες τὸ z ἐν τῷ πρώτῳ, τοῖς δύο πρώτοις, . . . ἐν τοῖς σ πρώτοις στοιχείοις τῆς μικρᾶς διαγωνίου ἐν τῇ ὁριζούσῃ $\Delta_n(z)$.

Ἐν Göttingen, κατὰ Σεπτέμβριον 1898.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
Δ. Φ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΕΩΔΑΙΣΙΑΚΗΣ ΣΤΡΕΨΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΠΙ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΜΠΥΛΩΝ

Ἐν τοῖς «Rendiconti del Circolo Matematico di Palermo» (sulla tortione geodetica delle linee tracciate sopra una superficie, Tomo X, (Anno 1896) p. 229) ὁ κ. Pietro Burgatti δίδει τύπον ἀφορῶντα εἰς τὴν γεωδαισιακὴν στρέψιν τῶν ἐπὶ ἐπιφανείας γραμμῶν, ἐντελῶς ἀνάλογον πρὸς τὸν τοῦ Euler διὰ τὰς καθέτους τομάς.

Ὁ τύπος δ' ὅμως οὗτος, ὅν μετὰ πολλὰς πράξεις (διὰ τῆς θεωρίας τοῦ Gauss) εὑρίσκει ὁ κ. Burgatti, δυναται, νομίζομεν, νὰ εὑρεθῇ ἀμέσως ἐκ τοῦ γνωστοῦ τύπου τοῦ Bonnet μετά τινος ἐλαφρᾶς τροποποιήσεως.

Ὁ τύπος τοῦ Bonnet εἶναι ὁ ἑξῆς (1):

$$(\alpha) \qquad \frac{1}{T_c} - \frac{d\pi}{ds} \equiv \frac{1}{T_{cg}} = \left(\frac{1}{R} - \frac{1}{R'}\right) \eta\mu\omega\sigma\upsilon\nu\omega,$$

Ἔνθα R, R′ αἱ δύο πρωτεύουσαι ἀκτῖνες καμπυλότητος τῆς ἐπιφανείας εἰς τὸ θεωρούμενον σημεῖον καὶ ω ἡ γωνία τῆς ἐφαπτομένης τῆς θεωρουμένης τυχούσης καμπύλης c πρὸς τὴν ἐφαπτομένην μιᾶς τῶν πρωτευουσῶν τομῶν (ἢ μιᾶς τῶν γραμμῶν καμπυλότητος, ὅπερ ταὐτό), τῆς ἐχούσης ἀκτῖνα R.

Πορίσματα τοῦ τύπου τούτου (μὴ ἀναφερόμενα ἐν Darboux, Surf.) εἶναι τὰ ἑξῆς προφανέστατα.

1) Ὁ λόγος τῶν γεωδαισιακῶν στρέψεων δύο γραμμῶν τῆς ἐπιφανείας δι' ἑνὸς σημείου διερχομένων εἶναι:

$$\frac{\frac{1}{T_{cg}}}{\frac{1}{T_{c'g}}} = \frac{T_{c'g}}{T_{cg}} = \frac{\eta\mu\omega\sigma\upsilon\nu\omega}{\eta\mu\omega'\sigma\upsilon\nu\omega'} = \frac{\eta\mu 2\omega}{\eta\mu 2\omega'}.$$

(1) O. Bonnet: Mémoire sur la théorie des surfaces, Journ. de l'Éc. Polyt. XXXII Cah. p. 1, 1848, ἢ Darboux, Surfaces, II, p. 388.

2) Ἐὰν καλέσωμεν $\frac{1}{T_1}$ τὴν γεωδαισιακὴν στρέψιν μιᾶς τῶν καμπύλων τῶν διχοτομουσῶν τὴν γωνίαν $\frac{\pi}{2}$ τῶν πρωτευουσῶν τομῶν, ἤτοι ἂν θέσωμεν $\omega = \frac{\pi}{4}$, ἕπεται

$$\frac{1}{T_1} = \frac{1}{2}\left(\frac{1}{R} - \frac{1}{R'}\right)$$

ὅθεν καὶ

$$\frac{1}{T_{cg}} = \frac{1}{T_1}\,\eta\mu 2\omega,$$

ὅθεν τὸ θεώρημα: Ἡ γεωδαισιακὴ στρέψις τῆς τυχούσης καμπύλης ἰσοῦται τῇ γεωδ. στρέψει μιᾶς τῶν καμπύλων τῶν διχοτομουσῶν τὴν γωνίαν τῶν πρωτευουσῶν τομῶν εἰς τὸ θεωρούμενον σημεῖον, πολλαπλασιασθείσῃ ἐπὶ τὸ ἡμίτονον τοῦ διπλασίου τῆς γωνίας, ἣν ποιεῖ πρὸς μίαν τῶν πρωτευουσῶν τομῶν.

Τὴν γεωδαισιακὴν στρέψιν $\frac{1}{T_1}$, ἐξ ἧς ἀποτελοῦνται πᾶσαι αἱ λοιπαὶ δυνάμεθα νὰ καλῶμεν πρωτεύουσαν γεωδαισιακὴν στρέψιν τῆς ἐπιφανείας εἰς τὸ σημεῖον.

3) Δύο καμπύλαι ἔνθεν καὶ ἔνθεν μιᾶς πρωτευούσης τομῆς καὶ ἐξ ἴσου πρὸς αὐτὴν κεκλιμέναι, ἔχουσιν γεωδαισ. στρέψεις ἴσας καὶ ἀντιθέτους (πόρισμα ἀντίστοιχον τοῦ πρώτου πορίσματος τοῦ τύπου τοῦ Euler). Ὄντως, ἂν ἡ γωνία τῆς μιᾶς εἶναι ω, τῆς ἑτέρας εἶναι $2\pi - \omega$ καὶ ὁ παράγων ημωσυνω ἀλλάσσει σημεῖον.

Τὸ αὐτὸ προφανῶς ἰσχύει καὶ διὰ τὰς καμπύλας τὰς ποιούσας πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τομὴν γωνίας ω καὶ $\omega + \frac{\pi}{2}$ ἢ ω καὶ $\pi - \omega$.

4) Δύο καμπύλων σχηματιζουσῶν γωνίας ω καὶ $\frac{\pi}{2} - \omega$ ἢ ω καὶ $\pi + \omega$, αἱ γεωδ. στρέψεις εἶναι ἴσαι.

5) Εἰς τὰ σφαιρικὰ σημεῖα τῆς ἐπιφανείας αἱ γεωδαισιακαὶ στρέψεις πασῶν τῶν δι' αὐτῶν καμπύλων εἶναι ἴσαι τῷ μηδενί.

6) Ἡ μεγίστη τῶν γεωδ. στρέψεων περί τι σημεῖον (ἡ ἐλαχίστη εἶναι ἴση τῷ 0, ἡ τῶν γραμμῶν καμπυλότητος καὶ πασῶν τῶν καμπύλων τῶν ἐφαπτομένων αὐτῶν, ὡς γνωστόν), δίδεται διὰ ημ2ω μέγιστον, ἤτοι διὰ $\omega = \frac{\pi}{4}$, εἶναι ἄρα ἡ $\frac{1}{T_1} = \frac{1}{T_2}$ (ἀπολύτως) ἔνθα $\frac{1}{T_2}$ ἡ γεωδ. στρέψις τῆς ἑτέρας διχοτομούσης.

Ἐκ πάντων τῶν προηγουμένων ἕπεται, ὅτι ἡ γαιωδαισιακὴ στρέψις περί τι σημεῖον, δίδεται ὑπὸ μόνων τῶν καμπύλων τῶν μεταξὺ γωνίας $\omega = 0$ καὶ $\omega = \frac{\pi}{4}$· ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ 0 βαίνει αὐξανομένη (ἀπολύτως) μέχρι τοῦ $\frac{1}{T_1}\left(\text{διὰ } \omega = \frac{\pi}{4}\right)$, κατόπιν δὲ εἰς τὸ τμῆμα $\omega = \frac{\pi}{4} \ldots \frac{\pi}{2}$, βαίνει ἐλαττουμένη (ἀπολύτως) μέχρι τοῦ 0, ἔπειτα πάλιν αὐξάνεται (ἀπολύτως) μέχρι $\frac{1}{T_2} = -\frac{1}{T_1}$ καὶ οὕτω καθεξῆς.

Μετὰ τὴν διερεύνησιν τοῦ τύπου (α), ἔλθωμεν νῦν ἐπὶ τὸν τοῦ κ. Burgatti· οὗτος εἶναι:

$$(6) \qquad \frac{1}{T_{cg}} = \frac{\sigma\upsilon^2\nu\theta}{T_1} + \frac{\eta^2\mu\theta}{T_2} = \frac{1}{T_1}\sigma\upsilon\nu 2\theta,$$

ἔνθα T_1, T_2 ἔχουσι τὰς πρότερον ὁρισθείσας τιμὰς καὶ θ δηλοῖ νῦν τὴν γωνίαν τῆς θεωρουμένης καμπύλης πρὸς τὴν μίαν τῶν διχοτομουσῶν τὴν γωνίαν τῶν πρωτευουσῶν τομῶν, τὴν ἔχουσαν γεωδ. στρέψιν $\frac{1}{T_1}$. Οὗτος εἶναι ἄμεσον πόρισμα τοῦ τύπου (α), ἂν ἐν ἐκείνῳ τεθῇ $\omega = \omega - \frac{\pi}{4} + \frac{\pi}{4}$. τότε εἶναι

$$\frac{1}{T_{cg}} = \left(\frac{1}{R} - \frac{1}{R'}\right)\eta\mu\omega\sigma\upsilon\nu\omega =$$

$$= \left(\frac{1}{R} - \frac{1}{R'}\right)\eta\mu\left(\omega - \frac{\pi}{4} + \frac{\pi}{4}\right)\sigma\upsilon\nu\left(\omega - \frac{\pi}{4} + \frac{\pi}{4}\right),$$

ὅθεν, ἐπειδὴ $\omega - \frac{\pi}{4} = \theta$,

$$\frac{1}{T_{cg}} = \frac{1}{2}\left(\frac{1}{R} - \frac{1}{R'}\right)\left(\sigma\upsilon\nu^2\theta - \eta\mu^2\theta\right) = \frac{1}{T_1}\,\sigma\upsilon\nu 2\theta$$

ἢ καί, ἐπειδὴ $T_1 = - T_2$ (3),

$$\frac{1}{T_{cg}} = \frac{\sigma\upsilon\nu^2\theta}{T_1} + \frac{\eta\mu^2\theta}{T_2},$$

οὗτος δ' εἶναι ὁ τύπος τοῦ κ. Burgatti.

Ἐξ αὐτοῦ ἕπεται, ὅτι δύο καμπύλαι, δι' ἃς εἶναι $\theta + \theta' = \frac{\pi}{2}$, ἔχουσιν ἴσας καὶ ἀντιθέτους γεωδαισ. στρέψεις· τοῦτο δ' ὅμως καὶ ἐκ τοῦ (3) ἕπεται, διότι αὗται εἶναι ἐξ ἴσου κεκλιμέναι ἑκατέρωθεν μιᾶς πρωτευούσης τομῆς. Ἐν γένει δέ, πᾶσα συνέπεια τοῦ τύπου τοῦ κ. Burgatti εἶναι καὶ τοῦ τύπου (α) καὶ ἀντιστρόφως, ἀφοῦ οἱ τύποι μόνον τὴν ἐξωτερικὴν μορφὴν διαφέρουσι.

Τὸ πόρισμα (3) δίδει καὶ τὸ πρῶτον μέρος τοῦ θεωρήματος τοῦ Enneper, διότι καὶ αἱ ἀσυμπτωτικαὶ γραμμαὶ (ὅταν ὑπάρχωσιν) εἶναι ἐξ ἴσου κεκλιμέναι πρὸς τὰς πρωτευούσας τομάς, ἔχουσι δὲ γεωδαισιακὴν στρέψιν ἴσην τῇ ἑαυτῶν (ἀπολύτῳ) στρέψει.

Τὸ δεύτερον μέρος τοῦ θεωρήματος τοῦ Enneper εὑρίσκει ὁ μὲν κ. Burgatti ἐκ τῶν τύπων τῆς θεωρίας τοῦ Gauss, ὁ δὲ Darboux διὰ τῆς κινητικῆς μὲν θεωρίας, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς συντομωτέρας ὁδοῦ, ἥτις εἶναι ἡ ἑξῆς: ἐκ τῆς διὰ τὰς ἀσυμπτωτικὰς γραμμὰς ἰσχυούσης ἐξισώσεως $0 = \frac{\cos^2\omega}{R} + \frac{\sin^2\omega}{R'}$ (καὶ τῆς $\eta\mu^2\omega + \sigma\upsilon\nu^2\omega = 1$) λαμβάνομεν τὰς τιμὰς τῶν ημω, συνω καὶ θέτομεν ἐν τῇ

$$\frac{1}{T_{cg}} = \left(\frac{1}{R} - \frac{1}{R'}\right)\eta\mu\omega\sigma\upsilon\nu\omega$$

ὅτε ἕπεται:

$$\frac{1}{T_{\alpha\sigma}} = \pm\frac{1}{\sqrt{-RR'}}.$$

Ἐκ τοῦ τύπου (β) ἕπεται προσέτι νῦν ὁ δεύτερος τύπος τοῦ κ. Burgatti

$$\frac{1}{T_{cg}} = \frac{1}{T_{\alpha\sigma}} \frac{\sigma\upsilon\nu 2\theta}{\sigma\upsilon\nu 2\alpha} = \frac{1}{\sqrt{-RR'}} \frac{\sigma\upsilon\nu 2\theta}{\sigma\upsilon\nu 2\alpha}$$

α δηλοῦντος τὴν γωνίαν τῆς ἀσυμπτωτικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν διχοτομοῦσαν τὴν γωνίαν τῶν πρωτευουσῶν τομῶν. Ὁ τύπος οὗτος εἶναι προφανῶς γενίκευσις τοῦ τοῦ Enneper, εὑρίσκεται δὲ καὶ ἐκ τοῦ (α) ὑπὸ τὴν μορφὴν

$$\frac{1}{T_e} = \frac{1}{T_{\alpha\sigma}} \frac{\eta\mu 2\theta}{\eta\mu 2\alpha'},$$

α′ δηλοῦντος νῦν τὴν γωνίαν τῆς ἀσυμπτωτικῆς γραμμῆς πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τομήν.

Καὶ ἐκ τοῦ τύπου (β) καὶ ἐκ τοῦ (α) ἕπεται γεωμετρικὴ κατασκευὴ ἁπλουστάτη τῶν ἀκτίνων τῶν γεωδαισιακῶν στρέψεων διὰ δύο συζυγῶν ἰσοσκελῶν ὑπερβολῶν ἐν τῷ ἐφαπτομένῳ ἐπιπέδῳ ἐχουσῶν ἡμιάξονα $+\sqrt{\frac{1}{T_1}}$, καὶ ἀσυμπτώτους τὰς ἐφαπτομένας τῶν πρωτευουσῶν τομῶν. Τὸ τετράγωνον τῆς τυχούσης ἡμιδιαμέτρου ἰσοῦται τῇ ἀκτῖνι στρέψεως τῆς γεωδαισιακῆς γραμμῆς, τῆς ἐφαπτομένης τῆς ἡμιδιαμέτρου (ὡς καὶ τῇ ἀκτῖνι γεωδ. στρέψεως τῆς τυχούσης καμπύλης, τῆς ἐφαπτομένας τῆς ἡμιδιαμέτρου). Τὰς ὑπερβολὰς ταύτας καλεῖ ὁ κ. Burgatti, ἀναλόγως πρὸς τὰς δεικτρίας τῆς καμπυλότητος τοῦ Dupin δεικτρίας τῆς γεωδαισιακῆς στρέψεως.

Göttingen, κατὰ Ὀκτώβριον 1898.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ, Δ. Φ.
Μέλος τῆς Göttinger Mathem. Gesellschaft.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Ἰωάννου Βασιλᾶ Βιτάλη διδάκτορος τῶν Μαθηματικῶν καὶ μέλους τῆς μαθηματικῆς Ἑταιρείας τῆς Γαλλίας. **Περὶ ὁριζουσῶν τάξεως ἀπείρου καὶ τῶν ἰδιοτήτων αὐτῶν.** Ἐν Ἀθήναις. Τυπογραφεῖον Παρασκευᾶ Λεώνη. 1898.

Τοιαύτην ἐπιγραφὴν φέρει ἡ πρὸ μικροῦ χρόνου δημοσιευθεῖσα μαθηματικὴ αὕτη συγγραφή. Περιέχει δὲ Εἰσαγωγὴν καὶ τρία Κεφάλαια, οἷς ἕπεται καὶ ἓν Σημείωμα.

Ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ (σελ. 8) ὁ συγγραφεὺς λέγει τάδε «Τολμῶμεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν εὐμενῆ προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου εἴς τε τὴν ἱστορικὴν συναρμογὴν τοῦ ζητήματος ὡς καὶ εἰς τὰς μικρὰς γενικεύσεις καὶ παρατηρήσεις ἡμῶν». Πράγματι ἐκτίθεται κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τελεία, συνηρμοσμένη καὶ πιστὴ ἢ ἀκριβής, εἰ καὶ ἐν γλώσσῃ οὐχὶ καθαρῶς ἐπιστημονικῇ, ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις τῆς θεωρίας τῶν ὁριζουσῶν, ὧν ὁ βαθμὸς ἀριθμὸς ἄπειρος.

Ἀλλά, νομίζομεν, πᾶσα παρατήρησις ἢ γενίκευσις παρενειρομένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὡς ἴδιον αὐτοῦ κτῆμα εἶναι ἀτυχῶς ἐντελῶς πλημμελὴς ἢ ἀνυπόστατος.

Οὕτως ἐν αὐτῇ ἤδη τῇ Εἰσαγωγῇ (σελ. 24 κέ. Παρατήρησις) εἰσάγεται ὁ ἀναγνώστης εἰς πλημμελεῖς θεωρίας τοῦ συγγραφέως. Ἐν ᾧ ὁ Appell ὁρμώμενος ἐκ τῶν συναρτήσεων τοῦ Jacobi

$$\Theta\left(\frac{kx}{\pi i}\right) = \sum_{-\infty}^{+\infty} (-1)^n e^{nx} q^{n^2} = \sum_{-\infty}^{+\infty} (-1)^n e^{-nx} q^{n^2}$$

$$\Theta_1\left(\frac{kx}{\pi i}\right) = \sum_{-\infty}^{+\infty} e^{nx}q^{n^2} = \sum_{-\infty}^{+\infty} e^{-nx}q^{n^2}$$

τίθησι

$$\frac{\Theta_1}{\Theta} = \sum_{-\infty}^{+\infty} A_n e^{nx}$$

καὶ ὁρίζει τοὺς ἀπείρους τὸν ἀριθμὸν συντελεστὰς A_n, ὁ συγγραφεὺς ἐπιλήσμων φαίνεται γενόμενος τῶν πράξεων τούτων τοῦ Appell τῶν τὴν βάσιν τῆς θεωρίας τῶν ἀπείρου βαθμοῦ ὁριζουσῶν ἀποτελουσῶν, ἃς ἄλλως ἀντιγράφει διεξοδικῶς πως (σελ. 20 κέ.), καὶ γράφει

$$«\ \frac{\Theta_1}{\Theta} = \sum_{-\infty}^{+\infty} (-1)^n e^{2nx}\ !\ »$$

Διδάσκει δηλαδὴ πρωτοφανῆ τρόπον διαιρέσεως σειρᾶς διὰ σειρᾶς, ὅστις εἶναι ἐντελῶς ἐσφαλμένος. Ὡς εἰ μὴ ἤρκει δὲ τοῦτο, γράφει εὐθὺς καὶ τάδε. «Ἔνθα βλέπομεν, ὅτι ἡ ἐκθετικὴ συνάρτησις e^{2nx} τοῦ δευτέρου μέλους εἶναι ὑψωμένη εἰς ἀρτίαν δύναμιν, ὅθεν ἡ συνάρτησις τοῦ πηλίκου αὐτοῦ εἶναι ἀρτία· ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐξάγομεν, ὅτι αἱ συναρτήσεις Θ_1 καὶ Θ εἶναι ἄρτιαι!». Ἀλλὰ ταῦτα εἶναι ἀκατανόητα· διότι οὔτε ὁ ἐκθέτης $2nx$ εἶναι πάντοτε ἄρτιος οὔτε ἡ ἐκθετικὴ συνάρτησις e^{2nx} εἶναι ἀρτία, καὶ ὅταν ὁ ἐκθέτης $2nx$ ἦναι ἄρτιος. Ἄλλως τε καὶ ὅταν τὸ πηλίκον ἀλγεβρικῆς τινος διαιρέσεως ἦναι ἀρτία συνάρτησις, οὐδαμῶς ἕπεται, ὅτι διαιρετέος τε καὶ διαιρέτης εἶναι πάντοτε ἄρτιαι συναρτήσεις.

Τούτοις δὲ τοῖς πλημμελήμασιν ἕπονται καὶ τὰ αὐτοῖς ὅμοια. «Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποδεικνύομεν, ὅτι τὸ πηλίκον

$$\frac{\Theta_1\left(\frac{kx}{\pi i}\right)}{H_1\left(\frac{kx}{\pi i}\right)}$$

εἶναι ἀρτία συνάρτησις ἐπομένως καὶ ἡ H_1 καθότι ἡ Θ_1 ἀπεδείχθη τοιαύτη! Ὡσαύτως ἐπειδὴ τὸ πηλίκον

$$\frac{H_1\left(\frac{kx}{\pi i}\right)}{H\left(\frac{kx}{\pi i}\right)} = \sum_{-\infty}^{+\infty} (-1)^{\frac{2n+1}{2}} e^{(2n+1)x}$$

ἔνθα βλέπομεν ὅτι τὸ δεύτερον μέλος εἶνε συνάρτησις περιττὴ ἐξάγομεν ὅτι ἡ συνάρτησις H εἶναι περιττή, καθότι γνωστὸν εἶναι ἐκ τῶν ἄνω ὅτι H_1 εἶναι ἀρτία συνάρτησις!».

Ἡ δὲ γενίκευσις τῶν θεωρημάτων τοῦ Poincaré παρὰ τοῦ συγγραφέως (σελ. 48-63) εἶναι ὡσαύτως ἐσφαλμένη. Ἐν ᾧ ὁ Helge von Koch πειρώμενος ἵνα γενικεύσῃ τὴν θεωρίαν τοῦ Poincaré (Acta Mathematica t. 16, σελ. 220 κέ.) γράφει $A_{ik} = \alpha_{ik}$ καὶ $A_{ii} = 1 + \alpha_{ii}$ καὶ ὑποτίθησι τὴν σειρὰν $\sum_i \sum_k |\alpha_{ik}|$ συγκλίνουσαν καὶ ἐντεῦθεν ἐπάγεται τὴν σύγκλισιν τοῦ γινομένου $\Pi_i (1 + \sum_k |\alpha_{ik}|)$, ὁ συγγραφεὺς παρανοῶν, ὡς φαίνεται, τὴν θεωρίαν περὶ συγκλίσεως τοῦ γινομένου Π τρέπεται ἐσφαλμένην ὁδὸν καὶ τέλος γράφει (σελ. 51 κέ.) «Πρὶν ἢ ὅμως προβῶμεν εἰς τὴν ἀπόδειξιν τῆς συγκλίσεως τῆς ὁριζούσης αὐτῆς παρατηροῦμεν ὅτι ἡ σειρὰ ἥτις ἐγκλείεται ἐν τῇ πρώτῃ παρενθέσει, ἡ $[|\alpha_{11}| + |\alpha_{22}| + |\alpha_{33}| + \ldots + |\alpha_{nn}| + \ldots]$, παριστᾷ δυνάμει τοῦ θεωρήματος τῶν συγκλινόντων γινομένων τὸ γινόμενον τῶν στοιχείων τῆς πρωτευούσης διαγωνίου, τὸ $\alpha_{11} . \alpha_{22} \ldots \alpha_{nn} \ldots$, !».

Εἶτα δὲ γράφει (σελ. 52) «ἐπειδὴ δεχόμεθα, ὅτι τὰ στοιχεῖα α_{nn} τῆς πρωτευούσης διαγωνίου εἶναι ἅπαντα ποσότητες ὁριακαὶ καὶ τοιαῦται, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ γινόμενον τῶν ἀπολύτων τιμῶν τῶν ποσοτήτων αὐτῶν $\Pi_n(|\alpha_{nn}|)$ τείνει τοῦ n αὐξανομένου ἐπ' ἄπειρον πρὸς ἓν ὅριον ὡρισμένον καὶ πεπερασμένον h θέλομεν ἔχει

$$\text{ὅρ.} \prod_{n=1}^{n=\infty} (|\alpha_{nn}|) = h$$

ἔνθα, ὡς εἴπομεν, h εἶναι ποσότης ὡρισμένη καὶ πεπερασμένη. Τούτου τεθέντος, ἐὰν ὑποθέσωμεν πρῶτον ὅτι $h = 1$ τότε θέλομεν ἔχει

πάραυτα τὸ θεώρημα (I) τοῦ Poincaré!». Ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα τοῦτο εἶναι ἐντελῶς ἄτοπον· διότι ἐκ τοῦ ὅτι $h = 1$, οὐδαμῶς ἕπεται πάντοτε $|\alpha_{ii}| = 1$.

Εἶτα ὁ συγγραφεὺς μηδενίζων τὰ στοιχεῖα τῆς πρωτευούσης διαγωνίου τῆς ὁριζούσης Δ_n γράφει (σελ. 58) «Ὁ τύπος ὅμως τῶν ὁριζουσῶν αὐτῶν οὐδεμίαν θὰ παρουσιάσῃ δυσκολίαν ἐν τῷ ὑπολογισμῷ ἡμῶν· καθότι ταύτας γινώσκομεν δυνάμει τοῦ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐργασίας ταύτης παρατιθεμένου Σημειώματος, ἔνθα ἀσχολούμενοι εἰς γενικωτέρας μορφῆς θεωρήματα τῶν τοῦ G. Fouret εὕρομεν τὴν λύσιν αὐτῶν». Ἀλλ' ἐν τῷ Σημειώματι τούτῳ (ὅπερ, ὡς κατωτέρω καταφαίνεται, οὐδαμῶς δύναται νὰ ληφθῇ ὡς γενίκευσις τῶν θεωρημάτων τοῦ Fouret) τὰ στοιχεῖα τῆς ὁριζούσης Δ_n (ἐξαιρέσει τῶν τῆς πρωτευούσης διαγωνίου) ὑποτίθενται ἴσα ἀλλήλοις, ἡ δὲ συνθήκη αὕτη οὐδαμῶς πληροῦται ἐνταῦθα.

Τέλος δὲ ὁ συγγραφεὺς γράφει τὸ Σημείωμα αὐτοῦ (σελ. 139-148). Τὸ Σημείωμα τοῦτο οὐδαμῶς δύναται νὰ ληφθῇ ὡς γενίκευσις τῶν θεωρημάτων τοῦ Fouret. Ὁ συγγραφεὺς ἀντικαθιστὰς τὰ στοιχεῖα, ὧν ἡ τιμὴ ἡ μονὰς 1, τῶν ὁριζουσῶν τοῦ Fouret δι' ἄλλων «ὁριακῶν» ἴσων ἀλλήλοις οὐδαμῶς ποιεῖται νέαν ἀνακάλυψιν. Τὸ πραττόμενον ὑπὸ τοῦ συγγραφέως εἶναι ὅμοιον τῷδε. Ὡς εἰ ἡ ἐξίσωσις $\alpha\gamma = \beta\gamma$ ($\gamma \gtrless 0$) εἶναι διάφορος τῆς $\alpha = \beta$ καὶ γενικωτέρα αὐτῆς. Διότι τὰ ὁριακὰ στοιχεῖα τοῦ συγγραφέως, ἅτινα εἶναι πάντοτε ἴσα ἀλλήλοις, δύνανται νὰ τεθῶσιν ὡς παράγοντες ἔξω τῆς ὁριζούσης, ὅτε ἀπομένει ἡ ὁρίζουσα τοῦ Fouret.

Α. Καραγιαννιδης

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΠΓ' (τῇ 15 Μαρτίου 1898)

Ὁ μὲν κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τῆς παραγωγικῆς καταλήξεως ε/ο-ᾱ. (Ἡ πραγματεία αὕτη ἐτυπώθη ἀνωτέρω σελ. 13 κέξ.). Ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὑτοῦ παρατηρήσεις εἰς τὰ Συμποσιακὰ τοῦ Πλουτάρχου (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 133 κέξ.).

Συνεδρία ΠΔ' (τῇ 22 Μαρτίου 1898)

Ὁ μὲν κ. Τιμ. Ἀργυρόπουλλος περιέγραψεν ἰδίαν συσκευήν, δι' ἧς ἀποδεικνύεται ἡ θερμαγωγὸς δύναμις τοῦ ὑδρογόνου (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 353-4)· ὁ δὲ κ. Γ. Κρέμος ἐπραγματεύθη περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως τῶν Πελασγῶν τῶν ὀνομαζομένων Κραναῶν, τῆς κειμένης πρὸς δυσμὰς τῆς Ἀκροπόλεως Ἀθηνῶν, ὄπισθεν τοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου, τῆς Πυκνὸς καὶ τοῦ Ἀστεροσκοπείου, καὶ περὶ τῶν σῳζομένων ἐπὶ τῶν βράχων λειψάνων αὐτῆς. Ὁ δὲ κ. Ἰω. Ἀργυριάδης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις Κριτικὰς αὑτοῦ παρατηρήσεις εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ Θουκυδίδην.

Συνεδρία ΠΕ' (τῇ 10 Μαΐου 1898)

Ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ἡρμήνευσε τὸν τύπον ῥοή (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 400), ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης διέλαβε περὶ τοῦ τίνες ἦσαν οἱ ma-

gistratus minores ἐν τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ· (περὶ τούτου ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 482).

Συνεδρία ΠϚʹ (τῇ 8 Νοεμβρίου 1898)

Ὁ κ. Ῥῆγας Νικολαΐδης ἐπραγματεύθη πρῶτον μὲν περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀσιτίαν λίπους τῶν ἀδένων δείξας ὅτι τὸ λίπος τοῦτο δὲν μεταναστεύει ἐκ τοῦ ὑποδορίου συνεκτικοῦ ἱστοῦ εἰς τοὺς ἀδένας, ἀλλὰ γεννᾶται ἐν τόπῳ καὶ εἶτα μεταφέρεται διὰ τοῦ κυκλοφορουμένου αἵματος εἰς ὄργανα ἔχοντα αὐτοῦ ἀνάγκην εἰς ἐπιτέλεσιν τῶν ἑαυτῶν λειτουργιῶν· τοιαῦτα δ' ὄργανα εἶναι κατ' ἐξοχὴν οἱ μύες. Ἔπειτα δὲ περὶ αἱματοβλαστῶν, παρατηρηθεισῶν ἐν τῷ ἐπιπλόῳ τῆς γαλῆς, αἵτινες εἶναι παρεμφερεῖς πρὸς τὰς αἱματοβλάστας τὰς ἐν τῷ μυελῷ τῶν ὀστῶν, ἐν τῷ σπληνὶ καὶ ἐν τῷ ἥπατι παρατηρουμένας.

Ὁ κ. Π. Καββαδίας ὡμίλησε περὶ μεγάλου τετραγώνου οἰκοδομήματος ἀποκαλυφθέντος ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ, οὗτινος τὸ ἐμβαδὸν ἔχει ἔκτασιν 5822 μέτρων περίπου. Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων τετραγώνων, ἕκαστον τῶν ὁποίων σύγκειται ἐκ τετραγώνου αὐλῆς περιβαλλομένης ὑπὸ κιόνων δωρικοῦ ῥυθμοῦ καὶ ἐκ δωματίων κατὰ τὰ πέριξ· ἦτο δὲ διώροφον, ἑκάστου ὀρόφου περιέχοντος 80 δωμάτια, ὥστε τὸ ὅλον οἰκοδόμημα συνέκειτο ἐξ 160 δωματίων. Ὁρμώμενος ἐκ τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ οἰκοδομήματος συνεπέρανεν ὅτι τοῦτο ἐχρησίμευε προφανῶς πρὸς κατοικίαν, ἔχων δ' ὑπ' ὄψιν τὸ χωρίον τοῦ Θουκυδίδου (III, 6) περὶ τοῦ ἐν Πλαταιαῖς καταγωγίου, ὃ ᾠκοδόμησαν οἱ Σπαρτιᾶται, ὑπεστήριξεν ὅτι τὸ προκείμενον οἰκοδόμημα ἦτο ἀληθῶς καταγώγιον, ἐν ᾧ κατέλυον οἱ τὸ ἱερὸν ἐπισκεπτόμενοι καὶ ἐν αὐτῷ διατρίβοντες ξένοι. Τοιαῦτα καταγώγια, εἶπεν, ὑπῆρχον καὶ ἐν ἄλλοις ἱεροῖς τόποις, οἷον ἐν Ἰσθμίᾳ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς ἐν C. I. G. 1104 ἐπιγραφῆς, καὶ ἐν τῇ Ἄλτει τῆς Ὀλυμπίας, περὶ ἧς ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Πινδάρου (Ὀλύμπ. XI, 55) λέγει «τὸ γὰρ ἐν κύκλῳ τοῦ ἱεροῦ καταγωγίοις διείληπτο».

Ὡμίλησεν ἀκολούθως περὶ τοῦ ἐν τῷ Ἱερῷ ἀποκαλυφθέντος Γυμνασίου, ὅπερ συμφωνεῖ ἀκριβῶς τῇ ὑπὸ τοῦ Βιτρουβίου γενομένῃ

περιγραφῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου, καὶ περὶ τοῦ λογείου τοῦ θεάτρου καὶ ἰδίως περὶ τῆς ὀρχήστρας ἐν σχέσει πρὸς τὰς περὶ τούτων μαρτυρίας τοῦ Βιτρουβίου καὶ συνεπέρανεν ὅτι ὁ Βιτρούβιος δὲν εἶναι ἐπιπόλαιός τις ἐρανιστής, ὡς ἐπιστεύετο, ἀλλ' ἀρχιτέκτων ἔξοχος, ὡς βεβαιοῦται κυρίως ἐκ τῶν νῦν ἀποκαλυπτομένων οἰκοδομημάτων, ἰδίως τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ.

Συνεδρία ΠΖ' (τῇ 29 Νοεμβρίου 1898)

Ὁ μὲν κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διέλαβε

Περὶ τῶν ἐν Βοιωτίᾳ, Θεσσαλίᾳ καὶ Φωκίδι ῥηματικῶν τύπων εἰς **-νθαι, -νθο, -νθω, -νθι.**

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ ἀντὶ τοῦ ντ ἐν ταῖς προσωπικαῖς καταλήξεσι -ντι, -ντο, -νται, -ντω ἐλέγετο -νθι, -νθο, -νθαι, -νθω· πρβ. Βοιωτικὰ καλέονθι, [εὑρί]σκονθι, ἀποδεδόανθι, ἐκτεθήκανθι, ἴωνθι, παρίωνθι, ἔχωνθι, ζώωνθι, ζῶνθι, οὑπερδικιόνθω, δαμιώνθω, σουλώνθω, ἀπεγράψανθο, ἀνγραψάνθω, συνεβάλονθο, ἐποείσανθο, ἐστροτεύαθη = ἐστράτευνται, παργινύωνθη, προϊστάνθω κλπ.· Θεσσαλικὰ ἐγένονθο, κατοικείουνθι, ἐφάνγρενθειν· Φωκ. ἱστάνθω, πολιτε[υό]νθω, θέλωνθι. Τὴν ἐμφάνισιν τοῦ θ ἀντὶ τοῦ τ ἐπεχείρησε νὰ ἑρμηνεύσῃ ὁ Meister ἐν Ἑλλην. Διαλ. Α' 260-1 εἰπὼν ὅτι διὰ τὴν ἐπὶ τὸ συριστικώτερον τροπὴν τοῦ τ πρὸ τοῦ ι ἐτράπη πρῶτον ἡ ἐνεργητικὴ κατάληξις -ντι εἰς -νθι (καλέοντι-καλέονθι) καὶ ἔπειτα ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ τύπου τούτου εἰσεχώρησε τὸ θ καὶ εἰς τὰς καταλήξεις τῆς μέσης φωνῆς, ὥστε ἐλέχθη παργινύωνθη, συνεβάλονθο, ἀνγραψάνθω κλπ. Κατ' ἀναλογίαν δὲ προέβη ἔτι περαιτέρω, ὥστε καὶ ὅπου παλαιότατα τὸ ν ἐξέλιπε, καὶ ἐκεῖ εἰσῆλθε τὸ θ, λ.χ. ἐστροτεύαθη. Τὴν ἑρμηνείαν δὲ ταύτην ἀποδέχεται, ὡς φαίνεται, καὶ ὁ G. Meyer ἐν τῇ Ἑλλην. Γραμματικῇ[3] αὐτοῦ (1896) σελ. 285 ἐπαναλαμβάνων αὐτήν. Ὁμοίως ἑρμηνεύει (τῷ 1893) καὶ ὁ

Otto Hoffmann ἐν Ἑλλην. Διαλ. Β' 506 τὰ Θεσσαλικὰ ἐγένονθο, κατοικείουνθι, ἐφάνγρενθειν διὰ μεταβολῆς τῆς θέσεως ἐν ᾗ ἀρθροῦνται οἱ φθόγγοι οὗτοι.

Ἀλλ' ἂν μὴ παντάπασι σφάλλωμαι, ἡ φωνητικὴ αὕτη ἐξήγησις τῶν φαινομένων δὲν εἶναι πιθανή· πρῶτον διότι παρὰ τοὺς τετραμμένους τούτους μετὰ τοῦ θ τύπους εὑρίσκονται καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μετὰ τοῦ τ ἐν Φωκίδι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐν Βοιωτίᾳ δὲ ἐνίοτε. Πρβλ. Φωκ. ἐν τῇ Συλλογῇ Collitz 1523 ἐξεθρέ[ψ]αντο, ἀνατεθέκαντι, θέλωντι, ζώωντι, ἀποθάνωντι· 1529 φυλάσσοντι· 1539 δικάζοντι, ἐντί, δαμιουργεόντων, κοινωνεόντω, ἐμμείνωντι, ἀποτεισάντων, γραψάντων, ποιεόντων, ἀναθέντων, δόντων· 1545 ζῶντι, θάψοντι, θαψάντων, ποιήσωντι· 1546 ποιήσωντι· 1548 τελευτάσοντι· 1555 ἀπέδοντο. Καὶ Βοιωτ. 530 καὶ 537 καὶ 542 καὶ 553, 554 ἀπεγράψαντο, Cauer 320 ἀντίθεντι. Ἔπειτα διότι μόνον ἐν ταῖς ῥηματικαῖς καταλήξεσι παρατηρεῖται ἡ τροπὴ αὕτη, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις λέξεσιν ἢ τύποις, λ.χ. οὐχὶ ἐν τῇ προθέσει ἀντὶ καὶ τοῖς μετ' αὐτῆς συνθέτοις, οὐχὶ ἐν ταῖς μετοχαῖς εἰς -ντ, οὐδ' ἐν τοῖς ὀνόμασιν εἰς ντ κλπ.· πρβλ. λέγοντος λέγοντι, Ϝιλαρχιόντων καὶ οὕτω πάσας τὰς μετοχὰς μετὰ τοῦ ντ, οὐχὶ μετὰ τοῦ νθ. σουλῶντες, ϜεϜυκονομειόντων, δαμιόωντες, πολεμαρχιόντων, ἰόντες, ἀντιτιουγχάνοντες, ἀγορανομέντουν, πέμψαντος, κατοικεισόντουν κλπ. ἔπειτα τἀριθμητικά, πέντε, τριάκοντα, πετταράκοντα, ἑξήκοντα κλπ. ἔπειτα ἄλλας λέξεις, οἷον πάντα, Μελάντιχος, Μελάντιος, τάλαντα, Βυζάντιοι, Ἀμύντας κλπ. ἔπειτα συμπλέγματα φθόγγων οἷον Ἐμπέδωνος, Ἄνκουλος, Ὀλύμπιχος, Παμπίραο, (οὐχὶ Ἐμφέδωνος Ἄνχουλος, Ὀλύμφιχος) κλπ., ἐν οἷς πᾶσιν οὐδεμία τοῦ ν δασυντικὴ ἐπίδρασις παρατηρεῖται. Ὁ περιορισμὸς ἄρα τοῦ νθ ἀντὶ ντ ἐν μιᾷ μόνῃ τάξει τύπων, ἀκριβῶς διὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν χαρακτηριζομένων, καὶ ἡ οὐδ' ἐν τούτοις μάλιστα πᾶσι καθολικὴ κατίσχυσις τῆς τροπῆς ταύτης πείθουσι περιφανῶς ὅτι δὲν πρόκειται φωνητικὴ μεταβολὴ τοῦ τ εἰς θ, ἀλλὰ κατ' ἀναλογίαν ἄλλων τύπων ἐξάπλωσις τοῦ θ τούτου ἀντὶ τοῦ τ. Διότι οὐδεὶς ἀνθρώπων κατανοεῖ, τίνος ἕνεκα τὸ μὲν ἴωνθι, ζῶνθι, σουλώνθω κλπ ἔμελλε νὰ λάβῃ φωνητικῶς τὸ θ, τὸ δὲ ἀντί, Ἀντίδωρος, Ἀντίμαχος, ἀντίπαλος, Βυζάντιος, ἀνδριάντα, πολεμίοντα,

ἰόντος κλπ. ἔμελλον νὰ φυλάττωσιν αὐτὸ καὶ τοῦτο διαρκῶς.

Διὰ ταῦτα πάντα ἀνάγκη ν' ἀποβάλωμεν ὅλως τὴν φωνητικὴν γένεσιν τῶν τύπων τούτων καὶ νὰ ζητήσωμεν ἄλλην αὐτῶν ἑρμηνείαν. Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι ὅπου ἡ φυσιολογικὴ ἐξήγησις τῶν γλωσσικῶν ἀλλοιώσεων οὐκ ἐγχωρεῖ, ἐκεῖ πρόκειται ἢ δανεισμὸς ἐξ ἄλλης γλώσσης ἢ διαλέκτου ἢ ψυχολογικὴ αἰτία, ἀναλογικὴ συνήθως μεταβολὴ λεγομένη. Ἐπειδὴ δὲ περὶ δανεισμοῦ τοῦ θ ἐν τούτοις οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος, ὀφείλομεν νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἀναλογικὴν τούτων γένεσιν. Ἐὰν ἄρα ὁρμηθῶμεν οὐχὶ ἀπὸ τῶν ἐνεργητικῶν τύπων, ἐν οἷς οὐδαμοῦ ὑπάρχει θ, ἀλλ' ἀπὸ τῶν μέσων, ἐν οἷς τὸ θ συχνόν, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ· οὐδὲν δὲ κωλύει εἰς τοῦτο, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἡμῖν γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας πότεροι τύποι, οἱ ἐνεργητικοὶ ἢ οἱ μέσοι ἐσχηματίσθησαν πρότερον. Λοιπὸν ἀπὸ τῶν μέσων τύπων -σθε, -σθον, -σθην, -μεθα μετεδόθη τὸ θ καὶ ἐπὶ τὸ γ' πρόσωπον -νθαι, -νθο, -νθω, παργινύωνθη, ἀπεγράψανθο, ἀνγραψάνθω, καὶ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν ἐνεργητικὴν φωνὴν τῶν ἀντιστοίχων χρόνων, -νθι, ζῶνθι, ἐκδεδόανθι. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἐξήνεγκεν ἐν ἔτει 1892 ὁ καθηγητὴς κ. K. Brugmann ἐν Grundriss B' 1386 εἰπὼν «Πιθανῶς τὸ θ μετεβιβάσθη ἀπὸ τῶν μέσων καταλήξεων -μεθα -σθε, καὶ ἀπὸ τοῦ τρίτου πληθυντικοῦ προσώπου τῆς μέσης φωνῆς ἐξηπλώθη ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ εἰς τὴν ἐνεργητικήν». Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ συντομώτατα καὶ ἁπλῶς εἰκαστικῶς ἐξέθηκεν αὐτὴν καὶ δὲν ᾐτιολόγησε προσηκόντως, οὔτε ὁ Hoffmann οὔτε ὁ G. Meyer οἱ κατόπιν γράψαντες ἔλαβον αὐτὴν πρὸ ὀφθαλμῶν.

Τὰ Φωκ. ἱστάνθω ἱστάνθων ἡρμήνευσεν ὁ κ. Brugmann ἐν Grundriss B' 1326 εἰπὼν ὅτι ἐκ τῶν ἐνεργ. τύπων ἱστάντω ἱστάντων εἰσεχώρησε τὸ ν ἀντὶ τοῦ σ εἰς τοὺς μέσους ἱστάσθω ἱστάσθων, ἵνα τοὺς τύπους σαφέστερον χαρακτηρίσῃ ὡς πληθυντικούς. Ἀλλ' ἡ ἑρμηνεία αὕτη δύναται ν' ἁρμόζῃ μόνῳ τῷ πολιτε[υό]νθω, ὃ δύναται νὰ εἶναι μέσον = πολιτευέσθωσαν, οὐχὶ δὲ καὶ τῷ ἱστάνθω ἱστάνθων, ἃ μᾶλλον ἐνεργητικῆς ἢ μέσης φωνῆς φαίνονται· «ἱστάνθω δὲ καὶ ἱεροταμίαν· ἐκ τῶν . . . καὶ ἱστάνθων δὲ καὶ ἐκ τῶν ἀλειτουργήτων...» Διὰ ταῦτα πιθανώτερον φαίνεταί μοι, νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καθ' ἃ τὸ θέλωνθι οὕτω καὶ τὸ ἱστάνθω ἱστάνθων εἶναι ἐνεργητικοὶ τύποι λαβόντες τὸ θ ἐκ τῶν μέσων καθάπερ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Βοιωτίᾳ.

Ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι ὁμοία τῇ ὑπὸ τοῦ Joh. Schmidt προταθείσῃ περὶ τῶν δεδασυσμένων τύπων ἐπιτετράφαται, τέτροφα, πέπομφα, κέκλοφα, τέτριφα, πέπλεχα, ἦχα κλπ. καὶ ὑποστηρίζονται ἀμοιβαίως.

Ἔπειτα διέλαβε περὶ ἀναλογίας ἐν τοῖς φθόγγοις· εἶπε δὲ τάδε: Εἶναι γνωστὸν ὅτι κατ' ἀναλογίαν πλάττονται καὶ μεταπλάττονται τύποι, λέξεις, σημασίαι καὶ συντάξεις τῆς γλώσσης. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ φθόγγοι τῶν τύπων καὶ τῶν λέξεων οὕτως ἀναλόγως συνδέονται πρὸς ἀλλήλους, ὥστε ἀπαρτίζουσιν ἀντιστοιχοῦντα συστήματα καὶ δὴ ἐνίοτε κατὰ λόγον τῶν ἀντιστοιχιῶν τούτων μεταβάλλονται φθόγγοι ἄλλων λέξεων, οἵτινες πρότερον δὲν ἀνῆκον τοῖς ἀντιστοίχοις συστήμασι, νῦν δὲ ἀλλοιωθέντες ἀπαρτίζουσι μετ' αὐτῶν ἓν ὅλον. Οὕτω π.χ. πάντες λέγομεν μπάνι̯ο (Ἰταλ. bagno ἐκ τοῦ Λατ. balneum - balineum καὶ τοῦτο ἐκ τοῦ Ἑλλ. βαλανεῖον), ἀλλὰ μπανάκι οὐχὶ μπανι̯άκι, πάντως δι' οὐδένα ἄλλον λόγον ἢ διότι παρὰ τὸ παννὶ πανν̯ιά, ἀρνὶ ἀρνι̯ά, χτένι̯α, θρανι̯ά, κλωνι̯ά, νηνι̯ά, παχνι̯ά, σκαμνι̯ά, σκοινι̯ά, σταμνι̯ά, χωνι̯ὰ κλπ. λέγομεν τὰ ὑποκοριστικὰ εἰς -νάκι οὐχὶ εἰς -νι̯άκι, παννάκι, ἀρνάκι, χτενάκι κλπ.· ἐσχηματίσθη ἄρα ἐν ἡμῖν τὸ αἴσθημα, ὅτι παρὰ τὸ πρωτότυπον εἰς -νι -νι̯α τὸ παράγωγον λήγει εἰς -νάκι. Διὰ ταῦτα εἴπομεν καὶ μπάνι̯ο μπάνι̯α ἀλλὰ μπανάκι· πρβλ. καὶ τσιριμόνι̯α ἀλλὰ Τσιριμονάκις ὄνομα ἀνθρώπου ἐκ Ῥεθύμνης. Ὁμοίως λέγομεν μποττίλι̯α (Ἰταλ. bottiglia) ἀλλὰ μποττιλλάκι, ἐπειδὴ παρὰ τὸ ἀμπέλι̯α, κωπέλλι̯α, φιλει̯ά κττ. λέγομεν τὰ ὑποκοριστικὰ εἰς -λάκι, οἷον ἀμπελάκι, κωπελάκι, φιλάκι οὐχὶ εἰς -λι̯άκι. Οὕτω λέγομεν καὶ τσέρκι̯ο (Ἰταλ. cerchio ἐκ τοῦ Λατ. circlus ἀντὶ circulus) ἀλλὰ τσερκάκι, διότι καὶ κοντάκι(α) κοντακάκι, πλακί(α) πλακάκι, ἀσκί(α) ἀσκάκι, καμάκι(α) καμακάκι. Ὡσαύτως λέγεται ψάρι ψάρι̯α ἀλλὰ ψαρότοπος, ψαρόλαδο, ψαροκόκκαλο, χέρι χέρι̯α χερεά ἀλλὰ χεροπόδαρα, χεροδύναμος, κερὶ κερι̯ὰ ἀλλὰ κερόπανο, κεράκι κλπ. καὶ δὴ καὶ ὄστρι̯α (ostria) ἀλλ' ὀστροσίροκκο, οὐχὶ ὀστρι̯οσίροκο. Ἐν τούτοις πᾶσι προφανῶς ἐργάζεται ἡ ἀναλογία τῶν φθόγγων, οἵα ἐν τῷ γλωσσικῷ ἡμῶν αἰσθήματι ὑπάρχει.

Καὶ ἄλλως δὲ φαίνεται ἀλλοιοῦσα ἡ ἀναλογία τοὺς φθόγγους τῶν λέξεων. Ἀντὶ τοῦ συνήθως λεγομένου κατράμι (Ἰταλ. catrame) καὶ στιβάλι (stivale) ἐν Κρήτῃ λέγεται τὸ κατράνι, τὸ στιβάνι, πάντως διότι εἰς -άνι μὲν λήγουσι πολλὰ ὀνόματα, πρβλ. τὸ τηγάνι, τὸ τρυπάνι, τὸ μαγγάνι, τὸ ταμπάνι, τὸ σαντριβάνι, τὸ καραβάνι κλπ. κλπ. εἰς -άμι δὲ καὶ -άλι ἐλάχιστα, οἷον τὸ θαλάμι τοῦ ὀκτάποδος, τὸ καλάμι, τὸ κανάλι (canale). τὸ μαγγάλι, τὸ τρυπάλι, τὸ σιμιγδάλι, τὸ διχάλι, τὸ κεφάλι κτλ. (Τὸ ποτάμι, πλοκάμι δὲν λέγονται ἐν Κρήτῃ, ἀλλ' ὁ ποταμὸς τὸ ποταμάκι, ὁ πλοκαμὸς τὸ πλοκαμάκι). Ὁμοίως μετεσχηματίσθη ἐν Κρήτῃ τὸ φουρτοῦνα (fortuna=burrasca di tempo) εἰς φουρτῖνα, ἐπειδὴ εἰς -ουνα μὲν πολλὰ ὀνόματα, καὶ μάλιστα ἀφῃρημένα, δὲν λήγουσι παρ' ἡμῖν, τοὐναντίον δὲ εἰς -ινα πάμπολλα, πρβλ. πεῖνα, πῖνα, χωριατῖνα, χῆνα, σφῆνα, Κωνσταντῖνα, Παλαιολογῖνα, προβατῖνα, ἐλαφῖνα, ποντικῖνα, γερακῖνα, Ἀγγελῖνα, λαγήνα, πυρῆνα, λειχῆνα, γλῆνα, ῥῖνα, μυρσίνα, μελίνα, κρήνα κλπ.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι μετὰ τὸ β ἀναπτύσσεται ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐν ὀλίγαις τισὶ λέξεσι καὶ τύποις φθόγγος τις γ ἢ j· πρβλ. βγαγγέλιο, παρασκευγή, πρόβγαν, πρόβγατον, ἀβγόν, εὔγορα ἐν τῇ δυτικῇ Κρήτῃ καὶ εὔορα ἐν τῇ ἀνατολικῇ=ἀνοικτὰ ὅθεν εὐκόλως θεᾶταί τις, καταβγόδιο κλπ.· ἔπειτα γυρεύγω, κλέβγω, σκάβγω, ἀλείβγω κλπ. Περὶ τοῦ φθόγγου τούτου ἐγράφησαν μέχρι τοῦδε ὑπ' ἄλλων καὶ ὑπ' ἐμοῦ οὐχὶ ὀλίγα. Οὕτω π. χ. τὰς μὲν λέξεις εὔγορα, πρόβγατον, ἀβγόν, παρασκευγή, βγαγγέλιο, καταβγόδιο, κττ. ἑρμηνεύω ἐγὼ (Einleit. 122) διὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ βγαίνω βγαίνει βγάλλω, ξεβγαίνω κλπ. τοὺς δὲ τύπους εἰς -βγω ἢ -εύγω τοῦτο μὲν κατ' ἀναλογίαν τοῦ φεύγω ξεφεύγω, καταφεύγω, ἀποφεύγω, ζεύγω συζεύγω ξεζεύγω κλπ., τοῦτο δὲ φωνητικῶς· ἤτοι ἐκ τῶν φράσεων βασιλεύει ὁ ἥλιος, βασιλεύγ' ὁ ἥλιος=βασιλεύγ+ει ὁ ἥλιος, ἤτοι ἐπαναληφθέντος τοῦ ει ἐκ τῶν ἄλλων φράσεων (βασιλεύει πάλιν ὁ ἥλιος), ἐν αἷς ἀπαθὲς ἐσῴζετο. Τὴν τελευταίαν ταύτην ἑρμηνείαν μου ἐπεχείρησέ τις πέρυσι ν' ἀναιρέσῃ διατεινόμενος ὅτι καθ' ἃ τὸ γεμίζω jομίζω jομᾶτος, γεῦμα-γέμα-jόμα, ἀρjεῖς ἀρjεῖ ἀρjῶ ἀρjοῦμεν (οὕτως ἐν Κρήτῃ) διδάσκουσι, τὸ j τοῦτο,

ἂν ἀνεπτύσσετο ἐν τῇ τελικῇ συλλαβῇ βασιλεύj ὁ ἥλιος γυρεύj ὁ ἄνθρωπος κλπ., ἔμελλε νὰ εἶναι ἐν πᾶσι τοῖς προσώποις j οὐχὶ γ, ἤτοι βασιλεύjω βασιλεύjομεν κλπ. Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι ἡ ἀντίρρησις αὕτη δὲν εἶναι ἱκανὴ ν' ἀνατρέψῃ τὴν ἑρμηνείαν ἐκείνην· ἐπειδὴ ἐν τοῖς προσώποις τούτοις ἔχει μορφωθῆ τὸ γλωσσικὸν ἡμῶν αἴσθημα ν' ἀπαιτῇ φθόγγους ἀντιστοιχοῦντας· πρβλ. λέγω λέjεις λέjει λέγομεν λέjετε λέγουν, ὁμοίως στέργω στέρjεις, φεύγω φεύjεις, ζεύγω ζεύjεις, ὑπάγω ὑπάjεις, τρώγω τρώjεις, φάγω φάjῃς, ψέγω ψέjεις, ἀρμέγω ἀρμέjεις, σμίγω σμίjεις κλπ. Κατὰ ταύτας ἄρα τὰς ἀντιστοιχίας γ-j ἐκανονίσθη καὶ τὸ ἀναπτυχθὲν j, ὥστε ἐγένετο -γj. Εἰς τοῦτο δ' ἐβοήθησε καὶ ἡ ἀναλογία τῶν κατὰ τὴν ἀναλογικὴν ἐμοῦ ἑρμηνείαν παρασχόντων αὐτὸ τοῦτο τὸ γ-j τύπων, φεύγω ζεύγω-φεύjει ζεύjει. Τὸ δὲ ῥῆμα ἀρjῶ, ὃ φαίνεται ὅτι διέφυγε τὴν ἐξομαλιστικὴν δύναμιν τῶν συστημάτων τούτων γ-j, ἔχει κατ' ἀλήθειαν τὸ j ἐκ τῶν χρόνων ἄρjησα θὰ ἀρjήσω· ῥίζα ἄρα τοῦ ὅλου ῥήματος ὑπελήφθη τὸ ἀρj- οὐχὶ ἀργ-. Καθόλου δ' εἰπεῖν παρατηρεῖται στενή τις συγγένεια τῶν φθόγγων β καὶ γ, τάσις τις, ἵνα παρὰ τὸν ἕνα ἀναπτυχθῇ καὶ ὁ ἄλλος, διὸ λέγεται πρόβγατον, ἀβγόν, ἐνιαχοῦ τοῦ Πόντου ἀρχαϊκώτερον ἔτι ὠβγόν, οὖjα, καὶ οὔβjα ἐν Ἠπείρῳ, φοβγοῦμαι ἐν Πόντῳ κλπ. Πιθανὸν φαίνεται ὅτι ἡ τάσις αὕτη ἀναπτυχθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῷ φεύγω, ζεύγω, βγαίνω, βγάλλω κτλ. διεδόθη ἔπειτα ἐντεῦθεν κατ' ἀναλογίαν.

Ὅμοιόν τι συνέβη καὶ τῇ λέξει θησαυρὸς παραληφθείσῃ εἰς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν· ἐπειδὴ δηλ. πρὸ τοῦ -ês ἐν πλείσταις λέξεσιν ἐξεφωνεῖτο ἔστω καὶ ἀσθενῶς ἓν n, habens, mensis, mensa, Megalensia κλπ., ὑπελήφθη ὅτι καὶ πρὸ τοῦ -ês ταύτης ὑπῆρχε n, διὸ ἐλέχθη thensaurus. Ὁμοίως ἐλέχθη Herculens, Chersonensus, occansio, ἅτινα ἀπέβαλλον οἱ Γραμματικοί, ὡς πλημμελῆ.

Ὁ δὲ κ. Γ. Παπαβασιλείου ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις εἰς Παυσανίαν. (Αὗται δημοσιευθήσονται ἐν τῷ προσεχεῖ τόμῳ).

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙ' ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ Η ΔΩΡΕΑΣ ΠΕΡΙΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΙΣ ΚΤΗΣΙΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Mittheilungen des Kaiserlischen Deutschen Archaelogischen Instituts. Athenische Abtheilung. Band XXII und XXIII. Heft 1. 2. 3.

Register zu den Mittheilungen Band XVI-XX.

Nachrichten von der Königlichen Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen. Philologisch-Historische Klasse 1898. Heft I-III.

Eranos, acta philologica Suecana. Vol. I-II καὶ ἓν τεῦχος τοῦ III.

Ἐφημερὶς Ἀρχαιολογική, ἐκδιδομένη ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1895 τεύχη β', γ', δ', τοῦ 1897 καὶ τοῦ 1898 τεύχη α' καὶ β'.

Πρακτικὰ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τοῦ ἔτους 1897.

Βυζαντῖνα Χρονικά, Τόμ. Γ', τεύχη γ'-δ', Τόμ. Δ', τεύχη γ'-δ', Τόμ. Ε', τεῦχος γ'.

Rivista politica e Letteraria, anno secondo. Vol. IV, Fascioli I-III καὶ Vol. V, Fasc. I-III Roma.

Διεθνὴς ἐφημερὶς τῆς νομισματικῆς ἀρχαιολογίας ὑπὸ Ι. Σβορώνου. Τόμ. Α' τεύχη 1-3.

Κρίσις περὶ The poems of Bakchylides From a papyrus in the British Museum edited by F. G. Kenyon, ὑπὸ Ul. von Wilamowitz-Möllendorff (Sonderabdrück aus den Gött. Gel. Anzeigen).

Volk, Staat, Sprache. Rede zur Feier des Geburtstages seiner Majestät des Kaisers und Königs gehalten in der Aula der königl. Friedrich-Wilhelms-Universität am 27 Januar 1898 von Ulrich von Wilamowitz-Möllendorff.

Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων Πολιτεία ed. Ul. von Wilamowitz-Möllendorff. 1898.

Euripidis Fabulae ediderunt R. Prinz et N. Wecklein. Vol. I. pars IV. Electra edidit N. Wecklein. Lips. 1898.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Προεδρεῖον

Πρόεδρος — Κ. ΚΟΝΤΟΣ

Ἀντιπρόεδροι — ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Γραμματεὺς — ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ

Σύμβουλοι

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ
ΡΗΓΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Π. Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
ΗΛΙΑΣ ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ

Ἐπιμεληταὶ τοῦ περιοδικοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ
ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΒΑΣΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Εὐεργέται τῆς Ἑταιρείας

† ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ Ι. ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΟΥ

Δωρηταὶ τῆς Ἑταιρείας

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ. ΚΟΝΤΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΣΤΕΡΓΙΟΓΛΙΔΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
† ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1898

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

EDUARD ZELLER
JOHANNES SCHMIDT
A. KIRCHHOFF
† A. NAUCK
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
† ERNST CURTIUS
ADOLF MICHAELIS
† HEINRICH BRUNN
SALOMON REINACH
OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
WILH. CHRIST
G. KAIBEL
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
FR. BLASS
† O. RIBBECK
DOM. COMPARETTI
R. KEKULE V STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
U. KOEHLER
R. DARESTE
HENRI WEIL
E. CAILLEMER
P. FOUCART
R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
† HERMANN HELMHOLTZ
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
† EMIL DU BOIS-REYMOND
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΕΔΡΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητής τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ., Καθηγ. τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ διευθ. τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἀγρινίῳ.
ΑΛΗΜΟΝΑΚΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Χίῳ
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Δ., Καθηγητὴς ἐν Κερκύρᾳ.
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ ΙΩ., πρώην διευθυντὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ῥιζαρείου Σχολῆς.
ΑΣΠΙΩΤΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.

ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ι., Καθηγ. ἐν Λονδίνῳ.
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθηγητὴς τῆς Λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΒΑΣΙΚΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σέρραις.
ΒΑΣΙΛΑΣ Β. Ι., διδ. μαθηματικῶν.
ΒΕΝΕΤΟΚΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ., πρώην γυμνασιάρχης.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.

ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ., ὀφθαλμίατρος.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθηγητὴς ἐν Σπάρτῃ.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Λευκάδι.
ΓΡΥΛΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Σχολάρχης ἐν Νάξῳ.

ΔΕΛΛΙΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Διευθυντὴς Λυκείου.
ΔΟΥΚΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Καθηγ.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Γ., Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚ., Σχολάρχης ἐν Ἀμοργῷ.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΕΥΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.

ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κ., Γυμνασιάρχης καὶ Ὑφηγητὴς τῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητὴς ἐν Κρήτῃ.
ΖΟΛΩΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Χίῳ.
ΖΟΛΩΤΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ, Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

ΘΑΛΗΣ ΜΙΛΤ., ἰατρὸς ἐν Ἀθήναις.

ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Καισαρείᾳ Ἱερατικῆς Σχολῆς.
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤ., ἐν Χίῳ.

ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΡΟΛΙΔΗΣ ΠΑΥΛΟΣ, Καθηγ. τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΩΠΟΔΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ.

ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΦΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ Λ.
ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Διευθυντής τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ (Κωνσταντινουπόλεως) Ζωγραφείου.
ΚΛΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΛ., Καθηγητής ἐν Βώλῳ.
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ἀρχιμ., διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Καθηγητής.
ΚΟΝΔΥΛΗΣ Δ., Γυμνασιάρχης ἐν Καλάμαις.
ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ., Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΡΦΙΩΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Β., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΟΥΖΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῶν ἐν Κωνστάντσῃ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, Γυμνασιάρχης ἐν Αἰγίῳ.
ΚΟΦΙΝΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Κ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
† ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Ὑφηγητὴς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Σχολάρχης.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
ΛΙΒΑΔΑΣ ΜΙΧΑΗΛ, Ὑφηγητὴς τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛΙΑΣ, Γραμματεὺς τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ὑφηγητὴς τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορ. Σχολῆς.
ΛΟΥΒΑΡΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΛΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Πταισματοδίκης Ἐν Ἀθήναις.
ΛΩΡΕΝΣΤΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Σχολάρχης ἐν Κεφαλληνίᾳ.

ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ ΗΛΙΑΣ, Δικηγόρος ἐν Κωνσταντινουπόλει.
ΜΑΤΣΑΣ Ι., Καθηγητὴς Χαλκίδος.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν Σχολείων Ἀττικῆς.
ΜΙΧΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Σύρῳ.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθηγ. τῆς ἀνατομικῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

ΞΗΘΑΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Ἀθήναις.
ΞΥΛΙΝΑΚΗΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Σχολάρχης ἐν Ἀθήναις.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΘΩΜΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π. διευθυντὴς διδασκαλείου.

ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης ἐν Λευκάδι.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝ., καθηγητὴς ἐν Αἰγίῳ.
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι., πρώην γυμνασιάρχης Ἰωαννίνων.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, γυμνασιάρχης ἐν Μυτιλήνῃ.
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν.
ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἐν Βώλῳ.
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Πρόεδρος τοῦ μετοχικοῦ ταμείου.
ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Κύπρῳ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης ἐν ἐν Τεργέστῃ.
ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Πάτραις.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Κ. Σχολάρχης ἐν Ἀθήναις.

† ΡΑΓΚΑΒΟΠΟΥΛΟΣ ΓΚΙΚΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Βώλῳ.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., Σχολάρχης Σύρου.

ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Ἄστρει.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤ., Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθ. τοῦ ἐν Βώλῳ Γυμνασίου.
ΣΕΡΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Πλατάνῳ Ναυπακτίας.
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛ., Σχολάρχης ἐν Αἰγίῳ.
ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Ι.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΣΕΡΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς γυμνασίου καὶ ὑφηγητὴς τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.

ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, Καθηγητής.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.

ΧΑΪΝΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρῴην Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Γαλαξειδίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΗ ΖΩΓΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ., Καθηγητὴς ἐν Λαρίσῃ.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων.
ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡ., Καθηγητὴς ἐν Αἰγίῳ.
ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ ΞΕΝΟΦ., Καθηγητὴς ἐν Αἰγίῳ.
ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ Ι., Σχολάρχης ἐν Φεραῖς.

ΨΑΛΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Τρικάλοις.
ΨΑΛΤΩΦ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ. 133 στ. 4 γρ.: ὅτι ἔγραψεν ἐνταῦθα ὁ Πλούταρχος.

Σελ. 376 στ. 18 ἄνωθ· διαγραπτέον τὴν πρότασιν «Ἔπειτα καὶ αὐτὸς διέστελλεν . . . ἤτοι Βορυσθενείτης».

Σελ. 399 στ. 17 κάτ. Ἀντὶ τοῦ «τῇ ἐμῇ κατηγορήθη ὑπ᾽ αὐτοῦ ἄγνοια ... παράκρουσις» γρ. «Ἡ ἐμὴ κατηγορήθη ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐπὶ ἀγνοίᾳ ... παρακρούσει».

Σελ. 409 στ. 5 ἄφελε τὸ μετὰ τὸ Hasdrubal κόμμα.

Αὐτ. στ. 9 γρ.: Rescribendum igitur: *repet***ere** *cense***o**.

Σελ. 473 στ. 20 γρ.: ὁπωσοῦν ἐκλονήθη.

Σελ. 474 στ. 5 (κάτωθεν) γρ.: περὶ τὰς 90.

Αὐτ. στ. 3 πρὸ τοῦ 79, 7 πρόσθες 65, 13 **ἔξωθεν** (Hutten: **ἔξω**, τἀντίγραφα **ἐξ ὧν**).

Σελ. 475 στ. 23 ἀντὶ τοῦ 31, 7 γρ.: 32, 15, ἀντὶ δὲ τοῦ 65, 13 γρ.: 76, 13.

Σελ. 477 στ. 4 γρ.: τὸν σύσκηνον αὐτοῦ.

Σελ. 479 στ. 19 πρόσθες: Οὐδὲ τὸ ἐν 687 D: πάθει τινὶ πόρων . . . ἐγγίγνεται τὸ πεινῆν ἡμῖν» καθιστᾷ πιθανὴν τὴν τοῦ ἐκδότου εἰκασίαν.

Σελ. 511, 21 distinguuntur.

Σελ. 516, 2 Eandem.

Σελ. 520, 9 vocabulis.

Σελ. 526, 5 Ὑοειδής-ὑοειδές.

Σελ. 538, 28 ἱεράομαι τινος (ἱεράομαί τινος).

Σελ. 566, 13 ἀντὶ = γραπτέον +.

Σελ. 592, 8 ἀντὶ γαιωδαισιακὴ γράφε γεωδαισιακή.

ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

α΄ Ἑλληνικῶν

β' Λατινικῶν

Β' ΠΙΝΑΞ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ ΔΙΟΡΘΟΥΜΕΝΩΝ

α' Ἑλλήνων

β' Ῥωμαίων

Γ' ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΝΔΕΚΑΤΟΣ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1899

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

Η ΔΙΟΡΘΩΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ

ΕΙΣ

ΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΟΝ ΚΑΝΤΑΒΡΙΓΙΑΚΟΝ ΛΕΞΙΚΟΝ

ΕΠΙ ΤΗΣ ΥΠΟ Ε. Ο. HOUTSMA
ΕΝ ΛΟΥΓΔΟΥΝΩΙ ΤΩΝ ΒΑΤΑΒΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΙ 1870

Καλὸν νομίζομεν ἵνα προτάξωμεν τὰ ἑπόμενα:

Γνωστότατον τοῖς περὶ τὸ ἀρχαῖον ἀττικὸν δίκαιον ἀσχολουμένοις τυγχάνει ὂν τὸ καλούμενον Ρητορικὸν Κανταβριγιακὸν Λεξικὸν (Lex. Rhet. Cantabrigiense). Συνίσταται δὲ τοῦτο ἐκ γλωσσῶν ἐν ὅλῳ δύο καὶ ἐνενήκοντα, εὑρεθεισῶν διὰ δευτέρας χειρὸς προσγεγραμμένων ἐν τοῖς μετωπίοις τοῦ ἐν τῇ δημοσίᾳ βιβλιοθήκῃ τῆς Κανταβριγίας ἀποκειμένου χειρογράφου τοῦ Ἁρποκρατίωνος (Dd. 4. 63), ἃς ὁ Δοβραῖος ἐπιμελῶς ἐκγράψας καὶ δὶς πρὸς τὸν κώδικα ἀντιβαλών, τούτῳ τῷ ὀνόματι πρῶτος ἐν Κανταβριγίᾳ ἐν ἔτει 1822 ἐξέδωκεν ἐπιτάξας τῷ λεξικῷ τοῦ Φωτίου. Ἐξεδόθη δὲ τοῦτο ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τὸ δεύτερον, τῷ 1834, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ διαπρεποῦς κριτικοῦ, τῇ προσθήκῃ σημειώσεών τινων ὑπὸ τοῦ Σκολφιλδίου ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Δοβραίου καταλειφθεισῶν. Τρίτην δὲ πολλοῦ λόγου ἀξίαν ἔκδοσιν ἐποιήσατο ἐν Χάλῃ τῷ 1844 (1) ὁ Μεϊερος, τετάρτην δ' ὁ Ναύκιος ἐν Πετρουπόλει τῷ 1867, ἐπιτάξας καὶ οὗτος τῷ Βινδοβονίῳ Λεξικῷ, μετά τινων ἄλλων πονηματίων· πέμπτην δὲ καὶ τελευταίαν, ὅσον οἴδαμεν, ἐπιμελῶς δὲ καὶ μετὰ πολλῶν κριτικῶν διορθώσεων καὶ ἑρμηνευτικῶν σημειώσεων ἐφιλοπόνησε καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει ἐξέδωκεν ὁ Ὀλλανδὸς φιλόλογος Everh. O. Houtsma ὑπὸ

(1) Ὡς ὁ ἡμέτερος ἐκδότης παρατηρεῖ (σ. 2), ὁ Δινδόρφιος σφάλλεται διδάσκων ἐν σ. X-XI τοῦ εἰς τὸν Ἁρποκρατίωνα Προλόγου αὐτοῦ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Μεϊέρου ἔκδοσις αὐτὴ ἐγένετο τῷ 1834.

τὴν αὐτὴν ὡς εἴρηται ἐπιγραφήν: Lexicon Rhetoricum Cantabrigiense. Εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην, ἣν μόνην ὑπ' ὄψει ἔχομεν, πᾶσαι αἱ ἡμέτεραι παρατηρήσεις ἀναφέρονται, ἐξ αὐτῆς δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀντλοῦμεν καὶ ὅσα ἐφεξῆς λέγομεν περὶ τῶν ὑπὸ τῶν προμνησθέντων κριτικῶν εἰς τὸ ἡμέτερον κείμενον ἐπενεχθεισῶν διορθώσεων.

Ὅτι τὸ ἡμέτερον ῥητορικὸν λεξικόν, καίτοι, κατὰ τὴν ὀρθοτάτην παρατήρησιν τοῦ Δοβραίου, misere foedatum et cum nullius momenti glossis permixtum, μεγάλην ὅμως ἐνέχει ἀξίαν, ἀνέκαθεν οἱ κριτικοὶ ἀνεκήρυξαν, παρατηρήσαντες ὅτι, παρά τινα ἤδη ἡμῖν γνωστά, περιέχει ἱκανὰ ἄλλα καὶ νεώτερα διδάγματα, ἱκανὰ δὲ καὶ πολλοῦ λόγου ἄξια ἀποσπασμάτια ἐξ ἀρχαίων συγγραμμάτων, ἄλλοθεν ὅλως ἄγνωστα ἡμῖν (1). Βεβαίως δέ, ὡς ὁ Μέϊερος ἤδη ἀπέδειξεν (2), ὅ τε Ταΰλωρ καὶ ὁ Πόρσων ἐπλανήθησαν θεωρήσαντες τὰς γλώσσας τοῦ Κανταβριγιακοῦ λεξικοῦ ὡς ἀνέκδοτα δῆθεν ἄρθρα τοῦ Ἁρποκρατίωνος. Συμφωνοῦμεν δὲ καὶ τῷ Houtsma δι' ἱκανῶν ἐπιχειρημάτων ἀποδοκιμάζοντι (3) τὴν ὑπὸ τοῦ γάλλου Ε. Μιλλέρου ἐξενεχθεῖσαν εἰκασίαν (4) ὅτι ἡ ἡμετέρα συλλογὴ ῥητορικῶν λέξεων εἶνέ τι μέγα ἀπόσπασμα ἐκ μείζονος συγγράμματος τοῦ Κλαυδίου Κασίλωνος, τέως ἀγνώστου ὅλως συγγραφέως: Περὶ τῶν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ῥήτορσι ζητουμένων, τοὐναντίον δὲ διδάσκοντι ὅτι αὕτη ἀπηνθίσθη ἐκ πλειόνων λεξικῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ τὸ τοῦ Κλαυδίου Κασίλωνος.

Καθ' ἡμᾶς, τὸ Κανταβριγιακὸν λεξικὸν οὐδὲν ἄλλο φαίνεται ὂν ἢ ἔργον τινὸς τῶν πρώτων ἀγνώστων κατόχων τοῦ διειλημμένου κώδικος (Dd. 4. 63) τοῦ Ἁρποκρατίωνος (5), βουληθέντος, ὡς εἰκάζομεν, ἵνα, πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, κατά τινα παλαιὰν συνήθειαν (6), συμπλη-

(1) Διντόρφ. ἐν Praef. ad Harpocr. σ. X.— Houtsma ἐν Praef. σ. 6.— Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐκ τῆς Ἀθην. Πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους περιέχει τινὰ ἀποσπασμάτια, ταῦτα ἐχρησίμευσαν τοῦτο μὲν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος τῆς ἀριστοτελικῆς συγγραφῆς, τοῦτο δὲ πρὸς διόρθωσιν ἢ συμπλήρωσιν ἐφθαρμένων χωρίων αὐτῆς.

(2) Ἐν Προλ. τῆς ἑαυτοῦ ἐκδόσεως σ. IV.— Πρβλ. Διντόρφ. αὐτ. σ. XI.

(3) Αὐτ. σ. 4 ἐπ.

(4) E. Miller, Mélanges de Litterature Grecque, Paris, 1868, σ. 385.

(5) Ὁ Διντόρφ, αὐτ. σ. X, τὸν κώδικα τοῦτον, γνωστὸν καὶ ὑπὸ τὸ στοιχ. Q, ἀνάγει εἰς τὴν ΙΔ' 100ετηρίδα.

(6) Πρβλ. ἃ περὶ ταύτης ὁ ἀοίδιμος Κόβητος διδάσκει ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ, Τόμ. Α' σ. 189 καὶ 521.

ρώσῃ ἐκ παντοίων ἀναμὶξ πηγῶν, νεωτέρων καὶ παλαιοτέρων, τὸ ἀνῆκον αὐτῷ ἀντίγραφον, τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ ἐν τοῖς μετωπίοις αὐτοῦ προσγράψαντος τὰς περιελθούσας ἡμῖν 92 γλώσσας. Τῷ ὄντι, ὡς μετ' ἐπιστάσεως ἠκριβώσαμεν, ἐκ τῶν γλωσσῶν τούτων 42 μὲν οὐδαμῶς ἀπαντῶσι παρὰ τῷ Ἁρποκρατίωνι, 44 δὲ φέρονται μὲν ἐν αὐτῷ, ἀλλ' ἢ διαφόρως ἢ ἀτελέστερον προενηνεγμέναι, αἱ δ' ὑπόλοιποι 6 δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι κατὰ πλάνην παρεσημειώθησαν ἐν τῷ κώδικι, διότι ἢ αὐτολεξεὶ ἢ βέλτιον εὕρηνται κατακεχωρισμέναι ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τοῦ Ἁρποκρατίωνος.

Εἴπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἡ ἡμετέρα συλλογὴ τυγχάνει οὖσα πολύτιμος, ἅτε περισώσασα ἡμῖν ἱκανὰς μὲν καὶ πολλοῦ λόγου ἀξίας γλώσσας, τὰς πλείστας ἀναφερομένας εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀττικὸν δίκαιον, ἱκανὰ δὲ χωρία ἐκ παλαιῶν συγγραμμάτων, τῶν πλείστων ἀπ' αἰώνων ἤδη ἀφανισθέντων. Οὕτω λ. χ. πλὴν τῆς Ἀθην. Πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐξ ἧς ἑπτὰ (1) ὅλα ἀποσπασμάτια, κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλήρη, παρατίθενται, ἐν αὐτῇ ἔτι φέρονται διάφορα χωρία ἢ ἁπλᾶ μαρτύρια ἐκ τῶν Ἀτθίδων τοῦ Φιλοχόρου (2) καὶ Ἀνδροτίωνος (3), ἐκ τοῦ περὶ τῆς Ἀθην. νομοθεσίας Δημητρίου τοῦ Φαληρέως (4), τοῦ περὶ Νόμων τοῦ Θεοφράστου (5), τοῦ Καικιλίου καὶ ἄλλων. Ἀλλ' ἐδύνατό τις ἴσως νὰ ἐρωτήσῃ: ὁ τὴν συλλογὴν ταύτην συντάξας ἤντλησεν ἆρά γε ἀμέσως ἀπὸ τῶν συγγραφέων τούτων ἃ παρατίθησι χωρία, ἢ μὴ μᾶλλον παρέλαβε ταῦτα παρ' ἄλλων μεταγενεστέρων γραμματικῶν ἢ λεξικογράφων, ὧν ὡσαύτως τὰ συγγράμματα ἔκτοτε ἀπώλοντο; Δυστυχῶς τὸ δεύτερον μόνον φαίνεται ὂν πιθανώτατον, πρῶτον μὲν καὶ κυρίως, διότι εἶνε ὡς ἥκιστα πιστευτόν, ὅτι καθ' οὓς χρόνους αἱ περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος προσθῆκαι προσεγράφοντο εἰς τὸ χ'/φον τοῦ Ἁρποκρατίωνος, ἐδύναντο ἔτι νὰ σῴζωνται πάντα τὰ προμνησθέντα συγγράμματα, εἶτα δὲ διότι, ὡς ἐκ τῆς ὑφῆς τῆς ὅλης συλλογῆς προκύπτει, αὕτη ἀπετελέσθη ἐκ πλειόνων

(1) Ἐν λ. λ. Εἰς δατητῶν αἵρεσιν, Ἐπώνυμος ἄρχων (ἄνευ μνείας τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀριστοτέλους), Θεσμοθετῶν ἀνάκρισις, Ἴσαι αἱ ψῆφοι, Κυρία ἐκκλησία, Λογισταὶ καὶ Συνήγοροι, Ξενίας γραφὴ καὶ δωροξενίας.

(2) Ἐν λ. λ. Νομοφύλακες, Ὀστρακισμοῦ τρόπος καὶ ἀλλαχοῦ.

(3) Ἐν λ. Κήρυκες.

(4) Ἐν λ. λ. Κυρία ἐκκλησία, Μὴ οὖσα δίκη, κτλ.

(5) Ἐν λ. λ. Εἰσαγγελία, Πρόστιμον.

καὶ νεωτέρων ὅλως πηγῶν· τεκμήριον δέ, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι γλῶσσαί τινες τοῦ ἡμετέρου λεξικοῦ ἐπὶ λέξει σχεδὸν ἀπαντῶσιν ἐν σχολίοις ἢ παρά τισι τῶν μεταγενεστέρων λεξικογράφων, οἷον παρὰ τῷ Ζωναρᾷ, τῷ Σουίδα, τῷ Φωτίῳ καὶ ἄλλοις.

Τέλος καλὸν νομίζομεν ἵνα προσθῶμεν ἔτι τινὰ περὶ τῆς γραφῆς τοῦ κώδικος, ἥτις κατὰ τὸν Δοβραῖον, etsi non inelegans, compendiis plena est. Δυστυχῶς, ἐστερημένοι τῆς ὑπὸ τοῦ ἐξόχου τούτου κριτικοῦ γενομένης πρώτης ἐκδόσεως, ἐν ᾗ, ὡς αὐτὸς λέγει (1), omnia, bona, mala, sana, corrupta, ὁμοιότατα τοῖς ἐν τῷ κώδικι κατεχώρισεν, εἴμεθα ἠναγκασμένοι ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς ὅσα περὶ τῶν ἐν τῷ χ'/φῳ γραφῶν ἐκτίθησιν ὁ Houtsma ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τῆς ἑαυτοῦ ἐκδόσεως. Ἡδέως ὅμως ἀνομολογοῦμεν ὅτι μετὰ τοσαύτης ἀκριβείας καὶ ἐπιμελείας ὁ τελευταῖος ἐκδότης, ὅπου ἀνάγκη παρίσταται, ποιεῖται μνείαν αὐτῶν, ὥστε οὐδόλως ἐδιστάσαμεν τὰ κατ' αὐτὰς πεποιθότες παρ' αὐτοῦ νὰ παραλάβωμεν.

Τὸ χ'/φον φαίνεται γέμον παντοειδῶν ὀρθογραφικῶν καὶ ἄλλων σφαλμάτων. Οἱ φθόγγοι Ι καὶ Ο, ἐν οὕτω σμικρᾷ συγγραφῇ, ἀπειράκις ὡς εἰπεῖν ἀνορθογραφοῦνται, ἐκφερόμενοι διὰ τῶν ὁμοφώνων αὐτοῖς φθόγγων: ο-ω, ι-ει-η-υ-οι κτλ. Αἱ προθέσεις: ἀπὸ-ἐπὶ-ὑπὸ-παρὰ-περὶ-πρὸ-πρὸς κτλ. πλέον ἢ ἅπαξ πρὸς ἀλλήλας συγχέονται. Τὸ δὲ πάντων χείριστον ὁ ἀντιγραφεὺς οὕτως ἄπειρος ἑλλ. γραμμάτων φωρᾶται ὤν, ὥστε οὐ μόνον πολλὰ τῶν κυρίων ὀνομάτων ἢ λέξεις δικανικὰς κάκιστα στρεβλοῖ (Κικίνου-Καικιλίου, Ἀμοριάδα-Ἀμμωνιάδα, Φιλόχανος-Φιλόχορος κτλ. Ἔτι: εὐθυνία-εὔθυναι, κωβακεύεται-κωλακρέται, περιστάσεις-παράστασις κτλ.), ἀλλὰ πολλάκις καὶ λέξεις κοινάς, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ φράσεις ὅλας δεινότατα καταφθείρει. Ὅθεν οὐδὲν παράδοξον ἄν, καίτοι πολλοὶ καὶ διαπρεπεῖς κριτικοὶ ἄχρι τοῦδε εἰς τὴν διόρθωσιν καὶ συμπλήρωσιν τοῦ Κανταβριγιακοῦ λεξικοῦ ἠσχολήθησαν (2), ἱκανὰ ἔτι τὰ ἐσφαλμένα ἐν αὐτῷ ὑπολείπονται.

Περὶ τῶν τελευταίων τούτων ἔσται ἡμῖν ἰδίᾳ ὁ λόγος.

(1) Ἐν τῷ Προλόγῳ τῆς τοῦ Φωτίου ἐκδόσεως (παρὰ Houtsma, σ. 1).

(2) Πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνησθέντων καὶ ὁ πολὺς Κόβητος καὶ ὁ Μυλλῆρος καὶ ἄλλοι ἐπήνεγκόν τινας διορθώσεις.

§ 1

Ἀγραφίου δίκη, κατὰ τοῦ τὸν ὀφείλοντα τῷ δημοσίῳ μὴ ἐγγράψαντος καὶ τὸν τὸ ῥητὸν ἀποδόντα οἷς ὤφειλεν.

Ὡς γνωστόν, τὰ ὀνόματα τῶν πρὸς τὸ δημόσιον ἐξ οἵας δή ποτε αἰτίας ὀφειλετῶν, εἴτε ἐκ συμβάσεως εἴτε ἐκ δικαστικῆς καταδίκης, ἐνεγράφοντο ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ἑκάστοτε ἀρχῶν ἐν λελευκωμένοις γραμματείοις ἢ σανίσι, φυλασσομέναις ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἢ ἀλλαχοῦ, κατὰ τὸ εἶδος τῶν ὀφειλῶν. Ὥριζε δὲ σαφῶς ὁ νόμος τὸν τρόπον τῆς ἐγγραφῆς τῶν ὀφειλῶν τούτων, τὸν χρόνον τῆς καταβολῆς αὐτῶν, τὰ τῆς ἀπαλείψεως τῶν καταβαλλομένων χρημάτων, κτλ. (1).

Ἐπειδὴ δὲ πολλαχῶς ἐδύναντο νὰ καταστρατηγηθῶσιν αἱ περὶ ἐγγραφῆς καὶ ἀπαλείψεως διατάξεις τοῦ νόμου, εἰκὸς ἦν ὁ νομοθέτης νὰ προνοήσῃ καὶ περὶ τούτων.

Εἶνε χαλεπώτατον ἡμῖν σήμερον, ὅσον εὐφαντασίωτοι καὶ ἂν ὦμεν, νὰ μαντεύσωμεν ἀσφαλῶς πάσας τὰς περιστάσεις καὶ πάντας τοὺς τρόπους καθ' οὓς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἐκείνῃ καὶ ὅλως ἀλλοίᾳ τῆς ἡμετέρας κοινωνίᾳ, ἐδύναντο νὰ παραβιασθῶσιν αἱ σχετικαὶ τῷ προκειμένῳ θέματι διατάξεις τοῦ ἀττικοῦ δικαίου· τοῦτο δὲ τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ καὶ αὐτῶν τῶν κειμένων τῶν ἀρχαίων νόμων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον στερούμεθα.

Ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνόντων σκοπούμενοι, λέγομεν:

(1) Ἀριστ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 47-48. Πρβλ. Ἀνδοκ. π. τ. μυστηρ. § 72-73 συμπληροῦντα τὰ παρ' Ἀριστοτέλει. Ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 47. 5 φέρεται ὅτι ὁ δημόσιος, ᾧ ἦν πεπιστευμένη ἡ τήρησις τῶν λελευκωμένων γραμματείων, «παραδίδωσι τοῖς ἀποδέκταις αὐτὰ ταῦτα καθελὼν ἀπὸ τῶν ἐπιστυλίων»· συνέστη δὲ ζήτημα περὶ τοῦ πῶς ἆρά γε ἦσαν τετοποθετημένα. Τινὰς τῶν ἐξενεχθεισῶν ἤδη γνωμῶν δύναται ὁ βουλόμενος νὰ ἴδῃ ἐν τῇ ἀρίστῃ ἑρμηνευτικῇ ἐκδόσει τῆς ἀριστοτελείου Ἀθην. Πολιτ. σελ. 174 ἐν σημ. ὑπὸ Σάνδυος (Sandy's Aristotle's Const. of Athens, London, 1893). Ἡμῖν ὅμως μᾶλλον πιθανὸν φαίνεται, ὅτι τὰ γραμματεῖα ταῦτα ἢ πίνακες γύψῳ ἀληλιμμένοι (Βεκκ. Ἀνεκδ. 277), ἀνηρτῶντο ἀπὸ τῶν ἐπιστυλίων, βεβαίως κατά τινα ὡρισμένην τάξιν, ἵνα διατελῶσιν ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ μὴ καταστρέφωνται διὰ τῆς πρὸς ἄλληλα προστρίψεως, ὅτι δέ, ὅτ' ἦν ἑκάστοτε χρημάτων καταβολή, ὁ δημόσιος καθῄρει (ἢ ὡς κοινῶς λέγομεν ἐξεκρέμα) ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνα, ὧν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔδει καταβληθῆναι τὰ χρήματα καὶ παρεδίδου τοῖς ἀποδέκταις.

Ἐπειδή, κατὰ κανόνα, πᾶς μὲν ὀφειλέτης τοῦ δημοσίου ἔδει νομίμως καὶ ἐντὸς τεταγμένης προθεσμίας νὰ ἐγγράφηται, παρασημειουμένου τοῦ ποσοῦ τοῦ χρέους ἢ τοῦ ὀφλήματος, τοὐναντίον δ' ἀπηγορεύετο ἡ ἐγγραφὴ πολιτῶν μηδαμῶς ὀφειλόντων, ἡ παραβίασις τῶν σχετικῶν νόμων ἐδύνατο, κατὰ τὰς περιστάσεις, ν' ἀποτελέσῃ ἀδίκημα ἢ ἐκ παραλείψεως(1) (del. omissionis) οἷον λ. χ. ἡ ἐξ ἀμελείας ἢ δόλου παράλειψις τῆς ἐγγραφῆς ἢ ἀπαλείψεως τοῦ ἤδη ἐγγεγραμμένου ὀφειλέτου, ἢ ἐκ θετικῆς ἐνεργείας (del. commissionis) οἷον, τοὐναντίον, ἡ ἄδικος ἢ κατ' ἐπιβουλὴν ἐγγραφή τινος ὡς ὀφειλέτου, καίπερ μηδὲν ὀφείλοντος.

Κατὰ ταῦτα ἐδύναντο νὰ συμβῶσιν αἱ ἑξῆς διάφοροι περιπτώσεις, ἃς περιλαμβάνομεν ἐν ταῖς ἀκολούθοις τρισὶ κατηγορίαις:

Α΄ Πολίτης τις, καίπερ πράγματι ὀφείλων τῷ δημοσίῳ, ἢ 1. οὐδόλως ἐνεγράφη ἢ 2. ἐνεγράφη μέν, ἀλλὰ δι' ἔλασσον τοῦ ὀφειλομένου ποσοῦ ἢ 3. ἐνεγράφη μέν, ἀλλ' ἐξηλείφθη χωρὶς ν' ἀποτίσῃ τὸ ὅλον χρέος ἢ ἐν ᾧ μέρος μόνον τοῦ ὅλου χρέους ἀπέτισε.

Β΄ Ἢ 1. ἐνεγράφη τις ἀδίκως ὡς ὀφειλέτης, καίπερ μηδὲν ὀφείλων τῇ πόλει, ἢ 2. ἐνεγράφη διὰ ποσὸν μεῖζον τοῦ ὀφειλομένου πράγματι.

Γ΄ Πολίτης τις ὄντως ὀφείλων καὶ νομίμως ἐγγραφείς, ἢ 1. καίπερ ἀποτίσας τὸ ὅλον χρέος δὲν ἐξηλείφθη ἐκ τοῦ γραμματείου ἢ τῆς σανίδος ἢ 2. ἐκ πλειόνων καταβολῶν ἐγγεγραμμένων ὡς ὀφειλομένων, ἐν ᾧ τινὰ ἤ τινας κατέβαλεν, αὗται δὲν ἐξηλείφθησαν.

Ἔνοχος δὲ τῶν ἐγκλημάτων τούτων, κατὰ λόγον τῶν περιστάσεων, ἐδύνατο νὰ γένηται ἢ πολίτης ἁπλοῦς ἢ ἄρχων τις τῶν ἁρμοδίως ἐπιτετραμμένων τὴν ἐγγραφὴν ἢ ἐξάλειψιν τῶν ὀφειλετῶν (2).

(1) Τοιαῦτα λ. χ. ἐκ παραλείψεως ἀδικήματα εἰσὶ καὶ παρ' ἡμῖν τὰ ὑπὸ τῶν ἄρθρ. 130, 297, 362 κτλ. ὑπὸ τοῦ Ποιν. Ν. προβλεπόμενα.

(2) Ἐκ τῶν ἀρχῶν δὲ τούτων σπουδαιοτάτη, ὡς ἐκ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ πλήθους τῶν ὀφειλῶν, ἦν ἡ τῶν πωλητῶν, οἵτινες ἀνέγραφον τοὺς ὀφειλέτας, καὶ ἡ τῶν ἀποδεκτῶν, οἵτινες ἀπήλειφον τὰ καταβαλλόμενα χρήματα, ἢ καὶ αὖθις ἐνέγραφον τοὺς ἐλλιπόντας καταβολήν τινα ἵνα διπλοῦν τὸ ἐλλειφθὲν καταβάλωσι (Ἀριστ. Ἀθην. Πολ. Κεφ. 47 - 48). Πλὴν τούτων ὅμως καὶ ὁ βασιλεὺς ἐνέγραφε τὰς μισθώσεις τῶν τεμενῶν (Ἀριστ. αὐτ. Κεφ. 47. 4) καὶ οἱ πράκτορες τὰ ὀφλήματα (Ἀνδοκ. π. τ. Μυστηρ. § 77 — ψήφισμα. Δημοσθ. κ. Ἀριστογ. Α΄ § 28. π. Μακαρτ. § 71 ἐν τῷ Νόμῳ) καὶ οἱ ταμίαι τῶν ἱερῶν τὰ χρέα καὶ τὰ ὀφλήματα, καὶ ἄλλαι ἀρχαὶ ἄλλα, ὡς λ. χ. ὁ γραμματεὺς τῶν Ἕνδεκα τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν δικαστικῶν ἀποφάσεων εἰσπρακτέα

Ἤδη, ὡς εἶνε ἡμῖν γνωστόν, τρία εἴδη γραφῶν πρὸς καταδίωξιν τῶν ἀδικημάτων τούτων ὑπῆρχον: 1 ἡ ψευδεγγραφῆς, 2 ἡ βουλεύσεως καὶ 3 ἡ ἀγραφίου, πᾶσαι πρὸς τοὺς θεσμοθέτας εἰσαγόμεναι (1). Κατὰ τὴν κρατοῦσαν ὅμως γνώμην, πλὴν τούτων, ἐν μιᾷ τινι περιπτώσει τῶν ἀνωτέρω διαληφθεισῶν, ἐχώρει ἀποκλειστικῶς ἔνδειξις.

Ἀλλ' ἐρωτᾶται, πότε καὶ κατὰ τίνος ἑκάστη τούτων ἥρμοζεν; Δυστυχῶς αἱ περιελθοῦσαι ἡμῖν ἀρχαῖαι μαρτυρίαι οὐδαμῶς εἰσιν αὐτάρκεις πρὸς ἀσφαλῆ, ἀλλ' οὐδὲ πλήρη λύσιν τῶν ζητημάτων τούτων· ὡς δὲ φαίνεται ἡ αὐτὴ ἀβεβαιότης ἐπεκράτει καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τῶν ἀρχαίων λεξικογράφων.

Κατὰ τὸν Ἁρποκρατίωνα (ἐν λ.) «ψευδεγγραφή: ὄνομα δίκης ἐστίν, ἣν εἰσίασιν οἱ γεγραμμένοι ὀφείλειν τῷ δημοσίῳ ὡς καταψευσαμένου αὐτῶν τοῦ ἐγγράψαντος ἐν τῇ σανίδι τῇ παρὰ τῇ θεῷ κειμένῃ (2)». Προσάγεται δὲ μάρτυρας τὸν Λυκοῦργον ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος καὶ τὸν Ἰσαῖον ἐν τῷ πρὸς Μέδοντα· ἀλλὰ δυστυχῶς οὐδέτερος τῶν λόγων τούτων περιεσώθη ἄχρις ἡμῶν.

Ὅπως δή ποτε, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου προκύπτει ὅτι, ἡ γραφὴ ψευδεγγραφῆς ἐδύνατο κυρίως νὰ ἐγερθῇ ὑπὸ τοῦ ἀδίκως ἐγγραφέντος ὡς ὀφειλέτου τοῦ δημοσίου κατὰ τοῦ ἐγγράψαντος αὐτὸν δημοσίου ὑπαλλήλου· διότι, ὡς εἴρηται, ἄλλως δὲ καὶ οἴκοθεν νοεῖται, μόνον ὡρισμένοι ἄρχοντες ἦσαν ἐντεταλμένοι νὰ ἐγγράφωσι καὶ ἀπαλείφωσι νομίμως τοὺς ὀφειλέτας.

Πρὸς δὲ ταῦτα ὅλως συμφωνοῦσι τὰ παρὰ τῷ Σουίδᾳ ἀναλυτικώτερον φερόμενα ἐν λ. ψευδεγγραφῆς δίκη: «τῶν δημοσίᾳ ὀφειλόντων τὰ ὀνόματα ἀπογράφονται οἱ ταμίαι καὶ ὅσα ἕκαστος ὀφείλει. Ἐὰν οὖν μὴ ὀφείλοντα ἐγγράψῃ τις, ἢ ὀφείλοντα μὲν ἐγγράψῃ, πλέον δὲ τοῦ ὀφλήματος, οὗτος ψευδεγγραφῆς κρίνεται (3)».

Ὥστε, κατὰ τἀνωτέρω, δυνάμεθα, φρονοῦμεν, νὰ θεωρήσωμεν ὡς

χρηματικὰ ποσά, ὡς διδασκόμεθα ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος ἐν C. I. A., II, 2, ἀρ. 811, στίχ. 143.

(1) Ἀριστ. αὐτ. Κεφ. 59, 3.— Ψευδοδημ. κ. Θεοκρ. § 52.

(2) Τὰ τῇ λ. ταύτῃ (: κειμένῃ) ἐν τῇ δινδορφ. ἐκδόσει ἀμέσως ἀκολουθοῦντα: «ὡς ἀδίκως ἐγγραφέντες ὀφείλειν τῷ δημοσίῳ) εἶνε φανερὸν ὅτι λόγῳ σχολίου ἢ ἐπεξηγήσεως παρενεβλήθησαν ὑπό τινος ἀντιγραφέως.

(3) Πρβλ. ἔτι παρὰ τῷ αὐτῷ τὰ ἐν λ. ψευδὴς ἐγγραφή.

ἀποδεδειγμένον ὅτι ἡ γραφὴ ψευδεγγραφῆς ἥρμοζεν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν περιπτώσεων τῆς Β' κατηγορίας, ἐξ ὧν τριῶν πρὸ μικροῦ κατ' εἰκασίαν διείλομεν τὸ σύνολον τῶν διαφόρων ἐνδεχομένων περιπτώσεων.

Ἀλλ' ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 43 ἄλλα φαίνεται περὶ τῆς γραφῆς ταύτης διδάσκων. «Ψευδεγγραφῆς δ' ἦν δίκη (1), λέγει κατὰ τῶν ὡς ὀφείλοντάς τινας ἐνδειξαμένων, εἰ ψευδῶς σεσυκοφαντηκότες ἄλῷεν· κατὰ δὲ τούτου (γρ. τούτων) ἦν καὶ ἐπιβουλεύσεως γραφή». Εἶνε φανερὸν ὅτι ὁ γραμματικὸς οὗτος ἥκιστα μὲν ἐφιλοπόνησε περὶ τὴν ἀκρίβωσιν τῆς μεταξὺ τῶν δύο γραφῶν τούτων διαφορᾶς, καταστάσης, ἄλλως τε, ἔτι μᾶλλον δυσεπιγνώστου, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ, ἀνεπιστάτως δὲ διετύπωσε καὶ τὸν ὁρισμὸν τῆς ψευδεγγραφῆς, συναναμίξας αὐτῷ στοιχεῖα τῷ τῆς βουλεύσεως προσήκοντα. Ἔπειτα δέ, ὡς διατυποῖ αὐτόν, εἶνέ τις ἠναγκασμένος νὰ συμπεράνῃ ὅτι, πρὸς ἔγερσιν τῆς γραφῆς ψευδεγγραφῆς, ὅρος ἦν ἡ προτέρα ὡς συκοφαντῶν καταδίκη τῶν ἐνδειξαμένων τινὰ ὡς ὀφειλέτην (:«εἰ ψευδῶς σεσυκοφαντηκότες ἁλῷεν»), ὅπερ ὅμως οὐδεὶς μὲν τῶν ἄλλων γραμματικῶν ἢ λεξικογράφων παρέδωκεν ἡμῖν, καὶ καθ' ἑαυτὸ δὲ φαίνεται ἀπίθανον ὄν. Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν γραφὴν ψευδεγγραφῆς.

Ἡ δὲ βουλεύσεως, κατὰ τὸν Ἁρποκρατίωνα (ἐν λ.) ἁρμόζει «ὅταν [τις] ἐγγεγραμμένος ὡς ὀφείλων τῷ δημοσίῳ αὐτὸς δικάζηταί τινι ὡς οὐ δικαίως αὐτὸν ἐγγεγραφότι». Προβάλλεται δὲ μάρτυρα μόνον τὸν Δημοσθένην ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος Α', ἐν ᾧ πάνυ ὀλίγα περὶ βουλεύσεως φέρονται (2), καίτοι ὁ Λυκοῦργος, κατὰ τὸν συγγραφέα τῆς εἰς τὸν λόγον τοῦτον Ὑποθέσεως (3), εἰδικώτερον καὶ εὐρυτέρως ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἐπραγματεύσατο τὰ κατὰ τὴν δίκην ταύτην προκύψαντα νομικὰ ζητήματα. Ὡς δὲ ὑπὸ τοῦ Σουίδα (4) σαφῶς διδασκόμεθα, ὁ Λυκοῦργος ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος λόγῳ περὶ ἀμφοτέρων τῶν γραφῶν, τῆς τε βουλεύσεως καὶ ψευδεγγραφῆς, ὡς

(1) Ὁ Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 59, 3 καὶ τὴν ἀγραφίου καὶ τὴν ψευδεγγραφῆς καὶ τὴν βουλεύσεως ἀποκαλεῖ πάσας γραφάς· ὥστ' ἐκλείπει πλέον ἡ ἀμφιβολία ἂν μεταξὺ τούτων ἢ τῶν δικῶν ἁπλῶς κατελέγοντο.

(2) Ὅρ. §§ 28. 71 ἐπ.

(3) Ὑπόθ. εἰς τὸν κ. Ἀριστογείτ. λόγον τοῦ Δημοσθ., σελ. 769.

(4) Ἐν λ. ψευδὴς ἐγγραφή.

διαφερουσῶν ἀλλήλων, ἐποιεῖτο τὸν λόγον. Ὥστε ὁ Ἁρποκρατίων ἀμελῶς μὲν ἐξήτασε τὸ πρᾶγμα, παρὰ μόνου τοῦ Δημοσθένους ἀντλήσας τὰ περὶ τῆς γραφῆς βουλεύσεως, καίτοι ἐν τοῖς περὶ ψευδεγγραφῆς (ἐν λ.) διαῤῥήδην ἐμνημόνευσε τοῦ κατ' Ἀριστογείτονος λόγου τοῦ Λυκούργου, διέλαθε δὲ πάντως αὐτὸν καὶ ἡ μεταξὺ τῶν ἐν λόγῳ γραφῶν διαφορά· διότι, ἐξ ὧν τοὐλάχιστον περὶ αὐτῶν διδάσκει, οὐδεὶς οὐδεμίαν δύναται νὰ ἐξαγάγῃ.

Ὁ δὲ Σουίδας παρετήρησε μέν, ὡς εἴρηται, ὅτι ὁ Λυκοῦργος περὶ τῶν ἀγωγῶν τούτων ἐλάλει ὡς πράγματι ἀλλήλων διαφερουσῶν, ἐπειδὴ δ' ὅμως, ὡς φαίνεται, ὁ ῥήτωρ οὐδαμῶς τὰς οὔσας διαφορὰς ὥριζεν, ἐπειράθη αὐτὸς ἵν' ἐν τοῖς συμφραζομένοις ἀνεύρῃ καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων προσδιορίσῃ αὐτάς. Διὸ λέγει ἐν λ. ψευδὴς ἐγγραφή: «ζητήσειε δ' ἄν τις τίνι διαφέρει ψευδεγγραφὴ βουλεύσεως; καὶ γὰρ διαφέροντα τίθησιν ὁ Λυκοῦργος. Τάχα οὖν ψευδεγγραφῆς μὲν ἐλάγχανον οἱ μὴ ὀφείλοντες μέν, ἐγγραφέντες δὲ ψευδῶς, βουλεύσεως δὲ οἱ πάλαι μὲν ὠφληκότες, ἀποδόντες δὲ καὶ αὖθις κατ' ἐπιβουλὴν ψευδῶς ἐγγραφέντες».

Τὴν περὶ τῆς γραφῆς δὲ βουλεύσεως θεωρίαν ταύτην τοῦ Σουΐδα, καίτοι καὶ οὗτος ὡς ἁπλῆν ὑπόθεσιν, ἐνδοιάζων μάλιστα (: τάχα οὖν κτλ.) ἐξήνεγκεν αὐτήν, πολλάκις ὅμως ἄχρι σήμερον εἴδομεν ἀνενδοιάστως ἐπαναλαμβανομένην. Ἀλλ' εἶνε ἀληθὴς ἆρά γε ἢ μὴ μᾶλλον αὐτοσχεδίασμά τι τοῦ λεξικογράφου τούτου; Καθ' ἡμᾶς εἶνε ψευδής, ἴσως δὲ κατὰ τοῦτο μόνον χρήσιμος, ὅτι παρέχει ἡμῖν ἀφορμὴν νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος λόγῳ τοῦ Λυκούργου, ὃν ὁ Σουίδας εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐλέγετο διηγηματικῶς περὶ τοῦ Ἀριστογείτονος, ὅτι ἐδίωκε βουλεύσεως τὸν Ἀλωπεκῆθεν Ἀρίστωνα, ὡς ἐγγεγραφότα αὐτὸν αὖθις καὶ κατ' ἐπιβουλὴν ὡς ὀφειλέτην τοῦ δημοσίου, καίτοι ἀποδόντα τὸ παλαιὸν ὄφλημα καὶ διὰ τοῦτο ἀπαλειφθέντα τῆς σανίδος (1). Αὐτὰ δὲ ταῦτα ὁ λεξικογράφος ἐξέλαβεν ὡς στοιχεῖα τῆς ἐν λόγῳ ποιν. ἀγωγῆς. Ἀλλ' ὅ, τι εὐθὺς δείκνυσι τὸ ἡμαρτημένον τοῦ ὁρισμοῦ τούτου τῆς γραφῆς βουλεύσεως εἶνε τόδε: ὅτι νομικῶς μεταξὺ τοῦ μηδὲν ὀφείλοντος καὶ διὰ τοῦτο ἀρχῆθεν ψευδῶς ἐγγραφέντος (γρ. ψευδεγγραφῆς) καὶ τοῦ ὀφείλοντος μὲν καὶ

(1) Πρβλ. Δημοσθ. κατ' Ἀριστογείτ. Α § 71 ἐπ.

διὰ τοῦτο ἐγγραφέντος, εἶτα δ' ἀποδόντος καὶ ἐξαλειφθέντος, αὖθις δέ, καίπερ μηδὲν πλέον ὀφείλοντος, ψευδῶς ἐγγραφέντος, (γρ. βουλεύσεως κατὰ Σουίδαν) οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ διαφορά, πολλῷ δὲ μᾶλλον τοιαύτη ὥστε εἰδικῶς ὁ νομοθέτης νὰ μεριμνήσῃ περὶ αὐτῆς. Διότι, ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει, τὸ μὲν πρῶτον ὁ ὀφειλέτης καλῶς καὶ νομίμως καὶ ἐνεγράφη καὶ ἀπηλείφθη, ἀφ' οὗ ἀπέτισε τὸ ὀφειλόμενον· ἡ δὲ μεταγενεστέρα ψευδὴς ἐγγραφὴ τοῦ αὐτοῦ πολίτου ὡς ὀφειλέτου, καίπερ μηδὲν ὀφείλοντος, οὐδαμῶς δύναται νὰ διαφέρῃ τῆς ἁπλῆς περιπτώσεως ψευδεγγραφῆς. Ἀλλαχοῦ ἄρα ἔγκειται ἡ διαφορὰ τῆς γραφῆς βουλεύσεως.

Καθ' ἡμᾶς, κρίνοντας ἰδίως κατ' ἀναλογίαν ἐξ ὧν περὶ βουλεύσεως ἐπὶ φόνου ἐκ τῶν λεξικογράφων κυρίως γινώσκομεν, παρακολουθοῦντας δὲ καὶ τῇ γραμματικῇ τῆς λέξεως ταύτης ἐννοίᾳ, ἡ γρ. βουλεύσεως ἐπὶ ψευδοῦς ἐγγραφῆς φαίνεται ἁρμόζουσα οὐχὶ ἁπλῶς κατὰ τοῦ ψευδῶς τινα ἐγγεγραφότος ὡς ὀφειλέτην τοῦ δημοσίου (ὅτ' ἐχώρει ἡ γρ. ψευδεγγραφῆς), ἀλλὰ κατὰ τοῦ ὅπως δή ποτε ἐπιβεβουλευκότος τινὶ ψευδῆ ἐγγραφήν, τουτέστι κατὰ τοῦ δολίως καὶ ἐξ ἐπιβουλῆς (dolo malo, ἐν γνώσει δῆλα δὴ τοῦ ἀνεγκλήτου αὐτοῦ) εἴτε διὰ ψευδοῦς ἀναγγελίας, εἴτε δι' οἵου δή ποτε ἄλλου τρόπου, προκαλέσαντος (1) τὴν ἄδικον ἐγγραφὴν αὐτοῦ ὡς ὀφειλέτου τοῦ δημοσίου, ἐὰν πράγματι ἐπηκολούθει ἡ ἐγγραφή. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει, ἀποδειχθέντος τοῦ κυριωτάτου στοιχείου τῆς γραφῆς ταύτης, δηλονότι τῆς ἐπιβουλῆς, ὁ μὲν ἀδίκως ἐγγραφεὶς ἀπηλείφετο, ἀντενεγράφετο δὲ ὁ δολίως αὐτὸν ἐνδειξάμενος: «Ἂν ἕλῃ (ὁ Ἀριστογείτων) τὸν Ἀρίστωνα τῆς βουλεύσεως, τί ἔσται; ἐξαλειφθήσεται νὴ Δία, ὁ δ' ἀντεγγραφήσεται· ταῦτα γὰρ οἱ νόμοι λέγουσι (2)».

Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἐν περιπτώσει τοιαύτῃ ἡ ἐν λόγῳ γραφὴ ἰδίᾳ ἥρμοζε κατὰ τοῦ ἐνεργήσαντος τὴν ψευδῆ ἐγγραφὴν δημοσίου ὑπαλ-

(1) Εἰδικώτερον νοοῦμεν τοῦτον, ὃν ὁ μὲν ἡμέτερος νομοθέτης (Ποιν. Ν. ἄρθρ. 56 § 3) χαρακτηρίζει ὡς ἠθικὸν αὐτουργόν, ὁ δὲ Γερμανὸς ἐν τῷ ποιν. Νόμῳ (ἄρθρ. 47-50) τῆς Γερμαν. Αὐτοκρατορίας ὀνομάζει Anstifter. Βεβαίως δὲ καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ προκειμένῳ θέματι, ἡ ἐνέργεια τοῦ ἠθικοῦ αὐτουργοῦ ἔδει νὰ ᾖ προϊὸν δόλου· διό, ἐπιτυχούσης τῆς γρ. βουλεύσεως, κατεδικάζετο εἰς ἀντεγγραφὴν ἀντὶ τοῦ διώκοντος ἀπαλειφομένου. Δὲν ἀρνούμεθα ὅμως ὅτι, καθόλου εἰπεῖν, ἡ περὶ βουλεύσεως θεωρία τοῦ Ἀττικοῦ δικαίου διατελεῖ ἔτι οὖσα τὰ μάλιστα ἀβεβαία καὶ σκοτεινή.

(2) Δημοσθ. κ. Ἀριστογείτ. Α' § 73.

λήλου, ἐάν, ὡς εἰκός, καὶ ὡς πρὸς αὐτὸν συνέτρεχον οἱ ὅροι βουλεύσεως.

Ἀλλ' ὡς φαίνεται τὴν γενικὴν περὶ δόλου ἢ βουλεύσεως θεωρίαν ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης ἐπεξέτεινεν ἐπὶ πασῶν τῶν περιπτώσεων τῆς ὑφ' ἡμῶν, ὡς ἀνωτέρω (1), κατασκευασθείσης Γ' κατηγορίας, περὶ μὴ ἀπαλείψεως τοῦ ὀφειλέτου, καθ' ὅσον μέρος ἢ τὸ ὅλον τῆς ἑαυτοῦ ὀφειλῆς πράγματι κατέβαλε, θεωρήσας ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸν τὴν ἀπάλειψιν παραλιπόντα δημόσιον ὑπάλληλον ὡς ἔνοχον βουλεύσεως. Πράγματι δὲ τοῦτο, καθ' ἡμᾶς, μεθ' ἱκανῆς πιθανότητος συνάγεται ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ., περιεχούσης (στ. 104-157) ψήφισμά τι τῆς Βουλῆς τῶν πεντακοσίων περὶ χρημάτων εἰσπράξεως ἀπέναντι τῆς πρὸς τὸ δημόσιον ἐκ δικαστικῆς καταδίκης ὀφειλῆς τοῦ Σωπόλιδος. Ἔχει δ' ὡς ἑξῆς τὸ σχετικὸν τῇ γραφῇ ταύτῃ μέρος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφῆς (στ. 139-152) ὡς ἐπανεκδιδομένη κατακεχώρισται ἐν τῷ πρὸ μικροῦ μόλις δημοσιευθέντι Fasc. Ier, Sér. IIeme, σ. 146 τοῦ ὄντως πολυτίμου, ἡμῖν τοῖς νομικοῖς μάλιστα, διά τε τὸ περιεχόμενον καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ σοφὰ τῶν ἐκδοτῶν σχόλια, Recueil des Inscript. Juridiques Grecques ὑπὸ τῶν κ. κ. R. Dareste, B. Haussoullier καὶ Th. Reinach: «ἐὰν δὲ οἱ τῶν νεωρίων ἄρχοντες οἱ ἐφ' Ἡγησίου ἄρχοντος παραλαβούσης τῆς πόλεως τοὺς κωπέ[α]ς μὴ ἀναγράψωσιν εἰς τὴν στήλην ἢ ὁ γραμματεὺς τῶν ἕνδεκα μὴ ἀπαλείψει ἀπὸ τοῦ ὀφλήματος τοῦ Σωπόλιδος τὸ γιγνόμενον τῶν κωπέων κατὰ τὰ ἐψηφισμένα τῆι βουλῆι, ὀφειλέτω ἕκαστος αὐτῶ(ν) XXX δραχμ(ὰς) τῶι δημοσί(ωι) καὶ (ὑπόδικος) ἔστω Σωπόλιδι καὶ τοῖς Σωπόλιδος οἰκείοις τῆς βουλεύσεως τοῦ ἀργυρίου τῆς τιμῆς τῶν κωπέων, (ὧν) ἂν ἡ πόλις παρειληφῦα εἶ παρὰ Σωπόλιδος καὶ τῶν οἰκείων τῶν Σωπόλιδος».

Οἱ ἐπιφανεῖς γάλλοι ἐκδόται τὰ περὶ βουλεύσεως ὧδε φερόμενα ἑρμηνεύοντες καὶ τὴν διαφορὰν ταύτης ἀπὸ τῆς γρ. ψευδεγγραφῆς καθορίζοντες, τάδε διδάσκουσιν (αὐτόθ. σ. 158): «l'action βουλεύσεως atteint celui qui a *maintenu* à tort une inscription de ce genre (χρέους δῆλα δὴ πρὸς τὸ δημόσιον) pour tout ou pour partie; telle est la conclusion qu'on a tirée avec raison de notre

(1) Σ. 8.

texte». Εἰς ταῦτα δ' ὅμως, οἷς ἄλλως καὶ ἡμεῖς κατὰ κανόνα συμφωνοῦμεν, δύναται ν' ἀντιπαρατηρηθῇ, ἐπὶ τῇ βάσει αὖθις τοῦ αὐτοῦ κειμένου, ὅτι ἐν ἀπειθείᾳ ὑπόδικος βουλεύσεως κηρύσσεται οὐχὶ ὁ τῶν Ἕνδεκα γραμματεὺς μόνος, ὅστις ν' ἀπαλείψῃ ἐπιτάσσεται, ἀλλ' ἀδιακρίτως «ἕκαστος αὐτῶν», τουτέστι, σὺν τῷ γραμματεῖ, καὶ ἕκαστος τῶν ἀρχόντων τῶν νεωρίων, οἷς ὅμως ἐπιβάλλεται οὐχὶ ν' ἀπαλείψωσιν, ἀλλά, τοὐναντίον, ν' «ἀναγράψωσιν εἰς τὴν στήλην» τὸ γιγνόμενον τῶν κωπέων (στ. 122-131, 139-145). Ἰδοὺ λοιπόν, ἐδύνατό τις νὰ ἰσχυρίσηται, ὅτι οὐ μόνον ἡ μὴ ἀπάλειψις, ἀλλὰ καὶ ἡ μὴ ἐγγραφὴ ἐπίσης τῇ βουλεύσει ὑπόκειται. Δυστυχῶς οἱ κ. κ. ἑρμηνευταὶ οὐδὲν πρὸς διευκρίνησιν ἢ ἀπόκρουσιν τῆς πιθανωτάτης ἀντιρρήσεως ταύτης διδάσκουσιν ἡμᾶς· εἶνε μάλιστα καὶ τοῦτο ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἐν τῇ μεταφράσει (σ. 149) τὴν τοῦ κειμένου λ: βουλεύσεως ἀποδιδόασι διὰ τῶν: action de *non radiation*, ἅτινα, καθιστάντα σαφεστέραν ἔτι τὴν κατ' αὐτοὺς ἐπὶ λέξει ἔννοιαν τῆς λ. βούλευσις, ἐπαυξάνουσι, κατὰ τὸ φαινόμενον τοὐλάχιστον, τὰς δυσχερείας τῆς ἑρμηνείας: πῶς εἶνέ ποτε δυνατὸν κατὰ δημοσίου ἄρχοντος μὴ ἐγγράψαντος ν' ἀπειλῆται ἀγωγὴ περὶ μὴ ἀπαλείψεως; Ἐξ ἄλλου δέ, ὡς γνωστόν, οὐδ' ἡ ἀγραφίου ἐν περιπτώσει τοιαύτῃ ἐδύνατο κατ' αὐτοῦ νὰ προσήκῃ, διότι, ὡς μαρτυρεῖται, αὕτη ἦν «κατὰ τοῦ τὸν ὀφείλοντα τῷ δημοσίῳ μὴ ἐγγράψαντος», ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἄρα καὶ ἐπὶ μὴ ἐγγραφῆς χρέους πρὸς τὸ δημόσιον, ἐν ᾧ ἡ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ψηφίσματι ἐγγραφή, τοὐναντίον, διατάσσεται ἐν τῷ συμφέροντι κυρίως τοῦ ὀφειλέτου, μέλλοντος νὰ πιστωθῇ (créditer) διὰ τῆς ἀξίας τῶν κωπέων, οὕτω δὲ νὰ κτήσηται καὶ ἑτέραν (πλὴν τῆς παρὰ τῷ γραμματεῖ τῶν Ἕνδεκα δι' ἀπαλείψεως) ἔγγραφον δημοσίαν ἀπόδειξιν περὶ τῆς καταβολῆς μέρους τοῦ πρὸς τὴν πόλιν ὀφλήματος.

Ἐντεῦθεν καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα τόδε: Ἐπειδὴ ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει ἥ τε ἐγγραφὴ καὶ ἡ ἀπάλειψις εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁρῶσι σκοπόν, τὴν πίστωσιν τουτέστι τοῦ Σωπόλιδος διὰ τῆς ἀξίας τῶν κωπέων, ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης τὴν κατὰ τοῦ γραμματέως τῶν Ἕνδεκα ἰδίως ἁρμόζουσαν, ἐν ἀπειθείᾳ, γρ. βουλεύσεως, διὰ τοῦ ψηφίσματος ἐπεξέτεινε καὶ κατὰ τῶν ἀρχόντων τῶν νεωρίων, ἀφομοιώσας εὐλόγως τὴν παρ' αὐτῶν παράλειψιν τῆς ἐγ-

γραφῆς τῆς πιστώσεως πρὸς τὴν παράλειψιν ἀπαλείψεως ἀπὸ τοῦ ὀφλήματος.

Εἴπομεν πρὸ μικροῦ ὅτι ἡ βουλεύσεως ἐδύνατο νὰ χωρήσῃ, ἐὰν πράγματι ἐπηκολούθει ἡ ἄδικος ἐγγραφή. Τῷ ὄντι, ὅσῳ στυγερὰ καὶ ἂν θεωρηθῇ ἡ κατὰ τῆς τιμῆς τοῦ πολίτου, ὡς τοιούτου, ἐπιβουλὴ αὕτη, ἵν' ὅμως ὑπάρξῃ ἀδίκημα, στερηθῇ δηλονότι οὗτος ἀδίκως τοῦ δικαιώματος τοῦ πολιτεύεσθαι(1), ἔδει ἡ ἐπιβουλὴ αὕτη νὰ ἐπιτύχῃ, ἐγγραφομένου ψευδῶς τοῦ πολίτου ὡς ὀφειλέτου· διότι, ἂν ἄλλως, ἀφ' οὗ οὗτος οὐκ ἦν ὀφειλέτης, οὐδ' ἐνεγράφη ὡς τοιοῦτος, οὐδεμίαν οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον ὑπέστη στέρησιν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων. Τοῦτο δ' ἐξάγεται καὶ ἐξ ὧν περὶ τῆς ἐναντίας περιπτώσεως λέγει ὁ Δημοσθένης (ἢ Ὑπερείδης, κατὰ Κόβητον, Κόντον καί τινας ἄλλους φιλολόγους) ἐν τῷ κ. Ἀριστογείτ. Α', § 72: «ναί, φησὶν (ὁ Ἀριστογείτων: διώκω βουλεύσεως τὸν Ἀρίστωνα)· ἀδίκως γάρ μ' ἐγγέγραφεν. δεῖ δή σε, ὡς ἔοικε, δίκην λαβεῖν. οὐκοῦν ὑποσχεῖν πρῶτον καὶ μεῖναι ἐν οἷς πέπονθας ἀνάγκη. ἢ τίνος λήψει δίκην; εἰ γὰρ ἔξεστί σοι πάντα ποιεῖν ἅπερ τοῖς ἄλλοις, τί ἠδίκησαι;»

Τέλος, ἔν τισιν ὡρισμέναις περιπτώσεσιν, ἐχώρει ἡ γρ. ἀγραφίου, εἰς ἣν ἀναφέρεται ἡ ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης παραγράφου παρατεθειμένη γλῶσσα τοῦ ἡμετέρου ῥητορικοῦ λεξικοῦ, προφανῶς ἐφθαρμένη οὖσα κατὰ τὸ τέλος. Ἀλλὰ πότ' ἐχώρει; Εἶτα δὲ κατὰ τίνος;

Ὡς ἀρχόμενοι εἴπομεν, πάντων τῶν ὅπως δή ποτε πρὸς τὸ δημόσιον ὀφειλόντων τὰ ὀνόματα ἔδει κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον νὰ ἐγγράφωνται ἐν λελευκωμένοις γραμματείοις, μετὰ τοῦ ὀφειλομένου ποσοῦ κτλ. Εἰδικῶς δὲ περὶ τῶν ἐκ καταδίκης ὀφλημάτων γινώσκομεν, ὅτι ταῦτα ἐγγραφόμενα ἐν σανίσιν μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν ὀφειλετῶν, κατετίθεντο ἐν τῇ Ἀκροπόλει(2), παρὰ τῇ θεῷ, πιθανώτατα εἰς κοινὴν θέαν. Ἦν δὲ συγκεχωρημένον τῷ βουλομένῳ τῶν πολιτῶν νὰ λάβῃ ἀντίγραφα τῶν γεγραμμένων(3). Πάντα δὲ τὰ χρέα ταῦτα, πλὴν βεβαίως τῶν ὑπὸ προθεσμίαν ὀφειλομένων, ἐθεωροῦντο ἀμέσως

(1) Τῷ ῥήματι τούτῳ ἐνταῦθα χρώμεθα ἐν ᾗ ἐννοίᾳ καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς ἑτέρας εἰς τὸν Δημοσθέν. κ. Ἀνδροτίωνος λόγον Ὑποθέσεως, σελ. 591: «τὸν ἐποφείλοντα τῷ δημοσίῳ μὴ πολιτεύεσθαι».

(2) Δημοσθ. κ. Ἀριστογείτ. § § 4. 28. 70.— Σουίδ. ἐν λ. ἀγραφίου δίκη.

(3) Ψευδοδημ. κ. Θεοκρ. § 18.

ἀπαιτητά, αἱ δ' ἐκ τοῦ νόμου κατὰ τῶν ὀφειλετῶν ζημίαι ἤρχοντο εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς καταδίκης, τοῦ νόμου κελεύοντος ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ὀφείλειν, ἀφ' ἧς ἂν ὄφλῃ τις ἢ παραβῇ τὸν νόμον ἢ τὸ ψήφισμα, ἐάν τε γεγραμμένος ᾖ ἐάν τε μή (1).

Ἄμεσοι δὲ καὶ κυριώταται ζημίαι κατὰ τῶν ὀφειλετῶν τούτων εἵποντο αἱ ἑξῆς δύο: 1 ὅτι αἱ ὀφειλαὶ αὗται, ἂν μὴ ἐξετίνοντο ἐπὶ τῆς ἐνάτης πρυτανείας, τῆς καὶ παρατελευταίας (2) κατὰ τὸ ἀττικὸν ἔτος, ἐδιπλοῦντο (3), ἐπηκολούθει δὲ πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ δημοσίου ἡ ἐκποίησις τῆς περιουσίας τῶν ὀφειλετῶν, πρὸς δὲ ταύτῃ, ὡς ἄμεσον ἐξαναγκαστικὸν μέσον ἐκτελέσεως κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ ὀφειλέτου, καὶ ἡ δέσμευσις αὐτῶν (4). 2 δέ, ὃ καὶ νῦν ἰδίως διαφέρει ἡμῖν, ὅτι τοῖς ὀφείλουσι τῷ δημοσίῳ, μέχρις ἂν ἐκτίσωσιν, ἀπηγορεύετο τὸ πολιτεύεσθαι, τουτέστι τὸ ἄρχειν (5), τὸ ἐκκλησιάζειν (6), τὸ δικάζειν ἢ ἡλιάζεσθαι (7), τὸ γράφεσθαι γραφὰς (8) καὶ τὰ τοιαῦτα· ἄλλως ὑπέκειντο τῷ βουλομένῳ εἰς ἔνδειξιν (9).

Ταῦτ' ἐπιτρόχως πως ὧδε ὑπετυπώσαμεν, ἵνα προεξετάσωμεν τὰ ἑξῆς δύο ζητήματα, σχετικὰ ὄντα τῇ γραφῇ ἀγραφίου: Ἐκ τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ καί, πρὶν ἐκτίσωσι, πολιτεύεσθαι ἐν γένει ἐπιχειρούντων, εἰς ἔνδειξιν ὑπέκειντο οἱ ἐγγεγραμμένοι μόνοι ἢ καὶ οἱ μὴ ἐγγεγραμμένοι ἐκ τῶν ὀφειλετῶν; Εἶτα δὲ κατὰ τοῦ ὀφείλοντος, ἀλλὰ μὴ ἐγγεγραμμένου, ἀντὶ τῆς ἐνδείξεως ἐδύνατο νὰ χωρήσῃ ἡ γρ. ἀγραφίου;

(1) Αὐτ. § § 49. 21.

(2) Ἐπὶ ταύτης κατεβάλλοντο αἱ πλεῖσται ὀφειλαί, σὺν αὐταῖς δὲ καὶ αἱ ἐκ καταδίκης ἐπιβολαί. Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 47, 4.— Ἀνδοκ. π. τ. Μυστηρ. § 73.

(3) Ἀριστοτ. αὐτ. Κεφ. 48. 1.— Ἀνδοκ. αὐτ. § 73.— Ψευδοδημ. κ. Νεαίρας § 7.— Πρβλ. Ὑπόθ. εἰς τὸν κ. Ἀριστογείτ. Α', σελ. 768.

(4) Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 48. 1.— Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. § 98. Πρβλ. ἔτι τὰς § § 80. 81. 144 ἑπ. προσέτι δὲ τὰς εἰς τὸν αὐτὸν λόγον Ὑποθέσεις, τὴν τοῦ Λιβανίου καὶ τὴν ἑτέραν.

(5) Δημοσθ. κ. Τιμοκρ. § 22 (Νόμος).

(6) Δημοσθ. κ. Ἀνδροτίων. § 33.— κ. Ἀριστογείτ. Β', § 1.— Δειναρχ. κ. Ἀριστογείτ. (2. § 13).

(7) Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 63. 3.— Δημοσθ. κ. Μειδ. § 182.— κ. Τιμοκρ. § 50 (Νόμος).

(8) Ψευδοδημ. κ. Θεοκρ. § 15.— Πρ. Νικοστρ. § 14.

(9) Ὅρ. τὰς ἀμέσως ἡγουμένας παραπομπάς. Ἔτι δὲ Πολυδεύκ. Η. 49-50, Ἁρποκρατ. καὶ Σουίδ. ἐν λ. ἔνδειξις.

Μετὰ πάσης βεβαιότητος εἰς οὐδέτερον τῶν ζητημάτων τούτων δυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν· μᾶλλον δὲ θὰ καταγίνωμεν ἁπλῶς ἵν' ὑποδείξωμεν ὅσον ἔνεστι συντόμως τὰς δυσχερείας καὶ ἀπορίας αἵτινες ἐμφανίζονται.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ζήτημα: Κατὰ τὰ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν ἐν γένει φερόμενα (1), τοῖς τῷ δημοσίῳ ὀφείλουσιν, (ἄνευ ὡρισμένης διακρίσεως εἴ εἰσιν οὗτοι ἐγγεγραμμένοι ἢ μή), οὐκ ἐξῆν οὔτε δικάζειν, οὔτε λέγειν, οὔτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων ποιεῖν, πρὶν ἂν ἐκτίσωσι τὰ ὀφειλόμενα. Παρὰ μόνῳ δὲ τῷ ψευδοδημοσθενείῳ κατὰ Θεοκρίνου λόγῳ ῥητῶς καὶ ἐπανειλημμένως εὑρίσκομεν λεγόμενον, καὶ δὴ καὶ διὰ νόμου πιστούμενον, ὅτι ἵνα τις θεωρηθῇ ὡς ὀφειλέτης τοῦ δημοσίου, καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπόκηται ταῖς διαληφθείσαις νομίμοις ζημίαις, οὐδαμῶς ἦν ἀναγκαῖον νὰ ᾖ ἐγγεγραμμένος ὡς ὀφειλέτης, ὅτι δὲ κατ' ἀκολουθίαν, ἐνδείξεως γενομένης, ἐδύνατο ὁ ἐνδεικνύων ν' ἀποδείξῃ ὅπως δή ποτε ἄλλως ἢ διὰ τῆς σανίδος τὸ χρέος ἢ τὸ ὄφλημα (§ 21): «Λέγε δὴ κἀκεῖνον τὸν νόμον τὸν ἀπ' ἐκείνης κελεύοντα τῆς ἡμέρας ὀφείλειν, ἀφ' ἧς ἂν ὄφλῃ, ἐάν τ' ἐγγεγραμμένος ᾖ ἐάν τε μή». Πρβλ. ἔτι § § 48-52.

Ἀλλ' ἡ λύσις αὕτη, καίτοι καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν ἔχουσα τὸ παράλογον, δυναμένη δὲ μόνον νὰ θεωρηθῇ ὡς λίαν αὐστηρὰ ἴσως, φαίνεται μᾶλλον οὖσα προϊὸν ῥητορικῆς ἑρμηνείας τοῦ διειλημμένου νόμου, καθόσον ἐν αὐτῷ τῷ κατὰ Θεοκρίνου λόγῳ ὁ ἐνδειχθεὶς παρίσταται ὡς ἐνιστάμενος κατὰ τοῦ κύρους τῆς ἐνδείξεως, καὶ δὴ διαῤῥήδην ἰσχυριζόμενος ὅτι κατὰ τῶν μὴ ἐν τῇ ἀκροπόλει ἐγγεγραμμένων οὐ δίδοται ἔνδειξις, οὐδὲ δίκαιον εἶνε νὰ ὑπολαμβάνωνται, καὶ κατ' ἀκολουθίαν νὰ διώκωνται δι' ἐνδείξεως ὡς ὀφειλέται, ἐκεῖνοι ὧν οὐδεὶς παρέδωκε τὰ ὀνόματα τοῖς ἁρμοδίοις ἄρχουσι πρὸς ἐγγραφὴν (§ 48): «Οἶμαι δ' αὐτοὺς ἐπιχειρήσειν λέγειν ὡς οὐδέ ἐστιν ἔνδειξις τούτων, ὅσοι μὴ ἐν ἀκροπόλει ἐπιγεγραμμένοι (2) εἰσίν, οὐδ' ἐστὶ δίκαιον τού-

(1) Ὅρ. τἀνωτέρω παρατεθειμένα χωρία.

(2) Οὕτως: ἐπιγεγραμμένοι, κατὰ τὴν τοῦ Δινδορφίου στερεότ. ἔκδοσιν· κατὰ δὲ τὴν τοῦ Βεκκήρου (Orat. Att. τομ. 5, σελ. 537): γεγραμμένοι. Ὁ σεβαστὸς Διδάσκαλος κ. Κ. Σ. Κόντος ἐν οἷς ἐν «Ἀθηνᾶς» τόμ. Ι', τεύχ. γ', σελ. 272 καταλέγει μαρτυρίοις τῆς κατὰ περίφρασιν ἐκφορᾶς τοῦ γ' πληθ. προσ. τοῦ παθ. παρακειμ., παρατιθέμενος τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἐπιγεγραμμένοι εἰσὶν περιλαμβάνε παρενθέσει, πιθανῶς νομίζων ὕποπτον ἢ ἐσφαλμένον ἀντὶ τοῦ ἐγγεγραμμένοι. Διωρ-

τους ὑπολαμβάνειν ὀφείλειν, ὧν οὐδεὶς παρέδωκε τοῖς πράκτορσι τὰ ὀνόματα». Καὶ εὐθὺς δὲ κατωτέρω (§ 50), ἐξ ὧν πρὸς ἀντίκρουσιν φέρονται, φαίνεται προταθὲν καὶ ἕτερον πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ νομίμου τῆς ἐνδείξεως ἐπιχείρημα ἐξ ἑρμηνείας τοῦ περὶ ἀπαλείψεως τῶν ἐγγεγραμμένων νόμου, κελεύοντος ἀπαλείφειν ἀπὸ τοῦ ὀφλήματος τὰ καταβαλλόμενα.

Τῇ ἀποφατικῇ δὲ ταύτῃ λύσει, ὅτι κατὰ τῶν μὴ ἐγγεγραμμένων, καίπερ ὀφειλόντων, δὲν ἐχώρει ἔνδειξις, φαίνονται συνηγοροῦντα καὶ ἃ λέγει ὁ Δημοσθένης ἢ Ὑπερείδης ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος Α' § 69 ἐπ. περὶ ἐνδείξεως, ἐξ ὧν ἄγεταί τις μᾶλλον νὰ πιστεύσῃ ὅτι, ἵνα χωρήσῃ νομίμως κατ' ὀφειλέτου ἔνδειξις, ἐπάναγκες ἦν τὸ χρέος νὰ ᾖ προαποδεδειγμένον διὰ τῆς ἐγγραφῆς: «Εἰσὶ τοίνυν ὧν Ἀριστογείτων ὀφείλει τῇ πόλει συνθῆκαι μὲν οἱ νόμοι, καθ' οὓς ἐγγράφονται πάντες οἱ ὀφλισκάνοντες, ὅρος δ' ἡ σανὶς ἡ παρὰ τῇ θεῷ κειμένη. Εἰ μὲν οὖν ἀνῄρηται ταῦτα καὶ ἐξαλήλιπται τὸ ὄφλημα, ἡμεῖς ληροῦμεν, μᾶλλον δὲ ψευδόμεθα· εἰ δ' ἔτι ἔστι καὶ ἔσται ἕωςπερ ἂν ἐκτίσῃ καὶ μενεῖ, οὗτος οὐδὲν λέγει κτλ.». Ἐκ τούτων σαφῶς προκύπτει, νομίζο-

θώσατο δὲ καὶ ὁ Κόβητος ἐν Λυσ. ὑ. Μαντιθ. § 6 τὸ ἐπιγεγραμμένοι εἰσὶν (ἐν σανιδίῳ) εἰς ἐγγεγραμμένοι. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν ἐπιγραφῇ τινι τῆς Ἐφέσου τοῦ ἔτους 87 π. Χ., στιχ. 29-34, περὶ χρεῶν πρὸς τὰ ἱερὰ ἢ τὸ δημόσιον, εἴτ' ἐκ καταδίκης, εἴτ' ἐξ οἵας δή ποτε ἄλλης ὀφειλῆς προκειμένου, ἀπαντῶσι παραλλήλως οἱ ὅροι: ἐκγεγραμμένοι καὶ παραγεγραμμένοι, ὧν τὸν πρῶτον οἱ ἐκδόται τοῦ Rec. d. inscr. Jur. Gr., ἔνθα (1[er] Fasc. σ. 22) κατακεχώρισται ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, νομίζουσιν ὑπὸ τοῦ λιθοξόου ἡμαρτημένως κεχαραγμένον ἀντὶ τοῦ: ἐγγεγραμμένοι, εἰκάζουσι δ' ἐπίσης (αὐτ. σ. 28), ἐναντίον αὖθις τοῦ λίθου, καὶ ἐγγραφὰς ἀντί: ἐκγραφάς. Τοὐναντίον, ὁ Βαδιγκτών, ὅστις καὶ πρῶτος ἐξέδωκε τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην, τῷ κειμένῳ ἀκολουθῶν, τὴν λ. ἐκγεγραμμένους μεταφράζει: les citoyens rayés des listes civiques, ὅτε παραγεγραμμένοι κατ' αὐτὸν ἔσονται: les citoyens provisoirement suspendus de leurs droits. Ἡμεῖς περὶ τοῦ πρώτου συμφωνοῦμεν πάντως τῷ Βαδιγκτῶνι καὶ τῷ κειμένῳ, περὶ δὲ τοῦ παραγεγραμμένοι εἰκάζομεν ὅτι ἐμφαίνει τοὺς παραγεγραμμένους που, ἴσως ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν πολιτῶν, ὡς ὀφειλέτας, ἀλλ' οὔπω ἐκ τῶν αὐτῶν καταλόγων ἐκγεγραμμένους. Ἐν Ἐφέσῳ, φαίνεται, ἐπὶ ὀφειλῶν πρὸς τὰ ἱερὰ ἢ τὸ δημόσιον, ἐπελθούσης καταδίκης, τὸ μὲν πρῶτον παρεσημειοῦντό που οἱ ὀφειλέται, εἶτα δὲ παρελθούσης τῆς ἐκ τοῦ νόμου ὡρισμένης προθεσμίας, ἐὰν μὴ κατ' αὐτὴν τὰ ἑαυτῶν χρέα ἀπέτινον, ἐξεγράφοντο ὁριστικῶς ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν πολιτῶν, τῆς μέχρι τοῦδε παραγραφῆς ἢ παρασημειώσεως μεταβαλλομένης εἰς ἐκγραφήν. Ἴσως δέ, κατὰ τὴν εἰκασίαν τοῦ Βαδιγκτῶνος, ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ ἐστεροῦντο προσωρινῶς τῶν πολιτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, ὡς ἐν Ἀθήναις οἱ ἐγγεγραμμένοι.

μεν, ὅτι ὁ ῥήτωρ ὡς μόνον νόμιμον ἀποδεικτικὸν μέσον τῆς ὑπάρξεως τοῦ χρέους ἐπὶ τῆς προκειμένης ἐνδείξεως ἡγεῖται τὴν ἐγγραφὴν αὐτοῦ, ὅτι δὲ τοιαύτην ἔχει γνώμην, διότι κατὰ τὸν νόμον πάντες οἱ ὀφλισκάνοντες ἔδει νὰ ἐγγράφωνται καὶ νὰ διατελῶσιν ὄντες ἐγγεγραμμένοι μέχρις ἀποτίσεως· ἀφοῦ δὲ δέχεται ὅτι, ἂν ἐξηλείφθη τὸ ὄφλημα ἢ ἀνῃρέθη ἡ σανίς, δέον εἶνε ἡ ἔνδειξις νὰ θεωρηθῇ ψευδής, οὐδὲν κωλύει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἔτι μᾶλλον ἀπαράδεκτος ἔσται ἡ ἔνδειξις ἂν οὐδεμία πώποτε ἐγγραφὴ ἐγένετο. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ἂν ταῦτα ἴσχυον ἐπὶ ὀφλημάτων, τουτέστι χρημάτων ὀφειλομένων ἐκ δικαστικῆς καταδίκης, κατὰ πολλῷ μείζονα λόγον ἔδει νὰ ἰσχύωσιν ἐπὶ ἄλλων ὀφειλῶν, ὅτε πιθανῶς πλὴν τῆς ἐγγραφῆς δὲν ὑπῆρχεν ἑτέρα δημοσία ἔγγραφος ἀπόδειξις.

Συνεπικουρεῖ δὲ τούτοις καὶ ὁ παρὰ Πολυδεύκει Η. 49 ὁρισμὸς τῆς ἐνδείξεως, καθ' ὃν «ἔνδειξις ἦν πρὸς τὸν ἄρχοντα ὁμολογουμένου ἀδικήματος μήνυσις, οὐ κρίσεως ἀλλὰ τιμωρίας δεομένου». Ἀλλὰ περὶ ταύτης κατωτέρω ἐν § 17, ἔνθα ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος περὶ τῆς κατὰ τὸ ἡμέτερον ῥητορικὸν λεξικὸν διαφορᾶς μεταξὺ ἐνδείξεως καὶ φάσεως.

Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον ζήτημα: Πολλάκις ἐν βιβλίοις ἀνέγνωμεν, ἔτι δὲ καὶ νῦν κοινῶς κρατεῖ ἡ γνώμη, ὅτι κατὰ τοῦ ὀφείλοντος, ἀλλὰ μὴ ἐγγεγραμμένου, μόνον ἔνδειξις ἐδύνατο νὰ χωρήσῃ, οὐδαμῶς δ' ἡ ἀγραφίου. Στηρίζεται δὲ ἡ δόξα αὕτη ἐπὶ μόνου αὖθις τοῦ κατὰ Θεοκρίνου ψευδοδημοσθενείου λόγου, ἐν οἷς ἐν § 51 φέρονται: «Τί οὖν οὐκ ἀγραφίου με, φήσει (: ὁ Θεοκρίνης), γράφει τὸν ὀφείλοντα καὶ μὴ ἐγγεγραμμένον; ὅτι ὁ νόμος οὐ κατὰ τῶν ὀφειλόντων καὶ ἐγγραφέντων κελεύει τὰς γραφὰς τοῦ ἀγραφίου εἶναι, ἀλλ' οἵτινες ἂν ἐγγραφέντες καὶ μὴ ἐκτίσαντες τῇ πόλει τὸ ὄφλημα ἐξαλειφθῶσιν». Καὶ εὐθὺς ἔπειτα ἐν § 52: «Ἀκούετε τοῦ νόμου, ὦ ἄν. δ., ὅτι διαῤῥήδην λέγει, ἐάν τις τῶν ὀφειλόντων τῷ δημοσίῳ μὴ ἐκτίσας τὸ ὄφλημα τῇ πόλει ἐξαλειφθῇ, εἶναι κατ' αὐτοῦ τὰς γραφὰς πρὸς τοὺς θεσμοθέτας τοῦ ἀγραφίου, καὶ οὐ κατὰ τοῦ ὀφείλοντος καὶ μὴ ἐγγεγραμμένου, ἀλλ' ἔνδειξιν κελεύει καὶ ἄλλας τιμωρίας κατ' αὐτοῦ εἶναι».

Ἀλλὰ ταῦτα χρῄζουσιν ἐλέγχου τινός, τόσῳ μᾶλλον ὅσῳ οὐδεὶς πρέπει ἀβασανίστως νὰ πιστεύῃ πάντοτε τοῖς ῥήτορσι, μάλιστα ὅταν οὗτοι ὦσιν ψευδοδημοσθένεια. Ἔπειτα, ὡς γνωστόν, οἱ ῥήτορες ἢ λο-

γογράφοι οὗτοι κρύφα μᾶλλον ἢ ἐν τῷ φανερῷ ἀσκοῦντες τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ὑπὲρ τῶν πελατῶν δ' αὐτῶν τοὺς λόγους συγγράφοντες, εὐνόητον εἶνε ὅτι τὰ πάντα προσήρμοζον καὶ τοὺς νόμους ἡρμήνευον κατὰ τὸ ἑκάστοτε συμφέρον τῶν διαφερομένων. Ἦσαν δὲ καὶ ἐκεῖνοι μὲν λίαν εὐεπίφοροι εἰς τοῦτο, καὶ ἡ ἀττικὴ δὲ νομοθεσία προσφορωτάτη εἰς παρερμηνείας καὶ πολλαπλᾶς ἑρμηνείας καὶ ἀντιλήψεις, διὰ τὸ ἀσαφὲς καὶ ἀμφίβολον τῆς ἐννοίας καὶ τῶν δικονομικῶν κανόνων καὶ τῶν οὐσιαστικῶν νομικῶν διατάξεων. Τοιαύτη δ' ἦν ὁμολογουμένως ἡ σολώνειος νομοθεσία (1), πιθανώτατα δὲ καὶ ἡ μετ' αὐτήν, διότι τοῦ πνεύματος ἐκείνης ἐνεφοροῦντο πάντες οἱ μετὰ τὸν Σόλωνα νομοθέται.

Καὶ δὴ πρῶτον παρατηροῦμεν ὅτι, ἵνα καταστῇ τις ἔνοχος ἐνδείξεως καὶ διωχθῇ κατ' αὐτήν, δὲν ἤρκει μόνον νὰ ᾖ ὀφειλέτης τοῦ δημοσίου, ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἔδει καὶ νὰ πράξῃ τι, ὧν οἱ νόμοι ἀπηγόρευον τοῖς ὀφείλουσι τῷ δημοσίῳ. Ὥστε δύο ὅροι ἀπητοῦντο πρὸς ἐνάσκησιν τῆς ἐνδείξεως: α΄ χρέος πρὸς τὸ δημόσιον ἀπαιτητόν· β΄ παράβασις τοῦ γνωστοῦ ἤδη ἡμῖν ἀπαγορευτικοῦ κατὰ τῶν ὀφειλε-

(1) Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 9. 1: «Δοκεῖ δὲ τῆς Σόλωνος πολιτείας τρία ταῦτ' εἶναι τὰ δημοτικώτατα πρῶτον μὲν κτλ. τρίτον δ' ᾧ μάλιστά φασιν ἰσχυκέναι τὸ πλῆθος, ἡ εἰς τὸ δικαστήριον ἔφεσις· κύριος γὰρ ὢν ὁ δῆμος τῆς ψήφου, κύριος γίγνεται τῆς πολιτείας. Ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ μὴ γεγράφθαι τοὺς νόμους ἁπλῶς μηδὲ σαφῶς, ἀλλ' ὥσπερ ὁ περὶ τῶν κλήρων καὶ ἐπικλήρων, ἀνάγκη πολλὰς ἀμφισβητήσεις γίγνεσθαι, καὶ πάντα βραβεύειν καὶ τὰ κοινὰ καὶ τὰ ἴδια τὸ δικαστήριον. Οἴονται μὲν οὖν τινες ἐπίτηδες ἀσαφεῖς αὐτὸν ποιῆσαι τοὺς νόμους, ὅπως ᾖ τῆς κρίσεως ὁ δῆμος κύριος». Ἀλλ' ὁ μέγας Σταγιρίτης, εἴτε μὴ βουλόμενος ν' ἀποδέξηται διαῤῥήδην τὴν γνώμην ταύτην περὶ τοῦ πνεύματος τῆς σολωνείου νομοθεσίας, ἐξόχως τιμωμένης παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, εἴτε καὶ πράγματι ἀντιδοξῶν (πρβλ. Ῥητορ. βιβλ. Α΄, κεφ. ιγ΄, § 13.), ἀμέσως ἐπάγεται: «Οὐ μὴν εἰκός, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι καθόλου περιλαβεῖν τὸ βέλτιστον· οὐ γὰρ δίκαιον ἐκ τῶν νῦν γιγνομένων, ἀλλ' ἐκ τῆς ἄλλης πολιτείας θεωρεῖν τὴν ἐκείνου βούλησιν». Αὐτὰ δὲ ταῦτα, ἀλλ' ἄνευ τῆς ἀριστοτελικῆς ἀντιῤῥήσεως, ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν Σόλ. § 18. Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ κριτικώτατος Ἀριστοτέλης ὁμολογεῖ μὲν τὴν ἀσάφειαν τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος, ψέγει δ' ἐμμέσως καὶ τὴν σύγχρονον νομοθεσίαν (: «οὐ γὰρ δίκαιον ἐκ τῶν νῦν γιγνομένων . . . θεωρεῖν τὴν ἐκείνου βούλησιν»), τοὐναντίον ὁ ἔνθεος θαυμαστὴς τῆς ἀττικῆς πολιτείας Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην λόγῳ (§ 93) παρίστησι τὸν Σόλωνα ὡς μεριμνήσαντα ἵν' ἐκ τῶν τιθεμένων νόμων «πᾶσιν ᾖ ταὐτὰ ἀναγνῶναι καὶ μαθεῖν ἁπλᾶ καὶ σαφῆ τὰ δίκαια» καὶ μὴ ἄρα τῷ μὲν εἶναι ταυτὶ περὶ αὐτῶν νομίζειν, τῷ δὲ ταυτὶ (κ. Τιμοκρ. § 68). Ἀλλὰ περὶ τούτων μέλλομεν ἄλλοτε διὰ μακρῶν νὰ διαλάβωμεν.

τῶν νόμου. Ἐν τῷ κατὰ Θεοκρίνου λόγῳ προφανῶς πρόκειται περὶ περιπτώσεώς τινος ἐνδείξεως, καὶ δὴ ὡρισμένως ὅτι ὁ Θεοκρίνης λέγει οὐκ ἐξὸν αὐτῷ, διότι ὀφείλει τῷ δημοσίῳ. Τί δὲ φέρεται ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν τόδε τὸ ζήτημα χωρίῳ (§ 52); Ὅτι κατὰ τοῦ ὀφείλοντος καὶ μὴ ἐγγεγραμμένου οὐ γραφὰς ἀγραφίου, ἀλλ' ἔνδειξιν κελεύει εἶναι ὁ νόμος, ἐννοεῖται δ' ὅμως κατ' ἀνάγκην: ἐὰν δικάζῃ ἢ ἐκκλησιάζῃ ἢ ἄλλο τι τῶν ἀπηγορευμένων τοῖς ὀφείλουσι ποιῇ. Κατ' ἀκολουθίαν ἐκ τούτων τοῦτο μόνον δυνάμεθα εὐλόγως νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ὁ ῥήτωρ, ἀκόλουθος ἑαυτῷ, ἐφήρμοσε καὶ ἐνταῦθα τὴν ἀνωτέρω (§ § 21. 48-49· ὅρα δ' ἃ εἴπομεν ἐξετάζοντες τὸ α΄ ζήτημα) ὑπ' αὐτοῦ ἐκτεθεῖσαν θεωρίαν, ὅτι τῇ ἐνδείξει ὑπόκεινται, ἐὰν ἐγχειρῶσι πολιτεύεσθαι, πάντες οἱ ὀφειλέται, ἐγγεγραμμένοι τε καὶ μή· οὐδαμῶς ὅμως ὅτι, καὶ ἔξω τῶν περιπτώσεων ἐνδείξεως, κατὰ τοῦ μὴ ἐγγεγραμμένου ὀφειλέτου, ἁπλῶς διότι οὐκ ἐγγέγραπται, μόνον ἔνδειξις ἐδύνατο νὰ χωρήσῃ, ὅπερ οὔτε ἀποδεδειγμένον εἶνε, οὔτε καθ' ἡμᾶς φαίνεται ἀληθὲς ὄν· διότι, ὡς εἴρηται, μάχεται πρὸς αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς ἐνδείξεως.

Ἔπειτα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι, ὡς ἐκ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος χωρίων προκύπτει, αὐτὸς ὁ ἐνδειχθείς, περαιτέρω ἔτι χωρῶν, μετὰ πάσης δυνάμεως ἰσχυρίζεται ὅτι ἐγγεγραμμένος μὴ ὢν ὡς ὀφειλέτης, οὐδαμῶς ὑπόκειται εἰς ἔνδειξιν, ἅτ' ἐλλειπούσης τῆς προσηκούσης περὶ τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ ὡς ὀφειλέτου ἀποδείξεως, ὅτι δ' ἂν ὁ διώκων ὑπολαμβάνῃ αὐτὸν ὡς ὄντως ὀφειλέτην, ὅπερ ἀρνεῖται ὁ φεύγων, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὀφείλει νὰ γράψηται αὐτὸν ἀγραφίου. Διὸ φωνεῖ πρὸς τὸν ἀντίδικον (§ 51): «τί οὖν οὐκ ἀγραφίου με γράφει τὸν ὀφείλοντα καὶ μὴ ἐγγεγραμμένον»;

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦτον εὐθὺς ἐπέρχεται σαφὴς ἡ ἀπάντησις: «ὅτι ὁ νόμος οὐ κατὰ τῶν ὀφειλόντων καὶ μὴ ἐγγραφέντων κελεύει τὰς γραφὰς τοῦ ἀγραφίου εἶναι, ἀλλ' οἵτινες ἂν ἐγγραφέντες καὶ μὴ ἐκτίσαντες τῇ πόλει τὸ ὄφλημα ἐξαλειφθῶσιν». Τὴν ὕπαρξιν δὲ τοῦ νόμου τούτου εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ παραδεξώμεθα, διότι καὶ ὁ Ἁρποκρατίων ὅστις τὸν ὁρισμὸν ἀγραφίου (ἐν λ.) ἐκ τοῦ χωρίου τούτου (§ 51) τοῦ κατὰ Θεοκρίνου λόγου ἰδίως ἤντλησεν, διαῤῥήδην μαρτυρεῖ ὅτι ταὐτὰ περὶ ἀγραφίου διδάσκουσιν ὅ τε Λυκοῦργος ἐν τῷ κατ' Ἀριστογείτονος καὶ ὁ Πυθέας ἐν τῇ πρὸς ἔν-

δειξιν ἀπολογίᾳ, καὶ ὁ Σουίδας (1) δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὁρίζει τὴν γρ. ἀγραφίου, περιορίζων αὐτὴν εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ἐγγραφέντος καὶ μὴ ἐκτίσαντος, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Πολυδεύκης (Η. 54), πλὴν ὅτι οὗτος συντομώτατα λέγων, φαίνεται ἔτι μᾶλλον περιστέλλων τὴν γραφὴν ταύτην κατὰ μόνων τῶν ἐξαλειφόντων ἑαυτούς: «ἀγραφίου δὲ κατηγοροῦνται οἵτινες ἂν ἑαυτοὺς ἐξαλείφωσιν».

Ἀλλ' ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πρὸς τὸν Θεοκρίνην ἀπάντησις, ἐξ ἧς κυρίως ἀπέῤῥευσεν ἡ περὶ ἀγραφίου διδασκαλία αὕτη πάντων τῶν μνησθέντων γραμματικῶν, καίτοι καλλίστη ῥητορικῶς καὶ πάνυ εὐπρόσωπος, ὅμως φαίνεται μᾶλλον ἢ εἶνε εἰλικρινής, προϋποτίθησι δὲ πάντοτε τὴν γενικὴν θεωρίαν τοῦ λογογράφου, ὅτι ἔνδειξις χωρεῖ ἀείποτε κατά τε ἐγγεγραμμένων καὶ μὴ ὀφειλετῶν, ἐὰν ὡς εἰκὸς βιάζωνται τὸν κατὰ τῶν ὀφειλετῶν ἀπαγορευτικὸν νόμον. Ἀλλ' ἐάν τις ὀφείλων καὶ μὴ ἐγγεγραμμένος δὲν ἐγένετο ἔνοχος παραβάσεως τοῦ νόμου τούτου, πῶς ἦν δυνατὸν νὰ διωχθῇ δι' ἐνδείξεως, ἁρμοζούσης κατὰ τῶν ὀφειλόντων μὲν ἐγχειρούντων δὲ πολιτεύεσθαι;

Οὕτω καταντῶμεν ἀναγκαίως εἰς τὸ ἑξῆς ζήτημα: Βεβαίου ὄντος ὅτι ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης ἐπέτασσε τὴν ἐγγραφὴν τῶν ὀφειλόντων πρὸς τὸ δημόσιον, διὰ τίνος γραφῆς ἠσφάλιζε τὴν τήρησιν τῆς οὐσιωδεστάτης διατυπώσεως ταύτης, εἴτε κατὰ τοῦ ὀφλόντος ἢ ἁπλῶς τῷ δημοσίῳ ὀφείλοντος, ἀλλὰ μὴ ἐγγραφέντος πολίτου, εἴτε μᾶλλον κατὰ τοῦ μὴ ἐγγράψαντος αὐτὸν ἄρχοντος;

Ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἀδυνατοῦμεν νὰ πείσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ὅτι δὲν ὑπῆρχε τοιαύτη τις εἰδικὴ γραφή, ὅτι δ' αὕτη ἦν ἄλλη τις ἢ ἡ γρ. ἀγραφίου, ὡς σὺν ἄλλοις δείκνυσι μὲν τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως, δείκνυσι δὲ καὶ ἡ γραμματικὴ ἀναλογία (2). Ὅτι δ' ὄντως οὕτως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὑποδηλοῖ μέν, καίτοι ἀποκρουόμενος, ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Θεοκρίνου ὅτι, ἐὰν ὑπολαμβάνηται ὀφειλέτης, μόνη γραφὴ κατ' αὐτοῦ ἁρμόζει ἡ ἀγραφίου, διότι οὐκ ἐγγεγραμμένος τυγχάνει ὤν, βεβαιοῖ δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος διδάσκων ἐν λ. ἀγραφίου δίκη ὅτι αὕτη «ἐπὶ τῶν καταδικασθέντων χρημάτων τῷ δημοσίῳ καὶ κατὰ

(1) Ἐν λ. λ. ἀγραφίου καὶ ἀγραφίου δίκη.

(2) Πρβλ. τοὺς ἀναλόγους νομικοὺς ὅρους: γραφὴ ἀγαμίου, ἀλογίου, ἀποστασίου, ἀπροστασίου, ἀναυμαχίου, κτλ. Ἔτι Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 336 ἐν λ. ἀγεωργίου δικάζεσθαι.

χάριν μὴ ἐγγραφέντων ἐλέγετο» (κατὰ τῶν ὀφειλετῶν ἄρα), συνεπικυροῖ δὲ μετά τινος ἀλλὰ λίαν χρησίμου παραλλαγῆς, καὶ τὸ ἡμέτερον Κανταβριγιακὸν λεξικόν, φέρον ἐν οἷς ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης παραγράφου ταύτης παρέθεμεν, ὅτι ἡ ἀγραφίου ἥρμοζε: «κατὰ τοῦ τὸν ὀφείλοντα τῷ δημοσίῳ μὴ ἐγγράψαντος», τουτέστι κατὰ τοῦ παραλιπόντος τὴν ἐγγραφὴν ἄρχοντος, ὅτε, ὡς ἐστι πιθανῶς εἰκάσαι ἔκ τινος νόμου κατακεχωρισμένου ἐν τῷ πρὸς Μακάρτατον λόγῳ (§ 71 ἐν τέλει), ἡ καταδίκη τοῦ ἀδικήσαντος ἄρχοντος συνίστατο εἰς τὸ νὰ θεωρηθῇ αὐτὸς οὗτος ὀφειλέτης τοῦ ὀφλήματος, ἴσως δὲ καὶ νὰ ἐγγραφῇ ἀντ' ἐκείνου: «ἐὰν δὲ μὴ ἐγγράφωσιν, αὐτοὶ ὀφειλόντων».

Ἤδη δὲ ἀπαντῶντες εἰς τὰς ἀνωτέρω παρ' ἡμῶν προβληθείσας περὶ τῆς γρ. ἀγραφίου ἐρωτήσεις, περὶ τοῦ πότε αὕτη ἐχώρει καὶ κατὰ τίνος, λέγομεν ὅτι, καθὰ ἐκ τῶν προεκτεθέντων εἰκάζομεν, αὕτη ἥρμοζε καθ' ἁπάσας τὰς διαληφθείσας περιπτώσεις τῆς Α΄ κατηγορίας, τουτέστιν οὐ μόνον ἐπὶ ἐξαλείψεως τοῦ ἐγγεγραμμένου ὀφειλέτου, πρὶν ἀποτίσῃ τὸ ὅλον χρέος ἢ ἐν ᾧ μέρος μόνον τοῦ ὅλου χρέους ἀπέτισεν, ἀλλὰ καὶ ἐν περιπτώσει παραλείψεως ὅλως τῆς ἐγγραφῆς ἢ αὐθαιρέτου περιστολῆς αὐτῆς εἰς ποσὸν ἔλασσον τοῦ ὀφειλομένου πράγματι· διότι, καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει, ὡς πρὸς τὸ παραλειφθὲν ποσόν, ἐγγραφὴ δὲν ἐγένετο.

Ὡσαύτως δὲ φρονοῦμεν ὅτι ἐκ τῶν διειλημμένων δυνάμεθα οὐδὲν ἧττον πιθανῶς νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ἡ ἀγραφίου ἥρμοζεν οὐ μόνον κατὰ τῶν ἐξαλειφθέντων (ὡς Ἁρποκρ. καὶ Σουίδ. ἐν λ. διδάσκουσι) ἢ κατὰ τῶν ὀφειλετῶν, οἵτινες ἂν ἑαυτοὺς ἐξαλείφωσιν (ὡς Πολυδ. ἐν Ἡ. 54), προσέτι δὲ καὶ κατὰ τοῦ παρανόμως ἐνεργήσαντος τὴν ἐξάλειψιν δημοσίου ἄρχοντος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν κατὰ χάριν μὴ ἐγγραφέντων ὀφειλετῶν (ὡς Ἡσύχ. ἐν λ.), ὡσαύτως δέ, ὡς διδάσκει τὸ ἡμέτερον ῥητορικὸν λεξικόν, καὶ κατὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ τὸν ὀφείλοντα τῷ δημοσίῳ μὴ ἐγγράψαντος.

Καὶ ἤδη ἐπὶ τὸ κείμενον τῆς ἡμετέρας γλώσσης. Ὡς παντὶ συμφανὲς ὑπάρχει τὰ πρὸς τὸ τέλος: καὶ τὸν τὸ ῥητὸν ἀποδόντα οἷς ὤφειλεν εἰσὶν ἐφθαρμένα, μᾶλλον δὲ ἐλλιπῆ προφανῶς, διότι ἐλλείπει ἐκπεσοῦσα ἡ δευτέρα μετοχή, ἣν ἡ ὅλη ὑφὴ τῆς γλώσσης ταύτης ἐπιτακτικῶς ἀπαιτεῖ.

Ὁ Houtsma, ἐν τῇ προκειμένῃ ἡμῖν ἐκδόσει, δοξάζων καὶ οὗτος ὅτι εἰς τὸ τέλος ἐξέπεσε λέξις τις, ὅτι δὲ κατὰ τἆλλα μόνον τὸ οἷς κεῖται κακῶς, ἀντὶ τοῦ ὅ, ὧδε κατ' εἰκασίαν διορθοῦται: καὶ τὸν τὸ ῥητὸν ἀποδόντα [ὃ] ὤφειλε [μὴ ἐξαλείψαντος]. Τὴν διόρθωσιν ὅμως ταύτην, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, οὐδαμῶς δυνάμεθα ν' ἀξιώσωμεν ἀποδοχῆς, διότι μάλιστα ὑποβάλλει, καὶ δὴ ἄνευ ἀνάγκης, ψευδῆ διδασκαλίαν τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ περὶ τῆς γρ. ἀγραφίου. Τῷ ὄντι ἐν τῇ κατὰ τὴν διόρθωσιν Houtsma περιπτώσει θὰ ἥρμοζεν οὐχὶ ἡ ἀγραφίου, ἀλλ' ἡ ψευδεγγραφῆς. Ἔπειτα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐν λόγῳ διόρθωσις ἄντικρυς μάχεται καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ ἄλλως ὀρθότατον συμπέρασμα τοῦ ἡμετέρου ἐκδότου (Annot. σ. 28): Si enim ἀγραφίου δίκη competit in aerarium quod aut nomen eius in tabulas publicas non relatum (v. Hes. i. v.), aut ante debitum solutum expunctum esset (v. Harp. i. v.), apparet simul agi de magistratu, qui propter gratiam ei alterutra in re adiuvisset.

Καθ' ἡμᾶς δὲ τὰ μὲν οἷς ὤφειλεν κάλλιστα κεῖνται, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ ὧδε συμπληρωτέον τὸ χωρίον τοῦτο: καὶ τὸν τὸ ῥητὸν [μὴ] ἀποδόντα οἷς ὤφειλεν [ἐξαλείψαντος].

Ὡς προλογίζοντες εἴπομεν (1), προβαίνοντες δὲ καὶ αὖθις ὅπου δεῖ θὰ παρατηρήσωμεν, ὁ ἐρανιστὴς τοῦ Κανταβριγιακοῦ λεξικοῦ σκοπὸν ἐν ταῖς προσθήκαις αὐτοῦ προέθετο νὰ συμπληρώσῃ ἐξ ἄλλων πηγῶν ὃ ἐκέκτητο ἀντίγραφον τοῦ Ἁρποκρατίωνος. Διὸ δὴ εὑρὼν ἁπλῶς ἐν αὐτῷ (ἐν λ.) ὅτι ἡ ἀγραφίου ἥρμοζε κατὰ τοῦ ἐξαλειφθέντος ὀφειλέτου, πρὶν ἐκτίσῃ τὸ ὀφειλόμενον, προσέθετο, τίς οἶδε πόθεν ἀντλήσας, ὅτι ἡ αὐτὴ γραφὴ ὡσαύτως ἐχώρει κατὰ τοῦ τὸν ὀφείλοντα τῷ δημοσίῳ μὴ ἐγγράψαντος, ἐπίσης δέ, κατὰ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν, καὶ (κατὰ τοῦ) τὸν τὸ ῥητὸν (τὸ ὡρισμένον ἢ γεγραμμένον) [μὴ] ἀποδόντα οἷς ὤφειλεν [ἐξαλείψαντος]· τουτέστιν, οὐ μόνον κατὰ τοῦ ἐξαλειφθέντος ὀφειλέτου, ὡς ὁ Ἁρποκρ. διδάσκει, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ μὴ ἐγγράψαντος ἢ ἀδίκως αὐτὸν ἐξαλείψαντος ἄρχοντος.

Καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι τὸ λελωβημένον χωρίον τοῦτο οὕτω φαίνεται νοήσας καὶ ὁ Σχούππιος ἐξ ὧν σημειοῦται ἐν Fragm. σ. 260 περὶ τῆς ἡμετέρας γλώσσης· ὅτι δῆλα δή, κατ' αὐ-

(1) Ὅρ. σ. 4.

τήν, ἡ ἀγραφίου ἐχώρει κατὰ τοῦ ἄρχοντος, qui debitorem aut non inscripsisset, aut dolo malo expunxisset.

Εἴπομεν ὅτι αἱ λέξεις: οἷς ὤφειλεν οὐδαμῶς νοσοῦσι. Τῷ ὄντι διασαφηνίζουσιν εἰ καὶ ἀορίστως πρὸς τίνα ἔδει νὰ γένηται ἡ ἀπόδοσις· ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ ἐγγραφόμενα χρέα καὶ ὀφλήματα δὲν ἦσαν πρὸς τὸ δημόσιον πάντοτε, ἀλλὰ λ. χ. καὶ πρὸς τεμένη καὶ πρὸς τὴν θεόν, τούτου ἕνεκα ὁ ἡμέτερος γραμματικός, ἵνα πάντα περιλάβῃ, εἶπεν ἀορίστως καὶ κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμόν. Παράδειγμα δὲ πρόχειρον τῆς τοιαύτης διακρίσεως ἔχομεν τόδε, οὗ καὶ ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν, τὸν ἐν τῷ πρὸς Μακάρτατον λόγῳ (§ 71) νόμον, ἐν ᾧ σὺν ἄλλοις φέρονται τάδε: «ὅτου δ' ἂν καταγνωσθῇ, ἐγγραφόντων οἱ ἄρχοντες, πρὸς οὓς ἂν ᾖ ἡ δίκη, τοῖς πράκτορσιν, ὃ τῷ δημοσίῳ γίγνεται· ὃ δὲ τῇ θεῷ γίγνεται, τοῖς ταμίαις τῶν τῆς θεοῦ».

---

§ 2

Ἀντίδοσις, ὅταν τις προκληθεὶς εἰς λειτουργίαν ἀποφαίνῃ ἕτερον εὐπορώτερον ἑαυτοῦ καὶ προκαλῆται αὐτὸν λειτουργεῖν ἢ δόντα μὲν τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ, λαβόντα δὲ τὴν ἐκείνου ἀπηλλάχθαι.

Οὕτως ὁ Houtsma τὴν γλῶσσαν ταύτην ἐκδίδωσιν· ἐξ ὧν δ' αὐτόθι (σ. 9) ὑποσημειοῦται, ἀντὶ μὲν τῶν: καὶ προκαλῆται, ἐν τῷ κώδικι φέρεται: προκαλεῖ . . . ., ἄνευ τοῦ καί, ἀπὸ τῆς λέξεως δὲ λειτουργεῖν ἐλλείπει τὸ λ.

Καθ' ἡμᾶς δὲ ἐν τῷ προκληθεὶς ἔνεστι σφάλμα τι, ὅπερ αὐτὰ τὰ συμφραζόμενα κατάδηλον ποιοῦσι. Πῶς εἶνε δυνατὸν ὁ ὑπό τινος εἰς λειτουργίαν προκληθείς, ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ τῷ ποιησαμένῳ τὴν κατ' αὐτοῦ πρόκλησιν, αὐτὸς αὖθις νὰ προκαλῆται ἕτερον;

Διὰ ταῦτα προσῆκον νομίζομεν ἵνα τὸ ἀτόπως ὧδε κείμενον προκληθείς τοῦτο μεταβάλωμεν εἰς προβληθείς, ἀνθ' οὗ φαίνεται γραφὲν κατὰ συνήθη σύγχυσιν τῶν γραμμάτων Β καὶ Κ.

Ἐν Ἀθήναις οἱ μέλλοντες λειτουργεῖν προὐβάλλοντο (1) ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε ἁρμοδίων (2) πρὸς τοῦτο, οἱ δὲ οὕτω προβληθέντες (3) ἢ ἐνεχθέντες (4) ἢ ἐννηνεγμένοι (5) ἢ κατασταθέντες (6) κλ. ἐδύναντο, εἰ μὲν συνέτρεχον οἱ ὅροι τοῦ ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, ὡς λέγεται (7), εἰσαχθέντος νόμου περὶ ἀντιδόσεως, νὰ προκαλέσωνται διὰ προκλήσεως ὃν ἂν τῶν πολιτῶν ἐβούλοντο εἰς ἀντίδοσιν, εἰ δὲ μή, εἶχον δ' ἄλλους λόγους ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τῆς λειτουργίας, διὰ σκήψεως πρὸς τὸν ἁρμόδιον ἄρχοντα, (δι' ἀνακοπῆς, θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ἢ δι' ἐνστάσεως κατὰ τοῦ καταλόγου τῶν εἰς λειτουργίαν προτεινομένων, ὡς λ. χ. λέγομεν, δι' ἐνστάσεως κατὰ τοῦ ἐκλογικοῦ καταλόγου τοῦ δήμου) νὰ ἐξαιτήσωνται τὴν ἀπὸ ταύτης ἀπαλλαγὴν αὐτῶν. Τῶν λόγων (8) δὲ σκήψεως, περὶ χορηγίας ὄντος τοῦ λόγου, μνημονεύει ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ (Κεφ. 56. 3). Παρατηροῦμεν μόνον ὅτι ὁ τελευταῖος τούτων, τουτέστιν ὁ περὶ χορηγοῦ παισὶ μὴ γεγονότος (μὴ συμπληρώσαντος) τὰ τεσσαράκοντα ἔτη, ἦν οὐχὶ ἁπλῶς λόγος ἀπαλλαγῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποκλείσεως ἀπὸ τῆς ἐν λόγῳ λειτουργίας, τῆς διατάξεως ταύτης τοῦ νόμου οὔσης φανερῶς ἐπιτακτικῆς: «οἱ δὲ χορηγοὶ οἱ καθιστάμενοι ὑπὸ τοῦ δήμου ἔστωσαν τὴν ἡλικίαν ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα ἔτη» (9). Ὥστε ἡ ἔνστασις αὕτη ἐδύνατο μὲν βεβαίως νὰ προταθῇ ὑπὸ τοῦ προβληθέντος, πολλῷ μᾶλλον ὅμως κατ' αὐτοῦ παρὰ παντὸς πολίτου ἥρμοζεν.

Παραλείποντες ἐπὶ τοῦ παρόντος πᾶσαν ἄλλην μαρτυρίαν τῶν παλαιῶν, καλὸν νομίζομεν ἵνα παραθῶμεν τόδε τὸ χωρίον ἐκ τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου λόγου τοῦ Λυσίου (§ 9) ἁρμοδιώτατον ὂν ἵνα προχείρως, συμφώνως δὲ τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ, παραστήσῃ τὰ τῆς προκλήσεως εἰς ἀντίδοσιν, καίτοι κωμικῶς εἴρηται: «Εἰ γὰρ ἐγὼ κατασταῖ-

(1) Ἀνδοκ. π. τ. μυστηρ. § 132.

(2) Ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος λ. χ. ἢ τῶν φυλῶν ἢ ἄλλων, κατὰ λόγον τῶν λειτουργιῶν. Πρβλ. Ἀριστ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 56.

(3) Δημοσθ. π. τ. στεφ. § 149.

(4) Δημοσθ. π. Λεπτίν. § 130.

(5) Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 56. 3.

(6) Λυσ. ὑπὲρ τ. ἀδυν § 9.

(7) Δημοσθ. (ἢ ψδσθ.) π. Φαίνιππ. § 1.

(8) Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀπαρίθμησις τῶν λόγων τούτων ἐνδεικτικὴ μᾶλλον ἢ περιοριστικὴ φαίνεται οὖσα.

(9) Αἰσχίν. κ. Τιμάρχ. § 12 (Νόμος). Πρβλ. Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 56. 3.

θεὶς (1) χορηγὸς τραγῳδοῖς προκαλεσαίμην αὐτὸν εἰς ἀντίδοσιν, δεκάκις ἂν ἕλοιτο χορηγῆσαι μᾶλλον ἢ ἀντιδοῦναι ἅπαξ».

Τοῦ προβάλλομαι κατὰ παθητικὴν διάθεσιν, ἐν τῇ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος ἐννοίᾳ, συχνὴ γίνεται χρῆσις ἐν τῇ δευτέρᾳ Ὑποθέσει τοῦ κατὰ Μειδίου λόγου τοῦ Δημοσθένους (σ. 510): «προὐβάλλετο ἀφ' ἑκάστης φυλῆς εἰς γυμνασίαρχος» καὶ «ἐν οἷς προὐβάλλετο χορηγὸς ἀφ' ἑκάστης φυλῆς» καὶ «προὐβάλλοντο οἱ χορηγοὶ τῆς μελλούσης ἑορτῆς» καὶ «προεβλήθησαν οἱ χορηγοὶ ἑκάστης φυλῆς».

Φέρονται δὲ καὶ ἐν τῇ Ὑποθέσει τοῦ πρὸς Φαίνιππον περὶ ἀντιδόσεως ψευδοδημοσθενείου λόγου τάδε: «νόμος δὲ ἐδίδου τῷ πεπονηκότι τούτων ὑπεξελθεῖν ἐκ τοῦ συντάγματος, εἴ τινα ἑαυτοῦ πλουσιώτερον σχολάζοντα ἐπεδείκνυε. καὶ εἰ μὲν ὁ προβληθεὶς ὡμολόγει πλουσιώτερος εἶναι, εἰς τοὺς τριακοσίους ἀντικαθίστατο· εἰ δ' ἠρνεῖτο, τὴν οὐσίαν ἀντεδίδοσαν». Ἀλλ' ἡμῖν ἔξω πάσης ἀμφιβολίας κεῖται ὅτι ἐνταῦθα, τοὐναντίον, γραπτέον: προκληθείς, ἀνθ' οὗ κατὰ σύγχυσιν αὖθις τῶν γραμμάτων Κ καὶ Β τὸ κακῶς ἔχον προβληθεὶς ἐγράφη. Τῷ ὄντι ὁ βουλόμενος ὑπεξελθεῖν τοῦ συντάγματος τῶν λειτουργεῖν ἐνηνεγμένων, οὐ προὐβάλλετο, ἀλλὰ διὰ προκλήσεως προὐκαλεῖτο ὃν ἐβούλετο εἰς ἀντίδοσιν, ὡς σὺν ἄλλοις μαρτυρεῖ καὶ τόδε, ἐκ τοῦ αὐτοῦ πρὸς Φαίνιππον λόγου χωρίον (§ 19): «ἐγὼ γὰρ καὶ πρότερον προεκαλεσάμην Φαίνιππον, καὶ νῦν κτλ.»

Ἐπειδὴ δ' ἡμῖν ὁ λόγος περὶ τῆς νομικῆς ἐννοίας τοῦ προκαλοῦμαι, παρατηροῦμεν προσέτι ὅτι πιθανῶς καὶ ἐν τῷ Ξενοφῶντος Οἰκονομικῷ Κεφ. Ζ' § 3 τὸ ἐν αὐτῷ φερόμενον προΣκαλοῦνται μετατυπωτέον εἰς προκαλοῦνται: «οὐ γὰρ δὴ ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας, οὐδείς, ἔφη, ζητεῖ τὸν καλόν τε κἀγαθόν, ἀλλὰ σαφῶς, ἔφη, ὀνομάζοντές με Ἰσχόμαχον πατρόθεν προσκαλοῦνται». Ὁ δὲ νοῦς, κατὰ τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν, ἔσται ὅτι ὁ Ἰσχόμαχος παρίσταται ἐπιχαρίτως τε ἅμα καὶ σκωπτικῶς λέγων, ὅτι οἱ προκαλούμενοι αὐτὸν εἰς ἀντίδοσιν, ὅπερ, ὡς φαίνεται, οὐ πάνυ σπανίως συνέβαινεν αὐτῷ, περὶ τούτου μόνον ἐφρόντιζον, ὅπως σαφῶς προσδιορίσωσιν ἐν τῷ ἐγγράφῳ τῆς προκλήσεως τὸ ὄνομα αὐτοῦ πατρόθεν, βεβαίως δὲ καὶ τὸ τοῦ δήμου, ἵν' ἀκριβῶς ὑποδεί-

(1) Τὸ κατασταθεὶς ὧδε ὑπολαμβάνομεν ἰσοδύναμον τῷ ἐνεχθεὶς ἢ προβληθείς.

ξωσιν αὐτὸν καὶ ἐξαναγκάσωσιν εἰς λειτουργίαν, διδόντες τὰ ἑαυτῶν εἰς ἀντίδοσιν.

Ἄξιον περιεργίας εἶνε ὅτι ἐν τῷ νῦν σωζομένῳ λεξικῷ τοῦ Ἁρποκρατίωνος οὐδεὶς ὁρισμὸς περὶ ἀντιδόσεως ἀπαντᾷ, καίτοι πολὺ μὲν τὸ ὄνομα παρὰ τοῖς ῥήτορσι, διεσώθησαν δ' ἄχρις ἡμῶν καὶ δύο (1) περὶ ἀντιδόσεως λόγοι, ὁ πρὸς Φαίνιππον καὶ ὁ τοῦ Ἰσοκράτους, τῷ ὀνόματι μὲν τούτῳ κεκοσμημένος, περὶ παντὸς δ' ἄλλου μᾶλλον ἢ περὶ ἀντιδόσεως πραγματευόμενος. Ὥστε καὶ αὖθις δηλοῦται ἡ πρόθεσις τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ ἵνα συμπληρώσῃ τὸν Ἁρποκρατίωνα. Εὐτύχημα δ' εἶνε ὅτι παρέδωκεν ἡμῖν τὸν ἄριστον περὶ ἀντιδόσεως ὁρισμόν (2).

Ἡ δ' ὅλη γλῶσσα, ἀκολούθως τοῖς διειλημμένοις, ὧδε καθ' ἡμᾶς γραπτέα:

Ἀντίδοσις, ὅταν τις προ(β)ληθεὶς εἰς λειτουργίαν ἀποφαίνῃ ἕτερον εὐπορώτερον ἑαυτοῦ, προκαλῆ[ται δ'] αὐτὸν [ἢ λ]ειτουργεῖν ἢ δόντα μὲν τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ, λαβόντα δὲ τὴν ἐκείνου ἀπηλλάχθαι.

Ἀναπληροῦμεν δὲ τὰ μέν: προκαλεῖ . . . αὐτὸν διὰ τῶν προκαλῆ[ται δ'] αὐτόν, ἀκολουθοῦντες τῇ ὑποδείξει τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων, πρὸ δὲ τοῦ [λ]ειτουργεῖν προσεθέμεθα τὸν διαζευκτικὸν ἤ, δοξάζοντες μὲν ὅτι ἐξέπεσε σὺν τῷ λ, ὅτι δ' οὕτως ὁ ἐρανιστὴς ἔγραψε, δηλῶν ἐπὶ τὸ ἐμφαντικώτερον ὅτι δυοῖν θάτερον ὁ προκληθεὶς ὤφειλε νὰ πράξῃ, ἢ λειτουργεῖν ἢ δόντα μὲν τὰ ἑαυτοῦ λαβόντα δὲ τὰ τοῦ προκαλεσαμένου ἀπηλλάχθαι. Τῇ αὐτῇ δὲ συντάξει χρῆται καὶ κατωτέρω ἐν λ. διαγραφὴ περὶ ἧς λέγομεν ἐν § 11. Καὶ ὁ Σουΐδας δὲ περὶ ἀντιδόσεως πραγματευόμενος ὡσαύτως λέγει (3): «ἐξ ὧν ἠναγκάζοντο ἢ διδόναι τὰς οὐσίας οἱ προσταττόμενοι ἢ λειτουργεῖν». Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Σχολιαστὴς Δημοσθένους (ἐν § 36 τοῦ κ. Φιλίππ. Α'): «Ἐκ τούτου ἠναγκάζετο ἢ δοῦναι τὴν οὐσίαν ἢ λειτουργεῖσθαι» (sic).

(1) Τινὲς καὶ τὸν Περὶ τραύματος ἐκ προνοίας λόγον τοῦ Λυσίου ἀνακριβῶς λόγον περὶ ἀντιδόσεως προσονομάζουσιν.

(2) Πρβλ. Σχολ. Δημοσθ. σ. 50,20 (εἰς κ. Φιλιππ. Α' § 36). Σουΐδ. ἐν λ. ἀντίδοσις. Βεκκ. Ἀνεκδ. 197,3 ἐπίσης ἐν λ.

(3) Τὴν γλῶσσαν ὅμως ταύτην ὁ Gaisford ὀβελίζει, δι' οὓς λόγους ἐκτίθησιν ἐν τόμ. α', σελ. 470 ἐν ὑποσ. τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδόσεως.

Ἀλλ' ἄλλα, μᾶλλον δ' ἀλλ' ἀντ' ἄλλων διδάσκουσιν ὅ τε μνησθεὶς Σχολιαστὴς καὶ ὁ Σουίδας περὶ ἀντιδόσεως, διατεινόμενοι ὅτι εἰς ἀντίδοσιν προὐκαλοῦντο οὐχὶ οἱ εἰς λειτουργίαν τινὰ ἐνηνεγμένοι τοὺς μὴ ἐνεχθέντας τῶν πολιτῶν, καίτοι εὐπορωτέρους αὐτῶν, ὡς ὀρθῶς διδάσκει τὸ ἡμέτερον κανταβριγιακὸν λεξικόν (1), ἀλλὰ τοὐναντίον, οἱ μὴ ἐνεχθέντες τοὺς ἐνηνεγμένους, εἰ ἔβλεπον αὐτοὺς προφασιζομένους ὅτι διὰ πενίαν οὐ δύνανται λειτουργεῖν. Παρατιθέμεθα δὲ τὰ τοῦ Σουίδα ὧδ' ἔχοντα: «τοὺς εἰς λειτουργίαν τινὰ χειροτονουμένους καὶ μὴ βουλομένους λειτουργεῖν ἐπὶ προφάσει πενίας, ἀντεδίδουν ἕτεροι τὰς ἑαυτῶν οὐσίας λέγοντες, εἰ λάβωσι τὰς ἐκείνων λειτουργεῖν. ἐξ ὧν ἠναγκάζοντο ἢ διδόναι τὰς οὐσίας οἱ προσταττόμενοι ἢ λειτουργεῖν. τὸ οὖν ἀντιδιδόναι τινὰς τὰς ἑαυτῶν οὐσίας καὶ λαμβάνειν τὰς ἑτέρων, τῶν προσταττομένων λειτουργεῖν, ἐλέγετο ἀντίδοσις». Ταὐτὰ δὲ λέγει καὶ ὁ Σχολιαστής, ἄλλαις μὲν λέξεσι χρώμενος, ἀντίθετα δὲ καὶ ταῦτα πρὸς πάνθ' ὅσα ἄλλοθεν γινώσκομεν.

Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ καὶ λεξικογράφοι, ἄπειροι τῆς νομικῆς ἐπιστήμης ὄντες, πολλάκις ἀτελῶς νοοῦσι καὶ διαστρόφως ἑρμηνεύουσι τὰ δικαστικὰ πράγματα, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ὅλως αὐτοσχεδιάζουσι περὶ τῶν κατ' αὐτά, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. Ἀλλ' ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος γλῶσσα τοῦ Σουίδα, ἐπίσης δὲ καὶ ἡ σύμφωνος αὐτῇ διδασκαλία τοῦ Σχολιαστοῦ, εἰσὶν ἆρά γε ἁπλᾶ αὐτοσχεδιάσματα, ἢ μὴ μᾶλλον προϊόντα κακῆς ἀναγνώσεως ἢ καὶ κακῆς γραφῆς; Διότι μηδὲ τούτου ἐπιλανθανώμεθα, ἡμεῖς οἱ νομικοὶ μάλιστα (διότι τοῖς φιλολόγοις προσπίπτει συχνότατα τὸ πρᾶγμα) ὅτι οὐδ' αὐτὰ τὰ χειρόγραφα, ὧν χρῆσιν ἐποιοῦντο οἱ ἀρχαῖοι λεξικογράφοι καὶ γραμματικοὶ καὶ λοιποὶ λόγιοι, πολλῷ δὲ μᾶλλον, ἐννοεῖται, οἱ τῶν χρόνων τοῦ Σουίδα, ἦσαν ἀπηλλαγμένα πάντοτε παντοίων ἁμαρτημάτων. Τοὐναντίον, ὡς ἐπανειλημμένως ἐδίδαξε καὶ ἀπέδειξεν (2) ὁ περιφανέστατος Κόβητος, πλείστας μὲν ἀποδείξεις, μάρτυρας δ' ἐξ αὐτῶν τῶν παλαιῶν προσαγόμενος τὸν Στράβωνα, τὸν Γαληνὸν καὶ ἄλλους, καὶ αὐτὰ τὰ σχετικῶς παλαιότατα ἀντίγραφα, μάλιστα δὲ τὰ εἰς πρᾶσιν γεγραμμένα, οὐ σπανίως ἦσαν σφαλμάτων ὑπέρπλεα.

(1) Πρβλ. ἔτι Ἀνέκδ. Βεκκ. σ. 197.3 ἐν λ. ἀντίδοσις.

(2) Cobet, Hyperidis Orat. duae, ed. alt. (1877) σ. 26 ἑπ.—Ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ, Τόμ. Α' σ. 521, 189. Ἐν Var. Lect. πολλαχοῦ.

Ἐν τοῖς Ἑρμηνευτικοῖς τοῦ Σαμουήλου Πετίτου τὰ περὶ ἀντιδόσεως διεξερχόμενοι (1), ἐνετύχομεν τῷδε τῷ δημοσθενικῷ χωρίῳ ἐκ τοῦ πρὸς Λεπτίνην λόγου (§ 130) ὧδε κατὰ λέξιν γεγραμμένῳ: «οὔτε φυλὴ πώποτε ἐνεγκεῖν ἐτόλμησεν οὐδεμία οὐδένα τῶν ἀπ' ἐκείνων χορηγόν, οὔτε ἐνεχθεῖσιν αὐτοῖς ἄλλος οὐδεὶς ἀντιδοῦναι». Ὅτι τὸ χωρίον νοσεῖ, παντὶ φανερὸν γίνεται, εὐθὺς ὡς σκέψηται ὅτι, ἀφ' οὗ οὐδεὶς πώποτε τούτων ἠνέχθη ὑπὸ τῶν φυλῶν, ἀδύνατον ἦν νὰ ἐπηκολούθει ὅτι τούτοις ἐνεχθεῖσιν οὐδεὶς ἀντιδοῦναι ἐτόλμησεν. Εὐθὺς δ' ἀνεμνήσθημεν τῆς περὶ ἀντιδόσεως διδασκαλίας τοῦ Σουίδα καὶ τοῦ Σχολιαστοῦ. Μὴ ἆρά γε, εἴπομεν καθ' ἡμᾶς αὐτούς, ἐκ τοῦ χωρίου τούτου, οὑτωσὶ πλημμελῶς ἔχοντος, οὗτοι ἢ οἱ ἀφ' ὧν οὗτοι παρέλαβον, ἀνεπισκέπτως ἤντλησαν τὸ δίδαγμα ὅτι εἰς τοὺς ἐνεχθέντας, τουτέστιν εἰς τοὺς προβληθέντας, ἀλλὰ μὴ βουλομένους λειτουργεῖν, προὐτείνετο ὑπὸ τῶν ἔξωθεν ἡ ἀντίδοσις; Ἔπειτα, δεδομένου ὅτι τὸ χωρίον νοσεῖ, μὴ μεταξὺ τοῦ οὔτε καὶ ἐνεχθεῖσιν αὐτοῖς ἐξέπεσε παλαιότατα ἤδη τὸ ἀρνητικὸν μὴ (: οὔτε [μὴ] ἐνεχθεῖσιν αὐτοῖς), ὃ φαίνεται ἀπαιτοῦσα ἡ ἔννοια; Τῷ ὄντι, ἂν ἡ μετοχὴ ἐνεχθεῖσιν ἔχῃ καλῶς, οὐδὲν ἄλλο εἶνε πιθανώτερον ἢ ὅτι ὁ Δημοσθένης ὧδ' εἶπε κατ' ἔννοιαν: ἐπειδὴ οἱ ἀφ' Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἦσαν ἀτελεῖς πλὴν ἱερῶν, οὔτε φυλὴ πώποτε οὐδεμία ἐτόλμησεν οὐδένα τῶν ἀπ' ἐκείνων ἐνεγκεῖν χορηγόν, οὔτε, διὰ τὸν αὐτὸν ὡς εἰκὸς τῆς ἀτελείας λόγον, μηδέποτε ὑπὸ τῶν φυλῶν ἐνεχθεῖσιν, ἄλλος οὐδεὶς τῶν πολιτῶν (τῶν ἑκάστοτε, ἐννοεῖται, λειτουργεῖν προβαλλομένων) αὐτοῖς ἀντιδοῦναι ἐτόλμησε, προκαλέσασθαι δηλονότι αὐτοὺς εἰς ἀντίδοσιν, ἵν' οὕτως ἐξαναγκάσῃ λειτουργεῖν.

Σπεύσωμεν ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι, πρώτου τοῦ Ἱερ. Οὐολφίου εἰσηγησαμένου, ἐν ἁπάσαις ἔκτοτε ἄχρι τοῦ νῦν, ὅσον οἴδαμεν, ταῖς ἐκδόσεσιν, ἡ προτέρα γραφή: ἐνεχθεῖσιν μετετυπώθη εἰς τὴν κρατοῦσαν: ἐνεχθείς, ὅτι δὲ ταύτην ὀνομαστοὶ κριτικοὶ ὡς μόνην ὀρθὴν ἀπεδέξαντο, ὧδε τὸ δεύτερον μέρος τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίου ἑρμηνεύοντες, ἀκολούθως τῷ Οὐολφίῳ: neque etiam quisquam alius nominatus, illos ad permutationem facultatum adi-

(1) Ἐν τόμ. Γ' σ. 368 τῆς Jurisprud. Rom. et Attica, Lugd. Batav. M. DCC. XLI.

gere (ausus est). Ἰδοὺ δὲ περὶ τούτων τί διδάσκει καὶ ὁ Τάϋλωρ (1): «[ἐνεχθεὶς] Ita editio Francof. 1604, uti legit Vindob. Bodl. et Obsop. Recte. Atque ita Wolfius interpretatur. Secus versio Italica, secus ista P. Nannii, quae lectionem caeterarum omnium editionum et MSS. sequuntur, ἐνεχθεῖσιν. Wolfius feliciter valde hunc locum expedivit et vindicavit. Nihil certius ejus emendatione, nihil explicatione expressius».

Περὶ ὀλίγων θεμάτων τοῦ ἀττικοῦ δικαίου τοσαῦτα ὅσα περὶ ἀντιδόσεως ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐγράφησαν. Δυστυχῶς καὶ ἐνταῦθα αἱ πηγαὶ εἰσὶν ἐλλιπεῖς. Ἔπειτα, ἐπειδὴ ὁ θεσμὸς τῆς ἀντιδόσεως παρὰ μόνῳ τῷ ἀττικῷ δικαίῳ ἀπαντᾷ, οὐδεμία ἐξ ἑτέρας νομοθεσίας ἐπικουρία εἶνε δυνατή, ὅπως τοὐλάχιστον, τῇ κατ' ἀναλογίαν ἑρμηνείᾳ χρώμενοι, συμπληρώσωμεν ἄλλοθεν τὰ κενά, ἅπερ καὶ πολλὰ καὶ σπουδαιότατά εἰσιν.

Ὅπως δή ποτε ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπαρχουσῶν πηγῶν διεμορφώθη τις περὶ ἀντιδόσεως θεωρία ὑπὸ τοῦ Βοικχίου, ᾧ τινι ἠκολούθησαν οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων συγγραφέων, καὶ καθ' ἣν ἡ ἀντίδοσις ἔν τισι περιπτώσεσιν ἐδύνατο νὰ καταλήξῃ εἰς πραγματικὴν ἀνταλλαγὴν περιουσιῶν. Ἀλλ', ὡς εἴπομεν, τοσαῦτά εἰσι τὰ κενά, τόσῳ δὲ καὶ ὁ θεσμὸς οὗτος καθ' ἑαυτὸν πρωτότυπος, ὥστε ἕτεροι συγγραφεῖς, καίτοι οἱ τελευταῖοι οὗτοι εἰσὶ λίαν εὐάριθμοι, μὴ δυνάμενοι, λόγῳ τῆς μεγίστης σπουδαιότητος τῶν ἀποτελεσμάτων, νὰ παραδέξωνται ὅτι ὁ Ἀθηναῖος νομοθέτης, παρὰ τῇ κληρονομικῇ διαδοχῇ καὶ τῇ δημεύσει, ἐνομοθέτησε καὶ τρίτον τρόπον καθολικῆς μεταβιβάσεως τῆς περιουσίας μεταξὺ ζώντων, διὰ τῆς ἀντιδόσεως, ἔπλασαν ἑτέραν θεωρίαν, καθ' ἣν ἡ ἀντίδοσις ἀντικείμενον εἶχεν οὐχὶ τὰς οὐσίας τῶν ἀντιδιδόντων, ἀλλὰ τὴν πρὸς λειτουργίαν ὑποχρέωσιν, ὅτι δὲ πᾶσα ἡ διαδικασία τῆς ἀντιδόσεως εἰς ἕνα ἁπλῶς σκοπὸν ἔτεινε, πότερος τῶν ἀντιδιδόντων ἔμελλε νὰ ὑποχρεωθῇ εἰς λειτουργίαν. Τῇ δευτέρᾳ δὲ ταύτῃ διδασκαλίᾳ στοιχεῖ καὶ ὁ νεώτατος περὶ ἀττικοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου συγγραφεὺς κ. Λουδοβῖκος Beauchet, καθηγητὴς τῆς ἐν Νανσῦ τῆς Γαλλίας Νομικῆς Σχολῆς, ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ πέρυσιν ἐκδοθείσῃ

(1) Παρὰ Schaefer Appar. Critic ἐν τόμ. 3 σ. 245.

τετρατόμῳ, πλείστου δὲ λόγου ἀξίᾳ Ἱστορίᾳ τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου τῶν Ἀθηναίων (1).

Ἀλλ' ἡ νεωτέρα αὕτη θεωρία, καίτοι ὡς τοιαύτη νομικῶς ἄμεμπτος, προσέτι δὲ καί πως ἐπαγωγός, μάλιστα διὰ τὸ ἁπλοῦν τῆς παραστάσεως τῶν πραγμάτων, στερεῖται μὲν ἰδίων βάσεων, πᾶσαν δὲ τὴν δικαιολογικὴν ὑπόστασιν αὐτῆς προσπαθεῖ ν' ἀντλήσῃ ἐξ ἀρνητικῶν ἐπιχειρημάτων, ὧν τινὰ μὲν συνίστανται εἰς τὴν ἀμφισβήτησιν, ἄνευ εἰδικῆς δικαιολογίας, τοῦ κύρους τῆς ὑπὸ τῶν γραμματικῶν, σχολιαστῶν καὶ λεξικογράφων περισωθείσης ἡμῖν παραδόσεως περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς νομικῆς ἐννοίας τῆς ἀντιδόσεως, τὰ δὲ λοιπὰ πάντα εἰς τὴν διάφορον ἑρμηνείαν, κατ' οὐσίαν καὶ ταύτην ἀρνητικήν, τῶν παρὰ τοῖς ῥήτορσι σχετικῶν τῷ θέματι τούτῳ χωρίων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ πρᾶγμα οὔτε διαφέροντος, οὔτε σπουδαιότητος στερεῖται, καλὸν νομίζομεν ἵν' ὡς οἷόν τε κεφαλαιωδῶς ἐπιδράμωμεν τὰ κατ' αὐτό.

Βεβαίως οὐδεὶς εἶνε πρέπον νὰ πιστεύῃ ἀνεξελέγκτως τοῖς γραμματικοῖς καὶ λεξικογράφοις ἐν τοῖς νομικοῖς πράγμασι, τοῦτο δὲ καὶ ἡμεῖς ἐπανειλημμένως εἴπομεν, καὶ πλεῖστοι πρὸ ἡμῶν ἐδίδαξαν. Ἀλλ' ὁ κανὼν οὗτος προϋποτίθησι κατ' ἀνάγκην ἕτερον, καθ' ὃν ὁσάκις δὲν ὑπάρχουσιν ἕτεραι ἄμεσοι μαρτυρίαι ἢ αἱ ὑπάρχουσαι δὲν ἀντίκεινται σαφῶς πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων τούτων συγγραφέων διδασκόμενα, ὀφείλομεν (πλὴν ἄν, ἐννοεῖται, προφανῶς ἀντιφατικὰ ἢ γελοῖα ἢ ἄπιστα διδάσκουσιν) ὅσον οἷόν τε ἐφεκτικῶς νὰ κρίνωμεν περὶ αὐτῶν· τοῦτο δ' ἀκριβῶς διότι, πολλῷ ἐγγύτερον ἡμῶν πρὸς τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἀττικὴν νομοθεσίαν γενόμενοι, πλεῖστα δ' ἄλλα κεκτημένοι ἱστορικὰ ἐφόδια, ὧν ἡμεῖς στερούμεθα, ἐδύναντο μὲν πιθανῶς κάλλιον ἡμῶν ν' ἀντιλάβωνται ἐνίοτε τῶν πραγμάτων, δὲν εἶνε δ' ἀπίθανον καὶ ἃ διδάσκουσι νὰ ἤντλησαν ἐκ κρειττόνων πηγῶν ἀφανισθεισῶν. Περὶ ἀντιδόσεως δ' ὄντος τοῦ λόγου, ἱκανῶν δὲ μαρτυρίων παρὰ τοῖς ῥήτορσι σῳζομένων, τούτων δὲ οὐδαμῶς, ὅσον εἰς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἀντιδόσεως ἀφορᾷ, τῇ διδασκαλίᾳ τῶν λεξικογράφων μαχομένων, οὐδείς, φρονοῦμεν, δικαιοῦται νὰ χαρακτηρίσῃ τὴν τελευταίαν ὡς προϊὸν ἀδοκίμου ἑρμηνείας ἢ ὡς αὐθαίρετον κατασκεύασμα κατὰ πρόληψιν.

(1) Lud. Beauchet, Histoire du droit privé de la Républ. Athénienne. Paris, 1897. Τόμ. Γ'. σελ. 722 ἑπ.

Φέρε ἤδη ἴδωμεν πῶς ἑρμηνεύουσι τὰ παρὰ τοῖς ῥήτορσιν εὐάριθμα περὶ ἀντιδόσεως χωρία καὶ τί περὶ τούτων διδάσκουσιν οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος διδασκαλίας θιασῶται, ἵν' ἀποδείξωσιν ὅτι τὸ ἀντιδιδόμενον ἦν οὐχὶ ἡ οὐσία, ἀλλ' ἡ λειτουργία:

α') Ἐν τῷ κατ' Ἀφόβου Β' δημοσθενικῷ λόγῳ § 17 φέρεται: «ὡς γὰρ τὰς δίκας ταύτας ἔμελλον εἰσιέναι κατ' αὐτῶν, ἀντίδοσιν ἐπ' ἐμὲ παρεσκεύασαν, ἵν' εἰ μὲν ἀντιδοίην, μὴ ἐξείη μοι πρὸς αὐτοὺς ἀντιδικεῖν, ὡς καὶ τῶν δικῶν τούτων τοῦ ἀντιδόντος γιγνομένων, εἰ δὲ μηδὲν τούτων ποιοίην, ἵν' ἐκ βραχείας οὔσης λειτουργῶν παντάπασιν ἀναιρεθείην». Ταῦτα δ' ὅμως, κατὰ τοὺς ἀντιδοξοῦντας, οὐδαμῶς ὀρθῶς ἑρμηνεύονται ὑπὸ τῶν τῆς πρώτης γνώμης ὀπαδῶν ὡς δηλοῦντα ὅτι διὰ τῆς ἀντιδόσεως καὶ αἱ δίκαι, τουτέστιν αἱ ἀγωγαί, μετεβιβάζοντο ἀπὸ τῆς κυριότητος τοῦ μὲν εἰς τὴν κυριότητα τοῦ δὲ τῶν ἀντιδιδόντων· ἀλλ' ὅτι αἱ λέξεις: ὡς καὶ τῶν δικῶν τούτων τοῦ ἀντιδόντος γιγνομένων δύνανται, ἢ μᾶλλον πρέπον εἶνε, νὰ νοηθῶσιν ἐπὶ τοῦ προκειμένου χωρίου ὡς ἁπλῶς ἐμφαίνουσαι προσωρινὴν ἀναστολὴν τῆς ἐνασκήσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ λέγοντος, λόγῳ τῆς προκλήσεως αὐτοῦ εἰς ἀντίδοσιν. Ἐπάγονται δὲ ὅτι ἀκριβῶς ὁ Δημοσθένης, ἵν' ἀποφύγῃ τὰ ἐκ τῆς ἀναστολῆς ταύτης ἐπιζήμια ἀποτελέσματα (οὕτως ἑρμηνεύουσι τὰ μικρὸν κατωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ § ἀκολουθοῦντα: ἵνα μὴ στερηθῶ τῶν δικῶν) προὐτίμησε ν' ἀποτίσῃ τὴν λειτουργίαν (1). Ἀλλ' ὡς παντὶ δῆλον ἡ ἑρμηνεία αὕτη οὐδεμιᾶς δύναται νὰ τύχῃ ἀποδοχῆς, διότι βιάζεται μὲν τὴν σημασίαν τῶν λέξεων, βιάζεται δὲ καὶ τὴν καθόλου ἔννοιαν τοῦ ἕλληνος λόγου, καὶ ταῦτα πρὸς ὑποστήριξιν γνώμης, πάνυ μὲν εὐπροσώπου, ὡς εἴπομεν, ἀλλ' ἐστερημένης ἰδίων βάσεων. Πῶς εἶνέ ποτε δυνατὸν αἱ φράσεις: ἵνα μὴ στερηθῶ τῶν δικῶν — ὡς καὶ τούτων τοῦ ἀντιδόντος γιγνομένων νὰ νοηθῶσιν ἑλληνιστὶ ἄλλως ἢ ὡς δηλοῦσαι ἀποβολὴν μὲν ἡ πρώτη, κτῆσιν δ' ἡ ἑτέρα τῶν ἀγωγῶν τούτων, κατ' ἐπακολούθησιν τῆς ἀντιδόσεως; Ἔπειτα τίνος ἄλλης μαρτυρίας κρείσσονος χρείαν ἔχομεν, ἐὰν προσαγάγωμεν μάρτυρας αὐτοὺς τοὺς ἀντιδίκους τοῦ Δημοσθένους, οἵτινες τοσοῦτο ἀναμφίλεκτον τὴν εἰς ἑαυτοὺς μεταβίβασιν τῶν ἀγωγῶν τούτων ἐνόμισαν, ὥστε,

(1) Beauchet, αὐτόθ. τόμ. Γ' σ. 729.

πρὸ πάσης ἔτι διαδικασίας περὶ τῆς ἀντιδόσεως (1), ὡς αὐτῶν οὔσας ἠφίεσαν τοῖς ἐπιτρόποις (2);

Ἀλλὰ πλεῖστα πράγματα καὶ τοῖς φιλολόγοις καὶ τοῖς νομικοῖς παρέσχεν ἡ φιλολογικὴ καὶ νομικὴ ἑρμηνεία τῶν ἀμέσως τῷ ἀνωτέρω ἐκ τοῦ κατ' Ἀφόβου λόγου § 17 παρατεθέντι χωρίῳ ἀκολουθούντων, τῶνδε: « ᾧ (Θρασυλόχῳ) τούτων οὐδὲν ἐνθυμηθεὶς ἀντέδωκα μέν, ἀπέκλεισα δὲ ὡς διαδικασίας τευξόμενος· οὐ τυχὼν δὲ ταύτης, τῶν χρόνων ὑπογύων ὄντων, ἵνα μὴ στερηθῶ τῶν δικῶν, ἀπέτισα τὴν λειτουργίαν ὑποθεὶς τὴν οἰκίαν καὶ τἀμαυτοῦ πάντα, βουλόμενος εἰς ὑμᾶς εἰσελθεῖν τὰς πρὸς τουτουσὶ δίκας ». Εὐλόγως δὲ παρέσχον πράγματα, διότι ὄντως πολλά εἰσι τὰ ἐν αὐτοῖς σκοτεινὰ καὶ δυσερμήνευτα. Τί σημαίνουσι λ. χ. τὰ: ἀπέκλεισα ὡς διαδ. τευξόμενος; Πῶς δὲ ἢ διατί οὐκ ἔτυχε διαδικασίας καὶ τίνος; Τίς δ' εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡ ἔννοια τῆς γεν. ἀπολύτου: τῶν χρόνων ὑπογύων ὄντων;

Τινὰ τούτων ἑρμηνεύουσιν οἱ φιλόλογοι· οὕτω λ. χ. ὁ Οὐόλφιος περὶ τῶν: ἀντέδωκα - τευξόμενος σημειοῦται: Ad verbum: permutavi quidem, sed exclusi vel inclusi, ut disceptationem consecuturus. Lalamantius: bonorum quidem feci commutationem, ea tamen lege et cum hac exceptione, ut eos mihi judicio liceret persequi (3). Ταὐτὰ δὲ διδάσκει καὶ ὁ Ῥείσκιος: Sententia est: excepi et reservavi mihi jus agendi in tutores titulo pecuniarum defraudatarum (διαδικασία enim erat actio de pecuniis controversis.) nil desperans fore, ut Thrasylochus hoc jus ne denegaret (4). Οἱ δὲ Liddell καὶ Scott ἐν τῷ ἀξιολόγῳ αὐτῶν λεξικῷ (5), τὸ ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίῳ ἀποκλείω ἑρμηνεύουσιν ὡς δηλοῦν to make an exception.

Ἐκ δὲ τῶν νομικῶν, οἱ τὴν ἀντίδοσιν οὐσίας παραδεχόμενοι, τῇ τῶν κριτικῶν γνώμῃ ταύτῃ στοιχοῦντες, δοξάζουσι μὲν ὅτι ὁ Δημο-

(1) Ἐξ ἑρμην. ἡμετέρας τῶν ἐν τῷ κ. Ἀφόβ. Β' § 17: « ἀπέκλεισα δὲ ὡς διαδικασίας τευξόμενος· οὐ τυχὼν δὲ ταύτης κτλ.».

(2) Δημοσθ. κ. Μειδ. § 79.

(3) Παρὰ Schaef. Appar. Crit. ἐν Τόμ. 3 σ. 437.

(4) Αὐτόθι.

(5) Ἔκδοσις 7η ἐν λ. ἀποκλείω.

σθένης ἐδέξατο τὴν ἀντίδοσιν ὑπὸ τὸν ὅρον ἐξαιρέσεως τῶν κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῶν αὐτοῦ, ἀδυνάτου ἄλλως οὔσης τῆς ἀποτιμήσεως αὐτῶν εἰς χρήματα, πρὸ τῆς ἐκδικάσεως αὐτῶν, διδάσκουσι δ' ὅτι, λόγῳ τῆς ἐπιφυλάξεως ταύτης, προκύπτοντος προδικαστικοῦ ζητήματος, παρίστατο ἡ ἀνάγκη νέας διαδικασίας (: ὡς διαδικασίας τευξόμενος), ἧς ὅμως ὁμολογοῦσιν ὅτι ἀγνοοῦσι τὰς ἀρχάς.

Ὡς βλέπομεν, πάντα ταῦτα κυρίως ἐκ τῆς ἑρμηνείας τοῦ ῥήματος ἀπέκλεισα ἀποῤῥέουσιν, ἕνεκα δὲ ταύτης κατασκευάζεται καὶ ἡ θεωρία περὶ μερικῆς ἢ ὑπὸ ὅρον ἀποδοχῆς τῆς εἰς ἀντίδοσιν προκλήσεως, ἀκολούθως δὲ τούτοις καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ προκειμένου ἡμῖν χωρίου ἑρμηνεύεται.

Ἀλλ' ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν εἰς ταῦτα νὰ συμφωνήσωμεν. Τῷ ὄντι, ἂν αὐτὸς ὁ Δημοσθένης, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ χωρίῳ, διαῤῥήδην κηρύσσῃ ὅτι ἀντέδωκε μὲν ἀπέκλεισε δέ, οὐδὲν τούτων ἀναλογισάμενος, ὅτι, τουτέστι, ταῦτα οἱ ἐναντίοι ἐπ' αὐτὸν παρεσκεύασαν, ἵνα, εἰ μὲν ἀντιδοίη, μὴ ἐξείη αὐτῷ πρὸς ἐκείνους ἀντιδικεῖν, ὡς καὶ τῶν δικῶν τοῦ ἀντιδόντος γιγνομένων, εἰ δὲ μηδὲν τούτων ποιοίη κτλ., πῶς εἶνε δυνατὸν ἡμεῖς νὰ παραδεξώμεθα ὅτι, τοὐναντίον, καὶ προὐνόησεν ἀμέσως περὶ ἐξαιρέσεως καὶ διασώσεως τῶν κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀγωγῶν αὐτοῦ; Δὲν εἶνε δὲ παντὶ συμφανὲς ὅτι, εἴπερ ἐγκαίρως ᾔσθετο τῶν σκοπῶν τούτων τῶν ἀντιδίκων, μάλιστα δὲ τοῦ κυριωτάτου αὐτῶν, ν' ἀποφύγωσι τὰς ἀγωγὰς ἀποστεροῦντες τὸν Δημοσθένην, ἀντὶ ν' ἀντιδώσῃ, θὰ προὐτίμα μᾶλλον ν' ἀποτίσῃ τὴν λειτουργίαν, ὅπερ καὶ ἔπραξεν, εὐθὺς ὡς εἶδε κινδυνευούσας τὰς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων δίκας;

Διὰ ταῦτα οὐδὲ τῷ Σχαιφέρῳ συμφωνοῦμεν, καίπερ διαφόρως, ἧττον δ' ἀπιθάνως ὅπως δή ποτε τὸ ἀπέκλεισα ἑρμηνεύοντι. Τάδε δὲ περὶ τοῦ χωρίου διδάσκει οὗτος, συσχετίζων πρὸς τὰ ἐν τῷ κατὰ Μειδίου ἐν § 79 φερόμενα: Mihi videtur hoc dici: conditionem oblatam ita accepi, ut hominem possessione bonorum meorum excluderem, (quippe non bona commutaturus,) quia sperabam fore, ut litem tutoribus intendere possem. Tum ille ἀποκλεισθεὶς κατέσχισε τὰς θύρας τῶν οἰκημάτων ceteraque perpetravit, quae in Midiana commemorantur(1). Ἀπαρεσκόμεθα δὲ

(1) Ἐν Appar. Crit. Τόμ. 3 σ. 437.

ταύτῃ τῇ ἑρμηνείᾳ, διότι ἀδύνατον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐδύνατο νὰ ὁμολογήσῃ ἐπὶ δικαστηρίου, ὅτι οἱονεὶ παίζων ἀντέδωκεν, ἀπηγόρευσε δὲ τῷ ἀντιδίκῳ καὶ ὅ, τι ὁ νόμος συνεχώρει αὐτῷ, βαδίζειν τουτέστιν ἐλευθέρως ἐπὶ τὰ τοῦ ἀποδεξαμένου τὴν εἰς ἀντίδοσιν πρόκλησιν, ὅπως παρασημήνηται μὲν τὰ οἰκήματα, λάβῃ δὲ τὰ προσήκοντα μέτρα κατὰ πάσης μετὰ τὴν ἀντίδοσιν λαθραίας τῶν κινητῶν ἐξαγωγῆς (1). Ἐν τῷ κατὰ Μειδίου λόγῳ (§ 79) ἄλλως τε τοῦθ' ἁπλῶς ὁ ῥήτωρ ψέγει τοῦ ἀντιδόντος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὅτι βαναύσως καὶ βαρβάρως φερόμενοι, πάντας μὲν καὶ αὐτὰς τὰς γυναῖκας κακῶς ἐξεῖπον, κατέσχισαν δὲ βιαίως καὶ τὰς θύρας, ὡς εἰ ἤδη, ἅμα τῇ ἀντιδόσει, ἐγένοντο κύριοι αὐτῶν, ἐν ᾧ, κατὰ τὸν νόμον, ἔδει νὰ προηγηθῇ πάντως ἡ συνήθης διαδικασία, ὅτε θὰ ἐκρίνετο κατά τε τύπους καὶ κατ' οὐσίαν, ὡς νῦν λέγομεν, ἡ ὅλη περὶ τῆς ἀντιδόσεως διαφορά, πλὴν ἄν, ὡς εἰκός, οἱ διάδικοι συνεβιβάζοντο ἐξωδίκως.

Ἤδη λέγομεν καὶ τὴν ἡμετέραν γνώμην:

Ὁ Δημοσθένης, ὡς αὐτὸς διηγεῖται ἐν τῷ κατὰ Μειδίου λόγῳ, εἶχεν ἤδη ἐγείρῃ τὰς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων δίκας, ἔμελλον δ' αὗται μετὰ τέσσαρας ἢ πέντε ἡμέρας νὰ εἰσαχθῶσιν εἰς τὸ δικαστήριον πρὸς συζήτησιν (2), ὅτε οἱ ἐναντίοι, ἐπωφελούμενοι τὴν κατ' ἐκείνας ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας, ὡρισμένως δὲ τῇ δευτέρᾳ ἱσταμένου μεταγειτνιῶνος μηνός, παραχώρησιν ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τῶν ἀντιδόσεων (3), παρεσκεύασαν ἐπ' αὐτὸν τὴν εἰς ἀντίδοσιν πρόκλησιν, σκοποῦντες πρώτιστα μέν, ἂν ἐδέχετο τὴν ἀντίδοσιν, νὰ στερήσωσιν αὐτὸν τῶν δικῶν, εἰ δὲ μή, νὰ καταστρέψωσι τοὐλάχιστον αὐτὸν ἀναγκάζοντες ἄπορον ὄντα νὰ τριηραρχήσῃ. Οὗτος δέ, ἐπειδὴ τότε παντάπασι μὲν ἔρημος ἦν, νεώτατος δὲ τὴν ἡλικίαν (4), οὐδὲν περὶ τῶν ἐπιβούλων σκοπῶν τῶν ἀντιδίκων νοήσας, ἐδέξατο μὲν ἀντιδοῦναι, ἀπέκλεισε δὲ καὶ τὰ τοῦ ἀντιδόντος Θρασυλόχου, (εἴτε κύκλῳ δείξας τὰ χωρία ἐνώπιον μαρτύρων, εἴτε παρασημηνάμενος τὰ οἰκήματα, εἴτε φύλακας

(1) Π. Φαίνιππ. § 5 ἐπ.

(2) Κατὰ Μειδίου § 78: «τότε μοι μελλουσῶν εἰσιέναι τῶν δικῶν εἰς ἡμέραν ὡσπερεὶ τετάρτην ἢ πέμπτην εἰσεπήδησαν ἀδελφὸς ὁ τούτου καὶ οὗτος εἰς τὴν οἰκίαν ἀντιδιδόντες τριηραρχίαν».

(3) Π. Φαίνιππ. § 5. Πρβλ. Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 61. 1.

(4) Κατὰ Μειδίου § § 78. 80.

καταστήσας(1) κτλ. καθ' ὃ εἶχεν ἐκ τοῦ νόμου δικαίωμα.) ὡς δὴ μέλλων νὰ διαδικάσηται κατ' οὐσίαν πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς ἀντιδόσεως· ἀποφυγὼν δὲ νὰ τύχῃ τῆς διαδικασίας ταύτης, ἐπειδὴ ἦν ἐγγὺς ἡ ἡμέρα τῆς κατὰ τῶν ἐπιτρόπων εἰσαγωγῆς τῶν ἀγωγῶν εἰς τὸ δικαστήριον, («τῶν χρόνων ὑπογύων ὄντων»). ἵνα μὴ στερηθῇ τούτων, ἀπέτισε τὴν λειτουργίαν. Τῷ ὄντι, ὁ Δημοσθένης, διδαχθεὶς παρά τινος ἐμπείρου τῶν νομικῶν πραγμάτων, πιθανῶς δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰσαίου, τοῦ ἐξοχωτάτου τῶν ἀττικῶν ῥητόρων, ὡς δικηγόρου, περὶ τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεχον αἱ κατὰ τῶν ἐπιτρόπων ἀπαιτήσεις αὐτοῦ, ἔσπευσε ν' ἀποδέξηται τὴν λειτουργίαν, οὕτω δ' ἐμμέσως ν' ἀνακαλέσῃ τὴν περὶ ἀποδοχῆς τῆς ἀντιδόσεως δήλωσιν αὐτοῦ· διότι ἄλλως διττῶς ἐδύνατο ν' ἀποκρουσθῇ ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων ἐναγομένων: τοῦτο μὲν διὰ τῆς ἀνατρεπτικῆς ἐνστάσεως τῆς ἐξοφλήσεως, (εἴδομεν δ' ἤδη ἀνωτέρω ὅτι οὗτοι, βεβαίως ἐπὶ τῷ τέλει τούτῳ, ἅμα τῇ ἀποδοχῇ τῆς ἀντιδόσεως ἐφρόντισαν νὰ ἐφοδιασθῶσι δι' ἀφέσεως παρὰ τοῦ ἀντιδόντος) τοῦτο δέ, ἂν ἡ πρώτη ἀπεῤῥίπτετο, ὡς καθ' ἡμᾶς ἦν πιθανόν, διὰ τῆς ἀναβλητικῆς ἐνστάσεως τῆς ἐκκρεμοδικίας, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι, οὔπω ἐκδικασθείσης τῆς περὶ ἀντιδόσεως διαδικασίας, ἀλλ' ἔτι ταύτης οὔσης ἐκκρεμοῦς, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐνεργητικῆς νομιμοποιήσεως (legitimatio ad causam), δὲν ἐδύνατο νὰ ἐνασκήσῃ τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος ἀγωγάς.

Σημειωτέον δ' ὅμως, χάριν τῆς ἀκριβείας, ὅτι ὁ διαπρεπὴς γάλλος νομοδιδάσκαλος κ. Beauchet ἄλλως ἐξηγεῖται τὸν λόγον δι' ὃν ὁ Δημοσθένης τῆς διαδικασίας οὐκ ἔτυχε, διδάσκων ὅτι ἐπεδίωξε μὲν τοῦτο, ἀλλ' ἀπέτυχε, probablement parce que les stratèges n'ont pas voulu soumettre l'antidosis au tribunal avant que le procès de tutelle ne fût tranché, ὅτι δ' οὕτως ὁ ῥήτωρ, μὴ δυνηθεὶς νὰ τύχῃ τῆς ἀμέσου ἐκδικάσεως τῆς περὶ ἀντιδόσεως διαδικασίας, ἠναγκάσθη ν' ἀποτίσῃ τὴν λειτουργίαν, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἐλευθέραν ἐνάσκησιν τῶν ἀγωγῶν αὐτοῦ (2). Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη ἀποκρούεται μὲν δι' ὧν ἀνωτέρω διελάβομεν, ἐλέγχεται δὲ καὶ ἄλλως ἀμφισβητήσιμος· διότι οὔτε ἄλλοθεν ἐξάγεται, οὔτε διαῤῥήδην μαρτυρεῖται ὅτι οἱ

(1) Π. Φαίνιππ. § 5-9.

(2) Beauchet, αὐτόθ. τόμ. Γ' σελ. 734.

στρατηγοὶ ἐκέκτηντο ἐν τῇ ἀνακρίσει τὸ δικαίωμα ν' ἀναβάλλωνται τὴν εἰς τὸ δικαστήριον εἰσαγωγὴν τῶν περὶ ἀντιδόσεων διαδικασιῶν, αὐτοὶ πρῶτοι διακρίνοντες καὶ δικάζοντες τὰ συναφῆ ἑκάστῃ διαδικασίᾳ ζητήματα, ἐπὶ δὲ τοῦ προκειμένου, τὸ τῆς προτέρας ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τῶν ἐπιτρόπων δικῶν, ἀναβαλλομένης ἐν τῷ μεταξὺ τῆς κυρίας περὶ ἀντιδόσεως δίκης. Ἔπειτα, ὡς φαίνεται, ἐν ταῖς περὶ ἀντιδόσεως δίκαις ἐπισπεύδων κυρίως ἦν οὐχὶ ὁ προκληθείς, ἀλλ' ὁ ἀρχῆθεν προβληθεὶς λειτουργεῖν· διότι μέχρις ἐκδικάσεως τῆς περὶ τῆς ἀντιδόσεως διαδικασίας οὗτος ἐξηκολούθει θεωρούμενος ὡς ὑπόχρεως εἰς λειτουργίαν· τοῦτο δ' ἀπῄτει μὲν τὸ συμφέρον τῆς πόλεως, μὴ δυναμένης νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐπιμελείας τῶν διαδίκων περὶ τὴν ταχεῖαν ἢ ἐμπρόθεσμον ἐκδίκασιν τῶν περὶ ἀντιδόσεων διαφορῶν, προκύπτει δ', ὡς νομίζομεν, καὶ ἐξ ὧν ἐν § 4 τοῦ πρὸς Φαίνιππον λόγου φέρονται: «δέομαι οὖν ὑμῶν ἁπάντων, ὦ ἄ. δ., ἐὰν ἐπιδεικνύω Φαίν. τουτονὶ καὶ παραβεβηκότα τὰ ἐν τοῖς νόμοις δίκαια καὶ πλουσιώτερον ὄντα ἐμαυτοῦ, βοηθῆσαί μοι καὶ τοῦτον εἰς τοὺς τριακοσίους ἀντ' ἐμοῦ καταστῆσαι»· διότι, ἀρνουμένου τοῦ προκληθέντος ὅτι ἦν εὐπορώτερος, τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ ἀποκρουομένου τὴν πρόκλησιν, μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως ἐδύνατο νὰ διαταχθῇ ἡ ἀντικατάστασις, πλὴν ἄν, ἐννοεῖται, ἐξωδίκως οἱ διάδικοι ἄλλως περὶ τῆς ἀντιδόσεως διελύοντο (1). Ὥστε οἱ προκαλεσάμενοι τὸν Δημοσθένην εἰς ἀντίδοσιν εἶχον συμφέρον νὰ ἐπισπεύσωσι τὴν ἐκδίκασιν τῆς διαδικασίας, ὅπως μάλιστα ματαιώσωσι τὰς περὶ ἐπιτροπείας δίκας, ἐν ᾧ, ὅλως τοὐναντίον, ἂν ἡ ὑπόθεσις τοῦ κ. Beauchet ἠλήθευεν, ὁ Δημοσθένης, ἀντὶ νὰ σπεύσῃ ν' ἀποτίσῃ τὴν λειτουργίαν, ἀφ' οὗ ἦν αὐτῷ δυνατὴ ἡ ἔγερσις τῶν ἐν λόγῳ ἀγωγῶν, δεκάκις θὰ προὐτίμα νὰ προβῇ ὡς τάχιστα εἰς τὴν ἐκδίκασιν αὐτῶν, ὅπως ἐὰν μὲν ἡττηθῇ, ἀπαλλαγῇ ἀσφαλῶς τῆς τριηραρχίας, ἅτε ἄπορος ὤν, ἐὰν δὲ νικήσῃ, προθυμότατα σπεύσῃ νὰ λειτουργήσῃ. Ἀλλ', ὡς εἴδομεν, ἄλλως εἶχον τὰ πράγματα κατὰ τὸ ἐν ἰσχύϊ τότε ἀττικὸν δίκαιον· τεκμήριον δὲ μέγιστον ἡ πορεία ἣ ἠκολούθησεν ὁ Δημοσθένης.

β') Περὶ τῶν ἐν τῷ κατὰ Μειδίου δημοσθενικῷ λόγῳ διαφόρων περὶ ἀντιδόσεως χωρίων (§ 77 ἐπ.), ὧν μέρος ἀνωτέρω ἡρμηνεύσαμεν, ὁ

(1) Πρβλ. π. Φαίνιππ. § 11: «ἐδεῖτό μου . . . περὶ διαλύσεως συνελθεῖν αὐτῷ».

κ. Beauchet ὡσαύτως ἰσχυρίζεται, ὅτι οὐδαμόθεν ἐξάγεται ὅτι ἐδύνατο νὰ ἐπέλθῃ πραγματικὴ ἀνταλλαγὴ οὐσίας, διότι, λέγει, l'orateur se plaint précisément des usurpations de Thrasyloque, disant que celui-ci a affecté de se considérer comme le maître de biens qui étaient simplement sous séquestre (αὐτόθι σ. 729). Ἀλλ' ὡς ἤδη παρετηρήσαμεν, ὁ Δημοσθένης ψέγει μὲν τὴν κατάσχισιν τῶν θυρῶν καὶ τὴν ἄφεσιν τῶν ἀγωγῶν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους ὡς παράνομα, ψέγει δ' ὅμως ταῦτα κυρίως ὡς πρόωρα: ὡς αὐτῶν ἤδη γιγνομένας κατὰ τὴν ἀντίδοσιν, ὅπερ, καθ' ἡμᾶς, ἰσοδυναμεῖ πρὸς τάδε: ὡσεὶ ἅμα ἀπεδεξάμην ἀντιδοῦναι καὶ ἐγένοντο κύριοι τῶν ἐμῶν. Ὥστ' ἐκ τούτων μᾶλλον δύναται νὰ ἐξαχθῇ ὅτι βραδύτερον, δικαζομένης τῆς διαδικασίας, ἐδύνατο νὰ καταλήξῃ ἡ διαφορὰ εἰς πραγματικὴν οὐσίας ἀντίδοσιν, ἢ ὅτι οὐδεμία τοιαύτη ἦν πιθανή.

γ') Ἀλλ' οὐδ' ὁ πρὸς Φαίνιππον λόγος, λέγουσιν (1), ὑποτίθησι πραγματικὴν ἀνταλλαγὴν οὐσίας, διότι ἡ μὲν ἐν § 19 πρότασις (2) n'est vraisemblablement qu'une plaisanterie destinée à mettre davantage en relief la différence des fortunes, et le but de l'orateur est d'installer Phénippe non point dans ses biens, mais à sa place, parmi les trois cents tenus aux liturgies, τὰ δ' ἐν § 27 φερόμενα: ἀλλ' ἐῶ μετέχειν τῶν ἐμαυτοῦ τὴν μητέρα, ἄν τε τὴν Φαινίππου, ἄν τε τὴν ἐμαυτοῦ ἔχω οὐσίαν, φαίνονται μᾶλλον ἔχοντα τήνδε τὴν ἔννοιαν: mais de même qu'auparavant, *je laissc ma mère jouir avec moi de tous mes biens*, quelle qu'en soit la consistance, qu'elle soit ou non supérieure à celle des biens de Phénippe. Καὶ πάλιν φανερὸν ἐνταῦθα παντὶ γίγνεται ὅτι, χάριν τῆς θεωρίας, παραβιάζεται ἐντελῶς ἡ σημασία τῶν λέξεων. Ἵνα δὲ καὶ ἄλλως καταδείξῃ ὁ κ. Beauchet ὅτι ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ οὐδαμῶς περὶ πραγματικῆς ἀνταλλαγῆς πρόκειται, ἐπάγεται: à supposer d'ailleurs que le texte en question se réfère à un échange réel, il prouverait plutôt que Phénippe, en recevant la dot de la mère de son adversaire, succéderait en même temps

(1) Beauchet, αὐτόθ. σ. 729.

(2) Π. Φαίνιππ. § 19: «ἐγὼ γὰρ καὶ πρότερον προεκαλεσάμην Φαίν., καὶ νῦν, ὦ ἄ. δ., δίδωμι αὐτῷ δωρεὰν καὶ ἀφίσταμαι μετὰ τῆς ἄλλης οὐσίας καὶ τῶν ἐν τοῖς ἔργοις, ἐάν μοι τὴν ἐσχατιὰν μόνην ἐλευθέραν παραδῷ κτλ.».

à l'obligation alimentaire qui est une conséquence de la propriété de la dot (1).

Καλὸν ἐνταῦθα νομίζομεν νὰ ὑπομνήσωμεν, ὃ καὶ ἀνωτέρω που εἴπομεν, ὅτι τοῖς ῥήτορσι δὲν πρέπει νὰ πιστεύωμεν ἀβασανίστως πάντοτε. Τῷ ὄντι, διότι ὁ πρὸς Φαίνιππον λέγων, ἵνα καταστήσῃ εὔνους αὐτῷ τοὺς δικαστάς, αὐχεῖ ὅτι ἐν τῇ ἀποφάσει τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας παρέλιπε ν' ἀπογράψῃ ὡς ὀφειλομένην τὴν προῖκα τῆς ἑαυτοῦ μητρός, ἐκ τούτου ἆρά γε ὀφείλομεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι, ἐὰν ἐπηκολούθει ἡ ἀνταλλαγὴ πράγματι, ὁ Φαίνιππος θὰ καθίστατο ὄντως κύριος αὐτῆς; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· διότι ἡ σύζυγος, ἐάν τε χήρα, ἐάν τε μή, ἐδύνατο πάντοτε νὰ διεκδικήσῃ τὴν ἰδίαν προῖκα, μάλιστα τὴν σωζομένην αὐτουσίως, διότι οὔτε ὁ σύζυγος, οὔτε ὁ υἱὸς ἐδύναντο ν' ἀπαλλοτριώσωσι ταύτην δι' ἀντιδόσεως, τουτέστι δι' ἐκχωρήσεως τῶν ἑαυτοῦ ἕκαστος. Τὴν λύσιν δὲ ταύτην ὑποστηρίζομεν τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ ἐπὶ δημεύσεως τὸ αὐτὸ δικαίωμα σαφῶς ἀναγνωρίζεται εἰς τὴν σύζυγον (2)· ἄλλως, ὡς ὁ κ. Beauchet δέχεται, συμφωνοῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς αὐτῷ, καὶ ἐπὶ ἁπλῆς ἐκχωρήσεως ὑπὸ τοῦ ἀνδρὸς τῶν ἑαυτοῦ εἰς τοὺς δανειστάς, ἡ γυνὴ ἐδύνατο ἐπίσης διὰ τοῦ κυρίου αὐτῆς ν' ἀπαιτήσῃ τὰ ἴδια (3). Ἀλλὰ περὶ τούτων ἀναβαλλόμεθα ἐς ἄλλοτε νὰ διαλάβωμεν εἰδικώτερον. Τοῦτο δὲ μόνον νῦν λέγομεν, ὅτι ἀκριβῶς ἡ πρᾶξις τοῦ Φαινίππου νὰ καταχωρίσῃ ἐν τῇ ἀποφάσει τῶν ἑαυτοῦ τὴν τῆς μητρὸς προῖκα (πιθανῶς ἀποτετιμημένην, μὴ σωζομένην δὲ αὐτουσίως· ἔτι δὲ πιθανώτερον, πολλῷ μείζονα τῆς προικὸς τῆς τοῦ ἀντιδίκου μητρός, διότι, ἂν ἄλλως, οὗτος δὲν θὰ παρεπονεῖτο, ἀλλ' ὡσαύτως θ' ἀπέγραφε τὴν τῆς ἑαυτοῦ μητρὸς) συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀνωτέρω ἡμετέρας γνώμης, καίτοι ὁ πρὸς Φαίνιππον λέγων τίς οἶδε πῶς καὶ τίνα νόμον ἑρμηνεύων διατείνεται τοὐναντίον (4), διότι βεβαίως οὕτω συνέφερεν αὐτῷ.

Ἐπανερχόμενοι δ' ὅθεν ἐξέβημεν, παρατηροῦμεν ὅτι εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ τὸν Φαίνιππον προκαλεσάμενος εἰς ἀντίδοσιν τοῦτο κυρίως διώκει, ὅπως ἀποσεισάμενος τὸ βάρος τῆς λειτουργίας μεταθῇ τοῦτο

(1) Αὐτόθ. σ. 736-7.

(2) Beauchet, αὐτόθ. τομ. Γ' σ. 715 ἐπ. Προσέτι τομ. Α' σ. 322.

(3) Αὐτόθ. τόμ. Α' σ. 310-1.

(4) Ὁ κ. Beauchet ἀντιφρονεῖ: αὐτόθ. τόμ. Α' σ. 312.

ἐπὶ τὸν ἀντίδικον, ἀλλ' οὐδὲν ἐν τῷ λόγῳ δικαιοῖ ἡμᾶς, πολλῷ δ' ἧττον τὰ ἐν ταῖς §§ 19 καὶ 27 διειλημμένα χωρία, ἵν' ἀποφηνώμεθα ὅτι τὰ περὶ ἀντιδόσεως οὐσίας ἐν αὐτοῖς διαλαμβανόμενα ἁπλῶς χάριν χαριεντισμοῦ λέγονται, ὅτι δ' ἄλλα ὅλως δηλοῦσιν ἢ ἃ αἱ λέξεις ἀριδήλως σημαίνουσιν.

'Αλλ' ὁ κ. Beauchet, τῷ κ. Lécrivain ἀκολουθῶν, πρώτῳ τὴν ἰσχύρισιν ταύτην ἰσχυρισαμένῳ (1), διατείνεται (2) πρὸς ὑποστήριξιν τῆς περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος γνώμης, ὅτι ἐν τῇ ἐν ἀρχῇ τοῦ πρὸς Φαίνιππον λόγου ἀπαντώσῃ μετοχῇ: τοὺς ἀντιδεδωκότας (§ 1: «τί πρῶτον δεῖ ποιεῖν τοὺς ἀντιδεδωκότας καὶ τί δεύτερον»), «οὐδαμῶς δύναται νὰ ὑπονοηθῇ ὡς ἀντικείμενον ἡ λ. οὐσία ἤ τις ἰσοδύναμος αὐτῇ, ὅπως δηλωθῶσιν οἱ μέλλοντες ἀντιδιδόναι, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔδει νὰ γένηται χρῆσις οὐχὶ τοῦ παρακειμένου, ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος τῆς μετοχῆς· ὅτι δ' ὅμως, τοὐναντίον, ὁ παρακείμενος δύναται νὰ νοηθῇ κάλλιστα ἂν τὴν μετοχήν: τοὺς ἀντιδεδωκότας νοήσωμεν ὡς δηλοῦσαν τοὺς προσενηνοχότας ἀλλήλοις (: ceux qui se sont offerts réciproquement) τὴν ἀμφισβητουμένην λειτουργίαν».

Ὁμολογοῦμεν ὅτι οὔτε τοὺς λόγους, οὔτε τὴν λεπτότητα τῆς διακρίσεως ταύτης ἐδυνήθημεν νὰ νοήσωμεν· παγίως ὅμως ἰσχυριζόμεθα ὅτι ἡ ἔννοια τῆς μετοχῆς: τοὺς ἀντιδεδωκότας καὶ συντακτικῶς, καὶ καθ' ὅσον ἔκ τε τῶν συμφραζομένων προκύπτει καὶ ἐξ ὧν ἁπάντων περὶ ἀντιδόσεως γιγνώσκομεν, οὐδεμία ἄλλη δύναται νὰ ᾖ πλὴν ἡ ἡ ἑξῆς: ὅτι ἀντιδεδωκότες ὧδε καλοῦνται ἀμφότεροι οἱ διάδικοι, ὅ τε προκληθεὶς καὶ ὁ προκαλεσάμενος, πρὸς δήλωσιν ὅτι ἔχουσιν ἀποδεξάμενοι ἑκάτερος τὴν κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ περὶ ἀντιδόσεως νόμου πρότασιν περὶ ἀντιδόσεως οὐσίας. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἵνα παραλίπωμεν πᾶν ἄλλο παράδειγμα, ὁ ἀόριστος α': «ἀντέδωκα μὲν ἀπέκλεισα δὲ» προφανῶς οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ὅτι: ἐπὶ τῇ διαζευκτικῶς γενομένῃ μοι προκλήσει ἢ λειτουργεῖν ἢ ἀντιδιδόναι, προὐτίμησα δηλῶσαι ἢ ἐδήλωσα ὅτι ἀντιδίδωμι τὰ ἐμαυτοῦ.

'Αλλ' οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος συγγραφεῖς πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἑαυτῶν γνώμης ὅτι ἐν πᾶσι τοῖς περὶ ἀντιδόσεως χωρίοις δέον εἶνε μετὰ τὸ

(1) Lécrivain, ἐν Revue Historique, τόμῳ 40, 1889, σ. 280.
(2) Beauchet, αὐτόθ. τόμ. Γ' σ. 731.

ἀντιδιδόναι νὰ ὑπακούηται ἔξωθεν ἡ λ. λειτουργία, ἐπικαλοῦνται τάδε τὰ δύο χωρία: Ξενοφ. Οἰκονομ. Ζ' § 3, «ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας» καὶ τὸ τοῦ Δημοσθ. ἐν τῷ κ. Μειδ. § 78, «εἰσεπήδησαν . . . . ἀντιδιδόντες τριηραρχίαν», διδάσκοντες (1) ὅτι κατὰ κυριολεξίαν λέγεται ἐν αὐτοῖς ἀντίδοσις τριηραρχίας καὶ ἀντιδιδόντες τριηραρχίαν, οὐχὶ δὲ κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τῆς ἀρχικῆς ἐννοίας, τέλος δὲ καταλήγοντες εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι «οὐδὲν ἐπιχείρημα, οὔτ' ἐκ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως, οὔτ' ἐκ τῆς γραμματικῆς ἐννοίας, εἶνε δυνατὸν νὰ πορίσηταί τις ὑπὲρ τῆς πραγματικῆς ἀνταλλαγῆς οὐσίας».

Καίτοι ἡ περὶ τούτων κρίσις ἰδίᾳ τοῖς γραμματικοῖς προσήκει, ὅμως τοῦτο μὲν ἐκ τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων ὁδηγούμενοι, τοῦτο δὲ κατ' ἀναλογίαν κρίνοντες, τολμῶμεν νὰ φρονῶμεν, μετὰ πλείστης πεποιθήσεως μάλιστα, ὅτι ἀμφότερα τὰ σημειωθέντα χωρία μόνον συμφώνως τῇ κοινῶς παραδεδεγμένῃ περὶ ἀντιδόσεως γνώμῃ δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσιν ὀρθῶς, καὶ ταῦτα, ὡς εἰκός, συνῳδὰ τῇ φύσει τῆς ἑλλ. γλώσσης. Οὕτω τὰ ἐν τῷ διειλημμένῳ δημοσθενικῷ χωρίῳ: «εἰσεπήδησαν . . . . . ἀντιδιδόντες τριηραρχίαν», πᾶς τις, ἂν πρόσσχῃ τὸν νοῦν, ῥᾳδίως θὰ συνομολογήσῃ ἡμῖν, πιστεύομεν, ὅτι ταῦτα οὐχὶ κυρίως, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν ῥητορικῇ τινι ἀδείᾳ λέγονται πρὸς ἐξόργισιν τῶν δικαστῶν κατὰ τοῦ ἀντιδίκου· λέγονται δ' ὅσον οἷόν τε βραχυλογικῶς ἵν' ἀσφαλέστερον συναρπασθῶσιν οἱ ἀκροαταί, οὓς ὁ ῥήτωρ ἀμέσως μετάγει πρὸ τῶν βαρβάρων ἐκείνων σκηνῶν τῆς κατασχίσεως τῶν θυρῶν καὶ ὅσων ἄλλων διηγεῖται. Ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν ἡ ἀντίδοσις εἶχε προηγηθῇ τῶν βιαιοπραγιῶν τούτων. Τῷ ὄντι, αἱ ἀντιδόσεις δὲν ἐγίγνοντο ὅπου καὶ ὡς ἔτυχεν, οὐδὲ δι' αἰφνιδίας εἰσπηδήσεως τῶν ἀντιδιδόντων εἰς τὰς οἰκίας τῶν μελλόντων νὰ προκληθῶσιν ὑπ' αὐτῶν, ὥς τις παρακρουόμενος ἤθελεν ἴσως εἰκάσῃ ἐκ τοῦ χωρίου τούτου, ἀλλὰ καθ' ὡρισμένην ἡμέραν, ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου ἄρχοντος, ἐπὶ τριηραρχίας δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀριστοτέλους (2) ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τὰς συμμορίας στρατηγοῦ, μετὰ προηγουμένην πρόκλησιν, κτλ. Οὕτω δὲ βεβαίως συνέβη καὶ τῷ Δημοσθένει. Ἀφ' οὗ ἄρα οὗτος προεκλήθη καὶ ἐδήλωσεν ὅτι προτιμᾷ ἀντι-

(1) Ἑκάτερος ἔνθ' ἀνωτέρω.

(2) Ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 61. 1.

διδόναι, ἤ, ὡς νῦν θὰ ἐλέγομεν ἐν τοῖς δικαστηρίοις, ἀφ' οὗ κατὰ τύπους ἀπεδέξατο τὴν περὶ ἀντιδόσεως πρότασιν, συνέβησαν ἃ διηγεῖται. Τὰ δὲ ἀντιδιδόντες τριηραρχίαν οὐδὲν ἄλλο κατὰ πᾶσαν πιθανότητά εἰσιν ἢ βραχυλογική τις ἔκφρασις, συνήθης ἴσως παρὰ τῷ τότε λαῷ πρὸς εὐχερῆ ἐν τῷ λόγῳ διάκρισιν τῶν ἀντιδόσεων, κατὰ λόγον τῶν διαφόρων λειτουργιῶν. Οὕτω λ.χ. προκειμένης ἀντιδόσεως ἐκ προκλήσεως εἰς τριηραρχίαν ἢ χορηγίαν, ἀντὶ ἀναλελυμένως νὰ λέγωσι: προὐκλήθην ἢ λειτουργεῖν τὴν δεῖνα λειτουργίαν ἢ ἀντιδοῦναι —ἢ— ἧκον οἱ δεῖνα προκαλούμενοί με ἢ λειτουργεῖν τριηραρχίαν ἢ ἀντιδοῦναι, ἐπειδὴ τὸ κυρίως δι' αὐτοὺς προέχον ἦν ἡ ἀντίδοσις, ἁπλῶς ἅμα καὶ συντόμως ἔλεγον: προὐκλήθην εἰς ἀντίδοσιν τριηραρχίας ἢ ἧκον οἱ δεῖνα ἀντιδιδόντες μοι τριηραρχίαν.

Ἐκ τούτων ἐμφαίνεται τί φρονοῦμεν καὶ περὶ τοῦ ἑτέρου χωρίου τοῦ Ξενοφῶντος: «ὅταν γέ με εἰς ἀντίδοσιν καλῶνται τριηραρχίας ἢ χορηγίας», ὧν ὁ νοῦς καθ' ἡμᾶς: ὅταν, περὶ τριηραρχίας ἢ χορηγίας προκειμένου, προκαλῶνταί (1) με εἰς ἀντίδοσιν, οὐδεὶς ζητεῖ τὸν καλόν τε κἀγαθόν, ἀλλὰ κτλ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐνταῦθα ἐδυνάμεθα καὶ ἄλλως νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν γενικήν: τριηραρχίας ἢ χορηγίας, ἰσχυριζόμενοι ὅτι ὑπονοητέον τὴν περὶ (2) πρόθεσιν: περὶ τριηραρχίας. Φρονοῦμεν ὅμως ὅτι ἡ ἀλήθεια μᾶλλον ἔγκειται ἐν τῇ προδιειλημμένῃ ὑποθέσει.

δ') Τέλος ὁ κ. Beauchet, τῇ αὐτῇ ἀρνητικῇ μεθόδῳ χρώμενος, ἑρμηνεύει καὶ τἆλλα γνωστὰ παρὰ τοῖς ῥήτορσι περὶ ἀντιδόσεως χωρία, καὶ δὴ πρῶτον τὸ τοῦ Δημοσθένους ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην λόγῳ (§ 40): «καὶ μὴν οὐδ' ὅπως οὐκ ἀντιδώσει τῷ Λεύκωνί τις, ἂν βούληται, δύναμαι σκοπούμενος εὑρεῖν. Χρήματα μὲν γάρ ἐστιν ἀεὶ παρ' ὑμῖν αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὸν νόμον τοῦτον, ἐάν τις ἐπ' αὐτὰ ἔλθῃ, ἢ στερήσεται τούτων ἢ λειτουργεῖν ἀναγκασθήσεται»· εἶτα δὲ τὰ τοῦ Λυσίου, τὸ μὲν ἐκ τοῦ Περὶ τραύμ. ἐκ προνοίας λόγου (§ 1): «τὸ μὲν ζεῦγος καὶ τἀνδράποδα καὶ ὅσα ἐξ ἀγροῦ κατὰ τὴν ἀντίδοσιν

(1) Τὸ καλῶνται ἀπέδομεν διὰ τοῦ προκαλῶνται, διότι ταύτην τὴν δύναμιν φαίνεται ἔχον ἐνταῦθα: καλῶνται διὰ προκλήσεως. Καὶ τὸ ἐνεργητικὸν δὲ καλῶ ἐν § 5 τοῦ π. Φαίνιππ. λόγου ταὐτὰ ὡσαύτως φαίνεται ἐμφαῖνον: «ἐν ταύταις (ταῖς ἀντιδόσεσιν) ἐκάλεσα κατὰ νόμον (=«προεκαλεσάμην», ὡς ἐν § 19) Φαίνιππον τουτονί».

(2) Πρβλ. τὰ γνωστὰ παραδείγματα: ἀπόβασις γῆς, ἀγγελία Χίου κτλ.

ἔλαβε, μὴ ἂν δύνασθαι ἀρνηθῆναι», τὸ δ' ἐκ τῆς πρὸς Σίμωνα ἀπολογίας (§ 20): «ἐπειδὴ δέ με δίκας ἰδίας ἤσθετο κακῶς ἀγωνισάμενον ἐξ ἀντιδόσεως», τὸ δὲ τρίτον ἐκ τοῦ Ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου λόγου (§ 9), ὃ καὶ ἀνωτέρω που κατεχωρίσαμεν: «Εἰ . . . . . προκαλεσαίμην αὐτὸν εἰς ἀντίδοσιν, δεκάκις ἂν ἕλοιτο χορηγῆσαι μᾶλλον ἢ ἀντιδοῦναι ἅπαξ», ἰσχυριζόμενος ὅτι οὐδεμία ἐξ οὐδενὸς τούτων δύναται νὰ προκύψῃ ἀπόδειξις ὑπὲρ τῆς κρατούσης δόξης ὅτι ἡ ἀντίδοσις ἀντικείμενον εἶχε τὴν οὐσίαν.

Ἐπειδὴ ἱκανῶς ἤδη, ἴσως δὲ καὶ πέρα τοῦ προσήκοντος, εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐνδιετρίψαμεν, τελευτῶντες τοῦθ' ἁπλῶς λέγομεν, ὅτι, καὶ ἂν πάντα τὰ διειλημμένα χωρία ἦσαν ὄντως ἀμφισβητήσιμα, τὸ τελευταῖον τοῦτο λυσιακὸν χωρίον καὶ μόνον ἐκ τοῦ Ὑπὲρ τοῦ ἀδυνάτου λόγου θὰ ἤρκει ἵνα καταδείξῃ τὸ ἀνυπόστατον τῆς νέας θεωρίας. Τῷ ὄντι, ἂν ἡ πρόκλησις ἦν, ὡς ἄλλως τε ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῆς διδομένης τῷ προκληθέντι αἱρέσεως (ἕλοιτο ἂν) χορηγεῖν ἢ ἀντιδιδόναι, πῶς εἶνε δυνατὸν ἐν τῷ ἀντιδιδόναι νὰ περιείχετο αὖθις ἡ ἔννοια τοῦ ἀντιδιδόναι χορηγίαν ἢ λειτουργίαν ἐν γένει, τουτέστι τοῦ χορηγεῖν ἢ καθόλου λειτουργεῖν;

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. Ἡ δ' ἀντίδοσις, καίτοι δὲν βεβαιοῦται ἀποχρώντως ὅτι εἰσήχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σόλωνος (1), καθ' ἑαυτὴν ὅμως οὐ μόνον οὐδόλως ἀπᾴδει τοῦ πνεύματος τῆς σολωνείου νομοθεθεσίας, ἀλλὰ δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι καί πως φαίνεται συνᾴδουσα αὐτῇ, ἂν κρίνωμεν ἐξ ὧν διδάσκει περὶ αὐτῆς ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ (2) ὁ μέγας Σταγιρίτης. Ἐπειδὴ δ' ἔτι τότε αἱ οὐσίαι τῶν πολιτῶν ἦσαν μᾶλλον φανεραί, ἰδίως δ' ἐξ ἀκινήτων κατὰ τὸ πλεῖστον συνέκειντο, ἁπλοῦν, φαίνεται, καθ' ἑαυτὸ παρέστη εἰς τὸν Σόλωνα τὸ ζήτημα τῆς ἀντιδόσεως οὐσίας. Οὕτω δὲ ἵνα οἱ μὲν πλούσιοι μὴ διαδύωνται, οἱ δὲ ἀπορώτεροι, ἢ ἀπορώτεροι ἕνεκα ἀτυχημάτων καταστάντες, μὴ καταπονῶνται, παρέσχε παντὶ λειτουργεῖν ἐνηνεγμένῳ τὸ

(1) Ἐν τῷ π. Φαίνιππ. λόγῳ § 1 εὐχαὶ διάπυροι ἀναπέμπονται «Σόλωνι τῷ νομοθετήσαντι τὸν περὶ τῶν ἀντιδόσεων νόμον». Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν λόγους ἵν' ἀμφισβητήσωμεν τὴν πατρότητα ταύτην· ἀλλὰ παρατηροῦμεν ἁπλῶς ὅτι, ὥςπερ οἱ ῥωμαῖοι πολλῶν θεσμῶν τὰς πρώτας ἀρχὰς εἰς τὸν Δωδεκάδελτον νόμον ἀνέφερον, οὕτω καὶ οἱ ἀττικοὶ ῥήτορες, ἕνεκα ὑπερτάτου σεβασμοῦ τῶν Ἀθηναίων πρὸς τὸν δημοτικώτατον νομοθέτην, πολλάκις ἐπικαλούμενοι νόμον τινὰ ἀπεδίδοσαν αὐτὸν εἰς τὸν Σόλωνα.

(2) Κεφ. 5-12.

δικαίωμα νὰ προκαλῆται ὃν τῶν πολιτῶν ἐνόμιζεν εὐπορώτερον ἵνα ἀντ' αὐτοῦ λειτουργήσῃ. Τοῦτο δὲ καὶ δίκαιον ἦν καὶ σύμφωνον ἅμα τῇ καθόλου διανοίᾳ τοῦ Σόλωνος, μεριμνήσαντος διὰ τῆς νέας νομοθεσίας νὰ πατάξῃ τὴν φιλαργυρίαν καὶ πλεονεξίαν τῶν πλουσίων, οἷς, ὡς αὖθις μαρτυρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης (1), καὶ ὅλως αἰεὶ τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως ἐκείνης ἀνῆπτεν. Ἐπειδὴ δὲ πάντες μὲν οἱ πολῖται ἦσαν διῃρημένοι εἰς τάξεις κατὰ τέλη (ἦν ἄρα ἤδη ὡρισμένη νομίμως ἡ οὐσία ἑκάστου κατὰ προσέγγισιν), πιθανῶς δέ, μάλιστα λόγῳ τῶν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀτελειῶν τῆς νομοθεσίας, οὐδὲν ἄλλο μέσον πρόσφορον ὑπῆρχε πρὸς ἀκρίβωσιν τῆς ἀληθοῦς δυνάμεως τῆς οὐσίας ἢ τῆς προσόδου ἑκάστου τῶν πολιτῶν, εὔλογον ἔκρινεν ἵνα τῷ ἰσχυριζομένῳ, ὅπως ὁ ἴδιος ἀποφύγῃ τὴν λειτουργίαν, ὅτι τίς τῶν μὴ λειτουργούντων πολιτῶν ἦν ἐκείνου εὐπορώτερος, ἐπιτρέψῃ μὲν ὅπως προκαλέσηται τοῦτον εἰς λειτουργίαν, ἐπιβάλῃ δ' ὅμως αὐτῷ συγχρόνως ὡς ὅρον ἵνα τὴν πρόκλησιν ταύτην ποιήσηται ἐπὶ προσφορᾷ ἀντιδόσεως, τουτέστιν ἐπὶ προσφορᾷ δόσεως τῶν ἑαυτοῦ ἀντὶ τῶν ἐκείνου, ἐν ᾗ περιπτώσει ὁ τελευταῖος ἠρνεῖτο ὅτι ἦν πλουσιώτερος. Ἐπειδὴ δὲ ἥ τε εἰς λειτουργίαν κλῆσις καὶ ἡ εἰς ἀντίδοσιν πρότασις ἦσαν ἀλληλένδετοι, ἡ δὲ μεταξὺ τῶν δύο αἵρεσις φυσικῷ τῷ λόγῳ ἀνῆκε τῷ πρὸς ὅν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, φαίνεται, ἐπεκράτησεν ἵνα ἡ πρόκλησις διατυπῶται διαζευκτικῶς. Οὕτως ἡ ἀντίδοσις ἔνθεν μὲν ἦν φραγμός τις κατὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἀδίκων προκλήσεων καὶ προπετῶν ἀμφισβητήσεων περὶ τῆς οὐσίας τῶν πολιτῶν, ἔνθεν δ' εὔλογον μέσον ὅπως φωρῶνται οἱ ὄντως δυνάμενοι λειτουργεῖν, ὑπ' ἐκείνων ἀκριβῶς τῶν πολιτῶν, οἵτινες πράγματι καταπεπονημένοι ὄντες, ἀνελάμβανον ἐπὶ ἰδίῳ κινδύνῳ, ἵνα προκαλέσωνται αὐτοὺς ἢ λειτουργεῖν ἢ ἀντιδιδόναι.

Οὕτω πως εἰκάζομεν ὅτι ὁ Σόλων ὑπέλαβε τὰ τῆς ἀντιδόσεως. Ἀλλ' ὅσον ταῦτα ἁπλᾶ ἴσως καὶ δίκαια τότ' ἐφάνησαν, τοσοῦτο, πιστεύομεν, δυσχερῆ βαθμηδὸν κατέστησαν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ, ἰδίως ὅτε αἱ εἰς κινητὰ οὐσίαι τῶν πολιτῶν ηὐξήθησαν, ἀνεγνωρίσθη δ' ὅτι πρὸς τῇ ἀκινήτῳ κτήσει ἔδει νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν καὶ ἡ λοιπὴ οὐσία εἰς κινητά, ὅτι δὲ πρὸς ταῦτ' ἀμφότερα διετέλουν πλεῖστ' ἄλλα συμφέροντα τῶν πολιτῶν ἡνωμένα. Οὐδὲν δὲ λέγομεν νῦν περὶ τῶν κατα-

(1) Αὐτόθ. κεφ. 5, 3.

δολιεύσεων τοῦ νόμου καὶ τῶν ἄλλων καταχρήσεων, αἵτινες βεβαίως ηὔξησαν τὰς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς δυσχερείας, καὶ ὧν πρόχειρα τεκμήρια τὰ παθήματα τοῦ Δημοσθένους καὶ τὰ τοῦ Ἰσχομάχου σιωπηρά, ἀλλ' εὐνόητα παράπονα.

Ἀλλὰ περὶ πάντων τούτων ἴσως ἄλλοτε πλείονα. Ὁ δὲ τῆς ἀντιδόσεως θεσμὸς φαίνεται παραμείνας ἐν ἰσχύϊ μέχρις ἐσχάτων· τοιοῦτο δέ τι πιστεύομεν, διότι οὐδεὶς θὰ ἐτόλμα νὰ προτείνῃ τὴν κατάργησιν ἢ τὴν τροποποίησιν αὐτοῦ, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς τοῦτο, ὅτι ἐνομίζετο εἰσαχθεὶς ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι ἴσα καὶ θεὸν ἐτίμων.

Προσθήκη: Νῦν τὸ πρῶτον παρατηροῦμεν ἐν τῇ ὑπὸ Lud. Breitenbach ἐκδόσει τοῦ Ξενοφῶντος Οἰκονομικοῦ τόμ. Δ' τμ. α', σ. 60 ὅτι μακρῷ ἤδη πρὸ ἡμῶν χρόνῳ ὁ Ἰωακεὶμ Καμεράριος (1578) ἀντὶ τοῦ παρὰ Ξενοφ. Οἰκονομ. Ζ' § 3 προσκαλοῦνται (ὅρ. ἀνωτ. σελ. 42): «προκαλοῦνται legit et vertit: postulant».

---

§ 3

Ἀλογίου δίκη, ὅταν τινὲς λαβόντες χρήματα εἰς ἀναλώματα δημόσια μὴ ὦσιν τοὺς λόγους ἀνενηνοχότες τοῖς δικασταῖς.

Ὧδ' ἀκριβῶς τὴν γλῶσσαν ταύτην ὁ Houtsma ἐκδίδωσιν· ἐν δὲ ταῖς Σημειώσεσιν (σ. 31) ἁπλῶς καταχωρίζει τὸ σχετικὸν τοῦ Μεϊέρου ὑπομνημάτιον περὶ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ διδομένου ὁρισμοῦ τῆς ἀλογίου καὶ τοῦ ὑπὸ Ἡσυχίου, Σουίδα, Ζωναρᾶ καὶ τοῦ Μεγ. Ἐτυμολογικοῦ. Συνίσταται δ' ἡ διαφορὰ αὕτη εἰς τοῦτο, ὅτι κατ' ἐκείνους μὲν ἡ ἀλογίου ὡρισμένως ἥρμοζε κατὰ τῶν ἀρχόντων λόγον οὐ δόντων (1) ἢ διδόντων (2) τῶν τῆς ἀρχῆς διοικημάτων, κατὰ δὲ τὸ Κανταβριγιακὸν λεξικόν, κατὰ τῶν λαβόντων ἐν γένει, ἄν τε ἄρχοντες ἦσαν ἄν τε μή, χρή-

(1) Ἡσύχ. ἐν λ. ἀλογίου δίκη.
(2) Σουίδ. αὐτόθ. ἐν λ. Ταὐτὰ ἐν Μ. Ἐτυμολ.

ματα εἰς ἀναλώματα δημόσια καὶ μὴ ἀνεννηοχότων τοὺς λόγους τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν. Τούτῳ δέ πως συμφωνεῖ καὶ ὁ Πολυδεύκης, ἐπίσης ἀδιακρίτως λέγων (Η. 54) ὅτι ἡ ἀλογίου «ἦν κατὰ τῶν οὐκ ἀποδιδόντων λογισμοὺς ὧν ἂν διαχειρίσωσιν».

Παρὰ τῷ Ἁρποκρατίωνι οὐδὲν περὶ τῆς ἀλογίου δίκης (γραφῆς δὲ μᾶλλον, καθ' ἡμᾶς) ἀπαντᾷ· ὥστε καὶ αὖθις ὁ ἡμέτερος ἀνώνυμος καταδείκνυται βουληθεὶς νὰ συμπληρώσῃ τὸν Ἁρποκρατίωνα. Σχετικῶς δ' εἰπεῖν, ὁ ὑπ' αὐτοῦ παρεχόμενος ἡμῖν ὁρισμὸς εἶνε πολλῷ ἀκριβέστερος τοῦ τῶν διαληφθέντων λεξικογράφων· διότι σαφῶς μὲν προκύπτει ἐξ αὐτοῦ ὅτι ἡ ἀλογίου ἥρμοζε κατὰ παντὸς διαχειρίσαντος εἰς δημοσίαν χρῆσιν ὡρισμένα χρήματα (1), ἐπίσης δ' ὅτι αὕτη δὲν ἐδύνατο νὰ ἐγερθῇ ἢ ἀφ' οὗ παρήρχετο ἄπρακτος (ἀδιάφορον ἂν ἐξ ἁπλῆς ἀμελείας ἢ ἐκ κακῆς προθέσεως) ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου ὡρισμένη προθεσμία πρὸς λογοδοσίαν. Ἐξάγομεν δὲ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐκ τοῦ παρακειμένου τῆς ὑποτακτικῆς: «ὅταν . . . . μὴ ὦσιν τοὺς λόγους ἀνεννηοχότες», ὅπερ πάντως ὑποδηλοῖ τὴν προηγουμένην παρέλευσιν ὡρισμένου τινὸς χρόνου, καθ' ὃν ἔδει νὰ διδῶνται οἱ λογισμοὶ τῆς διαχειρίσεως. Οὕτω λ. χ. περὶ τῶν ἀρχόντων εὑρίσκομεν παρ' Ἁρποκρατίωνι (2) ὅτι τούτων τὰς εὐθύνας, ὅταν τὰς ἀρχὰς ἀποθῶνται, οἱ λογισταὶ ἐκλογίζονται ἐν ἡμέραις τριάκοντα· διαρκούσης ἄρα τῆς προθεσμίας ταύτης ἡ ἀλογίου ἦν ἀπαράδεκτος.

Ἔτι δὲ πληρέστερος καθίσταται ὁ ὁρισμὸς οὗτος διὰ τῆς μνείας πρὸς τίνας οἱ ὑπεύθυνοι ὤφειλον νὰ διδῶσι τοὺς λογισμοὺς τῆς δια-

(1) Εἶν' ἀληθὲς ὅτι, κατὰ κανόνα, πάντες οἱ ἀρχήν τινα ἄρξαντες ὤφειλον λόγον ἀπενεγκεῖν (Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 54)· διότι «οὐδεὶς ἦν ἀνυπεύθυνος τῶν καὶ ὁπωσοῦν πρὸς τὰ κοινὰ προσεληλυθότων» (Αἰσχ. κ. Κτησιφ. § 17), ἀδιακρίτως ἂν διεχείρισεν ἢ μὴ χρήματα. Ἐπειδὴ δ' ὅμως, ὡς αὖθις ὁ Αἰσχίνης ἐν τῷ κ. Κτησιφ. § 22 ἀναγνωρίζει, ὁ τῶν μηδὲν λαβόντων μηδ' ἀναλωσάντων λόγος, εἰς οὐδὲν ἄλλο ἐδύνατο νὰ συνιστῆται ἢ εἰς τὴν δήλωσιν: «οὔτ' ἔλαβον οὐδὲν τῶν τῆς πόλεως οὔτ' ἀνήλωσα», ἄλλως δὲ ὅ τε κατὰ πρυτανείαν ἑκάστην βουλευτικὸς τῶν ἀρχῶν ἔλεγχος, καθὼς καὶ ὁ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, κυριώτατα ἀφεώρων εἰς ἐξέλεγξιν τῶν λογισμῶν τῶν διαχειριζουσῶν χρήματα ἀρχῶν, (Πρβλ. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 45. 2, 48. 3, 54) τούτων ἕνεκα, φαίνεται, ὁ ἡμέτερος γραμματικός, ἢ ὁ παρ' οὗ οὗτος τὸν ὁρισμὸν παρέλαβε, τὴν ἄσκησιν τῆς γραφῆς ἀλογίου ἐνόμισε περιοριστέαν κατὰ μόνων τῶν διαχειρισάντων ὅπως δή ποτε δημόσια χρήματα, μὴ δεδωκότων δὲ πάντως ἢ ἁπλῶς ἐν προσήκοντι χρόνῳ λόγον τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν.

(2) Ἐν λ. Λογισταὶ κ. Λογιστήρια.

χειρίσεως αὐτῶν· διὸ ἐν τέλει τῆς γλώσσης προστίθεται: τοῖς δικασταῖς.

Ἀλλ᾽ ἔχουσιν ὀρθῶς ἆρά γε τὰ τελευταῖα ταῦτα; Οὐδαμῶς· ἄπορον μάλιστα ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ Houtsma, ἴσως δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐκδόται (λέγομεν δ᾽ ἴσως, διότι δυστυχῶς στερούμεθα τῶν ἐκδόσεων αὐτῶν) ἀντιπαρῆλθον ἀπαρατήρητον τὸ πρᾶγμα, καίτοι πολλαχόθεν ὑπῆρχεν ἤδη γνωστόν (1), ὅτι ἀρχὴ ἰδία καὶ ἁρμοδία πρὸς λῆψιν λογισμῶν, πρὸς ἥν, κατ᾽ ἀκολουθίαν, πᾶς διαχειρίσας δημόσια χρήματα ὤφειλεν ἑκάστοτε ν᾽ ἀποφέρῃ λόγον, ἦν οὐχὶ ἡ τῶν δικαστῶν, ἀλλ᾽ ἡ τῶν λογιστῶν. Τοῦτο δ᾽ αὖθις λαμπρῶς βεβαιοῦται διὰ τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους, ἐν ᾗ ἐν ἀρχῇ τοῦ Κεφ. 54 φέρονται τάδε: «Κληροῦσι δὲ . . . . . καὶ λογιστὰς δέκα καὶ συνηγόρους τούτοις δέκα, πρὸς οὓς ἅπαντας ἀνάγκη τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας λόγον ἀπενεγκεῖν· οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ μόνοι τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι, καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες κτλ.».

Διὰ ταῦτα, τό γε καθ᾽ ἡμᾶς, ἄνευ οὐδενὸς ὄκνου τὰ ἐν τῷ κειμένῳ: τοῖς δικασταῖς μεταγράφομεν εἰς: τοῖς λογισταῖς, τοῦτο δ᾽ οὐ μόνον διότι τὰ πρῶτα ἐξελέγχονται προφανῶς ἐσφαλμένα ὄντα, ἀλλὰ καὶ διότι φαίνεται ἡμῖν πιθανώτατον ὅτι, καθὰ ἀλλαχοῦ οὕτω καὶ ἐνταῦθα, ὁ τὰς γλώσσας ταύτας εἰς τὰ μετώπια τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἁρποκρατίωνος προσγράψας, εἴτ᾽ ἐξ ἀβλεψίας εἴτε κακῆς γραφῆς ἕνεκα, κακῶς ἀναγνοὺς χεῖρον ἐξέγραψε: δικασταῖς ἀντὶ λογισταῖς (ΔικαCTAIC - ΛογιCTAIC). Εἰς παρόμοια δὲ σφάλματα καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς εἴρηται, ὑπέπεσεν ὁ ἀντιγραφεύς· οὕτω λ. χ. ἐν λ. Εἰσαγ-

(1) Οὕτω λ. χ. ὁ Ἀριστ. ἐν Πολιτικ. βιβλ. ϛ᾽ κεφ. ε᾽ διδάσκει: «Ἐπεὶ δὲ ἔνιαι τῶν ἀρχῶν, εἰ καὶ μὴ πᾶσαι, διαχειρίζουσι πολλὰ τῶν κοινῶν, ἀναγκαῖον ἑτέραν εἶναι τὴν ληψομένην λογισμὸν καὶ προσευθυνοῦσαν, αὐτὴν μηθὲν διαχειρίζουσαν ἕτερον· καλοῦσι δὲ τούτους οἳ μὲν εὐθύνους, οἳ δὲ λογιστάς, οἳ δ᾽ ἐξεταστάς, οἳ δὲ συνηγόρους». Ἐπιθ. ἔτι Αἰσχ. κ. Κτησιφ. § 14: «καὶ πάντας ὅσοι διαχειρίζουσί τι τῶν τῆς πόλεως (ὁ νόμος κελεύει) λόγον καὶ εὐθύνας ἐγγράφειν πρὸς τὸν γραμματέα καὶ τοὺς λογιστάς». § 20: «τὴν βουλὴν τὴν ἐν Ἀρ. Π. ἐγγράφειν πρὸς τοὺς λογιστὰς ὁ νόμος κελεύει λόγον καὶ εὐθύνας διδόναι». § 22: «καὶ τοῦτον (ὃς οὔτ᾽ εἴληφεν οὐδὲν τῶν δημοσίων, οὔτ᾽ ἀνήλωκε) ἀποφέρειν κελεύει λόγον πρὸς τοὺς λογιστάς». Πρβλ. ἔτι Σχολ. εἰς Αἰσχ. κ. Κτησιφ. § § 9. 15. Βεκκ. Ἀνεκδ. σ. 276, 17 ἐν λ. λογισταί. CIA. II. 444. 446.—Λεξ. Κανταβρ. ἐν λ. Λογισταὶ κ. συνήγοροι, περὶ ὧν αὖθις λέγομεν ἐν § 31, κλ.

γελία ἀντί, καινῶν ἐσφαλμένως ἔγραφε: κοινῶν· ἐν λ. Ἔνδειξις ἀντί, ἀξίαν: τάξιν· ἐν λ. Λειτουργεῖν ἀντί, ἀχαιοί: ἀρχαῖοι· ἐν λ. Νομοφύλακες ἀντί, στρόφια λευκὰ ἔχοντες: στρόφια χαλκᾶ ἄγοντες καὶ πλεῖστ' ἄλλα.

Ὥστε, κατὰ τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, ἡ ἀλογίου ἐδύνατο νὰ χωρήσῃ κατὰ παντὸς οἵου δή ποτε διαχειρίσαντος δημόσια χρήματα, ἀρνηθέντος δὲ ἢ ἄλλως παραλιπόντος, ἵν' ἐν προσήκοντι χρόνῳ δῷ τοῖς λογισταῖς λόγον περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ διαχειρισθέντων χρημάτων. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἐμφαίνει καὶ ἡ λ. ἀλογίου: μὴ δόσιν λόγου (1).

Τῆς ἀλογίου, ὡς ἀναφέρει τις τῶν γραμματικῶν (2), ἐποιεῖτο μνείαν ὁ κωμικὸς Εὔπολις, πιθανῶς (3) ἐν Πόλεσιν, ἐν τῷδε τῷ στίχῳ (4):

Καὶ γὰρ αἰσχρὸν ἀλογίου 'στ' ὀφλεῖν.

Μετὰ πολλοὺς δ' αἰῶνας ἐμνήσθη αὐτῆς καὶ Ἀριστείδης ὁ ῥήτωρ ἐν τῷ Ὑπὲρ τῶν Τεττάρων ἐν τοῖς ἑξῆς (5): «ἀλλ' ἐξῆν γε δή που παρελθεῖν σιωπῇ, καὶ οὐκ ἔμελλες ὀφλήσειν ἀλογίου». Εἰς ταῦτα δὲ φέρονται (6) δύο σχόλια ἀγνώστων γραμματικῶν, καθ' ἃ ὁ Αἰσχίνης ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος ἀνέφερέ που: «ἀλογίου γραφὰς» ὡς οὔσας «κατὰ τῶν ἀρξάντων καὶ μὴ δόντων λόγον ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς». Ἀλλ' ἐν ᾧ τοιαῦτά τινα οἱ σχολιασταὶ οὗτοι βεβαιοῦσιν, οὐδαμοῦ τοῦ λόγου τούτου τοῦ Αἰσχίνου, ὡς ἐν τῷ νῦν τὸ κείμενον αὐτοῦ σώζεται, ἀπαντῶσιν αἱ λ. λ. γραφαὶ ἀλογίου. Τί δὲ συνέβη ἆρά γε; Ηὐτοσχεδίασαν οὗτοι ταῦτα ἢ πράγματι ἔν τινι τῶν τότε ἐν χρήσει ἀντιγράφων τοῦ Αἰσχίνου ἀνέγνωσαν; Ἡμεῖς τῇ ἀληθείᾳ ἀποροῦμεν τί τούτων ἢ ἕτερον ὡς πιθανώτερον νὰ εἰκάσωμεν, διὰ τοῦτο δ' ἄλλοις, τοῖς φιλολόγοις μάλιστα, καταλείπομεν ἵνα διδάξωσιν ἡμᾶς τἀληθές· περὶ τοῦ χωρίου δ' ὅμως τοῦ Ἀριστείδου φρονοῦμεν, ὅτι δέον εἶνε νὰ νοηθῇ

(1) Ὅρ. ἀνωτέρ. σ. 46 σημ. 1.

(2) Βεκκ. Ἀνέκδ. σ. 436 ἐν λ. ἀποστάσιον.

(3) Ὡς ἀπώτατα εἰκάζομεν, ᾔκασε δὲ καὶ ἄλλος πρὸ ἡμῶν, ἐξ ὧν φέρονται παρ' Ἀρποκρατ. ἐν λ. λογισταί. Ὅρ. Ἐρρ. Στέφ. ἐν λ. ἀλόγιον.

(4) Οὕτω κατὰ διόρθ. Βεργκίου παρὰ Μεινεκ. Fragm. Com. Graec. Τόμ. Β' σ. 557.

(5) Ἐκδ. Δινδορφ. τόμ. Β' σ. 397.

(6) Αὐτόθ. τόμ. Γ' σ. 728.

μόνον ἱστορικῶς, ὅτι τουτέστιν ὁ ῥήτωρ, ἐμπεφορημένος τῶν ἀρχαίων ἐκείνων εἰδήσεων καὶ παραστάσεων περὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου κατὰ τοὺς ἐνδοξοτάτους χρόνους τῶν Ἀθηνῶν, συμφώνως ταύταις ἅμα δὲ καὶ τοῖς χρόνοις καθ' οὓς ἐμεγαλούργησαν ὅ τε πρὸς ὃν ὁ λόγος καὶ οἱ ὑπὲρ ὧν Τέτταρες, παρεισήγαγεν ἐν αὐτῷ καὶ τὴν σύγχρονον ἐκείνοις γραφὴν ἀλογίου, οὐχὶ δ' αὖθις κυρίως, ἀλλὰ μεταφορικῶς, μᾶλλον δὲ παίζων ταῖς λέξεσι: σιωπὴ καὶ γρ. ἀλογίου. Ὥσθ' ὁ Ἀριστείδης λαλεῖ παίζων περὶ παρῳχημένου ἐν παρῳχημένοις χρόνοις πράγματος.

Σχεδὸν ἄπορον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐν τῇ ἀριστοτελικῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ οὐδεὶς λόγος περὶ τῆς ἀλογίου γίγνεται, εἰ καί, ἐν οἷς μάλιστα διεξοδικώτερον ἐν Κεφ. 54. 2 περὶ λογιστῶν φέρονται, ἐδύνατό τις ν' ἀναμένῃ ὅτι πάντως τι αὐτόθι περὶ αὐτῆς θ' ἀνεφέρετο. Τῷ ὄντι, εὐθὺς μετὰ τἀνωτέρω περὶ λογιστῶν τοῖς ὑπευθύνοις λογιζομένων καταχωρισθέντα, ἕπονται τάδε: «κἂν μέν τινα κλέπτοντ' ἐξελέγξωσι (οἱ λογισταί), κλοπὴν οἱ δικασταὶ καταγιγνώσκουσι, καὶ τὸ γνωσθὲν ἀποτίνεται δεκαπλοῦν· ἐὰν δέ τινα δῶρα λαβόντα ἐπιδείξωσιν καὶ καταγνῶσιν οἱ δικασταί, δώρων τιμῶσιν, ἀποτίνεται δὲ καὶ τοῦτο δεκαπλοῦν· ἂν δ' ἀδικεῖν καταγνῶσιν, ἀδικίου τιμῶσιν, κτλ.». Ἀλλ' ἐάν τις παρέλειπεν ἢ ἠρνεῖτο διδόναι λόγον, ἐπειδὴ «ἅπαντας ἀνάγκη τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξαντας λόγον ἀπενεγκεῖν (1) (πρὸς τοὺς λογιστάς)», τί κατὰ τούτου ἐγίγνετο; Διὰ τίνος γραφῆς ἐξηναγκάζετο; Δυστυχῶς ὁ Ἀριστοτέλης περὶ τῆς περιπτώσεως ταύτης οὐδὲν ἡμᾶς διδάσκει ἐνταῦθα, ὡσαύτως δὲ σιωπᾷ καὶ ἐν Κεφ. 48. 3 ἔνθα πραγματεύεται περὶ τῶν ἑτέρων δέκα ἐκ βουλευτῶν λογιστῶν, τῶν λογιζομένων τοῖς ὑπευθύνοις, οὐχὶ ὡς οἱ διειλημμένοι τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως λογισταὶ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ διαρκούσης αὐτῆς, κατὰ πρυτανείαν ἑκάστην, ὅτε ἡ αὐτὴ περίπτωσις ἐδύνατο καὶ παρ' ἐκείνοις νὰ παραστῇ.

Ὅπως δή ποτε ἐκ τῆς οὐχὶ μνείας τῆς γρ. ἀλογίου ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους οὐδὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ· διότι παραλιπὼν ὅλως νὰ ποιήσηται λόγον περὶ τῆς ἐν λόγῳ περιπτώσεως, εἰκὸς ἦν νὰ σιωπήσῃ καὶ περὶ τῆς κατ' αὐτὴν προσηκούσης γραφῆς. Ταὐτὰ δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῆς ἑτέρας περιπτώσεως, ὅτε τουτέστιν ὁ ὑπεύθυνος ἠρνεῖτο ἢ

(1) Αὐτόθ. μικρὸν ἀνωτέρω.

ἠμέλει δοῦναι εὐθύνας τῆς διαχειρίσεως, οὐχὶ χρημάτων, ἀλλὰ τῆς πεπιστευμένης αὐτῷ οἵας δή ποτε δημοσίας ἀρχῆς· διότι καὶ περὶ ταύτης σιωπᾷ ὁ μέγας φιλόσοφος, ἐν μὲν Κεφ. 54. 2 ἁπλῶς περὶ τῶν τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως λογιστῶν λέγων ὅτι «οὗτοι . . εἰσὶν οἱ . . . . τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες», ἐν δὲ Κεφ. 48. 4 περὶ τῶν εὐθύνων διδάσκων τί οὗτοι ποιοῦσιν, ὅταν τις τῶν πολιτῶν εἴτε ἰδίαν εἴτε δημοσίαν εὔθυναν ἐμπροθέσμως εἰσαγάγῃ κατὰ τῶν ἤδη «τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ δεδωκότων». Ὥστ' αὖθις ἡ περίπτωσις ἀρνήσεως ἢ παραλείψεως δόσεως εὐθυνῶν οὐδαμῶς προβλέπεται.

Ἀδιαλείπτως ὑπ' ὄψιν ἔχομεν τὴν σοφὴν παρατήρησιν τοῦ γάλλου ἀρεοπαγίτου καὶ διαπρεποῦς τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δικαίου ἑρμηνευτοῦ κ. R. Dareste, ὅτι il est dangereux de conclure précipitamment dans les questions de droit hellénique; aucune étude n'exige plus de prudence et de circonspection (1). Ἀλλ' ὅμως θὰ τολμήσωμεν νὰ ἐξενέγκωμεν τὴν ἑξῆς εἰκασίαν, ὅτι καίτοι ἡ λ. εὔθυνα γενικῶς περιελάμβανε πᾶσαν λογοδοσίαν εἰς ἣν ὑπέκειντο πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ τῆς πόλεως ἄν τε εἶχον ἄν τε μὴ διαχείρισιν χρημάτων, εἰδικώτερον ὅμως, ὡς φαίνεται, διεκρίνετο ἐν τῷ ἀττικῷ δικαίῳ ὁ λόγος τῶν εὐθυνῶν, ὅτι δὲ τούτου ἕνεκα ἐπὶ μὲν μὴ δόσεως λόγου ἢ λογισμοῦ διαχειρίσεως ἐχώρει ἡ γρ. ἀλογίου, περὶ ἧς διδάσκουσιν ἡμᾶς ἃ εἴδομεν οἱ λεξικογράφοι καὶ γραμματικοί, ἐπὶ δὲ μὴ δόσεως εὐθυνῶν, ἡ εὐθυνῶν κατηγορία ἢ ἁπλῶς εὔθυνα, ἧς μαρτύριον ἡ Λυσίου κ. Νικομάχου γραμματέως εὐθυνῶν κατηγορία, βάσιν κυρίως ἔχουσα ὅτι «μόνος οὗτος τῶν ἀρξάντων εὐθύνας οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι τῆς αὑτῶν ἀρχῆς κατὰ πρυτανείαν (2) λόγον ἀναφέρουσιν» ἐκεῖνος δὲ οὐδὲ τεττάρων ἐτῶν ἠξίωσεν ἐγγράψαι, ἀλλὰ μόνῳ αὐτῷ τῶν πολιτῶν ἐξεῖναι νομίζει ἄρχειν πολὺν χρόνον, καὶ μήτ' εὐθύνας διδόναι μήτε τοῖς ψηφίσμασι πείθεσθαι (3) (§ 4-5).

(1) Ἐν N^elle Rev. Hist. de Droit etc. ἔτ. Θ' (1885) σ. 9.

(2) Ἐνώπιον δῆλον ὅτι τῶν τῆς Βουλῆς δέκα λογιστῶν, διότι οὗτοι ἐλογίζοντο ταῖς ἀρχαῖς κατὰ πρυτανείαν ἑκάστην. Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 48. 3.

(3) Σημειωτέον ὅτι ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, ἀμέσως πρὸ τοῦ παρατεθέντος χωρίου (§ 4), κατὰ τὴν Βεκκ. ἔκδ. (Orat. att. τομ. Α' σ. 374) κεῖται: «καὶ τοσαῦτα διαχειρίσας μόνος οὗτος κτλ.», ὑπάρχει δὲ καὶ γραφὴ καθ' ἣν ἀντὶ τοῦ τοσαῦτα φέρεται: ὅσα, ὅπερ ὁ μέγας ὀλλανδὸς φιλόλογος προκρίνας ἐν δευτέραις φροντίσι (1882) συνε-

Περὶ εὐθυνῶν καὶ εὐθύνων καὶ λογιστῶν μέλλομεν ἔτι τινὰ κατωτέρω ἐν § § 23 καὶ 31 νὰ εἴπωμεν, ἀκολουθοῦντες κατὰ στοιχεῖον τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ. Καὶ ἐνταῦθα δ' ὅμως παρασημειωτέον τὰ ἑπόμενα:

Τὴν γρ. ἀλογίου εἰσῆγον οἱ λογισταὶ εἰς τὸ δικαστήριον εἴτε αὐτεπαγγέλτως, εἴτε ὑποβληθεῖσαν ὑπό τινος τῶν πολιτῶν· ἐν τῇ δευτέρᾳ δ' ὅμως περιπτώσει ταύτῃ πάντως, ὡς εἰκάζομεν, μετὰ προηγουμένην ἀνάκρισιν (1). Λογιστὰς δ' ὧδε λέγοντες νοοῦμεν τοὺς τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως. Οἱ δὲ τῆς Βουλῆς, ἐπειδὴ ὡσαύτως ἔργον κύριον εἶχον νὰ ἐξελέγχωσι κατὰ πρυτανείαν ἑκάστην τοὺς ὑπὸ τῶν ἀρχῶν ὑποβαλλομένους αὐτοῖς λογισμοὺς περί τε τῶν λημμάτων καὶ τῶν ἀναλωμάτων, βεβαίως καὶ οὗτοι, ἐάν τις τῶν ὑπευθύνων ἠρνεῖτο ἢ παρέλειπε διδόναι λόγον, ἔδει νὰ δύνωνται νὰ εἰσαγάγωσι κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν ἀλογίου. Ἀλλὰ πρὸς τίνας ἡ εἰσαγωγή, πρὸς τὴν Βουλὴν ἢ τὸ δικαστήριον; Ἔπειτ' ἀπ' εὐθείας ἢ διὰ τῶν εὐθύνων; Παραλείποντες ὅλως τὰς ἀσαφεῖς μαρτυρίας τῶν λεξικογράφων, κρίνοντες δὲ κατὰ τὴν Ἀθην. Πολιτείαν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀφ' ἧς μάλιστα οὗτοι ἤντλησαν, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Βουλὴ ἔκρινε «τὰς ἀρχὰς . . . τὰς πλείστας, μάλιστα ὅσαι χρήματα διαχειρίζουσιν» (Κεφ. 45. 2), τοιαύτη γραφὴ ἐδύνατο νὰ εἰσαχθῇ ὑπὸ τῶν λογιστῶν εἰς αὐτήν, πρὸς ἣν ἄλλως ἐξῆν «καὶ τοῖς ἰδιώταις εἰσαγγέλλειν (2) ἣν ἂν βούλωνται τῶν ἀρχῶν μὴ χρῆσθαι τοῖς νόμοις»

πλήρωσε: «καὶ ὅσα (ἐβούλετο χρήματα) διαχειρίσας κτλ.» (Κοβήτου Lys. Orat. ἐπιμελείᾳ Hartman, ἔκδ. γ' 1891 σ. 38 καὶ 228). Ἡ διόρθωσις αὕτη δύναται νὰ ᾖ ὀρθοτάτη· ἐκ τοῦ λόγου ὅμως δὲν ἐξάγεται φανερῶς ὅτι ὁ γραμματεὺς Νικόμαχος εἶχε διαχείρισιν χρημάτων δημοσίων· διότι τὰ μὲν ἐν § 2: «καθ' ἑκάστην δ' ἡμέραν ἀργύριον λαμβάνων» νοητέα ὡς δηλοῦντα τὴν λῆψιν μισθοῦ, τὰ δ' ἐν § § 19-22 καὶ 25 περὶ δώρων καὶ ἄλλων παρανομιῶν φερόμενα δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς χρηματικὴ διαχείρισις.

(1) Ἀριστ. Ἀθην. Πολ. Κεφ. 54. 2. Κανταβρ. Λεξ. ἐν λ. Λογιστ. κ. Συνήγοροι.

(2) Καὶ ἰδιώτης ἄρα ἐδύνατο νὰ κατηγορήσῃ τινὰ τῶν ἀρχῶν ἀλογίου. Δὲν εἶνε δ' ἀπίθανον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ κατηγορία νὰ ἐπεκαλεῖτο Εἰσαγγελία. Ὅρ. Κανταβρ. Λεξ. ἐν λ. Εἰσαγγελία, περὶ ἧς λέγομεν ἐν § 16. Περὶ τοῦ ὧδε δὲ παρ' Ἀριστοτέλει φερομένου εἰσαγγέλλειν ὁ βρεττανὸς ἐκδότης κ. Σάνδυς ἐν τῇ καλλίστῃ αὐτοῦ ἐκδόσει (1893) τῆς Ἀθην. Πολιτείας ἐν σ. 168 ὑποσημειοῦται τάδε: Probably here used in the general sense of bringing to the knowledge of the Council, without reference to the special process called εἰσαγγελία.

(αὐτόθ.). Φρονοῦμεν δ' ὅτι οὐδαμῶς οὗτοι τῆς πρὸς τοῦτο συμπράξεως τῶν εὐθύνων ἔχρῃζον, διότι, ὡς προκύπτει ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Ἀριστοτέλους, τοὺς λογιστὰς οἱ βουλευταὶ ἐκλήρουν ἐξ ἑαυτῶν «λογιουμένους ταῖς ἀρχαῖς κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην» (Κεφ. 48. 3), εἰδικῶς ἄρα ἵνα παραλαμβάνωσι καὶ ἐξελέγχωσι τοὺς ὑποβαλλομένους αὐτοῖς λογισμούς· κατ' ἀκολουθίαν ἐν τούτῳ ἐκέκτηντο ἰδίαν καὶ εἰδικὴν ἁρμοδιότητα. Ἐπίσης δὲ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἐν Κεφ. 45. 2 καὶ 48. 3 τῆς Ἀθην. Πολιτείας φερομένων συνάγεται, ὅτι οἱ περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος λογισταί, ἐπιτροπεία τις τῆς Βουλῆς ὄντες, τὰς ὑποθέσεις εἰσῆγον οὐχὶ εἰς τὸ δικαστήριον, ἀλλ' εἰς τὴν Βουλήν, ἧς ὅμως ἡ κρίσις, κατὰ γενικὸν κανόνα (1), ἐὰν περιεῖχε κατάγνωσιν ἢ καταδίκην εἰς ἐπιζημιώσεις, ἦν ἐφέσιμος εἰς τὸ δικαστήριον. Ὥστε παρ' αὐτῶν ἡ ἀλογίου μόνον εἰς τὴν Βουλὴν ἐδύνατο νὰ εἰσαχθῇ.

---

§ 4

Ἀντιλαχεῖν καὶ **ἀντίληξις.** ἀντιλαχεῖν μέν ἐστι τὸ εἰς ἀκέραιον πάλιν καθιστάναι τὰς δίκας· ἀντελάγχανον δὲ τοῖς διώκουσιν οἱ ἐρήμην ἐπὶ διαιτητῶν ἁλόντες ὡς τὴν μὴ οὖσαν δίκην καταδικασθέντες.

Ταῦτα κατὰ τὴν τοῦ Houtsma ἔκδοσιν, ἀπαλείφοντος τὸν ἐν τῷ κώδικι: καὶ πρὸ τῶν: οἱ ἐρήμην ὡς πλεονάζοντα. Ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς οὐκ ὀρθῶς· διότι πιθανῶς πάνυ ὁ σύνδεσμος καὶ ὧδε τέθειται πρὸς δήλωσιν ἀκριβῶς ὅτι οὐ μόνον οἱ ἐπὶ δικαστηρίου ἐρήμην ἁλόντες ἐδύναντο ἀντιλαχεῖν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπὶ διαιτητῶν, ὡς τὴν μὴ οὖσαν καταδικασθέντες. Τοῦτο δὲ εἶνε καὶ τὸ ὀρθόν, τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ ἐν μιᾷ γλώσσῃ περιλαβόντος, ἃ ὁ Πολυδεύκης (Η. 60. 61) εὐρυτέρως διδάσκει ἐν δυσὶ λ. λ: μὴ οὖσα δίκη καὶ ἀντιλαχεῖν.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι οὐδὲν περὶ τῆς ἐννοίας τῶν νομικῶν τούτων

(1) Αὐτόθ. Κεφ. 45. 1 καὶ 2. Πρβλ. Κεφ. 41. 2: «καὶ γὰρ αἱ τῆς βουλῆς κρίσεις εἰς τὸν δῆμον ἐληλύθασιν».

ὅρων φέρεται· ὥστε καὶ πάλιν δήλη καθίσταται ἡ πρόθεσις τοῦ ἀνωνύμου γραμματικοῦ ἵνα συμπληρώσῃ ὃ ἐκέκτητο ἀντίγραφον.

Ἀλλ' ὡς πᾶς τις δύναται νὰ παρατηρήσῃ ἡ προκειμένη γλῶσσα κατελείφθη ἡμιτελής· διότι περὶ ἀντιλήξεως μέν, ἥτις παρακολουθεῖ τῷ ῥήματι ἀντιλαχεῖν, οὐδὲν ἐν αὐτῇ λέγεται, τὸ ἀντιλαχεῖν δὲ μόνον ἑρμηνευόμενον, ἐκφέρεται διὰ τοῦ συνδέσμου μέν, ὅπερ πάντως ὑπεμφαίνει ὅτι ἔδει νὰ ἐπακολουθήσωσί τινα περὶ ἀντιλήξεως, συνδεόμενα διὰ τοῦ δέ, ἅτινα ὅμως παρελείφθησαν.

Περὶ τοῦ χάσματος τούτου ὁ Houtsma οὐδένα λόγον ποιεῖται, οὔτ' ἐνταῦθα οὔτ' ἀλλαχοῦ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, δὲν ἀναφέρει δὲ οὐδ' ἂν ἄλλος τις τῶν πρὸ αὐτοῦ ἐκδοτῶν παρετήρησέ τι περὶ τούτου. Ἀλλ' ἡμεῖς ὅτι μὲν ὑπάρχει παράλειψις σχεδὸν βέβαιον νομίζομεν, τίνα δέ τινα ἦσαν τὰ παραλειφθέντα εἰκάζομεν ὅτι ἀνεύρομεν παρ' αὐτῷ τῷ ἡμετέρῳ γραμματικῷ, ἐν τῇ τελευταίᾳ § τῆς λ. μὴ οὖσα δίκη (1).

Ἔχουσι δὲ ταῦτα ὧδε, κατὰ τὸν κώδικα: «κατ' ἐνίους δὲ ἡ ἀντίληξις· οὕτως ἀντιλαχεῖν ἐξῆν. καὶ μετέγραψαν ἢ ὅλως ἐκ τῶν λόγων αὐτὴν ἀνεῖλον· τούτου δὲ αἴτιον ἡ τοῦ ἔθους ἔκλειψις, ἀνῄρηνται γὰρ μετὰ τῶν διαιτητῶν ἡ ἀντίληξις. Ἐξῆν δ' ἀντιλαγχάνειν ἐντὸς ἡμερῶν δέκα».

Ἐν πρώτοις μηδενὶ πρέπει νὰ φανῇ ἄπιστον, ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ Κανταβριγιακοῦ λεξικοῦ ἐδύνατο τὴν συνέχειαν γλώσσης τινὸς νὰ παραλίπῃ ἢ νὰ καταχωρίσῃ ἀλλαχοῦ, ὡς διατεινόμεθα· διότι οὐχὶ ἴδιον ῥητορικὸν λεξικὸν συγγράφων, (ὅτε βεβαίως ἱκανὰ καὶ θὰ προσετίθει καὶ θ' ἀφῄρει, τὸ ἔργον ἐπεξεργαζόμενος, μέχρι τῆς ἀντιγραφῆς) ἀλλ' ἁπλῶς ὃ ἐκέκτητο ἤδη συντετελεσμένον ἀντίγραφον τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν τοῖς μετωπίοις αὐτοῦ συμπληρῶν, ἐκ πλειόνων ἄλλων λεξικῶν ἢ συγγραφῶν, (ὅτε τὸ ὅπως δή ποτε μεταβάλλειν τὰ ἤδη κατὰ προσθήκην κατακεχωρισμένα ἦν δυσχερὲς ἢ λυπηρόν), εὐκόλως ἐδύνατο νὰ ὑποπέσῃ εἰς τοιαύτην τινὰ πλημμέλειαν (2). Ἔπειτα δὲ ὅτι, τοὐναντίον, τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν περὶ ἀντιλήξεως χωρίον ἀτόπως κεῖται ἐν λ. μὴ οὖσα δίκη, ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἐν τῇ δευτέρᾳ ταύτῃ γλώσσῃ ἐκτίθεται ἡ τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως

(1) Περὶ ταύτης εἰδικῶς λέγομεν κατωτέρω ἐν § 33.

(2) Χείρονας ἄλλας πλημμελείας παρετήρησεν ὁ Houtsma ἐν Προλ. σ. 5-6.

διδασκαλία περὶ τῶν ἀντιλαγχανόντων τὴν μὴ οὖσαν, οὐδαμῶς μνημονευομένης ἐν αὐτῇ τῆς λ. ἀντίληξις· ὥστε τὰ ἀπὸ τῶν λ.λ: κατ' ἐνίους δὲ κτλ. φωρῶνται οὐχὶ μὲν ἄσχετα τοῖς ἡγουμένοις, βεβαίως ὅμως ἀλλότρια πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Φαληρέως, αὐτὸ δὲ τοῦτο πρόσθετος γραμματικὴ παρατήρησις, ἧς ὁ τόπος εἶχεν ἤδη ὁρισθῇ, ὡς εἴπομεν, ἐν λ: ἀντιλαχεῖν καὶ ἀντίληξις.

Ἀλλὰ τίς ὁ νοῦς τῆς παρατηρήσεως ταύτης, μάλιστα δὲ τῶν ἐν ἀρχῇ προφανῶς τεταραγμένων λ.λ: Κατ' ἐνίους δὲ ἡ ἀντίληξις· οὕτως ἀντιλαχεῖν ἐξῆν κτλ. ;

Ὁ Μυλλῆρος ὧδε συμπληροῖ ταῦτα (1): Κατ' ἐνίους δὲ ἡ ἀντίληξις [οὐδεμία ἦν], οὐδ' [ὅλ]ως ἀντιλαχεῖν ἐξῆν καὶ μετέγραψαν κτλ. Ὁ δὲ Houtsma ὧδ' ἐξέδοτο: Κατ' ἐνίους δὲ ἡ ἀντίληξίς [ἐστιν] ὅτῳ ἀντιλαχεῖν ἐξῆν· καὶ μετέγραψαν κτλ. Πεποιθὼς δ' ἐπὶ τὸ ὀρθὸν τῆς διορθώσεως αὐτοῦ καὶ ταύτην δικαιολογῶν, ἐπιλέγει (2): si pro οὕτως scripseris ὅτῳ, inserto verbo ἐστί, nil desiderabis. Μικρὸν δὲ κατωτέρω: Quod dicit καὶ μετέγραψαν ἢ ὅλως ἐκ τῶν λόγων αὐτὴν ἀνεῖλον, non videtur grammaticus lectitasse Demosthenem, apud quem 39, 38 occurrit vox ἀντίληξις.

Ἡμεῖς οὐδετέρᾳ τῶν γνωμῶν τούτων δυνάμεθα νὰ συνταχθῶμεν· τῇ τοῦ Μυλλήρου μὲν διότι οὗτος ἀθετεῖ ἀμφότερα, τήν τε ἀντίληξιν καὶ τὸ ἀντιλαχεῖν, ἐν ᾧ ὁ γραμματικὸς περὶ μόνης τῆς ἀντιλήξεως διδάσκει ὅτι τινὲς «μετέγραψαν ἢ ὅλως ἐκ τῶν λόγων (3) αὐτὴν ἀνεῖλον», τῇ τοῦ Houtsma δὲ διότι ἡ διόρθωσις αὐτοῦ φωρᾶται ἀνακόλουθος ἢ ἀντιφάσκουσα πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα. Τῷ ὄντι, διατί τινες τὴν ἀντίληξιν μετέγραψαν ἢ ὅλως ἐκ τῶν λόγων αὐτὴν ἀνεῖλον; Διότι (κατὰ τὸν Houtsma): «ἡ ἀντίληξίς ἐστιν ὅτῳ ἀντιλαχεῖν ἐξῆν». Ἀλλὰ πλὴν ὅτι τοῦτο οὐδένα νοῦν ἔχει, ἂν ὅμως νοηθῇ ὡς δηλοῦν ὅτι πᾶς δικαιούμενος ἀντιλαχεῖν ἐδύνατο νὰ ποιήσηται χρῆσιν καὶ τῆς ἀντιλήξεως, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔδει, τοὐναντίον, νὰ τηρηθῇ ἐν τοῖς λόγοις ἡ λ. ἀντίληξις.

(1) Ἐν Fragm. Hist. Graec. τομ. 2 σ. 364. Καὶ οὗτος δὲ ὡς προσθήκην τοῖς τοῦ Φαληρέως χαρακτηρίζει αὐτά.

(2) Ἐν σ. 62-63.

(3) Παρὰ τῷ Μυλλήρῳ (αὐτόθ.) ἀντὶ λόγων κεῖται: δικῶν.

Καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ ἐφθαρμένῳ χωρίῳ τούτῳ πρόκειται περὶ γραμματικῆς παρατηρήσεως, πάνυ παλαιᾶς πιθανῶς, ἣν ὁ ἡμέτερος γραμματικός, τίς οἶδε πόθεν ἀντλήσας, περιέλαβεν ἐν ταῖς εἰς τὸν Ἁρποκρατίωνα προσθήκαις αὐτοῦ. Ἤντλει δὲ πολλάκις ἐκ καλλίστων πηγῶν (1). Διδάσκει δέ, ὡς νομίζομεν, ὅτι ὑπῆρξέ ποτε σχολὴ γραμματικῶν, οἵτινες ἠθέτουν τὴν λ. ἀντίληξιν· διὸ ὅπου ἐν τοῖς λόγοις ἀπήντα ἢ ὅλως ἀπήλειφον αὐτὴν ἢ ἀντικαθίστασαν δι' ἄλλης. Προστίθησι δ' ὅμως ὅτι κακῶς ὠβελίζετο ἡ λέξις ἐκ τῶν συγχρόνων τοῖς διαιτηταῖς λόγων· διότι τότε μὲν ἐγίγνετο χρῆσις αὐτῆς, εἶτα δ' ὅμως καταργηθέντων τῶν διαιτητῶν, συνανῃρέθη μετ' αὐτῶν καὶ ἡ ἀντίληξις. Εἰ ἄρα ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις ἐπαύσαντο τῷ νομικῷ τούτῳ ὅρῳ χρώμενοι, «τούτου αἴτιον ἡ τοῦ ἔθους ἔκλειψις». Πρόκειται δὲ προδήλως ὧδε περὶ τῶν δημοσίων ἢ ἀναγκαίων διαιτητῶν, οἷς ὁμόσασιν ἐπὶ τοῦ λίθου, διένεμον οἱ τεσσαράκοντα τὰς διαίτας, ἐπικληροῦντες ἃς ἕκαστος ὤφειλε νὰ διαιτήσῃ (2)· διότι περὶ τῶν αἱρετῶν ἢ ἑκουσίων διαιτητῶν βεβαίως δὲν ἐδύνατο νὰ ῥηθῇ ὅτι ὁ περὶ τούτων θεσμὸς κατηργήθη. Παρατηρητέον δὲ προσέτι ὅτι ὁ Houtsma παρανοήσας τὴν διδασκαλίαν ταύτην τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ, ὑπολαβὼν δ' ὅτι οὗτος ὑποστηρίζει ὅτι ἡ λ. ἀντίληξις ὅλως ὑφ' ὅλων ἐξεβλήθη ἐκ πάντων τῶν λόγων, καταγιγνώσκει αὐτοῦ ἄγνοιαν, προβαλλόμενος μάρτυρα τὸν Δημοσθένην ἐν τῷ πρὸς Βοιωτὸν π. τ. ὀνόματος λόγῳ, § 38, ἔνθα κεῖται: λαβέ μοι τὴν ἀντίληξιν καὶ τὸ ἔγκλημα τουτί. Ἀλλ' εἶνε περιεργίας ἄξιον ὅτι, ὅσον οἴδαμεν, ἐν μόνῳ τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀπαντᾷ ἡ λέξις, εἰς τοῦτο δὲ μόνον καὶ πάντες οἱ λεξικογράφοι παραπέμπουσιν (3).

Ταῦτα καθ' ἡμᾶς· ἀκολούθως δὲ τοῖς διειλημμένοις, ὧδε περίπου, ὡς εἰκάζομεν, δύναται νὰ μεταγραφῇ συμπληρουμένη ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος γλῶσσα, ἄχρις οὗ προταθῇ τι βέλτιον· διότι ὄντως τὸ πρᾶγμα δεῖται μείζονος ἐπισκέψεως, δὲν εἶνε δ' ἀνάξιον καὶ τῆς μελέτης τῶν φιλολόγων, μάλιστα δὲ τῶν κυρίως γραμματικῶν:

(1) Ὁ κριτικώτατος Κόβητος ἐν ταῖς περιφήμοις αὐτοῦ Var. Lect. ἐκδ. 6', 1873, σ. 369 doctissimum grammaticum et antiquarium ἀποκαλεῖ τὸν συντάκτην τῆς ἐν τῷ Κανταβρ. λεξικῷ γλώσσης ἐν λ. Εἰσαγγελία.

(2) Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 53. 2-7 καὶ 55. 5.

(3) Ἔπ. Ἐρρ. Στεφ., Lidd. & Scott, κλ. ἐν λ.

«**Ἀντιλαχεῖν καὶ ἀντίληξις.** ἀντιλαχεῖν μέν ἐστι τὸ εἰς ἀκέραιον πάλιν καθιστάναι τὰς δίκας· ἀντελάγχανον δὲ τοῖς διώκουσι καὶ οἱ ἐρήμην ἐπὶ διαιτητῶν ἁλόντες, ὡς τὴν **μὴ οὖσαν** δίκην καταδικασθέντες. κατ' ἐνίους δὲ ἀντίληξις [λέξις] οὔ[κ] ἔσ[τιν, ἀλλ'] ἀντιλαχεῖν [λέγειν] ἐ[χχ]ρῆν· δι[ὸ] μετέγραψαν ἢ ὅλως ἐκ τῶν λόγων αὐτὴν ἀνεῖλον· τούτου δὲ αἴτιον ἡ τοῦ ἔθους ἔκλειψις· ἀνῄρηται γὰρ μετὰ τῶν διαιτητῶν ἡ ἀντίληξις. ἐξῆν δ' ἀντιλαγχάνειν ἐντὸς ἡμερῶν δέκα».

Σημειωτέον δ' ὅτι ὡς ἐνταῦθα ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς ἐχρήσατο τῇ λ. ἔθος ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ νομίμου, οὕτω καὶ ἐν λ. διωμοσία: «ἔθος ἦν τοῖς ἐγκαλοῦσιν ὀμνύναι κτλ.».

Τέλος περὶ τῆς τελευταίας § τῆς γλώσσης ταύτης (: «ἐξῆν δ' ἀντιλαγχάνειν ἐντὸς ἡμερῶν δέκα») παρατηροῦμεν, ὅτι κατὰ παραδρομὴν ἴσως ὁ Houtsma ἐν ταῖς Σημειώσεσιν αὐτοῦ (σ. 63) σημειοῦται ὅτι ὁ Πολυδεύκης ἀντιδοξεῖ δῆθεν ἐν οἷς ἐν Η. 61 περὶ τοῦ ἀντιλαχεῖν διδάσκει: «ἀντιλαχεῖν δὲ ἐντὸς δύο μηνῶν ὑπῆρχεν». Οὐδεμία ὑπάρχει διαφωνία· διότι ὁ μὲν Πολυδεύκης ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ λαλεῖ περὶ τοῦ ἀντιλαχεῖν δίκην, ὁπότε τις μὴ παρὼν ἐν δικαστηρίῳ ἐρήμην ὄφλοι, ὁ δ' ἡμέτερος περὶ τοῦ ἀντιλαχεῖν τὴν μὴ οὖσαν παρὰ τοῖς διαιτηταῖς, ὅτε ἡ προθεσμία ἦν δεκαήμερος, ὡς αὖθις παρέδωκε μὲν ἡμῖν ὁ Φώτιος (ἐν λ. μὴ οὖσα δίκη), διδάσκει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 60: «ἐξῆν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν τὴν μὴ οὖσαν ἀντιλαχεῖν, καὶ ἡ ἐρήμη ἐλύετο, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐλθεῖν ἐπὶ διαιτητήν».

---

§ 5

Ὑπωμοσία. δύο σημαίνει τροπὰς ἡ λέξις· μίαν μὲν ὅταν τις γράψηται νόμον παρανόμων ἢ καὶ αὐτὸς εἰσηγήσηται, ἔπειτα καταγνοὺς αὐτοῦ ἐξομόσηται παραλελογίσθαι· ὑπωμοσία δὲ λέγεται, ὅτι ὀμνύοντες ἀφίενται μήτε ἀργυρίῳ πεισθῆναι μήτε καταχαρίσασθαι τὴν σιγήν. μνη-

μονεύει τοῦ τρόπου τούτου καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφάνου. κατὰ μίμησιν δέ ἐστι τὸ ὑπερτίθεσθαι δίκην προφάσει χρώμενον ἢ ἀποδημίᾳ ἢ νόσῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν παραπλησίων μεθ' ὅρκου, καὶ τὸ ποιεῖν τοῦτο ὑπόμνυσθαι λέγουσιν. ἑτέρως οὖν λέγεται πάλιν, ὡς ἔφαμεν, **ἀπωμοσία,** ὅταν τις κρινόμενος σκήπτηται τὸ μὴ εὐκαιρεῖν πρὸς τὴν δίκην, ἀνθυπομνύηται δὲ ὁ ἀντίδικος, καὶ περὶ αὐτοῦ προδικάζωνται.

Οὕτως ὁ ἡμέτερος ἐκδότης· τὴν δὲ τρὶς ἐν τῷ κώδικι ἀπαντῶσαν λ. ἀπωμοσία, ἤτοι πρῶτον εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς γλώσσης, ἔπειτα μετὰ τὸ ρ. «παραλελογίσθαι», τρίτον δὲ μετὰ τὰς λ. λ. «ὡς ἔφαμεν», ἐν μὲν τοῖς πρώτοις χωρίοις διορθοῦται εἰς ὑπωμοσία, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τηρεῖ ἀμετάβλητον. Φρονεῖ δὲ καὶ πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ συντάκτης τοῦ Κανταβριγιακοῦ λεξικοῦ συνέχεε τὰς λ. λ. ἀπωμοσία καὶ ὑπωμοσία τῆς σμικρᾶς ἕνεκα ἐν τοῖς κώδιξι καὶ συνήθους διαφορᾶς μεταξὺ τῶν προθ. ἀπὸ καὶ ὑπό. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ ὅτι ὄντως τὸ ἀπωμοσία εἰς ὑπωμοσία μεταγραπτέον, τοῦτο μὲν ἐπικαλεῖται τὰ παρὰ Πολυδεύκει ἐν Η. 56 κείμενα: «ὑπωμοσία δέ ἐστιν, ὅταν τις ἢ ψήφισμα ἢ νόμον γραφέντα γράψηται κτλ.», τοῦτο δὲ παρατίθησι τὰ ἐν Ἀνεκδ. Βεκκήρου, σ. 313 φερόμενα ἐν λ. ὑπωμοσία: «ὁπόταν τις νόμον ὑπ' ἄλλου εἰσηγηθέντα γράψηται παρανόμων, ἢ αὐτὸς ὁ εἰσηγησάμενος καταγνοὺς αὐτοῦ ἐξομόσηται παραλελογίσθαι. Ὑπωμοσία δὲ ἐκλήθη, ὅτι ὀμνύντες οἱ εἰσηγησάμενοι, μήτε ἐπ' ἀργυρίῳ τὸν νόμον θέσθαι μήτε κατὰ χάριν ἀπελύοντο». Τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ γλώσσῃ ἰσχυριζόμενος καὶ τὰ ἐν τῷ κώδικι: «καταγνοὺς αὐτοὺς» μεταγράφει εἰς: «καταγνοὺς αὐτοῦ», τουτέστι τοῦ νόμου (1). Ἡμεῖς περὶ πάντων τούτων ἄλλην γνώμην ἔχομεν.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι οὐδὲν ἀπολύτως περὶ ἀπωμοσίας φέρεται· ὥστε καὶ πάλιν καθίσταται φανερὸν ὅτι ἡ προκειμένη γλῶσσα προσεγράφη πρὸς συμπλήρωσιν. Ἑρμηνεύεται ὅμως παρ' αὐτῷ ἡ λ. ὑπωμοσία: «τὸ ὑπερτίθεσθαι δίκην προφάσει χρώμενον ἀποδημίᾳ ἢ νόσῳ ἤ τινι τῶν παραπλησίων μεθ' ὅρκου οὕτως ἐλέγετο, καὶ τὸ ποιεῖν τοῦτο ὑπόμνυσθαι, ὡς ἔκ τε ἄλλων δῆλον καὶ ἐκ τοῦ Δημοσθ. κ.

(1) Ἐν Σημειώσεσ. σ. 32 ἑπ.

'Ολυμπιοδώρου». Αὐτὰ δ' αὐτολεξεὶ σχεδὸν ταῦτα, ὡς βλέπομεν, φέρονται παραδόξως τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ἐν τῷ μέσῳ συνυφασμένα, προτασσομένου ὅτι τὸ ὑπερτίθεσθαι δίκην κτλ. κατὰ μίμησιν ἐγένετο. 'Αλλὰ κατὰ μίμησιν τίνος; Τοῦτο ἐν τοῖς ἐφεξῆς ἡμεῖς θ' ἀναζητήσωμεν· ἀπὸ τοῦδε ὅμως λέγομεν ὅτι τὰ ἀπὸ τῶν λ. λ. «μνημονεύει τοῦ» μέχρι τῶν: «ὑπόμνυσθαι λέγουσιν» προσήκουσιν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν λ. ὑπωμοσία, ἐν ᾧ, τοὐναντίον, κατὰ πάντα τἆλλα ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος γλῶσσα τοῦ Κανταβρ. λεξικοῦ ἀφορᾷ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῆς λ. ἀπωμοσία, ὡς ὀρθότατα κεῖται ἐν τῷ κώδικι.

Οἱ νομικοὶ ὅροι ἀπωμοσία καὶ ὑπωμοσία οὐσιωδῶς διέφερον ἀλλήλων ἐν τῷ δικαίῳ τῶν 'Αθηναίων, καθ' ὅσον δὲ γινώσκομεν ἐγίγνετο χρῆσις αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ ἐνώπιον τῶν διαιτητῶν.

Ὥσπερ ἡ λ. ἀπωμοσία, κατά τε τὸν κώδικα καὶ τὸν ἡμέτερον γραμματικόν, δύο ἐσήμαινε τροπάς, οὕτω καὶ ἡ λ. ὑπωμοσία ἐν δυσὶ περιπτώσεσιν ἐχρησίμευεν. 'Αλλ' ὁ τύπος τοῦ ὅρκου ἐπὶ μὲν ὑπωμοσίας ἦν κατωμοτικός, τουτέστι βεβαιωτικὸς καταφατικοῦ ἰσχυρισμοῦ, ἐπὶ δὲ ἀπωμοσίας ἀπωμοτικός, βεβαιωτικὸς δῆλον ὅτι ἰσχυρισμοῦ ἀρνητικοῦ ἢ ἀντιθέτου πρὸς τὸ δι' ὑπωμοσίας βεβαιούμενον.

Περὶ τῆς μιᾶς περιπτώσεως καθ' ἣν ἐγίγνετο χρῆσις τῆς ὑπωμοσίας διδάσκει ἡμᾶς ὁ Πολυδεύκης· περὶ τῆς ἑτέρας ὁ 'Αρποκρατίων ἐν λ., ὡς ἀνωτέρω.

Α' περίπτωσις ὑπωμοσίας. Παρὰ τῷ Πολυδ. ἐν Η. 56 κεῖται: «Ὑπωμοσία δέ ἐστιν, ὅταν τις ἢ ψήφισμα ἢ νόμον γραφέντα γράψηται ὡς ἀνεπιτήδειον· τοῦτο γὰρ ὑπομόσασθαι λέγουσιν. καὶ οὐκ ἦν μετὰ τὴν ὑπωμοσίαν τὸ γραφέν, πρὶν κριθῆναι, κύριον». Προσέτι ἐν Η. 44: «παρανόμων δέ, (ἦν δίκη) εἴ τις ψήφισμα γράψαι ἢ νόμον παράνομον· ὑπομοσάμενος γάρ τις τὸ γραφέν, οὗ ἡ κατηγορία ὑπωμοσία ἐκαλεῖτο, διήλεγχεν ὅτι ἔστι παράνομον ἢ ἄδικον ἢ ἀσύμφορον». Φέρεται δὲ καὶ ἐν Κεφ. 59. 2 τῆς ἀριστοτελικῆς 'Αθηναίων Πολιτείας ὅτι οἱ θεσμοθέται σὺν ἄλλοις εἰσάγουσι «καὶ γραφὰς παρανόμων, καὶ νόμον μὴ ἐπιτήδειον θεῖναι», ὅπερ ἄλλως καὶ ἄλλοθεν (1) ἦν ἤδη ἡμῖν γνωστόν.

(1) Πρβλ. Ὑπερείδ. ὑ. Εὐξεν. ἔκδ. β' Κοβήτ. σ. 74 στ. 15. Δημοσθ. π. Λεπτ. § 98-99. Πολυδεύκ. Η. 87. Σχολ. Αἰσχίν. 1 § 16 κλ.

Ἐκ τούτων σαφῶς, ὡς νομίζομεν, συνάγεται ὅτι ὁ κατά τινος διὰ τῶν θεσμοθετῶν ὑποβάλλων γραφὴν παρανόμων ἢ νόμον μὴ ἐπιτήδειον θεῖναι, ὤφειλε νὰ ὑπομόσηταί τινα ὅρκον σχετικὸν τῇ κατηγορίᾳ ὅτι τὸ γραφὲν (εἴτε ψήφισμα εἴτε νόμος) ἦν παράνομον ἢ ἄδικον ἢ ἀσύμφορον. Γενομένης δὲ τῆς ὑπωμοσίας, δοθέντος δῆλα δὴ τοῦ ὅρκου, ἡ ἰσχὺς τοῦ προσβαλλομένου νόμου ἢ ψηφίσματος ἀνεστέλλετο, ἄχρις οὗ κριθῇ ἡ περὶ αὐτοῦ κατηγορία. Φαίνεται δὲ διδάσκων ὁ Πολυδεύκης ὅτι, κατά τινα συνεκδοχήν, ἐκ τοῦ ὅρκου καὶ αὐτὴ «ἡ κατηγορία ὑπωμοσία ἐκαλεῖτο». Οὕτω καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ὑπωμοσία πρώτιστα ἤσκει, ὡς νῦν οἱ νομικοὶ λέγομεν, ἀναβλητικὴν δύναμιν.

Τὸ ἀναβλητικὸν δὲ τοῦτο τῆς ὑπωμοσίας ἀποτέλεσμα ὑπονοεῖ ὁ Ὑπερείδης λέγων ἐν τῷ ὑ. Εὐξενίππου λόγῳ (1): « Ἐάν τις, φησί, τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων καταλύῃ. Εἰκότως, ὦ ἄ. δ., ἡ γὰρ τοιαύτη αἰτία οὐ παραδέχεται σκῆψιν οὐδεμίαν οὐδενὸς οὐδ' ὑπωμοσίαν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην αὐτὴν δεῖ εἶναι ἐν τῷ δικαστηρίῳ».

Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ π. τ. στεφάνου λόγῳ § 103: «καὶ γραφεὶς τὸν ἀγῶνα τοῦτον (παρανόμων) εἰς ὑμᾶς εἰσῆλθον καὶ ἀπέφυγον, καὶ τὸ μέρος τῶν ψήφων ὁ διώκων (Πατροκλῆς ὁ Φλυεὺς) οὐκ ἔλαβεν· καίτοι πόσα χρήματα τοὺς ἡγεμόνας τῶν συμμοριῶν ἢ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους οἴεσθέ μοι διδόναι, ὥστε μάλιστα μὲν μὴ θεῖναι τὸν νόμον τοῦτον, εἰ δὲ μή, καταβαλόντα ἐᾶν ἐν ὑπωμοσίᾳ;» Ἀλλὰ τί ταῦτα σημαίνουσι; Τίνι δὲ τρόπῳ ὁ Δημοσθένης ἐδύνατο, εἴπερ τοῖς ἡγεμόσι τῶν συμμοριῶν ἐπείθετο, ἐᾶν τὸν νόμον ἐν ὑπωμοσίᾳ; Ταῦτα πάντα, νομίζομεν, κάλλιστα διευκρινοῦνται δι' ὧν ἄρτι ἐξέθεμεν. Τοῦ Δημοσθένους θέντος τὸν νόμον, ὁ Πατροκλῆς ἐγράψατο αὐτὸν παρανόμων, ποιησάμενος τὴν κατὰ νόμον ὑπωμοσίαν· ἀλλ', ὡς εἴρηται, δι' αὐτῆς ἀνεστέλλετο ἢ ἀνεβάλλετο ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου νόμου, ἄχρις οὗ, ἐπισπεύδοντος τοῦ διώκοντος, ἐκδικασθῇ ἡ παρανόμων γραφή· κατ' ἀκολουθίαν διὰ τῆς ὑπωμοσίας ἐπετυγχάνετο, πρὸς καιρὸν τοὐλάχιστον, ὁ σκοπὸς τῶν ἡγεμόνων τῶν συμμοριῶν, ὧν ὄργανον ἦν, φαίνεται, ὁ Πατροκλῆς. Ἐδύνατο ἄρα ὁ Δημοσθένης ἁπλῶς σιωπῶν, ἐῶν δῆλα δὴ τὸν νόμον ἐν ὑπωμοσίᾳ καὶ μὴ ἐπισπεύδων αὐτός, καίπερ ἐναγόμενος,

(1) Ἔκδ. Κοβήτ. σ. 74 στ. 21.

νὰ ὑπηρετήσῃ καὶ οὕτω τοῖς ἐναντίοις· ἀλλὰ φιλόπολις ὢν ἀπεκρούσατο μὲν τὰς προτάσεις αὐτῶν, εἰσῆλθε δ' ὡς τάχιστα τὸν ἀγῶνα τοῦτον καὶ νικήσας, ἠσφάλισε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ προταθέντος νόμου.

Ἤδη μεταβαίνομεν εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τῆς ἀπωμοσίας, ἀποτελοῦσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἀντίστροφον τροπὴν τῆς α´ περιπτώσεως ὑπωμοσίας, περὶ ἧς ἤδη εἴπομεν, καὶ περὶ ἧς πρόκειται ἐν τῷ Κανταβρ. λεξικῷ.

Α´ περίπτωσις ἀπωμοσίας. Κατὰ τὸν ἡμέτερον γραμματικὸν δύο περιπτώσεις ὑπάρχουσιν ἀπωμοσίας. Ἐκ τούτων δ' ἡ πρώτη εἶνε: «ὅταν τις γράψηται νόμον παρανόμων ἢ καὶ αὐτὸς εἰσηγήσηται, ἔπειτα καταγνοὺς αὑτοῦ ἐξομόσηται παραλελογίσθαι· ἀπωμοσία δὲ λέγεται, ὅτι ὀμνύοντες ἀφίενται μήτε ἀργυρίῳ πεισθῆναι μήτε καταχαρίσασθαι τὴν σιγήν». Ὡς ἤδη εἴρηται, ὁ Houtsma τὴν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ἀπαντῶσαν λ. ἀπωμοσία ἔτρεψεν εἰς ὑπωμοσία, τοῦτο μὲν ἐπικαλούμενος τὴν μικρὸν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν γλῶσσαν τοῦ Πολυδεύκους περὶ ὑπωμοσίας, τοῦτο δ' ἐπαγόμενος καὶ τὰ ἐν τῷ Κανταβριγ. λεξικῷ ἀμέσως ταῖς λ.λ. «καταχαρίσασθαι τὴν σιγὴν» ἐπιφερόμενα: «μνημονεύει δὲ τοῦ τρόπου τούτου καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφάνου», ἐν ᾧ ἀπαντῶσιν αἱ ἄρτι ὑφ' ἡμῶν ἑρμηνευθεῖσαι λ.λ: «ἐὰν ἐν ὑπωμοσίᾳ»· ἐπιλέγει δέ: «Vides et apud Demosthenem ὑπωμοσία esse scriptum, non ἀπωμοσία».

Ἡμῖν δὲ παράδοξον φαίνεται ὅτι καὶ ὁ Houstma, καὶ ἄλλοι, καὶ ὁ ἡμέτερος Ῥαγκαβῆς (1) συνέχεαν πάντα ταῦτα, προδήλως ἀλλήλων διάφορα ὄντα. Τῷ ὄντι ἐνταῦθα περὶ οὐδενὸς ἄλλου πρόκειται ἢ περὶ τοῦ τί ὁ εἰσηγησάμενος νέον νόμον, μάλιστα δ' ὁ γραψάμενός τινα παρανόμων καὶ διὰ τοῦτο ὑπομοσάμενος, ἐδύνατο μεταγνοὺς νὰ πράξῃ ὅπως καταστρέψῃ τἀποτελέσματα τῆς ὑπωμοσίας, ἀποφύγῃ δ' ἄλλως καὶ τὸν διττὸν κίνδυνον: ἢ ἐπεξερχόμενος νὰ μὴ μεταλάβῃ τὸ προσῆκον μέρος τῶν ψήφων καὶ νὰ καταδικασθῇ, ἤ, ἐὰν μὴ πάντως ἐπεξέλθῃ, νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς σιωπήσας τὴν γραφὴν ἢ τὴν σιγὴν καταχαρισάμενος, καὶ οὕτως αὖθις νὰ θεωρηθῇ ἔνοχος ἄλλων νομίμων

(1) Πολιτ. Ἀρχαιοτ. τόμ. Α´ σ. 244. Ἑρμηνεύων τὰ περὶ ὑπωμοσίας παρὰ Πολυδ. Η. 44 προστίθησι: «κατὰ δὲ τὸ Ῥητορ. λεξ., ἴσως ἐσφαλμένως, καὶ ἀπωμοσία.

τιμωριῶν (1). Διδάσκει λοιπὸν ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ὅτι οὗτος, ὅπως ἀπαλλαγῇ πάντων τούτων, ἐδύνατο νὰ ἐξομόσηται παραλελογίσθαι, βεβαιῶν ἅμα σὺν ὅρκῳ ὅτι οὔτε ἀργυρίῳ πεισθείς, οὔτε ἄλλως τὴν σιγὴν καταχαριζόμενος, προβαίνει εἰς τὴν ἔνορκον ταύτην περὶ παραλογισμοῦ δημοσίαν ὁμολογίαν· ἀλλ' ἄρα εἰλικρινῶς καὶ διότι ὅτε τὴν ὑπωμοσίαν ἐποιεῖτο ὄντως παρελογίζετο. Ἀλλ' ὡς παντὶ φανερὸν καθίσταται, ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει περὶ οὐδενὸς ἄλλου προὔκειτο ἢ περὶ ἀνακλήσεως τῆς ὑπωμοσίας δι' ἐναντίου ὅρκου, ὅστις τούτῳ τῷ λόγῳ, ὅτι κατ' οὐσίαν περιεῖχεν ἄρνησιν τοῦ πρώτου, προσῆκον ἦν ἑλληνιστὶ νὰ καλῆται ἀπωμοσία, ἐκ τοῦ ῥ. ἀπόμνυμι, οὗ παράδειγμα διδακτικώτατον περὶ συγγενοῦς πως τῇ περιπτώσει ταύτῃ χρήσεως εὕρηται τόδε παρὰ Δημοσθένει ἐν τῷ π. Ἄφοβον λόγῳ § 52: «προομόσαντος δέ μου τὸν ἄνθρωπον ὡς ὡμολόγησας ἐλεύθερον εἶναι καὶ κατὰ Δήμωνος ἐμαρτύρησας, ἂν ἀπομόσῃς τἀναντία τούτων κατὰ τῆς θυγατρός, ἀφίημί σοι πάνθ' ὑπὲρ ὧν ἂν ἐξαιτήσας φανῇς».

Ἐκ τούτων δὲ καὶ ὅσων περὶ τῆς α΄ περιπτώσεως τῆς ὑπωμοσίας ἤδη εἴπομεν, γίγνεται ὡσαύτως δῆλον ὅτι τὰ ἐν τῷ Κανταβρ. λεξικῷ ἀμέσως τῇ α΄ περιπτώσει τῆς ἀπωμοσίας ἀκολουθοῦντα: «μνημονεύει τοῦ τρόπου τούτου καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τοῦ στεφάνου», οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν ἀπωμοσίαν ἔχουσιν, ἐν ᾧ τοὐναντίον, ἁρμόζουσιν ἀκριβέστατα τοῖς περὶ ὑπωμοσίας διειλημμένοις· διό, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἔχομεν ὅτι ἐνταῦθα, πρὸ τῶν λ. λ. «μνημονεύει δὲ κτλ.» ὑπάρχει χάσμα ἐκ παραλείψεως, τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ βουληθέντος μὲν ἵνα πρὸς μείζονα διασάφησιν τῆς μεταξὺ τῶν δύο νομικῶν τούτων ὅρων διαφορᾶς παραπήξῃ (2) ὡς ἐν παρενθέσει τὰ τῆς ὑπωμοσίας τοῖς περὶ ἀπωμοσίας, ἃ κάλλιστα (3) ὑπὸ τὸ στοιχεῖον Α μεταξὺ τῶν λ. λ. ἀντιλαχεῖν καὶ ἀπρόσκλητος δίκη κατεχώρισεν, εἶτα δὲ εἴτε δι' ἀβλεψίαν, εἴτε διά τινα ἄλλην

(1) Πρβλ. Κανταβρ. λεξ. ἐν λ. λ: ἐπιτίμιον καὶ πρόστιμον, περὶ ὧν λέγομέν τινα ἐν §§ 21 καὶ 41.

(2) Οὕτω καὶ ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 54-56 παρεξετάζει ἐν συνεχείᾳ τοὺς νομικοὺς ὅρους προωμοσία, ἀντωμοσία, διωμοσία, ἐξωμοσία, ἀπωμοσία, ὑπωμοσία δεικνὺς τὴν διαφοράν.

(3) Ὡς πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μόνον γράμμα· διότι ὡς πρὸς τὰ ἑπόμενα πολλαχοῦ βιάζεται τὴν τάξιν.

ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν παραλιπόντος (1) τὰ τῆς α΄ περιπτώσεως τῆς ὑπωμοσίας, κατὰ πλάνην ὡς γεγραμμένα ὑποληφθέντα, καὶ ἐξακολουθήσαντος: «μνημονεύει τοῦ τρόπου — ὑπόμνυσθαι λέγουσιν».

Ἐπίσης δ' ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε εἰρημένων κατεδείχθη, νομίζομεν, ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀνωτέρω καταχωρισθείσῃ ἐκ τῶν Ἀνεκδ. Βεκκήρου σ. 313 γλώσσῃ προσῆκον εἶνε ἡ δὶς ἐν αὐτῇ φερομένη λ. ὑπωμοσία νὰ μεταγραφῇ εἰς ἀπωμοσία, ὡς ὀρθῶς ἐν τῷ Κανταβριγ. λεξικῷ κατὰ τὸν κώδικα φέρεται.

Β΄ περίπτωσις ὑπωμοσίας. Περὶ ταύτης, ὡς εἴρηται, πραγματεύεται ὁ Ἁρποκρατίων: «Ὑπωμοσία: τὸ ὑπερτίθεσθαι δίκην προφάσει χρώμενον ἀποδημίᾳ ἢ νόσῳ ἤ τινι τῶν παραπλησίων μεθ' ὅρκου οὕτως ἐλέγετο, καὶ τὸ ποιεῖν τοῦτο ὑπόμνυσθαι, ὡς ἔκ τε ἄλλων (4) δῆλον καὶ ἐκ τοῦ Δημοσθ. κ. Ὀλυμπιοδώρου» (2). Παρετηρήσαμεν δ' ὅτι αὐτὰ σχεδὸν ταῦτα παραδόξως συνυφασμένα τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ φέρονται, προτασσομένων τῶν λ.λ. κατὰ μίμησιν. Ἀλλ' ἤδη τὸ αἴνιγμα λύεται, τὸ δὲ παράδοξον ἐκλείπει, γνωσθείσης τῆς παραλείψεως, οὕτω δὲ προβαλλούσης ἀκεραίας τῆς διδασκαλίας τοῦ ἡμετέρου ἀγνώστου λεξικογράφου. Διδάσκει λοιπὸν οὗτος ὅτι, ὥσπερ ἐπὶ γραφῆς παρανόμων κτλ., ἃ ἐν τῇ α΄ περιπτώσει ὑπωμοσίας ἐξέθεμεν, ἡ ἰσχὺς τοῦ προσβαλλομένου ψηφίσματος ἢ νόμου διὰ τῆς ὑπωμοσίας ἀνεβάλλετο, οὕτω, κατὰ μίμησιν δὲ τοῦ τρόπου τούτου, καὶ ἐν τῇ συνήθει τῶν δικῶν διαδικασίᾳ αἱ δίκαι δι' ὑπωμοσίας ὑπὸ τῶν διαδίκων ὑπερετίθεντο, καὶ τὸ τοῦτο ποιεῖν (: τὸ τὴν δίκην ὑπερτίθεσθαι), ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς ἀναβολῆς (: ἀποδημία, ἢ νόσος καὶ τὰ παραπλήσια) ἐβεβαιοῦτο δι' ὅρκου, ὑπόμνυσθαι ἔλεγον.

Καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ σημειωθῇ ὧδε ὅτι κατὰ Δημήτριον τὸν

(1) Τοιαύτην παράλειψιν παρετηρήσαμεν ἐν τῇ προηγουμένῃ §, μέλλομεν δὲ καὶ ἄλλας νὰ ὑποδείξωμεν.

(2) Ἔπιθ. λ.χ. Δημοσθ. κ. Θεοκρ. § 43.—κ. Μειδ. § 84.—Ὑπερείδ. παρὰ Σχολ. Ἀριστοφ. Πλούτ. 725: «καὶ ἐμοὶ μὲν συμβάσης ἀῤῥωστίας καὶ ὑπομοσθείσης ταύτης τῆς γραφῆς, ἀνεβλήθη ὁ ἀγών». Ἀλλ' ἐν τῷ σχολίῳ τούτῳ μεγίστη περὶ τῶν ὅρων τούτων ἐπικρατεῖ σύγχυσις. Εἶνε δὲ προσέτι παρατηρήσεως ἄξιον ὅτι ἐν τῷ προκειμένῳ ἀποσπασματίῳ τοῦ Ὑπερείδ. κεῖται: ὑπομοσθείσης ταύτης τῆς γραφῆς, ἀντί: ὑπομ. ταύτης ἁπλῶς, ἤτοι τῆς ἀῤῥωστίας. Πρβλ. Δημοσθ. κ. Ὀλυμπ. § 25 «ὑπομοσθέντος δὲ τούτου» = τοῦ ἀπεῖναι.—κ. Θεοκρ. 43: «ὑπωμόσατο . . . ὡς νοσοῦντα».

(3) Ἐν § 25.

Φαληρέα (1) δι' ἑκάστην παρὰ τοῖς διαιτηταῖς ὑπωμοσίαν, τουτέστι δι' ἑκάστην δι' ὑπωμοσίας αἴτησιν ἀναβολῆς, κατεβάλλετο αὐτοῖς λόγῳ παραστάσεως δραχμὴ μία, συνεκδοχικῶς καὶ αὕτη ἐν τῇ τότε γλώσσῃ τῶν δικαστηρίων καλουμένη παράστασις (2).

Β' περίπτωσις ἀπωμοσίας. Δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ὃν λόγον εἶχεν ἡ α' περίπτωσις ἀπωμοσίας πρὸς τὴν α' ὑπωμοσίας, τὸν αὐτὸν σχεδὸν εἶχε καὶ ἡ παροῦσα β' ἀπωμοσίας πρὸς τὴν β' ὑπωμοσίας.

Παρὰ τῷ Πολυδεύκει ἐν Η. 56 κεῖται: «Ἡ δ' ἀπωμοσία ἐγίνετο παρὰ τῶν ἀντιλεγόντων πρὸς τοὺς ἐξομνυμένους ἐπὶ προφάσει ἀρρωστίας ἢ ἀπουσίας. συνισταμένης δὲ περὶ τούτου δίκης, τὸ παρὰ τοῦ κρίνοντος ἔργον ἀπωμοσία ἐκαλεῖτο». Καθὰ δ' ἐν τῷ τέλει τῆς ἡμετέρας γλώσσης, αὐταῖς σχεδὸν λέξεσι καὶ παρὰ τῷ Ἡσυχίῳ ἐν λ. φέρεται: «Ἀπωμοσία: ὅταν τις κρινόμενος σκήπτηται μὴ εὐσχολεῖν πρὸς τοὺς δικαστάς, ἀνθυπομνύῃ δὲ ὁ ἀντίδικος καὶ περὶ αὐτοῦ τούτου προδικάζωνται».

Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἐν τῇ β' περιπτώσει ταύτῃ ἀπωμοσία ἐκαλεῖτο ὁ ἐναντίος τῇ ὑπωμοσίᾳ ὅρκος, ὃν τουτέστιν ὁ καθ' οὗ ἡ ἀναβολὴ ἐζητεῖτο διάδικος ἀνθυπώμνυτο (3), ἀρνούμενος τὸ ἀληθὲς ἢ τὸ βάσιμον τοῦ διὰ τῆς ὑπωμοσίας βεβαιουμένου λόγου ἀναβολῆς. Ἐπειδὴ δ' ὡς εἰκός, ἐντεῦθεν συνίστατο προδικαστικὸν ἢ μᾶλλον προπαρασκευαστικὸν ζήτημα, τὸ δικαστήριον ἠναγκάζετο εἰς τούτου τὴν λύσιν ν' ἀσχοληθῇ πρώτιστα· διὸ παρά τε τῷ Ἡσυχίῳ καὶ τῷ ἡμετέρῳ φέρεται ὅτι περὶ τούτου προεδικάζοντο. Φαίνεται δ' ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν, ὅτι κατὰ τύπον ὁ μὲν δι' ὑπωμοσίας ἐκφερόμενος ὅρκος ἦν κατωμοτικός, ὁ δι' ἀπωμοσίας δὲ ἀπωμοτικός, ἅτε περιέχων ἄρνησιν.

Πολλοί, ἐπειδὴ παρὰ τοῖς ῥήτορσι πρὸς δήλωσιν τοῦ τῇ ὑπωμοσίᾳ

(1) Παρ' Ἁρποκρ. ἐν λ. παράστασις. Πρβλ. Κανταβρ. Λεξ. ἐν λ. μὴ οὖσα δίκη.

(2) Πρβλ. Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 59. 3.

(3) Δημοσθ. κ. Ὀλυμπιοδ. § 25: «ὑπωμοσάμεθα ἡμεῖς τουτονὶ Ὀλυμπ. δημοσίᾳ ἀπεῖναι στρατευόμενον. ὑπομοθέντος δὲ τούτου ἀνθυπωμόσαντο οἱ ἀντίδικοι, καὶ..... ἔπεισαν τοὺς δικαστὰς ψηφίσασθαι τῆς δίκης ἕνεκ' ἀπεῖναι τουτονὶ καὶ οὐ δημοσίᾳ».— κ. Θεοκρ. § 43: «τὸν μὲν Δημοσθένην τις ὑπωμόσατο καλουμένης τῆς γραφῆς ὡς νοσοῦντα.....τοῦτον δ' οὗτος τὸν ἐχθρὸν εἴασε καὶ οὔτε τότε ἀνθυπωμόσατο οὔθ' ὕστερον ἐπήγγελκεν».

ἐναντίου ὅρκου φέρεται τὸ ῥῆμα ἀνθυπόμνυμαι, ἀπαντᾷ δὲ καὶ παρὰ τῷ Σουίδᾳ ἡ λ. ἀνθυπωμοσία, εὑρεθεῖσα ἄλλως καὶ ἐν τῷ Κανταβρ. λεξικῷ, ἐντεῦθεν ἤκασαν ὅτι ὁ τῇ ὑπωμοσίᾳ ἀντιτιθέμενος ὅρκος οὕτως ἐλέγετο. Τούτους δ' ὑπερακοντίζων ὁ Houtsma καὶ τὴν δὶς ἐν τῷ ἄρτι ἐκ τοῦ Πολυδεύκους (Η. 56) παρατεθέντι χωρίῳ ἀπαντῶσαν λ. ἀπωμοσία, καίτοι κάλλιστα ἔχουσαν, μεταγράφει εἰς ἀνθυπωμοσία· διότι, λέγει, «qui vero ἀνθυπόμνυται, is utitur non τῇ ἀπωμοσίᾳ, sed τῇ ἀνθυπωμοσία». Ἀμφιβάλλων δ' ὅμως, φαίνεται, ἐφείσατο τοῦ Κανταβρ. λεξικοῦ, διότι τὴν ἐν τέλει τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἀπαντῶσαν λ. ἀπωμοσία κατέλιπεν ἄθικτον, ὡς ὀρθῶς ἐν τῷ κώδικι κεῖται.

Νομικὸς ὅρος ἀνθυπωμοσία παρ' οὐδενὶ τῶν παλαιῶν ἀπαντᾷ· οἱ δὲ τῶν νῦν συγγραφέων τοῦτον ἀναφέροντες, ὁτὲ μὲν ἐπὶ μόνου τοῦ Σουίδα στηρίζονται, παρ' ᾧ ἐν λ. κεῖται: «Ἀνθυπωμοσία: ἀντὶ τοῦ ὑπειπεῖν τῇ ὑπωμοσίᾳ· οὕτω Δημοσθένης κ. Ὀλυμπιοδώρου», ὁτὲ δ' αὐτοὶ οὗτοι κατασκευάζουσιν αὐτόν, προσαγόμενοι μάρτυρα τὸν Δημοσθένην ἐν τῷ κ. Ὀλυμπιοδώρου αὖθις (§ 25) καὶ ἐν τῷ κ. Θεοκρίνου (§ 43)· ἀλλ' ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις μόνον τὰ ῥ. ἀνθυπωμόσαντο καὶ ἀνθυπωμόσατο ἀπαντῶσιν, οὐδαμοῦ δ' ἡ λ. ἀνθυπωμοσία. Παρὰ δὲ τῷ Σουίδᾳ, ὡς διαπρεπεῖς κριτικοὶ πρὸ ἱκανῶς μακροῦ ἤδη χρόνου παρετήρησαν, κακῶς ἐν ἀρχῇ τῆς γλώσσης κεῖται: ἀνθυπωμοσία· διὸ προέτεινον ἵν' ἀκολούθως τῷ Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. ἀνθυπώμοσαν (κάλλιον: ἀνθυπωμόσαντο, ὡς κεῖται ἐν τῷ κ. Ὀλυμπιοδ. ὃν ἐπικαλεῖται) μεταγραφῶσιν ὧδε τὰ παρ αὐτῷ: «ἀνθυπωμόσαντο: ἀντὶ τοῦ ὑπεῖπον (πολλῷ δ' ὅμως βέλτιον: ἀντεῖπον, ὡς ἐν τῷ Κανταβρ. λεξικῷ ἐν λ.) τῇ ὑπωμοσίᾳ· οὕτω Δημοσθ. κτλ. (1).

Ὀρθῶς ὅμως ὁ ἐκδότης ἐν τῷ ἡμετέρῳ λεξικῷ (ἐν λ.) ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδικι ἐσφαλμένου: ἀνθύπωμοσία διορθοῦται: «Ἀνθυπωμόσαντο, οἷον ἀντεῖπον τῇ ὑπωμοσίᾳ, δημοσίᾳ στρατευόμενον αὐτὸν ἀπεῖναι».

Ἤδη δὲ ἵνα διασαφηθῶσι μὲν βέλτιον τὰ εἰρημένα, καταδειχθῇ δὲ πῶς νοοῦμεν καὶ κατ' εἰκασίαν ἐκ τοῦ Πολυδεύκους (Η. 56) παραλαμβάνοντες συμπληροῦμεν τὴν προκειμένην γλῶσσαν, καλὸν νομίζο-

(1) Καὶ ἐν Ἀνεκδ. Βεκκ. σ. 404 πλημμελῶς φέρεται: «ἀνθυπώμοσα ἀντὶ τοῦ ὑπεῖπον τῇ ὑπωμοσίᾳ· οὕτω Δημοσθ. κ. Ὀλυμπιοδ.».

μεν ἵν' αὖθις παραθῶμεν αὐτὴν ὧδε, τὰ προστιθέμενα παρενθέσει περιλαμβάνοντες:

Ἀπωμοσία: δύο σημαίνει τροπὰς ἡ λέξις· μίαν μὲν ὅταν τις γράψηται νόμον παρανόμων ἢ καὶ αὐτὸς εἰσηγήσηται, ἔπειτα καταγνοὺς αὐτοῦ (1) ἐξομόσηται παραλελογίσθαι. ἀπωμοσία δὲ λέγεται, ὅτι ὀμνύοντες ἀφίενται μήτε ἀργυρίῳ πεισθῆναι μήτε καταχαρίσασθαι τὴν σιγήν. (**Ὑπωμοσία** δέ ἐστιν, ὅταν τις ἢ ψήφισμα ἢ νόμον γραφέντα γράψηται ὡς ἀνεπιτήδειον· τοῦτο γὰρ ὑπομόσασθαι λέγουσιν· καὶ οὐκ ἦν μετὰ τὴν ὑπωμοσίαν τὸ γραφέν, πρὶν κριθῆναι, κύριον)· μνημονεύει τοῦ τρόπου τούτου καὶ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ στεφάνου· κατὰ μίμησιν δέ ἐστι τὸ ὑπερτίθεσθαι δίκην προφάσει χρώμενον ἢ ἀποδημίᾳ ἢ νόσῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν παραπλησίων μεθ' ὅρκου, καὶ τὸ ποιεῖν τοῦτο **ὑπόμνυσθαι** λέγουσιν. Ἑτέρως οὖν λέγεται πάλιν, ὡς ἔφαμεν (2), **ἀπωμοσία,** ὅταν τις κρινόμενος σκήπτηται τὸ μὴ εὐκαιρεῖν πρὸς τὴν δίκην, ἀνθυπομνύηται δὲ ὁ ἀντίδικος, καὶ περὶ αὐτοῦ προδικάζωνται».

---

§ 6

Ἀποστασίου δίκη, ἡ κατὰ τῶν ἀπελευθέρων οὖσα τῶν ἀφισταμένων τοῦ ἀπελευθερώσαντος.

Οὕτως ἡ ἡμετέρα ἔκδοσις· κατὰ δὲ τὸν κώδικα: «**Ἀ. δ.** κατὰ τῶν ἀφισταμένων ἀπελευθεροῦσα τοῦ ἀπελευθερώσαντος». Ἡμῖν δὲ φαίνεται ὅτι ἄριστα, ἄνευ μεταθέσεως καὶ προσθήκης λέξεων,

(1) αὐτοῦ κατὰ τὸν Houtsma, διορθούμενον τὸ τοῦ κώδ. αὐτούς· ἴσως ὅμως βέλτιον: αὐτοῦ.

(2) Τὸ «ὡς ἔφαμεν» δὲν δύναται ἢ εἰς τὰ ἐν ἀρχῇ ν' ἀναφέρηται: «δύο σημαίνει τροπὰς ἡ λ. (ἀπωμοσία)· μίαν μὲν κτλ.» Εἶνε δὲ καὶ τοῦτο ἑτέρα τις ἔνδειξις ὅτι παρεμπιπτόντως ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ λαλεῖ περὶ τῶν δύο τροπῶν τῆς ὑπωμοσίας.

εὐοδοῦται ἡ προκειμένη γλῶσσα ἂν ἀντὶ τοῦ προφανῶς ἐσφαλμένου: ἀπελευθερΟΥCA ἀναγνῶμεν: ἀπελευθέρΩΝ Α(πό), ἵνα τὸ πλῆρες ᾖ: **Ἀποστασίου δίκη:** κατὰ τῶν ἀφισταμένων ἀπελευθέρων ἀπὸ τοῦ ἀπελευθερώσαντος. Καὶ ἄλλοτε δὲ παρετηρήσαμεν (1) ὅτι τὰ ΥC οὐ σπανίως συγχέονται πρὸς τὸ Ν.

Ὁμοίως παρὰ Πολυδεύκει ἐν Η. 35 φέρεται: « Ἀποστασίου δὲ δίκη κατὰ τῶν ἀφισταμένων ἀπελευθέρων». Εἰς ταῦτα δ' ὁ ἡμέτερος ἁπλῶς πρὸς ἐπεξήγησιν καὶ μείζονα σαφήνειαν προσέθετο: ἀπὸ τοῦ ἀπελευθερώσαντος. Παραπλησίως δὲ καὶ ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. ἀποστασίου εἶπε: «κατὰ τῶν ἀπελευθερωθέντων . . . ἐὰν ἀφιστῶνται ἀπ' αὐτῶν» (: τῶν ἀπελευθερωσάντων).

Παρ' Ἁρποκρατίωνι, ὡς βλέπομεν, ἀπαντᾷ ἡ λ. αὕτη, οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῷ κάλλιον καὶ εὐρυτέρως ἑρμηνεύεται· ὥστ' εἰκάζομεν ὅτι κατὰ πλάνην προσεγράφη ἐν τοῖς μετωπίοις ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ.

Περὶ τῆς δίκης ἀποστασίου ἄριστα ἐκ τῶν νεωτέρων διέλαβεν ὁ νομοδιδάσκαλος κ. Beauchet ἐν τόμ. Β' σ. 501 ἑπ. τῆς Hist. du droit privé de la République Athénienne, αὐτόσε δὲ παραπέμπομεν πάντα βουλόμενον νὰ ἐξετάσῃ ἀκριβέστερον τὰ κατ' αὐτήν.

---

§ 7

Ἀργίας δίκη. Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Ἀρίστωνός φησιν ὅτι Δράκων ἦν ὁ θεὶς τὸν νόμον, αὖθις δὲ καὶ Σόλων ἐχρήσατο, θάνατον οὐχ ὁρίσας ὥσπερ ἐκεῖνος, ἀλλ' ἀτιμίαν, ἐὰν τρὶς ἁλῷ τις, ἐὰν δ' ἅπαξ, ζημιοῦσθαι δραχμαῖς ἑκατόν.

Ἐνταῦθ' ἁπλῶς παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Houtsma ὡς ἀνωτέρω διωρθώσατο καὶ ἐξέδωκε τὰ τοῦ Κὠδ: ἐάν τις ἁλῷ τίσαι· ἂν δ' ἅπαξ κτλ., ἀπαρεσκόμενος τῇ ὑπὸ Δοβραίου καὶ Ναυκίου ἤδη νενομισμένῃ καλλίστῃ διορθώσει: ἐάν τις ἁλῷ τ(ρ)ίς, ἐὰν δ' ἅπαξ κτλ. ἐπὶ

(1) Ἀθηνᾶς τόμ. Γ' σ. 96.

τῷ λόγῳ ὅτι «voc. τρὶς habet emphasin, igitur statim post ἐὰν collocari debet, ut recte Pollux VIII, 42: εἰ τρίς τις ἁλῷη». Τὴν διόρθωσιν ὅμως ταύτην σιωπηρῶς καὶ ὁ πολὺς Κόβητος ἀπεδοκίμασεν ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Λυσίου, ἔνθα καταχωρίζων ἐν τοῖς ἀποσπασματίοις (VIII. 10) τὴν γλῶσσαν ταύτην ἐκ τῆς προκειμένης ἡμῖν ἐκδόσεως καὶ ῥητῶς παραπέμπων εἰς αὐτήν, τὰ μὲν ἄλλα τηρεῖ πάντα, τὰ δὲ διορθούμενα μεταγράφει καὶ οὗτος συμφώνως τοῖς διαληφθεῖσι κριτικοῖς: ἐάν τις ἁλῷ τρίς, ἐὰν δ' ἅπαξ κτλ.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι οὐδὲν περὶ τῆς γραφῆς ταύτης φέρεται· ὥστε καὶ αὖθις λέγομεν ὅτι τούτου ἕνεκα τἀνωτέρω κατὰ προσθήκην προσεγράφησαν ἐν τοῖς μετωπίοις τοῦ χ'/φου.

Τὴν ὕπαρξιν λυσιακοῦ κατ' Ἀρίστωνος ἀργίας λόγου μόνον ἐκ τῆς γλώσσης ταύτης διδασκόμεθα· ὡς δ' ὅμως παρατηρεῖ ὁ Houtsma ἐν ταῖς Σημειώσ. (σ. 36) καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐν βίῳ Σόλωνος (1) μνημονεύει λόγου τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος κατὰ Νικίου ἐν τοῖς ἑξῆς: «καὶ ὁ ἀργὸς ὑπεύθυνος ἔστω παντὶ τῷ βουλομένῳ γράφεσθαι. Λυσίας δ' ἐν τῷ κατὰ Νικίου Δράκοντά φησι γεγραφέναι τὸν νόμον, Σόλωνα δὲ τὸν ἡταιρηκότα εἴργειν τοῦ βήματος». Ἐπάγεται δ' ὅτι πότερον τούτων ὀρθόν, ἂν κατὰ Νικίου ἢ κατ' Ἀρίστωνος, εἶνε ἄδηλον. Καθ' ἡμᾶς οὐδὲν κωλύει ἵνα δεξώμεθα ὅτι δύο λόγους περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος συνέγραψεν ὁ Λυσίας, τὸν μὲν κατ' Ἀρίστωνος, ὡς διδάσκει τὸ Κανταβρ. λεξικόν, τὸν δὲ κατὰ Νικίου· εἶνε δὲ ὅλως ἀδιάφορον ἂν ἐν ἀμφοτέροις ἐγίγνετο μνεία, πιθανῶς ἐν τῷ προοιμίῳ, τῶν παλαιῶν νομοθετῶν Δράκοντος καὶ Σόλωνος ἐν σχέσει πρὸς τὸν περὶ ἀργίας νόμον· διότι περὶ κοινοῦ τόπου προκειμένου, καὶ τοιαῦτά εἰσι τὰ ἱστορικῶς περὶ τοῦ ἐν λόγῳ νόμου ὧδε φερόμενα, πάνυ πιθανῶς ὁ ῥήτωρ ἐδύνατο τοῦ αὐτοῦ νὰ ποιήσηται χρῆσιν ἐν δυσὶ διαφόροις λόγοις περὶ ἀργίας.

Ἀλλ' ἕτερον συνίσταται ζήτημα, ὅπερ ἡμεῖς ἁπλῶς ὑποδείκνυμεν, πότερον κατὰ Νικίου ἢ κατὰ Νικίδου ἦν ὁ ἕτερος τῶν λόγων τούτων· διότι παρ' Ἁρποκρατίωνι δὶς ἐν λ. λ: Κηττοὶ καὶ Ποταμὸς μνημονεύεται λόγος Λυσίου «κατὰ Νικίδου ἀργίας», πολλαχοῦ δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ φέρεται καὶ λόγος «κατὰ Νικίδου» ἁπλῶς.

(1) Ἔκδ. Κοβήτου I, 2, 55.

Ὅτι κατὰ τοὺς Δράκοντος (1) νόμους ὁ ἀργίας ἁλοὺς θανάτῳ ἐκολάζετο, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Πλούταρχος (2), λέγων ὅτι καὶ τοῦτον καὶ πάντας τοὺς ἄλλους, πλὴν τῶν φονικῶν, ὁ Σόλων (3) ἀνεῖλε διὰ τὴν χαλεπότητα· ὁ αὐτὸς δ' ὅμως κατωτέρω (§ 31) διδάσκει ὅτι, ὡς Θεόφραστος ἱστόρηκε, «τὸν τῆς ἀργίας νόμον οὐ Σόλων ἔθηκεν, ἀλλὰ Πεισίστρατος». Ἐξ ἄλλου δ' αὖθις καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Β' 177) καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης (Α' 77) ἀμφότεροι τὸν αὐτὸν νόμον εἰς τὸν Σόλωνα ἀποδιδόασι, παραλαβόντα ἐξ Αἰγύπτου· κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ὅμως ἡ εἰς Αἴγυπτον ἀποδημία τοῦ Σόλωνος μετὰ τὴν θέσιν τῶν νόμων ἐγένετο (4). Τέλος δὲ κατὰ τὸν Πολυδεύκην (Η. 42) τῆς ἀργίας ἐπὶ Δράκοντος οὐ θάνατος, ἀλλ' «ἀτιμία ἦν τὸ τίμημα». Τί τούτων πάντων εἶνε ἀληθές, μόνος ὁ Θεὸς οἶδεν· ἡμεῖς δ' ὅμως εἰ ἠναγκασμένοι ἦμεν ἵνα πάντως ἐξενέγκωμεν γνώμην τινά, μᾶλλον τῷ διαπρεπεστάτῳ τῶν μαθητῶν καὶ περικλεεῖ διαδόχῳ τοῦ μεγάλου Σταγιρίτου θὰ ἐπειθόμεθα, ὀλίγον φροντίζοντες ἂν ὁ Λυσίας ἤ τις ἄλλος τῶν ἀττικῶν ῥητόρων ἀνέφερε τὸν νόμον τοῦτον εἰς τὸν Δράκοντα ἢ τὸν Σόλωνα· διότι τίς ποτε τούτων ἀγορεύων πρὸ τῶν ὑπεράγαν δημοκρατικῶν ἐκείνων Ἀθηναίων, καὶ ἂν ἔτι κατ' ἀλήθειαν ἦν συμφωνότατος τῷ Θεοφράστῳ, θὰ ἐτόλμα, ἐν ᾧ ἀκριβῶς ἐπεκαλεῖτο κατ' ἀργοῦ τινος τὸν νόμον τοῦτον, νὰ προενέγκῃ τὸ ὄνομα τοῦ τυράννου ὡς νομοθέτου; Ἐπειδὴ δ' ὁ νόμος ἦν ἤδη παλαιός, ἐὰν ἔδει νὰ προενεχθῇ τὸ ὄνομα τοῦ θέντος αὐτόν, τί ἡδύτερον ταῖς ἀκοαῖς τῶν δικαστῶν ἢ τὸ τοῦ δημοτικωτάτου Σόλωνος;

Τῇ μαρτυρίᾳ δὲ ταύτῃ τοῦ Θεοφράστου συνᾴδουσι καὶ ἃ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ (Κεφ. 16. 2) διδάσκει περὶ τῆς σώφρονος καὶ φιλανθρώπου διοικήσεως τοῦ Πεισιστράτου, ὅστις «καὶ τοῖς ἀπόροις προεδάνειζε χρήματα πρὸς τὰς ἐργασίας, ὥστε διατρέφεσθαι γεωργοῦντας. τοῦτο δ' ἐποίει δυοῖν χάριν, ἵνα μήτε ἐν τῷ ἄστει

(1) Φέρεται δ' ἐν Ἀριστ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 41. 2 ὅτι «ἐπὶ Δράκοντος...νόμους ἀνέγραψαν πρῶτον».

(2) Ἐν Σόλ. § 17.

(3) Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 7. 1: «νόμους ἔθηκεν ἄλλους, τοῖς δὲ Δράκοντος ἐπαύσαντο χρώμενοι πλὴν τῶν φονικῶν». Τάσσεται δὲ ἡ τοῦ Δράκοντος μὲν νομοθεσία τῷ 621, ἡ τοῦ Σόλωνος δὲ τῷ 594 π. Χ. Ἡ τοῦ Πεισιστράτου δὲ τυραννὶς ἤρξατο ἔτει 34ᾠ «μετὰ τὴν τῶν νόμων θέσιν» (αὐτ. Κεφ. 14. 1) ἤτοι τῷ 561 0 π. Χ.

(4) Ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 11 καὶ 13 ἐν ἀρχῇ.

διατρίβωσιν, ἀλλὰ διεσπαρμένοι (1) κατὰ τὴν χώραν, καὶ ὅπως εὐποροῦντες τῶν μετρίων καὶ πρὸς τοῖς ἰδίοις ὄντες μήτ' ἐπιθυμῶσι μήτε σχολάζωσιν ἐπιμελεῖσθαι τῶν κοινῶν» (2). Οὐδόλως ἄρα εἶνε ἀπίθανον ὅτι ὁ Πεισίστρατος τοιαῦτα διώκων, ὅπως μὲν ὑποβοηθήσῃ καὶ ἄλλως τῷ σκοπῷ τούτῳ, ἐξαναγκάσῃ δὲ καὶ τοὺς ἄνευ εὐλόγου αἰτίας ἀπεχομένους νὰ ἐργάζωνται, πρῶτος τὸν νόμον τοῦτον κατὰ τῶν ἀέργων ἔθηκεν.

---

§ 8

Ἀτίμητος δίκη, ἡ τοσούτου οὖσα ὅσου ἐπιγέγραπται, ἣν οὐχ οἷόν τε ὑποτιμήσασθαι.

Μετὰ τὸ ὑποτιμήσασθαι ἐν τῷ Κώδ. ἀκολουθεῖ ἡ λ. ἐλάττονος, ἣν ὁ Houtsma ἐξαλείφει, θεωρῶν ὡς ἀγραμμάτου τινὸς παρέμβλημα, ἀγνοήσαντος τὴν σημασίαν τοῦ προτασσομένου ῥήματος· πρὸς βεβαίωσιν δὲ τῆς διορθώσεως ταύτης παρατίθησι τὰ τοῦ Πολυδεύκους ἐν Η. 63: «ἀτίμητος δὲ δίκη, ἣν οὐκ ἔστιν ὑποτιμήσασθαι, ἀλλὰ τοσούτου τετίμηται ὅσου ἐπιγέγραπται».

Ταῦτα βεβαίως δύνανται νὰ ὦσιν ὀρθά· ἡμῖν ὅμως πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ὁ συντάξας ἀρχῆθεν τὴν γλῶσσαν ταύτην παρέφρασεν ἐπὶ τὸ ἁπλούστερον τὸ ὑποτιμήσασθαι διὰ τῶν: τιμήσασθαι ἐλάττονος, εἶτα δ' ὁ ἀντιγραφεὺς εἴτ' ἐκ κουφότητος εἴτε ἕνεκα κακῆς ἀναγνώσεως τῆς πρὸ τοῦ ῥήματος λ: ΗΝ ἢ ΕСΤΙ, ἔγραψε πλημ-

(1) Ὁ σεβαστὸς Διδάσκαλος κ. Κόντος πεπηρωμένον ὧδε τὸν λόγον νομίζων, διδάσκει ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Γ' σ. 364 ὅτι πλήρης καθίσταται ἂν γραφῇ: διεσπαρμένοι (ὦσι) κατὰ τὴν χώραν. Πρβλ. Πολιτικ. 1319 a 30: διὰ τὸ διεσπάρθαι κατὰ τὴν χώραν.

(2) Ὁ Σάνδυς ἐν τῇ λαμπρᾷ ὄντως Εἰσαγωγῇ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀθην. Πολιτείαν (σ. XLVI) ἀντεξετάζων ταύτην πρὸς τὰ Πολιτικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, τούτῳ ἀκριβῶς τῷ χωρίῳ ὡς παραδείγματι χρῆται ἵν' ἀποδείξῃ ὅτι δι' ἀμφοτέρων τῶν ἀριστοτελικῶν τούτων συγγραμμάτων ὁ αὐτὸς νοῦς καὶ ἡ αὐτὴ γλῶσσα διήκει· πρὸς τοῦτο δ' ἐκ τῶν Πολιτικῶν παρατίθησι τὰς σ. 1320 b 8, 1311 a 14, 1318 b 14, καὶ 1319 a 30. Εὐλόγως δ' ἐπιλέγει: It would be difficult to imagine a more complete series of parallelismes in expression as well as thought.

μελῶς ΥΠοτιμήσασθαι· διὸ ἀναγινώσκομεν : ἣν οὐχ οἷόν τε (ἐστὶ) τιμήσασθαι ἐλάττονος.

Καὶ ἡ γλῶσσα δ' αὕτη κατὰ λάθος φαίνεται προσγραφεῖσα εἰς τὸ χ'/φον, διότι παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. ἀτίμητος ἀγὼν καὶ τιμητὸς κάλλιστα ἑρμηνεύεται ἡ μεταξὺ τῶν ὅρων τούτων διαφορά.

---

§ 9

Γραφὴ καὶ **παραγραφὴ** καὶ **ἐπιγραφὴ** διαφέρουσί τινι· γραφὴ μέν ἐστιν ἡ εἰς δικαστήριον δημοσίου ἐγκλήματος κλῆσις· παραγραφὴ δὲ ἡ πρὸς τὴν κλῆσιν ἀμφισβήτησις· ἐπιγραφὴ δὲ τὸ ἕτερον τόπον ἐπιγράφειν τῷ κριτηρίῳ ἢ ἴδιον ἐν πόλει ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἢ ἐπιχώριον οἷον Φαληροῖ ἢ ἑτέρωθι. καλεῖται δὲ ἐπὶ μὲν τῶν δημοσίων ἀγώνων τὸ γραφόμενον ὑπὸ τοῦ κατηγόρου ἔγκλημα καὶ τὸ ἀποφερόμενον πρὸς τὴν ἀρχὴν γραφή· τὸ δ' αὐτὸ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐγκλημάτων ἔγκλημα, ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφισβητήσεων λῆξις.

Ταῦτα κατὰ τὴν τοῦ ἡμετέρου ἐκδότου διόρθωσιν· ἐν δὲ τῷ χ'/φῳ τὰ ἀπὸ τῶν λ.λ: ἐπιγραφὴ δὲ — ἑτέρωθι ὧδ' ἔχουσιν : ἐπιγραφὴ δὲ τὸ ἕτερον τόπον ἐπιγράφειν τῷ κριτηρίῳ ἴδιον ἐν πό^λ, ἢ ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἢ ἐπιχωρίῳ οἷον Φαληροῖ ἢ ἑτέρωθι.

Ἀλλὰ τί τὰ ἐφθαρμένα ταῦτα σημαίνουσιν; Ὁ Houtsma, ὡς βλέπομεν, τὸν μὲν ἢ πρὸ τῶν λ.λ: ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἀπαλείφει, προστίθησι δ' αὐτὸν πρὸ τῆς λ. ἴδιον· τρέπει δὲ καὶ τὴν δοτ. ἐπιχωρίῳ εἰς αἰτιατικήν. Τὸ οὑτωσὶ δ' ὑπ' αὐτοῦ διορθούμενον χωρίον τοῦτο ὡς ἑξῆς ἑρμηνεύει ἐν ταῖς Σημειώσ. σ. 38: Si quis enim qualemcunque ob causam in alio loco, seu in patria, seu alibi iudicium vellet haberi, quam ἐν τῷ ἰδίῳ, ἐν πόλει, ἐν τῷ δικαστηρίῳ i. e. eo ipso loco, quo vulgo iudicium haberi solebat, necesse erat huius loci nomen subscriptioni addi.

Ἡμεῖς οὔτε τὴν διόρθωσιν ταύτην, ἀλλ᾽ οὔτε τὴν ἑρμηνείαν δυνάμεθα νὰ ἐγκρίνωμεν· ἡ τελευταία μάλιστα, ἐν ᾧ οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ὑποστηρίζεται, ἀντιβαίνει μὲν πρὸς τὰς κοινὰς περὶ δωσιδικίας (forum) δικονομικὰς ἀρχάς, οὐδαμῶς δ᾽ ἄλλως ἐκ τοῦ ἡμετέρου κειμένου φαίνεται προκύπτουσα. Ἔπειτα δὲ οὐδὲ διὰ τῶν τοῦ Houtsma διορθώσεων οὐδαμῶς βέλτιον καθίσταται τὸ χωρίον, ἐξακολουθοῦν ἔτι καὶ νῦν νὰ ᾖ πλημμελὲς καὶ ἀδιανόητον.

Καθὰ νῦν παρ᾽ ἡμῖν (1), πλὴν ἄλλων, «τὸ ἔγγραφον τῆς ἀγωγῆς πρέπει νὰ περιέχῃ . . . . τὴν σημείωσιν τοῦ δικαστηρίου» οὗ ἐνώπιον ὁ ἐνάγων μέλλει νὰ προτείνῃ τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ, ἤ, ὡς ἐν ἑτέρῳ ἄρθρῳ (2) φέρεται, «τὴν ὀνομασίαν τοῦ εἰρηνοδικείου ἐνώπιον τοῦ ὁποίου πρόκειται νὰ ζητηθῇ ἡ ὑπόθεσις», οὕτω καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς, ἐπειδὴ πλείονα ὑπῆρχον δικαστήρια, ὧν ἕκαστον ἰδίαν ἤσκει ἁρμοδιότητα, εἰκὸς ἦν ὁ ἐνάγων νὰ ὑποχρεῶται νὰ ὁρίζῃ ἐν τῇ ἀγωγῇ αὐτοῦ τὸν ἁρμόδιον κατ᾽ αὐτὸν ἄρχοντα ἢ τὸ δικαστήριον, ὧν ἐνώπιον ἔμελλε ν᾽ ἀνακριθῇ ἢ διεξαχθῇ ὁ δικαστικὸς ἀγών. Ὡσαύτως, ὅπως παρ᾽ ἡμῖν (3) σήμερον, ἐννοεῖται δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις εὐνομουμένοις ἔθνεσι, πλὴν ἄλλων ἐνστάσεων, ὁ ἐνάγων δύναται νὰ προτείνῃ καὶ τὴν τῆς ἀναρμοδιότητος ἔνστασιν, οὕτω καὶ παρ᾽ ἐκείνοις εἶχεν οὗτος τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ διαφόρους τοιαύτας, παραγραφὰς καλουμένας, εἴτε ἀναβλητικὰς εἴτε ἀνατρεπτικάς, ἐνδεικτικῶς δ᾽ ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους ἐν Η. 57 ἀναφερομένας, σὺν ταύταις δὲ καὶ τὴν τῆς ἀναρμοδιότητος παραγραφὴν ἢ ἔνστασιν, καὶ δὴ λ.χ. «ὡς οὐ παρὰ τούτοις κρίνεσθαι δέον, οἷον οὐκ ἐν Ἀρείῳ Πάγῳ ἀλλ᾽ ἐπὶ Παλλαδίῳ» (4).

Εἶνε δὲ τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὅτι κατὰ θεμελιώδη κανόνα τοῦ ἀττικοῦ δικαίου, ὃν καὶ παρὰ ῥωμαίοις καὶ παρὰ πάσαις ταῖς ἄλλαις νομοθεσίαις εὑρίσκομεν, πάσης δίκης ἔδει πάντως νὰ προηγῆται κλῆσις ἢ πρόσκλησις (5) (in jus vocatio) πρὸς τὸν ἐναγόμενον, νομίμως καλούμενον ἵνα προσέλθῃ ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου δικαστοῦ (6)· διότι

(1) Πολ. Δικον. ἄρθρ. 533 § 7.
(2) Αὐτόθ. ἄρθρ. 494.
(3) Αὐτόθ. ἄρθρ. 553, 583, 563.
(4) Ἔπ. Σουίδ. ἐν λ.λ. παραγραφὴ καὶ εὐθυδικία. Δημοσθ. π. Πανταίν. § 33.
(5) Ἁρποκρ. ἐν λ. κλῆσις. Πολυδ. Η. 62.
(6) Ἔπ. Δημοσθ. π. τ. στεφ. § 150.

ἄλλως ἡ δίκη ἦν ἀπρόσκλητος (1), κατ' ἀκολουθίαν οὐκ εἰσαγώγιμος· ἐν πάσῃ ἄρα περιπτώσει παράνομος. Ἀλλ' ἡ κλῆσις, ἵν' ᾖ πλήρης, ἔδει ἐξάπαντος νὰ περιέχῃ τὰ ἑξῆς τρία στοιχεῖα: 1 τὸ ὄνομα τοῦ πρὸς ὃν ἡ πρόσκλησις· 2 τὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς ἐνώπιον οὗτος ὤφειλε νὰ προσέλθῃ· 3 τὸ τοῦ κλητῆρος, δι' οὗ ἡ πρόσκλησις ἐγίγνετο (2). Περὶ προθεσμίας ἢ ῥητῆς ἡμέρας πρὸς ἐμφάνισιν οὐδὲν νῦν λέγομεν, ἵνα μὴ ἀπομακρυνώμεθα τοῦ ἡμετέρου θέματος.

Καὶ ταῦτα μὲν διὰ βραχέων οὕτω· ὑπὸ τούτων δὲ διδασκόμενοι προαγόμεθα ἵν' εἰκάσωμεν ὅτι ἐν τῷ διειλημμένῳ χωρίῳ πρόκειταί τι σχετικὸν τῇ εἰς δίκην προσκλήσει πρὸς τὸν ἀντίδικον, ὡρισμένως δ' ὅτι, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἡμετέρου ἀνωνύμου γραμματικοῦ, ἐπιγραφὴ ἐκαλεῖτο ἡ τῇ γραφῇ ἢ τῷ ἐγκλήματι ἢ τῇ λήξει ἐπιγεγραμμένη σημείωσις περὶ τοῦ τόπου ἢ τοῦ δικαστηρίου εἰς ὅ, διὰ τοῦ ὡσαύτως ἐπιγεγραμμένου κλητῆρος (3), ἑνὸς ἢ πλειόνων, ἐκλητεύετο ἵν' ἐμφανισθῇ ὁ ἐναγόμενος.

Διὸ ὧδε μεταγράφομεν διορθούμενοι: ἐπιγραφὴ δὲ τὸ [ῥητὸν] τόπον ἐπιγράφειν τῷ κριτηρίῳ ἴδιοΝ ["Η] ἐν [τῇ] πόλει, ἢ ἔν τ[ινι] δικαστηρίῳ [τῶ]Ν ἐπιχωρίῳ[ν], οἷον Φαληροῖ, ἢ ἑτέρωθι.

Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κώδ.: ἕτερον τόπον, ὅπερ ἡμαρτημένον ὑπολαμβάνομεν, ἠκάσαμεν: ῥητὸν τόπον, τουτέστι τόπον εἰδικῶς ἐν τῇ κλήσει ὡρισμένον· τῇ αὐτῇ δὲ λέξει, ὡς εἴδομεν, ἐν τῇ αὐτῇ ση-

(1) Ἔπ. Κανταβρ. λεξ., Ἡσύχ., Ἁρποκρ. ἐν λ. ἀπρόσκλητος. Βεκκ. Ἀνέκδ. 199. 14. Πολυδ. Η. 62.

(2) Ἀριστοφ. Σφῆκ. 1406:

προσκαλοῦμαί σ' ὅστις εἶ,
πρὸς τοὺς ἀγορανόμους, βλάβης τῶν φορτίων,
κλητῆρ' ἔχουσα Χαιρεφῶντα τουτονί.

Ὁ δὲ Πετῖτος (ἐν Comm. in leg. att. lib. IV, tit. II, σ. 402) ὧδε κατ' Οὔλπιαν. εἰς Μειδ. ὁρίζει τὸν τῆς κλήσεως τύπον: προσκαλοῦμαι τὸν δεῖνα, τοῦδ' ἀδικήματος, πρὸς τὴν ἀρχὴν τήνδε, κλητῆρα ἔχων τὸν δεῖνα· ἢ ἄλλως (σ. 401): κατηγορῶ τοῦδε καὶ προσκαλοῦμαι τοῦτον διὰ τοῦ δεῖνος εἰς τὸ βουλευτήριον.

(3) Πρβλ. Δημοσθ. κ. Μειδ. § 86: «πείσας τὸν πρυτανεύοντα δοῦναι τὴν ψῆφον . . . κλητῆρα οὐδ' ὀντινοῦν ἐπιγραψάμενος . . . ἐκβάλλει καὶ ἀτιμοῖ τὸν διαιτητήν».

μασίᾳ, ἐχρήσατο ὁ συντάκτης τοῦ Κανταβρ. λεξικοῦ καὶ ἀνωτέρω (1) ἐν λ. ἀγραφίου δίκη.

Οὑτωσὶ ὁ τῆς ἐπιγραφῆς ὁρισμὸς οὗτος νοούμενος φαίνεται περιλαμβάνων πάσας τὰς δίκας, ἤτοι τάς τε ὑπὸ τῶν τακτικῶν δικαστηρίων ἐκδικαζομένας, καὶ τὰς ἐκκλήτους (2), προσέτι δὲ καὶ τὰς εἰσαγομένας ἐνώπιον τῶν διαιτητῶν, διαφερόντων καθ' Ἁρποκρατίωνα (3) τῶν δικαστῶν καὶ ἐν τούτῳ, ὅτι οὗτοι «ἐν δικαστηρίοις ἐδίκαζον ἀποδεδειγμένοις», ἐν ᾧ οἱ διαιτηταί, νοητέον οἴκοθεν, ἐν ἄλλοις τόποις ἐδίκαζον, ἄλλως ὁριζομένοις, οὐχὶ ἄρα ἐν τοῖς δικαστηρίοις. Περιττὸν δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι καθὰ ὁ Ἁρποκρατίων, οὕτω καὶ ἡμεῖς περὶ διαιτητῶν νῦν λέγοντες, νοοῦμεν τοὺς ἀναγκαίους ἢ δημοσίους διαιτητάς, περὶ ὧν ὁ Ἀριστοτέλης διὰ μακρῶν ἐν Ἀθηναίων Πολιτείᾳ (4) ποιεῖται λόγον.

Περὶ ἐπιγραφῆς οὐδὲν φέρεται παρ' Ἁρποκρατίωνι· καθ' ὅσον δὲ γινώσκομεν οὐδὲ παρ' ἄλλῳ τινὶ τῶν λεξικογράφων. Ἐν γένει δ' ἡ ὅλη γλῶσσα καὶ αὖθις προσῆκον εἶνε νὰ θεωρηθῇ ὡς προσγραφεῖσα πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ Ἁρποκρατίωνος· διότι ἐν μὲν λ. παραγραφὴ ἀκριβῶς ἡ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος σημασία τῆς λέξεως ταύτης ὑπ' αὐτοῦ παραλείπεται, ὡς δὴ οὖσα «κοινὴ καὶ γνώριμος», αἱ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου δὲ παρεμπιπτόντως ἑρμηνευόμεναι λ.λ.: ἔγκλημα (5) καὶ λῆξις ἀτελῶς μόνον ὑπ' ἐκείνου ἐν λ. λῆξις διεξηγοῦνται.

Κατὰ ταῦτα δὲ ὧδε τὴν γλῶσσαν ταύτην στίζομεν καὶ μεταγράφομεν:

Γραφὴ καὶ **παραγραφὴ** καὶ **ἐπιγραφὴ** διαφέρουσί τινι·

(1) Σελ. 7.

(2) Εἰς ταύτας, νομίζομεν, δύναται ν' ἀναφέρηται τὸ τοῦ κειμ.: ἑτέρωθι κατ' ἀντιδιαστολὴν πρὸς τὰ ἐπιχώρια δικαστήρια. Καθ' Ἡσύχ.: «ἔκκλητοι δίκαι αἱ ἐπὶ ξένοις λεγόμεναι καὶ οὐκ ἐν τῇ πόλει». Πρβλ. Πολυδ. Η. 53. Ἐτυμ. Μ. ἐν λ. ἔκκλητος πόλις. Σχόλ. Αἰσχίν. Ι. 89. — Βεκκ. Ἀνεκδ. 247 ἐν λ. ἔκκλ. πόλις. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἀποφάσεις τοιούτων ἐκκλ. πόλεων περιεσώθησαν ἄχρις ἡμῶν ἐν ἐπιγραφαῖς. Ὅρα λ. χ. τοιαύτας δύο ἐν Ière Sér. τοῦ Rec. des Inscript. Jurid. Grecq. α' ἐν σελ. 158 ἐπ., περιέχουσαν ἀπόφασιν τῆς πόλεως Κνιδίων, δικαζούσης μεταξὺ Κῴων καὶ Καλυμνίων· β' ἐν σ. 342 ἐπ. τῆς πόλεως Μεγαρέων, ἐπὶ διαφορᾶς περὶ τερμονισμοῦ (στίχ. 8) ἤτοι ὁροθεσίας μεταξὺ Ἐπιδαυρίων καὶ Κορινθίων.

(3) Ἐν λ. διαιτηταί.

(4) Κεφ. 53 καὶ ἀλλ.

(5) Πρβλ. Πολυδ. Η. 29 καὶ 127, Γ. 138.

γραφὴ μέν ἐστιν ἡ εἰς δικαστήριον δημοσίου ἐγκλήματος κλῆσις· παραγραφὴ δὲ ἡ πρὸς τὴν κλῆσιν ἀμφισβήτησις· ἐπιγραφὴ δὲ τὸ ῥητὸν τόπον ἐπιγράφειν τῷ κριτηρίῳ ἴδιον, ἢ ἐν τῇ πόλει, ἢ ἔν τινι δικαστηρίῳ τῶν ἐπιχωρίων, οἷον Φαληροῖ, ἢ ἑτέρωθι. καλεῖται δὲ ἐπὶ μὲν τῶν δημοσίων ἀγώνων τὸ γραφόμενον ὑπὸ τοῦ κατηγόρου **ἔγκλημα,** καὶ τὸ ἀποφερόμενον πρὸς τὴν ἀρχὴν **γραφή·** τὸ δ' αὐτὸ ἐπὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἐγκλημάτων **ἔγκλημα,** ἐπὶ δὲ τῶν ἀμφισβητήσεων **λῆξις.**

---

§ 10

Διάγραπτος δίκη· ἡ αὐτὴ καὶ διεξυσμένη λέγεται· καθ' ἧς ἴσχυσεν ἡ παραγραφή, οἷον ἤρθη ἡ δίκη· οὐ γὰρ εἰσαγώγιμός ἐστιν, ἠκυρωμένη ὑπὸ τῆς παραγραφῆς.

Οὕτως ὁ Houtsma, κατὰ τὸν κώδικα, οὐδὲν διορθούμενος. Ὀρθότατα ὅμως οὗτος, καὶ καθ' ἡμᾶς, ἐκ τῆς γλώσσης ταύτης εἰκάζει ὅτι καὶ παρὰ Πολυδεύκει ἐν Η. 57 ἀντί: ἄγραπτος δίκη, ὅπερ οὐδαμῶς συνᾴδει τοῖς ἐπιφερομένοις, προσῆκον εἶνε νὰ γραφῇ: «Διάγραπτος δὲ δίκη ἐκαλεῖτο ἡ ὑπὸ τῆς παραγραφῆς ἀναιρεθεῖσα καὶ διαγραφεῖσα». Πόθεν δὲ τὸ σφάλμα τοῦ ἀντιγραφέως πιθανῶς προέκυψε δεικνύασιν αἱ δύο τελευταῖαι συλλαβαὶ τῆς ἀμέσως ἡγουμένης λ: ΠαλλαΔΙΩι.(ΔΙ)Αγραπτος δὲ δίκη κτλ. Τούτοις δὲ συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἡσύχιος ἐν λ. λ: «Διάγραπτος δίκη: ἥτις καὶ ἐξεσμένη ἐλέγετο»· καί: «Διαγράφειν: διαξύειν, ἀπαλείφειν, ἀκυροῦν».

Τί δ' ὅμως σημαίνουσιν αἱ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ λ. λ: οἷον ἤρθη ἡ δίκη; Καθ' ἡμᾶς, κακῶς κείμεναι, προέκυψαν ἐκ παραναγνώσεως, ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ: διὸ ἀνῃρέθη ἡ δίκη, ὡς φέρεται μὲν ἐν τῷ ἄρτι καταχωρισθέντι χωρίῳ τοῦ Πολυδεύκους: «Διάγραπτος δὲ δίκη . . . ἡ . . . ἀναιρεθεῖσα», κεῖται δὲ καὶ παρὰ τῷ Σχολ. Ἀριστ. Νεφ. στίχ. 774: «Διαγέγραπται: κατέξυσται, ἀνῄρηται, ἀπὸ τῆς τοῦ γραμματέως δέλτου, ὅπου αἱ δίκαι ἀνεγράφοντο, καὶ αἱ εἰσαγωγαὶ τῶν δικῶν».

Παρ' Ἁρποκρατίωνι οὐδὲν περὶ τῆς λ. ταύτης φέρεται, οὐδὲ περὶ τῆς ἀκολουθούσης αὐτῇ ἐν τῷ Κανταβρ. λεξ. λ. διαγραφή, περὶ ἧς λέγομεν ἐν τῇ ἑπομένῃ §· ἑρμηνεύεται δ' ὅμως ἰσχνῶς παρ' αὐτῷ τὸ μέσ. διαγράψασθαι, μαρτυροῦντος Λυσίου ἐν τῷ κ. Νικίδου.

---

§ 11

Διαγραφή. καὶ ὅταν ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐγκλήματος ὁ φεύγων ἢ κατὰ συγχώρησιν τοῦ διώκοντος ἢ κατὰ διάγνωσιν τοῦ τυχόντος καὶ μηκέτι περὶ μηδενὸς ἐγκαλῆται, λέγεται διαγραφὴ δίκης. λέγεται διαγραφὴ καὶ τὸ καθυποβάλλεσθαι ζημίαις πολλαῖς.

Διὰ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου συμπληροῦταί πως ὁ περὶ διαγράπτου δίκης προηγούμενος, ὃν κακίζει ὁ Μέϊερος ὡς πέρα τοῦ προσήκοντος στενόν, περιορίζοντα δῆλα δὴ τὴν χρῆσιν τοῦ ὅρου τούτου εἰς μόνην τὴν περίπτωσιν τῆς διὰ τῆς παραγραφῆς ἀποῤῥίψεως τῆς ἀγωγῆς, ἐν ᾧ «neque ea in re παραγραφὴ victrix plus valebat quam reliquae causae» (1). Ὀρθῶς.

Ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι κεῖται: ἢ κατὰ διάγνωσιν τυχόντος, ἀνάρθρως· ὡσαύτως δ' ἐν λ. διαγραφὴ δ. φέρεται καὶ παρὰ Σουΐδᾳ καὶ παρὰ Ζωναρᾷ· ἀπαντᾷ δ' ἡ αὐτὴ γλῶσσα καὶ ἐν τῷ Βινδοβ. λεξικῷ, πλὴν ὅμως ὅτι ἐκ τούτου ἐλλείπει ὅλως ἡ λ: τυχόντος. Ὁ δὲ Houtsma, ὑπολαβὼν ὅτι πρὸ τῆς τελευταίας ταύτης λ. ἐξέπεσε τὸ ἄρθρον, διορθοῦται ὡς ἐν τῷ κειμένῳ: τοῦ τυχόντος. Ἐπάγεται δὲ καὶ τάδ' ἐν ταῖς Σημειώσ. σ. 39: Pro τυχόντος inserui τοῦ: omittunt etiam Suid. Zon.; in Lex Vind. duo vocabula τοῦ τυχόντος evanuerunt. Pro τυχόντος Hemsterhusius in Thom. Mag. p. 212 emendat τοῦ ἄρχοντος, quod mihi non admodum placet. Διαγράφεται enim ἡ δίκη ἢ κατὰ συγχώρησιν τοῦ διώκοντος aut si res, antequam in judicium venit, permittitur arbitro,

(1) Παρὰ Houtsm. αὐτόθ. σ. 38.

qui non magistratus est sed ὁ τυχών, qui et actori et reo placet.

Πρώτιστα παρατηροῦμεν ὅτι διὰ τῆς γλώσσης ταύτης, ἀρχομένης διὰ τοῦ καί, περιφανῶς καὶ αὖθις ἀποδείκνυται ὃ ἐν ἀρχῇ (1) ἰσχυρισάμεθα, ὅτι τουτέστιν ὁ ἐρανιστὴς τοῦ ἡμετέρου ῥητορ. λεξικοῦ σκοπὸν ἀρχῆθεν προέθετο ἵνα συμπληρώσῃ ὅθεν δή ποτε τὸν Ἁρποκρατίωνα· διό, ἐπειδὴ δὲ παρὰ τούτῳ ἀπαντᾷ μὲν ἡ λ. διαγραφή, ἀλλ' ἐν μόνῃ τῇ ἐννοίᾳ τῆς διαγραφῆς μετάλλου (2), παρ' ἄλλου τινὸς παραλαβών, προσέθετο: καὶ ὅταν ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐγκλήματος κτλ., ὡς φέρεται μὲν παρὰ τῷ ἡμετέρῳ, ἀναγινώσκεται δὲ τὸ πλῆρες παρὰ τῷ Ζωναρᾷ, κεῖται δὲ καὶ ἐν τῷ Βινδοβ. λεξικῷ.

Οὐδόλως δὲ δυνάμεθα νὰ συμφωνήσωμεν τῷ ἐκδότῃ διδάσκοντι ὅτι ἡ ὑπὸ Ἐμστερχουσίου προταθεῖσα διόρθωσις τοῦ: τυχόντος εἰς: τοῦ ἄρχοντος τυγχάνει οὖσα ἀνεπιτυχής, διότι δῆθεν διαφορά τις, πρὶν εἰσαχθῇ εἰς τὸ δικαστήριον, ἐδύνατο νὰ ἐπιτραπῇ εἰς διαιτητήν, ὅστις ἦν οὐχὶ δικαστής, ἀλλ' ὁ τυχών, ὑπὸ τῶν διαδίκων κατ' ἀρέσκειαν ἐκλεγόμενος. Τῷ ὄντι, πλὴν ὅτι αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἡ ἔκφρασις αὕτη, ὅτι δίκη τις διαγράφεται κατὰ διάγνωσιν τοῦ τυχόντος, μάλιστα ἐν νομικῷ ὁρισμῷ, ἀποβαίνει ὅλως ἀδιανόητος, ἐξ ἄλλου οὔτε πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ δίκαι ἐδύναντο νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς διαιτητάς, οὔτε οἱ διαιτηταὶ ἦσαν αἱρετοὶ πάντοτε, ἀλλὰ καὶ κληρωτοὶ ἢ ἀναγκαῖοι ἢ δημόσιοι, οὔτε τέλος οὐδ' αὐτοὶ οἱ αἱρετοὶ ἦσαν οἱ τυχόντες, ἀλλ' οἱ τῶν διαδίκων ἐκλεκτοί.

Ὥστε τὸ ἤδη ἀδιανόητον: τυχόντος τῇ προσθήκῃ τοῦ ἄρθρου ἔτι ἀσαφέστερον καθίσταται.

Τοὐναντίον, ἡ τοῦ Ἐμστερχουσίου διόρθωσις (: ΤΥχόντος-ΑΡχοντος) αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν πάνυ εὐπρόσωπος οὖσα πιθανωτάτη νὰ νομισθῇ δύναται, ἂν ὧδ' ἑρμηνευθῇ: ὅτι δίκη τις διττῶς ἐδύνατο νὰ διαγραφῇ ἀπὸ τῆς δέλτου τοῦ γραμματέως ἢ 1. κατὰ συγχώρησιν

(1) Ὅρ. σ. 4.

(2) Τὰς διαγραφὰς μετάλλων ἐνήργουν οἱ πωληταὶ (Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 47)· εὑρέθησαν δὲ καὶ τμημάτιά τινα ἐπιγραφῶν περιεχουσῶν τοιαύτας (CIA II 780-783, 782 b.) Τὸ μὴ διαγραφὲν ἢ μὴ ἐντὸς τῶν μέτρων τετμημένον μέταλλον ἐλέγετο ἀναπόγραφον (Ὑπερείδ. ὑ. Εὐξεν. ἔκδ. Cob. 6' σ. 79 στ. 8 ἐπ.). Καινοτομίαι δ' ἐκαλοῦντο τὰ νέα μεταλλευτικὰ ἔργα. (Ὑπερείδ. αὐτ. Πολυδεύκ. Γ. 87, Ζ. 98). Κατὰ δὲ τῶν ἀναπόγραφα μέταλλα ἐργαζομένων ἥρμοζεν ἡ δ. ἀγράφου μετάλλου (Σουΐδ. ἐν λ.).

τοῦ ἐνάγοντος ἢ 2. κατὰ διάγνωσιν τοῦ ἄρχοντος, μετὰ προηγουμένην δῆλον ὅτι ἀνάκρισιν ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ἄρχοντος, ἐὰν κηρύξῃ αὐτὴν μὴ εἰσαγώγιμον εἰς τὸ δικαστήριον, κατ' ἀκολουθίαν διαγραπτέαν ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτῷ δικαστικοῦ πινακίου, κατὰ τὴν νῦν παρ' ἡμῖν νενομισμένην ἔκφρασιν. Διότι, ὡς ὁ Ἁρποκρατίων διδάσκει ἐν λ. ἀνάκρισις, οἱ ἄρχοντες ἀνέκρινον μὲν τὰς πρὸς αὐτοὺς ἐμφανιζομένας δίκας, ἐξήταζον δὲ «καὶ εἰ ὅλως εἰσάγειν χρή» (1).

Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς δικαιολογίαν τῆς τοῦ Ἐμστερχουσίου διορθώσεως.

Ἐπειδὴ δ' ὅμως τὸ πρὸ τοῦ τυχόντος (ἢ καθ' Ἐμστερχούσιον: ἄρχοντος) ἄρθρον τοῦ ἐπίσης μὲν παρά τε τῷ Ζωναρᾷ καὶ τῷ Σουίδᾳ ἐλλείπει, ἐν δὲ τῷ Βινδοβ. λεξικῷ ἡ λ. τυχόντος πάντως παραλείπεται, ἴσως διότι ἐνομίσθη περιττή, ἴσως δ' ἔτι μᾶλλον διότι ἐκρίθη ἀδιανόητος, τούτων ἕνεκα, λέγομεν, εἰ μὴ ὀρθότερον, πάντως ὅμως συμφωνότερον πᾶσι τοῖς κώδιξι τούτοις, δύναται καὶ ἄλλως, ὡς νομίζομεν, νὰ εὐοδωθῇ τὸ χωρίον ἄν, ἀντὶ τυχόντος ἀναγνῶμεν: τυχόντως, ἐν ᾗ σημασίᾳ καὶ νῦν τῷ ἐπιῤῥήμ. τυχὸν χρώμεθα. Ὁ δὲ νοῦς ἔσται ὅτι δίκη τις δύναται νὰ διαγραφῇ ἢ κατὰ συγχώρησιν τοῦ διώκοντος ἢ τυχὸν κατὰ διάγνωσιν, προδήλως τοῦ ἁρμοδίου ἄρχοντος κηρύσσοντος αὐτὴν διαγραπτέαν, εἴτε κατὰ τὴν ἀνάκρισιν, εἴτε κατὰ τὴν ἐπ' ἀκροατηρίου διαδικασίαν, δι' οἷον δή ποτε λόγον νόμιμον (2). Προστίθεται δ' ὅμως εὐλόγως ἐν τῷ ἡμετέρῳ ὁρισμῷ: καὶ μηκέτι περὶ μηδενὸς ἐγκαλῆται· διότι βεβαίως ἐὰν περὶ πλειόνων ἐγκλημάτων ἢ ὑπὸ πλειόνων εναγόντων ἦν ἡ γραφὴ ἢ ἡ δίκη, ὡς πρός τι τούτων ἢ ὑπέρ τινος τῶν διωκόντων, κατὰ τὰς διαφόρους περιπτώσεις, ἐδύνατο νὰ κηρυχθῇ εἰσαγώγιμος.

Ὡς πρὸς τὴν διαγραφὴν δὲ κατὰ συγχώρησιν τοῦ διώκοντος

(1) Φέρεται δὲ καὶ παρὰ Σουίδ. ἐν λ. δ. ἀνάκρισις: οὐ πάσας δίκας κελεύουσιν οἱ νόμοι εἰσάγεσθαι, ἀλλ' ὅταν ὁ φεύγων ἀντιλέγῃ καὶ παραγράφηται λέγων εἰσαγώγιμον μὴ εἶναι αὐτήν, πρότερον ἐπὶ τούτῳ γίνεται κρίσις ἥτις δίκης ἀνάκρισις λέγεται. Πρβλ. Ἀριστ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 3. 5, 48. 5, 56. 6.

(2) Πρβλ. λ.χ. Λυσί. π. δημοσ. ἀδικημάτ. § 5: «Πέρυσι μὲν οὖν διέγραψάν μου τὰς δίκας, ἔμποροι φάσκοντες εἶναι». Δημοσθ. κ. Ὀλυμπιοδ. § 25: «ἔπεισαν τοὺς δικαστὰς ψηφίσασθαι τῆς δίκης ἕνεκ' ἀπεῖναι τουτονὶ καὶ οὐ δημοσίᾳ. ψηφισαμένων δὲ ταῦτα τῶν δικαστῶν διέγραψεν ὁ ἄρχων Πυθόδοτος κατὰ τὸν νόμον τὴν τουτουὶ Ὀλυμπ. ἀμφισβήτησιν».

παρατηρητέον ὅτι συνοπτικῶς μᾶλλον οὕτω λέγεται ἢ κατὰ νομικὴν ἀκρίβειαν· διότι, πλὴν τῆς ῥητῆς παραιτήσεως ἢ συγχωρήσεως παρὰ τοῦ ἐνάγοντος, ἡ δίκη ὡσαύτως ἐδύνατο νὰ διαγραφῇ καὶ κατὰ σιωπηρὰν παραίτησιν αὐτοῦ, ἀποφεύγοντος νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τοῦ δικαστηρίου ἢ πρὸ τοῦ ἄρχοντος εἰς τὴν ἀνάκρισιν (1), προσέτι δὲ καὶ λόγῳ θανάτου τοῦ αὐτοῦ διαδίκου (2).

Δυστυχῶς, εἰδήσεις λεπτομερέστεραι περὶ ἀναγραφῆς τῶν δικῶν καὶ δικαστικῶν δέλτων, ἐφ' ὧν αὗται ὑπὸ τοῦ γραμματέως ἀνεγράφοντο, καὶ διαγραφῆς ἀπ' αὐτῶν, δὲν περιῆλθον ἄχρις ἡμῶν, καίτοι καθὰ νῦν παρ' ἡμῖν καὶ ταῖς ἄλλαις συγχρόνοις νομοθεσίαις, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς Ἀθηναίοις πάντα ταῦτα εἰκὸς ἦν ἀκριβῶς ὑπὸ τῶν νόμων νὰ ὁρίζωνται.

Προσθῶμεν δὲ τέλος χάριν τῶν «οὐδ' ἀκροασομένων οὐδέποτ' ἐλθόντων ἐπὶ δικαστήριον» φιλολόγων ἀνδρῶν, ὅτι καὶ νῦν παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς νόμοις (3) καὶ ἐν τοῖς δικαστηρίοις συχνοτάτη τυγχάνει οὖσα ἡ χρῆσις τῶν φράσεων: διαγραφὴ δίκης, διαγραφήτω ἀπὸ τοῦ πινακίου ἡ ὑπόθεσις, διαγράφεται ὑπὸ τοῦ προέδρου, κτλ., ὡς ἐπίσης καί: ἐγγραφὴ δ. ἐν τῷ πινακίῳ, ἐνεγράφη ἡ ὑπόθεσις, κτλ.

---

§ 12

Διαψήφισίς ἐστιν ὅταν συνελθόντες κατὰ δῆμον οἱ δημόται ψῆφον φέρωσι κατὰ τῶν δοκούντων παρεγγεγράφθαι. ὃς δ' ἂν ψηφηφορηθῇ πολίτης ἐστίν· οὗ δ' ἂν καταψηφίσωνται, τούτῳ ἔξεστι τὴν διαψήφισιν αἰτιασαμένῳ ἀναπεμφθῆναι εἰς τὸ κοινόν.

(1) Δημοσθ. κ. Θεοκρ. § 8: «ἐξέκειτο δὲ πολὺν χρόνον ἔμπροσθεν τοῦ συνεδρίου ἡ φάσις, ἕως λαβὼν ἀργύριον οὗτος εἴασε διαγραφῆναι καλούντων αὐτὸν εἰς τὴν ἀνάκρισιν τῶν ἀρχόντων».

(2) Δημοσθ. π. Λεπτ. § 145: τί γὰρ ἕνεκα τούτου βελτίων ἔσθ' ὁ νόμος, εἴ τις ἢ τετελεύτηκε τῶν γραψαμένων πρὶν εἰσελθεῖν, ἢ πεισθεὶς ὑπὸ σοῦ διεγράψατο, ἢ καὶ ὅλως ὑπὸ σοῦ παρεσκευάσθη;»

(3) Ὀργ. Δικαστ. ἄρθρ. 263, 269. Πολ. Δικ. ἄρθρ. 570, 572, 590.

Οὕτω κατὰ τὴν τοῦ Houtsma ἔκδοσιν· ὁ δ' αὐτὸς μεταγνοὺς σημειοῦται ἐν Addenda σ. 79: Sero vidi me errasse in emendanda glossa διαψήφισις. Legendum enim est: διαψήφισίς ἐστιν ὅταν etc. ψῆφον φέρωσι κατὰ τῶν δοκούντων [παρ]εγγεγράφθαι μὴ ὄντων Ἀθηναίων· ὃς δ' ἂν etc.

Ἐν τῷ Κώδ. δ' ὅμως ὧδε τὰ διορθούμενα ταῦτα φέρονται: «Διαψήφισίς ἐστιν ὅταν κτλ. ψῆφον φέρωσι κατὰ τῶν δοκούντων ἐγγεγράφθαι καὶ μὴ ὄντων Ἀθηναίων· ὃς δ' ἂν κτλ.». Ἀντὶ δὲ τούτων αὖθις ὁ μὲν Μέϊερος ἤκασεν: ἐγγεγράφθαι μὴ ὄντων, ἐκβάλλων δῆλον ὅτι τὸν καί, ὁ δὲ Ναύκιος: [παρ]εγγεγράφθαι καὶ μὴ ὄντων.

Παρ' Ἁρποκρατίωνι ἑρμηνεύεται ἡ λ. διαψήφισις, ἐν ἄλλοις μὲν πληρέστερον, ἐν ἄλλοις δ' ἀτελέστερον· τούτου δὲ τοῦ τελευταίου ἕνεκα ἡ προκειμένη γλῶσσα φαίνεται προσγραφεῖσα πρὸς συμπλήρωσιν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἐρανιστοῦ. Τὰ παρ' Ἁρποκρ. δὲ ἔχουσιν ὡς ἑξῆς: «Διαψήφισις: ἰδίως λέγεται ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς δήμοις ἐξετάσεων, αἳ γίγνονται περὶ ἑκάστου τῶν δημοτευομένων, εἰ τῷ ὄντι πολίτης καὶ δημότης ἐστὶν ἢ παρεγγέγραπται ξένος ὢν κτλ.» Παρὰ Πολυδεύκ. δὲ ἐν Η. 64 κεῖται: «Διαψήφισις δ' ἦν τὸ τοὺς δημότας τὴν ψῆφον ὑπὲρ τῶν παρεγγεγράφθαι δοκούντων ἐνεγκεῖν». (ἔπ. δ' ἔτι τὰ ἐν Η. 18-19)(1).

Καὶ ταῦτα μὲν φαίνονται ἀφορῶντα εἰς τὴν ἔκτακτον(2) ἁπλῶς διαψήφισιν κατὰ τῶν κατηγορουμένων ὡς παρεγγράπτων(3)· τὰ δ' ἑξῆς, ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ τοῦ Ἀριστοτέλους Κεφ. 42. 1 ἀναγιγνωσκόμενα, εἰς τὴν τακτικήν: «Ἔχει δ' ἡ νῦν κατάστασις τῆς πολιτείας τόνδε τὸν τρόπον. μετέχουσιν μὲν τῆς πολιτείας οἱ ἐξ ἀμφοτέρων γεγονότες ἀστῶν, ἐγγράφονται δ' εἰς τοὺς δημότας ὀκτωκαίδεκα ἔτη γεγονότες. ὅταν δ' ἐγγράφωνται, διαψηφίζονται περὶ αὐτῶν ὀμό-

(1) Πρβλ. ἔτι Ἡσυχ. ἐν λ. διαψήφισις. Βεκκ. Ἀνεκδ. σ. 439 καὶ Σουΐδ. ἐν λ. ἀποψηφισθέντα. ὅρ. δὲ περὶ διαψηφίσεως ἐν γένει τὴν Δημοσθ. π. Εὐβουλίδ. ἔφεσιν.

(2) Ἀριστ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 13. 5. Αἰσχ. κ. Τιμάρχ. § 77. Πρβλ. Σχολ. Αἰσχίν. I, 77, 114. Σχολ. Ἀριστ. Σφῆκ. 718. Πλούταρχ. ἐν βίῳ Περικλ. 37.

(3) Αἰσχίν. π. Παραπρεσβ. § 177: «ἄνθρωποι παρέγγραπτοι γεγενημένοι πολῖται» (ἀλλ' ἐπιθ. Κόβητ. ἐν Var. Lect. σ. 560)· ἐν δὲ § 76 ἀπαντᾷ ἡ μετοχ.: «παρεγγραφεὶς αἰσχρῶς πολίτης». Πρβλ. Λουκιαν. Θεῶν Ἐκκλησ. ἔνθα γίγνεται χρῆσις τοῦ ῥήμ. τούτου.

σαντες οἱ δημόται, πρῶτον μὲν εἰ δοκοῦσι γεγονέναι τὴν ἡλικίαν τὴν ἐκ τοῦ νόμου, κἂν μὴ δόξωσιν, ἀπέρχονται πάλιν εἰς παῖδας, δεύτερον δ' εἰ ἐλεύθερός ἐστι καὶ γέγονε κατὰ τοὺς νόμους. ἔπειτ' ἂν μὲν ἀποψηφίσωνται μὴ εἶναι ἐλεύθερον, ὁ μὲν ἐφίησιν εἰς τὸ δικαστήριον, οἱ δὲ δημόται κατηγόρους αἱροῦνται πέντε ἄνδρας ἐξ αὐτῶν, κἂν μὲν μὴ δόξῃ δικαίως ἐγγράφεσθαι, πωλεῖ τοῦτον ἡ πόλις· ἐὰν δὲ νικήσῃ, τοῖς δημόταις ἐπάναγκες ἐγγράφειν».

Τὰ χωρία ταῦτα παρέθεμεν, ἵνα δηλωθῇ μὲν προχείρως πως ἡ ἔννοια τοῦ θεσμοῦ τῆς ἐκτάκτου καὶ τακτικῆς διαψηφίσεως, διευκρινηθῶσι δὲ βέλτιον καὶ ἃ περὶ τῆς διορθώσεως τῆς προκειμένης ἡμῖν γλώσσης δοξάζομεν.

Καθ' ἡμᾶς λοιπόν, ἀντὶ τῆς μόνης ἐφθαρμένης λ. ΚΑΙ, προσῆκον εἶνε, φυλασσομένων πάντων τῶν λοιπῶν, ν' ἀναγνῶμεν: κατὰ τῶν δοκούντων ἐγγεγράφθαι ΚΑΙ[<ΩC] (=κακῶς), μὴ ὄντων Ἀθηναίων, φανεροῦ ὄντος ὅτι, ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ ἄρτι παρατεθέντι χωρίῳ τὸ παρεγγράφεσθαι διὰ τῶν: «κἂν μὲν μὴ δόξῃ δικαίως ἐγγράφεσθαι» περιφραστικῶς ἐξήνεγκεν, οὕτω καὶ ὁ ἡμέτερος τὰ παρ' Ἁρποκρ.: ἢ παρεγγέγραπται ξένος ὤν, καὶ παρὰ Πολυδεύκει: ὑπὲρ τῶν παρεγγεγράφθαι δοκούντων, ἐξ ἀμφοτέρων ἀντλῶν, παρέφρασεν ἐπὶ τὸ ἰδιωτικώτερον διὰ τῶν: «κατὰ τῶν δοκούντων ἐγγεγράφθαι κακῶς, μὴ ὄντων Ἀθηναίων», ξένων ἄρα, ὡς εἶπεν ὁ Ἁρποκρατίων (1). Παρετηρήσαμεν δ' ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ἀλλαχοῦ (2) μὲν τὸ ὑποτιμήσασθαι ἡρμήνευσε διὰ τῶν: τιμήσασθαι ἐλάττονος, βλέπομεν δ' αὖθις ὅτι καὶ ἐν τῇ περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος γλώσσῃ ἔγραψε μὲν τὸ νεωτερικὸν ψηφΗφορηθῇ, ἐλλείψει ἴσως καταλληλοτέρου κατ' αὐτὸν ῥήματος (3), παρέφρασε δὲ καὶ τὸ εἰδικῶς τῇ περιπτώσει ταύτῃ προσῆκον, ἐπὶ τῶν ἐν τοῖς δήμοις διαψηφίσεων (4): ἀποψηφίσωνται, δια τοῦ κοινοτέρου: καταψηφίσωνται.

(1) Ἀλλ' ἐάν τις ἀπαρέσκηται τῷ: «ἐγγεγράφθαι κακῶς», οὐκ ἀπιθάνως δύναται καὶ ὧδε ν' ἀναγνῷ τὸ χωρίον τοῦτο: κατὰ τῶΝ [ΜΗ] δοκούντων ἐγγεγράφθΑΙ [ΔΙ]καί[ΩC, ΩC] μὴ ὄντων Ἀθηναίων.

(2) Ἀνωτ. ἐν § 8 λ. ἀτίμητος δίκη.

(3) Ἀντὶ λ.χ.: ἐὰν μὴ ἐκφυλλοφορηθῇ, ἢ μὴ ἀποψηφισθῇ (Πολυδεύκ. Η. 18-19).

(4) Πολυδεύκ. Η. 18-19: «φύλλοις δ' ἐψηφίζοντο οἱ κατὰ δήμους δικάζοντες, οἷς

Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν Ἀθην. Πολιτείᾳ Κεφ. 13. 5 τὴν ἔκτακτον διαψήφισιν ὠνόμασε: διαψηφισμόν: «σημεῖον δ' ὅτι μετὰ τὴν τῶν τυράννων κατάλυσιν ἐποίησαν διαψηφισμόν (1), ὡς πολλῶν κοινωνούντων τῆς πολιτείας οὐ προσῆκον»· ὡς δὲ ἤδη παρετηρήθη, τῷ αὐτῷ τύπῳ ἐχρήσατο καὶ ὁ Ἀθήναιος ἐν τοῖς Δειπνοσοφ. σ. 218 a λέγων: «διαψηφισμὸς ὁ γενόμενος κατὰ τῶν περὶ Ἐρασινίδην στρατηγῶν».

Τέλος παρατηροῦμεν ὅτι αἱ λ. λ: εἰς τὸ κοινόν, δι' ὧν περατοῦται ἡ ἡμετέρα γλῶσσα, προσῆκον εἶνε νὰ νοηθῶσιν ὡς δηλοῦσαι: εἰς τὸ κοινὸν δικαστήριον, τουτέστι τὸ τακτικὸν δικαστήριον, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ κατὰ δήμους ἐκ δημοτῶν τοῦ αὐτοῦ μόνον δήμου συγκροτούμενα δικαστήρια ἢ συνέδρια, ὧν αἱ κρίσεις περὶ τῶν ὡς παρεγγράπτων κατηγορουμένων ἐκαλοῦντο ἐπίσης διαψηφίσεις (2), ὑπέκειντο δ' ἐν περιπτώσει καταδίκης εἰς ἔφεσιν, εἰσαγομένην εἰς τὰ κοινὰ ἐν Ἀθήναις δικαστήρια (3).

ἐπέγραφον εἴ τις ὡς παρέγγραπτος ἐκρίνετο. καὶ τὸ καταγνῶναι ἐκαλεῖτο ἐκφυλλοφορῆσαι, καὶ ὁ κατεγνωσμένος ἐκπεφυλλοφορημένος. ὠνομάζετο δὲ ταὐτὸν τοῦτο ἀποψηφίσασθαι καὶ ἀπεψηφισμένος, ὑπεναντίως τῷ παρὰ τοῖς δικασταῖς· ἐκεῖ γὰρ τὸ ἀποψηφίσασθαι τὸ ἀφεῖναι ἐστίν, ἐν δὲ τοῖς κατὰ δήμους δικαστηρίοις ἀντὶ τοῦ καταψηφίσασθαι τάττεται». Πρβλ. Ἁρποκρ. ἐν λ. ἀποψηφίζονται καὶ τὰς εἰς τὴν γλῶσσαν ταύτην παρατηρήσεις τοῦ Βαλεσίου καὶ λοιπῶν ἐν τόμ. Β', σ. 96 τῆς δινδορφ. ἐκδόσεως. Προσέτι δ' ἃ σοφὰ ὁ σεβαστὸς Διδάσκαλος κ. Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Δ', σελ. 109 διδάσκει ἑρμηνεύων καὶ διορθούμενος τὸ ἐν τῷ πρὸ μικροῦ παρατεθέντι χωρίῳ ἐκ τῆς Ἀριστ. Ἀθην. Πολ. Κεφ. 42. 1: ἐπιψηφίσωνται εἰς ἀποψηφίσωνται. Ἔτι Σουΐδ. ἐν λ. ἀπεψηφίσατο.

(1) Οὕτως, ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ παπύρῳ καὶ ἐν τῇ 6' ὑπὸ Κενυῶνος ἐκδ.: διαφημισμόν, κατὰ καλλίστην διόρθωσιν τοῦ ἡμετέρου κ. Κόντου τὸ μὲν πρῶτον δημοσίᾳ προενεχθεῖσαν τῇ 24 Μαρτίου 1891 ἐν συνεδρίᾳ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐπιστ. Ἑταιρείας, εἶτα ἐν τῇ ἐφημερ. Ἐθνικῇ τῆς 2 Απριλίου 1891, τὸ δὲ τρίτον ἐν τῷ παρόντι περιοδ. συγγρ. τόμ. Γ', σ. 347 τοῦ ἔτους 1891. Ὅρα δὲ καὶ ἃ πολλῷ πρότερον ὁ σοφὸς ἀνὴρ παρετήρησεν ἐν τῷ περιοδ. συγγρ. Παρνασσῷ τόμ. Η', σ. 206 περὶ τοῦ παρ' Ἀθηναίῳ τύπου διαψηφισμός. Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι τὴν αὐτὴν διόρθωσιν συγχρόνως σχεδὸν ἐποιήσατο καὶ ὁ βρεττανὸς κριτικὸς κ. Σάνδυς ἐν σ. 110 τῆς Classical Review τεύχ. Γ', τοῦ μην. Μαρτίου 1891. Τούτοις δὲ προσθῶμεν ὅτι οἱ Kaib.-Wil. ἐν τῇ ἄρτι (Φεβρ. 1898) ὑπ' αὐτῶν φιλοπονηθείσῃ γ' ἐκδ. τῆς Ἀθην. Πολιτ. εἰκάζουσιν ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἐν στήλ. 34 στίχ. 18 ἔγραφε: τ]ῷ διαψη-[φισμῷ], ὅπερ ὅμως οὐ βέβαιον.

(2) Πολυδευκ. Η. 19.

(3) Περὶ ἐφέσεως ἐπὶ τακτικῆς διαψηφίσεως ὅρα Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολ. Κεφ. 42. 1,

§ 13

Διαμαρτυρία ἐστὶν ἣν τῶν κλήρων ἀντιποιούμενοι γράφονται, ἐν ᾗ τὸ ἔγκλημά ἐστι καὶ ἡ αἰτία, δι' ἣν ἕκαστος ἴδιον εἶναι τὸν κλῆρον ἀξιοῖ· καὶ ὅτι τὸ ὄνομα ὁποῖον ἕτοιμον· ἃ γὰρ ἂν ἄλλου ἀμφισβητοῦντος εἴποι μαρτυρῶν, ταῦτα ὑπὲρ αὑτοῦ ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ἐγκλήματος διαμαρτύρεται.

Ὁ Houtsma οὑτωσὶ τὴν γλῶσσαν ταύτην ἐκδιδούς, τάδε εἰς τὴν ὑπὸ τὰς λ. λ. καὶ ὅτι τὸ ὄνομα ὁποῖον ἕτοιμον σημείωσιν τοῦ πολλοῦ Ναυκίου: verba corrupta, ἐπάγεται ἐν Σημειώσ. σ. 41: Nullam video corruptelam: dixit grammaticus: τὸ ὄνομα (διαμαρτυρία) τοῖόν ἐστι, ὁποῖόν ἐστιν ὄνομα ἕτοιμον: i. e. hoc vocabulum tale est, quale est vocab. statim paratum, si rem tantummodo audiveris.

Ἡμεῖς ἐσφαλμένα ταῦτα νομίζοντες, ἡδέως δὲ τῷ μακαρίτῃ Ναυκίῳ συμφωνοῦντες, θὰ προσπαθήσωμεν ν' ἀνεύρωμεν τὴν ἀλήθειαν. Ἔγκειται δὲ αὕτη, ὡς νομίζομεν, ἐν τοῖς ἑξῆς:

Τοῦ Ἁρποκρατίωνος ἐν λ. λ. διαμαρτυρία καὶ διαμαρτυρεῖν ἐν μέρει μόνον τὰς νομικὰς ταύτας λέξεις ἑρμηνεύσαντος, ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς ἐπειράθη νὰ συμπληρώσῃ τὸ ἐλλεῖπον, καθ' ὃν ἀρχῆθεν προέθετο σκοπόν· προσέθετο λοιπὸν τὴν γλῶσσαν ταύτην, δι' ἧς ἑρμηνεύεται μὲν ἡ χρῆσις τῆς διαδικαστικῆς ταύτης πράξεως ἐπὶ διεκδικήσεως κλήρου (1), περὶ ἧς ὁ Ἁρποκρατίων σιωπᾷ, συγχρόνως δέ, πρὸς μείζονα τῆς ἑρμηνείας ταύτης διασάφησιν, διεξηγεῖται καὶ γραμματικῶς ἡ σημασία τῆς ἐν λόγῳ λέξεως, ἐξεταζομένης αὐτῆς ὡς συνθέτου δια-μαρτυρία.

Διό, ἐὰν μὲν ἀντὶ τοῦ ἐφθαρμένου: ΟΠΟΙΟΝ ἀναγνῶμεν: ΠΟΙΕΙ [ΔΗΛΟΝΤΟ], τὰ δ' ἄλλα πλημμελῶς γεγραμμένα ὄντα ὀρθῶς γρά-

ἐπὶ δὲ ἐκτάκτου Ὑπόθεσ. τοῦ π. Εὐθυβουλίδ. λόγου τοῦ Δημοσθ., ἔτι δὲ § § 6 καὶ 60. Διονύσ. Ἁλικαρν. π. Ἰσαί. 16 σ. 617. Φώτ. καὶ Ἐτυμ. Μ. ἐν λ. ἔφεσις.

(1) Πρβλ. Πολυδεύκ. Η. 32. Ἁρποκρατ. ἐν λ. λ. ἀμφισβητεῖν καὶ παρακαταβάλλειν.

ψωμεν καὶ στίξωμεν, εὐθέως, ὡς ἐλπίζομεν, ἀνακύψει ἀκέραιον τὸ καλὸν δίδαγμα τοῦ ἀγνώστου ἑρμηνευτοῦ: «καὶ ὅ, τι τὸ ὄνομα ποιεῖ δῆλον τὸ ἔτυμον· ἃ γὰρ ἂν ἄλλου ἀμφισβητοῦντος εἴποι μαρτυρῶν, ταῦτα ὑπὲρ αὑτοῦ ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ἐγκλήματος διαμαρτύρεται».

Περιεργίας δὲ χάριν καλὸν νομίζομεν ἵν' ὧδε παραπήξωμεν ἃ παραπλησίως τῇ προκειμένῃ γλώσσῃ, ἀνεξαρτήτως δ' αὐτῆς, τὰ περὶ κτήσεως τῆς κληρονομίας παρ' Ἀθηναίοις πραγματευόμενος, διδάσκει ὁ γάλλος νομοδιδάσκαλος κ. Beauchet ἐν τόμ. Γ', σ. 596 τῆς πολλάκις ἤδη ὑφ' ἡμῶν μνημονευθείσης ἀξιολόγου αὐτοῦ Ἱστορίας τοῦ ἰδιωτ. δικαίου τῶν Ἀθηναίων· λέγει δὲ τάδε: La διαμαρτυρία, c'est, comme l'indique son nom, une procédure incidente qui a pour base l'articulation d'un fait (celui que nous avons signalé)(1) et l'énonciation des témoignages à l'appui. Cette procédure... offre, en matière de succession, une particularité curieuse, en ce sens qu'on y déroge au principe que nul ne peut être témoin dans sa propre cause.

Ἡμεῖς περὶ τῆς ἐννοίας ταύτης τῆς διαμαρτυρίας εἰδικώτερον θὰ διαλάβωμεν, ἂν ὁ Θεὸς ἐπιτρέψῃ, ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν εἰς τὸν Ἰσαῖον παρατηρήσεων ἡμῶν.

---

§ 14

Δίκη τὸ ἐκτῖσαι τιμωρίας λέγεται, καὶ ἣν ὑπὲρ τῶν ἰδίων συμβολαίων λαγχάνουσιν, ἧς τὸ ἐπιτίμιον ὥρισται· **γραφή,** ὄνομα δίκης· ὑπὲρ δὲ τῶν κοινῶν καὶ ἐπίπαν γράφονται ταύτην, καὶ ἁλόντος τοῦ διωκομένου τιμᾷ τὸ δικαστήριον ὅ,τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι.

Ἐκ τοῦ Κώδ. αἱ λ.λ.: γραφή, δίκης ὄνομα τέλεον ἐλλείπουσι· τούτου δ' ἕνεκα ὁ Ναύκιος ἀπελπίσας νὰ νοήσῃ τὰ μετ' αὐτάς, ὡς

(1) Ὅπερ εὐθὺς ἀνωτέρω λέγει, ἡ ἔνστασις τουτέστι: μὴ ἐπίδικον εἶναι τὸν κλῆρον, ὑπάρχοντος κληρονόμου, ὅστις νέμεται.

verba desperata ἐχαρακτήρισεν. Εὐτυχέστερος ὑπῆρξεν ὁ Houtsma, εὐφυῶς μὲν διαγνοὺς ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει (1) τῆς ἡμετέρας γλώσσης πρόκειται περὶ ὁρισμοῦ τῆς νομικῆς λ. γραφή, τὴν εἰκασίαν δ' αὐτοῦ ταύτην λίαν ἐπιτυχῶς στηρίξας (2) δι' ὧν αὐτολεξεὶ σχεδὸν φέρονται ἐν Ἀνεκδ. Βεκκ. 226, 27: «Γραφή· δίκης ὄνομα, καθ' ἣν ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἀλλήλους γράφονται, καὶ ἁλόντος τοῦ διωκομένου τιμᾷ τὸ δικαστήριον ὅ,τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι». Ἐπὶ τῇ βάσει δ' αὐτῶν προσέθηκε μὲν τὰς διειλημμένας τρεῖς λ.λ., ὀρθῶς δὲ ὡς ἄνωθι μετέγραψε καὶ τὰ ὡσαύτως ἐν τῷ χειρογράφῳ κακῶς κείμενα: ἐπίπαν γράφοντος ταύτην καὶ ἁλόντος διωκομένου τιμᾷ κτλ.

Νομίζομεν δ' ὅμως ὅτι καὶ ἄλλως δύναται νὰ ἐπανορθωθῇ τὸ χωρίον, συμφωνότερον ἴσως πρὸς τὸ ὕφος τοῦ λόγου τοῦ γράφοντος, ἐὰν ἀντὶ μὲν τοῦ ΚΑΙ, οὐ πάνυ δοκίμως κειμένου πρὸ τοῦ: ἐπίπαν (: καὶ ἐπίπαν) ἀναγνῶμεν: ΗΝ [ὡς], ἀντὶ δὲ τοῦ: ταύτην γράψωμεν: γραφή, ὅτε προκύψουσι τάδε, πλήρη καθ' ἑαυτά, ἄνευ ἄλλης προσθήκης λέξεως: «ὑπὲρ δὲ τῶν κοινῶν ἣν [ὡς] ἐπίπαν γράφονται, (νοητέον ἐκ τῶν ἡγουμένων: λέγεται) γραφή· καὶ ἁλόντος τοῦ διωκομένου κτλ.». Ἴσως δὲ καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς γλώσσης βέλτιον εἶνε ν' ἀναγνῶμεν καθ' ἑν. ἀριθμόν: τιμωρίαν, ὡς φέρεται παρὰ Πολυδεύκει Η. 21: «εἰ δὲ τὴν δίκην καὶ τιμωρίαν χρὴ λέγειν, ῥητέον δίκη, τιμωρία, κόλασις κτλ.». Εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ μεταγενέστεροι γραμματικοὶ ἤντλουν ἀφθόνως ἐκ τοῦ πολυτίμου Ὀνομαστικοῦ.

Εἶνε σημειώσεως ἄξιον ὅτι παρὰ τῷ ἡμετέρῳ προστίθενται ἐν τῷ ὁρισμῷ τῆς γραφῆς αἱ λ.λ.: [ὡς] ἐπίπαν, ἐλλείπουσαι ἀπὸ τῆς ἄρτι παρατεθείσης ἐκ τῶν Ἀνεκδ. Βεκκ. γλώσσης. Ὀρθῶς, τοῦ γραμματικοῦ βουληθέντος ὁπωσοῦν νὰ κολάσῃ τὸ ἄκρως γενικὸν τοῦ ὁρισμοῦ τούτου.

Τέλος σημειούμεθα ὅτι καθὰ πολλαχοῦ τοῦ Κανταβριγ. λεξικοῦ (3), οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ γλῶσσα αὕτη προστέθειται πρὸς δεῖξιν ἁπλῶς ἐξ ἀντιπαραθέσεως τῆς μεταξὺ γραφῆς καὶ δίκης διαφορᾶς· διότι ἀλ-

(1) Περὶ δὲ τοῦ α' μέρ. πρβλ. Ζωναρ. ἐν λ. δίκη. Βεκκ. Ἀνεκδ. 241, 6.
(2) Ἐν Σημειώσ. σ 41.
(3) Ἔπ. λ.χ. τὰς λ.λ.: Ἔνδειξις, Κλητῆρες καὶ Μάρτυρες, Ξενίας γρ. καὶ Δωροξενίας, ὅρος ὁρισμοῦ διαφέρει, κτλ.

λως ἀμφότεραι αἱ λέξεις αὗται εὕρηνται κατὰ στοιχεῖον κατακεχωρισμέναι παρ' Ἁρποκρατίωνι, ὡς δὲ ἤδη εἴδομεν (1) καὶ ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἑρμηνεύεται ἡ λ. γραφή.

---

§ 15

Διωμοσία. ἔθος ἦν τοῖς ἐγκαλοῦσιν ὀμνύναι ὅτι περὶ γεγονότων τὴν κατηγορίαν ποιήσονται, καὶ τοῖς ἐγκαλουμένοις ὡς οὐκ ὄντες ἔνοχοι διώκονται· μάλιστα δ' ἐγίγνετο ἐπὶ τῶν ἑκουσίων.

Ὁ Ναύκιος τῷ Μεϊέρῳ ἀκολουθῶν, ἐν τέλει τῆς γλώσσης ταύτης, μετὰ τὴν λ. ἑκουσίων, προσέθετο: φόνων. Τὴν προσθήκην ὅμως ταύτην ὁ Houtsma ἀποδοκιμάζει διὰ τοὺς ἑξῆς ἥκιστα νομικοὺς λόγους (2): Apparet ex explicatione v. διωμοσία, eam tantummodo locum posse habere, si quis quid sciens sua sponte commiserit. Sin vero ἄκων commisit sive φόνον sive aliud crimen, non potest ὀμνύναι ὡς οὐκ ὢν ἔνοχος διώκεται, sed contra contendit commisisse quidem se crimen, verum invitum ideoque vitio hoc sibi non esse vertendum. Οὕτω δὲ εὐθὺς μετὰ τἀνωτέρω καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα: recte igitur in universum dixit grammaticus: περὶ τῶν ἑκουσίων.

Εἰς ταῦτα συντόμως ἀντιπαρατηροῦμεν πρῶτον μὲν ὅτι, καὶ ἄνευ τῆς ὑπὸ τοῦ Μεϊέρου προταθείσης καλλίστης προσθήκης, οὐδαμῶς ἡ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Houtsma ἔννοια τῆς γλώσσης μεταβάλλεται, διότι πάντως ἠναγκασμένοι ἐσμὲν ἀντὶ τῆς λ. φόνων νὰ ὑπονοήσωμεν ἑτέραν τινά, καὶ δὴ ἐπὶ παραδείγματι: ἀδικημάτων. Ἔπειτα δ' ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ ἐγκαλουμένου διδόμενος ὅρκος, ὅτι οὐκ ἔνοχος ὢν διώκεται, ἀφορᾷ κυρίως εἰς τὴν ἀλήθειαν τῶν λόγων τῆς

(1) Ὅρ. ἀνωτ. § 9.
(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 42.

ὑπερασπίσεως (1), καὶ λ.χ. ἐὰν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ἐπὶ ἑκουσίῳ φόνῳ διώκηται, ὅτι διέπραξε μὲν τὴν ἀνθρωποκτονίαν διὰ δόσεως φαρμάκου, ἀλλ' οὐκ ἐκ προνοίας (2), ἢ ὅτι ἔκτεινε μέν, ἀλλὰ κατὰ τὸν τοῦ Δράκοντος νόμον (3), οὐκ ἔστιν ἔνοχος, ὅτι ἔκτεινεν ἀμυνόμενος κτλ. Ταὐτὸ δὲ λέγομεν καὶ περὶ τῶν ἐπὶ ἀκουσίῳ ἀνθρωποκτονίᾳ διωκομένων, οἷον οἱ ἐπὶ Παλλαδίῳ (4) δικαζόμενοι, ὑποκείμενοι καὶ οὗτοι εἰς διωμοσίαν (5). Ἐννοεῖται δ' ὅτι ὁ φεύγων, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἐδύνατο καὶ πάντως ν' ἀρνηθῇ τὴν ὑπ' αὐτοῦ διάπραξιν τοῦ φόνου εἴτε ἑκουσίου, εἴτε ἀκουσίου, εἴτε καὶ κατὰ βούλευσιν (6). Ἄλλως ὑπεράσπισις δὲν ὑπάρχει.

Ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς εἰς τὰ περὶ διωμοσίας ἐν γένει αὐτῷ εἰρημένα προστίθησι: μάλιστα δ' ἐγίγνετο ἐπὶ τῶν ἑκουσίων [φόνων], κατὰ τὴν τοῦ Μεϊέρου προσθήκην.

Ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 117 περὶ τοῦ Ἀρείου πάγου πραγματευόμενος λέγει: «ἐδίκαζε δὲ φόνου καὶ τραύματος ἐκ προνοίας, καὶ πυρ-

(1) Παρὰ Λυσ. ἐν τῷ κ. Θεομν. Α' § 11 περὶ τῶν ἐν τῷ Ἀρ. πάγῳ διωμοσιῶν ὄντος τοῦ λόγου, φέρεται: «ὁ μὲν γὰρ διώκων ὡς ἔκτεινε διόμνυται, ὁ δὲ φεύγων ὡς οὐκ ἔκτεινεν». Ἐντεῦθεν ὅμως οὐδαμῶς ἕπεται ὅτι τοιοῦτος ἦν κατ' ἀκρίβειαν ὁ τύπος τοῦ ὅρκου· μᾶλλον δὲ φαίνεται ὅτι οὕτω τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τοῦ ῥήτορος ἐκπέφρασται χάριν τοῦ θέματος περὶ διαφορᾶς χρήσεως ὀνομάτων (ἔπ. αὐτόθ. § 6 ἐπ.).

(2) Οἷον τὸ παρ' Ἀριστοτ. ἐν Ἠθ. Μ.Ι, κεφ. 16 κείμενον παράδειγμα: «φασί ποτέ τινα γυναῖκα φίλτρον τινὶ δοῦναι πιεῖν, εἶτα τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ὑπὸ τοῦ φίλτρου, τὴν δ' ἄνθρωπον ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν· οὗ παροῦσαν, δι' οὐθὲν ἄλλο ἀπέλυσαν ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας».

(3) Ὡς ἐν τῇ περιφήμῳ ἐπιγραφῇ τῇ ἐν Ἀθήναις εὑρεθείσῃ τῷ 1843, στίχ. 37 ἐπ: Ἐάν δέ τις φέροντα ἒ ἄγοντα βίαι ἀδίκος, εὐθὺς ἀμυν[όμενος κτέ]νει, νεποινεὶ τεθνάναι. Πρβλ. Δημ. κ. Ἀριστοκρ. § 60. Ὅρα δὲ τὴν ὅλην ἐπιγραφὴν κατὰ τὰς καλλίστας καὶ νεωτάτας (Φεβρ. 1898) συμπληρώσεις, μετ' ἀξιολόγων σχολίων ἐν R.I.J.Gr., Fasc. I, Sér. II, σ. 2 ἐπ. Στίζομεν δὲ δι' ὑποστιγμῆς μετὰ τὴν λ. ἀδίκος, νομίζοντες τοῦτο ἀναγκαῖον, ἵνα δηλῶται ἔτι σαφέστερον ὅτι κατὰ τοῦ δικαίως, βίᾳ νομίμῳ, ἄγοντός τινα, συγκεχωρημένη ἄμυνα οὐ χωρεῖ.

(4) Ἀριστ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 57. 3. Πολυδεύκ. Η. 118. Ἁρποκρ. ἐν λ. Ἐπὶ Παλλαδίῳ.

(5) Δημοσθ. κ. Ἀριστοκρ. § 71: «ἕτερον δικαστήριον τὸ τῶν ἀκουσίων φόνων φανήσεται συγχέων, τὸ ἐπὶ Παλλαδίῳ, κτλ. καὶ γὰρ ἐνταῦθ' ὑπόκειται πρῶτον μὲν διωμοσία, δεύτερον δὲ κτλ.».

(6) Τοιαύτη περίπτωσις ἡ τοῦ χορευτοῦ παρ' Ἀντιφῶντι, κατηγορουμένου ὡς βουλεύσαντος τὸν θάνατον, αὐτοῦ δ' ἀρνουμένου τὸν φόνον (§ 16): «διωμόσαντο δὲ οὗτοι μὲν ἀποκτεῖναί με Διόδοτον βουλεύσαντα τὸν θάνατον, ἐγὼ δὲ μὴ ἀποκτεῖναι, μήτε χειρὶ ἀράμενος μήτε βουλεύσας». Πρβλ. ἔτι § 15.

καϊᾶς, καὶ φαρμάκων, ἐάν τις ἀποκτείνῃ δούς(1). Ἐγίνετο δὲ διωμοσία καὶ μετὰ τὴν διωμοσίαν κρίσις». Ἐξ ὧν δὲ γινώσκομεν, καὶ μάλιστα ἐξ ὧν ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κ. Ἀριστοκρ. λόγῳ (§§ 63, 69, 71) διδάσκει, πιθανώτατον ὂν φαίνεται, ὅτι διωμοσία ἐγίγνετο οὐ μόνον ἐν Ἀρείῳ πάγῳ καὶ ἐν τῷ ἐπὶ Παλλαδίῳ, ὑπὸ τῶν ἀκουσίου φόνου δικαζομένων, ἀλλ' ἐπὶ πασῶν τῶν φονικῶν ἢ φόνου δικῶν ἐνώπιον πάντων τῶν γνωστῶν ἐν Ἀθήναις φονικῶν δικαστηρίων (2). Διό, φαίνεται, ὁ Πολυδεύκης, ὁρίζων αὖθις αὐτὴν γενικώτερον ἀλλαχοῦ (Η. 55) λέγει ἀδιακρίτως, ὅτι διωμοσία ἦν: «ὁ παρ' ἑκατέρου (τοῦ τε κατηγόρου καὶ τοῦ κατηγουμένου) ὅρκος».

Ἐπειδὴ δ' ἐξ ἄλλου ἐν ἱκανοῖς ῥητορικοῖς χωρίοις, ἔνθα λόγος περὶ διωμοσίας γίγνεται, αὕτη ἀεὶ καὶ διαῤῥήδην πρὸς τὰς δίκας φόνου ἡνωμένως ἐκφέρεται(3), ταῦτα πάντα, λέγομεν, πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἡ τοῦ Μεϊέρου προσθήκη οὐ μόνον πιθανωτάτη εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία· διὸ πληρέστατα σὺν τῷ Ναυκίῳ ἐπιδοκιμάζομεν αὐτήν.

Ὁ Ἁρποκρατίων, τὴν διωμοσίαν ὁρίζων, ταῦτα καὶ μόνα λέγει ἐν λ.: «κυρίως ἡ παρὰ τῶν διαδικαζομένων· Δημοσθένης κατ' Ἀριστοκράτους», Εἶνε ἄρα φανερὸν αὖθις ὅτι τῆς ἄκρας ταύτης συντομίας ἕνεκα, ὁ ἡμέτερος ἐρανιστὴς προσέθετο τὰ ἐν τῷ μετωπίῳ τοῦ κώδικος περὶ διωμοσίας εὐρυτέρως κείμενα. Ἀλλ' ἡμῖν δυσπαράδεκτον ὅλως φαίνεται ὅτι ὁ Ἁρποκρατίων οὕτως ἀτελῶς, δὸς δ' εἰπεῖν, καὶ ἀτέχνως τὸν ὁρισμὸν τῆς διωμοσίας ἔγραψε, καὶ ταῦτα ῥητῶς παραπέμπων εἰς τὸν δημοσθενικὸν κατ' Ἀριστοκράτους λόγον (§ 68-72), ἐν ᾧ μοναδικῶς περὶ διωμοσίας ἐν ταῖς δίκαις φόνου πρόκειται. Τὴν ὑποψίαν δ' ἡμῶν ταύτην ἔτι μᾶλλον ἐνισχύει, ὅτι ὁ λεξικογράφος ἐν

(1) Δημοσθ. κ. Ἀριστοκρ. § 22-24. Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 57. 3. Λουκιαν. Ἀνάχαρσ. § 19.

(2) Τὴν ἁρμοδιότητα ἑκάστου τούτων διαγράφει σαφῶς ὁ Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 57. Πρβλ. Πολυδεύκ. Η. 117 ἑπ. Ἁρποκρ. ἐν λ.λ.

(3) Οὕτω λ.χ. ἐν Ἀντιφ. π.τ. Ἡρώδ. φον. § 88 ἑπ.: «τούτων ἕνεκα... καὶ αἱ διωμοσίαι . . . καὶ τἆλλ' ὁπόσα γίγνεται τῶν δικῶν ἕνεκα τοῦ φόνου». Ἐπίσης ἐν § 11.— Ὁ αὐτὸς π. τ. χορευτ. § 6 (καὶ 16): «αἱ διωμοσίαι . . . καὶ τἆλλ' ὅσα γίνεται τῶν δικῶν τοῦ φόνου ἕνεκα». Λυσ. κ. Θεομν. Α', § 11: «ὅταν τὰς τοῦ φόνου δίκας δικάζωνται, οὐ διὰ τούτου τοῦ ὀνόματος τὰς διωμοσίας ποιοῦνται». Δημοσθ. κ. Ἀριστοκρ. § 67 ἑπ. (καὶ 71): «ἴστε . . , ὅτι ἐν Ἀρείῳ πάγῳ, οὗ δίδωσιν ὁ νόμος καὶ κελεύει τοῦ φόνου δικάζεσθαι, πρῶτον μὲν διομεῖται . . . ὅ τινα αἰτιώμενος . . . τῷ δὲ φεύγοντι τὰ τῆς διωμοσίας ταὐτά». κτλ.

τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσῃ παρίσταται διδάσκων ὅτι διωμοσία ἐστὶν ἡ λέγεται «κυρίως ἡ παρὰ τῶν διαδικαζομένων», ὅπερ κυρίως ὅμως, καὶ δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, καὶ διότι, ὡς εἴρηται, σαφῶς ἐκ τῆς εἰς τὸν κατ' Ἀριστοκράτους λόγον παραπομπῆς δείκνυται, μόνον εἰς τὰς ἐπὶ φονικῶν δικῶν διωμοσίας δύναται καὶ ν' ἁρμόζῃ καὶ ν' ἀναφέρηται. Τούτων ἕνεκα εἰκάζοντες ὅτι καὶ ἐντεῦθεν ἐξεῤῥύησαν ἓν ἢ δύο λεξείδια, ὧδέ πως τὰ ἐκπεσόντα συμπληροῦμεν κατ' εἰκασίαν: «Διωμοσία: κυρίως ἡ παρὰ τῶν διαδικαζομένων [περὶ φόνου]· Δημοσθένης κατ' Ἀριστοκράτους» (1).

Εἶνε δὲ καὶ τόδε ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι, καθὰ παρ' Ἁρποκρατίωνι ἡ κυρία ἔννοια τῆς νομικῆς λ. διωμοσία διὰ τοῦ κυρίως σημαίνεται, οὕτω καὶ παρὰ τῷ ἡμετέρῳ αὕτη διὰ τοῦ μάλιστα προσδιορίζεται: «μάλιστα δ' ἐγίγνετο ἐπὶ τῶν ἑκουσίων [φόνων]».

---

§ 16

Εἰσαγγελία, κατὰ καινῶν καὶ ἀγράφων ἀδικημάτων. αὕτη μὲν οὖν ἡ Καικιλίου δόξα. Θεόφραστος δὲ ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ νόμων φησὶ γενέσθαι, ἐάν τις καταλύῃ τὸν δῆμον ῥήτωρ ἢ μὴ τὰ ἄριστα συμβουλεύῃ χρήματα λαμβάνων, ἢ ἐάν τις προδιδῷ χωρίον ἢ ναῦς ἢ πεζὴν στρατιάν, ἢ ἐάν τις εἰς τοὺς πολεμίους ἀφικνῆται ἢ μετοικῇ παρ' αὐτοῖς ἢ στρατεύηται μετ' αὐτῶν ἢ δῶρα λαμβάνῃ. Συνομολογεῖ δὲ τοῖς ὑπὸ Θεοφράστου ἡ κατὰ Θεμιστοκλέους εἰσαγ-

(1) Ἐν δυσὶ τῶν κωδ. τοῦ Ἁρποκρατίωνος (B.C., καθὰ ὑποσημειοῦται ὁ Δινδόρφ. ἐν τόμ. Α', σ. 98) ἀντί: διαδικαζομένων κεῖται: δικαζομένων· τούτῳ δὲ συμφώνως ἐν τῷ κ. Ἀριστοκρ. § 67 φέρεται: «φόνου δικάζεσθαι». Ὥστε καὶ ἄλλως δύναται νὰ ἐπανορθωθῇ τὸ χωρίον: «Διωμοσία: κυρίως ἡ παρὰ τῶν [φόνου] δικαζομένων κτλ.». Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ παρὰ Σουΐδᾳ ἐν λ. ἀντωμοσία ἀτελῶς ἐπίσης φέρεται: «διωμοσία δὲ ὁ ἑκατέρωθεν γινόμενος ὅρκος ὑπὸ τῶν διαδικαζομένων». Ἀλλ' ὡς γνωστὸν οἱ λεξικογράφοι πολλάκις ἀντέγραφον ἀλλήλους, ἐνταῦθα δ', ὡς φαίνεται, τὰ περὶ διωμοσίας παρέλαβε παρὰ τοῦ Πολυδεύκ. Η. 55., προσέθετο δὲ καὶ τὴν μετοχ. διαδικαζομένων ἐκ τοῦ Ἁρποκρατίωνος.

γελία, ἣν εἰσήγγειλε κατὰ Κράτερον Λεωβώτης Ἀλκμαίωνος Ἀγρυλῆθεν. ἔνιοι δὲ τῶν ῥητόρων εἰώθεσαν καλεῖν καὶ τὰ μὴ μεγάλα ἀδικήματα εἰσαγγελίαν. ἔστι δ' ὅτε ἐμβάλλοντες τοὺς συκοφαντουμένους εἰσήγγελλον, ὡς μὲν Φιλόχορος, χιλίων καθεζομένων, ὡς δὲ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, χιλίων πεντακοσίων. Καικίλιος δὲ οὕτως ὡρίσατο· εἰσαγγελία ἐστὶν ὃ περὶ καινῶν ἀδικημάτων δεδώκασιν ἀπενεγκεῖν οἱ νόμοι. ἔστι δὲ τὸ μελετώμενον ἐν ταῖς τῶν σοφιστῶν διατριβαῖς.

Περίφημος σχεδὸν εἶνε ἡ γλῶσσα αὕτη, ἰδίως διὰ τὰς πηγὰς αἵτινες μνημονεύονται ἐν αὐτῇ, καὶ ἀφ' ὧν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον φαίνεται ἀμέσως ἀντληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς συντάξαντος αὐτὴν γραμματικοῦ. Πρὸ τοῦ Houtsma δὲ διαπρεπέστατοι κριτικοί, οἷον ὁ Κόβητος, ὁ Πόρσων, ὁ Δοβραῖος, ὁ Ναύκιος καὶ ἄλλοι ἠσχολήθησαν εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν ἐν αὐτῇ ἐσφαλμένων (1), καὶ τούτοις ὁ ἡμέτερος ἐκδότης κατ' ἐκλογὴν ἠκολούθησε, διδοὺς ἑκάστοτε τὸν λόγον τῆς προτιμήσεως ἐν ταῖς ἐπιτασσομέναις ὑπ' αὐτοῦ σημειώσεσι (σ. 42 ἑπ.).

Μετὰ τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος διορθώσεις καὶ τὰς ἐν γένει ἀξιολόγους κριτικὰς παρατηρήσεις τοῦ Houtsma, ὀλίγα μόνον ὑπολείπονται ἡμῖν εἰς ἐξέτασιν· ὅσον μάλιστα εἰς αὐτὸ τὸ κείμενον ἀφορᾷ, κυρίως εἰπεῖν, ἕν τι μόνον χωρίον ἔτι ὑπολείπεται δεόμενον διορθώσεως, καὶ εἰς τούτου τὴν ἐξέτασιν εὐθὺς μεταβαίνομεν.

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκδόσει κεῖται: «ἔνιοι δὲ τῶν ῥητόρων εἰώθεσαν καλεῖν καὶ τὰ μὴ μεγάλα ἀδικήματα εἰσαγγελίαν (γρ. εἰσαγγελίας). ἔστι δ' ὅτε ἐμβάλλοντες τοὺς συκοφαντουμένους εἰσήγγελλον, ὡς μὲν Φιλόχορος, χιλίων καθεζομένων, ὡς δὲ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, χιλίων πεντακοσίων». Περὶ τῶν λ.λ.: ἔστι δ' ὅτε—εἰσήγγελλον καὶ τῶν μετ' αὐτάς, ὁ Houtsma σημειοῦται: «sententiam non perspicio. Qui simul atque correctus est, constare potest de lacuna ante verba: ὡς μὲν Φιλόχορος etc.».

Ὡς πρὸς τὸ πρὸ τῶν λ.λ.: ὡς μὲν Φιλόχορος κτλ. χάσμα,

(1) Var. Lect. ἐκδ. 6' (1873) σ. 369.

ἄπορον ἡμῖν φαίνεται ὅτι ὁ ἐκδότης οὐδὲ κἂν ἐμνήσθη τῆς δοκιμωτάτης συμπληρώσεως τοῦ Μεϊέρου (1): [ἔκρινον δὲ τὰς εἰσαγγελίας]. ἣν ὁ μὲν νοῦς τοῦ χωρίου ἐπιτακτικῶς, ὡς εἰπεῖν, ἀπαιτεῖ, ἑτοίμην δὲ παρέχει ἡμῖν ὁ Πολυδεύκης, ἐν οἷς ἐν Η. 53, περὶ εἰσαγγελίας πραγματευόμενος, παραπλησίως λέγει: χίλιοι δὲ κατὰ μὲν τὸν Σόλωνα τὰς εἰσαγγελίας ἔκρινον, κατὰ δὲ τὸν Φαληρέα καὶ πρὸς πεντακόσιοι». Ἀλλ' εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο χωρίον μέλλομεν μετὰ μικρὸν νὰ ἐπανέλθωμεν.

Περὶ δὲ τῶν λ.λ.: ἔστι δ' ὅτε ἐμβάλλοντες τοὺς συκοφαντουμένους εἰσήγγελλον, προφανῶς λελωβημένων, τολμῶμεν ν' ἀξιώσωμεν ὅτι, εἰ μὴ αὐτὰ τὰ ῥήματα, τὸν νοῦν ὅμως τοῦ χωρίου τούτου ἐδυνήθημεν ἐν αὐτοῖς ἀσφαλῶς νὰ διίδωμεν: πρόκειται περὶ τῶν κατὰ τῶν συκοφαντῶν εἰσαγγελιῶν, περὶ ὧν παρ' Ἁρποκρατίωνι ἐν λ. εἰσαγγελία οὐδὲν φέρεται, ὡς ἐπίσης παρ' αὐτῷ οὐδεμία ἐν τῇ αὐτῇ γλώσσῃ μνεία γίγνεται περὶ τῶν πολυτίμων πηγῶν ἃς ἀναφέρει καὶ παρ' ὧν ἀντλεῖ ὁ ἡμέτερος. Ὥσθ', ὡς αὖθις βλέπομεν, οὗτος εἶνε ὁ λόγος τῆς προκειμένης προσθήκης εἰς τὰ μετώπια τοῦ ἐν Κανταβριγίᾳ κώδικος.

Γνωστὸν τυγχάνει ὂν ἔκ τε τῶν ῥητόρων καὶ ἐκ τῶν λεξικογράφων ὅτι, πρὸς τῇ τῆς συκοφαντίας γραφῇ, οἱ συκοφάνται ἐδύναντο νὰ διωχθῶσιν ἢ διὰ προβολῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου καί, μετὰ καταχειροτονίαν, δι' εἰσαγωγῆς εἰς τὸ ἁρμόδιον δικαστήριον (2), ἢ διὰ φάσεως (3), ἢ τέλος δι' εἰσαγγελίας, ὅτ' ἐφηρμόζοντο αἱ περὶ ταύτης εἰδικαὶ διατάξεις τοῦ νόμου.

Ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῷ περὶ ἀντιδόσεως λόγῳ (§ 314), ἀναμιμνή-

(1) Ἔπ. Fragm. Hist. Gr. ἀρ. 10, τόμ. 2, σ. 363.

(2) Ἁρποκρατ. ἐν λ. καταχειροτονία· εἶνε δ' ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ λεξικογράφος εἶχεν ὧδε ὑπ' ὄψει αὐτὸ τὸ δ' τοῦ Περὶ νόμων τοῦ Θεοφράστου, παρ' οὗ διαρρήδην ἀντλεῖ καὶ ὁ ἡμέτερος. Περὶ συκοφαντῶν προβολῆς ἔπ. ἔτι: Ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 43. 5, 59. 2. Πολυδεύκ. Η. 46. Βεκκ. Ἀνέκδ. 288: «Προβάλλεσθαι, τὸ παράγειν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν βουλόμενον κτλ. καὶ τοὺς συκοφάντας καὶ τοὺς περὶ τὰ μυστήρια ἢ Διονύσια ἀδικοῦντας». Εἶνε δὲ συχνὸν παρὰ τοῖς ῥήτορσι τὸ προβάλλεσθαι ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ προβολὴν ποιεῖσθαι. Ὅρ. Δημοσθ. κ. Μειδίου §§ 1, 26, 28, 175, 179. Αἰσχίν. π. παραπρεσβ. § 145 κτλ. καὶ παθητ. Ξενοφ. Ἑλλ. Α', 7, 35: «προὐβλήθησαν δὲ καὶ ἄλλοι τέσσαρες». Πρβλ. Ἁρποκρατ. ἐν λ.λ.: προβαλλομένους καὶ προβολάς.

(3) Πολυδεύκ. Η. 47: «Φάσις δὲ ἦν τὸ φαίνειν κτλ. ἢ τοὺς συκοφαντοῦντας».

σκων τοὺς Ἀθηναίους τοὺς ἤδη ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ παλαιοὺς καταστάντας νόμους κατὰ τῶν συκοφαντῶν, λέγει τάδε: «τοῖς μὲν γὰρ μεγίστοις τῶν ἀδικημάτων ἐν ἑνὶ τῶν δικαστηρίων τὴν κρίσιν ἐποίησαν (οἱ πρόγονοι) κατὰ δὲ τούτων (: τῶν συκοφαντῶν) γραφὰς μὲν πρὸς τοὺς θεσμοθέτας, εἰσαγγελίας δ' εἰς τὴν βουλήν, προβολὰς δ' ἐν τῷ δήμῳ». Παρὰ δὲ τῷ Αἰσχίνῃ, τὴν συκοφαντίαν ὁρίζοντι, ἐν τῷ π. παραπρεσβ. λόγῳ § 145 κεῖται: «συκοφαντία δ' ἐστὶν ὅταν πρὸς τοὺς πολλοὺς εἷς ἀνὴρ αἰτίαν ἐμβαλὼν ἔν τε ταῖς ἐκκλησίαις ἁπάσαις πρός τε τὴν βουλὴν διαβάλλῃ τινά· καὶ τῇ μὲν φήμῃ δημοσίᾳ θύομεν ὡς θεῷ, τῶν δὲ συκοφαντῶν ὡς κακούργων δημοσίᾳ προβολὰς ποιούμεθα». Καλὸν δὲ νομίζομεν ἵνα παραθῶμεν ὧδε καὶ τάδε τὰ Ὑπερείδεια (1): «τοὺς δὲ συκοφαντουμένους τῶν πολιτῶν ὑπό τινων ἢ καθ' ἕνα ἢ ἄθρους (ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων) οὐ προΐεται ἀλλὰ βοηθεῖ».

Ἐκ τούτων πάντων προαγόμεθα ἵν' εἰκάσωμεν ὅτι ὑπὸ τὰ τοῦ Κώδ. ἐφθαρμένα: ἔστι δ' ὅτε ἐμβάλλοντες τοὺς συκοφαντουμένους εἰσήγγελλον (2) κρύπτονται τάδε, ἃ καὶ νομίζομεν μεταγραπτέα εἰς τὸ ἔδαφος: ἔστι δ' ὅτε [καὶ τοὺς αἰτίας] ἐμβάλλοντ[α]ς το[ῖ]ς συκοφαντουμένο[ι]ς εἰσήγγελλον.

Ἤδη δ' ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ τοῦ Πολυδεύκους ἐν Η.53: «χίλιοι δὲ κατὰ μὲν τὸν Σόλωνα τὰς εἰσαγγελίας ἔκρινον, κατὰ δὲ τὸν Φαληρέα καὶ πρὸς πεντακόσιοι». Εἶνε φανερὰ ἡ ὁμοιότης, ἀλλ' ἐπίσης φανερὰ εἶνε καὶ ἡ διαφορὰ πρὸς τὰ ἐν τῷ ἡμετέρῳ λεξικῷ φερόμενα: «[ἔκρινον δὲ τὰς εἰσαγγελίας] ὡς μὲν Φιλόχορος, χιλίων καθεζομένων, ὡς δὲ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, χιλίων πεντακοσίων». Πότερον, Σόλων ἢ Φιλόχορος; Τί δὲ σημαίνουσι τὰ: «κατὰ μὲν τὸν Σόλωνα . . . κατὰ δὲ τὸν Φαληρέα;»

Ὁ Μέϊερος πολλὰ μοχθήσας ἵνα κατὰ τὸ ἐνὸν συμβιβάσῃ τὰ δύο χωρία ταῦτα (3), ἐπὶ τέλους κατέληξεν εἰς τόδε τὸ συμπέρασμα, ὅπερ

(1) Ἐν τῷ ὑ. Εὐξενίππ. ἔκδ. Κοβήτ. σ. 79 στ. 4 ἐπ. Πρβλ. γ' ἔκδ. (1894) Βλασσίου, σ. 47 (§ 33).

(2) Τὰ λελωβημένα δὲ ταῦτα ὡς ἑξῆς ὁ τῶν ἀποσπασματίων τοῦ Φιλοχόρου μεταφράστης ἐν τοῖς Fragm. Hist. Gr. τόμ. 1, σελ. 410 αὐτοσχεδιάζων μᾶλλον ἢ μεταφράζων λατινιστὶ ἀπέδωκε: nonnunquam sycophantas deprehensos εἰσαγγελίᾳ denunciabant.

(3) Ὅρα τὴν τοῦ Μεϊέρου ἑρμηνείαν ἐν Fragm. Hist. Gr. τόμ. 2, σ. 364.

ὅμως, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, ἀδυνατοῦμεν ν' ἀποδεξώμεθα ὡς ὀρθόν, νομίζοντες προϊὸν βεβιασμένου συμβιβασμοῦ: Jam via parata est, qua Pollucem cum hoc lexico (τῷ ἡμετέρῳ δῆλα δή), qua Philochorum cum Demetrio conciliemus. Etenim Philochorus quod mille judices de εἰσαγγελίαις judicasse scripsit, ad veterem Solonis legem, Demetrius, quod mille quingentos judices in illis accusationibus sedisse tradidit, ad morem postea, nescio quando, introductum respexisse putandus est». Σημειωτέον δ' ὅτι, ἐν ᾧ τὸ ζήτημα εἰς τοῦτο κυρίως ἔγκειται, πῶς νοητέον τὰς λ.λ.: κατὰ μὲν τὸν Σόλωνα, ὁ σοφὸς ἀνὴρ ἑρμηνεύει μὲν τὸ ἀμέσως ἑπόμενον χωρίον: κατὰ δὲ τὸν Φαληρέα (: «ad . . . libros De legibus Atticis referendus est»), διορθοῦται δὲ καὶ ἄλλους τὰ παρὰ τῷ αὐτῷ Πολυδεύκει ἐν Η. 102: «νομοφύλακες δὲ κατὰ τὸν Φαληρέα» κακῶς πράγματι διὰ τῶν «tempore Phalerensis» ἑρμηνεύσαντας, περὶ δὲ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος λλ. οὐδὲν ἕτερον λέγων, ἁπλῶς αὐτὰς ἀποδίδωσι διὰ τῶν: ad veterem Solonis legem, εἰκάζων ὅτι τοῦτο νοῶν ὁ Φιλόχορος ἔγραψε, κατὰ τὸν ἡμέτερον γραμματικόν, ὅτι χιλίων καθεζομένων τὰς εἰσαγγελίας ἔκρινον.

Ἐν τῇ ἀριστοτελικῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ, Κεφ. 8. 4 κεῖται: «τὴν δὲ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν (: βουλὴν) ἔταξεν (Σόλων) ἐπὶ τὸ νομοφυλακεῖν, ὥσπερ ὑπῆρχεν καὶ πρότερον ἐπίσκοπος οὖσα τῆς πολιτείας, καὶ τά τε ἄλλα τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα τῶν πολιτικῶν διετήρει κτλ. καὶ τοὺς ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου συνισταμένους ἔκρινεν, Σόλωνος θέντος νόμον εἰσαγγελίας (1) περὶ αὐτῶν». Φέρονται δὲ καὶ ἀνωτέρω (Κεφ. 4. 4) περὶ τῆς πρὸ τοῦ Σόλωνος ἐπὶ Δράκοντος πολιτείας, τάδε: «ἡ δὲ βουλὴ ἡ ἐξ Ἀρείου πάγου φύλαξ ἦν τῶν νόμων καὶ διετήρει τὰς ἀρχὰς ὅπως κατὰ τοὺς νόμους ἄρχωσιν.

(1) Ἐξιτήλου κατὰ μέγα μέρος γενομένης τῆς λ. ταύτης, ὁ ἡμέτερος Π. Ν. Παπαγεωργίου ἤκασεν: νόμον εἰσαγγελτικόν· τὸ ἀληθὲς ὅμως πρῶτος ἐξεῦρεν ὁ Wessely: εἰσα[γγ]ελ[ία]ς, τὴν ἀνάγνωσιν δ' αὐτοῦ ἔκτοτε ὅ τε Κενυὼν καὶ πάντες σχεδὸν οἱ μετ' αὐτὸν ἐκδόται κατεχώρισαν ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν αὐτῶν. Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι ὁ μὲν Βλάσσιος, καίτοι ἀμφοτέρας τὰς ἀναγνώσεις ταύτας ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐκδόσει (1895) ὑποσημειούμενος, οὐδετέραν τούτων ἐν τῷ κειμένῳ ἐξεδέξατο, οἱ δὲ Kaibel-Wilamowitz ἐν τῇ ἑαυτῶν νεωτάτῃ ἐκδόσει (Φεβρ. 1898), καταχωρίζουσι μὲν τὴν λ. εἰσαγγελίας, περιλαμβάνουσι δ' ὅμως αὐτὴν ἀγκύλαις διπλαῖς εἰς σημεῖον ὀβελισμοῦ.

ἐξῆν δὲ τῷ ἀδικουμένῳ πρὸς τὴν τῶν Ἀρεοπαγιτῶν βουλὴν εἰσαγγέλλειν ἀποφαίνοντι παρ' ὃν ἀδικεῖται νόμον». Ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ χωρίῳ περιέχεται μὲν ἐν τῷ εἰσαγγέλλειν ἡ ἔννοια τοῦ δι' εἰσαγγελίας διώκειν, ἀλλὰ βεβαίως οὐχὶ ἐν τῇ στενοτέρᾳ καὶ εἰδικῇ σημασίᾳ ἐν ᾗ ὁ Σόλων τῇ λέξει ταύτῃ ἐχρήσατο, πρῶτος πιθανῶς, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ τεθέντι νόμῳ περὶ εἰσαγγελίας πρὸς τὸν Ἄρειον πάγον κατὰ τῶν ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου συνισταμένων, καὶ ἥτις μετ' αὐτὸν ἐπεκράτησεν, ἐπεκταθεῖσα ἐπὶ ἀναλόγων θεμάτων διά τε τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου καὶ ἄλλων νόμων ἀττικῶν.

Ὑπὸ δὲ τὸ πρῶτον χωρίον, περὶ τῆς κατὰ Σόλωνα εἰσαγγελίας κατὰ τὸν καταλυόντων τὸν δῆμον, ὁ βρεττανὸς ἐκδότης καὶ ἑρμηνευτὴς τῆς Ἀθηναίων πολιτείας Σάνδυς, τάδε σὺν ἄλλοις ὑποσημειοῦται ἐν σ. 34: «There is a vague reference to εἰσαγγελίαι *in the time of Solon* in Pollux VIII. 53: χίλιοι δὲ κατὰ μὲν τὸν Σόλωνα τὰς εἰσαγγελίας ἔκρινον, κατὰ δὲ τὸν Φαληρέα καὶ πρὸς πεντακόσιοι». Παραπέμπει δ' ἀμέσως εἰς τὸ ἐν Fragm. Hist. Gr. ὑπ' ἀρ. 155 (τόμ. 1 σ. 410) ἀποσπασμάτιον τοῦ Φιλοχόρου, δῆλα δὴ εἰς αὐτὸ τὸ ἡμέτερον λεξικὸν ἐν λ. εἰσαγγελία: «ὡς μὲν Φιλόχορος κτλ.» Συνορῶν δ' ὅμως καὶ οὗτος τὴν μεταξὺ τῶν δύο χωρίων τούτων διαφωνίαν, μάλιστα δὲ τὴν ἀντίφασιν πρὸς τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἀριστοτελικὸν χωρίον, ὅπερ ὡς εἰκὸς ἠγνόησεν ὁ Μέϊερος, ἵνα συμβιβάσῃ τὰ διεστῶτα (κυρίως δὲ: πότερον, χίλιοι ἐπὶ Σόλωνος ἢ κατὰ τὸν Σόλωνος νόμον ἐδίκαζον τὰς εἰσαγγελίας—, ἢ ὁ Ἄρειος πάγος;) προστίθησι: «The special case mentioned in the texte (δῆλα δὴ εἰδικῶς μόναι αἱ κατὰ τῶν συνισταμένων ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου εἰσαγγελίαι) came before the Areopagus».

Καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ διειλημμένῳ πολυδευκείῳ χωρίῳ κακῶς, εἴτε κατὰ παραδρομήν, εἴτε δι' οἵαν δή ποτε ἄλλην αἰτίαν, εἶνε γεγραμμένον τὸ τοῦ Σόλωνος ὄνομα. Τῷ ὄντι, πρώτιστα μὲν ἀπίθανον ὅλως ἡμῖν φαίνεται, ὅτι ὁ Πολυδεύκης ἐδύνατο, ἐν τῷ αὐτῷ χωρίῳ, ἐν δυσὶ στενῶς συνδεδεμέναις προτάσεσι, τὴν αὐτὴν κατὰ πρόθεσιν δὶς μετ' αἰτιατικῆς νὰ συντάξῃ, ἀλλ' ἐν διαφόρῳ ἐν ἑκάστῃ προτάσει σημασίᾳ (ὡς βεβαιοῦσιν αἱ ἑρμηνεῖαι τῶν νεωτέρων, δὸς δ' εἰπεῖν, καὶ ἡ εὔλογος ἀμηχανία αὐτῶν), ὅτι δ' ἄλλως οὐδ' αὐτὸς ὁ γραμματικὸς ᾔσθετο, καὶ δὴ ἀμέσως, ὅτι, καθ' ὃν τρόπον ἐξετίθει τὸ πρᾶγμα

ὁ ἀθηναῖος νομοθέτης ἐκινδύνευε νὰ ἐμφανισθῇ ὥς τις συγγραφεὺς ἀτθίδων ἢ ἄλλου περὶ νομοθεσίας συγγράμματος, σύγχρονος δὲ ἢ περίπου Δημητρίῳ τῷ Φαληρεῖ, ἀφ' οὗ ἑκατέρου ἡ μαρτυρία παραλλήλως παρετίθετο περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τὰς εἰσαγγελίας κρινόντων δικαστῶν. Ἔπειτα δέ, μετὰ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους αὐθεντικὴν μαρτυρίαν, ὅτι τὴν σπουδαιοτάτην περίπτωσιν εἰσαγγελίας, ἐπὶ συστάσεως, τουτέστι, πλειόνων πρὸς κατάλυσιν τοῦ δήμου, ἐδίκαζεν ὡρισμένως ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλή, Σόλωνος θέντος τὸν νόμον, ἐάν τε «νόμον εἰσαγγελίας» ἢ «εἰσαγγελτικόν», ἐάν τε ὅπως δή ποτε ἄλλως ὀνομάσωμεν τὸν νόμον τοῦτον, πᾶς τις, πιστεύομεν, θὰ συνομολογήσῃ ἡμῖν ὅτι ἔτι μᾶλλον ὕποπτον κατέστη τὸ τοῦ Σόλωνος ὄνομα ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίῳ τοῦ Πολυδεύκους. Τέλος δέ, μετὰ πάσας τὰς δυσχερείας καὶ ἀμφιβολίας ταύτας, τοῦ ἡμετέρου γραμματικοῦ παρασχόντος ἡμῖν ἐν τῷ Κανταβριγιακῷ λεξικῷ τἀληθῆ τῶν συγγραφέων ὀνόματα, σαφῶς δὲ ἡμᾶς διδάσκοντος ὅτι τούτων ὁ μὲν Φιλόχορος παρέδωκεν ὅτι χίλιοι, ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Φαληρεύς, ὅτι καὶ πρὸς πεντακόσιοι τὰς εἰσαγγελίας ἐδίκαζον, βεβαίως μετὰ τοὺς Σόλωνος χρόνους, ἡμῖν τοὐλάχιστον οὐδεμία πλέον ἀμφιβολία ὑπολείπεται, ὅτι πάνυ εὐλόγως δυνάμεθα, ἀπαλείφοντες ἀπὸ τοῦ διειλημμένου χωρίου τοῦ Πολυδεύκους τὸ τοῦ Σόλωνος ὄνομα, ἀντ' αὐτοῦ τὸ τοῦ Φιλοχόρου (1) νὰ ἐγγράψωμεν.

Ἐν τῇ τοῦ Houtsma ἐκδόσει, διορθωσαμένου τοῦ Schneidewin, ἀντὶ τῶν ἐν τῷ κώδικι: ἢ ἐάν τις προδιδοὺς χωρίον, κεῖται: ἢ ἐάν τις προδιδῷ χωρίον. Περὶ δὲ τούτων ὁ ἀοίδιμος Κόβητος, διορθούμενος τὸ ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐξενίππου λόγῳ τοῦ Ὑπερείδου (σ. 74, στ. 21) «ἐάν τις . . . τὸν δῆμον . . . καταλύσῃ» εἰς: καταλύῃ, σὺν ἄλλοις, παρατηρεῖ καὶ τάδε (2): «Bonum factum quod librarius ipse in καταλυσῃ punctum litterae σ addidit (3) et sic expungendam esse ostendit. Non solent dare pœnas οἱ καταλύσαν-

(1) Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ τούτου τὸ ὄνομα ἡμαρτημένως ἐν τῷ ἡμετέρῳ κώδικι γέγραπται: Φιλόχανος.

(2) Ἐν Hyper. Orat. duae, ἔκδ. 6' (1877) σ. 85.

(3) Ἐν τῷ παπύρῳ δῆλα δὴ οὕτω γέγραπται: καταλύcη, τῆς ἐπὶ τοῦ c στιγμῆς τεθείσης ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀρχαίου διορθωτοῦ. Κεῖται δὲ παρὰ τῷ αὐτῷ ῥήτορι καὶ ἐν τῷ ὑ. Λυκόφρ. § 11 (Blass, ἔκδ. γ', σ. 32): «Καὶ ἐμὲ μὲν αἰτιᾷ ἐν τῇ εἰσαγγελίᾳ καταλύειν τὸν δῆμον παραβαίνοντα τοὺς νόμους, αὐτὸς δ' ὑπερπηδήσας ἅπαντας κτλ.».

τες τὸν δῆμον. Namque κρείττους ἤδη γίγνονται τῆς παρὰ τῶν ἀδικουμένων τιμωρίας ut ait **Lycurgus** in *Leocrat.* § 126 et tempora nostra testantur. Idem ioculare vitium obsidet **Lysiae** locum nobilem de Theramene (in *Eratosth.* § 78) δικαίως μὲν ἐν ὀλιγαρχίᾳ δίκην δόντος (ἤδη γὰρ αὐτὴν κατέλυσε), δικαίως δ' ἂν ἐν δημοκρατίᾳ, δὶς γὰρ ὑμᾶς κατεδουλώσατο. Neminem vidisse κατέλυε requiri! Contra in *Lexico Rhetorico*, quod *Photiano* Porsoni subiectum est (τῷ ἡμετέρῳ δῆλα δὴ) male Schneidewin legebat: ἢ ἐάν τις προδιδῷ χωρίον ἢ ναῦς ἢ πεζὴν στρατιάν: nam hi quidem in iudicium adducebantur ἐπ' ἐξειργασμένοις, quare προδῷ scribendum. Cf. **Aeschin.** in *Ctesiph.* § 171, p. 78».

Πράγματι δὲ τῇ διορθώσει ταύτῃ, ἧς ὁ ἡμέτερος ἐκδότης οὐδεμίαν μνείαν ποιεῖται, συνᾴδουσι μὲν αὐτὰ τὰ ῥήματα τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου, παρ' Ὑπερείδῃ ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐξενίππου λόγῳ κείμενα (1): «ἢ ἐάν τις πόλιν τινὰ προδῷ ἢ ναῦς ἢ πεζὴν ἢ ναυτικὴν στρατιὰν κτλ.», συνᾴδουσι δ' ἐπίσης καὶ τὰ παρ' Αἰσχίνῃ ἐν τῷ κατὰ Κτησιφῶντος λόγῳ § 171, ὡσαύτως κατ' ἀόριστον ἐκφερόμενα: «οὗτος προδοὺς τοῖς πολεμίοις Νύμφαιον τὸ ἐν Πόντῳ, τότε τῆς πόλεως ἐχούσης τὸ χωρίον τοῦτο, φυγὰς ἀπ' εἰσαγγελίας ἐκ τῆς πόλεως ἐγένετο»· οὐδὲν δὲ ἧττον καὶ τὰ παρὰ Πολυδεύκει ἐν Η. 52: «ἐγίνοντο δὲ εἰσαγγελίαι καὶ κατὰ τῶν καταλυόντων τὸν δῆμον . . . ἢ προδόντων φρούριον ἢ στρατιὰν ἢ ναῦς, ὡς Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ Νόμων». Ἀλλ' ἡ διδασκαλία τοῦ μεγάλου καὶ πολυμαθεστάτου κριτικοῦ, οὗ τὴν μνήμην νὰ τιμῶμεν ἐξόχως ἐδιδάχθημεν ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ ἑταίρου καὶ μαθητοῦ, πρυτάνεως δὲ τῶν ἑλλήνων φιλολόγων κ. Κ. Σ. Κόντου, ἂν καλῶς νὰ νοήσωμεν αὐτὴν ἐδυνήθημεν, ἐξ ὧν οὗτος ὀλίγων ἐν τῷ ἀνωτέρω καταχωρισθέντι σχολίῳ διδάσκει, δὲν ἀφορᾷ εἰς ταῦτα καὶ μόνα, ἀλλὰ μάλιστα εἰς ζήτημα δυσδιάλυτον τοῦ ἀττικοῦ ποινικοῦ δικαίου, ὃ καὶ φαίνεται ἐν μέρει τινὶ ἐπιλύουσα, ὅσον τουτέστιν εἰς τὸ προκείμενον θέμα εἰδικῶς ἀφορᾷ. Τῷ ὄντι ὁ Κόβητος, διακρίνων τὴν προδοσίαν ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς, καθ' ὅσον τουτέστι αὕτη ἀφορᾷ εἰς τὴν κατάλυσιν αὐτῆς τῆς δημοκρατίας ἢ εἰς τὴν προδοσίαν τινὸς τῶν ἀνηκόντων αὐτῇ, οἷον χωρίου ἢ φρουρίου ἢ στρατιᾶς

(1) Αὐτόθ. σ. 74 στ. 25 (Ἐκδ. Blass § 8).

κτλ. φαίνεται παραδεχόμενος ὅτι ἐπὶ τῶν τελευταίων τούτων, ἀντιθέτως πρὸς τὴν περίπτωσιν προδοσίας ἐπὶ καταλύσει αὐτοῦ τοῦ δήμου, ὁ νομοθέτης ἐποιεῖτο χρῆσιν τοῦ χρόνου ἀορίστου, διότι οἱ ἔνοχοι τούτων κατεδιώκοντο, ὅτε ἤδη ἦν τετελεσμένον τὸ ἀδίκημα: «nam hi quidem in iudicium adducebantur ἐπ' ἐξειργασμένοις».

Πρὸς τὴν θεωρίαν ταύτην περὶ διακρίσεως τῆς ἀποπείρας ἀπὸ τοῦ τετελεσμένου ἀδικήματος ἐν τοῖς ἐγκλήμασι τυραννίδος καὶ προδοσίας τῆς πατρίδος, συμφωνεῖ πληρέστατα ὁ Λυκοῦργος ἐν τῇ κατὰ Λεωκράτους εἰσαγγελίᾳ, ἔνθα οὐ μόνον διὰ πλειόνων ἱστορικῶν παραδειγμάτων καὶ ψηφισμάτων διαπιστοῖ ὅτι πολλάκις καὶ εἷς μόνον λόγος ἢ ὑποψία ἤρκεσαν ὅπως διωχθῇ τις καὶ θανάτῳ κολασθῇ ὡς ἐγχειρῶν παραδιδόναι τὴν πόλιν (1), ἀλλὰ καὶ καθόλου διδάσκει ὅτι «τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἀδικημάτων ὑστέρας δεῖ τετάχθαι τὰς τιμωρίας, προδοσίας δὲ καὶ δήμου καταλύσεως προτέρας» (2). Καί τινα δὲ χωρία τῶν παλαιῶν, ἃ νῦν πρόχειρα ἔχομεν, ἐπικυροῦσι γραμματικῶς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἀοιδίμου ἀνδρός.

Οὕτω λ. χ. παρ' Ἀνδοκίδῃ ἐν τῷ περὶ μυστηρ. § 96, κατὰ τὸν νόμον (3), κεῖται: «Ἐάν τις δημοκρατίαν καταλύῃ τὴν Ἀθήνησιν ἢ ἀρχήν τινα ἄρχῃ καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας, πολέμιος ἔστω Ἀθηναίων καὶ νηποινεὶ τεθνάτω» (4). Τὰ τοῦ ψηφίσματος δὲ τούτου παραφράζων καὶ ἑρμηνεύων ὁ Λυκοῦργος, οὑτωσὶ κατ' ἐνεστῶτα λέγει καὶ οὗτος: «Ἐψηφίσαντο γὰρ καὶ ὤμοσαν, ἐάν τις τυραννίδι ἐπιτιθῆται ἢ τὴν πόλιν προδιδῷ ἢ τὸν δῆμον καταλύῃ, τὸν αἰσθανόμενον καθαρὸν εἶναι ἀποκτείναντα, καὶ κρεῖττον ἔδοξεν αὐτοῖς τοὺς

(1) Ὅρ. αὐτόθ. §§ 112 ἐπ. 122 ἐπ.

(2) Αὐτόθ. § 126.

(3) Ὁ νόμος οὗτος ἢ τὸ ψήφισμα ἐτέθη τῷ 410/9 π.Χ., ἓν ἔτος μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν τετρακοσίων, κατελύθη δὲ τῷ 403·2 ἐπ' ἄρχοντος Εὐκλείδου.

(4) Εὐθὺς δὲ κατωτέρω, ἐν τῷ αὐτῷ νόμῳ, ὁ ὅρκος ὧδε διατυποῦται: «Κτενῶ κτλ. ὃς ἂν καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν . . . καὶ ἐάν τις ἄρξῃ τινὰ ἀρχὴν καταλελυμένης τῆς δημοκρατίας κτλ.». Εἶνε φανερὸν ὅμως ὅτι ὁ νομοθέτης ἐνταῦθα κατ' ἀνάγκην τῷ ἀορίστῳ ἐχρήσατο, ἵνα ἐν τῷ ὅρκῳ περιλάβῃ τὰς περιπτώσεις ἐπιτυχοῦς τελέσεως τοῦ ἀδικήματος, οὕτω δὲ δεσμεύσῃ τοὺς πολίτας πρὸς τιμωρίαν τῶν ἐνόχων, καίπερ ἤδη καταλελυμένης οὔσης τῆς δημοκρατίας. Κατ' ἀκολουθίαν οὐκ ὀρθῶς ἐν Rec. Insc. Jurid. Gr. Sér. 2e, Fasc. I, σ. 54 τὸ μέρος τοῦτο γαλλιστὶ μεταπέφρασται: «Je tuerai . . . celui qui entreprendra de renverser la démocratie etc.» ἀντὶ qui aura renversé = τὸν καταλύσαντα, «ὃς ἂν καταλύσῃ».

τὴν αἰτίαν ἔχοντας τεθνάναι μᾶλλον ἢ πειραθέντας μετὰ ἀληθείας αὐτοὺς δουλεύειν» (1). Ὡσαύτως ἐν Ξενοφ. Ἑλλην. Α', 7, 22: «κατὰ τόνδε τὸν νόμον κρίνατε, ὅς ἐστιν ἐπὶ τοῖς ἱεροσύλοις καὶ τοῖς προδόταις, ἐάν τις ἢ τὴν πόλιν προδιδῷ ἢ τὰ ἱερὰ κλέπτῃ, κτλ.». Τέλος δὲ καὶ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ὡσαύτως πιστοῦται ἡ διδασκαλία τοῦ Κοβήτου. Οὕτω λ. χ. ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ., πιθανώτατα δὲ τοῦ ἔτους 281, περιεχούσῃ τὸν κατὰ τῶν τυράννων νόμον τῶν Ἰλιέων, σαφῶς δ' ἐν αὐτῇ διακρινομένων τῶν περιπτώσεων τῆς ἁπλῆς ἀποπείρας ἀπὸ τοῦ τετελεσμένου, καὶ δὴ ἐπιτυχῶς, ἐγκλήματος καταλύσεως τῆς δημοκρατίας, ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιπτώσει γίγνεται χρῆσις τοῦ χρόνου ἐνεστῶτος, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ τοῦ ἀορίστου: «Ὃς δ'] ἂν ἀπ[ο]κτείνηι τ[ὸν τ]ύραννον κτλ. ἢ τὸν τὴν δ[ημοκρα]τίαγ καταλύον[τ]α, ἐὰμ μὲν ἔναρχος κτλ.». Κατωτέρω δέ: «Ἐ]ὰν δέ τις τὸν τύραννον ἢ τὸν ἡγεμόνα τῆς ὀλιγαρχίας ἢ τὸν δημοκρατίαγ καταλύσαντα τῶν συσστρατιωτῶν τις ἀποκτείνας εἰς δημοκρατίαγ καταστήσηι τὴμ πόλιν, ἀζήμιόν τε αὐτὸν εἶναι κτλ.» (2). Ἐπίσης δὲ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ, ἐν Ἀθήναις εὑρεθείσῃ, πολλῷ τῆς ἡγουμένης προγενεστέρᾳ (τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος), σφόδρα δὲ κεκακωμένῃ, φέρεται τόδε τὸ ἀποσπασμάτιον νόμου τῆς πόλεως Ἐρυθραίων κατὰ τῶν τυραννεῖν ἐπανισταμένων ἢ προδιδόντων τοῖς τυράννοις τὴν πόλιν: «Ἐὰν δ[έ τ]ις [hαλ]ȏ[ι προδιδ]ὸς το[ῖ]ς τυράννοις τὲμ [πόλιν τ]ȏ[ν] Ἐρυθραί[ο]ν καὶ ...... τεθνάτο» (3). Εἶνε φανερὸν ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ νομοθέτης τῷ ἐνεστῶτι τῆς μετοχῆς ἐχρήσατο, διότι πρό-

(1) Αὐτόθ. § 125.

(2) Ἐν Rec. Inscr. Jur. Gr., Sér. 2e, Fasc. I, σ. 26, ἔνθα ὅμως τὸ ὑφ' ἡμῶν ὧδε παρατιθέμενον δεύτερον χωρίον τοῦτο οὐ πάνυ σαφῶς εἶνε μεταπεφρασμένον: «Quiconque aura tué . . . l'auteur d'un attentat contre la démocratie» ἀντί: celui qui aura renversé la démocratie: «τὸν δημοκρατίαγ καταλύσαντα». Παρατηροῦμεν δ' ὅτι ἐν τῇ πολυτίμῳ ἄλλως καὶ διὰ σοφῶν ὄντως σχολίων καὶ διδαγμάτων κατακεκοσμημένῃ Συλλογῇ ταύτῃ, καὶ ἄλλαι μὲν ἐνιαχοῦ μεταφραστικαὶ ἀνακρίβειαι ἀπαντῶσιν, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ φράσεις ὅλαι ἀμετάφραστοι καταλείπονται (λ. χ. ἐν Sér. 1e, Fasc. II, σ. 207 § 11), ἃ πάντα εὐχόμεθα νὰ ἴδωμεν ἐπανορθούμενα ὑπ' αὐτῶν τῶν μεταφραστῶν ἐν προσεχεῖ τινι τεύχει.

(3) Αὐτόθ. σ. 52. Καὶ ἐνταῦθα τὴν αὐτὴν παρατήρησιν ποιούμεθα περὶ τῆς μεταφράσεως: «Quiconque sera convaincu d'avoir livré la ville», δοξάζοντες ὅτι ταῦτα πλημμελῶς εἰσιν εἰρημένα, ἀντί: Quiconque etc. d'avoir entrepris de livrer la ville aux tyrans: «προδιδὸς». Ταῦτα δὲ λέγομεν περὶ τῆς μεταφράσεως καὶ τῶν ἐν σ. 32 στιχ. 33 τοῦ αὐτοῦ συγγράμματος, ἔνθα, τοὐναντίον, μεταφραστέον:

κειται περὶ ποινῶν ἐξαγγελλομένων κατὰ παντὸς τολμήσοντος ν' ἀποπειραθῇ ἐν τῷ μέλλοντι προδοσίαν ὑπὲρ τῶν τυράννων κατὰ τῆς πόλεως.

Ὥστε ἐκ τῶν διειλημμένων δυνάμεθα, νομίζομεν, νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ ἑξῆς συμπέρασμα, ὅτι, κατὰ κανόνα, ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην νομοθέτης ἐπὶ ἐνδεχομένης μὲν ἀποπείρας, ἔστω καὶ ἀπωτάτης, κατ' αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τῆς δημοκρατίας, ἐχρῆτο τῷ χρόνῳ ἐνεστῶτι, τῷ δὲ ἀορίστῳ ἐν τῇ προϋποθέσει ἐπιτυχοῦς κατὰ τῆς δημοκρατίας τελέσεως τοῦ ἐγκλήματος τυραννίδος ἢ προδοσίας τῆς πατρίδος, ὅπως δι' ὑποσχέσεως ἀμοιβῶν ἢ δι' ὅρκων ἢ δι' οἵου δήποτε ἄλλου μέσου παρορμήσῃ τοὺς πολίτας εἰς ἀνόρθωσιν αὐτῆς (1).

Ὡς εἰκὸς ὅμως, κατὰ λόγον καθαρῶς νομικόν, οὐδεμία ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων δύναται νὰ ἐξαχθῇ οἵα δήποτε γενικὴ θεωρία, ἀλλ' οὐδὲ μερική, περὶ διακρίσεως παρὰ τοῖς παλαιοῖς τῆς ἀποπείρας ἀπὸ τοῦ τετελεσμένου ἐγκλήματος. Κυρίως εἰπεῖν, αἱ διακρίσεις αὗται, ἐπίσης δὲ ἡ προσήκουσα λύσις τοῦ ζητήματος ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἐν γένει εἶνε τιμωρητέα ἡ ἀπόπειρα, εἰσὶ προϊὸν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων, μετὰ πλείστους ἀγῶνας καὶ μόχθους τῇ νομικῇ ἐπιστήμῃ κτηθέν. Τοῦτο μόνον ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει σαφῶς, ὅτι παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ ἡ ἀπωτάτη κατὰ τῆς πολιτείας ἢ τῆς πατρίδος ἀπόπειρα προδοσίας, ὡς τετελεσμένον (2) ἀδίκημα χαρακτηριζομένη, θανάτῳ ἐκολάζετο.

Ἤδη δ' ἐπανιτέον ὅθεν ἐξέβημεν. Μικρὸν πρὸ τοῦ τέλους τῆς προκειμένης γλώσσης, κατὰ τὸ χ'/φον, κεῖται: «Κακεῖ δὲ οὕτως ὡρίσατο· εἰσαγγελία ἐστὶν κτλ.». Ἐκ τούτων δὲ τὴν πρώτην λ. εἰς Και-

ou aura renversé la démocratie: «ἢ δημοκρατίαγ καταλύσηι» ἀντὶ τῶν νῦν φερομένων (σ. 33): «ou aura commis un attentat contre la démocratie».

(1) Εὐλόγως οἱ νεώτεροι νομοθέται τὰς τελευταίας διατάξεις ταύτας ἀποφεύγουσιν, ἄλλως τε καὶ ἀλυσιτελεῖς οὔσας. Ὁ ἡμέτερος νομοθέτης καλὸν ἐνόμισεν ἵνα πρὸς διαφύλαξιν τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν προσθῇ ἐν τέλει τοῦ ἐν ἰσχύϊ Συντάγματος (ἄρθρ. 110) τήνδε τὴν παρακελευστικὴν πρὸς τοὺς πολίτας καί πως ἀρχαϊκὴν διάταξιν: «Ἡ τήρησις τοῦ παρόντος Συντάγματος ἀφιεροῦται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων».

(2) Καὶ ἐπὶ φόνου βουλεύσεως, φαίνεται, τὸ ἀδίκημα ἐθεωρεῖτο τετελεσμένον, κατ' ἀκολουθίαν τιμωρητέον, καὶ ἂν μὴ ἐπηκολούθει ὁ τοῦ ἐπιβουλευθέντος θάνατος. Ἁρποκρατ. ἐν λ. Βουλεύσεως: «ὅταν ἐξ ἐπιβουλῆς τίς τινι κατασκευάσῃ θάνατον, ἐάν τε ἀποθάνῃ ὁ ἐπιβουλευθεὶς ἐάν τε μή».

κίλιος ὁ Houtsma διορθούμενος, παρατηρεῖ τάδε ἐν ταῖς Σημειώσ. σ. 42: «Emendavit (: Καικίλιος) Dobraeus. Schneidewin in edit. Hyperidis p. 43 e Κακεῖ fecit κάκεῖνος, sed litera maiuscula, qua Κάκεῖ in cod. scriptum est, satis demonstrat nomen proprium desiderari». Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν πρόχειρον τὴν τοῦ Σνειδεβίνου ἔκδοσιν ἵνα γνῶμεν τοὺς λόγους τῆς διορθώσεως ταύτης· καὶ οὕτω δ' ὅμως μᾶλλον αὐτῷ πειθόμεθα, πρῶτον μὲν διότι πιθανώτερον εἶνε ὁ ἀντιγραφεὺς νὰ παρέλιπε τὴν τελευταίαν συλλαβὴν τῆς λ. Κάκεῖ[νος] ἢ εἰς Κακεῖ τὸ τοῦ Καικιλίου (1) ὄνομα νὰ κατέφθειρε· δεύτερον δὲ καὶ κυρίως διότι εἶνε ἥκιστα πιθανόν, ὅτι ὁ ἡμέτερος ἐρανιστής, ἀφ' οὗ ἤδη εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς γλώσσης ταύτης ἔδωκεν ἡμῖν τὸν κατὰ Καικίλιον ὁρισμὸν τῆς εἰσαγγελίας, ἐδύνατο μετὰ μικρόν, καὶ δὴ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, εἰς τὸν αὐτὸν νομοδιδάσκαλον ἐπανερχόμενος, νὰ παράσχῃ ἡμῖν ἕτερον αὖθις ὁρισμὸν ὡς τοῦ αὐτοῦ, μάλιστά πως δὲ τοῦ πρώτου διάφορον. Διό, καίτοι ἄλλως οὐδὲ τῷ Σνειδεβίνῳ δυνάμενοι νὰ πεισθῶμεν, σχετικῶς ὅμως ἀνεκτοτέραν νομίζομεν τὴν ὑπὸ τούτου προτεινομένην διόρθωσιν (2).

(1) Παρατηροῦμεν δ' ὅμως ὅτι, κατά τινα μοῖραν, τὸ τοῦ Καικιλίου ὄνομα, πεφημισμένου ἑλληνιστοῦ, ἀκμάσαντος περὶ τὸ τέλος τοῦ α' αἰῶνος π.Χ., δὶς ἀπαντᾷ ἐφθαρμένον ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κώδικι, ὅτι δ' ἐν ἄλλοις Κώδ. ταὐτὸ ἔπαθε καὶ τὸ ἐπίθετον αὐτοῦ Καλακτῖνος (ἀπὸ Καλῆς Ἀκτῆς τῆς Σικελίας) ἀνθ' οὗ εὑρέθη: Καλλιντιανός - Καλλιστιανός - Καλατιανὸς ἢ Καλλατιανός. Πρβλ. Κοβήτ. Var. Lect. σ. 199 ἔκδ. β'. Μέμνηται δ' αὐτοῦ ἅπαξ μόνον ὁ Ἁρποκρ. ἐν λ. Ἐξούλης.

(2) Ὡσαύτως ἐν Fragm. Hist. Gr. τόμ. 1, σ. 410 fr. 155 b, εἶνε ἐκδεδομένον: «Κἀκεῖνος δὲ οὕτως ὡρίσατο· εἰσαγγελία ἐστὶν ὃ περὶ καινῶν ἀδικημάτων δεδώκασιν ἀπενεγκεῖν οἱ νόμοι»· μεταπέφρασται δέ: «Ille hanc dedit definitionem: εἰσαγγελία est quod de innominatorum delictorum accusatione leges constituerant». Ἀλλὰ τὸ Κάκεῖνος τοῦτο ἢ Ille, εἴτε εἰς τὸν Φιλόχορον, εἴτε εἰς Δημήτριον τὸν Φαληρέα ἀναφερόμενον, ἡμῖν τοὐλάχιστον, φαίνεται λίαν ὕποπτον· κυρίως δὲ διότι ὁ περὶ εἰσαγγελίας ὁρισμὸς οὗτος, ὡς ἐν γένει διατυποῦται, ἐὰν μὴ σφόδρα πλανώμεθα, ἔχει τὸν τύπον πολλῷ μᾶλλον ῥωμαϊκὸν ἢ ἑλληνικόν, ὡς θὰ συνομολογήσωσιν ἡμῖν, ἐλπίζομεν, πάντες οἱ συνήθως τοῖς νομικοῖς κανόσι τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου ὁμιλοῦντες. Μὴ λοιπὸν ὑπὸ τὸ βεβαίως ἐσφαλμένον ΚΑΚΕΙ τοῦτο κρύπτεται ἕτερόν τι κύριον ὄνομα, ἑλληνιστοῦ τινος τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, καὶ δὴ λ.χ. τὸ τοῦ Κλαυδίου ΚΑΣΙλωνος, οὗ ἐκ τῆς συγγραφῆς: Περὶ τῶν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ῥήτορσι ζητουμένων τὸ εὑρεθὲν ἀποσπασμάτιον ἐξέδωκε τῷ 1868 ἐν Παρισίοις ὁ Μίλλερος ἐν Mélanges de littér. Grecque, ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: «Ἐκ τῶν Κλαυδίου Κασίλωνος [γρ. περὶ τῶν] παρὰ τοῖς Ἀττ. ῥήτορσι ζητουμένων;» Ὅτι ὁ ἡμέτερος εἶχεν ὑπ' ὄψει τὸν συγγραφέα τοῦτον οὐδεμία ἀμφιβολία νὰ ὑπάρξῃ δύναται· διότι αὐτὰς ταύτας τὰς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Μιλλέρου, ὡς εἴρηται, δημοσιευθείσας τέσσαρας γλώσσας: ὀροσάγγης, ὀρ-

Ὁ Ὑπερείδης ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐξενίππου, ἑρμηνεύων τὸν εἰσαγγελτικὸν νόμον (1): ἐάν τις τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων καταλύῃ ἢ συνίῃ ποι ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου ἢ ἑταιρικὸν συναγάγῃ, ἢ ἐάν τις πόλιν τινὰ προδῷ ἢ ναῦς ἢ πεζὴν ἢ ναυτικὴν στρατιάν, ἢ ῥήτωρ ὢν μὴ λέγῃ τὰ ἄριστα τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων χρήματα λαμβάνων, κτλ. παρατηρεῖ τάδε: «τὰ μὲν ἄνω τοῦ νόμου κατὰ πάντων τῶν πολιτῶν . . . τὸ δὲ τελευταῖον τοῦ νόμου κατ' αὐτῶν τῶν ῥητόρων, παρ' οἷς ἔστιν καὶ τὸ γράφειν τὰ ψηφίσματα». Προσῆκον ἄρα εἶνε, ὡς ἤδη καὶ ὁ Houtsma παρετήρησεν (2), ἵν' ἀκολούθως τούτοις, ἀντὶ τῶν νῦν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐκδόσει, συμφώνως τῷ κώδικι, οὐ πάνυ ὀρθῶς φερομένων: ἐάν τις καταλύῃ τὸν δῆμον ῥήτωρ ἢ μὴ τὰ ἄριστα συμβουλεύῃ, ἀναγνῶμεν: ἐάν τις καταλύῃ τὸν δῆμοΝ, [Η] ῥήτΩρ [Ω]Ν μὴ τὰ ἄριστα συμβουλεύῃ, κτλ.

Πλὴν τούτων ὅμως, καὶ ἐν στιχ. 3 τῆς προκειμένης γλώσσης, ἀντὶ τοῦ νῦν κατὰ τὸ Χ'/φον γεγραμμένου: «Θεόφραστος δὲ ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ νόμων φησὶ γενέσθαι», πάντως προσῆκον εἶνε ν' ἀναγνῶμεν: γίγνεσθαι, διότι τούτου μόνου τοῦ χρόνου, περὶ τῆς κατ' αὐτὸν νομοθεσίας περὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, ἐδύνατο νὰ ποιήσηται χρῆσιν ὁ Θεόφραστος, οὗ αὐτὰ τὰ ῥήματα φαίνεται περισώσας ἡμῖν ὁ ἀνώνυμος γραμματικός. Τῷ αὐτῷ δὲ χρόνῳ, ὡς εἰκός, καὶ ὁ Ὑπερείδης ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐξενίππου λόγῳ (3) ἐχρήσατο: «Ὑπὲρ τίνων οὖν ᾤεσθε δεῖν τὰς εἰσαγγελίας γίγνεσθαι;»

Δύο ὁ ἡμέτερος γραμματικός, εἰ καὶ μικρὸν ἀλλήλων διαφέροντας,

γάς, ὀστρακισμοῦ τρόπος, καὶ πενέσται εὑρίσκομεν αὐτολεξεὶ καὶ καθόλου κατακεχωρισμένας ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανταβριγιακῷ λεξικῷ. Τούτων ἕνεκα τολμῶμεν διορθούμενοι νὰ εἰκάσωμεν: ΚΑΣΙ[λων] δὲ οὕτως ὡρίσατο κτλ. Ὅτι δ' ἄλλως ὑπὸ τὸ Κακεῖ κύριον ὄνομα κρύπτεται ὀρθῶς παρετήρησε καὶ ὁ Houtsma (αὐτόθ.): litera maiuscula, qua Κακεῖ in cod. scriptum est, satis demonstrat nomen proprium desiderari.

(1) Ἔκδ. Κοβήτ. σ. 74 στ. 21 ἐπ. Blass, σ. 38, § 7. Πρβλ. ἔτι σ. 37 § 4 ἐν τέλει.

(2) Ἐν Σημειώσ. σ. 43.

(3) Ἔνθ. ἀνωτ. Παρὰ Πολυδεύκ. Η. 52, ὡσαύτως παρὰ τοῦ Θεοφράστου ἀντλοῦντι, κεῖται: «ἐγίνοντο δὲ εἰσαγγελίαι κτλ.». Ἀλλ' οὗτος παραφράζει τὰ τοῦ Θεοφράστου, μάλιστα δὲ καὶ καταφθείρει αὐτά. Συμφώνως ὅμως τῇ ἡμετέρᾳ διορθώσει καὶ παρ' αὐτῷ (αὐτόθ. 53) φέρεται: «Δημοσθένης δὲ ἐν τῷ κ. Μέδοντος . . . γίνεσθαι τὰς εἰσαγγελίας λέγει».

ὁρισμοὺς τῆς εἰσαγγελίας δίδωσιν ἡμῖν, τὸν μὲν κατὰ Καικίλιον, ὅτι τέτακται: «κατὰ καινῶν καὶ ἀγράφων ἀδικημάτων», τὸν δὲ κατὰ Κασίλωνα(;)(1), τοῦ πρώτου πιθανῶς μεταγενέστερον, ὅτι «εἰσαγγελία ἐστὶν ὃ περὶ καινῶν ἀδικημάτων δεδώκασιν ἀπενεγκεῖν οἱ νόμοι». Εὐθὺς δὲ μετὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον προστίθησιν: «ἔστι δὲ τὸ μελετώμενον ἐν ταῖς τῶν σοφιστῶν διατριβαῖς». Ὁ Κασίλων, ὡς βλέπομεν, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ συντεταγμένῳ ὁρισμῷ, οὐκ ἄνευ λόγου, παρέλιπε τὸν δεύτερον προσδιορισμόν: καὶ ἀγράφων, ἅτε δὴ περιττὸν ὄντα· τῷ ὄντι τὰ καινὰ ἀδικήματα κατ' ἀνάγκην εἰσὶ καὶ ἄγραφα. Διὰ τὸν αὐτόν, φαίνεται, λόγον καὶ ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 51 παρέλιπε τὸν ἕτερον τῶν προσδιορισμῶν τούτων· ἀλλ' οὗτος προὐτίμησε τὸ πρῶτον: «Ἡ δ' εἰσαγγελία τέτακται ἐπὶ τῶν ἀγράφων δημοσίων ἀδικημάτων».

Τοὐναντίον, ὁ Ἁρποκρατίων, πάντων τούτων μεταγενέστερος, ἀπέφυγεν ἵνα δῷ οἷον δή ποτε ὁρισμὸν τῆς εἰσαγγελίας, τοῦτο δὲ πιθανῶς διότι ἀπεδοκίμαζε μὲν τοὺς ὑπ' ἐκείνων δεδομένους, αὐτὸς δὲ συνῃσθάνετο ὅτι εἰ μὴ ἀδύνατον, πάντως ὅμως δυσχερέστατον ἦν νὰ δηλώσῃ ἐν ἑνὶ ὁρισμῷ πρᾶγμα τόσῳ ποικίλον καὶ ἐλαστικόν, τοιοῦτο δὲ καταστὰν ἕνεκα τῶν καταχρήσεων αὐτῶν τῶν παλαιῶν. Διὸ διεῖλε μὲν εἰς τρία εἴδη τὰ δι' εἰσαγγελίας(2) διωκόμενα ἀδικήματα, δὲν ἠμέλησεν ὅμως καὶ οὗτος νὰ παρατηρήσῃ καθόλου περὶ τῶν τοῦ πρώτου εἴδους, ἅτινα καὶ ἀναμφισβητήτως εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου προβλεπομένων ὑπάγονται, ὅτι ταῦτα ἦσαν δημόσια ἀδικήματα, μέγιστα καὶ ἀναβολὴν μὴ ἐπιδεχόμενα, «καὶ ἐφ' οἷς μήτε ἀρχὴ καθέστηκε, μήτε νόμοι κεῖνται τοῖς ἄρχουσι καθ' οὓς εἰσάξουσιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον ἡ πρώτη κατάστασις γίνεται». Ὥστε κατὰ τὸν Ἁρποκρατίωνα, ὅστις βεβαίως δὲν ἠγνόει τὴν ὕπαρξιν, ἴσως δὲ οὐδὲ τὸ πλῆρες περιεχόμενον τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου, ἄγραφα ἦσαν οὐχὶ τὰ δι' εἰσαγγελίας διωκόμενα ἀδικήματα, ἀλλὰ τὰ περὶ ἁρμοδιότητος ὡρισμένων ἀρχῶν καὶ δικαστηρίων, νομίμως ἐντεταλμένων νὰ ἐπιλαμβάνωνται, καθ' ὡρισμένους δικονομικοὺς κανόνας, τῆς ἀνακρίσεως

(1) Κασίλωνα, λέγομεν, κατὰ τὴν ἡμετέραν εἰκασίαν, ὑπὲρ ἧς ὅρ. ἀνωτ. σ. 100, σημ. 2.

(2) Ἐν λ.

καὶ ἐκδικάσεως τῶν ἀδικημάτων τούτων. Εἶνε γνωστός, ἄλλως τε καὶ πρόδηλος, ὁ λόγος, δι' ὃν ὁ ἀρχαῖος Ἀθηναῖος νομοθέτης, κατὰ παρέκκλισιν ἀπὸ τοῦ γενικοῦ κανόνος, τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος κατὰ τῆς ὑπάρξεως ἢ τοῦ ἀκεραίου ἢ τῆς ἀσφαλείας τῆς πόλεως ἢ τῆς πολιτείας ἀδικήματα ταῦτα, ὑπήγαγεν ἀμέσως εἰς τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον, ἐκεῖθεν δ' εὐθύς, ἄνευ ἄλλης προδικασίας εἰς τὰ δικαστήρια: διότι, ὡς ὁ Ὑπερείδης (1) λέγει, ἡ «τοιαύτη αἰτία οὐ παραδέχεται σκῆψιν οὐδεμίαν οὐδενὸς οὐδ' ὑπωμοσίαν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην αὐτὴν δεῖ εἶναι ἐν τῷ δικαστηρίῳ».

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Ἁρποκρατίωνα, ὀρθὰ βεβαίως καθ' ἑαυτά, ἀλλ' οὐχ ἱκανὰ πρὸς ἐπίλυσιν τῶν ἡμετέρων ἀποριῶν, μάλιστα δὲ τῆςδε ἐν τῷ παρόντι: γνωστοῦ ὄντος ὅτι βαθμηδὸν ἐν Ἀθήναις ἐπεκράτησε καὶ ἄλλα τινὰ ἀδικήματα, πλὴν τῶν ἐν τῷ εἰσαγγελτικῷ νόμῳ ῥητῶς ἀναφερομένων ἢ τῇ τάξει τούτων προδήλως ὑπαγομένων, δι' εἰσαγγελίας νὰ διώκωνται, πῶς τὸ ἔθος τοῦτο, ἢ μᾶλλον ἡ νομολογία, ἐξενίκησε καὶ δὴ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τινὲς τῶν ῥητόρων, καθ' ἡμᾶς εὐλόγως πάνυ, νὰ κατεξανιστῶνται κατ' αὐτῆς ὡς ἀδίκου καὶ ὑπεναντίας πρὸς τοὺς λοιποὺς νόμους τῆς πόλεως; Δυοῖν θάτερον: ἢ ὁ νόμος ῥητῶς συνεχώρει τοῦτο, ἢ εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο διὰ τῆς νομικῆς ἑρμηνείας τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου κατήντησαν. Ἡ πρώτη τῶν ὑποθέσεων τούτων, ἡμῖν τοὐλάχιστον, φαίνεται ἐντελῶς ἀπαράδεκτος. Τῷ ὄντι, ἂν νόμος τοιοῦτος ὑπῆρχε πράγματι, ὁ Ὑπερείδης οὐδαμῶς θ' ἀπετόλμα νὰ κηρύξῃ καταγέλαστον τὸ ἔθος τοῦτο: «νυνὶ δὲ τὸ γιγνόμενον ἐν τῇ πόλει πάνυ καταγέλαστόν ἐστιν. Διογνίδης μὲν καὶ Ἀντίδωρος ὁ μέτοικος εἰσαγγέλλονται ὡς πλέονος μισθοῦντες τὰς αὐλητρίδας ἢ ὁ νόμος κελεύει, Ἀγασικλῆς δ' ὁ ἐκ Πειραιέως ὅτι εἰς Ἁλιμουσίους ἐνεγράφη, Εὐξένιππος δ' ὑπὲρ τῶν ἐνυπνίων ὧν φησιν ἑωρακέναι. ὧν οὐδεμία δήπου τῶν αἰτιῶν τούτων κοινωνεῖ τῷ εἰσαγελτικῷ νόμῳ» (2). Ὑπολείπεται λοιπὸν ἡ ἑτέρα ὑπόθεσις, ἣν καὶ μόνην ἀληθῆ νομίζομεν.

(1) Ἐν τῷ ὑ. Εὐξενίππ. § 7 κατὰ τὴν ἔκδ. Blass ἢ σ. 74 στ. 22 κατὰ τὴν τοῦ Κοβήτου.

(2) Ἐν τῷ ὑ. Εὐξενίππ. § 3, ἔκδ. Blass. Πρβλ. ἔκδ. Κοβήτου σ. 73 στ. 12 ἑπ. καὶ σ. 83, διορθουμένου μὲν Πειραιῶς, προστιθέντος τὴν δὲ λ. ὅσου: «ἢ (ὅσου) ὁ νόμος κελεύει».

Εἶνε λυπηρὸν ἀληθῶς ὅτι ἡ συνέχεια τοῦ μικρὸν ἀνωτέρω ὑφ' ἡμῶν καταχωρισθέντος χωρίου τοῦ Πολυδεύκους δὲν περιεσώθη ἡμῖν ἀκεραία, ὅπως γνῶμεν τί ἀκριβῶς περὶ τούτων ἐδίδασκον οἱ τἀναντία αὐτῷ δοξάζοντες: «κατὰ τὸν νόμον τὸν εἰσαγγελτικόν . . . . (ἀμφοτέρως γὰρ λέγουσιν), ὃς κεῖται . . . . περὶ ὧν οὐκ εἰσὶ νόμοι» (1). Ὡς νῦν ταῦτα ἔχουσι τοῦτο μόνον δύναται νὰ ἐξαχθῇ, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ γραμματικοῦ τούτου ἐξηκολούθουν διαφωνοῦντες περὶ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς εἰσαγγελίας. Εἰς τί ἡ διαφωνία αὕτη ἐνέκειτο, ὡρισμένως δὲν παρεδόθη ἡμῖν· εἶνε ὅμως σφόδρα πιθανὸν ὅτι περὶ τούτων ἤριζον: πότερον ἀγράφων ἁπλῶς ἢ καὶ καινῶν ἀδικημάτων; ἔπειτα, περὶ τίνος «οὐκ ἦσαν νόμοι», περὶ τῶν ἀδικημάτων αὐτῶν, ὥς τινες ἐν τοῖς ὁρισμοῖς αὐτῶν ἐδίδασκον, οἷον ὁ Καικίλιος, ὁ Κασίλων καὶ αὐτὸς ὁ Πολυδεύκης, ἢ περὶ τῆς ἁρμοδιότητος μόνον, μὴ κειμένων νόμων τοῖς ἄρχουσι καθ' οὓς ταῦτα εἰσάξουσιν, ὡς πιθανώτερον λέγει ὁ Ἁρποκρατίων;

Εἰ μὴ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ πάντως τῷ Ἁρποκρατίωνι ἐπειθόμεθα, ἴσως ἂν ἐκινδυνεύομεν, ὑπὸ τῶν ὁρισμῶν τούτων ἀκριβῶς παραπειθόμενοι, νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐν τῷ εἰσαγγελτικῷ νόμῳ, ὁρίζοντι βεβαίως τὰ δι' εἰσαγγελίας διωκόμενα ἀδικήματα, ἢ ἔν τινι ἄλλῳ νόμῳ, τούτου συμπληρωματικῷ (ὑπῆρξαν δὲ πιθανώτατα τοιοῦτοι) περιείχετο γενική τις δῆθεν διάταξις ὁρίζουσα ὅτι δι' εἰσαγγελίας διώκεται καὶ πᾶν ἄλλο δημόσιον ἀδίκημα (καινὸν) μὴ ἤδη ὑπὸ τῶν νόμων προβλεπόμενον, διὰ τοῦτο ἄρα καὶ ἄγραφον. Ἀλλὰ τὴν εἰκασίαν ταύτην ἡμεῖς αὐτοὶ ἀποκρουόμεθα καὶ ὡς ἀπίθανον, καὶ διότι παρ' οὐδενὶ τῶν ἀττικῶν ῥητόρων οὐδὲν ὑπὲρ αὐτῆς εὕρομεν, καὶ τέλος διότι, ὡς φρονοῦμεν, ἡ πλημμελὴς ἐπέκτασις τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου καὶ εἰς ἄλλα ἀδικήματα, πλὴν τῶν ἐν αὐτῷ εἰδικῶς ὁριζομένων, δύναται κάλλιστα νὰ ἐξηγηθῇ δι' ὧν στοιχείων ἤδη ἔχομεν.

Πρὸ τούτου δ' ὅμως καλὸν νομίζομεν, ἵν' ὡς οἷόν τε κεφαλαιωδῶς ὑπομνήσωμεν τὴν ἀπὸ τοῦ Σόλωνος μέχρι τῶν χρόνων τούτων ἀττικὴν νομοθεσίαν, καθ' ὅσον, ὡς εἰκός, πρὸς τὸ ἡμέτερον θέμα σχετίζεται, τῷ Ἀριστοτέλει μάλιστα ἀκολουθοῦντες.

Ὡς ἤδη εἴδομεν (2), ὁ Σόλων νόμον εἰσαγγελίας ἔθηκε (594 π.Χ.)

(1) Ἐν Η. 51. Χρώμεθα δὲ τῇ ὑπὸ Βεκκήρου ἐκδ. τοῦ 1846.

(2) Σελ. 93 ἐπ.

κατὰ τῶν ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου συνισταμένων, ὧν τὴν κρίσιν ὡρισμένως εἰς τὴν βουλὴν τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ὑπήγαγεν. Εἶνε πιθανὸν καθ' ἡμᾶς ὅτι ὁ μέγας Σταγιρίτης τὸν νόμον τοῦτον ὧδ' ἐν Ἀθηναίων πολιτείᾳ (Κεφ. 8, 4) ἐμνημόνευσε, βουλόμενος, ἵνα δείξῃ τοῦτο μὲν ὅτι πρῶτος ὁ Σόλων νόμον εἰσαγγελίας ἔθηκε, τοῦτο δ' ὅτι τὰ ὑπ' αὐτοῦ προβλεπόμενα κατὰ τῆς πολιτείας ἀδικήματα, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν μεταγενεστέραν νομοθεσίαν, τότε ἀμέσως ὑπήγοντο εἰς τὴν κρίσιν τῆς ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλῆς. Ἐδύνατό τις μάλιστα νὰ εἰκάσῃ, ἐξ ὧν ὁ αὐτὸς κατωτέρω (Κεφ. 25) διδάσκει, ὅτι ἡ εἰδικὴ αὕτη ἁρμοδιότης τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐξηκολούθησεν ὑφισταμένη μέχρι Κόνωνος (462/1 π. Χ.), ἐφ' οὗ ἄρχοντος Ἐφιάλτης ὁ Σοφωνίδου «ἅπαντα περιείλετο (αὐτοῦ) τὰ ἐπίθετα, δι' ὧν ἦν ἡ τῆς πολιτείας φυλακή, καὶ τὰ μὲν τοῖς πεντακοσίοις, τὰ δὲ τῷ δήμῳ καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἀπέδωκεν». Δὲν σφαλλόμεθα δέ, νομίζομεν, ἐν τοῖς ἐπιθέτοις (1), τουτέστι τοῖς κατὰ προσθήκην εἰς τὰ πάτρια, ἃ ἐκ παλαιοῦ ἢ ἀνέκαθεν ὁ Ἄρειος πάγος ἐδίκαζεν, ἐνταῦθα τάσσοντες καὶ τὴν πρόσθετον δικαστικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ δικαστηρίου τούτου, κατὰ τὸν ἐν λόγῳ εἰσαγγελτικὸν νόμον τοῦ Σόλωνος. Διδάσκει δ' ὁ Ἀριστοτέλης κατωτέρω (Κεφ. 27. 1) ὅτι καὶ ὁ Περικλῆς, μετὰ τὸ 451/50, «τῶν Ἀρεοπαγιτῶν ἔνια περιείλετο», ὥστε δημοτικωτέραν ἔτι γενέσθαι τὴν πολιτείαν. Εἶν' ὅμως πρόδηλον ὅτι ἐνταῦθα ἔνια νοητέον, τῶν ὑπολειφθέντων τῇ Ἀρεοπαγίτιδι βουλῇ ὑψίστης ἐπιμελείας τῆς πολιτείας δικαίων, διότι τὰ κυρίως ἐπίθετα, ἅ, ὡς εἴρηται, οἱ Ἀρεοπαγῖται ἐδίκαζον πρότερον, ὁ Ἐφιάλτης ἅπαντα ἤδη περιείλετο (2), ἀποδοὺς τὰ μὲν τῇ βουλῇ τοῖς πεντακοσίοις, τὰ δὲ τῷ

(1) Ἁρποκρατ. ἐν λ. Ἐπιθέτους ἑορτάς. Οὐδαμῶς δ' ὅμως πειθόμεθα τῷ Σάνδυϊ διδάσκοντι (Ἀριστ. Ἀθ. Πολ. σ. 101 ἐν σημ.), ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἁρποκρ. ἐν τῇ λ. ταύτῃ παραπέμπει εἰς τὸν Λυσίαν, τὰ ὑπ' αὐτοῦ νοούμενα ἐπίθετα εἰσὶ τὰ μετὰ τοὺς τριάκοντα, οὐχὶ δὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὧδε μνημονευόμενα. Ἡ εἰκασία αὕτη, ἐκτὸς ἂν ὑπάρχωσι λόγοι οὓς ἀγνοοῦμεν, φαίνεται ἡμῖν ἐπισφαλής.

(2) Καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Κανταβρ. λεξικῷ ἐν λ. Νομοφύλακες κεῖται: «ἑπτὰ δ' ἦσαν (οἱ νομοφ.) καὶ κατέστησαν, ὡς Φιλόχορος, ὅτε Ἐφιάλτης μόνα κατέλιπε τῇ ἐξ Ἀρ. πάγου βουλῇ τὰ ὑπὲρ τοῦ σώματος». Ἀλλὰ περὶ τούτων εὐρυτέρως κατωτέρω ἐν § 34. Ἐπίσης Πλούταρχ. ἐν Περικλ. 9: «ὥστε τὴν μὲν (Ἀρεοπαγ. βουλὴν) ἀφαιρεθῆναι τὰς πλείστας κρίσεις δι' Ἐφιάλτου» ἐν Κίμων. 15: «Ἐφιάλτου προεστῶτος ἀφείλοντο . . . τὰς κρίσεις πλὴν ὀλίγων ἁπάσας» Παυσαν. Α', 29, 15.

δήμῳ καὶ τῆς δικαστηρίοις. Ταῦτα δέ, ὡς εἰκός, ἐγένοντο διὰ νόμου, οὗ ἀγνοοῦμεν τὸ περιεχόμενον· ἐκ τοῦ τρόπου δ' ὅμως καθ' ὃν τὰ περὶ τούτων ἐκτίθησιν ὁ Ἀριστοτέλης, εἰκάζομεν ὅτι δι' αὐτοῦ μόνον τὰ περὶ ἁρμοδιότητος μετεβλήθησαν, ἄνευ ἄλλης καινοτομίας (1).

Μετὰ τὸν νόμον εἰσαγγελίας τοῦ Σόλωνος, ὁ Ἀριστοτέλης (αὐτόθ. Κεφ. 16. 10) ἀναφέρει ἑτέρους νόμους ἀρχαιοτάτους, σχετικοὺς δὲ πρὸς τὴν τῆς πολιτείας κατάλυσιν, ὡς ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου (561/0-528/7 π.Χ.) ὑπάρχοντας, παραλείπει δ' ὅμως νὰ ὁρίσῃ πότε οὗτοι ἐτέθησαν, ἂν πρὸ τοῦ Σόλωνος ἢ ἐπ' αὐτοῦ ἢ κατά τινα τῶν ἐξοριῶν τοῦ Πεισιστράτου (2). Ἀλλ' ὁπότε δή ποτε οὗτοι καὶ ἂν ἐτέθησαν, ἡμεῖς οὐδὲν ἧττον δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς βέβαιον ὅτι νόμοι κατὰ τῶν ἐπὶ τυραννίδι ἐπανισταμένων ὑπῆρχον ἤδη ἐν Ἀθήναις πρὸ τοῦ Σόλωνος, ὅτι δὲ κατὰ τούτους βραδύτερον ἐδικάσθησαν (3) οἱ μετὰ Κύλωνος (κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μεταξὺ τοῦ 636-620 π.Χ.) (4) καταλαβόντες τὴν ἀκρόπολιν ἐπὶ τυραννίδι (5), τῆς στά-

(1) Κεφ. 25. Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ οὐκ ὀλίγα εἰσὶ τὰ ἀμφίβολα. Ὁ Tyrrell ἐν Quart. Rev., 1891, σ. 344 (παρὰ Σάνδυϊ, αὐτ. σ. 103) θεωρεῖ τὴν ἐν αὐτῷ περιγραφὴν τῆς κατὰ τοῦ Ἀρ. πάγου ἐπιθέσεως τοῦ Ἐφιάλτου καὶ Θεμιστοκλέους ὡς «λίαν πενιχρὰν καὶ ἀσθενῆ», ὁ δὲ Σάνδυς (αὐτόθ.) καίπερ ἀποκλίνων μᾶλλον ὑπὲρ τῆς γνησιότητος, οὕτως ἀμφιβόλως ἐκφράζεται, ὥστε καὶ οὗτος δύναταί πως νὰ νομισθῇ ὡς ἀμφιβάλλων: «But, while the narrative may be genuine, we can hardly regard it as authentic». Ὁ δὲ Th. Reinach θεωρεῖ τὸ πλεῖστον τοῦ κεφαλ. τούτου ὡς ὑποβολιμαῖον (Rev. Étud. Gr. 1891, σ. 143 ἑπ.). Ὅπως δή ποτε, ὡς νῦν ταῦτα ἔχουσιν, ἔτι μᾶλλον ἡ ἡμετέρα γνώμη ἐνισχύεται, ὅτι τοὺς ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου εἰσαγγελλομένους ἔκρινεν ἡ Ἀρεοπαγῖτις βουλή, ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς προδοσίας κρινομένους· διότι, ἂν ἄλλως, πῶς τὸν μὲν Θεμιστοκλέα μηδισμοῦ κατηγορούμενον συναρπάζειν ἔμελλε, ἔτι δὲ μᾶλλον, ἂν μὴ ἦν μόνη κατὰ τὸν Σόλωνος εἰσαγγελίας νόμον ἁρμοδία, διατί οὗτος πρὸς τοὺς Ἀρεοπαγίτας ἔλεγεν «ὅτι δείξει τινὰς συνισταμένους ἐπὶ καταλύσει τῆς πολιτείας»; Ἔτι κατωτέρω (Κεφ. 35. 2) φέρεται ὅτι οἱ τριάκοντα καθεῖλον (404|3) ἐξ Ἀρ. πάγου «τούς τ' Ἐφιάλτου καὶ Ἀρχεστράτου νόμους τοὺς περὶ τῶν Ἀρεοπαγιτῶν». Διὰ τῶν νόμων ἐκείνων ἐσῴζετο διαρρήδην, φαίνεται, ἡ ἀρχαιοτάτη ἁρμοδιότης τοῦ δικαστηρίου τούτου ἐπὶ τῶν φονικῶν δικῶν. Ὥστε ταύτην πλέον οἱ τριάκοντα κατήργησαν.

(2) Τὸ τελευταῖον τοῦτο καὶ οἱ ἐκδόται τοῦ Rec. Inscr. Jur. Gr. Sér. 2e, Fasc. I, σ. 48 καὶ ἄλλοι πρὸ αὐτῶν ἤκασαν.

(3) Ὅτι οἱ ὑπολειφθέντες ἐκ τῶν μετὰ Κύλωνος ἐπαναστάντων κατὰ τούτους ἐδικάσθησαν, ἐξάγομεν ἐξ ὧν διδάσκει ὁ Πλούταρχ. ἐν Σόλ. §§ 12 καὶ 19. Πρβλ. Rec. Inscript. Jur. Gr. Sér. II, Fasc. 1er, σ. 47.

(4) Ὅρ. Σάνδυν αὐτόθ. σ. 2 καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ.

(5) Πλούταρχ. ἐν βίῳ Σόλων. 12. Ἡρόδοτ. Ε', 71. Θουκυδ. Α', 126. 2. Παρὰ

σεως ταύτης πάντως πρὸ τοῦ Δράκοντος γενομένης, καθὰ προκύπτει ἐκ τῆς ἀριστοτελικῆς συγγραφῆς (1).

Ἔχει δ' ὧδε τὸ ἐν λόγῳ ἀριστοτελικὸν χωρίον: «Ἦσαν δὲ καὶ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ περὶ τῶν τυράννων νόμοι πρᾷοι κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς οἵ τ' ἄλλοι καὶ δὴ καὶ ὁ μάλιστα καθήκων πρὸς τὴν τῆς τυραννίδος - -(2) νόμος γὰρ αὐτοῖς ἦν ὅδε: «θέσμια τάδε Ἀθηναίων (3) καὶ πάτρια (4)· ἐάν τινες τυραννεῖν ἐπανιστῶνται [[ἐπὶ τυραννίδι]] (5) ἢ συγκαθιστῇ τὴν τυραν-

τῷ Πλουτάρχῳ δ' αὖθις (αὐτ. 19) ὅρα καὶ τὸν ιγ' ἄξονα τοῦ Σόλωνος δι' οὗ ἀποδίδοται ἡ ἐπιτιμία εἰς πάντας ὅσοι ἄτιμοι ἦσαν πλὴν ὅσοι «ἐπὶ τυραννίδι ἔφευγον, ὅτε θεσμὸς ἐφάνη ὅδε».

(1) Πρβλ. Σάνδυν αὐτόθ. σ. 2.

(2) Τὸ εἰκαζόμενον χάσμα πάντες συμπληροῦσι διὰ τῆς λ. [κατάστασιν], ἀλλ' ἄλλοι μὲν τιθέασιν ταύτην πρὸ τῆς λ. τυραννίδος (Blass, Sandys), ἄλλοι δὲ μετ' αὐτὴν (Κενυών, Kaib.-Wil.). Ὁ δὲ Rutherford (ἐν Class. Rev. τόμ. ε', 1891, σ. 111) ἤκασε: πρὸς τὴν τυραννίδ(α).

(3) Νῦν θεωρεῖται βεβαία ἡ ἀνάγνωσις: Ἀθηναίων, κατὰ γενικήν, συντασσομένην τῷ ὀνόματι θέσμια. Ὅρ. Κόντου Παρατηρήσεις ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 3, σ. 369.

(4) Οὕτω βεβαίως κατὰ τὸν πάπυρον. Οἱ δὲ Kaib.-Wil. καὶ μετὰ τὴν ὑπὸ Wilcken, ἀνδρὸς ἐμπειροτάτου τῆς παλαιογραφικῆς τέχνης, ἀνάγνωσιν: Κ' ΠΑΤΡΙΑ= καὶ π., ἐπιμένουσιν ἐκδιδόντες κατὰ ⟨τὰ⟩ πάτρια.

(5) Ἐν δὲ τῷ παπύρῳ ταῦθ' ὧδ' ἔχουσι, πλὴν τῶν ἐν παρενθέσει, ἃ ὁ Κενυὼν ἐν τῇ α' ἐκδ. προσέθηκεν: «ἐάν τινες τυραννεῖν ἐπανιστῶνται (ἢ) ἐπὶ τυραννίδι τι(ς) συγκαθιστῇ τὴν τυραννίδα, ἄτιμον κτλ.». Εἶτα δὲ μεταγνοὺς ὁ σοφὸς ἀνήρ, τὰ μὲν ἐπὶ τυραννίδι, ὡς παρέμβλημα, πάντως ὠβέλισε, τὰ δὲ μετ' αὐτὰ ὧδ' ἀνέγνω: <ἢ> τι<ς> συγκαθιστῇ κτλ. Ὡσαύτως δ' ὡς σχόλιον τὰ: ἐπὶ τυραννίδι καὶ οἱ μετ' αὐτὸν ἐκδόται (Blass, Kaib.-Wil., Sandys) ἐνέκλεισαν· τούτοις δὲ καὶ ὁ ἐκ τῶν ἡμετέρων περὶ τὴν κριτικὴν ἐπιστήμην τὰ μάλιστα εὐδοκιμῶν κ. Π. Ν. Παπαγεωργίου (Ἀθηνᾶς τόμ. 4 σ. 543) ἐν τούτῳ συνεφώνησε, προὔτεινε δὲ τήνδε τὴν ἀποκατάστασιν: «ἐάν τινες τυραννεῖν ἐπανιστῶνται ἢ συγκαθιστ(ῶσ)ι τὴν τυραννίδα, ἄτιμον κτλ.». Ὁ δὲ σεβαστὸς Διδάσκαλος κ. **Κόντος** (ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 3 τοῦ ἔτ. 1891, σ. 368 ἐπ.), θεωρῶν μὲν ὡς ἀλλοκότως προενηνεγμένον τὸν ὑποθετικὸν λόγον (: ἐάν τινες κτλ.), ἀήθη δὲ καὶ παράδοξον νομίζων τὴν μετ' απαρεμφ. σύνταξιν τοῦ ῥ. ἐπανίσταμαι, ἅπαξ ἔτι καὶ μόνον ἀπαντῶσαν παρ' Ἀνδοκίδ. π. Μυστ. § 97: «ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῇ ἢ τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ», διδάσκει ὅτι ἄμεμπτος κατ' αὐτὸν ἡ παρ' Ἀριστοτέλει ῥῆσις αὕτη θὰ ἐτύγχανεν, ἂν ὧδε ἦν προενηνεγμένη: «ἐάν τις ἐπὶ τῷ τυραννεῖν ἐπανιστῆται ἢ συγκαθιστῇ τινι τυραννίδα» ἢ «ἐάν τις ἐπανιστῆται ἐπὶ τυραννίδι ἢ κτέ.». Παραπλησίως δὲ τῇ δευτέρᾳ εἰκασίᾳ ταύτῃ ἤκασε καὶ ὁ Hager (παρὰ Σάνδυϊ, αὐτ. σ. 65): «ἐάν τις ἐπὶ τυραννίδι ἐπανιστῆται ἢ συγκαθιστῇ τὴν τυραννίδα». Ἡμεῖς, τολμῶμεν νὰ δηλώσωμεν ὅτι πάντων τούτων μάλιστα ἡμῖν ἀρέσκει τό: «ἐάν τις ἐπανιστῆται ἐπὶ τυραννίδι ἢ συγκαθιστῇ τὴν τυραννίδα, κτλ.». Τῷ

νίδα, ἄτιμον (1) εἶναι καὶ αὐτὸν καὶ γένος»

Ἐννοεῖται δ' ὅμως ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι ἤργουν ἐπὶ τῆς τυραννίδος, ὑφ' ἧς ἄλλως τε, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης διδάσκει (2), εἶχον ἀφανισθῆ, «διὰ τὸ μὴ χρῆσθαι», καὶ οἱ δημοκρατικοὶ νόμοι τοῦ Σόλωνος.

Τρίτον, σχετικὸν τῷ προκειμένῳ θέματι, νόμον καταλέγομεν τὸν περὶ τοῦ ὀστρακισμοῦ, τεθέντα ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους (508/7 π.Χ.) «διὰ τὴν ὑποψίαν τῶν ἐν ταῖς δυνάμεσιν· ὁ γὰρ Πεισίστρατος δημαγωγὸς καὶ στρατηγὸς ὢν τύραννος κατέστη» (3). Δυνάμεθα δὲ τὸν νόμον τοῦτον κυρίως ν' ἀποκαλέσωμεν προφυλακτικὸν τῆς τυραννίδος ἢ τῆς ἐπὶ τυραννίδι καταλύσεως τοῦ δήμου. Ἐχρήσαντο δ' αὐτῷ τὸ πρῶτον (488/7 π.Χ.), ὡς μαρτυρεῖ αὖθις ὁ Ἀριστοτέλης (4), καθ' Ἱππάρχου Χάρμου Κολλυτέως, «δι' ὃν καὶ μάλιστα τὸν νόμον ἔθηκεν ὁ Κλεισθένης»· εἶτα δ' ἐπὶ τρία ἔτη ἐξηκολούθησαν ὀστρακίζοντες καὶ τοὺς τῶν τυράννων φίλους· «μετὰ δὲ ταῦτα, τῷ τετάρτῳ ἔτει, καὶ τῶν ἄλλων εἴ τις δοκοίη μείζων εἶναι μεθίσταντο» (5). Κατὰ

ὄντι οὐδὲν ἀνυπερβλήτως κωλύει ἵνα τὸ ὕποπτον τυραννεῖν τοῦτο μᾶλλον θεωρήσωμεν ὡς παρέγγραπτον, τόσῳ δὲ πιθανώτερον, ὅσῳ τά: ἐπὶ τυραννίδι ἕπονται, καὶ δὴ μεσολαβούσης λ., τοῦ ἐπανιστῶνται· δυνάμεθα ἄρα νὰ ἰσχυρισώμεθα ὅτι τὸ δεύτερον ἐγράφη πρὸς ἐπανόρθωσιν, ὅτι δὲ τὸ πρῶτον (: τυραννεῖν) ἐπελάθετο νὰ ἐξαλείψῃ ὁ ἀντιγραφεύς. Ἔπειτα τά: ἐπὶ τυραννίδι, αὐτοῖς ὀνόμασι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλουτάρχου (Σόλ. § 19) ἔκειντο καὶ ἐν τῷ ιγ' ἄξονι τοῦ Σόλωνος. Τρίτον δὲ τὴν καθ' ἑνικὸν ἀριθμὸν ἐκφορὰν τῆς προκειμένης διατάξεως εὕρομεν μὲν ἐν τῷ διειλημμένῳ νόμῳ παρ' Ἀνδοκίδῃ: ἐάν τις τ. ἐπαναστῇ κτλ., εὑρίσκομεν δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ, περιεχούσῃ τὸν κατὰ τῶν τυράννων νόμον τῶν Ἰλιέων, περὶ ἧς καὶ ἀνωτέρω (σ. 98) διελάβομεν, πολλὴν δὲ τὴν σχέσιν ἐχούσῃ πρὸς τὸν ἀρχαιότατον τοῦτον κατὰ τῆς τυραννίδος ἀττικὸν θεσμόν. Ἔχει δ' ὧδε τὸ τῆς ἐπιγραφῆς χωρίον: «Ὃς ἂν τύραννος . . . γένηται - - - ἢ τύραννον στήσῃ ἢ συνεπαναστῇ». (Ὅρ. R.I.J. Gr. Sér. 2e Fasc. 1er σ. 32 § 13, στίχ. 31).

(1) Οἱ ἐκδόται τοῦ R.I.J. Gr., παρὰ τὴν τοῦ Ἀριστοτέλους γνώμην, ὅτι πρᾶοι ἦσαν οἱ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς νόμοι περὶ τῶν τυράννων, καὶ δὴ μάλιστα ὁ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος, διδάσκουσιν ἀκολούθως τῷ Swoboda, ὅτι ὁ μέγας ἀνὴρ ἐπλανήθη περὶ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τῆς λ. ἄτιμος, ἣν ἑρμηνεύουσιν: ἄτιμος τεθνάτω ἢ νηποινεὶ τεθνάτω (Αὐτόθ. σ. 49 καὶ 55). Περὶ τούτου ἔπ. Gell. II, 12 καὶ Cic. ad Attic. X, 1. 2, τὸν μὲν μεταφράζοντα, τὸν δὲ παραφράζοντα τὸν ἐπίσης παρ' Ἀριστοτ. ἐν Ἀθ. Πολιτ. Κεφ. 8 ἐν τέλ., ἀναφερόμενον νόμον τοῦ Σόλωνος, ἐν ᾧ κεῖται: «ἄτιμον εἶναι καὶ τῆς πόλεως μὴ μετέχειν» τὸν ἐν στάσει μηδετέροις προσθέμενον.

(2) Ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 22. 1.

(3) Αὐτόθ.

(4) Αὐτόθ.

(5) Αὐτόθ.

δὲ τὸ ἡμέτερον Καντάβριγ. λεξικὸν (1) «μόνος Ὑπέρβολος ἐκ τῶν ἀδόξων ἐξωστρακίσθη (περὶ τὸ 418 π.Χ.) διὰ μοχθηρίαν τρόπων, οὐ δι' ὑποψίαν τυραννίδος· μετὰ τοῦτον δὲ κατελύθη τὸ ἔθος».

Μόλις, μετὰ ἑκατὸν ἔτη σχεδόν, ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ περὶ ὀστρακισμοῦ νόμου, εὑρίσκομεν νέον νόμον κατὰ τῶν καταλυόντων τὴν Ἀθήνησιν δημοκρατίαν ἢ ἐπὶ τυραννίδι ἐπανισταμένων ἢ τὸν τύραννον συγκαθιστάντων κτλ. Εἶνε δ' οὗτος ὁ ἐπὶ Γλαυκίππου ἄρχοντος, τῷ 410/9 π.Χ., ἓν ἔτος μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν Τετρακοσίων, ὑπὸ Δημοφάντου εἰσαχθείς, καὶ οὗ τὸ κείμενον περιεσώθη ἡμῖν πλῆρες παρὰ τῷ Ἀνδοκίδῃ ἐν τῷ περὶ τῶν Μυστηρίων (§ 96-98). Τὸν αὐτὸν δὲ νόμον ἢ ψήφισμα καὶ ὁ Λυκοῦργος ἱστορικῶς ἐπεκαλέσατο ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους λόγῳ (§ 125), ὃν εἶπε τῷ 331 π.Χ., ἐμνημόνευσε δὲ καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ πρὸς Λεπτίνην (§ 159).

Τέλος, παρὰ τῷ ῥήτορι Ὑπερείδῃ (2) ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐξενίππου λόγῳ (§ 7 ἐπ.) εὑρίσκομεν σαφῶς μνημονευόμενον (3), ἐν μέρει δὲ καὶ ἐν τοῖς κυριωτάτοις καταχωριζόμενον, τὸν περίφημον εἰσαγγελτικὸν νόμον, ὅστις καὶ ἰδίᾳ νῦν διαφέρει ἡμῖν. Ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ νόμου τούτου διατελεῖ ἄγνωστος· ἀλλὰ πάντες σχεδὸν συμφωνοῦσιν ὅτι, εἰ μὴ ἀκριβῶς ἐπὶ Εὐκλείδου ἄρχοντος (403/2 π. Χ.), πάντως ὅμως μικρὸν πρὸ αὐτοῦ ἢ μετ' αὐτὸν ἐξεδόθη.

Ἱκανά εἰσι τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου τούτου προβλεπόμενα ἀδικήματα, ὧν τὰ κυριώτατα ὑπὸ τῶν νεωτέρων νομοθεσιῶν χαρακτηρίζονται ὡς ἐγκλήματα καθοσιώσεως (4). Εἰσὶ δὲ τάδε καθ' Ὑπερείδην (ὑ. Εὐξενίππ. § 7, 8 καὶ 29): ἐάν τις τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων

(1) Ἐν λ. Ὀστρακισμοῦ τρόπος.

(2) Ὁ Blass ἐν τῇ γ' ἐκδ., σ. XXXIX τοῦ ῥήτορος τούτου, περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, σημειοῦται καὶ τάδε: «.ΠΕΡΕΙΔΟΥ in ipsius A frag. E invenit. Compositum esse nomen ex ὑπὲρ et εἶδος ex eo elucet, quod etiam Dorienses Ὑπερείδης dicebant (v. C.I.Gr. 2448, 2463 b)». Ὡς δ' ἐξάγεται ἐξ ἐπιγραφῆς (C.I.A. II, 941) περιεχούσης τὸν τοῦ ἔτους 330/29 κατάλογον τῶν διαιτητῶν (ὅρ. Ἀριστ. Ἀθην. Πολ. Κεφ. 53. 4) ὁ Ὑπερείδης ἐγεννήθη τῷ 390/89 π.Χ. Ὅρ. Th. Reinach, Rev. Étud. Gr. V (1892) σ. 250. Ἐφημ. Ἀρχ. 1883 σ. 123.

(3) Κατὰ τὸν Comparetti (παρὰ Blass αὐτόθ. σ. LII) τὸν λόγον τοῦτον εἶπε μικρὸν μετὰ τὸ 330 π.Χ.

(4) Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεόφραστος ἐποιεῖτο λόγον περὶ αὐτοῦ, ὡς μαρτυροῦσι τό τε ἡμέτερον λεξικὸν ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ καὶ ὁ Πολυδεύκης ἐν Η. 52.

(5) Πρβλ. ἡμετέρου Ποιν. Ν. ἄρθρ 123 ἐπ.

καταλύῃ ἢ συνίῃ ποι ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου ἢ ἑταιρικὸν συναγάγῃ, ἢ ἐάν τις πόλιν τινὰ προδῷ ἢ ναῦς ἢ πεζὴν ἢ ναυτικὴν στρατιάν, ἢ ῥήτωρ ὢν μὴ λέγῃ τὰ ἄριστα τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων χρήματα λαμβάνων—καὶ δωρεὰς παρὰ τῶν τἀναντία πραττόντων τῷ δήμῳ. Ἴσως δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συγχρόνως νόμου προεβλέποντο καὶ τὰ ἐγκλήματα 1) προδοσίας νεωρίων, 2) ἀρχείων ἐμπυρισμοῦ καὶ 3) καταλήψεως ἄκρας, περὶ ὧν κατὰ τὴν σαφεστάτην μαρτυρίαν τοῦ Πολυδεύκους (Θ. 156), ἐγίγνετο λόγος ἐν ἑτέρῳ λόγῳ τοῦ αὐτοῦ ῥήτορος, τῷ ὑπὲρ Λυκόφρονος (1). Ἀλλ' ἆρά γε πάντα τἀδικήματα ταῦτα τὸ πρῶτον ἤδη ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου προεβλέποντο, ἤ, περί τινων τοὐλάχιστον ἐξ αὐτῶν, καὶ πρότερον ὑπῆρχον εἰσαγγελίαι; Ἡμεῖς οὐδαμῶς περὶ τούτου ἀμφιβάλλομεν, μάλιστα μὲν δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, εἶτα δὲ διότι διαῤῥήδην ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εὑρίσκομεν μαρτυρούμενον (2), ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ συμφορὰν (κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 413), πρὸ τῆς καταστάσεως δὲ τῶν Τετρακοσίων (κατὰ Μάϊον τοῦ 411) οἱ ὑπὸ τοῦ δήμου αἱρεθέντες τριάκοντα συγγραφεῖς, κυρίως εἰπεῖν τοῦτο σπουδαιότατον (3) ἔπραξαν, ὅτι «τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς καὶ τὰς **εἰσαγγελίας** καὶ τὰς προσκλήσεις ἀνεῖλον, ὅπως ἂν οἱ ἐθέλοντες Ἀθηναίων συμβουλεύωσι περὶ τῶν προκειμένων». Εἶνε ἄρα πρόδηλον ὅτι κατὰ τῶν ῥητόρων, τοὐλάχιστον, «περὶ τοῦ λέγειν μὴ τὰ ἄριστα τῷ δήμῳ» (4) ὑπῆρχον ἤδη εἰσαγγελίαι, πρὸ τῆς θέσεως τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου. Ἀλλ' ὅμως, καίτοι ἡμεῖς ἀδιστάκτως τῷ σοφῷ Σταγιρίτῃ πιστεύομεν, ὀφείλομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι εἶνε σημειώσεως ἄξιον ὅτι καὶ ὁ Θουκυδίδης (5), καὶ ὁ Αἰσχί-

(1) Εἶπε δὲ τοῦτον, κατὰ μὲν τὸν Α. Σχαίφερον, μικρὸν πρὸ τῆς Ὀλ. 107. 4, κατὰ δὲ τὸν H. Hager, ᾧ καὶ ὁ Blass (αὐτόθ. σ. LI ἑπ.) συμφωνεῖ, πρὸ τοῦ ἔτους 338 π.Χ. Ἔπ. ἔτι ἐν Βλασσ. ἐκδ. σ. 26 τὰς ἐν αὐτῇ ὑποσημειώσεις.

(2) Αὐτόθ. Κεφ. 29. 4.

(3) Θουκυδ. VIII, 67: «καὶ ἐσήνεγκαν οἱ ξυγγραφῆς, ἄλλο μὲν οὐδέν, αὐτὸ δὲ τοῦτο, ἐξεῖναι μὲν Ἀθηναίων ἀνειπεῖν γνώμην ἣν ἄν τις βούληται· ἢν δέ τις τὸν εἰπόντα ἢ γράψηται παρανόμων ἢ ἄλλῳ τῳ τρόπῳ βλάψῃ, μεγάλας ζημίας ἐπέθεσαν». (Ἔκδ. Ποππ. τόμ. Δ', 1851).

(4) Ὑπερείδ. ὑ. Εὐξενίππ. § 4 ἐν τέλ. πρβλ. ἔτι § 1.

(5) VIII, 67: «ἢν δέ τις τὸν εἰπόντα ἢ γράψηται παρανόμων ἢ ἄλλῳ τῳ τρόπῳ βλάψῃ, μεγάλας ζημίας ἐπέθεσαν». Ἡμεῖς οὐδαμῶς ὀκνοῦμεν ὑπὸ τὰς λ.λ.: ἄλλῳ

νης(1), καὶ ὁ Δημοσθένης (2) ἐν ᾧ προφανῶς ταύτην τὴν περίπτωσιν τῆς ὑπὸ τῶν τριάκοντα συγγραφέων καταλύσεως τῶν ἐν λόγῳ δημοκρατικῶν νόμων ὑπ' ὄψει ἔχουσιν, οὐδεὶς τούτων ἐν τοῖς ὧδ' ὑποσημειουμένοις χωρίοις οὔτε τὰς εἰσαγγελίας οὔτε τὰς προσκλήσεις ἀναφέρει ῥητῶς, ἀλλ' ἅπαντες μόνον τὰς τῶν παρανόμων γραφὰς – καθ' ἡμᾶς πιθανώτατα, διότι οἱ παλαιοὶ τὰς τελευταίας ταύτας μάλιστα ἐνόμιζον συντελεστικωτάτας πρὸς διαφύλαξιν τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας, ἐν ᾧ ὁ Ἀριστοτέλης διέλαβεν εἰδικώτερον καὶ σαφέστερον, παρατιθεὶς ἡμῖν ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ αὐτὰς ἴσως τὰς λέξεις τοῦ ψηφίσματος. Ὥστε, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὁ εἰσαγγελτικὸς νόμος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προηγουμένων συνταχθείς, τοῦ πρώτου, ὡς εἴρηται(3), τεθέντος ὑπὸ τοῦ Σόλωνος, ἁπλῶς ἐν ἑνὶ περιέλαβε τὰς πρότερον ἐν διαφόροις νόμοις ἐγκατεσπαρμένας συγγενεῖς διατάξεις, τοῦ νομοθέτου κατὰ τὸ εἰωθὸς προσθέντος μὲν ἐν αὐτῷ ὅσα λόγῳ τῶν περιστάσεων ἔκρινεν ἀναγκαῖα ἢ χρήσιμα, ἄλλα δ' ἐκβαλόντος καὶ ἄλλα μεταρρυθμίσαντος, συμφώνως πρὸς τὰς διαθέσεις καὶ τὰς χρείας τῶν τότε καιρῶν, γενομένων κρισιμωτάτων ἐξ ὧν μέχρις ἐκείνου τοῦ χρόνου διῆλθέ ποτε ἡ πολιτεία τῶν Ἀθηναίων. Ἄλλως τε, καὶ ἔξω τῶν ἐξαιρετικῶν περιστάσεων τούτων, τοιαύτη ὑπῆρξεν ἀείποτε ἡ συνήθης ἱστορία τῆς θέσεως πάντων τῶν νόμων.

Εἰς τὸν εἰσαγγελτικὸν νόμον δὲν εἶνε βεβαίως ἀπίθανον νὰ ἐγένοντο μεταγενεστέρως προσθῆκαί τινες· τοὐναντίον μάλιστα. Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτων διατελοῦσιν ἔτι ἀμφίβολα διὰ τὴν ἔλλειψιν σαφῶν εἰδήσεων. Ἤδη ἀνωτέρω εἴπομεν ὅτι πιθανῶς ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου προεβλέποντο τἀδικήματα προδοσίας νεωρίων, ἀρχείων ἐμπυρισμοῦ καὶ καταλήψεως ἄκρας· ἀλλὰ τοῦτο εἶνε εἰκασία ἁπλῶς, οὐδόλως δ' εἶνε ἀπίθανον αἱ διειλημμέναι κολάσιμοι πράξεις νὰ προὐβλέφθησαν καὶ κεχωρισμένως διὰ νόμου, ἐκδοθέντος μικρὸν πρὸ ἢ μετὰ

τῷ νὰ νοήσωμεν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους διδασκόμενοι τὰς εἰσαγγελίας καὶ τὰς προσκλήσεις.

(1) Ἐν τῷ κ. Κτησιφ. § 191: «ἔναυλον γὰρ ἦν ἔτι τότε πᾶσιν ὅτι τηνικαῦτα ὁ δῆμος κατελύθη, ἐπειδή τινες τὰς γραφὰς τῶν παρανόμων ἀνεῖλον».

(2) Ἐν τῷ κ. Τιμοκρ. § 154: «Ἀκούω δ' ἔγωγε καὶ τὸ πρότερον οὕτω καταλυθῆναι τὴν δημοκρατίαν, παρανόμων πρῶτον γραφῶν καταλυθεισῶν καὶ τῶν δικαστηρίων ἀκύρων γενομένων».

(3) Ἀνωτ. σ. 93.

τὸν εἰσαγγελτικόν. Ἐν ψηφίσματι δὲ τῆς βουλῆς τῶν πεντακοσίων, περὶ ὑποθέσεων τῶν νεωρίων, ἐπὶ Κηφισοδώρου ἄρχοντος (323/2 π. Χ.), περισωθέντι ἡμῖν ἐν ἐπιγραφῇ, κεῖται: «εἶναι δὲ καὶ εἰσαγγελίαν αὐτῶν (: τῶν ἀρχόντων τῶν νεωρίων (1) ἢ τοῦ γραμματέως τῶν ἕνδεκα) εἰς τὴν βουλήν, καθάπερ ἐάν τις ἀδικῇ περὶ τὰ ἐν τοῖς νεωρίοις· τὸ δὲ ψήφισμα τόδε ἅπαν εἶναι εἰς φυλακὴν τῆς χώρας, ἐπειδή ἐστιν περὶ χρημάτων εἰσπράξεως». Ἐκ τούτων συνήγαγον ὅτι ἐγένετό τις προσθήκη εἰς τὸν εἰσαγγελτικὸν νόμον, ἀφορῶσα εἰς τὰ περὶ τὰ ἐν τοῖς νεωρίοις διαπρασσόμενα ἀδικήματα (2). Ἀλλ' ἐξ ἴσου πιθανῶς δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ νομοθέτης ἐνταῦθ' ἀναφέρεται εἰς τὸν διαληφθέντα ἀρχαιότερον νόμον, ἐν ᾧ ἐγίγνετο λόγος περὶ προδοσίας νεωρίων. Εἶνε πρόδηλον ὅμως ὅτι οὗτος διὰ τοῦ προκειμένου ψηφίσματος ἐπεκτείνει τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ γνωστοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου ἐπὶ περιπτώσεως μὴ προβλεπομένης ἐν αὐτῷ, ὁρίζων ὅτι, κατὰ τοὺς ἐν τῷ ψηφίσματι ὁριζομένους ὅρους, ἐὰν οἱ τῶν νεωρίων ἄρχοντες κτλ. μὴ ἀναγράψωσιν ἢ μὴ ἀπαλείψωσιν, καταδιωχθήσονται δι' εἰσαγγελίας (3). Ἀλλ' ὅπερ τὰ μάλιστα ἄξιον προσοχῆς τυγχάνει ὄν, τοῦτο εἶνε αἱ τελευταῖαι λέξεις τοῦ ψηφίσματος τούτου, καταταssομένου ὑπὸ τοῦ νομοθέτου ἐν τοῖς εἰς φυλακὴν τῆς χώρας νόμοις: «τὸ δὲ ψήφισμα τόδε ἅπαν εἶναι εἰς φυλακὴν τῆς χώρας, ἐπειδή ἐστιν περὶ χρημάτων εἰσπράξεως» (4).

Καὶ ἤδη, μετὰ τὴν ἀναγκαίαν ταύτην παρέκβασιν, εὐθὺς ἐπάνιμεν ὅθεν ἐξέβημεν, σπεύδοντες πλέον πρὸς τὸ τέλος.

Εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν (5) ὅτι τὸ μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου κρατῆσαν ἐν Ἀθήναις ἔθος ἵνα καὶ ἀδικήματα, ὅλως αὐτῷ ἀλλότρια, διώκωνται δι' εἰσαγγελίας, προὔκυψεν ἐκ τῆς νομικῆς

(1) Ἁπλῶς παρατηροῦμεν ὅτι οὐδαμοῦ τοῦ περισωθέντος ἡμῖν ἀντιγράφου τῆς ἀριστοτελικῆς Ἀθην. Πολιτείας οὗτοι μνημονεύονται.

(2) Ὅρ. ἐν R.J. Gr. Ser. 2e Fasc. 1er σ. 146 ἑπ. τὸ ψήφισμα τοῦτο, προσέτι δὲ σ. 158.

(3) Περὶ τούτων εἰδικώτερον εἴπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν σ. 13 ἑπ.).

(4) Τὸ προγενέστερον τοῦτο περὶ χρημάτων εἰσπράξεως ψήφισμα ἐπικαλεῖται καὶ ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ κ. Εὐεργ. καὶ Μνησιβ. § 40-42, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ εἰσαγγελίας ἐπὶ παρομοίου θέματος. Πρβλ. δὲ ἃ ἀνωτέρω (σ. 52 σημ. 2) λέγομεν περὶ εἰσαγγελίας ἐν περιπτώσει ἀλογίου. Τὸ χωρίον τοῦτο πείθει ἡμᾶς ὅτι ἐπὶ ἀλογίου ἐδύνατο ὁ δοσίλογος νὰ διωχθῇ δι' εἰσαγγελίας.

(5) Σελ. 104 ἑπ.

ἑρμηνείας αὐτοῦ τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου, ὑπεδηλώσαμεν δὲ ἤδη καὶ τὴν ἡμετέραν γνώμην, ὅτι ἡ ἑρμηνεία ἐκείνη οὐ μόνον ἄδικος ἦν, ἀλλὰ καὶ ὑπεναντία πρὸς τοὺς λοιποὺς νόμους τῆς πόλεως, ὡς σαφέστατα δείκνυσιν ὁ Ὑπερείδης ἐν ταῖς ὑπὲρ Λυκόφρονος (1) καὶ Εὐξενίππου (2) ἀπολογίαις. Τὸ ἔθος ὅμως τοῦτο ἤρξατο ἱκανὰ ἤδη ἔτη πρὸ τῆς ἀπαγγελίας τῶν λόγων τούτων, διότι καὶ ὁ Ἰσαῖος ἐν δυσὶ τῶν κληρικῶν λόγων αὐτοῦ, τῷ περὶ τοῦ Πύῤῥου κλήρου καὶ τῷ περὶ τοῦ Ἁγνίου, ἐπανειλημμένως ἤδη ποιεῖται λόγον περὶ εἰσαγγελίας, ἐν μὲν τῷ πρώτῳ (3) ἐπὶ περιπτώσεως κακώσεως ἐπικλήρου, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ (4), ἐπὶ συγγενοῦς νομικοῦ θέματος, τουτέστιν ἐπὶ κακώσεως ὀρφανῶν, ἀμφότερα ἀδικήματα ἄλλως τε, ἅ, κατὰ νομικὴν ἀκρίβειαν, ἦσαν διωκτέα οὐχὶ δι' εἰσαγγελίας, ἀλλὰ δι' ἰδίας γραφῆς ἕκαστον (5). Ὥστε δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ἡ παρερμηνεία τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου ἤρξατο μὲν μικρὸν μετὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, ὅτι δὲ βαθμηδὸν τὸ κακὸν ἐξίκετο εἰς ὅ σημεῖον, ἀληθῶς καταγέλαστον, παρίστησιν αὐτὸ ὁ χαριέστατος Ὑπερείδης.

Ἀλλὰ τίνα τῶν διατάξεων τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου ἑρμηνεύοντες, μᾶλλον δὲ παρερμηνεύοντες, κατέληξαν εἰς τὴν πλημμελῆ ταύτην νομολογίαν;

Καθ' ἡμᾶς, πιθανωτάτη ὑπόθεσις εἶνε ἡ ἑξῆς, ὑπὲρ ἧς ἄλλως, ὡς νομίζομεν, συνηγοροῦσι μὲν αὐτὰ τὰ πράγματα, συνηγορεῖ δὲ καὶ ὁ Ὑπερείδης. Κατὰ τὸν εἰσαγγελτικὸν νόμον πρώτιστα καὶ ἀδιακρίτως δι' εἰσαγγελίας διώκεται πᾶς ὅστις, εἴτε ῥήτωρ εἴτε πολίτης ἁπλῶς,

(1) Ἔπ. § 12.

(2) Ἔπ. §§ 1-3, 4-8, 10, 38.

(3) Ἰσ. π. τ. Πύῤῥ. κλ. § 46 ἐπ.: «καὶ οὐκ ἂν εἰσήγγελλες πρὸς τὸν ἄρχοντα κακοῦσθαι τὴν ἐπίκληρον ὑπὸ τοῦ εἰσποιήτου οὕτως ὑβριζομένην καὶ ἄκληρον τῶν ἑαυτῆς πατρῴων καθισταμένην, ἄλλως τε καὶ μόνων τούτων τῶν δικῶν (: τῶν εἰσαγγελιῶν) ἀκινδύνων τοῖς διώκουσιν οὐσῶν κτλ.». Ἔτι § 51-52, 62.

(4) Περὶ τ. Ἁγνίου κλ. § 6 καὶ 15.

(5) Ἀριστοτ. ἐν Ἀθην. Πολιτ. Κεφ. 56. 6. Ὁ Ἁρποκρατίων ἐν λ. Εἰσαγγελία, καίτοι λέγων: «ἑτέρα δὲ εἰσαγγελία λέγεται ἐπὶ ταῖς κακώσεσιν», μὴ νοήσας ὅμως ἀποχρώντως τὸ πρᾶγμα, οἱονεὶ ἐξίσταται ὅτι ὁ Ἰσαῖος ἐν τῷ π. τ. Πύῤῥ. κλ. § 6. 15 λαλεῖ περὶ εἰσαγγελίας ἐπὶ κακώσεως ὀρφανῶν· διὸ ἐν τέλει τῆς γλώσσης ταύτης προστίθησι: « Ἰσαῖος μέντοι περὶ τοῦ Ἁγνίου κλήρου τὸ αὐτὸ πρᾶγμα εἰσαγγελίαν καὶ γραφὴν ὠνόμασεν». Τούτῳ δὲ φαίνεται ἀκολουθῶν καὶ ὁ ἡμέτερος γραμματικὸς ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ λέγει: «ἔνιοι δὲ τῶν ῥητόρων εἰώθεσαν καλεῖν καὶ τὰ μὴ μεγάλα ἀδικήματα εἰσαγγελίας«.

φωρᾶται καταλύων τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων: «ἐάν τις τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων καταλύῃ». Ἀλλ' ὡς βλέπομεν, ἡ διάταξις αὕτη εἶνε γενικωτάτη, δὸς δ' εἰπεῖν καὶ ὅλως ἀόριστος, διότι οὔτε αἱ πράξεις τῆς καταλύσεως ὁρίζονται δι' αὐτῆς ἢ χαρακτηρίζονται ὅπως δή ποτε, οὔτε τὰ μέσα, ἅτινα δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τείνοντα εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς δημοκρατίας. Ἐξ ἄλλου κοινῶς παραδεδεγμένη ὑπῆρχεν ἤδη ἡ ἀρχή, ὅτι κάλλιστον ἔρεισμα πάσης πολιτείας, μάλιστα δὲ τῆς δημοκρατίας, εἶνε οἱ νόμοι αὐτῆς, οἷς καταλυομένοις ἐπακολουθεῖ μετ' οὐ πολὺ αὐτῆς τῆς πολιτείας ἡ κατάλυσις. Δοξάζομεν λοιπὸν ὅτι οἱ ῥήτορες καὶ οἱ ἄλλοι ἄγνωστοι λογογράφοι τοῦ Δ' αἰῶνος π.Χ., τοῦτο μὲν τὸ ἀόριστον καὶ γενικὸν τῆς διατάξεως ταύτης ἐπωφελούμενοι, τοῦτο δ' ὁρμώμενοι ἐκ τῆς διειλημμένης ἀρχῆς, τὸ κατ' ἀρχὰς μὲν ὡς καταλύτην τῆς δημοκρατίας ἐχαρακτήρισαν πάντα παραβαίνοντά τινα τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῆς πόλεως, οἷοι ἦσαν οἱ περὶ ὀρφανῶν καὶ ἐπικλήρου κακώσεως, συνημμένοι πράγματι, κατὰ τὰς ἰδέας τῶν Ἀθηναίων, πρὸς αὐτὴν τὴν ὑπόστασιν τῆς ἐλευθέρας πόλεως, εἶτα δὲ καὶ βαθμηδόν, καὶ πάντα ἄλλον νόμον, μέχρις αὐτοῦ τοῦ περὶ μέτρου μισθώσεως τῶν αὐλητρίδων, ὃν περιέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ (1). Κατ' ἀλήθειαν δέ, ἡμεῖς τοὐλάχιστον, θὰ ἠρνούμεθα ἵν' ἀνεπιφυλάκτως πιστεύσωμεν εἰς τηλικαύτην τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου κατάχρησιν, εἰ μὴ ὁ Ὑπερείδης (2) καὶ αὐτὰ ἔτι παρετίθει ἡμῖν τὰ τῶν εἰσαγγελθέντων ὀνόματα, διότι πλέονος ἐμίσθουν τὰς αὐλητρίδας ἢ ὅσου ὁ νόμος ἐκέλευεν! Τοιαύτας δὲ παραλόγους εἰσαγγελίας καὶ ἄλλας ὀνομαστὶ μνημονεύει (3) ὁ ῥήτωρ, καταδικάζων καὶ στηλιτεύων τὴν κρατήσασαν καταγέλαστον ὄντως νομολογίαν.

Ὅτι δὲ τοιαύτη κατ' ἀλήθειαν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς παρερμηνείας καὶ καταστρατηγήσεως τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου, ἅπαξ μὲν ὑποδηλοῖ μόνον ὁ Ὑπερείδης ἐν οἷς ἐν τῷ ὑπὲρ Εὐξενίππου λόγῳ (§ 3), μνημονεύων τινὰς τῶν αἰτιῶν, δι' ἃς παρανόμως εἰσηγγέλθησάν τινες,

(1) Κεφ. 50. 2: «τάς τε αὐλητρίδας καὶ τὰς ψαλτρίας καὶ τὰς κιθαριστρίας οὗτοι (οἱ ἀστυνόμοι) σκοποῦσιν ὅπως μὴ πλείονος ἢ δυεῖν δραχμαῖν μισθωθήσονται, κἂν πλείους τὴν αὐτὴν σπουδάζωσι λαβεῖν, οὗτοι διακληροῦσι καὶ τῷ λαχόντι μισθοῦσιν».

(2) Ὑ. Εὐξενίππου § 3.

(3) Αὐτόθι.

ἀναφωνεῖ: «οὐδεμία δήπου τῶν αἰτιῶν τούτων οὐδὲν κοινωνεῖ τῷ εἰσαγγελτικῷ νόμῳ»· ἀλλ' εἶνε πρόδηλον ὅτι, ἐὰν ὑπῆρχε νόμος περὶ καινῶν ἢ ἀγράφων ἀδικημάτων, ὡς πλημμελῶς οἱ μεταγενέστεροι ἐνόμισαν, ἢ ἐὰν διὰ νόμου τινὸς οἵου δή ποτε ἐχορηγεῖτο ἐξουσία πρὸς τοιαύτας εἰσαγγελίας, ἔξω τῶν περιπτώσεων τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου, οὐδέποτε ὁ ῥήτωρ πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτῶν θὰ ἐπεκαλεῖτο αὐτὸν τοῦτον τὸν εἰσαγγελτικὸν νόμον, ἰσχυριζόμενος ὅτι οὐδὲν οὐδεμία τούτων κοινωνεῖ πρὸς αὐτόν (1). Σαφῶς δ' ὅμως δηλοῖ τὸ πρᾶγμα δι' ὧν ὀλίγων λέγει ἐν τῷ ὑπὲρ Λυκόφρονος λόγῳ § 11: «καὶ ἐμὲ μὲν αἰτιᾷ ἐν τῇ εἰσαγγελίᾳ **καταλύειν τὸν δῆμον παραβαίνοντα τοὺς νόμους**, αὐτὸς δ' ὑπερπηδήσας ἅπαντας τοὺς νόμους εἰσαγγελίαν δέδωκας ὑπὲρ ὧν γραφαὶ πρὸς τοὺς θεσμοθέτας ἐκ τῶν νόμων εἰσίν, ἵνα πρῶτον μὲν ἀκίνδυνος (2) εἰσίῃς εἰς τὸν ἀγῶνα, ἔπειτα ἐξῇ σοι τραγῳδίας γράψαι εἰς τὴν εἰσαγγελίαν». Ὥστε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνυ εὐγλώττως ἐκπεφρασμένη, ἔνθεν μὲν ἡ αἰτιολογία τῆς πλημμελοῦς τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου ἐπεκτάσεως διὰ τῆς αὐθαιρέτου καὶ παρανόμου ἑρμηνείας αὐτοῦ τοῦ νόμου τούτου, ἔνθεν δὲ τὸ κρύφιον ἐλατήριον τῆς τοῦ νόμου καταστρατηγήσεως, ὅπερ βεβαίως οὐκ ὀλίγον καὶ τοῦτο συνέτεινεν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς καινῆς θεωρίας καὶ νομολογίας. Εἰσηγγέλθη δὲ ὁ Λυκόφρων ὅτι καταλύει τὸν δῆμον, παραβαίνων τοὺς νόμους, διότι παρακολουθῶν ποτε, ὅτε Χάριππος ἐγάμει τὴν γυναῖκα, παρεκελεύετο αὐτῇ ὅπως μὴ πλησιάσῃ Χαρίππῳ, ἀλλὰ διαφυλάξῃ αὐτήν (3). Εἶνε δὲ σημειώσεως ἄξιον ὅτι ὁ ῥήτωρ Λυκοῦργος, ἀνὴρ εἴπερ τις καὶ ἄλλος χρηστότατος καὶ αὐστηρότατος, συνηγόρησε καὶ συνήργησεν ἐν τῇ κατὰ Λυκόφρονος προκειμένῃ εἰσαγγελίᾳ (4) Ἦν, φαίνεται, ἐκ τῶν ὀπαδῶν τῆς εὐρυτάτης ἑρμηνείας τοῦ εἰσαγγελτικοῦ νόμου.

Διέμεινε δὲ καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις διαβόητος ἡ μνήμη τῶν

(1) Ὁ αὐτὸς δ' ἐν τῷ ὑ. Εὐξενίππ. § 9 χλευάζων τὸν ἀντίδικον, λέγει: «ἀλλ' ὅμως Πολύευκτος οὕτως ἐστὶν ἀνδρεῖος, ὥστε εἰσαγγελίαν διώκων οὐκ ἔφη δεῖν τοὺς φεύγοντας τῷ εἰσαγγελτικῷ νόμῳ χρῆσθαι κτλ.».

(2) Πρβλ. ἔτι § 8. Ἰσαῖ. π.τ. Πύῤῥ. κλ. § 47. Πολυδεύκ. Η. 52. Ἁρποκρατ. ἐν λ. Εἰσαγγελία.

(3) Αὐτόθ. § 3.

(4) Αὐτόθ.

καταχρήσεων τοῦ νόμου τούτου, αἵτινες εἰς τηλικαύτην ἀμηχανίαν ἐνέβαλον τοὺς λεξικογράφους καὶ τοὺς γραμματικούς. Ὁ Ἀλκίφρων (Α΄, 32), μετὰ πέντε περίπου αἰῶνας, ποιεῖ τινα χαριέντως λέγουσαν πρὸς τὴν Φρύνην, τὴν καλλίστην ἐκείνην φίλην τοῦ Ὑπερείδου: «αἴτησόν τι παρ' αὐτοῦ (τοῦ Εὐθίου) καὶ ὄψει σεαυτὴν ἢ τὰ νεώρια ἐμπεπρηκυῖαν ἢ τοὺς **νόμους καταλύουσαν**».

Ἐν Σμύρνῃ, τῇ α΄ Ὀκτωβρίου 1898.

(ἀκολουθεῖ) Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Σελ.	12	στίχ.	20	ἀντί:	προκαλέσαντος	γράφε:	προκαλεσαμένου.
»	14	»	24	»	διατάσσεται	»	ἐπιτάσσεται.
»	17	»	2	»	θὰ καταγίνωμεν	»	θ' ἀσχοληθῶμεν.
»	19	»	8	»	οὐδεμία	»	μηδεμία.
»	26	»	6	»	ὃν ἂν	»	ὅν τινα.
»	28	»	23	»	δόντα	»	δούς.
»	28	»	24	»	λαβόντα	»	λαβών.
»	31	»	10	»	παρὰ	»	ἐν.
»	31	»	23	»	παρὰ	»	πρός.
»	33	»	2	»	οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος	»	οἱ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος.
»	33	»	9	»	οὔσης	»	οὐσίας.
»	46	»	14	»	σελ. 42	»	σελ. 27.
»	49	σημ.	(1)	»	σ. 46 σημ. 1	»	σ. 22 σημ. 2.
»	57	στίχ.	5	»	ἐ[χχ]ρῆν	»	ἐ[χρ]ῆν.
»	63	»	13	»	(4)	»	(2).
»	63	»	13	»	(2)	»	(3).
»	74	σημ.	(1)	»	σελ. 7	»	σελ. 24.
»	84	στίχ.	27	»	δίκης ὄνομα	»	ὄνομα δίκης.
»	94	»	11	»	κατὰ τὸν	»	κατὰ τῶν.
»	105	»	17	»	δικαιδοσίαν	»	δικαιοδοσίαν.

» 109 » 15 μετὰ τὴν λ. λόγῳ πρόσθες: (3) καὶ μετὰ τὴν λ. μνημονευόμενον ἀντὶ (3) γρ. (4).

» 109 » 23 μετὰ τὴν λ. καθοσιώσεως ἀντὶ (4) γρ. (5).

Π. Σ. Φ.

ΠΡΟΣΘΗΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Τόμ. Ι', σελ. 521, 3 καὶ σελ. 525, 3. προσθετ.: Ἐγένοντο δὲ καὶ μεταβολαί τινες καὶ προσθῆκαι.

σελ. 537, 5-6, σελ. 165, 24 γραπτ. οὔτ' ἀπελπίζομεν.

σελ. 537, 9 καὶ ἐν Σωκρ. Τόμ. Α', σελ. 324 ἐξαλειπτέον τὸν 25τον καὶ τὸν26τον στίχον.

σελ. 490, 29 γραπτ. Στοιχ. καὶ σελ. 514, 25 Βλομφίελδον.

σελ. 537, 8-9 ἐν Σωκρ. Τόμ. Α', σελ 481.11 γραπτ.: Πολλὰς καὶ δεινὰς ὕβρεις—Κοραῆς καὶ σελ. 540,17: Μεγίστη δ' ἀνία κτέ.

Βέβλαμμαι-Ἔβλαμμαι.

Ἐγράψαμεν τῷ 1874τῳ ἔτει ἐν Σωκρ. Τόμ. Α', σελ. 130 «Λέγεται δ' ὅμως πάντοτε βέβλαμμαι, εἰ καὶ ὁ Εὐστάθιος σελ. 759 ὡς Ἀττικὸν μνημονεύει τὸ ἔβλαμμαι».

Δηλοῦμεν δὲ νῦν ὅτι εὕρομεν ἔπειτα καὶ τὸν τύπον ἔβλαμμαι ἐν Ἐφεσίᾳ ἐπιγραφῇ. Φέρεται ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Διττεμβεργήρου ἐκδοθείσῃ τῷ 1883τῳ ἔτει Συλλογῇ Ἑλληνικῶν Ἐπιγραφῶν 344, 84 (σελ. 453) «τοῖς ἄλλοις τοῖς ἐν τῶι κοινῶι πολέμωι ἐβλαμμένοις».

Κ. Σ. Κ.

ΨΑΡΟΝΕΦΡΙΑ

Ἡ λέξις αὕτη ἐν οὐδενὶ λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης ἀναγραφομένη ἀνεγνώσθη καὶ ἐδημοσιεύθη (Deutsch. medicin. Wochenschrift 1898 12-14) ἐκ Παρισίνου χειρογράφου τῆς δεκάτης ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος περιέχοντος ἀνατομικὰ σχήματα· ἐδήλου δὲ τοὺς ῥαχίτας μῦς, οὓς ἀλώπεκας, νεφρομήτρας, νεφροὺς ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι, ψοίας δὲ, ψύας καὶ ψόας οἱ Ἴωνες καὶ οἱ μεταγενέστεροι· πρβλ. Ἀθηναίου 339 b «ὀσφύος αἱ ἐκ πλαγίων σάρκες ἐπανεστηκυῖαι ψύαι . . . . σάρκες μυωταὶ καθ' ἑκάτερον μέρος, ἃς οἱ μὲν **ψύας,** οἱ δὲ **ἀλώπεκας,** οἱ δὲ **νεφρομήτρας** καλοῦσι. Μνημονεύει δὲ τῶν **ψυῶν** καὶ Ἱπποκράτης . . . ὠνομάσθησαν δὲ οὕτως διὰ τὸ ῥαδίως **ἀποψᾶσθαι**», καὶ Φρυν. Rutherford σελ. 359 «**ψύα**· οἱ μὲν ἁπλῶς ἁμαρτάνοντες διὰ τοῦ **υ**, οἱ δὲ διπλῇ ἁμαρτάνοντες διὰ τοῦ **οι**· ἔστι δὲ καὶ τὸ ὄνομα πολὺ κίβδηλον· νεφρὸν οὖν λέγε». καὶ Φωτίου Λεξ. «**ψόας** ἢ **ψοίας** ἢ ὅπη χρὴ καλεῖν παρ' οὐδενὶ τῶν Ἀττικῶν εὗρον· οἱ δὲ παλαιοὶ τῶν γυμναστῶν **ἀλώπεκας** προσαγορεύουσιν».

Παρὰ Προδρόμῳ Β' 106 ἀναγινώσκεται «καὶ λιπαρὸν προβατικὸν ἀπὸ τὸ μεσονέφριν» ἤτοι ἀπὸ τοῦ μέσου, τοῦ περὶ τοὺς νεφροὺς μέρους τοῦ προβάτου, καὶ Γ' 606 «ἐκ τὰς πολλὰς ἐβλάβησαν δουλείας τὰ νεφρά μου». Ὁμοίως λέγομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον «ἐκοπῆκαν ἢ ἐσπάσαν τὰ νεφρά μου ἀπὸ τὸ σκύψιμο» (ὅπως συμβαίνει κατὰ τὸν θερισμὸν ἢ κατὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἐλαιῶν), ἐννοοῦμεν δὲ τὰ περὶ τὴν ὀσφῦν μέρη τῆς ῥάχεως. Ὅπως δ' οἱ νεφροὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐλήφθησαν μεταφορικῶς, πρβλ. τῶν νεφρῶν μάρτυς ὁ Θεός, Σολομ. Σοφίας 1, 6, ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφροὺς Ψαλμ. 7, 10, πύρωσον τοὺς νεφρούς μου καὶ τὴν καρδίαν μου 25, 2, καὶ ἐτρόμησαν οἱ νεφροὶ αὐτοῦ Μακκαβ. Α', 2, 26, οὕτω καὶ παρ' ἡμῖν τὰ νεφρὰ λέγονται μεταφορικῶς, λ.χ. ἐκοπῆκαν τὰ νεφρά του ἤτοι αἱ δυνάμεις

του. καὶ ἄνθρωπος νεφρωμένος (παρὰ Παππαζαφειροπούλλῳ 468) δηλοῖ ἄνθρωπον εὔρωστον, ὑγιᾶ. Καὶ ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν σωματικῶν δυνάμεων ἐπεκτείνεται ἐπὶ τὰς ἠθικάς, αὐτὸς ἔχει νεφρὰ ἤτοι εἶναι πλούσιος.

Ἐλέχθη δὲ τὸ ὄνομα κατ' οὐδέτερον γένος τὰ νεφρὰ πάντως κατὰ τὰ πλευρά, ἐπειδὴ διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς σημασίας τὰ νεφρὰ κατέστησαν ὁμόσημα σχεδὸν τοῖς πλευροῖς. Καὶ ἐν Κρήτῃ μὲν λέγεται μόνον κατὰ πληθυντικὸν ἀριθμὸν τὰ νεφρά, ἐν Ἀμφίσσῃ δὲ ἐπλάσθη ἐκ τοῦ πληθυντικοῦ καὶ ὁ ἑνικὸς τὸ νεφρόν, διότι καὶ τὰ πλευρὰ τὸ πλευρὸν λέγεται.

Σῴζεται δὲ καὶ τὸ ἀπαθὲς ὁ νεφρὸς οἱ νεφροὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ', ἐφ' ὅσον ἐπίσταμαι, ἐπὶ μόνης τῆς κυριολεκτικῆς σημασιας· πολλαχοῦ δ' ὅμως ἀντ' αὐτοῦ λέγεται τὸ ὑποκοριστικὸν τὸ νεφρὶ τὰ νεφριά.

Τὸ δὲ πρῶτον συνθετικὸν ψαρο- οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ ὄψον ὀψάριον ψάρι, ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν αἱ ψόαι, οἱ ῥαχῖται μύες οὐδεμίαν οὔτε κατὰ τὸ σχῆμα οὔτε κατά τι ἄλλο ἔχουσι πρὸς τοὺς ἰχθῦς ὁμοιότητα, καθ' ὅσον οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἐπιμήκης λωρὶς κρέατος κατὰ μῆκος καὶ ἑκατέρωθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Παράγεται δέ, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, ἐκ τοῦ ἀρχαίου ψοία ψοιάριον-ψάριον-ψάρι (πρβλ. ψίαθος ψιάθιον-ψάθα), διὸ ἐν Κρήτῃ, Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ ὀνομάζεται ἁπλῶς «Ψάρι π.χ. τοῦ χοίρου» ἡ λωρὶς τοῦ κρέατος ἐκείνη, ἐν Βελβενδῷ δὲ τῆς Μακεδονίας ἀκριβέστερον ψαρονέφ ἤτοι ψαρονέφρι καὶ ἐν Κύμῃ ψαρονεύρι, ἢ κατά τινα παρετυμολογίαν πρὸς τὸ νεῦρον, ἢ ἐπειδὴ κατὰ τὸν Βυζάντιον ἐν λεξικῷ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς ἡ λέξις νεῦρον σημαίνει καὶ τὸν μῦν ἢ μυῶνα (ὅπερ ἐγὼ ἀγνοῶ), ὥστε τὸ ὅλον σύνθετον τῶν Κυμαίων σημαίνει τὸν μυῶνα τῶν ψοῶν.

Τὸ παρὰ Προδρόμῳ ἄρα μεσονέφρι καὶ τὰ νεφρὰ καὶ ἡ παρ' ἡμῖν συχνὴ χρῆσις τῶν λέξεων νεφρὸς νεφροὶ νεφρὰ νεφρὶ νεφριά, ψάρι ἐπὶ τῆς ψόας, καὶ ψαρονέφρι διδάσκουσιν ὅτι καὶ τὸ ἐκ τοῦ μνημονευθέντος χειρογράφου ἀναγνωσθὲν ψαρονέφρια ἔχει ὑγιῶς.

Γ. Ν. Χ.

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΠΟΙΚΙΛΑ

Ἀνώμαλα ἀριθμητικὰ ἐν ταῖς διαφόροις γλώσσαις (1).

Καίτοι σήμερον ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις, τῶν πεπολιτισμένων τοὐλάχιστον λαῶν, ἐπεκράτησεν ἡ πρὸς τὸ δεκαδικὸν σύστημα προσαρμογὴ τῶν ἀριθμητικῶν, ἐν τούτοις ἀπαντῶσιν εἰσέτι εἴς τινας γλώσσας, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Εὐρώπῃ, ἀριθμητικά, λείψανα παλαιῶν διαφόρων ἀριθμητικῶν συστημάτων, ἢ καὶ ὅλως ἀνώμαλα, ὧν δηλαδὴ ἡ παραγωγὴ εἶναι εἰσέτι ἄγνωστος ἡμῖν. Ἡ ἔρευνα τούτων, ἡ μαθηματικὴ δηληδὴ ἐξήγησις τοῦ πῶς ἐσκέφθησαν οἱ ταῦτα σχηματίσαντες, ἀνήκει μᾶλλον τῇ μαθηματικῇ ἢ τῇ γλωσσολογίᾳ, διότι ἐν αὐτοῖς δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἐξωτερικῆς, τῆς γλωσσικῆς μορφῆς τῆς λέξεως, ἀλλὰ περὶ τοῦ μαθηματικοῦ συλλογισμοῦ τῶν εὑρόντων αὐτάς. Γνωστὸν εἶναι, ὅτι τὸ δεκαδικὸν ἀριθμητικὸν σύστημα, ὅπερ παλαιόθεν παρὰ τοῖς πλείστοις λαοῖς ἦτο διαδεδομένον, αἰτίαν ἔχει τοὺς δέκα δακτύλους τῶν χειρῶν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπως δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν συγκεκριμένων ἐν γένει πραγμάτων μετέβη βαθμηδὸν εἰς τὰς ἀφῃρημένας ἐννοίας, οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀριθμήσει· ἐκεῖνο, ὅπερ σήμερον φαίνεται ἁπλῆ παιδιὰ καὶ τῷ ἀγραμμάτῳ, ἡ ἀφῃρημένη ἀρίθμησις, ἦτο πάντως ἄγνωστον καὶ ἀκατανόητόν τι εἰς τοὺς πρώτους ἀνθρώπους. Ἡ ἀρίθμησις τότε ἦτο συγκεκριμένη, ἦτο δηλαδὴ παραβολὴ τοῦ ἀριθμητέου ποσοῦ πρὸς ἄλλο γνωστὸν καὶ ἠριθμημένον ἤδη, ἑκάστης μονάδος τοῦ ἑνὸς πρὸς ἑκάστην τοῦ ἄλλου. Τί δὲ φυσικώτερον τοῦ νὰ ληφθῇ ὡς βάσις τὸ πλῆθος τῶν δακτύλων, οὓς ὁ ἄνθρωπος παντὸς ἄλλου πλήθους ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων πάντοτε προχειροτέρους ἔχει; Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἔχει 5 ἢ 10 ἢ 20 δα-

(1) Ἀνεγνώσθη ἐν τῷ «Μαθηματικῷ Συλλόγῳ τῆς Γοττίγγης», τῇ 27 Νοεμβρίου/9 Δεκεμβρίου 1898.

κτύλους, καθ' ὅσον λαμβάνονται ἢ οἱ τῆς μιᾶς μόνον χειρὸς ἢ ἀμφοτέρων ἢ καὶ οἱ τῶν ποδῶν. Δι' ὃ καὶ παρήχθησαν τὰ τρία ἀριθμητικὰ συστήματα πενταδικόν, δεκαδικὸν καὶ εἰκοσαδικόν (1). Καθ' ἡμᾶς μάλιστα τὸ εἰκοσαδικὸν εἶναι τὸ παλαιότατον πάντων, διότι οἱ τότε ἄνθρωποι δὲν εἶχον λόγον, ὡς οἱ κατόπιν, νὰ μὴ συναριθμῶσι καὶ τοὺς δέκα δακτύλους τῶν ποδῶν, ἀφοῦ, μὴ φέροντες περιπόδια καὶ ὑποδέσεις, ὡς οἱ νῦν, εἶχον πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τούτους. Ἡ τοῦ Darwin θεωρία, ὡς εἰκός, προσεπικυροῖ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην. Ἀλλὰ πάντων ἀρίστη βεβαίωσις εἶναι τὰ εἰκοσαδικὰ συστήματα, ἅτινα ἀπαντῶμεν παρὰ παλαιοτάτοις λαοῖς, περὶ ὧν κατωτέρω. Ὁ Cantor (ἔνθα ἀνωτ.) ἀναφέρει ἀληθῶς καὶ λαοὺς ἔχοντας ἀριθμητικὰ συστήματα διάφορα τοῦ πενταδικοῦ, τοῦ δεκαδικοῦ καὶ τοῦ εἰκοσαδικοῦ, καίπερ ὀλίγα. Καὶ φαίνονται μὲν ταῦτα ἐξαιρέσεις καὶ ἀντιστρατευόμενα τῇ ἀρχῇ, ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δακτύλων ἐπλάσθησαν τἀριθμητικὰ συστήματα· οὐδὲν δὲ περὶ αὐτῶν ἐξηγητικὸν ἀναφέρει ὁ Cantor. Ἐν τούτοις, ἄν τις ἐπιστήσῃ τὸν νοῦν μᾶλλον ἐπιμελῶς, εὐκόλως εὑρίσκει καὶ τούτων τὴν γένεσιν καὶ δὴ ἀπὸ τῆς αὐτῆς σχεδὸν ἀρχῆς. Ὄντως παρατηρεῖται, ὅτι τὰ συστήματα ταῦτα δὲν εἶναι τυχαῖα, οὐδὲν ὑπάρχει π. χ. δεκατριαδικὸν ἢ δεκαεπταδικὸν ἢ ἑπταδικὸν κττ. ἀλλ' εἶναι πάντα ἢ ἑνδεκαδικὰ ἢ δωδεκαδικὰ ἢ ἑξαδικά. Ἑνδεκαδικὸν ἔχουσι, μόνοι αὐτοί, οἱ Νεοσηλανδοὶ ἰθαγενεῖς, οἱ Μαορὶ καλούμενοι, ἑξαδικοῦ λείψανα εὑρίσκει τις ἐν τῷ Bas-Breton καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Βολασῶν ἢ Βουραμανῶν ἐν τῇ δυτικῇ Ἀφρικῇ, ἴσως δὲ καὶ ἀλλαχοῦ, δωδεκαδικοῦ δὲ πολλὰ λείψανα ἐν πλείσταις γλώσσαις (2). Πῶς λοιπὸν ἐξηγητέον τὰ συστήματα ταῦτα; Καθ' ἡμᾶς τὸ ἑνδεκαδικὸν μὲν παρήχθη ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν καὶ τῆς κεφαλῆς. Ἤρχετο δηλαδὴ ἡ μέτρησις ἀπὸ τῆς μιᾶς χειρός, μετέβαινε δὲ διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν ἑτέραν χεῖρα (3). Τὸ ἑξαδικὸν ἐξηγεῖται ὡς: ἡ χεὶρ ἢ ὁ βραχίων σὺν τοῖς πέντε δακτύλοις καὶ τὸ δωδεκαδικόν, ὡς: οἱ δέκα δάκτυλοι τῶν χειρῶν σὺν τοῖς βραχίοσιν (ἢ χερσὶν) ἢ σὺν τοῖς ποσίν. Ὅτι δὲ τοῦτο οὕτως ἔχει, ἐπικυροῖ, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἡ παρ' οὐδενὶ λαῷ παρα-

(1) Πρβλ. Cantor: Geschichte der Mathematik, I, Einleitung.

(2) Cantor, ἔνθα ἀνωτ.

(3) Ἤ, καὶ: ὁ ἄνθρωπος σὺν τοῖς δέκα δακτύλοις τῆς χειρός, ἄν τις προκρίνῃ τοῦτο.

τηρηθεῖσα ὕπαρξις ἑτέρου ἀριθμητικοῦ συστήματος. Ἀπόδειξιν βεβαίως μαθηματικὴν τῶν τοιούτων δὲν δύναταί τις νὰ δώσῃ, πιθανότητας μόνον νὰ προσαγάγῃ καὶ ἐνδείξεις καὶ ἴσως καὶ τὴν λογικήν, ἐν μέρει. Πάντως ὅμως τοῦτο εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐπὶ τῇ βάσει μελῶν τοῦ σώματος ἐξελέχθησαν τὰ ἀριθμητικὰ συστήματα.

Ἵνα τελειοτέρα γίνῃ ἡ κατανόησις τῶν μετέπειτα, καλὸν νὰ προηγηθῇ τὸ ἑπόμενον σχῆμα ἢ διάγραμμα, ὅπερ παριστᾷ, ἂν καὶ ἀτελῶς, τὸν σχηματισμὸν τῶν ἀριθμητικῶν λέξεων ἐν τῷ δεκαδικῷ συστήματι ἐν πάσαις περίπου σήμερον ταῖς γλώσσαις:

$\widehat{1}$	$\widehat{10+1}$ ἢ $\widehat{1+10}$	$\widehat{2-}+1$ ἢ $1+\widehat{2-}$..	$\widehat{100}$	
$\widehat{2}$	$\widehat{10+2}$ ἢ $\widehat{2+10}$	$\widehat{3-}$	$\widehat{2\times 100}$	
$\widehat{3}$	»	$\widehat{4-}$	......	....
$\widehat{4}$	»	$\widehat{5-}$	......	....
$\widehat{5}$	»	$\widehat{6-}$	......	....
$\widehat{6}$	»	$\widehat{7-}$	......	....
$\widehat{7}$	»	$\widehat{8-}$	......	....
$\widehat{8}$	»	$\widehat{9-}$	......	....
$\widehat{9}$	$\widehat{10+9}$ ἢ $\widehat{9+10}$	$\widehat{100}$	$\widehat{1000}$	
$\widehat{10}$	$\widehat{20}$			

ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ ἐσημειώθησαν συμβολικῶς διὰ $\widehat{1}$, $\widehat{2}$ .. αἱ δέκα διάφοροι λέξεις, ἃς πᾶσα γλῶσσα ἔχει διὰ τοὺς ἀριθμοὺς 1, 2... ..10. Οἱ κατόπιν ἀριθμοὶ ἐδηλώθησαν διὰ $\widehat{10+1}$ ἢ $\widehat{1+10}$· δηλοῖ δὲ τὸ σύμβολον τοῦτο λέξιν τινὰ σύνθετον ἐκ τῶν δύο ἀριθμητικῶν 1 καὶ 10 (ἥτις ὅμως δύναται καὶ νὰ εἶναι παρηλλαγμένη ὀλίγον ἢ συντετμημένη, π. χ. Γαλλιστὶ quinze = 15, ἀλλὰ Λατινιστὶ quindecim = quinque et decem κτλ.)· διὰ τὰ 20, 30, . . . , 100, ἐγράφη τὸ σύμβολον $\widehat{2-}$, $\widehat{3-}$, . . . ὅπερ δηλοῖ λέξιν ἐκ τοῦ 2, 3.. παραγομένην τῇ προσθήκῃ ἐπιθήματός τινος, ὅπερ εἶναι ἢ αὐτὴ ἡ λέξις 10 ἢ παραφθορὰ ἢ συντόμευσίς τις αὐτῆς (ἐν τῇ Γερμανικῇ π. χ. εἶναι

τοῦτο: zig, zwanzig, dreissig (ἀντὶ zweizig, dreizig: γλωσσικαὶ ἀνωμαλίαι, καὶ ξέναι ἡμῶν ἑπομένως), vierzig, fünfzig, ..., neunzig. Ἐν τῇ Ἀγγλικῇ *ty* (πρβλ. ten = δέκα): twenty, thirty, forty,, . . ., ninety, ἐν τῇ Νορβηγικῇ: *ti* (ti = 10): tretti, fyrti κτλ. . . . nitti, ἐν τῇ Σουηδικῇ: *tio* (tio = 10) trettio, furtio. . . nittio, ἐν τῇ Ῥωσσικῇ: *dessiat* (dessiat = 10), ἐν τῇ Λατινικῇ: *ginta* (κατὰ τοὺς γλωσσολόγους παράγωγον ἐκ τοῦ decem), ἐν τῇ ἑλληνικῇ κοντα (ταὐτὸν τῷ ginta κτλ. κτλ.) διὰ τὸ 100 ἔχουσι πᾶσαι αἱ γλῶσσαι ἰδίαν λέξιν· τὰ 200, 300, . . ., 1000σχηματίζονται συνήθως διὰ δύο λέξεων δὶς 100, τρὶς 100 κτλ. (1) . . . Διὰ τὸ χίλια ἐπίσης ὑπάρχει ἰδία λέξις· πέραν τούτου διὰ τὸ 10000 μόνη ἴσως ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ παρουσιάζει τὴν λέξιν μύρια· αἱ νεώτεραι Εὐρωπαϊκαὶ γλῶσσαι στεροῦνται ἰδίας λέξεως, ὡς καὶ διὰ τὸ 100000 (ἐκφράζουσι δὲ ταῦτα διὰ πολλαπλασιασμοῦ 10×1000, 100×1000), μόνον δὲ διὰ τὸ ἑκατομμύριον, δισεκατομμύριον κτλ. ἔχουσι πλάσει τὰς νέας λέξεις million, billion, trillion, κτλ. ἃς αἱ σημεριναὶ ἀνάγκαι ἐγέννησαν.

Πρώτην διαφορὰν ἀπὸ τοῦ ἀνωτέρω διαγράμματος παρουσιάζουσι γλῶσσαί τινες, ὡς σχηματίζουσαι ἀριθμητικά τινα δι' ἀφαιρέσεως. Οὕτως π. χ. ἔχομεν ἐν τῇ Λατινικῇ καί: undeviginti, duodeviginti, ..., duodecentum, undecentum, ἀντὶ τῶν κανονικῶν: octodecim, novedecim, . . ., nonaginta octo, nonaginta novem. Τοῦτ' αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ ἐν ταῖς φράσεσι: δυοῖν δέοντες ἑξήκοντα, ἑνὸς δέοντος πεντήκοντα, καὶ τριακοσίων ἀποδέοντα μύρια (Θουκυδίδης). Καὶ ἐν τῇ Σανσκριτικῇ δὲ (ūnavincati (19), ēkōnaschaschta (59) κτλ.) ἀπαντᾷ τοῦτο καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις γλώσσαις τῆς Ἀφρικῆς κτλ. Εἶναι δὲ καὶ λίαν φυσικόν, διότι εὐκολώτερον π. χ. εἶναι νὰ ἀφαιρέσῃ τις ἀπὸ τὰ 20 1 ἢ νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ 10 ἐννέα, ἐπίσης νὰ εἴπῃ 10000 παρὰ 300 ἢ ἐννέα χιλιάδες καὶ ἑπτακόσιοι κτλ.

Ἔλθωμεν νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα ἀριθμητικὰ συστήματα καὶ τὰ σημερινὰ λείψανα αὐτῶν.

Εἰκοσαδικοῦ συστήματος παραδείγματα ἄριστα εὑρέθησαν ἐν τῇ

(1) Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ ἔχουσι συνάψει εἰς ἓν τὰς δύο λέξεις: διακόσιοι (διακατίοι Δωρικῶς), ducenti κτλ.

γλώσση τῶν Ἀτστέκων τοῦ Μεξικοῦ, οἵτινες εἶχον ἰδίας λέξεις διὰ τὸ 20, τὸ 20 φορὰς 20 = 400, καὶ τὸ 20×20×20 = 8000, οἱ δὲ Mayas ἐν Ὑουκατάνῃ εἶχον ὄχι μονον διὰ τἀνωτέρω ἰδίας λέξεις, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ 160000 ἔτι (= 20^4).

Ἑνδεκαδικὸν σύστημα, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἔχουσιν οἱ Μαορί, ἑξαδικοῦ δὲ λείψανον εἶναι τὸ Bas-Breton: triouech (= 3×6) διὰ τὸ 18, καὶ τὸ τῶν Βουραμανῶν $\widehat{6+1} = 7$, $\widehat{2\times6} = 12$ κτλ.

Ἐπίσης δωδεκαδικὸν (μετὰ δεκαδικοῦ μεμιγμένον) σύστημα ἐμφαίνει καὶ τὸ ἀρχ. Φρεισικὸν tolftich (= 120 ἤτοι 12×10 tolf, ten).

Περιττὸν νομίζομεν νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὰ παραδείγματα, ἀντ' αὐτῶν ἐρχόμεθα ἐπὶ τὰ ἐν ταῖς σημεριναῖς Εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις ἀνώμαλα ἀριθμητικά. Αἱ Ῥωμανικαὶ γλῶσσαι οὐδεμίαν παρουσιάζουσιν ἀπὸ τοῦ δεκαδικοῦ συστήματος παραλλαγήν, πλὴν τῆς Γαλλικῆς, περὶ ἧς κατωτέρω, αἱ Γερμανικαὶ ἐπίσης (πλὴν τῆς Δανικῆς, περὶ ἧς κατωτέρω), καὶ τῶν Σλαυικῶν κανονικαὶ μὲν εἶναι ἡ Πολωνικὴ καὶ ἡ Βοημική, ἀνώμαλα δὲ δύο ἢ μᾶλλον τρία παρουσιάζει ἡ Ῥωσσική.

Ἡ Γαλλικὴ καὶ ἡ Δανικὴ ἔχουσι λείψανα παλαιᾶς ἀριθμήσεως εἰκοσαδικῆς. Πασίγνωστον εἶναι τὸ γαλλικὸν quatre-vingts (4άκις 20), λέγεται δ' ἐπίσης καὶ quinze-vingts (ἐν τῇ φράσει L'hospice des quinze-vingts) καὶ ἐνιαχοῦ (ἐν χωρίοις) καὶ six-vingts. Ἀνώμαλα δὲ ἐπίσης εἶναι καὶ τὰ soixante-dix καὶ quatre-vingt-dix. Πάντα ταῦτα βεβαίως εἶναι λείψανα Κελτικῆς ἀριθμήσεως, ἣν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐξοβελίσῃ τελείως ἡ Λατινικὴ ἀρίθμησις, ἄλλως οὐδεὶς ὑπῆρχε λόγος νὰ μὴ λεχθῇ κανονικῶς καὶ septante, octante, novante, ὡς trente, quarante, cinquante, soixante. Καὶ πράγματι λέγονται ταῦτα ἐν τῇ Νοτίῳ Γαλλίᾳ, ἔνθα ἰσχυροτέρα ὑπῆρξεν ἡ Λατινικὴ ἐπίδρασις.

Κανονικωτέραν ἔτι ἐξαίρεσιν παρουσιάζει, ἂν ἐπιτρέπηται τὸ ὀξύμωρον, ἡ Δανικὴ γλῶσσα. Διατηρεῖ δηλαδὴ σχεδὸν πλῆρες τὸ εἰκοσαδικὸν σύστημα ἀπὸ τοῦ εἴκοσι μέχρι τοῦ 100. Ὄντως ἔχομεν ἐν αὐτῇ, διὰ τοὺς ἀριθμοὺς 20, 30 . . . 100, τὰς λέξεις:

tyve, tredive, fyrgetyve, halvtred, sindstyve, tresindstyve, halvfjerdsindstyve, firsindstyve, halvfemsindstyve, ἀλλὰ hundrede (100).

Παρατηρεῖ τις εὐθὺς ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ἀπὸ τοῦ πεντήκοντα καὶ ἄνω, οἱ ἀριθμοὶ 50, 60, 70, 80, 90 ἐκφράζονται ὡς πολλαπλάσια τοῦ 20 (tyve) καὶ δὴ ὡς $3^{\text{ὶς}}$ 20 τὸ 60 (tresindstyve: tre sinds tyve = τρεῖς φορὰς εἴκοσι), τὸ 80 ὡς $4^{\text{άκις}}$ 20 (fir sinds tyve), τὰ δὲ 50, 70, 90 ὡς $2\,{}^1/_2$, $3\,{}^1/_2$, $4\,{}^1/_2$ φορὰς εἴκοσι (halvfemsindtyve π. χ., ὅπου τὸ halv δηλοῖ τὸ ἥμισυ τῆς τελευταίας ($5^{\text{ης}}$) εἰκοσάδος, κατὰ τὴν αὐτὴν σκέψιν, καθ' ἣν ἐλέχθη καὶ anderthalb (ander σημαίνει καὶ δεύτερος: anden = δεύτερος, Δανιστί) = $1\,{}^1/_2$, dritthalb = $2\,{}^1/_2$, ἐπίσης Ἑλληνιστὶ ἐπιδεύτερος, ἐπίτριτος, ἐπόγδοος ($1\,{}^1/_2$, $1\,{}^1/_3$, $1\,{}^1/_8$) καὶ Λατινιστὶ sesquialter, sesquitertius ($1\,{}^1/_2$, $1\,{}^1/_3$ κτλ.)

Περὶ τῶν λέξεων tredyve, fyrgetyve (30, 40) οὐδὲν ἀναφέρει ὁ Cantor. Καὶ ὅμως καὶ ἐνταῦθα παρατηρεῖ τις τὸ εἰκοσαδικὸν σύστημα, μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἐνταῦθα τὸ εἰκοσαδικὸν ἀνεμίχθη τῷ δεκαδικῷ καὶ παρήχθησαν οὕτω μικτοὶ σχηματισμοὶ (tredive=tredi+tyve, fyrgetyve=fyrti+tyve (τὸ ge ἐξηγείσθωσαν οἱ γλωσσολόγοι), ἡ πάλη δηλ. μεταξὺ τῶν δύο συστημάτων ἐνταῦθα εἶναι ἀμφίρροπος καὶ παρήγαγε συγκεχυμένους τύπους. Ὡς ἡ Γαλλικὴ μόνη μεταξὺ τῶν Ῥωμανικῶν, οὕτω καὶ ἡ Δανικὴ μόνη μεταξὺ τῶν Νεογοτθικῶν (germanisch.) γλωσσῶν ἔχει τὰ λείψανα ταῦτα· οὐ μόνον ἡ Γερμανική, ἡ Ἀγγλικὴ καὶ ἡ Ὁλλανδικὴ δὲν ἔχουσι ταῦτα, ἀλλ' οὐδ' αὐτὴ ἡ Σουηδική, οὐδ' αὐτὴ ἡ σχεδὸν ἡ αὐτὴ τῇ Δανικῇ Νορβηγική. Ὅτι ὅμως, πάλαι ποτέ, θ' ἀνῆκον ταῦτα καὶ αὐταῖς καὶ ἄλλαι πιθανότητες μαρτυροῦσι καὶ τὸ ὅτι ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν γηραιῶν ἐν Νορβηγίᾳ εἶναι ἐν χρήσει οἱ Δανικοὶ τύποι (καθὼς μ' ἐβεβαίωσε Νορβηγὶς κυρία).

Εἰκοσαδικοῦ συστήματος λείψανα εἶναι καὶ αἱ Γερμανικαὶ λέξεις: stieg, schock, wall σημαίνουσαι εἰκοσάδα πραγμάτων, ἑξηκοντάδα καὶ ὀγδοηκοντάδα (π. χ. καρύων, κτλ.) καὶ Δανιστὶ Snees, Skok, Ol).

Πᾶσαι δ' ἴσως αἱ γλῶσσαι ἔχουσιν ἐξηρμένην τὴν δωδεκάδα (douzaine, Dutzend, κτλ.)

Ἵνα περάνωμεν, ἐξεταστέον καὶ τοὺς δύο ἢ μᾶλλον τρεῖς ἀνωμάλους Ῥωσσικοὺς τύπους (περὶ ὧν οὐδὲν λέγει ὁ Cantor).

Κανονικῶς μὲν σχηματίζονται ἐν τῇ ῥωσσικῇ τὰ 20, 30, 50, 60, 70, 80, οὐχὶ δ' ὅμως καὶ τὰ 40 καὶ 90.

Κατὰ τὸ ἀνωτέρω διάγραμμα δηλ. ἔχομεν κανονικῶς τὰς λέξεις

20, Dwadzat· 30, Tridzat· 50, Piattdessiat· 60, Schesstdessiat· 70, Sem dessiat· 80 Vos sem dessiat,

ἀπὸ τῶν ἀριθμητικῶν 2, 3, 4, . . . καὶ τοῦ dessiat (dziat) = 10 παραγομένας.

Ἀλλ' ἀντὶ τῶν ὁμαλῶν τύπων tchetirjedessiat (40) καὶ dewiatdessiat (90) ἔχομεν τοὺς *sorok* καὶ *dewianosto*. Καὶ τὸ μὲν sorok ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ (τεσ)σαράκ(οντα) διὰ τῆς ἐκκλησίας εἰσελθὸν (ὁ ἀριθμὸς τεσσαράκοντα εἶναι εἷς τῶν σπουδαίων τῆς ἐκκλησίας (40 ἅγιοι, 40 νηστείας ἡμέραι κτλ.)) δὲν ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, ὡς μὴ ὂν μαθηματικὴ ἀνωμαλία. Ὁ ἕτερος ὅμως τύπος dewianosto εἶναι λίαν ἀξιοπερίεργος· καὶ μέχρι σήμερον δὲν ἔχει ἀποχρώντως ἐξηγηθῇ (1).

Ἠκάσαμεν, ὅτι εἶναι καὶ οὗτος μικτὸς τύπος, προελθὼν ἐκ συγχωνεύσεως οὕτω: ἐνενήκοντα = dewia(t) dessiat (= 9 × 10) ἀλλὰ = καὶ dewiatnosto ἤγουν 10 ἀπὸ τῶν 100 (Sto = 100), καὶ ἐκ τῶν δύο τύπων διὰ συγχωνεύσεως: dewianosto· δυστυχῶς ἡ ἄλλως πιθανὴ αὕτη ἐξήγησις καταπίπτει πρὸ τῆς δυσχερείας, ὅτι τὸ *no* δὲν δύναται νὰ σημάνῃ: ὀλιγώτερον, ἀπὸ ἤ τι τοιοῦτον, ἀλλ' ἁπλῶς σημαίνει: ἀλλά. Ἀλλὰ τότε τί νόημα θὰ εἶχεν ὁ τύπος *9* ἀλλὰ *100* = 90; διὰ τοῦτο φρονοῦμεν, ὅτι πάντως ὁ τύπος εἶναι μικτός, τὸ δὲ *no* εἶναι παραφθορὰ ἄλλης τινὸς ἴσης λέξεως. Περὶ τούτου οἱ γλωσσολόγοι κρινέτωσαν. Ἐγὼ δὲ τελευτῶν παρατηρῶ, ὅτι αἱ Σλαυϊκαὶ γλῶσσαι Βοημικὴ καὶ Πολωνικὴ ἔχουσι τοὺς ὁμαλοὺς τύπους 9 × 10 (ὡς ἐβεβαιώθην παρὰ Βοημοῦ καὶ Πολωνοῦ μαθηματικοῦ ἐνταῦθα)· νὰ εἰκάσῃ τις ἆρά γε ὅτι ὁ ἀνώμαλος Ῥωσσικὸς τύπος δὲν ἔχει Σλαυϊκὴν τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἴσως Ταταρικήν, ὑφ' ὃν λαὸν ἐπὶ αἰῶνας, ὡς γνωστόν, ἐδούλευσαν οἱ Ῥῶσσοι;

Τρίτην ἀνωμαλίαν παρουσιάζει τέλος τὸ Ῥωσσικὸν vossem (= 8). Ἐνῷ τῶν λοιπῶν Ῥωσσικῶν ἀριθμητικῶν ἀπὸ τοῦ 1 μέχρι τοῦ 10

(1) *Erich. Berneker*: Russische Grammatik, 1897, σελ. 102.

ἡ καταγωγὴ εἶναι Ἰαπετική, ἡ διὰ τὸ 8 λέξις ἀπώλετο, ἀντικατεστάθη δὲ διὰ τοῦ vossem ἤτοι κατὰ λέξιν: μετὰ τὸ 7· τὴν ἐξήγησιν ταύτην δίδομεν ἡμεῖς ἄλλης μὴ χωρούσης. *Vo* σημαίνει πράγματι κατόπιν, ἔπειτα.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ Δ. Φ.
Μέλος τῆς Göttinger mathematische Gesellschaft.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Encyclopädie der Mathematischen Wissenschaften mit Einschluss ihrer Anwendungen. Mit Unterstützung v. Akademieen u. s. w. herausgegeben von Dr. H. Burkhardt (Prof. an der Univ. Zürich) und Dr. W. Franz Meyer (Prof. an der Univ. Königsberg i. Pr.) Erster Teil: Reine Mathematik, Erster Band: Arithmetik u. Algebra, Erstes Heft, Nov. 1898.

Τοσαύτη εἶναι ἡ σήμερον ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἐπίδοσις καὶ τοσαύτη καὶ τηλικαύτη ἡ πληθὺς τῶν μαθηματικῶν περιοδικῶν ἐν πάσαις σχεδὸν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις, ὥστε χαλεπώτατον εἶναι καὶ τὸ παρακολουθεῖν ἁπλῶς τὰ εὑρισκόμενα. Τὸ δὲ κακόν, ἔτι πλέον, ὡς εἰκός, αὐξάνεται, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν καὶ τοῦ πολυγλώσσου τῶν διαφόρων ἐργασιῶν. Εὐχῆς ἄρα ἔργον, ὡς τις εὐκόλως ἐννοεῖ, θὰ ἦτο ἡ ἐν ὀλίγῳ χώρῳ σύμπτυξις καὶ ἐν μιᾷ γλώσσῃ, ἂν μὴ πασῶν τῶν κυριωτέρων ἐρευνῶν, τοὐλάχιστον τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ τῶν συμπερασμάτων καὶ τῶν νέων ἀληθειῶν. Μέχρι τοῦδε οὐδεμία ἀπόπειρα (τοὐλάχιστον ἀξία λόγου) τοῦ τοιούτου εἶχε γίνει, ὀρρωδούντων πάντων τὰς δυσχερείας τοῦ μεγάλου ἔργου. Εἰς τὴν Γερμανίαν ἀπέκειτο ἡ τιμὴ νὰ συλλάβῃ πρώτη τὸ σχέδιον καὶ νὰ θέσῃ ἤδη εἰς ἐφαρμογὴν τὸ γιγάντιον ἔργον, μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὴν ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς. Ἕτοιμον ἤδη πρόκειται τὸ πρῶτον τεῦχος τοῦ πρώτου τόμου τῆς «Mathematische Encyclopädie», ἥτις προώρισται

νὰ γίνῃ μνημεῖον καὶ κάτοπτρον ὅλης τῆς μαθηματικῆς ἐργασίας, ἣν καὶ οἱ προηγούμενοι καὶ ὁ λήγων αἰὼν κληροδοτοῦσιν εἰς τὸν ἐπὶ θύραις. Ἡ ὕλη εἶναι διατεταγμένη κατ' εἶδος, πρὸς εὐκολωτέραν εὕρεσιν, ἕκαστον δ' ἄρθρον ἔχει γραφῇ ὑπὸ τοῦ εἰδικωτάτου ἐν τῷ κλάδῳ ἐπιστήμονος, μὴ ἀποκλειομένων τῶν μὴ Γερμανῶν. Περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς διεξαγωγῆς τοῦ κολοσσαίου ἔργου ἐχέγγυα ἱκανὰ εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν F. Klein, H. Weber, W. Dyck, L. Boltzmann, G. v. Escherich, τῶν εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐπιστατούντων. Τὸ παρὸν πρῶτον τεῦχος περιέχει:

IA 1. Grundlagen der Arithmetik, ὑπὸ H. Schubert (Hamburg).

IA 2. Kombinatorik, ὑπὸ E. Netto (Giessen).

IA 3. Irrationalzahlen und Konvergenz unendlicher Prozesse, ὑπὸ A. Pringsheim (München): 1er Teil: Irrationalzahlen und Grenzbegriff. 2er Teil: Unendliche Reihen, Produkte, Kettenbrüche u. Determinanten.

Πολυτιμότεραι δ' ἴσως καὶ τοῦ κειμένου αὐτοῦ εἶναι, ὡς εἰκός, αἱ τὸ τρίτον περίπου ἑκάστης σελίδος πληροῦσαι παραπομπαὶ εἰς τὰς καθ' ἕκαστα ἐργασίας, δι' ὧν ἔχει τις πρὸ ὀφθαλμῶν ἀκόπως, ὅσα ἄλλως ἀτελέστατα καὶ μετὰ κόπου πολλοῦ θὰ ἠρεύνα ἐν τοῖς παντοιογλώσσοις καὶ παντοιοχρόνοις περιοδικοῖς.

Διὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ μνημειώδους τούτου ἔργου νέον προσκτᾶται ἡ Γερμανικὴ τίτλον ὡς Cultursprache, διότι ἀπὸ οὐδεμιᾶς βεβαίως βιβλιοθήκης, εἴτε δημοσίας εἴτε καὶ ἀτομικῆς μαθηματικοῦ ἀξίου τοῦ ὀνόματος, δύναται νὰ λείπῃ ἡ «Μαθηματικὴ ἐγκυκλοπαιδεία».

Ἐν Γοττίγγῃ, κατὰ Νοέμβριον 1898.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ Δ. Φ.

ΝΕΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ

ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

Ἂν ἐπανέρχωμαι σήμερον ἐπὶ τὸ ἐθνολογικὸν ζήτημα περὶ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων, ποιῶ τοῦτο οὐχὶ κυρίως, ἵν' ἀντείπω πρὸς τοὺς ἀντιφρονοῦντας, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἵνα ἐπιρρώσω μὲν τὰς πρότερον προσαχθείσας ἀποδείξεις μου, προσαγάγω δὲ καὶ νέας τινάς, ἰσχυροράτας κατὰ τὴν κρίσιν μου, τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτῶν, ἀποδείξεις ἃς πρὸ δύο ἐτῶν τὸ μὲν δὲν ἔκρινα ἀναγκαίας, τὸ δὲ διὰ τὴν τότε ἔτι ἀτέλειαν τῶν περὶ τῆς Θρακικῆς, Φρυγικῆς καὶ Ἰλλυρικῆς γλώσσης γνώσεων ἡμῶν δὲν ἠδυνάμην νὰ προσαγάγω. Δὲν θέλω δ' ὅμως ἀποστῇ καὶ παντὸς ἐλέγχου τῶν ἐναντίων δοξασιῶν, ἅτε φρονῶν ὅτι καλὸν μὲν εἶναι βεβαίως τὸ ἀεὶ προτρέχειν καὶ ἀνακαλύπτειν τὴν ἀλήθειαν, χρήσιμον δὲ καὶ ἀναγκαῖον πολλάκις καὶ τὸ καθαίρειν τὴν ὁδὸν ἀπὸ τῶν τυχὸν ἀναφυομένων πλανῶν, ἵνα οἱ κατόπιν ἐρχόμενοι ἀπροσκόπτως βαίνωσιν ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν.

Ἐπειδὴ δ' αἱ ἀποδείξεις μου, ὡς εἰκός, θὰ ἦναι κυρίως γλωσσικαί, ἤτοι εἰλημμέναι ἐκ τῆς γλώσσης ἣν οἱ Μακεδόνες ἐλάλουν τὸ πάλαι, ἐπιβάλλεταί μοι, ἵνα πρὸ πάσης γλωσσικῆς ἀποδείξεως ἀποδείξω αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔγκυρον αὐτῆς τῆς βάσεώς μου, τ. ἔ. ὅτι ἡ γλῶσσα ἣν οἱ Μακεδόνες ἐλάλουν δύναται νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἐθνολογικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἦν ἀρχαιόθεν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Μακεδόσιν, ἰθαγενής, καὶ δύναται νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἐθνισμοῦ αὐτῶν

Χαρακτηριστικὰ ἑκάστου νεωτέρου ἔθνους ὑπολαμβάνομεν πρῶτον μὲν τὸν κοινὸν καὶ ὅμοιον πνευματικὸν θησαυρὸν αὐτοῦ, ἤτοι τὰ κοινὰ φρονήματα, τὰς κοινὰς παραδόσεις, τὰ κοινὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ἔπειτα τὸ ὁμόγλωσσον, τὸ ὅμαιμον, τὸ ὁμόθρησκον, τὸν ὅμοιον σχηματισμὸν τοῦ κρανίου, τὸ κοινὸν ὄνομα κτλ. Ἀλλὰ τούτων ἔνια δύνανται κάλλιστα νὰ ἐλλείπωσι, λ. χ. τὸ ὅμαιμον, τὸ ὁμόθρησκον, ὁ κοινὸς τύπος τοῦ κρανίου, τὸ ὁμόγλωσσον κτλ. Οὕτω π. χ. οἱ Χριστιανοὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μεταχειρίζονται τὴν Τουρκικήν, οὐκ ὀλίγοι δ' Ἕλληνες τῆς Ἠπείρου τὴν Ἀλβανικὴν καὶ πολυάριθμοι Μακεδόνες καὶ Θρᾷκες Ἕλληνες τὴν Βουλγαρικήν· ἀλλ' αἱ κοιναὶ παραδόσεις, τὰ κοινὰ φρονήματα, ἡ συνείδησις τοῦ κοινοῦ καὶ ἐνδόξου παρελθόντος, τὸ ὁμόθρησκον βοῶσιν αὐτοῖς καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ ὅτι εἶναι Ἕλληνες. Καὶ πάλιν τὸ ὅμαιμον, τὸ ὁμόγλωσσον, ἡ ὁμοιότης τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ κρανίου δὲν δύνανται νὰ πείσωσι τοὺς Μωαμεθανοὺς τῆς Κρήτης ὅτι εἶναι Ἕλληνες, ἐπειδὴ ταῖς ψυχαῖς, ἤτοι τοῖς φρονήμασι, ταῖς παραδόσεσι, τοῖς πόθοις κτλ. ἔχουσι δουλωθῆ ξένοις.

Ἀλλὰ περὶ τῶν προϊστορικῶν χρόνων προκειμένου τὰ πράγματα εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν διάφορα, κατ' ἀνάγκην ἄρα καὶ ἡ μέθοδος ἡμῶν ἔσται ἄλλη. Τῶν ἐν τοῖς προϊστορικοῖς δηλονότι χρόνοις σχηματισθέντων ἐθνῶν οὔτε ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς οὔτε ἡ θρησκεία οὔτε ὁ σχηματισμὸς τοῦ κρανίου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς κριτήριον· ἐπειδὴ τῶν μὲν πόθων καὶ φρονημάτων αὐτῶν οὐδεμίαν ἔχομεν γνῶσιν, ἡ δὲ θρησκεία καὶ ἂν τυχὸν δυνώμεθα νὰ συναγάγωμέν τι ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν κατόπιν παραδοθέντων ἡμῖν περὶ αὐτῆς, δύναται κάλ-

λιστα νὰ ἔχῃ εἰσκομισθῆ εἰς αὐτὰ ἔξωθεν· καὶ τέλος ὁ σχηματισμὸς τοῦ κρανίου δὲν εἶναι τοσοῦτον ἀνεπτυγμένος ἰδιαιτέρως ἐν ἑκάστῳ ἔθνει, ὥστε νὰ ἦναι δυνατὸν πάντοτε εὐκόλως καὶ ἀκριβῶς ἐκ τῆς ὄψεως κρανίου τινὸς νὰ ὁρίζηται ἡ ἐθνολογικὴ σχέσις τοῦ εἰς ὃν ἀνῆκεν ἀνθρώπου, ἐπειδὴ οἱ τύποι τῶν κρανίων καὶ σὺν τῷ χρόνῳ πολυειδῶς ἀνεμίχθησαν καὶ ἐξ ἀρχῆς φαίνεται ὅτι δὲν ἦσαν οὕτω διακεκριμένοι, ὅσον πρὸ ὀλίγου ἔτι ἐπιστεύετο.

Τὸ μόνον ἄρα ὑπολειπόμενον ἡμῖν χαρακτηριστικὸν τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκείνων ἐθνολογικῶν σχέσεων εἶναι ἡ γλῶσσα, ἢ μᾶλλον μόρια, ψιχία τινα αὐτῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐλλιπῆ. Διὸ ἂν ὁ σχηματισμὸς τῶν ἐθνῶν καὶ γλωσσῶν ἐτελεῖτο κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἐν τοῖς ἱστορικοῖς, καὶ δὴ ἂν ἐπεβάλλετο ἡμῖν ἡ ἀναζήτησις καὶ ἀπόδειξις τῶν αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς νῦν χρόνοις ἐθνολογικῶν χαρακτήρων, προφανὲς ὅτι πᾶς λόγος περὶ τῶν σχέσεων ἐκείνων ἐκ τῶν προτέρων θὰ ἐκρίνετο καθαρὰ ἀργολογία.

Ἀλλ' εὐτυχῶς τὰ πράγματα δὲν ἔχουσιν οὕτως, διὸ οὐδὲ τοῦ προβλήματος ἡ λύσις ὅλως ἄπελπις. Ἡ σύστασις δηλονότι τῶν νεωτέρων πεπολιτισμένων ἐθνῶν καὶ τῶν γλωσσῶν αὐτῶν συνετελέσθη ἐν χρόνοις καί, ὅπως ἡμεῖς ἐκ τῆς ἱστορίας καλῶς ἐπιστάμεθα, ἐπὶ ὅροις παντάπασι διαφόροις τῶν ἀρχαιοτάτων, προϊστορικῶν ἐκείνων. Οἱ Ρωμαῖοι δηλονότι ἐπέβαλον τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐπὶ τοσούτους ἀλλογλώσσους λαοὺς καὶ ἔθνη τὸ μὲν διὰ τῶν εὐτυχῶν πολέμων, τὸ δὲ διὰ τῆς ὑπερόχου διοικητικῆς αὐτῶν ἱκανότητος, τὸ δὲ διὰ τοῦ στρατοῦ, διὰ τῶν ἀποικιῶν, διὰ τῶν δικαστηρίων, διὰ τῶν γραμμάτων κτλ. ἐν ἑνὶ λόγῳ διὰ τοῦ πολλῷ ὑπερτέρου πολιτισμοῦ καὶ ὀργανισμοῦ αὐτῶν. Ὁμοίως οἱ Ἄραβες διὰ τῶν ὅπλων καὶ διὰ τῆς θρησκείας κτλ. Οἱ Τοῦρκοι ἐπέβαλον τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἕλληνας, καθ' ἃ καὶ οἱ Βούλγαροι ἐπὶ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ διὰ τοῦ κατακλύσαντος τὰς χώρας ἐκείνας πλήθους αὐτῶν. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς ἐκείνους χρόνους οὔτε διοίκησις οὔτε στρατὸς οὔτε δικαστήρια οὔτε φιλολογία ἢ σχολεῖα οὔτε πολιτισμὸς ὑπέροχος ὑπῆρχεν οὔτε ἡ θρησκεία εἶχεν ἀναπτυχθῆ καὶ διαμορφωθῆ ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε νὰ χρησιμεύῃ ὡς ἐθνικὴ βάσις ὅπως τὸ Ἰσλὰμ κατὰ τοὺς πρώτους μάλιστα αἰῶνας τῆς ἐμφανίσεως αὐτοῦ. Ὑπελείπετο ἄρα μόνη ἡ ὁδὸς τῆς κατακτήσεως καὶ τοῦ ὑπερβάλλοντος

πλήθους εἰς ἀπαρτισμὸν ἔθνους ἐκ στοιχείων ἑτερογενῶν. Ὅπου ἄρα οὔτε κατάκτησις ἐγένετο οὔτε πλῆθος ἐπελθὸν κατέκλυσε χώραν τινά, ἐκεῖ πρόδηλον εἶναι ὅτι οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται περὶ συγχωνεύσεως εἰς ἔθνος τι στοιχείων ἑτερογενῶν τὸ πρότερον.

Περὶ Μακεδονίας ἄρα ὄντος τοῦ λόγου, ἐὰν ἀποδειχθῇ ὅτι αἰῶνας πολλούς, χιλιάδα ὅλην ἐτῶν πρὸ τοῦ Ὁμήρου, ἤτοι πρὸ παντὸς ἀξίου λόγου Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἐξαπλώσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐλαλεῖτο ἐν Μακεδονίᾳ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τότε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ δύνηται νὰ λεχθῇ περὶ τῶν Μακεδόνων ὅπερ περὶ τῶν Γαλατῶν, τῶν Αἰγυπτίων κλπ. λέγεται, ὅτι δηλ. ἐγκαταλιπόντες τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν παρέλαβον τὴν Ἑλληνικήν, διότι οὔτε κατάκτησις καὶ διοίκησις τῆς Μακεδονίας οὔτε κατακλυσμὸς αὐτῆς ὑπὸ τῶν πρὸς μεσημβρίαν κατοικούντων Ἑλλήνων ἐγένετό ποτε, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ παρατηρεῖται ὅτι ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον καθόλου εἰπεῖν φέρονται τὰ ἔθνη, οὐχὶ τἀνάπαλιν, οὔτε ὁ πρωτογενὴς πολιτισμὸς τῶν ἀρχαιοτάτων προμυκηναϊκῶν χρόνων ἠδύνατο νὰ ἐπιδράσῃ τοσοῦτον ἐπ' αὐτούς.

Ἀλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν ν' ἀποδειχθῇ ὅτι αἰῶνας πολλοὺς πρὸ πάσης ἱστορικῆς παραδόσεως ἐλαλεῖτο ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν Μακεδονίᾳ; Τοῦτο φαίνεται παντάπασιν ἀνέφικτον, ἀλλ' ὅμως ἀληθῶς δὲν εἶναι οὐδαμῶς ἀδύνατον, ἐπειδὴ καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ διάσημος ἐθνολόγος W. Thomaschek ἐν τῇ πραγματείᾳ αὐτοῦ, Die alten Thraker Α' 2 «Ἡ ἐξεύρεσις καὶ διάγνωσις τῶν φωνητικῶν νόμων ἐν ταῖς Ἰαπετικαῖς γλώσσαις ἔχει ἐπὶ τοσοῦτον προβῆ, ὥστε ἔκ τινων φθόγγων, οἵτινες εὑρίσκονται ἔν τινι γλώσσῃ, ἔστω καὶ ἐλλιπέστατα παραδοθείσῃ, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς ἄλλους ἄλλων γλωσσῶν καὶ οἵτινες πρὶν μὲν ἐνομίζοντο ἀσήμαντοι, νῦν δὲ κατέστησαν σφόδρα σημαντικοί, δύναται νὰ συναχθῇ βέβαιον συμπέρασμα περὶ τῆς θέσεως τῆς γλώσσης ταύτης ἐν τῷ κύκλῳ τῶν συγγενῶν γλωσσῶν. Ὁ γλωσσολόγος εὑρίσκεται κατὰ τὰς ἐρεύνας ταύτας ἐν ὁμοίᾳ θέσει πρὸς τὸν παλαιοντολόγον, ὅστις καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἐλαχίστων ὑπολειμμάτων ἐν γεωλογικῷ τινι στρώματι δύναται νὰ καθορίσῃ τὴν ἡλικίαν αὐτῶν καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν ταῦτα γενετικῶς συνδέονται πρὸς τοὺς λοιποὺς ὀργανισμούς. Ἔστω μηδὲν ἀπείρητον».

Ὅτι δ' ἀληθῶς ταῦτα οὕτως ἔχουσι, δῆλον καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐκ τῶν ἐλαχίστων λειψάνων τῆς γλώσσης τῶν Θρᾳκῶν καὶ Φρυγῶν, ὁ

κ. P. Kretschmer ἐδίδαξεν ἐν σελ. 220 τοῦ καλλίστου βιβλίου αὐτοῦ, Einleitung in die Geschichte der griechischen Sprache, ὅτι «Ἡ γλῶσσα τῶν Θρακῶν καὶ Φρυγῶν ὀφείλει πρὸ παντὸς νὰ θεωρηθῇ αὐθύπαρκτος καὶ αὐτοτελὴς γλῶσσα, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Γερμανική. Αὕτη διέσωσεν ἡμῖν ἀρχαίας Ἰαπετικὰς ἰδιότητας καὶ γλωσσικὸν θησαυρόν, ἅτινα μάτην ζητοῦμεν ἐν ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις . . .».

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Kretschmer αὐτόθι 241 ὅτι «Ὁ ἄπειρος τῶν φωνητικῶν ζητημάτων καὶ ἐρευνῶν δὲν καταπείθεται εὐκόλως διὰ φωνητικῶν ἐπιχειρημάτων καὶ ἀποδείξεων, εἰ καὶ κατ' ἀλήθειαν αὗται εἶναι αἱ πασῶν ἰσχυρόταται, ἅτε ὅλως ἀνεξάρτητοι αὐθαιρέτων ὑποκειμενικῶν ἐκδοχῶν». Ἀλλὰ τοῦτο, φρονῶ, δὲν εἶναι ἐλάττωμα τῶν γλωσσικῶν ἀποδείξεων, ὅπως δὲν εἶναι ἐλάττωμα τῶν ἀστρονομικῶν ὅτι χρῄζουσι μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν, ἀπροσίτων τοῖς ἀμυήτοις. Λοιπὸν ἔλθωμεν ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις.

Πάντες σήμερον ὁμολογοῦσιν ὅτι κατὰ τὸν ἔνατον ἢ καὶ δέκατον αἰῶνα, ἐπὶ Ὁμήρου, αἱ Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι εἶχον τελείως ἀναπτυχθῇ καὶ διαμορφωθῇ, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα πολὺ πρὸ τοῦ Ὁμήρου εἶχε διασχισθῇ εἰς διαλέκτους καθ' ἃ καὶ τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων εἰς φυλάς, καὶ ὅτι οἱ διασχισθέντες οὗτοι κλάδοι, μακρότατον χρόνον, αἰῶνας πάντως πολλοὺς μετὰ τῶν ἀπ' ἀλλήλων χωρισμόν, εἶχον ζήσει πρὸ πάσης ἱστορικῆς παραδόσεως καὶ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐξειλίχθησαν καὶ κατέστησαν οὗτοι διάφοροι ἀλλήλων. Πόσον ἀκριβῶς χρόνον ἀπῄτησεν ἡ ἐξέλιξις αὕτη, δὲν δυνάμεθα, οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν, νὰ ὁρίσωμεν. Ἀλλ' ἂν μὴ παντάπασιν ἀπατῶμαι, φρονῶ ὅτι πολὺ μᾶλλον κινδυνεύει νὰ σφαλῇ ὁ μικρὸν ἢ ὁ μακρὸν αὐτὸν παραδεχόμενος, καθ' ὅσον πρῶτον παρατηρεῖται ὅτι καθολικὸς χαρακτὴρ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τοῦ πρώτου χωρισμοῦ αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν μέχρι σήμερον ὑπῆρξε τὸ συντηρητικόν, τὸ βραδέως μεταβάλλεσθαι, ὥστε καὶ τῆς παλαιοτάτης κοινῆς Ἰαπετικῆς πλεῖστα καὶ ταῦτα πιστότατα διετήρησε στοιχεῖα ἔν τε τοῖς φθόγγοις καὶ τῇ κλίσει κλπ., καὶ μέχρι σήμερον πλείονα ἢ ἄλλη τις διασῴζει ἀρχαιοπινέστατα ἐν τῇ κλίσει. Δῆλον ἄρα ὅτι τὰ διαλεκτικὰ ταῦτα χαρακτηριστικὰ κατ' ἀνάγ-

κην ἀμείλικτον ἀπήτησαν μακροτάτους χρόνους ἵν' ἀναπτυχθῶσιν ὁποῖα ἡμῖν ἐμφανίζονται ἐν τοῖς πρώτοις γλωσσικοῖς μνημείοις. Ἔπειτα τὸ ζήτημα τῆς διασπάσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς διαλέκτους συνδέεται, ἂν μὴ σφάλλωμαι, στενότατα μετὰ τῆς καταλήψεως τῆς πολυσχιδοῦς χερσονήσου ἡμῶν ὑπὸ τῶν προγόνων τῶν Ἑλλήνων· διότι ταχέως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ὑπὸ τῆς φύσεως πολλαχῶς τετμημένης χώρας ἡμῶν ἐπῆλθε βεβαίως ὁ χωρισμὸς τῶν Ἑλλήνων εἰς φυλὰς καὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν εἰς διαλέκτους. Ἐννοεῖται δ' ὅτι καὶ ὁ χρόνος τῆς καταλήψεως ταύτης εἶναι ἄγνωστος ἡμῖν· ἀλλ' ὅταν τις ἐνθυμηθῇ, ὅτι ἡ μετάβασις τῶν Φρυγῶν εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Μακεδονίας καὶ Θρᾴκης ἀνάγεται ὑπὸ πολλῶν εἰς τὴν τρίτην π. Χ. χιλιετηρίδα (πρβλ. Kretschmer, Einleitung 174 κέξ., καὶ U. Köhler, Sitzungsber. der Berl. Akad. 1897 σελ. 271), οὗτοι δὲ πιθανώτατα τούτου ἕνεκα ἐτράπησαν πρὸς τὴν Ἀσίαν, ἐπειδὴ ἡ πρὸς μεσημβρίαν χώρα κατῳκεῖτο ἤδη τότε καὶ ὑπερησπίζετο ὑπὸ τῶν καταλαβόντων αὐτὴν πρότερον πολεμικωτέρων Ἑλλήνων, τότε πείθεται ὅτι πολὺ πρότερον ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐλαλεῖτο ἐν Ἑλλάδι καὶ δὴ εἶχεν ἀρχίσει νὰ διασπᾶται εἰς διαλέκτους.

Ἀλλὰ πρὸ τῆς διασπάσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς φυλὰς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς διαλέκτους ἤτοι πρὸ τῆς ἀναπτύξεως τῶν διαλεκτικῶν τούτων χαρακτήρων εἶναι πρόδηλον ὅτι θ' ἀνεπτύχθησαν ἄλλοι τινὲς χαρακτῆρες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, λέγω τοὺς κοινοὺς πάσῃ τῇ γλώσσῃ. Διότι κατὰ λογικοὺς καὶ ἐμπειρικοὺς νόμους ἀνάγκη ἀπαραίτητος ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι πρὸ τῆς διασπορᾶς τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς Ἠπείρου καὶ Μακεδονίας μέχρι τῆς Κύπρου καὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Σικελίας μέχρι τοῦ Πόντου καὶ τῆς Ῥωσσίας συνῴκουν που ἐν μικροτέρῳ χώρῳ, εὐαριθμότεροι πάντως ὄντες, καὶ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐγένοντο ἀλλοιώσεις τινὲς τῆς ἡνωμένης ἔτι γλώσσης καὶ αὗται κληροδοτηθεῖσαι ταῖς διαλέκτοις εἶναι κοιναὶ ταύταις πάσαις καὶ δὴ χαρακτῆρες τῆς συμπάσης Ἑλληνικῆς. Τὴν γένεσιν ἄρα τῶν κοινῶν χαρακτήρων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀνάγομεν ἀναγκαίως εἰς παλαιοτέρους χρόνους ἢ τὴν γένεσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν διαλεκτικῶν. Τούτων δὲ νῦν τῶν προδιαλεκτικῶν, ἤτοι τῶν πρὸ τῆς διασπάσεως τῆς γλώσσης εἰς δια-

λέκτους ἀναπτυχθέντων χαρακτήρων μετέχει, ὅπως εὐκόλως δύναται ν' ἀποδειχθῇ, καὶ ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος.

Καὶ θὰ ἠδύνατο μέν τις ἰσχυρογνωμονέστερος ἴσως ὢν νά μοι ὁμολογήσῃ τοῦτο, ἀλλ' ἅμα καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν μετοχὴν ταύτην λέγων ὅτι τοῦτο γίνεται, ἐπειδὴ βραδύτερον διεδόθη εἰς τὴν χώραν ἐκείνην ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μετὰ τῶν χαρακτήρων αὐτῆςτούτων· ἀλλ' ἡ ἀντίρρησις αὕτη πίπτει εὐθὺς ὡς ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα παρατηροῦνται ἐν λέξεσιν οὐκ ἐπεισάκτοις, ἀλλὰ γνησίαις Μακεδονικαῖς καὶ μόνον Μακεδονικαῖς, ἀγνώστοις δ' ὅλως ἐν ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις. Αἱ ἰδιάζουσαι ἄρα τοῖς Μακεδόσι λέξεις αὗται δεικνύουσαι παθήματα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης αἰῶνας πολλοὺς πρὸ τοῦ Ὁμήρου γενόμενα καὶ τὴν ὅλην Ἑλληνικὴν χαρακτηρίζοντα, μαρτυροῦσι μεγαλοφώνως, ὅτι καὶ τότε οἱ Μακεδόνες ἐλάλουν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, ὅτι καὶ τότε συνέβαινον καὶ ἐν αὐτῇ τὰ ἐν πάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ χαρακτηριστικὰ παθήματα καὶ αἱ ἀλλοιώσεις, καὶ δὴ καὶ ὅτι ἦν ἡ αὐτὴ ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων μέχρις Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ τίνα τὰ κοινὰ καὶ ἀρχαιοπινέστατα παθήματα καὶ τεκμήρια ταῦτα;

Εἶναι πασίγνωστον τὸ ἐν τῇ γραμματικῇ διδασκόμενον πάθημα τῆς ἀνομοιώσεως, καθ' ὃ ἐκ δύο δασέων ἐν δυσὶ συλλαβαῖς τῆς αὐτῆς λέξεως τὸ πρὶν ἐκφωνουμένων ἐτράπη τὸ πρῶτον ἔπειτα εἰς τὸ ἀντίστοιχον αὐτοῦ ψιλόν· π. χ. τρέφω, τροφή, τρίχα, ταχύς, τρέχω, πέφυκα, κίχρημι, τίθημι, παχύς, πῆχυς, ἔχω, ἴσχω, ἀδελφός, ἄλοχος, κτλ. Καὶ τὸ πάθημα τοῦτο οὐ μόνον ἐπὶ Ὁμήρου εἶναι τελείως ἀνεπτυγμένον, ἀλλ' εὑρίσκεται καὶ ἐν πάσαις ἀνεξαιρέτως ταῖς διαλέκτοις καὶ δὴ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνεφάνη καὶ ἐτελέσθη ἐν τῇ προδιαλεκτικῇ περιόδῳ ἤτοι ἐν τῇ ἀδιασπάστῳ ἔτι, τῇ πανελληνίῳ ὡς εἰπεῖν γλώσσῃ.

Τὸ πάθος δὲ τοῦτο ἔπαθον καὶ λέξεις γνήσιαι Μακεδονικαί, ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ διαλέκτῳ ἀπαντῶσαι, ἤτοι ἡ λέξις κεβλὰ ἀντὶ παλαιοτέρου *χεφλα, πέχαρι = ἔλαφος ἀντὶ *φεχαρι, καὶ ἡ λέξις κάλιθος ἀντὶ *χάλιθος, ἥτις παρὰ μόνοις τοῖς Μακεδόσι λήγουσα εἰς -ιθος, παρὰ δὲ τοῖς ἄλλοις εἰς -ιος ἢ -ιδος, μόνον παρ' αὐτοῖς ἠδύνατο νὰ πάθῃ ἀνομοίωσιν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς ἔτι παλαιοτέρους χρόνους δυνάμεθα ν' ἀνέλθωμεν. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι τἀρχαῖα Ἰαπετικὰ δασέα bh dh gh ἐν πά-

σαις ταῖς πρὸς βορρᾶν τῆς Μακεδονίας λαλουμέναις γλώσσαις, ἤτοι τῇ Ἰλλυρικῇ, τῇ Θρᾳκικῇ, τῇ Φρυγικῇ, τῇ Λιθουανικῇ, τῇ Γερμανικῇ, τῇ Κελτικῇ, τῇ Σλαυϊκῇ ἀποβαλόντα τὸ δασὺ πνεῦμα ἐτράπησαν εἰς μέσα b d g, ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι ἐτράπησαν ἀπὸ ἠχηρῶν bh dh gh εἰς ἄηχα, ἀλλὰ πάντοτε δασέα ph th kh. Τοῦτο δὲ ἀποδείκνυται ἀναντιλέκτως διὰ τοῦ μνημονευθέντος πάθους τῆς ἀνομοιώσεως ὅτι ἔπαθον καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ, ὅτι δηλ. καὶ αὐτόθι τὰ ἠχηρὰ bh dh gh ἐγένοντο ph th kh.

Καθ' ὃν δηλ. τρόπον ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ τὸ bhebhūva ἐγένετο πρῶτον πΗεπΗυκα, τὸ dhidhēmi πρῶτον τΗιτΗημι, ἔπειτα κατ' ἀνομοίωσιν πεπΗυκα, τιτΗημι ἤτοι πέφυκα, τίθημι, μετὰ ψιλοῦ οὐχὶ μέσου ἐν τῇ πρώτῃ συλλαβῇ (ἐνῷ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Ἰνδῶν ἡ ἀνομοίωσις γενομένη ἐπὶ τῶν ἠχηρῶν δασέων bh dh gh ἔδωκε b d g, πρβλ. bahus = παχύς, bōdhatē = πεύθεται, babhūva = πέφυκα, dadhāmi = τίθημι, bidhē'da, jagā'ma κτλ.), οὕτω καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ ἐκ τοῦ ghebhalā ἐγένετο πρῶτον κΗεπΗαλά, ἔπειτα ἀνομοιώσει κεπΗαλὰ - κεφαλὰ καὶ κατόπιν κεϐαλά. Ὁμοίως ἐκ τοῦ *ghalidhos - *khalithos - *χάλιθος - κάλιθος, bheghari - phekhari - *φεχαρι - πέχαρι κλπ. Ἂν μὴ ἐτρέπετο τὸ ἠχηρὸν δασὺ πρότερον εἰς ἄηχον δασύ, θὰ εἴχομεν Μακεδονικὸν γεϐαλά, γάλιθος, βέχαρι, ὅπως ἔχομεν Ἰνδ. bahus οὐχὶ pahus παρὰ τὸ παχύς, bōdhatē οὐχὶ pōdhatē παρὰ τὸ πεύθεται, καὶ dadhāu οὐχὶ tadhāu ὅπως τέθηκε, κλπ. Ἡ ὕπαρξις ἄρα τοῦ κ, π, οὐχὶ τοῦ γ, ϐ, ἐν τῇ πρώτῃ συλλαβῇ τοῦ κατ' ἀνομοίωσιν προελθόντος κεϐαλά, κεϐλά, κάλιθος, πέχαρι πείθει καὶ αὐτὸν τὸν Θωμᾶν ὅτι πρότερον συνέβη καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ ἡ τροπὴ τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα, τοῦ bh dh gh εἰς ph th kh ἢ φ θ χ, καὶ ἔπειτα ἡ κατ' ἀνομοίωσιν τροπὴ τούτων, ὁσάκις ἐν τῇ λέξει ἦν καὶ δεύτερον δασύ, εἰς τὰ ἀντίστοιχα αὐτῶν ψιλὰ κ π τ, καὶ πάλιν βραδύτερον τὰ ὑπολειφθέντα δασέα φ θ εἰς τὰ μέσα ϐ δ. Διὰ ταῦτα δὲ τὰ Μακεδονικὰ μέσα β δ οὐδαμῶς δύνανται, ὅπως πάντοτε μέχρι τοῦδε ἐγίνετο, νὰ ὑπολαμβάνωνται ὅμοια ὡς πρὸς τὴν ἱστορικὴν γένεσιν (ὡς πρὸς τὴν προφορὰν οὐδὲν δύναται νὰ λεχθῇ πειστικὸν) τοῖς μέσοις b d τῶν ἄλλων γλωσσῶν (1). Τὰ πάθη ἄρα τῆς

(1) Πολλοὶ δουλεύοντες τῇ ὑποθέσει ὅτι τὰ μέσα ἐν Μακεδονίᾳ ἀντεστοίχουν πρὸς τὰ τῆς Ἑλληνικῆς δασέα καὶ ἐπιστάμενοι ὅτι τὸ κεφαλὰ-κεϐαλά-κεϐλά, καθ' ἃ

τροπῆς τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα δασέα, bh dh gh εἰς ph th kh φ, θ, χ, καὶ τὸ τῆς ἀνομοιώσεως τὰ προσδιάζοντα τῇ Ἑλληνικῇ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς βορειότερον λαλουμένας ἀδελφὰς γλώσσας παρατηροῦνται καὶ ἐν Μακεδονίᾳ. (Ἴδε τὸν ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι πίνακα).

Τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν τοῦ κεβαλά, κάλιθος κτт. καὶ τὴν διαφορὰν τῆς Μακεδονικῆς ἀπὸ τῆς γλώσσης τῶν Θρακῶν καὶ Φρυγῶν κατανοεῖ τις μάλιστα πάντων, ὅταν παραβάλῃ τὰ κατ' ἀνομοίωσιν γενόμενα ταῦτα κεβλά, κάλιθος, πέχαρι πρὸς τὰ συμβάντα ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Θρακῶν καὶ Φρυγῶν. Ἐν ταῖς γλώσσαις δηλ. ταύταις ἐκ τῆς ῥίζης dheigh dhigh (τῆς παρ' ἡμῖν τραπείσης πρῶτον εἰς theikh καὶ ἔπειτα εἰς τεικΗ-τεῖχος), ἐγένετο δι' ἀποβολῆς τοῦ δασέος ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἀφώνων dig-diz, ὅθεν δίζος= τεῖχος· καὶ ἐκ τῆς ῥίζης bhendh (ὅθεν παρ' ἡμῖν phenth-πενθ-πενθ-ερός, πείσματα (νηῶν) ἀντὶ πένθ-σματα) ἐγένετο ἀποβολῇ τοῦ δασέος bend-, ὅθεν ὅπως παρὰ τοῖς Λιθ. bendras, παρὰ τοῖς Γερμ. binden, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς Φρυξὶ βανδάκης-μανδάκης (πρβλ. Kretschmer ἔνθα ἀνωτ. σελ. 229, 236).

Καὶ νῦν, ἐλπίζω, θέλει νοηθῆ καὶ μάλιστα ἐπανορθωθῆ ἡ γνώμη τοῦ Kretschmer ἐν Einl. 229 εἰπόντος ὅτι «ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τῶν συμφώνων ἡ Φρυγικὴ καὶ Θρακικὴ γλῶσσα ἀντίκειται ἐν πολλοῖς (ἀλλ' οὐχὶ ἐν πᾶσι) τῇ Ἑλληνικῇ καὶ τάσσεται μετὰ τῶν Ἀρίων καὶ Σλαυικῶν γλωσσῶν». Καὶ 262 «ὅπως ἐν τῇ Θρακικῇ, Φρυγικῇ, Μακεδονικῇ καὶ ταῖς βορειοτέραις ἀδελφαῖς γλώσσαις οὕτω καὶ ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ τὰ ἠχηρὰ δασέα bh, dh, gh ἀντικαθίστανται διὰ τῶν

τὸ Γοτθ. gibla, ἀρχ. Γερμ. gebal ἐμφαίνει, προῆλθεν ἐκ τοῦ *ghebhala, διατείνονται ὅτι οὐχὶ κεβαλά, κεβλά, Κεβαλῖνος, Κέβαλος, κτт. ἦν ὁ Μακεδονικὸς τύπος, ἀλλ' ὁ ὑπὸ Ἡσυχίου ἄνευ ἐθνικοῦ μνημονευόμενος γαβαλά. Ἀλλὰ πρῶτον εἶναι ἀναμφιβόλως μεγίστη αὐθαιρεσία ἡ ἀπόδοσις τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ οὐχὶ τοῦ τύπου κεβαλά, κεβλά, ὅστις πολλαχῶς ἀνομολογεῖται Μακεδονικός, ἀλλὰ τοῦ γαβαλὰ ἄνευ μαρτυρίας τινὸς οἱασδήποτε. Ὁ δὲ διισχυρισμὸς ὅτι οἱ καταγράψαντες τὸ κεβαλά, κεβλά, Κέβαλος κτт. ἐξήλλήνισαν τὴν ἄρχουσαν συλλαβήν, φαίνεται παντελῶς ἀστήρικτος· ἢ διατί δὲν προέβησαν ἐπίσης εἰς τὸν ἐξελληνισμὸν καὶ τῆς δευτέρας συλλαβῆς; Ἐν τέλει παρατηρῶ ὅτι, καθ' ἃ ὁ Fick εἴκασεν ἐν ταῖς Συμβολαῖς τοῦ Bezzenberger Τόμ ΚΔ' σελ. 298, ἡ λέξις γαβαλά εἶναι ἐτυμολογικῶς παντάπασι διάφορος τῆς κεφαλά-κεβαλά, ἐπειδὴ ἡ μὲν γαβαλά ἀναλυομένη εἰς γλαβα-λα ἤτοι γαλϜα-λα συνάπτεται πρὸς τὸ Λιθ. galva καὶ Σλαυ. glava, ἡ δὲ κεφαλά ἀναγομένη εἰς ἀρχαιότατον ghebhala συνδέεται τῷ gibla, gebal κλπ.

Ἰαπετικά

bh dh gh

Ἰνδικά	Ἑλληνικά	Κελτικά, Γερμανικά, Λιθουανικά, Σλαυικά, Ἰλλυρικά, Θρακικά, Φρυγικά
bh dh gh ἢ b d g*	ph, th, kh	b, d, g
	φ θ χ ἢ π, τ, κ*	
	β δ τῶν Μακεδόνων	

* Κατ' ἀνομοίωσιν

μέσων b, d, g». Διότι κατ' ἀλήθειαν ἐν πᾶσι καὶ οὐχὶ μόνον ἐν πολλοῖς ἀντίκειται ἡ Θρᾳκικὴ καὶ Φρυγικὴ τῇ Ἑλληνικῇ (πρβλ. λ. χ. πρὸ πάντων ιος Φρυγ.=ὅς, ἤτοι τὸ j ἐκεῖ ἔμεινε, παρ' ἡμῖν ἐτράπη εἰς δασύ, ἄδδακετ=ἔδωκε, ἄββερετ = ἔφερε κλπ.), καὶ ἀληθῶς οὐκ ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ ἀντικαθίστανται τὰ ἠχηρὰ δασέα διὰ τῶν μέσων ὁμοίως τῇ Ἰλλυρικῇ, Θρᾳκικῇ καὶ Φρυγικῇ.

Ἡ ἀνομοίωσις ἄρα ἐν τῷ κεβλά, κάλιθος, πέχαρι καὶ ἡ ἀρχαιοτέρα ἔτι τροπὴ τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα, παθήματα γενόμενα καὶ ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Μακεδόνων καὶ ταῦτα πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τοῦ Ὁμήρου, βοῶσιν ὅτι ἔκτοτε ἐλαλεῖτο ἡ γλῶσσα αὕτη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ ἔκτοτε ἔπασχεν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν φωνητικὰς καὶ ἄλλας ἀλλοιώσεις, οἵας περίπου καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν.

Πρὸς ταύτην τὴν ἐκ τῶν φωνητικῶν νόμων συναγομένην ἀναντίλεκτον ἀπόδειξιν τοῦ ἰθαγενοῦς ἀρχαιόθεν βίου τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν Μακεδονίᾳ συμφωνεῖ πληρέστατα τοῦτο μὲν ἑτέρα τις γλωσσικὴ ἀπόδειξις αὐτοῦ τούτου τοῦ οὐκ ἐπεισάκτου αὐτῆς, συναγομένη ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ὅτι λέξεις τινὲς Ἑλληνικαὶ εἶχον διά-

φορον σημασίαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ διάφορον ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, ὅπερ φαίνεται ἀποβάλλον πάντα δανεισμὸν αὐτῶν (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Η´ σελ. 20), τοῦτο δὲ ἡ ἱστορικὴ μαρτυρία τοῦ Στράβωνος λέγοντος ὅτι πρὸ αὐτοῦ «ἔνιοι καὶ σύμπασαν τὴν μέχρι Κορκύρας Μακεδονίαν προσαγορεύουσιν, ὅτι καὶ κουρᾷ καὶ **διαλέκτῳ** καὶ χλαμύδι καὶ ἄλλοις τοιούτοις χρῶνται παραπλησίοις» Ζ´ 326. Διότι ἂν ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰσήγετο εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλόγλωσσον τὸ πρὶν οὖσαν, ἐκ τῶν παρὰ τὴν θάλασσαν ἐποίκων Ἑλλήνων, αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ εἶναι ὁμοία καὶ παραπλησία πρὸς τὴν Ἠπειρωτικήν, ὅπως ἔνιοι πρὸ τοῦ Στράβωνος εὕρισκον, ἀλλὰ θὰ ἦτο κατ' ἀνάγκην ἀπαραίτητον Ἰωνική, ἐπειδὴ Ἴωνες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατῴκησαν ἐν ταῖς χώραις ἐκείναις (1). Δὲν ἔλαβον ἄρα οἱ Μακεδόνες τὴν Ἑλληνικὴν αὐτῶν διάλεκτον παρὰ τῶν γειτόνων Ἰώνων ἀποίκων. Ἀλλ' οὐδὲ βεβαίως παρὰ τῶν ὁμοίως σφόδρα ὑπολειφθέντων ἐν τῇ ἀναπτύξει τοῦ πολιτισμοῦ Ἠπειρωτῶν ἠδύναντο νὰ λάβωσιν αὐτήν, καὶ πᾶσα ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἦν ἐξ ἀρχῆς ὁποία καὶ ἔπειτα ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις, ἤτοι Ἑλληνικὴ διάλεκτος ἴδιον σχοῦσα βίον καὶ ἀνάπτυξιν.

Πρόσθες ταῖς ἀποδείξεσι ταύταις καὶ τοῦτο ὅτι οἱ παραδεχόμενοι τὸν μετέπειτα ἐξελληνισμὸν τῶν Μακεδόνων, ἀλλογλώσσων καὶ βαρβάρων τὸ πρὶν ὄντων, ὁμολογοῦσιν ἅμα τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδιδόμενον ἀγροῖκον καὶ ἄξεστον αὐτῶν, οὕτω δὲ περιπίπτουσιν εἰς μεγάλην παραδοξολογίαν ὑπολαμβάνοντες ὅτι οἱ Μακεδόνες ἠδύναντο νὰ παραλάβωσι τὸ δυσκολώτατον, τὴν γλῶσσαν, καὶ οὐχὶ τὸ σχετικῶς εὐκολώτερον, τοὺς τρόπους καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ὅμως πανταχοῦ τοῦ κόσμου, ὅπου δὲν συνέβη κατάκτησις, τοὺς τρόπους μᾶλλον ἢ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν τῶν πεπολιτισμένων μιμοῦνται οἱ λαοί. Οὐδὲ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν ἀνεπίδεκτοι πολιτισμοῦ, διότι ἡ κατόπιν ἱστορία αὐτῶν βοᾷ τοὐναντίον. Περὶ μεταδόσεως ἄρα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐκ τῆς μεσημβρινωτέρας Ἑλλάδος ἢ ὁποθενδήποτε ἄλλοθεν οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος.

Τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην, ὅτι δηλ. ἐξ ἀρχῆς ἦν ἰθαγενὴς ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐν Μακεδονίᾳ, ὅτι μάλιστα ἀπὸ τῶν πρώτων καταληφθεισῶν βορείων χωρῶν τούτων εἰσῆλθον κατὰ μικρὸν οἱ Ἕλληνες

(1) Ἄλλας τινὰς ἀποδείξεις τῆς ὁμοιότητος τῆς Μακεδονικῆς πρὸς τὴν Ἠπειρωτικὴν ἰδὲ ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Η´ σελ. 48 κἑξ.

εἰς τὴν χερσόνησον ἡμῶν, διδάσκει ἄλλοθεν ὁρμώμενος καὶ ὁ γνωστὸς τοῖς Ἕλλησιν Ulrich Köhler, ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῆς Ἀκαδημείας τοῦ Βερολίνου τοῦ 1897 σελ. 270 λέγων: «Ἡ ἀρχὴ τῆς μεταναστάσεως τῶν ἐθνῶν, ἥτις ἐπήνεγκε νέαν περίοδον πολιτισμοῦ ἐν ταῖς περὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος χώραις, κεῖται ἐν τῷ σκότει. Κατὰ τὴν συνήθη παράδοσιν ἡ μετανάστασις αὕτη ὡρμήθη ἐκ τῆς Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας. Ἡ δὲ νεωτέρα ἱστοριογραφία ἀκολουθεῖ κατ' οὐσίαν τῇ παραδόσει ταύτῃ, εἰ καὶ ὑπὸ τοῦ Niebuhr ἐξήρθη τὸ οὐχὶ ἱστορικὸν αὐτῆς, καὶ σήμερον ὑπὸ τῶν πλείστων ἀνομολογεῖται. Κατὰ τὴν νεωτάτην δὲ διατύπωσιν ὀρεινὰ φῦλα ἐκ τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος ἐξορμήσαντα εἰσήλασαν εἰς τὰς πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν χώρας τῆς Ἰλλυρικῆς χερσονήσου. Ἀλλ' ὅμως ὡρισμένα τινὰ γεγονότα δεικνύουσιν ἄλλην πορείαν. Πρὸ μακροῦ ἤδη χρόνου παρετηρήθη (1), ὅτι ἐν τῷ αὐλῶνι τῷ παρὰ τὸν μέσον τοῦ Ἀξιοῦ ῥοῦν κειμένῳ, καὶ κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς χρόνους τοῖς Παίοσιν ἀνήκοντι, ἀπαντῶσι πόλεις φέρουσαι ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ὀνόματα, οἷον Ἀταλάντη, Εἰδομένη, Γορτυνία (παρὰ Θουκυδίδῃ Β' 100, Γορτύνιον δὲ παρὰ τῷ Στράβωνι 329 Ἀποσπ. 4), Εὔρωπος. Τούτοις δὲ τοῖς παρὰ τὸν Ἀξιὸν ὀνόμασι πόλεων προστίθενται μεσημβρινώτερον καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς χώρας αἱ Ἴχναι τῆς Βοττιαίας καὶ περαιτέρω ἐν Πιερίᾳ παρὰ τὰ Θεσσαλικὰ ὅρια τὸ Δίον, ἐπιφανὴς ἑστία τῆς τοῦ Διὸς λατρείας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Μακεδονικῆς ἡγεμονίας. Ἐάν τις ἄνευ προκαταλήψεως ἐξετάζῃ τὰ πράγματα, κατ' ἀνάγκην θὰ καταλήξῃ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ χῶραι αὗται μεταξὺ τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τῆς Θεσσαλίας ἦσάν ποτε Ἑλληνικαί, τ.ἔ. κατῳκοῦντο ὑπὸ φύλων συγγενεστάτων πρὸς τοὺς κατοίκους τῆς πρὸς μεσημβρίαν χώρας, ὅτι δὲ ἐν νεωτέρᾳ τινὶ περιόδῳ κατεκλύσθησαν ὑπὸ Θρᾳκικῶν φύλων βορειόθεν εἰσελαυνόντων (2), οἱ δὲ Ἕλληνες Μακεδόνες, ὧν οἱ ἀπόγονοι βραδύτερον ἐγένοντο πάλιν κύριοι τῶν χωρῶν τούτων, ἔμειναν ἐν ταῖς ὀρειναῖς αὐτῶν θέσεσιν ἐν τοῖς ἐνδοτέρω τῆς Μακεδονίας ἀπαθεῖς ἀπὸ τῶν εἰσβολῶν τούτων.

Μυθικώτεραί τινες παραδόσεις ἐπιτρέπουσι νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι οἱ

(1) K. Otfr. Müller, Ueber die Makedoner, σελ. 22 κἑξ. καὶ Droysen, Paeonien und Dardanien, Klein. Schriften Α' 54.

(2) Πρβλ. ὅσα περὶ τούτων διέλαβον ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Η' σελ. 32.

Βοττιαῖοι δὲν ἦσαν ἀληθῶς γνήσιον Θρᾳκικὸν φῦλον, ἀλλ' ὅτι πλεῖστα Ἑλληνικὰ στοιχεῖα περιεῖχον» (1).

Ἀποδειχθέντος δ' οὕτω τοῦ ἰθαγενοῦς, τοῦ ἰδιαιτέρου βίου καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου διὰ τῆς ἀνομοιώσεως καὶ τῆς τροπῆς τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα ἐν τῷ πέχαρι, κεβλά, κάλιθος, διὰ τῶν ἰδιαιτέρων σημασιῶν, διὰ τῆς ὁμοιότητος αὐτῆς πρὸς τὴν Ἠπειρωτικὴν καὶ διαφορᾶς ἀπὸ τῆς Ἰωνικῆς καὶ Ἀττικῆς, δι' ὧν λέγει ὁ κ. Köhler κττ., δυνάμεθα ἐπ' αὐτῶν στηριζόμενοι νὰ λέγωμεν θαρρούντως οὐ μόνον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐλαλεῖτο ἐν Μακεδονίᾳ χίλια ἢ καὶ χιλιάδας ὅλας ἐτῶν πρὸ πάσης ἱστορικῆς παραδόσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ πολὺ σπουδαιότερον, ὅτι ἡ διάλεκτος ἣν ἐλάλουν οἱ Μακεδόνες, ἰθαγενὴς ἐξ ἀρχῆς ἀποδειχθεῖσα, δύναται ἀληθῶς νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἐθνολογικοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

Γλωσσικαὶ ἀποδείξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ χαρακτῆρος τῆς διαλέκτου τῶν Μακεδόνων.

Διὰ τῆς ἀνομοιώσεως καὶ τῆς πρὸ τοῦ πάθους τούτου τροπῆς τῶν ἠχηρῶν δασέων εἰς ἄηχα καὶ διά τινων ἄλλων ἀπεδείχθη ἡ ἰθαγένεια τῆς Μακεδονικῆς γλώσσης· νῦν δὲ λέγομεν ὅτι αὐτὰ ταῦτα τὰ πάθη καί τινα ἔτι, περὶ ὧν εὐθὺς ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος, ἀποδεικνύουσι περιφανῶς τὸν γνήσιον Ἑλληνικὸν χαρακτῆρα αὐτῆς, δι' οὗ ἀντιδιεστέλλετο μὲν σαφῶς καὶ εὐκρινῶς πασῶν τῶν πρὸς βορρᾶν ἀδελφῶν γλωσσῶν, τῆς Ἰλλυρικῆς, Θρᾳκικῆς, Φρυγικῆς, τῶν Σλαυϊκῶν κλπ., ὑπήγετο δ' ὡς διάλεκτος ὑπὸ τὴν ὅλην Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Κατορθοῦ-

(1) Ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἰχνῶν φαίνεται διασωθεὶς κατ' οὐσίαν Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς μέχρι τῆς Μακεδονικῆς κατακτήσεως. Οἱ Ἰχναῖοι περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἤδη πολὺ πρότερον ἡ χώρα μεταξὺ Ἀξιοῦ καὶ Ὀλύμπου εἶχε κατακτηθῆ, καὶ δὴ ἦν ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν, ἔκοπτον νομίσματα. Τοῦτο εἶναι νοητόν, μόνον ἂν ἡ πόλις Ἴχναι θεωρηθῇ Ἑλληνὶς πόλις...... Οἱ Βοττιαῖοι τῆς Χαλκιδικῆς ἔζων κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἐν μικραῖς καθ' Ἑλληνικὸν τρόπον ὠργανωμέναις κοινότησιν, αἵτινες κατὰ καιροὺς συνεδέοντο εἰς πολιτικὴν ἑνότητα. Πρβλ. Δελτ. Ἀρχαιολ. 1890 σημ. 38.»

ται δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ δι' ὧν ἔχομεν σήμερον μέσων, ἐπιστάμεθα κάλλιστα καὶ δυνάμεθα ἀκριβέστατα νὰ χαράξωμεν τὰ ὅρια τὰ χωρίζοντα τὴν Ἑλληνικὴν ἐν ᾗ συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ Μακεδονική, ἀπὸ τῆς γλώσσης τῶν Θρᾳκῶν, Φρυγῶν κλπ. πρὸς βορρᾶν ἐθνῶν. Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Tomaschek δηλονότι, A. Fick, G. Meyer. P. Kretschmer, S. Bugge καὶ ἄλλων γενομένην περισυλλογὴν τοῦ διεσπαρμένου ὑλικοῦ καὶ ἐξέτασιν καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν φωνητικῶν νόμων τῆς Θρᾳκικῆς, Φρυγικῆς καὶ Ἰλλυρικῆς γλώσσης ἀπεδείχθη ἡλίου φαεινότερον ὅτι οἱ φθογγικοὶ νόμοι τῶν γλωσσῶν ἐκείνων ἀντίκεινται καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τοὺς τῆς Ἑλληνικῆς, θ' ἀποδειχθῇ δ' εὐθὺς κατωτέρω ὅτι καὶ πρὸς τοὺς τῆς Μακεδονικῆς, καὶ δὴ ὅτι αἱ γλῶσσαι ἐκεῖναι εἶναι ὅλως ἀλλότριαι τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων καὶ τῆς περὶ ἧς πρόκειται Μακεδονικῆς.

Εἶναι δηλ. γνωστὸν τοῖς γλωσσολογοῦσιν ὅτι τῶν μὲν ὀδοντικῶν καὶ χειλικῶν λεγομένων ἀφώνων αἱ τύχαι ἐν πάσαις ταῖς ἀδελφαῖς Ἰαπετικαῖς γλώσσαις ὑπῆρξαν ἁπλαῖ τινες, αἱ δὲ τῶν οὐρανικῶν λεγομένων σφόδρα πολύπλοκοι, καὶ ὅτι οὐδὲν χωρίζει τοσοῦτον τὰς Ἰαπετικὰς γλώσσας εἰς δύο διακεκριμμένα καθ' ὁλοκληρίαν συστήματα ὅσον ἡ διάθεσις τῶν οὐρανικῶν τούτων. Διὰ τῶν οὐρανικῶν φθόγγων τούτων αἱ ἀδελφαὶ γλῶσσαι διαστέλλονται α) εἰς τὸ ἀνατολικὸν σύστημα περιλαμβάνον τὴν Ἰνδικήν, τὰς γλώσσας τοῦ Ἰρὰν ἢ τὰς Ἰρανικὰς (ἤτοι τὴν Περσικήν, τὴν Βακτρίαν, ἣ καὶ γλῶσσα τοῦ Ζενδαβέστα λέγεται), τὴν Ἀρμενικήν, τὰς Σλαυϊκάς, τὴν Λιθουανικήν, Λεττικὴν καὶ ἀρχαίαν Πρωσσικήν, τὴν Θρᾳκικὴν καὶ Φρυγικήν, καὶ τέλος τὴν Ἰλλυρικήν· β) εἰς τὸ δυτικὸν περιέχον τὴν Ἑλληνικήν, τὴν Ἰταλικήν, τὴν Κελτικὴν καὶ Γερμανικήν. Ταῦτα εἶναι σήμερον ἀναντίλεκτα, (πρβλ. K. Brugmann, Grundriss² A' 542, H. Hirt, Bezzenberger Beitr. ΚΔ' 218 κἑξ., P. Kretschmer, Einleitung 229, W. Tomaschek, Die alten Thraker B' 36. 41). Ἀποδειχθέντος δ' οὕτω τοῦ χαρακτῆρος τοῦτο μὲν τῆς Ἑλληνικῆς, τοῦτο δὲ τῆς Ἰλλυρικῆς (1), Θρᾳκικῆς καὶ Φρυγικῆς γλώσσης,

(1) Καὶ ἂν ἠλήθευε τὸ λεγόμενον ὅτι τῆς Ἰλλυρικῆς γλώσσης τὸ μὲν βόρειον μέρος μετέχει τῶν τοῦ δυτικοῦ συστήματος, τὸ δὲ μεσημβρινὸν τῶν τοῦ ἀνατολικοῦ (πρβλ. Kretschmer ἔνθα ἀνωτ. 271 καὶ H. Hirt ἔνθα ἀνωτ. 285), ὅπερ ἐμοὶ παντάπασιν ἀπίθανον, πάλιν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ χερσονήσῳ παρὰ τὴν Ἤπειρον καὶ Μακεδονίαν ἐλαλεῖτο τὸ μεσημβρινὸν τὸ μετέχον τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν καὶ δὴ τὸ διαστελλόμενον τῆς Ἑλληνικῆς.

καὶ ἀπομονωθείσης οὕτω τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ χερσονήσῳ, κατά τινα εὐτυχῆ συγκυρίαν, ἀπὸ τῶν ἄλλων πρὸς βορρᾶν γλωσσῶν, οὐδὲν ἄλλο ὑπολείπεται ἡμῖν ἢ ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τῶν οὐρανικῶν κ, γ, χ συμφωνεῖ μὲν τῇ Ἑλληνικῇ, ἀντίκειται δὲ καθ' ὁλοκληρίαν τῇ Ἰλλυρικῇ, Θρᾳκικῇ, Φρυγικῇ, Σλαυικῇ καὶ λοιπαῖς ἀνατολικαῖς γλώσσαις.

Ἀλλ' ἵνα δυνηθῶμεν νὰ κρίνωμεν περὶ τούτων ὀρθῶς, ἀνάγκη νὰ μάθωμεν αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς διαφορᾶς, ἤτοι πῶς διέθηκαν αἱ γλῶσσαι ἑκατέρου συστήματος τὰ οὐρανικὰ ταῦτα καὶ κατὰ τί ἀληθῶς ἀντιδιαστέλλονται. Λοιπὸν παρατηρεῖται ὅτι α') λέξεις τινὲς σῴζουσι μὲν τὸ οὐρανικὸν ἐν τῷ δυτικῷ συστήματι, τρέπουσι δ' αὐτὸ εἰς συριστικὸν ἐν τῷ ἀνατολικῷ, πρβλ. ἑκατόν, centum, ἀρχ. Ἰρλ. cēt, ἀλλ' Ἰνδ. çatam, ἀρχ. Βακτρ. satem, Λιθ. szimtas· ἄκρος, acer, acidus, ἀλλ' Ἰνδ. áçris, Ἀρμ. aseln. Λιθ. asztrus, ἀρχ. Σλαυ. ostru κτλ.

β') ἄλλαι δέ τινες φυλάττουσι τὸ οὐρανικὸν ἐν ταῖς γλώσσαις ἀμφοτέρων τῶν συστημάτων, λ. χ. καινός, Ἰνδ. kanyā καὶ ἀρχ. Ἰραν. kaine = κόρη, παρθένος, kanas = νέος, ἀρχ. Βουλγ. kone· καμάρα, Λατ. camur, ἀρχ. Ἰρανικ. kamara· κολώνη, κολωνός, Λατ. collis, Λιθ. kalnas· κύπη, Λατ. cūpa, Ἰνδ. kūpa-s· ζυγόν, Λατ. jugum, Ἰνδ. yugám· γηρύω, Λατ. garrio, Λιθ. garsas = ἦχος, ψόφος, ἀρχ. Βουλγ. graja. κλπ.

γ') ἄλλαι δὲ πάλιν φυλάττουσι μὲν τὸ οὐρανικὸν ἀπαθὲς ἐν ταῖς γλώσσαις τοῦ ἀνατολικοῦ συστήματος, ταῖς συριζούσαις, χειλίζουσι δ' αὐτὸ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐν ταῖς τοῦ δυτικοῦ, ταῖς χειλιζούσαις, πρβλ. τί-ς καὶ πόσος (ἀντὶ ποτ-ιος) πότερος, qui-s quot, ἀλλ' Ἰνδ. kás katarás, Λιθ. kas, Σλ. kuto· θερμός, Λατ. formus for(m)ceps, ἀλλ' Ἰνδ. gharmás = θερμός, ἀρχ. Βουλγ. goreti = καίειν, Λιθ. garas = ἀτμός, Φρυγ. Γέρμαι = θέρμαι· θείνω φόνος, Λατ. of-fendo, Ἰνδ. ghanás = φόνος, Λιθ. genu, Θρᾳκ. γέντον = κρέας, κλπ.

Δὲν ἐξετάζομεν πῶς εἶχον ταῦτα ἐν ἀρχῇ καὶ ποία τις ἑκασταχοῦ ἡ ἀνάπτυξις τούτων, ἀρκεῖ ἡμῖν ὅτι τῶν οὐρανικῶν τὰ μὲν μένουσι πανταχοῦ ἀπαθῆ, τὰ δὲ ἐν μόνῳ τῷ ἀνατολικῷ συμπλέγματι, χειλίζονται δὲ ἐν τῷ δυτικῷ, τὰ δὲ σῴζονται μὲν ἐν τῷ δυτικῷ, συρίζονται δ' ἐν τῷ ἀνατολικῷ. Οὕτω δυνάμεθα νὰ χαράξωμεν τὸ ἑξῆς διάγραμμα:

Χειλίζουσαι γλῶσσαι

	Ἑλλην.	Λατιν.	Ὀσκικ.	Ὀμβρ.	Ἰρλανδ.	Βρετ.	Γερμαν
Α' σειρά. Συριζόμενα ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις	κ	c	c	c	c	c	h, g, (k
	γ	g	g	g	g	g	k
	χ	h, g	g	g	g	g	g
Β' σειρά. Μένοντα ἀπαθῆ πανταχοῦ	Ὅπως τὰ τῆς Α' σειρᾶς						
Γ' σειρά. Χειλιζόμενα ἐν ταῖς χειλιζούσαις γλώσσαις	π, τ, κ	qu, c	p, c	p, c	c	p (κ)	χu, χ, zu, x, f, β
	β, δ, γ	gu, v, g	b	b	b	b	ku, k,
	φ, θ, χ	f, gu, v. g	f	f	g	g	zu, z u,
	ἑκατόν ἄγω χειμών τίς πό-	centum ago hiems quis			cēt agat gemred		hund aka hvas

Συρίζουσαι γλῶσσαι

Ἰαπετικά	Ἰνδικ.	Ἰρανικ.	Ἀρμεν.	Λιθουαν.	Σλαυικ.	Ἰλλυρικ.	Θρακικ.	Φρυγικ.
k'	ç	s	s	sz	s	s, θ	s	s
g'	j	z	c	z	z	z, δ, d	z	z
g'h	h	z	j, z	z	z	z, δ, d	z	z
k	k, c	k, c	k	k	k, c	k	k	k
g	g, j	g, j	k	g	g, z	g	g	g (γ)
gh	gh, h	g, j	g, j	g	g z	g	g	g, γ, j
qu	Ὅπως τὰ τῆς β' σειρᾶς							
gu								
guh								
	çatam	satem		szimtas	suto			
	azati	ajaiti	acem					
	himas	zima	jiun	zema	zima			
	kas	kas		kas	kuto	ké = τίνα		

Χάριν εὐκολίας ὀνομάζομεν τὰς μὲν τοῦ ἀνατολικοῦ συστήματος γλώσσας συριζούσας, ἀπὸ τῆς τροπῆς τῶν τῆς Α' σειρᾶς οὐρανικῶν εἰς s, z, τὰς δὲ τοῦ δυτικοῦ χειλιζούσας, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως χειλικοῦ τινος στοιχείου ἐν τῇ Γ' σειρᾷ ἀντὶ τῶν οὐρανικῶν.

Τὸ ἔργον ἡμῶν τώρα εἶναι νὰ ζητήσωμεν νὰ μάθωμεν πῶς διατίθενται τὰ οὐρανικὰ ἐν ταῖς Μακεδονικαῖς λέξεσιν, ἂν δηλ. συρίζωνται τὰ τῆς Α' σειρᾶς, ὅπως ἐν ταῖς συριζούσαις, ἢ ἂν σῴζωνται ὅπως ἐν ταῖς χειλιζούσαις, καὶ ἂν τὰ τῆς Γ' σειρᾶς χειλίζωνται ὅπως ἐν ταῖς χειλιζούσαις, ἢ σῴζωνται ὅπως ἐν ταῖς συριζούσαις. Ἡ ἰσχὺς τῶν ἀποδείξεων ἡμῶν ἔσται τοσούτῳ μείζων ὅσῳ πλείονα καὶ βεβαιότερα εἶναι τὰ παραδείγματα. Θὰ περιορισθῶ ἐν τοῖς ἀναντιλέκτως ἠτυμολογημένοις. Παράβαλε τὰ ἀκόλουθα παραδείγματα:

1) Αἰγαί, οὕτως ὠνομάζετο ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῶν Μακεδόνων βασιλέων· πρβλ. «...Φιλίππου Μακεδόνι ἐξ Αἰγειᾶν» ἐν Συλλογῇ Collitz 2806, περὶ τὰ 300 π. Χ. Τὸ ὄνομα Αἰγαὶ φαίνεται μετάφρασις τοῦ Φρυγικοῦ Ἔδεσσα ἐκ τοῦ βέδυ = Fεδυ = ὕδωρ, καὶ συνδέεται πρὸς τὸ αἶγες = κύματα, Αἰγεύς, Αἰγαῖον, καταιγὶς καὶ πρὸς τὸ Ἰνδ. ē'jati = κινεῖσθαι, ajas = τράγος, Λιθ. ozys = αἶξ, ἀρχ. Ἰραν. izaêna, νέον Ἰραν. azak = αἴξ, Θρᾳκ. Γεβελέϊζις κττ. (πρβλ. Brugmann, Grundriss^2 Α' 565 καὶ 568 καὶ Tomaschek ἔνθα ἀνωτ. 62)· περιεῖχεν ἄρα g', ὃ ἐσυρίσθη εἰς j, z, ζ ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις.

2) ἀκρέα· παῖς θήλεια, Μακεδόνες Ἡσυχ., 3) ἀκρουνοί· ὅροι ὑπὸ Μακεδόνων Ἡσυχ., 4) Ἄκρωνος Μακεδὼν ἐν Συλλογῇ Collitz 2504 ἔτους 343-2 π. Χ., 5) Βάλακρος ἀντὶ Φάλακρος, Μακεδὼν υἱὸς τοῦ Ἀμύντου παρ' Ἀρριανῷ, Ἀναβάσει Α' 29, 3. Ἐν τούτοις πᾶσι κεῖται τὸ θέμα ἀκρο- ὅπως ἤδη ὑπὸ πολλῶν παρετηρήθη, (πρβλ. A. Fick ἐν Περιοδικῷ Kuhn Τομ. ΚΒ' 197 καὶ 223, Kretschmer ,Einleit. 225, K. Brugmann ἔνθα ἀνωτ. 547-8). πρβλ. πρὸς ταῦτα τὸ Ἰνδ. áçris, Ἀρμ. aseln, Λιθ. asztrùs, ἀρχ. Σλαυ. ostru, Θρᾳκ. ἀσᾶ (παρὰ Tomaschek, Die alten Thraker Β' 28).

6) ἀργιόπους· ἀετός, Μακεδόνες, Ἡσυχ., καὶ 7) αἰγίποψ· ἀετὸς ὑπὸ Μακεδόνων, Μεγ. Ἐτυμολ. 28, 18. Δὲν δύναμαι νὰ ἐξακριβώσω ποτέρα τῶν λέξεων τούτων ἦτο ἡ γνησία Μακεδονικὴ ἢ ἂν αμ-

φότεραι ἦσαν ἐν χρήσει πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀετοῦ ἢ δύο διαφόρων εἰδῶν αὐτοῦ. Τοσοῦτο πάντως εἶναι βέβαιον καὶ ἀναντίλεκτον, ὅτι καὶ τῷ γ τοῦ αἰγι- ἀντιστοιχεῖ ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις συριστικὸν j z (ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 146) καὶ τῷ γ τοῦ ἀργι- ὁμοίως· πρβλ. ἀργός, ἀργής, ἀργέστης, ἀργεννής, ἐναργής, Ἀργούνειος, ἄργυρος, argentum, καὶ τὰ τῶν συριζουσῶν γλωσσῶν Ἰνδ. arjunas=λευκός, Ἰραν. arezanh=λαμπρὰ ἡμέρα κλπ. (πρβλ. Brugmann ἐνθ. ἀνωτ. 551).

8) Ἀργαῖος, υἱὸς Περδίκκου τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 642-612. Τὸ ὄνομα συνάπτεται ἀναντιλέκτως πρὸς τὸ ἀργής, ἀργὸς κλπ. περὶ ὧν ἐλέχθησαν ἤδη τὰ προσήκοντα.

9) ἀρκόν· σχολήν, Μακεδόνες, Ἡσυχ.· τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν εἶναι πάσης ὑποψίας ἀπηλλαγμένον διὰ τὸ κ ἀντὶ τοῦ γ· πάντως δ' ὅμως κλειστὸν φθόγγον, οὐχὶ συριστικὸν παρέχει· παραγόμενον δέ, ὡς εἰκός, ἐκ τοῦ ἀ-Ϝεργον ἔχει γ ἀντίστοιχον ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις πρὸς συριστικόν· πρβλ. ἀρχ. Ἰραν. verezeiti=ἐργάζεσθαι.

10) καδαρόν· θολερὸν Ἡσυχ. Ὁ ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου M. Schmidt εἴκασεν ὅτι γραπτέον καδαρόν· οὐ θολερόν, καὶ ὅτι ἡ γλῶσσα διὰ τὸ δ εἶναι Μακεδονική· τούτῳ δὲ συνεφώνησαν ἄλλοι τε καὶ ὁ πολὺς Fick ἐν περιοδικῷ Kuhn τομ. ΚΒ' σελ. 209. Λοιπὸν ἂν τὸ καδαρὸν ἐλέχθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἀντὶ τοῦ καθαρόν, ὅπερ δέν μοι φαίνεται ἀντιρρήσεως ἐπιδεκτικόν, τότε τῷ κ αὐτοῦ ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ Ἰνδ. γλώσσῃ ç· πρβλ. çundhati çuddha=καθαρίζω, ἐν Fick Λεξ.[4] 428.

11) κάλιθος· οἶνος Ἀμερίας. Ἡσυχ. Ἀπὸ πολλοῦ χρόνου συνήφθη τὸ κάλιθος πρὸς τὸ χάλις, καὶ ταῦτα ὑπὸ Tomaschek (ἔνθα ἀνωτ. 11-12) πρὸς τὸ ζίλα· ὁ οἶνος παρὰ Θρᾳξίν, Ἡσυχ., καὶ ζειλά· ὁ οἶνος Θρᾷκες, Φωτ. λεξ., καὶ τῷ ζελᾶ παρ' Εὐπόλιδι. Τῷ χ-κ ἄρα ἀντιστοιχεῖ ζ ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις.

12) κάραβος..... ὑπὸ δὲ Μακεδόνων ἡ πύλη. Ἡ γλῶσσα ὑπωπτεύθη, ἀλλ' ἔχει καλῶς, ὅπως μανθάνει τις ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἡ λέξις ἐπὶ τῆς σημασίας τῆς ὀπῆς, φάραγγος, διόδου σῴζεται καὶ σήμερον ἔτι. Νομίζω δ' ὅτι δὲν θ' ἁμαρτήσῃ τις πολὺ τοῦ ἀληθοῦς, ἂν συνάψῃ αὐτὴν πρὸς τὸ χαράδρα, τὸ συνδεόμενον πρὸς τὸ Λιθ. zeriù, ἀρχ.

Σλαυ. zartsva, καὶ δὴ ἔχον ἀντίστοιχον ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις συριστικὸν z.

13) Κάρανος, ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας καὶ Κόραννος· βασιλεὺς Μακεδονίας Ἡσυχ. Τὴν λέξιν συνῆψεν ὁ Fick ἐν περιοδικῷ Kuhn Τομ. ΚΒ´ σελ. 228 πρὸς τὸ κάρα, κάρηνον καὶ ταῦτα πρὸς τὸ Ἰνδ. çiras, Ἰραν. saras. Τούτῳ δ' ἠκολούθησε καὶ ὁ I. Schmidt ἐν Pluralbild. 364 κέξ. καὶ Kretschmer, Einleit. 286-7· πρβλ. καὶ Brugmann ἔνθα ἀνωτ. 462. Τῷ κλειστῷ ἄρα κ αὐτοῦ ἀντιστοιχεῖ ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις συριστικὸν ç, s.

14) Κλέανδρος καὶ ...υκλῆς ἐν Συλλογῇ Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν Α´ 42, ὀνόματα Μακεδόνων. Τῷ κ τοῦ κλέος ἀντιστοιχεῖ ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις ç, s, πρβλ. Ἰνδ çravas, Σλαυ. slovo κλπ.

15) Κοπρία· ὄνομα γυναικὸς ἐν Kaibel, Ἐπιγρ. 313 «οὔνομα μὲν Μακέταις ἐπιχώριον· οὕνεκα μεμφθῇ μηδὲ ἑνί. Κοπρίαν μ' ὠνόμασαν γενέται». Τὸ κ τούτου ἀντιστοιχεῖ συριστικῷ ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις· πρβλ. Ἰνδ. çakrt, çaknás καὶ Brugmann, Grundriss² Α´ 589.

16) Κόρραγος, 17) Κορραῖος, 18) Κορράτας. Ὁ Fick ἔνθα ἀνωτ. σελ. 230 ἀνεῦρεν ἐν τῷ κορρ- τὸ θέμα κορσ- τοῦ κόρση, τούτῳ δ' ἠκολούθησε καὶ ὁ Solmsen ἐν περιοδικῷ Kuhn Τομ. ΛΔ´ 549. Ὁ δὲ I. Schmidt, Pluralbild. 374 παρέβαλε τὸ κόρση πρὸς τὸ ἀρχ. Σλαυ. sris-ti, srich-uku, τὸ Ρωσσικὸν sers-ti. Τῷ Ἑλληνικῷ καὶ Μακεδονικῷ ἄρα κ ἀντιστοιχεῖ συριστικὸν ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις.

19) Λᾶγος, Λαγίδαι· τὸ δεύτερον συνθετικὸν εἶναι τὸ ὄνομα ἀγός, τοῦτο δὲ καθὰ καὶ τὰ μετὰ τούτου συνδεόμενα ἄγω, ἀγρός, ἄγριος κλπ. ἐλέγοντο ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις μετὰ τοῦ συριστικοῦ j, z· πρβλ. Ἰνδ. a'jati, ajras, ajriyas, Ἰραν. azaiti κλπ.

20) Λέαγρος, ὄνομα Μακεδόνος ἐν Συλλογῇ Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν Α´ 42 (ἔτους 423 π.Χ. κατὰ τὸν Kirchhoff). Τὸ ὄνομα συνάπτεται πιθανώτερον τῷ ἄγρα, ἀγρέω ἢ τῷ ἀγρός, τῷ δὲ γ τοῦ ἄγρα ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ ἀρχ. Ἰραν. z, διότι azra=ἄγρα.

21) Μακέται, Μακετία, Μακεδόνες, ταῦτα συνάπτονται τῷ ἀρχαιοτάτῳ τῶν Μακεδόνων ἐπιθέτῳ μακεδνὸς, μακεδανός, μακρός, καὶ τῷ κ τοῦ θέματος τούτων μακ ἀντιστοιχεῖ s ἐν τῷ

ἀρχ. Ἰραν., πρβλ. masyā = μακρότερος, masō = μέγεθος, μῆκος.

22) Μίσγων, ἐν Συλλογῇ Ἀττ. ἐπιγρ. Α' 42 ὄνομα Μακεδόνος. Τὸ ὄνομα τοῦτο καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ συνδεόμενα μίγνυμι, μεῖξαι, μιγάς, μίγα, μίγδην κτλ. ἀνάγονται εἰς ῥίζαν meik'-mik', meig' mig' ἥτις ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις ἐκφέρεται μετὰ συριστικοῦ, πρβλ. Ἰνδ. micras = μεικτός, Λιθ. maiszyti, ἀρχ. Σλαυ. mesiti (1).

23) πέχαρι· ἔλαφος, καὶ Ἰραν. buza, Γερμ. Bock.

24) Πολυπέρχων καὶ ἀρχ. Ἰνδ. sprhayati, Ἰραν. sperezaitē = σπεύδει (πρβλ. Brugmann ἔνθα ἀνωτ. 549).

25) χάρων· ὁ λέων ἀπὸ τῆς χαροπότητος. Καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ τελευταῖος ἐκδότης τοῦ Ἡσυχίου M. Schmidt, ὑπὸ πολλῶν ἀποδίδοται ἡ λέξις τοῖς Μακεδόσιν. Ἡ παραγωγὴ δ' αὐτῆς ἀπὸ τοῦ χαίρω ὁμολογεῖται ὑπὸ πάντων, τούτῳ δὲ ἀντιστοιχοῦσιν ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις συριστικά, πρβλ. Ἰνδ. haryati, Ἰραν. zaranh, Λιθ. zartas.

Δυνατὸν ἔνια τῶν παραδειγμάτων τούτων νὰ ἐτυμολογηθῶσί ποτε καὶ ἄλλως, λ. χ. τὸ ἀρκόν, τὸ κάραβος, ἴσως καὶ ἄλλα τινά. (2) Ἀλλὰ πρόδηλον ὅτι καὶ πάντων τῶν ἀμφιβόλων ἐξαιρεθέντων πάντοτε θὰ ὑπολειφθῶσι πολλὰ ἀνεπίδεκτα ἀμφιβολίας καὶ ἀντιλογίας τινὸς καὶ δὴ ἱκανὰ νὰ πείσωσιν ὅτι ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τῆς πρώτης σειρᾶς τῶν οὐρανικῶν, ἤτοι τῶν k' g' g'h, ἀντίκειται μὲν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις, συμφωνεῖ δὲ καθ' ὁλοκληρίαν ταῖς χειλιζούσαις.

(1) Τὸ γ τοῦ μίσγω, ἐπίσταμαι καλῶς, ἀνήκει οὐχὶ τῇ ῥίζῃ meik-meig, ἀλλὰ τῷ ἐπιθήματι -σκ, ἀλλ' ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι, ἂν μὴ ἦν ῥιζικὸν τὸ γ ἐν τῷ ῥήματι τούτῳ (μιγ-) μίγνυμι, οὐδέποτε θὰ εἰσήρχετο εἰς τὸ μετὰ τοῦ ἐπιθήματος -σκ- σχηματιζόμενον μίσγω, πρβλ. Brugmann Grundriss Β' 1033, καὶ ἔτι λάσκω ἀντὶ λα(κ)-σκω, πάσχω ἀντὶ παθ-σκω, λίσγος ἀντὶ λιγ-σκος (Λατ. ligo), Πελασγὸς ἀντὶ Πελαγ-σκος ἐκ τοῦ Πελαγών, πρβλ. Fick ἐν Bezzenberger Beitr. ΚΔ' 303. Τὸ ὑπάρχον ἄρα γ τοῦ ἐπιθήματος μαρτυρεῖ σαφῶς περὶ προϋπάρχοντος κλειστοῦ γ τῆς ῥίζης.

(2) Κλεῖτος καὶ Κύννα παρελείφθησαν ὅλως, εἰ καὶ ταῦτα ἐν ταῖς συριζούσαις γλώσσαις ἔχουσι συριστικὸν (πρβλ. çravas — κλέϝος, καὶ çun-às = κυνός), ἐπειδὴ τὸ μὲν Κλεῖτος δύναται νὰ εἶναι Ὁμηρικὸν δάνειον, τὸ δὲ κύων εὑρίσκεται καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Λιθουανῶν μετὰ τοῦ κ, kuna (πρβλ. Kretschmer ἔνθα ἀνωτ. σελ. 230). Ὁμοίως Μελέαγρος, Λυσίμαχος, κλπ. ὡς ὕποπτα δανεισμοῦ.

Καθίσταται δ' ἡ ἀντίθεσις αὕτη τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου πρὸς τὰς συριζούσας γλώσσας καὶ ἡ συμφωνία αὐτῆς πρὸς τὰς χειλιζούσας καταφανεστέρα, ἂν παρατηρήσωμεν πρῶτον ὅτι τοσαῦτα μέν, ὅσα εἴδομεν, παραδείγματα συμφωνοῦσι πρὸς τὰς χειλιζούσας, οὐδὲν δ' ἀληθῶς καὶ ἀναντιλέκτως πρὸς τὰς συριζούσας (1)· καὶ δεύτερον ὅτι ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Θρακῶν καὶ τῶν Φρυγῶν πάντα τοὐναντίον συμφωνοῦσι πρὸς τὰς συριζούσας γλώσσας καὶ διαφωνοῦσι πρὸς τὰς χειλιζούσας· πρβλ. δίζος=τεῖχος, Δίζας, Τυρόδιζα (Tomaschek Β' 19) μετὰ τοῦ ζ ἀπέναντι Ἑλληνικοῦ χ· ὁμοίως ζειπύτης· ο περιχύτης, Ἡσυχ. (Kretschmer, Einl. 211, 227 καὶ Tomaschek 10), ζεῦμαν· τὴν πηγὴν=χεῦμα, καὶ ζετραία=ἡ χύτρα (Tomaschek 11)· ζέλκια· λάχανα Φρύγες, Ἡσυχ. καὶ Σλαυ. zlaku=herba, Kretschmer 235, ζέτνα· ἡ πύλη, Tomaschek 12, ζέμελον· ἀνδράποδον βάρβαρον, Φρύγες, Ἡσυχ. Tomaschek 40, μόζουλα ἢ μίζηλα πρὸς τὸ Ἑλλ. ὀμιχέω. Ἐν πᾶσι τούτοις κεῖται τὸ συριστικὸν ζ, οὐχὶ κλειστὸς φθόγγος κ, γ ἢ χ, ὅπως ἐν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ. Πρβλ. ἔτι ἀσᾶ, σαλία (Tomaschek 28, 31), Φρυγ. σι καὶ σέμουν, Λιθ. szì-s, Σλαυ. si, Ἀλβ. si καὶ ἀπέναντι τούτων Λατ. ci-tra, hi-ce, κι ἐν τῷ οὐ-κί, πολλά-κι (πρβλ. Brugmann Grundriss Β' 508), ἐν οἷς συριστικὸν τῆς Θρακικῆς καὶ Φρυγικῆς κλπ. ἀντιστοιχεῖ κλειστῷ ἀφώνῳ τῶν χειλιζουσῶν γλωσσῶν. Μείζονα ἄρα ἀντίθεσιν τῆς ὑπαρχούσης μεταξὺ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου καὶ τῆς γλώσσης τῶν Θρακῶν, Φρυγῶν, Ἰλλυριῶν, Σλαύων καὶ λοιπῶν τοῦ ἀνατολικοῦ συστήματος δυσκόλως δύναταί τις νὰ ἀνεύρῃ ἢ νοήσῃ.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους k' g' g'h τῆς Α' σειρᾶς οὕτως ἀντίκειται ἡ Μακεδονικὴ διάλεκτος πρὸς τὰς συριζούσας γλώσσας καὶ ὡς πρὸς τὴν Γ' σειρὰν τῶν οὐρανικῶν qu gu guh, συμφωνεῖ δὲ καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὰς χειλιζούσας, ἤτοι τρέπει τὰ τῆς σειρᾶς ταύτης εἰς χειλικά· πρβλ. Ἀέροπος, ἀδελφὸς τοῦ Περδίκκου τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου, καὶ Στεφ. Βυζαντ. Δουρίοπος· πόλις Μακεδονίας· Στράβων ἑβδόμῃ· οὕτως καὶ ἡ χώρα. Παρὰ Στράβωνι Ζ' 326 κεῖται Δευρίοπος. Ὁμοίως Εὔρωπος πόλις Μακεδονίας καὶ ὁ κάτοικος Εὐρωπαῖος, οἱ Ἀλμῶπες καὶ ἡ Ἀλμωπία

(1) Περὶ τοῦ ζέρεθρα· βάραθρα, Ἡσυχ., ὅπερ Μακεδονικὸν λέγεται ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου, Ἀρκαδικὸν δὲ ὑπὸ τοῦ Στράβωνος· ἰδὲ κατωτέρω σελ. 151 σημ.

χώρα ἐν Μακεδονίᾳ. Πάντων τούτων τὸ δεύτερον συνδετικὸν περιέχει τὸ θέμα οπ-, ὃ κατὰ χειλισμὸν προῆλθεν ἐκ τοῦ oqu, πρβλ. oculus, ὄσσε ἀντὶ oquje κλπ.· ἐπήβολος· ἀσφαλής· οὕτω καὶ ὁ Ἀμερίας ἀπέδωκεν ἐν ταῖς γλώσσαις, Σχολ. εἰς Ἀπολλώνιον Β' 1284. Ἂν ἡ σημασία τῆς λέξεως ἀληθῶς εἶναι ἡ ἀναγραφομένη ἢ μή, μικρὸν ἡμῖν διαφέρει· ἡμῖν ἀρκεῖ ὅτι ὁ Μακεδὼν γλωσσογράφος Ἀμερίας ἐμνημόνευσε τῆς λέξεως ὡς Μακεδονικῆς καὶ μετὰ σημασίας τινὸς ἰδιαιτέρας· τὸ β ἄρα αὐτῆς εἶναι ἀναντίλεκτον, τοῦτο δέ, ὡς γνωστὸν πᾶσιν, οἷς ἐπιμελὲς εἰδέναι, προῆλθεν ἐκ τοῦ gu· πρβλ. Brugmann Grundriss[2] A 590.

αἰγίποψ· ἀετὸς ὑπὸ Μακεδόνων· τὸ β' συνθετικὸν τῆς λέξεως ταύτης -ποψ-ποπ-ος ἠτυμολόγησεν ὁ G. Meyer ἐκ τοῦ ῥήματος πέσσω, πέψω, πέπων, οὗ ὁ χαρακτὴρ ἦν qu, ὅπως δῆλον ἐκ τοῦ Λατ. coquo.

Τιμανορίδας Μακεδὼν ἐν Συλλογῇ Collitz 2502, 74 (τοῦ ἔτους 346 π. Χ.) καὶ 2763. 4 ἀντ. Τιμοκ[λεῖ] Φιλι[ππεῦσι] μετὰ τὸ 358 π. Χ. Τὸ ὄνομα τιμὴ καὶ τὸ ῥῆμα τίω ἔτεισα, ποινὴ ἀνάγονται, ὡς γνωστόν, εἰς ῥίζαν quei -qui, ὅθεν Ἰνδ. cayati, Ἰραν. kaena = ποινή.

ἐπιδειπνίδες φέρεται παρ' Ἀθηναίῳ ΙΔ' 658^{e} ὡς Μακεδονικόν· ἀνάγεται δὲ τὸ δεῖπνον εἰς ῥίζαν dē(i)qu· ὅθεν τὸ Γερμ. Zehe, (πρβλ. Brugmann Grundriss[2] A' 609).

Κοπρία· μετὰ χειλικοῦ π ἀντὶ qu, ὅπως τὸ Ἰνδ. k, çakrt ἐλέγχει.

Πέτρα, πόλις Μακεδονίας καὶ τὸ ἐθνικὸν Πετραῖος, καὶ τούτων τὸ θέμα ἀνάγεται εἰς quetr-, πρβλ. Λατ. triquetrus.

Πρεπέλαος, στρατηγὸς Κασάνδρου ἐκ τοῦ πρέπειν + λαός, τὸ δὲ πρέπειν συνάπτεται ἐτυμολογικῶς πρὸς τὸ Λατ. corpus ἀντὶ querpus, Ἰνδ. krp- = μορφή, (πρβλ. Brugmann Grundriss[2] A' 589 (1).

(1) Ἐν τῇ περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων διατριβῇ μου ἐμνημόνευσα καὶ τῆς λέξεως ζέρεθρον = βάραθρον, εἰπὼν ὅτι ὅπως ἐν ταῖς λοιπαῖς Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις (πλὴν τῆς Αἰολικῆς) οὕτω καὶ ἐν τῇ Μακεδονικῇ οὐ μόνον εἰς τὰ χειλικὰ π β φ ἀλλὰ καὶ περαιτέρω ἔτι εἰς ὀδοντικὰ τ δ θ ἐτρέποντο πρὸ τοῦ ε καὶ ι τὰ ἀρχαῖα qu gu guh. Νῦν παραλείπω τοῦτο ὅλως, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Στράβωνα Η' 389 ἡ λέξις ἦν Ἀρκαδικὴ «βερέθρων, ἃ καλοῦσιν οἱ Ἀρκάδες ζέρεθρα» καὶ ὁ Ἡσύχιος γράφει ἄνευ ἐθνικοῦ «ζέρεθρα· βάραθρα, κοῖλοι τόποι». Μόνος δ' ὁ Εὐστάθιος ἀποδίδει τὴν λέξιν τῇ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ, πιθανῶς ἐκ μνημονικοῦ σφάλματος.

Πρβλ. τούτοις τὰ Θρᾳκικὰ Γέρμαι, Γερμανὴ = θέρμαι ἐκ ῥίζης guher, γέντον = κρέας, ἐκ ῥίζης guhen (Tomaschek 8), κολᾶ· εἶδος ὀρχήσεως ὃ καὶ ξιφισμὸς Ἡσυχ., κολέα καὶ κολία· ποιά τις ὄρχησις, κολαβρισμὸς = Θρᾴκιον ὄρχημα ἐναύλιον, Πολυδ. Ὀνομ. Δ' 100· ἐκ ῥίζης quer, Tomaschek 14· κλπ. Διαρρήδην δὲ διδάσκει ὁ Tomaschek αὐτ. σελ. 37, ὅτι ὁ φθόγγος qu ἐμφανίζεται ἐν τῇ Θρᾳκικῇ γλώσσῃ ὡς καθαρὸν κ, καὶ ἐν σελ. 41 ὅτι τὸ gu δὲν γίνεται ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ β, ὅπως λ. χ. ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.

Καὶ ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν ἄρα τῆς Α' καὶ ὡς πρὸς τὴν τῆς Γ' σειρᾶς τῶν οὐρανικῶν ἡ διάλεκτος τῶν Μακεδόνων συμφωνεῖ μὲν ταῖς χειλιζούσαις γλώσσαις, ἀντίκειται δὲ καθ' ὁλοκληρίαν πρὸς τὰς συριζούσας (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Ἡ ἐν Μακεδονίᾳ λαλουμένη γλῶσσα δὲν ἦτο γλῶσσα ἰδιαιτέρα, αὐτοτελὴς καὶ αὐθύπαρκτος, ἀλλ' Ἑλληνικὴ διάλεκτος.

Ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῶν Μακεδόνων οὐ μόνον ἀντιδιεστέλλετο πρὸς τὴν τῶν Θρᾳκῶν, Φρυγῶν, Ἰλλυριῶν, Σλαύων καὶ λοιπῶν πρὸς βορρᾶν, ἀνατολὰς καὶ δυσμὰς ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπήγετο ὑπὸ τὴν Ἑλληνικήν, ὡς μέρος ὑπὸ τὸ ὅλον, οὐδ' ἀπήρτιζεν ἰδίαν καὶ αὐτοτελῆ γλῶσσαν. Φαίνεται δ' ἀναγκαῖον νὰ ἐξαρθῇ τοῦτο, ἐπειδὴ τοιοῦτό τι φαίνεται φρονῶν ὁ ἐν τῷ Litter. Centralblatt κρίνας τὴν περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων πραγματείαν μου. Ἐπιχειρῶν

(1) Πρβλ. καὶ τὰ Ἠπειρωτικὰ Ἀγέλαος ἐν Dittenberger, Sylloge 462, Κεφάλου αὐτ., Ἐχέλαος αὐτ., τὸ δὲ χ τοῦ ἔχω ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἀρχ. Ἰραν. z, λ. χ. hazanh = κράτος, Ματυδίκα αὐτ. 443 καὶ τὸ κ τοῦ δίκη πρὸς τὸ Ἰνδ. ç, diç, Δέρκας αὐτ. 324, 6 καὶ τὸ κ τοῦ δέρκομαι πρὸς τὸ Ἰνδ. ç, darçatē, Εὐκλείδας, ...οπαῖος αὐτ. 443 κττ.

δηλονότι ν' ἀντικρούσῃ ἣν ἐγὼ ἔδωκα ἑρμηνείαν τῷ μακεδονίζειν, μακεδονιστὶ τῇ φωνῇ ἀσπάζεσθαι, ὅτι δηλονότι οὐδὲν ἄλλο δηλοῦσιν ἢ τὸ Μακεδονικῇ διαλέκτῳ χρῆσθαι, διατείνεται ὅτι ταῦτα σημαίνουσιν οὐχὶ ἄλλῃ **διαλέκτῳ** ἀλλ' ἄλλῃ **γλώσσῃ** χρῆσθαι, καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου προσάγει χωρίον ἐκ τοῦ Πλουτάρχου, Βίῳ 'Αντων. 27 καθ' ὃ «τῶν πρὸ αὐτῆς (δηλ. τῆς Κλεοπάτρας) βασιλέων οὐδὲ τὴν Αἰγυπτίων ἀνασχομένων περιλαβεῖν διάλεκτον, **ἐνίων δὲ καὶ τὸ μακεδονίζειν ἐκλιπόντων**», ἐν ᾧ προδήλως, λέγει, ἀντιδιαστέλλονται ἡ Μακεδονικὴ καὶ ἡ 'Ελληνικὴ ὡς δύο διάφοροι γλῶσσαι, ἐπειδή, ἐπιφέρει, εἶναι παντάπασιν ἀδιανόητον ὅτι ἐν 'Αλεξανδρείᾳ παρὰ τοῖς αὐτόθι Ἕλλησιν ἔμελλον νὰ διασῴζωνται αἱ διάφοροι 'Ελληνικαὶ διάλεκτοι ἐν ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ συνήθους βίου.» Εἰς ταῦτα ἀποκρινόμενος λέγω, πρῶτον ὅτι τοὐναντίον εἶναι οὐ μόνον νοητὸν ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας γνωστόν, ὅτι οἱ εἰς Αἴγυπτον καὶ 'Ασίαν μεταβαίνοντες Ἕλληνες ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν διετήρουν τὰς διαλέκτους αὐτῶν, καθ' ἃ καὶ ἐκ τῶν 'Αδωνιαζουσῶν τοῦ Θεοκρίτου μανθάνομεν. Θὰ ἠδύνατο ἄρα καὶ ὁ βασιλικὸς τῶν Πτολεμαίων οἶκος νὰ διασῴζῃ ἐπὶ χρόνον τινά, ἐπὶ τῶν πρώτων Πτολεμαίων, τὴν ἰδίαν διάλεκτον, ἂν τοῦτο ἤθελεν. Ἔπειτα ὅτι ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ τοῦ Πλουτάρχου δὲν γίνεται ἀληθῶς ἀντίθεσις τῆς Μακεδονικῆς καὶ 'Ελληνικῆς ὡς δύο διαφόρων γλωσσῶν, ἀλλ' ἁπλῶς λέγεται ὅτι ἔνιοι τῶν πρὸ τῆς Κλεοπάτρας Πτολεμαίων μόνον 'Αττικιστὶ συνδιελέγοντο οὐχὶ δὲ καὶ Αἰγυπτιαστὶ ἢ Μακεδονιστί. 'Επειδὴ δὲ διὰ τῶν ῥημάτων εἰς -ίζω -ιάζω καὶ τῶν ἐπιρρημάτων εἰς -στὶ δηλοῦται καὶ τὸ γλώσσῃ καὶ τὸ διαλέκτῳ τοιαύτῃ οἵα ἡ ὑπὸ τῆς ῥίζης δηλουμένη χρῆσθαι, πρβλ. ἀττικίζω, λακωνίζω, βοιωτιάζω καὶ αἰγυπτιάζω, περσίζω, ἑλληνίζω κλπ., διὰ ταῦτα γλωσσικῶς τό τε μακεδονίζω καὶ τὸ μακεδονιστὶ δύνανται νὰ σημαίνωσιν ἀμφότερα, μακεδονικῇ γλώσσῃ ἢ μακεδονικῇ διαλέκτῳ χρῆσθαι, ἤτοι οὐδὲν ἡμῖν ἀκριβὲς καὶ ὡρισμένον καὶ δὴ χρήσιμον πρὸς τὸν σκοπὸν ἡμῶν διδάσκουσιν. 'Ανάγκη ἄρα νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν ἄλλοθεν, ἐκ τῆς ἱστορίας, ἐκ τῆς γλωσσικῆς κλπ., λαμβανομένην πεῖραν καὶ γνῶσιν ἡμῶν περὶ τῆς Μακεδονικῆς φωνῆς.

Καὶ ἡ πεῖρα αὐτὴ παρέχουσα τύπους ἀνομοιωθέντας, οἷον κεβλά,

κάλιθος, Ἠμαθία, κλπ. τύπους μετὰ δασείας ἀντὶ σ, ἑλάνη, Ἁλιάκμων, κλπ. λέξεις ἀπὸ δύο συμφώνων ἀρχομένας, Ξανδικός, ψηρὸς κλπ., τύπους μετ᾽ ἐπενθέσεως, Κοῖνος, ἐπιδειπνίς, τύπους μετὰ τοῦ αρ ἀντὶ r, καρπαία, Ἀρσέας, τύπον εἰς -σσος ἀντὶ τjος, λισσός, ὀνόματα εἰς -τας καὶ ῥήματα εἰς -εῖ, ἑρκίτας, γυρίτας, βαδελεγεῖ = ἀμέλγει, κτλ. κτλ., ἐπειδὴ τὰ χαρακτηριστικὰ ταῦτα μόνη ἡ Ἑλληνικὴ ἐκ πασῶν τῶν ἄλλων ἐν Εὐρώπῃ γλωσσῶν παρέχει, ἡ πεῖρα, λέγω, αὕτη βοᾷ μεγαλοφώνως ὅτι γλῶσσα ἐν ᾗ ἀπαντῶσι τοιαῦτα φαινόμενα δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλο τι ἢ διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς.

Πρόσθες ὅτι ἡ ἐκδοχὴ τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου ὡς γλώσσης αὐτοτελοῦς προσκρούει καὶ πρὸς ἄλλας δυσχερείας. Ὁ διατεινόμενος δηλονότι τοῦτο ὀφείλει νὰ προσαγάγῃ τοὺς ἰδιαιτέρους χαρακτῆρας αὐτῆς, χαρακτῆρας οὐχ εὑρισκομένους μὲν ἐν τῇ ἄλλῃ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἐπαρκεῖς δὲ νὰ χαρακτηρίσωσιν ἰδιαιτέραν καὶ αὐτοτελῆ γλῶσσαν, ὅπως ἀνωτέρω (σελ. 133) ὁ κ. Kretschmer λέγει περὶ τῆς γλώσσης τῶν Θρᾳκῶν. Ἐφ᾽ ὅσον ἄρα τὸ μόνον βέβαιον καὶ ἀναμφήριστον γνώρισμα τῆς Μακεδονικῆς διαλέκτου θὰ εἶναι τὰ ὀψιγενῆ, καθ᾽ ἃ ἀπεδείχθη, μέσα β δ ἀντὶ τῶν δασέων φ θ, οὐδεὶς ἀνθρώπων δικαιοῦται ν᾽ ἀπαρτίζῃ ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων λαλουμένης Ἑλληνικῆς διαλέκτου ἰδιαιτέραν, αὐτοτελῆ καὶ αὐθύπαρκτον γλῶσσαν, διάφορον τῆς Ἑλληνικῆς.

Τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἐξέφρασεν ἐπ᾽ ἐσχάτων αὖθις καὶ ὁ August Fick ἐν ταῖς Συμβολαῖς τοῦ Bezzenberger Τομ. ΚΔ´ σελ. 297 εἰπών: Γλῶσσα ἐκ τῶν ἰδίων πόρων σχηματίζουσα ὀνόματα, οἷον ἰνδέα = μεσημβρία, σαυτορία = σωτηρία, κάλιθος = οἶνος, κεβλά, καὶ κύρια ὀνόματα οἷον Περδίκκας, Ἀέροπος, Βάλακρος, Βερενίκα, Βίλιππος, Μακεδνός, Ὀρέσται κτλ. μόνον ὡς διάλεκτος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εἰ καὶ σφόδρα ἠλλοιωμένη, δύναται νὰ θεωρηθῇ. Ὅτι ὁ γνησίως καὶ ἀκραιφνῶς Ἑλληνικὸς πυρὴν τοῦ λαοῦ καὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ σὺν τῷ χρόνῳ ἀνεμίχθη μετὰ Φρυγικῶν, Θρᾳκικῶν καὶ Ἰλλυρικῶν στοιχείων, εἶναι ἐκ τῶν προτέρων πιθανόν, μάλιστα ἄν τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν διὰ κατακτήσεων ἔκτασιν τοῦ βασιλείου, ὅπως ὁ Θουκυδίδης ἐν Β´ 99 σκιαγραφεῖ αὐτήν. Καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν δασέων διὰ τῶν μέσων δυνάμεθα μετὰ πιθανό-

τητος ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν Φρυγῶν (1), κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, καθ' ὃν ὁ κ. Kretschmer ἐν τῇ Einleitung σελ. 301 περιγράφει τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ συμπλέγματος ντ διὰ τοῦ νδ ἐν τοῖς Ἕλλησι τῆς Παμφυλίας, λέγων ὅτι οἱ Ἕλληνες ἄποικοι ἐν Παμφυλίᾳ ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν ἐγχωρίων Πισιδῶν καὶ Κιλίκων, οἱ δὲ Πισίδαι οὗτοι μετήνεγκον τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης τὴν συνήθειαν ἐφ' ἣν παρέλαβον Ἑλληνικήν· τοῦτο δ' εἶναι, ὡς γνωστόν, φαινόμενον λίαν σύνηθες. Κατὰ τὸν αὐτὸν ἄρα τρόπον ἠδύναντο ἀναμφιβόλως νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τὴν γλῶσσαν τῶν κατακτητῶν Μακεδόνων τὰ Φρυγικὰ καὶ Θρακικὰ στοιχεῖα ὅσα διὰ τῆς κατακτήσεως προσελήφθησαν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ γλωσσικὴν κοινότητα». Ταῦτα ὁ Fick.

Αἱ γλωσσικαὶ δ' ἀποδείξεις αὗται συναπτόμεναι μετὰ τῶν ἀρχαιοτάτων μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν μαρτυριῶν, οἷον τῆς τοῦ Ἡσιόδου τὸν Μακεδόνα υἱὸν τοῦ Διὸς εἰπόντος (2), καὶ τῆς τοῦ Ἡροδότου (Α' 56) ὅτι «τὸ Δωρικὸν ἔθνος... οἴκεε ἐν Πίνδῳ Μακεδνὸν καλεόμενον» καὶ (Η' 43) «ἐόντες οὗτοι (Λακεδαιμόνιοι, Κορίνθιοι...) Δωρικόν τε καὶ Μακεδνὸν ἔθνος», τῆς τοῦ Εὐριπίδου βοῶντος ἐν τῇ πρωτευούσῃ τοῦ Μακεδονικοῦ βασιλείου «βαρβάρων δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκός, ἀλλ' οὐ βαρβάρους, μῆτερ, Ἑλλήνων» (3), μετὰ τῆς καθολικῆς παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὁμολο-

(1) Πρβλ καὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ ῥηθέντα ἐν «Ἀθηνᾶς» Τομ. Η' σελ. 32.

(2) Παράδοξον φαίνεταί μοι πῶς ὁ κ. Oberhummer μόνην ταύτην τὴν ἐκ τῆς μυθολογίας εἰλημμένην ἀπόδειξιν ἐπεχείρησε ν' ἀναιρέσῃ εἰπὼν ὅτι «οὐδεὶς σοβαρῶς δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι προκειμένου περὶ ἐθνολογικοῦ ζητήματος αὕτη εἶναι ἱκανὴ νὰ κρίνῃ αὐτό». Ἀλλὰ μήπως ἐγὼ εἶπον ὅτι μόνη αὕτη ἠδύνατο τοῦτο; Ὁμοίως παράδοξον ἐφάνη μοι πῶς ὁ ἐν τῷ Litter. Centralblatt τῆς Λιψίας (7η Μαΐου 1898, σελ. 728-9) κρίνας τὴν πραγματείαν μου ἐκείνην ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ ὅτι ὅσα ἐγὼ ἱστορικὰ μαρτύρια ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων προσήνεγκα, ἀνήκουσι μεταγενεστέροις χρόνοις.

(3) Ἐκ τῶν στίχων τούτων ἐγὼ εἴκασα ὅτι ὁ Εὐριπίδης ὁ ποιήσας αὐτοὺς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ διδάξας ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ἀρχελάου καὶ τῶν Μακεδόνων μεγιστάνων ὑπελάμβανε τοὺς Μακεδόνας πάντας Ἕλληνας καθὰ καὶ αὐτοὶ οὗτοι ἑαυτούς· ἄλλως, ἔλεγον, θὰ προσέβαλλε μὲν αὐτοὺς καιρίως ὁ τραγικός, βαρβάρους καὶ ἀξίους νὰ δουλεύωσιν αὐτοὺς ἀποκαλῶν, θὰ ᾐσθάνοντο δὲ καὶ οὗτοι σφόδρα τὴν προσβολήν. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο ὀνομάζει ὁ κ. ἐν τῷ Litt. Centralblatt ἐπικριτὴς «ὀφθαλμοφανῶς πλημμελές», ἐπειδή, λέγει, διὰ τῶν στίχων ἀκριβῶς τούτων ἔμελλε νὰ κολακευθῇ ὁ βασιλεύς, οὗτινος ἡ ἐξ Ἑλλήνων καταγωγὴ ἦν ἀναμφισβήτητος. Ἀλλά μοι φαίνεται πρῶτον ὅτι οἱ φρόνιμοι βασιλεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες, καὶ τοιοῦτος ἦν ὁ Ἀρχέλαος, δὲν συνη-

γίας ἐν Ἰσθμῷ, καθ' ἣν οἱ πρὸς τοὺς Μακεδόνας πόλεμοι ἐμφύλιοι ἐνομίζοντο, ταῦτα πάντα πείθουσιν ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐξ ἀρχῆς ἦσαν Ἑλληνικὴ φυλὴ καὶ ὅτι περὶ ἐξελληνισμοῦ αὐτῶν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ Μακεδόνες ὅπως καὶ οἱ Ἠπειρῶται, μαχόμενοι ἀδιαλείπτως τὸν περὶ ψυχῆς ἀγῶνα πρὸς τοὺς γείτονας βαρβάρους καὶ σῴζοντες οὕτω τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ ληστρικῶν εἰσβολῶν αὐτῶν, ἀσπὶς καὶ προμαχὼν αὐτῆς ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ὄντες, ἐπὶ πολὺ ὑστέρησαν ἐν τῇ καλλιεργίᾳ τοῦ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων οὕτω θαυμασίως ἀναπτυχθέντος πολιτισμοῦ· ἀλλ' εἰς ταῦτα παρατηρῶ πρῶτον ὅτι βραδύτερον ἐφιλοτιμήθησαν ν' ἀναπληρώσωσι τὸ καθυστέρημα καὶ πράγματι θαυμασίως κατώρθωσαν, ἔπειτα δέ, ὃ καὶ τὸ σπουδαιότατον, ὅτι ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα εἶναι ὅλως ἀλλότρια καὶ οὐδεμίαν ἔχουσι σχέσιν πρὸς τὸ ἐθνολογικὸν ζήτημα. Μήπως πάντες οἱ Ἕλληνες ἐξ ἴσου συνετέλεσαν εἰς αὐτά; Ἢ μήπως πρόκειται περὶ βαθμολογίας τῶν Ἑλληνικῶν φύλων ὡς πρὸς τὰς συμβολὰς αὐτῶν εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ οὐχὶ ἁπλῶς περὶ τῆς ἐθνολογικῆς σχέσεως αὐτῶν;

Τὸ μόνον ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν νὰ διδαχθῶμεν ἐκ τούτου ὅτι οἱ Μακεδόνες βραδέως μετέσχον τῆς καλλιεργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ εἶναι τοῦτο, ὅτι διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις οὔτε ἡ χώρα αὐτῶν κατελέγετο διαρρήδην εἰς τὴν πεπολιτισμένην Ἑλλάδα, οὔτε αὐτοὶ οὗτοι ῥητῶς καὶ καθαρῶς εἰς τοὺς Ἕλληνας· ἐντεῦθεν ἠδύνατο ὁ δικηγόρος Δημοσθένης χάριν πολιτικῶν σκοπῶν ν' ἀποκαλῇ αὐτοὺς βαρβάρους (1).

θίζουσι ν' ἀντιτάσσωνται προθύμως πρὸς τὸ ὑπήκοον ὡς ἀλλοεθνεῖς, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον, καὶ ἀλλογενεῖς ἂν εἶναι, σπεύδουσι ν' ἀφομοιωθῶσι πρὸς τοὺς ὑπηκόους καὶ παριστῶσιν ἑαυτοὺς ὡς ταυτιζομένους τούτοις. Τοῦ φαινομένου τούτου παραδείγματα δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προσαγάγω, ἀφοῦ καὶ ἡ σύγχρονος ἡμῶν ἱστορία βρίθει αὐτῶν. Ἔπειτα ὑποτεθείσθω ὅτι θὰ ἐκολακεύετο ὁ βασιλεύς· δὲν θὰ προσεβάλλοντο τότε οἱ εὐγενεῖς Μακεδόνες, οἳ κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν ἀείποτε ἐλεύθεροι ἦσαν καὶ ἰσηγορίαν πρὸς τοὺς βασιλεῖς εἶχον; Καὶ δὲν θὰ ἦτο ἐσχάτως μωρὸς ὁ Εὐριπίδης, ἂν ἐπεχείρει νὰ κολακεύσῃ τὸν βασιλέα παριστῶν αὐτὸν ὡς ἀλλογενῆ καὶ ξένον ἧς ἦρχε χώρας, ἐξευτελίζων δὲ καὶ εἰς διαρκῆ δουλείαν καταδικάζων τοὺς ἰθαγενεῖς;

(1) Βεβαίως οἱ Ἕλληνες ᾐσθάνοντο τὴν ἀντίθεσιν αὐτῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους καὶ πρὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ τὴν διόρθωσιν τῆς πλημμελοῦς ἐκδο-

Εὐτυχῶς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ Μακεδόνες δι' ἔργων καὶ μάλιστα ἔργων Ἑλληνικωτάτων τοιούτων καὶ τηλικούτων, ὥστε οὐδ' αὐτὸς ὁ παμφάγος χρόνος ἠδυνήθη ἢ θὰ δυνηθῇ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν εὐεργετικὴν αὐτῶν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΙΝΟΣ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑΣ.

Ἀπό τινος χρόνου εἰσήχθη καὶ ἔτυχεν ἀποδοχῆς παρά τινων κενοσπούδων ἡ ὀρθογραφία τῶν διφθόγγων αυ ευ διὰ τοῦ β ἢ φ (αϐ, αφ, εϐ, εφ) κατὰ λόγον τῆς ἑκάστοτε προφορᾶς αὐτῶν. Γράφεται ἄρα ἀφτός, ἀϐγή, ἐφτύς, Ἐϐρώπη κτλ. Ὡς λόγος δὲ τῆς καινοτομίας προετάθη τόδε: ὅτι ἂν δύο ἢ πλείονα ὁρατὰ σύμβολα παριστῶσιν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀκουστὸν φθόγγον, π. χ. ε καὶ αι, ι καὶ η καὶ υ καὶ ει καὶ οι καὶ ηι καὶ υι, α καὶ ᾳ, ο καὶ ω καὶ ῳ κτλ. τοῦτο εἶναι ἀρκοῦν κακόν, καὶ οὐδεμία ἀνάγκη ἵνα καὶ τὸ ἐναντίον ἔτι ἐπιτρέπωμεν, ἤτοι τὴν δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ὁρατοῦ σημείου παράστασιν δύο ἢ πλειόνων ἀκουστῶν φθόγγων. Ὁραταὶ ἄρα εἰκόνες δύο ἢ πλείονες ἐπιτρέπεται νὰ παριστῶσι μίαν ἀκουστήν, ἀλλὰ μία ὁρατὴ δὲν πρέπει νὰ παριστᾷ δύο ἢ πλείονας ἀκουστάς.

Ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἀπορεῖται διατὶ τῶν φαινομένων τούτων, ἅτινα ἀμφότερα εἶναι ἐξ ἴσου ἱστορικά, ἤτοι ἀμφότερα ἔχουσι τὴν

χῆς τοῦ ὀνόματος Ἕλλην ἐπὶ τοῦ πεπολιτισμένου δὲν κατώρθωσαν τότε, ἀλλὰ πολλῷ ὕστερον μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον καὶ τοῦτο δικαίως, ἐπειδὴ πρῶτον τότε αἱ ἐπιμειξίαι ἐγένοντο καὶ κατὰ ποιὸν καὶ κατὰ ποσὸν πολὺ διάφοροι τῶν πρίν, καὶ ἐπειδὴ πρότερον μὲν οἱ Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι καὶ κατεφρόνουν πάντας τοὺς ἀλλογλώσσους ὡς βαρβάρους, ἔπειτα δ' ὅμως ἐδουλώθησαν ὑπ' αὐτῶν τῶν τέως λεγομένων βαρβάρων καὶ εἶδον ὅτι ἀληθῶς ὁ πολιτισμὸς τῶν ἀλλογλώσσων δὲν ἦτο πάντῃ βάρβαρος, καὶ ὅτι ἡ κυρία διαφορὰ αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἦτο μάλιστα ἡ γλῶσσα· τότε ἄρα ἔλαβον ταύτης κατ' ἐξοχὴν συνείδησιν καὶ τότε διώρθωσαν τὴν παλαιοτέραν πλημμελῆ ἐκδοχήν.

αἰτίαν αὐτῶν ἐν τῇ ἀλλοιώσει μὲν τῶν φθόγγων τῆς γλώσσης, τῇ διατηρήσει δὲ τῆς παλαιᾶς ὀρθογραφίας, διατί, λέγω, τῶν φαινομένων τούτων, τὸ μὲν ἀνομολογεῖται καὶ γίνεται ἀποδεκτόν, τὸ δὲ οὐχί.

Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι ἐν πάσῃ ἀνεξαιρέτως γλώσσῃ, ἐχούσῃ ἱστορικήν, οὐχὶ φωνητικὴν ὀρθογραφίαν, ἀμφότερα τὰ φαινόμενα ταῦτα, ἤτοι καὶ ἡ διὰ πολλῶν γραμμάτων παράστασις ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου καὶ ἡ δι' ἑνὸς μόνου γράμματος δήλωσις πλειόνων φθόγγων, εἶναι ἀρκούντως συνήθη. Γίνονται δὲ ταῦτα, ἐπειδὴ παγίας ἔν τινι χρόνῳ καταστάσης τῆς ὀρθογραφίας τῶν λέξεων, ἐπιγίνονται ἔπειτα φωνητικαὶ τῆς γλώσσης ἀλλοιώσεις, ὥστε τοῦτο μὲν πολλοὶ φθόγγοι πρότερον ἀπ' ἀλλήλων σαφῶς καὶ ἀσυγχύτως διαστελλόμενοι τοῦ χρόνου προϊόντος μεταβάλλονται καὶ συμπίπτουσιν ἐν τῇ προφορᾷ καὶ δὴ καὶ τὰ παριστῶντα τούτους ὁρατὰ σύμβολα σημαίνουσι τοῦ λοιποῦ ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἀκουστὸν φθόγγον, λ. χ. ι, η, ει, οι, υ, *ei* καὶ *i*, *ai* καὶ *e* ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ, τοῦτο δ' εἷς καὶ ὁ αὐτὸς φθόγγος, πρότερον δι' ἑνὸς μόνου συμβόλου ὡς εἰκὸς σημαινόμενος, διασχίζεται ἔπειτα κατὰ λόγον τῶν παρακειμένων φθόγγων εἰς δύο ἢ καὶ πλείονας, καὶ πάντες οἱ διάφοροι οὗτοι φθόγγοι διὰ τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν γράφονται καὶ τοῦ λοιποῦ δι' ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου· πρβλ. σῖτος καὶ Σμύρνα, νησιά, κῦρος, καλὸς καὶ τὸν καλόν, gaté, agneau κλπ. Καὶ ἔτι χεῖρον. Τῶν νέων τούτων φθόγγων ἄλλους μὲν δύναταί τις ὁπωσδήποτε δι' ἄλλων τοῦ ἀλφαβήτου γραμμάτων, ἂν θέλῃ νὰ παραστήσῃ, ἄλλους δ' οὐχί. λ. χ. ἐννέα, νεός, ἐλαιά, εἰς τὸν τόπον, τὸν καλόν, ἀγκάλη, ἀντί, εἰς τὸν Πειραιᾶ, ἀμπέλι, νησιά, φορεσιά, μισὴ κτλ. Οὕτω τὰ ἄφωνα b, d, g, τὸ παχὺ *sch*, τὰ ὑγρὰ λι νι δὲν δυνάμεθα νὰ παραστήσωμεν ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν, εἰ μὴ διὰ τεχνητῶν μέσων καὶ τουτων λίαν ἀνακριβῶν, πρβλ. Ντοῦζε, Ντ' Ἀννούτσιο, Γκάμπλερ κτλ.

Πενία ἄρα μεγάλη καὶ πλοῦτος μάταιος καὶ περιττὸς εἶναι τὰ ἐλαττώμματα τῆς ἱστορικῆς παρ' ἡμῖν ὀρθογραφίας, ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα ταῦτα εἶναι ἀναγκαιότατα καὶ ἀπαραίτητα προϊόντα πάσης ἱστορικῆς ὀρθογραφίας, καὶ κατ' αὐτῶν μία μόνη ὑπάρχει θεραπεία, ἡ ἀποβολὴ σύμπαντος τοῦ συστήματος τῆς ἱστορικῆς καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ τῆς φωνητικῆς. Καὶ ὅμως ἡ θεραπεία αὕτη, δυνάμεθα θαρρούντως

νὰ εἴπωμεν, οὐδέποτε, ἐφ' ὅσον τὸ ἔθνος ἔχει συναίσθησιν τῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας αὐτοῦ ἐφαρμόζεται. Τοῦτο φαίνεται παράδοξον, ἀλλ' ὅμως ἔχει λόγον ἰσχυρότατον, τόνδε, ὅτι ὅπως ἔχομεν πάντες οἱ ὁμόγλωσσοι ἐν τῇ συνειδήσει ἡμῶν τοὺς ἀκουστοὺς φθόγγους συνημμένους μετὰ τῆς σημασίας ἑκάστης γνωστῆς ἡμῖν λέξεως καὶ αἰσθανόμεθα καὶ νοοῦμεν ταῦτα ἀκουόμενα, ἀκριβῶς οὕτως ἔχομεν, ὅσοι γράφομεν, συνείδησιν καὶ τῆς γραπτῆς καὶ ὁρατῆς εἰκόνος τῶν λέξεων συνημμένης μετὰ τῆς σημασίας αὐτῶν (διὸ καὶ γράφομεν αὐτὰς ὀρθῶς, πολλάκις ἄνευ τινος προσοχῆς ἢ γνώσεως τοῦ ἐτύμου), καὶ ἕνεκα τῆς συνειδήσεως ταύτης καὶ τῆς ἑνιαίας σημασίας ἑκάστης λέξεως ἐπιθυμοῦμεν, ἵνα κατὰ τὸ ἑνὸν ἔχωμεν καὶ ἑνιαίαν γραπτήν, ὁρατὴν εἰκόνα αὐτῆς, καὶ ὅταν ἔτι οἱ φθόγγοι αὐτῆς διὰ τὴν συμπλοκὴν αὐτῶν μετ' ἄλλων ἄλλοτε στοιχείων κατέστησαν ποικίλοι, ἀπαρεσκόμεθα δὲ σφόδρα καὶ δὲν νοοῦμεν εὐκόλως κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τὰς ὀρθογραφικῶς ἀλλοιωθείσας αὐτῶν· πρβλ. καίω, κάβμα, καφτός, πυρίκαφστος, ρέω, ρέβμα, ρεφστός, ἐβωδία, ἐφσπλαγχνία, ἐφτυχία, ἔφχρηστος, ἔφψυχος, ἐβζωία, ἐβγένεια, ἔβγεως, ἐβλαβὴς ὅπως καὶ θεοβλαβής, ἐφφημῶ, ἔφφορος ὅπως καὶ ἔφ-ορος, ἀφξάνω, ἀβγὴ κτλ. κτλ.

Πρόσθες τούτοις ὅτι οἱ κατὰ τὴν ὀρθογραφίαν ταύτην παραγόμενοι σωροὶ συμφώνων, φχ, φξ, φψ, φφ, φσπλ, φστ, κτλ. (ἐφχή, ἀφξάνω, ἔφφορος, ἐφσπλαγχνίζομαι, καφστὸς) φαίνονται ἡμῖν, καὶ πολὺ δικαίως, ἂν μὴ σφάλλωμαι, τερατώδεις. Τὴν τερατωδίαν ταύτην ἀπέφυγον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον οἱ εἰσηγηταὶ τοῦ καινοῦ τούτου δαιμονίου, ἐπειδὴ γράφοντες τὴν δημώδη δὲν ἔρχονται εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ γράψωσι τὰς λέξεις ταύτας καὶ τὰς τούτων παραπλησίας. Ἀλλ' ἄν, ὅπως δίκαιον, ἀπαιτήσωμεν, ἵνα μία καὶ ἡ αὐτὴ ὀρθογραφία ἐπικρατῇ ἐν τῇ γραφῇ καὶ τῆς δημώδους καὶ τῆς γραπτῆς, ἵνα μὴ διασπᾶται ἔτι μᾶλλον διὰ τοιούτων τεχνητῶν μέσων ἡ ἑνότης καὶ ἐξαλείφηται ἡ ὑπάρχουσα ἐν αὐταῖς ὁμοιότης, τότε δυοῖν θάτερον ἀνάγκη, ἢ ν' ἀποβληθῇ τὸ καινὸν δαιμόνιον ἢ νὰ μεταβληθῇ καὶ τῶν ἀρχαίων λέξεων ἡ ὀρθογραφία.

Πρὸς τούτοις δῆλον ὅτι καὶ συγχύσεις λέξεών τινων θὰ προκύπτωσιν ἐκ τῆς νέας ὀρθογραφίας ταύτης· καὶ θὰ γίνεται μὲν βεβαίως ἑκάστοτε ἐκ τῶν συμφραζομένων δῆλον περὶ τίνος ἑκάστοτε πρόκειται,

ἀλλὰ πάντες ἀναντιλέκτως θά μοι ὁμολογήσωσιν, ὅτι γραφαὶ οἷον ἐβγενέτης, ἔββουλος, ἔφφορος ἢ ἔφορος δὲν θὰ ἦναι ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ ἄνευ κόπου σαφεῖς· καὶ ὅμως τοῦτο εἶναι, καὶ ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς πάσης ὀρθογραφίας καὶ παντὸς καλοῦ ὕφους. Καὶ τέλος, ἂν ἡ θεωρία αὕτη κατισχύσῃ, ἀνάγκη νὰ γράφηται καὶ ἀνάγγη, ἀναγγάζω, ἀγγάλη, ἄγγος κλπ. ὅπως καὶ ἀγγεῖον, καὶ Γαλλιστὶ *nous manjons, venjanse* ὅπως joli, jamais, οὐχὶ *mangeons, vengeance*, anfant οὐχὶ enfant, κτλ.

Καὶ ὅμως πάντα ταῦτα εἶναι περιτττά, ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν ἡ ἀποβαλλομένη αὕτη ἀρχὴ εἶναι ἐν πολλῇ χρήσει, ἀλλ' οἱ εἰσηγηταὶ τοῦ καινοῦ δαιμονίου τούτου δὲν ἐξήτασαν τὸ πρᾶγμα κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ἔκτασιν οὐδ' ἠθέλησαν ἀκολούθως, ἤτοι αὐστηρῶς, λογικῶς σκεπτόμενοι νὰ ἐπεκτείνωσι τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν ἐπὶ πάντα τὰ δυνατά. Καὶ ὅμως τοῦτο εἶναι, κρίνω, ἀπαραίτητον ἐν πάσῃ καινοτομίᾳ, διότι τότε μόνον φαίνεται τὸ λογικόν, τὸ ἐπιστημονικὸν ἢ τὸ ἀνακόλουθον καὶ ἐπιβλαβὲς αὐτῆς.

Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι πολλάκις δύο ἢ πλείονα σημεῖα ἢ γράμματα ἡνωμένα παριστῶσιν ἕνα μόνον φθόγγον ἢ προσδιορίζουσιν ἀκριβῶς τὴν προφορὰν ἑνός τινος τούτων, τοῦ πρώτου λ. χ. ἢ τοῦ β' ἢ τοῦ μεσαίου, ἂν εἶναι τρία, πρὸς δὲ καὶ ὅτι δύο ἢ τρία ὁμοῦ σημαίνουσιν ἕνα καὶ μόνον ἁπλοῦν φθόγγον· πρβλ. ου, αι, ῃ, κα, κο, κου, γα, χα καὶ *κε*, *κι*, γε, *γι*, *χε*, *χι*, λι̯, νι̯, γκα, γκε, γγα, γγε, Γαλ. en, in, un, oi, eu, eau, gn, Γερμ. ich, ach, ng κτλ. Καὶ ὁμοίως εἶναι πασίγνωστον ὅτι ταῦτα οὐδεμίαν ποτὲ παρέχουσιν ἀφορμὴν εἰς σύγχυσιν, ἐπειδὴ πάντοτε καὶ πανταχοῦ, ὅπου ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα γράφονται συνημμένα, παριστῶσιν ὡρισμένον τινά, ἀεὶ τὸν αὐτὸν φθόγγον, οὐχὶ ἄλλοτε ἄλλον. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον τὸ σύμπλεγμα αι, ου, λι̯, νι̯, γγα, γκα, *eau*, *in*, *en*, *un*, *gn*, *ng*, κτλ. παριστῶσιν ἡνωμένα φωνὴν διάφορον τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν σύγκεινται, ἤτοι τῶν κεχωρισμένων α καὶ ι, ο καὶ υ, g καὶ n, κτλ., καὶ καθ' ὃν τρόπον ἐν τῷ συμπλέγματι γκ*e*, γκ*i*, τὸ γ καὶ τὸ e ἢ i ἐπιβάλλουσι τὴν ὡς ge gi (ἤτοι ὡς οὐρανικοῦ) προφορὰν τοῦ κ, καὶ ἐν τῷ συμπλέγματι γκα γκο γκου τὸ γ καὶ τὸ κατόπιν τοῦ κ ἁδρὸν φωνῆεν τὴν ὡς ga, go, gu, (ἤτοι ὡς ὑπερωικοῦ), οὕτω καὶ ἐν τοῖς συμπλέγμασι αὔτ- εὔτ- ἢ αυγ- ευγ- κτλ. τὸ πρὸ τοῦ υ φω-

νῆεν καὶ ὁ μετ' αὐτὸν ἠχηρὸς ἢ ἄηχος φθόγγος ἐπιβάλλει πάντοτε τὴν ὡς αφ εφ ἢ αβ, εβ, προφορὰν αὐτῶν· καὶ ὅπως οὐδεὶς ἡμῶν λέγει τὸν τόπον, τὸν καλόν, τὸν πατέρα, ἀμπέλι, ἀντὶ μετὰ τοῦ τ, κ, π, ἀλλὰ μετὰ τοῦ d, g, b, οὐδ' ἀνάγ-κη, ἀναγ-καῖος, ἀναγ-κάζω μετὰ τοῦ κ ἀλλὰ μετὰ τοῦ g, οὐδὲ ἀγ-jεῖον, ἄγ-jελος, ἀγ-jέλλω κτλ. μετὰ τοῦ j, οὕτως οὐδεὶς φόβος μή τίς ποτε παραπλανηθεὶς ἐκφωνήσῃ πλημμελῶς τὸ αὐξάνω ἢ εὔσπλαγχνος ἢ αὐγὴ κτλ. καὶ δὴ οὐδεμία ἀνάγκη τῆς προταθείσης καινοτομίας καὶ ἀποβολῆς τῆς κρατούσης ἱστορικῆς ὀρθογραφίας.

Ἀλλ' ἵνα ἔτι μᾶλλον κατανοηθῇ ἡ ἀτοπία τῆς προτεινομένης γνώμης, ἀναγκαῖον νομίζω νὰ λεχθῶσιν ἔτι καὶ τάδε: Εἶναι πασίγνωγνωστον λ. χ. ὅτι ἐν τῇ Γαλλικῇ γλώσσῃ τὸ eu ἐν τοῖς τύποις τοῦ ῥήματος avoir, j'eus, que j'eusse, j'ai eu ἔχει παντελῶς διάφορον προφορὰν τοῦ ἐν ταῖς ἄλλαις λέξεσιν eu, οἷον dieu, observateur, deux, seigneur κλπ. Καὶ ὁμοίως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν τῇ Ἀγγλικῇ γλώσσῃ τὰ φωνήεντα ἄλλην ἄλλοτε ἔχουσι προφοράν· πρβλ. face ὡς fēce καὶ are ὡς ār, clerk ὡς clārk (=γραφεὺς) καὶ emotion ὡς imotion, night ὡς nait (=νὺξ) καὶ mirror ὡς mirror (=κάτοπτρον) κτλ. Καὶ ὅμως ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία τῶν λέξεων μένει ἔμπεδος, εἰ καὶ μηδὲν τῶν παρακειμένων γραμμάτων ὁδηγεῖ ἐπὶ τὴν ὀρθὴν ἐκφώνησιν τούτων, ὅπως ἐν τοῖς ἡμετέροις αυ ευ πάντοτε γίνεται. Καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ ἱστορία τῶν γλωσσῶν τούτων εἶναι πολὺ βραχυτέρα τῆς ἡμετέρας.

Σημειωτέον δ' ἐν τέλει καὶ τοῦτο ὅτι οὐδὲ τὴν ἀρετὴν τῆς πρωτοτυπίας τοὐλάχιστον ἔχει ἡ γνώμη αὕτη, ἐπειδὴ καὶ κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας ἀνεφάνη, ὅθεν καὶ τὸ γνωστὸν δίστιχον

τὸ **τάφτα** γράφεται μὲ **φεῖ** καὶ ὁ **σταβρὸς** μὲ **βῆτα,**
καὶ τὸ **ἐναζμενίζομαι** μὲ ἕνα ζευγάρι **ζῆτα.**

Ἀλλὰ καὶ ἡ καινοτομία αὕτη, ὅπως καὶ τοσαῦται ἄλλαι, ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ ἔθνους, τοῦ πιστῶς ἐμμένοντος τοῖς καθεστῶσι, διὸ καὶ περιέπεσεν εἰς λήθην, ἧς ἦτο ἀξία· ἣν ἄρα περιττὸν νὰ ἐπαναληφθῇ πάλιν καὶ ὡς νέα τις παρατεθῇ ἡμῖν. Ἀλλ' ἴσως οἱ νέοι εἰσηγηταὶ αὐτῆς φρονοῦντες μέγα ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ἔχουσι πεποίθησιν μεγάλην ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ φρονοῦσιν ὅτι τὸ μέγα κῦρος καὶ ὄνομα αὐτῶν θὰ ἐπιβάλῃ αὐτὴν νῦν. Ἴσως.

Ἀλλ' ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν κατορθωθῇ, θὰ ἐπιτραπῇ ἡμῖν τοῖς πολλοῖς νὰ μὴ ἀσπαζώμεθα μηδὲ μεταχειριζώμεθα αὐτὴν φρονοῦντες ὅτι, ἄν ποτε ἤθελε παρ' ἡμῖν κριθῇ ἀναγκαῖον νὰ ἀποβληθῇ μὲν ἡ ἱστορικὴ ὀρθογραφία, εἰσαχθῇ δὲ ἡ κατὰ τὴν νεωτέραν ἡμῶν προφοράν, (πρᾶγμα περὶ οὗ ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀμφιβάλλω, ἂν θὰ εἶναι ὠφέλιμον εἰς τὸ ἔθνος ἡμῶν), ἀναγκαίως ἔχει ἵνα τοῦτο γένηται οὐχὶ ἀνακολούθως καὶ τμηματικῶς, ἀλλὰ συστηματικῶς καὶ κατὰ λογικὴν ἀκολουθίαν, ἵνα τοὐλάχιστον τὰ ἐκ τῆς μεταβολῆς ταύτης ὠφελήματα ἀντισηκώσωσιν ὁπωσδήποτε τὰς μελλούσας νὰ προκύψωσι βλάβας, οὐχὶ δ' ἡμιτελῶς ὅπως προτείνουσί τινες, ὅτε τὰ μὲν δύσκολα τῆς παραδόσεως οὐδαμῶς αἴρονται, καὶ δύο συγχρόνως καὶ ἀλλήλοις ἐναντία συστήματα, τὸ τῆς ἱστορικῆς καὶ τὸ τῆς φωνητικῆς ὀρθογραφίας, συμφύρονται οὐδενὶ ξὺν νῷ. Γ. Ν. Χ.

Περὶ τῆς προφορᾶς καὶ ἐκπτώσεως τοῦ γ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ.

Πολλάκις μέχρι τοῦδε ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἐρευνητῶν λόγος περὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ γ καὶ τῆς ἐντεῦθεν συναγομένης τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε προφορᾶς αὐτοῦ, (πρβλ. Blass, Aussprache[2] 91, Παππαδημητρακοπούλλου, Βασάνῳ σελ. 583, G. Meyer, Ἑλλην. Γραμμ.[3] 294, Dieterich, Untersuchungen 87). Ἀλλ' ἐάν, ὅπως εἶναι δίκαιον, παραλίπωμεν τὰ βάρβαρα στρατηίας, ὑιαίνομεν, ὑιαίνις, ἀνοίει, ἀνεείνωσκον κττ., τότε παρατηρεῖται τὸ παράδοξον ὅτι τὸ γ φαίνεται μὲν ἔκτοτε φωνητικῶς ἐκπεσὸν πρὸ τοῦ α, ο καὶ τοῦτο ἔν τισι μόνον λέξεσιν, ἤτοι ὀλίος, ὠλιώρησε, Φιάλεια, Φιαλέες, λέοι, ἀγήοχα, ἰών ἀντὶ ὀλίγος ὠλιγώρησε, Φιγάλεια, Φιγαλέες, ἀγήγοχα κτλ., σῴζεται δ' ἀληθῶς μέχρι σήμερον καὶ ἐκφωνεῖται πάντοτε κανονικῶς πρὸ τοῦ α, ο, ου ἐν τῇ κοινῇ νεωτέρᾳ γλώσσῃ. Ἀπορεῖται ἄρα καὶ πάνυ δικαίως, πῶς ἠδύνατο τὸ πάλαι φωνητικῶς ἀπολωλὸς νὰ σῴζηται σήμερον καὶ τοῦτο ἐν καθολικῇ χρήσει. Διὰ ταῦτα φρονῶ, ὅτι τὸ γ δὲν παρελείφθη ἐκ τῶν λέξεων τούτων διὰ πνευματώδη ἢ οἱανδήποτε ἄλλην προφοράν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγήοχα ἐγένετο κατ' ἀνομοίωσιν (πρβλ. φρατρία καὶ φατρία, δρύφρακτος καὶ δρύφακτος, μάραθρον καὶ μάραθον, καμωμένος καὶ καωμένος κλπ.), τὸ δὲ ὀλίον (καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παράγωγα ὀλιοστός, ὀλιωρῶ) ἐνιαχοῦ, οὐχὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος τὸ πάλαι, κατ' ἀναλογίαν τῶν συγγενῶν ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν μεῖον καὶ πλεῖον, καὶ τὸ Βοιωτικὸν ἰών, ὃ καὶ διὰ τὴν δασεῖαν φαίνεται κανονισθὲν κατὰ τὸ ἡμεῖς, ὑμεῖς, κατ' ἀναλογίαν τοῦ τιού ἀντὶ τύ, τὸ δὲ Φιάλεια κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ φιάλη. Καὶ τέλος τὸ Κρητικὸν ΛΕΟΙ ἀλλότριον παντάπασι τοῦ λέγω ὂν καὶ τῷ ῥήματι λῄω = βούλομαι ἀνῆκον (πρβλ. Solmsen ἐν Περιοδικῷ Kuhn τόμ. ΛΒ' 515) οὐδὲν ἀπώλεσε γ καὶ πλημμελῶς κατελέχθη ἐν τοῖς ἀποβαλοῦσι τοῦτο παραδείγμασιν. Γ. Ν. Χ.

ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΠΕΛΤΟΥ ΚΑΙ ΡΙΤΤΗΡΟΥ ΚΡΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΛΑΤΩΝΙΚΩΝ ΜΟΥ

1.

Ἐν τῇ ἐν Βερολίνῳ Φιλολογικῇ ἑβδομαδικῇ βιβλιολογίᾳ (1) Ὄθων ὁ Ἄπελτος ἐλέγχων τὴν πρώτην τῆς πραγματείας τῆσδε μοῖραν κατηγορεῖ μου ὅτι μόνος τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα σπουδασάντων τὸν τοὺς Νόμους συγγράψαντα τῶν τῇ κοινῇ λεγομένῃ φωνῇ χρησαμένων εἶναί φημι, τοῦτο δὲ παθὼν ἔχω ἅτε μόνῳ τῷ λόγῳ τῶν Νόμων τὸν νοῦν προσχών, οὐδαμῇ δ' ἄλλῃ αὐτοὺς ἐπισκεψάμενος οὐδ' ἐνθυμηθεὶς ὡς ἄλλοι τε παλαιοὶ καὶ Ἀριστοτέλης ὡς Πλατωνείου διαλόγου τῶν Νόμων μεμνημονεύκασιν.

Ἀλλὰ πρῶτον μὲν σκεπτέον ἡμῖν ὅ,τι ποτ' ἔστιν ἡ κοινὴ φωνὴ λεγομένη. Ἡμῖν μὲν γὰρ οὐδὲν ἄλλο αὕτη δοκεῖ εἶναι ἢ τὸ τὴν Ἀττικὴν μιμεῖσθαι φωνὴν λέγοντα ἢ γράφοντα ἄνδρα ξένον καὶ μὴ Ἀττικόν. Ἡ δὲ μίμησις αὕτη καὶ πρότερον χαριέστερον καὶ τελειότερον ὑπὸ τῶν σοφιστῶν γιγνομένη, ἀπὸ Ἀριστοτέλους καὶ μετ' Ἀλέξανδρον διά τε τὸ πλῆθος τῶν ξένων Περιπατητικῶν καὶ Ἀκαδημεικῶν καὶ διὰ τὴν πολλὴν μὲν περὶ τὰ πράγματα, ὀλίγην δὲ περὶ τὸν λόγον τῶν Περιπατητικῶν σπουδὴν κατὰ μικρὸν ἀμελέστερον τελουμένη καὶ ἀτελεστέρα καὶ ἧττον ἀκριβὴς καταστᾶσα ἀπέστη πολλαχῇ τῆς Ἀττικῆς, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ τέλος πολλοὶ πολλαχοῦ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος τὸν Ἀττικὸν λόγον ἐμιμοῦντο, μάλιστα δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τε καὶ Ἀντιοχείᾳ καὶ Περγάμῳ καὶ δὴ καὶ ἐν Ῥώμῃ.

Κατὰ δὴ ταῦτ' ἀληθῆ καὶ ἀναμφισβήτητ' ὄντα ἀπ' Ἀλεξάνδρου τὴν κοινὴν λεγομένην φωνὴν ἄρξασθαι φάσκοντες μάλιστ' ἂν εἰκότα λέγοιμεν. Καὶ τούτους ὑστέρους λέγομεν Ἀττικιστὰς τοὺς μέχρι τῶν

(1) Berliner Philolog. Wochenschrift. 1897. März 27.

ἐπὶ Καίσαρος καὶ μετὰ τοῦτον τῶν πρὸ Ἀλεξάνδρου τῇ φωνῇ Ἀττικιζόντων, τῶν σοφιστῶν, διακρίνοντες.

Ἐξ οὖν ἐκείνου τὸ πρᾶγμα ὂν πολλῷ ὕστερον ἐπὶ τῇ τῆς Ἀττικῆς διακρίσει τοὔνομα κοινὴν προσέλαβεν ὑπὸ γραμματικῶν τῶν ὑστέρων, οἷοι οἱ περὶ Μοῖρίν τε καὶ Φρύνιχον οἱ ἰδίᾳ καλούμενοι Ἀττικισταί. Ταύτης δ' ὡς ἀληθῶς τῆς κοινῆς φωνῆς οὔσης, Ἄστου δὲ τῶν Πλατωνικῶν τινος ἔργον εἶναι τοὺς Νόμους οἰομένου (389 καὶ ἑξ.), πόσον ἡμεῖς τούτου ἀφέσταμεν τῶν μετ' Ἀλέξανδρον Ἀττικιστῶν εἶναι φάσκοντες, ὧν πολλοὶ Πλατωνικοὶ ἂν εἶεν, ὥστε Ἀπέλτῳ γε δόξαι καινὰ καὶ τολμηρὰ ἀποφαίνεσθαι; Δῆλος οὖν Ἄπελτος οὐκ ἀληθῆ ταῦτα τῆς ἐμῆς ζητήσεως ψέξας.

Ἐπεὶ ὅτι γε οὐ καινὰ διδάσκομεν ταῦτα οὐδ' ἀπίθανα κάλλιστ' ἄν τις καταμάθοι ἐξ ὧν Διογένης ὁ Λαέρτιος περὶ Περσαίου τοῦ ὀνομαστοῦ Στωικοῦ τοῦ κατ' Ἀντίγονον γενομένου (305-301 π. Χ.) λέγει (2, 61), ὡς «καὶ τῶν ἑπτὰ (διαλόγων Αἰσχίνου τοῦ Σωκρατικοῦ) τοὺς πλείστους Περσαῖός φησι Πασιφῶντος εἶναι τοῦ Ἐρετρικοῦ (ἑταίρου Διογένους τοῦ Κυνικοῦ, 324 π. Χ.), εἰς τοὺς Αἰσχίνου δὲ κατατάξαι. Ἀλλὰ καὶ τῶν Ἀντισθένους τόν τε Μικρὸν Κῦρον καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν Ἐλάττω καὶ Ἀλκιβιάδην, καὶ τοὺς τῶν ἄλλων δὲ (Σωκρατικῶν δηλ.) ἐσκευώρηται». Ἐκ δὲ δὴ τούτων ἀσφαλέστατ' ἄν τις τεκμήραιτ' ὅτι ὥσπερ Πασιφῶν ὁ Ἐρετρικὸς καὶ ἄλλοι οὐκ ὀλίγοι ἐν τῷ τότε τῶν τε Σωκρατικῶν λόγους σκευωρεῖσθαι ἐπεχείρησαν καὶ μάλιστα Πλάτωνος καὶ τῶν ἄλλων δοκίμων Ἀττικῶν λογογράφων· ἐπεί γε δὴ Θεόπομπος κατ' Ἀθήναιον (508 γ, δ) πολλὰ τῶν Πλάτωνος ἀλλότρια εἶναί φησιν Ἀριστίππου ὄντα ἢ Ἀντισθένους ἢ Βρύαντος τοῦ Ἡρακλεώτου.

Πάντες μὲν δὴ οἱ περὶ Πλάτωνα πραγματευόμενοι ἄνδρες φιλόλογοι καὶ δὴ καὶ Ἄπελτος ἴσασι δήπου ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων πλὴν Πρόκλου (1) ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς Πλάτωνος Νόμους ὑπώπτευσεν. Τί οὖν γέγονεν ὥστε Ἄστος πρῶτος, ἀνὴρ δεινότατος παντὶ φρονοῦντι Πλάτωνα γνῶναί τε καὶ διελέσθαι, καὶ εἶτα Ζελλῆρος καὶ

(1) Κατὰ βιογράφον τιν' αὐτοῦ (Annal. Vindop. 3, 69) καὶ κατ' ἀνώνυμον ἐξ ἀπογράφου τινὸς τῆς Μονάχου βιβλιοθήκης (Χ. Π. Φ. XIIX) λέγοντα «(Πρόκλος) ἐκβάλλει καὶ τὰς Πολιτείας διὰ τὸ πολλοὺς εἶναι λόγους καὶ μὴ διαλογικῶς γεγράφθαι καὶ τοὺς Νόμους διὰ τὸ αὐτό».

Σούκκουβος καὶ Ἀκκερμανὸς καὶ Οὐέισσος τῶν Πλατωνείων διαλόγων τοὺς Νόμους ἀπέκριναν ;

Ἄστος μέν φησιν ὡς ὁ τοῦ Πλάτωνος λόγου καὶ γνωμῶν ἔμπειρος ἀνὴρ ἐπιχειρῶν τοὺς Νόμους διελθεῖν καὶ ἀναγνῶναι οἷον ἐν ξένῳ ὢν χώρᾳ καὶ ἀγνῶτι αἰσθάνεται, οὐδενὶ ἢ ἐλαχίστοις Πλατωνείοις περὶ τὰ λεγόμενα καὶ τὸν λόγον αὐτὸν ἐντυγχάνων· τοιαύτην δ' ἀδύνατον εἶναι γενέσθαι Πλάτωνι μεταβολὴν οὔτε διὰ γῆρας οὔτε δι' ἄλλο τοιοῦτον οὐδέν. Οὐκ ἄλλα δὲ τὸ πρῶτον καὶ Ζελλῆρος περὶ τῶν Νόμων ἐδόξασε, πρὶν παλινῳδήσας ἐν τῇ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἱστορίᾳ εἰς τὰ Πλάτωνος καὶ τούτους κατέλεξεν, ἵνα μὴ ἀδέσποτοι ὄντες ἀκάρπωτοι καὶ ἄχρηστοι ἐμοὶ δοκεῖν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ εἶεν ἢ καὶ μόνοι τεταγμένοι τοσαῦτα τὸ πλῆθος ἐνέχοντες φιλοσοφήματα. Οὐδένα γοῦν μέγαν τῆς μεταγνώσεως λόγον ἔχει, εἰ μὴ ὅτι δυσχερὲς οἱ ἤδη δοκοίη εἶναι τῇ Ἀριστοτέλους ἐναντιοῦσθαι μαρτυρίᾳ· καίπερ δὲ πολὺ οὐσίᾳ τε καὶ εἴδει διαφερόντων τῶν Νόμων, ὅμως εἶναι δυνατὸν τοιαύτην Πλάτων' ἀλλοιωθῆναι ἀλλοίωσιν.

Πολλῶν δὲ καὶ παντοίων ὄντων δι' ἃ Ἄστος μάλιστα καὶ Ζελλῆρος τὸ πρῶτον ἀλλοτρίους τοὺς Πλάτωνος Νόμους ἔκριναν θεασάσθω μοι πᾶς ὀλίγ' ἄττα τάδε. Πολὺ γάρ τοι οἱ Νόμοι τῆς Πολιτείας γνώμῃ τε καὶ τάξει διαφέρουσιν· εὐλόγως γὰρ ἄν τις θαυμάζοι ὅ,τι παθὼν ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ τὸ θεῖον ὕψος τῶν ἐν Πολιτείᾳ γνωμῶν ἀπολιπὼν ἐπὶ τοσοῦτον ὄχλον ἀνθρωπείων περὶ νόμους μικρολογιῶν κατέβη, οἷαι ἐν τοῖς Νόμοις ἡμῖν πάρεισι, μόλις νομοθέταις πραγματευταί, ἢ πού γε δὴ φιλοσόφοις. Ἐν πᾶσι δέ που τοῖς ἄλλοις διαλόγοις φρονήσει τε καὶ σοφίᾳ πολιτείαν οἷόν τ' εἶναι κατορθοῦν λέγων πῶς ποτ' ἐναντιώτατ' αὐτὸς ἑαυτῷ ποιῶν ἔθεσι καὶ νόμοις ἐν τοῖς Νόμοις εἰς εὐδοκίμησιν αὐτὴν ἄγειν ἐπειράθη ; Ἄλογα δὲ δὴ καὶ ἄτοπ' ἂν ποιῆσαι δοκεῖ, εἰ οὕτω καλῶς καὶ πολὺν χρόνον περὶ τὰς ἰδέας πεπραγματευμένος καὶ τὴν δέουσαν εἶναι πολιτείας μορφὴν ἐπιμελείᾳ πολλῇ ἐξειργασμένος τε καὶ διεξελθών, πάντων τούτων ἐπιλαθόμενος καὶ παραιτησάμενος ἐπὶ τἀναντία ἐτράπη, καθ' ἃ τοῖς Περιπατητικοῖς περὶ ταῦτα μᾶλλον ἐδόκει, τῶν οὐσῶν τινα πολιτείαν σχεδὸν συντάξασθαι καὶ διαθεῖναι. Ἀπορεῖται δ' οὐδὲν ἧττον ὅπως ποτὲ Κριτίαν καὶ Ἑρμοκράτη τοὺς τῇ Πολιτείᾳ δὴ συνημμένους

διαλόγους ἀτελεῖς ἀπολιπὼν ἢ χαίρειν ἐάσας οὕτω μεγάλῳ καὶ χαλεπῷ ἐπεχείρησεν ἔργῳ τοῖς Νόμοις.

Καὶ κατ' εἶδος δέ τις σκοπῶν τὸ βιβλίον πόλλ' ἂν τὰ καινὰ καὶ θαυμαστὰ καὶ παρὰ Πλάτων' ἂν εὕροι. Ἡ μὲν γὰρ ζήτησις καὶ δεῖξις πολλῶν διὰ μακροτέρων γιγνομένη καὶ ἀμοιροῦσα τῆς Πλατωνείου ὀξύτητος καὶ χάριτος ἀσθενεστέρα καὶ ἀμβλυτέρα πολλαχῇ τῆς ἐν τοῖς ἄλλοις διαλόγοις καθίσταται. Πλεῖστα δὲ ἀσκέπτως καὶ ἀζητήτως παρὰ τὸ διαλεκτικὸν Πλάτωνος ἔθος ὡς ἐγνωσμένα λέγεται σχήμασι ῥητορικοῖς καὶ τόποις κοσμούμενα κοινοῖς ἀλλοτρίοις πάμπαν τῆς διαλεκτικῆς.

Δεικνύς δέ τι ἢ ἑρμηνεύων καὶ διδάσκων ἢ καὶ διαιρούμενος πολλοῦ δεῖ μετέχειν τῆς ἐν τοῖς ἄλλοις διαλόγοις ὀξύτητος καὶ ἀκριβείας περί τε τὴν ζήτησιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τὴν διδασκαλίαν ἢ πειθώ. Πολὺ δ' ὂν ἐν τῷ λόγῳ τὸ σεμνὸν καὶ αὐστηρὸν καὶ αὐχμηρὸν πόρρω τὸ Πλατώνειον δὴ ἀστεῖον καὶ εὔθυμον καὶ φαιδρὸν καὶ φιλόπαισμον ἀπελήλακεν. Ὁ δὲ λόγος αὐτὸς καίπερ οὐ πολὺ τοῦ Ἀττικοῦ ἀφεστηκὼς πολὺ τοῦ Πλατωνείου διαφέρων ἐλέγχεται. Διάστροφος δὲ πολλαχοῦ ὢν καὶ σκολιὸς σχολῇ βραδὺς χωρεῖ πολλοῖς τοῖς δυσχερέσιν ἐμπλεκόμενος. Χρῆται δ' ὁ γράψας πολλοῖς ὀνόμασι καὶ ῥήσεσι καιναῖς καὶ ἀσυνήθεσιν οὐ μόνον Πλάτωνι, ἀλλὰ καὶ τῷ Ἀττικῷ λόγῳ τῷ τε καταλογάδην καὶ τῷ ποιητικῷ πολλάκις. Ἔνεισι δὲ τῷ λόγῳ περιττολογίαι καὶ ἀνακολουθίαι οἵαις καὶ ὅσαις οὐδαμοῦ ἂν Πλάτωνος ἐντύχοις, πολλὰ δὲ τὰ ἄνω κάτω καὶ ταραχὴ μυρία τέχνῃ οὐδεμιᾷ οὐδὲ μηχανῇ ἐπανορθουμένη.

Καταλέξας δ' ἐν προοιμίῳ τῆς πραγματείας τῆσδε τούς τε συνηγοροῦντας τῷ τῶν Νόμων γνησίῳ καὶ τοὺς τἀναντία λέγοντας οὐκ ἀγνοεῖν ἐδόκουν πρὸς οὓς τὸν λόγον ἐποιούμην φιλοπλάτωνας ἄνδρας οἷα καὶ ὅσα πιθανὰ οἱ τῶν Νόμων κατήγοροι, Ἄστος καὶ Ζελλῆρος καὶ Σούκκουβος περὶ τοῦ κύρους τῆς τῶν ἀρχαίων γνώμης εἶπον, ἀκρισίαν μὲν περὶ ταῦτα ὡς τὰ πολλὰ αὐτῶν καταγιγνώσκοντες, περὶ δὲ μαρτυρίας Ἰσοκράτους (1) καὶ Ἀριστοτέλους (2) ἰδίᾳ μακρὸν

(1) (5, 12) «Ὁμοίως οἱ τοιοῦτοι (οἱ πανηγυρικοὶ) τῶν λόγων ἄκυροι τυγχάνουσιν ὄντες τοῖς νόμοις καὶ ταῖς πολιτείαις ταῖς ὑπὸ τῶν σοφιστῶν γεγραμμέναις», ἔνθα τὸ τῶν σοφιστῶν τοῖς τῶν Νόμων συνηγόροις τοῦ Πλάτωνος βούλεται νοεῖν.

(2) Πολιτ. 2, 4 καὶ ἑξῆς, ἔνθα τοὺς Νόμους ὡς Πλάτωνος ὄντας κρίνων ἐλέγχει.

λόγον ποιούμενοι, ἐμέ δέ γε καὶ πάνυ πείθοντες ὡς Ἰσοκράτης μὲν σοφιστὰς λέγων σοφιστὰς καὶ φιλοσόφους τὸ ἐπὶ πᾶν νοεῖ, ἀλλ' οὐ Πλάτωνα μόνον ἅτε καὶ ἄλλων τοιαῦτα συγγεγραφότων (1), τὰ δὲ Ἀριστοτέλους Πολιτικὰ ἐν ὑπομνήμασι καταλειφθέντα ὑπὸ ὑστέρων Περιπατητικῶν συνετέθη πολλοὺς οἰκείους λόγους ἐμβαλόντων, ἐξ οὗ τό τε ἄγαν ἄτακτον καὶ ταραχῶδες αὐτῶν καὶ πλεῖσται ἄστοχοι καὶ πλημμελεῖς περὶ Πολιτείας τε καὶ Νόμων τοῦ Πλάτωνος γνῶμαι· δι' αὐτὰ δὴ ταῦτα καὶ οἱ ὄντως ἀλλότριοι Μενέξενός τε καὶ Ἱππίας ὁ Μείζων καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ καὶ Διαιρέσεις ὡς τοῦ Πλάτωνος ὑπὸ Ἀριστοτέλους ἀλλαχοῦ λέγονται. Πολλῷ δ' ἥττονος ἄξιοι μάρτυρες οἱ ὕστεροι ἂν εἶεν λογογράφοι οἱ τῶν Νόμων ὡς τοῦ Πλάτωνος μνείαν ποιούμενοι, Περσαῖός τε καὶ οἱ Ἀλεξανδρεῖς γραμματικοὶ καὶ Κικέρων καὶ Σενέκας καὶ Πλούταρχος καὶ εἴ τινες ἄλλοι ἀκρίτως ὡς τὸ πολὺ τὰ παραδεδομέν' ἀποδεχόμενοι.

Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων κριτήριον τοῦ πράγματος οὐκ ἐλάχιστον ἡμῖν ἔδοξεν εἶναι ἡ τοῦ λόγου αὐτοῦ τῶν Νόμων ἐπίσκεψις, ὅπως ποθ' οὗτος πρός τε τὸν Πλατώνειον καὶ τὸν Ἀττικὸν ἔχει. Ἔστι δὲ τοῦτο οὐ φαῦλον, ὡς Ἀπέλτῳ δοκεῖ, τῷ ἑτέρῳ τῶν ἀγωνιζομένων ἐπικούρημα πρὸς τὸ γνῶναι καὶ εὑρεῖν τἀληθὲς ἐν τῇ ζητήσει καὶ κρίσει, οὐδ' ἄν τίς ποτε διὰ τοῦτο ἁμάρτοι τοῦ σκοποῦ, ὡς Ἄπελτος οἴεται, εἴπερ πράττοι καθάπερ κατ' ἀρχὰς τῶν λόγων αὐτὸς ἐπηγγελλόμην. Ἔλεγον γὰρ (σελ. 2) «Ἔδοξεν οὖν ἡμῖν περὶ τοιαῦτ' ἄττα ἤδη σπουδάσαι τὴν λέξιν μάλιστα καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν (τῶν Νόμων) σκοποῦσιν, ὅπως ὀρθότητος ἔχει, ἵνα καὶ ταύτῃ δήλη γένοιτο ἡ θρυλουμένη τῶν Νόμων τοῦ Πλάτωνος ἀλλοτριότης». Τῷ δὲ καὶ ταύτῃ οὐ προσχὼν τὸν νοῦν οὐδ' ἐνθυμηθεὶς ὡς ἔοικεν Ἄπελτος τὴν σκέψιν ὡς περὶ μίαν μόνον μοῖραν τοῦ πράγματος, τὸν λόγον μόνον, γενομένην ἀδικῶν ψέγει καὶ διὰ ταῦτ' αὐτὴν ἀστοχῆσαι οἴεται. Καίτοι πᾶν τοὐναντίον περὶ τούτου Διέλσῳ τῷ ἐν Βερολίνῳ ὀνομαστῷ φιλολόγῳ δοκεῖ· εὐγενῶς γάρ μοι χαριζόμενος πρὸς τὴν ἐμὴν πρώτην ζήτησιν εὐθὺς τότ' αὐτῷ ἀποσταλεῖσαν τοιάδ' ἐπιστέλλει. «Χάριν οἶδά σοι τῶν Πλατωνικῶν, ἃ ἥδιστ' ἀνέγνων. Βρούνσῳ δὲ

(1) Τούτους δὲ Νευμαννὸς ἐν τοῖς εἰς τὰ Ἀριστοτέλους πολιτειῶν σῳζόμενα προλεγομένοις κατέλεξεν (σελ. 21). Ἐλέγετο δ' ἔτι ἐπὶ διαβολῇ Πλάτωνος ὡς τὴν Πολιτείαν Πρωταγόρου τὰ Ἀντιλογικά, περὶ τοιοῦτόν τι ὄντα, μιμησάμενος γράψειε.

πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν τῷ περὶ Νόμους ζητήματι ἐπιχειρήσαντι παρήνεσα τὴν περὶ τῆς συνθέσεως τούτων πραγματείαν αὐτοῦ καὶ τῇ τοῦ λόγου αὐτῶν ἐπισκέψει ἐπιρρῶσαι. Ταῦτα δ' ἐκείνου παρ' ἐμὴν γνώμην οὐ ποιήσαντος εἰς καιρὸν δὴ ἡ σὴ αὕτη ζήτησις φαίνεται».

Καὶ ὅτι μὲν μάλιστ' ἀνυστικὴ ἡ τοῦ λόγου αὐτοῦ ἐξέτασις πρὸς τὸ γνῶναι πότερον Πλάτωνος οἱ Νόμοι ἢ οὐ δέδεικται δήπου. Ἔλθωμεν δὲ ἤδη ἐφ' ἃ Ἄπελτος ἡμῶν αὐτῇ ταύτῃ ἐπιτιμᾷ τῇ σκέψει ὡς ἁμαρτανούσῃ δὴ τοῦ τέλους. Καίπερ γὰρ λέγων παντὶ μέλλοντι τοὺς Νόμους ἐκδιδόναι ἀναγκαίαν ἔσεσθαι καὶ πολλαχῇ λυσιτελῆ, ὅμως ὀλίγα μὲν τῶν ἐν αὐτῇ ἐσκεμμένων μοι δόκιμα εἶναί φησι, πολλὰ δὲ ὧν οὐκ ἄν τις τὸ νόθον αἰτιάσαιτο τῶν Νόμων, ἀλλὰ τὴν γένεσιν ἀτελῶν κατά τινας καταλειφθέντων καὶ ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ὀπουντίου ἐκδοθέντων, τὰ δὲ οἷ' ἂν τῷ χρόνῳ πάθοι φύσει ὁ Πλάτωνος λόγος, καθάπερ ἄλλοι τε νῦν καὶ οἱ περὶ Σχάντζον πολλὰ τοιούτῳ τρόπῳ ἑρμηνεύειν καὶ ἐξηγεῖσθαι πειρῶνται, τὰ δὲ μικρὰν τὴν ἰσχὺν ἔχοντα, τὰ δὲ δὴ οὐδενὸς ἄξια. Ταῦτα δέ, φησίν, ἔγνω οὕτως ἔχειν δώδεκα μόνον σελίδας τῆς ἐμῆς πρώτης πραγματείας διελθὼν ἐκ τριῶν καὶ πεντήκοντα συνεστηκυίας, ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα κατὰ τὴν παροιμίαν. Ἡγήσαιτο δ' ἄν τις τοιαῦτ' αὐτὸν κατηγοροῦντα ὁρίσασθαι ἕκαστ' ἐλέγχοντ' ἀκριβῶς καὶ τὰς πίστεις ἅμα τοῦ ἐλέγχου παραφέροντα, διδάσκοντ' ἄρα καὶ πείθοντα. Ἀλλ' οὐκ ἔστι τούτων οὐδὲν ἐν τῷ τοῦ Ἀπέλτου τούτῳ λόγῳ· ψόγος γάρ ἐστι μόνον καὶ ἄλογος μομφὴ εἰς διαβολὴν μᾶλλον τοῦ ἔργου περαίνουσα ἢ εἰς πίστιν καὶ διδασκαλίαν. Ἓν δὲ μόνον ἢ δύο ἐξελόμενος τῶν ἐμῶν περὶ τὸν λόγον σκεμμάτων ἐπιδείκνυσιν, ἐξ ὧν ἄν τις ἀναγνοὺς πλημμελεῖ κατ' ἐπαγωγὴν συλλογισμῷ εἰς ἑτεροειδῆ ἐπαγομένῳ καὶ τἄλλα οὕτως ἢ παραπλησίως ἔχειν ἂν τεκμήραιτο. Οἱ δὲ κατὰ τοιαύτην ἐπαγωγὴν δεικνύντες ἐοίκασι δὴ τῷ Ἱεροκλέους σχολαστικῷ, ὃς οἰκίαν πωλῶν λίθον ἀπ' αὐτῆς περιφέρων ἐπεδείκνυ. Ἀλλ' οὐδὲ τούτοις ὀρθῶς ἀντιλέγων εὑρίσκεται· εἰπόντος γὰρ ἐμοῦ (628 ε) κατὰ τοῦ «θαυμάζω γε μὴν εἰ τά τε παρ' ὑμῖν (τοῖς Κρησὶ) νόμιμα καὶ ἔτι τὰ περὶ Λακεδαίμονα μὴ πᾶσαν σπουδὴν τούτου ἕνεκα πεποίηται» ὡς τὸ τέ - καί σὺν τῷ ἔτι ἀκυρότερον ἔχει ἐνταῦθα λεγόμενον περὶ δυοῖν παρ' ἄλληλα τεταγμένοιν τοῦ λόγου ὄντος, Κρητῶν τε καὶ Λακεδαιμονίων ἀντιλέγων Ἄπελτος παράγει ἐκ Φαί-

δωνος ὅμοιον ὡς οἴεται παράδειγμα τὸ ὀρθὸν τῆς τοῦδε χρήσεως κυροῦν. Ἀλλ' ἔλαθεν ἑαυτὸν πολὺ διάφορον ἐκείνην ἐπάγων τὴν ῥῆσιν· ἐκεῖ γὰρ λέγεται μῦθος (110 ε), τὴν γῆν ἄνωθεν τοῦ ἀέρος θεωμένῳ εἶναι ποικίλην, τὴν μὲν ἁλουργῆ, τὴν δὲ χρυσοειδῆ, τὴν δὲ χιόνος λευκοτέραν· καὶ αὖ τὰ ὄρη ὡσαύτως καὶ τοὺς λίθους ἔχειν τήν τε λειότητα καὶ τὴν διαφάνειαν καὶ τὰ χρώματα καλλίω, οἷον σάρδια καὶ ἰάσπιδας καὶ σμαράγδους «Τὴν δὲ γῆν αὐτὴν κεκοσμῆσθαι τούτοις τε ἅπασι καὶ ἔτι χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις». Καὶ τυφλῷ δὲ δῆλον ὅτι ἐνταῦθα μὲν προσθήκη τυγχάνει οὖσα καὶ λόγον ἄρα ἔχει τὸ ἔτι προσόν, ἐκεῖ δὲ ἰσορρόπων παράταξις.

Εἰπὼν δ' ἐγὼ τὸν νομικὸν (525 α) τῶν ὑστέρων εἶναι δοκεῖν ὄνομα, ὅτι παρ' ἐκείνοις συχνὸν ὂν ἐν Νόμοις μόνον καὶ ἐν τῷ ὑποβολιμαίῳ λέγεται Μίνῳ οὐκ ὀρθὰ ἔδοξ' Ἀπέλτῳ λέγειν· ἐπεὶ οὕτω γ' ἂν καὶ τὸν ἀνθρωπικὸν ἀντὶ τοῦ ἀνθρωπίνου ἐν Σοφιστῇ μόνον ῥηθέντα (208 δ) νόθον ἂν αὐτὸν μηνύειν· τοῦτο δ' οὐχ οὕτως ἔχειν, μᾶλλον δ' εἰκὸς εἶναι ὀψὲ καὶ Πλάτωνα τοῖς ὀνόμασι χρήσασθαι τούτοις. Ἀλλ' εἰ μὲν ἓν ἢ δύο ἐν τοῖς Νόμοις οὕτως ἔχοντ' ἐγένετ' ὀνόματα, δίκαιος ἂν ἦν τοιαῦτ' ἀντιλέγειν Ἄπελτος καὶ εἰκότ' ἂν εἶπεν· νῦν δὲ ἔργον ἐστὶ λογίσασθαι ὅσα ὀνόματα ἢ ῥήματα παρ' ὑστέροις τοῖς μετ' Ἀλέξανδρον καὶ ἐν Νόμοις μόνον συμβαίνει εἰρῆσθαι· ἐν δυοῖν γὰρ μόνον ἢ τρισὶν ἐνταῦθα σελίσιν ὁ νομικός τε καὶ ἡ πεδιάς καὶ τὸ διανομοθετεῖν καὶ διανομοθετεῖσθαι καὶ ὁ διακορής λέγεται. Ἔπειτα δὲ οὐ ταύτῃ μοναχῇ ἀλλότριοι οἱ Πλάτωνος Νόμοι εἶναι δοκοῦσιν, ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλα πολλὰ Ἄστῳ τε καὶ Ζελλήρῳ καὶ Σουκκούβῳ καὶ ἡμῖν κατειρημένα, ὥστ' ἐπικουρεῖν μόνον δοκεῖν τὰ τοιαῦτ' ὀνόματα τῇ ὅλῃ τοῦ πράγματος κατηγορίᾳ. Ἀλλὰ μὲν δὴ καὶ Σοφιστὴς ὁ διάλογος πολλαχῇ ἂν ἀμφισβητηθείη μὴ Πλάτωνος εἶναι· οἷον γὰρ κάλλει καὶ Πλατωνείῳ χάριτι καὶ εὐθυμίᾳ τῶν διαλεγομένων τοῦτόν τε καὶ τὸν Πολιτικὸν ὁ Θεαίτητος ὑπερβάλλεται ὁμολογουμένως Πλάτωνος ὤν· ὅσον δὲ τούτοις τὸ αὐστηρὸν καὶ αὐχμηρὸν ἔνεστι καὶ τὸ ἀηδῶς ἀκριβὲς καὶ μονόρρυθμον, οἷον ἂν πάθοιεν τῷ λόγῳ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτελείου τρόπου οἱ μετ' Ἀλέξανδρον Πλατωνικοὶ συγγράφοντες. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ λόγος αὐτὸς πολλαχῇ διαφωνῶν τῷ ἐν Θεαιτήτῳ ἁλίσκεται καὶ οὐχ οἷ' ἂν τῷ χρόνῳ πάθοι πάσχων, τῆς δὲ ζητήσεως ἄλλος ἐν αὐτῷ,

ἀλλ' οὐχ ὁ Σωκράτης ἡγεῖται. Ἡ δ' ἀπὸ Θεαιτήτου τελευτῶντος εἰς τὸν Σοφιστὴν οἷον γέφυρα μετάβασις οὐδὲν θαῦμα εἰ τῷ ὑποβαλόντι Πλάτωνι τὸν Σοφιστὴν μεμηχανημένη προσγέγραπται.

Ἐμοῦ δ' οὐδὲν ἀκριβολογουμένου περὶ τοῦ χρόνου ἐν ᾧ οἱ Νόμοι δοκοῦσι συγγεγράφθαι, ἀλλ' ἁπλῶς ἀποδοκιμάζοντος αὐτοὺς ὡς Πλάτωνος καὶ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον Πλατωνικῶν τινος εἶναι νομίζοντος οὐδὲν πρὸς τὴν ἐμήν ἐστι δόξαν ὅπερ Ἄπελτος περὶ τούτου φησίν, οὐχ ὕστερον τοῦ τετάρτου αἰῶνος τὴν γένεσιν αὐτοὺς λαβεῖν.

Τοσαῦτα ἡμῖν ἔστω τὰ πρὸς τὸν Ἀπέλτου τῆς ἐμῆς πρώτης ζητήσεως ἔλεγχον, ἐξ ὧν ἄν τις μάλιστα γνοίη ὡς ἄγαν τοῖς καθεστῶσι χαρίζεσθαι σπουδάζων καὶ ἀπρὶξ αὐτῶν ἀντεχόμενος πολλὰ παρὰ λόγον ψέγων ἄκων ἀδικεῖ.

2.

Καὶ τὸ δεύτερον βιβλίον τῆς περὶ τῶν Πλάτωνος Νόμων ζητήσεώς μου ὁ Ἄπελτος ἐλέγξαι ἐπεχείρησεν ἐν ᾗ καὶ τὸ πρῶτον ἐφημερίδι βιβλιολογικῇ (1) ἐπιτρεπόμενος ἀεὶ ὡς ἔοικεν ὑπὸ τῆς διοικήσεως ταύτης τὴν καινῶν Πλατωνικῶν βιβλίων ἐξέτασιν, ὡς περὶ Πλάτωνα μάλιστα τὴν πραγματείαν ποιούμενος, ὅπερ δηλοῖ καὶ ἡ νεωτάτη τοῦ Σοφιστοῦ ἔκδοσις αὐτῷ γεγενημένη.

Καὶ πρῶτον μὲν οὐδὲν πρὸς τὴν ἀναίρεσιν τοῦ πρώτου ἐλέγχου ἀντειπὼν οὐδ' ἀπολογησάμενος, μειρακιώδη ζηλώσας τρόπον προσποιεῖται μεταμέλεσθαι τὴν προσταχθεῖσάν οἱ ἐξέτασιν τῆς πρώτης ζητήσεώς μου ὑποστάς, ἐπεὶ ἔγνω με βαρύτατ' ἐνεγκόντα τὴν οὐ πρὸς ἡδονὴν κρίσιν γενομένην, ὡς ἀναγνοὺς τὴν τοῦ ἐλέγχου ἀναίρεσιν τεκμαίρεται· νῦν δὲ οὐκ ἂν ὑπεκστῆναι τὴν ἐπιτραπεῖσάν οἱ δευτέραν τὴν πρώτην ὑποδύς, ἀπὸ χρηστοῦ δὲ τρόπου καὶ οὐκ ἐπιβουλεύων τοῦτο ποιήσειν.

Ἀλλ' οὐδαμοῦ ἔγωγε δοκῶ μοι τῆς τοῦ ἐλέγχου ἀναιρέσεως δῆλον ποιεῖν τῇ οὐ πρὸς χάριν ἢ ἡδονὴν ἐξετάσει ἀχθόμενος, οὐδ' ὅτι δυσ-

(1) Berliner Philolog. Wochenschrift. 28 April 1898.

μενείᾳ ἢ ἔχθρᾳ ἠλέγχθην, ἀφ' ὧν οἱ θυμοὶ καὶ αἱ ὀργαὶ τοῖς ἀνθρώποις γίγνονται ὡς τὸ πολύ, ἀλλὰ σαφῶς καὶ διαρρήδην ἐν ἐπιλόγῳ εἶπον ὡς « Ἄγαν τοῖς καθεστῶσι χαρίζεσθαι σπουδάζων (Ἄπελτος) καὶ ἀπρὶξ αὐτῶν ἀντεχόμενος πολλὰ παρὰ λόγον ψέγων ἄκων ἀδικεῖ», ἐξ ὧν διάδηλον δήπου γίγνεται παντὶ ὅτι οὐ τῆς πρός με γνώμης αὐτῷ μέμφομαι, ἀλλὰ τοῦ πόλλ' ἄκοντ' ἀδικεῖν μᾶλλον.

Τὸν δ' οὖν ἔλεγχον τοῦ δευτέρου τῆς ἐμῆς ζητήσεως μέρους οὕτως ἐπιχειρεῖ ποιεῖσθαι, ὥστε μικρὰ καὶ φαῦλα τὰ τῆς ἀλλοτριότητος τῶν Νόμων τεκμήρια ἁπλῶς οὕτως ἀκούσαντι φανῆναι.

Καὶ δὴ λανθάνειν σπουδάζων τὴν ἰσχύν τε καὶ τὰ νεῦρα τῶν τοῦ νόθου μαρτυρίων παραιρούμενος, ἃ ἐκ τῶν ὑπερβαλλόντων πλήθει ἐν Νόμοις ποιητικῶν ὀνομάτων καὶ ῥήσεων τῷ ζητοῦντι γίγνεται, χαριέστατά τινα ἐν προοιμίου μοίρᾳ κατασκευάσας λέγει, ὡς δὴ Πλάτων ποιητικὸς πεφυκὼς ὡς πάντες ἴσασι μάλιστ' ἐδήλωσε τοιοῦτος ὢν ἐν τοῖς Νόμοις συγγράφων. Ἀλλὰ τίνα δοκεῖ τοιαῦτ' ἂν λέγων ποτὲ πεῖσαι; Ἐγὼ μὲν οἶμαι οὐδ' ἑαυτόν. Τίς γὰρ ἂν εἴη οὕτως ἁπλοῦς ἢ εὐήθης, ὅστις τὸ ἄπιστον τέρας ἑτοίμως ἂν δέξαιτο, καὶ μὴ ἡδέως ἐπιγελάσειεν ἀκούων ὡς Πλάτων ποιητικώτατος αὐτὸς αὑτοῦ ἐπὶ γήρως κατέστη; Πάντες γὰρ οἱ Πλάτωνος εἶναι τοὺς Νόμους δοξάζοντες ἐν γήρᾳ βαθεῖ αὐτοὺς συντεθεικέναι φασίν. Πῶς δ' Ἰσοκράτης οὐχ οὕτω φύσει ηὐτύχηκεν ὥστ' ἀνθηρότατον καὶ καλλιεπέστατον τὸν ὕστατον συγγράψαι τῶν λόγων, τὸν Παναθηναϊκόν, ἀλλὰ μὴ τὸν Πανηγυρικόν, ὥσπερ ὁ Πλάτων ποιητικώτατα τοὺς Νόμους; Ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἴσθ' ὅτι οὐκ ἔστι τὰ θαύματα ταῦτ' ἐν ἀνθρώποις γενέσθαι, ὥσπερ αὖ οὐκ ἐλάχιστον εἶναι ἂν δόξειε φρονοῦντι τεκμήριον τοῦ νεώτερον ἄνδρα ταῦτ' γράψαι, καὶ μὴ πρεσβύτην ἤδη τὸν Πλάτωνα, ὅτι ἄμετρα πλήθει ποιητικὰ ὀνόματα καὶ ῥήσεις ἐν τοῖς Νόμοις εἴρηται, ὡς καὶ τῷ κριτῇ ξυνδοκεῖ· ἥκιστα δ' ἄν τις ἄτοπα καὶ θαυμάσια ποιοῖ, ὥς φησιν Ἄπελτος, ὅπλ' ἐκ τούτου πορίζόμενος καὶ τῷ γνησίῳ τοῦ λόγου πολεμῶν, ἕως πάντες οἱ τῇ οἰκειότητι αὐτοῦ συνηγοροῦντες ἐπὶ γήρως ὁδῷ Πλάτωνα πραγματεύσασθαί φασιν. Οὐκ ἂν εἴη δὲ ἄγαν παίζοντος καὶ νεανιευομένου, εἰ, ὡς Ἀπέλτῳ δοκεῖ, τὸ ἀχόρευτος εἶπε (σ. 65) πρὸς τὸ ἀπαίδευτος ἁρμόσας (654 б), οὐδὲν τῆς συνηθείας φροντίσας, ἀλλὰ μειρακιώδει κόσμῳ τοῦ λόγου χαριζόμενος;

Καὶ Δρακοντείου περὶ τὸν λόγον νομοθεσίας πέρ' ἂν εἴη, φησὶν Ἄπελτος, εἰ μὴ ἐξείη Πλάτωνι αἱ ἡδοναὶ τρέφονται εἰπεῖν, ὅ ἐστιν die Lust wird genährt (σ. 59). Ἀλλ' ἥκιστα φαίνεται μαθὼν ὃ ἐκεῖ ἐγὼ εἶπον, ὅτι «τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας τεθράφθαι, οἷον πεπαιδεῦσθαι ποιητικώτερον δοκεῖ εἶναι καὶ οὐ τοῦ σωφρονοῦντος καταλογάδην λόγου οὐδ' ὧν ἄρα Πλάτων ποτ' ἂν εἴποι. Ὁμοίως δὲ εἰρημένῳ τούτῳ οὐχ ὅτι συγγραφεῖ ἀλλ' οὐδὲ ποιητῇ που ἐνετύχομεν ζητοῦντες ἡμεῖς ἀεὶ περὶ ἀνθρώπων οὕτω λεγομένου τοῦ τρέφεσθαι (Μαρτύρια). Οὐδεμία οὖν δὴ μηχανὴ τοῦ περὶ ταῦτα θαυμαστοῦ καὶ ἀήθους ἐν τῷ λόγῳ τὴν αἰτίαν ἔχειν τὸν συγγράψαντα μᾶλλον ἢ τὸν ἀπογράψαντα ἢ ὑπομνήματα γράψαντα (ὃν αἰτιᾶται ὁ Παπαβασιλείου)· οὐ γὰρ ἓν μόνον ἢ δύο τοιαῦτα περὶ τὸν λόγον τολμήματα ἐν τοῖς πρόσθεν κατείπομεν, ἀλλὰ πλεῖστα».

Εἰπόντος γὰρ ἐμοῦ τὸ τρέφειν οἷον τὸ παιδεύειν ἐνταῦθα εἶναι, ὅ ἐστιν erziehen ἢ bilden καὶ οὕτω γε λεχθὲν οὐδὲ παρὰ ποιηταῖς εὑρόντος καὶ δι' αὐτὸ οὐ δοκιμάζοντος ὡς καὶ τῶν ποιητικῶν ποιτικώτερον ὄν, ἀμελέστερον τῇ ἐξετάσει ἔχων Ἄπελτος καὶ ἰδὼν πάντα ταῦτα παρανοεῖ καὶ τὸ τρέφειν ταὐτὸ τῷ nähren δύνασθαι ἐνταῦθ' ὑπολαβὼν θαυμάζει ὅτι Δρακοντείῳ νόμῳ οὐκ ἐῶ Πλάτωνα τοιούτῳ τῷ τρέφειν χρῆσθαι, οἷον τρέφοντ' αὔξειν. Σκιαμαχίας δ' οὔσης ἐναργοῦς τῆς κατηγορίας ταύτης τί ἄν τις πρὸς ταύτην μάτην πονοῖ ἀντιλέγων;

Ἅπαξ δ' εἰρημένα, φησίν, οἷον ὁ ξυνεορταστὴς (σ. 62), μικροῦ ἄξια τεκμήρια πρὸς ὃ ὁ πᾶς ἐμὸς λόγος βούλεται δεικνύναι. Καίτοι τάδ' ἐγὼ περὶ τούτου λέγω·

«Τὸν δὲ ξυνεορταστὴν τί ἄν τις εἴποι; ἆρ' Ἀττικὸν εἶναι ὄνομα καὶ τῶν τῷ δοκίμῳ λόγῳ συνήθων; ἐμοὶ μὲν οὐ δοκεῖ. Ὁ μὲν γὰρ ξυνεορταστὴς οὐδαμοῦ ἄλλοθι τοῦ Ἕλληνος λόγου δῆλός ἐστιν εἰρημένος, τὸν δ' ἑορταστὴν μόνον ὕστεροι ἔγραψαν Ἀττικισταί, Μάξιμός τε ὁ Τύριος (6) καὶ Τυραννίων καὶ Πολυδεύκης (1,34) καὶ Εὐστάθιος (814,64) καὶ ὁ Πινδάρου σχολιαστὴς (Ὀλ. 6,9)» ἐν δὲ τῇ ος' σελίδι γέγραφα

«Καὶ τῇ ἑορτάσει τῷ ὀνόματι μόνον ἐν Νόμοις τοῦ σύμπαντος Ἕλληνος λόγου ἂν ἐντύχοιμεν ἑορτασμῷ δ' ἐν τοῖς Πλουτάρχου Ἠθικοῖς (829 ε) καὶ τῷ Λουκιανῷ (ἐρωτ. κ. 1) τῶν ὑστέρων. Ἰστέον

δ' ὅτι τοῖς πρᾶξιν φράζουσι ῥηματικοῖς ὀνόμασι πολλῷ πλείοσιν ἐχρήσαντο πλάττοντες οἱ Ἀττικίζοντες τῶν Ἀττικῶν ἀπαρέμφατα ῥημάτων ἀντὶ πολλῶν τούτων λέγειν εἰωθότων, οἷον δρᾶν μὲν ἀντὶ τοῦ δρᾶσις, ἀγαπᾶν δὲ ἀντὶ τοῦ ἀγάπη ἢ ἀγάπησις, ἀλεῖν δ' ἀντὶ τοῦ ἄλεσις ἢ ἀλεσμός... καὶ ἄλλα τοιαῦτα οὐκ εὐαρίθμητα ὄντα· Πᾶς δὲ περὶ τὸν Ἑλληνικὸν λόγον τὴν σπουδὴν ποιησάμενος οὐκ ἄπειρος τοῦ πάθους αὐτοῦ τούτου πολλάκις ἐπὶ θήραν ὀνομάτων τοιούτων τρεπόμενος καὶ παρὰ μὲν τοῖς ἀρχαίοις οὐδὲν οὐδαμοῦ ἀγρεύσας, παρὰ δὲ τοῖς ὑστέροις πολλά».

Ἐκ τούτων οὕτω σαφῶς εἰρημένων παντὶ δήπου φανερὸν γίγνεται ὅτι οὐ περὶ ἅπαξ εἰρημένων ὀνομάτων ἐνταῦθα ὁ λόγος οὐδαμῶς, ἀλλὰ περὶ τῶν εἰρημένων ἐν Νόμοις μόνον καὶ τῷ Ἀττικίζοντι λόγῳ ὀνομάτων, ἃ δ' ἀρχαῖοι οὐχ εὑρίσκονται εἰπόντες. Τοιοῦτον μὲν γὰρ ὄνομα δηλοῖ ὂν ὅ τε ξυνεορταστὴς ἢ ἑορταστὴς ἐν Νόμοις καὶ Μαξίμῳ καὶ Τυραννίωνι καὶ Εὐσταθίῳ εἰρημένον καὶ ἡ ἑόρτασις ἢ ὁ ἑορτασμὸς καὶ ὁ ἑορταστικὸς τῶν Νόμων μόνον καὶ Πλουτάρχου καὶ Λουκιανοῦ φαινόμενα ὀνόματα. Ὅτι δὲ οὕτως ἐλέγχων τὰ τοιαῦτα ἀσφαλέσι καὶ πιστοῖς χρῶμαι τεκμηρίοις εἰς τὸ δεῖξαι Ἀττικίζοντά τινα εἶναι τὸν τοὺς Νόμους συνθέντα, ἀλλ' οὐκ Ἀττικὸν οὐδεὶς ἂν οἶμαι ἀμφισβητήσειεν, οὐδ' ἂν Ἄπελτος αὐτός, εἴπερ ὀρθῶς τὰ εἰρημένα μοι ἔγνω, καὶ μὴ περὶ ἅπαξ εἰρημένων με λέγειν ᾠήθη.

Κατὰ δὲ τοῦ καθιεροῦν λέγοντος ἐμοῦ (σ. 74)

«Τῷ καθιεροῦν Ἡροδότῳ καὶ Αἰσχύλῳ εἰρημένῳ οὐδ' ἂν ἅπαξ μὲν ἐν τοῖς κοινῇ πάντων γνώμῃ Πλατωνείοις διαλόγοις ἐνετύχομεν, μυριάκις δ' ἐν τοῖς Νόμοις καὶ τῶν Ἀττικιστῶν πολλαχοῦ. Πλάτωνος δ' ἀντί τούτου οἰκεῖον τὸ ἀνατιθέναι ἔοικεν εἶναι πλειστάκις αὐτῷ εἰρημένον. Οὐκ οἶδα δ' ὅ,τι Πλάτων παθὼν οὕτω τῷ καθιεροῦν ἐν τοῖς Νόμοις καταχρησάμενος οὐδαμοῦ ἂν ἄλλοθι αὐτὸ εἰπεῖν ἐβουλήθη».

Ταῦτα δ' εἰπόντος καὶ μαρτύρια τῶν λεγομένων ἱκανὰ παρεχομένου ὑπεραπολογούμενος Ἄπελτος αἴτιόν φησιν εἶναι τοῦ οὕτω πολλὰ Πλάτωνα ἐν Νόμοις τὸ καθιεροῦν εἰπεῖν ὅτι πολλὰ ἐν αὐτοῖς περὶ νομίμων λέγεται καθοσιώσεων καὶ τελετῶν, περὶ ὧν οὐκ ἄλλοθί που ἐδέησεν εἰπεῖν. Ἀλλὰ πῶς ταῦτ' ἐξετάζων παρῆλθεν ἢ παρεῖδεν ὃ ἐγὼ αὐτόθι εἶπον «Πλάτωνος δ' ἀντὶ τούτου οἰκεῖον τὸ ἀνατιθέναι

ἔοικεν εἶναι πλειστάκις αὐτῷ εἰρημένον»; Τοῦτο δὲ καὶ τυφλῷ δῆλον ποιεῖ ὅτι πολλαχοῦ καὶ ἄλλοθι τοιαῦτ' εἰπεῖν δέον τῷ ἀνατιθέναι ἀντὶ τοῦ καθιεροῦν ὁ Πλάτων φαίνεται χρησάμενος, τῷ καθιεροῦν δὲ οὐδ' ἅπαξ. Κενὴ δὴ καὶ ματαία ἡ ἀπολογία ἐλέγχεται οὖσα.

Ὅμοια δ' ἀταλαιπώρῳ δοκεῖ μοι λέγειν ἐξετάσει ἃ λέγει συνηγορῶν ὡς Πλατωνείῳ τῷ καινοτομεῖν περὶ μὴ θείων λεγομένῳ. Ἐμοὶ μὲν γὰρ εἴρηται (σ. 73)

«Τῷ καινοτομεῖν Πλάτων περὶ τῶν θείων μόνον ἐν Εὐθύφρονι φαίνεται χρησάμενος (Παραδείγματα). Περὶ δὲ νόμων ἢ πολιτειῶν ἢ ἄλλων περὶ τὸν βίον συνηθειῶν καὶ καθεστώτων τὸ νεωτερίζειν ἢ τὸν νεωτερισμὸν λέγειν εἰωθὼς εὑρίσκεται (Παραδείγματα). Ὁ δὲ περὶ τοὺς Νόμους τὴν σπουδὴν ποιησάμενος πλεῖστα τὸ καινοτομεῖν ἢ τὴν καινοτομίαν ἁλίσκεται γράψας περὶ ὧνπερ Πλάτων τε καὶ οἱ ἄλλοι Ἀττικοὶ νεωτερίζειν ἢ νεωτερισμὸν ἂν εἶπον (Μαρτύρια). Οὐδαμοῦ δὲ Πλάτωνος τῶν ὁμολογουμένων αὐτοῦ διαλόγων τὸ καινοτομεῖν ἢ τὴν καινοτομίαν περὶ μὴ θείων εἰπόντος, τῶν δ' ἄλλων Ἀττικῶν Ἀριστοφάνους μόνου ποιητικῇ ἐξουσίᾳ ἅπαξ τῷ καινοτομεῖν οὕτω χρησαμένου πολλὰ οἱ μετ' Ἀλέξανδρον συγγράψαντες ἐπὶ τοιούτων αὐτὸ γράψαντες εὑρίσκονται (Μαρτύρια). Ὥστ' ἐκ πάντων τούτων τό τε καινοτομεῖν περὶ μὴ θείων θαμὰ λεγόμενον καὶ τοὺς Νόμους τούτους πολὺ οὕτως αὐτὸ ἔχοντας τῶν μετ' Ἀλέξανδρον λόγου συνηθειῶν καὶ συγγραμμάτων ἔγωγ' ἂν θείην».

Ἄπελτος δὲ «ἁπλοῦν δ' ἂν εἴη, φησί, καὶ εὔηθες εἴ τις τῷ περὶ θείων μόνον Πλάτωνα τὸ καινοτομεῖν ἄλλοθι εἰπεῖν μηδέποτε περὶ μὴ θείων γράψαι τεκμαίροιτο, ὥσπερ Ἀριστοτέλης τε καὶ ἄλλοι συγγραφεῖς». Ἀλλ' οὐ ταῦθ' ἡμεῖς εἴπομεν οὐδ' ἐγγύς, ἀλλὰ μαρτυρίοις ἐδείξαμεν πυκνοῖς ὅτι πολλάκις ἐν ἄλλοις διαλόγοις Πλάτωνι παρὸν τοιούτῳ χρῆσθαι τῷ καινοτομεῖν νεωτερίζειν εἶπεν, ἀλλ' οὐ καινοτομεῖν συχνάκις οὕτως ἐν Νόμοις λεχθὲν καὶ ἀπ' Ἀριστοτέλους καὶ μετ' Ἀλέξανδρον ἔν γε τῷ καταλογάδην λόγῳ ἡμῖν εὑρεθέν. Εὐήθειαν δ' οὐκ ὤφλομεν οὐδεμίαν οὐδ' ἁπλότητα κριτῇ φιλοδικαίῳ, εἰ τεκμηρίοις ἀσφαλέσι πιστεύσαντες τῶν μετ' Ἀλέξαν-

δρον λόγου συνηθειῶν τὴν τοιαύτην τοῦ καινοτομεῖν χρῆσιν ἔφαμεν εἶναι.

Ἐγὼ μὲν ἐν σελίδι οϐ' ἔγραψα

«Καὶ τὸ ὀνειρώττειν τι τῶν ὑστέρων ἡμῖν τὸν συγγράψαντα τόνδ' ἀποφαίνει· ὀνειρώττειν γὰρ ἁπλῶς ἐν τῷ Ἀττικῷ λόγῳ εἰς Ἀριστοτέλη φαίνεται λεχθὲν (Μαρτύρια), ὀνειρώττειν δέ τι τῶν μετ' Ἀλέξανδρον εἶναι ῥῆσις δοκεῖ».

Καὶ παραδείγμασι τὰ λεχθέντα πιστὰ ποιεῖν πειρῶμαι. Ὁ δὲ ἐλέγχων θαυμάζει εἰ ἀλλότριον ἡγοῦμαι τὸ ὀνειρώττειν τι καὶ οὐ Πλάτωνος, ὅτι οὐκ ἔτυχέ που τοῦτ' εἰπών, ἀλλ' ὀνειρώττειν ἁπλῶς, καίτοι καὶ Ἀριστοτέλης πολλὰ τὸ ὀνειρώττειν εἰπὼν καὶ ὀνειρώττειν τί που ἔγραψεν. Ἐγὼ δὲ εἶπον ἐν τῷ Ἀττικῷ λόγῳ παντί, οὐ τῷ Πλατωνείῳ μόνον τὸ ὀνειρώττειν τι οὐχ εὑρηκέναι ζητῶν, μετ' Ἀλέξανδρον δὲ καὶ ἀπ' Ἀριστοτέλους ἀρξάμενον οὕτω λέγεσθαι δοκεῖν. Οὐκ ἔχω δὲ πότερον φῶ, παρανοῆσαι ταῦτ' ἢ παριδεῖν Ἄπελτον τῇ ὑπερϐαλλούσῃ περὶ τὰ καθεστῶτα λατρεύοντα σπουδῇ. Καίτοι οὐκ ἐχρῆν αὐτὸν λανθάνειν ὅτι ἐν περιφράσει μάλισθ' οἱ Ἀττικοὶ λέγειν τὰ τοιαῦτα εἰώθασι, τῷ ὄναρ ἢ ὄνειρον ἢ ἐνύπνιον ὡς τὸ πολὺ σὺν τῷ ὁρᾶν χρώμενοι καὶ λέγοντες.

Σκώπτων καὶ παίζων θανάσιμόν με ἡγεῖσθαί φησιν ἁμάρτημα (σ. 116) ὅτι ἅπαξ ἔφυγε τὸ τῶν ὀδόντων ἕρκος τὸν τοὺς Νόμους γράψαντα ἡ ῥῆσις ἐν ἀρχαῖς ἀντὶ τῆς κατ' ἀρχὰς ἢ ἐν ἀρχῇ. Καλὸν δὲ καὶ οὐκ ἄχαρι τὸ νεανιεύεσθαι, ὅταν μετὰ τοῦ ἀληθοῦς ᾖ καὶ ὀρθοῦ καὶ δικαίου· ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ἐν τῷ Ἀπέλτου χαριεντισμῷ οὐδ' ὁπωστιοῦν. Ἐγὼ γὰρ δὴ λέγω

«Ἡ ῥῆσις ἐν ἀρχαῖς ἀήθης ἐν τῷ Ἀττικῷ λόγῳ πάμπαν ἐστὶ ἀντὶ τῆς συνηθεστάτης κατ' ἀρχὰς λεγομένη. Ἐλέχθη δ' ἔτι καὶ ἔν τινι τῶν λεγομένων Πλάτωνος Ἐπιστολῶν καὶ πολλάκις ὑπ' Ἀττικιζόντων τῷ λόγῳ ἀνδρῶν. Καίτοι τὸ ἐν ἀρχῇ, καθ' ἑνικὸν λεγόμενον, οὐκ ἀδόκιμον εἶναι δοκεῖ. Τῷ δὲ κατ' ἀρχὰς πλεῖστα δὴ τῶν Ἀττικῶν χρησαμένων μυριόλεκτον τυγχάνει ὂν Πλάτωνι, οὗπερ οὐδ' ἂν ἐνταῦθα (Ν. 671 α) ἀπείχετο. Καὶ ταύτην δὴ τὴν λόγου συμπλοκὴν τῶν μετ' Ἀλέξανδρον ἔγωγέ φημι εἶναι».

Ἄπελτος δὲ περὶ πλείστου με ποιεῖσθαι οἰόμενος πρὸς ὃ βούλομαι δεικνύναι ὅτι ἅπαξ Πλάτωνι εἰρημένον τὸ ἐν ἀρχαῖς τυγχάνει, κατα-

γελᾷ μου σμικρὸν εἶναι τοῦτο τεκμήριον τοῦ τῶν Νόμων νόθου δοκῶν. Ἀλλ' εἰ συντεταμένῃ τῇ γνώμῃ καὶ μᾶλλον σπουδάζων ἀνέγνω ἃ λέγω, ῥᾳδίως ἂν ἔγνω ὅτι καὶ τοῦτο οὐχ ἥκιστα δηλοῖ ὅτι μετ' Ἀλέξανδρον οἱ Νόμοι ἐγράφησαν. Οὐ γὰρ τῶν ἅπαξ εἰρημένων ἡ ῥῆσίς ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιστολῇ Ψευδοπλάτωνος εἴρηται καὶ πολλοῖς τῶν ὕστερον Ἀττικιζόντων. Πῶς δ' ἂν Πλάτων καὶ ἅπαξ αὐτὴν εἶπεν, οὐ συνήθη τοῖς ἐπ' αὐτοῦ ἀνθρώποις φαινομένην; Οὐδεὶς μὲν γὰρ τῶν τότε γεγραφὼς εὑρίσκεται, πολλοὶ δὲ τῶν ὑστέρων, μυρία δ' αὖ Πλάτων τὸ κατ' ἀρχὰς εἰρηκώς.

Ἄτοπον ὑπολαμβάνει με ποιεῖν καὶ θαυμαστὸν τάδε περὶ τοῦ λόγου τοῦδε εἰπόντα

«(658 c) εἰ τὰ πάνυ μικρὰ κρίνοι παιδία, κρινοῦσι τὸν τὰ θαύματα ἐπιδεικνύντα».

«Ἡ δι' οὕτω βραχέος κατ' ἀριθμὸν τοῦ κρίνειν μεταβολὴ αὕτη εἰς ῥητορικὸν ἐπίτηδες καλλωπισμὸν λόγου γενομένη μειρακιωδεστέρα ἢ κατὰ Πλάτωνα εἶναι δοκεῖ καὶ οἵα Ἀττικίζοντα εἰπεῖν καὶ μεταχειρίσασθαι».

Χαρίεν αὐτῷ δοκεῖ εἶναι καὶ σκώψιμον ὅτι οὐ συγγιγνώσκω ἀνδρὶ καὶ γέροντι νεανιευσαμένῳ ποτὲ καὶ καλλωπισαμένῳ ἐν λόγοις. Τοιαῦτα λέγων δίκην ἂν εἶχεν Ἄπελτος, εἰ ἓν ἢ δύο νεανιεύματ' ἢ μέτριος ποιητικὸς καὶ ῥητορικὸς κόσμος τῷ τῶν Νόμων λόγῳ ἐνῆν· νῦν δὲ καὶ αὐτὸς συνεχώρησε μάλιστα ποιητικῇ χαίρειν λέξει τὸν τῶν Νόμων συγγραφέα νεότητ' ἔμοιγε μηνυούσῃ. Οὐ λανθάνειν δ' αὐτὸν ἔδει ὅσον εἰς τὴν ζήτησίν μου χρήσιμον τὸ Ἡσιόδειον «εἴ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο». Ἐπειδὰν δὲ σὺν θεῷ εἰς πέρας τι περὶ ταῦτα διατρίβοντες ἥκωμεν καὶ συλλέξαντες ὅσον τὸ πλῆθος τῶν τοιούτων ἐπιδείξωμεν, τότε καὶ Ἄπελτος συγγνώσεταί μοι οὐ συγγνόντι τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα καλλωπιζομένῳ γέροντι.

Παρὰ δὲ τοῦτο ἐλέγχων ὡς ὅμοιόν τι καὶ παραπλήσιον τάττει ψέγων ὅτι σμικρόν τι καὶ φαῦλον πολλοῦ ἄξιον ποιοῦμαι, τὸ μυρία μὲν ἐν Νόμοις λεχθῆναι οὐ μόνον-δέ, οὐδὲν δ' ἀλλαχοῦ τοῦ Πλάτωνος τοιάδε εἰπών (σ. 105)·

«Ἑτέρα οὐδὲν ἧττον καινὴ λόγου συμπλοκή, τῶν Νόμων δ' ἰδία καὶ τοῦ ὑστέρου λόγου ἐλέγχεται οὖσα, ἡ οὐ μόνον-δέ, τῆς οὐ

μόνον-ἀλλά συνήθους οὔσης τοῖς πάλαι καὶ κοινῆς (Μαρτύρια). Τούτων δ' οὕτω πολλῶν καὶ σαφῶν ὄντων τῆς συμπλοκῆς ταύτης παραδειγμάτων, ἰδέτω μοι πᾶς ὅσα τῇ οὐ μόνον-δέ ὁ τοὺς Νόμους γράψας κατακέχρηται, Πολύβιον μόνον ἔχων ἀνταγωνιστὴν περὶ τούτου (Παραδείγματα). Ἐγώ δ' οὐκ ἔχω ὅπως φῶ Πλάτωνα ἐν Νόμοις τὸ οὐ μόνον-δὲ μυριάκις εἰπόντα ἐλάχιστ' ἢ οὐδὲν ἄλλοθι κεχρῆσθαι».

Τίς ἂν ταῦτ' ἀναγνούς τε καὶ γνοὺς σμικρὰ εἶναι νομίσειε πρὸς τὸ κρῖναι περὶ οὗ ζητοῦμεν; Εἰ γὰρ δειχθείη ἀλλοτρία τῶν ἀρχαίων αὕτη οὖσα συμπλοκή, οἰκεία δὲ τῶν μετ' Ἀλέξανδρον, ἀσφαλῶς ἄν τις ἀλλοτρίους εἶναι τοὺς Πλάτωνος Νόμους τεκμήραιτο. Διὸ καὶ Ῥιττῆρος κρίνων μου τὴν πραγματείαν ταύτην, δι' ὅλου τοῦ Πλάτωνος ἀκριβῶς διεξιέναι ζητοῦντα τὴν συμπλοκὴν ταύτην ἀξιοῖ πλείστου ἄξιον τὸ πρᾶγμα νομίζων· ὥστε πᾶς τις ὁρᾷ καὶ αἰσθάνεται ὅτι ἐπιπολαίῳ ἐξετάσει ἀκαίρως καὶ ἐν οὐ παικτοῖς Ἄπελτος παίζει τε καὶ σκώπτει.

Ἃ δ' ἐν σελίδι νζ' καὶ ϛδ' σκεψάμενος περὶ τοῦ καλῶς κατορθοῦν καὶ πού.. οἶμαι ὑστέρας λόγου συμπλοκὰς ηὗρον οὔσας, καὶ οἵας οὐκ ἂν Πλάτων ποτ' εἴποι, Ἄπελτος οὐδέν, ἀλλ' ἢ πρεσβυτικὴν πολυλογίαν καὶ περιττολογίαν εἶναι νομίζει, πολὺ μὲν ἐν τούτοις ἐνθυμούμενος τὴν ἡλικίαν τοῦ γράψαντος, ἀμνημονῶν δὲ παντάπασιν ἐν οἷς λέγει μάλιστ' ἐν Νόμοις ποιητικὸν τὸν Πλάτωνα φανῆναι. Ἀλλ' οὐκ ἔστι ταῦθ' οἷ' Ἀπέλτῳ δοκεῖ εἶναι· ἡμεῖς γὰρ λέγομεν (σ. 57)

«Τὸ κατορθοῦν αὐτὸ ψιλόν, οὐδὲ τῷ καλῶς ἢ εὖ ὁριζόμενον τὸ εὐδοκιμεῖν ποιοῦντά τι ὡς τὰ πολλὰ σημαῖνον εὑρίσκεται, ἐναντίον που τοῦ ἐξαμαρτάνειν ὂν ἢ ἀτυχεῖν ἢ πταίειν· μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ ὅ τε Πλάτων αὐτὸς καὶ τῶν ἄλλων Ἀττικῶν συγγραφέων οὐκ ὀλίγοι (Μαρτύρια). Τῶν ὑστέρων δὲ τὸ κατορθοῦν εἰπόντες φαίνονται Πολύβιός τε καὶ Στράβων καὶ Φίλων καὶ Λουκιανὸς καὶ Ἡρῳδιανός. Οὗτος δὲ καθάπερ ὁ τοὺς Νόμους ἡμῖν συγγράψας τὸ ἀνδρείως καὶ τὸ γενναίως τῷ κατορθοῦν που προσέγραψε, τριβείσης καὶ τραπείσης τῷ χρόνῳ καὶ τῇ χρήσει τῆς κυρίας τοῦ κατορθοῦν ἐν τοῖς

τοιούτοις δυνάμεως, τὸ διαπράττεσθαι ἤδη δηλοῦντος· Πλάτωνι δ' οὐκ ἄν, οἶμαι, τοιοῦτόν τι συνέβη γενόμενον».

Ὅθεν δήπου διάδηλον γίγνεται ὅτι ἥκιστα πολυλογίας πάθος ἐστὶ τὸ καλῶς τῷ κατορθοῦν προστεθῆναι, ἀλλὰ τῆς ἐν μακρῷ χρόνῳ χρήσεως καὶ τριβῆς τοῦ κατορθοῦν καρπός, ὅ γε δὴ πάντες οἱ τὸν βίον τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σκοπούμενοι ἄνδρες ἐπίστανται γιγνόμενον περὶ αὐτά.

Περὶ δὲ τοῦ πού . . οἶμαι τάδε εἴρηταί μοι (σ. 94)·

«Οὐ πάνυ τι δόκιμον δοκεῖ οὐδ' Ἀττικοῦ ἀνδρὸς ὁμοῦ τό τε πού καὶ τὸ οἶμαι εἰπεῖν, ἀλλ' ἀμβλύτερον ἔχοντος πρὸς τὸ γνῶναι ὅτι ταὐτὸν τὸ πάμπαν ταῦτα βούλεται, καὶ ἄτοπον ἄρα ἐν ταὐτῷ ἅμα λέγεσθαι. Ἀττικὸν δ' ἄνδρα οὐκ ἔστι τοιαῦτα εἰπεῖν, οὐδ' εἶπεν, ὥς γ' ἐμὲ ζητοῦντα εὑρεῖν· ἐπεὶ Πλάτωνί γε θάτερον ἀείποτε συμβαίνει εἰρῆσθαι (Μαρτύρια). Οὐκ ἄλλως δ' ἔχουσι τούτοις καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἂν ἐντύχοιμεν λόγῳ (Παραδείγματα)».

Πῶς ἐν τούτοις κατ' Ἄπελτον γήρᾳ πλεονάζων ὁ Πλάτων οὐδὲν ὅμοιον τὴν Πολιτείαν γράφων ἐλέγχεται παθών, καίπερ ἐπὶ γήρως ὁδῷ ἤδη βαίνων; Πῶς δ' Ἰσοκράτης πολλὰ γήρᾳ βαρὺς γράψας, κούφην δὲ τὴν γλῶτταν ἔχων οὐδὲν οὕτως ἀτόπως περιττὸν εὑρίσκεται εἰπών; Καὶ τοῦτο δὲ Ῥιττῆρος διὰ παντὸς τοῦ Πλάτωνος διεξιὼν βασανίσαι βούλεται».

Ἐν σελίδι πα' γέγραπται

«(659 c) Ἐξῆν γὰρ δὴ τῷ παλαιῷ τε καὶ Ἑλληνικῷ νόμῳ καθάπερ ὁ Σικελικὸς καὶ Ἰταλικὸς νόμος νῦν τῷ πλήθει τῶν θεατῶν ἐπιτρέπειν καὶ τὸν νικῶντα διακρίνων χειροτονίαις διέφθειρε μὲν τοὺς ποιητὰς αὐτοὺς (πρὸς γὰρ τὴν τῶν κριτῶν ἡδονὴν ποιοῦσιν οὖσαν φαύλην, ὥστε αὐτοὶ αὐτοὺς οἱ θεαταὶ παιδεύουσι), διέφθειρε δ' αὐτοῦ τοῦ θεάτρου τὰς ἡδονάς».

«Ἡ συνήθης περὶ τὸν λόγον δυσχέρεια καὶ ἀμηχανία τοῦ γράψαντος πάλιν αὖθις ἡμῖν προσπίπτειν συμβαίνει, δι' ἣν μάτην πολλοὶ δοκοῦσι πονεῖν ἑρμηνείᾳ ποικίλῃ καὶ παντοίᾳ ἢ ἐπανορθώσει τὸ κακὸν ἰᾶσθαι ἐπιχειροῦντες· Οὐιγγελμαννὸν μὲν γὰρ τὸ οὗ πρὸ τοῦ καθάπερ ἐκπεπτωκέναι τοπάζοντα καὶ Ἄστον τὸ ὅς οὐδὲν λέγοντα Σταλλβαῦ-

μος ἐλέγχειν ἀγωνίζεται, αὐτὸς δ' ἀνακολουθίαν νοσεῖν τὸν λόγον οἰόμενος, οἵαν οὐκ ἂν δήπου Πλάτων ἥμαρτε, Σισύφεια πάσχει παντοίως ἀκουόμενος καὶ ἑρμηνεύων. Καί μοι θεασάσθω τις ὅσα καὶ οἷα ἐκεῖ σὺν ἱδρῶτι θαυμαστῷ ὅσῳ λέγει».

Ταῦτα δὲ καὶ πλεῖστ' ἄλλα τοιαῦτ' ἐλέγχοντί μοι ἔν τε τῷ α' καὶ β' τῆς ἐμῆς ζητήσεως βιβλίῳ ἑνὶ λόγῳ ὁ Ἄπελτος ἀντεπεξέρχεται τῷ ῥᾴστῳ καὶ απονωτάτῳ, ὃς δὴ πανάκεια δοκεῖ πάντων εἶναι τῶν συγγραφικῶν κακῶν, ὅτι τούτων τὴν αἰτίαν οὐκ ἐν τῷ γράψαντ αὐτῷ ζητητέον, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀπογράψασιν. Ἀλλ' ἡμεῖς ἀείποτε ὅπου ἂν τοιαῦτα ἐλέγχωμεν, καὶ περὶ τῶν τοιούτων φαρμάκων τε καὶ ἐπῳδῶν τὸν λόγον ποιούμενοι οὐδὲν διαλείπομεν ἐπιδεικνύντες ὅση καὶ οἵα τούτων ἡ πρὸς τὸ ἰᾶσθαι ἰσχύς.

Ἓν δὲ ἢ δύο μόνον σκέμματα τῆς πραγματείας συγχωρήσας λόγου τινὸς ἄξια εἶναι, τό τε ἐν π' καὶ τὸ ἐν πε' σελίδι, ἐν οἷς δείκνυται ὅσον οἱ Νόμοι τῶν ὁμολογουμένως Πλατωνείων διαλόγων περὶ τὸ τοῦ σχεδὸν καὶ ὥσπερ καὶ καθάπερ πλῆθος διαφέρουσι, ταῦτ' οὐκ οἶδ' ὅπως ἐπαινέσας, εὐθὺς μεταμελόμενος ἐπιλέγει ὡς, εἰ ἤδη τὰς πλείστου ἀξίας τοιαύτας τοῦ Ῥιττήρου συλλογάς, οὔθ' ἑπτακαίδεκα σχεδὸν ἐν τῷ Σοφιστῇ γεγράφθαι ἂν εἶπον, ἀλλ' ἓξ καὶ εἴκοσιν, ὅσαπερ εὑρεῖν φησι Ῥιττῆρος, οὔθ' οὕτως ἀδεῶς καὶ ῥᾳδίως Πλάτωνα τὰ οἰκεῖα ἀποστερεῖν ἐπεχείρησα.

Καὶ περὶ μὲν τοῦ κακοῦ ὅτι τῶν ἓξ καὶ εἴκοσι σχεδὸν τοῦ Σοφιστοῦ ἑπτακαίδεκα μόνον ἀριθμήσας ἐγὼ ἔτυχον, οὐδ' εἴπερ ἀκριβῶς οὕτως εἶχε, ψόγου τινὸς ἄξιον ἦν· οὐ γὰρ ὁμοίως θαυμασμοῦ καὶ ἐπαίνου ἀξία ἀρετὴ δοκεῖ εἶναι τὸ ὀξὺ βλέπειν καὶ ὀξὺν εἶναι γνῶναί τι καὶ κρῖναι. Οὐδ' ἐκώλυσεν ἡ τῶν ἐννέα σχεδὸν διαφορὰ μὴ οὐ τἀληθῆ περὶ τοῦ Σοφιστοῦ τεκμήρασθαι πρὸς τὸν Θεαίτητον καὶ τὴν Πολιτείαν κρινομένου. Ἐὰν δέ τις τὰ ἐκεῖ (σ. 80) λεγόμεν' ἐπισκέψηται, ἄλλοθι μᾶλλον ὂν εὑρήσει τὸ ἁμάρτημα· ὁ μὲν γὰρ Σοφιστὴς ἐπὶ τρεῖς καὶ ὀγδοήκοντα σελίδας τέταται μακρός, ὥστε αἱ δύο καὶ πεντήκοντα σελίδες, αἳ ἐκεῖ (σ. 80) τὸ ὅλον αὐτοῦ μῆκος εἶναι λέγονται, μέρος εἶναι ἔοικε τοῦ Σοφιστοῦ, ἐν ᾧ ζητηθέντ' ἐλάττονα σχεδὸν ηὑρέθη, ἵνα μᾶλλον ἐν καιρῷ καὶ προσήκουσα πρὸς τὰς πεντήκοντα τῶν Νόμων σελίδας γένοιτ' ἡ παραβολή.

Περὶ οἷα δ' ἐπραγματεύσατο συλλέγων ὁ Ῥιττῆρος, καὶ οἱ περὶ Σχάντζον (1) καὶ Βλάσσον (2) σπουδάσαντες οὐκ ἔλαθόν με· ἀλλ' οὐχ οἱοί τ' ἐγένοντό με πεῖσαι μὴ οὐκ ἀλλοτρίους τοὺς Πλάτωνος Νόμους ἡγεῖσθαι. Ἃ γὰρ οὗτοι μεταβολὰς εἶναί φασι φύσει καὶ χρόνῳ τῷ Πλάτωνος ἐγγενομένας λόγῳ, ταῦτα τοῦ νόθου τεκμήρια ἔμοιγε δοκεῖ εἶναι, ἄλλοις συνάπτοντι πολλοῖς, ἃ σκοπουμένῳ συμβαίνει ἐλέγχειν.

Τελευτῶν δέ, καὶ τοιοῦτον τὸν ἔλεγχον τῆς ζητήσεώς μου ποιησάμενος οἷος ἄρτι ἠλέγχθη, ὅμως ἀγαλλόμενος αὐτῷ οὐδὲν ὀκνεῖ σεμνότητα καὶ ὄγκον περιβαλλόμενος καὶ Ἀρίσταρχον ἢ Βοῖκχον ὑποδυόμενος μεγάλ' ἄττα καὶ στόμφου πλέα ἐν ἐπιλόγῳ φθέγγεσθαι, ὡς δὴ ἄλλας χρὴ τὰς γραμματικὰς ζητήσεις εἶναι, ἐὰν μέλλῃ τις ταύταις καὶ μορίων συγγράμματος τὸ νόθον δείξειν, ἦπού γε δὴ ὅλου. Καὶ ἀκριβεστάτη δὲ γραμματικὴ ἐξέτασις καὶ βάσανος οὐδέποτ' ἂν τοιούτου ἔν γε τοῖς Πλάτωνος Νόμοις ἐφίκοιτο. Σαφὲς γὰρ ἀπ' αὐτῶν Πλατώνειον προσπνεῖ πνεῦμα, ὃ οὐκ ἄν τις μηχανῇ οὐδὲ τέχνῃ οὐδεμιᾷ διασκεδάσειεν. Καίτοι τῷ τοιαῦτα μεγαληγοροῦντι, ἵνα μὴ καταγέλαστ' ἐδόκει λέγειν, προσῆκε πρῶτον μὲν σπουδαιότερον τὴν γραμματικὴν ποιήσασθαι ἐξέτασιν καὶ μὴ ἄκρῳ δακτύλῳ ἐφαπτόμενον, ἔπειτα δόξαν καὶ ὄνομα Πλατωνικοῦ ἀνδρὸς μεῖζον κεκτῆσθαι τοῦ Ἄστου, ὅς γε δή, ὥσπερ εἴπομεν (3), «Ὁ τοῦ Πλάτωνος, φησί, λόγου καὶ γνωμῶν ἔμπειρος ἀνὴρ ἐπιχειρῶν τοὺς Νόμους διελθεῖν καὶ ἀναγνῶναι οἷον ἐν ξένῃ ὢν χώρᾳ καὶ ἀγνῶτι αἰσθάνεται, οὐδενὶ ἢ ἐλαχίστοις Πλατωνείοις περὶ τὰ λεγόμενα καὶ τὸν λόγον αὐτὸν ἐντυγχάνων. Τοιαύτην δ' ἀδύνατον εἶναι γενέσθαι Πλάτωνι μεταβολὴν οὔτε διὰ τὸ γῆρας οὔτε δι' ἄλλο τοιοῦτον οὐδέν». Θαυμαστὸν δ' ὅτι οὕτως ἀμβλὺς Ἄστος ἦν καὶ τοῦ Πλάτωνος ἄπειρος, ὥστε μηδαμῶς τὴν πάντοθεν τῶν Νόμων ἀποπνέουσαν Πλατώνειον αὔραν αἰσθέσθαι, ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον ἐν ξένῃ χώρᾳ καὶ ἀγνῶτι ἐν τοῖς Νόμοις ὑπολαβεῖν διατρίβειν.

(1) Ἰδὲ σελ. 101, 12.
(2) Περὶ χασμωδίας.
(3) σ. 121.

Ἐξ ὧν οὖν εἴπομεν τὸν Ἀπέλτου βασανίζοντες ἔλεγχον κεφάλαιον γνώμης ἄν τις πορίσαιτο ὅτι ὄντως, ὥς φησιν, ἐντολὴν τοῦ τῆς Φιλολογικῆς βιβλιολογίας συνθέτου τελῶν, καὶ οὐ φιλαληθείᾳ ἢ φιλοσοφίᾳ πονῶν τὴν κρίσιν ἐποιήσατο· διὸ καὶ μόνον κατόρθωμ' ἐν αὐτῇ τὸ πάντων ῥᾷστον συμβέβηκεν εἶναι, τὸ ἁπλῶς μὴ δοκιμάζειν ἢ παίζοντα καὶ σκώπτοντα ψέγειν.

3.

Κωνσταντῖνος Ῥιττῆρος καθηγητὴς ὢν ἐν Ἐλουάγγῃ, νεώτατα δὲ εἰς τοὺς Πλάτωνος Νόμους ὡς Πλατωνείους σχόλια γράψας καὶ ἐκδούς, καὶ ὥσπερ ἀρτιτόκος γυνὴ ἄγαν φιλῶν καὶ ὑπερβαλλούσῃ στοργῇ τούτους περιέπων ἀγριαίνει πρὸς πάντα τὸ γνήσιον αὐτῶν ἀμφισβητεῖν τολμῶντα, ὥσπερ ὄρνις νεοσσοῖς κινδυνεύουσιν ἀμύνουσα. Καὶ δὴ δύο ἅμα περὶ τούτου πραγματείας ἐν τῇ περὶ τὰ γράμματα Γερμανικῇ ἐφημερίδι (1) ἐλέγχειν ἀγωνίζεται, τὴν Μάξου τοῦ Κριέγου ταὐτὰ τῷ Βρούνσῳ περὶ τῶν Νόμων δοξάζοντος καὶ ἐπιχειροῦντος δεικνύναι (2), καὶ τῆς ἐμῆς Περὶ τοῦ νόθου τῶν Πλάτωνος Νόμων μέρος τὸ πρῶτον (3). Οὐ πρὸ πολλῶν δὲ μηνῶν ἐν τῇ αὐτῇ ἐφημερίδι καὶ τὴν δευτέραν περὶ ταὐτὰ ζήτησίν μου ὁμοίως ἐξετάζειν πειρᾶται (4).

Καὶ ὅ,τι μὲν ὁ Κριέγος πρὸς τὰ Ῥιττήρου ἀντεῖπεν ἢ ἀντειπεῖν ἔχει οὐκ οἶδα, οὐδὲ πολυπραγμονεῖν μοι σχολή. Ἐπισκέψομαι δ' ἐνταῦθ' ἃ περὶ τοῦ ἐμοῦ τούτου λόγου κρίνων ὁ Ῥιττῆρος ἔγραψεν, ἵνα τι καὶ εἰδῶμεν ἄμφω τοῦ ἀληθοῦς καὶ ὀρθοῦ μᾶλλον ἐχόμενον.

Καὶ πρῶτον μέν, ἵνα παραλίπω ἃ προοιμιαζόμενος ἐν χάριτι ἀχάριτι ἡμῖν ὡς Ἕλλησι σκώπτων ἢ σπουδάζων φιλοφρονεῖται, κακῶς

(1) Deutsche Litteraturzeitung. Berlin. 9 Oktober 1897.

(2) Die uberarbeitung der Platonischen «Gesetze» durch Philipp von Opus. Freiburg. 1896.

(3) Βιβλίον πρῶτον 1896.

(4) Τῇ Δεκεμβρίου ἕκτῃ καὶ εἰκοστῇ (26). Περὶ τοῦ νόθου τῶν Πλ. Νο. Μ. Πανταζῆ. Βιβ. Β. 1897.

ἡγεῖταί με δοξάζειν τῶν Ἀττικιστῶν τινα τοὺς Νόμους συγγράψαι, οὓς αὐτὸς ὑπολαμβάνει τοὺς Ἀττικιστάς. Οἶμαι γὰρ ἱκανὰ καὶ εἰκότα πρὸς Ὄθωνα τὸν Ἄπελτον εἰπεῖν ὁμοίως τὰ περὶ τούτου εἰρημένα μοι παρανοήσαντα (1).

Ἔπειτα μικροῦ ἄξιον εἶναι τὸ ἐμὸν σύγγραμμά φησιν οὐκ ἀποχρώσῃ ἐπιμελείᾳ τε καὶ ἀκριβείᾳ συντεθέν. Καταλέγει δ' ἐφεξῆς ἐξ ὧν αὐτὸ οὕτως ἔχειν τεκμαίρεται. Ἴδωμεν οὖν καὶ αὐτοὶ τὸν ἔλεγχον, ὅσον τοῦ ὀρθοῦ καὶ δικαίου μετέχει.

Καὶ πρῶτον μὲν οὐ δι' ἀκριβείας γεγράφθαι μοί φησι τὰ ἐν σελίδι μη' τῆς ζητήσεώς μου λεγόμενα, τάδε·

«(647 d) ἢ τῇ διαίτῃ τῇ ἐν αὐτῇ προσμαχόμενον καὶ νικῶντα δεῖ τέλειον οὕτω γίγνεσθαι πρὸς ἀνδρείαν, ἄπειρος δὲ δήπου καὶ ἀγύμναστος ὢν τῶν τοιούτων ἀγώνων ὁστισοῦν οὐδ' ἂν ἥμισυς ἑαυτοῦ γένοιτο πρὸς ἀρετήν».

«Τί ἄρ' ἂν εἴη ἡ δίαιτα ἡ ἐν αὐτῷ; Οὕτω γάρ τοι εἰρῆσθαι κινδυνεύει, ὥσπερ ἂν εἴ τις καὶ ἔξω δίαιτα εἴη· Πλάτων δὲ δὴ τὰς κατὰ τὸ σῶμα ἢ τὰς διὰ τοῦ σώματος ἡδονὰς τοῦτο φιλεῖ λέγειν ἤ τι παραπλήσιον (Πολ. 328 d, 485 d, Φαιδ. 65 d). Ὁμοίως δ' ἄτοπον καὶ ἀλογώτερον ἴσως ἂν εὕροις ζητῶν καὶ τὸ προσμάχεσθαί τε καὶ νικᾶν τὴν δίαιταν· ἀνοίκεια γὰρ δὴ ταῦτα καὶ ἀναξιώτατα Πλάτωνος. Ἥκιστα δ' ἄν τις ἰῷτο δειλίᾳ τὸ διαίτῃ ἐπανορθούμενος. Οὐδὲν γὰρ ἧττον θαυμαστόν ἐστι καὶ τοῦτο καὶ ἄπορον καὶ πρὸς τὸ ἄρτι εἰρημένον ἡδοναῖς σφόδρ' ἀντιμαχόμενον· διόπερ καὶ οὐδεὶς τῶν τοὺς Νόμων ἐκδόντων τὸ ἐπανόρθωμα δοκιμάσας φαίνεται».

Τούτων οὐκ ἀκριβὲς εἰρῆσθαι λέγει τὸ «οὐδεὶς τῶν τοὺς Νόμους ἐκδόντων τὸ ἐπανόρθωμα δοκιμάσας φαίνεται»· ἔχειν γὰρ τοῦτο τὸν Σχάντζον ἐγγράψαντα τῶν τοὺς Νόμους ἐκδόντων. Καὶ ὁμολογῶ μὲν περὶ πολλὰ ἐν τῇ ζητήσει σπουδάζων παριδεῖν ἢ ἐπιλαθέσθαι αὐτοῦ, ὃ πολλοῖς πολλάκις καὶ κρείττοσιν ἐμοῦ συμβέβηκε γενέσθαι, ἀλλὰ παντὶ τῷ καὶ σμικρὰ τῶν τοιούτων ἁψαμένῳ σκέψεων φανερόν ἐστιν ὅτι τὸ ἧττον ἀκριβὲς τοῦτο οὐδὲν πρὸς τὸ ὄντως ζητούμενον δύναται, εἴτε κύριον ἢ μὴ ἐνταῦθα τὸ δειλίᾳ ἀντὶ

(1) Αὐτ. σελ. 120.

τοῦ διαίτῃ γραφόμενον· οὐ γὰρ δὴ ἐμοὶ τὸ τοῦ δειλίᾳ ἄτοπον ἐκ τῆς τῶν ἐκδόντων ἐπορίσθη γνώμης, ἀλλ' ἐκ τῶν λεγομένων αὐτῶν ἄπορον καὶ θαυμαστὸν ἔδοξέ μοι εἶναι καὶ διὰ τὸ σφόδρα πρὸς τὸ ἄρτι εἰρημένον ἡδοναῖς ἀντιμάχεσθαι. Ἦν ἄρα ἡ ἐμὴ αὕτη δόξα οὐκ αἰτιατόν, ἀλλ' αἴτιον τῆς τοιαύτης τῶν ἐκδόντων γνώμης, καθάπερ καὶ τὸ διόπερ σημαίνει. Ὥστε οὐδὲν ἄν τις εὐλόγως ἐκ τούτου περὶ τῆς ἀρετῆς ἢ κακίας τοῦ ὅλου λόγου εἰκάσειεν, ὥσπερ ὁ Ῥιττῆρος ποιεῖ, οὐδ' αὖ περὶ τῆς κριτικῆς μου μεθόδου καὶ τέχνης, διότι δὴ παραδείγματ' ἐκ τοῦ Πλατωνείου λεξικοῦ συλλέγων ἔλαθόν που ἐμαυτὸν καὶ ἓν ἐκ τοῦ ὁμολογουμένως ἀλλοτρίου διαλόγου Θεάγους εἰληφὼς (σ. 43). Καίτοι καὶ κράτιστοι κριτικοὶ νυστάζοντες ἐνίοτε τοιαῦτ' ἔπαθον· ὅμως δ' οὐδὲν ὀκνεῖ ὁ κριτής μου ἐπὶ τῷ εὑρήματι τὸ τοῦ Καϊάφα ἐκεῖν' ἐπιφωνῆσαι «Τίνος ἄλλης μαρτυρίας προσδεόμεθα;» περὶ τῆς φαύλης κριτικῆς μου δῆλον ὅτι.

Δεύτερον ἐνδεῶς ἔχον εἰς ἀκρίβειαν θηρεύων ὁ ἐλέγχων αἱρεῖ ὅτι ἐν σελίδι γʹ σπανιώτατα τὸ τέ λέγω παρὰ Πλάτωνι συνάπτειν ὀνόματα, ὁ δὲ ὀλίγα τοῦ Τιμαίου καὶ Κριτίου διελθὼν καὶ ἰχνεύσας εὑρίσκει οὐ σπανίως τοῦτο γιγνόμενον. Δίκην μὲν ἔχει τοῦτο ψέγον, ἀλλ' ἐγὼ καὶ πάλαι ἧττον τοῖς διαλόγοις τούτοις προσεῖχον τὸν νοῦν, οὐ πάνυ τί μοι Πλατωνείοις εἶναι δοκοῦσι, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ μου λόγῳ (1897) μᾶλλον ζητήσας καὶ ἐπισκεψάμενος τελευτῶν εἰπόν που (σ. 109)

«Δηλοῖ δὲ καὶ τοὔνομα τοῦτο ἡ ἀπεικασία τῶν ὕστερον γενομένων ὀνομάτων ὂν τῶν πρᾶξιν φραζόντων περὶ ὧν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴπομεν (657 d). Μόνον γὰρ ἐν Νόμοις ἐνταῦθά τε καὶ ὀλίγα διελθόντι ἀπεικασίαι μυρίαι εὕροις ἂν γεγραμμένον καὶ ἐν Κριτίᾳ μίμησιν καὶ ἀπεικασίαν (107 d)· καὶ γὰρ οὗτος ὁ διάλογος τῶν ψευδεπιγράφων δοκεῖ εἶναι ἐξ ἄλλων τε πολλῶν καὶ ὅτι λέξιν μὲν ἔχει ἥκιστα τῆς Πλατωνείου χάριτος καὶ ἀγχινοίας μετέχουσαν, ὁ δὲ Σωκράτης ἐλάχιστ' ἐν αὐτοῖς δρᾷ καὶ διαλέγεται. Ἔοικεν οὖν εἶναι τῶν ἀκριβῶν μέν, αὐχμηρῶν δὲ καὶ ἥκιστ' εὐανθῶν διαλόγων τῶν δι' Ἀριστοτέλην ἴσως ὑπὸ ὑστέρων τῆς Ἀκαδημείας ἑταίρων οὕτω συντεθέντων, οἳ τὸν ἀρχηγὸν τιμῶντες καὶ γεραίροντες οἰκείους αὐτῷ ὑπέβαλλον, καθάπερ ὁ Πλάτων ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ἰδίας αὑτοῦ γνώμας

τε καὶ δόξας Σωκράτει τῷ διδασκάλῳ οὐδὲν ὀκνεῖ ἀποδιδόναι. Εἶεν δ' ἂν ἐμὴν γνώμην τοιοῦτοι διάλογοι Σοφιστής τε καὶ Πολιτικὸς καὶ Τίμαιος ἴσως καὶ Κριτίας καὶ μάλιστα πάντων οἱ Νόμοι».

Δι' αὐτὰ δὲ ταῦτα καὶ ἐν σελίδι ιε' ἐγὼ μὲν γέγραφα τάδε·

«(631 e) ἐν ὀργαῖς τε αὖ καὶ ἐν φόβοις ὅσαι τε διὰ δυστυχίαν ταραχαὶ ταῖς ψυχαῖς γίγνονται καὶ ὅσαι ἐν εὐτυχίαις τῶν τοιούτων ἀποφυγαί.., ἐν πᾶσι τοῖς τοιούτοις τῆς ἑκάστου διαθέσεως διδακτέον καὶ ὁριστέον τό τε καλὸν καὶ μή».

«Ἡ ῥῆσις ὅσαι τε ταραχαὶ καὶ ὅσαι ἀποφυγαὶ καὶ ἡ σμικρὸν πρόσθεν λεχθεῖσα ὅσοι τε ἄρρενες καὶ ὅσαι θήλειαι οὐ πάνυ τι οἰκεία Πλάτωνος ἐλεγχομένη θαυμαστὸν ὅτι οὕτω θαμὰ ἐν Νόμοις ἐν χρείᾳ οὖσα τυγχάνει».

Ὁ δὲ Ῥιττῆρος ἐλέγχων καὶ ζητῶν ἱκανὰς ἐν Τιμαίῳ καὶ Κριτίᾳ τοιαύτας εὑρίσκει, ἐμοῦ δι' ἃ εἶπον ὀλιγωρήσαντος ἐν τῇ ζητήσει τῶν διαλόγων τούτων. Τεκμήριον δ' ἂν εἴη καὶ τοῦτο οὐκ ἐλάχιστον τοῦ κατὰ ταὐτὰ τοῖς Νόμοις καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς που χρόνοις καὶ τούτους συντεθῆναι, ὥσπερ ἡμῖν καὶ τοῦ δευτέρου λόγου που εἴρηται (σ. 109).

Ἐν δὲ τῇ ιγ' σελίδι γράψαντός μου

«(631 c) ἤρτηται δ' ἐκ τῶν θείων (ἀγαθῶν) θάτερα (τὰ ἀνθρώπεια), καὶ ἐὰν μὲν δέχηταί τις τὰ μείζονα κτᾶται καὶ τὰ ἐλάσσονα, εἰ δὲ μή, στέρεται ἀμφοῖν»,

Ἐλέγχει ὡς ἐλάσσονα ἀντὶ ἐλάττονα τοῦ παρὰ Πλάτωνι δοκίμου ἀνέγνων, κατηγορῶν ὅτι πλημμελῶς δι' ἄγνοιαν ἔγραψα, ἀλλ' οὐχ ἁμάρτημα τυπογραφικὸν παριδὼν ἀνεπανόρθωτον παρῆλθον, ὡς σαφέστατα τὰ εὐθὺς μετὰ τοῦτο λεγόμενα δηλοῖ.

«Οὐ σμικρὸν δ' ἡμῖν δοκεῖ εἶναι πρὸς ὃ τείνομεν οὐδὲ λόγου ἀνάξιον ὅτι μείζονά τε καὶ ἐλάττονα ἐνταῦθα λέγεται, ἀλλ' οὐ μείζω καὶ ἐλάττω. Τὰ γὰρ βραχύτερα τῶν τοιούτων ὀνομάτων εἴδη φίλα Πλάτωνι καὶ οἰκεῖα εὑρίσκεται ὄντα πλήν που ἐν Τιμαίῳ (75 d), ἐπιτηδειοτέρων τῷ μεγαλείῳ ἐκεῖ λόγῳ τῶν μακροτέρων οὐσῶν μορφῶν».

Πῶς ἂν οὖν ἐν τούτοις ἐλάττονα καὶ ἐλάττω εἴπομεν, εἰ ἐκεῖ ἐλάσσονα ἀνέγνωμεν; ἱκανὸν δ' ἂν δοκεῖ σημεῖον εἶναι τοῦτο κριτῇ μὴ ἀγνώμονι ὅτι οὐκ ἄρ' ἡμαρτημένη ἦν ἀμαθίᾳ ἀνάγνωσις, ἀλλὰ

σφάλματος τυπογραφικοῦ οὐκ ἐπανόρθωσις.

Ἐλλείπειν δ' ἀκριβείᾳ καὶ τὸ λεγόμενον ἐνταῦθά φησιν, ὡς «τὰ βραχύτερα τῶν τοιούτων ὀνομάτων εἴδη (μείζω καὶ ἐλάττω) φίλα Πλάτωνι καὶ οἰκεῖα εὑρίσκεται ὄντα πλὴν που ἐν Τιμαίῳ (75 d)»· αὐτὸν γὰρ ζητήσαντα ἱκανοῖς μακροτέροις ἐν Τιμαίῳ ἐπιτυχεῖν εἴδεσι καὶ ἐν Πρωταγόρᾳ ἑνί. Ἀλλ' ἡμεῖς οἰκεῖα καὶ φίλα Πλάτωνι ταῦτα εἰπόντες οὐ δήπου τούτοις μόνοις Πλάτωνα κεχρῆσθαι ἔφαμεν Ἑλληνίδα φωνὴν ξυνιέντι, ἀμελῶς δέ, ὡς ὑπείπομεν, περὶ Τίμαιον ἔσχομεν σκοπούμενοι, ἧττον αὐτῷ ὡς ὄντως Πλατωνείῳ πιστεύοντες· καίτοι τὸ ἐν Τιμαίῳ που τοῦ λόγου ἡμῶν τούτου οὐχ οἷον μίαν ῥῆσιν μόνον δηλοῦν οὐδ' ἕν τι τῶν λεγομένων μόνον, ἐν παραδείγματος μοίρᾳ τοῦ 75 d προκειμένου, ὅτι εἶπε ταῦτ' ὁ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ.

Ὁμοίως δ' ἁμαρτὼν τῶν ἐν σελίδι οη' εἰρημένων μοι καὶ σκιαμαχῶν ὁ ἐλέγχων με ἐλέγχεται (1)· λέγεται γὰρ τάδε·

«(658 c) Ἄτοπον ἤρου· τίς γὰρ ἂν ἀποκρίνοιτό σοι τοῦτο;»

«Πλάτων δὲ τίς γὰρ ἄν σοι ἀποκρίνοιτ' ἂν εἴποι· πρὸ γὰρ τῶν οἰκείων ἐν τῷ λόγῳ ὀνομάτων ἢ ῥημάτων μάλιστα φιλεῖ λέγειν τὰς τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν πλαγίας πτώσεις, ἐπειδὰν ἁπλῶς καὶ ἄμοιροι ἐμφάσεως ἢ ἐναντιότητος πρός τι τυγχάνωσι λεγόμεναι. Καὶ οἱ ἄλλοι δ' Ἀττικοὶ συγγραφεῖς ἢ ποιηταὶ οὐκ ἄλλως περὶ ταῦτ' ἐοίκασιν ἔχειν· ἐπεὶ Πλάτων γε οὕτως ἐν τοῖσδε εὑρίσκεται τάττων (Μαρτύρια περὶ τὰ τετταράκοντα)».

Ἐμοῦ δ' ἐκεῖ εἰπόντος ὡς Πλάτων «μάλιστα φιλεῖ λέγειν» καὶ «οὕτως ἐν τοῖσδε εὑρίσκεται τάττων», Ῥιττῆρος οὐ συνῆκε τὸ μάλιστα φιλεῖ λέγειν ὃ βούλεται, οὐδ' ὅ,τι τὸ ἐν τοῖσδε δύναται, ἀλλὰ τὸ μὲν ὡς μόνον λέγει νοήσας, τὸ δὲ ὡς ἐν πᾶσιν, οὕτως ἐλέγχειν τὰ λεγόμενα ἐπιχειρεῖ. Παρέχεται δ' ἐκ τῆς Πολιτείας παραδείγματα, ἐν οἷς ἐπιτεταγμέναι τοῖς ῥήμασιν εὑρίσκονται αἱ ἀντωνυμίαι αὗται, ἐμοῦ οὐκ ἀρνουμένου μὴ οὐ καὶ ταύτῃ αὐτὰς τάττεσθαι, ἀλλὰ μάλιστα προτάττειν Πλάτωνα φιλεῖν φάσκοντος καὶ τοῦτο μαρτυρίαις δηλοῦντος καὶ τὸ σοὶ ἐκεῖ οὕτως ἂν κεῖσθαι Πλάτωνι λέγοντος.

(1). Δευτέρα κρίσις.

Καὶ γάρ τοι καὶ ἃ φέρει Ῥιττῆρος παραδείγματα οὐκ ἄνευ ἰδίας αἰτίας ἕκαστον οὕτως ἐν τῷ λόγῳ τάξεως ἔχειν δοκεῖ. Ἐν μὲν γὰρ τῷ πρώτῳ (339 d) «οἵου τοίνυν.. δίκαιον εἶναι ὡμολογῆσθαί σοι», οὐκ ἔστι παντάπασιν ἐμφάσεως ἄμοιρον τὸ σοί, πρὸ στίξεως μὲν ὄν, περὶ δὲ Θρασυμάχου λεγόμενον τοῦ ἄγαν δὴ ἐριστικοῦ καὶ οὐ πάνυ τι ῥᾳδίως τοῖς ὑπὸ Σωκράτους λεγομένοις συγχωροῦντος. Εἰ δὲ μή τις πρὸς Σωκράτην ἐναντιότης τῷ λόγῳ ἐνῆν, «οἵου τοίνυν δίκαιον εἶναι ἡμῖν ὡμολογῆσθαι» Σωκράτης ἂν εἶπεν.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ (341 c) «ἀλλ' εἰπέ μοι» καὶ τῷ τετάρτῳ (347 c) «ὦ Θρασύμαχε, ἀπόκριναι ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς» ἀνάγκῃ τινὶ ἔοικε τὸ μοὶ καὶ τὸ ἡμῖν τὴν χώραν ταύτην σχεῖν· τοὐναντίον γὰρ ἂν αὐτοῖς ἐγένετο προταχθεῖσι, τόνος ῥητορικὸς διὰ τὸ ἀλλὰ καὶ τὴν ἡγουμένην στίξιν, ὧδε· Ἀλλά μοι εἰπὲ καί, ὦ Θρασύμαχε, ἡμῖν ἀπόκριναι ἐξ ἀρχῆς. Ὃ οὐκ ἂν ἔπασχε δήπου τὸ σοὶ ἐν τῷ «τίς γὰρ ἄν σοι ἀποκρίνοιτο», τοῦ τίς ἐνταῦθα τονικῶς κρατοῦντος. Δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἐν τῷ ε΄ παραδείγματι (349 e) «ὁ δίκαιος τοῦ δικαίου δοκεῖ τί σοι ἂν ἐθέλειν πλέον ἔχειν ;» τὸ δοκεῖ τὴν θέσιν ἔχον τοῦ τόνου τοῦ ῥητορικοῦ μεθ' ἑαυτὸ μεταστῆναι ἐποίησε τὸ σοὶ οὐδεμίαν αὐτῷ ἔμφασιν περιποιῆσαν.

Τὸ δὲ τοῦ τρίτου παραδείγματος σοὶ (347 ε) «ποτέρως ἀληθεστέρως δοκεῖ σοι λέγεσθαι,» οὔτε μετὰ τὸ ποτέρως οὔτε μετὰ τὸ ἀληθεστέρως γραφῆναι δι' εὐφωνίαν οἷόν τ' εἶναι δοκεῖ.

Καὶ ταῦτα δ' αὐτῷ σμικρολογία ἂν δόξειεν εἶναι διδασκαλική, ὥσπερ καὶ τὰ ἐν σελίδι οε΄ περὶ τοῦ πᾶν τοὐναντίον εἰρημένα μοι (1)· καὶ γὰρ καὶ ἡ τοῦ μύθου ἀλώπηξ ὄμφακας εἶναι ἔφασκε τὰς βότρυς τὰς πεπείρους ἐφικνεῖσθαι αὐτῶν οὐ δυναμένη. Τάδε γάρ μοι περὶ τούτου ἐκεῖ γέγραπται·

«(657 c) Τὴν γοῦν ἐκεῖ (ἐν Αἰγύπτῳ χορείαν) οὐδαμῶς ἔοικε δυνατὴ γεγονέναι (ἡ τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης ζήτησις τοῦ καινῇ ἀεὶ ζητεῖν μουσικῇ χρῆσθαι) διαφθεῖραι, πᾶν δὲ τοὐναντίον».

«Τοῦτ' ἔστιν ὅτι μάλιστα πάντων τὸ περὶ τὴν μουσικὴν καινόσπουδον δυνατὸν ἐγένετο σῶσαι ὀρθὴν καὶ βεβαίαν τὴν τὸ πρῶτον νομοθε-

(1) Ἐν τῇ β΄ κρίσει.

τηθεῖσαν χορείαν· ὃ δὴ ἀλογώτατον καὶ ἀτοπώτατον, οὐδ' ἂν εἴποι οὐδαμῶς οὐδέποτε Πλάτων, ἀλλά τις πολλῷ γνώμῃ καὶ λογισμῷ ἐνδεέστερος (Μαρτύρια τῆς παρὰ Πλάτωνι ὀρθῆς τοῦ πᾶν τοὐναντίον χρήσεως)».

Πρὸς ταῦτα Ῥιττήρῳ οὐδὲν ἀντειπεῖν ἔχοντι λοιδορῆσαι ἀπέχρησε μικρολογίαν ταπεινὴν προσειπόντι. Βαρύτατα γάρ, ὡς ἔοικε, φέρει ὁ ἀνὴρ ὅ,τι ἂν λεγόμενον ἅμα μὲν σμικρὸν τὸν συγγραφέα τῶν Νόμων φαίνεσθαι ποιῇ, περὶ οὓς αὐτὸς Πλατωνείους εἶναι νομίζων πλεῖστα διαπονησάμενος τυγχάνει, ἅμα δὲ αὐτὸν πολλὰ οὐκ ἰδόντα ἐλέγχῃ, εἰς τοὺς Νόμους ὑπομνήματα γράψαντα. Διὸ πολὺ τὸ ἀκράχολον καὶ δύσοργον ὁ πᾶς ἔλεγχος μηνύει καὶ δριμύτητα σφηκός, ἀλλ' οὐ τρόπον φιλαλήθους ἁπλῶς ἢ φιλοσόφου ἀνδρὸς οὐδαμῶς, ἠρέμα ἐλέγχοντος ἢ πείθοντός τε καὶ διδάσκοντος, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ ὀνειδίζοντος καὶ λοιδοροῦντος.

Ὀνειδίζει γοῦν μοι οὐκ ἔχειν οἷον αὐτὸς ἐν τῷ διανοεῖσθαι βάθος (1), καὶ τῶν Μέσων αἰώνων Ῥωμαῖον ὑποδυόμενος ἀρχιερέα σφόδρ' ἀπαγορεύει μοι τῶν ἐν τοῖς Νόμοις λεγομένων μὴ ἅπτεσθαι ζητοῦντα ἢ σκοπούμενον, ὡς ὀλίγοις μακαρίοις μύσταις τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ φιλοσόφου διδασκαλίας μετόν, ὧν αὐτὸς γενέσθαι εὐτυχήσας, Ἑκὰς βέβηλοι ἡμῖν βοᾷ τοῖς ἀμυήτοις, τί ἄρα κακὸν δράσασιν ἢ περὶ τί ἁμαρτοῦσιν; ὅτι ἐν τῇ η' σελίδι τῶν ἐν τοῖς Νόμων λεγομένων τινὰ (662b-e) ἐγὼ μὲν ψέγω ὡς πολλάκις ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἀηδῶς διάνοιαν ἐπανιόντα, τὸ οὐ ταὐτὰ κερδαλέα ἢ ἡδέα καὶ ἀγαθὰ εἶναι, καὶ λάλον μὲν τὸν συγγραφέα μηνύοντα, ἔνθεον δ' ὄντα καὶ ἀγωνιῶντα ἐπὶ ζητήσει καὶ λόγῳ οὐ καινῷ οὐδὲ θαυμαστῷ, ἀλλὰ μυριάκις ὑπὸ Σωκράτους ἐν φιλοσοφικῇ ψυχῆς ἠρεμίᾳ εἰρημένῳ, μάλιστα δ' ἐν Πολιτείᾳ ἀρχομένῃ πρὸς Θρασύμαχον, Ῥιττῆρος δ' ἐπαινεῖ ταῦτα ἁπλῶς καὶ θαυμάζει τοῦ κάλλους καὶ τῆς ἰσχύος τῶν ἐνθυμημάτων, οὐδὲν πλέον λέγων ἢ δεικνύς. Ἔστι δ' ἃ ἐκεῖ ἔγραψα τάδε·

«(662b-e) Ἀθην. Ὅπως; εἰ θεὸς ἡμῖν, ὡς ἔοικε, ὦ φίλοι, δοίη συμφωνίαν· ὡς νῦν γε ἀπᾴδομεν ἀπ' ἀλλήλων. Ἐμοὶ γὰρ δὴ φαίνεται ταῦτα οὕτως ἀναγκαῖα, ὡς οὐδὲ. . Κρήτη νῆσος σαφῶς· καὶ νο-

(1) Ἐν τῇ β' κρίσει.

μοθέτης ὤν ταύτῃ πειρῴμην ἂν τούς τε ποιητὰς ἀναγκάζειν φθέγγεσθαι καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ πόλει, ζημιάν τε.. ἐπιτιθείην ἄν, εἴ τις ἐν τῇ χώρᾳ φθέγξαιτο ὡς εἰσί τινες.. πονηροὶ μὲν ἡδέως δὲ ζῶντες, ἢ ἄλλα ἐστί.. κερδαλέα, δικαιότερα δὲ ἄλλα. Καὶ πόλλ' ἄττ' ἂν παρὰ τὰ νῦν λεγόμενα...πείθοιμ' ἂν τοὺς πολίτας μοι φθέγγεσθαι. Φέρε γάρ.. εἰ τοὺς νομοθετήσαντας ὑμῖν.. ἐροίμεθα θεούς, ἆρ' ὁ δικαιότατός ἐστι βίος ἥδιστος.., εἰ δύο φαῖεν, ἀτόπως αὐτῶν ὁ λόγος ἂν γίγνοιτο. Βούλομαι δέ μοι μὴ ἐπὶ θεῶν λέγεσθαι τὸ τοιοῦτον, ἀλλ' ἐπὶ πατέρων καὶ νομοθετῶν μᾶλλον, καί μοι τὰ ἔμπροσθεν ἠρωτημένα πατέρα καὶ νομοθέτην ἠρωτήσθω.., ᾯ πάτερ, οὐχ ὡς εὐδαιμονέστατά με ἐβούλου ζῆν; ἀλλ' ἀεὶ διακελευόμενος οὐδὲν ἐπαύου ζῆν με ὡς δικαιότατα. Ταύτῃ μὲν ὁ τιθέμενος εἴτε νομοθέτης εἴτε πατὴρ ἄτοπος ἄν, οἶμαι, καὶ ἄπορος φαίνοιτο τοῦ συμφωνούντως ἑαυτῷ λέγειν»·

«Θεωρησάτω καὶ σκοπείτω μοι πᾶς ὡς τὰ ἐνταῦθα λεγόμενα, πολλῶν ἔτι παραλειφθέντων, μάταιοι λόγοι λάλου ἀνδρὸς φαίνονται ὄντες καὶ κενοῦ τὴν γνώμην, ἀναξιώτατοι δὲ Πλάτωνος καὶ ἐπὶ γήρως ἔσχατα ἐληλακότος. Οὔτε γὰρ Σωκράτης οὔτε Ἰσοκράτης τοιοῦτόν τι παθόντες φανεροί εἰσι, νοῦ ῥώμην οὐκ ἐλαχίστην ὁ μὲν ἐν λόγοις, ὁ δ' ἐν συγγράμμασι μηνύοντες, καίπερ γήρως πορρωτάτω ἥκοντες. Πῶς δ' ἂν Πλάτωνι ἀλλοῖόν τι καὶ ἐξαίρετον ξυμβαίη γενέσθαι, ἄλλως τε καὶ σωφρονέστατα μὲν τὸν βίον διαγαγόντι, γυμνασίαν δ' οὐ φαύλως ὡς λέγεται, ἀσκήσαντι;»

Μάταιοι ἐμοὶ δοκοῦσι λόγοι εἶναι οἳ ἂν μὴ δεικνύωνται ὡς ἀληθεῖς εἰσιν, οἷον «ἐμοὶ φαίνεται ταῦτα ἀναγκαῖα ὡς οὐδὲ Κρήτη νῆσος». Οὐδὲν μὲν γὰρ τὸ ἐνθύμημα δείκνυσιν, «εἰ τοὺς νομοθέτας ἐροίμεθα θεούς... ἄτοπος αὐτῶν ὁ λόγος ἂν γίγνοιτο», σμικρὰ δὲ καὶ δείξεως ἔτι προσδεόμενα ἡ εἰς ἄτοπον μόνον ἄγουσα πίστις, ἀρνητικὴ μόνον δεῖξις οὖσα, «ὦ πάτερ, οὐχ ὡς εὐδαιμονέστατά με ἐβούλου ζῆν; ἀλλ' ἀεὶ διακελευόμενος οὐδὲν ἐπαύου ζῆν με ὡς δικαιότατα. Ταύτῃ μὲν ὁ τιθέμενος.. ἄτοπος ἄν, οἶμαι, καὶ ἄπορος φαίνοιτ' ἂν τοῦ συμφωνούντως ἑαυτῷ λέγειν». Καὶ ἐπὶ τῷ γλισχροτάτῳ τούτῳ δεικτικῷ κέρδει ἡλίκος θόρυβος καὶ λόγου παφλάσματα κενὰ τῷ συγγραφεῖ γεγένηται, πολλὰ μὲν περὶ τὸ δεικτέον τευτάζοντι καὶ λόγοις αὐξάνοντι, πολλὰ δὲ τραγικώτερον ἢ ῥητορικώτερον σὺν πάθει καὶ ἀγωνίᾳ καὶ θεοὺς καὶ νομοθέτας καὶ πατέρας ἐρωτῶντι, καὶ ἀεὶ μεγάλοις ῥήμασι παρασκευ-

αζομένῳ καὶ μέλλοντι δεικνύναι τι, καὶ τέλος δι' ἀτόπου μόνον ἀτελῆ τὴν δεῖξιν περάναντι, ὥστε ἄκοντας τὸ τῆς παροιμίας ἀναμνῆσαι Ὤδινεν ὄρος καὶ ἔτεκε μῦν.

Εἰ δ' ἐν τούτοις κάλλος διαφέρον καὶ ἰσχὺν ἅμα δεικτικὴν ὁ Ῥιττῆρος ὁρᾷ, οὐ ζηλοῦμεν τῆς ὀξύτητος, οὐδὲ τῆς τοιαύτης μακαρίζομεν φιλοκαλίας, ᾗ τὸν μὲν ὀνομάτων ποταμόν, νοῦ δὲ σταλαγμὸν ἐπαινεῖ, τὸ δὲ τραγικὸν ἢ νοσηρὸν ῥητορικὸν πάθος ἐν λόγῳ φιλοσοφικῷ ἡρμηνευμένον θαυμάζει καὶ ἐπτόηται περὶ αὐτό. Οὐδὲν δὲ τῆς ἐν ἀπορρήτοις τοῦ Πλάτωνος διδασκαλίας δεῖ, ἵνα καὶ τῶν ἀμυήτων τις ἴδῃ καὶ γνῷ ὡς ἔχει ταῦτ' ὀρθότητος καὶ κάλλους, οὐδ' ἐλυσιτέλησεν, ὡς ἔοικεν, εἰς τοῦτό γε Ῥιττήρῳ τὴν ἀπόρρητον ταύτην καταμαθόντι σοφίαν.

Διὸ καίπερ τὴν λέξιν μάλιστα τῶν Νόμων σκοπουμένῳ τε καὶ ἐξετάζοντι ὅμως οὐχ ἅπαξ καὶ διανόημαθ' ἕκαστ' ἐλέγχειν μοι τετόλμηται, ὅπου ἀνάξια τοῦ Πλάτωνος εἶναι μοι ἐδόκει. Τῷ δὲ Ῥιττήρῳ ἄρ' ἀνάγκη τις παρίσταται ὧν περὶ ταῦτα ἔσκεμμαι λόγῳ καθελεῖν τὰ πολλά, ἵνα μὴ γέλωτα τόλμης θαυμαστῆς αὐτὸς ὀφλισκάνῃ, ἐξουσίαν οὐ ποιῶν μοι διατρίβειν περὶ ταῦτα, διότι ἓν ἢ δύο τῶν σκεμμάτων τούτων ψέγειν πειραθεὶς οὐδὲν εἰπὼν φαίνεται. Συνέβη δέ μοι οὐχ ἓν μόνον ἢ δύο ἐλέγξαι τοιαῦτα, ἀλλ' ἑπτακαίδεκα μὲν ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ, ἑνὸς δὲ δέοντα εἴκοσιν ἐν τῷ δευτέρῳ.

Πολὺ δὲ τὸ ἀταλαίπωρον καὶ τὴν ῥᾳδιουργίαν μου ἐν τῇ σκέψει μηνύειν φησὶ τὸ ἐν τῇ δ' σελίδι περὶ τοῦ ὀρθῶς λέγεις εἰρημένον (625 c), τόδε·

«Τί δ' ἂν κρίνειέ τις καὶ σμικρὰ τῶν Πλάτωνος ἐφημμένος διαλόγων τὸ τοῦ Ἀθηναίου ὀρθῶς λέγεις πρὸς οὐδὲν ἀμφισβητούμενον τοῦ Κλεινίου λεγόμενον καὶ τῆς ὁμολογίας τούτου δεόμενον; Ὃ γὰρ οὗτος εἰρηκὼς τυγχάνει, πρέπον ἂν εἴη διαναπαύεσθαι ἐν ἀναπαύλοις, ταὐτόν που καὶ Κλεινίας καὶ οὐ πολύ τι διαφέρον ἀπεκρίνατο, ἐν ἄλσεσιν εἰπὼν καὶ λειμῶσιν ἀναπαυόμενοι διατρίβοιμεν ἄν. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἥκιστα Πλατώνειον εἶναι δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ τὸ τούτου ἐχόμενον πάνυ μὲν οὖν οὐκ ἄλλως ἔχον ἂν εὕροις....»

Ἐπεὶ αὐτὸς ἰχνεύσας πολλάς, φησί, παρὰ Πλάτωνι ηὗρεν ὁμοίας ἀποκρίσεις, οἵα ἡ τοῦ ἐνταῦθα ὀρθῶς λέγεις, ἣν ἐγὼ ὡς ἀναξίαν

αὐτοῦ οὐ δοκιμάζω. Σκοπῶμεν δὴ παρὰ τήνδε ταύτας, εἴ τι ὅμοιαι, καίπερ οὐ πάσας ἐξ ἀναμφιλόγως Πλατωνείων οὔσας διαλόγων, ἐκ Θεαιτήτου καὶ Σοφιστοῦ καὶ Πολιτικοῦ καὶ Φιλήβου, ὧν ἀναμφισβήτητος ἐμοὶ δοκεῖν ὁ Θεαίτητος τυγχάνει ὤν. Καὶ ἐνταῦθα μὲν (Νομ. 625 e) ὧδε λέγεται·

«Ἀθην. Πάντως δ' ἥ γε ἐκ Κνώσου ὁδὸς εἰς τὸ τοῦ Διὸς ἄντρον καὶ ἱερόν. ὡς ἀκούομεν, ἱκανὴ καὶ ἀνάπαυλαι κατὰ τὴν ὁδόν, ὡς εἰκός, πνίγους ὄντος τὰ νῦν ἐν τοῖς ὑψηλοῖς δένδρεσίν εἰσι σκιαραὶ καὶ ταῖς ἡλικίαις πρέπον ἂν ἡμῖν εἴη τὸ διαναπαύεσθαι πυκνὰ ἐν αὐταῖς».

Κλ. Καὶ μὴν ἔστι γε, ὦ ξένε, προϊόντι κυπαρίττων τε ἐν τοῖς ἄλσεσιν ὕψη καὶ κάλλη θαυμάσια καὶ λειμῶνες ἐν οἷσιν ἀναπαυόμενοι διατρίβοιμεν ἄν».

«Ἀθην. Ὀρθῶς λέγεις»

Παντὶ δῆλον ὅτι ὁ Ἀθηναῖος τὸ ὀρθῶς λέγεις πρὸς τὸ ἐν οἷσιν ἀναπαυόμενοι διατρίβοιμεν ἂν τοῦ Κλεινίου εἶπεν· ἀλλὰ τοῦτο οὐδὲν καινόν ἐστιν οὐδὲ πρῶτον ἢ πάλαι λεχθέν, ὥστε τῆς ὁμολογίας ἢ τοῦ ἐπαίνου τοῦ Ἀθηναίου δεῖσθαι· αὐτὸ γὰρ τοῦτο τοῖς αὐτοῖς που ὀνόμασιν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐπαινοῦντος τὸν λόγον εὐθὺς προερρήθη, ὡς «πρέπον ἂν ἡμῖν εἴη τὸ διαναπαύεσθαι πυκνὰ ἐν αὐταῖς».

Ἐν δὲ Θεαιτήτῳ (190 b) λέγεται

«Σω Ὅταν τις τὸ ἕτερον δοξάζῃ, καὶ φησίν, ὡς ἔοικε, τὸ ἕτερον ἕτερον εἶναι πρὸς ἑαυτόν».

Θεαί. Τί μήν;

Σω. Ἀναμιμνήσκου δὴ εἰ πώποτε εἶπες πρὸς σεαυτὸν ὅτι παντὸς μᾶλλον τό τοι καλὸν αἰσχρόν ἐστιν ἢ τὸ ἄδικον δίκαιον, ἢ καί, τὸ πάντων κεφάλαιον, σκόπει εἰ πώποτε ἐπιχείρησας σεαυτὸν πείθειν ὡς παντὸς μᾶλλον τὸ ἕτερον ἕτερόν ἐστιν, ἢ πᾶν τοὐναντίον οὐδ' ἐν ὕπνῳ πώποτε ἐτόλμησας εἰπεῖν πρὸς σεαυτὸν ὡς παντάπασιν ἄρα τὰ περιττὰ ἄρτιά ἐστιν ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον.

Θεαί. Ἀληθῆ λέγεις».

Ἀλλὰ τί, ὦ πρὸς Διός, τὸ κοινὸν ἢ ὅμοιον τῇ ἀποκρίσει ταύτῃ καὶ ἐκείνῃ; Πῶς ἂν τὰ ἐνταῦθα Σωκράτει περὶ τῆς λογικῆς τῆς ἀντιφάσεως ἀρχῆς εἰρημένα καθ' αὑτὰ διαλεκτικῶς τέλεια ἦν καὶ οὐκ ἀποκρίσεως τοιαύτης δεόμενα, ὥστε μάταιον εἶναι καὶ ἀργὸν τὸ ἀληθῆ λέγεις, ὥσπερ ἐκεῖ τὸ ὀρθῶς λέγεις; Ἐγὼ μὲν οὐχ ὁρῶ, ὡς

οὐδ' ὅτι Θεαίτητος ταὐτά που προειρηκὼς ἔτυχεν, ὥστε τὰ ἑαυτοῦ ἐπαινεῖν, ὥσπερ ἐκεῖ ὁ Ἀθηναῖος, ἀλλὰ καινὰ πάμπαν ἐστὶ καὶ θαυμαστὰ τὰ λεγόμενα, ὥστ' ἀποδέχεσθαι δεῖν ὁμολογεῖν τὸν Θεαίτητον, εἴπερ μέλλει ὀρθῶς ὁ διάλογος περαίνεσθαι.

Τοῦ δὲ Σοφιστοῦ που (266 c), εἴ γε Πλάτωνός ἐστιν, ἀναγιγνώσκομεν

«Ξέν. Τῆς τοίνυν εἰδωλουργικῆς ἀναμνησθῶμεν ὅτι τὸ μὲν εἰκαστικόν, τὸ δὲ φανταστικὸν ἔμελλεν εἶναι γένος, εἰ τὸ ψεῦδος, ὄντως ὂν ψεῦδος, καὶ τῶν ὄντων ἕν τι φανείη πεφυκός.

Θεαί. Ἦν γὰρ οὖν».

Καὶ ἡ ἀπόκρισις αὕτη διαλεκτικῶς ἀναγκαία ἐστὶ δῆλον ὅτι, καὶ οὐδαμῶς οἵα ἡ τοῦ Ἀθηναίου τῶν Νόμων ὀρθῶς λέγεις· ἀνάγκη γὰρ τῷ Ξένῳ μαθεῖν εἰ μέμνηται Θεαίτητος τῶν περὶ γενῶν τῆς εἰδωλουργικῆς ἐν τοῖς πρόσθεν εἰρημένων (235 c κἑ), καὶ μάλιστα περὶ τοῦ φανταστικοῦ, ἵν' ἐκ τοῦ βεβαίου εἰς νομὴν καὶ διαίρεσιν προίῃ, προειδότος τοῦ ἀκούοντος ὅ,τι ποτ' ἔστι τὸ νεμόμενον. Εἰκότως οὖν ὁ Θεαίτητος «ἦν γὰρ οὖν» ὑπολαβὼν λέγει, καὶ οὐκ ἦν ἄρα ἄλλως γενέσθαι.

Πολὺ δ' ἔτι διάφορον τοῦ ἐν Νόμοις ὁ ἐλέγχων παρέχεται τὸ ἐκ τοῦ Πολιτικοῦ ὁμοίας ἀποκρίσεως παράδειγμα. Ἀκούσας γάρ μοι κρινέτω τις, ἀκροατὴς μὴ ἀγνώμων· λέγεται γὰρ τάδε (296 d)·

«Ξέν. Τῶν δὴ βιασθέντων παρὰ τὰ γεγραμμένα καὶ πάτρια δρᾶν ἕτερα δικαιότερα καὶ ἀμείνω καὶ καλλίω τῶν ἔμπροσθεν, φέρε, τὸν τῶν τοιούτων αὖ ψόγον περὶ τῆς τοιαύτης βίας, ἆρ', εἰ μέλλει μὴ καταγελαστότατος εἶναι πάντων, πάντ' αὐτῷ μᾶλλον λεκτέον ἑκάστοτε, πλὴν ὡς αἰσχρὰ καὶ ἄδικα καὶ κακὰ πεπόνθασιν οἱ βιασθέντες ὑπὸ τῶν βιασαμένων ;

Νε. Σω. Ἀληθέστατα λέγεις».

Τίς καὶ ἀμβλύτατα βλέπων οὐχ ὁρᾷ ὅτι ἐρώτημα μὲν ὢν ὁ λόγος, περὶ καινῶν δὲ λεγόμενος καὶ τολμηρῶν ἀναγκάζει εἰς ἀπόκρισιν καὶ ἰσχυρῶς ταύτην φάσκουσαν, ὡς ὄντως ἀληθῶν τῶν λεγομένων ὄντων καὶ οἵων ἀναντιλογωτάτων ; Θαυμαστὸν δ' ὅτι Ῥιττῆρος διεξιὼν τὸν διάλογον καὶ τῇ φασκούσῃ ταύτῃ ἀποκρίσει ἐντυχών, οὐδὲν τῷ ὅλῳ λόγῳ τὸν νοῦν προσχών, ἀβασανίστως δεξάμενος μαρτύριον ὁμοίας τῇ ἐν τοῖς Νόμοις χρήσεως ἐπιδεῖξαι ἐπεχείρησε.

Καὶ ἐν τῷ τοῦ Φιλήβου δὲ χωρίῳ (52 d), ὃ παραπλησίας χρήσεως δεῖγμα παρέχει, ὅμοια πάσχων ὁ ἐλέγχων ἐλέγχεται· ἐκεῖ γὰρ τάδ' ἀναγιγνώσκομεν·

«Σω. Οὐκοῦν ὅτε μετρίως ἤδη διακεκρίμεθα χωρὶς τάς τε καθαρὰς ἡδονὰς καὶ τὰς σχεδὸν ἀκαθάρτους ὀρθῶς ἂν λεχθείσας, προσθῶμεν τῷ λόγῳ ταῖς μὲν σφοδραῖς ἡδοναῖς ἀμετρίαν, ταῖς δὲ μὴ τοὐναντίον, ἐμμετρίαν· καὶ τὸ μέγα καὶ τὸ σφοδρὸν αὖ, καὶ πολλάκις καὶ ὀλιγάκις γιγνομένας τοιαύτας, [τῆς] τοῦ ἀπείρου τε ἐκείνου καὶ ἧττον καὶ μᾶλλον διά τε τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς φερομένου προσθῶμεν αὐταῖς εἶναι γένους, ταῖς δὲ τῶν ἐμμέτρων.

Πρωτ. Ὀρθότατα λέγεις».

Πολλὰ τὰ καινὰ καὶ οὔπω εἰρημένα περὶ τῶν ἡδονῶν τοῦ Σωκράτους ἐνταῦθα λέγοντος καὶ τῷ λόγῳ αὐταῖς προστιθέντος, οἷον ταῖς μὲν ἀμετρίαν, ταῖς δὲ ἐμμετρίαν καὶ ποτέρου γένους ἑκάτεραί εἰσι, μάλιστα εἰκότα ὁ Πρωταγόρας δοκεῖ ποιεῖν, ὑπολαμβάνων ἐπαινεῖν τὰ λεχθέντ' ὡς ὀρθότατα· καὶ γὰρ ἔστι μὲν τοιαῦτα, ὁ δὲ λόγος ἐλλιπῶς ἂν εἶχε πρὸς διάλογον, εἰ μὴ ὁ ἀκούων τὰ καινὰ λεγόμενα ἢ προστιθέμενα οὕτως ἔχειν ἐδοκίμαζεν ἢ μή· οὐ γὰρ ἂν οἷός τ' ἦν οὕτως ἔχων εἰς τὸ πρόσω προϊέναι οὐδαμῶς.

Ἐκ πάντων δὴ τούτων σαφὲς δήπου γίγνεται ὅτι ἀκίνητος ἡ ἐμὴ περὶ τοῦ ὀρθῶς λέγεις (σ. 4) δόξα μένει, οὐδὲ φαίνομαι ῥᾳδιουργήσας ἐν τῇ ζητήσει, ὃ βούλεται δεικνύναι ὁ Ῥιττῆρος, ἀλλὰ τοὐναντίον αὐτὸς τοῦτο παθὼν ἐν τῷ ἐλέγχῳ ἐλέγχεται.

Κατηγορεῖ δέ μου ὅτι πολλάκις ὀνόματα τῶν Νόμων ἀποδοκιμάζω ἑνὶ μόνῳ χωρίῳ τοῦ καταλογάδην Ἀττικοῦ λόγου πειθόμενος. Ἀλλὰ πῶς πρὸς τὰ κατηγορημέν' ἀπολογήσωμαι οὐδὲν μαρτύριον αὐτῶν τοῦ κατηγοροῦντος παρεχομένου; πῶς δ' οὐδὲν ἀκριβολογούμενος, ἀλλ' ἀορίστως καὶ καθ' ὅλου τὸν λόγον ποιούμενος καὶ ἄμοιρον δείξεων καὶ τεκμηρίων ἀξιοῖ τινα πεῖσαι, εἰ μὴ διαβάλλειν μᾶλλον βούλεται;

Θαυμάζει δὲ καὶ δεινὸν ποιεῖται ὅτι ὁ Λύσις μὲν καὶ ὁ Κρίτων οὐ πάνυ τί μοι Πλάτωνος εἶναι δοκοῦσιν, ἡ Ἀπολογία δὲ καὶ ὁ Μενέξενος ἀλλότριοι. Καίτοι πάντες οἱ περὶ Πλάτωνα σπουδάζοντες ἄνδρες ἴσασι δήπου ὅτι τῶν διαλόγων αὐτοῦ ἑπτὰ μόνον ἢ ὀκτὼ ἀπαθεῖς ὑπὸ τῶν

τῆς κριτικῆς βελῶν διατελοῦσι, τῶν δ' ἄλλων οἱ μὲν ὁμολογουμένως ἀποκρίνονται, οἱ δὲ ἄλλος δι' ἄλλα πλέον ἢ ἔλαττον ἀμφισβητεῖται ἔτι ἀκρίτως.

Περὶ δὲ τῆς Θεόγνιδος πατρίδος, περὶ ἧς (σ. 11) ὁ τῶν Νόμων συγγραφεὺς παριστορῶν οὐ Πλάτων ὢν ἁλίσκεται, πλημμελῶς ἔχειν τὸν παραδεδομένον λόγον οἴεται Ῥιττῆρος, τὴν περὶ τούτου ζήτησιν καὶ γνώμην τοῦ Βελόχου ἀποδεχόμενος, ἣν ἐπὰν μάθωμεν, ὀψόμεθα καὶ αὐτοὶ εἴτε ὀρθὴ εἴτε καὶ μή.

Πρὸς ἃ δ' ἐν τῇ δευτέρᾳ κρίσει κατηγορεῖ μου τῆς ἐν σελίδι π' καὶ πε' περὶ τοῦ σχεδὸν καὶ τοῦ καθάπερ σκέψεως, ὄντα οἷάπερ καὶ Ἄπελτος κατηγορήσας ἔχει, ἀπελογησάμην ἐν τοῖς ἔμπροσθεν πρὸς ἐκεῖνον ἀντιλέγων ἱκανῶς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ.

Καταγέλαστα αὐτῷ δοκεῖ εἶναι (1) ἃ ἐν τῇ ξε' σελίδι διδάσκω, τὸ τοῦ Πολιτικοῦ (296 b) «τὸ παρὰ τὴν πολιτικὴν τέχνην ἁμάρτημα» τὸ ἐν τῇ πολιτικῇ τέχνῃ ἁμάρτημα βούλεσθαι φάσκων. Ἀλλ' οὐκ οἶδεν καὶ Ἄστον συσκώπτων, ὁμοίως αὐτὸ ἐν τῷ Πλατωνείῳ λεξικῷ ἑρμηνεύοντα, ᾧ μᾶλλον ἄν τις πιστεύσειεν ἢ δέκα Ῥιττήροις. Καὶ γὰρ καὶ τἀληθὲς αὐτῷ συμμαχοῦν τυγχάνει. Μαρτύρια δ' οὐκ ὀλίγα παρὰ Πλάτωνι τῆς τοιαύτης ὑπάρχει τοῦ παρά τινα δυνάμεως, οἷον ἐν Πρωταγόρᾳ (325 d) «παρ' ἕκαστον καὶ ἔργον καὶ λόγον διδάσκοντες (τὸν παῖδα)» καὶ ἐν Παρμενίδῃ (144 c) «οὔτε τὸ ὂν τοῦ ἑνὸς ἀπολείπεται οὔτε τὸ ἓν τοῦ ὄντος, ἀλλ' ἐξισοῦσθον δύο ὄντε ἀεὶ παρὰ πάντα» καὶ ἐν Πολιτείᾳ (425 b) «τούτου ἀνθεκτέον τοῖς ἐπιμεληταῖς τῆς πόλεως, ὅπως ἂν . . παρὰ πάντα αὐτὸ φυλάττωσι, τὸ μὴ νεωτερίζειν περὶ γυμναστικὴν καὶ μουσικήν».

Οὐκ ἐπαινεῖ μου τὸν τῆς πραγματείας τρόπον, ὅτι ζητῶν τι καὶ σκοπούμενος τῇ κατ' ἐπαγωγὴν δεικτικῇ μεταδιώκω μεθόδῳ, τῷ τοῦ Στεφάνου θησαυρῷ ἢ εἰδικοῖς λεξικοῖς χρώμενος, ἀλλ' οὐ διὰ πάντων ἐν οἷς ζητῶ συγγραφέων ἀκριβείᾳ πολλῇ διεξιών. Καίτοι τοὔργον μυρίων μὲν ἂν εἴη ἀνδρῶν ἢ μυριοφθάλμου ἑνός, εἰ μέλλοι πρὸς πάν-

(1) Κρίσις β'.

τα περὶ ὧν ἐμοὶ πεπραγμάτευται εὐδόκιμον εἶναι, πρὸς ἃ δ' ἀναγκαῖόν μοι ἐδόκει (1) καὶ ἐπετήδευσά πως αὐτό, οὐδὲν δὲ τῶν κατ' ἐπαγωγὴν δεδειγμένων ἢ ηὑρημένων μοι ὁμολογουμένως ἐλέγξαι οἷός τ' ἐγένετο. Διὸ καὶ τρία τινὰ τούτων, τὸ περὶ ἐκθλίψεως τοῦ ἔοικα καὶ τοῦ ἐστὶ (σ. 91) καὶ τὸ περὶ συζεύξεως τοῦ ποὺ καὶ τοῦ οἶμαι (σ. 94) καὶ περὶ τῆς συμπλοκῆς οὐ μόνον-δὲ (σ. 105) ἑτέρου τινος ἀκριβεστέρου ἐμοῦ δεῖται ζητητοῦ βασανίσαι, πάντας τοὺς ὄντως Πλατωνείους δεξιόντα διαλόγους. Ταῦτα γὰρ καὶ λόγου τινὸς ἄξια αὐτῷ δοκεῖ εἶναι, ὀλίγα τὰ καινὰ τῆς ἐμῆς διατριβῆς παρεχομένης, ὥσπερ τὴν ἐμὴν ζήτησιν προθεμένην καινὰς μὲν συντάξεις εὑρεῖν, ὡς τὰς τῶν Σχαντζικῶν πραγματείας, καινὰς δὲ ὀνομάτων δυνάμεις εὑροῦσαν τοῖς τῶν λεξικῶν προσθεῖναι, ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τῶν ἐγνωσμένων ἔν τε τοῖς ἀρχαίοις καὶ τοῖς ὑστέροις συγγραφεῦσι λόγου συνηθειῶν καὶ χρήσεων τὸ τῶν Νόμων γνήσιον βασανίσαι καὶ ἐλέγξαι.

Τοιοῦτος καὶ ὁ τοῦ Ῥιττήρου ἔλεγχος τοῦ ἐμοῦ περὶ τῶν Πλάτωνος Νόμων λόγου, non sine ira γεγενημένος et etudio πρὸς τὰ Πλατωνικὰ αὐτοῦ. Τὸν δ' ὀρθῶς μέλλοντ' ἐξετάζειν καὶ κρίνειν φιλαλήθη καὶ οὐκ ἀνταγωνιστὴν ὑπάρχειν δεῖ περὶ ὧν ἂν ἡ ἐξέτασις ᾖ, ἀλλά τινα ἔξω τῶν διαφερομένων καὶ πρὸς μηδετέρου ὄντα. Οὐ μόνον δὲ τοῦ σκοποῦ δι' αὐτὸ ἁμαρτὼν φανερός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ὅπερ γε δὴ τῇ ἐμῇ μέμφεται σκέψει ἀταλαίπωρον τε καὶ ῥᾳδιουργίαν, αὐτῷ τούτῳ μάλιστ' ἐμπεπτωκὼς τῷ πάθει ἐν τῷ ἐλέγχῳ ἁλίσκεται.

Ἀθήνησι.

ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ.

---

(1) Περὶ ἐκθλίψεως καὶ τοῦ σχεδὸν καὶ ὥσπερ καὶ καθάπερ.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΝ

("Εκδ. I. H. Christ. Schubart 1853-4)

Ἀττ. 1,2. Θεμιστοκλῆς δὲ ὡς ἦρξε, τοῖς τε γὰρ πλέουσιν ἐπιτηδειότερος ὁ Πειραιεὺς ἐφαίνετό οἱ προκεῖσθαι καὶ λιμένας τρεῖς ἀνθ' ἑνὸς ἔχειν [τοῦ Φαληροῖ], τοῦτό σφισιν ἐπίνειον εἶναι κατεσκευάσατο.

Ἐκβλητέον τὸ τοῦ Φαληροῖ ὡς σχόλιον τοῦ ἀνθ' ἑνός. Δῆλον δὲ ὅτι τοῦτο ἐννοεῖται, ἐξ ὧν ἀνωτέρω λέγει· Φάληρον δέ, ταύτῃ γὰρ ἐλάχιστον ἀπέχει τῆς πόλεως ἡ θάλασσα, τοῦτό σφισιν ἐπίνειον ἦν, καὶ Μενεσθέα φασὶν αὐτόθεν ταῖς ναυσὶν ἐς Τροίαν ἀναχθῆναι.

Αὐτ. 3. καὶ γὰρ τοῖς ἀπωτέρω τοῦ λιμένος ἐστὶν ἑτέρα, τῆς δὲ ἐπὶ θαλάσσης στοᾶς ὄπισθεν ἑστᾶσι Ζεὺς καὶ Δῆμος, Λεωχάρους ἔργον.

Γραπτέον ἐπὶ ⟨τῇ⟩ θαλάσσῃ ἢ ἐπιθαλασσίου ἀντὶ τοῦ ἐπὶ θαλάσσης, διότι ἡ στοὰ ἔκειτο οὐχὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἀλλὰ πλησίον αὐτῆς. Ἡ παραφθορὰ πιθανῶς προέκυψεν ἐκ τοῦ προηγουμένου ἔνθα καθέστηκεν ἀγορὰ τοῖς **ἐπὶ θαλάσσης.** πρβ. κατ. πρὸς δὲ τῇ θαλάσσῃ καὶ 4 ἐπὶ Μουνιχίᾳ.

Αὐτ. 2, 5. Κρανῷ δὲ Ἀμφικτύων ἐπαναστὰς — παύει τῆς ἀρχῆς.

Διόρθου τὸ τυπογραφικὸν ἀβλέπτημα γράφων Κραναῷ.

Αὐτ. 4, 5. Χρόνῳ δὲ ὕστερον οἱ Πέργαμον ἔχοντες, πά-

λαι δὲ Τευθρανίαν καλουμένην, ἐς ταύτην Γαλάτας ἐλαύνουσιν ἀπὸ θαλάσσης.

Οἱ Πέργαμον ἔχοντες, ὁ Ἄτταλος δηλονότι, τοὺς τὰ παραθαλάσσια λεηλατοῦντας Γαλάτας ἤλασαν ἀπὸ θαλάσσης οὐχὶ εἰς τὴν ἑαυτῶν χώραν, τὴν Πέργαμον τὴν πάλαι Τευθρανίαν καλουμένην, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκτὸς Σαγγαρίου χώραν, ἣν ἔσχον, Ἄγκυραν πόλιν ἑλόντες Φρυγῶν. Ὅτι δὲ τοῦτο ἀληθές, ἰδὲ κατωτέρω 8, 2 «Μέγιστον δέ οἱ (Ἀττάλῳ) τῶν ἔργων. Γαλάτας γὰρ ἐς τὴν γῆν, ἣν ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, ἀναφυγεῖν ἠνάγκασεν ἀπὸ θαλάσσης».

Γραπτέον λοιπὸν ἐκ ταύτης ἀντὶ τοῦ ἐς ταύτην.

Αὐτ. 6, 8. κατήγαγε δὲ καὶ Πύρρον ἐς τὴν Θεσπρωτίδα [ἤπειρον].

Ἔκβαλε τὸ παρέμβλημα ἤπειρον.

Αὐτ. 10, 3. ἤδη δὲ ἔγραψαν καὶ ὡς Ἀγαθοκλέους ἀφίκοιτο ἐς ἔρωτα ἡ Ἀρσινόη, ἀποτυγχάνουσα δὲ ἐπὶ τῷ ⟨μὴ Λυσιμάχῳ μηνυθῆναι⟩ βουλεῦσαι λέγουσιν Ἀγαθοκλεῖ θάνατον.

Οὕτω συμπληρωτέον, νομίζομεν, τὸ χάσμα.

Αὐτ. 14, 2. ὅδε μὲν Ἀργείων ἐστὶ λόγος· Ἀθηναῖοι δὲ καὶ ὅσοι παρὰ τούτοις. . . ἴσαοι Τριπτόλεμον τὸν Κελεοῦ πρῶτον σπεῖραι καρπὸν ἥμερον.

Διορθωτέον καὶ συμπληρωτέον ὧδέ πως·

ὅδε μὲν Ἀργείων ἐστὶ λόγος· Ἀθηναῖοι δὲ καὶ ὅσοι παρὰ τούτων ⟨μαθόντες⟩ ἴσασι ⟨φασὶ⟩ Τριπτόλεμον τὸν Κελεοῦ πρῶτον σπεῖραι καρπὸν ἥμερον.

Αὐτ. 16, 2. ὁ Πτολεμαῖος, ὡς προσιὼν ὁ Σελεύκου στρατὸς ἐγένετο κατὰ Λυσιμαχίαν, λαθὼν Σέλευκον κτείνει, διαρπάσαι δὲ ἐπιτρέψας τὰ χρήματα τοῖς βασιλεῦσιν ἐβασίλευσε Μακεδονίας.

Ὅτι τὸ βασιλεῦσιν οὐδένα νοῦν ἔχει ἐνταῦθα καὶ τυφλῷ δῆλον. Διόρθου βαρβάροις ἀντὶ τοῦ βασιλεῦσι. Βαρβάρους δὲ ἐννοητέον

τοὺς παρὰ Σελεύκῳ ὄντας καὶ μετὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν Σελεύκου στρατιὰν ἀποτελοῦντας. Τούτους, ὡς φαίνεται, ὁ Πτολεμαῖος προσηταιρίσατο ἐπιτρέψας νὰ διαρπάσωσι τὰ χρήματα. Ὅτι ὁ Σέλευκος εἶχε βαρβάρους ἰδ. ἀνωτ. Στρατιὰ μὲν καὶ Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων ἦν παρὰ Σελεύκῳ.

Αὐτ. 34, 3. θύουσι δὲ καὶ αὐτῷ καὶ πᾶσιν ὅσοις ἐστὶν ἐπὶ το⟨ῦ βωμοῦ γεγραμμένα⟩ τὰ ὀνόματα.
Οὕτω πως νομίζομεν ὅτι τὸ χάσμα δύναται νὰ συμπληρωθῇ.

Αὐτ. 3. Λέγουσι δὲ οἱ περὶ τὴν Σαλαμῖνα οἰκοῦντες ἀποθανόντος Αἴαντος τὸ ἄνθος σφίσιν ἐν τῇ γῇ τότε φανῆναι πρῶτον.
Ποῖον τὸ ἄνθος; Μὴ τὸ ἀδίαντον καλούμενον, ὅπερ ἔχει (ἰδ. Θεόφρ.) γράμματα ὅσα καὶ ὁ ὑάκινθος;

Κορινθ. 9, 2. τοῦτο Ἄρατον ἠνάγκασεν ὑπέρ τε Ἀχαιῶν καὶ αὐτῆς Σικυῶνος δείσαντα Ἀντίγονον ἐπάγεσθαι.
Γραπτέον μᾶλλον ἐπαγαγέσθαι ἀντὶ τοῦ ἐπάγεσθαι.

Αὐτ. 10, 4 ⟨ἐγγὺς⟩ δὲ αὐτοῦ ἄλλος ἐστὶν Ἀφροδίτης ἱερός.
Οὕτω νομίζομεν συμπληρωτέον τὰ ἐν ἀρχῇ ἐλλείποντα.

Αὐτ. κατωτέρω. τοῖς δὲ ἄλλοις κατὰ ταὐτὰ καὶ ὁρᾶν ἀπὸ τῆς εἰσόδου ⟨δεῖ⟩ τὴν θεὸν καὶ αὐτόθεν προσεύχεσθαι.
Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τὸ ἐκπεσὸν δεῖ.

Αὐτ. 11, 1. κεραυνοῖς θεὸς αὐτὸν ⟨ἐμπρήσας κατήρειψε⟩· βωμὸς δὲ ἐκεῖνος, οὔ γάρ τι ἐς αὐτὸν κατέσκηψε, μένει καὶ ἐς τόδε οἷον Ἐπωπεὺς ἐποίησε.
Οὕτω πως συμπληρωτέον τὸ χωρίον νομίζομεν.

Αὐτ. 27, 1. οὐδὲ ἀποθνήσκουσιν οὐδὲ τίκτουσιν αἱ γυ-

ναϊκές σφισιν ἐντὸς τοῦ περιβόλου καθὰ καὶ ἐπὶ Δήλῳ τῇ νήσῳ [τὸν αὐτὸν νόμον].

Ἐκβλητέον τὸ παρέμβλημα.

Λακων. 12, 5. Ταινάριον δὲ ἐπονομάζουσιν ⟨ἀπὸ τῆς εἰς τὴν θάλασαν εἰσεχούσης ἄκρας, ἐν ᾗ ἱερόν ἐστι Ποσειδῶνος⟩.

Οὕτω πως δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ χωρίον.

Αὐτ. 16, 2. Ὑφαίνουσι δὲ κατὰ ἔτος αἱ γυναῖκες τῷ Ἀπόλλωνι χιτῶνα [τῷ ἐν Ἀμύκλαις] καὶ τὸ οἴκημα ἔνθα ὑφαίνουσι χιτῶνα ὀνομάζουσιν.

Ἐκβλητέον τὸ παρέμβλημα. πρβ. 10, 8.

Αὐτ. 26. 8. Τῆς δὲ χώρας τῆς Γερηνίας ὄρος Καλαθιόν ἐστιν· ⟨ἔστιν⟩ ἐν αὐτῷ ⟨ἱερὸν⟩ Κλαίας καὶ σπήλαιον παρ' αὐτὸ τὸ ἱερὸν ⟨ἔχον⟩ ἔσοδον μεν στενήν, τὰ δὲ ἔνδον παρεχόμενον θέας ἄξια.

Μεσσην. 10, 4. Ἀριστόδημος δὲ βασιλεύσας τῷ τε δήμῳ δ ι έ μ ε ν ε τὰ εἰκότα χαρίζεσθαι προθυμούμενος καὶ τοὺς ἐν τέλει τούς τε ἄλλους καὶ μάλιστα Κλέοννιν καὶ Δᾶμιν ἦγεν ἐν τιμῇ.

Γραπτέον διένεμε ἀντὶ τοῦ διέμενε.

Αὐτ. 16, 5. Συλλέξας δὲ ἄλλους τε τῶν Μεσσηνίων καὶ τοὺς περὶ ἑαυτὸν ἅμα ἔχων λογάδας φυλάξας τε μετὰ ⟨βαθεῖαν⟩ ἑσπέραν ἦλθεν ἐπὶ πόλιν τῆς Λακωνικῆς-Φαράς.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χάσμα. Ὅτι δὲ τοῦτο τὸ ἐπίθετον σύνηθες τῷ Παυσανίᾳ, ἰδὲ 18, 3. Ἀριστομένης ἔχων τοὺς λογάδας τὴν μὲν ἔξοδον περὶ βαθεῖαν ἐποιήσατο ἑσπέραν.

Αὐτ, 17, 1. Ἐνταῦθα ἐπιστάμενος ὁ Ἀριστομένης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὰς γυναῖκας ἀγούσας ἑορτὴν ⟨ἀπάγειν ἐπειρῶντο. Καὶ⟩ ἀμύνεσθαι τῶν γυναικῶν οὐκ ἄνευ τῆς θεοῦ προ-

αχθεισῶν λαμβάνουσιν οἱ πολλοὶ τῶν Μεσσηνίων τραύματα μαχαίραις τε αἷς τὰ ἱερεῖα αἱ γυναῖκες ἔθυον καὶ ὀβελοῖς οἷς τὰ κρέα ἐπείρων.

Οὕτω δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ χωρίον.

Αὐτ. 18, 1. Μεσσήνιοι δὲ ὡς εἰς τὴν Εἶραν ⟨ἀνῳκίσθησαν, ὅτι γῆς⟩ τῆς τε ἄλλης ἐξείργοντο—ἐλῄστευον τὴν Λακωνικήν.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὰ ἐκπεσόντα.

Αὐτ. 20, 1. Θεασάμενος δὲ ὁ μάντις Θέοκλος συνεβάλετο ὡς τὸν τράγον τὸν πίνοντα ἐκ τῆς Νέδας προεῖπεν ἡ Πυθία τὸν ἐρινεὸν τοῦτον καὶ ὡς ἤδη Μεσσηνίοις ἥ κ ε ι τὸ χρεών.

Διορθωτέον ἥκοι ἀντὶ τοῦ ἥκει πρβ. κατ. ὡς ἐξήκοι σφίσιν ὁ χρόνος.

Αὐτ. 22, 1. τότε δὲ ὡς σαφέστερον ᾐσθάνοντο περιόντας καὶ ἐκλείπειν τὴν Εἶραν βεβιασμένους, αὐτοὶ μὲν περὶ τὸ ὄρος σφᾶς τὸ Λύκαιον ἔμελλον ὑ π ο δ έ ξ α σ θ α ι—ἄνδρας δὲ τῶν ἐν τέλει πέμπουσι.

Γραπτέον ὑποδέξεσθαι ἀντὶ τοῦ ὑποδέξασθαι.

Αὐτ. 23, 1. ἐκεῖθεν δὲ ὡς ἑώρα τὸ βούλευμα διαπεπτωκὸς τῷ Ἀριστομένει [τὸ ἐς τὴν κατάληψιν τῆς Σπάρτης]—ἐπάνεισιν ἐπὶ τοὺς Λακεδαιμονίους ἐς τὴν Εἶραν.

Ἐκβλητέον τὸ πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ βούλευμα παρέμβλημα.

Αὐτ. 32, 2. ⟨Ἦν δὲ καὶ εἰκὼν ἐπειργασμένη στήλῃ Αἰθίδα· τοῦτον⟩ δὲ ἐμαυτοῦ πρεσβύτερον ὄντα εὕρισκον γενεᾷ, γενομένῳ δέ οἱ χρήμασιν οὐκ ἀδυνάτῳ τιμαὶ παρὰ Μεσσηνίων ὑπάρχουσιν ἅτε ἥρωϊ.

Οὕτω συνεπληρώσαμεν ἐκ τῶν ἑπομένων τεκμαιρόμενοι.

Ἠλιακῶν Α. 7, 1. αὐτῷ δὲ ἐν τῇ Ἀρκάδων [τῷ Ἀλφειῷ]

καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς Ἠλείας εἰσὶν αἱ πηγαί. Ἐκβλητέον τὸ Ἀλφειῷ ὡς σχόλιον τοῦ αὐτῷ.

Αὐτ. 2. ταῦτα μὲν λόγου τοῦ ἐς Ἀλφειὸν ⟨καὶ Ἀρέθουσαν περαιωθεῖσαν⟩ ἐς τὴν Ὀρτυγίαν.

Οὕτω συμπληροῦμεν εἰκάζοντες ἐκ τῶν προειρημένων.

Λέγεται δὲ καὶ ἄλλα τοιάδε ἐς τὸν Ἀλφειόν, ὡς ἀνὴρ εἴη θηρευτής, ἐρασθῆναι δὲ αὐτὸν Ἀρεθούσης, κυνηγετεῖν δὲ καὶ ταύτην. Καὶ Ἀρέθουσαν μὲν οὐκ ἀρεσκομένην γήμασθαι περαιωθῆναί φασιν ἐς νῆσον τὴν κατὰ Συρακούσας, καλουμένην δὲ Ὀρτυγίαν.

Αὐτ. 10 τούτου δὲ ἕνεκα καὶ τὸ αὔλημα τὸ Πυθικόν φασι τῷ πηδήματι ἐπεισαχθῆναι τῶν πεντάθλων, ὡς τὸ μὲν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος [τὸ αὔλημα] ὄν, τὸν Ἀπόλλωνα δὲ ἀνῃρημένον Ὀλυμπικὰς νίκας.

Περιεγράψαμεν τὴν λέξιν τὸ αὔλημα ὡς σχόλιον τοῦ τὸ μέν.

Αὐτ. 8, 6. Ὕπνος δὲ ἀνὴρ Πισαῖος ἀνείλετο ἐπὶ τῷ διαύλῳ τὸν κότινον, τῇ δὲ ἑξῆς ⟨Λακεδαιμόνιος⟩ Ἄκανθος.

Συνεπληρώσαμεν οὕτω εἰκάζοντες ἐκ τῶν ἐπιφερομένων εὐθύς,

Ἐπὶ δὲ τῆς ὀγδόης καὶ δεκάτης ὀλυμπιάδος πεντάθλου καὶ πάλης ἀφίκοντο ἐς μνήμην· καὶ τοῦ μὲν Λάμπιδι ὑπῆρξεν, Εὐρυβάτῳ δὲ ἡ νίκη τῆς πάλης, Λακεδαιμονίοις καὶ τούτοις.

Αὐτ. τῷ δὲ ἱματίῳ ζῴδιά τε καὶ ἀνθῶν τὰ κρίνα ἐστὶν ἐμπεποιημένα.

Τὰ ζῴδια καὶ τῶν ἀνθῶν τὰ κρίνα δὲν ἐμποιοῦνται τῷ ἱματίῳ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Διός, ἀλλ' ἐμπαίονται. Γραπτέον λοιπὸν ἐμπεπαισμένα ἀντὶ τοῦ ἐμπεποιημένα· πρβ. Ἀθην. 12, 543 σκίμπων χρυσᾶς ἕλικας ἐμπεπαισμένος.

Αὐτ. 11, 3, 5. Τούτων τῶν ἐρυμάτων ὅσον μὲν ἀπαντικρὺ τῶν θυρῶν ἐστιν ἀλήλιπται κυανῷ μόνον.

Προτιμῶμεν νὰ τονισθῇ κυάνῳ ἀντὶ τοῦ κυανῷ.

Αὐτ. 11, 3, 8. Ἐπὶ δὲ τοῦ βάθρου τοῦ τὸν θρόνον τε ἀνέχοντος καὶ ὅσος ἄλλος κόσμος περὶ τὸν Δία, ἐπὶ τούτου τοῦ βάθρου χρυσᾶ ποιήματα, ἀναβεβηκὼς ἐπὶ ἅρμα Ἥλιος καὶ Ζεύς τέ ἐστι καὶ Ἥρα ⟨καὶ Διόνυσος⟩ παρὰ δὲ αὐτὸν Χάρις.

Οὕτω συμπληροῦμεν, διότι μόνος οὗτος τῶν θεῶν οὐδαμοῦ τοῦ θρόνου τοῦ Διὸς φαίνεται ἀπεικονιζόμενος.

Αὐτ. 11, 5, 10 ἔλαιον γὰρ τῷ ἀγάλματί ἐστιν ἐν Ὀλυμπίᾳ συμφέρον [καὶ ἔλαιόν ἐστι] τὸ ἀπεῖργον μὴ γίγνεσθαι τῷ ἐλέφαντι βλάβος διὰ τὸ ἑλῶδες τῆς Ἄλτεως.

Τὸ καὶ ἔλαιόν ἐστι περιεγράψαμεν ὡς περιττὴν ἐπανάληψιν προελθοῦσαν ἐκ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἅτε τοῦ πρὸ τοῦ ἀπεῖργον εἰς τό. Πρὸς τοῦτο πρβ. κατ. «ἅτε γὰρ αὐχμηρᾶς τῆς ἀκροπόλεως οὔσης διὰ τὸ ἄγαν ὑψηλόν, τὸ ἄγαλμα ἐλέφαντος πεποιημένον ὕδωρ καὶ δρόσον τὴν ἀπὸ τοῦ ὕδατος ποθεῖ».

Αὐτ. 13 6. καί πως κατὰ πρόνοιαν τοῦ θεοῦ τηνικαῦτα ⟨ἧκον πρέσβεις πεμφθέντες⟩ παρὰ Ἠλείων ἐπανόρθωμα αἰτούντων νόσου λοιμώδους.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χάσμα ἐκ τῶν συμφραζομένων εἰκάζοντες.

Αὐτ. 13, 11. ἔστι δὲ καὶ ἐν Διδύμοις τῶν Μιλησίων βωμός, ἐποιήθη δὲ ὑπὸ Ἡρακλέους τοῦ Θηβαίου, καθὰ οἱ Μιλήσιοι λέγουσιν ἀπὸ τῶν ἱερείων τοῦ αἵματος· ἐς δὲ τὰ ὕστερα τὸ αἷμα τῶν θυμάτων οὐκ ἐς ὑπέρογκον ηὔξηκεν αὐτὸν μέγεθος.

Ἡ ἔννοια ἣν παρέχει τὸ οὐκ ἐς ὑπέρογκον δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὸ ἑπόμενον ηὔξηκεν. Ὁ Παυσανίας ἔγραψεν ἀναμφιβόλως οὐκ ἐς εὔογκον· εὔογκον δὲ λέγεται πᾶν τὸ ἔχον μέγαν ἢ ὡς ἐνταῦθα μικρὸν ὄγκον. Ὥστε τὸ κατὰ λιτότητα ἐξενεχθὲν οὐκ ἐς εὔογκον εἶνε ταὐτὸν τῷ ὑπέρογκον, ὅπερ ὡς σχόλιον τὸ πρῶτον παρεγγραφὲν εἶτα ὑπεισῆλθε καὶ κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ εὔογκον.

Αὐτ. 14, 1 φασὶ δὲ Ἡρακλεῖ τῷ Ἀλκμήνης θύοντι ἐν Ὀλυμπίᾳ δι' ὄχλου μάλιστα γενέσθαι τὰς μυίας· ἐξευρόντα

οὖν αὐτὸν ἢ καὶ ὑπ' ἄλλου διδαχθέντα Ἀπομυίῳ θῦσαι Διί, καὶ οὕτως ἀποτραπῆναι τὰς μυίας πέραν τοῦ Ἀλφειοῦ. Λέγονται δὲ κατὰ ταὐτὰ καὶ Ἠλεῖοι θύειν τῷ Ἀπομυίῳ Διί, [ἐξελαύνοντι τῆς [Ἠλείας] Ὀλυμπίας τὰς μυίας].

Προδηλότατον ὅτι αἱ λέξεις ἐξελαύνοντι - τὰς μυίας εἶνε σχόλιον τοῦ κατὰ ταὐτὰ = ὥσπερ καὶ Ἡρακλῆς.

Αὐτ. 14, 5, 7. Ἔνθα δὲ τῆς οἰκίας τὰ θεμέλιά ἐστι τῆς Οἰνομάου, δύο ἐνταῦθά εἰσι βωμοί, Διός τε Ἑρκείου ⟨καὶ Κεραυνίου⟩.

Προσέθεμεν τὸ καὶ Κεραυνίου εἰκάσαντες ἐκ τῶν ἑπομένων, τῷ δὲ Κεραυνίῳ Διὶ ὕστερον ἐποιήσαντο, ἐμοὶ δοκεῖν, βωμόν, ὅτ' ἐς τοῦ Οἰνομάου τὴν οἰκίαν κατέσκηψεν ὁ κεραυνός.

Αὐτ. 17, 1. τὸ δὲ Ἥρας ἄγαλμα καθήμενόν ἐστιν ἐπὶ θρόνῳ, παρέστηκε δὲ ⟨Ἑρμῆς⟩ γένειά τε ἔχων καὶ ἐπικείμενος κυνῆν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ.

Οὕτω λομίζομεν συμπληρωτέον τὸ χωρίον.

Αὐτ. 17, 2, 6. Τῶν δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐπιγράμματα ἔπεστι τοῖς πλείοσι γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις γεγραμμένα· καὶ τὰ μὲν ἐς εὐθὺ αὐτῶν ἔχει, σχήματα δὲ ἄλλα τῶν γραμμάτων βουστροφηδὸν καλοῦσιν Ἕλληνες.

Ὧδε γραπτέον ἢ μᾶλλον ἀναγνωστέον καὶ στικτέον·

Τῶν δὲ ἐπὶ τῇ λάρνακι ἐπιγράμματα ἔπεστι τοῖς πλείοσι γράμμασι τοῖς ἀρχαίοις γεγραμμένα· καὶ τὰ μὲν ἐς εὐθὺ [αὐτῶν] ἔχει σχῆμα, τὰ δὲ ἄλλα τῶν γραμμάτων βουστροφηδὸν καλοῦσιν Ἕλληνες.

Αὐτ. 17, 2, 8. Ἀμφιαράῳ δὲ ὁ μὲν τῶν ποδῶν ἐπιβέβηκεν ἤδη τοῦ ἅρματος, τὸ ξίφος δὲ ἔχει γυμνόν, καὶ ἐς τὴν Ἐριφύλην ἐστὶν ἐπεστραμμένος ἐξαγόμενός τε ὑπὸ τοῦ θυμοῦ ⟨ἔοικεν ἀποκτεῖναι βουλομένῳ πρὶν⟩ ἐκείνης ἂν ἀποσχέσθαι.

Οὕτω νομίζομεν ὅτι δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ χάσμα.

Αὐτ. 23, 3 6. Ὑβλαίων δέ φασιν εἶναι ἀνάθημα· αἱ δὲ ἦσαν ἐν Σικελίᾳ πόλεις [αἱ Ὕβλαι] Γερεᾶτις ἐπίκλησιν.

Τὸ Ὕβλαι περιεγράψαμεν ὡς σχόλιον τοῦ αἱ δέ.

Αὐτ. 24, 1. Παρὰ δὲ τὸν Λαοίτα Διὸς καὶ Ποσειδῶνος Λαοίτα ⟨βωμός⟩· παρὰ τούτων τὸν βωμὸν Ζεὺς ἐπὶ χαλκοῦ βάθρου.

Ἐγράψαμεν τὸν ἀντὶ τοῦ καὶ προσέθεμεν τὴν ἐκπεσοῦσαν λέξιν βωμός, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἐπιφερομένων, παρὰ τούτων τὸν βωμόν.

Αὐτ. 25, 3. ἥν τε καὶ ἀνέμων ἀπῇ πνεύματα, ὁ δὲ καὶ τηνικαῦτα [ὁ πορθμὸς] κίνησιν βιαιοτάτην αὐτὸς ἐξ αὑτοῦ καὶ ἰσχυρὰς παρέχεται παλιρροίας.

Ἐκβλητέον τὸ παρέμβλημα.

Αὐτ. 26, 2, 3. ⟨ἀνα⟩τεθῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ Μικύθου καὶ ἄλλα ὁμοῦ τούτοις λέγουσι.

Ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ ἡ ἀνὰ τῷ τεθῆναι ἰδ. ἀν. 3. Ἀγών τε ἐν τοῖς ἀναθήμασίν ἐστι τοῖς Μικύθου καὶ κατωτ. 4. ὁ τὰ ἔργα εἰς Ὀλυμπίαν ἀναθείς, ὁ Μίκυθος.

Αὐτ. 27, 4, 10. ὁ δὲ σφᾶς θεὸς ὁ ἐν Δελφοῖς κατὰ ⟨χώραν ἐᾶν⟩ τὸ ἀνάθημα ἔχρα ἐπ' αὐτῷ ποιησαμένους, ὁπόσα Ἕλληνες ἐπὶ ἀκουσίῳ φόνῳ νομίζουσιν.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χάσμα.

Ἠλιακῶν 6 2, 2. τοῦ Θρασυβούλου δὲ τῇ εἰκόνι γαλεώτης πρὸς τὸν ὦμον προσέρπων ἐστὶ τὸν δεξιὸν καὶ κύων [ἱερεῖον] δὴ παρ' αὐτῷ κεῖται διατετμημένος τε δίχα καὶ φαίνων τὸ ἧπαρ.

Τὸ ἱερεῖον εἶνε σχόλιον τοῦ κύων, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῶν ἐπιφερομένων.

Αὐτ. 4, 5, 11. ἐκπεσὼν δὲ ὑπὸ ⟨ἀντι⟩στασιωτῶν ἐκ Κνωσοῦ καὶ ἐς Ἱμέραν ἀφικόμενος πολιτείας τετύχηκεν.

Ὅτι ἀντιστασιωτῶν γραπτέον ἀντὶ τοῦ στασιωτῶν ἰδ. κατ. 7, 2, 4.

Αὐτ. 12, 3, 5. ἀνάθημα δὲ ὁ μὲν Κορινθίων [ὁ Ἄρατος], Ἀρεὺς δὲ Ἠλείων ἐστί.

Τὸ Ἄρατος σχόλιον τοῦ ὁ μὲν ἐκ τῶν ἡγουμένων προελθόν.

Αὐτ. 12, 3, 6. Τίμωνι δὲ τῷ Αἰγύπτου καθέντι ἐς Ὀλυμπίαν ἵππους, ἀνδρὶ Ἠλείῳ ⟨ἀγωνισαμένῳ καὶ κρατήσαντι ἀνάκειται ἅρμα⟩· ἔστι ⟨δὲ⟩ τοῦτο χαλκοῦν, ἐπ' αὐτὸ δὲ ἀναβέβηκε παρθένος, ἐμοὶ δοκεῖν Νίκη.

Οὕτω συμπληροῦμεν ἐκ τῶν συμφραζομένων εἰκάζοντες καὶ διορθοῦμεν γράφοντες τοῦτο ἀντὶ τοῦ τούτῳ.

Αὐτ. 13, 2, 8. Κορινθίοις δὲ οὐκ ἦν πω τηνικαῦτα οὐδὲ Ἀργείοις ἐς ἅπαντας ὑπομνήματα τοὺς Νέμεα ⟨νενικηκό⟩τας.

Διωρθώσαμεν Νέμεα ἀντὶ τοῦ Νεμέᾳ καὶ συνεπληρώσαμεν νενικηκότας.

Ἀχαϊκὰ 8, 7. μαχεσάμενος γὰρ Φλαμινίου καὶ Ῥωμαίων ἐναντία Φίλιππος ἐν Κυνὸς καλουμέναις κεφαλαῖς [λόφοις] τὸ ἧττον ἠνέγκατο.

Ἐκβάλλομεν τὸ λόφοις ὡς σχόλιον τοῦ ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς.

Αὐτ. 10,5. οὕτω μὲν οὔποτε τὴν Ἑλλάδα ἐπέλειπον οἱ ἐπὶ προδοσίᾳ νοσήσαντες.

Γραπτέον ἐπέλιπον ἀντὶ τοῦ ἐπέλειπον.

Αὐτ. 10, 10. ὁ δὲ ἐπελάβετο αὐτίκα [ὁ Ῥωμαῖος] τῆς προφάσεως.

Περιεγράψαμεν τὸ ὁ Ῥωμαῖος ὡς σχόλιον τοῦ ὁ δέ.

Αὐτ. 12, 1. Ὠρώπιοι δὲ καὶ ὠφελείας σφίσιν οὐ γενομε-

νης (τῆς βοηθείας) τῆς παρὰ Ἀχαιῶν, ὅμως ὑπὸ Μεναλκίδα τὰ χρήματα ἐξεπράχθησαν.

Τὸ τῆς βοηθείας εἶνε προσθήκη τοῦ ἐκδότου, ἥτις ὅμως εἶνε περιττή, διότι τὸ ὠφελείας ἴσον τῷ βοηθείας, ὡς παρὰ Θουκυδίδῃ πλειστάκις ἀπαντᾷ.

Αὐτ. 13, 7. ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἔς τε τὴν πᾶσαν πολέμου παρασκευὴν καὶ οὐχ ἥκιστα τοῖς χρήμασιν ἀσθενῶς, πρὸς δὲ καὶ τῆς γῆς σφίσιν ἀσπόρου μεμενηκυίας δι. . .ας ὅμως τὰς σπονδὰς ὑπερβῆναι καὶ πόλισμα Ἴασον ἑλὼν ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπόρθησεν.

Συμπληρωτέον τὸ χάσμα ὧδε.

—Πρὸς δὲ καὶ τῆς γῆς σφίσιν ἀσπόρου μεμενηκυίας, ⟨ἐτόλμησε Μεναλκίδας⟩ ὅμως τὰς σπονδὰς ὑπερβῆναι κλπ.

Αὐτ. 14, 1. Ἀφίκοντο δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα καὶ οἱ ἀποσταλέντες ἐκ Ῥώμης Λακεδαιμονίοις δικασταὶ καὶ Ἀχαιοῖς γενέσθαι, ἄλλοι τε καὶ Ὀρέστης, ⟨ὃς⟩ τούς τε ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν Ἀχαιῶν ἔχοντας τὰς ἀρχὰς καὶ Δίαιον ἐκάλει παρ' αὐτόν.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χάσμα καὶ γράφομεν αὑτὸν ἀντὶ τοῦ αὐτόν.

Αὐτ. 14, 4. Τοῦτον δριμὺς καὶ σὺν οὐδενὶ λογισμῷ [τὸν Κριτόλαον] πολεμεῖν πρὸς Ῥωμαίους ἔρως ἔσχε.

Ἐκβλητέον τὸ σχόλιον τοῦ τοῦτον.

Αὐτ. 21, 2, 6. Τοῦ θεάτρου δὲ ἐγγὺς πεποίηται Πατρεῦσι γυναικὸς ἐπιχωρίας τέμενος. Διονύσου δέ ἐστιν ἐνταῦθα ἀγάλματα, ἴσοι τε τοῖς ἀρχαίοις πολίσμασιν καὶ ὁμώνυμοι.

Τὸ ἀδιανόητον τοῦτο χωρίον συμπληρωτέον ὧδε·

Τοῦ θεάτρου δὲ ἐγγὺς πεποίηται Πατρεῦσι γυναικὸς ἐπιχωρίας τέμενος. Διονύσου δέ ἐστιν ἐνταῦθα ἄγαλμα ⟨καὶ ἄλλ' ἄτ⟩τα, ⟨ἥρωες⟩ ἴσοι τε τοῖς ἀρχαίοις πολίσμασι καὶ ὁμώνυμοι.

Αὐτ. 21, 4, 10. ἐν Πάτραις δὲ οὐ πολὺ ἀπωτέρω τοῦ Ποσειδῶνος ⟨ἱεροῦ⟩ ἱερά ἐστιν Ἀφροδίτης.

Ὅτι δὲ οὕτω συμπληρωτέον, ὅρα ἀνωτ. 7, ἐν ᾧ λέγεται.

Πρὸς δὲ τῷ λιμένι Ποσειδῶνός τε ναὸς καὶ ἄγαλμά ἐστιν ὀρθὸν λίθου.

Αὐτ. 25, 3, 6. καὶ ἄλλοι μέν τινες ἐς Κλεωνὰς ἀποχωροῦσιν ἐξ αὐτῶν, τοῦ δήμου δὲ πλέον μὲν ⟨ἢ⟩ ἥμισυ ἐς Μακεδονίαν καταφεύγουσι παρὰ Ἀλέξανδρον.

Ἐξέπεσεν ὁ ἢ ἕνεκα τῆς ἑπομένης λέξεως, ἥτις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ γράμματος.

Ἀρκαδικὰ 1, 2, 5. τοῦτο δὲ τοὺς χιτῶνας τοὺς ἐκ τῶν δερμάτων τῶν ὑῶν, οἷς καὶ νῦν περί τε Εὔβοιαν ἔτι χρῶνται καὶ ἐν τῇ Φωκίδι, ὁπόσοι βίου σπανίζουσιν, οὗτός ἐστιν ὁ ἐξευρών.

Καὶ νῦν ἔτι οἱ περὶ τὸν Καφηρέα χωρικοί, ὡς καὶ τῶν Θεσσαλῶν οἱ ὀρεινοί, ἐνδύονται δέρμασιν, ἀλλ' οὐχὶ ὑῶν ἀλλ' οἰῶν, προβάτων δηλονότι. Γραπτέον λοιπὸν οἰῶν ἀντὶ ὑῶν.

Αὐτ. 3, 1, 3. ἀπὸ δὲ Ὑψοῦντος καὶ ⟨Μελαίνου⟩ Μελαινεαί τε ἐκτίσθησαν καὶ Ὑψοῦς.

Ὡσαύτως κατωτέρω (4) συμπληρωτέον καὶ ⟨ἀπὸ Λύκου⟩ Λυκόα.

Αὐτ. 11, 3, 4. Χωρίον δὲ ὀνομαζόμενον Φοίζων περὶ εἴκοσί που σταδίους τῶν τάφων ἐστὶν ἀπωτέρω τούτων...δὲ Φοίζων μνῆμά ἐστι λίθου περιεχόμενον κρηπῖδι, ἀνέχον δὲ οὐ πολὺ ὑπὲρ τῆς γῆς.

Τὸ ὄνομα Φοίζων πολὺ ὕποπτον ἡμῖν φαίνεται. Διὰ τοῦτο φρονοῦμεν ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου ἦτο Φηγὼν (ἐκ τοῦ φηγός) καὶ ἐσήμαινε τόπον ἐκ φηγῶν κατάφυτον. Ὅτι δὲ καὶ πόλις ἀπὸ τῶν δένδρων τούτων ἐπωνομάσθη, οἷον ἡ ἐν Θεσσαλίᾳ Φηγὸς καὶ ὁ δῆμος τῆς Ἀττικῆς Φηγοῦς ἀπὸ τούτων τὸ ὄνομα ἔλαβε, γνωστόν.

Ἂν ἡ εἰκασία ἡμῶν αὕτη εἶνε ὀρθή, διορθωτέον

Χωρίον δὲ ὀνομαζόμενον Φηγὼν περὶ εἴκοσί που σταδίους τῶν τάφων ἐστὶν ἀπωτέρω τούτων· ⟨ἐν δὲ⟩ Φηγῶνι μνῆμά ἐστι κλπ.

Αὐτ. 13, 1, 1 μέτεστι δὲ αὐτοῦ καὶ Μαντινεῦσιν ⟨οἳ παρέχουσι⟩ καὶ ἱέρειαν καὶ ἄνδρα ἱερέα.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χάσμα.

Αὐτ. 14. 3. Οὐ μὴν ταύτῃ γε ἔτι κάτεισιν ὁ ποταμός, ἀλλὰ ἐς τὸ ῥεῦμα ἀπεχώρησεν αὖθις τὸ ἀρχαῖον, καταλιπὼν τὸ ἔλυτρον τοῦ Ἡρακλέους [τὸ ἔργον].

Ἔλυτρον ἐνταῦθα εἶνε τὸ ὀρυχθὲν ὑπὸ Ἡρακλέους διὰ μέσου τοῦ πεδίου τῶν Φενεατῶν ῥεῦμα τῷ ποταμῷ Ὀλβίῳ. Ὥστε τὸ ἔργον εἶνε σχόλιον παρέμβλητον τοῦ ἔλυτρον.

Αὐτ. 19, 1. οὗτοι οἱ Κυναιθαεῖς τεσσαράκοντα ἀπωτέρω τοῦ ⟨Φενεοῦ⟩ σταδίους μᾶλλον οἰκοῦσι.

Οὕτω συμπληροῦμεν εἰκάζοντες ἐκ τῶν ἐν 17, 5 καὶ 19,4 λεγομένων καὶ γράφομεν σταδίους ἀντὶ τοῦ σταδίοις. Πρβ. 30, 1.

Αὐτ. 22, 5. Γραπτέον ἐπιπέτονται ἀντὶ τοῦ ἐπιπέτανται. πρβ. κατ. 6 πετομένη.

Αὐτ. 24, 1, 2 ὁ δὲ ἀληθέστατος τῶν λόγων ἐστὶν Ἔρυκος τοῦ ἐν Σικανίᾳ δυναστεύσαντος παῖδα εἶναι τὴν Ψωφῖδα, ᾗ ⟨συγγενόμενος Ἡρακλῆς ἄγειν μὲν⟩ ἐς τὸν οἶκον οὐκ ἠξίου, καταλείπει δὲ ἔχουσαν ἐν τῇ γαστὶ παρὰ Λυκόρτᾳ.

Οὕτω συμπληροῦμεν εἰκάζοντες ἐκ τῶν ἐπιφερομένων.

Αὐτ. 24, 9. Γραπτέον Ἀμφοτερὸς ἀντὶ τοῦ Ἀμφότερος. Ὁμοίως 28, 4, 7 Παραιβάσιον ἀντὶ Παραιβασίον.

Αὐτ. 29, 1 καὶ αὖθις ἐπὶ τὸν Ἀλφειὸν ἐν ἀριστερᾷ καταβαίνοντι ἐκ Τραπεζοῦντος οὐ πόρρω τοῦ ποταμοῦ ⟨χωρίον⟩ Βάθος ἐστὶν ὀνομαζόμενον.

Ὅτι ἔγραψεν ὁ Παυσανίας ὡς συμπληροῦμεν, δῆλον ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τούτου κατόπιν (4,5) λεγομένων·

Τοῦ δὲ χωρίου τοῦ ὀνομαζομένου Βάθους σταδίους ὡς δέκα ἀφέστηκε καλουμένη Βασιλίς.

Αὐτ. 30, 1 τρίτα δὲ αὐτὴν διεξελθὼν Μεγάλην πόλιν ⟨ν'⟩ σταδίους ἀπωτέρω Μεγαλοπολιτῶν.

Οὕτω συμπληρωτέον;

Αὐτ. 30, 4, 8. συνέγραψε δὲ ὁ Πολύβιος οὗτος καὶ ἄλλα ἔργα Ῥωμαίων καὶ ὡς Καρχηδονίοις κατέστησαν ἐς πόλεμον, αἰτία τε ἥτις ἐγένετο αὐτοῦ καὶ ὡς ὀψὲ οὐκ ἄνευ κινδύνων μεγάλων Ῥωμαῖοι ⟨αὐτῶν ἐκράτησαν⟩ Σκιπίωνι, ὅντινα Καρχηδονιακὸν ὀνομάζουσι.

Ἐν τῇ ἐκδόσει τὸ χάσμα σημειοῦται μετὰ τὴν λέξιν Σκιπίωνι, ἡμεῖς δ' ὅμως νομίζοντες ὅτι πρὸ αὐτῆς ἐξέπεσον λέξεις συνεπληρώσαμεν οὕτω. Περὶ τῆς προσωπ. δοτ. ὀργανικῆς πρβ. Θουκ. 1, 25. Εὐρ. Ἡρακλ. 392. Ξεν. Ἀν. 6, 4, 27.

Αὐτ. 31, 1. Τὸ δὲ ἕτερον πέρας τῆς στοᾶς παρέχεται [τὸ πρὸς ἡλίου δυσμῶν] περίβολον θεῶν ἱερὸν τῶν μεγάλων.

Τὸ περιγραφόμενον σχόλιον τοῦ ἕτερον προῆλθεν ἐκ τῶν ἡγουμένων (30, 5, 10), ἐν οἷς ἀναγινώσκονται τάδε·

Ταύτης τῆς στοᾶς ἐστὶν ἐγγυτάτω ὡς πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα ἱερὸν Σωτῆρος ἐπίκλησιν Διός.

Αὐτ. 31, 4, 7 ᾠκοδόμηται δὲ καὶ σφίσιν ⟨ἱερὸν⟩ μεγέθει μέγα καὶ ἄγουσιν ἐνταῦθα τὴν τελετὴν ταῖς θεαῖς.

Οὕτως ἐκ τῶν συμφραζομένων εἰκάζοντες συμπληροῦμεν.

Αὐτ. 34, 2, 4 πρὸς δὲ τῷ χωρίῳ [τοῖς Ἄκεσιν] ἕτερόν ἐστιν ⟨Κερσοκόμον⟩ ὀνομαζόμενον ἱερόν, ὅτι Ὀρέστης ἐνταῦθα ἐκείρατο τὴν κόμην.

Τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ἐπιβάλλουσι τὰ ἑπόμενα, ὅτι Ὀρέστης ἐνταῦθα ἐκείρατο τὴν κόμην.

Αὐτ. 37, 2, 4 ἡ δὲ Δέσποινα σκῆπτρόν τε καὶ τὴν καλουμένην κίστην ἐπὶ τοῖς γόνασιν ἔχει, τῆς δὲ ἔχεται τῇ δεξιᾷ [τῆς κίστης].

Τὸ τῆς κίστης προφανὲς σχόλιον τοῦ τῆς δέ.

Αὐτ. 40,3, 4. αἱ δὲ ἐκ βοέας ὠμῆς ἱμάντες λεπτοὶ τρόπον πον τινὰ ἀρχαῖον πεπλεγμένοι δι' ἀλλήλων ἦσαν [αἱ μειλίχαι].

Τὸ σχόλιον τοῦτο τοῦ ἱμάντες προῆλθεν ἐκ τῶν ἡγουμένων ταῖς μειλίχαις ἔτι ἐπύκτευον.

Αὐτ. 48, 3, 6. ἀντὶ τούτων μὲν τῷ Ἄρει γέγονεν ⟨ἡ⟩ ἐπίκλησις.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ τὸ ἄρθρον, διότι εἶνε γνωστὴ ὡς προρρηθεῖσα ἰδ. ἀν. 3, 4. Ἄρεως ἄγαλμα ἐν τῇ Τεγεατῶν ἀγορᾷ—Γυναικοθοίναν δὲ ὀνομάζουσιν αὐτόν.

Αὐτ. κατωτ. 4, 6. Γραπτέον ἐς ᾅδου ἀντὶ τοῦ ἐς ᾅδην.

Αὐτ. 49, 1, 2. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Κραύγιδος ἐπὶ παιδὶ ἔτι νηπίῳ [τῷ Φιλοποίμενι] ἐπετρόπευσεν αὐτὸν ἀνὴρ Μαντινεὺς Κλέανδρος.

Ἔκβαλε τὸ σχόλιον τοῦ παιδί.

Βοιωτικὰ 3, 4, 7. τὸ δὲ ἄγαλμα κοσμήσαντες ⟨κομίζουσι⟩ παρὰ τὸν Ἀσωπόν.

Οὕτω τὸ χάσμα δύναται νὰ συμπληρωθῇ.

Αὐτ. 17, 3, 4. Τηνικαῦτα γὰρ ἦν ἀπ' αὐτοῦ λαβόντες γῆν τῷ Ἀντιόπης μνήματι ⟨ἐπιθῶσι⟩, Τιθορεεῦσιν οἴσει καρπὸν ἡ χώρα, Θηβαίοις δὲ οὐχ ὁμοίως.

Οὕτω συμπληροῦμεν ἐκ τῶν συμφραζομένων εἰκάζοντες.

Αὐτ. 17, 4, 7. Λέγουσιν Ἀντιόπην μανῆναι καὶ ἐκστᾶσαν τῶν φρενῶν ἀνὰ πᾶσαν πλανᾶσθαι τὴν Ἑλλάδα. Φῶκον δὲ τὸν Ὀρνυτίωνος τοῦ Σισύφου περιτυ⟨χόντα μαθεῖν κατὰ πύ⟩στιν ἥτις ἦν καὶ ἔχειν γυναῖκα ἰασάμενον.

Οὕτω διορθοῦμεν καὶ συμπληροῦμεν τὸ ἀδιανόητον περιτίθησιν.

Αὐτ. κατ. Τοὺς δὲ παρὰ τὸ Ἀμφίονος μνῆμα λίθους, οἵ

⟨τε⟩ κάτωθεν ὑποβέβληνται μήτε ἄλλως ⟨εἰσὶν⟩ εἰργασμένοι πρὸς τὸ ἀκριβέστατον, ἐκείνας εἶναί φασι τὰς πέτρας, αἳ τῇ ᾠδῇ τοῦ Ἀμφίονος ἠκολούθησαν.

Οὕτω συμπληροῦμεν τὸ χωρίον.

Αὐτ. 18, 1. Τυδέα ὁ Μελάνιππος οὗτος καὶ ἀδελφῶν τῶν Ἀδράστου Μηκιστέα ἀπέκτεινε καὶ οἱ καὶ αὐτῷ τὴν τελευτὴν ὑπὸ Ἀμφιαράου γενέσθαι λέγουσι.

Ἐγράψαμεν ὑπὸ Ἀμφιαράου ἀντὶ τοῦ ὑπὸ Ἀμφιαράῳ.

Αὐτ. 24, 3. Κωπῶν δὲ ἐν ἀριστερᾷ σταδίους προελθόντι ὡς δώδεκά εἰσιν Ὄλμωνες, Ὀ λ μ ω ν έ ω ν δὲ ἑπτά που στάδια Ὕηττος ἀφέστηκε, κῶμαι νῦν τε οὖσαι καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς.

Γραπτέον Ὀλμώνων ἀντὶ τοῦ Ὀλμωνέων, ἀφ' οὗ περὶ τῆς κώμης πρόκειται ὁ λόγος καὶ οὐχὶ περὶ τῶν κατοίκων. Πρβ. καὶ 34, 10 Ἀφικομένῳ δὲ πρὸς αὐτὸν Ἅλμῳ τῷ Σισύφου δίδωσιν οἰκῆσαι τῆς χώρας οὐ πολλήν, καὶ ἡ κώμη τότε ἐκλήθη Ἅλμωνες ἀπὸ τοῦ Ἅλμου τούτου· χρόνῳ δὲ ἐξενίκησεν ὕστερον ὄνομα εἶναι τῇ κώμῃ Ὄλμωνας.

Αὐτ. 27, 5, 6 φασὶν — Ἡρακλέα ταῖς θυγατράσι πεντήκοντα οὔσαις ταῖς Θεστίου συγγενέσθαι πάσαις πλὴν μιᾶς ἐν τῇ αὐτῇ νυκτί· ταύτην δὲ οὐκ ἐθελῆσαί οἱ [τὴν μίαν] μιχθῆναι· ⟨ὀργισθέντα οὖν ἐπὶ τούτῳ, καταφρονηθῆναι⟩ νομίζοντα, δικάσαι μένειν παρθένον πάντα αὐτὴν τὸν βίον ἱερωμένην αὐτῷ.

Οὕτω νομίζομεν ὅτι δύναται τὸ χάσμα νὰ συμπληρωθῇ.

Αὐτ. 38, 1. Ὀρχομενίοις δὲ πεποίηται ⟨ἄλλων τε θεῶν ἱερὰ⟩ καὶ Διονύσου.

Ἴσως συμπληρωτέον οὕτω.

Αὐτ. 39, 5, 11. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν τοῖς ἐντὸς οὐ ἀδύτου γενομένοις οὐχ εἷς οὐδὲ ὁ αὐτὸς τρόπος ἐστίν, ὅτῳ διδάσκον-

ται τὰ μέλλοντα, ἀλλά πού τις καὶ εἶδε καὶ ἄλλος ἤκουσε.

Νομίζοντες ὅτι τὰ τελευταῖα δὲν ὑγιαίνουσι διορθοῦμεν ὧδε καὶ στίζομεν μέσην στιγμὴν πρὸ τοῦ ἀλλά· ἄλλα πού τις γὰρ εἶδε καὶ ἄλλως ἤκουσεν.

Αὐτ. 40 2. Σάων—εἶδεν ἑσμὸν μελισσῶν ⟨πετόμενον· κελεύει οὖν ταύταις⟩ ὅποι ποτ' ἂν ἀποτράπωνται καὶ αὐτοὺς ἕπεσθαι. Αὐτίκα δὴ τὰς μελίσσας ἐς τοῦτο ἐσπετομένας ὁρᾷ τῆς γῆς καὶ συνεσ⟨έπ⟩εται σφίσιν ἐς τὸ μαντεῖον.

Οὕτω νομίζομεν συμπληρωτέον τὸ χωρίον.

Αὐτ. 40, 4, 8 ἐπελθόντα δέ φασιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου λέοντα ἀνατρέψαι τε τὸ τρόπαιον ἀφανισθῆναι.

Διορθωτέον, ἐπελθόντα δέ φασιν ἐκ τοῦ Ὀλύμπου λέοντα, ἀνατρέψαντα τὸ τρόπαιον ἀφανισθῆναι.

Φωκικὰ 1, 3, 7. Ἀντὶ τούτου μὲν ἅπαντα τὰ ἀνάλγητα βουλεύματα ἀπόνοια ὑπὸ Ἑλλήνων ὀνομάζεται Φωκική.

Γραπτέον Ἀπὸ ἀντὶ τῆς Ἀντί.

Αὐτ. 1, 4, 9 τήν τε σωτηρίαν [οὐκ ἐν βεβαίῳ] σφίσιν ἑώρων σαλεύουσαν.

Τὸ οὐκ ἐν βεβαίῳ εἶνε σχόλιον τοῦ σαλεύουσαν.

Αὐτ. 8, 5, 9. Ἐκ δὲ τοῦ γυμνασίου τὴν ἐς τὸ ἱερὸν ἀνιόντι ἔστιν ἐν δεξιᾷ τῆς ὁδοῦ τὸ ὕδωρ τῆς Κασταλίας ⟨ψυχρὸν⟩ καὶ πιεῖν ἡδύ.

Ὁ πρὸ τοῦ πιεῖν καὶ δεικνύει ὅτι ἐξέπεσέ τι ἐπίθετον. Ὡς τοιοῦτον δ' ὑμεῖς νομίζομεν ὅτι ἐξέπεσε τὸ ψυχρόν.

Αὐτ. 9, 1. Τῷ βάθρῳ δὲ τῷ ὑπὸ τὸν ἵππον [τὸν δούρειον].

Ἐκβλητέον τὸ σχόλιον τοῦ ἵππον, ὡς δῆλον ἐκ τῶν ἡγουμένων 9, 6, 11 χαλκοῦν ἵππον, τὸν δούρειον δῆθεν.

Αὐτ. 11. 1. Χρήματα δὲ οὔτε ἐνταῦθα ἴδοις ἂν οὔτε ἐν ἄλλῳ ⟨τῳ⟩ τῶν θησαυρῶν.

Αὐτ. 12, 1 ἐπὶ ταύτῃ Δελφοὶ στᾶσάν φασιν ᾆσαι τοὺς χρησμοὺς ὄνομα Ἡροφίλην, Σίβυλλαν δὲ ἐπίκλησιν ⟨τὴν νεωτέραν οὐ⟩ τὴν πρότερον γενομένην.

Οὕτω συμπληροῦμεν ἐκ τῶν συμφραζομένων εἰκάζοντες.

Αὐτ. 14, 2, 2. Κύκνον παῖδα εἶναι Ποσειδῶνος καὶ βασιλεύειν φασὶν ἐν Κολώναις· αἱ δὲ ᾠκοῦντο ἐν τῇ γῇ τῇ Τρῳάδι [αἱ Κολῶναι].

Ἐκβλητέον τὸ παρέμβλημα αἱ Κολῶναι.

Αὐτ. κατ. Διήμαρτε γὰρ ἐρασθεῖσα τοῦ Τέννου, ψεύδεται πρὸς τὸν ἄνδρα ὡς αὐτὴ μὲν οὐκ ἐθέλουσα, τὸν δὲ αὐτῇ [Τέννην] συγγενέσθαι θελήσαντα.

Πρόδηλον τὸ παρέμβλημα.

Αὐτ. 22, 1 ἔς τε οὖν τὴν Οἴτην ἀναβήσεσθαι κατὰ τὴν ἀτραπὸν ἤλπιζον καὶ ἅμα προσέσεσθαί σφισιν ἐν παρέργῳ τὰ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ⟨ἐνδόντος τοῦ⟩ τὴν φρουρὰν ⟨ἐπιτετ⟩ραμμένου Τελεσάρχου.

Οὕτω νομίζομεν διορθωτέον καὶ συμπληρωτέον.

Αὐτ. 22, 5, 10 καὶ Ἀκιχώριον μὲν κατέλιπεν ἐπὶ τῇ στρατιᾷ προειπών, ἐπειδὰν περιλάβωσιν αὐτοὶ τὸ Ἑλληνικόν, τηνικαῦτα καὶ ἐκείνοις ἐφόδου καιρὸν εἶναι.

Ἐγράψαμεν κατέλιπεν ἀντὶ τοῦ κατέλειπεν. Ὁμοίως γραπτέον καὶ ἐν 23, 2, 13.

Αὐτ. 23, 9, 14 ἐγένετο δὲ τῶν Κελτῶν ⟨ἡ⟩ στρατεία τε ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἀπώλεια.

Ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ τὸ ἄρθρον ἡ πρὸ τοῦ στρατεία, δεικνύει καὶ τὸ ἑπόμενον σύναρθρον οὐσιαστικὸν ἡ ἀπώλεια.

Αὐτ. 29, 1. Τῶν δὲ ἤδη μοι κατειλεγμένων εἰσὶν ἀνωτέρω τούτων ἱερεῖα οἱ ἑταῖροι τοῦ Ὀδυσσέως Περιμήδης καὶ Εὐρύλοχος φέροντες· τὰ δέ ἐστι μέλανες κριοὶ [τὰ ἱερεῖα].

Ἔκβαλε τὸ παρέμβλημα.

Αὐτ. 29, 3, 5 ὑπὸ δὲ τὴν Φαίδραν ἐστὶν ἀνακεκλιμένη Χλῶρις ἐπὶ τοῖς Θυίας γόνασιν.

Ἐγράψαμεν τοῖς ἀντὶ τοῦ τῆς. πρβ. 31, 10 ἐν τοῖς Νομίας γόνασιν.

Αὐτ. κατωτέρω. Ἐκβλητέον τὸ σχόλιον τῇ Θυίᾳ καὶ κατ. 7 τὴν Μεγάραν.

Αὐτ. 29, 3, 7. ἥ τε Σαλμωνέως θυγάτηρ ἐπὶ πέτρας καθεζομένη καὶ Ἐριφύλη παρ' αὐτὴν ἐστιν ἑστῶσα, διὰ μὲν τοῦ χιτῶνος ἀνέχουσα ἄκρους παρὰ τὸν τράχηλον τοὺς δακτύλους, τοῦ χιτῶνος δὲ ἐν τοῖς κοίλοις εἰκάσεις τῶν χειρῶν ἐκεῖνον τὸν ὅρμον αὐτὴν ἔχειν.

Διορθωτέον καὶ συμπληρωτέον.

ἥ τε Σαλμωνέως θυγάτηρ ἐπὶ πέτρας καθεζομένη καὶ Ἐριφύλη παρ' αὐτὴν ἐστιν ἑστῶσα τῇ μὲν τὸν χιτῶνα ἀνέχουσα ἄκροις παρὰ τὸν τράχηλον τοῖς δακτύλοις, ⟨διὰ⟩ τοῦ χιτῶνος δὲ ἐν τοῖς κοίλοις εἰκάσεις ⟨τῆς ἑτέρας⟩ τῶν χειρῶν ἐκεῖνον τὸν ὅρμον αὐτὴν ἔχειν.

Αὐτ. 32, 1. Τοῦ περιβόλου δὲ τοῦ ἱεροῦ θέατρον ἔχεται θέας ἄξιον· ἐπαναβάντι δὲ ἐκ τοῦ περιβόλου . . . Διονύσου δὲ ἄγαλμα ἐνταῦθα Κνιδίων ἐστὶν ἀνάθημα. Στάδιον δέ σφισιν ἀνωτάτω τῆς πόλεως τοῦτό ἐστιν.

Συμπληρωτέον καὶ διορθωτέον ὧδε·

Τοῦ περιβόλου δὲ τοῦ ἱεροῦ θέατρον ἔχεται θέας ἄξιον. Διονύσου δὲ ἄγαλμα ἐνταῦθα Κνιδίων ἐστὶν ἀνάθημα. Ἐπαναβάντι δὲ ἐκ τοῦ περιβόλου ⟨εὑρήσεις ἕτερον οἰκοδόμημα⟩. Στάδιον δέ σφισιν ἀνωτάτω τῆς πόλεως τοῦτό ἐστιν.

Αὐτ. 32, 2, 3 σπηλαίων δὲ ὧν εἶδον θέας ἄξιον μάλιστα ἐφαίνετο ⟨τοῦτο⟩ εἶναί μοι.

Οὕτω συμπληρωτέον.

Αὐτ. 32, 5, 7. Ἀπὸ δὲ τοῦ Κωρυκίου χαλεπὸν ἤδη καὶ ἀνδρὶ εὐζώνῳ πρὸς τὰ ἄκρα ἀφικέσθαι τοῦ Παρνασοῦ· τὰ

δὲ νεφῶν τέ ἐστιν ἀνωτέρω [τὰ ἄκρα] καὶ αἱ Θυιάδες ἐπὶ τούτοις τῷ Διονύσῳ καὶ τῷ Ἀπόλλωνι μαίνονται.

Ἔκβαλε τὸ σχόλιον.

Αὐτ. 32, 9, 13. Τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ περὶ τεσσαράκοντα ἀπέχει σταδίους περίβολος καὶ ἄδυτον ἱερὸν Ἴσιδος.

Γραπτέον· Τοῦ δὲ Ἀσκληπι⟨εί⟩ου ἀντὶ τοῦ δὲ Ἀσκληπιοῦ.

Αὐτ. 34, 4, 7. ἡ δὲ ὁδὸς ἐπὶ ⟨τοῦτο⟩ τοσοῦτον ἀναντεστέρα ὡς ἀνιᾶν τε μηδὲν καὶ λεληθέναι μᾶλλον αὐτῆς τὸ ἄναντες.

Οὕτω συμπληροῦμεν.

Αὐτ. 36, 3, 6. Κεῖται μὲν δὴ ἡ πόλις κατὰ Μεδεῶνος τὰ ἐρείπια· ἐδήλωσα δὲ ἀρχομένης τῆς ἐς Φωκέας ⟨ἱστορίας τὴν πόλιν ταύτην ὅτι κατεσκάφη διὰ τὸ⟩ ἐς τὸ ἱερὸν ἀσεβῆσαι τὸ ἐν Δελφοῖς.

Οὕτω δύναται νὰ συμπληρωθῇ τὸ χάσμα· πρβ. 10. 3, 2.

Αὐτ. 37, 5, 7. οἱ μὲν ὑπὸ ἀπαύστου τῆς διαρροίας ἐξέλιπον [οἱ ἐπὶ τοῦ τείχους] τὴν φρουράν.

Ἔκβαλε τὸ σχόλιον.

Αὐτ. 38, 2. ὁ δὲ τὸν ἀσφόδελον φύεσθαι πολὺν καὶ ἀνθοῦντα ⟨ἀοίκητον ποιεῖν τὴν χώραν⟩ ὑπὸ τῆς ὀσμῆς.

Οὕτω συμπληρωτέον τὸ χάσμα.

Αὐτ. 38, 2, 7. οἵτινες δὲ θεῶν εἰσιν οἱ Ἄνακτες παῖδες, οὐ κατὰ ταὐτά ἐστιν εἰρημένον, ἀλλὰ ⟨οἱ μὲν⟩ εἶναι Διοσκούρους, οἱ δὲ Κούρητας, οἱ δὲ πλέον τι ἐπίστασθαι νομίζοντες Καβείρους λέγουσι.

Ἀναγκαῖον τὸ ἐκπεσὸν οἱ μέν.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΡΩΜΑΪΚΑ

ΚϚʹ.

Πασίγνωστον εἶναι ὅτι ἐν τῷ τελευταίῳ τῆς ἐλευθέρας τῶν Ῥωμαίων πολιτείας αἰῶνι τρεῖς διεκρίνοντο ἐν Ῥώμῃ κοινωνικαὶ τάξεις, ἡ Συγκλητική, ἥτις περιελάμβανε πάντας τοὺς ἐν τῇ συγκλήτῳ ἑδρεύοντας καὶ τοὺς τούτων υἱούς, ἡ ἱππάς, ἥτις περιελάμβανε τοὺς ἄλλους εὐπόρους πολίτας τοὺς ὑπὲρ τὰς 10 μυριάδας δραχμῶν τετιμημένους, καὶ τέλος ὁ λοιπὸς ὅμιλος τῶν ἧττον εὐπόρων πολιτῶν. Τούτων τῶν τάξεων ἡ μὲν πρώτη διεκρίνετο ἀνέκαθεν καὶ ὡς πολιτικὴ τάξις ἅτε μόνη ἐπιτετραμμένη δημόσιά τινα λειτουργήματα καὶ ἐξαιρέτων τινῶν τιμῶν ἀπολαύουσα. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν τοῦ Γαΐου Γράγχου χρόνων παρὰ ταύτην τὴν πολιτικὴν τάξιν ἐνεκρίθη ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ἑτέρα πρόκριτος τάξις, ἡ ἱππάς, ἥτις ὡσαύτως ἐπλεονέκτει τῶν λοιπῶν πολιτῶν, τῶν εἰς μηδετέραν τῶν εἰρημένων τάξεων τελούντων, τοῦτο μὲν ἅτε ἐπιτετραμμένη δημοσίαν τινὰ λειτουργίαν, ἧς ἐκεῖνοι ἀπεκλείοντο, τοῦτο δὲ ὡς ἀπολαύουσα ἐξαιρέτων τινῶν τιμῶν. Ἦτο δέ, ὡς γνωστόν, ἡ δημοσία λειτουργία, ἧς ὁ πολὺς ὅμιλος ἦτο ἀποκεκλεισμένος, ἡ δικαστική, ἣν μέχρι μὲν τῶν τοῦ Γράγχου χρόνων μόνοι οἱ συγκλητικοὶ ἤσκουν, τὸ ἐντεῦθεν δὲ μέχρι μέν τινος μόνοι οἱ ἱππεῖς, ὕστερον δὲ μετὰ τῶν συγκλητικῶν καὶ τρίτης τινὸς τάξεως πολιτῶν, οἵτινες ἐκαλοῦντο tribuni aerarii, καὶ οἱ ἱππεῖς. Αἱ δὲ ἐξαίρετοι τῶν ἱππέων τιμαὶ ἦσαν ἄλλαιτε καὶ μάλιστα τὸ ἐν ἰδίῳ τόπῳ θεᾶσθαι τὰ δημόσια θεάματα, οἷος ἦν ἐν τῷ θεάτρῳ ὁ ὑπὸ τῶν πρώτων δεκατεσσάρων ξύλων κατεχόμενος, οἱ XIV ordines. Ζητεῖται νῦν ἂν ἅπαντες οἱ τὴν κοινωνικὴν τῶν ἱππέων τάξιν, τὸν ordinem equestrem ἀποτελοῦντες, τ. ἔ. ἅπαντες οἱ ὑπὲρ τὰς 10κις μυρίας δραχμὰς τετιμημένοι, ἀνῆκον εἰς τὴν δευτέραν πολιτικὴν τάξιν, τὴν ἰδίας ἐν τῇ πολιτείᾳ λειτουργίας ἐπιτετραμμένην καὶ ἐξαιρέτων τιμῶν ἀπολαύουσαν.

Μέχρι μὲν τῶν ἐσχάτων χρόνων ἐκράτει ἡ δόξα, ὅτι ἅπαντες οἱ τὸ

ἱππικὸν τίμημα τετιμημένοι ἐπίτιμοι πολῖται μετεῖχον τῶν τῇ δευτέρᾳ πολιτικῇ τάξει προςηκόντων ἐν τῇ πολιτείᾳ πλεονεκτημάτων καὶ ἐξαιρέτων τιμῶν.

Ἀλλ' οὐ πρὸ μικροῦ ἡ δόξα αὕτη ἀπεδοκιμάσθη, νέα δὲ τοῦ προκειμένου ζητήματος λύσις προετάθη, καθ' ἣν οὐχὶ πάντες οἱ τὸ ἱππικὸν τίμημα τετιμημένοι, ἀλλὰ τμῆμά τι τούτων, οἱ τοὺς 18 ἱππικοὺς λόχους τῆς τῷ Σερουΐῳ Τυλλίῳ ἀποδιδομένης πολιτικῆς τε καὶ στρατιωτικῆς τῶν Ρωμαίων συντάξεως ἀποτελοῦντες, οἱ equites equo publico, οἱ ἄλλως equites illustres καλούμενοι (1), οὗτοι μόνοι ἀπετέλουν τὴν πολιτικὴν τῶν ἱππέων τάξιν, εἰς ἣν ἀνῆκον τὰ προειρημένα ἐν τῇ πολιτείᾳ πλεονεκτήματα καὶ αἱ ἐξαίρετοι τιμαί (2).

Ἡ γνώμη αὕτη καθ' ἑαυτὴν θεωρουμένη πολὺ ἔχει τὸ πιθανόν, διότι τί πιθανώτερον ἢ ὅτι οἱ πολῖται ἐκεῖνοι οἱ ἐν τῷ πολιτικῷ καλουμένῳ στρατεύματι ἰδίαν ἀποτελοῦντες μοῖραν, τοὺς ἱππικοὺς λόχους, καὶ ἄλλως ἐν τῇ πολιτείᾳ ἰδίαν ἀπετέλουν τάξιν. Διὰ τοῦτο ἄσμενοι θὰ ἀπεδεχόμεθα αὐτήν, ἂν μὴ ὑπῆρχον ἰσχυροὶ λόγοι ἀναγκάζοντες ἡμᾶς νὰ ἐμμείνωμεν τῇ καθεστώσῃ ὑπολήψει, καθ' ἣν οἱ Gracchani equites, τ. ἐ. οἱ διὰ τῆς τοῦ Γ. Γράγχου μάλιστα νομοθεσίας εἰς ἰδίαν πρόκριτον ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξιν διακριθέντες ἱππεῖς, ἦσαν οὐχὶ μόνοι οἱ τοὺς 18 ἱππικοὺς λόχους ἀποτελοῦντες 1800 ἱππεῖς, ἀλλ' ἅπαντες οἱ τὸ ἱππικὸν τίμημα ἔχοντες ἐπίτιμοι πολῖται. Τὰ τεκμήρια ταῦτα τὰ πείθοντα ἡμᾶς τοῦτο εἰσὶ τάδε.

1ον Οἱ 18 ἱππικοὶ λόχοι πλὴν ἴσως τῶν ἐν αὐτοῖς συγκλητικῶν, οὓς ὅμως ὁ Γράγχος ἀπέκλεισε τοῦ δικάζειν, ἀπετελοῦντο ἐκ νεωτέρων, adulescentulorum (Q. Cic. pet. cons. 33), οἵτινες δὲν ἦσαν ἐπιτήδειοι νὰ δικάζωσι σπουδαιοτάτας δίκας, οἷαι ἦσαν αἱ τοὺς ἄρξαντας εὐθύνουσαι, ὧν μάλιστα δικῶν ἕνεκα ὁ Γράγχος μετήνεγκεν ἐκ τῶν συγκλητικῶν ἐπὶ τοὺς ἱππέας τὰ δικαστήρια. Δὲν εἶναι ἄρα πιθανὸν ὅτι ὁ Γράγχος ἐκ μόνων τοιούτων νεανίσκων ἀπετέλεσε τὰ νέα δικαστήρια.

2ον Οἱ 18 ἱππικοὶ λόχοι ἅτε ὑπὸ τῶν τιμητῶν ἑκάστοτε συμπληρούμενοι συνέκειντο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ νεανίσκων εἰς τοὺς ἀριστοκρατικοὺς ἀνηκόντων οἴκους. Εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ δικαστικὸς

(1) Δίων Κάσσιος (74, 4) καλεῖ αὐτοὺς ἐλλογίμους.

(2) Mommsen R. Str. III³ σ. 521 καὶ 530.

τοῦ Γράγχου νόμος, ὁ τῆς ἀριστοκρατίας τὴν δύναμιν προωρισμένος νὰ συντρίψῃ, παρεδίδου τὰ δικαστήρια τοῖς νεωτάτοις καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὑβριστοτάτοις τῶν ἀριστοκρατικῶν;

3ον Ὁ Ἀππιανὸς τοὺς Γραγχείους δικαστὰς δηλῶν λέγει (Ἐμφ. Α, 22) τοὺς καλουμένους ἱππέας. Τὴν φράσιν ταύτην ἐν ἑτέρῳ χωρίῳ μεταχειρίζεται πρὸς δήλωσιν οὐχὶ τῶν 1800 ἐκείνων ἱππέων, ἀλλ' ἁπάντων τῶν ἐχόντων τὸ ἱππικὸν τίμημα. Λέγει δηλ. (Αὐτ. 103) ὅτι ὁ Σύλλας ἀνεῖλεν «ἀπὸ τῶν καλουμένων ἱππέων δισχιλίους καὶ ἑξακοσίους».

4ον Τέλος περίεργος εἶναι καὶ ἡ σύμπτωσις, καθ' ἣν ὅτε Κικέρων (Verr. Act. I, § 38) καὶ ὁ Τάκιτος (Ann. XII, 60) περὶ τῶν Γραγχείων δικαστῶν λόγον ποιούμενοι καλοῦσιν αὐτοὺς equestrem ordinem, τ. ἔ. τοῦτ' αὐτὸ τὸ ὄνομα, ᾧ χρῆται ὁ Κόϊντος Κικέρων (pet. cons. § 33) ἵνα διακρίνῃ τὴν ὅλην τάξιν τὴν περιλαμβάνουσαν ἅπαντας τοὺς τὸ ἱππικὸν τίμημα ἔχοντας πολίτας τῶν κυρίως ἱππέων τῶν εἰς τοὺς 18 ἱππικοὺς λόχους ἀνηκόντων.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι τὸ κυριώτατον ἐν τῇ πολιτείᾳ προτέρημα τῆς ἱππάδος τάξεως, ἡ τοῦ δικάζειν ἐξουσία, ἀνῆκεν οὐχὶ εἰς μόνους τοὺς τῶν 18 λόχων ἱππέας, ἀλλ' εἰς ἅπαντας τοὺς τὸ ἱππικὸν τίμημα ἔχοντας ἐπιτίμους πολίτας.

Καὶ τῶν τιμῶν δέ, δι' ὧν ἐν τῇ πολιτείᾳ διεκρίνετο ἡ ἱππάς, ἡ κυριωτάτη, ἡ τοῦ θεᾶσθαι ἐν τοῖς δέκα καὶ τέσσαρσι πρώτοις ξύλοις, ἀνῆκεν οὐχὶ εἰς μόνους τοὺς τῶν 18 λόχων ἱππέας, ἀλλ' εἰς ἅπαντας τοὺς τὸ ἱππικὸν ἔχοντας τίμημα. Τοῦτο δηλοῖ σαφῶς ὁ Ὁράτιος λέγων (Epist. I, 1, 58):

Si quadringentis sex septem milia desunt, plebs eris;
.....Roscia, dic sodes, melior an puerorumst?

καὶ κατωτέρω

rem facias rem,
Si possis, recte, si non, quocumque modo rem,
ut propius spectes lacrimosi poemata Pupi.

Ταῦτα λέγων ὁ ποιητὴς δηλοῖ ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ τῶν 40κις μυρίων σηστερτίων τίμημα, τ. ἔ. τὸ ἱππικόν, ἀπαιτεῖται ἵνα τις ἀξιωθῇ τῆς ἐν θεάτρῳ προεδρίας. Τοῦτ' αὐτὸ δηλοῖ καὶ ὁ Σουητώνιος, καθ' ὃν (Aug. 40) ὁ Αὔγουστος ἀπεφήνατο ὅτι δὲν εἶναι ἄξιοι ποινῆς οἱ θεώμενοι

μὲν ἐν τοῖς XIV, μὴ ἔχοντες δὲ τὸ ἱππικὸν τίμημα, ἐάνποτε εἴτε αὐτοί, εἴτε οἱ γονεῖς αὐτῶν ἔσχον αὐτό, ὅθεν σαφέστατον γίνεται ὅτι μόνος ὅρος τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν τῷ θεάτρῳ προεδρίας ἦτο τὸ τίμημα.

Τοῖς εἰρημένοις προσθετέον καὶ τοῦτο τὸ γενικώτερον ἐπιχείρημα, ὅτι δηλ. οἱ ὑπὸ τοῦ Γράγχου τεθεραπευμένοι ἱππεῖς ἦσαν πάντως οἱ αὐτοί, οὓς ὁ τὴν ὅλως ἀντίθετον τῷ Γράγχῳ πολιτείαν ζηλώσας Σύλλας ἐκ παντὸς τρόπου ἐκάκωσεν. Ἀλλ' ὁ Σύλλας, ὡς πολλαχόθεν γινώσκομεν, οὐχὶ τοὺς τῶν ἱππικῶν λόχων ἀριστοκρατικοὺς νεανίσκους, ἀλλὰ τὸ πολὺ πλῆθος τῶν πολυχρημάτων πολιτῶν τῶν ἔξω τῆς συγκλητικῆς τάξεως ὄντων ἐμίσει καὶ τούτων τὴν δύναμιν, ὡς ἠδύνατο, ἐκόλουε. Οὗτοι λοιπὸν ἦσαν καὶ οἱ διὰ τοῦ δικαστικοῦ νόμου τοῦ Γ. Γράγχου εἰς ἰδίαν πρόκριτον ἐν τῇ πολιτείᾳ τάξιν ἀναχθέντες.

ΚΖ'.

Κατὰ Κάσσιον Δίωνα (ΝΔ' 36) τῷ 11 π.Χ. ἔτει ἐν Ῥώμῃ «τοῖς » ταμίαις τὰ δόγματα τὰ ἑκάστοτε γιγνόμενα διὰ φυλακῆς ποιεῖσθαι » ἐκελεύσθη· ἐπειδὴ οἵτε δήμαρχοι καὶ οἱ ἀγορανόμοι οἱ πρότερον αὐ- » τὰ ἐπιτετραμμένοι διὰ τῶν ὑπηρετῶν τοῦτο ἔπραττον καί τις ἐκ » τούτου διαμαρτία καὶ ταραχὴ ἐγένετο».

Τὸ χωρίον τοῦτο πολλὰ παρέχει πράγματα τοῖς περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς τῶν Ῥωμαίων πολιτείας ἀσχολουμένοις. Διότι ζητεῖται πρῶτον, πῶς, ἀφ' οὗ εἶναι πολλαχόθεν γνωστὸν ὅτι οἱ ταμίαι καὶ ἀνέκαθεν ἦσαν καὶ διετέλεσαν ἀεὶ ὄντες φύλακες τῶν ἐν τῷ μεγίστῳ καὶ κυριωτάτῳ τῆς πόλεως γραμματοφυλακίῳ, τῷ ἐν τῷ ταμιείῳ ἀποκειμένῳ, δημοσίων γραμμάτων, νῦν πρῶτον ἐπιτρέπονται τὴν τῶν δογμάτων φυλακήν. Ἔπειτα δὲ ἀπορεῖται πῶς οἱ δήμαρχοι ἦσαν γραμματοφύλακες τῆς πόλεως. Πρὸς λύσιν τῆς προτέρας τῶν ἀποριῶν τούτων δέχονται ὅτι οἱ ἀγορανόμοι, καὶ μάλιστα οἱ ἐπιφανέστεροι τούτων, οἱ aediles curules, συνεπεστάτουν τοῖς ταμίαις τῶν ἐν τῷ ταμιείῳ ἀποκειμένων δημοσίων γραμμάτων, ταύτην δὲ τὴν συνεπιστασίαν ἀφαιρεθέντων αὐτῶν τῷ 11 π. Χ. ἀπέβησαν οἱ ταμίαι οἱ μόνοι τῶν δημοσίων γραμμάτων φύλακες. Τοῦτο δέ, λέγουσι, δηλοῖ τὸ τοῦ Δίωνος: «τοῖς ταμίαις διὰ φυλακῆς ποιεῖσθαι ἐκελεύσθη».

Πρὸς ταῦτα ἀντιπαρατηροῦμεν πρῶτον μὲν ὅτι περὶ μόνων τῶν

ἐπιφανεστέρων ἀγορανόμων εἶναι μεμαρτυρημένον ὅτι συνεπεμελοῦντο τοῖς ταμίαις τῶν δημοσίων γραμμάτων, καὶ οὗτοι δὲ ἐξ ἀσφαλῶν τεκμηρίων συνάγεται ὅτι ἤδη ἐν τοῖς τελευταίοις τῆς ἐλευθέρας πολιτείας χρόνοις ἦσαν ἀφῃρημένοι τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην ἐπιτετραμμένην ἤδη μόνοις τοῖς ταμίαις, ὥςτε καθ' ὃν χρόνον ἐγένετο τὸ ὑπὸ τοῦ Δίωνος ἱστορούμενον, ἦτο ἤδη τὸ ἐν τῷ ταμιείῳ γραμματοφυλάκιον μόνοις τοῖς ταμίαις ἐπιτετραμμένον. Πῶς λοιπὸν λέγει ὁ Δίων ὅτι τότε πρῶτον «τοῖς ταμίαις τὰ δόγματα διὰ φυλακῆς ποιεῖσθαι ἐκελεύσθη»; Ἔπειτα δὲ παρατηροῦμεν ὅτι διὰ τῆς προειρημένης ἐξηγήσεως δὲν ἑρμηνεύεται ἡ τῶν δημάρχων μνεία, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ ἐν τῷ ταμιείῳ γραμματοφυλακίου, εἰς ὃ οὐδεμίαν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν οἱ δήμαρχοι εἴςοδον.

Καθ' ἡμᾶς τὸ πρᾶγμα ἔχει ὧδε: Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἀπὸ τοῦ 449 π. Χ. ἀντίγραφον ἐπίσημον τῶν κεκυρωμένων συγκλητικῶν δογμάτων εἰςήγετο καὶ εἰς τὸ τῆς Δήμητρος ἱερόν, οὗ τὴν ἐπιμέλειαν εἶχον οἱ aediles plebis οἱ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καλούμενοι δημοτικοὶ ἀγορανόμοι. Αἴτιον τούτου ἦτο ὅτι τὰ Συγκλητικὰ δόγματα τότε μόνον ἦσαν κύρια, ἐὰν μηδεὶς ἐνίστατο τῶν δικαιουμένων τοῦτο ποιεῖν ἀρχόντων. Ἦσαν δ' οἱ μάλιστα καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀσκοῦντες οἱ δήμαρχοι. Διὰ τοῦτο τούτοις μάλιστα διέφερεν ὅπως μηδὲν δόγμα εἰςάγηται εἰς τὸ δημόσιον γραμματοφυλάκιον, πρὶν βεβαιωθῇ ὅτι πρὸς τοῦτο δὲν ἦτο γεγενημένη ἔνστασις. Ἐπειδὴ δὲ τὰ εἰς τὸ ἐν τῷ δημοσίῳ ταμιείῳ γραμματοφυλάκιον εἰςαγόμενα δόγματα δὲν ἠδύναντο οἱ δήμαρχοι νὰ ἐξελέγξωσι, κατέστη ἀναγκαῖον, ἵνα ἑκάστου τῶν εἰς τὸ ταμιεῖον εἰςαγομένων δογμάτων ἀντίγραφον εἰςάγηται καὶ εἰς τὸ ἐν τῷ τῆς Δήμητρος ἱερῷ γραμματοφυλάκιον, οὗ ἐπεμελοῦντο μὲν οἱ aediles plebis ἐπεστάτουν δ' ὅμως καὶ οἱ ἁπάντων τῶν τῆς πληθύος πραγμάτων προστάται, οἱ δήμαρχοι. Οὕτω μόνον εἶναι δυνατὸν νὰ νοηθῇ ὁ λόγος, δι' ὃν τῷ 449 π. Χ., καθ' ἃ εἴρηται, ἐνομοθετήθη ἵνα τὰ δόγματα εἰςάγωνται καὶ εἰς τὸ τῆς Δήμητρος ἱερόν.

Οὕτω λοιπὸν παρὰ τὸ μέγα τῆς ὅλης πόλεως γραμματοφυλάκιον τὸ ἅπαντα τὰ δημόσια γράμματα περιέχον, τὸ ἐν τῷ ταμιείῳ, ὑπῆρχε καὶ δεύτερον, ἐν ᾧ μόνα τὰ συγκλητικὰ δόγματα περιείχοντο, οὗ τὴν ἐπιμέλειαν εἶχον οἱ ἀγορανόμοι τῶν δημάρχων ἐπιστατούντων. Τοῦτο λοιπὸν τὸ γραμματοφυλάκιον κατηργήθη τῷ 11 π. Χ. ἔτει,

οὗ γενομένου μόνον γραμματοφυλάκιον τῆς πόλεως ἀπελείφθη τὸ ἐν τῷ ταμιείῳ, μόνοι δὲ γραμματοφύλακες τῆς πόλεως ἀπέβησαν οἱ ταμίαι. Τοῦτο δὲ νοεῖ λέγων ὁ Δίων ὅτι «τοῖς ταμίαις τὰ δόγματα τὰ ἑκάστοτε γιγνόμενα διὰ φυλακῆς ποιεῖσθαι ἐκελεύσθη».

Ἐνταῦθα, ἐάν τις ἐρωτήσῃ διὰ τί ἐν τοῖς τότε χρόνοις οἱ δήμαρχοι καὶ οἱ ἀγορανόμοι ἀπέβησαν ἀμελεῖς τῶν δογμάτων φύλακες, ἀποκρινόμεθα τὸ ἐρωτώμενον λέγοντες ὅτι καταλυθείσης τῆς ἐλευθέρας πολιτείας ἡ δημαρχία ἀπέβαλεν ἔργῳ τὰ κυριώτερα μέρη τῆς ἑαυτῆς ἐξουσίας. Ἓν τούτων ἦτο καὶ τὸ πρὸς τὰ τῆς Συγκλήτου δόγματα ἐνίστασθαι, ὃ οἱ δήμαρχοι ἐν τοῖς τότε χρόνοις, εἴποτε ἐποίησαν, οὐχὶ αὐτοβούλως, ἀλλὰ πάντως κατὰ γνώμην τοῦ αὐτοκράτορος ἐποίησαν. Διὰ τοῦτο οἱ δήμαρχοι ἐν τοῖς τότε χρόνοις οὐδένα λόγον ἔτι εἶχον, ἵνα ἐπιτηρῶσιν ὅπως μηδὲν τῶν συγκλητικῶν δογμάτων, ὧν ἡ κύρωσις δὲν ἀνῆκεν ἔτι εἰς αὐτούς, παραχαράττηται.

ΣΠΥΡ. ΒΑΣΗΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΕΩΤΑΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΤΩΝ

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ ΣΥΜΠΟΣΙΑΚΩΝ

(Συνέχεια. Ἴδε Ἀθηνᾶς Τόμ. Ι', σελ. 469-482).

Σελ. (Βερναρδ.) 4, 7 (613 Β): «Εὖγ', εἶπε, νὴ τὸν Διόνυσον, ἐξώμνυτο τὸν λόγον, εἰ τοιαύτας ἔμελλε περαίνειν περιόδους, αἷς ἔμελλε Χαρίτων ἀνάστατον γενήσεσθαι συμπόσιον».

Ὁ Βερναρδάκης ἐρωτᾷ εἰ γραπτέον: τὸ συμπόσιον. Τότε ἡ σύνταξις ἔσται: «τὸ συμπόσιον ἔμελλε γενήσεσθαι ἀνάστατον Χαρίτων». Ἀλλὰ τί σημαίνει: γίνομαι ἀναστατός τινος; ἢ ὑπὸ τίνος ἐλέχθη ποτὲ τὸ τοιοῦτο; Φανερὸν εἶναι ὅτι ἡ σύνταξις ἔχει ὧδε: «αἷς ἔμελλε Χαρίτων συμπόσιον γενήσεσθαι ἀνάστατον = δι' ὧν θὰ

ἐγίνοντο ἀνάστατοι, θὰ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν συμποσιάζουσαι Χάριτες, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἄνθρωποι χαρίεντες καὶ ἀστεῖοι».

42, 19 (627 A): «τοῦτο γ', εἶπε, τῶν γεωδῶν Ἀριστοτέλης πάλαι διαλέλυκε».

Τὸ τῶν γεωδῶν ἑρμηνεύει ὁ Βερναρδ. *ex terrestibus quaestionibus*. Κατὰ ταῦτα, ἐπειδὴ μικρὸν κατωτέρω κεῖται: «τῇ θαλάττῃ τὸ παχὺ καὶ γεῶδες ἐνδιέσπαρται», δυνάμεθα τὰς *quaestiones terrestres* νὰ ὀνομάσωμεν οὐ μόνον γεώδεις, ἀλλὰ καὶ παχείας!!!

45, 11 (628 A): «τῇ Λεοντίδι (sic) φυλῇ τὸν χορὸν **διατάξας** ἐνίκησε».

Ἐπειδὴ ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἦν καὶ ὁ τὸν χορὸν διδάσκων, δι' ὃ καὶ διδάσκαλος ἐκαλεῖτο, ἤκασεν ὁ Doehner διδάξας. Ἀλλ' ὁ ἐκδότης εὑρίσκει τὸ διατάξας ὀρθὸν παραπέμπων εἰς Ἀθηναίου 453 c, ἔνθα κεῖνται τάδε: «ὁ δὲ Ἀθηναῖος Καλλιὰς ἐποίησε τὴν καλουμένην γραμματικὴν θεωρίαν οὕτω **διατάξας**: πρόλογος μὲν αὐτῆς ἐστι κτέ. ὁ χορὸς δὲ...ἐστι.. μεμελοποιημένος...τόνδε τὸν τρόπον κτέ....καὶ μετὰ τὸν χορὸν εἰσάγει πάλιν κτέ.». Ἀλλ' ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἀθηναίου ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν μερῶν τῆς καλουμένης γραμματικῆς θεωρίας, οὐχὶ περὶ μερῶν χοροῦ. Ὥστε frontibus adversis pugnantia composuit ἡμῖν ὁ βέλτιστος ἐκδότης. Ὡς ἀληθῶς ὅμοιον τῷ πλουταρχείῳ χωρίῳ εἶναι ἕτερον τοῦ Ἀθηναίου χωρίον, ὃ ἠγνόει ὁ ἐκδότης, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι προςφυεστάτη εἶναι ἡ τοῦ Doehner εἰκασία, ἣν ὁ Βερν. ἀποδοκιμάζει. Τὸ χωρίον τοῦ Ἀθηναίου ἔχει ὧδε (456 f): «λέγεται δὲ ἐν τῇ Καρθαίᾳ διατρίβοντ' αὐτὸν (=τὸν Σιμωνίδην) διδάσκειν τοὺς χορούς».

64, 20 (634 D): «οἰομένου γὰρ αὐτὸν ἐξελέγχειν τοῦ Φιλίππου **περὶ** κρουμάτων καὶ ἁρμονιῶν».

Ἡ περὶ ἔχει κάλλιστα δηλοῦσα «προκειμένου» ἢ «τοῦ λόγου ὄντος περὶ κρουμάτων καὶ ἁρμονιῶν». Ὁμοίως δὲ συντάσσεται τὸ ἐλέγχειν τῇ περὶ προθέσει ἐν Ἀριστοφάνους Πλούτῳ 574 Bergk: «καὶ σύ γ' ἐλέγξαι μ' οὔπω δύνασαι περὶ τούτου». Ἀλλ' ὁ ἐκδότης καὶ τοῖς ὁμαλωτάτοις προςκρούων ἐρωτᾷ εἰ μεταγραπτέον «διαφερομένου περί»! Τὰ τοιαῦτα ἀναμιμνήσκουσιν ἡμᾶς τὰς τοῦ μακαρίτου Δούκα εἰς Θουκυδίδην σημειώσεις.

76, 3: «οὔτε γὰρ δρόμον οὔτε πυγμὴν. . .διαπονοῦσιν, ἀλλὰ πάλης καὶ παγκρατίου τὸ περὶ τὰς κυλίσεις».

Ὡς ἔχει νῦν τὸ χωρίον συντακτέον: «πάλης τὸ περὶ τὰς κυλίσεις», ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι τὸ περὶ τὰς κυλίσεις, εἶναι μέρος τῆς πάλης, ὅπερ δύναται νὰ ἀποσπασθῇ τῶν λοιπῶν αὐτῆς μερῶν καὶ νὰ ἀσκῆται μόνον! ! Ἀλλὰ τοῦτο δύναται νὰ πιστεύῃ μόνος ὁ ἐκδότης, πᾶς δὲ τις ἄλλος θὰ ἀκολουθήσῃ τῷ Wyttenbach γράφοντι πάλην. Τοῦ παγκρατίου τὸ περὶ τὰς κυλίσεις εἶναι ἡ πάλη, ἥτις σὺν τῇ πυγμῇ ἀποτελεῖ τὸ παγκράτιον.

129, 7 (656 F): «τῶν ὑπνωτικῶν ἔνιοι λαβόντες ἐνδοτέρω τοῦ μετρίου θορυβωδέστερον διατίθενται, πλέον δὲ λαβόντες **ἔνιοι** καθεύδουσι».

Κατὰ ταῦτα τὸ ὑπνωτικὸν **ἄλλους μὲν** (ἔνιοι) ὀλίγον πινόμενον ταράττει, **ἄλλους δὲ** (ἔνιοι) πολὺ πινόμενον κοιμίζει. Οὕτως ἐκλαμβανομένου τοῦ χωρίου ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὑπνωτικοῦ ἐν δυσὶ διαφόροις κράσεσιν, οὐχὶ δὲ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ὀργανισμῷ. Ὥστε διὰ τούτων δὲν ἐπικυροῦνται, ὡς ἔδει, τὰ εὐθὺς πρόσθεν εἰρημένα περὶ τοῦ ἐλλεβόρου ὅτι ἐλάττων μὲν τοῦ μετρίου διδόμενος ταράττει, πλεονάζων δὲ καθαίρει. Ταῦτα συνεὶς ὁ Reiske διέγραψε τὸ δεύτερον ἔνιοι, οὗ γενομένου ὁ λόγος εἶναι πάντοτε περὶ τῆς ἐν τοῖς αὐτοῖς ἀνθρώποις ἀντιθέτου ἐνεργείας τοῦ τε πολλοῦ καὶ τοῦ ὀλίγου ὑπνωτικοῦ. Ἀλλ' ὁ Βερναρδ. καίπερ διδαχθεὶς τὸ ἀληθὲς ὑπὸ τοῦ Reiske ὅμως ἐμμένει τῇ πλάνῃ.

162, 2: «τοὺς περὶ τὴν ἰχθυοπωλίαν ἀναδιδόντας ἑκάστοτε καὶ τοῦ κώδωνος ὀξέως ἀκούοντας».

Πρὸς τὸ ἀναδιδόντας παραβάλλει ὁ Βερναρδ. «neograecum ξεφυτρώνω». Ἀλλ' ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ κυρώσῃ δι' ἄλλων πλουταρχείων χωρίων τὴν ἀμετάβατον ταύτην χρῆσιν τοῦ ἀναδίδωμι.

182, 11: «ἐγίνοντο λόγοι περὶ τῶν ἐπιθέτων ἀγωνισμάτων ὡς ἀναιρετέα».

Τ. ἔ. περὶ τῶν ἐπιθέτων ἀγωνισμάτων ἐλέγετο ὡς ἀναιρετέα ἐστί. Πρβλ. Πλάτ. Λάχ. 182 D: «ἔστι . . χαλεπὸν λέγειν περὶ ὁτουοῦν μαθήματος ὡς οὐ χρὴ μανθάνειν» καὶ Πρωταγόραν παρὰ Διογ. Λαερτίῳ IX, 51: «περὶ τῶν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι εἴθ' ὡς εἰσὶν εἴθ' ὡς οὐκ εἰσίν».

Ἀλλ' ὁ Βερναρδ. ἀπορῶν ἐρωτᾷ εἰ μεταγραπτέον ἀναιρετέον!!!

208, 17: Ὁ Βερναρδ. γράφει τἄγαν ἀντὶ τοῦ ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τὸ ἄγαν. Ἀλλ' εὐθὺς κατωτέρω γράφει «καὶ **τὸ** ἔξωθεν καὶ **τὸ** ἄνωθεν». Κατὰ τίνα, πρὸς τῶν Μουσῶν, φωνητικὸν νόμον αὗται μὲν αἱ χασμωδίαι εἶναι ἀνεκταί, ἐκείνη δὲ οὐχί; Ὡσαύτως ἀνακολούθως γράφει ἀλλαχοῦ (79, 9) **τὸ** ἀνώτερον.

231, 11: «Θερμὸν εὐθὺς εἶναι τὸ θερμαῖνον ὑπολαμβάνοντες».

Οὕτως ἔγραψεν ὁ ἐκδότης κατὰ τὴν Basileensem. Ἀλλ' ἐν ταῖς σημειώσεσιν, ἐπειδὴ τἀντίγραφα ἔχουσι θερμαίνει, προτείνει νὰ γραφῇ: «θερμὸν . . εἶναι γ' ὃ θερμαίνει ὑπολαμβάνοντες», οὕτω δ' εἰσάγει χασμωδίαν αὐτὸς ὁ τῆς χασμωδίας ἀμείλικτος διώκτης καὶ διὰ παραδιορθώσεων αἴρων ἄλλας ὁμοίας χασμωδίας, οἷον σελ. 359, 13 ἔνθα ἀντὶ τοῦ: «παρὰ Δημητρίῳ τῷ βασιλεῖ **ἀ**πρόθυμος ὢν ᾄδειν» γράφει «**μὴ** πρόθυμος ὢν κτέ.!!!

281, 2 (708 E): προτείνων νὰ γραφῇ δ' εἰκὸς εἶναι ἀντὶ τοῦ εἶναι δεικνύει ὁ ἐκδότης ὅτι δὲν ἐνόησε τὴν τοῦ χωρίου σύνταξιν, ἣν θὰ διδαχθῇ, ἐλπίζομεν, ἐκ τῶν ἐν Ἀθηνᾶς τόμῳ Ι', σελ. 145 γεγραμμένων.

300, 24: «οὕτως ἄοινος ἀεὶ μέθη καὶ σκυθρωπὴ ταῖς τῶν ἀπαιδεύτων ἐνοικεῖ ψυχαῖς ἐπιταραττομένη ὑπ' ὀργῆς τινος ἢ δυσμενείας . . . . ὧν ὁ οἶνος ἀμβλύνων τὰ πολλὰ . . . ἁπλοῦς ποιεῖ καὶ ἀπανούργους κτέ.».

Τὸ ἐπιταραττομένη παρέχει καλλίστην ἔννοιαν. Ἐν ταῖς ψυχαῖς λέγει τῶν ἀπαιδεύτων ἐνυπάρχει διηνεκὴς μέθη, ἥτις συνήθως μὲν λανθάνει, ἐκδηλοῦται δέ, ἐξεγείρεται (ἐπιταράττεται) ἔκ τινος ἀφορμῆς, οἷον ὀργῆς, δυσμενείας κττ. Ἀλλ' ὁ Βερν. προτείνει νὰ γραφῇ ἐπιταραττομέναις, δι' οὗ αἴρεται μὲν ἡ χασμωδία, ἀλλ' αἴρεται ἅμα καὶ ὁ νοῦς τοῦ χωρίου. Παρατηρητέον δ' ὅτι ἀλλαχοῦ ὁ ἐκδότης τὴν αὐτὴν τῇ προκειμένῃ χασμωδίαν κατέλιπεν, ἐν 47, 1 (628 D): εἴτι καλὸν πρὸς δόξαν αὐτῇ ὑπῆρχεν. καίτοι ἠδύνατο νὰ ἄρῃ αὐτὴν εἴτε γράφων κατὰ τὸν Benseler αὐτῆς, εἴτε μετατιθεὶς τὸ αὐτῇ μετὰ τὸ καλόν.

326, 15 (725 B): «ἡ δὲ ψυχρότης . . συνέχειν δοκεῖ καὶ φυλάττειν ἕκαστον ἐν ᾧ πέφυκεν, οὐχ ἥκιστα δὲ τὸ ὕδωρ· ὕδατος γὰρ ἡ ψυχρότης σχετικόν ἐστι φύσει».

Ὁ ἐκδότης ὑποσημειοῦται: «ἥκιστα mei: μήκιστα?». Ἀλλ' ἡ ψυχρότης φυλάττει ἀεὶ τὸ ὕδωρ, ἅτε φύσει σχετικὴ οὖσα αὐτοῦ, οὐχὶ μήκιστα.

330, 14 (726 D): «ἐδόκει διὰ τὴν θερινὴν ὥραν ἄριστον ὠνομάσθαι, καθάπερ τὸ αὔριον».

Τὸ χωρίον ἐθεράπευσα ἤδη ἐν τόμ. Ι', σελ. 146 τῆς «Ἀθηνᾶς» γράψας αὔραν ἀντὶ τοῦ ὥραν. Κατ' εὐτυχῆ δὲ σύμπτωσιν ἐν τῷ αὐτῷ τῆς Ἀθηνᾶς τόμῳ (σελ. 201) τὴν αὐτὴν ἀπεφήνατο γνώμην περὶ τῆς διορθώσεως τοῦ χωρίου ὁ φίλος Παππαβασιλείου. Ἀλλ' ὁ Βερναρδάκης ἀεὶ ἀστοχῶν κινεῖ τὸ ὑγιῶς ἔχον αὔριον προτείνων νὰ γραφῇ ἀντ' αὐτοῦ δόρπον, ἀδυνατῶν νὰ νοήσῃ ὅτι ἐνταῦθα προτείνονται ἐτυμολογίαι τῶν λέξεων ἄριστον, δεῖπνον (1) κττ. τὸ δὲ δόρπον οὐδὲν ἔχει πρὸς τὴν ὥραν κοινὸν πλὴν τοῦ γράμματος ρ.

346, 1: «ὡς δὲ τοῖς τοῦ λόγου μορίοις . . . καινὸν ἐγγενᾶσθαι βαρβαρισμὸν ἢ σολοικισμὸν ἐξαίφνης δυνατόν ἐστιν, οὕτως αἱ τοῦ σώματος κράσεις ὡρισμένας ἔχουσι τὰς ὀλισθήσεις καὶ παραβάσεις κτέ.».

Ταῖς ὡρισμέναις παραβάσεσιν ἐναντίοι εἰσὶν οἱ καινοὶ σολοικισμοί. Πῶς λοιπὸν δύναται νὰ λεχθῇ λογικῶς ὅτι αἱ κράσεις τοῦ σώματος ἔχουσιν ὡρισμένας τὰς παραβάσεις **καθ' ὃν τρόπον** ἐν τοῖς τοῦ λόγου μορίοις κττ. γίνονται καινοὶ τ. ἔ. οὐχὶ ὡρισμένοι σολοικισμοί; Ὀρθῶς ἄρα ὁ Meziriac ἀντὶ τοῦ δυνατόν ἐστιν ἔγραψεν ἀδύνατόν ἐστιν, ἣν διόρθωσιν μνημονεύει μέν, ἀλλὰ δὲν ἐγκρίνει ὁ ἐκδότης.

365, 19 (738 F): «ἡ μὲν ἑξὰς ὑπὸ τῆς τετράδος, ἡ δὲ τριὰς ὑπὸ τῆς ὀγδοάδος πολλαπλασιασθεῖσα τὸ τῶν τεττάρων καὶ εἴκοσι παρέσχηκε πλῆθος».

Ὁ ἐκδότης ἐρωτᾷ εἰ γραπτέον παρεσχήκασι, νομίζων ὅτι δύο ὄντων τῶν ὑποκειμένων τοῦ κοινοῦ ῥήματος (ἡ μὲν ἑξάς, ἡ δὲ τριάς) ἀνάγκη τοῦτο νὰ τεθῇ κατὰ πληθυντικόν. Ἀλλ', ἐὰν τὰ μι-

(1) «Ἐκ τούτου καὶ τό: δεῖπνον καὶ τὸ ἄριστον ἀφ' ὅτου λάβοι τοὔνομα τὴν ζήτησιν παρέσχε . . . καὶ πιθανὸν ἐδόκει . . . καθάπερ καὶ τὸ αὔριον· τὸ δὲ δεῖπνον ὅτι τῶν πόνων διαναπαύει, εἰ μὴ νὴ Δία τὸ ἄριστον αὐτόθεν ἀπραγμόνως προσφερόμενοι καὶ ῥᾳδίως . . τὸ δὲ δεῖπνον ἤδη παρεσκευασμένον, ἐκεῖνο μὲν ῥᾷστον, τοῦτο δ' ὥσπερ διαπεπονημένον ἐκάλεσαν.

κρὸν ἀνωτέρω κείμενα ἀνεπόλει, θὰ ἐπείθετο ὅτι καὶ ἐνταῦθα κάλλιστα ἔχει ὁ ἑνικός. Οὕτω 364, 17 (738 E) κεῖται: «ἡ γὰρ ἐννεὰς δήπου ταῖς Μούσαις, ἡ δὲ ἑβδομὰς τῷ Μουσηγέτῃ προςκεκλήρωται» 365, 10: «τῶν αὖθις ἐφευρεθέντων Παλαμήδης τε πρότερος τέτταρα καὶ Σιμωνίδης αὖθις ἄλλα τοσαῦτα προςέθηκε». Ταῦτα λοιπὸν τὰ πρὸ ποδῶν παραδείγματα δὲν εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ ἀεὶ κομπάζων ὅτι ἠκρίβωσε τὴν τοῦ Πλουτάρχου λεκτικὴν συνήθειαν.

371, 9: «ἂν οὖν ταύτας ὑπεξελόμενος . . τὰς ἄλλας διαριθμῇς, αὐτὸ συμβαίνει, τὴν Αἴαντος εἰκοστὴν εἰς ὄψιν ἀφῖχθαι τοῦ Ὀδυσσέως».

Αὐτὸ συμβαίνει δηλοῖ: εἰς τοῦτο ἀκριβῶς τὸ ἐξαγόμενον καταλήγομεν. Οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη διορθώσεως. Καὶ ὅμως ὁ ἐκδότης ὑποσημειοῦται: «αὐτὸ] corruptum: αὖ aut αὖθις ταὐτό?». Ἀλλ' ἂν οὕτω γράψωμεν, τότε ὁ νοῦς ἔσται: πάλιν φθάνομεν εἰς τὸ αὐτὸ ἐξαγόμενον, εἰς ὃ δηλ. ἐφθάσαμεν δι' ἄλλου ἐπιλογισμοῦ. Ἀλλ' ἕτερός τις ἐπιλογισμὸς παρὰ τὸν προκείμενον δὲν ἐγένετο. Ὥςτε τί βούλεται τὸ **αὖ** (*aut* **αὖθις**) ταὐτό?

386,7 (745, E): «ἐνταῦθα δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀμυδρά τις οἷον ἠχὼ τῆς μουσικῆς ἐκείνης (=τῆς οὐρανίας) ἐξικνουμένη διὰ λόγων ἐκκαλεῖται καὶ ἀναμιμνήσκει τὰς ψυχὰς τῶν τότε· τὰ δ' ὦτα τῶν μὲν περιαλήλιπται καὶ καταπέπλασται σαρκίνοις ἐμφράγμασι καὶ πάθεσιν, οὐ κηρίνοις· ἣ δὲ δι' εὐφυίαν αἰσθάνεται καὶ μνημονεύει, καὶ τῶν ἐμμανεστάτων ἐρώτων οὐδὲν ἀποδεῖ τὸ πάθος αὐτῆς κτέ.».

Ὁ ἐκδότης ὑποσημειοῦται: «καὶ τῶν] malim τῶν, ut apodosis incipiat». Κατὰ ταῦτα ὁ νοῦς ἔσται: τῶν ἀκουουσῶν τῆςδε τῆς γηΐνης μουσικῆς, ἥτις εἶναι ἀπήχησις τῆς οὐρανίας, ψυχῶν, αἱ μὲν ἔχουσι τὰ ὦτα ὑπὸ τῶν παθῶν πεφραγμένα καὶ οὐδὲν ἄρα αἰσθάνονται, ὅσαι δὲ δι' εὐφυίαν αἰσθάνονται καὶ μνημονεύουσι τοῦ οὐρανίου βίου, τούτων τὸ πάθος εἶναι ἔρως σφοδρὸς τῶν ἐπάνω κτέ. Ἀλλ' ἐὰν αἱ εὐφυεῖς ψυχαὶ ἤδη μνημονεύωσι τοῦ οὐρανίου βίου, περιττὴ ἡ διὰ τῆς μουσικῆς ἀνάμνησις αὐτῶν (ἀναμιμνήσκει τὰς ψυχάς). Ἔπειτα πρὸς τὴν ἀναισθησίαν ἐκείνων τῶν ψυχῶν, εὐλόγως μὲν ἀντιτίθεται τὸ ὅτι αἱ εὐφυεῖς ψυχαὶ αἰσθάνονται, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ὅτι μνημονεύουσι. Διὸ καθ' ἡμᾶς μόνον τὸ αἰσθάνεται ἀνήκει εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς εὐφυοῦς ψυχῆς, τὸ δὲ μνημονεύει δηλοῖ τὸ ἀπο-

τέλεσμα τὸ ἐκ τοῦ αἰσθάνεσθαι τῆς ἀναμιμνησκούσης τῶν οὐρανίων τὰς ψυχὰς μουσικῆς. Κατὰ ταῦτα τὸ καὶ μνημονεύει ἀνήκει εἰς τὴν ἀπόδοσιν, τὸ δὲ μετὰ τοῦτο κόμμα μεταθετέον μετὰ τὸ αἰσθάνεται, ὧδε: «ἡ δὲ δι' εὐφυΐαν αἰσθάνεται, καὶ μνημονεύει καὶ τῶν ἐμμανεστάτων ἐρώτων οὐδὲν ἀποδεῖ τὸ πάθος αὐτῆς κτέ.». Τ. ἔ. αἱ μὲν ἄλλαι ψυχαὶ ἐκκεκωφωμέναι ὑπὸ τῶν παθῶν δὲν αἰσθάνονται τῆς μουσικῆς (καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐδὲν ἀναμιμνήσκει αὐτὰς αὕτη), ἐκείνη δέ, ἥτις δι' εὐφυΐαν αἰσθάνεται τῆς μουσικῆς, ὑφίσταται τὴν ἀναμνηστικὴν καὶ ἐκκλητικὴν αὐτῆς ἐνέργειαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν **καὶ** μνημονεύει τῶν ἐκεῖ **καὶ** ἐρᾷ αὐτῶν ἐμμανῶς.

Καταλεκτέον λοιπὸν καὶ τόδε τὸ χωρίον εἰς τἆλλα τὰ ἐν τῇδε τῇ ἐκδόσει οὐκ ὀλίγα, ἅτινα στίξεως μόνον ὀρθῆς χρῄζοντα, ἵνα κατανοηθῶσι, τὰ μὲν ἕνεκα κακῆς στίξεως ἀποβαίνουσιν ἐκ πρώτης ὄψεως ἀδιανόητα, τὰ δέ, ἵνα νοῦν τιν' ἔχωσιν, εἰσὶν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου παραδιωρθωμένα.

Ἀθήνησι 24 Φεβρουαρίου 1899

ΣΠΥΡ. ΒΑΣΗΣ

Διορθωτέα

Τόμ. Ι' σελ. 133 στ. 13 γρ.: ἔγραψεν ἐνταῦθα ὁ Πλούταρχος.

Αὐτ. σελ. 137 στ. 9: ἐξαλειπτέον τό: Καὶ ὁ Βιενναῖος κῶδιξ ἐνταῦθα σφάλλεται γράφων *ὑπέχει*.

Αὐτ. σελ. 471 σκ. 16 γρ. Εὐσέβιος ἀντὶ τοῦ Εὐστάθιος.

Αὐτ. σελ. 476 στ. 9 πρόσθες: Τὸ δὲ ἐν τῷ Βιενναίῳ κώδικι μετὰ τὸ ἔστι (sic) ἐκ δύο γραμμάτων χάσμα ἀναπληροῦται, ἐὰν γραφῇ, ὡς ἡμεῖς ἐγράψαμεν, ἔστιΝ. Ἐξιτήλου γενομένου τοῦ Ν ἐν τῷ ἀρχετύπῳ τοῦ Βιενναίου κώδικος ὁ τοῦτον γράψας ὑπέλαβεν ὅτι ἐν τῷ κενῷ χώρῳ ἦσαν πρότερον γεγραμμένα 2 γράμματα.

Σ. Β.

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΙΚΗΝ ΓΕΩΜΕΤΡΙΑΝ

Γενίκευσις τριῶν θεμελιωδῶν τύπων τοῦ κ. *Darboux* καὶ ἐφαρμογὴ αὐτῆς εἴς τε τοὺς τύπους τοῦ κ. *Schönflies* καὶ εἰς ἄλλους.

Α'. Γενίκευσις τῆς μεθόδου τῶν κ. Darboux καὶ Schônflies.

Τρία διαφορικὰ στοιχεῖα τῶν ἐπὶ ἐπιφανείας καμπύλων, ὡς γνωστόν, τὰ ἁπλούστατα πάντων, εἶναι ἡ κάθετος καμπυλότης, ἡ γεωδαισιακὴ καμπυλότης καὶ ἡ γεωδαισιακὴ στρέψις, ἃς πρῶτος ὁ O. Bonnet ἐθεώρησε*. Καὶ κάθετος μὲν καμπυλότης εἶναι ἡ προβολὴ τῆς καμπυλότητος τῆς καμπύλης ἐπὶ τὴν κάθετον τῆς ἐπιφανείας, γεωδαισιακὴ δὲ καμπυλότης ἡ προβολὴ τῆς καμπυλότητος τῆς καμπύλης ἐπὶ τὴν ἐν τῷ ἐφαπτομένῳ ἐπιπέδῳ κάθετον τῆς ἐφαπτομένης· ἢ ἄλλως, κάθετος μὲν καμπυλότης εἶναι ἡ καμπυλότης τῆς καθέτου τομῆς τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐφαπτομένης τῆς δοθείσης καμπύλης, γεωδαισιακὴ δὲ εἶναι ἡ καμπυλότης τῆς προβολῆς τῆς καμπύλης ἐπὶ τὸ ἐφαπτόμενον ἐπίπεδον. Τέλος δὲ γεωδαισιακὴ στρέψις εἶνε ἡ στρέψις τῆς γεωδαισιακῆς γραμμῆς, ἥτις ἐφάπτεται τῆς δοθείσης καμπύλης. (Ἐκ τῶν τριῶν τούτων στοιχείων ὁρίζεται μὲν ἀμέσως ἡ ἀπόλυτος καμπυλότης, οὐχὶ δὲ καὶ ἡ ἀπόλυτος στρέψις διότι $d\tilde{\omega}$ δὲν εἶναι $=0$, εἰμὴ διὰ τὰς γεωδαισιακὰς καὶ τὰς ἀσυμπτωτικὰς γραμμάς). Ἡ (ἀπόλυτος) καμπυλότης δίδεται ὑπὸ τοῦ τύπου

$$\frac{1}{\rho}=\sqrt{\frac{1}{\rho_n^2}+\frac{1}{\rho_g^2}}=\frac{\sqrt{\rho_n^2+\rho_g^2}}{\rho_n\rho_g}).$$

* Mémoire sur la théorie générale des surfaces (Journ. de l'Éc. Polyt. XXXII cahier, 6. 1, 1848.)

Τὰ τρία ταῦτα στοιχεῖα, συνδέοντα τὴν καμπύλην πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν, ἔχουσι δύο ἰδιότητας σπουδαίας, ὧν ἡ ἀπόλυτος καμπυλότης τῆς καμπύλης καὶ ἡ ἀπόλυτος στρέψις στεροῦνται, ἤτοι 1) Ἡ κάθετος καμπυλότης καὶ ἡ γεωδαισιακὴ στρέψις ἐξαρτῶνται μόνον ἀπὸ τῆς ἐφαπτομένης, ἤτοι εἶναι αἱ αὐταὶ διὰ πάσας τὰς καμπύλας τὰς ἐχούσας τὴν αὐτὴν ἐφαπτομένην. 2) Ἡ γεωδαισιακὴ καμπυλότης εἶναι ἀναλλοίωτος ἐν τῇ κάμψει τῆς ἐπιφανείας.

Πλὴν τῶν τριῶν τούτων διαφορικῶν στοιχείων δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλα ἔχοντα γεωμετρικὴν σημασίαν, καὶ ἀνεξάρτητα τούτων· διότι δύναται μέν τις νὰ εὕρῃ διὰ διαφορίσεως τῶν τύπων, οἵτινες δίδουσι ταῦτα, ἀνὰ δύο διαφορικὰς σχέσεις οἱασδήποτε τάξεως καὶ ἐχούσας τὴν ἰδιότητα (1) (Darboux, Surf., II, § 494), ἀλλ' αἱ σχέσεις αὗται περιέχουσι παραγώγους τῶν προηγουμένων στοιχείων καὶ οὐδὲν γεωμετρικὸν ἐκφράζουσιν. Ἡ ἁπλουστάτη τῶν σχέσεων τούτων εἶναι ὁ λεγόμενος τύπος τοῦ Laguerre*, ἀλλὰ καὶ οὗτος περιέχει ἤδη τὴν πρώτην παράγωγον τῆς ἀκτῖνος καμπυλότητος.

Διὰ τί τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι τρία τὸν ἀριθμόν, ἐξηγεῖται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ταῦτα εἶναι, ὡς καὶ κατωτέρω θὰ δειχθῇ, αἱ προβολαὶ μιᾶς περιστροφῆς ἐπὶ τρεῖς ἄξονας· νῦν ἔλθωμεν ἐπὶ τοὺς τύπους, οὓς ὁ κ. Darboux δίδει δι' αὐτά. Εἶναι οὗτοι οἱ ἑπόμενοι (Surf., II, p. 354 καὶ 357.

$$(1)\quad \begin{cases} \dfrac{ds\ \text{συν}\ \tilde{\omega}}{\rho} = \dfrac{ds}{\rho_n} = \text{ημ}\ \omega(pdu+p_1dv) - \text{συν}\ \omega(qdu+q_1dv) \\ \dfrac{ds\ \text{ημ}\ \tilde{\omega}}{\rho} = \dfrac{ds}{\rho_g} = d\omega + rdu + r_1dv \\ \dfrac{1}{\tau} - \dfrac{d\tilde{\omega}}{ds} = \dfrac{1}{\tau_g} = -\dfrac{pdu+p_1dv}{ds}\ \text{συν}\ \omega - \dfrac{qdu+q_1dv}{ds}\ \text{ημ}\ \omega. \end{cases}$$

Ἐν τοῖς τύποις τούτοις p, p_1, q, q_1, r, r_1 δηλοῦσι τὰς πρωτευούσας περιστροφὰς τοῦ τὴν ἐπιφάνειαν γράφοντος τριέδρου καὶ ω τὴν γωνίαν τῆς θεωρουμένης καμπύλης πρὸς τὴν τυχοῦσαν εὐθεῖαν ἐπὶ τοῦ

* *Laguerre*. Sur une propriété relative aux courbes tracées sur une surface quelconque (Bulletin de la Société philomatique t. VII, p. 49, 1870)

ἐφαπτομένου ἐπιπέδου (διὰ τοῦ σημείου M), ἥτις ἔχει ληφθῆ ἄξων τῶν x τοῦ τριέδρου. (Βλέπε ἐκτενέστερα ἐν Darboux, Surf., βιβλ. 1ον καὶ 5ον), ὧ τέλος δηλοῖ τὴν γωνίαν τῆς πρώτης καθέτου (ἤ, ὅπερ τ' αὐτό, τοῦ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου) τῆς καμπύλης πρὸς τὴν κάθετον τῆς ἐπιφανείας. Τοὺς τύπους τούτους εὑρίσκει ὁ κ. Darboux διὰ τῆς ἑξῆς μεθόδου: παραβάλλει τὴν κίνησιν τοῦ ἄκρου εὐθείας παραλλήλου τῇ ἐφαπτομένῃ ἢ τῇ ὀρθίᾳ καθέτῳ ἐκ τυχόντος ἀκινήτου σημείου τοῦ χώρου ἀγομένης καὶ ἴσης τῇ μονάδι πρὸς τὰ δύο ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημείου τρίεδρα τὰ παράλληλα τὸ μὲν τῷ πρωτεύοντι τριέδρῳ τῆς καμπύλης (τῷ ἐκ τῆς ἐφαπτομένης, πρώτης καὶ ὀρθίας καθέτου ἀποτελουμένῳ) τὸ δὲ τῷ τῆς ἐπιφανείας τριέδρῳ. Ἐπειδὴ ἡ ἀπόλυτος κίνησις τοῦ σημείου εἶναι προφανῶς ἀνεξάρτητος τοῦ εἰς ὃ ἀναφέρεται τριέδρου, αἱ δύο ἐκφράσεις τῶν προβολῶν τῆς ταχύτητος εἶναι ἴσαι ἀλλήλαις καὶ ἡ ἐξίσωσις αὐτῶν δίδωσι τὰς σχέσεις (1). Τὴν ἰδίαν μέθοδον καὶ ἀλλαχοῦ ἤδη ἐφήρμοσεν ὁ Darboux (Surf., I. σ. 15, ἐν τῇ λύσει τοῦ προβλήματος τοῦ Bertrand)· παραδόξως δ' ὅμως δὲν ἐξαίρει τὴν σπουδαιότητα αὐτῆς, οὐδὲ ἐξάγει πάσας τὰς ἀπ' αὐτῆς ὠφελείας. Ὁ κ. Schönflies* ἐφήρμοσε τὴν αὐτὴν μέθοδον εἰς τὴν εὕρεσιν διαφόρων γνωστῶν μὲν ἤδη, ἀλλὰ δυσκόλως εὑρισκομένων τύπων, ἀλλ' ἔδωκε κυρίως γεωμετρικὴν μορφὴν εἰς τὴν μέθοδον, θεωρεῖ δὲ καὶ μόνον τὴν κίνησιν σημείου πρὸς δύο πρωτεύοντα τρίεδρα καμπύλων. Ἡ μέθοδος αὕτη, νομίζομεν, δύναται γενικώτατα καὶ ἁπλούστατα νὰ ἐκφρασθῇ ὡς ἑξῆς· θεωρήσωμεν τὴν κίνησιν ἑνὸς σημείου τυχόντος πρὸς δύο τυχόντα (ὀρθογώνια) συστήματα ἀξόνων, κινητὰ καὶ ταῦτα. Ἡ κίνησις τῶν δύο τριέδρων ἂς ἐξαρτᾶται ἀπό τινων παραμέτρων u, v ... ἄς, ἄνευ περιορισμοῦ τῆς γενικότητος, δυνάμεθα καὶ νὰ ὑποθέσωμεν τὰς αὐτὰς δι' ἀμφότερα τὰ τρίεδρα (ἂν ἡ παράμετρος εἶναι μία, τὰ τρίεδρα γράφουσι καμπύλην, ἂν δύο, ἐπιφάνειαν, ἂν τρεῖς, τὸν χῶρον τῶν τριῶν διαστάσεων, καὶ γενικῶς ἂν n, τὸν χῶρον τῶν n διαστάσεων). Τότε ἔχομεν, ὡς προβολὰς τῆς ἀπολύτου κινήσεως τοῦ σημείου ἐπὶ τὸ πρῶτον (xyz) τρίεδρον (ὑποθέτομεν δύο τὰς παραμέτρους):

* Nachrichten der K. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen, 1898, Heft 1.

$$(\alpha)\quad\left\{\begin{aligned} V_x &= dx + \xi du + \xi_1 dv + (qdu + q_1 dv)z - (rdu + r_1 dv)y \\ V_y &= dy + \eta du + \eta_1 dv + (rdu + r_1 dv)x - (pdu + p_1 dv)z \\ V_z &= dz + \zeta du + \zeta_1 dv + (pdu + p_1 dv)y - (qdu + q_1 dv)x \end{aligned}\right.$$

(Darb., Surf., I, 6. 67) καὶ ὡς προβολὰς ἐπὶ τὸ x'y'z' τρίεδρον:

$$(\alpha')\quad\left\{\begin{aligned} V_x' &= dx' + \xi' du + \xi'_1 dv + (q'du + q_1' dv)z' - (r'du + r_1' dv)y' \\ V_y' &= dy' + \eta' du + \eta_1' dv + (r'du + r_1' dv)x' - (p'du + p_1' dv)z' \\ V_z' &= dz' + \zeta' du + \zeta_1' dv + (p'du + p_1' dv)y' - (q'du + q_1' dv)x' \end{aligned}\right.$$

Τῆς δὲ ἀπολύτου κινήσεως τοῦ σημείου οὔσης τῆς αὐτῆς, θὰ ἔχωμεν προβάλλοντες ἀμοιβαίως:

$$(2)\quad\left.\begin{aligned} V_x\text{συν}(xx') + V_y\text{συν}(yx') + V_z\text{συν}(zx') &= V_x' \\ V_x\text{συν}(xy') + V_y\text{συν}(yy') + V_z\text{συν}(zy') &= V_y' \\ V_x\text{συν}(xz') + V_y\text{συν}(yz') + V_z\text{συν}(zz') &= V_z' \end{aligned}\right\}$$

καὶ

$$(2')\quad\left\{\begin{aligned} V_x'\text{συν}(x'x) + V_y'\text{συν}(y'x) + V_z'\text{συν}(z'y) &= V_x \\ V_x'\text{συν}(x'y) + V_y'\text{συν}(y'y) + V_z'\text{συν}(z'y) &= V_y \\ V_x'\text{συν}(x'z) + V_y'\text{συν}(y'z) + V_z'\text{συν}(z'z) &= V_z \end{aligned}\right.$$

Αἱ τὸ φαινόμενον 6 αὗται ἐξισώσεις ἀνάγονται, ὡς γνωστόν, εἰς τρεῖς μόνας· αὗται δὲ περιέχουσι καὶ τοὺς τύπους τοῦ κ. Darboux καὶ τοὺς τοῦ κ. Schönflies καὶ εἶναι αἱ γενικώταται πασῶν· ἵνα δ' ἐφαρμοσθῶσιν εἰς δύο τυχούσας καμπύλας, ἀρκεῖ νὰ θεωρηθῶσιν ὡρισμένα σημεῖα τῶν ἀξόνων τῶν πρωτευόντων τριέδρων καὶ νὰ ἀντικατασταθῶσιν ἀντὶ τῶν μεταφορῶν $\zeta, \eta \dots$ καὶ τῶν περιστροφῶν $p, q \dots$ αἱ διὰ τῶν στοιχείων τῶν καμπύλων τιμαί των, ὡς τοῦτο καὶ περαιτέρω σαφέστερον θὰ δείξωμεν. Νῦν ὡς ἐφαρμογὴν τῶν ἀνωτέρω ἐξαγάγωμεν τοὺς πρώτους τύπους τοῦ κ. Schönflies ἐκ τῶν τῶν (2). Ἀρκεῖ πρὸς τοῦτο νὰ τεθῇ

$$x = y = 0,\ z = 1,\ \xi = \xi_1 = \eta = \eta_1 = \zeta = \zeta_1 = 0,\ qdu + q_1 dv = 0$$

καὶ $x' = 0,\ y' = \text{συν}(y'z),\ z' = \text{ημ}(y'z),\ \xi' = \xi'_1 = \eta' = \eta'_1 = \zeta' = \zeta'_1 = 0\ \ q'du + q'_1 dv = 0$

καὶ προσέτι $p du + p_1 dv = d\omega_1 , \quad r du + r_1 dv = d\sigma_1$

$$p' du + p'_1 dv = d\omega, \quad r' du + r'_1 dv = d\sigma$$

διὰ τὰς ἰδιαιτέρας ὑποθέσεις περὶ τῶν τριέδρων καὶ διὰ τὴν σημείωσιν τοῦ κ. Schönflies* οἱ τύποι (2) γίνονται τότε:

$d\omega_1$ συν$(yx') = d\sigma$ συν$(y'z)$, ἤτοι $d\omega_1$ συν$(th_1) = d\sigma$ συν(hb_1)

ἐπίσης $\quad - d\omega_1$ συν$(yy') = -$ημ$(y'z)[d(y'z) + d\omega]$

$\quad - d\omega_1$ συν$(yz') = +$ συν$(y'z)[d(y'z) + d\omega]$,

ὅθεν $d\omega_1$ ημ(th_1)** $= d(hb_1) + d\omega$, καὶ οὕτω καθεξῆς εὑρίσκονται καὶ οἱ λοιποὶ τύποι τοῦ κ. Schönflies. Ἐπίσης εὑρίσκονται διὰ τῶν καταλλήλων μερικεύσεων καὶ οἱ τύποι τοῦ κ. Darboux κτλ. Παρατηρητέον δὲ καὶ τὸ ἑξῆς, ὅτι οἱ τύποι (2) ἐξηγοῦσι συγχρόνως, διὰ τί καὶ οἱ τύποι τοῦ κ. Darboux καὶ οἱ τοῦ κ. Schönflies κτλ. εἶναι τρεῖς, διὰ τί δηλ. τρεῖς μόνον σχέσεις ἀνεξάρτητοι ἀπ' ἀλλήλων δύνανται νὰ ὑπάρξωσι μεταξὺ τῶν διαφορικῶν στοιχείων δύο καμπύλων.

Β'. Γενίκευσις τῶν τύπων τοῦ κ. Darboux

Δυνάμεθα δ' ὅμως διὰ τὴν συντόμευσιν τοῦ ὑπολογισμοῦ, νὰ ὑποθέσωμεν ἤδη γνωστοὺς καὶ εὑρημένους τοὺς τρεῖς τύπους τοῦ κ. Darboux, τοὺς (1), καὶ τότε ἅπαντες οἱ ἄλλοι ἕπονται ἁπλούστατα ἐξ αὐτῶν, διὰ τῆς ἑπομένης μεθόδου. Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἐπιφάνεια, ἐφ' ἧς ἡ καμπύλη, εἶναι τυχοῦσα, οἱ τύποι (1) δίδουσι κυρίως τὰς σχέσεις, αἵτινες, ἐν τῇ τυχούσῃ καμπύλῃ τοῦ χώρου, ὑπάρχουσι μεταξὺ τοῦ πρωτεύοντος αὐτῆς τριέδρου καὶ ἄλλου τινὸς τριέδρου, κατὰ τ' ἄλλα τυχόντος, μόνον τὸ σημεῖον τῆς καμπύλης ἔχοντος κορυφὴν καὶ xy ἐπίπεδον περιέχον τὴν ἐφαπτομένην τῆς καμπύλης***. Δεδομένων λοιπὸν δύο καμπύλων, δυνάμεθα

* Τρίεδρα xyz καὶ x'y'z' ἔχει λάβη ὁ κ. Schönflies τὰ παράλληλα τοῖς πρωτεύουσι τῶν καμπύλων καὶ θεωρεῖ τὴν κίνησιν πρῶτον τοῦ σημείου 0,0,1 ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῶν z κτλ. Κεῖται δὲ ὁ ἄξων τῶν z ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου y'z' καὶ ὁ ἄξων τῶν x' (κατ' ἀκολουθίαν) ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν xy.

** Διότι συν(yy') ημ$(y'z)$ — συν(yz') συν$(y'z) =$ συν$(xx') =$ ημ$(x'y) =$ ημ(th_1).

*** ω δὲ τότε δηλοῖ τὴν γωνίαν τῆς πρώτης καθέτου τῆς καμπύλης πρὸς τὸν ἄξονα τῶν z τοῦ 6' τούτου τριέδρου.

νὰ ἐφαρμόσωμεν διαδοχικῶς τοὺς τύπους (1) εἰς ἑκατέραν (παρὰ τῇ μιᾷ δὲ δυνάμεθα πάντοτε, πρὸς ἁπλούστευσιν, νὰ ὑποθέσωμεν τοὺς ἄξονας τῶν x τῶν δύο τριέδρων συμπίπτοντας), ἔπειτα δὲ ν' ἀπαλείψωμεν τὰς περιστροφὰς p, q, r, p_1, q_1, r_1 (τρεῖς συνδυασμοὶ αὐτῶν μόνον εἰσέρχονται εἰς τοὺς τύπους), ὅτε προκύπτουσιν οἱ ζητούμενοι τύποι. Πρὸς τοῦτο δ' ὅμως εἶναι ἀνάγκη, τὸ δεύτερον τρίεδρον τῆς μιᾶς καμπύλης νὰ λαμβάνηται παράλληλον τῷ δευτέρῳ τῆς ἑτέρας (ἵνα αἱ περιστροφαὶ εἶναι αἱ αὐταὶ ἑκατέρωθεν), τοῦτο δ' ὅμως δὲν περιορίζει διόλου τὴν πρὸς ἀλλήλας θέσιν τῶν καμπύλων, διότι δύο τυχοῦσαι εὐθεῖαι ἐν τῷ χώρῳ ἔχουσι πάντοτε κοινὴν κάθετον· δυνάμεθα λοιπὸν νὰ λαμβάνωμεν ὡς ἄξονα τῶν z τῶν δευτέρων τριέδρων πάντοτε τὴν παράλληλον πρὸς τὴν κοινὴν κάθετον ἐπὶ τὰς δύο ἐφαπτομένας τῶν καμπύλων (καὶ τοὺς ἄξονας x, y τότε παραλλήλους τοῖς x'y'). Τοῦτο παριδὼν ὁ κ. Schönflies εὑρίσκει τοὺς τύπους τῆς σελ. 77 (loc. cit) ὡς ἰσχύοντας διὰ καμπύλας, αἵτινες ἀντιστοιχοῦσιν ἀλλήλαις διὰ καθέτων τῶν ἐπιφανειῶν (die einander bei beliebiger Abbildung durch parallele Normalen entsprechen)· ἀλλὰ δύο τυχοῦσαι καμπύλαι κατὰ τ' ἀνωτέρω δύνανται πάντοτε νὰ ποιῶσι τὸ αἰτηθέν· ἐπομένως οἱ τύποι οὗτοι (βλέπε κατωτέρω) εἶναι οἱ γενικώτατοι (διὰ $\xi=\eta=\zeta=\xi_1=\eta_1=\zeta_1=\xi'=\eta'=\zeta'=\xi'_1=$ $=\eta'_1=\zeta'_1=0$). Οἱ τύποι οὗτοι εἶναι οἱ γενικώτατοι μεταξὺ τῶν στοιχείων δύο καμπύλων τῶν ἀναφερομένων πρὸς ἐπιφανείας, ἐχούσας καθέτους κατὰ μῆκος τῶν καμπύλων παραλλήλους πρὸς τὴν κοινὴν κάθετον τῶν ἐφαπτομένων των, ἤτοι ὅταν ω', ω'' ἐν αὐτοῖς δηλοῖ τὰς γωνίας τῶν πρώτων καθέτων τῶν δύο καμπύλων πρὸς τὴν κοινὴν κάθετον τῶν ἐφαπτομένων των. Δυνατὸν ὅμως νὰ ζητῶνται τὰ διαφορικὰ στοιχεῖα τῶν καμπύλων πρὸς δύο ἐπιφανείας, ὧν αἱ κάθετοι εἶναι κάθετοι ἐπ' ἀλλήλας κατὰ μῆκος τῶν καμπύλων, ἤτοι πρὸς δύο ἐπιφανείας καθέτους ἐπ' ἀλλήλας, τότε δὲ οἱ τύποι οὗτοι προφανῶς δὲν ἰσχύουσι. Δυνατὸν τέλος γενικώτατα νὰ δοθῶσι δύο καμπύλαι καὶ νὰ ζητῶνται αἱ μεταξὺ τῶν διαφορικῶν στοιχείων των σχέσεις λαμβανομένων πρὸς δύο ἐπιφανείας, ὧν αἱ κάθετοι, κατὰ μῆκος τῶν καμπύλων, ποιοῦσι γωνίαν τινὰ σταθερὰν (ἢ καὶ μή). Τὰς περιπτώσεις ταύτας θὰ ἐξετάσωμεν κατόπιν.

Γ'. Ἐφαρμογαί.

α. Οἱ τύποι τοῦ κ. *Schönflies.*

1ον) Οἱ πρῶτοι τύποι (σελ. 74) τοῦ κ. Schönflies ἀναφέρονται εἰς τυχοῦσαν καμπύλην c καὶ τὸν λαιμὸν c_1 τῆς ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας, ἣν ἀποτελοῦσιν αἱ συζυγεῖς πρὸς τὰς τῆς καμπύλης c ἐφαπτόμεναι πρὸς ἐπιφάνειάν τινα διὰ τῆς καμπύλης, (ἐφαπτομένην τῆς ἀναπτυκτῆς κατὰ μῆκος τῆς c), εἶναι δ' οἱ ἑξῆς:

$$(3)\qquad \left.\begin{aligned} \frac{ds}{\rho_n} &= \frac{ds_1}{\tau_1}\ \eta\mu\,(t_1\,t) \\ \frac{ds}{\tau_g} &= \frac{ds_1}{\tau_1}\ \sigma\upsilon\nu\,(t_1\,t) \\ \frac{ds}{\rho_g} &= \frac{ds_1}{\rho_1} + d\,(t_1\,t) \end{aligned}\right\}$$

Τὸν ἐξ αὐτῶν ἑπόμενον τύπον εφ $(t_1\,t) = \frac{\tau_g}{\rho_n}$ ἐδώσαμεν ἤδη (ὀλίγον διαφόρως, ἀλλ' ἐκ τῶν τύπων τοῦ Darboux πάλιν) ἀλλαχοῦ *. Ἵνα νῦν εὕρωμεν τοὺς (3), παρατηροῦμεν, ὅτι διὰ τὸν λαιμὸν c_1 εἶναι, ἂν ληφθῇ τοῦ δευτέρου τριέδρου xyz ἄξων τῶν x ἡ ἐφαπτομένη τῆς καμπύλης c_1 (ὡς ἐκ τῶν (1) ἀμέσως ἕπεται) (παρατηρητέον δέ, ὅτι δυνάμεθα, ἐπειδὴ περὶ καμπύλων πρόκειται καὶ ἓν τῶν u, v εἶναι συνάρτησις τοῦ ἑτέρου, νὰ ὑποθέσωμεν, πρὸς συντόμευσιν, ὅτι αἱ ἀντίστοιχοι καμπύλαι δίδονται διὰ v = σταθ., ἤτοι εἶναι αἱ v = σταθ. ἐπὶ τῶν ἐπιφανειῶν, ἐφ' ὧν κεῖνται):

$$(\beta)\qquad \begin{aligned} &\frac{ds_1}{\rho_{1\,n}} = -\,q\,du = 0, \\ &\frac{ds_1}{\tau_{1\,g}} = +\,p\,du = \frac{ds_1}{\tau_1}, \qquad \frac{ds_1}{\rho_{1\,g}} = r\,du = \frac{ds_1}{\rho_1}, \end{aligned}$$

τὰ τρίτα μέρη συνάγονται διότι, κατὰ γνωστὴν ἰδιότητα, ὁ λαιμὸς

* «Nyt Tidsshrift for Matematik» τῆς Κοπεγχάγης, 9ον ἔτος, ἀρ. 3 (1898).

ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας εἶναι ἀσυμπτωτικὴ γραμμὴ αὐτῆς*. (Ὁ κ. Schönflies δηλοῖ τὴν στρέψιν δι' r ἀντὶ τ καὶ δίδει αὐτῇ ἀντίθετον σημεῖον ἢ ὁ κ. Darboux, διὰ τοῦτο προὐτέθη (ὡς καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις) τοῦ pdu τὸ σημεῖον $+$).

Ἐν τῇ ἀρχικῇ καμπύλῃ (c) εἶναι νῦν ὁ ἄξων z τοῦ β' τριέδρου (ἡ κάθετος τῆς ἐπιφανείας) παράλληλος προφανῶς τῷ ἄξ. z τοῦ β' τριέδρου τοῦ λαιμοῦ c_1· ἔχομεν ἄρα διὰ τὴν ἀρχικὴν καμπύλην c (1):

$$(\gamma)\quad \frac{ds}{\rho_n} = +\, pdu\,\eta\mu\omega, \qquad \frac{ds}{\tau_g} = +\, pdu\,\sigma\upsilon\nu\omega, \quad \frac{ds}{\rho_g} = d\omega + rdu$$

καὶ ἀπαλοιφῇ τῶν p, q, r μεταξὺ τῶν (β) καὶ (γ):

$$\frac{ds}{\rho_n} = \frac{ds_1}{\tau_1}\,\eta\mu(t_1\, t), \quad \frac{ds}{\tau_g} = \frac{ds_1}{\tau_1}\,\sigma\upsilon\nu(t_1\, t), \quad \frac{ds}{\rho_g} = \frac{ds_1}{\rho_1} + d(t_1\, t),$$

οὗτοι δ' εἶναι οἱ τύποι (3) τοῦ κ. Schönflies. Οἱ τύποι οὗτοι δὲν εἶναι νέοι· εὑρίσκονται ἤδη παρὰ τῷ Knoblauch, καὶ τῷ P. Serret** ἀλλ' ὁ δι' αὐτοὺς ὑπολογισμὸς ἐκεῖ εἶναι πολυπλοκώτατος καὶ δυσχερέστατος, οὐδ' ἐννοεῖ τις ἀληθῶς ἐκεῖ διὰ τίνος ἀκριβῶς μεθόδου εὑρίσκονται. Ἐν τοῖς ἀνωτέρω τύποις $(t_1\, t)$ δηλοῖ τὴν γωνίαν τῶν δύο ἐφαπτομένων τῶν καμπύλων. ἡ δὲ ταὐτότης τῶν τύπων πρὸς τοὺς τοῦ Knoblauch εἶναι *aux notations près*, κατὰ τὴν κομψὴν γαλ-

* Ἡ ἰδιότης αὕτη τοῦ λαιμοῦ ἀποδεικνύεται ἀναλυτικῶς ἁπλούστατα (ἴδε Διαφ. Λογ. Ι. Χατζιδάκη. σελ. 411) ἀλλὰ καὶ ἄλλως εἶναι φανερά, διότι ἡ κάθετος τομὴ τῆς ἐπιφανείας, ἡ ἔχουσα τὴν αὐτὴν ἐφαπτομένην εἶναι, εἰς ἕκαστον σημεῖον τοῦ λαιμοῦ, ἡ διὰ τοῦ σημείου τούτου εὐθεῖα γενέτειρα. Ὥστε βλέπομεν, ὅτι, ἐνῷ διὰ τῶν λοιπῶν σημείων τῆς ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας διέρχονται δι' ἑκάστου δύο ἀσυμπτωτικαὶ συμπεσοῦσαι εἰς τὴν δι' αὐτοῦ γενέτειραν, δι' ἑκάστου σημείου τοῦ λαιμοῦ διέρχονται τρεῖς, αἱ δύο συμπεσοῦσαι γενέτειραι καὶ ὁ λαιμός. Ἐπειδὴ δὲ τὰ σημεῖα τοῦ λαιμοῦ δὲν εἶναι ἀνώμαλα σημεῖα τῆς ἐπιφανείας (διότι καὶ εἰς αὐτὰ ὑπάρχει ἐντελῶς ὡρισμένον ἐφαπτόμενον ἐπίπεδον) ἕπεται, ὅτι ἡ πρότασις: «Δι' ἑκάστου σημείου ἐπιφανείας διέρχονται δύο γραμμαὶ ἀσυμπτωτικαὶ πραγμ. ἢ φανταστ. ἢ δύο συμπεσοῦσαι» ὀρθότερον εἶναι νὰ ἐκφέρηται οὕτω: «Δι' ἑκάστου σημείου ἐπιφανείας διέρχονται δύο διευθύνσεις ἀσυμπτωτικῶν γραμμῶν (ἢ δύο συμπεσοῦσαι εἰς μίαν).»

** *Knoblauch:* Flächen, σελ. 261, τύποι (1), (2), (3). Πρβλ. καὶ *P. Serret* Th. n. g. et m. d. courbes à double courbure, 1860, σελ. 138.

λικὴν ἔκφρασιν, τουτέστι μὴ θεωρουμένης τῆς διαφόρου σημειώσεως.

2ον) Οἱ δεύτεροι τύποι (3) τῆς σελ. 77 τοῦ κ. Schönflies ἀναφέρονται εἰς δύο καμπύλας, ἀντιστοιχούσας διὰ παραλλήλων καθέτων τῶν ἐπιφανειῶν· ἀλλ' ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήθη, οὗτοι ἔσονται οἱ γενικώτατοι, διότι δυνάμεθα πάντοτε νὰ λάβωμεν δύο παραλλήλους πρὸς τὴν κοινὴν κάθετον τῶν ἐφαπτομένων τῶν καμπύλων ὡς καθέτους (κατὰ μῆκος τῶν δύο καμπύλων) δύο ἐπιφανειῶν περιεχουσῶν τὰς καμπύλας. Λαμβάνοντες τὰς παραλλήλους τῇ κοινῇ καθέτῳ ταύτας ὡς ἄξ. τῶν z τῶν β', παραλλήλων ἀλλήλοις τριέδρων ἐν ἀμφοτέραις ταῖς καμπύλαις καὶ ὡς ἄξονα τῶν x τὴν ἐφαπτομένην μιᾶς αὐτῶν, ἔστω τῆς c'', ἔχομεν δι' αὐτὴν ἐκ τῶν (1):

$$(\gamma)\qquad \frac{ds''}{\rho_n''} = -\,q\,du, \qquad \frac{ds''}{\tau_g''} = +\,p\,du, \qquad \frac{ds''}{\rho_g''} = r\,du\cdot$$

διὰ δὲ τὴν ἑτέραν c', ἧς ἡ ἐφαπτομένη κεῖται ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου xy τοῦ β' τριέδρου :

$$(\delta)\qquad \begin{aligned} \frac{ds'}{\rho_n'} &= p\,du\,\eta\mu\,\omega - q\,du\,\sigma\upsilon\nu\,\omega \\ \frac{ds'}{\tau_g'} &= +\,p\,du\,\sigma\upsilon\nu\,\omega + q\,du\,\eta\mu\,\omega \\ \frac{ds'}{\rho_g'} &= r\,du + d\omega \end{aligned}$$

καὶ ἀπαλοιφῇ πάλιν τῶν p,q,r, μεταξὺ τῶν (γ) καὶ (δ):

$$(4)\quad \left\{\begin{aligned} \frac{ds'}{\rho_n'} &= \frac{ds''}{\tau_g''}\,\eta\mu\omega + \frac{ds''}{\rho_n''}\,\sigma\upsilon\nu\omega \\ \frac{ds'}{\tau_g'} &= \frac{ds''}{\tau_g''}\,\sigma\upsilon\nu\omega - \frac{ds''}{\rho_n''}\,\eta\mu\omega \\ \frac{ds'}{\rho_g'} &= \frac{ds''}{\rho_g''} + d\omega \end{aligned}\right. \quad \begin{gathered} \text{ἢ καὶ} \\ \theta = (t't'') \\ = -(t''t') \\ = -\,\omega \end{gathered} \quad \left\{\begin{aligned} \frac{ds'}{\rho_n'} &= \frac{ds''}{\rho_n''}\,\sigma\upsilon\nu\theta - \frac{ds''}{\tau_g''}\,\eta\mu\theta \\ \frac{ds'}{\tau_g'} &= \frac{ds''}{\rho_n''}\,\eta\mu\theta + \frac{ds''}{\tau_g''}\,\sigma\upsilon\nu\theta \\ \frac{ds'}{\rho_g'} &= \frac{ds''}{\rho_g''} - d\theta^{*}, \end{aligned}\right. \quad (4')$$

οὗτοι δ' εἶναι οἱ τύποι (3) τοῦ κ. Schönflies.

Οἱ τύποι οὗτοι, λυόμενοι πρὸς τὰ τῆς καμπύλης c'' στοιχεῖα, δί-

* Κατὰ τυπογ. παρόραμα βεβαίως ὁ κ. Sch. ἔχει: $+\,d\theta$.

δουσι σχέσεις τῆς αὐτῆς μορφῆς· τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τῶν προτέρων εἶναι προφανές, ἀφοῦ αἱ δύο καμπύλαι ἔχουσιν ἐν τῇ εὑρέσει αὐτῶν τὰ αὐτὰ δικαιώματα (ἐνῷ ἐν τοῖς (3) οὐχί).

Ἀφοῦ οἱ τύποι οὗτοι, ὡς ἐλέχθη, εἶναι οἱ γενικώτατοι, ὀφείλουσι νὰ περιέχωσι τοὺς (3)· καὶ ὄντως, ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ c'' καμπύλη εἶναι ἀσυμπτωτικὴ γραμμὴ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐχούσης κάθετον κατὰ μῆκος τῆς c'' τὴν παράλληλον τῇ κοινῇ καθέτῳ τῶν ἐφαπτομένων, ἂν τουτέστιν ὑποτεθῇ, ὅτι ἡ ὀρθία κάθετος τῆς c'' εἶναι παράλληλος τῇ κοινῇ καθέτῳ τῶν δύο καμπύλων, ἕπεται ἀμέσως

$$\frac{ds''}{\rho_n''}=0, \qquad \frac{ds''}{\tau_g''}=\frac{ds''}{\tau''}, \qquad \frac{ds''}{\rho_g''}=\frac{ds''}{\rho''}$$

καὶ οἱ τύποι (4) καταντῶσιν οἱ (3), *aux notations près.*

β. Διάφοροι ἄλλοι τύποι.

Ἐκ τῶν γενικωτάτων τύπων (4) ἢ (4') ἕπονται διὰ μερικεύσεως πλεῖστοι ἄλλοι, οὓς προφανῶς δυνάμεθα καὶ ἀπ' εὐθείας, διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου, νὰ εὕρωμεν. Τούτων τοὺς σπουδαιοτέρους θὰ διεξέλθωμεν.

1ον) Ἂν ἡ καμπύλη c'', ἀντὶ ἀσυμπτωτικῆς, ὡς ἐν τοῖς τύποις (3) ὑπετέθη, εἶναι γεωδαισιακὴ γραμμὴ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐχούσης κάθετον κατὰ μῆκος τῆς c'' τὴν παράλληλον τῇ κοινῇ καθέτῳ τῶν ἐφαπτομένων, ἤτοι ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τῷ ἄξονι τῶν z τοῦ δευτέρου τριέδρου συμπίπτει νῦν ἡ πρώτη κάθετος τῆς καμπύλης c'' θὰ εἶναι $\frac{ds''}{\rho_g''}=0$ καὶ οἱ τύποι (4') γίνονται:

$$(5)\quad \frac{ds'}{\rho_n'}=\frac{ds''}{\rho''}\,\text{συν}\theta-\frac{ds''}{\tau''}\,\eta\mu\theta, \qquad \frac{ds'}{\tau_g'}=\frac{ds''}{\rho''}\,\eta\mu\theta+\frac{ds''}{\tau''}\,\text{συν}\theta,$$
$$\frac{ds'}{\rho_g'}=-d\theta.$$

2ον) Ἐὰν ὁ ἄξων τῶν z εἶναι πρώτη κάθετος ἑκατέρας τῶν καμπύλων, ἤτοι ἂν ἀμφότεραι εἶναι γεωδαισιακαὶ γραμμαὶ τῶν ἐπιφανειῶν, ἐφ' ὧν κεῖνται καὶ περὶ ὧν ὡμιλήσαμεν, ἕπεται:

$$(6)\quad \frac{ds'}{\rho'}=\frac{ds''}{\rho''}\,\text{συν}\theta-\frac{ds''}{\tau''}\,\eta\mu\theta, \qquad \frac{ds'}{\tau'}=\frac{ds''}{\rho''}\,\eta\mu\theta+\frac{ds''}{\tau''}\,\text{συν}\theta,$$
$$0=-d\theta, \qquad \theta=\text{σταθ}.$$

Ἡ δὲ τελευταία ἰσότης δίδει καὶ ἄλλην γνωστὴν ἰδιότητα τῶν καμπύλων, ὧν αἱ πρωτεύουσαι κάθετοι εἶναι παράλληλοι ἢ αἱ αὐταὶ («Πρόβλημα τοῦ Bertrand.» Darb., Surf., I, σελ. 14)*

3ον) Ἐὰν ὁ ἄξων τῶν z εἶναι ὀρθία κάθετος ἀμφοτέρων τῶν καμπύλων, ἤτοι ἂν αἱ καμπύλαι εἶναι ἀσυμπτωτικαὶ γραμμαὶ τῶν ἐπιφανειῶν των, θὰ εἶναι :

$$(7)\qquad 0 = -\frac{ds''}{\tau''}\,\eta\mu\theta,\qquad \frac{ds'}{\tau'} = \frac{ds''}{\tau''}\,\sigma\upsilon\nu\theta,\qquad \frac{ds'}{\rho'} = \frac{ds''}{\rho''} - d\theta,$$

ὅθεν, ἂν μὴ ἀμφότεραι αἱ καμπύλαι ἐπίπεδοι $\left(\frac{ds''}{\tau''} = 0, \text{ὅτε καὶ } \frac{ds'}{\tau'} = 0\right)$, θὰ εἶναι $\theta = 0$. Ὥστε αἱ ἐφαπτόμεναι δύο καμπύλων στρεβλῶν, ὧν αἱ ὄρθιαι κάθετοι εἶναι παράλληλοι, εἶναι παράλληλοι**. Ἔχουσιν ἄρα αἱ δύο καμπύλαι παράλληλα τὰ πρωτεύοντα αὐτῶν τρίεδρα.

4ον) Ἐὰν ἡ καμπύλη c″ εἶναι ἡ σφαιρικὴ δείκτρια (image sphérique) τῆς καμπύλης c′, ἐπὶ σφαίρας, ἧς τὸ κέντρον ἐπὶ τοῦ ἄξονος z, θὰ εἶναι προφανῶς :

$$(8)\qquad \frac{ds'}{\rho_n'} = ds''\,\sigma\upsilon\nu\theta,\qquad \frac{ds'}{\tau_g'} = ds''\,\eta\mu\theta,\qquad \frac{ds'}{\rho_g'} = \frac{ds''}{\rho_g''} - d\theta,$$

* Τὸ πρόβλημα τοῦ Bertrand ἀναφέρεται εἰς καμπύλας ἐχούσας κοινὰς τὰς πρώτας καθέτους, ἀλλ᾽ εὐκόλως εὑρίσκεται ἡ ἰδιότης θ = σταθ., καὶ ὅταν αἱ πρῶται κάθετοι εἶναι μόνον παράλληλοι.

Παράδειγμα δύο καμπύλων ἐχουσῶν παραλλήλους τὰς πρώτας καθέτους των ἔστω τὸ τῆς κοινῆς στερεᾶς ἕλικος καὶ τοῦ κύκλου τῆς βάσεως τοῦ κυλίνδρου, ἐφ᾽ οὗ κεῖται. Ἐπανευρίσκομεν οὕτω γνωστὴν ἰδιότητα τῆς κοινῆς στερεᾶς ἕλικος (Ἴδε Διαφ. Λογ. I. N. Χατζιδάκη, σελ. 363) : ὅτι τὸ ἐγγύτατον ἐπίπεδον τῆς ἕλικος σχηματίζει πρὸς τὴν βάσιν τοῦ κυλίνδρου σταθερὰν γωνίαν.

** Τοῦτο καὶ ἐκ τούτου ἕπεται, ὅτι ἀμφότεραι αἱ ἐφαπτόμεναι τῶν δύο καμπύλων τέμνουσι πρὸς ὀρθὰς τὴν ἐφαπτομένην τῆς κοινῆς αὐτῶν σφαιρικῆς δεικτρίας (ἴδε 4), δεικνύεται δὲ καὶ ὡς ἑξῆς· ἐὰν αἱ ὄρθιαι κάθετοι δύο καμπύλων εἶναι παράλληλοι, τῆς δευτέρας ἡ πρώτη κάθετος θὰ εἶναι παράλληλος τῷ ἐπιπέδῳ xy (ἐφαπτομ. καὶ πρώτης καθ. τῆς α′), ἄρα ἡ περιστροφὴ q′ θὰ εὑρεθῇ διὰ συνθέσεως τῶν p, q, ἐπειδὴ δ᾽ εἶναι $q = 0$, $q' = 0$, ἕπεται $q' = -p\eta\mu\omega = 0$, ὅθεν $\omega = 0$ ($p = 0$ δίδει τὰς ἐπιπέδους καμπύλας).

διότι διὰ πᾶσαν σφαιρικὴν καμπύλην εἶναι $\frac{1}{\rho_n}=1$ καὶ $\frac{1}{\tau_g}=0$, ὡς ἀμέσως παρατηρεῖ τις (ἡ ἀκτὶς τῆς σφαίρας ἔχει ὑποτεθῆ ἴση τῇ μονάδι). Οἱ δύο πρῶτοι τύποι λελυμένοι πρὸς ds'' δίδουσι

$$ds''=\frac{ds'}{\rho_n'}\,\text{συν}\theta+\frac{ds'}{\tau_g'}\,\text{ημ}\theta,$$

οὗτος δὲ εὑρίσκεται καὶ ἐκ τῶν τύπων (3), σελ. 349 τοῦ κ. Darboux (Sarf., II), εἰσαγωγῇ τῶν τιμῶν τῶν $pdu+p_1dv$, $qdu+q_1dv$ ἐκ τῶν τύπων (17) κ. (22) (σελ. 354 κ. 357)· ἢ ἄλλως οἱ δύο πρῶτοι τύποι (8) εἶναι οἱ τύποι (5) (σελ. 349) τοῦ κ. Darboux (Ibidem), ὅπου ἀντὶ τῶν $pdu+p_1dv$, $qdu+q_1\,dv$ ἐτέθησαν αἱ τιμαί των (ὡς ἄνω).

Ἐὰν ἐν τοῖς τύποις τούτοις τεθῇ $\frac{ds'}{\rho_n'}=0$ (ἤτοι ἂν ὑποτεθῇ ἡ καμπύλη c' ἀσυμπτωτικὴ τῆς ἐπιφανείας, ἐφ' ἧς κεῖται) ἕπεται συν$\theta=0, \theta=\frac{\pi}{2}$, ἂν δὲ ἡ c' ὑποτεθῇ γραμμὴ καμπυλότητος τῆς ἐπιφανείας $\left(\frac{ds'}{\tau_g'}=0\right)$ εἶναι ημ$\theta=0$, ἤτοι $\theta=0$, ὅθεν τὰ δύο γνωστὰ θεωρήματα (Darb. II, σελ. 351 κ. 352):

α) Αἱ ἐφαπτόμεναι γραμμῆς ἀσυμπτωτικῆς καὶ τῆς σφαιρικῆς δεικτρίας της εἶναι κάθετοι ἐπ' ἀλλήλας, καὶ

β) Αἱ ἐφαπτόμεναι γραμμῆς καμπυλότητος καὶ τῆς σφαιρικῆς δεικτρίας της εἶναι παράλληλοι.

Ἔχομεν προσέτι ἐν τῇ 1ῃ περιπτώσει $\frac{ds'}{\rho'}=\frac{ds''}{\rho''}$ καὶ ἐν τῇ 2ᾳ $\frac{ds'}{\rho''}=\frac{ds''}{\rho''}$, δύο ἀξιοσημειώτους σχέσεις.

5ον) Ἐὰν ἡ καμπύλη c'' εἶναι γραμμὴ καμπυλότητος τῆς ἐφ' ἧς κεῖται ἐπιφανείας, οἱ τύποι ἁπλοποιοῦνται εἰς τοὺς ἑπομένους:

$$(9)\qquad \frac{ds'}{\rho_n'}=\frac{ds''}{\rho_n''}\,\text{συν}\theta,\qquad \frac{ds'}{\tau_g'}=\frac{ds''}{\rho_n''}\,\text{ημ}\theta,\qquad \frac{ds'}{\rho_g'}=\frac{ds''}{\rho_g''}-d\theta.$$

6ον) Ἐὰν δὲ καὶ ἡ πρώτη καμπύλη c′ εἶναι γραμμὴ καμπυλότητος (ἤτοι ἂν εἶναι καὶ $\frac{ds'}{\tau_g'} = 0$), ἔχομεν

$$(10) \qquad \frac{ds'}{\rho_n'} = \frac{ds''}{\rho_n''}\text{συν}\theta, \quad 0 = \frac{ds''}{\rho_n''}\text{ημ}\theta, \quad \frac{ds'}{\rho_g'} = \frac{ds''}{\rho_g''} - d\theta.$$

Ὅθεν (ἂν μὴ $\frac{ds''}{\rho_n''} = 0$, ὅτε ἡ γραμμὴ καμπυλότητος c″ εἶναι συνάμα καὶ ἀσυμπτωτική, ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐν γένει, ὡς γνωστὸν *), θὰ εἶναι $\theta = 0$, ἤτοι αἱ ἐφαπτόμεναι τῶν δύο καμπύλων εἶναι παράλληλοι, ὅπερ ἕπεται καὶ ἐκ τούτου, ὅτι ἀμφότεραι εἶναι παράλληλοι (4, 6) πρὸς τὴν κοινὴν ἑαυτῶν σφαιρικὴν δείκτριαν.

7ον) Ἐὰν ἡ ἑτέρα τῶν καμπύλων, ἡ c′ π. χ., εἶναι γεωδαισιακὴ καὶ ἡ c″ ἀσυμπτωτική, εἶναι

$$(11) \qquad \frac{ds'}{\rho'} = -\frac{ds''}{\tau''}\text{ημ}\theta, \quad \frac{ds'}{\tau'} = \frac{ds''}{\tau''}\text{συν}\theta, \quad \frac{ds''}{\rho''} = +d\theta.$$

8ον) Ἐὰν ἡ ἑτέρα, ἡ c′, εἶναι γεωδαισιακή, ἡ δ' ἑτέρα c″ γραμμὴ καμπυλότητος, εἶναι:

$$(12) \qquad \frac{ds'}{\rho'} = \frac{ds''}{\rho_n''}\text{συν}\theta, \quad \frac{ds'}{\tau'} = \frac{ds''}{\rho_n''}\text{ημ}\theta, \quad \frac{ds''}{\rho_g''} - d\theta = 0.$$

* Ἂν γραμμή τις εἶναι καὶ γραμμὴ καμπυλότητος καὶ ἀσυμπτωτικὴ τῆς ἐπιφανείας, εἶναι ἐπίπεδος· καὶ ὄντως αἱ ἐκ τῶν σημείων αὐτῆς ἀγόμεναι κάθετοι τῆς ἐπιφανείας, ἤτοι νῦν αἱ ὄρθιαι κάθετοι τῆς καμπύλης, ὀφείλουσι ν' ἀποτελῶσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν· ἐπειδὴ δὲ οὐδεμιᾶς στρεβλῆς καμπύλης αἱ ὄρθιαι κάθετοι (ὡς οὐδ' αἱ πρῶται) ἀποτελοῦσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν (βλέπε π. χ. Schell, Kurven[2], σελ. 12), ἕπεται, ὅτι ἡ γραμμὴ ἀνάγκη νὰ εἶναι ἐπίπεδος. Τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἐξισώσεων $\frac{ds}{\tau} - d\tilde{\omega} = 0$, $d\tilde{\omega} = 0$, αἵτινες ἀμφότεραι νῦν ἰσχύουσιν, ἕπεται. Παράδειγμα τοιαύτης καμπύλης ἔστω ἡ ὑπὸ τοῦ σημείου Α ἢ Α′ ἐν τῇ στροφῇ κύκλου περὶ ἄξονα ἐν τῷ ἐπιπέδῳ αὐτοῦ κείμενον γραφομένη περιφέρεια κύκλου (Α, Α′ εἶναι τὰ ἄκρα τῆς τῷ ἄξονι παραλλήλου διαμέτρου). Ὅτι ἔχει ἡ περιφέρεια αὕτη πρὸς τὴν σπεῖραν τὰς ἀνωτέρω δύο ἰδιότητας εἶναι προφανές.

9ον) Ἂν ἡ c′ εἶναι ἀσυμπτωτική, ἡ δὲ c″ γραμμὴ καμπυλότητος, τότε εἶναι:

$$(13) \qquad 0=\frac{ds''}{\rho_n''}\sigma\upsilon\nu\theta, \qquad \frac{ds'}{\tau'}=\frac{ds''}{\rho_n''}\eta\mu\theta, \qquad \frac{ds'}{\rho_g'}=\frac{ds''}{\rho_g''}-d\theta.$$

Ὅθεν $\left(\frac{ds''}{\rho_n''}\gtrless 0, \text{ ἄλλως ἡ } c'' \text{ εἶναι καὶ ἀσυμπτωτική}\right)$

$\sigma\upsilon\nu\theta=0, \theta=\frac{\pi}{2}$, ὅπερ καὶ ἐκ τῶν α, β (4ον) συνάγεται εὐθύς.

10ον) Ἂν μία τῶν καμπύλων, ἡ c″, εἶναι ἐπίπεδος, θὰ ἔχωμεν:

$$(14) \qquad \frac{ds'}{\rho_n'}=\frac{ds''}{\rho_n''}\sigma\upsilon\nu\theta-d\tilde{\omega}''\eta\mu\theta, \qquad \frac{ds'}{\tau_g'}=\frac{ds''}{\rho_n''}\eta\mu\theta+d\tilde{\omega}''\sigma\upsilon\nu\theta,$$

$$\frac{ds'}{\rho_g'}=\frac{ds''}{\rho_g''}-d\theta.$$

11ον) Ἂν δὲ ἀμφότεραι εἶναι ἐπίπεδοι, εἶναι:

$$(15) \qquad \left.\begin{array}{l}\frac{ds'}{\rho_n'}=\frac{ds''}{\rho_n''}\sigma\upsilon\nu\theta, \\ \quad -d\tilde{\omega}''\eta\mu\theta.\end{array}\right| \quad \left.\begin{array}{l}d\tilde{\omega}'=\frac{ds''}{\rho_n''}\eta\mu\theta+ \\ \quad +d\tilde{\omega}''\sigma\upsilon\nu\theta.\end{array}\right| \quad \frac{ds'}{\rho_g'}=\frac{ds''}{\rho_g''}-d\theta,$$

Ἂν δὲ τὰ δύο ἐπίπεδα ληφθῶσι παράλληλα καὶ ὡς ἄξων τῶν z ἡ κοινὴ κάθετος τῶν δύο ἐπιπέδων, εἶναι:

$$\tilde{\omega}'=\frac{\pi}{2}, \quad \tilde{\omega}''=\frac{\pi}{2},$$

καὶ αἱ μὲν δύο πρῶται ἐξισώσεις καταντῶσι ταὐτότητες, ἡ δὲ τρίτη γίνεται

$$\frac{ds'}{\rho'}=\frac{ds''}{\rho''}-d\theta,$$

σχέσις λίαν ἀξιοσημείωτος, διὰ τὰς ἐπιπέδους καμπύλας τὰς ἐπὶ παραλλήλων ἐπιπέδων ἢ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου. Ὁ τύπος οὗτος εἶναι γενίκευσις τοῦ συνήθους ὁρισμοῦ τῆς καμπυλότητος καμπύλης

τινός· όντως, άν ώς καμπύλη c′ ληφθῇ ἡ τυχοῦσα εὐθεῖα ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, ὁ τύπος γίνεται

$$\frac{ds'}{\rho'} = -d\theta \quad \text{ἢ} \quad \frac{1}{\rho} = \pm\frac{d\theta}{ds}$$

Ἂν δὲ ἡ εὐθεῖα εἶναι ὁ ἄξων τῶν x, ἔχομεν τὸν συνήθη ὁρισμὸν (Ι. Χατζιδάκη, Διαφ. Λογ., σελ. 255).

12ον) Ἂν ἡ μία, ἡ c″, εἶναι συγχρόνως καὶ γεωδαισιακὴ καὶ γραμμὴ καμπυλότητος (ὅτε, ὡς γνωστόν, ἀνάγκη νὰ εἶναι ἐπίπεδος), θὰ εἶναι :

$$(16) \qquad \frac{ds'}{\rho_n'} = \frac{ds''}{\rho_n''}\,\text{συν}\theta, \qquad \frac{ds'}{\tau_g'} = \frac{ds''}{\rho''}\,\text{ημ}\theta, \qquad \frac{ds'}{\rho_g'} = -d\theta.$$

13ον) Ἐὰν ἡ c′ εἶναι σφαιρικὴ καμπύλη ἐπὶ σφαίρας ἀκτῖνος A καὶ ἡ c″ εἶναι ἡ σφαιρικὴ δείκτριά της, καὶ κεῖται ἑκατέρας τῶν σφαιρῶν τὸ κέντρον ἐπὶ τοῦ ἀντιστοίχου ἄξονος τῶν z, εἶναι :

$$(17) \qquad \frac{ds'}{A} = ds''\,\text{συν}\theta, \quad 0 = ds''\,\text{ημ}\theta, \quad \frac{ds'}{\rho'_g} = \frac{ds''}{\rho''_g} - d\theta.$$

ὅθεν ημθ = 0, θ = 0, ἤτοι αἱ ἐφαπτόμεναι σφαιρικῆς καμπύλης καὶ τῆς σφαιρικῆς δεικτρίας της εἶναι παράλληλοι, ὅπερ καὶ ἐκ τῆς περιπτώσεως (β) (4ον), ἀμέσως ἕπεται, διότι πᾶσα σφαιρικὴ καμπύλη εἶναι γραμμὴ καμπυλότητος τῆς σφαίρας, ἐφ' ἧς κεῖται.

14ον) Ἂν ἡ μία τῶν καμπύλων μόνον, ἡ c″, εἶναι σφαιρικὴ ἐπὶ σφαίρας μὲ κέντρον ἐπὶ τοῦ ἄξονος z, εἶναι :

$$(18) \qquad \frac{ds'}{\rho'_n} = \frac{ds''}{A}\,\text{συν}\theta, \quad \frac{ds'}{\tau'_g} = \frac{ds''}{A}\,\text{ημ}\theta, \quad \frac{ds'}{\rho'_g} = \frac{ds''}{\rho_g''} - d\theta,$$

A οὔσης τῆς ἀκτῖνος τῆς σφαίρας, ἐφ' ἧς ἡ c″.

15ον) Ἂν ἀμφότεραι, καὶ ἡ c′ καὶ ἡ c″, εἶναι ἑκατέρα καὶ γεω-

δαισιακὴ καὶ γραμμὴ καμπυλότητος (ὅτε ἀμφότεραι ἐπίπεδοι), θὰ εἶναι :

$$\frac{ds'}{\rho'} = \frac{ds''}{\rho''} \text{συν}\theta, \quad 0 = \frac{ds''}{\rho''} \text{ημ}\theta, \quad 0 = -d\theta, \quad \theta = \text{σταθ} (=0),$$

Εἶναι ἄρα νῦν $\text{ημ}\theta = 0$, $\theta = 0$ καὶ πράγματι ἡ περίπτωσις αὕτη περιλαμβάνεται εἰς τὴν (6).

16ον) Τέλος, ἂν ἡ c'' εἶναι καὶ γραμμὴ καμπυλότητος καὶ ἀσυμπτωτικὴ τῆς ἐπιφανείας, εἶναι :

$$\frac{ds'}{\rho_n'} = 0, \quad \frac{ds'}{\tau_g'} = 0 \quad \frac{ds'}{\rho'} = \frac{ds''}{\rho_g''} - d\theta, \qquad (19)$$

ὅθεν ἕπεται, ὅτι τότε καὶ ἡ ἑτέρα γραμμὴ c' εἶναι καὶ αὐτὴ καὶ γραμμὴ καμπυλότητος καὶ ἀσυμπτωτικὴ τῆς ἐπιφανείας, περὶ ἧς ὡμιλήσαμεν. Τοῦτο καὶ ἄλλως ἕπεται· διότι ἂν γραμμή τις c'' εἶναι γραμμὴ καμπυλότητος καὶ ἀσυμπτωτικὴ ἐπιφανείας τινός, αἱ ἐκ τῶν σημείων αὐτῆς ἀγόμεναι κάθετοι τῆς ἐπιφανείας ἀνάγκη ν' ἀποτελῶσι κυλινδρικὴν ἐπιφάνειαν, κάθετον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον τῆς γραμμῆς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄξονες τῶν z τῆς ἑτέρας καμπύλης c' εἶναι παράλληλοι τοῖς τῆς πρώτης καμπύλης c'' ἄξοσι τῶν z, θ' ἀποτελῶσι καὶ οὗτοι κυλινδρικὴν ἐπιφάνειαν· εἶναι ἄρα καὶ αὕτη καὶ γραμμὴ καμπυλότητος καὶ ἀσυμπτωτική, ἐπομένως εἶναι καὶ αὕτη ἐπίπεδος καὶ κεῖται ἐπὶ ἐπιπέδου παραλλήλου τῷ τῆς c'', ἔχομεν ἄρα τὴν περίπτωσιν 11.

Ἐν ταῖς προηγουμέναις περιπτώσεσιν, ἐδίδετο ἐκ τῶν προτέρων ἡ ἰδιαιτέρα θέσις τῆς καμπύλης πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν. Ἔστωσαν πρὸς ταύταις καὶ τὰ ἑπόμενα παραδείγματα, ἐν αἷς ἡ ἰδιαιτέρα θέσις εὑρίσκεται ἐκ τῆς γεωμετρικῆς σχέσεως τῶν καμπύλων.

17ον) Καμπύλη *c* καὶ καμπύλη *c'* : τόπος τῶν κέντρων τῶν ἐγγυτάτων σφαιρῶν τῆς *c*.

Ἐνταῦθα εὑρίσκεται εὐκόλως, ὅτι τὰ πρωτεύοντα τρίεδρα εἶναι παράλληλα, πλὴν ὅτι ἡ ἐφαπτομένη τοῦ ἑνὸς εἶναι παράλληλος τῇ ὀρθίᾳ καθέτῳ τοῦ ἄλλου *. Τούτου δὲ τεθέντος, ἕπεται ἀμέσως (1):

* Τοῦτο δεικνύεται καὶ ἀναλυτικῶς ἀλλὰ καὶ ὡς ἑξῆς ἁπλούστερον. Οἱ ἄξονες καμπυλότητος τῆς δοθείσης καμπύλης ἀποτελοῦσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν, διότι ἀποτε-

$$\frac{ds}{\rho} = -q du, \quad \frac{ds}{\tau} = + p du \text{ καὶ } \frac{ds'}{\rho'} = p du, \quad \frac{ds'}{\tau'} = q du,$$

$$\text{ὅθεν } \frac{ds}{\rho} = -\frac{ds'}{\tau'}, \quad \frac{ds}{\tau} = \frac{ds'}{\rho'}, \text{ αἱ γνωσταὶ σχέσεις.} \quad (20)$$

('Ως β' τρίεδρον xyz τῆς πρώτης καμπύλης ἐλήφθη νῦν αὐτὸ τὸ πρωτεῦον της τρίεδρον, ὡς β' δὲ τρίεδρον xyz τῆς β' καμπύλης (τοῦ τόπου τῶν κέντρων), πάλιν τὸ πρωτεῦον αὐτῆς, ἀλλὰ μὲ ἄξονα τῶν x τὴν ὀρθίαν κάθετον, τότε δ' εἶναι $\omega = 0$ διὰ τὴν πρώτην καὶ $\omega = \frac{\pi}{2}$ διὰ τὴν δευτέραν καμπύλην).

Οἱ τύποι οὗτοι ἕπονται προφανῶς καὶ ἐκ τῶν τῆς περιπτώσεως (2) ἐὰν τεθῇ $\theta = \frac{\pi}{2}$, καὶ ἐκ τῶν (7) (σελ. 392, II, Darb., Surf.), οἵτινες πάλιν εἶναι μερικὴ μόνον περίπτωσις τῶν (1).

18ον) Καμπύλη c καὶ λαιμὸς c_1 τῆς εὐθειοποιούσης ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας (=περιβαλλούσης τῶν ἐπιπέδων τῆς ἐφαπτομένης καὶ τῆς ὀρθίας καθέτου)*. Τοὺς τύπους τώρα εὑρίσκομεν ἁπλούστατα ὡς ἑξῆς· παρατηροῦμεν ἐν πρώτοις, ὅτι οἱ τύποι (3) τοῦ κ. Schönflies ἰσχύουσιν ἐπίσης καὶ περὶ πάσης καμπύλης ἐπὶ ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας καὶ τοῦ λαιμοῦ αὐτῆς. Καὶ ὄντως οἱ γενικοὶ τύποι (4) γίνονται διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην οἱ τύποι (3) τοῦ κ. Schönflies, διότι ἡ ἑτέρα τῶν καμπύλων, ὁ λαιμός, εἶναι ὡς ἐρρήθη, ἀσυμπτω-

λοῦσι τὴν περιβάλλουσαν τῶν θέσεων τοῦ καθέτου ἐπιπέδου, οὗ ἡ θέσις ἐξαρτᾶται ἀπὸ μιᾶς παραμέτρου (τῆς ἀφ' ἧς καὶ ἡ καμπύλη). Εἶναι δὲ ὁ τόπος τῶν κέντρων ὁ λαιμὸς τῆς ἐπιφανείας ταύτης, διότι εἶναι ὁ τόπος τῶν σημείων, πρὸς ἃ τείνει ἡ τομὴ τοῦ τυχόντος καθέτου ἐπιπέδου ὑπὸ δύο ἄλλων καθέτων ἐπιπέδων, ὅταν ταῦτα τείνωσι νὰ συμπέσωσιν αὐτῷ. (Βλέπε διαφ. Λογ. Ι. Χατζιδάκη, σελ. 412, 350 καὶ 376). Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τούτων ἕπεται, ὅτι τὸ κάθετον ἐπίπεδον τῆς ἀρχικῆς καμπύλης εἶναι ἐγγύτατον τοῦ λαιμοῦ (Ι. Χατζιδάκη, Διαφ. Λογ. σελ. 411), συμπεραίνομεν, ὅτι ἡ ὀρθία κάθετος τοῦ τόπου τῶν κέντρων εἶναι παράλληλος τῇ ἐφαπτομένῃ τῆς ἀρχικῆς καμπύλης· ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ ἀντίστροφον προφανῶς συμβαίνει, ἕπεται, ὅτι καὶ αἱ πρῶται κάθετοι εἶναι παράλληλοι.

* *Rectificierende Fläche, surface rectifiante.* Οὕτω καλεῖται, διότι ἐν τῇ εἰς ἐπίπεδον ἀναπτύξει της τρέπει προφανῶς εἰς εὐθεῖαν τὴν καμπύλην.

τικὴ γραμμὴ τῆς ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας. Ἐννοεῖται, ὅτι τότε $(t_1 t)$ δηλοῖ τὴν γωνίαν τῶν ἐφαπτομένων τῶν δύο καμπύλων ἐν γένει.

Εἰδικώτερον δὲ διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς εὐθειοποιούσης ἐπιφανείας εἶναι περιπλέον ἡ καμπύλη c γεωδαισιακὴ τῆς ἐπιφανείας, ὅθεν ἕπονται οἱ τύποι: (βλέπε καὶ 7ον)

$$(21) \quad \frac{ds}{\rho} = \frac{ds_1}{\tau_1}\,\eta\mu(t_1 t), \quad \frac{ds}{\tau} = \frac{ds_1}{\tau_1}\,\sigma\upsilon\nu\theta(t_1\, t), \quad 0 = \frac{ds_1}{\rho_1} + d(t_1\, t),$$

ὅθεν τὰ γνωστὰ θεωρήματα:

α΄. Ἡ γωνία συνεπαφῆς τοῦ λαιμοῦ τῆς εὐθειοποιούσης ἐπιφανείας καμπύλης οἱασδήποτε c ἰσοῦται τῷ διαφορικῷ τῆς γωνίας, ἣν ποιεῖ ἡ γενέτειρα εὐθεῖα τῆς ἐπιφανείας πρὸς τὴν ἐφαπτομένην τῆς καμπύλης c.

β΄. Ἡ γωνία στρέψεως τοῦ λαιμοῦ τούτου ἰσοῦται τῇ γωνίᾳ ὁλικῆς καμπυλότητος τῆς c, διότι

$$\frac{ds_1}{\tau_1} = \sqrt{\frac{ds^2}{\rho^2} + \frac{ds^2}{\tau^2}} = ds\sqrt{\frac{1}{\rho^2} + \frac{1}{\tau^2}} = dk.^*$$

(Βλέπε Schell, Kurven doppelter Krümmung², σελ. 77).

19ον) Καμπύλη c καὶ λαιμὸς c_1 τῆς κυκλοποιούσης ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας.

Κυκλοποιοῦσα ἀναπτυκτὴ ἐπιφάνεια καμπύλης τινὸς (surface cyclifiante, cyclificierende Fläche) καλεῖται ἡ ἀναπτυκτὴ ἐπιφάνεια, ἡ τὴν καμπύλην περιέχουσα καὶ ἐν τῇ εἰς ἐπίπεδον ἀναπτύξει της τὴν καμπύλην εἰς κύκλον ὡρισμένης ἀκτῖνος τρέπουσα (ἢ τοὐλάχιστον τόξον τῆς καμπύλης εἰς τόξον κυκλικόν). Ἵνα τοιαύτη ἐπιφάνεια, ᾖ δυνατή, ἀνάγκη νὰ πληρῶται ὁ ἑξῆς περιορισμός: ἡ ὡρισμένη ἀκτὶς τοῦ κύκλου πρέπει νὰ μὴ εἶναι μικροτέρα τῆς μεγίστης ἀκτῖνος καμπυλότητος τῆς καμπύλης. (Ἰδὲ Molins: De la surface développable passant par une courbe donnée quelconque, et qui. par son développement, transformerait cette courbe en un arc de

* Γωνίαν ὁλικῆς καμπυλότητος ὠνόμασεν ὁ Lancret (Mémoire sur les courbes à double courbure, Mém. Prés. T. I, σελ. 430), τὴν γωνίαν δύο προσεχῶν πρώτων καθέτων, ἣν ἔδειξεν ἴσην τῷ: $\sqrt{d\sigma^2 + d\tau^2}$.

cercle de rayon donné, Journ. d. Mathém. 2ème Série, T. I. σελ. 265).

Κατὰ τὰ προηγουμένως ῥηθέντα καὶ ἐνταῦθα οἱ τύποι εἶναι οἱ (3) τοῦ κ. Schönflies, ὅπου $(t_1\,t)$ εἶναι γωνία μεταβλητή, εὐκόλως διὰ τῶν στοιχείων τῆς ἀρχικῆς καμπύλης εὑρισκομένη (Schell, loc. cit. σελ. 145). Ἐπειδὴ δὲ ἐνταῦθα δὲν εἶναι πλέον ἡ δοθεῖσα καμπύλη γεωδαισιακὴ τῆς ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας, ὡς εἶναι προφανές, ἔπονται οἱ τύποι :

$$\frac{ds_1}{\tau_1}\,\eta\mu(t_1\,t)=\frac{ds}{\rho}\,\eta\mu i,\qquad \frac{ds_1}{\rho_1}+d(t_1\,t)=\frac{ds}{\rho}\,\sigma\upsilon\nu i,$$

$$\frac{ds_1}{\tau_1}\,\sigma\upsilon\nu(t_1\,t)=\frac{ds}{\tau}-di,$$

ἢ καὶ

$$(22)\left\{\begin{aligned} &\left(\frac{ds_1}{\tau_1}\right)^2=\left(\frac{ds}{\rho}\right)^2\eta\mu^2 i+\left(\frac{ds}{\tau}-di\right)^2,\\ &\frac{ds_1}{\rho_1}+d(t_1\,t)=\frac{ds}{\rho}\,\sigma\upsilon\nu i\\ &\varepsilon\varphi(t_1\,t)=\frac{\tau_g}{\rho_n}=\frac{\eta\mu i}{\rho}\cdot\frac{1}{\dfrac{1}{\tau}-\dfrac{di}{ds}}=\frac{\tau\,\eta\mu i}{\rho\left(1-\tau\dfrac{di}{ds}\right)}, \end{aligned}\right.$$

ἔνθα $i=\frac{\pi}{2}-\omega$ εἶναι ἡ γωνία τοῦ κυκλοποιοῦντος ἐπιπέδου πρὸς τὸ ἐγγύτατον τῆς c (Schell, σ. 245).

20ον) Καμπύλη c καὶ ἐνειλιγμενοειδὴς αὐτῆς c_1.

Ἐνειλιγμενοειδὴς (développoïde, Evolutoide) καμπύλης τινὸς καλεῖται ἡ καμπύλη, ἣν εὑρίσκομεν ἄγοντες διὰ τῶν σημείων τῆς δεδομένης γραμμῆς εὐθείας ποιούσας πρὸς τὰς ἐφαπτομένας σταθερὰν γωνίαν α καὶ τεμνομένας (ἤτοι πληρούσας τὸν γνωστὸν ὅρον, ὅστις ἀπαιτεῖται, ἵνα εἶναι ἐφαπτόμεναι καμπύλης τινός). Ἐὰν $\alpha=\frac{\pi}{2}$, ἔχομεν τὴν μερικὴν περίπτωσιν τῶν ἐνειλιγμένων καμπύλων. *

Καὶ ἐνταῦθα πάλιν προφανῶς ἔχομεν τοὺς τύπους (3) μὲ τὴν διαφοράν, ὅτι τώρα εἶναι $d(t_1\,t)=0$:

* *Lancret*: Mémoire sur les développoïdes etc., Mém. prés., T. II, p. 19.

$$(23)\quad \frac{ds_1}{\rho_1}=\frac{ds}{\rho}\text{συνλ},\qquad \frac{ds_1}{\tau_1}=\frac{ds}{\rho}\cdot\frac{\text{ημλ}}{\text{ημα}},\qquad \text{εφα}=\frac{\tau_g}{\rho_n}=$$

$$=\frac{\text{ημλ}}{\rho}\cdot\frac{\tau}{1-\tau\frac{d\lambda}{ds}}=\text{σταθ.}$$

ἔνθα πάλιν $\lambda=\frac{\pi}{2}-\omega=$ τῇ γωνίᾳ τοῦ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου τῆς καμπύλης c καὶ τοῦ ἐγγυτάτου τῆς ἐξειλιγμενοειδοῦς της (Schell, σ. 160).

Ἡ καμπύλη c καλεῖται πρὸς τὴν c_1, ἐξειλιγμενοειδὴς (Evolventoide), εὑρίσκονται δ' αἱ σχέσεις καμπύλης c_1 καὶ τῆς ἐξειλιγμενοειδοῦς τῆς c, λυομένων τῶν (23) πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς c.

Ἐκ τῶν προηγουμένων σχέσεων ἕπονται ἀμέσως, ἂν τεθῇ $\alpha=\frac{\pi}{2}$, αἱ σχέσεις καμπύλης c καὶ τῆς ἐνειλιγμένης της c_1 ἢ καὶ καμπύλης c_1 καὶ τῆς ἐξειλιγμένης της c (πρβ. καὶ Schönflies, loc. cit. σ. 75):

$$\frac{ds_1}{\rho_1}=\frac{ds}{\rho_g},\qquad \frac{ds_1}{\tau_1}=\frac{ds}{\rho_n},\qquad \text{εφ}\frac{\pi}{2}=\frac{\tau_g}{\rho_n}=\infty,\qquad \frac{1}{\tau_g}=0.\quad (24)$$

21ον) Καμπύλη c καὶ ἐνειλιγμένη ἀναπτύξεως c_1 αὐτῆς.

Ὅταν τὸ ἐγγύτατον ἐπίπεδον καμπύλης διατρέχῃ τὴν καμπύλην, πᾶν σημεῖον αὐτοῦ, ὡς γνωστόν, γράφει καμπύλην κάθετον ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον εἰς πάσας τὰς θέσεις του. Αἱ καμπύλαι αὗται αἱ ὑπὸ τῶν σημείων του γραφόμεναι καλοῦνται ἐξειλιγμέναι ἀναπτύξεως τῆς ἀρχικῆς καμπύλης (Planevolventen)*. Ἡ δὲ ἀρχικὴ καμπύλη πρὸς ταύτας ἐνειλιγμένη ἀναπτύξεως (Planevolute). Ἡ ὀνομασία αὕτη προέρχεται ἐκ τούτου, ὅτι ἡ καμπύλη, ἐν τῇ κινήσει ταύτῃ τοῦ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου, οὕτως εἰπεῖν ἀναπτύσσεται.

Ἡ ἐνειλιγμένη ἀναπτύξεως καμπύλων οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ὁ τόπος τῶν κέντρων τῶν ἐγγυτάτων των σφαιρῶν. Καὶ πράγματι ἔχουσιν ἄπειροι καμπύλαι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καμπύλην τῶν κέντρων, αἱ παράλληλοι (ἴδε καὶ περίπτ. 3ην).

Αἱ σχέσεις ἄρα εἶναι ἐνταῦθα αἱ τῆς περιπτώσεως (17).

* Schell, loc. cit. σ. 46 ἢ Lancret, l. cit, σ. 417.

22ον) Καμπύλη c καὶ τόπος c_1 τῶν κορυφῶν τῶν ἐγγυτάτων ἐκ περιστροφῆς κώνων *.

Ὁ ἄξων καμπυλότητος καμπύλης τινὸς εἶναι, ὡς γνωστόν, καὶ ὁ τόπος τῶν κορυφῶν κώνων ἐκ περιστροφῆς, οἵτινες ἔχουσι μετὰ τῆς καμπύλης ἐπαφὴν δευτέρας τάξεως. Τούτων δὲ εἷς ἔχει ἐπαφὴν τρίτης τάξεως καὶ εἶναι ὁ ἐγγύτατος πάντων τῇ καμπύλῃ. Αἱ κορυφαὶ τῶν ἐγγυτάτων τούτων κώνων, αἱ εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς καμπύλης ἀντιστοιχοῦσαι, ἀποτελοῦσι τὴν καμπύλην c_1.

Μεταξὺ τῶν καμπύλων c καὶ c_1 μεσολαβεῖ ἡ καμπύλη c′ τῶν κέντρων τῶν ἐγγυτάτων σφαιρῶν τῆς c. Αἱ σχέσεις τῆς c πρὸς τὴν c′ εἶναι γνωσταὶ (17ον) αἱ δὲ τῆς c′ πρὸς τὴν c_1 εἶναι καὶ πάλιν αἱ (3) τοῦ κ. Schönflies, διότι ἀμφότεραι κεῖνται ἐπὶ ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας (τῆς πολικῆς τῆς c), ἧς ἡ ἑτέρα, ἡ c′, εἶναι ὁ λαιμός. Εἶναι ἄρα :

$$(25)\quad \begin{cases} \dfrac{ds_1}{\rho_{1n}}=\dfrac{ds'}{\tau'}\,\eta\mu\,(t't_1), \quad \dfrac{ds_1}{\tau_{1g}}=\dfrac{ds'}{\tau'}\,\sigma\upsilon\nu(t't_1), \quad \dfrac{ds_1}{\rho_{1g}}=\dfrac{ds'}{\rho'}+d\,(t't_1)\cdot \quad \text{καὶ} \\ \dfrac{ds_1}{\rho_{1n}}=-\dfrac{ds}{\rho}\,\eta\mu\,(t't_1), \quad \dfrac{ds_1}{\tau_{1g}}=-\dfrac{ds}{\rho}\,\sigma\upsilon\nu\,(t't_1), \quad \dfrac{ds_1}{\rho_{1g}}=\dfrac{ds}{\tau}+d\,(t't_1). \end{cases}$$

Τοὺς τύπους τούτους δὲν ἔχει ὁ Schell. Ἡ γωνία $(t't_1)$ εἶναι νῦν μεταβλητὴ εὐκόλως εὑρισκομένη (Schell, αὐτ.).

Οὕτως εὑρίσκομεν διὰ μιᾶς καὶ ἁπλῆς μεθόδου τύπους, οὓς συνήθως διὰ διαφορωτάτων καὶ πολλάκις πολυπλόκων μεθόδων εὑρίσκουσι (σφαιρικῶν τριγώνων κτλ., ἴδε π. χ. Schell).

Δ′. Διαφορικὰ στοιχεῖα δύο καμπύλων πρὸς δύο ἐπιφανείας καθέτους ἐπ' ἀλλήλας.

Οἱ προηγούμενοι τύποι (4) ἢ (4′) ἐφαρμόζονται πάντοτε ὡς καὶ προηγουμένως ἐλέχθη, ὁσάκις τὰ διαφορικὰ στοιχεῖα λαμβάνονται πρὸς β′ τρίεδρα παράλληλα, ὧν οἱ ἄξονες τῶν z παράλληλοι τῇ κοινῇ καθέτῳ τῶν ἐφαπτομένων, ἤτοι ὅταν αἱ καμπύλαι θεωρῶνται ὡς κείμεναι ἐπὶ ἐπιφανειῶν, ὧν αἱ κάθετοι παράλληλοι (κατὰ μῆκος τῶν καμπύλων). Εἰς τὰ ἑπόμενα παραδείγματα δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἀπ' εὐθείας, διότι ἐν αὐτοῖς λαμβάνονται διαφορικὰ στοιχεῖα δύο

* Schell, σ. 67 κ. 69.

καμπύλων πρὸς δύο ἐπιφανείας καθέτους ἐπ' ἀλλήλας. Μικρά τις τροποποίησις ἐν τούτοις ἀρκεῖ, ἵνα οἱ τύποι ἐφαρμόζωνται κ' ἐνταῦθα.

23ον) Καμπύλη c καὶ τόπος c_1 τῶν κέντρων καμπυλότητος αὐτῆς.

Εὐκόλως δεικνύεται, ὅτι τῆς δευτέρας καμπύλης ἡ ἐφαπτομένη κεῖται ἐπὶ τοῦ καθέτου ἐπιπέδου τῆς πρώτης (Ι. Χατζιδάκη, Διαφ. Λογ., σελ. 368). Τούτου τεθέντος, ἔχομεν διὰ τὴν καμπύλην c, λαμβανομένου ὡς τριέδρου xyz τοῦ πρωτεύοντος αὐτῆς (ἄξ. z = πρώτη καθ.).

$$\frac{ds}{\rho_n} = -\,q du, \qquad \frac{ds}{\tau_g} = +\,p du \qquad \frac{ds}{\rho_g} = r du = 0.$$

Τῆς β' καμπύλης ἡ ἐφαπτομένη δὲν εἶναι νῦν κάθετος ἐπὶ τὸν ἄξονα τῶν z τοῦ β' τριέδρου τῆς πρώτης. Ἡ δυσκολία ὅμως δύναται εὐθὺς ν' ἀρθῇ, ἂν στραφῇ ἡ καμπύλη c_1 σὺν τῷ τριέδρῳ x'y'z' (παραλλήλου τῷ xyz), οὕτως, ὥστε οἱ ἄξονες y'z'x' νὰ γίνωσιν εἰς τὸ θεωρούμενον σημεῖον ἀντιστοίχως παράλληλοι τοῖς xyz τοῦ τριέδρου τῆς πρώτης καμπύλης, ἢ μᾶλλον τοῦτο νὰ συμβῇ εἰς τὰ ἐκ σταθ. σημείου παράλληλα τρίεδρα. Τούτου γενομένου (ἄνευ βλάβης προφανῶς τῶν διαφορικῶν στοιχείων τῆς καμπύλης) δυνάμεθα νὰ ἐφαρμόσωμεν τοὺς τύπους (1), ἐπειδὴ ὅμως τώρα οἱ ἄξονες y'z'x' τοῦ β' τριέδρου τοῦ τόπου τῶν κέντρων εἶναι παράλληλοι ἀντιστοίχως τοῖς xyz τοῦ τῆς ἀρχικῆς καμπύλης, προφανὲς ὅτι, πρὶν ἢ ἐφαρμόσωμεν τοὺς τύπους (1), ἀνάγκη νὰ τραπῶσιν αἱ περιστροφαὶ p, q, r, εἰς q, r, p, τότε δ' ἔπεται:

$$\frac{ds_1}{\rho_{1n}} = q du\,\eta\mu\omega - r du\,\sigma\upsilon\nu\omega, \qquad \frac{ds_1}{\tau_{1g}} = q du\,\sigma\upsilon\nu\omega + r du\,\eta\mu\omega$$

$$\frac{ds_1}{\rho_{1g}} = d\omega + p du.$$

καὶ ἀντικαταστάσει: (r = 0)

$$\frac{ds_1}{\rho_{1n}} = -\frac{ds}{\rho}\eta\mu\omega, \qquad \frac{ds_1}{\tau_{1g}} = -\frac{ds}{\rho}\sigma\upsilon\nu\omega, \qquad \frac{ds_1}{\rho_{1g}} = d\omega + \frac{ds}{\tau}$$

ὅθεν ἕπονται οἱ γνωστοὶ τύποι

$$\left.\begin{aligned}\left(\frac{ds_1}{\rho_1}\right)^2 &= \left(d\omega + \frac{ds}{\tau}\right)^2 + \eta\mu^2\omega\left(\frac{ds}{\rho}\right)^2,\\ \varepsilon\varphi\lambda &= \frac{-\eta\mu\omega\,\frac{ds}{\rho}}{d\omega + \frac{ds}{\tau}},\\ \frac{ds_1}{\tau_1} &= +d\lambda - \sigma\upsilon\nu\omega\,\frac{ds}{\rho}\end{aligned}\right\} (26)$$

(ω = γωνία ἐφαπτομ. τῆς c_1 καὶ ὀρθίας καθέτου τῆς c). $\left(\lambda = \frac{\pi}{2} - \omega\right)$.

καὶ προσέτι

$$\frac{\eta\mu\lambda}{\eta\mu\omega} = -\frac{ds}{\rho}\cdot\frac{\rho_1}{ds_1}, \qquad \sigma\upsilon\nu\varphi^* = -\eta\mu\lambda\,\eta\mu\omega,$$

τὰ δύο γνωστὰ τοῦ Molins θεωρήματα (Sur quelques nouvelles propriétés du lieu des centres de courbure des courbes gauches (Mém. d. l'Acad. d. Sciences etc. de Toulouse, 8ème Série, T. X., σ. 400-490 (1888), ἢ Schell, σ. 88 κ. ἑπ.).

Δυνάμεθα καὶ ἐκ τῶν τύπων τῶν διὰ παραλλήλους ἄξονας z νὰ εὕρωμεν τὰς σχέσεις (26) ὡς ἀκολούθως.

Λάβωμεν ἄξονας τῶν z τὰς παραλλήλους πρὸς τὴν κοινὴν κάθετον τῶν δύο ἐφαπτομένων. Τότε ἔχομεν διὰ τὰς πρὸς τὸν ἄξονα τοῦτον z στοιχεῖα τῆς πρώτης καὶ τῆς δευτέρας καμπύλης κατὰ σειράν:

$$\frac{ds}{\rho}\sigma\upsilon\nu\omega' = -q\,du, \qquad \frac{ds}{\tau} + d\omega' = p\,du, \qquad \frac{ds}{\rho}\eta\mu\omega' = r\,du,$$

$$\frac{ds_1}{\rho_1}\sigma\upsilon\nu\lambda' = p\,du, \qquad \frac{ds_1}{\tau_1} + d\lambda = q\,du, \qquad \frac{ds_1}{\rho_1}\eta\mu\lambda' = r\,du,$$

ὅθεν

$$\frac{ds}{\rho}\sigma\upsilon\nu\omega' = -\frac{ds_1}{\tau_1} - d\lambda', \qquad \frac{ds}{\tau} + d\omega' = \frac{ds_1}{\rho_1}\sigma\upsilon\nu\lambda',$$

* φ = γωνία τῶν ὀρθίων καθέτων τῶν δύο καμπύλων· ὁ τύπος οὗτος εὑρίσκεται ἐκ τοῦ $\beta' = c''\alpha - \alpha c''$ (τὸ σημεῖον ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς φορᾶς τῆς γωνίας ω) (Ἴδε π. χ. Darb., Surf., I, σελ. 3).

$$\frac{ds}{\rho}\,\eta\mu\omega' = \frac{ds_1}{\rho_1}\,\eta\mu\lambda',$$

ἐπειδὴ δὲ εἶναι $\omega' = \omega$ καὶ $\lambda' = -\lambda$, ἕπονται οἱ τύποι

$$\frac{ds}{\rho}\,\sigma\upsilon\nu\omega = -\frac{ds_1}{\tau_1} + d\lambda, \qquad \frac{ds}{\tau} + d\omega = \frac{ds_1}{\rho_1}\,\sigma\upsilon\nu\lambda$$

$$\frac{ds}{\rho}\,\eta\mu\omega = -\frac{ds_1}{\rho_1}\,\eta\mu\lambda,$$

ἤτοι οἱ τύποι (26). ὅ. ἔ. δ.

24ον) Γραμμαὶ καμπυλότητος ἐπιφανείας τινὸς καὶ αἱ ἀντίστοιχοι γεωδαισιακαὶ τῆς ἐνειλιγμένης ἐπιφανείας.

Ἐνειλιγμένη ἐπιφάνεια ἄλλης καλεῖται, ὡς γνωστόν, ὁ τόπος τῶν πρωτευόντων κέντρων καμπυλότητος τῆς ἄλλης (Evolute, surface des centres de courbure). Γνωστὸν ἐπίσης, ὅτι ἑκατέρα τῶν σειρῶν τῶν γραμμῶν καμπυλότητος τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας ἀντιστοιχεῖ ἐπὶ τῆς ἐνειλιγμένης, ἐπὶ μὲν τῆς ἀντιστοίχου τῇ γραμμῇ ταύτῃ καμπυλότητος (associée) χώνης ἡ σειρὰ τῶν γεωδαισιακῶν τῶν ἐφαπτομένων τῶν καθέτων τῆς ἐπιφανείας (κατὰ μῆκος τῶν γραμμῶν καμπυλότητος), ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας χώνης ἡ σειρὰ τῶν πρὸς τὰς γεωδαισιακὰς ταύτης συζυγῶν καμπύλων.

Σχέσεις μιᾶς γραμμῆς καμπυλότητος καὶ τῆς ἀντιστοίχου της γεωδαισιακῆς.

Ὡς β΄ τρίεδρον τῆς γραμμῆς καμπυλότητος λαμβάνομεν τὸ τῆς ἐφαπτομένης της, τῆς καθέτου τῆς ἐπιφανείας καὶ τῆς ἐφαπτομένης τῆς ἑτέρας γραμμῆς καμπυλότητος. Τότε οἱ τύποι (1) δίδουσι:

$$\frac{ds}{\rho_n} = -q\,du, \qquad \frac{ds}{\tau} = +p\,du = 0, \qquad \frac{ds}{\rho_g} = r\,du. \ (\bar{\omega} = 0)$$

Τῆς γεωδαισιακῆς δὲ καμπύλης πρωτεῦον τρίεδρον εἶναι, ὡς γνωστόν, τὸ ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ ἄξονος z (τῆς καθέτου τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας), ὡς ἐφαπτομένης, ἐκ τῆς παραλλήλου τῷ ἄξονι τῶν x (ἐφαπτομένης τῆς γραμμῆς καμπυλότητος), ὡς πρώτης καθέτου, καὶ

ἐκ τῆς παραλλήλου τῷ ἄξονι τῶν y (ἐφαπτομένης τῆς ἑτέρας γραμμῆς καμπυλότητος), ὡς ὀρθίας καθέτου.

Καὶ ἐνταῦθα οἱ τύποι (1) δὲν εἶναι ἀπ' εὐθείας ἐφαρμόσιμοι, διότι καὶ πάλιν ζητοῦνται τὰ διαφορικὰ στοιχεῖα τῶν δύο καμπύλων πρὸς δύο ἐπιφανείας καθέτους ἐπ' ἀλλήλας. Ἀρκεῖ ὅμως καὶ πάλιν νὰ στρέψωμεν τὴν γεωδαισιακὴν σὺν τῷ πρωτεύοντι αὐτῆς τριέδρῳ x'y'z' οὕτως, ὥστε νὰ γίνῃ εἰς τὸ θεωρούμενον σημεῖον ὁ ἄξων τῶν x' παράλληλος τῷ ἄξονι τῶν z καὶ νὰ λάβῃ τὸ τρίεδρον x'y'z' τὴν θέσιν y'z'x'* παράλληλον τῇ xyz· τότε πάλιν χρειάζεται νὰ τραπῶσιν ἐν τοῖς τύποις (1) τὰ p, q, r, εἰς q, r, p, ὅτε θὰ ἔχωμεν :

$$\frac{ds'}{\rho'_n}=q du, \quad \frac{ds'}{\tau'_g}=+r du \quad \frac{ds'}{\rho'_g}=p du=0 \left(\text{διότι } \omega'=\frac{\pi}{2}\right),$$

ἤτοι δι' ἀντικαταστάσεως :

$$\frac{ds'}{\rho'}\equiv\frac{ds'}{\rho'_n}=-\frac{ds}{\rho_n}, \qquad \frac{ds'}{\rho'_g}=\frac{ds}{\tau_g}=0, \qquad \frac{ds'}{\tau'_g}\equiv\frac{ds'}{\tau'}=\frac{ds}{\rho_g}, \qquad (27)$$

σχέσεις ἀξιοσημείωτοι.

Διὰ τὴν β' γραμμὴν καμπυλότητος εὑρίσκονται οἱ τύποι διὰ τοῦ αὐτοῦ συλλογισμοῦ· μόνον ὅτι ἐνταῦθα χρειάζεται ἡ διπλῆ κυκλικὴ τροπὴ τῶν p, q, r, εἰς r, p, q, διότι τῆς δευτέρας χώνης κάθετος εἶναι ὁ ἄξων τῶν y', καὶ ἐν τῇ στροφῇ τοῦ τριέδρου θὰ γίνωσιν οἱ ἄξονες τῶν x' y' z' παράλληλοι τοῖς y z x. Ἀλλ' ἐπειδὴ νῦν εἶναι $\omega=\frac{\pi}{2}$, $\omega'=0$, εὑρίσκονται οἱ αὐτοὶ τύποι (27). Τοῦτο καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἦτο φανερόν, διότι οὐδετέρα τῶν γραμμῶν καμπυλότητος ἔχει προνόμιά τινα ὑπὲρ τὴν λοιπήν.

Ἐκ τῶν τύπων (27) ἕπεται προσέτι :

$$\frac{\tau'_g}{\rho_n}\equiv\frac{\tau'_g}{\rho'}=-\frac{\rho'_g}{\rho_n}$$

* Ἢ μᾶλλον εἰς τὰ ἐκ τοῦ σταθ. σημείου παράλληλα τρίεδρα νὰ συμβῇ τοῦτο.

καὶ ἐπειδὴ εἶναι $\frac{\rho^{g}}{\rho_n}$ = σφῶ καὶ $\frac{\tau'}{\rho'}$ = εφ(tσt′)(ἴδε 1ον), ἔχομεν τὸ ὑπὸ τοῦ Darboux ἄλλως δεικνύμενον θεώρημα:

Ἡ γωνία τῆς γεωδαισιακῆς καὶ τῆς συζυγοῦς τῆς (ἐπὶ ἑκατέρας χώνης) ἰσοῦται τῇ γωνίᾳ τοῦ ἐγγυτάτου ἐπιπέδου τῆς ἀντιστοίχου γραμμῆς καμπυλότητος πρὸς τὸ ἐφαπτόμενον τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας ἐπίπεδον. (Darb., Surf., III σελ. 335).

Σημειωτέον προσέτι, ὅτι κ' ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν καὶ ἄλλως τοὺς τύπους (27). Ὄντως ἡ γεωδαισιακὴ εἶναι μία τῶν ἐνειλιγμένων τῆς γραμμῆς καμπυλότητος. Ἐὰν δὲ θεωρήσωμεν τὴν ἀναπτυκτήν, ἣν αἱ κάθετοι τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας ἀποτελοῦσι καὶ ἧς λαιμὸς ἡ γεωδαισιακή, θὰ εἶναι ἡ τελευταία αὕτη γραμμὴ ἀσυμπτωτικὴ τῆς ἀναπτυκτῆς (1ον)· ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀναπτυκτὴ αὕτη εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν θεωρουμένην χώνην τῆς ἐνειλιγμένης (διότι ἡ κάθετος τῆς χώνης ταύτης τῆς ἐνειλιγμένης εἶναι ἡ παράλληλος τῇ ἐφαπτομένῃ τῆς θεωρουμένης γραμμῆς καμπυλότητος, ἡ δὲ κάθετος τῆς ἀναπτυκτῆς εἶναι ἡ ἐφαπτομένη τῆς ἑτέρας γραμμῆς καμπυλότητος), ἕπεται ἐκ νέου, ὅτι ἡ ἀντίστοιχος γραμμὴ τῆς γραμμῆς καμπυλότητος ἐπὶ τῆς ἀνηκούσης αὐτῇ χώνης εἶναι γεωδαισιακὴ τῆς χώνης ταύτης. Τὰ στοιχεῖα ἄρα τῆς γεωδαισιακῆς $\frac{ds'}{\rho'}$, $\frac{ds'}{\tau'}$ μένουσιν ἀμετάβλητα (διότι εἶναι τὰ ἀπόλυτα στοιχεῖα τῆς καμπύλης), εἴτε πρὸς τὴν ἀναπτυκτὴν εἴτε πρὸς τὴν χώνην ἀναφερθῶσι. Τῆς γραμμῆς καμπυλότητος δ' ὅμως τὰ διαφορικὰ στοιχεῖα εἶναι διάφορα λαμβανόμενα πρὸς τὴν ἀναπτυκτὴν καὶ διάφορα πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἐπιφάνειαν· διὰ τὰ πρῶτα τούτων εὑρέθησαν αἱ σχέσεις (24):

$$\frac{ds_1}{\rho_1} = \frac{ds}{\rho_g}, \qquad \frac{ds_1}{\tau_1} = \frac{ds}{\rho_n},$$

ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ κάθετοι τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας καὶ τῆς ἀναπτυκτῆς τέμνονται πρὸς ὀρθάς, ἕπεται, ὅτι θὰ εἶναι, τοῦ ῶ ἀναφερομένου εἰς τὴν δευτέραν ἐπιφάνειαν καὶ τοῦ ῶ′ εἰς τὴν πρώτην,

$$\tilde{\omega} = -(90 - \tilde{\omega}') = \tilde{\omega}' - 90.$$

ὅθεν συνῶ = ημῶ′, ημῶ = —συνῶ′, ὅθεν (τῶν τόνων δηλούντων τὰ

διαφορικὰ στοιχεῖα τῆς γραμμῆς καμπυλότητος πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἐπιφάνειαν):

$$\frac{ds_1}{\rho_1} = -\frac{ds'}{\rho'_n}, \quad \frac{ds_1}{\tau_1} = \frac{ds'}{\rho'_g},$$

ἤτοι, ἄνευ τῶν τόνων, οἱ τύποι ταὐτίζονται τοῖς (27).

ὅ. ἔ. δ.

Αἱ σχέσεις (27) δύνανται νὰ εὑρεθῶσι καὶ ἐκ τῶν γενικωτέρων τύπων, οὓς ὁ Darboux δίδει διὰ τὴν τυχοῦσαν ἐπὶ τῆς ἐνειλιγμένης καμπύλην (Surf, III, σελ. 340):

$$\left.\begin{aligned} \frac{ds_1}{\rho_{1n}} &= (q\,du + q_1\,dv)\,\eta\mu\omega_1 - (r\,du + r_1\,dv)\,\sigma\upsilon\nu\omega_1, \\ \frac{ds_1}{\tau_{1g}} &= (q\,du + q_1\,dv)\,\sigma\upsilon\nu\omega_1 + (r\,du + r_1\,dv)\,\eta\mu\omega_1, \\ \frac{ds_1}{\rho_{1g}} &= d\omega_1 + p\,du + p_1\,dv \end{aligned}\right\} \quad \begin{aligned} &\kappa\alpha\grave{\iota} \\ &p = q_1 = 0 \end{aligned}$$

(διὰ τὴν πρώτην χώνην, διὰ δὲ τὴν δευτέραν οἱ αὐτοὶ τύποι μὲ τὴν κυκλικὴν τροπὴν τῶν q, r, p εἰς r, p, q). Τὸν δεύτερον τύπον δὲν ἀναφέρει ὁ Darboux, εὑρίσκει δὲ τοὺς δύο ἄλλους διὰ συλλογισμοῦ ἀναλόγου τῷ ἡμετέρῳ ($24^{ον}$). Ἂν ἐν τοῖς τύποις τούτοις, οἵτινες ἰσχύουσι διὰ τὴν τυχοῦσαν καμπύλην ἐπὶ τῆς πρώτης χώνης, τεθῇ $dv = 0$, ἤτοι θεωρηθῇ ἡ τῇ γραμμῇ καμπυλότητος $v =$ σταθ. ἀντίστοιχος γραμμὴ τῆς χώνης, ἕπεται ($\omega_1 =$ γωνίᾳ ἄξ. y καὶ καμπύλης $= \frac{\pi}{2}$),

$$\frac{ds_1}{\rho_1} = q\,du, \quad \frac{ds_1}{\tau_1} = r\,du, \quad \frac{ds_1}{\rho_{1g}} = 0,$$

καὶ ἐπειδὴ

$$\frac{ds}{\rho_n} = -q\,du, \quad \frac{ds}{\tau_g} = p\,du = 0, \quad \frac{ds}{\rho_g} = r\,du$$

ἕπονται πάλιν οἱ τύποι (27). Ὁμοίως δεικνύεται καὶ διὰ τὴν δευτέραν χώνην.

25ον) Τέλος ἔστω καὶ τὸ ἑπόμενον παράδειγμα:

Ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς κυκλοποιούσης ἀναπτυκτῆς ἐπιφανείας (ἰδὲ ἀνωτέρω, 19ον), ἔχουσι δύο καμπύλαι P καὶ Q ἰδιάζουσαν θέσιν πρὸς τὴν κυκλοποιουμένην καμπύλην, τουτέστιν αἱ δύο ἐπὶ τῆς πολικῆς ἐπιφανείας καμπύλαι, αἵτινες εἶναι τόπος τῶν κέντρων τῶν ἐγγυτάτων τῇ καμπύλῃ σφαιρῶν τῶν ἐχουσῶν ἀκτῖνα σταθερὰν A (τὴν ἀκτῖνα τοῦ κύκλου, εἰς ὃν τρέπεται ἡ καμπύλη). Περὶ τούτων δὲ δεικνύεται εὐκόλως (ἰδὲ Schell), ὅτι ἑκατέρας τὸ κάθετον ἐπίπεδον διέρχεται διὰ τῆς ἐφαπτομένης τῆς ἀρχικῆς καμπύλης, καὶ ἀντιστρόφως. (καὶ προσέτι ὅτι ἡ ἐφαπτομένη τῆς καμπύλης P (ἢ Q) εἶναι κάθετος ἐπὶ τὸ κυκλοποιοῦν ἐπίπεδον). Ἔχομεν ἄρα διὰ τὰς καμπύλας ταύτας τύπους τοὺς διὰ τὴν περίπτωσιν 23ην, ἤτοι:

$$(28) \quad \left\{ \begin{aligned} \frac{ds_1}{\rho_1} &= \pm \sqrt{\left(di + \frac{ds}{\tau}\right)^2 + \left(\frac{ds}{\rho}\right)^2 \eta\mu^2 i} \\ \frac{ds_1}{\tau_1} &= + d\lambda - \frac{ds}{\rho} \sigma\upsilon\nu i \end{aligned} \right.$$

κτλ. Σημειωτέον δέ, ὅτι οἱ τύποι οὗτοι ἕπονται καὶ ἐκ τῶν τῆς περιπτώσεως (19ης), τρεπομένου τοῦ ρ_1 εἰς $-\tau_1$ καὶ τοῦ τ_1 εἰς ρ_1 ὄντως δὲ ἀποδεικνύεται εὐκόλως, ὅτι ὁ λαιμὸς τῆς κυκλοποιούσης ἐπιφανείας εἶναι ὁ τόπος τῶν κέντρων τῶν σφαιρῶν τῶν ἐγγυτάτων τῇ καμπύλῃ P (c_1).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

1) Οἱ τύποι (4) ἢ (4′) δίδουσι τὰς σχέσεις καμπύλων κειμένων ἐπὶ ἐπιφανειῶν, ὧν αἱ κάθετοι παράλληλοι κατὰ μῆκος τῶν καμπύλων, ἤτοι τῶν καμπύλων τῶν ἐχουσῶν τὴν αὐτὴν σφαιρικὴν δείκτριαν, πρός τινα ἐπιφάνειαν, ὅπερ εἶναι πάντοτε δυνατὸν διὰ δύο τυχούσας καμπύλας.

2) Οἱ τύποι τοῦ κεφαλαίου Δ′ δίδουσι τὰς σχέσεις καμπύλων,

ὧν αἱ σφαιρικαὶ δείκτριαι πρὸς δύο ἐπιφανείας εἶναι κάθετοι ἐπ' ἀλλήλας, ὡς ἀμέσως εὑρίσκεται. Καὶ τοῦτο εἶναι πάντοτε δυνατὸν διὰ δύο τυχούσας καμπύλας. Καὶ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ περιπτώσει τὰ διαφορικὰ στοιχεῖα τῶν καμπύλων ἐξαρτῶνται ἀπὸ τῆς σφαιρικῆς δεικτρίας, ἤτοι ἀναφέρονται πρὸς τὴν κάθετον τῆς σφαίρας.

Οἱ γενικώτατοι τύποι ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ εὑρίσκονται (ὡς ἐκ τοῦ ἐν 24ᾳ συλλογισμοῦ ἕπεται) τρεπομένων ἐν ταῖς σχέσεσι (4) ἢ (4′)

$$\text{τῶν}\quad \frac{ds''}{\rho''_n},\ \frac{ds''}{\rho''_g}\quad \text{εἰς} \pm\frac{ds''}{\rho''},\ \pm\frac{ds''}{\rho''_n}$$

$$\text{ἢ τῶν}\quad \frac{ds''}{\tau''_g},\ \frac{ds''}{\rho''_g}\quad \text{εἰς} \pm\frac{ds''}{\rho''_g},\ \pm\frac{ds''}{\tau''_g}$$

(Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ θεωρηθῇ ἐνδιάμεσόν τι τρίεδρον καὶ καμπύλη c_1 ἧς ὁ ἄξων τῶν z_1 παράλληλος τῷ τῆς καμπύλης c'. Αἱ σχέσεις τῆς νέας ἐνδιαμέσου καμπύλης πρὸς τὴν c' εἶναι αἱ (4), αἱ δὲ τῆς c' πρὸς τὴν ἐνδιάμεσον c_1 εἶναι

$$\frac{ds''}{\rho''_n}=\pm\frac{ds_1}{\rho_{1g}},\qquad \frac{ds''}{\rho''_g}\pm\frac{ds}{\rho_{1n}},\qquad \frac{ds''}{\tau''_g}=\pm\frac{ds_1}{\tau_{1g}},$$

ἂν οἱ ἄξονες τῆς c_1 οἱ $x_1y_1z_1$ εἶναι παράλληλοι τοῖς $x''z''y''$· ἂν δὲ οἱ ἄξονες $x_1y_1z_1$ εἶναι παράλληλοι τοῖς $z''y''x''$, εἶναι

$$\frac{ds''}{\tau''_g}=\pm\frac{ds_1}{\rho_{1g}},\qquad \frac{ds''}{\rho''_g}=\pm\frac{ds_1}{\tau_{1g}}\qquad \frac{ds''}{\rho''_n}=\pm\frac{ds_1}{\rho_{1n}}.\ \Bigg).$$

3) Δυνατὸν γενικώτερον νὰ ζητῶνται αἱ σχέσεις τῶν διαφορικῶν στοιχείων δύο καμπύλων πρὸς δύο ἄξονας τῶν z τῶν β′ τριέδρων, ποιοῦντας γωνίαν τινὰ α, ἤτοι πρὸς δύο σφαιρικὰς δεικτρίας ποιούσας τὴν γωνίαν α (σταθεράν). Οἱ τύποι τότε εὑρίσκονται ὡς ἑξῆς.

Μεταχειριζόμενοι τὴν αὐτὴν μέθοδον καὶ ἐν Β′ καὶ καλοῦντες p', q', r' τὰς περιστροφὰς τοῦ β′ τριέδρου x', y', z' τῆς ἑτέρας τῶν

καμπύλων c_1 καὶ α, β, γ, ... τὰ συνημίτονα τῶν ἀξόνων x′, y′, z′ κατὰ σειρὰν πρὸς τοὺς x, y, z, ἔχομεν ἐν πρώτοις:

$$p' = \alpha p + \beta q + \gamma r, \quad q' = \alpha' p + \beta' q + \gamma' r, \quad r' = \alpha'' p + \beta'' q + \gamma'' r\cdot$$

ἐκ τούτων δ' ἕπεται διὰ τὴν καμπύλην c_1 (1),

$$\left\{\begin{aligned} \frac{ds_1}{\rho_{1n}} &= \eta\mu\omega_1(\alpha p + \beta q + \gamma r)\,du - \sigma\upsilon\nu\omega_1(\alpha' p + \beta' q + \gamma' r)\,du \\ \frac{ds_1}{\tau_{1g}} &= \sigma\upsilon\nu\omega_1(\alpha p + \beta q + \gamma r)\,du + \eta\mu\omega_1(\alpha' p + \beta' q + \gamma' r)\,du \\ \frac{ds_1}{\rho_{1g}} &= d\omega_1 + (\alpha'' p + \beta'' q + \gamma'' r)\,du\cdot \end{aligned}\right.$$

καὶ ἐπειδὴ διὰ τὴν καμπύλην c εἶναι (λαμβανομένης ὡς ἄξονος τῶν x (τοῦ β′ τριέδρου της) τῆς ἐφαπτομένης της):

$$\frac{ds}{\rho_n} = -q\,du, \qquad \frac{ds}{\tau_g} = +p\,du, \qquad \frac{ds}{\rho_g} = r\,du,$$

ἕπονται δι' ἀντικαταστάσεως οἱ γενικώτατοι τύποι·

$$\left\{\begin{aligned} \frac{ds_1}{\rho_{1n}} &= \eta\mu\omega_1\left(\alpha\frac{ds}{\tau_g} + \beta\frac{ds}{-\rho_n} + \gamma\frac{ds}{\rho_g}\right) - \sigma\upsilon\nu\omega_1\left(\alpha'\frac{ds}{\tau_g} + \beta'\frac{ds}{-\rho_n} + \gamma'\frac{ds}{\rho_g}\right) \\ \frac{ds_1}{\tau_{1g}} &= \sigma\upsilon\nu\omega_1\left(\alpha\frac{ds}{\tau_g} + \beta\frac{ds}{-\rho_n} + \gamma\frac{ds}{\rho_g}\right) + \eta\mu\omega_1\left(\alpha'\frac{ds}{\tau_g} + \beta'\frac{ds}{-\rho_n} + \gamma'\frac{ds}{\rho_g}\right) \\ \frac{ds_1}{\rho_{1g}} &= d\omega_1 + \left(\alpha''\frac{ds}{\tau_g} + \beta''\frac{ds}{-\rho_n} \quad \gamma''\frac{ds}{\rho_n}\right). \end{aligned}\right.$$

Ὅτι δὲ οἱ τύποι οὗτοι περιέχουσι πάντας τοὺς προηγουμένους ὡς μερικὰς περιπτώσεις, εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν. (Π. χ. ἂν οἱ ἄξονες x′ y′ z′ γίνωσι παράλληλοι τοῖς x y z, ἕπονται ἀμέσως οἱ τύποι (4) τοῦ κ. Schönflies· ἂν οἱ ἄξονες x′ y′ z′ γίνωσι παράλληλοι τοῖς y z x ἢ z x y, ἕπονται οἱ τύποι τοῦ Δ′, κτλ.).

Τὴν γωνίαν ω_1 δυνάμεθα προφανῶς νὰ ἐκφράσωμεν καὶ διὰ τῶν συνημιτόνων α, β, γ καὶ ω, ω′ ω′′ (ἅτινα τελευταῖα, μεταβλητὰ

ὄντα, εἶναι τὰ συνημίτονα τῆς ἐφαπτομένης τῆς καμπύλης c^1 πρὸς τοὺς ἄξονας x y z : $\sigma\upsilon\nu\omega_1 = \alpha\omega + \beta\omega' + \gamma\omega''$.

4) Οἱ τύποι οἱ προηγούμενοι ἅπαντες περιέχουσι πρὸς τοῖς $\frac{1}{\rho_n}$, $\frac{1}{\tau_g}$, $\frac{1}{\rho_g}$, ... καὶ τὰ ds, ds′ τῶν δύο καμπύλων, δὲν δύνανται δὲ ταῦτα ἀμφότερα νὰ ἐξαλειφθῶσι (μόνον τὸ ἓν δύναται, τιθεμένου ds = du). Τὸ ds′ ἀνάγκη ἄρα νὰ εὑρεθῇ ἄλλως ἐκ τοῦ ds. (ἴδε καὶ A′).

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ. Ὁ κ. Schönflies ἐν τῇ μνημονευθείσῃ αὐτοῦ ἐργασίᾳ δίδωσι καὶ τοὺς γνωστοὺς τοῦ Beltrami τύπους τῆς κάμψεως τῶν εὐθειογενῶν ἐπιφανειῶν* διὰ τῆς μεθόδου του. Καὶ τούτους δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν εὐκόλως κατὰ τ' ἀνωτέρω ῥηθέντα, ἀλλὰ περὶ τούτων θὰ διαλάβωμεν ἴσως ἀλλαχοῦ.

Ἔγραφον ἐν Göttingen, τῇ 30 Ἰανουαρίου 1899.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ, Δ. Φ.
Μέλος τῆς Göttinger Math. Gesellschaft.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Περὶ τῶν παραλλήλων καμπύλων

Ἐὰν δύο καμπύλων αἱ ἐφαπτόμεναι (εἰς τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα) εἶναι παράλληλοι, αἱ καμπύλαι καλοῦνται παράλληλοι. Τῶν τοιούτων καμπύλων εἶναι παράλληλοι (εἰς τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα) καὶ αἱ πρῶται καὶ αἱ ὄρθιαι κάθετοι, ἤτοι ἔχουσιν αἱ παράλληλοι καμπύλαι παράλληλα τὰ πρωτεύοντα αὐτῶν τρίεδρα. (Βλέπε καὶ Διαφ. Λογ. Ι. Χατζ., σ. 371, 19ον). Τοῦτο ἐκ τῶν τύπων (4) ἢ (4′) ἕπεται ἀμέσως· διότι ἂν τεθῇ θ = 0 ἐν αὐτοῖς, εὑρίσκεται

* Βλέπε π. χ. Darboux, Surf., III, σ. 308. ἢ Bianchi, Geometria Differenziale, σ. 217 (Beltrami Sulla flessione delle superficie rigate; Ann. d. Matem. T. VII σ. 105 (1865).

$$(1)\qquad \frac{ds''}{\rho''_n}=\pm\frac{ds'}{\rho'_n},\qquad \frac{ds''}{\tau''_g}=\frac{ds'}{\tau'_g},\qquad \frac{ds''}{\rho''_g}=\frac{ds'}{\rho'_g}.$$

ἐπειδὴ δὲ τὰ β' τρίεδρα xyz τῶν δύο καμπύλων εἶναι νῦν τυχόντα (διότι πᾶσα κάθετος ἐπὶ μίαν τῶν ἐφαπτομένων εἶναι καὶ ἐπὶ τὴν ἀντίστοιχον ἐφαπτομένην τῆς ἑτέρας καμπύλης) δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ὡς ἄξονα τῶν z τοῦ ἑνὸς τριέδρου τὴν πρώτην κάθετον τῆς καμπύλης c'', τότε δ' ἕπεται

$$\frac{ds''}{\rho''_n}=\frac{ds''}{\rho''},\quad \frac{ds''}{\rho''_g}=0,\ \text{ὅθεν καὶ}\ \frac{ds'}{\rho'_g}=0,\ \text{ἤτοι}\left(\frac{ds'}{\rho'}\gtrless 0\right)\omega'=0,$$

ἤτοι συμπίπτει ἡ πρώτη κάθετος τῆς c' πρὸς τὴν παράλληλον τῷ ἄξονι τῶν z, τουτέστι τῇ πρώτῃ καθέτῳ τῆς c'' ὅ. ἔ. δ.

Ἡ περίπτωσις $\frac{ds'}{\rho'}=0$. δίδει καὶ $\frac{ds''}{\rho''}=0$, ἤτοι αἱ καμπύλαι εἶναι τότε εὐθεῖαι γραμμαὶ καὶ αἱ γωνίαι ω',ω'' μένουν ἀόριστοι· καὶ ὄντως εἶναι τότε τὸ πρόβλημα ἀόριστον, διότι πᾶσα εὐθεῖα κάθετος ἐπὶ τὴν εὐθεῖαν c' ἢ c'', δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πρώτη ἢ ὡς ὀρθία κάθετος τῆς c' ἢ c''.

Ὅταν τοῦτο δὲν συμβαίνῃ, ἕπεται ἐκ τῶν (1) (ἄξονες τῶν z ἔχουσι ληφθῇ αἱ παράλληλοι πρῶται κάθετοι):

$$\frac{ds''}{\rho''}=\frac{ds'}{\rho'},\qquad \frac{ds''}{\tau''}=\frac{ds'}{\tau'},\ \text{ὅθεν καὶ}\ \frac{\rho''}{\tau''}=\frac{\rho'}{\tau'},$$

ἤτοι ὁ λόγος τῶν δύο ἀκτίνων εἶναι ὁ αὐτὸς εἰς τὰ ἀντίστοιχα σημεῖα.

Τ' ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ δείξωμεν εὐκόλως καὶ ἀπ' εὐθείας. Ὄντως τὸ ἐπίπεδον y'' z'' (πρώτης καὶ ὀρθίας καθέτου τῆς c'') εἶναι νῦν παράλληλον τῷ y' z' (πρώτης καὶ ὀρθίας καθέτου τῆς c'). Εἶναι ἄρα

$$q''=q'\,\text{συνω}+r'\,\text{ημω}$$
$$r''=-q'\,\text{ημω}+r'\,\text{συνω}$$

(διότι ἡ περιστροφὴ $\frac{d\omega}{dt}$, κάθετος οὖσα ἐπὶ τὸ ἐπίπεδον y'' z'', δὲν

ἔχει προβολὰς ἐπὶ τοὺς ἄξονας y″z″· ω δὲ δηλοῖ τὴν γωνίαν τῶν πρώτων καθέτων τῶν καπύλων), ἤτοι

$$0 = r'ημω, \qquad r'' = r'συνω,$$

ὅθεν

$$ἢ\ r' = 0\ ἢ\ ω = 0\cdot$$

r′ = 0 δίδει καὶ r″ = 0, ἤτοι τὰς εὐθείας γραμμάς, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη· ἂν τοῦτο μὴ συμβαίνῃ, ἔπεται ω = 0, ἤτοι αἱ πρῶται κάθετοι εἶναι παράλληλοι, ὅθεν καὶ αἱ ὄρθιαι, ὅ. ἔ. δ.

Ἐπειδὴ δὲ εἶναι p″ = p′ καὶ r″ = r′, ἤτοι

$$\frac{ds''}{\tau''} = \frac{ds'}{\tau'}, \quad \frac{ds''}{\rho''} = \frac{ds'}{\rho'}, \text{ ἔπεται πάλιν } \frac{\rho''}{\tau''} = \frac{\rho'}{\tau'}.$$

Ὥστε:

Ἡ παραλληλία τῶν ἐφαπτομένων δύο καμπύλων (μὴ εὐθειῶν) συνεπάγεται καὶ τὴν παραλληλίαν ὅλου τοῦ πρωτεύοντος αὐτῶν τριέδρου. Ἐν τοῖς προηγουμένοις δ' εἴδομεν, ὅτι τὸ αὐτὸ συμβαίνει, καὶ ὅταν αἱ ὄρθιοι κάθετοι εἶναι παράλληλοι, διὰ τὰς στρεβλὰς καμπύλας ὅμως μόνον· καὶ τέλος, ὅτι ἡ παραλληλία τῶν πρώτων καθέτων συνεπάγεται μόνον τὸ ὅτι αἱ ἐφαπτόμεναι (ἐπομένως καὶ αἱ ὄρθιαι κάθετοι) σχηματίζουσι σταθερὰν γωνίαν.

Ἐξεταστέον ἐν τέλει καὶ τὴν μερικὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν αἱ παράλληλοι πρωτεύουσαι εὐθεῖαι συμπίπτουσιν· ὅτι δὲν δύνανται αἱ ἐφαπτόμεναι δύο καμπύλων νὰ συμπίπτωσιν, εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ προφανές· ἂν αἱ πρῶται κάθετοι συμπίπτωσιν, αἱ δύο καμπυλότητες ἑκατέρας τῶν καμπύλων ἐπαληθεύουσι γραμμικήν τινα σχέσιν τυχοῦσαν («καμπύλαι τοῦ Bertrand», Darb., Surf. I, σ. 13). Λέγω νῦν, ὅτι οὔτε αἱ ὄρθιαι κάθετοι δύνανται νὰ συμπίπτωσιν. Ἂς ληφθῇ τῷ ὄντι ἐπὶ τῆς ὀρθίας καθέτου εἰς τὸ σημεῖον M σημεῖόν τι M′ καὶ ἔστω MM′ = α. Ἡ ταχύτης τοῦ M′ (ἐν τῇ κινήσει τοῦ τριέδρου τοῦ M) θὰ ἔχῃ προβολάς, ἐκ τῶν τύπων (20) (Darb. Surf. I, σ. 8) εὑρισκομένας, τὰς

$$v_x = 1, \qquad v_y = -\,p\alpha, \qquad v_z = \frac{d\alpha}{ds}$$

Ἵνα ἄρα εἶναι ἡ ΜΜ′ κάθετος καθόλου τῆς γραφομένης καμπύλης, θὰ εἶναι $\frac{d\alpha}{ds}=0$, ἤτοι $\alpha=$ σταθερᾷ.

Τούτου δὲ ὄντος, θὰ ἔχωμεν καλοῦντες ω τὴν γωνίαν τῆς ἐφαπτομένης τῆς νέας καμπύλης πρὸς τὴν ἐφαπτομένην τῆς πρώτης:

$$v_x \equiv v\,\text{συν}\,\omega = 1, \qquad v_y \equiv v\,\text{ημ}\,\omega = -\,p\alpha.$$

Ἀλλ' ἵνα ἡ ΜΜ′ εἶναι ὀρθία κάθετος τῆς καμπύλης, ἀνάγκη, ὡς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐδείχθη, νὰ εἶναι αἱ ἐφαπτόμεναι παράλληλοι, ἤτοι $\omega=0$· τότε δ' ἕπεται

$$p\alpha = 0, \text{ ἤτοι ἢ } p=0 \text{ ἢ } \alpha = 0.$$

Ὥστε, ἂν $p \gtrless 0$, ἐδείχθη, ὅτι οὐδεμιᾶς καμπύλης στρεβλῆς αἱ ὄρθιοι κάθετοι δύνανται νὰ εἶναι καὶ ἑτέρας καμπύλης ὄρθιαι κάθετοι, ἤτοι ὅτι τὸ σύνολον τῶν ὀρθίων καθέτων (ὡς καὶ τῶν ἐφαπτομένων) ὁρίζει τὴν στρεβλὴν καμπύλην ἐντελῶς. Ἂν δὲ εἶναι $p=0$, ἡ καμπύλη Μ εἶναι ἐπίπεδος, καὶ ἐπειδὴ εἶναι, τότε καὶ $p'=0$, εἶναι καὶ ἡ Μ′ ἐπίπεδος. Ἐπειδὴ δὲ εἶναι τότε $v_x = v = 1 = \frac{ds}{dt} = v$, ἕπεται $s'=s$ καὶ $(r'=r)$ $\rho'=\rho$, ἤτοι αἱ καμπύλαι εἶναι ἴσαι*. κάθετοι τομαὶ τῆς τυχούσης κυλινδρικῆς ἐπιφανείας, καὶ πράγματι δύο τυχοῦσαι τοιαῦται τομαὶ ἔχουσι τὰς αὐτὰς ὀρθίας καθέτους, τὰς γενετείρας τῆς ἐπιφανείας. Εἶναι δὲ ἄπειροι (ἀντιστοιχοῦσαι εἰς τας ἀπείρους τιμὰς τοῦ α).

Ν. Ι. Χ.

---

* Ὅτι ἐκ τῆς ἀκτῖνος καμπυλότητος ὁρίζεται ἡ καμπύλη ἐντελῶς, πλὴν τῆς θέσεώς της ἐν τῷ ἐπιπέδῳ, δεικνύεται, ὡς ἑξῆς. Ἔστω ἡ ἀκτὶς καμπυλότητος δεδομένη ὡς συνάρτησις ὡρισμένη τῆς γωνίας φ τῆς ἐφαπτομένης τῆς καμπύλης πρὸς ὡρισμένην τινὰ εὐθεῖαν Α τοῦ ἐπιπέδου, ἤτοι ἔστω $\frac{ds}{d\varphi}=\sigma(\varphi)$. Ἐὰν ὡς ἄξων τῶν x ληφθῇ ἡ τυχοῦσα εὐθεῖα, ἡ πρὸς τὴν Α τὴν γωνίαν α ποιοῦσα, θὰ εἶναι $dx=\sigma(\varphi)\,\text{συν}(\varphi\ \ \alpha)d\varphi$, $dy=\sigma(\varphi)\,\text{ημ}(\varphi+\alpha)d\varphi$, ὅθεν $x=\int\sigma(\varphi).\,\text{συν}(\varphi+\alpha)d\varphi+c=\text{συν}\alpha\int\sigma(\varphi)\,\text{συν}\varphi d\varphi - \text{ημ}\alpha.\int\sigma(\varphi)\,\text{ημ}\varphi.\,d\varphi+c$ καὶ $y=\text{ημ}\alpha\int\sigma(\varphi)\text{συν}\varphi d\varphi+\text{συν}\alpha\int\sigma(\varphi)\text{ημ}\varphi d\varphi+c_1$. ὅ. ἔ. δ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν τῇ διατριβῇ περὶ γενικῶν τινων ἀναπτυγμάτων ὁριζουσῶν κτλ.
('Αθηνᾶς τόμος 10ος τεῦχος 4ον).

Σελ. 564 ἀντὶ ὁ τύπος (c) ἀνάγνωθι ὁ τύπος (c') καὶ ἐν τῇ ὁριζούσῃ ἀντὶ z γράφε —α.
Ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ ἀντὶ «περὶ τῶν 6,c...» γράφε «περὶ τῶν 6,γ...»

» 565 ἐν στίχῳ προτελευταίῳ ἀντὶ «στοιχείοις» ἀνάγνωθι «στοιχεῖα».

» 566 ἐν στίχῳ 5ῳ ἀντὶ «Academia» ἀνάγνωθι «Accademia».

» 567 ἀντὶ Cazzamiga ἀνάγνωθι Cazzaniga (τὸ αὐτὸ καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις).

» 568 ἀντὶ Instituto ἀνάγνωθι Istituto.

» 574 Ἡ δευτέρα ὁρίζουσα γραπτέα ὡς ἑξῆς

$$\begin{vmatrix} \alpha+z, & c, & \alpha+z \\ 6, & \alpha+z, & d \\ \alpha+z, & e, & \alpha+z \end{vmatrix}$$

» 575 πρὸ τῆς τελευταίας ὁριζούσης ἀντὶ «διὰ τὴν μικρὰν διαγώνιον» ἀνάγνωθι «διὰ τὴν πρώτην ἀριστερὰν μικρὰν διαγώνιον».

» 577 ἐν τῇ ἀθροίσει Σ ἀντὶ $n-h-1$ ἄνω τοῦ Σ γράφε $n-h$.

» 581 ἐν τῇ τετάρτῃ ὁριζούσῃ ἀντὶ τοῦ παράγοντος $\frac{1}{z_p}$ γραπτέον $\frac{1}{z_{n-h}}$.

» 585 ἐν στίχῳ 7ῳ μετὰ τὸ «ἐν τοῖς σ πρώτοις» πρόσθες $(\sigma \leq n-h)$

» » Ἐπίσης ἐν στίχῳ 11ῳ πρόσθες $(\sigma \leq n-h-1)$.
Ἐν τῷ τέλει τῆς σελίδος ἀντὶ A_1, A_2 γραπτέον A_1, A_2, A_3... καὶ ἀντὶ $\theta=1$ τοῦ θ, γράφε $\iota=1$ τοῦ ι.

Ἄλλα τινὰ ἐπουσιώδη, ἰδίως ἐσφαλμένοι τινὲς δεῖκται ἐν ταῖς ὁριζούσαις, παραλείπονται, ὡς εὐκόλως ἐννοούμενα.

Περὶ τῆς γεωδαισιακῆς στρέψεως κτλ.

Σελ. 590 ἀντὶ tortione ἀνάγνωθι torsione καὶ ἀντὶ $\frac{d\pi}{ds}$ γράφε $\frac{d\bar{\omega}}{ds}$.

» 592 ἀντὶ γαιωδαισιακὴ γράφε γεωδαισιακή.

» 594 ἐν τῷ δευτέρῳ τύπῳ ἀντὶ $\frac{1}{T_c}$ γράφε $\frac{1}{T_{cg}}$.

N. I. X.

ΑΝΗΘΟΝ ΚΑΙ ΑΝΗΣΟΝ

Τὰς λέξεις ταύτας προσήγαγέ μοι νεωστὶ τῶν φίλων συνεργατῶν τις παράδειγμα τῆς τροπῆς τοῦ θ εἰς σ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ, εἰπὼν ὅτι ὅπως ἐλέχθη ἄνησον παρὰ τὸ ἄνηθον, οὕτως ἐγένετο καὶ κασέλλα ἀπὸ τοῦ καθέλλα. Ἀλλὰ πρῶτον τὰ παραβαλλόμενα εἶναι ἀνόμοια καὶ δὴ ἀπαράβλητα· ἐπειδή, ἵνα ὑπάρχῃ πλήρης ὁμοιότης, ἔδει νὰ λέγηται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῇ ἐκ παραλλήλου καθέλλα καὶ κασέλλα, ὅπως λέγεται ἄνηθον καὶ γλυκάνησος· νῦν δὲ τὸ μὲν λέγεται διττῶς, τὸ δὲ μόνον ἁπλῶς. Πρόσθες τούτοις ὅτι εἶναι παντάπασιν ἄγνωστον, ἄν ποτε ἐν τῇ κοινῇ Ἑλληνικῇ ἐλέχθη τὸ καθέλλα, μετὰ τοῦ θ, ὅπως τὸ ἄνηθον-ἄνησον

Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι τὸ σ ἀντὶ τοῦ θ ἐν τῷ κασέλλα ἀντὶ καθ-έλλα-καθ-έδλα εἶναι μόνον Λακωνικόν(1), ὅπως καὶ ἐν τῷ σιός, σέλει, παρσένος, σάλασσα, Ἀσᾶναι, σηρίον, πίσορ κλπ. κλπ., καὶ ὅτι καθ' ὃν τρόπον ἡμεῖς νῦν ἐν ταῖς λέξεσι ταύταις καὶ ταῖς τούτων παραπλησίαις ἐκφωνοῦμεν θ οὐχὶ σ, οὕτως ἔδει, ἂν ὄντως τὸ ἡμέτερον κασέλλα = κιβώτιον (οὐχὶ = καθέδρα, κάθισμα) εἶχε τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ ἀρχαίου Λακωνικοῦ κασέλλα, νὰ λέγωμεν αὐτὸ μετὰ τοῦ θ, οὐχὶ μετὰ τοῦ σ. Νῦν δὲ παραβάλλεται τὸ σ ἀρχαίας διαλέκτου, ἧς ἡ νεωτέρα κοινὴ Ἑλληνικὴ οὐδὲν φαίνεται σῴζουσα βέβαιον ἴχνος, πρὸς τὸ σ τῆς καθολικῆς Ἑλληνικῆς, ὅπερ πλημμελές. Εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσεί τις παρέβαλλε τὸ Ἰωνικὸν βωθέω κλπ. πρὸς τὸ ἡμέτερον βόθα παρὰ τὸ βόηθα, Μανόλης παρὰ τὸ Μανόηλης κλπ.

Τρίτον φρονῶ ὅτι τὸ ἄνηθον διαστέλλεται σήμερον ἀκριβέστατα τοῦ γλυκανήσου, ἐπειδὴ τὸ μὲν ἄνηθον, αὐτὸ τοῦτο τὸ φυτόν, μεταχειριζόμεθα ἐν τῇ μαγειρικῇ ὡς ἄρτυμα (καθ' ὃν τρόπον περίπου καὶ τὸ πετροσέλινον ἢ μακεδονήσι ἢ τουρκιστὶ μαϊντανὸ λεγόμενον), τοῦ δὲ γλυκανήσου μόνον τοὺς σπόρους εἰς τὸν ἄρτον πρὸς εὐωδίαν (ὅταν μάλιστα τὰ ἄλευρα τύχωσιν ἐφθαρμένα), ἔτι δὲ ὡς ἀφέψημα πυρωτικὸν πρὸς τὰς ἀποψύξεις· τὸ ὅλον δὲ φυτόν, πολὺ

(1) Παρ' Ἡσυχ. ἀναγινώσκεται κασέα· καθέδρα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Στεφάνου καὶ Ahrens διωρθώθη εἰς κασέλλα, κατὰ τὸ ἕλλα· καθέδρα. Λάκωνες, καὶ πάντες ὡμολόγησαν αὐτοῖς.

μεῖζον ὂν τοῦ ἀνήθου, ξηρανθὲν τοποθετοῦμεν κατὰ τὴν ἀπόσταξιν τοῦ οἰνοπνεύματος ἐπὶ τοῦ πυθμένος τοῦ ἀποστακτηρίου λέβητος.

Ὁμοίως δὲ φαίνονται διαστέλλοντες τὰ φυτὰ ταῦτα καὶ οἱ παλαιοί· πρβλ. Θεοφρ. Ἱστορ. Φυτῶν Α' 12, 3 «γυμνόσπερμα δὲ τῶν λαχάνων πολλὰ καθάπερ ἄνηθον, κορίαννον, ἄννησον, κύμινον, μάραθον καὶ ἕτερα πλείω», καὶ Ἱπποκρ. Η' 366 «τρίβειν δὲ καὶ ἄννησον καὶ ἀνήθου καρπόν». Ἡ ἐκ παραλλήλου μνεία τοῦ ἄνηθον καὶ ἄννησον πείθει ὅτι δύο διάφορα φυτὰ ἐσημαίνοντο δι' αὐτῶν καὶ τὸ πάλαι ὅπως καὶ νῦν.

Τὴν διαφορὰν δὲ ταύτην παρετήρησεν ἤδη καὶ ὁ Σχολ. τοῦ Θεοκρίτου εἰς Ζ', 63 «ἄνηθον τὸ μάλαθρον, ἄνισον δὲ τὸ γλυκάνισον (γρ. ἄννησον . . . . γλυκάννησον).

Ἀλλὰ πρβλ. προσέτι Θεοφρ. Ἱστορ. Φυτῶν Θ' 7, 3 «οἷς μὲν οὖν εἰς τὰ ἀρώματα χρῶνται σχεδὸν ταῦτά ἐστι· κασία, κινάμωμον, καρδάμωμον, νάρδος, ναῖρον, βάλσαμον, ἀσπάλαθος. . . . λωτός, ἄννητος»· ἀρωματικὸν ἄρα τὸ ἄννητος· καὶ Σαπφοῦς Ἀποσπασμ. 78 «Σὺ δὲ στεφάνοις, ὦ Δίκα, περθέσθ' ἐράταις φόβαισιν, ὄρπακας ἀνήτοιο συνέρραισ' ἀπάλαισι χέρσιν» καὶ Ἀλκαίου Ἀποσπασμ. 36 «Ἀλλ' ἀνήτω μὲν περὶ ταῖς δέραισιν παρθέτω πλέκταις ὑποθύμιδάς τις, καδ' δὲ χευάτω μύρον ἆδυ κὰτ τῶ στήθεος ἄμμι». Καὶ Θεοκρ. Ζ' 63-4 κἠγὼ τῆνο κατ' ἆμαρ ἀνήτινον ἢ ῥοδόεντα ἢ καὶ λευκοίων στέφανον περὶ κρατὶ φυλάσσων. . .» καὶ ΙΕ' 119 μαλακῷ βρίθοντες ἀνήθῳ. Καὶ ἡ πολυτυπία τούτων αὐξάνεται ἔτι μᾶλλον, ἄν τις παραβάλῃ καὶ Βεκκήρου Ἀνεκδ. 405, 3 «ἄννηττον· τὸ ἄννηττον ἐν τοῖς δύο νν καὶ δύο ττ». Ἔτι δὲ Ἀριστοφάνης ἐν μὲν Νεφέλαις 982 μεταχειρίζεται τὴν λέξιν μετὰ βραχείας τῆς ἀρχούσης συλλαβῆς «οὐδ' ἂν ἄνηθον τῶν πρεσβυτέρων ἁρπάζειν οὐδὲ σέλινον, οὐδ' ὀψοφαγεῖν, οὐδὲ κιχλίζειν οὐδ' ἴσχειν τὼ πόδ' ἐναλλάξ», ἐν δὲ Θεσμοφορ. 486 μετὰ μακρᾶς θέσει ἢ φύσει καὶ τὴν λέξιν οὐκ ἐπὶ φυτοῦ, «κᾆθ ὁ μὲν ἔτριβεν κεδρίδας, ἄννηθον, σφάκον· ἐγὼ δὲ καταχέασα τοῦ στροφέως ὕδωρ ἐξῆλθον ὡς τὸν μοιχόν», ἔνθα τὸ ἄννηθον συνάπτεται μετὰ τῆς κεδρίδος, ὅπως καὶ παρὰ Θεοφρ. Ἱστορ. Φυτ. Α' 12, 1 (τὸ ἄννησον) «διαφέρουσι δὲ (οἱ χυλοὶ) καὶ ταῖς εὐωδίαις οἷον ἀννήσου, κεδρίδος».

Οὔτε ἡ σημασία ἄρα τῶν λέξεων ἦν ἐξ ἀρχῆς ἁπλῆ τις οὔτε ὁ τύ-

πος αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ποικίλος, ἄνηθον ἄννηθον ἄνησον ἄννησον ἄνητον ἄννηττον(1). Καὶ ἐπειδὴ ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι παντελῶς ἀδιανόητος ἐν γνησίᾳ Ἑλληνικῇ λέξει, εἰκάζω ὅτι πάντως ἡ λέξις ἢ αἱ λέξεις αὗται ἦσαν τὸ κατ' ἀρχὰς ξέναι, ἐξ Ἀσίας ἢ Αἰγύπτου μετὰ τῶν φυτῶν κομισθεῖσαι εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὡς ξέναι καὶ δὴ οὐκ αἰσθηταί, ἴσως δὲ καὶ δυσεκφώνητοι, ὑπέκυψαν πολλαῖς φωνητικαῖς ἀλλοιώσεσιν. Ἀτυχῶς δὲν δύναμαι νὰ ἐξακριβώσω τίς τούτων τῶν τύπων ἦν ὁ πρῶτος καὶ πόθεν ἦλθεν ἡμῖν ἡ λέξις, ἢ ἂν πλείονες καὶ διάφοροι ἐξ ἀρχῆς οὖσαι συνέπεσον ἔπειτα, ἢ ἂν ἦν μὲν μία ἀλλ' ἐξεφέρετο κατὰ διαφόρους τύπους κλπ. (Οὔτε ὁ Hehn οὔτε ὁ Lewy οὔτε ἄλλος τις ἐφ' ὅσον ἠξεύρω διδάσκουσί τι περὶ τούτων). Πιθανὸν φαίνεταί μοι ὅτι λέξις τις ξένη, (a)snēth ἴσως, παρετυμολογικῶς προσαρμοσθεῖσα ἄλλαις ἑλληνικαῖς λέξεσι καὶ τύποις μετεβλήθη, ἤτοι ἐξηνέχθη μεθ' ἑνὸς ν ἀντὶ δύο κατὰ τὸ ἀναπνέω ἄνεμος, μετὰ διπλοῦ ττ ἀντὶ τ κατὰ τὸ βούγλωττον καὶ τἆλλα εἰς -ττος Ἀττικὰ ὀνόματα, μετὰ τοῦ θ ἀντὶ τ διὰ τὸ ἄνθος κλπ. Ἀλλ' ἂν περὶ τῆς ἀρχαίας πολυτυπίας καὶ ἀνωμαλίας μηδὲν βέβαιον δύναμαι νὰ εἴπω, περὶ τοῦ νεωτέρου γλυκάνησος δύναμαι κάλλιστα νὰ διατείνωμαι, ὅτι τοῦτο δὲν προῆλθε κατὰ τροπὴν τοῦ θ εἰς σ, καὶ ὅτι οὐδεὶς δικαιοῦται νὰ προφέρῃ τοῦτο εἰς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ (πλὴν ἐν τῇ Τσακωνικῇ) τὸ θ ἐτράπη εἰς σ.

Γ. Ν. Χ.

(1) Τὸν τύπον ἄνισον Λατ. anisum δὲν καταλέγω ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ἐπειδὴ ὑπολαμβάνω, ὅτι προῆλθε κατ' ἰωτακισμὸν ἐκ τοῦ ἄνησον, ὅθεν παρέλαβον οἱ Λατῖνοι καὶ ἐξ αὐτῶν οἱ λοιποὶ λαοὶ τῆς Δύσεως.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ

Τόμ.	10	σελ.	163	στίχ.	6	γραπτέον	προσσχὼν	ἀντὶ	τοῦ	προσχὼν
»	»	»	165	»	5	»	ξένη	»	»	ξένῳ
»	»	»	172	»	31	»	». Ἐν δὲ	»	»	ἐν δὲ
»	»	»	179	»	32	»	ἐοίκασι	»	»	ἔοικε
»	»	»	186	»	25	»	τοὺς βότρυς	»	»	τὰς βότρυς
»	»	»	186	»	26	»	τοὺς πεπείρους	»	»	τὰς πεπείρους
»	»	»	187	»	19	»	Ἑκὰς	»	»	Ἐκὰς
»	»	»	191	»	34	»	προσσχὼν	»	»	προσχὼν
»	»	»	192	»	30	»	Λῦσις	»	»	Λύσις
»	»	»	194	»	16	»	studio	»	»	etudio

Μ. Π.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΥΒΟΙΑΣ

Ἐπιμελούμενος τῶν ἐν Χαλκίδι ἀρχαιοτήτων ἀπὸ τοῦ 1893 μέχρι τοῦ 1898 ἀντέγραψα διαφόρους ἐπιγραφάς, ὧν αἱ πλεῖσται καὶ σπουδαιότεραι ἐγένοντο τῇ ἐμῇ φροντίδι κτῆμα τῆς ἐν Χαλκίδι συσταθείσης ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς. Πρὸς ταύτας, οὔσας εἴκοσι καὶ μίαν, συνάπτω καὶ τρεῖς προερχομένας ἐκ τῆς μέσης Εὐβοίας, ἃς ἀντέγραψα κατά τινα ἐκεῖ περιήγησίν μου.

Χαλκίδος.

Ἀρ. 1.

α'

ΚΗΣ ΕΚΟΙΝΩΝΗΣΕΝ ΤΙΜΗΘΕΙΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΡΟΓΕΓΡΑΜ
ΥΕΡΓΕΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΞΑΠΟΣΤΕΙΛΑ
ΝΗΣ ΗΞΙΩΣΕΝ ΟΠΩΣ ΟΥΝ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΦΑΙΝΗΤΑΙ ΤΟΙΣ
ΝΔΡΩΝ ΤΑΣ ΚΑΤ ΑΞΙΑΣ ΑΠΟΔΙΔΟΥΣ ΧΑΡΙΤΑΣ ΟΙ ΤΕΛΟΙ
Σ ΠΟΛΕΩΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΝ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΥΕΡΓΕΤΑΣ ΖΗΛΩΤΑΙ
Ν ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ ΔΕΔΟΧΘΑΙ ΤΟΙΣ ΤΕ ΣΥΝΕΔΡΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩΙ
ΚΕΝΟΥΝ ΧΑΡΙΚΛΕΟΥΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΟΙΣ ΥΠ ΑΥΤΟΥ
ΘΡΩΠΟΙΣ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΩΣΑΙ ΑΥΤΟΝ ΧΡΥΣΩΙ ΣΤΕΦΑΝΩΙ ΣΤΗ
ΟΝΑ ΧΑΛΚΗΝ ΕΝ ΤΩΙ ΕΠΙΦΑΝΕΣΤΑΤΩΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΤΟΠΩΙ
Ν ΕΠΙΓΡΑΦΗΝ ΟΤΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΑΝΕΘΗΝΕΝ ΑΡΧΕΝΟΥΝ ΧΑΡΙΚΛΕΟΥΣ
ΑΙ ΕΥΝΟΙΑΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΠΟΙΗΣΑΣΘΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΕΝ ΤΩΙ ΑΓΩΝΙ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΤΩΙ ΓΥΜΝΙΚΩΙ
ΟΙΝΟΝ ΤΩΝ ΕΥΒΟΙΕΩΝ ΑΝ ΓΟΡΕΥΕΣΘΑΙ ΔΕ ΤΟΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

β

ΚΑΙ ΔΙΟΝΥΣΙΩΝ ΕΝ ΤΗΙ ΣΥΝΤΕΛΟΥΜΕΝΗΙ ΠΟΜΠΗΙ ΚΑΙ ΘΥΣΙΑΙ ΠΟΙΟΥ
ΜΕΝΟΥ ΚΑΘ ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΝΙΑΥΤΟΝ ΤΟΥ ΚΑΘΙΣΤΑΜΕΝΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΤΟΥ ΔΙΟΝΥ
ΣΟΥ ΤΗΝ ΤΗΣ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΕΩΣ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΟΤΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΙ
ΑΡΧΕΝΟΥΝ ΧΑΡΙΚΛΕΟΥΣ ΧΡΥΣΩΙ ΣΤΕΦΑΝΩΙ ΑΡΕΤΗΣ ΕΝΕΚΑ ΚΑΙ ΕΥΝΟΙ
ΑΣ ΤΗΣ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΔΕ ΤΟ ΨΗΦΙΣΜΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΣΙΝ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ
ΧΕΙΡΟΤΟΝΗΣΑΙ ΔΕ ΚΑΙ ΑΝΔΡΑΣ ΠΕΝΤΕ ΤΟΥΣ ΕΠΙΜΕΛΗΣΟΜΕΝΟΥΣ ΤΗΣ
ΤΕ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΟΡΕΥΣΕ
ΩΣ ΤΗΣ ΕΝ ΤΩΙ ΑΓΩΝΙ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ ΨΗΦΙΣΜΑ
ΤΟΣ ΤΟΝ ΔΕ ΤΑΜΙΑΝ ΔΟΥΝΑΙ ΤΟ ΕΙΣ ΤΑΥΤΑ ΑΝΑΛΩΜΑ ΚΑΘΟΤΙ ΑΝ ΓΡΑ
ΦΩΣΙΝ ΟΙ ΚΕΧΕΙΡΟΤΟΝΗΜΕΝΟΙ ΕΠΙ ΤΑΥΤΑ

ΕΙΡΕΘΗΣΑΝ ΠΟΛΥΝΙΚΟΣ ΑΡΧΕΝΟΥ
ΑΡΧΕΝΟΥΣ ΣΩΜΗΛΟΥ ΠΟΛΥΝΙΚΟΣ ΠΡΑΞΙΟΥ
ΑΡΧΕΝΟΥΣ ΠΡΑΞΙΟΥ ΝΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ

Ἀρ. 1.

α′

[. . . . . ἀρχ]ῆς ἐκοινώνησεν τιμηθεὶς ἐν τοῖς προγεγραμ-
[μένοις ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν ε]ὐεργετῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐξαποστείλα-
[σαν πόλιν. . . . . τιμ]ῆς ἠξίωσεν· ὅπως οὖν καὶ ὁ δῆμος φαίνηται τοῖς
[καλοῖς κἀγαθοῖς τῶν ἀ]νδρῶν τὰς καταξίας ἀποδιδοὺς χάριτας οἵ τε λοι-
[ποὶ προειδότες τὴν τῆ]ς πόλεως εὐχαριστίαν εἰς τοὺς εὐργέτας ζηλωταὶ
[γίγνωνται τῶν ὁμοίω]ν· ἀγαθῆι τύχηι δεδόχθαι τοῖς τε συνέδροις καὶ τῶι
[δήμωι ἐπαινέσαι Ἀρχέ]νουν Χαρικλέους ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις ὑπ' αὐτοῦ
[. . . . . ἀν]θρώποις καὶ στεφανῶσαι αὐτὸν χρυσῶι στεφάνωι· στῆ-
[σαι δ' αὐτοῦ καὶ εἰκ]όνα χαλκῆν ἐν τῶι ἐπιφανεστάτωι τῆς πόλεως τόπωι
[καὶ ἐπιγράψαι τὴ]ν ἐπιγραφήν, ὅτι ὁ δῆμος ἀνέθηκεν Ἀρχένουν Χαρικλέους
[ἀρετῆς ἕνεκεν κ]αὶ εὐνοίας τῆς εἰς ἑαυτόν· ποιήσασθαι δὲ καὶ τὴν
[ἀναγόρευσιν τ]οῦ στεφάνου ἐν τῶι ἀγῶνι τῶν Ῥωμαίων τῶι γυμνικῶι
[πρὸς ἅπαν τὸ κ]οινὸν τῶν Εὐβοιέων· ἀναγορεύεσθαι δὲ τὸν στέφανον

β′

καὶ Διονυσίων ἐν τῆι συντελουμένηι πομπῆι καὶ θυσίαι, ποιου-
μένου καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν τοῦ καθισταμένου ἱερέως τοῦ Διονύσου
τὴν τῆς ἀναγορεύσεως ἐπιμέλειαν, ὅτι ὁ δῆμος στεφανοῖ
Ἀρχένουν Χαρικλέους χρυσῶι στεφάνωι ἀρετῆς ἕνεκα καὶ εὐνοί-
ας τῆς εἰς ἑαυτόν. Ἀναγράψαι δὲ τὸ ψήφισμα εἰς τὴν βάσιν τῆς εἰκόνος.
Χειροτονῆσαι δὲ καὶ ἄνδρας πέντε τοὺς ἐπιμελουμένους τῆς
τε κατασκευῆς καὶ ἀναθέσεως τῆς εἰκόνος καὶ τῆς ἀναγορεύσε-
ως τῆς ἐν τῶι ἀγῶνι τῶν Ῥωμαίων καὶ τῆς ἀναγραφῆς τοῦ ψηφίσμα-
τος· τὸν δὲ ταμίαν δοῦναι τὸ εἰς ταῦτα ἀνάλωμα καθ' ὅ τι ἂν
γράφωσιν οἱ κεχειροτονημένοι ἐπὶ ταῦτα.
Εἱρέθησαν Πολύνικος Ἀρχένου,
Ἀρχένους Σωμήλου, Πολύνικος Πραξίου,
Ἀρχένους Πραξίου, Νίκων Νικομάχου.

Ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς μαρμαρίνου βάθρου ὀρθογωνίου ἀποκεκρουμένου ἀριστερόθεν, ὕψους 0.40, πλάτους 0.60, μήκους 0.96, εὑρεθεῖσα ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1898 ἐν τῷ ἀγρῷ Ι. Μουρτίκα παρὰ τὰς Ὑψηλὰς Καμάρας κεῖται ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ συλλογῇ. Αὐτόθι εὑρέθη κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὅμοιος λίθος ἀνεπίγραφος προφανῶς ἀνήκων καὶ οὗτος εἰς τὸ βάθρον, ὡσαύτως δὲ τέσσαρες τιτανώδεις ὀγκόλιθοι, κιονίσκος μονόλιθος ἀρράβδωτος καὶ ἄλλα τινὰ συντρίμματα. Πρό τινων δὲ ἐτῶν ἔχουσιν εὑρεθῆ λείψανα οἱ-

κοδομῆς, ἐπιγραφὴ δημοσιευθεῖσα ἐν Ἀθ. Τ. Ϛ', σ. 176 καὶ ἐκπρεπές τι ἀγγεῖον ἱκανοῦ μεγέθους πωληθὲν ἐν Ἀθήναις, ὥς μοι εἶπεν αὐτὸς ὁ τοῦ ἀγροῦ κτήτωρ. Εἰς ὀλίγων δὲ βημάτων ἀπόστασιν πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τοῦ ὑπερκειμένου λοφίσκου διακρίνονται ἔτι καὶ σήμερον θεμέλιοι λίθοι, εὑρέθη δὲ ἡ ἐν BCH. XVI, σ. 102 καὶ Ἀθ. Τ. Δ', σ. 623 ἐπιγραφὴ καὶ εὑρίσκονται καθ' ἑκάστην συντρίμματα ποικίλων ἀγγείων καὶ κεραμίνων ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων, ὧν δείγματά τινα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ συλλογῇ Χαλκίδος.

Δυστυχῶς τῆς ἀξιολόγου ταύτης ἐπιγραφῆς ἐλλείπει οὐ μικρὸν μέρος, ὅπερ περιέχον τὴν χρονολογίαν καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ψηφίσματος ἀπετέλει ἰδίαν στήλην, τὴν πρώτην τῆς ἐπιγραφῆς, ἧς συνέχεια εἶνε αἱ ὑπὸ στοιχ. α' καὶ β' ἐνταῦθα δημοσιευόμεναι, ἀλλὰ καὶ τούτων ἡ α' οὐκ ὀλίγην ἔχει φθοράν, ἥτις σπουδαιοτέρα εἶνε ἐν στίχ. 1, 3, 8, ἐν οἷς ἡ ἀναπλήρωσις τῶν ἐλλειπόντων δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἀσφαλὴς ὅσον ἐν τοῖς ἑπομένοις, ἔνθα κατὰ τὸν κενὸν χῶρον καὶ καθ' ὅμοια ψηφίσματα ἀνεπληρώσαμεν ὅσα ἐξ αὐτῆς τῆς συνεχείας δὲν ἦσαν κατάδηλα.

Στίχ. 1-3. [. . .ἀρ]χῆς—ἠξίωσεν. Εἶνε μέρος τῆς αἰτιολογίας τοῦ ψηφίσματος, ἐξ οὗ τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν μετά τινος πιθανότητος ὅτι πρόκειται περὶ πρεσβείας τινὸς καλῶς διεξαχθείσης—ἐξαποστεῖλα[σαν πόλιν. .] δῆλον ὅτι τὴν Χαλκίδα εἰς Ρώμην, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῆς προηγουμένης μνείας τῶν εὐεργετῶν Ρωμαίων.

Στίχ. 6. γίγνωνται μετὰ τοῦ γ ὡς ἐν BCH. XVI, σ. 90, Β' αἰῶνος π.Χ. ἐκ Χαλκίδος.

Στίχ. 6-7. τοῖς τε συνέδροις καὶ τῶι δήμωι. Σύνεδροι καὶ συνέδριον ὀνομάζονται οἱ βουλευταὶ καὶ ἡ βουλὴ ἐν Χαλκίδι καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ, Ath. Mit. VI, σ 168, τέλους Β' αἰῶνος π.Χ., σύγχρονος δὲ ταύτῃ εἶνε καὶ ἡ ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1897, σ. 158 ἐξ Ἐρετρίας, ἀλλ' ἀρχαιοτέρα καὶ σύγχρονος ἢ ὑστέρα πρὸς τὴν ἡμετέραν εἶνε ἑτέρα ἐξ Ἐρετρίας ἐπιγραφὴ ἐν Rangabé, Antiq. Hellén. II, Nº 689, ἔνθα ὡσαύτως ὀνομάζονται οἱ βουλευταὶ καὶ ἡ βουλὴ σύνεδροι καὶ συνέδριον. Ἡ μετονομασία αὕτη παρατηρεῖται ἀπὸ τοῦ β' αἰῶνος π.Χ., ἐν ᾧ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις ψηφίσμασι τῆς Χαλκίδος

καὶ Ἐρετρίας ἀπαντᾷ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ (1). Πιθανῶς τοῦτο ἐγένετο σὺν τῷ περιορισμῷ τῆς δημοκρατίας καὶ τῇ μεταβολῇ τῶν πολιτευμάτων μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορίνθου.

Στίχ. 7. Ἀρχ]ένουν Χαρικλέους. Οὔτε ἐκ τῆς ἱστορίας οὔτε ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν εἶνε γνωστὸς ὁ τοσοῦτον τιμῶν ἀπολαύων παρὰ τοῦ δήμου. Τὸ σπάνιον ὄνομα αὐτοῦ (ἅπαξ ἐν CIG 1121), ὅπερ ὁ Βοίκχιος κακῶς, νομίζομεν, θεωρεῖ ἴσον τῷ ἁπλῷ ἀττικῷ Ἀρχῖνος, φαίνεται ὅτι ἔφερεν ἐπίσημος ἐν Χαλκίδι οἰκογένεια, ἧς μέλη ἦσαν καί τινες τῶν αἱρεθέντων ἐπιμελητῶν (στ. 24-26) ὁμώνυμοι.

Στίχ. 8. [............. ἀν]θρώποις. Πιθανῶς συμπληρωτέον [τοῖς τῆς πόλεως ἀν]θρώποις.

Στίχ. 9. ἐν τῶι ἐπιφανεστάτωι τῆς πόλεως τόπωι. Εἰ καὶ ἡ ἐπιγραφὴ δὲν εὑρέθη ἀκριβῶς κατὰ χώραν, ἀλλ' ὅμως ὅσα ἐν ἀρχῇ ἀναφέρομεν πείθουσιν ὅτι ἐκεῖ που ἦτο ἱδρυμένη ἡ εἰκών, ἧς ἐν τῇ βάσει ὑπάρχει ἀναγεγραμμένον τὸ ψήφισμα κατὰ τὰ ἐν στ. 18, καὶ ἐνταῦθα εἶνε ὁ ἐπιφανέστατος τῆς πόλεως τόπος. Τῷ ὄντι ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ τῇ ἀποτελούσῃ ἐπιμήκη κοιλάδα ὑπὸ τὸ Βαθροβούνιον ἔχουσιν εὑρεθῇ αἱ σπουδαιότεραι ἀρχαιότητες τῆς Χαλκίδος καὶ δὴ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων· 10' πρὸς δυσμὰς κεῖνται τὰ ἐν Μπέη-Μπαξὲ ἐρείπια (Ἀθ. Τ. Ϛ', σ. 174), ἄλλα δὲ τόσα πρὸς βορρᾶν ἐν θέσει Τρύπα ἔχουσιν εὑρεθῇ τὰ ἐν Ἀθ. Τ. Δ', σ. 629 (ὅρα κατωτέρω ἀρ. 12) μνημονευόμενα καὶ ἡ ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφὴ Ἀθ. Τ. Θ', σ. 449 καὶ ἴχνη ἀρχαίου σταδίου, ὑπέρκεινται δ' ἐπὶ τοῦ Βαθροβουνίου ἡ ἀρχαία ἀκρόπολις προϊστορικαὶ οἰκήσεις καὶ τάφοι διαφόρων χρόνων. Ἐπιβεβαιοῦσι ταῦτα τὴν γνώμην ὅτι τὸ ἀξιολογώτερον μέρος τῆς πόλεως ἔκειτο ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ κοιλάδι καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν λοφίσκοις.

Στίχ. 12 ἐν τῶι ἀγῶνι τῶν Ῥωμαίων τῶι γυμνικῶι. Ῥωμαῖα ἐν Χαλκίδι εἶνε γνωστὰ ἤδη ἐκ Μεγαρικῆς ἐπιγραφῆς (CIM. 48, Ῥωμαῖα ἐν Χαλκίδι πυγμὴν) προγενεστέρας τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα. Πότε ἱδρύθησαν αἱ ἀγῶνες οὗτοι ἀκριβῶς δὲν εἶνε γνωστόν, ἀλλ' ὅτι ὑπῆρχον ἤδη πρὸ τῶν Μιθραδατικῶν, πιθανῶς δ' ἀπὸ τοῦ 146 π.Χ. τοὐλάχιστον, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς προμνημονευθείσης ἐπι-

(1) Χαλκίδος BCA. XVI, σ. 96-98. Ἐρετρίας Ἀρχ. Ἐφ. 1887, σ. 77-81. 1887, σ. 195. 1892, σ. 119-136. Ἀθ. Τ. Ε', σ. 345, πάντα ἀρχαιότερα τοῦ Β' αἰῶνος π.Χ.

γραφῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἀρχαιοτέρους ἔτι χρόνους, εἰς τοὺς εὐθὺς μετὰ τὸ 196, δύναται νὰ ἀναχθῇ ἡ σύστασις ἐν Χαλκίδι τῶν Ρωμαίων, διότι καὶ ἐν Ἀθήναις ὑφίσταται ἤδη κατὰ τὸ α΄ ἥμισυ τοῦ Β΄ αἰῶνος π.Χ. CIA. II, 953 καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ 196 π.Χ. ᾀδόμενος ἐν Χαλκίδι παιάν, μέλπετε, κοῦραι, Ζῆνα μέγαν Ρώμαν τε. ., (Πλούτ. Τίτ. XVI) ἔνθα ἡ Ρώμη τάσσεται παρὰ τὸν Δία καὶ ἀποθεοῦται, τοῦτο ὑποδηλοῖ. Σημειωτέον δ' ὅτι τοιοῦτοι ἀγῶνες ἐν Ἀσίᾳ πρωϊμώτατα συνεστάθησαν (Preller, Römische Myth. II, σ. 354). Ἐτελοῦντο δὲ τὰ Ρωμαῖα ἐν Χαλκίδι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Εὐβοέων, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἀμέσως ἑπομένων, περιελάμβανον δὲ οὐ μόνον γυμνικοὺς ἀγῶνας, ἀλλὰ καὶ ἄλλους, οἷον μουσικούς, ὡς δύναται νὰ ὑποτεθῇ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας ἐνταῦθα μνείας τοῦ γυμνικοῦ ἀγῶνος.

Στίχ. 13. [πρὸς ἅπαν τὸ κ]οινὸν τῶν Εὐβοιέων. Ἡ ἱστορία διδάσκει ὅτι οἱ Εὐβοεῖς πολλάκις συνεμάχησαν πρὸς κοινήν τινα ἐνέργειαν ὡρισμένην, ἢ πρὸς ἀπόστασιν ἢ πρὸς ἀπόκρουσιν πολεμίων ἢ πρὸς ἄλλο τι τοιοῦτον (Ἡρόδ. VIII, 4. Θουκ. I, 114. VIII, 5. Ξενοφ. IV, 11, 17. VI, V, 23. Διόδ. XIII, 47. XIV, 82. XVI, 7. Πλούτ. Δημοσθ. XVI καὶ ἀλλ.), ἀλλ' ἡ ἕνωσις ἦν πρόσκαιρος, παρελθούσης δὲ τῆς παρούσης ἀνάγκης διελύθη. Διωργανωμένης Εὐβοϊκῆς ὁμοσπονδίας κατὰ τὸ πρότυπον τῆς κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα συμμαχίας, ἧς ἡγοῦντο αἱ Ἀθῆναι, ῥητὴν μνείαν εὑρίσκομεν τὸ πρῶτον παρ' Αἰσχίνῃ (1) κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα πρὸ τῆς μακεδονικῆς κατακτήσεως, ἐκ τῶν χρόνων δὲ τούτων προέρχονται καὶ νομίσματα τῶν Εὐβοέων, περὶ ὧν ὅρα Head-Σβορώνου, Ἱστορία νομισμάτων σ. 448. Ἀπελευθερωθεῖσαι τῶν Μακεδόνων ὑπὸ τοῦ Φλαμινίνου αἱ τῆς Εὐβοίας πόλεις συνέστησαν τὸ ἤδη καλούμενον κοινὸν τῶν Εὐβοιέων, ἀλλὰ στερούμενον ἤδη πολιτικῆς δυνάμεως, λαμβάνον δ' ὁσημέραι μείζονα θρησκευτικὸν χαρακτῆρα. Τὸ κοινὸν τοῦτο συνεστάθη πιθανώτατα εὐθὺς τῷ 196 καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Φλαμινίνου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ Λιβίου (2) καὶ ἐκ νομισμάτων τῶν χρόνων τούτων (Head-Σβορώνου,

(1) Αἰσχ. κ. Κτησ. 89. Τυχὼν δὲ παρ' ὑμῶν συγγνώμης Καλλίας ὁ Χαλκιδεύς.... Εὐβοϊκὸν μὲν τῷ λόγῳ συνέδριον εἰς Χαλκίδα συνάγων, ἰσχυρὰν δὲ τὴν Εὔβοιαν ἐφ' ὑμᾶς ἔργῳ παρασκευάζων. Αὐτ. 94. Τὰς ἐξ Ὠρεοῦ συντάξεις καὶ τὰς ἐξ Ἐρετρίας... καὶ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων τούτων συνέδρους παρ' ὑμῶν μὲν ἀνέστησαν, πάλιν δ' εἰς Χαλκίδα καὶ τὸ λεγόμενον Εὐβοϊκὸν συνέδριον συνήγαγον.

(2) Lib. XXXIV, 51. Ipse (Flamininus) Chalcidem profectus... conven-

Ἱστ. νομ. σ. 450). Πιθανῶς δ' ἐκ τῶν χρόνων τούτων προέρχεται καὶ τὸ ψήφισμα τῆς ὀπωρινῆς Πυλαίας τῶν Ἀμφικτιόνων (Rangabé, Ant. Hellén. N° 713), ἐν ᾧ ἀναγράφεται ἱερομνήμων Εὐβοέων Ἀμφικράτης ὁ Χαλκιδεύς. Τὸ κοινὸν τοῦτο διέλυσαν μετὰ πάντων τῶν ἄλλων τῷ 146 οἱ Ρωμαῖοι, οἵτινες κατὰ τῆς Εὐβοίας μάλιστα αὐστηρὰ ἔλαβον μέτρα (Πολ. XL, 11. Lib. Epit. LII. Πλούτ. Σύλλ. XXIII. CIG. 5879), ἀλλὰ βεβαίως ἀνεσυνεστάθη πάλιν εὐθὺς μετ' ὀλίγον, παρελθούσης τῆς ὀργῆς τῶν Ρωμαίων, κατὰ τὴν γενικὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου (1). Διήρκεσε δὲ τὸ κοινὸν τοῦτο ἐπὶ πολύ, κύριον ἔργον ἔχον τὴν ἐπιμέλειαν ἑορτῶν καὶ ἀγώνων, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπιγρ. CIG. III, 568 β' ἡμίσ. Α' αἰῶν. π. Χ. BCH. XIII, σ. 305, Α' αἰῶν. μ. Χ., ἐν αἷς μνημονεύεται, καὶ ἐξ ἐκείνων, αἵτινες ἐπώνυμον ἔχουσι τὸν ὑπέρτατον ἄρχοντα τοῦ κοινοῦ τὸν καλούμενον ἡγεμόνα, ὧν καταλεγομένων ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 2 ἐπιγρ. στ. 1 σημ. ἡ τελευταία κατὰ χρόνον ἀνήκει εἰς τὸ τέλος τοῦ Β' αἰῶν. μ. Χ. Ὅρα περὶ τοῦ κοινοῦ καὶ ὅσα ἀναφέρομεν ἐν ἐπιγρ. ὑπ' ἀρ. 2 στ. 1 καὶ 8 σημ.— Εὐβοιέων μετὰ τοῦ ι ἐν πάσαις ταῖς ἐπιγραφαῖς, ἐν αἷς μνημονεύεται τὸ κοινόν. Παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ (ἔκδ. Meineke σ. 284) ἀναγινώσκομεν· Τὸ ἐθνικὸν τῆς νήσου Εὐβοιεὺς καὶ Εὐβοῒς τὸ θηλυκόν, καὶ Εὐβοεὺς χωρὶς τοῦ ι... Ἀλλὰ κατὰ τὸ Μέγα Ἐτυμολογικὸν (ἔκδ. Sylburg. σ. 352). Τὸ ἐθνικὸν Εὐβοεὺς καθ' ὑφαίρεσιν τοῦ ι . . . . . οἱ δὲ λέγοντες τὸ Εὐβοεῖς καὶ Φωκαεῖς σὺν τῷ ι ἁμαρτάνουσι. Παρὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι ὁ ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐπικρατῶν τύπος ἦν Εὐβοιεύς.

Στ. 14. καὶ Διονυσίων ἐν τῆι συντελουμένηι πομπῆι καὶ θυσίαι. Διονύσια μετὰ τῆς αὐτῆς λαμπρότητος ἐτελοῦντο καὶ ἐν Ἐρετρίᾳ, ὡς δεικνύει ἡ ἐπιγρ. Rang. Ant. Hell. II. 689 στ. 44 Διονυσίοις τε ἐν ἧι συντελεῖται τοῦ Διονύσου ἡ πομπή· πρβλ. σημ. αὐτ. καὶ Philol. 1855 σ. 301. Ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ χωρίου Μύτικα 40' ΝΑ τῆς Χαλκίδος ἔχει εὑρεθῇ ἀνάγλυφον Διονύσου πωγωνοφόρου τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων ἀποκείμενον ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιολ.

tum ibi Euboicarum civitatum habuit.... commonitosque in quo statu rerum accepisset eos et in quo relinqueret, dimisit.

(1) Παυσ. VII, XVI 10. Ἔτεσι δὲ οὐ πολλοῖς ὕστερον ἐτράποντο εἰς ἔλεον Ρωμαῖοι τῆς Ἑλλάδος, καὶ συνέδριά τε κατὰ ἔθνος ἀποδιδόασιν ἑκάστοις τὰ ἀρχαῖα...

συλλογῇ, καθ' ὅμοιον δὲ τύπον, ὅστις φαίνεται τοῦ καλουμένου Βασσαρέως, εἰκονίζεται ὁ Διόνυσος καὶ ἐν ἀγγείοις εὑρεθεῖσιν ἐν Χαλκίδι. Ἀλλ' ὁ Διόνυσος, πρὸς ὃν παλαιότατοι μῦθοι συνδέουσι τὴν Εὔβοιαν (Preller, Griech. Mith. σ. 676), ἀπέλαυε λατρείας οὐ μόνον ἐν Χαλκίδι καὶ Ἐρετρίᾳ, ἀλλὰ πανταχοῦ τῆς νήσου, ἐν Καρύστῳ μὲν ὡς δημοτελής, δημοσίᾳ δῆλον ὅτι λατρευόμενος ὑπὸ τῆς πόλεως (BCH. II, σ. 275 N° 2. Ditt. Herm. XXVI, σ. 474 καὶ Keil Philol. Suppl. II, σ. 616), ἐν Ἱστιαίᾳ δὲ εἰκονίζετο ἐν τοῖς νομίσμασι τῆς πόλεως (Head-Σϐορ. Ἱστ. νομ. σ. 451). Καθόλου δὲ ἡ σταφυλή, τὸ ἱερὸν σύμϐολον τοῦ Διονύσου, ἀπεικονίζετο καὶ ἐν τοῖς κατ' ἰδίαν νομίσμασι τῶν πόλεων καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς τῶν Εὐϐοέων.

Στ. 18. Ἀναγράψαι δὲ τὸ ψήφισμα εἰς τὴν βάσιν τῆς εἰκόνος· ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι ὁ λίθος, ἐφ' οὗ τὸ παρὸν ψήφισμα, ἀνήκει εἰς τὸ βάθρον τοῦ ἀνδριάντος.

Στίχ. 19. χειροτονῆσαι δὲ ἄνδρας πέντε τοὺς ἐπιμελησομένους. Ἡ ἐκλογὴ τοσούτων δεικνύει ὅτι τὸ ἱδρυθὲν μνημεῖον ἦν τι μεγαλοπρεπές, διότι συνήθως δύο ἢ τρεῖς εἶνε οἱ τῶν τοιούτων ἐπιμεληταί. Ἐκ τῆς ὁμοιότητος δέ τινων ἐκ τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπιμελητῶν ἐπιτρέπεται ἡ εἰκασία ὅτι, εἰ μὴ πάντες, οἱ πλεῖστοι ὅμως ἦσαν συγγενεῖς Ἀρχένου τοῦ Χαρικλέους καὶ ἀλλήλων αἱρεθέντες ἐπίτηδες, ἵνα μετὰ μείζονος ζήλου ἐπιμεληθῶσι τοῦ ἔργου.

Πρὸς ὁρισμὸν τοῦ χρόνου τῆς ἐπιγραφῆς οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν ἢ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ὅπερ εἶνε τῶν μεταξὺ τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου καὶ τῶν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ χρόνων, ἀλλ' ἡ ἐπιμεμελημένη γραφή, ἡ διατήρησις τῆς ὀρθογραφίας πλὴν ἐν στ. 24, ἡ διατήρησις τοῦ προσγεγραμμένου ι πανταχοῦ, ἡ ἔλλειψις δὲ ἡ παντελὴς ῥωμαϊκῶν ὀνομάτων πείθουσιν ὅτι τὸ ψήφισμα δὲν ἀνάγεται μὲν ἴσως εἰς τοὺς πρὸ τοῦ 146 χρόνους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ εἰς πολὺ ὑστέρους. Τὸ πιθανώτερον εἶνε ὅτι δὲν εἶνε νεώτερον τοῦ Β' αἰῶνος π.Χ.

Ἀρ. 2.

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗΕΠΙ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΜΕΝΕΦΡΟΝΟΣ ✱
ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣΤΙΤΟΥΣΕΠΤΟΜΙΟΥΤΟΥΤΙΤΟΥ ✱
ΦΙΛΟΤΙΜΟΥΤΑΜΙΟΥΔΕΕΠΙΤΩΝΠΕΡΙΟΝΤΩΝΕΥΝΟΥ
ΤΟΥΘΕΥΔΑΙΙΕΡΕΩΣΔΕΜΑΡΚΟΥΙΟΥΝΙΟΥΣΕΙΛΑΝΟΥ
ΕΥΚΛΕΟΥΣΤΟΥΒΑΚΧΙΔΟΥΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΥΝΤΟΣ

ΑΥΛΟΥΣΑΛΑΡΙΟΥΤΟΥΜΑΝΙΟΥΥΙΟΥ ΛΕΥΚΙΟΣ
ΚΟΥΣΩΝΙΟΣΛΕΥΚΙΟΥΑΓΑΘΩΝΑΝΕΘΗΚΕΝ ✻
ΤΗΙΣΥΝΟΔΩΙΙΕΡΑΔΙΝΑΡΙΑΤΡΙΣΧΙΛΙΑ ΚΑΙΟΙΔΕ
ΕΙΡΕΘΗΣΑΝΚΑΤΑΜΗΝΙΟΙΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΟΙ ΤΙΤΟΣ
ΣΕΠΤΟΜΙΟΣΔΙΩΝΜΑΡΚΟΣΟΙΒΙΟΣΠΑΡΜΕΝΩΝΠΟΠΛΙΟΣ
.ΟΡΝΗΛΙΟΣ.ΑΒΕΩΝΛΕΥΚΙΟΣΛΟΛΛΙΟΣΕΥΜΟΛΠΟΣ
.ΥΤΙΟΣΦΙΛΕΡΩΣΕΡΜΙΑΣΝΟΥΜΗΝΙΟΥΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ
ΖΩΙΛΟΥΛΕΥΚΙΟΣΤΟΥΤΩΡΙΟΣΤΡΥΦΩΝΚΟΙΝΤΟΣΛΥΤΑΤΙΟΣ
ΣΥΝΤΡΟΦΟΣΣΕΛΕΥΚΟΣΑΝΤΙΓΕΝΟΥΡΟΔΩΝΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΟΥ
ΑΡΙΣΤΙΩΝΠΑΡΑΜΟΝΟΥΜΑΡΚΟΣΜΑΡΙΟΣΕΠΑΓΑΘΟΣ ✻
ΛΕΥΚΙΟΣΚΟ...ΛΙΟΣΠΕΡΙΓΕΝΗΣΣΩΣΟΣΑΡΜΟΔΙΟΥ
ΑΝΤΙΟΧΟΣΖΗΝΩΝΟΣ .ΥΛΟΥ.Ε.ΑΛ.ΡΙΟΥΤΟΥΜΑΝΙΟΥ
ΥΙΟΥΕΠ.ΝΓ.ΙΛΑΜΕΝΟΥΓΥΜΝΑΣΙ..ΧΗΣΕΙΝΤΟΝΕΝΙ
ΑΥΤΟΝΚΑΙΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣ.ΝΤΟΣΕΚΤΟΥΙΔΙΟΥΕΔΩΚΕ.
ΕΚΑΣΤΟΣΑΥΤΩΝΥΠΕΡΤΗΣΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΙΑΣΤΩΚΟΙΝ.
ΔΕΙΝΑΡΙΑΕΚΑΤΟΝΕΙΚΟΣΙΔΙ..ΑΙΕΝΕΓΡΑΦΗΣΑΝΓΥΜΝΑ
.ΙΑΡΧΟΙ .ΑΙΟΙΔΕΕΝ.ΓΡΑΦ..ΑΝΑΠΟ.ΒΗΤ.ΡΙΑΣ ✻
ΦΙΛΩΝΕΥΝΟΥΑΣΚΛΗΠΙΟΔΩΡΟΣΑΣΚΛΗΠΙΑΔΟΥΖ..ΛΛΟΣ
ΑΝΤΙΟΧΟ.ΚΑΝΩΠΙΣ..ΝΟΦΙΛΟΥΧΡΥΣΙΛΛΟΣΧΡΥΣΙΛΛΟΥ
ΠΟΠΛΙΟΣΜ..ΚΙΟΣΛΕΥΚΙΟΥΠΟΠΛΙΟΣΚ..ΝΗΛΙΟΣΓΝΑΙΟΥ
ΔΕΚΜΟΣΚΟΡΝΗΛΙΟΣΣΕΞ.ΤΟΥ. ΕΜ..ΙΟΣΚΟΡΝΗΛΙΟΣΝΕ...ΙΟ.
ΑΝΤΙΟΧΟΣΑΝΤΙΟΧΟΥΤΙΤΟΣΣΕΠΤΟΜΙΟΣΤΙΤΟΥΓΑΙΟΣΣΕΠΤΟΜΙΟ.
ΤΙΤΟΥΝΙΚΩΝΣΩΤΑΠΟΠΛΙΟΣ...ΝΝΙΟΣΠΟΠΛΙΟΥΕΥΒΟΥΛΟΣ
ΕΥΒΟΥΛΟΥ.ΡΧΙ..ΚΛΕΑΝΔΡΟΥ Κ..ΟΙΕΕΝΕΓΡΑΦΗΣΑΝ
ΑΠΟΚΛΗΡΟΝΟΜΙΩΝΠ ΤΕΡΩ..ΟΔ........ΟΥΩΦΕΛΙΩΝ
ΣΥΜΜΑΧΟΥΛΕΥΚΙΟΣΣΕΙΛ.ΟΣΛΕΥΚΙΟΥ...ΚΙΟΣΑΝΤΩΝΙΟΣ✻
ΘΕΟΔΩΡΟΣΔΙΟΣΑΡ..ΜΙΔΩ.ΟΥ......ΟΣΖΩΣΙΜΟΥ ΚΑΙΟΙΔΕ
ΕΙΣΗΝΓΕ.ΗΣΑΝΑΠΟ..ΩΝ.Ν..Υ.ΙΟΣΛΟΛΛΙΟΣΑΛΚΙΝΟΟΣ
ΗΛΙΟΔΩΡΟΣΜΕΛΛΩΝΟΣΜ ΝΑ.ΔΡΟΣΣΩΣΤΡΑΤΟΥΕΡΩΣΣΕΛΕΥΚΟΥ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΟΥΝ..............ΣΩΣΙΓΕΝΗΣΜΑΡΚΟΣ
ΣΕΡΟΥΙΛΙΟΣΔΙΟΣΑΥΛΟΣΑΛΛΑ...Σ.......ΟΣΛΕΥΚΙΟΣ ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ
ΟΚΑΙΖ ΙΛΟΣΔΙΟΝΥΣΙΟΣΑΡΙΣΤΟΝΟΥΠΟΠΛΙΟΣΚΟΡΝΗΛΙΟΣΟΚΑΙ
ΖΩ.ΠΠΟΣ.ΑΡΙΣ ΑΦΡΟΔΙΣΙΟΥΜΑΡΚΟΣ..ΤΑ..ΟΣΑΛΥΠΟΣΗ.Α.ΟΣ
ΗΡΑΙΟΥ.....ΙΟΣΧΡΥΣΙΠΠΟΥ..ΚΛΗΠ...ΗΣΝΟΥΜΗΝΙΟΥ
ΠΟΠΛΙΟΣΚΟΡΝΗΛΙΟΣ..ΑΦΡΟΔ.....ΑΡΚΟΣΙ.ΤΙΟΣΠΑΜΦΙΛΟΣ
ΒΟΗΘΙΟΣΖ....ΙΟΥΕΠΑΦΡΟΔΙΤΟΣ..ΙΣΤΩΝΟΣΚΟΙΝΤΟΣΛΥ..ΤΙΟΣ
ΗΡΑΚΛΕΩΝΕΠΑΦΡΟΔΙΤΟΣΜΕΝΕΣ..ΑΤΟΥΠΑΜ..ΛΟΣΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΤΙΤΟΣΚΟΙΝΤΙΟΣ.Ρ.ΕΜΑΣΜΗΝΟΦΙΛΟΣ.ΥΦ.ΟΣΥΝΟΥΑΛΕΞΑΣ
ΔΙΟΦΑΝΤΟΥΛΕΥΚΙΟΣΣΕΞΣΤΙΛΙΟΣ..ΟΦ...ΣΙΟΣΠΟΠΛΙΟΣ
ΠΟΝΤΙΟΣ......ΦΟΣΤΙΤΟΣΣΕΠΤΟΜΙΟΣΙΛΑΡΟΣ..............
ΦΙΛΙΠΠΟΣΔΙΦΙΛΟΥΣΤΕΦΑΝΟΣΑΦΡΟΔΙΣΙΟΥ..ΤΟΣ.ΠΤΟΜΙΟ.
ΣΕΙΤΑΣΓΑ.ΟΣΛΙΚΙΝ.ΙΟΣ.Α.ΦΙΛΟΣ.....ΙΟΣ...ΩΝΟΣΤΙΤΟΣ
ΣΕΠΤΟΜΙΟΣΕΙΡΗΝΑΙΟΣΓΑΙΟΣΑΚΟΥΤΙΟΣΠΑΠΟΣΜΕΝΕΦΡΩΝ
ΘΕΟΔΟΣΙΟΥΔΙΟΚΛΗΣΔΙΟΚΛΕΟΥΣΦΙΛΟΚΛΗΣΣΩΣΙΚΛΕΟΥΣΤΙΤΟΣ
ΣΕΠΤΟΜΙΟΣΑΛΕΞΑΣΚΟΙΝΤΟΣΠΛΩΤΙΟΣΒΑΡΓΟΣΖΩΙΛΟΣΖΩΣΙΜΟΥ

ΑΥΛΟΣ ΚΟΙΝΤΟΣ ΕΡΩΣ ΛΕΥΚΙΟΣ ΣΕΙΛΙΟΣ ΒΙΘΥΣ ΠΟΠΛΙΟΣ ΣΑΡΡΟΥΝΤΙΟΣ
ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΜΗΤΡΟΔΩΡΟΣ ΣΩΣΙΓΕΝΟΥ ΘΕΜΙΣΤΙΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ
ΟΝΗΣΙΜΟΣ ΔΙΟΚΛΕΟΥΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ ΛΥΣΙΟΥ

Ἀγαθῇ τύχῃ. Ἐπὶ ἡγεμόνος Μενέφρονος, γραμματέως Τίτου Σεπτομίου τοῦ Τίτου Φιλοτίμου, ταμίου δὲ ἐπὶ τῶν περιόντων Εὔνου τοῦ Θευδᾶ, ἱερέως δὲ Μάρκου Ἰουνίου Σειλανοῦ Εὐκλέους τοῦ Βακχίδου, γυμνασιαρχοῦντος Αὔλου Σαλαρίου τοῦ Μανίου υἱοῦ, Λεύκιος Κουσώνιος Λευκίου Ἀγάθων ἀνέθηκεν τῆι συνόδωι ἱερὰ δινάρια τρισχίλια. Καὶ οἵδε εἱρέθησαν καταμήνιοι γυμνασίαρχοι· Τίτος Σεπτόμιος Δίων, Μᾶρκος Ο(ὐ)ίβιος Παρμένων, Πόπλιος [Κ]ορνήλιος [Λ]αβέων, Λεύκιος Λόλλιος Εὔμολπος, [Ο]ὐήτιος Φιλέρως, Ἑρμίας Νουμηνίου, Ἀνδρόνικος Ζωΐλου, Λεύκιος Τουτώριος Τρύφων, Κόιντος Λυτάτιος Σύντροφος, Σέλευκος Ἀντιγένου, Ρόδων Ἀριστοκράτου, Ἀριστίων Παραμόνου, Μᾶρκος Μάριος Ἐπάγαθος, Λεύκιος Κο[ρνή]λιος Περιγένης, Σῶσος Ἁρμοδίου, Ἀντίοχος Ζήνωνος· [Α]ὔλου [δ]ὲ [Σ]αλ[α]ρίου τοῦ Μανίου υἱοῦ ἐπ[α]γγ[ε]ιλαμένου γυμνασι[αρ]χήσειν τὸν ἐνιαυτὸν καὶ γυμνασιαρχήσ[α]ντος ἐκ τοῦ ἰδίου, ἔδωκε[ν] ἕκαστος αὐτῶν ὑπὲρ τῆς γυμνασιαρχίας τῷ κοιν[ῷ] δεινάρια ἑκατὸν εἴκοσι, δι[ὸ κ]αὶ ἐνεγράφησαν γυμνα[σ]ίαρχοι. [Κ]αὶ οἵδε ἐν[ε]γράφ[ησ]αν ἀπὸ [ἠ]βητ[η]ρίας· Φίλων Εὔνου, Ἀσκληπιόδωρος Ἀσκληπιάδου, Ζ[ωΐ]λλος Ἀντιόχο[υ], Κάνωπις [Μη]νοφίλου, Χρύσιλλος Χρυσίλλου, Πόπλιος Μ[ού]κιος Λευκίου, Πόπλιος Κ[ορ]νήλιος Γναίου, Δέκμος Κορνήλιος Σέξ[σ]του [Ν]εμ[έρ]ιος Κορνήλιος Νε. . .ίο[υ], Ἀντίοχος Ἀντιόχου, Τίτος Σεπτόμιος Τίτου, Γάιος Σεπτόμιο[ς] Τίτου, Νίκων Σωτᾶ, Πόπλιος. . .ννιος Ποπλίου, Εὔβουλος Εὐβούλου, [Ἀ]ρχί[ας] Κλεάνδρου. Κ[αὶ] οἵ[δ]ε ἐνεγράφησαν ἀπὸ κληρονομιῶν π[α]τέρω[ν]· .οδ. . . . . ου, Ὠφελίων Συμμάχου, Λεύκιος Σείλ[ι]ος Λευκίου, [Λεύ]κιος Ἀντώνιος

Θεόδωρος, Δῖος Ἀρ[τε]μιδώ[ρου, ...ος Ζωσίμου. Καὶ οἵ δε εἰσηνγέ[λ]ησαν ἀπὸ ..ων.ν· [Λε]ύ[κ]ιος Λόλλιος Ἀλκίνοος, Ἡλιόδωρος Μέλλωνος, Μ[έ]να[ν]δρος Σωστράτου, Ἔρως Σελεύκου, Ἀπολλώνιος Ἀριστοκράτου, Μ[ᾶρκος]...... Σωσιγένης, Μᾶρκος Σερουίλιος Δῖος, Αὖλος Σαλά[ριο]ς.......ος, Λεύκιος Κορνήλιος ὁ καὶ Ζ[ω]ίλος, Διονύσιος Ἀριστόνου, Πόπλιος Κορνήλιος ὁ καὶ Ζώ[ι]ππος [Π]άρις Ἀφροδισίου, Μᾶρκος [Λυτάτιος Ἄλυπος, Ἡ[ρ]α[ῖ]ος Ἡραίου,......ος Χρυσίππου, [Ἀσ]κληπ[ιάδ]ης Νουμηνίου, Πόπλιος Κορνήλιος [Ἐπ]αφρόδ[ιτος, Μ]ᾶρκος Ἴ[ρ]τιος Πάμφιλος, Βοήθιος Ζ....ου, Ἐπαφρόδιτος [Ἀ]ρίστωνος, Κόιντος Λυ[τά]τιος Ἡρακλέων, Ἐπαφρόδιτος Μενεσ[τρ]άτου, Πάμ[φι]λος Νικηφόρου, Τίτος Κοίντιος [Ἀ]ρ[τ]εμᾶς, Μηνόφιλος [Ε]ὐφ[ρ]οσύνου, Ἀλεξᾶς Διοφάντου, Λεύκιος Σεξστίλιος..οφ...σιος, Πόπλιος Πόντιος...... φος, Τίτος Σεπτόμιος Ἵλαρος,..........., Φίλιππος Διφίλου, Στέφανος Ἀφροδισίου, [Τί]τος [Σε]πτόμιο[ς] Σειτᾶς, Γάιος Λικίν[ν]ιος [Π]ά[μ]φιλος,.....ιος [Ζήν]ωνος, Τίτος Σεπτόμιος Ἰρηναῖος, Γάιος Ἀκούτιος Πάπος, Μενέφρων Θεοδοσίου, Διοκλῆς Διοκλέους, Φιλοκλῆς Σωσικλέους, Τίτος Σεπτόμιος Ἀλεξᾶς, Κόιντος Πλώτιος Βάργος, Ζωΐλος Ζωσίμου, Αὖλος Κόιντος Ἔρως, Λεύκιος Σείλιος Βῖθυς, Πόπλιος Ἀρρούντιος Νικηφόρος, Μητρόδωρος Σωσιγένου, Θεμιστίων Διονυσίου, Ὀνήσιμος Διοκλέου, Δωρόθεος Λυσίου.

Ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης φερούσης γεῖσον, ὕψους ἐν ὅλῳ 1,30, ἄνευ τοῦ γείσου 1,24, ἐνεπιγράφου μέρους 0,97, πλάτους δὲ ἄνω 0,44, μέσου 0,48, κάτω 0,52, μέσου δὲ πάχους 0,14. Μέγεθος γραμμάτων 0,01. Εὑρέθη ἐν τῷ χωρίῳ Δουκῷ, προαστείῳ τῆς Χαλκίδος, ἐντὸς τοῦ ἀμπελῶνος κληρονόμων Χατζηπαναγῆ ὡς ἐπιστέγασμα μετ' ἄλλων μαρμαρίνων πλακῶν ἀνεπιγράφων τάφου μεταγενεστέρων χρόνων, πωρίνοις λίθοις ἐκτισμένου καὶ μακροῦ, εὐτελῆ δὲ κτερίσματα περιέχοντος, 5΄ μόλις ἀπὸ τοῦ Κοπανᾶ καὶ τῆς ἁγίας Ἐλεούσης, ἔνθα ἄλλοτε ἔχουσιν εὑρεθῆ λείψανά τινα τῆς ἀρχαιότητος, 10΄ δὲ ἀπὸ τοῦ

Πέϊ, ἔνθα ἡ ἐπιγραφὴ καὶ οἱ τύμβοι, περὶ ὧν γράφει ὁ κ. Γ. Παπαβασιλείου ἐν Ἀθην. Τ. Γ', σ. 612, ἤδη δὲ ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐν Χαλκίδι ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς (1). Παρὰ τῶν κυρίων τοῦ ἀμπελῶνος ἔμαθον ὅτι πολλάκις ἐκ τυχαίων ἀνασκαφῶν ἔχουσιν εὑρεθῇ ἐν αὐτῷ θεμέλιοι λίθοι μεγάλου οἰκοδομήματος τετραγώνου.

Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης συγκειμένης ἐκ στίχ. 53 τὸ πλεῖστον μέρος ἀπὸ τοῦ στίχ. 16 μέχρι τοῦ 47 εἶναι βαθύτατα ἀπεξεσμένον, ὥστε μόνον τῇ βοηθείᾳ φακοῦ ἀνέγνωσα ὅσα ἠδυνήθην ἐκ τούτου, παρέλιπον δ' ἐκεῖνα, ὧν οὐδὲν ἴχνος σῴζεται, πᾶσα δ' εἰκασία θὰ ἦτο παρακεκινδυνευμένη. Ἄνευ τῆς τοσαύτης φθορᾶς θὰ ἦτο αὕτη ἀξιόλογον ἐπιγραφικὸν μνημεῖον οὐ μόνον διὰ τὸ περιεχόμενον, ὅπερ κατὰ τὸ πλεῖστον ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κομψότητα καὶ καθαρότητα τῶν γραμμάτων κοσμουμένων διὰ λεπτῶν ἀκρεμόνων, κεχαραγμένων δὲ ἐν εὐθείᾳ ἐντὸς παρηλλήλων ἐν ἴσῃ ἀποστάσει γραμμῶν, ὧν τὰ ἴχνη σαφῶς ἔτι διαφαίνονται. Ἐν τοῖς στίχ. 6, 8, 9, 17, 22, 29, 32 ὑπάρχουσιν, ὡς δηλοῦται ἐν τῷ ἀντιγράφῳ, κενὰ διαστήματα μήκους περὶ 0,2, ἀνταποκρινόμενα πρὸς τὴν γραμματικὴν κατασκευὴν τῆς ἐπιγραφῆς καὶ διακρίνοντα τὰ μέρη αὐτῆς, πλὴν ἴσως τοῦ ἐν στ. 9, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο δὲν εἶναι παντάπασιν ἀδικαιολόγητον. Ἐν τέλει δὲ τῶν στίχ. 1, 2, 7, 15, 22, 31 ὑπάρχει τὸ σημεῖον ⁎, ὅπερ δέον νὰ θεωρηθῇ, ὡς καὶ ἄλλα παραπλήσια, περὶ ὧν ὅρα Reinach, Epigr Grecque, σ. 212. 214, ἁπλοῦν κόσμημα, μόνον σκοπὸν δυνάμενον νὰ ἔχῃ τὴν πλήρωσιν τοῦ ἐκ τῆς βραχύτητος τῆς προηγουμένης λέξεως προκύπτοντος κενοῦ, διότι εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ χαράξας τὴν ἐπιγραφὴν ἐπιμελῶς ἀποφεύγων τὴν τμῆσιν τῶν λέξεων οὐδὲν μὲν κύριον ὄνομα ἔτεμε, δύο δὲ μόνον προσηγορικὰ ἐν στίχ. 18 καὶ 21.

Στίχ. 1. Ἐπὶ ἡγεμόνος Μενέφρονος. Ἡγεμὼν ἐξ Εὐβοίας ἀπαντᾷ ἐν ἄλλαις ἑπτὰ Χαλκιδικαῖς πάσαις ἐπιγραφαῖς 1) Ἐπὶ ἡγεμόνος Κλ. Ἀμιάντου, ἐν τιμητικῷ ψηφίσματι Χαλκιδέων ὑπὲρ τοῦ διὰ βίου νεωκόρου ἀρχηγέτιδος Χαλκίδος Αὐρ. Ἑρμοδώρου, Ath. Mit VI, σ. 161 καὶ Ἀθ. Τ. Α', σ. 311. 2) Ἐπὶ ἡγ[ε]μ[όνος....], ἐν ὁμοίῳ τοῦ κοινοῦ τῶν περὶ τὸν Διόνυσον ἐν Χαλκίδι τεχνιτῶν ὑπὲρ

(1) Τὴν εὕρεσιν ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς ἔμαθον παρὰ τοῦ φίλου καθηγητοῦ κ. Ἀντ. Οἰκονόμου καὶ τῇ ὁδηγίᾳ αὐτοῦ εἶδον τὸ πρῶτον ἐν τῷ τόπῳ τῆς εὑρέσεως.

Μνασαίγου τοῦ Χαριδήμου, BCH. XVI, σ. 90. 3) Ἐπὶ ἡγεμόνος Σωσιστράτου, ἐν προξενικῷ ψηφίσματι Χαλκιδέων ὑπὲρ Μόσχου τοῦ Νικίου Θηβαίου, αὐτ. σ. 96. 4) [Ἐπὶ ἡγεμόνος...], ἐν ὁμοίῳ αὐτ. σ. 98. 5) [Ἐπὶ ἡγεμόνος...], ἐν ὁμοίῳ αὐτ. σ. 98. 6) Ἐπὶ ἡγεμόνος Ἀμεινοκλέους, ἐν τέλει προξενικοῦ ψηφίσματος τοῦ κοινοῦ τῶν Εὐβοιέων ὑπὲρ Ἐργοτίμου τοῦ Ἀριστοδίκα αὐτ. σ. 100. 7) Ἐ[πὶ ἡγ]εμό[ν]ος Τιμα[ρ]χίδ[ου τοῦ Λ]υσιστράτο[υ], ἐν ἀγωνιστικῇ ἐπιγραφῇ τῶν Ἡρακλείων, Jahreshefte d. œsterr. Instituts 1898, Beiblatt σ. 48 καὶ ἀρχ. ἐφ. 1898, σ. 136, ἐξ ὧν ἡ μὲν ἀρχαιοτέρα ὑπ' ἀρ. 2 εἶνε τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' αἰῶνος π. Χ., ἡ δὲ νεωτέρα ὑπ' ἀρ. 1 τοῦ Γ' μ. Χ. Ὁ κ. Wilhelm πρῶτος εἴκασε ἐν BCH. XVI, σ. 97 ὅτι ἡγεμὼν εἶνε ὁ ὑπέρτατος ἄρχων τοῦ κοινοῦ τῶν Εὐβοέων, ὃν ἀναγνωρίζει καὶ ἐν τοῖς ὀνόμασι Σάτυρος καὶ Δήμαρχος τῶν νομισμάτων τοῦ κοινοῦ τῶν χρόνων 196—146 π. Χ. ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου Central Greece, p. 98. Ἡ εἰκασία εἶνε πιθανωτάτη, ὅτι δὲ ὁ ἡγεμὼν τοῦ κοινοῦ μνημονεύεται ὡς ἐπώνυμος ἐν Χαλκίδι καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς μὴ ἀφορώσαις τὸ κοινὸν ἐξηγεῖται, ὡς φρονοῦμεν, ἐκ τούτου· τοῦ κοινοῦ δηλ. συνερχομένου ἐν Χαλκίδι, ὡς ἐξάγεται ἐξ ἀρχαίων συγγραφέων (1) καὶ ἄλλων τεκμηρίων, ὁ ἡγεμὼν Χαλκιδεὺς ὤν, εἰ μὴ κατὰ νόμον, ἀλλ' ἐξ ἀνεγνωρισμένης ὑπεροχῆς καὶ ἔθους, καὶ ἐν Χαλκίδι ἑδρεύων καὶ προϊστάμενος τοῦ συνεδρίου, ἦν αὐτόθι ὁ ἐπισημότατος τῶν ἀρχόντων, ὥστε καὶ τὸ τῆς πόλεως ἔτος ἀπ' αὐτοῦ νὰ ἐπωνυμῆται, οὐχὶ δὲ ἀπὸ ἰδίου τινὸς τῆς πόλεως ἄρχοντος. Περὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Εὐβοέων διαλαμβάνομεν ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1 ἐπιγραφῇ. — Μενέφρονος. Τὸ ὄνομα τοῦ ἡγεμόνος στερεῖται γενικῆς τοῦ πατρὸς ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς

(1) Αἰσχ. κ. Κτησ. 89... Εὐβοϊκὸν μὲν τῷ λόγῳ συνέδριον εἰς Χαλκίδα συνάγων..... αὐτ. 94.... πάλιν δ' εἰς Χαλκίδα καὶ τὸ καλούμενον Εὐβοϊκὸν συνέδριον συνήγαγον. Στράβ. κεφ. 447.., ἔπειθ' ἡ Χαλκίς, μητρόπολις τῆς νήσου τρόπον τινά. κεφ. 448. Νυνὶ μὲ οὖν ὁμολογουμένως ἡ Χαλκὶς φέρεται τὰ πρωτεῖα καὶ μητρόπολις αὕτη λέγεται τῶν Εὐβοέων, δευτερεύει δ' ἡ Ἐρέτρια. Lib. XXXIV, LI. Ipse (Flamininus) Chalcidem profectus, deductis non a Chalcide solum, sed etian ab Oreo atque Eretria praesidiis, conventum ibi Euboicarum civitatum habuit commonitosque in quo stabu...., dimisit. XXXV, LI. Quum id, quos erat caput Euboeae (Chalcis), teneret rex, ne ceterae quidem eius insulae urbes imperium abnuerunt.

προμνημονευθείσαις ἐν αἷς σῴζεται, πλὴν τῆς ὑπ' ἀρ. 7, πιθανῶς διὰ τὸ ἐπιφανὲς τῆς ἀρχῆς καὶ γνώριμον.

Στίχ. 2. γραμματέως. . τῆς συνόδου (στ. 8) ἢ κοινοῦ (στ. 20). Σεπτομίου· τὸ ὄνομα τοῦτο ὀκτάκις ἀπαντῶν ἐνταῦθα συνήθως μετὰ τοῦ προωνυμίου Τίτος, ἅπαξ δὲ μόνον μετὰ τοῦ Γάϊος (στ. 27) εἶνε ἄγνωστον ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ συγγραφέων κατὰ τοιαύτην γραφὴν ἀντὶ τοῦ συνήθους Σεπτίμιος. Εἶναι προφανῶς μεταγραφὴ τοῦ ἀρχαϊκοῦ τύπου *Septumius*, ὅπερ δὲν εὕρηται μὲν καὶ ἐν τῇ λατινικῇ ἀλλ' εὕρηνται Septuma, CIL. v. III, 5152, Septumina 4458 b, Septumus, 2525. 4884. 5467. Ὅτι δὲ τὸ u =o ἢ ου πιστοῦται ἐκ τῶν Postumus=Πόστομος, CIG. 3861, Postumius=Ποστόμιος, Διον. Ἁλ. 6, 2, Septumus=Σέπτουμος, CIG. 1925k, Septumuleius=Σεπτουμουλήιος, Πλούτ. Γ. Γράγχ. 17. Τοῦ προωνυμίου Τίτος ἡ συχνὴ χρῆσις ἐν Χαλκίδι εὐνόητος διὰ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ Τίτου Κοϊντίου Φλαμινίνου, ἀλλὰ τοῦ Σεπτόμιος τοῦ καὶ ἄλλως καθόλου ἀσυνήθους ἄδηλον πόθεν.

Στίχ. 3. ταμίου δὲ ἐπὶ τῶν περιόντων. Τοιοῦτος ταμίας τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ, ἂν μὴ ἀπατώμεθα, εἶνε δ' ὁ ἐπὶ τῶν περισσευμάτων τοῦ κοινοῦ, πιθανῶς δ' ὁ μόνος ταμίας αὐτοῦ διαχειριζόμενος πᾶν ὅ τι περιεγίγνετο ἀπὸ τῶν τακτικῶν δαπανῶν ἢ προήρχετο ἐκ δωρεῶν καὶ ἐράνων, διὸ καὶ ἀναγράφεται ἐν τοῖς ἐπωνύμοις τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, ἥτις περιλαμβάνει δωρεὰν τρισχιλίων δηναρίων καὶ ἄλλας ἑκουσίας εἰσφοράς. (Πρβλ. BCH. VII, 8. Τὸ δὲ ἀνάλωμα. . . δοῦναι ἀπὸ τοῦ περιοῦντος ἀργυρίου τῷ συνεδρίῳ).

Στίχ. 4. Ἱερέως δέ. Ἡ μνεία ἐν τοῖς ἐπωνύμοις ἱερέως ἐγίνετο διὰ τὴν δωρεὰν τρισχιλίων ἱερῶν δηναρίων, δῆλον ὅτι πρὸς ἱερὸν σκοπὸν διδομένων. Τὸ ἑπόμενον ὄνομα Μάρκου Ἰουνίου Σειλανοῦ εἶνε γνωστὸν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς CIH. III, 568 ὡς ὄνομα εὐεργέτου καὶ σωτῆρος τοῦ κοινοῦ τῶν Εὐβοέων (1). Πιθανῶς δὲ καὶ ἐνταῦθα δὲν ἀποτελεῖ τὸ ὄνομα τοῦ ἱερέως συναπτόμενον εἰς ἓν μετὰ τοῦ ἀμέσως ἑπομένου, ἀλλ' εἶνε τὸ ὄνομα αὐτοῦ τούτου τοῦ εὐεργέτου καὶ σωτῆρος, ὅστις μεγάλας εὐργεσίας παρασχὼν τῷ τε κοινῷ τῶν Εὐβοέων καὶ ἄλλοις ὡς ἀντιταμίας πρὸ τῶν Αὐγούστου χρόνων κατὰ τὸ

(1) Τὸ κοινὸν Βοιωτῶν, Εὐβοέων, Λοκρῶν, Φωκέων, Δωριέων, Μᾶρκον Ἰούνιον Μάρκου υἱόν, Δέκμου υἱωνόν, Σειλανόν, ἀντιταμίαν, σωτῆρα καὶ εὐεργέτην θεοῖς.

β' ἥμισυ τοῦ τελευταίου π.Χ. αἰῶνος ἠξιώθη ἐν Χαλκίδι θείων τιμῶν καὶ ἰδίου ἱερέως. Εἶνε γνωστὸν ὅτι καὶ πρότερον ἤδη, ἀλλὰ μάλιστα κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους οἱ Ἕλληνες ἀπέδωκαν θείας τιμὰς εἰς πολλοὺς στρατηγοὺς Ῥωμαίους (Preller Röm. Mythologie II σ. καὶ Daremberg-Saglio, Antiquités Grecques et Romaines ἄρθρ. Apotheosis), παρὰ τοῦ Πλουτάρχου δὲ (Τίτ. XVI) μανθάνομεν ὅτι οἱ Χαλκιδεῖς ἀποθεώσαντες τὸν Τίτον Κοίντιον Φλαμινῖνον καθιέρωσαν τὸ γυμνάσιον αὐτῷ τε καὶ τῷ Ἡρακλεῖ, τὸ Δελφίνιον δὲ αὐτῷ τε καὶ τῷ Ἀπόλλωνι, ἴδιον δὲ αὐτοῦ ἱερέα αἱρούμενοι μέχρις αὐτῶν τῶν χρόνων τοῦ Πλουτάρχου ἔμελπον πρὸς τιμὴν αὐτοῦ παιᾶνα, οὗ ὁ ἐπῳδὸς Τίτε σῶτερ. Μετὰ πλείονος βεβαιότητος θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν εἰκασίαν, ἐὰν ἦτο γνωστὸν τὸ εἶδος καὶ τὸ μέγεθος τῆς δοθείσης εὐεργεσίας, ἀλλ' ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι μετὰ τῶν Εὐβοέων καὶ πολλοὶ ἄλλοι ὤφειλον χάριν αὐτῷ, κατανοοῦμεν ὅτι ἡ εὐεργεσία δὲν ἦτο μικροῦ ἀξία τοὐλάχιστον πρὸς τὴν τότε ἐν Ἑλλάδι εὐτέλειαν τῶν πραγμάτων, δουλοπρέπειαν δὲ τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορίνθου τὴν αὐτὴν τύχην ὑποστᾶσα καὶ ἡ Εὔβοια (Πολύβ. XL, II. Liv. Epit. LII) ἐκηρύχθη ὡσαύτως ager publicus, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς CIG. 5879, καὶ ἑπομένως ὁ ἀντιταμίας ἐν τοῖς πρὸ Αὐγούστου μάλιστα χρόνοις, καθ' οὓς δὲν ἐπέμπετο εἰς Ἑλλάδα ἴδιος ἀνθύπατος, εἶχεν ἐν Εὐβοίᾳ μέγα κῦρος καὶ δύναμιν. Ὅθεν δὲν εἶνε ἀπίθανον ὅτι οἱ Χαλκιδεῖς καθιέρωσαν αὐτῷ ἱερόν τι, μεθ' οὗ συνήπτετο καὶ γυμνάσιόν τι, ὡς πρὸ 140 ἐτῶν εἶχον πράξῃ πρὸς τιμὴν τοῦ Φλαμινίνου. Αὕτη εἶνε ἡ ἡμετέρα εἰκασία, ἥτις φαίνεται ἡμῖν ὅτι συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὸ ὅλον τῆς ἐπιγραφῆς, σημειούμεθα δὲ ὅτι εἰς ταύτην ἤχθημεν κατὰ πρῶτον ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι οὐδὲν ἄλλο ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὑπάρχει ἑλληνορρωμαϊκὸν ὄνομα ἔχον ἀμφότερα οὕτω πλήρη, ἀλλὰ τὰ μακρότερα σύγκεινται ἐκ praenomen καὶ nomen, ἐπιφερομένου ἑλληνικοῦ ὀνόματος ὡς cognomen, καὶ αὐτὰ δὲ τὰ ἁπλᾶ ῥωμαϊκὰ σύγκεινται μόνον ἐκ praenomen καὶ nomen, ἐπαγομένου τοῦ τοῦ πατρὸς κατὰ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον, πρὸς δὲ μὴ δυνάμενοι νὰ εὕρωμεν ἀλλαχοῦ δήλωσιν τοῦ ἱεροῦ, οὗ εἶνε ὁ ἱερεὺς καὶ μὴ πιστεύοντες ὅτι παρὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν δὲν μνημονεύεται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ.

Στίχ. 5-6. γυμνασιαρχοῦντος — υἱοῦ. Αὖλος Σαλάριος ὁ

Μανίου υἱὸς αὐτεπάγγελτος ἀναδεξάμενος ἐνιαυσίαν ἐκ τοῦ ἰδίου γυμνασιαρχίαν μνημονεύεται ἐν τοῖς ἐπωνύμοις ὡς γυμνασιαρχήσας καθ' ὃν ἐνιαυτὸν ἐγένοντο αἱ ἐφεξῆς ἀναγραφόμεναι πράξεις. Σαλάριος δὲν εἶνε ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ Σάλαρος, ὅπερ εὕρηται παρ' Ἡσυχίῳ καὶ ἐπιγρ. Χαλκίδος BCH. XVI, σ. 111, ἀλλ' εἶνε ῥωμαϊκόν, ὅπερ ὅμως μέχρι τοῦδε ἦτο γνωστὸν ὡς ἐπίθετον Salaria annona. Liv. XXIV, 37. Salaria via, Liv. VII, 9.

Στίχ. 6-7. Λεύκιος — Ἀγάθων. Τὸ μόνον τῶν συγκειμένων ἐκ praenomen, nomen καὶ γενικῆς τοῦ πατρός, ᾧ προσήρτηται καὶ ἑλληνικὸν ὄνομα.

Στίχ. 7. ἀνέθηκε τῆι συνόδωι ὡς CIG. 2774, ἀνέθηκεν τῇ ἱερ[ω]τάτῃ βουλῇ... δηνάρια = ἔδωκεν, ἐδωρήσατο τῇ συνόδῳ τοῦ κοινοῦ ἢ τῷ κοινῷ, ὡς κατωτέρω (στίχ. 20) μνημονεύεται. Ἀλλὰ τίς ἡ σύνοδος ἢ τὸ κοινὸν δὲν δηλοῦται ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς, ἥτις ἐν πλήθει πλατέων ὀνομάτων ἔχει ἀκατανόητον βραχυλογίαν πραγμάτων. Ἐκ τῶν συμφραζομένων μόνον δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι τὸ ἐνταῦθα μνημονευόμενον κοινὸν ἢ εἶνε ἓν τῶν τελούντων εἰς ἱερόν τι καὶ γυμνάσιον καὶ ἔργον ἐχόντων τὴν προπαρασκευὴν θρησκευτικῶν τελετῶν καὶ ἀγώνων ἢ εἶνε αὐτὸ τὸ κοινὸν τῶν Εὐβοέων, τὸ καὶ συνέδριον ὑπό τινων συγγραφέων καλούμενον (Αἰσχίν. κ. Κτησ. ἐδ. 89-94. Παυσ. VII, XVI, 9-10). Προτιμῶμεν τὸ δεύτερον, διότι μόνον τοῦτο ἠδύνατο οὕτως ἀορίστως νὰ μνημονεύηται ὡς ὂν τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐν τῇ πόλει κοινόν. Ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 1 ἐπιγραφῇ ποιούμεθα ἐκτενῆ λόγον περὶ τοῦ κοινοῦ τούτου. Ἐνταῦθα σημειούμεθα μόνον ὅτι τὸ κοινον τῶν Εὐβοέων ἀπολέσαν ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων τὴν πολιτικὴν δύναμιν καὶ ἔχον ἤδη ἁπλῶς θρησκευτικὸν χαρακτῆρα ἐπεμελεῖτο ἱερῶν τινων καὶ τῶν κατ' αὐτὰ ἑορτῶν, ὡς τῶν πρὸς τιμὴν τοῦ εὐεργέτου καὶ σωτῆρος τοῦ κοινοῦ Μάρκου Ἰουνίου Σειλανοῦ, καὶ τῶν γυμνασίων καὶ τῶν ἀγώνων, οἷοι ἦσαν τὰ Ῥωμαῖα (ὅρα ἀρ. 1 στ. 12), ἐπήρκει δὲ ταῖς ἀναγκαίαις δαπάναις ἀπό τε τακτῶν τινων εἰσφορῶν καὶ ἀπὸ δωρεῶν φιλοτίμων πολιτῶν.

Στ. 9. εἱρέθησαν. Ὁμοίως καὶ ἐν ὑπ' ἀρ. 1 στ. 24 καταμήνιοι γυμνασίαρχοι. Κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν Ἀθήνησιν ἐν τοῖς ῥωμαϊκοῖς χρόνοις ἔθιμον ἐξελέγοντο 12 ἢ 13 γυμνασίαρχοι καθ' ἕκαστον ἔτος (CIA. III, 1103. Dittenb. de ephebis atticis σ. 41)· ἐν-

ταῦθα ᾑρέθησαν ἐν ὅλῳ 16. Ἀλλὰ παρατηροῦντες ὅτι καὶ ἐν Ἀθήναις τινὲς τῶν αἱρουμένων δὲν ἀνεδέχοντο τὴν δαπάνην τῆς γυμνασιαρχίας δι' ὅλου τοῦ μηνὸς (CIA. III, 1098, Εὐμένης Παλατίωνος Φαληρεὺς ἐγυμνασιάρχησεν ἡμέρας δεκαπέντε καὶ Σῴζων Γλαύκου ἤλ[ειψεν] ἡμέρας π[έντε] κλπ.), ἐνίοτε δὲ κοινῇ οἱ τοῦ ἔτους γυμνασίαρχοι ἐγυμνασιάρχουν ἕνα μῆνα (CIA. III, 1096), κατανοοῦμεν ὅτι ἡ ἐκλογὴ 16 γυμνασιάρχων ἐγένετο ἐκ προνοίας, ἵνα, ἐὰν τυχόν τινες τῶν αἱρεθέντων δὲν ἐπήρκουν τῇ δαπάνῃ ὅλου τοῦ μηνός, ὑπάρχωσιν οἱ μέλλοντες νὰ ἐπικουρήσωσιν αὐτοῖς καὶ ἀναπληρώσωσι τὸ ἐλλεῖπον. Τὸ πάλαι, ὡς δηλοῦται ἐξ ἐπιγραφῆς τῶν ἀρχῶν τοῦ Β' αἰῶνος (Ἐφ. ἀρχ. 1892, σ. 167, ἐφ' ἔτη δύο προχειρισθεὶς γυμνασίαρχος, εἷς ἐξελέγετο ἐτήσιος γυμνασίαρχος ἐν Χαλκίδι ὑπὸ τοῦ δήμου, ἀλλ' ἐνταῦθα οἱ καταμήνιοι γυμνασίαρχοι ᾑρέθησαν προφανῶς ὑπὸ τοῦ κοινοῦ, ὅπερ οὐδόλως ἄπορον, ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τῆς πολιτικῆς δυνάμεως τῶν δήμων καταβληθείσης ἤδη μάλιστα ἐν τῇ Εὐβοίᾳ, τὸ ἀξίωμα τοῦ γυμνασιάρχου ἐστερεῖτο τῆς σπουδαιότητος, ἣν πάλαι εἶχε, τὸ δὲ κοινὸν τῶν Εὐβοέων θρησκευτικὸν ἤδη φέρον χαρακτῆρα ἔργον εἶχε κύριον τὴν ἐπιμέλειαν τῶν κοινῶν ἑορτῶν καὶ ἀγώνων.

Στίχ. 10. Ο(ὐ)ίβιος. Προσέθεμεν τὸ υ νομίζοντες ὅτι ὁ χαράξας ἐξ ἀμελείας παρέλιπεν. Εἶνε μεταγραφὴ τοῦ ρωμαϊκοῦ Vibius=Οὐίβιος ἔν τε συγγραφεῦσι καὶ ἐπιγραφαῖς, εἰς BCH, VIII, σ. 467.

Στίχ. 12. Οὐήτιος ἀντὶ Οὐήττιος ἐκ τοῦ ῥ. Vettius μεταγραφομένου συνήθους Οὐέττιος.

Στίχ. 17-19. [Α]ὔλου [δ]ὲ [Σ]αλ[α]ρίου τὸν ἐνιαυτόν. Ὁ ἐν τοῖς ἐπωνύμοις μνημονευθεὶς ἤδη γυμνασίαρχος, οὗ τὸ ὄνομα πιθανῶς συμπληρωτέον καὶ ἐν στ. 36, μετὰ τὴν χειροτονίαν τῶν καταμηνίων ἐπηγγείλατο ὅτι αὐτὸς μόνος θὰ ἀναλάβῃ ἀντὶ πάντων ἐνιαύσιον γυμνασιαρχίαν. Ἀνάλογα παραδείγματα τοσαύτης γενναιότητος καὶ ἐλευθεριότητος ἔχομεν οὐκ ὀλίγα, ὡς CIA. 1108, 1109, 1160, 1171, 1186, 1194 (πρβλ. Dit. de eph. att. σ. 43. Ἡ γραφὴ νγ=γγ εἶνε γνωστὴ καὶ ἀλλαχόθεν. ὡς CIG. 2347 c, CIA. III, 1093. —καὶ γυμνασιαρχοῦντος ἐκ τοῦ ἰδίου. Ὡσαύτως IB. 2235. 1669. IM. 97. 98. καὶ ἀλλαχοῦ. Πρβλ. ἐπιγρ. Χαλ-

κίδος ἐν Ἀρχ. ἐφ. 1892, σ. 167, σ. 14-15 ἀργυρίου δραχμὰς [ἑ]ξ[ακοσίας ἐ]πιδόμενος.

Στίχ. 20. ὑπὲρ τῆς γυμνασιαρχίας. Ἀντὶ τῆς γυμνασιαρχίας, ἣν ἀντὶ συμπάντων ἐγυμνασιάρχησεν ὁ Αὖλος Σαλάριος.—Τῷ κοινῷ Ὅρ. ἀνωτέρω στίχ. 8 σημ.

Στίχ. 21. δεινάρια ἑκατὸν εἴκοσι. Τοσαύτη ἦν, ὡς φαίνεται, ἡ ἀναλογοῦσα ἑνὶ ἑκάστῳ τῶν αἱρεθέντων γυμνασιάρχων δαπάνη, ἐπειδὴ δ' οὗτοι ἦσαν 16, ἔδωκαν ἐν ὅλῳ τῷ κοινῷ δηνάρια 1920, ὥστε δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι τοσαύτη σχεδὸν ἦν ἡ δαπάνη τοῦ ἐνιαυσίου γυμνασιάρχου. Καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν στ. 8 ἡ λέξις δηνάρια γράφεται ἐσφαλμένως διὰ τὴν γνωστὴν σύγχυσιν τῶν φθόγγων, ὑπάρχουσαν καὶ ἐν στ. 12 (Ἑρμίας) καὶ ἐν στ. 48 (Ἰρηναῖος) —διὸ καὶ ἐνεγράφησαν γυμνασίαρχοι. Ἑτέρου ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν γυμνασιαρχήσαντος, οἱ αἱρεθέντες γυμνασίαρχοι προσενεγκόντες τῷ κοινῷ τὸ τίμημα τῆς γυμνασιαρχίας ἠξιώθησαν τοῦ ὀνόματος τοῦ γυμνασιάρχου καὶ ἐνεγράφησαν ἐν τῷ καταλόγῳ ὡς τοιοῦτοι ἐπὶ τιμῇ.

Στίχ. 22. Καὶ οἵ δε ἐνεγράφησαν ἀπὸ [ἡ]βητ[η]ρίας. Ἡ λέξις ἡβητηρία τὸ πρῶτον ἤδη ἐνταῦθα ἀπαντᾷ· παρ' Ἡσυχίῳ εὕρηται μόνον ἡβητὴς=ἀκμάζων, νεανίας, ἧλιξ καὶ ἡβητήρια=ἑστιατήρια, καταλύσεις, γνωστότερον δ' εἶνε τὸ ἡβητήρ. Ἡβητηρία εἶνε πιθανῶς ὡρισμένη τις εἰσφορὰ τῶν ἐφήβων καθ' ὡρισμένον χρόνον παρεχομένη, πιθανώτερον κατὰ τὴν ἔξοδον ἐκ τῆς ἐφηβίας. Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἔφηβοι ὑπεβάλλοντο εἴς τε τακτοὺς φόρους καὶ εἰς κατὰ προαίρεσιν εἰσφορὰς πρὸς τὴν συντήρησιν τῶν γυμνασίων, τελετὴν θρησκευτικῶν ἑορτῶν, ἀγώνων καὶ τῶν τοιούτων ἀποδεικνύεται ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν (1).

Στίχ. 23. Ζώιλλος, ὡς παρ' Ἡσυχίῳ ἀντὶ Ζωΐλος.

Στίχ. 24. Κάνωπις. Γνωστὸν τὸ θηλ. Κανώπη (Διοσ. I, 124), τὸ δὲ ἀρσ. τὸ πρῶτον ἤδη ἐνταῦθα.

Στίχ. 26. Τὸ τέταρτον ὄνομα συνεπλήρωσα [Ν]εμ[έρ]ιος εὑρισκό-

(1) BCH, II, σ. 277, κ. 5, σ. 724. Ἔφηβοι οἵ δε συνεβάλοντο, ἐξ Ἐρετρίας Α' αἰῶνος π. Χ. CIA. II, 482, στ. 28. προτρεψάμεν[ον εἰς γυμν]ασιαρχίας, τοὺς δὲ συνμέτρους τῷ βίῳ | [κουφίσαντα τῆς εἰς ταῦτα δαπάνης]... στ. 64 βουλόμενον ὅσον ἐφ' [ἑαυτῷ] τηρῆσαι τοὺς συνεφήβους ἀνεπιβαρήτους καὶ ἀνεισ | [φόρους γυμ]νασιαρχήσαντά τε, β' ἡμίσεως Α' αἰῶνος π Χ., καὶ πλεῖσται μ. Χ.

μενον καὶ ἐν ἑτέρᾳ Χαλκιδικῇ ἐπιγραφῇ (ὅρ. ὑπ' ἀρ. 21) καὶ CIG. 2511. 3475.

Στίχ. 28. Τὸ πέμπτον ὄνομα πιθανῶς [᾿Ατί]ννιος.

Στίχ. 29-30. Καὶ οἵ δε ἐνεγράφησαν ἀπὸ κληρονομιῶν π[α]τέρω[ν]. Πιθανῶς καὶ ἡ φράσις αὕτη δηλοῖ εἰσφορὰν προερχομένην ἀπὸ κληρονομιῶν πατέρων. Οὕτω οἱ κληρονομοῦντες ἀποθνήσκοντα πατέρα ὤφειλον νὰ πληρώσωσι τῷ κοινῷ ὡρισμένον τι μέρος. Ὅτι δὲ ἱερὰ μετεῖχον τῶν κληρονομιῶν δεικνύει πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἡ ἐξ ᾿Εφέσου ἐπιγρ. τοῦ Β' αἰῶνος μ. Χ. ἐν Dit. Syl, 286,10. Αὐτοκράτορα... ᾿Αδριανόν... διδόντα τῷ θεῷ τῶν κληρονομιῶν καὶ βεβληκότων τὰ δίκαια.

Στίχ. 32. Τοῦ τετάρτου ὀνόματος τὰ δύο πρῶτα γράμματα ἴσως ΝΑ.

Στίχ. 32-33. Καὶ οἵδε εἰσηνγέ[λ]ησαν ἀπὸ . . ών.ν. Ὁ τύπος εἰσηνγέλησαν ἀπαντᾷ ἐν τοῖς ρωμαϊκοῖς χρόνοις καὶ παρὰ συγγραφεῦσιν, ὡς Πλουτάρχ. φιλαδ. 18, εὐαγ. Λουκᾶ κ Η', 19 ἀπηνγέλη, καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς, ὡς CIG 2347 c ἀπηνγέλη. Οἱ ἐφεξῆς ἀναγραφόμενοι εἰσηγγέλθησαν πρὸς τὴν σύνοδον τοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ διὰ τίνα αἰτίαν καὶ πρὸς τίνα σκοπὸν δυσνόητον ἀποβαίνει τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ καὶ ἡ ἑπομένη λέξις εἶναι ἀσαφής. ᾿Εν τούτοις τὰ ἴχνη τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων δεικνύουσιν ὅτι πρέπει νὰ συμπληρωθῇ ἀπὸ [ἀγ]ών[ω]ν, ὅπερ ἁρμόζει καὶ πρὸς τὴν ὅλην ἔννοιαν τῆς ἐπιγραφῆς.

Στίχ. 35. Μετὰ τὸ ᾿Αριστοκράτου παντελὴς φθορά, διακρίνεται δὲ μόνον Ν, διὸ συνεπληρώσαμεν Μ[ᾶρκος] μετά τινος πιθανότητος, ὅτι δὲ ρωμαϊκὰ προωνύμιον καὶ ὄνομα ἐλλείπουσι δεικνύει τὸ ἑπόμενον ἑλληνικὸν κατ' ὀνομαστικήν.

Στίχ. 36. Πιθανῶς Αὖλος Σαλά[ριο]ς [Μανίου υἱ]ός.

Στίχ. 38. Ζώ(ι)ππος. Προσέθεμεν ι, παραλειφθὲν ὡς ἐν στίχ. 10.

Στίχ. 41. Το δεύτερον πιθανῶς Ζ[ωσίμ]ου.

Στίχ. 47. Σειτᾶς τὸ πρῶτον ἁπαντῶν, πιθανῶς συγκεκομμένον τοῦ Σείτιμος CIG. 1239. 1240. — Τοῦ πέμπτου ὀνόματος τὸ τρίτον γράμμα ἀμυδρῶς διακρίνεται ὡς Ψ, πιθανῶς [Εὔ]ψ[υχ]ιος.

Καίπερ ἐπιζητήσαντες ὅσον οἷόν τε σαφέστερον νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὴν ἐπιγραφήν, ὁμολογοῦμεν ὅτι ἔχει ἔτι σκοτεινὰ μέρη, ὧν τὴν διαφώτισιν προσδοκῶμεν παρ' ἀνδρῶν εἰδημονεστέρων. ᾿Εκ τῆς μέχρι

τοῦδε γενομένης ἑρμηνείας προκύπτει ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, εἰς πέντε μέρη διαιρουμένη, περιέχει κατάλογον εἰσφορῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, ὅπερ ὡρίσαμεν ὡς τῶν Εὐβοέων. Ἐν τῷ πρώτῳ μέρει ὁ Λεύκιος Κουσώνιος Λευκίου Ἀγάθων ἐδωρήσατο τρισχίλια δηνάρια, ἐν τῷ δευτέρῳ οἱ αἱρεθέντες 16 καταμήνιοι γυμνασίαρχοι, ἑτέρου αὐτεπαγγέλτου γυμνασιαρχήσαντος ὅλον τὸν ἐνιαυτόν, ἔδωκαν ἕκαστος ἑκατὸν εἴκοσι δηνάρια ὑπὲρ τῆς γυμνασιαρχίας, ἐν τῷ τρίτῳ ἄλλοι 16 ἐνεγράφησαν ὡς εἰσενεγκόντες ἀπὸ ἡβητηρίας, ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ 6 ἀπὸ κληρονομιῶν πατέρων, ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ 50 ἐν ὅλῳ εἰσηγγέλθησαν ἀπὸ ἀγώνων, ὡς μετασχόντες γενομένων ἀγώνων πιθανῶς. Ἐν ὅλῳ τὰ μνημονευόμενα ὀνόματα εἶνε 89, ἄνευ τῶν ἐπωνύμων ὄντων 5

Τὸν χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶνε τοῦ Α΄ αἰῶνος π. Χ. Ἀλλὰ πιθανώτατα ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τοὺς πρὸ Αὐγούστου χρόνους, οὐχὶ ὅμως πολὺ πρὸ αὐτοῦ. Ἡ μεταγραφὴ τῶν ρωμαϊκῶν ὀνομάτων εἶνε κατὰ τὸν ἐπὶ δημοκρατίας τρόπον, u=o (Σεπτώμιος Πόπλιος, τὸ δὲ Λυτάτιος εὕρηται CIG. 5789, 78 π. Χ. καὶ παρὰ Πολυβίῳ, u=ου (Τουτώριος, Ἀκούτιος), v=ου (Οὐίβιος, Σερουίλιος, Οὐήτιος), ἐλλείπουσι δὲ ὀνόματα κατὰ μίμησιν τῶν αὐτοκρατορικῶν, ὡς παρατηρεῖται καὶ ἐν Χαλκιδικαῖς ἐπιγραφαῖς τοὐναντίον δ' ὑπάρχουσι πολλὰ ὁμώνυμα ἐπιφανῶν Ρωμαίων ἐπὶ δημοκρατίας, ὡς Πόπλιος Κορνήλιος (Σκιπίων), Λεύκιος Κορνήλιος (Σύλλας), ἢ βασιλέων, ὡς Ἀντίοχος, Σέλευκος, ἐπὶ πᾶσι δὲ μνημονεύεται τὸ ὄνομα Μάρκου Ἰουνίου Σειλανοῦ, ἀντιταμίου Ἀχαίας πάντως πρὸ Αὐγούστου. Ὅτι δὲ ἱκανὰ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ρωμαϊκὰ ὀνόματα ἐξηγεῖται, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ Εὔβοια μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κορίνθου ἐγένετο ager publicus, ὡς προείπομεν, οὗ ἕνεκα ἡ ἐπιρροὴ τῶν ρωμαϊκῶν ἐθίμων πρωίμως ἤρξατο. Ἤδη ἐν τῇ ἀγωνιστικῇ ἐπιγραφῇ (Ἀθ. Τ. Θ΄, σ. 449) ἀπαντῶσιν ὀνόματα Ρωμαίων, ἴσως μάλιστα πρὸ τοῦ 146, οὐκ ὀλίγα δὲ εἶνε ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Ἀρτεμισίου (Ath. Mit. 1883, σ. 19).

Ἀρ. 3.

Ο Ρ Κ Ι Ο Ν Π Ι Ο Σ Ι .. Μ Α Ι Ο . .

ΙΓΘΕΞΕΙΔΩΝΝ..ΙΛΓΡΙΩ ΝΓ ΝΕΟΥ/ .Κ....Ο.. ΟΡΚ.ΟΝΓΕΓ..................

.Γ...Μ..ΤΟ.ΚΝ.ΔΙΩΝΥΠΕΡΤΟΥΔΗΜΟΥΤ...ΩΜΑΙΩΝΟ.Κ..............

...ΞΞΛ..ΕΤΙΟΣΜΑΡΙΘΥΥΙΟ..ΕΝΗΙΙΑΚΑΛ....ΣΓΝΑΙΟΣΓΟΜΠ..........

. . _ . ιΙι . ΙΟΥΦΟΣ ^ΥΠΕΡΤΟ. ΗΜΟΥΤΟΥΚΝ. . . . . ΟΓΙ . . Ν⊏⁻ΞΛΟΝ. . . . .
. . . . . . ΟΥΥΙΟΣ Κ/Ι . . ΑΔ . Ε/ ΙΟ. ΥΙ^ . . ⁿ. ΕΣΓ ΕΥΣΑΝ . Ι⊏ . ΣΓ . . . . ΛΕΤ . .
. . . . ΛΙΟΙΣ ΣΥΜΠΑΓ ΗΣΑΙ·Γ. . . . ΙΟ. ΛΙΟ. . ᴾΤΕ. . ΔΩΡΟΥ ΥΙΟΣ. ΕΥΠΟΜΠΟΣ . .
. . . ΙΟΥΛΙΟΣΓΑΙΟΥ\ ΟΣΑΡΤ. . . Δ . . ΟΣ<ΓΑΙΟΣΙΟΥΛΙΟΣΓΑΙ(. . .
. . ΙΠΠΟΚΡΙΤ. ΣΑΙΛ . . . . ΩΝ ΚΑΙΔΗΜΟΥΚΝΙΔΙΩ . .
. . . _ . ΜΜΛ . . / . / . . . . \ΝΤΑΧΡΟΝΑΣΦ(. . ·
. . . ΓΞΣΤΟ . . / . . . . ΟΛΛ . . ^ ΗΜΟ . . .
. . . . . ᴵ⁻Η . . . . <ΗΝΤΟΥ . . . . Υ . .
. . . . ΝΤΙ . . . .
. . . . Σ\ . . . .
. . . . ^ . . . .
. . . .

Ὅρκιον π[ρ]ὸς [Ρ]ωμαίο[υς]

[Π]ρὸ ἓξ εἰδῶν Ν[οε]μ[β]ρίω[ν.] νέου[. . . . . . . ο.ς] ὅρκ[ι]ον γέγ[ονε πρὸς Ρωμαίους
τοῦ δή]μ[ου] το[ῦ] Κν[ι]δίων. Ὑπὲρ τοῦ δήμου τ[οῦ Ρ]ωμαίων ὅ[ρκιον ἔτεμον
. . . .]έτιος Μαρίου υἱό[ς.]ένη[ρ.ακαλ . . . ς Γναῖος Πομπ[ήιος. . . . .
. . . .]ουφος. Ὑπὲρ το[ῦ δ]ήμου τοῦ Κν[ιδίων] ὅρ[κιο]ν [ἔτ]ε[μ]ον[. . . . .
. . . . .]ου υἱὸς [Κ. . .]α[. . .]ε[. .]ο[υ] υἱ[ός]. Ἐπ[ρ]έσ[β]ευσαν [. . . . ω. . . . .
. . . . ιοι] συμπαρῆσ[αν] Γ[άιος Ἰο[ύ]λιο[ς Ἀρ]τε[μι]δώρου υἱὸς [Θ]εύπομπος [Γά
ιος] Ἰούλιος Γαίου υ[ἱ]ὸς Ἀρτ[εμί]δ[ωρ]ος. Γάιος Ἰούλιος Γαΐ[ου υἱ-
ὸς] Ἱππόκριτ[ο]ς α[. . . . . . δήμου Ρωμαί]ων καὶ δήμου Κνιδί[ων.
. . . συ]μμα[χία . . . . πά]ντα χρόνον ἀσφ[αλὴς
. . . . ἔ]στ[ω. . . . . . κατὰ γῆν καὶ κατὰ θά]λ[α]σσ[αν ὁ δῆ]μο[ς. .
. . . . ἀρχ]ὴν τοῦ [δήμου το]ῦ[. .
. . . .]ντι[. . . . .
. . . .
. . . .

Ἐφ᾽ ἁπλῆς μαρμαρίνης στήλης πρίονι κάτωθεν λοξῶς ἀποτετμημένης, ὕψους ἔνθεν μὲν 1.23, ἔνθεν δὲ 0 84, πλάτους 0.52, πάχους 0 13. Μέγεθος γραμμάτων 1ου στίχου 0.02, λοιπῶν 0.011. Εὑρεθεῖσα ἐν τῷ ὑπογείῳ τοῦ παρὰ τὴν δημοτικὴν ἀγορὰν ἰδιοκτήτου καταστήματος Ἀναγνώστου Κατσῆ ἀπόκειται ἤδη ἐν τῇ συλλογῇ Χαλκίδος. Τῆς ἀξιολόγου ταύτης ἐπιγραφῆς, ἥτις πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐφ᾽ ὅλης τῆς στήλης ἐξετείνετο, δυστυχῶς σῴζεται μόνον ἡ ἀρχὴ καὶ αὐτὴ ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει, τὸ δ᾽ ὑπόλοιπον εἶνε παντάπασιν ἀποτετριμμένον, ὥστε μετὰ τὸν 14ον στίχον ἡ στήλη παρέχει ἐπιφάνειαν λειοτάτην, ἐφ᾽ ἧς οὐδὲν ἴχνος γράμματος ὑπάρχει. Ἄγνωστον εἶνε πότε ὑπέστη τοιαύτην βλάβην, ἀλλ᾽ εἶνε βέβαιον ὅτι ἐπὶ πολὺ

πρὶν ἢ κατασχεθῇ ὑπὸ τοῦ δημοσίου ἐχρησίμευεν ὡς βαθμὶς τῆς κλίμακος τοῦ ὑπογείου, ἐξ οὗ ἐξήχθη.

Εἶνε σφόδρα παράδοξον ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη περιέχουσα ὅρκιον πρὸς Ρωμαίους τοῦ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ δήμου τῶν Κνιδίων εὑρέθη ἐν Χαλκίδι. Ὁ κ. Wilhelm ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1892 σ. 141. 160 καὶ BCH. XVI, σ. 95 ἀναφέρων μετατόπισιν ἐπιγραφῶν ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν τῆς Εὐβοίας καὶ ἐν Ἀρχ. Ἐφ. σ. 176 σημ. ἐξ Αἰδηψοῦ εἰς τὴν ἀπέναντι στερεάν, προαγγέλλει ὅτι ἀλλαχοῦ θὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἐπιγραφή τις μετηνέχθη ἐκ Ταινάρου εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἀγνοῶ ἐὰν ἔπραξεν ἤδη τοῦτο ὁ κ. Wilhelm, ἀλλὰ νομίζω ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφὴν ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἐν Χαλκίδι εὕρεσις αὐτῆς ἄλλως ἢ ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἐκ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας μετηνέχθη αὕτη εἰς Χαλκίδα εἴτε ὡς ὕλη μαρμάρου εἴτε ὡς ἀρχαῖον κειμήλιον.

Στίχ. 1. Ὅρκιον π[ρ]ὸς [Ρ]ωμαίο[υς]. Εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ Κνίδος ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Α΄ αἰῶνος π. Χ. τοὐλάχιστον ἀπετέλει μέρος τῆς ἐπαρχίας Ἀσίας (Lebas-Waddigton II, VI, σ. 162), ἀλλ' ὑπὸ τοὺς αὐτοκράτορας ἀπέλαυε τῶν δικαίων ἰσοπολίτιδος πόλεως (Boeckh, CIG. N° 2653. Newton, A. History of discoveries at Halicarnnasus, Cnidus unt Branchidae v. II p, II, σ. 359). Ἡ αὐτοκρατορικὴ εὔνοια, δι' ἧς ἔτυχεν ἡ Κνίδος τοιαύτης ἐλευθερίας, ἀρχὴν πιθανώτατα ἔλαβεν ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν Γ. Ἰούλιον Καίσαρα ἐπιδειχθείσης φιλίας καὶ πίστεως τοῦ ἐν Ρώμῃ διαμένοντος Κνιδίου σοφιστοῦ Ἀρτεμιδώρου, ὅστις προειδὼς τὸν μελετώμενον φόνον αὐτοῦ προανήγγειλεν ὀλίγον πρὸ τῆς ἐκτελέσεως δι' ἐπιστολῆς, ἣν δυστυχῶς ὁ δικτάτωρ δὲν προέλαβε νὰ ἀναγνώσῃ κατὰ τὴν διήγησιν τοῦ Πλουτάρχου (1), ἧς ὀλίγον διαφέρει ἡ τοῦ Ἀππιανοῦ περὶ τοῦ

(1) Πλούτ. Καῖσ. LXV. Ἀρτεμίδωρος δὲ Κνίδιος τὸ γένος, Ἑλληνικῶν λόγων σοφιστὴς καὶ διὰ τοῦτο γεγονὼς ἐνίοις συνήθης τῶν περὶ Βροῦτον, ὥστε καὶ γνῶναι τὰ πλεῖστα τῶν πραττομένων, ἧκε μὲν ἐν βιβλιδίῳ κομίζων ἅπερ ἔμελλε μηνύειν, ὁρῶν δὲ τὸν Καίσαρα τῶν βιβλιδίων ἕκαστον δεχόμενον καὶ παραδιδόντα τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις, ἐγγὺς σφόδρα προσελθὼν «Τοῦτο» ἔφη «Καῖσαρ, ἀνάγνωθι μόνος καὶ ταχέως· γέγραπται γὰρ ὑπὲρ πραγμάτων μεγάλων καί σοι διαφερόντων». Δεξάμενος οὖν ὁ Καῖσαρ ἀναγνῶναι μὲν ὑπὸ πλήθους τῶν ἐντυγχανόντων ἐκωλύθη, καίπερ ὁρμήσας πολλάκις, ἐν δὲ τῇ χειρὶ κατέχων καὶ φυλάττων μόνον ἐκεῖνο παρῆλθεν εἰς τὴν σύγκλητον. Ἔνιοι δέ φασιν ἄλλον ἐπιδοῦναι τὸ βιβλίον τοῦτο, τὸν δ' Ἀρτεμίδωρον οὐδόλως προσελθεῖν, ἀλλ' ἐκθλιβῆναι παρὰ πᾶσαν τὴν ὁδόν.

αὐτοῦ γεγονότος(2). Ἐπακολούθημα τῆς δοθείσης τῇ Κνίδῳ ἐλευθερίας εἶνε τὸ ὅρκιον τοῦτο πρὸς Ῥωμαίους.

Στίχ. 2. [Π]ρὸ ἓξ εἰδῶν Ν[οε]μ[β]ρίω[ν.] νέου... Δυστυχῶς ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἔνθα ὁρίζεται ὁ χρόνος, καθ' ὃν τὸ ὅρκιον ἐγένετο, ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει λίαν φθαρῆ καὶ μόλις ἀμυδρὰ καὶ ἀβέβαια ἴχνη γραμμάτων διακρίνονται, ἃ καὶ σημειούμεθα ἐν τῷ δημοσιευομένῳ ἀντιγράφῳ. Κατά τινα εἰκασίαν μετὰ τὴν λέξιν Ν[οε]μ[β]ρίω[ν] δύναται νὰ γείνῃ ἡ συμπλήρωσις [β' (ἢ γ') νέου [ἀρχῆς ἔτ]ο[υ]ς, ὑπολογιζομένου τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ μάχης, ἀφ' ἧς πλεῖσται ἑλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ χρονολογοῦνται.

Στίχ. 3-6. Ὑπὲρ τοῦ δήμου... υἱ[ός]. Τῶν Ῥωμαίων τῶν μετασχόντων τῶν γενομένων ὅρκων, οἵτινες δὲν φαίνεται ὅτι ἦσαν πλείονες τῶν δύο, διακρίνεται ἀσφαλῶς τὸ ὄνομα τοῦ ἑνὸς Γναῖος Πομπ[ήιος], εἰς ὃν ἀποδοτέον καὶ τὸ εἰς ουφος καὶ πιθανῶς [Ρ]οῦφος συμπληρωτέον ἐπωνύμιον. Γναῖος δὲ Πομπήιος ἐγένετο consul suffectus τῷ 31 π.Χ., ἀλλ' ἄγνωστον ἐὰν ἔφερε καὶ τοιοῦτόν τι ἐπωνύμιον. Ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ τὸ τρίτον ὄνομα δύναται νὰ συμπληρωθῇ εἰς [Γ]ένηρ Gener. Τῶν δὲ Κνιδίων, δύο καὶ τούτων ὄντων, οὐδὲν ὄνομα ἀσφαλῶς δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ. Ἀξία δὲ παρατηρήσεως εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ ἑνικοῦ ἐν τῇ φράσει στίχ. 3 καὶ 5 ὅρκιον ἔτεμον ἀντὶ τοῦ πληθυντικοῦ ὅρκια.

Στίχ. 6-7. Ἐπ[ρ]έσ[β]ευσαν... Ἱππόκριτ[ο]ς. Αἱ μεταξὺ τῶν δύο ῥημάτων ἐπ[ρ]έσ[β]ευσαν καὶ συμπαρῆ[σαν] λέξεις εἶνε ἀσαφέσταται· πιθανῶς μετὰ τὸ ἐπ[ρ]έσ[β]ευσαν συμπληρωτέον [ε]ἰ[ς Ῥώμην]. Ὁπωσδήποτε φαίνεται ὅτι ὑποκείμενα ἀμφοτέρων τῶν ῥημάτων εἶνε τὰ τρία ἑπόμενα πρόσωπα Γ[άιος] Ἰο[ύ]λιο[ς Ἀρ]τε[μι]δώρου υἱὸς [Θ]εόπομπος, [Γάιος] Ἰούλιος Γαΐου υ[ἱ]ὸς Ἀρ[τεμί]δωρος, Γάιος Ἰούλιος Γαΐ[ου υἱὸς] Ἱππόκριτ[ο]ς. Τὰ δύο πρῶτα ὀνόματα ἀνήκουσιν εἰς ἄνδρας γνωρίμους καὶ ἰσχυροὺς ἐν Κνίδῳ ἐπὶ Αὐγούστου, οὗ τῆς φιλίας ἀπέλαυον. Εἶνε

(2) Ἀππ II, 116. Φερομένου δ' ἤδη τοῦ Καίσαρος, τῶν οἰκείων τις αὐτῷ περὶ τῆσδε τῆς ἐπιβουλῆς μαθὼν ἔθει μηνύσων ὃ ἔμαθεν . . ., ὁ δ' ἐν Κνίδῳ γεγονὼς αὐτῷ ξένος Ἀρτεμίδωρος ἐς τὸ βουλευτήριον ἐκδραμὼν εὗρεν ἄρτι ἀναιρούμενον. Ὑπὸ δ' ἄλλου καὶ βιβλίον περὶ τῆς ἐπιβολῆς ἐπιδοθὲν αὐτῷ προθυομένῳ τοῦ βουλευτηρίου καὶ εὐθὺς εἰσιόντι μετὰ χεῖρας ηὑρέθη τεθνεῶτος.

προφανῶς οὗτοι, οὓς ὁ Στράβων ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Κνίδου ἀναφέρει ὡς ἐπιφανεῖς τῶν συγχρόνων Κνιδίων (1). Τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος ἐπικυροῦσι διάφοροι ἐπιγραφαὶ (2) γνωρίζουσαι ἡμῖν τὰς μεγάλας τιμάς, ὧν ἐτύγχανον ἔν τε τῇ πατρίδι καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀσίας οἱ ἄνδρες οὗτοι καὶ ἅπας ὁ οἶκος αὐτῶν, ἐπακολούθημα βεβαίως τῆς πολυτίμου τοῦ αὐτοκράτορος εὐνοίας. Ὁ δὲ σοφιστὴς Ἀρτεμίδωρος, οὗ ἡ πρὸς τὸν Καίσαρα πίστις ἐγένετο αἰτία τῆς πρὸς τὸν οἶκον αὐτοῦ αὐτοκρατορικῆς εὐνοίας, ὡς προείπομεν, εἶνε ἀναντιρρήτως πατὴρ μὲν τοῦ ἐνταῦθα μνημονευομένου Θεοπόμπου, πάππος δὲ τοῦ Ἀρτεμιδώρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοπόμπου (Hamilton, Travels in Asia Minor, II, Appeut. V. N° 287 καὶ Newton II. II, σ. 468, σ. 711, N° II σημ. σ. 766 N° 52). Ἀλλὰ καὶ ὁ φέρων τὸ τρίτον ὄνομα Γάιος Ἰούλιος Γαίου υἱὸς Ἱππόκριτος δὲν φαίνεται ἀλλότριος τῆς οἰκογενείας ταύτης. Πιθανώτατα εἶνε οὗτος ἕτερος υἱὸς τοῦ Θεοπόμπου μὴ μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος οὐδ' ὑπ' ἄλλων ἐπιγραφῶν, εἴτε διότι πρωιαίτατα ἐτελεύτησεν εἴτε διότι ἐπεσκιάσθη ὑπὸ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ. Οἱ τρεῖς οὗτοι ἄνδρες, πατὴρ καὶ υἱοί, εὐνοούμενοι ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου, πρεσβεύσαντες ὑπὲρ τῆς κτηθείσης ἐλευθερίας τῆς ἑαυτῶν πατρίδος συμπαρῆσαν καὶ κατὰ τοὺς γενομένους ὅρκους καὶ οἱονεὶ διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν ἐπεβεβαίωσαν τοῖς μὲν συμπολίταις τὴν ἀσφάλειαν τῶν κτηθέντων δικαίων, τοῖς δὲ Ρωμαίοις τὴν πίστιν τῶν Κνιδίων, παρ' οἷς μέγιστα ἴσχυον.

Ἡ μνεία τῶν ὀνομάτων τούτων χρησιμεύει πρὸς ὁρισμὸν τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγένετο τὸ ὅρκιον. Τοῦ μὲν Πλουτάρχου παρέχοντος ἡμῖν

(1) Στράβ. κεφ. 656 . . . , καθ' ἡμᾶς δὲ Θεόπομπος, ὁ Καίσαρος τοῦ θεοῦ φίλος τῶν μέγα δυναμένων, καὶ υἱὸς Ἀρτεμίδωρος.

(2) Σημειούμενοι τὰς ἐπιγραφὰς ἀντιγράφομεν τὰς ἀξιολογωτέρας. Hamilton Travels in Asic Minor II, Appent. V, N° 287 καὶ Lebas Waddigton. II, IV-VI, 1572. Γάιον Ἰούλιον Ἀρτεμιδώρου υἱὸν Θεόπομπον Μάαρκος Αἰφίκιος Μαάρκου Ἀπολλώνιος τὸν ἑαυτοῦ φίλον εὐνοίας ἕνεκα τῆς εἰς αὐτὸν Ἀπόλλωνι Καρνείῳ. Newton, II, II, Appet. σ. 711, N° II. Ὁ Ἰουλιέων τῶν καὶ Λαοδικέων τῶν πρὸς θαλάσσῃ τῆς ἱερᾶς καὶ ἀσύλου καὶ αὐτονόμου Γάιον Ἰούλιον Ἀρτεμιδώρου υἱὸν Θεόπομπον εὐνοίας ἕνεκεν. Αὐτόθι, σ. 759, N° 44. 46. 47. . . . . τοῦ κατακτησαμένου ἡμῖν ἐλευθερίαν καὶ ἀνεισφορίαν Θεοπόμπου τοῦ Ἀρτεμιδώρου τέθνακεν . . . . N° 45. Αὐτόθι, σ. 771, N° 78 καὶ Lebas-Waddigton, II, IV-VI, 1574 Ὁ δῆμος Ἀρτεμίδωρον Θεοπόμπου.

ἀποδειξιν τῆς πρὸς τὸν Καίσαρα στοργῆς τοῦ Ἀρτεμιδώρου τοῦ σοφιστοῦ, τοῦ δὲ Στράβωνος μνημονεύοντος τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ Θεόπομπον καὶ Ἀρτεμίδωρον ὡς φίλους τοῦ Αὐγούστου καὶ μέγα παρ' αὐτῷ δυναμένους, τῶν δὲ ἐπιγραφῶν μαρτυρουσῶν τὰς παντοίας τιμάς, αἷς οὗτοι ἐγεραίροντο διὰ τοῦτο, ἐξάγομεν ὅτι ὁ Θεόπομπος καὶ Ἀρτεμίδωρος ὁ νεώτερος ἀκμαίαν διετήρησαν τὴν πρὸς τὸν οἶκον τοῦ Καίσαρος πατροπαράδοτον φιλίαν καὶ πίστιν, ταύτην δ' ὁ Αὔγουστος ἀμείβων αὐτοὺς μὲν ἐτίμησε τῇ εὐνοίᾳ αὐτοῦ, τῇ δὲ πατρίδι αὐτῶν παρέσχε τὴν τότε δυνατὴν ἐλευθερίαν. Ἐγένετο δὲ τοῦτο πιθανώτατα κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς μοναρχίας τοῦ Αὐγούστου, διὸ τὴν χρονολογίαν τοῦ ὁρκίου συνεπληρώσαμεν β' νέον...., ὅπερ ἀντιστοιχεῖ, ὑπολογιζομένου τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἐν Ἀκτίῳ μάχης, πρὸς τὸ 29 ἔτος π.Χ., καθ' ὃ ὁ Αὔγουστος διατρίψας ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ διέταξε τὰ κατ' αὐτὴν (Suelon. Octav. 17 καὶ 26. Δίων., LI, 10).

Ἀρ. 4.

. . . .
Α‾.......................‾.....................
ΙΑΙΩΝΑ ....L.......Ν‾ΕΣ.............
‾ΕΣΤΕΑΝΤΑΙ/ . . . . ΓΣΤ. . . . ΙΩΝΤΟΥ........... .
. ΟΙΕΙ.ΩΣΑΝΔΟ/ Ω.Ι \. Ι. ΙΙΤΟΥΤΟ.............
ΙΑΤΗΙΕΙΠΩΣΑΝΟΠΩΣΙ./ ΤΕΡΟΥΤΟΥΔ..........
. ΑΙΟΝΤΗΡΗΤΑΙΚΠΡΟΣΤΟ. ΤΟΤΟΟΡΙΙΟ.........
Ι‾ΝΩΜΗΙΠΡΟΣΘΕ.ΝΑΙΕΙ ΤΟΥΤΟΥΤΕΤ(..........
. ΞΕ‾‾ ΙΟΔΕΑΝΚΑΤΑΤΑΥΤΑΠΡΟΣΘΩΣΙ.........
ΞΝΕΣΤΩΟΤΕΑΝΚΑΤΑΤΑΥΤΑΕΞΕΛΩ.........
‾ΟΥΟΡΚΙΟΥΕΣΤΩΙΤΟΥΤΩΤ. . . ΚΙΩ.........
. . . .

. . . .
α[..............σ....................Ρω-
μ]αίων α[..................ντ]ες[... ....
.]εστεαντα......εστ....ιων τοῦ [..............
.]οι, εἴ[πω]ς ἂν δό[λῳ.......]ι τοῦτο................
ἀπ]άτηι, εἴ πως ἄν, ὅπω[ς ἑκα]τέρου τοῦ δ[ήμου..... τὸ δί-

κ]αιον τηρῆται, πρὸς το[ῦ]το τὸ ὅρ[κ]ιο[ν βούλωνται κοινῆι
γ]νώμηι προσθε[ῖ]ναι ἐ[κ] τούτου τε τ[οῦ ὁρκίου ἐξελέσθαι
ἐ]ξέ[στω]· ὅ δὲ ἄν κατὰ ταῦτα προσθῶσι[ν εἰς τοῦτο
ἐ]νέστω ὅ τε ἄν κατὰ ταῦτα ἐξέλω[νται ἐκτὸς τούτου
τ]οῦ ὁρκίου ἔστω⟨ι⟩ τούτῳ τ[ῷ ὁρ]κίῳ [. . . . .]
. . . .

Ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης ἀριστερόθεν μὲν ἀποκεκρουμένης, ἄνωθεν δὲ πρίονι λοξῶς ἀποτετμημένης, ὕψους ἔνθεν μὲν 1,02, ἔνθεν δὲ 0,73, πλάτους 0,32, πάχους 0,11. Μέγεθος γραμμάτων 0,012. Εὑρεθεῖσα ἔνθα καὶ ἡ προηγουμένη κεῖται ἐν τῷ κήπῳ τῆς ὄπισθεν οἰκίας τοῦ εὑρόντος Ἀ. Κατσῆ.

Περιέχει μέρος ἐκ τοῦ τέλους ὁρκίου τῶν αὐτῶν καὶ τὸ προηγούμενον χρόνων, πιθανώτατα δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ περιεχομένου. Ἐὰν θέσωμεν τοῦτο ὡς βέβαιον, συνάπτοντες τὰς δύο ἐπιγραφὰς ἔχομεν ἐκ μὲν ἐκείνης τὴν ἀρχὴν τοῦ πρὸς Ῥωμαίους ὁρκίου τῶν Κνιδίων, ἐκ ταύτης δὲ μέρος τοῦ τέλους αὐτοῦ. Ἐν τοῖς τρισὶ πρώτοις στίχοις οὐδεμίαν λέξιν ἠδυνήθην ἀσφαλῶς νὰ συμπληρώσω.

Ἀρ. 5.

. . . .
. . . .
. . . .
ΓΡΟΑΓΟΡΕΥΩΤ . . Σ . . ΤΑΤΟΝ . Ω . . . . Ο . . .
. . . . ΑΤΑΡΑΤΟΣΟΣΤ . . ΜΗ. Ι . . . ΤΟΚ . ΤΑΤΟΝ . . . . .
. . ΡΟΝΤΟΥΔΕΤΟΥΕΡΓΟΥΚΑΙΤ . . Ε . ΟΝΟΣ . . . .
. . . ΑΛΛΑΑΤΕΙΜΑΣΕΙΗΜΕΤΑΘΗΣΕΙΟΡΟΥΣΕΞΟΡΩΝ . . . . . .
. . . . ΑΣΗΑΙΚΙΣΕΤΑΙΗΘΡΑΥΣΕΙΗΤΙΜΕΡΟΣΗΣΥΜΠΑΝΗ . . . .
. . . ΕΙΚΑΙΚΑΤΑΣΚΕΔΑΣΕΙΚΑ . . . ΑΥ . . ΣΕΙΤΟΥΤΟΝΤΕΘΕΟΣ . .
. ΟΡΙΑΚΑΙΠΥΡΕΤΩΚΑΙΡΕΙΓΕΙΚΑΙ . . ΕΘ . ΣΜ . ΚΑΙΑΝΕΜΟΦΘ . . .
. . . . ΚΑΙΑΟΡΑΣΙΑΚΑΙΕΚΣΤΑΣΕΙΔΙΑΝΟΙΑΣ . . . .
. . ΗΜΑΤΑΑΥΤΟΥΜΗΓΗΒΑΤΗΜ . . . . . ΠΑΠΛ . . ΗΜ . . . .
. ΜΗΔΕΟΙΚΟΣΑΥΞΟΙΤΟ . . ΔΕΚΑΣΠΩΝΑΠΟΛΑΥ. . . . .
. . . ΩΤΟΣΜΗΧΡΗΣΕΩΣΜΗΔΕΚΤΗΣΕΩΣΕΠΙΣΚΟ . . . .
. . ΙΝΥΑΣ

....ΤΙΣΕΥΘΕΤΟΙΗΚΑΙΤΗΡΟΙΗΚΑΙΣΥΜΦΙΛ..............
...ΛΑΥΟΙΕΥΛΟΓΟΙΤΟΤΕΕΝΠΑΝΤΙΔΗΜ..............
....ΚΟΣΠΑΙΔΩΝΓΟΝΑΙΣΚΑΙΚΑΡΠ...... ....
......ΧΑΡΙΣΚΑΙΥΓΕΙΑ

. . . .

. . . .

Προαγορεύω τ[οῖ]ς [κα]τὰ τὸν [χ]ῶ[ρον τ]ό[νδε·
ἐπικ]ατάρατος ὅστ[ις] μὴ [φε]ί[δοι]το κ[α]τὰ τόν[δε τὸν
χῶ]ρον τοῦδε τοῦ ἔργου καὶ τ[ῆς] ε[ἰκ]όνος [τῆς εἰδρυμέ-
νης], ἀλλὰ ἀτειμάσει ἢ μεταθήσει ὅρους ἐξ ὅρων [ἢ ὑβρίσει
μιάν]ας ἢ αἰκίσεται ἢ θραύσει ἤ τι μέρος ἢ σύμπαν ἢ [εἰς γῆν ἀνα-
τρέψ]ει καὶ κατασκευάσει κα[ὶ ἀμ]αυ[ρώ]σει, τοῦτόν τε θεὸς [πατάξαι
ἀπ]ορίᾳ καὶ πυρετῷ καὶ ρείγει καὶ [ἐρ]εθ[ισμ[ῷ] καὶ ἀνεμοφθ[ορίᾳ καὶ πα-
ραπληξίᾳ] καὶ ἀορασίᾳ καὶ ἐκστάσει διανοίας [καὶ εἴη ἀφανῆ τὰ
κτ]ήματα αὐτοῦ, μὴ γῆ βατή, μ[ὴ θάλα]ττα πλ[ωτ]ή, μ[ὴ παίδων γο-
νή], μηδὲ οἶκος αὔξοιτο, [μη]δὲ καρπῶν ἀπολαύ[οι, μηδὲ οἴκου,
μὴ φ]ωτός, μὴ χρήσεως, μηδὲ κτήσεως, ἐπισκό[πους δὲ ἔχοι Ἐ-
ρε]ινύας.
[Εἰ δέ]τις εὐθετοίη καὶ τηροίη καὶ συμφυ[λάττοι, τῶν λῴων
ἀπο]λαύοι εὐλογοῖτό τε ἐν παντὶ δήμ[ῳ καὶ πληθύοι αὐ-
τῷ οἶ]κος παίδων γοναῖς καὶ καρπ[ῶν ἀπολαύσεσιν, ἐπισκο-
ποίη δέ] χάρις καὶ ὑγεία.

Ἐπὶ τιτανολίθου τετραγώνου, ὕψ. 0.34, πλ. μέσου 0.45. Μέγ. γραμμ. 0.014. Εὑρέθη ἐν τοῖς ἐρειπίοις τῶν ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ Εὐρίπου ἐνετικῶν πύργων κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς νέας γεφύρας, ἤδη δὲ κεῖται ἐν τῇ συλλογῇ Χαλκίδος. Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε λίαν ἐφθαρμένη, μάλιστα δὲ κατ' ἀμφότερα τὰ ἄκρα τῶν στίχων, ἔνθα αἱ γωνίαι τοῦ λίθου ἰσχυρῶς ἔχουσιν ἀποκρουσθῆ, καὶ κατὰ τὸ ἄνω μέρος, ἐπὶ ὕψος 0.25 ἀπὸ τῶν ἀναγινωσκομένων ἴχνη μόνον γραμμάτων ἀσαφῆ που καὶ που διακρίνονται.

Τὸ σῳζόμενον καὶ ὧδε δημοσιευόμενον τμῆμα εἶνε τὸ δεύτερον μόνον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς. Εἶνε δὲ τοῦτο ὅμοιον πρὸς τὸ δεύτερον μέρος ἑτέρας ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐν Πολιτικοῖς οὐ πολὺ μακρὰν τῆς

Χαλκίδος καὶ δημοσιευθείσης ἐν Ἀθ. τ. Δ', σ. 633 καὶ Ἀρχ. Ἐφ. 1892, σ. 174· διαφέρει δὲ μόνον ταύτης κατὰ τὴν γραφὴν τῆς λέξεως ρείγει γραφομένης ἐνταῦθα ἐν στ. 7 διφθόγγῳ, ὅπερ ἁρμόζει καὶ τῷ ὀρθογραφικῷ συστήματι τῆς ἐκ πολιτικῶν, ἐν ᾗ ει=ῑ (πρβλ. στ. 17 εἱδρυμένης, ἀτειμάσει, κλπ.), καὶ πιθανῶς οὕτω καὶ ἐκεῖ διορθωτέον, διαφέρει δὲ καὶ κατὰ τὸ σχῆμα γραμμάτων τινῶν (Α=Α, Δ=Δ, Λ=Λ) καὶ κατὰ τὸν χωρισμὸν τῶν στίχων, πρὸς δὲ καὶ κατὰ τὰ σημεῖα τῆς στίξεως, ἅπερ ἐνταῦθα ἢ ἐλλείπουσιν ἢ δὲν διακρίνονται ἕνεκα τῆς φθορᾶς τοῦ λίθου. Κατὰ τὴν ἐκ Πολιτικῶν ἐπιγραφὴν συνεπληρώθη καὶ ἡ ἡμετέρα ἀναλόγως καὶ τῷ πλάτει τῶν γραμμάτων, ἅπερ ἐν τοῖς μέσοις μάλιστα στίχοις εἶνε οὕτω στενὰ καὶ συνεσφιγμένα, ὥστε ἐν τοῖς κενοῖς αὐτῶν χωρεῖ καὶ διπλάσιος ἀριθμὸς γραμμάτων ἢ ἐν ἴσοις ἄλλοις· προσθετέον δ' ὅτι τῆς στήλης πλατυνομένης ὀλίγον πρὸς τὴν βάσιν, ἐν τοῖς τελευταίοις στίχοις χωροῦσι πλείονα γράμματα ἢ ὅσα ἤθελε νομίσῃ τις ἐκ πρώτης ὄψεως τοῦ δημοσιευομένου ἀντιγράφου.

Ὅτι καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τὸν Β' αἰῶνα μ.Χ. ἐπαρκῶς δηλοῦσι τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, ἡ ὀρθογραφία καὶ τὸ περιεχόμενον. Ἀλλ' ἡ ἔλλειψις τοῦ πρώτου μέρους ἐκ πολλῶν στίχων συγκειμένου, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τοῦ κενοῦ χώρου (0,25), καὶ περιέχοντος πιθανῶς ἐγκώμιον τοῦ εἰκονιζομένου, κωλύει ἡμᾶς νὰ ὁρίσωμεν τίνος ἦτο ἡ εἰκών, ἧς ἱδρυμένης πιθανῶς ἐπ' αὐτῆς ἢ παρ' αὐτῇ ἡ διαφύλαξις τοσαύταις ἀραῖς καὶ εὐχαῖς περιβάλλεται. Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀπιθάνως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἐγράφη ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἡ ἐκ Πολιτικῶν, τοῦ εὐγενοῦς δῆλον ὅτι καὶ μουσοτραφοῦς Ἀμφικλέους, Χαλκιδέως, κεκτημένου ἀγροὺς μετ' ἐπαύλεως καὶ λουτρῶν, πρὸ τῆς ἥβης δ' ἀποθανόντος καὶ ἀξιωθέντος μνημείου ἔν τε Χαλκίδι, ἔνθα ἡ ἐνταῦθα δημοσιευομένη ἐπιγραφὴ ἔκειτο, καὶ ἐν τῇ ἐπαύλει, ὅθεν προέρχεται ἡ ἐν Πολιτικοῖς σωζομένη (1). Ἡ μεγίστη ὁμοιότης αὐτῶν καὶ τὸ ἀνάλογον παράδειγμα τῶν ἐπιγραφῶν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ (ὅρα ἐπιγρ. 23) ἄγουσιν εἰς τὴν εὔλογον εἰ-

(1) Ἀθ. τ. Δ', σ. 633. Ἀρχ. Ἐφ. 1892, σ. 174. Χαῖρον ἐγὼ λοετροῖσι καὶ | εἰσέτι τοῖσδ' ἐσορῶμαι | Ἀμφικλέης χώρου | δεσπόσυνος φιλίου. | Ναὶ μὴν καὶ γένεος φερε | κυδέος ἐξ ὑπάτων με | δέρκεο, Πειερίδων | οὔποτε λησάμενον· | κρατὶ δ' ἐπῃώρηντ' ὄπι | θεν κομόωσαι ἔθειραι· | οὐ γὰρ ἔκερσ' ἥβα, ἀλ | λὰ πότμος προλαβών.

κασίαν ὅτι οὐ μόνον ὁ συντάκτης εἶνε ὁ αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ ὑπὲρ οὗ ἐγράφησαν ὁ αὐτός. Ὁ Φιλόστρατος (ΙΙ, 84, 6-15. 90, 6-25) μνημονεύει νεανίαν Χαλκιδέα ὀνόματι Ἀμφικλέα ἀκροατὴν Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ τῶν τὴν πρώτην παρὰ τῷ διδασκάλῳ φερομένων. Ἀλλ' εἰ καὶ ἄριστα ἁρμόζουσιν αὐτῷ αἱ τοῦ ἐλεγείου ἐκφράσεις περὶ τῆς εὐγενείας καὶ τῆς περὶ τὰς Μούσας διατριβῆς, ὑπόκειται ὅμως εἰς ἀμφισβήτησίν τινα, εἰ ὁ καὶ τῷ σοφιστῇ Φιλάγρῳ ἐρίζων νεανίας ἦν οὕτω μικρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ οὕτω πρὸ ὥρας ἀπέθανεν.

Ἀρ. 6

ΘΕΟΠΑΤΡΑ	Θεοπάτρα
ΕΥΝΙΚΟΥ	Εὐνίκου

Ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης μετ' ἀετωματίου ἀποκεκρουμένης κάτωθεν, ὕψ. 0,44, πλ. 033. Εὑρέθη καὶ κεῖται ἐν τῇ οἰκίᾳ τῆς χήρας Ἑλένης Κατζιντζάη παρὰ τὴν Ἑβραϊκὴν συνοικίαν.

Ἀρ. 7.

. . ΙΔΙΟΝ	[Λα]ίδιον
. . . . ΥΒΟΥΛΟΥ	[Θρασ]υβούλου.

Ἐπὶ τεμαχίου μαρμαρίνης στήλης πρίονι ἀποτετμημένης, ὅπερ εἶδον ἔν τινι ὁδῷ τῆς συνοικίας τοῦ φρουρίου. Τὸ πρῶτον ἀναπληροῦται καὶ [θα]ίδιον.

ΔΙΟΝΥΣΙΕ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	Διονύσιε Διονυσίου
ΧΡΗΣΤΕ ΧΑΙΡΕ	χρηστὲ χαῖρε

Ἐπὶ στήλης φαιοῦ μαρμάρου μετ' ἀετωματίου καὶ ῥοδάκων ἀποκεκρουμένης κάτωθεν, ὕψ. 0,43, πλ. 0,30. Κεῖται ἐν τοῖς ἐρειπίοις χριστιανικοῦ ναοῦ, οὗ διασωθὲν μέρος τῆς νοτίας πλευρᾶς ἀπεκαλύφθη μετὰ τὴν κατεδάφισιν τοῦ φρουριακοῦ τείχους τοῦ μεταξὺ τῆς ἄνω καὶ κάτω πύλης. Πολλοὶ ὀγκόλιθοι, σπόνδυλοι ῥαβδωτῶν κιόνων πωρίνων, κέραμοι καὶ τὰ τοιαῦτα δεικνύουσιν ὅτι ὁ ναὸς ᾠκοδομήθη ἐπὶ τῆς θέσεως καὶ ἐκ τοῦ ὑλικοῦ ἐθνικοῦ ἱεροῦ ἀγνώστου ἡμῖν.

'Αρ. 9.

...ΛΗ⌐ΚΛΕΟΝ....	..[κλ]ῆς Κλεον[ίκου]

'Επὶ μαρμαρίνης πλακὸς ἱκανῶς παχείας, μήκ. 0,59, πλ. 0,33, μεγάλοις γράμμασι. Πιθανῶς ἐπιτυμβία εὑρεθεῖσα ὅπου καὶ ἡ προηγουμένη.

'Αρ. 10.

ΕΥΒΟΥΛΙΔΗΣ	Εὐβουλίδης
ΙΑ≶ΟΝΟ≶	'Ιάσονος

'Επὶ μαρμαρίνης στήλης. ὕψ. 0,75, πλ. 0,32. Τὸ πρῶτον ὄνομα εἶναι γνωστὸν ὡς Χαλκιδικὸν καὶ ἐκ τοῦ Πολυβίου (XXI, 14, 7 Εὐβουλείδην).

'Αρ. 11.

ΚΥΔΗΣ	Κύδης
.ΡΑΞΙΝΙΚΟΥ	[Π]ραξινίκου

'Επὶ ὁμοίας ἀποκεκρουμένης κάτωθεν πλ. 0,32. Τοῦ πρώτου ὀνόματος γνωστὸς ὁ δωρικὸς τύπος Κύδας (Πολυβ. XXIII, 15, 1.)· τὸ δεύτερον ἄγνωστον μέχρι τοῦδε συμπληροῦται κατὰ τὸ θηλ. Πραξινικὶς (Wesch.—Fouc., Inscr. Delph 110 k.).

Αὕτη τε καὶ ἡ προηγουμένη εὑρέθησαν ἐπί τινος λόφου παρὰ τὸ χωρίον Μύτικα, ὅπου καὶ τὸ ἐν 'Αθην. Τ. Δ', σ. 630 περιγραφόμενον ἀνάγλυφον καὶ ἡ ἐφεξῆς ἐπιγραφή, ἐδημοσιεύθησαν δὲ τὸ πρῶτον ἐν Bull. d. cor. hel. XVI σ. 117. 'Αναδημοσιεύονται ὑπ' ἐμοῦ πρὸς ἀκριβεστέραν ἀπόδοσιν καὶ προσθήκην τῶνδε τῶν σημειώσεων. 'Ο λόφος οὗτος, ἀποτελῶν τὴν Ν.Α. ὑπώρειαν τοῦ Βαθροβουνίου, φέρει ἐπὶ τῆς κορυφῆς τὰ ἐρείπια χριστιανικοῦ ναοῦ κτισθέντος ἐπὶ τῶν θεμελίων ἀρχαίου, πιθανῶς τοῦ Διονύσου, οὗ τὸ σωζόμενον ἀνάγλυφον ὑπάρχει ἐν τῇ ἀρχ. συλλογῇ τῆς πόλεως. Αὐτὸς δὲ ὁ κτήτωρ εἶπέ μοι, ὅτι ἀνασκάπτων εὗρε τὸν λόφον κεκαλυμμένον πολλοῖς τοίχοις διαφόρου διευθύνσεως. 'Ενίοτε δὲ ἐπὶ τῆς Ν Α. κλιτύος ἀνοίγον-

ται τάφοι πωρίνοις λίθοις ἐκτισμένοι καὶ εὐτελῆ κτερίσματα περιέχοντες.

Ἀρ. 12.

ΑΝΔΡΩΝ	Ἄνδρων
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟ.	Ἀπολλωνίο[υ]
.ΙΣΑΝΘΗΝΟ.	[Β]ισανθηνό[ς]

Ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης σχεδὸν τετραγώνου. Εὑρέθη ἐν θέσει Τρύπᾳ ἐντὸς τοῦ κτήματος Α. Καλλιμάνη, καθ' ὃν χρόνον καὶ τρεῖς κορμοὶ ὑπερμεγέθεις, κείμενοι ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ συλλογῇ τῆς πόλεως, περιγραφέντες δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παπαβασιλείου ἐν Ἀθην. Τ. Δ', σελ. 629, ἔργα πιθανῶς ρωμαϊκῶν χρόνων.

Προσθετέον ἐνταῦθα ὅτι κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τὴν ἀγαγοῦσαν ταῦτα εἰς φῶς ἀνεφάνησαν καὶ δύο μακρὰ θεμέλια, τὸ μὲν παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδόν, τὸ δ' ἐνδοτέρω, τῆς αὐτῆς μὲν διευθύνσεως, ἀλλ' οὐχὶ παράλληλα, ἐκεῖνο μὲν συγκείμενον ἐκ λίθων πλ. 1,44 πάντων, μήκ. δὲ τῶν μὲν ἴσου τῷ πλάτει, τῶν δὲ 1,72 ἐναλλάξ, τοῦτο δὲ ἐξ ὁμοίων, ἀλλὰ μικροτέρων τὰς διαστάσεις. Κατὰ τὴν εὕρεσιν αὐτῶν οὐδὲν ἀσφαλῶς νὰ εἰκάσω ἠδυνήθην, ἀλλ' ἡ πέρυσιν αὐτόθι γενομένη ἀνακάλυψις ἀγωνιστικῆς ἐπιγραφῆς δημοσιευθείσης ἐν Ἀθην. Τ. Θ' σ. 449. Jahreshefte d. oesterr. Instituts 1898, Beiblatt σ. 48 Ἀρχ. Ἐφημ. 1898, σ. 136, ἥτις διδάσκει τὴν ἐν Χαλκίδι τελετὴν Ἡρακλείων, ἐπιτρέπει τὴν πιθανωτάτην εἰκασίαν ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο τὸ γυμνάσιον, ὅπερ οἱ Χαλκιδεῖς κατὰ Πλούταρχον (Τίτ. XVI.) σωθέντες ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Μ. Ἀκιλίου Γλαβρίωνος τῷ 191 π. Χ. ταῖς δεήσεσι τοῦ Τίτου Φλαμινίνου καθιέρωσαν Τίτῳ καὶ Ἡρακλεῖ. Τὴν εἰκασίαν ταύτην ἐνισχύει καὶ ἡ ἐν παρακειμένῃ κοιλάδι ὕπαρξις βάθρων ἐπὶ τοῦ βράχου λελαξευμένων (ὅρ. Ἀρχ. Ἐφ. σ. 200), λειψάνων πιθανῶς τοῦ ἀρχαίου σταδίου, ἐν ᾧ τὰ Ἡράκλεια ἐτελοῦντο.

Ἀρ. 13.

ΑΝΑΞΩ	Ἀναξὼ
ΠΕΙΘΑΓΟΡΟΥ	Πειθαγόρου

Ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης μεθ' ἁπλοῦ ἀετωματίου ἐμπεπηγυίας ἐν εἴδει ἀκρωτηρίου ἐπὶ τοῦ ἐν τῷ τόπῳ τῆς εὑρέσεως τῆς εἰκόνος τοῦ ἁγ. Στεφάνου ἱδρυμένου εἰκονοστασίου παρὰ τὸν πρὸς τῇ Ἀρεθούσῃ φερώνυμον ναΐσκον, φαινομένου ὕψ. 0,44, πλ. 0,24. Πιθανώτατα προέρχεται ἔκ τινος τῶν εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων μέτρων πρὸς Δ. ἀνεῳγμένων τάφων.

Ἀρ. 14.

ΛΥΣΙΜΑΧΟΣ	Λυσίμαχος
ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ	Λυσιμάχου
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε.

Ἐπὶ μαρμαρίνης στήλην μετ' ἀετωματίου ἀποκεκρουμένης κάτωθεν τῶν γραμμάτων, σῳζομένου ὕψ. 0,29, πλ. 0,37. Εὑρεθεῖσα πιθανῶς ἔνθα καὶ ἡ προηγουμένη ἐντετείχισται νῦν ἐν τῷ τοίχῳ ἀποθήκης τοῦ παρὰ τὴν Ἀρέθουσαν βυρσοδεψείου ἀδελφῶν Ἀναστασίου.

Ἀρ. 15.

. . ΙΤΟΝ

Ἐπὶ θραύσματος μαρμαρίνης πλακὸς ἐν τοῖς ἐν Μπέη-Μπαξὲ γνωστοῖς ἐρειπίοις γυμνασίου μετὰ βαλανείου (Mittheil. XIX, σ. 533 καὶ Ἀθην. VI, 175).

Ἀρ. 16.

ΑΡΙΣΤΟΔΙΚΟΣ	Ἀριστόδικος
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ	Διονυσίου

Ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης μετ' ἀετωματίου κάτωθεν ἀποκεκρουμένης, πλ. 0,31. Τοῦ τόπου τῆς εὑρέσεως ἀγνοουμένου, κεῖται ἐν τῇ ἀρχ. συλλογῇ Χαλκίδος.

Ἀρ. 17.

ΦΡΥΝΙΟΝ	Φρύνιον

Ἐφ' ὑψηλῆς στήλης ἐκ τιτανολίθου ἄνευ ἀετωματίου ὕψ. 1,46,

πλ. μέσου 0,48. Κεῖται πρὸ τῆς οἰκίας Γ. Σκούρα ἐν Χαλκίδι, ἔνθα εὑρέθη κατὰ τὴν ἀνόρυξιν τῶν θεμελίων.

Ἀρ. 18.

. Ρ Ι Σ Τ Ω Ν	[Ἀ]ρίστων
. ΑΙΜΑΧ Ο Υ	[Δ]αϊμάχου
ΦΛΑΥΙΑΛΑΜ	Φλαυία Λα[μ. . . .]
. ΑΛΛΙΤΥΧΗ	[Κ]αλλιτύχη
. ΥΤΥΧΩΝΟΣ	[Ε]ὐτύχωνος
ΜΙΛΗΣΙΑ	Μιλησία.

Ἐπὶ μαρμαρίνης πλακός, ὕψ. 0,63, πλ. 0,41, πάχ. 0,11, ἀποκεκρουμένης ἀριστερόθεν. Μέγ. γραμ. 0,04, τρίτου δὲ στίχου 0,02. Εὑρέθη ἀνορυσσομένων τῶν θεμελίων τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ ἁγ. Παρασκευῆς ἐν Χαλκίδι καὶ κεῖται αὐτόθι.

Ἀρ. 19.

ΓΛΥΚΕΡΑ	Γλυκέρα

Ἐπὶ μαρμαρίνης στήλης ἀποκεκρουμένης ὑπὸ τὰ γράμματα, πλ. 0,44, ἐν τῇ οἰκίᾳ Συμεὼν Σακῆ.

Ἀρ. 20.

Θ Λ	
† ΕΤΕΛΕΙΟΗΔΟΥ	† Ἐτελειόθη ⟨ἡ⟩ δούλη
Η	
ΤΟΥΘ̄ῩΜΑΡΙΑΜ	τοῦ θεοῦ Μαριάμ
ΜΑΡΤΙΩΔ̄ΙΝΓ̄	Μαρτίῳ δ΄ ἰνδικτιῶνος γ΄
ΕΤΟΥC /SῩΠ̄Γ̄	ἔτους ,ςυπγ΄

Γεγραμμένη κατὰ μῆκος κυλινδρικῆς στήλης ὕψους περὶ τὸ μέτρον εὑρέθη κατεδαφιζομένου τοῦ φρουρίου, ἐν ᾧ ἦτο ἐντετειχισμένη. Πρὸ τοῦ δούλη προσέθηκα τὸ ἄρθρον ἐλλεῖπον. Τὸ ἔτος 6483 ὑπολογιζόμενον ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 975 μ. Χ.

Ἀρ. 21.

Ἡ ἐν Ἀθ. τ. Ϛʹ, σ. 74 δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφὴ διορθωτέα ἔν τισι στίχοις ὧδε·

. . . .
3 ΑΠΟΛΛΟΦΑΝΗΣ
. . . .
6 ΠΟΠΛΛΣ
. . . .
9 ΑΝΠΕΛΕΛΙΑΟΣ
Ε Μ Ρ

. . . .
3 Ἀπο(λ)λοφάνης
. . . .
6 Ποπλᾶς
. . . . .
9 Ἀπελλᾶς, Νεμέριο[ς]

Μέσης Εὐβοίας.

Ἀρ. 22.

Χ.ΙΡΙ.ΕΝΕΣ⋮ΚΑΙΕΥΔΕΝΕ⋮ΘΥΛΑΤΕΡΑΝΕΘΕΚΑΝ

Χ[α]ιρι[γ]ένης καὶ Εὐδένη θυγατέρ' ἀνέθηκαν.

Ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς ὀρθογωνίου μαρμάρου, μήκ. περὶ τὸ μέτρον. Μέγ. γραμμ. 0,015. Εὑρεθεῖσα ἐν τῷ ἀγρῷ Ν. Κουτσούκου 30ʹ κάτωθι τοῦ Αὐλωναρίου παρὰ τὴν ὁδὸν ἐξ Ἀλιβερίου εἰς Κύμην, ἤδη δὲ κειμένη ἐν τῷ ναῷ τοῦ χωρίου Πρινακίου ἀνεκοινώθη μοι ὑπὸ τοῦ σχολάρχου κ. Σ. Παπαηλιοπούλου. Βάσις ἀγάλματος τῆς θυγατρὸς Χαιριγένους καὶ Εὐδένης (τὸ ὄνομα τοῦτο ἄγνωστον ἄλλοθεν) ἱδρυμένου ἐν ἀγνώστῳ ἐνταῦθα ἱερῷ μετεποιήθη εἶτα πιθανῶς κατὰ τὴν γενομένην μοι περιγραφὴν τῆς νῦν καταστάσεως τοῦ μαρμάρου

εἰς κάλυμμα λάρνακος. Αὐτόθι εὑρέθησαν καὶ μεγάλοι πώρινοι λίθοι ὀρθογωνίου σχήματος, σπόνδυλοι δωρικῶν κιόνων πώρινοι ἀληλιμμένοι καὶ μαρμαρίνη κεφαλὴ κόρης καλῆς τέχνης, ἀλλ' ἐφθαρμένη, ἅπερ πάντα ἐπέδειξέ μοι κατὰ χώραν ὁ κύριος τοῦ ἀγροῦ, ἐν ᾧ εὕρηνται. Ἡ ἀρχαϊκὴ αὕτη ἐπιγραφὴ ἀνήκουσα εἰς τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ Ε΄ αἰῶνος π. Χ. δεικνύει μετὰ τῶν ἄλλων λειψάνων ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἀρχαῖον ἱερὸν ἀγνώστου ὀνόματος, ἀλλ' ἄξιον λόγου, ὡς ἔστιν εἰκάσαι ἐκ τῶν σῳζομένων.

'Αρ. 23.

. . . .

(αἰδοῖον)

ΠΡΟϹΘΕωΝΚΑΙΗΡωωΝΟϹΤΙϹ
ΟΕΧΩΝΤΟΝΧωΡΟΝΜΗΠΟΤΕ
ΜΕΤΑΚΕΙΝΗϹΗϹΤΟΥΤωΝΤΙ
ΤΑϹΤΟΥΤωΝΤωΝΑΓΑΛΜΑΤωΝ
ΕΙΚΟΝΑϹΚΑΙΤΕΙΜΑϹΟϹΤΙϹΗ
ΚΑΘΕΛΟΙΗΜΕΤΑΚΕΙΝΟΙΗΤΟΥ
ΤωΜΗΤΕΓΗΝΚΑΡΠΟΝΦΕΡ...
ΜΗΤΕΘΑΛΑϹϹΑΝΠΛωΤΗΝ
ΕΙΝΑΙΚΑΚωϹΤΕΑΠΟΛΕϹΘΑΙ
ΑΥΤΟΝΚΑΙΓΕΝΟϹΟϹΤΙϹΔΕΚΑ
. λ ν ''' ΡΔΝΦΥΛΑΤΤΟΙΚΑΙΤΕΙ

. . . .

(αἰδοῖον)

Πρὸς θεῶν καὶ ἡρώων, ὅστις
ὁ ἔχων τὸν χῶρον μή ποτε
μετακεινήσῃς τούτων τι·
τὰς τούτων τῶν ἀγαλμάτων
εἰκόνας καὶ τειμὰς ὅστις ἢ
καθέλοι ἢ μετακεινοίη, τού-
τῳ μήτε γῆν καρπὸν φέρ[ειν]
μήτε θάλασσαν πλωτὴν
εἶναι κακῶς τε ἀπολέσθαι

αὐτὸν καὶ γένος. Ὅστις δὲ κα-
[τὰ χώρα]ν φυλάττοι καὶ τει-
[μῶν τὰ εἰωθότα..........]

Ἐπὶ μαρμαρίνης τετραγώνου στήλης ἀποκεκρουμένης κάτωθεν, ὀλίγον δὲ καὶ ἄνωθεν, ὕψ. 0,50, πλ. 0,24, Ἑρμοῦ θραυσθέντος. Εὑρέθη ἐν θέσει Τραγουνέρᾳ (1) εἰς ἀπόστασιν 15′ ἀπὸ τῶν χωρίων Βρύσεως καὶ Ἐπισκοπῆς ἐν τῇ μέσῃ Εὐβοίᾳ μεταξὺ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίας πολίχνης, τῶν Γρυγχῶν κατὰ τὴν εἰκασίαν τῶν γεωγράφων, (Baumeister, Topogr. Skizzed. in. Eubia. σ. 14 καὶ Bursian, Geogr. v. Griechenl. τ. Β′, σ. 425) (2), ἧς πρωίμως ἐρημωθείσης τὸν χῶρον ᾤκησαν μοναχοὶ ἱδρύσαντες δύο χριστιανικοὺς ναούς, ἐπὶ δὲ τῆς ἐνετικῆς κυριαρχίας Φράγκοι ἱππόται, ὡς μαρτυροῦσι πολυάριθμα φραγκικὰ λείψανα (3). Ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, ἡ πρώτη ἐντεῦθεν γνωστή (4), ὀφείλει τὴν αὐτῆς σωτηρίαν εἰς τὴν χρῆσιν, ἣν οἱ μοναχοὶ ἐποιήσαντο αὐτῆς ὡς βάσεως τῆς ἁγίας Τραπέζης τοῦ ἑτέρου τῶν ναῶν τιμωμένου ἐπὶ τῷ εὐαγγελισμῷ τῆς Θεοτόκου, ἀλλ' οἱ ἐπ' ἐσχάτων ἀνοικοδομήσαντες αὐτὸν ἐκ τῶν ἐρειπίων εὑρόντες τὴν στήλην τεθραυσμένην εἰς δυο, τὸ μὲν διαφυλάξαντες μετεκόμισαν εἰς τὸ χωρίον Βρύσιν, ἔνθα κεῖται νῦν, τὸ δ' ἕτερον ἐνέκτισαν ἐν τῷ τοίχῳ τοῦ ναοῦ. Τὸ σῳζόμενον τοῦτο μέρος ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν BCH. XVI, σ. 630 ἐξ ἀνακριβοῦς ἀντιγράφου Μάρκου τινός, συνεπληρώθη

(1) Τραγουνέρα, ὡς οἱ περίοικοι προφέρουσιν, ἢ Ντραγονέρα καὶ Ντραγκονέρα, ὡς ἀλλαχοῦ τῆς μέσης Εὐβοίας, ἔνθα ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα θέσις εἶνε περιώνυμος ἕνεκα τοῦ ἡγιασμένου ὕδατος σπηλαίου τινὸς μετεσχηματισμένου εἰς δεξαμενὴν τῶν ἄνωθεν καταρρεόντων ὑδάτων, εἶνε προφανῶς παραφθορὰ τοῦ πολλαχοῦ ἀπαντῶντος Δρακονέρα.

(2) Τὸ Νεοχώριον, δι' οὗ οἱ γεωγράφοι ὁρίζουσι τὸν τόπον, εἶνε πενιχρὰ συνοικία ὀλίγων οἰκογενειῶν ἐπὶ τῶν δακτύλων ἀριθμουμένων, ἣν ὁ περιηγητὴς δυσκόλως δύναται νὰ εὕρῃ.

(3) Λείψανα τῆς ἀρχαίας πόλεως, τάφοι, νομίσματα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ Ἐρετρίας ἀλλὰ καὶ Χαλκίδος, ρωμαϊκὰ καὶ βυζαντιακά, εὑρίσκονται ἱκανὰ οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ λόφου Τραγουνέρας, ἀλλὰ καὶ καθ' ὅλην τὴν ὑποκειμένην ἔκτασιν. Ἡ δ' ἐπ' ἐσχάτων ἀποκάλυψις σειρᾶς θεμελίων ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πόλις δὲν περιωρίζετο ἐπὶ τοῦ λόφου, ἀλλ' ἐξετείνετο καὶ κάτω.

(4) Κάτωθι τῆς Τραγουνέρας ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἔχει ἐγκτισθῇ τιτανόλιθος, οὗ ἡ φαινομένη πλευρὰ ἀνεπίγραφος, ἀλλ' ἡ ἔσω, ὡς ἔμαθον, ἔχει γράμματα.

δ' οὐχὶ ὀρθῶς. Διὸ ἀναδημοσιεύω ἐνταῦθα ἐκ πιστοῦ ἀντιγράφου, ὅπερ ἐγὼ αὐτὸς ἔλαβον (1).

Αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἐξ Ἀττικῆς ἐπιγραφὰς CIA. III, 1417-1422, γραφείσας ὑπὸ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ ὑπὲρ ἀποθανόντων μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ (Φιλόστρ. II, 66, 25), πρὸς τὴν προτελευταίαν δ' αὐτῶν καὶ κατ' αὐτὸ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων, κατὰ ταύτας δὲ δύναται νὰ συμπληρωθῇ μέχρι τελους ἀσφαλῶς, μὴ οὔσης ἀνάγκης νὰ ἀναζητηθῇ τὸ ἐγκτισθὲν κάτω μέρος τῆς στήλης. Τοῦ ὑπὲρ τὸ αἰδοῖον μέρους τῆς ἐπιγραφῆς ἀσαφέστατα ἴχνη διακρίνονται (2), οὗ ἕνεκα μένει ἄγνωστον τὸ ὄνομα τοῦ εἰκονιζομένου ἐνταῦθα πάντως δηλούμενον ὡς καὶ ἐν CIA. ἀνωτ., Ἀθ. τ. Δ', σ. 633 καὶ ἐνταῦθα ἀρ. 5. Εἰ καὶ δὲν ἀποκλείεται ἡ εἰκασία ὅτι καὶ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς μέλος τι τῆς οἰκογενείας Ἡρώδου, γνωστῆς οὔσης τῆς πρὸς τὴν Εὔβοιαν σχέσεως αὐτοῦ (3), ἀναντιρρήτως ὅμως δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι εἶνε μίμησις ἐκείνων καὶ σύγχρονος. Ὁπωσδήποτε δὲ μαρτυρεῖ τοῦτο, ὡς νομίζομεν, ὅτι ἡ πόλις Γρύγχαι δὲν ἦτο ἀλλοτρία τοῦ εὐγενοῦς οἴκου καὶ τῆς μεγαλοδωρίας Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ.

Ἀρ. 24.

Α Ω

Ἐπὶ πλινθίου κεραμίνου ἐν τῷ χωρίῳ Βρύσει.

Ι. ΜΑΤΣΑΣ

(1) Ὀφείλω νὰ ἀναφέρω ὅτι τὸ πρῶτον γνῶσιν αὐτῆς ἔλαβον παρὰ τοῦ Σ. Νεκταρίου Κεφαλᾶ, νῦν διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου ἱερ. σχολῆς.

(2) Εἶνε ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ὡς καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 5 τὸ πρῶτον μέρος ἐπιμελῶς ἔχει ἀποξεσθῆ, τὸ δὲ δεύτερον φέρει μόνον τὴν ἐκ τοῦ χρόνου φθοράν. Ἀποδοτέον τοῦτο πιθανῶς εἰς τὴν ὁμοιότητα τοῦ τε ἐθίμου καὶ τοῦ εἴδους τῶν ἀρῶν καὶ εὐχῶν τούτων παρά τε τοῖς ἐθνικοῖς καὶ τοῖς χριστιανοῖς, οὗ ἕνεκα οὗτοι οὐ μόνον διετήρησαν, ἀλλὰ καὶ χρῆσιν ἐποιήσαντο τῶν τοιούτων ἐπιγραφῶν.

(3) Φιλόστρ. II, 60, 3. Ὤνησε δὲ καὶ τὰς ἐν Εὐβοίᾳ καὶ Πελοποννήσῳ καὶ Βοιωτίᾳ πόλεις ἄλλο ἄλλην.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΦΩΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

---

1) Sanctissimi Patriarchae Photii archiepiscopi Constantinopoleos epistolae XLV. E codicibus montis Atho nunc primum edidit A. Papadopulos-Kerameus. Petropoli, 1896.

2) Φωτιακὰ ὑπὸ Ἀ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως. Ἐν Πετρουπόλει, 1897.

3) Berliner philologische Wochenschrift 1897 Nº 33/34 (14 August) σελ. 1014-1021 ὑπὸ Aug. Heisenberg.

4) Zu Photios, Byzantinische Zeitschrift VII Band (1898) σελ. 299-308 ὑπὸ Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου.

5) Ἀπόσπασμα Βυζαντιακῶν Χρονικῶν Πετρουπόλεως ἔτους 1898 σελ. 1-12 ὑπὸ Ed. Kurtz.

«... Τὰς ἐπιστολὰς [ὧν τρεῖς, 3, 5 καὶ 7, εἶναι τοῦ Ταρασίου ἀδελφοῦ τοῦ Φωτίου] ὁ εὐτυχὴς εὑρετὴς ἀντέγραψε τὰς μὲν 21 (σελ. 1-38) ἐν τῇ κατ' Ἄθω μονῇ τῶν Ἰβήρων ἐκ κώδικος τοῦ ις' αἰῶνος, τὰς δὲ 24 ἄλλας (σελ. 39-49) ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Διονυσίου ἐκ κώδικος τοῦ ιζ' αἰῶνος. Ὡς ἐφόλκια παρηρτήθησαν ταῖς ἐπιστολαῖς σχόλιά τινα τοῦ Φωτίου εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον (σελ. 50-54) ἐκ κώδικος τῆς πρώτης τῶν εἰρημένων μονῶν τοῦ ια' αἰῶνος καὶ ἰαμβικοὶ Ἀκολουθίας στίχοι (σελ. 55-57) ἐκ κώδικος τῆς μονῆς τῆς Λαύρας τοῦ ι' αἰῶνος ...

Αἱ νέαι αὗται ἐπιστολαὶ τοῦ Φωτίου προβάλλουσι πάλιν ἡμῖν τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον γίγαντα τῆς δογματικῆς μαθήσεως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ τὸν ἀριστοτέχνην τῆς διαλεκτικῆς δεινότητος καὶ τῆς ἐπιστολικῆς εὐγλωττίας, εἰς τοὺς θέλοντας δὲ νὰ ἐντρυφήσωσιν ἅμα μὲν εἰς θαυμαστὴν ἁδρότητα νοημάτων καὶ εἰς ὑπερφυὲς ὕψος ἰδεῶν, ὅσας ἀφθόνους ἐκχέει ὁ φιλόσοφος καὶ θεολόγος Φώτιος, ἅμα δὲ εἰς ἀνθηρὰς χάριτας λέξεως καὶ εἰς ποικιλίαν σχημάτων, δι' ὧν τερπνῶς κατακοσμεῖ τὸν λόγον αὐτοῦ ὁ φιλόλογος καὶ ῥήτωρ πατρι-

ἀρχῆς, συνιστῶμεν θερμῶς μάλιστα τὰς ἐπιστολάς· 17 «Ἰωάννῃ ἐπαγγειλαμένῳ τὸν μονάδα βίον, ἐναντία δὲ πολιτευσαμένῳ»· 21, τὴν μακροτάτην (σελ. 19-38), «Παύλῳ ἀρχιεπισκόπῳ Θεσσαλονίκης» (περὶ τῶν ἄρτι, ἔτει 885, προσιόντων τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ), ἀληθὲς ἀριστούργημα . . . Μελαγχολία ἄρρητος καταλαμβάνει τὸν ἀναγινώσκοντα τὴν ἐπιστολὴν 13 «Μιχαὴλ ἄρχοντι Βουλγαρίας». Res quantum ab illis mutatae!

. . . Ἀσφαλὴς καὶ ἐντριβὴς περὶ τὴν γνῶσιν καὶ ἀκριβὴς καὶ ἐπιμελὴς περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν κωδίκων ὁ κύριος Παπαδόπουλος ὡπλισμένος εἶναι καὶ λεπτομερῆ ἐμπειρίαν τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας Διαθήκης ὥστε καὶ ἀπηκριβωμένως νὰ ἀναγράφῃ ἡμῖν τὰς γραφὰς τῶν κωδίκων, ἀποφεύγων τὰ ἀστειότατα παθήματα ἄλλων ἐκδοτῶν, καὶ ἀσφαλῶς νὰ διακρίνῃ τὰς ἐν τοῖς συγγράμμασι λανθανούσας ῥήσεις καὶ λέξεις τῶν Ἱερῶν Γραφῶν, μὴ ἐμπίπτων εἰς ἀσύγγνωστον διαστρέβλωσιν αὐτῶν εἰς ἣν ῥᾳδίως ἐμπίπτουσιν ἄλλοι ἐκδόται.

Ὑπετυπώσαμεν διὰ βραχυτάτων τὸ πρῶτον ἔργον τοῦ ἐκδότου· δεύτερον ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐκείνου σπουδαῖον εἶναι ἡ διόρθωσις τῆς στίξεως . . . καὶ ἡ βεβαία ἢ (ὅπου τὸ βέβαιον δὲν εἶναι δυνατὸν) πιθανή γε ἐπανόρθωσις τῶν ἀναμφιλέκτως ἡμαρτημένων χωρίων τῶν κωδίκων, ὅπως τὰ Κείμενα ἐπαναχθέντα εἰς αὐτῶν τῶν συγγραφέων τὴν σύνταξιν ἀπὸ αἰνιγματικῶν καὶ γριφωδῶν κατασκευασμάτων, οἷα ἐποίησεν ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἄλλη ἀβελτερία τῶν ἀντιγραφέων, ἀποβῶσιν εὐσύμβλητα καὶ εὐδιανόητα ἀναγνώσματα.

Δὲν ἔχομεν λόγους ἱκανοὺς νὰ παραστήσωσι τοῦ πρώτου κριτικοῦ κανόνος (τοῦ εἰς τὴν στίξιν ἀναφερομένου) τὴν σπουδαιότητα εἰς τὰ Βυζαντιακὰ συγγράμματα ὧν πολύπλοκος καὶ πολυδαίδαλος καὶ αὐτὸ τοῦτο λαβυρινθώδης εἶναι ἡ συντακτικὴ κατασκευή· ἡ ὀρθὴ τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν τοῦ λόγου διάκρισις, ἣν συγχέει ἡ ἀνόητος τῶν ἀντιγραφέων διάστιξις ἐν τοῖς κώδιξι καὶ ἡ ταύτῃ συνήθως παρομαρτοῦσα ἄστοχος διαίρεσις ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν, εἶναι κατὰ τὴν ἡμετέραν κρίσιν ἡ ἀσφαλεστάτη θεραπευτικὴ μέθοδος εἰς ἀδιανόητα χωρία ἅτινα ἐπιπολαία μελέτη καὶ βεβιασμένη ἀντίληψις δύναται νὰ νομίσῃ ὡς πολλήν τινα καὶ μεγάλην καὶ δεινὴν τὴν φθορὰν παθόντα καὶ οἰκτρῶς παρανοήσασα ἔτι οἰκτρότερον νὰ παραδιορθώσῃ, μεῖζον τῆς νόσου ἐπιφέρουσα τὸ φάρμακον.

. . . Ἀλλὰ πολλὰ ὅμως τῶν ἡμαρτημένων χωρίων Βυζαντιακῶν συγγραμμάτων τὴν ἀρχὴν τῆς φθορᾶς ἔχουσι καὶ τὴν αἰτίαν ἀναφέρουσιν εἰς πυκνήν τινα καὶ συχνὴν τῶν ἀντιγραφέων συνήθειαν καθ' ἣν λέξεις σύνθετοι διασπῶνται εἰς τὰ μέρη καὶ ἁπλαῖ χωρίζονται εἰς ἀσυναρτήτους συλλαβάς, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς μετέωρα, οὕτως εἰπεῖν, γράμματα . . . Συχνὸς μάλιστα εἶναι ὁ εἰς συλλαβὰς χωρισμὸς τῶν λέξεων ᾧ παρέπεται, ὡς εἰκός, καὶ διάφορος τῶν συλλαβῶν γραφή· οἱ τρὶς καὶ τετράκις ἀμαθεῖς ἀντιγραφεῖς ἄλλα ἔβλεπον ἀναγινώσκοντες, ὅσα οὐκ ἐγίνωσκον, καὶ ἄλλα φανταζόμενοι ἔγραφον ἢ ἄλλα ἤκουον ἄλλων προαναγινωσκόντων (κακῶς καὶ τούτων) καὶ ἄλλα ἐξεδέχοντο. Πολλάκις καὶ πολλαχοῦ ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ παρατηρήσωμεν τοιαῦτα σφάλματα καὶ ἐν κώδιξι καὶ ἐν ἐκδόσεσι καὶ νὰ καταστήσωμεν προσεκτικοὺς τοὺς ἐκδότας, διδακτικώτατα δὲ εἶναι τὰ ἑξῆς παραδείγματα ἅτινα, τρία ἐκ σωροῦ ὅλου, κατελέξαμεν ἐν τῇ τῆς Τεργέστης Νέᾳ Ἡμέρᾳ 1895 (ἀριθμ. 1064) ἐκ τῶν «Γραικοβυζαντιακῶν Ἀνεκδότων» τοῦ μακαρίτου Vassiliev (Mosquae 1893)· «εἰς τὸν δυνατὸν (δεῖνα τὸν) συγγενῆ»· «Πέτρε, οὐχὶ ἐποίησε (ἐπὶ σὲ) ᾠκοδόμησε τὴν ἐκκλησίαν;»· «μὴ ἄναντα (μιάναντα) τὴν ἁγίαν πίστιν». Δὲν νομίζει τις ὅτι ἔχει πρὸ ἑαυτοῦ τοὺς λογογρίφους τῶν καθ' ἡμᾶς διασκεδαστικῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων;».

Πλὴν ἄλλων ταῦτα ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ ἐφημερίδι τῆς Σμύρνης Ἁρμονίᾳ τῆς 12 Ἰουνίου τοῦ 1897, γεγραμμένα ὑφ' ἡμῶν τῇ 1 Ἰουνίου, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐν τῷ ἀριθμῷ 1 ἀναγεγραμμένου πονήματος τοῦ κ. Παπαδοπούλου ὃ ἡμεῖς ἐλάβομεν μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ 1897· ἐν τῷ αὐτῷ δὲ τόπῳ κατεχωρίσαμεν ὀλιγίστας κριτικὰς παρατηρήσεις (τὰς τῆς προκειμένης πραγματείας 1, 2, 6, 7). Ταύτας δὲ καὶ πολλὰς ἄλλας, Γερμανιστὶ πάσας γεγραμμένας, ἀπεστείλαμεν τῷ αὐτῷ μηνὶ Ἰουνίῳ εἰς Μόναχον ὅπως δημοσιευθῶσιν ἐν τῷ συγγράμματι τῷ καλουμένῳ Byzantinische Zeitschrift ἔνθα καὶ κατεχωρίσθησαν μόλις ἐν τῷ β' τεύχει τοῦ ζ' τόμου (1898), τῷ ἐκδεδομένῳ μηνὸς Ἀπριλίου τῇ 17/29.

Ἐν τῇ σελίδι 299 τοῦ Περιοδικοῦ κεῖται τὸ ἑξῆς τοῦ φίλου διευθυντοῦ Krumbacher ὑποσημείωμα· «Da einige der folgenden Emendationen (13 von 54) von *A. Heisenberg*, Berl. philol. Wochenschrift vom 14 August 1897 (Nr. 33/34) vorweg-

genommen worden sind, so bestätigt die Redaktion dem H. Verfasser, dass sein Aufsatz schon am 14. Juni 1897 eingelaufen ist.»· ἐν δὲ τῇ σελίδι 308 τὸ ἑξῆς· «Hier folgten im Ms des Herrn Papageorgiu noch einige Emendationen zu den Briefen, die nachträglich als Gut des Isidor von Pelusion erkannt worden sind. Vgl. A. Papadopulos-Kerameus, Φωτιακά,» καὶ τὰ λοιπά.

Τῶν ὑποσημειωμάτων τὸ πρῶτον ἐγράφη κατ' ἀξίωσιν ἡμῶν ἰδόντων ἐν τῷ δυσὶ μησὶν ὕστερον τῆς εἰς Μόναχον ἀποστολῆς τῆς πραγματείας ἡμῶν ἐκδεδομένῳ τεύχει τοῦ συγγράμματος Berl. phil. Woch. τινὰς τῶν παρατηρήσεων τοῦ Heisenberg, ἀνδρὸς γνωστοτάτου τοῖς φιλολογοῦσιν, ἤτοι ὅλως τὰς αὐτὰς ἢ σχεδὸν τὰς αὐτὰς ἐνίαις τῶν ἡμετέρων οὔσας. Αἱ 13 τῶν ἡμετέρων 54 παρατηρήσεων αἱ διὰ τῆς προδημοσιεύσεως προκαταληφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Heisenberg εἶναι αἱ ἑξῆς· 3 ἐν σελ. 301 τῆς πραγματείας ἡμῶν (p. 8, 4 = Heis. 8, 4· p. 8, 9=8, 9 καὶ 8, 13), αἱ ἐν τῷ κεφαλαίῳ 15 τῆς προκειμένης πραγματείας μνημονευόμεναι· 1 ἐν σελ. 302 (p.8,19=8, 20), ἡ ἐν κεφ. 16· 3 ἐν σελ. 303 (p. 14, 30=15, 1· p. 16, 27=16, 27· p. 18, 14=18, 16 καὶ 18, 18), αἱ ἐν τοῖς κεφαλαίοις 25, 27 καὶ 31· 3 ἐν σελ. 306 (p. 30, 30=30, 31· p. 32, 32=32, 32· p. 33, 12=33, 13), αἱ ἐν κεφ. 60, 62 καὶ 64· 2 ἐν σελ. 307 (p. 34, 18=34, 21 καὶ 34, 25), αἱ ἐν κεφ. 68· 1 ἐν σελ. 308 (p. 52, 5=52, 6), ἡ ἐν κεφ. 73.

Τὸ δὲ δεύτερον ὑποσημείωμα ἐγράφη ἐπειδὴ ὁ Krumbacher εἶχε πρὸ ἡμῶν μαθὼν ὅτι αἱ ἐν σελ. 39-49 τῆς ἐκδόσεως (κατὰ τὸν κώδικα τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου) κείμεναι ἐπιστολαί, εἰς ἃς ἡμεῖς εἴχομεν 5 παρατηρήσεις (p. 39, 1· 41, 6· 42, 1· 45, 10· 45, 26), ἦσαν ἐπιστολαὶ οὐχὶ τοῦ Φωτίου ἀλλ' Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου. Οὕτως αἱ εἰρημέναι 5 παρατηρήσεις παρελείφθησαν ὑπὸ τοῦ Krumbacher, ἡμεῖς δὲ ἐπίδωρον λαβόντες τὰ Φωτιακὰ ἐμάθομεν ἔπειτα τὴν ἀφορμὴν τῆς πλάνης τοῦ ἐκδότου.

Πεντεκαίδεκα ἡμέραις ὕστερον τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἐκ Λιψίας ἐλάβομεν τὸ τεῦχος τοῦ Περιοδικοῦ Byz. Zeitschr., τὸ περιέχον τὰς ἡμετέρας παρατηρήσεις, ἀνὴρ εὐδοκίμως διατρίβων περὶ τὴν κριτικὴν τῶν Κειμένων, τῶν τε τῆς ἐθνικῆς καὶ τῶν τῆς Χριστιανικῆς σοφίας,

ὁ Kurtz ἀπέστειλεν ἡμῖν τὸ ἐν ἀρ. 5 ἀναγεγραμμένον φυλλάδιον, ἀπόσπασμα τοῦ α' καὶ τοῦ β' τεύχους τῶν Χρονικῶν ἃ τεύχη ἐκδεδομένα εἶναι μηνὶ Μαρτίῳ τοῦ 1898. Ἐν τῷ φυλλαδίῳ ὁ Kurtz ποιεῖται (δυστυχῶς Ῥωσσιστὶ γεγραμμένας) παρατηρήσεις εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Παπαδοπούλου ἐκδεδομένα ἔργα, ἃς ἔγραψε μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ 1897 γινώσκων τὰς παρατηρήσεις τοῦ Heisenberg καὶ τὰ Φωτιακὰ τοῦ κ. Παπαδοπούλου, ἀγνοῶν δέ, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται τὸ πρᾶγμα, τὰς παρατηρήσεις ἡμῶν. Καὶ ὁ Kurtz, ὡς θὰ ἴδωμεν, ἐνιαχοῦ ἤκασεν ἤτοι ὅλως ἢ σχεδὸν τὰ αὐτὰ ἡμῖν.

Ἡμεῖς δὲ χαρέντες τότε ἐπὶ ταῖς συνεμπτώσεσι, ταῖς ἐκτεθειμέναις, οὐχ ἧττον ἢ ὁ Heisenberg καὶ ὁ Kurtz προστιθέμεθα νῦν, καὶ μετὰ τὰς παρατηρήσεις ἀμφοτέρων τῶν φιλολόγων, εἰς τὰς ἐν τῷ συγγράμματι Byz. Zeitschr. κατακεχωρισμένας παρατηρήσεις πολλὰς ἄλλας νέας ἐν τῇ προκειμένῃ πραγματείᾳ.

Περιέχει δ' ἡ προκειμένη πραγματεία ἡμῶν καθόλου παρατηρήσεις ἐν κεφαλαίοις 91· τῶν κεφαλαίων δὲ 86 (1-78 καὶ 82-89) πραγματεύονται χωρία τοῦ Φωτίου καὶ 5 (79-81 καὶ 90-91) χωρία τοῦ Ἰσιδώρου.

Αἱ παλαιαὶ εἰς Φώτιον παρατηρήσεις ἡμῶν, λέγομεν τὰς ἐν τῷ συγγράμματι Byz. Zeitschr. ἐκδεδομένας 54, κεῖνται νῦν ἐν τοῖς κεφαλαίοις τῆς προκειμένης πραγματείας· 1, 2, 5-10, 12-16, 18, 20-25, 27-29, 31, 35-43, 45, 50, 51, 56, 60, 62-71, 73, 78, 83, 84, 87 καὶ 88.

Τὰ λοιπὰ κεφάλαια, 37 ὄντα, εἶναι ὅλως νέα κεφάλαια περιέχοντα τὰς νέας παρατηρήσεις ἡμῶν, τὰς εἰς ἄλλα χωρία ἀναφερομένας· 3, 4, 11, 17, 19, 26, 30, 32-34, 44, 46-49, 52-55, 57-59, 61, 72, 74-77, 79-82, 85, 86 καὶ 89-91. Εἰς τοὺς 37 τούτους ἀριθμοὺς τάσσομεν καὶ τὰς εἰς Ἰσίδωρον παρατηρήσεις 79 καὶ 91, δύο περιλειφθείσας ἡμῖν ἐκ τῶν ἀνεκδότων 5· τὰς λοιπὰς τρεῖς προκατέλαβε δημοσιεύσας ὁ Kurtz· ὅθεν καὶ παραλείπονται ὑφ' ἡμῶν.

Ὁ κυριώτατος λόγος δὲ δι' ὃν ἐπαναλαμβάνομεν νῦν ἐν τῇ Ἀθηνᾷ τὰς παλαιὰς παρατηρήσεις ἡμῶν εἶναι ὅτι ἅμα μὲν ἐν τοῖς αὐτοῖς χωρίοις, εἰς ἃ ἀναφέρονται αἱ παρατηρήσεις ἐκεῖναι, ἔχομεν νῦν πολλὰ ἄλλα τῶν κωδίκων σφάλματα καὶ τοῦ ἐκδότου ἀστοχήματα νὰ θε-

ραπεύσωμεν, τὰ πλεῖστα καθ' ἁπλῆν ἐξέτασιν καί τινα καὶ κατ' ἀντεξέτασιν πρὸς τὰς γνώμας τοῦ Heisenberg καὶ τοῦ Kurtz, ἅμα δὲ ὅτι ἐν τῷ συγγράμματι Byz. Zeitschr. κα.ελέξαμεν τὰς παρατηρήσεις διὰ βραχυτάτων, νῦν δὲ διασαφηνίζομεν καὶ ἐπεξηγούμεθα αὐτὰς πλατύτερον, εἰ καὶ γινώσκομεν ὅτι ἐν πράγμασι μάλιστα δήλοις οὖσι δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη καὶ πολλῶν λόγων. Καλὸν δὲ εἶναι καὶ νὰ παρατεθῶσι καὶ τὰ εὑρεθέντα ἤτοι ὑπὸ τοῦ Heisenberg καὶ ἡμῶν ἢ ὑφ' ἡμῶν καὶ τοῦ Kurtz, εἴτε τὰ αὐτὰ ἀλλήλοις εἴτε διάφορα ἀλλήλων ὄντα, καὶ τὰ εὑρεθέντα ἤτοι ὑπὸ μόνων ἡμῶν ἢ ὑπὸ μόνου ἑκατέρου τῶν ἄλλων.

Πλὴν δὲ τῶν 37 νέων κεφαλαίων, τῶν περιεχόντων τὰς νέας παρατηρήσεις, ὑπάρχουσι καὶ παλαιὰ κεφάλαια ἐν οἷς ἀναγράφονται μὲν αἱ παλαιαὶ εἰς χωρία παρατηρήσεις ἡμῶν, προστίθενται δὲ νῦν εἰς αὐτὰς ἄλλαι ὅλως νέαι παρατηρήσεις, ἀναφερόμεναι εἰς χωρία ἀμέσως πρὸς τὰ πρῶτα συνεχόμενα· ταῦτα δὲ εἶναι τὰ ἑξῆς 24· 5-10, 18, 20, 21, 24, 25, 31, 35-37, 39-42, 56, 60, 62, 65 καὶ 69.

Περιέχουσι δὲ τὰ κεφάλαια πάντα, παλαιά τε καὶ ἤτοι ὅλως ἢ κατὰ μέρη νέα, μάλιστα μὲν διορθώσεις, τὰς πλείστας κατορθουμένας δι' ἁπλῶν καὶ εὐκόλων μεταβολῶν γραμμάτων, διὰ νέας στίξεως καὶ δι' ἀνακλήσεως τῶν γραφῶν τῶν κωδίκων ἃς πλανηθεὶς μετέβαλεν ὁ ἐκδότης, ἐν μικρῷ δὲ μέτρῳ (κεφ. 82-91) παρατηρήσεις περὶ ξένων ῥήσεων ὑφασμένων ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Φωτίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου ἃς παρεῖδεν ὁ ἐκδότης.

Οὐχὶ δὲ πάντα τὰ κεφάλαια 1-81 περιέχουσι μίαν καὶ μόνην διόρθωσιν ἀλλὰ πολλὰ αὐτῶν καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας, τινὰ δὲ καὶ πέντε καὶ ἓξ διορθώσεις κατὰ τὸν ἑξῆς πίνακα.

Καθόλου μὲν αἱ διορθώσεις ἡμῶν εἰς τὰ μέρη τῶν παρατιθεμένων χωρίων εἶναι 152, τούτων δὲ παλαιαὶ μὲν 75 νέαι δὲ 77. Τῶν παλαιῶν συνεφωνήσαμεν ἀλλήλοις ὁ Heisenberg καὶ ἡμεῖς, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἐν 13· κεφ. 15 (τρίς), 16, 25, 27, 31, 60, 62, 64, 68 (δὶς) καὶ 73· ἡμεῖς δὲ καὶ ὁ Kurtz ἐν 19· κεφ. 1, 8, 9, 10, 12, 18 (τρίς), 21, 25, 29, 43, 45, 50, 60, 65, 68, 70 καὶ 71. Διεφωνήσαμεν δὲ πρὸς τὸν Heisenberg ἐν 9· 2, 7, 9, 15, 21 (δίς), 27 (δὶς) καὶ 28· πρὸς δὲ τὸν Kurtz ἐν 4· 10, 25, 37 και 56. Ἐν οἷς δὲ διεφωνήσαμεν προτιμῶμεν νῦν μιᾶς ἡμετέρας διορθώσεως μίαν τοῦ Hei-

senberg, τὴν ἐν κεφ. 21, καὶ δύο ἡμετέρων διορθώσεων δύο τοῦ Kurtz, τὰς ἐν κεφ. 10 καὶ 56. Ἁπασῶν τῶν ἄλλων παλαιῶν διορθώσεων ἡμῶν ἀνακαλούμεθα ὡς ἄστοχον μίαν, τὴν ἐν κεφ. 24. Τῶν νέων διορθώσεων διαφωνοῦμεν πρὸς τὸν Heisenberg ἐν 3· 69, 76 καὶ 77· πρὸς δὲ τὸν Kurtz ἐν 4· 3, 72, 80 καὶ 81.

Ξένας ῥήσεις εὗρεν ὁ Kurtz ἐνίας, ἡμεῖς δὲ 10· τούτων δὲ 4 μὲν εἶναι παλαιαὶ (83, 84, 87 καὶ 88), 6 δὲ νέαι (82, 85, 86, 89-91) παρατηρήσεις ἡμῶν.

Χωρία διορθούμενα.

1.

Φωτίου ἐπιστολὴ 2, σελ. 1, 9-2, 7.

Οὐδ' ἂν τὸν ἀφ' ἱερᾶς, ὡς ἡ παροιμία, κινήσῃς, ἔσται σοί τι πλέον ὧν προείπομεν, ἕως ἂν ὀφθείης τὸν ἐν τοῖς λόγοις ἀγῶνα εἰς τὸν ἐπ' αὐτοῖς τοῖς ἔργοις πόνον ἀμείβων· τὸ γὰρ λόγῳ πειρᾶσθαι τὰς αἰτίας λύειν, τῶν ἔργων ἀντιφθεγγομένων, οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἀποσκευάζεσθαι τὰ δίκαια ὀνείδη ἀλλὰ καὶ προστίθεται ἕτερα. Καὶ ⟨τοῦ⟩ τὸ κάλλιστον τῶν ἐν ἡμῖν χρημάτων εἰς τὸ κάκιστον ἀλλασσομένου καὶ καταφυγὴν ἁμαρτημάτων καὶ ἀπάτης ὄργανον ἀποφαίνοντος τὸν λόγον καὶ οὐκ ἔχοντος οὐδ' ἄν ποτε μεταβολὴ γένηται τῶν τρόπων· δι' οὗ μηδ' ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ λύσῃς τὰς ὠδῖνας τῆς γλώσσης μὴ λίαν ἀσχημόνως καὶ ἐπισφαλῶς.

Ἐν τῷ μέρει Καὶ ⟨τοῦ⟩ τὸ κάλλιστον — ἐπισφαλῶς, ἐν ᾧ τὰ δι' οὗ — ἐπισφαλῶς κακῶς εἶναι κεχωρισμένα ἀπὸ τῶν προηγουμένων διὰ τῆς ἄνω στιγμῆς (τὸ ἑξῆς εἶναι οὐκ ἔχοντος δι' οὗ), αἱ γενικαὶ πτώσεις ⟨τοῦ⟩ ἀλλασσομένου, ἀποφαίνοντος καὶ οὐκ ἔχοντος εἶναι πάσης συντακτικῆς σχέσεως πρὸς τὰ παρακείμενα ἐστερημέναι.

Ἐτάραξε τὸ χωρίον καὶ ἡ κακὴ τοῦ ἀντιγραφέως στίξις καὶ τὸ ἄτοπον τοῦ ἐκδότου παρέμβλημα τοῦ, τὴν ταραχὴν δὲ ηὔξησε τὸ προστίθεται εἰς ὃ ὁ ἐκδότης μετέβαλε τὸ ἐν τῷ κώδικι κείμενον προετίθεντο. ο

Τὸ προϵτίθεντ, παρετηρήσαμεν ἡμεῖς καὶ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ἐν τῷ συγγράμματι Byz. Zeitschr., δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ προετίθεντο καὶ προϹτιθέντος·

τὸ γὰρ λόγῳ πειρᾶσθαι τὰς αἰτίας λύειν — οὐ μόνον οὐκ ἔστιν ἀποσκευάζεσθαι τὰ δίκαια ὀνείδη ἀλλὰ καὶ (sc. ἔστι) προστιθέντος ἕτερα καὶ τὸ κάλλιστον τῶν ἐν ἡμῖν χρημάτων εἰς τὸ κάκιστον ἀλλασσομένου κ.τ.λ.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐθεράπευσε τὰ σφάλματα ὁ Kurtz ὃς καὶ τὸ λύσης μετέβαλεν εἰς τὸ λύση.

2.

Ἐπιστ. 2, σελ. 2, 13-17.

Ἃ σὺ νῦν, ἐπεὶ μὴ πρότερον κατὰ σεαυτὸν μελετήσας καὶ διασκεψάμενος, ῥῖψον μέν, ⟨ἂν⟩ τὴν διὰ λόγου τῶν αἰτιαθέντων ἀποστροφὴν — συγκεχωρήσθω γάρ μοι τανῦν καὶ κρεῖττον εἰπεῖν — εὐτυχῇς, ἀπάλειψον δὲ τὰ πρότερον τοῖς ὕστερον ἀγαθοῖς.

Παρεμβληθέντος ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τοῦ ἂν συνδέσμου τὸ ῥῆμα ῥῖψον προσέλαβεν ἀντικείμενον τὸ ἅ· ἀλλὰ τὸ ἅ εἶναι ἀντικείμενον τῆς μετοχῆς μελετήσας, τοῦ δὲ ῥῖψον τὸ τὴν ἀποστροφὴν (ῥῖψον μὲν τὴν — ἀποστροφὴν) ὃ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου συνήφθη πρὸς τὸ ⟨ἂν⟩ εὐτυχῇς (⟨ἂν⟩ τὴν ἀποστροφὴν — εὐτυχῇς).

Ἡμεῖς καὶ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ἐν Byz. Zeitschr. ἐκβαλόντες τὸν πρόσθετον ἄν, μεταβαλόντες τὴν στίξιν καὶ μεταγράψαντες εὐτυχῶς διωρθώσαμεν·

Ἃ σὺ νῦν, ἐπεὶ μὴ πρότερον, κατὰ σεαυτὸν μελετήσας καὶ διασκεψάμενος ῥῖψον μὲν τὴν διὰ λόγου τῶν αἰτιαθέντων ἀποστροφὴν (συγκεχωρήσθω γάρ μοι τανῦν καὶ κρεῖττον εἰπεῖν·) εὐτυχῶς, ἀπάλειψον δὲ κ.τ.λ.

Ὁ Heisenberg παρετήρησεν· «ist ῥῖψον μὲν ⟨ἂν⟩ eine falsche Ergänzung; zu verbinden ist ῥῖψον μὲν τὴν . . . ἀποστροφὴν . . . . . ἀπάλειψον δὲ τὰ πρότερον, und statt εἰπεῖν-εὐτυχῆς, ἀπάλειψον ist zu schreiben εἰπεῖν· εὐτυχῆς-ἀπάλειψον». Δὲν ἠδυνήθημεν ἡμεῖς νὰ ἐννοήσωμεν τὸ ῥῖψον μὲν τὴν — ἀποστροφὴν-συγκεχωρήσθω γάρ μοι τανῦν καὶ κρεῖττον εἰπεῖν· εὐτυχῆς-ἀπάλειψον δὲ τὰ πρότερον, εἰκάζομεν δὲ ὅτι ὁ ἀνὴρ ἤθελεν ἄλλο τι νὰ γράψῃ ἢ ὅτι τυπογραφικόν τι σφάλμα διέστρεψε τὴν παρατήρησιν αὐτοῦ.

3.

Ἐπιστ. 3, σελ. 2, 19-29.

Ταράσιος πατρίκιος Φωτίῳ τῷ ἐμῷ δεσπότῃ καὶ ἀρχιερεῖ τοῦ Θεοῦ.

Καὶ πῶς ἂν δεξαίμην εὐγενεῖ τόκῳ νόθους γονὰς ἐπεισάγειν καὶ κιβδηλεύειν κάλλος ἔμφυτον βαφαῖς ἐπεισάκτοις; Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐνδεῖν παρίσταται δόξα. Καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν; ἀλλὰ μή, σὺν παρρησίᾳ φάναι, μηδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος, μή τί γε ἡμῖν, προσθήκην τινὰ ὑπολείΠΕΙ. Εἰ δ' ὅσα γε πρὸς τὸ ἔνθεον καὶ ὀξυωπὲς τῆς σῆς διανοίας ἐνδεῖ, τοῦ ⟨μὲ⟩ν ἑωρακότος τὸ λεῖπον ἐκείνου ἂν εἴη προσαναπληρῶσαι καὶ τὸ παρεωραμένον, ἡμέτερον δὲ χαίρειν ὁρῶντας τὴν χάριν καὶ διδασκομένους ἃ πολλοὶ τῶν πρὸ ἡμῶν ποθήσαντες μαθεῖν οὐκ ἔτυχον (ἐρρέτω φθόνος) ἢ ἐνδεέστερον τῆς ἐπιθυμίας.

Ὁ Kurtz μετέστιξεν ὧδε· «Καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν, ἀλλὰ μὴ σὺν παρρησίᾳ φάναι; μηδ'. . .».

Ἡμεῖς δὲ πρῶτον νῦν περὶ τῆς ἐπιστολῆς πραγματευόμενοι ἔχομεν διάφορον γνώμην· κατὰ τὴν στίξιν τοῦ Kurtz τὸ μέρος μηδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος — προσθήκην τινὰ ὑπολείπει κεῖται πλῆρες ὂν κατὰ τὴν ἔννοιαν· οὕτω δ' ὅμως κείμενον ἐπιφέρεται ἀνωμαλώτατα εἰς τὰ προηγούμενα καὶ δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸν ὅλον τῆς ἐπιστολῆς νοῦν (ἐμοὶ μὲν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐνδεῖν παρίσταται δόξα — μηδ' ἄλλοις — προσθήκην τινὰ ὑπολείπει, sc. ὁ σὸς τόκος, ὁ σὸς λόγος) παραλείπομεν ὅτι κατὰ τὴν τοιαύτην

σύνταξιν οὐχ ἧττον ἀπροσδόκητον εἶναι τὸ μηδ' ἀντὶ τοῦ οὐδ' ἢ τὸ μὴ ἀντὶ τοῦ οὐ (οὐδ' ἄλλοις, οὔ τί γε).

Καθ' ἡμᾶς ὁ Ταράσιος, ὃν ὁ ἀδελφὸς Φώτιος προσεκάλεσεν εἰς τὸ δι' ἐπιστολῶν συμφιλοσοφεῖν, ἀπωθεῖται τὸ τολμηρὸν ἐγχείρημα λέγων τὰ Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐνδεῖν παρίσταται δόξα εἰς ἃ ἀντιτιθεὶς ἐπιφέρει τὰ Εἰ δ' ὅσα γε πρὸς τὸ ἔνθεον — ἐνδεῖ, τοῦ — ἑωρακότος — ἂν εἴη προσαναπληρῶσαι καὶ τὸ παρεωραμένον· μέσα μεταξὺ τούτων κεῖνται τὰ Καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν; ἀλλὰ μή, σὺν παρρησίᾳ φάναι, μηδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος, μή τί γε ἡμῖν, προσθήκην τινὰ ὑπολείπει, ὧδε ῥητέα· «καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν ἀλλὰ μὴ σὺν παρρησίᾳ φάναι ὡς οὐδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος, οὔ τί γε ἡμῖν, προσθήκην τινὰ ὑπολείπει (sc. ὁ σὸς τόκος);». Τοῦτο τὸ ὡς — ὑπολείπει εἶναι ἡ ἀπαρέμφατος ὑπολείΠΕΙΝ εἰς ἣν ἡμεῖς μεταβάλλομεν τὸ ὑπολείπει τοῦ κώδικος.

Ἀλλ' ἐμοὶ μὲν οὐδὲν οὐδαμῶς ἐνδεῖν παρίσταται δόξα· καὶ τί δεῖ λέγειν ἐνδεῖν ἀλλὰ μὴ σὺν παρρησίᾳ φάναι μηδ' ἄλλοις ὅσοις ὁ βίος λόγος, μή τί γε ἡμῖν, προσθήκην τινὰ ὑπολείπειν (sc. τὸν σὸν λόγον); εἰ δ' ὅσα γε κ.τ.λ.

Χάριν τοῦ ὅσοις ὁ βίος λόγος (sc. ἐστίν), ἴσον δυναμένου τῷ ὅσοις ὁ βίος ἐκ λόγου ἐστὶν ἢ τῷ ὅσοι τὸν βίον ἐκ λόγου ἔχουσιν ἢ τῷ ὅσοι βίον τὸν λόγον ποιοῦνται, παράβαλε τὸ ἐν ἐν σελ. 31, 25 ἐξ ὧν αὐτοῖς ὁ βίος καὶ τὸ ἐν σελ. 12, 18 ὁ ταῦτα βίον ποιούμενος. Δὲν ἐνόησαν τὸ ἑξῆς τῶν λέξεων οἱ ἀντιγραφεῖς καὶ πρὸς τὸ ὅσοις ὁ βίος λόγος συνῆψαν τὸ ῥῆμα ὑπολείπει εἰς ὃ διεφθάρη τὸ ὑπολείπειν· διαφθορὰν δὲ ἀπαρεμφάτου εἰς ῥῆμα ὁριστικῆς ἐγκλίσεως θὰ ἴδωμεν καὶ ἐν τῇ ἀκολουθούσῃ παρατηρήσει (ἀρ. 4· τὸ ἀντίστροφον πρᾶγμα ὅρα ἐν ἀρ. 65).

Καὶ ἄλλο δὲ παρατηροῦμεν, τὸ ἑξῆς· ἀντὶ τοῦ τοῦ ⟨μὲ⟩ν ἑωρακότος κεῖται ἐν τῷ κώδικι τὸ τοῦ νεωρακότος ὃ ἡμεῖς μεταγράφομεν τοῦ ⟨ἐ⟩νεωρακότος· «τοῦ ἐνεωρακότος τὸ λεῖπον ἐκείνου (sc. τοῦ σοῦ λόγου)»· εἶναι δὲ τὸ τὸ λεῖπον ἴσον τῷ τὸ παρεωραμένον· «τοῦ ἑωρακότος τὸ παρεωραμένον ἐν ἐκείνῳ (sc. τῷ σῷ λόγῳ) εἴη ἂν προσαναπληρῶσαι (αὐτό)».

4.

Ἐπιστ. 5, σελ. 3, 9-15.

Ταράσιος Φωτίῳ ἀρχιερεῖ τοῦ Θεοῦ, τῷ ἐμῷ — ἀδελφῷ.

Εἰ γνησίους καὶ ἀδελφοὺς τόκους αἱ τῶν ἀδελφῶν γοναὶ ποιοῦσι, τοῦτό με μᾶλλον, ὦ θειότατε δέσποτα, τοῦ ἐγχειρήματος ἀποτρέπει, ὅτι καὶ μᾶλλον ἐμοὶ τὴν κατηγορίαν ἐπιτείνει· καὶ γάρ, δι' ὧν τὸ γνήσιον φύεται, ἐμὲ τὸ νόθον προβάλΛΕΙ. Τίς δ' οὐκ ἂν ὑποβολιμαῖος πρὸς τὰς σὰς γονὰς ἐλεγχθείη; πῶς οὐ χαλεπωτέραν ἐστὶ τὴν ὕβριν ἐπισπᾶσθαι;

Ἠστόχησεν ὁ ἐκδότης τοῦ ἀληθοῦς τὸ τὸ γὰρ τοῦ κώδικος μεταβαλὼν εἰς τὸ καὶ γάρ, ἵνα δὲ μὴ μακρηγορῶμεν λέγομεν ἁπλῶς ὅτι μεταγραπτέον προβάλΛΕΙΝ·

καὶ μᾶλλον ἐμοὶ τὴν κατηγορίαν ἐπιτείνει· τὸ γὰρ δι' ὧν τὸ γνήσιον φύεται ἐμὲ τὸ νόθον προβάλλειν (τίς δ' οὐκ ἂν ὑποβολιμαῖος πρὸς τὰς σὰς γονὰς ἐλεγχθείη;) πῶς οὐ χαλεπωτέραν ἐστὶ τὴν ὕβριν ἐπισπᾶσθαι;

Ταῦτα πάσης ἑρμηνείας σαφέστερον ἐξηγεῖται αὐτὴ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Φωτίου πρὸς ἣν ἀποκρίνεται ὁ Ταράσιος· ἡ ἐπιστολή, ἀπόκρισις τοῦ Φωτίου πρὸς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν τοῦ Ταρασίου (τὴν ἐν ἀρ. 3 παρατεθεῖσαν), εἶναι ἥδε·

Φώτιος Ταρασίῳ πατρικίῳ ἀδελφῷ. Οὐ νόθοι γοναὶ ἀδελφῶν αἱ γοναὶ οὐδὲ κάλλους ἐπιβολὴ τὸ συλλαβέσθαι πόνων, ὧν κοινὸν τὸ κέρδος, οὐδ' ἡ ἀέναος πηγὴ τῶν καλῶν σου καὶ σοφῶν ῥημάτων τε καὶ θεωρημάτων ἀπορήσει ποτὲ προβολῆς τοιούτων ναμάτων. Ὥστε σοι πρόφασις ἡ ἀναβολὴ καὶ τέχνη μὴ βουλομένου μᾶλλον ἢ μὴ δυναμένου.

5.

Ἐπιστ. 6, σελ. 3, 17-22.

Φώτιος Ταρασίῳ πατρικίῳ ἀδελφῷ.

Ὁρᾷς οἷα πράττεις μὴ θέλων συμπράττειν; εἰ γάρ, οἷς προ-

τρεπόμεθά σε συνεργὸν γενέσθαι, τὴν κατηγορίαν ὠδίνεις τὴν ἴσην, ἵνα μὴ λέγω τὴν μείζω, εἰς τὸν ἐπιτάξαντα ἀναφέρεις. Ὥστε μηκέτι προσφιλονεικήΣΕΙΣ δι' ὧν σαυτὸν καὶ ἡμᾶς αἰτίας οὐκ ἀπολύσεις.

Διωρθώσαμεν προσφιλονεικήσῃς. Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι τὸ χωρίον μεταστικτέον·

Εἰ γὰρ οἷς προτρεπόμεθά σε συνεργὸν γενέσθαι τὴν κατηγορίαν ὠδίνει, τὴν ἴσην, ἵνα μὴ λέγω τὴν μείζω, εἰς τὸν ἐπιτάξαντα ἀναφέρει. Ὥστε μηκέτι προσφιλονεικήσῃς κ.τ.λ.

Ὅτι αἱ γραφαὶ τοῦ κώδικος ὠδίνει καὶ ἀναφέρει εἶναι ὀρθαί, τοῦτο παρετήρησεν ὁ Heisenberg.

6.

Ἐπιστ. 7, σελ. 3, 24-29.

Ταράσιος πατρίκιος Φωτίῳ — ἀδελφῷ·

Ἀλλὰ γάρ, εἰ καὶ τὸ δικαιότατα λέγειν ἔχω πρὸς πάντας ἀνθρώπους, οὐδὲ τὰ μέτρια ἔχειν ἐξελέγχομαι πρὸς σέ, τί ἄν τις δρῴη; πῶς δ' οὐ σιγῴην μᾶλλον; καὶ τίς ἂν ὀφθείη τοῦ παραιτεῖσθαι ταύτης μείζων αἰτία καὶ τοῦ μὴ βούλεσθαι συνάπτειν τῇ σῇ τὰ ἡμέτερα σοφίᾳ;

Ὁ ἐκδότης τὸ ἔχων τοῦ κώδικος μετέγραψεν ἔχω ὃ καὶ συνέταξε τοῖς εἰ καί. Τὴν ταραχὴν τῆς συντάξεως τὴν ἐπισκοτίσασαν τὸν νοῦν τοῦ χωρίου ἐθεραπεύσαμεν ἡμεῖς μεταβαλόντες τὸ ΤΟ εἰς τὸ ΤΑ, ἀνακαλέσαντες τὸ τοῦ κώδικος ἔχων καὶ μεταστίξαντες·

Ἀλλὰ γὰρ εἰ, καὶ τὰ δικαιότατα λέγειν ἔχων πρὸς πάντας ἀνθρώπους, οὐδὲ τὰ μέτρια ἔχειν (ἔχων?) ἐξελέγχομαι πρὸς σέ, τί ἄν τις δρῴη;

Ἐν τούτοις ἄριστα ἀντίκειται τῷ καὶ τὰ δικαιότατα λέγειν ἔχων τὸ εἰ οὐδὲ τὰ μέτρια ἔχειν (sc. λέγειν) ἐξελέγχομαι.

Νῦν λέγομεν ὅτι τὸ ΤΑΥΤΑΣ κακῶς ὁ ἐκδότης μετέβαλεν εἰς τὸ ΤΑΥΤΗΣ, δέον εἰς τὸ ΤΑΥΤΑ (τουτέστιν ὅσα ἂν λέγειν ἔχοιμι πρὸς σέ, τὰ ἡμέτερα)·

Καὶ τίς ἂν ὀφθείη τοῦ παραιτεῖσθαι ταῦτα μείζων αἰτία καὶ τοῦ μὴ βούλεσθαι συνάπτειν τῇ σῇ τὰ ἡμέτερα σοφίᾳ;

Τούτων τὸ ἑξῆς· «τίς ἂν ὀφθείη αἰτία τοῦ παραιτεῖσθαι ταῦτα καὶ τοῦ μὴ βούλεσθαι συνάπτειν τὰ ἡμέτερα τῇ σῇ σοφίᾳ μείζων (sc. τῆς εἰρημένης αἰτίας, εἰ, καὶ τὰ δικαιότατα λέγειν ἔχων πρὸς πάντας ἀνθρώπους, οὐδὲ τὰ μέτρια ἔχειν ἐξελέγχομαι πρὸς σέ);».

7.

Ἐπιστ. 7, σελ. 4, 4-9.

Διπλοῦ μοι περιστοιχίζοντος φόβου, δι' οὗ μοι τὸν μείζω διαλύσασθαι νομίζω τῇ σῇ πεισθῆναι προστάξει, τοῦτο νῦν καὶ ἄκων ἀναιροῦμαι, οὐκ ἰδίας τινὰς ἐπιχειρημάτων νεουργῶν εὑρέσεις (πόθεν γὰρ τοσαύτη ῥώμη καὶ τίς δύναμις;), ὥσπερ δέ τινας ἀποσπάδας ἐκ τοῦ σοῦ τῶν λόγων παραδείσου ὑφέλκων καίπως ὑπάρδων, εἰ καὶ θολεροῖς τοῖς νάμασι καὶ ἀμηγέπη φυτοκόμῳ.

Παρετηρήσαμεν ἡμεῖς καὶ ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ἐν Byz. Zeitschr. ὅτι α') ἀντὶ τοῦ πρώτου μοι ἴσως ἔκειτο τὸ με· β') γραπτέον καί πως· γ') τὸ φυτοκομω ὁ ἀντιγραφεὺς ἀνέγνω δοτικὴν πτῶσιν φυτοκόμῳ, δέον ῥῆμα φυτοκομῶ·

οὐκ ἰδίας τινὰς ἐπιχειρημάτων νεουργῶν εὑρέσεις —, ὥσπερ δέ τινας ἀποσπάδας ἐκ τοῦ σοῦ τῶν λόγων παραδείσου ὑφέλκων καί πως ὑπάρδων, εἰ καὶ θολεροῖς τοῖς νάμασι καὶ ἀμηγέπη φυτοκομῶ.

Ὁ Heisenberg παρετήρησε τάδε· «schreibt Tarasios an den Patriarchen: ich will gleichsam einige Schösslinge aus dem Garten deiner Gedanken nehmen καί πως ὑπάρδων εἰ καὶ θολεροῖς τοῖς νάμασι καὶ ἀμηγέπη φυτοκόμῳ. Statt diesses letzten Wortes ist φυτοκομῶν zu schreiben» κ.τ.λ. Νῦν μόλις παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Heisenberg, προτείνας τὸ φυτοκομῶν (ἀντὶ τοῦ ἡμετέρου φυτοκομῶ), ἄνευ παρατηρήσεώς τινος ἐν τῷ παρατεθέντι χωρίῳ ἔγραψε τὸ καί πως ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει κειμένου καίπως.

Παρετηρήσαμεν ἐν τῇ Ἁρμονίᾳ καὶ ὅτι τὸ τῇ σῇ πεισθῆναι

προστάξει εἶναι ἐπεξήγησις· «(ἐκεῖνο) δι' οὗ — νομίζω, τὸ τῇ σῇ πεισθῆναι προστάξει, τοῦτο νῦν καὶ ἄκων ἀναιροῦμαι»· ὑποστικτέον ἄρα καὶ μετὰ τὸ νομίζω. Ἴσως δέ, προστιθέμεθα νῦν, πρὸ τοῦ Τῇ ἐξερρύη τὸ Τὸ ἄρθρον.

8.

Ἐπιστ. 7, σελ. 4, 10-16.

Φημὶ τοιγαροῦν, ΩΣ, ἐπεὶ φῶς ἐστιν ὁ Χριστὸς («ἐγὼ γὰρ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήθυθα»), χρέος εἶναι τοὺς ὅσοι κήρυκες αὐτοῦ καὶ τῆς εὐσεβείας ἐτάχθησαν ὑφηγηταὶ τοῦ διδασκαλικοῦ καθαρῶς καὶ σπουδαίως προΐστασθαι λόγου, ὥστε λάμπειν καὶ καταυγάζειν τοὺς μαθητὰς καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ κηρύσσειν ἐργασίας καὶ λαμπρότητος πρὸς δοξολογίαν ἐπιστρέφειν αὐτοὺς καὶ λατρείαν Θεοῦ.

Παρετηρήσαμεν ὅτι ἀνακλητέα ἡ τοῦ κώδικος γραφὴ αὐτούς· ὑποκείμενον τοῦ ἐπιστρέφειν εἶναι τὸ τοὺς κήρυκας καὶ ὑφηγητὰς ταχθέντας (ὅσοι κήρυκες — ὑφηγηταὶ) καὶ ἀντικείμενον τὸ τοὺς μαθητὰς (αὐτούς). Τὸ αὐτὸ παρετήρησεν ὁ Kurtz.

Νέα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι α') ἀντὶ τοῦ ὡς ἴσως γραπτέον τὸ ΠΩΣ· φημὶ τοιγαροῦν πως — χρέος εἶναι· β') τὸ γὰρ εἶναι ἀλλότριον τοῦ ῥητοῦ τοῦ παρατιθεμένου (κατὰ Ἰωάννην ιϐ' 46 «ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα»)· μεταστικτέον ἄρα καὶ ἴσως ἀναπληρωτέον· 'ἐγὼ' γάρ ⟨ΦΗΣΙ⟩ 'ΦΩΣ εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα'· παραϐλητέα δὲ τὰ ἑξῆς χωρία· σελ. 35, 15 'ψυχὴν' γάρ φησιν 'ὁ σώσας ὡς ὁ κτίσας'· 51, 22 'καὶ' γάρ φησι 'πάντες οἱ ἀκούοντες ἐθαύμαζον'· ἐν ἀμφοτέροις ἀπεχωρίσαμεν τὸ γάρ φησι(ν).

9.

Ἐπιστ. 7, σελ. 4, 16-5, 5.

Καὶ ἴσως ἂν εἴη τὸ μὲν «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων» πρὸς τοὺς ἐργασίαν ποιουμένους τὸ θεῖον κήρυγμα καὶ τῆς Ἐκκλησίας αὔξειν τὸ πλήρωμα καὶ τὴν εὐσεβῆ διδασκαλίαν εἰς τὰς τῶν ἀνθρώπων κατασπείρειν ψυχὰς —· τὸ δέ γε «μὴ ποιεῖν

τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων» καὶ ὅσα σύστοιχα ⟨ἔοικε⟩ περὶ ὧν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρεταῖς στοιχειοῦν ἀπαιτούμεθα εἰΡΗΣΘΑΙ καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι συνεισάγομεν σπουδήν. Φαίη δέ τις οὐ χεῖρον ἴσως ὡς πράττει μέν τις εἰς μίμησιν ἑτέρους ἐκκαλούμενος, ἄλλως οὐκ ἔχων ἀνάγκην τελεῖν μιμητάς*. Ὁ μὲν πρότερος οὕτω πραττέτω, ὅπως ἴδωσιν οἱ μαθηταὶ τὰ καλὰ αὐτοῦ ἔργα καὶ δοξάσωσιν — τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς —. Ὁ δὲ τῆς δευτέρας τάξεως διωκέτω τὸ κρύφιον, μυστικαῖς ἐργασίαις ἑαυτὸν οἰκοδομῶν καὶ καταρτιζόμενος καὶ τὸ συνιέναι μὴ δυνατὸς εἶναι διδάσκειν ἄλλους ἑαυτὸν περιστέλλων καὶ τῶν κατορθωμάτων ἀσφαλιζόμενος τῷ λανθάνοντι.

Ἐὰν πράττῃ τις ὅπως κινήσῃ ἑτέρους εἰς μίμησιν, τότε δὲν δύναται νὰ μὴ ἔχῃ ἀνάγκην τοῦ τελεῖν (ἴσου τῷ εἶναι) ἑτέρους μιμητάς. Καὶ ἄλλως δέ, ἐν τῇ ἀκολουθούσῃ ἑρμηνείᾳ τοῦ λεγομένου διακρίνονται δύο τινὲς διαφόρως πράττοντες, ὁ μὲν πρότερος, καὶ ὁ δὲ τῆς δευτέρας τάξεως· ἀλλὰ περὶ τοῦ δευτέρου δὴ τούτου οὐδὲν λέγεται ἡμῖν ἐν τοῖς προηγουμένοις ὅπως ταῦτα διεσκευάσθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἠνάγκασε, φαίνεται, τὸν ἐκδότην νὰ παρεγγράψῃ μετὰ τὴν λέξιν μιμητὰς τὸν ἀστερίσκον, σημεῖον τοῦ χάσματος τοῦ ὑποτεθέντος («post μιμητὰς lacunam esse suspicor» ὑπεσημειώσατο ὁ ἐκδότης·). Εὐτυχῶς, παρετηρήσαμεν ἡμεῖς, καὶ ἐνταῦθα ὁ κῶδιξ ἐφύλαξε τὴν ὀρθὴν γραφὴν ἄλλος ἣν ὁ ἐκδότης μετέγραψεν ἄλλως· οὗτος ὁ ἄλλος εἶναι ὁ δεύτερος, ὁ τῆς δευτέρας τάξεως·

Φαίη δέ τις οὐ χεῖρον ἴσως ὡς πράττει μέν τις εἰς μίμησιν ἑτέρους ἐκκαλούμενος, ἄλλος οὐκ ἔχων ἀνάγκην τελεῖν μιμητάς· ὁ μὲν πρότερος οὕτω πραττέτω —. Ὁ δὲ τῆς δευτέρας τάξεως διωκέτω τὸ κρύφιον κ.τ.λ.

Ἴσως δὲ ἀντὶ τοῦ ἄλλος οὐκ ἔχων γραπτέον τὸ ἄλλος ⟨δ'⟩ οὐκ ἔχων. Ὁ Heisenberg παρετήρησεν ἁπλῶς τὸ «scheint mir keine Lücke vorhanden zu sein», οὐδένα δὲ περὶ τοῦ ἄλλος (ἄλλως) ἐποιήσατο λόγον.

Ἀντὶ τοῦ συντακτικῶς μετεώρου ὄντος καὶ ΤΟ συνιέναι ἡμεῖς ἐγράψαμεν τὸ καὶ ΤΩΙ συνιέναι κατὰ τὴν ἑξῆς ἔννοιαν· «ὁ δεύτερος (ὁ οὐκ ἔχων ἀνάγκην τελεῖν μιμητὰς) διωκέτω τὸ κρύ-

φιον, μυστικαῖς ἐργασίαις ἑαυτὸν οἰκοδομῶν — καὶ περιστέλλων ἑαυτὸν διὰ τῆς συνειδήσεως ὅτι δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ διδάσκῃ ἄλλους καὶ ἀσφαλίζων ἑαυτὸν διὰ τοῦ λανθάνοντος τῶν κατορθωμάτων (διὰ τούτου, ὅτι λανθάνουσι, δὲν γίνονται γνωστὰ τὰ κατορθώματα)». Τὸ αὐτὸ ἡμῖν ἤκασεν ὁ Kurtz.

Νέα ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν δύο· ὁ Heisenberg εἶπεν ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀναπληρωθὲν ἔοικε ῥῆμα εἶναι ἀσαφὲς καὶ ἡμαρτημένον (unklar und falsch), συντάσσει δὲ αὐτὸς ὧδε· ἴσως ἂν εἴη τὸ μὲν . . . . πρὸς τοὺς κτλ., τὸ δὲ . . . . περὶ ὧν κτλ. εἰρῆσθαι. Εἰκάζομεν ἡμεῖς ὅτι τὸ μὲν πρῶτον μέρος ἐξηνέχθη ὧδε· ἴσως ἂν εἴη τὸ μὲν — πρὸς τοὺς (κατὰ τὸ τοῦτό ἐστι πρὸς ἐκεῖνο)· τὸ δὲ δεύτερον μέρος διὰ τὰ πολλὰ παρεγκείμενα προσέλαβε νέον ῥῆμα, τὸ εἰΡΗΣΘΩ ὃ ὁ ἀντιγραφεὺς πλανηθεὶς μετέγραψεν εἰρῆσθαι (πρὸς τὸ ἀπαιτούμεθα). Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς εἶναι «τὸ μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων εἰρήσθω περὶ τούτων (ἢ πρὸς ταῦτα) ὅτι (ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ) ἀπαιτούμεθα (πρῶτον) νὰ στοιχειῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ταῖς ἀρεταῖς καὶ (δεύτερον) νὰ συνεισάγωμεν σπουδὴν (νὰ σπουδάζωμεν) ὅπως γινώμεθα καλοὶ καὶ ἀγαθοί», διὰ τοῦτο τὸ συνεισάγομεν δεχόμεθα ὡς ἀφομοιωθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως, τοῦ μὴ κατανοήσαντος τὸ ἑξῆς τῶν λέξεων, πρὸς τὸ ἀπαιτούμεθα καὶ μεταγράφομεν αὐτὸ συνεισάγειν·

τὸ δέ γε «μὴ ποιεῖν τὴν ἐλεημοσύνην ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων» καὶ ὅσα σύστοιχα περὶ ὧν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρεταῖς στοιχειοῦν ἀπαιτούμεθα εἰρήσθω καὶ καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι συνεισάγειν σπουδήν.

10.

Ἐπιστ. 7, σελ. 5, 8-16.

Ὁ Χριστὸς φραγελλίῳ τοὺς ἱεροκαπήλους καὶ τὸν πατρικὸν οἶκον εἰς ἐμπορεῖον βεβηλοῦντας ἀπήλαυνε. Καὶ Παῦλος τὸν ἐμποδὼν αὐτοῖς (sc. τῷ Παύλῳ καὶ τοῖς περὶ τὸν Παῦλον) ἱστάμενον Ἐλύμαν τὸν μάγον καὶ τὸν δρόμον κωλύειν ἐπιχειρήσαντα τοῦ κηρύγματος πλυνόν τ' ἐποίει καὶ ὕβρεσιν ἔβαλλε καὶ τὸ φῶς τῶν ὀμμάτων

ἐξέκοπτε. Καὶ τὸν ἐπὶ διαβολῇ πάλιν τοῦ θείου διδάγματος τύπτειν αὐτὸν ἐπαρθέντα, τὴν Ῥωμαίων αὐτῷ πολιτείαν ἐπισείσας, τὸ θράσος εἰς δέος συνέστειλεν, οὐκ αὐτὸ τοῦτο ἐξέλκων μαστίγων, τοῦ δόγματος δὲ τὴν ἐπιβουλὴν ἐκλύων.

Τοῦ ἐκδότου τὸ λεγόμενον «ἀπόγραφον» ἔχει ἀντὶ τοῦ δέος τὸ δέον ᾧ ἠκολουθήσαμεν ἡμεῖς, διότι καλῶς λέγεται τὸ συστέλλειν τὸ θράσος (τινὸς) εἰς δέον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ «δεόντως, ἱκανῶς (ἢ ἐν καιρῷ) περιορίζειν τὸ θράσος».

Νῦν παρατηροῦμεν ὅτι ἐὰν ἀντικείμενον τοῦ συνέστειλεν λάβωμεν τὸ τὸ θράσος, τότε ἡ αἰτιατικὴ πτῶσις τὸν — ἐπαρθέντα κατ' ἀνάγκην μένει μετέωρος· καὶ δύναται μέν τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ λόγος (ὃς ὁμαλὸς θὰ ἦτο ὧδε· καὶ τοῦ ἐπὶ διαβολῇ — ἐπαρθέντος — τὸ θράσος εἰς δέον συνέστειλεν) ἐσχηματίσθη ἀνωμάλως συνταχθέντος τοῦ συνέστειλεν ἀντικειμένῳ τῷ τὸ θράσος, ὡς εἰ μὴ προηγήθη τὸ ἀντικείμενον τὸν — ἐπαρθέντα· ἀλλ' ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ νομίζωμεν ὅτι μετὰ τὸ ἐπισείσας ἐξερρύη ῥῆμά τι οὗ ἀντικείμενον εἶναι τὸ τὸν — ἐπαρθέντα, ῥῆμα πρὸς ὃ διὰ τοῦ συνεκρυέντος καὶ συνδέσμου συνεδέετο τὸ τὸ θράσος εἰς δέον συνέστειλεν. Ὅρα Πράξεων Ἀποστόλων κβ' 24-29.

Ἀντὶ τοῦ ἐξέλκων μαστίγων ἠκάσαμεν τὸ ἐξέλκων, μαστιγῶν (Λουκᾶ β' 15 «καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ») καὶ τὸ ἐξέλκων ⟨διὰ⟩ μαστίγων. Τὸ μαστιγῶν εὗρε καὶ ὁ Kurtz οὗ δεχόμεθα νῦν τὸ ἐξελκῶν.

11.

Ἐπιστ. 8, σελ. 5,28-6,5.

Φώτιος Ταρασίῳ πατρικίῳ ἀδελφῷ.

Ὡς γλυκύς μοι καὶ λαμπρὸς ὁ ἀγών! Διπλῆν καὶ καλὴν νενίκηκα νίκην καὶ νενίκημαι τὴν ἡδυτέραν· ἔχω μὲν γὰρ τὸν ἀνταγωνιστὴν ὑπὸ χεῖρας τὰς ἐμὰς αὐτῆς μοι τῆς ἱερᾶς σοφίας, ἣν καθ' ἑαυτὸν ἐπέχων οὐκ ἐβούλετο κοινωνεῖν τοῖς φίλοις, — τῷ κράτει μάλιστα συναραμένης, ἔχω δὲ καὶ τὰς ἐμὰς ψήφους οὐχ ὅτι πάσας αἰτίας

ἀφειμένας, ἀλλὰ καὶ τὰ κάλλιστά τε καὶ λυσιτελέστατα θεμένας· ἃ δὲ ἥττημαι (πῶς τὸ ἡδὺ τῆς ἐμῆς ψυχῆς καταστάζει!), ὅτι λόγοι με καὶ θεωρίαι τοῦ φιλτάτου παρευδοκιμοῦσιν κ.τ.λ.

Καλῶς ὁ Kurtz μετέγραψε πάσης.

Ἡμεῖς δὲ ἔχομεν νῦν νὰ παρατηρήσωμεν τὸ ἑξῆς· κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν στίξιν ἡ πρώτη τοῦ Φωτίου πρὸς τὸν Ταράσιον νίκη ἐκτίθεται καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἡδονὴ ἑρμηνεύεται ἐν τοῖς «ἔχω μὲν γὰρ τὸν ἀνταγωνιστὴν ὑπὸ χεῖρας τὰς ἐμὰς αὐτῆς μοι τῆς ἱερᾶς σοφίας — τῷ κράτει μάλιστα συναραμένης», ἡ δὲ δευτέρα νίκη καὶ ἡ γλυκύτης αὐτῆς ἐν τοῖς «ἔχω δὲ καὶ τὰς ἐμὰς ψήφους οὐχ ὅτι πάσης αἰτίας ἀφειμένας ἀλλὰ καὶ τὰ κάλλιστά τε καὶ λυσιτελέστατα θεμένας»· πάλιν ἡ πρὸς τὸν πατριάρχην νίκη τοῦ Ταρασίου ἐπεκτίθεται ἐν τοῖς «ἃ δὲ ἥττημαι»· τὰ τούτοις ἄρα ἑξῆς «ὅτι λόγοι — παρευδοκιμοῦσιν» κατ' ἀνάγκην ἑρμηνεύουσι τῆς ἥττης τοῦ Φωτίου τὸ ἡδὺ (τὴν ἡδονὴν τοῦ τὸν Φώτιον ἡττῆσθαι), δῆλον οὖν τὴν πρότασιν «πῶς τὸ ἡδὺ τῆς ἐμῆς ψυχῆς καταστάζει» ἢ καὶ κακῶς κεῖται μεταξὺ τῶν σημείων. Καὶ ἄλλως δέ, τίνι ῥήματι συναπτέον ὡς ὑποκείμενον τὸ ἐκεῖνα ἢ τὸ ταῦτα τὸ ἐνὸν τοῖς ἃ δὲ ἥττημαι; Ταῦτα δὲ ἃ ἥττημαι τί ποιοῦσιν;

Δῆλον ὅτι τὸ χωρίον διαστικτέον·

Ἃ δὲ ἥττημαι πῶς τὸ ἡδὺ τῆς ἐμῆς ψυχῆς καταστάζει!, ὅτι λόγοι με — παρευδοκιμοῦσιν.

Τὸν ἐκδότην διέφυγε τοῦ χωρίου ὁ νοῦς ἐκλαβόντα τὸ καταστάζει, ὃ κατὰ τὴν ἡμετέραν στίξιν εἶναι μεταβατικὸν (ἃ δὲ ἥττημαι καταστάζει τῆς ἐμῆς ψυχῆς τὸ ἡδύ), ὡς ἀμετάβατον (τὸ ἡδὺ καταστάζει τῆς ἐμῆς ψυχῆς).

12.

Ἐπιστ. 9, σελ. 6,18-23.

Καὶ τῶν θείων λογίων, φασίν, τοὺς νόμους παρορᾷς καὶ τῆς ἡμετέρας συμβουλίας ὀλιγωρεῖς. Εὔχομαι μὲν ἐκφῆναι ταῦτα φθόνου καὶ τῆς πάντα τὰ καλὰ λοιδορουμένης καὶ διαπλυνούσης γλώσσης· εἰ δὲ τὰς εὐσεβεῖς καὶ μισοπονήρους ψυχάς, αἷς αἱ πράξεις εἰς δικαίαν

ἀγανάκτησιν κινοῦσαι μέχρις ἡμῶν ὑπηρετήσαντο τῇ φήμῃ ⟨παρορᾶς⟩, ἡ ἐσχάτη σοι ἄρα λείπεται παρ' ἡμῶν συμβουλία.

Διωρθώσαμεν ἐκφῦναι. Κατὰ τὴν τοῦ ἐκδότου διασκευὴν τοῦ χωρίου ἡ δοτικὴ αἷς συνάπτεται τῷ ῥήματι ὑπηρετήσαντο ὃ προσέλαβεν ἔπειτα δευτέραν δοτικήν, τὴν τῇ φήμῃ· ἂν ὁ ἐκδότης παρεγγράψας τὸ παρορᾶς ἔτρεπε τὸ αἷς εἰς τὸ ἅς (ὡς ἀντικείμενον τοῦ κινοῦσαι), τὸ χωρίον θὰ εἶχέ τινα ἔννοιαν. Ἀλλ' οὔτε τὸ παρέμβλημα οὔτε ἄλλο τι πρᾶγμα εἶναι ἀληθές· ὡς ἥλιος ἀνέλαμψε τοῦ χωρίου ὁ νοῦς διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης ὀρθῆς διαιρέσεως τῶν γραμμάτων ΑΙΣΑΙ (αἷς αἱ)·

εἰ δὲ τὰς εὐσεβεῖς καὶ μισοπονήρους ψυχὰς **αἱ σαὶ** πράξεις εἰς δικαίαν ἀγανάκτησιν κινοῦσαι μέχρις ἡμῶν ὑπηρετήσαντο τῇ φήμῃ, ἡ ἐσχάτη σοι ἄρα λείπεται παρ ἡμῶν συμβουλία.

Ὁ Kurtz εὗρε μόνον τὸ ἐκφῦναι.

13.

Ἐπιστ. 10, σελ. 6,26-7,1.

Ὄκνος μὲν οἶδε προβάλλειν ἀσφάλειαν, ἀλλ' ὅστις καίριος καὶ τὸ ῥᾷστον οὐκ ἔχει κατήγορον· τῶν δὲ καλῶν καὶ τιμίων προδότης ὁ ῥᾴθυμος καὶ ἐν τῷ τῆς ἀσφαλείας προσχήματι τὴν σκηνὴν ἑαυτῷ τῆς ἀναχωρήσεως περιπήγνυσιν. Εἰ μὲν οὖν μηδὲν ἐλυμήνατο τοῖς ἀναγκαίοις καὶ καλοῖς ἡ τοσαύτη σου διατριβή, τῆς ἀσφαλείας ὁ ὄκνος καὶ τὸ συνετὸν ἀξιόλογον· εἰ δ' ἄνω καὶ κάτω πάντα τῷ βραδεῖ γεγόνασιν, ἐγὼ μὲν οὐκ ἐρῶ κ.τ.λ.

Ἀδυνατοῦντες νὰ ἐννοήσωμεν ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ τῆς ἀσφαλείας τὸν ὄκνον, κάλλιστα δὲ ἐννοοῦντες τὸ διατριβὴ τῆς ἀσφαλείας (ἴσον τῷ πρόσχημα τῆς ἀσφαλείας) μετεστίξαμεν τὸ χωρίον ὧδε·

Εἰ μὲν οὖν μηδὲν ἐλυμήνατο τοῖς ἀναγκαίοις καὶ καλοῖς ἡ τοσαύτη σου διατριβὴ τῆς ἀσφαλείας, ὁ ὄκνος καὶ τὸ συνετὸν ἀξιόλογον κ.τ.λ.

14.

Ἐπιστ. 12, σελ. 7,15-18.

Ὁ μὲν σωματικὸς ἔρως ὄψει καὶ ὁμιλίᾳ καὶ συναναστροφῇ κρατύνεσθαι εἴωθεν, τούτων δὲ διαπεσὼν ἀμβλύνεται καὶ μαραίνεται· ἡ δὲ τοῦ θείου πνεύματος ἀγάπη, μηδενὸς αὐτῶν ἐν τῇ συναφείᾳ δεομένη, οὐδὲ διασπωμένη τούτων, φέρει τὸ ἔλαττον.

Ἐπειδὴ ὁ νοῦς δὲν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ νομίσωμεν ὅτι ἡ μετοχὴ διασπωμένη εἶναι ἐξενηνεγμένη παραλλήλως πρὸς τὴν μετοχὴν δεομένη, παρετηρήσαμεν ὅτι ἐξαλειπτέα ἡ μετὰ τὸ τούτων ὑποστιγμή.

15.

Ἐπιστ. 13, σελ. 7,23-8,16.

Ὁσάκις ἂν τοῖς ποθεινοῖς καὶ ἠγαπημένοις τῆς ὑμῶν θεοφρουρήτου ἐξουσίας ἐντύχωμεν γράμμασι, τοσαυτάκις ἀναζωπυρούμεθα τῷ πνεύματι καὶ πλέον εἰς δόξαν τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν διανιστάμεθα. οὐχ ὅτι μόνον ἐξ ἠγαπημένου λίαν καὶ πεποθημένου υἱοῦ δεχόμεθα γράμματα οὐδ' ὅτι τὰς θεοδωρήτους αὐτοῦ ὑγείας δι' αὐτῶν ἀναμανθάνομεν, καίτοι καὶ ταῦτα μόνα ἱκανά ἐστι ψυχὴν φιλόθεον καὶ φιλάρετον ἐμπλῆσαι χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης, ἀλλ' ὅτι καὶ καθ' ἑκάστην γράμμα προκοΠΗΣ ἀρεΤΗΝ καὶ εὐσεβείας ἐπίδοσιν δι' αὐτῶν σημαινομένην καταμανθάνομεν, φροντίδα ψυχικῆς σωτηρίας, εὐχῶν ἐξαίτησιν, φρόνημα πρὸς τὰ ἐκεῖθεν φερόμενον, ἄνθρωπον, οἷον ἡ τοῦ δεσπότου καὶ πλάστου χεὶρ (εἴη δὲ φθόνος ἅπας πόρρω τῆς σῆς ἀπερριμμένος πολιτείας) ἀπ' ἀρχῆς ἐπλαστούργησεν, ἐν τῷ παρόντι βίῳ γνωριζομένην. Ἀλλ' εἴη Θεός, ὁ μέχρι τοῦ νῦν τούτοις σε κατακοσμήσας καὶ στηρίζων τοῖς κατορθώμασι, καὶ μέχρι τῆς ἀπαλλαγῆς τοῦ βίου ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ μείΖΩ ΣΥΜΜΕΤΡΟΙΣ περιέπων καὶ συντηρῶν, ἵνα καὶ τῷ ΥΠΕΡ τῆς σῆς θεοφρουρήτου ἐξουσίας διακυβερνωμένῳ ἔθνει καλὸν εἴης καὶ ἀείμνηστον διδασκαλίας ὑπόδειγμα καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἔθνεσιν ἀφορμὴ σωτηρίας καὶ ἐπι-

στροφῆς καὶ διορθώσεως καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν αἰώνιον σεμνολόγημα.

Πέντε σπουδαῖα σφάλματα λυμαινόμενα τὴν καλὴν ταύτην πρὸς τὸν Μιχαὴλ ἄρχοντα Βουλγαρίας ἐπιστολὴν παρετηρήθησαν ὑπό τε τοῦ Heisenberg καὶ ὑφ' ἡμῶν· α') τὸ καθ' ἑκάστην ὃ διωρθώθη καθ' ἕκαστον (καθ' ἕκαστον γράμμα)· β') τὸ προκοπῆς ἀρετὴν ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ προκοΠΗΝ ἀρεΤΗΣ· γ') τὸ μείζω συμμέτροις ἀντὶ τοῦ αὐταποδείκτου μείΖΟΣΙ ΜΕΤΡΟΙΣ, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ μείζοσι μέτροις περιέπων καὶ συντηρῶν· δ') τὸ ὑπὲρ ἀντὶ τοῦ ΥΠΟ· ε') τὸ γνωριζομένην ἐν οὗ τῇ διορθώσει διεφωνήσαμεν πρὸς τὸν Heisenberg.

Κατὰ τὸν Heisenberg γραπτέον τὸ γνωριζομένη· «ἄνθρωπον, οἷον ἡ τοῦ δεσπότου καὶ πλάστου χεὶρ — ἀπ' ἀρχῆς ἐπλαστούργησεν ἐν τῷ παρόντι βίῳ γνωριζομένη» ἐν ᾧ χωρίῳ τὸ ἄνθρωπον (ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι αἰτιατικαί, καὶ αἱ πρὸ τοῦ καταμανθάνομεν κείμεναι, αἱ προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν, καὶ αἱ μετὰ τὸ καταμανθάνομεν, αἱ φροντίδα, ἐξαίτησιν καὶ φρόνημα) εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος καταμανθάνομεν. Καθ' ἡμᾶς δὲ αἱ αἰτιατικαὶ φροντίδα, ἐξαίτησιν, φρόνημα καὶ ἄνθρωπον συνήφθησαν πρὸς νέον ῥῆμα, τὸ γνωρίζομεν, τοῦ πρώτου ῥήματος, τοῦ καταμανθάνομεν, προσλαβόντος ἀντικείμενα τὰ πρὸ αὐτοῦ κείμενα προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν. Ἄλλως, δὲν βλέπομεν τὸν λόγον δι' ὃν ὁ Φώτιος ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν ᾧ προφανῶς τὸ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἀντίκειται τῷ ἀπ' ἀρχῆς, ἔγραφε τὸ γνωριζομένη πρὸς τὸ χείρ· ὁ πατριάρχης τοῦτο μᾶλλον λέγει· «καθ' ἕκαστον γράμμα καταμανθάνομεν ἄνθρωπον ἐν τῷ παρόντι βίῳ γνωριζόμενον (τοιοῦτον) οἷον ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ ἀπ' ἀρχῆς ἔπλασε»· καὶ τὸ γνωριζόμενον ἄρα εἶναι δυνατὸν καὶ ἠκάσαμεν καὶ τοῦτο· ἀλλὰ καὶ νῦν προτιμῶμεν τὸ γνωρίζομεν. Σχήματος ἀσυνδέτου τοιούτου (. . . καταμανθάνομεν . . . γνωρίζομεν) παραδείγματα κεῖνται καὶ ἄλλα παρὰ Φωτίῳ.

16.

Ἐπιστ. 14, σελ. 8, 19-21.

Πολλοὶ τῶν νέας πηγνυμένων φιλίας θεμελιοῦσι μὲν φιλοτίμως, τὸ

τὸ δὲ ἐπισκευάζειν αὐτοῖς καὶ ἐποικοδομεῖν εἰς ἀφοσίωσιν τελευτᾷ· τὸ δὲ ἡμέτερον οὐ τοιοῦτον κ.τ.λ.

Καὶ ὁ Heisenberg παρετήρησε καὶ ἡμεῖς παρετηρήσαμεν ὅτι ἡ δοτικὴ αὐτοῖς ἡ κειμένη ἐν τῷ κώδικι συναπτέα τῷ τελευτᾷ ῥήματι· κακῶς ἄρα ὁ ἐκδότης μετέγραψεν αὑτοῖς. Ἐπιστ. 15, σελ. 9,26 «ἀγνοοῦντες εἰς οἷον αὑτοῖς ταῦτα καταστρέφει τέλος».

17.

Ἐπιστ. 15, σελ. 9, 15-30.

Ἐπειδὴ τῶν πρὸς ἡμᾶς σου συνθηκῶν (οὐκ οἶδα τῶν ἐξ αὐτῆς ὁρμῆς πεπλασμένων, ἐδήλου γάρ τι τοιοῦτον αὐτῶν καὶ ἡ γένεσις· οὐκ οἶδα τῶν μεταβολῇ μεταπλασθέντων γνώμης, καὶ γάρ ποτε καὶ τοιαύτης ἐπειράθημεν ἄλλοτε διαθέσεως), πλὴν ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ τῶν σῶν παρ' ἡμῖν ὁρκίων κειμένων οὐδὲν ἔλαττον αὐτῶν λόγον ἔχεις ἢ εἰ μηδ' ὅλως ἢ εἰ ἐπὶ τῷ πατεῖσθαι μᾶλλον προέβησαν (τοῦτο γὰρ ἀπαραγράπτῳ μαρτυρίᾳ, τὴν σὴν ἀπουσίαν,— τί γάρ μοι τὰ ἄλλα καταλέγειν; — τοσούτῳ χρόνῳ παραμετρῶν βεβαιῶσαι διεσπούδασας), ἀπεστείλαμέν σοι ταῦτα (sc. τὰ ὅρκια), ἵνα μήτε μάτην παρ' ἡμῖν κείμενα ὦσι — μήτε σοὶ πάλιν, διαμελετᾶν ἐθέλοντι ἅπερ ἂν ἴσως ὑποβάλῃ ἡ διάστασις, βάρος εἴησαν καὶ ἄχθος ἄλλως περιττόν, τὸν ἐξ ἀνθρώπων φόβον ἢ τὴν αἰδῶ ἐπισείοντα κ.τ.λ.

Τέσσαρας παρατηρήσεις ποιούμεθα νῦν εἰς τὸ προκείμενον χωρίον· α') ἀντὶ τοῦ μεταπλασθέντων τὸ ὀρθὸν θὰ ἦτο τὸ μεταπλασθεισῶν· ἄγνωστον εἶναι ἂν τὸ γραμματικὸν σφάλμα προσαπτέον τῷ ἀντιγραφεῖ ἢ αὐτῷ τῷ Φωτίῳ ἀποτίνοντι φόρον εἰς τὸν νυσταγμόν, τὸν κοινὸν πᾶσι τοῖς βροτοῖς ὄντα (ἰδὲ καὶ ἀρ. 23)· ἴσως δὲ ὁ Φώτιος γράφων τὸ μεταπλασθέντων ἐν νῷ εἶχε τὸ (ἀκολουθοῦν) ὁρκίων· β') τὸ ἔλαττον αὐτῶν εἶναι ἡμαρτημένον, διότι ὁ Φώτιος τοῦτο θέλει νὰ εἴπῃ· «ἐπειδὴ τῶν σῶν ὁρκίων τῶν παρ' ἡμῖν κειμένων λόγον ἔχεις κατ' οὐδὲν μείζονα ἢ εἰ τὰ ὅρκια μηδόλως— προέβησαν (ἴσον τῷ «ἀφροντιστεῖς τῶν ὁρκίων τοσοῦτον ὡς εἰ μηδ' ἐγένοντό ποτε ταῦτα»)»· ἀλλ' ὁ τοιοῦτος νοῦς φθείρεται διὰ τοῦ οὐ-

δὲν ἔλαττον ἀνθ' οὗ προτείνομεν τὸ «οὐδέν' ⟨ἢ⟩ ἐλάττον⟨α⟩ [αὐτῶν] λόγον ἔχεις», διττογραφίαν τοῦ ἔλΑΤΤΟΝ ὑπολαμβάνοντες τὸ μετ' αὐτὸ γεγραμμένον ΑΥΤΩΝ· γ') κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν στίξιν τὸ τὴν σὴν ἀπουσίαν εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ τοῦτο ἄνευ ἐννοίας τινός· μεταστικτέον· «τοῦτο γὰρ ἀπαραγράπτῳ μαρτυρίᾳ, τὴν σὴν ἀπουσίαν (τί γάρ μοι τὰ ἄλλα καταλέγειν;) τοσούτῳ χρόνῳ παραμετρῶν, βεβαιῶσαι διεσπούδασας» κ.τ.λ.· δ') ἡ μετὰ τὸ πάλιν ὑποστιγμὴ θετέα πρὸ αὐτοῦ, ὥστε τὸ πάλιν νὰ συνάπτηται πρὸς τὸ διαμελετᾶν ἐθέλοντι· «μήτε σοί, πάλιν διαμελετᾶν ἐθέλοντι ἅπερ ἂν ἴσως ὑποβάλῃ ἡ διάστασις, βάρος εἴησαν καὶ ἄχθος ἄλλως περιττὸν» κ.τ.λ.. Τὸ χωρίον οὕτω μετεστιγμένον συμφωνεῖ πρὸς τὸν νοῦν τοῦ πρὸ τῆς ἐπιστολῆς προτεταγμένου «Πρὸς τὸν πολλάκις ὁμολογήσαντα γνησίαν ἀγάπην καὶ νόθοις ταύτην ἐπινοίαις κιβδηλεύσαντα».

18.

Ἐπιστ. 15, σελ. 10, 1-11.

Εἰ ταῦτα οὐκ ἴσχυσαν ἐγκολάψαι τῷ πίνακι τῆς ⟨σῆς⟩ ψυχῆς τὴν ἡμετέραν καθαρὰν ἀγάπην ἢ καὶ κοιλάνασαι ταύτην οὕτω ῥᾳδίως ἀπαλειφομένην ἔχουσι, λῆρος ἂν εἴη μακρὸς ἐπὶ χόρτῳ (χάρτῃ Heisenberg) καὶ καλάμῳ καὶ μέλανι τὴν ἀληθινὴν ἡμῶν ἀγάπην ἐλπίζειν τῇ σῇ ποτε διαχαραχθῆναι ψυχῇ (ἄμεινον δ' ἂν εἴη καὶ φθάσαι καιρούς, οὓς οἱ σοὶ λογισμοὶ ταῖς μελέταις ποιοῦντες ἐκείνοις τῶν συνθηκῶν τὴν ἐπιζήτησιν ταμιεύονται) καὶ προλαβεῖν γνώμην ἐνασχημονεῖν γνωρίμῳ μέλλουσαν, τὴν αἰτίαν προαφελομένῳ· οὕτω γὰρ ἡμεῖς καὶ τοῖς οὐ φιλοῦσι ΠΡΟΦΕρόμεθα μηδὲ μῦθον ἐφ' ἡμᾶς γελάσαι τῇ κατοχῇ τούτων (sc. τῶν συνθηκῶν) ⟨τὸν⟩ παροιμιαζόμενον «Ὕλλαν κραυγάζειν» κ.τ.λ.

Παρετηρήσαμεν· α') ὅτι τὰ μεταξὺ τῶν σημείων τῆς παρενθέσεως κείμενα ἄμεινον — ταμιεύονται κακῶς κεῖνται οὕτω διότι, ὡς τὰ συνεχόμενα διδάσκουσιν, ἡ ἀπαρέμφατος προλαβεῖν συναπτέα τῷ λῆρος ἂν εἴη μακρὸς οὐδαμῶς, ἀλλὰ τῷ ἄμεινον δ' ἂν εἴη ᾧ συνάπτεται καὶ ἡ ἑτέρα ἀπαρέμφατος (μηδὲ) γελάσαι·

λῆρος ἂν εἴη μακρὸς ἐπὶ χόρτῳ καὶ καλάμῳ καὶ μέλανι τὴν ἀληθινὴν ἡμῶν ἀγάπην ἐλπίζειν τῇ σῇ ποτε διαχαραχθῆναι ψυχῇ· ἄμεινον δ' ἂν εἴη καὶ φθάσαι καιρούς, οὓς οἱ σοὶ λογισμοὶ ταῖς μελέταις ποιοῦντες ἐκείνοις τῶν συνθηκῶν τὴν ἐπιζήτησιν ταμιεύονται, καὶ προλαβεῖν — μηδὲ μῦθον ἐφ' ἡμᾶς γελάσαι κ.τ.λ. Οὕτω μετέστιξε καὶ ὁ Kurtz· β') ὅτι τὰ ἐν τῷ κώδικι κείμενα καὶ προλαβεῖν γνώμην ἐνασχημονεῖν γνωρίμου μελλούσης τὴν αἰτίαν προαφελόμενον παραδιωρθώθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ προλαβεῖν γνώμην ἐνασχημονεῖν γνωρίμῳ μέλλουσαν, τὴν αἰτίαν προαφελομένῳ, μεταγραπτέα ὄντα καὶ προλαβεῖν γνώμης ἐνασχημονεῖν γνωρίμῳ μελλούσης τὴν αἰτίαν προαφελόμενον· τούτοις δὲ κάλλιστα ἐπιφέρονται τὰ «οὕτω γὰρ ἡμεῖς καὶ τοῖς οὐ φιλοῦσι ΠΡΟΣΦΕρόμεθα»· γ') ὅτι τὸ προφερόμεθα διορθωτέον προσφερόμεθα. Ἀμφότεραι αἱ διορθώσεις ἐπῆλθον καὶ εἰς τὸν Kurtz.

Προσπαρατηροῦμεν νῦν ὅτι ἀντὶ τοῦ «ἐλπίζειν τῇ σῇ ποτε διαχαραχθῆναι ψυχῇ» ἔκειτο τὸ «ἐλπίζΕΙΝ ⟨ΕΝ⟩ τῇ σῇ ποτε διαχαραχθῆναι ψυχῇ», πιθανῶς λέγομεν.

19.

Ἐπιστ. 15, σελ. 10, 11-15.

Ἐν γὰρ τῷ πόντῳ τῆς ἀπιστίας τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης σοι καταποθείσης, οἱ ταύτην εὑΡΕΙΝ ⟨ΕΝ⟩ ταῖς σαῖς συνθήκαις ἀναζητοῦντες οὐδὲν ἀνενδεέστερον, οἶμαι, μῦθον εἰσάγουσι τῷ βίῳ ἢ ὁ τὸν Ὕλλαν κραυγάΖΩΝ ἀλογωτάτην πρᾶξιν στηλιτεύοντα.

Ἀναπληροῦμεν νῦν τὸ ἐκρυὲν ἐν καὶ βλέπομεν τὸ χωρίον ἀνακτώμενον τὴν προσήκουσαν ἔννοιαν διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ κραυγάζων εἰς τὸ κραυγάΖΕΙΝ κατὰ τὸ ἑξῆς· «μῦθον εἰσάγουσι τῷ βίῳ οὐδὲν ἀνενδεέστερον ἢ ὁ (sc. εἰσαγαγὼν) τὸν (sc. μῦθον) 'Ὕλλαν κραυγάζειν' ἀλογωτάτην πρᾶξιν στηλιτεύοντα.». Τῆς παροιμίας οἱ γνωστοὶ τύποι εἶναι τὸν Ὕλλαν κραυγάζεις (Ἀποστολίου XVII 9, Paroemiogr. Gr. I σελ. 688, 15) καὶ Ὕλαν

κραυγάζειν (Ζηνοβίου VI 21, Par. Gr. II σελ. 167, 1 καὶ Διογενιανοῦ VIII 33, Par. Gr. I σελ. 311, 3).

20.

Ἐπιστ. 16, σελ. 11, 6-13.

Ὁ μὲν Διόνυσος οὐκ ἐβάκχευε, Βάκχας δὲ ἐπεσύρΑτο· πλὴν ἀλλ' ἐπεὶ τῆς ἐπιστολῆς ἡ κατὰ μέρος ἱστορία μακρότερον, ὁ μὲν Διόνυσος αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν οὐκ ἐμαίνετο· ἔχει γὰρ τὸν πρῶτον τῆς ἀμπέλου βότρυν ὁ μέτρον τὴν χρείαν τοῦ οἴνου ποιούμενος· ὁ δὲ τῆς χρείας καταβλακευόμενος καὶ τὸν δεύτερον ἐκθλίβων βότρυν τοῦ τε μετρίου διέπεσε καὶ ἀσφαΛΕΙΣ τὴν φύσιν τοῖς τῆς Ἀφροδίτης ὀργίοις ὑπάγεται καὶ τελετὴ λαμβάνει τὸν ἄνθρωπον, Ἃ τῆς ἀσελγείας ὁρᾶται μυστήρια.

Διωρθώσαμεν ἐπεσύρΕτο καὶ μακροτέρα.

Νῦν παρατηροῦμεν ὅτι α΄) τὸ ἀσφαλεῖς τοῦ κώδικος διορθωτέον ἴσως μᾶλλον ἀσφαΛΩΣ ἢ ἀσφαλὴς (ὃ ἔθηκεν ὁ ἐκδότης)· β΄) ἀντὶ τοῦ ἀδιανοήτου ἃ ἔκειτο τάχα τὸ καί· «καὶ τελετὴ λαμβάνει τὸν ἄνθρωπον καὶ τῆς ἀσελγείας ὁρᾶται μυστήρια.».

21.

Ἐπιστ. 16, σελ. 12, 3-12.

Οὐ μῦθος ταῦτα τῷ κηλοῦντι τὴν ἀκοήν, κλέπτων καὶ παραμιγνὺς τῷ πλάσματι τὴν παραίνεσιν καὶ διὰ τοῦ θέλγοντος ἐκκαλούμενός τε καὶ διαμαλάσσων τὸ ἀπειθὲς τοῦ φιλοίνου καὶ δυσκάθεκτον (οὐ γὰρ δεσποτικὴν οὗτος ἔφερε ψῆφον τῷ κράτει τῆς ἐξουσίας τὸ ΦΕΡΟΝ ἐπιΦΕΡΟΥΣΑΝ), ἀνθρωπίνης δ' ἐπινοίας φιλανθρώπου μόνον ἐτύγχανε νουθετήματα. Ἀλλὰ τίς ἐκφέρει τὰ νῦν εἰρημένα ψηφίσματα; Παῦλος ἐκεῖνος ὁ μετάρσιος ἄνθρωπος—, Παῦλος τὸ τῆς ⟨ἀγέλης⟩ τοῦ Χριστοῦ στόμα, ὁ στῦλος τῆς Ἐκκλησίας κ.τ.λ.

Ὁ Heisenberg παρετήρησεν· «ist — statt des unmöglichen

φερὸν, das Papadopulos-Kerameus im Index als ein bisher unbekanntes Wort bezeichnet — was es heissen soll, verrät er nicht — zu schreiben τὸ φέρον, d. i. das Fortreissende»· ἡμεῖς δέ· «statt des Monstrum φερόν, welches auch im Index p. 124 eingebracht ist, schr. φοβερόν.». Ὅτι τὸ φοβερόν, ὃ εὗρε καὶ ὁ Kurtz, εἶναι τὸ ἀληθές, τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ τὸ ὀλίγον κατωτέρω κείμενον «στέρξαντες τὸν φόβον εἰς ὀργὴν ὑψηλοτέραν ἀνελύσαντο».

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι ἐξαλειπτέα ἡ μετὰ τὸ ἀκοὴν ὑποστιγμὴ (τὸ τῷ κηλοῦντι συναπτέον τῷ κλέπτων, «κλέπτων διὰ τοῦ κηλοῦντος»·) καὶ μεταστικτέον·

διαμαλάσσων τὸ ἀπειθὲς τοῦ φιλοίνου καὶ δυσκάθεκτον· οὐ γὰρ δεσποτικὴν οὗτος ἔφερε ψῆφον — ἐπιφέρουσαν, ἀνθρωπίνης δ' ἐπινοίας — ἐτύγχανε κ.τ.λ.

Ἀντὶ τοῦ τοῦ ἐκδότου ἀγέλης ἡμεῖς ἠκάσαμεν τὸ φωνῆς πρὸς συμπλήρωσιν· ἀλλ' ἴσως δικαίως ὁ Heisenberg ἐξαλείφει τὸ τῆς παραβάλλων τὸ ἐν σελ. 35, 17 «στόμα γίνεται ὁ τοιοῦτος Θεοῦ» καὶ τὸ ἐν σελ. 37, 4 «ὦ στόμα Χριστοῦ».

22.

Ἐπιστ. 16, σελ. 12, 21-24.

Τούτοις μὲν οὖν καὶ τοῖς παραπλησίοις τὸν ὡς σὺ καὶ καλεῖς καὶ νομίζεις φίλον κατεπᾴδων καὶ πρό γε τούτων σαυτὸν ἱερὸν καὶ καλὸν παράδειγμα προτιθεὶς αὐτῷ εἰς τὴν τῶν νουθετημένων παράκλησιν — ἔχεις σεσωσμένον.

Παρετηρήσαμεν ὅτι ὁ νοῦς διδάσκει τὸν ἐνεστῶτα χρόνον νουθετουμένων μᾶλλον ἢ τὸν παρακείμενον νενουθετημένων.

23.

Ἐπιστ. 18, σελ. 14,9.

Τῶν δοθέντων ἐντολῶν ἀλογήσαντα.

Παρετήρησε τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ Heisenberg· ὅρ. ἀρ. 17.

24.

Ἐπιστ. 19, σελ. 14, 22-30.

Θεοφάνει ἀρχιεπισκόπῳ Καισαρείας.

Ὑπὲρ μὲν ὧν τὸ θεῖον τὰ μὲν ἐν ἀρχαῖς εἰς σωτηρίαν ὁρῶντα τῇ καθ' ἡμᾶς ἁπάσῃ πολιτείᾳ ἐπεδείξατο, τὰ δὲ τοῖς τε φθάσασι καὶ τοῖς φυομένοις οὐ ⟨τὰς⟩ φαυλοτέρας ἐλπίδας ἀλλὰ τὰς ἀμείνους ἡμῖν ἀνέχειν παρέσχετο, οἷά περ ὑπ' ὄψιν ἄγον τὴν ἐπὶ τοῖς μέλλουσι θυμηδίαν καὶ ἀπόλαυσιν, αὐτῷ τὸν ὀφειλόμενον αἶνον καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀνεπέμψαμέν τε καὶ εἰς ἀεὶ φέρειν ὑπὸ χρέους ἀνωμολογησάμεθα, καὶ σοὶ περὶ τὴν χάριν τῶν εὐαγγελίων μὴ ἠγνωμονήσαμεν· κ.τ.λ..

Ὅτι τὸ ὑμᾶς καὶ τὸ ὑμῖν τοῦ κώδικος, ἃ ὁ ἐκδότης μετέγραψεν ἡμᾶς καὶ ἡμῖν, ἔχουσιν ὀρθῶς ἅτε ἀναφερόμενα εἰς τὸν Καισαρείας ἀρχιεπίσκοπον παρετήρησεν ὁ Kurtz.

Μετεβάλομεν μὲν ἡμεῖς τὸ ὑπὸ χρέους εἰς τὸ ὑποχρέους, νομίζομεν δ' ὅμως νῦν ὅτι δύναται νὰ μείνῃ ἡ ὑπάρχουσα γραφή.

Ἀνακαλούμενοι δὲ τὴν εἰρημένην μεταβολὴν ἀντάλλαγμα τοῦ ἀστοχήματος παρέχομεν νῦν ἀναμφισβήτητον διόρθωσιν δι' ἧς τὸ παρατεθὲν χωρίον τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Φωτίου ἀπαλλάσσεται ἐν τῷ τέλει δεινοῦ τινος σφάλματος. Ὁ Φώτιος τῷ Θεοφάνει καλὰ περὶ τῆς καθ' αὑτὸν ἁπάσης πολιτείας ἀγγείλαντι ἀνακοινοῦται ὅτι ἀνέπεμψε μὲν καὶ ἀεὶ θὰ ἀναπέμπῃ τὴν εὐχαριστίαν τῷ Θεῷ, θέλει δὲ καὶ τῷ Θεοφάνει νὰ μὴ ἀγνωμονῇ περὶ τὴν τῶν εὐαγγελίων χάριν. Ταύτης δὲ οὔσης προφανῶς τῆς ἐννοίας τοῦ μέρους «αὐτῷ—τὴν εὐχαριστίαν ἀνεπέμψαμεν—καὶ σοὶ περὶ τὴν χάριν τῶν εὐαγγελίων μὴ ἠγνωμονήσαμεν» πῶς ὁ Φώτιος δύναται νὰ λέγῃ τὸν ἀόριστον χρόνον μὴ ἠγνωμονήσαμεν; Ὁ Φώτιος οὐκ ἤδη οὐκ ἠγνωμόνησεν ἀλλὰ νῦν οὐκ ἀγνωμονεῖ, νῦν λέγει ὅτι οὐκ ἀγνωμονεῖ. Ἀλλὰ τί τὰ πολλά; Αὐτὸ τὸ μὴ παρακείμενον τῷ ἠγνωμονήσαμεν (ἀντὶ τοῦ οὐκ ἠγνωμονήσαμεν) μαρτυρεῖ τὸ σφάλμα· δὲν διστάζομεν ἡμεῖς νὰ εἴπωμεν ὅτι καὶ ἂν τὸ ἠγνωμονήσαμεν εἶχεν ὁ κῶδιξ θὰ

μετεγράφομεν αὐτὸ ἀγνωμονήσΩμεν, ὁ δὲ κῶδιξ ἔχει τὸ ἈγνωμονήσΑμεν·

αὐτῷ τὸν ὀφειλόμενον αἶνον καὶ τὴν εὐχαριστίαν ἀνεπέμψαμέν τε καὶ εἰς ἀεὶ φέρειν ὑπὸ χρέους ἀνωμολογησάμεθα καὶ σοὶ περὶ τὴν χάριν τῶν εὐαγγελίων μὴ ἀγνωμονήσωμεν.

25.

Ἐπιστ. 19, σελ. 14,30—15,11.

Ὅτι δὲ θλίψεις ἔτι μετρεῖς ἀδοκήτους καὶ συμφοραῖς ἀπηλγημέναις, ὡς ἂν ὁ λόγος φαίη, ἄλγος ἀγείρεις καὶ τῶν μηκέτι ὄντων ἀκμάζουσαν τὴν μνήμην ἔχεις καὶ δυσφορεῖς ἐφ᾽ ᾧ τὸ θεῖον τοῦτο μὲν ὑφορώμενόν σου τῶν νῦν ἐχόντων οὐχ ὅμοια, τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν, οἷα τὰ ἀνθρώπινα, τοιαῦτα ζητούντων ἰδεῖν (ἐξ ὧν τοῦ φθόνου ῥαΐζουσι) καὶ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον εἴπερ τινὰ ἄλλον ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς τὰς αὐτῶν ἐλπίδας νομισάντων, μηδέτερα μὲν τούτων προελθεῖν παρεχώρησεν ἔτι δὲ μᾶλλον τὰ σὰ διακοσμῆσαι εὐδόκησε—, οὐκέτι ταῦτα ἐπαινεῖν οἶδα οὐδ᾽ ἐπαινέσομαι.

Ἀντὶ τοῦ ἀγείρεις γραπτέον τὸ τοῦ κώδικος ἐγείρεις, ὅπως παρετήρησεν ὁ Heisenberg «ἄλγος ἐγείρεις ist eine durchaus angemessene Verbindung, also nicht zu ändern in ἀγείρεις» καὶ ὅπως παρετηρήσαμεν καὶ ἡμεῖς «man sagt θρῆνον, γόον ἐγείρειν =θρηνεῖν, γοᾶν, nicht aber θρῆνον ἀγείρειν». Τὸ συμφοραῖς ἀπηλγημέναις ἄλγος ἀγείρω δὲν σημαίνει τὸ ἄλγος ἐπ᾽ ἄλγει τίθεμαι, ὡς ἴσως ἐδέξατο ὁ ἐκδότης, διότι ἀπηλγημέναι συμφοραὶ εἶναι αἱ «ἠλγημέναι ἤδη καὶ μηκέτι ἀλγούμεναι» (τῶν μηκέτι ὄντων ἀκμάζουσαν τὴν μνήμην ἔχεις) καὶ τὸ συμφοραῖς ἀπηλγημέναις ἄλγος ἐγείρω δηλοῖ τὸ «ἀλγῶ ἐπὶ συμφοραῖς ἐφ᾽ αἷς ἠλγημέναις ἤδη οὐ δεῖ πάλιν με ἀλγεῖν». Τὸν ἐκδότην ἠπάτησε τάχα ἡ πρὸς ἀπρόθετον δοτικὴν πτῶσιν σύνταξις τοῦ ἄλγος ἐγείρεις (τοῦ ἀλγεῖς)· ἀλλὰ πρόχειρον παράδειγμα τῆς τοιαύτης τοῦ ἀλγῶ συντάξεως εἶναι τὸ τοῦ Σοφοκλέους ἐν Ἠλέκτρας στίχῳ 1201 «μόνος γὰρ ἥκω τοῖσι σοῖς ἀλγῶν κακοῖς».

Παρετηρήσαμεν ἡμεῖς ὅτι γραπτέον τὸ ὑφορωμένων σου, διότι

τὸ τὸ θεῖον — ὑφορώμενόν σου τῶν νῦν ἐχόντων οὐχ ὅμοια εἶναι παντελῶς ἀδιανόητον· τὸ ἀκολουθοῦν τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν — τοιαῦτα ζητούντων ἰδεῖν — καὶ — νομισάντων μαρτυρεῖ ὅτι προεμνημονεύθησαν ἄλλοι τινὲς ὡς ἄλλο τι πράττοντες· καὶ ἄλλως δέ, καὶ καθ' ἑαυτὸ τὸ τὸ θεῖον ὑφορώμενον οὐδὲν δηλοῖ διότι οὐχὶ ὁ Θεὸς ὑφορᾶται ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ὑφορῶνται καὶ ὑποβλέπουσι. Τὴν γενικὴν ὑφορωμένων (τοῦτο μὲν ὑφορωμένων) προσβοῶσιν ἡμῖν αἱ ἑπόμεναι μετοχαὶ (τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν) — ζητούντων — καὶ — νομισάντων κατὰ τὸ ἑξῆς· «τὸ θεῖον, τοῦτο μὲν τῶν νῦν ἐχόντων (πρός σε) οὐχ ὅμοια (ἴσον τῷ τῶν νῦν οὐχ ὁμοίως πρός σε, ὥσπερ πρότερον, διακειμένων, τῶν οὐκέτι σοι φίλων ὄντων) ὑφορωμένων σου (ὑποπτευόντων σε) τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν τοιαῦτα ζητούντων ἰδεῖν ἐξ ὧν ἀνακουφίζονται ἀπὸ τοῦ κατέχοντος αὐτοὺς φθόνου, — μηδέτερα τούτων γενέσθαι παρεχώρησε». Δῆλον νῦν καὶ ὅτι τὰ ἐξ ὧν τοῦ φθόνου ῥαΐζουσι ἀπαλλακτέα τῶν σημείων τῆς παρενθέσεως, ὡς καὶ ὁ Kurtz συνεβούλευσε. Τῆς πρὸς τὴν γενικὴν πτῶσιν συντάξεως τοῦ ὑφορᾶσθαι εὑρόντες ἄλλοτε παρὰ μεταγενεστέρῳ συγγραφεῖ παράδειγμα δὲν ἔχομεν αὐτὸ ἐν τῇ μνήμῃ. Ἴσως δέ, λέγομεν νῦν, ὁ Φώτιος ἀντὶ τοῦ σου ἔγραψε τὸ σε. Τὸ ὅλον χωρίον ἔχει ἄρα καθ' ἡμᾶς ὧδε·

Ὅτι δὲ — δυσφορεῖς ἐφ' ᾧ τὸ θεῖον, τοῦτο μὲν ὑφορωμένων σου (σε) τῶν νῦν ἐχόντων οὐχ ὅμοια τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐχθρῶν, οἷα τὰ ἀνθρώπινα, τοιαῦτα ζητούντων ἰδεῖν ἐξ ὧν τοῦ φθόνου ῥαΐζουσι καὶ — νομισάντων, μηδέτερα μὲν κ.τ.λ.

Ἐκ τῶν διειλημμένων ἡμῖν φαίνεται διὰ τί δυσκόλως δύναταί τις νὰ ἐγκρίνῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Kurtz προταθὲν ὑφορωμένου σου.

26.

Ἐπιστ. 19, σελ. 15, 11-26.

Πρῶτον μὲν δι' ἅπερ εἶπον, ἃ καὶ σύ, πρὸς ἑαυτὸν ἐπιστρεφόμενος καὶ λιπὼν ἔξω πάντα τὰ ἀλλότρια —, εὖ οἶδ' ὅτι ψέγοντας μᾶλλον ἡμᾶς ἢ ἐπαινοῦντας καὶ αὐτὸς ἀποδέξῃ· δεύτερον ⟨δ'⟩ οὐκ ἌΝ τις τὰ παραλεληλυθότα λογοθετεῖ καὶ περὶ αὐτὰ τοὺς

λογισμοὺς στρέφει καὶ πέπηγεν, εἰ μὴ τῶν ἐγκεχειρισμένων — τὴν ὀλιγωρίαν ἔχει. — Ἐπὶ τούτοις φοβερὸν καὶ μέγα καὶ θεῖον καὶ ἀγγελικῶν τάξεων τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὡς ἀληθῶς προεληλυθὸς δῶρον· ἐφ' ᾧ εἴ τις στένει καὶ λήθην οὐκ ἔσχε τῶν φθασάντων λυπηρῶν —, οὐκ οἶδα ἐφ' ὅτῳ ἡσθείη οὐδ' οἷον ἄλλο φάρμακον εὑρήΣΕΙ ἀκεσώδυνον κ.τ.λ.

Παρατηροῦμεν νῦν α' καὶ β') ὅτι ἐκβλητέαι αἱ ὑποστιγμαὶ αἱ μετὰ τὸ σὺ καὶ τὸ ᾧ διότι τὸ μὲν ἃ συνάπτεται πρὸς τὸ ἐπιστρεφόμενος, τὸ δὲ ἐφ' ᾧ πρὸς τὸ στένει· γ') ὅτι τὸ ἂν διορθωτέον ΑΥ ὃ αἶρον τὴν συντακτικὴν ἀτοπίαν ἐπικουρεῖ ἅμα τῷ νοήματι· δ') ὅτι ἀντὶ τοῦ εὑρήσει ἔκειτο ἴσως ἤτοι τὸ εὑρήΣΑΙ ἢ τὸ εὑρήΣΗΙ (εὑρήσῃ)· ὅρα ἀρ. 38· καὶ ε') ὅτι γραπτέον τὸ πρὸς σεαυτόν.

27.

Ἐπιστ. 19, σελ. 16, 27-17, 5.

Διὸ καὶ τῆς ἐπισκοπῆς, ἧς ἂν αὐΤΟ'Σ ἐπιστατεῖν καταστήΣΕΙΣ, Θεοῦ πνεύματος συνεργίᾳ ἐπιψηφίζεται κατέχειν τὰς ἡνίας. Τὸν δὲ τοῦ Δασδέντου Ξυράφιον, ὡς τὸ σὸν ἐδήλου γράμμα ἔτι τὰς τρίχας τοῦ Ἡσαῦ οὐκ ἐν τῷ δέρματι μόνον ἀλλ' ἐν μέσῃ καρδίᾳ φύοντα καὶ οὐδὲν τούτων ἀποξυράμενον, ἀλλ' ἀπεναντίας τὴν γνώμην, τὴν κλῆσιν, φέροντα, οὐδ' ὅπερ, καίπερ ἄξιον ὄντα, τῶν τῆς ἐπισκοπῆς πρωτοτοκίων ἀπελαθῆναι ἡ ἡμετέρα βούλησις ἐπιτρέπει, ἀλλὰ παραινοῦμεν ἔτι ἀγωνίσασθαι ἀναδιδάξαι τε αὐτὸν καὶ νουθετῆσαι πρὸς τὸν Ἰακὼβ ἐπιστραφῆναι κ.τ.λ.

Ὁ Heisenberg ἔγραψεν· «ist zu schreiben καταστήσῃς statt καταστήσεις, wenn nicht vielleicht ausserdem noch αὐτὸν ἐπιστάτην zu emendieren ist»· τὸ καταστήσῃς καὶ τὸ αὐτὸν προετείναμεν καὶ ἡμεῖς.

Ὁ Heisenberg ἤκασε τὸ τῆς γνώμης, ἡμεῖς δὲ τὸ τῇ γνώμῃ· Τὸν — Ξυράφιον, — οὐδὲν τούτων ἀποξυράμενον ἀλλ' ἀπεναντίας τῇ γνώμῃ τὴν κλῆσιν φέροντα.

Διὰ μόνης δὲ ταύτης τῆς διαστίξεως καὶ ἀναλάμπει ἡ χαριτολο-

γία τοῦ Φωτίου παίζοντος πρὸς τὸ κύριον ὄνομα (τὸν — Ξυράφιον) καὶ πρὸς τὸ ἀποξυράμενον ῥῆμα.

Ἀντὶ τοῦ συντακτικῶς μετεώρου καὶ ἀδιανοήτου οὐδ' ὅπερ ὁ Heisenberg προέτεινε τὸ οὐδέπω, ἡμεῖς δὲ τὸ οὐδ' οὕτω (κατωτέρω λέγεται τὸ οὐδ' οὕτως ἕτερον διοριζόμεθα καὶ τὸ οὐδ' οὕτως αὐτὸν ἀδείας ἐπιλαβέσθαι — παραχωρεῖν σε βουλόμεθα·)· τὸ οὐδ' οὔ ὁ ἀντιγραφεὺς διέφθειρεν εἰς τὸ οὐδ' ὅπερ διὰ τὸ ἀκολουθοῦν καίπερ, εὕρομεν δ' ἡμεῖς ἐν κώδιξι τὸ οὕτω δεδηλωμένον καὶ ἄλλως καὶ ὧδε· οὗ, οὔ·

οὐδὲν τούτων ἀποξυράμενον ἀλλ' ἀπεναντίας — φέροντα, οὐδ' οὕτω, καίπερ ἄξιον (sc. ἀπελαθῆναι) ὄντα, τῶν — πρωτοτοκίων ἀπελαθῆναι ἡ ἡμετέρα βούλησις ἐπιτρέπει κ.τ.λ.

28.

Ἐπιστ. 19, σελ. 17, 16.

Ἐνεφέρετο γάρ σου τοιοῦτόν τι βούλεσθαι αὐτὸν κἀν τῷ γράμματι.

Ὁ Heisenberg ἁπλῶς δὲν ἐνέκρινε τὴν μεταγραφὴν τοῦ ἐν τῷ κώδικι κειμένου καί, ἡμεῖς δὲ παρετηρήσαμεν· «schr. ἀνεφέρετο und mit der Handschrift καὶ (*es wurde auch durch deinen Brief berichtet*)».

29.

Ἐπιστ. 19, σελ. 17, 25-29.

Πλὴν ἐκεῖνον, εἰ ἄρα γε αὐτὸν τοιοῦτον μέχρι τέλους παραστήσει τὸν τῆς ἀπειθείας καὶ ἀποστασίας ἄνθρωπον, τὴν ἀξίαν δίκην λαβόντα, οὐδ' οὕτως αὐτὸν ἀδείας ἐπιλαβέσθαι ὥστε βλάπτειν ἑτέρους παραχωρεῖν σε βουλόμεθα κ.τ.λ.

Ὁ ἐκδότης ᾔκασε τὸ μέχρι τέλους ⟨ὁ χρόνος⟩ παραστήσει· ἄνευ ἀναπληρώματός τινος ἐγράψαμεν ἡμεῖς τὸ αὑτὸν ἀντὶ τοῦ αὐτόν·

εἰ ἄραγε αὐτὸν τοιοῦτον μέχρι τέλους παραστήσει, τὸν τῆς— ἀποστασίας ἄνθρωπον, κ.τ.λ.

Ὁμοίως ὁ Kurtz ἤκασε τὸ εἰ ἄρα γ' ἑαυτόν.

30.

Ἐπιστ. 19, σελ. 18, 4-8.

Περὶ δὲ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τῆς σῆς θεοφιλοῦς ὁσιότητος ὅσα μὲν ἡμῖν πραχθῆναι Θεὸς συνεργήσει, σπουδῆς λογίζου ταῦτα καὶ τοῦ πρὸς σὲ φίλτρου ζώπυρα· ὅσα δὲ μὴ γένηΤΑΙ ⟨ΤΩΙ⟩ τὴν σὴν ἰσχὺν ἡττᾶσθαι καὶ τῇ ἀτονίᾳ τὸν ἀγῶνα καταβραβεύεσθαι τοῦ βουλήματος, οὐκ ὀλιγωρίας οὐδὲ τῆς σῆς αἰτίας παροράματα.

Τὸ χωρίον ἀνακτᾶται τὸν νοῦν δι' ἧς νῦν ποιούμεθα ἀναπληρώσεως τοῦ ἐκρυέντος ἄρθρου τῷ.

31.

Ἐπιστ. 20, σελ 18, 13-22.

Μητροφάνει μητροπολίτῃ Σμύρνης.

Εἰ τοσαύτην ᾔδειν φιλοσοφίας ὑμῖν ἐναποτεκεῖν σχολὴν τὸ πρὸς τὸν ἕτερον τῆς ἱερᾶς ὑμῶν ἀποστεῖλαι ξυνωρίδος, τοῦτο ἄν, εὖ ἴσθι φίλων ἄριστε, σκοπὸν ἐβαλλόμην καὶ διὰ τοῦτο ἂν εἴΗ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐληλυθὼς πρᾶξιν, οὕτω καλὰ τὰ Ἡμέτερα καὶ οὕτω τῆς ἡδονῆς στάΖΟΙ καὶ τὴν τέρψιν ἔΧΟΙ ταῖς ἁμίλλαις συγχορεύουσαν· νῦν δέ, τἀληθοῦς γὰρ ἐραστὴς ἐγὼ καὶ φίλοις ἀληθείας γράφω, οὐ πρότερόν μοι τοῦτο ἐπὶ σκοπὸν ἤχθη· οὕτω γὰρ «ἥρωα ἐΠ' ἀσπίδι ξενίσειν» ὑμᾶς, ὡς ὁ παλαιὸς λόγος, εὐτύχησα ἄν. Ἀλλὰ γὰρ μαθὼν ὕστερον, ἴσως ἂν πρὸς ἑτέρους χρησαίμην.

Ὅ τε Heisenberg καὶ ἡμεῖς ἐνοήσαμεν ὅτι ἀνακλητέον τὰς γραφὰς τοῦ κώδικος στάΖΕΙ καὶ ἔΧΕΙ, γραπτέον τὸ εἴΗΝ (πλὴν τούτου ἡμεῖς προετείναμεν τὸ ἦν·) καὶ θετέον μετὰ τὸ πρᾶξιν ἄνω στιγμὴν ἀντὶ τῆς ὑποστιγμῆς, μόνοι δ' ἡμεῖς ὅτι διορθωτέον Ὑμέτερα·

τοῦτο ἄν,—, σκοπὸν ἐβαλλόμην καὶ διὰ τοῦτο ἂν εἴην πρὸ, τὴν τοιαύτην ἐληλυθὼς πρᾶξιν· οὕτω καλὰ τὰ ὑμέτερα καὶ οὕτω τῆς ἡδονῆς στάζει καὶ τὴν τέρψιν ἔχει ταῖς ἁμίλλαις συγχορεύουσαν κ.τ.λ.

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀνοήτου ἐπ' ἀσπίδι γραπτέον τὸ ἐΝ ἀσπίδι· ὁ τύπος τῆς παροιμίας, ἣν ὁ ἐκδότης ἀμάρτυρον κατεχώρισεν ἐν σελ. 58 ἥρωα ἐπ' ἀσπίδι ξενίσειν (ἐν τοῖς ὑποσημειώμασι τῆς σελίδος 18 οὐδὲν παρετηρήθη·), εἶναι ἀλλ' ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι σε βούλομαι κατὰ Ζηνόβιον I 64 (Paroem. Gr. I 24, 7) ἑρμηνεύοντα «ἐπὶ τούτων εἴρηται οἳ τοῖς αὐτῶν ἔργοις ἢ τέχναις χρώμενοι τοὺς φίλους εὐεργετοῦσι· παρόσον οἱ ἥρωες τὸ παλαιὸν ἔνοπλοι ὄντες ἐξενίζοντο» καὶ ὥσπερ ἥρως ἐν ἀσπίδι ξενίσαι βούλομαι κατὰ Διογενιανὸν VIII 73 (Par. Gr. I 320, 1· ὅρα καὶ II Ind. σελ. 834). Ὁ Φώτιος ἔγραψε τὸ ἥρως, εἰ μὴ τὸ ἥρωας (πρὸς τὸ ὑμᾶς).

Παρατηροῦμεν καὶ ὅτι τὸ ὕστερον, ὃ κεχωρισμένον εἶναι ἀπὸ τῶν ἑπομένων διὰ τῆς ὑποστιγμῆς, ἴσως μᾶλλον συναπτέον πρὸς τὸ ἴσως ἂν πρὸς ἑτέρους χρησαίμην.

32.

Ἐπιστ. 20, σελ. 18, 26-28.

Εἰ δὲ ὃ τῇ σῇ ὁσιότητι βλαβερὸν τοῦτο καὶ λυπεῖ, οὐκ οἶδ' ὅπως ⟨ὃ⟩ ἑτέρῳ ἀβλαβὲς τοῦτο ἐκεῖνον οὐκ εὐφραίνει κ.τ.λ.

Ἴσως πρὸ τοῦ ΕΤΕΡῳ ἐξέπεσε τὸ ΟΠΕΡ (ἀντὶ τοῦ ὅ).

33.

Ἐπιστ. 20, σελ. 19, 4-10.

Τοῦ δὲ προτιμώμενον μὲν χαίρειν μὴ προτιμώμενον δὲ ἀνιᾶσθαι ἡ προειρημένη ἄγνοια τοῦ συνδιατρίβειν ὑμᾶς μετ' ἀλλήλων διωθεῖται καὶ παραγράφεται τῆς αἰτίας. Εἰ δὲ ὁ δεξάμενος οἷς ἐδοξάΖΕΤΟ ἤΣΘΕΤΟ, τῆς ἰδίας ἐπιεικείας ἔδωκε σημεῖον, ἀλλ' οὐχὶ τῆς ἡμε-

τέρας φιλοτιμίας ἔλεγχον ἀφῆκεν· οὐδὲ γὰρ τὰ σταλέντα εἰς ἡδονῆς ἀνεφέρετο λόγον.

Ἀντὶ τοῦ ἀδιανοήτου ἥσθετο γράφομεν τὸ ΗΣΘΗ [ΤΟ]·

Εἰ δὲ ὁ δεξάμενος οἷς ἐδοξάζετο ἥσθη [το], τῆς ἰδίας κ.τ.λ.

Ἐν τούτοις προετιμήσαμεν νὰ ἐγκλείσωμεν ὡς νόθον τὸ το ἢ νὰ μεταβάλωμεν αὐτὸ εἰς τὸ ⟨τοῦ⟩το.

34.

Ἐπιστ. 20, σελ. 19, 12-16.

Ὁ οὖν τῆς εἰρήνης ἄγγελος, οἷς τὰ τῆς εἰρήνης φιλοσοφεῖται καὶ πράττεται, οὐ μόνον ἐν τοῖς σπουδαίοις, ἀλλὰ καὶ ὅσα περ ἱεΡΑΙ ποΛΙΑΙ παίζειν οἶδεν καὶ νεανιεύεσθαι, αὐτὸς ὑμῖν καὶ τὸν τῆς ἀληθείας στοχασμόν, ἴσως μὲν καὶ χωρὶς τῶν γραφέντων, παραστήσειεν.

Γράφομεν τὸ ἱεΡΑ ποΛΙΑ κατὰ τὸ ἑξῆς· «ὁ τῆς εἰρήνης ἄγγελος ἐκείνοις (ἴσον τῷ ὁ τὴν εἰρήνην ἐκείνοις ἀγγέλλων), οἷς τὰ τῆς εἰρήνης φιλοσοφεῖται καὶ πράττεται οὐ μόνον ἐν τοῖς σπουδαίοις ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνοις ὅσα ἱερὰ πολιὰ (ἴσον τῷ ἱεροὶ γέροντες) παίζειν οἶδεν (ἴσασι) καὶ νεανιεύεσθαι, αὐτὸς ὑμῖν» κ.τ.λ.

35.

Ἐπιστ. 21, σελ. 19, 28-20, 8.

Ἐπειδὴ περὶ τῶν ἄρτι προσιόντων τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ διηρώτησας, ἐκεῖνο ἄν σοι φαίην οὐκ ἀφ᾽ ὑψηλοῦ τοῦ θρόνου καὶ δικαστικῆς ἐξουσίας, ὡς ἄν τις οἰηθείη, ἀλλ᾽ ἄνωθεν μὲν καὶ ὡς ἂν οἱ θεῖοι νόμοι θεσπίσαιεν, διὰ τῶνδε τῶν πραγμάτων φέρων τὰς ψήφους, καὶ οἷς ἂν τὸ τῆς ἀληθείας κάλλος, κομμωτικῆς χωρὶς περινοίας, ἐμφανίζοιτο, ὡς τούς γε — μετὰ τοσαύτην χρόνου παράτασιν προσιέναι βουλομένους οὐχ ἁπλῶς οὐδ᾽ ὡς ἔτυχε χρὴ παραδέχεσθαι, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς μὲν τῆς ἐπιστροφῆς κ.τ.λ.

Διωρθώσαμεν δι᾽ α⟨ὐ⟩τῶν δὲ τῶν πραγμάτων.

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι πιθανῶς γραπτέον τὸ οὐκ ἀφ' ὑψηλοῦ τοῦ θρόνου καὶ δικαστιΚΗΣ ⟨ΤΗΣ⟩ ἐξουσίας.

36.

Ἐπιστ. 21, σελ. 20,29 - 21,8.

Νῦν δὲ καὶ προσελθὼν καὶ θειάζειν πολλοῖς καὶ πολλάκις διομολογῶν καὶ ἀμείνω λέγων τὰ παρόντα τῶν φθασάντων, εἶτα πρὸς τὴν προτέραν καὶ μαχομένην τούτοις δόξαν τοὺς ἐπαίνους ἀναφέρων καὶ δι' ἐκείνων πικρῶς τὰ θειαζόμενα πλύνων σφοδρότερον ἢ πρότερον τὴν κατὰ τῶν νυνί σοι πρεσβευομένων ἀσέλγειαν πραγματευομένην καὶ αἰνίγματι τὰ σὰ ποιεῖς ὅμοια. Ἃ μὲν οὖν ἐδόξαζον πρότερον ὥσπερ τότε καὶ νῦν ἐμοὶ τίμια, ἐκείνων δὲ ἀμείνονα εὑρὼν ἔλιπον· ἀλλὰ τὸ ἐκείνων τίμιον ὕβρις μοι τῆς νῦν δόξης καὶ στέργειν μὲν ἃ κατέχω βούλομαι, ἃ δ' ἔλιπον ἀποτρέποντά με τῆς τούτων στοργῆς ἐγκωμίων κρίνω ἄξια.

Εἰ καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι τὸ χωρίον δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἤτοι κατὰ τὴν κειμένην γραφὴν ἢ κατὰ τὴν μεταγραφὴν σφοδροτέραν, ἀλλ' ὅμως πιθανὴν νομίζομεν καὶ νῦν τὴν εἰκασίαν ἡμῶν πραγματεύῃ ὃ ῥῆμα εἰς τὸ πραγματευομένην μετέβαλεν ὁ ἀντιγραφεὺς μετὰ τὸ ἀσέλγειαν.

Νῦν παρατηροῦμεν ὅτι τὰ Ἃ μὲν οὖν — κρίνω ἄξια θετέα ἐντὸς εἰσαγωγικῶν σημείων ὡς συγκροτοῦντα τὸ αἴνιγμα εἰς ὃ ὑπὸ τοῦ Φωτίου ἐπιφέρονται τὰ ἑπόμενα, ἀμέσως τοῖς παρατεθεῖσι συνεχόμενα.

37 καὶ 38.

Ἐπιστ. 21, σελ 21,9 - 15.

Ἀρ' οὖν τῶν Σφιγγὸς αἰνιγμάτων ταῦτα σαφέστερα; καὶ ποῦ ἂν εὑρήσωμεν τὸν Οἰδίποδα; ἀλλ' ἡμεῖς μὲν εὑρεῖν οὐ ζητήσομεν· οὔτε γὰρ εἰς ἀνάγκην χρείας, πλὴν ὅσα γε τῷ φιλανθρώπῳ συγκλειόμεθα, οὔτε κομψὸν ἴσμεν τὰς πλοκὰς εἰδέναι λόγῳ λύειν· ὧν ἡ λύσις οὐ λόγῳ ἔργῳ δὲ μάλιστα περιγίνεται· ὁ δὲ

δήσας, εἰ μὴ πρὸς ἐπιστροφὴν ἴδοι θᾶττον, ἴσως εὑρήσει καὶ τὸν Οἰδίποδα κ.τ.λ.

Ὁ ἐκδότης ᾔκασε τὸ εὑρήσοιμεν, ἡμεῖς δὲ παρετηρήσαμεν ὅτι τὸ εὑρήσωμεν εἶναι ἀόριστος χρόνος τῆς ὑποτακτικῆς ὅπως καὶ τὸ εὑρήσῃ ἐν σελ. 35,2 πῶς ἄν τις — εὑρήσῃ συγγνώμην κατὰ τὴν ὑφ' ἡμῶν γενομένην διόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ κώδικι κειμένου εὑρήσει· ὅρα δὲ καὶ ἀρ. 26. Ὁ Kurtz διστάζων προέτεινε τὸ ἀνευρήσωμεν.

Παρετηρήσαμεν καὶ ὅτι μεταστικτέον· «οὔτε γὰρ εἰς ἀνάγκην χρείας, πλὴν ὅσα γε τῷ φιλανθρώπῳ, συγκλειόμεθα» κ.τ.λ.

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι τὸ πλοκὰς (τὰς πλοκὰς εἰδέναι λόγῳ λύειν) κακῶς εἶναι κεχωρισμένον ἀπὸ τοῦ ὧν (ὧν ἡ λύσις) καὶ ὅτι ἡ μετὰ τὸ θᾶττον ὑποστιγμὴ θετέα μετὰ τὸ ἴδοι.

39.

Ἐπιστ. 21, σελ. 21, 16-24.

Μέρους ὑπερμαχεῖ τις; εἰ μὲν τὸ ἀντιφιλονεικοῦν ἐξενίκησεν, εἶτα κατὰ τοῦ ποτὲ πολεμήσαντος συντηρεῖ τὴν μάχην ἄσπονδον τῷδε, εἰ καὶ ἐπὶ γόνυ τὴν ὁρμὴν καὶ ῥώμην ἔκλινεν, ὅμως τὴν δεξιὰν πολεμίαν ἀνατείνεται. Ἐγὼ δὲ λιπὼν ταύτην τὴν φάλαγγα ὑπὸ τὴν κρατοῦσαν ἐμαυτὸν φέρων ἔταξα. Οὐκέτι τοῖς ἐκείνης ἐπαίνοις ἐμαυτὸν ἂν ἀποτολμήσαιμι σεμνῦναι (μείζονα γὰρ ὁρῶ μοι φερόμενον τὸν ψόγον), οἷς τὴν ἧτταν φυγὼν τῆς νικώσης ἐγενόμην καὶ γεγονὼς ἔτι τῆς ὑπεροφθείσης ἤρτημαι.

Παρετηρήσαμεν ὅτι ταῦτα διεστιγμένα εἶναι κατὰ τρόπον ἀφαιρέσαντα τὸ χωρίον τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν· ἡ πρότασις οἷς (ἴσον τῷ καθόσον, ὅτι) — ἐγενόμην καὶ — ἤρτημαι ἑρμηνεύει, δῆλον ὅτι, τὸ μείζονα γὰρ ὁρῶ μοι φερόμενον τὸν ψόγον, ὁ δὲ νοῦς εἶναι· «δὲν θὰ ἀποτολμήσω πλέον νὰ σεμνύνω ἐμαυτὸν ἐπαινῶν τὴν ἡττηθεῖσαν φάλαγγα ἣν καταλιπὼν ὑπὸ τὴν νικήσασαν ἐμαυτὸν φέρων ἔταξα· διότι (τοῦτο ποιῶν) βλέπω ὅτι δύναμαι ἔτι μᾶλλον νὰ ψεχθῶ ἐπὶ τούτῳ, ὅτι φυγὼν τὴν ἧτταν (τὴν ἡττηθεῖσαν φάλαγγα) προσεκολλήθην εἰς τὴν νικῶσαν φάλαγγα καὶ προσκολληθεὶς εἰς αὐτὴν ἐξαρ-

τῶμαι ἔτι ἐκ τῆς ὑπεροφθείσης (τῆς ἡττηθείσης καὶ ὑπ' ἐμοῦ καταλειφθείσης) φάλαγγος καὶ ἀσπάζομαι ἔτι καὶ ἐπαινῶ τὴν ὑπεροφθεῖσαν»· μετεστίξαμεν δέ·

Οὐκέτι — σεμνῦναι· μείζονα γὰρ ὁρῶ μοι φερόμενον τὸν ψόγον οἷς — ἤρτημαι.

Προσπαρατηροῦμεν α') μὲν ὅτι μεταστικτέον·

εἶτα κατὰ τοῦ ποτὲ πολεμήσαντος συντηρεῖ τὴν μάχην ἄσπονδον, τῷδε, εἰ καὶ ἐπὶ γόνυ τὴν ὁρμὴν καὶ ῥώμην ἔκλινεν, ὅμως τὴν δεξιὰν πολεμίαν ἀνατείνεται κ.τ.λ.

β') δὲ ὅτι τὸ «ἐπὶ γόνυ τὴν ὁρμὴν καὶ ῥώμην ἔκλινεν» εἴρηται κατὰ μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἔργου τῶν ἀγωνιζομένων· Bekker Anecd. p. 40 «εἰς γόνυ πεσεῖν· ἐπὶ τῶν ὑπὸ βίας κλινομένων εἰς τὴν γῆν», Αἰσχύλου Περσῶν στ. 929 κ.ἑ. «Ἀσία δὲ χθὼν — αἰνῶς ἐπὶ γόνυ κέκλιται», Ἡροδότου ς' 27 «ἡ ναυμαχία ὑπολαβοῦσα ἐς γόνυ τὴν πόλιν ἔβαλε».

40.

Ἐπιστ. 21, σελ. 22,12-24.

Πῶς τοῦ δεδιχασμένου μέρους ἐγκωμιαστὴν σαυτὸν εἰσάγων, ὃ νῦν ἐν διχοτομίᾳ μὲν παντελῶς οὐκ ἔστιν εἰς δὲ τὴν ὁλότητα σαφῶς τε καὶ εὐσεβῶς ἀπεκρίθη, οὐ κατὰ τῆς ἐμῆς μὲν ἀποθαρσύνῃ δόξης κατὰ δὲ τῆς ὁλότητος αὖ τῆς ἐμῆς ὁπλίζῃ ἐκκλησίας, κατὰ σαυτοῦ δὲ πρὸ τῶν ἄλλων ἁπάντων τὸν βρόχον διαπλέκεις; Ἐκεῖνά σοι καλά; ἔσο μετ' ἐκείνων. Ἐκεῖνα δὲ νῦν οὐδαμοῦ· μέρος γὰρ ἐχθρὸν οὐκ ἔστιν· τομῇ ἄρα σαυτὸν παραδίδως καὶ θᾶττον ἢ διὰ βρόχου· ὁ μὲν γὰρ βρόχος καὶ τοῦ πρὸς τὸ διαστῆσαι τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν δεῖται, σὺ δὲ σαυτὸν τοῦ μὴ ὄντος ὁμολογῶν ἐραστὴν καὶ προστάτην αὐτοσχέδιον τὸν ὄλεθρον ἤνεγκας τῆς ψυχῆς ὥσπερ οὐδὲ ταῖς ὡρισμέναις ἄνωθεν τιμωρίαις στοιχῶν, ἀλλ' ἑτέραν σαυτῷ ποινὴν καινοτέραν ἐπινοῶν· δεῖ γάρ, ὡς ἔοικε, καινῶν κολαστηρίων ἐπὶ καινοτάτοις ἁμαρτήμασι.

Προετείναμεν τὸ καί του ἀντὶ τοῦ καὶ τοῦ, εἰ μή τι ἐξερρύη μεταξὺ τοῦ τοῦ καὶ τοῦ πρός.

Παρατήρησιν ποιούμεθα νῦν τοιαύτην ὥστε νὰ σαφηνισθῇ ἡ εἰρημένη εἰκασία· ἀντὶ τοῦ τομῇ ὁ κῶδιξ ἔχει τὰ τῷ μὴ ἣν γραφὴν ἀσπαζόμεθα προσυπακούοντες τὸ ὄντι (τῷ μὴ ὄντι) ἢ τὸ εἶναι (τῷ μὴ εἶναι)·

Ἐκεῖνα δὲ νῦν οὐδαμοῦ· μέρος γὰρ ἐχθρὸν οὐκ ἔστιν· τῷ μὴ ἄρα σαυτὸν παραδίδως καὶ θᾶττον ἢ διὰ βρόχου· ὁ μὲν γὰρ βρόχος καί του πρὸς τὸ διαστῆσαι τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν δεῖται, σὺ δὲ σαυτὸν τοῦ μὴ ὄντος ὁμολογῶν ἐραστὴν — τὸν ὄλεθρον ἤνεγκας τῆς ψυχῆς κ.τ.λ.

Τοῖς παρατεθεῖσι συνέχονται ἀμέσως τὰ ἑπόμενα.

41.

Ἐπιστ. 21, σελ. 22,25-23,2.

Πόσα ἂν τοιαῦτα καὶ τὸ θεῖον ἄνωθεν καὶ πᾶς εὐσεβούντων λογισμὸς καὶ τῶν κειμένων νόμων ἡ ἰσχὺς κατὰ τῶν νῦν μὲν προστρέχειν ὁμολογούντων τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ, μὴ ἀπὸ σπουδῆς δὲ πάσης καὶ γνώμης ἐντόνου καὶ εἰλικρινῶς καταγινωσκόντων ἃ πρὶν ἐφρόνουν ἐπιψηφίσειε; Τότε μὲν γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς καὶ νομίζειν καὶ λέγειν (συγκεχωρήσθω γὰρ τανῦν τοῦτο· κρατεῖ γὰρ ἐκ περιουσίας ἔτι μᾶλλον ἡ ἐκκλησία καὶ τοῦτο διδοῦσα, ὅτι τὰ τῆς στάσεως αὐτοῖς δόξης ἀμείνονος)· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖθεν εἰς τὴν τῆς ἐκκλησίας ὁλοκληρίαν μεταστῆναι διωμολογήκασιν κ.τ.λ.

Μετεβάλομεν κατὰ τὸν νοῦν τὴν στίξιν τοῦ χωρίου ὧδε·

Τότε μὲν γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς καὶ νομίζειν καὶ λέγειν (συγκεχωρήσθω γὰρ τανῦν τοῦτο· κρατεῖ γὰρ ἐκ περιουσίας ἔτι μᾶλλον ἡ ἐκκλησία καὶ τοῦτο διδοῦσα) ὅτι τὰ τῆς στάσεως αὐτοῖς δόξης ἀμείνονος (sc. ἦν ἢ ἦσαν)· ἐπεὶ δὲ κ.τ.λ.

Ἐξερρύη μεταξὺ τοῦ δόΞΗΣ καὶ τοῦ ΑΜΕΙνονος τὸ ΗΣΑΝ;

42.

Ἐπιστ. 21, σελ. 23,12-23.

Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, πῶς ἄν τις ἐν ἐπαίνῳ θείη ⟨τὸν⟩ ἧς ἐτύγχανε μοίρας ⟨ἀπορραγέντα⟩; ἀπορραγεὶς γὰρ ἐκείνης μερὶς καθ'

ἑαυτὴν ἄλλη μετ' ἐκείνην, μᾶλλον δὲ καὶ κατ' ἐκείνης ΥΠέστη. Ποίαν οὖν ἐπαινέσειε; τὴν προτέραν; ἀλλ' ἐκείνη τοῦτον ἀπώσατο καὶ αὐτὸς ἐκείνης διεκόπη τῇ προσφάτῳ μερίδι τὴν πρεσβυτέραν ἐξομοσάμενος. Ἀλλά γε τὴν τῆς μερίδος μερίδα καὶ ἧς προσεχῶς μετέστη; ἀλλὰ καὶ ταύτην ὁμοίως ἐξωμόσατο, καὶ τό γε πάντων ἀναισχυντότατον καὶ συγγνώμην ἅπασαν ἐκβάλλον, ὅτι καὶ ταύτης ἀποσπασθεὶς οὐδ' οὕτω φιλεῖ γενέσθαι τῆς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ὁλοκληρίας, ἀλλ' εἰς ἄλλην πάλιν μερίδα φιλονεικεῖ τεμεῖν ἑαυτὸν ⟨καὶ⟩ σύνθετον ⟨ποιῆσαι⟩ καὶ ἡμίτομον κ.τ.λ.

Τὸ ὑπέστη διωρθώσαμεν ΑΠέστη, παρετηρήσαμεν δὲ ὅτι ὀρθὴ εἶναι ἡ τοῦ κώδικος γραφὴ ἐκβάλλων (ἐκβαλών?) ἧς μετοχῆς ὑποκείμενον εἶναι τὸ ὁ ἐξομοσάμενος.

Παρετήρησεν ὁ Heisenberg· «ist die Ergänzung [τὸν καὶ ἀπορραγέντα] falsch, wie der folgende Satz und die Frage ποίαν οὖν (sc. μοῖραν) ἐπαινέσειε; deutlich beweist. Ebenso sind die Ergänzungen [καὶ καὶ ποιῆσαι] wieder zu streichen und σύνθετον καὶ ἡμίτομον konsekutiv aufzufassen». Ἀμφότεραι αἱ παρατηρήσεις εἶναι ὀρθαί· ἡμεῖς δὲ καὶ τοῦ κώδικος τὴν λέξιν ἡμίονον, ἣν ὁ ἐκδότης μετέγραψεν ἡμίτομον, νομίζομεν ἀνακλητέαν ὡς διδάσκει τὸ ἐν σελ. 24, 1 «ἀλλόκοτον μερίδος τέρας ἑαυτὸν συνεπλάσατο» καὶ τὸ ἐν σελ. 24, 7 «οὕτω μορφαῖς ἀλλοκότοις διαπεπλασμένων».

43.

Ἐπιστ. 21, σελ. 24, 5-11.

Ὁρᾷς ὁποῖα τῶν τοιούτων ἡ διάνοια ἐκτιτρώσκει ἀμβλωθρίδια; πῶς οὖν τελεσφορηθείη ταῦτα; τί δὲ κέρδος δι' αὐτῶν συνεισάχθη τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ,—μήτε μέλος χρηματίσαι τοῦ ἑνοειδοῦς τῆς ἐκκλησίας σώματος μήτε ἄλλην τινὰ χρείαν παρασχεῖν δυναμένων, ἀλλὰ καὶ μέγα καὶ περιβόητον τὸ αἶσχος αὐτῇ ἐκ τοῦ δοκεῖν αὐτῇ γεγενῆσθαι προσεπιτριβόντων;

Ὅτι γραπτέον τὸ συνεισαχθείη (οὐχὶ τὸ συνεισήχθη κατὰ τὰ Addenda) παρετήρησεν ὁ Heisenberg καὶ ὅτι τὸ «ἐκ τοῦ δοκεῖν

αὐτῆς γεγενῆσθαι» ἡμεῖς καὶ ὁ Kurtz· σελ. 21, 23 τῆς νικώσης ἐγενόμην, 22, 4 τῆς ὁλότητος ἐγενόμην καὶ 23, 21 γενέσθαι τῆς κατὰ τὴν ἐκκλησίαν ὁλοκληρίας.

44.

Ἐπιστ. 21, σελ. 24, 27-32.

Ἀρξαμένη γὰρ ἡ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησία, τῆς ἐν τῇ στάσει κατασκαφῆς ὑποληγούσης, ῥιζοῦσθαι οὐκ ἐπ' αὐτοῖς ἀλλ' ἐπὶ θατέρῳ μέρει τὰς ῥίζας ἐβάΛΛετο· εἶτα ἐκεῖθεν αὐξομένη — ἔσχε τὸ μέρος κ.τ.λ.

Μεταγράφομεν ἐβάλετο.

45.

Ἐπιστ. 21, σελ. 25, 21—26, 2.

Τί οὖν φησίν; «ἆρ', ἐπειδὴ οὕτω τὰ κατ' ἐμὲ συνηνέχθη, ἀκερδής μοι λοιπὸν ἡ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καταφυγὴ οὐδ' ἀνάκτησις ἔσται τοῦ σφάλματος οὐδὲ σωτηρίας ἐλπίς;» Καὶ μάλιστα ἂν φαίην ἔγωγε. Ἀλλὰ πῶς, τῶν ἄλλων πλέον καὶ σφοδρότερον μισήσαντι τὴν στάσιν καὶ τὸ σχίσμα καὶ τὴν δόξαν, ἐν ᾗ ΣΕ ΛΟΙΠΟΝ ΤΙΝΕΣ, οἱ συστασιῶται, ἀπεπήδησαν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν σπλάγχνων τὸν ἔλεον ἐκζητῆσαι προκατέλαβον; Ὃν μὲν γὰρ ὑστέρησας ἐπὶ τῇ σαυτοῦ σωτηρίᾳ χρόνον, τοῦτον ἀναλαβεῖν οὐκ ἔνι οὐδ' ἴσον ἑαυτὸν τοῖς προλαβοῦσιν ἀποφῆναι· δύναιο δ' ἂν τῷ τόνῳ τῆς προθυμίας — καὶ τοὺς προλαβόντας φθάσαι—καὶ πολλοὺς αὐτῶν λιπεῖν ὀπίσω παθόντας δεικνὺς τῷ εὐδοκιμοῦντι ζήλῳ κ.τ.λ.

Παρετηρήσαμεν ἡμεῖς καὶ ὁ Kurtz ὅτι καὶ αἱ λέξεις τί οὖν εἶναι τοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν προσιόντος·

«Τί οὖν; «φησίν·» ἆρ' ἐπειδὴ—ἐλπίς;» Καὶ μάλιστα κ.τ.λ.

Ἐν τῇ ἀνθυποφορᾷ τοῦ Φωτίου κεῖται μέγα μὲν ἀλλ' εὐθεράπευτον σφάλμα· τίνος ῥήματος ἀντικείμενον εἶναι τὸ σε; τοῦ προκατέλαβον; ἀλλὰ τοῦτο ἔχει τὸ ἀντικείμενον, τὸ ἐκζητῆσαι (τὸν ἔλεον)· τί δὲ δηλοῖ τὸ ἐν ᾗ—ἀπεπήδησαν;

Ἀλλὰ πρὸς τί αὗταί τε καὶ ἄλλαι ὅμοιαι αὐταῖς δυναταὶ ἐρωτή-

σεις; Λαμπρὸς ἐκφαίνεται ὁ νοῦς διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης μεταγραφῆς ΛΙΠΟΝΤΕΣ.

'Αλλὰ πῶς (sc. σοι ἔσται σωτηρίας ἐλπὶς) τῶν ἄλλων πλέον καὶ σφοδρότερον μισήσαντι τὴν στάσιν καὶ τὸ σχίσμα καὶ τὴν δόξαν ἐν ᾗ σε λιπόντες οἱ συστασιῶται ἀπεπήδησαν καὶ—προκατέλαβον;

Σελ. 25, 10 καταλιπόντες, 25, 15 τῆς μὲν προτέρας σε καταλιπούσης. ΛΙΠΟΝΤΕΣ=ΛΙΠΟΝ ΤΕΣ, λοιπόν τινες.

46.

'Επιστ. 21, σελ. 26, 6-8.

'Αλλ' οἷς μὲν οὖν ὁ προσιὼν εὐπαράδεκτος τῇ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ γένοιτο καὶ οἵοις τρόποις ῥυθμιζόμενος τῷ χορῷ τῶν ἁγίων ἑαυτὸν παρασκευάΣΕΙ συναρίθμιον, εἴρηται κ.τ.λ.

Μᾶλλον δὲ παρασκευάΣΕΙΕ (ἢ καὶ παρασκευάΣΑΙ).

47.

'Επιστ. 21, σελ. 26, 12-23.

Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἡμέτερον λέγειν «μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ», ἀλλ' οὖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, Χριστοῦ μιμητὴν δεικνὺς ἑαυτόν, καὶ τοῦτο τοὺς μαθητὰς εἰς ἀρετῶν ἀνάγων προσέθηκε τελειότητα. Πλὴν ἀλλά γε τὸ τῆς ὑποθέσεως ἀτελὲς καὶ τῶν μὴ κατ' ὀφθαλμοὺς ἐχόντων τὰ παραδείγματα τό τε περιττὸν εἰς χρείαν μεθίστησι καὶ ἡμᾶς ἀπειροκάλου γνώμης οὐ γράφεται—, ἄλλως τε καὶ ὅτι τοῦ προκειμένου τὰς ὑποθήκας δεσποτικαὶ φωναὶ καὶ πράξεις καὶ θείων ἀνδρῶν μᾶλλον ἢ λογισμῶν κρίσεις ῥυθμίζουσιν.

Ἡ εἰς τὴν πρότασιν Εἰ γὰρ—κἀγὼ Χριστοῦ ἀπόδοσις δὲν εἶναι τὰ ἀλλ' οὖν—τελειότητα, ἃ καθ' ἡμᾶς ἀποτελοῦσι τὸ δεύτερον τῆς προτάσεως μέρος, ἀλλὰ τὰ Πλὴν ἀλλά γε κ.τ.λ., ὥστε μεταστίζομεν τὸ χωρίον·

Εἰ γὰρ καὶ μὴ ἡμέτερον λέγειν—, ἀλλ' οὖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος

—καὶ τοῦτο τοὺς μαθητὰς εἰς ἀρετῶν ἀνάγων προσέθηκε τελειότητα, πλὴν ἀλλά γε τὸ τῆς ὑποθέσεως κ.τ.λ.

Εἰκάζομεν ὅτι ἐκβλητέος ὁ καὶ σύνδεσμος ὁ πρὸ τῆς λέξεως θείων.

48.

Ἐπιστ. 21, σελ. 26, 30-27, 7.

Οὗ δὲ χαρὰ ἐν οὐρανοῖς ἡ μετάνοια καὶ ὅς εὐφροσύνης ὑπόθεσις ταῖς ἄνω δυνάμεσι γίνεται, τούτῳ τις τῶν ὁμογενῶν μὴ λίαν ἐφηδόμενος πῶς οὐχὶ καὶ τὴν φύσιν ὕβρισε καὶ τὰς οὐρανίους τάξεις εἰς μῖσος ἐκίνησεν, ὅ τοῖς ἑτεροειδέτι παρασχεῖν εἰς ἔλεον ἔδραΜΕΝ τοῦτο παρὰ τῶν πλέον ὀφειλόντων τοῖς ὁμοφυέσι καθορώσας ἀφαιρούμενον; Καὶ τί λέγω τὰς οὐρανίους τάξεις ὅπου γε καὶ αὐτὸς ὁ—δημιουργὸς ἐπὶ τοσούτῳ χαίρει καὶ τὴν ἐπιστροφὴν οὕτω περισπούδαστον τίθησιν κ.τ.λ.

Μεταγράφομεν ἔδραΜΟΝ (sc. αἱ οὐράνιοι τάξεις)· τὸ πρᾶγμα ὅ αἱ οὐράνιοι τάξεις τρέχουσι παρασχεῖν εἰς ἔλεον τοῖς μετανοοῦσιν εἶναι ἡ ἐπὶ τῇ ἐπιστροφῇ αὐτῶν χαρά.

Ἀντὶ τοῦ ἐπὶ τοσούτῳ ἔκειτο πιθανῶς τὸ ἐπὶ τοσοῦτο.

49.

Ἐπιστ. 21, σελ. 27, 16-20.

Προσῆλθεν ἀποστραφεὶς τῆς πλάνης ὁ ἀδελφός; φιλανθρώποις σπλάγχνοις ὑποδεξώμεθα, κεχαρισμένῳ προσώπῳ περιπτυξώμεθα, ἐναγκαλισώμεθα πατρικῶς, μηδὲν τῶν φθασάντων ὀνειδίσωμεν μηδὲ τῆς προλαβούσης ἔχθρας τοῖς λειψάνοις τὸ πρόσωπον ΣΧΗματίσωμεν.

Μεταγράφομεν ΣΥΣΧΗματίσωμεν· Παύλου ἐπιστολῆς πρὸς Ῥωμαίους ιβ´ 2 μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, καὶ Πέτρου Α´, α´ 14 μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις.

50.

Ἐπιστ. 21, σελ. 27, 24.

Μηδὲν αὐτούς, ὧν ἀξιοῦμεν, τοὺς φιλτάτους ὑστερήσωμεν.
Παρετηρήθη ὑπό τε ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz ὅτι ἡ μετὰ τὸ ἀξιοῦμεν ὑποστιγμὴ θετέα μετὰ τὸ φιλτάτους.

51.

Ἐπιστ. 21, σελ. 27, 31-28, 4.

Ὁ οὕτως ἑαυτὸν πρὸς τὴν τοῦ πλησίον καταρτίσας διάθεσιν οὐδὲν τῶν ὑπούλων ἔνδον ὑποθάλπει, οὐδὲν τῆς παλαιᾶς ἀχθηδόνος διὰ μνήμης φέρει, οὐδεμίαν πρᾶξιν εἰς ἔχθραν ὁρῶσαν λογισμοῖς ἀναστρέφει, οὐΔΕ τῶν ἐκεῖθεν ἐχόντων ῥημάτων τὴν γένεσιν διὰ χειλέων προάγει κ.τ.λ.

Καὶ μόνον ὅτι, ἐὰν τὸ τὴν γένεσιν ἐκληφθῇ ὡς ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος προάγει, τὸ τῶν ἐκεῖθεν ἐχόντων ῥημάτων οὐδένα ἔχει νοῦν πείθει περὶ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης μεταβολῆς τοῦ οὐδὲ εἰς τὸ οὐΔΕΝ κατὰ τὸ ἑξῆς· «οὐδὲν τῶν ῥημάτων τῶν ἐκεῖθεν (ἴσον τῷ ἐκ τῆς παλαιᾶς ἀχθηδόνος καὶ ἔχθρας) τὴν γένεσιν ἐχόντων διὰ χειλέων προάγει (ὁ οὕτως ἑαυτὸν πρὸς τὴν τοῦ πλησίον καταρτίσας διάθεσιν)».

52.

Ἐπιστ. 21, σελ. 26, 6-8.

Οὐ γὰρ ἄδολος στοργή, ποῦ τῶν λυπούντων ἡ ἐπιστροφή; καὶ οὐ σχολάζομεν τῇ σωτηρίᾳ, πῶς ἂν ὑπενεχθείημεν τὰς τιμωρίας διαμελετᾶν αἰτίας;

Εἰκάζομεν τὸ «πῶς ἂν ὑπενεχθείημεν τῆς (ἢ τὰς ⟨τῆς⟩) τιμωρίας» κ.τ.λ.

53.

Ἐπιστ. 21, σελ. 28, 23-25.

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ μέχρι τῶν ἴσων ἀξιῶσαι τὸν ἀπολωλότα τῷ σεσωσμένῳ τὴν φιλοτιμίαν ἵστησιν, ἀλλὰ καὶ πλείονι τῇ τε ἄλλῃ φιλοφροσύνῃ καὶ πανδήμῳ τιμῇ τε καὶ δόξῃ λαμπρύνει.

Γράφομεν μέχρι ⟨τοῦ⟩ τῶν ἴσων ἀξιῶσαι.

54.

Ἐπιστ. 21, σελ. 29, 5-9.

Τί γὰρ χαλεπὸν ἐναγκαλίσασθαι μετανοοῦντα ἀδελφόν; τί δὲ λαμπρότερον ⟨τοῦ⟩ τοὺς δεσποτικοὺς τοῖς δούλοις οἰκτιρμοὺς ἐμὲ καταξιοῦσθαι τοῖς ὁμοδούλοις ἐπαρκεῖν καὶ πρὸς τὸ τῆς θείας προνοίας ἀξίωμα ἐμαυτὸν ὁρᾶν ἀνατρέχοντα, χεῖρα μὲν ὀρέγοντα τῷ κειμένῳ συνιστῶντα δὲ καὶ συγκατορθοῦντα τὴν μετάνοιαν;

Οὕτω, μετὰ τοῦ ἀναπληρωθέντος τοῦ, νομίζομεν ὅτι γραπτέον τὸ χωρίον.

55.

Ἐπιστ. 21, σελ. 29, 23-26.

Οὐ προσδραμὼν ἐχθρός, προσδραμὼν δὲ ὑφορώμενος, προλαβὼν τοὺς ἄλλους ὁ εὐρίπιστος, ἀλλ' ὕστερον ἧκεν ὁ μόλις εἰς αἴσθησιν καταστὰς τοῦ συμφέροντος καὶ τότε πάσης αὐτὸν διαγελασάσης ἐλπίδος.

Ἄλλος τις θὰ ἤκαζεν ἴσως τὸ προέλαβεν (ἢ προύλαβεν)· ἡμεῖς προτιμῶμεν νὰ ἐκβάλωμεν τὸ πρὸ τοῦ εὐρίπιστος κείμενον ἄρθρον ὁ.

56.

Ἐπιστ. 21, σελ. 27, 27-30.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα μεγάλα κέντρα καὶ μεγάλας πληγὰς ἐνίησι

τῇ τοῦ προσΗΚΟΝΤΟΣ ψυχῇ· ὧν οὐδεμία ἴασις ἔξωθεν ἀλλ' ἢ μετά γε τὴν ἄνωθεν πρόνοιαν ἢ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑποδεξαμένου ποιμένος σοφή τε καὶ φιλάδελφος μέθοδος.

Ἡμεῖς ἐξεβάλομεν τὸ δεύτερον ἤ, ὁ δὲ Kurtz βέλτιον μετέβαλε τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἤ. Ὁ Φώτιος ἠδύνατο νὰ γράψῃ καὶ τὸ «ὧν οὐδεμία ἴασις ἔξωθεν ἄλλη, μετά γε τὴν ἄνωθεν πρόνοιαν, ⟨ἢ⟩ ἢ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὑποδεξαμένου — μέθοδος».

Δὲν εἶναι ἀνερμήνευτον τὸ προσήκοντος· ἀλλὰ πρῶτον μὲν καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς ποιηταῖς τὸ ῥῆμα προσήκω δὲν εἶναι λίαν σύνηθες ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ προσέρχομαι, δὲν πιστεύομεν δὲ ὅτι θὰ θελήσῃ τις νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ προσήκοντος διὰ τοῦ συγγενοῦς· δεύτερον δὲ ὁ Φώτιος ἐν τῇ πρὸς Παῦλον τὸν Θεσσαλονίκης μακροτάτῃ ἐπιστολῇ (ἣν εὐστοχώτατα ὁ Heisenberg ἀπεκάλεσεν ein Kabinetstück byzantinischer Diplomatie) μεταχειρίζεται τοσοῦτον σταθερῶς τὸ προσιέναι ῥῆμα, ὥστε πιθανώτατα γραπτέον καὶ ἐνταῦθα τὸ προσΙΟΝΤΟΣ· σελ. 19, 28 περὶ τῶν ἄρτι προσιόντων· 20, 7 προσιέναι βουλομένους· 20, 11 προσιέναι μὲν διατείνοιτο· 24, 21 τῶν προσιόντων οὐδένα· 25, 4 οἱ—προσιόντες· 26, 6 ὁ προσιών· 26, 8 ὅπως δὲ—μεθοδεύειν προσήκει τὴν τῶν προσιόντων ἐπιστροφήν· 27, 23 τὴν ὄψιν τὰ ἔνδον τῷ προσιόντι εὐαγγελιζομένην ἐπιδείξωμεν· 29 11 ὁ προσιών· 31, 1 τῶν—προσιόντων· 32, 23 ὁ προσιών· 33, 7 τῶν προσιόντων.

57.

Ἐπιστ. 21, σελ. 29, 30—30, 4.

Ἐκεῖνος μόνος δύναται τὸν τοσοῦτον σάλον κατευνάσαι, τὸν τάραχον κατακοιμίσαι, ἀμβλῦναι τὰ κέντρα, τὰς ὠτειλὰς ἐπουλῶσαι ὄμμα δεικνὺς ἱλαρόν, ἦθος ἥμερον, πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδιῶν [ὁ κῶδιξ μειδιᾶν·] τὴν εὐμένειαν καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν πατρικήν, ῥῆμα συγγενὲς καὶ κατὰ μηδὲν τὴν τῶν σχημάτων νοθεῦον συγγένειαν, ὅμοιον τοῖς λόγοις καὶ τὰ ἔργα προβαλλόμενον κτλ.

Ὅτι μεταγραπτέον ὅμοια εἶδεν ὁ Heisenberg.

Καὶ ἕτερον σφάλμα, νομίζομεν ἡμεῖς, λυμαίνεται τὸ χωρίον· ἐὰν

τὸ πρόσωπον λέγηται μειδιῶν τὴν εὐμένειαν, τότε κακῶς τὸ πατρικὴν συνάπτεται πρὸς τὸ τὴν εὐμένειαν διὰ τοῦ καὶ συνδέσμου, τοῦ μαρτυροῦντος ὅτι προηγήθη ἄλλο τι ἐπίθετον τοῦ οὐσιαστικοῦ εὐμένειαν. Ἀλλ' ἡμεῖς καὶ ἀμφιβάλλομεν ὅτι ἐρρήθη ποτὲ τὸ μειδιῶ τὴν εὐμένειαν (τὸ πρόσωπον μειδιᾷ τὴν εὐμένειαν) καὶ προτιμῶμεν τὸ πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδιῶν,.... τὴν εὐμένειαν καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πατρικὴν τοῦ πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδιῶν τὴν εὐμένειαν καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πατρικὸν καὶ τοῦ πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδι⟨ῶσ⟩αν τὴν εὐμένειαν καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πατρικὴν καὶ τοῦ πρόσωπον φαιδρὸν καὶ μειδιῶν τὴν εὐμένειαν, ... [ἐπίθετον] καί, τὸ ὅλον εἰπεῖν, πατρικήν. Τὸ τὴν ὑπολαμβάνομεν τὸ τέλος ἠκρωτηριασμένου ἐπιθέτου πρὸς ὃ ἐπίθετον διὰ τοῦ καὶ συνήπτετο πάλαι τὸ ἕτερον ἐπίθετον πατρικήν.

58.

Ἐπιστ. 21, σελ 30, 12-17.

Μικρὸν τὸ πτῶμα; καθ' ἑκάστην καὶ ἡμεῖς τοῖς ὁμοίοις περιπίπτομεν, μᾶλλον δὲ εἴθε μὴ τοῖς χείροσιν ἀλλὰ τοῖς ὁμοίοις, ὡς ἐν ἐκλογῇ κακῶν τὸ κουφότερον· νῦν δὲ τὸ χαλεπὸν καὶ δυσπαραίτητον· οἷς δοκοῦμεν παρευδοκιμεῖν (δοκοῦμεν δὲ οἷς λανθάνομεν), τοῦ χείρονος ἐλεγχόμεθα κ.τ.λ.

Τὰ νοσοῦντα ταῦτα μεταγράφομεν·

νῦν δὲ τὸ χαλεπὸν καὶ δυσπαραίτητον ⟨ΩΣ⟩ ΟΙΣ δοκοῦμεν παρευδοκιμεῖν (δοκοῦμεν δὲ οἷς λανθάνομεν) τοῦ χείρονος ἐλεγχόμεθα.

Τοῖς παρατεθεῖσιν ἀμέσως συνέχονται τὰ ἑπόμενα.

59.

Ἐπιστ. 21, σελ. 30, 16-25.

Τὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐμφανὲς τὸ δὲ ἡμέτερον ὕπουλον, ἐξ ὧν τοῖς μὲν παραπέπηγε τὸ παρὰ πολλῶν ὄνειδος, τὸ δὲ λανθάνον διαφεύγει καὶ

τὴν ἐπιτίμησιν· διὸ τὸ μὲν μετὰ τοῦ ἀνιᾶν τὸ συμφέρον καταπράττεται, τὸ δὲ συνδιακλέπτει τὸ παραλυποῦν τῷ συμφέροντι. Ἡ μὲν γὰρ διαβολὴ μετὰ τοῦ λυπεῖν ἀφαιρεῖται τῆς εἰ μηδεὶς ἐπεμέμφετο τὸν αἰτιΑΣθέντα ποινῆς. Καὶ δικαιώσειεν ἂν αὐτὸν αὐτόθεν, εἰ στέγειν τὰ κοινὰ μελετήσειεν ὀνείδη καί, καρτερεῖν τὴν ὕβριν μὴ διαλυθείς, τοὺς προκατάρξαντας τοῖς ὁμοίοις ἀμύνεσθαι διαναστήσειεν.

Παρατηροῦμεν νῦν δύο τινά· α΄) ὅτι ὁ Φώτιος ἐν σελ. 2, 15 μετεχειρίσθη τὸ αἰτιαθέντων, ὥστε τὸ αἰτιασθέντα (τοῦ αἰτιάζομαι ῥήματος) μαρτυρεῖ φθορὰν τοῦ χωρίου ἣν ἄλλος θὰ εὕρῃ εὐτυχέστερος ἡμῶν· β΄) ὅτι τὸ τοῦ κώδικος διαναστῆς ὁ ἐκδότης μετέγραψε διαναστήσειεν οὐ πάνυ πιθανῶς· εἰκάζομεν ἡμεῖς ἅμα μὲν ὅτι τὸ διαλυθεισ ἀπώλεσε τὸ ἄνωθεν τοῦ σ γράμματος σημεῖον τῆς συλλαβῆς αν, ἅμα δὲ ὅτι τὸ διαναστΗς μεταβλητέον εἰς τὸ διαναστΑς·

Καὶ δικαιώσειεν ἂν αὐτὸν αὐτόθεν εἰ στέγειν τὰ κοινὰ μελετήσειεν ὀνείδη καὶ καρτερεῖν τὴν ὕβριν μὴ διαλυθεῖσ⟨αν⟩, τοὺς προκατάρξαντας τοῖς ὁμοίοις ἀμύνεσθαι διαναστάς.

Τούτοις ἀμέσως συνέχονται τὰ ἑπόμενα.

60.

Ἐπιστ. 21, σελ. 30, 25-31, 5.

Ὅσον δέ τις τῶν ἐν κρυφῇ ἔργων τὰς ἔξωθεν διαφεύγει λαβάς, τοσοῦτον ἡ δίκη πρὸς αὐτὸν ὀξύτερον ὁρᾷ, καὶ τὸ τοῦ ἁμαρτήματος βάρος οὐκ ΕΧΩΝ ΟΘΕΝ περιθραυόμενον ἀνακουφισθῇ· ἡ γὰρ ταῦτα πλήττουσα καὶ διαλεπτύνουσα τέως ἡμῖν ἠρεμαία γλῶσσα οὐδαμῶς ἐπὶ συγγνώμην ῥέπουσαν τὴν στάσεως πλάστιγγα ποιεῖ. Ὡς οὖν, τῶν μὲν ὑπὸ τῆς δίκης ἀφειμένων, ἡμῶν δὲ ἑκάστου ἐνεχομένου καὶ τῆς ὀφειλῆς ἥπερ πρὸς ἄλλο τι διαλύεσθαι πρὸς τὴν τῶν πλησίον συμπάθειάν τε καὶ δεξίωσιν ῥοπὴν ἄμαχον ἐχούσης, οὕτω ⟨δεῖ⟩ διακεῖσθαι περὶ τὴν ὑποδοχὴν καὶ φιλοφροσύνην τῶν οὕτω μάλιστα προσιόντων, πᾶσαν σπουδὴν κεχρεωστήκαμεν συνεισάγειν, ἀνδράσι τε

δεδικαιωμένοις πείθοντες ἑαυτοὺς ἐναρμόζεσθαι καὶ πλημμελημάτων ἀπαλλαγήν, τὴν ἐκείνων παρουσίαν παρ' ἡμῶν εὑροῦσαν τὸ εἰλικρινὲς καὶ ἀνύβριστον.

Παρετηρήθη ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz ὅτι ἐκβλητέα τοῦ ἐκδότου ἡ προσθήκη δεῖ· τὸ ἑξῆς εἶναι· «πᾶσαν σπουδὴν κεχρεωστήκαμεν συνεισάγειν (ἴσον τῷ πάντως σπουδάζειν ὀφείλομεν· σελ· 4, 24 «καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς εἶναι συνεισάγομεν σπουδήν»·) οὕτω διακεῖσθαι περὶ τὴν ὑποδοχὴν καὶ φιλοφροσύνην τῶν — προσιόντων». Ἐκβλητέα ἄρα καὶ ἡ μετὰ τὸ προσιόντων ὑποστιγμή.

Παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Heisenberg καὶ ὑφ' ἡμῶν ὅτι ἀνακλητέα ἡ γραφὴ τοῦ κώδικος εἴπερ, ἡ καὶ μόνη ὀρθὴ οὖσα κατὰ τὸ ἑξῆς· «ὡς οὖν τῶν μὲν ὑπὸ τῆς δίκης ἀφειμένων, ἡμῶν δὲ ἑκάστου ἐνεχομένου καὶ τῆς ὀφειλῆς εἴπερ πρός ἄλλο τι (sc. διαλύεσθαι ῥοπὴν ἔχει) διαλύεσθαι πρὸς τὴν — δεξίωσιν ῥοπὴν ἄμαχον ἐχούσης (ἴσον τῷ τῆς ὀφειλῆς μάλιστα διαλύεσθαι πρὸς τὴν — δεξίωσιν ῥοπὴν ἄμαχον ἐχούσης)».

Τέσσαρα ἄλλα ἔχομεν νῦν νὰ παρατηρήσωμεν· α') ἀντὶ τοῦ ἔχων ὅθεν γράφομεν ἡμεῖς τὸ ΕΧΟΝΘ' ΟΘΕΝ κατὰ τὸ ἑξῆς· «τοσοῦτον ὀξύτερον ἡ δίκη ὁρᾷ πρὸς αὐτὸν οὐκ ἔχοντα ὅθεν καὶ τὸ τοῦ ἁμαρτήματος βάρος περιθραυόμενον ἀνακουφισθῇ» (σελ. 2, 5 «καὶ οὐκ ἔχοντος, οὐδ' ἂν ποτε μεταβολὴ γένηται τῶν τρόπων, δι' οὗ μηδ' ἐπ' αὐτῇ τῇ ἀληθείᾳ λύσῃ τὰς ὠδῖνας τῆς γλώσσης»)· β') ἀντὶ τοῦ τὴν στάσεως ἔκειτο ἴσως τὸ τὴν ⟨τῆς⟩ στάσεως· γ') ἀντὶ τοῦ ἑαυτοὺς γραπτέον τὸ αὐτοὺς (sc. τοὺς προσιόντας)· δ') εἰκάζομεν τὸ ἀπαλλαγὴν . . . . . τὴν ἐκείνων· ἐξερρύη, δῆλον ὅτι, μετὰ τὸ ἀπαλλαγὴν ἀπαρέμφατος (ἔχειν?), δεύτερον τοῦ πείθοντες ἐξάρτημα, ἧς ἀπαρεμφάτου ἀντικείμενον εἶναι τὸ τὴν — παρουσίαν τὸ ἔχον κατηγορούμενον τὸ ἀπαλλαγήν.

61.

Ἐπιστ. 21, σελ. 32, 18-21.

Συνηθείας ἴσως καὶ χρονίας ὁ προσδραμὼν διεσπάσθη; δεῖξον αὐτῷ τὴν πρώτην ἐντυχίαν. Εἰ μὲν δυνατόν, μηδέν· εἰ δὲ μή, ἀλλ' οὖν γε μὴ πολὺ τῆς συνήθους γε καὶ φίλης λείπουσαν.

Νοῦν ἔχον τὸ χωρίον βλέπομεν μεταστίζοντες·

δεῖξον αὐτῷ τὴν πρώτην ἐντυχίαν εἰ μὲν δυνατὸν μηδὲν (sc. λείπουσαν), εἰ δὲ μὴ ἀλλ' οὖν γε μὴ πολὺ τῆς συνήθους γε (τε?) καὶ φίλης λείπουσαν.

62.

Ἐπιστ. 21, σελ. 32, 24-33, 1.

Σκυθρωπὸν ἴσως, οἷς ἐβράδυνε, φέρει τὸ πρόσωπον καὶ ἀντὶ ψυχαγωγίας πληγὴν ἄλλην ἐπὶ πληγῇ· τὸ μεμψίμοιρον αὐτῷ διαμηχανώμενον τὸ κατηφὲς εὐθὺς πικρῶς εἰς κατηγορίαν ἁρπάζει· τὸν νοῦν ἀσχολεῖ ὧν ἐστέρηται, τοῖς παροῦσιν ἀπεχθάνεται. Ἀλλὰ φαιδρὸν παρέχεται καὶ ἐπίχαρι; ὡς ἰταμός, ὡς ἀναίσχυντος, ὡς ἀντὶ τοῦ συγκαλύπτεσθαι καὶ θρασύνεται. Ἐπαρρησιάσατο ῥήματα; καταφρονητὴς εὐθὺς ἤκουσε· δι' εὐλαβείας τὰ φθέγματα; πολὺ τὸ δολερὸν καὶ ὕπουλον ἐνστερνίζεται· οὐκ οἶδεν ὅ τι καὶ πράξας τῆς τῶν μεμψιμοίρων ἑαυτὸν ἀπαγάγει πικρότητος.

Διωρθώθη ἀπαγάγῃ ὑπὸ τοῦ Heisenberg καὶ ὑφ' ἡμῶν.

Παρατηροῦμεν νῦν ἡμεῖς ὅτι ἡ ἄνω στιγμὴ ἡ μετὰ τὸ πληγῇ καὶ ἡ ὑποστιγμὴ ἡ μετὰ τὸ ἐστέρηται μεταβλητέαι εἰς ἐρωτηματικὰ σημεῖα.

Τοῖς παρατεθεῖσιν ἀμέσως συνέχονται τὰ ἑπόμενα.

63.

Ἐπιστ. 21, σελ. 33, 1-10.

Εἰ θερμῶς προσέδραμε, τὸ τῆς μεταβολῆς ἐξονειδίζεται εὔκολον καὶ σφαλερὰν τὴν γνώμην ἐκ τῶν προλαβόντων φέΡΕΙ πρὸς τὰ μέλλοντα· λογισμῶν κρίσει ἐπέτρεψε τὴν πρόσοδον; στερροτέρᾳ γνώμῃ κατασφαλιζόμενος τὴν μετάστασιν, τὸ νωθρὸν καὶ ἀργὸν καὶ δυσκίνητον καὶ ὅσα ἄλλα ἡ πρὸς τὰ χείρω κακουργεῖ τῶν ἐπαινουμένων μετάληψις, ταῦτα πάντα καὶ πολλῷ τούτων πλείονα τῶν προσιόντων περιίσταται, τοὺς συνήθεις, οἵους ἀγνοεῖ διαδεχομένους τὴν ἑταιρίαν, τὸ ἀλλότριον, τοὺς φιλ-

τάτους, ἵνα μὴ λέγω τὸ ἔχθιστον, ἀλλ' οὖν γε πάντως τὸ ὑπονοούμενον.

Πολλὰ παρετηρήσαμεν ἡμεῖς περὶ τοῦ χωρίου· α') ὁ κῶδιξ ἔχει γεγραμμένον τὸ φέΡΕΙΝ ὃ καὶ εἶναι τὸ μόνον ὀρθόν, διότι ἡ πρὸς τὸ τὸ τῆς μεταβολῆς ἐξονειδίζεται εὔκολον διὰ τοῦ καὶ σύνδεσις τοῦ σφαλερὰν τὴν γνώμην ἐκ τῶν προλαβόντων φέρει πρὸς τὰ μέλλοντα εἶναι ἐναντία τῷ νῷ τοῦ χωρίου· τὸ ἑξῆς εἶναι· «ἐξονειδίζεται (sc. ὁ θερμῶς προσδραμὼν) τὸ εὔκολον τῆς μεταβολῆς καὶ φέρειν (ἴσον τῷ ὅτι φέρει· ἐξονειδίζεται ὅτι φέρει) σφαλερὰν τὴν γνώμην ἐκ τῶν προλαβόντων πρὸς τὰ μέλλοντα»· β') ποῦ εἶναι τὸ ῥῆμα ᾧ συναπτέα ἡ μετοχὴ κατασφαλιζόμενος (τὴν μετάστασιν), τοῦ περιίσταται ῥήματος ὑποκείμενα ἔχοντος τὰ τὸ νωθρὸν καὶ ἀργὸν καὶ δυσκίνητον καὶ ὅσα ἄλλα ἡ πρὸς τὰ χείρω κακουργεῖ τῶν ἐπαινουμένων μετάληψις, ταῦτα πάντα καὶ πολλῶν τούτων πλείονα; τίνι δὲ ῥήματι συντάσσονται αἱ αἰτιατικαὶ τοὺς συνήθεις, τὸ ἀλλότριον (ἐὰν αἰτιατικὴ εἶναι τὸ τὸ ἀλλότριον), τοὺς φιλτάτους καὶ τὸ ὑπονοούμενον (ἐὰν εἶναι αἰτιατική); τί δὲ σημαίνει τὸ οἵους (συνήθεις) ἀγνοεῖ διαδεχομένους τὴν ἑταιρίαν; πῶς δὲ τὸ διαδεχομένους, ἐὰν τοῦτο εἶναι ἀληθές, διεφθάρη ἐν τῷ κώδικι εἰς τὸ διαΔΕΧΟΝΤΑΣ;

Βαθὺς μὲν ἐπινέμεται τὸ χωρίον σκότος, ἄπλετον δὲ φῶς διαδέχεται αὐτὸν διὰ τῆς ὑφ' ἡμῶν γενομένης διαιρέσεως τοῦ οἵους εἰς τὰ οἱ οὕς, τῆς μεταβολῆς τοῦ διαδέχοντας εἰς τὸ διαΔΕΧΟΝΤΑΙ καὶ τῆς μεταστίξεως τοῦ ὅλου·

Λογισμῶν κρίσει ἐπέτρεψε τὴν πρόσοδον στερροτέρᾳ γνώμῃ κατασφαλιζόμενος τὴν μετάστασιν; τὸ νωθρὸν καὶ ἀργὸν καὶ δυσκίνητον καὶ ὅσα ἄλλα ἡ πρὸς τὰ χείρω κακουργεῖ τῶν ἐπαινουμένων μετάληψις, ταῦτα πάντα καὶ πολλῷ τούτων πλείονα τῶν προσιόντων περιίσταται· τοὺς συνήθεις οἱ οὓς ἀγνοεῖ διαδέχονται, τὴν ἑταιρίαν τὸ ἀλλότριον (sc. διαδέχεται), τοὺς φιλτάτους, ἵνα μὴ λέγω τὸ ἔχθιστον, ἀλλ' οὖν γε πάντως τὸ ὑπονοούμενον (sc. διαδέχεται).

Εἶναι ἄρα τὸ τὸ ἀλλότριον καὶ τὸ τὸ ὑπονοούμενον πτώσεως ὀνομαστικῆς. Ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος ἀγνοεῖ εἶναι τὸ ὁ

προσιὼν (καὶ τῶν ῥημάτων προσέδραμε, ἐξονειδίζεται, φέρειν, ἐπέτρεψε)· τὸ τὸ ἔχθιστον εἶναι ἴσον τῷ τοὺς ἐχθίστους (ἵνα μὴ λέγω τοὺς ἐχθίστους ἴσον τῷ ἵνα μὴ λέγω ὅτι οἱ ἔχθιστοι διαδέχονται τοὺς φιλτάτους) καὶ τὸ τὸ ὑπονοούμενον ἴσον τῷ οἱ ὑπονοούμενοι. Τοῦ οἱ οὓς ἀγνοεῖ (ἴσου τῷ οἱ ὑπὸ τοῦ προσιόντος ἀγνοούμενοι) χάριν παράβαλε τὸ ἐν σελ. 4, 10 «φημὶ — χρέος εἶναι τοὺς ὅσοι κήρυκες — ἐτάχθησαν — προΐστασθαι», τῆς δὲ ἐννοίας χάριν τὸ ἐν σελ. 29, 16 «ὅσον οἶδεν ὑποκινεῖν καὶ ἀνασείειν καὶ δάκνειν τῶν συνήθων ἡ ἐρημία, ἡ συνδιατριβὴ τῶν ἀγνοουμένων».

64.

Ἐπιστ. 21, σελ. 33, 11-13.

Ὧν μετὰ τῆς ἄνωθεν ῥοπῆς καὶ προμηθείας ἓν ἀμυντήριον καὶ θυρεὸς εἰς τὸν πανταχόθεν ὑπερασπίΖΟΝ βαλλόμενον, ἡ τοῦ ποιμένος πανταχόθεν φροντὶς καὶ στοργὴ κ.τ.λ.

Διωρθώσαμεν ὑπερασπίζων. Ὁ Heisenberg παρετήρησεν ὅτι ὁ κῶδιξ ἔχει τὴν ὀρθὴν γραφήν, ἐὰν μαρτυρῇ τι τοῦ πίνακος ἡ σελὶς 123 (ἐν τῇ λέξει ὑπερασπίζειν).

65.

Ἐπιστ. 21, σελ. 33, 24-31.

Ἄμεινον μὲν οὖν, ἴσως ἄλλος ἄν τις εἴποι, μήτε πεσεῖν μήτε παθεῖν μήτε τὸ ἀνδρεῖον οἷς ἐγκαρτερΕΙΝ παρασχΕΙΝ· δευτέρας δὲ πάντως ἀξιώσειε δόξης τὸν διὰ τῶν εἰρημένων βαδίσαντα. Ἐγὼ δὲ φαίην ἂν τὸν διὰ τοῦ πεσεῖν καὶ παθεῖν τὸ γενναῖον ἐνδειΞΑΜΕΝΟΝ ⟨ΑΜΕΙΝΟΝΑ⟩ τοῦ διότι μόνον πρὸς τὸ πεσεῖν ἀντέσχε σεμνυνομένου, ἄλλο δὲ μηδὲν προβαλλομένου τεκμήριον οἷς, μετὰ τὴν πτῶσιν, τήν τε συναίσθησιν καὶ διόρθωσιν καὶ τὴν τῶν πειρασμῶν καρτερίαν οὐχ ὑβρίσειε.

Διωρθώθη ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz ἐγκαρτερεῖ.
'Αναπληροῦμεν νῦν τὴν ἐκρυεῖσαν λέξιν ἀμείνονα.

66.

'Επιστ. 21, σελ. 34, 1-9.

«Τίς ἀσθενεῖ», φησὶν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, «καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;» —. Ὦ μακαρίας ὡς ἀληθῶς καὶ Παύλου ψυχῆς, ὅτι φησὶν ὁ νοσῶν τὰ τῆς ὑγείας οὐ βούλεται. Τοῦτό μοι νόσος, σὺ δέ μοι σκόπει καθ' ἕκαστον τῶν νοσούντων συνασθενοῦντι ἡλίκη αὐτῷ καὶ ἐπὶ πόσον ἡ νόσος ἐτείνετο.
Ἵνα τὸ χωρίον ἔχῃ νοῦν παρετηρήσαμεν ὅτι μεταστικτέον·
Ὦ μακαρίας—Παύλου ψυχῆς· ὅτι, φησίν, ὁ νοσῶν τὰ τῆς ὑγείας οὐ βούλεται, τοῦτό μοι νόσος· σὺ δέ μοι σκόπει κ.τ.λ.

67.

'Επιστ. 21, σελ. 34, 14-15.

Καὶ ΤΙ ΑΝ εὕροιμεν πρὸς τὴν ἐκεῖθεν ἐξέτασιν ἀπολογίαν;
'Εγράψαμεν τὸ ΤΙΝ' ΑΝ.

68.

'Επιστ. 21, σελ. 34, 18-30.

Σὺ δὲ καὶ τῶν σκανδάλων ἀπολυθέντα (sc. τὸν ἀδελφόν), μᾶλλον δὲ γνώμῃ διαφυγόντα καὶ μήτε καμὼν οἷς ἂν ῥυσθείη μήτ' ἐξελὼν τῆς πάγης πόνοις ἰδίοις εἰ μὴ προσδραμόντα πατρικοῖς ὑποδέξῃ σπλάγχνοις, εἰ μὴ φιλανθρώποις ὄμμασιν ἐπίδοις, εἰ μὴ μελῶν τὸ τιμιώτατον λογίσαιο, εἰ μὴ πάντα καὶ πράξαις καὶ εἴποις, ὅσα ψυχὴν ἄρτι θορύβων καὶ ταράχων καὶ ζάλης διαφυγοῦσαν δύναται σταθερὰν καὶ γαληνιῶσαν καὶ θυμηδίας ἔμπλεων ποιῆσαι; ἀλλὰ δι' ὧν τὸν ἱκέτην ἀποστερήσεις, ὀκλάζειν ἐπαναγκάζεις καὶ ἄλλην κατ' αὐτοῦ συστρέψεις καταιγίδα καὶ πρὸς τὸ βάραθρον πάλιν

ἀποβλέπειν τοῖς ἔργοις προτρέψῃ, πῶς οὐχὶ σαυτὸν φονέα περιφανῆ τοῦ ἀδελφοῦ διελέγχεις καὶ ἀντὶ μὲν ποιμένος λύκον, ἀντὶ δὲ πατρὸς προδότην, ἀντὶ δὲ σωτῆρος λυμεῶνα;

Παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ Heisenberg καὶ ὑφ' ἡμῶν ὅτι ἀνακλητέαι αἱ τοῦ κώδικος γραφαὶ λογίσῃ, πράξῃς καὶ εἴπῃς καθ' ἃς καὶ ἐπίδῃς γραπτέον, ᾐκάσθη δὲ ὑπ' ἀμφοτέρων τὸ ἐπαναγκάσεις.

Παρετηρήσαμεν ἡμεῖς καὶ ὁ Kurtz ὅτι τὸ ἐρωτηματικὸν σημεῖον τὸ μετὰ τὴν λέξιν ποιῆσαι μεταβλητέον εἰς ὑποστιγμήν.

69.

Ἐπιστ. 21, σελ. 35, 9-19.

Ταῦτα γὰρ πάντα καὶ πλείονα περιέχεται τῇ πράξει δι' ἧς ζημιούμεθα τὸν ἀδελφόν. Ὥσπερ τοῦ διὰ πάσης μεθοδείας κερδῆσαι σπουδάσαντος τὴν φιλανθρωπίαν ἡ γνώμη προβάλλεται τὴν φιλαδελφίαν, τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν τὴν συντήρησιν, συμπάθειαν, *ἀληθινὸν ποιμένα. Καὶ τί λέγω τὰ καθ' ἕκαστον; εἰς θεῖον οὗτος ἀνατρέχει βαθμόν, ὅμοιον αὐτῷ παρασκευάζει τῷ Θεῷ· ψυχὴν γάρ φησιν ὁ σώσας ὡς ὁ κτίσας· βούλει δὲ εἴπω καὶ ὃ διὰ τόλμης μὲν μείζονος εἰπεῖν οὐχ εὑρεῖν, εἰς ὕψος δὲ μετὰ τοῦ εὑρεῖν καὶ τυχεῖν ἀναβαίνει ὑπερφυές; στόμα γίνεται ὁ τοιοῦτος Θεοῦ κ.τ.λ.

Εἰς τὸ τοῦ ἐκδότου ὑποσημείωμα «post συμπάθειαν lacunam indicavi» παρετηρήσαμεν τὸ «keine lacuna, wenn man schreibt —τὸν ἀδελφόν, ὥσπερ etc.».

Παρατηροῦμεν νῦν ὅτι μεταστικτέον·

τοῦ διὰ πάσης μεθοδείας κερδῆσαι (sc. τὸν ἀδελφὸν) σπουδάσαντος τὴν φιλανθρωπίαν ἡ γνώμη προβάλλεται, τὴν φιλαδελφίαν, κ.τ.λ. καὶ

βούλει δὲ εἴπω καὶ ὃ διὰ τόλμης μὲν μείζονος (ἴσον τῷ καὶ ὃ τολμηρότερον μὲν) εἰπεῖν, οὐχ εὑρεῖν, εἰς ὕψος δὲ κ.τ.λ. Περὶ τῶν «ψυχὴν γὰρ—κτίσας» ὅρ. ἀρ. 8.

Ὁ Heisenberg προέτεινε τὸ ὅμοιον αὐτὸν παρασκευάζει τῷ Θεῷ· ἡμεῖς εἰκάζομεν τὸ ὅμοιον ⟨αὐτὸν⟩ αὐτῷ κ.τ.λ.

70.

Ἐπιστ. 21, σελ. 36, 9-13.

Πλὴν ἡμῖν γε προτιμητέον, ἐπεὶ μὴ πρὸς τὰ τηλικαῦτα ὕψη πτερούμεθα μηδὲ πρὸς τὸν τοῦ Παύλου δρόμον ἀναγόμεθα. Διὰ γοῦν τὸ τυχεῖν τῶν ἐπάθλων μόνον, ἢ τὰς τιμωρίας διαδρᾶναι, τὸ συμπαθὲς τοῖς ὁμογενέσι ⟨χρὴ⟩ καὶ φιλόστοργον εἰσενέγκασθαι.

Παρετηρήθη ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz ὅτι ἄνευ τοῦ τῷ ἐκδότῃ ὀφειλομένου ἀναπληρώματος χρὴ ἀναγνωστέον·

Πλὴν ἡμῖν γε προτιμητέον, ἐπεὶ μὴ—ἀναγόμεθα, διὰ γοῦν τὸ τυχεῖν τῶν ἐπάθλων μόνον ἢ (sc. διὰ τὸ) τὰς τιμωρίας διαδρᾶναι τὸ συμπαθὲς τοῖς ὁμογενέσι καὶ φιλόστοργον εἰσενέγκασθαι.

71.

Ἐπιστ. 21, σελ. 38, 17-19.

Οὐ ταῖς πρὸς τὸν κοινὸν καὶ σωτῆρα καὶ διδάσκαλον καὶ πρῶτον ἀρχιερέα ἀκαταίσχυντα πρεσβείαις καὶ ποιμαίνειν καὶ ποιμαίνεσθαι κατὰ μίμησιν ἀξιωθείημεν.

Ἀνεκλήθη ἡ τοῦ κώδικος ὀρθὴ γραφὴ ἀκαταίσχυντοι καὶ ὑφ' ἡμῶν καὶ ὑπὸ τοῦ Kurtz.

72.

Φωτίου σχόλια, σελ. 51, 17-22.

Καὶ αὐτίκα ἡ πόλις Βηθλεὲμ ἀνεπέΠΛΗΣΤΟ (ΠΛΗΣΙΟΝ γὰρ ἦν), τοῦ τε σωτηρίου τόκου τὴν ἀλήθειαν καὶ τῆς ἐξ οὐρανῶν μαρτυρίας τὴν ἀκρίβειαν τῶν θεοσόφων ἐκείνων ποιμένων προθύμως πάντα διηγουμένων καὶ τὸ φρικτὸν τοῦ θαύματος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐναφιέντων.

Ὁ Kurtz ἤκασε τὸ ἀνεπέπειστο, ἡμεῖς δὲ προτείνομεν τὸ ἀνεπέΠΥΣτο καὶ μεταστίζομεν·

ἀνεπέπυστο (πλησίον γὰρ ἦν) τοῦ τε σωτηρίου τόκου τὴν ἀλήθειαν καὶ—τὴν ἀκρίβειαν, τῶν θεοσόφων ἐκείνων ποιμένων προθύμως πάντα διηγουμένων κ.τ.λ.. Σελ. 51, 10 «οὐκ ἀπέκρυψαν τοῖς πυνθανομένοις τὴν αἰτίαν».

73.

Σελ. 51, 32-52, 6.

Ἡ δὲ Μαρία πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς [=Λουκᾶ β' 19]—. Ἀλλὰ τίσι τὰ ῥήματα ταῦτα συνέβαλλΟΝ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς; ἢ δῆλον ὅτι τοῖς ἔργοις ὧν τὴν πεῖραν εἶχε κ.τ.λ.

Διωρθώσαμεν συνέβαλλΕΝ καὶ αὐτῆς. Ὁ Heisenberg ἀνέγραψε τὰ σφάλματα ὡς τυπογραφικά.

74.

Σελ. 52, 27-30.

Χριστός, ἐν ᾧ τὰ ἔθνη τῆς ἐν χάριτι εὐλογίας κατηξιώθησαν, ἐκ τῆς ὀσφύος ἐκείνου (sc. τοῦ Ἀβραμιαίου γένους) τὰς πρώτας καὶ ἀνθρωπίνας ἀρχὰς οὐκ ἀπηξίωσεν αὐτῷ γενέσθαι τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως.

Γραπτέον τὸ αὑτῷ.

75.

Σελ. 54, 20-21.

Τῷ μὲν γὰρ διὰ τῆς οἰκείας προπετείας ἐμετρίΩσε καὶ τὰ ἐνόντα πλημελήματα.

ἘμετρίΑσε?

76 καὶ **77**.

Φωτίου Ἀκολουθ., σελ. 56, 8-12.

Ὁ φῶς ὑπάρχων αὐθυπόστατον, Λόγε,
ἴθυνον ἡμᾶς πρὸς τρίβους σωτηρίας·

βοῶντα δέξαι καὶ σκότους ἁμαρτίας
ἐλευθέρωσον, Χριστέ, τὴν ἐμὴν φρένα·
λύτρον γὰρ ἡμῖν τῶν κακῶν ἐλήλυθας.

Ἀντὶ τοῦ ἡμᾶς ὁ κῶδιξ ἔχει τὸ αὐτοὺς ὃ ὁ Heisenberg συνάπτει τῷ τρίβους (αὐτοὺς πρὸς τρίβους). Ἐπειδὴ ὁ Φώτιος τῇ λέξει τρίβος ἐν τῇ αὐτῇ Ἀκολουθίᾳ, ἐν σελ. 55, 8

Αἰγυπτίων γὰρ ἐκδραμὼν μοχθηρίαν
φυγὰς σέσωστο τῆς θαλάσσης τὴν τρίβον

ἐχρήσατο κατὰ τὸ θηλυκὸν γένος, νομίζομεν ἡμεῖς ὅτι τὸ αὐτοὺς κεῖται ἐν τῇ Ὠιδῇ ἀντὶ τοῦ ἡμᾶς, πλὴν ἐάν τις προτιμήσῃ τὸ αὐτός·

ἴθυνον (sc. ἐμὲ) αὐτὸς πρὸς τρίβους σωτηρίας.

Ἀντὶ τοῦ μοχθηρίαν ὁ Heisenberg προέτεινε τὸ μοχθηρίας· νομίζομεν ἡμεῖς ὅτι ἐν τῇ Ὠιδῇ δύναται νὰ μείνῃ ἡ αἰτιατικὴ πτῶσις ἢ καὶ ἄλλως εὕρηται ἐνίοτε συντεταγμένον τὸ ἐκτρέχω ῥῆμα.

78.

Σελ. 56, 20-24.

Ἰδὼν τύραννος δυσσεβὴς θαῦμα ξένον,
ἄνδρας πυρὸς κρατοῦντας ἐνθέῳ σθένει,
πῦρ δὲ δρόσον πηγάζον, ἐκστὰς ἐν φόβῳ
ὅλος παρεῖται καὶ βοᾷ τῷ δεσπότῃ κ.τ.λ.

Εἰς τὸ παρεῖται μετέβαλεν ὁ ἐκδότης τὸ παρείΤΩ τοῦ κώδικος, ἡμεῖς δὲ εἰς τὸ παρεῖΤΟ.

79.

Ἰσιδώρου ἐπιστ. 8, σελ. 41,6-8.

Εἰ καὶ μέγιστα καὶ συγγνώμης μείζονα ἐπλημμελήσατε, ἀλλ' ἅ γε

συγγνώμης, ἀνταξιώσει ὁ κριτής, εἴ γε εἰλικρινεῖ μετανοίᾳ θεραπευθείη (sc. ἃ ἐπλημμελήσατε).

Τὸ ἐπιστολίδιον ἀνακτᾶται τὸν νοῦν μεταγραφόμενον ὧδε·

Εἰ καὶ — ἐπλημμελήσατε, ἀλλά γε συγγνώμης ἀνταξιώσει ὁ κριτὴς κ.τ.λ.

80.

Ἐπιστ. 9, σελ. 43, 10-17.

Μάλιστα μὲν πάντα κινῶμεν ὥστε μὴ ἁλῶναι· ῥᾷον γὰρ μὴ ἁλῶναι ἢ ἁλόντας διαφυγεῖν· εἰ δὲ καὶ ἁλῶμεν συντείνΟντες ἑαυτοὺς καὶ τὴν θείαν καλέσαντες συμμαχίαν — τοῦ μὲν ἐθέλειν κερδαίνειν παυσώμεθα κ.τ.λ.

Ὁ Kurtz εἶδεν ὅτι μεταστικτέον εἰ δὲ καὶ ἁλῶμεν, συντείνοντες ἑαυτοὺς κ.τ.λ. Ἴσως δὲ καὶ τὸ συντείνΑντες γραπτέον.

81.

Ἐπιστ. 18, σελ. 47, 24-26.

Οἶδά τινας, ἴσως δὲ καὶ αὐτός, τὰ διδόμενα γέρα μὴ προσιεμένους οὐ τῷ κρείττους εἶναι κερδῶν (πάσης γὰρ ἂν ἦσαν ἀναρρήσεως ἄξιοι), ἀλλὰ τῶν μειζόνων ἐφίεσθαι.

Ὁ Kurtz τὸ τῶν μετέγραψε τῷ· ἴσως δὲ ἔκειτο τὸ ἀλλὰ ⟨τῷ⟩ τῶν μειζόνων ἐφίεσθαι.

Αἱ διορθώσεις αἱ ὑπὸ τοῖς ἀριθμοῖς 79, 80 ἴσως εἶναι προκατειλημμέναι ἐν τοῖς Ἰσιδωρείοις τοῖς ἐκδεδομένοις (Φωτιακῶν σελ. 10-11).

Χωρία συγγραφέων.

82.

Φωτίου ἐπιστ. 4, σελ. 3, 3.

Οὐδὲ κάλλους ἐπιβολὴ τὸ συλλαβέσθαι πόνων ὧν κ.τ.λ.
Ἄξιον παραβολῆς τὸ Εὐριπίδειον ἐν Μηδείας στίχῳ 916·

ξυλλήψομαι δὲ τοῦδέ σοι κἀγὼ πόνου.

83.

Τὸν δρόμον κωλύειν ἐπιχειρήσαντα τοῦ κηρύγματος πλυνόν τ' ἐποίει καὶ ὕβρεσιν ἔβαλλε κ.τ.λ.
Ἀριστοφάνης ἐν Πλούτου στίχῳ 1061·

πλυνόν με ποιῶν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν.

84.

Ἐπιστ. 9, σελ. 6, 19.

Φθόνου καὶ τῆς πάντα τὰ καλὰ λοιδορουμένης καὶ διαπλυνούσης γλώσσης κ.τ.λ.
Δημοσθένης νη' 40 λοιδορουμένους καὶ πλύνοντας. Φωτίου ἐπιστ. 21, σελ. 21,2 πικρῶς τὰ θειαζόμενα πλύνων. Δημωδῶς νῦν λέγεται τὸ (περι)λούω καὶ τὸ περιχύνω τινὰ (*auswaschen*).

85.

Ἐπιστ. 10, σελ. 6,26.

Ὄκνος μὲν οἶδε προβάλλειν ἀσφάλειαν κ.τ.λ.
Ὅμοιον τὸ Σοφόκλειον ἐν Ἠλέκτρας στίχῳ 320·

φιλεῖ γὰρ ὀκνεῖν ἀνὴρ πράσσων μέγα.

86.

Ὅρα ἀρ. 31.

87.

Ἐπιστ. 20, σελ. 19,19.

Ἀλλὰ γὰρ «ὁ βαλών», φησὶν ἡ παροιμία, «καὶ ἰάσεται»· ἐξιάσατο γὰρ κ.τ.λ.

Ἐν τῷ πίνακι τῶν παροιμιῶν (σελ. 58) κατεχωρίσθη ἀμάρτυρος ἡ παροιμία· ὁ γνωστὸς τύπος αὐτῆς εἶναι ὁ τρώσας ἰάσεται· *Paroem. Gr.* II σελ. 763,1.

88.

Ἐπιστ. 21, σελ. 29,17.

Ποῦ δὲ οἱ κοινοὶ ἅλες, ἴσως δὲ καὶ αἱ ὅρκιοι δεξιαὶ κ.τ.λ.

Δημοσθένης ιθ' 189 «ποῦ ἅλες; ποῦ τράπεζαι;».

89.

Ὅρα ἀρ. 39.

90.

Ἰσιδώρου ἐπιστ. 4, σελ. 40,9.

Ἐπὶ λεπτῆς καὶ ἀσθενοῦς καὶ σφαλερᾶς καὶ ὡς τὰ πολλὰ διαπιπτούσης ἐλπίδος ὀχεῖται.

Ἀριστοφάνης ἐν Ἱππέων στίχῳ 1244·

λεπτή τις ἐλπίς ἐστ' ἐφ' ἧς ὀχούμεθα.

91.

Ἐπιστ. 14, σελ. 45,26-46,3.

Ἡ ἀρετὴ χρῆμά ἐστι καὶ ἀναγκαῖον καὶ συμφέρον καὶ καλὸν καὶ

πρέπον καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον· ἀναγκαῖον μὲν ὅτι τοῦ πολιτεύεσθαι ὀρθῶς οὐδὲν ἀναγκαιότερον, συμφέρον δὲ ὅτι πρὸς μακαριότητα ἄγει, καλὸν δὲ ὅτι σεμνύνει τοὺς ἔχοντας, πρέπον δὲ ὅτι κοσμεῖ τοὺς κεκτημένους, λυσιτελὲς δὲ ὅτι λύει, τὸ τέλος, τοὺς πόνους αὐτῆς, χρήσιμον δ' ὅτι οὐδὲν αὐτῆς χρησιμώτερον.

Ἡ ἑρμηνεία τοῦ λυσιτελοῦς δὲν εἶναι ἐμφανὴς κατὰ τὴν ὑπάρχουσαν στίξιν τοῦ χωρίου, τί δέ ποτε βούλεται ὁ Ἰσίδωρος δηλοῖ ὁ κατὰ τοὺς Στωικοὺς ὁρισμὸς καθ' ὃν καὶ εἴρηνται τὰ Ἰσιδώρεια· Διογένης Λαέρτιος ς' 98 «πᾶν δ' ἀγαθὸν συμφέρον — καὶ δέον καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον καὶ εὔχρηστον καὶ καλὸν καὶ ὠφέλιμον καὶ αἱρετὸν καὶ δίκαιον· συμφέρον μὲν — δέον δὲ — λυσιτελὲς δ' ὅτι λύει τὰ τελούμενα εἰς αὐτὸ ὥστε τὴν ἀντικατάλλαξιν τὴν ἐκ τῆς πραγματείας ὑπεραίρειν τῇ ὠφελείᾳ». Στικτέον ἄρα παρ' Ἰσιδώρῳ·

λυσιτελὲς δὲ ὅτι λύει τὸ τέλος τοὺς πόνους αὐτῆς, χρήσιμον δ' ὅτι κ.τ.λ.

Ἐν Μυτιλήνῃ, τῇ 12 Μαΐου 1899.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Ἰδιαιτέρα δήλωσις τῆς μεσότητος ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ.

Πολλαχῶς ἐπεζητήθη καὶ ἐξεφράσθη ἐν ταῖς διαφόροις γλώσσαις ἡ ἔννοια τῆς μεσότητος διὰ τῶν ῥημάτων (πρβλ. τὰ Ἰνδικὰ tanū = σῶμα, ātman = ψυχή, ἅτινα τιθέμενα παρὰ τὰ ῥήματα μεταποιοῦσιν αὐτὰ εἰς μέσα)· διὰ τοῦτο ἄξιος μνείας εἶναι καὶ ὁ τρόπος τῆς δηλώσεως ταύτης ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσῃ διὰ τοῦ ἀτὸς (ἀπατός), μοναχὸς (μονάχος, μανιχός)· πρβλ. ἀτός του ξυρίζεται, — νίβεται, — γιατρεύεται, — ῥάβεται κλπ. (ἐν Κρήτῃ ἀπατός του —), μοναχός του ἐκόπηκεν, — ἐχτυπήθηκεν, — ἐσκοτώθηκεν, — ἐγδύθηκεν, — κατεστράφηκεν, — ἐγιατρεύθηκεν κλπ. κλπ. Διὰ τοῦ ῥηματικοῦ τύπου δηλοῦται ὅτι ἡ ἐνέργεια δὲν μεταβαίνει εἰς ἄλλο πρόσωπον ἢ πρᾶγμα ἐκτὸς τοῦ ὑποκειμένου, διὰ δὲ τοῦ προσδιορισμοῦ ἀτός του, μοναχός του (= αὐτὸς παρ' ἀρχαίοις) ὅτι οὐδεὶς ἄλλος πλὴν τοῦ ὑποκειμένου ἐνεργεῖ. Καὶ πάσχει ἄρα καὶ ἐνεργεῖ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Τούτου δ' ἡ δήλωσις εἶναι, ὡς γνωστόν, ὁ χαρακτὴρ τῶν μέσων ῥημάτων. Ἡ διαφορὰ ἐν τούτοις εἶναι ὅτι δηλοῦται διὰ προσδιορισμοῦ τοῦ ὑποκειμένου.

Γ. Ν. Χ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ

Λογισταὶ καὶ Εὔθυνοι — Λογισταὶ καὶ Συνήγοροι.

Ἐν Κεφ. 48, 3-5 κεῖται: «κληροῦσι δὲ καὶ **λογιστὰς** ἐξ αὑτῶν οἱ βουλευταὶ δέκα, τοὺς λογιουμένους τ[αῖς ἀ]ρχαῖς κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην. κληροῦσι δὲ καὶ **εὐθύνους** ἕνα τῆς φυλῆς ἑκάστης, καὶ παρέδρους β' ἑκάστῳ τῶν εὐθύνων, οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς α.....αις κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι, κἄν τις βούλ[ηταί] τινι τῶν τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ δεδωκότων, ἐντὸς γ' ἡ[μερῶν ἀφ'] ἧς ἔδωκε τὰς εὐθύνας, εὔθυναν ἄν τ' ἰδίαν ἄν τε δημο[σί]α[ν] ἐμβαλέσθαι, γράψας εἰς πινάκιον λελευκωμένον τοὔνομα τὸ [θ' αὑ]τ[ο]ῦ καὶ τὸ τοῦ φεύγοντος, καὶ τὸ ἀδίκημ' ὅ,τι ἂν ἐγκαλῇ, καὶ τίμημα ἐ[πιγραψ]άμενος ὅ,τι ἂν αὐτῷ δοκῇ, δίδωσιν τῷ εὐθύνῳ· ὁ δὲ λαβὼν τοῦτο καὶ ἀν[αγνού]ς, ἐὰν [[μὲν]] καταγνῷ, παραδίδωσιν τὰ μὲν ἴδια τοῖς δικασταῖς τοῖς κατὰ δήμ[ους, τοῖς] τὴν φυλὴν ταύτην εἰσάγουσιν, τὰ δὲ δημόσια τοῖς θεσμοθέτα[ις . . . . ἀ]ναγράφει. οἱ δὲ θεσμοθέται, ἐὰν παραλάβωσιν, πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ ὅ,τι ἂν γνῶσιν οἱ δικαστα[ί, τοῦτο κύ]ριόν ἐστιν».

Δυστυχῶς, ὡς πᾶς τις ὁρᾷ, ἱκανὰ μέρη τοῦ χωρίου τούτου εἰσὶν ἐφθαρμένα, μάταιαι δ' ἄχρι τοῦδε ἀπέβησαν αἱ τῶν κριτικῶν προσ-

πάθειαι πρὸς ἀσφαλῆ συμπλήρωσιν τοῦ ἐν στίχ. 5 κενοῦ: ταῖς α.. ...αις(1). Πλὴν δὲ τούτων ἀμφίβολος μέν πως ἔτι καὶ νῦν διατελεῖ οὖσα ἡ συμπλήρωσις τῶν ἐν τῷ παρατελευταίῳ στίχῳ: [ταύτην τὴν](2), ἐν ᾧ ἑτέρωθεν, ἑρμηνευτικῶν λόγων ἕνεκα, ἐξηνέχθη ἤδη ἡ εἰκασία(3) ὅτι ἴσως μέρος τῶν ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ φερομένων, τουτέστι τὰ ἐν §§ 4-5 τοῦ Κεφ. 48, ἐν ἀρχῇ ἔκειντο μετὰ τὰ ἐν Κεφ. 54, 2, ὅτι δ' ἐκεῖθεν μετηνέχθησαν ὅπου νῦν ἐν Κεφ. 48 εὑρίσκονται, διότι καὶ ἐν τούτῳ γίγνεται λόγος περὶ λογιστῶν.

Ἐν δὲ Κεφ. 54, 2 φέρεται: «(κληροῦσι δὲ κτλ.) καὶ **λογιστὰς** δέκα καὶ **συνηγόρους** τούτοις δέκα, πρὸς οὓς ἅπαντας ἀνάγκη τοὺς τὰς ἀρχὰς ἄρξ[αντ]ας λόγον ἀπενεγκεῖν. οὗτοι γάρ εἰσι⟨ν οἱ⟩ μόνοι τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι, καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες».

Τὰ χωρία ταῦτα εὐθὺς οὕτω τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο παρέθεμεν ἵνα, διὰ τῆς πρὸς ἄλληλα ἀντιβολῆς καὶ ἀντεξετάσεως, δηλωθῇ μὲν

(1) Ὁ Κενυὼν ᾔκασε: ταῖς ἀ[γορ]αῖς, τὴν εἰκασίαν δὲ ταύτην ὁ Σάνδυς καί τινες ἄλλοι ἐξεδέξαντο ὡς πιθανήν. Ἀλλ' ὁ Wilcken ἀνέγνω: AN...ΛΑΙC ἢ CAIC, ὁ δὲ Βλάσσιος περὶ πάντων τούτων ἐν τῇ γ' ἐκδ. (Σεπτεμ. 1898) σ. 76 ὑποσημειοῦται: «ἀ[γορ]αῖς K., W.-K. (cf. Wil. II, 235); sed P ante AIC fuisse non videtur (potius K vel X vel Λ; sec. Wn. Λ vel C); post prius A ductus I (N Wn.) agnoscitur.

Τοῦ χωρίου τούτου δύο προτείνει συμπληρώσεις ὁ κ. Ἀ. Σ. Ἀρβανιτόπουλος ἐν σ. 35 σημ. 6 καὶ σ. 36 σημ. 3 τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἄρτι ἐν γλώσσῃ ἰταλικῇ ἐκδοθεισῶν Questioni di diritto attico, I. Dei debitori verso lo stato ateniese. Roma, 1899. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην εἰκάζει ἥκιστα πιθανῶς: «οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι [τοῖς λογιστηρίοις] κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι», κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν: «οἷς ἀναγκαιόν ἐστι [ἐπὶ] ταῖς AN[ΑΠΑΥ](Λ)AIC κατὰ τὸν ἐπώνυμον κτέ.». Παρατηροῦμεν δ' ὅτι καὶ τρίτην τοῦ αὐτοῦ χωρίου (αὐτ. σ. 36 ἐν τῷ κειμένῳ) εἰσηγεῖται διόρθωσιν, ὁμοίαν τῇ δευτέρᾳ, κατὰ παράλειψιν μόνον τῆς ἐπὶ προθέσεως (: «οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς ἀ[ναπαύλ]αις κτλ.»). Ἑρμηνεύων δὲ τὸ προκείμενον ἀριστοτελικὸν χωρίον, ὡς διορθοῦται τοῦτο, λέγει τάδε: «ma credo, argomentando da Aristotele (Ἀθην. Πολ. 48, 4) che gli archivi, per chiamarli così, degli εὔθυνοι fossero le c. d. ἀνάπαυλαι, che erano, come mi pare, sedili vicini alle statue degli eroi eponimi delle tribù». Περὶ τῆς πραγματείας ταύτης τοῦ κ. Ἀρβανιτοπούλου μέλλομεν νὰ διαλάβωμεν προσεχῶς, τοῦτο δὲ τόσῳ μᾶλλον προθυμότερον ὅσῳ ὀλίγιστοι ἔτι εἰσὶ παρ' ἡμῖν οἱ ἐγκύψαντες εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀττ. δικαίου.

(2) Οὕτως ὁ Βλάσσιος, ἀκολούθως δὲ τούτῳ καὶ οἱ Wil.-K. ἐν τῇ γ' ἐκδόσει. Ὁ δὲ Κενυὼν καὶ ὁ Σάνδυς ἁπλῶς: [τὴν].

(3) Gilbert, Ἐγχειρ. Ἀρχαιολ. μεταφρ. Ν. Γ. Πολίτου, σ. 280 σημ. 1 ἐν τέλει.

παραυτίκα ἡ μεταξὺ τῶν ὁμωνύμων ἀρχῶν τούτων, τουτέστι τῶν λογιστῶν τῆς Βουλῆς καὶ τῶν τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως λογιστῶν, ὑπάρχουσα διαφορά, δηλωθῇ δ' ἅμα καὶ ἡ σχέσις ἑκατέρας αὐτῶν πρὸς τοὺς εὐθύνους καὶ τοὺς συνηγόρους. Ἄλλως τε τὰ περὶ τούτων κατὰ τοσοῦτο μόνον ἐνταῦθα θὰ ἐξετάσωμεν, καθ' ὅσον σχετίζονται στενότατα πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἡμετέρας παρατηρήσεως ταύτης (1).

Εἰδικῶς δ' αὕτη εἰς τόδε ἀφορᾷ τὸ ἀπόρημα: ἡ λέξις ἆρά γε «δικαστηρίῳ» ἐν τῷ ἄρτι ὑφ' ἡμῶν ἐκ τοῦ Κεφ. 48, 4 τῆς Ἀθην. Πολιτείας παρατεθέντι χωρίῳ: «τῶν τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ δεδωκότων» κεῖται ὀρθῶς ἢ μὴ μᾶλλον πλημμελῶς οὕτω γέγραπται, κατ' εὐεξήγητον πλάνην τοῦ ἀντιγραφέως, κακῶς ἀναγνόντος: ΔικαCTHPIΩι ἀντί: ΛογιCTHPIΩι; Σημειωτέον δ' ὅτι παραπλήσιον ἀντιγραφικὸν σφάλμα νομίζομεν ὅτι εὕρομεν καὶ ἐν τῷ Κανταβριγιακῷ λεξικῷ, ἐν λ. Ἀλογίου δίκη, ἔνθ' ἀνέγνωμεν ΛογιCTAIC ἀντί: ΔικαCTAIC, δι' οὓς λόγους ἀλλαχοῦ ἐδηλώσαμεν (2). Παρατηρητέον δὲ προσέτι ὅτι ἐν τῷ τοῦ Βρεττ. Μουσείου ἀριστοτ. παπύρῳ τῇ ἀληθείᾳ κεῖται: δικαστηρίῳ, καθάπερ καὶ ὁ πρῶτος ἐκδότης καὶ πάντες οἱ μετ' αὐτὸν ἀνέγνωσαν. Προστίθεμεν μάλιστα ὅτι καθὰ ὁ ἐλλογιμώτατος κ. Κενυὼν εὐμενῶς ἡμῖν χαριζόμενος εὐηρεστήθη νὰ ἐπιστείλῃ ἡμῖν, μετὰ νέαν ἐξέτασιν τοῦ μέρους τούτου τοῦ πολυτίμου παπύρου, ἡ ἀνάγνωσις τῆς περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος λέξεως δέον εἶνε νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐντελῶς ἀσφαλής. Ὥστε μία μόνη ὑποψία ὑπολείπεται, μὴ πρόκειται περὶ σφάλματος ἀντιγραφικοῦ, ὡς ἄλλως ἀμφιβάλλοντες καὶ ἡμεῖς τολμῶμεν νὰ εἰκάσωμεν ἔκ τε τῶν ἐν τῷ Κεφ. 48 συμφραζομένων καὶ τῶν ἐν Κεφ. 54, 2 φερομένων περὶ συνηγόρων καὶ λογιστῶν.

Ὁμολογοῦμεν δ' ὅτι τὰς περὶ τοῦ ὀρθοῦ τῆς γραφῆς: δικαστηρίῳ ἡμετέρας ἀμφιβολίας ἔτι μᾶλλον ἐπηύξησε καὶ τόδε τὸ χωρίον τοῦ παρ' Ἀνδοκ. π. τ. Μυστηρίων § 77-79 ψηφίσματος τοῦ Πατροκλείδου: «καὶ ὅσων εὔθυναί τινές εἰσι κατεγνωσμέναι ἐν

(1) Εἰδικώτερον δὲ μέλλομεν νὰ διαλάβωμεν ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν ἡμετέρων Συμβολῶν εἰς τὸ ἀττ. δίκαιον, ἑρμηνεύοντες τὸ Κανταβρ. λεξικὸν ἐν λ.λ. Εὔθυναι καὶ Λογισταὶ καὶ Συνήγοροι.

(2) Ἐν τῷ παρόντι τόμῳ τῆς Ἀθηνᾶς, σ. 46 ἐπ.

τοῖς **λογιστηρίοις** ὑπὸ τῶν εὐθύνων ἢ (βέλτιον ἴσως: καὶ)(1) τῶν παρέδρων, ἢ μήπω εἰσηγμέναι εἰς τὸ δικαστήριον γραφαί τινές εἰσι περὶ τῶν εὐθυνῶν, ἢ προστάξεις, ἢ ἐγγύαι τινές εἰσι κατεγνωσμέναι εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον χρόνον». Εἶνε δέ, νομίζομεν, παντὶ συμφανὴς ἡ τούτων σχέσις πρὸς τἀνωτέρω καταχωρισθέντα ἀριστοτ. χωρία περὶ εὐθύνων καὶ τῶν ἑκάστῳ τούτων δύο παρέδρων.

Κατὰ τὴν ἀριστοτελικὴν συγγραφήν, ὡς ἡμεῖς τοὐλάχιστον νοοῦμεν καὶ ἑρμηνεύομεν τὰ διειλημμένα χωρία, δύο ὑπάρχουσιν ἐν Ἀθήναις ἀρχαὶ λογιστῶν, ἡ τῶν δέκα λογιστῶν τῆς Βουλῆς, οὓς οἱ βουλευταὶ κληροῦσιν ἐξ ἑαυτῶν, καὶ ἡ τῶν δέκα λογιστῶν τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως. Ὁ ἀριθμὸς δέκα ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν τῶν δέκα φυλῶν, κατά τινα θεμελιώδη κανόνα τοῦ ἀττικοῦ πολιτεύματος, καθ' ὃν πᾶσαι αἱ φυλαὶ προσῆκον ἦν ἵν' ὡς οἷόν τε μάλιστα ἐξ ἴσου ἐκπροσωπῶνται ἐν τῷ διορισμῷ τῶν διαφόρων τῆς πολιτείας ἀρχῶν. Ἀλλ' οἱ λογισταὶ τῆς Βουλῆς διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως.

Α΄. Οἱ **λογισταὶ τῆς Βουλῆς** ἀντιπρόσωποι ἢ τμῆμά τι εἰδικὸν τῆς Βουλῆς ὄντες, ἔργον ἴδιον ἔχουσιν ἵνα λογίζωνται ταῖς ἀρχαῖς «κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην» (2). Ἐν τούτῳ δὲ ἀσκοῦσι μέρος τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας τῆς Βουλῆς, ἥτις, κατὰ τὴν ἀκριβολόγον ἀριστοτελικὴν ἔκφρασιν, πλὴν τῶν ἄλλων δικαίων αὐτῆς, συνδιοικεῖ καὶ τὰ πλεῖστα ταῖς ἄλλαις ἀρχαῖς (3), ὧν τινὲς ἐνδεικτικῶς μνημονεύονται ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ (Κεφ. 47-49), ὁριζομένου ἅμα καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν ἡ Βουλὴ συμμετέχει ἐν ἑκάστῃ τούτων τῶν τῆς διοικήσεως. Ἐνταῦθα δέ, περὶ ὑπολόγων ἀρχῶν προκειμένου

(1) Εἰς τὴν εἰκασίαν ταύτην προαγόμεθα διότι κατὰ τὴν ἀριστοτ. Ἀθην Πολιτ. Κεφ. 48. 4 οἱ τοῖς εὐθύνοις κληρούμενοι πάρεδροι παρίστανται οὐχὶ ὡς ἰδίᾳ πράττοντες, ἀλλὰ συμπράττοντες μετ' αὐτῶν· κατ' ἀκολουθίαν ἐνταῦθα μᾶλλον ὁ καὶ ἢ ὁ ἢ ἁρμόζει.

(2) Κεφ. 48. 3: «κληροῦσι δὲ καὶ λογιστὰς ἐξ αὑτῶν οἱ βουλευταὶ δέκα, τοὺς λογιουμένους τ[αῖς ἀ]ρχαῖς κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην».

(3) Κεφ. 47. 1: «συνδιοικεῖ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρχαῖς τὰ πλεῖστα». Εἶτ' αὖθις ἐν τέλει τοῦ Κεφ. 49: «συνδιοικεῖ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρχαῖς τὰ πλεῖσθ' ὡς ἔπος εἰπεῖν». Εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα ἐν ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου Κεφ. 50: «τὰ μὲν οὖν ὑπὸ τῆς βουλῆς διοικούμενα ταῦτ' ἐστιν».

ἤ, ἀκριβέστερον, περὶ ἀρχῶν χρήματα διαχειριζουσῶν (1), ἡ Βουλὴ ἀσκεῖ τὸ προσῆκον αὐτῇ μέτρον τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας («συνδιοικεῖ») διὰ τῶν ἐξ ἑαυτῆς κληρουμένων δέκα λογιστῶν (2).

Ἀλλ' ἡ Βουλή, ἐπὶ τῶν πλείστων ἀρχῶν, μάλιστα δὲ τῶν χρήματα διαχειριζουσῶν, ἀσκεῖ καί τινα πρωτοβάθμιον δικαστικὴν ἐξουσίαν, διότι, ὡς αὖθις ὁ Ἀριστοτέλης διδάσκει αὐτόθι (Κεφ. 45. 2): «κρίνει δὲ τὰς ἀρχὰς ἡ βουλὴ τὰς πλείστας, μάλισθ' ὅσαι χρήματα διαχειρίζουσιν· οὐ κυρία δ' ἡ κρίσις, ἀλλ' ἐφέσιμος εἰς τὸ δικαστήριον».

Ἤδη, κατὰ τίνα τρόπον καὶ ποῦ οἱ τῆς Βουλῆς λογισταὶ οὗτοι ἐκτελοῦσι τὰ λογιστικὰ αὐτῶν καθήκοντα, περὶ τούτων οὐδὲν λέγεται ἐν τῇ ἀριστοτελικῇ συγγραφῇ· ὁρίζεται ὅμως ἐν αὐτῇ σαφῶς ὅτι αἱ ἐξελέγξεις αὗται τελοῦνται κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην (3). Ἐντεῦθεν δ' ὀφείλομεν νὰ συναγάγωμεν κατ' ἀνάγκην τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην ὑπῆρχεν ὡρισμένος τις χρόνος, καθ' ὃν ἐξηλέγχοντο οἱ τῆς προηγουμένης πρυτανείας λογισμοὶ τῶν διαφόρων ἀρχῶν. Φρονοῦμεν δ' ὅτι ἐπίσης σφόδρα πιθανὸν δυνάμεθα νὰ νομίσωμεν, ὅτι οἱ τῆς Βουλῆς λογισταὶ οὐδὲν δικαίωμα ἀμέσου εἰσαγωγῆς τῶν ὑπευθύνων εἰς τὸ δικαστήριον εἶχον· συνάγομεν δὲ τοῦτο, παραλειπομένων ἄλλων τινῶν δευτερευόντων λόγων, ἔνθεν μὲν ἐκ τῆς ῥητῆς καὶ σαφοῦς μαρτυρίας τοῦ Ἀριστοτέλους περὶ τῶν τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως ἑτέρων δέκα λογιστῶν καὶ συνηγόρων, ὅτι «οὗτοι γάρ εἰσι⟨ν οἱ⟩ μόνοι τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες» (4), ἔνθεν δ' ἐκ τῆς ῥητῆς τοῦ αὐτοῦ μαρτυρίας (5) ὅτι ἡ Βουλὴ «κρίνει. τὰς ἀρχάς . . . τὰς πλείστας, μάλισθ' ὅσαι χρήματα διαχειρίζουσιν». Εἶν' ἄρα πιθανὸν ὅτι οἱ τῆς Βουλῆς λογισταί, ἀντιπρόσωποι αὐτῆς ὄντες, πρὸς ταύτην μόνην ἐδύ-

(1) Κεφ. 45. 2.

(2) Ἄλλως, παραπλησίως ὅμως, τὴν τοῦ συνδιοικεῖν ἔννοιαν ἐκφράζει ὁ Πολυδεύκ. ἐν Η. 99: «Λογισταί: καὶ τούτους ἡ βουλὴ κληροῖ κατ' ἀρχὴν ὡς παρακολουθεῖν τοῖς διοικοῦσιν».

(3) Πρβλ. Λυσ. κ. Νικομάχ. § 4: «μόνος οὗτος τῶν ἀρξάντων εὐθύνας οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' οἱ μὲν ἄλλοι τῆς αὐτῶν ἀρχῆς κατὰ πρυτανείαν λόγον ἀναφέρουσι, σὺ δέ, ὦ Νικόμαχε, οὐδὲ τεσσάρων ἐτῶν ἠξίωσας ἐγγράψαι». Ἐκδ. Κοβήτου ὑπὸ Hartman.

(4) Αὐτόθ. Κεφ. 54. 2.

(5) Αὐτόθ. Κεφ. 45. 2.

ναντο νὰ εἰσάγωσι τὰς ἐξαμαρτανούσας ὑπολόγους ἀρχάς, αἵτινες αὖθις μόνον ἐν περιπτώσει καταγνώσεως ἐδύναντο νὰ εἰσαχθῶσι δι' ἐφέσεως εἰς τὸ δικαστήριον, τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν θεσμοθετῶν, τῆς κρίσεως τῆς Βουλῆς, ὡς εἴρηται, κατὰ γενικὸν κανόνα, οὔσης ἐφεσίμου(1).

Β'. Τοὐναντίον, οἱ τῆς ἐγκυκλ. διοικήσεως δέκα **λογισταὶ** καὶ οἱ τούτοις δέκα **συνήγοροι** πολλῷ εὐρυτέραν καὶ ὅλως διάφορον δικαιοδοσίαν ἀσκοῦσι· διότι οὐχ ἁπλῶς ταῖς διαχειριζούσαις χρήματα ἀρχαῖς λογίζονται, ὡς πιθανῶς οἱ τῆς Βουλῆς λογισταί, ἀλλ' ἁπάσαις ταῖς ἀρχαῖς ἀνεξαιρέτως, μόνοι δ' οὗτοι εἰσάγουσιν, ἄνευ οἵας δήποτε παρεμβάσεως τῶν θεσμοθετῶν ἤ τινος ἄλλης ἀρχῆς, «καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον» (Κεφ. 54. 2). Οἱ δ' ὑπεύθυνοι πάντες πρὸς τούτους ἀποφέρουσι λόγον τῶν διῳκημένων, οὐχὶ δ' αὖθις κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην, ἀλλ', ὡς κεῖται ἐν τῇ 'Αθην. Πολιτείᾳ (Αὐτόθ.), «ἄρξαντες», τουτέστι μετὰ τὴν ἐκ τῶν ἀρχῶν ἔξοδον ἤ, ὡς σαφέστερον ἔτι διδάσκει ὁ 'Αρποκρατίων (2), «ὅταν τὰς ἀρχὰς ἀποθῶνται». Καθόλου δ' εἰπεῖν, ὡς οἱ Ἕνδεκα, οἱ Εἰσαγωγεῖς, οἱ Τετταράκοντα (3), οὕτω καὶ οἱ λογισταὶ οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, βοηθούμενοι ὑπὸ τῶν συνηγόρων ἐν τῇ ἐνασκήσει τῶν ἔργων αὐτῶν (4).

Ἐκ τούτων πάντων καὶ ὅσων γιγνώσκομεν ἄλλοθεν σαφῶς καταδείκνυται ἡ πρόνοια τοῦ ἀθηναίου νομοθέτου ὑπὲρ τῆς ὅσον ἔνεστι νομιμωτάτης καὶ ἀνεπιληπτοτάτης διαχειρίσεως τῶν δημοσίων χρημάτων καὶ ἀξιωμάτων ὑπὸ τῶν ὑπευθύνων ἀρχῶν. Εὑρίσκομεν δ' ἐν τῇ 'Αθην. Πολιτείᾳ (Κεφ. 45. 2) ὅτι καὶ τοῖς ἰδιώταις ἐξῆν εἰς τὴν Βουλὴν «εἰσαγγέλλειν ἣν ἂν βούλωνται τῶν ἀρχῶν, μὴ χρῆσθαι τοῖς νόμοις», ὅτι δ' ἐν περιπτώσει καταγνώσεως καὶ τούτοις ἦν ἔφεσις εἰς τὸ δικαστήριον. Ἀλλὰ περὶ εὐθυνῶν τῶν ἀρχῶν μάλιστα προκειμένου, ὁ νομοθέτης τῷ καθόλου δημοτικωτάτῳ πνεύματι τοῦ ἀττ. δικαίου ἀκολουθῶν, καθ' ὃ ἀναγκαῖον ἐνομίζετο ἵνα πλείο-

(1) Αὐτόθ. Κεφ. 45. 1-2. Περὶ δὲ τῶν θεσμοθετῶν καὶ ἐν Κεφ. 59. 4 εἰδικῶς πάλιν ἐπαναλαμβάνεται ὅτι οὗτοι «εἰσάγουσιν... καὶ τὰς καταγνώσεις τὰς ἐκ τῆς βουλῆς».

(2) Ἐν λ. Λογισταὶ καὶ Λογιστήρια.

(3) Κεφ. 52-53.

(4) Περὶ τῶν λογιστῶν τούτων πρβλ. ἔτι Βεκκ. 'Ανέκδ. 276. 17, 310. 6, 245. 6. Φωτ. ἐν λ. εὐθύνας.

νες ὁδοὶ καὶ τοῖς πᾶσι προσιταὶ ὑπάρχωσι πρὸς δίωξιν τῶν ἀδικημάτων (1), ὅπως μηδεὶς δύνηται νὰ λάθῃ ἀδικῶν, βεβαίως δὲν ἐδύνατο ν' ἀρκεσθῇ εἰς τὰς ἐκ τῶν διειλημμένων ἀρχῶν, τῶν τῆς Βουλῆς, λέγομεν, λογιστῶν καὶ τῶν τῆς ἐγκυκλ. διοικήσεως, οὐδ' εἰς τὰς ἐκ τῶν εἰς τὴν Βουλὴν εἰσαγγελιῶν, οὐχὶ πάντοτε καὶ παντὶ δυνατῶν ἢ προσηκουσῶν, παρεχομένας ἐγγυήσεις. Διότι οἱ μὲν τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως λογισταὶ μόνον μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀρχῶν ἐδέχοντο τὰς εὐθύνας καὶ εἰσῆγον αὐτὰς εἰς τὸ δικαστήριον, οἱ δὲ τῆς Βουλῆς ἐλογίζοντο μὲν ταῖς ἀρχαῖς κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην, ἀλλὰ πλὴν τῆς τῶν λογισμῶν ἐξετάσεως οὔτε δικαίωμα εἰσαγωγῆς εἰς τὸ δικαστήριον εἶχον, οὔτε δικαιοδοσίαν δικαστικὴν οἵαν δή ποτε ἐπὶ τῶν ὑπευθύνων καθόλου ἀρχῶν. Τὸ τῆς εἰσαγγελίας δὲ εἰς τὴν Βουλὴν δικαίωμα, ὡς πρὸ μικροῦ εἴπομεν, οὐδαμῶς ἐπήρκει εἰς τὴν τελείαν τοῦ σκοποῦ τοῦ νομοθέτου πραγμάτωσιν.

Γ'. Πρὸς πλήρωσιν ἄρα τῶν ἀναγκῶν τούτων κατέστησαν τρίτην εὐθύνουσαν ἀρχήν, τὴν τῶν δέκα **εὐθύνων** καὶ τῶν ἑκάστῳ τούτων δύο **παρέδρων**, οἷς, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης διδάσκει (Κεφ. 48. 4), «ἀναγκαῖον» ἦν «ταῖς α . . . . . αις κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι, κἄν τις βούλ[ηταί] τινι τῶν τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ δεδωκότων, ἐντὸς γ' ἡ[μερῶν ἀφ'] ἧς ἔδωκε τὰς εὐθύνας, εὔθυναν ἄν τ' ἰδίαν ἄν τε δημο[σί]α[ν] ἐμβαλέσθαι, γράψας εἰς πινάκιον κτλ. δίδωσιν τῷ εὐθύνῳ κτλ.».

Ἡ ἑρμηνεία τοῦ χωρίου τούτου καὶ ἤδη μὲν παρέσχε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δ' ὅμως ἔτι πλείονας μέλλει νὰ παράσχῃ φροντίδας, διὰ τὴν ἄλλοθεν ἔλλειψιν σαφῶν ἱκανῶς περὶ τῶν εὐθύνων εἰδήσεων. Εἶνε δὲ πιθανὸν ὅτι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ παλαιοὶ λεξικογράφοι (2) ἢ οὐδὲν πάνυ σαφὲς περὶ εὐθύνων διδάσκουσιν ἢ συγχέουσιν αὐτοὺς πρὸς

(1) Ὅρ. Δημοσθ. κ. Ἀνδροτ. § 25-30.

(2) Πολυδεύκ. Η. 100: «Οἱ δὲ εὔθυνοι, ὥσπερ οἱ πάρεδροι, τοῖς ἐννέα ἄρχουσι προσαιροῦνται. οὗτοι δ' εἰσπράσσουσι καὶ τοὺς ἔχοντας». Ἁρποκρ. ἐν λ. Εὔθυνοι: «Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Νικίδου, εἰ γνήσιος. Εὔθυνοι ὄνομα ἀρχῆς παρ' Ἀθηναίοις. δέκα δὲ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν ἄνδρες, παρ' οἷς ἐδίδοσαν οἱ πρεσβεύσαντες ἢ ἄρξαντες ἢ διοικήσαντές τι τῶν δημοσίων τὰς εὐθύνας. διείλεκται περὶ αὐτῶν Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ». Φώτ. ἐν λ. εὔθυνος: «ἀρχὴ ἦν τις. ἐξ ἑκάστης δὲ φυλῆς ἕνα κληροῦσι· τούτῳ δὲ δύο παρέδρους».

τοὺς λογιστάς. Ὡς δὲ φαίνεται ἐπὶ Ἁρποκρατίωνος ἔτι ἠμφισβητεῖτο ἂν οἱ εὔθυνοι ἦσαν διάφοροι τῶν λογιστῶν· διὸ οὗτος ἀναγκάζεται ῥητῶς νὰ παρατηρήσῃ (1) ὅτι καθὰ δείκνυται ἐκ τῆς Ἀθην. Πολιτείας τοῦ Ἀριστοτέλους οἱ λογισταὶ «διαφέρουσι τῶν εὐθύνων». Ἀλλ' αὖθις, καίπερ διαρρήδην δηλῶν ὅτι ἀντλεῖ ἐκ τῆς ἀριστοτελικῆς συγγραφῆς, ἢ ὀλιγωρεῖ ἢ ἀδυνατεῖ νὰ διακρίνῃ μεταξὺ τῶν διειλημμένων δύο ὁμωνύμων ἀρχῶν τῶν λογιστῶν, εἶνε δὲ φανερὸν ὅτι ἐν λ. Λογισταὶ καὶ Λογιστήρια μόνον περὶ τῶν τῆς ἐγκυκλ. διοικήσεως λογιστῶν λόγον ποιεῖται (2). Ἐξ ὧν δ' ὁ αὐτὸς πάλιν ἐν λ. Εὔθυνοι περὶ τῶν ἔργων τῶν εὐθύνων διδάσκει (3), σαφῶς φαίνεται δοξάζων ὅτι οὗτοι μετὰ τὸ πέρας μόνον τῶν ἀρχῶν ἐδέχοντο τὰς τῶν πρεσβευσάντων ἢ ἀρξάντων ἤ τι τῶν δημοσίων διοικησάντων εὐθύνας, καθάπερ τουτέστι καὶ οἱ τῆς ἐγκυκλ. διοικήσεως λογισταί, οἱ τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι, ὅταν τὰς ἀρχὰς ἀποθῶνται.

Ἀλλ' ἐν ᾧ ὁ Ἁρποκρατίων παρατηρεῖ τοὐλάχιστον τὴν μεταξὺ τῶν εὐθύνων καὶ τῶν λογιστῶν διαφοράν (ἀγνοῶν ἄλλως, ὡς φαίνεται, εἰς τί αὕτη ἀκριβῶς συνίστατο), ὁ Πολυδεύκης πάντων ἀσαφέστατα τάδε διδάσκει ἐν Η. 45: «Εὔθυνα δὲ κατὰ τῶν ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων ἦν μὲν περὶ χρημάτων πρὸς τοὺς εὐθύνους καὶ λογιστὰς (οἳ δ' ἦσαν δέκα), ἦν δὲ περὶ ἀδικημάτων πρὸς τοὺς δικαστάς. ἡ δ' εὔθυνα χρόνον εἶχεν ὡρισμένον, μεθ' ὃν οὐκέτ' ἐξῆν ἐγκαλεῖν». Ὅπως δή ποτε ὅμως ἐκ τούτων δύναται, νομίζομεν, νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα ὅτι, κατὰ τὸν Πολυδεύκην, οἱ λογισταὶ (4) συνειργάζοντο

(1) Ἐν λ. Λογισταὶ καὶ Λογιστήρια.

(2) Ἁρποκρ. ἐν λ. Λογισταὶ καὶ Λογιστήρια: «Ἀρχή τις παρ' Ἀθηναίοις οὕτω καλουμένη· εἰσὶ δὲ τὸν ἀριθμὸν δέκα, οἳ τὰς εὐθύνας τῶν διῳκημένων ἐκλογίζονται ἐν ἡμέραις τριάκοντα, ὅταν τὰς ἀρχὰς ἀποθῶνται οἱ ἄρχοντες· Δημοσθ. ἐν τῷ ὑπὲρ Κτησιφῶντος. Διείλεκται περὶ τούτων Ἀριστ. ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ, ἔνθα δείκνυται ὅτι διαφέρουσι τῶν εὐθύνων . . . . Λογιστήρια δ' ἐστὶ τὰ τῶν λογιστῶν ἀρχεῖα, ὡς Δείναρχ. ἐν τῷ κατὰ Τιμοκράτους καὶ Ἀνδοκίδης ἐν τῷ περὶ τῶν μυστηρίων δηλοῦσιν».

(3) Ὅρ. τὴν λ. ταύτην μικρὸν ἀνωτέρω ἐν ὑποσημ. παρατεθειμένην.

(4) Ἀλλὰ τίνες τῶν λογιστῶν, οἱ τῆς Βουλῆς ἢ οἱ τῆς ἐγκυκλ. διοικήσεως; Ἐκ τῶν μετοχῶν κατ' ἀόριστον χρόνον ἐκφερομένων: ἀρξάντων ἢ πρεσβευσάντων» ὁ Πολυδεύκης φαίνεται νοῶν τοὺς τῆς ἐγκυκλ. διοικήσεως. Ἔξω ὅμως τῆς περὶ τὴν ἔκφρασιν ἀνακριβείας ταύτης ἐδύνατό τις εἰπεῖν ὅτι κατὰ τἆλλα πάντα ἡ γλῶσσα αὕτη δύναται οὐκ ἀπεικότως νὰ νομισθῇ ὥς τις ἀτελὴς ἑρμηνεία καὶ σύνοψις τῶν ἐν Κεφ.

μετὰ τῶν εὐθύνων, ἁρμόδιοι ὄντες ἵν' ἐξετάζωσι τὰ περὶ χρηματικῶν διαχειρίσεων τῶν ἀρχῶν, ὅτι δὲ περὶ ἀδικημάτων προκειμένου αἱ εὔθυναι εἰσήγοντο, οὐχὶ πλέον πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς δικαστάς. Τελευταῖον δ' ὅτι ὑπῆρχε χρόνος τις ὡρισμένος μεθ' ὃν οὐδενὶ ἐξῆν ἐμβαλεῖν εὔθυναν. Ἀλλὰ τίς ὁ χρόνος οὗτος, 3 ἢ 30 ἡμερῶν; Ἔπειτα πόθεν ἤρχετο λογιζόμενος; Δυστυχῶς περὶ τούτων οὐδὲν λέγει.

Ὥστε ἐκ τῶν λεξικογράφων οὐδεμία ἢ ἐλαχίστη ὑπάρχει ἡμῖν ἐπικουρία πρὸς πλήρη καὶ ἀσφαλῆ κατανόησιν τῶν ἔργων καὶ τῆς ἁρμοδιότητος τῶν ἐν Ἀθήναις εὐθυνουσῶν ἀρχῶν. Δυστυχῶς δ' οὗτοι, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, οὐδὲ πρὸς τὴν ὀρθὴν ἑρμηνείαν τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἀριστοτελικοῦ χωρίου συμβάλλονται.

Ἐπανερχόμενοι ἤδη ὅθεν ἐξέβημεν, ὡς ἑξῆς ἑρμηνεύομεν τὸ ὡς εἴρηται περὶ εὐθύνων καὶ τῶν τούτοις παρέδρων χωρίον τῆς Ἀθην. Πολιτείας (48. 4 ἐπ.):

Οἱ δέκα εὔθυνοι καὶ οἱ ἑκάστῳ τούτων β' πάρεδροι, ἐν ὅλῳ 30 γιγνόμενοι, ἔργον ἴδιον κατὰ τὸ ἀριστοτελικὸν βιβλίον ἔχουσιν, ἵνα παραλαμβάνωσι καὶ μετὰ προηγουμένην ἐξέτασιν παραδιδῶσι τοῖς ἁρμοδίοις ἄρχουσι τὰς κατὰ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἐμβαλλομένας ἄν τε ἰδίας ἄν τε δημοσίας εὐθύνας. Πιθανὸν δ' ἡμῖν φαίνεται ὅτι ἐνταῦθα ἡ ὑπὸ τοῦ εὐθύνου καὶ τῶν παρέδρων ἐξέτασις (1) τῆς εἰς λελευκωμένον πινάκιον γεγραμμένης εὐθύνης κυρίως εἰς ταῦτα τὰ δύο περιωρίζετο: 1 ἂν ἡ καθ' ἧς ἡ νῦν εὔθυνα ἀρχὴ ἔδωκεν ἤδη εὐθύνας καὶ 2 ἂν ἡ οὕτως ἐμβαλλομένη εὔθυνα ἦν ἐμπρόθεσμος, ἐνε-

48, 3 ἐπ. τῆς Ἀθην. Πολιτείας περὶ εὐθύνων καὶ λογιστῶν τῆς Βουλῆς φερομένων. Σημειωτέον δ' ἄλλως ὅτι ὁ Πολυδεύκης οὐδαμοῦ τοῦ Ὀνομαστικοῦ ποιεῖται σαφῆ μνείαν τῶν λογιστῶν τῆς ἐγκ. διοικήσεως, ἐν ᾧ οἱ ἐν Η. 99 ὑπ' αὐτοῦ μνημονευόμενοι λογισταὶ προφανῶς εἰσιν οἱ τῆς Βουλῆς, οὓς αὕτη κληροῖ «ὡς παρακολουθεῖν τοῖς διοικοῦσιν».

Ἐπειδὴ δὲ περὶ τῶν γραμματικῶν ὧδε ὁ λόγος, παρατηρήσωμεν ὅτι ἐν τοῖς εἰς τὸν Αἰσχίνην Ἑλλ. Σχολίοις. σ. 80. 1 (ἔκδ. Γουλ. Δινδορφ., ἐν Ὀξωνίᾳ 1852) κακῶς εἶνε ἐκδεδομένον: «εὐθύναις] εὔθυναι αἱ τῶν δικαιωμάτων ἐξετάσεις» ἀντί: διοικημάτων. Πρβλ. Σουίδ.: «ἀλογίου δίκη, ἣν φεύγουσιν οἱ ἄρχοντες λόγον οὐ διδόντες τῶν τῆς ἀρχῆς διοικημάτων». Ἐδύνατό τις ἴσως νὰ εἰκάσῃ καὶ διῳκημένων, ὡς κεῖται παρὰ τῷ αὐτῷ Σχολιαστῇ αὐτόθι (σ. 80. 5 καὶ 10). Προτιμητέον ὅμως τὸ πρῶτον.

(1) Κεφ. 48, 5: «ὁ δὲ λαβὼν τοῦτο καὶ ἀν[αγνού]ς, ἐὰν [[μὲν]] καταγνῷ, παραδίδωσιν κτλ.» Ὁ Λίψιος ἀνέγνω: ἀν[ακρίνα]ς, οὕτω δ' ἐξέδωκεν ὁ Σάνδυς.

βάλλετο τουτέστιν ἐντὸς 3 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ὡς εἴρηται δόσεως τῶν εὐθυνῶν (1).

Ὅπως δὲ τὰς ἐμβαλλομένας εὐθύνας παραλαμβάνωσιν οἱ εὔθυνοι καὶ οἱ πάρεδροι εἰσὶν ἐκ τοῦ νόμου ἠναγκασμένοι, ἵνα συγχρόνως, ἀλλὰ κατὰ φυλὴν ἕκαστος, εἷς τουτέστι τῆς φυλῆς ἑκάστης εὔθυνος μετὰ τῶν αὐτῷ δύο παρέδρων, προσέρχωνται ἐν ἡμέραις ῥηταῖς, κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην, καὶ εἰς τόπον ὡρισμένον, ἐκεῖ δ' ἐπί τινα χρόνον ἑκάστοτε συνεδρεύοντες, ἀναμένωσι τὴν πρόσοδον τῶν βουλομένων τῶν πολιτῶν ἐμβαλέσθαι εὐθύνας κατά τινος τῶν τὰ κοινὰ διοικουσῶν ἀρχῶν: «οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς α.....αις κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι». Δυστυχῶς ἡ τὸν χρόνον τῶν περιοδικῶν τούτων συνεδριῶν πιθανώτατα ὁρίζουσα λέξις ἐγένετο ἐξίτηλος, ὁ τόπος ὅμως ὥρισται σαφέστατα· ἦν δ' οὗτος παρὰ τὸ Βουλευτήριον, ἔνθ' ἵσταντο οἱ τῶν ἐπωνύμων τῶν φυλῶν ἀνδριάντες (2), καθ' ὧν ἕνα ἕκαστον κατὰ φυλὰς διακρινόμενοι προσήρχοντο καὶ συνήδρευον οἱ εὔθυνοι μετὰ τῶν παρέδρων.

Καλὸν δὲ νομίζομεν νὰ καταχωρίσωμεν ἐνθάδε καὶ τόδε τὸ σχόλιον τοῦ Οὐλπιανοῦ εἰς τὸν κατὰ Μειδίου λόγον τοῦ Δημοσθένους, ὅπερ καὶ ὁ Σαμούηλος Πετῖτος πρόσφορον ἔκρινεν ἵνα παραθῇ ἐν τοῖς εἰς τοὺς ἀττ. νόμους Ἑρμηνευτικοῖς, τὰ περὶ εὐθύνων καὶ λογιστῶν πραγματευόμενος (3): «ἔδει τοὺς τὰ κοινὰ διοικοῦντας, εὐθύνας διδόναι τῶν πεπραγμένων· ἔθος δὲ ἦν ἐν ἡμέραις ῥηταῖς εἴς τινα τόπον συλλέγεσθαι τοὺς διαιτητάς, ἵνα ὁ βουλόμενος κατηγορεῖν αὐτῶν, ὡς καὶ (γρ· ἢ) πρὸς χάριν ἢ δι' ἔχθραν δικασάντων ἢ διὰ κέρδος, ἑτοίμως ὑπακούσωσι καὶ ἀποκρίνωνται» (4). Πόθεν τὸ σχόλιον τοῦτο ἐπήγασεν, ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' οὐδαμῶς θεωροῦμεν ἀδύνατον πᾶσαν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἀριστοτελικὸν χωρίον, παρερμηνευθέν, ὡς φαίνεται. Καθ' ἡμᾶς ἄλλως, ὁ Οὐλπιανὸς οὐδὲ τὸ τοῦ κατὰ Μειδίου λόγου χωρίον (§ 86-87), εἰς ὃ τὸ σχόλιον τοῦτο καὶ τὰ μετ' αὐτὸ (5)

(1) Δημοσίας δ' οὔσης τῆς ἐμβαλλομένης εὐθύνης, ἐδύνατο ἴσως καὶ 3ον νὰ ἐξετασθῇ ζήτημα, ἂν ἡ καταγγελλομένη ὑπεύθυνος ἀρχὴ ἔδωκεν ἤδη εὐθύνας καὶ διὰ τὴν δι' ἣν νῦν εἰδικῶς κατηγορεῖται πρᾶξιν.

(2) Πρβλ. Κεφ. 53. 4 ἐν τέλει.

(3) Sam. Petiti Comment. in Leg. att. Τόμ. Γ' σ. 309 Lugd. Batav. 1741.

(4) Ἔκδ. Ald. (1527) σ. 30 a στ. 10-7 ἀπὸ τέλ.

(5) «Τὸ δὲ κατὰ τὸν πρύτανιν τοιοῦτον ἦν· ψῆφον ἐδίδου τοῖς βουλευταῖς λέγων <ὁ

ἀναφέρονται, φαίνεται νοήσας ὀρθῶς. Ἀλλὰ περὶ τούτων ἴσως ἄλλοτέ ποτε πλείονα· νῦν δὲ τοῦτο μόνον λέγομεν ὅτι ὁ σχολιαστὴς οὗτος εἰς παρερμηνείαν παρήχθη ἐκ τῆς ἐν τῷ μνημονευθέντι δημοσθενικῷ χωρίῳ (1) λ.: «πρυτανεύοντα», τούτῳ δὲ τῷ λόγῳ πλημμελῶς ἐνόμισεν ὅτι ὁ διαιτητὴς Στράτων ἠτιμώθη ἐν τῇ Βουλῇ ὑπὸ τῶν βουλευτῶν, ἐν ᾧ, καθὰ νῦν ὑπὸ τοῦ ἀριστοτελικοῦ βιβλίου πιστοῦται, οὗτος ἐδικάσθη καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τῶν διαιτητῶν (2).

Ὁ εὔθυνος τὰς οὑτωσὶ ἐγχειριζομένας αὐτῷ καταγγελίας, ἐὰν μὲν ἀφορῶσιν εἰς ἰδιωτικὰ συμφέροντα, παραδίδωσι «τοῖς δικασταῖς τοῖς κατὰ δήμους, τοῖς τὴν φυλὴν ταύτην εἰσάγουσιν», περὶ ὧν εἰδικώτερον γίγνεται λόγος ἐν Κεφ. 53, ἐὰν δὲ εἰς δημόσια, παραπέμπει εἰς τοὺς θεσμοθέτας, οἵτινες «ἐὰν παραλάβωσιν, πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] (3) εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον».

Ἀλλὰ τί τὰ τελευταῖα ταῦτα σημαίνουσι: «πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον»; Ἤ, εἰδικώτερον, πῶς τὸ πάλιν τοῦτο νοητέον καὶ ἑρμηνευτέον; Εὐθὺς λέγομεν ὅτι ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς βέβαιον ὅτι οὐδαμῶς περὶ τῶν θεσμοθετῶν λέγεται ὅτι «πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον», διότι οὗτοι οὐδεμίαν ἤδη ἑτέραν εὔθυναν εἰσήγαγον εἰς αὐτό. Ἐπίσης δοξάζομεν ὅτι σφόδρα ἀπίθανον εἶνε, εἰ μὴ ἀδύνατον, τὸ ἐπίρρημα τοῦτο ν' ἀναφέρηται εἰς τὰ μακρὰν κατωτέρω ἐν Κεφ. 54. 2 περὶ τῶν τῆς ἐγκυκλίου διοικήσεως λογιστῶν διδασκόμενα: «οὗτοι γάρ εἰσι⟨ν οἱ⟩ μόνοι τοῖς ὑπευθύνοις λογιζόμενοι, καὶ τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον εἰσάγοντες», πρώτιστα μὲν διότι

δεῖνα τῶν διαιτητῶν οὐκ ἀπήντησε, καίτοι κατήγορον ἔχων· τί οὖν ὑμῖν δοκεῖ περὶ αὐτοῦ;> Καὶ οὕτως οἱ βουλευταὶ κατεψηφίζοντο· εἰσὶ δὲ ἄρχοντες τῆς βουλῆς οἱ πρυτάνεις». Ἐκδ. Ald. σ. 30 b στ. 2-6.

(1) § 86: «Πείσας τὸν πρυτανεύοντα δοῦναι τὴν ψῆφον παρὰ πάντας τοὺς νόμους, κλητῆρα οὐδ' ὁντινοῦν ἐπιγραψάμενος, κατηγορῶν ἔρημον, οὐδενὸς παρόντος, ἐκβάλλει καὶ ἀτιμοῖ τὸν διαιτητήν».

(2) Κεφ. 53. 6: «Ἔστιν δὲ καὶ εἰσαγγέλλειν εἰς τοὺς διαιτητάς, ἐάν τις ἀδικηθῇ ὑπὸ τοῦ διαιτητοῦ, κἄν τινος καταγνῶσιν, ἀτιμοῦσθαι κελεύουσιν οἱ νόμοι· ἔφεσις δ' ἐστὶ καὶ τούτοις».

(3) Περὶ τῆς συμπληρώσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ Βλασσίου προταθείσης τὸ πρῶτον, δεκτῆς δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Kaib-Wilam. γενομένης, ἐξηνέγκομεν ἄλλοτε (ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Ι' σ. 156) ἀμφιβολίαν τινά, οὐκ ὀρθῶς ἀνθυποπτεύσαντες: [τὴν αὐτὴν]. Ἀλλὰ καὶ τό: ταύτην τὴν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὅλως βέβαιον.

ἐκεῖ πρόκειται περὶ τῶν μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀρχῶν ὁριστικῶν εὐθυνῶν, ἐνταῦθα δὲ περὶ καταγγελιῶν ἐμβαλλομένων κατὰ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχῶν, ὑπὸ ἰδιωτῶν· ἔπειτα δὲ διότι, καὶ καθ' ἑαυτὸ ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, εἶνε τὰ μάλιστα ἀπίθανον ὅτι τὸ πάλιν δύναται ν' ἀναφέρηται εἰς τὰ ἑπόμενα (Κεφ. 54. 2), μάλιστα εἰς τηλικαύτην ἀπὸ τούτου κείμενα ἀπόστασιν.

Ὑπολείπεται λοιπὸν ἡ γνώμη, καθ' ἑαυτὴν ἄλλως λίαν εὐπρόσωπος καὶ δεδικαιολογημένη, ἥτις, ὡς νομίζομεν, εἶνε καὶ ἡ νῦν κρατοῦσα κοινῇ, ὅτι τὸ: «πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον» ἀποδοτέον εἰς τὸ μικρὸν ἀνωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ Κεφ. 48. 4 κείμενον: «κἄν τις βούλ[ηταί] τινι τῶν τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ δεδωκότων», ὅπερ αὖθις συνδυαστέον πρὸς τὰ ἐν Κεφ. 54. 2 περὶ τῶν λογιστῶν τῆς ἐγκυκλ. διοικήσεως διδασκόμενα, ὅτι οὗτοι εἰσάγουσι «τὰς εὐθύνας εἰς τὸ δικαστήριον». Ὥστε, κατὰ τὴν γνώμην ταύτην, πάντα ταῦτα καλῶς καὶ ἐναρμονίως πρὸς ἄλληλα ἔχουσι, φανεροῦ ἅμα γιγνομένου ὅτι ἐν Κεφ. 48. 4 δεδωκότες τὰς εὐθύνας ἐν τῷ δικαστηρίῳ εἰσὶν οἱ ὑπὸ τῶν λογιστῶν κατὰ τὰ ἐν Κεφ. 54. 2 εἰς τὸ δικαστήριον εἰσαχθέντες.

Ἀλλ' ἡμεῖς, ὡς ἐκ τῶν ἤδη διειλημμένων ἐδείχθη, ἄλλην γνώμην περὶ τούτων ἔχομεν, εἰς ταύτην δέ, καίπερ ὡς εἴρηται ἐνδοιάζοντες, τολμῶμεν ὅμως νὰ ἐπιμείνωμεν.

Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν ὅτι μικρὸν ἢ μᾶλλον ἀμέσως πρὸ τοῦ: «πάλιν εἰσάγουσιν κτλ.» κεῖται ὅτι ὁ εὔθυνος λαβὼν τὸ λελευκωμένον πινάκιον ἐφ' οὗ γέγραπται ἡ ἐμβαλλομένη εὔθυνα, «παραδίδωσιν τὰ μὲν ἴδια τοῖς δικασταῖς τοῖς κατὰ δήμους, τοῖς τὴν φυλὴν ταύτην εἰσάγουσιν (1), τὰ δὲ δημόσια τοῖς θεσμοθέταις . . . . ἀναγράφει». Ἀλλὰ τί πράττουσι παραλαβόντες οἱ κατὰ δήμους δικασταὶ ἢ εἰς τίνα ἢ τίνας οὗτοι εἰσάγουσιν; Περὶ τούτων οὐδὲν λέγεται, ἐν ᾧ ἀμέσως ἕπεται: «οἱ δὲ θεσμοθέται, ἐὰν παραλάβωσιν, πάλιν

(1) Ἀναγκαιότατον εἶνε νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἐν τῷ παπύρῳ σαφῶς γέγραπται: εἰσάγουσιν, ἀνθ' οὗ ὅμως (ἕνεκα τῶν ἐν Κεφ. 53, 2: «παραδιδόασιν τοῖς δ' τοῖς τὴν φυλὴν τοῦ φεύγοντος δικάζουσιν» καὶ Κεφ. 58, 2: «τοὺς δὲ τὴν φυλὴν δικάζοντας τοῖς διαιτηταῖς ἀποδοῦναι») οἱ Richards καὶ Thompson ᾔκασαν: δικάζουσιν, ὅπερ καὶ οἱ Kaib.-Wil. παρεδέξαντο ἐν τῇ ὑπ' αὐτῶν ἐκδόσει. Καθ' ἡμᾶς ὁ Ἀριστοτέλης σκοπίμως ἐχρήσατο τῇ μετοχῇ: εἰσάγουσιν, ἣν ἄλλως καὶ ὁ Βλάσσιος καὶ οἱ λοιποὶ πάντες τηροῦσιν.

εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον». Δὲν εἶνε λοιπὸν πιθανὸν ὅτι περὶ τῶν θεσμοθετῶν προκειμένου ὁ Ἀριστοτέλης ὧδε τῷ: «πάλιν εἰσάγουσιν . . . εἰς τὸ δικαστήριον» σκοπίμως ἐχρήσατο, ἵνα διὰ τούτου ἐπεξηγήσηται τί πράττουσιν οἱ κατὰ δήμους δικασταί, καὶ δὴ ἄρα ὅτι καὶ οὗτοι εἰσάγουσιν εἰς τὸ δικαστήριον;

Εἶν' ἀληθὲς ὅτι εἰς ταῦτα ἐδύνατό τις ν' ἀντιπαρατηρήσῃ ὅτι οἱ κατὰ δήμους δικασταί, οἱ Τετταράκοντα, κατὰ τὰ ἐν Κεφ. 53 ὁριζόμενα, ἢ αὐτοὶ αὐτοτελῶς δικάζουσιν, ἤ, ἐὰν τὸ τίμημα τῆς εἰς τὰ ἴδια εὐθύνης ὑπερβαίνῃ τὰς δέκα δραχμάς, παραδιδόασι τοῖς διαιτηταῖς (πρβλ. Κεφ. 58. 2). Ἀλλ' ἀκριβῶς, νομίζομεν, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ προκειμένῳ ἡμῖν χωρίῳ ἐχρήσατο τῇ μετ. εἰσάγουσιν, ἔστω καὶ ἄνευ ἀμέσου προσδιορισμοῦ, ἵνα δείξῃ ὅτι αἱ εἰς τὰ ἴδια εὔθυναι εἰσήγοντο ἀείποτε εἰς τὸ δικαστήριον· ἐν ᾧ, ἂν ἄλλως, ἢ θὰ ἐχρῆτο ἁπλῶς τῇ μετ. δικάζουσιν ἢ καὶ ἔτι σαφέστερον θὰ ὥριζεν ὅτι οἱ κατὰ δήμους δικασταὶ παραλαβόντες, τοῖς διαιτηταῖς ἀποδιδόασιν, ὥσπερ εὐρυτέρως εἶπεν ἐν Κεφ. 58. 2 (1), καίτοι ἦν ἤδη γνωστὸν ἐκ τοῦ Κεφ. 53 τί οὗτοι ἑκάστοτε πράττουσιν, ἐν ᾧ νῦν ἐν τῷ Κεφ. 48 ὅλως ἀγνοοῦνται ἔτι τὰ τῶν ἔργων αὐτῶν.

Πλήρει τῇ ἐκφράσει χρῆται ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τῷ μνημονευθέντι Κεφ. 53. 2 λέγων: «παραδιδόασιν τοῖς δ' τοῖς τὴν φυλὴν τοῦ φεύγοντος δικάζουσιν· οἱ δὲ παραλαβόντες εἰσάγουσιν εἰς τὸ δικαστήριον, τὰ μὲν ἐντὸς κτλ.». Παρατηροῦμεν δ' ἄλλως ὅτι ὁ Σταγιρίτης οὐκ ὀλιγάκις ἐν τῇ Ἀθην. Πολιτείᾳ ποιεῖται χρῆσιν τοῦ ῥήμ. εἰσάγειν ἄνευ τοῦ προσδιορισμοῦ: εἰς τὸ δικαστήριον, εὐκόλως καὶ ἀσφαλῶς νοουμένου ἐκ τῶν συμφραζομένων (2).

Ἀλλ' ὅμως, καὶ ἂν μὴ ἡ περὶ τοῦ πάλιν εἰσάγουσιν γνώμη

(1) «Δίκαι δὲ λαγχάνονται πρὸς αὐτὸν (τὸν πολέμαρχον) ἴδιαι μόνον, αἵ τε τοῖς μετοίκοις καὶ τοῖς ἰσοτελέσι καὶ τοῖς προξένοις γιγνόμεναι· καὶ δεῖ τοῦτον λαβόντα καὶ διανείμαντα δέκα μέρη, τὸ λαχὸν ἑκάστῃ τῇ φυλῇ μέρος προσθεῖναι, τοὺς δὲ τὴν φυλὴν δικάζοντας τοῖς διαιτηταῖς ἀποδοῦναι».

(2) Πρβλ. λ. χ. Κεφ. 52. 1: «καὶ γὰρ ταύτας (τὰς ἐνδείξεις) εἰσάγουσιν οἱ ἕνδεκα. εἰσάγουσι δὲ τῶν ἐνδείξεών τινας καὶ οἱ θεσμοθέται». Αὐτόθ. § 2: «οἳ (οἱ εἰσαγωγεῖς) τὰς ἐμμήνους εἰσάγουσι δίκας, δυοῖν φυλαῖν ἕκαστος». Αὐτόθ. § 3: «οὗτοι μὲν οὖν ταύτας δικάζουσιν ἐμμήνους εἰσάγοντες» Κεφ. 58. 3: «αὐτὸς δ' εἰσάγει (ὁ πολέμαρχος) δίκας τε τοῦ ἀποστασίου καὶ ἀπροστασίου κτλ.» κτλ. κτλ.

ἡμῶν αὕτη ὀρθὴ οὖσα τυγχάνῃ, οὐδέν, νομίζομεν, ἀνυπερβλήτως κωλύει ἵν' ἡ ἡμετέρα εἰκασία ὅτι ἐν Κεφ. 48 4 γραπτέον: «ἐν τῷ λ⟨ογι⟩στηρίῳ δεδωκότων» ῥᾳδίως συμβιβασθῇ πρὸς τό: «πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον». Τῷ ὄντι ἐν περιπτώσει τοιαύτῃ ὁ νοῦς ἔσται ὅτι, δοθείσης ἤδη ἐν τῷ λογιστηρίῳ τῆς εἰς τὰ δημόσια εὐθύνης, οἱ θεσμοθέται τὴν ὑπὸ ἰδιώτου διὰ τῶν εὐθύνων ἐμβληθεῖσαν δημοσίαν εὔθυναν, πάλιν ἢ αὖθις εἰσάγουσιν, ἀλλ' εἰς τὸ δικαστήριον πλέον, διότι, ὡς εἰκός, ἐξηντλήθη μὲν ἡ δικαιοδοσία (jurisdictio) τῶν ἐν τῷ λογιστηρίῳ, κατ' οὐσίαν δὲ πρόκειται περὶ γραφῆς εὐθυνῶν, εἰσακτέας κατὰ κανόνα εἰς δικαστήριον, ὡς δείκνυται καὶ ἐκ τοῦ παρ' Ἀνδοκίδῃ π. τ. Μυστηρ. ἐν § 78 μνημονευομένου χωρίου τοῦ ψηφίσματος Πατροκλείδου: «καὶ ὅσων εὔθυναί τινές εἰσι κατεγνωσμέναι ἐν τοῖς λογιστηρίοις . . . . ἢ μήπω εἰσηγμέναι εἰς τὸ δικαστήριον γραφαί τινές εἰσι περὶ τῶν εὐθυνῶν».

Ἀνωτέρω παρέθεμεν ἤδη τὰ χωρία τινῶν τῶν γραμματικῶν ἐν οἷς γίγνεται λόγος περὶ τῶν εὐθύνων. Εἶνε δ' ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ὁ Ἁρποκρατίων ἐν τῇ παρατεθείσῃ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λ. εὔθυνοι διδάσκων ὅτι παρ' αὐτοῖς οἱ ἄρχοντες ἐδίδοσαν τὰς εὐθύνας, προσάγεται μάρτυρα, πλὴν τοῦ Λυσίου κατὰ Νικίδου, τὸν Ἀριστοτέλην ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ, ἐν ᾗ ὅμως, κατὰ τὸν περισωθέντα ἡμῖν πάπυρον, οὐδὲν ἕτερον περὶ τῶν ἔργων αὐτῶν λέγεται ἢ ὅτι ἐν ὡρισμένῳ χρόνῳ καὶ τόπῳ παραλαμβάνουσι τὰς ταῖς ἀρχαῖς, μετὰ τὴν δόσιν τῶν εὐθυνῶν, ἐμβαλλομένας ἰδίας ἢ δημοσίας εὐθύνας καὶ παραδιδόασι ταύτας τοῖς δικασταῖς τοῖς κατὰ δήμους καὶ τοῖς θεσμοθέταις, εἰσάγουσιν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἑτέρωθεν δ' αὖθις τὸ τοῦ Πατροκλείδου ψήφισμα οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν καταλείπει ὅτι οἱ μὲν εὔθυνοι μετὰ τῶν παρέδρων ἐδίκαζον περὶ εὐθυνῶν ἐν τοῖς λογιστηρίοις, αἱ δὲ περὶ εὐθυνῶν γραφαὶ εἰσήγοντο εἰς τὸ δικαστήριον. Εἶνε δὲ βέβαιον ὅτι ὁ Ἁρποκρατίων, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ ἐν λ. λογισταὶ καὶ λογιστήρια, εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν π. τ. Μυστηρ. λόγον τοῦ Ἀνδοκίδου, ἐν ᾧ κεῖται τὸ ψήφισμα τοῦ Πατροκλείδου καὶ ἐν ᾧ ψηφίσματι σαφέστατα φέρεται ὅτι οἱ εὔθυνοι καὶ οἱ πάρεδροι ἐδίκαζον ἐν τοῖς λογιστηρίοις περὶ εὐθυνῶν. Ὥστε ἀναγκαῖον ἡμῖν φαίνεται νὰ παραδεξώμεθα ὅτι τὰ περὶ τῶν ἔργων τῶν εὐθύνων ὁ Ἁρποκρατίων

παρέλαβεν οὐχὶ παρὰ τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Λυσίου, ὃν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς γλώσσης ταύτης ἀναφέρει ὡς κύριον μάρτυρα, λέγων: «Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Νικίδου, εἰ γνήσιος».

Εἴπομεν πρὸ μικροῦ ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης οὐδὲν ἐν τῇ Ἀθηναίων Πολιτείᾳ λέγει περὶ τῶν λογιστικῶν ἔργων τῶν εὐθύνων ὡς εὐθυνούσης ἀρχῆς. Ἀλλ' ἆρά γε ἐντεῦθεν εἶν' εὔλογον νὰ συναγάγωμεν, παρὰ τὰς μνημονευθείσας σαφεῖς μαρτυρίας τῶν παλαιῶν, ὅτι οὗτοι οὐδαμῶς ἤσκουν τοιαῦτα, ἁπλῶς ἐντεταλμένοι ἵνα παραλαμβάνωσι καὶ παραπέμπωσι τὰς ἐμβαλλομένας εὐθύνας ὑπὸ τῶν πολιτῶν; Νομίζομεν, οὐδαμῶς. Ἔπειτα, ἂν πράγματι οἱ εὔθυνοι καὶ οἱ πάρεδροι τοῦτο μόνον τὸ ἔργον εἶχον, διατί ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἐμνημόνευσεν αὐτοὺς ἐν Κεφ. 54, ἔνθα καὶ προσῆκεν, ἀλλ' ἐνταῦθα, ἐν Κεφ. 48, εὐθὺς μετὰ τοὺς λογιστὰς τῆς Βουλῆς;

Ὡς πρὸς τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐξηνέχθη ἡ γνώμη ὅτι τὰ περὶ εὐθύνων φέρονται ἐν Κεφ. 48, διότι τούτους ἐκλήρου οὐχὶ ὁ δῆμος, ἀλλ' ἡ Βουλή. Καθ' ἡμᾶς ὅμως ἄλλος εἶνε κυρίως ὁ λόγος, εἶνε δ' οὗτος διττός: α') ὅτι ἐν τοῖς Κεφ. 47-50, ὡς σαφῶς διδάσκει αὐτὸς ὁ Ἀριστοτέλης, πρόκειται περὶ τῶν ἀρχῶν (ταμίαι τῆς Ἀθηνᾶς, πωληταί, ἀποδέκται, λογισταὶ τῆς Βουλῆς, εὔθυνοι καὶ πάρεδροι) αἷς ἡ Βουλὴ «συνδιοικεῖ .... τὰ πλεῖστα» (1) β') δὲ διότι ὁ Ἀριστοτέλης, μνημονεύσας τοὺς εὐθύνους εὐθὺς μετὰ τοὺς λογιστὰς τῆς Βουλῆς, διὰ τούτου ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὅτι, ὥσπερ οἱ λογισταὶ κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην λογίζονται ταῖς διαχειριζούσαις χρήματα ἀρχαῖς, οὕτω καὶ οἱ εὔθυνοι μετὰ τῶν παρέδρων δέχονται καὶ ἐξετάζουσι τὰς δημοσίας ἐν γένει εὐθύνας πασῶν τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀρχῶν, διότι πᾶσαι ὤφειλον ἀναφέρειν λόγον κατὰ πρυτανείαν (2). Εἶνε δὲ πρόδηλον ὅτι αἱ μηνιαῖαι ἢ περιοδικαὶ ἐξετάσεις αὗται, ἂν ὄντως, ὡς εἰκάζομεν, ὑπὸ τῶν εὐθύνων ἐγίγνοντο, οὐχὶ εἰς τὸ δικαστήριον εἰσήγοντο (εἰς ὅ, ὡς ὁ Ἀριστοτελης ἐν Κεφ. 54. 2 διδάσκει, μόνοι οἱ λογισταὶ τὰς ὁριστικὰς εὐθύνας εἰσῆγον), ἀλλ' εἰς τὸ λογιστήριον (3).

(1) Κεφ. 47. 1, 49 ἐν τέλει. Κεφ. 50 εὐθὺς ἐν ἀρχῇ: «τὰ μὲν οὖν ὑπὸ τῆς βουλῆς διοικούμενα ταῦτ' ἐστίν».

(2) Λυσ. κ. Νικομάχ. § 5.

(3) Πιθανῶς εἰς τοῦτο, μέλλων τελευτήσειν, ἐκτάκτως ἄρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν κομι-

Ἐντεῦθεν καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι πιθανῶς ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίῳ ὀφείλομεν ν' ἀναγνῶμεν Λ[ογι]CΤΗΡΙΩι. Τούτου δὲ γενομένου, δὲν αἴρεται μὲν πᾶσα ἀνενδοιάστως δυσχέρεια ἢ ἀμφιβολία, ἀλλ' ὅπως δή ποτε διαλευκαίνονται μὲν βέλτιον τὰ περὶ εὐθύνων καὶ παρέδρων παρ' Ἀριστοτέλει, τίθενται δ' ἐν ἁρμονίᾳ καὶ πρὸς τὰ παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσι περὶ αὐτῶν φερόμενα, μάλιστα δὲ πρὸς τὰ ἐν τῷ ψηφίσματι Πατροκλείδου.

Κατὰ τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ ἑρμηνείαν ταύτην, οἱ εὔθυνοι καὶ οἱ τούτοις πάρεδροι, ὥσπερ οἱ τῆς Βουλῆς λογισταί, ἀσκοῦσι τὰ ἔργα αὐτῶν οὐχὶ μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν ἀρχῶν, ὅτε ἁρμόδιοι ἦσαν μόνοι οἱ τῆς ἐγκυκλ. διοικήσεως λογισταὶ καὶ οἱ τούτοις δέκα συνήγοροι, ἀλλὰ περιοδικῶς ἑκάστοτε, κατὰ τὴν πρυτανείαν ἑκάστην, τοὺς ὑπευθύνους ἐν τῷ λογιστηρίῳ εὐθύνοντες. Βεβαίως δ' ὁ χρόνος τῆς κατὰ πρυτανείαν ἐν τῷ λογιστηρίῳ γνώσεως τῶν εὐθυνῶν ἦν ὡρισμένος καὶ γνωστὸς τοῖς πολίταις. Ἵνα δ' ὅμως μηδεὶς τῶν ἀρχόντων δύνηται νὰ λάθῃ ἀδικῶν, παρείχετο παντὶ πολίτῃ δικαιουμένῳ πολιτεύεσθαι τὸ δικαίωμα, ἵν' ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ λογιστηρίῳ δόσεως τῶν εὐθυνῶν, ἐμβάλληται αὐτῷ ἄν τ' ἰδίαν ἄν τε δημοσίαν εὔθυναν. Πρὸς παραλαβὴν δὲ καὶ παραπομπὴν αὖθις, μετὰ πρόχειρον ἐξέτασιν, πρὸς τοὺς ἁρμοδίους ἄρχοντας, τῶν οὑτωσὶ ἐμβαλλομένων εὐθυνῶν, ὤφειλον οἱ εὔθυνοι καὶ οἱ πάρεδροι νὰ συνεδρεύωσιν ἑκάστοτε, κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης. Τὸ δικαίωμα δὲ τοῦτο ἐμβολῆς εὐθύνης καὶ ἡ τριήμερος προθεσμία χορηγοῦνται, διότι πιθανῶς αἱ ἐν τῷ λογιστηρίῳ συνεδρίαι δὲν ἦσαν δημόσιαι, ἐν ᾧ, τοὐναντίον, κατὰ τὴν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐκδίκασιν τῶν ὁριστικῶν εὐθυνῶν, ἡ μὲν πρόσοδος ἦν παντὶ τῶν πολιτῶν ἐλευθέρα, διαῤῥήδην δὲ μαρτυρεῖται ὅτι ὁ κῆρυξ τῶν λογιστῶν ἐκάλει τὸν βουλόμενον τῶν πολιτῶν κατηγορεῖν (1).

Οὗτοι περίπου εἰσὶν οἱ λόγοι οἳ πείθουσιν ἡμᾶς περὶ τοῦ πιθανοῦ τῆς ἐπελθούσης ἡμῖν πρὸ δύο ἤδη ἐτῶν εἰκασίας.

σθῆναι καὶ ὁ ῥήτωρ Λυκοῦργος βουλόμενος εὐθύνας δοῦναι τῶν πεπολιτευμένων. Ψ/Πλουταρχ. ἐν β. Λυκουργ. 842 F.

(1) Αἰσχ. κ. Κτησιφ. § 23: «οὐκοῦν ἐχρῆν σε, ὦ Δημόσθενες, ἐᾶσαι τὸν τῶν λογιστῶν κήρυκα κηρῦξαι τὸ πάτριον καὶ ἔννομον κήρυγμα τοῦτο, τίς βούλεται κατηγορεῖν». Πρβλ. Δημοσθ. π. τ. στεφ. § 117: «Νὴ Δί', ἀλλ' ἀδίκως ἦρξα; εἶτα παρών, ὅτε με εἰσῆγον οἱ λογισταί, οὐ κατηγόρεις;

Τοὐναντίον, οἱ δοξάζοντες ἢ ἐπιμένοντες νὰ δοξάζωσιν ὅτι ἡ παραδεδομένη γραφή: ἐν τῷ δικαστηρίῳ ἔχει ὀρθῶς, δι' αὐτοῦ τούτου, ὡς μάλιστα τὰ μνημονευθέντα χωρία τῆς ἀριστοτ. Ἀθην. Πολιτείας ἑρμηνεύουσιν, ἀναιροῦσι μὲν ἄρδην πάντα τὰ περὶ κρίσεως τῶν εὐθυνῶν ὑπὸ τῶν εὐθύνων καὶ τῶν παρέδρων ἐν τῷ λογιστηρίῳ παρά τισι τῶν παλαιῶν καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς (1) ἔτι διδασκόμενα, φθάνουσι δὲ κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ εὔθυνοι, παρὰ τὴν γραμματικὴν ἔννοιαν τῆς προσωνυμίας αὐτῶν, οὐδένα μὲν οὐδέποτε ηὔθυνον, ἀλλ' ἁπλῶς ἀναγνόντες καὶ καταγνόντες διεβίβαζον πρὸς κρίσιν τὰς κατὰ τῶν ἤδη δεδωκότων τὰς ὁριστικὰς ἐν τῷ δικαστηρίῳ εὐθύνας, ἰδίας ἢ δημοσίας, ὑπὸ τῶν πολιτῶν.

Τὴν γνώμην ταύτην νομίζομεν ἐπισφαλῆ· καίπερ δὲ οὐδαμῶς διατεινόμενοι ὅτι ἡ ὑφ' ἡμῶν εἰκαζομένη διόρθωσις δέον εἶνε νὰ νομισθῇ ἀσφαλής, οὐδ' ὅτι ἐξομαλίζει πάσας τὰς δυσχερείας, φρονοῦμεν ὅμως ὅτι ἐὰν τὸ θέμα τοῦτο προσηκόντως μελετηθῇ, ἀποκατασταθῇ δὲ τελείως καὶ τὸ Κεφ. 48. 3-5 τῆς Ἀθηναίων Πολιτείας, ἔτι καὶ νῦν ἀβέβαιον ἔν τισιν ὄν, ἡ νῦν περὶ τούτων κρατοῦσα διδασκαλία ἐν πολλοῖς μεταβληθήσεται. Ὅσον δ' εἰς τὴν τελείαν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου ἀφορᾷ, διὰ πλείστης ἐλπίδος ἔχομεν ὅτι οὐκέτι ἐπὶ μακρὸν θ' ἀναμείνωμεν, τοῦ πολλοῦ Φρ. Βλασσίου ἢ ἤδη μεταβάντος εἰς Βρεττανίαν ἢ ὡς τάχιστα πορευσομένου ἵν' ἐπισκέψηται καὶ αὐτὸς τὸν πολύτιμον πάπυρον.

Ἐν Σμύρνῃ 1899.

Π. Σ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

---

(1) CIA, II 578. 809.

ΠΕΡΙ ΤΟΝΙΚΩΝ ΑΝΩΜΑΛΙΩΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΣΥΝΘΕΤΟΙΣ

ἀναρρόη, ὑδρορρόη, κατάρα κτλ.

Ἀφορμὴν εἰς τὰς ἀκολούθους παρατηρήσεις παρέσχεν ἡ λέξις κατάρα ἐπὶ τῆς παραληγούσης παρὰ τὸν συνήθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ τονισμὸν τῶν συνθέτων τονιζομένη. Ἵνα δὲ τὰ κατ' αὐτὴν νοηθῶσι προσηκόντως, ἀνάγκη ἐκτενεστέρας τινὸς ἐξετάσεως.

Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν συνθέτων πρωτοκλίτων ὀνομάτων εἰς -η διέλαβεν ὁ Ἡρῳδιανὸς Α΄ 304 καὶ 305 εἰπὼν ὅτι «Τὰ εἰς -η (1) προσηγορικὰ ἢ βαρύνεται ἢ ὀξύνεται σύνθετα ὄντα· ὅσα οὖν ἔχει τι ἄλλο μέρος λόγου καὶ ἄρχεται χωρὶς προθέσεως, βαρύνεται, κυνάγχη, βουκάπη ἡ τῶν βοῶν φάτνη, ποντοκύκη γυνὴ ἡ ταραχώδης γυνή, ὀξάλμη, τολύπη ἡ ἐργασία, ἱστοδόκη, καπνοδόκη, λατύπη, οἰνοχόη· τὸ δὲ ἀστεροπή ὀξύνεται ὡς σύνθετον παρὰ τὸ ὄπα καὶ ἀστήρ· καὶ τὸ ὑδρορρόη οἱ παλαιοὶ ἐβάρυναν, οἱ δὲ μεταγενέστεροι ὀξύνουσιν οὐχ ὑγιῶς». Καὶ

«Τὰ εἰς -η θηλυκὰ προσηγορικὰ ἀπὸ προθέσεως συντεθειμένα τότε μὲν ὀξύνεται, ὅτε τὰ ἑαυτῶν ἁπλᾶ, καὶ τότε βαρύνεται, ὅταν τὰ ἑαυτῶν βαρύνηται, ἀνατολή, μεταβολή, ἀναβολή, ἐπιτομή, ἀνοχή, παραψυχὴ τὸ προσηγορικόν, Παραψύχη δὲ τὸ κύριον· τὸ δὲ ἀναρρόη παροξύνεται, καίτοι ἀπὸ τοῦ ῥοή, καὶ τὸ ἀναδέσμη ἀπὸ τοῦ ἀνάδεσμος. Τὰ δὲ βαρύτονα ταῦτα· συνθήκη, παρακαταθήκη, συγγνώμη, συνάγχη».

Ὁ Ἡρῳδιανὸς ἄρα διακρίνει δύο τάξεις συνθέτων πρωτοκλίτων εἰς -η ὀνομάτων, τὰ ἔχοντα α΄ συνθετικὸν ἢ πρόθεσιν ἢ ἄλλο τι μέρος λόγου. Ἀλλὰ προφανῶς ἡ διαίρεσις αὕτη δὲν ἐξαρκεῖ, ἐντεῦθεν καὶ αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι ἐξαιρέσεις· πρβλ. ἀναρρόη, προχόη

(1) Ὁμοίως ἔχουσι καὶ τὰ εἰς -ρα προσηγορικά, ὅταν συντεθῶσιν.

(καὶ προχοή), ἀναδέσμη, κατάρα, ἅ, εἰ καὶ μετὰ προθέσεως συντίθενται, ἀναβιβάζουσι τὸν τόνον, καὶ μισθοφορά, αὐτογραμμή, οἰκοδομή, οἰκοσκευὴ κλπ. ἅ, εἰ καὶ μετ' ἄλλου μέρους λόγου συντίθενται, οὐκ ἀναβιβάζουσιν αὐτόν.

Ἀνάγκη ἄρα νὰ διαστέλλωμεν αὐτὰ καὶ κατ' ἄλλους τρόπους, ἤτοι α') μετὰ τοῦ Ἡρωδιανοῦ ὡς πρὸς τὸ α' συνθετικὸν αὐτῶν μέρος, ἂν δηλ. εἶναι πρόθεσις (ἢ ἐνίοτε μόριόν τι ὅμοιον ταύταις, λ.χ. εὖ, πάλιν, ὁμο- κττ.) ἢ ἂν εἶναι ἄλλο τι μέρος λόγου. Διότι κατ' ἀλήθειαν μόνον ἂν τὸ α' συνθετικὸν εἶναι πρόθεσις ἢ μόριόν τι ὅμοιον προθέσει, τὰ ἀφηρημένα οὐσιαστικὰ εἰς -η ἢ -α φυλάττουσι τὸν ἑαυτῶν τύπον εἰς -η ἢ -α καὶ τὸν τόνον ἀμετακίνητον, ἄλλως ἀλλοιοῦνται· πρβλ. ἐπιτομὴ ἀλλὰ καινοτομία, προδοκὴ ἀλλὰ καραδοκία, ἀνατροφὴ ἀλλὰ τεκνοτροφία, συμβουλὴ ἐπιβουλὴ ἀλλ' ἀβουλία, καταφυγὴ ἐκφυγὴ ἀλλ' ἀειφυγία κτλ. κτλ.· β') ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦ λόγου, εἰς ὃ ἀνῆκε τὸ β' συνθετικὸν ὡς ἁπλοῦν καὶ εἰς ὃ ἀνήκει τὸ ὅλον σύνθετον, ἂν δηλ. τὸ σύνθετον εἶναι ἐπίσης οὐσιαστικὸν ὅπως καὶ τὸ β' συνθετικὸν ἁπλοῦν (ὅτε τὸ σύνθετον ὀνομάζεται ἀμετάβλητον, δηλ. ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦ λόγου) ἢ ἂν τοὐναντίον τὸ σύνθετον ἐγένετο ἐπίθετον (ὅτε καλεῖται μεταβεβλημένον)· πρβλ. βουλὴ ἀλλ' ἀριστοβούλη (Ἄρτεμις), ῥοὴ συρροὴ κλπ. ἀλλὰ Καλλιρρόη, ὁρμὴ ἀλλὰ προμαχόρμα (Ἀθηνᾶ) κλπ. κλπ.· γ') ὡς πρὸς τὴν σημασίαν τοῦ ὅλου συνθέτου, ἂν δηλ. τοῦτο προσέλαβε σημασίαν συγκεκριμένην, ἤτοι ἂν παριστᾷ πρόσωπον, ὄργανον ἢ καθόλου πρᾶγμά τι ὑποπῖπτον ταῖς αἰσθήσεσιν ἢ ἂν τοὐναντίον δηλοῖ ἀφηρημένον τι· πρβλ. προδοκὴ ἀλλὰ ἱστοδόκη δουροδόκη ξυροδόκη, προχοὴ ἀλλὰ πλημοχόη.

Κατὰ ταῦτα ἄρα διαστέλλοντες λέγομεν ὅτι τὰ θηλυκὰ οὐσιαστικὰ ὀξύτονα ἀφηρημένα τῆς α' κλίσεως εἰς -ή ἢ -ά, ἂν συντεθῶσι μετὰ προθέσεως ἢ ἀναλόγου μορίου καὶ ἂν μὴ γένωνται ἐπίθετα ἢ συγκεκριμένα ἀλλὰ μείνωσιν οὐσιαστικὰ καὶ ἀφηρημένα, φυλάττουσι καὶ τὸν τύπον αὐτῶν εἰς -η -α καὶ τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ληγούσης· πρβλ.

ἀγορὰ ἐξαγορά, ἀγωγὴ διαγωγὴ ἀν- κατ-, ἀκοὴ ὑπακοή, ἀλλαγὴ συναλλαγὴ διαλλαγή, ἀλοιφὴ συναλοιφὴ ἀπαλοιφή, ἀμοιβὴ ἀνταμοιβή, ἀπειλὴ προσαπειλή, ἀρὰ ἐπαρά, ἁρμογὴ συναρμογή, ἁρπαγὴ ὑφαρπαγὴ διαρπαγή, ἀρχὴ ἀπαρχή,

ἀφὴ ἐπαφή, βοὴ καταβοή, βολὴ ἀποβολὴ μεταβολὴ παλιμμεταβολή, βουλὴ ἐπιβουλή, βροχὴ διαβροχὴ, γλυφὴ διαἀναγλυφή, γονὴ ἐπιγονή, γραφὴ διαγραφὴ ἐγγραφή, δοκὴ καὶ δοχὴ προδοκὴ ὑποδοχὴ ἐκδοχή, δρομὴ συνδρομὴ ἐπικατά-, ἐν-ιπὴ καὶ ἐν-οπή, εὐχὴ ἐπευχὴ προσευχή, ζωὴ εὐζωὰ Πινδ., καμπὴ ἐπικαμπή, *κλη- ὁμοκλῆ, κοπὴ ἀποκοπὴ συγκοπή, κραυγὴ κατακραυγή, λαβὴ ἀντιλαβή, λογὴ ἐκλογή, μονὴ διαμονὴ παραμονὴ ὑπο- ἀπο-, νομὴ διανομή, ὀκωχὴ ἀνοκωχὴ διοκωχή, ὁρμὴ ἐφορμὴ ἀφορμή, ὀρυχὴ κατορυχή, ὀχὴ ἀνοχή, πλοκὴ ἐπιπλοκή, πνοὴ ἀναπνοὴ ἐκπνοή, πομπὴ προπομπὴ ἐκπομπή, πορδὴ ἀποπορδή, ῥαφὴ συρραφή, ῥοὴ ἐκροὴ συρροή, σκαφὴ κατασκαφή, σκευὴ ἀποσκευὴ συσκευὴ ἀνασκευή, σκοπὴ ἐπισκοπή, σπονδὴ ἐπισπονδή, σπορὰ διασπορά, στολὴ ἀποστολή, στροφὴ διαστροφὴ ἀναστροφή, σφαγή, διασφαγή, ταγὴ προσταγὴ διαταγή, *τολὴ ἀνατολή, τομὴ ἐπιτοπὴ ἐντομή, τριβὴ διατριβή, τροπὴ ἀνατροπή, τροφὴ ἀνατροφὴ διατροφή, φθορὰ διαφθορὰ καταφθορά, φορὰ εἰσφορὰ διαφορὰ ἐκφορὰ ὑπο-, φυγὴ καταφυγή, φυλακὴ προφυλακή, χοή, προχοὴ τὸ προχέειν ἀλλὰ προχόη ἐπὶ ἀγγείου, ψυχὴ παραψυχή, ὠνὴ ἐξωνή.

Πάντ' ἄρα ταῦτα φυλάττουσι τὸν ἑαυτῶν τόνον ἀμετακίνητον, ἐπειδὴ συντίθενται μετὰ προθέσεως, διὰ τοῦτο δὲ καὶ φυλάττουσι καὶ τὸν ἑαυτῶν τύπον εἰς -η -ᾱ, καὶ δὲν μεταβάλλονται οὔτε ὡς πρὸς τὸ β´ μέρος τοῦ λόγου, γινόμενα ἐπίθετα, ἀλλὰ μένουσιν οὐσιαστικά, οὔτε ἀπὸ ἀφῃρημένων εἰς συγκεκριμένα, ἀλλὰ μένουσιν ἀφῃρημένα (1).

(1) Τὸ τολύπη τοῦ Ἡρῳδιανοῦ δὲν εἶναι σύνθετον· τὰ δὲ ὀξάλμη, βουκάπη ὅπως καὶ τὸ σκευοθήκη, παραζώνη, κλινοπάλη, ὀρσοθύρα, κρεκολύρα κλπ. εἶναι ὁμαλά, ἐπειδὴ καὶ τὰ ἁπλᾶ ἅλμη, κάπη, θήκη, ζώνη, πάλη, θύρα, λύρα παροξύνονται (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. Ι´ σελ. 24 5). Ὁμοίως ἔχει ὁμαλῶς τὸ ἀναδέσμη, ἐπειδὴ τὸ δέσμη ἐτονίζετο καὶ ἐπὶ τῆς ληγούσης κατὰ τὸ δυσμαί, δραχμή, αἰχμή, πυγμὴ κτλ. καὶ ἐπὶ τῆς παραληγούσης κατὰ τὸ χάσμη, χάρμη, στάθμη, λόχμη κλπ. Τοῦ κυνάγχη συνάγχη παρασυνάγχη ὑάγχη καὶ τοῦ ποντοκύκη οὐδ' ὑπάρχει ὅλως ἁπλοῦν αγχη κυκη· δῆλον ἄρα ὅτι ταῦτα προῆλθον ἐκ τῶν ῥημάτων κυκάω ἄγχω, ὅπως τὰ εἰς -ποιὸς ἀπὸ τοῦ ῥήματος ποιῶ, τὰ εἰς -ρόφος ἀπὸ τοῦ ῥοφῶ τὰ εἰς -συλος ἀπὸ τοῦ συλῶ κλπ., διὸ -*κυκος καὶ θηλ. ἡ ποντοκύκη, κύναγχος κυνάγχη (νόσος).

Ἂν δὲ τὸ σύνθετον μεταβληθὲν ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦ λόγου ἐγένετο ἐπίθετον ἢ καὶ περαιτέρω οὐσιαστικὸν συγκεκριμένον, τότε μόνον κατ' ἐπίφασιν φαίνεται ὅτι ἀνεβιβάσθη ὁ τόνος. Ἐπειδὴ οὐδεὶς βιάζει ἡμᾶς νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ πολυφόρβη, λατύπη εἶναι σύνθετον ἐκ τοῦ πολυ+φορβὴ λα+τυπὴ καὶ οὐχὶ θηλυκὸν τοῦ πολύφορβος, λατύπος=λατόμος, λιθοκόπος ὅπως καὶ τὸ ἀριστοβούλη τοῦ ἀριστόβουλος (1). Οὕτως ἑρμηνεύεται καὶ τὸ ἱστοδόκη καπνοδόκη κτλ. ἐκ τῶν εἰς -δόκος, τὸ Κριτοβούλη, Πρωτογόνη, οἰνοχόη τυμβοχόη προχόη, ὑδρορρόη ἀναρρόη κλπ. ἐκ τῶν εἰς -βουλος -γονος -χοος -ροος (ἀνάρρους) (πρβλ. Göttling, Accent 148-9). Ταχυπόλη, ὄνομα πλοίου ἐν Συλλ. Ἀττ. ἐπιγρ. Β' 794, a, 26, θηλ. τοῦ ταχυπόλος, ὁμοίως Εὐρυδίκη, Πολυτίμη, κλπ. κλπ. Διὰ ταῦτα καὶ οὐχὶ ἀφῃρημένην ἔχουσι ταῦτα σημασίαν ὅπως τὰ ἁπλᾶ δοκὴ ῥοὴ φορβή, χοή, δίκη, τιμή, κλπ. ἀλλὰ συγκεκριμένην προσώπου, ὀργάνου ἢ καθόλου πράγματός τινος αἰσθητοῦ δηλωτικήν.

Ὁμοίως ἑρμηνεύονται καὶ πάντα ὅσα ὡς κύρια ὀνόματα φαίνονται ἀναβιβάσαντα τὸν τόνον, λ.χ. νομὴ Εὐρυνόμη, Φυλονόμη κλπ. ῥοή, Καλλιρρόη, ἀρχή, Πυθάρχη, ὀχὴ Ἀστυόχη, Ὑπερόχη, δρομὴ Ἱπποδρόμη, ὁρμὴ Προμαχόρμα, τιμὴ Διοτίμα, ἀγορὰ Ἀναξαγόρα, κλπ. κλπ.

Εἴπομεν ὅτι τὰ εἰς -η -α ὀξύτονα ἀφῃρημένα μόνον μετὰ προθέσεως ἢ μορίου τινος συντιθέμενα φυλάττουσι τὸν τύπον καὶ τὸν τόνον αὐτῶν, ἄλλως τρέπονται εἰς -ία, ὅτι δ' ὅταν συντιθῶνται μετὰ προθέσεως καὶ μένωσιν ἀφῃρημένα οὐσιαστικά, δὲν ἀναβιβάζουσι τὸν τόνον· τούτων ἐξαιρέσεις εἶναι α') τὸ αὐτογραμμή, ἀλλὰ τοῦτο καθ' ἃ καὶ τὸ ἡ αὐτόδοξα, αὐτοκίνησις, αὐτοβούλησις, αὐτοάνθρωπος, αὐτοαγαθὸν καὶ λοιπὰ πάντα τὰ μετὰ τοῦ αὐτο- σύνθετα ἐν οἷς τὸ αὐτο- κεῖται ἐπὶ τῆς ὁριστικῆς ἢ διασταλτικῆς σημασίας προσδιορίζον ἀκριβέστερον τὸ β' συνθετικόν, ἤτοι σημαῖνον ὅτι τοῦτο αὐτὸ καθ' ἑαυτό, κεχωρισμένον ἀπὸ παντὸς ἄλλου ὀφείλει νὰ θεωρηθῇ καὶ ἐξετασθῇ, ταῦτα, λέγω, δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῶσιν ἀλη-

(1) Ὅτι τὰ σύνθετα ταῦτα ἐπίθετα εἰς -ος ἐσχημάτιζον τὸ θηλ. αὐτῶν εἰς -η, δὲν θ' ἀπορήσῃ ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι ταῦτα γενόμενα προσηγορικὰ προσέλαβον διὰ τὸ θηλυκὸν γένος καὶ τὴν κατάληξιν -η τὴν δηλωτικὴν τοῦ γένους τούτου.

θῶς ἐξαίρεσις τῶν ἀνωτέρω, ἐπειδὴ τὸ αὐτο- ἐν τοῖς τοιούτοις δὲν εἶναι τρόπον τινὰ ἐντελῶς συντεθειμένον καὶ συγκεχωνευμένον μετὰ τῆς ἀκολούθου λέξεως, διὸ οὔτε τὸ ο αὐτοῦ ἐκθλίβεται πρὸ φωνήεντος τοῦ β΄ συνθετικοῦ, οὔτε ὁ τόνος ἢ ὁ τύπος αὐτοῦ μεταβάλλεται, διὸ αὐτοκίνησις ἐνῷ ἀκινησία, ἑτεροκινησία, αὐτοδιοίκησις =αὐτὴ αὕτη ἡ διοίκησις, ἀλλὰ αὐτοδιοικησία=τὸ διοικεῖσθαί τινα ἤ τινας αὐτούς, μόνους, ἄνευ ἀναμείξεως ἄλλου κλπ. β΄) τὸ οἰκοδομὴ καὶ οἰκοσκευὴ δὲν εἶναι Ἀττικὰ ἀλλὰ διαλεκτικὰ καὶ μεταγενέστερα· ἐγένοντο δὲ πάντως κατ' ἀναλογίαν τῶν μετὰ προθέσεως συνθέτων καὶ εἰς -δομὴ -σκευὴ ληγόντων. Ὁμοίως ἐλέχθη παλαιότερον ἔτι τὸ μισθοφορὰ κατὰ τὸ εισ- συμ- ἐκ- περι- ὑπο- διαφορὰ κλπ., καθ' ἃ ὁ Lobeck εἰκάζει, ἐν τῷ ἀγροικοτέρῳ τῶν μισθοφόρων λόγῳ· πρβλ. τὸ ὑδρορροὴ τῶν μεταγενεστέρων, καθ' ἃ μαρτυρεῖ Ἡρῳδιανός, ἀνωτ. σελ. 378 κατὰ τὸ συρροὴ καταρροὴ κλπ. Τὸ ἀστεροπὴ στεροπὴ στορπὰ ἀστραπὴ στραπὴ δὲν εἶναι ἀληθῶς σύνθετον ἐκ τοῦ ἀστερ- καὶ ὄπα ἢ ὀπή, ἐπειδὴ ὄπα ἢ ὀπὴ ἐπὶ τοῦ ὄμματος ἢ τῆς ὄψεως δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' εἶναι θηλυκὸν τοῦ *ἀστεροπός, πρβλ. οἰνωπὸς χαρωπὸς καὶ χαροπός, ἀρρενωπὸς κλπ. ἔτι δὲ καὶ τὸ μεθ' οὗ συνεξεφέρετο βροντή, κεραυνός.

*Αν δὲ τὸ β΄ συνθετικὸν εἰς -η ἐτονίζετο μὲν ἐπὶ τῆς ληγούσης ἀλλ' ἦν συγκεκριμένον, τότε, φαίνεται, ἐπεκράτει σάλος καὶ ἄλλοτε μὲν ὁ τόνος ἀνεβιβάζετο, πρβλ. χαμαισύκη χαμαιάκτη χαμαιεύνη, μεσόδμη, ἄλλοτε δ' οὐχί, χοιραλοιφή, φωταυγὴ κλπ. πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Δ΄ 296 κἑξ. καὶ Τόμ. Ι΄ σελ. 25.

Ἄλλη ἐξαίρεσις καὶ ἐξαίρεσις ὅλως παράδοξος εἶναι τὸ κατάρα, ἐπειδὴ καὶ μετὰ προθέσεως σύνθετον εἶναι καὶ ἀμετάβλητον ὡς πρὸς τὸ β΄ μέρος αὐτοῦ καὶ τέλος ἀφῃρημένην ἔχει σημασίαν. Διὰ ταῦτα ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ νοηθῇ πῶς ἐκ τοῦ ἀρὰ ἠδύνατο νὰ λεχθῇ τὸ κατάρα ἀντὶ καταρὰ κατὰ τὸ ἐπαρά. Τούτου ἕνεκα εἰκάζω ὅτι τὸ κατάρα εἶναι σύνθετον οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀρά, ἀλλὰ παράγωγον ἐκ τοῦ ῥήματος καταρῶμαι· τὸ ῥῆμα εἶπε καὶ ὁ Ὅμηρος, τὸ δὲ κατάρα οὐχί, ἀλλὰ πρῶτος ὁ Αἰσχύλος. Δῆλον ἄρα ὅτι τοῦ ἀρῶμαι ἀρὰ ἀρητὴρ κλπ. λεγομένων ἀρχαιόθεν καὶ ἐπὶ εὐχῆς καὶ ἐπὶ κατάρας, σὺν τῷ χρόνῳ διὰ τῆς χρήσεως μόνον τὸ μετὰ τῆς κατὰ σύνθετον καταρῶμαι ὑπελήφθη ἐκφραστικὸν τῆς ἐπὶ κακῷ ἀρᾶς· ἐντεῦ-

θεν δὲν ἥρμοζε τοῦ λοιποῦ τὸ ὄνομα ἀρὰ παρ' αὐτό, ἀλλ' ἐπλάσθη ἐξ αὐτοῦ ἕτερον ὄνομα ἔχον τὴν πρόθεσιν ταύτην καὶ δηλωτικὸν τῆς ἐννοίας τοῦ καταρᾶσθαι· καθ' ὃν ἄρα τρόπον ἐκ τοῦ ἡττῶμαι ἐγένετο τὸ ἧττα, ἐκ τοῦ ἐρευνῶ τὸ ἔρευνα, κλπ. (ἰδὲ Wackernagel, Περιοδ. Kuhn, Τόμ. Λ' σελ. 300), ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἀμύνω ἀμύνομαι τὸ μεταγενέστερον ἄμυνα, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ καταρῶμαι τὸ κατάρα.

Εἶναι ἄρα τὸ ὄνομα παράγωγον ἐκ τοῦ ῥήματος, οὐχὶ τοὐναντίον· πρβλ. περὶ τούτων Ἀθήναιον, Τόμ. Ι' σελ. 241 καὶ 435. (Ὅτι κατέληξεν εἰς -ρᾱ καὶ οὐχὶ εἰς -ρᾰ, τούτου αἰτία εἶναι ὅτι πλείονα εἰς -ρᾱ ἢ εἰς -ρᾰ μετὰ βραχείας τῆς παραληγούσης ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ).

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΤΩΝ ΚΑΤ' ΑΝΑΛΟΓΙΑΝ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΝΕΩΝ ΤΥΠΩΝ

Ἐπιθυμῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν νὰ καθορισθῇ ἡ ὀρθογραφία φαινομένων τινῶν τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης, συνήθως κυμαινομένων, ἔθηκα τὰς ἑξῆς δύο ἀρχάς· 1) ἂν λέξεώς τινος ὁ φθόγγος μετεβλήθη κατ' ἀναλογίαν τοῦ φθόγγου ἄλλης, τότε ὀφείλομεν νὰ γράφωμεν τὸν ἐν τῇ προτύπῳ γενομένῃ λέξει εὑρισκόμενον φθόγγον καὶ ἐν τῇ μεταβληθείσῃ. Ἐὰν λ.χ. ἐλέχθη κατὰ τὰς πρώτας μ. Χ. ἑκατονταετηρίδας μακρὺς μακρύτερος ἀντὶ μακρὸς μακρότερος κατ' ἀναλογίαν τοῦ βραχὺς βραχύτερος, ἢ μετέπειτα ἐλαφρὺς ἐλαφρύτερος κατὰ τὸ βαρὺς βαρύτερος κτλ., πρόδηλον ὅτι οὐ μόνον τὰ πρότυπα ἀλλὰ καὶ τὰ κατ' ἀναλογίαν μεταβληθέντα γραπτέα διὰ τοῦ υ. Ὁμοίως γραπτέον ἥσκιος κατὰ τὸ πρότυπον τῆς μεταβολῆς αὐτοῦ ὁ ἥλιος. Ὁμοίως το εἶναι διὰ τοῦ ει καὶ αι, ἐπειδὴ ὁ μὲν τελικὸς φθόγγος e προῆλθεν ἐκ τοῦ φθόγγου e, τοῦ διὰ τοῦ αι γραφομένου, τῶν προσωπικῶν καταλήξεων τῆς μέσης φωνῆς, -μαι- σαι, διὸ ἐλέχθη

ἔναι· ὁ δὲ τῆς παραληγούσης φθόγγος i ἐκ τοῦ φθόγγου i, τοῦ διὰ τοῦ ει γραφομένου, τῆς ῥίζης τοῦ ῥήματος εἰμί, εἶ-μαι, εἶ-σαι, εἴ-μεθα κλπ. Καὶ σημειωτέον ὅτι πολὺ πρότερον ἐγένετο ἡ ἀναλογία ἐν τῇ ληγούσῃ, πρὸ τοῦ 11 αἰῶνος μ. Χ. (καὶ σήμερον δ' ἔτι λέγεται ἐν Σφακίοις τῆς Κρήτης ἔναι), βραδύτερον δὲ ἐν τῇ παραληγούσῃ, εἶ-ναι, καὶ ὅτι ἡ γνώμη τῶν φρονούντων ὅτι τὸ ἔναι εἶναι ἐγένετο ἐκ τοῦ ἔνι κατὰ τροπὴν τοῦ τελικοῦ ι εἰς ε, (διὸ γράφουσιν εἶνε), ὅπως καὶ ἐν τῷ πάλιν -πάλε, δὲν δύναται ν' ἀληθεύῃ· ἐπειδὴ καὶ ἐν τῷ πάλε τὸ πάθος εἶναι οὐχὶ φωνητικὸν ἀλλ' ἀναλογικόν, ἤτοι ἐλέχθη πάλε κατὰ τὰ χρονικὰ μόρια πότε, ποτέ, ἄλλοτε, τότε κλπ.· πρὸς δὲ τούτοις ἐν Κρήτῃ λέγεται ἀείποτε μετὰ τοῦ ι, πάλι, ἀλλ' εἶναι ἢ ἔναι.

Ὁμοίως γραπτέον διὰ τοῦ ει τὸ θέλω γράψει, θέλω εἰπεῖ κτλ., καθ' ἃ καὶ τὸ θέλω γράφει, θέλω λέγει κτλ. καὶ δὴ καὶ τὸ ἔχω γράψει, ἔχω εἰπεῖ κτλ., ἐπειδὴ σήμερον εἶναι ἀνεπίδεκτον ἀντιρρήσεως πρῶτον ὅτι ἐν τοῖς μεταγενεστέροις καὶ μεσαιωνικοῖς χρόνοις ἡ κατάληξις τῶν ἀπαρεμφάτων τοῦ ἐνσίγμου ἐνεργητικοῦ ἀορίστου εἰς -σαι μετεβλήθη εἰς -σειν κατὰ τὸ -ειν τοῦ ἐνεστῶτος καὶ τοῦ β' λεγομένου ἀορίστου· ἤτοι ἐλέχθη γράψειν, λέξειν ἀντὶ γράψαι λέξαι κατὰ τὸ γράφειν, λέγειν, εἰπεῖν, εὑρεῖν, μαθεῖν κλπ., καὶ δεύτερον ὅτι καθ' οὓς χρόνους ἤρξατο νὰ λέγηται ὁ περιφραστικὸς οὗτος μέλλων θέλω λέγειν, θέλω γράφειν κλπ. ἐσῴζετο ἔτι ἀληθῶς ἐν τῇ δημώδει ἡ ἀπαρέμφατος, διὸ καὶ ἐν τῇ Πεντατεύχῳ τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Hesseling ἐκδοθείσῃ ἀναγινώσκεται (πρβλ. Ἀθηνᾶς Γ' 627).

2) Ὅπου ἡ ἀναλογία μετέβαλε μὲν τῶν λέξεων τὴν κλίσιν ἢ ἄλλο τι, τοὺς φθόγγους δ' ὅμως κατέλιπεν ἀπαθεῖς, ἐκεῖ οὐδεμία ἀνάγκη νὰ μεταβάλωμεν ἡμεῖς σήμερον τὴν ἀρχαίαν ὀρθογραφίαν. Λ. χ. ὁ ἀστενὴς τοῦ ἀστενῆ, ὁ συγγενὴς τοῦ συγγενῆ, ὁ ὄφις τοῦ ὄφι, ὁ δρῦς τοῦ δρῦ, ὁ παχὺς τοῦ παχύ, ὁ γλυκὺς τοῦ γλυκύ, ὁ μακρὺς τοῦ μακρὺ (καὶ ὁ Παχὺς ὁ Μακρύς) . . . κτλ., ταῦτα λέγομεν σήμερον μετὰ μεταβεβλημένης μὲν κλίσεως, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μετὰ διαφόρων φθόγγων, ἐπειδὴ καὶ τὸ η καὶ τὸ υ ὡς ι προφέρομεν. Ὁμοίως λέγομεν ἡ πῆχυ, ἡ πόλι, ἡ Κυβέρνησι, ἡ θέσι κατὰ τὴν α' κλίσιν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου i. Τὴν γραφὴν ταύτην διὰ τοῦ η, ι, υ κλπ.

κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον ᾐτιολόγησα εἰπὼν ὅτι ἡ γραφὴ πάντων τούτων διὰ τοῦ η θὰ ἐπεσκίαζε σφόδρα τὸ ἔτυμον πολλῶν ἐξ αὐτῶν. Κατὰ τὸν τρόπον ἄρα τοῦτον, συνεπέραινον, γραπτέον ὁ Γρηγόρι(ο)ς, ὁ Δημήτρι(ο)ς, ὁ Βασίλει(ο)ς, ὁ Βαρθολομαῖ(ο)ς, τὸ ποτήρι(ον), ὁ Παππαδάκις, ὁ Σταυράκις κτλ., ἐπειδὴ ἐκ τοῦ οὐδετέρου τὸ Παππαδάκιν, τὸ Σταυράκιν ἐλέχθη πρῶτον, ὅπως δι' ἐπισήμων συμβολαιογραφικῶν ἐγγράφων πιστοῦται, ὁ Παππαδάκιν, ὁ Σταυράκιν, ἔπειτα ἄνευ τοῦ ν, ὁ Παππαδάκι, ὁ Σταυράκι, καὶ τέλος μετὰ τοῦ ς, ὡς ἀρσενικά, ὁ Παππαδάκις, ὁ Σταυράκις.

Ὁμοίως γραπτέον θέλω γραφῆ, ἔχω γραφῆ διὰ τοῦ ῆ οὐχὶ διὰ τοῦ ῇ, ἐπειδὴ ὅπως ἡ ἀπαρεμφατικὴ κατάληξις -σαι ἐτράπη εἰς -σειν οὕτω καὶ ἡ (-θ)ῆναι ἐτράπη εἰς (θ)ῆν καὶ κατόπιν δι' ἀποβολῆς τοῦ τελικοῦ ν εἰς -ῆ (πρβλ. ἕξουσιν ἐνταφῆν ἐν Papers Α' XVII ἐκ Τράλλεων, ἄλλα παραδείγματα ἐν τῇ Εἰσαγωγῇ μου σελ. 192)· ἐλέχθη ἄρα μετ' ἀμεταβλήτου τοῦ φθόγγου η, θέλω εὑρεθῆ(ν), ἔχω δοθῆ(ν) κτλ. κλπ.

Ὁμοίως Βυζαντινὸς οὐχὶ Βυζαντηνός, ἐπειδὴ τὸ ἐκ τοῦ Byzantinus Βυζαντῖνος προελθὸν μόνον ὡς πρὸς τὸν τόνον ἠλλοιώθη.

Πρὸς τὸ πρῶτον μέρος τῆς διδασκαλίας μου ταύτης οὐδεμία προηνέχθη ἀντίρρησις, ἀλλὰ πρὸς τὸ β' μέρος αὐτῆς οὐκ ὀλίγαι. Οὕτω π. χ. ἐγράφη ὅτι, ἐπειδὴ ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ Ε' καὶ Δ' αἰῶνος π. Χ. ἀναγινώσκεται ἐνίοτε ἡ δοτικὴ πόλῃ, ἀκροπόλῃ (πρβλ. Meisterhans[2] 108 καὶ I. Schmidt, ἐν Kuhn Περιοδικῷ ΚΖ' 298), δῆλον ὅτι γραπτέον νῦν ἡ πόλη· ὡσεὶ ἡ δόκιμος δοτικὴ πόλῃ προϋπετίθει ὀνομαστικὴν διὰ τοῦ Η, ἡ πόλη, καὶ δὴ ἡ ἡμετέρα νέα ὀνομαστικὴ ἡ πόλι συνεδέετο ἱστορικῶς πρὸς τὴν πλαστὴν ἐκείνην. Ἄλλος διατείνεται ὅτι ἐξ ὀνομαστικῆς ὁ Παππαδάκις, ὁ Ἀναγνωστάκις πρέπει νὰ σχηματισθῇ γενικὴ τοῦ Παππαδάκιδος ἢ Παππαδάκεως (πρβλ. τοῦ Βουλγάρεως), τοῦ Ἀναγνωστάκιδος ἢ τοῦ Ἀναγνωστάκεως κτλ., ἐνῷ ἡμεῖς λέγομεν τὴν γενικὴν εἰς -ι. Ἀλλ' ἡ δισχύρισις αὕτη οὐδένα ἄλλον λόγον ἔχει ἢ τὴν ἀρχαίαν καὶ βαθύτατα ἐρριζωμένην ἐκ τῆς παλαιᾶς Ἑλληνικῆς καταγομένην συνήθειαν νὰ γράφωμεν διὰ τοῦ Η μὲν τὰ πρωτόκλιτα, ὁ κλέπτης, ὁ νικητής, ἡ τιμή, ἡ δίκη, ἡ νίκη, διὰ τοῦ ι δὲ

καὶ υ τὰ τριτόκλιτα, τὸ γλυκύ, ἡ πόλις, ὁ ὄφις, ὁ δρῦς, ὁ πῆχυς, ὁ ἰχθὺς κλπ. Διὰ ταύτην, εἰ καὶ ἡμεῖς πάντα ταῦτα ἐν τῇ ἐκφωνήσει καθ' ὁλοκληρίαν συγχέομεν, ἐν τῇ γραφῇ ἀπαιτοῦμεν τὴν ἀκριβῆ διάκρισιν αὐτῶν. Καὶ ὅμως οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες παραλαβόντες παρὰ τῶν Ῥωμαίων οὐκ ὀλίγα ὀνόματα εἰς -is γράφουσιν αὐτὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον διὰ τοῦ ι καὶ ὀλίγιστα μόνον διὰ τοῦ Η· πρβλ. Eckinger, Die orthographie der Latein. Wörter in gr. Inschriften σελ. 49 καὶ 132, ἤτοι ἀρσηνάλης, Κερεάλης καὶ Κερεάλις Κεριάλις, Μαρτιάλης καὶ Μαρτιάλις, Βιτάλης καὶ Οὐειτάλις Βιτάλις, ἀσηκρήτης καὶ ἀσηκρήτις, κουρούλης, ἐκουέστρης, Ἀνιήνσης καὶ Ἀνιήνσις, Ἀρνήνσης, Μερκουριάλης, Πρωβινκιάλης, κλάσσης, χώρτη καὶ κοώρτη καὶ χώρτις. Τἆλλα δ' ὅμως γράφονται κανονικῶς διὰ τοῦ ι, ἀρουάλις, ποπλάρις, Καστρῆσις, Αὐγουστάλις, Λειβεράλις, Νατάλις, ἀκκουβιτάρις, Φόρτι, Καικίλι, Κοστώδι, Ἐγνάτι, Ἰούλι, Πετρώνι, Πόπλι, Οὐαλέρι κλπ. κλπ.

Ὁμοίως ἔγραφον καὶ ὅσα γνήσια Ἑλληνικὰ ἐξεφέροντο συγκεκομμένα, Ἁρμόδι, Βοήθι, Προκόπι, Ἀπολλώνι, Ἀκάκι, Γερόντι, Εὐάγρι, Μακάρι, Εὐστράτι, Εὐγένι, Κύρι, Καλλίστιν, Δημήτρις, Ἀμμώνις, Ἀνατόλις κλπ. κλπ. διὰ τοῦ ι, σπανιώτατα δὲ καὶ μόνον ἐν τοῖς ἐσχάτοις μεταγενεστέροις καὶ Βυζαντιακοῖς χρόνοις διὰ τοῦ η, λ.χ. Ἀποδήμης, Βασίλης, Σειμάκης, Κουρτίκης.

Ὁμοίως γράφουσι διὰ τοῦ ι ὅσα διὰ τοῦ Λατ. ἐπιθήματος -aris ἐσχημάτιζον ὀνόματα διφθεράρις, μαρμαράρις, τροχαδάρις κλπ.

Ἡ ἐκ τῆς συνηθείας ἄρα ἀντιλογία οὐδεμίαν ἔχει δύναμιν, ἐπειδὴ ἡ συνήθης ὀρθογραφία αὕτη ἀνεπτύχθη βαθμηδόν, ἔλιπε δ' ἐν ἀρχῇ. Οὐδ' ὅτι ἡ γενικὴ τούτων, οὕτω γραφομένων, ὀφείλει νὰ λήγῃ εἰς -ιδος ἢ -εως εἶναι ὄντως ἀληθές. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἄλλως ἐκφωνοῦσι τὸ η τοῦ ι καὶ τοῦ υ τὸ πρᾶγμα εἶχε λόγον ἀληθῆ, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἐν πᾶσι τούτοις ἁπλῶς τὸν φθόγγον i προφέρουσιν, οὐδὲν ἀπολύτως δύναται νὰ μεταβάλῃ τῆς κλίσεως ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε τεχνική, ἤτοι ἱστορικὴ ἁπλῶς, γραφὴ τούτων. Ἐὰν λ. χ. ἐγράφομεν ταῦτα διὰ τοῦ Λατινικοῦ i, θὰ ἐλέγομεν βεβαίως ὁ ποιητὶς, ὁ νικητὶς, ὁ κλέφτὶς, ὁ ὄφὶς, ὁ πήχὶς, ὁ Βασίλὶς, ὁ Παππαδάκὶς, ὁ Παχὶς, ἡ πόλὶ, ἡ πήχὶ κττ., ὅπως θὰ ἐγράφομεν καὶ ἰδα, ἰπα,

ἔπιτα, ἴστερα, ἴλπιζα, πίος, ἴπνος κλπ. Ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον διατηροῦντες τὴν παλαιὰν ὀρθογραφίαν γράφομεν εἶδα, εἶπα, ἔπειτα, ὕστερα, ἤλπιζα, ἦλθα, ὕπνος, ποῖος, ποιῶ, υἱός, μυῖα, κτλ., κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὀφείλομεν, ἂν θέλωμεν νὰ εἴμεθα ἀκόλουθοι, διαφυλάττοντες τὴν ἀρχαίαν ὀρθογραφίαν νὰ γράφωμεν ὁ ποιητής, ὁ νικητής, ὁ ὄφις, ὁ δρῦς, ὁ ἰχθύς, ὁ Βασίλεις, ὁ Παχύς, ὁ Παππαδάκις, ἡ πόλι, ἡ πῆχυ κλπ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι διασπᾶται διὰ τῆς ὀρθογραφίας ταύτης ἡ ἑνότης τῆς κλίσεως, ἅτε τῶν ὀνομάτων μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς κλίσεως οὕτω διὰ ποικίλων τρόπων γραφομένων· ἀλλὰ τὸ κακὸν τοῦτο φαίνεταί μοι πολὺ μικρότερον τῆς ἐπισκιάσεως καὶ πολλάκις πλήρους καὶ τελείας ἐξαφανίσεως τοῦ ἐτύμου, οἷον ὁ δρῆς, ὁ γλυκής, ὁ ὄφης, ἡ πόλη κλπ. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι, ἵνα εἶναί τις ἀκόλουθος ἑαυτῷ, ὀφείλει νὰ γράφῃ καὶ ἡ Σάμω, ἡ Κόρθω, ἡ Νάξω, ἡ Πάρω, ἡ Νιώ, τῆς Σάμως, τῆς Κόρθως, τῆς Νιῶς κτλ. κατὰ τὸ ἡ Σαπφὼ τῆς Σαπφῶς κτλ., καὶ ὁμοίως ἡ Χρυσώ, ἡ Ἀργυρώ, ἡ Ἑλενιὼ κλπ. παρὰ τὸ τὸ Χρυσό, τὸ Ἀργυρό, τὸ Ἑλενιὸ κτλ. Νῦν δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ γράφοντες ὁ Γρηγόρης, ὁ Παππαδάκης, ἡ πόλη, δὲν τολμῶσι νὰ γράψωσιν ἡ Σάμω, ἡ Κόρθω κλπ., οὕτω δὲ περιπίπτουσιν εἰς ἀνακολουθίας, ὅλως ἀδικαιολογήτους.

Ἀλλ' ἐξετάσωμεν τὸ πρᾶγμα καὶ κατ' ἄλλον πρακτικώτερον ὡς εἰπεῖν τρόπον, ἤτοι ἐρωτήσωμεν : εἶναι ἆρά γε καθόλου δυνατὴ ἡ χρῆσις τοῦ η ἐν πᾶσι τοῖς πρωτοκλίτοις τούτοις; Βεβαίως οἱ μακρὰν τοῦ ἀληθοῦς βίου τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῶν Ἑλλήνων ζῶντες, δύνανται ν' ἀγνοῶσι τὰ συμβαίνοντα καὶ νὰ φαντάζωνται ὅτι οὐδὲν ἁπλούστερον ἢ τὸ γράφειν ἡ πόλη, ἡ πήχη, ὁ ὄφης, ὁ δρῆς, ὁ παχῆς, ὁ γλυκῆς καὶ ὁ Παχῆς, ὁ Γλυκῆς κλπ. ὅταν γράφωσι τὴν νέαν ἡμῶν γλῶσσαν, καὶ ἡ πόλις, ὁ πῆχυς, ὁ ὄφις, ὁ δρῦς, ὁ παχύς, ὁ γλυκὺς κλπ., ὅταν γράφωσι τὴν ἀρχαίαν. Ἀλλὰ φρονῶ ὅτι τὸ ἁπλοῦν καὶ εὔκολον τοῦτο θὰ εὕρῃ παγχάλεπον καὶ ἄντικρυς τῶν ἀδυνάτων ὅστις μετ' ἐμοῦ ἐνθυμεῖται, ὅτι ἡ κλίσις τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης δὲν διαστέλλεται καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ἀρχαίας ἀλλὰ τοὐναντίον συμπίπτει μετ' αὐτῆς ἐν πολλοῖς, καὶ ὅτι ὁσημέραι μέγιστον πλῆθος λέξεων καὶ πολλοὶ τύποι εἰσελαύνουσιν ἐκ τῆς ἀρχαϊζούσης γραφομένης εἰς τὴν συνήθη λαλουμένην καὶ γίνονται ἀληθῶς καθω-

μιλημένοι. Πάντες ὅσοι ζῶμεν ἐν πόλεσιν ἀκούομεν πολλάκις ἀνθρώπων ὅλως ἀπαιδεύτων μεταχειριζομένων πλείστους τύπους τῆς ἀρχαίας γραμματικῆς καὶ ὅλως ἀγνώστους τῇ ἀληθῶς δημοτικῇ. Τοῦτο ἀληθῶς εἶναι ὀχληρὸν σφόδρα τῷ ἐρευνητῇ, ἅτε περιπλέκον τὰ πράγματα· ἀλλ' οὐχὶ περὶ αἰσθημάτων ἀλλὰ περὶ πραγμάτων ἡμῖν ὁ λόγος. Πρὸ ἡμερῶν εἶδον χειρόγραφον βιβλίον καταδίκου τινὸς τῶν ἐν τῷ Ἀβερωφείῳ ἐφηβείῳ διαιτωμένων· ὁ νεανίας εἶχε καταγράψει ἐν αὐτῷ ὅσα ὑπὸ τοῦ εὐπαιδεύτου ἐφημερίου τοῦ ἐφηβείου ἐν γλώσσῃ καθαρευούσῃ εἶχε διδαχθῇ. Τὸ βιβλίον ἔβριθεν ἀνορθογραφιῶν καὶ ἀσυνταξιῶν, ἀλλ' οἱ γραμματικοὶ τύποι ἦσαν σχεδόν τι πάντες ἀρχαῖοι. Οὕτω μετὰ τῶν νέων γνωμῶν καὶ νέων πραγμάτων ἐδιδάσκετο ὁ νέος ἐκεῖνος καὶ τὸ ἀρχαῖον τυπικόν. Ἐρωτήσας ἔμαθον ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὸ δεσμωτήριον παντελῶς ἀναλφάβητος, ὅτι δ' ἐκεῖ ἐδιδάχθη ἁπλῶς τὴν τέχνην τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν καὶ οὕτω κατήρτισε τὸ σύμμεικτον, εἴπωμεν μᾶλλον ἀρχαΐζον τυπικὸν τῆς γλώσσης αὐτοῦ. Οὕτω δ' ἔχοντος καθόλου παρ' ἡμῖν σήμερον τοῦ λόγου τῶν ἀστικῶν πληθυσμῶν αὐτόδηλον ὅτι ὁ ἀκούων καὶ ἐπιθυμῶν νὰ γράψῃ τὰ ἀκουόμενα θὰ εὑρίσκηται διηνεκῶς ἐν μεγάλῃ ἀπορίᾳ, ἂν πρέπῃ νὰ γράψῃ η ἢ υ ἢ ι κλπ., ἐπειδὴ ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ καὶ εὑρίσκῃ, πρᾶγμα πολλάκις ὅλως ἀδύνατον ἂν κατὰ τὸν ἀρχαῖον ἢ κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον ἔκλινεν ἢ ἤθελε νὰ κλίνῃ τὰς λέξεις ὁ λέγων, καὶ δὴ ὁ ὄφης, τὸν ὄφην, ὁ δρῆς, τὸν γλυκήν, τὴν πόλην ἢ ὁ ὄφις τὸν ὄφιν, τὴν πόλιν, τὸν γλυκύν, τὴν Σάμων ἢ τὴν Σάμον κλπ.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀποδείκνυται, νομίζω, τὸ ἐπιβλαβὲς τῆς διὰ τοῦ η πάντων γραφῆς. Ὑποτεθείσθω ὅτι εἰσάγεται αὕτη καὶ ὅτι γράφονται πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ κατὰ τὴν πρώτην κλίσιν κλινόμενα ὁμοιοτρόπως, οἷον ὁ ὄφης τὸν ὄφη(ν), ὁ δρῆς τὸν δρῆ(ν) ὁ παχὴς τὸν παχή(ν), ὁ γλυκὴς τὸν γλυκή(ν), ἡ πόλη τὴν πόλη(ν) κλπ. κλπ., δὲν θὰ συμβῇ ὥστε πολλάκις νὰ γράφωνται ὑπὸ τῶν νέων μαθητῶν καὶ τὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Πολλάκις τοὐλάχιστον ἐγὼ εἶδον ἐν θέμασι τῶν μαθητῶν τὸν τύπον εἶνε ἀντὶ εἶναι. Πρόσθες τέλος ὅτι ἂν γράφωμεν πάντα ταῦτα διὰ τοῦ η, οὐδέποτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἐπικρατήσῃ μία τις τάξις καὶ ἕν τι σύστημα. Ἀποδείκνυται δὲ τοῦτο διὰ τῆς ἀκολούθου ψυχολογικῆς παρατηρήσεως. Τῆς μὲν συγκεκριμένης, δηλ. καὶ ἀτομικῆς, ὡς

εἰπεῖν, ὀρθογραφίας ἑκάστης λέξεως χωρίς, ἔχουσιν συνήθως οἱ ἄνθρωποι αἴσθησιν, ἐπειδὴ ταύτας πολλάκις μετὰ τοῦ φωνήεντος τούτου ἢ ἐκείνου ἀνέγνωσαν ἐν τοῖς βιβλίοις, λ.χ. ἡ πῆχυ, ὁ δρῦς, ὁ ἰχθύς, τὴν πόλιν, τὴν νίκην, τοὐναντίον δὲ τῆς ὅλης κλίσεως, πράγματος ἀφῃρημένου, οὐχί. Θὰ γράφωσιν ἄρα ἴσως ἡ πόλη, ἡ Κυβέρνηση, ὁ Παχῆς, ὁ Μακρῆς, ἡ πήχη, ὁ Βασίλης, ὁ Δημήτρης, κλπ. ἀλλ' ὁ ὄφις, τοῦ ὄφι, τὸν ὄφιν, ὁ ἰχθύς, τοῦ ἰχθῦ τὸν ἰχθύν, ὁ δρῦς τοῦ δρῦ τὸν δρῦν, ἡ Σάμο τῆς Σάμος τὴ(ν) Σάμο(ν) κλπ. Ἐν ἄλλαις λέξεσι θὰ περιπίπτωσιν ἀπὸ ἀνακολουθίας εἰς ἀνακολουθίαν καὶ οὔτε τὴν ἱστορικὴν οὔτε τὴν φωνητικὴν ὀρθογραφίαν θὰ δύνωνται νὰ ἐφαρμόζωσι προσηκόντως ποτέ. Ὅτι δὲ τῶν κακῶν τούτων πάντων ἀπαλλασσόμεθα, ἂν ἀκολουθήσωμεν καὶ ἐφαρμόσωμεν πιστῶς τὰς τεθείσας δύο ἀρχάς, τοῦτο καὶ τυφλῷ τὸ λεγόμενον δῆλον.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΟΙΚΙΛΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Καὶ ἄλλοτε ἐπανειλημμένως διέλαβον περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ παραδόσεως τῆς ἡμετέρας γλώσσης (πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς Τόμ. Γ' σελ. 253 κέξ.) εἰπὼν ὅτι α') καθόλου εἰπεῖν ἡ κοινὴ καὶ συνήθης νεωτέρα Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἡμῶν ἀνάγεται οὐχὶ εἰς τὰς ἀρχαίας διαλέκτους, ἀλλ' εἰς τὴν λεγομένην Κοινήν, τὴν ἐκ τῆς Ἀττικῆς καθόλου προελθοῦσαν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις· β') ὅτι παρὰ τὸν γενικὸν τοῦτον ῥοῦν τῆς Κοινῆς παρατηροῦνται ἔν τισι χώραις καὶ διαλεκτικὰ ἴχνη ἀναμφισβήτητα, ἐπειδὴ παρατηρεῖται ὅτι ἐν αἷς χώραις ταῦτα τὸ πάλαι ἐλέγοντο, ἐν ταῖς αὐταῖς καὶ σήμερον ἀπαντῶσι, λ.χ. Ἰωνικὰ οὐκί, φορὴ ἐν Πόντῳ, σαμαιά, Μίλατο, Δωρικὰ ἐν Κρήτῃ κλπ. Ἀμφοτέρας δὲ τὰς γνώμας ταύτας ὡμολόγησάν μοι οἱ λόγου καὶ προσοχῆς ἄξιοι συνεργάται καὶ σήμερον οὐδεὶς ἀπορεῖ, ἂν ἐν χώρᾳ

τινὶ λαλούσῃ τὸ πάλαι Δωριστὶ εὑρίσκηται σήμερον Δωρικός τις τύπος ἢ λέξις ἢ ἐν τόπῳ Ἰωνικῷ τὸ πάλαι ἀκούηται Ἰωνική τις κττ.

Ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον φρονῶ, ὅτι δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ ὑποδιαιρέσωμεν τὴν παράδοσιν τῆς γλώσσης ἡμῶν, τ.ἔ. καὶ ἐν οἷς δὲν δυνάμεθα ν' ἀναγνωρίσωμεν ἀρχαῖα διαλεκτικὰ στοιχεῖα, ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ποικιλίαν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καταγομένην, ἐὰν μόνον τὰ νῦν ποικίλα στοιχεῖα αὐτῆς εὑρίσκωνται ὑπάρχοντα καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις ἢ μεταγενεστέροις χρόνοις. Οὕτω π.χ. διδάσκει ὁ Φρύνιχος σελ. 75 «ἡ ῥὰξ ἐρεῖς· ὁ γὰρ ῥὼξ δύο ἔχει ἁμαρτήματα». Ἐλέγετο ἄρα ἐπ' αὐτοῦ ὁ ῥὼξ καὶ δι' αὐτὸ ὁ Ἀττικιστὴς ἀποτρέπει ἀπ' αὐτοῦ τοὺς θέλοντας ν' ἀττικίζωσιν. Ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτο τότε μόνος ὁ τύπος ῥὼξ ἐν χρήσει, ἀλλὰ καὶ ἡ ῥάξ, διδάσκει ἡ νεωτέρα Ἑλληνική, ἐν ᾗ ἀλλαχοῦ μέν, λ. χ. ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, λέγεται ῥᾶγα καὶ ῥαγολογῶ, ἀλλαχοῦ δὲ λ. χ. ἐπὶ τῶν νήσων ῥῶγα καὶ ῥωγολογῶ. Δῆλον ἄρα ὅτι ἡ παράδοσις τῆς λέξεως ταύτης ἦν ἐξ ἀρχῆς οὐχ ἁπλῆ τις, εἰ καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος ὅτι ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος παρέσχε τὸν τύπον ῥῶγα παρὰ τὸν Ἀττικὸν ῥᾶγα.

Τὸ λεχθὲν περὶ τοῦ ῥᾶγα-ῥῶγα ἰσχύει καὶ περὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων, ὧν ἔνια τὰ προχειρότερα καταλέγω. Οὕτω π.χ. πρρὰ τὸν τύπον οἱ καὶ αἱ ἕλμινθες ἐλέγετο καὶ ἕτερος οἱ καὶ αἱ ἕλμιγγες, καὶ ἀληθῶς σήμερον ἐν μὲν ταῖς πλείσταις χώραις λέγεται λεβίθα λεβίθες ἀπὸ τοῦ ἕλμινθες, ἐν δὲ Κρήτῃ ὅρμιγγας ὀρμίγγοι ἀπὸ τοῦ ἕλμιγγες.

Παρὰ τὸν ἀρχαιότερον τύπον κρέμμυον ἐλέγετο καὶ ὁ ἀφομοιωθεὶς κρόμμυον καὶ σήμερον λέγεται κρεμμύδι καὶ κρομμύδι (ἐν Κρήτῃ)· παρὰ τὸν τύπον ὄλυνθος ἐλέγετο καὶ ὄλονθος, ὅπως φέρουσι τἀντίγραφα τοῦ Ἀθηναίου 77, f, καὶ σήμερον παρὰ τὸ ἀλύθι λέγεται καὶ ἀλόθι (ἐν Ῥόδῳ)· παρὰ τὸν τύπον τρῦπα ἐλέχθη ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ ἡ τρύπη (πρβλ. ἡ Σμύρνη, πλώρη κττ.) καὶ σήμερον ὁμοίως ἡ τρῦπα καὶ ἐν Τήνῳ τρύπ' ἤτοι τρύπη· παρὰ τὸν τύπον μόλυβος ἢ μόλυβδος ἐλέγετο καὶ βόλιμος καὶ βόλιβος καὶ σήμερον μολύβι (οὕτως ἐν Κρήτῃ) λέγεται καὶ βολύμι· παρὰ τὸ κορυφὴ ἐλέγετο τὸ πάλαι καὶ ὁ κορυφός, ὅπως μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Ἐπιδαύρου. Σήμερον πλὴν τοῦ

κορ(υ)φὴ λέγεται οἱ Κορφοὶ τοὺς Κορφούς· παρὰ τὸν τύπον ῥαφανὶς ἦν καὶ ἕτερος, ἴσως Ἰωνικῶς, ἐν χρήσει μετὰ τοῦ ε ἐπὶ τῆς ἀρχούσης συλλαβῆς καὶ μετὰ τοῦ π ἀντὶ φ, ἤτοι ῥεφανὶς καὶ ῥέφανος, πρβλ. Hoffmann Ἑλλ. Διαλ. Γ΄ 252 καὶ ῥεφανίνου ἐν Παπύρῳ τοῦ 2 ἢ 3 μ. Χ. αἰῶνος, καὶ ῥεπανόσοπρον παρὰ Γαληνῷ, ἐντεῦθεν οἱ μὲν ἐν Πόντῳ λέγουσιν ἔτι μετὰ τοῦ φ, ῥεφάν(ι), ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ ῥαπάνι, ῥαπανίδες, καὶ ἐν Ἀθήναις ἀκούει τις ῥεπάνι, ῥεπανάκια.

Τὰ ῥηθέντα ἀρκοῦσιν εἰς ἀπόδειξιν τῆς δισχυρίσεως ὅτι τὸ Λεξικὸν τῆς Κοινῆς ἀπηρτίσθη οὐχὶ ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἀλλ' ὅτι παρὰ τὰς Ἀττικὰς λέξεις ἐλέγοντο ἐν αὐτῇ καὶ ἄλλαι ἀλλότριαι αὐτῆς καὶ ὅτι τῆς ποικιλίας ταύτης ἴχνη διεσώθησαν μέχρι σήμερον.

Καὶ ἡ ἐκφώνησις τοῦ η ὡς ε ἐν τῇ Ποντικῇ διαλέκτῳ, ἡ τοσοῦτον ἀλλοτρία τῆς λοιπῆς Ἑλληνικῆς, φαίνεται ὅτι ἀνάγκη ν' ἀναχθῇ εἰς ἀρχαίαν διαφοράν. Ἀνάγκη δηλονότι νὰ ὑποληφθῇ ὅτι δὲν συμμετεβάλλετο ἐν τοῖς Ἀλεξανδρεωτικοῖς καὶ τοῖς μετὰ Χριστὸν χρόνοις πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἐπ' ἴσης ἡ προφορὰ τοῦ η ἐπὶ τὸ κλειστότερον, ἀλλ' ὅτι διάλεκτός τις ἐτήρει τὴν ἀρχαιοτέραν ὡς ε̄ ἐκφώνησιν αὐτοῦ καὶ ὅτι, ὅτε σὺν τῷ χρόνῳ ἡ διάφορος προσῳδία τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἐξέλιπε, τὸ ε̄ = η τοῦτο συνέπεσε τῷ ἐξ ἀρχῆς ε. Ἐντεῦθεν λέγεται σήμερον συνέλκον = συνήλικον, ζεμία, καμέλ, χέρος χέρα, ὁ ἐργάτες, ὁ τεχνίτες, ὁ κλέφτες, σπέλαιον, ἡ πήχε, ἡ νύφε, ἄσκεμη, βέχω βέχας, ἐτίμεσα, ἐγάπεσα ἔνοιξεν κλπ. πρβλ. Κούσην ἐν Πλάτωνος Ε΄ 387-8.

Τὸ λεχθὲν περὶ τοῦ η ὡς ε ἢ ὡς ι ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ υ, τ.ἔ. οὐδὲ τούτου ἡ προφορὰ ἦν πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὐδ' ἐν τῇ Κοινῇ καὶ τῇ μεσαιωνικῇ ἡμῶν γλώσσῃ μία καὶ ἡ αὐτή, ἀλλ' ἀλλαχοῦ μὲν τοῦτο ἐξεφωνεῖτο ὡς ου, δι' ὃ καὶ τὰ νῦν ἔτι ἐν χρήσει ἐσοὺ (= σὺ ἐν Κύπρῳ), σούρνω παρὰ τὸ ἔσυρα, μούτη παρὰ τὸ μύτη κλπ., ἀλλαχοῦ δὲ παρέμεινε διὰ παντὸς ὡς ü -ιου (καὶ οὐδέποτε ἀφίκετο εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ι), ὅπως λ.χ. ἐν Ἀθήναις, Μεγάροις, Αἰγίνῃ, Κύμῃ καὶ ἀλλαχοῦ, ἐν δὲ τῇ συνήθει γλώσσῃ ἐγένετο βαθμηδὸν ι.

Καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ ποικιλία αὕτη εἶναι φυσική, ὅπως ἕκαστος εὐκόλως μανθάνει ἐνθυμηθείς, ὅτι ὁ καταρτισμὸς καὶ ἡ διάδοσις τῆς

Κοινῆς κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους καὶ πρώτους Βυζαντιακοὺς χρόνους ἐγένετο οὐχὶ διότι συνεκλήθησαν εἰς ταὐτὸ πάντες οἱ Ἕλληνες καὶ μεταδιδαχθέντες ἀπέβαλον μὲν τὰς ἀρχαίας διαλέκτους προσέλαβον δὲ τὴν Κοινήν, ἀλλὰ διότι ἐν ᾧ χρόνῳ ἕκαστοι διέτριβον κατὰ χώρας καὶ τὰ ἴδια ἔπραττον ἔργα, ὑπεισήρχοντο κατὰ μικρὸν διὰ τῶν σχολείων καὶ τῆς μορφώσεως, διὰ τῆς διοικήσεως, διὰ τῆς ἐκκλησίας, διὰ τῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἐμπορίας καὶ διὰ μυρίων ἄλλων ὁδῶν οἱ τύποι καὶ αἱ λέξεις τῆς Κοινῆς καὶ γνωριζόμενοι καὶ τιμώμενοι μᾶλλον τῶν ἐπιχωρίων βαθμηδὸν κατίσχυον καὶ ἐξέβαλον τὰ τῶν διαλέκτων (1). Ὅτι δ' ὅμως οὐχὶ ὁμοιοβάθμως πανταχοῦ ἡ εἰσβολὴ καὶ ἀντικατάστασις ἐγίνετο, τούτου τρανὲς μαρτύριον σῴζεται ἡ διάλεκτος τῶν Τσακώνων. Ἀλλ' οὐ μόνον ὅπου τὸ πρᾶγμα οὕτω μεγαλομερῶς σῳζόμενον εἶναι τὸ λεγόμενον καὶ τοῖς τυφλοῖς δῆλον, ὀφείλομεν ἡμεῖς σήμερον ν' ἀναζητῶμεν καὶ ἀνευρίσκωμεν αὐτό· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἴχνη τινὰ μόνον, ἀλλ' ἴχνη βέβαια καὶ ἀναντίλεκτα, δύνανται νὰ παρατηρηθῶσιν, καὶ ἐπὶ ταῦτα ὀφείλομεν νὰ προσέχωμεν τὴν διάνοιαν, οὐ μόνον τούτου ἕνεκα ὅτι διδασκόμεθα δι' αὐτῶν ἀναμφισβητήτως τὴν ἐν ταῖς χώραις ταύταις διαρκῆ χρῆσιν καὶ παράδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ διότι ταῦτα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἔχουσι μεγάλην μεθοδολογικὴν ἀξίαν, ἅτε διδάσκοντα ἡμᾶς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἡ γλῶσσα καθόλου ἐν τοῖς ἀνθρώποις ζῇ καὶ ἀλλοιοῦται ἢ ἀνταλλάσσεται δι' ἄλλης καὶ τίνα αὐτῆς στοιχεῖα ἀντικαθίστανται καὶ τίνα μᾶλλον ἀντέχουσι. Δυστυχῶς ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ὑστερήσαμεν μέγιστον οἱ Ἕλληνες μέχρι τοῦδε, εἰ καὶ πλεῖστα δυνάμεθα νὰ διδαχθῶμεν καὶ γλωσσικὰ καὶ ἱστορικὰ πράγματα ἐκ τῶν σπουδῶν τούτων. Ὑπο-

(1) Ἡ γνώμη ὅτι ὁ τύπος τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἤτοι τὰ φωνητικὰ καὶ τυπικὰ φαινόμενα τὰ χαρακτηρίζοντα αὐτήν, ἀνεπτύχθησαν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐκεῖθεν μετεδόθησαν καὶ ἐξηπλώθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, φαίνεταί μοι ὅλως πλημμελής. Ἰδίωμα τῶν Ἑλληνιστὶ λαλούντων Αἰγυπτίων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν ὁσημέραι ἐκβαρβαρουμένων Ἑλλήνων εἶναι νοητὸν (ὅρα τὴν διάλεκτον τῶν ἐν Παμφυλίᾳ Ἑλλήνων καὶ ὅσα περὶ τῶν Αἰολέων Σιδητῶν διηγεῖται ὁ Ἀρριανὸς ἐν Ἀναβάσει 26, 4), ὁμοίως καὶ ἰδίωμα τῶν Σύρων καὶ Καππαδόκων κλπ. Ἀλλὰ πῶς τὰ βαρβαρικὰ ταῦτα καταφρονούμενα ἰδιώματα ἔμελλον νὰ γένωνται ἀποδεκτὰ ὑπὸ τῶν οὕτω μακρὰν κατοικούντων Ἑλλήνων, δὲν δύναμαι νὰ νοήσω. Τὸ δ' ἐκ τῶν προτέρων ἀδιανόητον εὑρισκόμενον συμπέρασμα τοῦτο ἀποδείκνυται ἀληθεῦον καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐπειδὴ οὐδὲν φαινόμενον ἀληθῶς ἰδιάζον τῷ Αἰγυπτιακῷ ἰδιώματι, λ. χ. ἡ σύγχυσις τῶν ψιλῶν καὶ μέσων, ἡ σύγχυσις τῶν πτώσεων κλπ. ἀπαντῶσιν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ.

τεθείσθω λ.χ. ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ ἀνευρίσκοντο ἀληθῶς λέξεις τινὲς ἔχουσαι τὸ β καὶ δ ἀντὶ φ καὶ θ, δὲν θ' ἀπεδείκνυτο οὕτω πειστικώτατα ἡ ἀδιάκοπος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον χρῆσις τῆς ἡμετέρας γλώσσης ἐν Μακεδονίᾳ: Ἢ ὅτι ἐν Λέσβῳ ἀπήντων λέξεις τινὲς τονιζόμεναι ἐπὶ συλλαβῆς τινος ἀπωτέρω τῆς ληγούσης κειμένης ἢ ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ, δὲν θ' ἀπεδείκνυτο τὸ αὐτὸ περὶ τῆς ἐν Λέσβῳ λαλουμένης; Εἰς τοιαύτην γνῶσιν τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης ἡμῶν πολλὰ ἠδύναντο οἱ ἡμέτεροι λόγιοι νὰ συμβάλωνται, ἂν μόνον ἤθελον νὰ ἐπιλάβωνται τοῦ ἔργου.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

τῆς τροπῆς τοῦ μακροῦ α εἰς η.

Πότε μὲν τὸ μακρὸν α ἤρξατο ἐν τοῖς Ἴωσι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις νὰ τρέπηται τὴν πρὸς τὸ μακρὸν ä, η, ὁδόν, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξακριβωθῇ, ἅτε τῆς ἀρχῆς τῆς τροπῆς ἀνερχομένης εἰς χρόνους πολλῷ τοῦ Ὁμήρου ἀρχαιοτέρους. Ἀλλὰ πότε ὁ ἐκ τῆς παθήσεως τοῦ μακροῦ α ἀναπτυχθεὶς νέος οὗτος φθόγγος συνέπεσεν ὅλως τῷ ἀρχαίῳ ē, η, περὶ τούτου δυνάμεθα νὰ εὕρωμέν τι προσέχοντες εἰς τὴν παράδοσιν. Ἡμεῖς γράφομεν συνήθως παρ' Ὁμήρῳ διὰ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου η καὶ τὸ πλάγχθη καὶ τὸ Τροίης καὶ τὸ ἔθηκε καὶ τὸ Χρύσην, ὡσεὶ ἦν βέβαιον ὅτι καὶ τὸ ἀρχαῖον ē η καὶ τὸ ἐκ τοῦ μακροῦ α προελθὸν ἐταυτίζοντο ἐπὶ Ὁμήρου. Καὶ ὅμως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔτι κατὰ τὰ τέλη τῆς Ε' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος ἐν Κέῳ, Νάξῳ καὶ Ἀμοργῷ οἱ φθόγγοι οὗτοι διεστέλλοντο ἀλλήλων ἀκριβῶς, διὸ τὸ μὲν ἀρχαῖον ē ἔγραφον κανονικῶς διὰ τοῦ Ε, τὸν δὲ ἐκ τοῦ μακροῦ α προελθόντα νεώτερον φθόγγον διὰ τοῦ Η, ἤτοι ἔγραφον μΕ, ἐπίβλΕμα κλπ. ἀλλ'

οἰκίΗ, δΗμος κλπ. Ἐν ταῖς λοιπαῖς Ἰωνικαῖς χώραις καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ οὐδεμία τούτων εὑρίσκεται διάφορος παράστασις, ἀλλ' ἐν μὲν Ἀττικῇ καὶ Εὐβοίᾳ γράφεται ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος μέχρι τοῦ 450 περίπου ἀεὶ Ε, ἐν δὲ τῇ Ἰωνίᾳ Η εἰς δήλωσιν ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἡ ἑνιαία παράστασις οὐδαμῶς βιάζει ἡμᾶς νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ ἑνιαίαν ἐκφώνησιν· πρβλ. τὸ Ε ἰσούμενον καὶ ε καὶ η καὶ ει, καὶ τὸ Ο ἰσούμενον καὶ ο καὶ ω καὶ ου. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη ἄλλοθεν νὰ συναχθῇ τὸ ταὐτοδύναμον αὐτῶν. Τοῦτο ὡς πρὸς τὴν ἐν Πάρῳ λαλουμένην κατὰ τὸν 7ον π. Χ. αἰῶνα διάλεκτον ἤκασεν ὁ O. Hoffmann ἐν Ἑλλ. Διαλ. Γ' 215, 333 ἐκ τοῦ παρ' Ἀρχιλόχῳ μεταπλασμοῦ ὁ Λυκάμβης τοῦ Λυκάμβεος Λυκάμβᾰ, ἐπειδὴ μόνον ἀφοῦ τὸ η τοῦ Λυκάμβης κατέστη ὅμοιον τῷ τοῦ Ἱπποκράτης, Ἀντιγένης κλπ. ἦν δυνατὸς ὁ μεταπλασμὸς τῆς γεν. εἰς -εος ἀντὶ -εω (1). Ὁμοίως ὁ παρ' Ἡροδότῳ μεταπλασμὸς δεσπότεα, Μιλτιάδεα, Ἀρισταγόρεα κλπ. μόνον μετὰ τὴν τελείαν ταύτισιν τῶν δύο η ἦν δυνατός.

Τὸ αὐτὸ δὲ ἀποδείκνυται καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον διὰ τῶν αἰτιατικῶν Τισαφρένην (410-5 π. Χ.) Κλεοφράδην (περὶ τὸ 380) Ἀριστοπείθην κλπ. κλπ. Ἐπειδὴ μόνον μετὰ τὴν ταύτισιν τοῦ Η ἐν τῷ Ἀλκιβιάδης καὶ Κλεοφράδης καὶ ἐν τῷ Ἀλκιβιάδην Κλεοφράδη ἐφαίνετο γυμνὴ καὶ ἐστερημένη καταλήξεως ἡ αἰτιατικὴ Κλεοφράδη, ἀνθ' ἧς ἐσχηματίσθη Κλεοφράδην κατὰ τὸ Ἀλκιβιάδην, ἤτοι μόνον τότε ἦν δυνατὸς ὁ νέος σχηματισμός. Λήγοντος ἄρα τοῦ Ε' αἰῶνος, ἂν μὴ καὶ πρότερον, οἱ φθόγγοι οὗτοι εἶχον ταυτισθῇ καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ.

Γ. Ν. Χ.

---

(1) Ἐπιγραφικὰ τεκμήρια τῆς γεν. ταύτης -εος εὑρίσκονται μόνον ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος κἑξ., διὸ δὲν πρέπει νὰ ὑποληφθῇ ὡς πάντη βέβαιος ὁ παρ' Ἀρχιλόχῳ εἷς τύπος οὗτος Λυκάμβεος, τοῦ μέτρου ἐπιτρέποντος καὶ τὸν ἕτερον Λυκάμβεω, καὶ τοῦ στίχου ἔν τινι σχολίῳ σωθέντος. Καὶ ἄλλως δὲ φαίνεται ἀπίθανον ὅτι ἐν μὲν τῇ Νάξῳ μέχρι τοῦ 400 π. Χ. διέστελλον τοὺς φθόγγους τούτους, ἐν δὲ τῇ ἐγγυτάτω Πάρῳ ἀπὸ τοῦ Ζ' αἰῶνος ἔμελλον νὰ συγχέωσιν.

Η ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΗΜΩΝ ΡΗΤΟΡΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΕΩΤΕΡΟΝ ΛΟΓΟΝ

Ἐν τῷ τρίτῳ τεύχει τοῦ δεκάτου τῆς «Ἀθηνᾶς» τόμου περὶ τῆς ἀρχαίας ῥητορικῆς πραγματευσάμενοι ἱκανῶς, νομίζομεν, ἐδείξαμεν ὅτι ἀναγκαῖον τῆς φιλολογίας μάθημα ἡ ῥητορικὴ ὑπάρχει καὶ ἀνδρὶ φιλολόγῳ χρησιμώτατον.

Ὅτι δὲ πλεῖστον ἡ διδασκαλία αὐτῆς πρὸς ἐπίδοσιν καὶ αὔξησιν τοῦ νεωτέρου ἡμῶν λόγου συμβάλλεται καὶ πρὸς τὴν ῥητορείαν ἡμῶν τῶν νεωτέρων λυσιτελεστάτη συμβαίνει νὰ εἶνε πολλαχόθεν δῆλον καὶ σαφὲς δύναται νὰ καταστῇ.

Διότι πᾶσα μὲν τέχνη τὰ ἑαυτῆς ἔργ' ἀποτελοῦσα ἐμπειρικῶς τὸ πρῶτον καὶ ἄνευ θεωρίας πραγματευομένη ἀτελέστερα ταῦτ' εὐλόγως ἀπεργάζεται, τὴν δ' ἐξ ἐπισκέψεως θεωρίαν προσλαβοῦσα βελτίονα ποιεῖ καὶ τελειότερα· καὶ δηλοῖ μὲν ἡ τῶν εἰκαστικῶν λεγομένων τεχνῶν ἱστορία τοιαύτην τινὰ τούτων ὁδὸν καὶ ἐπίδοσιν ἡμῖν ἐπιδεικνῦσα, δηλοῖ δὲ μάλιστα ἡ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Ῥωμαϊκῆς ῥητορείας.

Διότι πάντες οἱ ἔνδοξοι ἀρχαῖοι ῥήτορες, καὶ οἱ ἄριστα πρὸς τὸ λέγειν πεφυκότες, δὲν ἐνόμιζον ἀρκοῦσαν εἰς τοῦτο τὴν φύσιν καὶ τὴν ψιλὴν περὶ ταῦτ' ἐμπειρίαν, ἀλλὰ καὶ διδασκάλους τῆς τέχνης προσλαβόντες εὑρίσκονται, καὶ τέχνας ῥητορικὰς ἠναγκάζοντο νὰ ἐκμανθάνωσιν, οἱ δὲ καὶ εἰς σχολὰς ῥητορικὰς νὰ φοιτῶσι. Τοσοῦτον δ' ἀναγκαία ῥήτορι ἡ περὶ τὴν τέχνην αὐτὴν σπουδὴ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἐνομίζετο ὥστε πολλοῖς τῶν ῥητόρων διδάσκαλοι τῆς τέχνης, καὶ μὴ ὄντες, λόγῳ ἀπεδόθησαν, ὡς ἀδυνάτου οὔσης τῆς ἐν τῇ ῥητορείᾳ προκοπῆς ἄνευ τῆς τεχνικῆς προπαιδείας.

Καὶ Τεισίας μὲν ὁ Συρακόσιος μαθητὴς τοῦ πολίτου αὐτοῦ Κόρα-

κος ἐγένετο, Γοργίας δὲ ὁ Λεοντῖνος Ἐμπεδοκλέους ἅμα καὶ Τεισίου. Παρὰ Γοργίου δὲ τὴν τέχνην ἔμαθον Πῶλος ὁ Ἀκραγαντῖνος καὶ ὁ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους γενόμενος Λικύμνιος καὶ Ἰσοκράτης καὶ ὁ ἐκ τῆς Αἰολικῆς Ἐλαίας Ἀλκιδάμας. Καὶ ὁ Τεισίας μὲν ἥ σχολή τις αὐτοῦ ἐν Ἰταλίᾳ ὄντα τὸν Λυσίαν τὴν ῥητορικὴν ἐδίδαξε, Τεισίας δὲ καὶ Πρωταγόρας ἐν Ἀθήναις Θρασύμαχον, τὸ Χαλκηδόνιον σθένος ῥήτορα ἐπαίδευσαν. Καὶ Ἰσαῖος μὲν εἰς τὴν Ἰσοκράτους ἐφοίτησε σχολήν, Δημοσθένης δὲ μαθητὴς Ἰσαίου ὑπῆρξε, καὶ σκώπτεται δ' ὑπὸ Πυθέου «ὡς Ἰσαῖον ὅλον σεσίτισται καὶ τὰς ἐκείνου τέχνας». Οὗτος δ' ὁ πάντων τῶν ῥητόρων δεινότατος, ὁ ῥήτωρ μόνον, ὡς ποιητὴς ὁ Ὅμηρος, καλούμενος καὶ μάλιστα περὶ τὴν τέχνην λέγεται ὅτι ἐσπούδασε· διότι πρὸς τῇ παρ' Ἰσαίῳ μαθήσει «καὶ τὰς Ἰσοκράτους τέχνας καὶ τὰς Ἀλκιδάμαντος κρύφα λαβόντα καταμαθεῖν» ὁ Κτησίβιος ἔλεγε (1).

Καὶ ἡ τοῦ Ῥωμαίου δὲ Δημοσθένους, ἡ τοῦ Κικέρωνος ῥητορικὴ τὸ πλεῖστον μαθήσεως ἔργον εἶνε καὶ καρπός· διότι οὐχὶ μόνον τοῦ Ῥοδίου Μόλωνος μαθητὴς ἐγένετο καὶ εἰς σχολὴν ῥητορικὴν τῶν Ἀθηνῶν ἐφοίτησεν ἀλλὰ καὶ πλεῖστον περὶ τὴν θεωρίαν ἐπραγματεύσατο τῆς τέχνης καὶ ἔργα συνέγραψε ῥητορικά, ῥήτωρ ὢν ἅμα δεινὸς καὶ τεχνικὸς ὀνομαστός.

Καὶ πάντες δὲ οἱ ἐπιφανεῖς τῶν Ῥωμαϊκῶν καὶ Βυζαντιακῶν χρόνων ῥήτορες καὶ σοφισταὶ δι' οὐδὲν ἄλλο εἶνε τοιοῦτοι ἢ διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ῥητορικῆς, ἐν σοφιστῶν σχολαῖς τελειωθέντες, καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ τοῦ θείου λόγου κήρυκες, ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ Χρυσόστομος.

Ἀριστοτέλης δ' ἐν τῇ Ῥητορικῇ (2) τάδε περὶ αὐτῆς λέγει· «χρήσιμος δ' ἔστιν ἡ ῥητορικὴ διὰ τὸ φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων, ὥστε, ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι. Εἰ δ' ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό γε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κατὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος ὑγιείας πλούτου στρατηγίας·

(1) Πλουτ. Δημ. 5.
(2) Α, 1.

τούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα χρώμενος δικαίως καὶ βλάψειεν ἀδίκως».

Λέγων δ' ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι περὶ τἀληθῆ καὶ δίκαια εἶνε ἡ ῥητορικὴ καὶ ὅτι ταὐτὰ καὶ ἡ φιλοσοφία ἀπ' ἄλλης ὄψεως θηρεύει καὶ ζητεῖ, ἀντίστροφον τῇ διαλεκτικῇ ἐπιστήμην αὐτὴν ὀνομάζων Πλάτωνι προφανῶς ἀντιλέγει, τὰ ἐν Φαίδρῳ καὶ Γοργίᾳ κατ' αὐτῆς λεχθέντ' ἀνασκευάζων καὶ ἐλέγχων. Διότι ἐν μὲν Φαίδρῳ (260 a) πλημμελῆ βάσιν τοῦ λόγου κατατίθεται λέγων «Ἀκήκοα οὐκ εἶναι ἀνάγκην τῷ μέλλοντι ῥήτορι ἔσεσθαι τὰ τῷ ὄντι δίκαια μανθάνειν, ἀλλὰ τὰ δόξαντα ἂν τῷ πλήθει, οἵπερ δικάσουσιν, οὐδὲ τὰ ὄντως ἀγαθὰ ἢ καλά, ἀλλ' ὅσα δόξει· ἐκ γὰρ τούτων εἶναι τὸ πείθειν, ἀλλ' οὐκ ἐκ τῆς ἀληθείας».

Ἀλλὰ παντὶ δῆλον ὅτι εἰς πονηρὰν χρῆσιν τῆς ῥητορικῆς βλέπων ταῦτα λέγει, οὐχὶ δὲ τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἑρμηνεύων ἢ ἀποσαφῶν· διότι οὕτω καὶ ἡ διαλεκτικὴ τοῦ ὄντως ἀληθοῦς ἀμελοῦσα θὰ ἐφαίνετο, ἐὰν τινες φιλόσοφοι ἐριστικῶς ἔχοντες τῆς ἑαυτῶν δόξης μᾶλλον ἢ τοῦ ἀληθοῦς ἀντείχοντο. Τοιαῦτα δὲ καὶ τοῖς Ἐλεατικοῖς φιλοσόφοις ὀνειδίζει ὁ Πλάτων, ὅτι οὕτως ἐν τῇ τέχνῃ οὗτοι λέγουσιν ὥστε ταὐτὰ ὅμοια καὶ ἀνόμοια τοῖς ἀκούουσι νὰ φαίνωνται καὶ ἓν καὶ πολλὰ καὶ μένοντά τε καὶ φερόμενα· ἀλλ' ἔλαθεν ἑαυτὸν ὁμοίως τῇ ῥητορικῇ καὶ τὴν φιλοσοφίαν ψέγων (Φαιδρ. 261 d)(1).

Ὁ δὲ Λυσίου λόγος, ὃν ἐνταῦθα ψέγει ὡς ῥητορικόν, ἀποδείκνυται σαφῶς(2) ἐπιστολὴ πρὸς ἐρώμενον οὖσα, ἀλλ' οὐχὶ λόγος οὐδαμῶς ἐρωτικός, ὡς ὁ Πλάτων νομίζει καὶ ὡς τοιοῦτον κρίνων ἄτακτον ἐλέγχει. Ὡς ἐπιστολὴ δὲ κάλλιστα ἔχει καὶ εὔτακτος εἶνε καίπερ πολλὰ τὰ παρὰ τὴν τάξιν τῶν κυρίως λόγων ἔχουσα, εὐλόγως. Τὰς δ' ἐπιστολὰς «μετὰ παιδιᾶς ἔγραψε Λυσίας» κατὰ Διονύσιον (3). Καὶ ἐν τοῖς Ἑρμείου δὲ σχολίοις (4) ἐπιστολὴ ὁ λόγος οὗτος λέγεται. Καὶ ὁ Καικίλιος δ' ἔτι καὶ ὁ Φώτιος συνηγόρησαν Λυσίᾳ κατὰ Πλάτωνος (5). Διαβάλλων ἄρα ὁ Πλάτων τὴν ῥητορικὴν καὶ τοῦ Λυσίου

(1) Ἐλεατικὸν Παλαμήδην λέγει Ζήνωνα κατὰ τὸν σχολιαστήν.
(2) Σπέγγ. Συναγ. τεχν. περὶ Λυσίου.
(3) Περὶ Λυσ. 3.
(4) Σπεγγ. Συναγ. 77.
(5) Καικύλ. ἰδὲ τὸ περὶ ὕψους 32. Φωτ. 489.

λόγον πρὸς τοῦτο προκρίνας τὸ τοῦ Ἰξίωνος φαίνεται παθών, ἀντὶ Ἥρας νεφέλην ἐν χερσὶ περιέλαβεν, ἐπιστολὴν παίζουσαν ἀντὶ λόγου ῥητορικοῦ σπουδαίου.

Σπουδάζων δ' ὡς ἀντίτεχνος τὴν ἑαυτοῦ σχολὴν ὑπὲρ τὰς τῶν ῥητόρων νὰ ἐξάρῃ, ἐν πολλῇ δόξῃ διὰ Λυσίου καὶ Θρασυμάχου τότε οὔσας, καὶ τὴν τέχνην τῶν λόγων αὐτοὺς πειρᾶται νὰ στερήσῃ, ἀδόκιμον τὴν μέθοδον αὐτῶν κατηγορῶν, τῇ φιλοσοφίᾳ δὲ προσήκουσαν καὶ ταύτην εὑρίσκων· διότι πρὸς τὸν Ἔρωτα ἐκεῖ ἀποστρεφόμενος λέγει (1) «Τῷ πρόσθεν εἴ τι λόγῳ σοι ἀπηνὲς εἴπομεν Φαῖδρός τε καὶ ἐγὼ (ὁ Σωκράτης δηλ.), Λυσίαν τὸν τοῦ λόγου πατέρα αἰτιώμενος παῦε τῶν τοιούτων λόγων, ἐπὶ φιλοσοφίαν δέ, ὥσπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πολέμαρχος τέτραπται, τρέψον, ἵνα καὶ ὁ ἐραστὴς ὅδε αὐτοῦ μηκέτι ἐπαμφοτερίζῃ, καθάπερ νῦν, ἀλλ' ἁπλῶς πρὸς Ἔρωτα μετὰ φιλοσόφων λόγων τὸν βίον ποιῆται».

Ἐν τούτῳ δὲ σαφῶς ὁ Πλάτων ἀγωνιζόμενος φαίνεται, ἵνα καὶ ἄλλους ὡς τὸν Φαῖδρον μαθητὰς ἀπὸ τῶν ῥητόρων ἀποσπάσας προσαγάγηται.

Ἀλλαχοῦ δὲ πρὸς Φαῖδρον λέγει (2) «Εἰ μέν σοι ὑπάρχει φύσει ῥητορικῷ εἶναι, ἔσει ῥήτωρ ἐλλόγιμος προσλαβὼν ἐπιστήμην τε καὶ μελέτην· ὅτου δ' ἂν ἐλλίπῃς τούτων, ταύτῃ ἀτελὴς ἔσει. Ὅσον δ' αὐτῆς τέχνη, οὐχ ᾗ Λυσίας τε καὶ Θρασύμαχος πορεύεται δοκεῖ μοι φαίνεσθαι ἡ μέθοδος. Φαιδρ. Ἀλλὰ πῇ δή; Σωκρ. Κινδυνεύει, ὦ ἄριστε, εἰκότως ὁ Περικλῆς πάντων τελειότατος εἰς τὴν ῥητορικὴν γενέσθαι. Φαίδρ. Τί δή; Σωκρ. Προσπεσὼν γὰρ Ἀναξαγόρᾳ, μετεωρολογίας ἐμπλησθεὶς καὶ ἐπὶ φύσιν νοῦ καὶ ἀνοίας ἀφικόμενος, ὧν δὴ πέρι τὸν πολὺν λόγον ἐποιεῖτο ὁ Ἀναξαγόρας, ἐντεῦθεν εἵλκυσεν ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην τὸ πρόσφορον αὐτῇ».

Οὕτω δὲ ἀρχόμενος χωρεῖ ἐπὶ τὸν λόγον ὅτι, ἵνα λόγου ἄξιος ῥήτωρ καταστῇ τις, πρῶτον πρέπει νὰ φιλοσοφήσῃ καὶ εἶτα ἄσκησιν καὶ μελέτην τινὰ ἐν τοῖς λόγοις νὰ προσλάβῃ (3). Πάντα δὲ ταῦτα καὶ τυφλῷ δῆλον ὅτι χάριν τῆς ἱδρυομένης τότε σχολῆς αὐτοῦ τα-

(1) Φαιδρ. 257 b.
(2) Φαιδρ. 269 d.
(3) Αὐτ. 270 b κ. ἑξ,

ράττονται καὶ λέγονται. Πρὸς δὲ τοῦτο καὶ πάντες ἀπὸ Τεισίου μέχρι Θεοδώρου ψέγονται οἱ τεχνικοί, πρὸς Ὀδυσσέα μὲν καὶ Νέστορα καὶ Παλαμήδην γελοιοτέρως εἰκαζόμενοι, εἰς δὲ τοὺς ὅρους τῆς τέχνης καὶ τὰς διαιρέσεις σκωπτόμενοι καὶ κωμῳδούμενοι (1).

Ἀλλ' ἡ μὲν Περικλέους ῥητορεία φύσεως καὶ οὐχὶ τέχνης ἔργον ἦν, ὡς ὁμολογεῖται παρὰ πάντων. Ἐὰν δὲ κατὰ μὲν Ἀριστοφάνην ἤστραπτ' ἐβρόντα ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα (2), κατὰ δ' Εὔπολιν κράτιστος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν, καὶ πρὸς τῷ τάχει πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσι καὶ ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις (3), κατὰ δὲ Θουκυδίδην ἦν λέγειν δυνατώτατος (4), τούτων τὴν αἰτίαν ζητητέον οὐχὶ ἐν τέχνῃ τοῦ λόγου καὶ δεινότητι ῥητορικῇ, οἵαν παρὰ τῷ Δημοσθένει θαυμάζομεν, ἀλλ' ἐν τῇ δυνάμει καὶ τῷ πλήθει καὶ τῷ βάθει τῶν γνωμῶν αὐτοῦ μᾶλλον, ὥσπερ καὶ Μυλλῆρος νομίζει (5) οὐδενὸς μὲν ἀντιλέγοντος, τοιαύτην δ' εἰκόνα τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ τοῦ Θουκυδίδου παρέχοντος.

Πόσον δὲ αἱ λογικαὶ τῶν φιλοσόφων ἀκριβολογίαι αἱ περὶ τὴν τάξιν τῶν τοῦ λόγου μορίων καὶ τἆλλα μέρη τῆς τέχνης τῆς ῥητορικῆς εἰς καρποφόρον αὐτῆς διδασκαλίαν συμβάλλονται, ὡς ὁ Πλάτων ἐν Φαίδρῳ φαίνεται δοξάζων καὶ διδάσκων, ἄριστα δύναταί τις νὰ ἴδῃ καὶ ἐκμάθῃ ἐξ ὧν ἡ ῥητορεία καρπῶν ἐπορίσατο, ἀφ' οὗ χρόνου ἡ διδασκαλία τῆς τέχνης ἐκ φιλοσοφικῶν σχολῶν ἤρξατο νὰ γίνηται· διότι ἐκ μὲν τῆς Ἀριστοτέλους ῥητορικῆς σχολῆς, φιλοσοφικώτερον περὶ τὴν τέχνην σπουδαζούσης, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ σῳζομένη αὐτοῦ Ῥητορική, λογικὴ καὶ θεωρητικὴ μᾶλλον οὖσα, μόνος λόγου ἄξιος ῥήτωρ Δημήτριος ὁ Φαληρεὺς ἐγένετο, ἀφ' οὗπερ καὶ ἡ πρὸς φθορὰν ῥοπὴ τῆς ῥητορείας ἤρξατο, προδρόμου τῆς Ἀσιανῆς νομιζομένου εὐλόγως.

Καὶ τοῦτον μόνον καὶ τοιοῦτον ἡ ῥητορεία ἐκ τῆς φιλοσοφικῆς διδασκαλίας καρπωσαμένη ῥήτορα, πλείστους καὶ ἐπιφανεστάτους ἐκ τῆς πρακτικῆς τοῦ Ἰσοκράτους ἐπορίσατο σχολῆς, συγχρόνου τῇ Ἀριστοτέλους οὔσης.

(1) Φαιδρ. 261 a κ. ἑξ. 266 b κ. ἑξ.
(2) Ἀχαρν. 530.
(3) Κικ. Orat. § 38.
(4) 4, 139.
(5) Litteraturgesch. B. 309.

Μετὰ δὲ τὸν Ἀλέξανδρον αἱ φιλοσοφικαὶ τῶν Περιπατητικῶν καὶ Στωικῶν περὶ τὴν τέχνην θεωρίαι καὶ ζητήσεις ἔβλαψαν μᾶλλον ἢ ὠφέλησαν τὴν ῥητορείαν πρακτικῶς· διότι ἐξήγαγον ταύτην μᾶλλον ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ὡς ὑποκείμενον δὲ λογικῶν ἐξετάσεων καὶ σκέψεων ἐνέκλεισαν ἐν ταῖς σχολαῖς αὐτῶν. Πόρισμα δὲ τοιαύτης ἐν τῇ τέχνῃ τῶν φιλοσόφων πραγματείας εἶνε ἡ Ἑρμαγόρου τοῦ Τημνίου τέχνη, ἄθροισμα μικρολόγων ὁρισμῶν καὶ διαιρέσεων καὶ νόμων καὶ παραγγελμάτων, πρὸς παρασκευὴν ῥητόρων ἀχρηστοτάτη, σχολαστικὴ δ' εὐλόγως ὑπὸ τοῦ Σπεγγέλου ἐπικληθεῖσα.

Πρὸς δὲ τὰ ἐν Γοργίᾳ τοῦ Πλάτωνος κατὰ τῆς ῥητορικῆς λεχθέντα κάλλιστ' ἀντιλέγων φαίνεται ὁ τὰ εἰς Ἑρμογένην Προλεγόμενα συγγράψας, τοιάδε τινὰ λέγων (1)· «Πλάτων κολακείαν αὐτὴν καλεῖ, ὁριζόμενος πολιτικῆς μορίου εἶδος, τῆς δικαστικῆς, ἔτι δὲ καὶ τυραννίδα ἀπὸ τῶν Πώλου λόγων, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐμπειρίαν· ἀλλ' οὗτος ὁ ὅρος φιλονίκως μᾶλλον ἢ ἀληθῶς ἔχει· ἓν γάρ τι τῆς ῥητορικῆς εἶδος τὸ δικαστικὸν παραλαβών, ἐκ τούτου τὸν ὅρον ποιεῖται· οἱ δὲ ὅροι ἐκ τελείων πραγμάτων συνίστανται· ὁ δὲ φιλόσοφος παραπλήσιον ποιεῖ, ὥσπερ ἂν καὶ φιλοσοφίαν τις διαβαλεῖν βουλόμενος, μόνους τοὺς παραλογισμοὺς ὅρον εἶναι τῆς φιλοσοφίας εἴποι. Ἔστι γὰρ ἡ ἀληθὴς ῥητορική, ἥτις καὶ ἐπιστήμη ἐστίν, ἔστι δὲ καὶ ἄλλη ῥητορικὴ ψευδολογική, ἥτις ἐν τοῖς δικαστηρίοις συκοφαντικὴ λέγεται, ἐν δὲ βουλευτηρίοις κολακεία· ἔστι δὲ καὶ ἄλλη τούτων μέση, ἥτις καὶ ἀληθείᾳ κέχρηται καὶ ψεύδει· ψεύδει δὲ λέγω ἐπὶ τῷ συμφέροντι· εἰ γάρ τις χρῷτο τῷ ψεύδει διὰ τὸ βοηθῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, οὐκ ἀποδοκιμαστέον ἐνταῦθα τὸ ψεῦδος. Πρὸς δὲ τοῦτο δεῖ εἰδέναι τὸν ῥήτορα τό τε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος, ὥσπερ τὸν ἰατρὸν τά τε ὑγιεινὰ τῶν φαρμάκων καὶ τὰ νοσηρά. Ἐπειδὴ (δέ) τινες χρῶνται (τῇ οὐκ ἀληθεῖ ῥητορικῇ) ἢ κατὰ ἄνοιαν ἢ πειράζοντες, χρὴ καὶ ταύτην εἰδέναι τὸν ῥήτορα, ἵνα τῶν ψευδομένων αἰσθάνηται. Ἔτι δέ, ἐπειδὴ πρὸς ἀπαιδεύτους πολλάκις οἱ λόγοι λέγονται καὶ ὀλίγους δυναμένους συνιέναι τὰ τῆς ἀληθευτικῆς, διὰ τοῦτο ταύτης ἐδέησε τῆς σοφιζομένης ῥητορικῆς, ἵνα ταῖς καιναῖς ἐννοίαις χρωμένη πείθῃ τὸν δῆμον».

(1) Walz. Τόμ. VII, 9.

Ὁ δ' Ἰσοκράτης εἶνε ἐπαινέτης τῆς ῥητορικῆς εὐλόγως. Ἀλλὰ δὲν παράγει αὐτὸν τὸ ἴδιον ἔργον καὶ ἐπάγγελμα εἰς παραλόγους ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια, οὐδὲ λέγει διὰ τοῦτο τοῦ ἀληθοῦς ἀφεστηκότα ὅσα πολλαχοῦ τῶν λόγων περὶ αὐτῆς ἀποφαίνεται τὴν δύναμιν καὶ ἀρετὴν αὐτῆς ἑρμηνεύων. Καὶ ἔχουσι μὲν πολλάκις αὐτοῦ τὰ λεγόμενα ῥητορικὰς ὑπερβολάς, ἀλλ' εὐλάβεια ὅμως καὶ αἰδώς τις ἔχει αὐτὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀπείργουσα νὰ ἀρνηθῇ αὐτήν, οὐδὲ τολμᾷ ὅλως ἄλλα ἀντ' αὐτῆς που νὰ φθέγγηται· διὸ καὶ ὁ Σωκράτης ἐν Φαίδρῳ πολὺ φαίνεται εὔελπις ὢν περὶ αὐτοῦ, θαυμάζοντος, ὡς φαίνεται, Πλάτωνος τὸ σῶφρον καὶ φιλόσοφον ἦθος τοῦ τότε νεανίου.

Ἐξ ὧν δ' ἔγραψε περὶ ῥητορικῆς καὶ λόγου, πολλῶν ὄντων καὶ σποράδην ἐν τοῖς λόγοις αὐτοῦ διερριμμένων, ὀλίγα τινὰ ἀρκοῦσιν, ἵνα δήλην ποιήσωσιν ἣν περὶ ἀρετῆς καὶ ὠφελείας τῆς ῥητορικῆς γνώμην εἶχεν ὁ ῥήτωρ. Καλῶν ἐν τῷ Πανηγυρικῷ τὴν ῥητορικὴν περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφίαν (1), σφόδρα μέμφεται τοῖς τῶν ἀγώνων ἱδρυταῖς ὅτι τοῖς μὲν ἀθληταῖς ἔθεντο ἆθλα, οἵτινες καὶ διπλασίαν ῥώμην λαβόντες οὐδὲν ἤθελον ὠφελήσῃ τοὺς ἄλλους, τοῖς δὲ ῥήτορσιν οὐδεμίαν τιμὴν ἀπένειμαν· καίτοι ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἰδίᾳ ἐπόνησαν καὶ τὴν ἑαυτῶν ψυχὴν παρεσκεύασαν, ὥστε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ δύνωνται νὰ ὠφελῶσιν, ὧν εὔλογον ἦτο μείζονα πρόνοιαν νὰ λάβωσιν (2). Ἀλλαχοῦ δὲ τὴν θαυμασίαν ἐξαίρων φύσιν τῆς ῥητορικῆς καὶ τῶν λόγων τοιάδε λέγει (3) «Οἱ λόγοι τοιαύτην ἔχουσι τὴν φύσιν ὥσθ' οἷόν τ' εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν πολλαχῶς ἐξηγήσασθαι καὶ τά τε μεγάλα ταπεινὰ ποιῆσαι καὶ τοῖς μικροῖς μέγεθος περιθεῖναι καὶ τά τε παλαιὰ καινῶς διελθεῖν καὶ περὶ τῶν νεωστὶ γεγενημένων ἀρχαίως εἰπεῖν». Πρέπει δὲ νὰ θαυμάζῃ τις καὶ νὰ τιμᾷ «μὴ τοὺς περὶ τούτων ζητοῦντας λέγειν, περὶ ὧν μηδεὶς πρότερον εἴρηκεν, ἀλλὰ τοὺς οὕτως ἐπισταμένους εἰπεῖν, ὡς οὐδεὶς ἂν ἄλλος δύναιτο». Ἀπονέμει ἄρα πολὺ μείζω ἰσχὺν τῷ εἴδει καὶ τῇ μορφῇ τῶν λόγων ἢ τοῖς λεγομένοις· διότι τῶν εὖ φρονούντων ἴδιον εἶνε

(1) Πανηγ. 10. Ἐν τῷ κατὰ Σοφιστῶν (ε') λέγει αὐτὴν ἐπιστήμην ἢ παίδευσιν τοῦ λόγου, ἐν δὲ τῷ περὶ Ἀντιδόσεως (177) τὴν τῶν λόγων μελέτην.

(2) Πανηγ. 1-2.

(3) Αὐτ. 8.

οὐχὶ τὸ εἰπεῖν «περὶ ὧν ἕτεροι πρότερον οὐκ εἰρήκασιν», ἀλλὰ περὶ τῶν αὐτῶν πράξεων τοῦ λόγου ὄντος «τὸ ἐν καιρῷ ταύταις καταχρήσασθαι καὶ τὰ προσήκοντα περὶ ἑκάστης ἐνθυμηθῆναι καὶ τοῖς ὀνόμασιν εὖ διαθέσθαι». Τοιαύτη κατ' αὐτὸν ἡ δύναμις τῆς τέχνης συμβαίνει νὰ εἶνε (1).

Ἐγκωμιάζων δὲ τὴν ἑαυτοῦ πόλιν ὡς μέγιστον κόσμον αὐτῇ περιτίθησιν ὅτι μάλιστα πασῶν τὴν ῥητορικὴν καὶ τοὺς λόγους ἐτίμησεν(2), «ὧν πάντες μὲν ἐπιθυμοῦσι, τοῖς δ' ἐπισταμένοις φθονοῦσι, συνειδυῖα μὲν ὅτι τοῦτο μόνον ἐξ ἁπάντων τῶν ζῴων ἴδιον ἔφυμεν ἔχοντες, καὶ διότι τούτῳ πλεονεκτήσαντες καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι διηνέγκαμεν, ὁρῶσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν, τῶν δὲ λόγων τῶν καλῶς καὶ τεχνικῶς ἐχόντων, οὐ μετὸν τοῖς φαύλοις, ἀλλὰ ψυχῆς εὖ φρονούσης ἔργον ὄντας, καὶ τούς τε σοφοὺς καὶ τοὺς ἀμαθεῖς δοκοῦντας εἶναι ταύτῃ πλεῖστον ἀλλήλων διαφέροντας, ἔτι δὲ τοὺς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐλευθέρως τεθραμμένους ἐκ μὲν ἀνδρείας καὶ πλούτου καὶ τῶν τοιούτων ἀγαθῶν οὐ γιγνωσκομένους, ἐκ δὲ τῶν λεγομένων μάλιστα καταφανεῖς γιγνομένους, καὶ τοῦτο σύμβολον τῆς παιδεύσεως ἡμῶν ἑκάστου πιστότατον ἀποδεδειγμένον, καὶ τοὺς λόγῳ καλῶς χρωμένους οὐ μόνον ἐν ταῖς αὑτῶν δυναμένους ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἐντίμους ὄντας. Τοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥσθ' οἱ ταύτης μαθηταὶ τῶν ἄλλων διδάσκαλοι γεγόνασι, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδεύσεως τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας». Πάντα δὲ ταῦτα ὁ Ἰσοκράτης καρποὺς τῶν λόγων καὶ τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἤγουν τῆς ῥητορικῆς ὑπελάμβανε, σχολὴν ἔχων τῆς τέχνης.

Καὶ ἐν τῷ Κατὰ Σοφιστῶν δὲ καὶ τῷ Περὶ Ἀντιδόσεως ὅμοια περὶ ῥητορικῆς καὶ τῶν λόγων λέγοντος ἀκούομεν, οἷον (3) «Αἱ μὲν δυνάμεις καὶ τῶν λόγων καὶ τῶν ἄλλων ἔργων ἁπάντων ἐν τοῖς εὐφύεσιν

(1) Αὐτ. 10.
(2) Πανηγ. 47-48.
(3) Κατὰ Σοφ. η'.

ἐγγίγνονται καὶ τοῖς περὶ τὰς ἐμπειρίας γεγυμνασμένοις· ἡ δὲ παίδευσις τοὺς μὲν τοιούτους τεχνικωτέρους καὶ πρὸς τὸ ζητεῖν εὐπορωτέρους ἐποίησεν, . . τοὺς δὲ καταδεεστέραν τὴν φύσιν ἔχοντας . . αὐτοὺς ἂν αὐτῶν προαγάγοι καὶ πρὸς πολλὰ φρονιμωτέρους διακεῖσθαι ποιήσειεν». Ἔνθα διδάσκει ὅ,τι τοῖς εὐφυέσι καὶ τοῖς καταδεεστέροις τὴν φύσιν ἡ ῥητορικὴ λυσιτελεῖ διδασκομένη.

Ὅσον δ' ἀναγκαία ῥήτορι ἡ τῆς ῥητορικῆς διδασκαλία δηλοῖ ἐν τῷ κατὰ Σοφιστῶν λέγων «Φημὶ γὰρ ἐγώ . . τὸ τῶν ἰδεῶν (1) ἐφ' ἑκάστῳ τῶν πραγμάτων ἃς δεῖ προελέσθαι καὶ μεῖξαι πρὸς ἀλλήλας καὶ τάξαι κατὰ τρόπον, ἔτι δὲ τῶν καιρῶν μὴ διαμαρτεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐνθυμήμασι πρεπόντως ὅλον τὸν λόγον καταποικῖλαι καὶ ταῖς ὀνόμασιν εὐρύθμως καὶ μουσικῶς εἰπεῖν, ταῦτα πολλῆς ἐπιμελείας δεῖσθαι.., καὶ δεῖν τὸ μὲν μαθητὴν . . τὰ μὲν εἴδη τὰ τοῦ λόγου μαθεῖν, περὶ δὲ τὰς χρήσεις αὐτῶν γυμνασθῆναι, τὸν δὲ διδάσκαλον τὰ μὲν οὕτως ἀκριβῶς οἷόν τ' εἶναι διελθεῖν ὥστε μηδὲν τῶν διδακτῶν παραλιπεῖν, περὶ δὲ τῶν λοιπῶν τοιοῦτον ἑαυτὸν παράδειγμα παρασχεῖν ὥστε τοὺς ἐκτυπωθέντας καὶ μιμήσασθαι δυναμένους εὐθὺς ἀνθηρότερον καὶ χαριέστερον τῶν ἄλλων φαίνεσθαι λέγοντας. Καὶ τούτων ἁπάντων συμπεσόντων τελείως ἕξουσιν οἱ φιλοσοφοῦντες», ὅ ἐστιν οἱ εἰς ῥητορείαν παρασκευαζόμενοι.

Ἐν δὲ τῷ Περὶ Ἀντιδόσεως περὶ τῆς ὠφελείας τῆς τέχνης πολλὰ πολλαχοῦ εὑρίσκεται εἰπών, οἷον (2) «Δεῖ τοὺς μέλλοντας διοίσειν περὶ τοὺς λόγους πρῶτον μὲν πρὸς τοῦτο πεφυκέναι, . . ἔπειτα παιδευθῆναι καὶ λαβεῖν τὴν ἐπιστήμην, . . τρίτον ἐντριβεῖς γενέσθαι καὶ γυμνασθῆναι περὶ τὴν χρείαν καὶ τὴν ἐμπειρίαν αὐτῶν· ἐκ τούτων γάρ . . τελείους γίγνεσθαι καὶ πολὺ διαφέροντας τῶν ἄλλων». Καὶ προϊὼν (3) λέγει «Καὶ μὲν δὴ ἴσμεν τοὺς καταδεεστέραν μὲν τὴν φύσιν ἔχοντας, ταῖς δ' ἐμπειρίαις καὶ ταῖς ἐπιμελείαις προέχοντας, ὅτι γίγνονται κρείττους οὐ μόνον αὑτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν εὖ πεφυκότων, λίαν δὲ κατημεληκότων». Ἀποδείξεις δὲ τούτου φέρει τοῦτο μὲν ἐκ τῆς τῶν σοφιστῶν διδασκαλίας τοιάδε λέγων (4) «Τίς οὐκ οἶδε πολλοὺς τῶν ὑπὸ τοῖς σοφι-

(1) Αὐτ. θ'. Ἰδέας λέγει διαφόρους μορφὰς ἐκφράσεως διανοημάτων.
(2) 187.
(3) Αὐτ. 191.
(4) Αὐτ. 203.

σταῖς γενομένων.. ἱκανοὺς ἀγωνιστὰς ἀποτελεσθέντας, τοὺς δὲ παιδεύειν ἑτέρους δυνηθέντας, ὅσοι δ' αὐτῶν ἰδιωτεύειν ἠβουλήθησαν ἔν τε ταῖς ὁμιλίαις χαριεστέρους ὄντας ἢ πρότερον ἦσαν, τῶν τε τῶν λόγων κριτὰς καὶ συμβούλους ἀκριβεστέρους τῶν πλείστων γεγενημένους;» τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ βίου τῶν ῥητορευσάντων ἀνδρῶν τοιάδε λέγων πρὸς τοὺς δικαστὰς (1) «Εὑρήσετε καὶ τῶν ἐν τῷ παρόντι πολιτευομένων καὶ τῶν νεωστὶ τετελευτηκότων τοὺς πλείστην ἐπιμέλειαν τοῦ λόγου ποιουμένους βελτίστους ὄντας τῶν ἐπὶ τὸ βῆμα παριόντων, ἔτι δὲ τῶν παλαιῶν τοὺς ἀρίστους ῥήτορας καὶ μεγίστην δόξαν λαβόντας πλείστων ἀγαθῶν αἰτίους τῇ πόλει γεγενημένους, ἀρξαμένους ἀπὸ Σόλωνος».

Ὑπεραπολογούμενος δὲ τῶν λόγων καὶ τῶν ῥητόρων ἀδίκως ὑπὸ φθονερῶν ψεγομένων πολλὰ ἐν τῷ Περὶ Ἀντιδόσεως λέγει τὰς ἐν τοῖς λόγοις καὶ ἔργοις αὐτῶν ἐναντιώσεις φανερῶν καὶ μηνύων (2), ὅτι «Εὐχόμενοι μάλιστα δύνασθαι λέγειν.., τοὺς πόνῳ καὶ φιλοσοφίᾳ τοῦτο κατεργάσασθαι πειρωμένους.. οὐδέν φασι τῶν δεόντων πράττειν», ἐν δὲ τοῖς κινδύνοις τῆς πόλεως καταφεύγοντες πρὸς τοὺς ῥήτορας βλασφημοῦσιν ὅμως τοὺς διδασκάλους τῶν ῥητόρων, καὶ ὀνειδίζοντες τοῖς Θηβαίοις ἀμαθίαν λοιδοροῦσι τοὺς ζητοῦντας νὰ διαφύγωσι τὴν νόσον ταύτην, καὶ ἐν ᾧ τὴν Πειθὼ μίαν τῶν θεῶν νομίζουσιν, οἱ τῆς δυνάμεως τῆς θεᾶς ἐπιθυμοῦντες νὰ μετάσχωσι κατ' αὐτοὺς διαφθείρονται, καὶ ἐν ᾧ προκρίνουσι τὴν ψυχὴν ὡς σπουδαιοτέραν τοῦ σώματος, ἀποδέχονται μᾶλλον τοὺς γυμναζομένους τῶν περὶ τοὺς λόγους φιλοσοφούντων. Προχωρῶν δ' ἀποδεικνύει (3) ὅτι ἡ κακὴ τοῦ λόγου χρῆσις βλάπτει, οὐχὶ δ' οἱ λόγοι αὐτοί, ὡς εἶνε δυνατὸν νὰ βλάψῃ ποτὲ καὶ ὁ πλοῦτος καὶ τὰ ὅπλα. Ὁ δὲ λόγος μάλιστα πλείστων ἀγαθῶν αἴτιος τυγχάνει τοῖς ἀνθρώποις ὤν, ἀπαλλάξας αὐτοὺς τοῦ θηριωδῶς ζῆν καὶ συνοικίσας εἰς πόλεις καὶ συγκατασκευάσας νόμους καὶ τέχνας καὶ πολλαχῶς ἄλλως ὠφελήσας. «Εἰ δὲ δὴ συλλήβδην περὶ τῆς δυνάμεως ταύτης εἰπεῖν, οὐδὲν τῶν φρονίμως πραττομένων εὑρήσομεν ἀλόγως γιγνόμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων ἁπάντων ἡγεμόνα λόγον ὄντα καὶ μάλιστα χρωμένους αὐτῷ τοὺς πλεῖστον νοῦν ἔχοντας».

(1) Αὐτ. 231.
(2) Αὐτ. 246 κ. ἑξ.
(3) Αὐτ. 250 κ. ἑξ.

Πρὸς δὲ τὰς Πλάτωνος μομφὰς βλέπων ὁ Κοϊντιλιανὸς τοὺς περὶ ὠφελείας τῆς ῥητορικῆς λόγους ποιεῖται, τοιάδ' ὡς ἐν κεφαλαίοις εἰπεῖν λέγων(1). «Ψέγουσί τινες αὐτὴν κατηγοροῦντες τὴν κακὴν ἐν δικαστηρίοις καὶ τῇ πολιτείᾳ χρῆσιν. Ἀλλ' οὕτω καὶ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ σοφία αὐτὴ κακὰ θὰ ἦσαν, ἔτι δὲ καὶ ἡ μάχαιρα καὶ τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη· διότι πάντα ταῦτα καὶ βλάβης αἴτια δύνανται νὰ εἶνε. Ἀλλὰ πόσων ἀγαθῶν πάροχος πάλιν δὲν εἶνε ἡ ῥητορική; Δὲν διεπράξατο ὁ Κικέρων τῷ δαιμονίῳ αὐτοῦ λόγῳ ὅσα ἀγαθὰ τῇ πόλει οὐδὲ στρατηγοί ποτε ἐκ νικῶν ἐπόρισαν; Ποσάκις δ' ὁ λόγος στρατιὰς ἐν ἀθυμίᾳ οὔσας ἢ κινδυνευούσας παρεθάρρυνε καὶ νικηφόρους ἀνέδειξε; Θαυμαστὴ δὲ ἡ δύναμις ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ῥώμῃ τῶν ῥητόρων κατέστη καὶ πλείστων ἀγαθῶν αἰτία. Οὐδὲν δὲ οὔτε πόλεων κτίσται οὔτε νομοθέται θὰ ἐπέραινον, ἐὰν μὴ καὶ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν ἐκέκτηντο. Αὐτὰ δὲ τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα, καὶ φύσει τίμια ὄντα, ὅμως μᾶλλον διδάσκουσι καὶ πείθουσιν, ὅταν λόγῳ σαφεῖ καὶ καλῷ περιβάλλωνται. Πρὸς ἀμφότερα λοιπὸν δύναμιν ἐχόντων τῶν ὅπλων τῆς ῥητορικῆς, οὐδαμῶς ἐπιεικὲς εἶνε νὰ νομίζηται κακόν, ὅπερ εἶνε δυνατὸν νὰ μεταχειριζώμεθα καλῶς».

«Ἐὰν δὲ ἡ ῥητορικὴ τοῦ καλῶς λέγειν τέχνη εἶνε, χρηστὸς πάντως ὁ ῥήτωρ ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ· οὕτω δὲ αὐτὴ ἀναντιρρήτως ὠφέλιμος καθίσταται. Καὶ ὁ θεὸς δὲ ὁ τῶν πάντων ποιητὴς οὐδενὶ ἄλλῳ μᾶλλον τῶν θηρίων ἄνθρωπον διέκρινεν ἢ τῇ τοῦ λέγειν δυνάμει, ἐξαίρετον ἡμῖν τὸν λογισμὸν δωρησάμενος, ὥστε θείας μοίρας νὰ μετέχωμεν. Ἀλλὰ καὶ οὗτος ἡμᾶς οὐδὲν θὰ ὠφέλει, ἐὰν μὴ ὅσα λογιζώμεθα καὶ λόγῳ ἐξεφράζομεν, οὗπερ στερόμενα τὰ ζῷα καὶ τῆς οὔσης αὐτοῖς διανοίας φαίνονται ὅτι στεροῦνται, καὶ ἄλογα δι' αὐτὸ καὶ κωφὰ καλοῦνται. Ὅσοις δ' ἀνθρώποις ἡ φωνὴ δὲν ὑπάρχει, πόσον ὀλίγον ἡ θεία ἐκείνη ψυχὴ βοηθεῖ;

«Ἐὰν λοιπὸν μηδὲν κρεῖττον τοῦ λόγου ἐλάβομεν παρὰ θεοῦ, τί οὕτως ἄξιον θεραπείας καὶ πόνου πρέπει νὰ νομίζωμεν, καὶ ἐν τίνι ἄλλῳ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων νὰ διαφέρωμεν αἱρούμεθα ἢ ἐν ᾧ οἱ ἄνθρωποι

(1) De institut oratoriae 2, 16.

αὐτοὶ πλεονεκτοῦσι τῶν θηρίων, ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ τέχνῃ ὡς ἐν ταύτῃ πονοῦντες καὶ χαίροντες ὁμοίως (1); »

« Μᾶλλον δὲ ταῦτα μανθάνομεν καὶ αἰσθανόμεθα, ἐὰν λογισώμεθα ἡλίκη ἡ τοῦ λόγου δύναμις ηὐξήθη καὶ ὅση προϊοῦσα δύναται νὰ ἀποβῇ· διότι, ἵνα παραλίπω τὸ συνηγορεῖν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ τὸ ἡγεῖσθαι τῇ γνώμῃ τῆς βουλῆς, τὸ ἄγειν τὸν δῆμον, τὸν στρατὸν εἰς ὅ,τι ἄν τις βούληται πόσον ὠφέλιμον, ἀλλὰ καὶ πρέπον ἅμα ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπάρχει; Δὲν εἶνε δὲ ὡραῖον καὶ αὐτὸ τοῦτο, τῇ κοινῇ συνέσει καὶ τοῖς κοινοῖς καὶ οἷς πάντες χρῶνται ὀνόμασι τοσοῦτον ἔπαινον καὶ κλέος ἑαυτῷ τις νὰ πορίσῃ, ὥστε μὴ μόνον ἀγορεύων ἢ λέγων νὰ φαίνηται, ἀλλ' ὡς ὁ Περικλῆς καὶ βροντῶν καὶ ἀστράπτων »; Καὶ τοιαῦτα μέν τινα ὁ Κοϊντιλιανὸς περὶ τῆς ὠφελείας εἶπε τῆς ῥητορικῆς.

Τῶν δὲ νεωτέρων ὁ Σπέγγελος μάλιστα τὴν περὶ ῥητορικῆς τοῦ Πλάτωνος γνώμην κρίνει καὶ ἐλέγχει ὧδέ πως λέγων (2)· « ὁ Πλάτων σφόδρα ἐναντίος εἶνε τῇ ῥητορικῇ· διότι ἡ κατ' αὐτὸν ὑψηλὴ φιλοσοφία δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτρέψῃ ἐπιστήμης τινὰ χώραν ἢ τιμὴν τῇ δημώδει ἐκείνῃ τέχνῃ, τῇ πρὸς τὴν χρείαν μὲν τοῦ βίου ἡρμοσμένῃ, τὰς πονηρὰς δὲ γνώμας τῶν σοφιστῶν προκαλυπτούσῃ. Καταφρονήσας δὲ τὴν τότε πολιτείαν καὶ ἀποστὰς αὐτῆς, οὐδεμίαν ἀφορμὴν τοῦ ῥητορεύειν ποτὲ ἔσχεν. Καὶ τὴν Πολιτείαν δὲ συγγράψας οὐδεμίαν ἐν αὐτῇ χώραν τῇ ῥητορικῇ κατέλιπεν, ὥσπερ οὐδὲ τῇ ποιήσει, ἐναντίος ὢν ἀμφοτέραις ὡς μὴ τἀληθές, καθάπερ ἡ φιλοσοφία, διωκούσαις. Διὸ οὐδὲ τὰ εἰκότα καὶ ἀγχίνοα τῶν σοφιστῶν καὶ ῥητόρων ἠδύνατο σιγῶν νὰ δοκιμάζῃ, ὡς ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν τῆς ἀληθείας ἀφιστάμενα. Ἐκ δὲ τούτου ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἔπρεπεν ἡ ῥητορικὴ ἀφορμηθεῖσα νὰ καταβῇ ἔπειτα εἰς ὅσα νῦν πραγματεύονται οἱ σοφισταί, ἀφ' οὗ δῆλα δὴ τἀληθὲς καὶ τὸ ψευδὲς θεωρήσῃ καὶ γνωρίσῃ. Τοιαῦτα προχειρότερον διερευνᾷ ὁ φιλόσοφος, οἷς ἐὰν προστεθῇ καὶ ἡ ἔξωθεν μελέτη γίγνεται κατ' αὐτὸν ἡ ἀληθὴς ῥητορική. Πάντων δὲ τούτων ἐπιπολαιότερον ἥψατο, καὶ οὐχὶ ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης ». Καὶ τοιαῦτα μὲν τὰ Σπεγγέλου περὶ τῆς Πλάτωνος γνώμης.

(1) Πολλὰ ὁ Κοϊντιλιανὸς παρέλαβεν ἐκ τοῦ Πανηγυρικοῦ τοῦ Ἰσοκράτους. Κεφ. ιγ' καὶ τοῦ περὶ Ἀντιδ. 251 κ. ἑξ.

(2) Συναγ. Τεχν. σελ. 142 κ. ἑξ.

Τῶν δ' ἡμετέρων πάντες οἱ ῥητορικὰς ἐκδόντες, μάλιστα δ' ὁ Κοραῆς θεραπείαν τῆς ῥητορικῆς τοῖς νεωτέροις τῶν Ἑλλήνων συνιστᾷ, πολλὰ πολλαχοῦ τῶν Ἰσοκράτους προλεγομένων γράψας. Παραινεῖ δὲ τὸ ἐπιδεικτικὸν καὶ μάλιστα τὸ συμβουλευτικὸν εἶδος νὰ θεραπεύωμεν τῶν λόγων, τάδε που λέγων «εἰς τοῦτο πρέπει νὰ βάλωσιν ὅλην αὐτῶν τὴν φροντίδα ὅσοι θέλουν νὰ κατασταθῶσι σωτῆρες τοῦ γένους, ἀλλ' εἰς τοῦτο νὰ εὐδοκιμήσωσι δὲν εἶνε δυνατόν, ἂν ὁ λόγος αὐτῶν δὲν εἶνε ἀληθινὴ εἰκὼν λογισμῶν ψυχῆς ἐλευθέρας· ὁ ῥήτωρ ἐμβαίνει ἔτι εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὸν διάλογον, εἰς τὴν ἐπιστολήν, εἰς τὴν ἱστορίαν, εἰς ὀλίγα λόγια, ὅπου εἶνε χρεία νὰ γράψῃ τις ἢ νὰ λαλήσῃ μὲ τὸν σκοπὸν νὰ πείσῃ, ἐκεῖ αἰσθάνεται καὶ τὴν χρείαν τῆς τέχνης». Καὶ ὁ Πλάτων δὲ ἐν Φαίδρῳ λέγει (1) «Οὐκ ἄρα μόνον περὶ δικαστήριά τέ ἐστιν ἡ ἀντιλογικὴ καὶ περὶ δημηγορίαν, ἀλλ', ὡς ἔοικε, περὶ πάντα τὰ λεγόμενα μία τις τέχνη».

Ὅτι μὲν λοιπὸν ἡ ῥητορικὴ διδασκομένη λυσιτελεῖ πλεῖστον τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν ῥητορείᾳ ἐκ τῶν εἰρημένων κατάδηλον ἐγένετο. Οὐδενὸς δὲ μακροῦ δεῖται λόγου, ἵνα δειχθῇ ὅτι καὶ ὁ λόγος ἡμῶν καθ' ὅλου εἰπεῖν ὁ νεώτερος μέγα πρὸς αὔξησιν καὶ ἐπίδοσιν ἐκ τῆς ῥητορικῆς ὠφελεῖται. Διότι ἡ διδασκαλία καὶ μελέτη αὐτῆς πλεῖστον εἰς τὴν λέξιν αὐτὴν βλέπουσα καὶ θεραπεύουσα, καὶ εἰς κάλλος ἅμα καὶ ὀρθότητα κατὰ δύναμιν ἄγουσα καὶ τελειοῦσα εὔλογον εἶνε ὅτι πάντας τοὺς διδασκομένους πᾶν ὅ,τι λέγωσιν ἢ γράφωσιν ὀρθῶς ἅμα καὶ καλῶς τοῦτο νὰ ποιῶσιν ἀναγκάζει. Καὶ κατὰ τοῦτο ἔτι σοφὸν εἶνε τὸ τοῦ Πλάτωνος ἐν Φαίδρῳ, ὅτι ἡ ῥητορικὴ μία τις τέχνη ἐστὶ περὶ πάντα τὰ λεγόμενα, ἡ τοῦ λόγου τέχνη ὑπ' αὐτοῦ καλουμένη, καὶ τὸ τοῦ Κοραῆ, ὅτι «ὁ ῥήτωρ ἐμβαίνει ἔτι εἰς τὴν ποίησιν, εἰς τὸν διάλογον, εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ὅπου εἶνε χρεία νὰ γράψῃ τις ἢ νὰ λαλήσῃ».

Ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν γραμμάτων ἱστορία σαφέστατα διδάσκει ὅτι τὸν λόγον καθ' ὅλου μάλιστα πάντων πλάττει ἡ ῥητορική. Διότι ὁμολογεῖται μὲν ὅτι οἱ μάλιστα πάντων ταύτην ἀσκήσαντες, οἱ σοφισταὶ πρῶτοι τὸν καταλογάδην Ἀττικὸν λόγον ἐσχημάτισαν καὶ ἔπλασαν,

(1) 261 d

ἐδείξαμεν δ' ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν περὶ ῥητορικῆς πραγματείᾳ ὅτι ἀπὸ Ἰσοκράτους καὶ τοῦ τετάρτου αἰῶνος μεσοῦντος οὐχὶ μόνον κάλλιστος καὶ εἰς παντὸς διανοήματος δήλωσιν ἐπιτηδειότατος κατέστη ὁ λόγος ὁ ῥητορικός, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἄλλων τοῦ λόγου ἐκράτησεν εἰδῶν, ἱστορίας τε καὶ διαλόγου καὶ ποιήσεως, πάντων ἐν τοιαύτῃ λέξει λεγόντων καὶ γραφόντων καὶ ποιούντων.

Πάντες δὲ γινώσκομεν ὅτι οἱ τῆς πρώτης γενεᾶς μετὰ τὴν ἀπὸ Τούρκων ἐλευθέρωσιν λόγιοι ἡμῶν ἄνδρες καὶ πᾶσαν ἐπιστήμην ἀσκοῦντες, οὐχὶ μόνον οἱ φιλόλογοι, ἀκριβέστερον καὶ χαριέστερον μετεχειρίζοντο τὸν λόγον ἢ οἱ πολλοὶ τῶν νῦν φιλολογίαν ἐπαγγελλομένων. Ἔχαιρον δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν νῦν πρὸς τῷ ὀρθῷ καὶ τὸ καλὸν ἐν τῇ λέξει διώκοντες καὶ θεραπεύοντες. Τούτου δ' αἴτιον διαφανῶς ἦν ὅτι κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα τελευτῶντα καὶ τόνδε ἀρχόμενον εὐφορία ῥητορικῶν τεχνῶν γενομένη (1) πολλὴν δύναμιν ἔσχεν εἰς τὴν ἐν ταῖς τότε σχολαῖς διδασκαλίαν καὶ μελέτην τοῦ Ἕλληνος λόγου καὶ πλεῖστον εἰς τὴν ἐπιτέχνησιν αὐτοῦ συνεβάλετο. Αὐξηθείσης δὲ τέλος ἐν τοῖς νῦν χρόνοις εἰς ὑπερβολὴν τῆς διδασκαλίας τῶν φυσικῶν καὶ ἱστορικῶν καὶ θρησκευτινῶν μαθημάτων καὶ συσταλείσης οὕτω πολὺ τῆς γλωσσικῆς σπουδῆς καὶ πραγματείας ἠμελήθη παντάπασιν καὶ ἐξέλιπεν ἡ τῆς ῥητορικῆς διδασκαλία καὶ ἡ τεχνικὴ ἄρα τοῦ λεκτικοῦ ἐπιμέλεια, καὶ τελευτῶν ὁ νῦν γραπτὸς ἡμῶν λόγος, ὁ τῶν ἐφημερίδων καὶ μυθιστορημάτων, ὁ μάλιστ' ἀναγινωσκόμενος καὶ γραφόμενος κατέστη εἰς τὴν γνωστὴν ἀηδεστάτην μειξοβάρβαρον μορφήν, τὴν ἐκ στοιχείων ἀρχαίων ἅμα κα ἰξένων καὶ χυδαίων συγκεκροτημένην, ἐφ' ᾗ μέλλει νὰ οἰκτίρῃ ἡμᾶς μᾶλλον ἢ τοὺς χειρίστους τῶν Βυζαντιακῶν χρόνους ὁ τὴν ἱστορίαν ποτὲ τῶν καθ' ἡμᾶς γραμμάτων συγγράψων. Τὴν δὲ θεραπείαν τοῦ δεινοῦ τούτου κακοῦ ἐλπὶς εἶνε πολλὴ νὰ φέρῃ ἡ ἐν τοῖς προγράμμασι τῆς μέσης παιδεύσεως συστολὴ τῶν ἀποπνιγόντων τὴν Ἑλληνικὴν παίδευσιν καινῶν τούτων μαθημάτων καὶ μάλιστα πάντων ἡ τῆς ῥητορικῆς διδασκαλία καὶ μελέτη.

Ἀθήνησι,

ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

---

(1) Ἰδὲ Ἀθην. Τόμ. 10 σ. 351.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ

«Λόγιος ἀνήρ, ὦ παῖ, λόγιος καὶ φιλόπατρις»
(Αὔγουστος παρὰ Πλουτάρχῳ β. Κικέρωνος 49).

Τῇ 19ῃ Μαΐου τοῦ 1899 ἐτελεύτησεν ἓν καὶ ὀγδοήκοντα ἔτη γεγονὼς εἷς τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλλάδος ὁ Στέφανος Κουμανούδης. Ὁ Κουμανούδης ἐξ Ἀδριανουπόλεως τῆς Θρᾴκης τὸ γένος ἔχων τὴν μὲν πρώτην καὶ στοιχειώδη παιδείαν ἐπαιδεύθη ἐν Βελιγραδίῳ τῆς Σερβίας, ἔνθα οἱ γονεῖς αὐτοῦ τὴν οἴκησιν εἶχον, τὴν δὲ ἐπιστημονικὴν ἐν Γερμανίᾳ καὶ Γαλλίᾳ. Ἐν Γερμανίᾳ ἐγένετο μαθητὴς ἄλλων τε κορυφαίων ἐν τοῖς γράμμασιν ἀνδρῶν καὶ δὴ καὶ τοῦ πατρὸς τῆς νεωτέρας φιλολογικῆς ἐπιστήμης Αὐγούστου Böckh καὶ τοῦ περιφανοῦς γραμματικοῦ Φριδερίκου Thiersch. Τούτων τῶν ἀνδρῶν οὐ μόνον τὴν παιδείαν ἐθαύμασεν, ἀλλὰ καὶ τὸν φιλελληνισμὸν ἠγάσθη ὁ φιλόπατρις Ἕλλην. Διὸ καὶ τούτοις προσεφώνησε τὴν ἀπαρχὴν τῶν φιλολογικῶν αὐτοῦ σπουδῶν, τὴν Λατινιστὶ συντεταγμένην κριτικὴν διατριβήν, ἣν ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1854 ἐπιγραφομένην ὧδε: Specimen emendationum in Longinum, Apsinem, Menandrum, Aristidem aliosque artium scriptores. Ἡ πραγματεία αὕτη εἶναι λαμπρὸν δεῖγμα οὐ μόνον μεγίστης ὀξυνοίας τε καὶ ἀγχινοίας, ἀλλὰ καὶ τελείας φιλολογικῆς παιδείας. Σχεδόν τι πάντα τὰ ἐν ταύτῃ ἐξητασμένα χωρία διορθοῦνται ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἀναμφισβητήτως, πολλαὶ δὲ τῶν διορθώσεων τούτων δύνανται νὰ καταλεχθῶσιν εἰς τὰς καλουμένας palmares emendationes (1).

(1) Τοιαύτη π. χ. εἶναι ἡ ἐν σελ. 27 διόρθωσις χωρίου Νικηφόρου

Ἤδη ἐν τῇ διατριβῇ ταύτῃ ἐμφανίζεται ἡ ἀλλαχοῦ διὰ πλειόνων δηλωθησομένη σπουδή, ἣν ὁ Κουμανούδης δι' ὅλου τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ βίου ἐσπούδαζε, μηδεμίαν νὰ παραλείπῃ εὐκαιρίαν τοῦ ἐπιδεῖξαι τοῖς Εὐρωπαίοις εἴ τι καλὸν ὑπῆρχεν ἐν τῷ ὑπ' αὐτῶν καταφρονουμένῳ νέῳ Ἑλληνισμῷ. Οὕτω π. χ. παραβαλὼν τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου διδασκάλου Πατούσα γενομένην τῷ 1710 ἔκδοσιν Νικηφόρου τοῦ Βασιλάκη πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Walz ἔτει 1832 ἐκπονηθεῖσαν διόρθωσιν τούτου τε καὶ ἄλλων τεχνογράφων καὶ ἀποδείξας τὴν τοῦ Ἕλληνος ἐν πολλοῖς ὀρθότερον παρέχουσαν κείμενον ἐπιφέρει: Ignoscant, quaeso, lectores, nobis, quod ludi magistrum Graecum . . . qui, dum vixit, turpe servitutis iugum toletoleravit, paullisper cum libero Europae civi aetatis nostrae eoque professore Academico meritissimoque de literis comparare ausi sumus. Parva scilicet, quae habuimus aut habemus bona, magni aestimamus. Adde quod indignatio de iis, quae fiunt hodie in Orientis partibus, magnam animo iudicioque nostro caliginem offundit nosque ad incepta protrudit inania. Τίς δὲν διαβλέπει τὴν πικρὰν μέν, ἀλλὰ δικαίαν εἰρωνείαν τοῦ ἀκραιφνοῦς Ἕλληνος, ὃν ἡ πρὸς τὴν πατρίδα αὐτοῦ γινομένη ἀδικία ὑπὸ τῶν τοσαῦτα ὀφειλόντων τῇ οὐ μόνον ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις δημιουργησάσῃ πᾶσαν ἐπιστήμην, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἐσχάτῃ παρακμῇ ἀεί τι προαγούσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν Ἑλλάδι, πληροῖ βαρείας ἀγανακτήσεως! Ἐν δὲ σελίδι 21 διορθώσας εὐστοχώτατα τῆς καθ' ἡμᾶς προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐπικουρούσης τόδε τὸ χωρίον τοῦ Ἀριστείδου (441, 23 Walz)· τοῦ Βασιλάκη ὧδε ἔχοντος: «Οὕτω Παλαμήδης Ὀδυσσέα κατεστρατήγησεν, οὕτω σοφῶς ἀργυρογνωμονήσας τὸν νοῦν ἐθηράσατο καὶ καθαρὸν εἶναι μαθὼν ὡς ὑπὸ γνώμονι τῷ καιρῷ τούτῳ περὶ τοῖς λοιποῖς ἀρίστοις τῆς Ἑλλάδος ἐγκρίνει», ἔνθα ὁ Κουμανούδης μεταγράφει: καθαρὸν (τ. ἔ. τὸν νοῦν) εἶναι μαθὼν ὡς ὑπὸ γνώμονι τῷ ΚΑΙΝΩΙ τούτῳ ΠΥΡΙ κτέ. ἐπιφέρων: Hic autem novus ignis, qui γνώμων fit, est illud πῦρ τῆς φύσεως τῆς πατρικῆς, quod supra memoratur. Τῇ διορθώσει ταύτῃ ἁμιλλᾶται ἡ εἰς Αὔλου Γελλίου VII (VI), 2 μεταπολουμένων ἀντὶ τοῦ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἐν Φιλιστ. Β' 182.

«εἰ δέ τις ὑμῶν ὁρῶν τοὺς πολεμίους φοβεροὺς εἶναι ὑπειληφέναι **μοι** μὲν ὀρθῶς διανοεῖσθαι δοκεῖ» εἰς «εἰ δέ τις . . . φοβεροὺς εἶναι ὑπείληφ**εν, ἐμοὶ** μὲν ὀρθῶς διανοεῖσθαι δοκεῖ» ἐπάγει τάδε: vidimus. . . mendum . . . ortum esse ex pronunciationis . . . identitate, quae est in ε et αι, quod placuit notare, ut saltem una ex nostrae pronunciationis virtutibus enitescat, ea scilicet, qua tales corruptelae facile dignoscuntur.

Τοιαῦτα ἐν τῇ Εὐρώπῃ φιλολογικὰ πορισάμενος ἐφόδια ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔνθα κατ' ἀρχὰς μὲν διωρίσθη ὑφηγητὴς τῆς Λατινικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἐν ἔτει 1845, εἶτα δὲ τῷ 1846 κατέστη ἔκτακτος καὶ τέλος τῷ 1854 τακτικὸς τοῦ αὐτοῦ μαθήματος καθηγητής. Πρὸς τὴν τῶν Λατινικῶν γραμμάτων διδασκαλίαν παρεσκεύαζεν ἐκ πολλοῦ ἑαυτὸν ἐν Εὐρώπῃ ὁ Κουμανούδης φρονῶν ὅτι διὰ τῆς διδασκαλίας τούτου μάλιστα τοῦ μαθήματος θὰ ἀπέβαινεν ὠφελιμώτατος τῇ πατρίδι. Διότι τούτου μάλιστα τοῦ μαθήματος δὲν ὑπῆρχον τότε ἐν Ἑλλάδι διδάσκαλοι, ἐνόμιζε δὲ ὁ Κουμανούδης, ὥςπερ καὶ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς, ὅτι ἡ παιδεία τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἄνευ τῶν Λατινικῶν γραμμάτων ἔσται ἀτελὴς καὶ ὅτι τότε μόνον θὰ δυνηθῶμεν νὰ εἴπωμεν μετ' ἀληθείας ὅτι μετέχομεν τοῦ κατὰ τὴν Εὐρώπην πνευματικοῦ βίου, ὅταν οἰκειωθῶμεν πρὸς τὰ Λατινικὰ γράμματα καὶ διὰ τούτων πρὸς τὸν πνευματικὸν βίον τῶν παλαιῶν Ῥωμαίων, ὧν πνευματικὸν τέκνον εἶναι ἡ νεωτέρα Εὐρώπη. Διὰ τοῦτο καίπερ βαρέως φέρων τὴν ἐν τῷ παλαιῷ κόσμῳ ἐπικράτησιν τῶν Ῥωμαίων, εἰς οὓς μόνους ὑπέκυψεν ὁ τέως ἀδούλωτος Ἑλληνισμός, καίπερ φιλοτιμούμενος ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ νὰ δεικνύῃ πόσον ἠλήθευε τὸ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ῥηθέν, ὅτι

Graecia capta ferum victorem cepit etc,

ὅμως οὐδέποτ' ἐπαύετο προτρέπων καὶ παρακαλῶν τοὺς νεωτέρους νὰ ἀσχολῶνται ἐνδελεχῶς περὶ τὰ Λατινικὰ

γράμματα, καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς χρησιμότητος τῆς περὶ ταῦτα σπουδῆς ἐποιήσατο πολλάκις ὑπόθεσιν τοῦ πρώτου μαθήματος τοῦ σχολικοῦ ἔτους. Ἐδίδαξε δὲ ἐπὶ 40 ἔτη τήν τε Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἀρχαιολογίαν καὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν γραμματολογίαν συνάδελφον ἔχων καὶ συνεργὸν τὸν προαποθανόντα ἀείμνηστον Εὐθύμιον Καστόρχην. Εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὀφείλεται τὸ ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἔνθα τέως τὰ Λατινικὰ γράμματα ἦσαν καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγηταῖς ἄγνωστα, ἀριθμεῖ νῦν οὐκ ὀλίγους τοὺς τὰ Λατινικὰ εὐδοκίμως ἐν τοῖς γυμνασίοις διδάσκοντας. Οὐ μόνον δὲ διὰ τῆς διδασκαλίας συνετέλεσεν ὁ Κουμανούδης εἰς τὴν τῶν Λατινικῶν γραμμάτων παρ' ἡμῖν διάδοσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ Λεξικοῦ τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ὅπερ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Ἐνρίκου τοῦ Οὐλερίχου κατ' ἀρχὰς ἐκδοθὲν τρὶς ὕστερον αὐτὸς ἐξέδωκεν οὕτω διεσκευασμένον καὶ ηὐξημένον, ὥστε ἡ τετάρτη ἔκδοσις πρὸς τὴν πρώτην τὴν τοῦ Οὐλερίχου παραβαλλομένη δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅλως νέον βιβλίον. Τοῦ βιβλίου τούτου δὲν εἶναι μόνη ἡ διδακτικὴ ἀξία μεγίστη, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονική, διότι εἶναι κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν ἐν αὐτῷ ὑπαρχουσῶν λέξεων καὶ φράσεων τὸ τελειότατον τῶν πώποτε ἐκδοθέντων τοιούτων λεξικῶν. Διὰ ταῦτα πάντα ὁ μὲν ἄριστος τῶν μαθητῶν τοῦ Κουμανούδη καὶ κράτιστος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξίας ἐπιγνώμων Κωνσταντῖνος Κόντος ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐν τῇ τῶν Φιλομαθῶν Ἐφημερίδι «πάντ' ἄριστον καὶ πολυωφελέστατον καθηγητήν», σύμπαντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐτίμησαν αὐτὸν διανύσαντα τεσσαρακονταετῆ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίαν εἰκόνι μαρμαρίνῃ τήνδε τὴν ὑπογραφὴν φερούσῃ·

Stephanum Cumanudem V. C.
officium professoris L. L. per XL annos **egregie** administratum deponentem hac imagine honoraverunt discipuli;

οἱ δὲ συνάδελφοι καθηγηταὶ πανηγυρικῶς ἀπέδειξαν αὐτὸν

οὐδαμῶς αἰτήσαντα Πρύτανιν τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὸ Ἀκαδημεικὸν ἔτος 1870-1871, ἣν ὅμως τιμὴν δὲν ἀπεδέξατο ὁ Κουμανούδης ἀλλότρια ἑαυτοῦ θεωρῶν τὰ πλεῖστα τῶν Πρυτανικῶν ἔργων, ἅτε πᾶν ἄλλο ὄντα ἢ ἐπιστημονικά.

Ἀλλὰ πολλῷ ἀξιολογωτέρα καὶ πολλῷ γνωριμωτέρα τοῖς ἀπανταχοῦ τοῦ πεπαιδευμένου κόσμου λογίοις εἶναι ἡ περὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν τέχνην καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν περὶ τὰ μνημεῖα τῆς Ἑλλ. ἀρχαιότητος ἀσχολία τοῦ Κουμανούδη. Τὴν ἀσχολίαν ταύτην ἄλλοις μὲν ἰδίᾳ περὶ τὰ τοιαῦτα διατρίβουσιν ἀπόκειται κατὰ τὸ ἀκριβὲς νὰ παραστήσωσι καὶ κατ' ἀξίαν νὰ χαρακτηρίσωσιν, ἡμεῖς δὲ νῦν ἁπλῶς θὰ ὑποτυπώσωμεν, κατὰ τὸ δυνατὸν ἡμῖν, ἵνα μὴ ἄλλως ἀτελὴς ἀποβῇ ἡ προκειμένη περὶ τοῦ ἀνδρὸς μνημόσυνος διατριβή.

Πάντων μὲν τῶν προϊόντων τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ πνεύματος ὁ μαρασμὸς ἐπηκολούθησε τῇ πολιτικῇ τῆς Ἑλλάδος παρακμῇ, ἀλλὰ τὸ τάχιστα πάντων ἀρξάμενον νὰ παρακμάζῃ καὶ πάντων μάλιστα τῷ χρόνῳ ἐξαφανισθὲν ὑπῆρξεν ἡ τέχνη καὶ ἡ περὶ τὴν τέχνην φιλόκαλος ἀσχολία. Ταύτῃ δὲ τῇ παρακμῇ ἐπηκολούθησεν ἀναγκαίως καὶ ἡ τῆς περὶ τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαίας τέχνης σπουδῆς, ἥτις ἀεὶ μαραινομένη ἐσβέσθη τέλεον ἐν τοῖς τελευταίοις Βυζαντιακοῖς χρόνοις καὶ διετέλεσεν, ὡς εἰκός, οὕτως ἔχουσα ἐφ' ὅλην τὴν Τουρκοκρατίαν, ἐν ᾧ ἀκριβῶς χρόνῳ τὰ κατὰ τὴν Εὐρώπην ἔθνη ἀναγεννηθέντα πνευματικῶς πάντων τῶν δημιουργημάτων τῆς Ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας τὴν τέχνην μάλιστα ἐθαύμασαν καὶ ἠγάπησαν, τὰ καλλιτεχνικὰ τῆς ἀρχαιότητος κειμήλια πανταχοῦ ἀνεζήτουν, συνέλεγον καὶ ἐν Μουσείοις ἀποθησαυρίζοντες ἐπιμελῶς περιειργάζοντο καὶ ἐκ τῆς τούτων μελέτης εἰς δημιουργίαν νέων καλλιτεχνημάτων ἐνεπνέοντο. Ταῦτα πάντα δὲν παρεῖδε τὸ βαθὺ τοῦ Κουμανούδη βλέμμα ἀλλ' εὐθὺς ἐνόησεν ὅτι τότε μόνον θὰ δυνηθῶμεν ἀληθῶς νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀνεγεννήθη ὁ Ἑλληνισμός, ὅταν ἀναγεννηθῇ ἐν Ἑλλάδι ἡ πρὸς τὴν τέχνην, καὶ δὴ τὴν τελειοτάτην τέχνην τὴν

ἀρχαίαν ἀγάπη, ὅταν ὁ νέος Ἕλλην ἐθισθῇ νὰ θεωρῇ τὰ ἀρχαῖα μάρμαρα τὴν πολυτιμοτάτην κληρονομίαν, ἣν οἱ ἀθάνατοι ἡμῶν πρόγονοι κατέλιπον ἡμῖν. Οὕτω διατεθέντες πρὸς τὴν ἀρχαίαν τέχνην ἐφρόνει ὁ Κουμανούδης ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ πείσωμεν τοὺς Εὐρωπαίους ὅτι εἴμεθα ὡς ἀληθῶς ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ὅτι, ἂν ἐξωτερικαὶ περιστάσεις ἴσχυσαν νὰ ἀλλοιώσωσι τὴν τοῦ βίου δίαιταν καὶ τὴν σωματικὴν κατάστασιν, ἡ ψυχὴ ὅμως τοῦ Ἕλληνος οὐδεμίαν ὑπέστη οὐσιώδη ἀλλοίωσιν, ὁ δὲ μακραίων λήθαργος δὲν ἦτο καὶ θάνατος τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπίστευεν εἰλικρινῶς ὁ Κουμανούδης, ἐφρόνει δὲ ἀδιστάκτως ὅτι ἡ τοὺς πολλοὺς τῶν Ἑλλήνων ἔτι κατέχουσα ἀπειροκαλία καὶ ἀμουσία δὲν εἶναι βαθὺ ἕλκος, ἀλλ' ἁπλοῦς ῥύπος διὰ τῆς διδασκαλίας εὐχερῶς δυνάμενος νὰ ἀποκαθαρθῇ. Διὰ τοῦτο ἅμα εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπανελθὼν κυριώτατον αὐτοῦ ἔργον ἐθεώρησε τὸ νὰ ἀναστήσῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ὁμογενῶν τὸν πρὸς τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα ἔρωτα καὶ συνεργοὺς αὐτοὺς ἔχων κατορθώσῃ τὰ μὲν ἀφανῆ τῶν μνημείων τούτων νὰ ἀποκαλύψῃ, τὰ δὲ φανερὰ νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ περαιτέρω φθορᾶς, ἅμα δὲ νὰ καθιστᾷ ὡς τάχιστα γνώριμον τοῖς φιλαρχαίοις πᾶσαν νέαν εἴτε μνημείου τινὸς τῆς παλαιᾶς τέχνης εἴτε ἐπιγραφῆς ἀνακάλυψιν, ἐλπίζων, καθ' ἃ αὐτὸς ἔλεγεν, «ὅτι » τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν... ἀνασκαπτόμενα ἐν ὀφθαλμοῖς » πάντων ἔργα τοῦ κάλλους καὶ τῆς σοφίας, ἂν καὶ πολλα» χῶς ἠκρωτηριασμένα... θέλουσιν ὅμως καὶ τοιαῦτα ὄντα » ἑλκύσει πολλοὺς τῶν φιλομαθῶν καὶ φιλοκάλων ἡμῶν » νέων εἰς σπουδὴν αὐτῶν ἐνθουσιώδη, δι' ἧς θ' ἀποκτή» σωμεν τῷ χρόνῳ ἀρχαιολόγους, ὧν τοσαύτην ἀνάγκην » ἔχομεν, ἂν μέλλωμεν νὰ καταστῶμέν ποτε ἱκανοὶ καὶ ἄξιοι » φύλακες τῶν ἀνεκτιμήτων τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος θησαυ» ρῶν καὶ νὰ παρεδρεύωμεν ὁπωσοῦν ἀξιοπρεπῶς ἐν τούτῳ » κἂν τῷ μέρει τῶν σοφῶν τῆς Εὐρώπης συλλόγων» (1).

(1) Δύω γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχ. Ἑταιρίας κτέ. Ἐν Ἀθήναις 1862 (σελ. 11).

Πῶς ἐπετέλεσε τὴν ἐπιβολὴν αὐτοῦ ταύτην ὁ Κουμανούδης διαπρυσίως κηρύττουσι πλεῖστοι καὶ εὐκλεέστατοι ἱστορικοὶ τῆς Ἑλλάδος τόποι, ὧν τὰ ἐδάφη εἴτε αὐτὸς ἀνέσκαψεν, εἴτε αὐτοῦ εἰσηγουμένου ἄλλοι ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρὸς τοιαῦτα ἔργα παρεσκευασμένοι, μάλιστα δὲ πάντων τὸ δαιμόνιον πτολίεθρον, ἡ δευτέρα αὐτοῦ πατρὶς Ἀθῆναι, ἡ ἴσα τῇ φυσάσῃ προσφιλὴς αὐτῷ πόλις (1), ἣν οὕτω φιλοστόργως ἠγάπησεν, ὥστε βαρέως ἔφερε καὶ δεινῶς ἠγανάκτει ὁσάκις ἤκουέ τινος δυσχεραίνοντος ὅτι αἱ Ἀθῆναι δὲν προοδεύουσι. Καὶ δικαίως ἠγανάκτει, διότι εἰ μὴ ἐν ἄλλῳ τινί, πάντως ἐν τῇ ἀναγεννήσει τῆς ἀρχαιότητος μέγα προώδευσαν αἱ Ἀθῆναι. Τῆς ἀναγεννήσεως δὲ ταύτης πρωτουργὸς ὑπῆρξεν ὁ Κουμανούδης. Μαρτυροῦσι δέ μοι μάλιστα τῷ λόγῳ ἡ Ἀττάλου Στοά (2), τὸ Διονυσιακὸν Θέατρον (3), ὁ Κεραμεικός (4), τὸ Δίπυλον (5), τὸ Ἀσκληπιεῖον (6), αἱ κατὰ τὴν ἐμπρησθεῖσαν ἀγορὰν τῶν Νέων Ἀθηνῶν (7), ἐν τῷ Ὀλυμπιείῳ καὶ τῷ Ζαππείῳ (8), ἀρχαῖαι κατασκευαί, ὧν ἁπάντων ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις ὀφείλεται μάλιστα τῷ Κουμανούδῃ.

Ἐκ τούτων τῶν ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἀνασκαφῶν

(1) Πρβλ. Συναγωγ. πρόλογ. σελ. ια'. «Τελευτῶν τὸν λόγον μου ἀπονέμω τὴν εὐχαριστίαν μου εἰς τὴν πολυαγάπητον ἐμοὶ πόλιν, ἐν ᾗ ἠξιώθην νὰ ἐγκαταβιώσω καὶ νὰ ἀπαρτίσω καὶ τοῦτό μου τὸ ἔργον τῇ βοηθείᾳ αὐτῆς· διότι ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ πόλει τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκπονηθῇ ἡ Συναγωγὴ αὕτη καὶ ὑπὸ κρείττονος ἐμοῦ φιλολόγου Ἕλληνος.... Ὅτι δὲ καί τινες φίλοι μου ἄνδρες γραμμάτων μ' ἐβοήθησαν,........, τοῦτο ὡσαύτως ἐγὼ εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἀναφέρω τὸ εὐεργέτημα, ἥτις ἀνέκαθεν ἔσχε τὴν εὐτυχίαν καὶ πολλοὺς καὶ μεγαλοψύχους νὰ ἔχῃ τῶν γραμμάτων καλλιεργητάς».

(2) Δύω γεν. συνελ. 1862 σελ. 7 κ.ἑ.

(3) Αὐτόθ. σελ. 10 ἑ. Ἰδὲ καὶ τῶν ἑξῆς ἐτῶν τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας.

(4) Δύω γεν. συνελεύσεις κτἑ. 1870 σελ. 8 ἑ.

(5) Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῶν ἐτῶν 1873 κ.ἑ.

(6) Πρακτικὰ 1877 σελ. 14 ἑ. 1878 σελ. 6 ἑ.

(7) Πρακτικὰ τοῦ 1884 σελ. 22 κ.ἑ. τοῦ 1885 σελ. 13 ἑ. τοῦ 1886 σελ. 10 κ.ἑ. Ἰδὲ καὶ Πρακτικὰ τοῦ 1890 σελ. 11 ἑ.

(8) Πρακτικὰ τοῦ 1888 καὶ 1889.

διττὸν προέκυψεν ὄφελος τῇ τε πατρίδι καὶ τῇ καθ' ὅλου ἐπιστήμῃ. Πρῶτον μὲν πλεῖστα μέρη τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐσώθησαν ἀπὸ τῆς λεηλασίας τῶν ἀγρίων τυμβωρύχων καὶ ἀρχαιοκαπήλων, τῶν νέων τούτων Βανδάλων, οἵτινες δὲν εἰςέβαλον ἔξωθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐν σκότει καὶ σκιᾷ πολιτικοῦ καὶ πνευματικοῦ θανάτου καθημένην, ἀλλ' ἐγεννήθησαν ἐν αὐτῇ ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις πολιτευομένῃ καὶ τῷ φωτὶ τῆς παιδείας καταυγαζομένῃ, ὑπὲρ ὧν μάλιστα καὶ φωνὴ ἠκούσθη ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τὰς τελευταίας ἐθνικὰς συμφορὰς ἐκλεχθείσῃ Βουλῇ, τῇ ἐπιτετραμμένῃ ὑπὸ τοῦ ἔθνους νὰ ἀνορθώσῃ οὐ μόνον ὑλικῶς ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς τὴν πολιτείαν!!!(1) Ἔπειτα δὲ πλεῖστα καὶ μέγιστα τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ ἰδίου βίου τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων μνημεῖα, οἷον ναοί, θέατρα, στάδια, γυμνάσια, τάφοι ἀπεκαλύφθησαν, πολλῶν δὲ ἄλλων ἡ θέσις ἠκριβώθη, οὐκ ὀλίγα δὲ τοπογραφικὰ ζητήματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα ἀναφερόμενα διηυκρινήθησαν, πλοῦτος δὲ μέγας κειμηλίων τῆς παλαιᾶς τέχνης ἐκ τῶν ἐγκάτων τῆς γῆς ἐκχυθεὶς κατέστησε τὰ ἡμέτερα Μουσεῖα ἐν πολλοῖς μὲν ἐφάμιλλα, ἔν τισι δὲ (ὧν ἂς μνημονευθῶσιν ἐνταῦθα χάριν παραδείγματος αἱ Ἀττικουργεῖς λήκυθοι, αἱ Ταναγραῖαι κόραι, τὰ Μυκηναῖα χρυσοτεχνήματα) καὶ ὑπέρτερα τῶν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, τέλος δὲ ἐπιγραφῶν σπουδαιοτάτων μέγας ἀριθμὸς εἶδε τὸ φῶς, αἵτινες ἑκάστοτε ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη ἐκδιδόμεναι θαυμασίως προῆγον τὴν ἐπιστήμην τῆς ἀρχαιότητος. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ τῶν ἐπιγραφῶν δημοσιεύσει ἐμφανίζεται λαμπρῶς ὁ ἁγνὸς καὶ πάσης φιλαυτίας καὶ φιλοδοξίας ἀλλότριος χαρακτὴρ τοῦ Κουμανούδη. Πᾶ-

(1) Καὶ ἐκ τῶν ἐτησίων τοῦ γραμματέως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἐκθέσεων καὶ ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν πρὸς τὸ Συμβούλιον ταύτης ὑπομνημάτων τῶν ἑκάστοτε ἀρχαιολογικὰς ἐρεύνας ἐπιτρεπομένων συνάγεται ὅτι αἱ ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων γινόμεναι ἀνασκαφαὶ ἀποβαίνουσιν ὀλεθριώταται εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἐπιστήμην, διότι καὶ ἄνευ ἐπιστημονικῆς μεθόδου διεξάγονται καὶ σκοπὸν ἔχουσι μόνον τὸ ὑλικὸν κέρδος τῶν ἀνασκαπτόντων καὶ οὐχὶ τὴν τῆς ἀρχαιολογίας ὠφέλειαν.

σαν ἑκάστοτε ἀποκαλυπτομένην λόγου ἀξίαν ἐπιγραφὴν δὲν ἐνέκλειεν εἰς τὸ γραφεῖον αὐτοῦ ὁ Κουμανούδης, ἵνα ἐπὶ σχολῆς πολλῆς διερευνήσας διὰ μακροῦ χρόνου δημοσιεύσῃ αὐτὴν ἐν ὀγκώδει τόμῳ πολλῶν καὶ παντοίων παρατηρήσεων μεστῷ. Ὅτι ἐκ τοιούτων δημοσιεύσεων μεγάλην θὰ ἐπορίζετο φήμην δὲν ἠγνόει ὁ Κουμανούδης, οὐδ' ἐξ ἀδυναμίας ἀφίστατο τῶν τοιούτων ἔργων αὐτὸς ὁ καὶ ἐκ φύσεως καὶ ἐκ παιδείας κάλλιστα πρὸς αὐτὰ κατηρτισμενος, ἀλλὰ διότι ἀναβαλλομένης οὕτως ἑκάστοτε τῆς δημοσιεύσεως σπουδαιοτάτων ἐπιγραφῶν τὸ περιεχόμενον αὐτῶν θὰ διετέλει ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄγνωστον τοῖς πολλοῖς τῶν ἀρχαιολογούντων, ἐκ τούτου δὲ μεγάλως θὰ ἐβλάπτετο ἡ καθ' ὅλου ἐπιστήμη. Χάριν λοιπὸν ταύτης τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς κοινῆς ὠφελείας ὁ Κουμανούδης ὀλιγωρῶν τῆς ἰδίας αὐτοῦ δόξης ἐσπούδαζε νὰ δημοσιεύῃ ὡς τάχιστα πᾶσαν ἑκάστοτε ἀποκαλυπτομένην λόγου ἀξίαν ἐπιγραφὴν εἰς τοῦτο μόνον ἀρκούμενος νὰ παριστᾷ μὲν ἀκριβέστατα τὰ σῳζόμενα τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ αὐτὰ τὰ διὰ τὴν μεγίστην φθορὰν παντὶ ἄλλῳ ἀδιόρατα, νὰ συμπληροῖ δὲ ὅσα ἀσφαλῶς καὶ ἑτοίμως ἠδύνατο αὐτὸς ὁ τῶν τοιούτων ἐμπειρότατος νὰ συμπληρώσῃ, νὰ διευκρινῇ δὲ ὅσα ἐκ τοῦ ἀκενώτου θησαυροῦ τῶν ἰδίων γνώσεων ἠδύνατο διὰ προχείρων καὶ βραχειῶν σημειώσεων νὰ διευκρινήσῃ. Αὕτη ἡ ἀπέριττος ἐργασία τοῦ Κουμανούδη ὑπὸ τῶν ἀλλογενῶν σοφῶν οὕτως ἐτιμήθη, ὥςτε ὁ Κουμανούδης προςηγορεύθη γερμανιστὶ der Altmeister τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπιγραφικῆς, ἥπερ προςηγορία ἐξομοιοῖ αὐτὸν πρὸς τὸν Böckh, ἡ δὲ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσα Συλλογὴ τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν τῆς Ἀττικῆς (1) καταλέγεται εἰς τὰ κράτιστα τῶν ἐπιγραφικῶν δημοσιευμάτων. Ἐκ τούτων δὲ

(1) Ἀττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι ἐκδιδόμεναι ὑπὸ Στεφάνου Ἀθ. Κουμανούδη Ἀδριανοπολίτου. Ἐν Ἀθήναις τέλεσί τε καὶ τύποις Κ. Ἀντωνιάδου. 1871. Καὶ πρότερον ἐξέδωκεν ὁ Κουμανούδης ἐν ἰδίῳ τεύχει ἐπιγραφῶν συλλογήν, ἥτις εἶναι ἡ ἐπιγεγραμμένη: Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαὶ κατα τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι ἐκδιδόμεναι δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολ. Ἑταιρίας. Ἐν Ἀθήναις 1860.

τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ὑπ' ἄλλων δημοσιευθεισῶν ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῆς μελέτης πλείστων συγγραφέων, μάλιστα δὲ μεταγενεστέρων, συνήγαγε πλῆθος ἀθησαυρίστων ἔτι ἐν τοῖς τῶν ἀλλογενῶν Λεξικογράφων λεξικοῖς λέξεων, ἅς καὶ ἐν ἰδίῳ συγγράμματι ἐδημοσίευσεν (1). Ἀλλὰ καὶ ἑτέρου Λεξικογραφικοῦ ἔργου ἐφαμίλλου πρὸς τὰ τοῦ Δουκαγγίου θαυμάσια γλωσσάρια, τῆς συναγωγῆς τῶν ἀπὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως δημιουργηθεισῶν ὑπὸ τῶν νέων Ἑλλήνων παντοίων λέξεων παρεσκεύαζεν ἐν ταῖς τελευταίαις τοῦ βίου του ἡμέραις τὴν ἔκδοσιν, δι' οὗ ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ, ὡς πολλάκις ἔλεγεν ἡμῖν, δῆλον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα οὐδέποτε ἀπέβαλε τὴν ζωὴν καὶ γονιμότητα αὐτῆς, ἀλλὰ διατελεῖ ἀεὶ ζῶσα καὶ νέα ἀεὶ δημιουργήματα κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἐμφανιζομένας νέας πνευματικὰς ἀνάγκας παράγουσα. Ἐλπίζομεν ὅτι ὁ θάνατος τοῦ συγγραφέως δὲν θὰ κωλύσῃ τὴν ἔκδοσιν τοῦ καλλίστου τούτου καὶ ἐθνικωτάτου πονήματος (2).

Παρὰ ταύτας τὰς αὐτοτελεῖς συγγραφὰς μνημονευτέαι αἱ ἐν ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς καταχωρισθεῖσαι πάμπολλαι τοῦ Κουμανούδη ἐπιγραφικαὶ μάλλιστα διατριβαί, ἰδίᾳ δὲ αἱ ἐν τῷ Φιλίστορι (3), τῷ Ἀθηναίῳ (4) καὶ τῇ γ' περιόδῳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος (5), τῇ καὶ νῦν ἔτι ἐκδιδομένῃ, ὧν ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς καὶ κυριώτατος συντάκτης, τέλος δὲ αἱ ἐκθέσεις ἅς, ἐξ οὗ χρόνου ἐγένετο γραμματεὺς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἀνεγίνωσκε κατ' ἔτος ἐν τῇ πρώτῃ ἐτησίᾳ τῶν ἑταίρων συνελεύσει, ἐν αἷς

(1) Συναγωγὴ λέξεων ἀθησαυρίστων ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Λεξικοῖς ὑπὸ Στεφάνου Ἀθ. Κουμανούδη. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τῶν Καταστημάτων Ἀνδρέου Κορομηλᾶ 1883.

(2) Καθ' ἃ μανθάνομεν τὸ πόνημα τοῦτο τυπούμενον νῦν θὰ ἐκδοθῇ ἐν τοῖς βιβλίοις τῆς βιβλιοθήκης Μαρασλῆ.

(3) Φιλίστωρ, ἐν Ἀθήναις 1861-1863 τόμοι 4. Ἐν τοῖς τέσσαρσι τούτοις τόμοις ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Κουμανούδη αἱ περίφημοι ἐφηβικαὶ ἐπιγραφαὶ τῶν Ἀθηνῶν.

(4) Ἀθήναιον ἐν Ἀθήναις 1872 κ.ἑ. τόμοι 10.

(5) Ἐφημ. Ἀρχαιολογικὴ γ' περίοδος 1883 κ. ἑ.

οὐ μόνον αἱ ἀνασκαφαὶ ἑκάστου ἔτους ἐκτίθενται, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν πορίσματα, δι' ὧν εἴτε ἡ ἱστορία τῆς τέχνης, εἴτε ἡ ἀρχαία τοπογραφία διαφωτίζεται.

Ἐν ταῖς εἰς τὴν ἐπιστήμην συμβολαῖς τοῦ Κουμανούδη μνημονευτέαι πάντως καὶ αἱ διατριβαί, δι' ὧν ἐπεχείρησε νὰ καταστήσῃ τοῖς πᾶσι φανερὰν τὴν τοῦ ἐπιβοήτου κατασκευαστοῦ ἀρχαίων δῆθεν κειμένων Σιμωνίδου τοῦ Συμαίου κιβδηλείαν, ἣν πρῶτος αὐτὸς ἐφώρασε. Διὰ τῶν διατριβῶν τούτων, ἐφ' αἷς καὶ ἐπὶ συκοφαντίᾳ κατεμηνύθη, ὁ Κουμανούδης οὐ μόνον τὴν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν ἔσωσεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐθνικὴν τιμήν. Διότι ἂν Ἕλλην ὑπῆρξεν ὁ ἀγύρτης, Ἕλληνες ὅμως ὑπῆρξαν οἱ τὴν σκευωρίαν φωράσαντες καὶ τοῖς ἁπανταχοῦ γῆς ἐπιστήμοσι καταγγείλαντες, ἐξ οὗ πᾶς τις εὐλόγως συνάγει ὅτι, ἂν ὑπάρχωσιν ἐν Ἑλλάδι, ὥςπερ καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ χώρᾳ, γόητες καὶ πλάνοι, ὑπάρχουσιν ὅμως ἐν αὐτῇ καὶ ἄνδρες ἀδαμάντινοι τὸν χαρακτῆρα, οἵτινες οὐδένα πόνον οὐδὲ κίνδυνον δυσωποῦνται προκειμένου νὰ ἐλέγξωσι τὴν πλάνην καὶ νὰ ἀποφήνωσι τὴν ἀλήθειαν (1).

Καὶ αὗται μὲν εἶναι αἱ ἐπιστημονικαὶ τοῦ Κουμανούδη ἀσχολίαι. Ἀλλ' ὁ Κουμανούδης τέλειος ὢν ἄνθρωπος δὲν ἐπαύετο τὰς χάριτας ταῖς Μούσαις συγκαταμιγνύς, οὐδ' ἀπηξίου ἐν τοῖς γράμμασι νὰ συνάπτῃ utile dulci. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον εἰςηγητὴς ποιητικῶν διαγωνισμῶν ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ποιήματα συνέθηκεν ἄλλα τε καὶ τὸ πάντων μέγιστον, τὸν Στράτην Καλοπίχειρον ἔπος εὐτράπελον μὲν τὴν ἰδέαν, ἀλλὰ παντοίων κοινωνικῶν μάλιστα διδαγμάτων μεστόν. Τὸ ποίημα τοῦτο ὑποβληθὲν εἰς τὸν Ράλλειον διαγωνισμὸν τοῦ 1851 ἐκρίθη ἐν τῇ περὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου ἐκθέσει τῇ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀναγνωσθείσῃ τῇ 20ῇ Μαΐου 1851 ἓν τῶν δύο ἀρίστων, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐβραβεύθη, ἀλλ' ἐπῃνέθη μόνον, διότι τὸ ἕτερον τῶν ἀρίστων κριθέντων, τὸ Μεσολόγγιον τοῦ μεγάλου ποιητοῦ

(1) Περὶ τῶν διατριβῶν τούτων τοῦ Κουμανούδη ἰδὲ ἐπιστολὴν αὐτοῦ τούτου δημοσιευθεῖσαν ἐν Πανδώρας τόμῳ Β' φυλλαδίῳ 31.

Ζαλοκώστα ἅτε ἔχον ἐθνικὴν τὴν ὑπόθεσιν ἐθεωρήθη ἀξιώτερον τοῦ βραβείου (1).

Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ Κουμανούδης εἰς παιδείας λόγον. Ἦθος δὲ ἐζήλωσε τὸ τῶν ἐνδόξων τῆς ἀρχαιότητος σοφῶν, ὧν οὐ μόνον διὰ στόματος εἶχεν ἀεὶ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ καὶ τοῦ τρόπου τὴν εἰκόνα ἐν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ βαθύτατα ἐγκεχαραγμένην διέσῳζε καὶ ταύτην ἐν ἅπαντι αὐτοῦ τῷ βίῳ καὶ τοῖς ἔργοις ἐναπέματτε. Μάλιστα δὲ πασῶν αὐτοῦ τῶν ἀρετῶν ἐξέλαμπε τὸ φιλόπατρι. Ὁ Κουμανούδης οὐ μόνον τοῦ πρακτικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ βίου γνώμονα εἶχε τὸ τῆς πατρίδος ἀγαθόν. Οὐδεμίαν ἀνελάμβανεν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν, ἂν μὴ διὰ ταύτης ἤλπιζεν ὅτι ἔμελλε νὰ δοξάσῃ τὴν πατρίδα ἢ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ὁμογενεῖς. Οὕτω δ' ἰσχυρὸν ἦτο ἐν αὐτῷ τὸ συναίσθημα τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης, ὥστε αὐτὸς ὁ ἥκιστα φίλερις καὶ μάλιστα κρατῶν ἑαυτοῦ τότε μόνον ἰσχυρῶς ὠργίζετο καὶ ὑπὸ τῆς ὀργῆς ταύτης ἀγόμενος εἰς δεινὴν ἐνέπιπτε φιλονικίαν, ὁσάκις ἤκουεν ἢ ἀνεγίνωσκέ τι τῷ συναισθήματι ἐκείνῳ προσκροῦον. Διὰ τοῦτο, καίπερ συνήθως μετ' ἐπιεικείας ἐξετάζων καὶ κρίνων τὰς ἀλλοτρίας γνώμας, αὐστηρότατα καὶ πικρότατα ἐξήλεγχε τὰς τοιαύτας γνώμας,

(1) Ἄξιον εἶναι νὰ καταχωρισθῇ ἐνταῦθα τὸ περὶ τούτου ἀπόσπασμα τῆς ἐκθέσεως, ἥτις ὅλη εὕρηται κατακεχωρισμένη ἐν Πανδώρας τόμῳ 6'. σελ. 703 ἑ. «δύο εἵλκυσαν μάλιστα ὑπὲρ τἆλλα τὴν προσοχήν των (τ.ἔ. τῶν κριτῶν) καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐταλαντεύθη τῆς κρίσεώς των ἡ πλάστιγξ ἀμφίρροπος. Τὸ μὲν εἶναι τὸ Μεσολόγγιον.... τὸ δὲ ὁ Στράτης Καλοπίχειρος.

. . . .

Αἱ ἀρεταὶ τῶν δύο τούτων ποιημάτων, εἰ καὶ τοσοῦτον κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν διάφοροι, μᾶς ἐφάνησαν ὅμως κατ' ἀξίαν ἰσότιμοι, ὥστε, ἂν δύο ἦσαν τὰ ἆθλα, ἤ, ἂν τὸ ὑπάρχον ἦτο διανεμητόν, δὲν ἠθέλομεν διστάσει νὰ χορηγήσωμεν ἴσον μέρος αὐτοῦ εἰς ἑκάτερον. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀναγκαίως κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ δωρητηρίου εἰς ἕνα θέλει δοθῇ τὸ βραβεῖον, ἐλπίζοντες ὅτι ὁ ἕτερος θέλει θεωρήσει ὡς οὐχὶ κατώτερον αὐτοῦ γέρας τὸν στέφανον τῶν ἀπονεμομένων αὐτῷ ἐπαίνων, μεταξὺ αὐτῶν ἐκλέγομεν τὸ διὰ ῥυθμοῦ ταῖς ἀκοαῖς εὐπροσδεκτοτέρου πραγματευόμενον ὕλην ἐθνικωτέραν καὶ ὑψηλοτέραν». Πρβλ. καὶ τὴν ἐν Πανδώρας Τόμ. 6'. σελ. 1058 βιβλιοκρισίαν.

ὁσάκις αὗται ἀντέκειντο πρὸς τὴν τιμὴν ἢ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος. Πεῖραν τούτου πολλάκις μὲν παρέσχε, μάλιστα δὲ ἐν δυσὶ περιστάσεσι. Νέος μὲν ὢν δύο ἔγραψεν ἐπικρίσεις βιβλίου σφόδρα ἅμα τῇ ἐκδόσει εὐδοκιμήσαντος, ἐν ᾧ ὅμως ὁ βίος καὶ ὁ χαρακτὴρ τῶν Τούρκων οὕτω παρίσταντο, ὥςτε εὐλόγως ἠδύνατό τις νὰ συναγάγῃ ὅτι ὁ συγγραφεὺς εὕρισκεν αὐτοὺς ὑπερτέρους ἡμῶν κατὰ τὰς ἠθικὰς καὶ κοινωνικὰς ἀρετάς (1). Ὁ Κουμανούδης δὲν ἠρκέσθη νὰ ἐλέγξῃ τὴν τοιαύτην κρίσιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλα παντοῖα ἐν τῷ βιβλίῳ σφάλματα ἀπεκάλυψε ζητῶν νὰ καταδείξῃ ὅτι οὐδὲν δύνανται νὰ ἔχωσι κῦρος αἱ ὑπὲρ τῶν Τούρκων γνῶμαι συγγραφέως, ὅςτις καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς πράγμασιν ἐλέγχεται ἥκιστα τῇ ζητήσει τῆς ἀληθείας προςταλαιπωρήσας (2).

Περὶ τὴν δύσιν δὲ τοῦ βίου ἀναγνοὺς ἐν τοῖς περὶ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφῶν γερμανικοῖς δημοσιεύμασιν ὅτι ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀπεκαλύφθησαν σλαυϊκὰ κτίρια ἔσπευσεν ὁ Κουμανούδης νὰ ἀπαιτήσῃ δημοσίᾳ τοὺς διασπείραντας τὴν φήμην ταύτην νὰ ἀποδείξωσι τὴν ἀλήθειαν αὐτῆς (3). Ἐπειδὴ δ' οὗτοι πρὸς τὴν πρόκλησιν ταύτην ἀντὶ ἀποδείξεων ἐπιστημονικῶν κενὰς εἰκασίας εἰρωνείᾳ ἀναμεμιγμένας ἀντέταξαν, ὁ Κουμανούδης διὰ δριμυτάτου ἄρθρου ἐν τῷ Ἀθηναίῳ τυπωθέντος (4) τὰς μὲν εἰκασίας ὡς καπνὸν διέλυσε, τὴν δὲ εἰρωνείαν ἐκαυτηρίασε. Ἔκτοτε ὁ περὶ Σλαυϊκῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ κτιρίων λόγος παρεδόθη εἰς τὴν προσήκουσαν λήθην.

(1) Σκαρλάτου Δ. τοῦ Βυζαντίου «Ἡ Κωνσταντινούπολις». Ἰδὲ ἰδίᾳ Τόμ. Α'. σελ. 79 κ.έ.

(2) Τῶν ἐπικρίσεων τούτων ἡ μὲν ἐτυπώθη ἐν τῷ περιοδικῷ Μνημοσύνῃ (φυλλ. 6ῳ τοῦ 1852), ἡ δὲ ἐν ἰδίῳ τεύχει τῇ 10ῃ Ἰουνίου τοῦ 1852.

(3) Ἰδὲ «Παλιγγενεσίας» φύλλον τῆς 18 Ἀπριλ. 1878. Πρβλ. καὶ Ὥρας φύλλον τῆς 9 Ἰανουαρ. 1879.

(4) Τόμ. Ζ'. σελ. 487 έ. Ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ ἔ. ἀ. σελ. 279 καὶ 377 εὑρίσκονται ἀνατετυπωμένα καὶ τὰ προηγούμενα περὶ τούτου ἄρθρα.

Εἶπον ὅτι ὁ Κουμανούδης ἐν παντὶ ἔργῳ τῆς πατρίδος τὴν δόξαν ἢ τὴν ὠφέλειαν σκοπὸν εἶχε Τοιοῦτος ὑπῆρξε καὶ ἐν τῇ διοικήσει τῆς 'Αρχαιολ. 'Εταιρείας, ἧς ἐπὶ πολλὰ συνεχῆ ἔτη (1) γραμματεὺς ὢν διετέλεσε καὶ ἣν μετὰ τῶν ἀοιδίμων αὐτοῦ συνεργατῶν Φ. 'Ιωάννου, Εὐ. Καστόρχη καὶ Σπ Φιντικλέους καὶ ἄλλων φιλομούσων καὶ φιλοπατρίδων ἀνδρῶν ἀνήγαγεν εἰς τὴν περιωπὴν ἐν ᾗ σήμερον διατελεῖ οὖσα(2). Καὶ ἐνταῦθα, ὥςπερ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ, ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἐνεπνέετο Μούσης ὁ Κουμανούδης τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης. Αὕτη ἡ τῆς πατρίδος ἀγάπη κατακυριεύσασα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἐξηφάνισεν ἐν αὐτῷ πᾶσαν ἰδιοτελῆ ὁρμὴν, πᾶν ἀτομικὸν φρόνημα καὶ κατέστησεν αὐτὸν τέλειον ἄνθρωπον, ἀληθῆ εἰκόνα τῆς θείας φύσεως. Τοιούτων ἀνθρώπων, εἴπερ ποτὲ, σπανίζει σήμερον ἡ 'Ελλάς. Καὶ ὅμως, εἴπερ ποτὲ, σήμερον ἔχει ἡ 'Ελλὰς πολλῶν τοιούτων χαρακτήρων ἀνάγκην, ἵνα διὰ τῆς συνεργασίας αὐτῶν ἐκ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀδοξίας, ἔνθα εἶναι βεβυθισμένη, ἀνέλθῃ εἰς τὴν παλαιὰν αἴγλην. Εἴθε ἡ νέα γενεὰ ἀποπτύσασα τὰ ἀπειλοῦντα νὰ ἀποξηράνωσιν ἐν αὐτῇ πᾶσαν ἰκμάδα πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς πονηρὰ διδάγματα, ἅτινα πανταχόθεν λόγοις τε καὶ ἔργοις προςφέρονται αὐτῇ, εἴθε, λέγω, νὰ τραπῇ ἐπὶ τὴν σπουδὴν καὶ τὴν μίμησιν τῶν λόγων καὶ τῶν τρόπων ἀνδρῶν, οἷος ὁ Στέφανος Κουμανούδης. Τότε μόνον θὰ ἀποδειχθῇ ἀξία τῶν προγόνων ἡμῶν τῶν τε πρὸ πολλῶν αἰώνων καὶ τῶν ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων κλεϊσάντων τὴν ἱερὰν ταύτην γῆν, ἣν ἡμεῖς οὕτως ἀδιαφόρως πατοῦμεν οὐδαμῶς ἀναλογιζόμενοι ὅτι, καθ' ἅπερ ἀλλόφυλος ἀνὴρ πάλαι ποτὲ ἔλεγεν, quacumque ingredimur in oliqua historia vestigium ponimus.

(1) 'Από 24 Μαΐου 1859 μέχρις 29 Δεκεμβρίου 1894, ὅτε αὐθόρμητος ἀπέθετο τὴν γραμματείαν ταύτην.

(2) 'Ιδὲ ἃ γράφει περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τούτων τοῦ Κουμανούδη ὁ ἀληθῶς φιλοδίκαιος Καστόρχης ἐν τῇ «'Ιστορικῇ ἐκθέσει τῶν πράξεων τῆς 'Αρχαιολογικῆς 'Εταιρείας» σελ. 47 ἑ.

Ὁ ἀπέριττος καὶ ἄθρυπτος βίος, ὃν διῆγεν ὁ μετ' εὐτελείας φιλοκαλῶν καὶ ἄνευ μαλακίας φιλοσοφῶν Κουμανούδης, παρεσκεύασεν αὐτῷ θαλερὸν γῆρας. Ἐθαύμαζον δ' ὡς ἀληθῶς οἱ τῷ ὀγδοηκοντούτει πρεσβύτῃ πλησιάζοντες τήν τε σωματικὴν καὶ πνευματικὴν αὐτοῦ ἀκμὴν καθορῶντες, ἣν διέσεισε μὲν, ἀλλὰ δὲν κατέβαλε, τὸ βαρύτατον ἄλγος τὸ καταλαβὸν αὐτὸν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ ποθεινῆς τε συζύγου καὶ περιφιλήτου θυγατρὸς κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ βίου ἀποιχομένης. ὧν τὰ μνημεῖα καθ' ἑκάστην ἡμέραν μακρὰν ὁδὸν πορευόμενος ἐπεσκέπτετο Εἰς τὴν σωματικὴν ταύτην καὶ πνευματικὴν ἀκμὴν ἀποβλέποντες οἱ τιμῶντες αὐτὸν καὶ ἀγαπῶντες μακρὸν ἔτι τὸν ὑπολειπόμενον αὐτοῦ βίον προσεδόκων. Πλὴν ἀλλ' ὅμως τὸ παλαιὸν ἐκεῖνο λόγιον, ὅτι

σμικρὰ παλαιὰ σώματ' εὐνάζει ῥοπὴ

ἠλήθευσε καὶ ἐνταῦθα. Πρό τινων μηνῶν καταβαίνων ὁ Κουμανούδης τὴν κλίμακα τῆς ἑαυτοῦ οἰκίας σφαλεὶς κατέπεσε. Ἐκ τῆς πτώσεως ταύτης ἔπαθε κάταγμα τοῦ δεξιοῦ βραχίονος Καὶ τοῦτο μὲν ἐθεραπεύθη ὁπωσδήποτε, ἀλλ' ἡ τοῦ ὅλου σώματος εὐεξία ἔκτοτε λίαν ἠλαττώθη, ἑκάστη δ' ἡμέρα ὑφῃρεῖτο ἀεὶ τῶν σωματικῶν αὐτοῦ δυνάμεων καὶ τέλος ἡ φωτοβόλος ἐκείνη λαμπὰς ἡ ἐπὶ πολλὰς ἐτῶν δεκάδας καταυγάσασα τὸ ἔθνος τῷ φωτὶ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀρετῆς ἐσβέσθη.

Τὸ τέλος τοῦ Κουμανούδη ὑπῆρξεν ἀντάξιον τοῦ ὅλου αὐτοῦ βίου. Ἀποθνήσκων ἐπέσκηπτε τοῖς αὐτοῦ τέκνοις νὰ θάψωσιν αὐτὸν ἀπερίττως ὡς ἕνα τῶν πολλῶν ἄνευ τῆς προσηκούσης ταῖς τιμαῖς, ἃς ἦτο τετιμημένος ὑπὸ τῆς πολιτείας, πομπῆς, νὰ μὴ ἐπιτρέψωσι δὲ μήτε ἀναλώμασι τοῦ Πανεπιστημίου, καθ' ἃ ἄλλως ἐπὶ τῶν καθηγητῶν εἴθισται, νὰ γίνῃ ἡ κηδεία αὐτοῦ, μήτε στέφανοι εἰς τὴν σορὸν αὐτοῦ νὰ κατατεθῶσι, διότι, ἔλεγε, μόνοις τοῖς ὑπὲρ πατρίδος πεσοῦσιν ἁρμόζουσι στέφανοι. Τὴν τελευταίαν ταύτην αἰτιο-

λογίαν ἡμεῖς δὲν ἀποδεχόμεθα, διότι φρονοῦμεν ὅτι οἵας τὸ ὑπὲρ πατρίδος ἀποθνήσκειν, τοιαύτης εἶναι καὶ τὸ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ὅλον τὸν βίον ζῆν, ὅπερ ἐποίησεν ὁ Κουμανούδης, τιμῆς ἄξιον. Ἄλλως δ' ὅμως εὔλογον εὑρίσκομεν τὴν τῶν στεφάνων παραίτησιν. Διότι δὲν εἶναι φθαρτῶν φύλλων στέφανοι τῆς ἀρετῆς τοῦ Κουμανούδη ἄξιοι, ἀλλ' ὁ ταύτῃ προσήκων ἀμάραντος στέφανος εἶναι ἡ διηνεκὴς τῶν τε ἐπιζώντων καὶ τῶν ἐπιγόνων μνήμη. Τοιαύτης δὲ μνήμης δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι θὰ τυγχάνῃ διηνεκῶς ὁ Κουμανούδης, ἂν μὴ μέλλῃ ἡ ἡμετέρα πατρὶς ὅλως νὰ ἐκβαρβαρωθῇ. Πεποίθαμεν ὅτι ἐφ' ὅσον θὰ ἐνοικῶσιν ἐν Ἑλληνικαῖς ψυχαῖς ἐθνικοῦ φρονήματος ζώπυρα, ἡ τοῦ Κουμανούδη εἰκὼν θὰ ζῇ καὶ θὰ ἀκμάζῃ ἐν αὐταῖς καὶ πολλοὺς θὰ ἀναδείξῃ τοὺς ζηλωτὰς ἐκείνου καὶ μιμητάς. Ἴσως δέ ποτε ἔσται καὶ παρ' ἡμῖν χρόνος, ὅτε βίος καὶ τρόπος, οἷος ὁ τοῦ Κουμανούδη, δὲν θὰ εἶναι, ὡς νῦν, σπάνιον καὶ περίεργον φαινόμενον, ἀλλὰ τὸ κανονικὸν τοῦ Ἕλληνος γνώρισμα. Γένοιτο!

Σπ. Βασης

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΛΕΟΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΟΣΤΡΑΤΟΥ

ΜΕΛΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑ ΤΟΥ ΑΙΣΧΥΛΟΥ(1)

Στ. 92-96.

ἄλλη δ᾽ ἄλλοθεν οὐρανομήκης
λαμπὰς ἀνίσχει,
φαρμασσομένη, χρίματος ἁγνοῦ,
μαλακαῖς ἀδόλοισι παρηγορίαις.
πελάνῳ μυχόθεν βασιλείῳ.

Προτείνομεν νὰ γραφῇ·

μελάθρων μυχόθεν βασιλείων (2).

Καὶ δύναται μέν τις νὰ εὕρῃ λογικήν τινα ἔννοιαν ἐν τῷ πελάνῳ μυχόθεν βασιλείῳ, εἰ καὶ μὴ τὸ πελάνῳ μετὰ τοῦ μαλακαῖς ἀδόλοισι παρηγορίαις συνδέεται· ἀλλ᾽ ἡ μὲν ἡμετέρα διόρθωσις οὐ μόνον ὁρίζει τὸν τόπον, ὅθεν ἀνίσχουσιν αἱ οὐρανομήκεις λαμπάδες, ἀλλὰ καὶ διακρίνει αὐτὰς τῶν ἄλλων· τοῦ δὲ στίχου τηρουμένου ὡς ἔχει, οὔτε ὁ τόπος οὗτος ὁρίζεται, καὶ αἱ λαμπάδες συγχέονται μετ᾽ ἐκείνων, αἵτινες φλέγονται ἐν τοῖς βωμοῖς πάντων τῶν

(1) Τοῦ Κλεοβούλη ἀποθανόντος τῇ 7ῃ Νοεμβρίου 1897 τὴν πραγματείαν ταύτην δημοσιεύει μόνος ὁ κ. Μοστράτος.

(2) Ὁ ποιητὴς καὶ ἐν Χοηφόροις 342 λέγει μελάθροις ἐν βασιλείοις.

θεῶν. Κατὰ τὴν ἄνωθι δὲ τοῦ ὅλου χωρίου στίξιν, ἡ σύνταξις ἔχει ὡς ἑξῆς· «Λαμπὰς χρίματος ἁγνοῦ ἀνίσχει οὐρανομήκης, φαρμασσομένη (τρεφομένη, διατηρουμένη) ἀδόλοις μαλακαῖς παρηγίαις (ἐπῳδαῖς) κτλ.».

Στ. 268 - 270

Πέλοιτο δ' οὖν τἀπὶ τούτοισιν εὔπρα-
ξις, ὡς θέλει τόδ' ἄγχιστον Ἀπίας
γαίας μονόφρουρον ἕρκος.

Τὸ χωρίον τοῦτο παρατιθέμεθα μόνον διὰ τὴν λέξιν ἄγχιστον. Τῆς νεολαίας ἁπάσης εἰς Τροίαν ἀπελθούσης, οἱ γέροντες ἔμενον φύλάκες καὶ προπύργιον τῆς πόλεως· ἐκ τούτων καὶ ὁ χορὸς συνέστηκεν, ἀποτελῶν ἕρκος ἕν, ὑμοιομόρφων, ἀπαραλλάκτων (ἀγχίστων), τ.ἔ ὁμιλήκων ἀνδρῶν.

Στ. 357 - 359

Θεοῖς δ' ἀναμπλάκητος εἰ μόλοι στρατός,
ἐγρήγορον τὸ πῆμα τῶν ὀλωλότων
γένοιτ' ἄν, εἰ πρόσπαια μὴ τύχοι κακά.

Ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ μόνη πέτρα σκανδάλου εἶνε ἡ λέξις ἀναμπλάκητος. Ἆρά γε νὰ γράψωμεν ὡς ἔχει ἐν τῷ κώδικι, ἢ ὡς ἕτεροι θέλουσιν ἂν ἀμπλάκητος; Ταύτην τὴν δευτέραν γραφὴν καὶ ἡμεῖς δεχόμεθα, μὴ παρακολουθοῦντες τοῖς προτείνασι κατὰ τὰ λοιπά. Ὁ δὲ λόγος σαφής. Ἀνωτέρω δῆλα δὴ εἶπε μὴ ἁμαρτεῖν θεοῖς, δεῖ γὰρ κάμψαι διαύλου θάτερον κῶλον, τὸ δὲ κάμψαι τοῦτο εἶνε δυνατὸν μόνῳ τῷ ἀναμπλακήτῳ θεοῖς· ἕπεται λοιπὸν ὅτι νῦν πρόκειται περὶ τοῦ ἀμπλακήτου, ἤγουν τοῦ ἁμαρτόντος τοῖς θεοῖς διὰ παρανόμων καὶ ἀσεβῶν πράξεων. «Ἂν δῆλα δὴ ὁ στρατὸς ἐπανέλθῃ καταστρέψας τὰ ἱερὰ ἱδρύματα, τότε τὸ πάθημα τῶν καταστραφέντων ναῶν, θεῶν καὶ τῶν ὁμοίων θὰ ἀγρυπνῇ πρὸς ἐκδίκησιν, ἂν τυχὸν μὴ συμβῶσιν αὐτοῖς (τῷ στρατῷ] παρεμπίπτοντα δυστυχήματα». Γραπτέον ἄρα, ὡς καὶ ἄλλοι πρὸ ἡμῶν ἔγραψαν,

Θεοῖς δ' ἂν ἀμπλάκητος εἰ μόλοι στρατός.

Στ. 366

Χάρις γὰρ οὐκ ἄτιμος εἴργασται πόνων·

Ὁ μὲν Droysen μεταφράζει· «Διότι μεγάλη ἀμοιβὴ ἐκτήθη κατόπιν πολλῶν πόνων»· ὁ δὲ Tod· «Διότι ἠξιώθημεν χάριτος, ἀξίας εὐγνωμοσύνης». Ἀλλ' ἡμεῖς πεπείσμεθα ὅτι ὁ στίχος νοεῖ τάδε· «Διότι ἡ χάρις δὲν ἔγινεν ἀναξία τῶν μόχθων, τ.ἔ. ἡ εὐεργεσία εἶνε ἀνταξία τῶν ἡμετέρων πόνων». Ἐν ἄλλαις λέξεσι· «πρέπει νὰ εὐχαριστήσωμεν τοῖς θεοῖς, εὐεργετήσασιν ἡμᾶς τῶν κόπων ἡμῶν ἐπαξίως» (1).

Στ. 482 - 484

Πόλιν διήκει θοὰ
βάξις. εἰ δ' ἐτήτυμος,
τίς οἶδεν, ἤτοι θεῖόν ἐστι μὴ ψύθος.

γραπτέον·

Πόλιν διήκει θοὰ
βάξις· εἰ δ' ἐτήτυμος
τίς οἶδεν, ἢ τὸ θεῖον, ἔστ' ἢ μὴ ψύθος;

Τ.ἔ. Εἰ δ' ἐτήτυμός ἐστιν ἢ ψύθος ἡ βάξις τίς οἶδεν, ἢ τὸ θεῖον; Εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι τὴν ἔννοιαν ἐτήτυμος ἐπαναλαμβάνομεν διὰ τοῦ ἔστ' ἢ μὴ (= εἶνε ἢ ὄχι ψεῦδος· ὄχι ψεῦδος = ἀληθές, ἐτήτυμον)· ἀλλὰ τί βλάπτει τοιαύτη ἐπανάληψις, ὅταν προκύπτῃ σαφές, τέλειον καὶ συνεχὲς τοῖς ἑπομένοις νόημα;

Στ. 625 - 628

ΚΗΡΥΞ Οὐκ ἔσθ' ὅπως λέξαιμι τὰ ψευδῆ καλὰ
εἰς τὸν πολὺν φίλοισι καρποῦσθαι χρόνον

(1) Τιμὴ εἶνε, ὡς καὶ μέχρι σήμερον, καὶ ἡ ἀξία τοῦ πράγματος· ἄτιμος ἄρα ὁ ἄνευ ἀξίας, οὐκ ἄτιμος = οὐκ ἄνευ ἀξίας = ἀντάξιος.

ΧΟΡΟΣ Πῶς δῆτ' ἂν εἰπὼν κεδνὰ τ'ἀληθῆ τύχοις;
Σχισθέντα δ' οὐκ εὔκρυπτα γίγνεται τάδε.

γραπτέον

ΧΟΡΟΣ Σχεθέντα δ' οὐκ εὔκρυπτα γίγνεται τάδε.

Τ.ἔ. Κρατούμενα δὲ ταῦτα (συγκαλυπτόμενα· τοῦτο σημαίνει ἡ λογικὴ ἡμῶν διόρθωσις σχεθέντα), δὲν εἶνε εὐκολόκρυπτα (διότι ὁ χρόνος θὰ φανερώσῃ αὐτά).

Ὁ τετράστιχος οὗτος διάλογος δεικνύει ὅτι ὁ κῆρυξ διετέλει ὢν ἐν ἀμηχανίᾳ, ἀγνοῶν πῶς ν' ἀπαντήσῃ καὶ νὰ μὴ λυπήσῃ τοὺς ἐρωτῶντας αὐτόν. Ἀλλ' ὅμως θαρρυνθεὶς ὑπὸ τῆς τοῦ χοροῦ ἀπαντήσεως, ἀμέσως λέγει·

Ἀνὴρ ἄφαντος ἐξ Ἀχαιικοῦ στρατοῦ
αὐτός τε καὶ τὸ πλοῖον. οὐ ψευδῆ λέγω.

Κατώρθωσεν ἄρα ὁ κῆρυξ καὶ τὴν ἀλήθειαν νὰ εἴπῃ καὶ τοὺς ἐρωτῶντας μηδ' ὅλως νὰ λυπήσῃ, ὅπερ ἀπ' ἀρχῆς ἐφοβεῖτο. Ὡμολόγησε γυμνὴν τὴν ἀλήθειαν, ὡς εἰ προὔκειτο περὶ κεδνῶν εἰδήσεων, καὶ ἀφηγούμενος τὰ πράγματα ὡς ἔγιναν, ὡμίλησεν ὡς ὁ λέγων εὐάρεστα καὶ μὴ φοβούμενος μὴ ψευσθῇ. Μόνον προκειμένου περὶ δυσαρέστων, ὁ λέγων προςπαθεῖ νὰ καλύψῃ ὡς οἷόν τε τὴν ἀλήθειαν, ἄλλα μὲν ὑποκρύπτων, ἄλλων δὲ τὴν ὀξύτητα ἀμβλύνων καταλλήλῳ τινὶ τρόπῳ.

Στ. 643-48.

Ὅταν δ' ἀπευκτὰ πήματ' ἄγγελος πόλει
στυγνῷ προςώπῳ πτωσίμου στρατοῦ φέρῃ,
πόλει μὲν ἕλκος ἓν τὸ δήμιον τυχεῖν,
πολλοὺς δὲ πολλῶν ἐξαγισθέντας δόμων
ἄνδρας διπλῇ μάστιγι, τὴν Ἄρης φιλεῖ,
δίλογχον ἄτην, φοινίαν ξυνωρίδα.

Ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ 646 στίχου πολλοὺς δέ, προτείνομεν τὴν δοτικὴν πολλοῖς δέ· Τ.ἔ. Καὶ ἡ μὲν πόλις (ὅλη) θὰ ἔχῃ, ἐπὶ τῇ ἀπαι-

σίᾳ διηγήσει μου, ἓν κοινὸν πένθος, πολλοὶ δὲ (θὰ ἔχωσι) τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἄρεως πολλῶν οἰκογενειῶν ἐξαγισθέντας ἄνδρας· δῆλα δὴ θὰ μάθωσι τίνες ἦσαν οὗτοι οἱ ἐξαγισθέντες, πῶς ὠνομάζοντο κτλ.

Στ. 760-766.

Φιλεῖ δὲ τίκτειν ὕβρις μὲν παλαιὰ νεά-
ζουσαν ἐν κακοῖς βροτῶν
ὕβριν τότ' ἢ τόθ', ὅτε τὸ κύριον μόλῃ
νεαρὰ φάους κότον, δαίμονά τε τὸν
ἄμαχον, ἀπόλεμον,
ἀνίερον θράσος μελαί-
νας μελάθροισιν ἄτας,
εἰδομέναν τοκεῦσιν.

γράφομεν

Φιλεῖ δὲ τίκτειν ὕβρις μὲν παλαιὰ νεά-
ζουσαν ἐν κακοῖς βροτῶν,
ὕβριν τότ' ἢ τόθ', ὅτε τὸ κύριον μόλῃ
νεαρᾶς φάος, κότον, δαίμονά τε τὸν
ἄμαχον, ἀπόλεμον,
ἀνίερον θράσος μελαί-
νας μελάθροισιν ἄτας,
εἰδομέναν τοκεῦσιν.

Τ. ἔ. Φιλεῖ δ' ὕβρις μὲν παλαιὰ ἐν κακοῖς τῶν βροτῶν τίκτειν νεάζουσαν, τότ' ἢ τόθ', ὅταν τὸ κύριον μόλῃ νεαρᾶς φάος (1) (=ὅταν φθάσῃ ἡ ὥρα τῆς εἰς φῶς ἐλεύσεως τῆς νεαρᾶς), ὕβριν, οὖσαν κότον, δαίμονά τε ἄμαχον, ἀπόλεμον, ἀνίερον θράσος ἐν μελάθροις ἄτας (ταῦτα πάντα κατηγορούμενα τῆς ὕβρεως), εἰδομένην τοκεῦσιν.

Στ. 855-59.

855 Καὶ τὸν μὲν ἥκειν, τὸν δ' ἐπεισφέρειν κακοῦ
κάκιον ἄλλο πῆμα λάσκοντας δόμοις.

(1) Δῆλα δὴ καὶ νέας ὕβρεως.

Καὶ τραυμάτων μὲν εἰ τόσων ἐτύγχανεν
ἀνὴρ ὅδ', ὡς πρὸς οἶκον ὠχετεύετο
φάτις, τέτρωται δικτύου πλέω λέγειν.

Τὸ πρῶτον μέρος, στηριζόμενοι ἐπὶ τοῦ ἀμέσως προηγουμένου στίχου «πολλὰς κλύουσαν (τὴν γυναῖκα) κληδόνας παλιγκότους» διορθοῦμεν ὡς ἔπεται·

Καὶ τὴν (1) μὲν ἥκειν, τὴν δ' ἐπεισφέρειν κακοῦ
κάκιον ἄλλο πῆμα λάσκοντος (2) δόμοις.

Τὸ δὲ δεύτερον μέρος διορθοῦμεν οὕτω,

ἀνὴρ ὅδ', ὡς πρὸς οἶκον ὠχετεύετο
φάτις, τέτρητ' ἂν δικτύου πλέω λέγειν.

Τ.ἔ. Ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τόσας ὀπάς, ὡς ἂν ἦτο δίκτυον· «κόσκινον θὰ ἦτο τὸ σῶμά του» λέγομεν σήμερον.

Στ. 933.

Ἦ καὶ σὺ νίκην τήνδε δήριος τίεις;

γράφομεν

ἦ καὶ σὺ νίκην τῆςδε δήριος τίεις;

Τ.ἔ. Καὶ σύ, ἐκτιμᾷς τὴν νίκην ἐπὶ τῇ διαφωνίᾳ ἡμῶν ταύτῃ; ἐγράψαμεν δὲ τῆςδε δήριος, διότι πρόκειται περὶ ὡρισμένης καὶ παρούσης διαμάχης.

Στ. 966-77.

Στρ. 1. Τίπτε μοι τόδ' ἐμπέδως
δεῖμα προστατήριον
καρδίας τετρασκόπου ποτᾶται,

(1) Δῆλα δὴ κληδόνα.
(2) Δῆλα δὴ κακοῦ.

μαντιπολεῖ δ' ἀκέλευστος ἄμισθος ἀοιδά,
οὐδ' ἀποπτύσας δίκαν
δυσκρίτων ὀνειράτων
θάρσος εὐπειθὲς ἵζει
φρενὸς φίλον θρόνον; χρόνος δ' ἐπεὶ
πρυμνησίων ξυνεμβόλοις
ψαμμίας ἀκάτα παρή-
βησεν, εὖθ' ὑπ' Ἴλιον
ὦρτο ναυβάτας στρατός.

Τὰ μέχρι τοῦ «φρενὸς φίλον θρόνον;» καλῶς καὶ ὀρθῶς ἔχουσιν, ἀνάγκη δὲ μόνον μετατροπῆς τοῦ «ἀκέλευστος ἄμισθος ἀοιδὰ» εἰς αἰτιατικὴν (1), καὶ τῆς ἀρσενικῆς μετοχῆς «ἀποπτύσας» εἰς οὐδετέραν (2). Οὕτω τὰς λοιπὰς τοῦ χωρίου διορθώσεις νομίζομεν ἀσκόπους καὶ γράφομεν·

Τίπτε μοι τόδ' ἐμπέδως
δεῖμα προστατήριον
καρδίας τετρασκόπου ποτᾶται,
μαντιπολεῖ δ' ἀκέλευστον, ἄμισθον ἀοιδάν,
οὐδ' ἀποπτύσαν δίκαν
δυσκρίτων ὀνειράτων
θάρσος εὐπειθὲς ἵζει
φρενὸς φίλον θρόνον;

Ὅπως εὕρωμεν ἀκριβῆ καὶ ὀρθὴν ὡς οἷόν τε διόρθωσιν τοῦ δευτέρου μέρους, δέον νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἐνταῦθα ὁ λόγος περὶ τοῦ μέχρι τοῦ τῶν Ἑλλήνων ἀπόπλου χρόνου, ἢ περὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν ἀπέπλευσαν καὶ ἑξῆς. Ἡμεῖς ἀνενδοιάστως κηρυσσόμεθα ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἀντιλήψεως· διότι, ἂν προὔκειτο περὶ τοῦ μέχρι τοῦ ἀπόπλου χρόνου, δὲν θὰ εἶχεν ὁ χορὸς λόγον νὰ βλέπῃ μελαγχολῶν πάντοτε τὸ προστατήριον φάσμα, ὁσάκις ἡ καρδία αὐτοῦ ἐπόθει τοὐλάχιστον νὰ

(1) Ὡς ὁ Auratus καὶ ὁ Scaliger.

(2) Ἡ διόρθωσις αὕτη ἡμετέρα. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἀκέλευστον δύναται νὰ ἔγραψεν ὁ ποιητὴς ὡς ὀνομαστικὴν οὐδετέρου = δεῖμα ἀκέλευστον.

προςκοπήσῃ τὰ γινόμενα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τοῦ ἀπόπλου τοῦ ναυβάτου στρατοῦ καὶ τοῦ ἀρχιστρατήγου, τὰ πράγματα ἦσαν μεταβεβλημένα, διὰ τοῦτο μελαγχολᾷ ὁ χορὸς καὶ βυθίζεται εἰς φοβερὰς σκέψεις, ὧν ὁμοίας καὶ κατωτέρω εὑρίσκομεν.

Ἂν λοιπὸν ὀρθὸς καὶ λογικὸς ὁ συλλογισμὸς ἡμῶν, τότε θὰ δώσωμεν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, καὶ ὀρθὴν ἑρμηνείαν καὶ διόρθωσιν συνᾴδουσαν τῷ πνεύματι τοῦ ποιητοῦ καὶ σύμφωνον τοῖς λεχθεῖσι· λαμβάνομεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν 2 ἀντιστροφὴν (στ. 199), «εὖτ' ἀπλοίᾳ κεναγγεῖ κτλ.» καὶ τὸ πρῶτον μέρος τῆς 3 στροφῆς (στ. 203), «πνοαὶ δ' ἀπὸ Στρυμόνος μολοῦσαι κτλ.», καὶ ἰσχυριζόμενοι αὖθις ὅτι πρόκειται ἐν τοῖς στίχοις 972 κἑξ. περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀπόπλου μέχρι τῆς ἀγγελίας τῆς ἐπανόδου, προβαίνομεν εἰς τήνδε τὴν ἡμετέραν διόρθωσιν, ἄμεσον σχέσιν ἔχουσαν πρὸς τὰς μνημονευομένας στροφάς·

. . . . . . χρόνος δ' ἐπεὶ
πρυμνησίων ξυνεμπόροις
ψάμμ**ιος** ἀκάτα παρή-
χησεν(1), εὖθ' ὑπ' Ἴλιον
ὦρτο ναυβάτας στρατός.

Τ.ἕ. Χρόνος δ' ἐπεὶ ψάμμιος ἀκάτα πρυμνησίων ξυνεμπόροις παρήχησεν, εὖθ' ὑπ' Ἴλιον ὦρτο ναυβάτας στρατός. Τὸ χρόνος δ' ἐπεὶ = πολὺς παρῆλθεν ἤδη χρόνος κτλ. Ὁ νοῦς δῆλα δὴ τοῦ χωρίου σημαίνει σαφέστατα καὶ συμφώνως τοῖς ἤδη λεχθεῖσιν, ὅτι· Πολὺς παρῆλθεν ἤδη χρόνος, ἐξ οὗ τἀναρίθμητα (ψάμμιος) πλοῖα, μετὰ τῶν πρυμνησίων καὶ τῶν ἀκολούθων αὐτοῖς (τοῦτο δηλοῦσι τὰ ξυνέμπορα)(2), παρήχησαν(3), ὅτε ὁ ναυβάτης στρατὸς (ἠχῶν) ἀπῆρε.

(1) Κατὰ τὴν ὀρθὴν διόρθωσιν τοῦ Wecklein.

(2) Τὰ ξυνέμβολα εἶνε ὅλως ἄσχετα τῇ περιστάσει, διὸ καὶ μετεβάλλομεν εἰς ξυνέμπορα, λέξιν λίαν προσφυῆ σημαίνουσαν πάντα τὰ χρειώδη σκεύη νεῶν, κώπας, ἱστία, μικρὰ σκάφη καὶ μυρία ἄλλα, ἅπερ ἀντηχοῦσι μετακινούμενα.

(3) Παρηχεῖν = ἠχεῖν ὡς ἠχεῖ ἕτερός τις. Ὁ ποιητὴς πάντως ἔγραψε παρήχησαν, ἵνα δηλώσῃ ὅτι, ὅτε ὁ στρατὸς ἀπαίρων καὶ ἀλαλάζων ἤχει (ἐθορύβει, ἐβόα), τότε καὶ τὰ πλοῖα, σὺν τοῖς παραρτήμασι, κατὰ μίμησιν ἔπραττον ταὐτό. (Παρήχησις = ἦχος κινήσεων κατὰ μίμησιν τῶν φωνῶν).

Στ. 984-989.

Σπλάγχνα δ' οὔτοι ματάζει
πρὸς ἐνδίκοις φρεσὶ τελεσφόροις
δίναις κυκλούμενον κέαρ,
Εὔχομαι δ' ἐξ ἐμᾶς
ἐλπίδος ψύθη πεσεῖν
ἐς τὸ μὴ τελεσφόρον.

Παρ' ἡμῖν κριταῖς, μόνη διορθωτέα εἶνε ἡ λέξις ἐνδίκοις, ἥτις δέον νὰ μετατραπῇ εἰς ἐκδίκοις, ὡς ὀρθῶς προτείνει ὁ Carsten. Διότι, ἐὰν μὴ ἀπατώμεθα, ὁ ποιητὴς αἰνίσσεται τὴν τῆς Κλυταιμήστρας καρδίαν, ἀσχολουμένην περὶ τελεσφόρους μηχανορραφίας, ἐν πνεύματι ἐκδικήσεως.

Στ. 990-994.

Μάλα γάρ τοι τᾶς πολλᾶς ὑγιείας
ἀκόρεστον τέρμα. νόσος γὰρ ⏑ -
γείτων ὁμότοιχος ἐρείδει·
καὶ πότμος εὐθυπορῶν
ἀνδρὸς ἔπαισεν ἄφαντον ἕρμα.

Τούτους τοὺς στίχους οὕτω νομίζομεν διορθωτέους·

Μάλα γάρ τοι τᾶς πολλᾶς ὑγιείας
ἀκόρεστον τέρμα· νόσος γὰρ ὁ μ ῶ ς
γείτων ὁμότοιχος ἐ ρ ε ί κ ε ι·

κ.τ.λ. ὡς ἐν τῷ κειμένῳ. Εἶνε δὲ ὁ νοῦς τοῦ ὅλου χωρίου ὅτι, παρὰ τὴν ἀμετάπτωτον αὐτοῦ ὑγίειαν, ὁ ἄνθρωπος πλησιαίτατον γείτονα ἔχει τὴν ἀσθένειαν (ἐπιφέρουσαν, ὡς ἐννοεῖται, τὸν θάνατον)· ἀπ' ἐναντίας δὲ βλέπομεν ἄνθρωπον, βαίνοντα εὐθὺ πρὸς τὸν θάνατον, νὰ ζῇ ἔτι, διότι εὗρεν ἐν τῇ πορείᾳ στήριγμα, βοήθημα ἀφανές, πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ὑγιείας.

Ὡς ἕκαστος παρατηρεῖ, ἡ ἡμετέρα ἑρμηνεία τοῦ «καὶ πότμος

εὐθυπορῶν ἔπαισεν ἄφαντον ἕρμα» διαφέρει καθ' ὁλοκληρίαν τῆς ὑφ' ἑτέρων προτεινομένης. Διότι ἐν γένει μὲν οἱ δύο οὗτοι στίχοι ἑρμηνεύονται ὡς ἑξῆς· «Ἐν μέσῳ εὐτυχοῦς πορείας τὸ πεπρωμένον τοῦ ἀνδρὸς προσκρούει αἴφνης κατ' ἀφανοῦς προσκόμματος, ὡς πλοῖον ἐπὶ ὑφάλου·» ἡμεῖς ὅμως ἀντιλαμβανόμεθα τῆς ἐννοίας κατὰ λέξιν ὧδέ πως· «Καὶ βεβαίως (εὐθυπορῶν = κατ' εὐθεῖαν βαίνων) θάνατος (πότμος = θάνατος καὶ παρ' Ὁμήρῳ) ἀνδρός τινος σταματᾷ, διότι προσκρούει κατ' ἀφανοῦς στηρίγματος (τῆς ἰάσεως).

Στ. 1040-1041

1040 Τρίβειν· τὰ μὲν γὰρ ἑστίας μεσομφάλου
ἕστηκεν ἤδη μῆλα πρὸς σφαγὰς πυρός.

Ἂν καὶ τὸ χωρίον εὐνόητον, συντακτικῶς ὅμως χωλαίνει. Γράφομεν·

Τρίβειν· τὰ μὲν γὰρ ἑστίᾳ μεσομφάλου
ἕστηκεν ἤδη μῆλα πρὸς σφαγὰς πυρός.

Τ.ἔ. «Τὰ πρὸς σφαγὰς μῆλα ἔστηκε (πρὸς τῇ) ἑστίᾳ μεσομφάλου πυρός». Τοῦ βωμοῦ δῆλον ὅτι ἔχοντος ἀρκοῦν τὸ μέγεθος, κατὰ τὰς περιστάσεις, τὸ πῦρ ἔδει νὰ κατέχῃ, ὡς ἔθος, τὸ μέσον αὐτοῦ. Τὸ πρὸς σφαγὰς δηλοῖ πρὸς θυσιαν, καὶ ἡ ἑστία πάντως τὴν ἐσχάραν.

Στ. 1108-1109

Ποίαν ἐρινὺν τήν δε δώμασι κέλει
ἐπορθιάζειν; Οὔ με φαιδρύνει λόγος.

Οἱ στίχοι οὗτοι φαίνονται κατ' ἀρχὰς εὐνόητοι, ἀλλ' ἀφ' οὗ τις ἐμβαθύνῃ, εὑρίσκει ἐνδόσιμον διττῆς ἀντιλήψεως. Ἢ ἀναφέρεται τὸ ἐπορθιάζειν εἰς τὴν Ἐρινύν, καὶ τότε δέον καθ' ἡμᾶς νὰ μετατραπῇ εἰς ἐποργιάζειν (ὀργιάζειν, θριαμβεύειν)· ἢ ἀναφέρεται εἰς τὴν Κασάνδραν, καὶ τότε δέον νὰ γίνῃ μετοχή, ἐκ τοῦ κέλῃ ἐξαρτωμένη (ἐπορθιάζουσ'). Ἀλλ' ὅμως προτιμῶμεν τὸ ἐποργιάζειν,

διότι ἡ ἔκφρασις γίνεται μᾶλλον αἰσχύλειος, καὶ μᾶλλον συμφωνεῖ πρὸς τὰ κατωτέρω. Σημαίνει λοιπὸν διὰ μὲν τοῦ ἐποργιάζειν· «Ποίαν Ἐρινὺν προτρέπεις νὰ βασιλεύῃ ἐνταῦθα ὡς κυρίαρχος;»· διὰ δὲ τοῦ ἐπορθιάζειν «Ποίαν Ἐρινὺν διὰ τῶν φωνῶν σου προςκαλεῖς νὰ εἰσέλθῃ ἐδῶ;».

Στ. 1116-1119.

Ἄπεχε τῆς βοὸς
τὸν ταῦρον· ἐν πέπλοισιν
μελαγκέρῳ λαβοῦσα μηχανήματι
τύπτει· πίτνει δ' ἐν ἐνύδρῳ τεύχει.

Εἰ καὶ εὐκατάληπτος ὁ νοῦς τοῦ χωρίου, ὅμως ἡ λέξις μελαγκέρῳ φαίνεται ἀδιανόητος. Καθ' ἡμᾶς ἡ διόρθωσις τῆς μιᾶς καὶ μόνης λέξεως καὶ ἡ μεταβολὴ αὐτῆς εἰς μάλ' ἀγκύλῳ δύναται νὰ σαφηνίσῃ τὸ ὅλον χωρίον. Σημαίνει λοιπὸν τὸ

μάλ' ἀγκύλῳ λαβοῦσα μηχανήματι

τὸν ἔντεχνον καὶ δόλιον τρόπον, ἢ καὶ τὸν σάκκον, τὸν τῷ Ἀγαμέμνονι περιβληθέντα. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ ταύτης τῆς ἑρμηνείας ἔρχεται αὐτὴ αὕτη τῆς Κλυταιμήστρας ἡ ὁμολογία, 1379·

Οὕτω δ' ἔπραξα, καὶ τάδ' οὐκ ἀρνήσομαι,
ὡς μήτε φεύγειν μήτ' ἀμύνασθαι μόρον·
ἄπειρον ἀμφίβληστρον, κτλ.

Στ. 1135-41.

Φρενομανής τις εἶ θεοφόρητος, ἀμ-
φὶ δ' αὐτᾶς θροεῖς
νόμον ἄνομον. οἷά τις ξουθὰ
ἀκόρετος βοᾶς, φεῦ,
ταλαίναις φρεσὶν

Ἴτυν Ἴτυν στένουσ' ἀμφιθαλῆ κακοῖς
ἀηδὼν βίον.

Διορθοῦμεν οὕτω·

Φρενομανής τις εἶ θεοφόρητος, ἀμ-
φὶ δ' αὐτᾶς θροεῖς
νόμον ἄνομον, οἷά τε ξουθὰ
ἀκόρετος βοᾶς, φεῦ,
ταλαίναις φρεσὶν
Ἴτυν Ἴτυν στένουσ' ἀμφιθαλῆ κακοῖς
ἀηδὼν βίον.

Τ.ἔ. Φρενομανής τις εἶ θεοφόρητος, σεαυτὴν δὲ θροεῖς (=μυρολογεῖς) παραλόγῳ ᾠδῇ, ὥς ποτε ἡ τὴν φωνὴν ἀκάματος ξανθὴ ἀηδών, ὅλως παράφρων (=ταλαίναις φρεσὶν) στενάζουσα τὸν Ἴτυν, ἐθρόει τὴν ἐν δυστυχίαις κυμαινομένην αὐτῆς ζωήν.

Ἴσως μέν τις θὰ παρατηρήσῃ ὅτι εἴς τινας τῶν λέξεων ἐδόθη ἐνταῦθα σημασία εὐρυτέρα, ὅπερ καὶ ἀληθεύει· ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι θεμιτὸν τοῦτο εἰς τὴν ποίησιν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ. Τοῦ περὶ Πρόκνης μύθου λίαν γνωστοῦ ὄντος, ὡς ἤδη εἴρηται, βραχυλογικώτερον ἐξήνεγκεν ὁ ποιητὴς τὴν ἑαυτοῦ ἔννοιαν.

Στ. 1177-1182.

Καὶ μὴν ὁ χρησμὸς οὐκέτ' ἐκ καλυμμάτων
ἔσται δεδορκὼς νεογάμου νύμφης δίκην,
λαμπρὸς δ' ἔοικεν ἡλίου πρὸς ἀντολὰς
πνέων ἐσάξειν, ὥςτε κύματος δίκην
κλύζειν πρὸς αὐγὰς τοῦδε πήματος πολὺ
μεῖζον.

Ἡμεῖς, πρὸς ἑρμηνείαν τούτων τῶν στίχων, ἀρκούμεθα εἰς τοιαύτην τῶν κώλων σύνταξιν, ὁποίαν φαίνεται ἀπαιτοῦν τὸ πνεῦμα τοῦ ποιητοῦ· τ.ἔ· Καὶ μὴν κτλ. ὡς ἐν τῷ κειμένῳ· λαμπρὸς δ' ἔοικεν πρὸς ἀνατολὰς ἡλίου πνέων ἐσ(π)άξειν, ὥστε κύματος

δίκην κλύζειν (ὁ χρησμὸς) πρὸς αὐγὰς (=ὀφθαλμούς), πῆμα πολὺ μεῖζον πήματος τοῦδε (τοῦ ἡλίου).

Ὁ χρησμὸς δῆλον ὅτι, ἀνιπτάμενος πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον καὶ ὑπ' αὐτοῦ φωτιζόμενος, θὰ κατακλύζῃ ἐκεῖθεν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὁρώντων, ὡς διὰ κυμάτων, ἅπερ θὰ εἶνε εἰς τὴν ὅρασιν βλαβερώτερα ἢ αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου· τοῦτο δὲ δηλοῖ ὅτι ὁ θεατὴς θὰ καταπλαγῇ ἐκ τῶν ἀποκαλύψεων, αἵτινες, φωτίζουσαι αὐτὸν ὡς δι' ἡλιακῶν ἀκτίνων περὶ τῶν συμβαινόντων, θὰ προξενήσωσιν αὐτῷ φρίκην ἀποτρόπαιον. Ταῦτα πάντα νοεῖ ἡ Κασάνδρα, λέγουσα τὸ «οὐκέτ' ἐκ καλυμμάτων».

Στ. 1214-1215.

Ὑπ' αὖ με δεινὸς ὀρθομαντείας πόνος
στροβεῖ ταράσσων φροιμίοις ⏑-⏑-

Τοὺς ἐλλείποντας δύο ἰάμβους πολλοὶ προσεπάθησαν ν' ἀναπληρώσωσι διὰ προσφόρου λέξεως. Ἡμεῖς γράφομεν, ὡς τῇ περιστάσει προσφυεστέρως, οὕτω·

Ὑπ' αὖ με δεινὸς ὀρθομαντείας πόνος
στροβεῖ ταράσσων φροιμίοις θεορρύτοις, (1)
ἢ φροιμίοις κακαγγέλοις.

Τοῦτο τὸ κακαγγέλοις φαίνεται ἡμῖν προτιμότερον, καὶ ἕνεκα τῆς ἡγουμένης λέξεως ταράσσων καὶ ἕνεκα τῶν ἐπερχομένων τῆς Κασάνδρας ἀποκαλύψεων.

Στ. 1266-1267.

Ἴτ' ἐς φθόρον πεσόντ', ἐγὼ δ' ἅμ' ἕψομαι.
ἄλλην τιν' Ἄτην ἀντ' ἐμοῦ πλουτίζετε.

Ἡ λέξις Ἄτη πρὸς τοῖς ἄλλοις δηλοῖ καὶ δυστυχὲς ὄν. Οὕτω κεῖται ἡ λέξις παρὰ Σοφοκλεῖ, Οἰδ. ἐπὶ Κ., 532, ὅπου, τοῦ χοροῦ ἐρωτῶντος Πῶς φής; ὁ Οἰδίπους ἀποκρίνεται· Παῖδε, δύο δ' ἄτα, ἤγουν δύο δυστυχῆ πλάσματα.

(1) Καὶ θεοςδότοις.

Ἐνταῦθα δέ, ὅπου ἡ Κασάνδρα πέμπει εἰς κόρακας σκῆπτρα, στέφη καὶ λοιπά, προστίθησι λυπουμένη· «Ὑπάγετε νὰ πλουτίσητε (=νὰ κοσμήσητε) ἄλλην τινὰ δυστυχῆ», ἥτις δῆλον ὅτι θὰ χαρῇ μὲν λαμβάνουσ' αὐτά, θ' ἀγνοῇ δ' ὅμως τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τοιούτου κόσμου.

Στ. 1315-1317.

Οὔτοι δυσοίζω θάμνον ὡς ὄρνις φόβῳ
ἄλλως· θανούσῃ μαρτυρεῖτέ μοι τόδε,
ὅταν γυνὴ κ.τ.λ.

Δεχόμεθα τὸ κείμενον ὡς ἔχει ἐν τοῖς κώδιξιν, οὕτω·

Οὔτοι δυσοίζω θάμνον ὡς ὄρνις φόβῳ,
ἀλλ' ὡς θανούσῃ μαρτυρεῖτέ μοι τόδε κτλ.,

ἅπερ νομίζομεν λίαν καλῶς ἔχοντα μέχρι τοῦ στίχου 1320.

Ἀλλ' εἰ καὶ τὸ χωρίον οὕτως ἔχον εἶνε εὔληπτον, ὅμως δὲν τεκμηριοῖ καὶ διατί ὁ ὄρνις φοβεῖται τὸν θάμνον. Τοῦτο θεραπεύοντες, ὑποβάλλομεν τοιάνδε τινὰ διόρθωσιν·

Οὔτοι δυσοίζω θάμνον ὡς ὄρνις, φοβῶν
σάλῳ· θανούσῃ μαρτυρεῖτέ μοι τόδε,
ὅταν κτλ.

Σκεπτόμεθα δὲ ὡς ἑπομένως. Ὁ ὄρνις δὲν ὑποπτεύει πάντα θάμνον, ἄλλως οὐδέποτε θὰ ἐκάθιζεν ἐπί τινος τοιούτου. Ἵνα ὑποπτεύσῃ τινὰ καὶ ἀπομακρυνθῇ, δέον νὰ νοήσῃ τι· εἶνε δὲ τοῦτο ὁ τῶν φοβῶν (ἡ φόβη) σάλος, τοῦτ' ἔστιν ἡ τῶν τοῦ θάμνου φύλλων κίνησις, ἡ τῷ πτηνῷ ἀγγέλλουσα ὅτι κίνδυνος ἐπίκειται ἐὰν πλησιάσῃ.

Οὕτω λοιπόν, ἐπειδὴ ἡ κίνησις αὕτη καὶ ὁ ἐξ αὐτῆς φόβος τοῦ πτηνοῦ εἶνε ἁπλῆ ὑποψία, οὐχὶ δέ τι βέβαιον, «μὴ νομίσητε ὅτι κἀγὼ ὡσαύτως (δῆλα δὴ ἀβεβαίως) ὑποπτεύω τὸν οἶκον τῶν Ἀτρειδῶν· ἀκριβῶς γινώσκω τί συμβαίνει, μαρτυρεῖτε δέ μοι τοὺς λόγους, ὅταν κτλ.»

Στ. 1447-1448

Κεῖται φιλήτωρ τοῦδ', ἐμοὶ δ' ἐπήγαγεν
εὐνῆς παροψώνημα τῆς ἐμῆς χλιδῆς.

Λογικωτάτη ἡ τοῦ Schumann διόρθωσις ἔχουσα οὕτω·

Κεῖται φιλήτωρ τοῦδ', ἐμῇ δ' ἐπήγαγεν
εὐνῇ παροψώνημα τῆς ἐμῆς χλιδῆς.

'Αλλ' ἀποβλέποντες καὶ εἰς τὸν τὰς συζυγικὰς σχέσεις διέποντα νόμον, ἐπιδιορθοῦμεν οὕτω·

Κεῖται φιλήτωρ τοῦδ' ὁμοῦ δ' ἐπήγαγεν
εὐνῇ παροψώνημα τῆς ἐμῆς χλιδῆς.

Τὸ παροψώνημα δὲ πάντως ἀνενεκτέον τῷ 'Αγαμέμνονι, ἐν σχέσει πρὸς τὴν σύνευνον Κλυταιμήστραν.

Στ. 1478-1481.

δαίμονα γέννης τῆςδε κικλήσκων.
'Εκ τοῦ γὰρ ἔρως αἱματολοιχὸς
νείρᾳ τρέφεται, πρὶν καταλῆξαι
τὸ παλαιὸν ἄχος, νέος ἰχώρ.

'Εὰν οἱ στίχοι οὗτοι ἑρμηνευθῶσιν ἀλληγορικῶς, ὡς νομίζομεν ὅτι ὁ ποιητὴς νοεῖ, τότε ἀνάγκη νὰ τεθῶσι πρὸ ὀφθαλμῶν τάδε περὶ τοῦ ἰχῶρος. Τὸ ὑγρὸν τοῦτο εἰσδύον τῇ νείρᾳ (νηδύι) συνεργίᾳ τοῦ δαίμονος, καθ' ἅπερ ὁ γόνος τῷ χρόνῳ τρέφεται· ὡς δ' ἐκεῖνος γεννᾶται ἐν ἐμβρύου σχήματι, οὕτω καὶ ὁ ἰχὼρ ἐν σχήματι ἄτης, ἥτις συλλαμβάνεται ἐν γαστρὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ θείου, ἀλλ' ἐκ τοῦ αἱματολοιχοῦ ἔρωτος.

Στ. 1493-1497.

Κεῖσαι δ' ἀράχνης ἐν ὑφάσματι τῷδ'
ἀσεβεῖ θανάτῳ βίον ἐκπνέων.

Ὤ μοι κοίταν τάνδ' ἀνελεύθερον
δολίῳ μόρῳ δαμεὶς
ἐκ χερὸς ἀμφιτόμῳ βελέμνῳ.

Προτείνομεν μετὰ τὸ ἐκπνέων ἁπλῆν ὑποδιαστολήν, οὐχὶ δὲ τελείαν στιγμήν, ἵνα συγχωνευθῶσιν αἱ δύο περίοδοι εἰς μίαν.

Στ. 1510-1513.

Βιάζεται δ' ὁμοσπόροις
ἐπιρροαῖσιν αἱμάτων
μέλας Ἄρης, ὅποι δὲ καὶ προβαίνων
πάχνᾳ κουροβόρῳ παρέξει·

Διορθοῦμεν ὡς ἕπεται·

Βιάζεται δ' ὁμοσπόροις
ἐπιρροαῖσιν αἱμάτων
μέλας Ἄρης, ὅποι δὲ καὶ προβαίνει
πάχναν κουροβόρον παράξει.

Τὸ παράγειν ἐνταῦθα σημαίνει λάθρα εἰςάγειν τι, τοῦτο δὲ καὶ Ἄρης ποιεῖ ὅποι δὴ καὶ προβαίνει.

Στ. 1537-1538

Δίκα δ' ἐπ' ἄλλο πρᾶγμα θηγάνει βλάβης
πρὸς ἄλλαις θηγάναις μοῖρα.

Γράφομεν

Δίκα δ' ἐπ' ἄλλο πρᾶγμα θηγάνει βλάβης
πρὸς ἄλλαις θηγάναις μοῖραν

Τ.ἔ. «Δίκα δὲ θηγάνει μοῖραν βλάβης, ἐπ' ἄλλο πρᾶγμα πρὸς ἄλλαις θηγάναις».

Τὸ ἄλλο πρᾶγμα καὶ ἄλλη θηγάνη σημαίνει ἑτεροειδὲς καὶ ἑτεροειδής.

Ἡ δικαιοσύνη δῆλον ὅτι ἀκονᾷ τὸν βαθμὸν τῆς ποινῆς ἐπὶ διαφόρου ἀκόνης ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῶν ἁμαρτημάτων. Ἡ διαφορὰ τοῦ ἁμαρτήματος ἀπαιτεῖ καὶ διαφορὰν τῆς ποινῆς (βλάβης) καὶ τοῦ ποσοῦ αὐτῆς.

Στ. 1598-1600

Κᾆπειτ' ἐπιγνοὺς ἔργον δὲ καταίσιον
ᾤμωξεν, ἀμπίπτει δ' ἀπὸ σφαγὴν ἐρῶν,
μόρον δ' ἄφερτον κτλ. κτλ.

Μόνη καθ' ἡμᾶς ἀναγκαία εἰς τὸ χωρίον τοῦτο διόρθωσις εἶνε ἡ ἑξῆς·

ᾤμοξεν, ἀμπίπτει δ' ἀπὸ σφαγῆς ὁρῶν,

ἤγουν «ἐννοήσας ὅτι προέρχονται τὰ κρέα ἐκ σφαγῆς τῶν παίδων». Ἡ ἀπὸ μετὰ γενικῆς δηλοῖ πάντως τὴν προέλευσιν, τίνος ζῴου ἦσαν τὰ κρέα.

Στ. 1605.

Τρίτον γὰρ ὄντα μ' ἐπὶ δέκ' ἀθλίῳ πατρὶ κτλ.

Ὀρθὴ διόρθωσις τούτου τοῦ στίχου εἶνε ἡ ἑξῆς·

Τρίτον γὰρ ὄντα μ' ἐπὶ δύ' ἀθλίῳ πατρί.

Τὴν διόρθωσιν ἀθλίοιν καὶ ἑτέραν ὁμοίαν νομίζομεν ἀνάρμοστον, διότι νῦν ὁ πατὴρ εἶνε ἄθλιος καὶ οὐχὶ τὰ σφαγέντα αὐτοῦ τέκνα. Τὸ δυστύχημα εἶνε δυστύχημα μόνον ὅταν αἰσθανώμεθα αὐτό, ἐνταῦθα δὲ τά μὲν παιδία ἦσαν δυστυχῆ ὅτε ἔμελλον ἔτι νὰ σφαγῶσι, διότι ᾐσθάνοντο τὸ ἐγγίζον κακόν, ὁ δὲ πατὴρ εἶνε νῦν ἄθλιος, δι' ὃ καὶ δέον νὰ γράψωμεν ἀθλίῳ πατρί.

Στ. 1653.

Δεχομένοις λέγεις θανεῖν σε· τὴν τύχην δ' αἱρούμεθα.

Γράφομεν·

Δεχομένοις λέγεις θανεῖν σύ· κτλ. κτλ.

Τ.ἔ. «Δεχομένοις θανεῖν σὺ λέγεις, ἤτοι ὁμιλεῖς· δεχόμεθα δὲ τὸ πεπρωμένον, ὑπείκομεν εἰς τὴν τύχην, ἂς γίνῃ ὅ,τι εἶνε γραπτόν».

Στ. 1657-1658.

Στείχετε δ' οἱ γέροντες πρὸς δόμους πεπρωμένους τούς δε,
πρὶν παθεῖν ἔρξαντες καιρόν· χρῆν τάδ' ὡς ἐπράξαμεν.

Τὸ χωρίον καθ' ἡμᾶς ἔχει λίαν ὀρθῶς καὶ ὁ νοῦς εἶναι σαφέστατος, μάλιστα μετὰ τὸ ἀνωτέρω λεγόμενον·

Πημονῆς δ' ἅλις γ' ὑπάρχει· μηδὲν αἱματώμεθα.

Ταῦτα δῆλον ὅτι εἶπεν ἡ Κλυταιμήστρα τῷ Αἰγίσθῳ, καὶ ἔπειτα δεσποτικῶς συνεβούλευσε τῷ χορῷ ν' ἀπέλθῃ· «Πορεύθητε καὶ (1) ὑμεῖς οἱ γέροντες εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ πεπρωμένου ὡρισμένας ὑμῖν οἰκίας, δραττόμενοι τῆς εὐκαιρίας (ἔρξαντες καιρόν), πρίν τι ἀπευκταῖον συμβῇ ὑμῖν».

Εἶνε δὲ τόσον φυσικὸν ὅτι ἡ Κλυταιμήστρα πρῶτον ἀπετάθη τῷ Αἰγίσθῳ καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν ν' ἀπέλθῃ, ὡς ἅλις πημονῆς, ὥστε καὶ σήμερον ἔτι πᾶς ὁ ἐν ἀξιώματι ὤν, θέλων νὰ διαλλάξῃ δύο ἐρίζοντας, ὧν τὸν ἕτερον προκρίνει, ἐνεργεῖ σχεδὸν καθ' ἣν μέθοδον βλέπομεν παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ.

Ἐν τῷ Πέραν Κων/πόλεως, 18/30 Μαΐου 1898.

Δ. Γ. ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ

---

(1) Ὁ μακαρίτης Κ. Κλεοβούλης προὔτεινεν, ἀλλ' ἀσήμαντον ἐνόμιζε, τὴν διόρθωσιν τήνδε·

Στείχετε χοἰ γέροντες κτλ.

ΤΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ ΦΩΝΗΣ ΔΙΑΣΑΦΗΤΙΚΟΝ

Τὸ περὶ τὴν σύνταξιν σχῆμα τοῦ Ἕλληνος λόγου τὸ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν πρόληψις λεγόμενον, οἷον «Ἀνθρώπου ψυχὴ θεῶν ᾔσθηται ὅτι εἰσίν» (1), ἐκλήθη, ὡς ἔοικε, καθάπερ ἔδοξεν ἔχειν φύσεως τοῖς ὀνομάσασιν αὐτὸ κατὰ τὸν ἐπ' αὐτῶν λόγον καὶ φωνὴν σκοποῦσι καὶ φρονοῦσιν, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ τοῖς παλαιοῖς φθεγγομένοις καὶ λογιζομένοις ἂν ἔχοι. Ἡ γὰρ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων φωνὴ καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ἄρα πολλαχῶς ἀπὸ τῶν ἧττον ἐπὶ τὰ μᾶλλον ἀκριβῆ πέφυκε χωρεῖν καὶ ἀπὸ τοῦ καθ'ὅλου εἰς τὸ κατὰ μέρη καὶ ἀπὸ τῶν ἀσαφῶν ἐπὶ τὰ σαφῆ τε καὶ σαφέστερα ἰέναι. Εἴη δ' ἂν δὴ τὸ τῆς φωνῆς ταύτης ἰδίωμα τοῦτο σπουδή τις διασαφητική, ἀλλ' οὐ πρόληψις ἡ κατὰ τοὺς γραμματικοὺς (2) οὐδὲ προτάσεως μορίων ἐπάλλαξις ἢ σύντηξις ἡ κατὰ Κυνῆρον (3).

Τὸ δὲ περὶ τὸν ἀρχαῖον λόγον πάθος τοῦτο εὕροι τις ἂν ζητῶν πολλῷ ἐπὶ πλέον αὐτοῦ ὂν ἢ ὅσον ἄλλοι τε καὶ Κρυγῆρος (4) καὶ Κυνῆρός (5) φασιν εἶναι τὰ τῆς Ἑλληνικῆς συντάξεως διεξιόντες.

Ἐὰν δὲ μέλλῃ τις ὀρθῶς τῇ περὶ ταῦτα πραγματείᾳ ἐπιχειρήσειν, ἀπὸ Ὁμήρου εἰκότως ἀρκτέον τῆς ζητήσεως, τοῦ παντὸς τοῦ Ἕλληνος λόγου ἀρχηγέτου, ἐξ οὗπερ πάντα τὰ εἴδη αὐτοῦ ἀπερρύη, ὥσπερ ἐξ Ὠκεανοῦ «πάντες ποταμοὶ καὶ πᾶσα θάλασσα καὶ πᾶσαι κρῆναι καὶ φρείατα μακρά» (6).

(1) Ξεν. Ἀπ. 1, 4, 13.
(2) Lobeck εἰς Σοφ. Αἰ. 694. Krüg. Grich. Sprach. § 61, 6.
(3) Verschränkung ἢ Verschmelzung. Ausfürl. Gramm. § 600, 1.
(4) Αὐτ. 6, 1-9.
(5) Αὐτ. 3-5. Ἐνταῦθα δ' ἂν ἴδοι τις καὶ οὓς καταλέγει Κυνῆρος τῶν περὶ αὐτοῦ πραγματευσαμένων νεωτέρων φιλολόγων ἀνδρῶν (σελ. 1081-82 ἔκδ. 6'), καθ' οὓς καὶ αὐτός τὰ ἐκεῖ γράψαι δοκεῖ.
(6) Ἰλ. Φ 196.

Α΄. ΤΟ ΔΙΑΣΑΦΗΤΙΚΟΝ ΕΝ ΤΩ ΟΜΗΡΕΙΩ ΛΟΓΩ

Διασαφητικὴ σπουδὴ ἐν τῷ Ὁμηρείῳ λόγῳ, παραλιπόντι τὴν ἐν τῇ συντάξει παράθεσιν ἢ ἐπεξήγησιν συνήθως λεγομένην, ἐν τέτταρσι μάλιστα μορφαῖς ἔμοιγε ζητοῦντι ηὕρηται, ἐν αἷς τὸ διὰ βραχέων καθ' ὅλου ἢ ἀσαφῶς καὶ ἀορίστως εἰρημένον διὰ πλειόνων ἀποσαφεῖται καὶ ἀκριβέστερον ὁρίζεται, ἢ τὸ δεικτικῶς προαγγελλόμενον ὀνόμασιν εἶτα διασαφηνίζεται καὶ ἑρμηνεύεται. Αὗται δ' εἰσὶν πρῶτον μὲν ἐν ᾗ ὄνομα ἢ ὀνοματικὸν διασαφεῖται, ἔπειτ' ἔνθ' ἀντωνυμία καὶ μάλιστα δεικτικὴ προλεχθεῖσα ὀνόματι ὁρίζεται, τρίτον δὲ ῥῆμα ἢ πρότασις ἀκριβέστερον ἑρμηνευόμενα καὶ τέταρτον παραβολή.

1. Ὀνομάτων ἢ ὀνοματικῶν ἀποσάφησις.

Διασαφεῖται ὄνομα ἢ ὀνοματικὸν παρ' Ὁμήρῳ διττῶς ὡς τὰ πολλά, ἤτοι ὀνόματι ἢ ὀνοματικῷ ἑτέρῳ σαφεστέρῳ ἢ ὅλῃ προτάσει, μάλιστα δ' ἀναφορικῇ. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἰλιάδι ζητήσας ὀλίγας τοιαύτας ἀποσαφήσεις ηὗρον, τρεῖς καὶ δέκα μόνον, ἐν δὲ Ὀδυσσείᾳ πολλῷ πλείονας, ἓξ καὶ τριάκοντα. Νεωτέρας δ' ὁμολογουμένως τῆς Ὀδυσσείας οὔσης, αὐξόμενον τῷ χρόνῳ ἐν τῷ Ἕλληνι λόγῳ τὸ πρᾶγμα δηλοῖ.

Καὶ ὀνόμασιν ἢ ὀνοματικοῖς ἀκριβέστερον ἑρμηνευόμενα ὀνόματα ἢ ὀνοματικὰ ἐξ Ἰλιάδος ὀκτὼ συνελέξαμεν, τάδε·

Α 572 μητρὶ φίλῃ ἐπίηρα φέρων, λευκωλένῳ Ἥρῃ. Ὅμοιον ἐν 377.
Β 310 νεοσσοὶ νήπια τέκνα.
» 325 ὄψιμον ὀψιτέλεστον.
Κ 220 ἀνδρῶν δυσμενέων . . Τρώων.
Ν 802 Ἕκτωρ δ' ἡγεῖτο βροτολοιγῷ ἶσος Ἄρηι, Πριαμίδης.
Ο 546 Ἱκεταονίδην . . ἴφθιμον Μελάνιππον.
Π 290 ἕταροι δέ μιν ἀμφὶ φόβηθεν Παίονες.
» 353 λύκοι . . σίνται, ὑπὲκ μήλων αἱρεύμενοι.

Πέντε δὲ τυγχάνει ὄντα τὰ ἐξ Ἰλιάδος προτάσεσι διασαφηνιζόμενα ὀνόματα, ὧν τὰ τέτταρ' ἀναφορικαῖς, τάδε·

Α 2 οὐλομένην, ἣ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε.
Β 13 μήτηρ . . , ἣ τέκε τέκνα.

Γ 122 εἰδομένη.. Ἀντηνορίδαο δάμαρτι, τὴν Ἀντηνορίδης εἶχε.
Κ 293 ἀδμήτην, ἣν οὔπω ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνήρ.
Π 30 Ἀχιλλεῦ.. αἰναρέτη· τίς σεῦ ἄλλος ὀνήσεται.. αἴ κε μή.. λοιγὸν ἀμύνῃς;

Τῶν δ' ἓξ καὶ τριάκοντ' ἐν Ὀδυσσείᾳ ηὑρημένων μοι ὀνοματικῶν τοιούτων ἐξηγήσεων τέτταρες μόνον δι' ὀνομάτων ἑτέρων ἢ ὀνοματικῶν γίγνονται, αἵδε·

Δ 625 μνηστῆρες δίσκοισι τέρποντο καὶ αἰγανέῃσεν ἱέντες. Ὅμοια καὶ ἐν Ρ 168.
» 788 κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος, ἄπαστος ἐδητύος ἠδὲ ποτῆτος.
Σ 3 μετὰ δ' ἔπρεπε γαστέρι μάργῃ, ἀζηχὲς φαγέμεν καὶ πιέμεν.

Αἱ δ' ἄλλαι δύο καὶ τριάκοντα ὀνοματικαὶ διασαφήσεις διὰ προτάσεων εὑρίσκονται γιγνόμεναι, ὧν δώδεκα μὲν ἀναφορικαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι, αἵδε·

Α 1 πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ πλάγχθη.
» 298 πατροφονῆα.. ὅ οἱ πατέρα κλυτὸν ἔκτα.
» 66 περικτίονας ἀνθρώπους, οἳ περιναιετάουσι. Καὶ ἥ τε τοῦ θάνατον ἐν Β 285 καὶ τοῦ πατροφονῆα ἐν Γ 197 καὶ τοῦ ἀδμήτην αὐτόθι 382 καὶ τοῦ ἀμφ' Ὀδυσῆι ἐν Δ 151 καὶ τοῦ εἰνάλιαι ἐν Ε 66 καὶ τοῦ λυγρὰ ἐν Ξ 435 καὶ τοῦ ξεινοδύκου ἐν Ο 55 καὶ τοῦ οὐλομένην ἐν Ρ 285 καὶ τοῦ οὐλομένης ἐν Σ 273.

Τρία δὲ καὶ δέκα δι' ἐρωτηματικῶν προτάσεων διασαφηνίζεται, τὰ ἐν τοῖσδε·

Α 115 ὀσσόμενος πατέρ' ἐσθλὸν.., εἴ ποθεν ἐλθὼν μνηστήρων.. σκέδασιν κατὰ δώματα θείη.
» 405 ἐθέλω σε περὶ ξείνοιο ἐρέσθαι, ὁπόθεν οὗτος ἀνήρ.
Β 186 δῶρον ποτιδέγμενος, αἴ κε πόρῃσιν.
» 215 νόστον πευσόμενος.. ἤν τις μοι εἴπῃσιν.
Γ 83 πατρός κλέος μετέρχομαι, ἤν που ἀκούσω.
» 86 πάντας.. πευθόμεθ', ᾗχι ἕκαστος ἀπώλετο.
» 184 οὐδέ τι οἶδα ἐκείνων οἵ τ' ἐσάωθεν Ἀχαιῶν οἵ τ' ἀπώλοντο. Καὶ τὸ ὄλεθρον ἐν Δ 322 καὶ τὸ νόστον αὐτόθι 379 καὶ 389 καὶ 468 καὶ τὸ Πηλῆος ἐν Λ 494.

Τρεῖς δὲ τῶν ὀνόματ' ἀποσαφουσῶν προτάσεων τελικαὶ ὑπάρχουσι, μία δ' αἰτιολογικὴ καὶ μία εἰδική, ἣ παγεῖσα τὸ εἶδος πολλάκις ἀμετάβλητος ἐλέχθη· αἵδε δ' εἰσίν·

Α 76 περιφραζώμεθα πάντες νόστον, ὅπως ἔλθησι.
» 86 ὄφρα . . εἴπῃ . . νόστον Ὀδυσσῆος . ., ὥς κε νέηται.
Ε 30 εἰπεῖν . . νόστον . ., ὥς κε νέηται.
Β 155 θάμβησαν δ' ὄρνιθας, ἐπεὶ ἴδον ὀφθαλμοῖσιν.
Α 382 Τηλέμαχον θαύμαζον, ὃ θαρσαλέως ἀγόρευεν.

Ἐὰν οὖν πάντα ταῦτ' ἐπισκέψηταί τις, ὁρᾷ ὅτι πολλῷ ἐλάττω ἐν Ὀδυσσείᾳ ὀνόματα ὀνόμασι διασαφεῖται ἢ ἐν Ἰλιάδι φθίνοντος, ὡς ἔοικε, τῷ χρόνῳ τοῦ ἰδιώματος τούτου, πολλῷ δὲ πλείω προτάσεσιν αὐξομένου πλήθει τοῦ τῆς ἐξηγήσεως εἴδους τούτου. Αἱ δὲ ἑρμηνεύουσαι ὀνόματα προτάσεις μόνον ἀναφορικαὶ τὸ πρῶτον ἐοίκασιν εἶναι· τοιαῦται γὰρ πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐν Ἰλιάδι τυγχάνουσιν οὖσαι. Ὕστερον δὲ καὶ δι' ἄλλων, μάλιστ' ἐρωτηματικῶν δοκοῦσιν ὀνομάτων ἐξηγήσεις γίγνεσθαι, δι' εἰδικῶν δὲ πολλῷ ὕστερον, αἵ γε δὴ σὺν ταῖς ἐρωτηματικαῖς τὸ πλῆθος τῶν προτάσεων ποιοῦσιν ἐν αἷς μάλιστα γιγνομένη φαίνεται ἡ κατὰ τοὺς γραμματικοὺς πρόληψις τὸ σχῆμα. Ἐν γὰρ Ὀδυσσείᾳ καὶ ὀλίγῳ πλείους τῶν ἀναφορικῶν αἱ ἐρωτηματικαὶ εὑρίσκονται οὖσαι, τρεῖς καὶ δέκα πρὸς δώδεκα, εἰδικὴ δὲ μία μόνον, ἡ πολλάκις λεχθεῖσα «Τηλέμαχον θαύμαζον, ὃ θαρσαλέως ἀγόρευεν». Τὰς δὲ τρεῖς τελικὰς τὰς τὸν νόστον διασαφηνιζούσας μίαν ἄν τις λογίσαιτο, ἅτε ὀλίγον ἢ οὐδὲν τῷ σχήματι διαφερούσας. Μιᾷ δὲ μόνῃ καὶ αἰτιολογικῇ τοιαύτῃ ἂν ἐντύχοιμεν. Ὥστ' ἐν τῷ Ὁμηρείῳ λόγῳ κατ' ἀρχὰς μὲν ὀνόμασι μᾶλλον ὀνόματα σαφέστερα ἐγίγνετο καὶ προτάσεσιν ἀναφορικαῖς, ὕστερον δὲ προτάσεσι μᾶλλον καὶ ταύταις ἐρωτηματικαῖς ἢ ἀναφορικαῖς.

2. Ἀντωνυμιῶν καὶ μάλιστα δεικτικῶν ἀποσάφησις

Ἡ ἀντωνυμιῶν διασάφησις ὁμοίως ἔχει πυκνότητι καὶ πλήθει ἔν τε τῇ Ἰλιάδι καὶ τῇ Ὀδυσσείᾳ, εἰκοσάκις τρὶς μὲν ἐν ἐκείνῃ γιγνομένη, ὀκτωκαιδεκάκις δ' ἐν ταύτῃ (1), εἰ μὴ ἁμαρτάνω λογιζόμε-

(1) Οἱ στίχοι τῆς μὲν Ἰλιάδος 15692 εἰσίν, τῆς δὲ Ὀδυσσείας 12170.

νος. Τῶν δὲ δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν μάλιστα μὲν τοῦτο πάσχουσα εὑρίσκεται ἡ ὁ, δὶς δὲ μόνον ἡ ὅδε ὑπὸ προτάσεως ἡρμηνευμένη, ἐν

'Ιλ. Γ 192 εἶπ' ἄγε μοι καὶ τόνδε, ὅς τις ὅδ' ἐστίν.
καὶ 'Οδ. Υ 332 νῦν δ' ἤδη τόδε δῆλον, ὃ τ' οὐκέτι νόστιμός ἐστιν.

Τῶν δ' ἄλλων ἀντωνυμιῶν μόνον προσωπικῆς καὶ τῆς ἀορίστου τίς διασαφήσει ἐνετύχομεν, μιᾷ ἑκατέρας ἐν

'Οδ. Π 375 ἡμεῖς δ' ἐνθάδε οἱ φραζώμεθα λυγρὸν ὄλεθρον, Τηλεμάχῳ.
καὶ » Σ 218 καὶ κέν τις φαίη γόνον ἔμμεναι ὀλβίου ἀνδρός . ., ἀλλότριος φώς.

Τῶν δὲ τῆς δεικτικῆς ὁ ἐξηγήσεων μία μόνον ηὑρέθη προτάσει γιγνομένη ἐν

'Οδ. Δ 820 τοῦ δ' ἀμφιτρομέω καὶ δείδια, μή τι πάθησιν.

Αἱ δ' ἄλλαι πᾶσαι δι' ὀνόματος· τούτων δὲ μία μόνον ἐχομένου τῆς δεικτικῆς τοῦ ὀνόματος, ἡ ἄρθρον τελευτῶσα ἡ ἀντωνυμία κατέστη, ἐν

'Ιλ. Α 11 οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμασεν ἀρητῆρα.

Αἱ δ' ἄλλαι πᾶσαι αἵ τ' ἐν 'Ιλιάδι καὶ αἱ ἐν 'Οδυσσείᾳ ὀνομάτων ἀεὶ διὰ μέσου ὄντων, οἷον

'Ιλ. Α 348 ἡ δ' ἀκέουσα ἅμα τοῖσι γυνὴ κίεν.
» » 391-2 τὴν δὲ νέον κλισίηνδε ἔβαν κήρυκες ἄγοντες κούρην Βρισῆος
» » 409 τοὺς δὲ κατὰ πρύμνας τε καὶ ἀμφ' ἅλα ἔλσαι 'Αχαιούς.
» » 472-3 οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο καλὸν ἀείδοντες παιήονα, κοῦροι 'Αχαιῶν.
» Β 445 οἱ δ' ἀμφ' 'Ατρείωνα διοτρεφέες βασιλῆες.

Ὅμοια δ' ἐν 'Ιλιάδι ἔτι ἐστὶ καὶ τάδε· ἐν Γ 192, Δ 319, 502, Ε 418, 655, 657, 859, 907, Θ 382, Ο 7, 520, Π 294, 317, Τ 380, 395, Υ 1, 330.

'Οδ. Γ 162 οἱ μὲν ἀποστρέψαντες ἔβαν νέας . . ἀμφ' 'Οδυσσῆα ἄνακτα.
» » 386 τοῖσι δ' ἡγεμόνευε . . Νέστωρ, υἱάσι καὶ γαμβροῖσιν.
» Δ 353 οἱ δ' αἰεὶ βούλοντο θεοὶ μεμνῆσθαι ἐφετμέων.
» » 839 ἡ δ' ἐξ ὕπνου ἀνόρουσεν κούρη 'Ικαρίοιο.
» Ε 68 ἡ δ' αὐτοῦ τετάνυστο περὶ σπείους γλαφυροῖο ἡμερὶς ἡβώωσα.

Ὀδ. Ι 109 τά γ' ἄσπαρτα . . φύονται, πυροὶ καὶ κριθαὶ ἠδ' ἄμπελος.

Ὁμοίως δ' ἔχει τῆς Ὀδυσσείας καὶ τάδε· ἐν Κ 119, Λ 452, Ξ 308, Ο 1, 54, Π 333, Φ 48, 188.

Λόγου δ' ἄξιον δοκεῖ εἶναι ὅτι ἅπαξ μόνον ἐν Ἰλιάδι δεικτικὸν προτάσει διασαφούμενον ηὑρέθη (Γ 192), δὶς δ' ἐν Ὀδυσσείᾳ (Λ 820, Υ 332), ὀνόματι διασαφήσεων αὐτοῦ οὐσῶν δύο μὲν καὶ εἴκοσιν ἐν ἐκείνῃ (1: 22), τεττάρων δὲ καὶ δέκα ἐν ταύτῃ (2: 14). Ἐκ τούτου δ' ἄν τις σκοπούμενος λογίσαιτο ὅτι, ὥσπερ αἱ ὀνομάτων προτάσεσι διασαφήσεις πολλῷ ἐλάττους πρὸς τὰς δι' ὀνομάτων ἐν Ἰλιάδι τυγχάνουσιν οὖσαι ἢ ἐν Ὀδυσσείᾳ, τὸν αὐτόν που τρόπον καὶ αἱ δεικτικῶν ἔχουσιν ἀντωνυμιῶν· ἐξ οὗ ὁμοίως ἄν τις τεκμήραιτο, ὅτι αἱ προτάσεσι τούτων διασαφήσεις ὕστεροι χρόνῳ τῶν δι' ὀνομάτων εἰσίν. Καὶ λόγου δ' ἔτι ἄξιόν ἐστιν ὅτι καὶ αἱ τρεῖς αὗται ἐξηγητικαὶ προτάσεις ἐρωτηματικαὶ τυγχάνουσιν οὖσαι, οἷαι τὸ πλῆθος τῶν ὀνόματ' ἀποσαφουσῶν προτάσεων ποιοῦσιν, αἵ, ὥσπερ λέγω, μετὰ τῶν ειδικῶν εἰσιν περὶ ἃς μάλιστα ἡ κατὰ τοὺς γραμματικοὺς πρόληψις τὸ πάθος συμβαίνει γιγνομένη.

3. Ῥήματος ἢ προτάσεως ἀποσάφησις.

Αἱ ῥήματος ἢ προτάσεως διασαφήσεις ὡς τὸ πολὺ γίγνονται τόνδε τὸν τρόπον· πρῶτον μὲν γὰρ λέγεται ἡ ἐν τῷ λόγῳ κρατοῦσα πρᾶξις ἢ πάθος διὰ βραχέων ὡς πεπερασμένα, ἔπειτ' ὁ λέγων ἐπανιὼν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν πεπραγμένων τὰ καθ' ἕκαστον τῆς τε πρωτευούσης καὶ τῶν ἄλλων πράξεων δι' ἀκριβείας διεξέρχεται, σαφῆ καὶ τελείαν τούτων εἰκόνα παρεχόμενος, καὶ ὡσπερεὶ ἀνακυκλῶν τελευτᾷ ὁπόθεν ἤρξατο. Τοῦτο δ' ἂν μάλιστα κατίδοις γιγνόμενον τοῦ λόγου περὶ τῶν ἐν μάχαις πράξεων ὄντος, τοῦ βάλλειν τοῦ ἀναιρεῖν τοῦ ἀποκτείνειν τοῦ τιτρώσκειν, οἷον

Ἰλ. Δ 457 Πρῶτος δ' Ἀντίλοχος ἕλεν ἄνδρα κορυστήν . .· τόν ῥ' ἔβαλε πρῶτος κόρυθος φάλον ἱπποδασείης . . · τὸν δὲ σκότος ὄσσε κάλυψεν, ἤριπε δ' ἐν κρατερᾷ ὑσμίνῃ.

Πολλῷ ἐλάττονες πλήθει εἰσὶν αἱ ἄλλαι ῥημάτων ἢ προτάσεων

διασαφήσεις, αἷς τὸ ὑπὸ τοῦ ῥήματος σημαινόμενον ἀσαφέστερον ὂν ἀποσαφεῖται, οἷον

Ἰλ. Α 198 οἴῳ φαινομένη· τῶν δ' ἄλλων οὔ τις ὁρᾶτο.

Τοιαύτας δ' ἔτυχον εὑρὼν ἐν Ἰλιάδι δύο μόνον πρὸς τετταράκοντα τὰς ἑτέρως ἐχούσας, τήν τε ἄρτι εἰρημένην καὶ τὴν ἐν

Ἰλ. Α 21 καὶ 22 πάντες ἐπευφήμησαν . . αἰδεῖσθαι θ' ἱερῆα καὶ ἀγλαὰ δέχθαι ἄποινα.

Αἱ δ' ἄλλαι αἱ πολλῷ πλείονες ἔχουσιν ὥσπερ ἥ τε εἰρημένη (Ἰλ. Δ 457) καὶ αἵδε·

Ἰλ. Δ 210 ἵκανον ὅθι ξανθὸς Μενέλαος βλήμενος ἦν, περὶ δ' αὐτὸν ἀγηγέραθ' ὅσσοι ἄριστοι κυκλόσ', ὁ δ' ἐν μέσσοισι παρίστατο ἰσόθεος φώς.

» » 473 ἔνθ' ἔβαλ' Ἀνθεμίωνος υἱὸν Τελαμώνιος Αἴας . .· πρῶτον μὲν γάρ μιν ἰόντα βάλε στῆθος παρὰ μαζὸν δεξιόν.

» » 499 υἱὸν Πριάμοιο νόθον βάλε Δημοκόωντα . .· τόν ῥ' Ὀδυσσεὺς ἑτάροιο χολωσάμενος βάλε δουρὶ κόρσην.

» Ε 38 Πρῶτος ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων . . Ὀδίον μέγαν ἔκβαλε δίφρου· πρώτῳ γὰρ . . μεταφρένῳ ἐν δόρυ πῆξεν . ., διὰ δὲ στήθεσφιν ἔλασσεν· δούπησεν δὲ πεσών.

» » 42 Ἰδομενεὺς δ' ἄρα Φαῖστον ἐνήρατο . . Τὸν μὲν ἄρ' Ἰδομενεὺς δορικλυτὸς ἔγχεϊ μακρῷ νύξ' . . κατὰ δεξιὸν ὦμον· ἤριπε δ' ἐξ ὀχέων

Ὡσαύτως δὲ καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχει τὰ ἐν τοῖσδε· ἐν 49 ἕλε, 260 ἐνήρατο, 69 ἔπεφνε, 541 ἕλεν, 575 ἑλέτην, 612 βάλεν, Ζ 5 βαλών, Θ 81 βάλε, 257 ἕλεν, Λ 93 (ἕλε), 765 (ἀντίος ἦλθε), Μ 437-62 ἐσήλατο, Ν 170 κατέκτα, 362 πέφνε, 546 φλέβα ἔκερσεν, Ξ 444 οὔτασε, 498 οὔτασεν, Ο 435 ἔβαλε, 529 ἤρκεσε θώρηξ, Π 287 βάλε, 570 βλῆτο, 594 ἔκτεινεν, 603 ἕλεν, Υ 382 ἕλε.

Περὶ ἄλλας δ' ἢ τὰς ἐν μάχαις πράξεις καὶ ἔργα πολὺ ἐλάττω ἐν Ἰλιάδι τυγχάνει ὄντα παραδείγματα, τάδε·

Ἰλ. Ζ 394 ἔνθ' ἄλοχος πολύδωρος ἐναντία ἦλθε θέουσα . . (397) Ἥ οἱ ἔπειτα ἤντησε,

Ἰλ. Η 220 σάκος . . ὅ οἱ Τυχίος κάμε τεύχων . . ᾽ ὅς οἱ ἐποίησε σάκος αἰόλον ἑπταβόειον.

» » 314 τοῖσι δὲ βοῦν ἱέρευσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων . . Τὸν δέρον ἀμφὶ δ᾽ ἕπον . . .

» Κ 265 σπεῖό μοι, ὡς ὅτε πατρὶ ἅμ᾽ ἕσπεο Τυδεῖ . . ὣς νῦν μοι ἐθέλουσα παρίστασο καὶ φύλασσε.

» Λ 765 ἦ μὲν σοί γε Μενοίτιος ὧδ᾽ ἐπέτελλεν ἤματι τῷ ὅτε. . Σοί γε ὧδ᾽ ἐπέτελλε Μενοίτιος.

» Ν 86 καί σφιν ἄχος ἐγίγνετο δερκομένοισιν Τρῶας, τοὶ τεῖχος ὑπερκατέβησαν . . Τοὺς εἰσορόωντες δάκρυα λεῖβον.

Καὶ ἔτι ἐν Ν 405 κρύφθη, Ο 546 ἐνένιπεν, Π 715 παρίστατο, 832 ἐβιήσατο.

Ἐκ δὲ τῆς Ὀδυσσείας ἐλαχίστας ἄν τις τοιαύτας ῥημάτων ἢ προτάσεων συλλέγοι ἐξηγήσεις, ἕνδεκα μόνον πρὸς δύο καὶ τετταράκοντα τὰς ἐξ Ἰλιάδος οὔσας. Πᾶσαι δὲ περὶ οὐ πολεμικὰ ἔργα εὑρίσκονται οὖσαι, καὶ αἱ πλεῖσται τοῦ πρώτου τῶν διασαφήσεων τούτων γένους, ᾧπερ ὁ λόγος περὶ τοῦ συλλήβδην καὶ σύμπαντος πράγματος τὸ πρῶτον ὤν, ἐπανιὼν εἰς τὴν ἀρχὴν διεξέρχεται δι᾽ ἀκριβείας τὰ καθ᾽ ἕκαστον, ὀλίγαι δὲ αἱ τοῦ δευτέρου, ᾧ τὸ δοκοῦν εἶναι ἀσαφὲς γίγνεται σαφές, αἵδε·

Ὀδ. Α 406 ἐθέλω σε . . ἐρέσθαι ὁππόθεν οὗτος ἀνήρ· ποίης δ᾽ ἐξ εὔχεται εἶναι γαίης; ποῦ δὲ νύ οἱ γενεὴ καὶ πατρὶς ἄρουρα;

» Γ 421 ὁ μὲν ἐπὶ βοῦν ἴτω, ὄφρα τάχιστα ἔλθῃσιν.

» Ρ 281 γιγνώσκω φρονέω· τά γε δὴ νοέοντι κελεύεις.

» » 286 γαστέρα . ., ἣ πολλὰ κάκ᾽ ἀνθρώποισι δίδωσιν, τῆς ἕνεκεν καὶ νῆες . . ὁπλίζονται . . κακὰ δυσμενέεσσι φέρουσαι.

Τοῖσδε δὲ τοῦ πρώτου γένους ζητοῦντες ἐνετύχομεν·

Ὀδ. Κ 87 ἐπεὶ ἐς λιμένα κλυτὸν ἤλθομεν, ὃν πέρι πέτρη ἠλίβατος τετύχηκε . . (91) ἔνθ᾽ οἵ γ᾽ εἴσω πάντες ἔχον νέας.

» » 105 κούρῃ δὲ ξύμβληντο πρὸ ἄστεος ὑδρευούσῃ . . Ἡ μὲν ἄρ᾽ ἐς κρήνην κατεβήσετο . . οἱ δὲ παριστάμενοι προσεφώνεον.

Ὀδ. Μ 39 πάντας ἀνθρώπους θέλγουσι (Σειρῆνες) . ., ὅς τις πελάσῃ καὶ φθόγγον ἀκούσῃ . . λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ.

» Ρ 291 ἂν δὲ κύων κεφαλήν τε καὶ οὔατα κείμενος ἔσχεν Ἄργος . ., ὃν ῥά ποτ' αὐτὸς θρέψε. . (294) Δὴ τότε κεῖτ' ἀπόθεστος . . ἐν πολλῇ κόπρῳ.

» » 296 κεῖτο ἐν πολλῇ κόπρῳ, ἥ οἱ προπαροιθε θυράων . . κέχυτο . . Ἔνθα κύων κεῖτ' Ἄργος.

» Σ 321 τόν δ' αἰσχρῶς ἐνένιπε Μελανθὼ . . τὴν Δολίος μὲν ἔτικτε, κόμισσε δὲ Πηνελόπεια . . Ἥ ῥ' Ὀδυσῆ' ἐνένιπεν ὀνειδείοις ἐπέεσσιν.

» Φ 11 ἔνθα δὲ τόξον ἔκειτο ἠδὲ φαρέτρη, τά οἱ δῶκεν Ἴφιτος. Τὼ δ' ἐν Μεσσήνῃ ξυμβλήτην . . (31) δῶκε δὲ τόξον . ., (38) ὅς οἱ τόξον ἔδωκε.

Ὁρῶν δέ τις ἕνδεκα μόνον τὰς ἐν Ὀδυσσείᾳ ῥημάτων ἢ προτάσεων διασαφήσεις οὔσας πρὸς δύο καὶ τετταράκοντα τῆς Ἰλιάδος οὐκ ἂν εἰκότως φθίνειν τῷ χρόνῳ τὸ πάθος τοῦτο τοῦ λόγου νομίσειεν. Αἱ γὰρ πλεῖσται τῶν ἐκεῖ περὶ τὰ ἐν μάχαις γιγνόμενά εἰσι, περὶ ὧν οὐδεὶς ἐν Ὀδυσσείᾳ λόγος, αἱ δὲ ἄλλαι αἱ περὶ τὰς ἔξω τοῦ πολέμου πράξεις ἴσαι που τὸ πλῆθος ταῖς ἐν Ὀδυσσείᾳ εὑρίσκονται οὖσαι, ὡς δώδεκα πρὸς ἕνδεκα.

4. Παραβολῆς ἀποσάφησις.

Ἡ τῆς παραβολῆς ἐξήγησις οὐκ ἔστιν ἀκριβεῖ λόγῳ ἴδιον ἀποσαφήσεως γένος, ἀλλ' ἑρμηνεία προτάσεως ἢ ῥήματος ἑτέροις τοιούτοις γιγνομένη. Τέτακται δὲ χωρὶς διὰ τὸ ἄμετρον πλῆθος τῆς ἐν αὐτῇ τοῦ πάθους τούτου ἐμφανείας· εὕροις γὰρ ἂν ζητῶν ἐν μὲν Ἰλιάδι ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα παραβολάς, περὶ ἃς τὸ τοιοῦτον συμβαίνει γιγνόμενον, ἐν δὲ Ὀδυσσείᾳ τετταράκοντα. Ἔστι δὲ ἡ διασάφησις αὕτη ἐν ᾗ ὁ λόγος ἀπὸ τῆς τελευτῆς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πράξεως ἀναχωρῶν καὶ ἀκριβῶς τὰ καθ' ἕκαστον διεξιὼν ἐπὶ τὸ πέρας αὖθις ἰὼν ἀνακυκλεῖ, οἷον

Ἰλ. Γ 3 Τρῶες μὲν κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν, ὄρνιθες ὥς, ἠύτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό, αἵ τ' ἐπεὶ οὖν χειμῶνα φύγον . . κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπ' Ὠκεανοῖο ῥοάων.

» » 23 τὸν δ' ὡς οὖν ἐνόησε Μενέλαος . ., ὥς τε λέων, ἐχάρη, μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας . . πεινάων . .· μάλα γάρ τε κατεσθίει, εἴ περ ἂν αὐτὸν σεύωνται ταχέες τε κύνες θαλεροί τε αἰζηοί· ὣς ἐχάρη Μενέλαος . . Ἀλέξανδρον ἰδών.

Ἐπαναλαμβάνονται δ' ἐν τῇ διασαφήσει ἢ τὸ ἕτερον τῶν παραβαλλομένων, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ τοῖν παραδειγμάτοιν τούτοιν, ἢ ἀμφότερα, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ. Ἕτερα δὲ τοιαῦτα τοῦ μὲν πρώτου εἴδους ἐστὶ καὶ τάδε·

Ἰλ. Γ 33 ἂψ δ' ἑτάρων εἰς ἔθνος ἐχάζετο κῆρ ἀλεείνων. Ὡς δ' ὅτε τις τε δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπέστη . . ὣς αὖτις καθ' ὅμιλον ἔδυ Τρώων.

» Δ 74 βῆ δὲ κατ' Ὀλύμποιο καρήνων ἀΐξασα· οἷον δ' ἀστέρα ἧκε Κρόνου παῖς . . λαμπρόν . ., τῷ εἰκυῖ' ἤϊξεν ἐπὶ χθόνα Παλλὰς Ἀθήνη.

» » 130 Διὸς θυγάτηρ ἀγελείη, ἥ τοι . . βέλος ἐχεπευκὲς ἄμυνεν. Ἡ δὲ τόσον μὲν ἔεργεν ἀπὸ χροός, ὡς ὅτε μήτηρ παιδὸς ἐέργῃ μυῖαν.

» » 422 Ὡς δ' ὅτ' ἐν αἰγιαλῷ πολυηχέι κῦμα θαλάσσης ὄρνυται ἐπασσύτερον . .· πόντῳ μὲν τὰ πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα χέρσῳ ῥηγνύμενον μεγάλα βρέμει . ., ὣς τότ' ἐπασσύτεραι Δαναῶν κίνυντο φάλαγγες.

» Δ 433 Τρῶες δέ, ὥς τ' ὄιες . . μυρίαι ἑστήκασιν ἀμελγόμεναι ἀζηχὲς μεμακυῖαι, ἀκούουσαι ὄπα ἀρνῶν, ὣς Τρώων ἀλαλητὸς . . ὀρώρει.

» Ε 596 τὸν δὲ ἰδὼν ῥίγησε . . Διομήδης . . Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἀπάλαμνος . . στήῃ ἐπ' ὠκυρόῳ ποταμῷ, ὣς τότε Τυδείδης ἀνεχάζετο.

» Η 61 στίχες εἵατο πυκναὶ ἀσπίσι καὶ κορύθεσσι καὶ ἔγχεσι πε-

φρικυῖαι. Οἵη δὲ Ζεφύροιο ἐχεύατο πόντον ἔπι φρίξ.. τοῖαι ἄρα στίχες εἵατο.

Ἰλ. Λ 67 οἱ δ', ὥς τ' ἀμητῆρες ἐναντίοι ἀλλήλοισιν ὄγμον ἐλαύνωσιν.., ὣς Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες δῄουν.

» » 268 ὀξεῖαι δ' ὀδύναι δῦνον μένος Ἀτρείδαο. Ὡς δ' ὅτ' ἂν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα, ὡς ὀξεῖαι ὀδύναι δῦνον μένος Ἀτρείδαο.

Τοῦ δὲ δευτέρου εἴδους καὶ τάδε·

Ἰλ. Γ 60 αἰεί τοι κραδίη, πέλεκυς ὥς, ἐστιν ἀτειρής, ὅς τ' εἶσι διὰ δουρὸς ὑπ' ἀνέρος.., ὀφέλλει δ' ἀνδρὸς ἐρωήν· ὡς σοι ἐνὶ στήθεσσιν ἀτάρβητος νόος ἐστίν.

» Δ 242 τίφθ' οὕτως ἕστητε τεθηπότες ἠύτε νεβροί, αἵ τ', ἐπεὶ οὖν ἔκαμον.. θέουσαι, ἑστᾶσ'.., ὡς ὑμεῖς ἕστητε τεθηπότες.

» » 482 ὁ δ' ἐν κονίῃσι χαμαὶ πέσεν, αἴγειρος ὥς, ἥ ῥά τ' ἐν εἱαμενῇ ἕλεος μεγάλοιο πεφύκῃ..· τὴν μὲν ἁρματοπηγός.. ἐξέταμ'.., ἡ μὲν.. κεῖται ποταμοῖο παρ' ὄχθας· τοῖον ἄρ' Ἀνθεμίδην.. ἐξενάριξεν Αἴας.

» Ε 87 θῦνε γὰρ (Τυδείδης) ἀμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς χειμάρρῳ, ὅς τ' ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας· τὸν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι.. ἰσχανόωσιν οὔτ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων.. Ὣς ὑπὸ Τυδείδῃ πυκιναὶ κλονέοντο φάλαγγες.

» » 136 τότε μιν τρὶς τόσσον ἕλε μένος, ὥς τε λέοντα, ὅν ῥά τε ποιμὴν.. χραύσῃ μέν.. οὐδὲ δαμάσσῃ· τοῦ μέν τε σθένος ὦρσεν, .. αὐτὰρ ὁ ἐμμεμαὼς βαθέης ἐξάλλεται αὐλῆς· ὣς μεμαὼς Τρώεσσι μίγη κρατερὸς Διομήδης.

» » 522 (Δαναοὶ) ἔμενον, νεφέλῃσιν ἐοικότες, ἅς τε Κρονίων νηνεμίης ἔστησεν ἐπ' ἀκροπόλοισιν ὄρεσσιν..· ὡς Δαναοὶ Τρῶας μένον ἔμπεδον.

» Θ 306 Μήκων δ' ὡς, ἑτέρωσε κάρη βάλε, ἥ τ' ἐνὶ κήπῳ, καρπῷ βριθομένη..· ὣς ἑτέρωσ' ἤμυσε κάρη.

Ἰλ. Ι 14 ἵστατο δακρυχέων, ὥς τε κρήνη μελάνυδρος, ἥ τε . . δνοφερὸν χέει ὕδωρ· ὣς ὁ βαρὺ στενάχων ἔπε' Ἀργείοις μετηύδα.

» Λ 172 οἱ δ' ἔτι φοβέοντο, βόες ὥς, ἅς τε λέων ἐφόβησε μολὼν . .· ὣς τοὺς Ἀτρείδης ἔφεπε κρείων Ἀγαμέμνων.

Τάδε δὲ ἔτι τοιαῦτ' ἐν Ἰλιάδι ἂν εὕροις ζητῶν, ἑκατέρου ὄντα τοῦ εἴδους· Ζ 146 οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν, Λ. 304 αὐτὰρ ἔπειτα πληθὺν (ἕλε), 473 ἀμφὶ δ' ἄρ' αὐτὸν Τρῶες ἕπον, Μ 131 τὼ μὲν ἄρα . . ἕστασαν, 146 μαχέσθην ἀγροτέροισι σύεσσιν ἐοικότε, 155 νιφάδες δ' ὣς πίπτον ἔραζε, 299 βῆ ῥ' ἴμεν ὥς τε λέων, 433 ἀλλ' ἔχον (Ἀχαιοὶ) ὥς τε τάλαντα γυνή, 449 ὁ δὲ (Ἕκτωρ) μιν (τὸν λάαν) ῥέα πάλλε, Ν 101 οἳ (οἱ Τρῶες) πάρος ἐλάφοισιν ἐοίκεσαν, 136 ἦρχε δ' ἄρ' Ἕκτωρ ἀντικρὺ μεμαώς, 178 ὁ δ' αὖτ' ἔπεσεν μελίη ὥς, 242 βῆ δ' ἴμεν ἀστεροπῇ ἐναλίγκιος, 333 τῶν δ' ὁμὸν ἵστατο νεῖκος, 389 ἤριπε δ' ὡς ὅτε δρῦς ἤριπεν, 471 ἀλλ' ἔμεν' (Ἰδομενεὺς) ὡς ὅτε σῦς ἀλκὶ πεποιθώς, 491 λαοὶ ἕπονθ' (Αἰνείᾳ) ὡς εἴ τε μετὰ κτίλον ἕσπετο μῆλα, 569 ὁ δ' ἑσπόμενος περὶ δουρὶ ἤσπαιρ' ὡς ὅτε βοῦς, 587 ἀπὸ δ' ἔπτατο πικρὸς ὀιστός, 795 οἱ δ' ἴσαν ἀργαλέων ἀνέμων ἀτάλαντοι ἀέλλῃ, Ξ 393 οἱ δὲ ξυνίεσαν μεγάλῳ ἀλαλητῷ, 413 στρόμβον δ' ὣς ἔσσευε βαλών, Ο 361 ἔρειπε δὲ τεῖχος Ἀπόλλων, 579 Ἀντίλοχος δ' ἐπόρουσε κύων ὥς, 586 ἀλλ' ὅ γ' ἄρ' ἔτρεσε θηρί . . ἐοικώς, 618 ἴσχον γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότες, ἠύτε πέτρη, 624 ἐν δ' ἔπεσ' ὡς ὅτε κῦμα . . Π 7 τίπτε δεδάκρυσαι . . ἠύτε κούρη νηπίη, 210 Μᾶλλον δὲ στίχες ἄρθεν . .' ὡς δ' ὅτε τοῖχον ἀνὴρ ἀράρῃ, 406 ἕλκε δὲ δουρὸς ἑλὼν . . ὡς ὅτε τις φὼς ἱερὸν ἰχθύν, 582 ἴθυσε δὲ διὰ προμάχων ἴρηκι ἐοικώς, 641 οἱ δ' αἰεὶ περὶ νεκρὸν ὁμίλεον, 751 ἐπὶ Κεβριόνῃ ἥρωι βεβήκειν οἶμα λέοντος ἔχων, 756 τὼ περὶ Κεβριόναο λέονθ' ὣς δηρινθήτην, Ρ 4 ἀμφὶ δ' ἄρ' αὐτῷ βαῖν', 108 αὐτὰρ ὅ γ' ἀνεχάζετο . . ὥς τε λίς, 132 Αἴας δ' ἀμφὶ Μενοιτιάδῃ ἑστήκειν ὥς τίς τε λέων, 281 ἴθυσε δὲ διὰ προμάχων συῒ εἴκελος ἀλκήν, 667 βῆ δ' ἰέναι ὥς τίς τε λέων, 673 ἀπέβη Μενέλαος παπταίνων ὥς τ' αἰετός, 725 ἴθυσαν δὲ κύνεσσιν ἐοικότες, 736 ἐπὶ δὲ πόλεμος τέτατο . . ἠύτε πῦρ, 746 αὐτὰρ ὄπισθεν Αἴαντ' ἰσχανέτην, Σ 206 ἐκ δ' αὐτοῦ δαῖε φλόγα

παμφανόωσαν, 318 ἐξῆρχε γόοιο πυκνὰ μάλα στενάχων ὥς τε λίς, Υ 164 Πηλείδης δ' ἑτέρωθεν ἐναντίον ὦρτο λέων ὥς, 403 ἀτὰρ ὁ θυμὸν ἄισθε καὶ ἤρυγεν ὡς ὅτε ταῦρος ἤρυγεν, Φ 252 Πηλείδης δ' ἐπόρουσε . . αἰετοῦ οἴματ' ἔχων, 256 ὁ δ' ὄπισθε ῥέων ἕπετο μεγάλῳ ὀρυμαγδῷ, 345 πᾶν δ' ἐξηράνθη πεδίον, 361 ἀνὰ δ' ἔφλυε καλὰ ῥέεθρα. Ὡς δὲ λέβης ζεῖ, 493 θεὰ φύγεν, ὥς τε πέλεια, 571 ἐν δέ οἱ ἦτορ ἄλκιμον ὡρμᾶτο πολεμίζειν . . ἠύτε πάρδαλις, Χ 25 τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδων . . παμφαίνονθ' ὥς τ' ἀστέρα, 92 Ἀλλ' ὅ γε μίμν' Ἀχιλῆα . .· ὡς δὲ δράκων . . ἄνδρα μένῃσιν, 138 Πηλείδης δ' ἐπόρουσε . . ἠύτε κίρκος, 160 περὶ ψυχῆς θέον Ἕκτορος, 308 οἴμησεν δ' ἀλεὶς ὥς τ' αἰετὸς ὑψιπετήεις, Ψ 516 Μενέλαος ἔχ' ἐγγύθεν ὠκέας ἵππους, 597 τοῖο δὲ θυμὸς ἰάνθη, ὡς εἴ τε περὶ σταχύεσσιν ἐέρση, 759 ἐπὶ δ' ὤρνυτο δῖος Ὀδυσσεὺς ἄγχι μάλ' ὡς ὅτε τίς τε γυναικὸς . . στήθεός ἐστι κανών, Ω 41 λέων δ' ὣς ἄγρια οἶδεν.

Καὶ αὗται μὲν αἱ ἐξ Ἰλιάδος παραβολῶν διασαφήσεις. Τὰς δὲ τῆς Ὀδυσσείας πολλῷ ἐλάττους, ὥσπερ λέγομεν, οὔσας, διττὰς ὁμοίως ἂν εὕροις ζητῶν, τὰς μὲν θατέρου τῶν παραβαλλομένων τὰς δὲ ἀμφοτέρων, οἷον

Ὀδ. Ε 327 τὴν δ' ἐφόρει μέγα κῦμα κατὰ ῥόον ἔνθα καὶ ἔνθα. Ὡς δ' ὅτ' ὀπωρινὸς Βορέης φορέῃσιν ἀκάνθας ἀμ πεδίον . ., ὣς τὴν ἀμ πέλαγος ἄνεμος φόρει ἔνθα καὶ ἔνθα.

» » 51 σεύατ' ἔπειτ' ἐπὶ κῦμα, λάρῳ ὄρνιθι ἐοικώς, ὅς τε κατὰ δεινοὺς κόλπους ἁλὸς . . πυκινὰ πτερὰ δεύεται ἅλμῃ· τῷ εἴκελος πολέεσσιν ὀχήσατο κύμασιν Ἑρμῆς.

» Θ 522 αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς τήκετο . . Ὡς δὲ γυνὴ κλαίῃσι φίλον πόσιν . .· ἡ μὲν . . ἀμφ' αὐτῷ χυμένη λίγα κωκύει· οἱ δέ τ' ὄπισθεν κόπτοντες εἴρερον εἰσανάγουσι . ., ὣς Ὀδυσσεὺς ἐλεεινὸν . . δάκρυον εἶβεν.

» Ι 383 ἐγὼ δέ . . δίνεον, ὡς ὅτε τρυπῷ δόρυ νήιον ἀνὴρ τρυπάνῳ . . Ὣς τοῦ ἐν ὀφθαλμῷ μοχλὸν δινέομεν.

» » 339 σφαραγεῖντο δὲ οἱ πυρὶ ῥίζαι. Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ χαλ-

κεὺς πέλεκυν μέγαν ἢ σκέπαρνον εἰν ὕδατι ψυχρῷ βάπτῃ μεγάλα ἰάχοντα.. Ὣς τοῦ σίζ' ὀφθαλμὸς περὶ μοχλῷ.

Ὀδ· Κ 214 ἀλλ' ἄρα τοί γε περισαίνοντες ἀνέσταν. Ὡς δ' ὅτ' ἂν ἀμφὶ ἄνακτα κύνες.. σαίνωσι.. Ὣς τοὺς λύκοι.. ἠδὲ λέοντες σαῖνον.

» » 409 εὗρον ἔπειτ'.. ἑταίρους δάκρυ χέοντας· ὡς δ' ὅτ' ἂν ἄγραυλοι πόριες περὶ βοῦς αἰγελαίας ἐλθούσας ἐς κόπρον.. ἀδινὸν μυκώμεναι ἀμφιθέουσι μητέρας· ὥς, ἔμ' ἐκεῖνοι ἐπεὶ ἴδον.., δακρυόεντες ἔχυντο.

» Ν 29 Πολλὰ πρὸς ἠέλιον κεφαλὴν τρέπε δῦναι ἐπειγόμενος.. Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ δόρποιο λιλαίεται, ᾧ τε πανῆμαρ νειὸν ἂν' ἕλκητον βόε.. ἄροτρον.., ὣς Ὀδυσσεῖ ἀσπαστὸν ἔδυ φάος ἠελίοιο.

Ὅμοια δ' ἂν ἴδοις τῆς Ὀδυσσείας ἔτι ἐν Π 15 κύσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλά, 216 κλαῖον δὲ λιγέως, ἀδινώτερον ἤ τ' οἰωνοί, Ρ 514 οἷ' ὅ γε μυθεῖται, θέλγοιτό κέ τοι ἦτορ.., ὡς δ' ὅτ' ἀοιδόν.., Τ 204 τῆς δ' ἄρ' ἀκουούσης ῥέε δάκρυα, τήκετο δὲ χρώς, Υ 13 κραδίη δὲ οἱ ἔνδον ὑλάκτει, 24 αὐτὰρ αὐτὸς ἑλίσσετο ἔνθα καὶ ἔνθα, 63 ἔπειτα μ' ἀναρπάξασα θύελλα οἴχοιτο προφέρουσα, Φ 292 οἶνος σε τρώει μελιηδύς.. οἶνος καὶ Κένταυρον.. ἄασε, Φ 383 τοὺς δ' ἴδον.. πεπτεῶτας πολλούς, ὥς τ' ἰχθύας, 401 εὗρεν ἔπειτ' Ὀδυσῆα αἵματι καὶ λύθρῳ πεπαλαγμένον, Ψ 156 κὰκ κεφαλῆς χεῦεν πολὺ κάλλος Ἀθήνη, Ω 5 ταὶ δὲ τρίζουσαι ἕποντο.

Ἔλαττον δ' ἐστὶ τοῦ ἐν Ἰλιάδι τὸ πλῆθος τῶν ἐν Ὀδυσσείᾳ ἀποσαφήσεων τούτων οὐ δήπου διὰ τὸ ἔλαττον αὐτῆς μῆκος, ἀλλὰ διότι περὶ πολεμικὰς πράξεις αἱ παραβολαὶ ὡς τὸ πολύ εἰσι, τούτων δ' ἐρημία πολλὴ ἐν Ὀδυσσείᾳ τυγχάνει ὑπάρχουσα, εἰ μή τι ἐν τῇ μνηστηροφονίᾳ.

Καὶ ἔχουσι δὲ πλήθει αἱ ἐν Ἰλιάδι διασαφήσεις πρὸς τὰς ἐν Ὀδυσσείᾳ ὀνομάτων μὲν ὥσπερ τὰ τρία καὶ δέκα πρὸς τὰ ἓξ καὶ τριάκοντα (13 : 36), ἀντωνυμιῶν δὲ καθάπερ τὰ τρία καὶ εἴκοσι πρὸς τὰ δυοῖν δέοντα εἴκοσι (23 : 18), ῥήματος δὲ ἢ προτάσεως ὡς

τὰ δύο καὶ τετταράκοντα πρὸς τὰ ἕνδεκα (42 : 11), παραβολῶν δὲ ὡς τὰ ἓξ καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς τὰ τετταράκοντα (86 : 40). Ἴδωμεν δὲ ἤδη ὅπως ταῦτ' ἐν τοῖς Ἡσιόδου ἔπεσιν ἔχει.

Β'. ΤΟ ΔΙΑΣΑΦΗΤΙΚΟΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΗΣΙΟΔΟΥ ΕΠΕΣΙ

Τῷ Ἡσιοδείῳ λόγῳ πολλὴ ἔνδεια τοῦ τῆς διασαφήσεως σχήματος φαίνεται ὑπάρχουσα· ἅπαξ γὰρ μόνον ἂν ἐντύχοις ῥήματι ἢ προτάσει ἑρμηνευομένῃ, τῇδε·

Ἀσπ. Ἡρακλ. 17 Πρὶν πόνον τείσαιτο . ., μαλερῷ δὲ καταφλέξαι πυρὶ κώμας . . Ταφίων ἰδὲ Τηλεβοάων.

Τρεῖς δὲ μόνον ὀνομάτων ζητοῦντες εὕρομεν διασαφήσεις, τάσδε·

Θεογ. 295 ἡ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον . . σπῆι ἐνὶ γλαφυρῷ θείην κρατερόφρονα Ἔχιδναν . . ζαθέης ὑπὸ κεύθεσι γαίης (ἔνθα δέ οἱ σπέος ἐστὶ κάτω κοίλην ὑπὸ πέτρην . .)

Ἐργ. 123 φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων, οἵ ῥα φυλάσσουσί τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα.

» 189 χειροδίκαι . ., δίκη δ' ἐν χερσί, καὶ αἰδὼς οὐκ ἔσται.

Πεντάκις δὲ τὸ σύμπαν διασαφηνίζει ὄνομα ἀντωνυμίαν, ἐν τοῖσδε·

Θεογ. 295 ἡ δ' ἔρυτ' ἐν Ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα λυγρὰ Ἔχιδνα.

» 306 τῇ δὲ Τυφάονά φασι μιγήμεναι ἐν φιλότητι . ., ἑλικώπιδι κούρῃ.

Ἀσπ. 302 τοὶ δ' ὠκύποδας λαγὼς ἤρευν ἄνδρες θηρευταί.

» 308 τὰ δ' ἐπικροτέοντα πέτοντο ἅρματα κολλήεντα.

» 441 ὁ μὲν ἰαχῇ βρισάρματος οὔλιος Ἄρης κεκληγὼς ἐπόρουσεν.

Καὶ ἐν ἓξ παραβολαῖς ἡ ἀποσάφησις τὸ πάθος συμβαίνει γιγνομένη, ἐν

Θεογ. 590 Τῆς γὰρ ὀλώιόν ἐστι γένος, καὶ φῦλα γυναικῶν πῆμα μέγα θνητοῖσι μετ' ἀνδράσι ναιετάουσι . . . Ὡς δ' ὁπότε σμήνεσσι . . μέλισσαι κηφῆνας βόσκουσι . ., ὣς δ' αὔτως ἄνδρεσσι κακὸν θνητοῖσι γυναῖκα Ζεὺς . . θῆκε.

» 861 πολλὴ δὲ πελώρη καίετο γαῖα καὶ ἐτήκετο . ., κασσίτερος ὣς τέχνῃ . . θαλφθείς, ἠὲ σίδηρος . . πυρὶ κηλέῳ

τήκεται . . ὑφ' Ἡφαίστου παλάμῃσι. Ὡς ἄρα τήκετο γαῖα σέλᾳ πυρός.

Ἀσπ. 373 Τῶν δ' ὕπο σευομένων κανάχιζε πόσ' εὐρεῖα χθών· ὡς δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρεος μεγάλοιο πέτραι ἀποθρώσκωσιν, ἐπ' ἀλλήλαις δὲ πέσωσι . ., ὣς ἐπ' ἀλλήλοις πέσον . ., πᾶσα δὲ Μυρμιδόνων τε πόλις κλυτὴ τ' Ἰαωλκός . . μεγάλ' ἴαχον.

» 421 ἤριπε δ', ὡς ὅτε τις δρῦς ἤριπε ἢ ὅτε πέτρη ἠλίβατος πληγεῖσα Διός . . κεραυνῷ· ὣς ἤριπε.

» 426 δεινὸν ὁρῶν ὄσσοισι, λέων ὣς σώματι κύρσας, ὅς τε . . ῥινόν . . ὀνύχεσσι σχίσσας . . θυμὸν ἀπηύρα . . γλαυκειόων δ' ὄσσοις δεινόν . . ποσσὶ γλάφει . . οὐδέ τις αὐτὸν ἔτλη ἐσάντα ἰδὼν . . μάχεσθαι· τοῖος ἄρ' Ἀμφιτρυωνιάδης· ἀντίος ἔστη Ἄρηος.

» 436 ἰάχοντε δ' ἐπ' ἀλλήλοισιν ὄρουσαν· ὡς δ' ὅτ' ἀπὸ μεγάλου πέτρη πρηῶνος ὀρούσῃ . ., τόσσῃ ὁ μὲν ἰαχῇ ἐπόρουσεν.

Ἐκ τούτων ἄν τις εἰκάσειεν ὅτι φθίνουσα τῷ χρόνῳ τυγχάνει ἡ τοιαύτη ἐν τῷ Ἕλληνι λόγῳ διασάφησις νεωτέρας οὔσης δήπου τῆς Ἡσιόδου ποιήσεως· πεντεκαίδεκα γὰρ μόνον τοιαύτας ἡμεῖς γε θηρῶντες εὕρομεν πρὸς πολλῷ πλείους τὰς ἐν ἰσοπληθέσι στίχοις τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν οὔσας. Ἀλλ' ἴσως μὲν ἂν τούτου τὴν αἰτίαν ἔχοι ὁ ποιήσας, ἰδίαν ἔχων φύσιν καὶ διαφέρων τοῦ Ὁμήρου, ἴσως δὲ τὰ λεγόμενα αὐτά, ἄλλα ὄντα ἢ τὰ ἐν τῇ Ὁμήρου ποιήσει. Ἄμεινον δὲ καὶ ἀκριβέστερον εἰσόμεθα, ἐπειδὰν τὸν τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἐπισκεψώμεθα λόγον καὶ εἶτα τὸν τῆς δραματικῆς καὶ ἱστορίας.

Ἀθήνησι μηνὶ Ἰουλίῳ

ΜΙΛΤ. ΠΑΝΤΑΖΗΣ

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ
ΕΙΣ ΤΙΝΑ ΧΩΡΙΑ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Οἰδ. τυρ. 1511-1514:

σφῷν δ', ὦ τέκν', εἰ μὲν εἰχέτην ἤδη φρένας,
πόλλ' ἂν παρῄνουν· νῦν δὲ τοῦτ' εὔχεσθέ μοι,
οὗ καιρὸς ἀεὶ ζῆν, τοῦ βίου δὲ λῴονος
ὑμᾶς κυρῆσαι τοῦ φυτεύσαντος πατρός.

Διὰ τῶν λέξεων τούτων ὁ Οἰδίπους ἀποτείνει τὴν τελευταίαν πρόσρησιν πρὸς τοὺς δύο μικροὺς εἰσέτι αὐτοῦ υἱούς. Ἡ καθ' ὅλου ἔννοια εἶναι σαφεστάτη: εἶσθε πολὺ μικροί, ἵνα νοήσητε παραινέσεις, διὰ τοῦτο δὲ ἀρκοῦμαι εἰς τὴν εὐχὴν νὰ τύχητε καλλίονος βίου ἢ ἐγώ. Ἀλλ' ὅτι τὸ χωρίον παρεδόθη ἡμῖν διεφθαρμένον, δείκνυσιν ἤδη τὸ μέτρον ἐν στ. 1513, περισσευούσης μιᾶς συλλαβῆς· καὶ ἐὰν πρὸς ἴασιν τούτου ἐγκρίνωμεν τὴν εὐφυᾶ διόρθωσιν «ἐᾷ» (μονοσύλλαβον) ἀντὶ «ἀεὶ» τοῦ Δινδορφίου, μένει ἔτι ἑτέρα δυσκολία, ἧς ἡ ἄρσις δὲν κατωρθώθη μέχρι τοῦδε: πῶς αἰτιολογεῖται ἡ φράσις «εὔχεσθέ μοι ὑμᾶς κυρῆσαι λῴονος βίου;» Ἀλλὰ καὶ τὸ «εὔχεσθέ μοι, οὗ καιρὸς ἐᾷ ζῆν» εἶναι ἄτοπον, διότι οἱ παῖδες εἶναι εἰσέτι τοσοῦτον μικροί, ὥστε οὐδὲ παραινέσεις ἐννοοῦσι, πολλῷ δὲ ἧττον δύνανται νὰ εὔξωνται τοιαύτην εὐχήν. Τὰς δυσκολίας ταύτας παρετήρησεν ἤδη ὁ σχολιαστής, λέγων ὅτι «τὸ εὔχεσθε παθητικῶς κεῖται, ἤτοι εὐχῆς τυγχάνετε ὑπ' ἐμοῦ»· δικαίως δ' ὅμως οἱ νεώτεροι φιλόλογοι, ἐξαιρουμένου, καθ' ὅσον γινώσκομεν, μόνου τοῦ Hermann, δὲν ἀσπάζονται τὴν ἑρμηνείαν ταύτην, οὖσαν ἐντελῶς αὐθαίρετον, πειρῶνται δὲ νὰ διορθώσωσι κατὰ διαφόρους τρόπους τὸ ἄτοπον «εὔχεσθέ μοι». Οὕτω λ.χ. ὁ Bonitz ἔγραψεν «εὔχεσθ' ἔχω = εὔχεσθαι ἔχω», ὁ Blaydes «(τοῦθ') ἓν εὔχομαι», ὁ δὲ Dindorf «ηὔχθω μόνον», καὶ ἄλλοι ἄλλα. Καθ' ἡμᾶς πᾶσα δυσχέρεια αἴρεται, ἐὰν γράψωμεν «εὐχή 'στί μοι» ἢ ἴσως κάλλιον «εὐχή 'στ' ἐμοί». Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία ἐτέθη κατ' οὐδέτερον

γένος (τοῦτο) καὶ οὐχὶ κατὰ θηλυκὸν (αὕτη), ὡς πολλάκις εὑρίσκεται καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ δὲν ἔχομεν μὲν πρόχειρα παραδείγματα δι' ὧν βεβαιοῦται ἡ τοιαύτη ἀνάλυσις τοῦ «εὔχομαι» διὰ τοῦ «εὐχή μοί ἐστιν», ἱκανὸν ὅμως τεκμήριον ταύτης νομίζομεν ὅτι εἶναι ἡ ἀνάλυσις τοῦ συνωνύμου «ποθῶ» διὰ τοῦ «πόθος μοί ἐστιν», ὡς ἐν Οἰδ. τυρ. στ. 518: «οὔτοι βίου μοι........ πόθος».

Οἰδ. Κολ. 547-548:

καὶ γὰρ ἄλλους ἐφόνευσα καὶ ἀπώλεσα,
νόμῳ δὲ καθαρός, ἄϊδρις ἐς τόδ' ἦλθον.

Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν ἀντιστοιχούντων στ. 540-541 δῆλον γίνεται ὅτι ὁ στ. 547 διεφθάρη, τοῦ μέτρου ἀπαιτοῦντος

– ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑

Καὶ τὸ μὲν «ἄλλους» διωρθώθη ὑπὸ τῶν φιλολόγων εἰς «ἁγνῶς» (Tyrwhitt), «ἄνους» (Porson), «ἁπλῶς» (Erfurdt), «ἁλοὺς» (Hermann), τὸ δὲ «καὶ ἀπώλεσα» εἰς «καὶ ὤλεσα» (Bothe) Αἱ διορθώσεις αὗται τοῦ «ἄλλους» ἔχουσιν ἐν γένει τὸ μέγα ἐλάττωμα ὅτι οὐδὲν ἄλλο λέγουσιν ἢ ὅπερ καὶ τὸ «καθαρὸς» ἢ τὸ «ἄϊδρις» τοῦ δευτέρου στίχου· καλῶς ὅμως ἔχει τὸ «καὶ ὤλεσα» τοῦ Bothe, ἀδίκως δὲ καθ' ἡμᾶς ἐγένετο ὑπό τινων νεωτέρων ἀσπαστὴ ἡ ὑπὸ τοῦ Mekler προταθεῖσα μεταβολὴ τοῦ στίχου εἰς «καὶ γὰρ ἄν, οὓς ἐφόνευσ', ἔμ' ἀπώλεσαν», διότι τοιουτοτρόπως τὸ «δὲ» καὶ τὸ «τόδε» τοῦ δευτέρου στίχου δὲν αἰτιολογοῦνται ἱκανῶς. Τούτων ἕνεκα προτείνομεν τήνδε τὴν διόρθωσιν·

κεἰ γὰρ ἐμοὺς ἐφόνευσα καὶ ὤλεσα,
νόμῳ δὲ κτλ.

Τὸ Α καὶ τὸ Ε, ὡς καὶ τὰ ΛΛ καὶ τὸ Μ εὑρίσκονται μυριάκις ἐν τοῖς ἀπογράφοις συγκεχυμένα, οὕτως ὥστε ἡ ἄνω μεταβολὴ αἰτιολογεῖται κάλλιστα παλαιογραφικῶς. Ἡ διόρθωσις «ἐμοὺς» ἀντὶ τοῦ «ἄλλους» ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τοῦ ὅτι δι' αὐτῆς ἐξηγοῦνται καὶ τὰ παρ' ἄλληλα κείμενα «ἐφόνευσα» καὶ «ὤλεσα», διότι ἀληθῶς τὸν μὲν τῶν «ἐμῶν», τὸν πατέρα, ἐφόνευσεν ὁ Οἰδίπους, τὴν δὲ μητέρα ὤλεσεν.

Αὐτ. 765-770:

πρόσθεν τε γάρ με τοῖσιν οἰκείοις κακοῖς
νοσοῦνθ', ὅτ' ἦν μοι τέρψις ἐκπεσεῖν χθονός,
οὐκ ἤθελες θέλοντι προσθέσθαι χάριν,
ἀλλ' ἡνίκ' ἤδη μεστὸς ἦ θυμούμενος
καὶ τοὐν δόμοισιν ἦν διαιτᾶσθαι γλυκύ,
τότ' ἐξεώθεις κἀξέβαλλες.

Ὡς φέρεται ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τὸ χωρίον τοῦτο, ἐν ᾧ ὁ Οἰδίπους ἐπιπλήττει τὸν Κρέοντα, παρέχει τοῖς ἑρμηνευταῖς δυσκολίας, τῆς αἰτιατικῆς «νοσοῦντά με» πρὸς οὐδὲν ῥῆμα συντασσομένης, διότι ἐν στ. 767 ἀκολουθεῖ σύνταξις κατὰ δοτικὴν «θέλοντι». Οἱ πλεῖστοι, ὡς λ. χ. οἱ Schneidewin-Nauck καὶ Wunder-Wecklein, νομίζουσιν ὅτι ἐκ τῶν ἑπομένων «ἐξεώθεις κἀξέβαλλες» πρέπει νὰ ὑπονοήσωμεν παρόμοιόν τι ῥῆμα, ἐξ οὗ νὰ ἐξαρτᾶται κατ' αὐτοὺς ἡ αἰτιατική, οἷον «οὐκ ἤθελες ἐκβαλεῖν» ἢ «οὐκ εἴας ἐκπεσεῖν»· ὁ δὲ Jebb, δικαίως ἀποδοκιμάζων τὴν τοιαύτην αὐθαιρεσίαν, ἐξηγεῖται ἄλλως τὴν ἀνώμαλον σύνταξιν, λέγων δῆλα δὴ ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε μὲν «νοσοῦντά με», ὡς εἰ ἠκολούθει «οὐκ ἤθελες ἐκπέμπειν», ἀλλ' ἡ μεταβολὴ τοῦ τρόπου τῆς φράσεως ἐγένετο αἰτία νὰ τεθῇ εἶτα ἡ δοτική, ὡς ἐν Οἰδ. τυρ. 350: «ἐννέπω σε.... ἐμμένειν,... ὡς ὄντι.... μιάστορι». Ἐν τούτοις καθ' ἡμᾶς δύναται τὸ χωρίον νὰ ἑρμηνευθῇ πολὺ ἁπλούστερον, μεταβαλλομένης δῆλον ὅτι τῆς στίξεως:

πρόσθεν τε γάρ με τοῖσιν οἰκείοις κακοῖς
νοσοῦνθ', ὅτ' ἦν μοι τέρψις, ἐκπεσεῖν χθονὸς
οὐκ ἤθελες, θέλοντι προσθέσθαι χάριν.

Τοιουτοτρόπως ἡ αἰτιατικὴ «νοσοῦντά με» γίνεται ὑποκείμενον τοῦ ἀπὸ τοῦ «ἤθελες» ἐξαρτωμένου ἀπαρεμφάτου «ἐκπεσεῖν»· εἰς δὲ τὸ «ἦν μοι τέρψις» ὑπονοεῖται ἀπὸ κοινοῦ τὸ «ἐκπεσεῖν», καὶ τὸ «θέλοντι προσθέσθαι χάριν» εἶναι ἐπεξήγησις = ὥστε προσθέσθαι. Ὅμοιαι συντάξεις τοῦ «θέλειν» κεῖνται λ.χ. ἐν Ἰλ. Τ, 274: (Ζεὺς) «ἤθελ' Ἀχαιοῖσιν θάνατον πολέεσσι γενέσθαι», Ἡροδ. Α', 3: «λέ-

γουσι.... Ἀλέξανδρον.... ἐθελῆσαί οἱ.... γενέσθαι γυναῖκα», Εὐρ. Ἰφιγ. Τ. 12-13: «τὸν καλλίνικον στέφανον Ἰλίου θέλων λαβεῖν Ἀχαιούς»· γνωστοτάτη δ' εἶναι καὶ ἡ τοιαύτη σύνταξις τοῦ συνωνύμου «βούλεσθαι». Ἡ πρὸς ἀλλήλας ἀντίθεσις τῶν λέξεων «ἤθελες» καὶ «θέλοντι» κατ' οὐδὲν μειοῦται, ἐὰν αὗται χωρίζωνται ἐν μὲν τῇ γραφῇ δι' ὑποστιγμῆς, ἐν δὲ τῷ προφορικῷ λόγῳ διὰ μικρᾶς ἀναπαύλης, ὡς καὶ ἐν Τραχ. 198: «οὐχ ἑκών, ἑκοῦσι δὲ ξύνεστιν». Νομίζομεν δὲ ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης συντάξεως ἀποδίδοται καὶ τῷ «προσθέσθαι χάριν» ἡ πλήρης αὐτοῦ ἔννοια, διότι δὲν σημαίνει ἁπλῶς τὸ «καταθέσθαι χάριν», ὡς θέλει ὁ Jebb καὶ οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ τὸ «πρὸς τούτοις καταθέσθαι χάριν».

Αὐτ. 1489-1490:

ἀνθ' ὧν ἔπασχον εὖ, τελεσφόρον χάριν
δοῦναί σφιν, ἥνπερ τυγχάνων ὑπεσχόμην.

Ἐνταῦθα γεννᾶται τὸ ζήτημα, πῶς πρέπει νὰ συμπληρωθῇ τὸ «τυγχάνων». Καὶ οἱ μὲν λέγουσιν: ὧν ᾔτησα (Jebb), ὧν ἐβουλόμην (Wunder-Wecklein), οἱ δὲ θεωροῦσι τὸ «τυγχάνων» ὡς ὕποπτον ἢ καὶ ἀποκηρύττουσιν αὐτὸ διαρρήδην (Schneidewin-Nauck). Νομίζομεν ὅτι πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐκ τῶν προηγουμένων τὸ «χάριτος». Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ

Αὐτ. 1497: (ἐπαξιοῖ)

δικαίαν χάριν παρασχεῖν παθών,

ἔνθα τινὲς συμπληροῦσι τὸ «παθὼν» διὰ τοῦ «εὖ», καθ' ἡμᾶς δὲ ὑπονοητέον τὸ «χάριν». Διότι ὡς λέγεται: δρῶ χάριν, δύναται νὰ λεχθῇ καί: πάσχω χάριν. Σφάλλεται δὲ καὶ ὁ πολὺς Jebb νομίζων ὅτι πᾶσα συμπλήρωσις εἶναι περιττὴ καὶ παρατιθέμενος πρὸς κύρωσιν τῆς γνώμης ταύτης τὸν στ. 1203: «εὖ πάσχειν, παθόντα δ' οὐκ ἐπίστανται τίνειν», διότι καὶ ἐν τούτῳ πρέπει νὰ ὑπονοήσωμεν τὸ προηγούμενον «εὖ», ἵν' ἀποδοθῇ τῷ «παθόντα» ἡ δέουσα σημασία.

Αἴαντ. 1310-1313:

ἐπεὶ καλόν μοι τοῦδ' ὑπερπονουμένῳ
θανεῖν προδήλως μᾶλλον ἢ τῆς σῆς ὑπὲρ
γυναικός.

Ἐν τῇ φράσει ταύτῃ, ἣν ἀποτείνει ὁ Τεῦκρος πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα θέλοντα νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑπ' ἐκείνου ταφὴν τοῦ Αἴαντος (= τοῦδε), οἱ ἑρμηνευταὶ προσέκρουσαν εἰς τὴν λέξιν «προδήλως», ἣν ὁ σχολιαστὴς ἐξηγεῖται «λαμπρῶς, ἀνδρείως». Καὶ ἄλλοι μὲν τῶν νεωτέρων νομίζουσιν ὅτι μᾶλλον σημαίνει «πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάντων, ἐνώπιον παντὸς τοῦ στρατοῦ» (Wecklein, Wolff-Bellermann), ἄλλοι δὲ ἀποκηρύττουσι τὴν λέξιν ὡς διεφθαρμένην (Schneidewin-Nauck), τέλος δ' ὁ κ. Μιστριώτης ὀρθῶς μὲν δὲν παρεκκλίνει τῆς κυρίας σημασίας αὐτῆς, δίδει ὅμως ἑρμηνείαν, ἥτις κατά γε τὴν ἡμετέραν γνώμην ὀλίγον συνᾴδει τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χωρίου, λέγων: «δι' αἰτίαν φανεράν, οἷα ἡ τοῦ θνῄσκειν ὑπὲρ τοῦ θείου δικαίου καὶ οὐχὶ διὰ γυναικείας αἰτίας, αἵτινες πάντοτε εἶναι ἀσαφεῖς». Ἡμεῖς ὑπολαμβάνομεν τὸ «προδήλως» ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ «ἄνευ ἀμφιβολίας, προφανῶς, ἀναμφισβητήτως» ὡς προσδιορίζον τὸ «μᾶλλον», τίθεμεν δὲ πρὸς τοῦτο ὑποστιγμὴν μετὰ τὸ «θανεῖν», διότι ἡ πρότασις εἶνε ὁλοτελής, καὶ ἐξηγούμεθα: «διότι καλὸν εἶναι δι' ἐμὲ νὰ ἀποθάνω μαχόμενος ὑπὲρ τούτου δά, προφανῶς μᾶλλον (καλὸν) ἢ νὰ ἀποθάνω μαχόμενος ὑπὲρ τῆς γυναικός σου». Σχεδὸν ὅμοιον τῷ χωρίῳ τούτῳ εἶναι τὸ τοῦ Θουκυδ. Γ', 82, 1: Οὕτως ὠμὴ ⟨ἡ⟩ στάσις προυχώρει, καὶ ἔδοξε μᾶλλον (τ.ἔ. ὠμή), διότι κτλ., διαφέρουσιν ὅμως τὰ πολλὰ ἐκεῖνα χωρία ἐν οἷς τὸ «μᾶλλον» ἀνανεοῖ προηγούμενον συγκριτικόν (πρβ. Krüger, Gr. Sprachl. § 49, 7, 5).

Ἠλ. 1458-1459:

σιγᾶν ἄνωγα κἀναδεικνύναι πύλας
πᾶσιν Μυκηναίοισιν Ἀργείοις θ' ὁρᾶν.

Ἀναδεικνύναι πύλας (ὥστε) ὁρᾶν οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ ποιεῖν ὥστε νὰ βλέπωνται αἱ πύλαι, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ καὶ ὁ Kaibel ἐν τῇ λαμπρᾷ αὐτοῦ ἐκδόσει τῆς Ἠλέκτρας. Ἐπειδὴ δ' ἐνταῦθα ἀπαιτεῖται ἡ ἔννοια «ἀναπεταννύναι τὰς πύλας ὥστε νὰ βλέπωσιν οἱ Μυκηναῖοι κλ. τὸν ἐντὸς τῶν πυλῶν νεκρόν», τὸ χωρίον δικαίως θεωρεῖται ἐφθαρμένον. Καὶ ἄλλοι μὲν ἀντὶ τοῦ «πύλας» ἔγραψαν «τύχας» (Purgold), «δέμας» (Fröhlich) κλ., νομίζοντες ὅτι τὸ ζήτημα στρέφεται περὶ τὴν εὕρεσιν καταλλήλου ἀντικειμένου διὰ τὰ ἀναδεικνύναι καὶ ὁρᾶν, ἄλλοι δὲ πάλιν μετέβαλον τὸ «κἀναδεικνύναι», προ-

τείναντες νὰ γραφῇ «κἀμπεταννύναι» (Hartung) ἢ ἄλλο τι ῥῆμα σημαῖνον τὸ «ἀνοίγειν». Ἐν τούτοις φαίνεται ἡμῖν ὅτι διὰ τῶν διορθώσεων τούτων δὲν ἐθεραπεύθη εἰσέτι πειστικῶς τὸ χωρίον, διὰ τούσδε τοὺς λόγους. Ἡ ἔννοια τῶν «πυλῶν» εἶναι ἀναγκαιοτάτη, διότι ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀνοίξεως τῶν πυλῶν παρέχεται ἐν τοῖς ὕστερον τοῖς θεαταῖς ἡ ὄψις τοῦ νεκροῦ· ἀνάγκη ἄρα νὰ διαφυλαχθῇ ἡ ἔννοια αὕτη. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἀντικαθισταμένης τῆς λέξεως «κἀναδεικνύναι» δι' ἄλλης τινὸς σημαινούσης «ἀνοίγειν», οὐδόλως αἴρεται ἡ δυσχέρεια, ὅτι «ἄνωγα ἀνοίγειν τὰς πύλας πᾶσιν ὁρᾶν» σημαίνει ἁπλῶς «ἀνοίξατε τὰς πύλας ὥστε πάντες νὰ ὁρῶσι τὰς πύλας», ὅπερ εἶναι ἄτοπον. Ἡ δὲ εἰκασία τοῦ Hartung «κἀμπεταννύναι» πάσχει πρὸς τούτοις ἕτερον κακόν, ὅτι δηλαδὴ μένει ἀνεξήγητον πῶς ἐκ τοῦ καθ' ὑπόθεσιν ὀρθοῦ «κἀμπεταννύναι» ἐγένετο τὸ δῆθεν ἐφθαρμένον «κἀναδεικνύναι». Ὅθεν εἰκάζομεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἔγραψε «κἀναδεικνύναι ἐν πύλαις», ὅπερ γεγραμμένον ἢ «κἀναδεικνύναι 'ν πύλαις» ἢ «κἀναδεικνύν' ἐν πύλαις» διὰ παραλείψεως τοῦ ν μετεβλήθη εἰς τὴν παραδεδομένην γραφήν, μεθ' ὃ καὶ τὸ οὐδεμίαν πλέον ἔννοιαν παρέχον «πύλαις» διωρθώθη ὑπό τινος βιβλιογράφου εἰς «πύλας». Ἡ τοιαύτη γραφὴ ἔχει τόδε τὸ καλόν, ὅτι συμπλήρωσις ἀντικειμένου (ἀντὶ τοῦ «πύλας») εἶναι ὅλως περιττή, ἐκ τῶν προηγουμένων «εἴ σοι χαρτὰ τυγχάνει τάδε» εὐκόλως νοουμένου τοῦ «τάδε», βεβαιοῦται δέ πως καὶ ὑπό τινων ἀντιγράφων ἐχόντων «κἀναδεικνύναι πύλαις», ὅπερ ἄνευ ἄλλης τινὸς μεταβολῆς ἐδέξατο ὁ Döderlein (1).

Φιλοκτ. 1168-1169: (ἢ κὴρ ἴδε)

οἰκτρὰ γὰρ βόσκειν, ἀδαὴς δ'
ἔχειν μυρίον ἄχθος ὃ ξυνοικεῖ.

(1) Ἀφοῦ ἐγράψαμεν τἀνωτέρω, ἀνεκαλύψαμεν ὅτι ὁ Wieseler ἤδη τῷ 1875 προύτεινε τὴν αὐτὴν διόρθωσιν, συγχρόνως ὅμως μετέβαλε τὸ «σιγᾶν» εἰς «οἴγειν» καὶ τὸ «Μυκηναίοισιν» εἰς «Μυκηναίοις νιν». Χαίροντες διότι ὡς πρὸς τὸ κύριον ζήτημα εὕρομεν σύνδικον τοιαύτης ἀξίας οἵας ὁ Wieseler, ἀδυνατοῦμεν ἐν τούτοις ν' ἀσπασώμεθα τὴν μεταβολὴν τοῦ «σιγᾶν» εἰς «οἴγειν», διότι ἐκεῖνο φαίνεται ἀναγκαιότατον ὂν ὡς ἀπάντησις εἰς τὴν πολὺ ὀλίγην εὐσέβειαν εἰς τὸν Αἴγισθον ἐμφαίνουσαν φράσιν τῆς Ἠλέκτρας: «χαίροις ἄν, εἴ σοι χαρτὰ τυγχάνει τάδε». Περὶ δὲ τοῦ ἀντικειμένου εἴπομεν ἤδη τὰ δέοντα.

Ἀποροῦμεν διατί δὲν ἐγένετο ἀσπαστὴ ἡ γραφὴ «ᾧ» τοῦ Παρισιακοῦ A ἀντὶ τοῦ «ὃ» τοῦ Λαυρεντιακοῦ L. Τὸ «ᾧ» παρέχει κάλλίστην καὶ σαφεστάτην ἔννοιαν: «οἰκτρὰ γάρ ἐστιν (ἡ κὴρ) ὥστε βόσκειν (=τρέφειν, ἔχειν), ἀδαὴς δ' ἐκεῖνος ᾧ συνοικεῖ ἔχειν (=φέρειν) μυρίον ἄχθος (δηλ. αὐτῆς), τ. ἔ. ἐκεῖνος ὃν κατέχει ἡ κὴρ δὲν γινώσκει πῶς νὰ φέρῃ τὸ ὑπερβολικὸν βάρος αὐτῆς. Ἡ ἔννοια αὕτη συμφωνεῖ κάλλιστα πρὸς τὴν συνήθη σημασίαν τοῦ «ἀδαὴς» (ignarus, imperitus), τοὐναντίον δὲ ἡ γραφὴ «ὃ» μόλις καὶ μετὰ βίας δύναται νὰ ἐξηγηθῇ.

Ἠλεκτ. 1408 κέ.

Κλυτ. οἴμοι τάλαιν'· Αἴγισθε, ποῦ ποτ' ὢν κυρεῖς;
Ηλεκ. ἰδοὺ μάλ' αὖ θροεῖ τις.
Κλυτ. ὦ τέκνον, τέκνον,
οἴκτιρε τὴν τεκοῦσαν.
Ηλ. ἀλλ' οὐκ ἐκ σέθεν
ᾠκτίρεθ' οὗτος, οὐδ' ὁ γεννήσας πατήρ.
Χορος Στιχ. 1413-1414.
Κλυτ. ὤμοι, πέπληγμαι.
Ηλ. παῖσον, εἰ σθένεις, διπλῆν.
Κλυτ. ὤμοι μάλ' αὖθις.
Ηλ. εἰ γὰρ Αἰγίσθῳ γ' ὁμοῦ.

Περὶ τῆς τελευταίας ταύτης φράσεως λέγομεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Kaibel γενομένη διόρθωσις εἰς «σοὶ γὰρ Αἰγίσθῳ θ' ὁμοῦ» φαίνεται ἡμῖν εὐστοχωτάτη. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἡμῖν περὶ τούτου: προτιθέμεθα νὰ ἐξετάσωμεν ἂν αἱ λέξεις τῆς Ἠλέκτρας «παῖσον, εἰ σθένεις, διπλῆν» ἔχωσιν, ὡς πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ ἑρμηνευταί, καθ' ὅσον γινώσκομεν, ἀποδέχονται, τὴν ἔννοιαν «πλῆξον τὴν μητέρα, ἐὰν δύνησαι, δίς», τ. ἔ. ἀκριβέστερον, ἂν ἡ Ἠλέκτρα διὰ τῶν λόγων τούτων παρακινῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς Ὀρέστην νὰ κατενέγκῃ εἰς τὴν ἅπαξ ἤδη πληγεῖσαν μητέρα αὐτῶν («πέπληγμαι») καὶ δευτέραν πληγήν. Καθ' ἡμᾶς τοῦτο δὲν εἶναι δυνατόν, στηρίζομεν δὲ τὴν γνώμην ταύτην οὐχὶ εἰς τὸ ὅτι τὸ τοιοῦτον παρακέλευσμα τῆς Ἠλέκτρας, ἀντίθετον ὂν εἰς τὰ αἰσθήματα τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ ἀποτελεῖ ἀνεξίτηλον κηλῖδα ἐν τῷ χαρακτῆρι τῆς ἡρωΐδος, διότι δὲν πρέ-

πει διὰ τοῦ αὐτοῦ μέτρου νὰ κρίνωμεν τά τε ἡμέτερα καὶ τὰ ἀρχαῖα αἰσθήματα καὶ τὰς ἀρχάς, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι ἡ ἐκδοχὴ αὕτη ἀντίκειται εἰς ἐσωτερικοὺς λόγους αὐτοῦ τοῦ δράματος, ἀντιφάσκει δῆλον ὅτι ἄντικρυς εἰς τοὺς τρόπους καὶ τὰ διανοήματα τῆς Ἠλέκτρας οἵαν ἔπλασεν αὐτὴν ὁ Σοφοκλῆς· ἴσως δὲ θὰ δυνηθῶμεν καὶ νὰ εὕρωμεν ἄλλην ἔννοιαν τῆς φράσεως, μᾶλλον ἁρμόζουσαν τῷ ὅλῳ τοῦ δράματος περιεχομένῳ.

Καὶ ὅτι μὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἡ φράσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν τὴν κοινῶς αὐτῇ ἀποδιδομένην ἔννοιαν, οὐδεὶς ὁ ἀμφιβάλλων. Ἐν τούτοις πολλαὶ πολλάκις λέξεις καὶ φράσεις δύνανται νὰ ἔχωσι διαφόρους σημασίας, τίνα δ' ἐξ αὐτῶν πρέπει ν' ἀποδιδῶμεν εἰς αὐτὰς ἐν ὡρισμέναις περιστάσεσι, διδασκόμεθα ἐκ τοῦ συνόλου τοῦ χωρίου ἢ καὶ ὅλου τοῦ ἔργου.

Πρὶν δὲ ἐπιλαβώμεθα τοῦ κυρίου ζητήματος, καλὸν θεωροῦμεν νὰ προτάξωμεν δύο παρατηρήσεις. Πρῶτον μὲν ὑπάρχει ἀνωμαλία τις ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς σκηνῆς ἣν ἀποτελοῦσιν οἱ προκείμενοι στίχοι. Εἰς τὰς τρεῖς οἰμωγὰς τῆς Κλυταιμήστρας ἀντιστοιχοῦσι μὲν τρεῖς ἀποκρίσεις τῆς Ἠλέκτρας, ἀλλ' ἐκ τούτων ἥ τε πρώτη καὶ ἡ τρίτη («ἀλλ' οὐκ ἐκ σέθεν κτλ.» καὶ «εἰ [ἢ σοὶ] γὰρ Αἰγίσθῳ γ' [ἢ θ'] ὁμοῦ») ἀπευθύνονται πρὸς τὴν Κλυταιμήστραν, ἡ δὲ δευτέρα («παῖσον, εἰ σθένεις, διπλῆν») κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἑρμηνευτῶν πρὸς τὸν Ὀρέστην. Τοῦτο βεβαίως εἶναί πως ἀνώμαλον, τοσοῦτον μᾶλλον καθ' ὅσον ὁ Ὀρέστης οὐδὲν εἶπε πρὸς ὃ ἡ Ἠλέκτρα ν' ἀπαντήσῃ. Εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην ἠδύνατό τις ν' ἀντιτάξῃ ὅτι δὲν εἶπε μὲν οὐδὲν ὁ Ὀρέστης, ἔπραξε δ' ὅμως τι, τ.ἔ. ἔπληξε τὴν αὐτοῦ μητέρα, τοῦθ' ὅπερ ἐδήλωσεν αὐτὴ διὰ τῆς κραυγῆς «πέπληγμαι», διὸ καὶ ἡ Ἠλέκτρα ἀκούσασα αὐτὴν παροτρύνει τὸν Ὀρέστην νὰ πλήξῃ τὴν μητέρα καὶ αὖθις. Εὐτυχῶς οὐδὲν ἄλλο ἔχουσι ν' ἀντιτάξωσιν οἱ παραδεχόμενοι τὴν μέχρι τοῦδε ἐπικρατοῦσαν ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον τοῦτο στήριγμα ταύτης ἀποδείκνυται ἐπισφαλές, διότι μένει εἰσέτι ἄλυτον τὸ ζήτημα, διατί ὁ ποιητὴς τὴν τοιαύτην μεταβολὴν τοῦ προσφωνουμένου προσώπου δὲν ἐδήλωσε διὰ σημείου τινός, καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ «ἀντιλαβῇ», ἔνθα δῆλα δὴ τὰ διαλεγόμενα πρόσωπα λέγουσιν ἕκαστον μόνον ἡμιστίχιον. Ἡ δὲ δευτέρα παρατήρησις ἀφορᾷ εἰς ζήτημα ὅπερ ἢ δὲν ἐκίνησε διόλου μέχρι τοῦδε τὴν

περιεργίαν τῶν φιλολόγων ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἐξητάσθη εἰσέτι ἀρκούντως. Κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἀττικὸν δίκαιον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ φόνου περιελαμβάνετο οὐ μόνον αὐτὴ αὕτη ἡ ἐκτέλεσις τοῦ φόνου, ἀλλὰ καὶ ἡ βούλευσις αὐτοῦ, οὕτως ὥστε ἐξ ἴσου ἐνείχετο τῷ ἐγκλήματι ὅ τε ἄμεσος καὶ ὁ ἠθικὸς αὐτουργός, ὡς λέγομεν σήμερον (πρβ. Ἀνδοκ. Α', 94: «Οὗτος ὁ νόμος καὶ πρότερον ἦν καὶ ὡς καλῶς ἔχων καὶ νῦν ἔστι καὶ χρῆσθε αὐτῷ, τὸν βουλεύσαντα ἐν τῷ αὐτῷ ἐνέχεσθαι καὶ τὸν τῇ χειρὶ ἐργασάμενον», πρὸς δὲ Ἀντιφ. Δ', β' 5, Ε' 92, Λυσ. Γ', 42). Παρά τισι μάλιστα ἐπεκράτει ἡ γνώμη ὅτι ὁ ἠθικὸς αὐτουργὸς ἔπρεπε νὰ τιμωρῆται αὐστηρότερον τοῦ ἀμέσου αὐτουργοῦ (πρβ. τὴν γνώμην τοῦ Λεωδάμαντος παρ' Ἀριστοτ. ῥητορ. Α', 7, λέγοντος «τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι μὴ βουλευσαμένου»). Κατὰ ταῦτα ἡ Ἠλέκτρα ὡς βουλεύσασα τὴν μητροκτονίαν, οἵα παρίσταται ἐν ταῖς Χοηφόροις τοῦ Αἰσχύλου καὶ οἵα θὰ παρίστατο καὶ ἐν τῷ δράματι τοῦ Σοφοκλέους, ἐὰν ἡ συνήθης ἐκδοχὴ τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου ἦτο ὀρθή, ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην διὰ τὴν «βούλευσιν» ταύτην ἐξ ἴσου νὰ τιμωρηθῇ ὡς ὁ ἄμεσος αὐτουργὸς Ὀρέστης, νὰ καταδιωχθῇ δῆλα δὴ καὶ αὐτὴ ὑπὸ τῶν Ἐρινύων, ἢ καὶ νὰ τιμωρηθῇ αὐστηρότερον τοῦ Ὀρέστου, ἐπειδὴ οὗτος μόνον διὰ τῶν προτροπῶν τῆς ἀδελφῆς τε καὶ τοῦ χοροῦ παρακινεῖται εἰς τὴν μητροκτονίαν ἣν αὐτὸς βδελύσσεται. Καὶ ἐν τούτοις ἡ Ἠλέκτρα παρὰ τῷ Αἰσχύλῳ οὐδὲν πάσχει, οὐδεμία τιμωρία ἐπιβάλλεται αὐτῇ, ἐνῷ ὁ Ὀρέστης, καίπερ πολὺ ὀλιγώτερον αὐτῆς ὑπαίτιος ὤν, ὑφίσταται τὴν φοβερὰν ἐκείνην τῶν Ἐρινύων ἐπιδρομήν. Τοῦτο προφανῶς εἶναι σφάλμα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ· καὶ δὲν τολμῶμεν μὲν νὰ μεμφθῶμεν αὐτὸν διὰ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι ὁ Σοφοκλῆς θὰ παρετήρησε τὸ πταῖσμα καὶ ἀπέφυγεν αὐτό, ὅτε ἔπλαττε τὸ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως δρᾶμα αὐτοῦ. Τὸ ὑπὲρ πάντα βδελυρὸν τῆς μητροκτονίας (πρβ. καὶ ὅσα περὶ τούτου διαλαμβάνει ὁ von Wilamowitz ἐν τῇ θαυμασίᾳ ἐκδόσει τῆς Ὀρεστείας τ. Β' σελ. 27 κέ.) ἴσως τῷ ὑπ' ἀδυσωπήτου δικαιοσύνης ἀγομένῳ Αἰσχύλῳ ἐφαίνετο συμβιβαστὸν πρὸς τὸ ἦθος θυγατρὸς καὶ κόρης, ἴσως δὲ καὶ ἐν τῇ ὁρμῇ τοῦ νὰ εὕρῃ ἀντίστοιχον τιμωρίαν διὰ τὸ ἀνοσιούργημα τῆς Κλυταιμήστρας ἐλησμόνει ὁ Αἰσχύλος ὅτι ἡ ἠθικὴ αὐτουργὸς ἐν πολὺ μείζονι βαθμῷ πα-

ρέβη τοὺς φυσικοὺς νόμους ἢ ὁ παρακινηθεὶς ὑπ' αὐτῆς Ὀρέστης —, ἀλλ' ἀμφότερα ταῦτα ἐξ ἀνάγκης ἦσαν ξένα εἰς τὸν κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπον τοῦ ἀνθρωπισμοῦ Σοφοκλέα. Περιοριζόμενοι εἰς τὴν ὑποδήλωσιν ταύτην ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ κύριον ζήτημα, ὅπερ ὅμως στενότατα συνδέεται μετ' ἐκείνης.

Ὁ Σοφοκλῆς ἀπέφυγεν ἐπιμελῶς τὸ νὰ θέσῃ εἰς τὸ στόμα τῆς Ἠλέκτρας αὐτοῦ φράσιν ἥτις ἠδύνατο νὰ ὑποληφθῇ ὡς ὑποδεικνύουσα σκοπουμένην μητροκτονίαν. Ἴσως ἐνδομύχως αἰσθάνεται ἡ ἡρωῒς τοῦ δράματος ὅτι ἡ ἐκδίκησις θὰ συμπεριελάμβανε καὶ τὸν θάνατον τῆς μητρός, ἀλλ' οὐδαμοῦ τοῦ δράματος εὑρίσκεται φράσις, ἢ καὶ λέξις μόνον, δι' ἧς ὑπαινίσσεται τὴν μέλλουσαν μητροκτονίαν, πολὺ δ' ὀλιγώτερον παρακαλεύεται πρὸς ταύτην, ἐξαιρέσει τοῦ περιβοήτου στίχου 1415, ὅστις κατὰ ταῦτα, ἐὰν εἶχε τὴν κοινῶς αὐτῷ διδομένην ἔννοιαν, θὰ ἦτο ἄντικρυς ἀντίφασις πρὸς τὸν ὅλον χαρακτῆρα τῆς Ἠλέκτρας οἷος ἐν γένει ἐμφαίνεται ἐν τῷ δράματι. Τὸ ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα καταλληλότατον μέρος ἔνθα ἠδύνατό τις ν' ἀναμείνῃ τοιοῦτον ὑπαινιγμόν, εἶναι ἀναμφισβητήτως ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἡ Ἠλέκτρα ἀγγελθέντος τοῦ θανάτου τοῦ Ὀρέστου ἀποβάλλει πᾶσαν ἐλπίδα ἄλλοθεν προσδοκωμένης βοηθείας, ἀποφασίζει δὲ αὐτὴ καὶ μόνη νὰ βοηθήσῃ ἑαυτῇ (στ. 947 κέ.). Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐνταῦθα οὐδέν, παντάπασιν οὐδὲν λέγει περὶ μητροκτονίας, οὐδὲ κἂν ἀναφέρει τὴν μητέρα· τὰ πάντα στρέφονται περὶ τὸν Αἴγισθον. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ πάντων τῶν ἄλλων χωρίων ἔνθα δίδοται τῇ Ἠλέκτρᾳ ἀφορμὴ νὰ δηλώσῃ τοὺς σκοποὺς αὐτῆς· ματαίως δὲ θὰ διέλθῃ τὸ δρᾶμα ὁ θέλων νὰ εὕρῃ ἔστω καὶ λεπτότατον τοιοῦτον ὑπαινιγμόν. Μόνον ὁ χορὸς ἐν στ. 1080 διὰ τῶν λέξεων «διδύμαν ἑλοῦσ' ἐρινὺν» φαίνεται ὅτι ὑποβάλλει αὐτῇ τὴν πρόθεσιν νὰ φονεύσῃ οὐ μόνον τὸν Αἴγισθον ἀλλὰ καὶ τὴν μητέρα. Ἀλλὰ διὰ τὰ διανοήματα τοῦ χοροῦ βεβαίως δὲν εἶναι ὑπεύθυνος ἡ Ἠλέκτρα, δικαίως δὲ παρατηρεῖ ὁ Kaibel ὅτι ἡ ποιητικὴ ἔννοια τοῦ χωρίου τούτου δὲν ἐπιτρέπει χωρισμὸν τῶν δύο προσώπων τοῦ Αἰγίσθου καὶ τῆς Κλυταιμήστρας καὶ ὅτι ὁ χορὸς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα αἰσθάνεται ὅτι ἡ τύχη αὐτῶν εἶναι κοινή. Ἐπιτραπήτω δ' ἡμῖν νὰ προσθῶμεν ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο πρέπει ἴσως νὰ ἑρμηνευθῇ ὅλως ἄλλως· τὸ «διδύμαν ἑλοῦσ' ἐρινὺν» ἴσως σημαίνει «διπλῆν λαβοῦσα τιμωρίαν», τὸ δὲ «διδύ-

μαν» ἀναφέρεται εἰς τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφόν. Κατὰ ταῦτα ἡ Ἠλέκτρα καταφρονεῖ τοῦ θανάτου, ἐὰν μόνον λάβῃ πρότερον διπλῆν ἐκδίκησιν διά τε τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς. Ἠδύνατό τις ὅμως καὶ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ «διδύμαν» ὡς σημαῖνον τὸ «δι' ἑαυτὴν καὶ τὸν Ὀρέστην»,τ.ἔ. ἐν ὀνόματι τοῦ Ὀρέστου καὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας, αὐτὴ μόνη δι' ἀμφοτέρους. Ὅτι τοιουτοτρόπως τίθεται ἐρινὺς ἀντὶ τιμωρίας, ἡ τιμωρὸς θεὰ ἀντὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς, τοῦτο οὐδόλως δύναται νὰ παράσχῃ ἡμῖν πράγματα.

Διὰ τὸ ἡμέτερον ζήτημα μεγίστης ἀξίας εἶναι οἱ τρόποι τῆς Ἠλέκτρας, οἷοι δηλοῦνται ἀφοῦ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἡ ἐπὶ τοσοῦτον ἀναμενομένη καὶ πρὸς στιγμὴν ἐξαφανισθεῖσα βοήθεια ἐπανῆλθεν αὐτῇ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πεφιλημένου ἀδελφοῦ. «Ἡ αὐτὴ θυγάτηρ, λέγει ὁ Kaibel, ἥτις πρὸ μικροῦ ἠπείλει νὰ γένηται ὑπεράγαν ἡρωίς, κατὰ προσφιλέστατον ἡμῖν τρόπον ἀποκαλύπτεται ἀληθὴς γυνή· μόνον ὁ ἀπελπισμὸς εἶχε καταβάλει αὐτήν, ἀλλ' ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία ἀνυψοῦσιν αὐτὴν πάλιν». Λησμονεῖ πᾶσαν τὴν μακροχρόνιον αὐτῆς ταλαιπωρίαν καὶ δὴ καὶ αὐτὴν τὴν ἐκδίκησιν ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς χαρᾶς. Ἐπανειλημμένως ὁ Ὀρέστης προσπαθεῖ νὰ μετριάσῃ ταύτην, ἀλλὰ μάτην. «Οὐδὲν ὑπελείφθη ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ πικρᾶς αὐτῆς ὀργῆς, ἡ γυνὴ ἀποκαθίσταται πάλιν γυνή, ὅταν ἀτενίζῃ πρὸς τὸν ἀγαπητὸν αὐτῆς ἀδελφόν». Εἰς τὰς ἐρωτήσεις τούτου ἀπαντᾷ δι' ὀλίγων μόνον καὶ ὡς ἐν παρέργῳ, ἑκάστοτε δὲ ἀμέσως ἐπανέρχεται εἰς ἐκεῖνο ὅπερ ἤδη πληροῖ τὴν ψυχὴν αὐτῆς, εἰς τὴν ἄπληστον χαρὰν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τοῦ ἀδελφοῦ («οὔ ποτ' ἐκλήξω χαρᾷ δακρυρροοῦσα» κτλ., 1312 κέ.). Οὐδολως πλέον προτίθεται νὰ ἡγῆται ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐκδικήσεως, δι' ἣν ἔσωσε τὸν ἀδελφὸν καὶ δι' ἣν καὶ ἦλθε τέλος οὗτος, τὰ πάντα δ' ἀνατίθησιν αὐτῷ (1318): «ὅτ' οὖν τοιαύτην ἡμιν ἐξήκεις ὁδόν, ἄρχ' αὐτὸς ὥς σοι θυμός». Περὶ οὐδενὸς πλέον φροντίζει, πάντα τὰ αἰσθήματα αὐτῆς συγκεντροῦνται εἰς τὸν Ὀρέστην, καὶ ἐπὶ τέλους ὁ παιδαγωγὸς ἀναγκάζεται νὰ προσέλθῃ τούτῳ ἀρωγός, ἵνα μὴ κηλούμενος ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς παραμελήσῃ τὸ ἔργον δι' ὅπερ ἦλθε. Τοιαύτη λοιπὸν γυνή — διότι οὐδὲν ἄλλο εἶναι πλέον ἢ γυνή — θὰ προέτρεπε τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς νὰ πατάξῃ καὶ δευτέραν φορὰν τὴν μητέρα, ἐὰν δύνηται!; Τίς δὲν ἐννοεῖ τὴν ἀντίφασιν; Τοσαύτη σκληρότης τῆς καρδίας ἀμέσως μετὰ τοιαύτην λεπτό-

τητα τοῦ αἰσθήματος εἶναι ἀπαράδεκτος. Ἀλλ' ἴσως προσεκτήσατο τὴν ἀγριότητα ταύτην κατ' αὐτὴν τὴν τέλεσιν τῆς μητροκτονίας, ὡς λέγεται ὅτι ἐνίοτε ὁ φονεὺς ἅπαξ κατενεγκὼν τὴν πρώτην πληγὴν εἰς τὸ θῦμα αὐτοῦ καταλαμβάνεται ὑπὸ ἀληθοῦς μανίας καὶ δὲν παύεται καταφέρων νέας πληγάς; Πᾶν τοὐναντίον! Διότι εὐθὺς μετὰ τὴν πρᾶξιν ἐρωτᾷ τὸν ἐκ τοῦ μεγάρου ἐξερχόμενον Ὀρέστην (στ. 1426): «Τέθνηκεν ἡ τάλαινα;» Τί σημαίνει τὸ «τάλαινα»; Οὐδὲν ἄλλο ἢ ἡ ταλαίπωρος, ἡ δυστυχής, ὡς πανταχοῦ τῶν ἔργων τοῦ Σοφοκλέους. Ὁ Pape ἐν τῷ λεξικῷ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀναφέρει δύο χωρία τῆς Ὀδυσσείας (σ, 327 καὶ τ, 68) ἔνθα οἱ ἀρχαῖοι ἐνόμιζον ὅτι τὸ «τάλαν» (κλητική) σημαίνει «ἀναιδής». Ἡ γνώμη αὕτη φαίνεται ἡμῖν ἐσφαλμένη, ὡς ἐπείσθημεν ἐξ αὐτῶν τῶν χωρίων· ἀλλὰ καὶ ὑποτιθεμένου ὅτι παρ' Ὁμήρῳ ἠδύνατο νὰ ἀπαντᾷ ἡ τοιαύτη σημασία τοῦ «τάλας», τοῦτο οὐδὲν ἀποδεικνυσι διὰ τὸν Σοφοκλέα, ὅστις πανταχοῦ χρῆται τῇ λέξει ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐννοίᾳ τοῦ «δυστυχής». (Πρβ. τὴν αὐτὴν ἐρώτησιν «τέθνηκεν ἡ τάλαινα;» ἐν Τραχιν. 877). Ὅθεν ἡ ἐν στ. 1426 φράσις «τέθνηκεν ἡ τάλαινα» (1) ἀναιρεῖ πᾶσαν ὑπόνοιαν ὅτι ἡ Ἠλέκτρα ἐν στ. 1415 ἔδειξε τοιαύτην σκληρότητα οἵαν ὑποβάλλει αὐτῇ ἡ κοινῶς παραδεκτὴ γενομένη ἑρμηνεία τῶν λέξεων «παῖσον, εἰ σθένεις, διπλῆν». Διότι οὐδείς, νομίζομεν, δύναται μετὰ σπουδαιότητος νὰ πιστεύῃ ὅτι δυνατὸν ἡ ψυχικὴ διάθεσις, ἔστω καὶ παρὰ γυναικί, ἐν μιᾷ στιγμῇ νὰ μεταβληθῇ εἰς τὴν ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον!

Ἐπαναλαμβάνομεν δὲ πάλιν ὅτι, ὅσον παρωργισμένη καὶ ἂν εἶναι ἡ Ἠλέκτρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, οὐδέποτε διενοήθη νὰ φονεύσῃ αὐτήν· ὁ φόνος ταύτης δὲν εἶναι ἔργον τῆς βουλήσεως τῆς Ἠλέκτρας, οὐδὲ κἂν τοῦ Ὀρέστου, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, εἶναι ἔργον τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης. Τοὐναντίον δ' ὅμως ἡ Ἠλέκτρα βδελύσσεται θανασίμως τὸν Αἴγισθον. Τοῦτον ἐσκόπει καὶ αὐτὴ νὰ φονεύσῃ καὶ εἰς τὸν φόνον τούτου παροτρύνει καὶ τὸν Ὀρέστην. Ἡ μνεία τοῦ ὀνόματος τοῦ Αἰγίσθου ὑπὸ τῆς τὸν τιμωρὸν

(1) Ὁ Erfurdt πρῶτος ἀπέδωκε τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος φράσιν τῇ Ἠλέκτρᾳ, ἐνῷ πρὸ αὐτοῦ ἐδίδετο τῷ Ὀρέστῃ. Τὸ ὅτι τούτῳ οὐδόλως ἁρμόζει, οὐδεὶς πλέον ἀμφισβητεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν δὲν ἀνῆκε τῇ Ἠλέκτρᾳ, τοῦτο κατ' οὐδὲν θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβάλῃ τὸ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ὅλου δράματος πόρισμα.

ὁρώσης μητρὸς (1408) προκαλεῖ τὰς λέξεις τῆς Ἠλέκτρας, αἵτινες ἐγένοντο αἰτία νὰ παραγνωρισθῇ τοσοῦτον ὁ χαρακτὴρ αὐτῆς. Τὸ ὅτι ἡ μήτηρ καλεῖ τὸν αἰσχρὸν σύντροφον τῶν πράξεων αὐτῆς εἰς βοήθειαν, ἀποσκληροῖ τὴν θυγατέρα καὶ γίνεται ἀφορμὴ νὰ ἐπιδείξῃ αὕτη μετά τινος θράσους τὸ δίκαιον τῆς τιμωρίας εἰς ἑαυτήν τε καὶ τὸν χορόν. Ἀλλ' ἀπὸ τούτου μέχρι τῆς φρικτῆς ἐκείνης σκληρότητος κεῖται μακρὰ ὁδός, ἣν καθ' ἡμᾶς δὲν διέβη ἡ Ἠλέκτρα, διότι δὲν ἠδύνατο, συνῳδὰ τῷ χαρακτῆρι ὃν ἔδωκεν αὐτῇ ὁ Σοφοκλῆς.

Πῶς δὲ δυνάμεθα κατὰ ταῦτα νὰ ἑρμηνεύσωμεν τὸ περιβόητον ἐκεῖνο χωρίον; Τοῦτο διδασκόμεθα ἐκ τοῦ συνόλου τῆς σκηνῆς, νομίζομεν δὲ ὅτι ὧδέ πως πρέπει νὰ μεταφράσωμεν τοὺς στίχους:

ΚΛΥΤ. (ἱκετεύουσα): Ὦ τέκνον, τέκνον, λυπήσου τὴν μητέρα σου!

ΗΛΕΚΤ. (ἐν ὀργῇ, διότι ἡ μήτηρ ἐκάλεσε πρὸς βοήθειαν τὸν Αἴγισθον): Ἀλλὰ σὺ δὲν ἐλυπήθης αὐτὸν δὰ οὔτε τὸν πατέρα του.

ΚΛΥΤ. Ἄχ, ἐπληγώθην!

ΗΛΕΚΤ. (σκεπτομένη ὡς ἑξῆς: Σὺ ἠθέλησας ἀμφοτέρους, πατέρα καὶ υἱόν, νὰ φονεύσῃς καὶ θὰ τὸ ἔπραττες καὶ νῦν, ἐὰν ἠδύνασο, λοιπόν): Κτύπα ἂν ἐμπορῇς καὶ τοὺς δύο! (ἀλλὰ δὲν δύνασαι, διότι ὁ τιμωρὸς ἦλθεν ἐπάνω σου).

ΚΛΥΤ. Ἄχ, καὶ πάλιν!

ΗΛ. Καλὰ καὶ φωνάζεις ἄχ, διὰ σὲ καὶ τὸν Αἴγισθον μαζί.

Τελευτῶντες δ' ὁμολογοῦμεν ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν παρατηρήσεων τούτων ἦτο μᾶλλον ἀρνητικὸς ἢ θετικός. ἀπεβλέπομεν δῆλα δὴ μᾶλλον εἰς ὑπόδειξιν τῶν λόγων, οἵτινες κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἀντίκεινται τῇ συνήθει ἐκδοχῇ τοῦ χωρίου, τοῦτο δὲ νομίζομεν ὅτι ἐπετελέσαμεν ἀρκούντως. Ἂν ὅμως ἐπετύχομεν καὶ θετικοῦ ἀποτελέσματος, τ.ἔ. ἂν ἡ ὑφ' ἡμῶν προτεινομένη ἑρμηνεία εἶναι ὀρθή, τοῦτο ἐπαφίεμεν τῇ κρίσει τῶν κάλλιον τὰ τοιαῦτα ἐπαϊόντων.

ΓΟΥΛΙΕΛΜΟΣ ΜΠΑΡΤ

ΡΗοή ἢ Ηροή;

Τὸ ἐν Τόμ. Γ´ σελ. 400 τῆς **Ἀθηνᾶς** ἐξετασθὲν ρΗοή δύναται νὰ διδάξῃ ἡμᾶς καὶ τὴν θέσιν ἐν ᾗ παρὰ τὸ ρ ἀληθῶς ἐξεφωνεῖτο τὸ Η. Διότι εἰσὶν οἱ φρονοῦντες ὅτι ἐγράφετο μὲν τοῦτο μετὰ τὸ ρ, ἀλλ' ἐξεφωνεῖτο πρὸ αὐτοῦ, ἔνθα καὶ ἀνεπτύχθη ἐκ τοῦ *s*, *sr*-Ηρ. Ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον τὸ δασὺ θ τοῦ ἀθρόα, ἐπειδὴ πρὸ τοῦ ρ ἐξεφωνεῖτο, δὲν ἐκώλυσε τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ᾱ, οὕτω δὲν θὰ ἐκώλυεν αὐτὴν οὐδὲ τὸ δασὺ Η τοῦ ῥοή, ἂν τοῦτο πρὸ τοῦ ρ ἀπηγγέλλετο. Δῆλον ἄρα ὅτι ἐξεφωνεῖτο μετὰ τὸ ρ, ὅπως ὄντως καὶ εὕρηται γεγραμμένον ΡΗΟFΑΙΣΙ.

Τὴν ἀνάγκην τοῦ συμπεράσματος τούτου τότε μόνον θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀποφύγωμεν, ἂν ἠλήθευε τὸ πολλάκις λεχθέν, ὅτι διὰ τοῦ ρ*Η* ἐσημαίνετο ἄηχον ρ, (πρβλ. G. Meyer, Ἑλλ. Γραμμ.[3] § 166, Brugmann, Grundriss[2] Α´ 75, Hess Ἰαπετ. Ἐρευν. ϛ´ 133) καὶ ἅμα ὑπετίθετο ὅτι τὸ ἄηχον ρ δὲν ἐπέδρα ἐπὶ τὸ μετ' αὐτὸ ᾱ. Ἀλλὰ πρῶτον τὸ ῥᾱξ ῥᾱγὸς προῆλθεν ὁμοίως ἐκ τοῦ srāg- καὶ ἐν τούτῳ τὸ ρ, εἴτε ἠχηρὸν εἴτε ἄηχον, ἐπέδρασεν ἐπὶ τὸ εὐθὺς μετ' αὐτὸ ἀκολουθοῦν ᾱ. Ἔπειτα, καθ' ἃ ὁ καθηγητὴς I. Schmidt, Pluralbild. 436 ἐδίδαξεν, ἀντὶ τοῦ ϛF- (ΗF-FΗ, FΗεκαδάμοε) ἐμφανίζεται β ἐν τῷ βεκὰς βεκῶς, βαδὺ βάδομαι, γῷ· ἑαυτῷ, ἰδίῳ, ἀβώς, ἀβέλιος. (Τὸ Παμφυλ. φίκατι ἔχον τὸ φ ἀντὶ F (οὐχὶ ἀντὶ σF) οὐδὲν δύναται ἀληθῶς νὰ μαρτυρήσῃ οὐ μόνον διὰ τὸ βοικίαρ, βωρσέα, Βοίτουλος, βαννὲ κτλ., ἀλλὰ καὶ διότι ἡ διάλεκτος αὕτη καὶ ἄλλως ἐξεβαρβαρώθη). Οὐδεμίαν δὲ σημασίαν ἔχουσιν Αἰγυπτ. γραφαὶ οἷον hrabaôt = ραβαωτ, hrontor = ῥόδον, hρήτωρ κττ., περὶ ὧν διέλαβεν ὁ Hess ἔνθα ἀνωτ., καὶ ἐξ ὧν συνήγαγε τὸ ἄηχον τοῦ ρ. Διότι οὐ μόνον τοὐναντίον οἱ Ῥωμαῖοι γράφουσι κανονικῶς rh, rhapsodia rhetor κττ., ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Αἰγύπτιοι πολλάκις ὁμοίως γράφουσι rh.

Τὸ ἄηχον ἄρα τοῦ ἐν ἀρχῇ ρ οὔτε ἀποδείκνυται, οὔτε ἀποδειχθὲν ἠδύνατο νὰ κωλύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ᾱ (ῥᾱγα)· κατ' ἀνάγκην ἄρα ἕτερόν τι ἦν τὸ κωλῦσαν, ἤτοι τὸ μεταξὺ τούτων Η+ο, ὅπερ οὕτως ἀποδείκνυται ἀληθῶς μετατεθὲν ἀπὸ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἀνεπτύχθη πρὸ τοῦ ρ, εἰς τὴν κατόπιν αὐτοῦ. Γ. Ν. Χ.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ

Ἴσως δὲν ὑπῆρξε σύγγραμμα τῆς ἀρχαιότητος, ὅπερ ἐν οὕτω βραχεῖ χρόνῳ τοσούτους φιλολόγους ἀπησχόλησεν, ὅσους ἡ ὅλως ἀπροσδοκήτως ἐκ τῶν σκοτεινῶν τῆς Αἰγύπτου κευθμώνων εἰς φῶς προελθοῦσα πολύκροτος Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων πολιτεία. Καὶ πᾶσι μὲν τοῖς ἄλλοις τοῖς ὁπωσδήποτε συντελέσασιν εἰς τὴν ἀπόδοσιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ ἐν οἰκτρῶς διεφθαρμένῳ χειρογράφῳ διασωθέντος ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος μεγίστην εὐγνωμοσύνην θὰ ὀφείλωσι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα, μάλιστα δὲ τῷ Ἄγγλῳ Kenyon, ὅστις μετὰ θαυμαστῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς κατώρθωσε πρῶτος ἐπὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ παπύρου τὸ ἀριστοτελικὸν κείμενον νὰ ἀναγνῷ, ὅπερ τῷ 1891 ἐξέδωκε τὸ πρῶτον. Ἔκτοτε πολλοὶ τῶν τε ἡμετέρων καὶ τῶν ξένων φιλολόγων μετὰ ζήλου πολλοῦ εἰς τὴν μελέτην τοῦ πολυτιμοτάτου συγγράμματος ἐνέκυψαν, πλεῖστα μὲν περὶ αὐτοῦ γράψαντες, πολλάκις δὲ αὐτὸ τὸ κείμενον μέχρι τοῦδε ἐκδόντες. Καὶ δύναται μέν τις νὰ εἴπῃ ὅτι διὰ τῆς τῶν πολλῶν φιλολόγων συμβολῆς τὸ διασωθὲν ἀριστοτελικὸν κείμενον ἤδη σχεδὸν ἀποκατέστη, ὑπολείπονται δ' ὅμως πολλὰ ἔτι χωρία ἀκριβεστέρας ἐξετάσεως καὶ συμπληρώσεως χρῄζοντα. Εἰς τῶν χωρίων τούτων τὴν ἀποκατάστασιν προθυμηθεὶς κἀγὼ μεταξὺ τοσούτων ἄλλων νὰ συντελέσω τὸ κατὰ δύναμιν, ἐνωρὶς ἐνέκυψα εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμ-

ματος, ἐν Μονάχῳ δὲ χάριν τῶν ἐμῶν σπουδῶν διατρίβων ἀνέγνων ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου (ἀφοῦ πολλῶν ἕνεκα λόγων δὲν ἠδυνάμην νὰ ἀπολαύσω τῆς εὐτυχίας τοῦ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν ἀγγλικὴν πρωτεύουσαν καὶ ἐξετάσω αὐτὸ τὸ χειρόγραφον) πάντα ταῦτα τὰ χωρία, ἰδίᾳ δὲ ἐπεμελήθην τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς κατὰ τὰ σῳζόμενα ἴχνη συμπληρώσεως τῶν δεινῶς διεφθαρμένων καὶ εἰς πολλὰ τεμάχια διεσπασμένων σελίδων τοῦ τελευταίου (Δ΄) τόμου. Ἤδη δὲ κατ' Αὔγουστον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐξέδωκα ἐν Ἰένῃ γερμανιστὶ πραγματείαν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Untersuchung des Textes der Ἀθηναίων πολιτεία des Aristoteles», ἔχων ὑπ' ὄψιν κυρίως τὴν β΄ ἔκδοσιν τοῦ Blass καὶ τὴν νεωστὶ τότε ἐκδοθεῖσαν μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Wilcken ἀνάγνωσιν τοῦ χειρογράφου γ΄ ἔκδοσιν τῶν Wilamowitz-Kaibel. Μετὰ ἕνα μῆνα ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐμῆς πραγματείας προῆλθεν εἰς φῶς ἡ γ΄ ἔκδοσις τοῦ Blass, ὅστις διὰ τὸν οὕτως ὀλίγον παρεμπεσόντα χρόνον δὲν ἠδυνήθη νὰ ποιήσηται χρῆσιν τῆς ἐμῆς πραγματείας, ὡς αὐτὸς τότε ἔγραφέ μοι (1). Τῆς ἐμῆς πραγματείας δύο μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν ἐπικρίσεις, ἡ μὲν ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι «Wochenschrift für klassische Philologie» (1899 Nº 15)

(1) Τῷ Blass, μεθ' οὗ καὶ πρότερον εἶχον ἀνταλλάξει ἐπιστολὰς (ἐχρώμεθα δ' ἀμφότεροι τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ), πέμψας τὴν ἐμὴν πραγματείαν, ἔλαβον παρ' αὐτοῦ τὸ ἑξῆς ἐπιστολικὸν δελτάριον:

«Herrn Gymnasialdir. Anast. Sakellarios

JENA.

Halle Oct. 10. 1898.

Τὸ μὲν σύγγραμμα τὸ Σὸν ἐδεξάμην, καὶ χάριν γε ἔχω πολλὴν ἐπὶ τῷ πέμψαι· ὁρῶ δὲ τὸν καιρὸν οὐκέτι ἐνδεχόμενον χρήσασθαί μ' αὐτῷ πρὸς τὴν ἐμαυτοῦ ἔκδοσιν· ἔστι γὰρ καὶ αὐτὴ σχεδὸν ἀποτετελεσμένη καὶ ὅσον οὔπω πρόεισιν εἰς φῶς. φαίνεται δὲ τὰ Σὰ πολλὴν διατριβὴν παρέξοντα. ποῦ γὰρ ἀνέγνως ταῦτα ἃ φῂς ἀναγνῶναι ἐγὼ μὲν καὶ πάνυ ἀπορῶ. τὸ μὲν γὰρ ἔκτυπον ὁμοίως καὶ ἡμῖν πάρεστι, τὴν δὲ βίβλον τὴν ἐν Λονδινίῳ καὶ ἐγὼ ἐξήτασα καὶ πολλάκις ὁ Kenyon καὶ ἔναγχος ὁ W. (Wilcken), τὰ δὲ γράμματα ταῦτα ἐν οὐδετέρῳ οὐδεὶς εἶδεν. ἀλλὰ περὶ τούτων Σὺ αὐτὸς ἄριστα διδάξεις, ὅταν καθάπερ ὑποσχνῇ δεῦρο ἔλθῃς. ἀποδημήσω μὲν ἴσως ἐπ' ὀλίγας ἡμέρας, ἀλλ' ἐπανήξω σχεδὸν περὶ μεσοῦντα τὸν μῆνα· ἔπειτ' ἀνάγκη ἔσται ἐπιδημεῖν, καθάπερ οἶσθα.

In vorzüglicher Hochachtung ganz ergebenst

F. BLASS».

ὑπὸ τοῦ Schneider, ἡ δὲ ἐν τῷ «Litterarisches Centralblatt» (1899 Nº 21) ὑπὸ τοῦ Blass. Καὶ χάριν μὲν ὁμολογῶ τῷ πρώτῳ ἐπὶ τῇ εὐμενεῖ αὐτοῦ κρίσει, πρὶν δὲ ποιήσω τοῦτο πρὸς τὸν ἕτερον παρατηρῶ τάδε· ὁ Blass διακρίνει ἐν τῇ ἐπικρίσει αὐτοῦ τὰς ἐμὰς ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀναγνώσεις ἀπὸ τῶν ἐμῶν ἐξ εἰκασίας διορθώσεων καὶ μεταβολῶν τοῦ κειμένου, καὶ τὰς μὲν τελευταίας νομίζει ἀξίας προσοχῆς, τὰς δὲ πρώτας ὅλως ἀβασανίστως ἀποδοκιμάζει (πολλὰς τούτων μόνον ὡς εἰκασίας ἀρίστας ἐπιδοκιμάζει, ὡς βραδύτερον προφορικῶς ἔλεγέ μοι), ἐπειδὴ αὗται ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου καὶ οὐχὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ χειρογράφου ἀνεγνώσθησαν, καὶ ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸς οὔτε ἄλλος τις καὶ μάλιστα ὁ Kenyon οὔτε ἐπὶ τοῦ χειρογράφου οὔτε ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀνέγνωσαν ὅσα ἐγὼ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου μόνον λέγω ὅτι ἀνέγνων. Ἐὰν ταῦτα, περὶ ἀναγνώσεων προκειμένου, δύνανται νὰ ὦσιν ἰσχυροὶ κατὰ τῶν ἐμῶν ἀναγνώσεων λόγοι, περὶ τούτου ἂς κρίνῃ πᾶς ἀμερόληπτος κριτής. Ἀλλὰ μὴ αὐτὸς ὁ Blass δὲν ἀνέγνω εὐστόχως πολλὰ χωρία καὶ ὑπὸ τοῦ Kenyon καὶ ὑπ' ἄλλων κακῶς ἢ οὐδόλως πρότερον ἀναγνωσθέντα; Διατί δὲ νῦν τοσοῦτον καταφρονεῖ τοῦ ἐκτύπου ὁ Blass; Καὶ δὲν ἀντιλέγω μὲν ὅτι τὸ ἔκτυπον δύναται εἰς σαφηνείας λόγον νὰ ἀπολείπηται τοῦ χειρογράφου, ἀλλὰ καὶ δὲν νομίζω ὅτι ἡ μεταξὺ τούτων διαφορὰ μετὰ τὴν τοσαύτην τῆς φωτοτυπικῆς τέχνης τελειότητα δύναται νὰ εἶνε τοσαύτη, ὥστε νὰ μὴ τολμᾷ τις νὰ χρῆται τῷ ἐκτύπῳ. Ἄλλως πρὸς τί νὰ γίνωνται αἱ τοσοῦτον πολυδάπανοι ἐκδόσεις τῶν ἐκτύπων, ἐὰν αὗται δὲν ἐσκόπουν νὰ ἀντικαταστήσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὸ χειρόγραφον παρὰ τοῖς μὴ δυναμένοις ἕνεκα πολλῶν λόγων νὰ ἴδωσιν αὐτό; Ἀλλὰ μὴ καὶ αὐτὸς ὁ Blass πρὶν ἴδῃ τὸ χειρόγραφον δὲν ἐχρήσατο τῷ ἐκτύπῳ, ἢ καὶ ἀφοῦ εἶδε τὸ χειρόγραφον μὴ ἐπαύσατο χρώμενος αὐτῷ; (1). Ὅπερ δὲ

(1) Αἱ ἑξῆς ἐκ τῆς β' ἐκδόσεως τοῦ Blass παρατηρήσεις δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τούτου· σ. 6, 9 «legi καινομένην — It καινομ. in ectypo legerat Diels, qui in charta καρφομένην agnoscere sibi visus est». Ἐνταῦθα ὁ Blass εἰς βεβαίωσιν τῆς ἀναγνώσεως αὐτοῦ χρῆται τῇ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀναγνώσει τοῦ Diels. σ. 23, 9 «ἐθ[ρυ]λλ[εῖ]το antea ego (δηλ. ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου, πρὶν ἴδῃ τὸ χειρόγραφον); post in charta ἐνθύμιον (ον per comp.) ῆν dispicere mihi visus sum». σ. 56, 1 «in ipsa charta etiam pejor confusio ductuum apparet quam in ect». σ. 61, 17 «πρόφ. ῆ τ. ἀπ. agnovi et in ectypo et in charta». σ. 82, 19 «Vid. autem in ect. τὰ ἑα[υτοῦ (Papageorg.) aqnosci posse». σ. 96, 26 «εἰλ]η[χὼς ego ed.

ὁ Blass ἐν τῇ ἐπικρίσει λέγει, ὅτι εἰκασίας τὸ πρῶτον ἐποιησάμην, ταύτας δ' ἐνόμισα εἶτα ὅτι εὗρον ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου, τοῦτο οὕτω μὲν ἀπολύτως εἰρημένον δὲν εἶνε ἀληθές, ὁμολογῶ δ' ὅμως ὅτι ἐν πολλοῖς δυσαναγνώστοις χωρίοις ἡ εἰκασία καὶ ἡ τῶν συμφραζομένων ἀκολουθία ὑπεβοήθουν μοι εἰς τὴν εὕρεσιν πιθανῆς τινος κατ' ἐμὴν γνώμην ἀναγνώσεως, ἣν τότε μόνον ἀπεδεχόμην, ὅταν αὕτη συνεφώνει πρὸς τὰ ἐν τῷ ἐκτύπῳ φερόμενα ἴχνη. Πλὴν ἀλλ' ὅμως τῷ ἐπιφανεῖ φιλολόγῳ Blass, ᾧ μεγίστην εὐγνωμοσύνην τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ὀφείλουσιν, ὀφείλω κἀγὼ δημοσίᾳ χάριν νὰ ὁμολογήσω· διότι διὰ τῆς ἐπικρίσεως αὐτοῦ ἀντὶ τοῦ νὰ ἀποτρέψῃ με πάσης τοῦ ἐκτύπου χρήσεως, τοὐναντίον εἰς ἀκριβεστέραν αὐτοῦ ἐξέτασιν προέτρεψέ με, ἐξ ἧς οὐκ ὀλίγα ὠφελήθην. Τὰς μετὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐξέτασιν τοῦ ἐκτύπου νεωτέρας ἀναγνώσεις μου καὶ τὰς μετὰ τὴν γ' ἔκδοσιν τοῦ Blass δευτέρας σκέψεις μου καὶ ἄλλας τινὰς συμπληρωτικὰς παρατηρήσεις προβαίνω νῦν νὰ δημοσιεύσω διὰ τῆς φίλης Ἀθηνᾶς, ἔχων τὴν πεποίθησιν, ὅτι οὐχὶ μόνον τῶν ἐξ εἰκασίας διορθώσεών μου, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀναγνώσεών μου πολλὰς καὶ αὐτὸς ὁ Blass μετ' ἀκριβεστέραν τοῦ χειρογράφου ἢ τοῦ ἐκτύπου ἐξέτασιν θὰ ἀποδεχθῇ, ὅπερ θὰ εἶνε ἐπανόρθωσις μὲν τῆς μετά τινος σπουδῆς καὶ προκαταλήψεως γενομένης αὐτοῦ ἐπικρίσεως, μεγίστη δὲ τῶν ἐμῶν μόχθων ἀμοιβή.

(δηλ. κατὰ τὸ ἔκτυπον) — in charta legi ЄΙΛΚΥϹ.». σ. 96, 28 «πρ[οσελθὼν ego ed. 1 (δηλαδὴ κατὰ τὸ ἔκτυπον); sed in charta ΠΡ[ΩΤ.] potius cum K. agnosco». σ. 98, 15 «in charta agnovi ЄΚΑϹΤ (hoc Τ superscr.) ΗΝΤЄ, tum .ΑΛΑ in ectypo». σ. 98, 18 «Ι (i. e. δέκα) post ΟΙ in ectypo invenit Kb., quod agnoscere non possum (δῆλον ὅτι ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου)». σ. 100, 6 b «κλη[ρω]τηρίῳ ego ed. 1, et ΚΛ[ηρω nunc K.; sed vix recte sec. ect.» σ. 102, 33 «sqq. priora in ectypo in g apparent». σ. 103, 6 «in 6 extr. ego in charta ΝΑ dispexi; in ect. ЄΝ . . ЄΙ (ἀεί?) comparet». σ. 105, 36 «pro ΑϹ ego antea in ect. Μ». σ. 106, 13 «Ο vid in ect. agnosci posse; it. Ι post alterum ΤΑ; Ρ in charta inveni».

ΚΕΦ. Ι.

«καταγνωσθέντος δὲ τοῦ ἄγους, αὐτοὶ μὲν ἐκ τῶν τάφων ἐξεβλήθησαν κτέ.».

Ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἔγραφον ὅτι ὑπεράνω τοῦ στίχου εὑρίσκω τὴν λέξιν αὐτῶν: καταγν. δὲ αὐτῶν τ. ἄγους. ὁ Blass ἐν τῇ ἐπικρίσει αὐτοῦ τὴν ἀνάγνωσίν μου ταύτην, ἣν ἀπορεῖ πῶς οὐδεὶς οὔτε ἐπὶ τοῦ χειρογράφου οὔτε ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀνεκάλυψε, φέρει ὡς παράδειγμα τοῦ ὅτι ὁμοίως ἀπίθανοι εἶνε καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι αἱ ἐν ἐκείνῃ τῇ πραγματείᾳ μου ἀναφερόμεναι ἀναγνώσεις. Ἐγὼ δὲ καὶ νῦν ἐμμένω εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν, εὑρίσκω δὲ νῦν ἀκριβέστερον ὅτι ὁ διορθωτὴς (ἄλλος καὶ οὐχὶ ὁ ἀνοήτως μεταβαλὼν τὸ καταγνωσθέντος εἰς τὸ (κα)θαρθέν(τος)), ὠβέλισε τὸ γράμμα Ε τοῦ συνδέσμου ΔΕ, θεὶς ἑκατέρωθεν αὐτοῦ τὸ σημεῖον τοῦτο ⸓, ἐπέγραψε δὲ μεταξὺ δύο ὁμοίων σημείων τὴν λέξιν ΑΥΤΩΝ, ἧς λίαν ἀμυδρὰ εἶνε τὰ σῳζόμενα ἴχνη. Ὅθεν ἀναγνωστέον κατὰ τὸν διορθωτὴν καταγνωσθέντος δ' αὐτῶν τοῦ ἄγους.

ΚΕΦ. ΙΙ.

§ 1. «Μετὰ δὲ ταῦτα συνέβη στασιάσαι τούς τε γνωρίμους καὶ τὸ πλῆθος πολὺν χρόνον [[τὸν δῆμον]]. ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ πολιτεία κτέ.».

Πάντες οἱ ἐκδόται, τοῦ Kenyon εἰσηγησαμένου, ἀφορίζουσι τοῦ κειμένου τὰς λέξεις τὸν δῆμον ὡς σχόλιον εἰς τὸ τὸ πλῆθος. Ὁ κ. Παπαγεωργίου φρονῶν ὅτι αἱ λέξεις αὗται γραφεῖσαι τὸ πρῶτον ὡς ἐπανόρθωσις τοῦ κακῶς γεγραμμένου τὸ πλῆθος παρεισέδυσαν ἔπειτα εἰς τὸ κείμενον, ἀναγινώσκει «στασιάσαι τούς τε γνωρίμους καὶ τὸν δῆμον πολὺν χρόνον». Μετ' ὀλιγωτέρας πιθανότητος προέτεινεν ὁ Σακόρραφος τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ τὸν δῆμον διὰ τοῦ ἀλλήλοις, ὅλως δὲ ἀπιθάνως ὁ Mayor συντάσσει τὰς λέξεις τὸν δῆμον μετὰ τοῦ στασιάσαι, ὅπερ ὑπολαμβάνει ὡς μεταβατικόν. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι μόνον μετάθεσις τῶν λέξεων τὸν δῆμον ἐγένετο· ὁ ἀντι-

γραφεὺς δηλ. λησμονήσας νὰ γράψῃ τὰς λέξεις ταύτας μετὰ τὸ στασιάσαι, προσέθηκεν αὐτὰς εἶτα ἐν τῷ τέλει τῆς περιόδου. Ὅθεν ἀναγινώσκω «συνέβη στασιάσαι τὸν δῆμον, τούς τε γνωρίμους καὶ τὸ πλῆθος πολὺν χρόνον». Κατὰ τὴν τοιαύτην τῶν λέξεων διάταξιν τὸ δῆμος λαμβάνεται ὡς ἰσοδύναμον πρὸς τὸ πόλις, ὡς σημαῖνον δηλ. τὸ ὅλον πλῆθος τῆς πόλεως, εἰς ὃ παρατάσσονται τὰ στενῶς διὰ τοῦ τε — καὶ συνδεόμενα μέρη αὐτοῦ τούς τε γνωρίμους καὶ τὸ πλῆθος. Ὅτι δὲ τὸ δῆμος πολλάκις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ πόλις, δύνανται, νομίζω, τὰ ἑξῆς παραδείγματα νὰ πείσωσι· κ. 22, 3 «θαρροῦντος ἤδη τοῦ δήμου» καὶ κ. 24, 1 «θαρρούσης ἤδη τῆς πόλεως». Πλουτ. Σόλ. κ 12 «τῆς στάσεως ἀκμὴν λαβούσης μάλιστα καὶ τοῦ δήμου διαστάντος» καὶ κ. 13 «ὅσας ἡ χώρα διαφορὰς εἶχεν εἰς τοσαῦτα μέρη τῆς πόλεως διαστάσης». Λέγει δὲ ὁ Ἀριστοτ. καὶ ἐν κεφ. 8, 5 «ὃς ἂν στασιαζούσης τῆς πόλεως (= τοῦ δήμου, τῶν τε γνωρίμων καὶ τοῦ πλήθους) μὴ τιθῆται τὰ ὅπλα μηδὲ μεθ' ἑτέρων». Πρβλ. καὶ Ch. Daremberg Dictionn. der Antiquit. ἐν λέξει Dèmos (δῆμος). — Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «pro HN est in pap. H · N; vid. aliquid deletum». Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψε τὸ πρῶτον HTO, ἀλλ' ὁ ἴδιος διαγράψας τὰ γράμματα TO ἔγραψε μετ' αὐτὰ τὸ γράμμα N, ἵνα ἀναγνωσθῇ ἦν.

§ 2. «καὶ εἰ μ[ὴ] τὰς μισθώσεις ἀποδιδοῖεν, ἀγώγιμοι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ παῖδες ἐγίγνοντο· καὶ οἱ δανεισμοὶ πᾶσιν ἐπὶ τοῖς σώμασιν ἦσαν μέχρι Σόλωνος».

Καὶ νῦν εὑρίσκω ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ΙΠ τὸν ἐκπεσόντα σύνδεσμον ΔΕ: καὶ οἱ δανεισμοὶ δὲ πᾶσιν. Ἡ διὰ τοῦ καὶ — δὲ σύνδεσις τῆς προτάσεως ταύτης ἁρμόζει μετὰ τὸ προλεχθὲν «εἰ μὴ τὰς μισθώσεις ἀποδιδοῖεν, ἀγώγιμοι καὶ αὐτοὶ καὶ παῖδες ἐγίγνοντο»

ΚΕΦ. III.

§ 3. «τεκμήριον δ' ἐπιφέρουσιν, ὅτι οἱ ἐννέα ἄρχοντες ὀμνύουσι[ν] ἢ τὰ ἐπὶ Ἀκάστου ὅρκια ποιήσειν κτέ.».

Οὕτως ἀναγινώσκει νῦν τὸ χωρίον ὁ Blass[3], παρατηρῶν ἐν ὑποση-

μειώσει «ὀμνύουσι[ν] ΗΙ τὰ ἐπὶ Wn. quod verum vid. (ἤι); ὀμν. ἢ ⟨μὴν⟩ τὰ ἐπὶ Wil. sq. ποιήσειν agn. Wess., τὰ ὅρκια π. K 3». Ἐν δὲ τῇ β' ἐκδόσει ὁ Blass ἀνεγίνωσκεν «ὀμνύουσι[ν ὥσ]περ [ἐ]πὶ Ἀκάστου [τὰ] ὅρκια ποι[ή]σειν», παρατηρῶν ἐν ὑποσημειώσει «ὀμνύουσι[ν ὥ]σπ[ε]ρ ἐπὶ vel ὥ]σπ(ερ) οἱ ἐπὶ Wess. ([καθάπερ] ἐπὶ K rell.). ποιήσειν agn. Wess., τὰ ὅρκια π. K 3, sensu obscurissimo (cf. Wil. I, 47). Aliquando in charta [Α]ΙϹΥΜΝ[Η]ϹЄΙΝ aqnoscere mihi visus sum, sed postea et ipse [ΤΑ]ΟΡΚΙΑ ΠΟΙΗϹЄΙΝ (ΤЄΜЄΙΝ pro ποιήσειν in charta inv. Diels)». Ταῦτα παρέθηκα ἐπίτηδες, ἵνα δειχθῇ πόσαι καὶ ποῖαι διάφοροι ἀναγνώσεις τοῦ χωρίου ὑπὸ διαφόρων ἢ καὶ τῶν αὐτῶν φιλολόγων ἐγένοντο. Οὐδεμίαν τῶν ἀναγνώσεων τούτων ἠδυνήθην νὰ εὕρω οὔτε πρὸς τὰ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου φερόμενα ἴχνη οὔτε πρὸς τὸν νοῦν τῶν λεγομένων συνᾴδουσαν, ἀπορῶ δὲ πῶς ὁ Blass, γράφων ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῆς β' ἐκδόσεως «τὰ ὅρκια π. K.3, sensu obscurissimo», ἐννοεῖ νῦν τὸ χωρίον γράφων «ὀμνύουσι[ν] ἢ τὰ ἐπὶ Ἀκάστου ὅρκια ποιήσειν». Εἰς ἐμὲ τοὐλάχιστον οὕτως ἀναγινωσκόμενον τὸ χωρίον εἶνε ἀκατανόητον. Ἐγὼ δὲ τὸ πρῶτον τὰς μὲν λέξεις [ὥσ]περ [ἐ]πὶ Ἀκάστου ἀνεγίνωσκον, ὡς ὁ Blass[2], ἀντὶ δὲ τῶν γραμμάτων ϹЄΙΝ ἀναγινώσκων ΞЄΙΝ ἐνόμισα ὅτι ὁ Ἀριστοτ. εἶπεν «[ὥσ]περ [ἐ]πὶ Ἀκάστου δικ(αί)ως ἄρξειν» κατὰ τὸ ἐν κεφ. 55, 5 καὶ ἐν Ἡρακλ. ἐπιτ. 11. Νῦν δ' ὅμως μετ' ἀκριβεστέραν ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἐξέτασιν εὑρίσκω ὅτι ὁ Ἀριστοτ. εἶπεν ὀμνύουσι[ν] πι[σ]τὰ ⟨τὰ⟩ ἐπὶ Ἀκάστου ὅρκια φυλάξειν. Τὰ γράμματα τὰ ἀναγνωσθέντα ὑπὸ τοῦ Wilcken ὡς ΗΙ ἀναγινώσκω ἐγὼ ὡς ΠΙ. Ἂν ὁ διορθωτὴς συνεπλήρωσεν ὑπεράνω τοῦ στίχου τὸ εὐκόλως μετὰ τὸ πισΤΑ ἐκπεσὸν ἄρθρον ΤΑ, δὲν δύναμαι νὰ εἴπω· διότι ἀκριβῶς ἐνταῦθα ὑπάρχει ῥῆγμα τοῦ παπύρου. Πρβλ. Ὁμ. Ἰλ. Γ, 280 «ὑμεῖς μάρτυρες ἔστε, φυλάσσετε δ' ὅρκια πιστά».

ΚΕΦ. IV.

§ 1. «μετὰ δὲ ταῦτα χρόνου τινὸς οὐ πολλοῦ διελθόντος, ἐπὶ Ἀρισταίχμου ἄρχοντος, Δράκων τοὺς θεσμοὺς ἔθηκεν· ἡ δὲ τάξις αὐτῆς τόνδε τὸν τρόπον εἶχε».

Ὁ Blass μετὰ τοῦ Kenyon ἀναγινώσκει ἐν τῷ χειρογράφῳ ΑΥΤ

(= αὐτῆς), ὁ δὲ Wilcken (W.—K.³) ΑΥΤ° (= αὐτοῦ). Καὶ ἐν μὲν τῇ β' ἐκδόσει ὁ Blass κατὰ διόρθωσιν τοῦ Kenyon ἔγραφεν αὕτη, ἐν δὲ τῇ γ' ἐκδόσει τηρεῖ τὸ τοῦ χειρογράφου αὐτῆς, παραπαρατηρῶν τάδε (Praef. § 8): «αὐτοῦ ad Dracontem relatum indicet eam reipublicae constitutionen, quam narraturus est Aristoteles, ab illo esse profectam; id autem pugnet cum loco politicorum hoc (II c. 12 p. 1274ᵇ 15): Δράκοντος δὲ νόμοι μέν εἰσι, πολιτείᾳ δὲ ὑπαρχούσῃ τοὺς θεσμοὺς ἔθηκεν». Διὰ ταῦτα ὁ Blass διὰ τολμηροῦ ἅλματος, ὅπερ καὶ ὁ ἴδιος συναισθάνεται, ἀναφέρει τὸ αὐτῆς εἰς τὸ ἐν τέλει τοῦ προηγουμένου (III) κεφαλαίου εἰρημένον «ἡ μὲν οὖν πρώτη πολιτεία», παρατηρῶν «ut sit τῆς πολιτείας, at minime τῆς πρώτης πολιτείας». Ἀλλὰ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναφέρηται μὲν τὸ αὐτῆς εἰς τὸ ἡ μὲν πρώτη πολιτεία, νὰ ἐννοῆται δὲ δι' αὐτοῦ οὐχὶ αὐτὴ ἡ πρώτη πολιτεία, δηλ. ἡ πρὸ τοῦ Δράκοντος, ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ τρίτου κεφαλαίου λέγεται, ἀλλ' ἄλλη τις, ἡ ὑφισταμένη, ὡς ὁ Blass λέγει, καθ' ὃν χρόνον ὁ Δράκων τοὺς θεσμοὺς ἔθηκεν; Ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦτο παρὰ πᾶσαν λογικὴν ἀναφορὰν καὶ ἀκολουθίαν ὑποτεθῇ δυνατόν, ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ θὰ ὑπεδήλου, ὅτι μεταβολή τις τῆς πολιτείας ἐν τῷ μεταξὺ ἐγένετο, ἀφοῦ ἡ ἐπὶ Δράκοντος ὑφισταμένη, οὐχὶ δὲ ὑπὸ τοῦ Δράκοντος αὐτοῦ καταστᾶσα πολιτεία, ἣν κατὰ τὸν Blass ὁ Ἀριστοτ. ἐνταῦθα περιγράφει, ἦτο ἄλλη καὶ οὐχὶ αὐτὴ ἡ πρώτη, δηλ. ἡ πρὸ τοῦ Δράκοντος πολιτεία. Ἀλλὰ πότε καὶ ὑπὸ τίνος ἐγένετο ἡ μεταβολὴ αὕτη τῆς ἐν Ἀθήναις πολιτείας, ἧς οὐδαμοῦ ὁ Ἀριστοτ. μνημονεύει; Καὶ ὅμως ὁ Ἀριστοτ. ἀπαριθμῶν ἐν κεφαλαίῳ 41 (§ 2) τὰς μεταβολὰς τῆς ἐν Ἀθήναις πολιτείας ῥητῶς μνημονεύει ὡς δευτέρας τῆς ἐπὶ Δράκοντος γενομένης. Καὶ πειρᾶται μὲν ὁ Blass καὶ τὸ χωρίον ἐκεῖνο συμφώνως πρὸς τὴν ἀνωτέρω γνώμην αὐτοῦ νὰ ἑρμηνεύσῃ, παρατηρῶν τάδε: «Perspicuum igitur fit attente legentibus, nihil doceri de forma aliqua reipublicae a Draconte constituta, quae nulla fuit, et ἡ ἐπὶ Δράκοντος (τάξις) c. 41, 2 esse formam quae Draeontis tempore fuit, quamvis antecedat ἡ ἐπὶ Θησέως γενομένη sequaturque ἡ ἐπὶ Σόλωνος, ab ipso nempe Solone indroducta. Additur enim post Dracontis nomen: ἐν ᾗ καὶ νόμους ἀνέγραψαν πρῶτον, id est, qua oblinente etiam leges primum litteris man-

datae sunt, scilicet per Dracontem», ἀλλ' ἐμὲ τοὐλάχιστον, νομίζω δὲ καὶ πάντα τὸν μετ' ἐπιστάσεως τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λεγόμενα ἀναγινώσκοντα, οὐδαμῶς δύναται νὰ πείσῃ, τοιαῦτα λέγων. Ἀπορῶ δὲ τῇ ἀληθείᾳ πῶς ὁ Blass τὴν τοιαύτην τοῦ χωρίου τούτου ἑρμηνείαν στηρίζει εἰς τὴν ἐπιφερομένην ἀναφορικὴν πρότασιν «ἐν ᾗ καὶ νόμους ἀνέγραψαν πρῶτον», δι' ἧς ὁ Ἀριστοτ. ἠθέλησε, κατ' ἐμὴν γνώμην, ἁπλῶς νὰ δηλώσῃ ὅτι κατὰ τὴν πολιτικὴν ταύτην μετάστασιν οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέγραψαν καὶ νόμους τότε πρῶτον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς δύο προηγουμένως μνημονευθείσας μεταστάσεις, καθ' ἃς νόμοι γραπτοὶ δὲν εἶχον τεθῇ· ὅτι ἡ ἐπὶ Δράκοντος γενομένη μετάστασις τῆς πολιτείας δὲν ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δράκοντος, τοῦτο, νομίζω, οὐδαμῶς δύναται νὰ ἐξαχθῇ ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἀναφορικῆς προτάσεως. Ἐγὼ δὲ εἰς τὴν λογικὴν ἀκολουθίαν τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λεγομένων ἀφορῶν, οὐδαμῶς ἀμφιβάλλω ὅτι ἡ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτ. περιγραφομένη τάξις τῆς πολιτείας εἶνε ἡ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δράκοντος καταστᾶσα, νομίζω δ' ὅτι αἱ κατ' ἐμὲ ἀναμφισβήτητοι λέξεις τοῦ χειρογράφου ἡ δὲ τάξις αὐτῆς (οὐχὶ αὐτοῦ) ὑποδεικνύουσι φθορὰν τοῦ χωρίου, ὅπερ δύναταί τις, νομίζω, νὰ θεραπεύσῃ ὧδε: «Δράκων τοὺς θεσμοὺς ἔθηκΕΝ ⟨καὶ τὴν πολιτείαν διέταξΕΝ⟩· ἡ δὲ τάξις αὐτῆς τόνδε τὸν τρόπον εἶχε»· ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπὸ τῆς πρώτης συλλαβῆς ΕΝ ἀπάτῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ μεταπηδήσας εἰς τὴν ἑτέραν, παρέλιπε τὰς ἐν τῷ μεταξὺ λέξεις. Οὕτω, νομίζω, καὶ τὸ προκείμενον χωρίον εὐοδοῦται καὶ τὸ ἐν κεφ. 41, 2 ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν συμφραζομένων προσηκόντως ἐννοεῖται. Ὑπολείπεται μόνον ἡ διαφωνία πρὸς τὸ μνημονευθὲν χωρίον τῶν Πολιτικῶν, ἔνθα ὁ Ἀριστοτ. παρίστησι τὸν Δράκοντα νόμων μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πολιτείας δημιουργόν· καὶ ὑπάρχουσι μὲν οἱ ἀθετοῦντες τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῶν Πολιτικῶν (ἴδ. Susemihl ἐν Jahrb. f. class. Philol. 1896 σ. 258 κέ. καὶ Gilbert Ἐγχ. Ἀρχαιολ. μεταφρ. Ν. Πολίτου τόμ. Α' σ. 144 σημ. 1), ἀλλὰ καὶ ὡς γνήσιον ἂν θεωρηθῇ τὸ χωρίον, νομίζω ὅτι προτιμότερον εἶνε νὰ παραδεχθῇ τις τὴν διαφωνίαν ταύτην ἢ νὰ ἀναγκάζηται νὰ διαστρέφῃ καὶ παρερμηνεύῃ τὰ οὕτω σαφῶς ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν τῇ Ἀθην. πολιτείᾳ εἰρημένα. Ἴσως ἐν τοῖς Πολιτικοῖς ὁ Ἀριστοτ. ἀποβλέπων εἰς θεμελιώδη τῆς πολιτείας ἀνακαίνισιν δὲν ἐθεώρησε τὸν Δράκοντα ὡς δημιουργὸν τοι-

αὐτῆς πολιτείας, ὡς ἐθεώρησε τοὺς κατ' ἐξοχὴν νομοθέτας καὶ δημιουργοὺς πολιτείας Λυκοῦργον καὶ Σόλωνα, ἐν ᾧ ἐν τῇ Ἀθην. πολιτείᾳ ἀπαριθμῶν τὰς περιπετείας καὶ μεταβολὰς τῆς ἐν Ἀθήναις πολιτείας δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μνημονεύσῃ καὶ τῆς ἐπὶ Δράκοντος διὰ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ γενομένης πολιτικῆς μεταστάσεως. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν χρῆσιν τῶν χρόνων «ἀπεδέδοτο — ᾑροῦντο», ἐξ ὧν ὁ Blass ἠθέλησε νὰ ἀρυσθῇ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐκδοχῆς, φρονῶ ὅτι ὁ Ἀριστοτ. διὰ μὲν τοῦ ὑπερσυντελίκου ἀπεδέδοτο ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ τὴν ἐφάπαξ ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ Δράκοντος ὁρισθεῖσαν ἀπόδοσιν τῆς πολιτείας, ἐν ᾧ διὰ τοῦ παρατατικοῦ ᾑροῦντο ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ τὴν κατ' ἔτος ἐπαναλαμβανομένην αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τοῦ Δράκοντος πολιτείας. Οὐχὶ δὲ σπουδαῖον νομίζω καὶ ὅπερ ὁ Blass λέγει «neque vero c. 3, 1 τῆς ἀρχαίας πολιτείας τῆς μέχρι Δράκοντος dicitur (sicut 2, 2 μέχρι Σόλωνος est) sed τῆς πρὸ Δράκοντος». Κατ' ἀμφοτέρας τὰς ἐκφράσεις ὁ νοῦς εἶνε, νομίζω, ὁ αὐτός· διότι τὸ ὅριον, ὅπερ ὡς τέρμα ἀποτελεῖ ὁ Δράκων δὲν μεταβάλλεται· μεταβάλλεται μόνον τὸ βλέμμα τοῦ παρατηρητοῦ, ὅπερ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περιστάσει διευθύνεται ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας, ἣν ἀποτελεῖ τὸ παρελθόν, πρὸς τὸ τέρμα, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἀπὸ τοῦ τέρματος πρὸς τὴν ἀφετηρίαν. Ἰδὲ καὶ ὅσα ὁ Blass περὶ τοῦ χωρίου τούτου γράφει ἐν Jahrb. f. class. Philol. 1895 σ. 476 κέ. καὶ Peter Meyer, d. Arist. Polit. u. d. Ἀθηναίων πολιτεία σ. 31 κέ.

§ 2. ἀπεδέδοτο μὲν ἡ πολιτεία τοῖς ὅπλα παρεχομένοις· ᾑροῦντο δὲ τοὺς μὲν ἐννέα ἄρχοντας καὶ τοὺς ταμίας οὐσίαν κεκτημένους οὐκ ἐλάττω δέκα μνῶν ἐλευθέραν, τὰς δ' ἄλλας ἀρχὰς ⟨τὰς⟩ ἐλάττους ἐκ τῶν ὅπλα παρεχομένων, στρατηγοὺς δὲ καὶ ἱππάρχους οὐσίαν ἀποφαίνοντας οὐκ ἔλαττον ἢ ἑκατὸν μνῶν ἐλευθέραν».

Προσκρούων εἰς τὴν φράσιν «ᾑροῦντο δὲ τοὺς μὲν ἐννέα ἄρχοντας καὶ τοὺς ταμίας οὐσίαν κεκτημένους», νομίζω ὅτι ὁ Ἀριστοτ. εἶπεν «⟨ἐκ τῶν⟩ οὐσίαν κεκτημένων» (ЄΚΤ́ — κЄΚΤημενΝ^ω = κεκτη-

μεΝ). Οὕτως εὐθὺς κατωτέρω λέγεται «τὰς δ' ἄλλας ἀρχὰς ⟨τὰς⟩ ἐλάττους ἐκ τῶν ὅπλα παρεχομένων». Πρβλ. κ. 7, 3 8, 1. 21, 6. 22, 5. 29, 2. 30, 2. 31, 2. 35, 1. 42, 1. 2. 46, 1. 61, 1. 4. 62, 1. Λέγει δὲ ὁ Ἀριστοτ. καὶ ἐν Πολιτ. II, 9, 4 «τὰς δ' ἀρχὰς ἐκ τῶν γνωρίμων καὶ τῶν εὐπόρων κατέστησε (ὁ Σόλων) πάσας, ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμνων καὶ ζευγιτῶν καὶ τρίτου (γρ. ⟨τοῦ⟩ τρίτου) τέλους, τῆς καλουμένης ἱππάδος». Διάφορον εἶνε τὸ ἐν τοῖς ἑπομένοις ἐνάρθρως λεγόμενον «στρατηγοὺς δὲ καὶ ἱππάρχους (ᾑροῦντο ἀνθρώπους) οὐσίαν ἀποφαίνοντας κτέ.». Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὰ τιμήματα «οὐσίαν — ἐλάττω δέκα μνῶν ἐλευθέραν» καὶ «οὐσίαν — οὐκ ἔλαττον ἢ ἑκατὸν μνῶν ἐλευθέραν». εἰς ἃ πάντες σχεδὸν προσκρούουσι, δύναταί τις ἆρά γε νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπάτῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ διὰ τὴν ὁμοιότητα τῶν δύο φράσεων ἀντήλλαξε τοὺς ἀριθμούς, γράψας ἐν μὲν τῇ πρώτῃ δέκα ἀντὶ τοῦ ἑκατόν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ἑκατὸν ἀντὶ τοῦ δέκα; Τίμημα ἑκατὸν μὲν μνῶν διὰ τοὺς ἄρχοντας καὶ ταμίας, δέκα δὲ μνῶν διὰ τοὺς στρατηγοὺς καὶ ἱππάρχους θὰ ἦτο, νομίζω, πιθανώτερον ἢ ὡς νῦν ἐν τῷ χειρογράφῳ τἀνάπαλιν φέρεται.

ΚΕΦ. V.

§ 2. «γινώσκω καί μοι φρενὸς ἔνδοθεν ἄλγεα κεῖται,
πρεσβυτάτην ἐσορῶν γαῖαν Ἰαονίας
καινομένην».

Οὕτως ἀναγινώσκει ὁ Blass καὶ ἐν τῇ γ' ἐκδόσει, παρατηρῶν ἐν ὑποσημειώσει τάδε: «legi καινομένην (cum spat. vacuo, quod et. post ἀρχὴ et Ἰαονίας est; it. ubique et ante et post carmina), tum ἐν ἧι. It. καινομ. in ectypo legerat Diels, qui in charta καρφομένην agnoscere sibi visus est; improbat hoc, confirmat καιν. K.; κλινομένην Wn., W.— K.[3] (dubitat K., sed A magis agn. quam Λ). Cf. praef. § 9». Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅσα καὶ ἐν τῷ προλόγῳ λέγει περὶ τούτου ὁ Blass[3] οὐδαμῶς πείθει με ὅτι ὁ Σόλων εἶπε «γαῖαν Ἰαονίας καινομένην». Οὔτε τὸ ὑπὸ τοῦ Ἡγησίου τοῦ Μάγνητος κατὰ τὸ νοούμενον λεχθὲν (παρὰ Φωτ. 447$^{\alpha}$ 12) «τὴν πόλιν (= τοὺς πολίτας) ἀπέκτεινε» οὔτε τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους

κωμικώτερον εἰρημένον (Βατρ. 985) «τὸ τρυβλίον τέθνηκε» δύνανται, νομίζω, νὰ δικαιολογήσωσι τοιαύτην ὅλως ἀσυνήθη καὶ τολμηρὰν ἔκφρασιν ἐν τοῖς ποιήμασι τοῦ Σόλωνος. Ἀλλ' οὐχὶ πιθανωτέραν εὑρίσκω καὶ τὴν τοῦ Wilcken (W.—K.³) ἀνάγνωσιν κλινομένην, ἵνα μηδένα λόγον ποιήσωμαι περὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Diels καρφομένην. Ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἐνόμισα ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀναγνωσθῇ κηδομένην (=λυπουμένην), ὅπερ θὰ παρεῖχεν εἰκόνα ὁμοίαν πρὸς τὴν παρ' Ὁμήρῳ (Ἰλ. Α, 254), ἔνθα ὁ Νέσττωρ ἐπὶ τῇ ἔριδι τῶν δύο βασιλέων, τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ Ἀχιλλέως, μετὰ πολλῆς θλίψεως ἀναφωνεῖ «ὢ πόποι, ἦ μέγα πένθος Ἀχαιίδα γαῖαν ἱκάνει». Νῦν δ' ὅμως ἀναγινώσκω κλυζομένην (=κλυδωνιζομένην). Οὕτως ὁ Σολων κατὰ συνηθεστάτην παρὰ τοῖς ἀρχαίοις μεταφορὰν τὴν στασιάζουσαν χώραν τῆς Ἰωνίας παρίστησιν ὡς ναῦν ὑπὸ κλύδωνος καὶ σάλου ταραττομένην· πρβλ. Σοφ. Οἰδ. Τ. 22 κέ. «πόλις σαλεύει κανακουφίσαι κάρα βυθῶν ἔτ' οὐχ οἵα τε φοινίου σάλου», ἔνθα ὁ σχολιαστὴς παρατηρεῖ «ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν χειμαζομένων νεῶν ἐν μεγάλῳ κλύδωνί ἐστιν». Ἀντιγ. 162. Αἰσχ. ἑπτ. Θ. 739 καὶ 776. Εὐριπ. Ῥησ. 349. Πλατ. Νομ. Ϛ' 758 «πόλις τε ἐν κλύδωνι τῶν ἄλλων πόλεων διαγομένη κτέ.». Ὁ δὲ Πλούταρχος περὶ τῆς τότε καταστάσεως τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν λέγει (Σόλ. 13) «τότε δὲ τῆς τῶν πενήτων πρὸς τοὺς πλουσίους ἀνωμαλίας ὥσπερ ἀκμὴν λαβούσης παντάπασιν ἐπισφαλῶς ἡ πόλις διέκειτο, καὶ μόνως ἂν ἐδόκει καταστῆναι καὶ παύσασθαι ταραττομένη τυραννίδος καταστάσης».

§ 3. «καὶ ὅλως αἰεὶ τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως ἀνάπτει τοῖς πλουσίοις· διὸ καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς ἐλεγείας δεδοικέναι φησὶ 'τήν τε φ[ιλοπλου]τίαν τήν τε ὑπερηφανίαν', ὡς διὰ ταῦτα τῆς ἔχθρας ἐνεστώσης».

Οὕτως ἀναγινώσκει νῦν ὁ Blass³, παρατηρῶν «τήν τε φ[ιλαργυρ]ίαν K. (et nunc contra Wn.) rell.; φι[λαργ]υρείαν in charta invenit Diels; ΦC...ΕΙΑΝ Wn., negans fuisse P ante ΕΙΑΝ (tamen φι[λαργ]υρίαν et W.—K.³); φ[ιλοπλου]τίαν nunc ipse. Versum Solonis agnoverunt Jackson al.; Plut. Sol. 14, § 3

compar. John Mayor: ὀκνῶν φησι τὸ πρῶτον ἅψασθαι τῆς πολιτείας, καὶ δεδοικὼς τῶν μὲν τὴν φιλοχρηματίαν, τῶν δὲ τὴν ὑπερηφανίαν (hinc φ[ιλοχρηματ]ίαν Condos, Bernardakis, Radinger adv. spatium)». Παράβαλε καὶ ὅσα περὶ τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀναγνώσεως φ[ιλοπλου]τίαν γράφει ὁ Blass[3] ἐν τῷ προλόγῳ (§ 10). Τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ἐποιήσατο ὁ Blass ὁδηγούμενος, ὡς αὐτὸς ὁμολογεῖ, ἐκ τοῦ μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Πλουτάρχου, οὐκ ὀρθῶς κατ' ἐμὴν γνώμην. Διότι ὁ Πλούταρχος κατὰ διάφορον τοῦ Ἀριστοτέλους τρόπον ἐννοήσας τὸν στίχον τοῦ Σόλωνος καὶ εἰς ἀμφοτέρας τὰς μερίδας ἀποδοὺς τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως, συμφώνως πρὸς τὸν νοῦν τοῦτον εἶπε «τῶν μὲν (δηλ. τῶν πενήτων) τὴν φιλοχρηματίαν, τῶν δὲ (δηλ. τῶν πλουσίων) τὴν ὑπερηφανίαν». Ἀλλ' ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τοὺς πλουσίους μόνον ἀποδιδοὺς τὴν αἰτίαν τῆς στάσεως δὲν ἠδύνατο νὰ εἴπῃ περὶ αὐτῶν τήν τε φιλοπλουτίαν. Διότι φιλόπλουτοι δύνανται νὰ εἶνε μόνον οἱ πένητες οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ γίνωσι πλούσιοι, ἀλλ' οὐχὶ οἱ ὄντες ἤδη πλούσιοι· οἱ πλούσιοι ἐπιθυμοῦσι νὰ γένωνται πλουσιώτεροι ἑαυτῶν, τουτέστι πλεονεκτοῦσι. Καὶ ὄντως, ἐὰν τὸ ἔκτυπον δὲν ἀπατᾷ με, ἀναγινώσκω πλ[ε]ονεξίαν· τὸ Ξ ἑνοῦται κατὰ τὸ μέσον μετὰ τοῦ ἑπομένου Ι, ὡς καὶ ἐν στίχῳ 36 (κεφ. 6, 3) ἐν τῇ αὐτῇ λέξει. Φρονῶ δ' ὅμως ὅτι, ὡς ἡ φράσις τοῦ Πλουτάρχου, οὕτω καὶ ἡ τοῦ Ἀριστοτέλους δὲν εἶνε ἀκριβῶς αὐτὸς ὁ στίχος τοῦ Σόλωνος, ἀλλ' ἑκάτερος τῶν συγγραφέων τούτων κατὰ διάφορον ἀντίληψιν παρέφρασε τὸν σολώνειον στίχον. Ἴσως ὁ Σόλων εἶπε «τήν τε φιλαργυρίαν, τήν θ' ὑπερηφανίαν», ἀμφότερα δηλονότι περὶ τῶν πλουσίων. Καὶ ὁ μὲν Πλούταρχος παρανοήσας τὸν στίχον μετεχειρίσθη ἀντὶ τοῦ φιλαργυρίαν τὸ φιλοχρηματίαν, ἀποδοὺς αὐτὸ εἰς τοὺς πένητας, ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ὀρθότερον κατανοήσας τὸ χωρίον μετεχειρίσθη ἀντὶ τοῦ φιλαργυρίαν τὸ πλεονεξίαν, ὡς ἐν τοῖς ἡγουμένοις ἐκ τῶν στίχων τοῦ Σόλωνος τὸν νοῦν τῆς τῶν πλουσίων πλεονεξίας ἐξήγαγεν εἰπών: «καὶ αὐτὸς ἐν τοῖσδε τοῖς ποιήμασιν μαρτυρεῖ, παραινῶν τοῖς πλουσίοις μὴ πλεονεκτεῖν·

ὑμεῖς δὲ ἡσυχάσαντες ἐνὶ φρεσὶ καρτερὸν ἦτορ,
οἳ πολλῶν ἀγαθῶν εἰς κόρον [ἠ]λάσατε,
ἐν μετρίοισι τίθεσθε μέγαν νόον κτέ.».

ΚΕΦ. VI.

§ 1. «κύριος δὲ γενόμενος τῶν πραγμά[τω]ν ὁ Σόλων τόν τε δῆμον ἠλευθέρωσε, καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ εἰς τὸ μέλλον, κωλύσας δανείζειν ἐπὶ τοῖς σώμασιν, καὶ νόμους ἔθηκε, καὶ χρεῶν ἀποκοπὰς ἐποίησε, καὶ τῶν ἰδίων καὶ τῶν δημοσίων, ἃς σεισάχθειαν καλοῦσιν, ὡς ἀποσεισάμενοι τὸ βάρος».

Οἱ W.—K.[3] κλείουσιν ἐν διπλαῖς ἀγκύλαις τὰς λέξεις καὶ νόμους ἔθηκε ὡς ξένην προσθήκην (ἰδ. Kaibel Ar σ. 81)· ὁ Blass[3] ἐν τῷ προλόγῳ (§ 11) ὑποστηρίζων τὴν γνησιότητα τῶν λέξεων τούτων λέγει τάδε· «Itaque ab initio scriptor maxima quae Solon fecit efficitque breviter comprehendit, tum singula exsequitur, primum σεισάχθειαν, tum legumlationem (c. VII, 1 πολιτείαν δὲ κατέστησε καὶ νόμους ἔθηκε κτέ)». Ἐὰν αἱ λέξεις καὶ νόμους ἔθηκε ληφθῶσιν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου κεφαλαίου λεγόμενα, δίκαιον κατ᾽ ἐμὲ ἔχουσιν οἱ W.—K. προσκρούοντες εἰς αὐτάς. Ἀλλ᾽ ἐνταῦθα δὲν πρόκειται, νομίζω, περὶ τῆς ὅλης νομοθεσίας, δι᾽ ἧς ὁ Σόλων τὴν πολιτείαν μετερρύθμισεν, ἀλλὰ περὶ τῶν ἰδιαιτέρων νόμων τῆς οὕτω κληθείσης σεισαχθείας. Τοιοῦτον νόμον παραδίδωσιν ἡμῖν ὁ Πλούταρχος (Σόλ. 15) «τὰ μὲν ὑπάρχοντα τῶν χρεῶν ἀνεῖσθαι, πρὸς δὲ τὸ λοιπὸν ἐπὶ τοῖς σώμασι μηδένα δανείζειν». Καὶ ὁ παρὰ Λυσίᾳ δὲ φερόμενος περὶ δανεισμοῦ νόμος τοῦ Σόλωνος (10, 18) «τὸ ἀργύριον στάσιμον εἶναι, ἐφ᾽ ὁπόσῳ ἂν βούληται ὁ δανείζων», ὃν ὁ ῥήτωρ ὧδε ἑρμηνεύει «τὸ στάσιμον τοῦτό ἐστιν, ὦ βέλτιστε, οὐ ζυγῷ ἱστάναι, ἀλλὰ τόκον πράττεσθαι, ὁπόσον ἂν βούληται», καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτ. ἐν τοῖς Πολιτ. (Β΄, 7 σ. 37, 26 κέ. ἔκ. Bekker) περὶ τῆς ἐγγείου περιουσίας μνημονευόμενος νόμος «οἷον καὶ Σόλων ἐνομοθέτησεν καὶ παρ᾽ ἄλλοις ἐστὶ νόμος, ὃς κωλύει κτᾶσθαι γῆν, ὁπόσην ἂν βούληταί τις» εἰς τοὺς νόμους τῆς σεισαχθείας πρέπει, νομίζω, νὰ καταταχθῶσιν. Ἀλλ᾽ ἵνα ἐν τοιαύτῃ στενῇ σημασίᾳ νοηθῇ ἡ πρότασις «καὶ νόμους ἔθηκε», ὀφείλει νὰ συμπληρωθῇ ὧδε: «καὶ νόμους ⟨περὶ αὐτῶν⟩ ἔθηκε». Ἐν

τοῖς ἑπομένοις φέρεται ἐν τῷ χειρογράφῳ ΑϹЄΙϹΑΧΘΙΑΚΑΛΟΥϹΙΝ, ἔνθα ὁ διορθωτὴς ὑπεράνω τοῦ πρώτου Ϲ προσέθηκεν ἕτερον Ϲ, ἵνα ἀναγνωσθῇ ἅς κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὸ ἀποκοπάς. Ὅθεν ὁ Kenyon ἔγραψεν «ἃς σεισάχθεια⟨ν⟩ καλοῦσιν», ὅπερ καὶ οἱ W. - K.[2] καὶ ὁ Blass[2. 3] παρέλαβον· νῦν δ' ὅμως οἱ W. — K.[3] γράφουσιν «ἃ σεισάχθεια καλοῦσιν». Νομίζω ὅτι ὁ Ἀριστοτ. ἐν ἀναφορᾷ πρὸς πάντα τὰ ἡγούμενα εἶπεν «ἃ σεισάχθεια⟨ν⟩ ἐκάλεσαν». Τὴν μεταβολὴν τοῦ καλοῦσιν εἰς τὸ ἐκάλεσαν ὑποστηρίζουσι, νομίζω, καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου κατ' ἀόριστον λεγόμενα (Σόλ. 15) «Σόλωνος . . . . . τὴν τῶν χρεῶν ἀποκοπὴν σεισάχθειαν ὀνομάσαντος — καίτοι τινὲς ἔγραψαν . . . . . τόκων μετριότητι κουφισθέντες ἀγαπῆσαι τοὺς πένητας καὶ σεισάχθειαν ὀνομάσαι τὸ φιλανθρώπευμα», καὶ (κ. 16) «ταχὺ μέντοι τοῦ συμφέροντος αἰσθόμενοι καὶ τὰς ἰδίας μέμψεις ἀφέντες, ἔθυσάν τε κοινῇ, σεισάχθειαν τὴν θυσίαν ὀνομάσαντες κτέ.». Πρβλ. καὶ Ἡσυχ. ἐν λ. σεισάχθεια.

ΚΕΦ. VII.

§ 1. «πολιτείαν δὲ κατέστησε καὶ νόμους ἔθηκεν ἄλλους».

Δύναται μέν τις νὰ ἀναφέρῃ τὸ ἄλλους ὡς κοινὸν κατηγορούμενον καὶ εἰς τὸ νόμους καὶ εἰς τὸ πολιτείαν, δύναται δ' ὅμως, νομίζω, καὶ νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι ὁ Ἀριστοτ. εἶπε «πολιτείαν δὲ κατέστησε ⟨ΚΑΙΝὴν⟩ ΚΑΙ Νόμους ἔθηκεν ἄλλους».

§ 2. «κατέκλησε δὲ τοὺς νόμους εἰς ἑκατὸν ἔτη καὶ διέταξε τὴν πολιτείαν τόνδε ⟨τὸν⟩ τρόπον· τιμήματι διεῖλεν εἰς τέτταρα τέλη, καθάπερ διῄρητο καὶ πρότερον κτέ.».

Ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου προέτεινα τὴν συμπλήρωσιν «τιμήματι ⟨αὐτὴν⟩ διεῖλεν». Δύναταί τις ἐπίσης νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ Ἀριστοτ. εἶπεν «διέταξε τὴν πολιτείαν τόνδε ⟨τὸν⟩ τρόπον· ⟨τὴν πολιτείαν⟩ τιμήματι διεῖλεν κτέ.». Ὁ ἀντιγραφεὺς ἀναγνοὺς ἐν συνεχείᾳ τὴν πρότασιν ὧδε: «διέταξε τὴν πολιτείαν τόνδε τὸν τρόπον τὴν πολιτείαν», ὑπέλαβε τὰς δύο τελευταίας λέξεις ὡς ἄ-

τοπον ἐπανάληψιν· ὅθεν καὶ παρέλιπεν αὐτάς. Ὅτι ἀντικείμενον τοῦ διεῖλεν δέον νὰ εἶνε τὸ τὴν πολιτείαν, ἐξ οὗ θὰ νοηθῇ τὸ ὑποκείμενον τῆς ἑπομένης ἀναφορικῆς προτάσεως καθάπερ διήρητο (δηλ. ἡ πολιτεία), τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας τῶν γραμματικῶν. Οὕτως ὁ Ἡσύχιος (ἐν λ. ἐκ τιμημάτων) λέγει: «διήρητο γὰρ ἡ πολιτεία κατὰ Σόλωνα εἰς τέτταρα κτέ.»· πρβλ. καὶ Ἡσυχ. ἐν λ. ζευγίσιον, Ἁρποκρ. καὶ Σουίδ. ἐν λ. θῆτες. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν μετά τινος μάλιστα διαφορᾶς ἐπανάληψιν τῆς λέξεως πολιτείαν, εἰς ἣν ὁ Kaibel προσκρούει, δύναταί τις νὰ παραβάλῃ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους λεγόμενα ἐν κεφ. 42, 1 «ἔχει δ' ἡ νῦν κατάστασις τῆς πολιτείας τόνδε τὸν τρόπον· μετέχουσιν μὲν τῆς πολιτείας οἱ ἐξ ἀμφοτέρων γεγονότες ἀστῶν κτέ.».

ΚΕΦ. VIII.

§ 1. «προύκρινε δ' εἰς τοὺς ἐννέα ἄρχοντας ἑκάστη δέκα καὶ τού[τους διεκ]λήρουν· ὅθεν ἔτι διαμένει ταῖς φυλαῖς τὸ δέκα κληροῦν ἑκάστην, εἶτ' ἐκ τούτων κυαμεύειν».

Οὕτω γράφει νῦν ὁ Blass[3] παρατηρῶν ἐν ὑποσημειώσει τάδε· «καὶ τού[τους] K.[1], καὶ ἐκ τούτων ci. W.—K. (κἀκ Gomperz); καὶ τού[τοις] ἐ[πεκ]λ. K.[3], esse dicens spatium uni litt. inter Y et Є, sed superscriptum aliquid esse (fort. pr. τους, cor. τούτοις). Superscripta legere non potui, neque certo agnoscere Є in media lacuna. Καὶ (⟨ἐκ τούτων⟩ add. Kb.) τοὺς θ' Wn., W.—K.[3]; sed vehementer dubitat K., qui ne spatium quidem expleri dicit. Scripsi nunc τούτους διεκλ., cf. (c. 30, 2. 50, 2. p. XXXIII, 11) Xen Cyr. VI, 3, 36». Ὀρθῶς ἤκασε καὶ συνεπλήρωσεν, ἀλλ' οὐχὶ ἀκριβῶς ἀνέγνω τὸ χωρίον ὁ Blass. Ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀναγινώσκω ΚΤΟΥΔ.Є..ΗΡΟΥΝ. Ὁ διορθωτὴς διὰ τελείας στιγμῆς μετὰ τὸ πρῶτον Y δηλώσας τὴν παράλειψιν, προσέθηκε τὰ παραλειφθέντα γράμματα ΤΟΥC· ὅθεν ἀναγνωστέον «καὶ τούτους δ[ι]ε[κλ]ήρουν». Ἐν τῇ ἑπομένῃ προτάσει ὁ Kaibel (Arist. σ. 140) νομίζει ὅτι ὁ Ἀριστοτ. δύο ῥήματα κληροῦν καὶ κυαμεύειν μεταχειρισθείς, δύο διαφόρους πράξεις ἠθέλησε νὰ δη-

λώση· διότι ἄλλως, ἐπειδὴ τὰ δύο ταῦτα ῥήματα εἶνε συνώνυμα ἠδύνατο, λέγει ὁ Kaibel, ὁ Ἀριστοτ. νὰ εἴπῃ «δέκα κληροῦν (ἢ κυαμεύειν), εἶτ' ἐκ τούτων πάλιν τοὺς ἐννέα»· διὸ προτείνει ὁ Kaibel τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ κληροῦν διὰ τοῦ προκρίνειν. Ἀλλ' οὕτως ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ ἐπὶ Σόλωνος τρόπος τῆς τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἐκλογῆς ἦτο ἀκριβῶς ὁ αὐτὸς καὶ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἠδύνατο ὁ Ἀριστοτ. ἁπλῶς νὰ εἴπῃ «προύκρινεν δ' ἑκάστη δέκα — καὶ τούτους διεκλήρουν, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι διαμένει», ὡς μετ' ὀλίγον εἶπε «σημεῖον δ' ὅτι κληρωτὰς ἐποίησεν ὁ περὶ τῶν τιμημάτων νόμος, ᾧ χρώμενοι διατελοῦσιν ἔτι καὶ νῦν», ἢ καὶ ὧδε: ὅθεν ἔτι διαμένει ταῖς φυλαῖς τὸ οὕτω κληροῦν τοὺς ἐννέα ἄρχοντας κατὰ τὰ ἐν κεφ. 7, 1 «οἱ δ' ἐννέα ἄρχοντες ὀμνύντες πρὸς τῷ λίθῳ κατεφάτιζον, ἀναθήσειν ἀνδριάντα χρυσοῦν ἐάν τινα παραβῶσι τῶν νόμων· ὅθεν ἔτι καὶ νῦν οὕτως ὀμνύουσι». Νῦν δ' ὅμως εἰπὼν ὁ Ἀριστοτ. «δέκα κληροῦν, εἶτ' ἐκ τούτων κυαμεύειν», ἠθέλησε πάντως διπλῆν κλήρωσιν νὰ δηλώσῃ, ἥτις ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν δέκα ἀρχόντων συνέβαινεν. Τὸ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σόλωνος διαμένον καὶ ἐπὶ Ἀριστοτέλους ἦτο μόνον ὁ ἀριθμὸς δέκα τῶν ἐξ ἑκάστης φυλῆς ὑποψηφίων διὰ τὴν τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἀρχὴν (ἰδ. καὶ Gilbert ἐγχειρ. Ἀρχαιολ. μεταφρ. Ν. Πολίτου τόμ. Α' σελ. 270 σημ. 1). Ἀλλ' ὑπῆρχεν ἡ διαφορὰ ὅτι οἱ ὑποψήφιοι οὗτοι, δέκα ἐξ ἑκάστης φυλῆς, ἐπὶ μὲν Σόλωνος (40 ἐν ὅλῳ· διότι 4 τότε ἦσαν αἱ φυλαὶ) προεκρίνοντο, ἐπὶ δὲ Ἀριστοτέλους (100 ἐν ὅλῳ· διότι 10 νῦν ἦσαν φυλαὶ) ἐκληροῦντο. Ὁ Gilbert (ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 166 σημ. 1) παρατηρεῖ τάδε· «τὸ «ὅθεν ἔτι διαμένει ταῖς φυλαῖς τὸ δέκα κληροῦν ἑκάστην» ἔχει τὴν ἔννοιαν ὅτι ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὁ τρόπος οὗτος τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων ἦτο ἐν ἀχρηστίᾳ, εἰσήχθη δὲ πάλιν πολλῷ ὕστερον, πιθανῶς ἐπὶ Εὐκλείδου, μετά τινων ἀναγκαίων μεταβολῶν διὰ τὴν εἰς 10 αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀρχόντων. Οὗτος δὲ βεβαίως ὁ μετ' Εὐκλείδην φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ὁ ὑπὸ Ἀριστοτ. 55. 62 ἀναφερόμενος τρόπος, ἄνευ δ' ἀποχρῶντος λόγου, ὡς νομίζω, δὲν παραδέχεται τοῦτο ὁ Lecontere L'archontat athénien σ. 43, 4. Ἄλλος διάφορος κάπως τρόπος εἶχεν εἰσαχθῇ ἐν ἔτει 487/6, ὅστις ὅμως κατηργήθη βεβαίως ὕστερον.

Βλ. Ἀριστοτ. 22, 5. Λέγων δ' ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ Ἀριστοτέλης «οἱ δὲ πρότεροι πάντες ἦσαν αἱρετοὶ» ἐννοεῖ ὅτι ἐπὶ βραχὺν μόνον χρόνον ἴσχυσεν ὁ περὶ καταστάσεως τῶν ἀρχόντων νόμος τοῦ Σόλωνος διά τε τὰς ἐπακολουθησάσας στάσεις καὶ τὴν τυραννίδα τῶν Πεισιστρατιδῶν». Πρβλ. αὐτ σελ. 189 καὶ 269-70. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸν Ἀριστοτ. νομίζω ὅτι τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἀπὸ Σόλωνος μέχρι αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους ἔχουσιν ὡς ἑξῆς. Ὁ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος μικτὸς τρόπος τῆς ἐκλογῆς, καθ' ὃν ἑκάστη φυλὴ προέκρινε δέκα ὑποψηφίους, ἐξ ὧν οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἐκληροῦντο, (κ. 8, 1), ἐξηκολούθησε νὰ ἰσχύῃ (ἀπὸ τοῦ 594) μέχρι τοῦ 580/79, ὅτε «ἔδοξεν αὐτοῖς διὰ τὸ στασιάζειν ἄρχοντας ἑλέσθαι δέκα» (κ.13, 2). Ἄγνωστον ἂν τοσοῦτοι, πάντως δ' ὅμως αἱρετοὶ ἐξηκολούθησαν νὰ εἶνε οἱ ἄρχοντες μέχρι τοῦ 487/6, ὅτε μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τῶν Πεισιστρατιδῶν τυραννίδος καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους ἀποκατάστασιν τῆς δημοκρατίας οἱ ἄρχοντες, ἐννέα καὶ πάλιν, ἐγένοντο καὶ πάλιν κληρωτοὶ ἐκ προκρίτων, «οἱ δὲ πρότεροι (δηλ. οἱ ἀπὸ τοῦ 580/79 μέχρι τοῦ 487/6) πάντες ἦσαν αἱρετοί» (κ. 22, 5). Καὶ λέγεται μὲν αὐτόθι ἐν τῷ ἀριστοτελικῷ βιβλίῳ «ἐκυάμευσαν τοὺς ἐννέα ἄρχοντας ἐκ τῶν προκριθέντων ὑπὸ τῶν δημοτῶν πεντακοσίων», ἀλλὰ λίαν ἀμφιβάλλω, ἂν τὸ χωρίον τοῦτο εἶνε ὑγιές. Ἀφοῦ εἰσήχθη καὶ πάλιν ὁ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος μικτὸς τρόπος τῆς ἐκλογῆς (ἐκυάμευσαν — ἐκ τῶν προκριθέντων), οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε νὰ μεταβληθῇ ὁ ἀριθμὸς δέκα τῶν ἐξ ἑκάστης φυλῆς ὑποψηφίων, ὅστις καὶ ἐπὶ Ἀριστοτέλους ὁ αὐτὸς διέμεινεν. Διὰ τῆς ἐκ τεσσάρων εἰς δέκα αὐξήσεως τῶν φυλῶν ηὔξησε μόνον ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν ὑποψηφίων ἐκ 48 εἰς 100. Καὶ προέτειναν μὲν ἤδη οἱ H.-L. τὴν ἑξῆς τοῦ χωρίου διόρθωσιν «ἐκ τῶν προκριθέντων ὑπὸ τοῦ δήμου πεντακοσιομεδίμνων», ἀλλ' ἴσως τὸ χωρίον δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ ὧδε: «ἐκ τῶν προκρ. ὑπὸ τῶν δημοτῶν ⟨ἑκατὸν ἐκ τῶν⟩ πεντακοσιαμεδίμνων» (πρβλ. κ. 8, 1 «σημεῖον δ' ὅτι κληρωτὰς ἐποίησεν ἐκ τῶν τιμημάτων ὁ περὶ τῶν ταμιῶν νόμος, ᾧ χρώμενοι διατελοῦσιν ἔτι καὶ νῦν· κελεύει γὰρ κληροῦν τοὺς ταμίας ἐκ πεντακοσιομεδίμνων» καὶ κ. 26, 2 «ἕκτῳ ἔτει μετὰ τὸν Ἐφιάλτου θάνατον ἔγνωσαν καὶ ἐκ ζευγιτῶν προκρίνεσθαι τοὺς κληρωσομένους τῶν ἐννέα ἀρχόντων, καὶ πρῶτος ἦρξεν

ἐξ αὐτῶν Μνησιθείδης· οἱ δὲ πρὸ τούτου πάντες ἐξ ἱππέων καὶ πεντακοσιομεδίμνων ἦσαν»), ἢ καὶ ἁπλῶς οὕτως: «ἐκ τῶν προκρ. ὑπὸ τῶν δημοτῶν ἑκατόν» (ρ̄ = φ̄). Οὕτω λοιπὸν ἐπανῆλθον οἱ Ἀθηναῖοι ἀκριβῶς εἰς τὸν κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος τρόπον τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων, ὅστις κατ' ἐμὴν γνώμην ἀμετάβλητος ἐξηκολούθησε νὰ ἰσχύῃ μέχρι τοῦ 404/3, ὅτε, ὡς ὁ Ἀριστοτ. λέγει (κ. 41, 1), «κύριος ὁ δῆμος γενόμενος τῶν πραγμάτων, ἐνεστήσατο τὴν οὖσαν πολιτείαν, ἐπὶ Πυθοδώρου μὲν ἄρχοντος, δοκοῦντος δὲ δικαίως τοῦ δήμου λαβεῖν τὴν πολιτείαν, διὰ τὸ ποιήσασθαι δι' αὐτοῦ τὴν κάθοδον». Μόνον δὲ κατὰ τὴν μεταβολὴν ταύτην τῆς πολιτείας φαίνεται ὅτι μετεβλήθη πως ὁ κατὰ τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος τρόπος τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀρχόντων. Ἀντὶ δηλ. νὰ προκρίνωσι τοὺς δέκα ἐξ ἑκάστης φυλῆς ὑποψηφίους, ἐκλήρουν αὐτούς, καὶ εἶτα ἐκ τούτων ἐκυάμευον τοὺς ἐννέα ἄρχοντας. Ἡ τοιαύτη μεταβολὴ δὲν ἐγένετο διὰ τὴν εἰς 10 αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀρχόντων, ὡς ὁ Gilbert νομίζει· διότι καὶ νῦν οἱ ἄρχοντες ἐννέα ἦσαν, ἐπειδὴ δὲ αἱ φυλαὶ ἦσαν δέκα, ὡς δέκατος ὑπελογίζετο ὁ τῶν θεσμοθετῶν γραμματεύς, ἵνα εἷς ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἐκλέγηται (πρβ. κ. 55,1 καὶ 59,7), ὅπερ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ πρὸ τοῦ 580/79 καὶ μετὰ τὸ 487/6 συνέβαινεν, ὅτε οἱ ἄρχοντες ὁμοίως ἐννέα ἦσαν (ἰδ. Gilbert ἔνθα ἀνωτ. σελ. 189). Ἡ ἐκλογὴ αὕτη διὰ διπλῆς κληρώσεως, πολὺ δημοτικωτέρα οὖσα τοῦ σολωνείου μικτοῦ τρόπου τῆς ἐκλογῆς, εἰσήχθη κατ' ἐμὴν γνώμην, ἐπειδὴ καὶ ἡ πολιτεία ἐγένετο ἤδη πολὺ δημοτικωτέρα, ὡς τοῦτο δῆλον γίνεται ἔκ τε τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος χωρίου τοῦ Ἀριστοτέλους (κ. 41,1) καὶ ἐξ ὧν πάλιν ὁ Ἀριστοτ. παρακατιὼν λέγει (κ. 41, 2) «ἐνδεκάτη (μετάστασις τῆς πολιτείας) δ' ἡ μετὰ τὴν ἀπὸ Φυλῆς καὶ Πειραιέως κάθοδον, ἀφ' ἧς διαγεγένηται μέχρι τῆς νῦν, ἀεὶ προσεπιλαμβάνουσα τῷ πλήθει τὴν ἐξουσίαν».

§ 2. «Σόλων μὲν οὕτως ἐνομοθέτησεν περὶ τῶν ἐννέα ἀρχόντων· τὸ δ' ἀρχαῖον ἡ ἐν Ἀρείῳ [πάγῳ βου]λή, ἀνακαλεσαμένη καὶ κρίνασα καθ' αὑτήν, τὸν ἐπιτήδειον ἐφ' ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν ἐπ' [ἐν]ιαυτὸν [ἄρξον]τα ἀπέστελλεν».

Τὰς λέξεις περὶ τῶν ἐννέα ἀρχόντων ὡς ξένην προσθήκην καταστρέφει ὁ Wilamowitz (Ar. I, 49, 15), ᾧ καὶ ὁ Blass[2] πρό-

τερον ἠκολούθει. Νῦν δ' ὁ Blass[3] διατηρεῖ αὐτάς, παρατηρῶν «περὶ τῶν ἐ. ἀρχ. del. Wil. (I, 49); sed dicitur Solo hoc novem archontibus tribuisse, cum antiquitus magistratuum nominatio ad Areopagum pertinuisset». Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ὁ Ἀριστοτ. εἶπεν οὐχὶ «περὶ τῶν ἐννέα ἀρχόντων», ἀλλὰ «περὶ τῶν ἀρχῶν», εἰκάζω δ' ὅτι μεταβληθέντος τοῦ Τ'ΑΡΧΩΝΤΟΔ (= τῶν ἀρχῶν· τὸ δ') εἰς τὸ Τ'ΑΡΧΟΝΤ'⟨Τ⟩ΟΔ (= τῶν ἀρχόντων· τὸ δ') προσετέθη εἶτα καὶ τὸ ἐννέα. Εἰπὼν ὁ Ἀριστοτ. ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου περὶ τῶν ἀρχῶν καθόλου «τὰς δ' ἀρχὰς ἐποίησε κληρωτὰς ἐκ προκρίτων, οὓς ἑκάστη προκρίνειε τῶν φυλῶν» καὶ ἐπενεγκὼν ὡς παράδειγμα τοῦ τοιούτου τρόπου τῆς ἐκλογῆς τὴν τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἐκλογήν, ἐποιήσατο εἶτα τὴν ἀνακεφαλαίωσιν «Σόλων μὲν οὕτως ἐνομοθέτησεν περὶ τῶν ἀρχῶν», ἵνα ἐπενέγκῃ εὐθὺς τὴν ἀντίθεσιν «τὸ δ' ἀρχαῖον ἡ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλὴ — τὸν ἐπιτήδειον ἐφ' ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν .... ἀπέστελλεν». Ἡ ἀνακεφαλαίωσις, περὶ τῶν ἐννέα μόνον ἀρχόντων γιγνομένη, δὲν θὰ ἦτο ἀκόλουθος οὔτε πρὸς τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κεφαλαίου εἰρημένα οὔτε πρὸς τὴν εὐθὺς ἐπιφερομένην ἀντίθεσιν. Τὴν κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Wilcken συμπλήρωσιν τοῦ Kaibel ἐπ' [ἐν]ιαυτὸν [ἄρξον]τα ἀπέστελλεν παρέλαβεν ἤδη καὶ ὁ Blass[3]. Ἀλλ' ὡς ἤδη ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἔγραφον, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην αἱ λέξεις ἐφ' ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν μένουσιν ἄνευ στηρίγματος· διότι οὔτε μετὰ τοῦ ἐπιτήδειον οὔτε μετὰ τοῦ ἄρξαντα ἀπέστελλεν δύνανται νὰ συναφθῶσιν. Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον ἐφ[ιστ]ᾶσα, ὅπερ ὁ Kenyon ἐν ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς ἐμὲ νομίζει ὡς ἀμφίβολον μέν, ἀλλ' οὐχὶ ὡς ἀδύνατον. Νῦν δ' ἀναγινώσκω ἐπιστήσασα, μεθ' οὗ συναπτέον τὸ ἐφ' ἑκάστῃ τ. ἀρ. Παβλ. κεφ. 26, 1 «στρατηγῶν ἐφισταμένων ἀπείρων»· σελ. 31, 28 «τῷ ἐφεστηκότι ἄρχοντι» καὶ σελ. 33, 6 «ἡ ἀρχὴ ἡ ἐφεστηκυῖα».

§ 4. «καὶ τὰς ἐκτίσεις ἀνέφερεν εἰς πόλιν, οὐκ ἐπιγράφουσα τὴν πρόφασιν [τοῦ ἐκ]τ[ίν]εσθαι, καὶ τοὺς ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου συνισταμένους ἔκρινεν, Σόλωνος θέντ[ος] νόμον εἰσα[γγ]ελ[ία]ς περὶ αὐτῶν».

Οὕτως ἀναγινώσκει νῦν ὁ Blass[3]. Ἐγὼ δέ, ὡς καὶ πρότερον, καὶ

νῦν ἀναγινώσκω πρόφασιν τοῦ [ε]ὐθύνεσθαι, ἐν δὲ τοῖς ἑπομένοις εἰσα[γγ]ελίαν εἶναι π(ερὶ) αὐτῶν. Τὸ ταχυγραφικὸν σημεῖον \, δι' οὗ ἐν τῷ χειρογράφῳ τὸ εἶναι δηλοῦται, διακρίνει νῦν, ὡς γράφει μοι, καὶ ὁ Kenyon, ἀλλ' ἀμφιβάλλει, ἂν ὁ πρὸ αὐτοῦ χῶρος ἐξαρκεῖ διὰ τὸ εἰσαγγελίαν. Νομίζω ὅτι ἐξαρκεῖ· διότι τὰ τελευταῖα γράμματα τῆς λέξεως εἰσαγγελίαν εἶνε πυκνότερον γεγραμμένα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν φράσιν, παράβαλλε Δημ. 49, 67 «νόμων ὄντων, ἐάν τις τὸν δῆμον ὑποσχόμενος ἐξαπατήσῃ, εἰσαγγελίαν εἶναι περὶ αὐτοῦ».

ΚΕΦ. ΧΙ.

§ 2. «οἱ δὲ γνώριμοι πάλιν ἢ τὴν αὐτὴν τάξιν ἀποδώσειν ἢ μ[ικ]ρ[ὸ]ν παραλλάξ[αντα. Σόλων δ'] ἀμφοτέροις ἠναντιώθη».

Οὕτω συμπληροῖ νῦν τὸν στίχον ὁ Blass[3] παρὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ χάσματος, ὡς ἐγὼ νομίζω, καὶ ἂν ἀκόμη ὑποτεθῇ ὅτι τὸ Σόλων κατὰ συντομίαν ἦτο γεγραμμένον. Ὀρθὴ μόνον φαίνεταί μοι ἡ κατὰ μετοχὴν ἀνάγνωσις τοῦ Blass· ὅθεν ἀνθ' οὗ πρότερον ἀνεγίνωσκον παραλλά[ξειν]. ὁ δ' ἀμ|φοτέροις, ἀναγινώσκω νῦν παραλλά-ξ[αν]τα. ὁ δ' αμ|φοτέροις. Μετὰ τὸ ῥῆγμα διακρίνω ἴχνη τῶν γραμμάτων ṬẠ.

ΚΕΦ. ΧΙΙ.

§ 3. «οἳ δ' ἐφ' ἁρπαγαῖσιν ἦλθον, ἐλπίδ' εἶχον ἀφνεάν,
κἀδόκουν ἕκαστος αὐτῶν ὄλβον εὑρήσειν πολύν».

Οἱ W.-K. ἐν τῇ β' ἐκδόσει τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος προσκρούοντες εἰς τὸ χωρίον, ἔθηκαν πρὸ τοῦ ἦλθον τὸ σημεῖον †, παρατηροῦσι δ' ἐν ὑποσημειώσει «velut οἳ δ' ἐφ' ἁρπαγαῖσιν ἐλπίδ' ἤλιθ' εἶχον». Περὶ τούτου ὁ Kaibel βραδύτερον ἔγραφε τάδε (Arist. σ. 148): «unsere Vermuntung οἳ δ' ἐφ' ἁρπαγαῖσιν ἐλπίδ' ἤλιθ' εἶχον ἀφνεὰν (Λ 677 ληΐδα δ' ἐκ πεδίου συνελάσαμεν ἤλιθα πολλὴν) wollte nur geben, was Solon geschrieben haben konnte. Da ἦλθον fallen muss, lässt sich ein sicherer Ersatz kaum finden».

Ἀλλ' ἐν τῇ γ' ἐκδόσει οἱ W.-K. καὶ τὸ πρὸ τοῦ ἦλθον σημεῖον καὶ τὴν ὑποσημείωσιν παρέλιπον, χωρὶς νὰ δηλῶσι, πῶς νῦν ἐννοοῦσι τὸ χωρίον. Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι ἀντὶ τοῦ «ἐφ' ἁρπαγΑΙCΙΝ ἦλθον» δύναταί τις νὰ γράψῃ ἐφ' ἁρπαγΑΙ⟨C⟩ CYNῆλθον ἢ μᾶλλον ἐφ' ἁρπαγΗΙ CYNῆλθον. Πρβλ. Σολ. ἀπ. 4, 13 «κλέπτουσιν ἐφ' ἁρπαγῇ ἄλλος ἄλλοθεν»· τὸ συνῆλθον δύναται, νομίζω, νὰ ὑποστηριχθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν τοῖς ἑπομένοις μνημονευομένου σολωνείου στίχου (§ 4) «ἐγὼ δὲ τῶν μὲν οὕνεκα ξυνήγαγον | δῆμον κτέ.».

ΚΕΦ. XV.

§ 1. «μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἐξέπεσε τὸ δεύτερον, ἔτει μάλιστα ἑβδόμῳ μετὰ τὴν κάθοδον·— οὐ γὰρ πολὺν χρόνον διακατέσχεν, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τῇ τοῦ Μεγακλέους θυγατρὶ συγγίγνεσθαι, φοβηθεὶς ἀμφοτέρας τὰς στάσεις ὑπεξῆλθεν· καὶ πρῶτον μὲν συνῴκισε κτέ.».

Τὸ ὡς πρὸ τοῦ ἐξέπεσε ἀνέγνω ὁ Kenyon, ᾧ συμφωνεῖ καὶ ὁ Blass[3]· οἱ W.-K. γράφουσι νῦν μετὰ δὲ ταῦτα [[ὡς]] ἐξέπεσε, παρατηροῦντες «ΤΑΥΤΑΤΕΞ nos olim, et ne nunc quidem certum videtur quod K. legit ΤΑΥΤΑΩCΕΞ». Ὅλως ἀνάρμοστον εἶνε, νομίζω, ἐνταῦθα τὸ ὡς οὐχὶ τόσον διὰ τὴν ἀνακολουθίαν, ἣν εἰς τὸν λόγον εἰσάγει (διότι ταύτην ἠδύνατό τις ἢ νὰ ἀνεχθῇ ἢ καὶ νὰ ἄρῃ καταστρέφων τὸν πρὸ τοῦ συνῴκισε φερόμενον σύνδεσμον καί, καὶ ἀναγινώσκων ὡς ἐν παρενθέσει τὰ «οὐ γὰρ — ὑπεξῆλθεν»), ὅσον ἐπειδὴ τοῦτο παρίστησι τὴν πρότασιν ἐξέπεσε τὸ δεύτερον ὡς δευτερεύουσαν, ἐν ᾧ αὕτη ὀφείλει νὰ εἶνε κυρία πρότασις, ὡς ἡ τοῦ λόγου ἀκολουθία δηλοῖ. Ἐνταῦθα δηλ. ὁ Ἀριστοτ. ἐκτίθησι τὰς μεταβολὰς καὶ περιπετείας τῆς τοῦ Πεισιτράτου τυραννίδος κατὰ τὴν ἑξῆς ἀκολουθίαν· (κεφ. 14, 3) «οὔπω δὲ τῆς ἀρχῆς ἐρριζωμένης, ὁμονοήσαντες οἱ περὶ τὸν Μεγακλέα καὶ τὸν Λυκοῦργον ἐξέβαλον αὐτὸν ἕκτῳ ἔτει μετὰ τὴν πρώτην κάθοδον — ἔτει δὲ δωδεκάτῳ μετὰ ταῦτα περιελαυνόμενος ὁ Μεγακλῆς τῇ στάσει πάλιν — κατήγαγεν αὐτόν»· (κεφ. 15, 1) «μετὰ δὲ ταῦτα . . ἐξέπεσε τὸ δεύτερον ἔτει μάλιστα ἑβδόμῳ μετὰ τὴν κάθοδον»· (κεφ. 15, 3) «νικήσας δὲ

τὴν ἐπὶ Παλληνίδι μάχην — κατεῖχεν ἤδη τὴν τυραννίδα βεβαίως»· (κεφ. 16, 1) «ἡ μὲν οὖν Πεισιστράτου τυραννὶς ἐξ ἀρχῆς τε κατέστη τοῦτον τὸν τρόπον καὶ μεταβολὰς ἔσχε τοσαύτας». Ἐκ τῆς ἀκολουθίας ταύτης τοῦ λόγου δῆλον, νομίζω, γίνεται ὅτι ἡ πρότασις ἐξέπεσε τὸ δεύτερον δὲν δύναται νὰ εἶνε δευτερεύουσα. Ἀντὶ τοῦ ΤΑΥΤΑШСЄΞ ἀναγινώσκω ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ΤΑΥΤΑЄΞ. Μεταξὺ δηλ. τοῦ Α καὶ ЄΞ, ἅτινα φαίνεται ὅτι δὲν ἀνεγνώσθησαν ἀκριβῶς κατὰ τὰ μέρη αὐτῶν, οὐδὲν γράμμα εὑρίσκω. Περὶ τῆς ἀπιθάνου κατ' ἐμὲ ἀναγνώσεως τοῦ Blass διακατέσχεν ἔγραψα ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου. Καὶ νῦν δὲ νομίζω ὅτι ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου φέρεται οὐχὶ δια,ὡς ὁ Blass[3] ἀναγινώσκει (δια|κατέσχεν),

            ˋ   Χ

ἀλλὰ ΤΑΡ (τὴν ἀρχὴν | κατέσχεν), ἂν καὶ ὁ Kenyon, ὡς γράφει μοι, νομίζει τοῦτο ὡς οὐχὶ δυνατόν.

§ 4. «ἐξοπλασίαν ἐν τῷ Θησείῳ ποιησάμενος ἐκκλησιάζειν ἐπεχείρει, ...ασεν μικρόν».

Οὕτω καὶ νῦν ἀφῆκεν ὁ Blass[3] τὸ χάσμα ἀναπλήρωτον, παρατηρῶν ἐν ὑποσημειώσει «supplem. incertum: φθέγγεσθαι δ' ἐσπούδ]ασεν W.—K.[1·2], ἐπίτηδες δ' ἐφώνη]σεν (Tyrrel, Gertz) H.—L, τῆς δὲ φωνῆς ἐχάλ]ασεν (Condos) K.[3];...... (ΓΩ?)ΔЄСΤЄΓЄΝ agn. Wn. Ap. Polyaen. est σμικρᾷ τῇ φωνῇ λέγειν ἤρχετο». Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἐνόμισα ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀναγνωσθῇ τ[ό]νον δ' ἔπλασεν μικρόν, νῦν δ' ἀναγινώσκω ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου τ(ὴν) δ(ὲ) φωνὴν ἀν[ῆ]κεν μικρόν. Τὸ ῥῆμα ἀνιέναι ἐπὶ τοῦ τόνου τῆς φωνῆς μετεχειρίσθη ὁ Ἀριστοτ. καὶ ἀλλαχοῦ. Φυσ. 807 «ὁ ῥᾳθύμως διακείμενος τόν τε τόνον ἀνίησι καὶ βαρὺ φθέγγεται». Ἀκουστ. 804[α] «ὅλως γὰρ οὐκ ἔστιν οὔτ' ἐν ὄγκῳ φωνῆς τὸ λιγυρόν, οὔτ' ἐν τόνοις ἀνειμένοις καὶ βαρέσιν». Πρβλ. καὶ Φωτ. «ὑπὸ τόνον, ὑφειμένῳ τῷ τῆς φωνῆς τόνῳ».

ΚΕΦ. XVI.

§ 7. «οὐδὲν δὲ τὸ πλῆθος οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις παρ⟨ηνν⟩ώχλει κατὰ τὴν ἀρχήν, ἀλλ' αἰεὶ παρεσκ[εύ]αζεν εἰρήνην

καὶ ἐτήρει ἡσυχίαν· διὸ καὶ πολλάκις [ἀκούειν ἦν], ὡς ἡ Πεισιστράτου τυραννὶς ὁ ἐπὶ Κρόν[ου] βίος εἴη· συνέβη γὰρ ὕστερον δια[δε]ξ[α]μένων τῶν υἱέων, πολλῷ γενέσθαι τραχυτέραν τὴν ἀρχήν».

Οὕτω συνεπλήρωσεν ὁ Blass[3] τὸ μετὰ τὸ πολλάκις χάσμα. Τὸ πλῆθος τῶν διαφόρων ἀναγνώσεων καὶ συμπληρώσεων τοῦ χωρίου δηλοῖ ἡ ἑξῆς ὑποσημείωσις τοῦ Blass: «[τοῦτ' ἐλέ]γετο W.-K.[1.2], [ὕστερον ἐλέγ.] H.-L., ἐθρύλησαν Wessely ap. K.[3], qui ЄΘΡ dicit agnosi posse, minime CAN; ἐθ[ρυ]λλ[εῖ]το antea ego; post in charta ἐνθύμιον (ον per comp.) ἦν dispicere mihi visus sum; sed Diels et το confirmat et εθρ legi posse judicat; ἐθρυλεῖτο tamen cum ceteris vestigiis non convenire. Wn. ΠΟΛΛΑ.ЄΛЄΙЄΤΟΥ..ΙΝ agn.; K. nunc ΠΟΛΛΑΚΛЄ--ΙΝ; πολλ.. ἐλέγετο ..... W.-K.[3] Scripsi πολλ. ἀκούειν ἦν ex [Plat.] Hipparch. 229 B.».Τὴν τελευταίαν συμπλήρωσιν τοῦ Blass οὔτε πρὸς τὰ σῳζόμενα ἴχνη κατὰ τὸ ἔκτυπον εὑρίσκω συνᾴδουσαν, οὔτε πρὸς τὸν νοῦν τῶν λεγομένων· διότι τὸ ἐγκώμιον τῆς τυραννίδος τοῦ Πεισιστράτου ἐγίνετο οὐχὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ Πεισιστράτου τυραννοῦντος,ὅπερ θὰ ἐδήλου ὁ ἄνευ χρονικοῦ τινος διορισμοῦ (οἷον: ὕστερον, ἔπειτα) ἐν παρατάξει πρὸς τὰ ἡγούμενα παρηνώχλει — παρεσκεύαζεν — ἐτήρει λεγόμενος παρατατικὸς ἀκούειν ἦν, ἀλλὰ πολλῷ βραδύτερον μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ καὶ μετὰ τὴν τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἀρχήν, ἥτις ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχὴν ὑπὸ πάντων ἐνομίζετο πολλῷ τραχυτέρα, ὡς ἐν τοῖς εὐθὺς ἐπιφερομένοις λέγεται: «συνέβη γὰρ ὕστερον διαδεξαμένων τῶν υἱέων πολλῷ γενέσθαι τραχυτέραν τὴν ἀρχήν». Αὐτὸ δὲ τοῦτ' ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Blass μνημονευομένου χωρίου τοῦ Ψευδοπλάτωνος «τρία ἔτη ἐτυραννήθησαν Ἀθηναῖοι ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἱππίου καὶ πάντων ἂν τῶν παλαιῶν ἤκουσας, ὅτι ταῦτα μόνον τὰ ἔτη τυραννὶς ἐγένετο ἐν Ἀθήναις, τὸν δ' ἄλλον χρόνον ἐγγύς τι ἔζων Ἀθηναῖοι ὥσπερ ἐπὶ Κρόνου βασιλεύοντος». Μόνον οἱ ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἢ παραδόσεως γνωρίσαντες καὶ τὴν τοῦ Πεισιστράτου καὶ τὴν τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἀρχὴν ἠδύναντο νὰ ποιήσωνται τὴν σύγκρισιν αὐτῶν. Ἐγὼ δὲ

πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον πολλάκις ἐλέχθη τ[ο]ῦτο, νῦν δ' ἀναγινώσκω «πολλάκις (τὸ C ἐν τῷ διαστίχῳ) εἶπον ὕστερον, ὡς κτέ.».

§ 8. «ἔν τε γὰρ τοῖς ἄλλοι[ς] ἐϐ[ο]ύλ[ε]το πάντα διοικεῖν κατὰ τοὺς νόμους κτέ.».

Οὕτως ἀναγινώσκει νῦν ὁ Blass[3], παρατηρῶν «[εἰώθει] K., H.-L., [προῃρεῖτο] W.-K[1.2]; sed ἐ]ϐ[ούλετο (Bl.[2]) et Wn. (ἐϐ[ο]ύλ[ε]το) W.-K.[3]». Οὔτε πρὸς τὰ σῳζόμενα ἴχνη κατὰ τὸ ἔκτυπον οὔτε πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ χάσματος εὑρίσκω σύμφωνον τὸ ἐϐούλετο. Ἀναγινώσκω ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου μᾶλλον ἔν τε γὰρ τοῖς ἄλλοι[ς] ἤθ[ε]λ[ε]ν, ὅπερ καὶ πρὸς τὸν νοῦν μᾶλλον ἁρμόζει. Οὕτω παρίσταται ὁ Πεισίστρατος κατὰ τοὺς νόμους διοικῶν οὐχὶ ὑπ' ἀνάγκης τινός, ἀλλ' ἐπειδὴ οὕτως ἤθελεν.

§ 10. «ἦσαν δὲ καὶ τοῖς Ἀθηναίοις οἱ περὶ τῶν τυράννων νόμοι πρᾶοι κατ' ἐκείνους τοὺς καιρούς, οἵ τε ἄλλοι καὶ δὴ καὶ ὁ μάλιστα καθήκων πρὸς τὴν ⟨κατάστασιν⟩ τῆς τυραννίδος. νόμος γὰρ αὐτοῖς ἦν ὅδε· 'θέσμια τάδε Ἀθηναίων καὶ πάτρια· ἐάν τινες τυραννεῖν ἐπανιστῶνται [[ἐπὶ τυραννίδι]] ἢ συγκαθιστῇ τὴν τυραννίδα, ἄτιμον εἶναι καὶ αὐτὸν καὶ γένος'».

Περὶ τοῦ χάσματος, ὅπερ ὁ μὲν Blass συμπληροῖ διὰ τοῦ κατάστασιν, ἐγὼ δὲ διὰ τοῦ ἐπίθεσιν, ἔγραψα ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου. Πάντες συμφωνοῦντες τῷ Kenyon ἀφορίζουσι τὰς λέξεις ἐπὶ τυραννίδι ὡς σχόλιον τοῦ τυραννεῖν. Ἐν τοῖς ἑπομένοις ὁ Kenyon[3] ἀναγινώσκει ⟨ἢ⟩ τι⟨ς⟩ συγκαθιστῇ. Μετὰ τῶν ἄλλων ἀναγινώσκω μᾶλλον ἢ συγκαθιστῇ. Καὶ ὁ μὲν Blass δὲν φαίνεται προσκρούων εἰς τὴν μεταϐολὴν τοῦ ἀριθμοῦ, ὁ δὲ Παπαγεωργίου προέτεινε τὴν μεταϐολὴν τοῦ συγκαθιστῇ εἰς τὸ συγκαθιστῶ⟨σ⟩ι. Ἀλλὰ τότε ἔπρεπε καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις νὰ μεταϐληθῇ τὸ ἄτιμον εἰς τὸ ἀτίμους καὶ τὸ αὐτὸν εἰς τὸ αὐτούς. Προτιμότερον νομίζω πάντα ἐν ἑνικῷ ἀριθμῷ νὰ ἀναγνωσθῶσιν: «ἐάν τις τυραννεῖν ἐπα-

νιστῆται, ἢ συγκαθιστῇ τὴν τυραννίδα, ἄτιμον εἶναι καὶ αὐτὸν καὶ γένος». Ἀφοῦ ὁ συμπράττων εἰς τὴν κατάστασιν τῆς τυραννίδος δι' ἑνικοῦ ἀριθμοῦ ὁρίζεται, ἂν καὶ οἱ συμπράττοντες ἠδύναντο νὰ εἶνε πολλοί, πολλῷ μᾶλλον ἁρμόζει δι' ἑνικοῦ ἀριθμοῦ νὰ ὁρίζηται ὁ ἐπιτιθέμενος τυραννίδι, ὅστις πάντοτε εἷς μόνον θὰ ἦτο. Καὶ ἐν τῷ παρ' Ἀνδοκίδῃ δὲ (π. Μυστ. 96) φερομένῳ ὅρκῳ πάντα ἐν ἑνικῷ ἀριθμῷ λέγονται: «κτενῶ — ὃς ἂν καταλύσῃ τὴν δημοκρατίαν τὴν Ἀθήνησιν καὶ ἐάν τις ἄρξῃ καὶ ἐάν τις τυραννεῖν ἐπαναστῇ ἢ τὸν τύραννον συγκαταστήσῃ, καὶ ἐάν τις ἄλλος ἀποκτείνῃ, ὅσιον αὐτὸν νομιῶ εἶναι — ἐὰν δέ τις κτείνων τινὰ τούτων ἀποθάνῃ ἢ ἐπιχειρῶν, εὖ ποιήσω αὐτόν τε καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐκείνου».

ΚΕΦ. XVIII.

§ 2. «ὅθεν συνέβη παροξυνθέντα τὸν Ἁρμόδιον καὶ τὸν Ἀριστογείτονα, πράττειν τὴν πρᾶξιν μετεχόντων πολλῶν».

Δὲν δύναμαι νὰ πεισθῶ ὅτι ὁ Ἀριστοτ. εἶπε μετεχόντων πολλῶν, διαφωνῶν οὕτω πρὸς τὸν Θουκυδίδην ῥητῶς λέγοντα (6, 56) «ἦσαν δὲ οὐ πολλοὶ οἱ ξυνομωμοκότες ἀσφαλείας ἕνεκα». Τὴν διαφωνίαν ταύτην ἦτο ἀδύνατον νὰ παρέλθῃ ὁ Ἀριστοτ. ἐν σιγῇ καὶ νὰ μὴ θελήσῃ νὰ ἀποδείξῃ ψευδῆ τὴν ἐναντίαν εἴδησιν, ὡς τοῦτο πράττει ὀλίγον κατωτέρω (§ 4), ἔνθα ὡς οὐχὶ ἀληθῆ ἀποδείκνυσι τὸν λόγον «ὡς Ἱππίας ἀποστήσας ἀπὸ τῶν ὅπλων τοὺς πομπεύοντας ἐφώρασε τοὺς τὰ ἐγχειρίδια ἔχοντας». Ἴσως ὁ Ἀριστοτ. εἶπε μετεχόντων ⟨καὶ ἄλλων, οὐ⟩ πολλῶν. Μετ' ὀλίγον (§ 3) λέγεται «προεξαναστάντες τῶν ἄλλων». Περὶ τοῦ ἐν § 4 ΕΠΕΜΠΟΝΤΟ ἔγραψα ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου.

ΚΕΦ. XIX.

§ 6. «παρέδωκαν τὴν ἀκρόπολιν τοῖς Ἀθηναίοις ἐπὶ Ἁρπακτίδου ἄρχοντος».

Κἀγὼ νῦν εὑρίσκω μετὰ τῶν ἄλλων ὅτι τὸ ὑπεράνω τῆς λέξεως

'Αρπακίδου ἐπιγεγραμμένον γράμμα εἶνε Τ, καὶ οὐχὶ ὡς πρότερον ἐνόμιζον ΓΙ. Ἡ μακρὰ κάθετος τοῦ ἐν τῷ ὑπερκειμένῳ στίχῳ γράμματος Ρ ἐκτεινομένη πρὸ τοῦ Τ καὶ ἐφαπτομένη αὐτοῦ, παρίστησιν αὐτὸ ὡς ΓΙ. Πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ νῦν φρονῶ ὅτι ἐν τῷ προτύπῳ ἐφέρετο 'Αρπαγίδου, ὅπερ ὁ ἀντιγραφεὺς μετέβαλεν εἰς τὸ 'Αρπακίδου. Ἐν τῇ εἰρομένῃ γραφῇ τῶν χειρογράφων εὐκόλως τὰ γράμματα γι ἠδύναντο νὰ ἀναγνωσθῶσιν ὡς κι. Εἰς τὸ ἀσύνηθες ὄνομα 'Αρπακίδου προσκρούσας ὁ διορθωτής, ἐξ εἰκασίας μετέβαλεν αὐτὸ εἰς τὸ ἐπίσης ἀσύνηθες ('Αρπακ)τ(ίδου), δῆλον ὅτι παρὰ τὸ ἁρπακτής.

ΚΕΦ. XX.

§ 3. «ταῦτα δὲ διαπραξάμενος, τὴν μὲν βουλὴν ἐπειρᾶτο καταλύειν, Ἰσαγόραν δὲ καὶ τριακοσίους τῶν φίλων μετ' αὐτοῦ κυρίους καθιστάναι τῆς πόλεως».

Ἐν τῷ χειρογράφῳ φέρεται Μ'ΤΟΥ, ὅπερ ὁ Kenyon διώρθωσεν εἰς τὸ μετ' αὐτοῦ. Τὴν διόρθωσιν ταύτην, ἣν καὶ ὁ Blass [3] καὶ οἱ W.—K. [3] παρέλαβον, οὔτε παλαιογραφικῶς οὔτε λεκτικῶς εὑρίσκω πιθανήν. Καὶ παλαιογραφικῶς μέν, ἐπειδὴ τὸ ταχυγραφικὸν Μ' σημαίνει πάντοτε ἐν τῷ χειρογράφῳ ἀκεραίαν τὴν πρόθεσιν μετά, ἄνευ ἐκθλίψεως. Πιθανοῦ δ' ὄντος ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς τὰ ταχυγραφικὰ σημεῖα μετεχειρίσθη κατὰ τὸ πρότυπον, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐν αὐτῷ ἐφέρετο Μ'ΑΥΤΟΥ (= μετὰ αὐτοῦ), ὅπερ ὁ ἀντιγραφεύς, παριδὼν τὰ γράμματα ΑΥ μετέβαλεν εἰς τὸ Μ'ΤΟΥ· ἧττον πιθανὸν φαίνεταί μοι νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐν μὲν τῷ προτύπῳ ἄνευ ταχυγραφίας ἐφέρετο ΜΕΤΑΥΤΟΥ, ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς ἀναγνοὺς τὰ τέσσαρα πρῶτα γράμματα ὡς ἀκεραίαν τὴν πρόθεσιν ΜΕΤΑ καὶ παραλιπὼν τὸ μετ' αὐτὰ Υ, κατὰ ταχυγραφίαν ἔγραψε Μ'ΤΟΥ. Καὶ ταῦτα μὲν παλαιογραφικῶς· λεκτικῶς δὲ ὅλως περιττὴ θὰ ἦτο ἡ φράσις μετ' αὐτοῦ, ἀφοῦ λέγεται «Ἰσαγόραν δὲ καὶ τριακοσίους τῶν φίλων». Ἄλλως ἐὰν ὁ Ἀριστοτ. ἤθελε νὰ μεταχειρισθῇ τὴν πρόθεσιν μετὰ καὶ οὐχὶ τὸν σύνδεσμον καί, ἠδύνατο νὰ εἴπῃ Ἰσαγόραν δὲ μετὰ τριακοσίων τῶν φίλων. Πρβ. κ. 29, 2 «τὸν δῆμον ἑλέσθαι μετὰ τῶν προϋπαρχόντων δέκα προβούλων ἄλλους εἴκοσι».

32, 3 «οἱ δὲ τετρακόσιοι μετὰ τῶν δέκα τῶν αὐτοκρατόρων — ἦρχον τῆς πόλεως». 37, 1 «καταλαβόντος Θρασυβούλου μετὰ τῶν φυγάδων τὴν Φυλήν». Ὁ κ. Παπαβασιλείου ἀναγινώσκει τῶν φίλων αὐτοῦ, εἰκάζων ὅτι τὰ δύο πρῶτα γράμματα τοῦ ΑΥΤΟΥ, ἀναστραφέντος τοῦ δευτέρου, ἀπετέλεσαν τὸ Μ. Ἀλλ' ἐν τῷ χειρογράφῳ φέρεται Μ'ΤΟΥ καὶ οὐχὶ ἁπλῶς ΜΤΟΥ. Συμφωνότερον πρὸς τὴν ἐν τῷ χειρογράφῳ φερομένην γραφὴν δύναται, νομίζω, νὰ θεραπευθῇ τὸ χωρίον, ἐὰν προστεθῶσι τὰ ἐκπεσόντα γράμματα ΤΟ ὧδε: «τὴν μὲν βουλὴν ἐπειρᾶτο καταλύειν, Ἰσαγόραν δὲ καὶ τριακοσίους τῶν φίλων μετὰ τοῦ⟨το⟩ (= μετὰ τὴν τῆς βουλῆς κατάλυσιν) κυρίους καθιστάναι τῆς πόλεως».

§ 4. «αἰτιώτατοι γὰρ σχεδὸν ἐγένοντο τῆς ἐκβολῆς τῶν τυράννων οἱ Ἀλκμεωνίδαι, καὶ στασιάζοντες τὰ πολλὰ διετέλεσαν».

Οὕτω καὶ νῦν γράφει ὁ Blass[3]· ἐγὼ δὲ ἤκασα μὲν ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου οἱ Ἀλκμεωνίδαι ⟨πρὸς οὓς⟩ στασιάζοντες κτέ., δύναται δ' ὅμως καὶ συντομώτερον νὰ συμπληρώσῃ τις τὸ χωρίον ὧδε: «οἱ Ἀλκμ., ⟨οἷς⟩ (δηλ. τυράννοις) καὶ στασιάζοντες κτέ.» (ΟΙCIC'). Τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ὑποστηρίζουσι, νομίζω, καὶ τὰ εὐθὺς ἐπιφερόμενα «ἔτι δὲ πρότερον τῶν Ἀλκμεωνιδῶν Κήδων ἐπέθετο τοῖς τυράννοις».

ΚΕΦ. XXI.

§ 4. «διένειμε δὲ καὶ τὴν χώραν κατὰ δήμους τριάκοντα μέρη, δέκα μὲν τῶν περὶ τὸ ἄστυ, δέκα δὲ τῆς παραλίας, δέκα δὲ τῆς μεσογείου, καὶ ταύτας ἐπονομάσας τριττῦς, ἐκλήρωσεν τρεῖς εἰς τὴν φυλὴν ἑκάστην κτέ.».

Τὸ παραδεδομένον διένειμε δὲ καὶ τὴν χώραν κατὰ δήμους τριάκοντα μέρη οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ ὅτι ὁ Κλεισθένης διένειμε τὴν χώραν εἰς τριάκοντα μέρη κατὰ τοὺς ὑπάρχοντας τριάκοντα δήμους. Πρβλ. § 3 «διὰ τοῦτο δὲ οὐκ εἰς δώδεκα φυ-

λὰς συνέταξεν, ὅπως αὐτῷ μὴ συμβαίνῃ μερίζειν κατὰ τὰς προϋπαρχούσας τριττῦς» καὶ κ. 63, 4 «νενέμηνται γὰρ κατὰ φυλὰς δέκα μέρη οἱ δικασταί». Ἀλλὰ πλὴν τοῦ ἀπιθάνου τούτου ἀριθμοῦ τῶν ἐπὶ Κλεισθένους δήμων (πρβλ. Ἡροδ 5,69) ἐκ τοῦ οὕτω φερομένου χωρίου προκύπτει καὶ τὸ ἄτοπον, ὅτι οἱ δῆμοι λαμβάνονται ὡς ἰσοδύναμοι πρὸς τὰς τριττῦς· διότι κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ δῆμοι ἦσαν τὰ μέρη, εἰς ἃ ὁ Κλεισθένης διένειμε τὴν χώραν, καὶ ἐπειδὴ τὰ μέρη ταῦτα ἐπωνόμασε τριττῦς, ἄρα οἱ δῆμοι ἦσαν τριττύες. Διὰ ταῦτα ὀρθῶς μὲν ὁ Blass[3] μόνος πάντων προσέκρουσεν εἰς τὸ χωρίον, ἀλλ' ἡ διόρθωσις αὐτοῦ, εἰς τὴν θεραπείαν μόνον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δήμων ἀποβλέπουσα, εἶνε κατ' ἐμὴν γνώμην ἀτυχεστάτη. Ὁ Blass[3] γράφει: διένειμε δὲ καὶ τὴν χώραν κατὰ δήμους, ⟨τὰ δὲ πρῶτα⟩ τριάκοντα μέρη, δέκα μὲν κτέ. Ἀλλ' ἐὰν μόνον τὰ πρῶτα τριάκοντα μέρη διένειμεν ὁ Κλεισθένης οὕτω: δέκα μὲν τῶν περὶ τὸ ἄστυ, δέκα δὲ τῆς παραλίας, δέκα δὲ τῆς μεσογείου, τότε τὰ λοιπὰ μέρη (ὧν τὴν διανομὴν ἄπορον διατί δὲν ἐμνημόνευσεν ὁ Ἀριστοτ.) εἰς τίνα πλέον χώραν ἠδύναντο νὰ ἀνήκωσι μετὰ τὴν ἤδη μνημονευθεῖσαν, τὴν περὶ τὸ ἄστυ, τὴν παραλίαν καὶ τὴν μεσόγειον; Ἔπειτα καὶ τὸ ἄτοπον ὅτι οἱ δῆμοι λαμβάνονται ὡς ἰσοδύναμοι πρὸς τὰς τρυττῦς (δῆμοι = μέρη = τριττύες) δὲν αἴρεται διὰ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Blass. Ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ χωρίον δύναται νὰ θεραπευθῇ ὧδε: «διένειμε δὲ καὶ τὴν χώραν κατὰ δήμους, ⟨οὓς συνέταξεν εἰς⟩ τριάκοντα μέρη κτέ.» κατὰ τὰ ἐν § 3 «διὰ τοῦτο δὲ οὐκ εἰς δώδεκα φυλὰς συνέταξε (δηλ. πάντας τοὺς Ἀθην.)». Ἀντὶ τοῦ συνέταξε δύναταί τις νὰ γράψῃ καὶ συνένειμε κατὰ τὸ ἐν § 2. Ἡ γενομένη παράλειψις ἴσως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὧδε. Ἐκ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους εἰρημένου «διένειμε δὲ καὶ τὴν χώραν κατὰ δήμους, οὓς συνέταξεν (ἢ: συνένειμεν) εἰς τριάκοντα μέρη» εὐκολώτατα μετὰ τὸ δήμΟΥC ἐξέπεσε κατ' ἀρχὰς τὸ ἀναφορικὸν ΟΥC, μεθ' ὃ τὸ ῥῆμα συνέταξεν ἢ συνένειμεν, ἐν παρατάξει εὑρεθὲν πρὸς τὸ προηγούμενον διένειμε, παρελείφθη ὡς περιττόν. Ἐκ τοῦ οὕτω διαφθαρέντος χωρίου «διένειμε — κατὰ δήμους εἰς τριάκοντα μέρη» παρελείφθη εἶτα ἡ πρόθεσις εἰς εἴτε ἐξ ἀβλεψίας τοῦ ἀντιγραφέως (δήμΟΥCΕΙC) εἴτε ἐκ διορθώσεώς τινος, ὅστις ἠθέλησε

νὰ συντάξῃ τὸ διένειμε μετὰ δύο αἰτιατικῶν: διένειμε τὴν χώραν τριάκοντα μέρη.

§ 5. «προσηγόρευσε δὲ τῶν δήμων τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν τόπων, τοὺς δὲ ἀπὸ τῶν κτισάντων· οὐ γὰρ ἅπαντες ὑπῆρχον ἐν τοῖς τόποις».

Τὸ ὑπὸ τοῦ Kenyon τὸ πρῶτον ἀναγνωσθὲν οὐ γὰρ ἅπαντες ὑπῆρχον ἔτι τοῖς τόποις οὐκ ὀλίγα πράγματα παρέσχε τοῖς φιλολόγοις. Ἤδη αὐτὸς ὁ Kenyon προέτεινεν ἄλλοτε τὴν μεταβολὴν τοῦ ἅπαντες εἰς τὸ ἅπασι, ἵνα τὸ χωρίον νοηθῇ οὕτως: «οὐ γὰρ ἅπασι τοῖς τόποις ὑπῆρχον οἱ κτίσαντες»· ὁ δὲ κ. Πανταζίδης μετέβαλε τὸ χωρίον ὧδε: οὐ γὰρ ἅπαντας ὑπῆρχεν ἔτι τοῖς τόποις, ἐξηγούμενος οὕτως: «οὐκέτι ὑπῆρχε (δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν) ἅπαντας τοὺς δήμους τοῖς τόποις προσαγορεῦσαι»· οἱ δὲ (Bury, Λάκων) H.-L. ὧδε: «οὐ γὰρ ἅπασιν ὑπῆρχεν (ἢ: ὑπῆρχ') ὀνόματα τοῖς τόποις». Ἀλλ' ἤδη ὁ Blass ἀνέγνω ἐπὶ τοῦ χειρογράφου «οὐ γὰρ ἅπαντες ὑπῆρχον ἐν τοῖς τόποις», ὅπερ ἐξηγεῖται «non omnes demi erant inter vicos qui jam extabant; itaque multos ab heroibus appellavit». Πρβλ. καὶ Παπαγεωργ. ἐν Ἀθην. τόμ. Δ΄ σ. 551 κέ. Τὴν μὲν ἀνάγνωσιν τοῦ Blass εὑρίσκω ἀναμφισβήτητον, τὴν δ' ἑρμηνείαν ἀπίθανον. Φρονῶν μᾶλλον ὅτι τὸ χωρίον εἶνε διεφθαρμένον, ἀποκαθίστημι αὐτὸ ὧδε: οὐ γὰρ ἅπαντες ὑπῆρχον ἐν ⟨ὀνομασ⟩τοῖς τόποις». Πιθανώτατον εἶνε ὅτι ὁ Κλεισθένης τοὺς δήμους προσηγόρευσεν ἀπὸ ὀνομαστῶν τινων τόπων, ὅσοι δὲ τούτων δὲν ὑπῆρχον ἐν ὀνομαστοῖς τόποις, τούτους προσηγόρευσεν ἀπὸ τῶν κτισάντων.

§ 7. «συμβουλευόντων τινῶν τῷ δήμῳ διανείμασθαι τὸ ἀργύριον, Θεμιστοκλῆς ἐκώλυσεν, οὐ λέγων ὅ τι χρήσεται τοῖς χρήμασιν, ἀλλὰ δανεῖσαι κελεύων τοῖς πλουσιωτάτοις Ἀθηναίων ἑκατὸν ἑκάστῳ τάλαντον, εἶτ' ἐὰν μὲν ἀρέσκῃ τὸ ἀνάλωμα τῆς πόλεως εἶναι [[τὴν δαπάνην]], εἰ δὲ μὴ κτέ.».

Οὕτω καὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκδόσει ἀφορίζει τὰς λέξεις τὴν δα-

πάνην ὁ Blass, παρατηρῶν «τὴν δαπάνην supra v. (ab. al. m.) Londin., del. H.-L., post ἀρέσκῃ interpugnentes (hoc quidem parum recte). Habuisse vid. τὴν δαπ. etiam Berol».Φρονῶ ὅτι αἱ λέξεις τὸ ἀνάλωμα ἐλέχθησαν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ προηγούμενον ὅ τι χρήσεται τοῖς χρήμασιν, καὶ ἑπομένως αἱ λέξεις τὴν δαπάνην δὲν πρέπει νὰ ἀφορισθῶσιν. Ὁ Ἀριστοτ. δηλ. λέγει: ἐὰν μὲν ἀρέσκῃ τὸ ἀνάλωμα (= τὸ εἰς ὅ (ἢ = τὸ ὡς) ἂν οὗτος τὰ χρήματα ἀναλώσῃ), τῆς πόλεως εἶναι τὴν δαπάνην κτέ.

Περὶ τοῦ χάσματος, ὅπερ ὁ Blass τίθησιν ἐν τῷ ἑπομένῳ κεφαλαίῳ (XXIII, 1) μετὰ τὴν λέξιν ἑκάστῳ, ἔγραψα ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου.

ΚΕΦ. XXIII.

§ 2. «συνέβη γὰρ αὐτοῖς περὶ τὸν χρόνον τοῦτον τά τε εἰς τὸν πόλεμον ἀσκῆσαι, καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδοκιμῆσαι, καὶ τὴν τῆς θαλάττης ἡγεμονίαν λαβεῖν, ἀκόντων τῶν Λακεδαιμονίων».

Τοῦ ἱστορικοῦ τούτου γεγονότος μνείαν ποιοῦνται οἱ ἑξῆς συγγραφεῖς· Θουκ. 1, 75. 95-96. 6, 76. Ἡρόδ. 8, 3. Ἰσοκρ. 11,46. 47. Ἐκ πάντων τούτων τῶν χωρίων ἐξάγεται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι παρ' ἑκόντων τῶν Ἑλλήνων τὴν ἡγεμονίαν ἔλαβον, χωρὶς νὰ ἀντιπράξωσιν εἰς τοῦτο οἱ Λακεδαιμόνιοι. Καὶ παρὰ Ξενοφ. δὲ (Ἑλλην. 6, 34) οἱ τῶν Λακεδαιμονίων πρέσβεις ἀγορεύοντες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου ὑπομιμνήσκουσι τοὺς Ἀθηναίους «ὡς Ἀθηναῖοί τε ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ᾑρέθησαν ἡγεμόνες τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν κοινῶν χρημάτων φύλακες, τῶν Λακεδαιμονίων ταῦτα συμβουλομένων». Ὁ δὲ Πλούταρχος λέγει (Ἀριστ. 23) «ὡς γὰρ ᾔσθοντο (οἱ Λακ.) τῷ μεγέθει τῆς ἐξουσίας διαφθειρομένους αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας, ἀφῆκαν ἑκουσίως τὴν ἡγεμονίαν». Ἐὰν κατὰ ταῦτα δὲν πρέπῃ καὶ ἐν τῷ προκειμένῳ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ ἀντὶ τοῦ ἀκόντων νὰ γραφῇ ἑκόντων (Mayor, Γεννάδιος· εἰκόντων Naber, H.-L.) ἢ ⟨οὐκ⟩ ἀκόντων (Παπαγεωργίου), τότε ἡ φαινομένη αὕτη διαφωνία τοῦ Ἀριστοτέλους ἴσως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἑξῆς. Ἴσως πιθανὸν εἶνε

ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἵτινες κατὰ τὸν Ἰσοκράτην (4, 18) «παρειλήφασι ψευδῆ λόγον, ὡς ἔστιν αὐτοῖς ἡγεῖσθαι πάτριον», ἐνδομύχως μὲν δὲν ἤθελον τὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους μετάστασιν τῆς ἡγεμονίας, ἀλλ' εἰς τὸ φανερόν, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενοι, προσεποιήθησαν ὅτι ἑκόντες αὐτὴν παραχωροῦσιν. Ἴσως δηλ. καὶ ἐν τούτῳ συνέβη ὅ,τι καὶ κατὰ τὴν ὀχύρωσιν τῶν Ἀθηνῶν. Ὡς τότε οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀκούσαντες ἐπὶ τέλους παρὰ τοῦ ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον ἐξαπατήσαντος αὐτοὺς Θεμιστοκλέους, ὅτι ἡ τῶν τειχῶν ἀνέγερσις ἱκανῶς ἤδη εἶχε προχωρήση, πρὸ τοῦ τετελεσμένου γεγονότος «ὀργὴν μὲν φανερὰν οὐκ ἐποιοῦντο τοῖς Ἀθηναίοις — τῆς μέντοι βουλῆς ἁμαρτόντες ἀδήλως ἤχθοντο» (Θουκ. 1, 92), ἴσως οὕτω καὶ κατὰ τὴν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀπόστασιν τῶν συμμάχων ἠναγκάσθησαν πρὸ τοῦ τετελεσμένου γεγονότος ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιπράξεως νὰ ὑποχωρήσωσιν, εἰς μὲν τὸ φανερὸν φιλίαν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους προσποιούμενοι, ἐν δὲ τῷ κρυπτῷ δυσμενῶς πρὸς αὐτοὺς διατεθέντες, ἐπειδὴ τοσαύτης δυνάμεως παρ' αὐτῶν ἀπεστεροῦντο. Ὅτι δὲ οἱ ἀεὶ κρυψίνοοι Λακεδαιμόνιοι οὕτω πρὸς τοὺς Ἀθηναίους διέκειντο, ἐδήλωσαν εὐθὺς κατὰ τὴν πρώτην ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπόστασιν τῶν Θασίων, ὅτε οὗτοι «νικηθέντες μάχῃ καὶ πολιορκούμενοι, Λακεδαιμονίους ἐπεκαλοῦντο καὶ ἐπαμῦναι ἐκέλευον εἰσβαλόντες εἰς τὴν Ἀττικήν· οἱ δὲ ὑπέσχοντο μὲν κρύφα τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἔμελλον, διεκωλύθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ γενομένου σεισμοῦ» (Θουκ. 1, 101). Ἡ τοιαύτη ἐν τῷ κρυπτῷ δυσμένεια τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς τοὺς Ἀθηναίους φανερὰ ἐπὶ τέλους ἐξερράγη κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν πόλεμον, ὅτε οἱ Λακεδαιμόνιοι τοὺς Ἀθηναίους μόνους ἐκ τῶν συμμάχων δι' ὑποψίαν ἀπέπεμψαν ἐκ τοῦ στρατοπέδου (Θουκ. 1, 102 «διαφορὰ ἐκ ταύτης τῆς στρατείας πρῶτον Λακεδαιμονίοις καὶ Ἀθηναίοις φανερὰ ἐγένετο»). Ἐὰν λοιπὸν οὕτως ἡ διὰ τὴν τῶν συμμάχων ἀπόστασιν διάθεσις τῶν Λακεδαιμονίων ἄλλη μὲν ὑπῆρξεν εἰς τὸ φανερόν, ἄλλη δ' ἐν τῷ κρυπτῷ, τότε ἀποβλέπων μέν τις εἰς τὴν πρώτην ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὴν τῶν Ἑλλήνων ἡγεμονίαν ἔλαβον ἑκόντων τῶν Λακεδαιμονίων, ἀποβλέπων δὲ βαθύτερον εἰς τὴν δευτέραν, ὅτι ἀκόντων τῶν Λακεδ. αὐτὴν ἔλαβον. Οὕτως ὁ Λυσίας εἰς τὴν ἐνδόμυχον μᾶλλον ἢ τὴν εἰς τὸ φανερὸν τῶν Λακεδαιμονίων θέλησιν περὶ τῆς μὴ ἀνεγέρσεως τῶν τειχῶν ἀπιδών, εἶπεν (12, 63) «ὁ μὲν γὰρ Λακε-

δαιμονίων ἀκόντων ᾠκοδόμησεν αὐτά, οὗτος δὲ τοὺς πολίτας ἐξαπατήσας καθεῖλε». Ἴσως ἐν τῷ προκειμένῳ ἀριστοτελικῷ χωρίῳ τὸ ἀκόντων ὑποστηρίζουσι καὶ τὰ μετ' ὀλίγον (§ 4) λεγόμενα «ἐπὶ δὲ τὴν ἀπόστασιν τὴν τῶν Ἰώνων Ἀριστείδης ἦν ὁ προτρέψας, τηρήσας τοὺς Λάκωνας διαβεβλημένους διὰ Παυσανίαν». Πρβλ. καὶ Θουκ. 6, 82. Διόδ. 11, 59. Σχολ. Ἀριστοφ. Λυσ. 1138.

Περὶ τοῦ ἐν τῷ ἑπομένῳ κεφαλαίῳ (XXIV, 2) «τοῖς τε συμμάχοις κτέ.» ἔγραψα ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου.

ΚΕΦ. XXIV.

§ 4. «συνέβαινεν γὰρ ἀπὸ τῶν φόρων καὶ τῶν τελῶν καὶ τῶν συμμάχων πλείους ἢ δισμυρίους ἄνδρας τρέφεσθαι. δικασταὶ μὲν γὰρ ἦσαν ἑξακισχίλιοι, τοξόται δ' ἑξακόσιοι καὶ χίλιοι κτέ.».

Οὕτως ἀμετάβλητον τηρεῖ τὸ χωρίον ὁ Blass[3], ὅπερ ἄλλοι πολλαχῶς ἐπειράθησαν νὰ διορθώσωσιν. Καὶ ὁ μὲν Whibley, ἀποδοκιμάζοντος τοῦ Blass, προέτεινε τὴν μεταβολὴν τοῦ φόρων εἰς τὸ εἰσφορῶν, ὅπερ οἱ H.-L. παρέλαβον ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτῶν, ἂν καὶ ὁ Herwerden ἐπεθύμει μᾶλλον νὰ καταστραφῶσιν αἱ λέξεις καὶ τῶν τελῶν· ὁ δὲ κ. Παπαγεωργίου προέτεινε τὴν ἑξῆς διάταξιν τῶν λέξεων: ἀπὸ τῶν φόρων τῶν συμμάχων καὶ τῶν τελῶν. Τοῦ Hude τὴν διόρθωσιν ἀπὸ τῶν φόρων καὶ τῶν τελῶν τῶν ⟨ἀπὸ τῶν⟩ συμμάχων ἀποδοκιμάζει ὁ Kaibel, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάμβανον τέλη οὐ μόνον παρὰ τῶν συμμάχων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν μὴ τοιούτων. Ἐγὼ δὲ μετὰ τοῦ Leeuwen προτιμῶ μόνον ὁ μετὰ τὴν λέξιν τελῶν κακῶς ἐπαναληφθεὶς σύνδεσμος καὶ νὰ καταστραφῇ, ἵνα ἀναγνωσθῇ: ἀπὸ τῶν φόρων καὶ τῶν τελῶν [[καὶ]] τῶν συμμάχων. Καὶ ἐλάμβανον μὲν οἱ Ἀθηναῖοι τέλη καὶ παρὰ τῶν μὴ συμμάχων, ὡς ὁ Kaibel παρετήρησεν, ἀλλ' ὡς ἐκ τῆς συνεχείας τοῦ τοῦ ὅλου κεφαλαίου καταφαίνεται, ὁ Ἀριστοτέλης ὡς κυρίαν πρόσοδον, ἐξ ἧς συνέβαινε πλείους ἢ δισμυρίους ἄνδρας τρέφεσθαι, ἀναφέρει ἐνταῦθα μόνον τοὺς φόρους καὶ τὰ τέλη, ἅτινα οἱ Ἀθηναῖοι κατασχόντες ἤδη τὴν ἡγεμονίαν παρὰ τῶν συμμάχων ἐλάμβανον. Τον

αὐτὸν περίπου νοῦν περὶ διατροφῆς τοῦ πλήθους τῶν Ἀθηναίων παρὰ τῶν συμμάχων παρέχουσι καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοφάνους κωμικώτερον λεχθέντα (Βατρ. 706 κέ.)

«εἰ γὰρ ἐβούλοντο βίον πορίσαι τῷ δήμῳ, ῥᾴδιον ἦν ἄν·
εἰσίν γε πόλεις χίλιαι, αἳ νῦν τὸν φόρον ἡμῖν ἀπάγουσιν·
τούτων εἴκοσιν ἄνδρας βόσκειν εἴ τις προσέταξεν ἑκάστῃ,
δύο μυριάδες τῶν δημοτικῶν ἔζων ἐν πᾶσι λαγῴοις».

Πρβλ. καὶ Ψευδοξενοφ. Ἀθην πολ. 1, 15 «τοῖς δὲ δημοτικοῖς δοκεῖ μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι τὰ τῶν συμμάχων χρήματα ἕνα ἕκαστον ἔχειν Ἀθηναίων», καὶ Πλουτ. Περικλ. 12. Ὅτι δὲ τὰ ἀπὸ τῶν συμμάχων χρήματα ἦσαν ἡ κυρία τῶν Ἀθηναίων πρόσοδος, τοῦτο πολλαχοῦ παρὰ Θουκυδίδῃ λέγεται, ὡς (1, 222) «ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι ὁδοὶ πολέμου ἡμῖν, ξυμμάχων τε ἀπόστασις, μάλιστα παραίρεσις οὖσα τῶν προσόδων, αἷς ἰσχύουσιν (οἱ Ἀθην.)»· ὁ δὲ Περικλῆς συνεβούλευε τοῖς Ἀθηναίοις (2, 13, 2) «τὰ τῶν ξυμμάχων διὰ χειρὸς ἔχειν λέγων τὴν ἰσχὺν αὐτοῖς ἀπὸ τούτων εἶναι τῶν χρημάτων τῆς προσόδου»· πρβλ. καὶ 2.143,5. 3,13,6. 39,8. 46,3. Ἐν τοῖς ἑπομένοις ὁ κ. Λάκων (ὁ Leeuwen μετὰ δισταγμοῦ) προέτεινε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ δικασταὶ διὰ τοῦ ὁπλῖται, πρῶτον ἐπειδὴ ἐπὶ Ἀριστείδου οἱ δικασταὶ οὐδένα μισθὸν ἐλάμβανον, τοῦ Περικλέους πρώτου ποιήσαντος τὰ δικαστήρια μισθοφόρα (πρβ. κεφ. 27, 3), καὶ δεύτερον ἐπειδὴ «καταλεγομένων πάντων ἐκείνων, οἵτινες ἐτρέφοντο ἀπὸ τῶν κοινῶν ὡς στρατευόμενοι, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ καταλογισθῶσι, καὶ μάλιστα πρῶτοι, τὸ σπουδαιότατον καὶ πολυαριθμότατον μέρος τῶν στρατευομένων, οἱ ὁπλῖται» (Ἀθην, τόμ. Γ' σελ. 582). Ἐκ τῆς τελευταίας παρατηρήσεως τοῦ κ. Λάκωνος ὁρμηθεὶς ὁ κ. Παπαβασιλείου καὶ παρατηρήσας ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐπὶ μέρους μνημονευόμενοι (εἰς 15750 ἀνερχόμενοι) δὲν εἶναι πλείους ἢ δισμύριοι, ἤκασεν ὅτι ἐξέπεσον λέξεις τινές, ἃς καὶ συνεπλήρωσεν ὧδε: «δικασταὶ μὲν γὰρ ἦσαν ⟨ἑξακισχίλιοι, ὁπλῖται δὲ⟩ ἑξακισχίλιοι κτέ.» (Ἀθην τόμ, Γ'. σ. 281 κέ.). Ἀλλ' ὀρθῶς ἀντιπαρετήρησεν ὁ κ. Λάκων ὅτι ὁ κ. Παπαβασιλείου οὔτε τὸ πλήρωμα τῶν εἴκοσι φρουρίδων νεῶν καὶ τῶν ἄλλων νεῶν, αἵτινες τοὺς φρουροὺς ἦγον, οὔτε τὸ πρυτανεῖον οὔτε τοὺς ὀρφανοὺς οὔτε τοὺς τῶν δεσμωτῶν φύλακας ὑπελόγισεν. Ἐγὼ δὲ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τὸν δεύ-

τερον λόγον, ὅτι ἔπρεπε νὰ καταλογισθῶσιν ἐνταῦθα καὶ οἱ ὁπλῖται, παρατηρῶ ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο δυνατόν· διότι ὁ Ἀριστοτέλης ἀπαριθμεῖ ἐνταῦθα τοὺς τακτικῶς ἀπὸ τῶν κοινῶν χρημάτων τρεφομένους, ὧν αἱ δαπάναι καὶ οἱ μισθοὶ ἀπετέλουν τὰς τακτικὰς ἑκάστου ἐνιαυτοῦ δαπάνας τῶν Ἀθηναίων, ἐν ᾧ οἱ ὁπλῖται μόνον ἐν καιρῷ πολέμου ἐλάμβανον μισθόν, ἑπομένως αἱ ὑπὲρ αὐτῶν δαπάναι ἦσαν ἔκτακτοι. Οἱ ἐν τοῖς ἑπομένοις μνημονευόμενοι 2500 ὁπλῖται ἦσαν, ὡς ὀρθῶς ὁ Blass παρατηρεῖ, «qui continuo in praesidiis erant», ὡς τοιοῦτοι δὲ διὰ τακτικῆς ἐνιαυσίου δαπάνης συνετηροῦντο. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν πρῶτον λόγον, ὅτι οἱ δικασταὶ ἐπὶ Ἀριστείδου οὐδένα μισθὸν ἐλάμβανον, νομίζω ὅτι οὐχὶ ὀρθῶς διὰ τοῦτο προσέκρουσαν εἰς τὸ δικασταί. Μήπως πάντα τὰ λοιπὰ τὰ ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτ. καταλεγόμενα εἰς τοὺς ἐπὶ Ἀριστείδου χρόνους ἀναφέρονται; Ἀλλ' ἐκ τοῦ Αἰσχίνου μανθάνομεν ὅτι κατὰ τὴν μετὰ τὴν συνομολόγησιν τῶν τριακοντούτιδων σπονδῶν (δηλ. μετὰ τὸ 445 π. Χ., ἐν ᾧ ὁ Ἀριστείδης εἶχεν ἤδη ἀποθάνῃ τῷ 466) ἐπικρατήσασαν εἰρήνην οἱ Ἀθηναῖοι καὶ τοὺς ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μνημονευομένους νεωσοίκους ᾠκοδόμησαν, καὶ τοὺς τοξότας καὶ ἱππέας ἐπὶ Μιλτιάδου μόνον 300 ὄντας εἰς 1200 ἀνεβίβασαν, ὅσων δηλ. μνημονεύει ἐνταῦθα ὁ Ἀριστοτέλης (πρβλ. Αἰσχ. π. παραπρ. 336, Ἀνδοκ. π. εἰρ. 93). Διὰ ταῦτα δ' ὅμως δὲν νομίζω, ὡς ὁ κ. Παπαγεωργίου, ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης «μεταχρονίζει, οὕτως εἰπεῖν, τὰ πράγματα ἐν νῷ ἔχων ὅ τι κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους πρῶτον ἐπὶ Περικλέους ἐγένετο (κεφάλ. XXVI, σελ. 38, 10) καὶ ἐπεκράτει καὶ κατόπιν» (Ἀθην. τόμ. Δ' σελ. 559). Φρονῶ μᾶλλον ὅτι ὁ Ἀριστοτ. ἐκτίθησι καθόλου τὰ τῆς ἀπὸ τῶν κοινῶν προσόδων διατροφῆς τῶν πολλῶν, ἥτις ἤρξατο μὲν ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστείδου τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ τούτου, ἐξηκολούθησε δὲ συντελουμένη ἐπὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ καὶ μάλιστα ἐπὶ Περικλέους, ὅστις οὐ μόνον τὰ δικαστήρια πρῶτος ἐποίησε μισθοφόρα (κεφ. 27, 3. Πολιτ. II, 9, 3), ἀλλὰ καὶ τὸν στρατιωτικὸν μισθὸν πρῶτος ἔταξε (κεφ. 27, 2. Πλατ. Γοργ. 515. Πλουτ. Περικλ. 7. Οὐλπ. εἰς Δημ. π. συντ. 50). Ἤρξατο δὲ ὁ Ἀριστοτ. ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου διατρεφομένων ἀπὸ τῶν δικαστῶν, ἐπειδὴ οὗτοι ἦσαν πολυαριθμότεροι τῶν ἄλλων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπερορίων ἀρχῶν εἰς ἑπτακοσίους φαίνεται ἀπίθανος

«sachlich, wegen der grossen Zahl der ὑπερόριοι gegenüber den ἔνδημοι, sprachlich, weil es heissen musste τοσοῦτοι δὲ καὶ ὑπερόριοι oder dgl.», ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ Kaibel. Ἴσως ὁ Ἀριστοτ. ἀντὶ ἑπτακοσίους εἶπε τριακοσίους (Τ̄ = †) ἢ τετρακοσίους (Ῡ = Ψ̄). Τὸ δὲ χωρίον (κ. 34, 1) «γενομένης τῆς ἐν Ἀργινούσαις ναυμαχίας, πρῶτον μὲν τοὺς δέκα στρατηγοὺς τοὺς τῇ ναυμαχίᾳ νικῶντας συνέβη κριθῆναι μιᾷ χειροτονίᾳ πάντας», ὅπερ ὁ κ. Παπαγεωργίου ἐν τῇ εἰς τὸ προκείμενον χωρίον σημειώσει παρατίθησι πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης «ἐνίοτε μὲν σφάλλεται κατὰ τὴν μνήμην, ἐνίοτε δὲ καὶ εἰς ὑπερβολὰς ἄντικρυς μαχομένας πρὸς πασίγνωστα ἱστορικὰ γεγονότα ἐμπίπτει» (πρβλ. Ξεν. Ἑλλ. Ι, 6, 16-17. 34), τὸ χωρίον, λέγω, τοῦτο οὐδὲν ἄλλο κατ' ἐμὴν γνώμην ἀποδεικνυσιν ἢ ὅπερ ἤδη ἦτο γνωστόν, ὅτι δηλ. περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κριθέντων στρατηγῶν οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς δὲν συμφωνοῦσιν, οἱ μὲν ἄλλοι πρὸς ἀλλήλους, ὁ δὲ Ξενοφῶν οὐδὲ πρὸς ἑαυτόν· διότι ἐν μὲν τοῖς Ἀπομν. (1, 1, 18) λέγει «ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐννέα στρατηγοὺς μιᾷ ψήφῳ — ἀποκτεῖναι πάντας», ἐν δὲ τοῖς Ἑλλην. (1, 7, 34) «καὶ μετὰ ταῦτα κατεψηφίσαντο τῶν ναυμαχησάντων στρατηγῶν ὀκτὼ ὄντων, ἀπέθανον δ' οἱ παρόντες ἕξ»· ὁ δὲ Πλάτων λέγει (Ἀπολ. 36 b) «καὶ ἔτυχεν ἡμῶν ἡ φυλὴ Ἀντιοχὶς πρυτανεύουσα, ὅτε ὑμεῖς τοὺς δέκα στρατηγοὺς — ἐβούλεσθε ἀθρόους κρίνειν». Πρβλ. Λυσ. 21, 8. Διοδ. 13, 101. Dindorf Xen. Comm. praef. IV-VI.

Περὶ τῆς ἐν κεφ. XXVI, 2 διορθώσεως τοῦ Blass «ἀλλ' ⟨ἢ⟩ ἕκτῳ ἔτει» καὶ περὶ ἐμῶν διορθώσεων ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ καὶ XXVII, 1. 3. 4 XXVIII, 5 ἰδὲ ἐμὴν γερμανιστὶ πραγματείαν.

ΚΕΦ. XXIX.

§ 2. «τὸν δῆμον ἑλέσθαι μετὰ τῶν προϋπαρχόντων δέκα προβούλων ἄλλους εἴκοσι — οἵτινες ὀμόσαντες ἦ μὲν συγγράψειν ἃ ἂν ἡγῶνται βέλτιστα εἶναι τῇ πόλει, συγγράψουσι περὶ τῆς σωτηρίας».

Ὁ μὲν Rutherford μετέβαλε τὸ συγγράψουσι εἰς τὸ συμβου-

λεύσουσι, ὅπερ καὶ οἱ H.-L. παρέλαβον ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτῶν, ὁ δὲ κ. Κόντος εἰς τὸ συμπράξουσι. Ἐγὼ δὲ νομίζων ὅτι τὰς λέξεις ἦ μὴν συγγράψειν προσέθηκέ τις ὡς συμπλήρωμα τοῦ ὀμόσαντες ἐκ τοῦ ἑπομένου συγγράψουσι ἐξυπακούσας, ἀφορίζω αὐτάς, ἵνα τὸ χωρίον ἔχῃ ὧδε: «οἵτινες ὀμόσαντες [[ἦ μὴν συγγράψειν]] ἃ ἂν ἡγῶνται βέλτιστα εἶναι τῇ πόλει συγγράψουσι περὶ τῆς σωτηρίας».Οὕτω τὸ μὲν ὀμόσαντες λέγεται ἄνευ ἀπαρεμφατικοῦ συμπληρώματος (ὡς ἐν τέλει τοῦ κεφαλαίου: «οἵτινες καταλέξουσι τοὺς πεντακισχιλίους ὀμόσαντες καθ' ἱερῶν τελείων» καὶ κεφ. 42, 2 «συλλεγέντες οἱ πατέρες αὐτῶν κατὰ φυλάς, ὀμόσαντες αἱροῦνται τρεῖς — οὓς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι». Πρβ. καὶ κεφ. 55, 5), τὸ δὲ συγγράψουσι λαμβάνει ὡς ἀντικείμενον μὲν τὸ ἃ ἂν ἡγῶνται κτέ., ὡς περαιτέρω δὲ συμπλήρωμα πρὸς δήλωσιν τοῦ σκοποῦ τὸ περὶ τῆς σωτηρίας.

ΚΕΦ. XXX.

§ 2. «καὶ ταμίας τῶν ἱερῶν χρημάτων τῇ θε[ῷ] καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς δέκα, καὶ ἑλληνοταμίας καὶ τῶν ἄλλων ὁσίων χρημάτων ἁπάντων εἴκοσιν οἳ διαχειριοῦσιν».

Ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἱκανὰ ἔγραψα περὶ τοῦ χωρίου τούτου, ὅπερ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀποκατασταθῇ ὧδε: «καὶ ἑλληνοταμίας ⟨τῶν φόρων⟩ καὶ τῶν ἄλλων ὁσίων (ἤ: ⟨δημ⟩οσίων) χρημάτων ἁπάντων εἴκοσιν κτέ. Καὶ ὅτι μὲν οἱ ἑλληνοταμίαι κατὰ τὴν σύνταξιν ταύτην τῆς πολιτείας ὡρίζοντο εἰς εἴκοσιν, περὶ τούτου οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν· ζήτημα δ' ὅμως εἶνε, ἂν οἱ ἑλληνοταμίαι τοσοῦτοι ἦσαν καὶ πρότερον καὶ τοσοῦτοι διέμειναν καὶ βραδύτερον. Οἱ γραμματικοὶ οὐδὲν παραδιδόασι περὶ τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν. Πρῶτος ὁ Böckh (Staatshaushalt. d. Ath. 2 ἔκδ. τόμ. Α' σ. 243) ἐπειράθη νὰ ὁρίσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἑλληνοταμιῶν εἰς 10 ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἐπιγραφῆς CIG. Nº 147 = CIA. I, 188. Ἀλλ' ὡς ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἔγραφον, ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ ἐξαχθῇ ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν ἑλληνοταμιῶν, καὶ μάλιστα ὡς ὁ Böckh πειρᾶται νὰ ἐξαγάγῃ

αὐτόν. Ὁ Gilbert (ἔνθ. ἀνωτ. σ. 302 σημ. 2) φρονεῖ ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ῥητῶς μνημονευομένων 11 ἑλληνοταμιῶν ὁ ἐν τῇ πρώτῃ πρυτανείᾳ καταλεγόμενος Φρασιτελίδης ὁ Ἰκαρεὺς ἦτο πάρεδρος. Ἐνταῦθα λέγεται «ἐπὶ τῆς Αἰαντίδος πρώτης πρυτανευούσης ἑ[λλη]νοταμίαις παρεδόθη, Καλλιμάχῳ Ἁγνουσίῳ, Φρασιτελίδῃ Ἰκαρεῖ κτέ.». Ὁ Gilbert λοιπὸν φρονεῖ ὅτι ἀκριβέστερον ἔπρεπε νὰ γραφῇ: «ἑλληνοταμίᾳ Καλλιμάχῳ Ἁγνουσίῳ καὶ παρέδρῳ Φρασιτελίδῃ Ἰκαρεῖ», κατὰ τὸν τύπον, οὗ χρῆσις γίνεται ἐν τοῖς ὀνόμασι τῆς ἕκτης πρυτανείας. Τοιοῦτον γραφικὸν ἁμάρτημα καὶ τοιαύτη τῶν ἀρχόντων σύγχυσις δὲν φαίνεταί μοι πιθανή. Καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ (CIA. I, 180-183 Pensio alt. vss. 10-14), γίνεται παράδοσις χρημάτων εἰς δύο συγχρόνως ἑλληνοταμίας: «ἑλληνοταμίαις, Ἐρ]γοκλεῖ Ἀριστείδου Βησαιεῖ [- - - - Αἰχ]σωνεῖ καὶ συνάρχου[σι κτέ.». Ἐν τῷ ἀσυμπληρώτῳ χάσματι ἐφέρετο τὸ ὄνομα ἑνὸς ἔτι ἑλληνοταμίου· ὥστε οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ ἐκληφθῇ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ ὁ Φρασιτελίδης ὡς πάρεδρος. Πλὴν τούτου πῶς δύναται νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ὁ ἐν τῇ ἐνάτῃ πρυτανείᾳ μνημονευόμενος, οὗ τὸ ὄνομα δὲν διεσώθη ἡμῖν πλῆρες («τὰ ἐχ Σάμου ἀνωμολογήσα[το - - -]μαχ[ος . . .]ος στρατηγοῖς ἐσ Σάμῳ»), δὲν ἦτο ἑλληνοταμίας; Τὸ διακριτικὸν ὄνομα τῆς τῶν ἑλληνοταμιῶν ἀρχῆς παραλείπεται καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ πρυτανείᾳ, ἔνθα ἁπλῶς λέγεται: «παρεδόθη Διονυσίῳ Κυδαθηναιεῖ καὶ συνάρχουσιν κτέ.»· ἦτο δὲ ὁ Διονύσιος ἑλληνοταμίας, ὡς ἐν προηγουμέναις πρυτανείαις μνημονεύεται. Ἔπειτα τίς ἐπίσης δύναται νὰ βεβαιώσῃ ἡμᾶς ὅτι οἱ ἐν τῇ δεκάτῃ πρυτανείᾳ μνημονευόμενοι δύο ἕτεροι ἑλληνοταμίαι, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν διεσώθησαν ἡμῖν («τρίτῃ καὶ εἰκοστῇ τῆς πρυτανείας ἑλλη[νοταμίαις - - - - | - - - καὶ συνάρχουσι κτέ.» καὶ «ἕκτῃ καὶ τριακοστῇ τῆς πρυτανείας ἑλ[ληνοταμίαις - - - - | - - - καὶ συνάρχουσι κτέ.»), ἦσαν ἐκ τῶν ἐν ταῖς προηγουμέναις πρυτανείαις μνημονευθέντων καὶ οὐχὶ ἄλλοι τινές; Διὰ πάντα ταῦτα νομίζω ὅτι ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δὲν δύναται νὰ ἐξαχθῇ μετὰ βεβαιότητος ὁ ἀριθμὸς 10 τῶν ἑλληνοταμιῶν. Πιθανώτατα δ' ὅμως οὗτος ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν CIA. I, 259 καὶ 260. Ὥστε ὅτι ἐξ ἀρχῆς 10 ἦσαν οἱ ἑλληνοταμίαι τοῦτο κατὰ τὰς δύο ἀνωτέρω ἐπιγραφὰς εἶνε πιθανώτατον, ἀλλ' ἂν καὶ μέχρι τότε ἦσαν τοσοῦτοι, οἱ δὲ συγγράψαντες τὴν προκειμένην πολιτείαν 100 ἄνδρες αὐτοὶ πρῶτοι

ὥριζον τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν εἰς 20, τοῦτο εἶνε ζήτημα χρῇζον ἐξετάσεως. Φρονῶ ὅτι οἱ 100 ἄνδρες τὰς ἀρχὰς ἀνέγραψαν ὡς αὗται προϋπῆρχον, μεταβαλόντες μόνον τὰ κατὰ τὴν αἵρεσιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ταμίαι τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν ἄλλων θεῶν ἐν τῇ διατάξει ταύτῃ τῆς πολιτείας (τῷ 411) ὡς μία ἀρχὴ μνημονεύονται, ἐν ᾧ εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ τὸ πρῶτον τῷ 435/4 κατασταθέντες 10 κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ταμίαι τῶν ἄλλων θεῶν (ἰδ. Gilbert ἔνθ. ἀνωτ. σ. 301) ἀπετέλουν ἰδίαν ἀρχήν, διὰ ταῦτα εἰκάζω νῦν ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ τὸ μὲν ταμεῖον τῶν ἄλλων θεῶν ἀνετέθη εἰς τοὺς 10 ταμίας τῆς Ἀθηνᾶς, οἱ δὲ 10 ταμίαι τῶν ἄλλων θεῶν προσετέθησαν εἰς τοὺς πρότερον 10 ἑλληνοταμίας, οἵτινες οὕτως ἐγένοντο 20. Τὴν τοιαύτην ἕνωσιν τῶν δύο πρώτων ταμείων (1) καὶ τὴν αὔξησιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑλληνοταμιῶν δὲν δύναμαι μὲν νὰ ὁρίσω κατὰ ποῖον ἀκριβῶς ἔτος ἐποίησαν οἱ Ἀθηναῖοι, νομίζω δ' ὅμως ὅτι ταύτην ἠναγκάσθησαν νὰ ποιήσωσι περὶ τὰ μέσα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὅτε οἱ ἑλληνοταμίαι διὰ τὰς πολλαπλᾶς τοῦ πολέμου ἀνάγκας περὶ πλείστων ὤφειλον νὰ φροντίζωσι. Πρὸς τὴν εἰκασίαν μου ταύτην δὲν ἀντιμάχονται καὶ αἱ ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἑλληνοταμιῶν μαρτυρίαι· διότι αἱ μὲν δύο ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαι ἐπιγραφαὶ CIA. I, 259 καὶ 260, ἐν αἷς πιθανώτατα 10 ἑλληνοταμίαι μνημονεύονται, ἀναφέρονται κατὰ τὸν Köhler ἡ μὲν εἰς τὴν Ὀλ. 88, 4 (425/4), ἡ δὲ εἰς τὴν Ὀλ. 89, 4 (421/0), ἐν ᾧ ἡ ἐπιγραφὴ CIA. I, 188, ἐν ᾗ κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην πλείονες ἢ 10 ἑλληνοταμίαι μνημονεύονται, ἀναφέρεται κατὰ μὲν τὸν Böckh εἰς τὴν Ὀλ. 92, 3 (410/9), κατὰ δὲ τὸν Kirchoff εἰς τὴν Ὀλ. 93, 2 (407/6). Τὰ δύο ταμεῖα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τῶν ἄλλων θεῶν, χάριν τῶν ἑλληνοταμιῶν κατὰ τὴν ἐμὴν εἰκασίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἑνωθέντα, ἐχωρίσθησαν καὶ πάλιν βραδύτερον μετὰ τὸ τέλος τοῦ πολέμου, ὅτε πλέον ἡ τῶν ἑλληνοταμιῶν ἀρχὴ κατηργήθη. Ἤδη τῷ 385/4 οἱ ταμίαι τῆς Ἀθηνᾶς ἐν ἐπιγραφαῖς μνημονεύονται καθ' ἑαυτούς, τῷ δὲ

(1) Ὁ Köhler ἐν CIA. II, 642 ἀβέβαιον μὲν θεωρεῖ τὸ ἔτος τῆς ἑνώσεως ταύτης, νομίζει δ' ὅμως ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀποχρῶν λόγος ὥστε νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἕνωσις ἐγένετο μετὰ τὸ ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ Εὐκλείδου. Ὁ δὲ Lehner (d. att. Schatzverz. d. 4. Jahrh. Strassb. 1890 σ. 12 κἑ.) ὁρίζει ὡς ἔτος τῆς καινοτομίας ταύτης τὸ 406/5. Πρβλ. καὶ Gilbert ἔνθ. ἀνωτ.

376/5 καὶ οὗτοι καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεῶν ταμίαι ὡς ἴδιαι καθ' ἑαυτὰς ἀρχαὶ μνημονεύονται. Ἰδ. Gilbert ἔνθ. ἀνωτ. σελ. 301 σημ. 3.

§ 5. «κληροῦν δὲ τὴν βουλὴν τοὺς ἐννέα ἄρχοντας».

Οἱ W.-K.[3] κατεχώρισαν ἤδη ἐν τῷ κειμένῳ ὅπερ πρότερον ἤκασαν πληροῦν ἀντὶ τοῦ κληροῦν. Ὁ Kaibel (Arist. σελ. 189) παρατηρεῖ τάδε· «ebensogut kann κληροῦν durch Schreiberversehen aus dem nächsten Satz (κληροῦν δὲ τοὺς λαχόντας) hierher verschlagen sein und ein andres Verbum (etwa συνάγειν) verdrängt haben»· ὁ δὲ Blass[3] γράφει μὲν κληροῦν, παρατηρεῖ δὲ «κληροῦν esse vid. »sorte ducere ex«; cf. p. 53, 4; λαχόντας ibd. 2; sed emendare fort. praestet». Ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι οὐδεμιᾶς διορθώσεως χρῄζει τὸ χωρίον. Ὁρίσαντες ἐν τοῖς ἡγουμένοις οἱ ἑκατὸν ἄνδρες «τούτων τὸ λαχὸν μέρος βουλεύειν» καὶ «εἰς ἐνιαυτὸν βουλεύειν ⟨τοὺς λαχόντας» (W.-K.), ὁρίζουσι νῦν ἐνταῦθα καὶ τίς ὤφειλε νὰ κληροῖ τὴν ἑκάστοτε βουλήν. Φρονῶ δ' ὅτι αὐτὴ ἡ κλήρωσις τῆς βουλῆς συνεπήγετο καὶ τὴν σύγκλησιν αὐτῆς. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κληροῦν, ὀρθῶς μὲν ὁ Blass[3] παραπέμπει εἰς τὸ ἐν σελ. 53, 4 τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ «κληροῦν δὲ τοὺς λαχόντας πέντε τοὺς ἐθέλοντας προσελθεῖν ἐναντίον τῆς βουλῆς», ἀγνοῶ δ' ὅμως τίνα ἀναφορὰν πρὸς τοῦτο δύναται νὰ ἔχῃ ἡ ἑτέρα παραπομπὴ τοῦ Blass «λαχόντας ibd. 2».

ΚΕΦ. XXXI.

§ 3. «Εἰς δὲ τὸν ἄλλον χρόνον ἵνα νεμηθῶσιν οἱ τετρακόσιοι εἰς τὰς τέτταρας λήξεις, ὅταν τοῖς ἀστοῖς γίγνηται μετὰ τῶν ἄλλων βουλεύειν, διανειμάντων αὐτοὺς οἱ ἑκατὸν ἄνδρες».

Ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἱκανὰ ἔγραψα περὶ τοῦ χωρίου τούτου, ἀνασκευάζων τὴν ἐκδοχὴν τῶν W.-K., οἵτινες παρὰ πᾶσαν συνήθειαν διὰ μὲν τοῦ ἀστοῖς ἐννοοῦσι τοὺς ἐν τῷ ἄστει Ἀθηναίους, διὰ δὲ τοῦ μετὰ τῶν ἄλλων τοὺς ἐν Σάμῳ. Ἐγὼ δὲ νομίζων τὸ χωρίον διεφθαρμένον προέτεινα μὲν ἐκεῖ τὴν μεταβολὴν τοῦ

ὅταν τοῖς ἀστοῖς γίγνηται εἰς τὸ ὥστ' αὐτοῖς γίγνεσθαι, νῦν δὲ φρονῶ ὅτι καὶ οὕτω δύναται νὰ διορθωθῇ τὸ χωρίον: ὅπως αὐτοῖς γίγνηται. Ἐπανορθοῦμαι δ' ἐνταῦθα καὶ τὴν ἐκεῖ γενομένην ἑρμηνείαν τοῦ χωρίου. Διὰ τοῦ μετὰ τῶν ἄλλων ἐννοεῖ, νομίζω, ὁ Ἀριστοτ. οὐχὶ τοὺς πεντακισχιλίους μόνον, ὡς ἐκεῖ ἔγραφον, ἀλλὰ πάντας τοὺς ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γεγονότας, οἵτινες εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ βουλεύειν· τοιοῦτοι δ' ἦσαν καὶ οἱ 400. Οὐχὶ δ' ὀρθῶς παρέπεμπον εἰς τὸ ἐν κεφ. 30, 3 «τοὺς δ' ἑκατὸν ἄνδρας διανεῖμαι σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους τέτταρα μέρη ὡς ἰσαίτατα καὶ διακληρῶσαι». Τοῦ τελευταίου τούτου χωρίου ὁ νοῦς ἔχει, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰ ἀμέσως ἡγούμενα ὡς ἑξῆς· οἱ ἑκατὸν ἄνδρες ἔγραψαν «βουλὰς δὲ ποιῆσαι τέτταρας ἐκ τῆς ἡλικίας τῆς εἰρημένης (δηλ. ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη γεγονότων, § 2) εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον, καὶ τούτων τὸ λαχὸν μέρος βουλεύειν, νεῖμαι δὲ καὶ τοὺς ἄλλους (δηλ. τοὺς οὔπω τὰ 30 ἔτη γεγονότας) πρὸς τὴν λῆξιν ἑκάστην· τοὺς δ' ἑκατὸν ἄνδρας διανεῖμαι σφᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἄλλους (δηλ. τοὺς οὔπω τὰ 30 ἔτη γεγονότας) τέτταρα μέρη ὡς ἰσαίτατα καὶ διακληρῶσαι (δηλ. κλήρῳ διανεῖμαι τὰ τέτταρα μέρη πρὸς τὴν λῆξιν ἑκάστην).

ΚΕΦ. XXXII.

§ 3. «οἱ δὲ τετρακόσιοι μετὰ τῶν δέκα τῶν αὐτοκρατόρων εἰσελθόντες εἰς τὸ βουλευτήριον ἦρχον τῆς πόλεως, καὶ πρὸς Λακεδαιμονίους πρεσβευσάμενοι κατελύοντο τὸν πόλεμον».

Ὁ Hude προσέθηκε μετὰ τὸ ἦρχον τὸν σύνδεσμον τε, ὃν καὶ οἱ W.-K.[3] παρέλαβον· ὁ Kaibel (Arist. σελ. 190) παρατηρεῖ: «Man solte ἦρξαν erwarten 'sie übernahmen die Regierung', aber ἦρχον steht offenbar mit κατελύοντο in engen Zusammenhang. in diese beide Thätigkeiten vird ihre viermonatliche Wirksamkeit zusammengefasst, die allgemeine und die besondere. Daher ist wahrscheilich mit Hude ἦρχον ⟨τε⟩ zu schreiben». Οὐχὶ ὀρθὰ νομίζω τὰ ὑπὸ τοῦ Kaibel εἰρημένα. Τοῦ παρα-

τατικοῦ ἦρχον ἐγένετο χρῆσις οὐχὶ διὰ τὴν στενὴν συνάφειαν τούτου πρὸς τὸ κατελύοντο, ὡς ὁ Kaibel νομίζει, ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἀπαιτεῖ αὐτόν. Ἠδύνατο μὲν ὁ Ἀριστοτ. κατ' ἀόριστον νὰ εἴπῃ κατέσχον τὴν ἀρχήν. ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἦρξαν τῆς πόλεως· νῦν δὲ τὴν μὲν κατοχὴν τῆς ἀρχῆς ἐδήλωσεν ὁ Ἀριστοτ. ἐν ἀορίστῳ διὰ τῆς φράσεως εἰσελθόντες εἰς τὸ βουλευτήριον, τὴν δὲ μετὰ τοῦτο κατὰ παράτασιν διοίκησιν τῆς πόλεως ἐν παρατατικῷ: ἦρχον τῆς πόλεως. Πρβλ. κ. 14, 3 «Πεισίστρατος λαβὼν τὴν ἀρχὴν διῴκει τὰ κοινά». 15, 3 «λαβὼν τὴν ἀρχὴν — κατεῖχεν ἤδη τὴν τυραννίδα». Πρβλ. καὶ 17, 3. 34. 1. Ὅλως διάφορος εἶνε ὁ παρατατ. κατελύοντο, ἀπόπειραν δηλῶν. Διὰ ταῦτα οὐχὶ ἁρμόζουσαν νομίζω τὴν διὰ τοῦ τε — καὶ σύνδεσιν τῶν δύο προτάσεων, ὧν ἡ δευτέρα εἶνε ἐπακολούθημα τῆς πρώτης.

ΚΕΦ. XXXV.

§ 1. «πεντακοσίους δὲ βουλευτὰς καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς καταστήσαντες ἐκ προκρίτων ἐκ τῶν χιλίων — κατεῖχον τὴν πόλιν».

Τὰς λέξεις ἐκ τῶν χιλίων καταστρέφει ὁ Marindin· οἱ H.-L. μεταβάλλουσιν εἰς τὸ ἐκ τῶν πεντακισχιλίων, ἐν ᾧ οἱ W.-K.[3] εἰκάζουσιν ἐκ προκρίτων πεντακισχιλίων, ὁ δὲ Hude ἐκ τῶν φυλῶν ἀντὶ τοῦ ἐκ τῶν χιλίων καὶ ὁ κ. Παπαγεωργίου ἐκ τῶν ⟨φυλῶν⟩ χιλίων. Ἴσως ὁ Ἀριστοτ. εἶπεν «ἐκ προκρίτων ἐκ τῶν φίλων», ἔνθα τὸ φίλων μετεβλήθη εἰς τὸ χιλίων, ἢ «ἐκ προκρίτων ἐκ τῶν ⟨φίλων⟩ χιλίων», ἔνθα εὐκόλως τὸ φίλων πρὸ τοῦ χιλίων ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ. Ὅτι ἐκ τῶν ἰδίων φίλων οἱ τριάκοντα καὶ τὴν βουλὴν καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς κατέστησαν, μαρτυρεῖ καὶ ὁ Διοδ. (14, 4) λέγων βουλὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς ἐκ τῶν ἰδίων φίλων κατέστησαν»· ὁ δὲ Ξενοφ. (Ἑλλ. 2, 3, 11) λέγει «βουλὴν δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς κατέστησαν ὡς ἐδόκει αὐτοῖς».

ΚΕΦ. XXXVIII.

§ 2. «πρέσβεις δὲ πέμψαντες εἰς Λακεδαίμονα τοῦ τε Θηραμένους κατηγόρουν, καὶ βοηθεῖν ἑαυτοῖς ἠξίουν».

Οἱ W.-K.[3] γράφοντες «- - πρέσβεις πέμψαντες κτέ.» παρατηροῦσιν «hiat sententia». Προτιμῶ μετὰ τοῦ Blass ἁπλῶς τὴν προσθήκην τοῦ ἐκπεσόντος συνδέσμου δέ. Ἐάν τις μὴ λάβῃ ὑπ᾽ ὄψιν τὴν κατὰ τὸν Ξενοφ. (Ἑλλ. 2, 3, 13) καὶ Διόδ. (14, 4-5) ἀφήγησιν τῶν ἱστορικῶν τούτων γεγονότων, ἀλλὰ μετ᾽ ἐπιστάσεως ἀπίδῃ εἰς τὴν κατ᾽ αὐτὸν τὸν Ἀριστοτ. ἔκθεσιν, θὰ εὕρῃ τὸ χωρίον τοῦτο ἀκόλουθον τοῖς ἡγουμένοις. Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη οἱ τριάκοντα μετὰ τὴν περὶ τὴν Φυλὴν ἧτταν αὐτῶν καὶ τὸν τοῦ Θηραμένους φόνον κατανοήσαντες βεβαίως ὅτι δὲν ἵσταντο πλέον ἐπὶ ἀσφαλοῦς ἐδάφους, «τά τε ὅπλα παρείλοντο πάντων πλὴν τῶν τρισχιλίων, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πολὺ πρὸς ὠμότητα ἐπέδοσαν». Τότε δὲ κατὰ τὸν Ἀριστοτ. ᾐσθάνθησαν καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς τῶν Λακεδαιμονίων βοηθείας· διὸ καὶ εὐθὺς ὁ Ἀριστοτ. ἐπιφέρει «πρέσβεις ⟨δὲ⟩ πέμψαντες εἰς Λακεδαίμονα κτέ.». Τὸ δὲ περὶ τοῦ ἀναιρεθέντος ἤδη Θηραμένους εἰρημένον κατηγόρουν, εἰς ὃ ὁ Kaibel προσκρούει, ὀρθῶς ὁ Blass παραβάλλει πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Λυσίου εἰρημένον (12, 179) «περὶ Θηραμένους ἱκανά μοί ἐστι τὰ κατηγορημένα».

Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ ἐν ὑποσημειώσει «H.-L. v. 7 ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΑΟΙ (Λακεδαίμονα, οἳ) agnoscere in chart. sibi videntur, sed perperam (est aliquid deletum, tum A superscr. ab al. m)». Κατὰ τὸ ἔκτυπον εὑρίσκω ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψε ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΑΣ· ὁ διορθωτὴς διαγράψας τὰ δύο τελευταῖα γράμματα ἐπέγραψε τὸ γράμμα Α. Ὁμοίως ὁ ἀμαθὴς ἀντιγραφεὺς ἔγραψε καὶ ἐν κεφ. 38, 1 «ἔπεμπον εἰς ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΑΣ», ἔνθα ὁ διορθωτὴς διέγραψε μόνον τὸ τελευταῖον γράμμα Σ.

ΚΕΦ. XXXIX.

§ 2. «μὴ ἐξεῖναι δὲ μήτε τοὺς Ἐλευσινόθεν εἰς τὸ ἄστυ μήτε τοῖς ἐκ τοῦ ἄστεως Ἐλευσῖνάδε ἰέναι πλὴν μυστηρίοις ἑκατέρους».

Ἐν τῷ χειρογράφῳ φέρεται ΠΡΙΝ, ὅπερ ἤδη ὁ Kenyon μετέβαλεν εἰς τὸ πλήν. Ἐν τῷ περιθωρίῳ φέρονται γράμματά τινα ἐν δύο στίχοις γεγραμμένα, ἅτινα οἱ μὲν H.-L. ἀνεγίνωσκον ὡς δὲ περιγιγνομένων, ἐγὼ δὲ ὡς δὲ γιγνομέ[νοι]ς (: μὴ ἐξεῖναι — ἰέναι πρίν, μυστηρίοις δὲ γιγνομένοις ἑκατέρους) καὶ ὁ Kenyon[3] δ' εἰσὶ ἐν ἔτει. Τὴν ἀληθῆ ἀνάγνωσιν καὶ σημασίαν τῶν γραμμάτων εὗρεν ὁ Wilcken, ἀναγνοὺς ἐν μὲν τῷ πρώτῳ στίχῳ . ΔΕΙCΙΕΝ. (δηλ. Ἐλευσῖναδ' εἰσιέναι) ὡς διόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ Ἐλευσῖνά ΔΕ ΙΕΝΑΙ, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ στίχῳ .ΕΤΕ· (δηλ. ἑτέρους) ὡς διόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ ΕΚΑΤΕρους. Τὴν πρώτην τῶν διορθώσεων τούτων κατεχώρισαν ἤδη ἐν τῷ κειμένῳ καὶ οἱ W.-K.[3] καὶ ὁ Blass[3], ἐγὼ δ' ἀμφοτέρας τὰς διορθώσεις ἀστόχους νομίζω. Τὸ εἰσιέναι μετὰ τὸ προλεχθὲν (§ 1) «τοὺς βουλομένους Ἀθηναίων τῶν ἐν ἄστει μεινάντων ἐξοικεῖν, ἔχειν Ἐλευσῖνα» ἠδύνατο νὰ λεχθῇ μόνον περὶ τῶν εἰς Ἐλευσῖνα ἐξοικησάντων Ἀθηναίων (: τοὺς Ἐλευσινόθεν εἰς τὸ ἄστυ εἰσιέναι), ἀλλ' οὐχὶ καὶ περὶ τῶν ἐν τῷ ἄστει μεινάντων (: τοῖς ἐκ τοῦ ἄστεως Ἐλευσῖνάδε εἰσιέναι), περὶ ὧν κατὰ τὸ προλεχθὲν ἐξοικεῖν ἥρμοζε μᾶλλον νὰ λεχθῇ: τοῖς ἐκ τοῦ ἄστεως Ἐλευσῖνάδε ἐξιέναι. Τὸν νοῦν τοῦτον τῆς εἰσόδου εἰς τὸ ἄστυ ὡς εἰς κέντρον καὶ τῆς ἐκ τούτου ἐξόδου δύναται νὰ παράσχῃ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ μόνον τὸ ἁπλοῦν ἰέναι, ὅπερ ἐν μὲν τῇ φράσει εἰς τὸ ἄστυ ἰέναι λαμβάνει ἐκ τοῦ ἐμπροθέτου διορισμοῦ τὴν σημασίαν τοῦ εἰσιέναι, ἐν δὲ τῇ φράσει ἐκ τοῦ ἄστεως Ἐλευσ. ἰέναι τὴν σημασίαν τοῦ ἐξιέναι.

§ 5. «τὰς δὲ δίκας τοῦ φόνου εἶναι κατὰ τὰ πάτρια, εἴ τίς τινα αὐτόχειρ ἀπέκτεινεν ἢ ἔτρωσεν».

Οὕτω γράφει ὁ Blass,[3] παρατηρῶν τάδε: «ΑΥΤΟΧΙΡΑΕΚΕΚΤΙCΙΕ (Ο Wn.) ΗΡΩCΑCΤΩΝ pr., s. v. Ε ad ΧΙΡ et ΚΤΙ, Ε vel ΙΕ (hoc sec. K.) ad Η; deletae litt. ΕΗ. In ipsa charta etiam pejor confusio ductuum apparet quam in ect. Hinc αὐτοχειρίᾳ ἔκτεινεν (Wyse) W.-K., H.-L.; -όχειρ v. L., cf. Plat. Leg. IX, 865 B al. (v. S.); ἢ ἔτρωσεν W.-K.,

ε
H.-L.». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω ΑΥΤΟΧΙΡΑ
ε ε
ΕΚΤΙΝΕΙΤΡΩCΑC. Ὅτι Ν καὶ οὐχὶ CΙ φέρεται μετὰ τὰ γράμματα ΚΤΙ, δύναταί τις νὰ πεισθῇ, ἐξετάζων τὰ ἁπανταχοῦ τοῦ χειρογράφου ὑπὸ τῆς δευτέρας ταύτης χειρὸς γεγραμμένα γράμματα CΙ· ὅπερ δὲ ὡς Η ἀναγινώσκουσιν, ἐγὼ ἀναγινώσκω ὡς ΙΤ. Τὰ πρὸ τοῦ Τ γράμματα ΕΙ διαγράψας ὁ διορθωτὴς ἐπέγραψεν Ε καὶ οὐχὶ ΙΕ· ἡ πρὸ τοῦ ἐπιγεγραμμένου Ε φερομένη κάθετος εἶνε τὸ ἄνω ἥμισυ τοῦ ἐν τῷ στίχῳ διαγεγραμμένου Ι, ὅπερ πλέον τοῦ συνήθους ἐκτείνεται πρὸς τὰ ἄνω. Τὴν διαφθορὰν τοῦ χωρίου ἐξηγοῦμαι ὡς ἑξῆς· τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτ. γραφὲν αὐτόχειΡ ΑΠΕΚΤΕΙΝΕΝ μετέβαλεν ὁ ἀμαθὴς ἀντιγραφεὺς εἰς τὸ αὐτόχειΡΑ ΕΚΤΙΝΕΙ, ἀναγνοὺς τὸ ἐπίθετον ὡς αἰτιατικὴν καὶ τὸ ἀμέσως ἡγούμενον τινα. Ἀλλὰ καὶ ὁ διορθωτὴς κατ' αἰτιατ. φαίνεται ὅτι ἀνεγίνωσκεν (αὐτό-χ)ε(ιρα) (ἔκτ)ε(ιν)ε· διότι ἄλλως θὰ ἐπέγραφε καὶ τὸ μετὰ τὸ Α παραλειφθὲν γράμμα Π, ἵνα ἀναγνωσθῇ αὐτόχειΡΑ⟨Π⟩ΕΚΤΕΙΝΕ. Καὶ ὁ ἀντιγραφεὺς δὲ καὶ ὁ διορθωτὴς χωρὶς νὰ προσκρούωσιν ἀνεγίνωσκον τρώσας. Ἀλλὰ τὸ τιτρώσκειν ἐν ὁμοίαις περιστάσεσι φέρεται ἐν παρατάξει πρὸς τὸ ἀποκτείνειν, ὡς ἐν κεφ. 47, 3 «ἐὰν μὲν ἐκ προνοίας ἀποκτείνῃ ἢ τρώσῃ» καὶ «αἰτίαν ἔχῃ ἀποκτεῖναι ἢ τρῶσαι». Οὐδεμία λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἐνταῦθα ὁ Ἀριστοτ. εἶπεν «ἀπέκτεινεΝ ⟨Η⟩ ἔτρωσεν». Ἐκπεσόντος τοῦ συνδέσμου ἢ εὑρέθησαν τὰ δύο ῥήματα ἀπέκτεινεν ἔτρωσεν ἀσύνδετα, τὸ δὲ ἀσύνδετον τοῦτο ἐθεράπευσέ τις διὰ τῆς μεταβολῆς τοῦ δευτέρου ῥήματος εἰς μετοχήν, περὶ τῆς γραμματικῆς μᾶλλον ἢ τῆς λογικῆς ἀκολουθίας φροντίσας.

§ 6. «εὐθύνας δὲ δοῦναι τοὺς μὲν ἐν Πειραιεῖ ἄρξαντας ἐν τοῖς ἐν Πειραιεῖ, τοὺς δ' ἐν τῷ ἄστει ἐν τοῖς τὰ τιμήματα παρεχομένοις· εἶθ' οὕτως ἐξοικεῖν τοὺς ⟨μὴ⟩ ἐθέλοντας».

Οὕτω γράφει νῦν ὁ Blass[3], παρατηρῶν «ΤΟΥCΔΕΘΕΛΟΝΤΑC (casu obscuratae litt. ΘΕ); Δ ab ead. m. Posui μὴ pro δὲ (neque enim in hoc decreto sicut c. 29. 30 ἐθέλειν pro βουλεσθαι

obtinet), scripsique εἴθ' pro εἶθ' (»sive qui nolunt, emigranto ut supra scriptum est«)». Τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην τοῦ Blass δὲν νομίζω πιθανήν· διότι πῶς ἦτο δυνατὸν οἱ μὴ θέλοντες νὰ δῶσιν εὐθύνας τῶν ἐν τῷ ἄστει καὶ ἐν Πειραιεῖ ἀρξάντων νὰ ἐξοικῶσιν οὕτως, ὡς ἀνωτέρω περὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἐλέχθη; τῶν ἄλλων πολιτῶν οἱ θέλοντες νὰ ἐξοικῶσι καὶ ἐξοικοῦντες ἦσαν ἐπίτιμοι (§ 1) καὶ ἠδύναντο πάλιν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ ἄστυ (§ 5) καὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι πάσης μνησικακίας (§ 6), ἐν ᾧ οἱ ἄρξαντες ἀπαλλάσσονται πάσης μνησικακίας, μόνον «ἐὰν διδῶσιν εὐθύνας», ὡς ἐν τοῖς ἀμέσως ἡγουμένοις λέγεται. Διὰ ταῦτα προτιμῶ τὴν ἀνάγνωσιν «εἶθ' (δηλ. μετὰ τὰς εὐθύνας) οὕτως ἐξοικεῖν τοὺς ἐθέλοντας». Μόνον μετὰ τὰς εὐθύνας ἀφωμοιοῦντο οἱ ἄρξαντες πρὸς τοὺς ἄλλους πολίτας, καὶ μόνον τότε οἱ θέλοντες ἐξ αὐτῶν ἠδύναντο νὰ ἐξοικῶσιν ὁμοίως πρὸς τοὺς ἄλλους πολίτας. Τί δὲ νὰ εἰκάσῃ τις περὶ τοῦ ὑπὸ τῆς αὐτῆς χειρὸς προσγεγραμμένου Δ; ὁ Blass λέγει «Posui μὴ pro δὲ». Ἴσως ἐν τῷ προτύπῳ ἐφέρετο «εἶθ' οὕτως ἐξοικεῖν τούσδ' (δηλ. τοὺς ἄρξαντας), ἐθέλοντας», ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς γράψας τοὺς ἐθέλοντας, προσέθηκεν εἶτα τὸ παραλειφθὲν Δ.

ΚΕΦ. XL.

§ 3. «ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις πόλεσιν, οὐχ οἷον ἔτι προστιτιθέασιν οἱ δημοκρατήσαντες, ἀλλὰ καὶ τὴν χώραν ἀνάδ[ασ]το[ν] ποιοῦσιν».

Περὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Blass οὐχ οἷον ἔτι καὶ οἱ δημοκρατήσαντες ἔγραψα ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου. Ὁ Blass[3] ἀναγινώσκει ἀνάδ[ασ]το[ν], παρατηρῶν «vid. ΑΝΑΔΑΝΤΟΝ (-ΟΝΤΟΝ; — ΟΝΤΟ Wn.) fuisse». Οὐδὲν γραφικὸν ἁμάρτημα ἐν τῇ λέξει ἀνευρίσκω, ἀναγινώσκων κατὰ τὸ ἔκτυπον ΑΝΑΔΑCΤΟΝ.

ΚΕΦ. XLI.

§ 2. «δευτέρα δὲ καὶ πρώτη μετὰ ταῦτα ⟨μεταβολὴν⟩ ἔχουσα πολιτείας τάξις ἡ ἐπὶ Θησέως γενομένη κτέ.».

Ἀπίθανος φαίνεταί μοι ἡ τοιαύτη ὑπὸ τοῦ Blass[3] ἀποκατάστασις

τοῦ χωρίου. Τί δύναται νὰ σημαίνῃ ἡ φράσις μεταβολὴν ἔχουσα πολιτείας τάξις, δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω· οἱ W.-K.[3] γράφουσι «δευτέρα δὲ καὶ πρώτη μετὰ ταύτην ἔχουσά τι πολιτείας τάξις», παρατηροῦντες «ΤΑΥΤΑ in ΤΑΥΤΗΝ corr. teste Wilckenio, μετὰ ταύτην aut delendum aut post δευτέρα δὲ traiciendum videtur. ЄΧΟΥCΑΙΠΟΛΙΤЄΙΑΝΤΑΞΙΝ deleta I post CA, corr. Wilamowitz I 186 ex Arist. Pol. II 1272 b 9». Νομίζω ὅτι ἡ ἀνάγνωσις δευτέρα δὲ — τάξις δὲν εἶνε ἀκόλουθος πρὸς τὰ προλεχθέντα «ἦν δὲ τῶν μεταβολῶν ἑνδεκάτη αὕτη· πρώτη μὲν γὰρ ἐγένετο μετάστασις τῶν ἐξ ἀρχῆς κτέ.». Ἐπειδὴ δηλ. ὁ Ἀριστοτ. ἀπαριθμεῖ ἐνταῦθα τὰς μεταβολὰς τῆς πολιτείας, νομίζω ὅτι ὑποκείμενον πασῶν τῶν ἑπομένων ἐπεξηγητικῶν προτάσεων ὀφείλει νὰ εἶνε τὸ ἐν τῇ πρώτῃ προτάσει μετάστασις, ὅπερ ὁ Ἀριστοτ. ὡς συνώνυμον τοῦ μεταβολὴ μετεχειρίσθη. Διὰ ταῦτα φρονῶ ὅτι καὶ τὸ προκείμενον χωρίον πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ ὧδε: «δευτέρα δὲ καὶ πρώτη (δηλ. μετάστασις) μετὰ ταῦτα ἔχουσα πολιτείας τάξιν ἡ ἐπὶ Θησέως γενομένη», ἢ ὧδε: «δευτέρα δὲ καὶ πρώτη μετὰ ταῦτα ⟨μετάστασις⟩ ἔχουσα κτέ.», ἢ καὶ ὧδε: «δευτέρα δὲ καὶ πρώτη μετάστασις ἔχουσα κτέ.». Τὸ ΜЄΤΑCΤΑσ(ις) ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ εἰς τὸ ΜЄ⟨ΤΑ⟩ΤΑΥΤΑ, τοῦτο δ' εἶτα εἰς τὸ μετὰ ταύτην κατ' ἀναφορὰν πρὸς τὴν πρώτην μετάστασιν. Τὸ δὲ πολιτείαC μετεβλήθη εἰς τὸ πολιτείαN κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τὴν ἑπομένην αἰτιατικὴν τάξιν· ὅτι αἱ δύο αὗται λέξεις οὕτω πρέπει νὰ συνδεθῶσι πολιτείας τάξιν, μαρτυροῦσι καὶ τὰ ἐν κεφ. 3, 1 «ἦν δὲ ἡ τάξις τῆς ἀρχαίας πολιτείας» καὶ 4, 1 «ἡ δὲ τάξις αὐτῆς (δηλ. τῆς πολιτείας) τόνδε τὸν τρόπον εἶχεν».

Περὶ παρατηρήσεών μου εἰς κεφ. 42, 2. 4 43, 6 44, 3. 4 45, 1 ἰδὲ τὴν ἐμὴν γερμανιστὶ πραγματείαν.

ΚΕΦ. XLV.

§ 2. «κρίνει δὲ τὰς ἀρχὰς ἡ βουλὴ τὰς πλείστας, μάλιστα ὅσαι χρήματα διαχειρίζουσιν. οὐ κυρία δ' ἡ κρίσις, ἀλλ' ἐφέσιμος εἰς τὸ δικαστήριον».

Ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἔγραφον ὅτι ἐν τῷ διαστίχῳ πρὸ τοῦ μάλιστα εὑρίσκω ἴχνη τοῦ συνδέσμου Κ' (καὶ), ὥστε ἀναγνωστέον «καὶ μάλιστα ὅσαι χρ. διαχ.»· ὁ Kenyon ἔγραψέ μοι περὶ τούτου «βέβαια εἶνε τὰ ὑπεράνω τοῦ στίχου ἴχνη τοῦ μέλανος, ἅτινα δύνανται νὰ εἶνε Κ' (καί), ὡς ὑμεῖς ἀναγινώσκετε». Περὶ τοῦ ἐφέσιμος ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ΑΛΛΕ.ΦΕϹ (videtur rasura esse), ἀλλ' ἔτ' ἐφ. (v. L.) H.-L.». Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον ΑΛΛΕΦΕΦΕϹ, νομίζων ὅτι πρόκειται περὶ διττογραφικοῦ ἁμαρτήματος, νῦν δ' ἀναγινώσκω ΑΛΛΕΙϹΦΕϹ, ἔνθα τὰ γράμματα ΙϹ εἶνε διαγεγραμμένα. Φαίνεται ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς μετὰ τὸ ἀλλ' ὑπερπηδήσας τὴν λέξιν ἐφέσιμος ἔγραψε τὴν μετ' αὐτὴν ΕΙϹ (εἰς), συνιδὼν δ' εἶτα τὸ παρόραμα διέγραψε τὰ γράμματα ΙϹ, μεθ' ἃ ἔγραψε τὰ γράμματα ΦΕϹΙΜΟϹ, ἵνα ἀναγνωσθῇ ἐφέσιμος.

ΚΕΦ. XLVII.

§ 2. «καὶ τὰ μέταλλα πωλοῦσι καὶ τὰ τέλη μετὰ τοῦ ταμίου τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ἐπὶ τὸ θεωρικὸν ᾑρημένων ἐναντίον τῆς βουλῆς, καὶ ⟨κατα⟩κυροῦσιν, ὅτῳ ἂν ἡ βουλὴ χειροτονήσῃ, καὶ τὰ πραθέντα μέταλλα, τά τ' ἐργάσιμα τὰ εἰς τρία ἔτη πεπραμένα, καὶ τὰ συγκεχωρημένα τὰ εἰς . ἔτ[η] πεπραμένα. καὶ τὰς οὐσίας τῶν ἐξ Ἀρείου πάγου φευγόντων καὶ τῶν ἄλ[λων] ἐναντί[ον τῆς β]ουλῆς πωλοῦσιν, κατακυροῦσι δ' οἱ θ' ἄρχοντες. καὶ τὰ τέλη τὰ εἰς ἐνιαυτ[ὸ]ν πεπραμένα, ἀναγράψαντες εἰς λελευκωμένα γραμματεῖα τόν τε πριάμενον καὶ [ὅσ]α ἂν πρίηται, τῇ βουλῇ παραδιδόασιν».

Περὶ τοῦ χωρίου τούτου, ὅπερ οὕτω νῦν ἐξέδωκεν ὁ Blass[3], ἱκανὰ ἔγραψα ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου. Καὶ νῦν κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω μᾶλλον Κ'Κ'ΚΥΡ (καὶ κατακυρ.) ἢ ὡς ὁ Wilcken (ἐπιδοκιμάζοντος καὶ τοῦ Kenyon ἐν τῇ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολῇ αὐτοῦ) Κ'ΚΥΡ (καὶ ⟨κατα⟩κυρ.). Περὶ τοῦ ε[ἰ]ς . ἔ[τη] ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «τὰ ε[ἰ]ς . ἔ[τη] W.-K.[1,2], K.[3]; interiecta erat numeri nota, fort. ι (superest post eam aliquantum spatii, quod va-

cuum fuisse potest; ductum transversum super num. jam. K. vidit); Wn. autem γ̅ (cf. K.[3]) agnovit (ita W.-K.[3]) unde τὰ εἰς τρία ἔτη πεπρ. 2 del. (Wil.) W.-K.[3]». Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον εἰς ε̅ ἔτη, νῦν δ' ἀναγινώσκω εἰς ιε̅ ἔτη. Ὁ Blass[3] γράφων καὶ τῶν ἀλ[λων] ἐναντί[ον τῆς β]ουλῆς, παρατηρεῖ «ΑΛΛ agnovi, neque propter angustias spatii aliud quam / (i. e. ων) suppleri posse visum; [ἄλλοθεν] Bl.[1]; ἄλλων ci. Kb. (Papageorg.); sed Wn. (W.-K.[3]) v. 4 sq. τῶν ..... ἐπ(ΕΓ Wn.)[ι] τῆς β.». Καὶ νῦν ἀναγινώσκω ὡς καὶ πρότερον ΑΛΟΝΤ' ΕΝΑΝΤ'Β, ἐν δὲ τῷ διαστίχῳ ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ΑΝΤ τὰ παραλειφθέντα γράμματα ΤΙΟΝ, δηλ. τῶν ἀλόντων ἐναντίον τῆς βουλῆς. Ἀλλ' ἴσως ὁ Ἀριστοτ. πληρέστερον εἶπε «τῶν ⟨ἐν δικαστηρίῳ⟩ ἀλόντων ἐναντίον τῆς βουλῆς κτέ.». Ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀναγινώσκω μὲν νῦν ὡς ὁ Blass «καὶ [ὅσ]α ἂν πρίηται», ἴσως δ' ὅμως, ἂν ψευδῆ ἴχνη τοῦ ἐκτύπου δὲν ἀπατῶσί με, ὁ διορθωτὴς μετέβαλε τὸ [ὅσ]α εἰς τὸ [ὅσο]υ. Ὑπεράνω τοῦ Α διακρίνω ἴχνη τοῦ Υ. Ὅτι ἐν τῷ γραμματείῳ κατεγράφετο τὸ ποσὸν τοῦ μισθώματος, δῆλον, νομίζω, γίνεται καὶ ἐξ ὧν ὁ Ἀριστοτ. παρακατιὼν λέγει (§ 5) «ὅταν δ' ᾖ χρημάτων καταβολή, παραδίδωσι τοῖς ἀποδέκταις αὐτὰ ταῦτα καθελὼν ἀπὸ τῶν ἐπιστυλίων, ὧν ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ δεῖ τὰ χρήματα καταβληθῆναι καὶ ἀπαλειφθῆναι· τὰ δ' ἄλλα ἀπόκειται χωρίς, ἵνα μὴ προεξαλειφθῇ». Πρβλ. CIA. I, 32. Ἀλλὰ καὶ τὸ πιπρασκόμενον τέλος ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ καταγράφηται ἐν τῷ γραμματείῳ (ὁ δεῖνα τὸ δεῖνα τέλος τοσούτου ἐπρίατο). Διὰ ταῦτα εἰκάζω ὅτι ὁ Ἀριστοτ. εἶπε «τόν τε πριάμενον ⟨καὶ ἃ ἂν πρίηται⟩ καὶ [ὅσο]υ ἂν πρίηται», ἢ «καὶ [ὅσ]α ἂν πρίηται ⟨καὶ ὅσου ἂν πρίηται⟩», ἢ καὶ συντομώτερον «καὶ ὅσα ⟨καὶ ὅσου⟩ ἂν πρίηται». Περὶ τῆς μεταθέσεως τῶν λέξεων καὶ τὰ πραθέντα μέταλλα — τὰ εἰς ιε ἔτη πεπραμένα μετὰ τὴν πρότασιν καὶ κατακυροῦσιν οἱ θ' ἄρχοντες ἔγραψα ἱκανὰ ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου.

ΚΕΦ. XLVIII.

§ 2. «τῇ μὲν οὖν προτεραίᾳ δέχονται τὰς ..... ς καὶ μερίζουσι ταῖς ἀρχαῖς».

Οὕτως ἀσυμπλήρωτον τὸ χάσμα ἀφεὶς ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «legebatur τὰ χρ[ήματα] falso; TAC et ante καὶ C certo agnovi; post TAC vel T vel κατα? hinc καταβολὰς Kb. Sed Wn. T vel Π; hinc π[άσα]ς (Kb.) W.-K.[3], non improbante K.». Ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀναγινώσκω TACK'[B . . .]C: τὰς κατα[βολά]ς· ἀμυδροτέρα μὲν εἶνε ἡ κάθετος τοῦ K, εὐδιακριτωτέρα δὲ ἡ τεθλασμένη καὶ τὸ ἐπ' αὐτῆς ταχυγραφικὸν σημεῖον \.

§ 4. «κληροῦσι δὲ καὶ εὐθύνους ἕνα τῆς φυλῆς ἑκάστης καὶ παρέδρους β' ἑκάστῳ τῶν εὐθύνων, οἷς ἀναγκαῖόν ἐστι ταῖς α. . . . .αις κατὰ τὸν ἐπώνυμον τὸν τῆς φυλῆς ἑκάστης καθῆσθαι κτέ.».

Ἀναναπλήρωτον καὶ νῦν ἀφεὶς τὸ χάσμα ὁ Blass[3] παρατηρε «ἀ[γορ]αῖς K., W.-K. (cf. Wil. II, 235); sed P ante AIC fuisse non videtur (potius K vel X vel Λ; sec. Wn. Λ vel C); post prius A ductus I (N Wn.) agnoscitur». Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον ἀρ[χ]αῖς, νῦν δὲ συμφωνότερον, νομίζω, καὶ πρὸς τὰ ἴχνη καὶ πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ χάσματος ἀναγινώσκω ταῖς ε[ὐθύ]ναις, δηλ. ἐν ταῖς ἡμέραις καθ' ἃς οἱ ἄρχοντες εὐθύνας διδόασιν.

§ 5. «τὰ δὲ δημόσια τοῖς θεσμοθέτα[ις . . . . ἀ]ναγράφει. οἱ δὲ θεσμοθέται, ἐὰν παραλάβωσιν, πάλιν εἰσάγουσιν [ταύτην τὴν] εὔθυναν εἰς τὸ δικαστήριον».

Οὕτως ἀναγινώσκει ὁ Blass[3] παρατηρῶν «[ἀνα]γράφει recte K., H.-L. (Polit. 1321 b 34 conf. Kb.), nisi quod superat spatium; συναναγρ. agn. Wn (W.-K[3]), sed non confirmat K. Ad sententiam nihil desideratur». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον προσα(να)γράφει, νῦν δ' ἀναγινώσκω ΙΔΙΑΑ'ΓΡ: «τοῖς θεσμοθέταις ἰδίᾳ ἀναγράφει», δηλ. οὐχὶ πᾶσι τοῖς ἐννέα ἄρχουσιν, ὡς ἐν κεφ. 59, 7 λέγεται «τοὺς δὲ δικαστὰς κληροῦσι πάντες οἱ ἐννέα ἄρχοντες». Τὸ ὑποθετικῶς λεγόμενον ἐὰν παραλάβωσιν σημαίνει ὅτι οἱ θεσμοθέται ἠδύναντο καὶ νὰ μὴ παραλάβωσι τὴν εὔθυναν, ὅπερ δὲν νομίζω πιθανόν. Μό-

νον ὁ εὔθυνος ἠδύνατο νὰ παραλάβῃ ἢ ἀπορρίψῃ τὴν ὑπό τινος τῶν πολιτῶν παραδιδομένην αὐτῷ εὔθυναν, ἀλλὰ τὴν ὑπὸ τοῦ εὐθύνου δεκτὴν γενομένην καὶ καταγνωσθεῖσαν εὔθυναν («ἐὰν καταγνῷ») δὲν ἠδύναντο, νομίζω, οἱ θεσμοθέται αὐτοὶ μόνοι νὰ ἀπορρίψωσιν, ἀλλ' ὤφειλον παραλαβόντες ταύτην νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅπερ περὶ αὐτῆς ἀπεφάσιζεν. Πρβλ. καὶ κεφ. 45, 1. 59, 2. 4-6. Διὰ ταῦτα μετὰ τοῦ κ. Κόντου (ἰδ. καὶ Παπαγεωργ. ἐν Ἀθην. Δ' σελ. 588) προτιμῶ νὰ μεταγραφῇ τὸ ἐὰν εἰς τὸ ἐ⟨π⟩ὰν ἢ τὸ συνηθέστερον ἐ⟨πειδ⟩άν· πρβλ. κ. 49, 2 «οὗτοι δὲ παραλαβόντες (=ἐπειδὰν παραλάβωσιν) εἰσφέρουσι τὸν κατάλογον εἰς τὴν βουλήν». 53, 1 «τὰ δ' ὑπὲρ τοῦτο τὸ τίμημα τοῖς διαιτηταῖς παραδιδόασιν· οἱ δὲ παραλαβόντες — γιγνώσκουσι κτέ.». 53, 2 «καὶ τὴν γνῶσιν — παραδιδόασι τοῖς δ' τοῖς τὴν φυλὴν τοῦ φεύγοντος δικάζουσιν· οἱ δὲ παραλαβόντες εἰσάγουσιν εἰς τὸ δικαστήριον».

ΚΕΦ. XLIX.

§ 1. «δοκιμάζει δὲ καὶ τοὺς ἵππους ἡ βουλή, κἂν μέν τις καλ[ὸ]ν [δυνατὸ]ς ὢν κακῶς δοκῇ τρέφειν, ζημιοῖ τῷ σίτῳ».

Οὕτως ἀναγινώσκει νῦν ὁ Blass[3], παρατηρῶν «καλ[ὸν ἵππον ἔχ]ων W.-K. (K.[3], qui etiam ΟΝΙ agn.; ἔχ]ων et. Wn.); sed C est ante ѠΝ, und δυνατὸς ὢν nunc scripsi». Ἐγὼ δ' ἀναγινώσκω νῦν ΚΑΛΙΠΠ·. . .ΧѠΝ. Ὁ διορθωτὴς προσέθηκεν ἐν τῷ διαστίχῳ μετὰ τὸ ΚΑΛ τὰ παραλειφθέντα γράμματα ΟΝ· ὅθεν ἀναγνωστέον «καλὸν ἵππ[ον ἔ]χων».

Περὶ τῆς ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀναγνώσεως τοῦ Blass[3] ἀλλ' ἀνάγουσι καὶ περὶ τῆς ἐμῆς διορθώσεως αὐτόθι καὶ ἐν κεφ. 51,3 52,3 54,7 55,1 καὶ 56,1 ἰδὲ τὴν ἐμὴν γερμανιστὶ πραγματείαν.

ΚΕΦ. LVI.

§ 3. «καθίστησι δὲ καὶ εἰς Δῆλον χορηγούς».

Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ΟΝΧ ὑπάρχει τι

ἐπιγεγραμμένον, ὅπερ πρότερον μὲν ὡς Δ.Ο (δ[ύ]ο) ἀνεγίνωσκον, νῦν δὲ ὡς Τ.ЄΙϹ, δηλ. εἰς Δῆλον τ[ρ]εῖς χορηγούς. Καὶ ἐν τοῖς ἡγουμένοις ὥρισεν ὁ Ἀριστοτ. τὸν ἀριθμὸν τῶν χορηγῶν, εἰπὼν «χορηγοὺς τραγῳδοῖς καθίστησι τρεῖς — πρότερον δὲ καὶ κωμῳδοῖς πέντε».

ΚΕΦ. LVII.

§ 1. «τίθησι δὲ καὶ τοὺς τῶν λαμπάδων ἀγῶνας ἅπαντας· ὡς δ' ἔπος εἰπεῖν καὶ τὰς πατρίους θυσίας διοικεῖ οὗτος πάσας».

Ἐν μὲν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἤκασα: ὡς δ' ἔπος εἰπεῖν ⟨τὰς τελετὰς⟩ καὶ τὰς πατρ. θυσ. κτέ., νῦν δὲ καταστρέφων τὸν μετὰ τὸ ὡς κακῶς ἐπαναληφθέντα σύνδεσμον δ', ἀναγινώσκω τὸ χωρίον ὧδε: «⟨δια⟩τίθησι (μετὰ τῶν W.-K.[3] προτιμῶ τὴν διόρθωσιν τοῦ Richards τοῦ παραδεδομένου ἁπλοῦ τίθησι) δὲ καὶ τοὺς τῶν λαμπάδων ἀγῶνας ἅπαντας ὡς ἔπος εἰπεῖν, καὶ τὰς πατρίους θυσίας διοικεῖ οὗτος πάσας». Πρβλ. κ. 49, 4 «συνδιοικεῖ δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρχαῖς τὰ πλεῖσθ' ὡς ἔπος εἰπεῖν». Τὸ δὲ ἐν Ἡρακλ. ἐπιτ. 11 «τὰ κατὰ τὰς θυσίας διοικεῖ καὶ τὰ πολέμια» διορθωτέον, νομίζω, ὧδε: «ὁ δὲ βασιλεὺς τὰ κατὰ τὰς θυσίας διοικεῖ καὶ ⟨ὁ πολέμαρχος⟩ τὰ πολέμια».

§ 3. «ἐὰν δ' ἀποκτεῖναι μέν τις ὁμολογῇ, φῇ δὲ κατὰ τοὺς νόμους, οἷον μοιχὸν λαβὼν κτέ.».

Ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἔγραφον ὅτι ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ΟΜΟ εὑρίσκω ἴχνη τινὰ τῆς μετὰ τὸ τις παραλειφθείσης ἀντωνυμίας τινα· ἀλλὰ καὶ ἂν τὰ ἴχνη ταῦτα δὲν εἶνε ἀληθῆ, προσθετέαν πάντως, νομίζω, τὴν ἐκπεσοῦσαν ἀντωνυμίαν. Ὑπεράνω δὲ τοῦ οἷον μοιχὸν ἐν τῷ διαστίχῳ ἀνεγίνωσκον πρότερον ἀπ[ο]κτ[εῖ]ναι, ὅπερ ὁ Kenyon, ὡς γράφει μοι, δὲν ἀνευρίσκει. Ἐγὼ δὲ νῦν εὑρίσκω ὅτι ὁ διορθωτὴς θεὶς μετὰ τὸ νόμους τὸ σημεῖον τοῦτο ϟ (Πρβλ. ἀνωτ. κεφ. I), ὅπως δηλώσῃ τὴν παράλειψιν, προσέθηκεν ὑπεράνω τοῦ στίχου τὰς λέξεις ἀποκτεῖναι οἷον, ἐπαναλαβὼν καὶ τὴν ἐν τῷ στίχῳ

λέξιν οἷον. Ὅθεν καὶ νῦν ἀναγινώσκω «ἐὰν δ' ἀποκτεῖναι μέν τίς ⟨τινα⟩ ὁμολογῇ. φῇ δὲ κατὰ τοὺς νόμους ἀποκτεῖναι, οἷον μοιχὸν λαβὼν κτέ.».

Περὶ τοῦ ἐν τοῖς ἑπομένοις αἴδεσις, ὅπερ ὁ μὲν ἀμαθὴς διορθωτὴς μετέβαλεν εἰς τὸ (αἵ)ρ(εσις), ὁ δὲ Blass [3] ἐκ ψευδῶν ἰχνῶν παραχθεὶς εἰς τὸ ἀνύπαρκτον ἄρεσις, ἱκανὰ ἔγραψα ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου, πρὸς ἅ, ὡς γράφει μοι, συμφωνεῖ καὶ ὁ Kenyon.

§ 4. «δικάζουσι δ' οἱ λαχόντες τὰ ...., πλὴν τῶν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ γιγνομένων».

Ὁ Blass [3] ἀναναπλήρωτον ἀφεὶς τὸ χάσμα, παρατηρεῖ «litt. post τα mihi vel A vel Є vel C fuisse visa est, falsum ταῦτα (K., rell.). Conjeci τὰς δίκας vel κρίσεις (Harp. ἐφέται); tum ἐφέται (ex Harp.) K. rell.; δικασταὶ Paton, H.-L. (ego ed. 1). Sed Wn. TAι.A....C; hinc (Kb.) W.-K. [3] ταῦτ' ἄνδρες». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω ταύτ[ας] π[ά]σας, ἀνθ' οὗ κατὰ λάθος ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἐγράφη πάσας ταύτας· ὁ νοῦς: «δικάζουσι δ' οἱ λαχόντες (δηλ. δικασταὶ) ταύτας πάσας (δηλ. τὰς δίκας), πλὴν τῶν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ γιγνομένων (δηλ. δικῶν, ἃς οἱ ἐξ Ἀρείου πάγου δικάζουσιν)».

«ὁ δὲ τὴν αἰτίαν ἔχων τὸν μὲν ἄλλον χρόνον εἴργεται τῶν ἱερῶν καὶ οὐδ' εἰς τὴν ἀγορὰν ν[όμος] ἐμβαλεῖν αὐτῷ».

Οὕτως ἀναγινώσκει ὁ Blass [3], παρατηρῶν «ν]όμος Bl. [2], W.-K. [3] (legebatur δ[ίκαιον vel δ[έδοται; supplem. certum non esse dicunt W.-K.)». Ἐγὼ δὲ ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἀνεγίνωσκον μὲν ἔξεστιν ἐμβαλεῖν, προέτεινον δὲ τὴν ἑξῆς διόρθωσιν καὶ μετάθεσιν τῶν λέξεων: ἔξεστιν αὐτῷ ἐμβά⟨λ⟩λειν. Περὶ τούτου ὁ Kenyon ἔγραφέ μοι ὅτι ἀμφιβάλλει, ἂν ὑπάρχῃ θέσις διὰ τὸ ἔξεστιν, νομίζει δ' ὅμως δυνατὸν τὸ πρῶτον Є. Νῦν μετ' ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν εὑρίσκω ὅτι ὁ μὲν ἀντιγραφεὺς ἔγραψεν ἐξῆν ἐμ|βαλεῖν αὐτῷ, ὁ δὲ διορθωτὴς ἐπέγραψεν ἐν τῷ διαστίχῳ ΑΥΤΩΙ ЄΞЄCΤΙΝЄΜ, ἔνθα τὰ δύο τελευταῖα γράμματα Є Μ φαίνονται

διαγεγραμμένα. Ὅθεν ἀναγνωστέον «οὐδ' εἰς τὴν ἀγορὰν αὐτῷ ἔξεστιν ἐμβάλ⟨λ⟩ειν».

ΚΕΦ. LVIII.

§ 1. «ὁ δὲ πολέμαρχος θύει μὲν θυσίας τήν τε τῇ Ἀρτέμιδι τῇ ἀγροτέρᾳ καὶ τῷ Ἐνυαλίῳ, διατίθησι δ' ἀγῶνα κτέ.».

Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «lego ΕΝΥΑΛΛΙΩ (transfixa omnia a Ν ad alt. Ι) ΝΥΑΛΛΙΩΔΙΑ; superscr. supra primas litt. ΕΝΥΩ. (sic, sed paullo incertius punctum)». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω ΕΝΥΩΤΩΙΕΝΥΑΛΙΩ, ἔνθα τὰ ἑπτὰ πρῶτα γράμματα διαγράψας ὁ διορθωτὴς ἐπέγραψεν ΕΝΥΩ (τὸ μετ' αὐτὸ ὡς τελεία στιγμὴ ὑπὸ τοῦ Blass ἐκληφθὲν εἶνε ἁπλῶς ῥύπος τοῦ παπύρου). Ἔκ τε τῆς ἐν τῷ κειμένῳ ἀναγνώσεως καὶ ἐκ τῆς διορθώσεως ἴσως δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραψεν «καὶ τῇ Ἐνυοῖ καὶ τῷ Ἐνυαλίῳ», ὅπερ ὑπὸ τῶν ἀντιγραφέων οὕτω διεφθάρη (Κ'ΤΗΙΕΝΥΟΙΚ'ΤΩΙ=Κ'ΤΩΙΕΝΥΩΙΤΩΙ). Ἐὰν τοῦτο φαίνηται πιθανόν, ἡ φθορὰ τοῦ χωρίου εἶνε παλαιά, ὡς δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῶν γραμματικῶν. Πρβλ. Πολυδ. 8,91. Βεκκ. ἀν. σ. 290. Περὶ ἑτέρας διορθώσεως τοῦ χωρίου ἐν τοῖς ἑπομένοις ἰδὲ ἐμὴν γερμανιστὶ πραγματείαν.

§ 2. «δίκαι δὲ λαγχάνονται πρὸς αὐτὸν ἴδιαι μόνον, αἵ τε τοῖς μετοίκοις καὶ τοῖς ἰσοτελέσι καὶ τοῖς προξένοις γιγνόμεναι».

Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ἴδιαι] ΙΔΙ a corr. ante vers.». Κατὰ τὸ ἔκτυπον εὑρίσκω ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψεν ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ΙΔΙ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου ΑΙ : ἴδιαι· ὁ διορθωτὴς διαγράψας τὰ γράμματα ΙΔΙ ἔγραψεν ὑπεράνω μὲν αὐτῶν τὰ γράμματα ΑΙ, πρὸ δὲ τοῦ ἑπομένου στίχου ἐν τῷ περιθωρίῳ προσέθηκε τὰ διαγραφέντα γράμματα ΙΔΙ, ἵνα ἀναγνωσθῇ αἱ ἴδιαι, οὐχὶ ὀρθῶς· διότι οὐχὶ πᾶσαι αἱ ἴδιαι δίκαι, ἀλλὰ μόνον αἱ ἐν τοῖς εὐθὺς ἑπομένοις μνημονευόμεναι ἀνεφέροντο εἰς τὸν πολέμαρχον. Ἀναγνωστέον λοιπὸν

ἄνευ τοῦ ἄρθρου ἴδιαι. Περὶ τοῦ γιγνόμεναι ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «γιγνόμεναι pr., sed transfixae litt. AI, superscr. et alia, quae legi non possunt, et .ΟΙC (punctum ante O?), = (γιγνομέ-ν)οις». Ἐν τῷ διαστίχῳ ὑπεράνω τῶν διαγεγραμμένων γραμμάτων AI ἀναγινώσκω κατὰ τὸ ἔκτυπον τὰ γράμματα Μ'ΟΙC· ὁ ἀμαθὴς δηλ. διορθωτὴς παραχθεὶς ἐκ τῶν ἡγουμένων δοτικῶν μετέβαλε καὶ τὸ γιγνόμεναι εἰς τὸ (γιγνο)μένοις.

ΚΕΦ. LIX.

§ 2. «ἔτι δὲ τὰς εἰσαγγελίας εἰσαγγέλλουσιν εἰς τὸν δῆμον, καὶ τὰς καταχειροτονίας καὶ τὰς προβολὰς ἁπάσας εἰσάγουσιν οὗτοι».

Ὁ Blass[3] διορθοῖ νῦν τὸ χωρίον ὧδε: «τὰς εἰσαγγελίας ⟨ἅς ἄν τινες⟩ εἰσαγγείλωσιν κτέ.». Πρβλ. Blass[3] ἐν προλ. § 3. Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν διώρθουν τὸ χωρίον οὕτως: τὰς εἰσαγγελίας εἰσαγγέλουσιν ⟨τὰς⟩ ἐκ τοῦ δήμου, νῦν δὲ προτιμῶ νὰ ὀβελισθῇ μὲν τὸ εἰσαγγέλλουσιν, νὰ ἀναγνωσθῇ δὲ τὸ χωρίον ὧδε: τὰς εἰσαγγελίας ⟨τὰς⟩ ἐκ τοῦ δήμου. Τὴν φθορὰν τοῦ χωρίου ἐξηγοῦμαι ὧδε· ἐκπεσόντος μετὰ τὸ εἰσαγγελΙΑC τοῦ ἄρθρου ΤΑC, τοῦ δὲ ЄΚ τοΥ δήμοΥ μεταβληθέντος εἰς τὸ ЄΙC τὸΝ δῆμοΝ, προσέθηκέ τις ὕστερον πρὸς συμπλήρωσιν τῆς φράσεως τὰς εἰσαγγελίας εἰς τὸν δῆμον τὸ ῥῆμα εἰσαγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εἰσαγγελίας ὁρμηθείς. Ἡ φθορὰ τοῦ χωρίου εἶνε παλαιά, ὡς ἐκ τῶν γραμματικῶν δῆλον γίνεται. Πρβλ. Πολυδ. 8, 87. Φωτ. ἐν λ. θεσμοθέται. Τὸ κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν βραχυλογικῶς εἰρημένον τὰς εἰσαγγελίας τὰς ἐκ τοῦ δήμου — εἰσάγουσιν σημαίνει: τὰς εἰσαγγελίας τὰς εἰς τὸν δῆμον γιγνομένας καὶ ἐκ τοῦ δήμου εἰς αὐτοὺς ἀναφερομένας εἰσάγουσιν οἱ θεσμοθέται εἰς τὸ δικαστήριον. Τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν ὑποστηρίζουσι, νομίζω, καὶ τὰ ἑπόμενα (§ 4) «εἰσάγουσι δὲ — καὶ τὰς καταγνώσεις τὰς ἐκ τῆς βουλῆς» καὶ (§ 6) «καὶ τὰ ψευδομαρτύρια ⟨τὰ⟩ ἐξ Ἀρείου πάγου (δηλ. εἰσάγουσιν)», ἔνθα ὁμοίως μετὰ τὸ ψευδομαρτύρΙΑ ἐξέπεσε τὸ ἄρθρον ΤΑ.

§ 6. «καὶ ἐπικληροῦσι ταῖς ἀρχαῖς οὗτοι τὰ δικαστήρια τὰ ἴδια καὶ τὰ δημόσια».

Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ ὁ ἐκπεσὼν σύνδεσμος τε, ἵνα ἀναγνωσθῇ «τά ⟨τε⟩ ἴδια (ἤ: τά ⟨τ'⟩ ἴδ.) καὶ τὰ δημόσια».

Περὶ διορθώσεών μου ἐν κεφ. 60, 1 καὶ 61, 1 ἰδ. ἐμὴν γερμανιστὶ πραγματείαν.

ΚΕΦ. LXI.

§ 7. «χειροτονοῦσι δὲ καὶ ταμίαν τῆς Παράλου καὶ ν[ῦν] τῆς το[ῦ] Ἄμμωνος».

Οὕτως ἀναγινώσκει ὁ Blass[3], παρατηρῶν «legebant ἄλλον τῆς (ΤΗC supra v.), non recte; δ..ατῆς Wn., W.-K.[3], sed K. Δ valde dubium esse dicit; ex mea lectione (νῦν) agnosci posse N, fort et. Y, sed cum altero N vestigia magis discrepare». Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον καὶ νῦν κ(αὶ) τῆ[ς] τοῦ [Ἄ]μμωνος, νομίζων ὅτι τὸ τοῦ φέρεται ἐν τῷ διαστίχῳ, νῦν δὲ μετ' ἀκριβεστέραν τοῦ ἐκτύπου ἐξέτασιν εὑρίσκω ὅτι ὁ μὲν ἀντιγραφεὺς ἔγραψε Κ' ΝΥΚ'ΤΗCΑΜ, ὁ δὲ διορθωτὴς προσέθηκε μὲν ὑπεράνω τοῦ Υ τὸ παραλειφθὲν γράμμα N, ἀντὶ δὲ τοῦ ΤΗCΑ ἐπέγραψε Τ'Α, ἐπειδὴ ὑπὸ τῆς χειρὸς ταύτης συνήθως οὕτω ταχυγραφικῶς τὸ ἄρθρον γράφεται.

ΚΕΦ. LXIII.

§ 1. «τὰ δὲ δικαστήρια [κ]λη̣ρ̣[οῦ]σι[ν] οἱ θ' ἄρχοντες κατὰ φυλάς, ὁ δὲ γραμματεὺς τῶν θεσμο[θετῶν τῆς] δεκάτης φυλῆς. εἴσοδοι δέ εἰσιν εἰς [τὰ] δικαστ[ή]ρια δέκα, μία τῇ φυλῇ ἑκάστῃ, καὶ κλη[ρωτήρια] εἴκοσι, δ[ύο τ]ῇ φυλῇ ἑκάστῃ, καὶ κιβώτια ἑκατόν, δέκα τῇ φυλῇ ἑκάστῃ, καὶ ἕτερα κιβώτι[α, εἰς ἃ] ἐμβάλλεται τῶν λαχόντων δικαστῶν τὰ πινάκια, καὶ ὑδρίαι δύο».

Ὁ Sandys ἐν τῇ ἐκδόσει αὐτοῦ μετέβαλε τὸ τοῦ χειρογράφου εἰς τὰ δικαστήρια εἰς τὸ εἰς τὰ κληρωτήρια, ὅπερ καὶ ὁ Gilbert

(ἔνθ. ἀν. σ. 503) παραδέχεται, νομίζων ὅτι κληρωτήριον ἢ κληρωτήρια ἦτο αὐτὸ τὸ δικαστήριον ἡ ἡλιαία, ἐν ᾧ ὁ κ. Πολίτης φρονεῖ ὅτι ἡ παραδεδομένη γραφὴ ἔχει καλῶς (αὐτ. ἐν ὑποσημ. 1). Κἀγὼ προτιμῶ μᾶλλον τὴν διόρθωσιν τοῦ Sandys, νομίζων ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπάρχωσι δέκα εἴσοδοι εἰς τὰ δικαστήρια, μία τῇ φυλῇ ἑκάστῃ· διότι εἰς τὸ αὐτὸ δικαστήριον ὤφειλον νὰ εἰσέλθωσιν οἱ ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν δικασταὶ οἱ εἰς τὸ αὐτὸ γράμμα διὰ τῆς βαλάνου λαχόντες, ὡς δῆλον γίνεται ἐξ ὧν ὁ Ἀριστοτέλης παρακατιὼν ἐν πολλοῖς ἐκτίθησι (στ. 25-35. σελ. 32, 3-23 καὶ σελ. 33,6-9). Μόνον εἰς τὰ κληρωτήρια εἰσήρχοντο οἱ δικασταὶ κατὰ φυλάς, ἵνα κατὰ φυλὰς κληρωθῶσιν, ὡς ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος κεφαλαίου λέγεται, εἰς δὲ τὰ δικαστήρια ὤφειλον νὰ εἰσέρχωνται κατὰ τὸ γράμμα τὸ λαχόν. Ὅθεν κατ' ἀνάγκην ἀντὶ τοῦ εἰς τὰ δικαστήρια, οὗ τὴν γένεσιν πιθανῶς, νομίζω, ἐξηγεῖται ὁ Gilbert (ἔνθ. ἀνωτ. ὑποσ. 1), γραπτέον εἰς τὰ κληρωτήρια, εἰς ἃ καὶ τὰ ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ καὶ τὰ ἐν τῇ ἑπομένῃ σελίδι (31) λεγόμενα ἀναφέρονται. Δὲν συμφωνῶ δ' ὅμως τῷ Gilbert, φρονοῦντι ὅτι τὸ κληρωτήριον ἢ τὰ κληρωτήρια ἦτο αὐτὸ τὸ δικαστήριον ἡ ἡλιαία. Ὅτι τὰ κληρωτήρια ἦσαν διάφορα τῶν δικαστηρίων, τοῦτο καταφαίνεται, νομίζω, ἐξ ὧν ὁ Ἀριστοτ. λέγει ἐν τέλει τοῦ παρόντος κεφαλαίου (§ 5) «ἐπειδὰν δὲ ὁ θεσμοθέτης ἐπικληρώσῃ τὰ γράμματα, ἃ δεῖ προσπαρατίθεσθαι τοῖς δικαστηρίοις, ἐπέθηκε φέρων (δηλ. ἐκ τοῦ κληρωτηρίου) ὁ ὑπηρέτης ἐφ' ἕκαστον τὸ δικαστήριον τὰ γράμμα τὸ λαχὸν» καὶ ἐν σελ. 32, 1-3 (κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν) καὶ ἐν στ. 10 κέ. «ὁ δὲ λαβὼν τὴν βακτηρίαν βαδίζει (δηλ. ἐκ τοῦ κληρωτηρίου) εἰς τὸ δικαστήριον κτέ.» καὶ ἐν στ. 19 κέ. «οἱ δὲ ὑπηρέται οἱ δημόσιοι ἀπὸ τῆς φυλῆς ἑκάστης (ἐν τοῖς κληρωτηρίοις κληρωθείσης) παραδιδόασιν τὰ κιβώτια ἓν ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἕκαστον». Δὲν συμφωνῶ ἐπίσης τῷ Gilbert ἐκλαμβάνοντι τὰ ἐπιφερόμενα εἴκοσι κληρωτήρια, δύο τῇ φυλῇ ἑκάστῃ, ὡς κληρωτίδας· φρονῶ ὅτι καὶ ἐνταῦθα κληρωτήρια εἶνε αὐτοὶ οἱ τόποι τῆς κληρώσεως. Κατὰ ταῦτα κληρωτήρια μὲν ἦσαν εἴκοσι, δύο τῇ φυλῇ ἑκάστῃ, εἴσοδοι δὲ εἰς αὐτὰ δέκα, μία τῇ φυλῇ ἑκάστῃ· οἱ δικασταὶ δηλ. ἑκάστης φυλῆς εἰσήρχοντο μὲν διὰ μιᾶς εἰσόδου, ἐδιχάζοντο δ' εἶτα εἰς τὰ δύο κληρωτήρια, ἵνα μὴ πάντες εἰς ἓν κληρωτήριον συνερχό-

μενοι ὄχλον κατὰ τὴν κλήρωσιν παρέχωσιν· διὰ τῆς διαιρέσεως ταύτης τῶν φυλετῶν ἡ κλήρωσις ἐγίνετο μετὰ μείζονος εὐκοσμίας καὶ τάξεως. Κατὰ τὴν τοιαύτην τοῦ χωρίου ἐκδοχὴν ἀνέμενέ τις μᾶλλον κληρωτήρια δέ. Ἀλλ' ἴσως εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ καὶ ἀντὶ τοῦ δὲ ἐπέδρασαν πάντα τὰ ἐπιφερόμενα, ἅτινα διὰ τοῦ καὶ ἀπαριθμοῦνται. Ἐν τοῖς ἑπομένοις ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «κιϐ. δέκα οἷς K., al.; εἰς ἃ pro οἷς Papageorg., Bl.[2], W.-K.[3]. Sed multo plus decem fuerunt; praestatque ob spatium numerum omittere, cf. XXXI, 35». Φρονῶ ὅτι τὰ κιϐώτια ταῦτα πλείονα μὲν τῶν δέκα δὲν ἠδύναντο νὰ εἶνε, ἐὰν δέκα ἦσαν τὰ τῶν ἡλιαστῶν δικαστήρια, ἀλλ' ὁ καθ' ἑκάστην κλήρωσιν ἀναγκαῖος ἀριθμὸς αὐτῶν δὲν ἦτο ὡρισμένος, παρατιθεμένων ἑκάστοτε τοσούτων κιϐωτίων, ὅσα ἔμελλον νὰ πληρωθῶσι τὰ δικαστήρια (σελ. 31, 35 κέ.)· διὸ καὶ ἀορίστως εἶπεν ὁ Ἀριστοτ. καὶ ἕτερα κιϐώτια, ὡς ἀόριστον ἐν τοῖς ἑπομένοις ἀφῆκε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν βακτηριῶν καὶ τῶν βαλάνων, αἵτινες ἑκάστοτε παρετίθεντο τοσαῦται, ὅσοι δικασταὶ ἔμελλον νὰ κληρωθῶσιν, ἐν ᾧ τὰ ἑκατὸν κιϐώτια καὶ αἱ δύο ὑδρίαι ἦσαν ἀναγκαῖα πάντοτε τοσαῦτα καθ' ἑκάστην κλήρωσιν. Μετὰ τὰς λέξεις ὑδρίαι δύο νομίζω ὅτι ἐξέπεσον αἱ λέξεις τῇ φυλῇ ἑκάστῃ. Καὶ εἰς μὲν τὴν ἑτέραν τῶν ὑδριῶν τούτων ἐνεϐάλλοντο αἱ βάλανοι, ὡς μετ' ὀλίγον ὁ Ἀριστοτ. λέγει («καὶ βάλανοι εἰς τὴν ὑδρίαν ἐμϐάλλονται»· ἰδ. καὶ στ. 26), εἰς δὲ τὴν ἑτέραν εἰκάζω ὅτι ἐνεϐάλλοντο οἱ κύϐοι οἵ τε λευκοὶ καὶ οἱ μέλανες. Ἰδὲ τὴν ἐμὴν παρατήρησιν ἐν σελ. 31, 17 (1).

(1) Ἀσαφῆ καὶ πρὸς ἄλληλα ἀντιφάσκοντα εὑρίσκω ὅσα περὶ τούτων ὁ Gilbert (ἔνθ. ἀν. σ. 506-7) λέγει. Διότι ἐν μὲν τῷ κειμένῳ παραδέχεται ὅτι ὁ ἄρχων ἐνέϐαλλε τοὺς κύϐους εἰς τὰ ἐν κεφ. 63, 2 μνημονευόμενα δύο κληρωτήρια (ἅτινα, ὡς ἀνωτέρω εἶπον, ὁ Gilber ἐκλαμϐάνει ὡς κληρωτίδας), τοὺς μὲν λευκοὺς εἰς τὸ ἕν, τοὺς δὲ μέλανας εἰς τὸ ἕτερον, ἐν ᾧ ἐν τῇ αὐτόθι ὑποσημειώσει λέγει ὅτι τῶν δύο κληρωτηρίων τὸ ἓν εἶνε «ἐν ᾧ τὰ πινάκια ἐν ταῖς κανονίσι, τὸ δ' ἕτερον ἐν ᾧ οἱ κύϐοι». Ἐπίσης αὐτόθι ἐν τῷ κειμένῳ λέγει ὁ Gilbert ὅτι μετὰ τὴν ἐξ ἑκάστου κληρωτηρίου ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος ἐξαγωγὴν τῶν κύϐων, ἐὰν ὁ κύϐος ἦτο λευκός, οἱ ἐμπῆκται ἔρριπτον τὰ πινάκια τῶν λαχόντων εἰς τὴν δευτέραν ὑδρίαν ἐκ τῶν ἐν κ. 63, 2 μνημονευομένων. Ἀλλὰ τοῦτο ἀντίκειται, νομίζω, καὶ πρὸς τὰ ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτ. λεγόμενα «καὶ ἕτερα κιϐώτι[α, εἰς ἃ] ἐμϐάλλεται τῶν λαχόντων δικαστῶν τὰ πινάκια» καὶ πρὸς τὰ ἐν σελ. 31, 29 κέ. «ὁ δὲ ἄρχων ἐπειδὰν ἴδῃ, ἐνϐάλλει τὸ πινάκιον αὐτοῦ εἰς τὸ κιϐώτιον, ὅπου ἂν ᾖ ἐπιγεγραμμένον τὸ αὐτὸ στοιχεῖον ὅπερ ἐν τῇ βαλάνῳ». Οὐχὶ λοιπὸν οἱ ἐμπῆκται, ἀλλ' ὁ ἄρχων ἐνέϐαλλε τὰ

§ 4. «ἔχει δ' ἕκαστος δικαστὴς πινάκιον πύξινον, ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα τὸ ἑαυτοῦ πατρόθεν καὶ τοῦ δήμου, καὶ γράμ[μ]α ἓν τῶν στοιχείων μέχρι τοῦ κ· νενέμηνται γὰρ κατὰ φυλὰς δέκα μέρη οἱ δικασταὶ κτέ.».

Ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου προέτεινα τὴν ἑξῆς τοῦ χωρίου ἀποκατάστασιν: πινάκιον πύξινοΝ ⟨Ἐν ᾧ ἐστιΝ⟩ Ἐπιγεγραμμένον τὸ ὄνομα κτέ. Πρβλ. σελ. 32, 29 κέ. «κύβοι χαλκοῖ, ἐν οἷς ἐπιγέγραπται τὰ χρώματα τῶν δικαστηρίων, καὶ ἕτεροι κύβοι ἐν οἷς ἐστιν τῶν ἀρχῶν τὰ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα. Ἡ φθορὰ τοῦ χωρίου εἶνε παλαιά, ὡς μαρτυρεῖ τὸ σχόλιον εἰς Ἀριστοφ. Πλουτ. 277. Ἐνταῦθα δὲ νῦν προτείνω καὶ τὴν ἑξῆς ἐν τοῖς ἑπομένοις συμπλήρωσιν: μέχρι ⟨ΤΟΥ δεκάτου⟩ ΤΟΥ κ, ὡς καὶ ἐν § 3 λέγεται μέχρι τοῦ ἑνδεκάτου τοῦ λ. Τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ὑποστηρίζει, νομίζω, καὶ τὸ εὐθὺς ἐπιφερόμενον «νενέμηνται γὰρ κατὰ φυλὰς δέκα μέρη οἱ δικασταί».

(ΤΟΜΟΣ) $\overline{\Delta}$

Pagina XXXI.

«τ[ὰ δ' ἑκ[ατὸν κιβώτι]α κ[εῖται] ἐν τ..... πρόσθεν [....... κ]αθ' ἑκάστην τὴ[ν] φ[υλήν. ἐπ[ι]γέ[γραπται δ'] ἐπ' αὐτῶν τὰ στο[ιχεῖα μέχρι το[ῦ κ. ἐπ]ειδὰν δ' ἐμβάλωσιν οἱ δικαταὶ τ[ὰ πινά]κια εἰς τὸ κιβώτι[ον, ἐφ' οὗ ἂν ᾖ ἐπι[γεγρα]μμένον τὸ γράμ[μα τὸ αὐτὸ ὅπ[ε]ρ ἐπ[ὶ τῷ] πινακίῳ ἐστὶν α[ὐτῷ τῶν στοιχεί[ων, δια]σείσαντος τοῦ ὑ[πηρέτου ἕλκει ὁ [θεσμο]θέτης ἐξ ἑκάσ[τ]ου τοῦ κιβωτίο[υ πιν]άκιον ἕν. οὗτος δὲ καλεῖ[τ]αι ἐν[πήκτ]ης κτέ.».

τῶν λαχόντων δικαστῶν πινάκια, ἐνέβαλλε δὲ εἰς τὰ ἐπὶ τοῦτο κιβώτια καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἑτέραν τῶν δύο ὑδριῶν, εἰς ἣν κατὰ τὴν ἐμὴν εἰκασίαν οἱ κύβοι οἵ τε μέλανες καὶ οἱ λευκοὶ ἐνεβάλλοντο.

Οὕτως ἀναγινώσκει νῦν τὸ χωρίον ὁ Blass[3], ἐγὼ δὲ μετὰ τὴν δευτέραν τοῦ ἐκτύπου ἐξέτασιν ὧδε·

«τὰ δὲ ⟨ρ′⟩ κ[ιβώτια ἐν τοῖς] κληρ̣[ωτηρ̣ίοις ἐστὶ
πρ̣όσθεν τ[ῶν εἰσόδω]ν δέκ[α] καθ' ἑκάστην τὴ[ν] φ̣[υ-
λήν. ἐπιγέ[γραπται δὲ] ἐπ' αὐτῶν τὰ στο[ι-
χεῖα μέχρι το[ῦ δεκάτου ⟨τοῦ⟩ κ. ἐ]πειδὰν δ' ἐμ̣βάλωσιν
οἱ δικασταὶ τ[ὰ πινά]κια ⟨ἕκαστος⟩ εἰς τὸ κιβώτι[ον,
ἐφ' οὗ ἂν ᾖ ἐπι[γεγρα]μ̣μ̣ένον τὸ γρ̣άμ̣[μα
τὸ αὐτὸ ὅπ[ε]ρ ἐ[π̣ὶ τῷ̣] πινακίῳ̣ ἐστὶν α[ὐτ]ῷ̣,
τῶν στοιχεί[ων ἕν], σείσαντος τοῦ ὑ[πη-
ρέτου ἕλκει ὁ [θεσμο]θέτης ἐξ ἑκάσ[τ]ου
⟨τοῦ κιβωτίου πινάκιον ἕν. ταῦτα δὲ τὰ πινάκια
εἰς ἕτερ̣ον κενὸν κιβώτιον ἐμ̣βάλλει, καὶ ἕλκει ἐκ⟩
τοῦ κιβωτίο[υ πιν]άκιον ἕν. οὗτος δὲ
καλεῖ[τ]αι ἐν[πήκτ]ης κτέ.».

Ἐπὶ τοῦ ἀνωτάτου πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄκρου τῆς σελίδος ὁ Wilcken διέκρινε τὸ γράμμα Δ· ὅθεν ὁ Blass[3] γράφει (ΤΟΜΟC) $\overline{\Delta}$. Ἐγὼ δ' ἀναγινώσκω αὐτόθι ὑπ' ἄλλης χειρὸς γεγραμμένον ($\overline{\Delta}$ ΤΟ]-ΜΟ[C]. Οὕτω καὶ ἐν σελ. 25 τοῦ χειρογρ. φέρεται Γ ΤΟΜΟC.

1. Εἰκάζω ὅτι ἢ πρὸ τοῦ κιβώτια ἐξέπεσε τὸ ρ′ ἢ ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ προτύπῳ ΤΑΔЄΚΑΤΟΝΚΙΒ, ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψε ΤΑΔЄΚ[ΙΒ, μεταπηδήσας ἀπὸ τοῦ πρώτου Κ εἰς τὸ δεύτερον. Ἀντὶ τῶν γραμμάτων ΑΚ ἀναγινώσκω ΚΛΗΡ. Τὸ Κ παράβαλε πρὸς τὸ αὐτὸ γράμμα τῆς λέξεως πινάκια ἐν στ. 7, καλεῖται ἐν στ. 11 κ. ἀλλ. Μετὰ τὰ γράμματα ταῦτα οὐδὲν ἕτερον διακρίνω ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου πλὴν μιᾶς καθέτου γραμμῆς, ἀνηκούσης ἴσως εἰς τὸ δεύτερον Ρ τῆς κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν λέξεως κληρ̣[ωτηρ̣ίοις. Οἱ W.-K.[3] συμπληροῦσιν ἐν τ[ῇ ἡλιαίᾳ.

2. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «πρόσθεν (Hauss., K.[3]) τῶν θυρῶν (εἰσόδων) ι Teusch. Fort. ἐν τῷ ἔμ|προσθεν τόπῳ, χωρίς». Τὰς ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως παραλειφθείσας λέξεις δέκ[α] καὶ τὴ[ν] προσέθηκεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

3. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ἐπ' αὐτῶν] adscr. v. l. (δὲ πά)ν(των)

(sec. Wn. AN)». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον εὑρίσκω ὅτι ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὸ Υ τῆς λέξεως αὐτῶν· ἄλλος δέ τις βραδύτερον διέγραψε διὰ δύο πρὸς τὰ ἀριστερὰ πλαγίων γραμμῶν τὸ ἐπιγεγραμμένον Υ, ὅπερ οὕτω διαγεγραμμένον ὁ Blass ὑπέλαβεν ὡς Ν καὶ ὁ Wilcken ὡς ΑΝ. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὰ γράμματα CΤ, ὧν τὸ πρῶτον φαίνεται πάλιν διαγράψας τις.

4. Νομίζω ὅτι τὸ χάσμα καὶ ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ ἀνάλογον ὂν πρὸς τὸ τῶν τριῶν πρώτων ἀπαιτεῖ πλείονα γράμματα ἢ ὅσα ὁ Blass[3] συμπληροῖ. Ὅθεν συνεπλήρωσα μέχρι το[ῦ δεκάτου ⟨τοῦ⟩ κ. Τὸ ἄρθρον τοῦ εὐκολώτατα ἠδύνατο νὰ ἐκπέσῃ. Πρβλ. κ. 63, 2. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ΔΕΜ supra v. ΒΛΑΒΩCIN pr.»· ὁμοίως ἀναγινώσκουσι καὶ οἱ W.-K.[3]. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον εὑρίσκω ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψε ΒΑΛΒΩCIN· ὁ διορθωτὴς διαγράψας τὸ κακῶς ἐπαναληφθὲν δεύτερον Β, ἐπέγραψε τὰ γράμματα ΔΕΜ, ἵνα ἀναγνωσθῇ δ' ἐμβάλωσιν.

5. Συνεπλήρωσα τὸ ἕκαστος (: τὰ πινάκια ⟨ΕΚαστος⟩ ΕΙC τὸ κιβ.), ὅπερ ἀπαιτεῖ καὶ τὸ εὐθὺς ἐπιφερόμενον καθ' ἑνικὸν ἀριθμὸν εἰς τὸ κιβώτιον καὶ τὸ ἐν τέλει τοῦ στίχου 7 α[ὐτ]ῷ (= ἑκάστῳ τῶν δικαστῶν), ὡς νῦν ἀναγινώσκω.

8. Αἱ λέξεις τῶν στοιχεί[ων ἓν] κατὰ τὴν ἐμὴν τοῦ χωρίου ἀνάγνωσιν ἐπιφέρονται ὡς παράθεσις εἰς τὰς λέξεις τὸ γράμμα.

10. Ἀπορῶ πῶς ἐνταῦθα οὐδεὶς προσέκρουσεν. Κατὰ τὰ ἐν τῷ χειρογράφῳ φερόμενα ἕλκει ὁ θεσμοθέτης ἐξ ἑκάστου τοῦ κιβωτίου πινάκιον ἓν ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι δέκα ἐμπῆκται ἑκάστης φυλῆς ἐξελέγοντο, ἐν ᾧ τὰ εὐθὺς ἐπιφερόμενα οὗτος δὲ καλεῖται ἐνπήκτης καὶ τὰ ἐν στ. 24-25: ὑπάρχει δὲ καὶ ὁ ἐνπήκτης εἷς τῶν εἰ[ληχότω]ν (κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν) σαφῶς μαρτυροῦσιν ὅτι εἷς ἦτο ὁ ἐμπήκτης ἑκάστης φυλῆς. Τὰ δὲ ἐν σελ. 32, 17 κέ. τοῖς δ' ἀπολαγχάνουσιν ἀποδιδόασιν οἱ ἐνπῆκται τὰ πινάκια ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἐμπήκτας πασῶν τῶν φυλῶν, οἵτινες ἐν ὅλῳ ἦσαν δέκα. Διὰ ταῦτα νομίζω ὅτι λέξεις τινὲς ἐν τῷ προκειμένῳ χωρίῳ ἐξέπεσον τοῦ κειμένου, ἃς καὶ συνεπλήρωσα κατὰ τὰ ἐν σελ. 33, 9-10. Κατὰ τὴν ἐμὴν συμπλήρωσιν εὐκολώτατα ἠδύνατο ὁ ἀντιγραφεὺς νὰ μεταπηδήσῃ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς προηγουμένης

προτάσεως εἰς τὸ τῆς ἑπομένης, ὅπερ ἀπετέλουν αἱ αὐταὶ λέξεις: τοῦ κιβωτίου πινάκιον ἕν, καὶ μάλιστα ἐάν, ὡς εἰκάζω, αἱ λέξεις αὗται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς προτάσεσιν ἐφέροντο ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου.

Στ. 15. «εἰσὶ δὲ
κανονίδες [πέντε] ἐν ἑκάστῳ τῶν κλη-
ρωτηρίων. ὅ[ταν δ'] ἐνβάλῃ τοὺς κύβους ὁ ἄρχων, τὴν
φυλὴν κληρ[οῖ κατὰ κ]ληρωτήριον».

16. Ἐπιδοκιμάζω τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Blass[3] πέντε, κατ' αὐτὴν δὲ νῦν καὶ τὴν ἐν στ. 18 κληρ[οῖ κατὰ κ]ληρωτήριον. Οὕτως ἐξηγεῖται νῦν καὶ ἡ χρῆσις τῶν ἐν κεφ. 63, 2 μνημονευθέντων εἴκοσι κληρωτηρίων, δύο τῇ φυλῇ ἑκάστῃ, καὶ τὰ ἐν στ. 21 κέ. «τοσοῦτοι ἐμβάλλονται λευκοὶ (κύβοι), κατὰ πέντε πινάκια εἷς». Αἱ δι' ἑκάστην φυλὴν κανονίδες ἦσαν βεβαίως δέκα, ἐπειδὴ δέκα ἦσαν καὶ τὰ γράμματα (Α-Κ), καθ' ἃ οἱ δικασταὶ ἑκάστης φυλῆς διενέμοντο. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ δικασταὶ ἑκάστης φυλῆς ἐν δύο κληρωτηρίοις ἐκληροῦντο, διὰ τοῦτο αἱ δέκα κανονίδες ἐδιχάζοντο, ὥστε ἀνὰ πέντε ἐτίθεντο ἐν ἑκατέρῳ τῶν δύο, καὶ ἑπομένως ἐν ἑκάστῳ τῶν εἴκοσι κληρωτηρίων. Ὁμοίως ἐδιχάζοντο καὶ τὰ δέκα τῆς φυλῆς κιβώτια τὰ περιέχοντα τὰ δικαστικὰ πινάκια. Ἀφοῦ δηλ. ὁ προϊστάμενος τῆς φυλῆς θεσμοθέτης (1) ἐκλήρου ἐκ πάντων τῶν δέκα κιβωτίων τὸν ἐμπήκτην τῆς φυλῆς, εἰσήρχετο μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ πρῶτον τῶν δύο κληρωτηρίων τῆς φυλῆς, ἔνθα προσαγομένων τῶν πέντε πρώτων κιβωτίων ἐκλήρου τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς φυλῆς· εἶτα πάλιν μετὰ τοῦ ἐμπήκτου εἰσήρχετο εἰς τὸ ἕτερον κληρωτήριον, ἔνθα προσαγομένων τῶν ἑτέρων πέντε κιβωτίων ἐκλήρου τὸ ἕτερον ἥμισυ τῆς φυλῆς.

(1) Οὐχὶ ὀρθὴν νομίζω τὴν γνώμην τοῦ Teusch (de sortitione judicum apud Athen. diss. in Goett. 1894 σ. 17 κέ.), ὅστις ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἀριστοτ. στ. 9 κέ. «ἕλκει ὁ θεσμοθέτης ἐξ ἑκάστου τοῦ κιβωτίου πινάκιον ἕν» συμπεραίνει ὅτι εἷς καὶ μόνος τῶν ἐννέα ἀρχόντων ἐπεμελεῖτο τῆς κληρώσεως τῶν δικαστῶν ἐν πᾶσι τοῖς κληρωτηρίοις. Τὸ ἑνικὸν ὁ θεσμοθέτης ὡς καὶ ἐν στ. 17 καὶ 29 ὁ ἄρχων μετεχειρίσθη ὁ Ἀριστοτ., ἐπειδὴ ἐκτίθησι τὰ τῆς κληρώσεως τῶν δικαστῶν καθ' ἑκάστην φυλήν, τοὺς δὲ δικαστὰς ἐκλήρουν οἱ ἐννέα ἄρχοντες ἕκαστος τοὺς τῆς ἑαυτοῦ φυλῆς, ὁ δὲ γραμματεὺς τῶν θεσμοθετῶν τοὺς τῆς δεκάτης. Ἰδ. κ. 59, 7 καὶ 63, 1.

17. Ἀντὶ τοῦ ὅ[ταν δ'] ἐνβάλῃ ἀναγινώσκω μᾶλλον ἐ[πειδὰν δ'] ἐνβάλῃ, ὅπερ καὶ πρὸς τὰ ἴχνη καὶ πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ χάσματος νομίζω συμφωνότερον. Τὰς παραλειφθείσας λέξεις τοὺς κύβους προσέθηκεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς πλείονας λέξεις παρέλιπε· διότι δὲν δηλοῦται ποῦ ὁ ἄρχων ἐνέβαλλε τοὺς κύβους, ὡς ἐν στ. 4 κέ. λέγεται «ἐπειδὰν δ' ἐμβάλωσιν οἱ δικασταὶ τὰ πινάκια εἰς τὸ κιβώτιον», καὶ ἐν στ. 29 κέ. «ἐνβάλλει τὸ πινάκιον αὐτοῦ εἰς τὸ κιβώτιον». Πρβλ. κεφ. 53,2 63,2. καὶ σελ. 32, 34 κέ. 33, 9 κέ. 35, 20 κέ. Κατὰ ταῦτα εἰκάζω ὅτι ὁ Ἀριστοτ. καὶ ἐνταῦθα εἶπεν «ἐ[πειδὰν δ'] ἐνβάλῃ τοὺς κύβους ⟨εἰς τὴν ὑδρίαν⟩ ὁ ἄρχων». Ἡ ἐνταῦθα ὑδρία εἶνε ἡ ἑτέρα τῶν ἐν κεφ. 63, 2 μνημονευομένων, ἐνεβάλλοντο δ' εἰς αὐτὴν κατὰ τὴν ἐμὴν εἰκασίαν οἱ κύβοι οἵ τε μέλανες καὶ οἱ λευκοί. Καὶ λευκοὶ μὲν ἐνεβάλλοντο τοσοῦτοι, ὅσοι δικασταὶ ἔπρεπε νὰ κληρωθῶσιν, μέλανες δὲ οἱ λοιποί, ἑκάτεροι δ' ὅμως κατὰ πέντε δικαστικὰ πινάκια· διότι, ὡς εἴρηται, τοσαῦτα ἦσαν τὰ ἐν ἑκατέρῳ τῶν κληρωτηρίων προσαγόμενα κιβώτια τῶν δικαστικῶν πινακίων. Κατὰ ταῦτα, ἐὰν π. χ. ἐκ τῶν 500 δικαστῶν ἑκάστης φυλῆς ἔπρεπε νὰ κληρωθῶσιν οἱ 150 (ἐν ὅλῳ 1500), ἐνεβάλλοντο εἰς τὴν ὑδρίαν λευκοὶ μὲν κύβοι 30, μέλανες δὲ 70, ἐν ὅλῳ 100· διότι ἕκαστος κύβος ἀντεστοίχει πρὸς 5 πινάκια. Νομίζω δ' ὅτι ἡ κλήρωσις ἐν ἑκατέρῳ τῶν κληρωτηρίων ἐγίνετο ὡς ἑξῆς. Ἐκ τῶν πέντε κιβωτίων ἐξήγοντο πέντε δικαστικὰ πινάκια, ἓν ἐξ ἑκάστου, ἐκ δὲ τῆς ὑδρίας εἷς κύβος· καὶ ἂν μὲν ὁ κύβος ἦτο λευκός, τὰ ἐξαχθέντα πέντε πινάκια ἐνεπήγνυεν ὁ ἐμπήκτης εἰς τὰς ἀντιστοίχους κατὰ τὰ γράμματα πέντε κανονίδας, οἱ δὲ δικασταὶ εἰς οὓς ταῦτα ἀνῆκον ἐλογίζοντο ὡς λαχόντες, ἂν δὲ μέλας, τὰ ἐξαχθέντα πινάκια ἀπερρίπτοντο καὶ οἱ δικασταὶ οὗτοι ἐλογίζοντο ὡς ἀπολαχόντες. Κατὰ ταῦτα εἰς τὰς κανονίδας ἐνεπηγνύοντο μόνον τὰ τῶν λαχόντων δικαστῶν πινάκια καὶ μόνον ἐν τούτοις ἠδύνατο νὰ κακουργῇ ὁ ἐμπήκτης (σελ. 31, 14). Αἱ δύο ὑδρίαι, ἡ περιέχουσα τὰς βαλάνους καὶ ἡ περιέχουσα τοὺς κύβους, ἦσαν κοιναὶ δι' ἀμφότερα τὰ κληρωτήρια τῆς φυλῆς.

18. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ante ΛΗΡΩΤ videntur extare litt. ΟΛ (ΟΚ Wn. falso ut vid); sed est ea fascia chartae nihil ad. h. l. pertinens». Νομίζω ὅτι τὰ πρὸ τοῦ ΛΗΡΩΤ γράμματα

εἶνε ΑΚ· τοῦ μὲν Α (α) ἐξίτηλος ἐγένετο ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ κεραία, ὅθεν καὶ ὡς Ο ἐξελήφθη, τοῦ δὲ Κ τὸ ἄνω ἥμισυ, ὅθεν καὶ ὡς Λ ὑπὸ τοῦ Blass ἀνεγνώσθη. Ἀναγνωστέον λοιπὸν κληρ[οῖ κατ]ὰ κληρωτήριον.

Στ. 33. κέ.

«ἐπειδὰν δ' ἐ[ξαιρῇ] τοὺς κύβους, καλεῖ
τοὺς εἰληχότας ὁ κ[ῆρυξ]. ὑπάρχει δὲ καὶ ὁ ἐν-
πήκτης εἰς τὸν ἀ[ριθμό]ν· ὁ δὲ κληθεὶς καὶ
.... ἕλ[κ]ει [βάλανο]ν ἐκ τῆς ὑδρίας,
καὶ ὀρ[έ]ξας αὐτή[ν, ἀνέχ]ων τὸ γράμμα, δεί-
κνυσι πρῶτ[ον] ... τῷ ἄρχοντι κτέ.».

Οὕτως ἀναγινώσκει ὁ Blass[3], ἐγὼ δὲ νῦν ὧδε·

«ἐπειδὰν ἐ[ξέλῃ] τοὺς κύβους, καλεῖ
τοὺς εἰληχότας ὁ κ[ῆρυξ]· ὑπάρχει δὲ καὶ ὁ ἐν-
πήκτης εἷς τῶν ε[ἰληχότω]ν· ὁ δὲ κληθεὶς καὶ
π[ρ]οσελθὼν ἕλ[κ]ει [βάλανο]ν ἐκ τῆς ὑδρίας,
καὶ ὀρ[έ]ξας αὐτή[ν, ἀνέχ]ων τὸ γράμμα, δεί-
κνυσιν πρῶτ[ον μὲν] τῷ ἄρχοντι κτέ.».

23. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ἐξέλῃ Hauss., W.-K., K.[3], ἐμβάλῃ H.-L. (probat ἐξαιρῇ meum Kb.)». Κατ' ἀόριστον συμπληροῦσιν οἱ W.-K. καὶ ἐν τῇ γ' ἐκδόσει, τὴν συμπλήρωσιν δὲ ταύτην κἀγὼ νομίζω πιθανωτέραν ἢ τὴν κατ' ἐνεστῶτα τοῦ Blass. Ἄλλως ὁ Ἀριστοτ. θὰ ἔλεγε, νομίζω, ἐπειδὰν δ' ἐξαιρῇ κύβον λευκόν, καλεῖ κτέ. Νῦν δ' εἰπὼν ἐπειδὰν ἐξέλῃ τοὺς κύβους, ἐδήλωσεν ὅτι μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν πάντων τῶν κύβων ἐκάλει ὁ κῆρυξ τοὺς εἰληχότας. Τὸ πρῶτον θὰ παρεῖχε πολὺ μείζονα ὄχλον κατὰ τὴν κλήρωσιν· διότι οὕτω μεθ' ἑκάστην ἐξαίρεσιν λευκοῦ κύβου ἔπρεπε νὰ καλῶνται οἱ εἰληχότες πέντε τὸν ἀριθμόν, ἕκαστος δὲ τούτων κατὰ σειρὰν νὰ προσέλθῃ, νὰ λάβῃ βάλανον ἐκ τῆς ὑδρίας καὶ νὰ δείξῃ αὐτὴν τῷ ἐφεστηκότι ἄρχοντι, οὗτος δὲ ἰδὼν τὸ ἐπὶ τῆς βαλάνου γράμμα νὰ ἐμβάλῃ τὸ τοῦ εἰληχότος πινάκιον εἰς τὸ κιβώτιον τὸ φέρον τὸ

αὐτὸ τῇ βαλάνῳ γράμμα καὶ μετὰ πάντα ταῦτα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν περαιτέρω κλήρωσιν, ἣν μεθ' ἑκάστην ἐξαίρεσιν λευκοῦ κύβου ὤφειλεν οὕτω νὰ διακόπτῃ. Τὸ δεύτερον, καθ' ὃ οἱ λαχόντες καλοῦνται μετὰ τὴν ἐξαίρεσιν πάντων τῶν κύβων ἦτο πολλῷ ἁπλούστερον. Ἰδ. καὶ Gilbert ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 507 σημ. 1.

25, Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «εἰς [ὧ]ν [αὐτῶν] ego ed. 1 (Simil. Paton); sed. ЄΙϹΤΟΝ legitur (Wess., K.[3], Wn.); sequi mihi videbatur K.; ἀ[ριθμὸν (Bl.[2]) Wn., W.-K.[3]». Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀναγινώσκω ЄΙϹΤѠΝЄ......Ν, ὅπερ συνεπλήρωσα ὡς ἀνωτέρω. Τὸ Ϲ (ꞷ) ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτής, ὡς πολλαχοῦ, ἐν τῷ διαστίχῳ.

26. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «in princ. v. εἵλη]χ[ὼς ego ed. 1; in charta legi ЄΙΛΚΥϹ.....ЄΙ et supra primas litt. superscr. ЄΛΙ; Wn. Υ et supescr. ΤΑ vel ЄΛ: tum idem ..κυ ...ςελ.ει. Fort. ὑ[πα]κ[ο]ύσας (Υ prius non negat agnosi K.)». Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀναγινώσκω προσελθὼν ἕλ[κ]ει. Τὰ δυσανάγνωστα γράμματα ЄΛ τῆς πρώτης λέξεως διαγράψας ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ.

Ἐν στίχῳ 30 καὶ ὁ Blass[3] καὶ οἱ W.-K.[3] ἀναγινώσκουσιν ΚΙΒѠΔΙΟΝ, ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ΚΙΒѠΤΙΟΝ. Ὁ διορθωτὴς διαγράψας, ὡς πολλαχοῦ, τὸ ἀσύνηθες τοῦ ἀντιγραφέως Τ, ἐπανέλαβεν αὐτὸ ἐν τῷ διαστίχῳ. Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου 31 ὁ Wilcken καὶ ὁ Blass[3] ἀναγινώσκουσιν ЄΑΝ. Ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψε τὸ πρῶτον ЄΝ, ὅπερ ὁ ἴδιος διώρθωσε, μεταβαλὼν τὸ Є εἰς τὸ Α.

Στ. 34 κέ.

«μηδὲ | ἢ συναγαγεῖν [εἰς] δικαστήριον οὓς ἂν βούληταί τις».

Ἐν τῇ β' ἐκδόσει ὁ Blass παρετήρει «ϹΥΝΑΓΑ(inductum Α)ΓЄΙΝ, supra v. ΓΑ. συναγαγεῖν K.[1], H.-L.; συνάγειν W.-K., K.[3]». Ἐν τῇ τελευταίᾳ γ' ἐκδόσει καὶ πάλιν γράφει ὁ Blass συναγαγεῖν, οὐδὲν περὶ αὐτοῦ παρατηρῶν. Οὕτω γράφουσι νῦν καὶ οἱ W.-K.[3]. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀναγινώσκω ϹΥΝΑΓΑЄΙΝ.

Τὸ δεύτερον Α κατὰ λάθος ἐπαναλαβὼν ὁ ἀντιγραφεύς, αὐτός, ὡς φαίνεται, διέγραψεν, ἵνα ἀναγνωσθῇ CYΝΑΓΕΙΝ. Τὸν ἐνεστῶτα καὶ οὐχὶ τὸν ἀόριστον ἀπαιτεῖ ὁ νοῦς τοῦ χωρίου. Οὐδὲν γράμμα εὑρίσκω ἐν τῷ διαστίχῳ.

Στ. 37 κέ. «[ἔχο]ντα στοιχεῖον ἕ-
καστον, ὅπερ ἂν [ᾖ ἐπὶ] τοῦ δικαστηρίου ἑκάσ-

Pag. XXXII.

του] εἰληχ[ὸ]ς ΑΥΤ.............ΔΙ.Ν. τ[ῷ
ὑ]πηρέτῃ ΕΙCΕΧ..........ΝΤΕC..ΝΚΛ.
.ΟC ὁ δὲ ὑπηρ[έτη]ς [δίδωσιν αὐτ]ῷ βακτηρίαν
ὁ]μόχρων τῷ δικαστ[ηρίῳ ἐφ' οὗ τὸ α]ὐτὸ γράμμα ἐ[στίν,
ὅ]περ ἐν τῇ βαλάνῳ, ἵν[α ἀναγκ]αῖον ᾖ αὐτῷ
ε]ἰσελθεῖν εἰς ὃ [εἴ]ληχε [δικασ]τήριον».

Οὕτως ὁ Blass[3]· ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω νῦν καὶ συμπληρῶ τὸ χωρίον ὧδε·

«[ἔχο]ντα στοιχεῖον ἕ-
καστον, ὅπερ ἂν [ᾖ ἐπὶ] τοῦ δικαστηρίου ἑκάσ-

Σελ. 32.

του] εἰληχός. εἶτα [δ' ὁμοίως τὴν β]άλ[α]ν[ο]ν δ[είκνυσι τῷ
ὑ]πηρέτῃ εἰσιὼν [εἰς τὸ δικαστήρ]ιον ἐκ τοῦ κλ[ηρωτη-
ρ[ί]ου. ὁ δὲ ὑπηρέτη[ς δίδωσιν α]ὐτῷ βακτηρίαν
ὁ]μόχρων τῷ δικαστ[ηρίῳ ἐφ' οὗ τὸ α]ὐτὸ γράμμα ἐ[στίν,
ὅ]περ ἐν τῇ βαλάνῳ, ἵν[α ἀναγκ]αῖον ᾖ αὐτῷ
ε]ἰσελθεῖν εἰς τὸ εἰληχὸ[ς δικασ]τήριον».

37. Ὁ Blass[3] ἀναγινώσκει ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου «CΤΟΙΧΕΙΟΝΝ (inductum N ut vid.) Ε». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον εὑρίσκω ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς κατὰ λάθος ἔγραψεν ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου CΤΟΙΧΕΙΟΝΕΝ (δηλ. στοιχεῖον ἕν. Πρβλ. κ. 63, 4 «γράμμα ἓν τῶν στοιχείων» καὶ σελ. 31,8 «τῶν στοιχεί[ων ἓν]» κατὰ τὴν ἐμὴν συμπλήρωσιν), ἀλλὰ συνιδὼν τὸ ἁμάρτημα διέγραψε τὸ τελευταῖον Ν

καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου στίχου ἔγραψε ΚΑCΤΟΝ, ἵνα ἀναγνωσθῇ: στοιχεῖον ἕ|καστον.

Σελ. 32, 1. Ὁ Blass³ παρατηρεῖ «agnovi ЄΙΛΗΧ.CΑΙ (superscr. Υ)Τ; Wn. εἰληχ.σα. υτ cum vestigiis correcturae vel supplementi, tum in ext. v. δι..να.τ[ῳ. Sensus: judex glandem iterum ministro ostendit (W-K.)». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω καὶ συμπληρῶ τὸν στίχον ὡς ἀνωτέρω. Τὸ δυσανάγνωστον εἶτα ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ. Τὸ εἶτα δὲ ἀποτελεῖ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐν σελ. 31, 28 «πρῶτ[ον μέν».

2. Ὁ Blass³ παρατηρεῖ «C et X Wn.; id. in extr. v. ντησ. νκλ. agn.». Ἐγὼ δὲ τὸν στίχον ἀνέγνων καὶ συνεπλήρωσα ὡς ἀνωτέρω. Ὁ διορθωτὴς διαγράψας τὸ Υ τοῦ ἄρθρου τοῦ, ἐπανέλαβεν αὐτὸ ἐν τῷ διαστίχῳ.

3. Ὁ Blass³ παρατηρεῖ «in principio οσ K. al.; ligatam fuisse litt. quae ante Ο fuit (velut Λ, Μ) neque fuisse Ρ Wn.». Ἐγὼ δὲ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου ἀναγινώσκω Ρ[Ι]ΟΥ. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὸ γράμμα Є τῆς λέξεως ὑπηρέτης καὶ τὸ Τ τῆς λέξεως αὐτῷ.

6. Ὁ Blass³ παρατηρεῖ «ЄΙCΤΟΛΗΧ Wn., sed pro Τ vid. Ο agnosci posse; post Χ (v. frg. *d*) sequabatur Є». Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου εὑρίσκω ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς γράψας τὸ πρῶτον ЄΙCΤΟΛΗΧ, προσέθηκεν εἶτα πρὸ τοῦ Λ τὰ παραλειφθέντα γράμματα ЄΙ· μετὰ δὲ τὸ Χ εὑρίσκω ἴχνη τοῦ Ο μᾶλλον ἢ τοῦ Є. Πρβλ. πρὸς τὴν λέξιν λ]αχόντι ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπομένης σελίδος.

Στ. 13 κέ. «ἐπε[ιδὰν δ' εἰσ]έλθῃ, παραλαμ-
βάνει σύνβολον δη[μοσίᾳ] παρὰ τοῦ ε[ἰ]λη-
χότος ταύτη[ν] τὴν ἀ[ρχήν]. ΙΤΑC τήν τε [β]άλα[νον
καὶ τὴν βακτηρίαν ..... [δ]ικαστηρίῳ
τοῦτο[ν] ⟨τὸν⟩ τρόπον εἰσελ[ηλυθό]τες. τοῖς δ' ἀπο-
λαγχάνου[ι]ν ἀποδιδ[όασιν] οἱ ἐμπῆκται
τὰ πινάκια».

Οὕτως ὁ Blass³· ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω καὶ συμπληρῶ νῦν τὸ χωρίον ὧδε·

«ἐπε[ιδὰν δ' εἰσ]έλθῃ, παραλαμ-βάνει σύνβολον δη[μόσιον] παρὰ τοῦ ε[ἰ]λη-χότος ταύτην τὴν ἀ[ρχήν. ἔπ]ειτα τήν τε βάλα[νον καὶ τὴν βακτηρίαν ἀ[ποδιδόν]τ[ε]ς [ἐν τῷ δ]ικαστηρίῳ κά-θη[νται τοῦτον ⟨τὸν⟩ τρόπον εἰσελ[ηλυθό]τες τοῖς δ' ἀπο-λαγχάνουσ[ι]ν ἀποδιδ[όασιν] οἱ ἐμπῆκται τὰ πινάκια».

15. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «post lac. in charta agnovi ЄΚΑСΤ (hoc T superscr.) ΗΝΤЄ, tum .ΑΛΑ in ectypo. Wn.: IT (ita et. K.) ΑСΤΗΝ κτέ.; δε]ίξας Kb., W.-K.[3], quod vix in charta fuit (K.), neque vero διδοὺς (Photiades)». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω μετὰ τὸ ῥῆγμα ΙΤΑΤΗΝ, ὅπερ καὶ συνεπλήρωσα ὡς ἀνωτέρω. Τὸ δεύτερον Τ, ὡς πολλαχοῦ, διαγράψας ὁ διορθωτής, ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ.

16. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ΙΚΑСΤΗΡΙ Bl.[2] (K,), et ῳ agn. Wn., qui ibi versum finiri putat; esse autem aliquid post lacunam superscriptum; unde Wil.[3]: »requiritur fere [οἱ μὲν οὖν λαχόντες εἰσὶν ἐν τῷ] δικ.«». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον εὑρίσκω ἐν τῷ διαστίχῳ πρὸ μὲν τοῦ ῥήγματος τὸ γράμμα Α, μετὰ δὲ τὸ ῥῆγμα τὰ γράμματα Τ.С. Ὅθεν συνεπλήρωσα ἀ[ποδιδόν]-τ[ε]ς, ὅπερ ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως παραλειφθὲν προσέθηκεν ὁ διορθωτής. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ἀναγινώσκω ΚΑΘΗ. Τὰ γράμματα ΚΑΘ ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

17. Ἐνόμιζον πρότερον ὅτι ἐν τῷ διαστίχῳ φέρεται τὸ παραλειφθὲν ἄρθρον τὸν, νῦν δ' εὑρίσκω ὅτι ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἁπλῶς τὸ δεύτερον Τ τῆς λέξεως τοῦτον. Ἕνεκα τῆς ἐκτάσεως τοῦ χάσματος προτιμῶ νῦν τὸν παρακείμενον εἰσελ[ηλυθό]τες τοῦ ἀορίστου εἰσελ[θόν]τες.

18. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «legitur ЄΜΠЄΡΗΚΤΑΙ sec. Wn.». Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον ЄΜΠЄΠΗΚΤΑΙ, νῦν δὲ ЄΜΠЄΜΚΤΑΙ. Τὰ δεύτερα γράμματα ЄΜ διαγράψας ὁ διορθωτής, ἐπέγραψε τὸ Η, ἵνα ἀναγνωσθῇ ЄΜΠΗΚΤΑΙ.

19. Καὶ ὁ Blass[3] κατὰ τὸν Wilcken ἀναγινώσκει ἐν τῷ στίχῳ

ΠΙΝΑΚΗΑ, ἐγὼ δὲ ΠΙΝΑΚΙΑ. Τὸ μετὰ τὸ Κ γράμμα εἶνε Ι, ἡνωμένον κατὰ τὸ ἄνω μέρος μετὰ τοῦ Κ, καὶ οὐχὶ Η, οὗ ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ γραμμὴ κατὰ τὸ σχῆμα τοῦτο εἶνε πάντοτε καμπύλη καὶ οὐχὶ εὐθεῖα. Πρβλ. πρὸς τὸ Η τῆς λέξεως φυλῆς ἐν τῷ ἑπομένῳ στίχῳ.

Στ. 19 κέ. «οἱ δὲ ὑπη[ρέται] οἱ δημόσιοι ἀπ[ὸ
τῆς φυλῆς ἑκάστης π[αραδι]δόασιν τὰ κ[ι-
βώτια ἓν ἐπὶ τὸ δικα[στήρ]ιον ἕκαστον, ἐ[ν] ᾧ
ἔνεστιν τὰ ὀνόματ[α τῆς] φυλῆς τὰ ὄντα
ἐν ἑκάστῳ τῶν δικασ[τηρί]ων. παραδιδόασι
δὲ τοῖς εἰληχ[όσιν ἀποδ]ιδόναι τοῖς δικασ-
ταῖς ἐν ἑκάστῳ ⟨τῷ⟩ [δ]ικα[στηρί]ῳ ἀριθμῷ τὰ
πινάκια, [ἵν'] ἐκ τούτω[ν] σκοποῦντες ἀποδ[ι-
δῶσι τὸν [μισ]θόν. ἐπειδὰν δὲ πάντα πα[ραδοθ]ῇ
κατὰ δικαστήρια, τίθενται ἐν τῷ πρ[ώτῳ τ]ῶν
δικαστηρ[ί]ω[ν] β' κληρωτήρια, καὶ κ[ύβ]οι [χ]αλκοῖ,
ἐν οἷς ἐπιγέγραπται τὰ χρώματα τῶν δικ[αστ]η[ρίων,
καὶ ἕτεροι κύ[βοι], ἐν οἷς ἐστιν τῶν ἀρ[χῶ]ν τ[ὰ ὀ]νό[μ]α-
τα ἐπι[γεγ]ρ[α]μμένα. λαχόντες [δὲ] τῶν θεσ[μ]ο-
θετῶν δύο χωρὶς ἑκατέρους τοὺς κύ[βους ἐμ-
β[ά]λλουσιν, ὃ μὲν τὸν χρωσ[θ]έντα ε[ἰ]ς τ[ὸ] ἓν κλ[ηρ]ω-
τήριον, ὃ δὲ τῶν ἀρχῶν τὸ[ν κύ]βον εἰς τὸ [ἕτερ]ον. εἶτα [κληροῦ-
σι], ᾗ δ' ἂν π[ρώ]τη λάχῃ τ[ι τ]ῶν ἀρχῶν, αὕτ[η ἀ]ναγορεύ-
εται ὑπὸ τοῦ κήρυκος [καὶ ἔσ]τι χρήσα[σθαι] π[ρ]ώτῃ [τῷ»

Οὕτως ἀναγινώσκει τοὺς λοιποὺς τῆς σελίδος ταύτης στίχους ὁ Blass[3], ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ὧδε·

a) b)
«οἳ δὲ ὑπηρέται] | οἱ δημόσιοι ἀπ[ὸ
τῆς φυλῆς ἑκάστης π[αραδι]|δόασιν τὰ κ[ι-
a) b) c)
βώτια, ἓν ἐπὶ τὸ δικα[στήρ]|ιον ἕκαστον, ἐ[ν] | οἷς
a) b)
ἔνεστιν τὰ ὀνόματ[α τῆς] | φυλῆς ⟨ἑκάστης⟩ τὰ ὄντα

a) e) b)

ἐν ἑκάστῳ τῶν δικα[στ]|η|[ρί]ων. παραδιδόασι
δὲ τοῖς εἰληχόσι ⟨τὸν⟩ μισθ[ὸ]|ν ἀπ|[οδ]ιδόναι τοῖς δικασ-
ταῖς ἐν ἑκάστῳ τῷ δ[ικα]|στη|[ρί]ῳ ἀριθμῷ τὰ
πινάκια, [ἵ]ν' ἐκ τού[ω]|ν σκ[ο]|ποῦντες ἀποδ[ι- c)
δῶσι τὸν μισθόν. ἐ|[π]ειδὰ[ν] | δὲ πάντα ταῦτα γένη|[τ]αι
κατὰ δικαστήριον, τίθ[ε]|ται | ἐν τῷ πρώτῳ | τῶν
δικαστηρίων δύο κλ[η]|ρωτή|ρια καὶ κύβοι χ[α]|λκ[οῖ,
ἐν οἷς ἐπιγέγραπται τ[ὰ] | γράμ|ματα τῶν δικ[αστ]|η[ρίων
καὶ ἕτεροι κύ[β]οι, ἐν οἷ[ς] | ἐστιν | τῶν ἀρ[χ]ῶν τὰ | [ὀ]νό[μ]α-
τα ἐπιγεγ[ρα]μμέν[α]. οἱ | [δ]ὲ λαχ|όντες δύο τῶν | θεσ[μ]ο-
θετῶν χωρὶς ἑκα|τέρο|υς τοὺς κύβο|υς ἐ[μ-
βάλλουσιν, ὃ μὲν το|ὺς τ[ῶ]ν δικαστ|ηρίων ε[ἰ]ς τὸ ἓ[ν]| [κλ]ηρω-
τήριον, ὃ δὲ τοὺς τῶν ἀρ|χῶν εἰς | τὸ ἕτερον κ[αὶ] | [κ]λη[ρο]ῦ-
σιν], ἣ δ' ἂν π[ρ]ώτη λάχῃ ἐκ τ|ῶν ἀρχῶν, αὕτ[η ἀ]|νακη-
ρύτ]τεται ὑπὸ τοῦ κήρ|υ[κο]ς, ὅ|τι χρήσασθ[α]|ι χρὴ τῷ

Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «in extr. v. ῳ (Wn.; οι[ς Bl.[2]) est in c». Πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ἐν ᾧ ἀντιμάχεται, νομίζω, ὁ νοῦς τοῦ χωρίου· διότι ἐν τῷ ἑνὶ κιβωτίῳ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνυπάρχωσι τὰ ὀνόματα τῆς φυλῆς ἑκάστης τὰ ὄντα ἐν ἑκάστῳ τῶν δικαστηρίων. Ὅθεν καὶ ἠναγκάσθησαν οἱ W.-K.[3] νὰ ἀφορίσωσι μὲν τὸ ἑκάστῳ, νὰ μεταβάλωσι δὲ τὸ τῶν δικαστηρίων εἰς τὸ τῷ δικαστηρίῳ. Ἀγνοῶ πῶς ἐννοεῖ τὸ χωρίον ὁ Blass[3], γράφων ἐν ᾧ καὶ ἐν τοῖς ἑπομένοις ἐν ἑκάστῳ τῶν δικαστηρίων. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω ἐ[ν] οἷς (δηλ. κιβωτίοις = ἐν ἑκάστῳ τῶν κιβωτίων). Τὸ τελικὸν ω διαγράψας ὁ διορθωτής, ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ.

22. Προσέθηκα μετὰ τὸ φυλῆς τὸ ἐκπεσὸν ἑκάστης, ὅπερ ἀπαιτεῖ ὁ νοῦς τοῦ χωρίου.

24. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «εἰληχόσιν K.; τὸ παλ[ιν]διδ. Wn.,

sed Wil.[3] τόπ[ον] δ.; incertissimas esse litt. ΤΟΠΑΛ testatur K.». Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω ⟨τὸν⟩ μισθ[ὸ]ν ἀπ[οδ]ιδόναι. Τὸ παραλειφθὲν ἄρθρον τὸν ἴσως προσέθηκεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ, ἔνθα ἀμυδρά τινα ἴχνη φαίνονται. Τὰ γράμματα ΜΙΣΘ παράβαλε πρὸς τὰ αὐτὰ γράμματα τῆς λέξεως μισθὸν ἐν στ. 27 καὶ σελ. 33, 18.

25. Ἀναγινώσκω ΕΝΕΚΑΣΤΩΤΩΔ. Τὰς λέξεις ἐν ἑκάστῳ, τὸ γράμμα Τ τοῦ ἄρθρου τῷ καὶ τὰ ἐν τῷ τεμαχίῳ e γράμματα ΣΤΗ ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

26. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὸ γράμμα Ν τῶν λέξεων πινάκια (ὁ Blass[3] ἐνταῦθα εὑρίσκει ἐν τῷ διαστίχῳ τὸ γράμμα Υ ἢ Τ), [ἵ]ν' καὶ τού[τω]ν, ἴσως δὲ καὶ ὅλην τὴν λέξιν σκ[ο]ποῦντες. Ἐν τῷ διαστίχῳ, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἀναγινώσκω σκ[ο]π[ο]ῦντες· τὸ τελικὸν τῆς λέξεως ς εἶχεν ἐπαναλάβῃ καὶ ἄλλος τις πρότερον. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου κἀγὼ μετὰ τοῦ Blass ἀναγινώσκω ΑΠΟΔ καὶ οὐχὶ ὡς ὁ Wilcken (W.-K.[3]) ἔτι δ.

27. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβε τὸ ς τῆς λέξεως μισθόν. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ στίχου ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «δὲ πάντα K.; tum πλη-[ρωθ]ῇ (πα. vel. πλ. nunc K.) Wn , W.-K.[3]». Ἐγὼ δὲ κατὰ

b c

τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω πάντα ταῦτα γένη|[τ]αι. Τὸ παραλειφθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως ταῦτα προσέθηκεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

28. Ὁ Wilcken εὑρίσκει ὑπεράνω τοῦ τελευταίου Α τῆς λέξεως δικαστήρια ὡς διόρθωσιν τὸ γράμμα Ο (= ον), περὶ οὗ ὁ Kenyon ἀμφιβάλλει. Ἐγὼ δὲ εὑρίσκω ὅτι ὁ διορθωτὴς διαγράψας τὸ Α ἐπέγραψεν ΟΝ· ὅθεν ἀνέγνων κατὰ δικαστήριον. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὸ δεύτερον Τ τῆς λέξεως τίθεται καὶ τὸ ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου τὸ ἄρθρον τῶν.

26. Ἀναγινώσκω ΔΥΟ. Καὶ ἐν σελ. 31, 10 ὁμοίως μετὰ τῆς ἀριθμητικῆς κεραίας φέρεται ΕΝ (: ἕν).

30. Ἀντὶ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Blass[3] τὰ χρώματα ἀναγινώσκω

a e b

μᾶλλον τ[ὰ] | γράμ[μ]ατα. Τὸ Γ (παράβαλε πρὸς τὸ πρῶτον Γ τῆς προηγουμένης λέξεως ἐπιγέγραπται καὶ ἐπιγεγραμμένα ἐν στ. 32) ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

32-33. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἀμφότερα τὰ γράμματα Γ καὶ

τὸ τρίτον Є τῆς λέξεως ἐπιγεγ[ρ]αμμέν[α]. Τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Wilcken (W.-K.[3]) λαχόντες [δὲ] τῶν θεσμ. δύο, ἣν καὶ ὁ Blass[3] παρέλαβεν, οὐχὶ ὀρθὴν εὑρίσκω. Μεταξὺ τοῦ λαχόντες καὶ τοῦ τῶν οὐδὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ· τὸν σύνδεσμον δὲ ἀναγινώσκω πρὸ τοῦ λαχόντες, μετ' αὐτὸ δὲ ἐν τῷ διαστίχῳ ἐπιγεγραμμένον τὸ παραλειφθὲν δύο, ὅπερ οὐχὶ ὀρθῶς ὁ Wilcken νομίζει ὅτι ἀναγινώσκει καὶ ὑπεράνω τοῦ θετῶν καὶ ὑπεράνω τοῦ χωρίς. Ὑπεράνω μὲν τοῦ πρώτου εὑρίσκω ἐγὼ μόνον τὸ γράμμα Ѡ ὡς ἐπανάληψιν τοῦ Ѡ τῆς λέξεως θεσμοθετῶν, ὑπεράνω δὲ τοῦ δευτέρου ἀναγινώσκω πάλιν χωρίς· ὁ διορθωτὴς δηλ. ἐπανέλαβε τὴν δυσανάγνωστον λέξιν. Οἱ W.-K.[3] κατὰ διόρθωσιν τοῦ Wil. γράφουσιν χωρὶς ἑκάτερος τοὺς κ., παρατηροῦντες «ЄΚΑΤЄΡΟΥϹ et ΜЄΝ suprascriptum». Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκω ἐν μὲν τῷ στίχῳ ἑκατέρους τούς, ἐν δὲ τῷ διαστίχῳ ὑπεράνω τῶν γραμμάτων ΡΟΥϹΤΟΥ τὴν λέξιν ἐκ[e]|[ά][b]τερος. Ζήτημα εἶνε, ἂν ὁ διορθωτὴς τὴν λέξιν ταύτην ἐπέγραψεν ὡς διόρθωσιν τοῦ ἐν τῷ στίχῳ ἑκατέρους, ὅτε ἠδύνατο καὶ μόνην τὴν τελευταίαν συλλαβὴν τῆς λέξεως νὰ διορθώσῃ, ἢ (ὅπερ πιθανώτερον φαίνεταί μοι) ὡς παραληφθεῖσαν προσέθηκεν, ἵνα ἀναγνωσθῇ: χωρὶς ἑκάτερος ἑκατέρους τοὺς κύβους ἐμβάλλουσιν.

34-35. Τὴν κατὰ τὸν Wilcken ἀνάγνωσιν τῶν στίχων τούτων, ἣν καὶ ὁ Blass[3] παρέλαβεν, οὔτε πρὸς τὰ σῳζόμενα ἴχνη σύμφωνον κατὰ τὸ ἔκτυπον εὑρίσκω, οὔτε λεκτικῶς ὁμαλήν· ἀπαρέσκουσί μοι μάλιστα τὰ ἐν ἑνικῷ ἀριθμῷ ἀναγινωσκόμενα ὃ μὲν τὸν χρωσθέντα — ὃ δὲ τῶν ἀρχῶν τὸν κύβον μετὰ τὰ προλεχθέντα (στ. 29-33) κύβοι χαλκοῖ — καὶ ἕτεροι κύβοι — χωρὶς ἑκατέρους τοὺς κύβους. Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον ὃ μὲν το[ὺς] τὰ χρώματα [ἔχ]ον[τας] — ὃ δὲ τῶν ἀρχῶν τοὺς κύβους, νῦν δὲ συμφωνότερον, νομίζω, πρὸς τὰ σῳζόμενα ἴχνη, ἀνέγνων ὡς ἀνωτέρω. Ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψεν ἐν μὲν στ. 34 ΤΟΥϹ ΔΙΚ, ἐν δὲ στ. 35 ΟΔЄΤѠΝΑΡ· ὁ διορθωτὴς προσέθηκεν ἐν τῷ διαστίχῳ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τὸ παραλειφθὲν ἄρθρον Τ[Ѡ]Ν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τὸ ΤΟΥϹ, ἐπανέλαβε δὲ τὰ γράμματα ѠΝ τοῦ ἀρχῶν καὶ ΤΟЄΤЄ τοῦ τὸ ἕτερον.

36. Ὅπερ ὁ Wilcken ἀναγινώσκει ὡς το..ων, ὁ Wil.[3] ὡς

[[τὸ[ν]] τ]ῶν καὶ ὁ Blass[3] ὡς [τι τ]ῶν, ἀναγινώσκω ἐγὼ ὡς ἐ[e]κ τ[b]ῶν. Πρβλ. κ. 26, 2: καὶ πρῶτος ἦρξεν ἐξ αὐτῶν. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου τούτου καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου ἀναγινώσκω νῦν ἀ]νακη[ρύτ]τεται.

37. Ὁ Blass[3] ἀναγινώσκων [καὶ ἔσ]τι χρῆσα[σθαι] π[ρ]ώτη [τῷ, παρατηρεῖ «dubitunter restitui». Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκω νῦν ὡς ἀνωτέρω.

Pag. XXXIII

«λ]αχ[a]όντι ἤδη [δικαστηρίῳ, δευτέ]ρ[α[b] δὲ δευτέρᾳ, καὶ ο[ὕτω ταῖς λοιπαῖς, ἵ]να [μηδεμία προειδ[ῇ τίνι αὐτῶν χρήσεται], ἀλλ' [οἷον ἂν λά[χ]ῃ ἑκάσ[τη, τούτῳ χρήσηται. ἐπε]ιδὰ[ν δ' ἔλθωσι[ν] καὶ ν[ενεμημένοι ἐφ' ἕκαστον ὦ]σιν [οἱ ἰδιῶται, ἡ ἀρχὴ ἡ [ἐφεστηκυῖα ἐν τ[ῷ δ]ικαστηρίῳ ἑκάστῳ [ἕλκει ἐξ ἑκάστου τοῦ] κιβ[ωτίου πινάκιον [ἕν, ἵνα γένωνται δέκα], εἷς [ἐξ ἑκάστης τῆς φυ[λῆς καὶ ταῦτα τὰ πινάκ]ια [εἰς ἕτερον κενὸν κ[ιβώτιον ἐμβάλλει·] τού]των δὲ τοὺς πρώτους δ[ιακληροῖ, ἕνα μὲν] ἐπ[ὶ τὸ ὕδωρ, τέτταρας δὲ [ἄλλους ἐπὶ τὰς ψή]φους, [ἵνα μηδεὶς παρασκε[υάζῃ][c] [μήτε] τὸν ἐ[πὶ τὸ ὕδωρ μήτε τοὺ[ς ἐπὶ τ]ὰς ψή[φους], μηδ]ὲ γίγνηται περὶ ταῦτ[α κα]κουρ[γί]α μηδ[εμία. οἱ δὲ ἀπολαχόντ[ες π]έντε π[αρ]ὰ ΤΟΥΤ— ἀπολαμβάνουσ[ι]. . ΤΟΓ. . .Α καθ' ὃ [λήψονται τὸν μισθόν. λα[μβάνουσι[d] δ' ἐ]ν τ[άξ]ει ὅπου ἕκασται αἱ φυλαὶ ἐν ἑ[κάσ]τῳ ⟨τῷ⟩ δικ[α]στηρίῳ ⟨ἔλαχον⟩ ἐ[πειδὰν δικάσωσι [εὐθὺς καὶ] διαστάντες ἕκα[στοι κατ' ὀλίγους [β' ἢ τρ]εῖς[e], ἵν[α] μὴ πολλο[ὶ][f] εἰς ταὐτὸ συνκλ[ῃσθέντες ἀλ]λήλοις ἐνοχλῶσιν. ταῦτα δὲ ποιήσ[αντες εἰ]σκαλοῦσι τοὺς ἀγῶνας

ὅταν μὲν τ[ὰ ἴδια δι]κάζωσι τοὺς ἰδίους, τῷ ἀριθμῷ [ὃς ἂ]ν ᾖ [ἑκά]στων [τ]ῶν δικῶν τ[ῶ]ν ἐκ τοῦ νόμο[υ, κα]ὶ δ[ιο]μνύο[ντ]αι οἱ ἀντίδικοι εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμ[α] [g] ἐρεῖν· [ὅταν] δὲ τὰ δ[η]μόσια, τοὺς δημοσίο[υς, οὓς καθ' ἕνα ἐ]κδικάζουσι. εἰσὶ δὲ κλεψύδ[ραι] αὐλ[ίσκους] ἔχουσαι ἔκρους, εἰς ἃς τὸ ὕδ[ω]ρ ἐνχέ[ουσι, πρὸ]ς ὃ δεῖ λέγειν τὰς δίκας. δίδ[οτ]αι ⟨δὲ⟩ δεκάχους [τ]αῖς ὑπὲρ πεντακισχιλίας δραχμὰς καὶ τρίχ[ο]υς τῷ [ὕστερον] λό[γῳ], ἑπτάχους δὲ ταῖς μέχρι πεν[τα]κ[ισχιλί]ων καὶ δίχους, π[εντάχους δὲ τα[ῖς] ἐν[μήνοις] καὶ δίχους, ἑξάχους δὲ ταῖς διαδικασί[α]ις, [καὶ ὕστ]ερον λόγος οὐκ ἔστι. ὁ δ' ἐ[φ' ὕδωρ] πρ[ότ]ερ[ον τέ]ως ἐπιλαμβάνει».

Οὕτως ἐξέδωκε νῦν ὁ Blass[3] τὴν σελίδα ταύτην μετὰ τὰς ἐπὶ τοῦ χειρογράφου ἀναγνώσεις τοῦ Wilcken καὶ τὴν γ' ἔκδοσιν τῶν W.-K. Ἐγὼ δὲ καὶ πρότερον μὲν πολλὰ τῆς σελίδος ταύτης ἀνεγίνωσκον καὶ συνεπλήρουν ἄλλως ἢ ὡς ὁ Blass[2] καὶ οἱ W.-K.[3] (ἰδ. ἐμὴν γερμανιστὶ πραγματείαν), καὶ νῦν δὲ πάντων μὲν σχεδὸν τῶν στίχων τὰ κατὰ τὸ μέσον γράμματα ἐπὶ τοῦ στενοῦ τεμαχίου c εὑρίσκων, πολλὰ δ' ἄλλα γράμματα ἐπὶ τῶν ἄλλων τεμαχίων κατὰ τὸ ἔκτυπον ἄλλως ἢ ὡς ὁ Blass[3] ἀναγινώσκων, συμπληρῶ τὴν ὅλην σελίδα ὧδε·

«λ]αχόντι ⟨[πρ]ώτῳ⟩ [a] [τ]ῶν δικ[α]|στηρ[ίων, [c] ἣ δ' ἂν δευτέ]|ρ[α [b] τῷ δευτέρῳ καὶ α[ἱ]| ἄλλα[ι ἅπασαι οὕτως, ἵ]|να [μηδεμία προειδ[ῇ] | τίν[ι αὐτῶν χρήσεται], | ἀλλ' [οἷον ἂ]ν λάχῃ [ἑ]κάστ[η]|τ[ο]ύτῳ χρήσηται· ἐπε]|ιδὰ[ν δὲ κληρω]θῶσιν καὶ εἰς τ[ὰ] | δ[ι]κ[αστήρια ἔλθω]|σιν [αἱ ἀ]ρχαί, ἡ ἀρχὴ ἡ|ἐφε[στηκυῖα ἐν τ]|ῷ δ[ικασ]τηρίῳ ἑκάστῳ | ἕλκ[ει ἐξ ἑκάστου τοῦ] | κιβ[ωτίου πινάκιον | ἕν, ἵ[να λάχωσιν δέκα], | εἷς [ἐξ ἑ-

κάστης τῆς φυ|[λ]ῆς· τ[αῦτα δὲ τὰ πινάκ]|ια [εἰς ἕτερον κενὸν κ[ι]|βωτ[ιον ἐμβάλλει καὶ] | τού[των τοὺς πρώτους μ[ὲν] | πέν[τε κληροῖ, ἕνα μὲν] | ἐπ[ὶ τὸ ὕδωρ, τέτταρας [δ' ἄ]|λλο[υς ἐπὶ τὰς ψή]|φους, [ἵνα μηδεὶς παρασκε[υ]|άζῃ [μήτε] | τὸν ἐ[πὶ τὸ ὕδωρ μήτε τοὺς [ἐ]|πὶ τὰς ψ[ήφους], | μηδ[ὲ γίγνηται περὶ ταῦτ[α κ]|ακουρ[γί]|α μηδ[εμία. οἱ δὲ ἀπολαχόντ[ες] | πέντε π[αρ]|ὰ τοῦ ἄρ[χοντος ἀπολαμβάνουσ[ι τὸ] | πρόγρα[μμ]|α καθ' ὃ [λήψονται τὸν μισθόν, [a]ὃν λα[μβάνουσι]|ν ἐν [c]τῷ [μέρ]ει,[d] ὅπ|ου[b] ἕκ[ασται αἱ φυλαὶ ἔλα[χον ἐν ἑκά]|στῳ ⟨τῷ⟩ δικ[α]|στηρ|ίῳ, ἐ[πειδὰν δικάσωσι[ν τὰς δίκ]|ας, δαστ|άντες | ἕκα[στοι κατ' ὀλίγους [a][δύο ἢ τρ]|εῖς,[c] ἵν[α] | μὴ[d] πο|λλο[ὶ][e] | [f]εἰς τὸ αὐτὸ συνιόν[τες ἀλ]|λήλοι|ς ἐνοχ|λῶ|σιν. ταῦτα δὲ ποι[ήσαντες] | εἰσκαλ|οῦσι το|ὺς ἀγ|ῶνας, ὅταν μὲν τ[ὰ ἴδια δ]|κάζωσ|ι, τοὺς | ἰδίου|ς τῷ [a]ἀριθμῷ [ὅσπ]|ερ[g] [c]ἑ|κάστων | [d][τ]ῶν δικ|ῶν[e] [f]ἐ|στιν ἐκ τοῦ νόμο[υ, ἀ]|ντο|μνύο[υσι δ]|ὲ οἱ | ἀντίδ|ικοι εἰς [a]αὐτὸ τὸ π|ρ[ᾶ][g]γμ[α] | [c]ἐρεῖν, | [ὅταν] [e]δὲ τὰ δ[η]|[f]μόσια, τοὺς δ|ημοσίο[υ]|ς, ⟨οὓς⟩ καθ' ἕνα | [ἕκαστον] ἐκδικ|άζουσι. εἰσὶ δὲ | κλεψύ|δ[ραι] ⟨χαλκαῖ⟩ αὐ|[λίσκους] ἔχουσ|αι [χ]αλκοῦς, εἰς | ἃς τὸ ὕ|δ[ω]ρ ἐνχέ|[ουσι πρὸ]ς ὃ δεῖ λ|έγειν κατὰ τὰς δί|κας, καὶ δί[δοτ]αι δεκ|[άχους τ]αῖς ὑπ|ὲρ πεντακισχιλίας δραχμὰς καὶ τρίχ[ο]|υς τῷ ὕ|[στερον] λό[γῳ], | ἑπτάχο|υς δὲ ταῖς μέ|χρι πεντακ[ισ]|χιλ|[ίων δρα]χμ|ῶν καὶ δίχ|ους, πεντά|χους δὲ ταῖς ὑπ[ὲρ τ]|ὰς [χιλία]ς, | καὶ δίχους, | ἑξάχους δὲ ταῖς | [ἐ]νμήνο[ις], | αἷ[ς ὕ]στ|ερον λόγος | οὐκ ἀπ[ο]δί[δ]οται. ὁ δὲ | ἐπὶ τὸ ὕδω[ρ] | εἰληχ|ὼς ἐπιλαμ|βάνει»

1. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «χοντι . ιδι ego agnovi, αχοντιηδη Wn.»· ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκω νῦν ὡς ἀνωτέρω. Ἡ λέξις πρώτῳ προσθετέα ὡς ἐκπεσοῦσα, ἴσως δὲ καὶ προσέθηκε ταύτην ὁ διορθωτής, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἄνωθεν τῶν γραμμάτων ΤΙ[Τ]ΩΝ.

2. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ δευτερα Wn.; ΕΥΤΕΡΟ et ego et K.». Ἐγὼ δ' ἀναγινώσκω δευτέρΩ. Τὰ ἑπόμενα γράμματα ὁ Kenyon καὶ ὁ Wilcken ἀναγινώσκουσιν ὡς ΚΑΙΩ, ὁ δὲ Blass[3] ὡς ΚΑΙΟ, ἐγὼ δὲ ὡς ΚΑΙΑ. Τὰ ἐν τῷ τεμαχίῳ c γράμματα ΑΛΛ φαίνεται ὅτι ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

3. Ὁ διορθωτὴς διαγράψας τὰ γράμματα ΤΙΝ, ἐπανέλαβεν αὐτὰ ὑπεράνω τοῦ στίχου.

4. Οὕτω νῦν ἀναγινώσκω τὴν ἀρχὴν τοῦ στίχου· ὁ Blass[3] καὶ οἱ ἄλλοι «ΟΝΑΝ λά[χ]ῃ». Τὰ γράμματα CT τῆς λέξεως ἑκάστῃ ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

5. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ΘΩCΙ . ΚΑΙΝ K. (et. nunc), ΘΩCΙΝΚΑΙΕΙ Wn.; id. 6a ΩΤΑΙ (ΤΑΙ jam K., qui non improbat Ω)». Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκω κατὰ τὸ ἔκτυπον ΘΩCΙΝΚΑΙΕΙCΤ, ἐν δὲ 6a ΡΧΑΙ· ὅθεν καὶ συνεπλήρωσα τὸ χωρίον ὡς ἀνωτέρω.

8. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὴν λέξιν ἕν. Ἀντὶ τῆς συμπληρώσεως τοῦ Blass ἵ[να γένωνται δέκα], ἣν κἀγὼ πρότερον εἶχον παραλάβῃ, συνεπλήρωσα νῦν πιθανώτερον, νομίζω, ἵ[να λάχωσιν δέκα].

9. Τὸ τελικὸν ς τῆς λέξεως φυλῆς καὶ τὸ ἀρκτικὸν Τ τῆς ἑπομένης λέξεως ταῦτα διαγράψας ὁ διορθωτής, ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ.

10. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβε τὰ γράμματα ΩΤ τῆς λέξεως κιβώτιον.

11. Μετὰ τὸ πρώτους εὑρίσκω, ὡς ὁ Kenyon, τὸ γράμμα Μ καὶ οὐχὶ τὸ Δ, ὡς ὁ Wilcken καὶ ὁ Blass.

12. Πρὸ τοῦ ῥήγματος ἀναγινώσκω τέτταρας καὶ οὐχὶ τέτταρας δέ, ὡς οἱ W.-K.[3], νῦν δὲ καὶ ὁ Blass[3].

13. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὰ γράμματα ΑΖ τῆς λέξεως παρασκευάζῃ, ἐν δὲ στίχῳ 14 τὸ ἄρθρον τὰς καὶ ἐν στίχῳ 15 τὰ γράμματα ΕΝ τῆς λέξεως πέντε.

16. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «aut παρὰ τούτ[ους aut παρὰ τοῦ τ[αμίου (ita Bl.[2])». Τὴν τελευταίαν συμπλήρωσιν εἶχον παραλάβῃ κἀγὼ πρότερον, νῦν δ᾽ ἀναγινώσκω π[αρ]ὰ τοῦ ἄρ[χοντος.

17. Ὁ Blass[3] γράφων νῦν . . ΤΟ Γ̄. . . καθ᾽ ὃ [λήψονται, παρατηρεῖ «ita fere Wn. (extr. τακαθη —, sed pro η K. nunc quoque ο agn.); »agitur de distributione trioboli, τὸ γ´« Kb., cf. XXX. 1, quamquam pro Γ̄ etiam Ī legi posse scribit K. (τὸ π]όγ[ραμμ]α καθ᾽ ὃ [λήψονται Bl.[2])». Ἐγὼ δὲ καὶ νῦν ἀναγινώσκω τὸ] πρόγρα[μμ]α καθ᾽ ὃ [λήψονται. Οὐδεὶς λόγος περὶ τοῦ τριωβόλου χωρεῖ ἐνταῦθα. Τὸ Γ ἀνήκει εἰς τὴν λέξιν πρόγραμμα, ἡ δ᾽ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἐκληφθεῖσα ὡς ἀριθμητικὴ κεραία εἶνε ψευδὴς ὁριζόντιος γραμμὴ ἐκ ῥύπου τοῦ παπύρου σχηματισθεῖσα, ἥτις καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς γραμμάτων ἐπεκτείνεται. Τοιαύτη ψευδὴς γραμμὴ σχηματίζεται καὶ ἐπὶ τοῦ Π τῆς λέξεως ταύτης.

18. Τὴν μετὰ τὸ μισθὸν εὐκόλως ἐκπεσοῦσαν ἀντωνυμίαν ὃν προσέθηκεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ μετὰ τοῦ σημείου τούτου ≻, ὅπερ καὶ μετὰ τὸ μισθὸν προσέγραψεν. Πρβλ. ἀνωτ. κ. 1. 57,3. Ὁ Blass[3] καὶ νῦν ἀναγινώσκει ἐ]ν τ[άξ]ει ὅπου· οἱ W.-K.[3] νοντι. . καὶ ὅπου. Ἐγὼ δὲ νῦν ἐν αὐτῷ τῷ στίχῳ ἀναγινώσκω ἐν τῷ [μέρ]ει ὅπου. Πρβλ. σελ. 36, 6 κέ. «ἀπολαμβάνουσιν τὸν μισθὸν ἐν τῷ μέρει οὗ ἔλαχον ἕκαστοι»

19. Ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «post φυλαὶ . ΝΑ in charta agnovi, it. K, sed nunc ЄΝЄ Wn. (non ЄΝЄΚ, ut est ap. W.-K.[3]); restit. Bl.[2] (nisi quod ⟨ἔλαχον⟩ nunc post δικ. adjeci; fort. ipse librarius supplevit: ἔ[λαχον, ἐπειδάν)». Τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Blass ἐν ἐ[κάσ]τῳ οὔτε πρὸς τὰ ἴχνη οὔτε πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ χάσματος εὑρίσκω σύμφωνον· τὸ ἀντίστοιχον χάσμα ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ ὁ Blass[3] συμπληροῖ διὰ 10 γραμμάτων: λα[μβάνουσι δ᾽ἐ]ν, ἐν δὲ τῷ ἑπομένῳ δι᾽ 8: δικάσωσι [εὐθὺς καὶ] διαστ., ἐν ᾧ ἐν τῷ προκειμένῳ στίχῳ μόνον διὰ 3: ἐν ἐ[κάσ]τῳ. Τὰ δὲ μετὰ τὸ φυλαὶ γράμματα οὔτε ὡς ·ΝΑ οὔτε ὡς ЄΝЄ, ἀλλ᾽ ὡς ЄΛΑ μᾶλλον ἀναγινώσκω (τὸ Є ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ). Ὅθεν συνεπλήρωσα ἔλα[χον ἐν ἑκά]στῳ, ὅπερ καὶ πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ χάσματος εἶνε ἀνάλογον.

20. Μετὰ τὸ χάσμα ἀναγινώσκω ἐπὶ τοῦ τεμαχίου c τὰ γράμ-

ματα ΑCΔΙΑCΤ (τὰ δύο πρῶτα γράμματα ὡς καὶ τὸ δεύτερον C ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτής). Ὅθεν συνεπλήρωσα: ἐ[πει]δὰν δικάσωσι[ν τὰς δίκ]ας. Ἐν σελ. 36, 5 κέ. λέγεται: ἐπειδὰν δὲ αὐτοῖς ᾖ δεδικασμένα τὰ ἐκ τῶν νόμων.

21. Διὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ χάσματος ἔγραψα δύο καὶ οὐχὶ β'.

22. Ὁ ἀντιγραφεὺς ἔγραψε ΤΟΥΤΟ, ὅπερ ὁ Blass[2·3] μετέβαλεν εἰς ταὐτό. Ἴσως ὁ διορθωτὴς προσέθηκεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὸ παραλειφθὲν Α, οὗ ἀμυδρά τινα ἴχνη διακρίνω· διὸ καὶ ἔγραψα τὸ αὐτό. Περὶ τῶν ἑπομένων ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «post συν ΚΛ Κ., unde συγκλησθέντες nunc scripsi (at συνελ[θόντες ed. 2); contra Wn. CYNIЄMЄN, συνιέμενοι Wil.[3], qui pro corrupto habet (adversatur K., maxime propter I)». Ἐγὼ δὲ καὶ νῦν, ὡς καὶ πρότερον, ἀναγινώσκω συνιόν[τες. Ἴσως ὁ διορθωτὴς μετέβαλε τοῦτο εἰς τὸ (συν)ελ[θόντες· προτιμῶ τὸν ἐνεστῶτα.

25. Τὸ τεμάχιον g προσήρμοσεν ὁ Blass[2·3] ἀπὸ τοῦ 27 στίχου καὶ ἑξῆς· ἐγὼ δὲ ὡς πρῶτα γράμματα ἀναγινώσκων ἐπ' αὐτοῦ τὰ ЄΡЄ, προσήρμοσα αὐτὸ ἀπὸ τοῦ 25 στίχου καὶ ἑξῆς. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ἀντὶ τοῦ ἀναγινωσκομένου τ[ῶ]ν, ὅπερ οἱ W.-K.[3] ἀφορίζουσιν, ἀναγινώσκω νῦν ἐστίν. Ὁ ἀριθμὸς ἑκάστων τῶν δικῶν ἦτο ῥητῶς ὡρισμένος ἐκ τοῦ νόμου· διὸ καὶ ἀνάρμοστος θὰ ἦτο, νομίζω, ἡ ἀοριστολογικὴ ἔκφρασις ὅς ἂν ᾖ (Bl.[3], W.-K.[3]). Ὁμοίως ἐκ τοῦ νόμου ὡρισμένοι ἦσαν καὶ οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου χρηματισμοὶ (κ. 43, 6): «αἱ δὲ δύο (ἐκκλησίαι) περὶ τῶν ἄλλων εἰσίν, ἐν αἷς κελεύουσιν οἱ νόμοι τρία μὲν ἱερῶν χρηματίζειν, τρία δὲ κήρυξιν καὶ πρεσβείαις, τρία δ' ὁσίων».

26. Ὁ Blass[3] ἀναγινώσκων κα]ὶ δ[ιο]μνύο[ντ]αι, παρατηρεῖ «δ[ιο]μνύο[υσι]ν Wn., sed vid. pro N et AI agnosci posse». Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκων ἐπὶ μὲν τοῦ g τεμαχίου ΝΤΟ, ἐπὶ δὲ τοῦ d τεμαχίου Є, συνεπλήρωσα ἀ]ντομνύο[υσι δ]έ. Πρβλ. Ἰσοκρ. 16,2 «πλείω χρόνον διατρίβουσι τὸν πατέρα μου διαβάλλοντες ἢ περὶ ὧν ἀντώμοσαν διδάσκοντες» καὶ 18,37 «οἵτινες ἂν περὶ ὧν ἀντωμόσαντο δικαιότερα λέγοντες φαίνωνται». Ἰσαι. 52, 19 «μελλόντων ἡμῶν ἀντόμνυσθαι». Ἁρπ. «ἀντωμοσία. γράμματά τινα γράψαντες ἀποφέρουσι πρὸς τὴν ἀρχὴν οἵ τε κατηγοροῦντες καὶ οἱ κατηγορούμενοι περὶ ὧν ἂν ἡ δίκη ⟨ᾖ⟩. καλεῖται δ' οὕτως, ἐπειδὴ ἀντώ-

μνυον οἱ διώκοντες καὶ οἱ φεύγοντες, οἱ μὲν ἀληθῆ κατηγορήσειν, οἱ δ' ἀληθῆ ἀπολογήσασθαι».

28. Συνεπλήρωσα τὸ μετὰ τὸ δημοσίΟΥΣ εὐκόλως ἐκπεσὸν ἀναφορικὸν ΟΥΣ. Τὸ ΚΑΘΕΝΑ λίαν ἀμυδρῶς ἀναγινώσκω ἐπὶ τοῦ τεμαχίου c· μεταξὺ δὲ τούτου καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ τεμαχίου e φερομένων γραμμάτων ΕΚΔΙΚ μένει κενὸν τὸ χάσμα (ἀπὸ τούτου τοῦ στίχου μέχρι τοῦ 32), ὅπερ μέχρι τοῦ προηγουμένου στίχου κατεῖχε τὸ τεμάχιον d. Ὅθεν συνεπλήρωσα καθ' ἕνα [ἕκαστον] ἐκδικ. Πρβλ. Ξεν. Ἑλλ. 1, 7, 23 «τῷ νόμῳ κρινέσθων οἱ ἄνδρες κατὰ ἕνα ἕκαστον».

29-30. Τὴν λέξιν χαλκαῖ προσέθηκε, νομίζω, ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ· ἀλλ' ἂν ψευδῆ ἴχνη ἀπατῶσί με, τότε πρέπει, νομίζω νὰ προστεθῇ ἡ λέξις ὡς ἐκπεσοῦσα: κλεψύδρ⟨ΑΙ χαλκ⟩ΑΙ. Ὁ ἀντιγραφεὺς ἀπὸ τοῦ πρώτου ΑΙ μετεπήδησεν εἰς τὸ ἕτερον. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου 29 καὶ τῇ ἀρχῇ τοῦ 30, ἔνθα πρότερον ἀντὶ τοῦ ἔκρους (Bl.[2.3], W.-K.[3]) ἀνεγίνωσκον μι]κρούς, ἀναγινώσκω νῦν [χ]αλκοῦς. Ψευδῆ ἴχνη μεταξὺ τοῦ Κ καὶ Ο ἐξελήφθησαν ὡς Ρ, δι' ὃ χῶρος ἀνάλογος δὲν ὑπάρχει. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ στίχου 30 ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «ΔΕΙΛΕΤΟΥ pr., agn. δεῖ λέγειν Wn.». Ὁμοίως ἀναγινώσκουσι καὶ οἱ W.-K.[3] Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἐν αὐτῷ τῷ στίχῳ ἀναγινώσκω ΔΕΙΛΕΓΕΙΝ. Τὰ δυσανάγνωστα γράμματα ΓΕΙΝ διαγράψας ὁ διορθωτής, ἐπανέλαβεν αὐτὰ ὑπεράνω τοῦ στίχου, ἔνθα ἀναγινώσκω ΓΕΙ[Ν.

30. Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου ὁ Wilcken ἀναγινώσκει Κ)ΤΑC. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω ΚΑΤΑC, ὑπεράνω δὲ τῶν γραμμάτων ΑΤ ἐπιγεγραμμένα ὑπὸ τοῦ διορθωτοῦ τὰ παραλειφθέντα γράμματα ΤΑ· ὅθεν ἔγραψα κατὰ τὰς δίκας, ἀντὶ τοῦ τὰς δίκας (W.-K.[3], Bl.[3]). Ὅπερ μετὰ τὰ γράμματα ΚΑC ἀναγινώσκουσι (W.-K.[3], Bl.[3]) ὡς ΔΙ, ἐγὼ ἀναγινώσκω ὡς ΚΑΙ, ἀντὶ δὲ τοῦ δεκάχους [τ]αῖς (W.-K.[3], Bl.[3]) ἀναγινώσκω δεκ[άχους τ]αῖς. Τὸ ἀντίστοιχον χάσμα ἐν τῷ ἡγουμένῳ στίχῳ περιλαμβάνει 7 γράμματα: ἐνχέ[ουσι, πρὸ]ς. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ἀναγινώ-

e) f)

σκω ΥΠ|ΕΡΠΕΝ· ὁ ἀντιγραφεὺς δηλ. ἔγραψε μὲν ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου τὰ τρία πρῶτα γράμματα τῆς λέξεως πεντακισχιλίας,

ἀλλ᾽ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου ἐξ ἀβλεψίας μετεπήδησεν εἰς τὰς λέξεις καὶ τρίχους. Ὁ διορθωτὴς διαγράψας τὰ ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου γράμματα ΠΕΝ ἐπέγραψεν ὑπεράνω τοῦ ἑπομένου στίχου τὰς παραλειφθείσας λέξεις πεντακισχιλίας δραχμάς.

34. Τὰ γράμματα ἅτινα ὁ Wilcken ἐπὶ τοῦ τεμαχίου c ὡς ЄΝ (ὅθεν οἱ W.-K.[3] καὶ ὁ Bl.[3] ἐν[μήνοις] συνεπλήρωσαν) ἢ C]ΥΝ ἀναγινώσκει, ἐγὼ ἀναγινώσκω ὡς ΑC· ἀνευρίσκων δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ τεμαχίου καὶ τὸ γράμμα C μετὰ τὸ ῥῆγμα, συνεπλήρωσα: ὑπ[ὲρ τ]ὰς [χιλία]ς. Ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβε τὸ C τοῦ ἄρθρου τὰς.

35-36. Οἱ W.-K.[3] ἀναγινώσκουσι ταῖς διαδικασί[α]ις ⟨αἷς⟩ [ὕστ]ερον, ὁ δὲ Blass[3] ταῖς διαδικασί[α]ις [καὶ ὕστ]ερον. Κατὰ τὸ ἔκτυπον δὲν ἠδυνήθην νὰ πεισθῶ περὶ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης· ἀναγινώσκω μᾶλλον ταῖς [ἐ]νμήνο[ις], αἷ[ς ὕ]στερον. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου 35 καὶ τῇ ἀρχῇ τοῦ 36, ἔνθα κἀγὼ πρότερον μετὰ Blass[2·3] (W.-K.[3]) ἀνεγίνωσκον οὐκ ἔσ|τι, ἀναγινώσκω νῦν οὐκ ἀ|π[ο]δί[δ]οται. Ἐν τοῖς ἑπομένοις οἱ W.-K.[3] γράφουσιν: ὁ δὲ [ἐφ᾽ ὕδωρ ἐν τῷ] πρ[ότ]ερ[ον λόγ]ῳ ἐπιλαμβάνει, παρατηροῦντες «36 in. ΤΙΟΥΔЄ et sub finem ωCЄΠΙ correximus et supplevimus, quamquam ἐφ᾽ ὕδωρ spatium excedit». Ἀτυχεστέρα ταύτης φαίνεταί μοι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Blass[3]: ὁ δ᾽ ἐ[φ᾽ ὕδωρ] πρ[ότ]ερ[ον τέ]ως ἐπιλαμβάνει. Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ἀναγινώσκω νῦν: ὁ δὲ ἐπὶ τὸ ὕδω[ρ] εἰληχὼς ἐπιλαμβάνει. Πρβλ. στ. 11. Ὁμοίως ἐν σελ. 34, 29 κέ. λέγεται: οἱ δὲ λαχόντες [ἐπὶ τὰς ψήφους.

Pag. XXXIV.

«τὸν α[ὐλίσκον, ἐπειδὰν μέλλῃ τινὰ ἢ] νόμον
ἢ μαρ[τυρίαν ἢ τοιοῦτόν τι ὁ γραμμ]ατεὺς
ἀναγι[νώσκειν. ἐπειδὰν δ᾽ ὁ ἀγὼν πρὸς] διαμεμετρη[μένην τὴν ἡμέραν γίνηται], [τότ]ε δὲ οὐκ ἐπιλαμβ[άνει αὐτόν, δίδοται δὲ] τὸ ἴ[σο]ν ὕδωρ
τῷ τε κατηγοροῦντι καὶ τῷ ἀπο]λογ[ου]μένῳ,
διαμετ[ρούμενον πρὸς τὰς ἡμέ]ρας [το]ῦ Ποσιδεῶνος [μηνὸς - - - - - ΑΡΟ . . . ΝΤΑΙ

χρωντ - - - - - - - - - - Ι . . . ΤΕΝΤΑΙC
τακτ - - - - - - - - - - - - - ποτι . . ωσιν οἱ
c) δι[κ]ασ[ταὶ - - - - - - - ΟΛΗ . . ἴσον ἕ-
καστοι λ - - - - - - - ΤΕ . γὰρ ἔσ-
πευδο[ν ἂν - - - - - ΠΕΤ . .ρος ἐξω-
θεῖν τοὺς [φεύγοντας - - - - ΛΕΙ . . Ν ὕδωρ
λαμβαν - - - - - - - - ΙΝ ὁ μὲν ἕτε-
ρος τοῖς δ[ιώκουσιν, ὁ δ' ἕτερος] το[ῖς] φεύγο[υσι]ν.
ἐν δὲ τοῖς - - - - - - - - [τὸ] ἴσ[ον] ἐξεῖλε
τ]ῷ διαψη[φισμῷ τῶν δικαστῶν, διαιρ]εῖται δ' [ἡ ἡμ]έ[ρ]α
ἐ]πὶ τοῖς - - - - - - Α.ΝΩ. . COIC πρόσ-
ε]στι δεσμ[ὸς ἢ θάνατος ἢ ἀτι[μία ἢ δ]ήμευσις
χ]ρημάτ[ων, ἢ τιμῆσαι δ]ε[ῖ ὅ]τι χρὴ παθεῖν
d) ἢ ἀποτεῖ[σαι. τὰ δὲ πολλ]ὰ τῶν [δικ]αστηρίων
ἐστὶ φ[α', οἷς τὰ ἴδια ἀποδιδό]ασιν· ὅταν
δὲ δέ[ῃ τὰς δημοσίας γραφ]ὰς [εἰ]σαγαγεῖν,
συν[έρχεται β' δικαστή]ρια [εἰς] τὴν ἡλιαίαν
ΤΑΛ - - - - - ΚΛΕ. . δ' εἰς φ' καὶ χ' (i. e. χιλίους)
τρία [δικαστήρια. ψῆφοι δέ] εἰσι[ν χ]αλκαῖ, αὐλίσ-
κον [ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ, αἱ μ]ὲ[ν] ἡμίσειαι τε-
τρυ[πημέναι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλ]ήρει[ς· οἱ] δὲ λα-
χόντες [ἐπὶ τὰς ψήφους, ἐπειδὰν εἰ]ρ[η]μένοι
ὦσιν [οἱ λόγοι], παραδιδόασιν ἑ[κάστῳ τῶν
δικαστ[ῶν δύο ψήφους, τετρυπ]ημέν[η]ν καὶ
πλήρη, [φανερὰς ὁρᾶν τοῖς ἀντιδί]κο[ις, ἵ]να μή-
τε πλή[ρεις μήτε τετρυπημένας] ἀμφ[ο]τέρας
λαμβά[νωσι. τὴν δὲ βακτηρίαν τοῖς συ]ν[ε]χῶς
ἀπολα[χοῦσι διδοὺς] - - - - ΙC ὁ ἀ[εὶ
ψηφιζ[όμενος λαμβάνει σύμβολο]ν [χ]αλκοῦν

Pag. XXXV.

μετὰ] τοῦ γ' ἀποδιδοὺς [γ]ὰρ γ [leg. τριώβολον] λαμ-
[β]άνει, [καὶ] ψηφί-
ζοντα]ι πάντες· ο[ὐ γὰ]ρ ἔστι λα[β]εῖν σ[ύ]νβολον

οὐδεν]ί, ἐὰν μὴ ψηφίζηται. εἰσὶ δὲ ἀμ[φο]ρεῖς δύο κεί]μενοι ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὅ μὲν χ[α]λκοῦς, ὅ δὲ ξύ]λινος, διαιρετοὶ [ὅ]πως μὴ ..... ὑπο[β]άλλωνται ψή]φους, εἰς οὓς ψηφίζονται οἱ δικαστα[ί], ὁ μὲν χαλκοῦ[ς κύριος, ὁ δὲ ξύλινος ἄκυρ[ος], ἔχω[ν] ὁ χαλκοῦς ἐπίθημα διερρινημένο[ν] κτέ.».

Οὕτως ἐξέδωκε νῦν ὁ Blass[3] τὴν σελίδα 34 τοῦ χειρογράφου καὶ τοὺς ὀκτὼ πρώτους στίχους τῆς σελ. 35, ἐν ὀλίγοις διαφωνῶν πρὸς τὰς ἀναγνώσεις τῶν W.-K.[3]. Ἐγὼ δὲ καὶ ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου πολλὰ τούτων ἄλλως ἀνέγνων καὶ συνεπλήρωσα καὶ νῦν δὲ μεταβαλὼν χωρία τινὰ κατὰ νεωτέρας ἐπὶ τοῦ ἐκτύπου ἀναγνώσεις μου, συμπληρῶ ὧδε·

Σελ. 34.

«τὸν[a] α[ὑλίσκον, ὅταν ἐκ τῶν ἐχίνων] νόμον[b] ἢ μαρ[τυρίαν ἢ πρόκλησιν ὁ γραμμ]ατεὺς ἀναγ[a][ινώσκῃ. ὅταν δὲ ὁ ἀγὼν π]ρὸ[ς][e] διαμε-[b]μετρη[μένην (τὴν) ἡμέραν γίνητα]ι, τό[τ]ε δὲ οὐκ ἐπιλαμβ[άνει αὐτόν. δίδοτα]ι δ' ἴ[σο]ν ὕδωρ τῷ τε κα[τηγοροῦντι καὶ τῷ ἀπο]λογ[ου]μένῳ, διαμε[τρούμενον πρὸς τὰς ἡμέ]ρας [το]ῦ Ποσιδεῶνος [μηνός, ᾧ συνμέτρους ⟨τὰς⟩ ἡμ]έρας [ἔ]χοντι χρῶντ[αι οἱ δικασταὶ ὡς μέτ]ρῳ [ἐν] ταῖς μ[ε]γάλαις δ[ίκαις. ἐν ἴσῳ δὲ ὕδατι ἀ]γο[ρ]ε[ύο]υσι καὶ οἱ δι[κ]ασ[ταὶ[c] καὶ ψηφίζονται, τῆς ἡμέρας] ὅλη[ς][e] ἴσον[b] ἕκαστοι μ[ετέχοντες· εἰ δὲ μὴ οἱ διώκον]τες [οὐ]κ ἂν ἔσπευδο[ν, ὥστ' εἰς ἐλάχιστον τῆς ἡμέ]ρας μ[έ]ρος ἐξωθεῖν τοὺς [φεύγοντας· διὰ τοῦτο οὖν] δεῖ ἴ[σο]ν ὕδωρ λαμβά[νειν ἑκάστους. εἰσὶ δὲ δύο ἐχ]ῖνο[ι, ὁ] μὲν ἕτερος τοῖς δ[ιώκουσιν, ὁ δὲ ἕτερος] τοῖ[ς φ]εύγο[υσι]ν· ἐν δὲ τοῖς [ἐχίνοις ἑκατέρων αἱ ἀπ]οδεί[ξ]εις ἔνει]σι. διαψη[φίζονται δὲ ἀεὶ τὸ τί]μη[μα] οἱ δικασταὶ ἐ]πὶ τοῖς [νόμοις τοῖς κειμέ]νο[ι]ς, οἷς πρόσ-

ε]στι δεσμ[ός, θάνατος, φυγή, ἀτι]μία, [δ]ήμευσις χ]ρημάτ[ων. τούτων οὖν τιμ]ῶσι[ν ὅ]τι χρὴ παθεῖν ἢ ἀποτεῖ[σαί τινα. ἀριθμὸς δ]ὲ τῶν [δικ]αστηρίων ι' ἐστί,[d] φʹ [δὲ τὰς ἰδίας δίκας δι]κά[e]ζ[ου]σιν.[b] ὅταν δὲ δέ[η τὰς δημοσίας γραφ]ὰς [εἰ]σαγαγεῖν, συν[έρχεται δύο δικαστή]ρια [εἰς] τὴν ἡλιαίαν, τὰ δ[ὲ μέγιστα τῶν ἐγκλημά]των [εἰσά]γουσιν εἰς τρία [δικαστήρια. ψῆφοι δέ] εἰσι[ν χ]αλκαῖ, αὐλίσκον [ἔχουσαι ἐν τῷ μέσῳ, αἱ μ]ὲ[ν] ἡμίσειαι τετρυ[πημέναι, αἱ δὲ ἡμίσεια]ι [πλ]ήρει[ς]· οἱ δὲ λαχόντες [ἐπὶ τὰς ψήφους, ἐπειδὰν εἰ]ρ[η]μένοι ὦσιν [οἱ λόγοι, παραδιδόασιν ἑ]κάστῳ τῶν δικαστ[ῶν δύο ψήφους, τετρυπ]ημέν[η]ν καὶ πλήρη, [φανερὰς ὁρᾶν τοῖς ἀντιδί]κο[ις, ἵ]να μήτε πλή[ρεις μήτε τετρυπημένας] ἀμφ[ο]τέρας λαμβά[νωσιν· οἳ δ' ἂν ἐπὶ τὰ σύμβ]ολ[α] λάχωσιν ἀπολα[βόντες ταῦτα τὰς βακτηρίας πα]ραδιδόασιν, ψηφίζ[εται δὲ οὕτως ἕκαστος· τὴν δὲ] βακτηρ[ίαν

Σελ. 35.

μετὰ | τοῦτο ἀποδιδοὺς παραλαμ[β]άνει τὸ σύν[β]ολον· ψηφίζοντα|ι δὲ πάντες· ο[ὐ γὰ]ρ ἔστι λα[β]εῖν ⟨τὸ⟩ τ[ρ]ιώβολον οὐδενί, | ἐὰν μὴ ψηφίζηται. εἰσὶ δὲ ἀμφ[ο]ρεῖς δύο κεί|μενοι ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ὃ μὲν χ[α]λκοῦς, ὃ δὲ ξύ|λινος, διαιρετοί, ὅπως μὴ τυχὸν ὑπο[β]άλλωνταί τινες ψήφ|ους, εἰς οὓς ψηφίζονται οἱ δικαστα[ί], ὁ μὲν χαλκοῦ|ς κύριος, ὁ δὲ ξύλινος ἄκυρος, ἑκάτερ[ο]ς· ἔχω[ν] χαλκοῦν ἐ|πίθημα διερρινημένον κτέ».

1. Οὕτω συνεπλήρωσα νῦν τοὺς δύο πρώτους στίχους κατὰ τὰ ἐν κεφ. 53, 2 «ἐμβαλόντες τὰς μαρτυρίας καὶ τὰς προκλήσεις καὶ τοὺς νόμους εἰς ἐχίνους» καὶ 53, 3 «οὐκ ἔξεστι δ' οὔτε νόμοις οὔτε προ-

κλήσεσι οὔτε μαρτυρίαις ἀλλ' ἢ ταῖς παρὰ τοῦ διαιτητοῦ χρῆσθαι, ταῖς εἰς τοὺς ἐχίνους ἐμβεβλημέναις».

3. Τὰ γράμματα ΡΟ κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν φέρονται ἐπὶ τοῦ τεμαχίου e, ὅπερ πρῶτος ὁ Wilcken προσήρμοσεν εἰς τὴν σελίδα ταύτην. Ὁ Wilcken (W.-K.[3], Bl.[3]) ἄρχεται τῆς ἀναγνώσεως τοῦ τεμαχίου ἀπὸ τοῦ ἑπομένου στίχου.

5. Ὁ Wilcken (W.-K.[3], Bl.[3]) ἀναγινώσκει κατὰ τὸ χειρόγραφον ἐπὶ τοῦ τεμαχίου e τὰ γράμματα ΤΟΙ, ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ ἔκτυπον ΙΔΕΙ.

8. Ὁ Wilcken ἐπὶ τοῦ e ἀναγινώσκει ΑΡΟ καὶ ἐπὶ τοῦ b ΝΤΑΙ (ὁ Bl.[2] ΝΤΟ), ἐγὼ δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ e ΕΡΑϹ, ἐπὶ δὲ τοῦ b ΧΟΝΤΙ.

9. Ὁ Wilcken ἐπὶ τοῦ e ἀναγινώσκει Ι καὶ ἐπὶ τοῦ b ΤΕΝΤΑΙϹ· ἐγὼ δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ e ΡΩ, ἐπὶ δὲ τοῦ b ΤΑΙϹΜ.ΓΑ. τὸ Ϲ ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

10. Ὁ Wilcken ἐπὶ τοῦ a ἀναγινώσκει ΤΑΚΛΗ, ὁ Kenyon ΤΑΚΤΑ' καὶ ὁ Blass[3] ΤΑΚΤ· ἐγὼ δὲ ΛΑΙϹΔ. Τὰ γράμματα ΛΑ παράβαλε πρὸς τὰ αὐτὰ γράμματα τῆς λέξεως ἐπιλαμβάνει ἐν στ. 5 καὶ τῆς λέξεως λαβεῖν ἐν σελ. 35, 2. Ἐπὶ τοῦ e ὁ Wilcken ΠΟΤΙ, ἐπὶ τοῦ b μετὰ τοῦ Kenyon ΑϹΙΝΟΙ (ὅθεν οἱ W.-K.[3] ἀ]ποτι[θέ]ασιν οἱ)· ὁ Blass[3] ἐν ἀμφοτέροις ποτι. .ωσιν οἱ. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ e ΓΟ.Ε, ἐπὶ δὲ τοῦ b ΥϹΙΚ(αὶ)ΟΙ.

12. Ὁ Blass[3] γράφων ἕκαστοι λ, παρατηρεῖ «λ aut μ K., Wn.». Ἐπὶ τοῦ b ὁ Wn. (W.-K.[3], Bl.[3]) ἀναγινώσκει ΓΑΡΕϹ, ἐγὼ δὲ ΚΑΝΕϹ. Τὰ γράμματα ΑΝ πρβλ. πρὸς τὰ αὐτὰ γράμματα τῆς λέξεως ὅταν ἐν στ. 23.

13. Ἐπὶ τοῦ e ὁ Ken. (Bl.[3]) ΠΕΤ, ὁ Wn. (W.-K.[3]) ΙϹΠ, ἐγὼ δὲ νῦν ΡΑϹΜ. Τὸ Ρ πρβλ. πρὸς τὸ αὐτὸ γράμμα τῆς λέξεως χ]ρημάτ[ων ἐν στ. 21. Πρὸ αὐτοῦ φαίνονται τὰ τελευταῖα ἴχνη τῆς κυρτῆς γραμμῆς, εἰς ἣν τὸ Ε τοῦ χειρογράφου κατέληγεν.

14. Ἐπὶ τοῦ e ὁ Wn. (W.-K.[3], Bl.[3]) ΛΕΙ, ἐγὼ δὲ ΔΕΙΙ.

17. Ὁ Blass[3] γράφων νῦν [τὸ] ἴσ[ον] ἐξεῖλε, παρατηρεῖ «*eb* Wn. σι. . εξεισι, post prius σι rotundum litt. fuisse, ante εξ \ (α?); sed K. pro εισι potius ειλε agn. Unde effeci quod congruerat cum grammaticorum testimoniis (Harp. διαμεμ. ἡμ.,

schol. Aesch 2, 126; v. supra p. 109). Antea ἐν δὲ τοῖς [με-γίστοις (cf. Harp. l. c.) ὁ ἐφ' ὕδωρ]?». Ἐγὼ δὲ καὶ νῦν συνεπλήρωσα, ὡς καὶ πρότερον, ἀναγινώσκων νῦν ἐπὶ μὲν τοῦ e ΟΔΕΙ, ἐπὶ δὲ τοῦ b ΕΙϹΕΝ. Τὸ Ϲ (ꞩ) διαγράψας ὁ διορθωτής, ἐπανέλαβεν, ὡς πολλαχοῦ, ἐν τῷ διαστίχῳ· τὸ οὕτω διαγεγραμμένον ꞩ εὐκόλως δύναταί τις νὰ ὑπολάβῃ ὡς τὸ Ξ τοῦ χειρογράφου.

18. Ὅπερ πάντες ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου ὡς Ѡ ἀνέγνωσαν, ἐγὼ ἀναγινώσκω ὡς . . ϹΙ. Ἐπὶ τοῦ *eb* ὁ Blass[3] ἀναγινώσκει καὶ συμπληροῖ διαιρ]εῖται δ' [ἡ ἡμ]έ[ρ]α, παρατηρῶν « b Δ et A (quod non agn. Wn. supra v.; Ε (post [ἡμ]) K. et ego (non Wn.); inde supplevi». Ἐγὼ δὲ ἐπὶ μὲν τοῦ e ἀναγινώσκω ΜΗ, ἐπὶ δὲ τοῦ b οἱ δικασταί

19. Ὁ Blass[3] μετὰ τοῦ Wn. ἀναγινώσκει ἐπὶ μὲν τοῦ e Α.ΝѠ, ἐπὶ δὲ τοῦ b ϹΟΙϹΠΡΟϹ, παρατηρῶν «κατ]ά[γ]νω[σι]ς sec. Wn., W.-K.[3]; fort. ἐπὶ τοῖς [γ (ΤΟΙϹΙ agnovi)· μέγιστοι δὲ τῶν ἀγώ]-νω[ν ὅ]σοις». Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκων ἐπὶ μὲν τοῦ e ΝΟ, ἐπὶ δὲ τοῦ b ὡς καὶ οἱ ἄλλοι, συνεπλήρωσα τὸ χωρίον ὡς ἀνωτέρω.

21. Ἐπὶ τοῦ e ἀναγινώσκουσι (W.-K.[3], Bl.[3]) μόνον Ε, ἐγὼ δὲ ѠϹΙ. Τὰ γράμματα ϹΙ πρβλ. πρὸς τὰ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου 18.

22. Ὁ Wn. ἀναγινώσκων ἐπὶ τοῦ e ΑΤѠΝ, συμπληροῖ τὰ δὲ πολλ]ὰ τῶν (W.-K.[3], Bl.[3]). Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκων ΕΤѠΝ, συνεπλήρωσα ὡς ἀνωτέρω. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ἐπὶ τοῦ b εὑρίσκω ἀμυδρὰ ἴχνη τοῦ ἀριθμοῦ Ι̅.

23 Ἐπὶ τοῦ e οἱ μὲν ἄλλοι οὐδὲν ἀναγινώσκουσιν, ἐγὼ δὲ τὰ γράμματα ΚΑΖ, ἅτινα φαίνεται ὅτι διέγραψεν ὁ διορθωτὴς καὶ ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ. Ἐπὶ τοῦ b ἀντὶ τοῦ ΑϹΙΝ (Ken. καὶ ἄλλ.) ἀναγινώσκω ΥϹΙΝ.

26. Ὁ Blass[3] ἀναγινώσκων τὸν στίχον ὡς ἀνωτέρω, παρατηρεῖ «init. ΤΑΛ vel ΤΑΜ Wn.; τὰ μ[έγιστα δὲ] W.-K.[3] reliqua agn. W.; X̄ est attica vetusta nota X = χίλιοι». Ἐγὼ δὲ ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου ἀναγινώσκω ΤΑΔ (τῆς πρὸς τὴν βάσιν ἐξιτήλου κεραίας τοῦ Δ ἴχνη τινὰ φαίνονται ἑκατέρωθεν), ἐπὶ δὲ τοῦ e ΤѠΝ καὶ ἐπὶ τοῦ b ΓΟΥϹΙΝΕΙϹ. Ὅπερ ὁ Wn. ὡς φ ἀνέγνω, τοῦτο κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν εἶνε Ν· τὰ ἴχνη τὰ ἐκληφθέντα ὡς ἀριθμητικὴ κεραία ἀνήκουσιν εἰς τὸ γράμμα Π τοῦ ὑπερκειμένου στί-

χου. Τὸ δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ὡς Χ̄ ἐκληφθὲν εἶνε κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν τὸ τελικὸν C (ω) τῆς προθέσεως εἰς, ὅπερ ὁ διορθωτὴς διαγράψας ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ· ἡ ἄνω ὁριζόντιος γραμμὴ τοῦ ἐπιγεγραμμένου σ (ς) ἐξελήφθη ὡς ἀριθμητικὴ κεραία. Πρβλ. πρὸς τὸ τελικὸν ω τῆς λέξεως σκοποῦντες ἐν σελ. 32, 26, ὅπερ ὁμοίως ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν. Πρὸς τὸ ἐπιγεγραμμένον τελικὸν ς ὅμοιον κατὰ τὸ σχῆμα εἶνε τὸ ἐν τέλει τῶν στίχων 2, 12, 19, 20, 27, 34, 35 τῆς προκειμένης σελίδος.

35. Ὁ Blass[3] ἀναγινώσκων ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου τοῖς συ]ν[ε]-χῶς, παρατηρεῖ «ἄ]ν [λ]άχωσ]ιν W.-K.[2]; sed ενο (. . Α Κ.) χωσ Wn. (post ως nihil litt. fuisse et. K. affirmat)». Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκων ἐπὶ μὲν τοῦ e ΟΛ, ἐπὶ δὲ τοῦ b ΛΑΧѠCIN, συνεπλήρωσα τὸ χωρίον ὡς ἀνωτέρω. Περὶ τῆς ἐμῆς συμπληρώσεως πρβλ. σελ. 32, 14 κέ. Τὰ ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου γράμματα ΙΝ ἐπέγραψεν αὐτὸς ὁ ἀντιγραφεὺς ἐν τῷ διαστίχῳ· ἐπειδὴ δὲ τὰ γράμματα ταῦτα εἶνε ὀλίγον πρὸ τοῦ C, ἠδύνατο δέ τις νὰ ἀναγνῷ ѠΙΝC ἀντὶ τοῦ ѠCIN, διὰ τοῦτο ὁ διορθωτὴς ἐπανέλαβεν ἐν τῷ διαστίχῳ τὸ C ἀκριβῶς ὑπὸ τὰ γράμματα ΙΝ. Ὁμοίως εἶνε ἐπιγεγραμμένον ἐν τέλει τοῦ στίχου 21 τὸ τελικὸν Ν τῆς λέξεως παθεῖν, ἐν τέλει τοῦ στ. 36 τὰ γράμματα ΙΝ τῆς λέξεως πα]ραδιδόασιν (κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν), ἐν τέλει τοῦ στίχου 23 τῆς σελ. 33 τὰ γράμματα AC τῆς λέξεως ἀγῶνας, ἐν τέλει τοῦ στ. 17 τῆς σελ. 35 τὰ γράμματα ΛΥ τῆς λέξεως λυχνεῖον καὶ ἐν τέλει τοῦ στ. 27 τῆς αὐτῆς σελ. τὸ γράμμα Α τῆς λέξεως δῆλα.

36. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου ὁ Blass[3] ἀναγινώσκει IC ὁ ἀ[εί, παρατηρῶν «b agnovi in charta Μ.ΙCΟΑC, Wn. . .ισοασ (nihil fuisse litt. post ασ). Pro σ et. ε agnosci posse non plane negat K.». Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκω πα]ραδιδόασιν. τὰ τελευταῖα γράμματα ΙΝ φέρονται ἐπιγεγραμμένα ἐπὶ τοῦ C. Ἰδ. ἀνωτ. στ. 35.

37. Ἐπὶ τοῦ b ὁ Wn. ἀναγινώσκει ΑΚΟΙΝΗ, ὁ δὲ Ken. Ν.ΑΛΚΟΥΝ, ὅπερ ὁ Blass[3] συνεπλήρωσε σύμβολο]ν [χ]αλκοῦν· ἐγὼ δ' ἀναγινώσκω βακτηρ[ίαν.

Σελ. 33. Τὰ ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν εὐκόλως συμπληρωθέντα γράμματα τῆς ἀρχῆς πάντων τῶν στίχων τῆς σελίδος ταύτης νομίζω ὅτι ὑπάρχουσιν ἐπὶ τοῦ τεμαχίου, ὅπερ τελευταῖον φέρεται ἐν σελ. XX

τοῦ ἐκτύπου (1 ἐκδ.) καὶ τὸ τέλος τῶν στίχων τῆς προηγουμένης σελίδος (34) περιλαμβάνει. Τὰ σωζόμενα ἴχνη τῶν γραμμάτων τούτων εἶνε ἀμυδρότατα. Ταῦτα ἐν τῇ ἐμῇ ἀναγνώσει ἐχώρισα ἐν τῇ ἀρχῇ ἑκάστου στίχου διὰ καθέτου γραμμῆς.

1-2. Ὁ Blass[3] ἀναγινώσκων τὸν στίχον ὡς ἀνωτέρω, παρατηρεῖ «μετὰ v. 1 Bl.[2]; γ prius littera est (= «inscriptam littera Γ»), sed alterum τριώβολον significat, cf. Bk. Anecd. l. c.». Οὔτε πρὸς τὰ σωζόμενα ἴχνη οὔτε πρὸς τὸν νοῦν σύμφωνον, ἀλλ' οὔτε καὶ λεκτικῶς ὁμαλὴν εὑρίσκω τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Blass. Ὁ Blass[3] ἀναγινώσκει ὁ ἀ[εὶ | ψηφιζ[όμενος λαμβάνει σύμβολο]ν [χ]αλκοῦν | μετὰ τοῦ γ. Ἀλλ' ἐν σελ. 36,2 κέ. ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτ. λέγεται ὅτι οἱ δικασταὶ ψηφιζόμενοι δὲν ἐλάμβανον, ἀλλ' ἀπεδίδουν τὸ σύμβολον, ὅπερ εἶχον λάβῃ εἰσελθόντες εἰς τὸ δικαστήριον (ἰδ. σελ. 32, 14 κέ.). Μετὰ τὴν οὕτω σαφῆ τοῦ Ἀριστοτ. μαρτυρίαν οὐδεμίαν, νομίζω, ὑποστήριξιν δύναται νὰ εὕρῃ ἡ ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις τοῦ Blass ἐν τῇ ἐν Βεκκ. Ἀνεκδ. (σ. 185, 4) μαρτυρίᾳ. Ἐν ταύτῃ γενικῶς λέγεται «ῥάβδον κατεῖχον οἱ δικάζοντες, καὶ σύμβολον ἐλάμβανον ἀντιδιδόντες διὰ τὸ κομίσασθαι τὸ τριώβολον». Ἀλλὰ πότε οἱ δικασταὶ ἀπεδίδουν τὴν βακτηρίαν, καὶ ἂν ψηφιζόμενοι ἐλάμβανον τὸ σύμβολον, τοῦτο ἐν τῇ μαρτυρίᾳ ταύτῃ δὲν λέγεται. Ἀλλὰ καὶ ἡ φράσις σύμβολον χαλκοῦν μετὰ τοῦ γ, ἣν ὁ Blass ἑρμηνεύει «inscriptam littera Γ», ὅλως ἀπίθανος φαίνεταί μοι. Ἐὰν τῷ ὄντι οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὁ Ἀριστοτ. θὰ ἔλεγεν: σύμβολον χαλκοῦν, ἐν ᾧ (ἢ ἐφ' οὗ) ἐπιγεγραμμένον ἐστὶν (ἢ ἐπιγέγραπται) τὸ γράμμα Γ (πρβλ. κ. 63, 2. 4. σελ. 31,6. 13. 31-32. σελ. 32, 31 κέ.). Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δὲν θὰ ἐδήλου ἡμῖν ὁ Ἀριστοτ. καὶ τί ἐσήμαινε τὸ ἐπὶ τοῦ συμβόλου ἐπιγεγραμμένον Γ; Καὶ ἡ ἐπιφερομένη δὲ αἰτιολογικὴ πρότασις κατὰ τὴν τοῦ Blass ἀνάγνωσιν ἀποδιδοὺς γὰρ γ λαμβάνει οὔτε λεκτικῶς οὔτε λογικῶς φαίνεταί μοι ὁμαλή. Ἐγὼ δὲ τοὺς μὲν τρεῖς τελευταίους στίχους τῆς προηγουμένης σελίδος ἀνέγνων καὶ συνεπλήρωσα συμφώνως πρὸς τὰ ἐν σελ. 36, 2 κέ., ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ πρώτου στίχου τῆς προκειμένης σελίδος ἀντὶ μὲν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ Blass[3] μετὰ] τοῦ γ (..... τοῦ γ͡ W.-K.[3]) ἀναγινώσκω ΜΕΤΑ|

ΤΟΥΤ, δηλ. μετὰ | τοῦτο (ὁ διορθωτὴς ἢ αὐτὸς ὁ ἀντιγραφεὺς ἐπέγραψε τὸ Ο), ἀντὶ δὲ τοῦ [γ]ὰρ γ̄ λαμ[β]άνει ἀναγινώσκω παραλαμβάνει. Τὸ δεύτερον Α τῆς λέξεως ταύτης λίαν ἀφεστηκότα ἔχον τὰ σκέλη ἐξελήφθη ὡς Γ· ὅπερ δ' ἐπ' αὐτοῦ ὡς ἀριθμητικὴ κεραία ἐξελήφθη (Γ̄ = τριώβολον), εἶνε κατ' ἐμὴν ἀνάγνωσιν ἡ ὁριζόντιος γραμμὴ τοῦ ἐπιγεγραμμένου Τ, οὗ τῆς καθέτου ἀμυδρότατα ἴχνη φαίνονται. Τὰς ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως παραλειφθείσας λέξεις τὸ σύν[β]ολον προσέθηκεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ ἀπὸ τοῦ δευτέρου Α τῆς λέξεως παραλαμβάνει μέχρι τοῦ Η τῆς λέξεως ψηφίζονται. Ἴσως δ' ὁ ἀντιγραφεὺς πλείονας λέξεις παρεῖδεν, ὅτε κατὰ τὸ ἀνωτέρω μνημονευθὲν χωρίον ἐν Βεκκ. ἀνεκδ. (σ.185,4) δύναταί τις νὰ συμπληρώσῃ καὶ τὸ προκείμενον ὧδε: παραλαμβάνει τὸ σύν[β]ολον ⟨διὰ τὸ κομίσασθαι τὸ τριώβολον⟩. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ στ. 1 καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ στ. 2 ὁ Blass[3] παρατηρεῖ «id.(δηλ. ὁ Ken.) ΛΑΜΒΑΝΕΙΙ (sive -ΝΗΙ).. (ego ΝΕΙ vel ΝΗ, tum ΕΙ, Wn. ΝΗΚ..) ΨΗΦΙ|.....ΙΑΠ (ΑΠ inductae; ego non Α sed Ο legi; ΑΙ Wn.) ΠΑΝΤΕC». Ἐγὼ δὲ πρότερον μὲν ἀνεγίνωσκον ΛΑΜΒΑΝΕΙΚΑΙΨΗΦΙ||ΖΟΝΤΑ|ΙΔΕ ΠΑΝΤΕC», εὑρίσκων τὰ γράμματα ΔΕ διαγεγραμμένα· νῦν δὲ οὐδὲν μὲν εὑρίσκω μεταξὺ τῶν γραμμάτων ΝΕΙ καὶ ΨΗΦ, τὸν δὲ σύνδεσμον ΔΕ εὑρίσκω ὅτι διέγραψεν ὁ διορθωτὴς διὰ τὸ ἀσύνηθες σχῆμα τοῦ Δ καὶ ἐπανέλαβεν αὐτὸν ἐν τῷ διαστίχῳ, ἔνθα διακρίνω ἀμυδρὰ ἴχνη τῆς κορυφῆς τοῦ Δ καὶ τῆς τελευταίας κυρτῆς γραμμῆς τοῦ Ε, ὡς τοῦτο γράφεται ἐν τῷ χειρογράφῳ· ὅθεν ἀναγινώσκω νῦν ὡς ἀνωτέρω. Ἐν τῷ τέλει τοῦ στ. 2 ὁ Blass[3] ἀναγιγώσκων σ[ύ]νβολον, παρατηρεῖ «litt. versus antepaenultimam recte dicit K.[3] valde distare a Λ, sed vix posse aliam esse (fort. pr. Ρ, corr. Λ Wn.; [τριώ]βολον [Teusch] corr. W.-K.[3])». Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκω ΕΙΝΤ.ΙΟΒΟΛΟΝ. Ὑπεράνω τοῦ πρώτου Ο ὁ διορθωτὴς ἐπέγραψε τὸ Ω, νομίζω δὲ καὶ ὑπεράνω τοῦ ΝΤ τὸ παραλειφθὲν ἄρθρον ΤΟ, ἂν ψευδῆ ἴχνη δὲν ἀπατῶσί με. Ὅθεν ἔγραψα λαβεῖν ⟨τὸ⟩ τ[ρ]ιώβολον.

5-6. Ὁ Blass[3] ἀφεὶς χάσμα μετὰ τὸ [ὅ]πως μή, παρατηρεῖ «ὅπως μὴ [τινε]ς ὑπ. Bl.[1] non recte, tamen et. W.-K.[3] [τινες]; ὅπ. μὴ [προ]υπο[β]άλλωνται W.-K. antea (Bl.[2]); Wn.

μηχ..ει agn.». Ἐγὼ δὲ καὶ νῦν ἀναγινώσκω: ὅπως μὴ τυχὸν ὑπο[β]άλλων|ταί τινες ψή|φους. Τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου η παραλειφθὲν τινες προσέθηκεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

7. Ἐν τῷ διαστίχῳ ὑπεράνω τῆς λέξεως ἄκυρος εὑρίσκω ἐπιγεγραμμένον τὸ παραλειφθὲν ἑκάτερ[ο]ς, ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ ἑπομένου στίχου ἀναγινώσκω ΚΟΥΝΕ· τὰ γράμματα ΝΕ ἐπανέλαβεν ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ. Διὰ τῆς ἐμῆς ἀναγνώσεως ἑκάτερ[ο]ς ἔχω[ν] χαλ|κοῦν ἐπίθημα ἐπιβεβαιοῦται ἡ εἰκασία τοῦ Kaibel (Arist. σελ. 269).

22 κέ. «πάντες δ' ἐπειδὰν ὦσι διε-
ψηφισ]μένοι, λαβόντες οἱ ὑπηρέται
τὸν ἀ]μφορέα τὸν κύριον [ἐξε]ρῶσι ἐπὶ ἄβα-
κα τρ]υπήματα ἔχοντα ὅ[σ]αιπερ εἰσὶν αἱ ψῆ-
φοι, τοσ]αῦτα, ὅ[πως κ]αὶ [διε]ρ[ηρ]ει[σ]μέναι καὶ εὐαρίθμη-
τοι ὦσι]ν, καὶ τὰ [τρ]υπήμ[ατα ὄν]τα πλήρη δῆλα
τοῖς ἀν]τιδ[ί]κοις».

Οὕτως ἐξέδωκε νῦν τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Blass[3]. Ἐν στ. 22 εὑρίσκω, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, ἐπιγεγραμμένα ἐν τῷ διαστίχῳ ἀπὸ τοῦ Α τῆς λέξεως πάντες μέχρι τοῦ Ν τῆς λέξεως ὦσιν τὰ γράμματα τάδε: ΕΠΕΙ.ΑΝ.......CωCIN Ὁ διορθωτὴς δηλ. ἐπανήγαγεν εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν τὰς λέξεις ἐπει[δ]ὰν [δὲ πάντε]ς ὦσιν, ἃς ὁ ἀντιγραφεὺς ἀτόπως μετέθηκεν ὡς ἀνωτέρω.

26. Ἀντὶ τῆς ἀνωτέρω λεκτικῶς οὐχὶ ὁμαλῆς ἀναγνώσεως τοῦ Blass (W.-K.[3]: ἵν'] αὐτα[ι φανεραὶ προ]κείμεναι) ἀναγινώσκω νῦν: ἵν'] αὗται δ[ιακ]εχωρισμέναι.

27. Ἀτυχὴς φαίνεταί μοι ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Blass[3] καὶ τὰ [τρ]υπήμ[ατα ὄν]τα πλήρη. Κατὰ ταύτην ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ψήφους τὰς μὲν ἐχούσας τρυπήματα πλήρη, τὰς δὲ ἐχούσας τρυπήματα οὐχὶ πλήρη, ἐν ᾧ ὁ Ἀριστοτ. εἶπεν (σελ. 34, 28 κέ.) «αἱ μὲν ἡμίσειαι (ψῆφοι) τετρυπημέναι, αἱ δὲ ἡμίσειαι πλήρεις» καὶ ἐν στ. 18 τῆς προκειμένης σελίδος «οὐ δεικνύων τοῖς ἀγωνιζομένοις οὔτε τὸ τετρυπημένον οὔτε τὸ πλῆρες». Πρβλ. καὶ στ. 30-34. Οἱ W.-K.[3] ἀναγινώσκουσι μὲν καὶ ⟨τὰ⟩ τε[τρ]υπη-

μένα [καὶ] τὰ πλήρη δῆλ(...), κλείουσι δὲ πάντα ταῦτα ἐν διπλαῖς ἀγκύλαις ὡς σχόλιον, παρατηροῦντες ἐν ὑποσημειώσει τάδε: «fin. ΔΗ superscripto Λ, sed ΔΗ deletum, num δηλ(ονότι)»? Ἐγὼ δὲ ἀναγινώσκω μὲν τἆλλα ὡς οἱ W.-K.[3], ἀλλ' ἐν τῷ τέλει τοῦ στίχου οὐχὶ ΔΗ μετὰ ἐπιγεγραμμένου τοῦ Λ (οὕτω καὶ ὁ Bl.[3]), ἀλλὰ ΔΗΛ ἀναγινώσκω, ἐπὶ δὲ τοῦ Λ ἐπιγεγραμμένον τὸ Α=δῆλα. Ἰδ. ἀνωτ. σελ. 34, 35. Ὁ δὲ νοῦς εἶνε, νομίζω, ὁμαλώτατος: «ἵνα αὗται (δηλ. αἱ ψῆφοι) διακεχωρισμέναι (οὖσαι) καὶ εὐάριθμητοι ὦσιν, καὶ τὰ τετρυπημένα καὶ τὰ πλήρη (αὐτῶν, πρβλ. στ. 19-20) δῆλα (ὦσιν) τοῖς ἀντιδίκοις». Τὸ πρὸ τοῦ τετρυπημένα (κατὰ λάθος ἐν τῇ γερμανιστὶ πραγματείᾳ μου ἐγράφη «τὰ vor πλήρη» ἀντὶ τοῦ «τὰ vor τετρυπ.») ἐκπεσὸν ἄρθρον τὰ προσέθηκεν, ἂν μὴ ἀπατῶμαι, ὁ διορθωτὴς ἐν τῷ διαστίχῳ.

Τελευτῶν καὶ τάσδε τὰς κριτικὰς καὶ παλαιογραφικὰς παρατηρήσεις μου εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Ἀθηναίων πολιτείαν, εὔχομαι ὅπως αὗται συμβάλωσι καὶ ἐλάχιστον εἰς πληρεστέραν τοῦ ἀριστοτελικοῦ συγγράμματος ἀποκατάστασιν καὶ ἀκριβεστέραν αὐτοῦ κατανόησιν, ὅπερ ἔσται μοι μεγίστη τῶν μόχθων ἀμοιβή. Ἂν δὲ θεὸς θέλῃ, θὰ ἐπανέλθω ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τὴν προσφιλῆ μοι Ἀριστοτέλους Ἀθην. πολιτείαν, ἵνα καὶ ἐξηγητικὰς παρατηρήσεις εἰς αὐτὴν ποιήσωμαι.

Ἐν Ἀθήναις ἀρχομένου Σεπτεμβρίου 1899.

ΑΝΑΣΤ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ

Παροραμάτων διόρθωσις

Γραπτέον ἐν σελ. 480, 33 introducta ἀντὶ τοῦ indroducta· ἐν σελ. 483, 8 *ἀνάρθρως* ἀντὶ τοῦ *ἐνάρθρως*· ἐν σελ. 488, 15 *κυαμεύειν* ἀντὶ τοῦ *κυαμεῦειν*· ἐν σελ. 492, 23 *ἄρξοντα* ἀντὶ τοῦ *ἄρξαντα*· ἐν σελ. 492, 29 *ἡ ἐφεστηκυῖα* ἀντὶ τοῦ *ἡ φεστηκυῖα*· ἐν σελ. 493, 23 Vermutung ἀντὶ τοῦ Vermuntung· ἐν σελ. 495, 16 *ἀναναπλήρωτον* ἀντὶ τοῦ *ἀναπλήρωτον*· ἐν σελ. 496, 8 *οὔτε* ἀντὶ τοῦ *οὖτε*· ἐν σελ. 513, 2 *ὅπως ἂν αὐτοῖς* ἀντὶ τοῦ *ὅπως αὐτοῖς*· ἐν σελ. 517, 12 *κατὰ τὸ* ἀντὶ τοῦ *καὶ τὸ*· ἐν σελ. 539, 30 *ἀπολαγχάνουσ[ι]ν* ἀντὶ τοῦ *ἀπολαγχάνου[ι]ν*· ἐν σελ. 545, 17 *τού[των* ἀντὶ τοῦ *τού]των*.

ΚΡΙΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΕΙΣ ΙΣΑΙΟΝ ΚΑΙ ΑΙΣΧΙΝΗΝ

Ἰσαίου περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου. Ἐν σελ. 36· (ἔκδ. C. Scheibe 1874).

Ὅτι δ' οὖν ἐκ ταύτης τῆς ὀργῆς Κλεώνυμος ταύτας ποιεῖται τὰς διαθήκας, οὐχ ἡμῖν ἐγκαλῶν, ὡς ὕστερον ἐσώθη ἔλεγεν, ὁρῶν δὲ ἡμᾶς ἐπιτροπευομένους ὑπὸ Δεινίου καὶ δεδιὼς μὴ τελευτήσειεν αὐτὸς ἔτι παῖδας ἡμᾶς καταλιπὼν καὶ τῆς οὐσίας ἡμετέρας οὔσης γένοιτο κύριος Δεινίας·

Ὅτι τὸ ἐσώθη ἔλεγεν νοσεῖ, καὶ ἄλλοι πολλοὶ παρετήρησαν καὶ ὁ τελευταῖος ἐκδότης τοῦ Ἰσαίου ὁμολογεῖ ὅτι graviter corruptum ὄν, εἰ καὶ πολὺ προσεπάθησε νὰ διορθώσῃ, εἰς οὐδὲν ἀσφαλὲς ἠδυνήθη νὰ καταλήξῃ συμπέρασμα, εἰκάζει δὲ ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ὡς ὕστερον σωφρονισθεὶς ἢ ὅτ' ἐσωφρονίσθη ἔλεγεν, διότι πρότερον οὐκ ὀρθῶς ἐβουλεύετο. Ὁ δὲ Σχοιμαννὸς λέγει ὅτι πρέπει νὰ γραφῇ ὡς ὕστερον ἔργῳ ἐδήλωσεν, ὁ δὲ Βαιτῆρος ὕστερον ἐδήλωσεν, ὁ δὲ Σαύππιος, ὡς ὕστερον ἔσθ' ὅτε ἔλεγεν. Ἡμεῖς οὐδεμίαν τῶν εἰκασιῶν τούτων ἀποδεχόμενοι ἅτε οὔτε τὸν προσήκοντα νοῦν παρεχουσῶν οὔτε παλαιογραφικῶς δυναμένων νὰ δικαιολογηθῶσι, διορθοῦμεν ἢ μᾶλλον ἀναγινώσκομεν ΕΙΩΘΕΙ ΛΕΓΕΙΝ ἀντὶ τοῦ ἐσώθη ἔλεγεν.

Περὶ τοῦ Μενεκλέους κλήρου 35.

Ὁ θεῖος τοίνυν οὑτοσί, ὦ ἄνδρες, κεκληρονομηκὼς τῶν ἐκείνου ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ ὥσπερ ἐγώ, καὶ ἔχων ἐμοῦ πολλῷ πλείονα· ἐγὼ γὰρ τὰς τριακοσίας δραχμὰς ἔλαβον τὰς περιλειφθείσας ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου, καὶ οἰκίδιον ὅ ἐστιν οὐκ ἄξιον τριῶν μνῶν· οὗτος δὲ πλεῖον ἢ δέκα

μνῶν χωρίον ἔχων, εἶτα προσέτι νῦν ἥκει τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐξερημώσων.

Τὸ χωρίον ὧδε στικτέον καὶ συμπληρωτέον νομίζομεν·

Ὁ θεῖος τοίνυν οὑτοσί, ὦ ἄνδρες, κεκληρονομηκὼς τῶν ἐκείνου ἔργῳ καὶ οὐ λόγῳ, ὥσπερ ἐγώ, καὶ ἔχων ἐμοῦ πολλῷ πλείονα (ἐγὼ ⟨μὲν⟩ γὰρ τὰς τριακοσίας δραχμὰς ἔλαβον τὰς περιλειφθείσας ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου, καὶ οἰκίδιον ὃ ἐστιν οὐκ ἄξιον τριῶν μνῶν, οὗτος δὲ πλεῖον ἢ δέκα μνῶν χωρίον) [ἔχων], εἶτα προσέτι νῦν ἥκει τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐξερημώσων.

Αὐτ. 36.

Καὶ ἐγὼ μὲν ὁ ποιητὸς ἐκεῖνόν τε ζῶντα ἐθεράπευον, καὶ αὐτὸς καὶ ἡ ἐμὴ γυνή, θυγάτηρ οὖσα τουτουὶ Φιλωνίδου, καὶ τῷ ἐμῷ παιδίῳ ἐθέμην τὸ ὄνομα τὸ ἐκείνου, ἵνα μὴ ἀνώνυμος ὁ οἶκος αὐτοῦ γένηται, καὶ τελευτήσαντα ἔθαψα ἀξίως ἐκείνου τε καὶ ἐμαυτοῦ, καὶ ἐπίθημα καλὸν ἐπέθηκα ⟨καὶ τὰ τρίτα⟩ καὶ τὰ ἔνατα καὶ τἆλλα πάντα ἐποίησα τὰ περὶ τὴν ταφὴν ὡς οἷόν τε κάλλιστα, ὥστε τοὺς δημότας ἐπαινεῖν ἅπαντας.

Ὅτι ἐξέπεσον αἱ λέξεις καὶ τὰ τρίτα ἕνεκα μεταπηδήσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς τὸν ἑπόμενον καὶ δηλοῖ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς παρακατιὼν λέγων·

«Καὶ ὡς ἔθαψά τ' ἐγὼ αὐτὸν καὶ τὰ τρίτα καὶ τὰ ἔνατα ἐποίησα καὶ τἆλλα τὰ περὶ τὴν ταφήν, τὰς μαρτυρίας ὑμῖν τῶν εἰδότων ἀναγνώσεται».

Περὶ τοῦ Πύρρου κλήρου, 11

Καίτοι ὅπου κοινὴν αὐτὴν ὡμολογήκασιν εἶναι τοῦ βουλομένου [τὴν γυναῖκα], πῶς ἂν εἰκότως ἡ αὐτὴ γυνὴ ἐγγυητὴ δόξειεν εἶναι;

Καὶ ἐκ τῶν συμφραζομένων κατάδηλον, ὅτι τὸ τὴν γυναῖκα εἶνε παρέμβλητον σχόλιον τοῦ αὐτήν, καὶ ἐκ τῶν ἐν τῇ ἑπομένῃ παραγράφῳ 16ῃ λεγομένων ὡς μὲν — ἣν κοινὴ τῷ βουλομένῳ βέβαιον γίνεται.

Περὶ τοῦ Νικοστράτου κλήρου. 14.

Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ νόμος, ὦ ἄνδρες, οὐκ ἐάν τις διαθῆται μόνον, κυρίας εἶναι κελεύει τὰς διαθήκας, ἀλλὰ ⟨καὶ⟩ ἐὰν εὖ φρονῶν.

Ὅτι ὁ Ἰσαῖος μετὰ τὸ οὐ μόνον ἐπιφέρει τὸν ἀλλὰ καὶ μαρτυροῦσι τάδε τὰ χωρία· § 16 οὐ μόνον οἱ περὶ τῶν γενῶν ἀλλὰ καὶ οἱ περὶ τῶν δόσεων τοῖς συγγενέσι βοηθοῦσι καὶ § 21 οὐ μόνον δὲ Χαριάδης τοῦτο πεποίηκεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοί. Ἐνταῦθα δὲ γραπτέον μόνοΣ ἀντὶ τοῦ μόνον, ὡς δηλοῖ τὸ ἑπόμενον καὶ ἄλλοι πολλοί.

Περὶ τοῦ Ἀστυφίλου κλήρου. 15.

Τῷ οὖν ἂν ὑμῶν φανείη πιστόν, πρότερον ἄλλας στρατείας τοῦ Ἀστυφίλου στρατευομένου καὶ εὖ εἰδότος ὅτι ἐν ἁπάσαις μέλλει κινδυνεύειν, οὕτως ἀκριβῶς τὰ παρὰ τῆς τύχης συμβῆναι, ὥστ' ἐν μὲν τῷ πρόσθεν χρόνῳ μηδὲ περὶ ἑνὸς αὐτὸν τῶν αὑτοῦ διαθέσθαι, ὅτε δὲ τὸ τελευταῖον ἔμελλε στρατεύεσθαι, ἐθελοντήν τε ἐκπλέοντα καὶ μάλιστα ἐκ ταύτης τῆς στρατείας ἐλπίζοντα σωθήσεσθαι, [πῶς τοῦτον πιστὸν ἤδη] τὰς διαθήκας τότε καταλιπεῖν καὶ ἐκπλεύσαντα τελευτῆσαι;

Ὡς ἔχει τὸ χωρίον, τὸ ἐκπλεύσαντα τελευτῆσαι φαίνεται νοσοῦν, διότι ὅτι ὁ Ἀστύφιλος ἐτελεύτησεν εἶνε βέβαιον, ὅτι δὲ κατέλιπε τὰς διαθήκας κατὰ τὴν τελευταίαν στρατείαν, ὅτε ἐξέπλει ὡς ἐθελοντὴς καὶ μάλιστα ἤλπιζεν ὅτι σωθήσεται, τοῦτο τὸ ἀμφισβητήσιμον. Διὰ ταῦτα ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἐτάραξε τόν τε νοῦν καὶ τὴν σύνταξιν τοῦ χωρίου τὸ παρέμβλημα πῶς τοῦτον πιστὸν ἤδη, ὅπερ ἐγένετο ὑπό τινος μὴ ἐννοήσαντος, ὅτι τὰ τελευταῖα ἀπαρέμφατα καταλιπεῖν καὶ τελευτῆσαι, δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τοῦ πιστόν, ἀλλὰ κρέμανται ἀπὸ τοῦ ὥστε, ὡς καὶ τὸ διαθέσθαι, πάντα δὲ τὰ ἀπὸ τοῦ ὥστε καὶ ἑξῆς διασαφοῦσι τὸ οὕτως ἀκριβῶς τὰ παρὰ τῆς τύχης συμβῆναι.

Αἰσχίνου κατὰ Τιμάρχου. 192.

Εἰ μὲν δώσει τῶν ἐπιτηδευμάτων Τίμαρχος δίκην, ἀρ-

χὴν εὐκοσμίας ἐν τῇ πόλει κατασκευάσετε· εἰ δ᾽ ἀποφεύξεται, κρείττων ⟨ἂν⟩ ἦν ὁ ἀγὼν μὴ γεγενημένος.

Ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὁ ἐκπεσὼν ἄν.

Κατὰ Κτησιφῶντος. 108.

Καὶ αὐτοῖς ἀναιρεῖ ἡ Πυθία πολεμεῖν Κιρραίοις καὶ Ἀκραγαλλίδαις πάντ᾽ ἤματα καὶ πάσας νύκτας καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ἐκπορθήσαντας καὶ αὐτοὺς ἀνδραποδισαμένους ἀναθεῖναι τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Πυθίῳ καὶ Ἀρτέμιδι καὶ Λητοῖ καὶ Ἀθηνᾷ Προνοίᾳ ἐπὶ πάσῃ ἀεργίᾳ [καὶ ταύτην τὴν χώραν μήτ᾽ αὐτοὺς ἐργάζεσθαι μήτ᾽ ἄλλον ἐᾶν].

Ἐκβλητέον τὸ καὶ ταύτην — ἐᾶν ὡς σχόλιον τοῦ ἐπὶ πάσῃ ἀεργίᾳ.

Ἐπιστολῶν. 8.

Εἰ δὲ οὐδὲ σὺν ἐκείνῳ ἔγνωκας ἐξιέναι, σὺ μὲν ἐπιστέλλεις διὰ παντὸς ἡμῖν ἀφίξεσθαι, ἐγὼ δ᾽ ἅπαξ ἀνιάσομαι.

Τὸ ἑπόμενον ἀνιάσομαι δεικνύει ὅτι τὸ ἐπιστέλλεις πρέπει νὰ διορθωθῇ ἐπιστελεῖς.

Ἐπιστ. 41.

Ἕως δ᾽ ἂν μήτε συστρατείας πολεμοῦντες ἔχωμεν, μήτε χρημάτων πόρους δεικνύωσιν ἀλλὰ τὴν Ἀθηνᾶν ἔγγυον διδῶσι τοῦ πολέμου, μηδὲν ⟨Δημοσθένους⟩ διαφέρειν αὐτοὺς αὐτίκα νομίζωμεν. ἀλλ᾽ ἐκεῖνον μέν, ὥσπερ ἦν ἄξιος παραπλὴξ τὴν διάνοιαν ὤν, κατελύσατε εἰκότως· τούτους δὲ κλπ.

Τὸ ἑπόμενον ἐκεῖνον πείθει ἡμᾶς ὅτι ἐξέπεσεν ὁ διορισμὸς τοῦ διαφέρειν, ὅστις οὐδεὶς ἄλλος δύναται νὰ εἶνε ἢ τὸ Δημοσθένους, ὅπερ ἐξέπεσε, νομίζομεν, διὰ τὸ ὁμογράμματον πρὸς τὸ ἀρχικὸν τῆς ἑπομένης λέξεως.

Γ. Α. ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΕΩΣ ΡΗΤΩΝ ΣΥΝΑΡΤΗΣΕΩΝ

Πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς ῥητῆς συναρτήσεως

$$\frac{\sigma(x)}{\varphi(x)}$$

ἀπαιτεῖται κατὰ τὰ ἐν τοῖς συγγράμμασι διδασκόμενα, ἡ ἀνάλυσις τοῦ παρονομαστοῦ εἰς πρωτοβαθμίους παράγοντας, ὅταν οὗτοι εἶνε ἄνισοι*, ἐν τούτοις εἶνε χρήσιμον νὰ παρατηρηθῇ περίπτωσις, καθ' ἣν δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν τὴν ἀνάλυσιν ταύτην.

Ἡ περίπτωσις, περὶ ἧς ὁ λόγος, εἶνε ἐκείνη, καθ' ἣν τὸ ὁλοκλήρωμα εἶνε γινόμενον σταθεροῦ τινος ἀριθμοῦ ἐπὶ τὸν λογάριθμον ῥητῆς τινος συναρτήσεως, ἤτοι τῆς μορφῆς,

$$Cl\,\frac{\Sigma(x)}{\Phi(x)}.$$

Ἐὰν οἱ παράγοντες τοῦ παρονομαστοῦ $\varphi(x)$ εἶνε

$$(x-\alpha).\,(x-\beta)\,\ldots\,(x-\varkappa)$$

θὰ εἶνε ὡς γνωστὸν

$$\int\frac{\sigma(x)}{\varphi(x)}dx = Al(x-a)+Bl(x-b)+\ldots+Kl(x-u)$$

ἔνθα οἱ συντελεσταὶ A, B, . . . K εἶνε αἱ τιμαὶ τοῦ κλάσματος

$$\frac{\sigma(x)}{\varphi'(x)} \text{ διὰ } x=\alpha,\ \beta,\ \ldots\varkappa.$$

Ἐὰν τὸ κλάσμα τοῦτο παρασταθῇ διὰ τοῦ ω, ἤτοι ἂν τεθῇ

$$\sigma(x)-\omega\varphi'(x)=0,$$

* Ἡ περίπτωσις, ἐν ᾗ ὁ παρονομαστὴς $\varphi(x)$ ἔχει πρωτοβαθμίους παράγοντας ἴσους ἀνάγεται εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνίσων παραγόντων καὶ τὸ ἀλγεβρικὸν μέρος τοῦ ὁλοκληρώματος εὑρίσκεται ἄνευ ἀναλύσεως τοῦ παρονομαστοῦ $\varphi(x)$ ἰδὲ (Hermite Calcul Intégral).

οἱ συντελεσταὶ Α, Β, . . . Κ εἶνε αἱ μόναι τιμαὶ τοῦ ω, δι' ἃς ἡ ἐξίσωσις αὕτη ἔχει μετὰ τῆς $\varphi(x)=0$ κοινήν τινα ῥίζαν· διότι ἵνα ἡ τεθεῖσα ἐξίσωσις $\sigma(x)-\omega\varphi'(x)=0$ ἔχῃ τὴν ῥίζαν α, πρέπει τὸ ω νὰ εἶνε τοιοῦτον ὥστε $\sigma(\alpha)-\omega\varphi'(\alpha)=0$

$$\text{ἤτοι } \omega=\frac{\sigma(\alpha)}{\varphi'(\alpha)}=A.$$

Ἐκ τούτων ἕπεται, ὅτι ἐκ τῆς λύσεως τοῦ συστήματος

$$\left\{\begin{aligned}\varphi(x)&=\omega\\ \sigma(x)-\omega\varphi'(x)&=0\end{aligned}\right. \qquad (1)$$

εὑρίσκονται καὶ αἱ ῥίζαι τοῦ παρονομαστοῦ $\varphi(x)$ καὶ τιμαὶ τῶν συντελεστῶν Α, Β, ... Κ. Ἀλλ' ἀντὶ νὰ λύσωμεν πρῶτον τὴν ἐξίσωσιν $\varphi(x)=0$ καὶ νὰ θέσωμεν ἔπειτα τὰς ῥίζας α, β, γ . . . κ εἰς τὴν δευτέραν τῶν ἐξισώσεων (1) πρὸς εὕρεσιν τῶν τιμῶν τοῦ ω ἤτοι τῶν Α, Β, . . . Κ, δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν τὰς τιμὰς τοῦ ω ἀπ' εὐθείας, ἂν ἀπαλείψωμεν τὴν ἄγνωστον x ἐκ τῶν δύο ἐξισώσεων (1), τότε προκύπτει ἡ ἐξίσωσις $F(\omega)=0$, ἥτις θὰ δώσῃ ἀπ' εὐθείας τοὺς συντελεστὰς

$$A,\ B,\ \Gamma, \ldots K \text{ ἤτοι τὰς τιμὰς } \frac{\sigma(\alpha)}{\varphi'(\alpha)}, \ldots \frac{\sigma(\kappa)}{\varphi'(\kappa)}$$

ἑπομένως θὰ εἶνε τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ μ ὡς καὶ ἡ ἐξίσωσις $\varphi(x)=0$ (τοῦτο καὶ ἐκ τῆς θεωρίας τῆς ἀπαλοιφῆς εἶνε γνωστόν).

Ὑποθέσωμεν ὅτι εὑρέθησαν αἱ ῥίζαι τῆς ἐξισώσεως ταύτης $F(\omega)=0$, καὶ ἔστω μία ἡ Α, ἤτοι ἡ $\dfrac{\sigma(\alpha)}{\varphi'(\alpha)}$ ἔστω δὲ ἁπλῆ· τὰ δύο πολυώνυμα

$$\varphi(x) \quad \text{καὶ} \quad \sigma(x)-A\,\varphi'(x) \qquad (2)$$

θὰ ἔχωσι τὸν πρωτοβάθμιον παράγοντα $x-\alpha$ κοινόν· διότι τὸ δεύτερον γράφεται καὶ ὡς ἑξῆς

$$\sigma(x)-\frac{\sigma(\alpha)}{\varphi'(\alpha)}\,\varphi'(x)$$

ἀλλὰ πλὴν τούτου οὐδένα ἄλλον· διότι ἂν εἶχον κοινὸν καὶ τὸν πρωτοβάθμιον παράγον $x-\beta$, θὰ ἦτο

$$\sigma(\beta)-A\,\varphi'(\beta)=0$$

$$\text{ἤτοι} \quad A=\frac{\sigma(\beta)}{\varphi'(\beta)}=B$$

θὰ ἦσαν ἄρα ἴσαι αἱ δύο ῥίζαι Α καὶ Β τῆς ἐξισώσεως $F(\omega)=0$· ὅπερ ἐναντίον τῇ ὑποθέσει.

Ὥστε εἰς τὴν ἁπλῆν ῥίζαν Α τῆς ἐξισώσεως $F(\omega)=0$ ἀντιστιχεῖ κοινὸς παράγων τῶν δύο πολυωνύμων (2) εἷς καὶ μόνος ὁ $x-\alpha$· τοῦτον δὲ εὑρίσκομεν ζητοῦντες τὸν μέγιστον κοινὸν διαιρέτην τῶν δύο πολυωνύμων (2).

Ἔστω νῦν ἡ ῥίζα Α πολλαπλῆ τῆς τάξεως τ· λέγω, ὅτι τότε τὰ δύο πολυώνυμα (2) ἔχουσι κοινοὺς τ πρωτοβαθμίους παράγοντας καὶ οὐχὶ πλείους· διότι ἂν εἶνε $A=B=\Gamma=\ldots=T$ ἤτοι

$$\frac{\sigma(\alpha)}{\varphi'(\alpha)}=\frac{\sigma(\beta)}{\varphi'(\beta)}=\frac{\sigma(\gamma)}{\varphi'(\gamma)}=\ldots=\frac{\sigma(\tau)}{\varphi'(\tau)}$$

οἱ παράγοντες $x-\alpha$, $x-\beta$, $\ldots x-\tau$ τοῦ πολυωνύμου $\varphi(x)$ θὰ εἶνε παράγοντες καὶ τοῦ πολυωνύμου $\sigma(x)-A\,\varphi'(x)$· ἀλλ' ἐκτὸς τούτων ἄλλους παράγοντας δὲν δύνανται νὰ ἔχωσι κοινούς· διότι, ἂν εἶχον καὶ τὸν παράγοντα $x-\upsilon$ κοινόν, θὰ ἦτο

$$\sigma(\upsilon)-A\,\varphi'(\upsilon)=0$$

ἄρα $$A=\frac{\sigma(\upsilon)}{\varphi'(\upsilon)}=\Upsilon$$ ὅπερ ἐναντίον τῇ ὑποθέσει.

Ἂν λοιπὸν ζητήσωμεν τὸν μέγιστον κοινὸν διαιρέτην τῶν δύο πολυωνύμων (2), θὰ εὕρωμεν, ὡς τοιοῦτον τὸν γινόμενον

$$(x-\alpha)(x-\beta)(x-\gamma)\ldots(x-\tau)$$

ἤτοι πολυώνυμόν τι βαθμοῦ τ, τὸ $\varphi_1(x)$· τούτου δὲ καὶ μόνου ἔχομεν ἀνάγκην καὶ οὐχὶ τῶν παραγόντων $(x-\alpha)$, $(x-\beta)$, $(x-\tau)$ ἑκάστου χωριστά· διότι ἐν τῷ ὁλοκληρώματι

$$\int\frac{\sigma(x)}{\varphi(x)}\,dx$$

οἱ ὅροι, οἱ πρὸς τοὺς παράγοντας τούτους ἀντιστοιχοῦντες, εἶνε οἱ ἑξῆς

$$Al(x-\alpha)+Bl(x-\beta)+\ldots+Tl(x-\tau)$$

καὶ ἐπειδὴ εἶνε $A=B=\ldots=T$, οἱ ὅροι οὗτοι γράφονται καὶ ὡς ἑξῆς

$$Al\{(x-\alpha)(x-\beta)(x-\gamma)\ldots(x-\tau)\}\text{ ἤτοι }Al\varphi_1(x).$$

Ἐκ τούτων συνάγεται, ὅτι, ἂν A_1, A_2, $\ldots A_\rho$ εἶνε αἱ διάφοροι ἀπ' ἀλλήλων ῥίζαι τῆς ἐξισώσεως $F(\omega)=0$, θὰ εἶνε

$$(3)\quad\int\frac{\sigma(x)}{\varphi(x)}\,dx=A_1l\varphi_1(x)+A_2l\varphi_2(x)+\ldots+A_\rho l\varphi_\rho(x)$$

ἔνθα $\varphi_\nu(x)$ εἶνε ὁ μέγιστος κοινὸς διαιρέτης τῶν δύο πολυωνύμων $\varphi(x)$ καὶ $\sigma(x) - A_\nu\varphi'(x)$ ὁ δὲ βαθμὸς τοῦ $\varphi_\nu(x)$ δεικνύει τὴν τάξιν τῆς πολλαπλότητος τῆς ῥίζης A_ν.

Ἂν λοιπὸν λυθῇ ἡ ἐξίσωσις $F(\omega)=0$, εὑρίσκεται τὸ ὁλοκλήρωμα (3) χωρὶς νὰ λυθῇ ἡ ἐξίσωσις $\varphi(x)=0$, αἱ δὲ μετὰ τὴν λύσιν τῆς ἐξισώσεως $F(\omega)=0$ ἀπαιτούμεναι πράξεις (πρὸς εὕρεσιν τοῦ ὁλοκληρώματος) εἶνε μόνον αἱ τέσσαρες πράξεις· διὰ ταῦτα οἱ συντελεσταὶ τοῦ πολυωνύμου $\varphi_\nu(x)$ συντίθενται ῥητῶς ἐκ τῆς ἀντιστοίχου ῥίζης A_ν καὶ ἐκ τῶν συντελεστῶν τῶν δύο δοθέντων πολυωνύμων $\sigma(x)$ καὶ $\varphi(x)$.

Ἐὰν αἱ ῥίζαι τῆς ἐξισώσεως $F(\omega)=0$ εἶνε πᾶσαι σύμμετροι ἀριθμοὶ ἢ γενικώτερον, ἂν οἱ λόγοι αὐτῶν ἀνὰ δύο εἶνε πάντες σύμμετροι ἀριθμοί, θὰ εἶνε

$$A_1 = C\mu_1, \quad A_2 = C\mu_2, \quad \ldots . A_\rho = C\mu_\rho$$

ἔνθα $\mu_1, \mu_2, \ldots . \mu$ εἶνε ἀκέραιοι ἀριθμοὶ (θετικοὶ ἢ ἀρνητικοὶ) καὶ τὸ ὁλοκλήρωμα (3) γίνεται

$$\int \frac{\sigma(x)}{\varphi(x)} dx = Cl \left\{ \varphi_1(x)^{\mu_1} . \varphi_2(x)^{\mu_2} \ldots \varphi_\rho(x)^{\mu_\rho} \right\} = Cl \frac{\Sigma(x)}{\Phi(x)}$$

ἔνθα $\Sigma(x)$ καὶ $\Phi(x)$ εἶνε ἀκέραιαι συναρτήσεις τοῦ x, ὧν οἱ συντελεσταὶ συντίθενται ῥητῶς ἐκ τῶν συντελεστῶν τῶν πολυωνύμων $\sigma(x)$ $\varphi(x)$ καὶ ἐκ τῆς σταθερᾶς C.

Καὶ ἀντιστρόφως, ἂν τὸ ὁλοκλήρωμα εἶνε τῆς μορφῆς

$$Cl\frac{\Sigma(x)}{\Phi(x)}$$

ἔνθα $\Phi(x)$ καὶ $\Sigma(x)$ δηλοῦσιν ἀκεραίας συναρτήσεις τῆς x, αἱ ῥίζαι τῆς ἐξισώσεως $F(\omega)=0$ ἀνὰ δύο θὰ ἔχωσι λόγους συμμέτρους ἀριθμούς· διότι ἐκ τῆς ἐξισώσεως (3) ἐν ᾗ $A_1, A_2 \ldots A_\rho$ εἶνε αἱ εἰρημέναι ῥίζαι, προκύπτει,

$$Cl\frac{\Sigma(x)}{\Phi(x)} = A_1 l\varphi_1(x) + A_2 l\varphi_2(x + \ldots + A_\rho l\varphi_\rho(x)$$

ὅθεν

$$\frac{\Sigma(x)}{\Phi(x)} = \varphi_1(x)^{\frac{A_1}{C}} . \varphi_2(x)^{\frac{A_2}{C}} \ldots . \varphi_\rho(x)^{\frac{A_\rho}{C}} .$$

πάντες ἄρα οἱ λόγοι

$$\frac{A_1}{C} \quad \frac{A_2}{C} \cdots \frac{A_\rho}{C}$$

θὰ εἶνε ἀκέραιοι ἀριθμοὶ (θετικοὶ ἢ ἀρνητικοὶ) καὶ διὰ τοῦτο οἱ λόγοι τῶν ῥιζῶν A_1 $A_2 \ldots A_\rho$ ἀνὰ δύο θὰ εἶνε πάντες σύμμετροι ἀριθμοί.

Ἐκ τῶν προαποδειχθέντων συνάγεται, ὅτι ἡ ἀναγκαία καὶ ἐπαρκὴς συνθήκη, ἵνα τὸ ὁλοκλήρωμα

$$\int \frac{\sigma(x)}{\varphi(x)}\, dx$$

τῆς ῥητῆς συναρτήσεως $\frac{\sigma(x)}{\varphi(x)}$ εἶνε τῆς μορφῆς

$$Cl\frac{\Sigma(x)}{\Phi(x)}$$

ἤτοι γινόμενον σταθερᾶς τινος ἐπὶ τὸν λογάριθμον ἄλλης ῥητῆς συναρτήσεως, εἶνε ἡ ἑξῆς **αἱ ῥίζαι τῆς ἐξισώσεως $F(\omega)=0$ πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀνὰ δύο λόγους συμμέτρους ἀριθμούς.**

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξίσωσις $F(\omega)=0$ λύεται κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην εὐκολώτατα, συμπεραίνομεν ὅτι δύναται τότε νὰ εὑρεθῇ τὸ ὁλοκλήρωμα χωρὶς νὰ ἀναλυθῇ ὁ παρονομαστὴς $\varphi(x)$ εἰς τοὺς πρωτοβαθμίους παράγοντας αὐτοῦ.

Ὡς παράδειγμα ἔστω τὸ ὁλοκλήρωμα

$$\int \frac{(2x^3-1)\,dx}{x^6+2x^3-2x^2+1}$$

ἀπαλείφοντες τὴν x μεταξὺ τῶν δύο ἐξισώσεων

$$(4) \qquad \left\{ \begin{aligned} & x^6+2x^3-2x^2+1=0 \\ & 6x^5+6x^2-4x-\frac{1}{\omega}\left(2x^2-1\right)=0 \end{aligned} \right.$$

εὑρίσκομεν τὴν ἐξίσωσιν

$$\left(\varphi-2\sqrt{2}\right)^3\left(\varphi+2\sqrt{2}\right)^3=0 \qquad \varphi=\frac{1}{\omega}.$$

ἐξ ἧς βλέπομεν ὅτι αἱ ῥίζαι

$$\omega = \frac{1}{2\sqrt{2}} \quad \text{καὶ} \quad \omega = -\frac{1}{2\sqrt{2}}$$

εἶνε τριπλαῖ· εὑρίσκοντες δὲ τοὺς μεγίστους κοινοὺς διαιρέτας τῶν δύο πολυωνύμων (4) διὰ τὰς τιμὰς ταύτας τοῦ ω, ἔχομεν κατὰ τὰ προηγούμενα

$$\int \frac{(2x^3 - 1)\,dx}{x^6 + 2x^3 - 2x^2 + 1} = \frac{1}{2\sqrt{2}}\, l\left(\frac{x^3 - x\sqrt{2} + 1}{x^3 + x\sqrt{2} + 1}\right).$$

Ἔστω πρὸς τούτοις καὶ τὸ ὁλοκλήρωμα

$$\int \frac{dx}{x(1 + x^n)}$$

Τὸ σύστημα τῶν ἐξισώσεων (1) εἶναι ἐνταῦθα

$$x(1 + x^n) = 0$$

$$1 - \frac{1}{\omega} + (n + 1)\,x^n = 0.$$

Ἀπαλείφοντες τὴν x μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐξισώσεων εὑρίσκομεν

$$\text{ἢ} \;\; \omega - 1 \quad \text{ἢ} \quad \omega = -\frac{1}{n}$$

διὰ $\omega = 1$ τὰ πρῶτα μέλη ἔχουσι κοινὸν μόνον τὸν πρωτοβάθμιον παράγοντα x, διὰ δὲ $\omega = -\frac{1}{n}$ ἔχουσι κοινὸν τὸν παράγοντα τοῦ n βαθμοῦ $1 + x_n$ (ἡ ῥίζα $\omega = -\frac{1}{n}$ εἶνε διὰ τοῦτο πολλαπλῆ τῆς τάξεως n)· ἐπομένως τὸ ὁλοκλήρωμα εἶνε

$$lx - \frac{1}{n}\, l(1 + x^n) \quad \text{ἢ} \quad \frac{1}{n}\, l\left(\frac{x^n}{1 + x^n}\right)$$

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΙΝΟΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑΣ ΣΧΕΣΕΩΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΔΥΟ ΚΑΜΠΥΛΩΝ

---

1. Δεδομένης καμπύλης τινὸς ἐν τῷ χώρῳ, ἄγομεν δι' ἑκάστου σημείου M αὐτῆς εὐθεῖαν ποιοῦσαν πρὸς τὸ πρωτεῦον τρίεδρον τῆς καμπύλης σταθερὰς γωνίας. Τὸ πρόβλημα «Πότε αἱ εὐθεῖαι αὗται εἶναι ἐφαπτόμεναι ἑτέρας καμπύλης, ἤτοι πότε ἀποτελοῦσιν ἀναπτυκτὴν ἐπιφάνειαν;» ἐλύθη ἤδη ὑπὸ τοῦ κ. Jules Andrade (Comptes Rendus, T. CXXII, σ. 1110-3)*. Τὰ ἑξῆς δύο προβλήματα δ' ὅμως: «Πότε αἱ αὐταὶ εὐθεῖαι εἶναι πρῶται ἢ ὄρθιαι κάθετοι ἑτέρας καμπύλης;» δὲν ἔχουσιν, ὅσον ἡμῖν γνωστόν, ἐρευνηθῆ**. Ἐν τῇ παρούσῃ βραχείᾳ μελέτῃ θὰ πραγματευθῶμεν μερικήν τινα μόνον περίπτωσιν αὐτῶν, τὴν ἑξῆς.

Ἐκ τῶν σημείων καμπύλης ἄγομεν εὐθείας ἐπὶ τοῦ καθέτου ἐπιπέδου αὐτῆς καὶ ποιούσας σταθερὰν γωνίαν πρὸς τὴν πρώτην (ἑπομένως καὶ πρὸς τὴν ὀρθίαν) κάθετον τῆς καμπύλης. Πότε αἱ εὐθεῖαι αὗται εἶναι πρῶται ἢ ὄρθιαι κάθετοι ἑτέρας καμπύλης;

2. Περίπτωσις Α΄. Αἱ εὐθεῖαι ἔστωσαν πρῶται κάθετοι ἑτέρας καμπύλης.

Λάβωμεν ἐπὶ τῆς ἠγμένης εὐθείας MM΄, ἀπὸ τοῦ M, τμῆμά τι $=\alpha$. Συντεταγμέναι τοῦ M΄, (θ δηλοῦντος τὴν σταθερὰν γωνίαν τῆς MM΄ πρὸς τὴν πρώτην κάθετον τῆς καμπύλης) εἶναι αἱ

$$0,\ \alpha\sigma\upsilon\nu\theta,\ \alpha\eta\mu\theta,$$

αἱ δὲ προβολαὶ τῆς ταχύτητος τοῦ M΄ ἐν τῇ κινήσει τοῦ τριέδρου τῆς M, θὰ εἶναι (πρβλ. Darboux, Surfaces, I, σ. 8) ($s=t$)

* Πλὴν τῶν ἐπὶ τοῦ εὐθειοποιοῦντος ἐπιπέδου παραλλήλων τῇ ἐφαπτομένῃ δὲν ὑπάρχουσιν ἄλλαι τοιαῦται εὐθεῖαι, εἰμὴ διὰ τὰς ἰδιαιτέρας καμπύλας, ὧν αἱ δύο καμπυλότητες συνδέονται διὰ δευτεροβαθμίου ἐξισώσεως ἄνευ σταθεροῦ ὅρου.

** Τὸ ζήτημα τοῦτο ἐτέθη ὑφ' ἡμῶν ἐν τῷ Intermédiaire des Mathématiciens, 1899.

$$(1)\quad V'_x = 1 - \alpha r\,\sigma\upsilon\nu\theta,\quad V'_y = -\alpha p\,\eta\mu\theta + \sigma\upsilon\nu\theta\frac{d\alpha}{ds},$$

$$V'_z = \alpha p\sigma\upsilon\nu\theta + \eta\mu\theta\,\frac{d\alpha}{ds}.$$

Ἵνα νῦν ἡ ταχύτης τοῦ M′, ἤτοι ἡ ἐφαπτομένη τῆς νέας καμπύλης ᾖ κάθετος ἐπὶ τὴν MM′, πρέπει καὶ ἀρκεῖ ἡ προβολὴ τῆς ταχύτητος ταύτης ἐπὶ τὴν MM′, ἤτοι ἡ

$$V'_y\,\sigma\upsilon\nu\theta + V'_z\,\eta\mu\theta \equiv \left(-\alpha p\eta\mu\theta + \sigma\upsilon\nu\theta\frac{d\alpha}{ds}\right)\sigma\upsilon\nu\theta + \left(\alpha p\,\sigma\upsilon\nu\theta + \eta\mu\theta\frac{d\alpha}{ds}\right)\eta\mu\theta,$$

νὰ εἶναι ἴση τῷ μηδενί· ἤτοι νὰ εἶναι

$$\frac{d\alpha}{ds} = 0,\quad \alpha = \sigma\tau\alpha\theta.,$$

ὅπερ καὶ ἐκ τῶν προτέρων ἠδύνατο νὰ συναχθῇ. Οἱ τύποι ἄρα (1) γράφονται νῦν

$$(2)\quad V'_x = 1 - \alpha r\sigma\upsilon\nu\theta,\quad V'_y = -\alpha p\,\eta\mu\theta,\quad V'_z = \alpha p\,\sigma\upsilon\nu\theta.$$

3. Ἔστωσαν νῦν p, q, r αἱ συνιστῶσαι τῆς περιστροφῆς τοῦ τριέδρου M. Τὸ τρίεδρον τοῦτο (ἐν τῇ τυχούσῃ αὐτοῦ θέσει) θὰ γίνῃ παράλληλον τῷ τῆς καμπύλης M′ (ἐν τῇ ἀντιστοίχῳ θέσει), ἐὰν πρῶτον μὲν στραφῇ περὶ τὴν ἐφαπτομένην Mx, μέχρις ὅτου συμπέσῃ ἡ πρώτη αὐτοῦ κάθετος τῇ εὐθείᾳ MM′, εἶτα δὲ περὶ τὴν MM′, μέχρις ὅτου γίνῃ ἡ ἐφαπτομένη Mx παράλληλος τῇ M′x′. Θεωροῦντες ἄρα ἐνδιάμεσόν τι τρίεδρον, τὸ $xy'z_1$, ὅπερ προκύπτει κατὰ τὴν πρώτην τῶν δύο στροφῶν τούτων, θὰ ἔχωμεν ὡς περιστροφὰς τοῦ τρίτου τούτου τριέδρου τὰς

$$p_1 = p + \frac{d\theta}{ds} = p,\quad q_1 = q\,\sigma\upsilon\nu\theta + r\,\eta\mu\theta = r\eta\mu\theta,\quad r_1 = -q\,\eta\mu\theta + r\,\sigma\upsilon\nu\theta = r\sigma\upsilon\nu\theta.$$

Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου ἔχομεν καὶ

$$p' = p_1\sigma\upsilon\nu\omega + r_1\eta\mu\omega,\qquad q' = q_1 + \frac{d\omega}{ds},\qquad r' = -p_1\eta\mu\omega + r_1\sigma\upsilon\nu\omega,$$

ω οὔσης τῆς γωνίας τῶν δύο ἐφαπτομένων Mx καὶ M′x′ τῶν δύο καμπύλων, ὅθεν δι' ἀντικαταστάσεως ἕπεται

$$(3)\qquad p' = p\sigma\upsilon\nu\omega + r\sigma\upsilon\nu\theta\eta\mu\omega,\quad r\eta\mu\theta = -\frac{d\omega}{ds},$$

$$r' = -p\eta\mu\omega + r\upsilon\nu\theta\sigma\upsilon\nu\omega.$$

Ἔχομεν οὕτως ἐκπεφρασμένας τὰς δύο καμπυλότητας τῆς νέας καμ-

πύλης M′ διὰ τῶν καμπυλοτήτων τῆς ἀρχικῆς M καὶ τῆς γωνίας ω· ἀλλ' ἡ τελευταία εὑρίσκεται ἀμέσως συναρτήσει τῶν p, r, α, θ· ὄντως εἶναι (2)

$$V'\sigma\upsilon\nu\omega = 1 - r\alpha\sigma\upsilon\nu\theta, \quad V'\eta\mu\omega = -V'_y\eta\mu\theta + V'_z\sigma\upsilon\nu\theta = = +\alpha p\eta\mu^2\theta + \alpha p\sigma\upsilon\nu^2\theta = \alpha p,$$

ὅθεν ἔχομεν

$$(4)\quad \varepsilon\varphi\omega = \frac{\alpha p}{1 - \alpha r\sigma\upsilon\nu\theta}, \text{ καὶ ἑπομένως } \sigma\upsilon\nu\omega = \frac{1 - r\alpha\sigma\upsilon\nu\theta}{\sqrt{(1 - r\alpha\sigma\upsilon\nu\theta)^2 + \alpha^2 p^2}},$$

$$\text{καὶ } \eta\mu\omega = \frac{\alpha p}{\sqrt{(1 - r\alpha\sigma\upsilon\nu\theta)^2 + \alpha^2 p^2}},$$

Παρατηρητέον πρὸς τούτοις ὅτι εἶναι καὶ

$$(3):\quad \omega = -\eta\mu\theta\int r ds + c.$$

Δύναται δὲ ἡ γωνία ω νὰ ἐκφρασθῇ καὶ διὰ τῶν p′, r′, α· καὶ ὄντως εὑρίσκεται εὐκόλως:

$$V_{x'} = V\sigma\upsilon\nu\omega = 1 + r'\alpha,\ V_{z'} = V\eta\mu\omega = -p'\alpha\left(V_{y'} = -\frac{d\alpha}{ds} = 0\right).$$

V δηλούσης τὴν ταχύτητα τοῦ M ἐν τῇ κινήσει τοῦ τριέδρου τῆς M′ καμπύλης. Ἔχομεν ἄρα

$$(5)\quad \varepsilon\varphi\omega = \frac{-p'\alpha}{1 + r'\alpha},\quad \sigma\upsilon\nu\omega = \frac{1 + r'\alpha}{\sqrt{(1 + r'\alpha)^2 + p'^2\alpha^2}},$$

$$\eta\mu\omega = \frac{-p'\alpha}{\sqrt{(1 + r'\alpha)^2 + p'^2\alpha^2}}$$

4. Ἵνα νῦν εὕρωμεν ἀντιστρόφως τὰς καμπυλότητας p, r διὰ τῶν p′, r′, ἀρκεῖ νὰ λύσωμεν τὰς ἐξισώσεις (3) πρὸς τὰ p καὶ r, ὅτε εὑρίσκομεν

$$(6)\quad p = p'\sigma\upsilon\nu\omega - r'\eta\mu\omega,\quad r\eta\mu\theta = -\frac{d\omega}{ds},\quad r\sigma\upsilon\nu\theta = p'\eta\mu\omega + r'\sigma\upsilon\nu\omega.$$

Σημειωτέον δέ, ὅτι οἱ τύποι οὗτοι δύνανται νὰ εὑρεθῶσι καὶ ἀπ' εὐθείας· ἀρκεῖ ν' ἀναφέρωμεν τὴν κίνησιν τοῦ M πρὸς τὸ τρίεδρον τῆς M′, ἤτοι νὰ θεωρήσωμεν ἀντιστρόφως τὴν καμπύλην M′ ὡς δεδομένην καὶ νὰ ζητήσωμεν καμπύλην M τοιαύτην, ὥστε ἡ πρώτη κάθετος τῆς M′ νὰ εἶναι κάθετος τῆς M καὶ νὰ ποιῇ σταθερὰν γωνίαν πρὸς τὴν πρώτην κάθετον τῆς M. Οἱ τύποι τότε διαφέρουσι μόνον

κατὰ τὰ σημεῖα τῶν r, r'· καὶ ὄντως ἡ θετικὴ φορὰ τῶν δύο πρώτων καθέτων λαμβάνεται τότε ἀντίθετος ἢ πρότερον.

5. Δεδομένης τῆς γωνίας θ καὶ τοῦ μήκους α, ἡ καμπύλη M' δὲν εἶναι ἐντελῶς αὐθαίρετος· ὄντως εἶναι (6)

$$r = -\frac{d\omega}{ds}\frac{1}{\eta\mu\theta} = \frac{1}{\sigma\upsilon\nu\theta}\,(p'\eta\mu\omega + r'\sigma\upsilon\nu\omega)$$

καὶ ἐπειδὴ εἶναι (5)

$$\frac{d\omega}{ds} = \frac{d}{ds}\ \tau o\xi\epsilon\varphi\ \frac{-p'\alpha}{1+r'\alpha} = \alpha\,\frac{-(1+r'\alpha)\frac{dp'}{ds} + \alpha p'\frac{dr'}{ds}}{(1+r'\alpha)^2 + p'^2\alpha^2}$$

ἕπεται

$$(7)\qquad -\alpha p'\frac{dr'}{ds} + (1+r'\alpha)\frac{dp'}{ds} =$$

$$= \frac{\epsilon\varphi\theta}{\alpha}\,(r' + \alpha\,(r'^2 - p'^2))\,\sqrt{(1+r'\alpha)^2 + p'^2\alpha^2}\cdot$$

πληροῖ ἄρα ἡ καμπύλη M' τὴν διαφορικὴν ταύτην ἐξίσωσιν.

6. Ἀλλ' οὐδ' ἡ M καμπύλη εἶναι αὐθαίρετος· διότι, δυνάμει τῶν (3) καὶ (4), αἱ καμπυλότητες p', r' ἐκφράζονται διὰ τῶν p, r, α, θ· τὰ δὲ p', r', συνδέονται ἤδη διὰ τῆς σχέσεως (7). Ἡ διαφορικὴ ἄρα ἐξίσωσις, ἣν πληροῦσι τὰ p, r καὶ ἣν συντομίας χάριν παραλείπομεν, εὑρίσκεται ἀμέσως ἐκ τῆς (7), ἂν ἐν αὐτῇ ἀντὶ τῶν p', r' τεθῶσιν αἱ τιμαί των αἱ ἐκ τῶν (3) καὶ (4). Ἀλλὰ καὶ ἀπ' εὐθείας εὑρίσκεται ἡ ἐξίσωσις αὕτη ἐκ τῆς (4) καὶ τῆς 2ας τῶν (3).

7. Δύο ἀξιοσημείωτοι μερικαὶ περιπτώσεις τοῦ προκειμένου προβλήματος εἶναι αἱ ἑξῆς

1) Ἐὰν $\theta = 0$· τότε ἡ πρώτη κάθετος τῆς M συμπίπτει τῇ πρώτῃ καθέτῳ MM' τῆς M'· ἐπανευρίσκομεν οὕτω τὴν γνωστὴν περίπτωσιν τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Bertrand τὸ πρῶτον ἐξετασθεῖσαν (βλ. π.χ. Darboux, Surfaces, I, σ. 13 καὶ ἑξ.).

2) Ἐὰν $\theta = \frac{\pi}{2}$· ἡ πρώτη κάθετος τῆς M' συμπίπτει τότε τῇ ὀρθίᾳ καθέτῳ τῆς M· ἔχομεν οὕτω περίπτωσιν ἀξίαν λόγου, ἥτις δὲν εἶχε, νομίζομεν, μέχρι τοῦδε ἐξετασθῇ. Τὰς λεπτομερείας αὐτῆς ἐδώσαμεν ἐσχάτως ἐν τῷ Intermédiaire des Mathématiciens (N° 5, Mai 1899). Αἱ δύο καμπυλότητες τῆς καμπύλης M' συνδέονται τότε

διὰ τῆς ἀλγεβρικῆς ἐξισώσεως τοῦ δευτέρου βαθμοῦ καὶ τῆς ἰδιαιτέρας μορφῆς

$$(p'^2 - r'^2)\,\alpha - r' = 0 \quad \text{ἢ καὶ} \quad (\rho'^2 - \tau'^2)\,\alpha - \rho\tau'^2 = 0\ ^*$$

εὑρισκομένης ἀμέσως ἐκ τῆς (7)· ἡ δὲ συνθήκη αὕτη εἶναι, ὡς ἐκεῖ ἐδείξαμεν, καὶ ἐπαρκής.

8. Περίπτωσις Β'. Ἔστω νῦν ἡ MM' ὀρθία κάθετος τῆς M'. Ἔχομεν καὶ πάλιν ἀμέσως τοὺς ἑπομένους τύπους

$$(8) \qquad V'_x = 1 - \alpha r \eta\mu\theta, \quad V'_y = -\alpha p \sigma\upsilon\nu\theta, \quad V'_z = \alpha p \eta\mu\theta,$$

θ δηλοῦντος νῦν τὴν γωνίαν τῆς MM' καὶ τῆς ὀρθίας καθέτου τῆς M. Καὶ πάλιν εἶναι $\alpha = \sigma\tau\alpha\theta.$, ἀφοῦ ἡ MM' εἶναι κάθετος ἐπὶ τὴν ἐφαπτομένην τῆς MM'.

3. Τὸ τρίεδρον τῆς καμπύλης M θὰ γίνῃ παράλληλον τῷ τῆς M', ἐὰν πρῶτον μὲν στραφῇ περὶ τὴν ἐφαπτομένην Mx, μέχρις ὅτου συμπέσῃ ἡ ὀρθία αὐτοῦ κάθετος τῇ MM', εἶτα δὲ περὶ τὴν MM', μέχρις ὅτου γίνῃ ἡ Mx παράλληλος τῇ M'x'. Θεωροῦντες λοιπὸν καὶ πάλιν τὸ ἐνδιάμεσον τρίεδρον xy_1z' θὰ ἔχωμεν ὡς περιστροφὰς αὐτοῦ τὰς

$$p_1 = p + \frac{d\theta}{ds} = p, \quad q_1 = q\sigma\upsilon\nu\theta + r\eta\mu\theta = r\eta\mu\theta,$$

$$r_1 = -q\eta\mu\theta + r\sigma\upsilon\nu\theta = r\sigma\upsilon\nu\theta,$$

ὡς καὶ πρότερον, θ ὄντος νῦν τοῦ συμπληρώματος τοῦ προτέρου θ· ἀφ' ἑτέρου δὲ εὑρίσκομεν

$$p' = p_1\sigma\upsilon\nu\omega + q_1\eta\mu\omega, \quad r' = r_1 + \frac{d\omega}{ds}, \quad q' = -p_1\eta\mu\omega + q_1\sigma\upsilon\nu\omega$$

καὶ ἑπομένως ἀντικαταστάσει

$$(9) \qquad p' = p\sigma\upsilon\nu\omega + r\eta\mu\theta\eta\mu\omega, \quad r' = r\sigma\upsilon\nu\theta + \frac{d\omega}{ds},$$

$$q' = 0 = -p\eta\mu\omega + r\eta\mu\theta\sigma\upsilon\nu\omega,$$

ω δηλούσης καὶ πάλιν τὴν γωνίαν (Mx, M'x').

Ἐκ τῆς τελευταίας τῶν σχέσεων τούτων εὑρίσκομεν νῦν

$$(10) \qquad \varepsilon\varphi\omega = \frac{r}{p}\,\eta\mu\theta.$$

* Ἐκεῖ εὕρομεν τὴν ἐξίσωσιν $a(p'^2 + r'^2) = r'$, ἀλλὰ καὶ ἡ ἄνω τρέπεται εἰς ταύτην, ἂν τραπῇ, τὸ α εἰς τὸ ἐκεῖ α, ἤτοι $-\alpha$ καὶ ἡ φορὰ τῆς πρώτης καθέτου ληφθῇ ἀντίθετος (ὡς ἐκεῖ) $r = -r$.

ἔχομεν οὕτως ἁπλούστατα ἐκπεφρασμένην τὴν ω διὰ τῶν r, p, θ· καὶ τὰ p′, r′ δὲ εὑρίσκονται οὕτως ἐκ τῶν πρώτων τῶν (9) συναρτήσει μόνον τῶν r, p, θ, $\frac{dr}{ds}$, $\frac{dp}{ds}$.

10. Λύοντες τὰς (9) εὑρίσκομεν ἀντιστρόφως τὰ p, r συναρτήσει τῶν p′, r′, (ὅπερ καὶ ἀπ' εὐθείας ἐπίσης, ὡς ἐν τῇ περιπτώσει Α′, εὑρίσκεται ἁπλούστατα):

$$(11)\quad p = p'\sigma\upsilon\nu\omega, \qquad r\sigma\upsilon\nu\theta = r' - \frac{d\omega}{ds}, \qquad r\eta\mu\theta = p\varepsilon\varphi\omega = p'\eta\mu\omega.$$

11. Ἡ καμπύλη M δὲν εἶναι καὶ πάλιν αὐθαίρετος. Ὄντως εἶναι

$$V'\sigma\upsilon\nu\omega = V'_x, \qquad V'\eta\mu\omega = -V'_y\sigma\upsilon\nu\theta + V_z\eta\mu\theta = \alpha p$$

ὅθεν
$$\varepsilon\varphi\omega = \frac{\alpha p}{1 - \alpha r\eta\mu\theta}.$$

ἀλλ' εὑρέθη καὶ $\varepsilon\varphi\omega = \frac{r}{p}\eta\mu\theta$· ὅθεν ἕπεται ἡ ἀλγεβρ. β′ βαθμοῦ ἐξίσωσις $\eta\mu\theta . r - \alpha(p^2 + r^2\eta\mu^2\theta) = 0$, (12)
ἣν ἡ καμπύλη M ὀφείλει νὰ πληροῖ, δοθέντων τῶν α καὶ θ.

12. Καὶ ἡ καμπύλη M′ πληροῖ ἐξίσωσίν τινα· ἀρκεῖ νὰ ληφθῶσιν αἱ τιμαὶ τῶν p καὶ r ἐκ τῶν (11) καὶ νὰ τεθῶσιν ἐν τῇ (12) ὅτε ἕπεται

$$(13)\qquad \left(r' - \frac{d\omega}{ds}\right)\varepsilon\varphi\theta = \alpha p'^2.$$

ἐπειδὴ δὲ εὑρίσκεται ἀμέσως

$$(14)\quad V_{x'} = V\sigma\upsilon\nu\omega = 1, \quad V_{y'} = V\eta\mu\omega = +p'\alpha \left(V_z = -\frac{d\alpha}{ds} = 0\right)$$

(θεωρουμένης τῆς κινήσεως τοῦ M πρὸς τὸ τρίεδρον τῆς M′), ἕπεται

$$(15)\qquad \sigma\varphi\omega = \frac{1}{\alpha p'}.$$

ἀντικαταστάσει ἄρα τῆς ἐκ τῆς (15) τιμῆς τοῦ $\frac{d\omega}{ds}$ ἐν τῇ (13) θὰ προκύψῃ διαφορική τις ἐξίσωσις συνδέουσα τά p′, r′, ἡ

$$(1 + \alpha^2 p'^2)r' - \alpha\frac{dp'}{ds} = \alpha p'^2(1 + \alpha^2 p'^2).$$

13. Δύο μερικαὶ περιπτώσεις ἄξιαι ἰδίου λόγου εἶναι κ' ἐνταῦθα αἱ ἑπόμεναι.

1) $\theta = 0$· αἱ δύο ὄρθιαι κάθετοι τῶν καμπύλων τότε συμπίπτουσιν· ἀλλ' ἡ 3η τῶν (9) δίδει τότε $p\eta\mu\omega = 0$, ὅθεν ἡ $p = 0$, ὅτε καὶ $p' = \frac{p}{\sigma\upsilon\nu\omega} = 0$, ἤτοι αἱ δύο καμπύλαι εἶναι ἐπίπεδοι ἢ $\omega = 0$, ὅτε ἡ (14) δίδει καὶ $\alpha = 0$, ἤτοι αἱ καμπύλαι συμπίπτουσι, καὶ ἐπειδὴ ἐν τῇ α΄ περιπτώσει εἶναι $V_x = V_{x'} = 1 = \frac{ds}{dt} = \frac{ds'}{dt}$, ἕπεται $s' = s$, $\rho' = \rho$ (διότι $r' = r$ [10])· καὶ ἔχομεν τὰς καθέτους τομὰς τῆς τυχούσης κυλινδρικῆς ἐπιφανείας· τοῦτο ἐδείξαμεν ἄλλως πως ἐν Ἀθηνᾶς Τ. ΙΑ΄, τεύχει 2ῳ· συνάγεται δὲ καὶ ἄλλως· ὄντως ἡ ἐπιφάνεια τῶν ὀρθίων καθέτων στρεβλῆς καμπύλης ἔχει γραμμὴν συσφίγξεως (ligne de striction, Striktions linie) τὴν καμπύλην αὐτήν· μίαν δὲ μόνην γραμμὴν συσφίγξεως ἔχει πᾶσα εὐθειογενὴς ἐπιφάνεια, πλὴν τῶν κυλινδρικῶν ἐχουσῶν ἀπείρους ἐπιπέδους καὶ ἴσας.

2) $\theta = \frac{\pi}{2}$· τότε ἡ ὀρθία κάθετος τῆς Μ΄ συμπίπτει τῇ πρώτῃ καθέτῳ τῆς Μ καὶ ἔχομεν τὴν περίπτωσιν Α, 2, ἀλλ' ἀντιστρόφως· αἱ Μ καὶ Μ΄ δέον ν' ἀνταλλαχθῶσιν, ἵνα ἐκ τῶν ἐνταῦθα προκυπτόντων τύπων εὑρεθῶσιν οἱ τῆς Α, 2.

Göttingen, τῇ 18 Ἰουλίου 1899.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ, Δ.Φ.,
Μέλος τῆς «Deutsche Mathematiker Vereinigung»
καὶ τῆς «Göttinger Mathematische
Gesellschaft».

ΣΗΜ. Ἐν τῇ «Συμβολῇ εἰς τὴν διαφορικὴν Γεωμετρίαν» (Ἀθ. Τ. ΙΑ΄, τεύχ. 2, σελ. 229, στίχ. 8ῳ ἀπὸ τοῦ τέλους): ἀντὶ τῆς φράσεως: «Ἡ κίνησις τῶν δύο ΤΡΙΕΔΡΩΝ κτλ.», ἀναγνωσθήτω «τῶν δύο ΠΟΛΥΕΔΡΩΝ», διότι, ἐὰν αἱ παράμετροι εἶναι πλείονες τῶν τριῶν n καὶ ἔχωμεν τὸν χῶρον τῶν n διαστάσεων, οἱ ἄξονες θ' ἀποτελέσωσιν ἓν n — εδρον. Περὶ τῶν κινητικῶν ἐξισώσεων ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ θὰ διαλάβωμεν προσεχῶς ἐν τῷ American Journal of Mathematics.

Ν. Ι. Χ.

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Dr. Alois Walter, Theorie der atmospärichen Strahlenbrechung. Mit Unterstützung der K. Akademie der Wissenschaften in Wien veröffentlicht, Leipzig, B. G Teubner, 1898. Σελ. IV-74.

Τὸ βιβλιάριον τοῦτο πραγματεύεται τὸ πρόβλημα τῆς θλάσεως τοῦ φωτὸς ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ, κατ' ἀρχὰς μὲν θεωρητικῶς, ἔπειτα δὲ πειρᾶται νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ τῆς θεωρίας ἐξαγόμενα εἰς τὰς τεχνικὰς ἐφαρμογάς, ἤτοι εἰς τὴν τριγωνομετρικὴν ὑψομετρίαν. Κατὰ ταῦτα διαιρεῖται τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου εἰς δύο, τὸ μαθηματικὸν καὶ τὸ φυσικο-μετεωρολογικὸν τμῆμα. Ἐν τῷ πρώτῳ πραγματεύεται ὁ κ. W. τὸ ἑπόμενον πρόβλημα τῆς Διοπτρικῆς. Δεδομένου διαφανοῦς τινος μέσου, ἐν ᾧ αἱ ἐπιφάνειαι ἴσου δείκτου διαθλάσεως εἶναι ὁμόκεντροι σφαῖραι, ζητεῖται νὰ εὑρεθῇ ἡ ἐξίσωσις καὶ αἱ κυριώταται ἰδιότητες τῆς δέσμης τῶν καμπύλων, καθ' ἃς τὸ φῶς κινεῖται ἐν τῷ μέσῳ τούτῳ. Πρὸς τοῦτο εὑρίσκεται πρῶτον ἡ διαφορικὴ ἐξίσωσις τῶν φωτεινῶν τούτων καμπύλων, ἐξ ἧς ἔπειτα εὑρίσκονται ἀναπτύγματα εἰς σειρὰς δυνάμεων διὰ πάντα τὰς πρὸς τὰς καμπύλας ταύτας σχετιζόμενα μεγέθη, ἅτινα διὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν εἶναι σπουδαῖα, ὡς π.χ. τὴν διάθλασιν τοῦ ὕψους ἐν τῷ ἀρχικῷ καὶ τῷ τελικῷ σημείῳ τῆς καμπύλης, τὴν διαφορὰν ὑψῶν τῶν δύο τούτων σημείων, τὸ μῆκος τῶν φωτεινῶν καμπύλων κ.τ.λ. Εἰς τοὺς συντελεστὰς τῶν σειρῶν τούτων ὀφείλει φυσικῶς νὰ περιέχηται ὁ μετὰ τῆς ἀποστάσεως ἀπὸ τοῦ κέντρου μεταβλητὸς δείκτης διαθλάσεως, ὡς καὶ αἱ διαδοχικαὶ παράγωγοι αὐτοῦ, ἐξ ὧν ὁ Σ. σχηματίζει ἐκφράσεις ἁπλουστέρας μορφῆς, ἃς ὀνομάζει «συντελεστὰς θλάσεως» (Refractionscoefficienten). Ἐπειδὴ δὲ ἐν τῇ εὑρέσει τῶν ῥηθεισῶν σειρῶν ἡ τὸν δείκτην διαθλάσεως δίδουσα συνάρτησις ἀφίεται ἐντελῶς ἀόριστος, δύνανται αἱ σειραὶ αὗται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς πᾶν μέσον διαφανὲς τοῦ ἀνωτέρου εἴδους, ἑπομένως ὡς ἐν παραδείγματι καὶ ἐπὶ τὴν γηίνην ἀτμόσφαιραν, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα πλανήτην, ἀρκεῖ ἀριθ-

μητικά τινα διδόμενα νὰ εἶναι γνωστὰ δι' αὐτόν, ἵνα ἡ σειρὰ δύναται νὰ ὑπολογισθῇ ἀριθμητικῶς.

Διὰ τὴν γηίνην ἀτμόσφαιραν ἡ συνάρτησις ἡ τὸν δείκτην διαθλάσεως δίδουσα εὑρίσκεται ἐκ πειραμάτων (κατὰ προσέγγισιν πάντως) καὶ περὶ ταύτης πραγματεύεται τὸ δεύτερον μέρος τοῦ παρόντος βιβλίου. Εὑρισκομένης πρῶτον τῆς σχέσεως μεταξὺ τῶν δεικτῶν διαθλάσεως καὶ πυκνότητος τοῦ ἀέρος ἀφ' ἑνός, ἑπομένως τῆς ἐξαρτήσεως τῶν φωτεινῶν καμπύλων ἀπὸ τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως ἀφ' ἑτέρου δὲ μεταξὺ ἀτμοσφαιρικῆς πιέσεως καὶ ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας, ἔπειτα δὲ ὁριζομένων τῶν τριῶν τούτων μεγεθῶν συναρτήσει τοῦ ὕψους ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, κατορθοῦται (ἐννοεῖται κατὰ προσέγγισιν) ὁ σκοπός, ἤτοι ἡ παράστασις τοῦ δείκτου διαθλάσεως ὡς συναρτήσεως τοῦ ὕψους ὑπὲρ τὴν γηίνην ἐπιφάνειαν, ὅσον, ἐννοεῖται, ἡ σήμερον πολὺ ἀτελὴς ἔτι γνῶσις τῆς διανομῆς τῆς θερμότητος ἐν τῇ γηίνῃ ἀτμοσφαίρᾳ ἐπιτρέπει τοῦτο. Τοῦτο ὅμως δὲν κωλύει νὰ εὑρεθῶσι διὰ τοὺς ἀνωτέρω ῥηθέντας «συντελεστὰς διαθλάσεως» ἐν τῇ πράξει ἐφαρμοστοὶ τύποι, ἐν οἷς μόνον ἡ τιμὴ τῆς θερμοκρασίας ἐν τῷ τόπῳ τῆς παρατηρήσεως μένει ἀόριστος, ὅπερ ἀφ' ἑτέρου προσδίδει μεγάλην γενικότητα εἰς τοὺς τύπους τοῦ κ. W. Ἐν τέλει τοῦ ἔργου εὑρίσκονται ἔρευναι περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ θερμοκρασίας καὶ θλάσεως.

Πρὸς τὰ παλαιότερα βιβλία τοῦ αὐτοῦ θέματος παρουσιάζει τὸ ἀνὰ χεῖρας βιβλίον πρὸ παντός, ταύτην τὴν ἐπὶ τὰ κρείττω διαφοράν, ὅτι ἐν αὐτῷ δὲν προϋποτίθεταί τι ἰδιαίτερον περὶ τῆς φυσικῆς συστάσεως τῆς γηίνης ἀτμοσφαίρας· ἑπομένως καὶ οἱ εὑρισκόμενοι τύποι δὲν εἶναι δεδεμένοι πρὸς ἰδιαιτέραν τινὰ μερικὴν προϋπόθεσιν, ἰσχύουσιν ἄρα ἐν γένει διὰ πᾶσαν πραγματικὴν ἢ καὶ ἁπλῶς νοητὴν κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας (τῆς γῆς ἢ καὶ ἄλλων πλανητῶν). Προστεθείτω προσέτι, ὅτι οἱ λογισμοὶ ἐν τῷ βιβλίῳ γίνονται μεθ' ὅσης τὸ δυνατὸν πλείστης μαθηματικῆς ἀκριβείας καὶ ἁπλότητος.

Ἐν Γοττίγγῃ, τῇ 20 Ἰουλίου 1899.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ, Φ.Δ.,
Μέλος τῆς «Deutsche Mathematiker Vereinigung»
καὶ τῆς «Göttinger Math. Gesellaschaft».

ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΠΟΙΚΙΛΑ

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΕΝ ΤΑΙΣ ΣΚΑΝΔΙΝΑΥΙΚΑΙΣ ΧΩΡΑΙΣ (1)

Α. Δανία (Danmark).

α) Πανεπιστήμιον (Universitet). Ἱδρυθὲν τῷ 1479 ὑπὸ Χριστιανοῦ τοῦ Α' (δεύτερον κατ' ἀρχαιότητα τοῦ Βορρᾶ Πανεπιστήμιον) περιλαμβάνει νῦν (1899) μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1788 ἀναδιοργάνωσίν του (2) 5 Σχολάς, 51 καθηγητὰς καὶ περὶ τοὺς 2100 φοιτητὰς (ὧν Μαθηματικοὶ περὶ τοὺς 60). Τακτικοὶ καθηγηταὶ τῶν Μαθηματικῶν εἶναι οἱ κ.κ. H. G. Zeuthen καὶ Julius Petersen, ἀμφότεροι παγκοσμίως γνωστοί.

β) Ἀνωτέρα Τεχνικὴ Σχολὴ (Teknisk Höjskole) κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἐν Γερμανίᾳ. Τὰ Μαθηματικὰ ἐν αὐτῇ διδάσκουσιν οἱ κ.κ Hansen, καθηγητὴς καὶ C. Zuel, Dozent (=περίπου ἔκτακτος καθηγητής).

c) Στρατιωτικὴ Σχολὴ καὶ Ναυτικὴ Σχολὴ καὶ Πολυτεχνεῖον. Ἐν τῇ πρώτῃ καθηγητὴς τῶν Μαθηματικῶν ὁ γνωστὸς κ. Valentiner.

d) Βασιλικὴ Δανικὴ Ἑταιρία τῶν Ἐπιστημῶν (Det kongelige Danske Videnskabernes-Selskab). Ἐκδίδει 6άκις τοῦ ἔτους τὰ Πρακτικὰ ἢ Ἀνακοινώσεις αὐτῆς (Oversingt over d. K.D.V.S. Forhandlinger), ἐν οἷς δημοσιεύονται πολλαὶ μαθηματικαὶ ἐργασίαι νέαι.

e) Νέον Μαθηματικὸν Περιοδικὸν (Nyt Tidsskrift for Ma-

(1) Ὑπὸ τὸν ὅρον Σκανδιναυικαὶ Χῶραι περιλαμβάνομεν, ὡς συνήθως, εἰ καὶ οὐκ ἀκριβῶς γίνεται, καὶ τὴν Δανίαν. Κυρίως Σκανδιναυία (Skandinavie) εἶναι ἡ χερσόνησος (Σουηδία - Νορβηγία).

(2) Τὸ Νέον Οἰκοδόμημα (1831-6, Malling) περιλαμβάνει ὡραίαν στοὰν (Forhal), μετ' ἀγαλμάτων καὶ μεγαλοπρεπῆ αἴθουσαν τελετῶν (Solennitetssal). Παρ' αὐτῷ καὶ ἡ Βιβλιοθήκη μετὰ πλέον τῶν 200,000 τόμων.

tematik) ἐκδιδόμενον νῦν ὑπὸ τῶν κ.κ. C. Zuel καὶ P. Foldberg, εἰς δύο μέρη (Afdelinger), τὸ πρῶτον διὰ τὰ Στοιχειώδη, τὸ δ' ἕτερον διὰ τ' Ἀνώτερα. Γίνονται δεκταὶ ἐν αὐτῷ καὶ διατριβαὶ ἐν ἄλλαις ἐπιστημονικαῖς γλώσσαις συντεταγμέναι.

f) Διδακτικὰ ἀνώτερα βιβλία.

I) *Peterson*: 1) Algebraiske Ligninger (Ἀλγεβρικαὶ ἐξισώσεις). Ἔχει ἐκδοθῇ καὶ γερμανιστὶ καὶ γαλλιστί, σύντομον, ἀλλ' ἄριστον τὴν ἔκθεσιν βιβλίον. 2) Statik, Kinematik, Dynamik, τρία μικρά, ἀλλὰ χρησιμώτατα βιβλία (καὶ γερμανιστὶ ἐκδεδομένα). 3) Methoder og Theorier til Lösningen af de geometriske Konstruktions problemer (Μέθοδοι καὶ θεωρίαι πρὸς λύσιν τῶν προβλημάτων γεωμετρικῆς κατασκευῆς). Καὶ γερμανιστὶ καὶ γαλλιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ καὶ ἰταλιστὶ ἐκδοθέν. Εὐμέθοδον καὶ σαφές, ἀλλὰ βραχύ. 4) Vorlesungen über Funktionstheorie (γερμανιστὶ ἐκδοθέν), ἀλλαχοῦ τῆς «Ἀθηνᾶς» θὰ γίνῃ ὑφ' ἡμῶν λόγος περὶ τούτου.

II) *Zeuthen*: 1) Keglesnitslaeren i Oldtiden (Ἡ Θεωρία τῶν τῶν Κωνικῶν τομῶν ἐν τῇ Ἀρχαιότητι). 2) Historie af Matematiken i Oldtiden og Middelalderen (Ἱστορία τῆς Μαθηματικῆς κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα καὶ τὸν Μεσαίωνα) Ἀμφότερα καὶ γερμανιστί. Σύντομα (ἰδίως τὸ β'), ἀλλὰ σαφέστατα καὶ πρακτικώτατα βιβλία. Μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης ἐνδιατρίβει ὁ Σ. περὶ τὴν Ἑλληνικὴν Μαθηματικήν, ἧς εἶναι τῶν ἀρίστων γνωστῶν.

B. Νορβηγία (Norge).

Τῆς ἀπὸ τῶν Δανῶν ὑλικῆς καὶ πνευματικῆς ἀπελευθερώσεως (ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνος), ἓν τῶν αἰτίων ἦν καὶ ἡ τῷ 1811 ἵδρυσις τοῦ ἐν Χριστιανίᾳ Πανεπιστημίου, ὅπερ καὶ κέντρον ὑπῆρξεν ἔπειτα τῆς κατὰ τῶν Δανικῶν ἰδεῶν ἐπιρροῆς καὶ τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνέγερσιν τοῦ πεπτωκότος ἐθνικοῦ φρονήματος.

Ὁ Νορβηγικὸς λαὸς ἐπὶ αἰῶνας, ὡς γνωστόν, δουλεύσας (πνευματικῶς κυρίως) τοῖς Δανοῖς, οὐ μόνον ἐξεδανίσθη τὴν γλῶσσαν (1),

(1) Διὰ τῆς ὑπὸ τῶν Δανῶν εἰσαγωγῆς τῆς Λουθηρανικῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων, καὶ καθόλου διὰ τῆς πνευματικῆς αὐτῶν ὑπεροχῆς, ἀπώλεσαν

ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ γράμματα εἶχε σφόδρα ὑπολειφθῇ. Πόσον δ' ὅμως πρὸς ταῦτα εὐφυῶς ἔχει, δεικνύεται ἐκ τῆς τεραστίας προόδου τῆς ἐν 90 ἔτεσιν. Μόνον ἐν τῇ Μαθηματικῇ, ἡ ὀλιγάνθρωπος Νορβηγία παρήγαγεν ἐντὸς τοῦ αἰῶνος δύο τῶν μεγίστων Μαθηματικῶν τοῦ κόσμου: τὸν Niels Henrik Abel, ἱδρύσαντα κλάδους ὅλους νέους ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ καὶ ἀποθανόντα 27ετῆ, καὶ νεωστὶ τὸν Sophus Lie, ἀποθανόντα ἐσχάτως ἐν Χριστιανίᾳ καὶ ἱδρυτὴν ἀχανοῦς κλάδου τῆς Ἀναλύσεως (1). Ἐπίσης δὲ καλῶς γνωστὴ εἶναι καὶ ἡ περὶ τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς γνώσεως εὐδοκίμησις τῶν Νορβηγῶν (2). Ἔλθωμεν νῦν ἐπὶ τὰ καθέστατα.

a) Πανεπιστήμιον, ἓν ἐν Χριστιανίᾳ· καθηγηταὶ τακτικοὶ οἱ κ.κ. Bjerknes (Ἀνάλυσις) καὶ C. Guldberg (Θεωρ. Μηχανική), προσωπικὴ ἕδρα (3): τοῦ κ. Sylow (Θεωρία τῶν Συναρτήσεων καὶ Θεωρία τῶν Ἀντικαταστάσεων), ὁ κ. Elling Holst (Dozent = περίπου ἐκτάκτῳ καθηγητῇ), Συνθετικὴ Γεωμετρία καὶ Παιδαγωγικὴ τῶν Μαθηματικῶν· universitetsstipendiat (= περίπου ὑφηγητὴς) ὁ κ. Alf Guldberg (Ἀλγεβρικαὶ καὶ Διαφ. ἐξισώσεις κτλ.) (4).

οἱ Νορβηγοὶ ταχέως, συνεργούσης καὶ τῆς στενῆς συγγενείας τῶν δύο γλωσσῶν, τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν (Norröna Tunga), ἐκπεσοῦσαν εἰς ἀσημάντους διαλέκτους (καὶ μόνον ἐν Ἰσλανδίᾳ σῳζομένην ἐν ἀκμῇ) καὶ παρέλαβον τὴν Δανικήν, ἥτις τοσοῦτον ἐγένετο ἰδία αὐτῶν, ὥστε ἁπλῶς Νορβηγικὴ (Norsk) ὑπ' αὐτῶν καλεῖται. (Διαφοραὶ μόνον ἐπουσιώδεις ὑπάρχουσιν: ἡ ἔν τισι παραλλάσσουσα προφορὰ καί τινες [ἐλάχισται] λέξεις ἴδιαι τοῖς Ν.). Καὶ γίνονται μὲν ἐσχάτως ἀπόπειραί τινες χωρισμοῦ τῆς γλώσσης (καὶ ὑπό τινων τῶν πρωτευόντων ἔτι: Bj. Björnson κτλ.), ἀλλὰ σχεδὸν οὐδεμίαν ἐξήσκησαν ἐπίδρασιν, διότι δὲν ἐπιδιώκεται ἡ εἰσαγωγὴ διαλέκτου τινὸς (μὴ σῳζομένων ἢ λειψάνων), ἀλλὰ τεχνητή τις οὕτως εἰπεῖν διάκρισις, διὰ τῆς παραλλαγῆς τῆς ὀρθογραφίας καὶ εἰσαγωγῆς ἐλαχίστων λέξεων ἀήθων τοῖς Δανοῖς κτλ. Καλεῖται ἡ τάσις αὕτη Maalstraeveri καὶ οἱ ὀπαδοί της Maalstraever (= Sprachstreber) ἡ δὲ γλῶσσα, ἣν ζητοῦσι, Norsk-norsk (νορβηγικὴ-νορβηγική), κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν κοινὴν δανικὴν Νορβηγικὴν (dansk-norsk), ἀλλὰ τὸ νορβηγικὸν ἔθνος ὁμιλεῖ δανιστὶ ἀπὸ 5 αἰώνων καὶ οὕτω θα ὁμιλῇ μ' ὅλην τὴν Maalstraeveri.

(1) Βλ. Νεκρολογίαν ὑπὸ Darboux, C. R., 27 Février 1899 (N° 9).

(2) Π.χ. Henrik Ibsen, Björnstjerne Björnson, A. Kielland (δρᾶμα, μυθιστόρημα, ποίησις), Edvard Grieg (μουσική), S. Bugge (γλωσσολογία) κτλ. κτλ.

(3) Ἤτοι χάριν ὡρισμένων προσώπων ὑπὸ τῆς τὴν Ἐπιστήμην πατρικῶς βοηθούσης Κυβερνήσεως ἱδρυόμεναι καὶ μετὰ θάνατον καταργούμεναι (τοιαύτην εἶχεν ἐσχάτως ὁ Lie).

(4) Τὸ Πανεπιστήμιον ἔχει 5 Σχολάς, περὶ τοὺς 50 καθηγητὰς καὶ τοὺς 1200 φοι-

b) Τεχνικαὶ Σχολαί. Ἀνωτέρα δὲν ὑπάρχει, μέσαι τρεῖς (Kristiania, Fondhjem, Bergen) καὶ μία κατωτέρα ἐν Holsten. Ἡ φοίτησις τετραετὴς ἐν ταῖς μέσαις, ἐν τῇ τῆς Χρ. διδάσκει ὁ κ. Holst τὰ μαθηματικά.

c) Ἐπιστημονικὰ βιβλία. Ἐλάχιστα ὑπάρχουσι τῶν φοιτητῶν ἀναγινωσκόντων τὰ γερμανικὰ καὶ γαλλικά. 1) Broch: Forelaesninger over höjere Matematik (Παραδόσεις τῶν Ἀνωτέρων Μ.). 2) C. Guldberg: Mekanik. 3) Lie: Projektivisk Geometri (λιθογρ.). 4) Ἐνταῦθα ἀνήκουσι καὶ τὰ γερμανιστὶ ἐν Λιψίᾳ ἐκδοθέντα κλασικὰ βιβλία τοῦ Lie (1).

d) *Archiv for Matematik og Naturvidenskab* (Ἀρχεῖον τῶν Μ. καὶ τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν). Ἱδρύθη τῷ 1876 καὶ ἐν αὐτῷ ἔγραψεν ὁ Lie τὰ πλεῖστα τῶν πρώτων αὐτοῦ ἔργων.

e) Ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι, δύο, ἡ πρώτη ἐν Trondhgem (ἡ ἀρχαιοτέρα, ἡ ἱδρυθ. τῷ 1760), ἡ δευτέρα ἐν Χριστιανίᾳ (Det kongelige Norske Videnskabers Selskab· καὶ Kristiania Videnskabs-Selskab), ἡ πρώτη τούτων ἐκδίδει ἀτάκτως, ἡ δευτέρα τακτικῶς Skrifter καὶ Forhandlinger.

Γ. Σουηδία (Sverige).

a) Πανεπιστήμια (universitet), δύο δημόσια: ἐν Upsala (ἱδρ. 1477) καὶ Lund (ἱδρ. 1668) καὶ ἓν τῆς πόλεως: ἐν Στοκχόλμῃ (Högskola, Ἀνωτέρα Σχολή, τιτλοφορούμενον).

τητάς. Αἱ παραδόσεις εἶναι δωρεάν, ὡς ἐν Γαλλίᾳ. Τὸ νῦν κτίριον μέγα οἰκοδόμημα μετὰ δύο πτερύγων, ἐκτίσθη τῷ 1841-53. Μετὰ δύο ἑξάμηνα φοιτήσεως ὑφίστανται οἱ φοιτηταὶ τὸ Examen Philosophicum (περίπου τὰς ἡμετέρας γενικὰς ἐξετάσεις), ἐξέτασιν εἰς 6 μαθήματα, ὧν ὑποχρεωτικά: μία τῶν Φυσ. Ἐπιστημῶν καὶ μία Γλῶσσα (Γερμ., γαλλ., ἀγγλ.).

(1) Theorie der Transformationsguppen, 3 Τόμ., 1888-90-93. 2) Vorlesungen über Differentialgleichungen mit bekannten infinitesimalen Transformationen, herausgeg. von Scheffers. 1891. 3) Vorlesungen üb. Continuierliche Gruppen etc. (Lie-Scheffers) 1893. 4) Geometrie der Berührunstransformationen (Lie-Scheffers) Ier B. 1896.

1) Π. τῆς Οὐψάλης: 2 καθηγηταί: ὁ κ. Falk καὶ —(1) τῶν Μαθηματικῶν, εἷς τῆς Μηχανικῆς καὶ Μαθ. Φυσικῆς, ὁ κ. Lundguist. Ὑφηγηταὶ οἱ κ.κ. Holmgren, Petrini. Φοιτηταὶ περὶ τοὺς 40 τῶν Μαθηματικῶν.

2) Π. τοῦ Lund: 1 τῶν Μαθηματικῶν καθηγητής, ὁ κ. Björling καὶ 1 τῆς Μηχανικῆς ὁ κ. Bäcklund. Ἔκτακτοι καθηγηταὶ καὶ ὑφηγηταὶ οἱ κ. κ. Brodén, Wiman κτλ. Φοιτηταὶ περὶ τοὺς 35.

3) Högskola τῆς Στοκχόλμης: Μαθηματικὰ καὶ Φυσικαὶ Ἐπιστῆμαι μόνον ἐν αὐτῇ, ἡ διδασκαλία εἶναι ἐντελῶς ἐλευθέρα· ἐξετάσεις δὲν ὑφίστανται (ἀνάλογόν τι τῷ Collège de France ἐν Παρισίοις). Καθηγηταὶ ὁ πολὺς Mittag-Leffler (2), ὁ κ. Pragmén (πρόκειται νὰ μετακληθῇ ἐκ Χριστιανίας καὶ ὁ κ. Bjerknes). Ἔκτακτοι: οἱ κ.κ. Bendixson, Jvar, Fredholm. Φοιτηταὶ περὶ τοὺς 12-15.

b) Ἀκαδήμειαι. Μία Ἀκαδήμεια ἐν Στοκχόλμῃ (Den Kongle Vertenskaps-Akademien) ἐκδίδει πρακτικὰ (Öfversigt af d. K. V.A. Förhandlingar). Δύο ἐπιστημονικαὶ ἑταιρεῖαι ἐν Lund καὶ ἐν Upsala.

c) Περιοδικά: 1) Τὰ πολλὰ *Acta Mathematica*, ἓν τῶν τῶν σπουδαιοτάτων τῆς Εὐρώπης, διευθυντὴς αὐτῶν ὁ κ. Mittag-Leffler. Ἐκδίδονται ὑποστηρίξει τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ φιλομούσου βασιλέως Oscar ἀπὸ τοῦ 1884. 2) Χρονικὰ τῶν Πανεπιστημίων τῆς Οὐψάλης καὶ τοῦ Lund (Upsalas-Lunds Universitets Arsshrift).

Τελος ὑπάρχει μία ἀνωτέρα τεχνικὴ Σχολὴ τοῦ Κράτους καὶ μία ἐλευθέρα (fri) ἐν Göteberg. Διδακτικὰ βιβλία ὑπάρχουσιν ὄχι πολλὰ μέχρι τοῦδε. Ἐπίσης ὑπάρχουσι Πολυτεχνεῖον, Στρατ. καὶ Ναυτ. Σχολή, κτλ.

Εἰς τὴν Σουηδικὴν ἐπιστήμην καταλεκτέον καὶ τὸ ἐν Helsingfors τῆς Φινλανδίας σουηδικὸν Πανεπιστήμιον. Ἱδρυθὲν τῷ 1640 ὑπὸ τοῦ

(1) Ἡ θέσις εἶναι κενὴ προσωρινῶς.

(2) Νεωστὶ ὁ κ. M.-L., εὗρε νέα σπουδαιότατα θεωρήματα τῆς ἀναπτύξεως τῶν συναρτήσεων εἰς σειρὰς ἐπὶ ἀστέρος (Stern-étoile), βλ. C.R., Τεύχη τοῦ Ἰουνίου, καὶ Acta, τεῦχος 3ον τοῦ 1898.

Per Brahe περιλαμβάνει ἕνα καθηγητὴν τῶν Μαθηματικῶν, τὸν κ. Edvard Nesvius καὶ τρεῖς Dozenter, τοὺς κ.κ. Ernst Lindelöf, E. A. Stenberg καὶ Hjalmar Talqvist. φοιτητὰς δὲ τῶν Μαθηματικῶν ἔχει περὶ τοὺς 60. Διδάσκονται ἐν αὐτῇ, πλὴν τῶν συνήθων στοιχειωδῶν μαθημάτων, καὶ Διαφορικαὶ ἐξισώσεις, ἐλλειπτικαὶ συναρτήσεις καὶ Γενικὴ Θεωρία τῶν συναρτήσεων. Ἡ διδασκαλία γίνεται Σουηδιστί (1), ὡς καὶ ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ, ἔνθα τὰ Μαθηματικὰ διδάσκει ὁ κ. Hjalmar Mellin.

Συμπέρασμα. Ἡ σκανδιναυικὴ φυλὴ καλλιεργεῖ μετὰ ζήλου τὰ Μαθηματικά. Ἐπὶ πληθυσμοῦ 9 ἑκατομμ. (σὺν τοῖς Φίννοις 11 $^1/_2$) ὑπάρχουσιν ἓξ Πανεπιστήμια. Πολλοὶ τῶν καθηγητῶν της εἶναι ἐκ τῶν σπουδαίων ἐρευνητῶν τῆς ἐπιστήμης· προεξάρχει δὲ ἀναμφισβητήτως ἁπάντων ὁ γηραιὸς κ. Mittag-Leffler, ὅστις συνεχίζει, τρόπον τινά, τὸν Weierstrass ἐν τῇ Θεωρίᾳ τῶν Συναρτήσεων. Λαμβανομένης δὲ ὑπ' ὄψιν τῆς κολοσσαίας ζωτικότητος καὶ προόδου, ἣν οἱ λαοὶ οὗτοι, ἐσχάτως ἰδίᾳ, δεικνύουσιν, ἄγεταί τις νὰ προσδοκᾷ ἔτι ῥοδινώτερον τὸ μέλλον τῶν Μαθηματικῶν ἐν Σκανδιναυίᾳ.

Göttingen, 20 Ἰουλίου 1899.

Ν. Ι. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ, Δ.Φ.
Μέλος τῆς «Deutsche Mathematiker Vereinigung»
καὶ τῆς «Göttinger Math. Gesellschaft».

---

(1) Ἅπαντες οἱ πεπαιδευμένοι, ὡς καὶ 900,000 περίπου τῶν Φίννων, ὁμιλοῦσι σουηδιστί.

AD LIVI XXI, 3, 4

Hunc locum pag. 409 X voluminis Minervae nostrae ita emendandum censui, ut pro eo quod traditur: «florem aetatis. inquit, Hasdrubal quem ipse patri Hannibalis fruendum praebuit, iusto iure eum a filio repeti **censet**» rescriberetur: «florem aetatis inquit, Hasdrubal quem ipse patri Hannibalis fruendum praebuit, iusto iure eum a filio repet*ere* (1) **censeo**». In hac scriptura vox *Hasdrubal* non suo loco posita esse visa est Henrico I. Muellero viro in Livianis libris versatissimo At eundem verborum ordinem aliis quoque locis Livius admisit. Velut XLII, 1: *singula iumenta per oppida,* **iter qua** *faciendum erat, imperabant* pro eo q e **qua iter** ib. c 11: *beneficiis etiam suis*, **ingentia quae** *in eum congesta erant* pro eo q. e. **quae ingentia**; quae exempla cum aliis minus idoneis Perizonius adfert ad XXVIII, 12,13.

Quin etiam Cicero hunc sermonem non semel probasse ex eis locis arguitur. quos Zumpt ad Verr. III § 221. Garatonius ad Milon. c 16 aliique alibi commemoraverunt Velut Lael. § 119: *ut ii fuerunt modo quos nominavi*; Verr IV § 54: *illa ex patellis et turibulis quae evellerat.* Qua re non video quid per verborum collocationem obstet quominus emendatio mea probetur, quam sententiae ratio postulet. Nam *censere* de Hasdrubale ineptissime dicitur, quasi is non ex Hispania Hamilcaris filium arcessierit, sed in senatu Carthaginiensium sententiam rogatus, iurene flos aetatis Hamilcari olim praebitus nunc repeteretur, iure eum repeti censuerit; contra Hanno (cuius haec, de quibus nunc agitur, verba sunt) qui revera in senatu sententiam rogatus diceret rectissime *se* hoc vel illud *censere* ait.

ΣΠ. ΒΑΣΗΣ

---

(1) Scribendi errore, quem in fine voluminis correxi, omissum est *repetere.*

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Συνεδρία ΠΗ' (τῇ 13 Δεκεμβρίου 1898).

Ὁ κ. Σπ. Βάσης ἐποιήσατο λόγον περὶ τῆς πολιτικῆς τῶν ἱππέων τάξεως ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων πολιτείᾳ, ἔδειξε δὲ ὅτι οὐχὶ ὡς ἡ νεωτέρα δοξασία ἰσχυρίζεται ἡ τάξις τῶν 18 ἱππικῶν λόχων ἀλλ' οἱ ἔχοντες τὸ τίμημα τῆς ἱππικῆς τάξεως ἀπετέλουν τὴν ἐν τῇ πολιτείᾳ ἱππάδα τάξιν (ἰδὲ Τόμ. ΙΑ' σελ. 215 κἑξ).

Συνεδρία ΠΘ' (τῇ 30 Ἰανουαρίου 1899).

Ὁ μὲν κ. Ἰωάννης Ἀργυριάδης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὑτοῦ παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὸν Θουκυδίδην, ὁ δὲ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τῆς νεωτέρας ὀρθογραφίας τῶν διφθόγγων αυ καὶ ευ διὰ αϐ, εϐ καὶ αφ, εφ (ἰδὲ Τόμ. ΙΑ' σελ. 257 κἑξ.).

Συνεδρία Ϟ' (τῇ 2 Φεβρουαρίου 1899).

Ὁ μὲν κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις διορθωτικὰς καὶ ἑρμηνευτικὰς αὑτοῦ παρατηρήσεις εἰς τὸν Προπέρτιον, ἡ δὲ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία συγκειμένη ἐκ τῶν κ. Ἠλία Λιακοπούλου, Κοσμᾶ Κασιμάτη καὶ Δ. Ζαγγογιάννη ἀνέγνω διὰ τοῦ εἰσηγητοῦ αὐτῆς κ. Δ. Ζαγγογιάνη τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς, γενομένην ἀποδεκτὴν ὑπὸ τῶν ἑταίρων ἄνευ ἀντιρρήσεως, ἐψηφίσθη δὲ νὰ ἐκφρασθῇ εὐχαριστία πρός τε τὸν ταμίαν κ. Γ Α. Παπαϐασιλείου καὶ τὰ μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπείας.

Συνεδρία ϞΑ' (τῇ 7 Μαρτίου 1899).

Ὁ μὲν κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις ἐπραγματεύθη περὶ τῶν ἀρχαίων

Μακεδόνων προσαγαγὼν νέας ἀποδείξεις, ὅτι οἱ Μακεδόνες ἦσαν Ἕλληνες (ἰδὲ Τόμ. ΙΑ΄ σελ. 129 κέξ.), ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὸν Κικέρωνα καὶ ἄλλους Ῥωμαίους συγγραφεῖς.

Συνεδρία ϟΒ΄ (τῇ 21 Μαρτίου 1899)

Ὁ μὲν κ. Δ. Αἰγινήτης διέλαβε περὶ τῆς ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων χρονογράφων Θεοφάνους καὶ Νικηφόρου μνημονευομένων δύο βροχῶν διαττόντων ἀστέρων προερχομένων ἀπὸ τοῦ κομήτου Βιέλλα, ἃς ὥρισεν ὡς γενομένας τῷ 558 καὶ 752 μ. Χ., ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις ἑρμηνείαν χωρίου τινὸς Δίωνος τοῦ Κασσίου. Εἶτα ἐνεκρίθη ὁ ὑπὸ τοῦ Δ. Συμβουλίου συντεταγμένος προϋπολογισμὸς τοῦ 1899 προστεθεισῶν πεντακοσίων δραχμῶν πρὸς ἐπίπλωσιν τοῦ δωματίου τῆς Σιναίας Ἀκαδημείας, ἐν ᾧ συνεδριάζει ἡ Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία.

Συνεδρία ϟΓ΄ (τῇ 4 Ἀπριλίου 1899).

Ὁ κ. Γ. Α. Παπαβασιλείου ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις διορθώσεις αὐτοῦ εἰς τὸν Ἰσαῖον περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου (σελ. 36), περὶ τοῦ Μενεκλέους κλήρου (σελ. 35), περὶ τοῦ Νικοστράτου κλήρου (σελ. 14 καὶ 21) καὶ εἰς τὸν λεγόμενον ἐπίλογον τοῦ Αἰσχίνου, ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης ἡρμήνευσε χωρία τινὰ τοῦ Προπερτίου, ὁ δὲ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τῆς ἐκπτώσεως τοῦ ο μετὰ τὸ ι ἐν ταῖς καταλήξεσιν ιος καὶ ιον.

Συνεδρία ϟΔ΄ (τῇ 16 Μαΐου 1899).

Ὁ μὲν κ. Ι. Ἀργυριάδης ἀνεκοινώσατο τοῖς ἑταίροις κριτικὰς αὐτοῦ παρατηρήσεις καὶ διορθώσεις εἰς τὸ Γ΄ καὶ Δ΄ βιβλίον τοῦ Θουκυδίδου, ὁ δὲ κ. Σπ. Βάσης ἐπεχείρησε νὰ ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἐν Ῥώμῃ plebei ἅμα μεταλαβόντες ψήφου ἐν τῇ τοῦ δήμου ἐκκλησίᾳ, τ. ἔ. ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, ἐγένοντο ἐπίτιμοι, ἤτοι ἐδικαιοῦντο νὰ ἄρχωσι τὰς τῆς πόλεως ἀρχάς.

Συνεδρία ϟΕ΄ (τῇ 10 Ὀκτωβρίου 1899).

Ὁ κ. Γ. Ν. Χατζιδάκις διέλαβε περὶ τοῦ φωνητικοῦ συμπλέγ-

ματος υη ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ἀπέδειξε δὲ ὅτι μόνον μετὰ τοῦ ρ ι ε ἐξεφωνεῖτο ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ τὸ μακρὸν α, μετὰ δὲ τὸ υ ἐξεφωνεῖτο οὐχὶ ᾱ, ὅπως ἀπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ μέχρι σήμερον διδάσκεται, ἀλλ' η (πρβλ. ἐγγυῆσαι, ἐγγυητής, ὑηνός, συήλη, ἐγγύη, Λιβύη, εὐφυῆ, τὰ θύη κλπ.). Ὅσα δὲ φαίνονται ἀντιβαίνοντα πρὸς τὸν νόμον τοῦτον ἡρμήνευσεν ἄλλως.

Ὁ κ. Σπ. Βάσης συμπληρῶν τὴν ἐν τῇ προτέρᾳ συνεδρίᾳ ἀνακοίνωσιν, ἐπιφέρει οἷς τότε ἐμνημόνευσε τεκμηρίοις, ἕτερον τόδε· ὅτι οἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ cives sine suffragio, ὧν ἡ πολιτικὴ κατάστασις δὲν διέφερε τῆς τῶν ἐν Ῥώμῃ πληβηίων, οἵα ἦτο αὕτη πρὸ τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σερουίου Τυλλίου τ.-ἔ. πρὸ τῆς ἐλευθέρας πολιτείας, εὐθὺς ὡς μετέλαβον ψήφου ἐγένοντο κατὰ πάντα τέλειοι πολῖται, οὐδὲ μνημονεύεται μεταβατική τις κατάστασις, καθ' ἣν οἱ τέως sine suffragio πολῖται ἐγένοντο ἐπί τινα χρόνον cives cum suffragio ἀλλὰ sine honorum iure. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι καὶ οἱ τούτοις ὅμοιοι plebei ἅμα ψήφου μεταλαβόντες μετέλαβον καὶ τῶν ἀρχῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

Φίλοι ἑταῖροι,

Ἐπιτελοῦντες τὴν ἐντολήν, δι' ἧς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐτιμήσατε ἡμᾶς, προέβημεν εἰς τὴν ἐξέλεγξιν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ οἰκονομικὸν μέρος τῆς ἑταιρείας ἡμῶν. Σήμερον κατὰ τοὺς ταύτην διέποντας κανονισμοὺς λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ ὑποβάλωμεν τὸ πόρισμα τῆς ἐλεγκτικῆς ἡμῶν ἐργασίας, ἔχον ὧδε·

Τὰ ἔσοδα κατὰ τὸ 1898 ἀνῆλθον εἰς δραχμὰς 7,834.40· τὰ δὲ ἔξοδα κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς δραχμὰς 3,554, ὥστε τὸ ἔτος τοῦτο ἀφῆκε περίσσευμα ἐκ δραχμῶν 4,278.40. Ἂν νῦν εἰς τοῦτο προσθέσωμεν καὶ τὸ ἐκ προηγουμένων ἐτῶν περίσσευμα, ἀνερχόμενον εἰς δραχμὰς 9,943.15, ἡ ὅλη νῦν περιουσία τῆς ἑταιρείας ἀνέρχεται εἰς

δραχμὰς 14,221.55. Συνίσταται δ' αὕτη α') ἐκ 10 λαχειοφόρων ὁμολογιῶν, ὧν ἡ ἀξία ἐν ὅλῳ δραχ. 6,175, β') ἐκ δανείων τῆς εταιρείας πρὸς διαφόρους ἀνερχομένων εἰς 5,000 δρ. καὶ γ') ἐκ μετρητῶν ἀνερχομένων εἰς δρ. 3,046.55, αἵτινες ἀνελλιπῶς ὑπάρχουσι παρὰ τῷ κ. Ταμίᾳ.

Ἀναλυτικῶς τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἔσοδα προῆλθον ὧδε·

1) Ἐκ συμβολῶν 1897	Δρ.	874.20
» » 1898	»	950.—
» τόκων	»	349.20
» πωλήσεως περιοδικοῦ	»	365.—
» συνδρομῶν Κυβερνήσεως τῶν ἐτῶν 1897-98	»	3,500.—
» » Πανεπιστημίου τῶν ἐτῶν 1897-98	»	1,794.—
		7,832.40

Ἀναλυτικῶς δὲ ὡσαύτως τὰ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἔξοδα ἔχουσιν ὧδε·

1) Εἰς Ἀδελφοὺς Περρῆ διὰ τυπωτικὰ καὶ χάρτην	Δρ.	2,567.—
» Ἐ. Χατζιδάκιν μισθοὺς 15 μηνῶν. . . .	»	600.—
Δι' ὑπηρεσίαν συνεδριῶν	»	20.—
Δι' ἐπιστροφὴν ἀντιτίμου 2 τόμων Ἀθηνᾶς .	»	20.—
Δι' ἐκτύπωσιν 7 λιθογρ. πινάκων Ἀθηνᾶς. .	»	90.—
Δι' » 1000 διπλοτύπων ἀποδείξεων .	»	24.—
Εἰς χαρτόσημον διὰ τὴν παραλαβὴν τῶν συνδρομῶν Κυβερνήσεως καὶ Πανεπιστημίου . .	»	33.—
Εἰς Γ. Ν. Χατζιδάκιν δι' ἀποστολὴν περιοδικοῦ	»	150.—
Εἰς εἰσπράκτορα	»	50 —
	Δρ.	3,554.—

Ἐν τέλει ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν εὐχαρίστως τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἐπιμέλειαν, μεθ' ἧς ὁ κ. Ταμίας διεξάγει, ὅσον ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτᾶται, τὴν ἀνατεθεῖσαν αὐτῷ ὑπηρεσίαν.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 30 Ἰανουαρίου 1899

Ἡ ἐξελεγκτικὴ ἐπιτροπεία
Δ. Κ. Ζαγγογιαννης (εἰσηγητής)
Η. Λιακοπουλος
Κοσμας Κασιματης

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1899

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

EDUARD ZELLER
JOHANNES SCHMIDT
A. KIRCHHOFF
† A. NAUCK
S. NABER
H. VAN HERVERDEN
TH. MOMMSEN
IWAN VON MÜLLER
B. DELBRÜCK
WILH. WUNDT
MAX HEINZE
FRANZ SUSEMIHL
HERMANN DIELS
† ERNST CURTIUS
ADOLF MICHAELIS
† HEINRICH BRUNN
SALOMON REINACH
OTTO BENNDORF
C. M. FRANCKEN
J. J. HARTMANN
BERNHARD SCHMIDT
WILH. CHRIST
G KAIBEL
N. WECKLEIN
VAN LEEUWEN
J. VAHLEN
FR. BLASS
† O. RIBBECK
DOM. COMPARETTI
R. KEKULE V STRADONITZ
A. CONZE
GEORG TREU
G. PERROT
U. KOEHLER
R. DARESTE
HENRI WEIL
E CAILLEMER
P. FOUCART
R. C. JEBB
W. G. RUTHERFORT
WILLIAM GOODWIN
BASIL D. GILDERLEEVE
† HERMANN HELMHOLTZ
C. JORDAN
ÉMILE PICARD
† EMIL DU BOIS-REYMOND
U. VON WILAMOWITZ-MOELLENDORFF

ΣΥΝΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΤΑΚΤΙΚΟΙ

ΑΘΑΝΑΣΑΚΗΣ Γ. Ν., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ ΔΗΜ., Καθηγ. τῆς Ἀστρονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ διευθ. τοῦ Ἀστεροσκοπείου.
ΑΚΥΛΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ καθηγητής.
ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ι., Καθηγητὴς ἐν Ἀγρινίῳ.
ΑΛΗΜΟΝΑΚΗΣ Χ., Καθ. ἐν Χίῳ
ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς.
ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Δ., Καθηγητὴς ἐν Κερκύρᾳ.
ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Καθηγητής.
ΑΡΓΥΡΙΑΔΗΣ ΙΩ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ῥιζαρείου Σχολῆς.
ΑΣΠΙΩΤΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΒΑΛΕΤΤΑΣ Ι., Καθηγ. ἐν Λονδίνῳ.
ΒΑΣΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ, Καθηγητὴς τῆς Λατ. φιλολογ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΒΑΣΙΚΥΡΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σέρραις.
ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ΠΑΥΛΟΣ
ΒΕΝΕΤΟΚΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
ΒΙΤΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΣ, Διδάκτ. Μαθ.
ΒΟΓΙΑΤΖΙΔΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Λαυρίῳ.
ΒΟΡΤΣΕΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Γ., τμηματάρχης τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.
ΒΟΥΛΓΑΡΙΣ ΓΕΩΡΓ., Καθηγητής.
ΒΟΥΤΣΙΝΑΣ ΕΜΜ.
ΒΟΛΩΝΑΚΙΣ Ι., καθηγητής.
ΓΑΖΕΠΗΣ ΓΕΩΡΓ., ὀφθαλμίατρος.
ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΣΤΡ., Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Σ., Καθ. ἐν Σπάρτῃ.
ΓΟΥΔΗΣ Δ.
ΓΟΥΛΑΝΔΡΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Σχολάρχης ἐν Γαυρίῳ.
ΓΡΑΤΣΙΑΤΟΣ Γ., Καθ. ἐν Λευκάδι.
ΓΡΥΛΛΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, Σχολάρχης ἐν Νάξῳ.
ΔΑΓΚΛΗΣ ΧΡ., Σχολάρχης.
ΔΕΛΛΙΟΣ Ι, Διευθυντὴς Λυκείου.
ΔΟΥΚΑΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Καθηγ.
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΓΕΩΡ, Καθηγητής.
ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚ., Σχολάρχης ἐν Ἀμοργῷ.
ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΕΥΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΖΑΓΓΟΓΙΑΝΝΗΣ Δ. Κ., Καθηγητὴς τῆς γυμνασιακῆς παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΖΟΛΙΝΔΑΚΙΣ ΠΑΥΛΟΣ Μ., Καθηγητὴς ἐν Κρήτῃ.
ΖΟΛΩΤΑΣ Γ., Γυμνασιάρχης ἐν Χίῳ.
ΘΑΛΗΣ ΜΙΛΤ., ἰατρὸς ἐν Ἀθήναις.
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθ. τῆς ἐν Καισαρείᾳ Ἱερατικῆς Σχολῆς.
ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤ., ἐν Χίῳ.
ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ Π. Α., Γενικὸς ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων καὶ ὑφηγητ. τῆς ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΣΙΜΑΤΗΣ ΚΟΣΜΑΣ Π, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΑΤΣΥΡΟΣ Ι., Σχολάρχης ἐν Νάξῳ.
ΚΑΤΩΠΟΔΗΣ ΘΕΟΦΙΛΟΣ.
ΚΑΦΕΖΕΖΗΣ Σ.
ΚΑΦΤΑΝΤΖΟΓΛΟΥ Λ.
ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΟΣ Ι., Σχολάρχης.
ΚΕΦΑΛΑΣ ΜΙΧ., Διευθ. τῆς ἐν Σταυροδρομίῳ Ζωγραφείου σχολῆς.

ΚΛΑΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΛ., Καθηγητὴς ἐν Βώλῳ.
ΚΛΕΟΒΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ἀρχιμ., διευθυντὴς τῆς Μ. τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΚΟΙΚΙΛΙΔΗΣ ΚΛΕΟΠΑΣ, Καθ. τῆς ἐν Ἱερουσαλὴμ θεολογικῆς Σχολῆς.
ΚΟΚΑΛΗΣ Σ., Καθηγητής.
ΚΟΝΔΥΛΗΣ Δ., πρώην Γυμνασιάρχης.
ΚΟΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Σ., Καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΚΟΡΦΙΩΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Β., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΟΣΜΑΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Πειραιεῖ.
ΚΟΥΖΟΣ Γ., Διευθυντὴς τῶν ἐν Κωνστάντσῃ Ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων.
ΚΟΥΣΗΣ ΕΛΕΥΘ. ΤΡΙΑΝΤ., Γυμνασιάρχης ἐν Πάτραις.
ΚΟΥΣΟΥΛΑΣ Ι., Σχολ. ἐν Ἀθήναις.
ΚΟΦΙΝΙΩΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Κ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ ΕΥΣΤ. Καθηγητής.
ΛΑΒΔΑΣ ΚΩΝΣΤ., Σχολάρχης.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ ΞΕΝ., Καθηγητής.
ΛΑΜΨΑΣ ΔΗΜΗΤΡ., Σχολάρχης.
ΛΕΟΝΑΡΔΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων.
ΛΙΒΑΔΑΣ Μ., Ὑφηγ. τῆς πολιτικῆς δικονομίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΗΛ., Γραμ. τοῦ ὑπουργ. τῶν ἐσωτερικῶν, ὑφηγ. τοῦ Ρ. δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡ. Α., Διευθυντὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορ. Σχολῆς.
ΛΟΥΒΑΡΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΛΥΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Πταισματοδίκης Ἐν Ἀθήναις.
ΛΩΡΕΝΤΖΑΤΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Κεφαλληνίᾳ.
ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ ΗΛΙΑΣ, Δικηγόρος ἐν Κωνσταντινουπόλει,
ΜΑΤΣΑΣ Ι., Καθηγητὴς Χαλκίδος.
ΜΑΡΑΣ Χ., Καθηγητής.
ΜΕΝΑΡΔΟΣ ΣΙΜΟΣ, Δικηγόρος.
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ Θ., Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν Σχολείων Ἀττικῆς.
ΜΙΧΕΛΗΣ Γ., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Δικηγόρος ἐν Ἀθήναις.
ΜΟΣΤΡΑΤΟΣ Δ., Διευθυντὴς τῆς Ἀβετείου Σχολῆς ἐν Καΐρῳ.
ΜΟΥΣΤΑΚΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΜΠΑΞΕΒΑΝΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Σ., Καθηγητὴς ἐν Σύρῳ.
ΜΠΑΡΤ ΓΟΥΛ., ἐν Ἀθήναις.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΡΗΓΑΣ, Καθ. τῆς ἀνατομ. ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π. Σχολάρχης.
ΝΟΥΣΚΑΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Σχολάρχης Ἀταλάντης.
ΞΗΘΑΛΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Ἑλληνοδιδάσκαλος ἐν Ἀθήναις.
ΞΥΛΙΝΑΚΗΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Σχολάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς.
ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΛΕΟΝΤΙΟΣ, Διδάκτωρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ, Καθηγητὴς τοῦ ἐν Σέρραις γυμνασίου.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΘΩΜΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Θεσσαλονίκῃ.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Π. διευθ. διδασκαλείου.
ΠΑΪΖΗΣ Π., Γυμνασιάρχης ἐν Λευκάδι.
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝ., καθηγητὴς ἐν Αἰγίῳ.
ΠΑΝΤΑΖΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ Ι., πρώην γυμνασιάρχης, νῦν δὲ Ὑφηγ. τῆς Ἑλλ. φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.
ΠΑΝΤΕΛΑΚΗΣ Κ., Σχολάρχης.
ΠΑΠΑΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΣ, γυμνασιάρχης ἐν Μυτιλήνῃ.
ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.
ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν.

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΘΕΟΔΩΡΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥΣ Π., Καθηγητής.
ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ στρατιωτικὸς ἰατρὸς ἐν Βώλῳ.
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Π., Πρόεδρος τοῦ μετοχικοῦ ταμείου.
ΠΑΠΑΠΑΥΛΟΥ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, Καθηγητὴς ἐν Κύπρῳ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΔΗΜ., ἐν Ἄνδρῳ.
ΠΑΣΧΑΛΗΣ ΕΥΣΤ., Σχολάρχης ἐν Τεργέστῃ.
ΠΕΡΔΙΚΑΡΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Γυμνασιάρχης ἐν Πάτραις.
ΠΙΖΑΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.
ΠΟΛΥΚΡΑΤΗΣ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ Κ. Σχολάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΡΑΛΛΗΣ ΜΑΛΛΙΑΚΑΣ, Καθηγητὴς τῆς ἐν Χάλκῃ Ἐμπορικῆς Σχολῆς.
ΡΩΜΑΙΟΣ Κ., Σχολάρχης Σύρου.
ΣΑΒΒΟΠΟΥΛΟΣ Κ., Σχολάρχης ἐν Ἄστρει.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤ., Διευθυντὴς τοῦ ἐν Λαρίσῃ Διδασκαλείου.
ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθ. τοῦ ἐν Βώλῳ Γυμνασίου.
ΣΑΛΛΟΥΣΤΙΟΣ Γ., Καθηγητής.
ΣΒΟΡΩΝΟΣ Ι., Διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου ἐν Ἀθήναις.
ΣΕΡΤΣΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΣΙΔΕΡΗΣ Π., Καθηγητὴς ἐν Σάμῳ.
ΣΚΙΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ, Ὑφηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΣΚΟΥΦΑΣ Θ., Διδακτ. τῆς Φυσικῆς.
ΣΟΥΛΟΣ Σ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Σχολάρχης ἐν Πλατάνῳ Ναυπακτίας.
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛ., Σχολάρχης ἐν Αἰγίῳ.
ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ Ι.
ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ ΜΙΧ., Καθηγητὴς ἐν Μυτιλήνῃ.
ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Ἔφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων.
ΣΩΤΗΡΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Διευθυντὴς τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΣ.
ΤΣΕΡΕΠΗΣ Γ.Ν., Καθηγητὴς γυμνασίου καὶ ὑφηγητὴς τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ, εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου.
ΤΣΙΡΙΓΩΤΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ., Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΦΙΛΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Διδάκτωρ τῆς φιλολογίας.
ΦΟΥΝΤΗΣ ΣΤΑΥΡΟΣ, Διευθυντὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Λυκείου.
ΦΩΤΙΑΔΗΣ Π., Δικηγ. ἐν Σμύρνῃ.
ΧΑΪΝΑΣ Α., Δικηγόρος ἐν Χαλκίδι.
ΧΑΛΚΙΟΠΟΥΛΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, πρώην Γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.
ΧΑΡΔΑΒΕΛΛΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Σχολάρχης ἐν Γαλαξειδίῳ.
ΧΑΤΖΗΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Καθηγητής.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν., Καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.
† ΧΑΤΖΗ ΖΩΓΙΔΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ., Καθηγητὴς ἐν Λαρίσῃ.
ΧΟΥΡΜΟΥΖΗΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ, Καθηγητὴς ἐν Ἀθήναις.
ΧΡΥΣΑΝΘΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΞΕΝ., Καθηγητὴς ἐν Αἰγίῳ.
ΧΡΥΣΑΦΙΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Λευκωσίᾳ.
ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ Ι., Σχολάρχης ἐν Φεραῖς.
ΨΑΛΤΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ Ν., Καθηγητὴς ἐν Τρικάλοις.
ΨΑΛΤΩΦ, Καθηγητὴς ἐν Σμύρνῃ.

Α΄ ΠΙΝΑΞ ΛΕΞΕΩΝ ΚΑΙ ΦΡΑΣΕΩΝ

α΄ Ἑλληνικῶν

β´ Λατινικῶν

Β´ ΠΙΝΑΞ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ ΔΙΟΡΘΟΥΜΕΝΩΝ

α´ Ἑλλήνων

β´ Ῥωμαίων

Γ´ ΠΙΝΑΞ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ